UNIVERSITÄTS BIBLIOTHEK WUPPERTAL
BERGISCHE UNIVERSITÄT WUPPERTAL

Universitätsbibliothek Wuppertal

Avctores Latinae Lingvae In Vnvm redacti corpvs

Godefroy, Denis

[Genevae], 1585

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.
Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-85

Visual Library

R.X,p. 3.1.2.

[redacted]

6475

Johs. Fassbender
Buch- u. Musikalienhdlg., Antiquariat
6 Grünstr. 6, Elberfeld.

D 2
723

AVCTORES

LATINAE LINGVAE

IN VNVM REDACTI

CORPVS.

M. TERENTIVS VARRO De lingua Latina.
M. VERRII FLACCI fragmenta.
FESTI fragmenta à Fuluio Vrſino edita.
SCHEDÆ FESTI à Pomp. Læto relictæ.
SEXT. POMP. FESTVS, Paulo Diacono coniunctus.
NONIVS MARCELLVS.
FVLGENTIVS PLANTIADES.
ISIDORI Originum libri XX.
EX VETERIBVS GRAMMATICIS qui de proprietate & differentiis ſcripſerunt, excerpta.
VETVS KALENDARIVM ROMANVM.
DE NOMINIBVS & PRÆNOMINIBVS Romanorum.
VARII AVCTORES qui de notis ſcripſerunt.

NOTÆ DIONYSII GOTHOFREDI J.C.
ad Varronem, Feſtum & Nonium.

VARIÆ LECTIONES IN FVLGENTIVM ET ISIDORVM.

Index generalis in omnes ſuperiores authores.

VRHEDIGERSCHE STADT-BIBLIOTHEK ZU BRESLAU.

Apud Guillielmum Leimarium.
M. D. LXXXV.

GENEROSIS ET MA

GNIFICIS DD. VVOLFGANGO CHRI-

STOPHORO: ET VVILHELMO CHRI-

ſtophoro, Mareſchalis hereditariis S. R. Imperij, Dominis in Bappenheym, Dionyſius Gothofredus I C. S.P.D.

CVM meos in ius Romanum Commentarios ederem (Generoſi ac nobiliſſimi Domini Bappenheymij) inter antiquos illos authores, quorum teſtimoniis vſus ſum ad ea vocabula, quæ in iure obſcura eſſent, illuſtranda, Varro, Feſtus, Nonius & Iſidorus inter poſtremos non leguntur. Cœpi ab eo tẽpore conſilium de illis omnibus in vnum quaſi corpus redigendis, atque ita in publicum emittendis, cum aliis quibuſdam auctoribus, qui ad ſuperiorum argumenta facere, atque conducere videbantur. Etſi autem me non fugiebat illos authores ſeorſim à multis editos, commodius tamen edi coniunctos videbã, vt qui in vnum legendo incidiſſet, alios euoluendi occaſionem: & in mutua illorum inter ſe collatione, iuſti commentarij atque interpretis vicem, in ipſis manibus, præſentẽ haberet. Multi enim Varronem legunt, quibus Feſti, Nonij atque Iſidori nomina penitus ſunt ignota: aut ſi nota ſunt, vno illorum ſæpe contenti, plenam linguæ Latinę originem, ſpretis aliis, aſſequi nõ poſſunt: vt omittam in auctoribus illis, qui à Feſto & Nonio pręſertim laudantur, venerandæ vetuſtatis reliquias ſpectari, cũ-

ius forma & imagine qui non capiuntur,vix est vt politi, nescio an homines, dici atque appellari debeant. Sed cùm mutili atque laceri variis locis illi authores essent:visum fuit breues ad Varronem,Festum & Nonium notas adiungere: facta potissimùm collatione earum vocum,quæ ad ius nostrum pertinerent(quod à quoquam alio antehac factum esse non videbam) vt nostræ professionis homines,eò magis ad antiquos illos auctores euoluendos excitarem. Et audenter dicam,ad multa in illis authoribus restituenda collationem nostri iuris summopere, & quasi necessariam requiri:quæ si defuisset, de multorum locorum restitutione quasi desperassem.Hæc autem cùm à me ita absoluta (vel cum aliquo successu) viderem, subiit illico animum meum, generosa illa indoles atque comitas, quæ inter cæteras & maximas virtutes in illa nobili ac vestra adolescẽtia elucet,cui hoc animi mei obsequentis indicium atque munus debere me statim intellexi. Idque eò magis quòd amplissimæ vestræ familiæ stemmatis,& in imperio Romano ob illustrem & hereditariam Marescha liæ dignitatem satis supérque cognitæ, præter omnium virtutum studia, iuris etiam ciuilis ac Romani(quæ mea professio est)cognitionem adiungitis: ductu atque auspicio doctissimi viri Friderici VVeckmani præceptoris vestri: vt patriæ aliquando, non minus virtute, quàm sapientia ciuili, ornamento atque auxilio esse possitis. Vel id quoque me ad hoc munus vobis offerendum incitabat,quòdilli authores ex se digni qui vestræ generositatis manibus tererẽtur, cùm ab his tanquam à capite & fontibus, docti quique,linguæ Latinæ originem petere atque haurire soleant:præter alia infinita, quæ ad historiam & ad religionem aut potiùs superstitionem veterum,intelligenda pertinent. Cuius rei maiorem etiam spem mihi faciebam,

ciebam, ex illa discendi (quæ in vobis est) cupiditate, atque constantia incredibili, quam & ætatis vestræ in omne virtutum genus succrescentis indoles, & quotidiana moderatoris vestri fides atque diligentia, auctiorem atque cumulatiorem reddit. Atque vtinam hæc mea oratio sponte alioqui vos iam ad honoris metam currentes, comitari atque subsequi possit: idque, quod à me vobis munus offertur, gratum atque acceptum esse possit. Interea tamen vt ad hoc meum opus reuertar, ea conditione atque lege id à me sic incœptum ac perfectum, vt laudi atque diligẽtiæ eorum qui me tempore, in hoc interpretandi genere, anteceſſerunt, nihil detractum, aut velim aut putem. Nam vt illis sua, ita & mihi in quibusdam mutandis sententia peculiaris esse potuit, libera tamen & aperta, discendi ac iuuandi perpetuò cupida, sine conuicio, sine contumelia, & quod mihi solenne, breuis, citra affectationem vllam, vitatis prologis, qui nihil ad rem conferunt. viderint ista diligentiores, mihi certè neque tẽpus, neque animus fuit rebus otiosis lectorem fallere. mihi contrà curæ ac studio fuit nudam & simplicem lectionis varietatem ostendere, authores authoribus breuiter cõferre. Neque dubito quin tam grato à vobis animo hoc meum munus à vobis suscipiatur, quàm à me, Generosissimi Domini, sinceriter & in arram perpetui erga vos obsequij, offertur. ex Musæo xv. Augusti 1585.

M. TERENTIVS VARRO
DE LINGVA LATINA.

SVMMA EORVM QVÆ LIBRIS DE lingua Latina M. Terentij Varronis continentur, distributio.

OMNIS operis de lingua Latina tres feci partes. Prima, quemadmodum vocabula imposita essent rebus: secunda, quemadmodum ea in casus declinantur: tertia, quemadmodũ coniungerẽtur, *sumptũ ex ipso Varrone libro 6. de ling. in fin. & lib. 7. in pr.* ¶ Idẽ *lib. 6. sub finẽ* Institutis sex libris, quemadmodum rebus Latina nomina essent imposita ad vsum nostrum, è queis tres scripsi P. Septimio, qui mihi fuit quæstor: tres, tibi (Ciceronem alloquitur) quorũ hic est tertius. Priores, de disciplina originis verborum: posteriores, de verborum originibus. ¶ Hoc libro vt & secundo & tertio tractauit Varro De disciplina quam vocant ἐτυμολογικὴν. & quidem in hoc volumine primo explicauit, quæ contra eam dicerentur: quæ pro ea secundo: quæ de ea (id est eius forma) tertio *ex Varrone 4. de ling. in pr.* Idẽ lib. 6. in fin. In primo volumine est, quæ dicantur, cur Etymologice neq. fit, neque ea vtilis sit ignorantur, quòd pro iis, aliis nunc vocabulis vtantur, & illum esse plerique ignorent Græcum quem nunc nominant ὄνλωα: *puteum* esse quod vocant φρέαρ: leporem quod λαγωὸν dicunt. In quo non modò L. Ælij ingenium non reprehendo, sed industriam laudo. succesſium enim fortuna, experientiam laus sequitur *ex I. Gellij 17. iuxta fidem veterum librorum.*

* * *

Idem Varro dicit *furem* ex eo dictum, quòd veteres Romani furuum atrũ appellauerint: & fures per noctem, quæ atra sit, facilius furantur. *Ex I. Gell. 17. iuxta fidem veterum librorum.*

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA AD P. Septimium libri primi Fragmenta.

Aggulus, aggens, aggilla, iggerunt, in eiusmodi Græci, & Actius noster binam G scribunt: alij N & G, quod in hoc videri veritatem facile non est. similiter agreps, & agrora, *ex Prisciano lib. I.* * L. Ælius noster literis ornatissimus memoria nostra errauit aliquoties. Nam aliquot verborum antiquorum Græcorũ, perinde atque essent propria nostra, reddidit causas falsas. Non enim *leporem* dicimus, vt ait, quod est leuipes, sed quòd est vocabulum antiquum Græcum. Multa enim vetera illorum i-

---

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA AD P. Septimium lib. II.

Fragmẽta.

Hoc volumine Varro explicauit quæ pro disciplina quam vocant ἐτυμολογικὴν, dicantur, *ex Varronis 4. de lingua in pr.* Idem *libro 6. in fin.* In secundo volumine est quæ sit Etymologice, & cur ea sit, & in illis sit.

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA AD P. Septimium lib. III.

Fragmenta.

Hoc volumine explicauit Varro quæ de disciplina Etymologica [id est eius forma] dicerẽtur. *ex Varrone 4. de lingua in pr.* Idẽ lib. 6. in fin. In tertio volumine est quę forma Etymologiæ. *Feneratus* à fenore cognominatus: *fenus* autem dictum à fetu, & quasi fetura quadam pecuniæ parientis, atque increscentis, & idcirco & M. Cato & cæteri ætatis eius. feneratorem sine A litera pronuntiauerunt, sicuti fetus ipse, & fecunditas, appellata. *ex 16. Gell. 12. ex Nonio Marcello in Fenus.* * *

Vtrumque mulieres & Epicrocũ viri quoque habitarunt. *Ex Nonio in Habitare.*

EPITOME LIBRI QVARTI.

In quo de vocabuleis locorũ, & quæ in loco: eorumque origine, ex auctoribus qui soluta oratione scripserunt. ¶ *Præfatio* 1.

¶ *De vocabuleis locorũ in genere* 2. *Cælestium* 3. *Terræ* 4. *Aquæ* 5. *Mundi partiũ* 6. *Montium vrbis Romæ* 7. *Quatuor regionum vrbis Romæ* 8. *Tribuum vrbis Romæ* 9.

¶ *De vocabuleis eorũ quæ in loco, Deorũ* 10. *Auiũ* 11. *Piscium & conchyliorũ* 12. *Amphibiorũ* 13. *Magistratuũ Romanorũ* 14. *Sacerdotum* 15. *Militarium personarum* 16. *Diuitũ, pauperum* 17. *Artificum* 18. *Pecorum* 19. *Ferarum* 20. *Stirpium, herbarum, arborum, fructuum* 21. *Manufactorũ. ad victum* 22. *ad Vestitum* 23. *ad Instrumẽta militaria* 24. *Mensæ escariæ* 25. *Mensæ vinariæ rotundæ & quadratæ* 26. *Mensæ vrnariæ* 27. *Sediũ ac sedilium* 28. *Mundi muliebris* 29. *Indutus & amictus* 30. *Instrumentorum rusticorum, quæ ad serendũ, colendum, & importãdos fructus pertinent* 31. *Aedificiorum publicorum* 32. *Aedificiorum priuatorũ* 33. *Portarum vrbis Romæ ac palatij* 34. *Eorũ quæ ad lectos pertinent* 35. *Assis & eorum quæ ab asse* 36.

¶ *Conclusio* 37.

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA AD M. TVLLIVM CICERONEM LIBER QVARTVS.

QVEMADMODVM vocabula essent imposita rebus in lingua Latina, sex libreis exponere institui. De heis treis ante hunc feci, quos Septimio misi: in quibus est de disciplina quam vocant ἐτυμολογικὴν. Quæ contra eam dicerentur, volumine primo: quæ pro ea, secundo: quæ de ea, tertio. In heis ad te scribam, à quibus rebus vocabula imposita sint in lingua Latina: & ea quæ sunt in consuetudine apud poetas. ¶ Quom vniuscuiusq. verbi naturæ sint duæ; à qua re & in qua re vocabulum sit impositum: itaque à qua re sit *Pertinacia*, cum quæritur: ostenditur esse à pertendendo: in qua re fit impositum, dicitur; cum demonstratur, in quo non debet pertendi, & pertendit; Pertinaciam esse: quòd in quo oporteat manere, si in eo perstet, *Perseuerantia* sit. Priorem illam partem, vbi, cur & vnde sint verba, scrutantur Græci: vocant ἐτυμολογίαν; illam alteram περὶ σημαινομένων: de quibus duabus rebus in heis libreis promiscuè dicam, sed exilius de posteriore. ¶ Quæ ideo sunt obscura, quòd neq. omnis impositio verborum extat, quòd vetustas quasdam deleuit: nec quæ extat, sine mendo omnis imposita: nec quæ rectè est imposita, cuncta manet: multa enim verba littereis commutateis sunt interpolata: neque omnis origo est nostræ linguæ è vernaculeis verbeis: & multa verba aliud nunc ostendunt, aliud ante significabant, *vt Hostis*, nam tum eo verbo dicebant peregrinum, qui sueis legibus vteretur; nũc dicunt eum quem tum dicebant perduellẽ. ¶ In quo genere verborũ, vt casu erit illustrius, vnde videri possit origo, inde repetam. Ita fieri oportere apparet; quòd recto casu quom dicimus *Impos*, obscurius est esse à potentia, quàm quom dicimus impotem: & eo obscurius sit, si dicas *pos*, quàm impos. videtur enim pos significare potius pontem, quàm potentem. Vetustas non pauca deprauat, multa tollit. Quem puerum vidisti formosum, nunc vides deformem in senecta. Tertium sæculum non videt eum hominem quem vidit primum. Quare illa quæ iam maioribus nostreis ademit obliuio fugitiua, secuta sedulitas Mucij & Bruti retrahere nequit. Non si non potuero indagare, eo ero tardior; sed velocior ideo, si quiuero. Non mediocreis enim tenebræ in silua, vbi hæc captanda: neque eò quò peruenire volumus, semitæ tritæ: neque non in tramitibus quædam obiecta quæ euntem retinere possent. Quoniã verborum nouorum & veterum discordia omnis in consuetudine communi: quot modeis litterarum commutatio sit facta, qui animaduerterit, scrutari facilius origines patietur verborum. Reperiet enim esse commutata, vt in superioribus libreis ostendi, maximè propter bis quaternas causas. Litterarũ enim fit demptione, aut additione; & propter earum artationem, aut commutationem; item syllabarũ productionem. Quæ quoniam in superioribus libreis, cuiusmodi essent, exempleis satis demonstraui; heic commorandum esse modò nõ putaui. ¶ Nunc singulorũ verborum origines expediam. quorum quatuor explicandi gradus. Primus in quo populus etiam venit. Quis enim non videt, vnde *arifodinæ*, & *viocurrus*? Secundus, quò grammatica descendit antiqua, quæ ostẽdit quemadmodum quodque poeta verbũ confinxerit; quod declinarit. Hinc Pacuuius, *rudentisibilus*, hinc *incuruiceruicum* pecus, hinc chlamyde *clupeat* brachium. Tertius gradus, à quo philosophia ascendens peruenit: atque ea quæ in consuetudine communi essent, aperire cœpit, vt à quo dictum esset *oppidum*, *vicus*, *via*. Quartus, vbi est aditus, & initia regis: quò si non perueniam, scientiam ad opinionem aucupabor. quod etiam nonnunquam in salute nostra

nostra facit,cum ægrotamus,medicus. Quòd si summum gradum non attigero ; tamen secundum non præteribo. Quod non solùm ad Aristophanis lucernã,sed etiã ad Cleanthis lucubraui.Nolui præterire eos qui poetarum modò verba, vt sint ficta,expediunt. Non enim videbatur consentaneum quærere me eo in verbo, quod finxisset Ennius,caussam:negligere quod ante rex Latinus finxisset : cum poeticeis multeis verbeis magis delecter quàm vtar , antiqueis magis vtar quàm delecter. Annon potius mea verba illa quæ hereditate à Romulo rege venerunt,quàm quæ à poeta Liuio relicta?Igitur quoniã hæc sunt tripartita *verba*, quæ sunt aut *nostra*,aut *aliena*,aut *obliuia*:de nostreis dicã, cur sint:de alienis, vnde sint:de obliuieis relinquam, quorum partem cum ita inuenerim , vt opinor, scribam.In hoc libro dicam de vocabuleis locorum, & quæ in heis sunt. In secundo, de temporum,& quæ in heis fiunt.In tertio,de vtraque re à poetis comprehensa. ¶Pythagoras Samius ait,omnium rerũ initia esse bina:vt finitum & infinitum,bonum & malũ,vitam & mortem, diem & noctẽ. Quare item duo; status,& motus.quod stat,aut agitatur,corpus:vbi agitatur,locus:dum agitatur,tempus : quod est in agitatu, actio. Quadripartitio magis sic apparebit:corpus est,vt cursor:locus,stadium,quà currit,tẽpus:hora qua currit:actio,cursio.Quare fit vt omnia ferè sint quadripartita, & ea æterna.quòd neque vnquã tẽpus,quin fuerit motus(eius enim interuallum tempus) neque motus,vbi non locus & corpus : (quòd alterum est quod mouetur ; alterum vbi)neque vbi sit agitatus,non actio ibi.Igitur initiorum quadrigæ, locus;& corpus;tẽpus,& actio.Quare quattuor genera prima rerum , totidem verborum:[horum enim] De heis loceis,& heis rebus quæ in heis videntur, in hoc libro summatim ponam. Sed quæ cognatio eius erit verbi , quas radices egerit extra fines suas persequemur.Sæpe enim ad limitem arboris radices sub vicini prodierunt segetes. Quare non cum de loceis dicam, si ab agro ad *agrosum* hominem & agricolam peruenero,aberraro. Multa societas verborum: nec *vinalia* sine vino expediri, nec *curia calabra* sine calatione potest aperiri.

2 ¶Incipiam de loceis sub ipsius loci origine. *Locus* est,vbi quid locatũ esse potest:vt nunc dicunt,conlocatum.veteres id dicere solitos apparet apud Plautum,Filiam habeo grandem,cassam dote,atque inlocabilẽ, neque eam queo locare cuiquam. Apud Ennium, O terra trita, vbi Liberi fanum in cuius muro locaui. Vbi quidquam consistit,locus. Ab eo præco dicitur *Locare* , quoad vsque id emitur, quoad in aliquo cõsistit pretium. Inde *Locarium*,quod datur in stabulo , & taberna , vbi consistant. Sic *loci muliebres* , vbi nascẽdi initia consistũt.

3 ¶Loca natura,secundum antiquam diuisionem,prima duo, cælum & terra; deinde particulatim vtriusque multa. *Cæli* dicuntur loca supera,& ea deorum:*terræ*,loca infera,& ea hominum.Vt Asia,sic cælum dicitur modeis duobus. Nam & Asia,quæ non Europa, in qua est Syria ; & Asia dicitur prioris pars Asiæ, in qua est Ionia, & prouincia nostra Cilicia. Sic *cælum* dicitur duobus modeis : & pars eius summum, vbi stellæ ; & id quod Pacuuius demonstrat, cum dicit, Hoc vide circum supráque quod cõplexu continet terram. Cui subiungit,Id quod nostri cælum memorant. A qua bipartita diuisione Lucretius suorum vnius & viginti librorum initium fecit hoc. Ætheris & terræ genitabile quærere tempus. *Cælum* dictum scribit Ælius Gallus,quod est cælatum : aut à contrario nomine, quod apertum est: non malè,quòd posterior Ælius , multo potius cælare à cælo, quàm cælum à cælando. Sed non minus illud alterum de cælando,ab eo potuit dici quòd interdiu cælatur, quàm quod noctu non cælatur omnino. Ego magis puto à chao *caum*: & hinc cælum: quoniam,vt dixi, Hoc circum supráque,quod complexu cõtinet terram,cauum cælum. Itaque dicit Andromacha , Noctíque caua cæli signitenentibus conficis bigeis. Et Agamemnon, In altisono cæli clypeo. Cauum enim clypeum. Et Ennius item ad cauationem, Cæli ingentes fornices. Quare vt à cauo *caua*,& *cauile*,& *connallis*,cauata vallis,& cauere cautione: vt *cauum* sit ortum, vnde omnia apud Hesiodum,à chao cauum cælum.

4 ¶Terra dicta ab eo,vt Ælius scribit,quòd teritur. Itaque tera in augurum libreis scripta cum R vno. Ab eo coloneis locus cõmunis,qui prope oppidum relinquitur , *Territorium*, quòd maximè teritur. Hinc linteum, quod teritur corpore, *Tergimentarium* : hinc in messe *Tritura*, quòd tum frumentum teritur:& *Triuolum*, quo teritur.Hinc fines agrorum, *Termini*, quòd hæ partes propter limitare iter maximè teruntur. Itaque terminus cum in Latio aliquot loceis dicitur,vt apud Actiũ,nõ terminus,sed Termẽ. hoc Græci τέρμα.Euander enim qui venit in Palatiũ è Græcia,Arcas fuit. *Via* quidẽ *Iter*,quòd ea vehendo teritur: *Actus* iter in agreis, quòd agendo teritur : etiam *Ambitus iter*, quòd circumeundo teritur.nã ambitus circũitus:ab eóque duodecim tabularũ interpretes,*ambitiũ parietis*, circumitũ esse describunt.Igitur tera *terra*,& ab eo poetæ appellarũt summa terræ,quę sola teri possunt,*Sola terræ*. Terra,vt putant,eadẽ & *Humus*. ideo Ennius , In terrã cadenteis, dicit,cubiteis pinsibant humũ.Et quòd terra sit humus,ideo *Humatus*,mortuus,qui terra sit obrutus: ab eo qui Romanus cõbustus est, aut in sepulcrum eius abiecta gleba non est : aut si os exceptũ est mortui ad familiam expurgãdam; donec in purgando , humo non est opertus, vt pontifices dicunt,quoad inhumatus sit,familia

funesta manet, & dicitur humilior. ¶ Quæ ad humũ, sunt, aut à re, vt Sabini, & Lucani; aut declinata ab hominibus, vt Appulia & Latium: vtrunque, vt Etruria, & Tuscia. Qua regnum fuit Latini, vniuersus ager dictus *Latium* particulatim oppideis cognominatus: vt à Prænestè *Prænestinus*, ab Aricia *Aricinus*. Vt nostri augures publicè dixerunt: agrorum sunt genera quinque: *Romanus*, *Gabinus*, *Peregrinus*, *Hosticus*, *Incertus*. *Romanus* dictus, vnde Roma, ab Romulo. *Gabinus*, ab oppido Gabiis. *Peregrinus*, ager pacatus, qui extra Romanum & Gabinũ; quòd vno modo in heis feruntur auspicia. dictus *peregrinus* à pergendo, id est progrediendo. eò enim ex agro Romano primùm progrediebatur. quocirca Gabinus, siue peregrinus, secundum hos auspicia habent singularia. Ab reliquo discretus. *Hosticus*, dictus ab hostibus. *Incertus* is ager, qui de heis quatuor qui sit ignoratur. ¶ *Ager* dictus est, in quam terram quid agebãt, & vnde quid agebãt fructus caussa. id Græci dicunt ἀγρόν. Vt ager, quod agi poterat, sic qua agi, *Actus*. Eius finis minimus cõstitutus in latitudinem pedes quattuor; fortasse ab eo quattuor, quòd ea quadrupes agitur: in longitudinem pedes centum & viginti. in quadratum actus, & in latum, & in longum, vt esset centum & viginti. Multa antiqui duodenario numero finiebant: vt duodecim decuriis actum. *Iugerum* dictum iuncteis duobus actibus quadrateis. *Centuria* primò à centum iugeribus dicta: post duplicata retinuit nomen: vt tribus multiplicatæ idem tenent nomen. Vt quò agebãt, *Actus*: sic qua vehebant *Viæ* dictæ. quò fructus conuehebant *Villæ*. qua ibant, ab itu *Iter* appellarunt: qua anguste, *Semita*: vt semiiter dictum. *Ager cultus* ab eo quòd ibi cum terra semina coalescebant: ab eo inconsitus, *incultus*. Quod primùm ex agro plano fructus capiebãt, *Campus* dictus. postea quàm proxima superiora loca colere cœperunt, à colendo *Colles* appellarunt. Quos agros non colebãt propter siluas, aut id genus, vbi pecus possit pasci, & possidebant; ab vsu suo *Saltus* nominarũt. Hæc etiam Græci τὰ ἄλσεα καὶ νομάς, nostri *Nemora*. Ager, quòd videbatur pecudum ac pecuniæ esse fundamentum, *Fundus* dictus: aut quòd fundat quotquot anneis multa. *Vineta*, ac *Vineæ*, à vite multa. *Vitis* à vino, idque [*vinum*] à vi. hinc *Vindemia*, quod est vini demia, aut vitis demia. *Seges* ab satu, id est semine. *Semen*, quod non planè id quod inde. hinc *seminaria*, *sementes*. item alia quæ *segetes* ferunt. *Fruges* à fruendo, fructúsque ab spe. *Spicæ*, vti & *Culmi*, quod in summo campo nascuntur, & summum culmen. Vbi frumenta secta terãtur, & arescant, *Area*. Propter horum similitudinem loca in vrbe pura, *areæ*, à quo potest etiã *Ara* deũm esse, quòd pura. Nisi potius ab ardore, ad quem vt sit, fit ara. à quo ipsa *area* non abest: quòd, qui arefacit, ardor est solis. *Ager Restibilis*. qui restituitur ac referitur quotquot anneis: contrà qui intermittitur, à nouando *Noualis ager*. *Arum* & *arationes* ab arando: & ab eo quod aratri vomer sustollit, *Sulcus*: quò ea terra iacta, id est proiecta. *Porca*, *Prata* dicta ab eo quòd sine opere parata. Quod in agreis quotquot anneis rursum facienda eadem, vt rursus capias fructus: appellata *Rura*. (Diuidit in eos agros, cum scribit Sulpicius, Plebei rura largitur ad aream.) *Prædia* dicta, item vt *prædes*, à præstando: quòd ea pignori data publicè mancupes fidem præstent.

* * *

5 ¶ Vbi nunc est Roma, septem montium demissior infimus locus. Infimus, *humilimus*, quòd in mundo infima humus. *Humor* hinc itaque. Ideo Lucilius, Terra abiit in nimbos, himbréque. Pacuuius, Terra exhalat auram, atque auroram humidam humectam. Hinc ager *Vliginosus*, humidissimus: hinc *Vdus*, *vuidus*. Hinc *sudor* quiuis deorsum in terra himber. Vnde sumi potest, *Puteus*. nisi potius quod Æoles dicebant τὸν πύθιον καὶ ποτιμὸν. Sic *Potura* à potu, non vt nunc à πόσις. A puteeis oppidum *Puteoli*, quòd sint circa eum locum aquæ frigidæ & calidæ multæ. Nisi à putore potius; quòd putidus sit odoribus sæpe ex sulfure & alumine. Extra oppida à puteeis *Puticulæ*: quòd ibi in puteeis obruebantur homines. Nisi potius, vt Ælius scribit, puticulæ, quòd putescebant ibi cadauera proiecta: qui locus publicus vltra Esquilias. itaque eum Afranius Puticulos in togata appellat, quòd inde suspiciunt perpetuo lumen. *Lacus*, lacuna magna, vbi aqua contineri potest. *Palus*, paululum aquæ in altitudinem, & palam latius diffusæ. *Stagnum*, quod Græcè ταμνὸν, quod nomẽ habet primum. Hinc ad villas rotunda stagna: quod rotundum facilimè continet; [nec] anguli maximè laborant. *Fluuius*, quod fluit, item *flumen*: à quo lege prædiorum vrbanorum scribitur: *Stillicidia*, *fluminaque*, *vt ita fluant*, *cadantque*. Inter hæc hoc interest, quòd *stillicidium*, eo quòd stillatim cadat: *flumen*, quòd fluit continué. *Amnis*, id flumen est quod circuit aliquid: nam ab ambitu amnis. Ab hoc qui circum Aternum habitant amnem, *Amiternini* appellati. Ab eo qui populum candidatus circumit, *ambit*: qui aliter facit, *ex ambitu caussam dicit*. Itaque *Tiberis amnis*, qui ambit Martium campum, & vrbem. Oppidum *Interamna* dictum, quòd inter amneis est constitutum. item *Antemnæ*, quòd ante amnẽ qui influit in Tiberim; quod in bello malè acceptum consenuit. ¶ *Tiberis*, quòd caput extra Latiũ, si inde nomen quoque effluit in linguam nostram, nihil Latinum: vt quod oritur è Samnio Volturnus, nihil ad Latinam linguam. at quod proximum oppidum ab eo secundum mare

Volturnum,

Volturnum, ad nos iam Latinum vocabulum, vt *Tiberinus*: nam & colonia nostra *Volturnum*, & *deus Tiberinus*. Sed de *Tiberis* nomine anceps est historia. nam & suum Etruria & Latium esse credit. Fuerunt qui à vicino regulo Veientum Dehebri dixerint appellatum primò Dehebrim. sunt qui Tiberis priscum nomen Latinum Albulam vocitatum littereis tradunt: posteriùs propter Tiberinum regem Latinorum mutatum, quòd ibi interierit: nam hoc eius, vt tradunt, sepulcrum.

6 ¶ VT omnis natura in cælum & terrã diuisa est, sic cælum in regiones, terra in Asiam & Europam. Asia enim iacet ad meridiem, & austrum: Europa ad septentriones, & Aquilonem. *Asia* dicta ab nympha, ex qua & Iapeto trahitur Prometheus. *Europa* ab Europa Agenoris filia, quam ex Phœnicia Manlius scribit taurum exportasse: quorum egregiam imaginem ex ære Pythagoras Tarenti fecit. Europæ loca multæ incolunt nationes. ea ferè nominata aut translatitio nomine, aut ab hominibus.

7 ¶ SVNT & nomina ab tot montibus, quos postea vrbs mureis comprehendit: è queis *Capitolium* dictum, quòd heic, cum fundamenta foderentur ædis Iouis, caput humanum inuentum dicitur. Hic *mons* ante *Tarpeius* dictus, à Virgine Vestali Tarpeia, quæ ibi ab Sabineis necata armeis, & sepulta: eius nominis monimentum relictum, quòd etiam nunc eius rupes *Tarpeium* appellatur *saxum*. Hunc antea *mõtem Saturnium* appellatum prodiderunt, & ab eo late *Saturniam terram*, vt etiam Ennius appellat. Antiquum *oppidum* in hoc fuisse *Saturniam* scribitur. Eius vestigia etiam nũc manent tria: quòd *Saturni fanum* in faucibus: quòd *Saturnia porta*, quam Iunius scribit, quã nunc vocãt Pandanam: quòd post ędem Saturni, in ædificiorum legibus parietes postici muri sunt scripti. ¶ *Auentinum* aliquot de causseis dicunt. Næuius ab auibus, quòd eò se ab Tiberi ferrent aues: alij ab rege Auentino Albano, quòd ibi sit sepultus: alij ab aduentu hominũ, quòd commune Latinorum ibi Dianæ templum sit cõstitutum. Ego maximè puto ab aduectu: nam olim paludibus mons erat ab reliqueis disclusus. Itaque eò ex vrbe qui aduehebantur ratibus, quadrantem soluebant. cuius vestigia, quòd ea, qua tum itur, velabrum: & vnde ascendebant ad rumam noua via lucus est, & sacellum larum, *Velabrum* dicitur à vehendo. *Velaturam facere* etiam nunc dicuntur qui id mercede faciunt. *Merces* dicitur à merendo & ære. Hinc vecturæ, quas soluebant hi qui ratibus transibant, *Quadrans*. ab eo Lucilius scripsit *quadrantu ratiti*.

8 ¶ RELIQVA vrbis loca olim discreta (vt Argeorum sacraria in septem & viginti parteis vrbis sunt dispositа. *Argeos* dictos putant à principibus qui cum Hercule Argiuo venerũt Romam, & in Saturnia subsederunt) è queis prima est scripta *regio Suburana*: secunda, *Esquilina*: tertia, *Collina*: quarta, *Palatina*. ¶ In Suburanę regionis parte princeps est *Cœlius mõs*, à Cœlio Vibenno Tusco, duce nobili, qui cum sua manu dicitur Romulo venisse auxilio contra Sabinum regem. Hi, post Cœlij obitum, quòd nimis munita loca tenerent, neque sine suspicione essent, deducti dicũtur in planum. Ab eis dictus *vicus Tuscus*: & ideo ibi Vortumnum stare, quòd is deus Etrurię. Principes dę Cœlianeis, qui à suspicione liberi erant, traductos volunt in eum locum qui vocatur *Cœliolus*. Cum Cœlio coniunctæ *Carinæ*: sed inter eas quem locum *Cerolienſem* appellatum apparet, quòd primæ regionis quartum sacrarium scriptum sic est, *Cerolienſis quarticeps circa Minervium: qua in Cœlium montem itur, in tabernola est*. Cerolienſis à Carinarum iunctu dictus *Carinæ*: postea *Ceronia*, quòd hinc oritur caput sacræ viæ ab Streniæ sacello, quæ pertinet in arcem, qua sacra quotquot mensibus feruntur in arcem, & perquam augures ex arce profecti solent inaugurare. Huius sacræ viæ pars hæc sola volgo nota quæ est à foro eũti proximo cliuo. Eidẽ regioni attributa *Subura*, quòd sub muro terreo Carinarum: in ea est Argeorum sacellum sextum. Subura, Iunius scribit ab eo quod fuerit sub antiqua vrbe. cui testimonium potest esse, quòd subest ei loco qui terreus murus vocatur. Sed ego à pago potius Sucusano dictam puto *Sucusam*. Nunc scribitur litera B, non C, *Pagus Sucusanus*, quòd succurrit Carineis. ¶ Secũdę regionis *Esquilinæ* ab Esquileiis: alij has scripserunt ab excubiis regis dictas: alii ab eo quòd excultæ à rege Tullio essent. Huic origini magis concinunt luci vicini: quòd ibi lucus fagutalis & lucus Mephitis, & Lucus Iunonis Lucinæ: quorum angusti fines: non mirum. iamdiu enim late auaritia vna est. Item lucus Larum, Querquetulanum sacellum. Esquiliæ duo montes habiti, quòd pars *Cispius mons* suo antiquo nomine etiam nunc in sacreis appellatur. In sacreis Argeorum scriptum est sic, *Oppius mons princeps lucum Esquilinum, lucum fagutalem sinistra, quæ sub mœrum est. Oppius mons bicepsos simplex. Oppius mons tericepsos lucum Esquilinum, dexterior via in tabernola est. Oppius mons quadricepsos lucum Esquilinum, via dexterior in figlineis est. Septimius mons quinticepsos lucũ Pœtilium. Esquilinus sexticepsos. Cispius mons septicepsos apud ædem Iunonis Lucinæ, vbi ædituus habere solet*. ¶ Tertiæ regionis colles ab quinque deorum faneis appellati: è queis nobiles duo colles. *Viminalis* à Ioue Viminio, quòd ibi aræ sunt eius, aut quòd ibi vimineta fuerunt. *Collis Quirinalis*, vbi Quirini fanum: qui à Curetibus, qui cum T. Tatio Curibus venerunt Romam, quòd ibi habuerunt castra. quod vocabulum coniunctarum regionum nomina obliterauit.

Dictos enim colles plureis apparet ex Argeorum sacrificiis:in quibus sic scriptum est, *Collis Salutaris quarticepsos ædem Quirino:collis Salutaris quarticepsos aduersum est pila Naui, ædem Salutis: collis Mutialis quinticepsos apud ædem Dei fidij in delubro,vbi æditumus habere solet:collis Latiaris sexticepsos in vico Mustellario summo apud Turaculum ædificium solum est.* Horum deorum aræ,à quibus cognomina habent, in eius regionis partibus sunt. ¶ Quartæ regionis *Palatium*, quòd Palantes cum Euandro venerunt: aut quòd Palatini,qui & Aborigines,ex agro Reatino,qui appellatur Palatium,ibi consederunt. Sed hoc alii à Palatia vxore Latini putarunt. Eundem hunc locum à pecore dictum putant quidam. itaque Nævius Balantium appellat. Huic Germalum & Velias coniunxerunt. & in hac regione sacriportus est,& in ea sic scriptū, *Germalensis quinticepsos apud ædem Romuli. Velienſis sexticepsos in Velia apud ædem deum penatium. Germalum* à germaneis Romulo & Remo,quòd ad ficum ruminalem & hi inuenti, quò aqua hiberna Tiberis eos detulerat in alueolo expositos. *Veliæ* vnde essent,plures accepi causſas:in queis, quòd ibi pastores Palatini ex ouibus ante tonsuram inuentam vellere lanam sint soliti:ex quo *Vellera* dicuntur.

9 ¶ Ager Romanus primū diuisus in parteis treis, à quo tribus appellatæ Tatiensium, Ramnium,Lucerum.nominatæ, vt ait Ennius, *Tatienses* à Tatio, *Ramnenses* à Romulo: *Luceres*, vt ait Iunius, à Lucumone. Sed omnia hæc vocabula Tusca,vt Volumnius, qui tragœdias Tuscas scripsit, dicebat. Ab hoc quoque quatuor parteis vrbis tribus dictæ: & ab loceis *Suburana,Esquilina,Collina,Palatina*, Quinta,quòd sub Roma *Romilia*. Sic reliquæ tribus ab iis rebus,de quibus in tribuum libreis scripsi.

10 ¶ Quod ad loca, quæque iis adiuncta fuerunt,diximus:nunc de iis quæ in loceis esse solent. Immortalia & mortalia expediam, ita vt prius quod ad deos pertinet, dicam. *Principes Dei,cælum & terra*:hi dei iidem qui in Ægypto *Serapis & Isis*, & ste Harpocrates digito significat.qui sunt *Taautes* & *Astarte* apud Phœnicas, vt idem principes in Latio *Saturnus* & *Ops*. Terra enim & cælum, vt Samothracum initia docent,sunt *Dei magni*, & hi,quos dixi multeis nominibus. Nam neque,quas Ambracia ante portas statuit duas virileis species aheneas, dei magni: neque,vt volgus putat,hi *Samothraces dij*,qui Castor & Pollux:sed hi mas & fœmina:& hi quos augurum libri scriptos habent sic, *Diui potes*:& sunt pro illeis qui in Samothrace θεοὶ δυνατοί. Hęc duo,cælum & terra: quod anima,& corpus:humidum,& frigidum. Oua parire solet genus penneis cõdecoratum: non animas, vt ait Ennius.& post,Inde venit diuinitus pulleis insinuans se ipsa anima,siue, vt Zenon Citieus,animalium semen ignis,qui anima & mēs:qui calor è cęlo,quod heic innumerabiles & immortales ignes. Itaq; Epicharmus Enni de mēte humana dicit. Istic est de sole sumptus ignis. Idē solem adserit, Isq; actus mētis est,vt humores frigidæ sunt humi,vt supra ostēdi, quibus iūcti cælū & terra omnia ex se genuerūt:quòd per hos natura frigori immiscet calorē,atq; humori aritudinē Rectè igitur Pacuuius ait,Animam æther adiungat. Et Ennius,Esse igitur corpus terram, quæ deperit ipsam,Et capit, & neque iam dispendei conficit hilum. Animæ & corporis discessus, quòd nateis sit exitus, inde *Exitium*; vt cum in vnum ineunt, *Initia*. Inde omne corpus,vbi nimius ardor aut humor viget, aut interit, aut manet sterile. cui testis æstas & hiemps:quòd in altero aer ardet,& spica aret:& in altero natura ad nascendum cum himbre & frigore victitare non volt,& potius ver expectat. Igitur causſa nascendi duplex;ignis & aqua. Ideo ea in nuptiis in limine adhibentur,quòd coniungit hic. & mas ignis, quòd ibi semen; aqua femina, quòd fetus ab eius humore, & eorum iunctione sumit *Venus*. Hinc comicus, *Victrix Venus* vidēsne hæc? non quòd vincere velit Venus,sed quòd vincire,& vinciri ipsa. *Victoria* ab eo quòd superati vinciuntur. Vtrique testis poesis,quòd & Victoria & Venus dicitur cæligena. Tellus enim, quòd prima vincta cælo, *Victoria* ex eo. & ideo hæc cum corona, & palma;quòd corona vinculum capitis, & ipsa à vinctura dicitur. *Viere*; *Vincire*: à quo est in Asoto Ennij, Ibant malam viere Veneriam corollam. *Palmam* dicūt quòd ex vtraque parte natura vincta habeat paria folia. Poetæ de cælo semen igneum cecidisse dicunt in mare; ac natam è spumeis Venerem coniunctione ignis & humoris:quam haberet vim significantes. à qua vi nateis dicta *Vita*; vt illud à Lucilio, Vis est vita vides, quæ nos facere omnia cogit. Quare quòd cælum principium, ab satu est dictus *Saturnus*; & quòd ignis Saturnalibus, hoc est cerei superioribus mittuntur. Terra, *Ops*, quòd heic omne opus, & hac opus ad viuendum:& ideo dicitur Ops mater, quòd terra nutriat. Hæc enim terreis genteis omneis peperit, & resumit denuo. quæ dat cibaria, vt ait Ennius: quæ quòd gerit fruges, *Ceres*. Antiqueis enim,quod nunc & hi dei cælum & terra,Iuppiter & Iuno.quòd,vt ait Ennius,Istic est is Iuppiter, quem dico, quem Græci vocant aera:qui ventus est,& nubes,himber postea,atque ex himbre frigus: ventus post fit, aer denuo. Hæc propter *Iuppiter* sunt ista, quæ dico tibi:qui mortaleis atque vrbeis belluásque omneis iuuat. quòd hic omneis & sub hoc. Eundémque appellans dicit Ennius, Diuúmque hominúmque pater rex. *Pater*, quòd patefaciat omnia, & ipsum semen. nam tum est conceptum,& inde cum exit,quod oritur. Hoc

idem

idem magis ostendit antiquum Iouis nomen. Nam olim *Diouis* & *Diespiter* dictus, hoc est aer, & dies pater. à quo *dei* dicti, qui inde: & *dies*, & *dius*, & *diuus*. Vnde *Sub Dio*, & *Dius Fidius*. Itaque inde eius perforatum tectum, vt videatur *diuum*, id est cælum. Quidam negant sub tecto per hunc deierare oportere. Ælius Gallus *Dius Fidius* dicebat Diouis filius, vt Græci Διόσκουρες Castorem: & putabant hunc esse Sanctum ab Sabina lingua, & Herculem ab Græca. Idem hic *Diespiter* dicitur, infimus aer, qui est coniunctus terræ, vbi omnia oriuntur, vbi aboriuntur: quorum quòd finis ortus, *Orcus* dictus. Quòd Iouis Iuno coniux, & hic cælum, hæc terra, quæ eadem tellus: & ea dicta: quòd vna cum Ioue iunat *Iuno*: & *regina*, quòd hæc omnia terrestria regit. *Sol*, vel quòd ita Sabini, vel quòd solum ita lucet vt ex eo dies sit. *Luna*, quòd sola lucet noctu. itaque ea dicta *Noctiluca* in Palatio: nam ibi noctu lucet templum. hanc, vt Solem Apollinem, quidam Dianam vocant Apollinis: vocabulum Græcum alterum, Latinum alterum. & hinc quòd in altitudinem & latitudinem simul, *Diuiana* appellata. Hinc Epicharmus Enni Proserpinam quoque appellat, quòd solet esse sub terreis. *Proserpina* dicta, quòd hæc vt serpens modò in dextram, modò in sinistram partem latè mouetur. Serpere & Proserpere idem dicebant: vt Plautus, qui scribit, Quasi proserpens bestia. Quæ ideo videtur à Latineis *Iuno Lucina* dicta, vel quòd terra (vt physici dicunt) iuuat & lucet, vel quòd ab luce eius, qua quis conceptus est, vnà iuuat, donec mensibus actis produxit in lucem. Facta igitur à iuuando & luce *Iuno Lucina*: à quo parientes eam inuocant. Luna enim, nascentium dux, quòd menses huius. Hoc vidisse antiquos apparet, quòd mulieres potissimum supercilia sua attribuerunt dex. Heic enim maximè debuit collocari Iuno Lucina, vbi ab dieis lux datur oculeis. *Ignis* à nascendo, quòd hic nascitur; & omne quod nascitur, ignis scindit. Ideo calet, vt qui denascitur, ignem amittit ac frigescit. Ab ignis iam maiore vi, ac violentia *Volcanus* dictus. Ab eo quòd ignis per splendorem fulget, *Fulgor*, *Fulmémque* & *Fulgur*: quòd fulmine ictus Phaethon contrariis diis. Ab aquæ lapsu lubrico Lympha, *Nympha Iuturna*, quæ iuuaret. Itaque multi ægroti propter id nomen hinc aquam petere solent. A fontibus, & fluminibus, ac cetereis aqueis, dei: vt *Tiberinus* à Tiberi: & ab lacu Velino, *Velinia*: & *nymphæ Commotiæ* ad lacum Cutiliensem, à commotu; quòd ibi insula in aqua commouetur. *Neptunus*, quòd mare terras obnubit, vt nubes cælum: à nuptu, id est, opertione, vt antiqui. à quo *Nuptiæ*, *Nuptúsque* dictus. *Salacia* Neptuni ab salo. *Venilia* à veniendo, ac vento illo quem Plautus dicit, Quod ille dixit qui secundo vento vectus est tranquillo mari, *Ventum gaudeo*. *Bellona* à bello nunc, quæ *Duellona* à duello. *Mars* ab eo quòd maribus in bello præest; aut quòd à Sabineis acceptus, ibi Mamers. *Quirinus* à Quiritibus. *Virtus*, vt viri vis, à virilitate. *Honos* ab honesto honore. Itaque *Honestus* dicitur, quòd honoratus; & dictum *Honus* est honos, qui sustinet rempublicam. *Castoris* nomen Græcum, & *Pollucis* à Græceis in Latineis littereis veteribus nomen, quod est, inscribitur, vt Πολυδεύκης, Polluces, non, vt nunc, Pollux. *Concordia* à corde congruente. *Feronia*, *Minerua*, *Nouensiles* à Sabineis. paulò aliter ab eisdem dicimus *Laram*, *Vestam*, *Salutem*, *Fortem*, *Fortunam*, *Fidem*. Ea re Sabinorum linguam olent, quæ Tatij regis voto sunt Romæ dedicatæ. Nam vt annales dicunt, vouit Opi, Floræque; Dioui, Saturnóque; Soli, Lunæque; Volcano, Summanóque: itémque Larundæ, Termino, Quirino, Vortumno, Laribus, Dianæ, Cloacinæq; E queis nõnulla nomina in vtraq; lingua habẽt radices; vt arbores quę in cõfinio natæ, in vtroq; agro serpũt. Potest enim esse Saturn⁹ heic alia de caussa dictus atq; in Sabineis, & sic Diana, de quibus suprà.

11 ¶ Dictvm est quo ad dimmortaleis attinet: deinceps quod ad mortaleis attinet, videam⁹. & de his animalia in tribus loceis, quòd sunt in aere, in aqua, in terra: à summa parte ad infimam descendam. ¶ Primùm nominem *Alites* ab aleis: *Volucres* alij à volatu. deinde generatim. De heis pleræque à sueis vocibus, vt hæ; *Vpupa*, *Cuculus*, *Coruus*, *Hirundo*, *Vlula*, *Bubo*: item hæ, *Pauo*, *Anser*, *Gallina*, *Columba*. Sunt quæ alieis de causseis appellatæ; vt *Noctua*, quòd noctu canit ac vigilat: *Luściola*, quòd luctuosè canere existimatur, atque esse ex Attica Progne in luctu facta auis. Sic *Galeritus*, & *Motacilla*: alter, quod in capite habet plumam elatam: altera, quòd semper mouet caudam. *Merula*, quòd mera, id est sola, volitat: cõtrà ab eo *Graculi*, quòd gregatim: vt quidam Græci τὰ γέρακα. *Ficedulæ*, & *Miliariæ*, à cibo: quòd alterę fico, alterę milio fiant pingues.

12 ¶ Aqvatilivm vocabula animalium partim sunt vernacula, partim peregrina. ¶ Foris, *Muræna* quod μύρα vocant Cybium, *Thynnus*, cuius itẽ partes Greceis vocabuleis omnes, vt *Melandria*, atq; *Vræon*. ¶ Vocabula piscium, pleraq; trãslata à terrestribus: ex aliqua parte similibus rebus: vt *Anguilla*, *Lingulaca*, *Sudis*: alia à coloribus, vt hæc; *Asellus*, *Vmbra*, *Turdus*: alia à viquadã, vt hæc; *Lupus*, *Canicula*, *Turpedo*: ¶ Item in conchyleis aliqua ex Græceis: vt *Peloris*, *Ostrea*, *Echinus*. Vernacula ad similitudinem: vt *Surenæ*, *Pectunculi*, *Vngues*.

13 ¶ Svnt etiã animalia, in aqua quę inter-

dum in terram exeunt: alia Græceis vocabuleis: vt *Polypus*, *Hippopotamus*, *Crocodilus*: alia Latineis, vt *Rana*, *Anas*, *Mergus*. à quo Græci ea quæ in aqua & terra possunt viuere, vocant ἀμφίβια. E queis *Rana* ab sua dicta voce: *Anas*, à nando: *Mergus*, quòd mergendo in aquam capter escam. Item aliæ in hoc genere à Græceis: vt *Querquedula*, *Cerceris*, *Halcedo*, quòd ea Halcyon. Latina, vt *Testudo*, quòd testa tectum hoc animal: *Loligo*, quòd subuolat, littera commutata, primò Voligo. Vt Ægypti in flumine quadrupes, sic in Latio nominati *Lytra* & *Fiber*. *Lytra*, quòd succidere dicitur arborum radices in ripa, atque eas dissoluere; vnde Lytra. *Fiber*, ab extrema ora fluminis dextra & sinistra maximè quòd solet videri: & antiqui *Fibrum* dicebant extremum, vnde in sageis extrema *Fimbriæ*, & in iecore extremum *Fibra*. hinc *Fiber* dictus.

14 ¶ Quae sunt hominũ propria primùm, deinde de pecore, tertiò de fereis scribam: incipiam ab honore publico. *Consul* nominatus, quòd consulere populum & senatum debet. nisi illinc potius vnde Actius ait in Bruto, Qui rectè cõsulat, cõsul fiat. *Prætor* dictus, qui præiret iure & exercitu. A quo Lucilius, Ergo prætorum est ante præire. *Censor*, ad cuius censionẽ, id est arbitrium, censeretur populus. *Ædilis*, qui ædes sacras & priuatas procuraret. *Quæstores*, à quærendo, qui conquirerent publicas pecunias, & maleficia, quæ triumuiri capitales nunc conquirunt; ab heis postea qui quęstionum iudicia exercent, *quæstores* dicti. *Tribuni militum*, quòd terni tribus tribubus Ramnium, Lucerum, Tatiensium olim ad exercitum mittebantur. *Tribuni plebei*, qui ex tribuneis militum primùm tribuni plebei facti, qui plebem defenderent in secessione Crustumerina. *Dictator*, quòd à consule dicebatur, cui dicto audientes omnes essẽt. *Magister equitum*, quòd summa potestas huius in equites, & adcẽsos: vt est summa populi Romani dictator, à quo is quoque *magister populi* appellatus. Reliqui, quòd minores quàm hi magistri, dicti Magistratus: vt ab albo *Albatus*.

15 ¶ Sacerdotes vniuersi à sacreis dicti. *Põtifices* (vt Q. Scæuola Põtifex Maximus dicebat) à posse & facere. pontifices ego à ponte arbitror. nam ab iis sublicius est factus primùm, & restitutus sæpe, cum ideo sacra & vls & cis Tiberim non mediocri ritu fiant. *Curiones* dicti à curieis: qui fiunt vt in heis sacra faciant. *Flamines*, quòd in Latio capite velato erant semper, ac caput cinctum habebant filo, Flamines dicti. Horum singuli cognomina habent ab eo deo cui sacra faciũt: sed partim sunt aperta, partim obscura. Aperta, vt *Martialis*, *Volcanalis*; obscura, *Dialis*, & *Furinalis*. cum *Dialis* à Ioue sit, qui Diouis est: *Furinalis* à Furina, cuius etiam in fasteis Furinales feriæ sunt. Sic *Flamen Falacer* à diuo patre Falacre. *Salij* à saltando, quod facere in comitio in sacreis quotanneis & solent & debent. *Luperci*, quòd lupercalibus in lupercali sacra faciunt. *Fratres Arvales* dicti sunt qui sacra publica faciunt propterea vt fruges ferãt arua: à ferẽdo & arueis *fratres aruales* dicti sunt quia fratria dixerunt. *Fratria* est Græcum vocabulum partis hominum; vt Apollini etiam nunc. *Sodales Titij* dicti ab Titiis auibus, quas in auguriis certeis obseruare solent. *Feciales*, quòd fidei publicæ inter populos præerant: nam per hos fiebat vt iustum conciperetur bellum, (& inde desitum,) & vt fœdere fides pacis constitueretur. Ex heis mittebant, antequam conciperetur, qui res repeterent: & per hos etiã nunc fit *fœdus*, quod fidus scribit Ennius dictum.

16 ¶ In re militari *Prætor* dictus, qui præiret exercitui. *Imperator* ab imperio populi, qui eos qui id adtẽtassent, oppressit hosteis. *Legati*, qui lecti publicè, quorum opera consilióque vteretur peregrè magistratus; quíve nuntij senatus aut populi essent. *Exercitus*, quòd exercitando fit melior. *Legio*, quòd leguntur milites in delectu. *Cohors*, quòd vt in villa ex pluribus tecteis coniungitur, ac quiddam fit vnum; sic hæc ex manipuleis copulatur cohors: quæ in villa dicta, quòd circa eum locum pecus coerceretur. Tametsi cohortem in villa Isicrates dicit esse Græcè κεύρδον apud poetas dictam. *Manipulos exercitus* minimas manus, quæ vnum sequuntur signum. *Centuriæ*, quæ sub vno Centurione sunt: quorum centenarius iustus numerus. *Milites*, quòd trium millium primò legio fiebat, ac singulæ tribus, Tatiensium, Ramnium, Lucerum, millia singula militum mittebant. *Hastati* dicti qui primi hasteis pugnabant; *Pilani*, qui pileis; *Principes*, qui à principio gladiis, & pòst commutata re militari minus illustres sumuntur. Pilani, *Triarij* quoque dicti, quòd in acie tertio ordine extremeis subsidio deponebãtur. Quòd hi subsidebant, ab eo *Subsidium* dictum, à quo Plautus, Agite nunc, subsidite omnes, quasi solent triarij. *Auxilium* appellatur ab auctu, cum accesserant, qui adiumento essent, alienigenæ. *Præsidium* est dictum, quia extra castra præsidebant in loco aliquo, quò tutior regio esset. *Obsidium* dictum ab obsidendo, quo minus hostis egredi posset inde. item ab abscidendo; cùm id ideo facerent quo facilius diminuerent hosteis. *Duplicarij* dicti, quibus ob virtutem duplicia cibaria vt darentur, institutum. *Turma* terma est; E in V abiit: quòd terdeni equites ex tribus tribubus, Tatiensium, Ramnium, & Lucerum, fiebant. Itaque primi singularum decuriarum, *Decuriones* dicti, qui ab eo in singuleis turmeis sunt etiam nunc terni. Quos hi primò adminiſtros ipsi sibi adoptabant, *Optiones* vocari cœpti, quos nunc propter ambitionem tribuni faciunt. *Tubicines* à tuba & canendo, similiter *Liticines*, & *Classicos* à classe: qui item cornu canunt, vt

tum

tum cùm classes, comitiis ad comitatum vocant.

17 ¶Quae à fortuna vocabula, in heis quæ dã minus aperta: vt pauper, diues, miser, beatus: sic alia. *Pauper* à paulola re. *Miser*, à minus, cui cũ opus est, min⁹ nullo est. *Diues*, à diuo, qui, vt deus, nihil indigere videtur. *Beatus*, qui multa bona possidet: & is *Opulentus* ab ope, cui eæ opimæ. Ab eadem *Inops*, qui eius indiget. Ab eodem fonte *Copiæ*, & *Copiosus*. *Pecuniosus*, à pecunia magna: *Pecunia* à pecu. à pastoribus enim horum vocabulorum origo.

18 ¶Artificibvs maxima caussa ab arte: i. ab arte medicina vt sit *Medicus*, à sutrina *Sutor*: nõ à medẽdo, ac suẽdo, quæ omnino vltima. Huic rei earum rerũ radices, vt in proximo libro aperietur. Quare, quòd ab arte *Artifex* dicitur, nec multa in eo obscura, relinquam. Similis caussa, quæ ab scientia vocãtur aliqua, vt *præstigiator*, *monitor*, *nomenclator*. Sic etiã à spatio quodam dicuntur, *cursor*, *natator*, *pugil*. & in hoc genere, quæ sunt vocabula, pleraque aperta: vt *Legulus*, & *Vindemiator*: alter ab oleis, alter ab vueis. Hæc etsi minus aperta; vindemiator, vt *vestigator*, & *venator*: tamen id est quod *Vindemiator*, vel quòd vinum legere dicitur, vel quòd de vite id demit; *Vestigator* à vestigiis ferarũ, quas indagatur: *Venator* à venatu. [Quod sequitur verbum aduentum & inuẽtum.] Hæc de hominibus.

19 ¶Hinc quod sequitur, de pecore. *Pecus* ab eo quòd perpascat, à quo pecora vniuersa; quòd in pecore pecunia tum cõsistebat pastoribus: & standi fundamẽtum *Pes* (à quo dicitur in ædificiis area *pes magnus*; & qui fundamentũ instituit, *pedem ponit*.) A pede *Pecudes* appellarunt, vt ab eodem *Pedicam*, *Pedissequum*, & *Peculatoriæ oues*, aliúdve quid. id enim *peculium primum*. Hinc *Peculatum* publicum, primo vt cum pecore diceretur multa, & id esset coactum in publicum, si erat auersum, ex qua fructus maior. Hinc est quod Græceis *Bos*, βοῦς: & *Taurus*, ταῦρος: item οἶς, *ouis*. ita enim antiqui dicebant, non vt nunc, πρόβατον. Possunt in Latio quoque vt in Græcia, à sueis vocibus hæc eadem ficta. *Armenta*, quòd boues ideo maximè parabantur vt inde eligerent ad arandum; inde Aramẽta dicta, postea tertia littera extrita. *Vitulus* quod Græcè antiquitus, ἰτῦλος: aut quod plerique vegeteis, vegitulus. *Iumẽcus*, iuuare qui iam ad agrum colendum posset. *Capra*, carpa, à quo scriptum omnicarpæ capræ. *Hircus* quod Sabini fircus: & quod illeic fedus in Latio rure *hedus*: quod in vrbe, vt in multeis, A addito hædus. *Porcus*, quod Sabini dicunt de aprino porco poridus, inde porcus. nisi à Græceis, quòd Atheneis in libreis sacrorum scriptum est, κάπρου καὶ πόρκου. *Aries*, quòd eum dicebant ares veteres, nostri *aruiga*: hinc *Aruignus*. Hæ sunt quarum in sacrificiis exta in olla, non in veru coquuntur. quas & Actius scribit, & in pontificalibus libreis videmus in hostiis eam aruigem, quæ cornua habet. quoniam is cui oui mari testiculi dempti; & ideo vt natura versa *Verues* declinatus. Pecori ouilo quòd agnatus, *Agnus*. *Catulus* à sagaci sensu, & acuto. Hinc *Canis*; nisi quòd tuba, & cornu, signum cum dant, canere dicuntur. quod hic item, & nocticulus in custodia, & venando signum voce dat, canis dictus.

20 ¶Ferarvm vocabula itẽ partim peregrina, vt *Panthera*, *Leo*: vtraq; Græca. à quo etiã & rete quoddam *Panther*, & *Leæna*, & muliercula *Pantheris*. *Tigris*, qui est vt leo varius, qui viuus capi adhuc non potuit; vocabulum è lingua Armenia. nam ibi & sagitta, & quod vehementissimum flumen, dicitur Tigris. *Vrsi* Lucana origo, vel vnde illi, nostri ab ipsius voce. *Camelus* suo nomine Syriaco in Latium venit: vt Alexandria *Camelopardalis* nuper adducta, quòd erat figura vt camelus, maculeis vt panthera. *Apri* ab eo quòd in loceis aspereis. nisi à Græcis, quòd hi κάπριοι. *Caprea* à similitudine quadam capræ. *Cerui*, quòd magna cornua gerunt, mutato G in C, vt in multeis; quasi gerui. *Lepus*, quòd è Siculeis quidam Græcei dicunt λέπορα. à Roma quòd orti Siculi, vt annales nostri veteres dicunt, fortasse hinc illuc tulerunt, & heic reliquerunt id nomen. *Volpes*, vt Ælius dicebat, quòd volat pedibus.

21 ¶Proxima animalibus sunt ea quæ viuere dicũtur, neque habere animã, vt virgulta. *Virgultum* dicitur à viridi, idque à vi quadam humoris: quæ si exaruit, moritur. *Vitis*, quòd ea vini origo. *Malum*, quòd Æoles dicunt μᾶλον. *Pinus iuglans*; quòd hæc nux antequam purgetur, similis glandi. Hæc glans optima & maxima, ab Ioue & glãde iuglans est appellata. Eadẽ, *Nux*, quòd vt nox aerem, ita huius succus facit corpus atrũ. ¶Quæ in orteis nascũtur, alia peregrineis vocabuleis, vt Græceis *Ocymum*, *Menta*, *Ruta*, quam nunc πήγανον appellãt. Item *Caulis*, *Lapathium*, *Radix*. Sic enim antiqui Græci quam nunc *Raphanum*. Item ex Græceis vocabuleis, ἔρπυλλον, ῥόδον, addita & commutata vna littera, *Serpyllum*, *Rosa*. Item Græca, καρίανδρον, μαλάχη, κύμινον. Item Latina, *Lilium*, δὸ λειρίου, & *Malua* à μαλάχη, & *Susimbrium* δὸ σισυμβρίου. Vernacula *Lactuca* à lacte, quòd olus id habet lac. *Brassica*, vt præseca: quòd ex huius scapo minutatim præsecatur. *Asparagi*, quòd ex aspereis virgulteis nascuntur, & ipsi scapi asperi sunt, non leues. Nisi Græcum: illic enim quoque dicitur ἀσπάραγος. *Cucumeres* dicuntur à curuore, vt curuimeres dicti. *Fructus* à ferẽdo res: & hæ, quas fundus; & hæ quæ in fundo feruntur, vt fruamur. Hinc declinatæ *Fruges*, & *Frumentum*. Sed hæ è terra, etiam Frumentum, quòd exta loco quo solent addi ex mola, id est ex sale, & farre molito. *Vuæ* ab vuore.

22 ¶QVAE manu facta sunt dicã, de victu, de vestitu, de instrumento: & siquid aliud videbitur heis aptũ. ¶De victu antiquissima *Puls*; appellata, vel quòd ita Græci, vel ab eo (vt scribit Apollodorus) quòd ita sonet, cum aqua feruenti insipitur. *Panis*, quòd primò figuras faciebant mulieres in panificio Panis: posteáque figuras facere instituerunt alias. A pane & faciendo *Panificium* cœptum dici. Hinc *Panarium*, vbi id seruabant: sicut *Granarium*, vbi granum frumenti condebant, vnde id dictum. Nisi ab eo quod Græci κόκκον: à quo Græceis quoque granum dictum. & in quo eadem condunturr, *Horreum* ab horrendo. *Triticum*, quod tritum est spiceis. *Far*, à faciendo, quòd in pristino fit. *Milium* à Græco. nam id prius μέλιν, post μίδιν. *Libum*, quòd libaretur priusquam esset, vt erat coctum. *Testuatium*, quòd in testu caldo coquebatur; vt etiam nunc Matralibus id faciunt matronæ. *Circuli*, quòd mixta farina caseo & aqua circuitum æquabiliter fundebant. Hoc quidã, qui magis inconditè faciebant, vocabãt *Lixulas* & *Semilixulas*, vocabulo Sabino: idque frequentius Sabini à globo farinæ dilatato. Item in oleo cocti, dicti à globo *Globuli*. *Crustulum* à crusta pultis, quoius ea quæ vt corium exuritur, *Crusta* dicta. Cetera ferè opera à vocabuleis Græceis sumpta, vt θρύλλον, καὶ πρύφον, & *placenta*, quòd edebant cum pulte. Ab eo *Pulmentum*, vt Plautus: hinc *Pulmentarium* dictum. Hoc primum debuit pastoribus *Caseus*: à coacto lacte, vt coaxeus dictus. Dein posteaquam desierunt esse contenti heis quæ suapte natura ferebat sine igne: in quo erant poma, quę nimis cruda esse poterant, decoquebant in olla. Ab olla *Olera* dicta: quorum à genere cruda olera, è queis ad coquendum, quòd rueret è rure, Ruapa: vnde *Rapa*. *Olea* ab elea: olea grandis, *Orchitis*: quòd ea antiquitus *Orchemora*. ¶Hinc ad pecudis carnẽ peruentum est. *Suilla* sic ab illeis generibus cognominata. Hanc primò assam, secundò elixam, tertiò è iure vti cœpisse natura docet. Dictum *Assum*, quòd ab igne assudescit. *Vnidum* est quod humidum, & ideo vbi id non est, succus abest: & ideo sudando assum distillãt calore: vt crudum nimium habet humoris; sic excoctum parum habet succi. *Elixum*, est è liquore aquæ deductum; & ex iure, quod iucundum magis conditione est. *Succidia*, ab suibus concidendis: nam id pecus primum occidere cœperunt domini, & vt seruarent, salere. *Tergus* suis, ab eo, quòd eo tegitur. *Perna* à pede suis, à nomine eius. *Offula* dicta, vt offa minima in sue. *Insicia*, ab eo quòd insecta caro, vt in carmine Saliorum est: quod in exteis dicitur nunc *Prosectum*. *Murtatum* à myrto, quòd eo largè fartum intestinum crassum. *Lucanicam* dicunt, quòd milites à Lucaneis didicerunt, qui & Faleriis *Falisicum ventrẽ*. *Omdulum*, à fundo: quòd non vt reliquæ partes, sed ex vna parte sola apertum. ab hoc Græcos puto τυφλὸν ἔντερον appellasse. Ab eadem fartura *Farcimina* in exteis appellata; à quo, quod in eo tenuissimum intestinum fartum, *Hila*, ab hilo dicta, id est minimo; quod ait Ennius, Neque dispendei facit hilum. Quòd in hoc farcimine summo quiddam eminet; ab eo quòd vt in capite apex, *Apexabo* dicta. Tertium fartũ est *Lõgabo*, quod longius quàm duo hila. *Argumentum*, quod ex immolata hostia desectum in iecore imponendo agendei caussa. *Magmẽtum*, à magis; quod ad religionem magis pertinet. Itaque propter hoc montana fana constituta loceis certeis, quo id imponeretur matæ; ab eo quod Græci μάπας μάπα. Item Græci sigillatim, vt ouum, bulbum.

23 ¶LANA Græcũ, vt Polybius & Callimachus scribunt. *Purpura*, à purpuræ maritimæ colore. *Pœnicum*, quod à Poeneis primùm dicitur adlatum. *Stamen*, à stando, quòd eo stat omne in tela velamentum. *Subtemen*, quod subit stamini. *Trama*, quòd tranat frigus id genus vestimenti. *Densum*, à dentibus pectinis, quibus feritur. *Filum*, quod minimum est hilum. id enim minimum est in vestimento. *Pannus*, Græcum: *Panuelum* dictum à panno, & voluendo filo. *Tunica*, ab tuendo corpore: tunica vt induca. *Toga*, à tegendo. *Cinctus* & *Cingulum*, à cingendo: alterum vireis, alterum mulieribus attributum.

24 ¶ARMA, ab arcendo, quòd heis arcemus hostem. *Parma*, quòd è medio in omneis parteis par. *Conum*, quod cogitur in cacumen versus. *Hasta*, quòd stans solet ferri. *Iaculum*, quod vt iaciatur, fit. *Tragula* à traiiciendo. *Scutũ* à sectura, vt secutũ; quòd minutè consectũ sit tabelleis. *Vmbones*, aut à Græco, vel quod ambones. *Gladius*, C in G commutato, à clade; quòd fit ad hostium cladem gladius. similiter ab omine *Pilum*, quòd hostis feriret, vt perilum. *Lorica*, à loreis; quòd de corio crudo pectoralia faciebant: postea succuderunt Galli è ferro sub id vocabulum ex anuleis ferream tunicam. *Balteum*, quòd cingulum è corio habebant bullatum, balteum dictum. *Ocrea*, quòd opponebatur ob crus. *Galea* ab galero, quo multi vsi antiqui. *Tubæ* à tubeis, quos etiam nunc ita appellant tubicines sacrorum. *Cornua*, quòd ea quæ nũc sunt ex ære, tunc fiebãt ex bulo cornu. *Vallum*, vel quòd ea varicare nemo possit; vel quòd singula ibi extrema bacilla furcillata habent figuram literæ v. *Cerui* à similitudine cornuum cerui. Item reliqua ferè ab similitudine, vt *vineæ*, *testudo*, *aries*.

25 ¶MENSAM escariã *cibillã* appellabãt: ea, erat quadrata, vt etiã nũc in castreis est. A cibo *Cibilla* dicta; postea rotũda facta. & quod à nobis media, à Græceis μέσα, *Mensa* dici potest. nisi etiã quòd ponebant pleraque in cibo mensa. *Trulla* à similitudine truæ, quæ quod magna, &

hæc pusilla,vt truula. Hinc Græci τρυβλίον, nos trullã. *Truæ*,quæ à culina in lauatrinam aquam fundunt. Trua,quòd trauolat ea aqua; ab eodẽ est appellatum *Trulleum*.simile enim figura,nisi quòd latius cõcipit aquã, & quòd manubrium cauũ non est,nisi vinaria trulla accessit. *Matellio* à matula dictus;& dictus posteaquã lõgius à figura matulæ discessit. & ab aqua *Aqualis* dictus. Vas aquariũ vocãt *Futum*, quo in triclinio allatam aquã infundebant : quo postea accessit μάζωνος cum Græco nomine;& cũ Latino nomine Græca figura *barbatus*. *Peluis*,à pedũ lauatione,vt pedeluis. *Candelabrum* à cãdela. ex heis enim funiculi ardẽtes figebãtur. *Lucerna* pòst inuẽta,quæ dicta à luce,aut quòd id vocãt Græci λύχνον. Vasa in mẽsa escaria; vbi pultẽ aut iuruléti quid ponebãt:à capiẽdo *Catinum* nominauerũt. nisi quòd Siculi dicũt κάπινον, vbi assa ponebãt. *Magidã* aut *Lãgulã*,alterũ à magnitudine,alterũ ab latitudine finxerũt. *Patinas* à patulo dixerũt;vt pusillas,quòd heis libarent cænas *patellas*. *Tryblia*,& *Canistra*, quæ putãt esse Latina,sunt Græca. τρυβλίον καὶ κάνεον, Græca sunt. Reliqua,quòd aperta sint;vnde sint,relinquo.

26 ¶ Mensam vinariã rotundã nominabãt *Cylibathum*,vt etiã nũc in castreis id videtur declinatũ à Græco, ἀπὸ τοῦ κύλικος. qui illa capit, & minores *Capulæ* à capiẽdo;quòd ansatæ,vt prehendi possint,id est capi. Harũ figuras in vaseis sacreis ligneãs & fictiles antiquas etiã nunc videmus . Præterea in poculeis erant *Pateræ*, eo quòd pateãt,Latinè ita dictæ. Heisce etiã nunc in publico cõuiuio,antiquitatis retinẽdæ caussa,cũ magistri fiunt,potio circũfertur; & in sacrificiãdo deeis,hoc poculo magistratus dat deo vinum. *Pocula* à potione;vnde *Potatio*;& etiam *Poma*,quòd hæc poscunt potũ. ἀπὸ τοῦ πότου Græca origo potionis. *Aqua* quòd æqua summa. *Fons*,vnde funditur è terra aqua viua, *vt fistula aquæ*,fusus aquæ. Vas vinariũ grandius,*Sinum*, ab sinu;quòd sinũ maiorẽ cauationẽ quàm pocula habebat. Itẽ dicta *Depesta* etiã nunc in diebus sacreis,Sabineis vasa vinaria in mẽsa deorũ sunt posita. Apud antiquos scriptores Græcos inueni appellari poculi genus δεπίσκον . Quare vel inde radices in agrũ Sabinũ & Romanum sunt profectæ. Quo vinũ dabãt, vt minutatim funderẽt,à gutteis *Guttum* appellarunt: & quo sumebãt minutatim;à sumẽdo,*Simpulum* nominauere. In huiusce locum in cõuiuiis è Græcia successit *Epichysis*,& *Cyathus*;in sacrificiis remã sit guttũ & simpulũ. ¶ Altera vinaria mẽsa erat lapidea quadrata oblonga vna columella; vocabatur *Cartibulum*. Hæc in ædibus ad compluuium apud multos me puero ponebatur; & in ea,& cum ea ænea vasa: à gerendo *Gertibulum*, vnde cartibulum pòst dictum.

27 ¶ Præterea erat tertiũ genus mẽsæ, & quadratæ vasorũ:vocatúrq; *Vrnarium*;quòd vrnas cum aqua positas ibi potissimum habebant in culina. Ab eo etiam nunc ante balineũ locus vbi poni solebant vrnæ, *Vrnarium* vocatur. *Vrnæ* dictæ quòd vrinant in aqua hauriẽda,vt *Vrinator*. *Vrinare* est mergi in aquam. *Imburum* fictum ab vrbo,quòd ita flexum vt redeat sursum versus:vt in aratro, quod est vrbum. *Calix* à caldo ; quòd in eo calda puls apponebatur;& calidum eo bibebant . Vas, vbi cibum coquebant,ab eo *Cacabum* appellarunt. *Veru* à versando.

28 ¶ Ab sedendo appellantur *Sedes* , *Sedile*, *Sedum*, *Sellæ*, *Seliquastrum*. Deinde ab heis *Subsellium*. vt *Subsipere*, quod non planè sapit : sic quod non planè erat sella,*subsellium* dictum.vbi in eiusmodi duo,*Bisselium* dictum. *Arca*,quòd arcentur fures ab ea clausa. *Armarium* & *Armamentarium* ab eadem origine , sed declinata aliter.

29 ¶ Mvndvs muliebris dictus à munditia. *Ornatus*,quasi ab ore natus. hinc enim maximè sumitur quod eam deceat. Itaque ob id paratur speculum. *Calamistri*,quòd heis calefacteis in cinere capillus ornatur. Qui ea ministrabat, à cinere *Cinerarius* est appellatus. *Discerniculũ*,quo discernitur capillus. *Pecten*,quòd per eum explicatur capillus. *Speculum*, à speciendo : quòd ibi spectant. *Vestis* à veleis : vel ab eo quòd vellus lana tonsa vniuersa ouis.id dictum quòd vellebant lanam:ex lana facta vestis. Et quod capillum contineret, dictum à rete *Reticulum*. *Rete* ab raritudine. Item *Texta*,fasciola qua capillum in capite colligarent . Dictum *Capital* à capite, quod sacerdotulæ in capite etiam nunc solent habere. Sic *Rica* à ritu; quòd Romano ritu sacrificium feminæ cum faciunt , capita velant. *Mitra*,& reliqua ferè in capite,postea addita cũ vocabuleis Græceis.

30 ¶ Privs de indutu aut amictu quæ sunt, tangã. *Capitium* ab eo quòd capit pectus, id est, vt antiqui dicebant, indutu comprehendit : alterum quod subtus,à quo *Subucula*:alterũ quod supra,à quo *Supparus*. nisi quòd id dicunt Osce. Alterius generis item duo;vnum quod foris,ac palam,*Palla*:alterum quod intus,à quo *Intusiũ*. id quod Plautus dicit, Intusiatam, patagiatam caltulam, ac crocotulã . Multa pòst luxuria adtulit:quorum vocabula apparent esse Græca,vt ἄσειον. Amictus est dictum *Amiectum* , id est circumiectum; à quo etiam quod vestes se inuoluunt,*Circumiectum* appellant : & quòd amictui habent purpuram circum, vocant *Circumtextum*. Antiquissimi amictui *Ricinium*, id quòd eo vtebãtur duplici,ab eo quòd dimidiam partem retrorsum iaciebant,ab reiciendo Reciniũ dictum . Hinc quòd facta duo simplicia paria, *Parilia* primò dicta: *reclusum* propter leuitatem ἀφαπλοῖα, χλαμύς:sic multa Græca. *Læna*,quòd de lana multa:duarum enim togarum instar.vt antiquissimum mulierum,recinium;sic hoc duplex, virorum.

31 ¶ INSTRVMENTA rustica, quæ serendi aut colẽdi fructus causſa facta *Sarculũ* à serendo ac sarriendo. *Ligo*, quòd eo, propter latitudinẽ, quod sub terra facilius legitur. *Pala* à pangendo, G in L mutatum quod fuit. *Rutrum* vt ruitum, à ruendo. *Aratrum*, quod arauit terram. Eius ferrum *Vomer*, quod vomit eo plus terrã. *Dens*, quòd eo mordetur terra. Supra id regula quæ ſtat, *Stiua*, à ſtando: & in ea transuersa regula, *Manicula*, quòd manu bubulci tenetur: qui quaſi eſt temo inter boues. *Bura* à bubus. alij hoc à curuo *Curuum* appellant. Sub iugo medio *Couum*, quod bura extrema addita appellatur, vocatur couum à cauo. *Iugum* & Iumẽtum à iunctu. *Irpices*, regula cum pluribus dentibus, quam item vt plauſtrum boues trahunt, vt eruant quæ in terra ſunt: *Sirpices* poſtea, S detrita, à quibuſdam dicti. *Raſtelli*, vt Irpices, ſerræ leues; itaque homo in prateis per feniſecia eo feſtucas abradit; quo ab raſu Raſtelli dicti. *Raſtri*, quibus dentalibus penitus eradunt terrã atque eruunt, à quo & *Rutabri* dicti. ¶ *Falces* à farre, littera commutata. Hę in Campania *Seculæ*, à ſecando. à quadam ſimilitudine harum, aliæ: & quod apertum, vnde *falces Fenariæ*, & *Adoreæ*: & quod non apertum, vnde *Lumariæ falces*, & *ſirpiculæ*. *Lumariæ* ſunt, quibus ſecant lumẽcta, cum in agreis ſerpũt ſpinæ. quas quòd à terra agricolæ ſoluunt, id eſt luunt, *Lumẽcta*. *Sirpiculæ* vocatæ à ſirpando, id eſt ab alligando. ſic *Sirpata dolia* quaſſã cùm alligata dicta. heis vtuntur in vinea alligando faſces, inciſos fuſtes, faculas. has *phaucillas* Cherſoneſicè dicunt faſces. *Pilum*, quòd eo far pinſunt. id vbi fit, *Piſtrinum*. L & S inter ſe ſæpe commutant. Inde poſt in vrbe Lucili *piſtrina*, & *piſtrix*. *Trapetes* molæ oleariæ vocantur. Trapetes à terendo, niſi Græcum. *Molæ* à molendo: harum enim motu eo cõiecta moliuntur. *Vallum* à volatu, quòd cùm id iactant, volant inde leuia. *Ventilabrum*, quo ventilatur in aere frumentũ. ¶ Quibus cõportantur fructus ac neceſſariæ res, de iis *Fiſcina* à ferendo dicta. *Corbes* ab eo quòd ſpicas aliúdve quid conruebant. Hinc minores *corbulæ* dictæ. ¶ De heis quæ iumẽta ducũt. *Tragula* ab eo quod trahitur per terram. *Sirpea*, quæ virgeis ſirpatur, id eſt colligando implicatur, in qua ſtercus aliúdve quid euehitur. *Vehiculũ*, in quo faba aliúdve quid vehitur, quo ex viminibus vterentur, & quod eo vehitur; breuis veha Vehiculum dictum eſt. Ab aliis etiam dictum *Arcera*, quæ etiã in XII. tabuleis appellatur. quòd ex tabuleis vehiculum erat factum vt area, Arcera dictum. *Plauſtrum* ab eo quòd non, vt in heis quæ ſuprà dixi, ſed ex omni parte palam eſt. quæ in eo vehuntur, quòd perlucent, lapides, aſſeres, tignum.

32 ¶ ÆDIFICIA nominata à parte, vt mulæ: ab ædibus, & faciendo. Maximũ ædificium eſt *Oppidum* ab ope dictum; quòd munitur opis cauſſa, vbi ſint; & quod opus eſt ad vitam gerẽdam, vbi habitent tutó; vel oppida, quòd opere munibant mœnia, quo munitius eſſent. Quòd exaggerabant, *Aggeres* dicti, & quòd aggerem contineret murus, quòd muniendi cauſſa manu parabatur, quo ſepiebant oppidum; è quo munere *Murus*. Eius sũma, *Pinnæ*, ab heis quas inſigniti milites habere in galeeis ſolent, & in gladiatoribus Samnites. *Turres* à toreis, quòd hæ proſpiciunt ante alios. Qua viam relinquebant in muro, qua in oppidum portarent, *Portas*. Oppida condebant in Latio, Etruſco ritu multa; id eſt iuncteis bubus tauro, & vacca interiore aratro circumagebant ſulcum. Hoc faciebant religionis cauſſa die auſpicato, vt foſſa, & muro eſſent munita. Terram vnde excalpſerant, *Foſſam* vocabant; & introrſum factum murum. Poſtea quòd fiebat orbis, *Vrbs*. Principium quod erat poſt murum, *Pomerium* dictum; eiúſque ambitu auſpicia vrbana finiũtur. Cippi pomerij ſtant, & circum Ardolam Ardeam, & circum Romam. Quare & oppida quæ prius erãt circumducta aratro, ab orbe & vrbo *Vrbes*: & ideo coloniæ noſtræ omnes in littereis antiqueis ſcribuntur vrbes; quòd item conditæ, vt Roma: & ideo colonię; vt vrbes cõduntur quòd intra pomerium ponuntur. ¶ Oppidũ quod primum cõditũ in Latio ſtirpis Romanæ *Lauiniũ*. nam ibi dij penates noſtri. Hoc à Latini filia; quæ coniuncta Æneæ, Lauinia appellata. Hinc poſt triginta annos oppidum alterum conditur *Alba*, id ab ſue alba cognominatum. Hæc è naui Æneæ cùm fugiſſet Lauinium, triginta parit porcos. Ex hoc prodigio pòſt Lauinium conditum anneis triginta, hæc vrbs facta; propter colorem ſuis, & loci naturam, *Alba Longa* dicta. Hinc mater Romuli *Rhea*; ex hac *Romulus*; hinc *Roma*. ¶ In oppido *vici* à via, quòd ex vtraq; parte viæ ſunt ædificia. *Fundulæ* à fundo, quòd exitum non habet, ac peruiũ non eſt iter. *Angiportum*, & id anguſtum, ab angendo, & portu. Quò conferrent ſuas cõtrouerſias, & quæ vendere vellent, & quò quæque ferrent, *Fora* appellarunt. Vbi quid generatim additum, ab eo cognomen; vt *boarium forum*, *forum olitorium*. hoc erat *antiquum Macellum*, vbi olerum copia. ea loca etiam nunc Lacedæmonij vocãt μακελλώτας: ſed Iones oſtia ortorum & caſtelli μακέλλους. Secundum Tiberim ad Iunium *forum piſcarium* vocant. Ideo ait Plautus, Apud piſcarium, vbi variæ res. Ad corneta *forum cupedinis*, à Cupedio: quòd multi forum cupidinis, à cupiditate. Hæc omnia poſtquam cõtracta in vnum locum, quæ ad victum pertinebant; & ædificatus locus: appellatum *Macellum*, vt quidam ſcribũt, quòd ibi fuerit ortus: alij, quòd ibi domus fuerit cui cognomen fuit Macellus, quæ ibi publicè diruta: è qua ædificatum hoc, quod vocatur ab eo macellum. In foro *lacum Curtium* à Curtio dictum conſtat. de eo triceps hiſtoria. nam

& Proci-

& Procilius non idem prodidit quod Piso; nec quod is, C. Ælius Stilo secutus. A Procilio relatum, in eo loco dehisse terram, & ex senatusconsulto ad haruspices relatū, esse respōsum *deum Manium Postulionem* postulare, id est, ciuem fortissimum eodem mitti. tum quendam Curtium, virum fortem, armatum ascendisse in equum, & à Concordiæ versum, cum equo in eū precipitatum. eo facto, locum coisse, atque eius corpus diuinitus humasse, & reliquisse gēti suæ monumentū. ¶ L. Calpurnius Piso in annalibus scribit, Sabino bello, quod fuit Romulo & Tatio, virum fortissimum Metiū Curtium Sabinum, cùm Romulus cum sueis ex superiore parte impressionem fecisset; Curtium in locum palustrē, qui tum fuit in foro, ante quàm cloacæ sint factæ, secessisse, atque suos in Capitoliū recepisse. Ab eo lacū inuenisse nomen. ¶ C. Ælius & Q. Lutatius scribunt eum locum esse fulguratum, & ex senatusconsulto septum esse; idque factum esse à Curtio consule, cui Marcus Genucius fuit collega, Curtium appellatum. ¶ *Arx* ab arcendo, quòd is locus munitissimus vrbis; à quo facilimè possit hostis prohiberi. *Carcer* à coercendo, quòd exire prohibentur. In hoc pars quæ sub terra, *Tullianum*: ideo quòd ad ditum à Tullio rege: quòd Syracusēis, vbi simili de caussa custodiuntur, vocantur *Latomiæ*, & de latomia translatum, quòd heic quoque lapidicinæ fuerunt. Inde *Lauretum*, ab eo quòd ibi sepultus est T. Tatius rex, qui à Laurentibus interfectus est. ab silua laurea, quòd ea ibi excisa, & ædificatus vicus. vt inter sacram viam & macellum editum. *Corneta* à corneis, quæ abscissæ loco reliquerunt nomen. vt *Esculetum* ab esculo dictum, & *Fagutal* à fago: vnde etiam quod ibi sacellum, *Iouis Fagutalis*. *Armilustrum*, ab ambitu lustri locus. item *Circus maximus* dictus, quòd circum spectaculeis ædificatus, vbi ludi fiunt; & quòd ibi circum metas fertur pompa, & equi currunt. Itaque dictū in Cornicula millies aduentu, quem circumeunt ludentes, Quid cessamus ludos facere? Circus noster ecce adest. In circo primo, vnde mittuntur equi, nunc dicuntur *carceres*: Næuius *Oppidum* appellat. *Carceres* dicti quòd coercentur equi, ne inde exeāt ante quàm magistratus misit: *Oppidum*, quòd à muri parte pinneis turribúsque carceres olim fuerunt. Scripsit poeta, Dictator vbi currum insidit, peruehitur vsque ad oppidum. Intimus *circus ad Murtium* vocatus, vt Procilius aiebat, ab vreeis: quòd is locus esset inter figulos. alij esse dicūt à murteto declinatum, quòd ibi id fuerit. cuius vestigium manet, quòd ibi sacellum etiam nunc Murtiæ Veneris. Itē simili de caussa *circus Flaminius* dicitur, qui ædificatus est circum Flaminium campum; & quòd ibi quoque ludeis Tauriceis circum metas currunt. *Comitiū* ab eo, quòd coibant eò comitiis curiateis, & litium caussa. ¶ *Curiæ* duorū generum. nam & vbi curarent sacerdotes res diuinas; vt *curiæ veteres*: & vbi senatus humanas; *vt curia Hostilia*, quòd primus ædificauit Hostilius rex. Ante hāc *Rostra*, cuius id vocabulum ex hostibus capta fixa sunt rostra. Sub dextra huius à comitio locus substructus, vbi nationum subsisterent legati, qui ad senatū essent missi. Is *Græcostasis* appellatur à parte, vt multa. *Senaculum* supra Græcostasin, vbi ædes Concordiæ, & basilica Opimia. Senaculum vocatum vbi senatus, aut vbi seniores consisterent, dictum vt γερουσία apud Græcos. *Lautolæ* à lauando, quòd ibi ad Iauum Geminum aquæ calidæ fuerunt. Ab heis palus fuit in minore Velabro, à quo, quòd ibi vehebantur lintribus, *Velabrum*; vt illud maius, de quo suprà dictum est. *Æquimelium*, quòd æquata Melij domus publicè; quòd regnum occupare voluit is. Locus *ad busta Gallica*, quòd Roma recuperata, Gallorum ossa, qui possederunt vrbem, ibi coaceruata ac cōsita. Est locus qui vocatur *Doliola* ad cloacam maximam, vbi non licet despuere, à dolioleis sub terra. Eorum duæ traditæ historiæ: quòd alij esse aiunt ossa cadauerum: alij Numæ Pompilij religiosa quędam post mortem eius infossa. *Argiletum* sunt qui scripserunt ab Argo, seu quòd is huc venit, ibique sepultus sit: alij ab argilla, quòd ibi id genus terræ. *Cliuus Publicius*, ab ædilibus plebei Publicieis, qui eum publicè ædificarunt. Simili de caussa *Publilius vicus*, & *Cosconius vicus*, quòd ab heis vireis dicuntur ædificati. Cliuus proximus ad florales vsus versus. *Capitolium vetus*, quòd ibi sacellum Iouis, Iunonis, Mineruæ: & id antiquius quàm Ædis quæ in capitolio facta. Esquiliis *vicus Africus*, quòd ibi obsides ex Africa bello Punico dicuntur esse custoditi. *Vicus Ciprius* à cipro: quòd ibi Sabini ciues additi consederunt, qui à bono omine id appellarunt. Nam *ciprum* Sabinè bonum. Prope hunc *vicus Sceleratus* dictus à Tullia Tarquinij Superbi vxore; quòd, ibi cùm iaceret pater occisus, supra eum vt mitteret carpentum mulio, iussit.

33 ¶ Et quoniam vicus constat ex domibus, nunc earum vocabula videamus. *Domus* Græcum est. & ideo in ædibus sacreis ante cællam, vbi sedes dei sunt, Græci dicunt προδόμους: quòd post, ὀπισθόδομον. *Ædes* ab aditu, quòd plano pede adibant. Itaq; ex ædibus efferri indictiuo funere præco etiam eos dicit, qui è taberneis efferuntur; & omneis in censu villas inde dicimus Ædes. *Cauum ædium* dictum, qui locus tectus intra parietes relinquebatur patulus, qui esset ad communem omnium vsum. In hoc locus si nullus relictus erat, sub diuo qui esset; dicebatur *Testudo* à testudinis similitudine, vt est in prætorio in castreis. Si relictum erat in medio, vt lucem caperet: deorsum, quò impluebat, *Impluuium* dictum: & sursum, qua compluebat, *Compluuium*; vtrumque à pluuia. *Tuscanicum* dictū à Tusceis, posteaquā illorū cauū

ædium simulare cœperũt. *Atrium* appellatum ab Atriatibus Tusceis. illinc enim exemplum sumptum. Circum cauum ædium erant vniuscujusque rei vtilitatis caussa parietibus dissepta: vbi quid conditum esse volebant; à cælando *Cellam* appellarunt, *Penariam*, vbi penus. Vbi cubabant, *Cubiculum*: vbi cænabant, *Cænaculum* vocitabant: vt etiam nunc Lanuuii apud ædem Iunonis, & in cetero Latio, ac Faleriis, & Cordubæ dicuntur. Posteaquam in superiore parte cænitare cœperunt; superioris domus vniuersa, Cænacula dicta. Posteaquam ibi cænabant, plura facere cœperunt, vt in castreis ab hieme hiberna, *hibernum* domus vocarunt: contra *æstiuum*.

* *Desunt paginæ tres.* *

39 ¶ religionem Porcius designat, cùm de Ennio scribens dicit eum coluisse Tutilinæ loca. Sequitur *porta Næuia*, quod in nemoribus Næuiis. Næuius enim loca vbi ea sic dicta, coluit. Deinde *porta Rauduscula*, quod ærata fuit. æs *Raudus* dictum: ex eo in veteribus mancupiis scriptum, *Rauduscvlo libram ferito*. Hinc *porta Lauernalis* ab ara Lauernæ, quod ibi ara eius deæ. Præterea intra muros video portas dici: in Palatio *Mucionis*, à mugitu, quod ea pecus in Bucitatum antiquum oppidum exigebant. Alteram, *Romanulam*, quæ est dicta ab Roma; quæ habet gradus in naualia ad Volupiæ sacellum. Tertia est *Ianualis* dicta ab Iano; & ideò ibi positum Iani signum, & ius institutum à Numa Pompilio, vt scribit in annalibus L. Piso, vt sit clausa semper, nisi cùm bellum sit. Nusquam traditum est memoriæ Pompilio rege fuisse apertam: & post T. Manlio consule, bello Carthaginiensi primo confecto, & eodem anno apertam.

* *Desunt quædam.* *

35 ¶ Super lectuleis origines, quas aduerti, hæ. *Lectica*, quod legebant, vnde eam facerent, stramenta atque herbas, vt etiam nunc fit in castreis. lectos; ne essent in terra sublimes in heis ponebant. Nisi ab eo quod Græci antiqui dicebant λέκτεγν, lectum potius. quam lecticam quod inuoluebant, quod ferè stramenta erant è segete, *Segestriam* appellant, vt etiam nunc in castreis. Nisi à Græceis. nam στρατεγν, vbi lectus mortui fertur, dicebant. *feretrum* nostri, Græci φέρετρον καὶ φόρτρον. Posteaquam transierunt ad culcitas, quod in ea sagum, aut tomentum, aliúdve quid calcabant, ab inculando *Culcita* dicta: ac quicquid insternebant, à sternendo *Stragulum* appellabãt. *Puluinar* vel à pulmeis, vel à pelluleis declinarunt. Quibus operiebantur, *Operimenta*, & *pallia*, *Opercula* dixerunt. In heis multa peregrina, vt *Sagum*, *Reno* Galli quid gaunacumma eius sagum, & *Aphimalon*, Græca: contra Latinum *Torale*, quod ante torũ & *Torus* à toruo, quod in is promptu. ab hac similitudine *Toruinus* in mulieris capite ornatus. Quia simplici scansione scandebant in lectum non altum, *Scabellum*; in altiorem, *Scamnum*. Duplicata scansio, *Gradus* dicitur, quod geritur ab inferiore in superiorem. Græca sunt, *Peristromata* & *Peripetismata*. sic aliud aliquid item conuiuij caussa ibi.

36 ¶ Multa pecuniæ signatæ vocabula sunt æris & argenti hæc. *As* ab ære. *Dupondius* à duobus ponderibus, quòd vnum pondus *Assipondium* dicebatur: id ideo quòd As erat libræ pondus. deinde ab numero reliquum dictum vsque ad *Centussis*, vt as singulari numero. Ab tribus assibus *Tressis*, & sic proportione *Nonussis*. In denario numero hoc mutat vsq; ad quod primũ est, ab decẽ assibus *Decussis*: secundum à duobus decussibus *Bicessis*, quod dixi solum à duobus decussibus *bicessis*. Reliqua conueniunt, vt *Tricessis* à tribus; sic proportione vsque ad *Centussis*; quo maius æris vocabulum non est. Nam ducenti in proportione cùm dicuntur, non magis asses, quàm denarij aliæve res significantur. Æris minima pars, *Sextula*, quòd sexta pars vnciæ. *Semuncia*, quòd dimidia pars vnciæ. *Se* valet dimidium, vt in *Selibra* & *Semodio*. *Vncia* ab vno. *Sextans* ab eo quòd sexta pars assis: sicut *Quadrans*, quod quarta; & *Triens*, tertia pars. *Semissis*, quod semi æs, id est dimidium assis, vt suprà dictum est. *Septunx* à septem & vncia conclusum: Reliqua obscuriora, quod à diminutione: & ea quæ deminuuntur, ita sunt vt extremas syllabas habeant. vt à duodecim vna dempta vncia, *Deunx*. *Dextans* dempto sextante: *Dodrans*, dempto quadrante. *Bes*, vt olim des, dempto triente. In argento nummi id à Siculeis. *Denarij*, quod denos æris valebant. *Quinarij*, quod quinos. *Sestertius*, quòd semis tertius. Dupondius enim & semis antiquus sestertius est: & veteris consuetudinis vt retro æra dicerentur, ita vt semis tertius, semis quartus pronuntiarent. Sestertius igitur ab semis tertius dictus. Nummi denarii decuma *libella*, quòd libram pondo as valebat, & erat ex argento parua. *Sembella*, quod sit libellæ dimidium, quod semis assis. *Teruncius* à trib⁹ vinciis, sembellæ quòd valet dimidium: & est quarta pars, sic vt quadrans, assis. Eadem pecunia vocabulum mutat. nam potest idem dici dos, *arrabo*, *merces*, *corollarium*. *Dos* erit pecunia, si nuptiarum caussa data: hęc Græcè δωτίνη, ita enim hoc Siculi: ab eodem *Donum*. Nam Græcè vt ipsi δώρεγν, vt alii δῶμα, & vt Attici δόσις. *Arrabo* sic dicta, vt reliquum reddatur. hoc verbum à Græco ἀῤῥαβών. Reliquum, ex eo quòd debitum reliquit. *Damnum* à demptione, cùm minus refactum quam quanti constat.

Lucrum

Lucrum,ab lucendo, si amplius, quàm exoluerit quãti esset ceptum. *Detrimentum*,à detritu,quòd ea quæ trita, minoris pretij. Ab eadem *Intertrimentum*;ab eo quòd duo,quæ inter se trita & deminuta, à quo etiam *Intrigo* dicta, & *Intertrigo*. *Multa*,à pecunia,quæ à magistratu dicta,vt exigi possit ob peccatum. quòd singulæ dicuntur appellatæ esse multæ,quòd olim vnum dicebãt *multa*. Itaque cùm in dolium aut culeum vnũ addunt rustici,prima vrna addita, dicunt etiam nunc *Multa*. *Pœna*,à puniendo: vel à pœnitendo,quod post peccatum sequitur. *Pretium*,quod æstimationis, emptionisve caussa constituitur, dictum à periteis,quòd hi solùm possunt facere rectè id. Si quid datum pro opera aut opere, *Merces*,à merendo. Quod manu factum erat, & datum pro eo, *Manupretium*, à manibus & pretio. *Corollarium*, si additum præter quàm quod debitum eius .vocabulũ fictũ à corolleis : quòd hæ, cùm placuerant actores, in scena dari solitæ. *Præda* est ab hostibus capta, quòd manu parta,vt parida præda. *Præmium* à præda,quòd ob rectè quid factũ concessum. Si datur quod reddatur, *Mutuũ*; quod Siculi μοῖτον. Ita scribit Sophron, μοῖτον ἀλλαδόμον, & *Munus*,quod mutuo animo qui sunt,dant officij caussa. Alterum munus,quod muniendei caussa imperatum; à quo etiam *Municipes*,qui vnà munus fungi debent, dicti. Ea pecunia quæ in iudicium venit in litibus, *Sacramentum* à sacro. Qui petebat,& qui infitiabatur de aliis rebus, vterque quingentos æris ad pontem deponebant: de aliis rebus item certo alio legitimo numero assium. Qui iudicio vicerat,suum sacramentum à sacro auferebat,victi ad ærarium redibat. *Tributum* dictum à tribubus,quòd ea pecunia quæ à populo imperata erat, tributim à singuleis pro portione census exigebatur. Ab hoc ea quæ assignata erat, *Adtributum* dictum. Ab eo quoque quibus adtributa erat pecunia, vt militi reddant, *Tribuni ærarij* dicti. Id quod adtributũ erat, *æs militare*: hoc est quod ait Plautus, Cedit miles, æs petit. Et hinc dicuntur *milites ærarij*, ab ære, quòd stipendia facerent. Hoc ipsum *Stipendium* ab stipe dictum,quòd æs quoque Stipem dicebant. Nam quòd asses libræ pondo erant; qui acceperant maiorem numerum,nõ in arca ponebant,sed in aliqua cælla stipabant, id est, cõponebant,quo minus loci occuparet: à stipando *Stipem* dicere cœperunt. *Stipare* ab στίβειν fortasse, Græco vocabulo. Id apparet, quòd vt alias, tum institutum etiam nunc,diis cum thesaureis asses dant, stipem dicunt: & qui pecuniam alligat, *Stipulari* & *Restipulari*. *Milites stipendiarij* ideo quòd eam stipem pendebãt. Ab eo Ennius scribit, Pœni stipendia pendunt. Ab eodem ære impendendo, *Dispensator*, & in tabuleis scribimus *Expensum*, & inde *prima Pensio*, & sic aut secunda, aut quæ alia. Et *Dispendium*, ideo quòd in dispendendo solet minus fieri: *Compendium*, quòd cùm compenditur, vna sit. A quo vsura, quòd in sortem accedebat, *Impendium* appellatum: quæ cùm accederet ad sortem, ex vsu *Vsura* dicta, vt *Sors* quod suum fit sorte. Per *trutinã* solui solitum, vestigium etiam nunc manet in æde Saturni, quòd ea etiam nunc propter pensuram, Trutinam habet positam. Ab ære *Aerarium* appellatum.

37 ¶ AD vocabula, quæ pertinere sumus rati, ea quæ & loca, & ea quæ in loceis sunt, satis arbitror dicta: quòd neque parum multa sunt aperta: neque, si amplius velimus, volumen patietur. Quare in proximo (vt in primo libro dixi) quod sequitur de temporibus dicam.

EPITOME LIBRI QVINTI.

In quo de vocabuleis temporis, & quæ in tempore: eorumque origine ex auctoribus qui soluta oratione scripserunt. ¶ *Præfatio* 1.

¶ *De vocabuleis temporum in genere* 2. *De vocabulis temporum in specie, dierum qui instituti deorum caussa:* ¶ *Quorum alij fati: alij annales.* 3. *Dierum qui instituti hominum caussa: vbi inter cætera de mensibus* 4.

¶ *De vocabuleis eorum quæ in tempore, eorum obscuritate, ac multitudine* 5. *Eorum autem alia pertinent ad ea quæ debemus cogitare* 6. *Dicere* 7. *Facere: vbi inter cætera agitur de his quæ ad visum, auditum, olfactum, gustum, tactum* 8.

¶ *De iudicio ex censorys tabuleis* 9.

¶ *De quibusdam vocabuleis quæ Latini à Græcis mutuati* 10. ¶ *Conclusio* 11.

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA LIBER QVINTVS AD M. TVLLIVM CICERONEM.

ORIGINES verborũ, quæ sunt locorum, & quæ in heis, in priore libro scripsi: in hoc dicam de vocabuleis temporum, & earum rerum quæ in agendo fiunt aut dicuntur cũ tempore aliquo; vt sedetur, ambulatur, loquitur. Atque si qua erunt ex diuerso genere adiuncta, potius cognatio ii verborum quam auditori calumnianti gerendi mõre: Huius rei auctor satis mihi Chrysippus, & Antipater; & illi in quibus etsi non tantum acuminis, at plus litterarum; in quo est Aristophanes, & Apollodorus, qui omnes verba ex verbeis ita declinari scribunt, vt verba litteras alia adsumant, alia amittant, alia commutent:

vt fit in *turdo*, in *turdario*, in *turdelice*. Sic declinãtes Græci nostra nomina, dicunt Lucianũ, Λουκιανὸν, & Quintium, Κόϊντον. Ἀρίσταρχον illi, nos Aristarchum, & Δίωνα, Dionem. sic inquam consuetudo nostra multa declinauit, vt à vetere *vetustũ*, ab solo *solũ*, ab libero *liberũ*, ab lasibus *lares*. quæ obruta vetustate, vt potero eruere conabor.

2 ¶ Dicemvs primò de temporibus, & quæ per ea fiunt. Sed ita vt ante de natura eorum. ea enim dux fuit ad vocabula imponenda homini. ¶ Tempus esse dicunt interuallum mundi, & motus. Id diuisum in parteis aliquot maximè ab solis & lunæ cursu. Itaque ab eorum tenore temperato *Tempus* dictum: vnde *Tempestiua*; & à motu eorum, qui toto cælo cõiunctus mundus deo, motus casu venit. à quo tempus id ab hoc deo *dies* appellatur. *Meridies* ab eo quod medius dies. D antiqui non R in hoc loco dicebant, vt Prænestę incisum in solario vidi, quod Cornelius in basilica Æmilia & Fuluia inumbrauit. Diei principium *Mane*, quòd tum manat dies ab Oriente. Nisi potius quòd bonum antiqui dicebant Manum. ad cuiusmodi religionẽ Græci quoque, cùm lumen adfertur, solent dicere, φῶς ἀγαθόν. *Suprema*, summum diei, id à superrimo. hoc tempus duodecim tabulæ dicunt *Occasum* esse *solis*: sed postea Lex Prætoria id quoque *tempus* iubet esse *supremum*, quo prætor in comitio supremam pronuntiauit populo. Secundum hoc dicitur *Crepusculum*, à crepero. id vocabulum sumpserunt à Sabineis: vnde veniunt *Crepusci* nominati Amiterno, quòd eo tempore erant nati, *vt Lucij* prima luce in creatione. *Crepusculum* significat dubium; ab eo res dubiæ dictæ *Creperæ*, quòd crepusculum, dies etiamnum sit, an iam nox, multeis dubiũ. *Nox* (vt Catulus ait) quòd omnia, nisi interueniat sol, pruina obriguerint. quòd nocet, nox, nisi quòd Græcè νύξ, nox. Cùm stella prima exorta, Græci vocant ἑσπερον, nostri *Vesperuginẽ*. vt Plautus, Neque vesperugo, neque vergilię occidunt. Exortæ stellæ tempus dictum à Græceis ἑσπέρας, Latinè *Vesper*: vt ante solem ortum, quòd eadẽ stella vocabatur *Iubar*, quòd iubata. Pacuuius dicit, Pastor exorto iubare, noctis decurso itinere. Ennius, Aiax lumen iubárve in cælo cerno? Inter vesperuginem & iubar dicta nox. *Intempesta nox*, vt in Bruto Cassius, quod dicebat Lucretia, Nocte intempesta nostram deuenit domum. Intempestam Ælius dicebat, cùm tempus agendi est nullum: quod alij *concubium* appellarunt, quòd ferè omnes tunc cubarent: alij, ab eo quòd sileretur, *Silentium* noctis. Quod idẽ Plautus tẽpus *Conticinium*. scribit enim, Videbimus. factum volo: i, redito cõticinio. ¶ Alter motus solis est, alter cæli, quod mouetur à bruma ad solstitium. Dicta *Bruma*, quòd breuissimus dies est: *Solstitium*, quòd sol eo die sistere videatur; aut quòd sol ad nos versum, proximum est solstitium. Cùm venit in medium spatium inter brumam & solstitium, quòd dies æquus sit ac nox, *Aequinoctiũ* dictum. Tempus à bruma ad brumam dum sol redit, vocatur *Annus*; quòd vt paruuli circuli annuli, sic magni dicebantur circites anni: vnde Annus. huius temporis pars *Hiemps*, quòd tum multi himbres. hinc *Hibernacula*, *Hibernum*: vel quòd tum anima, quæ flatur, omniũ apparet, ab hiatu *hiemps*. ¶ Tempus secundum, *Ver*; quòd tum virere incipiunt virgulta, ac vertere se tempus anni. nisi quòd Iones dicunt βῆρ. ¶ Tertiũ, ab æstu, *Æstas*. hinc *Æstiuũ*. Nisi forte à Græco αἰθρία. ¶ Quartum, *Autumnus*.

* *Multa desunt.* *

ab sole: sic *mensis* à lunæ motu dictus, dum ab sole profecta, rursus redit ad eum luna, quòd Græcè olim dicta μλὼν: vnde illorum μλῶες. ab eo nostri. A mensibus *Intermestris* dictus; quòd putabant inter prioris mensis senescentis extremos dies, & nouam lunam, esse diem, quem diligentius Attici ἕνλω καὶ νέαν appellarunt; ab eo quòd ea die potest videri extrema & prima luna. *Lustrum* nominatum tempus quinquennale, à luendo, hoc est soluendo: quòd quinto quoque anno vectigalia & vltro tributa per censores persoluebantur. *Seculum*, spatium annorum centum vocarunt: dictum à sene, quòd longissimum spatium senescendorum hominum id putarunt. *Aeuum* ab ætate omnium annorum: hinc *Aeuiternũ*, quod factum est *Aeternum*. Id ait Chrysippus esse αἰῶνα. Ab eo Plautus, Non omnis ætas ad perdiscendum est satis. hinc poetæ, *Æterna templa cæli*.

3 ¶ A cæli naturali discrimine ciuilia vocabula dies accesserunt. Dicam prius, qui deorum caussa, tum qui hominũ, sint instituti. *Dies Agonales*, per quos rex in regia arietem immolat, dicti ab agone: eo quòd interrogatur à principe ciuitatis, & princeps gregis immolatur. *Carmentalia* nominantur quòd sacratum & feriæ Carmentis. *Lupercalia* dicta quòd in lupercali luperci sacra faciunt. Rex cùm ferias menstruas Nonecis Februarieis edicit, hunc *diem Februatiũ* appellat. *Februum* Sabini purgamentum, & id in sacreis nostreis verbum. Nam & Lupercalia Februatio, vt in antiquitatum libreis demõstraui. *Quirinalia* à Quirino, quòd ei deo feriæ, & eorum hominum qui fornacalibus sueis nõ fuerunt feriati. *Feralia* ab infereis, & ferendo. quòd ferunt tum epulas ad sepulchrum, quibus ius ibi parentare. *Terminalia*, quòd is dies anni extremus constitutus. Duodecimus enim mensis fuit Februarius, & cùm intercalatur, inferiores quinque dies duodecimo demuntur mense. *Equiria*, ab equorum cursu. Eo enim die currunt equi in campo Martio. *Liberalia* dicta quòd per totum oppidũ eo die sedent sacerdotes liberi, hedera coronatę anus cũ libeis & foculo pro emptore sacrifican-

sacrificantes. In libreis Saliorum, quorum cognomen Agonensium, forsitan hic dies ideo appellatur potius Agonia. *Quinquatrus*: hic dies vnus à nominis errore obseruatur proinde vt sint quinque, dictus vt ab Tusculaneis: post diem sextum Eidus similiter vocatur *Sexatrus*; & post diem septimum, *Septimatrus*: sic hic quòd erat post diem quintũ Eidus, *Quinquatrus*. *Tubilustrũ* appellatur, quòd eo die in atrio sutorio sacrorum tubæ lustrãtur. *Megalesia* dicta à Græceis, quod ex libris Sibyllineis accersita ab Attalo regẽ Pergami prope murum Megalesion, vbi tẽplum eius deæ, vnde aduecta Romã. *Fordicidia* à fordeis bubus. *bos Forda*, quæ fert in ventre; quòd ea die publicè immolantur boues prægnãtes in curiis complureis. A fordeis cædendeis *Fordicidia* dicta. *Palilia* dicta à Pale, quòd & feriæ ei deæ fiunt, vt *Cerealia* à Cerere, *Vinalia* à vino. Hic dies Iouis, non Veneris. Huius rei cura nõ leuis in Latio. nã aliquot loceis vindemię primùm à sacerdotibus publicè fiebãt, vt Romæ etiãnunc. nã flamẽ Dialis auspicatur vindemiã: & vt iussit vinũ legere, agna Ioui facit: inter cuius exta cæsa & porrecta flamẽ *prorsus vinũ* legit. In Tusculaneis sacreis est, Vinum nouum ne vehatur in vrbem ante quàm vinalia kalentur. *Robigalia* dicta à Robigo. secundũ segeteshuic deo sacrificatur, ne rubigo occupet segetes. *Dies Vestalia*, vt virgines Vestales Vestæ sacrificent. *Quinquatrus Minusculæ* dictæ Iuniæ Eidus ab similitudine Maiorũ, quòd tibicines tũ feriati pervrbẽ vagantur, & cõueniunt ad ædẽ Mineruæ. *Dies Fortis Fortunæ* appellatus ab Seruio Tullio rege, quòd is fanum Fortis Fortunæ secundum Tiberim extra vrbem Romam dedicauit Iunio mẽse. *Dies populi Fugia* videtur nominatus, quòd eo die repente tumultu fugerit populus. non multo enim pòst hic dies quàm decessus Gallorum ex vrbe: & qui tum sub vrbe populi, vt Ficuleates ac Fidenates, & finitimi alij, contra nos coniurarunt. Aliquot huius diei vestigia fugæ in sacreis apparent. de quibus rebus antiquitatum libri plura referunt. *Nonæ Caprotinæ*, quòd eo die in Latio Iunoni Caprotinæ mulieres sacrificant, & sub caprifico faciunt, & è caprifico adhibent virgam. Ob hoc toga prætexta data eis:

* * *

Apollinaribus ludeis docui populum.

* * *

Neptunalia à Neptuno. eius enim dei feriæ. *Furinalia* à Furina, quòd ei deæ feriæ publicæ dies is, cuius deæ honos apud antiquos. Nam ei sacra instituta annua, & flamen adtributus: nunc vix nomen notum pauceis. *Portunnalia* dicta à Portumno, cui eo die ædes in portu Tiberino facta, & feriæ institutæ. *Vinalia Rustica* dicuntur ante diem duodecimum kalendas Septembris; quòd tum Veneri dedicata ædis, & orti eius tutelæ adsignantur, actum sunt feriati olitores. *Consualia* dicta à Conso, quòd tum feriæ publicæ ei deo, & in circo ad aram eius ab sacerdotibus fiunt ludi illi, quibus virgines Sabinæ raptæ. *Volcanalia* à Volcano, quòd ei tum feriæ, & quòd eo die populus pro se in ignem animalia mittit. *Opeconsiua* dies ab dea Opeconsiua, cuius in regia sacrarium; quòd ideo actum *vt eò præter virgines Vestales, & sacerdotem publicum, introeat nemo: Is cùm eat, suffibulum haud habeat*: scriptum id dicitur, vt à suffiendo subligaculum. *Vortumnalia* à Vortumno, cuius feriæ Octobri mense. *Meditrinalia* dies dictus à medendo; quòd, vt Flaccus flamen Martialis dicebat, hoc die solitum vinum nouum & vetus libari & degustari medicamenti caussa. Quod facere solent etiam nunc multi, cùm dicant; *Nouum vetus vinum bibo: nouo veteri morbo medeor*. *Fontinalia* à fonte, quòd is dies feriæ eius. ab eo autem tum, & in fontes coronas iaciunt, & puteos coronant. *Armilustrium*, ab eo quòd in armilustrio armati sacra faciunt. Nisi locus potius dictus ab heis, sed quod de heis prius. Id ab luendo, aut lustro, id est, quòd circumibant ludentes ancilibus armati. *Saturnalia* dicta à Saturno, quòd eo die feriæ eius. vt post diem tertium *Opalia*; Opis. *Angeronalia* ab Angerona, cui sacrificium fit in curia. *Accalia* feriæ publicæ Laurentinæ is dies, quem quidam in scribendo *Laurentalia* appellant; ab Acca Laurentia nominatus, cui sacerdotes nostri publicè parentant sexto die, qui atra dicitur, & dicunt hunc diem Tarentini *Accas Tarentinas*. Hoc sacrificium fit in Velabro, qua in nouam viam exitur, vt aiunt quidam, ad sepulcrum Accæ: vt quod ibi prope faciunt diis manibus seruilibus sacerdotes. qui vterque locus extra vrbem antiquam fuit, non longè à porta Romanula, de qua in priori libro dixi. *Dies Septimontium* nominatus, ab heis septem mõtibus in queis sita vrbs est. Feriæ non populi, modo, sed montanorum vt *Paganalia*, eorum qui sunt alicuius pagi.. ¶ De statutis diebus dixi, nunc de annalibus dicam. *Compitalia*, dies adtributus laribus, vt alibi: ideo vbi viæ competunt, tum in compiteis sacrificatur; quotanneis is dies concipitur. Similiter *Latinæ feriæ* dies conceptiuus dictus à Latineis populeis, quibus ex Albano monte ex sacreis carnem petere fuit ius cum Romaneis: à quibus Latineis Latinæ dictæ. *Sementinæ feriæ*, dies is qui à pontificibus dictus, appellatus à semente, quòd sationis caussa susceptæ. *Paganicæ*, eiusdem agriculturæ caussa susceptæ, vt haberet in agreis omnis pagus: vnde paganicæ dictæ sunt. Præterea *feriæ Conceptiuæ*, quæ non sunt annales, vt hæ quæ dicuntur sine proprio vo-

cabulo,aut cum perſpicuo, *vt Nouendialis.*

4 ¶ De heis diebus nũc iam,qui hominum cauſſa conſtituti,videamus. Primi dies menſium nominati *kalendæ*, ab eo quòd heis diebus kalentur eius menſis Nonæ à pontificib. quintanæne an ſeptimanæ ſint futuræ,in Capitolio in curia kalabra ſic dictæ, *Quinque kalo Iuno Nouella. Septem kalo Iuno Nouella. Nonæ* appellatæ,aut quòd ante diem nonum Eidus ſemper,aut quòd vt nonus annus kalendæ Ianuariæ ab nouo ſole appellatæ, nouus menſis,noua luna Noneis.Eodem die enim in vrbem ab agreis ad regem conueniebat populus.Harum rerum veſtigia apparent in ſacreis Nonalibus in arce; quòd tunc ferias primas mẽſtruas,quæ futuræ ſint eo menſe,rex prædicit populo. *Eidus* ab eo quod Tuſci Itus,vel potius quod Sabini Eidus dicunt. *Dies* poſtridie kalẽdas,Nonas,Eidus appellati *atri*;quòd per eos dies noui inciperent. *Dies Faſti*,per quos prætoribus omnia verba ſine piaculo licet fari. *Comitiales* dicti,quòd tum eſſet populus conſtitutus ad ſuffragium ferendum,niſi ſi quæ feriæ conceptæ eſſent, propter quas non liceret:vt Compitalia,& Latinæ. Cõtrarij horum vocantur *dies Nefaſti*,per quos dies nefas fari prætorem:*Do,dico,addico.* Itaque non poteſt agi. Neceſſe eſt aliquo eorum vti verbo, cum lege quid peragitur. Quòd ſi tum imprudens id verbum emiſit,aut quem manumiſit, ille nihilominus eſt liber, ſed vitio : vt magiſtratus vitio creatus, nihilo ſecius magiſtratus.Prætor qui tum fatus eſt,ſi imprudens fecit,piaculari hoſtia facta piatur:ſi prudens dixit,Quintus Mucius abnegabat eum expiari, & vt impium non poſſe dicebat. *Interciſi dies* ſunt,per quos mane & veſperi eſt nefas, medio tempore inter hoſtiam cæſam & exta porrecta fas:à quo quòd fas tum intercedit, interciſi dies,aut quòd tum interciſum,nefas. *Dies* qui vocatur ſic, *Quando rex comitiauit fas* : dictus ab eo quòd eo die rex ſacrificulus dicat ad comitium,Ad quod tempus eſt nefas,ab eo fas. Itaque poſt id tempus lege actum ſæpe. *Dies* qui vocatur,*Quando ſtercus delatum fas*:ab eo appellatus,quòd eo die ex æde Veſtæ ſtercus euerritur , & per Capitolinum cliuum in locum defertur certum. *Allienſis dies* ab Allia fluuio dictus.nam ibi exercitu noſtro fugato, Galli obſederunt Romam.Quod ad ſingulorum dierum vocabula pertineat dixi. ¶ Menſium nomina ſunt aperta ferè,ſi à Martio, vt antiqui inſtituerunt, numeres. Nam primus [*id eſt Martius*]à Marte. Secũdus[*id eſt Aprilis*] (vt Fuluius Flaccus ſcribit,& Iunius Gracchus)à Venere,quòd ea ſit Ἀφροδίτη.cuius nomen ego, antiqueis littereis quod nuſquam inueni,magis puto dictum, quòd ver omnia aperit,Aprilem. Tertius,à maioribus, *Maius.* Quartus,à iunioribus,*Iunius.* Dehinc quintus *Quintilis*,& ſic deinceps vſque ad Decembrẽ à numero. Ad hos qui additi;prior à principe Iano *Ianuarius* appellatus. Poſterior, vt iidem dicunt ſcriptores,ab diis infereis *Februarius* appellatus,quòd tum heis parentetur. Ego magis arbitror Februarium à die februato, quòd tũ Februatur populus,id eſt, luperceis nudeis luſtratur antiquum oppidum Palatium, gregibus cinctum.

5 ¶ Quod ad temporum vocabula Latina attinet,hactenus ſit ſatis dictum. Nunc quod ad eas res attinet, quæ in tempore aliquo fieri animaduerterim,dicam.vt hæc ſunt, Legiſti currens,ludẽs. De queis duo prædicere volo,quanta ſit *multitudo* eorum , & quæ ſint *obſcuriora* quàm alia. ¶ Cũ verborum declinantium genera ſint quattuor:vnum,quod tẽpora adſignificat,neque habet caſus , vt ab lego,legis: alterum quod caſus habet, neque tempora adſignificat,vt ab lego,lectio, & lector:tertium, quod habet vtrumque , & tempora & caſus,vt ab lego,legens,lecturus:quartum,quod neutrum habet,vt ab lego,lectè,lectiſſimè:horum verborum ſi primigenia ſunt ad mille(vt Coſconius ſcribit) ex eorum declinationibus verborum diſcrimina quingenta millia eſſe poſſunt : ideò quia ſinguleis verbeis primigeniis circiter quingentæ ſpecies declinationibus fiunt. *Primigenia* dicũtur verba,vt lego ſcribo,ſto,ſedeo;& cetera, quæ nõ ſunt ab aliquo verbo,ſed ſuas habent radices. Contra,*verba declinata* ſunt,quæ ab aliquo oriuntur,vt ab lego,legis,legit, legam, & ſic itidem hinc permulta. Quare ſiquis primigeniorum verborum origines oſtenderit, ſi ea mille ſunt, quingentũm millium ſimplicium verborum cauſſas aperuit vna. In nulleis tamen,qui ab heis reliqua orta oſtenderit, ſatis dixerit de origine verborum, cùm vnde nata ſint principio erãt pauca,quæ inde nata ſunt, innumerabilia. A quibus iiſdem principiis,an tepoſiteis præuerbiis pauceis,immanis verborum accedit numerus, quòd præuerbiis additeis,atque commutateis aliud atque aliud fit. Vt enim ceſſit atque receſſit, ſic acceſſit & abſceſſit:item inceſſit & exceſſit, ſic ſucceſſit, & deceſſit,& conceſſit,& præceſſit. Quòd ſi hæc decem ſolùm præuerbia eſſent,quoniam ab vno verbo declinatione quingenta diſcrimina fierent,heis decemplicateis coniuncto præuerbio, ex vno quinque millia numero efficerent:ex mille ad quinquagies centum millia diſcrimina fieri poſſunt. Democritus,ſecuti & item alij,qui infinita principia dixerunt. quæ vnde ſint,non dicũt,ſed cuiuſmodi ſint. faciunt tamen magnũ quod quæ ex heis conſtant in mundo,oſtendunt. Quare ſi etymologia principia verborum poſtulet mille , de quibus ratio ab ſe non poſcatur, & reliqua oſtendat,quod non poſtulat : tamen immanẽ

verborũ expediet numerũ ¶De multitudine quoniam,quòd satis esset, admonui, *de obscuritate* pauca dicam. Verborum quæ tempora adsignificant:ideo locus difficillimus est τάπια,quòd neque heis ferè societas cum Græca lingua,neque vernacula ea, quorum repertũ memoria adfuerit nostra. de quibus, vt dixi, quæ poterimus.incipiam hinc.Primum quod dicitur *Ago*; *Actio* ab agitatu facta.Hinc dicimus, *Agit gestum* tragœdus, & *Agitantur* quadrigæ.Hinc *Agitur pecus* pastum,qua vix agi potest. Hinc *Angiportum*, quia nihil in eo potest agi.Hinc *Angulus*, quòd in eo locus angustissimus, cuius loci is angulus.

6 ¶Actionvm trium, primus agitatus mentis; quòd primùm ea quæ sumus acturi, *cogitare* debemus; deinde tum *dicere*; ac postremò *facere*. De heis tribus minimè putat volgus esse actionem cogitationem:tertium, in quo quid facimus, id maximum. Sed & cùm hoc agitamus,quid & in eam rem cogitamus,in mente agimus; & cùm pronuntiamus,agimus.Itaque ab eo orator dicitur *agere causſam*: & augures *agere augurium* dicuntur, cùm in eo plura dicant quàm faciant. ¶*Cogitare* à cogendo dictum. mens plura in vnum cogit, vnde deligere possit. Sic è lacte coacto *Caseus* nominatus. sic ex hominibus *Concio* dicta:sic *Coactio*,sic *Compitum* nominatum.A cogitatione *Concilium*; vnde *Cœcilium*: quòd vt vestimentum apud fullonem cùm cogitur, *Cœciliari* dicitur. ¶Sic *Reminisci*,cùm ea quæ tenuit mens ac memoria, cogitantur, & cogitando repetuntur. Hinc etiam *Comminisci* dictum,à con & mente; cùm finguntur in mente quæ non sunt:& ab hoc illud quod dicitur *Reminiscor*, cùm commentum pronuntiatur.Ab eadem mente *Meminisse* dictum: & *Amẽs*,quod à mente sua discedit.Hinc etiam *Metuo*, mentem quodammodo motam amoueo.sic quod frigidus timor est, *Tremuisti*, id est,timuisti. *Tremo* dictum à similitudine vocis, quæ tũc cum valde timetur, apparet.tum etiam in corpore pili, vt arista in spica hordei *Horrent*. ¶*Curare* à cura dictum. *Cura*, quòd cor vrat.*Curiosus*,qui hac prẽter modum vritur.*Recordari*,rursus in cor reuocare. *Curia* vbi senatus rempublicam curat:illa etiam Curia dicitur vbi cura sacrorum publica;ab heis *Curiones*. ¶*Volo*,à voluntate dictum,& à volatu,quòd animus ita est vt puncto temporis peruolet quò volt. ¶*Libere* à labendo dictũ quòd vt lubrica mens prolabitur,vt dicebant olim.A libendo *Libido*,*Libidinosus*; sic alia,vt *Libentina*. ¶*Metuere* à quodam motu animi, cùm id quod malum casurum putat, refugit mens. Cùm vehementius in mouendo, vt ab se abeat,& foras fertur, *Formido*. Cùm pauet, ab eo *Pauor*. ¶*Meminisse*,à memoria,cùm id quod remansit in mẽte, in id rursus mouetur: quæ à manando, vt *Manimoria* potest esse dicta.Itaque Salij, qui cantant *Mamurium Veturium*, significant veterem memoriam. *Monere* ab eadem,quòd is qui monet, proinde sit ac memoria.sic *Monimenta* quæ in sepulcreis. Et ideo secundum viam, quo prætereunteis admoneant & se fuisse,& illos esse mortaleis. Ab eo cetera quæ scripta ac facta memoriæ causſa,Monimenta dicta. ¶*Mærere* à marcere, quòd mærore corpus marcescere videatur.hinc etiã *Macri* dicti. ¶*Lætari* ab eo quòd latius gaudium propter magni boni opinionem diffusum. Itaque Terentius aît, Gaudia sua si omnes homines conferant vnum in locum,tamen mea exsuperet lætitia.Sic cùm se habent læta.

7 ¶Narro cùm alterum facio narrum: à quo *Narratio*,per quam cognoscimus rem gestam,quæ pars agendi est.

* *Desunt quædam.* *

Adiicienda & hæc,quæ aut coniũcta cum tẽporibus,aut ab heis.eorum hoc genus videntur etyma. ¶*Fatur* is qui primùm homo significabilem ore emittit vocem. Ab eo, ante quàm ita faciant pueri,dicuntur *Infantes*,cùm id faciunt, iam fari:cum hoc vocabulum à similitudine vocis pueri, ac *Fatuus* fari id dictum.Ab hoc tempore quod tum pueris constituant Parcæ fando,dictum *Fatum*,& res *Fatales*.Ad hæc eãdem vocem qui facilè fantur, *Facundi* dicti :qui futura prædiuinando solẽt fari,*Fatidici* dicti. iidem *Vaticinari*, quod vesana mente faciunt. Sed de hoc postea erit vsurpandũ, cùm de poeteis dicemus.Hinc *Fasti* dies,quibus certa verba legitima sine piaculo prætoribus licet fari.Ab hoc *Nefasti*,quibus diebus ea fari ius non est: &, si fati sunt, piaculũ faciunt. Hinc *Effata* dicuntur, quòd augures finem auspiciorum cælestium extra vrbem agreis sunt effati. hinc *effari templa* dicuntur ab auguribus:*adfatus*, qui in heis fines sunt.Hinc*Fana* nominata,quòd pontifices in sacrando fati sunt finem. hinc *Profanum* est, quod ante fanũ,id est coniunctum fano:hinc *Profanatũ*, quod in sacrario pollutum. Atque inde Herculi decuma data ab eo est,quod sacrificio quodam *Fanatur*, id est, vt fani lege sit,id dicitur. *Pollutum*, quod à porriciendo est fictũ.Cùm enim ex mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in ara, tum pollutum est: vt cùm *Profanum* dicitur, id est proinde vt sit fani factum. Itaque vbi olim fano consumẽbatur omne quod profanum erat, vt etiam fit: quod prætor vrbanus quotanneis facit, cùm Herculi immolat publicè iuuencam. Ab eodem verbo fari, *Fabulæ*,vt tragœdiæ & comœdiæ,dictæ.Hinc *Fasti*,& *Cõfessi*,qui fati id quod ab heis quæsitũ.Hinc *Professi*, hinc *Fama*,& *Famosi*.Ab eodem *Falli*,*Falsum*,& *Fallacia*: quæ propterea quòd fando quẽ decipit,

ac contra quàm dixit,faciat.Itaque si quis re fallit,in hoc non proprio nomine fallacia,sed translatione.vt à pede nostro pes lecti, ac pes betæ.Hinc etiam *Famiger*, *Affabile*,& sic cõ posita alia item,vt declinata multa, in quo & *Fatuus*,& *Fatué*.¶ *Loqui* ab loco dictum:quòd qui primò dicitur fari & vocabula & reliqua verba dicit, ante quam suo quisque loco ea dicere potest. Hunc Chrysippus negat loqui, sed *vt loqui*: quare vt imago hominis nõ sit homo:sic in corueis,cornicibus , puereis primitus incipientibus fari, verba non esse verba,quòd non loquantur. Igitur is loquitur qui suo loco quodque verbum sciens ponit: & istũ *Prolocutum* dicimus, cùm animo quod habuit,extulit loquendo. Hinc etiã amplius dicuntur *Eloqui* ac *Reloqui* in faneis Sabineis è cælla dei,qui eloquũtur.hinc dictus *Loquax* qui nimiũ loquitur:hinc *Eloquens*,qui copiosè loquitur;hinc *Colloquium*,cùm conueniunt in vnũ locum loquendi causa.Hinc *Adlocutum* mulieres ire aiunt,cùm eunt ad aliquam locutum consulendi causa.hinc quidam *Loquelam* dixerunt , verbum quod in loquendo efferimus.*Concinnè loqui* dictum à concinne, vbi inter se conueniunt partes, & inter se respondent aliud alij. ¶ *Pronuntiare* dictum & *Nuntiare*.Pro idem valet quod ante,vt in hoc Proludit.Ideo *actores pronuntiare dicũtur*,quod proscenio pronuntiant poeta cogitãte : quod maximè tum dicitur propriè,nouam fabulam cùm agunt.*Nuntius* est enim ab eis rebus nominatus,quòd à Græco verbo νέος videri' potest declinatum:ab ea quidẽ Græca voce *Neapolis*, νέα πόλις,ab antiqueis nostreis vocitata: à quo etiam extremũ *Nouissimum* quoque dici cœptum volgo.quod mea memoria,vt Ælius Gallus,sic senes aliquot, nimium nouum verbum quòd esset,vitabant.Cuius origo,vt à vetere vetustius,ac veterrimum; sic à nouo declinatum *nouius* , & *nouissimum* : quod extremum.Sic ab eadem origine *Nouitas*,*Nouicius*, & *Noualis*,& *sub noueis*,dicta pars in foro ædificiorum. quod vocabulum eius peruetustũ, vt nouæ viæ,quæ via iãdiu vetus. Ab eo quoque potest dictum *nominare*, quòd res nouæ in vsum quomodo additæ erant:quibus ea nouissent nomina ponebant.Ab eo *nuncupare*, & *nuncupatæ res*,quòd tum in ciuitate vota noua suscipiuntur.Nuncupare,nominare valere,apparet in legibus , vbi *nuncupatæ pecuniæ* sunt scriptæ.Item in choro in quo est, Æneas quis est qui meum nomen nuncupat? Item in Medea,Quis tu es mulier quæ me insueto nuncupasti nomine? ¶ *Dico*,origenem habet Græcam,quod Græci δείκνυμι.hinc Ennius, Dico qui hunc dicare cupit. hinc *Iudicare*,quòd tũc ius dicatur:hinc *Index*,quòd ius dicat accepta potestate,id est, quibusdam verbeis dicendo finit.Sic enim *ædis* sacra à magistratu pontifice præeunte dicendo dedicatur. Hinc ab indicando *Indicium*:hinc illa,*Indicit bellum*, *indixit funus*:*Prodixit diem*:*Addixit iudicium*.Hinc appellatũ *Dictum* in mimo,ac *Dictiosus*, hinc in manipuleis castrensibus *Dicta* ducibus. Hinc *Dictata* in ludo : hinc *Dictator* magister populi,quòd is à consule debet dici:hinc antiqua illa,*Dicis immo*,& *Dicis caussa*,& *Addictus*(si dico quid scienti quod det,quod ignorauit trado)Hinc *Doceo* declinatum:vel quòd cùm docemus,dicimus; vel quòd qui docentur , inducantur in id quod docentur : ab eo quod sit ducere,qui est *Dux*,aut *Ductor*,qui ita inducit,vt doceat.Ab docere *Disciplina*, & *Discere*, littereis commutateis pauceis.Ab eodem principio *Documenta* , quæ exempla docendi caussa dicuntur. ¶ *Disputatio*, & *Computatio*,cum præpositione,à Putando,quod valet purum facere. Ideo antiqui purum *Putum* appellarunt.Ideo *Putator*,quòd arbores puras facit.Ideò *Ratio putari* dicitur, in qua summa fit pura. Sic is sermo , in quo pura disponuntur verba , ne sit confusus , atque vt diluceat, dicitur *Disputare* ¶ Quod dicimus, *Differit parteis*,item *areas* , translatitio æquè ex agreis verbo vtimur.Nam vt olitor differit in areas sui cuiusque generis res,sic in oratione qui facit,*Disertus*.*Sermo*,opinor,est à serie:vndè *Serta*,& in vestimento *Sartum*,quod comprehensum.Sermo enim non potest in vno homine esse solo,sed vbi oratio cum altero cõiuncta. Sic *Conserere* manum dicimur cũ hoste ; sic *ex iure manu consertum* vocare. Hinc *Adserere manu* in libertatem,cùm prehendimus. Sic augures dicunt,Si mihi auctor es verbi.

* * *

nam *manu adserere* dicit. Hinc etiam ipsi *Consortes*,ad quos eadem sors.hinc *Sortes*, quòd in heis iuncta tempora cum hominibus ac rebus.Ab heis *Sortilegi*.Ad hoc pecunia quæ in fenore,*Sors* est, impendium quod inter se iungat. ¶ *Legere* dictum quòd legantur ab oculeis litteræ.Ideo etiam *Legati*,quòd vt publicè mittantur,leguntur.Item à legendo *Leguli*,qui oleam aut vuas legunt. Hinc *Legumina* in frugibus variis: *Leges* etiam, quæ lectæ , & ad populum latæ,quas obseruet. Hinc *Legitima*.& *Collegæ*,qui vnà lecti', & qui in eorũ locum suppositi,*Sublecti*,addicti,*Adlecti*,& *Collecta*,quæ ex pluribus loceisin vnum lecta. Ab legendo *Ligna* quoque,quòd ea caduca legebantur in agro,quibus in focum vterentur. Itidẽ ab legendo *Legio*,& *Diligens*, & *Delectus*. ¶ *Murmuratur* ,dictũ à similitudine sonitus. Qui murmurat,ita leuiter loquitur, quòd magis id sono facere,quàm vt intelligatur,videatur.Hinc etiã poetæ *murmurãtia littora*.Similiter *Fremere*,*Gemere*,*Clamare*, *Crepare*,*ab* vocis

similitudine & sonitus dicta. Hinc illa, arma *Sonant*, *Fremor* oritur: nil me *increpitando* commoues. Vicinaque horum, *Quiritare*, *Iubilare*. *Quiritare* dicitur is qui Quiritium fidem clamans implorat. Quirites à Curensibus, & ab iis qui cum Tatio rege in societatē venerunt, & donati ciuitate. Vt Quiritare, vrbanorū, sic *Iubilare*, rusticorū. Itaque hos imitatus Aprissius ait in Bacche, Quis me iubilat? Vicinus tuus antiquus. Sic *Triūphare* appellatum, quòd cum imperatore milites redeuntes clamitāt per vrbē in Capitoliū eunti, *Io triūphe*, *io*. Idque à θριάμβῳ Græco Liberi patris cognomento potest dictū esse. ¶ *Spondere* est dicere. *Spondeo*, à *sponte*. nā id valet, & à volūtate. Ideo Lucilius scribit de Cretea, Cùm ad se cubitū venerit sua voluntate, sponte ipsam suapte adductā, vt tunicā & cetera reiiceret. Eandē voluntatem Terentius significat, cum ait, Satius esse sua sponte rectè facere, quàm alieno metu. Ab eadem sponte, à qua dictum spondere, declinatū spondet, & *Respondet*, *Desponsor*, & *Sponsa*, item sic alia. *Spondet* enim, qui dicit sua sponte, spondeo. spondet etiam *sponsor*, qui idem vt faciat obligatur. hinc *Sponsus*, *Consponsus*. hoc Næuius significat cùm ait, *Consponsi*. Spondebatur pecunia, aut filia nuptiarum caussa: appellabatur & pecunia, & quæ desponsa erat, *Sponsa*. quæ pecunia inter se contra sponsum rogata erat, dicta *Sponsio*. cui desponsa quòd erat, *Sponsus*. quo die sponsum erat, *Sponsalis*. qui spoponderat filiam, *Despondisse* dicebatur: quòd de sponte eius, id est voluntate, exierat. Non enim si volebat, dabat, quòd sponsu erat alligatus. Nam in comœdiis vides dici, Spondén' tuam gnatam filio vxorem meo? quòd tum & prætorium ius ad legem, & censorium iudicium ad æquum æstimabatur. Sic *Despondisse* animum quoque dicitur, vt despondisse filiam; quòd suæ spontis statuerat finem. à qua, *Sponte dicere*, cùm spondere quoque dixerūt, cùm à spōte responderetur, id est, ad voluntatē rogātis. Itaque qui ad id, quod rogatur, non dicit, non respondet: vt non respondet ille statim, qui dixit spondeo, si iocandi caussa dixit: neque *agi* potest cum eo *ex sponsu*. Ita quisquis dicit in tragœdia, Meministīne te despondere mihi gnatam tuā? quod sine sponte sua dixit, cum eo agi non potest *ex sponsu*. Etiam *Spes* à sponte potest esse declinata, quòd tum *sperat*, tùm quod volt, sic fieri putat. nam quod non volt, si putat; metuit, non sperat. Itaque hic quoque qui dicit in Astraba Plauti, Sequere, adsequere Polyba, disce: meā spem cupio consequi. Sequor Hercule qui dē. namlibenter mea *sperata* consequor. Et quod sine sponte dicunt: verè neque ille sperat qui dicit adolescens, neque illa *sperata* est. *Sponsor*. & præs, & vas; neque idē, neque res à quibus ij, sed dissimiles. Itaque *Præs*, qui à magistratu interrogatus in publicum vt præstet: à quo & cùm respondet, dicitur Præs. *Vas* appellatus, qui pro altero vadimoniū promittebat. Consuetudo erat, cùm reus parum esset idoneus, incepteis rebus, vt pro se alterum daret: à quo caueri postea lege cœptū est, ab heis, qui prædia venderent, *vades ne darent*. ab eo scribi cœptum in lege mancipiorum: *vadem ne posceret*, *nec dabitur*. ¶ *Canere*, & *canit*, & *Succinit*, & *Cantus*, & *Cantio*, ex camena, permutato N: ab eo quod semel canit; si sæpius, cantat. hinc *Cantitat*, item alia. nec sine canendo *tibicines* dicti. Omnium enim horum quid à canere. etiam *Buccinator* à vocis similitudine & cantu dictus. ¶ *Oro* ab ore, & *Perorat*, & *Exorat*, & *Oratio*, & *Orator*, & *Osculum* dictum. Inde *Omen*, & *Ornamentum*. alterum quod ex ore primum elatum est, Osmen dictum; alterum cum præpositione dicitur nunc ornamētum, olim osnamenta: vt scenici plerique dicunt. Hinc *Oscines* dicuntur apud augures, quòd ore faciunt auspicium.

8 ¶ Tertium gradum agendi dicunt, vbi quid faciunt: in eo propter similitudinem *agendi*, & *faciendi*, & *gerendi*. quidam error heis qui putant esse vnum. Potest enim aliquid facere, & non agere: vt *poeta facit fabulam*, & nō agit: contrà *actor agit*, & non facit. & sic *à poeta fabula fit*, & non agitur; *ab actore agitur*, & non fit. Contra *imperator qui dicitur res gerere*: in eo neque agit, neque facit, sed gerit, id est sustinet. trāslatum ab heis qui honera gerūt, quòd sustinent. Proprio nomine dicitur *Facere* à facie; quòd rei, quam facit, imponit faciem. vt *fictor* cùm dicit Fingo, figuram imponit: cùm dicit *Informo*, formam: sic cùm dicit *Facio*, faciem imponit: à qua facie discernitur, vt dici possit aliud esse vestimentum, aliud vas. Sic enim quæ fiunt apud fabros, fictores, item apud alios alia. Qui quid administrat, cuius opus non exstat, quod sub sensum veniat; ab agitatu, vt dixi, magis *agere*, quàm facere putatur. sed quòd heis magis promiscuè quàm diligenter consuetudo est vsa, translatitiis vtimur verbeis. Nam & quidem *Facere verba* dicimus, & qui aliquid agit, non esse infitientem. ¶ Qui *adlucet*, dicitur Lucere, ab luere: & luce dissoluuntur tenebræ. ab luce *Noctiluca*. *Lucere* item à luce, quòd propter lucem cultus institutus. *Adquirere* est ab ad & quærere: ipsum *Quærere*, ab eo quòd, quæ res vt recuperaretur, datur opera: à quærendo *Quæstio*: ab heis *Conquæstor*. ¶ *Video*, à visu: quinq; enim sensuum maximus est in oculeis. Nā cum sensus nullus, quod abest mille passus, sentire possit; oculorū sensus visūsq; ad stellas peruenit. Hinc *Visenda*, *Vigilāt*, *Peruigilium*, & *Inuident*. & Actiacū illud, Obliuio lauet, quod incidit inu-

dum.à quo etiam *Violauit* virginem, pro vitiauit.dicebant. Æquè eadem modestia potius Cum muliere fuisse,quàm Cõcubuisse, dicebant *Cerno*,idem valet.Itaque pro video, vt ait Ennius,Lumẽ, iubárve in cælo cerno? C. Annius,Sensúmq; inesse & motũ in mentibus cerno.Dictũ *Cerno*,à creoid est à creando: ab eo quod,cũ quid creatũ est,tunc denique videtur. Hinc *fines capillorum d.scripti*, quod finis videtur discrimen.& in testamento,idest,facito videant te esse hęredem.Itaq; in cretione adhibere iubent testes.Ab eodem est quod ait Medea, Ter sub armeis malim *vitam cernere*,quã semel modo parere. Quod vt decernunt de vita eo tempore multorum, videatur vitæ finis *Spectare* dictum ab Specio antiquo: quo etiam Ennius vsus, Vos epulo postquam spexit.Et quod in auspiciis distributum est:qui habeant *Spectionem*,qui nõ habeant; & quod in auguriis augures dicunt, *auem specere*. Consuetudo autem communis, quæ cum præuerbiis coniuncta sunt, etiam nunc seruat: vt *Aspicio*, *Conspicio*, *Respicio*, *Suspicio*, *Despicio*:sic alia.In quo etiam *Exspecto*, quod spectare volo. Hinc *Specula*: hinc *Speculum*: quod in eo specimus imaginem. *Specula*,de qua prospicimus. *Speculator*,quem mittimus ante, vt respiciat quæ volumus. Hinc,quo oculos inungimus, quibus specimus, *Specillum*. ¶ Ab auribus videntur dicta verba, *Audio*, & *Auscultо*. *audio*, ab aueo, quòd auribus auemus discere semper. quod Ennius videtur etymon ostendere velle in Alexandro,cùm ait, Iamdudum ab ludeis animus atque aures auent,auidè exspectantes nuntium. Propter hanc aurium auiditatem theatra replentur.Ab audiendo etiam *Auscultare* declinamus,quòd hi auscultare dicuntur qui auditeis parent.à quo dictum poetę, audio, aut auscultо. ¶Litteræ commutatione dicitur *Odor*,olor.hinc *Olet*,& *Odorari*,& *odoratur*, & *Odora res*. ¶Sic ab ore, edo, sorbeo, bibo,poto. *Edo* à Græco ἔδω. Hinc *Esculẽtum*, & *Escæ*,*Edulia*: & quod Græcè γνύσθαι,Latinè *Gusto*.*Sorbere*,item *Bibere*,à vocis sono: vt *Feruere aquam* ab eius rei simili sonitu. Ab eadem lingua πότω,vnde *Potio*, vnde *Poculũ*: *Potatio*,*Repotatio*:itidem *Puteus*,quòd sit Græcum antiquum non vt nunc φρέαρ dictum. ¶ A manu *Manupretium*: *Mancipium*, quod manu capitur. Cùm iungit plures manus, *Manipulus*.vnde *Manipularis miles*,vnde *Manica*,*Manubrium*,quòd manu teneatur.*Mantelium* quasi manuterium, vbi manus terguntur.

9 ¶ Nvnc primùm ponam de censoriis tabuleis.Vbi noctu in templum censura auspicatur,atque de cælo nuntium erit:pręconi sic imperato,vt viros vocet, *Quod bonum, fortunatum,fælixque salutaréque siet populo Romano Quiritium, reique publicæ populi Romani Quiritium, mihique, collegæque meo, fidei, magistratuique nostro.Omnes Quirites,pedites,armatos,priuatósque,curatores omnium tribuum, siquis pro se siue altero dari rationem volet, voca inlicium huc ad me.* Præco in templo primùm vocat, postea de mœreis item vocat.Vbi lucet,censor,scribæ, magistratus murrha, vnguenteis vnguntur.Vbi prætores, tribuníque plebei, quique in consilium vocati sunt,venerunt: censores inter se sortiuntur, vter lustrum faciat, vbi templum factum est. Post autem conuentionem habet qui lustrum conditurus est. In commentariis consularibus scriptum sic inueni,Qui exercitum imperaturus erit,accenso dicit hoc,*Calpurni voca inlicium omneis Quirites huc ad me*.Accensus dicit sic, *Omnes Quirites inlicium visite huc ad iudices*.C.Calpurnius dicit, *Voca ad conuentionem omneis Quiriteis huc ad me*.Accensus dicit sic, *Omnes Quirites ite ad conuentionem huc ad iudices*. Deinde consul loquitur ad exercitum,*Impero qua conuenit ad comitia centuriata*.Quare hìc accenso, illic prœconi dicit,*hæc est caussa*.in aliquot rebus idem vt præco, *accensus* acciebat. à quo Accensus quoque dictus. Accẽsum solitũm ciere Bœotia ostendit: quam comœdiam alij esse dicunt:hoc versũ, Vbi primùm accensus clamarit meridiem.Hoc idem Cosconius in actionibus scribit, prætorem accensum solitũ tum esse iubere, vbi ei videbatur horam esse tertiam, *inclamare horam esse tertiam, itémque meridiem, & horam nonam*. Circum aras mitti solitum,quom inliceret populum in eum locum vnde vocare posset ad conuentionem vocantis,non solùm ad consulis & censoris, sed etiam quæstoris, vt commentarium indicat, vetus inquisitionis M. Sergii Mani filij quæstoris, qui capitis accusauit Trogum: in qua sic est, *Auspicio orando sede in templo auspicij, dum aut ad prætorem aut ad consulem mittas auspicium petitum commeatum. prætores vocet ad te,& eum de mœreis vocet:præconi id imperare oportet. cornicinem ad priuati ianuam, & in arcẽ mittas,vbi canat collegas T.Trogi, & comitia edicatè rostreis, argentarij tabernas occludant: patres censeant,exquiras & adesse iubeas magistratus censeat ex ara consules, prætores, tribunósque plebei collegásque suos,& in templo iubeas adesse homineis,ac,cùm mittas concionem aduoces*.In eodem commentario anquisitionis ad extremum scriptum caput edicti hoc est.*Item quod adtingat, qui de censoribus classicum ad comitia centuriata redemptum habent, vti curent eo die, quo die comitia erunt, in arce classicus canat tum circùmque mœros,& ante priuati huiusce T.Quinctij Trogi sceleroſi hominis hosticum canat,& vt in campo cum prima luci adsit*.Et inter id cùm circum mœros mittitur, & cùm concio aduocatur, intereſſe tempus, apparet ex heis quæ

interea

interea fieri inlicium scriptum est. Sed ad comitia tum vocatur populus: ideo quòd alia de caussa hic magistratus non potest exercitum vrbanum conuocare: censor, consul, dictator, interrex potest. quòd censor exercitu centuriato constituit quinquennalem cùm lustraret, & in vrbem *ad vexillum* ducere debet. dictator & cõsul in singulos annos: quòd hic exercitui imperare potest quò eat, id quod propter centuriata comitia imperare solent. Quarenon est dubium. cùm hoc inlicium sit, cùm circum muros itur, vt populus inliciatur ad magistratus conspectum, quòd consul vocare potest in eum locum, vnde vox ad conuentionem vocantis exaudiri possit. Quare vna origine *Inlicio* & *Inlicius*, quòd in choro Proserpinæ est: & *Pellexit* quòd in Hermiona est, cùm ait Pacuuius, Regni alieni cupiditas pellexit. Sic *Elicij* Iouis ara in Auentino, ab eliciendo. Hoc nunc aliter fit atque olim, quòd augur consuli adest tum cùm exercitus imperatur, ac præit quid eum oporteat dicere. Consul auguri imperare solet vt inlicium vocet, non accenso, aut præconi. Id inceptum credo, cùm abesset accensus, & nihil intererat cui imperaret; & *dicis caussa* fiebant quædam, neque item facta, neque item dicta semper. Hoc ipsum Inlicium scriptum inueni in M. Iunij commentariis: quod tamen ibidem est quod illicitè illexit, Quæ cum E, & C, cum G, magnam habent communitatem.

10 ¶ Sed quoniam in hoc de pauceis rebus verba feci multa: de pluribus rebus verba faciã pauca, & potissimũ, quæ in *Græca* lingua putãt Latina. vt Scalpere, σκαλεύειν: Sternere, στορεννύειν: Lingere, λείχεσθαι: Ferre, φέρειν: Prouidere προϊδεῖν: Errare, ἐρύειν quæ omnia Græca sunt. Itẽ ab γίγνομαι, Gigno, & ab eo quod dicũt στραγγαλίζειν, Strãgulare: Tingere, στηγάνειν. Præterea ab eo quod nos Malaxare, illi μαλακίζειν, Potare, ποπίζειν, Domare, δμᾶν, Mulgere ab ἀμέλγειν. vt Runcinare à runcina, cuius origo Græca ῥύγχος.

11 ¶ Qvod ad originem verborum huius libri pertinet, quoniam satis multas arbitror positas huius generis, desistam. Et quoniam de hisce rebus treis libros ad te mittere instituí; de oratione soluta duos, de poetica vnum; & ex soluta oratione ad te misi duos, priorem de loceis, & quę in loceis sunt, hunc de temporibus, & quæ cum heis sunt coniuncta: deinceps in proximo de poeticeis verborum originibus scribere instituí.

EPITOME LIBRI SEXTI.

In quo de vocabuleis locorum, Temporum & quæ in loco aut tempore; eorumque origine ex Poetis.
¶ *Præfatio* 1. *De loceis* 2. *De his qui in loco.* 3. *De Temporibus.* 4. *De his quæ tempus adsignificant, seu de verbis aduerbiis, & verbalibus.* 5. *Prisca quædam vocabula ex Poetis* 6. *Conclusio.* 7.

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA LIBER SEXTVS

Ad M. Tvllivm Ciceronem.

TEMPORVM vocabula, & eorum quæ coniuncta sunt, aut in agendo fiunt, aut cum tempore aliquo enuntiantur, priore libro dixi. In hoc dicam de poeticeis vocabuleis, & eorum originibus. In queis multa difficilia. nam verbum, quod cõditum est, & quibus littereis oportet scribi, aperiam. Inde si post aliqua dempta sit, obscurior fit voluntas, in posteriores non reprehendenda. Igitur in illeis qui in scrutando verbo litteras adiiciunt aut demunt, facilius quid sub ea voce subsit, videre possint. Etenim facilius obscuram operam Myrmecidis ex ebore oculi videant, si extrinsecus admoueant nigras setas, cùm hæc adminicula addas ad eruendam voluntatem impositoris: tamen latent multa. Quòd si poetice in carminibus seruaret multa prisca, quæ essent; sic etiã cur essent, posuisset; fecũdius poemata ferrẽt fructũ. Sed vt in soluta oratione, sic in poemateis verba omnia quę habẽt ἔτυμα, possunt dici nec multa. ab eo quòd nõ erũt in lucubratione litteræ prosecutæ; licet multũ legerẽt C. Ælij hominis in primo in littereis Latineis exercitati interpretationẽ carminũ saliorum: videbis & exili littera expeditã: & præterita obscura multa. Nec mirũ, cùm nõ modò Epimenides post annos quinquaginta expeditus à multeis nõ cognoscatur, sed etiã Teucer Liuij post annos duodecim ab sueis qui sit ignoratur. At hoc quid ad verborum poeticorũ ætatem? quorũ si Pompilij regnũ fons in carminibus saliorũ, neq; ea à superioribus accepta; tamen habẽt septingentos annos. Quare, cur scriptoris industriam reprehendas, qui herois tritauum atauúmque non

potuerit reperire, cùm ipſe tui tritaui matrẽ non poſſis dicere? Quod interuallum multo tanto propius nobis, quam hinc ad initium Saliorum, quo Romanorum prima verba poetica dicũtur Latina. Igitur de originibus verborum qui multa dixerit commodè, potius boni conſulendum, quàm qui aliquid nequiuerit, reprehendendum. præſertim cũ dicat etymologice, non omnium verborum poſſe dici cauſſas: vt quia quare ad medendũ medicina. neque ſi non norim radices arboris, non poſſem dicere pirum eſſe ex ramo, ramum ex arbore, eam ex radicibus quas nõ video. Quare qui oſtendit equitatum eſſe ab equitibus, equites ab equite, equitem ab equo; neque equus vnde ſit dicit; tamẽ hic docet plura, & ſatisfacit gratè. Quem imitari poſſumus, vt ipſe liber erit indicio.

2 ¶ Dicam iſto libro de verbeis quæ à poeteis ſunt poſita. Primùm de loceis; deinde de iis quæ in loceis ſunt; tertio de tẽporibus; tum quæ cum temporibus ſunt cõiuncta, vtque cum heis ſunt coniuncta, adiungam. & ſiquid excidit ex hac quadripartitione, tamẽ in ea vt comprehẽdam, incipiam hinc. Vnus erit quem tu tolles in cærula cæli tẽpla. *Templum* tribus modeis dicitur, ab natura, ab auſpicio, ab ſimilitudine. Natura in cælo; ab auſpiciis, in terra; ab ſimilitudine, ſub terra. *In cælo templum dicitur:* vt in Hecuba, O magna templa cæli tum commixta ſtelleis ſplendideis. *Interra*, vt in Peribœa, Scrupea ſaxa Bacchi templa prope adgreditur. *Sub terra*, vt in Andromacha, Acheruſia templa alta Orci ſaluete infera. quam, quia initium erat oculi, à tuendo primò *templum* dictum. quocirca cælum qua tuimur, dictum tẽplum. Sic, Contremuit templum magnum Iouis altitonantis id eſt (vt ait Næuius in Hemiſpherio) vbi terra cærulo ſeptum ſtat. Eius *templi partes quatuor*: ſiniſtra ab oriente, dextra ab occaſu: antica ad meridiem, poſtica ad ſeptentrionẽ. *In terreis* dictum *templum* locus augurij aut auſpicij cauſſa quibuſdã concepteis verbeis finitus. Concipitur verbeis nõ iiſdem vſquequaque. In arce ita, *Teſtaque meta ſunto, quoad ego eas relinquam, nuncupauero. Olla ver arbor, quicquid eſt, quam me ſentio dixiſſe. templum tectumque ferto in ſiniſtrum. Olla ver arbor, quicquid eſt quod me ſentio dixiſſe, templum tectumque ferto in dextrum. Interea concretione, conſpicione, cortumione, vtique ea rectiſſimè ſenſi.* In hoc templo faciundo arbores conſtitui fines apparet, & intra eas regiones qua oculi conſpicient, id eſt tuimur: à quo *templum* dictum, & *Contemplare*. vt apud Ennium in Medea, Contempla, & templum Cæreris ad læuam aſpice. Contemplare & *Conſpicare* idem eſſe apparet. ideo dicere cùm templum faciant augures *Conſpicione*, qua oculorum conſpectum finiant: quod cùm dicunt conſpicionem, addunt *Cortumionem*, quæ dicitur à cordis viſu. Cor enim, cortumionis origo. Quod addit templa vt ſint dextra; aiunt ſancta eſſe, qui gloſſas ſcripſerunt. Id eſt falſum. nam curia Hoſtilia templum eſt, & ſanctum non eſt, ſed hoc vt putarent ædem ſacram eſſe templum & ſanctum eſſe; quòd in vrbe Roma pleræque ædes ſacræ ſunt templa, eadem ſancta. ¶ Et quòd loca quædam agreſtia, quòd alicuius dei ſunt, dicuntur *Teſca*. Nam apud Actium in Philoctete, Lemnia quis tu es mortalis, qui indeſerta & teſca te apportes loca? Loca enim, quæ ſunt, deſignat cum dicit Lemnia. Præſtolare, & celſa Cabirum delubra tenes, myſteriáque priſtina caſteis concepta ſacreis. Deinde Volcania templa ſub ipſeis collibus: in quos delatus locos dicitur, alto ab limine cæli. Et Næuius, Expirante vapore vides vnde ignes cluet mortalibus diueis. Quare heic qui teſca, dixit, non errauit. neque ideo quòd ſancta, ſed quòd ibi myſteria fiunt, ac tuentur, Tueſca dicta, pòſt teſca. *Tueri* duo ſignificat, vnum ab aſpectu, vt dixi: vnde eſt illud, *Tueor te* ſenex proh Iuppiter? Et, Quis pater aut cognatus volet nos contra tueri? Alterum à curando ac tutela: vt cùm dicimus, *Bellum tueor*, & *tueri villam*. à quo etiam quidam dicũt illum qui curat ædeis ſacras, *Ædituum*, non Æditumum. Sed tamen hoc ipſum ab eadem profectum eſt origine, quòd quem volumus domũ curare, dicimus. Tu domi videbis. vt Plautus, cũ ait, Intus para, cura, vide quod opus fiat. Sic dicta *Veſtiſpica*, quæ veſtem ſpiceret, id eſt, videret veſtem ac tueretur. Quare à tuendo & *templa* & *teſca* dicta, cum diſcrimine eo quod dixi. Etiam inde idem, Illud enim extemplo acceptum me negato & filium. *Extemplo*, eſt continuò: quòd omne templum debet circum ſeptum, nec plus quàm vnum introitum habere. ¶ Quod eſt apud Actium, Peruade polum, ſplendida mundi ſidera bigeis continueis ſecepit ſpoliis. *Polus*, Græcũ: id ſignificat circuitum cæli. Quare quod eſt *Peruade polum*, vade per polum. *Signa* dicuntur eadem & ſidera. Signa, quòd aliquid ſignificent, vt libra, æquinoctium. *Sidera*, quæ inſidunt: atque ita ſignificant aliquid in terreis perurendo, aliúdve. Quare & ſignum candens in Hectore. ¶ Quod eſt terrarũ amfracta reuiſam. *Amfractum* eſt ab origine flexũ duplici, dictũ ab ambitu, & frangendo. ab eo leges iubent in directo pedum octo eſſe, in amfracto ſexdecim: id eſt, in flexu. ¶ Ennius, Vt tibi Titanis Triuia dederit ſtirpem liberũm. Titanis Triuia Diana eſt, ab eo dicta *Triuia* quòd in triuio ponitur ferè in oppideis Græceis. vel quòd luna dicitur eſſe, quę in cælo tribus viis moue-

mouetur,in altitudinem & latitudinẽ & longitudinem. *Titanis* dicta quòd eam genuit Titani filia Latona,vt scribit Manilius,Creta Titano. vt idem scribit,Latona parit casto complexu Iouis Deli deos geminos.id est,Apollinẽ & Dianam. ¶Idem de eodẽ, O sancte Apollo,qui vmbilicum certum terrarum obtines. *Vmbilicum* dictum aiunt ab vmbilico nostro;quòd is medius locus sit terrarum, vt vmbilicus in nobis. Quod vtrumque est falsum. neque hic locus est terrarũ medius; neque noster vmbilicus,est hominis medius. Itaque pingitur qui vocatur ἰχθὺς à Pythagora;vt media cæli ac terræ linea ducatur infra vmbilicũ, per id quo discernitur homo, mas an femina sit: vbi ortus humanus similis vt in mundo. Vbi enim omnia nascũtur in medio,quòd terra mũdi media. Præterea si quod medium,id est vmbilicus,vt pila terræ: non Delphis medium.& terræ medium non hoc; sed quod vocant Delphis in æde foramen. adlatum est quiddam, vt thesauri speciem, quod Græci ὀμφαλὸν, vmbilicum, dixerunt. ¶ Pacuui⁹,*Calydonia* altrix *terra* exuberantiũ virum. Vt ager Tusculanus, sic Calydonius, ager est,non terra;sed lege poetica,quòd terra Ætolia,in qua Calydon,à parte totam accipi Ætoliã voluit. ¶ Actius,*Mystica* ad dextram per vada vecti,Mystica à mysteriis,quę ibi in propinqueis locis nobilia sunt. ¶ Ennius,*Areopagitæ* quid dedere aliud quàm pedam? Areopagitæ ab Areopago, is locus Athenis. ¶ Musæ quæ pedibus magnũ pulsatis *olympum*,Cælum dicũt Græci olympum,mõtem eum in Macedonia omnes;à quo potius puto dictas musas *Olympiadas*. Ita enim ab terrestribus locis cognominatæ *Libethrides, Pipleides, Pimpliades, Thespiades, Heliconiades*. ¶ Quasi Hellespontum, & *claustra*: quòd Xerxes quondam eum locum clausit. Nam,vt ait Ennius, Isque Hellesponto pontem contendit in alto. Nisi ab eo quòd Asiã & Europam ibi concludit mare, & inter angustias facit Propõtidis fauces. ¶ Pacuuius,Li qui in Ægeo freto. Dictum *Fretum* à similitudine feruẽtis aquæ:quòd in fretum sæpe cõcurrat æstus,atque efferuescat. *Aegeum* dictũ ab insuleis,quòd in eo mari sic scopuli vocãtur,à similitudine caprarũ, αἴγες. ¶ Pacuuius. (Æges) ferme aderant æquore in alto ratibus repentibus. *Aequor* mare appellatum, quòd æquatum, commotum vento non est, *Ratis* nauis longa dicitur:vt Ennius,cùm ait, Conferre aut ratem æratam qui perit, & qui dum mare sudantes eunt,atque sedentes Ratis dicta nauis longa propter remos, quòd hi cùm per aquam sublati sunt dextra & sinistra,duas parteis efficere videntur.ratis enim, vnde hoc trãslatum, illic vbi plures mali aut asseres.

* *Deest pagina.* *

; ¶ Agrestis ab agro. *Infulas* dictas apparet in hostieis,quòd velamenta è lana quæ adduntur,Infulæ,intra hostiarum cornua velamenta erant.itaque cùm ad sepulcrum ferunt frondes atque flores,addunt nunc lanas, sed velatas frondẽteis comas. *Cornuatam* vmbram iaci. Dicere apparet cornuatam à cornibus. *Cornua* à curuore dicta,quòd pleraq; curuamus. ¶ At quas memorat nosse vos esse *Casmenas*. Casmenarum priscum vocabulum, ita natum atque scriptum est;alibi Carmenæ. ab eadem origine sunt declinatæ. vt in multeis verbeis,in quo antiqui dicebant S, postea dicunt R. vt in carmine saliorũ sunt hæc, Cosauli,Dolosi,Eso. Omina verò adpatula coemisse. Iam Cusiatij,Muses,Ruse,dúmque Ianus venet:pòst Melios,Melior:Fœdesum,Fœderum:Plusima,Plurima:Asena,Arena: Ianitos,Ianitor. Quare Casmena,Carmena: inde *carmina*. R postea extrito camena factum. Ab eadem voce canite,pro quo in saliari carmine scriptum est *Cante*, hoc versu, *Diuum exta cante,diuum deo supplice cante*. In carmine Priami apud Actium,quod est, Veteres casmenas *casceas* res volo profari. Et primùm *Casci* significat vetus. eius origo Sabina,quæ vsque radices in Oscam linguã egit. Casum, vetus esse significat Ennius,cùm ait, Quam primũ casci populi genuere Latini. Eo magis Manilius quod ait, Casum duxisse casam non mirabile est, quoniam canoras conficiebant nuptias. Item ostendit Papinij epigrammation, quod in adolescentem fecerat Cascam,

Ridiculum est cùm te Cascam tua dicit amica
Casca Philotonus,ipsa senex puerum.
Dic tu illam pusam:sic fiet mutua muli.
Nam verè pusus tu,tua amica senex.

Item ostendit quod *oppidum* vocatur *Casinũ*. Hoc enim à Sabineis orti Sãnites tenuerunt, & nunc nostri; vnde & *Casinum forum* vetus. Item significant in Atellaneis aliquot pupũ senẽ,quod Osci *Casnar* appellãt. ¶ Apud Lucilium,Quid tibi ego *ambages* Ambiui scribere coner? Profectum à verbo Ambe,quod est in *ambitu & ambitioso*. Apud Valeriũ Soranũ, Vetus *adagio* est,ô P. Scipio. Quod verbũ vsque eò euanuit, vt Græcum παροιμία, pro eo positum,magis sit apertum.nam idem quod vocant Græci παροιμίαν. vt, Auribus lupũ teneo;Canis caninam non est. Adagio, & littera commutata Abagio,dicta ab eo quòd ambit orationem;neque in aliqua vna re consistit sola. *Ambagio* dicta vt Ambustum, quod circum vstum est. vt *Ambiegna* bos apud augures,quam circum aliæ hostiæ constituuntur. ¶ Cùm tria sint cõiuncta in origine verborum, quæ sint animaduertenda, à quo sit impositum,& in quo,& quid; sæpe non minus de tertio quàm de primo dubitatur,vt in

hoc:vtrũ primùm *vna Canis*, an *Canes* sit appellata.dicta enim apud veteres,*vna canes*. Itaque Ennius scribit, Tãtidem quasi feta canes sine dentibus latrat.Lucilius,Nequam & magnus homo ,laniorum immanis canes vt. Impositio vnius debuit esse canis,plurium canes.Sed neque Ennius consuetudinem illam sequens,est reprehẽdendus:neque is qui nũc dicit,Canis caninam non est.*Canes*, quòd latratu signa dant,vt signa canant,canes appellatæ:& quòd ea voce indicant quæ noctu latent,*Latratus* appellatus.Sic dictum à quibusdam vt vna canes,vna trabes remeis rostrata per altũ. ¶ Ennius,Vtinam ne in nemore Pelio securibus Cæsa adcidissẽt abiegna ad terram *trabes*. Cuius verbi singularis casus rectè correptus,ac facta trabs. ¶ In Medo Ennius, Cælitũ *Camilla* expectata aduenis,salue hospita. Camilla:qui glossemata interpretati,dixerũt administram;addi oportet,in heis quæ occultiora.Igitur dicitur in nuptiis *Casmillus*, qui cummerum fert,in quo quid sit in ministerio plerique extrinsecus nectunt.hinc *Casmillus* nominatur in Samothraces mysteriis Dius quidam administer diis magneis. Verbum Græcum arbitror, quod apud Callimachũ in poemateis eius inueni. ¶ Apud Enniũ *Subulo* finitimas propter astabat aquas:Subulo dictus,quòd ita dicũt tibicines Tusci quocirca radices eius in Etruria non Latio quærendũ est.Versus quos olim *Fauni* vatésque canebãt.Fauni,dei Latinorum,ita vt Faunus & Fauna sint in versibus quos vocant Saturnios;in siluestribus loceis traditum est solitos fari.à quo fando Faunos dictos. Antiquos poetas *Vates* appellabãt à versibus viẽdeis,vt in poemateis cùm scribam, ostẽdam. Corpore *Tartarino* prognata paluda virago. Tartarino,à Tartaro dictum.Plato in quarto de fluminibus,apud inferos quæ sint, in heis vnum Tartarum appellat:quare *Tartari* origo Græca.*Paluda* à paludamenteis.Sunt hæc insignia & ornamenta militaria.Ideo ad bellum cùm exit imperator, ac lictores mutant vestem,& signa incinuerunt; *Paludatus* dicitur proficisci:quæ,propterea quòd conspiciũtur qui ea habent,ac fiunt palàm, *Paludamẽta* dicta.¶ Plautus,*Epeum fumificum* cocũ : ab Epeo illo qui dicitur ad Troiam feciſſe equũ Troianum Argiueis,& aptè cibum curasse.ideo ait Epeum fumificum qui legioni nostrę habet coctum cib. ¶ Apud Ennium, Atque prius pariet locusta *lucam bouem*. Luca bos, elephas.cur ita sit dicta, duobus modeis inueni scriptum.Nam & in C. Ælij commentario erat,à Libyceis Lucas:& in Verginij commẽtario,ab Lucaneis Lucas: ab eo quòd nostri cùm maximam quadrupedẽ, quam ipsi haberent, vocarent bouem:& in Lucaneis Pyrrhi bello primùm vidissent apud hosteis elephãtos,id est quadrupedes cornutas (nã quos dentes multi dicunt,sunt cornua) lucã bouẽ appellasse.Si à Libya dictæ essent lucæ; pãthęr & leones,nõ Africanę bestiæ dicerẽtur,sed lucæ.Si ab Lucaneis dictę;vrsi cur potius Lucani quàm Luci dicti?Quare ego arbitror potius Lucas ab luce, quòd longè relucebant propter inauratos regios clypeos,quibus eorum tum ornatæ erant turres. Ennius, *Orator* sine pace redit,regíque refert rem. Orator ab oratione dictus. qui enim verba haberet orationũ publicè aduersus eũ quo legebatur ab oratione Orator dict⁹:cùm res maiore ratione legebãtur potissimũ,qui caussã cõmodissiimè orare poterãt.Itaq; Ennius ait,Oratores doctiloqui.Apud Enniũ, *Olli* respõdet suauis sonus Egeriai.Olli valet dictũ illi , ab olla,& ollus.quod alterum comitiis cum recitatur,à præcone dicitur olla centuria;nõ illa:alterum apparet in funeribus indictiueis, quum dicitur,*Ollus leto datus est*.quod Græcus dicit λήθω,id est obliuioni.Apud Enniũ,Mensis constituit, idémque *ancilia*. Ancilia dicta ab anciſu,quòd ea arma ab vtraque parte, vt peltæ Thracũ,inciſa. ¶ Saturnio in carmine, *Libáque*, fictores, Argeos, & tutulatos.Libaquòd libandi causſa fiunt : *Fictores* dicti à fingendeis libeis: *Argei* ab Argis.Argei fiunt è scirpeeis virgulteis , simulacra sunt hominũ triginta:ea quotanneis à ponte ſublicio à ſacerdotibus publicè iaci solẽt in Tiberim.*Tutulati* dicti hi qui in sacreis in capitibus habere solent,vt metam.id Tutulus appellatur,ab eo quòd matres familias crines cõuolutos ad verticem capitis,quos habent vti velatos,dicunt Tutulos: siue ab eo quòd tuendi causſa capilli fiebãt : siue ab eo quòd altiſſimum in vrbe quod est,ea res tutiſſima,Tutulus vocatur.Eundẽ Põpiliũ Numã ait feciſſe *flamines*, qui cùm omnes sint à singuleis deeis cognominati;in quibuſdã apparẽt etyma. vt cur sit *Martialis*,*Quirinalis*.Sunt in quibus flaminũ cognominibus latẽt origines ; vt qui sunt in versibus plerique,*Volturnalis*,*Palatualis*, *Furinalis*,*Floralis*,*Falacer*,*Pomonalis*: obscura est eorum origo.Volturnus,Palatua,Furina,Flora,Falacer,Pomona pomorũ patrona. Apud Enniũ,Iam *cata* signa feræ sonitũ dare voce parabant. Cata,acuta.hoc enim verbo Sabini dicũt:quare Catus Ælius Sextus,nõ (vt aiũt) sapiẽs,sed acutus,& quod est,tunc cœpit memorari.*Simul cata* dicta,accipienda acuta dicta.Apud Luciliũ,*Thyuno* capto *corũ* excludũt foras;occidúntq; *lupos* aperdite,& iura *siluri*. Sumerete atque amiã. Piscium nomina sunt,eorũq; in Græcia origo. ¶ Apud Enniũ, Quæque cæruleo freto orta nare cœpta.

* *Desunt quædam.* *

Caua *cortina* dicta, quò est inter terrã & cælumad

lum ad similitudinem cortinæ Apollinis: ea à corde, quòd inde sortes primùm æstimatæ. ¶Apud Enniũ, Quin inde inuicteis sumpserunt *perduellibus*. Perduelles sunt hostes. vt perficit, sic *Perduellum*, *Duellum*: id postea bellum. Ab eadem caussa facta *Duellona*, *Bellona*. ¶Apud Plautum, Neque iugula, neque vesperugo, neque vergiliæ occidunt. *Iugula* signũ est quod Actius appellat Oriona, cùm ait, Citius Orion patefit. huius signi caput dicitur è stelleis quattuor quas infra duæ claræ, quas appellant humeros. inter quas quod videtur iugulum: vnde Iugula dicta. *Vesperugo*, stella quæ vesperè oritur, à quo etiam Opilius scribit vesperum. itaque dicitur, Alter vesper adest, quem dicunt Græci διάπεγυ. ¶Næuius patrem suum optimum, appellat supremum. *Supremum* à superrimo dictum. itaque in duodecim tabuleis. *Solis occasu diei suprema tempestas esto*. Libri augurum pro tempore *Tempestatem* dicunt, id est, supremum augurij tempus. ¶In Cornicula, Qui *regi latrocinatus* decem annos Demetrio. *Latrones* dicti à latere, qui circum latera habebant ferrũ: quos postea à stipatione *Stipatores* appellarunt, & qui conducebantur mercede. Ea enim Merces dicitur Græcè λάτρον καὶ στάτρον. Ab eo veteres poetæ nonnunquam milites appellant *latrones*, quod item vti milites cum ferro, aut quòd latent ad insidias faciẽdas. ¶Apud Næuium, Risi egomet cassabundum ire ebrium. *Cassabundum*, à cadendo. Item, *Diabathra* in pedibus habebat, & erat amictus epicroco. Vtrũque vocabulum Græcum. ¶In Menæhmeis Plauti, Inter ancillas sedere iubeas, lanam *carere*. Idem est hoc verbum in Cosmotria Næuij. Carere à carendo, quòd eam tum purgant ac deducunt, vt careat spurcitia. Ex quo *Carminari* dicitur tum lana, cùm caret eo quod in ea est nequam. Est *lana quam* in Romulo *Næuius appellat Oscam*, ab Osceis. In Persa, Iam pol ille hîc aderit credo congerro meus. *Congerro* à gerra, & Græcum est, & in Latina cratis. In Menæhmeis, Idem istuc alieis adscriptiueis fieri ad legionem solet. *Adscriptiui* dicti, quòd olim adscribebantur inermes, qui succederent armateis militibus; id est, si quis eorum deperisset. In Trinummo, Nam illum tibi *ferentarium*. à ferendo, id est, inanem, ac sine fructu: aut quod Ferentarij equites hi dicti, qui ea modò habebãt arma quæ ferrẽtur, vt iaculũ. Huiuscemodi equites pictos vidi in Æsculapij æde vetere, & ferentarios adscriptos. In Friuolaria, Vbi rorarij estis? en sunt. vbi sunt accensi? ecce. *Rorarij* dicti à rore: qui bellũ cõmittebant ante. ideo quòd ante rorat quàm pluit. *Accensos*, ministratores Cato esse scribit. potest id ab arbitrio; nam inde ad arbitriũ eius, cuius minister. (Pacuuius deũ triportenta in Mercatore ponit.) ¶Idẽ in Mercatore, Nõ tibi istuc magis diuidia est quàm mihi hodie fuit. hæc eadẽ in Corollaria Næuij. Diuidia à diuidendo dicta, quòd Diuisio distractio est doloris. Itaq; in Curculione ait, Sed quid tibi est? lienes necant, renes dolent, pulmones distrahuntur. In Phagone, Honos *synceraſto* perit. Synceraſtum est omne eduliũ antiquo vocabulo Græco. In Parasito pigro, Domum ire cœpi *tramite* dextra via. Trames à transuerso dictus. In Fugitiueis, Age, euge, specta, vide *vibices* quãtas. Iam inspexi quid essent. Vibices, alij excitatum verberibus corpus. In Cistellaria, nõ quasi vt hæc sunt heic, *limaces* liuidæ. Limax, à limo, quòd ibi viuit. Diobolares, *Diobolares*, scæniculæ, miraculæ. à bineis oboleis: *Scæniculæ*, ab scæno nugario vnguento. *Miraculæ*, à mireis, id est monstreis. à quo Actius ait, Personas distortas oribus deformeis, *miriones*. ¶Ibidẽ, Scrantiæ, scrupedæ, stritabillæ, Tantalæ. Ab screando *Scrantiæ* sic adsignificat. *Scrupedã* Aurelius scribit Auscæ ripedam. Inuentus comicus dicebat à vermiculo pilosо, qui solet esse in frõde cũ multeis pedibus. Valerius, à pede ac scrupea. Ex eo ab Actio positũ, incuriosa itaque es Menalippe? Reiicis abs te religionẽ scrupeãimponas. *Stritabillas*, à stritillando. *Stritare* ab eo qui sistit ægré. In Astraba, *Actiosa* annonam è vili cõcinna vireis. Ideo in Sitelitergo idem ait, Mulieres vxorculauit: ego noui scio actiosas. quas sic Claudius scribit actiosas demonstrari susꝑicatrices, ab agendo actiosas. Vt ab vna faciendo, *Factiosæ*; sic ab vna agendo, Actiosæ dictæ. In Cestione, *Cerastibola*, vt de lũbo obcænabis. Cerastibola Opilius scribit circũ co xendices sunt nobis: id Græcum est ab huius loci versura. In Neruolaria, *Scobinã* ego illam actutum adrasi. Scobinam, à scobe. lima enim materia fabrilis est. In Pœnulo, Vinceretis ceruum cursu, vel *grallatorem* gradu. Grallator à gradu magno dictus. In Truculẽto, Sine virtute argutũ ciuẽ mihi habeã pro *præfica*. Præfica, vt Aurelius scribit, mulier ab luctu, quæ cõduceretur, quæ ante domũ mortui laudes eius caneret. Hoc factitatum Aristoteles scribit in libro qui inscribitur, Nomina Barbarica, quibus testimoniũ est quod Fretũ est Næuij, Hæc quidẽ hercle opinor præfica est. nam mortuos cõlaudat. Claudius scribit, dicta, quę præficeretur ancilleis, quẽadmodũ lamentarentur, præfica est dicta. Vtrunque ostendit à præfatione Præficã dictam. ¶Apud Ennium, Decem *coclites*, quos montibus summeis ripeis sedere. Ab oculo Cocles quasi ocles dictus, qui vnum haberet oculum. quocirca in Curculione est, De coclitum prosapia te esse arbitror. nam hi sunt vnoculi.

4 ¶Nvnc de tẽporibus dicã. Quod est apud Cassiũ, Nocte *intẽpesta* nostram deuenit domum. Intẽpesta nox dicta ab tempestate.

Tempestas ab tempore: *intempesta nox*, quo tẽpore nil agitur. Quid noctis videtur? in altissimo cæli clypeo temo superat stellas sublime cogens etiam atque etiam noctis iter. Hic multam noctem ostendere vult à temonis motu. Sed *temo* vnde & cur dicatur latet. Arbitror antiquos rusticos primùm notasse quę dam in cælo signa, quæ præter alia erant insignia, atque ad aliquem vsum culturæ tempus designandum conuenire aduertebantur. E queis signa sunt, quòd has septem stellas Græci, vt Homerus vocat ἅμαξαν, & propinquum eius signum, βοώτην: nostri eas septem stellas, boues, & triones, & prope eas axem. *Triones* enim, & boues appellantur à bubulceis etiam nunc, maximè cùm arant terram: è queis vt dicti valentes, *Glebarij*, qui facilè proscindunt glebas; sic omnes qui terram arabant, à terra *Teriones*; vnde Triones, vt dicetentur à detritu. *Temo* dictus à tenendo: is enim cõtinet iugum. & plaustrum appellatũ, à parte totum, vt multa. Possunt *triones* dici septem, quòd ita sitæ stellæ vt terna trigona faciant. Aliquod lumen iubárve in cælo cerno? *Iubar* dicitur stella lucifer, quæ in summo habet diffusum lumen, vt leo in capite iubam. Huius ortus significat circiter esse extremam noctem. Itaque ait Pacuuius, Exorto iubare, noctis decurso itinere. Apud Plautum in Parasito Pigro, Inde hic bene potus primo crepusculo. *Crepusculum* dictum à Sabineis, & id dubium tempus, noctis an diei sit. Itaque in Condalio est, Tam crepusculo ferè vt ament lampadas accendere. Ideo dubiæ res, Creperæ dictæ. In Trinummo, *Concubium* sit noctis prius, quàm ad postremum peruueneris. Concubium à concubitu, dormiendi caussa dictũ. In Asinaria, Videbitur, factum volo. at redito conticinio. *Conticinium* puto à conticescendo dictum, siue (vt Opilius scribit) ab eo quòd conticuerunt homines.

5 ¶Nvnc de heis rebus quæ adsignificant aliquod tempus, cùm dicuntur aut fiunt, dicam. ¶Apud Actium, *Reciproca* tendẽs neruo equino concita tela. Reciproca est, cùm vnde quid profectum, redit eò; quod ab recipere *Reciprocare* fictum; aut quod poscere *Procare* dictum. ¶Apud Plautũ, Vt *transuersus* nõ prouersus cedit, quasi cancer solet. Dicitur ab eo qui in id quod est versus. & ideo qui exit in vestibulum, quod est ante domum, *Prodire*, & *Procedere* dicitur. quod cùm leno non faceret, sed secũdum parietem transuersus iret; dixit: Vt transuersus cedit, quasi cancer, non prouersus, vt homo. ¶Apud Enniũ, *Andromachæ* nomen qui indidit, recte indidit. Item, Quapropter Parim pastores nunc Alexandrũ vocant. Imitari dum voluit Euripidem, & ponere etymon, est lapsus. Nam Euripides quòd Græca posuit, etyma sunt aperta. Ille ait ideo nomen additum Andromachæ quòd ἀνδρὶ μάχεσθαι. hoc Ennij quis potest intelligere in versu significare, Andromachæ nomen qui indidit, rectè indidit? Aut Alexandrum ab eo appellatum in Græcia, qui Paris fuisset? A quo Herculem quoque cognominatũ ἀλεξίκακον, ab eo quòd defensor esset hominũ. ¶Apud Actium, Iámque *auroram* rutilare procul cerno. Aurora dicitur ante solis ortũ, ab eo quòd ab igne solis tum aureo aer aurescit. Quod addit *Rutilare*, est ab eodẽ colore. Aurei enim *Rutili*: & inde etiam mulieres valde rufæ *Rutilæ* dictæ. ¶Apud Terentiũ, Scortatur, potat, olet vnguentum de meo. *Scortari*, est sæpius meretriculam ducere; quæ dicta à pelle. Id enim nõ solùm antiqui dicebant Scortum, sed etiam nũc dicimus *Scortea* ea quæ ex corio & pellibus sunt facta. Inde in aliquot sacreis ac sacelleis scriptum habemus, *Nequid scorteum adhibeatur*, ideo ne morticiniũ quid adsit. In Atellaneis licet animaduertere rusticos dicere se adduxisse pro scorto pelli culã. ¶Apud Actium, Multeis nomen vestrum *numénque* ciendo. Numen dicunt esse imperium dictum ab nutu, omnia sunt eius, cuius imperiũ maximum esse videatur. Itaque in Ioue hoc, & Homerus, & aliquotiẽs Liuius. ¶Apud Plautum, Si vnum *epityrum* edam apud illum esuriens insanè bene. Epityrum vocabulum est cibi, quo frequẽtius Sicilia quàm Italia vsa. Idem vehementer cùm vellet dicere, dicit *Insanè*: quod insani faciunt omnia vehementer. ¶Apud Pacuuium, Flexanima tanquam *lymphata*. Dicitur à lympha Nympha: vt apud Græcos Thetis. Apud Ennium, Ea Thetis illi mater. In Græcia commota mente, quos νυμφολήπτους appellant; ab eo Lymphatos dixerunt nostri. *Bacchus* Liber, cuius comites Bacchæ: & vinũ in Hispania Baccha. origo in heis omnibus Græca. ¶Apud Pacuuiũ, *Halcyonis* ritu littus peruolgans furor. Hæc enim auis nũc Græcè dicitur ἀλκυών, à nostreis Halcedo: hæc hieme quòd pullos dicitur tranquillo mari facere, eos *dies Halcyonios* appellant. Quod est in versu, Halcyonis *ritu*, id est, eius institutio. vt cùm Haruspex præcipit, *vt suo quisque ritu sacrificium faciat*: & nos dicimus duodecim viros Græco ritu sacra, nõ Romano, facere. Quod enim fit *rite*, id ratum ac rectum: ab eo Actius rectè perfecteis sacreis vult accipi. ¶Apud Enniũ, Si voles aduortere animum, *comiter* mõstrabitur. Comiter, hilarè ac lubenter; cuius origo Græcè κῶμος: inde Latina *comissatio* dicta, & à Græceis (vt quidã dicunt) *Comœdia*. ¶Apud Atilium: Cape, cæde Lyde, come, conde. *Cape*, vnde Accipe. sed hoc in proximo libro retractandum. ¶Apud Pacuuium, Nulla res neque *cicurare*, neque mederi potis est, neque reficere. *Cicurare*, mansuefacere. quod enim à fero differenuem

tum,id dicitur *Cicur*:& ideo dictum, *Cicur ingenium* obtineo, manſuetum. à quo Veturij quoque nobiles cognominati *Cicurini*. Id natum à cico. *Cicum* dicebant membranam tenuem quæ eſt in malo Punico diſcrimen. à quo etiam Plautus dicit,Quod volet denſum cicum non interduo. ¶ Apud Næuiũ, Eccum venire video *ferme* iniuria. *Ferme* dicitur quod nunc feré. vtrumque dictum à ferendo, quòd id quod fertur, eſt in motu, atque aduentat. ¶ Apud Plautum, *Euax iurgio* vxorem tandem abegi abianua. *Euax* verbum nihil ſignificat,ſed effutitium naturaliter eſt. vt apud Ennium, *Hehe* ipſe clypeus cecidit. Apud Næuium, *Eheu* mea puella ſpe quidem is ſuccenſit tibi. Apud Pompilium, *Heu* qua me cauſſa fortuna infeſta premis? Quod ait *Iurgio*, id eſt litibus. Itaque quibus res erat in controuerſia, ea vocabatur *Lis*: ideo in actionibus videmus dici, *Quam rem ſiue litem* dicere oportet. Ex quo licet videre *Iurgare* ab iure dictum: cùm quis iure litigaret. à quo *Obiurgat* is qui id facit iniuſté. ¶ Apud Lucretiũ, Atq; aliquos ibi ab rebus *clepſere* foro. Qui clepſere dixit, vnde etiam alij *Clepere*: id eſt corripere; quorum origo à clam, vt ſic dictum *clapere*, & ex E, A cõmutato, vt multa, eſt factum clepere. Poteſt & à Græco dictum, κλέπτειν. ¶ Apud Matiũ, Corpora Graiorum mẽrebar *mandier* igni. Dictum *Mandier* à mandendo, vnde manducari. à quo in Atellaneis obſonium vocant *Manducum*. Apud Matiũ, *Obſcæni* interpres, funeſtíque ominis auctor. *Obſcænum* dictum ab ſcæna. ea vt Græci. vt Actius ſcribit, ſcena. In pluribus verbeis A ante E alij ponunt, alij non. vt quod partim dicũt *Scæptrum*, partim dicunt *Sceptrum*: alij *Fœnus*, alij *Fenus*; ſic *Fœnificia*, & *Feniſicia*. à quo ruſtici pappum *Mæſum*, nõ *meſum*. A quo Lucilius ſcribit, Cæcilius ne ruſticus fiat. Quare turpe, id *obſcænum*; quòd niſi in ſcæna palam dici nõ debet. Poteſt vel ab eo quòd puereis turpicula res in collo quædam ſuſpenditur, nequid obſit bonæ ſcæuæ cauſſa. inde *Scæuola* appellatus. Ea dicta ab ſcæua, id eſt ſiniſtra: quòd quæ ſiniſtra ſunt, bona auſpicia exiſtimantur. A quo dicũtur comitia, aliúdve quid fit, dici aue ſiniſtra, quæ nunc eſt. id à Græco eſt, quòd hi ſiniſtrã vocant σχαίαν. quare quod dixi ſcæuum, bonum omen eſt: obſcænũ verò, turpe. quod inde dicitur obſcæne, quod exotericũ. ¶ Apud Plautum, Quia ego antehac te amaui; & mihi amicam eſſe *creui*. valet, conſtitui. Itaque heres, cùm conſtituit ſe heredem eſſe, dicitur *Cernere*, & cùm id fecit, creuiſſe. Apud eundem, Quo de ſinu *frequentem* operam dediſtis. valet adſiduam. Itaque qui adeſt, *adſiduus*: ferre quem quæ oportet, is *frequens* opponi ſolet itaque. Illud quod eædem mulierculæ dicunt, Pol iſtoc quidẽ nos pretio *tanti eſt frequentare*: ita in prandio nos lepidè ac nitidè accepiſti. Apparet dicere facile eſt, curare vt adſimus, cùm tam bene nos accipias. ¶ Apud Enniũ, Decretum eſt *foſſare* corpora teleis. hoc verbum Ennij, dictum à fodiendo: à quo *Foſſa*. Apud Ennium, Vocibus concide: fac ſit obrutus.

* *Deſunt quædam.* *

Muſſare dictum, quòd muti non amplius quàm μῦ dicunt. à quo idem dicit, Quod minimum eſt, neque vt aiunt, μῦ facere audet. ¶ Apud Pacuuiũ, Dij monerint meliora, atque amentiam *auerruncaſſint*. A vertẽdo *Auerruncare*; vt deus, qui iis rebus præeſt, *Auerruncus*. Itaque ab eo precari ſolent vt pericula auertat. ¶ In Aululari, *Pipulo* te differã ante ædeis. id eſt conuicio, declinatũ à pipatu pullorum. Multa ab animalium vocibus tranſlata in homines: partim quæ ſunt aperta, partim obſcura. Perſpicua, vt Ennij, Animus cũ pectore *latrat*. Plauti, *Gannit* odioſus omni totæ familiæ. Cæcilij, Tantam rem *dibalare*, vt pro nihilo habuerit. Lucilij, Hæc inquam *rudet* ex roſtreis, atque *hinnilitabat*. Eiuſdem, Quantum *himitum* atque equitatũ. Hæc minus aperta: Porcij ab lupo, volutare *vlulantis*. Ennij à vitulo, Tibicina maximo labore *mugit*. Eiuſdẽ à boue, Clamore *bouantes*. Eiuſdem à leone, Pauſam fecere *fremendi*. Eiuſdẽ ab hædo, Clamor ad cælum voluẽdus per æthera *vagit*. Et à frendice, Frunde *frutimi* ſuauiter. M. Actius in Caſina à fringuilla, Quid *fringutis*? quid iſtuc tam cupidè cupis? ſues auoluerat. Ita trude neque in re, neque in iudiciũ Æſopi, nec theatrales. ¶ In Colace, *Nexũ*. Manilius ſcribit, omne quod per libram & æs geritur, in quo ſint mancipi: Mucius Scæuola, quæ per æs & libram fiant, vt obligentur, præterquam quæ mancipio dentur. Hoc verius eſſe, ipſum verbum oſtendit, de quo quæritur. Nam idem quod obligatur per libram, neque ſuum ſit; inde Nexum dictum. Liber, qui ſuas operas in ſeruitute pro pecunia, quã debeat, dum ſolueret, *Nexus* vocatur, vt ab ære *Obæratus*. Hoc C. Popilio rogante Sylla dictatore ſublatum ne fieret; & omneis qui bonã copiã iurarent, ne eſſent nexi, diſſoluti. ¶ In Caſina, Sine amet, ſine, quod lubet, id faciat: quando tibi nil domi *deliquium* eſt. Deliquium dictum ab eo quòd deliquatur: vt turbida quæ ſunt, deliquantur, vt liquida fiãt. Aurelius ſcribit deliquiũ eſſe à liquido: Claudius, ab eliquato. Si quis alterutrũ ſequi malit, habebit auctorem Cæcilium, Per lætitiam liquitur animus. Aliquando liquitur fictum.

6 ¶ Multa apud poetas reliqua eſſe verba, quorum origines poſſunt dici, non dubito; vt apud Næuiũ in Eſiona. Enimuero *gladij lingula* à lingua. In Claſtidio, *Vitulantes*, à vitula. In Duloreſte, *Caperata fronte*. à capræ

fronte. In Demetrio, *Persibus* aperite. Itaque sub hoc glossema callidè subscribunt. In Lãpadione, *Protinam* à protinus continuitatem significans. In Agidone, *Candacus*, suauis: tametsi, à magistreis accepimus manuetum. In Romulo, *Sponsus*, contra sponsum rogatus. In Stigmatia, *Præbia* à præbendo, vt sit tutum: quòd sint remedia in collo puereis. In Therimo, *Conflictitant*, à conficto conuenire dictũ. ¶ In Tarẽtilla Pacuuij, Ab luce *Inlustre*. In Tunicularia, *Exbolas quassant*, eiiciunt. à Græco verbo ἐκβολὰς dictum. In Bello Punico, Nec satis *reserrire*, ab serra dictũ, id est aperire. Hinc etiam *Seræ*, quibus remoteis fores pandũtur.

7 ¶ Sed vereor ne plures sint futuri qui de hoc genere me quòd nimium multa scripserim, reprehendant; quàm quòd reliquerim quædam, accusent. ideo potius iam reprimẽdum quàm producendum puto esse volumẽ. Nemo reprehensus qui è segete ad spicilegiũ reliquit stipulã. Quare institutis sex libreis, quemadmodum rebus Latina nomina essent imposita ad vsum nostrum, è queis treis scripsi P. Septimio, qui mihi fuit quæstor; treis tibi, quorum hic est tertius; priores de disciplina originis verborum; posteriores de verborum originibus: in illeis qui ante sunt, in primo volumine est, quæ dicantur, cur etymologicè neque sit neque ea vtilis sit: in secundo, quæ sit, & cur ea sit, & in illeis sit: in tertio, quæ forma etymologiæ. In secundeis tribus quos ad te misi, item generatim discreteis; primum, in quo sunt origines verborum locorum, & earum rerum quæ in locis esse solent: secundum, quibus vocabuleis tempora sint notata, & hæ res quę in temporibus fiũt. Tertius hic, in quo à poeteis item sumpta vtilia, quæ dixi in duobus libreis soluta oratione. Quocirca, quoniam omnis operis de lingua Latina treis feci partes; prima, quemadmodum vocabula imposita essent rebus; secunda, quemadmodum ea in casus declinantur; tertia, quemadmodum coniungerentur: prima parte perpetrata, vt secundam ordiri possimus, huic libro faciam finem.

EPITOME LIBRI SEPTIMI.

Pro anomalia, dissimilitudine, ac consuetudine vulgari loquendi, aduersus Analogiam, similitudinem & formam certa ratione loquendi.

¶ *Præfatio* 1. ¶ *Declinationum ex quibus anomalia descendit, vtilitas necessaria* 2. ¶ *Declinationum subiectum* 3. ¶ *Declinationes partibus orationis inesse* 4. *Nominibus* 5. *Casibus* 6. *Comparatiuis & superlatiuis* 7. *Verbis* 8. ¶ *Declinationum species* 9. ¶ *Pro anomalia aduersus analogiam* 10. *Anomalia aperta, & breuis* 11. *Aeque significat ac analogia* 12. *Anomalia in vestitu* 13. *Aedificijs* 14. *Supellectile* 15. *Elegans* 16. *Necessaria* 17. 18. 19. 20. 21. 22. *Analogia nusquam est in nominibus* 23. (*Siue spectemus ipsarum vocũ formas ac terminationes* 24. *Numeros* 25. *Casus* 26.) *Articulis seu pronocabulis* 27. *Pronominibus* 28. *Nominatiuis* 29. (*Siue deducta sint à vocabulo* 30. *Nomine* 31. *Verbo* 32.) *Compositis verbis* 33. *Casibus* 34. (*Propterea quod si esset Analogia omnes nominatiui & articuli haberent æqualiter totidem casus non alij plus, alij minus* 55. *Literæ declinarentur* 36. *Nullus casus duobus modis efferretur* 37. *A similibus verbis & nominatiuis similiter declinatis, iidem casus obliqui fierent* 38.) *Superlatiuis* 39. *Deminutiuis* 40. *Nominibus infinitis* 41.

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA LIBER SEPTIMVS.

Quom oratio natura tripartita esset, vt superioribus libreis ostẽdi, cuius prima pars, quemadmodum vocabula rebus essent imposita; secunda, quo pacto de heis declinata in discrimina ierunt; tertia, vt ea inter se ratione cõiuncta sententiã efferant; prima parte exposita, de secũda incipiã hinc. Vt propago omnis natura secunda; quod prius illud rectũ, vnde ea sit declinata. Itaque declinatur in verbeis rectũ Homo: obliquũ *Hominis*, quod declinatũ à recto. De huiusce multiplici natura discriminũ oræ sunt hæ: cur, & in quo, & quẽadmodum in loquẽdo declinata sunt verba. De quibus duo prima duabus causseis percurram breuiter: quòd & tum cùm de copia verborum scribam, erit retractandũ; & quòd de tribus tertium quod est, habet suas permultas ac magnas parteis.

2 ¶ Declinatio inducta in sermones nõ solùm Latinos, sed omniũ hominũ, vtili & necessaria de caussa. Nisi enim ita esset factũ, neq; dicere tantũ numerũ verborũ possemus. infinitæ enim sunt naturæ, in quas ea declinantur: neque quæ didicissemus ex heis, quę inter se rerũ cognatio esset, appareret. At nũc ideo videmus, quod simile est, quod propagatum. *legi*, vt declinatum est à lego: duo simul apparent quodammodo; eadem dici, & non eodem tempore factum. Vt si verbi gratia

gratia alterum horum diceretur Priamus, alterum Hecuba: nullam vnitatem adsignificaret, quæ apparet in Lego & legi, & in Priamus Priami. Vt in hominibus quędam sunt cognationes, & gentilitates: sic in verbeis. Vt enim ab Aimilio homines orti *Aimilij*, ac gentiles, sic ab Aimilij nomine declinatæ voces in gentilitate nominali. Ab eo enim quod est impositum recto casu Aimilius, orta, *Aimilij*, *Aimilium*, *Aimilios*, *Aimiliorum*: & sic reliqua, eiusdem quæ sunt stirpis. Duo igitur omnino verborum principia, imposititiorum & declinatorum: alterum, vt fons, alterum vt riuus. Imposititia nomina esse voluerunt quampauciſſima, quo citius ediscere possent; declinata quamplurima, quæ istoc opere facilius omnes, quibus opus essent, discerent. Ad illud genus quod prius, historia opus est. nisi descendendo enim, aliter id non peruenit ad nos: ad reliquum genus, quod posterius, ars: ad quam opus est pauceis præceptеis, quæ sunt breuia. Quæ enim rectè in vno vocabulo declinare didiceris: in infinito numero nominum vti possis. Itaque noueis nominibus adlateis in consuetudinem, sine dubitatione eorum declinatus statim omnis dicit populus. etiam nouitij serui empti in magna familia, citò omnium conseruorum nomina recto casu accepto in reliquos obliquos declinant. Qui si nonnum quam offendunt, non est mirum: etenim illi qui primi nomina imposuerunt rebus, forsitan in quibusdam sunt lapsi. Voluisse enim putant singulareis res notare, vt ex iis in multitudine declinarẽtur, vt est ab Homine *Homines*, sic mares liberos voluisse notari, vt ex heis feminæ declinarẽtur: vt est à Terẽtio *Terentia*: sic in recto casu, quas imponerent voces, vt illinc essent futuræ quæ declinarentur: sed hæc in omnibus tenere nequisse, quòd & vna dicuntur *scopæ*, & mas & femina *aquila*: & recto & obliquo vocabulo *vis*. Cur hæc non tam sint in culpa, quàm putant plerique: soluere non difficile, sed nunc non necesse. non enim quod non potuerunt adsequi, sed quod voluerunt, ad hoc quod propositum refert. Quod nihilo minus declinari potest ab eo quod imposuerunt *scopæ*, scopa: quã si imposuissẽt scopa, ab eo scopę. sic alia.

3 ¶ Cavssam quare ab impositeis nominibus declinarint, ostendi. Sequitur, in queis voluerint declinare aut noluerint: generatim ac summatim, item in formeis. *Duo* enim *genera verborum*: vnum *secundum*, quod declinando multas ex se parit dispareis formas, vt est lego, legis, legam, sic alia: alterum genus *sterile*, quod ex se parit nihil. vt est etiam, vix, magis, cras, cur. Quarum rerũ vsus erat simplex: ibi etiam vocabuli declinatus. vt in qua domo vnus seruus, vni seruolo post nomen: in qua multi, pluribus. Igitur & in heis rebus, quorum sunt nomina, quòd discrimina vocis plura propagines plures. In heis rebus quæ copulæ sunt, ac heis iunguntur verba, quòd non opus fuit declinari in plura, ferè singula sunt. Vno enim loro colligare possis vel hominem, vel equum, vel aliud quod, quicquid est cum altero potest colligari. Sic quod dicimus in loquendo, Consul fuit Tullius & Antonius: eodem illo & omneis binos cõsules colligare possumus. Vel dicam amplius, omnia nomina, atque ideo etiam omnia verba: (cũ fiunt tunc ex vna syllaba, illud & maneat vnũ.) Quare duce natura, si quę imposita essent vocabula rebus:

* *Multa desunt.* *

Ne ab omnibus heis declinatus putarent: quorum generum declinationes oriuntur.

4 ¶ Partes orationis sunt duæ, si item vt Dion, in treis diuiserimus partes res quæ verbeis adsignificantur; vna quæ adsignificat casus: altera, quæ tempora: tertia, quæ neutrũ. De heis Aristoteles duas partes orationis esse dicit: vocabula & verba: vt homo & equus, & legit & currit. Vtriusque generis & vocabuli & verbi, quædam priora, quædam posteriora. priora, vt homo scribit: posteriora, vt doctus & doctè: dicitur enim Homo doctus, & Scribit doctè. Hæc sequitur & locus & tempus: quòd neque homo, neque scribit, potest sine loco & tempore esse: ita vt magis sit locus homini coniunctus, tempus scriptioni, cùm de heis nomen sit prmum. Prius enim nomen est quàm verbum temporale: & reliqua posterius quàm nomen & verbum. Prima igitur nomina. Quare de eorum declinatione quàm de verborum ante dicam.

5 ¶ Nomina declinantur, aut in earum rerum discrimina quarum nomina sunt, vt à Terentius, *Terentij*: aut in eas res extrinsecus, quarum ea nomina non sunt, vt ab equo, *Equito*. In sua discrimina declinantur, aut propter ipsius rei naturam de quo dicuntur, aut propter illius qui dicit. Propter ipsius rei discrimina, aut à toto, aut à parte. A toto, vt ab homine *Homunculus*, à capite *Capitulum*: propter multitudinem, vt ab homine *Homines*: ab eo, quod alij dicunt Ceruices, & id Hortensius in poemateis ceruix. Quæ à parte declinata, aut à corpore, vt à mamma *Mammosa*, à manu *Manubiæ*: alia ab animo, vt à prudentia *Prudens*, ab ingenio *Ingeniosus*. hæc sine agitationibus: aut vbi motus maiores. Itẽ ab animo, vt ab strenuitate & nobilitate, *Strenui* & *Nobiles*. Sic à pugnando, & currendo, *Pugiles* & *Cursores*. Vt aliæ declinationes ab animo, aliæ à corpore: sic aliæ quæ extra hominem: vt *Pecuniosi*, *Agrarij*, quòd foris pecunia & ager propter eorum, quam dicuntur.

6 ¶ Svnt declinati casus, vt is qui de altero diceret, distinguere posset cùm vocaret, cùm daret, cùm accusaret: sic alia quidem di-

ſcrimina, quæ nos & Græcos ad declinandũ duxerunt. Sine controuerſia ſunt hi quinque. Quis vocetur, vt Hercules; Quemadmodum vocetur, vt Hercules; Quò vocetur, vt ad Herculem; Cui vocetur, vt Herculi; Cuius vocetur, vt Herculis.

7 ¶ PROPTER ea verba, quæ erant proinde ac cognominata, vt prudens, candidus, ſtrenuus; quòd in heis præterea ſunt diſcrimina propter incremẽtum, quod maius vel minus in heis eſſe poteſt: adceſſit declinationum genus, vt à candido, *candidius*, *candidiſſimum*: ſic à longo, diuite, id genus aliis, vt fieret. Quæ in eas res quę extrinſecus declinantur, ſunt, ab equo *Equile*, ab ouibus *Ouile*: ſic alia. hæc contraria illeis quæ ſuprà dicta, vt à pecunia *Pecunioſus*, ab vrbe *Vrbanus*, ab atro *Atratus*. vt nõnũquã ab homine locus, ab eo loco homo: vt à Romulo Roma, à Roma Romanus. Aliquot modeis declinata ea quæ foris. nam aliter qui à maioribus ſueis *Latonius* & *Priamides*: aliter quæ à facto, vt à prædãdo *Præda*, à merendo *Merces*. Sic alia ſunt quæ circum ire non difficile: ſed genus iam videtur, & alia vrgent: omitto.

8 ¶ IN verborum genere, quæ tempora adſignificant, quòd ea erant tria, præteritum, præſens, futurum: declinatio facienda fuit triplex, vt ſaluto, ſalutabam, ſalutabo. Cùm item perſonarum natura triplex eſſet, qui loqueretur, de quo, ad quem, hæc ab eodẽ verbo declinata, quæ in copia verborum explicabuntur.

9 ¶ QVONIAM dictũ de duabus declinationibus, cur & in qua ſit forma; tertiũ quod relinquitur, quemadmodum, nunc dicetur. *Declinationum genera* ſunt *duo*, Voluntarium, & Naturale: *voluntarium* eſt, quo, vt cuiuſque tulit voluntas, declinauit. Sic tres cum emerunt Epheſi ſingulos ſeruos; nonnumquam alius declinat nomen ab eo qui vendit: Artemidorus, atque Artemam appellat: alius aut ab regione, quòd ibi emit, ab Ionia, Ionam; aut ab vrbe Epheſo, Epheſium: ſic alius ab aliqua alia re, vt viſum eſt. Contra *naturalem declinationem* dico, quòd non à ſingulorum oritur voluntate, ſed à communi cõſenſu. Itaque omnes impoſiteis nominibus, eorum item declinant caſus: atque eodem modo dicunt huius Artemidori, & huius Ionæ, & huius Epheſij; ſic in aliis caſibus. Cùm vtrumq; nonnumquam accidat: & vt in voluntaria declinatione animaduertatur natura, & in naturali voluntas: quæ cuiuſmodi ſint, aperietur infra. Quòd vtraque declinatione alia fiunt ſimilia, alia diſſimilia, de eo Græci Latinſque libros fecerunt multos; partim cùm alij putarent in loquendo ea verba ſequi oportere quæ à ſimilibus ſimiliter eſſent declinata, quas appellarunt ὁμαλογίας: alij cùm id negligendum putarent, ac potius ſequendam συνήθειαν, diſſimilitudinẽmque quæ in conſuetudine eſt: quam etiam vocant ἀνωμαλίαν: cùm, vt ego arbitror, vtrumque ſit nobis ſequendum. quòd in declinatione voluntaria ſit ἀνωμαλία; in naturali magis analogia. De quibus vtriuſque generis declinationibus libros faciam bis ternos: prioreis treis de earum declinationum diſciplina: poſterioreis, ex eius diſciplinæ propaginibus. De prioribus primus erit hic: quæ contra ſimilitudinem declinationum dicantur. Secundus quæ contra diſſimilitudinem. Tertius de ſimilitudinum forma. De quibus quæ experiero, ſinguleis tribus; tum de altereis totidẽ ſcribere ac diuidere incipimus.

10 ¶ INCIPIAM, quod huiuſce libri eſt, dicere contra eos qui ſimilitudinem ſequuntur; quæ eſt, vt in ætate puer ad ſenem, puella ad anum; in verbeis, vt eſt ſcribo, ſcribam: dico, dicam. prius contra vniuerſam analogiam; tum dẽ ſinguleis paribus à nnatura ſermonis incipiam.

11 ¶ OMNIS oratio cùm debeat dirigi ad vtilitatem; ad quam tum denique peruenit, ſi eſt *aperta* & *breuis*; quæ pe imus, quòd obſcurus & longus orator eſt odio: & cùm efficiat *aperta*, vt intelligatur: *breuis*: vt citò intelligatur; & apertam conſuetudo, breuem temperantia loquentis: & vtrumque fieri poſſit ſine analogia. nihil ea opus eſt. Nequeenim vtrum Herculi an Herculis elauam dici oporteat, ſi doceat analogia, cùm vtrumque ſit in conſuetudine, non neglegendum, quòd æquè ſunt & breuia & aperta

12 ¶ PRAETEREA quod is vtilitatis cauſſa quęq; res ſit inuenta; ſi ex ea quis id ſit cõſecutus, amplius eam ſcrutari non debet, cũ ſit nimium otioſi. & cùm vtilitatis cauſſa verba ideò ſint impoſita rebus, *vt ea ſignificent*; ſi id conſequimur vna conſuetudine, nihil prodeſt analogia.

13 ¶ ACCEDIT, quòd quæcumque vſus cauſſa ad vitam ſint adſumpta, in heis vtilitatem quærimus, non ſimilitudinem. itaque *in veſtitu*, cùm diſſimilima ſit virilis toga tunicæ muliebri, ſtola pallio; tamen inæqualitatem hanc ſequimur nihilominus.

14 ¶ IN *ædificiis*, quod non videmus habere atrium περίστυλον, ſimilitudinem, & cubiculum ad æquale; cùm tamen propter vtilitatẽ in heis diſſimilitudines potius quàm ſimilitudines ſequamur. itaque & hiberna triclinia & æſtiua, non item valuata & feneſtrata facimus.

15 ¶ QVARE cum in veſtitu, ædificiis, ſic *in ſupellectile*, *cibo*, cetereis omnibus quæ vſu ad vitam ſunt abſumpta, dominetur inæqualitas; in ſermone quoque, qui eſt vſus cauſſa conſtitutus, ea non repudianda.

16 ¶ QVOD.

16 ¶QVOD si quis duplicē putat esse summam, ad quas metas naturæ sit perueniendū in vsu, vtilitatis & *elegantiæ*: quòd nō solùm vestiti esse volumus, vt vitemus frigus, sed etiam vt videamur vestiti esse honestè: nō domū habere, vt simus in tecto & tuto solùm, quod necessitas contruserit; sed etiam vbi voluptas retineri possit: non solùm vasa ad victum habilia, sed & figura bella, atque ab artifice: quòd aliud homini, aliud humanitati satis est. Quoduis sitienti poculum homini idoneum; humanitati nisi bellum, parum. sed cùm discessum est ab vtilitate ad voluptatē, tamen in eo ex dissimilitudine plus voluptatis quàm ex similitudine sepe capitur. quo nomine & gemina cōclauia dissimiliter pollēt, & lectos non omneis pareis magnitudine ac figura faciunt. Quòd si esset analogia petēda in suppellectile; omnes lectos haberemus domi ad vnam formam, & aut cum fulcro aut sine eo, nec tum ad tricliniarem gradum, non item ad cubicularem: neque potius delectaremur supellectile, distincta quæ esset ex ebore, aliisque rebus disparibúsque figureis, quàm grabateis analogeis; cùm ad similem formam plerunque eadē materia fiunt. Quare aut negandum nobis disparia esse iucūda: aut quoniā esse necesse est confiteri, dicendū, verborum dissimilitudinē, quæ sit in consuetudine, non esse vitandam.

17 ¶QVOD si analogia nobis sequenda est: aut ea nobis obseruanda est quæ est in consuetudine: aut quæ non est. si ea quæ est, sequenda est: præcepteis nihil opus est: quòd cùm cōsuetudinem sequemur, ea nos sequetur. si, quæ non est in cōsuetudine, sequemur: vt quisque duo verba in quattuor formeis finxerunt similiter, quamuis hæc nollemus, tamen erunt sequenda: vt, Iupiter, Marspiter: quas si quis seruet analogias, pro insano sit reprehendendus. non ergo ea est sequenda.

18 ¶QVOD si oportet vt à similibus similiter omnia declinentur verba, sequitur vt ab heis similibus similia debeat fingi. quod non fit: nam & à similibus alia fiunt similia, alia dissimilia: & à dissimilibus partim similia, partim dissimilia. ¶A similibus similia, vt à bono ac malo, bonum, malum. ¶A similibus dissimilia, vt à lupus, lepus: lupo, lepori. ¶Contrà à dissimilibus dissimilia, vt Priamus Paris, Priamo Pari. ¶A dissimilibus similia, vt Iupiter Iouis, & Iouis Iouis. Eo etiam magis ἀνάλογα; dissimilia finguntur, sed etiam ab iisdem vocabuleis dissimilia: neque à dissimilibus similia, sed etiam eadem. Ab iisdē vocabuleis dissimilia fingi apparet, quòd cùm duæ sint Albæ, ab vna dicuntur *Albani*, ab altera *Albenses*: cùm trinæ fuerint Athenæ, ab vna dicti *Athenæi*, ab altera *Atheniēses*, à tertia *Athenæopolitæ*. Si ex. diuerseis verbeis multa facta, in declinando inueniuntur eadem: vt cùm dico à luo, luam, & abluo, abluam. Omnia ferè nostra liberalia & muliebria multitudinis, cum recto casu fiunt dissimilia, cum dandei casu, similia. vt mares Terentij, feminæ Terentiæ: eadē in dandei, vireis Terentiis, & mulieribus Terentiis. Dissimilia, Plautus & Plautius: & communia, huius Plauti, & huius Plautij.

19 ¶DENIQVE si est analogia, quod in multeis verbeis est similitudo verborum: sequitur quod in pluribus est dissimilitudo: vt non sit in sermone sequenda analogia.

20 ¶POSTREMO, si est in oratione, aut in omnibus eius partibus est, aut in aliqua: & in omnibus non est: in aliqua esse parum est: vt album esse Æthiopem, nō satis est quòd habet candidos dentes. non est ergo analogia.

21 ¶CVM à similibus verbeis quæ declinantur, similia fore pollicentur qui analogias esse dicunt, & cùm simile tum denique dicentes se ostendere ex verbo verbum, quod ex eodem sit genere, eadem figura transitum de casu in casum similiter ostendi possit. Qui hæc dicunt, vtrumque ignorant, & in quo loco similitudo debeat esse, & quemadmodum spectari soleat, simile sit nēcne. quæ cùm ignorant, sequitur, vt cùm analogiam dicere non possint, sequi debeamus [ἀνώμαλον.] Quæro enim, *verbum* vtrum dicant vocem quæ ex syllabeis est ficta, eam quam audimus: an quod eam significat quam intellegimus: an vtrumque. si vox voci esse debet similis, nihil refert, quod significat, mas an femina sit: & vtrum nomen, an vocabulum sit. quod illi interesse dicunt. Sin illud quod significatur, debet esse simile, Diona & Theona, quos dicunt esse ipsi pene geminos, inueniuntur esse dissimiles: si alter erit puer, alter senex, aut vnus albus, alter Æthiops: item aliqua re alia dissimiles. Sin ex vtraque parte debeat verbum esse simile: non citò inuenietur quin in alterutra re claudicet. nec Perperna & Alphena erit simile: quod alterum nomen virum, alterum mulierem significat. Quare quoniam vbi similitudo esse debeat, neque vult ostendere: impudētes sunt qui dicunt esse analogias.

22 ¶ALTERVM illud, quod dixi, quemadmodum simile exspectari oporteret, ignorare apparet ex eorum præcepto, quòd dicūt, cùm trāsierit è nominādei casib⁹ in eos quos appellāt vocādei, tum denique posse dici rectos esse simileis aut dissimileis. esset enim, vt siquis Menæchmos geminos cùm videat, dicat se non posse iudicare dissimilēsne sint, nisi qui ex heis sint nati, cōsiderarit: nūc disserepant inter se. nihil inquā quo magis minúsve sit simile, quod cōferas cum altero, ad iudicādum extrinsecus oportet sumi. Quare

cùm ignorēt quemadmodum similitudo debeat sumi, de analogia dicere non possunt. Hæc apertius dixissem, nisi breuius eo nunc mallem: quæ infra sunt, planius vsurpanda. Quare quod ad vniuersam verborum naturā attinet, hæc attigisse modò satis est.

23 ¶Qvod ad parteis singulas orationis, deinceps dicam. quarum vis, quoniā sunt diuisiones plures, nunc ponam potissimum in quæ diuiditur. *Oratio* secanda, vt natura, *in quattuor parteis*: *vnam*, quæ habet casus: *alteram*, quæ habet tempora: & *tertiā*, quæ habet neutrū: & *quartam*, in qua est vtrumque. Has vocant quidā, appellandei, dicendei, adminiculandei, iungendei. *Appellandei* dicitur, vt homo, & Nestor: *dicendei*, vt scribo, & lego: *iungendei*, vt atque: *adminiculandei*, vt docte, & commodè. *Appellandei partes* sunt *quattuor*: è queis dicta à quibusdā *prouocabula*, quæ sunt vt quisque: *vocabula*, vt scutum, gladius: *nomina*, vt Romulus, Remus: *prouomina*, vt hic, hæc. Duo media dicuntur *nomina*; prima & extrema, *articuli*. Primum genus est *infinitum*: secundum, *vt infinitum*: tertium, vt *effinitum*: quartum, *finitum*. Hæc sigillatim triplicia esse debent; quoad sexum, multitudinem, casum. *Sexum*, vtrum virile, an muliebre, an neutrum sit: vt doctus, docta, doctum. *Multitudinem*, vnum, an plura significet: vt hic, hi, hæ. *Casum*, vtrum recto sit, vt Marcus; an obliquo, vt Marco; an communi, vt Iouis.

24 ¶Heis dicteis partibus, singulas prospice, quo facilius nusquam esse analogias, quas sequi debeamus, videas. Nempe esse oportebat vocis formas ternas, vt in hoc, humanus, humana, humanum. sed habent quædam binas, vt ceruus, cerua: quædam singulas, vt aper, & sic multa. non ergo est in huiusce modi generibus analogia.

25 ¶Et in multitudine, vt vnū significat pater, plures partes: sic omnia debuerunt esse bina. Sed & singularia solùm sunt multa, vt cicer, siser (nemo enim dicit cicera, sisera) & multitudinis, vt salinæ. non enim ab heis singulari specie dicitur salina, & balnea. Neque ab eo quod dicunt balneum, habet multitudinem consuetudo. nam quòd est, vt prædiū, balneum: debuerunt esse plura, vt prædia, balnea: quod non est. non est ergo in heis quoque analogia.

26 ¶Alia casus habēt, & rectos & obliquos: alia rectos solùm: alia modò obliquos. Habēt vtrosque, vt Iuno, Iunonis: rectos modò, vt Iupiter, Marspiter: obliquos solùm, vt Iouis, Iouem. non ergo in heis est analogia.

27 ¶Nvnc videamus in illa quadripartita. Primùm si esset analogia, vt in heis tribus articuleis, vt est quis, quem, cuius: sic diceretur, quæ, quā, cuius. Et vt est quis, cui, sic diceretur qua, quæ: nam est proportione simile. vt deæ bonæ, quæ sit: dea bona, quæ est. & vt est quem, quis: sic quos, *ques*. Quare quod nūc dicitur, qui homines, dici oportuit ques.

28 ¶Praeterea, vt est ab is, ei, sic ab ea, eæ diceretur, quod nunc dicitur ei: & pronūtiaretur, vt in ieis, vireis, sic eeis mulieribus. & vt est in recteis, is, ea: debuit esse ibus, eeis: sed id est in obliqueis ieis. nunc nō modò in virili, sicut in muliebri, dicitur eius: sed etiam in neutreis articuleis, vt, eius viri, eius mulieris, eius pabuli: cùm discriminentur in recteis casibus, is, ea, id. De hoc genere parcius tetigi, quòd librarios hæc spinosiora indulgentius laturos putaui.

29 ¶De nominatiueis, quæ accidunt proximè ad finitam naturam articulorum, atque appellantur vocabula, vt homo & equus: eorum declinationum genera sunt quattuor. vnū, *nominandei*, vt ab equo, equile: alterū, *casuale*, vt ab equo: equum: tertium. *augendei*, vt ab albo albius: quartū, *minuendei*, vt à cista cistula. Primum genus (vt dixi) id est, cum aliqua parte orationis declinata sunt recto casu vocabula: vt à balneeis balneator. hoc ferè tripliçes habet radices: quod & *à vocabulo* oritur, vt à venatore venabulum: & *à nomine*, vt à Tibure Tibur: & *à verbo*, vt à currēdo cursor. In nullo horum analogiam seruare videbis.

30 ¶Primvm cùm dicatur, vt à boue & à sue, Ouile & Suile, sic à boue dicitur Bubile, non *bouile*. Et cùm simile sit auis, & ouis: neq; dicitur, vt ab aue Auiariū, ab oue ouile, ab aue *auile* nō est, neque ab oue *ouiarium*. Et cùm debuerit esse, vt à cubatione Cubiculū, sic à sessione *sediculum* non est. Quoniam taberna, vbi venit vinum, à vino Vinaria, à creta Cretaria, ab vnguento Vnguentaria dicitur: αἰαλογικῶς si essent vocabula, vbi caro venit, *carnaria*: vbi pelles, *pellaria*: vbi calcei, *calcearia* dicerentur: non laniena, pellesuina, sutrina. Et sic, vt est ab vno Vni, à tribus Trini, à quattuor Quatrini, sic à duobus *duini*, non Bini dicerentur. nec non vt quadrigæ, trigæ, sic potius *duigæ* quàm Bigæ. Permulta sunt huiusce generis: quæ, quoniam admonitus perspicere potest, omitto.

31 ¶Vocabvla quæ *à nominibus* oriuntur, si à similibus nominibus similia esse debēt, dicemus, quoniam gemina sunt, Parma, Alba, Roma; Parmenses: aut quoniam similis est Roma, Nola, Parma; dicemus, vt Romani, Nolani, sic *Parmani*. & à Pergamo, ab Ilio similiter, vt Pergamenus, sic *Ilienus*. aut vt Ilius mas & Ilia femina, sic *Pergamus*, & *Pergama*. Et quoniam similia nomina sunt Asia, Libya; dicemus vt Asiaticos, sic *Libyaticos* homines.

32 ¶Qvae vocabula dicuntur *à verbeis*; fiunt, vt à scribendo Scriptor, à legendo Lector.

ctor.hæc quoque,non seruare similitudinem licet videre ex heis,cùm similiter dicatur, vt ab amando Amator,à salutando Salutator,à cantando Cantator: & cùm dicatur, Lassus sum,metendo,ferendo:ex heis vocabula non reddunt proportionem:quòd non sit,vt Messor,*Fertor*. Multa sunt item in hac specie,in quibus potius consuetudinē sequimur quàm rationem verborum. Præterea, cum sint ab eadem origine verborum vocabula dissimilia superiorum, quòd simul habeant casus & tempora, quæ vocantur participia: & multa sint contraria,vt amor amo, feror fero:ab amo & huiusmodi omnibus verbeis oriuntur præsens & futurum, vt amans & amaturus: & ab heis verbeis tertium, quod debet fingi præteriti, in lingua Latina reperiri non potest.non ergo est analogia.Sic amabor,legor & huiusmodi verbi,est vocabulum eius generis præteriti temporis, fit, vt amatus eram, sum,ero: neque præsentis & futuri ab heis fit. non est ergo analogia:præsertim cùm tātus numerus vocabulorum in eo genere interierit: quod dicimus in heis verbeis, & in ieis verbeis quæ contraria non habent, loquor,venor:tamen dicimus loquens,venans: locuturus,venaturus.quod secundum analogias non est quoniam dicimus loquor & venor. Vnde illa quæ erāt superiora,minus seruantur.quòd cum heis, quæ contraria verba habent,alia efficiunt terna,vt ea quæ dixi:alia,bina,vt ea quæ dicam,currens,ambulans: cursurus,ambulaturus. tertia enim præteriti non sunt:vt *cursus sum,ambulatus sum*. Neque in heis quidem quæ sæpius quid fieri ostendunt, seruant analogiam: vt est à cantando cantitans,ab amando *amitans* non est, & sic multa. Vt in heis singularibus,sic in multitudinis:sicut enim cantitantes,*seditantes* non dicuntur.

31 ¶ Quoniam est vocabulorum genus quod appellant *compositum*,& negant conferri id oportere cum simplicibus,de quibus adhuc dixi,de compositeis separatim dicā.Cùm à tibiis & canendo tibicen dicitur,quærant,si analogias sequi oporteat, cur non à cithara & psalterio,& pandura,dicamus *citharicen*,& sic alia.Si ab æde & tuendo Ædituus est, cur ab atrio & tuēdo nō *atrituus* sit potius quàm Atriensis?Si ab auibus capiendeis Auceps dicatur, debuisse aiunt ex piscibus capiendeis *pisciceps*,vt aucupem,sic *piscicupem* dici, & vbi lauetur æs,*ærarias*.non Ærelauinas nominari.& vbi fodiatur argentum, Argentifodinas dici:neque vbi fodiatur ferrum, *Ferrifodinas*. Qui lapides cædunt,lapicidas:qui ligna,*lignicidas* non dici.neque vt aurificem,sic *argentificem*. non doctum dici indoctum, non salsum insulsum. Sic & ab hoc quoque fonte quæ profluant,animaduertere est facile.

34 ¶ Relinqvitvr de casibus, in quo Aristarchei suos intendunt neruos,

35 ¶ Primvm si in heis esset analogia,dicunt debuisse omneis nominatiuos & articulos habere totidem casus: nunc alios habere vnum solum,vt litteras singulas omnes:alios treis,vt prædium,prædij, prædio:alios, quattuor,vt mel mellis, melli,melle: alios, quinque,vt quintus,quinti, quinto,quintum,quinte:alios,sex, vt vnus,vnius,vni,vnum,vne, vno.Non esse ergo in casibus analogias.

36 ¶ Secvndo,quòd Crates dicebat, cur quæ singulos habent casus,vt litteræ Græcæ, non dicantur alpha,alphatos? Si idem mihi respondebitur quod Crateti,nō esse vocabula nostra, sed penitus barbara: quæram cur iidem nostra nomina,& Persarum & ceterorum quos vocant barbaros, cum casibus dicant.quare,si esset analogia,aut, vt Pœnicorum & Ægyptiorum vocabula,singuleis casibus dicerentur:aut pluribus, vt Gallorsi & ceterorum.Nam dicunt ab alaco *alacus*,& sic alias.In quod scribent,dicent, quod Pœnicū sit,singuleis casibus:ideò eas litteras Græcas nominari:sic Græci nostra seneis casibus nō quineis dicere debebant. quod cùm non faciunt,non est analogia.

37 ¶ Quae si esset, negant vllum casum duobus modeis debuisse dici: quod fit contra. Nam sine reprehensione vulgò alij dicunt in singulari,hae oui & aui:alij, hae oue & aue.In multitudinis,hæ puppeis,resteis,& hæ puppes,restes.¶Item,quod in patrico casu hoc genus dispariliter dicatur ciuitatum, parentium:ciuitatum parentium: in accusandei hos monteis, fonteis, hos montes, fontes.

38 ¶ Item cùm si sit analogia, debent à similibus verbeis similiter declinateis similia fieri & id non fieri ostendi possit: despiciendam esse eam rationem.Atqui ostenditur. nā quid potest similius esse quàm mens,dens, gens?cùm horum casus patricus,& accusandei,in multitudine sint dispariles.nam à primo fit gentium,& genteis,vtrobique vt fit I: à secundo mentium, & mentes, vt in priore solo fit I:à tertio dentum,& dentes,vt in neutro sit I. ¶ Sic item, quoniam simile est recto casu surus, lupus, lepus, rogant cur non dicant proportione item suro,lupo,*lepo*. Si respondent similia non esse, quòd ea vocemus dissimiliter,sure,lupe lepus:sic.n.respondere voluit Aristarchus Crateti.nam cùm scripsisset similia esse,Philomedes,Heraclides, Melicertes,dixit non esse similia.in vocando.n. cū E breui dici *Philomede*,cū E longo *Heraclide*, & cū E breui *Melicerte*.In hoc dicūt Aristarchū non intellexisse quod quæreretur, cùm sic soluerit.Sic enim, vt quidquid in obliqueis casibus discrepauit, dicere po-

tuit,propterea rectos casus non esse similes: cùm quæratur duo inter se similia sint néne,non debere extrinsecus adsumi, cur similia sunt. Item,si esset analogia,similiter aues, oues,sues dicerent; item vt ouium,auium,sic *suiũ*. ¶ Si analogia est, inquit,cur populus dicit dij Penates, *dij* Consentes?cùm sit, vt hic reus,ferus,deus:sic hi rei,feri,*dei*? ¶ Itẽ quærunt,si sit analogia, cur appellant omnes ædem *deum Consentum*; & non *deorum Consentium*? Item cur dicatur *mille denarium*,non mille denariorum?est enim hoc vocabulum ea figura,vt Vatinius,Manlius,denarius.debet igitur dici, vt Vatiniorum, Manliorum, sic denariorum. & non equum publicũ *mille assarium* esse,sed mille assariorum. ab vno enim assario multi assarij,ab eo assariorũ. ¶ Item secundum illorum rationem debemus secundeis syllabeis lõgeis dicere Hectorem, Nestorem. est enim vt quæstor, prætor, Nestor,Hector. Et non debuit dici, quibus das, sed *queis* das.est enim vt eeis,heis,queis. At si est quibuscum,non ibus & *hibuscum* dicatur? Da *patrifamilias*, dicere non debuerunt,si analogias sequi vellẽt:quod est vt Atiniæ,Scatiniæ,familiæ:sic vna Atinia, Scatinia, familia.Item plures patresfamilias dicere non debuerunt,sed,vt Sisenna scribit, *patresfamiliarum*.Neque oportebat consuetudinem notare:alios dicere boum greges,alios *bouerum*:vt struum,sic *Iouum*,& *Iouerum*: cùm esset vt Iouis,bouis,struis,Iouem,bouem,struem,Ioui, boui,strui.Nec cùm hæc conuenirent in obliqueis casibus, dubitare debuerunt in rectis propinquioribus:nunc in consuetudine aliter dicere pro Iouis, Iuppiter: pro bouis & bus,bos:pro struis,strues.

39 ¶ Deinceps dicam de altero genere vocabulorum, in quo contentiones sunt: vt album,albius,albissimum. in quo eam analogiam non seruari apparet.nam cùm sit simile,salsum:caldum:& dicatur ab eis,salsius,salsissimum,*caldius*,*caldissimum* debuit dici.quoniam simile est bonum,malũ: ab heis *bonius* & *malius*,*bonissimum*,& *malissimum*:nónne dicimus,bonum,melius,optimum?malum,peius,pessimum?In aliis verbeis nihil deest: vt dulcis,dulcior,dulcissimus. in aliis primum, vt peius,pessimum: in aliis medium, vt cæsius,cæsissimus:in aliis bina sunt quæ fiat ab eadem voce declinata: & ea ita vt aliâs desint secundum & tertium, vt in hoc, mane, *manius*,*manissimè*:aliâs, vt duo prima absint, vt optimum:aliâs,vt primũ & tertium desit, vt melius. ¶ Præterea si dicerent similiter declinari,cùm similia essent macer,sacer,tener: & macerrimus,sacerrimus, tenerrimus: non discreparent in heis,macrior, & magis sacer, & tenerior:neque alia trisyllaba fierent.&, si in heis dominaretur similitudo, diceremus, vt candidissimus,candidissima,paupertimus, pauperrima,vt candidus,candida,pauper,*pauper*.& vt dicimus doctus,docta doctissimus, doctissima:sic diceremus,frugalissimus, frugalissima,*frugus* & *fruga*. Ea si proportione essent verba, vt vno vocabulo dicimus virũ & mulierem sapientem,& diligentem,& sapientiorem, & diligentiorem: sic diceremus item cùm peruenieremus ad summum. quod facimus aliter:nam virum dicimus sapientissimum & diligentissimum.feminam,sapientissimã & diligẽtissimã. ¶ Quod ad vocabulorum huius generis exempla pertinet, multa sunt reliqua. sed eadem quæ dicta, ad iudicandum satis sunt,quòd analogias in collatione verborum sequi non debemus.

40 ¶ Magnitudinis vocabula cùm possint esse terna,vt cista, cistula, cistella: in mediis non sunt: vt in heis, macer, macricolus,macellus:niger,nigricolus,nigellus.Item minima in quibusdam non sunt, vt auis,auicula,auicella:caput,capitulum,capitellum. In hoc genere vocabulorum quòd multa desunt,dicendum est non esse in eo, sed potius sequendã cõsuetudinẽ quàm rationẽ. Quod ad vocabulorũ genera quattuor pertinet, vt in hoc potius cõsuetudinem quàm analogiã dominari facilè animaduertipossit,dictũ est

41 ¶ Sequitur de nominibus, quæ differũt à vocabuleis,ideò quòd sunt *infinita*,ac res communeisdesignent:vt vir,mulier:cùm nomina sint finita,ac significent res proprias vt Paris,Helena.è quibus sunt alia nomina à nominibus,vt Ilium,ab Ilo,& Ilia,ab Ilio:alia à vocabulo, vt ab albo, albius, & ab atro, atrius:in neutreis seruata est analogia. Nam & cùm sit à Romulo Roma,proportione nõ est,quòd debuit esse Perperni filia, non Perpernæ.Perperna mulieris nomen esse debuit, & nata à Perperno:quod est,vt Arbernus,Perpernus:Arberna,Perperna. Quòd si Marcus Perperna virile est nomen, & analogia sequenda:Lucius Ælia,& Quinctus Mucia,virilia nomina esse debebunt. Item quæ habent ab Rhodo, Andro, Cyzico, Rhodius, Andrius,Cyzicenus: similiter Cyzicius ciuis diceretur vnusquisque. Nam vt ab Atheneis Atheneus dicitur rhetor nomine, etsi non sit Athenienſis; in hoc ipso analogia non est: quòd alij nomina habent ab oppideis, alij aut non habent, aut non, vt debent, habent. habent plerique libertini à municipio manumissi. in quo, vt societatum & fanorum serui, non seruarunt proportionem & rationem, & Romanorum liberti debuerunt dici, vt à Fauentia Fauentinus, à Reate Reatinus: sic à Roma Romanus. vt nominantur à libertineis orti publici serui, Romani, qui manumissi antequàm sub magistratus nomina, qui eos libe-

liberarunt, succedere cœperunt. hinc quoque illa nomina Lesas, Vfenas, Carinas, Mæcenas: quæ cùm essent à loco, vt Vrbinas, & tamen Vrbinus, ab heis debuerũt dici ad nostrorum nominum similitudinem.

* *Deest pagina.* *

EPITOME LIBRI OCTAVI.

Pro Analogia, similitudine ac ratione loquendi, aduersus Anomaliam, dissimilitudinem, & nudam ac solam consuetudinem loquendi.

¶ Præfatio 1.

¶ *Pro vniuersa Analogia: seu causse vniuersales cur similitudo in oratione sit & obseruari debeat, & quem ad finem* 2. *Analogiam autè seu rationẽ in loquendo seruandã esse & ea constare indicio est, quòd qui eã reprehendunt, cum ratione nituntur eam reprehendere: qua in re satis demonstrant rationem, vt in omni re, ita quoque in loquẽdo seruari oportere* 3. *Spectari Analogiam in Tricliniis* 4. *Membris humanis* 5. *Pictura* 6. *Re militari* 7. *Republica* 8. *Scholis* 9. *ad quam paulatim* 10. *& lectione poetarum, præsertim comicorum redeundũ est* 11. *ex eáque prauam consuetudinem loquendi corrigendam* 12. *ad Analogiam omnia reuocari in Pictura* 13. *Vestimentis, ædificiis, suppellectili* 14. *Legibus* 15. *Vasis* 16. *Nominum impositione* 17. *Cœlo* 18. *Mari* 19. *Terra* 20. *Aere* 21. *Brutis* 22. *Homine* 23. *Græcis* 24. *Omni oratione* 25. *Mũdo* 26. *In voluntariis & naturalibus declinationibus* 27.

¶ *De Analogia speciales quæstiones.* 28. *A voce non à significatione verbi sumendã esse similitudinem* 29. *Cur diuersæ nationis hominum vocabula plerũque sint eiusdem terminationis* 30. *Similitudines vocabulorum posse ostendi ex vocandi casibus* 31 *An similitudo sit in maiori parte orationis* 32. *An vt in suppellectile, ita in oratione dissimilitudinẽ sequi oporteat* 33 *Cur non vt persedit & persidit, dicimus percubuit & percubiuit* 34. *Cur à Romulo, Roma dicta est potius quàm Romula* 35. *Cur literarum vocabula non declinantur* 36. *An sit verum quædam vocabula declinari quorum partes non declinentur* 37.

¶ *De Generibus & cur in quibusdam vocabulis, ternæ figuræ, generum ac terminationum* 38.

¶ *De Numeris cur alia vocabula singularia solum, alia pluralia tantum habent, nec omnia plurale & singulare æqualiter habent* 39. *Cur non vt vitia & vnguenta dicimus, non dicimus aceta, gara, olea, plumba, argenta* 40. *Cur dicimus publicæ balineæ, non balinea* 41.

¶ *De casibus & cur omnes voces non habent rectos & obliquos casus* 42.

¶ *De comparatiuis & cur non omnium vna declinatio* 43.

¶ *De superlatiuis & cur non omnium vna declinatio* 44.

¶ *De Diminutiuis & cur non omnium vna declinatio* 45.

¶¶ *Responsio ad nonnulla quæ pro Anomalia dicta sunt, cur quædam nomina rectos casus habẽt, obliquos non habeant* 46. *Cur dicatur hæc strues, hic Hercules, hic homo: non hæc struis, hic Hercul, hic homon* 47. *An in plurali recto dici possit Cupressus & Cupressei ficus, ficei: Platanus, platanei* 48. *De Asse, Decusse, Tresse, Centussi, Dupondio, mille denarium, Triumuirum, Decemuirum* 49. *Cur eadem vel res diuersas nomen & verbum interdũ significat* 50. *Cur cùm Sapphus & Sappho: Alcæus & Alcæo dicatur, non dicimus Sapphonis, Alcæonis, vt à Geryo Geryonis dicimus* 51. *Cur Melicertes facit in vocandi casu Melicerta: Philomedes facit Philomede. Cur in eodem vocandi casu lepus facit lepus: lupus facit lupe: Cur in genitiuo macer facit macri, socer facit soceri: Lepus facit lepores in plurali: Nemus facit nemora* 52.

¶ *Num Analogiam seruari oporteat in tempore* 53.54.55.56.57. *In personis* 58. *In generibus* 59. *In diuisionibus* 60. *&* 61. {*& cur Colo facit colui. Dolo facit dolaui. Meo facit Meas, Neo facit Nes. Veho facio vehis* 62.} *In participiis* 63.

¶ *Quædam de Analogia* 64.

¶ *Conclusio* 65.

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA LIBER

OCTAVVS.

* *Desunt quædam.* *

tam nesciunt docere quàm dicere quæ ignorãt.in quo fuit Crates nobilis grammaticus, qui fretus Chrysippo homine acutissimo,qui reliquit sex libros περὶ ἀνωμαλίας: heis libreis contra analogiam atque Aristarchum est nixus: sed ita vt scripta indicant eius, vt nutritius videatur peruidisse voluntatem.quod & Chrysippus, de inæqualitate cùm scribit sermones, propositum habet ostendere similes res dissimilibus verbeis, & similibus dissimiles esse vocabuleis notatis.id quidem est verum: & cùm Aristarchus de æqualitate conscribit, & de verborum similitudine; quorundã inclinationes sequi iubet,quoad patiatur consuetudo.Sed hi qui in loquẽdo partim sequi iubent nos consuetudinem, partim rationem, non tam discrepant: quòd consuetudo & analogia coniunctiores sunt inter se quàm hi credunt. quòd est nata ex quadam consuetudine analogia: & ex hac consuetudo ex dissimilibus & similibus verbeis eorum, quod declinationibus constat. neque anomalia neque analogia est repudiãda.nisi si nõ est homo ex anima,quòd est homo ex corpore & anima. Sed ea quæ dicam, quo facilius prouideri possint, prius de trineis copuleis disserendum, nam confusim ex vtraque parte pleraque dicuntur, quorum alia ad aliam referri debẽt summam. Primùm *de copuleis naturæ* & sueis. hæ enim duo sunt quæ exigunt diuersa : quòd aliud est,dicere verborum analogias,aliud,dicere vti oportere analogiis.Secũdum *de copuleis multitudinis, ac finis* : vtrumque omnium verborũ dicatur esse analogia,an vsus,an maioris partis.Tertium,*de copuleis personarum*, qui eis debẽt vti, quæ sunt plures.Alia enim populi vniuersi,alia singulorum: & de heis non eadem oratores & poetæ: quòd eorum non idem ius. Itaque populus vniuersus debet in omnibus verbeis vti analogia:&,si perperam est cõsuetus, corrigere se ipse;cùm orator nõ debeat in omnibus vti: quod sine offensione non potest facere, cùm poetæ transilire lineas impunè possint.Populus enim in sua potestate,singuli in illius.Itaque vt suam quisque consuetudinem,si mala est,corrigere debeat;sic populus suam.Ego populi consuetudinis nõ sum, vt dominus:at ille meæ est.Vt rationi obtemperare debet gubernator, gubernatori vnusquisque in naui;sic populus rationi, nos singuli populo. Quare ad quãcunque summam in dicendo referam, si animaduertes, intelliges vtrum dicatur analogia esse,an,vti oportet,redigere; dici id in populum aliter,ac inde omnibus dici in eum qui sit in populo.

2 ¶NVNC iam primùm dicam pro vniuersa analogia, cur non modò videatur esse reprehendẽda,sed etiam cur in vsu quodammodo sequenda. Secundò, de singuleis criminibus;quibus rebus possint quæ dicta sunt contra, solui. dicam ita vt generatim comprehẽdũ & ea quæ in priori libro sunt dicta, & ea quæ possunt dici, atque illic præterij

3 ¶PRIMVM quod aiunt, qui bene loqui velit,consuetudinem non rationem similitudinum sequi oportere : quòd alterum si neglegat, sine offensione facere non possit; alterum si sequatur, quòd sine reprehensione non sit futurum; errant: quòd qui in loquendo consuetudinem,qua oportet vti,sequitur, non sine ea ratione.

4 ¶NAM vocabula ac verba quæ declinamus, similiter ea in consuetudine esse videmus,& ad eã referimus: & si quid est erratũ, nõ sine ea corrigimus. Nam vt qui *triclinium* constrarunt, si quem lectum de tribus vnum imparem posuerunt,aut de paribus nimium, aut parum produxerunt; vnà corrigimus, & ad consuetudinem communem, & ad aliorũ tricliniorum analogias. Sic si quis in oratione in pronũtiãdo ita declinat verba vt dicat disparia, quod peccat, redigere debemus ad certorum similium verborum rationem.

5 ¶CVM duo peccati genera sint declinationum, quod in consuetudinẽ perperam receptum est,alterum,quod nondum est,& perperam dicatur: vnum dant, non oportere dici quod sit in consuetudine : alterum non conceditur,quin ita dicatur,vt sit simile.cùm id faciat, ac si quis puerorum per delicias *pedes* malè ponere, atque imitari vacias cœperit, hos *corrigi oportere*, si concedant: contra si quis in consuetudine ambulandi iam factus sit vacia, aut compernis, si eum corrigi non concedant.non sequitur vt stultè faciant qui pueris in geniculeis alligent serperastra, vt eorum deprauata corrigant crura. cum culpandus non sit medicus qui è longinqua mala consuetudine ægrum in meliorem traducit:quare reprehendendus sit, qui orationem minus valentem propter malam consuetudinem traducit in meliorem.

6 ¶PICTORES,Apelles,Protogenes,sic alij artifices egregij non reprehendendi,quòd consuetudinem Myconis,Dioris,Arimnæ & aliorum

aliorum superiorum non sunt secuti: Aristophanes improbandus, qui potius in quibusdam veritatem quàm consuetudinẽ secutus?

7 ¶ Quid si viri sapientissimi, & *in re militari* & in aliis rebus multeis contra veterem consuetudinem cùm essent usi, laudati, despiciendi sunt qui potiorem dicunt oportere esse consuetudinem ratione?

8 ¶ An cùm quis perperam consueuerit quid facere *in ciuitate*, non modò non patiemur, sed etiam pœna adficiemus? item si quis perperam consueuerit dicere verbum, nõ corrigemus, cùm id fiat sine pœna?

9 ¶ Et hi qui pueros *in ludum* mittunt vt discant quæ nesciunt verba, quemadmodũ scribant: itidem barbaros, qui ignorabunt verba quemadmodum oportuit dici, non docebimus, vt sciant qua ratione conueniat dici.

10 ¶ Sed vt nutrix pueros à lacte non subitò euellit à consuetudine, cùm à cibo pristino in meliorem traducit: sic in maioribus loquendo, à minus commodeis verbeis ad ea quæ sunt cum ratione, modicè traducere oportet. cùm sint in consuetudiue contra rationẽ alia verba, ita vt ea facilè tolli possint: alia vt videantur esse fixa, quæ leuiter hærẽt ac sine offensione cõmutari possint. Si enim ad rationem corrigi oportet quæ non ad rationẽ sunt, ita vt in præsentia corrigere nequeas: quin ita dicas, heis oportet, si possis, nõ vti. sic enim obsolescent, ac postea iã oblitterata facilius corrigi poterunt.

11 ¶ Quas nouas verbi declinationes ratione introductas respuet forũ, iis boni poetę, maximè scænici, cõsuetudine subigere aureis populi debẽt, quod poetæ multũ possint in hoc propter eos quædã verba in declinatione melius, quædã deterius dicũtur. Consuetudo loquẽdi est in motu. itaque solet fieri ex meliore deterior, meliora verba perperam dicta apud antiquos aliquos, propter poetas non modò nunc dicuntur rectè, sed etiã quæ ratione dicta sunt tũ, nũc perperã dicuntur.

12 ¶ Quare qui ad consuetudinem nos vocãt, si *ad rectã*, sequamur: in eo enim quoq; est analogia, si ad eam inuitent quæ est deprauata, nihilo magis sequemur. nisi cùm erit necesse, sequar in cetereis rebus mala exempla. nam ea quoque, cùm aliqua vis vrget, in uiti sequimur.

13 ¶ Neque enim *Lysippus* artificũ priorũ potius est vitiosa sequutus, quàm artem: sic populus facere debet, etiã singuli sine offensione quod fiat populi, qui amissa modò quærant, sed etiã quod iudicium dent: iidem ex sermone si quid deperiit, non modò nihil impendunt vt requirant, sed etiã contra indices repugnãt, ne restituatur verbũ nouum & ratione introductũ, quominus vt recipiamus vitare non debemus.

14 ¶ Nam ad vsum *in vestimentis*, *aedificijs*, *supellectilibus*, nouitati non impedit vetus cõsuetudo. Quę enim amor adsuetudinis potius in panneis possessorem retinet, quàm ad noua vestimenta traducit?

15 ¶ Annon sæpe *veteres leges* abrogatæ noueis cedunt?

16 ¶ Nonne inusitateis formeis *vasorum* recentib. à Græcia adlatis oblitteratæ antiquę cõsuetudinis sinorũ & capidarũ species? Heis formeis vocabulorum contaminati vti nollent, quæ docuerit ratio propter consuetudinẽ veterem. ¶ Et tantum inter duos sensus interesse volunt, vt oculeis semper aliquas figuras supellectilis nouas conquirant, contrà aureis expertes velint esse?

17 ¶ Quotus quisq; iã *seruos* habet priscis nominib. quæ mulier suũ instrumẽtũ atq. vasa auri, veteribus vocabuleis appellat? Inducteis non tã irascendũ, quàm huiusce prauitatis patroneis. Si enim vsquequaque nõ esset analogia, tũ sequebatur vt in verbeis quoque non esset, non cùm esset vsquequaque (vt est) non esse in verbeis.

18 ¶ Quae enim est *pars mundi* quæ non innumerabiles habeat analogias? *Cælum*, an mare, an terra, an aer, & cætera quæ sunt in heis? nónne in cælo, vt ab æquinoctiali circulo ad solstitialẽ, & hinc ad septentrionalẽ diuisum? sic contra paribus partibus itẽ à bruma versũ cõtraria partẽ nõ, quantũ polo superior, abest inferior ab eo quẽ ἀντιπεριπολοῦντα vocãt astrologi, & is ad brumalẽ? nõ, quẽadmodum quodque signũ exortũ hoc anno, quot-quotãneis eodẽ modo exoritur? Nũ aliter sola bruma venit ad æquinoctiũ? an cõtrà cùm ad solstitiũ, venit ad æquinoctialẽ circulũ, & inde ad brumam? Nónne luna, vt à sole discedit ad aquilonẽ, & inde redit in eandẽ viam, sic inde fertur ad austrũ & regreditur inde? Sed quid plura de astreis, vbi difficilius reperitur quid sit, aut fiat in motibus dissimiliter?

19 ¶ At *in mari*, credo, motus non habent dissimilitudines geminas, qui in viginti quatuor horeis lunaribus cottidie quater se mutant? At cùm sex horeis æstus creuerunt, totidem decreuerunt rursum iidẽ. Item ab heis an hanc analogiam ad diem seruant, ad mensem non itẽ alios motus? Sic itẽ cùm habeãt alios inter se conuenientes, de quibus in libro, quem de æstuariis feci, scripsi.

20 ¶ Non *in terra* in sationibus seruata analogia? nec cuiusmodi in præterito tẽpore fructuũ genera reddidit, similia in præsenti reddat: & cuiusmodi à tritico iacto reddit segetes, sic ordeo sato proportione reddit pariteis? Nónne vt Europa habet flumina, lacus, monteis, campos, sic habet Asia?

21 ¶ Non *in volucribus* generatim seruatur analogia? non ex aquileis aquilæ, atque ex

turdeis;qui procreantur,turdi:sic ex reliqueis sui cuiúsque generis?

22 ¶ An aliter hoc sit quàm in aere, in aqua;non hic conchæ inter se genaratim innumerabili numero similes;non pisces? sanè murænà sit lupus,aut merula;Nõ bos ad bouem conlatus,similis? & qui ex heis progenerantur inter se vituli? etiam vbi dissimilis fetus, vt ex equa & asino mulus: tamen ibi analogia.quòd ex quocunque asino & equa nascitur itẽ mulus,aut mula, vt ex equo & asina hinnuli.

23 ¶ Non sic ex viro & muliere omnis similis partus?quid pueri & puellæ? non horum ita inter se non omnia similia membra, vt seperatim in suo vtroque genere similitudines sint pariles? Nõ homines omneis cùm sint ex anima & corpore, partes quoque horũ proportione similes?Quid ergo cùm omnes animæ hominum sint diuisæ in octonas parteis,inter se nõ proportione similes?quinque,quibus sentimus:sexta, qua cogitamus; septima.qua progeneramus:octaua, qua voces mittimus? Igitur,quoniã qua loquimur voce orationem,hanc quoque necesse est natura habere analogias,itaque habet, annon.

24 ¶ Vides vt Græci habeant eam quadripartitam?vnam;in qua sit casus; alteram, in qua tempora:tertiam,in qua neutrum:quartam,in qua vtrunque:sic nos habere?Et quid verba nescis,vt apud illos sint alia finita, alia non:sic vtraque esse apud nos equidẽ nõ dubito. Qui animaduerterunt item in eam innumerabilem similitudinem numerum:vt trium temporum verba,vt trium personarũ.

25 ¶ Quis enim potest non animaduertisse in omni oratione esse,vt legebam,lego, legam:sic lego,legis,legit: cùm hæc eadem dicantur alias vt singula,alias vt plura significent?Quis est.n.tã tardus qui illas quoque nõ animaduertit similitudines, quib.vtimur imperãdo;quibus in optãdo,quibus in interrogando, quibus in infectis rebus, quibus in perfectis,sic in aliis discriminibus?

26 ¶ Quare qui negat esse rationem analogiæ;non videt naturam non solùm orationis,sed etiam mundi: qui autem vident & sequi negant oportere,pugnant contra naturam,non contra analogiã:& pugnant volselleis,non gladio:cùm pauca excepta verba ex pelago sermonis puri,minus trita efferãt; cùm dicant propterea analogias non esse.similiter vt si quis viderit mutilum bouem, aut luscum hominem, claudicantem equum neget in cornibus boum,hominum & equorũ,naturã similitudinis proportione cõstare.

27 ¶ Qui autem,cùm *duo genera* esse dicunt *analogiæ*,vnum *naturale*,quòd,vt ex lentibus nateis nascũtur lentes,sic ex lupineis lupinum:alterum *voluntarium*, vt in fabrica, cùm vident scænam,vt dexteriore parte sint ostia,sic esse in sinisteriore simili ratione facta:de heis duobus generibus *naturalem* esse analogiam:vt fit in motibus cæli:*voluntarium* verò esse, quòd vt cuique fabro libitum sit, possit facere partem scænæ; sic in hominum partibus esse analogias: quòd eas natura fecit;in verbeis non esse, quòd & homines ad suam quisque voluntatẽ fingunt. itaque de eisdẽ rebus alia verba habere Græcos, alia Syros,alia Latinos. Ego declinatus verborũ & voluntarios & naturales esse puto. *voluntarios*, quibus homines vocabula imposuerint rebus quædã,vt à Romulo Roma,à Tibure Tiburtes:*naturales*,vt ab impositeis vocabuleis,quæ inclinantur in tempora aut in casus:vt ab Romulus,Romuli,Romulo,Romulũ,& à Dico,dicebam,dixeram.Itaque in voluntariis declinationibus inconstantia est, in naturalibus constantia:quas vtrasque,quoniã id non debeant negare esse in oratione quod in mundi partibus omnibus sit, & declinationes verborum innumerabiles, dicendum est esse in iis analogiam.Neque ideò statim ea in omnibus verbeis est sequenda.nam siqua perperam declinauit verba consuetudo,vt ea aliter efferri non possint sine offensione multorum,hinc orationem verborum non prætermittendã ostendit loquẽdi ratio.

28 ¶ Quod ad vniuersalẽ pertinet caussam, cur similitudo & sit in oratione & debeat obseruari,& quam ad finẽ quoque,satis dictũ. ¶ Quare,quod sequitur,*de partibus singuleis deinceps expediemus*, ac singula crimina quæ dicũt in analogias,soluemus. In quo animaduerto,natura *quadruplicẽ esse formã, ad quã indeclinando accomodari debeãt verba*:quòd debeat subesse res quæ designetur;& vt sit ea res in vsu:& vt vocis natura ea sit quæ significauit,vt declinari possit,& similitudo. Figura verbi, vt sit ea quæ ex se declinata genus prodere certũ possunt.quo neq; à terra *terrus* vt diceretur,postulandũ est,quòd natura nõ subest.vt in hoc alterũ maris,alterũ fœminæ debeat esse.Sic neque propter vsum,vt Terẽtius significat vnũ? Terentij plures,postulandũ est vt sic dicamus faba & fabæ.non enim in similibus vtrũque.neque vt dicimus Terẽtius Terentium,sic postulandũ vt inclinemus *A* & *B*:quòd nõ omnis vox natura habet declinatus.neq; enim forma cõlata quærendum solùm quid habeat in figura simile, sed etiã nonnunquã in eo, quẽ habeat effectũ.Sic enim lana Gallicana & Appula videtur imperito similis propter speciem, cùm peritus Appulam emat pluris,quod in vsu firmior sit.Hæc nunc strictim dicta,apertiora fient infrà incipiam hinc.

29 ¶ Quod rogãt ex qua parte oporteat simile esse verbũ,ab voce an à significatione? respon-

respondeamus à voce. sed tamen nonnumquam quærimus, genere similiáne sint, quæ significantur; ac nomen virile cum virili cõferimus, feminæ cum muliebri. non quòd id, quod significãt voces, commoueat; sed quòd nonnumquam in re dissimilis figuræ, formas vocum indissimiles ponunt dispariles. vt calcei, muliebres sint an viriles, dicimus ad similitudinem figuræ; cùm tamen sciamus nõ numquam & mulierem habere calceos viriles, & virum muliebreis. Sit dici virum Perpernam, & M. Læcam muliebri forma. & cõtrà; parietem, vt abietem, esse forma similem; cùm alterum vocabulum dicatur virile, alterum muliebre; & vtrumque natura neutrum. Sic itaque ea virilia dicimus, non quæ virũ significant, sed quibus proponimus hic & hi. & sic muliebria, in quibus dicere possumus hæc & hæ.

30 ¶ QVARE nihil est quod dicũt Theona & Diona non esse similes; si alter est Æthiops, alter Gallus: si analogia rerum dissimilitudines adsumat & ad discernendum vocis verbeis figuras.

31 ¶ QVOD dicunt, simile sit nécne, nomẽ nomini, imprudenter Aristarchum præcipere, oportere spectare non solùm ex recto, sed etiam ex eorum vocandei casu: esset enim ridiculum, si similes inter se parentes sint, de filiis iudicare. Qui errant, quòd non ab obliqueis casibus fit, vt recti simili facie ostendãtur: sed propter eos facilius prospici similitudo potest eorum, quam vim habeat. vt lucerna in tenebreis adlata non facit, quæ ibi sunt posita, similia sint; sed vt videantur quæ sint quæ've desint. Quid simili° videtur quàm in heis est extrema littera, *crux*, *frux*? quas qui audit voces, auribus discernere potest nemo: cùm easdem non esse similes ex aliis verbeis intelligamus. quòd cùm sint cruces; & fruges, & de heis extremeis syllabeis exemptũ sit C ex altero sic; vt ex C & S crux, ex G & S frux. quod item apparet cùm est demptum S. nam fit vnum, cruci, alterum, frugi.

32 ¶ QVOD aiunt, cùm in maiore parte orationis non sit similitudo, non esse analogiam: dupliciter stultè dicunt, quòd & in maiore parte est, & in minore parte est: &, si in minore non sit, tamen sit in maiore. Nisi etiã nos calceos negabunt habere, quòd in maiore parte corporis calceos non habeamus.

33 ¶ QVOD dicunt, nos sequi dissimilitudinem: itaque in vestitu, in supellectile delectari varietate: non paribus subuculeis vxoris: respondeo, si varietas est iucunda; magis varium esse, in quo alia sunt similia, alia non sunt. Itaque sic, vt abacum argento ornari videmus, vt alia paria sint, alia disparia: sic in oratione. Rogant, si similitudo sit sequenda, cur malimus habere lectos alios ex ebore, alios ex testudine, sic item genere aliquo alio. ad quæ dico non dissimilitudines quoque sequi. sæpe itaque ex eadem supellectili licet videre. nam nemo facit triclinij lectos, nisi pareis & materia, & altitudine, & figura. Quis facit mappas triclinarias non similes inter se? quis puluinos? quis denique cetera quæ vnius generis sint plura? ¶ Cũ (inquit) vtilitatis caussa introducta sit oratio, sequendum non quæ habebit similitudinem, sed quę vtilitatem. Ego quidem vtilitatis caussa orationem factam esse concedo, sed vt vestimenta. quare vt hic similitudines sequemur: vt virilis tunica sit virili similis, item toga togæ: sic mulierum stola stolæ, proportione, & palliũ pallio simile: sic cùm sint nomina vtilitatis caussa, tamen virilia inter se similia: item muliebria inter se sequi debemus.

34 ¶ QVOD aiunt, vt persedit, & perstitit; sic percubuit, & percubiuit: quoniam non sit non esse analogiã: & in hoc errant: quòd duo posteriora ex prioribus declinata non sunt: cùm analogia polliceatur ex duobus similibus similiter declinateis similia fore.

35 ¶ QVI dicunt, quòd sit à Romulo Roma, & non Romula; neque vt ab oue Ouilia, sic à boue Bouilia, esse analogias: errãt, quòd nemo pollicetur è vocabulo vocabulum declinari recto casu singulari in rectum singularem; sed ex duobus vocabuleis similibus casus similiter declinatos similes fieri.

36 ¶ QVOD dicunt, quòd vocabula litterarum Latinarum non declinentur in casus, non esse analogias; hi ea quæ natura declinari non possunt, eorum declinatus requirunt. proinde vt non ea dicatur esse analogia, quæ à similibus verbeis similiter declinateis similia declinat. Quare non solùm in vocabuleis litterarum non hæc requirenda analogia, sed nè in syllaba quidem vlla. quod dicimus hoc ab, huius ab: sic alia. Quòd si quis in hoc quoque velit dicere esse analogias rerum; tenere potest: vt enim dicunt ipsi alia nomina, quòd quinque habent figuras, habere quinque casus, alia quattuor, sic minus alia; dicere poterunt esse litteras ac syllabas in voce, quæ singulos habent casus. In rebus plurimeis, quẽadmodum inter se conferrent ea, quæ quaternos habebũt vocabuleis casus; item ea inter se quaternos; sic, quæ singulos habebunt, vt conferant inter se: dicentes, vt sic hoc A, huius A, esse hoc E, huius E, huic E.

37 ¶ QVOD dicunt, esse quædã verba quæ habeãt declinatus, vt caput; quorum pars reperiri quòd non possit, non esse analogias: respondendum sine dubio, si, quod est singulare verbum, id non habere analogias: minimùm duo esse verba debent, in quibus sit similitudo. quare in hoc tollũt esse analogias? sed initio vocabulum recto casu apparet in

hoc, Quod dedit ira caput, nec dispendi facit hilum, Quod valet, neque dispēdij facit quidquam. Idē hoc obliquo apud Plautū, Video enim te nihili pendere prę Philolache omnes homines. Quod ex ne & hili: quare dictus est *Nihili* qui non hili, habet casus tum cùm cōmutatur, de quo dicitur. De homine. dicimus enim, hic homo nihili est, & huius hominis nihili, & hunc hominem nihili. Si in illocō mutaremus; diceremus, vt hoc linū, & limū, sic nihilum, non hic nihili, & huic lino & limo: sic nihilo, non huic nihili. Potest dici patricus casus, vt ei præponuntur pronomina plura: vt hic casus Terentij, hunc casum Terentij; hic miles legionis, huius militis legionis, hunc militem legionis.

38 ¶ Negant, cùm omnis natura sit animas, aut femina, aut neutrū; debuisse ex singuleis vocibus ternas figuras vocabulorum fieri, vt albus, alba, albū: nunc fieri in multeis rebus binas, vt Metellus, Metella: nōnulla singula, vt tragœdia, comœdia. sic esse Marcum, Numerium: at Marcam, & Numeriā non: dici coruum, turdum, non dici coruam, turdam. contrà dici pantherā, merulā, non dici pātherū, merulū. Nullius nostrū filium, & filiā, non aptè discerni marē ac feminā; vt Terentiū & Terentiam. contrà deorum liberos, & seruorum non itidem: vt Iouis filium & filiam, nō Iouem & Iouam. item magnum numerū vocabulorū in hoc genere non seruare analogias. Ad hæc dicimus, omnis orationis, quamuis res natura subsit, tamen si ea in vsum nō peruenerit, eò nō peruenire verba: ideo equus dicitur & equa. in vsu enim horū discrimina: coruus & *corua* nō. quòd sine vsu id, quòd dissimilis natura. Itaque quædā aliter olim, & nunc: tum omnes mares & feminæ dicebātur columbæ, quòd nō erant in eo vsu domestico quo nūc. cōtra propter domesticos vsus quòd internouimus, appellatur mas, colūbus: femina, colūba. Nā cùm in tria genera trāsit, & idem est in vsu discriminare, totúmque denique apparet, vt est in doctus, docta, doctū. doctrina enim per hæc tria trāsire potest, & vsus docuit discriminare doctas res ab hominib⁹, & in heis marē ac feminā in mare, & femina, & neutro. Neque natura mas trāsit, neque femina, neque neutra: & ideo non dicitur *feminus, femina, femium*: sic reliqua. Itaque singulatibus & secreteis vocabuleis appellari sunt: quare in quibus rebus nō subest similis natura, aut vsus, in heis vocabuleis huiuscemodi ratio quæri nō debet. Ergo dicitur, vt surdus vir, surda mulier, sic surdū theatrum; quòd omnes tres ad auditum sunt cōparatæ. Contrà nemo dicit cubiculum surdum, ad silēciū, nō ad auditū. at si fenestrā nō habet, dicitur cæcū, vt cęcus & cęca. quod omnia habēt lumē, habere debēt mas ac femina. Habēt inter se natura quandā societatem neutra cum heis, quòd sunt diuersa non inter se; quódque de heis perpauca sunt quæ habeāt quādā cōmunitatē. dei & serui nomina, quod nō itē vt libera nostra trāseunt, eadē ex caussa, quod ad vsum attinet, institui opus fuit de libereis, de relīqueis nihil attinuit: quòd in seruеis gētilitia natura non subest in vsu: in nostreis nominibus, qui sumus in Latio, & liberi, necessaria. Itaq; ibi apparet analogia: ac dicitur Terentius vir, Terentia femina, Terentium genus: in prænominibus ideo non fit, itē, quòd hæc instituta ad vsum singularia, quibus discernerentur nomina gentilitia: vt à numero Prima, Secunda, Tertia, Quarta. In vireis, vt Quinctus, Sextus, Decimus. sic ab aliis rebus, cum essent duo Terentij, aut plures, discernēdei caussa, vt aliquid singulare haberent, notabant. forsitan ab eo qui mane natus dicere tur, vt is *Manius* esset; qui luci, *Lucius*; qui post patris mortem, *Postumus*. E quibus, quæ cùm itē accidissent femineis, proportione appellata. declarant prænomina mulierum antiqua, Mania, Lucia, Postuma. Videmus enim *Maniam*, matrem larum, & *Luciam* Volūniā, saliorum carminibus appellari. *Postumam* à multeis post patris mortē etiam nunc appellari. Quare quocumque progressa est natura, cum vsu vocabuli similis, proportione propagata est analogia. Cùm in quibus declinationibus voluntariis maris, & feminæ, & neutri, quæ voluntaria sunt, non debēt similiter declinari: sed in quibus naturales sint declinatus, hi qui esse reperiuntur. Quocirca in tribus generibus nominum iniquē tollunt analogias.

39 ¶ Qvi autem eas reprehendunt quòd alia vocabula singularia sunt solùm, vt cicer: alia multitudinis solùm, vt scalæ; cùm debuerint esse omnia duplicia, vt equus equei: analogiæ fundamentum esse obliuiscuntur naturam. nam & vsu singulare est quod natura vnum significat, vt equus: aut quod cōiuncta quodāmodo ad vnum vsum, vt bigæ. itaque dicimus vna musa, sic dicim⁹ vnę bigę. Multitudinis vocabula sunt, vnum, infinitū, vt musæ: alterum, finitum, vt duo, tres, quattuor. dicimus enim, vt hæ musæ, sic vnę bigæ, & binæ, & trinæ bigæ: sic deinceps. Quare tā vnei & vnę & vna quodammodo singularia sunt, quàm vnus, & vna, & vnū. hoc modo mutat, quòd altera in singularib⁹, altera in cōiūcte: s rebus, & vt duo, tria, sunt multitudinis, sic bina, trina. Est tertiū quoque gen⁹ singulare, vt in multitudine, vter: in quo multitudinis, vt vter, vtrei: vter poeta singularis, vtrei poetæ multitudinis est. Qua explicata natura, apparet nō debere omnia vocabula multitudinis habere par singulare. omnes enim numeri à duobus sursum versus multitudinis sunt; neque eo-

que eorũ quiſquã habere poteſt ſingulare cõpar. Iniuria igitur poſtulant, ſiqua ſint ſingularia, oporterehabere multitudineis.

40 ¶ Item qui reprehendunt quòd non dicatur, vt vnguentum vnguenta, vinum vina: ſic acetum *aceta*, garum *gara*: faciunt imperitè, qui ibi deſiderant multitudinis vocabulum, quæ ſub menſuram ac pondera potius quàm ſub numerum ſuccedant. nam in plumbo, oleo, argento, cùm incrementum acceſſit, dicimus, multum oleum, multum plumbum, argentum: non multa *olea*, *plumba*, *argenta*: cùm quæ ex hiſce fiant, dicamus plũbea & argentea. aliud enim cùm ex argento: nam id tum cùm iam vas argenteum, aut pocillum, aut quid item; quòd pocilla argentea multa, non quòd argentum multum. ea natura, in quibus eſt menſura, non numerus, ſi genera in ſe habent plura, & in vſum venerunt, & genere multo. ſic vina, vnguenta dicta. alius enim generis vinum, quod Chio, alius quod Lesbo. Sic ex regionibus, quæ ipſa dicuntur, nunc melius vnguenta, cui nunc genera aliquot. Si item diſcrimina magna eſſent olei & aceti; & ſic ceterarum rerum huiuſcemodi in vſu communi, dicerentur ſic olea vt vina. Quare in vtraque denique re, ſcindere conantur analogiam: & cùm in diſſimili vſu ſimilia vocabula quærunt; & cũ item ea quæ metimur, atque ea quæ numeramus, dici putant oportere.

41 ¶ Item reprehendũt analogias, quòd dicantur multitudinis nomine *publicæ balinon bvlineæ*. contrà quòd priuati dicunt vnum balineum, quòd plura balineas dicant. Quibus reſponderi poteſt, non eſſe reprehendum quòd ſcalæ, & aquæ calidæ, pleraq; quæ cùm multitudinis vocabuleis ſint appellata, neque eorum ſingularia in vſum venerint. Idémque, item contra primum balineũ nouum, & Græcum introiit in vrbem, publicè ibi conſedit vbi bina eſſent coniuncta ædificia lauandei cauſſa; vnum vbi viri, alterũ vbi mulieres lauarentur: ab eadem ratione domi ſuæ quiſque vbi lauatur, balineum dixerit. & quòd non erant duo balineæ, dicere non conſueuerunt: cùm hoc antiqui non balineum, ſed Lauatrinam appellare conſueuiſſent. Sic aquæ calidæ à loco, & quæ vbi ſcaterent, cùm vt colerentur, & veniſſent in vſum noſtreis, cùm aliæ ad alium morbũ idoneæ eſſent. Hæ cùm plures eſſent, vt Puteoleis, & in Tuſceis, quibus vtebantur, multitudinis potius quàm ſingulari vocabulo appellarunt. Sic ſcalas, quòd à ſcandendo dicantur, & ſingulos gradus ſcanderent: magis erat quærendum ſi appellaſſent ſingulari vocabulo ſcalam, cùm origo nominatus oſtenderet contrá.

42 ¶ Item reprehendũt de caſibus, quòd quidam nominatus habent rectos, quidam obliquos; quòd dicunt vtroſque in vocibus oportere. Quibus idem reſponderi poteſt: in quibus vſus & natura non ſubſit, ibi non eſſe analogiam, ſed ne in heis vocabuleis quæ declinantur, ſi tranſeunt è recto caſu in rectum caſum: quæ tamen ferè non diſcedunt à ratione iuſta cauſſa. vt hi qui gladiatores dicunt *Fauſtinios*. nam quòd plerique dicuntur, vt treis extremas ſyllabas habeant eaſdẽ, Caſceliani, Aquiliani, Cæciliani: animaduertant vnde oriuntur nomina diſſimilia: Caſcelius, Cæcilius, Aquilius, Fauſtius: rectè dicerent *Fauſtianos* potius quàm Fauſtinios. ſic à Scipione quidam malè dicunt *Scipionios*. nam contra eſt *Scipionarios*. Sed, vt dixi, quòd ab huiuſcemodi cognominibus rarò declinantur cognomina, neque in vſum etiam perducta notant quædam.

43 ¶ Item dicunt, cùm ſit ſimile ſtultus, luſcus: & dicatur, ſtulrus, ſtultior, ſtultiſſimus: non dici, luſcus, *luſciõr*, luciſſimus. ſic in hoc genere multa. Ad quæ dico ideo fieri, quòd natura nemo luſco magis ſit luſcus: cùm ſtultior fieri videatur.

44 ¶ Quod rogant, cur non dicamus, mane, *manius*, *maniſſime*: item de veſpertino tempore: verè magis & minus eſſe non poteſt: ante & poſt poteſt. itaque prius eſt hora prima quàm ſecunda, non magis hora. ſed magis mane ſurgere tam dicitur qui primo mane ſurgit, quàm qui non prior. Vt enim dies non poteſt eſſe magis quàm mane: itaq; ipſum hoc quod dicitur magis, ſibi non conſtat: quòd magis mane ſignificat primũ mane, magis veſpere, nouiſſimum veſper.

45 ¶ Item ab huiuſcemodi ſimilitudinibus analogia, quòd cùm ſit anus, cadus ſimile: & ſit ab anu *Anicula*, *Anicella*, à cado duo reliqua, quòd non ſint propagata: ſic non dicatur à piſcina, *piſcinula*, *piſcinella*. ad huiuſcemodi vocabula analogias eſſe, vt dixi, vbi magnitudo animaduertẽda ſit in vnoquoq; gradu, & quæ ſit in vſu cõmuni, vt eſt ciſta, *ciſtula*, *ciſtella*, & canis, *catulus*, *catellus*: quod in pecoris vſu non eſt. Itaque conſuetudo frequentius res in binas diuidit parteis, vt maius & minus: vt lectus, & *lectulus* arca & *arcula*, ſic alia.

46 ¶ Quod dicunt, caſus alia non habere rectos, alia obliquos, & ideo non eſſe analogias, falſum eſt. Negãt habere rectos, vt in hoc, frugis, frugẽ, itẽ roris, rorẽ: obliquos nõ habere, vt in hoc, Dieſpiter, Marſpiter. Ad hoc reſpõdeo, & priora habere nominãdei, & poſteriora obliquos. Nã & *frugi* rectus eſt natura *frux*: ac ſi ſecundũ conſuetudinẽ dicim⁹, vt hæc auis, hæc ouis, ſic hæc frugis. Sic ſecũdum naturã nominandei eſt caſus roris, ſecundum conſuetudinem ros: cùm vtrumque

conueniat ad analogiam; quòd & id quod in consuetudine non est, cuiusmodi debeat esse, apparet; & quod est in consuetudine nunc in recto casu, eadem est analogia ad pleraque, quæ ex multitudine cùm transeunt in singulare, difficulter efferuntur ore sic cùm transiretur ex eo quod dicebatur hę oues, vna non est dicta oues, sed additum I, ac factum ambiguum verbum nominandei an patrici sit casus, vt ouis, & auis. Sic in obliqueis casibus cur negant esse *Marspitris*, *Diespitris*, non video: nisi quòd minus est tritum in consuetudine quàm Diespiter: quod in nihil argumẽtum est. nam tam casus, qui non tritus est, quàm qui est. Sed in casuum serie alia vocabula non habent nominandei, alia de obliqueis aliquem. Nihil enim video quo minus si ratio percellere poterat hoc crimen. Nã vt signa quæ non habent caput, aut aliquam aliam partem, nihilominus in reliqueis membreis eorum esse possint analogiæ, sic in vocabulcis casuum. Possunt item fieri, ac reponi quod aberit, vbi patietur natura & consuetudo; quod nonnumquam apud poetas inuenimus factum. vt in hoc apud Næuium in Clastidio, Vita insepulta lætus in patriam reduxit.

47 ¶ ITEM reprehendunt quòd dicatur hæc strues, hic Hercules, hic homo; debuissent enim dici (si esset analogia) hic *Hercul*, hæc *strus*, hic *homon*. hæc ostendunt non analogiam non esse, sed obliquos casus non habere caput ex sua analogia. nam vt in Alexandri statua si imposueris caput Philippi, membra conueniunt ad rationem; sic & ad Alexandri membrorum simulachrum caput, quod respõdeat, ita fit. Nam si quis tunicam in vsu ita consuit, vt altera plagula sit angusteis claueis, altera lateis: vtraque pars in suo genere caret analogia.

48 ¶ ITEM negant esse analogias, quòd alij dicunt cupressus, alij cupressei. item de ficeis, plataneis, & plerisque arboribus; de quibus alij extremum VS, alij EI faciunt. Id est falsum, nam debent dici hei & hæ ficei: quòd est vt nummei, ficei, vt nummorum, ficorum, si essent plures ficus, vt manus, diceremus vt manibus, sic ficibus; & vt manuum, sic ficuum. neque has ficos diceremus, sed ficus, vt non manos, sed manus. Sed neque consuetudo diceret singulareis obliquos casus huius fiei, neque ab hac fico: vt non dicit huius mani, sed huius manus, & ab hac mano, sed manu.

49 ¶ ET illud putant esse caussæ cur non sit analogia: quòd Lucilius scribit, Decuis, siue decussisest, qui errãt: quòd Lucili nõ debuit dubitare, quòd vtrumque: nã in ere vsq; ab asse ad centussis numerus æs adsignificat, & eius numeri finito casus omnes à dupondio sunt. quod dicitur à multeis duobus modeis hic dupondius, & hoc dupõdium: vt hoc gladium, & hic gladius. à tressibus virilia multitudiñis hei tresses & heis tressibus: cũ sit singulare hoc tressis ab eo, sic deinceps ad centussis. Deinde numerus æs non significat. numeri qui æs non significant, vsque à quatuor ad centum, tripliceis habent formas: quòd dicuntur hei quattuor, hæ quattuor, hæc quattuor; cùm peruentum est ad mille, quartum adsumit singulare neutrum: quòd dicitur hoc mille denarium, à quo multitudinis fit millia denaria. Quare quom ad analogias quod pertineat, non est vt omnia similia dicantur. sed vt in suo quæque genere similiter declinentur: stultè quæruntur cur as & dupondius & tressis non dicantur proportione: cùm as sit simplex, dupondius fictus, quòd duo asses pendebat, tressis ex tribus æris, quòd sic pro assibus nonnumquam æs dicebant antiqui. à quo dicimus assem tenentes, *Hoc ab are, æneáque libra*: & mille æris legasse: quare, quòd à tressis vsque ad centussis numeri eiusmodi sunt compositi: eiusmodi habent similitudinem: dupondius, quòd dissimilis est, vt debuit, dissimilem habet rationẽ. Sic as, quoniam simplex est ac principium, & vnum significat, & multitudinis habet suum infinitum. dicimus enim asses: quos cùm finimus, dicimus dupondius & tressis, & sic porro. Videtur mihi, quoniam finitum & infinitum habeat, similitudinem non habere, vtrumque item dici: eo magis quòd in ipseis vocabuleis vbi additur certus numerus, aliter atque in reliqueis dicitur, Nã sic loquuntur, hoc mille denarium, non hoc mille denarii: &, hæc duo millia denarium, non duo millia denarij. Si esset denarij in recto casu, atque infinitam multitudinem significaret, tunc in patrico denariorum dici oportebat. & non solùm in denariis, victoriateis, drachmeis, nummeis, sed etiam in vireis idem seruari oportere, cùm dicimus iudicium fuisse triumuirum, decemuirum, non triumuirorũ, decemuirorum. Numeri antiqui habent analogias, quòd omnibus est vna nouenaria regula, duo actus, tres gradus, sex decuriæ: quæ omnia similiter inter se respondent. regulæ est numerus nouenarius, quod ab vno nouẽ cùm peruenimus, rursus redimus ad vnum, & hinc vnum & nongẽta ab vna sunt natura nouenaria. sic ab octonaria & deorsum versus ad singularia peruenitur. Actus primus est ab vno ad nongenta: secundus, à mille ad nongenta millia: quod idem valebat vnum, & mille: vtrumque singulari numero appellant. Nam vt dicitur hoc vnum, hæc duo millia, & sic deinceps multitudineis: in duobus actibus reliqui omnes item numeri. Gradus singularis est in vtroq; actu

ab vno

ab vno ad nouem : denarius gradus à decem ad nonaginta : centenarius ad nongenta. ita tribus gradibus sex decurię fiunt,tres milliarię,& tres minores.antiqui heis numereis fuerunt contenti. Ad hos tertium & quartum actum à deciens minora imposuerunt vocabula,neque ratione:sed tamen non cõtra est eam de qua scribimus analogiam. Nam vt deciens cùm dicatur,hoc deciens,vt hoc mille, huius mille, vt sit vtrumque sine casibus vocis, dicemus vt hoc mille, huius mille, sic hoc deciens,huius deciens: nec eo minus in altero, quod est mille, præponemus hei mille,horum mille.

50 ¶ QVONIAM in eo est nomen commune, quam vocant ὁμωνυμίαν obliqui casus; ab eodem capite vbi erit ὁμωνυμία,quo minus dissimiles fiant,analogia non prohibet. Itaque dicimus hic Argus,cùm hominem dicimus; cùm oppidum ,Græcanicè hoc Argos, Latinè hei Argei,item faciemus. eadem vox nomen & verbum significabit, vt in casus & in tempora dispariliter declinetur, vt faciamus à Meto,quod nomen est, Metonis, Metonem:quod verbum est,meto, metis, metã, metebam.

51 ¶ REPREHENDVNT, cùm ab eadem voce plura sunt vocabula declinata, & sunt quas συωνυμίας appellãt,vt (*Sapphus &*) Sappho, & Alcæus, & Alcæo, sic Geryon, & Geriones,& Geryonas:in hoc genere, quòd casus perperam permutant quidam;non reprehendunt analogiam,sed qui eis vtitur imperitè.quod quisque caput pertẽderit,sequi debet eius consequentias casus in declinando; ac non facere,cùm dixerit recto casu Alcæus in obliqueis dicere Alcæoni & Alcæonem: quòd si institerit, & non secutus erit analogias.

52 ¶ REPREHENDVNT Aristarchum, quòd hęc nomina *Melicertes* & *Philomedes* similia neget esse,quòd vocandei casus habet alter *Melicerta*,alter *Philomede*. Sic qui dicat *lepus* & *lupus* , non esse simile, quòd alterius vocandei casus sit *lupe*,alterius,*lepus*.Sic *socer*, *macer*,quòd in transitu fiat ab altero trisyllabum *soceri*, ab altero bisyllabũ *macri*. De hoc etsi supra respõsum est cùm dixi de lana,heic quoque amplius adiiciam;similia non solùm à facie dici,sed etiam ab aliqua coniuncta vi & potestate,quæ & oculeis & auribus latere soleat.itaque sæpe gemina facie mala negamus esse similia,si sapore sunt alio.Sic equos eadem facie nõnullos negamus esse similes in nationes ex procreante dissimileis. Itaque in hominibus emendeis, si natione alter est melior,emimus pluris.atque in heisce omnibus similitudines non sumimus tantum à figura,sed etiam aliũde,vt in equeis ætas,vt in heis cuiusmodi faciant pullos: vt in pomeis, quo sint succo.si igitur idẽ sequitur in similitudine verborum, quis reprehendendus non est. quare dissimilitudinum discernendarum caussa nonnumquam vt pronomen adsumitur,sic casum aliquem adsumi , vt in heis nemus,lepus,hic lepus,hoc nemus . Itaque differunt,ac dicuntur hei lepores,hæc nemora,sic aliud siquid adsumptum erit extrinsecus,quo similitudo penitus perspici possit. non enim erit remotum à natura. neque enim magnetes lapides duo inter se similes sint nécne, perspicere possis,nisi minutũ extrinsecus prope apposueris ferrum;quod similes lapides similiter ducunt,dissimiliter dissimiles. Quod ad nominationum analogiã pertinet, ita declinatum arbitror vt omnia quæ dicũtur cõtra, ad respondendum ab heis sumi fontibus possit.

53 ¶ QVOD ad verborum rationem attinet,cùm partes sint quattuor,temporum,personarum,generum,diuisionũ;ex omni parte quoniã reprehendunt,ad singula respõdebo.

54 ¶ PRIMVM quod aiunt analogias nõ seruari *in temporibus*,cùm dicant,lego,legi,legam,& sic mille alia; nam quæ sunt vt legi, perfectum significare,duo reliqua, legam & lego,inchoatum;iniuria reprehendunt.Nam ex eodem genere & diuisione idem verbum, quod sumptum est, per tempora traduci potest:vt discebam,disco,discam:& eadem perfecti,sic,didiceram,didici,didicero;ex quo licet scire verborum rationẽ constare. Sed eos qui trium temporum verba pronuntiare velint,scienter id facere scire licet.

55 ¶ ITEM illos qui reprehẽdunt quòd dicimus,amor,amabor,amatus sum.non enim debuisse in vna serie vnum verbum esse duplex,cùm duo simplicia essent. Neque ex diuisione vniusmodi pæne verba discrepãt inter se.nã infecta omnia simplicia similia sunt & perfecta duplicia inter se paria in omnib⁹ verbeis:vt heic,amabar,amor,amabor, amatus ero.quare item malè dicũt,ferio, fériam, percussi;quòd est ordo,feriam, ferio, feriebã: & item percussi,percutio,percutiam.sic deinceps in reliqueis temporibus reprehendenti responderi potest.

56 ¶ SIMILITER errant qui dicunt ex vtraque parte verba omnia commutare syllabas oportere,vt in heis,pungo,pungam, pupugi:tundo,tundam, tutudi. dissimilia enim conferunt,verba infecta cũ perfecteis.Quòd si infecta modò cõferrent,omnia verbi principia incommutabilia viderentur:vt in heis, pungebam,pungo,pungã.Et contrà ex vtraque parte commutabilia,si perfecta ponerẽt, vt pupugeram, pupugi,pupugero.

57 ¶ ITEM malè conferunt,fui, sum, ero: quòd fui est perfectũ:cuius series sibi, vt debet,in omnibus personeis & formeis constat:

quod est,fueram,fui,fuero,de infectis. sum, quod nunc dicitur,dicebatur,Esum : & in omnibus personeis constabat,quòd dicebatur, esum,es,est : eram,eras,erat : ero,eris,erit. sic huiusmodi cetera seruare analogiã videbis.

58 ¶ Etiam hoc reprehendũt,quòd quędam verba neque personas habent ternas,neque tẽpora terna. Id imperitè reprehendunt, vt si quis reprehendat naturam quòd non vniusmodi finxerit animaleis omneis. Si enim natura non omnes formæ verborum terna habeant tempora, ternas personas : non habent totidem verborũ diuisiones: quare cùm imperamus naturæ, quòd infecta solum habet : cùm & præsenti & absenti imperamus, fiunt terna, vt lege,legito,legat. perfectum enim imperat nemo. contrà quæ sunt fatẽdei, vt,lego,legis,legit,nouena fiunt verba infecti,nouena perfecti.

59 ¶ Quocirca non si genus cum genere discrepat, sed in suo quisque genere si quid deest,requirendum: ad hæc addita si erunt ea quæ de nominatiueis supra sunt dicta,facilius omnia soluentur. Nam vt illeic extremum caput rectos casus,sic heic in forma est persona eius qui loquitur, & tempus præsens:vt scribo,lego. quare vt illeic fit, sic heic item acciderit in formula, vt aut caput non sit,aut ex alieno genere sint proportione eadẽ que illeic dicimus. cur nihilominus seruetur analogia:item sicut illeic caput suũ habebit,& in obliqueis casibus transitio erit in aliquam formulã, qua adsumpta, reliqua facilius possunt videri verba vnde sint declinata. Fit enim vt rectus nonnumquam sit ambiguus:vt in hoc verbo *Volo*, quòd id duo significat:vnum à voluntate,alterum àvolãdo. Itaq; à Volo intellegimus & volare & velle.

60 ¶ Quidam reprehendunt quòd *Pluit* & *Luit* dicamus in præterito & præsenti tempore,cùm analogiæ sui cuiusque tẽporis verba debeant discriminare. Falluntur : nam est, ac putant, aliter : quòd in præteriteis V dicimus longum luit,pluit:in presenti breue luit, pluit. Ideóque in venditionis lege fundi *ruta cæsa* ita dicimus vt V producamus.

61 ¶ Item reprehendunt quidam quòd putant idem esse *sacrifico* & *sacrificor*, & *lauat*, & *lauatur*. quod sit annon, nihil commouet analogiã:dum sacrificat, qui dicat, seruet sacrificabo,& sic per totam formam. nec dicat sacrificandus,aut sacrificatus sum. hæc enim inter se non cõueniunt. Apud Plautum cùm dicit, Piscis ego credo, qui vsq; dum viuũt, adlauant, diu minus lauari quàm hæc lauat Phronesium. Adlauant lauari non conuenit; vt T sit postremũ,sed R, vt lauãtur. analogia adlauari reddit, quod Plauti aut librarij mẽdum fuit. si est, nõ ideo analogia,sed qui scripsit,est reprehendendus. omnino & lauant & lauãtur dicitur separatim rectè in rebus certeis:quòd puerũ nutrix lauat, puer à nutrice lauatur : nos in balineis & lauamus & lauamur. Sed cõsuetudo alterutrũ cùm satis haberet,in toto corpore potius vtimur *Lauamur*, in partibus,*Lauamus*. quòd dicimus lauo manus,fie pedes,& cetera. Quare & in balineis nõ rectè dicũt *Laui*,laui man° rectè. sed quoniã in balineis lauor, *lauatus sum*,sequitur. vt contrà,quoniã est soleo,oportet dici *Solui*, vt Cato & Ennius scribũt,non,vt dicit volgus, *Solitus sum*, debere dici. neque propter hæc, quòd hæc quoq; discrepãt in sermone pauca, minus est analogia,vt supra dictum est.

62 ¶ Item cur non sit analogia,adferunt, quòd à similibus similia nõ declinãtur,vt ab *dolo*,& *colo*.ab altero enim dicitur *dolaui*,ab altero *colui*. In quibus adsumi solet aliquid,quo facilius reliqua dicãtur, vt in Myrmecidis operibus minuteis solet fieri. Igitur in verbeis temporalibus quom similitudo sæpe sit cõfusa,vt discerni nequeat nisi trãsieris in aliã personã aut in tẽpus,quæ præposita sunt, nosse, similia intelleguntur, cùm trãsitũ est in aliã personã:quòd alterũ est,dolas,alterũ colis. Itaque in reliqua forma verborũ suã vterque sequitur formã, vtrũ in secũda forma verborum tẽporale habeat in extrema syllaba as, acsi ad discernẽdas dissimilitudines intereſt: quocirca quare ibi potius index analogiæ, quàm in prima? quòd ibi abstrusa est dissimilitudo,vt apparet in heis,*meo*,*neo*,*veho*.ab heis enim dissimilia fiũt trãsitu. quod sic dicũtur, *meas*,*nes*, *vehis* : quorum vnumquodque suas conseruat similitudinis formas.

63 ¶ Analogiam item de heis quæ appellãtur participia,reprehẽdũt multa iniuria. Nã nõ debẽt duci terna à finguleis verbeis,amaturus,amans,amatus:quòd est ab amo, amãs,& amaturus:ab amor,amatus. Illud analogia quod præstare debet, in suo quidque genere habet casus,vt amatus,amato,amati: & sic in mulieribus,amata,amatæ:itẽ amaturus eiusmodi habet declinationes. amãs paulo aliter, quòd hoc genus omnia sunt in suo genere similia proportione. sic virilia & muliebria sunt eadem.

64 ¶ De eo quod in priore libro extremũ est,ideo nõ est analogia:quòd qui de ea scripserint,aut inter se non cõueniãt aut in quibus cõueniant,ea cũ cõsuetudinis discrepant verbeis vtcũque. Sic enim omneis repudiandũ est arteis : quòd in medicina & in musica & in aliis multeis discrepãt scriptores. itẽ in quibus cõueniunt,vt scripteis;sic etiam re repudiant. nam quod ita dicitur, nõ fit ars, sed artifex reprehendendus,qui debet in scribendo non vidisse verũ:non ideo non posse scribi verum. qui dicit hoc monti, & hoc fonti, cùm alij dicant hoc monte & hoc fonte : sic

alia quæ

alia quæ duobus modeis dicuntur,cùm alterum sit verum,alterum,falsum: non vter peccat,tollit analogias:sed vter rectè dicit, confirmat: & quemadmodum is qui cùm peccat in heis verbeis,vbi duobus modeis dicuntur, non tollit rationem cùm sequitur falsum:sic etiam in heis quæ non duobus dicuntur,siquis aliter putat dici oportere atque oportet. Non scientiã tollit orationis, sed suã insciti am nudat.

65 ¶ Qvibvs rebus solui arbitraremur posse quæ dicta sunt priore libro contra analogiam,vt potui,breui percurri. Ex quibus si id confecissent, quod volunt, vt in lingua Latina esset anomalia ; tamẽ nihil egissent: ideo quòd in omnibus partibus mundi vtraque natura ineſt: quòd alia inter se, alia sunt sicut in animalibus dissimilia: vt equus, bos, ouis,homo, item alia in vnoquoque horum genere inter se similia innumerabilia. Item in piscibus, dissimilis muræna lupo, heis soleæ,hæ murænæ,& mustellæ, sic aliis. vt maior ille numerus sit similitudinum earum quæ sunt seperatim in murænеis, seperatim in asselleis,sic in generibus aliis. Quare cùm in inclinationibus verborum numerus sit magnus à dissimilibus verbeis ortus,quòd etiam vel maior est in quibus similitudines reperiuntur, confitendum est esse analogias. Itémque cùm ea non multo minus quàm in omnibus verbeis patiatur vti consuetudo communis ; fatendum illud, quodammodo analogiam sequi nos debere vniuersos, singulos autem, præterquam in quibus verbeis offensura sit consuetudo communis, quòd, vt dixi,aliud debet præstare populus, aliud è populo singuli homines. Neque id mirum est,cùm singuli quoque non sint eodem iure.nam liberius potest poeta quàm orator sequi analogias. ¶ Quare,cũ hic liber id quod pollicitus est demonstraturum absoluerit,faciam finem. proximo deinceps de declinatorum verborum forma scribam.

EPITOME LIBRI NONI.

De quatuor rebus quæ continentur declinationibus verborum. De dissimili at dissimili. 1. *Quid ratio quam appellant* λόγον. 2. *Quid Proportio quod dicunt* ἀνάλογον. 3. *Quid Consuetudo & vsus.* 4. *In quibus non sit seruanda Analogia.* 5. *In quibus sit seruanda Analogia.* 6.

M. TERENTII VARRONIS DE LINGVA LATINA LIBER NONVS.

IN verborvm declinationibus disciplina loquendi dissimilitudinem an similitudinẽ sequi deberet, multi quærunt. Cùm ab heis ratio quę à similitudine oriretur ,vocaretur *analogia*, reliqua pars appellaretur *anomalia* : de qua re primo libro , quæ dicerentur, cur dissimilitudinem ducem habere oporteret,dixi. Secũdo contra quę dicerentur,cur potius similitudinem conueniret præponi. quarum rerum quòd nec fundamenta , vt debuit, posita ab vllo,neque ordo ac natura,vt res postulat, explicata, ipse eius rei formam exponam. ¶ Dicam de quattuor rebus quæ continentur declinationibus verborum : quid sit *simile* ac *dissimile*, quid *ratio* quam appellant λόγον,quid *proportio*, quod dicunt ἀνάλογον , quid *consuetudo*. quæ explicatæ declarabunt analogiam & anomaliam,vnde sit,quid sit,cuiusmodi sit.

2 ¶ De similitudine & dissimilitudine ideo primum dicendum , quòd ea res est fundamentum omnium declinationum,ac continet rationes verborũ. ¶ *Simile* est, quod res pleraſque videtur habere eaſdem, quas illud cuiusque simile. ¶ *Dissimile* est quod videtur esse contrarium. huius minimum ex duobus constat omne simile,item dissimile,quòd nihil potest esse simile quin alicuius sit simile: item nihil dicitur dissimile quin addatur quoius id sit dissimile. Sic dicitur similis homo homini,equus equo : & dissimilis homo equo:nã similis est homo homini,ideo quòd eaſdem figuras membrorum habẽt, quæ eos diuidunt ab reliquorũ animalium specie: in ipseis hominibus simili de causſa vir viro similior quã vir mulieri , quòd plures habent easdẽ partes : & sic senior seni similior quã puero. Eo porro similiores sunt qui facie quoq; pæne eadem , habitu corporis simili. Itaq; qui plura habẽt eadẽ dicũtur similiores: qui proximè accedũt ad id vt omnia habeãt eadem,vocantur gemini,similimi. ¶ Sunt qui treis naturas rerum putent esse,*simile*, *dissimile*,*neutrum*, quod aliãs vocetur non simile, aliãs non dissimile. Sed quamuis tria sint,simile, dissimile , neutrum, tamen potest diuidi

etiam in duas parteis: sic, quodcumque conferas, aut simile esse, aut non esse. *simile* esse & *dissimile*, si videatur esse, vt dixi: *neutrum*, si in neutram partem præponderet: vt si duæ res quę conferuntur, vicenas habent parteis, & in heis denas habeant easdem, denas alias ad similitudinem & dissimilitudinem æquè animaduertendas. hanc naturam plerique subiiciunt sub dissimilitudinis nomen. Quare quoniam fit vt potius de vocabulo quàm de re controuersia esse videatur: illud est potius aduertendũ, cùm *simile* esse dicitur quid, cui parti simile dicatur esse. in hoc enim solet esse error, quòd potest fieri vt homo homini simile sit, & non sit, vt multas partes habeat simileis: & ideo dici possit simileis habere oculos, manus, pedes, sic alias res separatim, & vnà plures. Itaque, quod diligenter videndum est in verbeis, quas parteis & quot modeis oporteat vt simileis dicantur, vt infrà apparebit: is locus maximè lubricus est. Quid enim similius potest videri in diligenti, quàm duo verba hæc, *suis*, & *suis*? quæ non sunt: quòd alterum significat suere, alterum suem. Itaque similia esse vocibus ac syllabeis confitemur, dissimilia esse partibus orationis videmus: quòd alterum habet tempora, alterum casus. quæ duæ res vel maximè discernunt analogias. Item, propinquiora genere inter se verba similem sępe pariunt errorem, vt in hoc, quòd *nemus* & *lepus* videntur esse simile, quod vtrumque habuerit eundem casum rectum: sed non est simile, quòd eis certæ similitudines, opus sunt, in quo est, vt in genere nominum sint eodem. quod in heis non est: nam in virili genere est lepus, & neutro nemus; dicitur enim hic lepus, & hoc nemus. Si eiusdem generis essent, vtriq; præponeretur idẽ, ac diceretur aut hic lepus aut nem⁹; hic aut hoc lepus, & hoc nemus. quare, quæ & cuiusmodi sunt genera similitudinũ ad hanc rem, perspiciendũ ei qui declinationes verborum proportione sintne, quæret. Locum hunc, quòd est difficilis, qui de heis rebus scripserunt, aut vitauerunt, aut inceperunt, neque adsequi potuerunt. itaque in eo dissensio, neque ea vniusmodi, apparet. nam alij de omnibus vniuersis discriminibus posuerunt numerum: vt Dionysius Sidonius, qui scripsit eas esse septuaginta vnam: alij, partes eius, quæ habent casus: cuius eadem hic cum dicat esse discrimina quadraginta septẽ, Aristoteles retulit in litteras quattuordecim, Nestocles Parmenisius in litteras octo: sic alij pauciora, aut plura. quarum similitudinum si esset origo rectè capta, & inde orsa ratio, minus erraret in declinationibus verborum. quarum ego *principia* prima *duorum generum* sola arbitror esse, *ad quæ similitudines exigi oporteat*: è queis vnum positum *in verborum materia*, alterum vt *in materiæ figura*, quæ ex declinatione sit. Nam debet esse vnũ, vt verbum verbo, vnde declinetur, sit simile: alterum, vt è verbo in verbum declinatio, ad quam conferatur, eiusdem modi sit. aliâs enim à similibus verbeis similiter declinantur, vt ab herus ferus, hero, fero: aliâs dissimiliter herus ferus, heri ferum. Cùm vtrumque & verbum verbo erit simile, & declinatio declinationi; tum denique dicam esse similẽ, ac duplicem & perfectam similitudinem habere, id quod postulat analogia. Sed ne astutius videar posuisse *duo genera* esse *similitudinum sola*, cùm vtriusque inferiores species sint plures; si de heis reticuero, vt mihi relinquam latebras, repetam ab origine, quæ similitudineis conferendeis verbeis & inclinandeis sequendæ aut vitandæ sint. ¶ Prima diuisio in oratione, quòd *alia verba nusquam declinantur*, vt hæc, vix, nox: *alia declinantur*, vt à limo, limabo: à fero, ferebam: & cùm *nisi in heis verbeis quæ declinantur, non possit esse analogia*, qui dicit simile esse *mox* & *nox*, errat: quòd nõ est eiusdẽ generis vtrũq; verbũ, cũ mox succedere debeat sub casuũ ratione, mox neq; debeat nequeposſit. ¶ Secunda diuisio est *de heis verbeis quæ declinari possunt*: quòd alia sunt à voluntate, alia à natura. *Voluntatẽ* appello, cũ vnusquisq; à nomine alio imponit nomẽ, vt Romulus, Roma. *Naturam* dico, cũ vniuersi acceptũ nomẽ ab eo qui imponit nõ requirimus quẽadmodũ id velit declinari; sed ipsi declinamus, vt huius Romę, hãc Romã. De heis duab⁹ partibus, *voluntaria declinatio refertur ad consuetudinem, naturalis ad rationem*. Quare proinde ac simile, conferri non oportet, ac dicere, vt sit à Roma Romanus, sic ex Capua dici oportere Capuanus. quod in consuetudine vehementer nutat: quòd declinantes imperitè rebus nomina imponunt, à quibus cùm accepit consuetudo, turbulenta necesse est dicere, itaque neque Aristarchus neque alij in analogiis defendendam eius susceperunt caussam. Sed, vt dixi, hoc genere declinatio in communi consuetudine verborum ægrotat & languescit: quòd oritur è populi multiplici imperio. itaque in hoc genere in loquendo magis anomalia quàm analogia. ¶ Tertia diuisio est, quæ verba declinat à natura. ea diuiditur in parteis quattuor. in vnã *primam*, videlicet, quæ habet casus, neque tempora habet: vt docilis, facilis: in *alteram*, quæ tempora habet, neque casus: vt docet. facit: in *tertiam*, quæ vtraque habet, vt docens, faciens: in *quartam*, quæ neutrum: vt doctè. Ex hac diuisione singuleis partibus tres reliquere dissimiles. Quare nisi in sua parte inter se collata erũt verba, si nõ conueniũt, nõ erit ita simile vt debeat facere idem.

¶ In

¶In articuleis vix adumbrata est analogia:& magis vocum quàm rerum: in nominibus magis expressa: ac plus etiam in vocibus ac similitudinibus,quàm in rebus,suam obtinet rationem. Etiam illud accedit, in articuleis, habere analogias, ostēdere sit difficile, quòd singula sint verba: heic contra facile, quòd magna sit copia similium nominum. Quare non tam hanc partē ab illa diuidendū, quàm illud videndum, vt satis sit verecundi, etiam illam in eandem harenam vocare pugnatum. ¶Vt in articuleis duæ partes, finitæ & infinitæ: sic in vocabuleis duæ, vocabulum & nomen. non enim idem,oppidum, & Roma: cùm oppidum, sit *vocabulum*, Roma,*nomen*. quorum discrimen in heis reddendeis rationibus alij discernunt, alij non: nos sicubi opus fuerit, quid sit,& cur, adscribimus vniuscuiusque partes. quoniam species plures, de singuleis dicam. Prima pars casualis diuiditur in parteis duas, in *nominatiuum* scilicet: quod finitum & infinitum est,vt hic & quis. de heis generibus duobus vtrum sumpseris, cum reliquo nō conferendum, quòd inter se dissimiles habeant analogias nominatus. ¶Vt similis sit nominatiuus, habere debet vt sit eodem genere,specie eadem, sic casu,exitu. *Genere*,vt,si nomen est, quod conferas sit nomen.*Specie simile*,vt non solum sed vtrumque sit virile. *Casu simile*,vt si alterum sit dandei,item alterum sit dandei, quocum conferas. *Exitu*,vt quas vnum habeat extremas litteras,easdem alterū habeat. ¶Ad hunc quadruplicem fontem ordines diriguntur bini: vni,transuersi; alteri,directi: vt in tabula solet in qua latrunculeis ludunt. *Transuersi* sunt qui à recto casu obliqui declinantur, vt albus,albi,albo: *directi* sunt,qui à recto casu in rectos declinantur, vt albus,alba, album : vtrique sunt partibus seneis. Transuersorum ordinum partes appellantur *casus*: directorum, *genera*: vtreisque inter se implicateis, *forma*. Dicam prius de transuerseis. ¶Casuū vocabula alius alio modo appellauit. nos dicemus,qui nominandei causſa dicitur, *nominandei*, vel *nominatiuum*.

* *Desunt paginæ tres.* *

& scopæ dicitur vna scopa. aliter enim natura, quòd priora simplicibus, posteriora coniunctis vocabus vocabula ponuntur. sic bigæ, sic quadrigæ, à coniuncta dictæ. itaque non dicitur,vt hæc vna,lata,& alba: sic vna biga, sed vnæ bigæ: neque vt dicitur, vt hæ duæ, latæ, albæ, sic hæ duæ bigæ,& quadrigæ. Item *figura verbi* qualis sit refert, quòd in figura vocis aliàs cōmutatio sit in vno verbo in medio: vt curso,cursito: aliàs in extremo,vt doceo,docui: aliàs cōmunis,vt lego,legi. Refert igitur, ex quibus litereis quodque verbū conster, maximè extrema, quòd ea in pleriſque cōmutantur. quare in heis quoq; partibus similitudines ab aliis malè, ab aliis bene. quòd solent sumi in casibus conferendeis, rectè an perperam videndum. sed vbicumq; cōmouentur litteræ,non solùm hæ sunt animaduertendæ,sed etiam quæ proximæ sunt, neque mouētur. hæc enim vicinitas aliquantum potest in verborum declinationibus. In queis figureis non ea similia dicemus quæ simileis res significant:sed quæ ea forma sint vt eiusmodi res similia ex instituto significare plerumque soleant. vt tunicam virilem & muliebrem, dicimus non eam quam habet vir aut mulier, sed quam habere ex instituto debet. potest enim muliebrem vir, virilem mulier habere (vt in scæna ab actoribus haberi videmus) sed eam dicimus muliebrē, quæ de eo genere est, quo indutu mulieres, vt vterentur, est institutum. vt actor stolā muliebrem,sic Perperna,& Cæcina, & Purpurina figura muliebria dicuntur habere nomina,non mulierum. ¶*Flexuræ* quoque *similitudo* vidēda, ideo quòd alia verba quam vim habeant ex heis verbeis vnde declinantur,apparet,vt quemadmodum oporteat, vt à prætor,consul; prætori, consuli. Alia ex transitu intelleguntur,vt,socer,macer: quòd alterum sit socerum, alterum macrum: quorum vtrumque in reliqueis à transitu suam viam sequitur & in singularibus, & in multitudinis declinationibus. hoc fit ideo quòd naturarum genera sunt duo, quæ inter se conferri possunt. vnum, quod per se videri potest, vt homo & equus: alterum sine adsumpta aliqua re extrinsecus perspici non possit, vt Eques, & Equito. vtrumque enim dicitur ab equo: quare hominem homini similem esse,aut non esse, si conuleris ex heis ipseis homini animaduerseis scies. Ac duo inter se similitérne sint longiores quàm sint eorum fratres,dicere non possis, si illeis breuiores,cum quibus conferuntur,quàm longi sint ignorentur. sic latiorum atq; altiorum, item cetera eiusdem generis, sine adsumpto extrinsecus aliquo perspici similitudines non possunt. Sic igitur quidam casus,quòd ex hoc genere sunt, nō facilè est dicere similes esse, si eorum singulorū solùm animaduertas voces: nisi adsumpseris alterum,quo flectitur in transeundo vox. ¶Quod ad nominatuum similitudines animaduertēdas arbitratus sum satis esse tangere,hæc sunt. ¶Relinquitur de articuleis. in quibus quædā eadē, quædā alia. De quinque enim generibus duo prima habent eadē, quòd sunt & virilia & muliebria & neutra;& quòd alia sunt,vt significēt vnū, alia vt plura; & de casibus, quos habent quinos. nā vocādei voce notatus nō est. Proprīū illud habent, quòd *partim* sint *finita*, vt hic & hæc; partim *infinita*, vt quis & quæ; quorum

quòd adumbrata & tenuis analogia:in hoc libro plura dicere nõ necesse est. ¶ Secundũ genus,quæ verba tẽpora habent,neq; casus,sed habẽt personas,eorũ declinatuũ species sunt sex.Vna,quæ dicitur *tẽporalis*,vt legebam,gemebã; lego,gemo. Altera, *personarũ*, vt sero, meto;seris,metis. Tertia, *rogãdei*,vt scribóne, legóne;scribísne,legísne? Quarta,*respondẽdei*, vt fingo,pingo;fingis,pingis.Quinta,*optãdei*, vt dicerẽ,facerẽ; dicã faciã. Sexta,*imperandei*, vt cape,rape;capito, rapito. Item sunt declinatuũ species quattuor , quæ *tempora* habent sine personeis,in rogãdo:vt foditúrne ? scritúrne?&,fodietúrne?scretúrne?Ab *respondendei specie* eædem figuræ fiũt extremeis syllabeis dẽpteis.*Optandei species*,vt viuatur, ametur:viueretur,amaretur. *Imperandei declinatus* síntne,habet dubitationẽ:& earum sítne hæc ratio, paretur, pugnetur: parari, & pugnari. Accedunt ad has species à copuleis diuisionũ quadrineis: *ab imfecti*, & *perfecti*, emo,edo:emi,edi:*à semel*,*& sepius*,vt lego,scribo: lectitaui,scriptitaui: *faciendei*, *& patiendei*, vt vro, vngo,vror,vngor: *A singulari & multitudinis*, vt laudo,culpo: laudamus, culpamus. Huius generis verborũ,cuius species exposui,quàm latè quidque pateat, & cuiusmodi efficiat figuras, in libreis qui de formuleis verborum erunt diligentius expedietur. ¶ Tertij generis quæ declinantur cum temporibus & casibus,ac vocantur à multeis ideo *participalia*, hoc est, *gerundi*.

* *Desunt paginæ tres.* *

2 ¶ quẽadmodũ declinamus,quærimus casus eius,etiãsi is qui finxit poeta aliquod vocabulũ, & ab eo casu ipse aliquẽ perperã declinauit,potius eum reprehẽdimus quàm sequimur. Igitur ratio,quã dico, vtrobique est & in heis verbeis quę imponuntur,& in heis quæ declinãtur: neque nõ etiã tertia illa quæ ex vtroque miscetur genere.Quarũ vnaquæque ratio conlata cum altera,aut similis, aut dissimilis,aut sæpe verba alia,ratio eadem:& nõnunquam ratio alia,verba eadem.Quę ratio in amor amori,eadẽ in dolor dolori : neque eadem in Dolor dolorem : & cum eadẽ ratio quæ est in amor & amoris,sit in amores & amorum,tamen ea,quòd non in ea quæ oportet conferrur materia , per se solùm efficere non potest analogias, propter disparilitatem vocis figurarũ. quòd verbum copulatum singulare cum multitudine, ita cum est proportione,vt eandem habeat rationẽ: tum denique ea ratio conficit id quod postulat analogia:de qua deinceps dicam.

3 ¶ Sequitur tertius locus, quæ sit ratio & proportio,quæ à Græceis vocatur ἀνάλογον: hinc dicta analogia. Ex eodẽ genere quæ res inter se aliqua parte dissimiles rationẽ habẽt aliquam,si ad eas duas alteræ res duæ conlatæ sunt,quæ rationem habẽãt eandem: quòd ea verba bina habent eundem λόγον , dicitur vtrumque seperatim analogon: simul conlata quattuor, analoga. Nam vt in gemineis, cùm simile dicimus esse Menæchmum Menæchmo, de vno dicimus , cùm similitudinẽ esse in heis, de vtroque videatur : sic cùm dicimus eandem rationem habere assem ad semissem , quam habet in argento libella ad sembellam , quid sit analogon , ostendimus: cùm vtrobique dicimus & in ære & argento esse eandem rationem: cùm dicimus de analogia, vt sodalis & sodalitas , ciuis & ciuitas, non est idem: sed vtrũque ab eodem,ac coniunctum.sic analogon & analogia idem non est, sed item est congeneratum. Quare si homines subsțuleris,sodales subsțuleris: si sodales,sodalitatẽ. Sic itẽ si subsțuleris λόγον, subsțuleris analogon:si id,analogiam. quæ cùm inter se tanta sint cognatione,debebit subtilius audiri quàm dici expectare. id est, cùm dixero quid de vtroque,& erit commune,expectes dum ego in scribẽdo transferã in reliquum. Sed vt potius tu persequare animo, hæc fiunt in dissimilibus rebus. vt in numereis,si conluleris cum vno duo,si cum decem viginti. Nam quam rationem duo ad vnum habent,eandem habeut viginti ad decem. In nummeis in similibus , sic est ad vnum victoriatum denarius. sicut ad alterum victoriatum alter denariũs. Sic item in aliis rebus omnibus proportione dicuntur, in quo est: sic quadruplex natura , vt in progenie , vt est filius ad patrem , sic est filia ad matrem:& vt est in temporibus meridies ad diem , sic media nox ad noctem. Hoc poetæ genere in similitudinibus vtuntur. multum hoc acutissimè geometræ. hoc in oratione diligentius quàm alij ab Aristarcho grammatici: vt cùm dicunt proportione similia esse, amorẽ amori,dolorem dolori. Cùm item dissimile esse videant amorẽ dolori, quòd est alio casu, itẽ dolorẽ dolori.sed dicũt quodà similibus nõnumquam rationes habent implicatas duas, vt sit vna directa,altera transuersa.Quod dico,apertius sic fiet. Esto sic expositos esse numeros,vt in primo versu sit vnum,duo,quattuor: in secundo,decem,viginti, quadraginta:in tertio,centum,ducenta,quadringẽta.In hac formula numerorũ duo inerunt quos dixi λόγους,qui diuersas faciunt analogias,vnus duplex,qui est in obliqueis versibus,quod est vnus ad duo sic duo ad quattuor: alter,decẽplex,in directeis ordinibus: quod est vnus ad decem , sic decem ad centum. Similiter in verborum declinationibus est biuium, quod ab recto casu in recto : ita vt formulam similiter efficiant: quòd sit primo versu hic albus,huic albo,huius albi. secundo, hæc alba,huic albæ, huius albæ. tertio, hoc album, huic

huic albo,huius albi. Itaq; fiunt per obliquas declinationes ex heis analogiæ hoc genus.

** Desunt quædam.**

albius,atrius:albio, atrio:per directas declinationes,albius,atrius:albia,atria: quæ scilicet erit particula ex illa ducenaria tria, quæ scilicet cētenaria formula analogiarū,de qua suprà dixi. ¶ Analogia quæ dicitur,eius genera sunt duo. Vnū *diiunctum* sic est, vt vnū ad duo,sic decē ad viginti:alterū *coniunctū*, sicut est vnū ad duo,sic duo ad quattuor:in hoc q̄ duo bis dicūtur:& tum cōferimus ad vnum, & tum cū quattuor. Hoc quoque, natura dicitur quadruplex. sic à septē chordeis citharæ,tamen duo dicuntur habere terrachorda: quòd quemadmodum crepat prima ad quartā chordā,sic quarta ad septimā respōdet:media est alterius prima,alterius extrema. ¶ Medici,in ægroteis septimos dies qui obseruāt quarto die,ideò diligentius signa morbi aduertunt, quòd quam rationē habuit primus dies,ad quartum,eandem præsagit habiturū qui est futurus ab eo quartus,& qui est septimus à primo. *Quadruplices deiunctæ sunt in casibus vocabulorum.* vt rex regi: *coniunctæ sunt triplices in verborum tribus temporibus*, vt legebā, lego,legā. quòd quā rationē habet legebam ad lego,hanc habet lego ad legā. In hoc ferè omnes homines peccant, q̄ perperam tribus temporibus hæc adiiciunt, cùm proportione volunt pronūtiari. Nam cùm sint verba alia, infecta,vt lego & legis:alia,perfecta, vt legi & legisti:& debeant sui cuiusque generis in coniungendo copulari:& cùm rectè sit ideò lego ad legebam,non rectè est lego ad legi: quòd legi significat quid perfectum, vt hoc, tutudi,pupugi:tundo,pungo: tundam, pungam. item necatus sum,verberatus sum: necabor,verberabor. Iniuria reprehendunt, q̄ infecti inter se similia sunt, & perfecti inter se,vt tundebam,tundo,tundam: & tutuderā, tutudi,tutudero. Sic amabar,amor, amabor: & amatus eram,amatus sum,amatus ero. Itaque reprehēdunt,qui cōtra analogias dicūt cur dispariliter in tribus tēporibus dicantur quædā verba natura,cùm quadruplex sit natura analogia. Id nonnunquam, vt dixi,pauciores videtur habere partes, sic etiā alias plureis:vt cùm est, quēadmodum ad tria vnū & duo,sic ad sex duo & quattuor. quæ tamen quadripartita cōprehenditur forma, q̄ bina ad singula cōferuntur. quod in oratione quoque nonnunquā reperietur. Sicut Diomedes confertur Diomedibus,sic dicitur ab Herculeis Herculibus. & vt hæ heic ab vno capite à recto casu in duos obliquos desçendunt casus:sic contrà multa à duobus capitibus recti casuum confluunt in obliquum vnum. Nam vt ab heis rectis,hei Bœbiei, hæ Bœbiæ, fit heis Bœbieis: sic est ab heis, hei Cœliei, hæ Cœliæ,heis Cœlieis. A duobus similibus similiter declinātur:vt fit in heis,nemus,olus:nemora,olera. Alia à dissimilibus similiter declinantur:vt in articuleis ab hic,iste: hunc,istū. *Analogia fundamenta habet*, aut *à voluntate* hominum,aut *à natura verborum*,aut *re vtraque*. *Voluntatem* dico,impositionē vocabulorū *naturā*,declinationem vocabulorum,quò decurritur sine doctrina. Qui impositionem sequetur,dicet:si simile in recto casu dolus & malus:fore in obliquo,dolo & malo:si naturam sequetur,si sit simile in obliqueis Marco,Quincto,fore vt sit Marcum,Quinctum. Qui vtrūque sequetur,dicet,si sit similis transitus,vt est in seruus serue, fore vt sit item in ceruus cerue. Commune omnium est,vt quatuor figuras vocis habeat proportione declinatus. *Primum* genus est ortum ab similitudine in rectеis casibus: *secundum* ab similitudine quæ est in obliqueis: *tertiū* à similitudine quæ est in transitibus de casu in casum. Primo genere ab impositio ad naturam proficiscuntur:in secundo,cōtrà:in tertio,ab vtroq; Quocirca etiā hoc tertiū potest bifariā diuisum esse:tertium & quartum dici, q̄ in eo vt prosas,& rosas potest dici. qui initia faciet analogiæ,impositiones ab heis obliquas figuras declinare habebit:qui naturam,cōtra. qui ab vtraque,reliquas declinationes ab huiusmodi transitibus. Impositio est in nostro dominatu,nos in natura. quemadmodum enim quisque vult,imponit nomē,at declinat quē admodum vult natura. Sed quoniam *duobus modeis imponitur vocabulum*, aut re singulari, aut multitudine:singulari,vt cicer, multitudinis,vt scalæ. Nec dubiū est quin ordo declicatuū,in quo res singulares declinantur,solæ ab singulari aliquo casu proficiscantur,vt cicer,ciceri,ciceris:itē contra in eo ordine qui multitudinis erit solùm,quin à multitudinis aliquo casu ordiri cōueniat,vt scalæ, scaleis, scalas. Aliud videndū est, cùm duplex natura copulata,ac declinatuum bini fiant ordines,vt est Mars, Martis. Vnde autē ratio analogiæ debuit ordiri, vtrum ab singulari re in multitudinē,an contrà? neq. enim si natura ab vno ad duo peruenit:idcirco nō potest amplius esse in docēdo posterius, vt inde incipias,vt quod sit prius ostendas. Itaque illi qui de omni natura disputant, atque ideò vocantur physici, tamē ex heis ab vniuersa natura profecti,retróque esse principia mūdi ostendunt. Oratio cùm ex littereis cōstat, tamē eā grāmatici littereis ostenderunt. quare in demōstrando,quoniā potius profecisse oportet ab eo qđ apertius est,q̄ ab eo quod prius est, & potius ab incorrupto principio,ab natura rerū, quàm ab libidine hominum. Et hæc tria quæ sequenda magis sunt, minus sunt in singularibus quàm in multitudine,

commodius potest ordiri,quòd in heis principiis minus orationis verbeis fingẽdeis, verborum forma,facilius singularia videri posse quàm ex singularibus multitudinis: hæc ostendunt,trabes,trabs:duces,dux. Videmus enim ex heis verbeis,trabes, duces,de extrema syllaba E literam excluſam,&ideò in singulari factum esse trabs,dux. Contrà ex singularibus nõ tam videmus quemadmodum facta sint ex B & S trabs,ex C & S dux. Si similitudinis rectus casus fortè figura corrupta erit (id quod accidit rarò) prius id corrigemus quàm inde ordiemur.obliqueis adsumere oportere figuras eas quæ non erunt amiguæ,siue singulares, siue multitudinis; ex quibus id cuiusmodi debẽt esse,perspici possint. Nam nunquam alterum ex altero videtur:vt Chrysippus scribit,quemadmodum pater ex filio,& filius ex patre, neque minus in fornicibus propter sinistrã dextra stat, quàm propter dextram sinistra. Quapropter,vt ex rectis casibus obliqui,& ex obliqueis recti, & ex singularibus multitudines,& ex multitudinis singulares nonnunquam recuperari possunt:principium id potissimum sequi debemus,vt in eo fundamentum sit in natura, quòd in declinationibus ibi facilior ratio. Facile enim est animaduertere peccatum magis cadere posse in impositiones eas quæ fiũt plerumque in rectis casibus singularibus: quòd homines imperiti & dispersi vocabula rebus imponunt,quocũque eos libido inuitauit.natura incorrupta est plerumque sua pte sponte,nisi qui eam vsu inscio deprauauit. Quare siquis principium analogiæ potius posuerit in naturalibus casibus quàm in impositiueis,non multa in consuetudine occurrent,& vt à natura libido humana corrigitur,non ab libidine natura, quòd, qui impositionem sequi voluerint, facient contrà. sin à singulari quis potius proficiscí volet,id illum facere oportebit ab sexto casu, qui est proprius. Latineis enim non est casus alius. Heis litterarum discriminibus facilius reliquorum varietatem discere poterit, quòd ij habent exitus aut in A,vt ab hac terra:aut in E, vt ab hac lãce?aut in I,vt ab hoc leui: aut in O,vt ab hoc cælo:aut in V,vt ab hoc versu.Igitur ad demonstrandas declinationes biceps vna hæc. ¶ Sed quoniam *vbi analogia, tria*:vnum,quod *in rebus*,alterum,quod *in vocibus*:tertium,quod *in vtroque*:duo priora simplicia,tertium duplex: animaduertendũ hæc quam inter se habeant rationem. *Primùm* ea quæ sunt discrimina in rebus, partim sunt quæ ad orationẽ non attineant, partim quæ pertineant Non pertinent,vt ea quæ obseruant in ædificiis & signeis faciendeis ceteríque rebus artifices:è queis vocantur aliæ, harmonicæ:sic itẽ aliæ nominibus aliis: sed nulla harũsit loquẽdo pars ad orationẽ.Quæ pertinent res, eæ sunt quæ verbeis dicuntur proportione,neque à similitudine quoq.vocũ declinatus habẽt. vt Iuppiter, Marspiter: Ioui,Marti.Hæc enim genera nominũ & numero & casibus similia sunt,proportione. similia inter se,quòd vtraque nomina sunt, & virilia sunt,& singularia, & casu nominãdei & dandei. *Alterũ* genus vocale est,in quo voces modò sunt proportione similes, non res:vt biga,bigę,nuptia,nuptiæ.Neque enim in heis res singularis subest vna, cùm dicitur biga,quadriga. neque ab heis vocibus quæ declinata sunt,multitudinis,significant quid quam. Ideò quòd omnia multitudinis quæ declinãtur ab vno:vt à merula,merulæ, sunt eiusmodi vt singulari subiungantur: sic merulæ duæ,caculæ tres,faculæ quattuor. Quare cùm idẽ nõ possit subiungi: cùm dicimus vnæ bigæ, quadrigæ duæ, nuptiæ tres, sed ꝑ eo vnę bigę,binę quadrigæ, trinę nuptiæ: apparet nõ esse biga, & quadriga,& bigæ,& quadrigæ: sed vt est huius ordinis vna,duæ, tres,principium vna:sic in hoc ordine altero, vnæ,binæ,trinæ,principium vna: sic in hoc ordine altero,vnæ,binæ, trinæ, principiũ est vnæ.*Tertium* genus,est illud duplex quod dixi,in quo & res & voces similiter proportione dicũtur:vt bonus,malus:boni,mali.dequorũ analogia & Aristophanes & alij scripserunt.Etenim hæc denique perfecta,vt in oratione illæ duæ simplices inchoatæ analogiæ, de quib.tamẽ separatim dicã,quòd heis quoque vtimur in loquẽdo.Sed prius de perfecta in qua & res & voces quadã similitudine cõtinẽtur.cuius genera sunt tria:vnũ,*vernaculũ* ac dominatũ:alterũ,*aduentitiũ*:tertiũ,*nothum*, ex peregrino heic natũ. *Vernaculũ* est, vt sutor,& pistor:sutori,& pistori. *Aduentitiũ* est, vt Hectores, Nestores, Hectoras, Nestoras. Tertiũ illud *nothum*,vt Achilles, & Peleus,de genere multi vtũtur,nõ modò poetæ,sed etiã plerique.hæc primò omnes qui soluta oratione loquũtur,dicebant,vt quæstorẽ, prætorẽ, sic Hectorẽ,Nestorẽ. Itaque Ennius ait,Hectoris natũ de muro Troiano iactari.Actius hoc in tragœdiis largius à prisca cõsuetudine mouere cœpit, & ad formas Græcas verborũ magis reuocare. & à quo Valerius ait, Actius Hectorẽ nollet facere, Hectora mallet.quòd aduentitia pleraque habemus Græca,secutũ, vt de notheis Græcanicos quoque nominatos plurimum haberemus. Itaque vt heic alia Græca,alia Græcanica,sic analogię. è quibus quæ sic nothæ fiunt declinationes, de heis aliæ sunt priscæ,vt Bacchides,Chrysides:aliæ,minores,vt Chrysideis,Bacchideis aliæ,recentes,vt Chrysidas, Bacchidas: cùm heis omnib:tribus vtãtur nostri,maximè qui sequũturmedia in loquẽdo,offẽdũt minimũ ꝙ prima parũ similia vidẽ esse Græceis,vnd esſint translat a:tertia parũ similia nostreis.

4 ¶Omnis analogiæ fundamentum similitudo quædam, vt dixi. quæ solet esse in rebus, in vocibus, & in vtroque: in qua harũ parte cumque sit in ferendo, & cuiusmodi, videndum. Nam, vt dixi, neque rerum, neque vocis similitudo ad has dupliceis, quæ in loquendo quærimus, separatim satis est, quod vtraque parte opus est simili, analogias verborum exprimendas: quas ad loquendum vt perducas, accedere debet *vsus*. Alia enim ratio qua facias vestimẽtum, alia, quemadmodum vtare vestimento. *Vsui species* videntur esse *tres*: vna, *consuetudinis veteris*; altera *consuetudinis huius*; *tertia autem, neutra*. *Vetera*, vt casseus furus, casci furi. *Huius consuetudinis*, vt albus, caldus: albo, caldo. *Neutra*, vt scala, falera, scalam, faleram. Ad quas accedere potest *quarta*, quæ est *mixta*, vt amicitia, inimicitia: amicitiam, inimicitiam. *Prima* est, qua vsi antiqui, & nos reliquimus: *secunda*, qua nunc vtimur: *tertia*, qua vtuntur poetæ. ¶Analogia non item ea definienda *quæ dirigitur ad naturam* verborum, atque illa *quæ ad vsum loquendi*. Nam *prior* definienda sic, Analogia est verborum similium declinatio similis. *Posterior* sic, Analogia est verborum similiũ declinatio similis, non repugnante consuetudine communi. Ad quã harum duarum ad extremum additum erit hoc: ex quadam parte: *poetica analogia* erit definita. harum *primam* sequi debet populus, *secundam* omnes singuli è populo: *tertiam* poetæ. ¶Hæc diligentius quàm apertius dicta esse arbitror. sed non obscurius quàm de re simili definitiones grammaticorum sunt, vt Arusini, Aristodemi, Aristoclis, item aliorum. quorum obscuritates eo minus reprehendendæ, quòd pleræque definitione re incognita propter summam breuitatem, non facilè perspiciuntur, nisi articulatim sit explicata. Quare magis apparebit si erit apertè de singuleis partibus: quid dicatur *verbum*, quid *similitudo verbi*, quid *declinatio*, quid *similitudo declinationis, non repugnante consuetudine communi*, quid *ex quadam parte*. ¶*Verbũ* dico, orationis vocalis partem, quæ sit indiuisa & minima, si declinationem naturalem habeat. Similem, verbum verbo, tum quom & res, qua significatur, & in figura transitum declinationis parilẽ. *Declinatio* est cùm ex verbo in verbũ, aut ex verbi discrimine, vt transeat mens, vocis cõmutatio fit aliqua. ¶*Similitudo declinationis*, cùm item ex aliqua figura in figuram trãsit vt id transit cum quo cõfertur. ¶Adiectum est, *non repugnante consuetudine communi*: quòd quædam verba contra vsum veterem declinata patietur, vt passa Hortensium dicere pro has ceruices, ceruix: quædam nõ, vt si dicas pro fauces, faux. Vbi additur, *ex quadam parte*, significat non esse in consuetudine in heis verbeis omneis parteis: vt declinatum amo, iuuo: amor, iuuor.

5 ¶Qvid videretur analogia in oratione, & quas haberet species, & quæ de heis sequenda viderentur, vt breui potui, informaui. ¶Nunc in quibus non debeat esse, ac proinde ac debeat, soleat quæri, dicam. Ea ferè sunt quattuor genera: *Primùm* in id genus verbeis quæ non declinantur, analogia non debet quæri, vt in heis, nequam, mox, vix. De heis magis in alio quàm in alio eratur verbo. dicunt enim non habere casus mox & vix, nequam habere: quòd dicamus, hic nequam, huius nequam, huic nequam: cùm intelligimus, aut hominis eius quem volumus ostendere esse nequam, dicimus casus, & ei præponimus non, cuius putamus nequitiam. Quod vocabulum factum, vt ex non & volo, Nolo: sic ex ne & quidquam, item media extrita syllaba, coactum est Nequam. Itaque vt eum quem putamus esse nõ hili dicimus Nihili; sic in quo putamus esse nequidquam, dicimus nequam. ¶*Secundò*, si vnum solum habent casum in voce, quod non declinentur, vt literæ omnes. ¶*Tertiò*, si singularis est vocabuli series, neque habet cum qua comparari possit, vt esse putant caput, capitis, capite. ¶*Quartùm*, si ea vocabula quæ conferuntur inter se, rationem habent quam oportet, vt socer, socrus; socerum, socrum.

6 ¶Contra in quibus debeat quæri analogia, ferè totidẽ gradus debent esse coniuncti. *Primum*, vt sint res: *secundum*, vt earum sit vsus: *tertium*, vti hæ res vocabula habeant: *quartum*, vt habeant declinatus naturaleis. *De primo gradu* quod natura subest & multitudinis & singularis; dicimus hei asses, hosce asses, hic as, hunc assem: contra quòd in numereis finiteis multitudinis natura singularis non est, dicimus hei duo, & hei tres: heis duobus, heis tribus: ¶*Secundo gradu* si est natura, neque est vsus, id genus vt sit discriminandum, vt fit in faba, & id genus. Non enim opus fuit, quæ vt in seruei, item ex parte & vniuersa nominamus.

* *Desunt quædam.* *.

Liber X.

*

Liber XI.

Rure ordinatum arbustum. *Ex Sosipatr lib.* I.

Horum poematorum, his poematis, *Ex eodem libro.*

Catinuli. *Ex eodem libro.*

Sit per omnes casus. *Ex eodem libro.*

Liber XII.

*

Liber XIII.

Oliuo & osbo. *Ex Sosipatro lib.* I.

LIBER XIV.

*

LIBER XV.

*

LIBER XVI.

*

LIBER XVII.

*

LIBER XVIII.

Quibus nos in hoc libro proinde, vt nihil interſit, vtemur indiſcriminatim. *Ex Nonio Marcello Indiſcriminatim.*

LIBER XIX.

*

LIBER XX.

*

LIBER XXI.

*

LIBER XXII.

Rure veni. *Ex Soſipatro libro* 1.

LIBER XXIII.

*

LIBER XXIV.

Proloquium eſt ſententia, in qua nihil deſideratur. *Ex* 16. *Gellij* 8.

Quom inde haurierint. *Ex Priſciano libro* 10.

Incerti libri.

Quare in huiuſmodi locis poni oportet, notam in tranſuerſum inter ſyllabas frequẽtius ad extremum verſum ſenarium,& ſimiles,ſi pro longa,breuem habebunt,vt in hoc: Amicus ſummus meus & popularis Geta. *Ex Rufino de metris Terentij.*

*

Caput quod ab eo capiunt initium ſenſus ac

nerui. *Ex Lactantio de opificio Dei.v.5.*

*

In priore verbo graues proſodiæ quæ fuerũt, manent: reliquæ mutant. *Ex Lactantio* 18. *v.12.ex* 2. *ad M. Marcellum.*

*

Semel minúſne,an bis minus ſit,non ſcio.

An vtrumque horum, vt quondam audiui dicier.

Ioui ipſi regi noluit concedere. *Ex* 12. *Gell.6.*

*

Id præſente legatis omnibus, exercitu pronunciat. *Ex Donato act.4.ſcena* 3. *Eunuchi.*

*

Fixum. *Ex Diomede.*1.*c.*4.

*

Varro ait,Alia ex Græco ſumpta ex maſculino in femininum tranſire, & A litera finiri: ὁ κοχλίας,hæc cochlea,ὁ χάρτης,hæc charta, ὁ γαυσάπης, hæc gauſapa. *Priſcianus lib.*7.

*

Varro in libris ad Ciceronem ait iuuenior & ſenior comparatiui ſunt per diminutionem:ſenior non ſatis ſenex:iunior non ſatis iuuenis vel intra iuuenem:ſicut pauperior, intra pauperem. *Ex Seruio in* 5. *&* 6. *Aeneid.*

*

Varro ait quatuor foraminum fuiſſe libras apud antiquos, & ſe vidiſſe libras quatuor foraminum. *Ex Acrone in artem poeticam Horatij.*

M.Varro in libro ſecundo ad Marcellum de Latino ſermone, æditimum dici oportere cenſet,magis quàm edituum: quòd alterũ ſit recenti nouitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. *Ex* 12. *Gelly* 10.

FINIS.

M. VERRII FLACCI QVÆ EXTANT.

De M. Verrio Flacco.

VERRIVS *Flaccus libertinus docendi genere maximè inclaruit.namque ad exercitanda discentium ingenia aequaleis inter se committere solebat,proposita non solùm materia,quam scriberent,sed & praemio,quod victor auferret,id erat liber aliquis antiquus, pulcher,aut rarior.Quare ab Augusto quoque nepotibus eius praeceptor electus transiit in Palatium cum tota schola.verum vt neque amplius posthac discipulum reciperet. Docuitque in atrio Catilinae domus,quae pars Palatij tunc erat: & sestertia centena in annum accepit.Decessit ætatis exactæ sub Tiberio.Statuam habet Prænestæ in inferiore fori parte contra hemicyclum,in quo fastos a se ordinatos,& marmoreo parieti incisos publicarat.* Ex Suetonio de Grammaticis.

Scribonius Aphrodisius Orbilij seruus,atque discipulus mox a Scribonia Libonis filia,quae prior Augusti vxor fuerat,redemptus,& manumissus docuit,quo Verrius,tempore. cuius etiam libros de Orthographia rescripsit non sine insectatione studiorum,morumque eius. Ex eodem.

Marcum quidem Antonium,vt insanum increpat Augustus,quasi ea scribentem,quae mirentur potius homines,quam intelligant &c.Tuque dubitas, inquit,Cimberne, Annius, an Verrius Flaccus imitandi sint tibi:ita vt verbis,quae Crispus Sallustius excerpsit ex originibus Catonis,vtaris?an potius Asiaticorũ oratorũ inanibus sententiis verborũ volubilitas in nostrum sermonẽ transferenda. Ex eod.in Aug.c.86.

Ante obitum Augusti anno quarto Athenodorus Tarsẽsis Stoicus philosophus,& M.Verrius Flaccus grammaticus,insignes habentur. Ex Euseb.in Chron.

M. VERRII FLACCI RERVM MEMORIA DIGNARVM.

LIB. I.

VERRIVS hoc libro refert,cur dicatur versus ille ex Hesiodo,Malum consiliũ consultori pessimum est. Statua Romae in comitio posita Horatij Coclitis fortissimi viri de caelo tacta est. Ob id fulgur piaculis lucdum aruspices ex Etruria acciti inimico atque hostili in populum Romanum animo instituerant eam rem contrariis religionibus procurare.Atque illam statuam suaserunt in inferiorem locum perperam trãsponi. quem sol oppositu circum vndique aliarum aediũ nunquam illustraret.quod cum ita fieri persuasissent,delati ad populũ proditique sunt. &cum de perfidia confessi essent,necati sunt. constitiitque eam statuam perinde, vt verae rationes post compertæ monebant,in locũ editum subducendam,atque ita in area Volcani sublimiori loco statuendam. Ex qua re bene,& prospere reipub.cessit. Tunc igitur quod in Etruscos aruspices male consulentes animaduersum, vindicatumque fuerat: versus hic senarius scite factus, cantatúsque esse pueris vrbe tota fertur. *Ex Gell.lib.5.c.18.*

INCERTI LIBRI.

PLVRIMAS prodidit Verrius mortes repentinas. *Ex Plin.lib.12.c.71.*

Roma plurimos elephantos vidit anno quingentesimo secundo, victoria L.Metelli Pontificis in Sicilia de Poenis captos CXLII. fuere transuecti ratibus, quas doliorum consertis ordinibus imposuerant.Verrius eos pugnasse in circo, interfectosque iaculis tradit penuria consilij: quoniã neque ali placuisset,neque donari regibus. *Ex eod.lib.13.c.6.*

Tenuissimũ muraenistergus,cõtra anguillis crassius, eoque verberari solitos tradit Verrius praetextatos, & ob id multam his dicit non institutam. *Ex eodem 9.c.3.*

Populum Romanum farre tantum e frumento trecentis annis vsum Verrius tradidit. *Ex eod.lib.18.c.7.*

Verrius Flaccus auctores ponit,quibus ete

dat in oppugnationibus ante omnia solitum a Romanis sacerdotibus euocari deum, cuius in tutela id oppidum esset, promittique illi eundem; aut ampliorem locum apud Romanos, cultumve. *Ex eod. lib. 28. c. 2.*

Tunica aurea triumphasse Tarquinium Priscum Verrius tradit. *Ex eod. lib. 23. c. 3.*

Enumerat auctores Verrius, quibus crede re sit necesse: Iouis ipsius simulacri facie diebus festis minio illini solitam, triumphantumque corpora. Sic Camillum triumphasse. Hac religione etiam nunc addi in vnguenta caenae triumphalis: & a Censoribus in primis Iouem mirandum locari. *Ex eod. lib. cap. 7.*

Verrius Flaccus ait, cum populus Ro. pestilentia laboraret, esseturque responsum id accidere, quod dij despicerentur: anxiam vrbem fuisse, quia non intelligeret nr oraculum: euenisseque, vt Circensium die puer de caenaculo pompam superne despiceret, & patri referret, quo ordine secreta sacrorum in arca pilenti composita vidisset. Qui cum rem gestam senatui nunciasset; placuisse velari loca ea, qua pompa veheretur; atque ita peste sedata puerum, qui antiquitatem sortis absoluerat, togae praetextae vsum minus impetrauisse. *Ex Macrob. lib. 1.*

M. VERRII FLACCI
SATVRNVS.

SATVRNALIORVM dies apud Graecos quoque festi habentur. *Ex Macrobio libro 1. Saturn.*

Dilucide me de constitutione Saturnaliorum scripsisse arbitror. *Ex eod. lib.*

Cur autem Saturnus ipse in compedibus visatur, Verrius Flaccus causam se ignorare dicit. *Ex eod. lib.*

XII. kal. Ian. feriae sunt Diuae Angeroniae, cui Pontifices in sacello Volupiae sacrum faciunt: quam Verrius Flaccus Angeroniam dici ait, quod angoret, ac animorum sollicitudines propitiata depellat. *Ex eod. lib.*

M. VERRII FLACCI
DE OBSCVRIS CATONIS.
LIB. I.

LIB II.

IN eo libro scriptum inuentum est, receptitium seruum dici nequam, & nulli pretij, qui, cum venum esset datus, redhibitus ob aliquod vitium, receptusque sit. Propterea, inquit, seruus eiusmodi sectari maritum, & flagitare pecuniam iubebatur. vt eo ipso dolor maior, & cotumelia grauior viro fieret, quod eum seruus nihili petendae pecuniae causa compellaret. Cum pace autem, cunque venia istorum, si qui sunt, qui Verrij Flacci auctoritate capiuntur, dictum hoc sit. receptitius enim seruus in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est, quam Verrius scripsit. *Ex Gellio libro 17. c. 6.*

M. VERRII FLACCI
DE VERBORVM SIGNIFICATIONE
LIB. I.
LIB. II.
LIB. III.
LIB. IIII.

VERRIVS hoc libro dies, qui sunt postridie kalendas Nonas, Idus, quos vulgus imperite nefastos dicit: propter hanc causam dictos, habitosque atros esse scribit. Vrbe, inquit, a Gallis Senonibus recuperata L. Atilius in senatu verba fecit, Q. Sulpitium TR. MIL. ad Alliam aduersus Gallos pugnaturum, re diuinam dimicandi gratia postridie Idus feciisse: tum exercitum populi Romani occidione occisum. & post diem tertiu eius diei vrbem praeter Capitolium captam esse. Complureseque alij senatores recordari sese dixerunt, quotiens belli gerendi gratia res diuina postridie kalendas, Nonas, Idus a magistratu populi Rom. facta esset: & eius belli proximo deinceps prælio reipublicae malam gestam esse. Tum Senatus eam rem ad Pontifices reiecit, vt ipsi, quod videretur, statuerent. Pontifices decreuerunt nullum iis diebus sacrificium recte futurum. *Ex Gell. lib. 5. c. 17.*

Historiam ab annalibus quidā differre eo putant, quod, cum vtrumque sit rerum gestarum narratio, earum tamen proprie rerum sit historia, quibus rebus gerendis interfuerit is, qui narret, eamque esse opinionem quorundam Verrius refert. Ac se quidem dubitare super ea re dicit. Posse autem videri putat nonnihil esse rationis in ea opinione. quod historia Graece significat rerum cognitionē praesentium. Sed nos audire soliti sumus, annales omnino id esse, quod historiae sint: historias nō omnino esse id, quod annales sint. *Ex Gell. libro 5. c. 18.*

LIB. V.

SALVA *res est, dum saltat senex*, quare parasiti Apollinis in scaena dictitent, causam Verrius in libro quinto, quorū prima est P litera, reddidit. Quod C. Sulpicio, C. Fuluio Cō sulibus &c. At in hoc libro refert Sinnij Capitonis verba &c. Quam inconstantiam Verrij nostri non sine rubore retuli. *Ex Festo verbo saluares est.*

LIB. VI.

IN-

INCERTI LIBRI EX FESTO VEL PAVLO.

BELLITVDINEM ficut magnitudinem Verrius (alias Varus) dixit.

Impetum, induſtriam, indulgentem perinde compoſita ait Verrius, atque impunis, & immunis, mihi non ſatis perſuadet.

Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, vt ait Verrius, in clibano ante, quã percoquatur, decidit in carbones, cineremque. &c.

Mater, Matuta, manes, mane, matrimoniũ, materfamiliae, matertera, matrices, materiae dictae videntur, vt ait Verrius, quia ſint bona, &c.

Matronae a magiſtratibus non ſummouebãtur &c. quã ob cauſam ait Verrius..... nec viri earum ſedentes cum vxoribus in vehiculo, deſcendere cogebantur.

Mendicũ dici Verrius putat a mente eius, quem fefellerit fortuna: vel quod precetur quemque; vt vitæ ſuæ medeatur cibo.

Metaphoram quam Græci vocant, nos tralationem, id eſt domo mutuatum verbũ, quo vtimur, inquit Verrius, &c.

Naucum ait Ateius Philologus poni pro nugis, &c. Quidã nucis iuglandis, quam Verrius iuglandum vocat, medium, velut diſſepimentum, &c.

Occare, & occatorem Verrius putat dictũ ab occaedendo, quod caedat grandis globos terrae. cum Cicero venuſtiſſimae dicat ab occaecando fruges ſatas.

Orcum quem dicimus, ait Verrius ab antiquis dictum vragum &c. ſed nihil affert exemplorum &c.

Oſcos, quos dicimus, ait Verrius Opſcos antea dictos teſte Ennio, cum dicat: De muris res gerit Opſcus. Adiicit etiam, quod ſtuprum inconceſſae libidinis obſcena dicantur ab eius gentis conſuetudine inducta. Quod verum eſſe non ſatis adducor &c.

Pedum eſt quidem baculum incuruũ &c. Sed in eo verſu, qui eſt in Iphigenia Ennij, Procede. gradum proferre pedum, nitere. ceſſas? id ipſum iaculum ſignificari cũ ait Verrius; mirari ſatis non poſſum. &c.

Percunctatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico vſu etc. ob quã cauſam ait Verrius etiam ſecundam ſyllabam per O ſolere ſcribi. Mihi id falſum videtur. &c.

Piari eos, veluti proprio verbo ait Verrius, qui parum ſint animati. etc.

Pictor Zeuſis riſu mortuus, dum ridet effuſe pictam a ſe anũ γραῶ. Cur hoc loco relatum ſit a Verrio, cum de ſignificatu verborum ſcribere propoſitum habuerit, equidem non video. etc.

Praedia rurſus Verrius vocari ait ea remedia, quae data Caecilia etc. ea vocari ait, quod mala prohibeant.

Praerogatiuae cẽturiae dicuntur etc. Verrius probabilius iudicat eſſe, & cum eſſent deſignati a praerogatiuis, in ſermonem res veniret etc.

Profanum, quod nõ eſt fanum etc. vt Verrius etc. cuius opinionem neque in hoc, neque in alijs cõpluribus refutare minime neceſſe eſt. Cum propoſitum habeam ex tanto librorum eius numero intermortua iam, & ſepulta verba, atque ipſo ſaepe cõfitente nullius vſus, atque auctoritatis praeterire: & reliqua quam breuiſſime redigere in libros admodum paucos. Ea autem, de quibus diſſentio, & aperte, & breuiter, vt ſciero, ſcripta in his libris meis inuenientur, inſcribuntur:

PRISCORVM VERBORVM CVM EXEMPLIS.

Quatere ſuſpenſum, & vicinum rei alicuius motum ſignificat: non, vt Verrius putat, ferire etc.

Refert cum dicimus, errare nos ait Verrius. eſſe enim rectũ Rei fert etc. ſed eſſe iam vſu poſſeſſum.

Repagula ſunt, vt Verrius ait, quae patefaciundi gratia ita figuntur, vt ex contrario quae oppangantur, etc.

Repaſtinari ager is dicitur, vt Verrius exiſtimat, cuius natura mutatur fodiendo etc.

Repudium Verrius ait dictum, quod fit ob rem pudendam. etc.

Rhegium appellare oportere ait Verrius id municipium, quod in freto e regione Siciliae eſt etc.

Romuliam tribum etc.. . niſſe ait Verrius ... etc.

Ruſcum eſt, vt ait Verrius, amplius paullo herba, & exilius virgultis etc.

Sacram viam quidam appellatam eſſe exiſtimant etc. nec appellari debere ait Verrius, ſed diſiunctè, vt ceteras vias Flaminiam, Appiam, Latinam; vt ne nouam viam quidẽ, etc.

Salicem Verrius virgulti genus non arboris dicit. & ridicule interpretatur. dictũ, quod ea celeritate creſcat, vt ſalire videatur.

Salinum in menſa pro aquali ſolitum eſſe poni ait cum patella: quia nihil aliud ſit ſal, quam aqua.

Sas Verrius putat ſignificare eas, auctore Ennio. etc. cum ſuas magis videatur ſignificare. etc.

Satis verbum Verrio melius fuit praeterire, vt mihi videtur, quam tam abſurdas opiniones ſuas de eo recitare, quas ſciens praeterij, tam Hercules, quã de ſcabro, quod proximum ſequebatur.

Scraptae dicebantur nugatoriae,ac despiciendae mulieres, vt ait Verrius, ab ijs, quae screa ijdem appellabant etc.

Scurrae vocabulum Verrius ineptissime aut ex Graeco tractū ait, quod est σκυβάζειν, aut a sequendo,cui magis adsentitur etc.

Senonas Gallos Verrius ait existimare appellari,quia noui venerint etc.

Serilla Verrius appellari putat nauigia Istrica etc. cum ἀφελκτικῶς, & ficto vocabulo vsus sit etc.

Sertorem quidam putant dictum a prendendo etc. quod totum Verrius ἀπιθάνως introduxit.

Silicernium Verrius existimat etc.

Solea,vt ait Verrius,est nō solum ea,quae solo pedis subijcitur ; sed etiam pro materia robusta etc.

Solida sella etc..... bant inquit Verrius quod ..... absurde,vt mihi videtur,etc.

Solla appellantur sedilia etc. quae, vt ait Verrius,omnia dicta sunt a sollo etc.

Spondere Verrius putat dictū,quod sponte sua,id est voluntate , promittatur. Deinde oblitus inferiore capite sponsum & sponsam ex Graeco dictam ait etc.

Stellionem g ..... Verrius dic.... etc.

Stipatores ait dictos a stipe etc.

Suburam Verrius alio libro a pago Succusano dictam ait:hoc vero maxime probat eorum auctoritate etc.

Superuacaneum u ..... cludit Verrius ab u . . . etc.

Taenias Graecam vocem sic interpretatur Verrius, vt dicat ornamentum esse laneum capitis honorati etc.

Talionis mentionem fieri in duodecim ait Verrius etc.neque id,quid significet,indicatiputo quia notum est.etc.

Taminia, vua siluestris generis videtur Verrio dicta.quae tam mira fit,quā minium.

Tarquitias scalas etc. appellatas esse ait vulgo existimari Verrius.

Tartarino cum dixit Ennius,horrendo,& terribili Verrius vult accipi. a Tartaro , qui locus apud inferos.

Tentipellium Artorius putat esse calciamentum etc.Titinium ait Verrius existimare id medicamentum esse etc. cum ille τερπνῶς dixerit.

Tōsillam esse Verrius ait palū dolatū etc.

Tumultū dici ait Verrius,qui ab alijs oriatur,quam ab Italicis,& Gallicis hostibus etc.

Turrhenos Etruscos appellari solitos ait Verrius,a Turrheno duce Lydorum etc.

Vacerram Verrius,& alij complures vocari dicunt, stipitem, ad quem equos solebant religare.

Vineae,vt Verrius praecipit,quod vini feraces sint.etc.

M. VERRII FLACCI EPISTVLAE.

NAM crebro in antiquis lectionibus inuenitur,sicut in epistulis probat Verrius Flaccus exemplis,auctoritate, ratione dicens in aduerbiis pro V, O plerumque maiores ponere consuetos. & sic pro Huc Hoc, veteres dicere solebant , sicut pro illuc, illo dicimus. *Ex Seruio lib.8. Aen.*

M. VERRII FLACCI CARMINA.

BLANDITVSQ. labor molli curabitur arte. *Ex Prisc.lib.8.*

INCERTA VERRII FLACCI.

SAEVITIAQ. eorum abominaretur ab hominibus. *Ex Prisc.lib.8.*

Festinat a fando dicitur:quoniam isti ignauiores,qui nihil perficere possunt,plus verborum,quam operae habēt.) Sed id nimis coactum, atque absurdum videtur, inquit Gellius. *Ex Gell.lib.16.cap.14.*

Caper ostendit de dubiis generibus. Verrium Flaccum posuisse,alecem hanc dicens. *Ex Prisc.lib.6.*

Alicam sine adspiratione dictam Verrius tradit,& sic multi dixerunt. *Ex Charis.lib.1.*

Helenius Acron Verrium dicit errare, qui putat hos ambo dici debere. *Ex eodem lib.*

Amoena loca Varro dicta ait,eo quod solum amorem praestent, & ad se amanda alliciant. Verrius Flaccus , quod sine munere sint, nec quidquam his officiat: quasi amunia, hoc est sine fructu , vnde nullus fructus exsoluitur. inde etiam nihil praestantes immunes vocantur. *Ex Isid.lib.14.cap.8.etym.*

Non negat Verrius Flaccus kal. Apr. postea cōstitutum, vt matronae Veneri sacrum facerent. *Ex Macrob.lib.1.Satur.*

Nonnulli etiam ex participiis putauerunt talia figurari. vt Verrius Flaccus , qui ab eo, quod est audens,audenter. *Ex Charis.lib.11.*

Camara dicuntur,vt Verrius Flaccus adfirmat,non camera per E. Sed Lucretius cameraeque caminis ex cratibus:etiam cameram dici posse ostendit. *Ex eodem lib.1.*

Incohaui ab inchoo dicēdum putat Iulius Modestus:quia sit compositum a caho initio rerum,quod Verrius (&) Flaccus in postrema syllaba aspirandum probauerunt. Cohum enim apud veteres mundum significat. *Ex Diome.lib.1.*

Clunes Verrius Flaccus masculino genere dici probat,quoniam in I S syllaba terminata omnia carētia nominatiuo singulari masculina sunt. vt panis, cinis, crinis, & similia. *Ex Charis.lib.1.*

Diligente. Verrius Flaccus, inquit Plinius, eorum nominum, quae N S finiuntur casu nominatiuo, ablatiuus in E dirigendus est. *Ex eodem lib.*

Differt fatigatus à fesso, vt Verrius ait, quod fatigatus, cum quis per alium laborare compellitur: fessus vero, cum quis labore deficit, vt lassus. *Ex dirmede 1.*

Nec hanc solum Romani meretricem colunt, sed Faulam quoque, quam Herculis scortum fuisse Verrius scribit, *Ex Lact. lib. 1c.xx.*

Verrius Flaccus sic distinxit: modica esse labra, labia immodica, & inde Labiones dici. *Ex Charis. lib. 1.*

Verrius lacte pro lac dicit. *ex eod. lib.*

Nonnulli synalephas quoque circa obseruandam scriptionem existimauerant. sicut Verrius Flaccus. vt vbicumque prima vox M littera finiretur, sequens à vocali inciperet; M non tota, sed pars illius prior tantum scriberetur, vt appareret exprimi non debere. *Ex Velio longo de Orthogr.*

Manibias per duo I dicendum, quia sunt a manibus, vt putat Verrius. sed & manubiae per V dici possunt. *Ex Charis. lib. 1.*

Nomenclator sine V dicitur, vt Verrius ait, velut nominis calator. *Ex eodem.*

Panis genitiuo plurali panum Verrius dixit. *Ex eodem.*

Polenta dici debet per O, cuius rei Verrius Flaccus rationem * * * vsus omnium poliatur. *Ex eodem.*

Cum autem quid hoc est hominis quaeritur, inquit, de alicuius quæro hominis qualitate * qui necesse * sit hic masculine dicendus est, vt Verrius ait. quoniam neutra in I & in V S non exeunt. *Ex eodē.*

Sal neutro genere Verrio etiam placuit. *Ex eodē.*

Porphyrio ex Verrio & Festo, in auguralibus, inquit, libris ita est, SANE SANCTEQVE. *Ex eodem. lib. 2.*

Verrij Flacci scripta ad hoc genus quaestionis pertinentia haec fuerunt: *Senatum* dici & pro loco, & pro hominibus. *ciuitatem* & pro loco, & oppido: & pro iure quoque hominum. & pro hominum multitudine. *tribus* quoque & *decurias* dici, & pro loco, & pro iure, & pro hominibus. *concionem* autem tria significare, locum, suggestúmque vnde verba fierēt: item significare coetum populi adsistentis: item orationem ipsam, quae ad populum diceretur. *Ex Gel. lib. xvij. cap. 7.*

Verrio Flacco videtur eandem esse apud nos V litteram, quae apud Græcos Y. namque his exemplis argumentatur, quod illi dicunt κύμινον, nos cumi num. quam illi κυπάρισσον, nos cupressum. illi κυβερνήτην, nos gubernatorem. nec non ex eiusmodi Theseus, Menoeceus, Peleus, & similibus adfirmat. *Ex Velio Longo de Orthogr.*

X, & Z Verrio Flacco placet mutas esse: quoniam a mutis incipiant, vna a C, altera a P* quod si quos mouet, quod in semiuocalem desinant: sciāt, inquit, Z litteram sic scribi ab iis, qui putant illam ex C & D* constare, vt sine dubio muta finiatur. *Ex eodem*

Ex Verrio Flacco Plinij lib. III. VII. VII. XIV. XV. XVIII. XXVII. XXIX. XXXIII. XXXIV. XXXV. *Ex Plin. lib. 1. de nat. hist.*

SEXTI POMPEI FESTI

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE FRAGMENTVM.

Ex vetustissimo exemplari Bibliothecæ Farnesianæ descriptum.

SCHEDÆ QVÆ FESTI FRAGMENTO DETRACTÆ APVD POMPONIVM LÆTVM EXTABANT.

Ex Bibliotheca Fulvi Vrsini.

In Sextum Pompeium Festum eiúsque fragmentum admonitio ad Lectorem.

M. Verrius Flaccus, cuius quæ extabant fragmenta paulò ante exhibuimus, de significatu verborum scripserat. *Festus in Pictor Zeusis* libros cōplureis ex tanto librorū eius numero Sex. Pompeius Festus intermortua iam & sepulta verba, atque, ipso sæpe confitente Verrio, nullius vsus, aut auctoritatis, præterire voluit: reliqua vero, quam breuissimè redigere in libros admodum paucos, cum hac inscriptione, Priscorum verborum cum exemplis, *Festus in Profanum.* Is liber Festi integer adhuc extabat Caroli magni tēporibus, cū Paulus quidam

Diaconus iusta lege Talionis, Festi librum in Epitomen redegit: eo indigno successu, vt præ eo Festus negligeretur. Vnus tamẽ adhuc Festi liber extabat totius quasi cladis superstes, & is quidẽ, pro temporis iniuria, media parte mutilus (huius enim ante M literam nihil extat; & ab ea ad finem vix dimidium eius quod antea) ex Illyrico aduectus, cuius aliquot pagellas Pomponius Lætus: maiorem partem, Manilius Rallus (ab his Angelus Politianus librum accepit, agnouit, & exscripsit & ab eo exemplo Petrus Victorius aliquot locis, vulgares Festi libros emendare cœpit:) reliquiæ vero ad Aldum Manutium peruenere, qui conatus est cum Pauli Epitome eas coniungere ac quasi vnũ corpus ex duplicibus mẽbris conficere. Simili ratione ex vtroque libro cõfectus alter liber extabat, apud Achillem Mafeum, Aldino locupletior, reapse tamen imperfectus. Ea res mouit Antonium Augustinũ accepto veteri monumento Festi à Rainutio Farnesio Cardinale (cui id Michaelis Siluij Cardinalis testamento relictum erat) ad vtrumque auctorem Festum & Paulum ordine literarum paulò aptiore coniungendum: lectore, quà licuit, admonito eorum quæ Festi, quæque Pauli essent, neglecta quoque praua librorum Festi diuisione quam Aldus cõfecerat. Sed cùm antiquitati sua ac peculiaris sit maiestas & forma, Fuluius Vrsinus idem vetus monumentũ Festi, ex Farnesiorum bibliotheca, vti erat plane mutilum ac lacerum, iisdem pagellis iisdem lineis repræsentauit, nisi quòd charactere Italico de suo ingenio ac per coniecturam partim exesas, partim fugientes sententias Festi primum suppleuit: iis autem quæ plenè extabant ac legi poterant, coniecturas margini adiecit. Festo ita mutilo schedas quæ apud Pomponium Festum fuissent, idem Vrsinus, vti eæ erant subiecit. Hunc alii insecuti, spreto tantæ vetustatis monumento atq; exemplari, Antonij Augustini editioni, Vrsinianam confudere. Nos contrà, vtrasque enim separatim edidimus, priore quidem loco post Verrium Flaccum, hoc est Festi fragmentum vti purũ ac simplex fuit cum schedis Pomponij Læti: secundo, compositum ex Paulo Diacono & Festo ab Antonio Augustino corpus. Nam & simplicia natura, priora; & hac quoque ratione magnis viris laus sua ac propria redditur: sed & vetustatis venerandæ species curiosis, conseruatur: & reliquis post Vrsinum, diuinandi occasio maior patet: vt nihil dicam, hac etiam editione magnum in eo lectori adiumentum, quòd primores dictiones, de quarum interpretatione agitur, hac nota peculiari ¶ à cæteris distinctæ atq; separatæ sunt, vt primo obtutu in lectoris oculos incurrant, quæ alioqui abscedentes ac reliquis commixtæ, propter eundem tenorem literarum, Lectori fastidium adferebant. Hoc te volui Lector.

* *
*

M 1

¶ mutũ dicimus: aut quod nullius fiant vocis, cùm in eas litteras incidant. ¶ Metaphoram, quam Graeci vocant, nos tralationem, id est, domo mutuatũ verbum: quo vtimur inquit Verrius, - *in orõne*, saepius qdẽ honesti ac - *significantis verbi defectu*, vt speciosiora, atq. - *eodem etiam* - significan - *tiore*, quàm proprio vo - *cabulo*, - rem indicemus . . redit ad sua . . . . . tralatum manebit quo peruenit . . . as alieno perinde ac suo ab . . . ¶ Metaplasticos dr̃ apud p - *oetas vsurpari id*, - q propter necessitatem metri - *mutare consueuerint*, - quod item barbaris - *mus dicitur in solu* - ta oratione conscrib - *enda* . . . . . ¶ Meta . . . . . ca a cariore . . . . . peruentura . . . quod . . . dicare ait Ennius . . id est . . . . . ¶ Meta- . . . abus vt . . accip. . . . gratia . . . . . necessitate. ¶ Meronymia est tropos, cum ab eo, quod continet, significatur id, quod continetur, aut superior inferiore, & inferior superiore. Quae continet, quod continetur; vt Ennius, cum ait. Africa terribili tremis. 2 horrida terra tumultu. ab eo quod continetur id quod continet; vt cum dicitur; epota amphora vini. a superiore inferior, vt Ennius: Cum magno strepitu Volcanum ventus vegerat. ab inferiore superior, vt persuasit animo vinum deus, qui multo est maximus. ¶ Masculina & feminina vocabula dici melius est secundum Graecorum quoq. consuetudinem, qui non *αἰδρικὰ* & *γυναικεῖα* ea, *r. speciosiore. 2. tremit.*

o fol. 2

sed *ἀρσενικὰ* dicunt & *θηλυκά*.

¶ Matroni - *s aurum fuisse redditum Sinnius Capito* ait: quod - *videtur hoc significare*: *matronis* fuisse re - *stitutum aurum, ex quo P. R. crateram fecerat*, & eam A - *pollini Delphos miserat*: *vt est testimonio in* - *dex tabella: quod quidem aurũ dederant matronae* orna - *tui demptum suo*, *vt votum solueretur* Apolloni. q - *dam dicunt de eo potius esse intelligendum*, quod contule - *runt olim matronae ad Capitolium* a Gallis Senoni - *b. liberandum. id eis postea redditum* est a pop - *ulo Ro.* ¶ *Magisterare pro regere*, & temperare dic - *ebant antiqui*. *Sed alias magisterare quidam* - *ponunt pro* . . . . . ¶ Muta . . . . . isi voce . . . . . multo . . . . . .

pro Aust-

intelle . . . . . .
rem . . . as dici . . . . . .
vt cui potius con . . . . . .
¶ M- *ille* - singulariter di- *cebant antiqui , quod nunc* nō aliter dicim⁹ cū- *mille nūmū proferimus.* ¶ *Municas* it. i ē, cōmunicas, dicit - *Verrius a muniis id ē operib.* ē . . aut potius co. ¶ *Mācipatus, ita adoptātis* vt patri 2 sui heres e- *rat. adoptiuus. n. eius qui adoptet*, tam heres est, q̄- *si ex eo natus esset. sui patris, quasi* in potestate alie- *na non esset, ita est legitimus* & suus heres , vt p- *atet manifeste ex eo, quod ait Ser.* Sulpicius in ea oratio- *ne quam scripsit & habuit* pro Ausidia. - ¶ *Multifacere antiqui dicebant sicut* magnifice - *re, itē & paruifacere. testis est M. Cato* in ea , quam - *scripsit contra Q. Minucium Thermū de* x hominib. - *Neque fidem , neque iusiurandum* neq. pud - *icitiā multifacit . . quod quidē merito ab*

[1. *id* 2 *patris.*]

pag. 3

vsu recessit, quia non aestimatur nouo qua - ntitas , 1 *nec desiderat multitudinem , nec conti* - netur numero . ¶ *Magistri dicunt in omnib.* rebus, qui magi *ceteris possunt , vt* ¶ *Magistri e* - quitum , & ¶ *Magistri populi , item ludorum Apo* - llinis , dixerunt *antiqui : quae nunc aliter di* - cuntur , velit 2 *ostendit Cato in oratione quam dixit* contra oratio*nem* . . . . . ¶ Maledi*ctores dicebant antiqui , quos nos* appellamus *maledicos. Cato cum proficisceretur , in* Hispania 3 re*mouendi maledictores* . ¶ Mihipte pro mihi *ipse , Cato posuit , cum dixit* , decuit talenta . . . . . versia , atque . . . . . entia item a . . . . ¶ *Mansues, pro, mansuetus dixit* Cato in epistola *ad* . . . . . mansues ad . . . . . ¶ Meritauere, saepe meruere *dixit Cato in* . . . *Po* - enorum, IIII Suffetes *euocauerunt statim om* - nis cohortes , omnis *etiam , qui stipendia merit* - auerunt . ¶ Magnificius , *pro magnificentius vsurp* - auit Cato in ea, quā *scripsit* . . . . . gna, quis homo . . . . . *aut* pulchrius purgat *aut magnificius: nunc magnificē* - tius dicim⁹, cū mag*nifice eius positius sit* . at nepos eius , in ea *quam scripsit* . . . *Ta* - men ait, cū Aedilis *Curulis esset , Magnae Ma* - tris ludos magnificentius , *quam alij , fecit.* ¶ Magnificior 4 quoq. *idem deduxisse videtur* a munifice, cum dicamus *nunc munificentior , quam* - uis munificens non sit *apud nos in vsu. Cato* in ea , quam scripsit, id . . . . . *nemo* munificior . . . . . ¶ Mediocriculo

[1. *qualitas*, 2. *velut* 3 *Hispaniam.* 4. *Munificior*]

pag. 4

vsus est in ea quā dixit Cato in cōsulatu : Ridibū dū magistratū genere 1 pauculos homines, mediocriculum exercitum obuiū duci. ¶ Mutini Titini sacellum fuit in Veliis, 2 aduersum mutū Mustellinū in angi - *portu* de quo aris sublatis bāsinearia sunt *f* - acta domus. C N.D - *omiti.* Caluini, cū māfisset ab vrbe condita *ad pri* - ncipatum Augusti *Caesaris inuiolatum : religioseq.* & sanctē cultum *fuisset, vt ex Pontificum libris* manifestum est, *nunc habet aediculā ad miliarium ab vrbes* - extū & vicensimum , dextra v - *ia iuxta diuer* - ticulum *viae* , vbi & colitur, & *mulieres sacrificant* in e- *a togis praetextis* vela *tae* 3 ¶ *Matronae à magistra* - tib. nō summoue - *bantur , ne pulsari , ne contre* - ctari ve viderentur , neue gra - *uidae concuterentur. ob* quā *etiam ea* - usam ait Verrius , *neq. earū viros* sedētes cū vxorib. de essequo 4 escen - *dere coac* - tos à magistratib. quod communi vehiculo vehitur vir & vxor. ¶ Minuitur populo luctus aedis dedicatione : cū Censores lustrū condiderunt : cum votū publice susceptum soluitur : priuatis aūt, cū liberi nati sunt : cū honos in familia venit, cum parens aut liberi, aut vir, aut frater ab hoste captus domum redit. cū desponsa est : cū propriore quis cognatione quam his, 5 qui lugetur, natus est : cū in casto Cereris ē, omniq. gratulationi. 6 ¶ Maximae dignationis Flamen Dialis est inter - quindecim Flamines, & cū cetera 7 discrimina maiestatis suae habeāt, minimae habetur Pomonalis , q̄ Pomona leuissimo fructui agrorum praesidet pomis. ¶ Mundus, vt ait Capito Ateius in L. VII. Pontificali , ter in anno patere solet, diebus his : postridie Volcanali, & ante diem VI. Id. Nou. qui, quid ita dicatur sic re-

[1. *gerere.* 2. *velijs* 3. *velatae* 4. *essede* 5. *iu* 6. *tione* 7. *certa*]

pag. 5

fert Cato in commentariis iuris ciuilis. ¶ Mūdo nomē impositum est ab eo mūdo, qui supra nos est: forma enim eius est, vt ex his qui intrauere cognoscere potuit , 1 adsimilis illae 2 eius inferiorē partē veluti consecratam Dis Manib. clausam omni tēpore, nisi his dieb. qui supra scripti sunt, maiores c - *ensuerunt:* quos dies etiam religiosos iudicauerunt ea de causa, q̄ quo tēpore ea quae occulte, & abdita ea 3 religionis Deorū Manium essent, veluti in lucē quandā adducerentur, & patefierent, nihil eo tempore in rep. geri voluerunt. itaq. p eos dies non cū hoste manus conferebant: non exercitus scribebatur: non comitia habeba - *ntur : nō* aliud quicquam in rep. nisi q̄ vltima necessitas admonebat , administrabatur. ¶ Mos est *institutum pa* - triū; id est, memoria veterum pertinens maxime ad religiones, - *cerem* - oniasq. antiquorum. ¶ Milium quidā putant cepisse nomen a maxima nummorum summa, quae est mille, quod ali 4 Graecae stirpis iudicant esse, cum id illi κίγχρον vocent; tam hercules , quam panicum , μελίνην. ¶ Municipalia sacra vocantur, quae ab initio habuerunt ante ciuitatem Romanam acceptam; quae obseruare eos voluerunt Pontifices, & eo more facere, quo adfuissent 5 antiquitus. ¶ Minora templa fiunt ab Augurib. cum loca aliqua tabulis. aut linteis saepiuntur, ne vno amplius ostio pateant, certis verbis definita itaque templum est locus ita effatus. aut ita septus, vt ea vna parte pateat, angulus q̄ adfixus 6 habeat ad terram. ¶ Manalis fons appellatur ab Augurib. puteus perennis , neque tamen spiciendius 7 videtur, quia flumē id spiciatur,

quod sua sponte in amnem influat. ¶ Manes Di ab Augurib. inuocantur, quod i per omnia aetheri

[1. potui 2. illi 3. occultae & abditae 4. alij 5. adsuessent 6. angulos q. adsixos 7. spiciendum.]

pag. 6

terrenæque 1. *manare credantur*. ¶ *Idem, Dij superi* atque inferi *dicebantur: quos ideo inuocaban* Augures, quod hi *existimabantur fauere vitae* hominum. ¶ *Mumus, ait Verrius, dicitur administratio* reip. (publi-*cae,*) *item magistratus, aut praefecturæ*, inperi, *prouinciae: cum multitudinis vniuersae* consensu, *atque legitimus in vnum conuenientis* populi comit-*iis alicui mandatur per suffragia*, vt capere eam *possit iussu populi* deinde *mandatam*: certo ve ex *tempore ex fide sua*; *& certum vsque* at 2 tempus admi-*nistrare*. ¶ *Monstra dicuntur naturae* modum e-*gredientia: vt serpens cum pedib.* auis cum quat-*tuor alis: homo cum duob. capitib.* iecur cum dist-*abuit in coquendo*. ¶ *Muta exta* dicuntur, quibus ni-*hil diuinationis, aut* responsi *elicitur*. *vt contra, dicuntur adiutoria*, quae *certum aliquid euenturum indicant*, aut ab in-*cendio vt caueamus, aut* à veneno, taliq. *re certum aliquid, manifestumq.* instare periculum *portendunt, aut indicant* finium diminution-*em*. ¶ *Minora, itemq. maiora* auspicia, quae d-*icantur, docet Messala; nam* maiora Consulum, Pr-*aetorum, Censorumq. dici ait; reliquorum minora*: cum illi *maiores; hi autem minores* magistratus dic-*i consueuerint*. ¶ *Mensae* in aedibus sacris arar-*um vicem obtinent, quia* legib. earum omnium *s-acrae quoq. mensae sunt*: vt velut in ararum, vel in *puluinaris loco sint. priuati* quoq. in primis 3 *ipsis solis habere solent*, vbi sacras 4 habituri *sint, cuius modi est* parentatio, non sacrific-*ium* . . . . . magno cr . . . . . tenebat aram . . . . . .

[1. *terrenaque* 2. *ad* 3 *priuis* 4 *sacra*]

pag. 7

¶ *Mille verbium populus* s-tetit pro regno *dixisse ait* . . . . . Veranius in libro *quem inscripsit priscarum vo*-cum, quod ei summæ *videatur originem dedisse, ac* causam Graecus *sermo*, χιλιὰς & χιλιάδες. eo autem non *omnes vti*. ¶ *Mutas litteras & sem*-iuocales *solebant antiqui duplicare sc*-ribendo, aut *legendo, & ita ait Ennium scrip*-sisse, in eo *quem de* . . . . *a quo muta* duplicata sit *primum*. ¶ *Manumitti dicebatur* ser. sacrorum *causa, cum dominus eius tenens m*-odo, caput, *modo membrum aliud eiusdem serui, ita* edicite 1 hunc *hominem liberum esse volo: ac* pro eo auri x *x puri, probi, profani mei soluo, vt pri*-usquam digrediar, *efficiatur iuris* sui. dum 2 his *seruum verbis e manu homi*-nem liberum mit-*tebat*. 3 ¶ *Moscelus Cato* pro paruis (qui) morib⁹ dixit *in ea quam scripsit* . . . . ¶ Migrare mensa *quod legib. eius sacra esset, di*-isque templi posita, *auspicatum apud ãtiquos habe*-tur, cum sequitur sua

migrantem poena. ¶ *Mensas aiunt q*-uidam fuisse in triuiis *poni solitas, quae sint triu*-iales appellatae. ¶ *Mente captus dicitur, cum mens* ex hominis potestate *abiit: & idem appellatur de*-mens, quam (quod) de sua *mente decesserit, &* a mente (mente) abierit.

¶ *Manare solem tunc so*-litos esse antiquos *dicere ait Verrius*, cum solis orientis radij *splendorem iacere coep*-issent, atque ideo primum *diei tempus, mane dictum; quam*-uis magis addicitur 4 *quod manũ, bonũ dicebant a ma*-ne, idem a mature: q⁹ id *bonum est, quod maturum est*, vnde & ¶ Matuta di-*cta quoque videtur Mater*. ¶ Mamer-*tini* appel-*lati sunt ha*-c de causa, cum de toto Samnio

[1. *edicit Ego* 2. *tum* 3. *emittebat*. 4. *id dicitur*.]

pag. 8

grauis incidisset pestilentia, Sthennius Mettius eius gentis princeps, conuocata ciuium suorum contione, exposuit se vidisse in quiete praecipientem Apollinem, vt si vellent eo malo liberari, Ver sacrum vouerent, id est, quaecunque vere proximo nata essent, immolaturos sibi, quo facto leuatis, post annum vicensimum deinde eiusdem generis incessit pestilentia. rursum itaque consultus Apollo respondit, non esse persolutum ab his votum, quod homines immolati non essent: quos si expulissent, certe fore, vt ea clade liberarentur. itaque i iussi patria decedere, cum in parte ea Si-*ciliae* consedissent, quae, *num*-c Tauricana 1 dicitur, forte *labo*-rantib. bello no-*u*-o Messanensib. auxilio venerunt vltro, eosque *ab eo* liber-*arunt*, prouinciales quod ob *me*-ritũ eorũ, vt gratiam referrent; & in suum corpus, communionẽq. agrorũ inuitarunt eos, & nomen acceperunt vnũ, vt dicerẽt Mamertini, q⁹ cõiectis in sortem duodecim deorũ nominibus, Mamers forte exierat: qui lingua Oscorum Mars significatur. cuius historiae auctor est Alsius libro primo belli Carthaginiensis. ¶ Murrata potione vsos antiquos indicio est, quod etiam nunc Aediles per supplicationes diis addunt ad puluinaria, & quod XII. tabulis cauetur, ne mortuo indatur, vt ait Varro in antiquitatum L. I. ¶ Muger dici solet a Castrensium 2 hominib. quasi mucosus his, 3 qui talis male ludit. ¶ Muri 4 est quemadmodum Veranius docet, ea quae fit ex sali sordido, in pila pisato, & in ollam fictilem coniecto, ibique operto, gypsatoq. & in furno percocto, cui Virgines Vestales serra ferrea secto, & in seriam coniecto, quae est intus in aede

[1. *Tauriminitana*. 2. *Castrensib*. 3. *is* 4. *Muries*.]

pag. 9

Vestae in penu exteriore, aquam iugẽ, vel quãlibet praeterquam quae per fistulas venit, addent, 1 atq. ea demum in sacrificiis vtuntur. ¶ Mortuae pecudis corio calceos, aut soleas fieri Flaminicis nefas habetur . . sed aut occisae alioqui, aut immolatae, quoniã sua morte extincta om . . funesta sũt. ¶ Me, pro mihi dicebant antiqui, vt Ennius, cum ait L. II. si quid me fuerit humanitus, vt teneatis. & Lucilius, Nunc ad te redeo, vt quae res me impendet, agatur. ¶ Minorum Pontificũ maximus dr, qui primus

mus in id collegium venit: item minimus, qui nouissimus. ¶ Maleuoli Mercurij signũ erat, pxime Ianum; qui itẽ erat in Turdellis M. .los, *maleuoli etiam cognomine* appellabatur: Maleuoli autem, quod in nullius tabernam spectabat. ¶ Malluuium latum 2 in cõmentarium 3 sacrorũ, significat manus qui 4 lauet, à quo malluuiæ dicunt, quibus manus sunt lautae perinde, vt quib. pedes, pelluuiae. ¶ Maximum Praetorem dici putant alij eum qui maximi imperi sit; alij, quia 5 aetatis maximae. p collegio quidẽ Augurum decretum est, q in Salutis augurio Praetores maiores & minores appellantur; non ad aetatem, sed ad vim imperij pertinere. ¶ Mortis causa stipulatio existimatur fieri, vt ait Antistius Labeo, quae ita fit, vt morte promissoris confirmetur, aut, vt quidam dixerunt, cuius stipularionis mors fuit causa. ¶ Marspedis, siue sine r. littera maspedis imprecaticie solita uallium 6 quid significet, ne Messala quidem Augur in explanatione auguriorum reperire se potuisse ait. ¶ Maiorem consulem L. Caesar putat dici, vel eum, penes quem fasces sint, vel eum, qui prior factus sit. Praetorem autem maiorem, Vrbanum: minores ce-

[1 *addunt.* 2 *datum v.c.* 3 *Commentario.* 4 *quia.* 5 *qui.* 6 *in precatione soli taurilium.*]

pag. 10

teros. ¶ Mend-*icum dici Verrius putat a mente* eius, quam fes-*ellit fortuna, vel quod precetur quemque* vt vitae su-*ae medeatur cibo.* ¶ *Mater Matuta* manis, *mane, matrimonium, mater familiae,* matertera, *matrices, materiae dictae videntur,* vt ait Ve-*rrius, quia sint bona: qualia scilicet* sint, quae *sunt matura. vel potius a matre,* quae est ori-*ginis Graecae,* μήτηρ. ¶ *Modo* quodam id *est ratione, dicuntur ista omnia, a modo* fit commodi-*tas, commodus, commodat, accommodat.* modi-*ce, modestia, moderatio,* modificatio.

N

¶ Naenia est *carmen, quod in funere laudandi* gratia can-*tatur ad tibiam. quod vocabulum Afra-* nius in Ma-*terterus posuit. Naeniam aũt inter ex se* quias canti-*tabant. sunt qui eo verbo suem* significari cred-*iderunt. Plautus in* . . . . . abi ergo . . . . . Idem Trucul. Huic nom-*ini.* 1 *amanti mea herа* dixit domi, & ap-*ud nos de bonis naeniam* esto. 2 Quosdam *dicunt velle ideo dici naeniа,* quod & 3 voci sim-*ilior querimonia flentium* sit. quidam aiunt nae-*niae ductum nomen ab extre* mi intestini voca-*bulo, ad quod probandum testimo-* nio vtitur 4 Plautus 5 *in Bacchidibus, si tibi est ma-* chaeoẽ, ad 6 nob-*is vernina est domi, qua quidem ego* te reddam, v-*bi me irritaueris, confossio* rem soricina *naenia. siue quod extremam flen-* do efferim-*us eam vocem, querendoque nam* Graeci νέατον *extremum dicunt, siue quod chor-* darum vltima νέατη *dicitur, appellarunt extre-* mam cantionis *vocem, naeniam. Naeniae deae* sacellum vltra portam *Viminalem fuerat*

[1 *homini.* 2 *missa.* 3 *ei.* 4 *vtuntur Plauti.* 5 *chaera* 6 *at.*]

pag. 11

dedicatum, nunc habet tantum aediculam. ¶ *Nauali corona donatur, qui pri-* mus in hostium *nauem armatus transilierit: cuiusue* opera, ma-*nuue nauis hostium capta fuerit. adeptus* est eam M. *Terentius Varro, bello Piratico, donante* C N. Pompei *Magno. Item alij, inter quos A. A-* tillus 1 bello *quod gestũ est contra Nabin, vt scrip-* tum est in car-*mine Saturnio, quod quidem duces ipsi sunt co-* nsueti *in tabellis publice ponere, in quo no-* minabantur *qui nauali corona donati erãt.* ¶ *Neũq, ponitur* p nulla *tenus, pro non ita: & non, etiam significa-* t, vt, nec ¶ *Nefrendes dictos asserit Q. Muci-* us Scaeuola *arietes, quod dentib. frendere non pos-* sint. Ateius *Capito, infantes esse nondum fre-* ndentes, id est, *frangentes, Liuius in Odyssea vete-* ri. Quem ego ne-*frendem alui lacteam immulgen-s]* opem . & . . . . . pro nefrendib. *aurẽ, vt antiqui dicebãt, vienes nunc dicit* vsus recens. *sunt qui nefrendes dici putent testiculos,* quos Lanu-*uini appellant nebrundines:* Graeci νεφρούς; *Praenestini nefrones.* ¶ Necerim, nec eum, ¶ *Nemora*, *significat silua-* s amoenas: va-*let enim idem. eius autem voca-* buli auctor Ho-*merus, qui dixit in Iliade, ἐν νέμει σιυ-* ῶν ὅθι τε λῖν ἔμβαλε δᾴ-*μων.* dubium non *est, quin eum designet locum,* qui campos & pascua *habeat: νέμος a Graecis διὰ— τὸ νεμᾶς ἴδ ἐν αὐτῷ, appellatum.* ¶ *Ne* --mut, nisi etiam vel *nempe: vsus est Cato de potestate Tr-* ibunici, 2 eum ait . . . . . aerumnas. ¶ Neminis *genitiuo casu vs ẽ Cato, cũ dixit.* & qs diceret cum sit *neminis. Idẽ de magistratib.* vitio creatis, neminisque . . . *Ennius in* Erechtheo lapideo sunt

[1. *Atilius.* 2 *Tribunicia.*]

pag. 12.

corde multi, quos non miseret neminis. ¶ Nemo cõpositũ videtur ex ne, & homo: quod confirmatur magis, quia in persona semper ponitur, nec plurali ter formari solet, quia intelligitur pro nullo. ¶ Neci datus pprie dr, qui sine volnere interfectus est vt veneno, aut fame. ¶ Necessarium ait esse Opillus 1 Aurelius, in quo non sit cessandum, aut sine quo viui non possit: aut sine quo non bene viuatur: aut q non possit prohiberi quin fiat. ¶ Necessarij sunt vt Gallus Aelius ait, qui aut cognati, aut adfines sunt, in quos necessaria officia conferuntur praeter ceteros. ¶ Neclegens dictus est, non legens, neque dilectum habens, quid facere debeat, omissa ratione officij sui. ¶ Nec coniunctionem Grammatici fere dicunt esse disiunctiuam, vt nec legit, nec scribit, cum si diligentius inspiciatur, vt fecit Sinnius Capito, intelligi possit, eam positam esse ab antiquis pro non, vt & in X I I. est. ast ei custos nec escit. item, si adorat furto, quod nec manifestum erit. & apud Plautum in Fasmate. nec recte si illi dixeris. & Turpilium in Demetrio. nec recte dici mihi, quod iam dudum audio. Nec vnquam, necunquam, quemquam. ¶ Nequalia, detrimenta. ¶ Nequiuont, pro nequeunt, vt solimus, & ferimus:

pro ſolent, & feriunt dicebant antiqui. Liuius in Odiſſia. partum errant, neq. nũc 1 Graeciam redire. ¶ Nequitũ & nequitur. ꝑ nõ poſſe dicebãt, vt Pacuius. cũ ait. Sed cũ contendi nequitũ, vt 2 clã tendenda eſt plaga. Plautus in Satyrione. retrahi nequiẽ, quoquo progreſſa eſt ſemel. & Cato Originum L. I. Fana in eo loco complura fuere: ea exaugurauit, præterquã quod Termino ſanum fuit; id nequitum exaugurari. ¶ Nequiquam ſignificare

[1. *Opilius.* 2. *Nequinont.* 3. *tum*]

idem ꝑ fruſtra, plurimis auctorũ exemplis manifeſtum eſt. ¶ Nectere, ligare ſignificat, & eſt apud plurimos auctores frequẽs, quin etiam in cõmentario ſacrorum vſurpatur hoc modo. Pontifex minor ex ſtramentis naturas 1 nectitio, id eſt, funiculos facito, quib. ſues adnectantur. ¶ Nectar Graece ſignificat deorum potionem. Vnde Vergilius ait. Stipant & dulci diſtendunt nectare cellas; item Lucretius L. II. Et nardi florem, nectar qui florib 2 halet. ¶ Non pridẽ, aeque, & recte, & frequenter dicit, ac iampridem, quampridẽ. ¶ Neq̃ aurũ eſt, auris quod vis vehementius ambit, hoc verſu Lucilli ſignificari ait Sinnius Capito, nequam eſſe aurum q auris laedat; vel pondere inaurium, cum molliſſima pars auris inciditur; vel ex auro intelligi pecuniam, cuius reſpectu, & nimia cupiditate homines ad peccandum adduci. ¶ Nec mulieri, nec gremio credi oportere: prouerbium eſt, q & illa incerti & leuis animi eſt, & plerumq. in gremio poſita, cum in obliuionem venerunt pro 3 exſurgentium; procidũt. ¶ Nexũ eſt, vt ait Gallus Aelius, quodcunq. ꝑ aes & libra geritur. idq. necti dr. quo in genere ſunt haec, teſtamenti factio, nexi dando 4 nexi liberanto 5 ¶ Neruũ appellamus etiam ferreum vinculum, quo pedes impediunt. quãquam Plautus eo etiam ceruices vinciri ait. perfidioſe captus eo epol 6 nemo ceruices probat. ¶ Nexũ aes, apud antiquos dicebatur pecunia, quae per nexũ obligat. ¶ Negumate in carmine c n. Marci uatis, ſignificat, negate: cũ ait. quamuis mouentium duonum negumate. ¶ Negritu in auguriis ſignificat aegritudo. ¶ Nebulo dictus eſt, vt ait Aelius Stilo, qui non pluris eſt, q̃ nebula, aut q non facile perſpici poſſit, qualis ſit, nequam, nugator.

[1. *napuras.* 2. *narib.* 3. *propere.* 4 *dario.* 5. *liberatio.* 6. *aedepol.*]

¶ Negibundum a-*ntiqui pro negantẽ dixerunt. Cato in* ea, quã ſcripſit . . . . . negibundus . . . . . ¶ Neutiquam *pro nullo modo dici, teſtis eſt* . . . . . um ait. Sed *mihi neutiquam cor conſentit, cum* oculor. aſpect-*u. Cice. Indiſſolubiles quidem eſſe non poteſtis,* neutiquam *tamen diſſoluemini.* ¶ *Nepos luxurioſus a* Tuſcis dicitur: *nam nepotes ſunt luxurioſae vitae* homines *appellati; quod non magis his res* ſua famil-*iaris curae eſt, quam iis, quib. pater auiſque* viuũt. qu-*od nomen ductum ab eo, quod natus poſt patri* ſit, quam fil-*ius. Quidam inter quos Ariſtarchus* iter-*pres Homeri, Graecũ eẽ volunt, ad quod* πεῖσαι *vtendum* ἐποίησεν, *afferunt ex Apollonio.* ¶ *Nephaſti* dies not-*abãtur. N. littera quod iis nephas eſt Praetori* apud 1 quem *lege agitur, fari tria verba, do, dico,* addico. ¶ Nep. *nota deſignari ſolent qui nephaſti priores* ſunt, q-*uorum pars anterior fas: his ſerui* liberati ſunt, *delectus habentur, exercitus ſcribuntur,* & in prouin-*cias ire licet, ſacra quoque* inſtituta fiunt, *& vota nuncupata ſolui,* & aedes ſacrari, ſo-*lent.* ¶ *Nepa Afrorum lingua* ſidus, q dicitur a noſtris c-*ancer, vel vt quidã volunt,* ſcorpios. Plautus in *Caſina, Receſim dabo me* ad parietem, imita-*bor nepam.* ¶ *Nepus, non purus.* ¶ Neſi pro ſine poſitum *eſt in lege dedicationis aràe* Dianae Auentinen-*ſis.* ¶ *Nauteam ait Opi*lius Aurelius, herb-*ae genus eſſe grauis nigris,* qua coriarij vtuntur, *cuius videri a nauſea ductum* nomen, quia nauſea fa-*cit, permutatione T. & S.* litterarum interme-*dia antiquis conſueta.* Plautus in Artemone. *Vnguentum quod naribus mu*lionum nauteam feciſſet . . . . . .

1 *apud.*

. . . . . lem atq. aro*matum. Idem Curculione. Nam odor v*-nguentum o*mnium prae tuo nautea eſt. In Caſina. ei pr*-o ſcorto ſup*ponetur hircus vnctus nautea. Labeo* in commen*tario iuris pontificij ait, nauteam rubi*-dum quiddam *eſſe, quo Pontificum veſtimenta quaedam* colorant. *Nationem, item apud antiquo-s* natum. Cin*cius, genus hominum, qui non aliunde vener*-unt, ſed ibi *nati ſunt, ſignificare ait. qui & n*-ationem ait *non tantum vniuerſim de om*-nibus, ſet 1 e*t de ſingularibus quoque hominib*-us ſeiunctim *dici ſolere. Simius autem Capi*-to, omnia fe*re genera hominum per nationes diuidi, vt Cur*-es Sabinos *Hernicos, Aequos, item Volſcos. In pecorib.* quoq. bonus *prouentus futurae bona natio dicitur.* ¶ Nautiorum fa*milia a Troianis oriunda eſt: nam fuit* eorum princeps *Nautes, qui Romam detulit ſimulacrum* aeneum mi*neruae, cui poſtea Nautij ſacri*-ficare ſoliti *ſunt. Vnde ipſa quoq. dea Nautia voc*-abatur 2 de cau*ſa. Alij quod duce Naute acciti* conductiq. a Bru*tijs milites fuerint ad Meſſ*-anam oppugnandam, contra quos a ſenatu ſit miſſus L. Caecilius *Metellus: qui cum ab illis inter*-fectus eſſet, miſſi *ad eos fuerunt expoſtulat*-um de foedere viola*to legati* . . . . . us, P. Veturius, qui *cum aliquantiſper, ob* refectionem corpo*ris in oppido quodam i*-nſediſſent, Brutij *quibus foedus tunc* Romanis erat, bello *ſtatim eo diſtiter*-unt inde a principe *Nautae, familia Nautia* appellata eſt. ¶ Nati*natio dicebatur negoti*-atio: &. ¶ Natinatores *ex eo, ſeditioſi, negotia* gerentes, M. Cato in . . . . . *ta*-multu Macedoniae, Fr

[1 *ſed.* 2. *A hac* trium enim litterarum ſpatium in exemplari relictum eſt.]

truriam, Sampites, Lucanos, inter ſe natinari, atq factio-

factiones esse. ¶Naccae appellãtur vulgo fullones, vt ait Curiatius, quod nauci nõ sint, id ꝙ est nullius preti. Idem sentit & Cincius. quidam aiunt, quod omnia fere opera ex lana, nacæ dicantur a Graecis. ¶Naucum 1 ait Ateius Philologus poni pro nugis. Cincius, ꝙ in oleae nucis, ꝙ intus sit. Aelius Stilo omnium rerum putamen. Glossematorũ aũt scriptores, fabæ grani ꝙ haereat in fabulo 2. Quidam ex Graeco ναὶ καὶ οὐχί, leuem hominem significari. Quidam nucis iuglandis, quam Verrius iugulandã 3 vocat, medium velut dissepimentum. Plautus in parasito pigro. ambo magna laude lauti, postremo ambo sumus non nauci. item in Mostellaria. Quod id esse dicam verbũ nauci, nescio. & in Truculento: Amas hominem non nauci. & Nævius (&) in Tunicularia. Eius noctem naucq ducere. Sed Ennius, illuc 4 est nugator nihili non nauci homo. ¶Nares appellari putant, ꝙ per ea nasi foramina odoris cuiusque nari flamus. 5 ¶Narica est genus piscis minuti. Plautus. Muriaticam autem video in vasis stagneis naricam bonam & canutam & taguma quinas factas conchas piscinarias. ¶Nãcitor in XII. nactus erit, ꝑno 6 erit. Item in foedere Latino: pecuniam quis 7 nancitor habeto: & si quid pignoris nãsciscitur, 8 sibi habeto. ¶Nare a naue ductum Cornificius ait, quod aqua feratur natans, vt auis. 9 Ennius L. VII. alter nare cupit, alter pugnare paratust. Plautus in Aulularia. Quasi pueri, qui nare discunt, scirpea induitur ratis. natare igitur est, saepius uare, vt dictitare, factitare. ¶Nauus, celer, ac strenuus, a nauium velocitate videtur dictus. En-

[1 *Nauci* 2 *fabahilo* 3 *iuglandam* 4 *illic* 5 *flamus* 6 *prædatus* 7 *qui* 8 *nancitor* 9 *nauis*]

pag. 17

nius L. VI. Nauus repertus hõ Graio patre Graius homo rex. & L. XVI. Nauorum imperium seruare est insuperantum. Plautus in Friuolaria. Naue agere oportet, quod agas, non ductarier. ¶Naualis scriba, qui in naue apparebat, inter aliud genus scribarum minimae dignitatis habebatur, ꝙ periculis quoq. eius ministeriũ eẽ 1 obiectũ. Plautus. nõ ego te noui naualis scriba columbari impudens. siue quod columbaria in naue appellantur ea, quibus rem geminent 2 siue ꝙ columbariorum quaestus temerarius incertúsque. ¶Nassitetna est genus vasis aquari ansati, & patentis, quale est quo equi perfundi solent. Plautus in Bacchidib. hęc quis 3 uocat cũ nassiterna, & cum aqua istum impurissimũ? & in Neruolaria. Equis huc effert nassiternam cum aqua siue suffragio? & Cato in ea oratione, quam composuit in Q. Sulpicium. Quoties vidi truilos nassiternas perfusos 4 aqualis matellas siue ansis. ¶Nassa est piscatoria 5 vasi 6 genus, quo cũ intrauit piscis, exire non potest. Plautus. Numquam hercule ex ista nassa hodie ego escam petam. ¶Naputas nectito, cum dixit Pontifex, funiculi ex stramentis fiunt. ¶Naustibulum vocabant antiqui vas aluei simile vide 7 a nauis similitudine. ¶Nauia est vno ligno exculpto, vt nauis, quo vtuntur alueo in vindemia. ficus quoq. in comitio appellatur Nauia ab Attio Nauio augure. Nam cum Tarquinius Priscus institutas trib. a Romulo mutare vellet, deterreturq. ab Attio per augurium, vt eluderet eius prudentiam, interrogauit eum, an fieri posset id, quod animo proposuisset suo; cui illo 8 permittente augurio cum respondisset effici posse; iussit Rex cotem, ac

[1 *esset* 2 *remicant* 3 *Ecquis* 4 *pertusos* 5 *piscatorij* 6 *vasis* 7 *videlicet* 8 *ille.*]

pag. 18

nouaculam pro-*ferri qua prolata, interrogatus augur* an cos illa *posset praecidi, respondisseq. posse: nouaculam* subito *praecidit. quo facto statim Nauium* ex eo, Tarqui-*nio nihil ausо contra amplius facere, noua-culam illam ac cotem sub locum consecratum*, defo-*di iussisse: & ficum ab eo satam ibi* esse intra i-*d spatium loci, qui contentus fine* sacro sit: e-*amq. si quando arescere contigisset*, subseri, sum-*iq. ex ea surculos iussisse. quo facto*, tantos i-*ntra temporis tractus, cum aliae in eo* loco complu-*res ficus enatae essent, atque eae* euulsae de-*inde de sacro illo loco radicitus* remoueren-*tur: omnes quae inibi tunc temporis* erant, ficum *praeter vnam illam, eiectas fuisse*, adm-*onitu fatali, ac iussu in primis aruspicum*, & diuin-*is etiam responsis promittentib. quãdiu ea* viueret, lib-*ertatem populi R. incolumem mansuram*, ideoq. *coli & subseri ex illo tempore coeptam.* ¶Nauscit cum gran-*um fabae se aperit nascendi* gr̃a, quod non sit diss-*imile nauis formae.* ¶Nauitas secundum incorr-*uptam consuetudinem dictos*, quos nunc n-*os nautas dicimus, testis est* Cato in ea, quam scr-*ipsit cum in Hispaniam proficisceretur*, cum ait: nauitae *quod secum portauerant* vinũ atq. oleum, v-*sus tantum eo fuit.* ¶*Naeuiam* syluã vocitatam extra *vrbem ad miliarium* quartum, quod Nævij cu-*iusdam ibi domus fuerit, a quo* nemora Naeuia ap-*pellata etiam fuisse, Verrius* ait: quam obprobrij loco *obuci ab antiquis solere*, quod in ea morari ad-*fuescant perditi ac nequam homines*, testis est M. Ca-*to in ea, quam scripsit in* M. Caelium si se appella-*uisset. Orsus iter eram* a porta Naeuia atq. ex-*inde in nemora Naeuia*

pag. 19

*a domo procul Naeuia. Vnde dici-*nt prouerbi*um natum esse, a domo Naeuia*, quod refertur a Verrio. ¶*Nudius tertius videtur* composi-tum ex nunc *& die tertio . N . . . . dicuntur* in agro *quos . alio nomine appell-*ant, a par*te totum significantes; quasi inde appell-*ati sint . . . . . dicantur pa- . . . . . *dici-*tur caelũ ca*uum . . . . . d-*icatur dam- . . ¶*Nuptã nouam, sponsam* (vt et mu-*lieres quib. in nuptiis vtuntur, pronũbae ab* eadem causa *hoc est a nubendo dicuntur*) *ali-*qui appellaram *esse volunt: nec defuerunt-* tamen qui dice*rent, sic appellatam, ab eo quod viae νύμφειαι Greci nouam nuptam vocent. alij* ꝙ ap-*pellat vxo-*

rem νυν Homerus, loquendi quadam consuetudine, quae est antiqua Graecorum, cum ait: ἐξ ἀπίνης γαίης νυν αὐδρῶν ἀχμενιδάων. ¶Numero, & numero dicitur, sed numere sine, videt esse praesentis temporis, & prorsus alienum numero fuerunt, quod de praeterito usurpat; sive eo ordine usurparunt antiqui quadam consuetudine loquendi, qua solebant proferre verba eiusmodi: sive certa fine extremarum vocalium, quemadmodum videtur in suis scriptis usus Pompeius Sextus, apud quem reperitur extrema syllaba vocativi casus producta, & eiusdem casus eadem correpta, terminataque in e, temporis praesentis, Numero autem dixisse antiquos, nimium quae significare, ait Sinnius capito; esse enim ita locutum . . . . ũ: vos estis minime . . . . nisi numero perbiterint, nisi cito . . . id est nimium si isso, qui exeã nume-

[1 cito]

ro estis mortui, hoc exemplo, vt pingeretis, id est, cur cito mortui estis? Itẽ in Nelei. Nũquam numero matri faciemus volui. Idem est, nunquã nimiũ faciemus. Apud Næuiũ. Neminem vidi, qui numero sciret, qq. scit, id est opus, id est, nimiũ sciret. An Panurgus Antonius haec ait numero nimium cito? celeriter nimium: vt Plautus in Casina. Ere mi? qd vis mea ancilla? nimium saepius numero dicis nimium cito. Attius in Oenomao. Ego vt essem adfinis tibi, non vt te extinguerem, tuam peti gnatam, numero te expurgat timor. Afranius in Suspecta. per falsum, & abste creditum numero nimis celeriter. Caecilius in Aethinne. Ei peri, quid ita? numero. venit fuce domum. Afranius in Simulante. e misera numero, ac ne quicquam egi grãs. ¶Numera Senatum ait cuiuis Senator consuli, cum impedimento vult esse quo minus faciat. S. C. postulatq. vt aut res, quae adferuntur, diuidantur; aut singuli consulantur. aut si tot non sint Senatores, quo numero liceat praescribi S.C. ¶Nupta verba dicebãtur ab antiquis, quae virginem dicere non licebat, vt Plautus in Dyscolo. Virgo sum; nondũ didici nupta verba dicere. ¶Nuptias dictas esse ait Santra ab eo, qp nymphæa dixerunt Graeci antiqui γάμον, inde nouam nuptam νέαν νύμφην. Cornificius, quod noua petantur coniugia. Curiatius, qp noua ratio fiat. Aelius & Cincius, quia flammeo caput nubẽtis obuoluatur, qđ antiqui obnubere vocarint ob quã causam legem quoq. Parenstam iubere caput eius obnubere, qui parentem necauisset, qp est obuoluere. ¶Numerius pnomen numquam ante fuisse in patricia familia dicitur, quaãuis Fabius, qui

[1 volup. 2 id 3 Aethrione. 4 fuge 5 Ei 6 referantur 7 perscribi 8 pactio. 9 vocarunt. 10 funestam 11 quam is.]

vnus post sex & trecentos ab Etruscis interfectos superfuit, inductis magnitudine diuitiarum, vxorem duxit Otacili Maleuentani, vt tum dicebantur, filiã, ea cõdiciõe, vt qui primus natus eẽt, pnomine

aui materni, Numerius appellaretur. ¶Non omnib' dormio: prouerbium natum a Cipio quodam, qui Pararenchon dictus est, qp simularet dormientem, quo impuniti vxor ei moecharet, eius meminit Lucilius. ¶Nũcupata pecunia est, vt ait Cincius in L. II. de officio iurisconsulti, nomina, certa, nominib. propriis pronunciata. cũ nexum faciet, mancipiumq. vti lingua nuncupasset, ita ius esto: ita, vti nominarit, locutusve erit, ita ius esto. vota nuncupata dicuntur, quae Cõsules, Praetores, cum in prouinciã proficiscuntur, faciunt, ea in tabulas psentib. multis referuntur. At Santra L. II. de verborum antiquitate, satis multis nuncupata coniugit non de recto nominata significare, sed promissa, & quasi testificata, circunscripta, receptaq. etiam in votis nuncupandis esse conuenientius. ¶Nuscioſum Ateius Philologus ait appellari solitum, qui propter oculorum vitiũ parũ videret. At Popilius Aurelius nusciciones esse caecitudines nocturnas. Aelius Stilo, q plus videret vesperi, quam meridie, nec cognosceret, nisi qp vsq. ad oculos admouisset. ¶Nonas quidã à noua Luna, qp in eas concurreret principiũ Lunaetalij qp semper ante diem Iduum nonum essent, scribiq. ideo debere primam appellationis eius syllabam adiecta u littera. ¶Nundinas feriarum diem esse voluerunt antiqui, vt rustici conuenirent mercandi, vendendiq. causa, eũq. nefastum, ne si liceret cũ populo agi, interpellarentur nundinatores. ¶Nundina-

[1 inductus 2 Nuncupata 3 nominata 4 nuncupasit 5 id est 6 quod 7 Opilius.]

lem cocũm Plau-tus dixit in Aulularia. Cocus nundin ille est, in nonum diem solet ire coctum. cocum, qui nouendial-is altas appellatur, manifesto significat, quẽ dixit nundinale, quod in nonum diem coqueret. ¶Nucu-las, Praenestinos antiqui appellabant, quod inclusi a Poenis Casilini, famem nucib. sustentauerunt: vel qp in eorum regione plurima nux minuta pascitur. ¶Nummum ex Graeco vocalo νῦμμος existimant d-ictum, & tantundem apud nos, & apud illos valere: qa pleraq nomina a Graecis accepimus, quorum hoc propriũ est. ¶Nũtius & persona dicitur, & res ipsa. in persona dicitur, vt nuntius aduenit. in re, vt nuntius allatus est: qu-am differentiam. C. Caesar in Commentariis fec-isse videtur. ¶Nuper, quasi nouiper, tanquam dica-mus nouissime. estque praeteriti temporis, id autem . . . . . sa erant, qui ni . . . . . ¶Numen quasi nutus dei ac pote-stas dicit. ¶Numella genus vinculi quo quadrupe-des alligantur. solent autem ea fieri neruo, aut co-rio crudo bouis vt plurimum. ¶Numidas dicimus quos Gr-aeci Νομάδας. sive quod id genus hominum pecorib.n-egotiatur, sive quod herbis, vt pecora aluntur. ¶Nuces flagitantur nuptis, & iaciuntur pueris, vt nouae nuptae intranti domum noui mariti auspi-cium fiat secundum & solistimum.

¶Numam Pompilium Ianicul-um mõtem habitauisse ferunt, in quo arcã eius in-uentam, cum libris Nume

nominis

nominis, a Terentio *quodam scriba repastinante* agrum. ¶Nonuncium *quod vulgo Magistri* ludi appellant, signif-*icat nouem vncias : at te*runciũ, ꝙ singula sex-*uncia dimidium vnciarum tri*um sit. ¶Nomen siue ex Graeco ὄνομα *dictum est*, [1 *cocus ille nundinalis est.* 2 *nascitur.*]

pag. 23

quasi nouimen, quod notitiam faciat : si-ue familiae est. *vt Terentius. ponitur et pro debito: vt* ex-actũ dicimus *fuisse nomen, cum a debitore exacta* pecunia sit. ¶*Noctua videtur dicta a noctis tem*-pore, eo quo *canere solet, aut volare. ab ea* γλαυκῶπις appellatur *Minerua a Graecis, quia noctua ocu*-lis est caesis.[1] . . ¶*Noneolae, vocãtur papillæ, quae ex faucib. ca*-prarũ sup *pendent.* ¶*Noctilucam cum dixit Lucilius* L.II. obsce*num significat.* . . *noctiluca* . . . . medica. ¶*Nouerca dicitur, quam quis liberis subla*-tis, nouam *vxorem ducit, arcendae familiae* gratia; id est, coer*cendae, prima autem memoratur apud* veterannia, 2 *quae nupsit* . . ¶*Nauibus regnante* Ser. Tullio. ꝙ *in Auentinũ montẽ paludib. disclusum a*-scenderetur, *ab aduectu sic dictũ aiũt, vel* ꝙ *Aueu*-tinus in Auen*tino rex Albanus sit sepultus.* ¶*Noualem a*-grũ Aelius *Gallus, & Opilius item Aurelius eum* aiunt esse *quem Graeci νέον dicunt. ad quod Ho*-mero quoque *testẽ ἴστωρ, qui dixit, νεικεῖος βαθείης πίσσης ἰκέσθαι. Sed C*-incius eum esse, vbi *glaeba prosciſſa ad nouam* sementem sit relic*ta.* ¶*Nauti consulatu, &* -- T. Sicini, Volsci *populi, cum atrox proelium* iniissent aduersus *Romanos: Trib. Mil. in Cir*-co combusti feruntur *& sepulti in crepidi*-ne, quae est proxime Cir*cum, qui locus postea fuit la*-pide albo constratus, *qui pro rep. in eo proelio occubuere,* Opiter Verginius *Tricostus* . . *Valerius* Laeuinus. Posthumus Co*minius Auruncus. Ma*-llius Tolerinus. P. Ve*turius Geminus. A. Sempr*-onius Atratinus. Ver*ginius Tricostus. Mu*-tius Scaeuola. Sex. Fusius *Medullinus.* ¶*Noxa*--vt Ser. Sulpicius Rufus *ait, damnum significat.* apud poetas autem & [1 *caesis.* 2 *veteres Annia.* 3 πίσσου.

pag. 24

oratores ponitur pro culpa. ad [1] noxa peccatũ, aut pro peccato pœnã,[2], vt Accius in Melanippa.[3] Tete esse huic noxae obnoxiũ. Item, cum lex iubet noxae dedere, pro peccato dedi iubet. Caecilius in Hypobolimæo chereſtato. [4] Nam ista quidem noxa mulierem, & [5] magis quam viri. ¶Nouae curiae proximae [6] compitum Fabriciũ aedificatae sunt, ꝙ parũ amplae erant veteres a Romulo factae, vbi [7] is populum, & sacra in partis triginta distribuerat, vt in iis ea sacra curarent, quæ cum ex veterib. in nouas euocarentur, septem [8] curiarum per religiones euocari non potuerunt. itaque Foriensis, Raptae, Vel[9]sis [9] Velitiae res diuinae fiunt in veteribus curis.[20] ¶Nothum Graeci natum ex vxore non legitima vocant, qui apud nos [11] urio patre natus di- ꝙ Ser. Tullius qui Romae regnauit, natus est ex concubina Spurius [11] Tulli tributis [12] nisi forte malumus cedere [13] Oclisiam corniculam ca-

ptiua [14] cum susceptum matre seruientem.[15]. ¶Nota alias significat signum, vt in pecoribus, tabulis, libris litterae singulae, aut binae, alias ignominiam. ¶Nobilem antiqui pro noto ponebant, & quidem per c. litterã,[16] vt Plautus in Pseudolo. Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis [17]. &, oculis meis obuiã ignobilis [18] obiicitur. Accius in Diomede. Ergo me Argos referam, nam hic sum nobilis [19] Liuius in Virgo.[20] ornamẽtũ incẽdũt nobili [21] ignobiles. ¶Noegeũ quidam amiculi gen[9] praetextum purpura: quidam candidũ ac plucidum, quasi a nauo, ꝙ putamen quorundam pomorum est tenuissimum non sine candore, vt Liuius ait in Odyssia. Simul ac lacrimas de ore noegeo de terſit, id est candido. ¶Nixi di appellantur tria [1 *at* 2 *pœna.* 3 *Menalippo.* 4 *Chaereſtrato.* 5 *muliebris est.* 6 *proxime.* 7 *vbi* 8 IIII 9 *Velienſis.* 10 *Curiis.* 11 *Sp. Tulli.* 12 *Tr.* 13 *credere.* 14 *Occlisia carniculana captiua.* 15 *seruiente.* 16 *per G. literam.* 17 *gnobilis.* 18 *gnobilis.* 19 *suam gnobilis.* 20 *Virgine.* 21 *ornatu incedunt gnobili.*

pag. 25

signa in Capitolio ante cellam Mineruae genibus nixa, velut præsidentes parientium nixib. quae sua [1] sunt qui memoriae ꝓdiderint, Antiocho rege Syriae superato, M. Accillum [2] subtracta a populo R. adporta sse, atque vbi sunt, posuisse. ẽt qui [3] capta Corintho aduecta huc, quae ibi subiecta fuerint mensae. ¶Nictare & oculorũ, & aliorum membrorũ nisu saepe aliquid conari, dictum est ab antiquis, vt Lucretius in L. IIII. Hic vbi nexari [4] nequeunt insistereque aliis. Caecilius in Hymnide. garrulis medentes iactent sine nictentur perticis. Nonius in Macchoco pone.[5] actutũ scribere.[6] cum in neruo nectabere [7] vnde quidam nictationẽ: quidã nictum, vt Caecilius in pugilẽ [8]: tum inter laudandum hunc timidum tremulis palpebris percutere nictum: hic gaudere, & miratier. Nictit canis in odorandis ferarum vestigiis leuiter ganniens, vt Ennius in L. X. veluti siquando vinclis venatica venenox [9] apta solet, si forte ex nare sagaci sensit, voce sua nictu [10] vlulatque ibi acuta & [11]. vnde [12] & ipsa gannitio. ¶Niquis sciuit centuria est, quae dicitur a Seruio Tullio rege constituta, in qua liceret ei suffragium ferre, qui non tulisset in sua, nequis ciuis suffragij iure priuaretur, nam sciscito [13] significat sententiam dicito,[14] ac suffragium ferto [15], vnde scita plebis-sed in ea centuria, neq. censetur quicquam,[16] neq. cẽturio prficitur, neque centurialis potest esse, quia nemo certus est eius centuriae. est autem nequis [17] sciuit, nisi quis sciuit. ¶Ningulus, nullus, vt Ennius L. II. qui ferro minitere, atque inte [18] ninculus [19] mederi queat. ¶Niger lapis in Comitio locum funestum significat, vt ali [20], Romuli morti destinatum.
[1 *signa.* 2 *M Acilium.* 3 *etiamque.* 4 *nictari.* 5 *Macchone Copone* 6 *scribes.* 7 *necta ere* 8 *pugile.* 9 *venex.* 10 *nictit.* 11 *est* 12 *inde.* 13 *sciſco* 14 *dico* 15 *ferto.* 16 *quisquam.* 17 *nequis.* 18 *nite.* 19 *ningulus.* 20 *alij.*

pag. 26

Sed non vsu obu-*enit, vt ibi sepelliretur. sed Fau*stulũ nutri-*cium eius ibi sepultum fuisse, & Quin*tilium auũ ti . . . . *qui Romuli partes sequebatur.*

cuius familia *dicta Quintilia, iuxta appellationem eius.* ¶*Nauum Graeci vas aquarium dicunt humilem* 1 *& concauum, quod vulgo vocant situlum barbatum v-nde nauì puniliones appellantur.* ¶Necem suspica-*tur Verrius a Graeco duci: nam illi* necyn, mor-*tuum dicunt. Inde nos dicimus neci da.* ¶Niuem *Verrius interpretatur nouum ex* Graeco, qui id ne-*on dicunt. N . . . .* significat da . . . . . ¶*Nequinates dicti sunt* Narnensis 2 *qui e Nequino oppido eiectis colonis veteri-bus ibi habitarunt. Cato in ea aduersus* 3 x *hominib. . . . . .* ¶Negotium, quod n-*on sit otiũ.* ¶*Naues a nauis celeritate, quae ue-locissima est, dicimus.* ¶*Numidae dicuntur* Noma-*des, qui diutius viuere dicuntur,* vnde Cato in . . . . *Numidas viuaces quod* multam viuunt *aetatem, dixit.* ¶*Nuces mitti* Cerialib. Capito S-*innius solitum esse dici* ait, cum vellimus 4 sig-*nificare, missilia* Cerialib. in Circo mitti, *quod cum mitti nuces mos esset,* plane volumus *a parte totum designare,* quia adeo diligantur *supra omnia alia missilia* prae flamma cum sint v-*stae, quae sparguntur nuces.* ¶Nouendiales feriae *dicuntur institutae a Tullo* Hostillo 5 rege, ex m-*onitu procurandis prodigiis* nono die in feri-*is Latinis: siue quod in* more 6 Albano lapi-*dib. pluisset: siue quod vox esset* exaudita, vt Albani *suo ritu facerent, quae omiserant sacra.* nam ab his *illà sunt tunc remocata,* quae missa crate 7 a pœ-*ne funditus deleta*

[1 *humile.* 2 *Narnienses.* 3 *Thermunde.* 4 *velimus.* 5 *Hostilio.* 6 *monte.* 7 *amissa ciuitate ac*]

pag. 27

negligere temporibus sequen- tibus coepissent: *N . . dicuntur inuentae a Marcel-*lo cos. operae *quibus admotis Syracusae facilius-* expugnari possent. ¶*Naualis porta, item naualis* regio, videtur *vtraque ab naualium vicinia, it-*a appellata *fuisse.* ¶*Nonarum postridie, Id-*uum kalendarum *dies alieni habentur. item no-*uae nuptae *a.d. IIII. kalend. nonas, Idus diem at-*tũ inlucescere *quoniam decreto Pontificum ater hi dies* esse iudicati *sunt,* ꝙ *quotiescunque Romani du-*ces belli gerendi *gratia his dieb. supplicauere,* male remp. gessere.

O.

¶*SEX. POMPEI. FESTI. DE VERBOR. SIGNI. LIB. 16. INCIPIT. FELICITER*

¶*OB PRAEPOSITIO ALIAS PONITVR pro circum, vt cum dicimus vrbem* obsideri obsignari, *obuallari. alias ponitur* in vicem praepositionis, *quae est propter, vt ob merita,* ob superatos *hostes V*ñ *obsides, pro obsides* q̃ *obsidẽ pat-*riae pr̃stãdam *dãtur. aliàs pro ad ponit, vt Ennius.* Ob Romam noctu *legiones ducere coepit. & alibi.* ob Troiam duxit. ¶*Oculissimum, carissimũ. Plau. oculissi-*mũ ostiũ amicæ: *Idem in Curculione, oculissi-*me dixit, significatq. q̃ *clare aspicit. Idem in Pseu-*dolo. ¶oculatũ 1 ꝑ p̃ *senti posuit, cum dixit. Emito* die caęca Hercule *oliuũ, id vendito oculata die.* Idem alibi oculatũ Argũ *dixit,* ꝙ p *totũ corpus oculos hẽt.* Idẽ. pluris ẽ oculatus *testis vnus,* q̃ *auriti decẽ,* id est, qui se vidisse dicat. *ductũ aũt ait Verrius hanc* formam ab oculi appellatione. ¶*Oculitus dr, vt fundi*tus. penitus significatque *tam earum esse, quam ocu-*lum, vel instar, *oculi esse.* ¶*Odefacit dicebant* antiqui ab odore, *pro olefacit, vetere quadam* consuetudine inmutandi *litteras, quae sunt, vt* saepe alias, tum in

[1 *osculatum, ant ea male.*]

pag. 28

hoc quoque libro cõtẽtae. quae vox vt qbusdã vĩ. ex Graeca ὄσμη, tracta est. ¶Octauiae porticus duæ appellantur, quarum alteram, theatro Marcelli ꝑpiorẽ, Octauia soror Augusti fecit, alteram theatro Põp. ꝑximã CN. Octauius. CN. filius, qui fuit Aed. cur. PR cos. decemuirum 1 sacris faciendis, triũpha uitq. de rege Perse nauali triumpho: quam combustam reficiendam curauit Caesar Augustus. ¶Ogygia moenia Accius in Diomede appellans significat Thebas, qui eã vrbẽ Ogygus 2 condidisse traditur. ¶Occasio, opportunitas temporis casu quodã prouenientis est, Occasus, interitus vel Solis, cum decidit a superis infra terras, quo vocabulo Ennius ꝑ occasione est vsus in lib. ij. hic occasus datus est, at Oratius inclutus saltu. item in L. V. inicit inritatus, tenet, occasus iuuat res. Item in L. VIII. aut occasus vbi, tempusue audere repressit. ¶Occisum a necato distingui quidam, ꝙ alterum a caedendo, atque ictu fieri dicunt, alterum sine ictu. itaque in Numæ Pompili regis legibus scriptum est: si hominem fulminibus 3 occisit, ne supra genua tollito. Et alibi. homo si fulmine occisus est, ei iusta nulla fieri oportet. ¶October equus appellat, in qui cãpo Martio mense Oct. immolatur quod annis 4 Marti, bigarum victricum dexterior. de cuius capite non leuis contentio solebat esse inter Suburanenses, & Sacrauienses, vt hi in regiae pariete, illi ad turrim Mamiliam id figerent; eiusdemque coda tanta celeritate perfertur in regiam, vt ex ea sanguis destillet in focum, participandae rei diuinae gratia, quem hostiae loco quidã Marti bellico deo sacrari dicunt, non vt vulgus putat, quia velut supplicium

[1 *x vir.* 2 *Ogyges.* 3 *fulminis.* 4 *quotannis.*]

pag. 29

de eo sumatur, ꝙ Romani Ilio sunt oriũdi, & Troiani ita effigie in equi sint capti. Multis autem gentibus equũ hostiarũ numero haberi testimonio sunt Lacedaemonij, qui in monte Taygeto equũ ventis immolant, ibidemque adolent, vt eorum flatu cinis eius per finis quam latissime differatur. & Sallentini, apud quos Menzanae Ioui dicatus viuos 1 conicitur in ignem, & Rhodi, q̃ ꝙ annis 2 quadrigas soli consecratas in mare iaciunt, ꝙ is tali curriculo fertur circumuehi mundũ. ¶Occidamus Plautus ponit ꝑ contra cedamus. cum plurimae aliae ꝑpositiones familiariores huic verbo sint. ¶Occentassint antiqui dicebant, ꝙ nunc coquictum fecerint, dicimus, ꝙ id clare, & cũ quodam canore fit, vt procul exaudiri possit. ꝙ turpe habetur, quia nõ sine causa fieri putatur. inde cantilenam dici, quia illam

illam non cantus iucunditatem puto. ¶Ocrem antiqui, vt Ateius Philologꝰ in libro Glossematorũ refert, montem confragosum vocabant, vt aput Liuium. Sed qui sunt hi, qui ascendũt altũ ocrim & celsosq. ocris, aruaq. putria, 3 & mare magnum. Namq. Tænari celsos ocris. &, haut vt quem Chiro in Pelio docuit ocri. vnde fortasse etiam ocriae 4 sint dictae inaequaliter tuberatae. ¶Occare, & occatorem Verrius putat dictum ab occædendo, qđ caedat grandis globos terrae: cũ Cicero venustissime dicat ab occaecando fruges satas. ¶Ocius sectae collationis & deinde tertiæ occissime frequenta sunt. Alij dictas nostras tracta 5 ex Graeco, id est ὠκίως, cuius prima significatio, ex qua ꝓcedere in comparationem debet, apud nos non est tertię verò cõsolationis, 6 cuius maiora exẽpla sunt, 7 auctor est Plautus in Neruolaria. occissime nos li-

[1 viuus. 2 quotannis. 3 patria, 4 ocreare 5 Alij non dicta, i. nostro, sed tracta 6 collationis.

beri possimus fier-i . . . . . .
quicquam occissi . . . . . Coelius historiarum libro . . . . . concitantur occissime. . . . . Aelius
Lamia apud . . . . . .
Lamiam oport . . . . . .
¶Ocimũ, Graecum, & à celeritate nascendi est dictum
¶Occupaticius ager dicebatur ab antiquis, qui desitus a cultorib. fre-quentari propriis ab aliis est occupari cœptus. quod in agro Campano factum est. Nam cum Hanni-bal, Capuanos, qui de Punica rep. bene meri- ti fuerant, remunerare vellet, atq. eorum agr-os, qui essent occupati, denastatique tanquam ex ho-ste receptos, restituere: nominandos pub-lice edixit. sed cum querelam audiret commu-nem eorum, quorum ager occupatus est a priuatis, iussit dari agros, non quos illi accepissent, sed occupaticios. ¶Orchitin Accius, 1 Philologus in- collectaneis ait esse genus oleae ductum ex Graeco ὄρχεις, quod testiculorum sit magnitudinis, itaq. v-ocari ex eo orchitin . . . . . to grandiore: ¶Orchestra, locus in scaena, quo antea, qui nunc pla- nipedes appellantur, non admittebantur. histriones, nisi tantum interim dum fabulae ex-plicarentur, quae sine ipsis explicari non potera-nt. Ricinia autem portabant, quo aequiore habitu prodirent, atque vt inde nomen ducerent. ¶Orca genus marinae beluae maximum dicitur, a- d cuius similitudinem vasa quoque fican-ia, orcae dicuntur. sunt enim teretia, atq. infor-mi specie . . . . . malae & ante . . . . . quantae ne . . . . . .

[1 Ateius]

¶Orirì, nasci, vel surgere. ¶Orba apud poetas significat priuatam, aliqua persona cara. apud oratores, quæ patrem amisit, aut matr. 1 vt Ser. Sulpitius ait, quæ liberos quasi oculos. orba est . . . . . tris est ante

. . . . . Gal-lus Ælius
. . . . . O
. . . . . stantior
. . . . . in eo libro
. . . . . pontificatu
. . . . . pu-ella sine
. . . . . sacrae
. . . . . nupta
. . . . . ali- cui fuisset
. . . . . Cornificius in
. . . . . on Vginus
. . . . . interserunt
. . . . . nactos
. . . . . sse. ¶Ortygia dicta est insula, quae voci- tatur nunc Delos. ¶Orbius cluuius videtur appella-tus esse ab orbib. per cuius flexuosos orbes Tullia-- filia Ser. Tullij regis, & L. Tarqui- nnius Superbus gener, interfecto rege propera - uerat 2 tendentes vna in regiæ domus po- sessionem. coeptus est autem is cluuius appellari Orbius. quod pro nus cũ esset p orbes in exquisitiũ collo-m ducere, 3 vnde Orbius ab ipsis orbib. sic -- appellatus est. ¶Oratores ex Graeco ἀρητῆρ - es dictos existimant, quod ad reges & gentes, qui missi erant pro republica no- stra a populo R. vj conceptis verbis solerent deos -- ἀρᾶσθαι id est testari . . . . . qui - cit

[1 matrem. 2 properauerant 3 duceret]

eos nostri alij 1 pro legatis appellant, vt Cato in ea quam scripsit de suis virtutibus contra Thermum. M. Fuluio consuli legatus sum in Ætoliam, ꝓpterea qđ ex Aetolia complures venerant Aetolos pacem velle: de ea re oratores Romam profectos. & in originum L. I. propter 2 id bellum coepit Coelius P R. Albanus. oratores misit Romam cum . . . alias pro decretoribus, 3 vt Terentius. orator venio, facite exorator sim. Item & Afranius in Emancipato si . . . tum si ꝙ oritur. . . . . alias ꝓ disertis & eloquentib. ab eo ꝙ si antiqui orare, dicebant ꝓ agere. ob quam causam, orationes quoque eorum vocãtur. ¶Orata genus piscis appellatur à colore auri, quod rustici orum dicebant, vt auriculas, oriculas. itaq. Sergium quoq. quendam prædiuitem, ꝙ & duob. anulis aureis, & grandib. vteretur, Oratam dicunt esse appellatum. ¶Orae extremae partes terrarum, id est, maritimae dicuntur, vnde & vestimentorum extremae partes, quæ quidem & primae dici possunt. Caecilius in Aethrione vsus est pro initio rei, cum ait: oram reperire nullam quam 4 expediam, queo. ¶Oreae, freni ꝙ ori inferuntur. Titinius in Setina. & si tacebit, tamen gaudebit sibi promitti oreae 4 & Naeuius in Hariolo. Deprandi aũt Leonis 5 obdas oreas. Cato originum L. III. equos respondit: oreas mihi inde, tibi cape flagellum. Coelius pro se apud populum. equuso. 6 mihi sub femminibus occisus erat, orcas detrahõ inspectante Lucio Stertinio. ¶Orcos

Liber pater, & Oreades Nymphae appellantur, quod in montibus frequenter apparent. ¶Ordinarium hominem Oppius ait dici solitũ scurram * [1 *alias* 2 *propterea* 3 *deprecatoribus*, 4 *qua me* 5 *permitti oreas* 6 *Leoni si* 7 *equo qui* * Quod his desideratur habes in Schedis pag.172. v.23.vsque ad pag.187.v.29.]

pag. 33

est, cum ait, cum magistratus nihil audent imperare, ne quid consul auspici peremat.

P

¶Perihodos dicitur & in carmine lyrico pars quaedam, & in soluta oratione verbis circumscripta sententia, & in gymnicis certaminibus perihodon vicisse dicitur, qui Pythia, Isthmia, Nemea, Olympia vicit a circumitu eorum spectaculorum. Perempta & interempta pro imperfectis 1 poni solet a poetis. Lucretius. cum corpus simul, atq.animi natura perempta. ¶Perpetẽ,pro perpetuo dixerunt poetae. ¶Pacuuius Iliona. fac, vt coepisti, hanc operam mihi des perpetem. oculis traxerim. ¶Persillum vocant sacerdotes rudiculum picatum, quo vnguine Flamen Portunalis 2 arma Quirini vnguet. ¶Persicum portum, Plautus cum ait, mare Euboicum videtur significare, ꝙ in eo classis Persarum dicitur stetisse, non procul a Thebis. ¶Personata fabula quaedam Næuij inscribitur, quam putant quidam primum A a personatis histrionibus. sed cum post multos annos comoedi, & tragoedi personis vti coeperunt, verisimilius est eam fabulam propter inopiam comoedorum actam nouam per Atellanos, qui proprie vocantur personati, quia ius est is 4 non cogi in scaena ponere personã, quod ceteris histrionibus pati necesse est. ¶Persicus peracutum significare videtur, vt Plautus. nihil de cõciliare sibus, 5 nisi qui persib. 6 sapis. Næuius. & qui fuerit persicus carpẽti ad stratio. 7 ¶Perpetrat peragit, perficit. Pacuuius in Teucro. neq. perpetrare precibus, imperia qui detinui patris 8 Spartam reponare 9 instat, id si perpetrat. quo etiam sine praepositione vsi sunt, quòd conuer- [1 *interfectis* 2 *Quirinalis* 3 *actam* 4 *iis* 5 *sibi* 6 *persicus* 7 *adest ratio* 8 *nec pretio quit. & in Niptris* 9 *repedare.*]

pag. 34

sum iam *in consuetudinem est. perpulit, persuasit,* impulit . . . . . *dicen-* -do me per-*pulit* . . . . . *scilicet* c-*ompulit* . . . . ¶*Pertisum, pro, pertesum* di-*xerunt antiqui* . . . . . qui paul. . . . . ¶*Persuasit, impulit.* ¶Puteum *antiqui dixerunt vnde sumi potest:* inde ¶*Puticulos, antiquissimum genus sepulturae* appellatos, *quod ibi in puteis sepelirentur homines: qualis fuerit locus, quo nunc cadauera proijci solent* extra p-*ortam Exquilinam: quae quod ibi putescerent* inde p-*otius appellatos existimat puticulos* Aeli-*us Gallus: qui ait antiq. moris fuisse, vt patres* familias *in locum publicum extra opidum mancipia* vilia proicer-*ent, atque ita proiecta, quod ibi* ea putesc-*erent, nomen esse factum Puticulis.* ¶*Putum antiquos pro puro dixisse ait. inde putatas vites, quib.*

decisum 1 est id, *quod impedimento erat, dici* Cornifici 2 ait, neq. *aliter accepit Ennius, cum dixit* in Alexandro . . . . . amidio 3 purũ put-*us. & Plautus. purus putus hic* sycophanta est . . . . . quo certior se . . . . . *aurũ quoq.* putatũ dici so-*let, quod est expurgatũ: & ratio putata* id est pura facta, *vt* . . . . . *here* dib.rettulit. ¶*Putitiũ Plautus dixit stultiũ Putitio stultior* est barbaro. *Id autem ex hac causa.* ¶*Potitius cum* ad 4 Hercule rit-*um sacrificandi accepisset, eum* millib. aeris gra-*uis quinquaginta edocuisse dicitur* seruos publicus 5 P. R. *quo facto Potity intra diem* xxx. cum eius fami-*liae xij. fuissent, omnes interierunt.* ¶Pubes, aduleſcens, *qui iam generare potest, vocatur*, cui contrarium *est impubes.* ¶*Pubes etiam &* [1 *decisum* 2 *Cornificius* 3 *dimidio* 4 *ab* 5 *publicos.*]

pag. 35

plurium numerus eiusdem aetatis dici solet. ¶*Puteolos quidem dictos aiunt ab aquae ca-* ldae putore. *quidam a multitudine puteorum ear-* undem *aquarum gratia factorum* . . . . . ver- . . . . . cũ autẽ . . . . . is vio- . . . . . illius *tra.* . . . . . ¶*Pugnus a punc-*tione *id est percussione dictus.* ¶*Pegasum equum-*alatum *fuisse tradunt poetae: cuius quidem vngu-*lam *fusitasse fontẽ, qui Hippocrene dictus est*, traditur. sed ersus alia . . . . . Lucina Iuno . . . . . *sa* . . . . . formon- . . . . . ¶*Prospera quaedam nomina vsurpabant antiqui in*, e, declinata *vt praefiscine, extrema produ-* cta syllaba, *videlicet vt occurrerent fascino*, vt ait L. Cincius: *quod etiam fieri consueuit in fa-*miliae purgandae *sacro.* ¶*Porca prae-* cidanea dicitur, *quae ante immolari solet.* ꝙ genus hostiae ꝙ *ante nouã frugẽ praecideretur, pre-*cidarium appellabãt. ¶*Placenta libi quoddam genus vo-* catur ex trib. pultibus *factum: alij dicunt genus pult-*is, cum trib. libamentis. ¶*Porriciam, pro porro ia-*ciam, maxime *de extis dicebant antiqui. Plaut. in P-*seudolo. atq. in *manib. exta teneam*, ut *porriciam intebea* 1 loci. *porricitur autem soculo, ar-* isq. quod consecrandum *est deo, dicendumque-* contra it 2 consumitur *in sacro, quod est profanatum* vt Verrius eodem *libro de significatione verbo-* rum. sint dicta libere *si qua contra dixero: nam* arbitratur ob eam causam *porrici exta aris & so-* culo, quia profana 3 ea [1 *interea* 2. *id* 3 *profanata.*]

pag. 36

quoq. id est deo dicta consume 1 est necesse, cuius opinionem, neq. in hoc, neq. in aliis complurib. refutare minime necesse est, cum propositum habeam ex tanto librorum eius numero intermortua iam, & sepulta verba, atq. ipso saepe confitente nullius vsus, aut auctoritatis praeterire, & reliqua quam breuissime redigere in libros admo-

admodum paucos. ea autem, de quibus' dissentio, & aperte & breuiter, vt sciero, scribta in his libris meis inuenientur. inscribuntur priscorum verborum cum exemplis. ¶Porigam dixisse antiqui videntur, prō porrigā, propter morē nō ingeminam darum litterarum. ducto verbo a porro regam. aut si id friuolum videtur, cum aperte e ciuo regit 2. tractum sit. sed antiqui etiā porgā dixerunt, ꝙ porrigam. ¶Porcae appellantur rari sulci, qui ducūtur 3. aquae deriuandae gratia. Dicti ꝙ porcant, 4 id est prohibent 5 aquam frumentis nocere: nam crebriores sulci, limi 6 vocantur. ¶Postliminium 7 receptum, Gallus Aelius in libro primo significationum, quae ad ius pertinent, ait esse eum, qui liber ex qua ciuitate in aliam ciuitatem abierat, in eandem ciuitatem redit eo iure, ꝙ constitutum est de postliminiis. itemque seruos 8 a nobis in hostium potestatem peruenit postea ad nos, redit in eius potestatem, cuius antea fuit iure post limini, equi, & muli & nauis eadem ratio est post liminium receptū is 9 quae serui. quae genera rerum ab hostibus ad nos postliminium 10 redeunt, eadem genera rerum a nobis ad hostis redire possunt. cum populis liberis, & confœderatis, & cum regibus postliminiū nobis est ita, vti cum hostibus quae nationes in opinione 11 nostra sunt, cum his

[1 *consumere.* 2 *riuo regam.* 3 *ducuntur.* 4 *porcent.* 5 *prohibeāt.* 6 *lirae,* 7 *postliminio.* 8 *qui seruus.* 9 *iis.* 10 *postliminio* 11 *dicime.*

pag. 37

procul sint. ¶Prouorsum fulgur appellatur, ꝙ ignoratur noctu, an interdiu sit factum. itaq. Ioui fulguri 1 & Summano fit, ꝙ diurna Iouis, nocturna Summani fulgura habentur ¶Patulum late patens, atq. apertū, & patuli boues, quorum cornua in diuersum super 2 modū patēt. ¶Propriassit, proprium fecerit. ¶Properus antiquos dixisse, pro celer, testimonio est qualitatis aduerbium, quod est propere. ¶Prophetas in Adrasto Iulius nominat antistites fanorum, oraculorūq. interpretes. cū capita viridi lauro velare imperant prophetae, sancta ita caste qui purant 3 sacra. ¶Propter viam fit sacrificiū: ꝙ est proficiscendi gr. a Herculi, aut Sāco, 4 qui scilicet idem est deus. ¶Prodigia quod praedicūt futura, permutatione g. litterae: nam quae nunc c, appellatur, ab antiquis g. vocabatur. ¶Produit, porro : dederit, vt est in lege Censoria. porticum fartam, tectāq. habeto, prodito . alias ,pdiderit. ¶Prodegeris, consumpseris, prodideris, vt Caecilius in hymni 5 prodigere est, cum nihil habeas, te inridiet. & Plautus in Neruolaria: productae prodigiū 6 esse in 7 amatorem addecet. ¶Prodinunt, prodeunt, vt Ennius Annali. L. III. prodinunt famuli tum candida lumina lucent. ¶Probrum, stuprum, flagitium, vt Accius in Hellenib. qui nisi probrum, omnia alia in delicta æstimāt. Caecilius in Dauo. ea tum compressa parit huic puerum, sibi probr. ¶Probriū 8 velut, phibi, qui se a deliquendo prohibēt. ¶Prodigiatores harupices, prodigiorum interpretes. ¶Prodita, 9 memoriae porro dat, & fallit. item ex interiore loco procedit. item 6

perdit, vt Ennius L. XVI. nōn in sperando cupide 9 rē prodere summā. ¶Punicum ꝙ appellatur,

[1 *Fulgura tori.* 2 *supra.* 3 *parant.* 4 *Sango.* 5 *Hymnide.* 6 *pro ductae prodigum.* 7 *me.* 8 *Probi.* 9 *a.* 10 *prodit.* 11 *cupidi.*

pag. 38

genus *libi translatum a Poenis. idem appellatum fuit probum, ceteris libis suauissimum quia videbatur. . Punicum dicitur etiam vestis no-men . . . .¶Pro, significat in, vt pro rosto-is, 1 pro aede ,pro tribunali. ¶Progenerum app-ellat auꝰ neptis suae virū. ¶Profanū ꝙ nō ē sanū ap app-ellat. Plautus sacrū, an profanū habeas, paruipēdit.* Liu-*ius in . . . . . publici . . . . . Pacuuius in Periboea . . . . . inde profanationem dici ait Verrius. ¶Pro, ponitur, pro amplifi-cando, ac palam faciendo: vt prodi, prouoca, prop-elle . ponitur alias pro priuandi facultate, vt in propudio, prohibendo, quia vtrunq. abnuit in his esse pudorem, potestatemq. alias aliud alio 2, vt pro pecunia, pro praedio 3, pro consule, 4. alias pro a-dmiratione, vt pro Iuppiter. Accius* in Melani-*ppo 5 pro Iuppiter . . . . . manu omium 6 . . . . . Plautus in Condalio . . . alias pro ante, vt pro hostio. alias pro in, vt dicimus promittere barbam, & capillum. ¶Profundum dicitur id quod est altum ac fundum l-nge habet . Paenuius* in Medo, neq: *profundum . . . . . ¶Profesti dies di-cti, quod sint procul a religione nōs diuini. Caecilius in . quod facimus profesto, feciisti tantundem. festiuo die. item Afranius* in Priuigno. ae-*que profesto, contra cum celebras. ¶Profulus super mo-dum sumptuosus dicebatur. Terentius* in Ade-*lphis, profundat, perdat, pereat, nihil ad me . alias obiectus, iacens . . & Pacuuius in Teuc-ro. profusus gemitu murmuro, occistians 7 ru-at . . . . . .*

[1 *rostris.* 2 *apud. b ab.* 3 *praede.* 4 *consilio.* 5 *Menalippo.* 6 *omnium.* 7 *oscitans.*

pag. 39

. . . . . cant
. . . . . rta.
*¶Plauti appellantur canes, quorum aures langui-dae sunt, ac flaccidae vt latius vide-ntur patere . . . . . quae
. . . . . e
. . . . . vni-
. . . . . vi-
. . . . . cis
¶Plantae appellantur semina olerum, quod planae sunt, vt appellantur plantae nostrorum pedum ex* causa *simili. ¶Plancae dicebantur tabulae planae, ob* quam *causam & ¶Plāci appellātur, qui supra modū pe-dibus planis sunt. ¶Plaustrum perculi antiqui di-cebant ab eo, qui pede onusta plaustra percolit, id est cucurrit: quod postea abiit in proverbium* id; quod *a Plauto in Epidico Comoedia relatum est. E-pidicus mihi magister fuit, perij: pene plaustr-um* perculi. *¶Plebeium magistratum nemi-* nem licet ca-

pere, *nisi qui ex plebe est : cuius ge-* neris est *omnis magistratus, qui appellaturi i-* sto nomine ¶ *Plutei dicuntur crates corio cru-* do intentae 1. *quae solebant opponi militibus* opus facientib. *& appellabantur militares.* nunc etiam tabulae, *quib. quid praescribitur, eodem* nomine dicuntur. *Plebei Aediles non minus populi* q; plebeiscito, *quae de o magistratu creando* suffragium tulit, *vt sacris aedibus praeessent*, sunt constituti: *quos Tribun. pl. ministros fuisse dic-*unt: qui vna cum *Plebeis Aedilib. sunt creati, dissid-*ente plebe, a *Patrib. y tabernas fecerunt, q-*uas nouas vocant. nos *autem quinque dicimus* e-as esse & septem feruntur, *& plebeios quidem appella-*mus a genere ma-

[1. *Intectae.*]

pag. 40.

gistratus. eas enim faciendas curauerunt M. Iunius Brutus. Q. Oppius Aediles pl. Plexa colligata significat ex Graeco, cui nos etiam praepositionem adicimus, cum dicimus perplexa. Plentur antiqui etiam sine praepositionibus dicebant. ¶ Plera dixisse antiquos testis est Pacuuius, cum ait. plera pars pessumdatur. ¶ Ploximum appellari ait Catullus, capsam in cisio, capsaue 1. cum dixit, gingiuas verò ploximi habet veteris. ¶ Plorare, flere, inclamare nunc significat, & cum praepositione implorare, id est inuocare : & apud antiquos plane inclamare. in regis Romuli, & Tatij legibus. si nurus sacra diuis parentum estod. in Ser. Tulli, haec est. si parentum puer verberit, astolle ploraſſit, (pareri.) puer diuis parentum sacer esto 2. idest, clamarit, dix . . . ¶ Pedulla quae dicimus nea 3. . . . Graecos appellare manifestum est. ¶ Pacem a pactione condicionum putat dictam Sinnius Capito, quae vtriq. inter se populo sit obseruanda. ¶ Penem, antiqui eodam vocabant . a qua antiquitate etiam nunc offa porcina cum cauda in cenis puris offa penita vocatur . & peniculi, quis calciamenta terguntur, quod e codis extremis faciebant antiqui, qui, tergent 4 ea. dictum est forsitan a pendendo. Naeuius in Tunicularia. 5 Theodotum compellas, qui aras compitalibus sedens 11 cella circumtectuas tegetibus Lares ludentis peni pinxit bubulo. significat peniculo grandi, id est coda. ¶ Proprius sobrino mihi est consobrini mei filius, & consobrinae meae filia 6 & patris mei consobrinus, & matris

[1. *capsamue.* 2. *estod.* 3. *nos, ea πάθια.* 4 *tergerent.* 5 *Cunicularia.* 6. *filius.*]

pag. 41

meae cōsobrinus. ¶ Possessio est, vt definit Gallus Aelius, vsus quidam agri, aut aedificii, non ipse fundus, aut ager. non enim possessio est a reb. quae tangi possunt. . qui dicit, se possidere, his 1 vere potest dicere. itaque in legitimis actionibus nemo ex his qui possessionem suam vocare audet, sed ad interdictum venit, vt Praetor his verbis vtatur. Vti nunc possidetis, eum fundum Q. D. A. qd nec vi, nec clam, nec precario alter ab altero possidetis

ita possideatis, aduersus ea vim fieri, veto .

¶ Praefecturae eae appellabantur in Italia, in quib. & ius dicebatur, & nundinae agebantur, & erat quaedam earum R. P. neq. tamen magistratus suos habebant. in qua 2 his legibus praefecti mittebātur quot annis qui ius dicerent. quarum genera fuerunt duo: alterum, in quas solebant ire praefecti quattuor viginti sex virum 3. pro populi suffragio creati erant, in haec oppida: Capuam, Cumas, Casilinum, Volturnum, Literum, Puteolos, Acerras, Suessulam, Atellam, Calatium: 4 alterum, in quas ibant, quos Praetor vrbanus q annis 5 in quaeq. loca miserat legibus, vt Fundos, Formias, Caere, Venareum, 6 Allieas 7 Priuernum, Anagniam, Frusinonem, Reate, Saturniam, Nursiam, Arpinum, aliaq. complura. ¶ Parret, quod est in formulis, debuit & producta priore syllaba pronuntiari, & non gemino r. scribi, vt fieret paret, q est in veniatur, vt comparet, apparet. ¶ Portum in xij. pro domo positum omnes fere consentiunt. cui testimonium defuerit, his 8 tertiis diebus ob portum obuagulatum ito. ¶ Patrocinia appellari coepta sunt, cum plebs distributa est inter patres, vt eorum opib. tuta esset. ¶ Posticam lineam in agris diuidendis Ser. Sulpicius appellauit ab

[1 *de.* 2 *is.* 3 *quas.* 4 *numero qui.* 5 *Calatiam.* 6 *quotannis.* 7 *Venafrum.* 8 *Allifas* 8 *is.*]

42

exori- *ente sole ad occidentem, quae spectabat*
qua . . . . . .
tur . . . . . .
riq. . . . . .
abd . . . . . .
tab . . . . . .
frum . . . . . .
danto . . . . . ¶ *Pontina tribus a Pon-*
tia vr- *be dicta, a qua & palus quoque Pon-*
tina *appellata est iuxta Terracenam.* ¶ *Pa-*
piria *tribus a Papirio appellata est, vel a no-*
mi: ag- *ri, qui circa Tusculū est. Huic Pupinia trib. ita*
coniu- *nctā fuit, vt de finib. aliquādo susceperit bellum,*
q in d- *ictum per fetiales cum esset, duce. . . infer-*
tur: bellū *itaque inituras, cum vtraque tribus instruc-*
tos exerc- *itus haberēt ad dimicādum, quia alterius dux*
discesserat *iam ab armis, caduceatoribus ante quam*
signum conf- *errent, vtrinque ad exercitus missis,*
rem *in* ipsorū ar- *bitrio futuram denuntiarunt, ac po-*
testate, (ac pote- *state) ita sine vlla dimicatione vtriusque*
exercitus suffrag- *io pax facta.* ¶ *Pupinia Tribus*
ab agri nomine *dicta, qui Pupinus appellatur circa*
Tusculum vrbem . . . . . *me-*
minit inuictū . . . . . .
ē. ¶ Popillia tri- *bus vna quinque & triginta tri-*
buum, tot enim fue- *runt: a Popillae feminae fe-*
lici nomine ap- *pellata, quomodo tribus quoque*
¶ Pinaria a sororis *Pinariī dicta, siue ab eius no-*
mine. Populi com- *mune est in legibus ferendis*
cum plebe suffragium. *nam* ¶ *comitia centuriata*
ex patribus, & plebe *constant in centurias diuisis, at*
cum plebes sine patr- *ib. tributis comitiis conuenit,*
quod plebes sciuit, plebi- *scitum id ea de caus*

appella- *a*

appellatur. Patrum com- *munc cum populo suffra-*
[1. me.]

pag. 43

gium: quibus suffragantibus fit populi scitum. ¶ *Pror-si limites appellantur in agrorum mensuris, qui di-recti sunt ad orientem.* ¶ *Pugio dictus vi-detur eo quod punctim pugnat.* 1 ¶ *Popilia 2 tribus a nomine progenetricis traxit vocabulum. nam con-suerunt non solum a viris, sed a feminis q-uoq. tribus nominare.* ¶ *Praebia dicuntur curan-di ma-li remedia, videlicet, quae curationi--s causa praebeantur.* ¶ *Parare inter se m-unus dicebatur, cum sortitio fiebat a magistrati-b. P. R. uter magistratus, veram rem -- acere; deberet: aut inter se comparabant de r-- eb. lege mandatis. Itaque in senatu, & in comiti-o quoq. sortiri, aut inter se parare solebant, ut--rum exire, utrum domi manere oporteret. nam Con-sulib. aeque ac Praetoribus nouis in prouinciam ire,* atq. ex ea *rem gerere: contra abire, anni prioris -* magistra- *tib. opus erat. lege etiam cauebatur, ut certos -* intra dies *designati magistratus prouinc--ias* inter se pa- *rarēt.* ¶ *Peregrinos inter Pr. dr̄. q alr̄ -* Inter ciuis alr̄ int *peregrinos ius dicebat a Praetore: hoq.* lege primū fuſ 4 *cum vnus tantum fuisse, postea duo id -* circo sunt creati *Praetores.* ¶ *Praemetiū dicitur, quod-* ante metitur, qua *si premessū. prae libationis causa.* ¶ *Prote-* lare dr̄ lōge pro *pellere, ex Graeco videlicet, quod* ē The, 5 & *significat longe.* ¶ *Priuato sumptu --* se alebant mili- *tes Romani antequam stipendia -* mererentur, quod in *consuetudine fuit paene ad-* id tempus, quod fuit pau- *lo antequam Romana ciuitas* capta est a Gallis, *a quo tempore sine publico stipendio m-* ilites non fiebant. ¶ *Porci effigies inter militari -* a signa quintum locum *obtinebat, quia confecto bel-* lo, inter quos populos *pax fiebat, ea caesa porca foed-* ere firmari solet. ¶ *Polimenta, ait Verrius, antiqui* dicebant testiculos
[1. pungat. 2. Popilia. 3. agere 4. scīs 5. πόλεϊ]

pag. 44

porcorum, cum eos castrabant, a politione segetum, aut vestimentorum, quod similiter atq. alla, curētur. ¶ Pater patrimus dicebatur apud antiquos, qui cū iā ipse pater esset, habebat etiam tum patrem. ¶ Portis-culus est, vt scribit Aelius Stilo, qui in portu mo-dum dat classi. id autem est malleus. cuius meminit Cato in dissuasione de rege Attalo, & vectiga-libus Asiae. C. Licinio Pr. remiges scribti ciues Romani sub portisculum sub flagrum conscrib-ti veniere passim. ¶ Pro scapulis cum dicit Cato, significat pro iniuria verberum. nam complures leges erant in ciues rogatae, quibus sanciebatur poena verberum. his significat prohib. se 1 multos suos ciuis in ea oratione, quae est contra M. Caelium. si em percussi, saepe incolumis abij. pterea pro rep. pro scapulis, atq. aerario multum R. P. pro-fuit. ¶ Primanus Tribunus apud Catonēin ea, quae est contra Thermum de suis virtutib. Aliud est pro-perare, aliud festinare. qui vnum quodq. mature transigit, is properat: qui multa simul incipit, neque perficit, is festinat. ¶ Prorsus porro versus,

nisi forte ex Graeco πρός. 2 Cato de feneratione legis Iuniae. Camerni 3 ciues nostri oppidum pul chrum habuere, agrum optimum, atque pulcher-rimum, rem fortunatissimam. cum Romam venie-bant, prorsus deuertebantur pro hospitibus ad ami-cos suos. ¶ Prohibere comitia, dicitur vitiare diem morbo, qui vulgo quidem maior, ceterum ob id ip-sum comitialis appellatur. Cato in ea oratio-ne, quam scribsit de sacrilegio commisso. domi cum auspicamus, honorem me dium 4 immortaliū velim habuisse. serui, ancillae, si quis eorum sub centone crepuit, quod ego non sensi, nullum mihi vitium facit. si cui ibidem seruo, aut ancillae
[1. prohibuisse 2. πρός 3. Camerini 4. Deūm.]

pag. 45

dormiēti euenit, quod comitia prohibere solet, ne is quidem mihi vitiū facit. ¶ Penatores qui penus ges-tant. Cato aduersus M. Acilium quarta. postquam natiuitas 1 ex nauibus eduxi, non ex militib. atq. nau tis piscatores penatores fici sedarum 2 dedi. ¶ Pila-tes lapidis genus, cuius M. Cato originum L. v. lapis candidior quam pel-stes. 3 ¶ Peregrina sacra appel-lantur, quae aut euocatis dis in oppugnandis vr-bibus Romā sunt conara, 4 aut quae ob quasdā reli-giones per pacem sunt petita, vt ex Phrygia Ma-tris Magnae: ex Graecia Cereris: Epidauro Aescu-lapi: quia coluntur eorum more, a quib. sunt accep-ta. ¶ Peculatus furtum publicum dici coeptus ē a pe-core, quia ab eo initium eius fraudis esse coepit. siqui dem ante aes, aut argentum signatum ob delicta poena grauissima erat duarum ouium, & xxx. bouum. ea lege 5 sanxerunt T. Menenius Lanatus, & P. Sestius Capitolinus cōs. quae pecudes, postquam aere signato vti coepit. P. R. Tarpeia lege cautum est, vt bos centusib. quis decusib. aestima-retur. ¶ Potitium, & Pinarium Hercules, cum ad arā, quae hodieque maxima appellatur, decima bouum, quos a Geryone abductos abigebat Argos in patriam profanasset, genus sacrifici edocuit quae familia, & posteri eius non defuerunt decumantibus vsq. ad Ap. Claudium Censorem, qui quinquaginta millia aeris grauis his dedit, vt seruos publicos edocerent ritum sacrificandi: quo facto Potiti, cum essent ex familia 6 numero duodecim, omnes inter-erant 7 intra diem xxx. Pinarius, quod non adfuit sacrificio, postea cautum est, ne quis Pinariorū ex eo sacrificio vesceretur. ¶ Plebeiae Pudicitiae sacel-lum in vico Lōgo est, q cum Verginia patrici gene-ris foemina, conuiuio 8 facto inter patres & ple-
[1 nauitas 2 fici. sed cibum 3. pilates. 4. coacta. 5 eam le-gem 6 eae familiae 7. interierunt 8. conuicio.]

pag. 46

bem, n-*am patricia plebeio homini L. Volumnio con-*
sul-*i nupserat* . . . . . .
qui . . . . . .
bit . . . . . .
sere . . . . . .
eo iu-*re.* . . . . . .
¶ Porto-*rium dictum est vectigal id, quod solute-r*
porti *toribus, qui conduxerint* . . . *dimi-*

diato . . . . . .
in ve-*ctigalibus autem portoria fruenda locan-*
tur dua-*bus* . . . . . .
liusq. . . . . & *Ti.*
Corun-*canius Ti. F. censores* . . . .
intra *temporis spatium certum* . . . . .
quid ae. . . . . *censoria ma-*
iestate sp-*reta* . . . . . .
dã propib 1 & . . . . . .
sint. ¶ Primi-*genius sulcus dicitur, qui in noua vrbe*
condenda ta-*uro & vacca imprimitur, quod genus*
iumenti velut ex-*ercitum adhibebatur.* . . . . .
vtrinq. media p. . . . . .
lari iudicio qui & i-*pse* . . . . ¶ *Parilib. vr-*
bem condidit Rom-*ulus, quem diem festum praecipue*
habebant iunio-*res.* ¶ *Praetexta pulla nulli*
alij licebat vti, q-*uam ei, qui funus faciebat. Idem*
ius magistratus h-*abebat, qui in aliquo*
loco publiquos lud-*os faciebat. nam is praetexta*
vtitur, & scribam ha-*bere solet propter eos,*
quos facit, ludos. *praetextae ius datum est item Consu-*
lib. & Praetorib. vota-*nuncupantibus ob igno-*
rantiam sacra nouorum 2 *ascitorum. Isdem da-*
tum est vti emit 3 votum *aliquod soluentibus.*
quod item Valerius vica-*nus cum veteretur pu-*
ra ex senatu, improbar-*i coeptus est.* ¶ *Pilae*

[1 *praedib.* 2. *sacrorum nouorum* 3. *item*]

pag. 47

& viriles & muliebres effigies in compitis
suspendebantur Compitalibus ex lana, quod esse deorum
inferorum hunc diem festum, quos vocant La-
res, putarent, quib. eo die tot pilae, quot
capita seruorum: tot effigies, quot esse-nt li-
*beri, ponebantur: vt vius, sic enim im-*ocantur,
*parcerent, & essent his pilis, & simulacris con-*tenti.
¶ *Punicae fortunae aedē vouisse dicitur Cornelius Sc-*ipio
cum Carthaginem obsideret: ne aduersa-ea Fortu-
*na veteretur. Idem quoq. vouit aedem Ve-*neris,
*quae cognomentum habuisse dicitur. G-*enit-
*ricis, quam dedicauit, vbi primum-*aemu-
*lam Romanae ciuitatis Carthaginiensem-*vrbem
*expugnauit: quamuis alij dicant, aliquot post-*annis
dedicauisse . . . . . *cos.* quum Pu-
*nicae Fortunae aedem, quam ex vo-*to debebat
primam dedicare, locandam non curasset. ¶ Pueri, in-
puberes dicuntur, in quo significatu vtitur Atta-
m. . . . . . *plurib.* versib. docet.
. . . *Pueri impuberis aeneum* signum ad salinas
olim a . . . *positum fuit, quod* signum allatum
e . . . . . *fuisse ferunt,* quod sunt cona-
*ti quidam auferre, sed auelle-*re nemo vnquam
potuit. Alij dicunt aurisam basim praeter ipsum signū
a quibusdam fuisse, quicq. abstulerint, sub 1 signo abierūt,
*basi sola potiti. Alij tamen trad-*unt simul, vt
*signū ipsum abstulerint, in agro Tibur-*ti erexere ad qui
ntum ab vrbe miliarium. ¶ Plena fue Telluri
*Matri sacrificabatur, q*ꝑ *pecudis* id genꝰ cū ferretur 2
*satis inimicum, quia vestro sem-*en fodiendo corrum-
peret. ¶ *Ploti appellati sunt* Vmbri, pedib. planis
*qđ essent: vñ soleas dimidiatas qui-*b. vtūtur in venādo,

*quo planius pedem ponerent, vo-*cant semiplotia, &
*ab eadem causa M. Acci-*us poeta, quia Vmber

[*ysine* 2. *cenſeretur*]

pag. 48

Sarsinas erat, a pedum planicie initio Plo-
tus, postea Plautus coeptus est dici. ¶ Postumus co-
gnominatur post patris mortem natus. Pla-
utus in Aulularia. Post mediam aetatem qui mediã
ducit vxorem domum si eam senex anũ praegnantẽ
fortuito fecerit; quid dubitas, quin sit paratum
his nomen pueris Postumi? ¶ Porcas, quae inter
duci 1 sulcos fiunt, ait Varro dici, quod porrigant
frumentum. ¶ Parmulis pugnare milites
soliti sunt. quarum vsum sustulit C. Mari-
us datis in vicem earum Bruttianis. ¶ Porcam
auream & argenteam dici ait Capito Ateius,
quae & si numero hostiarum non sint, nomen
tamen earum habere, alteram ex auro, alteram
ex argento factam adhiberi sacrificio Ceri-
ali. ¶ Pulcher bos appellatur ad eximiam pin-
guitudinem perductus. ¶ Propudi ait 2 porcus dic-
tus est, vt ait Capito Ateius, qui in sacrificio gentis
Claudiae velut piamentum, & exsolutio omnis
contractae religionis est. ¶ Parum cauisse 3
videri pronuntiat magistratus, cum de consi-
lij sententia capitis quem condemnaturus
est. ¶ Piscatorij ludi vocantur qui ꝙ annis 4 mẽse
Iunio trans Tiberim fieri solent a P.R.
Vrbano pro piscatorib. Tiberinis, quorum quaestus
non in Macellum peruenit, sed fere in aream Vol-
cani, quod id genus piscicolorũ viuorũ datur ei Deo
pro animis humanis. ¶ Publicius cliuus appel-
latur quem duo fratres L. M. Publici Malteoli 5 Ae-
diles Cur. pecuariis condemnatis ex pecu-
nia, quam coeperat, 6 munierunt, vt in Quentinum
vehiculi, 7 Vel 8 venire possit 9. ¶ Praedia 10 rursus
Verrius vocari ait ea remedia, quae data 11
Caecilia vxor Tarquini Prisci inuenisse ex

[1. *duos.* 2. *Propudianus* 3 *Patrauisse* 4 *quot annis* 5 *Maleolli-*
6. ceperant 7. *vehiculis* 8. *velia* 9. *possint* 10. *Praebia* vel *proe-*
bia 11 *Caia.*]

pag. 49

istimatur, & immiscuisse on 1 suae, qua ꝑcincta statua
ei⁹ est in aede sãct⁹ 2 qui dē⁹ di⁹ fidi⁹ vocatur. ex
qua zona periclitantes ramenta sumunt. ea vocari
ait praedia, 3 quod mala prohibeant. ¶ Priscae latinae
coloniae appellatae sunt, vt distinguerent a nouis
quae postea a populo dabantur. ¶ Praetor ad por-
tã nũc salutatur his, 4 qui in ꝙuincia Proꝑtore, aut
Pro consule exit: cuius rei morẽ ait fuisse Cincius in
libro de Consulum potestate talem. Albanus 5 rerum
potitos vsque ad Tullum regem: Alba deinde diruta
vsque at poectum 6 Murem eos populos latinos ad
capud oetentinae, 7 quod est sub monte Albano cõ-
sulere solitos, & imperium communi consilio ad
ministrare. itaque quo anno Romanos imprs
ad exercitum mittere oporteret iussu nomi-
nis Latini, complures nostros in Capitolio a sole ori
ente auspiciis operam dare solitos. vbi aues ad-
dixissent, militem illũ qui a cõmuni Latio 8 missus
esset (illum quem aues addixerant,) Praetorẽ salutas
re so-

re solitũ, qui eam prouinciã optineret Praetoris nomine. ¶Patricios, Cincius ait in libro de comiiis, eos appellari solitos, qui nunc ingenui vocẽtur. ¶Possessiones appellantur agri late patentes, publici priuatiq;. quia non mancipatione, sed vsu tenebantur, & vt quisquam occupauerat, collidebat. 1 ¶Poreſtur, Scipio Africanus in ea, quae est de imperio D. Bruti. & ¶poteratur, C. Gracchus in ea qua vocis 10 est cum circum conciliabula iret. ¶Probrum virginis Vestalis, vt capite puniretur: vir qui eam incestauisset, verberibus necaretur; lex fixa in atrio Libertatis cum multis aliis legibus incendio consumpta est, vt ait M. Cato in ea oratione, quae de Auguribus inscribitur. adicit quoque virgines Vestales sacerdotio exaugu--

[1 Tonas. 2 Sancti. 3 praebia vel proebia. 4 is. 5 Albaos 6 ad P. Decii. 7 caput Farentinae. 8 Latij. 9 colebat. 10 vsus.]

pag. 50

rat-*as, quae incesti damnatae, viuae, defossae, sũt quod sacra Vestae matris polluissent, nec tamen, licet nocentes* ex-*tra vrbem obruebantur, sed in campo proximè porta-m in Collinam, quũ Sceleratus appellatur.* ¶ *Priuilegiũ sunt qui dicant esse priuatam legem. Cicero in orõne quã* scri-*psit pro domo sua ad Pontifices* . . . . . viri . . . . . conſ. . . . . in eo . . . . . licto-*res* . . . . . ex- istim-*ate* . . . . . conſ. . . . . *ũ* os aut-*em* . . . . . nemo . . . . . *in-* dicant *Senatores, Equites, Trib. Aerarij, condemnant* trib. xxx-*v. quo iur, quo more, quo exẽplo noĩatim legem* de capite ci-*ues indemnati tulisti? vetant leges sacratae, vetant* XII. *tabularũ leges priuatis hominib. irrogari. Ve* neficos quinq. *& triginta trib. omnino non condemnãt,* quia ipsi in-*dicta causa occiduntur.* ¶ *Punici dicuntur* non Poeni, quãuis, *vt ait Verrius, a Phoenicib. oriantur:* & Punicũ bel-*lũ, nõ Poenicũ, quãq; Poeni, appel* lant: nam quae sole-*bãt antiqui efferre per Pusyllabam* logã 1 Enni⁹ in P-*oe, extulit Pœnos dicẽs, sed est culpa* librariorũ, q ea q̃ se-*minimo gñre dicũtur, scribũt masculino.* ẽt ipsi Gra-*eci ita loquũtur, qui solent philolo-*gos, philargyros. *feminas dicer.* ¶ *Poenos, putans viros libra-*rius appellari, mut-*auit* q *per adiectionẽ ab Ennio ea* vox explanata non *fuerit, cum tamen eiusmodi fere* nomina etiã in vi-*rili, nõ tãtũ in femineo sexu proferãt.* dicimus, tã hic lapis 2 q-*uã haec lup⁹, quin ẽt ea q̃ parti* cipia appellantur, quae *vt plurimum aliquem or-* dinẽ rerum significant, e-*t quae casus, numeros, species,* tempora, personas, recipi-*ũt, utroq; genere enũtiantur.*

[1 longam. 2 lupus.]

pag. 51

. . . . . ¶ *Portumnus qui & Palaemõ alio nomine dicitur, inter-* deos, *qui praesunt mari a Romanis colebatur.* ¶ *Poenas pendere in eo proprie dicebant, qui pecuniam-* ob *delictum soluit, quia penso aere olim vteba-*ntur. ¶ *Pullariam, manum dexteram dixisse videtur Pla-*

tus in . . . . . ¶ *Procedere, interdũ succedere, interdum pone cedere,* ¶ *Pertusum dolium cũ dicimus, venenum significamus.* ¶ *P-*es dr̃ . . . . . *pe-*de ruit . . . . . *Ennius lib. 1. Annalium* . . . . ¶ *Polit, pro pila ludit* . . . . dixit . . . . . ¶ *Petreia vocabatur, quae pompam praecedens in coloni-*js, aut *municipiis, imitabatur anum ebriam*, ab agri vitio, *scilicet patreia appellata.* ¶ *Procilli si-*ue ¶ praecilli C. *ato dixit in* . . . . . *, con-*uertar ad illam impudentior . . . . . ntur legationes . . . . . test. ¶ Pelliculatio-*nẽ, pro inductionem a pellicien-*do, q̃ est inducendo, *dixit Cato in ea oration-*e, quam scribsit de . . . . . r, *loco-*s, Cato saepe dicit, vt *Contra, s, robosem, & arbo-*ses, loco, r, dicebant *antiqui* . . . . properie mari opus est. ¶ *Praemiosã pro Pecuniosã dixit Cato* in orõe, q̃ scribsit . . . . . impudentiam praemiosã. ¶ *Pascales oues pro pascuales, insci-*enter dixit in ea *quam scripsit* . . . . . pascalis ouis venit. *Idem* ¶ *pellitam ouem Tarentin-*am appellat in ea oratione, *quam scripsit* . . pretio Tarenti plus. C. *Sestertius pellitam ouem, qu-* am ignaro 1 Tarentino q̃ *pasceret, Tarentinã dicũt.* Periculatus sũ, Cato ait in

[1. in agro]

pag. 52

ea oratione, quam scripsit ad litis 1 Censorias ¶Parci nõ pepci, ait Cato in eadẽ orõne. Scio fortunas secundas negligentiam pendere solere: q vti ꝓhibitum irẽ, q in me esset, meo labori non parsi. ¶Praedonulos Cato hypocoristicos dixit in epistularũ: qa saepe vtiles videtur p̃ donuli. ¶Praecẽ 2 singulariter idem in ea, quae est de coniuratione. ¶Pulchralib⁹ atq; cupidus 3 idẽ in ea, quae est de fundo oleario. ¶ Punctatoriolas, leuis pugnas appellato Cato in ea q̃ dixit de re Histriae militari. ¶Pro aedificatũ dr̃, q ex priuato loco ꝓcessit in publicũ solũ. ¶Percunctatũ patris familiae nomẽ, nequis seruum mitteret, lege sanctum fuisse ait Cato in ea, qua legẽ Orchiã dissuadet. ¶Prodidisse nõ solũ in illis dr̃, qui patriã hostib⁹ ꝓdiderunt, sed ẽt tẽp⁹ longius fecisse. vt Cato. Te C. Caecili diẽ ꝓdisse 4 militibus legionis 111. cũ ꝓditionem nõ haberent. ¶Pauimenta Poenica marmore Numidico constrata significat Cato, cum ait in ea, quam habuit neq. cos bis fieret. dicere posũ, quib. villae atque aedis aedificatae, atque expolitae maximo opere, citro atq; ebore, atq. pauimentis Poenicis stent. ¶Prolato aere astitit, Ennius Achillae in Aristarchi 5 cum ait, significat clypeo ante se protento. ¶Poenitã 6 offam Nœuius appellat absegm̃ carnis cũ coda antiqui aũt offam vocabant abscisum globi forma vt manu glomeratam pultem. ¶ Priuatae feriae vocantur sacrorũ ꝓpriorũ, velut dies natales, operationis, denecales. ¶Pronubae adhibentur nuptiis quae semel nupserunt, vt matrimonia pauperte-

tem 7 auspicantes. ¶Pudicitiae signum in foro Boario est, vbi familiana aediſſet 8 Herculis. eam qui dam Fortunae esse existimant. Item via Latina ad miliarium illi 9 Fortunae Muliebris, nefas

[1. notas. 2 precem. 3. cupidis. 4. prodidisse. 5. in Achille Aristarchi. 6. penitam. 7. matrimonij perpetuitatem. 8. aedis est. 9 IIII.]

pag. 53

est attigi, nisi ab ea, quae semel nupsit. ¶Patrimi & matrimi pueri praetextati tres nubentem deducũt; vn⁹, qui facẽ pferт ex spina alba, quia noctu nubebãt duo, qui tenent nubentẽ. ¶Pilentis & carpentis per vrbem vehi matronis concessum est, q⁹ cũ aurũ non reperiretur, ex voto, q⁹ Camillus vouerat Apollini Delphico, contulerunt. ¶Prima aut secunda hora ducant 1 sponsa lib. ominis causa, vt optima ac fecũdissima eueniant. ¶ Praetextũ 2 sermonẽ quidã putant dici, q⁹ praetextatis nefas sit obscęno verbo vti. ali 3 q⁹ nubentib. de positis praetextis a multitudine puerorum obscena clamentur. ¶ Palatualis Flamen cõstitutus est, q⁹ in tutela eius deae Palatium est. ¶Portenta existimarũt quidã grauia esse, ostenta bona. alij portenta quaedam bona, ostenta quaedam tristia appellari. portenta, quae quid porro tendeatur, indicent; ostenta, quae tantummodo ostendant monstra: praecipiant quoque remedia. ¶ Postularia fulgura, quae votorũ vt 4 sacrificiorum spretam religionem desiderant 5 ¶Pestifera, quae mortem, aut exilium ostendunt. ¶Peremptalia, quae superiora fulgura, vt 6 portenta peremunt, id est olunt 7 ¶Pullus Iouis dicebatur Q. Fabius, cui Eburno cognomen erat propter candorem, quod eius natis fulmine icta erat. antiqui autem puerum, quem quis amabat, pullum eius dicebant. ¶ Peregrinus ager est, qui neque Romanus, neque hostilis habetur. ¶ Publica sacra, quae publico sũptu, pro populo fiunt, quaeq. pro mõtibus, pagis, curiis, sacellis. ad 8 priuata, quae pro singulis hominibus, familiis, gentibus fiunt. ¶ Perẽne dicitur auspicari, qui amnẽ, aut aquã, quae ex sacro oritur, auspicato transit. ¶ Puls potissimum datur pullis in auspiciis, quia ex ea ne-

[1. dicata. 2. praetextatum. 3. alij. 4 aut. 5. designant. 6 aug. 7. tollunt. 8. at.]

pag. 54

ces-se decidere in terram aliquid, quod tripudiũ faceret, id est terripauium (pauire enim ferire est) ex quo notionem caperent futuri. nam si pulli, per quos auspicabantur, non edissent, periculum imminere arbitrabantur. ac qui p-auissent, bonum augurium esse putabant, si tum ex ore eis edentib. aliquid decidisset. ¶Portenta re-rum fieri dicuntur, cum solida corpora raro se ost-endunt; vt cometae. turbines, barathra, tonitr-ua sereno coelo facta. ¶ Pedestria auspicia arbitrabantur a vulpe, lupo, serpente, equo, ceteriſque animalibus quadrupedibus. ¶ Propternia ap-pellabantur auspicia, quae se propter viam ostent-abant . . . . . infirm- . . . . . ¶ Piacularia app-ellabant auspicia, id est sacrificia, antiqua loquendi co-nsuetudine, cum aut hostia ab ara effugit, aut percussa mugitum dedit, aut in aliam quam oportuit p-artem corporis decidit. ¶ Pestifera auspicia sunt, cum cor in extis, aut caput non fuisset in iocinore. ¶Pul-larium a pullis appellatum quidam putant, quia non-aliud, sed hoc ei peculiare est, auem auspican-do obseruare. ¶ Praepetes aues dicuntur, quae se ante auspicantem ferunt: nam antiqui praepetere dicebant pro anteire. ¶Pecunia sacrificium fieri dicebant, cum frugum fructumque 1 causa mola pu-ra offerebatur in sacrificio, quia omnis res fam-il iaris, quam nunc pecuniam dicimus, ex his rebus con-stabat. ¶ Proiecta sacra appellantur, quae fulgu-rante caelo fiunt; tunc.n. proiecta depellendorũ ma-lorũ fulgurũ, vel procurandorũ bonorum causa fiunt. ¶P-arilia festa sibi obseruanda iudicant pri-uatim ipsae quoque puerperae administratis 2 v-ti pariendo ab eis quasi stabillantur 3 Parilia festa . . . . . .

1 fructuumque. 2 domi in stratis. 3 stabiliantur.

pag. 55

. . . . . pa-
rilia . . . . . um in
. . . . . ¶Publici Augures eodem iure cum ceteris Au-guribus non erant: nam cum essent Augures numero plures, publici maiestate ceteros anteibant. ori-go vetusta, ideoque obscura: illud manifestum, ductu so-rtis deligi solitos, qui Augures publici P.R. Quiri-tium in Auguralibus dicerentur, Captabant auspic-ia, templo caeli regionib. designato, quod lituo, qui Quirinal. appellatur, designabant, in pomoerio extra vrbem . . . . . es faci-
. . . . . feciſti ¶Picus rex pico aue vtebatur, vt Verrius ait ob augurium, à quo sic dictus, is regem Fat-uum, Faunum aly quem vocant, & Fatuam procrea-uit; & ex eis Latinus ortus, Troianos summo honore adfecit: vt etiam eorum regem fugientem Ar-giuos Aeneanhospitio susceperit, dedit - ciuitatem, iunxit natam connubio. ¶ Polubrum esse exi-stimant quam nos peluim vocamus, cuius eadem formula, quae est polubri, teneturque manu sin-istra, vt eius significatio docet. ¶ Patres appe-llantur, ex quibus Senatus constat, quos initio vrbis conditae Romulus C. delegit. & sic appellauit, quorum consilio, atque prudentia respublica ad- ministraretur, atque gubernaretur; quique agrorum partes adtribuerent tenuioribus perinde ac liberis, ac pecunias diuiderent, etenim solebant iam inde a Romulo nummis auri atq. argenti signati vltramarinis vti: id quod publicae, & priuatae rationes commentariorum doce-nt. ¶ Publica pondera quibus populus Rsm. vti solet, ex ea causa Iunius in . . . . . dicta sic ai-t, quod duo Silli 1 P. & M.

[1 Silij]

pag. 56

Trib. pleb. rogarint his verbis. Ex põderibus publicis, quib. hac tẽpestate populus oetier (qui) solet, vti coaequetur sedulum, vt hi 1 quadrantal vini octogin-

ta-

Sinta pondo fiet. congius vini decemp. is sex sextari congius fiet in 3 duo de quinquaginta sextari quadrantal fiet vini. Sextarius aequ⁹ aequo 4 cũ librario 5 fiet. sex de quiq. 6 librae in medio sient. si quis magistratus aduersus hac. 7 d. m. pondera, medioſq., vasaq. publica, modica, minora, maiora vefaxit, iussit vere fieri, dolum ve adduit, quod ea fiant, eũ quis volet magistratus multaretur, 8 dum minore patri 9 familias taxat, liceto; siue quis in 10 sacrum iudicare voluerit, liceto. ¶ Pecuũ, cũ dixit M. Cato per casum genitiuũ, a singulari casus recti formauit, quo vtebantur antiqui, id est pecu, ac testu, tonitru, genu, veru, quorum omnium genitiuus pluraliter geminat v litterã, nõ quia dicimus pecus, vt pect⁹, eã quae in vsu est, formam in declinationib. sequimur. ¶ Preteriti Senatores quondam in opprobrio non erant, quod vt reges sibi legebant, sublegebantque, quos in consilio publico haberent: ita post exactos eos, Consules quoque & Tribunos 11 Militum consulari potestate coniunctissimos sibi quoque 12 patriciorum, & deinde plebeiorum legebant; donec Ouinia Tribunicia interuenit, qua sanctum est, vt Censores ex omni ordine optimum quemque curiati 13 in senatu legerent. quo factum est, vt qui praeteriti essent, & loco moti, haberentur ignominiosi. ¶ Pro censu classis iuniorum Ser. Tullius cum dixit in descriptione centuriarum, accipi debet in censu, vt ait M. Varro in L. VI. rerum humanarum. sicuti pro aede Castoris, pro tribunali, pro testimonio.

[1. vti 2. fiet. 3. vini 4. atque 5. vinario 6. sex decimque 7. haec 8. multare. vti 9. parte 10. im 11. Tribuni 12. quosque 13. curiatim]

pag. 57

¶ Procũ (patricium) in descriptione ceasiũ quã fecit Ser. Tullius, significat ꝓcerũ. ij enim sunt principes. nam proci dicuntur, qui poscunt aliquã in matrimonium, Graece μνηστῆρες. est enim procare, poscere. vt cum dr̃ in iudice conlocando, si alium procas, nisi eum procas, hoc est poscis; vnde etiã meretrices procaces. ¶ Praerogatiuae centuriae dicuntur. vt docet Varro rerum humanarum l. VI. quae rus. 2 Romani, qui ignorarent petitores, facilius eos animaduertere possent. Verrius probabilius iudicat esse, vt cum essent designati a praerogatiuis, in sermonem res veniret populi de dignis, indignisue, & fierent ceteri diligentiores ad suffragia de his ferenda. ¶ Peculium seruorum a pecore item dictum est, vt ex 3 pecunia patrum familiae. ¶ Puelli per diminutionem a pueris dicti sunt. itaque & Ennius ait. Poeni soliti suos sacrificare puellos. & Lucilius. cumque hic tam formosus homo, ac te dignus puellus. Et Plautus. olim huic puello sese venum ducier. ¶ Praeciamitatores 4 dicuntur qui Flaminib. Diali, Quirinali, Martiali antecedent 5 exclamant feriis publicis, vt homines abstineant se opere, quia his opus facientem videre religiosum est. ¶ Pedum est quidem baculum incuruum, quo pastores vtuntur ad comprehendendas oues, aut capras, a pedibus. cuius m.⁶ etiam Vergilius in Bucolicis, cum ait: At tu sume pedum. sed in eo versu, qui est in Iphigenia Enni. procede gradum, proferre pedum, nitere, cessas? id ipsum iaculum 7 significari, cum ait Verrius, mirari satis non possum. cum sit ordo talis, & per eum significatio aperta, gradum proferre pedum cessas? nitere. ¶ Pone graui sono antiqui vtebantur prologi 8 significatione. Sed praeicientes vocabu-

[classium quam 2 quo rustici 3. & 4 praeclamitatores 5. antecedentes. 6. meminit 7. baculum 8 loci]

pag. 58

li . . . . . .
. . . . . ¶ *Pe-*
r-imit, adimit, tollit. Vnde & peremptus, interfectus. ¶ *P-ure lautum antiqui dicebant, aqua pura la-natum* . . . . . .
iti . . . . . ¶ *Pura vestim-enta sacerdotes populi Romani, cum sacrific-abant, habere soliti erant, id est, non obsita, non fulgurata, non funesta, non maculata, ex h-ac causa* . . . . . .
voca . . . . . .
tiata . . . . ¶ *Proculato, prouocato, & procitato etiam vsurpari solet.* ¶ *Praefericulum vas aeneum s-ine ansa appellatur, patens summum, velut peluis: quo ad sacrificia vtebantur in sacrario Opis C-onsiuae.* ¶ *Patellae, vasula parua picata, item sacris fa-ciendis apta: quae erant forma velut capidul-a quaedam.* ¶ *Pantices dicebant* frus ventris . . . . . *appellata quo* . . . . . lus. ¶ Procincta clas-sis *dicebatur exercitus ad* proelium instructus, & pa-*ratus: quẽ Diali Flamini videre* non licet: an-*tiqui enim procinctum militem* dixerunt, vt nunc quoq., *cum exercitus instructus* est. procincta autem *ideo, quod togis incincti* ad pugnam ire solit-*i fuerint. Vnde & testamenta* in ꝓcinctu fieri *dicta, quae faciũt ad pugnã sturi.* ¶ *Prosmu*-rium esse ait Antistius *in commentario iuris pontificalis*, pomoerium, id est l-*ocum proximum muro.* Cato. olim quidem omn-*es auspicabantur extra Auẽtinum*, nunc etiam intra ae-*dificia. dictũ aũt pomoeriũ* quasi promoerium. solet au-*tem ijs potissimum dari* rus 1 pomoeri proferendi, *qui Populum Romanum*

[1. ius]

pag. 59

agro de hostibus capto auxerunt. Antiquissimum Romuli pomoerium Palatini montis radicibus terminabatur. protulit id Ser. Tullius rex. i-tem L. Cornelius Sulla Dictator imitatus vt videtur, Tullium regem, proferre temptauit: sed pomoerium cũ locus sit, qui finem vrbani auspicij fa-ciat intra agrum effatum certis regionibus terminatus, ad capt-anda auspicia, quem liceat proferre, nemo tamen Auentinum, cũ pomoeriũ protulit, intra moenia inclusit. cuius rei causa illa probatur, quod Remus in eo auspicaturi, a vest. irritas habuerit: in s-

quenti autem aetate inclusum aiunt. Pomoerium si tactum a priuatis fuisset, poena statuta erat. ¶ *Po-* ntificale *pomoerium appellabant locum illum*, agrumque *pone murum*, *in quo Pontifices su-* a constituerent auspicia. *cum aut pomoerium profer-* retur, tum *Augures publicos P. R. haec verba praeire* solitos: *Di tutelares vrbis pomoerium hoc ne-* minus maiusue *faxitis: sed ijs quib. terminatum ē region-*ibus, effereatis. *dictum autem videtur pomoerium*, veluti post moeros *id est*, *quod esset retro &-* intro muros vrbis. ¶ *Prōptū pro eo quod quis aere paratu-*it suo, vidri ait postum . . . . . de cuius aere tute- . . . . . *prompt-*um triticum in commentario tuo retulisti. *at* quidam prolatum significare *aiunt idem quod pro-*mptum. sed proprium [2] ait *id dici promptum*, *quod in fu-* turum factum sit; cui *significationi penus contrarium* ē, cum praesertim aliud *penus*, *aliud promptuarium* pantoleium [2] appelletur, *vt est apud Plautum in Trinu-*mo. ¶ Potitus seruitute *ab antiquis dicebatur*, qui vt ait Labeo, seruitutem *seruit*. *tales consuetu-* dines proxime Graeci noris [3] *sunt*. *eodem modo* dicebatur ab antiquis *potitus hostium*. ¶ *Penus v-*ocatur locus intimus in ae-

[1 *proprie* 2. *panis olei vini* 3. *moris.*]

pag. 60

de Vestae segetib. sacpi[1], [2] qui certis dieb. circa Vestalia aperitur. ij dies religioni habētur. ¶ Planta oliaginaea est virga foliata ex olea deplantata. ¶ Pomonal est in agro Solonio, via ostiensi ad duodecimum lapidem deuerticulum [2] a miliario octauo. ¶ Pubes & [3] qui pubem generare potest his [4] incipit esse a quatuordecim annis: femina a duodecim viri potens, siue patiens, vt quidam putant. ¶ Prandicula antiqui dicebant, quae nunc ientacula. ¶ Prodiguae hostiae vocantur, vt ait Veranius, quae consumuntur, vnde homines quoq. luxuriosi, prodigi. ¶ Petronia amnis est in Tiberim perfluens, quā magistratus auspicato transeunt, cum in cāpo quid agere volunt. ꝙ genus auspici pemne vocatur. amnem autem feminine antiqui enuntiabant. ¶ Penetrale sacrificium dicitur, ꝙ interiore parte sacrari conficitur. vnde & penetralia cuiusque dicuntur; & ¶ penes nos, quod in potestate nostra est. ¶ Puri, probi, profani, sui auri dr in manumissione sacrorū causa. ex quib. puri significat, quod in vsu porco [5] nō fuerit. pbi quod recte excoctū pugnatumq. sit. profani, quod sacrū non sit, & quod omni religione solutum sit. sui, quod alienū nō sit. ¶ Pactionē antiqui dicebāt. quam nunc pactionem dicimus. vnde & pacisci ad hūc, & paceo in vsu remanet. ¶ Presan. [6] . . . porca dicitur, vt ait Veranius, quae familiae purgandae causa Cereri immolatur, quod pars quaedam eius sacrifici fit in conspectu mortui eius, cuius funus instituitur. ¶ Pateram perplouere [7] in sacris cum dicitur, significat pertusam esse. ¶ Pastillum est in sacris libi genus rotundi. ¶ Puilia saxa esse ad portum, qui sit secundū Tiberim, ait Fabius Pictor, quem locum putat Labeo dici, vbi fuerit Ficana, via Ostiensi ad lapidem vndecimum. ¶ Pauea

[1. *saeptus* 2. *diuerticulo* 3. *etiam* 4. *is* 5. *spurco* 6. *praesen-* *tanea* 7. *perpluere.*]

pag. 61

ri frumēta dicebat antiqui, quae de vagina nō bene exibant. ¶ Paludati in libris auguralibus significat, vt ait Veranius, armati, ornati. omnia enim militaria ornamenta, paludamenta dici. ¶ Purimenstrio esse dicūtur, qui sacrorum causa toto mense in caerimoniis sunt, id est puri sint certis diebus carendo. ¶ Prox bona vox, velut quidam praesignificare [1] videtur, vt ait Labeo de iure pontificio L. xi. ¶ Penatis singulariter Labeo. Antistius posse dici putat, quia pluraliter Penates dicantur, cum patiatur proportio ēt Penas dici, vt optimas, primas, Antias. ¶ Proculiunt, promittunt ait significare Antistius de iure pontificali L VIIII. ¶ Popularia sacra sunt, vt ait Labeo, quae omnes ciues faciunt, nec certis familiis adtributa sunt. Fornacalia, Parilia, Laralia, porca praecida ia. Pollucere merces. . . . liceat sunt far polenta, vinum, panis fermentalis, [2] ficus passa, suilla, bubula, agnina, casei, ouilla, alica, sesama, & oleum, pisces, quib. est squama, pter squarū [3] Herculi autem omnia esculenta, poculenta. ¶ Profestum est facere, tamquam, profanum facere, id est quod eo die, qui dies feriarum non est, facere. vel, vt quidam dixerunt; pro eo facere velut feriae non sint; aut id facere, quod feriis fieri non liceat. Itaque diē profestum, diem sine feriis esse. ¶ Profanum est, quod fani religione non tenetur. ¶ Procubitores dicuntur feri vetites, [4] qui noctu custodiae causa ante castra excubant, cum castra hostium in propinquo sunt, vt M. Cato in eo, quem de re militari scripsit. ¶ Properam, pro celeri, ac strenua dixisse antiquos testimonio est Cato, cum ait in libro de re militari. tertia e fastris [5] eductio celeris prosperaq. [6] est. ¶ Pro . . . sta dolia ait dici Labeo

[1 *putant, significare* 2. *fermentatus* 3 *scarum* 4. *fere velitos* 5. *castru.* 6. *properaque.*]

pag. 62

quod . . . . . .
r. . . . . .
tur . . . . . .
do . . . . ¶ *Priueras mulieres*
pr-*iuatas dicebant* . . . . . .
tur pro . . . . ¶ *Pube praesent-e*, *est populo praesente*, συνεκδοχικῶς ab *ijs*, *qui puberes sunt*, *omnem populum* significa-t . . . . . .
qua . . . . . .
fusc . . . . . .
dem . . . . . .
deci-*dit* . . . . . .
conc . . . . . .
agor. . . . . .
eadem . . . . . ce-
tera loc-*a* . . . . . .
fulgura s-*acra* . . . ¶ *Pecunia* quae erogatur *in ludos*, *& spectacula*, *appellatur* lucarie, [2] dicta ꝙ *e lucis capiatur* . . . . .
in eodem libro . . . . .
dixi [2] existimat, *cuius opinionis est & Valerius Mes-*

sala in

sala in explana-*tione XII.* ¶*Pipulum dicebatur* ploratus. ¶Promel-*lere, Verrius ai* [illegible]*gnificarilituũ* puere, [3] ¶*Purime tetinero, positum est pro puriſſime tenue-ro.* ¶*Publicus ager dictus, quia Augurũ* publicos est. *vt Oscus in Veienti: is enim vsu,* & iure Augurum est. ¶ *Prodicere diem est, prodere:* prodictio nãq. prod-*itio est, quae vt ait Verrius, in prae*sens valet. ¶Patr-*onus ab antiquis cur dictus* sit, manifestum : quia *vt patres filiorum, sic hi* numerari inter do-*minos clientum consueuerunt.* ¶ *P-*ristina, velut prist-*ina* [5]: *sic prior, & alia* eius modi dictita-*bant, ab eo quod est prius*

[1 *lucar, inde.* 2 *dici.* 3 *significare litem pro mouere.* 4 *publicor.* 5 *priuſtina.*

pag. 63

. . . . . .
. . . . . e
. . . . . s
. . . . . nte
. . . . . rũ
. . . . . qui
. . . . . ¶ *Praesagitio dicta est, q̃ praesagire est acute sentire, vnde & sagae anus d-*ictae, *quae multa sciãt, & sagaces canes, quod ser.arum cubilia p̃ sentiant.*

¶*LIBER. XVI. SEX. POMPEI FES-*TI *INCIPIT LIBER XVII. FELICI -* TER·

Q

¶*Quirinus ex hac causa Romulus est appel-*latus, *quod curi, id est hasta vteretur, a qua Roma-*ni eo *nomine Romulum appellauerunt.* ¶ Quiri-*nalis porta, eadem quae & Collina dicebatur,* vt le-*gimus apud antiquos scriptores. posi-*tum autem *vnius nomen pro alterius noĩe reperiẽs, q̃ ini-*tio ita con*iunctae fuerunt, vt viam tantũ fuisse, qu-*asi id suffra-*getur. quam ideo nominari ait Collina-*m Santra pro*ximae eam *quod collis Quirinalis* est. porta-*m rursum Quirinalem ideo appell-*ant, siue quod *ea in collem Quirinalem itur, siue q̃ p*xime eam sacel-*lum est Quirini. vnde, vt videtur,* vsurpatio facta, *& duplex nomen viri eiusdemq. rem im-*positũ est. ¶ Qui-*rites, dicti, & Sabini a Curi dea, cui* aqua & vino *sacra facere soliti erant. quos* tamen quidam [1] curis, *dictos volunt, in quib. ab-*his ei sacra fiant; *cui opinioni Verrius aduer-*satur. ab eiusdem autem *deae nomine videntur ite-*m Curres [2] Sabinae *hastae appellatae quib. ea gen-*s armis erat potens. *nunc & Sabini & Romani popu-*li singulare vsur*patur nomen, vt indicio ẽ-*preco, qui in funeris [3] *indictiuis ita pronuntiare solet,* illius [4] Quiris leto datus,

[1 *quidam a.* 2 *Cures.* 3 *funerib.* 5 *illus.*]

pag. 64

Quirites aũt dicti post foedus a Romulo, & Tatio pcussum, communionẽ, & societatẽ populi factam indicant. ¶Quirinalia mense Februario dies, quo Quirini fiunt sacra. idem stultorum feriae appellantur (antequam in eum commigrarent fere Sabini Curib. venientes post foedus inter Romulum & Tatium) q̃ qdem [1] suorũ fornacaliũ sacrorũ cognominant; [2] eo potissimum [3] a rem diuinam faciũt. ¶ Quirinalis collis, q nũc dicitur, olim egonus [4] appellabatur antequam in eum commigrarent (fere) Sabinis [5] Curib. venientes post foedus inter Romulum & Tatiũ ictum. a quo hanc appellationem sortitus est: quamuis existiment quidam q̃ in eo factum sit tẽplum Quirĩo, ita dictũ. Quirina Tribus a Curensibus Sabinis appellationem videtur traxisse. ¶ Quiritium fossae dicuntur, quibus Ancus Marcius circundedit vrbem, quã secundum ostium Tiberis posuit, ex quo etiam Ostiam. & quia populi opera eas fecerat, appellauit Quiritium. ¶ Quincentum & producta prima syllaba, & per c. litteram vsurpant [6] antiqui, quod postea leuius visum est, ita vt nunc dicimus pronuntiari. ¶ Qui patres, qui conscripti vocati sunt in Curiam. quo tempore regibus vrbe expulsis, P. Valerius Cons. propter inopiam patriciorum ex plebe adlegit in numerum senatorum c. & lx. & IIII. vt expleret numerum senatorum trecentorum, & duo genera appellaret esse. [7] ¶ Quispiam quin significet aliquis; & quaepiam aliquae [8] similiter qui [9] alia eiusdẽ generis, vt dubium non est, ita (vt) vnde sequens pars eius coeperit, inueniri non potest. ¶ Quin quatrus appellari quidam putant a numero dierum, qui fere his [10] celebrantur. qui scilicet errant tam hercule, quam quatriduo Saturnalia, & totidẽ

[1 *quidam.* 2 *cum ignorant.* 3 *a die.* 4 *Agonus.* 5 *Sabini.* 6 *vsurpabãt* 7 *appellata sunt.* 8 *aliqua* 9 *que.* 10 *feriis.*]

pag. 65

dieb. Cõpitalia. nam omnib [9] his singulis diebus fiunt sacra forma autem vocabuli eius, exemplo multorum populorũ Italicorum enũtiata est, q̃ post diẽ quintum iduum est is [1] dies festus, vt aput Tusculanos Triatrus, & Sexatrus, & Septematrus, & Falisc os Decimatrus. Mineruae aũt dicatum eum diem existimant, q̃ eo die aedis eius in Auentino consecrata est. ¶ Quinquertium vocabant antiqui, quem Graeci πεντάθλον, vt indicat versus hic. omnis aequalis vincebat quinquertio. Liuius quoque ipsos athletas sic nominat. quinquertiones preço in medium vocat. ¶ Quisquiliae dici putantur, quidquid ex arboribus minutis surculorum, foliorumue cadit. velut quidquid cadiae. [2] Caecilius. quisquilias volantis venti spolia memoranti mi-do. & Nonius in Togularia. abi de turba te faxo, homo nõ, quisquiliae. quid est. ¶ Quintipor seruile nomen frequens apud antiquos erat, a praenomine domini ductum, vt Marcipor, gripor [3] quamuis sint, qui a numero natorum ex ancilla quinto loco dictum putent. ¶ Quippe significare quid ni, testimonio est Ennius L. xl. [4] quippe solent reges omnes in rebus secundis. idem L. xvi. quippe vetusta virum non est satis bella moueri. item alij complures. ¶ Quianam pro quare, & cur positum & [5] apud antiquos, vt Naeuium in carmine Punici belli. summe deum regnator quianam genus isti. & in satyra, (quia nã genus isti. & in satyra.) quia nã Saturnium populum pepulisti. & Ennium in L. VII. quianam dictis nostris sententia flexa est. ¶ Quid

nisi vsurpariſe * antiquos teſtis eſt, Afranius in epiſtula. Me auctore mater abſtinebis quid niſi? ¶ Quietalis ' ab antiquis dicebatur orcus.

[1 ii. 2 cadit. 3 Caipor. 4 ei. 5 eſt. 6 vſurpauiſſe. 7 Quietalus.]

pag. 66

¶ Qui-ntia prata dicta ſunt a Quintio Cincinnato, qui fili-i damnato filio, venditis omnibus, quattuor iugerum agr-um tr.tis Tiberim parauerat. quem agrum colentem Sen-atum Dictatorem, per viatorem, ſalutauit Cin-cinnatum, qui de re bene geſta acto triumpho. ad patriu-am negotia confeſtim redit, depoſita Dictatura. pec-uariamq. rem & agrariam exercens Romanis ipſis - denullationi fuit . . . . . uos . . . . . ꝙ eo . . . . . ¶ Quinctiliani Luperci appel-lati videntur a Quinctilio, qui praepoſitus eſt Lu-percis; vt a Fabio Fabiani dicti ſunt. item Luperci, quib. is praepoſitus fuerit. fuiſſe autem Romuli temporibus inſtitutos vtroſque. & Fabianos & Quinctili-anos, multi ſunt qui exiſtiment. quorum num-erum poſtea ſaepe auctum fuiſſe; quia honoris gratia multi in lupercis adſcribebantur. ¶ Quintanam claſſem-ait Verrius dicta, quod in ea Ser. Tullius rex diſtribuit -a capite cenſorum multitudine, quinque. fecit cum eas ord-inauit. hanc autem offerri cauſam de capite cenſorum nomine. quod ij quo cenſerentur, nihil praeter ſe h-aberent, ſuumque caput. Lucilius ſic meminit, quod . . . . . adeptus. ¶ Querque-ram febrem, grauem & magnam. nam quidam querc-um dictam volunt, quod id genus arboris, cum gra-ue ſit ac durum: tum etiam in ingentem euada-t altitudinem. Aurelius autem Opilius frigidam a-it dici, & cum horrore trementem. Santra eam ex G-raeco deducit, qui tremorem eiuſmodi κάμακρον dicunt. Vnde dici etiam carcerem. Plau-tus in Friuolaria. Is mihi erat bilis querque-ra tuſſis. Lucilius libro . . iactans me vt feb-ris querquera tertet-alibi querque-ra conſequitur febris, captiſque

pag. 67

dolores . . . . . ius-
. . . . . quae
. . . quarum ex legib. quadrupli erat actio
. . . . . ibus
. . . . . ata
. . . . . oē
. . . . . abant
. . . . . ab eo
. . . . . in
. . . . . tis
. . . . . q. licto-
. . . . . populo
. . . . . cur ita Ca-
Libra . . . . . m legum
. . . . . in populi dominatu . ¶ Quando Rex com-itia ſic fas: ſic notatum eſſe diem in faſtis i-n honorem regis ſacrorum, aiunt qui de feriis menſtruis ſcripſerunt, quae nonis februarij in Curia a Rege dicuntur:

eae vero a multis ſcriptoribus traditae ſunt. nam quo die Rex in Comitium venit, eius pars anterior nefas habetur. contra autem - poſterior fas: qa ſacris peractis inde abit. ꝙ ſiquis alius ꝙ Rege eo die in Comitio fecerit, piacu-lum Pontifex, tū his ' dies natus eſt faſtus. ¶ Quando ſte-rcus delatum, fas. eodem modo in faſtis notatur di-es, qui talis eſt, vt aedis veſtis * eo die purgetur, ſtercuſq. in aluum ' Capitolinum ex aede Veſtae deferatur. cum id factum ſit tunc praetori liceat fari tria verb-a. Quaeſtores dicebantur, ꝙ quaererent de reb. -capitalib. vnde qui talia quaerunt, ¶ Quaeſtores pari-cidi appellantur, ¶ Quando cum graui voce pro-nuntiatu, ſignificat quod, quoniam, & eſt coniunctio, vt Plautus in Menaechmis. Ideo quia menſam, quando edo,

[1 comitia. 2 ſit. 3 dicuntur. 4 ii. 5 aedes Veſtae. 6 clivum.]

pag. 68

detergeo; & in Pſeudolo. Dabo, quando erit. ducito, quando habebis. & Ennius l. xvj. Nox quando mediis ſignis praecincta volabit. in xij. quidem cum c ' littera vltima ſcribitur, idemque ſignificat. ¶ Quadrata Romana in Palatio ante templum Apollinis dicitur, vbi repoſita ſunt, quae ſolent boni ominis gratia in vrbe condenda adhiberi, quia ſaxo munitus eſt initio in ſpeciem quadratam. eius loci Ennius. m. ² cum ait. & quis eſt erat ³ Romae regnare quadratae. ¶ Quadrurbem Athenas Accius appellauit, ꝙ ſcilicet ex iiij vrbibus in vnam domicilia contulerunt, Braurone, Eleuſine, Piteaeo, Sunio. ¶ Quaeſo, vt ſignificat idem, quod rogo, ita quaeſcere ponitur ab antiquis pro quaerere, vt eſt apud Ennium. l. ij. Oſtia munita eſt idem loca nauibus pulchris mundo * facit, nautiſque mari quaeſentibus vitam. & in Chreſponte. ⁵ ducit me vxorem liberorum ſibi quaeſendum gratia. & in Andromeda liberū quaeſendum cauſa familiae matrem tuae. ¶ Quadrantal vocabant antiqui, quam ex Graeco amphoram dicunt, quod vas pedis quadrati octo. & xl. capit ſextarios. Plautus in Cucurlione. Anus haec ſitit, quantillum ſitit? modica eſt, capit quadrantal. & Cato contra Oppium. Vinum redimiſti, praedia pro vini quadrantib. ſexaginta in pulli ⁶ dediſti, vinum non dediſti. ¶ Quaxare ⁷ ranae dicuntur, cum vocem mittunt. ¶ Quartarios appellabant antiqui muliones mercennarios, quod quartam partē quaeſtuus capiebant. Lucilius. Porro homines nequam malus vt quartarius cippos colligere omnes. ¶ Quatenus ſignificat, qua fine, vt hactenus, hac fine. At quatinus, quoniam. ſed antiqui quatenoc ⁸ dicebant, vt Sci-

[1 E. 2 meminit. 3 extiterat. 4 Munda. 5 Creſphonte. 6 publicum. 7 Quoaxare. 8 quatenos.]

pag. 69

pio Africanus in ea oratione, quam ſcripſit poſt quā ex Africa rediit vti negocium natum erat, quatenoc ' caſtra noſtra ita munita erant, vt poſſes partem exercitus abducere. ¶ Quan de pro quam vſos eſſe antiquos, cum multi veteres teſtimonio

ſunt,

sunt, tamen huius [2]in primo. Iuppiter, vt muro fretus magis quã de manus impe[3] . . . scẽdo. quan de tuas omnes legiones, ac populatis. & Lucretius. clarus ob obscuram linguam magis inter inanes. quan de grauis tergaios, [4] qui vera requirunt. ¶ Quã mox, significat quam cito. sed si per se ponas mox, significabit paullo post, vel postea.

¶ Quatere, suspensum, & vicinum rei alicuius motum significat, non vt Verrius putat, ferire, cum idipsum verbum concutere ex praepositione, quae est con, & quatere sit compositum. quassare autem est saepe quatere. ¶ Querquetulanae vt re [5] putantur significari nymphae praesidentes querqueto virescenti ꝙ genus syluae indicant fuisse intra portam, quae ab eo dicta sit Querquetularia, sed feminas antiqui quas sciens [6] dicimus, viras appellabant. vnde adhuc permanent virgines & viragines. ¶ Ques antiqui dixerunt, inde declinatum remanet datiuo casu, quib. nã qui adhuc item qui[7] facit, vt isti istis, illi illis. ¶ Qui hoc censetis, illuc transite; qui alia omnia, in hanc partem. his verbis ꝑit ominis videlicet causa, ne dicat, qui non censetis. ¶ Quot serui, tot hostes, in prouerbio est, de quo Sinnius Capito existimat errorem hominib. interuenisse praepostere plurimis enuntiantib. vero enim similius esse dictum initio, quot hostis, tot serui, tot [8] captiui fere ad seruitutem adducebantur. vnde etiam mancipia, nec

1 quatenos 2 tum Ennius, vel tum & Liuius 3 manu sui Idem in 4 inter Graios. 5 virae 6 fagas nos 7 quis 8 quòd.]

pag. 70

san . . . . . .
ser . . . . . .
epti . . . . . .
ruti . . . . . .
gia . . . . . .
turbat . . . . . .
rent . . . . . .
vncia . . . . . .
Sinn-*ius Capito* . . . . . .
vt perh-*ibent* . . . . . Be-
nificae *virtutis* . . . . . .
omnibus . . . . . an-
cillae . . . . . .
omnis vn . . . . . .
me part . . . . . re-
gula, sed v . . . . . .
t altius fixa . . . . . .
ferendum qui . . . . . .

¶ Quoniã significat *nõ solũ id quod quia, vt ait Verrius* apud antiquos, *sed etiam id quod postquam, hac scilicet de causa, quod Graecum ἐπεὶ*, [1] *vtriusq.* signification-*em optinet.* ¶ *Quod significat* etiã aliquid prae-*ter quã quod in vsu fere ẽ, & Graeci* dicunt *π.* ¶ Quin-*quennales Censores appellabãtur, qui lustrũ cõderent quinto quoq. anno a quo nõis* ari coeptos. ¶ Quin-*que genera signorum obseruabant* Augures publici, *ex coelo, ex auibus, ex tripudiis,* ex quadrupedib. ex *diris, vt est in Auguralibus.*

R

Rufuli Tribuni mil-*itum appellabantur, quos* Consul faciebat, n-*on populus: de quorum iure, quod* Rutilius Rufus leg-*ẽ tulerat, qua eis cauebatur multis* modis (sic enim eleua-*uerant eorum ius, ac tunc eleuabant*, qui populi suffr-*agio creabantur.*) ¶ *Rufuli a* cognomine Rutili, a-*c post Rutili appellati sunt,* [1 *ẽn.*]

pag. 71

. . . . . nas
. . . . . ac
. . . . . Naeui-
us . . . . . uit
. . . . . ad
. . . . . esen
. . . . . *Ru*-ctare
non ructari. dicendum ait Verrius, vt pro
. . . . . os igi-
tur . . . . . scrib-
. . . . . *Valerius Fl*-accus
. . . . *Videres alios ructa*-re, ac *respuere pulcherrima superbia*. M. Cicero *tamen in libro II. Philippicarum*, ructa*retur dixit*. ¶ *Resperſum*, *vinum si*-gnificat *apud antiquos: quia in sacris no*-uendialib. *vino mortui sepulchrum s*-pargebatur.
. . . . . ¶ Romani
videntur ab initio nulla vsi esse - artificum *opera, sed vbi primum ludos facere c*-oeperunt *tunc asciti artifices ab Etruscis ci*-uitatibus *fuerunt: sero autem ludi* - omnes, qui nunc *a Romanis celebrari solent.* sunt institu*ti. Quidam primos ponunt Rom*-anos. Alij aiunt *Megalenses, id est Matris* Magnae ac po*pulares Cereris. Alij aiunt* - in conferendis *equis Troiam lusitasse pueros* - Romanos. Alij *institutum, vt luderent e* - quitando, iactu *saltu, cursu festis Pa* - lilibus: patib. q. etiam *vt ludicrae certationes a* - ludentibus fierent. ¶ *Rubidus panis appellat* - ur parum coctus, cum *rubro colore, rubefactus.* Plautus in Casina. *In furnum condit* - o, atque ibi torreto *pro pane rubido. It* - em. ¶ Scortae ampullae

pag. 72

vetustate rugosae, & coloris eiusdem, rubidae dici solent. ¶ Romanam portam vulgus appellat, vbi ex epistylio defluit aqua. qui locus ab antiquis appellari solitus est statuae Cinciae, quod in eo fuit sepulcrum eius familiae. sed porta Romana instituta est a Romulo infimo [2] clivo Victoriae, qui locus gradibus in quadram formatus est. appellata autem Romana a Sabinis praecipue quod ea proximus aditus erat Romam. ¶ Rutabulum est, quo rustici in prorundo igne, panis conquendi gratia. a Nouius in Pico. quid ego facerem, otiosi, [2] rodebam rutabulum. Nauius obscenam viri partem describens. vel quae spe-

rat se nupturam viri [5] adolescentulos, [6] ea licet senile tractet retritum rutabulum. ¶Ruta caesa dicuntur quae venditor possessionis, sui vsus gratia concidit, ruendo [7]. contraxit. [7] ¶Rutilium [8] rufum significat, cuius coloris studiosae etiam antiquae mulieres fuerunt, vnde traxerunt cognomina rutilias, [9] vt indicat frequenter Afranius. ¶Rutrum tenentis iuuenis est effigies in Capitolio ephebi, more Graecorum harenam ruentis, exercitationis gratia. ℔ signum Pompeius Bithynicus ex Bithynia suppellectilis regiae Romam deportauit. ¶Rutundam eadem Vestae Numa Pompilius rex Romanorum consecrasse videtur, quod eandem esse terram, qua vita hominum sustentaretur, crediderit: eamq. pilae forma esse, vt sui simili templo dea coleretur. ¶Ruscum est, vt ait Verrius, amplius paullo herba, & exiruis [10] virgultis, fructibusq. [11] non dissimile iunco, cuius coloris reb. vti mulieres solitae, [12] commemorat Cato origi-

1 *in imo* 2 *vtuntur* 3 *otiosus* 4 *Naeuius* 5 *viro* 6 *adolescentulo.* 7 *intraxit* 8 *Rutilius vel, Rutilus* 9 *Rutilae* 10 *exilisue* 11 *fruticibusque* 12 *solitus.*]

pag. 73

rum l. vij. Mulieres opertae auro, purpuraq. ars [1] inhaeret diadema, coronas aureas ruscea facile, [2] galbeos [3] lineas, pelles, redimicula. ¶Rupitias in xij. significat damnum dederit. [4] ¶Rodus, vel raudus significat rem rudem, & imperfectam. nam saxum quoque raudus appellant poetae vt Accius in Melanippo. [5] Constituit [6] cognouit, sensit [7] conlocat sese in locum celsum. hinc manib. repete roudus saxeum grandem & grauem. & in Chrysippo. Neq. quisquam a telis vacuus, sed vti cuiq. obuiam [8] fuerat, ferrum saxio rudem. [9] Vulgus quidem in vsu habuit, non modo ℔ aere imperfecto, vt Lucilius, cum ait. plumbi paxillum [10] rodu? liniq. matexam: [11] sed etiam ℔ signato, quia in mancipando, cum dicitur, ruduscolo libram ferito, asse tangitur libra. Cincius de verbis priscis sic ait. Quemadmodum omnis fere materia non deformata, rudis appellatur, sicut vestimentum rude, non perpolitum: sic aes infectum ruduscolum apud aedem Apollinis aes conflatum iacuit, id adrudus appellabant. . . in aestimatione Censoria aes infectum rudus appellatur. ¶Rudiarij ab eodē dicuntur, q saga nona poliunt. Hominem imperitum rudem dicimus. ¶Rudentes restes nauticae, & asini, cum voces mittunt. ¶Ruspari est querere cribro, [12] vt hoc versu indicatur. & ego ibo, vt latebras ruspans rimarem optimas. ¶Rustica vinalia appellantur mense Augusto xiiij. kal. Sept. Iouis dies festus, quia Latini bellum gerentes aduersus Mezentium, omnis vini libationem ei Deo dedicauerunt, eodem aūt die Veneri templa sunt consecrata, alterum ad Circum Maximum, alterū in luci libitia densi, [14] quia impius [15] Deae tutela sunt orti. ¶Rustum ex rubus

1 *auri* 2 *facie,* 3 *galbeas* 4 *dederit* 5 *Menalippo*

6 *constitit* 7 *sensim* 8 *obuium* 9 *saxum rodum* 10 *pauxillū* 11 *metaxam* 12 *crebro* 13 *Luco Libitinensi* 14 *in ipsius.*]

pag. 74

pag. 75

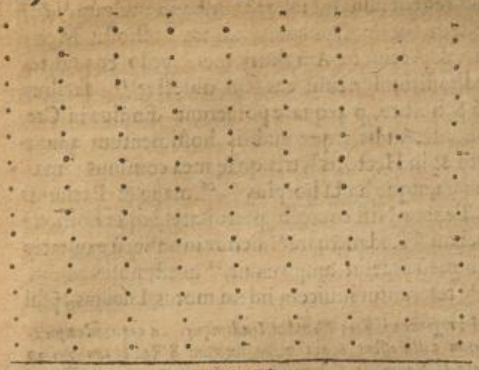

pag. 76

vbi incubare posset auspicij repetendi causa. ¶Rogatio est cū populus cōsulitur de vno plurib. ve hominibus, qđ non ad oīs pertineat, & de vna, plurib. de reb. de quib, nō omnib. sanciatur. nā, quod in omnes homines, resue populus sciuit, lex appellatur. Itaqu. Gallus Aelius ait, inter legem & rogationem hoc interest. rogatio est genus legis, quae lex non continuo ea rogatio est. A1 non potest non esse lex, si modo iustis comitiis rogata est. ¶Romulum quidā a ficu ruminali, alij quod lupae ruma nutritus est, appellatum esse ineptissime dixerunt. quem credibile est a virium magnitudine, item fratrem eius, appellatos. Romam appellatam esse Cephalon Gergithius (qui de aduentu Aenae in Italiā videtur conscribsisse) ait ab homine quodam comite Aeneae. eum enim occupato mōte, qui nūc Palatius [2] dicitur, vrbē condidisse. atq. eam Rhom̄ nominasse. Apollodorus in Euxenide ait, Aenea, & Lauinia natos Mayllem̄, Mulum, Rhomūque atque ab Rhomo vrbi tractum nomē. Alcimus ait Tyrrhenia Aeneae natum filium Romulū fuisse, atque eo ortā Albā Aeneae neptē, cuius filius nomine Rhodius [3] condiderit vrbem Romam. Antigonus Italicae historiae scribtor ait, Rhomum quendam nomine, Ioue conceptum, vrbem condidisse in Palatio Romae, eique dedisse nomen. Historiae Cumanae compositor Athenis quosdam profectos Sicyonem Thespiadasq. [4] ex quib. porro ciuitatib. ob inopiam domiciliorū, compluris profectos in exteras regiones, delatos in Italiam, eosque multo errore nominatos Aborigines, quorum subiecti qui fuerint Caeximparum viri, vnicarumque virium imperio montem Palatium, in quo frequentissimi consederint, appellauisse a viribus regentis Valentiam: quod no-

[1 A regatio 2 Palatinus, vel palatium 3 Rhomus 4 Thespiasq.]

pag. 77

men aduentu Euādri, Aeneaeque in Italiā cū magna Graece loqntiū copia interptatū, dici coeptum Rhomē. Agathocles Cyzicenarū rerum conscribtor, ait, vaticinio Heleni impulsum Aeneā, Italiā petiuisse portantem suam secū neptem Ascani filiā nomine Rhom̄, eamq. vt Italia sint Phryges potiti, & his [1] regionibus maxime, quae nunc sunt vicinae vrbi, prima [2] omnium consecrasse in Palatio Fidei tēplū, in quo monte postea cum conderetur vrbs, visam

ee iustā vocabuli Romae noīs cām, eā, quae priore vnde ea locū dedicauisset Fidei. Ait quidem Agathocles complures esse auctores, qui dicant Aenean sepultum in vrbe Berecynthia proxime flumen Nolon, atq. ex eius progenie quendam noīe Rhomum venisse in Italiam, & vrbem Romam nomina tā cōdidisse: Caltinus [3] Agathoclis Siculi qui res gestas conscribsit, arbitratur e manu Troianorum fugentiū Ilio capto, cuidam fuisse nomē Latino, eūq. habuisse coniugem Rhomam, a quo vt Italia sit potitus, vrbem condiderit, quā Rhomam appellauisse. Lembus, qui appellatur Heraclides, existimat, reuertentibus al Ilio Achiuis, quendam [4] tempestate deiectos in Italiae regiones secutos Tiberis decursum peruenisse, vbi nunc sit Roma, ibique ppr taedium nauigationis, impulsas captiuas auctoritate virginis cuiusdam tempestiuae nomine Rhomes, incendisse classem, atque ab ea necessitate ibi manendi vrbem conditam ab his, & potissimum eius nomine eam appellatam, à cuius consilio eas sedes sibi firmauissent. Galitas scribit, cum post obitū Aeneae imperiū Italiae pueniisset ad Larinū Telemachi Circeisq. filiū, hisque [5] ex Rome suscepisset filios, Romum, Romulumq. vrbi conditae in Palatio causam fuisse appellandae potissimum Rho-

[1 iisq. primam 3 Callias 4 quosdam 5 isque.]

pag. 78

mae. *Diocles Peparethius ait Iliam Numitoris A-lbani regis filiam, gemellos edidisse, quos in i-ma Tiberis ripa a Faustulo, regio ministro, exp- ositos, iuxta ficum appellatam postea a Rom- ulo Ruminalem, sic iacentes lupam lac-tasse. & picum Martium nutrisse, post repertos Accam Laxentiam, Faustuli vxorem, educasse, plēr-isque tamen, conscio, & alimenta prebente Numito-re, nutritos aiunt, quod Ilia ex Marte se pepe-risse eos asseuerabat, ac secreto literis, omni deni-que liberali disciplina Gabiis institutos atque excultos fuisse. atque ita in musicis primam p-ueritiam traduxisse, cum inter aequales omnes pr-aestarent corporis proceritate, & forma, nomin-atos, alterum Romulum, Remū alterū. Eos vbi ex compre-ssu Iliae natos se cognouerint, & quod expositos in ripa Tiberis lupa lactauerit, praebens rumam, monte vicino descendēs, & quod reperti a Faustulo sunt educa-ti, Romulusque & Remus aruma nominati poti-ssimum: praeterea quo patre essent procreati intellexerint, Numitori auo primum restituisse reg-num, deinde de vrbe condenda per auguria decre-uisse, vter eam conderet, nominaretq. ac Deorum manifesta approbatione, Romulum vrbem con-didisse, eamque nominasse Romam potius, quam Romu-lam de suo nomine, vt ampliore vocabuli signifi-catione prosperiora patriae suae omnia raretur. Romam antea Romulam appellatam Terentius quidem Varro fuisse ait ab Romulo deinde detortam voc-l.m, detritaque li-as fuisse credibile. ceterum ca sameius appellationis inuenisse ait Veriu vetitam esse publicari. Romanam portam ante-a Romulam voci-*

tatam ferunt, quae fuerit *ab Roma appellata.*

pag. 79

¶ *Romuliam Tribum appellatam ait Dio*-nysius *ab Romulo, quod in agro ab eo capto de Veientibus populis, ea Tribus cen*-cebatur. *Terentius Varro dictam ait, quod pro*-xima *Romae esset* . . . . . quae
. . . . . *c*-uidam
. . . . . ep
. . . . . *ruma, id est*, mamma
. . . . . Cap-
itolio . . . . . nium
. . . . . de
. . . . . que
. . . . . requisi-
. . . . . *ap*-pellatam
. . . . . est quae
. . . . . ¶Rumex *genus teli simile spari Gallici, cuius*-mꝰ. Lucilius. *Tum spara, tum rumices portantur* tragula *porro. Rumitant, significat rumigera*-nt, vt Naeuius. *Simul alius aliunde rum*-itant inter *se*[1]. ¶*Ruminalem ficum appel*-latam ait Varro *prope Curiam sub Veter*-ibus, quod sub ea arbore *lupa rumam dederit*- Remo & Romulo *id est, mammam. Mamm*-a autem rumis *dicitur. Unde rustici haedos lactent*-es subrumios vocant, *qui adhuc sub mammis hebitur.* alibi [2] autem sunt *qui putent, quod sub ea pecus* ruminari solitum *esset.* ¶*Rumen est pars colli,* qua esca deuoratur *unde rumare dicebant,* quod nunc ruminare. ¶*Rumentum in Augur*-alib. significare videtur *interruptio, abrupti*-one dum verba ancilib. *mouendis praeit, si int*-erim vis [3] canerit *tum aeque atque auspici*-o, augurio rumentum *estod.* ¶*Rhegium signifi*-care oportere ait

[1 sese 2 alij 3 auis.]

pag. 80

Verrius id municipium, ꝙ in freto e regno [2] Siciliae est: qmꝫ id dictū est a rumpendo, ꝙ est Graece ἐκτασις[3], eo quidem magis, quia in Gallia Cisalpina vbi forum Lepidi fuerat, Regium vocatur. ¶Rhodesicadionque [1] cum dixit Lucilius, quo nomina riparum [4] posuit, tam infestum sibi corpus, & valitudinē referens, quam leuis, sed [5] saluti nauigantium. ¶Rhinocerotē quidam esse aiunt bouē Aegyptium. ¶Redemptores proprie, atque antiqua consuetudine dicebantur, qui cum quid publice faciendum, vt [6] praebēdum condixerant, [7] effecerantqi, tum demum pecunias accipiebant. nam antiquitus emere pro accipere ponebatur. at hi nūc dicuntur redēpto res, qui quid cōduxerunt praebendum, vtendumque Redibit tū [8] id ꝑprie dī, ꝙ redditū est, im ꝑbatūq. &[9] qui dedit, idēque rursus coactus est habere id, ꝙ ante habuit. ¶Rediuiam quidam, alij reluuium appellant, cum circa vnguis cutis se resoluit, quia ruere [10] est, soluere. Titinius in setina, lassitudo conseruum rediuiae, & flagri. & Liui. Scabra in legendo, reduuiosaue offendens. ¶Redhostire, referre gratiam. Nauius [11] in Lupo. Vel Ve-

iens regem salutant iubae [12] Albanū mulium [13] comitem senem sapientem contra redhostis Menalus. & Accius in Amphitryone. cedo ecquid teredhostitium [14] cum eas sem obiectet [15] facilius. nā & hostire, ꝑ aequare posuerunt. Ennius in Cresphonte. Audis, atque auditis hostimentum adiungito. & in Hectoris lytris. quae mea cominus machaera, atque hasta hospius [16] manu & Pacuuius in Teucro. Nisi coerceo ꝑteruitates, atque hostio fe rociam. ¶Redantruare [17] dicitur in Saliorū exultatio nibus, cū praesul ampiruauit, [18] ꝙ est, motus edidit, ei [19] referuntur inuicem iidem motus. Lucilius, ꝑsul

[1 regione 2 ῥῆξαι 3 Rhondon, Icadionque. 4 cognomina piratarum 5 illa essent 6 aut 7 conduxerant 8 Redibitum 9 ei 10 luere 11 Nouius 12 saluere iubet 13 Amulium 14 redhostitum. 15 cum in ea se oblectet 16 hostiris 17 Redamptruare 18 amptruauit. 19 &c.]

pag. 81

vt ampiruet, inde vulgus redamplauit [1] at Pacuuius. Proaertrēda [2] gratia. Simul cū videā Graios nihil mediocriter redamptruare, [3] opibusque summis persequi. ¶Rediuiuū est ex vetusto renouatum. Cicero l. j. [4] in Verrē. Vtrum existimatis minus operis esse vanam colūnam efficere ab integro nouam nullo lapide rediuiuo. ¶Redarguisse [5] per e. litterā Scipio Aphricanus Pauli filius dicitur enunti asse, vt idem etiā pertisum. cuius mꝰ. Lucilius, cum ait. Quo facetior videare, & scire plusquam ceteri, pertisum hominem, nō pertaesum dicere ferūt, [6] nam genus. ¶Redimiculum vocant mulieres catellam, qua maxime vtuntur ornatus causa. ¶Reus nunc dicitur, qui causam dicit: & itē qui, qd ꝑmisit sponditue, ac debet. at Gallus Aelius li. I I. significationū verborum, quae ad ius pertinet, ait. Reus est, qui cum altero litem contestatam habet, siue his [7] egit, siue cum eo actum est. ¶Reus stipulādo ē idē qui stipulator dicitur, quippe suo nomine ab altero quib [9] populat [9] [8] est, nō his [9] q alteri adstipulatus est. ¶Reus promittendo est, qui suo nomine alteri quod promisit, qui [10] ꝑ altero qd ꝑmisit. at Capito Actus [11] in eadē quidē opinione est: sed exemplo adiuuat interpretationē. Numa [12] in secunda tabula, secūda lege, in qua scriptū est, qd horū fuit vnū [11] iudici arbitroue, reoue, eo die diffensus [14] esto. nunc vterq. actorū rei quae [15] in iudicio me [16] vocat, itemque accusator de vi accitur [17] more vetere, & consuetudine antiqua. ¶Riuus vulgo appellatur tenuis fluor aquae, non spe consilioue [18] factus, verum naturali suo impetu. sed hi [19] rini dicuntur, qui manu facti sunt, siue super terram fossa, siue super [20] specu, cuius vocabuli origo ex Graeco pendet. ¶Repanda locantur Pompina [21] flumi-

[1 redantruauit 2 Promerenda 3 redamptruare 4 iij 5 Redarguesse 6 ferunt 7 is 8 qui stipulatus 9 is 10 quiue 11 At eius 12 Nā 13 vitium 14 dies diffinsus 15 actor, reusque 16 rei 17 de via citur 18 specu, incilioue 19 ÿ 20 subter 21 Retanda 22 Pomptina.]

pag. 82

n-a, *id est, purg.nda:* retae enim vocantur arbores, quae

a-at

a-*vt ex ripis fluminum eminent, aut in alueis extant.* ¶Rit-*us est mos, vel consuetudo.* ¶*Rite autem bene a-ere recte significat* . . . . . istic. *Plautus Menaechmis. Certe haec mulier canterino ritu astans somniat.* . . . . . homi . . . . . ina . . . . . telo . . . . . alio . . . . . *facit mentionem* . . . . . te- lorum . . . . . *solitum est* . . . . . remo . . . . ¶*Retractare est rursus tractare.* ¶Ra-*bidus a rabie dictus, qui morbus caninus est.* Catullus *de Berecynthia, & Atti. Abit in quiete molli rabidus furor animi.* ¶*Rauicoloris, rauistelli* appellant *a Plauto, qui sunt inter flauos & caesios,* rauo sub con-[1] . . . . . quod genus hominũ *pessimum est. Idem in Epidico:* Sed quis haec est *mulierecula, & ille rauistellus, qui* venit. ¶Rates *vocantur tigna inter se colligata,* quae per aquam agan-*tur: quo quidem vocabulo* interdum etiam na-*ues ipsae significantur* Afranius in epistula . . . . . *Vento perculsam* ratem. it-*em eodem nomine significarint* [2] etiam re-*mos. Attius in Neoptolemo.* Atq. ego rep-*ercutio ratibus mare.* & alio loco. Sed iam *propellunt caeruleum* rates salum. ¶Radere g-*enas vetitum est in* lege xij. id est, vnguib. *scindere.* ¶*Rabula* dicitur in multis intus [3] neg-*otiis, paratusq. ad* ra-*dendum,* quid, auferendumq. *vel est ita dictus,* quia acrior sit in neg-*otiis agendis, & quasi* rabiosus . . . . . 1 *sclere* 2 *significarunt,* 3 *intentus.*

pag. 83

. . . . . ¶*Roduscula porta videtur appellata, quo-*od-*rudis & impolita sit relicta; vel quia ae-*re *vincta fuit. nam aes, vt Varro ait in libro antiqui-*tatum, *raudus dicebatur: atque ex eo dici in man-*cipando, *Rauduscolo libram ferito.* ¶*Runa genus* telae. *Ennius: runata recedit, id est, pilata. est* genus *etiam* . . . . . enim . . . . . m, atque . . . . . *quod* vene-*no tingebant* . . . . . us. M. . . . . *Val-*erio . . . ¶*Rasores antiqui fidicines appel-*labant, *qui vt ait Verrius, ita appellati vid-*entur, quia *radere ictu chordas videantur* artifi-*tio quodam.* ¶*Ratitum quadrantem* Tarquitius *in libro quem inscripsit de* . . . & Oppius [2] *Aurelius, dictum putant, quod* in eo, & tri-*ente, ratis fuerit effigies,* vt nauis in as-*se, a qua quidem re appellatum* quoq. ratitum *dicunt. Meminit trientis* ratiti Antonius, *qui ratitos ex hac causa dici* trientes putat, *quod ratis appellatio tertiae parti-*assis sit, quin-

ae autem, aut alius partis in illa sic, [2] sed se-*cundum numerum, vt sex-*tans. nec hac re ratem *dici solere, nisi de terna:* ac legionum vnam [3] *vnam ratem triente sig-*nificat. quòd hi pe-*nderentur trientes, cum ra-*tio cum his putaretur, *quib. soluendae res ess-*ent. ¶Rauim anti-*qui pro raucitate dicebant.* Plautus. Vbi si quid pos-*camus, ad rauim poscamus.* Item. experiuraui [4] her-*cle omnia ad raucam ran-*im. & in Artemone. & . . . . . *Caecilius* in Hypobolimaeo. Prius *ad rauim poscaris, quã placen-*tã feceris. ¶Ratus sum. 1 *Opilius* 2 *nulla sit* 3 *legib. Numae.* 4 *expurgabo.*

pag. 84

significat putaui, sed alioqui, pro firmo, certo ponitur ratus, & ratũ. Ennius. Occidũt, vbi potiẽ ratus Romulus praedam. & Accius in Menalippo. Neque ratũ est, q̃ dicas, neq. quae agitas, dicendi est locus. R. duobus in cõplurib. orationib. cũ de actis disserti cui [1] etiã [1] perscribi solet, id est rationum relatarum q̃ his [2] tabulis docentur iudices, quae publice data, atq. accepta sint. ¶Rauiliae [3] à rauis oculis. quemadmodum a caesiis caesullae. ¶Ratumena porta a nomine eius appellata est, qui ludicro certamine quadrigis victor, claruisci [4] generis iuuenis vehis [5] consternatis equis excussus Romae periit, qui equi feruntur non ante constitisse, quã peruenirent in Capitolium, conspectumq. fictilium quadrigarũ quae erant in fastigio Iouis templi, quas faciendas locauerant Romani vegenti [6] cuidam artis figulinae prudenti. quae bello sunt reciperatae: quia in fornace adeo creuerant, vt eximi nequirent. idq. prodigium portendere videbatur, in qua ciuitate eae fuissent, omnium eam futuram potentissimam. ¶Reciperatio est (vt ait Gallus Aelius) cũ inter populum, & reges, nationesq. & ciuitates peregrinas lex conuenit, quomodo per reciperatores reddantur res, reciperenturque, resq. priuatas inter se persequantur. ¶Reciprocare pro vltro, citroq. poscere vsi sunt antiqui, quia procare est poscere. Pacuui [9] in Teucro. Rapido, reci,pco, peito, augusto, citare, rectem, reciprocare. vnde eq. gremiis subiectare, adfigere. Plautus in Astraba. Quasi tollenono, [7] aut pilum Graecum reciproceis plana vta. ¶Recellere, reclinare, & excellere, in altum extollere. ¶Recinium omne vestimentum quadratũ. hi [8] qui. xij. interpraetati sunt, esse dixerunt vir toga [9] mulieres vtebantur, praetextum [10] clauo purpureo. [1 *differitur cuiuspiam* 2 *iis* 3 *Rauillae* 4 *Etrusci* 5 *Veiis* 6 *Veienti* 7 *tollenonem* 8 *ij* 9 *virilem togam, qua* 10 *praetextam.*]

pag. 85

vnde reciniati mimi planipedes. quam rem diligenter exsequitur Santra l. ij. de antiquitate verborum. ¶Reconductae [1] fecerit [2] & condere vrbem, facere, aedificare, vt Cincius testatur in libro de verbis priscis. ¶Ricae, & riculae vocantur parua ricinia, vt palliola ad vsum capitis facta. grane [3] quidem ait esse muliebre cingulum capitis, quo pro vitta Flaminica redimiatur. ¶Rectae appellantur vestimenta virilia, quae patres liberis

suis conficiendā curant ominis causa. ita vsurpata. q. a stantibus & in altitudinem texuntur. ¶Remancipatam Gallus Aelius esse ait, quae mancipata sit ab eo, cui in manum conuenerit. ¶Rienes (quos nunc vocamus) antiqui nefrundines appellabant. quia Graeci νεφρους eos vocant. Plautus in Satyrione. Male tibi euenisse video, glaber erat tanquam rien. ¶Refriua fabra[4] dr̃, via[5] ait Cincius quoq. quae ad sacrificium referri solet domum ex segete auspicij causa, quasi reuocant[6] fruges, vt domum datantes teuirtico[7] ad rem diuinam faciendam. Aelius dubitat, an ea sit, quae prolata in segetem domum referatur, an quae refrigatur, & est torreatur. sed opinionem Cinci adiuuat, & in sacrificiis publicis, cum puls fabata dis datur, nominatur refriua. ¶Remeare, redire: vt cōmeare, vltro, citro[8] ire. vnde commeatus dari dicit, id est tēpus, quo ire, redire cū[9] possit. Afranius (vt in ea mancipato.[10] Vetuit me fine mercede prosum paucius[11] remeare in ludum. ¶Remeligens,[12] & remorae memorando[13] dictae sunt in[14] Plauto in Patina. Nā quid illae nūc tā diuinit[9][15] remorantur remeligines. ab Afranio in Prodito. remeligo a Laribus missa sum hanc,[16] quae cursum

[1 Reconderit 2 refecerit 3 Granius 4 faba 5 vt 6 reuocent 7 e tritico 8 citroq. 9 redi eq. 10 in Emancipato 11 Paccius, vel Paucius 12 Remeligenes 13 a morando 14 a 15 tamdiu intus 16 huc.]

pag. 86

cohib-*eam nam-*. ¶*Remora alias tarditas* nũman-*tur*,[1] *ab eo quod moram facit. Plautus Trinnino*[2]. *Quae in rebus multis obstant, odios*-aeq. sũ-*nt, remoramq. faciunt rei priuatae, & publi-cae. Lucilius. Quaenam vox ex te resonans* meo gr-*adu remoram facit.* ¶*Remurinus ager* dictus, *quia possessus est a Remo. & habitatio Remi*, Remu-*ria item in Auentino dicta. nam-q; Auentinum, in quo habitaret, elegisse Remũ dicunt. Vnde vocitatam aiunt Remuriam locum in summo Auentino, vbi* de vrb-*e condenda fuerat auspicatus alias Remorum*[3] qu-*ondam eum locum appellatum fuisse* . . . testis est. . . . . ¶*Remores* item in vsp-*icio aues dicuntur, quae aduersum aliquid* remora-*ri compellunt* . . . . ¶*Rimati*, quaere-*re valde vt in rimis quoq.* . . . qui te rima-*tur* . . . . . Ennius li. xi. . . . . vtriq. ¶Re-*millum dicitur, quasi repandum* . . Lucilius Suda . . . . . remilium & Afra-*nius hi* . . . . co-xendice pergã . . . . . ¶*Re*-morbescat En-*nius posuisse videtur, pro in mor*-bum recidat. ¶Re-*futare significat redarguere*. Pacuuius in Hem-*iona*[4] . . . . . quas gloria & . . . . . rictas humanum . . *compositum a fando versa a.* litera in u. *vt item in cludo factum est, a quo* recludere. ¶Re-*nanciscitur, Verrius quidem significare ait* rep-*rehendit. Vnde adhuc nos* dicimus, nanciscitur; *& nactus, id est adeptus. Reor,* existimo, & quaec-*unq. ab eo declinantur,* quorum passiua aucto-*ritas est. Remul*-

[1 nominatur 2 Trinummo 3 Remorium vel Remonium 4 Hermiana.]

pag. 87

co est, cum scaphae remis nauis magn-a trahitur. ¶*Rigidum & praeter modum frigidum si*-gnificat *& durum* . . . . . ugido[1] . . . . . rigido . . . . . *rigi*-do do ferro . . . ¶*Regifugium dies notatur in Fastis* vi. kal. *Martias, vt ait Verrius, ita dictus*, quia *eo die rex Tarquinius Roma fugerit*; quod falsum *esse arguit Cincius in libro Fastorum*, & Tullius[2] *de feriis qui Saliares virgines, &* Salios *adesse dicunt Regi sacrorum, cum facit sacri*-ficium in *Comitio, quo facto, statim fugit. quod verum cog*-nouerit *esse, qui legerit in Fastis dies tales, qua*-les notantur sic. *Q. REX. C. F. id est* quando Rex *comitiauit, Fas*; *id est ad comitium it*-at; his *enim tantum feriis Regi sacrorum in Comitium*, nec in *aliis ire licet. qui mos videtur ascitus ex E*-truria. *Regifugium item dies notatur in Fastis*, kal. Iuniis. *qui dies, quia totus nefastus non est*, legi debet cum *nota N*[3]. *non N. quod ille dies sit* e nefasto fastus. ¶*Regia dicta, vel & sacrorũ causa tã-q̃* infanũ a Pontifice conuocati, *in eam conuenirent*: aut quod in ea, *sacra a Rege sacrificulo erant sol*-ita vsurpari. ¶*Regiae feriae dictae videntur*, quae fiunt fori, conuentus, *& nundinarum causa in* ciuitate aliquem *per sacerdotem, qui sit regia mai*-estate. sed non *semper ob hanc vnã causã tant*-um,[3] qui homini talis *maiestatis cura dat' et, cum expiatio* ictus fulguris fit, *aut in procurando portento simi*-li quo regiae feriae *fieri etiam solitae sunt. R*-egilescit, cum dixit *Plautus, significat crescit, ho*-c versu: vix supersum *dolori, qui in dies va*-e misero mihi ac *perdito, regilescit magis, magisque* inde etiam glires

[1 rigido 2 Iulius 3 quia.]

pag 88

dicti videntur, quibus corpus pinguitudine adcrescit. Reapse est reipsa. Pacuuius in Armorum iudicio. Si non est ingratum reapse & feci bene. ¶Regimen pro regimento vsurpant poetae. Ennius l. xvi. Primus senex bradyn (in) regimen belliq. peritus. ¶Relegari dicuntur proprie, quib. ignominiae, aut poenae causa necesse est ab vrbe Roma, alioue quo loco abesse lege, Senatuiq. consulto, aut edicto magistratus, vt etiam Aelius Gallus indicat. Religiosus est non modo deorum sanctitatem magni aestimans, sed etiã officiosus aduersus homines. dies autem religiosi, quib. nisi & necesse est, nefas habetur facere: quales sunt sex & triginta atri, qui appellantur, & alij senes,[1] atq. hi[2], quib. mũdus patet. A[3] esse Gallus Aelius, quòd homini ita facere non liceat, vt si id faciat, contra deorum voluntatem videatur facere. quo in genere sunt haec; in aedẽ Bonae deae virum

virum introire; aduersus mysticae[4] legem ad populum ferre: die nefasto apud Praetorem lege agere. Inter sacrũ autẽ,& sanctũ: & religiosum differentias bellissime refert. ¶Sacrum aedificium, cõsecratũ deo. ¶Sãctũ murũ,qui sit circũ oppidũ. religiosum sepulcrum, vbi mortuus sepultus, aut humatus sit, satis constare ait. sed ita portione quadam, & temporibus eadem videri posse. siquidem quod sacrum est, idem lege,aut instituto maiorum sanctum esse putant,[5] violari id sine poena non possit. idem religiosum quoque esse, qui non iam[6] sit aliquid, quod ibi homini facere non liceat: quod si faciat, aduersus deorum voluntatem videatur facere. similiter de muro, & sepulcro debere obseruari, vt eadem

[1 & Alliensis 2 ij 3 a Religiosum 4 auspicia 5 putat, vt 6 quoniam.]

pag.89

& sacra,& sancta,& religiosa fiant, sed quo[1] modo,quod[2] supra expositũ est,cum de sacro diximus. ¶Repotia postridie nuptias apud nouum maritum cenatur,quia quasi reficitur potatio. Pacuuius in Iliona. Ab eo depulsum mamma paedagogandum accepit appot. talis[3]libet. ¶Repagula sunt. vt Verrius ait, quae patefaciundi gratia (qua)ita figuntur, vt ex contrario quae oppanguntur. Cicero in Verrem l.iiij.Postea conuolsis repagulis,effractisque valuis demoliri signum, ac vectibus labefactare conantur. quae portae interdum repages appellant. ¶Repudium Verrius ait dictum, ꝙ fit ob rem pudendam. Accius, Repudio electa ab Argis iam dudum exsulo. ¶Repedare, recedere. Pacuuius. Paulum recede[4] gnate a vestibulo gradum. ¶Repastinari ager is dicitur, vt Verrius existimat, cuius natum[5] mutatur fodiendo, cum aut siluester ex quo dicatur[6], aut lapis mollitur frangendo, vt fiat pascui[7], vel pecoribus herba, vel hominibus satione. Cato in ea, quam scribit de suis virtutibus contra Thermum. Ego iam a principio in parsimonia, atque in duritia, atque industria omnem adolescentiam meam abstinui,[8] agro colendo,saxis Sabinis, silicibus repastinandis, atque conferendis. Afranius in Repudiato. Repastina serati senex[9] fugis. ¶Reluere, resoluere, repignerare. Caecilius in Carine,Vt aurum,& vestem, quod matris fuit,reluat, quod viua ipsi[10] oppositi pignori. ¶Resignare, antiqui pro rescribere ponebant, vt adhuc subsignare dicimus pro subscribere. Cato de spoliis, ne figerentur, nisi quae de

[1 eo 2 quo 3 repotialis 4 repeda 5 natura 6 excidatur 7 pascuus 8 obstinui 9 Repastinare sero tu senex 10 ipsa.]

pag.90

ho-stibus capta essent. sed tum vbi indiuisi sint
teu-ertantur resignatis vectigalibus . . . .
nar . . . . . .
requi . . . . . .
alia a . . . . . .
quod n . . . . . .

reb . . . . . .
indi . . . . . .
tertium . . . . . .
ranorum . . . . . .
positi . . . . . .
nisi a . . . . . .
vocabu . . . . . .
cretum . . . . . ¶Resulto-*re saepe resilire.* ¶*Restibilis ager* dicitur qui bie-*nnio continuo* feritur farrea spico,id est ari-*stato. quod ne fiat solent qui praedia* locant exci p-*ere.* ¶*Reses,& residuus dr ignauus, quia* resident.Accius *in* . . . . . .*Odi-* residuos somn-*o deditos.atque inertes. Afranius in* Rosa praetere-*a resides multi* . . . .
Pacuuius in arm-*orum iudicio* . . . . .
Tuq. te desider-*e mauis resident, at contra* nos hic esse in *labore* . . . . . ¶Resecrare, reso-*luere religione. vtique cum* reus populum co-*mitiis orauerat per deos,* vt eo periculo li-*beraretur . iubebat magi-*stratus eum resec-*rare. Rursus autem, idem* vti se liberarent inse-*istebat, & quod insons* innocensque esset cau-*sabatur : & quod caput* est,ne eidem iter-*um dies diceretur, neue iterum* animaduerti sta-*tuerent in eum, deprecabatur,* cumque comitia esse-*nt dimittenda* . . . .

pag.91

. . . . . aut
. . . . . iure
. . . . . ur
. . . . . ica
. *Plautus.Resecroque mater quod dud-*um ob-*secraueram* . . . . . *resecr-*tor
. . . . . ¶*R-*es con-*perendinata dicitur, vt Verrius ait, iud-*icium *in diem tertium constitutum.* ¶*Raucam* vocem *significare ait Verrius raucam, & parum liquidam, proxime canum latratum sonantem: Vnde etiam causidicus pugnacite-*r loquens, *rabula appellabatur, vt est apud Lu-*cilium
. . . . . *trauila* . . . . . *rauist-*elli nisi *a raui potius dictos velimus, vt est apud Plau-*tum, qui *ait in Aululari. Vbi si quid* poscamus (quod) *ad rauim poscamus prius. Et ali-*bi. Expurgabo *hercle omnia ad raucam* ratim. ¶*Rosea in agro Reatino campus appellatur, quod in eo arua rore humi-*da semper serent. ¶*Rediculi fanum extra portam* Capenam Cornificius *ait fuisse : qui Rediculus pro-*pterea appellatus *est, quia accedens ad vr-*bem Hannibal, *ex eo loco redierit, quibus-*dam visis perterritus. ¶*Reserari Verrius ait* dici ab eo quae[1] de *mota sera a ian-*uae cardine patefiant. *fores : inde, quae patefacta, &* declusa sint, re*serata dici. serae* neque dicantur[2] fustes: *qui opponuntur clausis* foribus. Pacuuius in *Armorum iudicio. Nunc* pandite valuas

remouete ferat, vt complectar. ¶Rema-
[1 quod. 2 namque dicuntur.]

pag.92

nant, [1] reptent. [2] Ennius l. j. desunt [3] riuos campoſque remant.[4] ¶Refert cum dicimus, errare nos ait Verrius. esse enim rectum rei fert, datiuo scilicet, non ablatiuo casu. sed esse iam vsu possessum. ¶Ridiculus proprie dicitur, qui in rebus turpib. ridetur. ¶LIBER XVII. SEXTI POMPEI FESTI LIBER XVIII.]

¶RIDEO, INQVIT GALBA CANterio, prouerbium est, quod Sinnius Capito ita interpretatur, nisi [5], qui principio rei alicuius inchoatae deficiunt animo. Sulpicius Galba, cum in prouinciam exiens, ad portam ipsam canterium suum animaduertisset cecidisse, rideo (inquit) canteri te iam lassum esse, cum tam longum iter iturus, vix id sis ingressus. ¶Retricibus cum ait Cato in ea, quam scribsit, cum edisseruit Fului Nobilioris Censuram, significat a quam eo nomine, quae est supra viam Ardeatinam inter lapidem secundum, & tertium. qua irrigantur horti infra viam Ardeatinam, & Asinariam vsque ad Latinam. ¶Receptitium seruum, Cato in suasione legis Voconiae cum ait, significat, qui ob vitium redhibitus sit. vbi irata facta est, seruum receptitium sectari, atque flagitare virum iubet. ¶Rogat, id est, consulit populum, vel petit ab eo, vt id sciscat, quod ferat. vnde nos quoque in consuetudine habemus pro petere, & orare. Cato in dissuasione, ne lex Baebia derogaretur, ait. hoc potius agam, quod hic rogat. ¶Restat
[1 Renitant. 2 repetant. 3 deserunt. 4 renitant. 5 de iis.]

pag.93

pro distat ait Ennius [1] ponere, cum his [2] dicat. Impetus aut [3] longe mediis regionibus restat. ¶Ruri esse, non rure dicendum, testis est Terentius in Phormione, cum ait. ruri se continebat, ibi agrum de nostro patre. ¶Religioni est quibusdam porta Carmentali egredi & in aede Iani, quae extra eam, Senatum haberi [4]: quod ea egressi sex & trecenti Fabij apud Cremeram omnes interfecti sunt, cum in aede Iani S.C. factum esset, vti proficiscerentur. ¶Retiario pugnanti aduersus murmullonem, cantatur. Non te peto, piscem peto. quid me fugis Galle? quia murmullonicum genus armaturae Gallicum est, ipsique murmillones ante Galli appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat. Hoc autem genus pugnae institutum videtur a Pittaco, vno ex septem sapientibns, qui aduersus Phrynonem dimicaturus propter controuersias finium, quae erant inter Atticos, & Mytilenaeos, rete occulte lato impediuit Pærynonem. ¶Resignatum aes dicitur militi, cum ob delictũ aliquod iussu TR. Militum, A in tabulas refertur. ¶Resig-

nare enim antiqui pro scribere interdum ponebant. ¶Rituales nominantur Etruscorum libri, in quibus praescribtum est, quo ritu condantur vrbes, arae, aedes sacrentur, qua sanctitate muri, quo iurae portae, quomodo tribus, curiae, centuriae distribuentur, exercitus constituantur, ordinentur. ceteraque eiusmodi ad bellum, ac pacem pertinentia. ¶Rutilae canes, id est, non procul à rubro colore immolantur, vt ait Ateius Capito canario sacrificio pro frugibus deprecãdae saeuitiae causa sideris caniculae. ¶Religionis praecipuae ha-
[1 Ennium. 2 ii. 3 haud. 4 habere. 5 A ne stipendium ei detur.]

pag.94

betur Censo-*ria maiestas, cuius in libris de vita P.R.* Varro exe-*mpla haec profert. M. Fuluius Nobilior*, cum M. *Aemilio Lepido Censor factus, cum ei* admodum i-*nimicus antea extitisset, saepeque iudicio* cum e-*o sibi fuissent, publicae rei causa*, quae in pri-*mis spectatur, statim eo delato mune*re, homini *inimicus remisit. quod eius animi* iudicium fu-*it omnib. gratum & probatum. A. Postumius* Q. F-*uluius Censores facti, quia Fuluius duos filios* omiserat *in Illyrico militantes, & propter grauem morbum* oculo-*rum, censuram gerere non poterat, vt* libri Sibyl-*lini adirentur, auctor fuit; & vt publice* supp-*licaretur pro valetudine collegae.* Tit. Sempron-*ius, cum a Rutilio Tr.pl. Censoria* fides labe-*factaretur qui ob parietem dirutum iratus* cum esset ae-*dis priuatae, die dicta collegam Claudium* cõdemna-*uerat fecit vt eaedem illae, eodem quae in loco* erant, con-*demnatum absoluerent centuriae.* L. Amili Paulus [1] *& Q. Philippi religiosa censura* fuit. Laborauit *Paulus morbo graui, & paene* amissione capitis *in eo honore. Religiosa item* & P. Corneli S-*cipionis Nasicae, cui collega M. P.* Opilius, post cons-*ulem qui fratrem vidit, censura* fuit vadatus *enim cũ esset . .s. a P.R. liberatum* constat. M. Val-*erius Messala. C. Casius Longinus* Censores, *quorum in magistratu subuersa pudicitia* fuerat, famosi *extiterunt: nam palmam, quae* in Capitolio in ara *ipsa Iouis optimi maximi, bello Persico* nata fuerat, *tunc prostratam ferunt, & ibi* enatam ficum, infames quae *rursus fecit, qui sine* vllo pudicitiae resp-*ectu fuerant Censores.* L. Corneli Lentuli *C. Censorini sequitur censura:* Lentulus iudicio pu-*blico repetundarum damnatus* fuerat. plurimi itaque *censuram adepto damna-*
[1 Pauli.]

pag.95

tionis poenam remiserunt. P. Africani, L. Mummi *Censura insignis: sed in qua segniti-*ae in agendo notetur *Mummius. Is Asellum nulla* soluta poena *ex aerarijs exemit, Africani irrisa* seueritate *qui illum fecerat aerarium. Sed &* Q. Fului Nobilioris, *& eius collegae T. Anni Lus-*ci fuit *nobilissima Censura: nobilitati* tribus notis *inustis seuerissimis, Q. Pompei & Q. Caecili* Metelli *Macedonici Censura* lectus se--natus, ad summum *senatores amoti sunt* tres, & eo lumine, *qui aliorum offunderent* claritatem.

¶*Redinunt*

¶ *Redinunt, significat, redeunt,* Ennius . . . . . redinunt in *patriam* . . . . . eunt feri . . . . . ¶ *R*-egium est, *quod est, aut fuit Regis,* vt seruus *regius, & domus regia, qualis est* Numae Pompili. ¶ *At regale facinus, quod est di*-gnum rege. ¶ *Romanos in lib. xi. Graeco*-s appellat Ennius, *cum ait. Contendunt Grae*-cos, Graios *memorare solent sos, quod Graeca lin*-gua longos per *temporis tractus gentibus H*-ispani. [1] Non Romanos *ait Graece locutos*, cum Romulus vrbis *conditor verbis linguae Lati*-nae locutus sit; *sed quod olim lingua Graeciae* gentis fuerit *eadem cum Latina, parum prola*-tione mutata. *hoc autem verum esse ind*-icat origo eius, *quae videtur quasi Graecae v*-surpatio. ¶ Rigido *tum caerula suro, cum ait* Ennius, locatus [2] videtur *super etymo verbi caeru*-li. est enim a matris [3] *nomine. eodem verbo de eadem re* vsus est. & L.II. *Fert se se per laeta camp*-i caerula prata caerula, *mare ipsum dixit* & alibi. Inde Parum *per caerula naubus amb*-ulabant. [4] Parum insulam

[1 *Hesperiae.* 2. *vocatus* 3. *matris* 4 *ambulabant.*]

pag. 96

refert. Item. Vnum surum surus ferre, tamen defendere possunt. [1] suri autem sunt rustes, [2] & hypocoristicos surculi. ¶ Reque eapse Scipio Africanus, Paulli filius, cum pro aede Castoris dixit, hac compositione vsus est. quib. de hominib. ego saepe, atq. in multis locis opera, factis, consiliis, reque eapse (saepe) benemeritus spem, [3] id est & re ipsa. ¶ Resp. multarum ciuitatum pluraliter dixit C. Gracchus in ea, quam conscripsit de lege. p. Enni [4] & peregrinis, cum ait. eae nationes, cum aliis reb., per auaritiam, atq. stultitiam, res publicas suas amiserunt. ¶ Recto fronte ceteros sequi si norit. Cato in dissertatione consulatus. antiquae id consuetudinis fuit, vt cum ait Ennius quoq. a stirpe supremo, & Ilia dia nepos. & lupus foeta. [5] & nulla metus. etiam in commentariis sacrorum pontificalium frequenter est hic ouis, & haec agnus, ac [6] porcus. quae non vt vitia, sed vt antiquam consuetudinem testantia, debemus accipere. ¶ Recipie apud Catonem, pro recipiam, vt alia eiusmodi complura. ¶ Redemptitauere item, vt clamitauere Cato (idem) in ea, qua egit de signis & tabulis. honorem temptauere [7] ait, l. efecta [8] benefactis non redemptitauere. ¶ Repulsior secunda conlatione dixit Cato in ea, quae est contra Cornelium apud populum. haec [9] quis incultior, religiosior, desertior, publicis negotiis repulsior. ¶ Ratissima quoq. ab his, [10] quae rata dicimus. vnde etiam rationes dictae. Cato in quam [11] Thermũ Erga remp. multa beneficia ratissima atq. gratissima. ¶ Regillis, tunicis albis, reticulis luteis vtrisque. . . ctis, [12] textis susum ver-

[1 *possent.* 2 *fistes,* 3 *siem,* 4 *Penni.* 5 *femina* 6. *haec* 7. *emptitauere* 8. *malefacta* 9. *ec.* 10. *ijs,* 11. *Q. M. i. Minucium.* 12. *rectis.*]

pag. 97

sum a stantib. pridie nuptiarum diem virginis [1] indutae cubitum ibant ominis causa, vt etiam in totis virilibus dandis obseruari solet. ¶ Rapi simulatur virgo ex gremio matris: aut, si ea non est, ex proxima necessitudine, cum ad virum traditur, [2] quod videlicet ea res feliciter Romulo cessit. ¶ Rapi solet fax, qua praelucente noua nupta deducta est ab vtrisq. [3] amicis, ne aut vxor eam sub lecto viri ea nocte ponat, aut vir in sepulcro comburendam curet, quo vtroq. mors propinqua alterius vtrius [4] captari putatur. ¶ Ritus est mos comprobatus in administrandis sacrificiis. ¶ Receptus mos est, quem sua sponte ciuitas alienum adsciuit. ¶ Religiosi dicuntur, qui faciendarum, praetermittendarumq. rerum diuinarum secundum morem ciuitatis delectum habent, nec se superstitionibus implicant. ¶ Renouatiuum fulgur vocatur, cum ex aliquo fulgure functio fieri coepit, si factum est simile fulgur, quod idem significet. ¶ Referri diem prodictam, id est anteferri, religiosum est, vt ait Veranius in eo, qui est auspiciorum de comitiis, idq. exemplo comprobat L. Iuli & P. Licini Censorum, qui id fecerunt sine vllo decreto Augurum, & ob id, lustrum parum felix fuerit. ¶ Regalia exta appellantur, quae potentibus, insperatum honorem pollicentur: priuatis & humilioribus, hereditates; filio familiae, dominationem. ¶ Respicere autem & [5] in auspicando, vnde quis auem prospexit, cum eodem reuertitur. ¶ Religiosum ac sacrum est, vt templa omnia, atq. aedes, quae etiam sacratae dicuntur. ad [6] quod per se religiosum

[1 *virgines* 2. *traducitur, vel trahitur,* 3. *vtriusq.* 4 *alterutrũ* 5 *auem, est* 6. *at.*]

pag. 98

est, non vtiq. *sacrum est, vt sepulcra*; quod ea non *sacra, sed religiosa sint.* ¶ Reus, cum pro v-*troque ponatur, vt ait* Sinnius in eo, qu-*em de reo inscribit, & cum dicit* pro se, a-*ut cum contra te agit, iuramento* tuo vti p-*otest.* ¶ *Roscij vulgo appellari* solent, in *omni arte ita perfecti, vt Roscius* comoedus in *arte sua perfectus fuerit, cui* nihil deesset *ad perfectionem, vt libro i.* de oratore ai-*t Cicero.* ¶ *Rustica Vinalia* mense Aug-*usto, vt est in Fastis, Veneri fiebant,* quod eodem illo *die aedis ei deae consecrata* est, iumenta-*q., & olitores ab opere cessant, quia* omnes horti *in tutela Veneris esse dicuntur.* ¶ Raucos appella-*tos esse ait Verrius videri* ab ariditate, *siue a similitudine quadam spicarum* aristae. in sp-*icis namq. flaua frumenta* raua appe-*llari idem Verrius* docet. ¶ Rica est *vestimentum quadratum,*

fimbriatum, pur-*purum*, quo *Flaminicae pro* palliolo mitra ve *utebantur*, *vt Verrius* existimat. Titi-*nius*. *Rica ex lana* sucida, alba vesti-*tus*. *Alij dicunt, pallium esse* triplex, quod conf-*iciant virgines ingenuae*; patrimae, m-*atrimae, quod caeruleo colore infectum* lauetur aqua p-*ura. Alij, quo Flaminica cingat pileum.* ¶ Respici auis *tunc dicebatur, cum peracto sacrificio*, quasi finis imp-*etratus esset*, *& quasi forent* comitia perfecta, sum-*itunc reum iubebant sacerdotes* suo more, alii-*sq. peractis iuxta consuetudinem* luci, in quo sacra fa-*ciebant reo a calatorib.* ingeniculato, *atq. ita inclinato* vinum in caput infun-*debant solemni cum precatione.* ¶ Remisso *exercitu simul etiam*

pag. 99.

Augur, quo consul in bello v-sus est in *auspicando, discedere una* iubetur, quod *tunc illo discedente cer*-tum est, *exercitum etiam esse remissum*, vt eum opus sit, *tunc si velit, discede*-re possit. nam *Consules, & censores non* in perpetuum *Auguribus praesentibus vtu*-ntur, vt ait *Ap. Pulcher, sed tantum in auspi*-cio, quas [1] po*stea dimittat is, a quo lege se*-cures habitae *sunt prius; quem & priorem* esse ait Antis*tius Labeo quiq. eadem qu*-oq. lege signi*ficari, vt prior sit in auspi*-cando dicitur, vt *ait idem Labeo in libro de* officio Augu*ris. Potest autem Augur id &* in consilio fa*cere; vel in alio, quo se*-det loco; pullis *q. pultem edentibus solistim*-um facit auspi*cium. potest etiam si ve*-lit, intra pomoe*rium. sin autem in tem*-plo consistit. ¶ Re*pertum dicitur idem quod* amissum recipe*re, quasi repartum & re*-paratum. ¶ Rictus, *rixae, rixosae, ringitur* dici videntur, quia *in diuersum rumpantur*, contrariaq. sint *recto quod vocabulum a* regendo, vt commo*dius deductum videatur*, dictum videri po*test.*

S

¶ *Sesopia in Augurali & Salia*-ri carmine ap*pellantur, quae alias eso*-pia pro sedilib. di*cere habemus nunc ad*-huc in consuetudi*ne.* ¶ *Susq. deq. fre*-quens est, pro plus minusve. *significat autem id* quod antiqui vsque dice*re soliti erant.* ¶ *Sons*-nio significat in car*mine Saliari & Au*-gurali, sonanti. ¶ *Sine sacris hereditas* in prouerbio dici solet, *cum aliquid obuenerit* sine vlla incommodi a-

[1. *quos.*]

pag. 100

ppendice: quod olim sacra non solum publica curiosissime administrabant, sed etiam priuata. relictusq. heres sic [1] pecuniae, etiam sacrorum erat; vt ea diligentissime administrare esset necessarium. ¶ Suppum antiqui dicebant quem nunc supinum dicimus ex Graeco, videlicet pro adspiratione ponentes litteram, vt cum idem hylas dicunt, & nos siluas. item ἕξ sex. & ἑπτὰ, septem. eius vocabuli meminit etiam Lucilius. Si vero das, quod rogat, & si suggeri [2] suppus. ¶ Sempronia horrea, qui locus dicitur, in eo fuerunt lege Gracchi, ad custodiam frumenti publici. ¶ Statua est ludi [3] eius, qui quondam fulmine ictus in Circo, sepultus est in Ianiculo. cuius ossa postea ex prodigiis, oraculorumq. responsis Senatus decreto intra vrbem relata in Volcanali, quod est supra Comitium, obruta sunt. superq. ea columna, cum ipsius effigie, posita est. ¶ Semilius lacus appellabatur Λ [4] eo, qui eum faciendum curauerat in principio vici Iugari continens basilicae Iuliae, in quo loco fuit effigies hydrae posita a M. Agrippa. ¶ Sonticum morbum in xij. significare ait Aelius Stilo certum cum iusta causa, quem non nulli putant esse, qui noceat, quod sontes significat nocentes. Naeuius ait. Sonticam esse oportet causam, quam ob rem perdas mulierem. ¶ Sacram viam, quidam appellatam esse existimant, quod in ea foedus ictum sit inter Romulum, ac Tatium. quidam, quod eo itinere vtantur sacerdotes idulium sacrorum conficiendorum causa. itaq. ne eatenus

[1. *sicut* 2 *suggeris* 3 *ludionis* 4. Λ *ab*]

pag. 101

quidem, vt vulgus opinatur, sacra appellanda est a regia ad domum Regis sacrificuli, sed etiam a regis domo ad sacellum Streniae, & rursus a regia vsq. in arcem. nec [1] appellari debere ait Verrius, sed disiuncte, vt ceteras vias Flaminiam, Appiam, Latinam. vt ne Nouamuiam quidem, sed Nouam uiam. ¶ Scita plebei appellantur ea, quae plebs suo suffragio sine patribus iussit, plebeio magistratu rogante. ¶ Solitauriliа hostiarum trium diuersi generis immolationem significant, tauri, arietis, verris, quod omnes eae solidi, integriq. sint corporis; contra aci [2] . . verbices [3] maiales [4] qui [5] quia sollum Osce totum, & solidum significat. vnde tela quaedam soluserrea [6] vocantur tota ferrea, & homo bonarum artium sollers & quae nulla parte laxata, cauaq. sunt, solida nominantur. atq. harum hostiarum omnium inuiolati sunt tauri, quae pars scilicet creditur [7] in castratione, sunt quidem qui portent, [8] ex trib. hostiis praecipue nomen inclusum cum solido tauri, quod amplissima sit earum, quidam dixerunt omnium trium vocabula confixa [9] suis, ouis, tauri adeffeciisse id, quod vno modo appellarentur vniuersae. quod si [10] a sollo, & tauris earum hostiarum ductum est nomen, antiquae consuetudinis [11] per vnum L enunti-ari non est mirum, quia nulla tunc gemina-

minabatur littera in ſcribendo. quam conſuetudinem Ennius mutauiſſe fertur, vtpote Graecus Graeco more vſus, quod illi aeque ſcribentes, ac legentes duplicabant

[1 *nec ita.* 2 *contrari.* 3 *veruecet.* 4 *maialeſq.* 5 *ſolliſerrea* 6 *caeditur.* 7 *putēt.* 8 *confuſa.* 9 *ſc.i.ſcilicet.* 10 *antiqua cōſuetudine.*]

pag. 102

mutas ſemi-*uocales, & liquidas.* ¶*Secordiam quidam pro ignauia poſuerunt.* M. Cato pro *ſtultitia poſuit, Originum lib.* vij. cum ait . . . . . *ob immenſam ti-miditatem, ac ſocordiam cauſa erat,* ne quid neg-*otij publici, vel priuati gereretur.* compoſ-*itum autem videtur ex ſe,* quod eſt ſine, *& corde.*

¶Semis ſemodi-*us, ſemuncia: qua ratione ex Grae-co trahuntur alia, quae, σ',* litteram pro *aſpiratione eorum.* habent, vt ἑπτὰ *ſeptem,* ὕλαι ſiluae, ſic *iſta ab eo, quod illi* ὕμεσυ dicunt, *declinata videntur.*

¶Sublicium pon-*tem quidam putant* appellatum eſſe *a ſublicibus, peculiari vocabulo* Volſco-*rum, quae ſunt tigna* in latitudinem *extenſa, quae non aliter* Formiani *vocent, quam a nomine* librorum: *& quae ab aliis auctoribus* ſublices voca-*ntur, quod ſub eis* aqua liquens *laberetur, dictae.* in qua opinio-*ne fuit . . . qui* & meminit Sub-*lici pontis: & Naeuius,* qui ait in belli *Punici libro . . . .* quam liquidum *Sublicio tranat ponte* amnem, & alij [1] tab-*ulis qui adhuc nomen* retinet . . . . . Saluſtius libro qua-*rto hiſtoriarum,* ne inrumiendi p-*ontis Sublici . . . .* ſublicibus cauata . . . . . eſſent.

¶Superuacaneum, *vt videtur, ſecludit* Verrius ab v-*acuo, quod*

[1 *ab.*]

pag. 103

vacuum quod quidem dicatur id t antummodo, *quod ſufficiat, ſatis*-q. ſit familiae: *quod autem ſuperſit, ſuper*-uacaneum *id dicitur.*

¶*Strufertarios appellabant* antiqui *vt ait . . . . . h*-omines con*ductos mercede, qui ad* arbores ful*guritas piacularium com*-miſſarum *cauſſa ſacrificia quaedam*-ſtruae, [1] & *ferto ſollemnibus verbis*-faciant.

PRECOR TE IVPPI-TER VTI MIHI *VOLENS PROPITIVS SIES, quod* & nullo etiā *fiebat adhibito ſtru*-fertario.

¶*Suberies, arboris genus,* ex qua cortex *natatorius detrahitur.* Lucilius . . . . . ti hibernaculi.

¶*Silicernium dicitur caena fu*-nebris, quam *alio nomine exequium ſcriptores v*-ocant ſed . . . . . *& V*-errius exiſti*mant ſilicernium dici,* quod nos farci*men dicimus, quo* fletum [2] familia *purgabatur: quia cuius* nomine ea res *inſtituebatur, i*-s iam ſilentium *cerneret. Caecilius* Oboloſtate. Cre*didi ſilicernium eius* meſſe eſurum.

¶*Sudum Verrius ait* ſignificare ſub *vdum. ſed auct*-orum omnium fere *exempla volunt, vt ſudu*-s ſiccum ſignificet. *ſudum enim quaſi ſeudum, id* eſt, ſine vdo, vt ſe*curus, ſine cura dictum eſt.*

¶*Subleſta antiqui* dicebant infir*ma, & tenuia.* Plautus in Perſa. Ad

[1 *ſtrue.* 2 *fletu.*]

pag. 104

paupertatem ſi immigrant infamiae, grauior paupertas fit, fides ſubleſtior. id eſt, infirmior. Idem in Neruolaria. vinum ait ſubleſtiſſimum qua infirmos faciat vel corpore, vel animo.

¶Satur, & vir, & caro non habent. ¶Supellectilis recto caſu, & ſenis ratione dicebantur, quae nunc contraria videntur eſſe finitioni portionis [1]: quia omnia vocabula, X. littera finita, per declinationes obliquorum caſuum ſyllabam accipiunt. haec autem duo deſciuerunt ab ea, vt alta compium [2], quae non ideo infirmare debent praeceptum.

¶Scurrae vocabulum Verrius ineptiſſime aut ex Graeco tractum ait, quod eſt ſchypoazain, aut a ſequendo, cui magis adſentitur, quod & tenuiores fortunae homines, & ceteri alioqui, qui honoris gratia proſequerentur quempiam, non antecedere, ſed ſequi ſint ſoliti. quia videlicet dicat Lucilius. Cornelius P. noſter Scipiadas dicto, tempuſq. intorquet in ipſum oti, & deliciis, luci effictae, atq. cinaedo. & ſectatori adeo ipſi ſuo, quo rectius dicas. Ibat forte domum, ſequimur multi, atq. frequentes. cum ſecutos videri velit, ob eorum iurgia, non ob adſuetum officium.

[1 *proportionis.* 2 *alia complura.*]

pag. 105

¶Secus, Valgi⁹ putat ex Graeco, ꝙ eſt, ἑκὰς dictū. abſurde ſcilicet. ſignificat enim aperte aliter, exemplis omnium fere, qui eā vocē vſurpant. ¶Stipē eſſe nūmum ſignatū, teſtimonio eſt & de eo quae [1] dat̄ ſtipendium militi, & cum ſpōdetur pecunia, ꝙ ſtipulari dicitur. ¶Sobrin⁹ eſt, vt ait Gall⁹ Aeli⁹ patris mei conſobrini filius, & matris meae conſobrinae filius. femina iiſdem de cauſis appellat fratrem, & fratrem patruelem, & conſobrinum

& propius consobrino, [2] & sobrina. iidem gradus in sobrina quoq. sunt. ¶ Sororium tigillum appellatur hac de causa. ex conuentione Tulli Hostili regis, & Metti Fusitij [3] ducis Albanorum, Trigemini Horatij, & Curatij [4] cum dimicassent, vt victores sequeretur imperium, & Horatius noster exuperasset, victorq. domum reuerteretur, obuia soror, cognita morte sponsi, sui fratris manu occisi, auersata est eius osculum, quo nomine Horatius interfecit eam. & quamquam a patre absolutus sceleri [5] erat, accusatus tamen parricidi apud Duumuiros, damnatusq. prouocauit ad populum cuius iudicio victor, duo tigilla tertio superiecto, quae pater eius constituerat, velut sub iugum missus subit, consecratisq. ibi aris Iunoni Sororiae, & Iano Curiatio, liberatus omni noxia sceleris est auguriis adprobantibus. ex quo sororium id tigillum est appellatum. ¶ Sororiae [6] mammae dicuntur puellarum, cum primum tumescunt, vt fraterculare puerorum. Plautus in

[1 id, quod. 2 sobrino. 3 Metij Suffetij. 4 Curiatij. 5 sceeris. 6 Sororiare.]

pag 106

Fribolaria. *tunc sororiabant* papillae pri-*mulum, sed illud* volui dicere, *fraterculabant. quid* opus est verb-*is multis.* ¶ *Surregit* & sortus an-*tiqui ponebant pro surrexit,* & eius parti-*cipio, quasi sit surrectus, qui*bus L. Liuill-*us frequenter vsus* est. ¶ Sors & *patrimonium signifi*cat, vnde con-*sortes dicimus; &* Deis [1] respon-*sum; & quod cuiq.* accidit in so-*rtiendo.* ¶ *Soracum dicitur,* quo ornamen-*ta portantur scaeni*corum. Plau-*tus in Persa. libro*rum iccillum *plenum soracum habeo.*

¶ Sobrium vicum *dictum putant Cloatius* & Aelius, quod *in eo nullus tabernae* locus, neq. caup-*onae fuerit.* alij, quod in eo M-*ercurio non lacte, sed* vino solitum *sit supplicari.* ¶ *Soni*uium tripu-*dium vt ait Appius* Pulcher, quod *sonet, cum pullo exci*dit plus, [2] quad-*rupediue ex ore.* ¶ *Sons,* nocens, vt ex c-*ontrario insons, in*nocens. ¶ Sodalis *quidam dictos pu*tant, quod vna s-*ederent, essentq.* alij quod ex suo *dapib. vesci soliti sint.* alij, quod inter *se inuicem suade*rent, quod vtile es-*set. eosdem, quod coeant* crebro, congre [3] voca-*ri a Graeco* vocabulo, quod est γέῤῥα.

¶ Sodes, si audes, vti sis, *pro si vis. & illico* pro in loco. Terentius *in Andria. Die* sodes, quis heri Chry-*sidem habuit.*

¶ Surum dicebant, ex quo *per demi*-

[1 Dei. 2 puls. 3 congeras.]

pag. 107

nutionem surculus fac-tum est. Pla*utus in . . . . . surum*-non est tibi. *surum dicebant pal*-um item: nam qui*a saepiebatur Cir*-cus surculis, *longum diligebant su*-rum, tum poli*ebant ascia . . . . . .* aut asulae *. . . . . Ennius. vnus su*-rus surum *ferre, tamen defende*-re possent.

¶ *Suremit, sumpsit, inq.*-manum su*remit hastam. Idem.* surempsit, *vsurpauit, pro p*-uerum sustule*rit.* ¶ *Surium . . .* cum dixit: *qui ita appellatus* est, quod cum *in Academia & Ly*-cio nobilissi*mos inter excelleret,* atq. ob eam *causam, praestant*-issimus semper *habitus fuisset: i*-nstituit, cum *disputaretur, vt pri*-mus sumere*tur is, qui esset* ipso dignior. *vnde . . . . σκύριον καὶ οὐκέτι σύριον illum nominaui*-t. quod si mon*itus esset, disputan*-tem non num*quam refellebat.* Socratem. quas *. . . . . coniece*-rat in librum *a se scriptum, quem* inscripserat Scy*rium, ob eum, cuius* gratia id appel*lauerat opus.* ¶ *Summu*-ssi dicebantur *murmuratores.* Naeuius, odi, inquit *Summussos, pro*-inde aperte dice *quid sit, quod times.* Ennius in sexto *Annalium. Qui*-ntus in occulto mussa*bat: & Acciu*-s in Andromacha. di*ce iam mater no*-n est: nam [1] mussare si*ne. Caeliu*-s in Agnorizomene [2]

[1 iam. 2 Anagnorizomene.]

pag. 108

quod potes, sile, cela, occulta, tege, tace, mussa, mane. ¶ Sum, [1] pro eum vsus est Ennius li. i. At tu non vt sum summa [2] seruare decet rem. & li. ij. At se se sum quae dederat in luminis oras. ¶ Sollo Osce dicitur id, quod nos totum vocamus. Lucilius, suasa [2] quoq. omnino dirimit, non sollo [3] dupondi, id est non tota. idem Liuius. ¶ Sollicuria, in omni re curiora. [4] & solliferreum genus teli, totum ferreum. ¶ Sollers etiam in omni re prudens; & solemne, quod omnibus annis praestari debet. ¶ Solla [5] appellantur sedilia, in quibus non plures singulis possint sedere, ideoq. soliat sternere dicuntur. qui ¶ sollisternium habent, & solaria vocantur Babylonica, quibus eadem sternuntur. quae, vt ait Ver-

it Verrius, omnia ducta sunt solo. [6] aluei quoq. cauandi [7] gratia instituti, quo singuli descendunt, solla dicuntur. quae ascendendo [8] potius dicta videntur, quam a solo. [9] ¶ Solliſtimum. Ap. Pulcher in Auguralis disciplinae. l. i. ait esse tripudium, quod aut [10] excidit ex eo, quod illa fert. saxum ve solidum, aut arbos viuiradix ruit, quae nec prae vitio, humani [11] caedantur ve, iaciantur ve, pellantur ve. Solum, terram. Ennius l. iij. Tarquinio dedit imperium

[1. *summam* 2. *vasa* 3. *solla*. 4. *curiosa*. 5. *Solia* 6. *a solo*. 7. *lauandi* 8. *a descendo* 9. *sollo* 10. *aui* 11. *humana ve vi*]

pag. 109

simul & sola regni. & aliubi. [1] Sed sola terrarum postquam permensa parumper. ¶ Solea, vt ait Verrius, est non solum ea, quae solo pedis subicitur, sed etiam pro materia robustea, [2] super quã paries craticius extruitur. ¶ Solox, lana crassa, & pecus, quod passim pascitur non tectum. Titinius in Barrato. [3] Ego ab lana soloci ad purpuram data. & Lucilius. Pastali [4] pecore, ac montano, hirto, atq. soloce. ¶ Sos pro eos antiqui dicebant, vt Ennius li. i. Constitit inde loci propter sos dea diarum. l. iij. Circum sosque sunt magnae gentes opulentae. l. vij. Dum censent terrere minis, hortanturue sos. l. xi. Contendunt Graios Graecos memorare solent sos. interdum pro suos ponebant, vt cum per datiuum casum idem Ennius effert. Postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit. ¶ Sultis, si voltis. Plautus in Friuolaria. Sequimini me hac sultis legiones omnes lauernae. & in Rudente. Curatae haec sultis magna diligentia. M. Cato pro L. Caesetio. Audite sultis milites, si quis vestrum in bello superfuerit, si quis non inuenerit pecuniam, egebit. ¶ Solari sine praepositione dixisse antiquos testis est Pacuuius, cum ait. ¶ Solatur, auxiliatur, hortaturq. me. ¶ Solatum genus morbi maxime a rusticantibus dicitur, cuius meminit

[1. *alibi*. 2. *robusta*. 3. *Barbato*. 4. *Pascali*.]

pag. 110

etiam Afrani-*us in* . . . arquato med-*eri*, *cuius nomen ab autigine*. [1] ¶ Solip-*unga genus bestiolae* maleficae, q-*uod acrius*, *concitatiusq.* fit feruore so-*lis*, *a quo nomen* traxit. ¶ Sos-*pes significat apud* omnes ferre [2] auc-*tores salutem*;

Afranius in ep-*istola*. *Di te sospitem* seruent tuis. *Vergil. l. viii. Aeneid.* Maxime Teu-*crorum ductor*, *quo sospite* numquam. En-*nius in* . . . parentem & pa-*triae di seruate* sospitem. Ac-*cuius in* . . . rite ad patri-*am sospes* peruenisset. Ennius vi-*detur seruatorem signi*ficare, cum dix-*it*. *Quo sospite* liber. caeterum s-*ospitare*, *Verrius* ait esse bona spe *afficere*, *aut bonam* spem non falle-*re*. ¶ *Succrotilla* tenuis diceba-*tur*, *& alta vox*. Titinius in . . . *Feminea* fabulare succro-*tilla vocula*. *Afranius* in episto-*la*. *loquebatur succrotilla* voce serio. *Plautus in de*scribendis mulie-*rum cruribus* gracilibus in Syr-*o*. *Cum extortis* talis, cum sodellis [3] cr-*usculis*. *bel*le, quae non pedibu-*s irent*. ¶ *Sucula* est machinae *genus teretis* materiae, & foratae, *ac crassae*, quam vt vber scrofae *porci circum* stant sic, versant-*esque ductario* fune volunt. [4] eodem no-*mine* stellas ruint que [5] *dicunt*, *quas aliter*

[1. *aurigine* 2. *fere* 3. *sodellis* 4. *voluunt* 5. *quinque*.]

pag. 111

appellarunt a pluui-a hyadas. Graeci ὑάδας. *nostri*, *exi*-stimantes a subus *dici*, *modo Latine lo*-quenti, dixerint [1] *eas* ¶ *Suculas*. ¶ *Suc*-cingulum appellabant *antiqui bal*-teum. Plautus. *Ab Hippolyta succingul*-um Herculis [2] *aeque magno neu*-tiquam abstulit *periculo*. ¶ *Succerd*-ae stercus sullum *dicebatur* . . . us. simus *succerdae*. *Titinius*. Quid habes, nisi *unam arcam sine cla*-ui, eo condis *succerdas*. *alio nomin*-e succerda *dicitur opicerda* . . . homo opicerda . . . *homi*-nem, quem Sol *in opicerdis aspici*-t. ¶ Suburanam *tribum antea* succisanam [3] *per c*. *appellaba*-nt ex nomine *regionis*; *nam parte*-m imam illam quoq. *tradunt fuisse suc*-cusanam dictam. *Verrius autem ait se mi*-ratum esse, *cur non a nomine* pagi ¶ Succusani, *in quo milites* exercerentur. ¶ *Succidanea hostia*. appellatur, quae *secundo loco caedeba*-tur, quod quasi *succideretur*, *dicta*. quidam a succedendo, *non a succi*-dendo dictam *putant*. ¶ *Sugillatum* dici existimant *ex Graeco vocabulo*, quod ea pars quae *est sub collo*, κύ-λον ab iis dicitur. ¶ *Sycophantas qui*-dam ex hac causa *dictos putant*. Atticos quondam [4] *iuuenes solito*-s aiunt in hortos

quorumdam i-rrumpere, fiscosq. *deligere*, *qu*-am ob causam lege factum
[1. *loquendi, dixerunt* 2. *Hercules* 3. *Succusanam* 4. *quosdam* 5. *cautum.*]

pag. 112

qui id fecisset, capite [1] esset ei. quam poenam qui persequerentur ob paruola detrimenta, sycophantas appellatos. ¶ Sulci appellantur, qua aratrum ducitur, vel sationis faciendae causa, vel vrbis condendae. vel fossura rectis lateribus, vbi arbores serantur. fulmen quoq., qua eius vestigium, similiter appellatur. quod vocabulum quidam ex Graeco fictum, quia illi dicant ὑλκόν.
¶ Suasum, colos appellatur, qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo.
Plautus. Quia tibi suaso infecisti pro pudiosa pallulam. quidam autem legunt in suaso. nec desunt, qui dicant, omnem colorem, qui fiat inficiendo, suasum vocari, quod quasi persuadetur [2] in alium ex albo transire.
¶ Saltum Gallus Aelius l. ij. significationum, quae ad ius pertinent, ita definit. ¶ Saltus est, vbi siluae & pastiones sunt, quarum causa casae quoq. si qua particula in eo saltu pastorum, aut custodum causa aratur ea res non peremit nomen saltui, non magis, quam fundi, qui est in agro culto, & eius causa habet aedificium, si qua particula in eo habet siluam. ¶ Superescit, significat supererit. Ennius. Dum quidem vnus homo Romanus [3] toga superescit. & Acer [4] in Chrysippo. Quin hinc [5] superescit, Spartam atq.
[1. *capital* 2. *persuadeatur* 3. *Romae* 4. *Aceius* 5. *si*]

pag. 113

Amyclas trado. sed per se ¶ Super significat quidem supra, vt cum dicimus, super illum cedit. [1] verum ponitur etiam pro de, Graeca consuetudine, vt illi dicunt, ὑπέρ. Plautus in Milite glorioso. Mea opera super hac vicina, quam ego nunc concilio tibi. In Phasmate. Ehe . . . tandem percipio, super rebus nostris loqui te. Pacuuius in Medo. qua super re interfectum esse Hippotem dixisti? Cato contra Annium. Nemo antea fecit super tali re cum hoc magistratu vtiq. rem. Afranius in Virgine. Alis [2] de rebus in qua coepisti super A [3] ¶ Supercilium dicitur, quod supra cilium sit, id est integimentum oculi superius. ¶ Sub iugum mitti dicuntur hostes victi, ereptis omnibus armis, telisq., cum hastis defixis duabus in terra, tertiaq. ad summum earum deligata; speciei am [4] iubentur subeuntes transire. ¶ Subices Ennius in Achille pro subiectis posuit. cum dixit. Nubes per ego deum subices humidas, inde [5] oritur imber sonitu saeuo spiritu. Superstites A [6], testes praesentes significat. cuius rei testimonium est, quod superstitibus praesentibus, ij, inter quos controuersia est, vindicias sumere iubentur.
Plautus in Artemone. Nunc mihi licet quid vis loqui, nemo hic adest superstes. volgari quidem consue-
[1. *sedit.* 2. *Alijs* 3. *Are* 4. *ipsi eam* 5. *vnde* 6. *A praesentes.*]

pag. 114

tudinem [1] poni-*tur pro ijs, qui satis* superq. sint. *superstites etiam* liberi parentib-*us dicuntur* . . . . quamobrem *progredi cuperem vlterius viuendo*, quamquam o-*mnes superstites mihi* velim. ¶ Su-*peruaganea auis vocatur* ab Au-*guribus, quae ex summo* cacumin-*e vocem emisit, quia* quasi in altis-*simis, superq. omnia* vagatur, ap-*pellata*. ¶ *Supercilia in* Iunonis tu-*tela putabant, in qua dicuntur* mulieres *etiam quod ijs protegantur* oculi, per q-*uos luce fruimur*, quam tribuat I-*uno*. *Vnde ipsa dea* lucina quoq. *dicta videtur*. ¶ *Suppernati* dicu-*ntur, quibus femina* sunt succisa *in modum suillarum* pernarum. *Ennius in Annalib.* is [2] pernas succi-*dit iniqua superbia* Poeni. & Catu-*llus ad Coloniam; in* fossa Ligari ia-*cet suppernata securi*. ¶ Supp-*remum modo significat* summum, vt *cum dicit* . . . *pater* suppreme bel-*li, & armorum Mauors* potens. Plautus. *Me certe suppremum* habuisti sem-*per in rebus* tuis. alias extre-*mum significat, vt* in legib. xij. Solis *occasus supprema* tempestas esto . . . . *suppremo* crimine necte tuo. *Vnde dicimus* ab illo sepeliri dies-*uppremo* . . . . & quasi suppremo l-*ugentes* tempora voltu. Cato d-*e* . . . *dolentis* numquam cuiq̃. *reo apud Praeto-*
[1. *consuetudine* 2. *His*]

pag. 115

rem denegasse supp-remam aduoca-*tionem. alias pro.* maximo, cum duas *oues, & triginta bou*-es suppremam mul-*tam dicerent*. ¶ *Su*-bsidum dice-*batur quando mi*-lites subside-*bant in extrema acie lab*-entiq. aciei *succurrebant. quod* genus militum *constabat ex ijs, qui* emeruerant

stipendia; locum [1]-amen retinebant in exercitu. quae erat tertia acies Triariorum, vt Plautus in Friuolaria. agite nunc, subsidite omnes, quasi solent-triario [1] si mili modo dicti prae-sidiarij ante eos collocati qui er-ant, aut in alio loco praepos-iti. ¶Subsolaneae quae sunt solo re-s appellantur; nec ad vnius nomen-rei solum conferunt subsolanei enim dicuntur qu-i infimum solum colunt: vt qu-i in terram, supersolanei. dicitur inde soli-dum, imum solum; rursum quo planta pedis innititur. ¶Subsilles sunt, quas aliter ipsiles [2] vocant lamellae necessariae sacri-s, quae ad rem diuinam conferre dicuntur maxime, specie virum & muli-erum. ¶Substillum antiqui appellaba-nt tempus ante pluuiam, iam p-aene vuidum, (dum) & post pluui-am, non per siccum, quod iam stillaret, aut nondum desiset. [3] ¶Subscudes ap-pellantur cuneratae [4] tabellae, quib. tabulae inter se consiguntur, qui-a quo eae immittuntur, succuditur. Pac-uuius in Niptris. Nec

[1 triarij. 2 ipsilices. 3 desisset. 4 cuneatae.]

pag. 116

vlla subscus cohibet compagem aluei. Plautus in Astraba. Terebratus multum sit, & subscudes addite. ¶Sub corona venire dicuntur, quia captiui coronati solent venire, vt ait Cato in eo, qui est de re militari. vt populus suus sua opera potius ob rem bene gestam coronatus supplicatum eat, quam re male gesta coronatus veniat. [1] id autem signum est nihi praestari a populo. [2] quod etiam Plautus significat in Hortulo. Praeco ibi adsit cum corona, cuiq. liceat veniat. [3] ¶Sublimen est in altitudinem elatum, vt Ennius in Thyeste. Aspice hoc sublime candens, quem vocant omnes Iouem. Vergilius in Georgicis l. i. Hic vertex nobis semper sub. [4] ¶Sublimauit dixit A [5] id est in altum extulit Originum l. ij. In maximum decus atq. in excelsissimam claritudinem sublimauit. id autem dicitur a limine superiore, quia supra nos est. ¶Succenturiare est explendae centuriae gratia supplere, subicere. Plautus in Saturione. ¶Subcenturia centum, require, qui te delectet domi. & Caecilius in Triumpho. nunc meae militiae [6] astutia opus est subcenturia [7]. Subru, mari dicuntur haedi, cum ad mammam admouentur, quia ea

[1 veneat 2 ab vllo. 3 veneat. 4 sublimis. 5 a Cato. 6 malitiae 7 subcenturiata.]

pag. 117

his vocabantur, [1] vel quia rumina trahunt lacte sugentes. ¶Subulo Tusce tibicen dicitur. itaq. Ennius. Subulo quondam marinas propter adstrabat [2] plagas. ¶Suburam Verrius alio libro a pago Succusano dictam ait: Hoc vero maxime probat eorum auctoritate, qui aiunt, ita appellatam & regionem vrbis, & tributum a statiuo praesidio, quod solitum sit succurrere Exquiliis, infestantibus eam partem vrbis Gauinis. indicioq. esse, quod adhuc ea tribus per c. litteram non b. scribatur. ¶Subverbustam, veribus [3] vstam significat Plautus cum ait. vlcerosam, compeditam, subuerbustam, sordidam. ¶Suboles ab olescendo, id est crescendo, vt adolescentes quoq. & adultae, [4] & indoles dicitur. Lucretius. l. v. Siue virum suboles, siue est muliebris origo. Vergilius. Cara deum suboles, magnum Iouis incrementum. ¶Subuculam Aelius Stilo, & Cloatius iisdem fere verbis demonstrant vocari, quod diis detur ex ablica [5] & oleo, & melle. nam de tunicae genere notum est omnibus. ¶Sub vos placo, in precibus fere cum dicitur, significat id, quod supplicio [6], vt in legibus. transq. dato, edendo que [7] plorato. ¶Suffiscus dicebatur folliculus testiculorum arietinorum,

[1 rumis vocabatur. 2 adstabat. 3 verberibus. 4 adulti. 5 halica. 6 supplico. 7 endoq.]

pag. 118

qui celebris v-sus erat pro marsupio, forsitan dictus sussiscus a fisci similitu-dine. ¶Subacti: molliti. alia-s compulsi, & coacti. vt cum dicim-us pecus sub aruore subactum. alias victi. ¶Supplicium a supp-licis differt, vt vsus arguit, quod in vsu sit, vt dicimus haec deorum, illud hominum: cum sumatur supp-licium de aliquo, id est de poe-na agatur eius, qui iubetur caedi. ¶Suppli-cia sunt, quae caduceatores portent ea sumebantur ex verbena falic-i [1] arbore, nec enim ex alia supplicia fas erat quam de verbonis [2] sumi. Sin-nius Capito ait, cum cuius necaretur, i-nstitutum fuisse, vt

Semoniae res ſ- *acra fieret verue-* ce bidente, *vt eo ſacrificio poe-* na ſalutis[2] c-*iuibus, caput ipſium dam-* nati, patrim- *oniumq. cui delibatum eſſet* id fieret ſa- *crum deo: indeq. fuiſſe* ſolitum, vt *quia tunc in Porum ſuppli-* candi cauſa *prodiret Rex ſacro-* rum, vt id vo- *caretur ſupplicium. hoc ve-* ro ſemper ela- *tum*[4] *a multis. quo exem-* plo docet ſuppli- *cia dici ſupplicamenta.* nunc fere ſupp- *licia, pro poenis dicun-* tur. ¶Sufes dic- *tus Poenorum ma-* giſtratus, vt Oſcor- *um Mediaſtuticus.* Calidius in oration- *e in Q. Caeci* lium. Non ne vobis I- *udices ignem* & fumus proſequi *& flamma* videtur. Sinatus[5] cen- *ſuit referentib.* ſufetis. ¶Sub vitem h- *aſtas iacere*

[1 *felici.* 2 *verbene.* 3 *ſolutis.* 4 *ſaepe relatum.* 5 *Senatus.*

pag. 119

dicitur veles, cum eas ſub manu *ſurſum mitti* - t. Lucilius. Vt *veles bonus ſub vite* - m qui ſubſit[3] haſ- *tas.* ¶*Sub vitem proelia* - ri dicuntur *milites, cum ſub vinea* militari pug- *nant. Lucilius. Ae* - q. prodire *in altum, proeliari, pro*-cul ſub vite. ¶*Sub vineam iacere dicun*- tur milites, *cum adſtantibus centuri* - onibus, ia- *cere coguntur ſudes.* ¶*Supparus dicebatur puellare* veſtimen- *tum lineum, quod & ſ*- ubucula ap *pellabatur. Pomponius i* - n Fullonia. . . . . *Velum* omne quod *ex lino eſt, dicitur ſup*- parum: puni- *ceum veſtimentum ita vo*- cat Naevi[2] *de bello Puni* - co & in Nautis, *vocat Neptuno v*- eſtem conſec- *ratam, ſupparum. at* nunc ſupparos *appellamus vela li*- na iam[3] crucem *expanſa. Mulier vi* - detur puella *ſupparo induta, vt Afren* - ius ait. Puella *non ſum, ſupparo ſi in*- duta ſum. ¶Supa[4] *ſignificat, iacit. vnde diſſip*- at, dificit & *obſipat, obicit. & inſipat,* inſipit . . . . inicit far in olam[5] ¶*Sutelae, doloſae* aſtutiae, a ſimili *tudine ſuentium di*- ctae ſunt. ¶Suſ- *pectus, eſt diuerſae* ſignificationis: *a ſuſpicor enim,* - & ſuſpicio partim *venit. ita* - q. non mirum, ſi *non vna ſignificati* - o dari poteſt. ¶Su- *mium quaſi eant, vt* - iq. in prouerbium *abiit ex hac cauſa.* Gallico tu- *multu quon* - dam edictum eſt le-

[1 *ſubmiſit.* 2 *Naeuius.* 3 *linea in.* 4 *Si par.* 5 *ollam.*]

pag. 120.

giones Sutrij vt praeſto eſſent

cum cibo ſuo. quod vſurpari coep- ptum eſt in iis, qui ſuis rebus, opi- buſq. officij id praeſtarent, quib. deberent, Plautus. Sed facito dum merula per[1] verſus, quod[2] cantat co- las cum ſuo cuiq.[3] facito veniant, quaſi eant Sutrium. ¶Suopte, A ip- ſius, vt meopte, meo ipſius, tuopte, tuo ipſius. ¶Suillum genus inui- ſum Veneri prodiderunt poetae ob interfectum ab apro Adonim, quem diligebat Dea. quidam autem, quod immundiſſimi ſint ſues ex omni manſueto pecore, & arden- tiſſimae libidinis. ita, vt opprobrium mulieribus inde tractum ſit, cum ſubare, & ſubire dicuntur. ¶Sus Mineruam in prouerbio eſt, vbi quis id docet alterum, cuius ipſe inſcius eſt. quam rem in medio, quod aiunt poſitam Varro & Euhemerus ineptis mythis in- uoluere maluerunt, quam ſim- pliciter referre. ¶Strues gene- ra liborum ſunt, digitorum coniunc- torum non diſſimilia, qui ſuper- iecta panicula in tranſuerſum continentur. ¶Struices antiqui dicebant extructiones omnium rerum. Plautus. Cerialis caenas dat. ita menſas extruit, tantas ſtrui- ces concinnat patinarias. Et Liuius quo Caſtalia, per ſtruices ſa- xeas lapſu accidit. ¶Struere, an-

[1 *meminerit.* 2 *quos.* 3 *colax, cum cibo tum quoq. eo.* 5 A *ſuo.*

pag. 121

tiqui dicebant pro adicere, augere, vnde induſtrios quoque M. Cato iu- re, lege, libertate, Rep. communiter vti oportet gloria atq. honore, quo- modo ſibi quiſq. ſtruxit. aut[2] in xij. quod eſt. ſi caluitur, pedem ve ſtruit: manum endo iacito. Alij putant ſignificare retrorſus ire: alij in aliam partem: alij fure:[2] alij gradum augere; alij minuere: ac vix pedem pedi praefert, otioſe it, remoratur. ¶Scoppus eſt, vt Adeius[3] Philologus exiſtimat, quod Graece *σκηπτρον*[4] vocatur. & quod ſacerdotes pro in- ſigni habent in capite. quidam coronam eſſe dicunt, aut quod pro corona inſigne in caput impo- natur, quale ſit ſtrophium. itaq. apud Faliſcos idem[4] feſtum eſſe, qui vocetur ¶Struppearia, quia corona- ti ambulent. & a Tuſculanis, quod in puluinari imponatur Caſtoris, Struppum vocari. ¶Strutheum in mi-

in mimis praecipue vocant obſcenam partem virilem. s. a ſalacitate videlicet paſſeris, qui Graece ſtruthos dicitur. ¶Strenam vocamus, quae datur die religioſo, omnis boni gratia a numero, quo ſignificatur alterum, initiumq. [6] venturum ſimilis commodi veluti trenam, praepoſita ſ. littera, vt in loco, & lite ſolebant antiqui. ¶Strebula Vmbrico nomine Plautus appellat coxendices hoſtia-

[1 at 2 fugere, 3 Ateius 4 στρόφιον 5 diem 6 tertiumq.]

pag. 122

rum, quas G-raeci μηρία dicunt, quae in altatia im-ponī ſolebant, vt Plautus ait in Fri-uolaria ¶Strebula agnina tene . . . . . bulis. ¶Stlat-a genus erat nauigij latum mag-is, quam altum, ſic appellatum a latitudine, ſed ea conſuetudin-e, qua ſtlocum pro locum, & ſtlitem antiqui pro litem dicebant. ¶Stlembus, grauis, tar-dus, ſicut Lucilius . . . Apulidae pe-dibus ſtlembum dixit, cum refer-t equum pigrum & tardum. ¶Stelionem [1] g-enus aiunt lacertae quod Verrius dic-tum ait, quia virus ſtillet cibo, p-otius, quam quod alibi [2] a ſtellarum ſimilitudine, quia varium eſt. ¶Stipem dicebant pecuniam ſigna-tam quod ſtiparetur: ideo ſtipular-i dicitur is, qui interrogatus, ſpondet ſtipem, id eſt æs. ¶Sti-rpem in maſculino genere antiqui vſurparunt pro eo quod eſt, ſemina, met-aphorice dicentes, poetae quae nunc in femineo proferunt genere. Liuius. t-radunt familias quorundam Rom-anorum, Troiano ſtirpe ante conditam Rom-am procreatas. Idem Liuius. Oſtrymon quendam memorant Graio ſtirpe ex-titiſſe. Ennius Annal. nomine Pyrrh-us vti memorant, a ſtirpe ſupremo . . . . . eſt, reuoca fratre-m eodem ſtirpe prognatum, plaudite. quam Gall-us Aelius ſic definit. ¶Stirpeſt [3] gent-is propagatio, vt qui [4] a quoq. eſt progna-tus. Stirpes autem

[1 Stellionem 2 alij 3 ſtirps eſt 4 quis.]

pag. 123

per tranſlationem dicuntur ab ſtirpibus ijs, quae ſu-b imis arboribus naſcuntur. ¶Stip-atores appellabantur corporis cu-ſtodes, quos antiqui latrones dice-bant, i. mercenarios qui cu-m ferro, velut circundaban-t Regum corpora. ¶Stipes fuſtis terrae defixus: Afra-

nius in . . . . Porro honeſte quam fecerit, qui ſtip-ite hoſtium [1] impulit, noſtram impl-oro fidem, qui adeſtis . . . eam ſiluam, & . . . us in . . hoſtili in me la-ctu [2] percuſſit la-tus, vt reuolſo ſtipite miles, qui iactu validō percuſſit parmam. niſi ſi ſtipitem ponere voluit pro telo, vel haſta. Accius in Bacchis: Ecquem ſtipitem abi-egum, [3] aut alneum . . . . . us. Ennius . . . . . ſtipi-tes abiegno [4] . . . . . e ſtipitem . . . . . intere-mit eum, qua . . . . . ſtipitem a-rripit. ¶Stri-ttauum antiqui diceb-ant pro tritauo, qui eſt pater ata-ui, & atauiae; vt ſtlitem, pro lite. ¶Strigores in Nelei carmine pro Stri-goſis poſitum inuenitur, id eſt, denſa-rum virium haminibus. [5] alias, ſtrigo-res, exerciti. ¶Strigae appellabantur ordines rerum inter ſe continu-atae [6] colocatarum, a ſtrigen-do dictae. Strigas (vt ait Verri-us) Graeci ſyrnia appellant quod maleficis mulieribus

[1 oſtium 2 iactu 3 abiegnum 4 abiegnos 5 hominibus. 6 continuate.]

pag. 124

nomen inditum eſt, quas volaticas etiam vocant. Itaq. ſolent his verbis eas veluti auertere Graeci. ΣΤΡΡΙΝΤΑΡΟΜΡΕΙΕΝ ΝΤΚΤΙΚΟ ΜΑΝ ΣΤΡΙΝΤΑΤΟΛΛΟΝ ΟΡΝΙΝ ΑΝΩ ΝΤΜΙΟΝ ΩΚΤΡΟΡΟΤΣ ΕΡΙ ΝΗΑΣ. ¶Statuliber eſt, qui teſtamento certa conditione propoſita iubetur eſſe liber. & ſi per heredem eſt, [2] quo minus ſtatuliber praeſtare poſſit, quod praeſtare debet nihilominus liber eſſe videtur. ¶Status dies vocatur qui iudicij cauſa eſt conſtitutus cum peregrino [2] eius enim generis ab antiquis hoſtes [3] appellabantur, quod erant pari iure cum populo R. atq. hoſtire ponebatur pro aequare. Plautus in Curculione. Si ſtatus condictus cum hoſte intercedit dies, tamen eſt eundum, quo imperant ingratis. ¶Stagnum quidam dici putant, quod in eo aqua perpetuo ſtet. alij, quod is locus a Graecis στέγος [4] dicitur, quia bene contineat aquam. ¶Satura, & cibi genus ex variis rebus conditum eſt, & lex tis alis [5] legibus conferta. itaque in ſanctione legum adſcribitur. neue per Saturam abrogato, aut derogato. T. Annius Luſcus in ea, (quam

quam dixit aduersus Ti. Gracchum. Imperium quod plebes per Saturam dederat, id abrogatum est. & C. Laelius in ea, quam pro se dixit. Dein postero die quasi per Saturam senten-

[1 *stet.* 2 *hoste.* 3 *peregrini.* 4 *ςεγνὸς* 5 *multis aliis.*]

pag. 125

tiis exquisitis in deditionem accipitur. ¶Statae Matris simulacrum in Foro colebatur, postquam id collastrauit,[1] ne lapides igne corrumperentur, qui plurimus ibi fiebat nocturno tempore, magna pars populi in suos quiq. vicos rettulerunt eius deae cultum. ¶Stalagmium genus inaurium videtur significare Caecilius in Carine, cum ait. Tum ex aure eius stalagmium domi habeo. ¶Stolidus, stultus. Ennius l. i. Nam vi depugnare sues stolidi solidi[2] sunt. & in Alexandro. Hominem appellat, quia lasciui stolide non intellegit. & Caecilius in Hypobolimaeo. Abi hinc tu stolide, illi[3] vt tibi sit pater? & in Andronico[4] sed ego stolidus, gratulatum me oporteat[5] prius. ¶Stuprum pro turpitudine antiquos dixisse apparet in Nelei carmine. foede, stupreque castigor cotidie. & in Appi sententiis. qui animi . . compotem esse, nequid fraudis, stupriq. ferocia pariat. Naeuius. Seseq. ij perire mauolunt ibidem, quam cum stupro redire ad suos popularis. item. Sin illos deserant fortissimos viros, magnum stuprum populo fieri pergentis.[6] ¶Stuppam linum impolitum appellant Graeci Dorij. ¶Stura flumen in agro Laurenti est, quod quidam

[1 *collustrauit.* 2 *soliti* 3 *illic* 4 *Androgyno.* 5 *oportuit* 6 *pergetis.*]

pag. 126

Asturam vo-*cant. puber arbor* ac suberies, q-*ua natabant in* thermi[1] Ste-*rilom mulierem appellabant*, quam G-*raeci* ςεῖραν *dicunt*: quae non cipi-*t*[2] *semen genitale.* ¶Seplasia, aut Se-*phasium*, *vbi vnguentum* memoraba-*tur pretiosum. Pomponius* in Adelph-*is. Di te perdant inferi* Anti-*pho*, *quia vnde hoc vnguentum* sit, q-*uaeris*; *atqui lepidum* vnde vng-*uentum*, *nisi ex Seplasia* -est; ¶Stulto-*rum feriae appellabantur* Quirina-*lia*, *qui erat dies festus* Qui primi,[3] qu-*od eo die Quirino sacrificant* ij *qui solemni die aut* non potuer-*unt rem diuinam facere*, aut ign-*orauerunt suorum* fornacaliu-*m sacrorum diem*, commissumq. *piaculum expiabant* morae. a-*tq. quod suis non fecerant*, quib. p-*ermittebatur feriis*, *sacrum faciebant.* ¶Sanctum *ait dici Opilius Aurelius*, quod *nec sacrum est*, *nec religiosum.* At Aelius *Stilo*, *quod vtrumq. esse* videatur, *& sacrum scilicet*, *& religiosum.* pleriq. autem, *quod ei*, *qui id violauit*, poena sit, multa-*ue sancita*; se ponetur[4] pro *sacro tantum. Vnde* & sanctio dict-*a legum*; *sancta item* & rogatio: qui[5] c-*ontionem rogauit*; *Tr. pl.* ¶Sanqualis auis ap-*pellatur*, *quae in commentariis* augura-*libus ossifraga* dicitur, quia in *Sangi dei* tutela est. ¶Saccom-*orum genus est*

[1 *thermis* 2 *concipit* 3 *Quirim*, 4 *sed ponitur* 5 *quique.*]

pag. 127

arboris, *quam dicta*-m Pomponius *ait ex fico*, *& m*-or[1] quod ficus ea *sit & morus*: *vnde* nomen per m-*oron & sycon de*-ductum est. ¶Solem[2] *dici ait*, *ꝙ solus sit. Eund*-em modo Solem, *modo Apollinem vocari.* tu es Apollo, *vt est in carmine Saeculari.* ¶Sacrem *porcum dici ait Verri*-us, vbi nam *a parte habetur purus*, *a qu*-a re appellatum *esse sacrem dici*-t. ita id adiicit, *quod parum opus est*; omisit vocabuli *etymon. Plautus. Ado*-lescens quibus *hic pretiis porci* veniunt sacres, *sinceri*? nummum vnum *en a me accipe*, *iube te* plari[3] de mea *pecunia. & in Rudent*-e. Sunt domi *agni & porci sacres. C*-ato aduersus. *Q. Minucium The*-rmum, post . . . . . *sac*-crem in sinu *mactauit. ponitur ali*-quando pro h-*ostia. Ennius. fuso sangui*-ne sacrem ¶*Sacrificium quod pro vuis pri*-imis fiat, *appellabatur ab antiquis sa*-crima: est *autem*, *vt Aelius Stilo & Clo*-atius dicunt, *mustum indi*-tum in amphoram *Liberalibus sacri*-ficij causa, pro *vuis & vino*, quae quasi sacra *sunt*, *cum lib*-ero fit, vt praemetium, *cum* Cereri. ¶Sacrificulus *Rex appellatur*, qui ea sacra, quae *facere Rege*-s sueuerant, facit. *primus memorat*-ur post reges exactos *Sicinius Bell*-utus. ¶Sacella dicuntur *loca* Diis sacrata sine tec-

[1 *moro*, 2 *solem* anteà 3 *piari.*]

pag. 128

to. ¶Sacrosanctum dicitur, quod iure

iure iurando interposito est institutum. si quis id violasset, vt morte poenas penderet. cuius generis sunt TR. PL. Aedilesq. eiusdem ordinis. quod affirmat M.Cato in ea, quam scripsit, Aedilis plebis sacro sanctos esse. ¶Sacratae leges sunt, quibus sanctum est, qui quid aduersus eas fecerit, sacer alicui deorum sicut [1] familia, pecuniaque. sunt qui esse dicant sacratas, quas plebes iurata in morte Sacro sciuerit.

¶Seclusa sacra dicebantur, quae Graeci mysteria appellant. ¶Scaena ab aliis; a quibusdam sacena appellatur, dolabra pontificalis. ¶Sarissa est hastae Macedonicae genus. ¶Sacer mons appellatur trans Anienem, paulo vltra tertium miliarium; quod eum plebes, cum secessisset a patribus, creatis TR, plebis, qui sibi essent auxilio, discedentes Ioui consecrauerunt.

At homo sacer is est, quem populus iudicauit ob maleficium, neq. fas est eum immolari; sed, qui occidit, parricidij non damnatur [2] nam lege tribunicia prima cauetur, si quis eum, qui eo plebei scito sacer sit, occiderit; parricida ne sit. ex quo quiuis homo malus, atq. improbus sacer appellari solet. Gal-

[1 *sit cum.*]

pag.129

lus Aelius ait sacrum esse quocunque modo atq. instituto ciuitatis consecratum sit, siue aedis, siue ara, siue signum, siue locum [1] siue pecunia siue quid aliud quod dis dedicatum, atq. consecratum sit: quod autem priuati, suae religionis causa, aliquid earum rerum Deo dedicent, id Pontifices Romanos non existimare sacrum. at si qua sacra priuata suscepta [2] sunt, quae ex instituto Pontificum stato die, aut certo loco facienda sint, ea sacra appellari, tamquam sacrificium. ille locus, vbi ea sacra priuata facienda sunt, vix videtur sacer esse. ¶Sacrani appellati sunt Reate orti, qui ex Septimontio. Ligures Siculosq. exegerunt, nam vere sacro nati erant. ¶Sagmina vocantur verbenae, id est herbae purae, quia ex loco sancto arcebantur a Consule, Praetoreue, legatis proficiscentibus ad foedus faciendum, bellumq. indicendum, vel a sanciendo, id est confirmando. Naeuius.A [3] Ius sacratum Iouis iurandum sagmine. ¶Sagaces appellantur multi ac sollertis acuminis Afranius in Brundisina. Quis tam sagaci corde, atq. ingenio vnico. Lucretius l. ij, Nec minus haec animum

[1 *locus* 2 *suscepta* 3 A *Scapos atque verbenas sagmina sumpserunt.*]

pag.130

cognoscere *posse sagacem.* ¶*Sagacem* etiam canem *dixit* . . . . inuictus ca*nis*, *sagax*, *validis viribus* fretus. ¶*Saga quoque dicitur* mulier peri-*ta sacrorum*, *& vir* sapiens pro-*ducta prima syllaba*, forsitan prop-*ter ambiguitatem* euitandam. ¶*Sanates quasi sanati* appella*ti*, *id est sanatae mentis.* Sulpicius *autem Rufus*, *Sanates*, & Opillus [1] *Aurelius existimant* dici inferio-*ris loci gentes*, vt Tiburte-*s*, *& alios*, *qui cum* populo Tibur-*te habitarunt in agro* Tiburti, id e-*st peregrinos*, *inferiorisq.* loc-*i gentes. itaque scriptum est* in xij. Nex-*o*, *solutoque*, forti, sanati-*q. idem ius esto:* id est, bonor-*um*, *quod & peregrino*, qui & infe-*riorum coloniarum*, quae sunt *deductae in Priscos* Latinos, *quas Priscus rex inegerit* secundum *mare*, *supra & infra* Romam, in c-*iuitates Latinorum*, eosq. sanat-*is*, *propterea quod* praeter opinio-*nem eos parauisset*, sanauisse-*tq.*, *& cum eis pacisci* potuisset, no-*minauit*, *vt ait* Cincius l. ij. de *officio iurisconsulti.* ne Valerius *quidem Messala* in xij. explanatio-*ne id omisit. quitamen* in eo libro qu-*em de dictis inuolute* inscribi, [2] for-*tis & sanatis* duas gentes finitimas *esse ait*,

[1 *Opilius.* 2 *inscribit.*]

pag.131

de quibus le-gem hanc scrip-*tam esse*, *qua cautu*-m, vt id ius man-*ifesto*, *quod populu*-s R. haberent. *neq. alios*, *quam for*-ctos, & sana-*tes eam legem sig*-nificare exis-*timat*, *hoc intellec*-tu. multi sunt, *quib. quod alias pla*-cuit, displi-*ceat postea: ideoque ai*-t. sant forcti, [1] *significare sa*-nati insani.

¶*Sarpta vinea putata*, *i*-d est pura

*facta. virgulae enim re-*lictae impedimento *vitibus sol-*ent esse, quae ideo *abscinduntur.* inde etiam *sarmenta script-*ores dici putant. *sarpere enim a-*ntiqui propurgare *dicebant.* ¶*Sar-*te in Auguralibus *pro inte-*gro ponitur: *sane*, . *sartequ-*e, audire videreq. . *ob quam caus-*am opera publica, *quae locantur, vt i-*ntegra praestentur, *sarta tecta vo-*cantur. etenim *sarcire est integrum* facere. ¶*Sarra dicebatur*, *q-*uae nunc Epiros *dicitur.* ¶*Sardare*, intelligere *significat.* *Nae-*uius belli Punici libro . . *Quo-*d bruti nec satis *sardare* quemt. ¶Sardi venales *alius alio nequ-*ior : ex hoc natum *prouerbium vi-*detur, quod ludis *Capitolinis*, *qui* fiunt a vicinis[2] *praetextatis au-*ctio Velentium, *fieri solet* in qua nouissimus *quisq.* dete-rrimus producitur *a praecone* senex cum toga pa-

[1 *sanati facti* 2 *vicanis* 3 *Veientium.*]

pag.132

retexta,[1] bullaque aurea, quo cultu reges soliti sunt esse E . . corum[2], qui Sardi appellantur. quia Etrusca gens orta est Sardibus ex Lydia. Tyrrhenus enim inde profectus cum magna manu eorum, occupauit eam partem Italiae, quae nunc vocatur Etruria. At Sinnius Capito ait, Ti. Gracchum Consulem collegam P.Valeri Faltonis Sardiniam, Corsicamq. subegisse, nec praedae quicquam aliud, quam mancipia captum, quorum vilissima multitudo fuerit. ¶Sarcito in xij. Ser. Sulpicius ait significare damnum soluito, praestato. ¶Sardanapalus rex Assyriorum fuit vnicae luxuriae, inter mulieres, epulasq. versatus semper atq. omni tempore. ¶Sargus, piscis genus, qui in Aegyptio mari fere nascitur. Lucilius. Quem praeclarus helops, quem Aegyptio sargus mouebit. ¶Saturnia Italia, & mons, qui nunc est Capitolinus, Saturnius appellabatur, quod in tutela Saturni esse existimantur. Saturnij quoq. dicebantur. qui castrum in imo cliuo Capitolino incolebant, vbi ara dicata ei deo ante bellum Troianum videtur, quia apud eam supplicant apertis capitibus. nam Italici auctore Aenea velant ca-

[1 *praetexta* 2 *Etruscorum.*]

pag.133

pita, quod is, cum rem diuinam faceret in littore Laurentis agri Veneri matri ne ab Vlyxe cognitus interrumperet sacrificium, caput adoperuit, atq. ita conspectum hostis euitauit. ¶Saturno dies festus celebratur mense Decembri, quod eo aedis est dedicata : & is culturae agrorum praesidere videtur, quo etiam[1] falx est ei insigne. versus quoq. antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus videtur, Saturnij appellantur. quibus & a Naeuio bellum Punicum scriptum est & a multis aliis plura composita sunt qui deus in saliaribus Saturnus[2] nominatur, videlicet a sationibus. ¶Sas Verrius putat significare eas, teste Ennio qui dicat in l.j. Virgines nam sibi quisque domi Romanus habet sas. cum suas magis videatur significare. sicuti eiusdem l. iiij. fatendum est eam significari, cum ait. Nec[3] quisquam philosophiam quae doctrina[4] latina lingua non habet, sapientia quaae perhibetur (in somnis vidit prius, quam sam discere coepit. idem cum ait sapsam pro ipsa, nec alia ponit in l. xiij. Quo res sapsa loco se se ostentatque, iubetque. & Pacuuius in Teucro. Nam Teucrum regi sapsa res restibiliet.[5] ¶Scaeuam, volgus quidem & in bona, & in mala re vocat : cum aiunt

[1 *quoniam* 2 *Saturnus* 3 *Neque.* 4 *philosophia quamdoctrinam* 5 *Teucro regnum sapsa res stabiliet.*]

pag.134

bonam, & malam *scaeuam. at scriptores* in mala pone-*re consuenerunt*, *vt* apud Graecos *inuenitur positum* pro sinistro sca-*euum vsurpauit Hos*tius in belli Hi-*stirici l.bro* . . . . . sentit scaeu-*um* . . . . . abit penitus . . . . *Saperda* genus pessimi p-*iscis sapientem etiam* significat, c-*um ait Varro. Belli, festiui* saperdae, cu-*m simus omnes.* ¶Sanderacam *ait esse genus coloris*, quod Graeci s-*andicem appellant.* Naeuius, meru-*la sanderacino colore.* ¶Sabini quod *volunt somniant*, *vetus* prouerbium e-*sse*, *& inde manasse ait*, Sinnius Capit-*o*, *quod quotiescunq. sacrificium* prote-*riam fieret*, *hominem* Sabinum at[1] *illud adhibere solebant*: nam his[2] pro-*mittebat se pro eis somniaturum*. idemq. *postquam emigilasset sacra* facientibus *narrabat omne quidquid* in quie-

in quiete vi-*disset, quod quidem esset ex sacrifici* religione. *Vnde veniisse videtur* in prouerbium *Sabines solitos quod* vellent somn-*iare . sed quia propter auiditatem* bibendi q.-*uaedam anus mulieres* id somnium cap-*tabant , vulgatum est* illud quoq. . anus-*quod volt somniat.* fere enim quo-*d vigilantes animo* voluimus , -*id dormientib. apparere* solet. ¶Sam-*buca organi dicitur* genus , a quo Samby-*cistriae quoq.* dicuntur. per similitu-*dinem etiam* eam machinam appella-*runt* , *qua*

[1 *ad* 2 *u.*]

pag.135

urbes ex expugna-nt; nam vt in *organo chordae, sic in m*-achina funes *intenduntur.* ¶*Sa*-mnitibus nomen *factum ab hasti*-s, propter genus *hastae , quod ouvi*-*a* appellent *Graeci. alij aiunt* sabinis vere *sacro voto , hoc genus* hominum *extra fines eiectum* Comio Castromio *duce occupasse c*-ollem , cui nomen *Samnio , a quo Samnites.* ¶*Salar*-iam viam *incipere ait a port*-a , quae nunc Col-*lina a colle Quirina*-li dicitur. *Salaria autem propterea a*-ppellabatur, *quod impetratum fuer*-it , vt ea liceret *a mari in Sabinos sa*-lem portari. ¶*Salacia dicta est quod* salum ciet; *antiquos autem ait eo* vocabulo poe-*tas pro aqua ipsa vsos esse.* Pacuuius *in . - - . Hinc saeuiti*-am Salaciae *fugimus , laetiq. manere* vestimur *Cereris : post candor thalamo* , nemo vt me *tunc inde queat abducere mortali*-ũ septem *circum mocro.* ¶*Salutari*-s porta ap-*pellata est ab aede Sa*-lutis, quod ei *proxima fuit. alij ob sa*-lutationes. Vo-*cantur Megalesia quin*-uncludi , scaenicos *olim dicebant quo*-s primum fecisse C. *. . . lium* M. Popillium. M. *F. Curules Ae*-diles , memoriae *prodiderunt* historici . solebant *his prodire mimi* in orchestra, dum *intus actus fab*-ulae componerentur *cum versib. ob*-scenis. ¶Salua res *est dum cantat* senex , quare parasiti

pag.136

Apollinis in scaena dictitent, causam Verrius in l. v. quorum prima est P. littera , reddidit. quod C. [1] Sulpicio. C. [2] Fuluio Cos. M. Calpurnio Pisone Pr. Vrb. faciente ludos , subito ad arma exierunt, nuntiatio aduentus [3] hostium ,. victoresq.. in theatrum.. redierint. sollicíti, ne intermissimi religionem adferrent , instaurati qui [4] essent , inuentum esse ibi C. Pompinium [5] libertinum mimum magno natu , qui ad tibicinem saltaret. itaq. gaudio non interruptae religionis editam vocem nunc quoq. celebrari. at in hoc libro refert Sinnij Capitonis verba quibus eos ludos Apollinares Claudio , & Fuluio cos. factos dicit ex libris Sibyllinis , & vaticinio M. [6] vatis institutos, nec nominatur vllus Pomponius, ridiculeq. de ip. [7] appellatione parasitorum Apollinis hic causam reddit cum in eo praetersisset. ait enim ita appellari, quod C. Volumnius , qui ad tibicinem saltarit , secundarum partium fuerit , qui fere omnibus mimis parasitus inducatur. quam inconstantiam Verrij nostri non sine rubore retulit. ¶Salios a sallendo [8] & saltando dictos esse, quamuis dubitari non debeat , ta-

[1 *P.* 2 *C. N.* 3 *nuntiato aduentu* 4 *instaurandiq.* 5 *Pompinium* 6 *Marcy* 7 *ipso saliendo.*]

pag.137

men Polemon ait Arcada quendam fuisse , nomine Salium,quem Aeneas a Mantinea in Italiam deduxerit , qui iuuenes Italicos ἐνόπλιον saltationem docuerit . At Critolaus Saonem ex Samothrace cum Aenea deos Penates qui Lauinium transtulerit , saliare genus saltandi instituisse. a quo appellatos Salios, quib. p omnis dies, vbicumq. manent, quia amplae ponuntur cenae , siquae aliae magnae dum [1] , saliares appellantur. ¶Salmacis nomine nympha Caeli,& Terrae filia fertur causa fontis Halicarnassi aquae appellandae fuisse Salmacidis , quam qui bibisset, vitio impudicitiae mollescceret. ob eam rem , quod eius aditus angustatus parietib., occasionem largitur iuuenib. petulantib. antecedentium [2] puerorum , puellarumq. violandarum , quia non patet refugium. Ennius. Salmacida spolia sine sanguine , & sudore. ¶Salias virgines Cincius ait esse conducticias , quae ad Salios adbibeantur cum apicib. paludatas , quas Aelius Stilo scripsit sacrificium facere in Regia cum Pontifice paludatas cum apicib. in modum Saliorum. ¶Sponde Verrius putat dictum , quod sponte sua , id est voluntate , promittatur. deinde oblitus inferiore capite sponsum & sponsam ex Graeco dictam ait , quod ij σπονδαὶ interpositis reb. diuinis faciant. ¶Salicem idem virgulti genus , non arboris dicit , & ridicule interpretatur dictam, quod ea celeritate crescat, vt salire videatur. ¶Salinum in mensa pro aquali solitum esse poni ait cum patella , quia ni-

hil aliud sit sal quam aqua. ¶Salentinos a sale dictos, Cretas, & Illyrios, qui cum Locrensib. nauigantes societatem fecerint, eius re-

[1 sunt, 2 accedentium.]

pag.138

gionis Italiae, quam *dicunt ab eis.* ¶*Saeculares ludi* Tarquini superbi regis *in agro: sunt primū facti, quem* Martī consecrauit - *V. Valerius Poplicola* Cos. quod populus R. in l-*oco illo antea repertam* aram quoq. Diti, ac - *Proserpinae conseruauerat, in* extremo Mart - *io Campo, quod Terentum* appellatur demissam - *infra teriam* pedes fere viginti, in qua - *pro malis auertendis populus* R. facere sacr - *a solitus erat. Ludos postea saeculares* & nonagensi - *mo quoq. anno facere ibi coepit* Popilio Lenate - *Duumuiro sacrorum: in quib. hostiis* furulis est - *operatus tribus diebus, totidem*q. noctibus, ac de - *inde institutum esse, centum* post annos, vt - *fierent. Vnde videntur saeculares* appella - *ti, quod centum annorum spatium* saeculi habetur. ¶Scuti - *lum tenue & macrū dicitur, ex* Graeco, vt cum dici - *mus scutilum hominem, exilem* aliquem demo - *nstramus in quo pellicula tantū. In* pompa aliud di - *cimus scutilum, vt videatur scutilum* de scrutil - *o deriuatum ditrita r. littera, siq. is,* q virtute po - *test scrutari. sed ex Graeco nomen factum* scutilo. cum co - *riarium significamus.* ¶*Squalidum incultum* & sord - *idum ait Verrius significare, sic dictum,* quod proxime - *ad similitudinem squamae piscium* accedit, - *vtiq. eorum, qui in profunditatibus abditi* paludum, squ - *allent maxime. Vnde Ennius* in Telepo. Quam ve - *stitus squalida saeptus* stola. ¶Squarrosos - *ab eadem squamarum piscium* similitudine ait dic - *tos, quorum cutis exsurgat* ob assiduam in - *luuiem. Lucilius. Varo*num ac rupicum squar - *rosa, in condita* rostra. ¶Schoeniculas app - *ellare videtur mere*triculas Plautus propter vsum vn - *guenti scoeni,* quod est pessimi generis. itaq. *dixit, Diobola-*

pag 139

res schoeniculae, mi - raculae. cum extritis *talis, cum todellis crusculis.* Idem. Prosedas pistorum *amicas, reliquias halicarias* miseras schoeno dilibutas: *seruilicolas, sordid* - as. ¶Scorta appellantur *meretrices ex cons* - uetudine rusticorum *qui, vt est apud Acellanos anti* - quos, solebant dicere, se attulisse *pro scorto* delicularum. [1] omnia *nanq. ex pellibus facta, scortea* appellantur. ¶*Scortes id est pelles testium arie*-tenorum ab iisdem *scorteis pellib. idem Verrius dictas esse ait.* ¶Scandulaca *genus herbae frugibus i* - nimicae, quod eas *velut hedera implicando ne* - cat. ¶Scaptensula *locus vbi argentum effoditur* in Macedonia, *ita dictus a fodiendo*, quod est Graece σκάπτειν. *Lucretius. Qual* - es expiret Scaptensula *subter odores.* ¶*Spara* paruissimi *generis iacula, ab eo quod s* - pargantur, dicta. *Lucilius Satyrarum L. . .* Tum Spara, tum mu *vices,* [2] *portantur tragula pro-*

dicebatur, quod sine plebe cunc - tus patricius [o]rdo, *rogante patricio, suis suf* - fragiis iussit. *quod autem aliquo interrogante* - ex patrib. & *plebe suffragante scitum esset, id* - iam leges scribtae *dicebantur. Sed illud plebeisci* - tum est ꝙ TR. *PL. sine patriciis plebem ro* - gauit, id est, consuluit. *plebesq. scinit.* ¶Plebes autem est *omnis populus praeter senatores*, & praeter patricios. ¶ *Scita facie, pro* bona facie, alias, bonis *pro scitis, a po* - etis vsurpantur. Terentius *in Phormione.* satis, inquit, scita & *in Heautontimoru* - meno, at si scias, quam scite *in mentem veneri* - L. Ennius in libro vi. lumen . . . . . scitus agaso. ¶Scenam genus *fuisse culturi* manifestum est, sed futurum [3] se-

[1 pellicularn. 2 murices 3 vtrum]

pag.140

curis, an dolabra sit, ambigitur. quam Cincius in libro qui est ei[de verbis priscis, dolabrā ait esse pontificiam. Liuius in Lydio. Corruit quasi ictus scena, haud multo secus. SEX POMPEI FESTI DE VERBORVM SIGNIFICAT. LIB. XVIII INCIPIT LIB. XVIIII.

¶Scirpus [2] est id, quod in palustribus locis nascitur leue. & procerum, vnde teges fiunt.

Inde prouerbium est in eas natum res, quae nullius impedimenti sunt, in scirpo nodum quaerere Ennius. Quaerunt in scirpo, soliti ꝙ dicere, nodum. & Plautus in Aulularia. Quasi pueri, qui nare discunt, scirpo inducetur ratis. Nouius in Phoenissis. Sume arma. i. ante [3] occidam claua scirpia. ¶Spira dicitur, & basis columnae vnius tori, aut duorum, & genus operis pistorij. & funis nauticus in orbem conuolutus, ab eadem oēs similitudine. Pacuuius. Quid cessatis socij eicere spiras sparteas? Ennius quidem hominum multitudinem ita appellat, cum ait. Spiras legionibus nexunt. ¶Spectu, sine praepositione Pacuuius in Dulorestе vsus est, cum ait. Amplus, rubicundo colore, & spectu propteruo [4] ferox. ¶Spetile [5] vocatur infra vmbilicum suis, ꝙ est carnis, proprij cuiusdam habitus, exos, qua etiam antiqui per se vtebantur. Plautus enumerandis villis [6] obsoniis in Carbonaria sic .m. Ego pernam, sumen, sueres, spectile, galium, [7] glandia. ¶Spicit quoq. sine praepositione dixerunt antiqui. Plautus. Flagitium, si nihil mittetur, quae supercilio [8] spicit, & spexit. Ennius. l. vi. Quos vbi rex. . ulo spexit de contib. [9] celsis. ¶Spirillum vocari ait Opilius Aurelius caprae barbam. ¶Spintyrnix est auis genus turpis

[1 ii. i secundus. 2 Scriptū antea male scirpus 3 iam te 4 pro teruo. 5 Spetile 6 suillis 7 callum. 8 supercilic. 9 montib.]

pag.141

figurae. occursatrix artificum, perdita spinturnix ea Graece dicit (vt ait Sātra) ΣΠΙΝΘΑΡΙΣ. ¶Spicum masculine antiqui dicebant, vt hunc stirpem & hanc amnem. versus est antiquus. Quasi messor per messim vnumquemq. spicū collegit. Speres antiqui pluraliter dicebant, vt Ennius l. ij. Et

simul

simul effugit speres ita funditus nostras. & l. xvi. ¶Spero, si speres quicquam prodesse potis sunt, ¶Spectio in auguralib. ponitur pro aspectione, & nuntiatio quia [1] omne ius sacrorum habent Auguribus spectio dumtaxat, quorum consilio rem gererent magistratus, non vt possent impedire nuntiando, quae cum vidissent satis spectio sine nuntiatione data est, vt ipsi auspicio rem gererent, non vt alios impedirent nuntiando. ¶Scripturarius ager publicus appellatur, in quo vt pecora pascantur, certum aes est. quia publicanus scribendo conficit rationem cum pastore. ¶Scribas proprio nomine antiqui, & librarios, & poetas vocabant. at nunc dicuntur scribae quidem librarij, qui rationes publicas scribunt in tabulis. itaque cum Liuius Andronicus bello Punico secundo scribsisset carmen, ꝙ a virginibus est cantatũ, quia prosperius resp. populi R geri coepta est, publice attributa est & [2] in Auentino ædis Minervae in qua liceret scribis, histrionib. q. consistere, ac dona ponere in honorem Liuij quia his, [3] & scribebat fabulas, & agebat. ¶Scraptæ dicebantur nugatoriae, ac despiciendae mulieres, vt ait vnus, [4] ab his [5] quae sorea idem appellabant, id est quae quis excreare solet, quatenus id faciendo se purgaret. Titinius in Prilla. Rectius mecastor Piculetae Postumae lectum hodie stra-

[1 iis, qui 2 ei 3 is. 4 Verrius 5 iis.]

tum vidi scrattiae muli-eris ¶Scrutillus appellabatur venter suillus, co-ndito farre expletus. Plautus. venter sullus, [1] dicam suo nomine seruillum. [2] ego. me hodie . . . si quid esset, ꝙ comesa farte biberem . . . . . ¶Spinther vocabatur armillae genus, quod mulieres antiquae gere-re solebant brachio summo sinistro. Plautus. Iu-beasque spinther nouam reconcinnarier. ¶Scrupi dicuntur aspera saxa, & difficili-a.. petrae etiam attrectari insuetae, aut.. naufragiorum pollutae scelere. Ennius in An-dromacha. Scrupeo inuestita saxa atque hos-treis, [2] quam excaprent. Vnde scrupolosam rem dicimus quae aliquid habet in se asperi. Corne-lius Sisenna. histor. libro iiij. his tum iniect-us est leuis scrupulus, & quaedã dubitatio. ¶Scorteũ ab eadẽ causa, qua scortum vocabatur pelliceum, in quo sagittae reconduntur, ab eo quod ex pellib. factum est qa pellib. nomen a σκύτος quod Graece pellis. Vnde scyticae, & scuta, quia non sine pellib. sunt. ¶Sceleratus campus ap-pellatur pellatur prope portam Collinam, in quo virgin-es Vestales, quae incestum fecerunt, defossae sunt v-inae. Scriboniarum appellatur antea [4] atria puteal, quod fecit Scribonius, cui negotium da-tum a Senatu fuerat, vt conquireret [5] lasella att-acta isque illud procurauit, quia in eo loco attactum fulgure sacellum fuit. quod ign-oraretur autem, vbi esset (vt quidam) fulgur conditum, quod cum scitur, ne-

fas est integi, semper forami-ne ibi aperto caelum patet. ¶Sceleratus vi-cus appellatur, quod cum Tarquinius Superbus interfici-enda curasset Ser. Tullium regem socc-rum suum, corpus

[1 suillus 2 scrutilla 3 saxo, atq ostreis 4 ante 5 conquireret.]

eius iacens filia carp-ento supervecta est, properans in possessionem domus paternae. ¶Sceleratа porta eodem app-ellatur a quibusdam, quae & Carmentalis dicitur, quod ei proximum Carmentae sacellum fuit. Scelerata autem, quod per eam sex & trecenti Fabij c-um clientium millib. quinque egressi aduersus E-truscos, ad amnem Cremeram omnes sunt inter-fecti. qua ex causa factum est, vt ea porta int-rare, egrediue men habeatur. ¶Schedia genus nauigij inconditi, trabib. tantum inter se connexis facti, quo mercimonia circum-ferunt post amissam nauem. Vnde schedia vsus quoq. poemata dicit & versus, non sa-tis perfectis [1] qui essent appellauit schedium . . s cum dixit. Qui schediũ facit inconditum, & inelaboratum. ¶Sexagenarios de ponte olim deiiciebant, cuius causam Manilius hanc refert. quod Romam, qui incoluerint primi Aborigines, h-eminem sexaginta annorum qui esset, immolare Diti Patri quotannis soliti fuerint. quot facere eos destitisse aduentu Her-culis. sed religione postea veteris moris sc-irpeas hominum effigies de ponte in Tiberim vetere modo mittere instituisse. Alij dicun-t, morante in Italia Hercule, quod quidam ei-us comitum habitauerint secundum rip-am haberi, [2] atque Argaeos se ab Argiuis voca-uerint arui, [3] quorum proditam memori-am redintegrari eo gente missum ab Graec-a legatum quendam Argaeum diu cum iis Romae moratum esse. is vt obieri-t. institutum esse a sacerdotibus effigies s-irpea ex omnibus, cum quae publicae erant rei nu-ntiauisset, per flumen, ac mare

[1 perfecti 2 Tiberis 3 aruis.]

in patriam remitteretur. sunt qui dicant, post vrbem a Gallis liberatam, ob inopiam cibatus coeptos sexaginta annorum homines iaci in Tiberim, ex quo numero vnus, filij pietate occultatus, saepe profuerit patriae consilio, sub persona filij. id vt sit cognitum, ei iuueni esse ignotum, & sexagenariis vita concessa. latebras autem eius [1] quibus arguerit [2] senem, id est cohibuerit, & celauerit, sanctitate dignas esse visas, ideoq. arcaea [3] appellata, sed exploratissimum illud est causae, quo tempore primum per pontem coeperunt comitiis suffragium ferre, iuniores conclamauerunt, vt de ponte deicerentur sexagenarij, qui iam nullo publico munere fungerentur, vt ipsi potius sibi quam illi deligerent imperatorem: cuius sententiae est etiam Sinnius Capito. vanam autem opinionem. de ponte Tiberino, confirmauit

Afranius in Repudiato. ¶Secus [1] aliter significat sexu, natura, habituque ex Graeco, quam illi vocant ἕξιν. Afranius in Priuigno. Sic agit [2] orbus virili sexa adoptauit sibi. Pacuuius in Atalanta. Triplicem virili sexu partum procreat. ¶Simpludiarea funera sunt, quibus adhibentur D. T.[6] ludi, corbitoresque quidem ea dixerunt esse, quibus neutrum genus interesset ludorum. nam indictiua sunt, quibus adhibentur non ludi modo, sed etiam desultores, quae sunt amplissima. ¶Sex suffragia appellantur in equitum centuriis, quae sunt adfectae [7] ei numero centuriarum, quas Priscus Tarquinius rex constituit. ¶Sestertius dicitur quarta pars denarij, quo tempore his [8] decussis valebat, id est dupondius, S.

[1 *eat* 2 *arcuerit* 3 *Argaea* 4 *Sexus* 5 *ait* 6 *duntaxat* 7 *adiectae* 8 *is.*]

pag.145

¶Sinistrae aues, sinistrumque est sinistimũ, auspiciũ, i. q. sinat fieri. Varro l. v. epistolicarum quaestionũ ait. A deorũ [1] sede cum in meridiem, spectes, ad sinistra sunt partes mundi exorientes, ad dexteram occidentes: factum arbitror, vt sinistra meliora auspicia, quam dextera esse existimentur. idem fere sentiunt Sinnius Capito, & Cincius. ¶Sentinare, satagere, dictum à sentina, quam multae aquae [2] nauis cum recipit, periclitatur. Caecilius in Aethrione. Cũ Mercurio capit consiliũ, post quam sentinat satis. ¶Senatores a senectute dici satis constat, quos initio Romulus elegit centum, quorum consilio Remp. administraret. itaque etiam Patres appellati sunt, & nũc cum senatores adesse iubentur, quibusque in senatu sententiam dicere licet. quia hi, [3] qui post lustrum conditum ex iunioribus magistratum ceperunt, & in senatu sententiam dicunt, & non vocantur Senatores ante, quam in senioribus sunt censi. ¶Senatus decretum a consulto Aelius Gallus sic distinguit, vt id dicat particulam quandam esse senatus consulti, vt cum prouincia alicui decernitur, quod tamen ipsum senatus cõsulti est. ¶Senis crinib. nubẽtes ornantur, quod his [4] ornatus vetustissimus fuit. quidam quod eo Vestales virgines ornentur, quarum castitatem viris suis sponoe [5] . . . a ceteris. ¶Sentes, cum constet esse spinas, & Afranius in Abducta dix[it] r. Quam sentirosa verba pertorquet turba [6] pro spinosis accipi debet. ¶Senium a senili acerbitate, & vitiis dictum. posuit Caecilius in Hymnide. Sine suam senectutem ducat vtique ad senium sorbitio. ¶Senonas, Gallos (Verrius ait) existimari appellari, quia noui venerint ex

[1 *auspiciorũ* 2 *quia multum aquae* 3 *vi* 4 *is* 5 *spondeant* 6 *lupa.*]

pag.146

transalpina regione, *ac primum appellatos* ξένους postea Seno-*nas.* ¶*Septentriones* septem stellae appell-*antur a septem bobus* iunctis, quos trio-*nes a terra rustici* appellent, quod iun-*cti simul terram arent.* quasi terriones. *quidam a septem stellis* quod id astrum Grae-*ci ἑπτάξυα dicant, quia habet* partem quand-*am temonis specie. Vnde ait* Ennius. Superat *temo stellas. Sed* & physici eum situm *septem stellarum* conten . . . templati, [1] sep-*tentriones dici* aiunt, quod ita sunt *sitae septem stellae,* vt ternae proximae *specie efficiant velut* trigona. ¶Scensas *antiqui dicebant, quam* nunc caenas. quae autem *nunc prandia, pro coenis* habebant, & pro caen-*is vespernas appellabant.* ¶Signa, vt rerum, ita *quoque res ipsae dicuntur,* aut lapides, aut *fictile, aut si qua eiusmodi* adhuc aliqua, & *signa dicuntur quae sculpantur* etiam. Sed po-*cula etiam in quibus sunt* simulacra ad effigi-*es sigillata.* ¶*Sequester* is dicitur, qui inter aliquos, *qui certant, medius, vt* inter eos conuenerit, *depositum ita tenet aliquid,* vt ei reddat, qui [2] id *deberi iure sibi constiterit.* Cato in ea ora-*tione, quam habuit* de Indigitibus. Sinunt m-*iseros perire* vt bona rapiant; aut *si superstites petant,* vi seques prodent [3] & Pla-*utus Mercatore. Immo* sic sequestro mihi data *est* . . ¶*Sepulchrum* est, vt ait Gallus *Aelius, in quo* mortuus sepultus est, quod anti-*qui bustum appellabant* hisque [4] cippis, aut ali-*qua alia re, mortui* causa designatus est, intra *quos sepultura* est facta. ¶Segnitia *dicitur, quod sine*

[1 *contemplati* 2 *qui* 3 *sequestro dent* 4 *isque.*]

pag.147

nitendo quid vtile, aut honestum, Terentius *Enimuero Dane, nihil loci est* segnitiae, neque socordiae. ¶*Signa*-re dicitur signis notare, *velut in pecoribus fit.* sed antiqui eo pro scribere *vtebantur, vnde & subsigna*-re, & consignare, *inuenitur positum, pro subscrib*-ere, & conscribere. ¶*Septimontium dies ap*-pellatur mense *Decembri, qui dicitur in* Fastis Agonalia, *quod eo die in septem m*-ontibus fiunt sacrificia *Palatii, Velia, F*-agutali, Subura, *Cermalo, Coelio, Opio*, Cispio. ¶Sifus *vsurpatum est pro tu*-is ipsis, id quod Graece *dicitur εἶφον in le*-ge riualicia sic est, *quae lata fuit rogant*-e populum. Ser. Sulpicio *Ser. F. Rufo. Mon*-tani, paganiue, *siphonibus aquam diuidunto*: donec eam inter se *diuiserint*: *Praetori*-s iudicatio esto. ¶*Siparium, quo in scaenis mimi* vtuntur dictum ait *Verrius a vela*-mento, quod vocetur *alias aulaeum.* ¶*Supparum ap*-pellant dolonem, *quod est velum minus in naui*, vt acation, maius, *supparum autem dictum ait Sinnius* Capito velut separatum *quod sit, disiunctumque a dolo*-ne interioris *mali.* ¶*Sepultum* morte, moroque [1] cum ait . . . . d e L. Terentio. Tusci vici *magistro significat* viuum de saxo Tarpeio *elatum, cum eo ve*-nisset commissatum, quod *mero, id est vino es*-set coactus. ¶Seplasia *forum Capuae in* quo plurimi vnguenta-

rij erant. in Pison.-na. Cicero. Seplasia meherculē, vt dicti audiebam, te vt primum aspexit Campanum consulem repudiauit. ¶ Saticula oppidum in Samnio captum est: quo postea coloni-am deduxerunt Triumuiri. M.

[1 meroq]

pag. 148

Valerius Coruus, Iunius Scaeua, P. Fluuius[1] Longus ex S. C. kal. Ianuariis P. Papiro Cursore, C. Iunio. ij. Cos. Segesta, quae nunc appellatur, oppidum in Sicilia est, ꝙ videtur Aeneas condidisse praeposito ibi Egesto, qui eam Egestam nominauit. sed praeposita est ei S littera, ne obsceno nomine appellaretur, vt factum est in Maluento. quod Beneuentum dictum est. & in Epidamno, ꝙ vsurpatur Dyrrachium. ¶ Seliquastra sedilia antiqui generis appellantur D littera in L. conuersa, vt etiam in sella factum est, & subsellio, & solio, quae non minus a sedendo dicta sunt. ¶ Silus appellatur naso s. rusus[2] versus repando. vnde galeae quoq. a similitudine, silae dicebantur. ¶ Siluij sunt appellati Albani reges, a Lauiniae filio, quem post excessum Aeneae grauida relicta, timens periculum, & suae vitae, & eius, quem vtero gerebat, in siluis latens, enixa est. qui restitutus in regnum est post mortem Ascanij, praelatus Iulio[3] fratris filio, cum inter eos de regno ambigeretur. ¶ Sertorem quidam putant dictum a prendendo, quia cum cuipiam adserat[4] manum educendi eius gratia ex seruitute in libertatem, vocetur adsertor. cum verisimilius sit dictum, qui sereret quid, ac potius adsertorem a serendo cepisse nomen, cum aliquem serat petendo in libertatem eandem, qua ipse sit, id est iungat, quia fruges cum seruntur, terrae iungit, ꝙ totum Verrius ἀπὸ συνεσεως introduxit. ¶ Seges dicitur ea pars agri, quae arata, & consita est. a serendo videlicet. ¶ Serilla Verrius appellari putat nauigia Histricia,[5] ac

[1 Fuluus 2 susum 3 Iulo 4 afferat 5 Histrica.]

pag. 149

Liburnica, quae lino ac sparto condensantur, a conserendo & contexendo dicta. quia dicat Pacuuius in Niptris. Nec vlla subcus[1] cohibet compagem aluei: sed suta lino, & sparteis serillib. cum ἀντεροχειμῶς, & ficto vocabulo, vsus sit pro funiculis, qui sparto consertuntur. ¶ Seruorum dies festius vulgo existimatur Idus[2] Aug. quod eo die Ser. Tullius, natus seruus[3] aedem Dianae dedicauerit in Auentino, cuius tutelae sint serui, a quo[4] celeritate fugitiuos vocent seruos. ¶ Sero sapiunt Phryges, prouerbium est natum a Troianis, qui decimo deniq. anno velle coeperant Helenam, quaeq. cum ea erant rapta, reddere Achiuis. ¶ Sispitem Iunonem, quam vulgo sospitem appellant, antiqui vsurpabant, cum ea vox ex Graeco videatur sumpta, quod est σάῳζειν. ¶ Sul-

tis. si voltis significat, compositio vocabulo. ita, vt alia sunt, A[1] audes; scis, si visi plicet A[2] in loco; scis licet,[3] scias licet;[4] equidem (equo) ego quidem. Ennius Pandite sulti genas, & corde relinquite somnum. ¶ Setius[5] a sero videtur dictum. Accius in Amphitryone. Si forte paulo, quam tu veniam setius.[6]

¶ Sedum, alij sadum, appellant herbam, quam Opillius Aurelius sesuuium vocari ait, eamq. in teguli seri, nec quamobrem id fiat, indicat. ¶ Specus feminino genere pronuntiabant antiqui. vt metus & nepos; tam hercules, quam masculino stirpis, vt[10] frons, [11] vt Ennius. Tum causa[12] sub monte alte[13] specus[14] inius[14] patebat.[15] & Pacuuius in Chryse: Est ibi sub eo saxo penitus strata harena ingens specus.

¶ Spondere antea ponebatur pro dicere, vn-

[1 subscus. 2 Idib. 3 seruo, 4 quorum. A 5 sodes 6 ilicet, i elicet: 7 illico, 8 scilicet. 9 Serius 10 ferius 11 stirps aut 12 cas. 13 altus 14 intus 15 patebant]

pag 150

de & respondere adh-uc manet, sed postea vsurpari coeptum est etiam in promissione alterius. ¶ Subdit-ua dicitur is, qui in demortui, (in demortuis) iu-dicis locum iudex datur his, [1] qui eum h-abuerant iudicem damnaxat in eandem rem, vel litem. ¶ Saturno sacrificium fit capi-te aperto. Eius autem sacro Metellus Pont. Max. cum Claudium Augurem iussisset adesset, vt eum-tunc adhiberet Ser. Sulpici Ser. F. inaug-uratione: ille autem excusaret se sacra sibi fam-iliaria obstare, quib. supplicandum esset capite-operto: Saturno autem esset futurum, vt cum ap-erto capite res sacra facienda esset: Pont-ifex illum multauit: Claudius prouocauit. sed cum reconciliatus Pontifici esset Claudius fa-miliae sacris peractis, Saturno sacra fecit rel-igione solutus. ¶ Saxum Tarpeium appel-latam aiunt partem montis, qui ob sepultam Ta-rpeiam ibi virginem, quae eum montem Sabinis-prodere pacta erat, ita nominatus est. vel-ab eo, quod quidam nomine L. Tarpeius Romulo-regi cum propter raptas virgines aduersa-retur, in ea parte, qua saxum est, de noxio poena sumpta, Tarpeium dictum, noluere funestum locum cum altera parte Capitoli coniungi. ¶ S-captia tribus a nomine Vrbis Scaptiae appellata, quam Pedani incolebant. ¶ Stellati-na tribus dicta, non a campo eo, qui in Campania ē, sed eo, qui p. ū abest ab vrbe Capena, ex quo Tusci profecti, St-ellatinum eum campum appellauerunt. Sabatin-a a lacu Sabate. ¶ Sabini dicti, vt ait Varro Terentius, qđ ea gens p̄p̄[1] praecipue colat de-os: siue ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι. Sanqualis porta appellata est

[1 ijs 2 Penates]

pag. 151

ab ani sanquali, id-eoq. eodem est nomine, quo anis ipsa appellatur. ¶ Silere, tangere[1] significat, ficto verbo-a s, littera, quae ini-

tium eius vocis est. ¶ Sellae Curulis locus in circo datus est Valerio Dicta-tori, posteriusq. [2] eius honoris causa, vt pro-xime sacellum Murciae spectarent, vnde aspi-ciebant spectacula magistratus. ¶ Sontica causa dicitur a morbo sontico, propter quem, quod est ge-rendum agere desistimus. M. Porciu-s lato de re, [3] A. Atili quid dicam causae extiti-sse, timidus ne sis, an impedimento t-ibi causam sonticam fuisse? ¶ Stiricidium qu-asi stillicidium, cum stellae, concretae frigore, ca-dunt. Cato pro C. . . . n-ihilominus voluit semper de stiricidio in re praesenti cognoscere. atq. etiam statu-ere. ¶ Sacramento dicitur quod iuris iurandi sacrati-one interposita actum est. Vnde quis sacramen-to dicitur interrogari, quia iusiurandum interponitur. Cato in Q. Thermum de x. hominib. Tunc vero ibi ad-erunt, ne mala facinora, bona fide, aut scelera nefaria fierent, qui dicerent sacrame-nto, traderentur, lege aestimarentur. ¶ Siremp-s ponitur pro eadem, vel, pro inde quasi similis res ipsa. Cato in dissuadendo legem, quae posteare-licta est. Et praeterea rogas vt quemquam aduersus ea, & populus condemnauerit, siremps lex fiet, quasi aduersus legem feciſſet. ¶ Spiciunt, in antiquos dixisse sine praepost-itione testis est Cato in ea, quam habuit in Q. Thermum de septem hominib. Vt solent euitare son-tios, nisi qui sempiterni sunt, quos dum occur-rant, ne spiciunt, neq. ratos, esse volunt. ¶ Spa-tiatorem, erratorem Cato in An.[5]

[1. tacere 2. posteriſq. 3. Cato de re Floria. 4. stillas 5. M.]

Caelium si se appellauisset. In coloniam me hercules scribere nolim, si trium virum [1] sim. spatiatorem atq. fescennium. ¶ Stata sacrificia sunt, quae certis dieb. fieri debent, Cato in ea, quam scribsit de L. Veturio, de sacrificio [2] commisso, cum ei equum ademit. Quod tu, quod in te fuit, sacra, stata solemnia, capite sancta deseruisti. ¶ Solemnia sacra dicuntur, quae certis temporib. anniſq. fieri solent. ¶ Serra proeliari dicitur cum assidue acceditur, recedituꝙ., neq. vllo consistitur tempore. Cato de re militari. Sine [3] forte opus sit cuneo, aut globo, aut forcipe, aut turrib. aut serra, vti adoriare. ¶ Stercus ex aede Vestae xvij. kal. Iul. defertur in angiportum medium fere cliui Capitolini, qui locus clauditur porta stercoraria. tantae sanctitatis maiores nostri esse iudicauere. ¶ Summissiorem aliis aedem Honoris, & Virtutis C. Marius fecit, ne si forte officeret auspiciis publicis, Augures eam demoliri cogerent. ¶ Sex Vestae sacerdotes constitutae sunt, vt populus pro sua quaq. parte haberet ministram sacrorum, quia ciuitas Romana in sex est distributa partis. in primos secundosq. Titienses, Ramnes, Luceres. ¶ Salinum cum sale in mensa ponere figulis religioni habetur, ꝙ quondam in Esquilana regione figulo, cum fornax plena vasorum coqueretur, atq. ille proxime eam conuiuatus super modum potus, somno esset oppressus cum conuiuis suis, praeteriens quidam petulans, ostio patente ex mensa salinum coniecit in fornacem: atq. ita, incendio excitato, figulus cum suis concremarus est. ¶ Sacramentum, aes significat, ꝙ poenae nomine penditur, siue eo quis interrogatur.

[1. Trisonuir. 2. sacrilegio 3. Sine]

siue contenditur. id in aliis reb. quinquaginta assium ē, in alis reb. quingentorum inter eos, qui iudicio inter se contenderent. qua de re lege. L. Papirij Tr. pl. [1] sanctū ē his verbis. Quicunq. Praetor post hoc [2] factus erit, qui inter ciues ius dicet, tres viros Capitales populum rogato, hique [3] tres viri A [4] . . . quicūq. A [5] . . cti erūt. sacramēta ex A [6] . . . iudicato-q. codemq. - iure sunto, vti ex legib., plebeiq. scitis exigere, iudicareq. (esse), esseq. oportet. sacramenti autem nomine id aes dici coeptum est ꝙ & propter aerarij inopiam, & sacrorum publicorū multitudinem, consumebatur id in reb. diuinis. ¶ Sextantarij asses in vsu esse coeperunt ex eo tempore, ꝙ [7] ppter bellū Punicū secūdū, ꝙ cū Hannibale gestum est, decreuerunt patres, vt ex assib. qui tum erant librarij, fierent sextantarij (per quos cum solui coeptū esset) & [8] populus aere alieno liberaretur, & priuati quib. debitum publice solui oportebat, non magno detrimento adficerentur. Septuennio quoq. (anno) A [9] vsus est, vt priore numero [10] sed id non permansit in vsu, nec amplius processit in maiorem . . ¶ Senacula tria fuisse Romae, in quib. senatus haberi solitus sit, memoriae redidit [11] Nicostratus in libro, qui inscribitur de Senatu habendo. vnum, vbi nunc est aedis Cōcordiae inter Capitolium & Forū; in quo solebant magistratus D. T. [12] cum, seniorib. deliberare. alterum, ad portam Capenam. tertium, citra aedem Bellonae, in quo exterarum nationum legatis, quos in vrbem admittere nolebant, senatus dabatur. ¶ Scholae dictae sunt, non ab otio ac vacatione omni, sed quod, ceteris reb. omissis, vacare liberalib. studiis pueri debent, vt etiam ludi appellantur, in quibus minime luditur, ne tristi

[1. Militum 2. M. L. R. 3. ijque 4. A Capitales 5. A ex h.l fa. 6. A iquito 7 quo 8. vt 9. A quod eo 10. nummo 11 prodidit 12. dunt ax at.]

aliquo nomine fug-iant, pueri suo fungi mu-nere. ¶ Subici ar-ies dicitur, qui agitur, vt caedatur. quod fit (vt ait Cincius in libro de officio iurisconsulti) exemplo. At-henienſium, apud quos expiandi gratia aries inigitur ab eo, qui scelus admisit, poenae p-endendae loco. ¶ Speciem quam nos dicimus, ἰδέαν Graeci dixerunt. Plato quidem ideam. nobis species pro eadem ponitur. Sesterti no-ta apud antiquos fuit d pondi, & semissis. vnde sestertius, dictus ꝙ semistertius. Sed auctos [1] est bello Punico secundo. apud antiquos autem denarius, & quinqueſis in vsu erant, & valebant de-narius denos asses, quadriga-

ti bi-

ti,bigati. quinqueſi - *s quinos. ſed vterq. auctus* eſt,numerum aeris perduct - *um* [2] *eſſe aiunt lege Flaminia* minus ſoluendi,c-*um aere alieno premeretur* P.R. ¶ Solida ſella, ait - *Verrius, ſedere tum quis* iubetur, cum mane ſurg - *ens auſpicandi gratia euigilauit*, quod antiqui expreſe, - *nihilq. ab interiore parte excauata - s, aut laxatas faciebant* ſedes. quas ſ - *edes, ſolidas ideo, quod* in his nihil erat con - *cauum, maxime appellabant*, inquit Verrius, quod *ſcilicet eſſent totae* abſurde, vt mihi videtur, *cum omne id quod* ſit totum,ait dictum ſolidum. ¶ *Silatum antiqui* pro eo ꝙ nunc iantaculum dicim - *us, appellabant*, quia ieiuni vinum ſoli [3] condi - *tum ante meridiem* obſorbebant. ¶ Suffragato - *res dicebantur apud* maiores,hi qui vulgo in vſu *erãt cãdidatis.nã vt melius* apparerent, iuncta ſuffra - *gia ſuffragator*, quem quiſq. fieri vellet, notabat a - *ppoſito puncto*,ſcribtis candidatorum hominum *nominib.* Varro in L.vij. rerum humanarum *hoc tradit.* ¶Struppi vocantur in puluinarib. *faſciculi*

[1 *auctus* 2 *productum* 3 *fili*]

pag. 155

de verbenis facti, qui pro deorum capitib. ponuntur. *S . . . apud vrb*-em Calo Antiſtius *Labeo dici ait ma*-giſtratum publicum.

. . . . ¶ Seceſpitam eſſe Antiſti- *us Labeo ait, cultrum fe*-reum, oblongum, manibrio *eburneo, rotund*-o, ſolido, vincto ad *capulum auro argentoq.*, fixum clauis aeneis, ae- *re Cyprio,quo Flami*-nes, Flaminicae Virgi- *nes, Pontificeſq, ad ſa*-crificia vtuntur. Eadem alias *dicitur, qua* in ſacrario vtuntur *ſacraria namq. in templis* rediculo [2] aeneo olim *ſaepiebantur, in quo* tubae relictae - ſunt, *per quas manib. ſacr* - a tangere licet. eſt *hoc in templo, Bonae deae*: ſed & in aliis locis: & *ſunt velut repagula* quaedam. ita ſeceſpitae di- *cuntur duob.modis Secius* eſt, quod ſeceſpita ſecatur *libum, ſeu placenta, qu* - ae ſoleat neceſſariis ſa- *crificiis adhiberi*. ¶ Suffimenta ſunt, quae *faciebant ex faba, milio* - q. molito, mulſo,ſparſo.*ea diis dabantur eo tempo* - re, quo vuae calcatae *proelo*. ¶ *Serpſit,vſi ſun* - t antiqui pro ſerpſerit, *vnde videntur ſerp*-ulae dictae, quas nunc ſer *pentes dicimus ex Grae* - co, quia illi ἑρπετὰ, nos *pro aſpiratione eorum*, S, littera poſita, vt ἕξ ſex, ἑπτὰ ſeptem. ¶ Suffibibulum eſt veſtimentũ albũ,*praetextum,qua*-drangulum,oblongum. ꝙ in ca- *pite Virgines Veſt*-ales cum ſacrificant ſemper *habere ſolent*, idq. fibula comprehenditur. ¶ *Silentio ſurgere ait* dici, vbi qui poſt mediam *noctem auſpi* - candi cauſa ex lectulo ſuo ſi- *pentio ſurr* - exit, & liberatus a lecto, in ſolido *ſe poſuit, ſe*-detq, ne quid eo tempore deiciat, *rurſuſq.* ſe in lectum repoſuit: hoc enim eſt *proprie ſi*-lentium, omnis vitij in auſpiciis va-

[1 *reticulo*]

pag. 156

cuitas. Veranius ait, non vtiq. ex lecto, ſed ex cubili, nec [1] rurſus ſe in lectum reponere neceſſe eſt. ¶ Sarpiuntur vineae,id eſt putantur, vt in xij. Quandoq. ſarpta, donec demptа erunt, Summanalia, liba farinacea in modum rotae finctae. [2] Suffuerat, ſub eodem tecto fuerat. Scribtum lapidem eſſe ait, & ita vocari Antiſtius Labeo in agro Menullino [3] ʌ diuinam rem faceret [4] Se quamq. ſeorſum quamq. ¶ Senates dicti ſunt, qui ſupra, infraq. Romam habitauerunt. qđ nomen his fuit, quia cum defeciſſent a Romanis, breui poſt redierunt in amicitiam, quaſi ſanata mente, itaq. in xij. cautum eſt, vt idem iuris eſſet Senatib. ꝙ Forctib.id eſt bonis, & qui nũquam defecerant a P. R. ¶ Sublucare arbores eſt ramos earum ſupputare, & veluti ſuptus lucem mittere; conlucare autem, ſuceiſis arborib. locum implere luce. ¶ Spurcum vinum eſt, quod ſacris adhiberi non licet, vt ait Labeo Antiſtius. l. x. commentarij iuris pontificij, cui aqua admixta eſt, de fructum ve [5], aut igne tactum eſt, muſtum ve ante, quam deferueſcat. ¶ Septimontio, vt ait Antiſtius Labeo hiſce montib. feriae.Palatio,cui ſacrificium, quod fit, Palatuar dicitur.vilae [6] cui item ſacrificium.Faguali [7], Suburae, Cermalo, [8] Oppio, Coelio monti, Ciſpio monti. Oppius autem appellatus eſt, vt ait Varro rerum humanarum l. viij. ab Opita [9] Oppio Tuſculano, qui cum praeſidio Tuſculanorum miſſus ad Romam tuendam, dum Tullus Hoſtilius Veios oppugnaret, conſederat in Carinis, & ibi caſtra habuerat. ſimiliter

(1 *nec* 2 *ficta.vel facta* 3 ʌ *vbi ſcribae* 4 *facerent.* 5 *defrutum ve* 6 *Veliae* 7 *Fagutali* 8 *Germalo* 9 *Opitre*)

pag. 157

Ciſitũ [1] à Laeno Ciſpio Anagnino,q̃ eiuſdẽ rei cauſa eam partem Eſquiliarum,quae iacet ad vicũ Patricium verſus, in qua regione eſt aedis Meſitis, tuitus eſt. ¶ Siſtere fana cum in vrbe condenda dicitur,ſignificat loca in oppido futurorum fanorũ conſtituere. quam [2] Antiſtius Labeo ait in commentario xv. iuris pontificij, fana ſiſtere eſſe lectiſternia certis locis & diis habere. ¶ Subigere [3] arietem in eodem libro Antiſtius eſſe ait dare arietẽ,qui pro ſe agatur, eædatur. Bene ſponſis, beneq. volueris in precatione augurali Meſſala augur ait ſignificare ſpoponderis, volueris. ¶ Serpula ſerpſerit, ait idem Meſſala, ſerpens irrepſerit. Solino idem ait eſſe conſulo. ¶ Suad ted idem ait eſſe, ſic re. ¶ Stellam ſignificare ait Ateius Capito laetum, & proſperum, auctoritatem ſecutus P. Seruilij auguris, (ſtellam) quae extamella [4] aerea adſimilis ſtellae locis inauguratis infigatur. ¶ Siniſtrum in auſpicando ſignificare ait Ateius Capito laetum & proſperum auſpicium, aut [5] ſilentium dubi [6] duntaxat vacat vitio. igitur ſilentio ſurgere cũ dicitur,ſignificat non interpellari,quo min⁹ rem gerat. ad [7] ſiniſtrum hortari quoq. auſpi-

cia ad agendum, quod animo quis proposuerit. ¶S ti verbum Verrio melius fuit praeterire, vt mihi videtur, quam tam absuri qui [8] opinio suis de eo restare [9]; quas sciens praeterij, tam hercules, quam de scabro, & proximum sequebatur. ¶Stipatores ait dictos a stipa, quam mercedis nomine accipiant custodes cuiusq. corporis. vnde & stipam, quam [10] amphorae cum extruuntur, firmari solent; etiam stipites, qui ob eandem causam destituatur. ¶ Sollicitare

[1 *Cispius.* 2 *Q.* 3 *Subicere.* 4 *lamella.* 5 *at.* 6 *vbi.* 7 *at.* 8 *absurdas.* 9 *recitare.* 10 *qua.*]

quidam dictum putant, vel-*ut citare ex solio, quod est* ex suo loco ac sententia *mouere. Solium autem* quin significet locum, quis *dubitet? cum exsules* quoq. dicantur loco p-*atriae suae pulsi.*

T

¶Tappate [1] ex Graeco sum-*pst, tappe*tae Ennius cum ait. t-*appetem etiam dixit Turpi*lius in Demetrio. Le . . *tappetem* veterem. sic tappet-*e neutro genere. Terentum* in campo Martio locum-*Verrius ait ab eo* dicendum fuisse, quod t-*erra ibi per ludos* Secularis Ditis patris-*ita leuiter tera*tur ab equis quadrigari-*is, vt eorum leuis mo*tilitas aequiparet mo-*tus rapidos velocis Lu*nae. quod quam aniliter re-*latum sit, cui*uis manifestum est. ¶*Taurij ludi in*stituti dis Inferis ex-*hac causa videntur.* Tarquinio regnante, cum *magna incidisset* pestilentia in mulieres *grauidas, earum* fetu si facti [3] sunt ex car-*ne diuendita populo* taurorum immolatorum. ob *hoc ludi Taurij* appellati sunt, & fiunt *in circo Flaminio, ne* intra muros euocentur dij *Inferi. Sed Taurios* ludos Varro ait vocari, quod *eis ludis discipu*lus pendens a doctore in cr-*udo corio tauri* solitus fit impelli, atq. vs-*q. eo inibi cogi* docere, quoad consisteret, *& sola virtu*te talorum constaret pedu-*m firmitas.* ¶*Talas*sionem in nuptiis Varro ait-*sinum esse lani*fici πάλαγα, id est quasillum, i-*ta enim so*litum appellari Talassionem. -*at quidam* historiarum scribtor, Talasium ait *nomine* virum, rapta virgine vnicae p-*ulchritu*dinis, quod ei id coniugium fuerit fe-*lix, boni* hominis [4] gratia nunc redintegrari. *tribuni*

[1 *tapetae.* 2 *mobilitas.* 3 *fetus infecti.* 4 *ominis.*]

cia rogatione l-ex Curiata fertur, quo Hanni*bal anno in conspectu* Romae cū esset, nec ex praesidi*is discedere liceret,* Q. Fabius Maximus Verru*cosus, id per TR. PL. & Ma*-rcellus cos. facere in *stituit, vt nota*-uit Aelius in xij. signi*ficationum verborum.* ¶ *T*-risulcum fulgur fuit *ab antiquis dictum*, q-uia id, aut incendit, a*ut afflat, aut te*-rebrat. ¶ Togatarum *duplex genus: praetextarum, h*-ominum fastigio: quae *sic appellantur,* -quod togis praetextis rem *p. administren,* -t. tabernariarum, quia *hominib. ex*-cellentibus etiam humiles *permixti, vt sunt p*-lagiarij, serui deniq. & *cauponae ex tab*-ernis honeste prodeant *persaepe.* ¶*Ta*-uras, vaccas steriles ap *pellabant, ait Verrius*-s, quae non magis pariant, *quam tauri. sed vero*-similius sit ex Graeco dic*tas, quia Graeci vaccas,* ταύρας appellant. ¶Todi sunt *aues paruae, & todi*-lli, quarum. m. Plautus in Sy *ro, cum ait. Cum extri*-tis talis, cum todillis cru *sculis.* ¶*Tubilustria*-quib. dieb. adscribtum in *Fastis est, cum in atr*-io Sutorio agna tubae *lustrantur. ab ex* tubos appellant, quod genus *lustrationis ex*-Arcadia Pallanteo [1] transl *latum esse dicunt.* ¶*T*-uditantes, tundentes, *negotium tund*-entes significare ait Cincius, *id est agentes. E*-njius l. ij. Haec inter se totum [2] *ui tudit an*-tes. & Lucretius item libro ij. Nec *tuditantia*-rem cessant extrinsecus vllam. ¶*Tudites mall*-eos appellant antiqui a tunden *do, quamu*-is ali [3] crurib. [3] tudites. Inde Ateius *Philolog*-us existimat Tuditano cognomen *inditum, quod*-caput malleoli simile habuerit. *Tullios al*-ij dixerunt esse silanos, alij riuos, alij

[1 *Arcadiae Pallanteo, vel Arcadia Pallante* 2 *tota* 3 *alij a tudib.*]

vehementes proiectiones sanguinis [1] arcuatim fluentis, quales sunt Tiburi in Aniene. Ennius in Aiace. Aiax misso sanguine tepido tulij efflantes volant. ¶ Topper significare ait Artorius cito, fortasse, celeriter, temere. [2] cito, sic in Nelei carmine. Topper fortunae commu tantur hominib. (citius) sic C. Naeui [3]. Capesset flam mā Volcani cito. [3] sic in eodem. Namq. nullū peius macerat [4] humanū, [5] quam de mare saeuum. Viret [6] cui sunt magnae, topper confringent impor tunae vnde [8] (fortasse) sic Cōelius l. vij. Ita vti se-se quisq. vobis studeat æmulari in statu fortunae reip. (eadem re gesta.) topper nihilo minore negotio acto, gratia minor esset. fortasse, sic Accius in Io. Topper, vt fit, patris ten eicit iras. [9] (Ennius vero sic.) Topper, fortasse valet ī Enni & Pacuui scriptis. apud Ennium est; Topper quam nemo melius scit. Pacuuius. Topper tecum sit potestas faxsit, si mecum velit. ad [10] iu antiquissimis scriptis celeriter, ac mature. in Odyssia vetere. Topper facit homines vtrius fuerint. Topper citi ad aedis venimus Circae, [11] simul duona eorum portant ad nauis millia. alia in iisdem [12] & inferinuntur. Tibicines etiam hi appellantur, qui sacerdotes viri speciosi publice sacra faciunt, turbarum lustrandarum gratia.

¶Torrens participaliter pro exurens ponitur, vt est apud Pacuuium in Antiopa. Flammeo vapore torrens terrae fetum exusserit. significat etiam fluuium, subitis imbrib. concitatum, qui alioqui siccitatib. exaresc it. quius [13] aquā ipsam quae fluit, flumen recte dici ait Aelius Gallus. Lij. quae ad ius pertinent. ceterum volgi consuetudine:

suetudine vtrumq. iam dici flumen; & perennem
[1 amnit 2 mature. 3 tepper. 4 macit 5 homonem 6 viri 7 vndae 8 pater istam eiecit foras. 9 at 10 Circei, 11 indidem 12 Tubicines 13 quarum.]

pag. 161

fluuium & torrētem. ¶ Torum, vt significet tortidū, aridum, per vnum quidem, R, antiqua consuetudine scribitur. sed quasi per duo R, scribatur pronuntiari oportet. nam antiqui nec mutas, nec semiuocales litteras geminabant, vt fit in Ennio, Arrio, Annio. ¶ Turmam equitum dictam esse ait Curiatius quasi terimam: quod terdeni equites ex trib. tribub. Tirienſium, Ramnium, Lucerum fiebāt. itaq. primi singularum decuriarum decuriones dicti, qui ex eo in singulis turmis sunt etiam nunc terni. ¶ Torreri a torro, [1] deductum proprie significat siccare, atq. arefacere. sed vsurpatum est iam pro eo, ꝙ sit igne vrere. Plautus. (In) vna edet [2] opera in furnum calidum condito, atq. ibi torreto. ¶ Turannos, [3] Etruſcos appellari solitos ait Verrius a Turrheno duce Lydorum, a cuius gentis praecipua crudelitate etiam tyrannos dictos. ¶ Tyria maria in prouerbium deductum est; quod Tyro oriundi Poeni adeo potentes maris fuerunt, vt omnib. mortalib. nauigatio esset periculosa. Afranius in Epistola. Hunc ferrium autem maria tyria conciet. ¶ Toruitas a ferocia taurorum dicta est. Pacuuius in Armorum iudicio. Feroci ingenio toruus prae grandi gradu. &c. Cum recordor eius ferocem, & toruam confidentiam. ¶ Turbelas [4] dixisse antiquos, quas nunc turbas appellamus, testis est Plautus in Pseudolo. Quo alto [5] & quantas soleam turbelas dare. ¶ Tutulum vocari aiunt Flaminicarum capitis ornamentum, quod fiat vitta purpurea innexa crinib., & extructum in altitudinem. quidam pileum lanatum forma metali figuratum, quo Flamines, ac Pontifices vtuntur, eodem nomine vocari. Ennius li-
[1 Torrere a torreo. 2 vna aedepol 3 Turrheno. 4 turbellas 5 Quales]

pag. 162

baq. fictores argaeos, & tutulatos. ¶ Tuor video; Tueor, defendo *in vsu olim fuit.* sed iam promiscue vtuntur, *& ponitur* tueor, pro video; & contueor, *pro defendo.* ¶ Tuguria a tecto appellantur *domicilia rusticorum* sordida. Afranius in V-*irgine. Sordidum* tugurium est, turpe. *Caecilius in Hypobosimaeo.* Habitab-*at in tugurio, sine o*perculo. quo nomine *Valerius in explanatione* xij. ait etiam . . . *significari.* ¶ Tuscum vicum ce-*teri quidem omnes scriptores* dictum aiunt ab-*eo, quod Porsena rege* descendente [1] ab obsi-*dione, remanserint* Romae, locoq. his dato, *ibi habitauerint Veientes fratres* Celes & Vibena, *vnde post* ejecti, *quod* Tarquinium Romam secum max-*ime reducere cupierint.* M. Varro, ꝙ ex Coe-*lio in eum locum deducti* sint. ¶ Toxicum dicitur cerua-*rium venenum, quo* quidam perungere sagit-*tas soliti sunt.* Caecilius in Gamo. Vt hom-*inem miserum* toxico transegerit. Afra-*nius in* . . . . . vxorium istud toxicum mit-*tite.* ¶ *Tuscos* quidam dictos aiunt a Tusco *rege Herculis* filio. Alij quod vnici studij si-*nt sacrificiorum,* ex Graeco, velut θυοσκόος. *Vnde* ¶ *Tusculum* ab eadem causa sacrificiorum, v-*el quod aditum difficilem* habeat, id est, δύσκολον. ¶ *Tumulum Stilo* Aelius sic definit; Tumulus est *cumulus arenae* editus secundum mare fluctib. in *altum* eleuatus. vnde similiter & manufac-*tus, & naturalis* proprie dici potest. ¶ Tumult-*uarij* milites, dicuntur lecti ob subitum ti-*morem, vnde* etiam tumultum dici ait Verrius, quia *non aliunde* is ornatur, [2] quam ab Italicis & Gallicis h-*ominib.*
[1 discedente 2 oriatur]

pag. 163

*qui immin-*ent Italiae. itaq. nullum *tumultum, praeter-* quam Gallicum, aut domesticum *nominabant.* ¶ *Thomices Graeco* nomine appellantur *canabi impoliti,* & sparto leuiter tortae *restes, ex quibus funes* fiunt. Lucilius. Vidimus *vinctum thomice can-*abina. Opillus [1] Aure*lius ait moll-*em puluillum, quem in *collo habent, restis ne l-*aedat, thomicem vocari. ¶ *Tongere Aelius Sti-*lo ait noscere esse, *quod Praenestini tongi-*tionem dicant. pro no*tionem. significat & la-*tius dominari. Ennius. *Alij rhetorica-* tongent. & vincere *etiam quandoq.* videtur significare. ¶ *Tesca Verrius ai-*t loca augurio designata, *quo term-*ino finis in terra auguri. Op*ilius Aureli-*us loca consecrata ad *augurandum scrib-*sit. sed sancta loca vndiq. *saepta doce-*nt Pontificis libri, in quibus *scribtum est.* ¶ *Templum-*q. sedemq. tescumq. *siue deo, siue deae* dedicauerit, vbi eos ac*cipiat volentes,* propitioſq. Hostius belli *Histrici l. i.* per gentes alte aetherias, atq. *auia tesca, per-*que violabis [2] templa antiqua *deum. Cicero v-*ero aspera difficilia aditu *dixit, cum ait, Lo-*ca aspera, saxa tesca tuor. *Accius in Philo-*cteta. Quis tu es mortalis, *qui in deser-*a, & tesqua te adportas loca? ¶ *Tonsillam ait-* esse Verrius palum dolatum *in acumen, &* cuspide praeferratum, vt existimat, *qu-*em cumfigi [3] in litore nauis re*ligandae* causa. Pacuuius in Medio. [4] Accessi *ad-*eam, & tosillam [5] pegi laeto in litore, *Accius-* Phinidis. Tacete, & tonsillas litore *la-*edo [6] edite. ¶ Tonsam Ennius signifi-
[1 Opilius 2 volabit 3 configi 4 Medo. 5 tonsillam 6 laeto]

pag. 164

cat remum, quod quasi tondeatur ferro cum ait l. vij. Poste recumbite, vestraq. pectora pellite tonsis. item. Pone petunt, exin referunt ad pectora tonsas. & in Asota. Alius in mari vult magno tenere tonsam. ¶ Thymbraeum Apollinem Vergilius

a monte Thymbraeo appellauit, qui est in agro Troiano. ¶ Tolenno [1] est genus machinae, quo trahitur aqua alteram partem praegrauante pondere. dictus a tollendo. ¶ Tolerare, patienter ferre. Accius in Neoptolemo. Aut [2] quisquam potis est tolerare acritudinem. Ennius l. ij. Ferro se caede, [3] quam dictis his toleraret. ¶ Toles tumor in faucib. quae per diminutionem tonsillae dicuntur. ¶ Tullianus, quod dicitur pars quaedam carceris Ser. Tullium regem aedificasse aiunt. ¶ Taxat verbum ponitur in his, [4] quae finiuntur, quoad tangi liceat. in litib. quoq., arbitro ve [5] cum proscribitur, quoad ei iussit [6] staruendi. ¶ Taxatio dicitur, quae fit certae summae. a tangendo autem dici etiam scaenici testimonio sunt, qui taxatores dicuntur, quod alter alterum maledictis tangit. ¶ Tabernacula dicuntur a similitudine tabernarum, quae ipsae, quod ex tabulis olim fiebant, dictae sunt, non vt quidam putant, quod tabulis claudantur. ¶ Tagit. Pacuuius in Teucro. Vt ego, si quisquam me tagit. & tagam. Idem in Hermiona. Aut non cernam, nisi tagam. sine dubio antiqua consuetudine vsurpauit. nam nunc ea sine praepositionib. non dicuntur, vt contigit, attigit. ¶ Tablinum proxime Atrium locus dicitur, q antiqui magistratus in suo imperio tabulas,

[1 *Tollenno* 2 *Haud* 3 *caedi*, 4 *ijs*, 5 *arbitrium* 6 *iussit*.]

SCHEDAE QVAE FESTI FRAGMENTO DETRACTÆ APVD POMPONIVM LÆTVM EX. TABANT.

Ex bibliotheca Fuluij Vrſini.

pag. 167 M

¶ Manubiæ Iouis tres creduntur eſſe, quarum vnæ ſint minimæ, quæ moneant placatæq. ſint. Alteræ quæ maiores ſunt, ac veniant cum fragore, diſcutiantque aut diuellant quæ a Ioue ſint, & conſilio deorum mitti exiſtimentur. Tertiæ his ampliores, quæ cum igne veniant: & quanquam nullum ſine igne fulgur ſit, hæ propriam differentiam habeant, quæ aut adurant, aut fuligine deforment, aut accendant, quæ ſtatum mutent deorum conſilio ſuperiorum. ¶ Manias Aelius Stilo dicit ficta quæ [1] ex farina in hominum figuras, quia turpes fiant, quas alij maniolas appellent. Manias autem, quas nutrices minitentur paruulis pueris eſſe laruas, id eſt manes deos deaſq., qui aut ab inferis ad ſuperos manant, aut Mania eſt eorum auia materna. ſunt enim vtriuſq. opinionis auctores. ¶ Mamercus praenomen Oſcum eſt, ab eo q̃ hi Martem Mamertem appellant. ¶ Mamiliorum familia progenita ſit [2] a Mamilia Telegoni filia, quam Tuſculi procreauit, quando id oppidum ipſe condidiſſet, ¶ Mantare, ſæpe manere. Cæcilius in Epiſtola. Iam ne [3] adeo manta. iam hoc vide, cæcus animum . . . . aduentus angit. ¶ Manticularum vſus pauperibus in nummis recondendis, ẽt noſtro ſæculo fuit. Vnde manticulari dicebantur, qui furandi gratia manticulas attrectabant. Inde poetæ pro doloſe quid agendo vſi ſunt eo verbo. Pacuuius. Ad manticulandum aſtu aggreditur. ſcit enim quid promeruerit. modici manticulatur, . . Ita me facti oppreſſi iugo. Item deinde. Aggrediar aſtu regem: manticulan-

[1 quadam 2 fuit 3 al ore]

pag. 168

dum eſt mihi. et. Machinam ordiris nouam manticula [1] & tactu, an ſanctiora dicis iureiuranda. Plautus hoc ſignificare videtur, quibus quotidie paruæ noxæ extergeantur. frequens enim antiquis ad manus tergendas vſus fuit mantelorum. ¶ Moeſon perſona comica appellatur, aut ioci, aut nautę, aut eius generis. dici ab inuentore eius Moeſone comædo (vt) ait Ariſtophanes Grammaticus.

¶ Maeniana appellata ſunt a Maenio cenſore primus in Foro vltra columnas tigna proiecit, quo ampliarentur ſuperiora ſpectacula. ¶ Maior Græcia dicta eſt Italia, q̃ eam Siculi quondam obtinuerunt: vel q̃ multæ magnæq. ciuitates in ea fuerunt ex Græcia profectæ. ¶ Maius menſis in compluribus ciuitatibus Latinis ante vrbem conditam fuiſſe videtur. qua ex cauſa vtrum a maioribus, vt Iunius a iunioribus dictus ſit: an a Maia, q̃ Mercurio filio eius res diuinæ fiant ſolemnes: an q̃ ipſi deæ in multis Latinis ciuitatibus ſacrificia fiebant . . . [2] ∧ ¶ Monſtrum vt Aelius Stilo interpretatur, a monendo dictum eſt, velut moneſtrum. Item Sinnius Capito, quod monſtret futurum, & moneat voluntatem deorum. quod etiam ¶ prodigium, velut praedictum [3] & quaſi prædictum, q̃ prædicat eadem, & ¶ portentum, q̃ portendat; & ſignificet. inde dici apparet id quartum, quod mihi viſum eſt adiciendum, præſertim cum ex eadem ſignificatione pendeat, & in promptu ſit omnibus id eſt ¶ oſtentum: quod item ab oſtendendo dictum eſt apud auctores: qui monent hiſtriones in ſcæna, ſed etiam vbi adiciuntur commentarij. ¶ Monile dictum eſt ornatus mulieris: qualem habuiſſe Eri-

[1 manticulæ 2 ∧ ipſo menſe 3 prædicium]

pag. 169

phylam fabulæ ferunt. ex eo etiam equis præpendẽs a collo ornamentum, monile appellant. ¶ Molucrum non ſolum quomolæ teruntur [1] dicitur, id quod græci μύλινθον appellant, ſed etiam tumor ventris, qui etiam virginibus incidere ſolet; cuius meminit Afranius in Virgine. Ferme virgini, tanquam grauidæ mulieri vterus, molucrum vocatur, tranſit ſine doloribus. Cloatius etiam [2] ∧ in libris ſacrorum, molucrum eſſe aiunt ligneum quoddam quadratum, vbi immolatur. Idem Aelius in explanatione carminum Saliarium eodem nomine appellari ait, quod ſub mola ſupponatur. Aurelius Opilius appellat vbi molatur. ¶ Mola etiam vocatur far toſtum, & ſale ſparſum: q̃ eo molito, hoſtiæ aſpergantur. molas auias inepte quidam dictas putant. ¶ Mundus etiam mulieris . . . .

poteſt. Accius. Cum virginali mundo clam patre. Ennius. Idem loco nauibus celſis munda facie, atq. etiam ære Cereris. Qui [1] mundus appellatur, qui ter in anno ſolet patere.iij.kal. Sep. & iiij. Non. Octobr. & iij. id. Nouemb. Qui (vel omni [4] dictus eſt,quòd terra mouetur. ¶ Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod,vt ait Verrius,in clibano anteq̃ percoquatur, decidit in carbones,cineremq. cuius meminit Lucilius. Priſticem valida [5] ſi nummi ſuppeditabunt, addas empleuron, mamphulas quæ ſciat omnis. ¶Municeps eſt, vt ait Aelius Gallus, qui in municipio liber natus eſt. Item qui ex alio genere hominum munus functus eſt.Itẽ qui in municipio ex ſeruitute ſe liberauit a municipe. Item municipes erant, qui ex aliis ciuitatib. Romã veniſſent , quib. non licebat magiſtratũ capere,ſed

[1 *al. verruntur al.vertuntur* 2 Λ *& Aelius* 3 *Quin* 4 *id omne* 5 *validam*]

pag. 170

tantum muneris partem. At Seruilius [1] aiebat initio fuiſſe,qui ea conditione ciues Ro. fuiſſent, vt ſemper remp. ſeparatim a populo Ro. haberent, Cumanos, Acerranos, Atellanos, qui æque ciues Ro. erant & in legione merebant, ſed dignitates non capiebant. ¶Mutas,quaſi [2] e litteris appellatas quidam putant, quòd poſitæ in vltimis partibus orationis obmuteſcere cogant loquentem. quidam ꝙ paruæ, exiguæq; ſint vocis, vt quando mutum oratorem, aut tragoedum dicimus. Multam Oſce dici putãt poenam quidam. M. Varro ait poenam eſſe,ſed pecuniariam, de qua ſubtiliter in l.1.quaeſtionum Epiſt. refert. ¶Mulleos genus calceorum aiunt eſſe; quibus reges Albanorum primi,deinde patricij ſunt vſi. M.Cato originum li. vij. Qui magiſtratum Curulem cepiſſet (calceos) mulleos allutaciniatos [3] ceteri perones. Item Titinius in Seriana [4] Iam cum nulleis te oſtendiſti, quos tibiatis in calceos.quos putant a mullando dictos.i.ſuendo. ¶Multifariam dixerunt antiqui, videlicet,quod in multis locis fari poterat. ¶ Manius Egeri [5] . . . Nemorenſem Dianæ conſecrauit,a,quo multi,& clari viri orti ſunt, & per multos annos fuerunt. vnde & prouerbium. Multi Mani Ariciæ. Sinnius Capito longe aliter ſentit. ait enim turpes & deformes, ſignificari, quia ¶Maniæ dicuntur deformes perſonæ. & Ariciae genus panni [6] fieri; quod manici [7] appelletur. ¶Moene ſingulariter dixit Ennius. Apud emporium in campo hoſtium pro [8] moene. ¶Mutire, loqui. Ennius in Telepho. Palam mutire plebeio piaculum eſt. ¶Moenia, muri,& cetera muniendæ vrbis gratia

[1 *al. Ser.filius* 2 *quaſdam* 3 *alutacinatos,vel lunatos* 4 *Setina* 5 *Aegrius agrum* 6 *panis* 7 *Manij* 8 *al per*]

pag. 171

facta: vt Accius in Hellenibus. Signa ex templo canere, ac tela ob moenia offerre imperat. Significat etiam officia. Plautus in Neruolaria. [1] Prohibentq moenia alia,vnde ego fungor [2] mea. Murtinam genus . . . . ¶Manuos in carminib. ſæculat. Aelius Stilo ſignificare ait bonos: & Inferi

di,¶Manes pro boni dicuntur a ſuppliciter eos venerantibus propter metum mortis, vt immanes quoq.pro valde Λ [3] . . . . . dicuntur,¶Muſcerdas prima ſyllaba producta dicebant antiqui ſtercus murum. ¶Mepalia caſæ Poenicae appellantur:in quibus qa nihil eſt ſecreti, ſolete ſolute viuentibus obici id vocabulum. Cato Originum libro quarto. ¶ Mapalia vocantur vbi habitant: ea quaſi cohortes rotundæ ſunt. ¶Metalli [4] dicuntur in lege militari quaſi mercenarij. Accius Annali. XXVII. Calones, famuliq. metalliq. [5] caculaeq. quo genere hominum Cæciliæ familiæ cognomẽ putat dictum. Quod eſt . . . . . ¶Manum & mentum,prouerbium eſt ex Graeco dictum, quod eſt, ἀνελλὰ μεταξὺ ἀνέλει κύλικος, καὶ χάλικος ἄκρου. Calchantem vitis ferentem quidam augur vicinus præteriens dixit errare : non enim ei fas eſſe nouum vinum . . ¶Minuſculae quinquatrus appellantur Idus Iun. quod is dies feſtus eſt tibicinum, qui colunt Mineruam. cuius deæ proprie feſtus dies eſt Quinquatrus menſe Martio. Muli Mariani dici ſolent a C. Mari inſtituto, cuius milites in furca ſunt poſita [6] tabella varicoſius onera ſua portare aſſueuerant.

[1 *Stricho* 2 *al ſungar* 3 Λ *non bonis* 4 *metelli* 5 *metelliq.* 6 *ſuperpoſita*]

pag. 172

SEX. POMPEI FESTI

LIBER XIII. INCIPIT

¶Mulus Λ [1] . . . . : eaſterilis ſit, quam mulus. vel quod vt mulus non ſuo genere ſed equis ortus;ſic ea Solis, non ſuo fulgore luceat. ¶Murtiae deæ ſacellum . . . . ¶Martius menſis initium anni fuit & in Latio, poſt Romam conditam, quod eo [2] genus erat bellicoſiſſima, cuius rei teſtimonium eſt, quod poſteriores menſes, qui annum finiunt, a numero appellati vltimum habent Decembrem.¶Malo cruce,maſculino genere cũ dixit Gracchus in oratione, quae eſt in P. Popillium poſteriorem [3] tam repraeſentauit antiquam conſuetudinem, quam hunc frontem,atq. hunc ſtirpem idem antiqui dixerunt, & rurſus hanc lupum, hanc metum. Item cum idem in Pompilium & matronas [4] ait. Eo exemplo inſtituto, dignus fuit qui malo cruce periret . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . [5] & improbum, qui aſſidue in litibus moraretur: ob eamq. cauſam in ordine ſtaret adeuntium Praetorem. At Aelius Stilo,qui minime ordine viueret. Λ. [6] . . . . in ea oratione, quam ſcribit de ſuis virtutibus contra Thermum. Quid mihi fieret, ſi non ego ſtipendia (in ordine) omnia ordinarius meruiſſem ſemper? ſunt quidam etiam, qui manipularem, quia infimi ſit ordinis, appellatum credant ordinariũ. ¶ Ornatus dicitur,& bonis artibus inſtru-

instructus, & honores adeptus a populo: etiam

[1 ∧ *vehiculo lunae adhibetur quod tam* 2 *ea* 3 *posteriore,* 4 *Popillium & Mathonem* 5 Hæc cum fine pag. 32. coniungenda sunt. 6 ∧ *M. Cato.*]

pag. 173

bene aptus, vt miles, aut gladiator; & acturus fabulas. Atq. & ornatus dicitur cultus ipse, quo quis ornatur vt cum dicimus aliquem tragico vel comico ornatu prodire . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

¶Oreſtiades nymphæ; montium cultrices

¶Ordo ſacerdotum æſtimatur deorum ∧[1] . . . maximus quiſq. Maximus videtur Rex, dein Dialis, poſt hunc Martialis, quarto loco Quirinalis, quinto Pontifex maximus. Itaq. in ſolus[2] Rex ſupra omnis accubat. Licet [3] Dialis ſupra Martialem, & Quirinalem Martialis ſupra proximum. Omnes idem [4] ſupra Pontificem. Rex; quia potentiſſimus. Dialis, quia vniuerſi mundi ſacerdos qui appellatur Dium. Martialis, quod Mars conditoris vrbis parens. Quirinalis. ſocio imperij Romani Curibus aſcito Quirino. Pontifex maximus, q̃ iudex atq. arbiter habetur rerum diuinarum, humanarúmq. ¶Ordiri eſt rei principium facere, vnde & togæ vocantur exordiæ [5]. ¶Opaca vocantur vmbroſa. ¶Opalia dies feſti, quibus ſupplicatur Opi, appellantur; quorum alter . . . . . ¶Optutu, quaſi optuitu, a verbo, quod eſt tuor; & ſignificat video. ¶Optatam hoſtiam, alij optimam appellant eam, quam Aedilis tribus conſtitutis hoſtiis optat; quam immolari velit. ¶Opima ſpolia dicuntur originem quidem trahentia ab ope Saturni vxore, quod ipſe agrorum cultor habetur, nominatus a ſatu, tenenſq. falcem effingitur, quæ eſt inſigne agricolæ. Itaq. illa quoq. cognomina-

[1 *maieſtate, vt* 2 al. *in conuiuiis ſolus,* 3 *ſcilicet* 4 *item* 5 al. *exordiæ.*]

pag. 174

tur Conſiua, & eſſe exiſtimatur terra. Ideoq. in Regia colitur à P.R quia omnes opes humano generi terra tribuat; ergo & opulenti dicuntur terreſtribus rebus copioſi; & hoſtiæ opimæ præcipue pingues; & opima magnifica & ampta. Vnde ſpolia quoq. quæ dux P. R. duci hoſtium detraxit; quorum tanta raritas eſt, vt intra annos paulo . . . . . triua contigerint nomini Romano. vna, quæ Romulus de Acrone; altera, quæ Conſul Coſſus Cornelius de Tolumnio; tertia quæ M. Marcellus Ioui Feretrio de viridomato [1] fixerunt. M. Varro ait opima ſpolia eſſe, etiam ſi manipulari miles detraxerit; dummodo duci hoſtium. . . . . .

. . . . . .

non ſint. Ad ædem Iouis Feretri poni teſtimonia eſſe libros Pontificum; in quibus ſit. Pro primis ſpoliis bouem [2] pro ſecundis ſolitaurilib. pro tertiis agno publice fieri debere; eſſe etiam compelli

reges [3] ſegem opimorum ſpoliorum talem. Cuius auſpicio claſſe procincta opima ſpolia capiuntur, Ioui Feretrio darier oporteat, & bouem cædito; qui cepit æris. c c. ſecunda ſpolia in Martis aram in campo, ſolitaurilia vtra voluerit, cædito. tertia ſpolia Ianui [4] Quirino agnum marem cædito. c. qui ceperit ex acre dato; cuius auſpicio capta dis piaculum dato. huius ædis lex nulla extat, neq. templum habeat neq. [5] ſcitur. Vt qui optima lege fuerint [6] adici ſolet, cum quidam magiſtratus creantur . . . . . ¶Obſcum duas diuerſas, & contrarias ſignificationes habet. Nam Cloatius putat eo vocabulo ſi-

[1 *Virdumaro,* 2 *boue.* 3 *Pompeli regis* 4 *Iano* 5 *necne.* 6 *ſuant.*]

pag. 175

gnificari ſacrum, quo & leges ſacrae obſcatae [1] dicuntur, & in omnibus fere antiquis commentariis ſcribitur Opicum pro Obſco, vt in Titini fabula quinta. Qui obſce & Volſce fabulantur, nam latine neſciunt. a quo etiam verba impudentia, & elata appellantur obſcena, quia frequentiſſimus fuit vſus Oſcis libidinum ſpurcarum. Sed eodem etiam nomine appellatur locus in agro Veienti, quo frui ſoliti produntur Augures ∧[2] Romani. ¶Obigitat antiqui dicebant, pro ante agitat; vt obambulare.

¶Obinunt, Obeunt. ¶Obiurare antiqui pro aditu ponebant, vt eſt in . . . . . Penteſilea. Formidabant obiurare . . . . . ¶Ob vos ſacro, in quibuſdam precationibus eſt, pro vos obſecro, vt ſub vos placo, pro ſuppliço. ¶Opportune dicitur ab eo, quod nauigantibus maxime vtiles, optatiq. ſunt port[9]. ¶Obherbeſcere, herbam increſcere.

¶Oboritur, naſcitur. nam præpoſitionem ob, pro ad, ſolitam poni, teſtis hic verſus. Tantum gaudium oboriri ex tumultu maximo. & Ennius. Ob Romam noctu legiones ducere cœpit. ¶Obnectere, obligare, maxime in nuptiis frequens eſt. ¶Obſeruaſſe dicitur, qui obſeruat quid, cuiuſque cauſa facere debet. Itaque bis [3] obſeruat, coluiſſe aliquem dicitur. ¶Ommentans, Liuius in odyſſea quom ait, In Pylum aduenies, aut ibi ommentans, ſignificat obmanens, ſed ea ſignificatione, qua ſæpe fieri dicitur, id enim eſt mantare. ¶Opsan tiqui dicebant, quem nunc opulentum, vt teſtimonio eſt, non ſolum ei contrarium inops . . . .

[1 al. *ſacratae obſcae* al. *obſcitae.* 2 ∧ *publici popu'i.* 3 *is, qui.*]

pag. 176

concedit. ego egens exortus ſum. ¶Obſidionalis corona eſt, quæ datur imperatori ei, q obſidione liberauit ab hoſtibus obſeſſos. ea fit ex gramine viridi fere ex eo loco decerpto, in quo erant incluſi. herbã autem victoriæ ſignum fuiſſe apud antiquos alij quod [1] exemplis docuimus. Quæ corona magnæ auctoritatis fuit. nam & P. Decio datæ duæ ſunt. vna, ab exercitu vniuerſo; altera, ab his qui fuerunt in præſidio obſeſſi; & L. Sergio [2] Dentato, qui

Achilles Romæ existimatus est: ac fertur centies & vicies ꝓ rep. depugnasse. coronis donatus. XXVI. in his aureis VIII. ciuicis XIIII. muralibus turribus. obsidionali vna. Inter obsidionalem, & ciuicam hoc interesse,altera singularis salutis signũ est;altera,diuersorum [3] ciuium seruatorum.¶Obstitum Cloatius, & Aelius Stilo esse aiunt violatum attactumq. de cælo. Cincius quõ, [4] qui deo deeq. [5] obstiterit, id est qui viderit qđ videri [6] nefas esset. ¶Obstinato,obfirmato,perseuerãti,vt tenere possit, vt Pacuius obstinati exortus. vt Accius in Amphitryone. Vt tam obstinato animo cõsisus tuo. Cato in Q. Termum de. X. hominibus. Rumorem, fama floccifecit capitas [7] stupris, obstinatus insignib[9] flagitiis. Næuius in Lycurgo. Vos qui astatis obstinati.¶ Obstrudant,obsatulent,ab auide truendo [8] cyngi lam, [9] non sumendo cibum. Vnde & obstrudulentum . . . . . dixit Titinius. Obstrudulenti aliquid, quod pectam sedens: aut luculentaster, [10] aut formaster frigidus. ¶Obsidium,tanq̃ præsidium, subsidium, recte dicitur. cuius etiam auctor. C. Lælius pro se apud populum. Vt in [11] nobis terra mariq. simul obsidium

[1 *aliquot* 2 *Sicinio* 3 *vniuersorum* 4 *eum* 5 *qui deo, qui dea* 6 al.*videre* 7 al.*cupitus* 8 al. *trudendo* 9. *gingiuam* 10 al *hic lataster*, 11 *vti.*]

facerent. Et Sallustius historiarum.I.Magnis operibus [2] perfectis [3] obsidium cœpit per L. Catilinam legatum. ¶Obstitum, obliquum. Ennius. L. XVI. Mõtibus obstitis, obstantibus, vnde oritur nox. & in L.VIII.Amplius exaugere obstipolumve [3] solis. Cæcilius in imbros. Resupina obstito capitulo sibi ventum facere cunicula[4]. Lucretius. Omnia mendose fieri,atq.obstita necesse est.¶Obsalutare,offerre salutandi gratia dicebant antiqui,vt consalutare, persalutare.¶Obuaricator dicebatur, qui cuipiam occurrebat,quo minus rectũ iter cõficeret.¶Oufentinæ tribus initio causa fuit nomẽ fluminis Oufens, quod est in agro Priuernate mare intra [6] & Taracinam. Lucretius. [7] Priuerno Oufentina venit, fluuioq. Oufente. postea deinde a Censoribus alij quoq. diuersarum ciuitatum eidem tribui sunt ascripti. ¶Oscillum Santra dici ait,quod oscillent, id est inclinent, præcipitesq. afferantur.8. Oscillantes, ait Cornificius, ab eo quod os cælare sint soliti personis propter verecundiam,qui eo genere lusus vtebãtur. Causa autem eius iactationis proditur Latinus rex,qui prælio quod eis [9] fuit aduersus Mezentium Cæritum regem nusquam apparuerit, iudicatusq. sit Iupiter factus Latiaris. Itaq. (scit eius [10] dies feriatos liberos, seruosq. requirere eum non solum in terris, sed etiam qua videretur cæsum posse adiri per oscillationem,velut imaginem quandam vitæ humanæ, in qua altissima ad infimum interdum, infima ad summum efferuntur.atq.ideo memoriam quoq. redintegrari initio acceptæ vitæ per motus cunarum, lactisq. alimentum, quia per eos dies feriarum, & oscillis moueantur, & lactata potione

[1 al.*opiq.* 2 al.*profectis* 3 *obstipolumine* 4 al.*C.Licinius Imbrex* 5 *tunicula* 6 al.*inter mare,&* 7 al.*Lucilius.* 8 *esse. rantur.* 9 al.*ei* 10 al.*per sex eos f. scilicet eos.*]

vtantur. nec desunt qui exemplum Græcorum secutos putent Italos, quod illi quoq. iniuria interfecto Icaro, Erigone filia eius dolore impulsa suspendio periisset,per simulationem . . . . . ¶Ostentum non solum pro portẽto poni solere,sed etiam participialiter . . . . . testimonio est Pacuuius in Medo. Atq.eccum in ipso tempore ostentum senem. & Accius in Bacchis. Præsens præsto irridetis nobis stipe . . . . . vltro ostentum obtulit. ¶Oscinum tripudium est, quod oris cantu significat quid pottendi;cum cecinit coruus,cornix,noctua,parra picus.¶Obstinet dicebant antiqui,quod nunc ostendit; vt in veteribus carminibus. Sed iam se cælo cedens [1] aurora obstinet suum patrem. ¶Oscines aues Ap. Clodianus [2] esse ait,quæ ore canentes faciant auspicium, vt coruos,cornix, noctua. aut [3] quæ alis ac volatu; vt buteo,sanqualis, aquila,immissulus, vulturius. picam aut [4] Martius, Feroniusque, & parra, & in oscinibus, & in alitibus habentur. ¶Ostiam vrbem ad exitum Tiberis in mare fluentis Ancus Martius rex condidisse, & feminino appellasse vocabulo fertur. ꝙ siue ad vrbem, siue ad coloniam, quæ postea condita est, refertur. Quod neutrum certe plura . . . ferri non debet. ¶Osculana pugna in ꝓuerbio, quo significabatur victos vincere, quia in eadem & Valerius Læuinus imperator Ro. a Pyrrho erat victus,& breui eũdem regem deuicerat.Sulpicius. . . . . item Imperator noster. eius rei meminit Titinius hoc modo. Hæc quidem quasi Osculana pugna est . . . . secus,quia in fugere polsi hinc spolia colligãt. Signi

[1 al. *candens* 2 al.*Claudius* 3 *alites* 4 *Picus mart.*[

ficatur etiam osculo sauium,vt Plautus in Neruolaria. ¶Osculum sat est mihi . . . . . qui ambo [1] mi pater; quod inter cognatos,propinquosq. institutum ab antiquis est, maximeq. feminas . . . . . ¶Optima lex [2] A . . . in Magistro populi faciẽdo qui vulgo Dictator appellatur,quam plenissimum posset ius eius esse significabatur,vt fuit Mani Valerij.M.F. Volusuinæ gentis [3] qui primus Magister a populo [4] creatus est. propter [5] quam vero prouocatio ab eo magistratu ad populum dicta [6] est, quæ ante non erat,desitum est adiciꝰ vt optima lege, vtpote imminuto iure priorum Magistrorũ. ¶Originum libros quod iuscripsit Cato, non satis plenũ titulum propositi sui videtur amplexus, quando prægrauant ea, quæ sunt rerũ gestarũ P.R. ¶Optio qui nunc dicitur, antea appellabatur accensus. his [7] adiutor dabatur centurioni à Trib. Militum, qui ex eo tempore,quem velint,centurionibus permissũ est optare.etiam nomen ex facto sortitus est. Plautus in Asinaria. Qua me,qua vxorem,qua tu seruum Saueam potes, circũduce, aufer, proiitto tibi non obfu-

obfuturum si id effeceris tibi, optionē sumito Leonidam. ¶Obsidionem potius dicendum esse, quam obsidiū, adiuuat nos testimonio suo Ennius in Telamone quom ait. Scibas natum ingenuum Aiacē, cui tu obsidionem paras. Item alio loco. Hector, qui haud cessat obsidionem obducere. ¶Orare antiquos dixisse pro agere; testimonio sunt, ꝙ & oratores, & hi qui nunc quidem legari, tunc vero oratores, qui reip. mandatas partis agebant. Ennius quoq. quom dixit in l.j. Annalium. Facere vero

[1 *amabo* 2 *Cum dicebatur* 3 *Voluſi* N 4 *populi* 5 *poſt* al. *data* 6 *is*

pag. 180

quod tecū p̄cibus pater orat. ¶Oscos quos dicimus ait Verrius Opscos antea dictos. teste Ennio, quom dicat, De muris rem gerit Opscus. Adicit etiam, ꝙ stuprum inconcessæ libidinis obscena dicantur, ab eius gentis consuetudine inducta. ꝙ verum esse non satis adducor, quom apud antiquos omnes fere obscena dicta sint, quæ mali ominis habebantur. vt illa Virgilij testimonio sunt, vt superiorū auctorum exempla referre non sit necesse, quom ait. Harpyias obscenas volucres. & Obscenamq. famem. ¶Ob præpositione antiquos vsos esse ꝙ ad, testis est Ennius, quom ait. LXIIII. Omnes occisi, obcensiq. in nocte serena. id est, accensi. [1] et in Iphigenia, Acherontem adibo [2] vbi mortis thesauri adiacent. [3] Eiusdem autem generis esse ait obferre, obtulit, obcurrit, oblatus; obiectus: mihi non satis persuadet. ¶Ostentum, quo nunc vtimur interdum prodigij vice, quin participaliter quoque dici solitum sit, non dubium. facit etiā C. Gracchus de legibus a se promulgatis, quom ait. Quod vnum nobis in ostētum, ipsis in vsum adportatur. ¶Occisitantur; sæpe occiduntur. sic C. Gracchus pro rostris in P. Popillium. Homines liberi nunc in oppido occisitantur. ¶Osi sunt, ab odio declinasse antiquos testis est C. Gracchus in ea, quæ est de lege Minucia, quom ait. Mirum si quid his iniuriæ sit, semper eos osi sunt. quod nunc quoque cum præpositione elatum frequens est, quom dicimus, semper perosi. ¶Ostende, ostendam: vt permultis aliis exēplis eius generis manifestum est. ¶Optionatus, vt Decurionatus. Pontificatus dicitur, vt Cato in ea, quam habuit apud equites. Maiores seorsum, atque diuersum pretium

[1 al. *lucenti* 2 al. *obibo* 3 al. *obiacent*.]

pag. 181

parauere bonis, atq. strenuis, decurionatus, optionatus, hastas donaticas, aliosq. honores.

¶Ob os, ad os significat . . . . Item vt superioribus quoq. exemplis testatus [1] est. ¶Obsonitaue te, sæpe obsonauere. Cato in suasionē (de lege orchia derogaretur. [2] Qui antea obsonitauere: postea centenis obsonitauere. Significat autem conuiuari. ¶Ostentas, sæpe ostendis gloriandi causa. Sed & participaliter id & dici debet, & dictum est feminino genere. ¶Quibus duabus multabātur apud antiquos in minoribus delictis, vt in maioribus amb. [3] nec hūc vltra numerū exced. bat multatio: q̄ postea q̄ aere figuato vti ciuitas coepit, pecoraq. multaticia incu-

ria corrūpebātur vnde ēt peculatus crimē vsurpari coepit, facta æstimatio pecoralis multæ, & boues cētenis assibus, oues denis æstimatæ. Inde suprema multa, id est maxima appellatur tria millia æris. Item vincesis [4] minoribus delictis. ¶Oliuitam antiqui dicebant, quom olea cogebatur: [5] vt messem cū frumenta: aut vindemiam, quom vuas. quod vocabulum potius frequentari debebat, quam nullum [6] eius significationis causa [7] haberemus. quam vis quidam obliuitatem meam [8] dicant. Oppidorum originem optime refert Cato. Cicero lib. 1. de gloria, eamq. appellationem vsurpationē appellatam esse existimat, quod opem darent adiciens, vt imitetur inertias [9] Stoicorum. ¶Orcum, quem dicimus, ait Verrius ab antiquis dictū Vragū [10], ꝙ & v, litteræ sonum per o, efferebant: per c, litteræ formam nihilominus, g, vsurpabant. Sed nihil affert exemplorum, vt ita esse credamus: nisi ꝙ his [11] deus maxime nos vrgeat. ¶Obmoueto, pro admoueto di

[1 *testatum* 2 *ne legi Orchiae derogaretur* 3 *xxx bob.* 4 *vicesſis* 5 al. *colligebatur* 6 al. *nullam* 7 al. *cauſam* 8 al *oliuitatē eam* 9 al. *ineptias* 10 *Vrgum* 11 *is*.]

pag. 182

cebatur apud antiquos, vt alia: quæ relata sunt. ¶Offendices ait esse Titius nodos, quibus apex retineatur, & remittatur. At Veranius coriola existimat, quæ sunt in loris apicis, quibus apex retineatur, & remittatur, quæ ab offendendo dicātur. nam quom ad mentum peruentū sit, offendit mentū. ¶Oluatū [1] Antistius Labeo ait esse mensuræ genus. ¶Occultū offerre, significat sub terrā fere ponere. ¶Obiacuisse antea iacuisse. ¶Præceptat, in saliari carmine est, sæpe præcipit. ¶Pa pro parte; & ¶ po, pro potissimū [2] positum est in saliari carmine. ¶Promeneruat item, pro monet. ¶Prædotiont, præoptāt. ¶Prospices, pro spice. ¶Pesnis [3], pennis [4], vt Casmenas dicebant, pro Camaenis: & Caesnas p̄o cæn is. ¶Polteo, pro vlteriore. ¶Polet: pollet: quia nondū geminabāt antiqui consonantis, ¶Plisima [5], plurima. ¶Pretet tremonti prætremunt pe. ¶Perfir es, perfringas. [6] ¶Promotion [7] præcipuum, præter cæteros meritum. aut pro medium [8] hoc est participat; aut [9] pro indiuiso dicimus. Prouicliō es, [10] priuis id est singulis. ¶Petilam suram; siccam, & substrictam vulgo interpretatur. Scæuola ait vngulam albam equi ita dici. ¶Pilūnoe poploe in carmine saliari, Romani velut pilis vti assueti: vel quia præcipue pellant hostis. ¶Præpetes aues quidam dici aiunt, quia secundum auspicium faciant præteruolantes. alij ꝙ aut ea, quæ præpetamus indicent. aut ꝙ præteruolēt. aut ex Græco tractū putant, ꝙ ante cōspectum volent nostrum. inepte. s. ex præpositione Latina cōponētes & Græco vocabulo. ceterum poetæ promiscue omnis aues ita appellant. ¶Pilare, compilare. sunt qui Græcæ originis . . . . . .

[1 al *Oluatium* 2 al. *populo* 3 al. *Poesnis* 4 al. *Poenis* 5 al. *Pusima* 6 al. *perſtringas* 7 al. *promerion* 8 al. *medio* 9 al. *vt* 10 *priuicloes*.]

pag. 183

¶Picati appellantur quidam, quorum pedes formati

sunt in speciē sphingum: quod eas Dorificas vocār. ¶Petulantes,& petulci etiā appellantur qui proteruo impetu,& crebro petunt lædendi alterius gratia. Ver.in IV. Geor.Neq.oues, hoediq.petulci floribus insultent.&,Cornigeras norunt matres u. . . . agniq.petulci.Et Afranius in Ida. Nostr m in conuentum,aut consessum ludum, lapsumq.petulcum. Interdum pro veloce vsi videntur antiqui, vt hoc versu intelligi potest.Exiluit quasi petulcus quidā, pedibus [1] conuibrauit.¶Petrarum genera sunt duo, quorum alterum naturale saxum prominens in mare, cuius Ennius meminit L.X I.Alte delata, ceteris q. [2] ingentibus tecta. & Leuius [3] in Centauris. Vbi ego sæpe petris. alterum manufactū, vt docet Ælius Gallus.petra est,qui locus [4] dextra ac sinistra fornicem expleturusque [5] ad libramentū summi fornicis.¶Petisere antiqui pro petere dicebant, ea quidem forma verbi,qua sunt lacessere,& incessere. sed vt mihi videtur.quom significabant sæpius petere, vt petessant,sæpius petant. ¶Petrones rustici fere dicūtur propter vetustatem, & quod deterrima quæq. ac præruptus . . iam agri petræ vocantur,vt rupices idē a rupicis.[6]¶Petauristas Lucilius a petauro appellatos existimare videtur,quō ait. Sicuti mechanici, cū alto exiluere petauro.At Aelius Stilo q̄ī aere volent,cum ait. Petauristaproprie Græce,ideo q̄ his [7] πρὸς αἶρ πίπτειν. ¶Petoritū,& Gallicū vehiculū esse & nomē eius dictū esse existimāt a numero iiij rotarum.alij Osce, q̄ hi quoq.petora quattuor vocent alij Graece. sed [8] dictum. ¶Petimina in his iumentorum vlcera,& vulgo appellant, & Lucilius

[1 al.*pedicus*. 2 *petrisque* 3 *Laeuius* 4 al.*quæ Iouis* 5 al. *expletura est* 6 *a rupibus* 7 *is* 8 al.*humeris*.]

meminit quom ait. Vt petimen naso,aut lumbos ceruicibus tangat.eo nomine autem, & inter duos armos suis q̄ est,aut nectos,[1] solitū appellari testatur Nævius in descriptione sullæ [2], quom ait. Petimine piscino qui meruerat. ¶Pennas antiquos fertur appellasse peenas ex Graeco, quod illi πτηνὰ ea,quæ sunt volucriora [3] dicant. Item easdem pesnas,vt caesnas.¶Pictor Zeuxis risui [4] mortuus, dum ridet effuse pictam a se anum γραῦν. cur hoc loco relatum sit a Verrio, cum de significatu verborum scribere propositum habuerit, equidem non video, cum versiculos quoque (adhæreret tulerit & ineptos pati, sed nullius prætoris [5] prætexto nomine: qui tamen sunt hi. Nam quid modi facturus risu deniq. ? nisi pictor fieri vult, qui risu mortuus est. ¶Picta quæ nunc toga dicitur,purpurea ante vocita ta est,eaq. erat sine pictura. eius rei argumentum est pictura in aede Vertumni,& Cōsi, quarum in altera M.Fuluius Flaccus,ī altera T. [6] Papirius Cursor triumphantes ita picti sunt.¶Tunica autem palmata a latitudine clauorum dicebatur, quæ nunc a genere picturæ appellatur.¶Impetum,industrium,indulgentem perinde composita esse ait Verrius, atq. impune, & immunis, mihi non satis persuadet. ¶Pietati ædem consecratam ab Acillo [7] aiunt eo loco,quo quondam mulier habitauerit, quæ patrem

suum inclusum carcere mammis suis clam aluerit. ob hoc factum,impunitus [8] ei concessa est. ¶Picum auem quidam dictum putant a Pico rege Aborigi-num, quo dissolutus sit [9] A . . . . . .

. . . . . .

¶Piscatorium aes vetusto more appellatur, quod in

[1 al *pectus* 2 al *sullae* 3 al.*volucria* 4 *risus* 5 *ea de re retulerit, & ineptos satis,& nullius pretij* 6 *fl*. 7 *Acilio* 8 *impunitas* 9 A *quod is solutus eo uti*.]

monte Albano datur pro piscibus. ¶Pedam vestigiū humani præcipue pedis appellasse antiquos in commentariis quibusdam inueniri solet. ¶Pescia in saliari carmine Aelius Stilo dici ait capitia ex pellib. agninis facta,quod Græci pelles vocent pesce neutro genere pluraliter. ¶Pestiferum fulgur dicitur, quo mors,exiliumve significari solet. ¶Pisalitē appellat Nævius Pantaleontem,id est Pisis oriundū tyrannum,cum alioqui inde profecti nunc Pisani dicantur.¶Pedibus obsitum, id est pediculis, Titinius pedicosum appellat hoc modo. Rus detrudetur pedicosus, squalidus. Pedes autem pro pediculis. sic Plautus refert in Curculione. Item genus A[1] inter homines meo quidē animo,vt muscæ, culices, cimices,pedesq.,pulicesq. & Liuius in gladiolo. Pulices ne,an cimices,an pedes,respōde mihi. & Lucilius.Vbi me vidit,caput scabit,pedes legit. ¶Pesestas inter alia quæ(si)inter precationem dicuntur, [2] cum fundus lustratur, significare videtur pestilentiam, vt intelligi ex ceteris possunt, quom dicitur. Auertas morbum,mortē,labem, nebulam , impetiginem.¶Pedum baculi genus incuruum , vt Virg.in Buc.quom ait. At tu sume pedum, quod me cum sæpe rogaret.¶Pedem struit in xii. significat fugit, vt ait Ser.Sulpicius. ¶Pistum pisendo perpolitum [3] antiqui frequentius vsurpabant, quam nunc nos dicimus.¶Pedarium Senatorem significat Lucilius quom ait.Agipes vocem mittere coepit. qui ita appellatur,quia tacitus transeundo ad eum, cuius sententiam probat,quid sentiat,indicat. ¶Piscatorij ludi,vocantur,qui mense Iunio trans Tiberim fieri solent pro quæstu piscantium. ¶Piscinæ publicæ ho-

[1 A al.*est lenonum* 2 *f* al.*interpretatores dicunt imprecatores* 3 al.*a pisendo propolitum*.]

dieq.nomen manet,ipsa nō extat. ad quam & nata tum,& exercitationis alioqui causa veniebat populus.Vnde Lucilius ait. Pro obtuso ore pugil, piscini ensis reses. ¶Pectenatum tectum dicitur a similitudine pectinis in duas partes diuisum, vt testudinatum in quattuor.¶Piari eos velut proprio verbo, ait Verrius,qui parum sint animati, cū mentis suæ non sunt, per quædam verba liberantur incommodo. ¶Pignosa,pignora eo modo,quo Valesij,Auselij,pinosi,palisi [1] dicebantur.

¶Pectusum Palati dicta est ea regio Vrbis , quam Romulus obuersam posuit,ea parte,in qua plurimū erat agri Romani ad mare versus,& quia [2] mollissime adibatur vrbs. cum Etruscorū agrum a Romano Tiberis discluderet ceteræ vicinę ciuitates colles

aliquos

aliquos [3] haberent oppositos. ¶Peculatus est nunc quidem qualecunq. publicum furtum, sed inductum est a pecore, vt pecunia quoq. ipsa. Iam [4] etiam noxij [5] pecore multabantur, quia neque æris adhuc, neque argenti erat copia. Itaque suprema multa etiam nunc appellatur. ¶Piatrix dicebatur sacerdos, quae expiare erat solita, quam quidam simulatricem, alij sagam, alij expiatricem vocãt; & piamẽta, quibus vtitur expiando. alij purgamenta. ¶Piacularis porta appellatur propter aliqua piacula, quae ibidem fiebant. vel, vt ait Cloatius, cum ex sacro [6] per aliquem piaculo soluitur, vt aliqua piandi propitiandiq. causa immolatur. ¶Pigere interdum pro tardari, interdum pro poenitere poni solet. ¶Pangere, figere. vnde plantae pangi dicuntur, cum in terram demittuntur. . . . . ¶Permutatur id proprie dici videtur, quod ex alio loco

[1 *Pinasii. Papisii.* 2 *qua* 3 *a iquot* 4 *Nam* 5 *noxiae* 6 *cum facto.*]

pag. 187

in alium transfertur. at commutatur, quõ aliud pro alio substituitur. Sed ea iam confuso in vsu sunt. ¶Pierides Musæ propter amoenitatem, ac solitudinẽ Pierij montis dictae videntur, quo [1] esse [2] secretis locis propter studia liberalia delectentur. ¶Percontatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico vsu, quia conto pertentant, cognoscuntq. nauigantes aquae altitudinem. ob quam causam ait Verrius etiam secundam syllabam per. o. solere scribi. mihi id falsum videtur: nam est illa percunctatio, quod is, qui curiose quid interrogat, percũctari sit [3] vt recte per v. literã scribatur. ¶Perfugam Gallus Aelius ait, qui liber, aut seruus, aut hostis sui [4] voluntate ad hostes transierit, qui idem dicitur transfuga, quanquam sunt, qui credant perfugam esse, non tam qui alios fugiat, quam qui ob spem commodorum ad quempiam perfugiat. ¶Perfacul antiqui, & per se facul dicebant, quod nunc facile dicimus, inde permansit in consuetudine facultas. ¶Peremptalia fulgura Graccus [5] ait vocari, quae superiora fulgura, vt [6] portenta vi sua peremant duobus modis, prioribus tollendis: aut maiore manubia, vt tertia secundae, secunda primae cedat. nam vt omnia [7] superentur fulgure, sic ictum fulgur manubiis vinci. ¶Perediam & bibesiam Plautus finxit sua consuetudine, cum intelligi voluit cupiditatem edendi & bibendi. ¶Peremere Cincius in lib. de verbis priscis ait significare idem, quod prohibere. at Cato in li. qui est de re militari pro viciare vsus est.

. . . . . .

. . . . . .

¶Tabem eam, quae faceret tabescere apud antiquos

[1 *quod* 2 *al. eae* 3 *per cunctas res it,* 4 *sua* 5 *Granius* 6 *aut* 7 *omina.*]

pag. 188

vsurpatum. Sallustius quoque frequenter, vt in Catilina, cum ait. vti tabes plerosq. ciuium animos inuaserat. & in li. iv. historiarum. Quiquidem mos, vt tabes in Vrbem coierit [1] & Coruinius [2] pro Liburnia. Propter hanc tabem, atq. perniciem domus totius. ¶Tabellis pro chartis vtebantur antiqui, quibus vltro citro [3] siue priuatim, siue publice opus erat, certiores absentes faciebant. vnde adhuc tabellarij dicuntur. & tabellae missae ab imperatoribus. ¶Tagax furunculus a tangendo [4] cuius vocabuli Lucilius meminit. Et mutonis manum perscribere [5] posse tagem. 6 ¶Tages nomine Genij filius, nepos Iouis, puer dicitur disciplinam dedisse aruspicij duodecim populis Etruriæ. ¶Taminia vuæ siluestris genus. videtur Verrio dicta, quod tam mira sit quàm minium. ¶Talus in Sabinorum nominibus praenominis loco videtur fuisse. ¶Talentorum non vnum genus. Atticum est sex millium denarium. Rhodium & [7] Cistophorum quatuor millium, & quingentorum denarium. Alexandrinum xii. [8] denarium Neapolitanum sex [9] denarium. Syracusanum trium [10] denarium. Rheginum victoriati. ¶Tãne, eo vsque, vt Aelius Stilo & Opillus [11] Aurelius interpretantur. Itaq. Afranius. Tanne arcula tua plena est aranearum. ¶Thaleae [12] nomen dictum [13] alij ab aetatis flore aiunt, alij quod carmina semper floreant. ¶Talipedare antiqui dicebant pro vacillare pedibus lassitudine, quasi qui trahit pedes, vt talis videatur insistere, aut identidem tollere pedes. ¶Tam significationem habet, cũ ponimus praeposi tiuam quandam, cui subiungimus quam, vt cum dicimus, tam egregiũ opus tam paruo pretio veniisse,

[1 *al. eoniectus.* 2 *Cornificius.* 3 *citroque* 4 *tagendo* 5 *manuperscabere* 6 *tagacem* 7 *septem m.* 8 *11 x m.* 9 *vi m.* 10 *iii m.* 11 *Opilius* 12 *Thaliae* 13 *esse.*]

pag. 189

id est sic. vt apud Graecos quoq. οὕτως ἀγαθόν. Item ex contrario ei dicimus, q̃ malus Homerus, tam bonus Cherylus [1] poeta est. At antiqui tam etiam pro tamen vsi sunt, vt Naeuius. Quid [2] si taceat, dum videat, tam-ẽt sciat, quid scriptum sit. Ennius. Illae meae tam potis pacis potiri. Titinius. Bene cum facimus, tam male subimus, vt quidem perhibent viri Item. Quanquam [3] estis nihili, tam escator [4] simul vobis cõsului. ¶Tandem quom significat aliquando, interdum tamen ex superuacuo ponitur. vt apud Ter. in Phormione, quom ait. Ita ne tandem vxorem duxit Antipho iniussu meo? non enim hic tempus vllum significat. At Cicero etiam duplicat temporalem significationem, cum ait. Tandem aliquando. ¶Tauri, verbenæq. in cõmentario sacrorum significat ficta farinacea. ¶Tama dicitur, cum labore viæ sanguis in crura descendit, & tumorem facit. Lucilius. [5] Inguenne existat, papulae, tama, ne boa noxit. ¶Taenias, Græcam vocem sic interpretatur Verrius, vt dicat ornamentum esse laneum capitis honorari, vt sit apud Cæcilium in Androgyno. Sepulchrum plenum tæniarum, ita vt solet, & aliae. Dum taeniam qui 6 volnus vinciret. Ennius in Alexandro. Volans de caelo cum corona, & tæniis. Accius in Neoptolemo. Decorare est satius, quam vrbem exeneis. [7] ¶Tædulum antiqui interdum pro fastidioso; interdũ, quod omnibus tædio esset, ponere soliti sunt. ¶Tatium occisum ait Laniuij [8] ab amicis corũ legatorum, quos interfecerant Tinini [9] la-

trones,sed sepultum in Auentinienſi laureo. Quod ad ſignificationem verborum non magis pertinet, quam plurima alia, & praeterita iam, & deinceps

[1 *Choetilus* 2 al. *Qui* 3 *Quam* 4 *ea me caſtor* 5 al. *Lucretius.* 6 *qua* 7 al. *etaenim* 8 al. *Lauinij* 9 al. *Tatiani.*

pag.190

quae referentur. ¶Taurorū ſpecie ſimulacra fluminum,id eſt cum cornibus formātur; ꝙ ſunt atrocia, vt tauri. ¶Talionis mentionem fieri in xii.ait Verrius hoc modo. Si membrum rapit,[1] ni cum eo pacit, talio eſto.neq.id,quid ſignificat indicat, puto quia notum eſt. permittit enim lex parem vindictā ¶Tarquitias ſcalas, quas rex Tarquinius Superbus fecerit,abominandi eius nominis gratia ita appellatas eſſe ait volgo exiſtimari. ¶Tarpeiæ eſſe[2] effigiem ita appellari putāt quidam in æde Iouis Mettellina, eius videlicet in memoriā virginis,quae pacta a Sabinis hoſtibus ea,quæ in ſiniſtris manibus haberent vt ſibi darent, intromiſerit eos cum rege Tatio, qui poſtea in pace facienda cauerit a Romulo, vt ea Sabinis ſemper pateret. ¶Tam perit,quā extrema faba. in prouerbio eſt, ꝙ ea plerumq. aut proteritur, aut decerpitur a praetereuntibus. ¶Tapulam legem conuiualem ficto nomine conſcripſit iocoſo carmine Valerius Valentinus, cuius.m.Lucilius hoc modo.Tappulam tident legem concere[3] opimi. ¶Termonem Ennius Graeca conſuetudine dixit,quē nos nunc terminum hoc modo. Ingenti vadit curſu, qua redditus termo eſt. &,Hortatore bono prius, quam finibus termo.¶Trientem tertiū pondo coronam auream dediſſe ſe Ioui donum ſcripſit. T. Quintius Dict. . . . quom per nouem dies totidem vrbes, & decimam[4] Praeneſte cepiſſet. id ſignificare ait Cincius in Myſtagogicon. L.ii. duas libras pondo, & trictem, qua conſuetudine hodieq. vtimur, quom lignum bes alterum dicimus, id eſt pedem,& beſſem latitudinis habens. & ſeſtertium, id eſt duos aſſes, & ſemiſſem tertium. item ſi

[1 *rapſit*,al.*rapit*, 2 al.*etiam* 3 *congera* 4 *deditione.*]

pag. 191

tres aſſes ſunt & Λ[1] quadrans quartus[2] . . . . ¶Terſum diem pro ſereno dictū ab antiquis,nec ſe habere rei auctorem ait.¶Teretinatibus a flumine . . . . ¶Tripudium . . . . . ciis.in exultatione tripudiat . . . . a terra pauienda,nam pauire, eſt ferire, a quo & pauimenta id ex Graeco, quod illi παίειν, quod nos ferire . . . . mum intactus vſur . . . . . ¶Teminare,violare . . . . . & contaminare,dictum videlicet . . . . . ilintate. ¶Teres eſt in longitudine rotundatū. quales aſſeres natura miniſtrat. ¶Temetum, vinum. Plautus in Aulularia. Cererin' Strobile has facturi nuptias? qui? quia temeti nihil allatum video. Pomponius in Decima. Non multi temeti,ſed plurimi. Nouius in duobus Doſſenis. Sequimini preminate, ſequere temeti timor.idem in Funere. Agite, exite, temulētum[3] tollite: & in Surdo. Filias habeo temulentas, ſed eccas video incedere. Afranius in Conſobrinis.Pol magis iſtius temulentae,futilis. ¶Tintinnare eſt[4] apud Naeuium hoc modo. Tantum ibi molae crepitum faciebant, tintinnabant compedes. & apud Afranium. Oſtiarij impedimenta tintinnire audio. ¶Tributorum conlationem, quom ſit alia in capite, illud[5] ex cenſu, dicitur etiam quoddam temerarium vt poſt Vrbem a Gallis captam conlatum eſt, quia proximis x v. annis cenſus alius[6] non erat. Item bello Punico ſecundo M.Valerio Laeuino,M. Claudio Marcello cos. quom & Senatus, & populus in ærarium,quod habuit[7] detulit.

¶Tentipellium Artorius putat eſſe calciamentū ferratum, quo pelles extenduntur, indeque Afranium

[1 Λ *quadrans*, 2 Λ *dicitur*, 3 al. *temulentiamq.* 4 al. *Titinnire* 5 al. *aliud* 6 *populus* 7 al *potuit.*]

pag. 192

dixiſſe in Promo[1]. Pro manibus credo habere ego illos tentipellium. Titinium ait Verrius exiſtimare, id medicamentum eſſe, quo rugae extendantur, quom dicat. Tentipellium inducitur, rugæ in ore extenduntur. quom ille προπικῶς dixerit. ¶Tignum non ſolum in ædificiis, quo vtuntur, appellatur,ſed etiam in vineis,vt eſt in XII. Tignum iunctū ædibus, vineave, & concapit[2] ne ſoluito. ¶Tela proprie dici videntur ea, quae miſſilia ſunt. ex Graeco videlicet tranſlato eorum nomine,quoniam illi τηλόθεν miſſa dicunt, quæ nos eminus. ſicut arma ea, quae ab humeris dependentia retinentur manibus, quoniam quidem non minus in nobis eam partem corporis animum vocari exiſtimandum eſt, quam . . . ¶Tigillum, Sororium. Vici appellari incipiunt ex agris, qui ibi villas non habent, vt Marſi, aut Peligni. ſed ex vicis partim habent remp. & ius dicitur, partim nihil eorum, & tamen ibi nundinae aguntur[3] negotij gerendi cauſa, & magiſtri vici, item magiſtri paci quotannis fiunt. altero, cum id genus ædificiorum definitur, quæ continentia ſunt his oppidis, quæ itineribus, regionibusq. diſtributa inter ſe diſtant, nominibuſque diſſimilibus diſcriminis cauſa ſunt diſpartita. tertio, cum id genus ædificiorum definitur,quæ in oppido priuo, id eſt, in ſuo quiſque loco proprio ita ædificat, vt in eo ædificio peruium ſit, quo itinere habitatores ad ſuam quiſque habitationem habeat acceſſum, qui non dicuntur vicani ſicut hi, qui aut in oppidi vicis, authi, qui in agris ſunt, vicani appellantur.

¶Viget dictum videtur a vi agendo, ſed non vi

[1 al.*Primo.* 2 *capuo* 3 *habentur.*]

pag. 193

agendis, hoſtilibuſque rebus, verum his, quæ celer[1] . . . concitato animo ad bonam frugem ten[2]. . . . . ¶Voiscram auem,quæ ſe vellit. Augures hāc eandē fucillantem[3] appellant. . . . . ¶Vigintiquinq; poenas in XII ſignificat vigītiquinque aſſes. ¶Victimam Aelius Stilo ait eſſe vitulum, ob eius vigorem.alij autem, quæ vincta ducatur ad altare:

altare:aut quae ad [4] hostis victos immolerur. ¶Vectigal,aes appellatur, quod ob tributum, & stipendium,& equestre, & ordinarium populo debetur. ¶Viae sunt & publicae, per [A5] . . . e omnibus eorum, quorum sunt priuatae . . . . . vias licet.priuatae,quib.vetitum vti . . . praeter muniunto.dionisa m lapides sunt,quavolet,iumenta agito. ¶Viatores appellantur,qui magistratib.apparēt.eo quia initio omniū tribuum,cū agri in propinquo erant vrbis, atque assidue homines rusticabant,crebrior opera eorū erat in via, quam vrbe, quod ex agris plerumq.homines vocabantura magistratib.¶Verticulas,cum ait Lucilius, ita appellauit vertebras. ¶Vernae,qui in villis vere nati, quod tempus duce natura feturae est: & tunc rem diuinam instituerit Marti Numa Pompilius, pacis concordiaeve obtinendae gratia: inter Sabinos, Romanosq.vt vernae viuerent,ne vincerent. Romanos enim vernas appellabant, id est ibidem natos, quos vincere pernicioſum arbitrium Sabinis, qui coniuncti erāt cum P.R.Vergiliae dictae, quodeorum ortu ver finitur,aestas incipit. ¶Vastū pro magnum. ponitur tamen & pro inani. Accius. Iam hanc vrbē ferro vastam faciet Peleus. & Pacuuius.

[1 *celeriter* 2 *tendunt.*3*al.fecilitram.* 4 *ob* 5 *quas ir.*]

pag.94

Quales,scabres quod [2] inculta vastitudine. ¶Ve victis,in prouerbium venisse existimatur, cum Roma capta a Senonib.Gallis aurum ex conuentione, & pacto adpenderetur.vt recederent, quod iniquis ponderib. exigi a barbaris querente A.P. Claudio, Brennus rex Gallorum ad pondera adiecit gladium, & dixit,ve victis. quem postea persecutus Furius Camillus, cum insidiis circumuentum concideret, & quereretur cōtra foedus fieri, eadem voce remuneraſſe dicitur. ¶Vegrande significare alij aiūt male grande:vt vecors,vesanus,mali cordis, maleq. sanus. alij, paruum, minutum, vt quom dicimus, vegrande frumentum. & Plautus in cistellaria. Qui nisi itures nimium is vegrandi gradu. ¶Vecors est turbati,& mali cordis. Pacuuius in Iliona. Qui veloci superstitione cum vecordi coniuge. & Nouius in . . . Coactus tristimoniam ex animo detur bat & Vecordiam. ¶Vapula Papiria, in prouerbio fuit antiquis,de quo Sinnius Capito sic refert, tum dici solitum esse,cū vellent minantibus ibi [2] significare se eos negligere,& nō curare, fictos iure libertatis.Plautus in Feneratrice. Heus tu in barbaria quod feciſſe dicitur libertus suae patronae, ideo dico . . . liberta salue.Vapula Papiria. in barbaria est,in Italia. Aelius hoc loco, vapula positum esse ait pro dole.Varro, pro peri. teste Terentio in Phormione. Num tu . . . resipis verbero. & Plauto in Curculione.Reddin',an non mulierem prius,quam te huic meae machaerae obicio mastigia?Vapula ergo te [3] vehementer iubeo,ne me territes.¶Vacerram Aelius & alij complures vocari aiūt stipitem,ad quem equos solent religare. Aelius ve-

[3 *signalis scabre atq.* 2 *sibi* 3 *Vapulare ego.*]

pag. 195

roPhilologus hoc nomine significari maledictum magnae acerbitatis,vt sit vecors & vesanus teste Liuio,qui dicit.Vecorde,& malefica vecordia [1] ¶Vagorē pro vagitu.Ennius li.XVI. Qui clamor oppugnātis vigore volāti.Lucretius li.II.Et superātur,itē misceť funere vigor. ¶Valuoli fabae folliculi appellati sunt,quasi valliuoli,quia valuo facti [2] excutiāť. ¶Vagulato in L. XII.significat quaestio cū cōuicio. Cui testimoniū defuerit, is tertiis diebus ob portum obuagulatum ito.¶Valgos Opillus Aurelius, aliiq. cōplures aiunt dici,qui diuersas suras habeāt. Plautus in Milite glorioso. Qui talos vitiosos maiorem partem videas vagi salis & in Silitergo; Sin ea mihi insignitos pueros pariat postea, aut varum,aut valgum,aut compernem,aut paetum, aut bocchum filiū.¶Viere,alligare significat,vt hic versus demonstrat.Ibant malaci viere Veneriam corollam, vnde vimina,& vasa viminea,quae vinciūtur ligata. ¶Vermina dicuntur dolores corporis cum quodam minuto motu quasi a vermib. scindantur. hic dolor Graece σκῶρ dicitur.¶Veruta,pila dicuntur,ꝙ [A2] habeant praefixa.Ennius L.X . . . . cursus quingētos saepe veruti. ¶Vruat,Ennius in Andromeda significat,circundat, ab eo suleo, qui fit in vrbe condēda vruo aratri,quae sit forma simillima vncini a curuatione buris & dentis, cui pra figitur vomer.ait autem. Circum sese vruat ad pedes a terra quadringentos caput. ¶Vngulus Oscorum lingua anulus,vt . . . . . si quid monumenti nacta est,qui eorum requireret,est vngulus quem ei detraxit ebrio.Pacuui[9] in Iliona. Repugnāti ego porro hunc vi detraxi vngulum, & in Aralanta Su-

[1 *malefice,vacerra* 2 *fracti* 3 *al.verua.*]

pag.196

spensum laeuo brachio ostendo vngulū. ¶Vnciaria lex appellari coepta est,quam L. Sulla, & Pompeius Rufus tulerunt,qua sanctum est, vt debitores decimam partem . . . . . dicebant antiqui, cuius color inficiendo mutatur, vt Ennius cum ait. Cum illud, quo iam semel est imbuta veneno. ¶Ventabant dixisse antiquos verisimile est,cum & praepositione adiecta . . . . . aduentabant. V.ut upum est, vel . . . . . quod Graeci ὕειν dicunt. ¶Venditiones dicebātur olim Censorū locationes; ꝙ velut fructus publicorū locorūvenibāt.¶Viminalis &porta & collis appellātur,ꝙ ibi viminū fuisse videtur silua, vbi est & ara Ioui Viminio cōsecrata. ¶Vindex ab eo ꝙ vindicat,quominus is,qui prensus est,ab alio teneatur. ¶Vineae,vt Verrius p̄cipit,ꝙ vino feraces sint, etiā militares quaedam machinationes a similitudine appellantur. ¶Viuatus & viuidus a poetis dicūtur a vi magna. ¶Vindiciae appellantur res eae, de quibus controuersia: (quod potius dicitur ius, quia fit inter eos,qui contendunt.[1]Cato in ea,quam scribit. L. Furio de aqua . . . . . s. Praetores secundum populum vindicias dicunt . . . Lucilius. Nemo hic vindicias,neq.sacra.ne-

q. numen veretur. de quo verbo Cincius sic ait. Vindiciae olim dicebãtur illae, quae ex fundo sumptae in ius adlatae erant. at Ser. Sulpicius . . . . . iam singulariter formato vindiciam esse ait, qua de re controuersia est, ab eo quod vindicatur . . .

. . . . . & in XII. Si vindiciam falsam tulit, (si velit is,² . . tor arbitros tres dato, eorum arbitrio . . fructus duplione damnum decidito.

[1 *aut potius dicuntur vindiciae inter eos, qui contendunt* ² *rei sive litis.*

SEX.

SEX. POMPEI FESTI DE VERBORVM SIGNIFICATIONE, LIBRI XX.

VNA CVM PAVLI DIACONI AB ANTONIO AVGVSTINO EPITOME CONIVNCTI.

EPISTOLA PAVLI AD CAROLVM REGEM.

DIVINÆ largitatis munere, sapientia potentiáque præfulgido Domino Regi Carolo Regum sublimissimo Paulus vltimus seruulus. Cupiens aliquid vestris bibliothecis addere, quia ex proprio perparum valeo, necessariò ex alieno mutuaui. Festius denique Pompeius Romanis studijs affatim eruditus, tam sermonũ abditorum, quàm etiam quarundam causarum origines aperiens, opus suum ad viginti vsque prolixa volumina extendit. ex qua ego prolixitate superflua quæque, & minus necessaria prætergrediens, & quædam abstrusa penitus stilo proprio enucleans, nõnulla ita vt erant posita relinquens, hoc vestræ celsitudini legendum compendium obtuli. In cuius serie, si tamen lectum ire non dedignabimini, quædam secundum artem, quædam iuxta etymologiam posita non inconuenienter inuenietis, & præcipuè ciuitatis vestræ Romuleæ, viarum, portarum, montium, locorum, tribuúmque vocabula diserta reperietis, ritus præterea gentilium, & consuetudines, varias dictiones quoque poetis, & historiographis familiares, quas in suis opusculis frequentius posuere. quod exiguitatis meæ munusculum si sagax, & subtilissimum vestrum ingenium non vsquequaque reppulerit, tenuitatem meam, vita comite, ad potiora excitabit. Vale.

ABACTI magistratus dicebãtur, qui coacti deposuerant imperium.

Abalienatus dicitur, quẽ quis a se remouerit.

Abambulantes, abscedentes.

Abarcet, prohibet.

Abauus dicitur, quia abest ab auo, & est auus aui.

Abditiui, abortiui.

Abemito significat demito, vel auferto. *emere* enim antiqui dicebant pro accipere.

Abgregare, est ab grege ducere: *adgregare*, ad gregem ducere: *segregare*, ex pluribus gregibus partes seducere. vnde & *egregius* dicitur è grege lectus. quorum verborum frequens vsus non mirũ si ex pecoribus pendet; cum apud antiquos opes, & patrimonia ex his præcipue constiterint. vt adhuc etiam *pecunias*, & *peculia* dicimus.

Abietaria negotia dicebãtur, quã materiã nũc dicimus, videlicet ab abietibus coemendis.

Abiisse, pro adiisse dicebant.

Abitionem antiqui dicebant mortem.

Abnutare sæpe abnuere.

Aboloes dicebant, pro ab illis. antiqui enim litteram non geminabant.

Aborigines appellati sunt, quod errantes cõuenerint in agrũ, qui nunc est populi Romani. fuit enim gens antiquissima Italiae.

Abortum grauidae mulieris dicitur, quod nõ sit tempestiue ortum.

Abrogare, infirmare.

Abs praepositio a Graeco deducitur ἀπό. significat autem retractionem in partem posteriorem.

Aceratum lutum, cum paleis mixtum.

Acerra, ara, quae ante mortuũ poni solebat, in qua odores incendebantur. alij dicunt arculam esse thurariam, scilicet vbi thus reponebant.

Acetare dicebãt, quod nunc dicimus agitare.

Acieris, securis aerea, qua in sacrificiis vtebãtur sacerdotes.

Acies, Acumen, Acus, & Acuere dicuntur ab ἀκὴν, quam Latine dicimus cotem.

Aclassis tunica, ab humeris non consuta.

Acrumaeruma, vtensilia ampliora.

Actus, modo significat in comoediis, & tragoediis certa spatia cãticorum: modo iter inter vicinos quattuor pedũ latũ: modo in geometrica minorẽ partẽ iugeri, id est cẽtũ viginti pedũ: modo motũ corporis, vt histrionũ & saltatorum, qui etiam ex hoc ipso actuosi dicuntur.

Acupedius dicebatur, cui praecipuum erat in currendo acumen pedum.

Acus palea est Varro rerum rusticarũ tertio: acus substruendum parturientibus. acus in area excutitur. Idem in eodem. primo argillam mixtam acere.

Acus dicitur, qua sarcinatrix, vel etiam ornatrix vtitur. paleae etiã quaedam de frumẽto acus dicũntur. exercitus quoque instructio; quod ea pars militũ vehementissima est ad hostem vulnerandum acumine telorum. totum autẽ ex Graeco sermone trahitur; cum sarcire apud illos ἀκίσαι dicitur.

Ad, aut proprie personã significat; vt Eo ad Pompeium: aut locũ, vt Abiit ad theatrũ.

Adagia, ad agendum apta.

Adasia, ouis vetula recentis partus.

Adaxint, adegerint.

Adcensi dicebantur, qui in locum mortuorũ militum subito subrogabantur; dicti ita, quia ad censum adiiciebantur.

Addicere est proprie idem dicere, & approbare dicendo. alias addicere damnare est.

Addubanum, Danubium.

Addues, addideris.

Adeo duas habet significationes. nam cũ prima acuta effertur; idẽ significat, quod accedo. vt cũ dicimus Adeo praetorem. cum autẽ secunda; id est, quod vsque eo; nõ quidem secundũ rationẽ; quia ad praepositiue accusatiuis accommodata est: sed vetusta quadam loquendi consuetudine.

Ad exitam aetatem, ad vltimam aetatem.

Adfabrum, fabrefactum.

Adfatim dictũ a copia fandi, siue abundãter. Liuius: Adfatim edi, bibi, lusi. Terẽtius adfatim dixit pro eo, quod est, ad lassitudinẽ.

Adfectare est pronum animum ad faciẽdum habere.

Adfines, in agris vicini, siue consanguinitate coniuncti.

Adgrettus. apud Ennium adgrettus fari, pro eo quod est adgressus ponitur. quod verbũ venit a Graeco ἄγρει.

Adigas, dare cogas.

Aditiculum, paruum aditum.

Adlecti dicebãtur apud Romanos, q̃ propter inopiã ex equestri ordine in senatorũ sunt numero adsumpti. nã *patres* dicuntur, qui sunt patricij generis: *conscripti*, qui in senatu sunt scriptis adnotati.

Adlicit est, perducit aliquẽ in rẽ. dictũ a verbo lacit, id est decipit. Hinc descendit inlicere, & oblectare, id est frustrãtẽ inducere.

Adliuescit, liuere incipit, hoc est liuidũ fieri.

Admissiuae aues dicebantur ab auguribus, quae consulentem iuberent.

Adnictat, saepe, & leuiter oculo annuit. Naeuius in Tarentilla: alij adnutat, alij adnictat, alium amat, alium tenet.

Adolescit a Graeco ἀδολεσχῶ, id est adolesco, venit. vnde fiunt *adultus*, *adolescens*, *altare*; eo quod in illo ignis excrescit; & *exoletus*, qui excessit olescendi, id est crescendi modum; & *inolenit*, id est creuit.

Adoptatiuus,

Adoptatitius ex adoptato filio natus.

Ador farris genus, edor quondam appellatũ, ab edendo; vel quod aduratur, vt fiat tostũ. vnde in sacrificio mola salsa efficitur.

Adorare apud antiquos significabat agere. vnde & legati oratores dicuntur: quia mãdata populi agunt.

Adoream laudem, siue gloriam dicebant: quia glorioſum eum putabant esse, qui farris copia abundaret.

Adpromissor est, qui quod suo nomine promisit, idem pro altero quoque promittit.

Adrumauit, rumorem fecit, siue commurmuratus est. quod verbum quidam a rumine, id est parte gutturis putant deduci.

Adsciscere est adiungere, vel adsumere.

Adscripti dicebantur, qui in colonias nomina dedissent, vt essent coloni.

Adscriptiuj, veluti quidam scripti dicebantur; qui supplendis legionibus adscribebantur. hos & adcensos dicebant: quod ad legionũ cẽsum essent adscripti. quidã velatos, quod vestiti inermes sequerentur exercitum. nonnulli ferentarios, quod fundis lapidibusque praeliaturi ea modo ferrent, quae in hostes iacerent. alij rorarios, quod id genus hominum ante, quam acies coirent, in modum rorantis tempestatis dimicaret.

Adsectata femina vel in bonam partem dicitur, velut honorata: vel in malam; quasi ad extremum periculum adducta.

Adserere manu est admouere. quod ea quoque, quae in terram dimittuntur, seri dicũtur. vnde etiã serae appellãtur, quia foribus admotae opponũtur defixae postibus; quẽ ad modũ ea, quae terrae inseruntur.

Adsidelae, mensae vocantur, ad quas sedentes flamines sacra faciunt.

Adsiduus dicitur, qui in ea re, quam frequenter agit, quasi consedisse videatur. alij adsiduum locupletem; quasi multorum assiũ dictum putarunt. alij eum, qui sumptu proprio militabat; ab asse dando vocatũ existimarunt.

Adsipere, & praesipere dicebant antiqui a sapiendo. sicut nos quoque modo dicimus ab aequo iniquum: a quaerẽdo inquirere.

Adtegrare est, vinum in sacrificiis augere. integrare enim, & adtegrare minus factũ est in statutum redigere.

Adstassent, statuerunt.

Adtestata dicebantur fulgura, quae iterato fiebant, videlicet significationem priorũ adtestantia.

Adtritum, & tritum ex Graeco deſcẽdit: quia illi vestem tritam τριβωνιον appellant.

Adtubernalis, habitator continuae tabernae. quod genus domicilij antiquissimum Romanis fuisse testimonio sunt exterae gentes, quae adhuc tabulatis habitant aedificiis. vnde etiã tecta castrensia, quãuis pellibus cõtegãtur, tabernacula tamẽ dicũtur.

Aduelitatio iactatio quaedã verborũ figurata ab hastis velitaribus. velites dicũtur expediti milites, quasi volites, id est volãtes.

Aduersus aut cõtrarium significat; aut idem, quod erga.

Adulari est compositum ex accedendo, & adludendo.

Adulter, & adultera dicuntur; quia & ille ad alteram, & haec ad alterum se conferunt.

Adulterina signa dicũtur alienis anulis facta.

Aduocitat, saepe aduocat.

Aduosem, aduersarium, hostem.

AE syllabam antiqui Graeca consuetũdine per AI scribebant. vt aulai, pictai, musai.

Aedilis initio dictus est magistratus, qui aedium non tantum sacrarum, sed etiam priuatarum curam gerebat. postea hoc nomen & ad magistratus translatum est. Dictus est autem Aedilis, quod facilis ad eum plebi aditus esset. sed & Aedilatus dicebatur eadem dignitas: sicut pontificatus, magistratus.

Aedis, domicilium in edito positum, simplex, atque vnius aditus. siue ideo aedis dicitur, quod in ea aeuum degatur, quod Graece αἰὼν vocatur. itaque aedificare, cum sit proprie aedẽ facere, ponitur tamẽ pro omni genere cõstructionis κατασκευασμάτος.

Aeditimus, aedis intimus.

Aedituus, sacrae aedis tuitor. id est curã agẽs.

Aegeum mare appellatur, ꝙ crebrae in eo sint insulae; vt procul aspicientibus species caprarũ videãtur. siue ꝙ in eo Aegaea Amazonũ regina perierit. siue ꝙ in eo Aegeus pater Thesei se praecipitauerit.

Aegrum ex Graeco αἰγρὸν appellatur. a quibusdam putatur a voce doloris appellari: quod est αἰ αἰ.

Aegyptinos, Aethiopas.

Aemidum, tumidum.

Aemiliam gentem appellatam dicunt a Mamerco Pythagorae philosophi filio; cui propter vnicam humanitatem cognomẽ fuerit Aemilos. alij, quod ab Ascanio descẽdat, qduos habuit filios Iulũ, & Aemilõ

Aenariam appellauere locum, vbi Aeneas classem a Troia veniens appulit.

Aenatores cornicines dicuntur id est cornu canentes.

Aeneolum, quod ex aere fit dicimus.

Aeneſi dicti sunt comites Aeneae.

Aenulum, vas ex aere paruum.

Aequidiale apud antiquos dictũ est, quod nũc dicimus aequinoctiale. quia nox diei potius, quam dies nocti adnumerari debet. Graeci quoque in hoc consentiũt ἰσημερίαν, id est aequidiale, dicentes.

Aequilanium significat ex toto dimidium, dictum a lauatione lanae, quae dicitur aequilauio redire, cum dimidiũ decidit sordibus.

Aerarij Tribuni a tribuendo aere sunt appellati. Aerarium sane populus Romanus in æde Saturni habuit.

Aeribus pluraliter ab aere, id est aeramento dicit Cato.

Aerosam appellauerunt antiqui insulã Cyprum; quod in ea plurimũ aeris nascatur.

Aerumnulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant. quarum vsum quia C. Marius rettulit, *muli Mariani* postea appellabantur. itaque aerumnae, labores honerosos significant. siue a Graeco sermone deducuntur. nam ἄειρειν Graece, Latine tollere dicitur.

Aeruscare, aera vndique, id est pecunias, colligere.

Aestimata poena ab antiquis ab aere dicta est. qui eam aestimauerunt aere: ouem decussi, bouem centussi, hoc est decem & centum assibus.

Aestimias, aestimationes.

Aestuaria sunt omnia, qua mare vicissim tũ accidit, tum recedit.

Agasones equos agentes, id est minantes.

Agea via in naui dicta, quod in ea maxima quaeque res agi solet.

Agedum significat age modo. est enim adhortantis sermo.

Agere modo significat ante se pellere, id est minare. Vergilius: & potum pastas age Tytire. modo significat iurgaris vt cum dicimus, agit cum eo furti. modo rependere: vt cum dicimus, gratias ago modo verbis indicare: vt cum dicimus causam ago. quin etiã si accessit gestus, & vultus quidam decor: vt cum scaenici agere dicũtur.

Agina est, qua inseritur scapus trutinae. id est in quo foramine trutina se vertit. vnde *aginatores* dicuntur.

Agnus dicitur a Graeco ἁγνὸς, quod significat castum. eo quod sit hostia pura, & immolationi apta. Agnus ex Graeco ἀμνὸς dicitur. quod nomen apud maiores cõmunis erat generis, sicut & lupus, quod venit ex Graeco λύκος.

Agolum, pastorale baculum, quo pecudes aguntur.

Agonias hostias putabant ab agendo dictas.

Agonium dies appellabatur, quo rex hostiã immolabat. hostiam enim antiqui *agoniã* vocabant. ¶ *Agonium* etiam putabant deum dici praesidentem rebus agendis: *Agonalia* eius festiuitatem. siue quia agones dicebant montes: *Agonia sacrificia*, quae fiebant in monte. hinc Romae mõs Quirinalis Aegonis, & collina porta Aegonesis. ¶ *Agonium* id est ludum. ob hoc dictum, quia locus in quo ludi initio facti sunt, fuerit sine angulo. cuius festa *Agonalia* dicebantur.

Albegnina partes extorum, quae diis immolabant.

Albesia scuta dicebantur, quibus Albenses, qui sunt Marsi generis, vsi sunt, haec eadẽ *decumana* vocabantur, quo essent amplissima, vt *decumani fluctus*.

Albiona ager trans Tiberim dicitur, a luco Albionarũ: quod loco bos alba sacrificabatur.

Albogalerus a galea nominatus. est enim pileum capitis, quo Diales flamines, id est sacerdotes Iouis vtebãtur. fiebat enim ex hostia alba Ioui caesa: cui adfigebatur apex virgula oleagina.

Albula Tiberis fluuius dictus ab albo aquae colore. *Tiberis* autem a Tiberio Siluio rege Albanorum: quod is in eo extinctus est.

Album, quod nos dicimus, a Graeco, quod est ἄλφον, est appellatũ. Sabini tamen *alpũ* dixerunt. vnde credi potest nomen *Alpiũ* a candore niuium vocitatum.

Alcedo dicebatur ab antiquis pro halcyone. vt pro Ganymede *Catamitus*: pro Nilo *Melo*.

Alebria, bene alentia.

Aleonem, aleatorem. Naeuius: pessimorum pessime, audax, ganeo, lurco, aleo.

Aletudo, corporis pinguedo.

Alga, herba, quam mare ad littus proiicit. Vergilius in Bucolicis: Proiecta viliot alga.

Algeo ex Graeco ἀλγῶ dicitur, id est doleo. vt sit frigus, dolor quidam membrorum rigore coniectus.

Alica dicitur, quod alit corpus.

Alicariae meretrices appellabantur in Campania solitae ante pristina alicariorum versari quaestus gratia. sicut hae, quae ante tabula sedebant, dicebantur *prostibulae*.

Alienatus, qui alienus est factus.

Alimodi pro aliusmodi.

Aliorsum, & *illorsum*, sicut *introrsum* dixit Cato.

Alirei dixit Plautus pro eo; quod est aliae rei.

Alites volatu auspicia facientes istae putabantur: buteo, sanqualis, immusculus, aquila, vulturius.

Alivta antiqui dicebant pro aliter ex Graeco ἄλλη vel ἄλλως transferentes. Hinc est illud in legibus Numae Pompilij: SI QVIS ALIVTA FAXIT IPSOS IOVI SACER ESTO.

Alius, pollex scandens proximum digitũ: quod

quod Graece dicitur ἀλλιεῖς.

Allienſis dies dicebatur apud Romanos obſcœniſſimi ominis.ab Allia fluuio ſcilicet, vbi Romanus fuſus a Gallis exercitus eſt.

Alma,ſancta,ſiue pulchra;vel alens: ab alēdo ſcilicet.

Almities habitus almarum rerum.

Altaria ſunt,in quibus ignis adoletur. Altaria ab altitudine dicta ſunt. quod antiqui diis ſuperis in aedificiis a terra exaltatis ſacra faciebant:diis terreſtribus in terra: diis infernalibus in effoſſa terra.

Altellus Romulus dicebatur, quaſi altus in tellure:vel quod tellurem ſuam aleret:ſiue quod aleretur telis: vel quod a Tatio Sabinorum rege poſtulatus ſit in colloquio pacis;& alternis vicibus audierit, locutuſque fuerit.ſicut enim fit deminutiue a macro macellus,a vafro vafellus;ita ab alterno altellus.

Alter,& pro non bono ponitur; vt in auguriis altera cum appellatur auis, quae vtiq; proſpera non eſt.ſic alter nonnumquā pro aduerſo dicitur,& malo.

Alteras ponebant pro eo,quod eſt aduerbiū alias.

Altercatio,iurgatio.

Alternatio,per vices ſucceſſio.

Alterplicem,duplicem.

Alterta,alterutra.

Alterum Sinnius ait idem ſignificare, quod apud Graecos ἕτερον.Quidam vero ex vtroque eſſe compoſitum ἄλλος,& ἕτερος.

Altum proprie mare profundum.

Altus ab alendo dictus:alias ab altitudine.

Alucinatio,erratio.

Alueolum,tabula aleatoria.

Alumento pro Laumedonte a veteribus Romanis nec dum adſuetis Graecae linguae dictū eſt.ſic Melo pro Nilo,Catamitus pro Ganymede:Alphius pro Alpheo dicebatur.

Aluus venter feminae,ab alendo dicta eſt.

Am praepoſito loquelaris ſignificat circum. vnde ſupra *ſeruus ambactus*, id eſt circumactus dicitur.

Amaſſo,amauero.

Amatio ab amore denominatum.

Ambactus apud Ennium lingua gallica actus dicitur.

Ambarualeſ hoſtiae appellabantur, quae pro aruis a duobus fratribus ſacrificabantur. Ambarualis hoſtia eſt, quae rei diuinae ſa circum arua ducitur ab iis qui pro frugibus faciunt.

Ambaxioqui,circum euntes cateruatim.

Ambegni bos,& veruex appellabantur, cum ad eorum vtraque latera agni in ſacrificiū ducebantur.

Ambeſt ita tertiae perſonae verbū eſt, vt nullam aliam habeat declinationem.

Ambidens,ſiue bidens ouis appellabatur,quae ſuperioribus,& inferioribus eſt dentibus

Ambiguum eſt,quod in ambas agi partes animo poteſt.huiuſmodi apud Graecos ἀμφίβολον dicitur.

Ambitio eſt ipſa actio ambientis.

Ambitus proprie dicitur inter vicinorum aedificia locus duorum pedum,& ſemipedis ad circum eundi facultatem relictus. ex quo etiam honoris ambitus dici coeptus eſt a circum eundo,ſupplicandoque. Ambitus proprie dicitur circuitus aedificiorū patens in latitudinem pedes duos,& ſemiſſem; in longitudinem idem, quod aedificium.ſed & eodem vocabulo crimen auaritiae,vel adfectati honoris appellatur.

Ambo ex Graeco dictum videtur, quod illi ἄμφω dicunt.

Ambrices regulae,quae tranſuerſae aſſeribus, & regulis interponuntur.

Ambrones fuerunt gens quaedam Gallica,qui ſubita inundatione maris,cum amiſiſſent ſedes ſuas, rapinis, & praedationibus ſe ſuoſque alere coeperunt.eos,& Cimbros, Teutonoſq; C.Marius deleuit.ex quo tractum eſt,vt turpis vitae homines Ambrones dicerentur.

Ambulacra,ambulationes.

Amburbiales hoſtiae dicebantur, quae circū terminos vrbis Romae ducebantur.

Ambuſtus,circum vſtus.

Amenta, quibus, vt mitti poſſint, vinciuntur iacula,ſiue ſolearū lora.ex Graeco, quod eſt ἄμματα,ſic appellata. vel quia aptantes ea ad mentum trahunt.

Ameria vrbs in Vmbria ab Amiro ſic appellata.

Amia genus piſcis.

Amicinum vtris pediculum, ex quo vinū diffunditur.

Amicitiae vocabulum ab amore deducitur: quamuis interdum vituperandus ſit amor. ab antiquis autem ameci,& amecae per ε litteram efferebantur.

Amiculum genus eſt veſtimenti a circumiectu dictum.

Amimula vrbs paruarū opū fuit in Appulia.

Amita patris mei ſoror,quia ſimiliter tertia a me ſit,atque auia,videri poteſt dicta: ex eo,quod ab antiquioribus auita ſit vocitata.ſiue amita dicta eſt,quia a patre meo amata eſt.nam plus ſorores a fratribus,quā fratres diligi ſolent.videlicet propter diſſimilitudinē perſonarū, quae ideo minus habēt diſſēſionis,quo minꝰ aemulationis.

Amites,perticae aucupales.

Amnenſes appellabātur vrbes ſitae prope amnē,vt a mari maritimae. vnde *Interamnae*, & *Antemnae*, dictae ſunt; quod inter amnes ſunt poſitae,vel ante ſe habeāt amnes.

Amnis propriae dicitur a circūnādo, quoniā A M ex Graeca praepositione sūptū, quae est ἀμφί, significat circū, & nare fluere.

Amoebaeum carmen est, quotiens aliqui ex aequali numero versuum canunt: & ita se habet ipsa responsio, vt aut malum, aut contrarium aliquid dicat.

Amoena dicta sunt loca, quae ad se amanda alliciant, id est trahant.

Amosio, annuo.

Ampedices dicebātur, ab antiquis, quod circū pēderēt quos nunc appēdices appellamus.

Amputata, id est circūputata, dicitur ab eo, quod antiqui *putum* pro puro dicebant. vnde deducuntur *pudor*, & *pudicus*.

Amsegetes dicuntur, quorū ager viam tangit,

Amtermini, qui circa terminos prouinciae manent. Vnde amiciri, amburbium, ambarualia, amplexus dicta sunt.

Amussim, regulariter; tractū a regula, ad quā aliquid exaequatur, quae amussis dicitur. quidam amussim esse dicunt non tacite: quod mutire interdum dicitur loqui.

Anatem morbum anuū dicebant, id est vetulārum: sicut *senium* morbum senum.

Ancaesa dicta sunt ab antiquis vasa, quae cae lata appellamus: quod circū caedēdo talia fiāt. ipsum quoque caelare verbū ab eadē causa est dictū, D littera cū L permutata.

Anceps significare videtur id, quod ex vtraq; parte caput habeat, vt securis, bipennis. sed magis a capiendo, quod ex vtraque parte aeque captatur, appellatum est.

Ancillae dictae ab Anco Marcio. quod is bello magnū feminarū numerū ceperit. siue ideo sic appellātur, quod antiqui *anculare* dicebant, pro ministrare. ex quo dij quoque, ac deae feruntur coli, quibus nomina sunt Anculi, & Anculae.

Anclabris mensa ministeriis diuinis apta. vasa quoque aenea, quibus sacerdotes vtuntur, anclabria appellantur.

Anclare, haurire. a Graeco ἀντλῶ descendit. Liuius: florē anclabāt liberi ex carcheſiis.

Ancunulentae feminae mēstruo tempore appellantur. vnde trahitur inquinamentum.

Ancus appellatur, qui aduncum brachiū habet, vt exporrigi non possit.

Andron locus domicilij appellatur augustior longitudine, in quo viri plurimi morabātur, vt gynaeceum a mulieribus.

Andruare, id est recurrere a Graeco verbo ἀνα-δρᾶν, id est inuenire. hinc & *drua* vocata est

Angeronae deae sacra a Romanis instituta sunt, cū angina omne genus animalium consumeretur cuius festa Angeronalia dicebantur.

Anginam vinariam habere dicūtur, qui vino suffocantur.

Angiportus iter cōpēdiarium in oppido: eo q̄ sit angustus portus, id est aditus in portū.

Angor est animi, vel corporis cruciatus, proprie a Graeco σωάγχη, id est strāgulatione dictus. vnde & fauciū dolor *angina* vocatur. Plautus: vellem me in anginam verti, quo huic aniculae fauces praeoccuparem.

Angulus a Graeco ἀγκύλον: siue ab eo quod est ἐγγύς, id est prope; quod aduncatur. quod ex diuerso coacta faciunt anguli formam.

Annaria lex dicebatur ab antiquis ea, qua finiuntur anni magistratus capiendi.

Annus ex Graeco venit quem illi ἔνιον dicūt, & quod nos triennium, illi dicunt τρίενιον,

Anquirere est, circum quaerere.

Antarium bellum, quod ante vrbem geritur.

Ante Terentius pro antea ponit.

Antefixa, quae ex opere figulino tectis adfiguntur sub stillicidio.

Antes sūt extremi ordines vinearū. vnde etiā nomē trahūt ante, quae sūt latera ostiorū.

Anteurbana praedia, vrbi propinqua.

Antiae muliebres capilli demissi in frontem appellati ex Graeco videntur. quod enim nos contra, illi ἀντί dicunt.

Antieum veteres etiam pro ianua posuere.

Antigerio antiqui pro valde dixerunt.

Antios, id est excruciatos.

Antipagmenta valuarum ornamēta: quae antis adpanguntur, id est adfiguntur.

Antiquare est in morem pristinum reducere.

Antras, conuallēs, vel arborum interualla.

Antroare, gratias referre. *truāt*, mouēt. *trua* quo que vocant, quo permouēt coquētes exta.

Anus dicta est ab annorū multitudine: quoniā antiqui nō geminābāt cōsonātes: vel quod iā sit sine sēsu, q̄ Graece dicitur νοῦς.

Anxur vocabatur, quae nunc Tarracina dicitur Volscae gentis. sicut ait Ennius: Vulsculus perdidit Anxur.

Ape apud antiquos dicebat, ꝓhibe, cōpesce.

Apollinem antiqui dicebant pro Apollinem.

Aperta idem Apollo vocabatur; quia patente cortina responsa ab eo dentur.

Apex, qui est sacerdotum insigne, dictus est ab eo, quod comprehendere antiqui vinculo, apere dicebant. vnde aptus is, qui cōuenienter alicui iunctus est.

Apica dicitur ouis, quae vētrē glabrū habet.

Apiculū filū, quo flamines velatū apicē gerūt

Apluda est genꝰ minutissimae paleae frumēti, siue panici. de qua Naeuius: Non hercle apluda est hodie, quā tu nequior. sunt qui apludā sorbitionis liquidissimū putēt genus; ꝙ flatu deiiciatur, & quasi adplodatur.

Aplustria nauium ornamenta; quae quia erāt amplius, quam essent necessaria vsu, etiā aplustria dicebantur.

Apollinares ludos, hoc est in laudē Apollinis, populus laur atus spectabat stipe data pro cuiusque copia.

Apor apud.

Appellitauisse, appellasse.

Appia via, & aqua ab Appio Claudio est appellata.

Apricum locum a sole apertum. a Graeco vocabulo φρίκης appellatur, quasi ἀφρίκης, id est sine horrore, videlicet frigoris. vnde etiam putatur Africa appellari.

Aptus cum propria significatione intelligatur, poni tamen solet pro adepto: sicut *apisci* pro adipisci.

Apua, genus minimi piscículi.

Apud mutuam loci, & personae coniunctionem significat: vt cum dicimus caeno apud amicum. Apud, & *Penes* in hoc differunt: quod alterum personam cum loco significat: alterum personā, & dominiū, ac potestatem. quod trahitur a penitus.

Aqua dicitur, a qua iuuamur. Aqua & ignis interdici solet. quam accipiunt nuptae: videlicet, quia hae duae res humanam vitā maxime continent. Itaque funus prosecuti redeuntes ignem supergrediebantur, aqua dispersi, quod purgationis genus vocabant suffitionem.

Aquaeliciū dicitur, cum aqua pluuialis remediis quibusdam elicitur: vt quōdam, si creditur, manali lapide in vrbem ducto.

Aquagium quasi aquae agium, id est aquae ductus, appellatur.

Aquarioli dicebantur mulierum impudicarū sordidi *adsectae*.

Aquilus color est fuscus, & subniger a qua *aquila* dicta esse videtur. quamuis eam ab acute volando dictam volunt. Aquilius autem color ab aqua est nominatus. nam cum antiqui duos omnino naturales nossent, id est album & nigrum: interuenerit autem is quoque qui ita neutri similis est, vt tamen ab vtroque proprietatem trahat: potissimum ab aqua eum denominarunt, cuius incertus est color.

Aquilius praenomen ab aquilo colore, id est nigro, est dictum.

Aquilo ventus a vehemētissimo volatu ad instar aquilae appellatur.

Aquipenser genus piscis.

Arabice olet, id est ex odoribus Arabicis.

Arbilla aruina, id est pinguedo corporis.

Arbiter dicitur iudex, quod totius rei habeat arbitrium, & facultatem.

Arbitrarium: cum adhuc res apud arbitrum geritur.

Arbitrium dicitur sententia, quae ab arbitro statuitur.

Arbosem pro arbore antiqui dicebant, & *robosem* pro robore.

Arbutus genus arboris frondibus raris. Vergilius: & quae vos rara viridis tegit arbutus vmbra.

Area deminutiuum facit aeculam, & arcellā: vt a porco porculum, & porcellum: a māma, mammulam, & mammillam.

Arcani sermonis significatio trahitur siue ab arce, quae tutissima pars est vrbis, siue a genere sacrificij, quod in arce fit ab auguribus, adeo remotum a notitia vulgari, vt ne litteris quidem mandetur: sed per memoriam successorum celebretur. siue *ab arca*, in qua, quae clausa sunt, tuta manēt. cuius ipsius origo ab arcendo pendet.

Arcere est continere. vnde & *arcus* in aedificiis dictus est: quia se ipsum continet. Alij dicunt *arcum* dictum esse ab opere arrigendo in altitudinem. Arcere prohibere est. similiter *abarceret* prohibet. *porcet* quoque dictum ab antiquis, quasi porro arcet, & procō, quod est continet, ponitur. vnde & *coercere* continere dicimus. trahitur autē hoc verbum a Graecorum magistratu, quem illi ἄρχοντα vocant; in cuius potestate est cogere, vel prohibere.

Arcubite, qui excubabant in arce.

Arcula dicebatur auis, quae in auspiciis verabat aliquid fieri.

Arculata dicebantur circuli, qui ex farina in sacrificiis fiebant.

Arculum appellabant circulum, quem capiti imponebant ad sustinenda commodius vasa, quę ad sacra publica capite portabāt.

Arculus putabatur etiam deus, qui tutelā gereret arearum.

Arcuma genus plaustri est modici, (quo homo gestari possit.

Area proprie dicitur locus vacuus, quasi exaruerit, & non possit quidquam generare.

Arferia aqua, quae inferis libabatur. dicta aferendo. siue vas vini, quod sacris adhibebatur.

Argea loca Romae appellantur: quod in his sepulti essent quidam Argiuorum illustres viri.

Argennon argentum percandidum.

Argeos vocabant scirpeas effigies, quae per virgines Vestales annis singulis iacebātur in Tiberim.

Argus, oculeus. Argus nomē est hominis, qui fuisse fingitur oculis plenus.

Argutum iri, in discrimen vocari.

Aridum proprie est, quod naturalem humorem amisit. dicitur autem per contrariam significationem, quod irrigari desierit. nā Graece irrigare est ἀρδεύειν.

Arilator, qui etiam cocio appellatur, dictus videtur a voce Graeca, quae est ἄρης, id est tolle. quia sequitur merces, ex quib⁹ quid cadens lucelli possit tollere. *lucellum* deminutiuum est a lucro.

Ariminum a nomine fluminis propinqui est dictum.

Aristophorum vas, in quo prandium fertur, vt discus.

Arma proprie dicuntur ab armis, id est humeris, dependentia: vt scutum, gladius, pugio, sica; & ea, quibus prope praeliatur: sicut *tela*, quibus procul.

Armata dicebatur virgo sacrificans, cui lacinia togae in humerum erat reiecta. Legibus etiam Laurentium sancitum est, ne pomum ex alieno legatur *in armum*, id est, quod humeri onus sit.

Armentum id genus pecoris appellatur, q̄ est idoneum ad opus armorum. Inuenies tamē feminine *armentas* apud Enniū positū.

Armillas ex auro, quas viri militares ab imperatoribus donati gerunt, dictas esse existimant, quod antiqui humeros cum brachiis armos vocabant. vnde *arma* ab his dependentia sunt vocata.

Armillum vas vinarium in sacris; dictū, quod *armo*, id est humero deportetur.

Armilustrium festum erat apud Romanos, quo res diuinas armati faciebant, ac dum sacrificarent, tubis canebant.

Arnae caput, agni caput.

Arquites arcu praeliantes, qui nunc dicuntur sagittarij.

Arse verse, auerte ignem significat. Tuscorū enim lingua *arse*, auerte: *verse* ignem constat appellari. vnde Afranius ait: Inscribat aliquis in ostio ARSE VERSE.

Arsineum, ornamentum capitis muliebris.

Artifices dicti, quod scientiam suam per artus exercent; siue q̄ apte opera inter se artēt. qua ex causa etiā *artes* appellatae sunt

Artitus, bonis instructus artibus.

Artus ex Graeco appellantur, quos illi ἄρθρα dicunt. siue artus dicti, quod membra mēbris artentur.

Aruum dicimus agrum necdum satum.

Arytenam, siue artenam, vas ab hauriendo sic appellabant.

Asparagus herba dicta, quod in aspero virgulto nascatur.

Assa dicebatur cantus tibiarum.

Asseres dicti q̄ assideāt parieti, trabibusq;

Assiratum apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino, & sanguine temperatum, quod Latini prisci sanguīnē, *assir* vocarent.

Ast significat at, sed, vel autem.

Astu apud poetas astutiam significat. cuius origo ex Graeco ab oppido ἄστυ deducitur: in quo qui conuersat adsidue fint cauti, atque acuti esse videantur.

Astutus, arte tutus.

At differentiam rerum significat. vt cum dicim⁹, Scipio est bellator, at M. Cato orator.

Atanuium est poculi fictilis genus, quo in sacrificiis Romani vtebantur sacerdotes Potitij.

Atauus, quia *tata* est aui, id est pater: vt pueri vsurpare solent.

Atra bilis ab atro, id est, animi vitio dicta. est enim attū nigrū, id est, a cādore remotū.

Atratas atri coloris.

Atriplexum herba, quæ nūc atriplex dicitur.

Atrium proprie est genus aedificij ante eadem continens mediam aream, in quam collecta ex omni tecto pluuia descendit. dictum autem atrium, vel quia id genus aedificij Atriae primum in Etruria sit institutū: vel quia a terra oriat' quasi *aterreū*.

Atroces appellantur ex Graeco, quia illi atrocia appellant, quae cruda sunt. siue atrox dicitur ab eo, quod nihil timeat. τρέσω enim Graeci dicunt timere.

Attae appellantur, qui propter vitium crurum, aut pedum plantis insistunt; & attinguntmagis terram, quam ambulant. quod cognomen Quintio poetae adhaesit.

Attam pro reuerentia seni cuilibet dicimus: quasi eum aui nomine appellemus.

Atticissat, Attice loquitur. Plautus: non Atticissat, sed Sicilissat. id est Sicule loquitur.

Attinge pro attingam posuere.

Auecta saepe aucta.

Auctarium dicebant antiqui, quod supra mensuram, vel pondus iustum adiiciebatur, vt cumulus vocatur in modio.

Auctor communis generis apud antiquos.

Auctum vocabatur spatium circi, quod supra definitū modum victoriae adiūgitur.

Audacia ab auide, i. cupide agēdo, dicta est.

Audacias pluraliter Cato dixit.

Audax deminutiuum facit audaculus.

Audiuisti, saepe audiui.

Auentinus mōs intra vrbem dictus est; quod ibi rex Albanorum Auentinus bello fuerit extinctus, atque sepultus.

Auere nihil aliud est, quam cupere. argumento est *auidum* & *auiditatem*. ex quibus praecipua cupiditas intelligitur, cum significet & gaudere.

Aues ab aduentu earum dicuntur, quod inde veniant, vnde quis non suspicetur.

Augur ab auibus, gerendoque dictus: quia per eum auium gestus educitur: siue ab auium garritu: vnde & *augurium*.

Auguraculum appellabant antiqui, quam nos arcem dicimus: quod ibi augures publice auspicarentur.

Augustus locus sanctus, ab auium gestu: id est quia ab auibus significatus est, sic dictus: siue ab auiū gustatu; quia aues pastae id ratum fecere.

Auidus a non videndo propter nimiam cupiditatem appellatur. sicut *amens*, qui mētem suam non habet.

Auillas agnas recentis partus.

Aulas antiqui dicebãt, quas nos dicimus ollas: quia nullam litteram geminabant. Itaque *aulicoqua* exta, quae in aulis coquebantur, dicebant; id est elixa.

Aulant, euolant.

Aureas dicebant frenos, quibus equorum aures rediguntur.

Aureax auriga. *aureas* enim dicebatur frenũ, quod ad aures equorum religabatur. *orias* quo ora coercebantur.

Aureliam familiam ex Sabinis oriundam a Sole dictam putant: quod ei publice a populo Romano datus sit locus, in quo sacra facerent Soli. qui ex hoc Auselij dicebantur, vt Valesij, Papisij: pro eo, quod est Valerij, Papirij.

Auricalchum, vel oricalchum quidam putant compositum ex aere, & auro: siue quod colorem habeat aureum. *oricalchum* sanè dicitur, quod in montuosis locis inuenitur. mons etenim Graece ὄρος appellãtur.

Auritus a magnis auribus dicitur, vt sunt asinorũ, & leporũ, alias ab audiẽdi facultate.

Aurum dictum, quia praecipue custoditur. Graece enim ἀρέω, custodire dicitur. vnde & thesaurum. Hippocrates medicus de nomine inuentoris id dictum putat. quẽ vocitatum ait Aurum. quidam a similitudine aurorae coloris nomen traxisse existimant. nonnulli quia mentes hominum auertat. alij a Sabinis translatum putant: quod illi ausum dicebant.

Auscultari dicebant antiqui pro *osculari*, quod est os cum ore conferre.

Ausis, audeas.

Ausoniam appellauit Auson Vlyssis, & Calypsus filius eã primam partẽ Italiæ, in qua sunt vrbes Beneuẽtũ, & Cales. deinde paulatim tota quoq; Italia, quæ Apẽnino finitur. dicta est Ausonia ab eodẽ duce, a quo etiam conditã fuisse Aruncam vrbẽ fertũt.

Auspicium ab aue spiciẽda. nã quod nos cum praepositione dicimus aspicio: apud veteres sine A præpositione spicio dicebatur.

Autumnum quidam dictum existimãt, quod tunc maxime augeantur hominum opes coactis agrorum fructibus.

Auunculus matris meae frater. traxit appellationẽ ab eo, qđ aeque tertius a me, vt auus est: sed nõ eiusdẽ iuris. ideoq. vocabuli facta deminutio est, siue auũculus appellatur, quod aui locum obtineat, & proximitate tueatur sororis filium.

Auus patris, matrisq. pater. dictus à Græco vocabulo, quod est apud eos πάππος, mutatis quibusdã litteris. Alij volũt, quod ex ea voce appelletur, quod apud eosdẽ Græcos πάππα appellatur. significatq; magnũ. cũ veluti magnus pater sit auus. Alij putãt auũ dictum esse, quia ad duos attineat, quasi adduum: vel quia ad patrem sit additus.

Auxiliares dicuntur in bello socij Romanorum exterarum nationum; dicti ex Graeco vocabulo αὔξησις, quod nos dicimus rerum crescentium auctionem.

Auxilla, olla paruula.

Axamenta dicebantur carmina saliaria, quæ a Saliis sacerdotibus componebantur in vniuersos homines (composita) Nam in deos singulos versus facti, a nominibus eorum appellabantur. vt Ianualij, Iunonij, Mineruij.

Axare, nominare.

Axe adglomerati, vniuersi stantes, id est cohortibus, aut legionibus.

Axis, quem Graeci ἄξονα dicunt, plures habet significationes. Nam & pars caeli septentrionalis, & stipes teres, circa quem rota vertitur: & tabula sectilis axis appellatur.

Axitiosi factiosi dicebantur: cum plures vna quid agerẽt, facerẽtq;. *Axit* autẽ antiquos dixisse, pro egerit, manifestum est. vnde *axies* mulieres, siue dij dicebãt vna agẽtes.

B

Bacar vas vinarium simile bacrioni.

Bacchanalia dicebantur Bacchi festa.

Bacrionem dicebant genus vasis longioris manubrij. hoc alij *trullam* appellant.

Baiulos dicebant antiqui, quos nunc dicimus operarios. vnde adhuc *baiulari* dicitur.

Balaenae nomen a Graeco descendit. hanc illi φάλαιναν dicunt antiqua consuetudine, qua πύξον *burrum*, πύξον *buxum* dicebant. Balaenam belluam marinam, ipsam dicũt esse pistricem, ipsam esse cetum.

Balatrones, & blateas bullas luti ex itineribus: aut quod de calceamentorum soleis eraditur, appellabant.

Barathrum Graeci appellant locum praecipitem, vnde emergi non possit. dictum ab eo, quod est βαθύς.

Barbari dicebantur antiquitus omnes gentes exceptis Graecis. vnde Plautus Naeuium poetam Latinum, barbarum dixit. & de se cum transferret fabulam ex Graeco dixit. M. Attius vortit barbare (Fortasse & hinc noster apostolus Græcis, ac barbaris se debitorem esse fatetur.)

Barbaricũ appellatur clamor exercitus: videlicet quod eo genere barbari vtantur.

Bardus stultus a tarditate ingenij appellatur. Caecilius: Nimis audacẽ, nimisque bardũ, barbarũ. trahitur autẽ a Graeco, quod illi βραδύς dicunt. *Bardus* Gallice cantor appellatur, qui virorũ fortium laudes canit, a gente Bardorũ, de quibus Lucanus. Plurima securi fudistis carmina Bardi.

Barium vrbem Italiae appellauerunt conditores eius expulsi ex insula Bara, quae nou.

longe est a Brundisio.

Barrire elephanti dicūtur,sicut oues dicimus *balare*,vtique a sono ipso vocis.

Basilica ἀπὸ τοῦ βασιλέως, hoc est rege dicta.

Basilicum,regale.

Basiliscus appellatur genus serpētis.vel quod in capite habeat album instar diadematis: vel quod reliqua serpentum genera vim eius fugiant.

Batus genus herbae.

Bellarium, & *bellaria* res aptas bellis appellabant.

Bellicrepam saltationem dicebant,quando cū armis saltabant.quod a Romulo institutū est;ne simile pateretur, quod fecerat ipse, cum a ludis Sabinorum virgines rapuit.

Bellitudinē sicut magnitudinē Verrius dixit.

Bellona dicebatur dea bellorum. ante cuius templum era columella, quae bellica vocabatur, supra quam hastam iaciebant, cum bellum indicebatur.

Bellule,apud Plautū, deminutiuū aduerbium est a bene,quod facit belle,& bellule.

Bellū a belluis dicitur:quia bellarum sit pernicioſa dissensio.

Bellutus bestiae similis.

Beneficiarij dicebantur milites, qui vacabant muneris beneficio. e contrario *munifices* vocabantur,qui non vacabant; sed munus reipublicae faciebant.

Beneuentum colonia cum deduceretur,appellari coeptum est melioris ominis causa. namque eam vrbem antea Graeci incolētes μελαίνον appellarunt.

Benignus proprie dicitur is, qui bonis, & dignis largitur. est autem compositum ex bono, & gignendo.

Benna,lingua Gallica,genus vehiculi appellatur. vnde vocantur conbennones in eadem benna sedentes.

Bes appellatum est,quod bis triens sit;quamuis dura compositio fiat bessis ex triente, bessis vnciae octo sunt,triens quatuor.

Bibliothecae & apud Graecos, & apud Latinos,tam librorum magnus per se numerus,quam locus ipse,in quo libri collocati sunt,appellantur.

Bidental dicebant quoddam templum, quod in eo bidentibus hostiis sacrificaretur. *Bidentes* autem sunt oues duos dentes longiores ceteris habentes.

Bigenera dicuntur animalia ex diuerso genere nata, vt leopardus ex leone & panthera; cicursus ex apro & scropha domestica;mulus ex equa & asino.

Bignae geminae dicuntur, quia bis vna die natae sunt.

Bilbit factū à similitudine sonitus, qui fit in vase.Naeuius,Bilbit amphora,inquit.

Bilinges Brutates Ennius dixit,quod Brutij & Osce,& Graece loqui soliti sint. sunt autē Italiae populi vicini Lucanis.

Billus apud Afros a appellatur semē humanum humi profusum.

Binomius,cui geminum est nomen, vt Numa Pompilius, Tullus Hostilius.

Biseta porca dicitur, cuius a ceruice setae bifariam diuiduntur, cum iam esse incipit maior sex mensium.

Bitienses dicuntur,qui peregrinantur assidue.

Blandicella verba blanda per deminutionem sunt dicta.

Blaterare est stulte,& percupide loqui; quod a Graeco βλάξ originem ducit. sed & camelos,cum voces edūt,blaterare dicimus.

Blennos stultos esse Plautus indicat, qui ait: Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.

Blitum genus oleris a saporis stupore appellatum esse ex Graeco putatur.quod ab his βλάξ dicatur stupidus.

Boa serpens est aquatilis;quē Graeci ὕδρον vocant.a qua icti obturgescunt. crurū quoq; tumor viae labore collectus boa appellat.

Boare,id est clamare,a Graeco descēdit βοᾶν.

Boarium forum Romae dicebatur; quod ibi venderentur boues.

Bocas genus piscis.a boando,id est vocem emittendo appellatur.

Boiae,id est genus vinculorum, tam ligneae, quam ferreae dicuntur.

Boicus ager dicitur, qui fuit Boiorum Gallorum.is autē est in Gallia citra Alpes,quae togata dicitur,in qua sunt Mediolanēses.

Bombitatio est sonus apum.ab ipso sonitu dictus; sicut *mugitus* boum,*hinnitus* equorū.

Bona,id est substātia rerum, dicta sunt quod digna sint bonis.

Botulus genus farciminis propter connexionem a bolis sic appellatur.

Bouem bidentem a dentium numero dicunt appellari.

Bouinatur,conuiciatur.

Brachium nos, Graeci βραχίων dicunt, quod deducitur a βραχύ,id est breue:eo quod ab humeris ad manus breuiores sint, quam a coxis plantae.

Brassica a praecando est dicta.

Breue a Graeco descendit,quod est βραχύ.

Bruma a breuitate dierum dicta.

Brundisium quidam poetae breuitatis causa Brendam dixerunt.

Brutianae parmae dicebantur scuta, quibus Brutiani sunt vsi.

Brutiani dicebantur, qui officia seruilia magistratibus praestabant:eo quod hi primū se Hannibali tradiderāt;& cū eo perseuerauerunt, vsque dum recederet de Italia.

Brutum antiqui grauem dicebant.

Bubinare est menstruo mulierum sanguine in-

ne inquinari. Lucilius: Haec, inquit, te imbubinat, & contra te imbulbitat. *Imbulbitare* est puerili stercore inquinari. dictũ ex fimo, quod Graeci appellãt βόλβιτον.

Bubleum est genus quoddam vini.

Buccina quã nos appellamus, Graeci buchianon a similitudine soni dicunt.

Bucephalus vocatus est equus Alexandri regis, propter quandam bubuli capitis similitudinem.

Bucerum pecus de bubus dicimus.

Bulgas Galli sacculos scorteos appellant.

Bulimam Graeci magnam famem dicunt, ad sueti magnis & amplis rebus praeponere B V, a magnitudine scilicet bouis. hinc est, quod grandes pueros *bupaedas* appellant; & mariscam ficum, *busycon*.

Bulla aurea insigne erat puerorum praetextatorum, quae dependebat eis a pectore, vt significaretur eam aetatem alterius regendam consilio. dicta autem est a Graeco sermone βούλη, quod consilium dicitur. Latine. vel quia eam partem corporis bulla contingat, id est pectus, in quo naturale manet consilium.

Burranica potio appellatur lacte commixtũ sapa. a rufo colore, quem *burrum* vocant:

Burranicum, genus vasis.

Burrum dicebant antiqui, quod nunc dicimus rufum. vnde rustici burram appellant *buculam* quae rostrum habet rufum. pari modo rubẽs cibo ac potione ex prandio burrus appellatur.

Bustum proprie dicitur locus, in quo mortuus est combustus & sepultus. diciturque bustum quasi bene vstum. vbi vero combustus quis tantum modo, alibi vero est sepultus, is locus ab vrendo *vstrina* vocatur. sed modo bustum, eo, quod sepelitur, *sepulchra* vocamus.

Buteo genus auis, quae ex eo se alit, quod accipitri eripuit: vastitatisque est causa his locis, quae intrauerit, vt bubo: a quo etiã appellatur buteo.

Buttubata, Naeuius pro nugatoriis posuit, hoc est nullius dignationis.

C

Cacula seruus militis. Plautus: Video caculam militarem. dicitur autẽ a Graeco κάλον, quod fustibus clauisq; ligneis ad tutelam dominorum armati soliti sint.

Caculatum, seruitium.

Cadmea terra, quae in aes coniicitur, vt fiat orichalcum.

Caduca auspicia dicunt, cum aliquid in templo excidit, veluti virga e manu.

Caduceatores legati pacem petentes. Cato: Caduceatori, inquit, nemo homo nocet.

Caecultant, caecis proximi sunt oculorũ acie obtusa. Plautus: Num nam mihi oculi caecultant; est ne hic noster Hermio?

Caecultare est caecos imitari.

Caeculus condidit Praeneste. Vnde putãt Caecilios ortos, quorum erat nobilis familia apud Romanos. Alij appellatos eos dicũt a Caecade Troiano Aeneae comite.

Caecũ vallũ dicitur, in quo praeacuti pali terrae adfixi, herbis vel frondib. occuluntur.

Caedem putant ex Graeco dici, quod apud illos κτάρειν significat interficere.

Caedere a caedendo dictum.

Caeditiae tabernae in via Appia a domini nomine sunt vocatae.

Caelassis, caelaueris.

Caelestia auguria vocant, cum fulminat, aut tonat.

Caelibem dictum existimant, quod dignam caelo vitam agat.

Caella, quod ea caelentur, quae volumus esse occulta.

Caena apud antiquos dicebatur, quod nunc est prandium. *Vesperna*, quam nunc caenã appellamus.

Caenacula dicũtur, ad quae scalis ascenditur.

Caerimoniarũ causam alij ab oppido Caere dictã existimãt: alij a caritate dictã iudicant

Caesar, quod est cognomen Iuliorum, a caesarie dictus est, quia scilicet cum caesarie natus est.

Caesariati, comati.

Caesones appellantur ex vtero matris exsecti.

Caestus vocantur & ij, quibus pugiles dimicant. & genus quoddam muliebris ornatus.

Calasis tunicae genus quod Graeci καλάσιρις dicunt. Alij dicunt nodũ esse tunicae muliebris, quo connexa circa ceruicem tunica submittitur.

Calathos Graeci, nos dicimus quasillos.

Calatores dicebantur serui ἀπὸ τοῦ καλεῖν, quod est vocare; quia semper vocari possent ob necessitatem seruitutis.

Calbeos armillas dicebant, quibus triũphantes vtebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur.

Calces ampullae plumbeae.

Calicata aedificia calce polita. Calicatis calce politis.

Calim antiqui dicebant pro clam: vt *nis* pro nobis; *sam* pro suam, *im* pro eum.

Caliptra genus vestimenti, quo capita operiebant.

Calix, quod in eo calidũ bibitur: vel a Graeco κίλλιξ.

Calones, calcei ex ligno facti. Calones militũ serui, dicti, quia ligneas clauas gerebant, quae Graeci κάλα vocant. Is quoque qui huiusmodi telo vtitur, *clauator* appellatur.

Calpar vinum nouũ, quod ex dolio demitur.

sacrificij causa ante, quam gustetur. Ioui ... prius sua vina libabant, quae appellabãt *festa vinalia*. ¶ Calpar gen⁹ vasis fictilis.

Calpurnij a Calpo Numae regis filio sunt oriundi.

Camara, & camuri boues a curuatione, ex Græco καμαρὰ dicuntur.

Camelis virginibus supplicare nupturae solitae erant.

Camenae musae a carminibus sunt dictae: vel quod canunt antiquorum laudes: vel ꝙ sint castae mentis praesides.

Camillus proprie appellatur puer ingenuus.

Cana dicunt Graeci, nos canistra, & per deminutionem canistellã.

Canalicolae forenses, homines pauperes dicti, quod circa canales fori consisterent.

Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per deminutionẽ *cancelli*. ex quo genere sunt *calces*, qui per deminutionem appellantur calculi.

Candelabrum dictum, quod in eo cãdelae figantur.

Canentas capitis ornamenta.

Canephora mulier appellatur, quae fert canum, id est qualum, quod est cistae genus

Canicae furfures de farre, a cibo canum vocatae.

Canitudinem pro canitie. Plautus: Stultus est aduersus aetatem, & capitis canitudinem.

Cannensem cursorem Titinius ꝙ pistore dixit.

Canta pro cantata ponebant.

Cantherius hoc distat ab equo, quod mas alis a verre, capus a gallo, veruex ab ariete. est .n. cãtherius equus, cui testiculi amputãt.

Canturnus nomen loci.

Caperatum rugosum, a cornuum caprinorũ similitudine dicitur.

Capidulum genus vestimenti, quo caput tegebatur.

Capillatam vel capillarem arborem dicebãt, in qua capillum tonsum suspendebant.

Capis poculi genus dictum a capiendo.

Capita deorum appellabantur fasciculi facti de verbenis.

Capital facinus, quod capitis poena luitur. Capital linteum quoddam, quo in sacrificiis vtebantur.

Capitalis lucus, vbi siquid violatum est, caput violatoris expiatur.

Capitarium aes, quod capi potest.

Cappas marinos equos Graeci a flexione posteriorum partium appellant.

Capraa dictae, quod omne virgultum carpant, siue a crepitu crurum. Vnde & *crepas* eas prisci dixerunt.

Capreoli vitium cincinni intorti, quia ad locum capiendum tendunt appellati.

Caprilis appellatur lager, qui vulgo ad Capriae paludes dici solet.

Capronae equorum iubae in frontem deuexae, dictae quasi a capite pronae.

Capruncula vas fictile.

Capsae a Graeco appellãtur. Has illi κίστας dicunt.

Capsit, prehenderit.

Captus locus dicitur ad sacrificandum legitime constitutus.

Capuam in Campania quidam a Capy appellatam ferunt, quem a pede introrsus curuato nominatum antiqui, nostri *Falconẽ* vocant: alij a planicie regionis.

Capulum & manubrium gladij vocatur; & id quo mortui efferuntur. vtrunque a capiendo dictum. sane a capulo fit capularis.

Caput ex Graeco, dictum quod illi interdum κάρα dicunt.

Carinantes, probra obiectantes, a carina dicti, quae est infima pars nauis: sic illi sortis infimae.

Carissam apud Lucilium vafram significat.

Carnificis loco habebatur is, qui se vulnerasset, vt moreretur.

Casa a cauatione dicta.

Casaria, quae custodit casam.

Cascum, antiquum.

Caseus a coeundo dictus.

Casinam fabulam Plautus inscripsit ab ancillae nomine Casina, quam amari a sene introduxit.

Casinar, senex Oscorum lingua.

Cassabundus crebro cadens.

Cassia via a Cassio strata.

Cassiculum, reticulum, a cassibus per deminutionem dictum.

Cassilam antiqui pro casside ponebant.

Casta mola genus sacrificij, quod Vestales virgines faciebant.

Castrensi corona donabatur, qui primus hostiũ castra pugnãdo introisset. cui insigne erat ex auro vallum.

Casus dicimus non modo ea, quae fortuito hominibus accidunt, sed etiam vocabulorum formas, quia in aliam, atque aliam cadunt effigiem.

Catachresin tropum nos abusionem dicimus, cum alienis abutimur perinde, ac propriis cum propria deficiunt.

Catamitum pro Ganymede dixerunt, qui fuit Iouis concubinus.

Catampo genus est lusus.

Catax, claudus.

Catifons, ex quo aqua Petronia in Tiberim fluit; dictus, quod in agro cuiusdam fuerit Cati.

Catillatio graue opprobrium hominibus generosis obiiciebatur, siqui prouincias amicas populi Romani expoliassent.

Catillones appellabant antiqui gulosos.

Catones appellantur portus in mari interio-

res

res arte & manu facti.

Catularia porta Romae dicta est, quia non longe ab ea ad placandum caniculae sidus frugibus inimicum rufae canes immolabantur, vt fruges flauescentes ad maturitatem perducerentur.

Catulinam carnem esitauisse, hoc est comedisse Romanos Plautus in Saturione refert.

Catulus genus quoddam vinculi, qui interdū *canis* appellatur.

Caudecae cistellae ex iunco, a similitudine equinae caudae factae.

Caudicariae naues ex tabulis crassioribus factae.

Cauiares hostiae dicebantur, quod cauiae, id est pars hostiae cauda tenus diceretur, & ponebatur in sacrificio pro collegio pontificum quinto quoque anno.

Cauillatio est iocosa calumniatio.

Cauillum, cauillatio, id est irrisio.

Cautionem dicebant, quam modo dicimus cautionem.

Caulae a cauo dictae. antiquitus enim ante vsum tectorum oues in antris claudebantur.

Caum a chao dictum, & eius inanitate.

Celeres antiqui dixerunt, quos nunc equites dicimus, a Celere interfectore Remi qui initio a Romulo iis praepositus fuit, qui primitus electi fuerūt ex singulis curiis deni, ideoque omnino trecenti fuere.

Celibari hasta caput nubentis comebatur, quae in corpore gladiatoris stetisset abiecti, occisique vt quemadmodū illa coniūcta fuerit cum corpore gladiatoris, sic ipsa cū viro sit. vel quia matronae Iunonis Curitis in tutela sint, quae ita appellabatur a ferenda hasta, quae lingua Sabinorū *curis* dicitur. vel quod fortes viros genituras ominetur. vel quod nuptiali iure imperio viri subiicitur nubens: quia hasta summa armorum, & imperij est. quam ob causam viri fortes ea donantur, & captiui sub eadem veneunt, quos Graeci δορυαλώτους καὶ δορυκτήτους vocant.

Celsus, ex Graeco κέλης eques dictus.

Cenina vrbs, quae fuit vicina Romae, a Cenite conditore appellata.

Censere nunc significat putare; nunc suadere; nunc decernere.

Censio aestimatio. vnde *censores*. *Censio hastaria* dicebatur, cum militi multae nomine obdelictum militare indicebatur, quod hastas daret. *Censionem facere* dicebatur censor, cum multam equiti inrogabat.

Censores dicti, quod rem suam quisque tanti aestimare solitus sit, quantum illi censuerint.

Censui censendo agri proprie appellantur, qui & emi, & venire iure ciuili possunt.

Centaurion medicamentum a Chirone centauro inuentum.

Centenariae caenae dicebantur, in quas lege Licinia non plus centussibus, praeter terra nata impendebatur: id est, centum assibus (qui erant breues nummi ex aere.)

Centenas pondo dicebant antiqui referentes ad libras.

Centumuiralia iudicia a centum viris sunt dicta. Nam, cum essent Romae triginta & quinque tribus, (quae & curiae dictae sunt) terni ex singulis tribubus sunt electi ad iudicandum, qui centumuiri appellati sunt; & licet quinque amplius, quam centum fuerint, tamen quo facilius nominarentur, centumuiri sunt dicti. Centumuiralia iudicia, quae centumuiri iudicabant.

Centuria in agris significat ducenta iugera: in re militari centum homines.

Centuriata comitia, (item curiata) dicebantur; quia populus Romanus (per centenas turmas diuisus erat.

Centuriatus ager in ducenta iugera definitus. quia Romulus centenis ciuibus ducenta iugera tribuit.

Centurionus antea, qui nunc Centurio; & *curionus*, & *decurionus* dicebantur.

Cercolopis genus simiae, quae vltimam partē caudae villosam habet.

Cercopa Graeci appellant lucrari vndique cupientem. quasi κέρδια, quem nos quoque *lucrionem* vocamus.

Cereos Saturnalibus muneri dabant humiliores potentioribus: quia candelis pauperes, locupletes cereis vtebantur.

Cermalus locus in vrbe sic nominatus.

Cernuus calciamenti genus.

Cerritus furiosus.

Cerrones leues & inepti a cratibus dicti: quod Siculi aduersus Athenienses cratibus pro scutis sunt vsi, quas Graeci γέρρας appellant.

Cerualia ouis, quae pro cerua immolabatur.

Ceruus, quod κέρατα, id est cornua gerat, dictus.

Cespes est terra in modum lateris caesa, cum herba, siue frutex recisus & truncatus est.

Cesticillus appellatur circulus, quem superponit capiti, qui aliquid est laturus in capite.

Chalcidonicum genus aedificij, ab vrbe Chalcida dictum.

Chaos appellat Hesiodus confusam quādam ab initio vnitatem hiantem, patentemq. in profundum, ex eo & χάσκειν Graeci, & nos *hiare* dicimus. Vnde *Ianus* detracta aspiratione nominatur ideo, quod fuerit omniū primus, cui primo supplicabāt velut parenti, & a quo rerum omnium factum putabant initium.

Chilo dicitur cognomento a magnitudine labrorũ. *Cilo* sine aspiratione, cui frons est eminentior, ac dextra, sinistraque velut recisa videtur.

Choenica, mensurae genus.

Chorazium, instrumentum scenarum.

Cibus appellatur ex Graeco, quod illi *peram*, in qua cibum recondunt, κιβάνον appellant.

Cicatricare, cicatricem inducere.

Ciccum membrana tenuis malorum punicorum.

Cicindela genus muscarum, quod noctu lucet, videlicet a candore. Vnde etiam *candelabra* putantur appellata.

Cicuma auis noctua.

Ciere, nominare.

Cilium est folliculus, quo oculus tegitur. vnde fit *supercilium*.

Cillibae, mensae rotundae.

Cimbri lingua Gallica latrones dicuntur.

Cimmerij dicũtur homines qui frigoribus occupatas terras incolunt. quales fuerunt inter Baias & Cumas in ea regione, in qua conuallis satis eminenti iugo circundata est, quae neque matutino, neque vespertino tempore sole contegitur.

Cincia, locus Romae, vbi Cinciorum monumentum fuit.

Cincta flaminica veste velata.

Cingulo noua nupta praecingebatur, quod vir in lecto soluebat, factum ex lana ouis: vt sicut illa in glomos sublata coniuncta inter se sit, sic vir suus secum cinctus, vinctusque esset. Hunc Herculaneo nodo vinctum vir soluit ominis gratia: vt sic ipse felix sit in suscipiendis liberis, vt fuit Hercules, qui LXX. liberos reliquit.

Cingulos appellabant homines, qui in his locis, vbi cingi solet, satis sunt tenues.

Cinxiae Iunonis nomen sanctum habebatur in nuptiis, quod initio cõiugij solutio erat cinguli, quo noua nupta erat cincta.

Circanea dicitur auis, quae volans circuitum facit.

Circites, circuli ex aere facti.

Circumluuium ius praediorum.

Ciſpius mons in vrbe Esquilinae regionis de nomine cuiusdam hominis dictus.

Cisterna dicta est, quod cis inest infra terram.

Citeria appellabatur effigies quaedam arguta, & loquax, ridiculi gratia, quae in pompa vehi solita sit. Cato in M. Caecilium. Quid ego cum illo disertẽ amplius, quem ego denique credo in pompa vectitatum ire ludis pro citeria, atque cum spectatoribus sermocinaturum?

Citimus, extremus. Vls enim facit vltra, vltimus: cis, citra, citimus.

Citior comparatiuum a cito. Plautus: Nullam ego rem citiorem apud homines esse, quã famam reor.

Citrosa vestis appellata est a similitudine citri.

Ciuicam coronam ciuis salutis suae causa seruatus in praelio dabat, quae erat ilignea frondem habens perennem.

Clacendix, genus conchae.

Clam a clauibus dictum, quod his, quae caelare volumus, claudimus.

Claritudinem claritatem.

Classes clypeatas antiqui dixerunt, quos nunc exercitus vocamus.

Classici testes dicebantur, qui signandis testamentis adhibebantur.

Classis procincta, exercitus instructus.

Claua teli genus, qua Hercules vtebatur.

Clauata dicuntur aut vestimenta clauis intertexta, aut calciamenta clauis confixa.

Claudere & clauis ex Graeco descendit. cuius rei tutelam penes Portumnum esse putabant, qui clauim manu tenere fingebatur, & deus putabatur esse portarum.

Claudiana tonitrua appellabantur, quia Claudius Pulcher instituit, vt ludis post scenam collectus lapidum ita fieret, vt veri tonitrus similitudinem imitaretur. nam antea leues admodum, & parui sonitus fiebant, cum clam & lapides in labrum aeneum coniicerentur.

Clauim consuetudo erat mulieribus donare ob significandam partus facilitatem.

Clausula, quam Graeci κολοφῶνα vocant, a breui conclusione est appellata.

Clauus annalis appellabatur qui figebatur in parietibus sacrarũ aedium per annos singulos, vt per eos numerus colligeretur annorum.

Clientam pro cliente Plautus dixit.

Clingere cingere a Graeco κλείειν dici manifestum est.

Clitellae dicuntur non tantum eae, quibus sarcinae conligatae mulis portantur, sed etiã locus Romae propter similitudinem. & in via Flaminia loca quaedam deuexa subinde & accliua. est etiam tormenti genus eodem nomine appellatum.

Cliuia auspicia dicebant, quae aliquid fieri prohibebant. omnia enim difficilia cliuia vocabant. vnde & *cliui* loca ardua.

Cloacae a conluendo dictae.

Cloacale flumen dixit Cato pro cloacarum omnium conluuie.

Cloacare, inquinare. vnde & cloacae dictae.

Cloelia familia a Cloelio Aeneae comite est appellata.

Cloeliae fossae à Cloelio duce Albanorum dictae.

Clucidatum dulce, & suaue dicebatur.

Clumae folliculi ordei.

Cluna-

Clunaclum cultrum sanguinarium dictū; vel quia clunes hostiarum diuidit; vel quia ad clunes dependet.

Clunas simias a clunibus tritis dictas existimant.

Clunes masculini. Plautus: Quasi lupus ab armis valeo, clunes infractos fero.

Clutum Graeci κλυτὸν dicunt. Vnde accepta praepositione fit *inclutus*. IN enim saepe augendi causa adiicimus, vt inuocauit, inclamauit.

Clypeum antiqui ob rotunditatem etiam corium bouis appellarūt, in quo foedus Gabiorum cum Romanis fuerat adscriptum.

Cnasonas, acus, quibus mulieres scalpunt caput.

Cnephosum antiqui dicebant tenebricosum. Graeci enim κνέφας appellant obscurum.

Cocetum genus edulij ex melle & papauere factum.

Coclacae dicuntur lapides ex flumine rotundi ad coclearum similitudinem.

Coctiones dicti videntur a cunctatione, quod in emendis, vendendisque mercibus tarde perueniant ad iusti pretij finem. Itaque apud antiquos prima syllaba per V litteram scribebatur.

Coctum a cogendo dicitur, quia coquendo coartetur, vt ad vtilitatē vescendi pducat.

Cocula vasa aenea coctionibus apta. alij cocula dicunt ligna minuta, quibus facile de coquantur obsonia.

Codeta ager, in quo frutices existunt in modum codarum equinarum. Codeta appellatur ager trans Tiberim, quod in eo virgulta nascuntur ad caudarum equinarū similitudinem.

Coelius mons dictus est a Coele quodam ex Etruria, qui Romulo auxilium aduersus Sabinos praebuit; eo quod in eo domicilium habuit.

Coepiam futurum tēpus ab eo, quod est coepi Cato: Coepiam seditiosa verba loqui. Inuenitur quoque apud maiores & infinitiui modi *coepere*.

Cogitatim aduerbialiter, pro cogitare.

Cogitatio dicta velut coagitatio, id est longa eiusdem rei agitatio in eadem mora consilij explicandi.

Cognitor est qui litem alterius suscipit corā eo, cui datus est. *procurator* autem absentis nomine auctor fit.

Cognitu facilia eadē ratione dicitur, qua dictu facilia, & perspectu, & factu facilia.

Cognomines dicūtur, qui eiusdē sunt nominis.

Cohum lorum, quo temo buris cū iugo conligatur, a cohibendo dictum. Cohum poetae caelum dixerunt a chaos: ex quo putabant caelum esse formatum.

Coinquire, deputare.

Collus quoque masculine dixerunt. est enim genus tormenti e corio.

Colluuiaris porcus dicitur, qui cibo permixto & colluuione nutritur.

Colophon dixerunt, cum aliquid finitū significaretur.

Colossus a Calete artifice, a quo formatus est, dictus. Fuit enim apud Rhodum insulam statua solis alta pedes centum & quinque.

Columnae dictae, quod culmina sustineant.

Columna hastilia ex corno arbore facta.

Comedum bona sua consumentem antiqui dixerunt. Comedo comedonis, qui, vt supra, bona sua consumit.

Comissatio a vicis, quos Graeci κώμας dicunt, appellatur. in his enim habitabant prius, quam oppida conderentur. quibus in locis alij alios conuictus causa inuitabant.

Comitiales dies appellabant, cum in comitio conueniebant. qui locus a coeundo, id est simul veniendo dictus est.

Commentacula virgae, quas flamines portant pergentes ad sacrificium, vt a se homines amoueant.

Commentaculum genus virgulae, qua in sacrificiis vtebantur.

Committere proprie est insimul mittere. Nunc eo vtimur & pro facere, aut pro relinquere, aut pro incipere.

Commugento, conuocanto.

Comoedias constat appellari ex eo, quod initio in vicis iuuenes cantare soliti essent conuenientes.

Comoedice figuratum a comoedo. Plautus: Euge heus adstitisti & dulce, & comoedice.

Comparsit Terentius pro compescuit posuit.

Compascuus ager, relictus ad pascendum cō muniter vicinis.

Comperce pro compesce dixerunt antiqui.

Compernes nominātur homines genibus plus iusto coniunctis.

Compescere est velut in eodem pascuo continere.

Compescere lucum, est lucum suis finibus cohibere.

Compilare est cogere, & in vnum condere.

Compitalia festa, quae in compitis peragebant.

Compluriens a compluribus significat saepe. Cato: Contumelias mihi dixisti compluriens.

Compraedes eiusdem rei populo sponsores.

Comptus, id est ornatus, a Graeco descendit, apud quos κοσμεῖν dicitur comere. & κόσμος, quod apud nos comis. & comae dicūtur capilli cum aliqua cura compositi.

Conauditum, coauditum; sicut cōangustatum dicitur.

Conceptiuae feriae festa dicebantur, quae in

certis diebus seruabantur quotannis, vt *sementinae, compitaliciae.*

Conciliabulum dicitur locus, vbi in concilium conuenitur.

Conciliatrix, dicitur, quae viris conciliat vxores, & vxoribus viros.

Concilium dicitur a populi consensu, siue conciliū dicitur a *concalando*, id est vocando.

Coneinnare est ante componere. *Concinere* enim conuenire est.

Concio conuentus dicta, quasi conuocatio. Concio significat conuentum, non tamen alium, quam eum, qui a magistratu, vel a sacerdote publico per praeconem conuocatur Concionem antiqui masculino genere posuere.

Concipilauisti dictū a Naeuio pro corripuisti, & inuolasti.

Conclauatae dicebantur, quae sub eadem erāt claue.

Conclauia dicuntur loca, quae vna claue claudūtur.

Condere, componere. Condere proprie est in vnum, & in interiorem locum dare ad custodiam faciliorem. quod verbum nunc significat conscribere: nunc facere; nunc componere, & instruere.

Condicere est dicendo denuntiare.

Condictio in diem certum eius rei, quae agitur, denuntiatio.

Condictum est, quod in communi est dictum.

Condulus anulus. *Condalium* similiter anuli genus.

Confecerunt, vna fecerunt.

Confeta sus dicebatur, quae cum omni fetu adhibebatur ad sacrificium.

Conflages loca dicuntur, in quae vndique confluunt venti.

Confoeduſti, foedere coniuncti.

Confugelam antiqui, confugium dicebant.

Congruere dictum est a gruibus, (quae non se segregant, siue cū volant, siue cū pascunt.

Coniector, interpres somniorum.

Conitum genus libaminis, quod farina consperſa faciebant. Conitū Afranius pro ornatu & excultu posuit.

Coniuola, occulta.

Conlatia oppidum fuit prope Romam, eo q ibi opes aliarum ciuitatum fuerint conlatae: a qua *porta* Romae *Conlatina* dicta est.

Conlatiuum sacrificium dicitur, quod ex conlatione offertur.

Conlatiuum ventrem magnum, & turgidum dixit Plautus, quia in eum omnia edulia congeruntur.

Conlucare dicebant, cum profanae siluae rami deciderentur officientes lumini.

Conquirere, coercere.

Conregione, e regione.

Conruspari, conquirere. Plautus: Conruspare tua consilia in pectore.

Conscripti dicebantur, qui ex equestri ordine patribus adscribebantur, vt numerus Senatorum expleretur.

Consentia sacra, quae ex multorum consensu sunt statuta.

Considerare a contemplatione siderum videtur appellari.

Consilium vel a consulendo dicitur, vel quod in vnam sententiam plurium mentes consiliant & conueniant. sed a silentio credibilius dictū putatur, quo maxime inuenitur.

Consiluere Ennius pro conticuere posuit.

Consiptum apud Ennium pro conseptum reperitur. Consiptum clauis praefixum.

Consponsor, coniurator.

Consponsos antiqui dicebant fide mutua conligatos.

Consternatio, quae est concitatio quaedam subita ex aliquo metu; a sternutamento deducta esti quod eo toto concutimur corpore.

Constitutus hominum a consistentium multitudine appellatur.

Consualia ludi dicebantur, quos in honorem Consi faciebant; quem deum consilij putabant.

Consuetionem Plautus pro consuetudine dixit.

Consulas antiqui ponebant, non tantum pro consilium petas, & perconteris; sed etiam pro iudices, & statuas.

Contagionem esse dicendum, non contagium.

Contemplari dictum est a *templo*; id est loco, qui ab omni parte aspici, vel ex quo omnis pars videri potest, quem antiqui templum nominabant.

Contestari est, cum vterque reus dicit, Testes estote. Contestari litem dicuntur duo, aut plures aduersarij, quod ordinato iudicio vtraque pars dicere solet, Testes estote.

Contignium frustum carnis cum septem costis demptum.

Contrarium aes, graue aes.

Contubernales dicuntur a tabernis, quae fiebāt ex tabulis. vnde & *tabernacula* dicta sunt, licet ex tentoriis, & ex pellibus fiant.

Contubernium dicitur contubernalium habitatio.

Contuoli oculi sunt in angustum coacti conniuentibus palpebris.

Conuallis est planities ex omni parte comprehensa montibus, collibusue. *Vallis* duobus lateribus inclusa planities. Vallis deminutiuum vallicula facit.

Conuentae conditio dicebatur, cum primus sermo de nuptiis, & earum conditione habebatur.

Conuentus quattuor modis intelligitur. Vno cum

cum quemlibet hominem ab aliquo cõuentum esse dicimus; Altero, cum significatur multitudo ex compluribus generibus hominum contracta in vnum locum; Tertio, cum a magistratibus iudicij causa populus congregatur; Quarto cum aliquẽ in locum frequentia hominum supplicationis, aut gratulationis causa colligitur.

Conuexum est ex omni parte declinatũ, qualis est natura caeli, quod ex omni parte ad terram versus declinatum est.

Conuicium a vicis in quibus prius habitatum est, videtur dictum; vel immutata littera quasi conuocium.

Conuoti, iisdem votis obligati.

Copona taberna copiis dicta.

Coquitare pro coctitare, id est frequenter coquere, Plautus posuit.

Coquum & pistorem apud antiquos eundem fuisse accepimus. Naeuius, Coquus, inquit, edit Neptunum, Venerem, Cererem. significat per Cererem panem, per Neptunum pisces, per Venerem holera.

Corbitae dicũtur naues onerariae: quod in malo earum summo pro signo corbes solerẽt suspendi.

Corculum a corde dicebant antiqui solertem, & acutum. Plautus in Casina: Ego sum liber Meum corculum melliculum, verculum.

Corda frumẽta, quae sero matureſcunt, vt *fenum errdum*.

Corgo apud antiquos pro aduerbio, quod est profecto, ponebatur.

Corinthienses ex eo dici coeperunt, ex quo coloni Corinthum sunt deducti, qui antea Corinthij sunt dicti. quam consuetudinem seruamus etiam, cum Romanẽses, & Hispanienses, & Sicilienses negotiatores dicimus, qui in alienis ciuitatibus negotiantur.

Corius apud antiquos masculino genere dicebatur. Plautus: Iam tibi tuis meritis crassus corius redditus est. Pari modo diuerso genere dicebant, haec ludus, haec metus, haec amnis, hic frons.

Cornisicarum diuarum locus erat trans Tiberim cornicibus dicatus, quod in Iunonis tutela esse putabantur.

Cornua Liberi patris simulachro adiiciuntur, quem inuentorẽ vini dicunt: eo quod homines nimio vino truces fiunt.

Corolla deminutiuum est a corona. corollam noua nupta defloribus, verbenis, herbisq; a se lectis sub amiculo ferebat.

Corona, cum videatur a choro dici, caret tamẽ aspiratione. siue coronae dicuntur, quod cohonorent eos, quibus imponuntur.

Corpulentus Ennius pro magnis dixit. nos corpulentũ dicimus, corporis obesi hominẽ.

Cossi ab antiquis dicebãtur natura rugosi corporis homines, a similitudine vermiũ ligno editorum, qui cossi appellantur.

Cotiliae lacus appellatur, quod in eo est insula Cotilia nominata a Graecis.

Coturnium vas, quo in sacrificiis vinum fundebatur.

Coturnix appellatur a sono vocis.

Cracentes graciles. Ennius: Succincti gladiis media regione cracentes.

Craticulum a Graeco κρατὶς deducitur.

Crebrisuro apud Ennium significat vallũ crebris suris, id est palis, munitum.

Creduas, credas. Plautus: Ipsus nec amat, nec tu creduas.

Creperum, dubium. vnde *increpitare* dicimus, quia male dicta fere incerta, & dubia sũt.

Crepidines, saxa prominentia.

Crepitulum ornamentum capitis. id enim in capitis motu crepitum facit.

Crepos Romani lupercos dicebant a crepitu pelliculatum, quem faciunt verberantes. Mos enim erat Romanis in lupercalibus nudos discurrere, & pellibus obuias quasque feminas ferire.

Creterre vocabulum trahitur a cratere, quod vas est vini.

Creui modo significat hereditatem adij: modo maior aetate, vel censu sum: modo iudicaui: modo diuisi. quae omnia a duobus verbis cresco, & cerno veniũt: cuius vnius origo ex Graeco trahitur, quod illi κρίνειν dicunt perficere.

Crines a discretione dicti, quam Graeci κρίσιν appellãt. nam iidem eos κρωβίδας vocãt.

Crocatio, coruorum vocis appellatio.

Crocotilum valde exile. Plautus: Extortis talis cum crocotilis crusculis.

Crocotinum genus operis pistorij.

Crucium, quod cruciat. Vnde Lucilius vinum insuaue crucium dixit.

Crumina sacculi genus. Plautus: Dij bene vortant. tene, tene, crumina minuerint trigin ta minae.

Crusculum deminutiuum a crure.

Crustariae tabernae a vasis potoriis crustatis dictae.

Crustumina tribus a Tuscorum vrbe Crustumena dicta.

Cubam Sabini vocant eam, quam militares lecticam. vnde videtur deriuatũ esse *cubiculum*.

Cubans auspicatur, qui in lecto quaerit augurium.

Culcita, quod tomento inculcatur, appellata.

Culigna vas potorium. Cato, Culignã, inquit, in foeno Græco ponito, vt bene oleat. Culigna vas vinarium a Graeco dicta, quam illi dicunt κύλικα.

Culina vocatur locus, in quo epulae in fune-

re comburuntur.

Culiola cortices nucum viridium, dicta a similitudine culeorum, quibus vinum siue oleum continetur.

Culticula fusticulus quidem ligneus in sacris dicebatur.

Cumalter significat cum altero, dictū ab antiquis ita breuitatis causa, *vt sodes* pro si audes, *scilicet* pro scias licet, *sis* pro si vis.

Cumeram vocabāt antiqui vas quoddā, quod opertum in nuptiis ferebant, in quo erant nubentis vtensila, quod & camillum dicebant, eo quod sacrorum ministrum καμιλλον appellabant.

Cumerum vas nuptiale a similitudine cumerarum, quae fiunt palmeae vel sparteae ad vsum popularem, sic appellatum.

Cum imperio esse dicebatur apud antiquos, cui nominatim a populo dabatur imperiū.

Cum populo agere, hoc est populum ad concilium, aut comitia vocare.

Cum potestate esse dicebatur de eo, qui a populo alicui negotio praeficiebatur.

Cuncti significat quidem omnes, sed coniuncti & congregati; at vero *omnes* etiam si diuersis locis sint.

Cuniculum, id est foramen sub terra occultū, aut ab animali, quod simile est lepori, appellatur, quod subterfossa terra latere est solitum; aut a cuneorum similitudine, qui omnem materiam intrant findentes.

Cunire est stercus facere. vnde & inquinare.

Cupes, & cupedia antiqui lautiores cibos nominabant. inde macellum forum cupedinis appellabant. Cupedia autem a cupiditate sunt dicta. vel, sicut Varro vult, quod ibi fuerit Cupedinis equitis domus, q fuerat ob latrocinium damnatus.

Cupressi mortuorum domibus ponebantur ideo, quia huius generis arbor excisa non renascitur; sicut ex mortuo nihil iam est sperandum, quam ob causam in tutela Ditis patris esse putabatur.

Cura dicta est, quasi cor edat; vel qa cor vrat.

Curatores dicuntur, qui pupillis loco tutorum dantur. siue illi, qui rei frumētariae, agrisve diuidundis praepositi sunt.

Curia, locus est, vbi publicas curas gerebant. *Calabra* curia dicebatur, vbi tantū ratio sacrorū gerebatur. Curiae etiā nominātur in quibus vniuscuiusque partis populi Romani quid geritur. quales sūt eae, in quas Romulus populum distribuit numero triginta. (quibus postea additae sunt quinque:) vt in sua quisque curia sacra publica faceret, feriasque obseruaret. hisque curijs singulis nomina Curiarum virginum impositā esse dicuntur, quas virgines quōdā Romani de Sabinis rapuerunt.

Curiales eiusdem curiae, vt tribules, & municipes. *Curiales flamines* curiarū sacerdotes. *Curiales mensae*, in quibus immolabatur Iunoni, quae Curis est appellata.

Curiata comitia a curiis appellata.

Curij fana, a Curio dicta. quia eo loco domū habuerat.

Curionem agnum Plautus pro macto dixit, quasi cura macruisset.

Curionia sacra, quae in curiis fiebant.

Curionium aes dicebatur, quod dabatur curioni ob sacerdotium curionatus.

Curis est Sabine hasta. Vnde Romulus Quirinus, quia eam ferebat, est dictus; & Romani a Quirino *Quirites* dicuntur. Quidā eū dictum putant a Curibus, quae fuit vrbs opulentissima Sabinorum.

Curitim Iunonem appellabant, quia eandem ferre hastam putabant.

Curriculo pro cursim ponebāt. Plautus, Licet, inquit, vos abire curriculo.

Curriculus deminutiuum est a curru.

Curtij locus appellatur a Curtio, qui eo loco in profundissimum se ob salutem populi Romani proiecit hiatum.

Curules equi quadrigales. Curules magistratꝰ appellati sunt, quia curru vehebantur.

Cussilirem pro ignauo dicebant antiqui.

Custodelam dicebant antiqui, quam nunc dicimus custodiam.

Custoditio est opera ad custodiēdū quid sūpta.

Cutis Graecam habet originē hanc enim illi κύτος dicunt.

Cybele mater, quam dicebant magnā, ita appellabatur, quod ageret homines in furorem, quod Graeci κύειν dicūt. Cybele vero eadem dicta a loco, qui est in Phrygia.

Cybium dictum, quia eius medium aeque patet in omnes partes, quod genus a geometris κῦβος dicitur. Vnde etiam tessellae quadratae κῦβοι. Hinc & κύβιον genus piscis, qa piscātes id genꝰ pisciū velut aleā ludāt.

Cyllenius Mercurius dictus, quod omnem rē sermone sine manibus conficiat, quibus partibus corporis, qui carent, κυλλοὶ vocantur: ideoque quadratum eum fingunt. Alij volunt sic appellatū, quod in Cyllenia via sit nutritus. Alij quod in monte Arcadiae Cyllene. Alij quod a Cyllene sit nympha educatus.

Cymbam Graeci appellant κύμβιον.

Cymbium poculi genus a similitudine nauis, quae dicitur cymba, appellatum.

Cynthius Apollo a Cyntho Deli mōte vocatꝰ.

Cyparissae appellātur acies quaedam igneae, quae noctu apparere solent ad similitudinem cupressi.

Cyparissiae dicuntur ignes prodigiosi a similitudine cypressorum.

Cypria Venꝰ, quod ei primū in Cypro insula templum sit constitutum, vel quia parien

tibus

tibus praesideat, quod Graeco κύειν parere sit.

Cyprio boui merendam, Ennius sotadico versu cum dixit, significat id, quod solet fieri in insula Cypro, in qua boues humano stercore pascuntur. Idem cum dicit, Propter stagna, vbi lanigerum genus piscibus pasciturque esse paludem demonstrat, in qua nascuntur pisces similes ranunculis, quas oues consectatae edunt.

Cytherea, Venus ab vrbe Cythera, in quam primum deuecta esse dicitur concha, cum in mari esset concepta.

D

Dacrimas pro lacrimas Liuius saepe posuit, nimirum, quod Graeci appellant δάκρυα. Item *dantia*, quae lautia dicimus, & dantur legatis hospitij gratia.

Daedalam a varietate rerum, artificiorumq; dictam esse apud Lucretium terram, apud Ennium Mineruam, apud Virgilium Circem, facile est intelligere: cum Graece δαιδάλλειν significet variare.

Dagnades sunt auium genus, quas Aegyptij inter potandum cum coronis deuincere soliti sunt, quae vellicando, morsicandoque & canturiendo assidue non patiuntur dormire potantes.

Daliuum supinum ait esse Aurelius, Aelius stultum. Oscorum quoque lingua significat insanum. Santra vero dici putat ipsum quem Graeci δείλαιον, id est propter cuius fatuitatem quis misereri debeat.

Damium sacrificium, quod fiebat in operto in honorem Bonae deae, dictum a cõtrarietate, quod minime esset δημόσιον, id est publicum. dea quoque ipsa δαμία, & sacerdos eius δαμίας appellabatur.

Danistae, feneratores.

Danunt, dant.

Daps apud antiquos dicebatur res diuina, quae fiebat aut hiberna semente, aut verna. quod vocabulũ ex Graeco deducitur, apud quos id genus epularum δαὶς dicitur. Itaque & *daptice* se acceptos antiqui dicebant, significantes magnifice, & *dapticum negatium* amplum, ac magnificum.

Dasi, dari.

Daunia Appulia appellatur a Dauno Illyricae gẽtis claro viro, qui eã propter domesticã seditionẽ excedẽs patria occupauit.

Deactio, peractio.

Deblacterare est stulte loqui. Nã Graeci βλάκας stultos appellant.

Decalicatum calce litum.

Decerninã dicuntur: quae decerpuntur purgandi causa.

Decima quaeque veteres diis suis offerebant.

Decoctes zogae detritae.

Decrepitus est desperatus crepera iam vita: vt *crepusculum* extremũ diei tempus. Siue decrepitus dictus, quia propter senectutẽ nec mouere se, nec vllum facere potest crepitum.

Decultarunt, valde occultarunt.

Decumana oua dicuntur, & *decumani fluctus*, quia sunt magna. nam & ouum decimũ maius nascitur, & fluctus decimus fieri maximus dicitur.

Decumanus appellatur *limes*, qui fit ab ortu solis ad occasum. Alter ex transuerso currens appellatur *cardo*.

Decures, decuriones.

Decuriones appellantur, qui denis equitibus praesunt.

Dedita intelligitur valde data.

Defomitatum a fomitibus succisum, quibus confoueri erat solitum.

Defrensam detritam, atque detonsam.

Defrui dicebant antiqui, vt deamare, deperire: significantes omnem fructũ percipere.

Degere antiqui posuerunt pro expectare.

Degunere degustare.

Deinceps qui deinde cepit; vt *princeps*, qui primum cepit.

Deincipem antiqui dicebant proxime quenque captum, vt principem primum captum.

Deinde compositum est ex praepositione, & loci significatione: vt exinde, perinde, proinde, subinde: quae item tempus significant.

Delapidata, lapide strata.

Deliberare a libella, qua quid perpenditur, dictum.

Delibrare aquam sulco deriuare.

Delicare ponebant pro dedicare.

Delicata dicebant diis consecrata, quae nũc delicata. Vnde adhuc manet *delicatus*, quasi lusui dicatus. *Dedicare* autem proprie est dicendo deferre.

Delicia est tignũ quod a culmine ad regulas angulares infimas versus fastigatum collocatur, vnde *tectum deliciatum*, & *regulae deliciares*.

Delinquere est praetermittere, quod non oportet praeteriri. Hinc deliquia & delicta.

Delicium solis a delinquendo dictum, quod delinquat in cursu suo.

Deliquum apud Plautum significat minus.

Delubrum dicebant fustem delibratum, hoc est decorticatum, quem venerabantur pro deo.

Deluit, soluit. a Graeco διαλύειν.

Demagis pro minus antiqui dicebant.

Deminutus capite appellatur, qui ciuitate mutatus est: & ex alia familia in aliam adoptatus: & qui liber alteri mancipio datus est: & qui in hostium potestate ve-

nit:& cui aqua, ignique interdictum est.

Demoe apud Atticos sunt, vt apud nos pagi.

Demum quod significat post, apud Liuium *demus* legitur. Alij demum pro duntaxat posuerunt.

Denariae caeremoniae dicebantur, & *tricenariae*, quibus sacra adituris decem continuis diebus vel triginta certis quibusdam rebus carendum erat.

Denicales feriae colebantur, cum hominis mortui causa familia purgabatur. Graeci enim νέκυς mortuum dicunt.

Deorata, perorata.

Depeculatus a pecore dicitur, qui enim populum fraudat, peculatus poena tenetur.

Deperire significat valde perire.

Depolitum perfectum, quia omnes perfectiones antiqui politiones appellabant.

Depontani senes appellabantur, qui sexagenarij de ponte deiiciebantur.

Deprehensa dicitur genus militaris animaduersionis castigatione maior, ignominia minor.

Depubem porcum lactantem, qui prohibitus sit pubes fieri.

Depuuere, caedere, Lucilius: palmisque misellam Depuuit me. id est, verberauit me. ꝙ ipsum ex Graeco est παίειν.

Δέρις Graeci appellant pelles nauticas, quas nos vocamus *segestria*.

Derogare proprie est, cum quid ex lege vetere, quo minus fiat, sancitur lege noua. derogare ergo detrahere est.

Desiderare & considerare a sideribus dici certum est.

Desiuare desinere.

Despretus, valde spretus.

Deteriae porcae, id est macilentae.

Detractare est male tractare.

Detudes esse detunsos deminutos.

Deuersus dicebant deorsum versus.

Deuitare, valde vitare.

Deus dictus est, quod ei nihil desit vel quia omnia commoda hominibus dat: siue a Graeco δέος, quod significat metum; eo ꝙ hominibus metus sit. sed magis constat id vocabulum ex Graeco θεὸς esse dictum aspiratione dempta, qui mos antiquis nostris frequens erat.

Dextans dicitur, quia assi deest sextans, quēadmodum duodeuiginti & deunx.

Dextimum & sinistimum antiqui dixerunt.

Dextra auspicia, prospera.

Dextrarum tibiarum genus est, quae dextra tenentur.

Diabathra genus solearum Graecanicarum.

Dianius locus Dianae sacratus.

Dicassit, dixerit.

Dice pro dic antiqui posuere.

Dicearchia vocabatur, quae nunc Puteoli: quod ea ciuitas quondam iustissime regebatur.

Dici mos erat Romanis in omnibus sacrificiis, precibusque, POPVLO ROMANO, QVIRITIBVSQ. quod est Curensibus quae ciuitas Sabinorū potentissima fuit.

Dictynna Diana, quam esse lunam putabant, dicta quod fulgore suo noctu omnia ostendat.

Dierectum dicebant per antiphrasin, volentes significare malum diem.

Dies dictus, quod diuini sit operis, siue ab Ioue eius, vt putabant, rectore, qui Graece Δία appellatur. siue quod aer diurnus dehiscat in candorem.

Diffarreatio genus erat sacrificij, quod inter virum, & mulierem fiebat dissolutio. dicta diffarreatio, quia fiebat farreo libo adhibito.

Dignorant signa imponunt, vt fieri solet in pecoribus.

Dilaniare est discindere, & quasi lanam trahere. vnde *lacinia* & *lanius* dicitur, qui pecus discindit.

Dilectus militum, & is, qui significatur amatus, a legendo dicti sunt.

Diobolares meretrices dicuntur, quae duobus obolis ducuntur.

Diomedea insula in qua Diomedes sepultus est excedens Italia.

Diomedis campi in Appulia appellantur, qui ei in diuisione regni, quam cum Dauno fecit, cesserunt.

Diox, genus piscis frequens in ponto.

Dirigere apud Plautum inuenitur pro discedere.

Diruncium, depurgant.

Dirus, dei ira natus.

Dirutum aere militem dicebant antiqui, cui stipendium ignominiae causa non erat datum: quod aes diruebatur in fiscum, nō in militis sacculum.

Disertim pro diserte dixerunt antiqui.

Disertiones, diuisiones patrimoniorum inter consortes.

Disertus a disserendo dictus.

Dispensatores dicti, qui aes pensantes expendebant, non adnumerabant. hinc deducuntur expensa, siue dispensata, vel compensata: item compendium, dispendium assipondium, dupondium.

Dispescere est proprie pecus a pastione deducere, vt compescere vna pascere, & in vno loco continere.

Dissulcus porcus dicitur, cum in ceruice seras diuidit.

Distisum, & pertisum dicebant, quod nunc distesum, & pertesum.

Diuidiam, discordiam.

Diuidicula antiqui dicebant, quae nunc sunt castella,

castella, ex quibus a riuo communi aquã quisque in suum fundum ducit.

Dium antiqui ex Graeco appellabãt, vt a deo ortum, diurnũ sub caelo lumen ἀπὸ τοῦ Διός. Vnde adhuc *sub dio* fieri dicim⁹, quod nõ sit sub tecto; & *interdiu*, cui contrariũ est noctu. *Diuus*, quod sub caelo est extra tectũ, ab Ioue dicebatur. & *Dialis flamen*, & *Diui* heroũ aliquis ab Ioue genus ducẽs. *Diũ fulgur* appellabãt diurnũ, quod putabant Iouis, vt nocturnum Summani.

Doli vocabulo nunc tantũ in malis vtimur: apud antiquos autẽ etiã in bonis rebus vtebãtur. vnde adhuc dicimus *Sine dolo malo*; nimirum, quia solebat dici & bonus.

Doliola, locus in vrbe sic vocatus, quia inuadentibus Gallis Senonibus vrbẽ, sacra in eodẽ loco doliolis reposita fuerũt. qua de causa in eodem loco ne despuere quidem alicui licebat.

Domus a Graeco venit δόμος.

Donaticae coronae dictae, quod his victores in ludis donabantur, quae postea magnificentiae causa institutae sunt super modũ aptarum capitibus, quali amplitudine fiũt cum lares ornantur.

Donum ex Graeco est, quod illi vocant δῶρον.

Dorsum dictum, quod pars ea corporis deuexa sit deorsum.

Dotem manifestum est ex Graeco esse. nã δίδωμι dicitur apud eos dare.

Dracones dicti ἀπὸ τοῦ δρακεῖν, quod est videre. clarissimam enim dicũtur habere oculorũ aciẽ. qua ex causa incubãtes eos thesauris custodiae causa finxerũt antiqui. Ideoque Æsculapio adtribuuntur; quod vigilantissimi generis putantur. quae res medicinae maxime necessaria est.

Dubanus apud antiquos dicebatur, qui nunc dominus.

Dubitat, Dubitat.

Duco, cum pro puto ponimus, ex Graeco deducitur, quod illi dicunt δοκῶ.

Duellum, bellum. videlicet quod duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur. Inde & *perduellis*, qui pertinaciter retinet bellum.

Duicensus dicebatur cum altero, id est cum filio, census.

Duidens hostia bidens.

Duis duas habet significationes. nam & pro dis ponebatur, & pro dederis.

Dumecta antiqui, quasi dumiceta appellabãt, quae nos dumeta.

Dumosa, frondosa.

Duodeuiginti dicẽdi cõsuetudinẽ a Graecis traxisse videmus, qui sic enuntiant δυοκαίεικοσι.

Duonum, bonum.

Duplabis, duplicabis.

Duplionem antiqui dicebant, quod nos duplũ. venit autem a Graeco διπλοῦν.

Dusmoso in loco apud Liuiũ significat dumosum locum. antiqui enim interserebant S litteram, & dicebant cosmittere pro committere, & casmenae pro camenae.

E

Eamus ex Graeco ἴωμεν.

Eapse, eaipsa.

Eccere iusiurandum est, ac si dicatur per Cererem, vt aecastor, aedepol. alij eccere pro ecce positum accipiunt.

Edeatre, qui praesunt regiis epulis, dicti ἀπὸ τοῦ ἐδέσματος.

Edecimata, electa.

Ederam flamini diali neque tangere, neque nominare fas erat: pro eo quod edera vincit ad quodcumque se applicat. Sed ne anulum quidem gerere ei licebat solidum, aut aliquem in se habere nodum.

Effasilatum exertũ, quod scilicet omnes exerto brachio sint exfilati, id est extra vestimentum filo contextum.

Effari, & effata a fando, quod ipsũ ex Graeco φάσθαι.

Effata, elocuta.

Egens velut exgens, cui ne gens quidem sit reliqua.

Egerlae nymphae sacrificabant praegnãtes, quod eam putabant facile conceptam aluum egerere.

Egretus & adgretus ex Graeco sunt ducta, a surgendo, & proficiscendo. Vnde & Nyctegresia, quasi noctisurgium.

Eiuratio significat id, quod desideretur, non posse praestari. Plautus: eiurant militiam.

Elacatena, genus salsamenti, quod appellatur vulgo malandrea.

Elaudare plus, quam nominare.

Elecebrae argentariae meretrices, ab eliciendo argento dictae.

Electabo, eliciam.

Elices sulci aquarij, per quos aqua collecta educitur eliris.

Elinguem sine lingua.

Elixa a liquore dicta.

Elucum significat languidum, ac semisomnũ: vel, vt alij volunt, allucinatorem, & nugarum amatorem. siue halonem, id est hesterno vino languentem, quem ἄλλον vocitant Graeci.

Elumbem, euulso lumbo.

Em pro eum ab eo, quod est is.

Emancipati duobus modis intelliguntur, aut ij, qui ex patris iure exierunt; aut ij, qui aliorum fiunt dominij. quorum vtrumque fit mancipatione.

Emem, eundem.

Emere quod nũc est mercari, antiqui accipiebant pro sumere.

Empanda, paganorum dea.

Emptium militem, mercenarium.
Emunctata, ad amussim facta.
Endoitium, initium.
Endoplorato, implorato, quod est cum questione inclamare. *Implorare* namque est cum fletu rogare, quod est proprie vapulantis.
Endoprocinctu, in procinctu. significat autem cum ex castris in praelium exitum est. *procinctos* quasi praecinctos, atque expeditos. nam apud antiquos togis incincti pugnasse dicuntur.
Ennam, etiam ne.
Ennubro, inhibenti.
Enumquam, ecquando.
Epeus nomē cuiusdam fabri, qui equum Dureum fecit.
Epicrocum genus amiculi croco tinctum, tenue, & perlucidum.
Epilimma genus vilissimi vnguenti.
Epistylium trabs, quae super columnas ponitur.
Epolones dicebant antiqui, quos nunc epulones dicimus. Datum autem est his nomē, quod epulas indicēdi Ioui, ceterisque diis potestatem haberent.
Epulam antiqui etiam singulariter posuere.
Epulares appellabātur, qui in quibusdam ludis nocte epulabantur.
Equestre aes, quod equiti dabatur.
Equiria ludi, quos Romulus Marti instituit per equorum cursum, qui in campo Martio exercebantur.
Equirine, iusiurandum per Quirinum.
Equo vehi flamini diali non licebat, ne si longius digrederetur, sacra neglegerentur.
Equitare antiqui dicebant equum publicum merere.
Equus Marti immolabatur, quod per eius effigiem Troiani capti sint: vel quod eo genere animalis Mars delectari putaretur.
Erctum citumque fit inter consortes, vt in libris legum Romanorum legitur. *Erctum* a coercendo dictum, vnde & erciscundae & erciscī. *Citum* autē est vocatū a ciendo.
Erebum Vergilius interdum obscuritatē quādam esse describit apud inferos, cum ait: Imas Erebi descendit ad vmbras. Interdū flumen eiusdē loci, dicens. Et magnos Erebi trānauimus amnes. Varro vero Erebo natam noctem ait. Vnde est & illud: Erebo creata fuscis crinibus nox te inuoco.
Ergo correptum significat idem, quod apud Graecos οὖν: producte, idem quod χάριν, hoc est gratia: cum scilicet gratia intelligitur pro causa. Sed illud superius etiam sine exemplis notum est: hoc inferius, sic formatur: cum dicimus de aliquo, statua donatus est honoris, virtutisque ergo, id est honoris, virtutisque causa.
Erisudo, seruitudo.

Erugere semel factum significat, quod *eructare* saepius. illud enim perfectae formae est, hoc frequentatiuae.
Eruum & eruilia a Graeco sunt dicta, quia illi eruum ἔρεβος, eruilia ἐρέβινθον appellant.
Escariae mensae quadratae vocantur, in quibus homines epulantur. *Anclabris* ea quae in sacrificando diis *anclatur*, quod est hauritur, ministraturque.
Escit erit.
Euboicum talentum nummo Graeco septem millium, & quingentorum cistophorum est, nostro quattuor millium denariorum.
Eudiaeon lineum filum, quod medici extremo in clysterio relinquunt, per quod climos emittitur.
Euelatum, euentilatum. Vnde *velabra*, quibus frumenta ventilantur.
Euerriator vocatur, qui accepta iure hereditate iusta facere defuncto debet. quae si non fecerit, seu quid in ea re turbauerit, suo capite luat: id nomen ductum a verrendo. Nam *exuerrae* sunt purgatio quaedā domus, ex qua mortuus ad sepulturam ferēdus est, quae fit per euerriatorem certo genere scoparum adhibito, ab extra verrēdo dictarum.
Eum antiqui dicebant pro eorum.
Europam tertiam orbis partem ab Europa Agenoris filia certum est appellari. Sed alij de amore Iouis in taurum versi narrant. Alij eam a praedonibus raptam. & nauem, quae Iouis tutelam effigiem tauri habuerit, in eam regionem esse delatam. Quidā ob pulchritudinem regionis per simulationem raptae filiae occupatam eam terram ab Agenore, & Phoenicibus ferunt.
Exagogen, euectionem.
Examen est & aequamentum, & iudicij inuestigatio, & apum congregatio, vel locustarum.
Examussim, regulariter. *amussis* enim regula fabrorum est. vel, vt alij volunt, ferramentum, quo in poliendo vtuntur.
Exanclare, exhaurire.
Exbuetes exinteratas; siue exbuae, quae ebiberunt, quasi epotae.
Excedere, egredi.
Excidionem vrbis a caedendo dictam manifestum est.
Exciet, excutiet.
Excipuum, quod excipitur, vt *praecipuū*, quod ante capitur.
Excudere, procudere, & incus ipsa a cudendo dicta sunt.
Exdorsina, dorsum confringes alij eximē.
Exduuiae, exuuiae.

Exemplum.

Exemplum est, quod sequamur, aut vitemus: *exemplar*, ex quo simile faciamus. Illud animo aestimatur, istud oculis conspicitur.

Exercirent, sarcirent.

Exercitionem exerciti dicebant antiqui: exercitationem exercitati. Item exercitiorem, exercitissimum; sicut ab exercitato, exercitatiorem, exercitatissimum.

Exercitus & militum copia dicitur: & homo multis negotiis exercitus. sed superius quarti ordinis, hoc secundi est.

Exesto, extra esto: sic enim lictor in quibusdã sacris clamitabat: *hostis, vinctus, mulier, virgo exesto*, scilicet interesse prohibebatur.

Exfit purgamẽtũ, vnde adhuc manet suffitio.

Exfuti, exfusi; vt mertat pro mersat.

Exgregiae, egregiae: id est e grege lectae.

Exhaustant, efferunt.

Exiles & ilia a tenuitate viarum, quas Graeci in chartis ita appellãt, videntur esse dicta.

Exilica causa, quae aduersus exulem agitur.

Eximium iude dici coeptum, quod in sacrificiis optimũ pecus e grege eximebatur: vel quod primum erat natum.

Exin metri causa dicitur pro exinde.

Exinfulabat exerebat. infulas enim sacerdotum, filamenta vocabant.

Existimare dictum est ab aestimatione.

Exitium antiqui ponebant pro exitu. nunc exitium pessimum exitum dicimus.

Exodium exitum.

Exomides sunt comici vestis exertis humeris.

Exoletus qui adolescere, id est crescere desiit.

Exoriri surgere.

Expapillato brachio exerto; quod cum fit, papilla nudatur.

Expatare, in locum patentem se dare, siue in spatium se conferre.

Expectorat, ex pectore eiicit.

Expergitus, ab alio excitatus; quem solemus dicere expergefactum.

Experios, imperitos.

Experrectus, a corrigendo se vocatus; quod fere facimus recentes a somno. Experrectus est, qui per se vigilare coepit.

Explenunt, explent.

Explorare antiquos pro exclamare vsos, sed postea prospicere, & certum cognoscere coepit significare. itaque speculator ab exploratore hoc distat, quod *speculator* hostilia silentio perspicit, *explorator* pacata clamore cognoscit.

Expergere, porro agere, exporrigere.

Expreta antiqui dicebant, quasi expertia habita.

Exrogare est, ex lege vetere aliquid eximere per nouam legem.

Exta dicti, quod ea diis prosecentur, quae maxime extant, eminentque.

Externus est alienae terrae.

Exterraneus ex alia terra. Exterraneus quoque dicitur, & qui ante tempus natus, vel potius eiectus est. dictus autem exterraneus quod eum mater exterita aluo eiecit.

Extimum extremum significat, ita vt intimo sit contrarium.

Extrarium ab extraneo sic distinguitur. *extrarius* est, qui extra focum, sacramentum, iusque sit. *extraneus* ex altera terra, quasi exterraneus.

Exugentes, exprimentes.

Exuuiae ab exuendo dictae.

F

Fabam nec tangere nec nominare Dialis flamini licet, quod ea putatur ad mortuos pertinere. Nam & lemuralibus iacitur faruis, & parentalibus adhibetur sacrificiis. & in flore eius luctus litterae apparere videntur.

Fabiani, & Quintiliani appellabantur luperci a Fabio & Quintilio praepositis suis.

Facem in nuptiis in honorem Cereris praeferebant, aquaque spargebatur noua nupta; siue vt casta, puraque ad virum veniret; siue vt ignem atque aquam cum viro communicaret.

Faces antiqui dicebant, vt fides.

Facessere significat interdum facere, vt est, Iussa facessunt. interdum vero pro abire ponitur. Pacuuius: Facessite omnes hinc. id est abite.

Factio & factiosus, initio honesta vocabula erant. vnde adhuc factiones histrionum, & quadrigariorũ dicũtur. Modo autẽ nomine factionis seditio, & arma vocantur.

Facul antiqui dicebant. & faculter pro facile. vnde facultas & difficultas videtur dicta. Sed postea facilitas morum facta est, facultas rerum.

Fagutal sacellum Iouis, in quo fuit fagus arbor, quae Ioui sacra habebatur.

Falae dictae ab altitudine a falando, quod apud Etruscos significat caelum.

Falarica, genus teli missile, quo vtuntur ex falis, id est ex locis extructis dimicantes.

Falcones dicuntur, quorum digiti pollices in pedibus intro sunt curuati, a similitudine falcis.

Faleri oppidum a sale dictum.

Falsius, & *falsior* cum rationabiliter dici possint, non tamen sunt in consuetudine.

Fama a fando dicta. sic apud Graecos φήμη ἀπὸ τῆς φάσεως.

Famelicosam terram, terram palustrẽ vocabãt.

Famella deminutiuum a fama.

Familia antea in liberis hominibus dicebatur, quorũ dux & princeps generis vocabatur pater, & mater familiae. Vnde familiae nobilium Pompiliorum, Valeriorum, Corneliorum. & *familiares* ex eadem

familia, postea hoc nomine etiam *famuli* appellari coeperunt permutata I cum V littera.

Familiaris Romanus, priuatus Romanus.

Famino, dicito.

Famuletium dicebatur, quod nunc seruitium.

Famuli origo ab Oscis dependet, apud quos seruus famel nominabatur. vnde & familia vocata.

Fana, quod fando consecrantur.

Fanatica dicitur arbor fulmine icta.

Fanum a Fano dictum; siue a fando; quod dū pontifex dedicat, certa verba fatur.

Farfenum virgulti genus.

Farrago appellatur id, quod ex pluribus satis. pabuli causa datur iumentis.

Farreum, genus libi ex farre factum.

Fartores, nomenclatores; qui clam velut infarcirent nomina salutatorum in aurem candidati.

Fascinum, & fas, a fando nominantur.

Fastigium aedificij summum.

Fastis diebus iucunda fari licebat; ne fastis quaedam non fari licebat.

Fastorum libri appellantur, in quibus totius anni fit descriptio. Fasti enim dies fasti sunt.

Fatantur, multa fantur.

Fauentia bonam ominationem significat. Nam praecones clamantes, populum sacrificiis *fauere* iubebant. *Fauere* enim est bona fari. at veteres poetae pro silere vsi sunt fauere.

Faui, a fauendo.

Fauissae locum sic appellabant, in quo erat aqua inclusa circa templa. Sunt autem, qui putant fauissas esse in Capitolio caellis cisternisque similes; vbi reponi erant solita ea, quae in templo vetustate erant facta inutilia.

Faustulum porcellum, feturam porcorum.

Februarius mensis dictus, quod tum, id est extremo mense anni, populus *februaretur*, id est lustraretur, ac purgaretur: vel a *Iunone Februata*, quam alij *februalem*, Romani *februlim* vocant: quod ipsi eo mense sacra fiebant, eiusque feriae erant lupercalia, quo die mulieres februabātur a lupercis amiculo Iunonis, id est pelle caprina. quam ob causam is quoque *dies februatus* appellabatur. Quaecumque denique purgamenti causa in quibusque sacrificiis adhibentur, *februa* appellantur. Id vero, quod purgatur, dicitur *februatum*.

Fedon antiqui dicebant pro hedo, solus pro holere, fostim pro hoste, fostiam pro hostia.

Felices arbores Cato dixit, quae fructum ferunt, infelices quae non ferunt.

Femur femoris, & femen feminis, fenero, & feneror dici potest.

Fenus appellatur naturalis terrae fetus; ob quam causam & nummorum fetus fenus est vocatum, & de ea re leges fenebres. Fenus, & feneratores, & lex de credita pecunia. *Fenebris*, a fetu dicta, quod crediti nūmi alios pariant, vt apud Graecos eadem res τόκος dicitur. *fenum* quoque pratorum ab hac causa est appellatum, quando idipsum manens quotannis nouum parit. Vnde etiam *festuca* vocata est.

Feralia, diis manibus sacrata festa, a ferendis epulis, vel a feriendis pecudibus appellata.

Ferculum genus libi dictum, quod crebrius ad sacra ferebatur, nec sine strue, altero genere libi. quae qui adferebant, *Struferclarij* appellabantur.

Ferentarij, auxiliares, in bello, a ferendo auxilio dicti. vel quia fundis, & lapidibus pugnabant, quae tela feruntur, non tenentur ita appellati. Ferentarij leuis armaturae pugnatores.

Feretrius Iuppiter dictus a ferendo, quod pacem ferre putaretur, ex cuius templo sumebant sceptrum, per quod iurarent, & lapidem silicem, quo foedus ferirent.

Feria a feriendis victimis appellata.

Feriae statae appellabantur, quod certo statuto que die obseruarentur.

Ferias antiqui festas vocabant. & aliae erant sine die festo, vt nundinae; aliae cum festo, vt Saturnalia. quibus adiungebantur epulationes ex prouentu fetus pecorum frugumque.

Ferire dictum, quod ferientes feruntur.

Ferocit, apud Catonem, Ferociter agit. *Fiuere*, idem pro figere.

Ferus ager incultus.

Fescenini versus, qui canebantur in nuptiis, ex vrbe Fescenina dicuntur allati. siue ideo dicti, quia fascinum putabantur arcere.

Fesnae vocabantur, qui depellere fascinum credebantur.

Festram antiqui dicebāt, quam nos fenestrā.

Fetiales a feriendo dicti. apud hos enim belli, pacisque faciendae ius est.

Fiber genus bestiae quadrupes. Plautus: Sieme subes cotidie, quasi fiber salicem. quo nomine extremae fluminis orae appellantur. Vnde & *fibras* iocinorum, & *fimbrias* vestimentorum dicimus.

Ficolea palus ficulneus.

Fides genus citharae dicta, quod tantum inter se chordae eius, quantum inter homines fides, concordent. cuius deminutiuum *fidicula* est.

Fiducia a fide denominata, ea, quae maxime fidei erant.

Filicata patera dicta, quod ad filicis herbae speciem sit caelata.

Flica-

Filicones mali & nullius vsus, a filice dicti.
Firmum ἀπὸ τοῦ ἕρματος, dictum videtur.
Fiscellus casei mollis appetitor, vt *catillones* catillorum liguritores.
Fixulas, fibulas.
Flagratores dicebãtur genus hominum, quod mercede flagris caedebantur.
Flameary infectores flamei coloris; *violary* violatij coloris dicuntur.
Flamen Dialis dictus, quod filo assidue veletur. indeque appellatur flamen, quasi filamen. Dialis autem appellatur a Dio, a quo vita dari putabatur hominibus.
Flameo amicitur nubens ominis boni causa, quod eo assidue vtebatur *Flaminica*, id est Flaminis vxor, cui non licebat facere diuortium. Flameo vestimento Flaminica vtebatur, id est Dialis vxor, & Iouis sacerdos, cui telum fulminis eodem erat colore.
Flaminia dicebatur sacerdotula, quae *Flaminicae* Diali praeministrabat, eaque *patrimes*, & *matrimes* erat, id est patrem, matremque adhuc viuos habebat.
Flaminiae aedes domus flaminis Dialis.
Flaminius camillus puer dicebatur ingenuus patrimes, & matrimes, qui Flamini Diali ad sacrificia praeministrabat. antiqui enim ministros *camillos* dicebant. Alij dicunt omnes pueros ab antiquis camillos appellatos, sicut habetur in antiquo carmine, cum pater filio de agricultura praeciperet: Hiberno puluere, verno luto, grandia farra Camille metes.
Flaminius circus, & via Flaminia a Flaminio consule dicta sunt, qui ab Annibale interfectus est ad lacum Trasimenum.
Flaminius lictor est, qui Flamini Diali sacrorum causa praesto est.
Flator, tibicen.
Flemina dicuntur, cum ex labore viae sanguis defluit circa talos.
Florifertum dictum, quod eo die spicae feruntur ad sacrarium.
Flumentana porta Romae appellata, quod Tiberis partem ea fluxisse affirmant.
Fluoniam Iunonem mulieres colebant, quod eam sanguinis florem in conceptu retinere putabant.
Flustra dicuntur, cum in mari fluctus non mouentur, quam Graeci μανάδας vocant.
Focus, fomenta, focillationes, foculi, a fouendo, id est calefaciendo, dicta sunt.
Fodare, fodere.
Foedus appellatum ab eo, quod in paciscendo (foedere hostia necaretur. Vergilius: & caesa iungebant foedera porca. vel quia in foedere interponatur fides.
Folium a Graeco venit, quod illi dicunt φύλλον, sed ideo per vnum l, quia antiqui non geminabant consonantes.
Folliculare appellatur pars remi, quae folliculo est lecta, a quo vita follicularis.
Fomites sunt assulae ex arboribus, dum caeduntur excussae, dictae, quod in eo opere occupati, cibis, potuque confouentur. At Opilius adustas iam vites vocari existimat fomites. alij vocari putant scintillas, quae ex ferro candenti maleis excutiuntur. dictae autem ita, quia igni sunt confotae. pari modo *assulae*, quae sunt securibus excussae.
Fons a fundendo dicitur.
Fontinalia fontium sacra. vnde & Romae fontinalis porta.
Forago filum, quo textrices diurnum opus distingunt, a furando dictum.
Forbeam antiqui omne genus cibi appellabant, quam Graeci φορβὴν vocant.
Forcipes dicuntur, quod his forma, id est calida capiuntur.
Fordicidiis boues fordae, id est grauidae, immolabantur, dictae a fetu.
Forma significat modo faciem cuiusque rei; modo calidam, vt cum exta, quae dantur, *deforma* appellantur. Et Cato ait de quodam aedificio aestate frigido, hieme formido. Itẽ forma appellatur puls miliacia ex melle.
Formiae oppidum appellatur ex Graeco, velut hormiae, quod circa id crebrae stationes, tutaeque erant, vnde proficiscebantur nauigaturi.
Formucales forcipes dictae, quod forma capiant, id est feruentia.
Fornacalia feriae institutae sunt farris torrẽdi gratia. quod ad fornacem, quae in pistrinis erat, sacrificium fieri solebat. Fornacalia sacra erant, cum far in fornaculis torrebant.
Fortis frugi, & bonus, siue validus.
Forum sex modis intelligitur. ¶ Primo, negotiationis locus, vt forum *Flaminium*, forũ Iulium, ab eorum nominibus, qui ea fora constituenda curarunt, quod etiam locis priuatis, & in viis, & in agris fieri solet. ¶ Alio, in quo iudicia fieri, cum populo agi, conciones haberi solent. ¶ Tertio, cum is, qui prouinciae praeest, forum agere dicitur, cum ciuitates vocat, & de controuersiis eorum cognoscit. ¶ Quarto, cum id forum antiqui appellabant, quod nunc vestibulum sepulchri dici solet. ¶ Quinto, locus in naui, sed tum masculini generis est, & plurale. ¶ Sexto, fori significant Circensia spectacula, ex quibus etiam minores forulos dicimus. Inde & *forare*, & *foras dare*, & *fores*, & *foras*, & *forecula*, id est ostiola dicuntur.
Fouij, qui nũc Fabij dicũtur, dicti, quod prin-

ceps gentis eius ex ea natus sit, cum qua Hercules in fouea concubuit. Alij putant cum primum ostendisse quemadmodum vrsi & lupi foueis caperentur.

Fragebunt, displicebunt.

Frater a Graeco dictus est φράτωρ, vel quod sit fere alter.

Fratilli, villi sordidi in tapetis.

Fratrare puerorum mammae dicuntur, cum primum tumescunt, quod velut fratres pares oriuntur. quod etiam in frumento spica facere dicitur.

Fratria, vxor fratris.

Frausus erit, fraudem commiserit.

Fraxare, vigiliam circumire.

Fregellae locus in vrbe, in quo ciuitatis felij hospites habitauere.

Fremitum dictum velut ferimentum.

Frendere est frangere. vnde est *faba fressa*: vnde & dentibus dicimus frendere.

Frequentarium, frequentem.

Frigire & frictum a Graeco venit φρίττειν.

Fringilla auis dicta, quod frigore cantet, & vigeat. vnde & *frigutire*.

Friuola sunt proptie vasa fictilia quassa. Vnde dicta *verba friuola*, quae minus sunt fide subnixa.

Frontem antiqui masculino genere dixere.

Frugamenta a frugibus appellata.

Frumiscor & frunitū dixit Cato, nosque, cum adhuc dicimus *infrunitum*, certum est antiquos dixisse frunitum.

Frutinal templum Veneris fruti.

Frux frugis dixerūt antiqui fructā & fructū.

Fucilis falsa, dicta autem quasi fucata.

Fulgere prisci pro ferire dicebant. Vnde *fulgur* dictum est.

Fulguritum id, quod est fulmine ictum. qui locus statim fieri putabatur religiosus, quod eum Deus sibi dicasse videretur.

Fulmen dictum a fluore flammae.

Fundus dicitur ager, quod planus sit ad similitudinem fundi vasorum. ¶ Fundus quoque dicitur populus esse rei, quam alienat, hoc est auctor.

Funebres tibiae dicuntur, cum quibus in funere canitur, quas Flamini audire putabant illicitum.

Furcilles, sunt furcilla, quibus homines suspendebant.

Furnalia sacra Furinae, quam deam dicebāt.

Furum genitiuus pluralis a fure.

Furuum nigrum, vel atrum. hinc dicta *furnus, furiae, funus, fuligo, fulgus, fumus. Furuum bouem*, id est nigrum, immolabant Auerno.

Futare, augere est. vnde & *confutare*. Sed Cato hoc pro saepius fuisse posuit.

Futiles dicuntur, qui silere tacēda nequeunt, sed ea effundunt. sic & *vasa futilia* a fundendo vocata.

G

Gaia Caecilia appellata est, vt Romam venit, quae antea Tanaquil vocitata erat vxor Tarquinij Prisci regis Romanorum. quae tantae probitatis fuit, vt id nomen ominis boni causa frequentēt nubentes, quam summam asseuerant lanificam fuisse.

Galbeum, ornamenti genus.

Gallam bibere, ac rugas conducere ventri, cum ait Lucilius; praemonet parsimonia esse vtendum, neque gulae indulgendum, ventremque coartandum.

Galli qui vocantur Matris Magnae comites dicti sunt a flumine, cui nomen est Gallo. quia qui ex eo biberint, in hoc furere incipiant, vt se priuent virilitatis parte. Alij putant ideo eos sibi genitalia incidere, quia violauerint nomen patris, matrisve, ne possint ipsi fieri parentes.

Ganeum antiqui locum abditum, ac velut sub terra dixerunt. Terentius: Vbi illum quaeram? credo abductum in ganeum.

Gannitio, canum querula murmuratio.

Galearia a galearum similitudine dicta.

Gaudium ἀπὸ τοῦ γαυρίαν dictum.

Gaulus, genus nauigij paene rotundum.

Gemursa sub minimo digito pedis tuberculum, quod gemere faciat eum qui id gerat.

Genas Ennius palpebras putat, cum dicit hoc versu: Pandite sulti genas, & corde relinquite somnum. Alij eas partes putant genas dici, quae sunt sub oculis. Pacuuius genas putat esse, qua barba primum oritur, hoc versu: Nunc primum opacat flore lanugo genas.

Geniales deos dixerunt aquam, terram, ignē, aerem. ea enim sunt semina rerum, quae Graecorum alij στοιχεῖα, alij ἀπ' ἄρματα vocant. Duodecim quoque signa, lunam, & solem inter deos computabant. Geniales autem dicti a gerendo, quia plurimum posse putabantur, quos postea gerulos appellarunt.

Genialis lectus, qui nuptiis sternitur in honorem genij, vnde & appellatur.

Genium appellabant deum, qui vim obtineret rerum omniū gerendarum. Aufustius, genius, inquit, est deorum filius, & parens hominum, ex quo homines gignuntur. & propterea *genius* meus nominatur, quia me genuit. Alij genium esse putarunt vniuscuiusque loci deum.

Gens Aelia appellatur, quae ex multis familiis conficitur.

Gentilis dicitur & ex eodem genere ortus, & is qui simili nomine appellatur. vt ait Cincius: *gentiles* mihi sunt, qui meo nomine appellantur.

Genuini dentes, quod a genis dependent.

Genus dictum putatur a terrae Graeco vocabulo, quam γῆν dicunt.

Germen est, quod ex arborum surculis nascitur, vnde & germani, quasi eadem stirpe geniti.

Gerrae, crates vimineae. Athenienses cum Syracusas obsiderent, & crebro gerras poscerent, irridētes Siculi, gerras clamitabāt. Vnde factum est, vt gerrae pro nugis, & contemptu dicantur.

Gerusia curia ab aetatis vocabulo dicta.

Gestit, qui subita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu praeter consuetudinē exultat.

Gestus, quo indicatur, quid geratur, praeter participium, quod a gerendo deducitur.

Gesum graue iactum.

Gigeria ex multis obsoniis decerpta.

Gingeriator tibicen.

Gingrire anserum vocis proprium est. Vnde genus quoddam tibiarum exiguarū *gingrinae*.

Gliscere crescere est, & *gliscerae*, *mensae* gliscētes, id est, crescentes per instructionem epularum scilicet.

Glittis subactis, leuibus, teneris.

Glocire & *glocidare* gallinarum propriū est, cum ouis incubiturae sunt.

Glomus in sacris crustulū cybij figura & oleo coctum appellatur.

Gloria a Graeca voce dicta. hanc enim illi κλέος vocant.

Glos, viri soror, a Graeco γάλως.

Glucidatum, suaue, & iucūdum. Graeci enim γλυκὺν dulcem dicunt.

Gluma hordei tunicula: dictum, quod glubatur id granum. vnde & *pecus glubi* dicitur, cuius pellis detrahitur.

Gnaeus & corporis insigne, & prænomen, a generando dicta esse, & ea ipsa ex Graeco γίγνεσθαι apparet.

Gnarigauit significat, apud Liuium, narrauit.

Gnaruisse, narrasse.

Gnarus cum significet id, quod scius, peritus, tamen inuenimus *prognare* significare aperte.

Gnephosum, obscurum: videlicet ex Graeco, quod est κνέφας.

Gnitus, & *gnixus* a generibus prisci dixerūt.

Gnotu, cognitu.

Gracchuris vrbs Iberae regionis, dicta a Graccho Sempronio, quae antea Illurcis nominabatur.

Gracculi a sono oris vocati. siue a gerendo dicti, quod iacta segetum semina plurimum gerant. vel quod ex oliuetis cubitū se recipientes duas pedibus baccas, tertiā ore ferant.

Gradiuus Mars appellatus est a gradiēdo in bella vltro citroque: siue a vibratione hastae, quod Graeci dicunt κραδάνειν: vel vt alij dicunt, quia gramine sit ortus, quod interpretantur, quia corona graminea in re militari maximae est honorationis.

Graeca sacra, festa Cereris ex Graecia translata, quae ob inuentionem Proserpinae matronae colebant. quae sacra dum non essent matronae, quae facerent propter cladem Cannensem, & frequentiam lugentium; institutum est, ne amplius centū diebus lugeretur.

Grallatores appellabantur pantomimi, qui vt in saltatione imitarentur aegipanas, adiectis perticis furculas habentibus, atque in his superstantes ad similitudinem crurū eius generis gradiebantur, vtique propter difficultatem consistendi. Plautus: Vinceretis cursu ceruas, & grallatorem gradu.

Gramiae oculorum sunt vitia, quas alij *glamas* vocant.

Grando guttae aquae concretae solito grandiores.

Grassari antiqui ponebant pro adulari. *grassarij* autem dicuntur latrones vias obsidētes. *gradi* siquidem ambulare est. vnde tractum grassari, videlicet ab impetu gradiendi.

Grauastellus, senior. Plautus: qui est grauastellus, qui aduenit? vt puto grauastellus a grauitate dictus.

Graue aes dictum a pondere, quia deni asses, singuli pondo libras, efficiebant denariū ab hoc ipso numero dictū. Sed bello Punico populus Romanus pressus aere alieno, ex singulis assibus librariis senos fecit, qui tantundem valerent. Item *nummi quadrigati*, & *bigati* a figura caelaturae dicti.

Grauida est, quae iā grauatur conceptu: *praegnans* velut occupata in generando, quod conceperit. *inciens* propinqua partui, quod incitatus sit fetus eius.

Greges ex Graeco dici, quos illi ἀγέλας solent appellare.

Gricenea funis crassus.

Groma appellatur genus machinulae cuiusdā, quo regiones agri cuiusque cognosci possunt, quod genus Graeci dicūt γνόμονα.

Gruere dicuntur grues, vt sues *grunnire*. vnde tractum est *congruere*, hoc est conuenire, quia id genus volucrū minime soliuagum est.

Grumus, terrae collectio minor tumulo.

Gulliocae nucum inglandium summa, & viridia putamina.

Gurgustium genus habitationis angustum, a gurgulione dictum.

Gutturnium vas, ex quo aqua in manus da-

tur:ab eo quod propter oris angustiã guttatim fluat.

H

Habitior,pinguior.
Habitudo,habitus corporum.
Halapanta significat omnia mentientem.ab eo quod *halet* omnia. ἅλλω enim Graeci πλανῶ πλάνῳ,id est fallentem appellant.
Hallus,pollex pedis scandens super proximum,dictus a saliendo.nam ἅλλομαι Graece,Latine significat salio.
Hamo cognominatus, quia in arena putatur inuentus.quae Graece hoc nomine ἄμμος appellatur.cui cornua adfiguntur arietis, a genere pecoris inter quod inuentus est.
Hamotrahones alij piscatores, alij qui vnco cadauera trahunt.
Hanula parua delubra quasi fanula.
Harui̇ga dicebatur hostia, cuius adhaerentia inspiciebantur exta.
Hastae subiiciebantur ea,quae publice venũ dabant: quia signum praecipuum est hasta.Nam & Carthaginienses cum bellum vellent,Romam hastam miserunt:& Romani fortes viros saepe hasta donarunt.
Hebes,retusi acuminis.
Hecate,Diana, eadem putabatur & luna, & Proserpina.
Hedera dicta,quod haereat: siue quod edita petat,vel qa idcui adhaeserit,edat.quae in tutela Liberi putabatur esse, quia vt ille iuuenis semper,ita haec viret,vel quia ita omnia, sicut ille mẽtes hominum illigat.
Heliconides musae a mõte Helicone vocatae,
Heluacea,genus ornamenti Lydij, dictum a colore boum,qui est inter rufum & albũ, appellaturque *heluus*.
Helueus ab hiatu & oscitatione dictus.
Heluela,holera minuta.
Helno dictus est immoderate bona sua consumens,ab eluendo.Cui aspiratur, vt auiditas magis exprobretur.fit enim vox incitatior.
Helus & *heluſa* antiqui dicebant, quod nunc holus,& holera.
Hemina ex Graeco ἥμισυ, quod est dimidia pars sextarij.
Hemona humana, & *hemonem hominem* dicebant.
Herbam do,cum ait Plautus,significat, victũ me fateor:quod est antiquae,& pastoralis vitae indicium. nam qui in prato cursu, aut viribus contendebant,cum superati erant,ex eo solo,in quo certamen erat,decerptam herbam aduersario tradebant.
Herbilis anser,herba pastus.qui gracilior est, quam frumento altus.
Hercem Iuppiter intra conseptum domus cuiusque colebatur,quem etiam deũ penetralem appellabant.
Hercules astrologus dictus,quod eo die se flã mis iniecit, quo futura erat obscuratio solis.
Here,id est aduerbium temporis heri, dictũ a Graeco ἐχθές.
Heredium,praedium paruulum.
Herem Martem antiqui accepta hereditate colebant.quae a nomine appellabatur *heredum*,& esse vna ex Martis comitibus putabatur.
Heres apud antiquos pro domino ponebatur.
Herma a Graecis ponitur pro firmamento. Vnde etiam Mercurij nomen inuentoris, vt putabant,firmae orationis dictum. Interdum etiam saburram significat.
Hernici dicti a saxis, quae Marsi *herna* dicunt.
Hetta resminimi pretij,quasi *hieta*,id est hiatus hominis,atque oscitatio.Alij pusulam dixerunt esse,quae in coquendo pane solet adsurgere.a qua accipimusrem nullius pretij,cum dicimus,*non hette te facio*.
Heus aduerbium vocandi a Graeco οἰ venit.
Hilarodos, lasciui & delicati carminis cantor.
Hilum putant esse,quod grano fabae adhaeret.ex quo *nihil*,& *nihilum*.
Hippacare est celeriter animam ducere.ab equi halitu,qui est supra modum acutus.
Hippagines naues,quibus equi vehũtur,quas Graeci ἱππαγωγοὺς dicunt.
Hippius,id est equester,Neptunus dictus est, vel quod Pegasus ex eo,& Pegaside natus sit:vel quod equuleus,vt putant, loco eius suppositus Saturno fuerit, quem pro Neptuno deuoraret:vel quod tridentis ictu terra equum excierit.cui ob hoc in Illyrico quaternos equos iaciebãtnono quoque anno in mare.
Hippocoum vinum ex insula Coo,dictum ab agro generoso,cui nomen est Hippo.
Hira,quae deminutiue dicitur *hilla*, quam Graeci dicunt νῆστιν, intestinum est, quod ieiunum vocant.
Hircipili duorum pilorum homines.
Hirquitalli pueri primum ad virilitatem accedentes.a libidine scilicet hircorum dicti.
Hirrire, garrire, quod genus vocis est canis rabiosae.
Histriones dicti,quod primum ex Histria venerint.
Hodidocos latro, atque obsessor viarum.
Homelium pilei genus.
Honorarios ludos , quos & liberalia dicebant.
Horctum,& *forctum*,pro bono dicebant.
Horda praegnans. vnde dies, quo grauidae hostiae

hostiae immolabantur, *hordicidia.*

Hordiarium aes, quod pro hordeo equiti Romano dubatur.

Horreum antiqui dicebant *farreum*, a farre.

Hortus apud antiquos omnis villa dicebatur, quod ibi, qui arma capere possent, orirentur.

Hostia dicta est ab eo, quod est *hostire*, ferire.

Hosticapax, hostium captor.

Hostilis laribus immolabãt, quod ab his hostes arceri putabant.

Hostimentum, beneficij pensatio.

Hostus apud antiquos peregrinus dicebatur, & qui nunc hostis perduellis.

Humanum sacrificium dicebant, quod mortui causa fiebat.

Hyperborei supra aquilonis flatum habitantes dicti, quod humanae vitae modum excedant viuendo vltra centesimum annũ, id est ὑπὲρ ἑξήκοντα ἔτη saeculi humani.

Hyperionem alij patrem solis, alij ipsum, quod eat super terras, ita appellatum putabant.

I

Iambi vocabantur, qui singuli ex proscenio loquebantur: *triambi*, qui terni.

Ianeus, ianitor.

Ianiculũ dictum, quod per eum populus Romanus primitus trãierit in agrũ Etruscũ.

Ianual, libi genus, quod Iano tantum modo libatur.

Ibi dicitur, cum locus semel demonstratur, ibidem cum saepius.

Icadion, nomen saeuissimi piratae.

Icit, percussit.

Idulis ouis dicebatur, quae omnibus Idibus Ioui mactabatur.

Iecunanum victimarium.

Igitur nunc quidem pro completionis significatione valet, quae est ergo; sed apud antiquos ponebatur pro inde, & postea, & tum.

Ignem ex domo Flaminia efferri non licebat, nisi diuinae rei gratia.

Ignia vitia vasorum fictilium.

Ignis Vestae siquãdo interstinctus esset, virgines verberibus afficiebantur a Pontifice. quibus mos erat tabulam felicis materiae tamdiu terebrare, quousque exceptũ ignem cribro aeneo virgo in aedẽ ferret.

Ignitabulum, ignis receptaculum.

Ilia dicta ab ima, quae pars chartae est tenuissima.

Ilicet, sine dubio.

Im ponebant pro eum, a nominatiuo is.

Imago ab imitatione dicta.

Imbarbescere, barbatum fieri.

Imbellium, belli inscientiam.

Imbrex, nomen cuiusdam comici.

Imbrica tempestate pluuiã videtur significare.

Imbutum est, quod cuiuspiam rei succum bibit. vnde infantibus, an velint bibere, dicentes *bu* syllaba contenti sumus.

Immanis, ferus, siue magnus.

Immolare est mola, id est farre molito, & sale hostiam perspersam sacrare.

Immunis, vacans munere. aliquotiens pro improbo ponitur, vt apud Plautum: Immune est facinus.

Immasculus lauis genus, quam alij regulum, alij ossifragam dicunt.

Immustulus ales ex genere aquilarum est, sed minorum virium, quam aquilae. quae volucris raro, & non fere, praeterquam vere apparet; quia aestum, algoremque metuit. appellatur autem ita, quod subito, & inexpectata se immittat.

Impages dicuntur, quae a fabris in tabulis figuntur, quo firmius cohaereant. a *pangendo*, id est figere. vnde poetae *pangere versus* dicuntur, & agricolae *pangere plantas*, id est infigere.

Imparem numerum antiqui prosperiorẽ hominibus esse crediderunt.

Impares tibiae numero foraminum discretae.

Imparentem, non parentem, hoc est obedientem.

Impelimenta, impedimenta dicebant.

Impenetrale, cuius vltimum penetrale intrare non licet.

Impensam, stipem, aes sacrum, quod nondum erat pensum.

Impercito, parcito, futurum ab imperatiuo.

Impescere, in laetam segetem pascendi gratia immittere.

Impetix, impetigo.

Impetritum, impetratum.

Impetum, industrium, indulgentem perinde composita ait Verrius, atq; *impunis*, & *immunis*, mihi non satis persuadet.

Impiatus, sceleratus.

Impite, impetum facite.

Implexum, implicatum, quod Graeci ἐμπεπλεγμένον dicunt.

Implorare, inclamare, ad auxilium inuocare.

Impluuium, quo aqua impluit collecta de tecto. *Complnuium*, quo de diuersis tectis aqua pluuialis confluit in eundem locum.

Impolitias Censores facere dicebantur, cum equiti aes abnegabant ob equum male curatum.

Imponenta, quasi imponimenta, quae post caenam mensis imponebant.

Imporcitor, qui porcas in agro facit arando. *Porca* autem est inter duos sulcos terra eminens.

Importunum, in quo nullum est auxilium, velut esse solet portus nauigantibus.

Impos est, qui animi sui potens non est, qui

animum ſuum in poteſtate non habet.
Improlus, vel improlis, qui nondum eſt adſcriptus in ciuitate.
Impudicatus, ſtupratus, impudicus factus.
Imputatum, nondum purgatum. *putum* enim eſt purum. vnde *putare* vites dicimus, hoc eſt detrahere, quae impedimento ſunt ad fructum.
In non ſemper abnuitionem ſignificat, ſed interdum etiam pro adnuendo ponitur, vt inuolando, inclamando, inuocando. *In* praepoſitio ſignificat modo, quod non, vt Inimicus: modo auctionem, vt Inclamauit: modo vbi, quo tendatur, vt Incurrit: modo vbi qui ſit, vt Inambulat.
Inarculum virgula erat ex malo punico incuruata, quam regina ſacrificans in capite geſtabat.
Incalanto, inuocanto.
Incalationes, inuocationes.
Incalatiue, vocatiue.
Incauillatio, per deſpectum irriſio.
Incenſit, incenderit: ſicut *incepſit*, inceperit.
Inceps, deinceps.
Inceſſere, immittere, ac iactu, vel verbis petere.
Inceſtus a Graeco trahitur. nam illi facinus dicuat ἀνίερον.
Inchoare videtur ex Graeco originem trahere, quod Heſiodus omnium rerum initiũ eſſe dixerit chaos.
Incicorem, immanſuetum, & ferum. Pacuuius: Reprime incicorem iracundiam. Interdũ *cicur* pro ſapiente ponitur, vt idem Pacuuius: conſilium ciçur.
Incillae foſſae, quae in viis fiunt ad deducendam aquam, ſiue deriuationes de riuo cõmuni factae.
Incita, incitata.
Incitega machinula, in qua conſtituebatur in conuiuio vini amphora, de qua ſubinde deferrentur vina.
Inclamare, conuiciis, & maledictis inſectari.
Inclutus, nobilis, clarus.
Incoctae dicebantur mulieres plus aequo calamiſtris vſae.
Incomitem, ſine comite.
Incomitiare ſignificat tale conuicium facere, pro quo neceſſe ſit in comitium, hoc eſt in conuentum venire, Plautus: Quæſo, ne me incomites.
Inconciliaſti, comparaſti, commendaſti, vel, vt antiqui, per dolum decepiſti.
Inconditum, non ordinate compoſitum.
Inconſpretum, non improbatum.
In conuentione, in concione.
Increpitare, arguere, conuiciari. Increpitare, clamare, maledicere.
Increpitato, ferito.
Increta, indiuiſa.
Incuria, negligentia.
Indepiſci, adſequi, adipiſci.
Indeptare, conſequi.
Indictiuum funus, ad quod per praeconem euocabatur.
Indiges, indigetis facit. hoc nomine Aeneas ab Aſcanio appellatus eſt, cum pugnans cum Mezentio nuſquam apparuiſſet. in cuius nomine etiam templum conſtruxit.
Indigitamenta, incantamenta, vel indicia.
Indigitanto, imprecanto.
Indigetes dy, quorum nomina vulgari non licet.
Indoles, incrementum, induſtria.
Induſtrium antiqui dicebant *indoſtruum*, quaſi qui quicquid ageret, intro ſtrueret, & ſtuderet domi.
Inebrae aues, quæ in auguriis aliquid fieri prohibent. & prorſus omnia *inebra* appellantur, quae tardant, vel morantur agentem.
Ineopte, eo ipſo.
Inermat, armis ſpoliat.
Iners, ignauus, vel ſine arte.
Infectores, qui alienum colorem in lanam cõiiciunt. *offectores*, qui proprio colori nouũ efficiunt.
Inferiae ſacrificia, quae diis manibus inferebant.
Inferium vinum, id quod in ſacrificando infra paterae labrum ponebatur.
Infibulati ſacrificabant flamines propter vſum aeris antiquiſſimum aereis fibulis.
Infindere, intercipere, interponere.
Infit, incipit. ſed diuerſae ſignificationis eſt ab eo, quod eſt fit. nam infit, agentis: fit autem patientis eſt.
Infiteri, non fateri.
Infitiari, creditum fraudare.
Infra claſſem ſignificatur, qui minore ſumma, quam centum & viginti millium aeris cenſi ſunt.
Infrequens appellabatur miles, qui abeſt, abfuitve a ſignis.
Infulae ſunt filamenta lanea, quibus ſacerdotes, & hoſtiae, templaque velabantur.
Ingens dicitur augendi cõſuetudine, vt inclamare, inuocare. quia enim *gens* populi eſt magnitudo, ingentem per cõpoſitionẽ dicimus, quod ſignificat valde magnum.
Ingluuies a gula dicta. hinc & *ingluuioſus*, & *gluto*, *gulo*, *gumia*, *guttur*, *guttus*, *gutturioſus*, & *curculio*.
Inhibere, iungere, ſed melius cohibere.
Inigere pecus, agere, id eſt minare.
Inyt ponitur interdum pro concubuit. Interdum pro inuenit, vt Iniit rationem. Interdum pro introit, vt Plautus: Init te vmquã febris.
In inſula Aeſculapio facta aedes fuit, quod aegroti

aegroti a medicis aqua maxime sustententur. eiusdē esse tutelae draconē, quod vigilantissimum sit animal, quae res ad tuendam valetudinem aegroti maximē apta est. canes adhibentur eius templo, q̄ is vberibus canis sit nutritus. bacillum habet nodosum, quod difficultatem significat artis. laurea coronatur, quod ea arbor plurimorum sit remediorum. huic gallinae immolabantur.

Initium est principium: sed alias quo quid incipiat, vt viae Appiae porta Capena: alias ex quo quid constet, vt aqua, terra, aer.

Iniuges boues, qui sub iugo non fuerint.

Iniurium, periurium.

Inlaqueatum alij pro vincto vtuntur, alij pro soluto.

Inlex producta sequenti syllaba significat, qui legi non paret. *Inlex* correpta sequenti syllaba significat inductorem ab inliciendo. Plautus: Esca est meretrix. lectus inlex.

Inlices canales, in quos aqua confluit in viis lapide stratis, ab eliciendo dicti,

Inlicitator emptor.

Inlicium dicitur, cum populus ad concionem elicitur, id est vocatur. vnde *colliciae* tegulae, per quas aqua in vas defluere potest.

Inlicium vocare antiqui dicebant ad concionem vocare.

Inlitterata pax est quae litteris comprehensa non est.

In mundo dicebant antiqui, cum aliquid in promptu esse volebant intelligi.

Inori minores.

In pelle lanata noua nupta considere solet, vel propter morem vetustum, quia antiquitus homines pellibus erant induti, vel quod testetur lanificij officium se praestaturam viro.

In procinctu factum testamentū dicitur, quod miles pugnaturus nuncupat praesentibus commilitonibus.

Inquilinus, qui eundem colit focū, vel eiusdē loci cultor.

Insanum pro valde magnum vsus est Plautus.

Inscitia, stultitia.

Insecta, non secta, sed & aliquotiens significat secta.

Inseptum non septum. ponitur tamen & pro non aedificatum.

*Insequ*e apud Ennium, dic. *Insexit*, vixit.

Incessores latrones, qui circa vias insidientur sedentes.

Insignes appellantur boues, qui in femine, & in pede album habent, quasi insigniti.

Insignis tam ad laudem, quam ad vituperationem inflecti potest.

Insimulare, crimen in aliquem confingere.

Insipare iniicere. vnde fit *dissipare*.

Insipere farinulam iacere pultis: vnde *dissipare*, *obsipare*. vt cum rustici dicūt, obsipa pullis escam.

Insitum ab inserendo tractum. sed aliquotiēs significat impositum.

Insons, extra culpam. a quo dici *morbus* quoque existimatur *sonticus*, quia perpetuo noceat.

Instaurari ab instar dictum est, cum aliquid ad pristinam similitudinem, & comparationem reficitur.

Instigare, incitare.

Insuasum appellabant colorem similem luteo, qui fiebat ex fumoso stillicidio.

Insulae dictae proprie, quae non iunguntur communibus parietibus cum vicinis, circuituque publico, aut priuato cinguntur, a similitudine videlicet earū terrarū, quae fluminibus, ac mari eminent, suntque in salo positae.

Intempestam noctem dicimus pro incertiore tē pore, quia non tam facile noctis horae, quam diei possunt intelligi. ¶ *Tempestatem* enim antiqui pro tempore posuere.

Intercapedo, tempus interceptum, cum scilicet mora est ad capiendum.

Inter cutem flagitatos dicebāt antiqui mares, qui stuprum passi aliquando essent.

Intercutitus, vehementer *cutitus*, id est valde stupratus.

Interduatim, & *interatim* dicebāt antiqui, quod nunc interdum, & interim.

Intergerini parietes dicuntur, qui inter confines struuntur, & quasi intergeruntur.

Internecium testamentum est, propter quod dominus eius necatus est.

Internectio, vitae priuatio appellatur interfectio. a nece denominato vocabulo.

Interregnum appellatur spatium temporis, quousque in loco mortui alius ordinetur.

Intrahere est contumeliam intorquere.

Inuolutus vermiculi genus, qui se inuoluit pampino.

Iouistae compositum a Ioue, & iustae.

Ipsipe, ipsi neque alij.

Ipsullices bracteae in virilem, muliebremque speciem expressae.

Iracundia dicta, quod iram incendat.

Ircei genus farciminis in sacrificiis.

Ircens, genus farciminis.

Irnella, vasis genus in sacris.

Irpices genus rastrorum ferreorum, quod plures habent dentes ad extirpandas herbas in agris.

Irpini appellati nomine lupi, quem *irpum* dicunt Samnites. eum enim ducem secuti agros occupauere.

Irquitallus puer, qui primo virilitatem suam experitur.

Ita castor, ita mehercules, vt subaudiatur iuuet.

Italia dicta, quod magnos Italos, hoc est boues habeat. vituli etenim *itali* sunt dicti. Italia ab Italo rege, eadem ab Attelido .... appellata.

Itonida Minerua a loco sic appellata.

Iubar stella, quam Graeci appellant ἑωσφόρον ἄστρον, hoc est lucifer, quod splendor eius diffunditur in modum iubae leonis.

Iubere ponebatur pro dicere, quod valet interdum pro decernere: vt, Populus iussit.

Iubilare est rustica voce inclamare.

Ingarius vicus dicitur Romae, quia ibi fuerat ara Iunonis Iugae, quam putabant matrimonia iungere.

Inge auspicium est, cum iunctum iumentum stercus fecit.

Iugere milui dicuntur, cum vocem emittunt.

Iuges, eiusdem iugi, pares. vnde & *coniuges*, & *seiuges*.

Iugula stella orion, quod amplior sit ceteris, quasi nux iuglandis.

Iugum, sub quo victi transibant, hoc modo fiebat: fixis duabus hastis super eas ligabatur tertia. sub iis victos descinctos transire cogebant.

Iuniũm mensem dictum putant a Iunone. iidẽ ipsum dicebant *Iunonium* & *Iunonialem*. *Iulium* quod eo mense dicitur Iulius natus.

Iurare Flamini Diali fas non erat.

Iurgatio, iuris actio.

Iussa iura.

Iusti dies dicebantur triginta, cum exercitus esset imperatus, & vexillum in arce positum.

Iustum vadem, idoneum sponsorem.

Iuuenalia fingebantur Dianae simulachra, quia ea aetas fortis est ad tolerandam viã. Diana enim viarum putabatur dea.

Iuuentutis sacra pro iuuenibus sunt instituta.

L

Labes macula in vestimento dicitur, & deinde μεταφορικῶς transfertur in homines vituperatione dignos.

Lacerare, diuidere, comminuere est. ex quo dictus est *lanius*, qui discindendo lacerat pecora. *Lacinia*, quod pars vestimenti est. *Lacerna*, quod minus capitio est. *Lacer*, quod auribus curtatis est. *Lacerum*, quodcumque est in corpore imminutum.

Lacit, decipiendo inducit. *Lax* etenim fraus est. *Lacit*, in fraudem inducit. inde est *allicere*, & *lacessere*. inde *lactat*, *illectat*, *delectat*, *oblectat*.

Lacobrigae nomen compositũ (a lacu & briga Hispaniae oppido.

Lactaria columna in foro olitorio dicta, quod ibi infantes lacte alendos deferebant.

Lacuna, aquae collectio, alacu deriuatur, quã alij *lamam*, alij *lustrum* dicunt.

Lacus Lucrinus in vectigalibus publicis primus locatur eruendus, ominis boni gratia, vt in dilectu, censuve primi nominantur Valerius, Saluius, Statorius.

Laena vestimẽti genus habitus duplicis. quidam appellatam existimant Tusce, quidã Graece, quam χλαίνα dicunt.

Laeua, sinistra, quam Graeci σκαιὰ. vnde tractum cognomen *Scaeuola*. a laeua *laeuum*, sinistrum: & *laeuorsum*, sinistrorsum.

Lamberat, scindit, ac laniat.

Lance & *licio* dicebatur apud antiquos; quia qui furtum ibat quaerere in domo aliena, licio cinctus intrabat, lancemque ante oculos tenebat propter matrum familiae, aut virginum praesentiam.

Lancea a Graeco dicta, quam illi λόγχην vocant.

Laneae effigies compitalibus noctu dabantur in compita: quod lares, quorum is erat dies festus, animae putabantur esse hominum, redactae in numerum deorum.

Lanerum vestimenti genus ex lana succida confectum.

Lanoculus, qui lana tegit oculi vitium.

Lapidem silicem tenebant iuraturi per Iouem haec verba dicentes, *Si sciens fallo, tum me Diespiter salua vrbe, arceque bonis eiiciat, vti ego hunc lapidem.*

Lapidicinae, vbi excinduntur lapides.

Lapit, dolore afficit.

Larentalia coniugis Faustuli nutricis Remi, & Romuli Laurentiae festa.

Laruati, furiosi, & mente moti, quasi laruis exterriti.

Latex a lapsu, profluens aqua dicitur. vtimur tamen hoc vocabulo & in vino.

Latine loqui a Latio dictum est, quae locutio adeo est versa, vt vix vlla pars eius maneat in notitia.

Latitauerunt Cato posuit pro saepe tulerunt.

Latrare Ennius pro poscere posuit.

Latrones eos antiqui dicebant, qui conducti militabant, ἀπὸ τῆς λατρίας. at nunc viarum obsessores dicuntur, quod a latere adoriũtur, vel quod latenter insidiantur.

Latumias ex Graeco, & maxime a Syracusanis, qui latomias & appellant, & habent ad instar carceris, ex quib. locis excisi sunt lapides ad extruendam vrbem.

Laudare ponebatur apud antiquos pro nominare.

Lauerniones fures antiqui dicebant, quod sub tutela *deae Lauernae* essent, in cuius luco obscuro, abditoque soliti furta, praedamque inter se luere. hinc & *lauernalis porta* vocata est.

Laureati milites sequebantur currum triumphantis, vt quasi purgati a caede humana intrarent vrbem. Itaque eandem laurum omnibus suffitionibus adhiberi solitum erat, vel quod medicamento ficcissima fit, vel quod omni tempore viret, vt similiter resp. vireat.

Lautia epularum magnificentia, alij a lauatione dicta putãt, quia apud antiquos hae elegantiae, quae nunc sunt, non erant, & raro aliquis lauabat.

Lauticia farina appellabatur ex tritico aqua conspersa.

Lautulae locus extra vrbem, quo loco quia aqua fluebat, lauandi vsum exercebant.

Lectosia insula dicta a consobrina Æneae ibi dem sepulta.

Lectus dictus, vel a collectis foliis ad cubitãdum: vel quod fatigatos ad se alliciat; a Graeco λέκτρον.

Legimus aut scriptum, aut oleam, glandem ve, & alia quaedam. & addita praepositione dicimus colligimus, deligimus.

Legio Samnitum sinteata appellata est, quod Samnites intrantes singuli ad aram, velis linteis circumdatam, non cessuros se Romano militi iurauerunt.

Lemniscí, id est, fasciolae coloris dependentes ex coronis, propterea dicuntur, quod antiquissimum fuit genus coronarum lanearum.

Lemonia tribus a pago Lemonio appellata est. qui est a porta Capena via Latina.

Lenones ab alliciendo adolescentulos appellati.

Leparenses, Liparitani ciues, id est, Liparenses.

Lepista, genus vasis aquarij.

Leria ornamenta tunicarum aurea.

Lesbium, genus vasis caelari a Lesbis inuẽtũ.

Letum ab obliuione, quam Graeci λήθω vocant, dictum.

Levir est vxoris meae frater.

Libella deminutiuum est a libra.

Liber repertor vini, ideo sic appellatur, quod vino nimio vsi omnia libere loquantur.

Liberales dicuntur non solum benigni, sed etiam ingenuae formae homines.

Liberalia, Liberi festa, quae apud Graecos dicuntur Διονύσια. Naeuius: libera lingua loquemur ludis Liberalibus.

Liberata ponebant pro *effata*, id est, locuta.

Libertatis tẽplũ in Auẽtino fuerat cõstructũ.

Librile, scapus librae.

Librilla appellantur instrumenta bellica, saxa scilicet ad brachij crassitudinem in modum flagellorum loris reuincta.

Libycus campus in agro Argeo appellatus, quod in eo primum fruges ex Libya allatae sunt. quam ob causam etiam Ceres ab Argeis Libyssa vocata est.

Licitati, in mercãdo, siue pugnãdo cõtẽdẽtes.

Lictores dicuntur, quod fasces virgarum ligatos ferunt. hi parentes magistratibus, deliquentibus plagas ingerunt.

Limaces cochleae a limo appellatae.

Limitatus ager est in centurias dimensus.

Limites in agris, nũc termini, nunc viae trãsuersae.

Limus, obliquus, id est, transuersus, vnde & limina.

Lingua non solum pars corporis dicitur, sed etiam differentia sermonum. promontorij quoque genus non excellẽtis, sed molliter in planum deuexi.

Lingula per deminutionem linguae dicta. alias a similitudine linguae exertae, vt in calceis: alias insertae, id est infra dentes coercitae, vt in tibiis.

Lingulaca, genꝰ piscis, vel mulier auguratrix.

Liquitur, labitur, fluit.

Litatum alij solutum, deditum deo, quasi luitatum; alij ex Graeco a precibus, quas illi λιτὰς dicunt.

Liti cecidisse dicitur, qui eius rei, de qua agebat, causam amisit.

Lituus appellatus est, quod litis sit testis. est enim genus buccinae incuruae, quo qui cecinerit, dicitur liticen. Ennius. Inde loci lituus sonitus effundit acutos.

Lixabundus, iter libere, ac prolixe faciens.

Lixae, qui exercitum sequũtur quaestus gratia. dicti, quod extra ordinem sint militiae eisque liceat, quod libuerit. alij eos a Licha appellatos dicunt, quod & ille Herculem sit secutus. quidam a liguriendo quaestũ.

Locatum, positum.

Locupletes, locorum multorum domini.

Loebesum & loebertatem antiqui dicebant liberum & libertatẽ. ita Graeci λοιβὸν, & λοίβιον.

Longitrorsus sic dicitur, sicut dextrorsus, sinistrorsus.

Lotos, arboris genus, ex cuius materia frequẽter tibiae fiebant, cuius baccis pasti quondam Lotophagi dicti.

Lucani appellati dicuntur, quod eorum regio sita est ad partẽ stellae luciferae. vel quod loca cretosa sunt, id est multae lucis. vel a Lucilio duce. vel quod primitus in luco cõsederunt.

Lucar appellatur aes, quod ex lucis captatur.

Lucaria festa in luco colebant Romani, qui per magnus inter viam Salariam, & Tiberim fuit: pro eo, quod victi a Gallis fugiẽtes e praelio ibi se occultauerunt.

Lucaris pecunia, quae in luco erat data.

Lucem facere dicuntur Saturno sacrificantes, id est capita detegere.

Luceresis, & Luceres, quae pars tertia populi Romani est distributa a Tatio, & Romulo; appellati sũt a Lucero Ardeae rege, qui

auxilio fuit Romulo aduersus Tatiũ bellanti.

Lucetium Iouem appellabant, quod eum lucis esse causam credebant.

Lucius, praenomen est eius, qui primum fuit, quia oriente luce natus est.

Lucomedi a duce suo Lucomo dicti, qui postea *Lucerenses* appellati sunt.

Lucomones quidam homines ob insaniam dicti, quod loca, ad quae venissent, infesta facerent.

Lucretilis mons in Sabinis.

Luctus, & lugere a Graeco trahuntur λυσσᾶν, vel λύπην.

Luculentus a luce appellatus.

Lucuntere genus operis pistorij.

Lues est diluës vsque ad nihil, tractũ a Graeco λύειν. hinc dictum *lutum* terra humore soluta; & *lustratio*, qua quid soluitur, ac liberatur. hinc & λύτρα ἀπὸ τῆς λύσεως, id est solutione auri: λίτρα enim libra est.

Luma genus herbae, vel potius spinae.

Lumbago vitium, & debilitas lumborum.

Lura os culei, vel etiam vtris. vnde *lurcones* capacis gulae homines, & bonorum suorum consumptores.

Luridi, supra modum pallidi.

Luscitio, vitium oculorum, quod clarius vesperi, quam meridie cernit.

Lustra significat lacunas lutosas, quae sunt in siluis, aprorum cubilia. a qua similitudine ij, qui in locis abditis, & sordidis ventri, & desidiae operam dant, dicuntur in lustris vitam agere. & cum eiusdem vocabuli prima syllaba producitur, significat nunc tẽpus quinquẽnale, nunc populi lustrationẽ.

Lustrici dies infantium appellantur, puellarũ octauus, puerorum nonus. quia his lustrãtur, atque eis nomina imponuntur.

Luxa membra e suis locis mota, & soluta; a quo *luxuriosus* in re familiari solutus.

Luxantur, a luxu dictum, id est luxuriantur.

Lycij Apollinis oraculum in Lycia maximae claritatis fuit ob luporum interfectionẽ. λύκος enim lupus est.

Lycophos Graeci dicunt, quod nos primũ tempus lucis. dictum autem lycophos, quasi λευκὸν φῶς, id est lumen candidum.

Lymphae dictae sunt a nymphis. vulgo autẽ memoriae proditum est, quicumque speciem quandam e fonte, id est effigiẽ nymphae viderint, furendi non feciſſe finem, quos Graeci νυμφολήπτους vocant, Latini *lymphatos* appellant.

Lyrnessiades, ab oppido Phrygiae Lyrnesso dicti.

M

Macellum dictum a Macello quodam, qui exercebat in vrbe latrocinia. quo dãnato Cẽsores Aemilius, & Fului⁹ statuerũt, vt in domo eius obsonia venderentur. PAVL.

Macilenti, macie tenuati.

Mactus, magis auctus.

Maduſa ebrius, a Graeco μαδᾶν deductum, vel quia madidus sit vino.

Maeandrum, genus picturae, dictũ est a similitudine flex⁹ amnis, qui appellatur Maeandrus.

Maecia tribus a quodã castro sic appellatur.

Maeniana aedificia a Maenio sunt appellata: is enim primus vltra columnas extendit tigna, quo ampliarentur superiora.

Maesius lingua Osca, mẽsis Maius. *Osci* enim a regione Campaniae, quae est Oscos, vocati sunt.

Magus a Graeco μᾶλλον venit.

. . . tẽperare di . . erare quida . . . FEST.

Magisterare regere, & temperare est. *Magisterare* moderari. vnde *magistri* non solum doctores artium; sed etiam pagorũ, societatum, vicorum, collegiorum, equitum dicuntur: quia omnes hi magis ceteris possunt. vnde & *magistratus*, qui per imperia potentiores sunt, quam priuati. Quae vox duabus significationibus notatur. nam aut personam ipsam demonstrat, vt cum dicimus, magistratus iussit: aut honorem, vt cũ dicimus Titio magistratus dat⁹ est. PAVL.

Magisteria dicuntur in omnibus rebus, quae magis ceteris possũt, vt magisteriũ equitũ. . . rebus, qui ma . . . . quitum . et . . . llinis dixe . . . untur velit . . cõtra ora . . FEST.

Magmentum, magis augmentatum. PAVL.

Magnificissima, dicebant antiqui pro magnificentissima. re enim vera magnificens dici non potest. vnde magnificentissima videtur deduci.

Magnificius idem Cato pro magnificentius dixit, & non frustra: nã positiuus eius magnifice est.

Magni . . . . . .

. . . . auit Cato in ea, quam . . . . . .

. . . . gna quis homo . . . . . .

. . . . pulchrius purgat . . . . . .

. . . . Ateius, dicimus, cum mag . . . . . .

. . . . at nepos eius in ea . . . . . .

. . . . men ait, cum Aedilis . . . . . .

. . . . istria ludos magni . . . . . FEST.

Magnificior quoque . . . . . .

Magnum annum dicunt mathematici, quo septem sidera errãtia expletis propriis cursibus sibimet concordant. PAVLVS.

Magnum socerũ appellat vir vxoris suae auũ.

Magnam sõcrũ vir vxoris suae auiã appellat.

Magnos ludos, Romanos ludos appellabant, quos in honorem Iouis, quem principem deorum putabant, faciebant.

Maiestas a magnitudine dicta.

Maius Idibus mercatorũ dies fest⁹ erat; quod eo die Mercurij aedes esset dedicata.

Maius

Matus mensis in compluribus ciuitatibus Latinis ante vrbem conditam fuisse videtur. qua ex causa vtrum a maioribus, vt *Iunius* a iunioribus dictus sit; an a Maia, & Mercurio filio eius res diuinae . . . fiant solemnes; an quod ipsi deae in multis Latinis ciuitatibus sacrificia fiebant (ipso mense). . . . .

Maior patruus, aui & auiae patruus.

Maior amita, aui & auiae amita.

Maior auunculus, aui & auiae auunculus.

Maior Graecia dicta est Italia, quod eam Siculi quondam obtinuerunt. vel quod in ea multae, magnaeque ciuitates fuerunt ex Graecia profectae.

Maior magistratus consul dicitur.

Maior socer vxoris meae proauus.

Maior socrus vxoris meae proauia.

. . . iora auspicia, quae d . . . .
. . . maiora Consulum, Pr. . . .
. . . liquorum minora cum ill . .
. . . res magistratus dicu . . .

Maiorem Consulem L. Caesar putat dici, vel eum, penes quem fasces sint; vel eum, qui prior factus sit; *Praetorem* autem *maiorem* Vrbanum, minores ceteros. FEST.

Maior Consul dicitur vel is, penes quem fasces sunt, vel is, qui prior factus est: Praetor autē maior vrban⁹, minores ceteri. PAVL.

Maiores Flamines appellabantur patricij generis, minores plebei.

Maledictores dicebantur ab antiquis, qui nūc maledici.

Maledic . . . . . .
. . nos appellamus . . . . . .
. . Hispania re . . . . FEST

Maleuoli Mercurij signum erat proxime Ianum, qui item erat in Turdellis Me . . .
. . . . . .
. . . appella . . . .
maleuoli autem, quod in nullius tabernā spectabat.

Maleuoli Mercurij signum, id est statuam, appellabant, ideo quod in nullius tabernam spectabat. PAVL.

Malleoli vocantur non solum parui mallei, sed etiam ij, qui ad incendium faciendum aptantur: videlicet ad similitudinem priorem dicti.

Malluuium dicitur, quo manus lauātur. *Malluuiae*, quibus manus sunt lotae: *pelluuiae*, quibus pedes.

Malluuium latum in commentarium sacrorum significat, manus qui lauet. a quo malluuiae dicuntur, quibus manus sunt lautae, perinde vt quibus pedes pelluuiae. FEST.

Maltha dicitur a Graecis pix cum cera mixta.

Mamercus praenomen est Oscum, quod hi Martem Mamertem appellant. PAVL.

Mamers Mamertis facit, id est lingua Osca Mars Martis. vnde & *Mamertini* in Sicilia dicti, qui Messanae habitant.

Mamertini appel . . .
. . . c de causa cum de toto Samnio grauius incidisset pestilentia, Sthenius Mettius eius gentis princeps conuocata ciuium suorum concione, exposuit se vidisse in quiete praecipientem Apollinem; vt si vellent eo malo liberari, ver sacrum vouerent, id est quaecunq; vere proximo nata essent, immolaturos sibi. Quo facto leuatis post annum vicesimum, deinde eiusdem generis incessit pestilētia. rursum itaque consultus Apollo, respondit nō esse persolutum ab iis votum, quod homines immolati non essent: quos si expulissent, certe fore, vt ea clade liberarentur. Itaque ij iussi patria decedere, cum in parte ea . . . consedissent, quae Tauricana dicitur, forte parantibus bello . . . Messanensibus auxilio venerunt vltro, eosque . . liber . . . . . prouincial . . . . quod ob . . citum eorum, vt gratiam referrent, & in suum corpus, communionemque agrorum inuitarunt eos, & nomen acceperunt vnum, vt dicerentur *Mamertini*, quod coniectis in sortem duodecim deorū nominibus *Mamers* forte exierat, qui lingua Oscorum Mars significatur. cuius historiae auctor est Alfi⁹ libro primo belli Carthaginēsis. FEST.

Mamilia turris intra Saburae regionem a Mamilio nomen accepit.

Mamiliorum familia (progenita fuit a) Mamilia Telegoni filia, quam Tusculi procreauerat, (quando id oppidum ipse condidisset.

Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, vt ait Verrius, in clibano ante, quā percoquatur, decidit in carbones. cineremque. cuius meminit Lucilius: Pistricē valida si nummi suppeditabunt, Addas empleuron, mamphulas quae sciat omnes.

Mamphur appellatur loro circumuolutum mediocris longitudinis lignum rotundum, quod circumagunt fabri in operibus tornandis.

Mamurij Veturij nomen frequenter in cantibus Romani frequentabant, hac de causa Numa Pompilio regnante e caelo cecidisse fertur ancile, id est scutum breue: quod ideo sic est appellatum, quia ex vtroque latere erat recisum: vt summum, infimumque eius latius medio pateret. vnaque edita vox, omnium potentissimā fore ciuitatem. quamdiu id in ea māsisset.

Itaque facta sunt eiusdem generis plura, quibus id misceretur, ne internosci caeleste posset. probatum opus est maxime Mamurij: qui praemij loco petiit, vt suum nomen inter carmina Salij canerent.

Manalem fontem dici, pro eo, quod aqua ex eo semper manet.

Manalis fons appellatur ab auguribus puteus perennis. neque tamen spiciendius videtur, quia flumen id spiciatur, quod sua sponte in amnem influat.

Manalem lapidem putabant esse ostium Orci, per quod animae inferorum ad superos manarent, qui dicunt manes. ¶ Manalem etiam lapidem vocabant petrã quandam, quae erat extra portam Capenam iuxta aedem Martis; quam, cum propter nimiam siccitatem in vrbem protraherent, insequebatur pluuia statim. eumque quod aquas manaret, manalem lapidem dixere.

Manare dicitur, cum humor ex integro, sed non solido nimis per minimas suas partes erumpit. quod ex Graeco trahitur: quia illi non satis solidum μανὸν dicunt.

Manare solem antiqui dicebant, cum solis orientis radij splendorem iacere coepissent, a quo & dictum putabant *mane*. alij dictum *mane* putant ab eo, quod *manum* bonum dicebant.

. . olitos esse antiquos . . . .
. . eum solis orientis radij . . .
. . ssent atque ideo primum . . .
. . uis magis addicitur . . . .
. . ne id est a mature. quod id . .
. . unde Matuta di . . . . .

Mane a diis manibus dixerunt. nam *mana* bona dicitur. vnde & *Mater Matuta*, & *poma matura*.

Manceps dicitur, quod manu capiatur. Manceps dicitur, qui quid a populo emit, conducitve, quia manu sublata significat se auctorem emptionis esse. qui idem praes dicitur; quia tam debet praestare populo quod promisit; quam is. qui pro eo praes factus est.

Mancinã sana appellabãtur, quod Mancinus habuit insignem domum, quae publicata est eo interfecto.

Manducus effigies in pompa antiquorũ inter ceteras ridiculas, formidolosasque ire solebat magnis malis, ac late dehiscens, & ingentem dentibus sonitum faciens, de qua Plautus ait in Rudente: Quid si aliquo ad ludos me pro manduco locem; Quapropter clare crepito dentibus.

Manes dij ab auguribus inuocantur: quod hi per omnia aetherea, terrenaeque ima . .
. . . . . .
. . . peri, atque inferi . . . .
. . . augures quod L.I. . . . .

. . minis .

Manes dij ab auguribus vocabantur, quod eos per omnia manere credebant; eosque deos superos, atque inferos dicebant.

Manuos in carminibus saliaribus Aelius Stilo significare ait bonos. (& inferi *dij manes* pro bonis dicuntur a suppliciter eos venerantibus propter metum mortis; vt immanes quoque pro valde non bonis dicuntur.

Maniae turpes, deformesque personae. Manias (Aelius Stilo dici ait ficta quaedam ex farina in hominum figuras, quia turpes fiant, quas alij *maniolas* appellant. Manias autem, quas nutrices minitantur pueris paruulis esse laruas, id est manes, quos deos, deasque putabant, quosque ab inferis ad superos emanare credebant. (vt Mania est eorum auia, materve. Sunt enim vtriusque opinionis auctores.

Manius agrum Nemorensem Dianae consecrauit, a quo multi, & clari viri orti sunt, & per multos annos fuerunt. vnde prouerbium: Multi Manij Ariciae. Afinius. Capito longe aliter sentit. ait enim turpes, & deformes significari: quia maniae dicuntur deformes personae; & Ariciae genus panis fieri, quod manici . . . . . appellantur. *Manius* praenomen dictum est ab eo, quod mane quis initio natus sit: vt *Lucilius*, qui luce.

Manliae gentis patriciae decreto nemo ex ea Mareus appellatur; quod M. Manlius, qui Capitolium a Gallis defenderat, cum regnum affectasset, damnatus, necatusque est.

Mansucium edacem a mandendo scilicet.

Mansues pro mansuetus.

. . M. Cato in epistula . . . . .
. . mansues ad . . . . . .

Mansuetum, ad manum venire suetum. alij aiunt mansus tum dictum, neque ex misericordia maestum, neque ex crudelitate saeuum, sed modestia temperatum.

Mantare saepe manere. Caecilius in epistula: Iam ore adeo manta. Iam hoc vide caecus . . . animum aduentus angit.

Manticularia dicuntur ea, quae frequenter in vsu habentur & quasi manu tractãtur, frequens enim antiquis ad manus tergendas vsus fuit mantiliorum; vnde haec trahitur similitudo.

Manticularum vsus pauperibus in nummis recondendis, etiam nostro saeculo fuit. vnde *manticulari* dicebantur, qui furandi gratia manticulas attrectabant. Vnde poetae pro dolose quid agẽdo vsi sunt eo verbo. Pacuuius: Ad manticulandũ ãstu aggredi tur. scit enim quid promeruerit. . . . medici manticulatur, . . . ita me facti op-

facti oppressi iugo. Item deinde: Aggreditur astu regem; manticulādū est hic mihi. Et: Machinam ordiris nouam manticula tactu, an sanctiora dicis iureiuranda. Plautus hoc significare videtur, quibus cotidie paruae noxae extergeantur.

Mantisa additamentum dicitur lingua Tusca, quod ponderi adiicitur; sed deterius, & quod sine vllo vsu est. Lucilius: Mātisa obsonia vincit.

Manubiae Iouis tres dicuntur esse, quarum vnae sunt minimae, quae moneāt, placidae que sint. ¶ Alterae quae maiores sunt, ac veniant cum fragore, discutiantq; aut diuellant, quae a Ioue sint, & consilio deorū mitti existimentur. ¶ Tertiae his ampliores, quae cum igne veniant; & quamquam nullum sine igne fulgur est, hae propriam differentiam habeant, quod aut adurant, aut fuligine deforment, aut acēdāt, quae statum mutent deorum cōsilio superiorū.

Manum, & mentum, prouerbiū est ex Graeco ductum, quod est πολλὰ μεταξὺ πίλει κύλικος, καὶ χείλεος ἄκρου. Chalcantem vites serentem quidā augur vicinus praeteriens, dixit errare: non enim ei fas esse nouum vinum

. . . . . .

Manumitti seruus dicebatur, cum dominus eius, aut caput eiusdem serui, aut aliud mē brum tenens dicebat, *Hunc hominem liberum esse volo*; & emittebat eum e manu

STVS . . . odo caput . . . . .
. . . edicito, hunc . . . . . .
. . . pro eo auri x . . . . . .
. . . usquam digre . . . . . .
. . . sui dum his . . . . . .
. . . nem liberum mit . . . . . .

Mapalia casae Poenicae appellantur; in quibus quia nihil est secreti; solet id vocabulum solute viuentibus obiici. Cato libro quarto Originum: Mapalia vocantur vbi habitant, ea quasi cohortes rotundae sunt.

PAVLVS *Marculus* deminutiuum a Marco.

Marspedis, siue sine R littera Maspedis impreticie, sesita vallium, quid significet ne Messalla quidem augur in explanatione

FESTVS. auguriorū reperire se potuisse ait.

Martialis campus in Coelio monte dicitur, quod in eo Equiria solebant fieri, siquādo aquae Tiberis campum Martium occu-

PAVLVS passent.

Martias kalēdas matronae celebrabāt; q eo die Iunonis Lucinae aedes coli coepta sit.

Martius mensis initium anni fuit & in Latio & post Romā conditā, eo quod gens erat bellicosissima. cuius rei testimonium est, quod posteriores mēses, qui annū finiūt a numero appellati vltimū habēt Decēbrē.

Mas deminutiue facit masculus.

Masculina, & feminina vocabula dici melius est secundū Graecorū quoq; cōsuetudinē, qui nō ἀἱδρικὰ & γυναικεῖα ea, sed ἀῤῥ. FESTVS.

Masculino genere *parentem* appellabant antiqui etiam matrem. *Malo cruce* masculino genere cum dixit Gracchus in oratione quae est in P. Popullium posteriorem, tam repraesentauit antiquam consuetudinem, quam *hunc frontem*, atque *hunc stirpem* iidē antiqui dixerunt: & rursus *hanc lupum*, & *hanc metum*. Item cum idem in Popillium & matronas ait; eo exemplo institituto. Dignus fuit qui *malo cruce* periret. PAVLVS

Matellio, diminutiuum a matula.

Materfamiliae non ante dicebatur, quam vir eius paterfamiliae dictus esset. nec possunt hoc nomine plures in vna familia praeter vnam appellari. sed nec vidua hoc nomine; nec quae sine filiis est, appellari potest.

Mater Matuta, manes, mane, matrimonium, materfamiliae, matertera, matrices, materiae dictae vidētur, vt ait Verrius, quia sint bona: qualia scilicet sint, quae sunt matura. vel potius a matre, quae est originis Graecae. FESTVS.

. . . manis . . . . . .
. . . matertera, ...
. . . vt ait Ve . . . . . .
. . . sint, quae . . . . . .
. . . quae est ori . . . . . .

Matrem Matutam antiqui ob bonitatem appellabant; & *maturum* idoneū vsui; & mane principium diei, & inferi dij manes, vt suppliciter appellati boni essent; & in carmine Saliari *Ceruſmanus*, intelligitur creator PAVLVS bonus.

Matertera, matris soror, quasi mater altera. Matertera patris & matris, mihi magna mater est.

Matralia, Matris Matutae festa.

Matrici cognominantur homines malarum magnarū, atque oribus late patentibus.

Matrimes, ac *patrimes* dicuntur, quibus matres & patres adhuc viuunt.

Matronae a magistratibus non submouebantur; ne pulsari, contrectarive viderētur; neve grauidae concuterētur. Sed nec viri earum sedentes cum vxoribus in vehiculo descendere cogebantur.

. . . atibus non summoue . . . .
. . . tat . . ntrectari . . . . . .
. . . ntur; neue . . tur . quam . . . .
. . . usam ait Verrius . . . . . .
. . . eteri . . . . . .
. . . uxoribus deesse quo descen . . . .
. . ros a magistratibus. quod commu . . .
. . uehic . . . itur uir, & uxor . . . .

Matronas appellabant eas fere, quibus stolas habendi ius erat. PAVLVS

Matronu aurum redditum cum legitur, hoc significare videtur; quia matronae cōtule-

runt ornatus sui aurum ad Capitolium a Gallis Senonibus liberādū; quibus postea est redditum a populo Romano.

FESTVS. *Matroni*. . . to ait, quod. . . . . .
. . . fuisse re. . . . . .
. . . & eam a. . . . . .
. . . monio in. . . . . .
. . . tronae orna. . . . . .
. . . Apollini, quod. . . . . .
. . . quod contuler. . . . . .
. . . a Gallis Senon. . . . . .
. . . tum. . . . . .
. . . est a pop. . . . . .

PAVLVS. *Matula*, vas vrinae.
Mauortem poetae dicunt Martem.

FESTVS. *Maximae* dignationis Flamen Dialis est inter quindecim Flamines, & eum ceteri discrimina maiestatis suae habeant, minimi habeatur *Pomonalis*, quod Pomona leuissimo fructui agrorum praesidet pomis.

PAVLVS. *Maximam* hostiam ouilli pecoris appellabāt, non ab amplitudine corporis; sed ab animo placidiore.
Maximi annales appellabantur, non magnitudine; sed quod eos Pontifex maximus consecrasset.

FESTVS. *Maximum* Praetorē dici putant alij eum, qui maximi imperij sit: alij, quia aetatis maximae. pro collegio quidem augurū decretū est: quod in salutis augurio Praetores maiores, & minores appellentur; non ad aetatem, sed ad vim imperij pertinere.

PAVLVS. *Maximus* Curio, cuius auctoritate curiae, omnesque curiones reguntur.
Maximus Pōtifex dicitur, quod maximus rerum, quae ad sacra, & religiones pertinēt, iudex sit, vindexque contumaciae priuatorum, magistratuumque.

FESTVS. *Me* pro mihi dicebant antiqui.
Me pro mihi dicebant antiqui, vt Ennius cū ait libro secundo: Si quid me fuerit humanitus, vt teneatis. & Lucilius: Nūc ad te redeo, vt quae res me impendet agatur.

PAVLVS. *Meatus* a meando dictus.
Mecastor, & *mehercules* iusiurandum erat: quasi diceretur, *ita me Castor, ita me Hercules*, vt subaudiatur iuuet.
Meddix apud Oscos nomen magistratus est. Ennius: Summus ibi capitur meddix, occiditur alter.
Medialem appellabant hostiam atram, quam meridie immolabant.
Medibile, medicabile.

FESTVS. *Mediocriculo* vsus est in ea, quam dixit, Catonis Consulatu: Ridibundum magistratum genere pauculos homines, mediocriculum exercitum obuiam duci.

PAVLVS. *Mediocriculus* idem Cato ponit, cū ait: Ridibundum magistratū paucos homines mediocriculum exercitum obuiam duci.

Medioxumum, mediocre.
Mediterreum melius, quam mediterraneum, Sisenna dici putat.
Meditrinalia dicta hac de causa. Mos erat Latinis populis, quo die quis primum gustaret mustum, diceret ominis gratia: *Vetus nouum uinum bibo, veteri nouo morbo medeor.* A quibus verbis, etiā Meditrinae deae nomen ceptum, eiusque sacra Meditrinalia dicta sunt.
Meditullium dicitur, non medium terrae, sed procul a mari, quasi meditellium; ab eo quod est tellus.
Mediusfidius compositum videtur, & significare Iouis filium, id est, Herculē; quod Iouem Graeci Δία, & nos Iouē: ac *fidium* pro filio, quod saepe antea pro L littera D vtebantur. quidam existimant iusiurādū esse per diui fidem; quidam, per diurni temporis, id est, diei, fidem.
Medullitus, ex intimis medullis.
Mefancilum teli missilis genus.
Megalesia ludos Matris Magnae appellabāt.
Melancoryphi, genus auium, quae Latine vocantur atricapillae, eo quod summa eorū capita nigra sint.
Meliboea purpura a nomine insulae, in qua tingitur, est dicta.
Melicae gallinae, quod in Media id genus auium corporis amplissimi fiat: L littera pro D substituta.
Melis hasta a ligno mali dicta.
Melo nomine alio Nilus vocatur.
Melos insula dicta est a Melo, qui ex Phoenice ad eandem fuerat profectus.
Meltom meliorem dicebant.
Membrum abscindi mortuo dicebatur, cū digitus eius decidebatur, ad quod seruatū iusta fierēt reliquo corpore combusto.
Memorare significat, nunc dicere, nūc memoriae mandare.
Memorioſus, *memorioſior*, & *memorioſiſſimus*, (et) *memorioſiſſime* facit.
Mēdicū dici putāt velū, quod in pra ponitur.
Mendicum dici Verrius putat a mēte eius, quē fefellerit fortuna. vel quod precetur quēque vt vitae suae medeatur cibo.

Mend . . . . . FESTVS.
eius, quam fe . . . . . .
vt vitae su . . . . . .

Mensa, frugibusque iurato, significat per mēsam & fruges. PAVLVS.
Mēsae in aedib⁹ sacris ararū vicē obtinebāt.

. . sae in aedibus sacris ara . . . . FESTVS.
. . legibus earum omnium s . . . .
. . vt velut in aram, vel in . . . . .
. . uati quoque in primis i . . . .
. . vbi sacras habituri . . . . .
. . parentatio, non sacrific. . . . .

Mensarij, nummularij. PAVLVS

Mentecaptus

Mentecaptus dicitur, cum mens ex hominis potestate abiit,& idem *demens*, qui de sua mente decesserit; & *amens*, qui a mente abierit.

FEST. . . hominis potestate . . .
. . mens,quid de sua . . .
. . a mente mente abierit . . .

PAVL. *Mentum* dicebant, quod nos commentum.

Mercedicius mercenarius, quod mercede se tueatur.

FEST. *Mercedonias* dixerunt a mercede soluenda.

PAVL. *Mercurius* a mercibus est dictus. Hunc etenim negotiorum omnium existimabant esse deum.

Merendam antiqui dicebant pro prandio; quod scilicet medio die caperetur.

Mergae furculae,quibus acerui frugum fiunt, dictae a volucribus mergis. quia vt illi se in aquam mergunt,dum pisces persequuntur,sic messores eas in fruges demergũt, vt eleuare possint manipulos.

Meritanere(idem)Cato ait, pro meruere.

FEST. . . ere,saepe merue . . .
. . enorum IIII . Suf . .
. . uis cohortes omnis . .
. . tauerunt

PAVL. *Mertat* pro mersat dicebant.

Merum antiqui dicebant solum.vnde & auis *merula* nomen accepit: quod solinaga est, & solitaria pascitur.at nunc *merum*,purum appellamus.

FEST. *Meson* persona comica appellatur, aut coci, aut nautae,aut eius generis. dici ab inuentore eius Mesone comoedo ait Aristophanes Grammaticus.

Messapia Appulia a Messapo rege appellata.

FEST. *Metaphoram* quam Graeci vocant, nos translationem,id est,domo mutuatũ verbum, quo vtimur, inquit Verrius ali . ne saepius quidem honesti. ac q . . .
. . enas vt speciosiora at . . .
. . ere significante . . .
. . no,quam proprio uo . . .
. . em indicemus . . . .
. . leret,redit ad sua . . .
. . tralatum manebit. . . .
. . quo peruenit . . .
. . as . alieno perinde ac suo ab . .

Meta . . stices dicitur aput p . . .
. . quod propter necessitatem metri . .
. . t.quod idem barbaris . .
. . ta oration . . scrib . . .

Meta . . ca . a . cariore . .
. . . peruentura . . . .
. . . dicare ait Ennius . . .
. . id est .
. . abus vt . . . . .
. . accip.

PAVL. *Metari* castra dicuntur, quod metis diriguntur.

Metelli dicuntur in re militari quasi mercenarij. Attius annalium vigesimoseptimo calones,famulique, metellique, caculaeque a quo genere hominum Caeciliae familiae cognomen putatur dictum.

Metonymia est tropos,cum ab eo,quod continet,significatur id quod continetur; aut superior inferiore, & inferior superiore. quae continet, quod cõtinetur: vt Ennius cum ait: Africa terribili tremit horrida terra tumultu.ab eo, quod continetur. id, quod continet; vt cum dicitur epota amphora vini.a superiore inferior,vt Ennius: cum magno strepitu Volcanum ventus vegerat.ab inferiore superior; vt Persuasit animo vinũ deus,qui multo est maximus. FEST.

Metus feminino genere dicebant. Ennius: Viuam,an moriar, nulla in me est metus. PAVL.

Migrare mens a . . . . . FEST.
. . sq.templi posita . . .
. . tur, cum sequitur sua . .
. . uidam fuisse in tri . . .
. . uales appellatae.

Mihipte,pro mihi . . decuit talen . PAVL.
. . . uersia, atque . .
. . . entia item a . .

Mihipte Cato pro mihi ipsi posuit.

Militem Aelius a mollitia κατ' ἀντίφρασιν dictum putat.eo quod nihil molle, sed potius asperum quid gerat. sic *ludum* dicimus, in quo minime luditur.

Milium quidam putant cepisse nomen maxime a nummorum summa, quae est mille. quod alij Graecae stirpis iudicant esse, cũ id illi κέγχρον vocant, tam Hercules,quam panicum μελίνην. FEST.

Millus collare canum venaticorum,factum ex corio,confixumque clauis ferreis eminentibus aduersus impetum luporum. Scipio Aemilianus ad populum: Vobis inquit,reique publicae praesidio eritis quasi millus cani. PAVL.

Miluina genus tibiae acutissimi soni. FEST.

Mina singulariter d. . . . .
pluraliter dicimus cu . . . .
item M.Cato in s . . . . .
mina cog . . . . . .

Minam Aelius vocitatam ait mammam alteram lacte deficientem, quasi minorem factam. PAVL.

Minerrimus pro minimo dixerunt.

Minerua dicta, quod bene moneat.hanc enim pagani pro sapientia ponebant. Cornificius vero,quod fingatur, pingaturque minitans armis,eandem dictam putat.

Minime gentium dicebant, pro eo quod est omnium gentium iudicio minime esse faciendum.

Minisci tur pro reminiscitur antiquitus dicebatur.

FESTVS. *Minora* templa fiunt ab auguribus, cum loca aliqua tabulis, aut linteis sepiuntur, ne vno amplius ostio pateant. Itaque *templum* est locus ita affatus, aut ita septus, vt ea vna parte pateat, angulusque adfixus habeat ad terram.

PAVLVS. *Minorem* Delum Puteolos esse dixerũt, quod Delos aliquando maximum emporium fuerit totius orbis terrarum, cui successit postea Puteolanum, quod municipium Graecum. antea *Dicaearchia* vocatum est. vnde Lucilius. Inde Dicearchum populos. Delumque minorem.

Minores & maiores inter cognomina feminarum poni solebant.

FESTVS. *Minorum Pontificum* maximus dicitur, qui primus in id collegium venit. Item minimus, qui nouissimus.

PAVLVS *Minotauri* effigies inter signa militaria est: quod non minus occulta esse debent consilia ducum, quam fuit domicilium eius Labyrinthus. Minotaurus putatur esse genitus, cum Pasiphae Minois regis vxor dicitur concubuisse cum tauro. sed affirmãt alij Taurum fuisse nomẽ adulteri.

Minucia porta appellata est, eo quod proxima est sacello Minuci. Minucia porta Romae est dicta ab ara Minuti, quem deum putabant.

Minuebatur populo luctus aedis dedicatione; cum a Censoribus lustrum condebatur; cum votum publice susceptum soluebatur. ¶priuatis autẽ, cum liberi nascerentur; cum honos in familiam veniret; cum pater, aut liberi, aut vir, aut frater ab hoste captus domum rediret; cũ puella desponsaretur; cum propiore quis cognatione, quam is qui lugeretur natus esset; cum in casto Ceretis constituissent.

FEST. *Minuitur* populo luctus aedis dedicatione; cum Censores lustrum condiderunt: cum votum publice susceptum soluitur. priuatis autem, cum liberi nati sunt; cum honos in familia venit, cum parens, aut liberi, aut vir, aut frater ab hoste captus domum redit; cum despõsa est, cum propriore quis cognatione, quam is, qui lugetur, natus est, cum in casto Ceretis est, omnique gratulationi.

PAVLVS. *Minurritiones* appellantur auium minorum cantus.

FESTVS. *Minusculae Quinquatrus* appellabantur Idus Iuniae, quod is dies festus erat tibicinum qui Mineruam colebant. *Quinquatrus* proprie dies festus erat Mineruae, Martio mense.

PAVLVS. *Minutum*, & minuere ex Graeco μειοῦν dictũ videri potest.

Minyae dicti Argonautae, quod pleriq; eorum ex filiis Minyae fuerant orti.

Mirachidion primae adolescentiae.

Miracula, quae nunc digna admiratione dicimus, antiqui in rebus turpibus vtebantur.

Mirior dicebant comparatiuum a miro. Titinius: Mirior inquam tibi videor.

Miscelliones appellantur, qui non certae sunt sententiae, sed variorum, mixtorumque iudiciorum sunt.

Misenum promontorium a Miseno tubicine Aeneae ibi sepulto est appellatum.

Miseratur is, qui conqueritur aliena incommoda: *miseretur is*, qui miserum subleuat.

Miseret me eadem forma dicitur, qua piget, poenitet, taedet.

Modo cum per correptum O dicitur, significat tempus, vt modo veni. & ponitur pro tantum, vt Tace modo. quod si producta posteriore syllaba enuntietur, datiuus vel ablatiuus est casus, ab eo, quod est modus.

Modo quodam, id est ratione. dicuntur omnia ista a modo: commoditas, commodus, commodat, accommodat, modice, modestia, moderatio, modificatio.

. . . quondam id . . . . FEST.
. . . fit commodi . . . .
. . . dat, modi . . . .
. . . ficatio.

Moene singulariter dixit Ennius: Apud Emporiũ in cãpo hostiũ per moene. PAVLVS.

Moenia muri, & alia muniendae vrbis gratia facta, vt Attius in Helenibus: Signo extemplo canere, ac tela ob moenia offerre imperat. Significat etiam officia. Plautus in Neruolaria: prohibentque moenia alia, vnde ego fungar mea.

Mola vocatur etiam far tostum, & sale sparsum, quod eo molito hostiae aspergantur. FESTVS.

Moles pro magnitudine fere poni solet. moliri, & molitiones a molendo certum est dici.

Molleštras dicebant pelles ouiles, quibus galeas extergebant.

Molucrum non solum quo molae vertuntur dicitur, id quod Graeci μύλακρα appellant, sed etiam tumor ventris, qui etiam virginibus solet euenire, cuius meminit Afranus in Virgine: Ferme virgini, tanquam grauidae mulieri crescit vterus, molucrũ vocatur, transit sine doloribus. Cloatius etiam in libris sacrorum. Molucrum aiũt esse lignum quoddam quadratum, vbi immolatur. Idem Aelius in explanatione carminum Saliarium eodem nomine appellari ait, quod sub mola supponatur. Aurelius Opilius appellat, vbi molatur. PAVLVS.

Momar, Siculi stultum vocant.

Momo-

Momen, momentum. Lucretius: Momine si paruo possent impulsa moueri.

Monile dictum est ornatus muliebris, qualē habuisse Eriphylem fabulae ferunt. ex eo etiam equis praependens a collo ornamētum monile appellatur.

Monimentum est, quod mortui causa aedificatum est: & quidquid ob memoriam alicuius factum est, vt fana, porticus, scripta, & carmina. Sed monimentum quamuis mortui causa sit factum, non tamen significat ibi sepultum.

Monitores dicuntur & qui in scena monent histriones, & libri commentarij.

Monodos appellatus est Prusiae filius, qui vnum os habuit dentium loco. similiter habuit & Pyrrhus rex Epirotarum.

Monstrum, vt Aelius Stilo interpretatur, a monendo dictum est, velut monestrum. Item Sinnius Capito, quod monstret futurum, & moneat voluntatem deorum. quod etiam *prodigium*, velut praedictum & quasi praedictum, quod praedicat eadem, & *portentum*, quod portendat, & significet. inde dici apparet id quartum, quod mihi visum est adiiciendum. praesertim cum ex eadem significatione pendeat, & in promptu sit omnibus, id est *ostentum*, quod item ab ostendendo dictum est. *Monstra* dicuntur naturae modum egredientia, vt serpens cum pedibus, auis cum quattuor alis, homo duobus capitibus, iecur cum distabuit in coquendo.

FESTVS. . . turae modum e. . . . . .
. . auis eum quatt . . . . .
. . iecur cum dist . . . . .

PAVL. *Moracias nuces*, Titinius duras esse ait. vnde fit deminutiuum moracillum.

Morbosum hominem, morbo aliquo affectum.

Mortem obiisse, ea consuetudine dicitur, qua dixerunt antiqui *ob* Romam legiones ductas, & *ob* Troiam duxit exercitum, pro ad. similiterque, *vadimonium obiisse*, id est ad vadimonium iisse, & *obuiam*, ad viam.

FESTVS. *Mortis causa* stipulatio existimatur fieri, vt ait Antistius Labeo, quae ita fit, vt morte promissoris confirmetur, aut vt quidam dixerunt, cuius stipulationis non fuit causa.

Mortuae pecudis corio calceos, aut soleas fieri Flaminicis nefas habetur: sed aut occisae alioqui, aut immolatae. quoniā sua morte extincta omnia funesta sunt.

PAVLVS. *Mortuae pecudis* corio calceos fieri Flaminicis nefas habebatur, quoniam sua morte extincta omnia funesta aestimabantur.

Mortuus ab emerita vita dictus.

Mos est institutum patrium pertinens maxime ad religiones, caeremoniasque deorū antiquorum.

Mos est . . trium defunctorū veterū pertinens maxime ad religiones c . . oniasque antiquorum. FESTVS.

Moscules Cato pro paruis moribus dixit . PAVLVS.
. . uis qui moribus dixit . . . . FESTVS.

Mox, paulo post. PAVLVS.

Mucia prata trans Tiberim dicta a Mucio, cui a populo data fuerant, pro eo quod Porsenam Etruscorum regem sua constantia ab vrbe dimouit.

Muger, muccosus.

Muger dici solet a castrensium hominibus quasi muccosus is, qui talis male ludit. FESTVS.

Muginari est nugari, & quasi tarde conari. PAVLVS.

Mugionia porta Romae dicta est a Mugio quodam, qui eidem tuendae praefuit.

Mulciber Vulcanus a mollendo scilicet ferro dictus est. *mulcere* enim mollire, siue lenire est. Pacuuius: Quid me obtutu terres? mulces laudibus?

Muli Mariani dici solebant a C. Mario instituti, cuius milites in furca interposita tabella varicosius onera sua portare adsueuerant.

Mulis celebrantur ludi in circo maximo Cō sualibus. quia id genus quadrupedum primum putatur coeptum currui, vehiculoque adiungi.

Mulus vehiculo lunae adhibetur: quod tam sterilis ea sit, quam mulus. vel quod vt mulus non suo genere, sed equi creetur; sic ea solis, non suo fulgore luceat.

Mulleos genus calceorum aiunt esse, quibus reges Albanorum primi, deinde patricij vsi sunt. M. Cato Originum libro septimo: Qui magistratum curulem cepisset, calceos mulleos allucinatos. ceteri perones. Item Titinius in Setina: Iam cū mulleis te ostendisti, quos tibiatis in calceos. quos putāt a mullādo, id est sucēdo dictos. FESTVS.

Multam Osce dici putāt poenam quandam. M. Varro ait poenam esse, sed pecuniariā, de qua subtiliter in libro primo quaestionum epistolarum refert. *Maximam multam* dixerunt trium millium & viginti assium. quia non licebat quondam pluribus triginta bobus, & duabus ouibus quemquam multari. aestimabaturque bos centussibus, ouis decussibus.

Multifacere dicitur, sicut *magnifacere*, & *parui facere*. Cato: Neque fidem, neque iusiurādum, neque pudicitiā multifacit. Quod merito ab vsu recessit; quia quantitas numero non aestimatur, nec desiderat multitudinem. PAVLVS.

Multifa . . *magnificere*, & *par* . . FESTVS.
. . tiam de pudicitia.
M . . . . . .
. . . ntitas . . . . .
. . . neturnu. . . . .

PAVLVS. *Multifariam* dixerunt antiqui, quod videlicet in multis locis fari poterat. id est dici.

Mummiana aedificia a Mummio dicta.

Mundus appellatur caelum, terra, mare, & acr. mundus etiam dicitur ornatus muliebris. quia non alius est, quam quod moueri potest. mundus quoq; appellatur lautus, & purus. Ateius: Cum virginali mundo clam pater . . . Ennius: idem loco nauibus celsis, munda facie, atque etiã aere.

FESTVS. *Mundus*, vt ait Capito Ateius in libro sexto pontificali, ter in anno patere solet, diebus his: postridie Volcanalia, & ante diem sextum Id. Nouemb. Qui quid ita dicatur, sic refert Cato in Commentariis iuris ciuilis: *Mundo* nomen impositum est ab eo mundo, qui supra nos est. Forma enim eius est ex iis, qui intrauere, cognoscere potuit, adsimilis ille eius inferiorem partem, veluti consecratã diis manibus clausam omni tempore, nisi iis diebus, qui supra scripti sunt, maiores c . . quos dies etiam religiosos iudicauerunt, ea de causa, quod quo tempore ea, quae occulte, & abdita, ea religionis deorum manium essent, veluti in lucem quandam adducerentur, & patefierent: nihil eo tempore in republica geri voluerunt. Itaque per eos dies non cum hoste manus conserebant: non exercitus scribebatur: non comitia habeba . . aliud quicquam in re . . . . nisi quod vltima nece . . . admonebat, administrabatur.

PAVLVS. *Mundum* gentiles ter in anno patere putabant diebus his: postridie Volcanalia, & ante diem tertiũ Nonas Octobris, & ante diem sextum Idus Nouembris. inferiorẽ enim eius partem consecratam diis manibus arbitrantes clausam omni tempore, praeter hos dies, qui supra scripti sunt. quos dies etiam religiosos iudicauerunt ea de causa, quod his diebus ea, quae occulta, & abdita religionis deorum maniũ essent, in lucem adducerentur, nihil eo tẽpore in rep. geri voluerunt. Itaque per hos dies non cum hoste manus conserebatur, non exercitus scribebatur, non comitia habebantur, non aliud quidquam in rep. nisi quod vltima necessitas exegisset, administrabatur.

Munem significare certum est officiosum, vnde e contrario *immunis* dicitur, qui nullo fungitur officio.

Muneralis lex vocata est, qua Cincius cauit, necui liceret munus accipere. Plautus: Neque muneralem legem, neque lenoniam roga: fuerit, necne, fiocci aestimo.

Municas pro communicas dicebant.

. . . communicas dicit . . . FESTVS.

. . . aut vt potius co . . . .

Municeps est, vt ait Aelius Gallus, qui in municipio liber natus est. Item qui ex alio genere hominum munus functus est. Itẽ qui in municipio a seruitute se liberauit a municipe. Item municipes erant, qui ex aliis ciuitatibus Romam venissent, quibus non licebat magistratum capere, sed tantum muneris partem. At Ser. filius aiebat initio fuisse, qui ea conditione ciues Ro. fuissent, vt semper remp. separatim a populo Ro. haberent, Cumanos videlicet, Acerranos, Atellanos, qui aeque ciues Ro. erant, & in legione merebant, sed dignitates non capiebant.

Municipalia sacra vocabantur, quae ante vrbem conditam colebantur.

Municipalia sacra vocabantur, quae ab initio FESTVS. habuerunt ante ciuitatem Romanam acceptam; quae obseruare eos voluerunt Pontifices, & ex eo more facere, quo adfuissent . . antiquitus.

Municipium id genus hominum dicitur, qui PAVLVS. cum Romam venissent, neque ciues Ro. essent; participes tamen fuerunt omnium rerum ad munus fungendum vna cũ Romanis ciuibus, praeterquã de suffragio ferẽdo, aut magistratu capiẽdo; sicut fuerũt Fũdani, Formiani, Cumani, Acerrani, Lanuuini, Tusculani, qui post aliquot annos ciues Ro. effecti sunt. Alio modo, cũ id genus hominum definitur, quorum ciuitas vniuersa in ciuitatem Romanam venit; vt Aricini, Caerites, Anagnini. Tertio, cum id genus hominum definitur, qui ad ciuitatem Romanam ita venerunt, vti municipia essent sua cuiusque ciuitatis, & coloniae, vt Tiburtes, Praenestini, Pisani, Arpinates, Nolani, Bononienses, Placentini, Nepesini, Sutrini, Lucenses.

Munificior a munifico identidem Cato dixit. cum nunc *munificentior* dicamus, quamuis munificens non sit in vsu.

. . . munifico cum dicamus . . .

. . . . vis munificens non sit . . . FESTVS.

. . . . eam scripsit . . munifi . .

Munitio morsicatio ciborum.

Munus significat officium, cum dicitur quis PAVLVS. munere fungi. Item donum, quod officij causa datur.

Murciae deae sacellum erat sub monte Auẽtino, qui antea Murcus voca batur

Murgisonem dixerunt a mora, & decisione.

Muries dicebatur sal in pila tunsum, & in ollam fictilem conjectũ, & in furno percoctũ, quo dehinc in aquam misso Vestales virgines vtebantur in sacrificio.

Muries est, quemadmodum Veranius docet, FESTVS. ea quae fit ex sale sordido in pila pinsato, & in

& in ollâ fritilẽ coniecto, ibique operto, gypsatoque,& in furno percocto,cui virgines Vestales serra ferrea secto, & in seriam coniecto,quae est intus in aede Vestae in penu exteriore,aquam iugem, vel quamlibet,praeterquam quae per fistulas venit,addent,atque ea demum in sacrificiis vtuntur.

Murrata potione vsos antiquos indicio est, quod etiam nunc Aediles per supplicationes diis addunt ad puluinaria,& quod XII tabulis cauetur,ne mortuo indatur, vt ait Varro in antiquitatum libro primo.

PAVLVS *Murrata potione* vsi sunt antiqui: sed postea a dsuerunt murram diis suis libare. ideoque duodecim tabulis est cautũ, ne mortuo inderetur.

Murricidium ignauum,stultum.Plautus:Murricide homo,ignaue,iners.

Murrina genus potionis,quae graece dicitur *nectar*.hanc mulieres vocabant *murriolam*, quidam *murratum vinum*. quidam id dici putant ex *vuae* genere *murrinae* nomine.

Muscerdas prima syllaba producta stercus murum appellant.

Mussare,murmurare. Ennius.In occulto mussabant. vulgo vero pro tacere dicitur, vt idem Ennius:Non decet mussare bonos.

Mustricola est machinula ex regulis, in qua calceus nouus suitur.Afranius;Mustricolam in dentes impingam tibi.

FESTVS. Muta . . . . . .
. . . isi vocem . . . . .
. . . multo . . . . .
. . . intelle . . . . .
cem . . as dici . . . . .
vt cui potius con . . . . .

PAVLVS. *Muta* exta appellabant,ex quibus nihil diuinationis animaduertebant.

FESTVS. . . dicuntur,quibus ni . . .
. . respons . . . . .
. . . iutoria quae . . . . . .
. . . cant,aut ab in . . . . . .
. . . a veneno taliq. . . . . .
. . . instare periculum . . . . .

PAVLVS. . . . finium deminution . . . .
Mutae dicuntur literae,quod positae in vltimis partibus orationis obmutescere cogant loquentes,vel quod paruae,exiguaeque sint vocis.vt cum mutum oratorem, aut tragoedum dicimus.

FESTVS. . . . .mutum dicimus: aut quod nullius fiant vocis, cum in eas litteras incidant.
. . . iuocales . . . . . .
. . . ubendo,aut . . . . .
. . . fisse,in eo . . . . .
. . . uplicata sit . . . . .
. . . fer.sacrorum . . . .

Mutini Titini sacellum fuit in Velis aduersum Murum Mustellinum in angi . .
. de quo aris sublatis balnearia sunt . .
acta dom . . . caluini, cum mansisset ab vrbe condita . . .ncipatum Augusti . . . . . & sancte cultum
. : manifestum est . . . . extum & vicensimum dextra u . . . iculum .
. . . . colitur et . . ine . .
. . . . ula . . .

PAVLVS. *Mutini* Titini sacellum fuit Romae,cui mulieres velatae togis praetextatis solebant sacrificare.

Mutire,loqui. Ennius in Telepho:Palam mutire plebeo piaculum est.

Myoparo genus nauigij ex duobus dissimilibus formatum.Nam & midion,& paron per se sunt.

Myrmilonica scuta dicebant, cum quibus de muto pugnabant. erant siquidem ad hoc ipsum apta.

Myrtea corona Papirius vsus est.quod Sardos in campis myrteis superasset.
. . vt patri sui heres e . . .
. . tet tam heres est,quam . . .
. . in potestate alie . . . .
. .& suus heres vt p . . .
. . Sulpicius in ea oratio . . . . .
. . pro Ausidia . . . .
reip publi . . . .
rae imperi . . . .
sae consensu . . . . .
populi comit . . . .
vt capere eam . . . .
certoue ex . . . .
ad tempus admi . . . .
. . lebatarum . . . .
. . s stetit pro regno . . .
. . Veranius in libro . . .
. . cum quod ei summae . . .
. . causam Grae . . .
. . eo autem non . . . .

FESTVS.

N

Naccae appellantur vulgo fullones, vt ait Curiatius,quod *nauci* nõ sint, id est nullius pretij.Idem sentit & Cincius. quidam aiunt,quod omnia fere opera ex lana *nacae* dicantur a Graecis.

FESTVS.

Naccae appellantur fullones,quod nauci nõ sint,id est nullius pretij.omnia fere opera ex lana nacae dicuntur a Graecis.

PAVLVS.

Naenia est carmen,quod in funere laudandi gratia cantatur ad tibiã. Sunt qui eo verbo finẽ significari putant. Quidã volunt naeniã ideo dici,quod voci similior querimonia flentium sit.Quidam aiunt naeniae ductum nomen ab extremi intestini vocabulo;Graeci enim νέατον extremũ dicunt .Siue quod chordarum vltima νέτη dicitur,extremam cantionis vocem naeniã appellarunt.

FESTVS. *Naenia* est . . . . . .
. . gratia can. . . . .
. . nius in ma .p. . . . .
. . quia se anti . . . . .
. . nificari credi . . . . .
. . abi ergo . . . . .
. . idem huic nom . . . .
. . dixit domi,& ap . . . .
. . niam esto quosda . . .
. . quod & voci sim . . . . .
. . sit.quidam aiunt ne . . . .
. . mi intestini voca . . . . .
. . nio vtitur Plautus . . . . .
. . chaedem ad vol . . . . . .
. . te reddamu . . . . . .
. . rem son . . . . . .
. . do efferim . . . . . .
. . Graeci νεατας dicunt . . . .

PAVLVS *Naeniae deae sacellum* extra portam Viminalem fuerat dedicatum.

FESTVS. . . . sacellum vltra portam . . . . . .
. . . aediculam.

PAVLVS *Naeuia* silua dicta iuxta vrbem, quod Naeuii cuiusdam fuerit.

FESTVS. . . . vocitatam extra . . . .
. . . rum,quod natui cu . . . .
. . . nemora Naeuia ap . . . .
. . . ait quam ob probri loc. . . .
. . . quod in ea morari ads . . .
. . . mines.testis est M . . .
. . . in Coelium si se appella . . .
. . . a porta Naeuia atque ea . . . .
. . . unt prouerbi . . . .
. . . refertur a Ver . . . . .

Nancitor in XII.nactus erit,praedatus erit. Item in foedere Latino, *Pecuniam Quis nancitor,habeto.&, siquid Pignoris nancitur, sibi habeto.*

PAVLVS. *Nancitor*,nactus erit.

Nanum Graeci vas aquarium dicunt humile,& concauum,quod vulgo vocant *situlũ barbatum*: vnde *nani* pomiliones appellantur.

FESTVS. . . . tionem eius . . . . . .
. . . humilem et. . . . . .
. . . barbatum . . . . .

Napuras nectito cum dixit Pontifex,funiculi ex stramentis fiunt.

PAVLVS. *Napurae*,feniculi.

Nare a naue dictum quod aqua feratur natãs,vt nauis.*Natare* est saepius nare, vt dictitare,factitare.

FESTVS. *Nare* a naue ductum Cornificius ait, quod aqua feratur natans vt nauis. Ennius libro septimo; Alter nare cupit, alter pugnare paratust. Plautus in Aulularia: Qua si pueri, qui nare discunt, scirpea induitur ratis. *Natare* igitur est saepius nare, vt dictitare,factitare.

Nares appellari putant,quod per ea nasi foramina odoris cuiusque nari flamus.

Narica est genus piscis minuti.Plautus: Muriaticam autem video in vasis stagneis naricam bonam & canutam,& taguma quinas fartas conchas piscinarias.

Narica,genus piscis minuti. PAVLVS.

Nassa est piscatorij vasis genus, quo cum intrauit piscis exire non potest. Plautus: Nũquam hercule ex ista nassa hodie ego escam petam. FESTVS.

Nassiterna est genus vasis aquarij ansati, & patentis. quale est quo equi perfundi solent.Plautus in Bacchidibus: Ecquis euocat cum nassiterna,& cum aqua istum impurissimum?& in Neruolaria: Ecquis huc effert nassiternam cum aqua sine suffragio?& Cato in ea oratione, quam composuit in Q.Sulpicium. Quotiens vidi truilos nassiternas,perfusos aqualis matellas sine ansis.

Nassiterna genus vasis aquarij ansati, & patentis. PAVLVS.

Natinatio dicebatur negotiatio, & *natinatores* ex eo seditiosi.

Nati . . . iatio,& natinatores . . . FESTVS.
. . . . gerentes.M.Cato in . . .
. . . . ultu Macedoniae, Etruriam Samnites,Lucanos inter se *natinari*, atque factiones esse.

Natio genus hominum,qui non aliunde venerunt,sed ibi nati sunt.in pecoribus quoque bonus prouentus feturae, *bona natio* dicitur. PAVLVS.

. . . natum,Cin . . . . . FESTVS.
. . . nt,sed ibi . . . .
. . . ationem ait . . . .
. . . nibus se te . . . .
. . . us seiuncti . . . .
. . . to omnia se . . . .
. . . cius Sabinos . . . .
. . . bus quoque bonus . . .

Nauali corona solet donari,qui primus in hostium nauem armatus transilierit. PAVLVS.

. . . us in hostium . . . FESTVS.
. . . opera ma . . . .
. . . est eam M . . . .
. . . CN.Pom . . . .
. . . tillus bel . . . .
. . . um est in car . . . .
. . . nsueti . . . . .
. . . minabantur . . . .
. . . pro nulla . . . .
. . . vt nec . . . . .

Naualis porta a vicinia naualium dicta. PAVLVS.

. . . a regio vide . . . . FESTVS.
. . . a appella . . . .

Naualis scriba, qui in naue apparebat, inter aliud genus scribarũ minimae dignitatis habebatur, quod periculis quoque eius ministe-

ministerium esset obiectum. Plautus: Non ego te noui naualis scriba columbari impudens. siue quod columbaria in naue appellantur ea, quibus remigēt, siue quod columbariorum quaestus temerarius, incertusque.

Naucum ait Ateius Philologus poni pro nugis. Cincius quod in oleae nucis, quod intus sit. Aelius Stilo omnium rerum putamen. Glossematorum autem scriptores fabae grani quod haereat in fabulo. Quidam ex Graeco, ναῖκαὶ οὐχὶ, leuem hominem significari. Quidam nucis iuglandis, quam Verrius iuglandam vocat, medium velut dissepimentum. Plautus in Parasito pigro: Ambo magna laude lauti, postremo ambo sumus non nauci. Item in Mostellaria: Quod id esse dicam verbum nauci nescio. & in Truculento: Amas hominem non nauci. & Naeuius, (&) Tunicularia: eius noctē nauco ducere. Sed Ennius: Illic est nugator nihili, non nauci homo.

PAVLVS. *Naucus* pro nugis ponitur. alias pro oleae, aut nucis nucleo. alij omnium rerum putamen ita appellari volunt. quidam ex Graeco, quod sit ναῖκαὶ οὐχὶ, leuem hominem significari volentes. quidam volunt sic appellari membranulam, quae in nucis iuglandis est medio.

Nauia lignum cauatum vt nauis, quo in vindemiis vti solent.

FESTVS. *Nauia* est vno ligno exculpto, vt nauis, quo vtuntur alueo in vindemia. ficus quoque in comitio appellatur Nauia, ab Attio Nauio augure. Nam cum Tarquinius Priscus institutas tribus a Romulo mutare vellet, deterreretur que ab Attio per augurium, vt eluderet eius prudentiam, interrogauit eum, an fieri posset, id quod animo proposuisset suo; cui ille permittente augurio cum respondisset effici posse; iussit rex cotem, ac nouaculam pro . . .

. . . an cos illa . . .
. . . culam subito . . .
. . . ex eo Tarq. . . .
. . . cere noua . . .
. . . cratum de . . .
. . . esse intra . . .
. . . sacro sit e . . .
. . . subserisiu . . .
. . . to tanto s . . .
. . . loco complu . . .
. . . euulsae de . . .
. . . moueren . . .
. . . erant ficu . . .
. . . isse. adm . . .
. . . cum & diuin . . .
. . . uiueret lib . . .
. . . suram ideo quod . .
. . . tas secundum in cor . . .
tos, quos nunc n . . . .
Cato in in ea, quam scr . . . .
retur, cum ait nauitae . . .
vinum atque oleum u . . .
Nauscit cum gran . . . .
. . . gratia quod sit non diss . . .

Nauscit cum granum fabae se nascendi gratia aperit, quod fit non dissimile nauis formae. PAVLVS.

Naustibulum, alueum ad nauis similitudinem factum.

Naustibulum vocabant antiqui vas aluei simile, videtur a nauis similitudine. FESTVS.

Nautea herba granis nigris, qua coriatij vtuntur, a naue ductum nomen, quia nauseam facit permutatione T in S. PAVLVS.

. . . lius Aurelius herb. . . . FESTVS.
. . . qua coriarij vtuntur . . . .
. . . tum nomen, quia nauseam fa . .
. . . s literarum inter me . . .
. . . Plautus in Artemone . . . .
. . . lionum nauteam fecisset . . .
. . . . . .
. . . lem atq. aro . . . .
. . . nguentum o . . .
. . . o scorto sup . . . .
. . . in Commen . . . .
. . . dum quiddam . . . .
. . . colorant. . . . . .

Nautiorum familia a Troianis dicitur oriunda. PAVLVS. FESTVS.

Nautiorum fa . . . . . .
. . . eorum princeps . . .
. . . aeneum Mi . . .
. . . ucare soliti . . .
. . . abatur de cau . . .
. . . conductiq. ab . . .
. . . anam oppugna . . .
. . . missus L. Caecilius . . .
. . . fectus esset. missi . . .
. . . um de fœdere viola . . .
. . . us P. Veturius, qui . . . .
. . . refectionem corpo . . . .
. . . nsedissent Bruti . . . .
. . . Romanis erat bello . . . .
. . . aut inde a principe . . . .
. . . appellata est.

Nauus, celer, ac strenuus: a nauium velocitate videtur dictus. Ennius libro sexto: Nauus repertus homo Graio patre Graius homo rex. & libro sextodecimo: Nauorum imperium seruare est insuperantum. Plautus in Friuolaria: *Naue agere* oportet, quod agas, non ductarier.

Nauus, celer, ac strenuus: a nauium velocitate dictus. PAVLVS.

Nebulo dictus est, vt ait Aelius Stilo, qui non pluris est, quam nebula, aut qui non facile perspici possit, qualis sit, nequā, nugator. FESTVS.

Nec coniunctionem grammatici fere dicunt

esse disiunctiuam, vt Nec legit, nec scribit; cum si diligentius inspiciatur, vt fecit Sinnius Capito, intelligi possit eam positam esse ab antiquis pro non. vt in x i i. est, *Ast ei custos necesit.* Item: *Si adorat furto, quod nec manifestum erit.* & apud Plautum in Phasmate: Nec recte si illi dixeris. & Turpilium in Demetrio: nec recte dici mihi quod iamdudum audio.

PAVLVS. *Nec* coniunctio disiunctiua est, vt Nec legit, nec scribit. ponitur etiã pro non. Turpilius: Nec recte dici mihi iamdudum audio.

FESTVS. *Nec mulieri*, nec gremio credi oportere. prouerbium est, quod & illa incerti, & leuis animi est: & plerumque in gremio posita, cum in obliuionem venerunt exsurgentium, procidunt.

Necem suspic . . . . . .
. . . νέκυν mor . . . . .
. . . da . . . . .

PAVLVS. *Necem* a Graeco dici certum est. νέκυν enim mortuum dicunt Graeci.

FESTVS. *Neci datus* proprie dicitur, qui sine vulnere interfectus est, vt veneno, aut fame.

PAVLVS. *Necerim*, nec eum.

FESTVS. . . erim, nec eum.

Necessarium ait esse Opillus Aurelius, in quo non sit cessandum, aut sine quo viui non possit. aut sine quo non beneviuatur; aut quod non possit prohiberi, quin fiat.

PAVLVS. *Necessarium*, in quo non sit cessandum.

FESTVS. *Necessarij* dicuntur cognati, aut affines, in quos necessaria officia conferuntur.

Necessarij sunt, vt Gallus Aelius ait, qui aut cognati, aut adfines sunt, in quos necessaria officia conferuntur praeter ceteros.

Nectar Graece significat deorum potionem. vnde Vergilius ait; Stipant, & dulci distendunt nectare caellas. Itẽ Lucretius libro 2. Et nardi florem, nectar quifloribus habet.

PAVLVS. *Nectar* Graece significat deorum potionem.

Nectere, ligare.

FESTVS. *Nectere*, ligare significat, & est apud plurimos auctores frequens. quin etiam in cõmentario sacrorum vsurpatur hoc modo. *Pōtifex minor ex stramentis naturas nectito.* id est funiculos facito, quibus sues adnectantur.

Necumquam, nec vmquam quemquam.

PAVLVS. *Nefasti dies* N littera notantur.

FESTVS. . . . ti dies nom . . . .
. . . aput quem . . . .
. . . addico nep. . . . .
. . . riores sunt q. . . . .
. . . liberati sunt . . . .
. . . unt. & in prouin . . .
. . . instituta fiunt, & aedes sacrari . .
. . so.

PAVLVS. *Nefrendes* arietes dixerunt, quod dentibus frendere non possint. Alij dicunt nefrendes infantes esse nondum frendentes, id est frangentes. Liuius: Quem ego nefrendem alui, lacteam immulgens opem. Sunt qui nefrendes testiculos dici putent, quos Lanuuini appellant *nebrundines*, Graeci νεφρούς, Praenestini *nefrones*.

. . . us Scaeuola . . . . . FESTVS.
. . . sint. Ateius . . . .
. . . ndentes id est . . .
. . . vt quem ego non . . .
. . . us opem. et . . .
. . . pro nefrendibus . . .
. . . vsus recens . . .
. . . s, quos Lanu . . .
. . . Graeci νεφρο . . .

Negibundum a . . . .
. . . ea, quam scrip . . . .
. . . negibundus . . .

Negibundum pro negante dixerunt. PAVLVS.

Neglegens non legens, neque electum habẽs, quid debeat facere.

Neclegens dictus est non legens, neque dilectum habens, quid facere debeat omissa ratione officij sui. FESTVS.

Negotium quod . . . .
. . . tate quae . . . .

Negotium, quod non sit otium. PAVLVS.

Negritu in auguriis significat aegritudo. FESTVS.

Negumate in carmine C N. Marci vatis significat negate, cum ait: Quanuis mouentium duonum negumate.

Negumate, negate. PAVLVS.

Neminis genitiuo casu Cato vsus est, cum dixit, Sunt multi corde, quos non miseret neminis.

Neminis . . & quis dicere cum sit . FESTVS.
. . . vitio creatis, neminisque. . . .
. . . in Erectheo: lapideo sunt corde multi, quos non miseret neminis.

Nemo compositum videtur ex ne, & homo. quod confirmatur magis, quia in persona semper ponitur, nec pluraliter formari solet, quia intelligitur pro nullo.

Nemo, nec homo. PAVLVS.

Nemora significant siluas amoenas.

. . . as amoenas ua . . . . FESTVS.
. . . buli auctor ho . . .
. . . ἐν νεμεῖ σκῖε . . .
. . . δων dubium non . . .
. . . qui campos & pascua . . . .
. . . ομα εἶ ἐν αὐ . . . .

Nemut, nisi etiam, vel nempe. PAVLVS.

. mut, nisi etiam, vel . . . . . FESTVS.
. . ibunici, cum ait. nemut . . .
. . rumnas.

Nepa Afrorum lingua sidus, quod cancer appellatur. vel, vt quidam volunt scorpius. Plautus: Dabo me ad parietem, imitabor nepam. PAVLVS.

. . .

FESTVS. . . . sidus,quod dicitur nostra si . . .
. . . scorpios.Plautus in . . . . .
. . . ad parietem imita . . . . .

PAVLVS *Nepotes* luxuriosae vitae homines appellati, quod non magis his rei suae familiaris cura est,quam iis,quibus pater, auusque viuunt. *Nepos* compositum ab eo, quod natus post sit patri,quam filius.

FESTVS. . . . Tuscis dicitur . . . . . .
. . . homines . . . . . .
. . . sua famil . . . . . .
. . . uiuunt.qui . . . . . .
. . . sit,quam fil . . . . . .
. . . chus inter . . . . . .
. . . πάθεσιν . . . . . .

PAVLVS. *Nepus*,non purus.

FESTVS. *Nequalia*,detrimenta.

Nequam aurum est,auris quod vis vehementius ambit. hoc versu Lucilij significare ait Sinnius Capito nequam esse aurum, quod auris laedat;vel pondere inaurium, cum molliſſima pars auris inciditur ; vel ex auro intelligi pecuniam,cuius respectu & nimia cupiditate homines ad peccandum adduci.

PAVLVS *Nequam aurum* est,auris quoduis vehementius ambit. Hoc versu Lucilius significare videtur,nequam esse aurum, quod aures laedat,pondere inaurium cum auris inciditur,vel etiam cupiditatem pecuniae voluit significare.

Nequam, qui ne tanti quidem est, quam quod habetur minimi.

Nequeunt,non eunt.

PAVLVS *Nequinates*, Narnienses:

FESTVS. . . . Narnienſis . . . . . .
. . . nis veteri . . . . . .
. . . versus x . . . . . .

Nequinont pro nequeunt, vt *solinunt*, *ferinunt* pro solent,& feriunt dicebant antiqui. Liuius in Odyssia:Partim errant, neq. nunc Graeciam redire(nequinont.)

PAVLVS *Nequinopt*,nequeunt.

Nequiquam,frustra.

FESTVS. *Nequiquam* significari idē,quod frustra, plurimis auctorum exemplis manifestum est.

PAVLVS *Nequitum*, & *nequitur* pro non posse dixerunt.

FESTVS. *Nequitum*,& *nequitur*,pro non posse dicebāt, vt Pacuuius cum ait: Sed cū contendi nequitum,vt clam tendenda est plaga.Plautus in Satyrione:Retrahi nequitur , quoquo progressa est semel.& Cato Originū libro primo:Fana in eo loco cōpluria fuere.ea exaugurauit,praeterquam quod terminio fanum fuit, id nequitum exaugurari.

Nerum appellamus etiam ferreum vinculū,

quo pedes impediuntur,quanquam Plautus eo etiam ceruices vinciri ait:Perfidiose captus,eo aedepol nerno ceruices probat.

Nerum appellamus etiam ferreum vinculū quo pedes,vel etiam ceruices impediuntur. PAVLVS.

Nesi pro sine positum.

FESTVS. . . . Dianae Auentinen . . . .
Neutiquam . . . . . .
. . . cum ait sec. . . . . .
. . . lorum aspect. . . . . .
. . . neutiquam . . . . .

Neutiquam,pro nullo modo. PAVLVS.

Nexum est,vt ait Gallus Aelius, quodcūque per aes & libram geritur, idque necti dicitur.quo in genere sunt haec: testamenti factio,nexi danto,nexi liberāto. *Nexū aes* apud antiquos dicebatur pecunia, quae p nexum obligatur. FESTVS.

Nictare & oculorum,& aliorum membrorū nisu saepe aliquid conari, dictū est ab antiquis,vt Lucretius in libro quarto:Hic vbi *nexari* nequeunt,insistereque alis.Caecilius in Hymnide:garrulis medentes iactēt sine *nictentur* perticis.Nouius in Macchoco.pone actutū scribit, cum in neruo nictabere:vnde quidam *nictationem*, quidam nictum, vt Caecilius in pugilem : tū inter laudandum hunc timidum tremulis palpebris Percutere nictu.hic gaudere, & mirarier.*Nictit* canis in odorandis ferarū vestigiis leuiter ganniens,vt Ennius in libro x.veluti siquādo vinculis venatica venenox apta solet si forte ex nare sagaci sensit voce sua nictit.vlulatq.ibi acuta est. vnde ipsa *gannitio*.

Nictare est oculorum , & aliorum membrorum nisu saepe aliquid conari. dicimus enim *Nictationem* & *nictum*, Caecilius.Hūc tremulis palpebris Percutere nictu,Nictit canis in odorandis ferarum vestigiis seniter ganniens.Ennius: Nare sagaci sensit, voce sua nictit,vlulatque. vnde & gannitio. PAVLVS.

Niger lapis in comitio locum funestum significat,vt alij;Romuli morti destinatū, sed non vsu obu . . . . . .
stultum nutr . . . . . .
. . . tilium auum Ti . . . . . FESTVS.
cuius famili . . . . . .

Nihili,qui nec hili quidem est.

Ningulus,nullus.Marcius vates:Ne ningulus mederi queat.

Ningulus nullus,vt Ennius libro secūdo:Qui ferro minitere.atque in te ningulus mederi queat. PAVLVS

Niquis sciuit centuria est, quae dicitur a Seruio Tullio rege constituta, in qua liceret FESTVS.

ei suffragium ferre, qui non tulisset in sua. nequis ciuis suffragij iure priuaretur. nam *scisc*ito significat sententiam dicito, ac suffragium ferto: vnde *scita plebis*. Sed in ea centuria, neque censetur quicquam, neq. centurio praeficitur, neque centurialis potest esse, quia nemo certus est eius centuriae. est autē Niqui sciuit, nisiquis sciuit.

Ninem . . . Graeco qui id . . . .
. . nificat da 10

PAVLVS. *Ninem* interpretatur nouū ex Graeco, quod illi dicunt νέον.

FESTVS. *Nixi dij* appellabantur, quos putabant praesidere parientium nixibus.

Nixi dij appellantur tria signa in Capitolio ante caellam Mineruae genibus nixa, velut praesidentes parientium nixibus. quae signa sunt qui memoriae prodiderint, Antiocho rege Syriae superato M. Acilium subtracta a populo Ro. adportasse, atque vbi sunt, posuisse. etiā quae capta Corintho aduecta huc, quae ibi subiecta fuerint mensae. 20

Nobilem antiqui pro noto ponebant, & quidem per G litteram, vt Plautus in Pseudolo: Peregrina facies videtur hominis, atq. gnobilis. & oculis meis obuiam gnobilis obiicitur. Attius in Diomede: Ergo me Argos referam, nam hic sum. I. gnobilis. Liuius in Virgo ornamēta incendūt gnobili ignobiles. 30

Nobilem antiqui pro noto ponebant. Pluatus Peregrina facies, atque ignobilis.

Noctilucam Lucilius cum dixit, obscaenum significat.

. . . . . lib. ij. obscae . . . .
FESTVS. . . . . medica . . . . . .
PAVLVS. *Noctua* a tēpore noctis dicta, quo canit, vel volat.
. . . ore, eo quo 40
. . . appellatur . . . .

FESTVS. *Noegeum* quidam amiculi genus praetextum purpura, quidam candidum ac perlucidū, quasi a *nauco*, quod pūtamen quorundam pomorum est tenuissimum non sine candore, vt Liuius ait in Odyssia: Simul ac lacrimas de ore noegeo Detersit. id est candido.

Noegeum amiculi genus. Noegeum candidū. Liuius: Lacrimas de ore noegeo Detersit. id est candido. 50

FESTVS. *Nomen* dictum quasi nouimen, quod notitiam facit.

Nomen siue ex Graec . . . . .
. ue familiae est . . . . .
. actum dicimus . . . . . .
. ecunia sit . . . . . .

Nonarum, Iduum, kalēdarū posteri dies nuptiis alieni habentur; quoniam hi dies decreto Pontificum atri iudicati sunt: quod 60

quotiēscumque Romani duces belli gerendi gratia his diebus supplicauerūt, male rempublicam gessere.

. .III. kalen . . . . . FESTVS.
. .vae nuptae . . . . . .
. .trum inluciſce . . . . . .
. .es esse iudica . . . . . .
. .uces belli ge . . . . . .
. .e remp.ges . . . . . .

Nonas quidem a noua luna, quod in eas concurreret principium lunae. alij quod semper ante diem Iduum nonum essent, scribique ideo debere primam appellationis eius syllabam adiecta V littera.

Noncolae vocantur papillae, quae ex faucib. caprarum dependent.

. .as est caesis . . . . . .
. .parum sup . . . . . .

Non omnibus dormio: prouerbium videtur natum a ci..io quodam qui Parathenchon dictus c..., quod simularet dormientē, quo impunitius vxor eius moecharetur. eius meminit Lucilius.

Non pridem, aeque, & recte, & frequenter dicitur, ac iampridem, quam pridem.

Nonuncium . . . . . .
. .ludi adpellant signi . . . .
. .runcium, quod singuli sex . . .
. .um sit . . . . . .

Nonuncium, & *teruncium* dicitur, quod nouem PAVLVS.
vnciarum sit, siue trium.

Nota nunc significat, signum, vt in pecoribus FESTVS.
nunc litteras singulas, aut binas; nūc ignominiam.

Nota nunc significat signum, vt in pecoribus tabulis, libris, litterae singulae, aut binae; alias ignominiam.

Nothum Graeci natum ex vxore non legitima vocant, qui apud nos spurio patre natus dicitur, quod Ser. Tullius, qui Romae regnauit, natus est ex concubina Spurius Tulli tributis nisi forte maluimus credere Oclisia Corniculana captiua, eum susceptum matre seruiente. PAVLVS.

Nothū Graeci natū ex vxore nō legitima dicunt, qui apud nos spurio patre natus est. FESTVS.

Nouae curiae proximae compitum Fabriciū aedificatae sunt. quod parum amplae erāt veteres a Romulo factae, vbi, is populum & sacra in partis triginta distribuerat, vt in iis ea sacra curarent, quae, cum ex veteribus in nouas euocarentur, septem curiarum per religiones euocari non potuerūt. itaque Forensis, Raptae, Vellensis, Velitiae res diuinae fiunt in veteribus curiis.

Nouales ager nouae relictus sementi. PAVLVS.
. .ucius eum esse vbi . . . . FESTVS.
. .sementem fit relic . . . . .
. .T Sicini Volsci . . . . . .
. .inissent aduersus . . . . . .
. .combusti feruntur . . . . . .

. . neque est proxime cir . . . . .
. . pide albo constratus . . . . . .
. . Opiter Verginius . . . . . .
. . Laeuinus. Postumus Co . . . . .
. . llius Tolerimus, P. Ve . . . . .
. . onius Atratinus, Ver. . . . . .
. . ius Scaeuola. Sex. Fusi . . . . . .
Nouendiales feriae . . . . . .
. . Hostilio rege extin . . . . . .
. . is nono die inferi . . . . . .
. . more Albano lapi . . . . . .
. . exaudita, vt Alban . . . . . .
. . rant sacra nam ab his . . . . . .
. . quae missa crate a poet . . . . .
. . tibus coepissent . . . . . .
. . lo Cos. operae . . . . . .
. . pugnari pos . . . . . .

PAVLVS. *Nouendiales* feriae a numero dierum sunt dictae.

Nouerca dicitur, quã quis sublatis liberis nouã vxorem ducit, augẽdae familiae gratia.
. . tis nouam . . . . . .
. . gratia, id est coer . . . . . .
FESTVS. . . ercterrannia . . . . . .
. . Ser. Tullio . . . . . .
. . scenderetur . . . . . .
. . tinus in Auen . . . . . .
. . rum Aelius . . . . . .
. . aiunt esse . . . . . .
. . mero quoque . . . . . .
. ἀπὸ βαθείας τε . . . . . .

PAVLVS. *Noxa* ponitur pro peccato, aut pro peccati poena, cum lex iubet noxae dedere pro peccato.

Noxia apud antiquos damnũ significat, sed a poetis ponitur pro culpa.
. . vt Ser. Sulpicius.
. . apud poetas autẽ, & oratores ponitur pro culpa. at noxa peccatũ, aut pro peccato poenam, vt Attius in Melanippo. te te esse huic noxae obnoxium. Item cũ lex iubet *noxae dedere*, pro peccato dedi iubet. Caecilius in Hypobolimaeo cherestato. Nã ista quidem noxa mulieris est magis, quã viri.

Nuces . . . . . .
. . . untur pueris, vt nonae . . .
. . . noui mariti auspicium . . .
. . . listimum.

PAVLVS. *Nuces* flagitantur nuptis, & iaciuntur pueris, vt nouae nuptae intranti domũ noui mariti secundum fiat auspicium.

Nuculas Praenestinos appellabant; quod inclusi a Poenis Casilini famem nucibus sustentarunt; vel quod in eorum regione plurima nux minuta nascitur. FESTVS.

Nucu. . . . . . .
. . quod inclusi . . . . .
. . uerunt; vel quod in . . .
. . ta pascitur.

PBVLVC. *Nudius* tertius compositum ex nunc, & die tertio.
. . . situm ex nunc . . . . .
. . . in agro . . . . . FESTVS.
. . . ant a pa . . . . .
. . . ati sint . . . . .
. . . dicantur pa . . . . .
. . . tur caelum cau . . . .
. . . icatur dam . . . . .

Numam Pompilium Ianicul. . . .
. . . ferunt, in quo arcam eius in .
. . . nominis a Terentio. . .
. . . te agrum . .

Numae Pompilij in Ianiculo est sepulchrum. PAVLVS.

Numella genus vinculi, quo quadrupedes deligantur. FESTVS.
. . . quod quadruped . . .
. . . ri neruo, aut co . . .

Numen, quasi nutus dei, ac potestas, dicitur.
. . nutus dei, ac pote . . FEST.

Numera senatum ait quiuis senator consuli, cum impedimẽto vult esse, quo minus faciat senatusconsultum. postulatque, vt aut res, quae adferuntur, diuidantur; aut singuli cõsulãtur; aut si tot nõ sint senatores quo numero liceat praescribi senatusconsultũ.

Numerius praenomen numquam ante fuisse in patricia familia dicitur, quãuis Fabius, qui vnus post sex & trecentos ab Etruscis interfectos superfuit, inductus magnitudine diuitiarum vxorem duxit Otacilij Maleuentani, vt tum dicebantur, filiã, ea conditione, vt qui primus natus esset, praenomine aui materni Numerius appellaretur.

Numerius praenomẽ est tractũ ab auo. PAV.

Numero dicebant pro nimium.

Nu . . nt videtur esse . FESTVS.
. . . num numero fu . . .
. . . eo ordine vsur . . .
. . . etudine loquen . . .
. . . eiusmodi, siue . . .
. . . ium quemadmodum . .
. . . vsus Pompeius Sex . .
. . . ma syllaba voca . . .
. . . u casus eadem cor. . . .
. . . e temporis praesentis . .
. . . antiquos nimium . . .
. . . Sinnius Capito. esse enim .
. . . um vos estis minime . .
. . . ero perbiterint, nisi cito . .
. . . miũ si isso, qui exeã, numero estis mortui, hoc exemplo, vt pingeretis, id est, cur cito mortui estis? Item in Nelei: Numquam numero matri faciemus volui. Idem est. Numquam nimium faciemus. Apud Naeuium: Neminem vidi, qui numero sciret, quique scit, id est opus. id est nimium sciret. An panurgus Antonius haec ait numero nimium cito? celeriter nimiũ. vt Plautus in Casina: Ere mi? quid

vis mea ancilla? nimium saepius nnmero dicis nimium cito. Attius in Oenomao: Ego vt essem adfinis tibi, non vt te extinguerem, Tuam peti gnatam, numero te expurgat timor. Afranius in Suspecta: Per falsum, & abs te creditum numero nimis Celeriter. Caecilius in Aethrione: Ei perij. quid ita? numero. venit fuce, domum. Afranius in Simulante: Ei misera numero, ac nequiquam egi gratias.

PAVLVS. *Numidas* dicimus, quos Graeci Nomadas; siue quod id genus hominũ pecoribus negotiatur; siue quod herbis vt pecora aluntur.

FESTVS. . . das dicimus, quos Gr . . .
. . hominum pecoribus . . .
. . cora aluntur . . . . .

PAVLVS. *Nũmus* ex Graeco numismate nascitur.

FESTVS. . . . istimantur d . . .
. . . ualere, quia . . .
. . . hoc proprium est . . .

Nuncupata pecunia est, vt ait Cincius in libro secundo de officio iurisconsulti, nomina certa nominibus propriis pronuntiata. *Cũ nexum faciet, mancipiumque vti lingua nuncupasset ita ius esto*; ita, vti nominarit, locutusue erit, ita ius esto. Vota nuncupata dicuntur, quae Consules, Praetores, cum in prouinciam proficiscuntur, faciunt; ea in tabulas praesentibus multis referuntur. At Santra libro secundo de verborum antiquitate satis multis nuncupata cõligit nõ derecto nominata significare, sed promissa, & quasi testificata, circumscripta, receptaque etiam in votis nuncupãdis esse cõuenientius.

Nundinalem cocum Pla . . . .
. . . dinale est in . . . .
. . . nouendial . . . .
. . . nificat qu . . . .
. . . ret .

Nundinas feriarum diem esse voluerunt antiqui, vt rustici conuenirent mercandi, vendendique causa, eumq; nefastum, ne si liceret cum populo agi, interpellarẽtur nundinatores.

PAVLVS. *Nundinas* feriarum diem esse voluerunt antiqui: quo mercandi gratia vrbẽ rustici conuenirent.

Nuncius & res ipsa, & persona dicitur.

FESTVS. . . in persona dicitur . . .
. . allatus est, quod . . .
. . mentaris fec . . .

PAVLVS. *Nuper* quasi nouiter, tamquam dicamus nouissime.

FESTVS. . . . tamquam dici e . . .
. . ris id autem . . .
. . sa erant, qui nu . . .

Nupta verba dicebãtur ab antiquis, quae virginẽ dicere non licebat, vt Plautus in Discolo. Virgo sum, nõ dũ didici nupta verba dicere.

Nuptam a Graeco dictum, illi enim nuptam appellant νύμφην. PAVLVS.

. . . lieres quibus . . . FESTVS.
. . eadem causa . . .
. . qui appellatam . . .
. . tamen qui dice . . .
. . νύμφην . . . .
. . appellat vxo . . .
. . consuetudi . . .
. . ait ἐξαπῖ . . .
. . τάων . . . .

Nuptias dictas esse ait Santra ab eo, ꝙ nymphea dixerunt Graeci, antiqui γάμον. inde nouã nuptã νέαν νύμφην. Cornificius, quod noua petantur coniugia. Curiatius, quod noua ratio fiat. Ælius, & Cincius, quia flameo caput nubentis obuoluatur, quod antiqui *obnubere* vocarunt. ob quam causam legem quoque Parenstam iubere caput eius obnubere, qui parentẽ necauisset, quod est obuoluere.

Nusciciosum Ætius Philologus ait appellari solitum, qui propter oculorum vitium parum videret. at Popilius Aurelius, nuscicio nes esse cæcitudines nocturnas. Ælius Stilo, qui plus videret vesperi, quam meridie, nec cognosceret, nisi quod vsque ad oculos admouisset.

Nusciciosus, qui parũ videt ꝓpter vitiũ oculorũ, quique plus videt vesperi, quã meridie. PAVLVS.

. . . cuntur noma . . .
. . . vnde Cato in . . FESTVS.
. . . multam viuunt . . .
. . . cerialibus Capito Si . .
. . . ait, cum velimus sig . .
. . . libus in Circo mitti . .
. . . set plane volumus . .
. . . quia adeo diligantur s . .
. . . prae flamma cum sunt u . .

O

OB praepositio alias ponitur pro cirũ, vt cum dicimus vrbem *obsideri*, *obsignari*, *obuallari*, alias in vicem praepositionis, quae est propter, vt *Ob* merita, ob superatos hostes: vnde *obsides*, pro obsides, qui ob fidem patriae praestandã dantur. alias pro ad, vt Ennius: *Ob* Romam noctu legiones ducere coepit. PAVLVS.

. . . onitur . . . . FESTVS.
. . obsideri ob . . .
. . in vicem praepo . .
. . superatos . . .
. . riae praestandam . .
. . ob Romam noc . . .
. . ob Troiam duxit . . .

Ob praepositione antiquos vsos esse pro ad, testis est Ennius, cum ait libro quartodecimo: Omnes occisi, *obcẽsique* in nocte serena id est.

id est,accensi.* & in Iphigenia : Acherontem obibo,vbi mortis thesauri *obiacent*.eiusdem autem generis esse ait *obferre,obculit,obcurrit, oblatus, obiectus*; mihi non satis persuadet.

PAVL. *Ob os* significat ad os.

FEST. *Ob os* ad os significat . . item vt superioribus quoque exemplis testatus est.

PAVL. *Obacerare*, obloqui, atque alterius sermonē molestè impedire.quod sumptum videtur a paleis,quas Graeci ἄχυρα vocant.Itaque & frumentum, & panis non sine paleis, *acerosius* dicitur. item *lutum aceratum* paleis mixtum.

Obacerbat,exacerbat.

Obambulare, aduersum alios ambulare, & quasi ambulanti sese opponere.

Obdere,opponere, vel opperire.

Obedire, obaudire.

Obescet,oberit,vel aderit.

Obesus,pinguis, quasi ob edendum factus.

Obherbescere,herbam increscere.

Obiacuisse,antea iacuisse.

Obices,pessuli,serae.

Obigitat,anteagitat,vt obambulat.

FEST. *Obigitat* antiqui dicebant,pro ante agitat, vt obambulare.

PAVL. *Obinunt*,obeunt.

Obitu dicebant pro aditu.

Obiurare,iureiurando obstringere.

FEST. *Obiurare*, iureiurando obstringere, vt est in Pantasilea,formidabant obiurare.

PAVLVS. *Obiurgatio* post turpe factum castigatio. *Monitio* vero est ante commissum.

Oblitteratum, alij ab obliuione, alij a littore : quod ibi notata fluctibus aequari, & tolli solent.

Oblucinasse dicebant antiqui mente errasse, quasi in luco deorum alicui occurrisse.

Obmanens pro diu manens,vt permanens.

FEST. *Obmoueto* pro admoueto dicebatur apud antiquos,vt alia quae supra relata sunt.

Obnectere, obligare, maxime in nuptiis frequens est.

PAVL. *Obnectere*,oblegare.

Obnoxius,poenae obligatus ob delictum.

Obnubit,caput operit. vnde & *nuptiae* dictae a capitis operitione.

FEST. *Oboritur*,adnascitur.

Oboritur,adnascitur.nam praepositionem ob, pro ad solitam poni,testis hic versus:Tantum gaudium oboriri ex tumultu maximo. & Ennius:ob Romam noctu legiones ducere cepit.

PAVL. *Obprobare*,probrum obiicere.

Obpuuiat, verberat,a *pauiendo*, id est, feriendo.vnde pueri quod puniendo coercentur, id est,plagis.vnde & *pauimenta*.

Obrogare est legis prioris infirmandae causa legem aliam ferre.

Obrutuit, obstupuit, a bruto, quod antiqui pro graui interdum pro stupido dixerunt. Afranius : Non possum verbum facere; obrutui.

Obsalutare, salutandi gratia offerre.

Obsalutare, offerre salutandi gratia dicebant antiqui,vt consalutare,persalutare. FEST.

Obsecrare est opem a sacris petere. PAVL.

Obsequela, obsequium.

Obseruasse dicitur,qui obseruat,quid, cuiusq; causa facere debeat.itaque is obseruat,coluisse aliquem dicitur. FEST.

Obsidionalis corona est,quae datur imperatori ei,qui obsidione liberauit ab hostibus obsessos. ea fit ex gramine viridi fere ex eo loco decerpto,in quo erant inclusi.herbam autem victoriae signum fuisse apud antiquos, aliisque exemplis docuimus. quae corona magnae auctoritatis fuit. Nam & P. Decio datae duae sunt : vna ab exercitu vniuerso, altera ab iis,qui fuerūt in praesidio obsessi.& L.Sicinio Dentato, qui Achilles Romae existimatus est, ac fertur centies, & vicies pro Rep. depugnasse.Coronis donatus viginti sex, In iis aureis octo,ciuicis quattuordecim, *muralibus* tribus, obsidionali vna.Inter *obsidionalem*,& *ciuicam* hoc interest,quod altera singularis signum salutis est,altera diuersorum ciuium seruatorum.

Obsidionalis corona dicebatur, quae ei, qui obsessos liberasset ab hostibus, dabatur. ea fiebat ex gramine viridi ex eo loco decerpto, in quo erant inclusi. quae corona magnae auctoritatis erat. Ciuica corona singularis salutis signum erat ;obsidionalis vniuersorum ciuium seruatorum. PAVL.

Obsidionem potius dicendum esse, quam obsidium, adiuuat nos testimonio suo Ennius in Telamone,cum ait:Scibas natum ingenuum Aiacem, cui tu obsidionem paras.Item alio locō:Hector quid haud cessat obsidionem obducere? FEST.

Obsidium,tamquam praesidium, subsidium, recte dicitur. Cuius etiam auctor C.Laelius pro se apud populum.vt in nobis terra, marique simul obsidium facerent. & Sallustius historiarum primo : Magnis opibus profectis obsidium cepit per L.Catilinam legatum.

Obsonitauere saepe obsonauere. Cato in suasione(de lege Orchia derogaretur. qui antea obsonitauere, postea centenis obsonitauere. significat autem conuiuari.

Obsonitauere,saepe obsonauere.significat autem conuiuari. PAVL.

Obstinat,obfirmat.

Obstinato,obfirmato, perseueranti, vt tenere possit.Pacuuius:obstinati exorsus.vtAttius FEST.

in Amphitryone : aut tam obstinato animo confisus tuo. Cato in Q. Thermum de decē hominib⁹, rumorem, famā floccifecit captus stupris, obstinatus insignibus flagitiis. Naeuius in Lycurgo: vos, qui astatis obstinati.

Obstinet dicebant antiqui, quod nunc ostendit, vt in veteribus carminibus: Sed iam se caelo candens aurora obtinet suum patrē.

PAVL. *Obstinet*, pro ostendit.

FEST. *Obstitum*, violatum.

Obstitum Cloatius, & Aelius Stilo esse aiunt violatum, attactumque de caelo. Cincius eum, qui deo, deaeque obstiterit: id est qui viderit, quod videri nefas esset.

PAVL. *Obstitum*, obliquum.

FESTVS. *Obstitum*, obliquum. Ennius lib. XVIII. Montibus obstitis, obstātibus, vnde oritur nox. & libro octauo: amplius ex augure obstipolumve solis. C. Licinius Imbrex: resupina obstito capitulo sibi ventum facere cunicula. Lucretius Omnia mendose fieri, atque obstita necesse est.

Obstrudant, obstatulent, ab auide trudendo gulam, nō sumendo cibum. vnde & *obstrudulentum* dixit Titinius. obstrudulenti aliquid, quod pectam sedens, Aut hic lactaster, aut formaster frigidus.

PAVL. *Obstrudant*, auide trudant.

Obtestatio est, cum deus testis in meliorem partem vocatur; *detestatio* cum in deteriorem.

Obtrectat, contra sententiam tractat.

Obtrectator est, qui facit quid contra tractantem.

Obturare ex Graeco trahitur: ab eo, quod illi ostia dicunt θύρας.

Obtutu, quasi obtuitu, a verbo tueor, quod significat video.

Obuaricator dicebatur, qui cuipiam occurrebat, quo minus id rectum iter conficeret.

Ob vos sacro, pro vobis obsecro: vt *sub vos placo*, pro supplico.

Oh vos sacro, in quibusdam precationibus est, pro vos obsecro; vt & sub vos placo pro supplico.

Occare, & occatorem Verrius putat dictum ab occaedendo, quod caedat grandis globos terrae; cum Cicero venustissime dicat ab occaecando fruges satas.

PAVL. *Occare*, & occator ab occidendo dictū, quod grandes terrae caedat globos.

FEST. *Occasio* opportunitas temporis casu quodam prouenientis est

PAVL. *Occasio*, opportunitas temporis casu proueniens.

FEST. *Occasus*, interitus, vel Solis, cum decidit a superis infra terras. quo vocabulo Ennius pro occasione est vsus in libro secundo: hic occasus datus est, at Horatius inclutus

saltu. Item in libro quinto: iniicit inritatus, tenet, occasus iuuat res. Item in libro octauo: aut occasus vbi, tempusve audere repressit.

Occasus, interitus, vel Solis in Oceano mersio.

Occentare dicebant pro conuicium facere, cū id clare, & cum quodam canore fieret, vt procul exaudiri potuisset: quod turpe habebatur; quia non sine causa fieri putatur inde cantilenam dici, qui illam non cantus iucunditatem puto.

FEST. *Occentassint* antiqui dicebant, quod nunc conuicium fecerint, dicimus; quod id clare, & cum quodam canore fit, vt procul exaudiri possit. quod turpe habetur, quia non sine causa fieri putatur. inde cantilenam dici, quia illam non cantus iucunditatem puto.

Occidamus Plautus ponit pro contra cedamus. cum plurimae aliae praepositiones familiariores huic verbo sint.

PAVL. *Occidamus* Plautus posuit pro contra cedamus.

Occisitantur, saepe occiduntur.

FEST. *Occisitantur*, saepe occiduntur. sic C. Gracchus pro rostris in P. Pompillium: Homines liberi nunc in oppido occisitantur.

PAVL. *Occisus* a necato distinguitur. nam *occisus* ab caedendo dictus, *necatus* sine ictu.

FEST. *Occisum* a necato distingui quidam, quod alterum a caedendo, atque ictu fieri dicunt, alterum sine ictu, Itaque in Numae Pompilij Regis legibus scriptum esse, *Si hominem Fulminibus occisit, ne supra ianua tollito.* & alibi, *Homo si fulmine occisus est ei iusta nulla fieri oportet.*

Occultum offerte, significat sub terram fere ponere.

PAVL. *Occupaticius* ager dicitur, quod desertus a cultoribus propriis, ab aliis occupatur.

Occupaticius . . . . .
. . a cultoribus fr . . .
. . ri coeptus, quo in . . .
. . nam cum Ham . . .
. . bene meri . . . .
. . atque eorum a . . .
. . tanquam ex I . . .
. . nandos pu . . .
. . diret commu . . .
. . est a priuatis . . .
. . accepissent.

Ocimum Graecum.

PAVL. *Ocimum* graecum, (& a celeritate nascēdi est dictum.

Ocius & ocissime positiuum Latinum non habent, sed ab eo veniūt, quod est in Graeco ὠκύς.

Ocius secundae collationis, & deinde tertiae ocissime frequentata sunt. alij dicta a nostris, &

nostris,& tracta ex Graeco,id est ὠκίως,cuius prima significatio,ex qua procedere in comparationem debet, apud nos non est. tertiae vero collationis,cuius maiora exempla sunt,auctor est Plautus in Neruolaria:

Ociſſime nos liberi poſſimus fier.

. . quicquam occiſa . . .
. . lius hiſtoriarum . . .
. . tantur ociſſim . . .
. . lamia apud . . .
. . laniam opor . . .

Ocrem antiqui,vt Ateius Philologus in libro Gloſſematorum refert,montem cõfragoſum vocabant,vt apud Liuiũ:Sed qui sunt hi,qui aſcendunt altum ocrim? Et,celſoſque ocris,atuaque patria,& mare magnũ. Namque Taenari celſos ocris.Et, haud vt quem Chiro in Pelio docuit ocri.vnde fortaſſe etiam *ocreae* sint dictae inaequaliter tuberatae.

PAVLVS. *Ocrem* montem confragoſum dicebant antiqui.hinc *ocreae* dictae inaequaliter tuberatae.

FESTVS. *Octauiae* porticus duae appellantur, quarum alteram theatro Marcelli propiorẽ Octauia ſoror Auguſti fecit. alteram theatro Pompei proximam C N.Octauius CN.filius,qui fuit Aedilis Curulis,Praetor, Cõſul,Decemuir ſacris faciendis, triumphauitque de rege Perſe nauali triumpho.quã combuſtam reficiendam curauit Caeſar Auguſtus.

October equus appellatur,qui in campo Martio menſe Octobri immolatur quotannis Marti, bigarum victricum dexterior; de cuius capite non leuis contentio ſolebat eſſe inter Suburanenſes,& Sacrauienſes,vt hi in regiae pariete, illi ad turrim Mamiliam id figerent;eiuſdemque cauda tanta celeritate perfertur in regiam,vt ex ea ſanguis deſtillet in focum , participandae rei diuinae gratia.quem hoſtiae loco quidam Marti bellico deo ſacrari dicunt,nõ vt vulgus putat,quia velut ſupplicium de eo ſumatur,quod Romani Ilio ſunt oriundi, & Troiani ita effigie in equi ſint capti.Multis autem gentibus equum hoſtiarum numero haberi,teſtimonio ſunt Lacedaemonij, qui in monte Taygeto equum ventis immolant, ibidemque adolent, vt eorum flatu cinis eius per finis quam latiſſime deferatur, & Sallentini, apud quos Menzanae Ioui dicatus viuus coniicitur in ignẽ, & Rhodij , qui quotannis quadrigas ſoli conſecratas in mare iaciunt , quod is tali curriculo fertur circumuehi mundum.

October equus appellabatur, qui in campo PAVLVS. Martio menſe Octobri Marti immolabatur.de cuius capite maxima erat contentiõ inter Suburanos,& Sacrauienſes, vt hi in regiae pariete,illi ad turrim Mamiliam id figerent. Cuius cauda, vt ex ea ſanguis in focum diſtillaret,magna celeritate perferebatur in regiam.

Oculatum pro praeſenti poſuit Plautus cum dixit:oculata die.Item ipſe:pluris eſt oculatus teſtis vnus,quã auriti Decem , id eſt qui ſe vidiſſe dicat.

. . . dolo oſculatum pro prae . . . . FESTVS.
. . odiae caeca hercule . . . . .
. . tem alibi oculatum ar. . . . .
. . idem pluris eſt ocul . . . . .
. . id eſt qui ſe vidiſſe di . . . . .
. . formam ab oculi ap . . . . .

Oculiſſimum,cariſſimum.Plautus:Oculiſſimũ PAVLVS. oſtium amicae.

. . . imum oſtium amicae . . . FESTVS.
. . me dixit ſignifi. . . . PAVLVS.

Oculitus quoque dicitur,vt funditus, penitus: PAVLVS. quo ſignificatur tam carum eſſe,quam oculum.

. . . unditus,penitus ſignifi. . . . FESTVS.
. . alum vel inſtare . . . .

Odefacit dicebãt,pro olfacit;quae vox a Grae PAVLVS. co ὀσμὴ tracta eſt.

. . .antiqui ab odore . . . . . FESTVS.
. .conſuetudine in. . . . . .

vt ſaepe alias,tũ in hoc quoque libro contentae.quae vox,vt quibuſdam videtur,ex Graeca ὀσμὴ tracta eſt.

Oenigenas,vino genitos. PAVLVS.

Oeſtrum,furor Graeco vocabulo.

Offectores,colorum infectores.

Offendices dicebant ligaturae nodos , quibus apex retinebatur.id cũ peruenisſet ad mẽtum,dicebant *offendimentum*.

Offendices ait eſſe Titius nodos, quibus apex FESTVS. retineatur, & remittatur.at Veranius Choriola exiſtimat, quae ſint in loris apicis, quibus apex retineatur,& remittatur,quae ab offendendo dicuntur.nam cum ad mẽtum peruentum eſt,offendit mentum.

Offerumenta dicebant,quae offerebant. PAVLVS.

Officioſus ab efficiendo dictus.

Offringi terra dicitur,cum iterum tranſuerſo ſulco aratur.

Offucare,aquam in fauces ad ſorbendum dare.

Offudas fallacias.

Ogygia moenia Thebana ab Ogypo conditore dicta.

Ogygia moenia Attius in Diomede appellãs, FESTVS. ſignificat Thebas,quia eam vrbem Ogygus condidiſſe traditur.

Oleagineis coronis miniſtri triumphantium PAVLVS vtebantur, quod Minerua dea belli eſſe putabatur.

Olentica mali odoris loca.

Oletum,ſtercus humanum.Veranius:Sacerdotulã in ſacrario Martiali fecit oletum.

Oliuetã dicebant ab oleis, vt a vino vindemiã.

FESTVS. *Oliuetam* antiqui dicebant, cum olea colligeb atur; vt messem, cum frumẽta; vindemiã, cum vuas. quod vocabulum potius frequẽ tari debebat, quam nullam eius significationis causam haberemus. quamuis quidã oliuitatem eam dicant.

PAVLVS. *Ollic*, illic: vt olli, illi.

FESTVS. *Oluatium* Antistius Labeo ait esse mensurae genus.

PAVLVS. *Omen* velut oremen quod fit ore. augurium, quod auibus alioue modo fit.

FESTVS. *Ommentans* . . . in Odyssea cũ ait; in Pylum aduenies, aut ibi ommentans. significat obmanens. Sed ea significatione qua saepe fieri dicitur. id enim est mantare.

PAVLVS. *Opaca* vocantur vmbrosa.

FESTVS. *Opaca*, vmbrosa.

Opalia dicebantur dies festi, quibus Opi supplicabant.

Opalia dies festi, quibus supplicatur Opi, appellantur; quorum alter . . . . . .

Opertat, saepe operit.

PAVLVS. *Opigenam* Iunonem matronae colebãt, quod ferre eam opem in partu laborãtibus credebant.

Opilio, genus auis.

FESTVS. *Opima* spolia dicuntur originem quidem trahentia ab Ope Saturni vxore. quod ipse agrorum cultor habetur, nominatus a satu tenensque falcem effingitur, quae est insigne agricolae. Itaque illa quoq. cognominatur *Consiua*, & esse existimatur terra. Ideoque in regia colitur a populo Romano, quia omnes opes humano generi terra tribuat. Ergo & *opulenti* dicuntur, terrestribus rebus copiosi: *& hostiae opimae* praecipue pingues; & opima magnifica, & ampla. vnde spolia quoque, quae dux populi Romani duci hostium detraxit, opima dicuntur. quorum tanta raritas est, vt intra annos paulo . . . . . trina contigerint nomini Romano. vna, quae Romulꝰ de Acrone: altera, quae Cossus Cornelius de Tolumnio: tertia, quae M. Marcellus Ioui Feretrio de Viridomaro fixerunt. M. Varro ait opima spolia etiã esse, si manipularis miles detraxerit dummodo duci hostium . . . . . non sit. Ad aedem Iouis Feretrij poni, testimonio esse libros pontificum, in quibus sit pro primis spoliis bouem, pro secundis solitaurilibus, pro tertiis agno publice sacra fieri debere. esse etiam compelli reges legem opimorum spoliorum talem: *Cuius auspicio classe procincta opima spolia capiuntur, Ioui Feretrio darier oporteat, & bouem caedito, qui cepit aeris ducenta. secunda spolia in martis aram in campo, solitaurilia vtra voluerit caedito. tertia spolia Iano Quirino agnum marem caedito centum qui ceperit ex aere dato huic aedis.* ex nulla extat, neque templum habeat, neque scitur. Vt qui opima lege fuerint, adiici solet, cum quidam magistratus creatur. PAVLVS.

Opiparum, magnarum opum apparatum.

Opis dicta est coniuu Saturni, per quam voluerunt terram significare; quia omnes opes humano generi terra tribuit. Vnde & opulenti terrestribus rebus copiosi, & hostiae opimae praecipue pingues; & opima, magnifica & ampla spolia.

Opiter est, cuius pater auo viuo mortuus est, ducto vocabulo, aut quod obitu patris genitus sit aut quod auum ob patrẽ habeat, id est pro patre.

Opitulus Iuppiter, & *opitulator* dictus est, quasi opis lator.

Oportune dicitur ab eo, quod nauigantibus maxime vtiles, optatique sunt portus.

Opperiri, expectare.

Oppido, valde multum. ortum est autem hoc verbum ex sermone inter se confabulantium, quantum quisque frugum faceret. vtque multitudo significaretur, saepe respondebatur, quantũ vel oppido satis esset hinc in consuetudinem venit, vt diceretur oppido, pro valde multum. Itaque si qui in aliis rebus eo vtuntur, vt puta si qui dicãt oppido didici, spectaui, ambulaui, errant; quia nulli eorum subiici potest. vel quod satis est.

Oppidorum originem optime refert Cicero libro primo de gloria, eamque appellationem vsurpatione appellatã esse existimat, quod opem darent, adiiciens, vt imitetur ineptias Stoicorum.

Oppidum dictum est, quod opem praebeat. Oppidum dictum, quod ibi homines opes suas conferunt oppidum dicitur & locus in circo, vnde quadrigae emittuntur. FESTVS.

Ops antiqui dicebant opulentum. vnde ecõtrario *inops*.

Ops antiqui dicebant quem nunc opulentum dicimus, vt testimonio est, non solum ei contrarius inops . . . . . concedit, ego egens exortus sum.

Optatam hostiam, alij optimam appellant eã, quam Aedilis trib. constitutis hostiis optat, quam immolari velit.

Oprima lex . . . . in Magistro populi faciendo, qui vulgo Dictator appellatur, quam plenissimum posset ius esse, significabatur. vt fuit Manij Valerij, M. Fabij, Volusinae gentis, qui primus Magister a populo creatus est. propter quam vero porouocatio ab eo magistratu ad populum data est, quae antea non erat. desitum est dici, vt optima lege, vtpote imminuto iure priorum magistratuum.

Optio

Optio, qui nunc dicitur, antea appellabatur accensus. Is adiutor dabatur centurioni a Tribuno militum, qui ex eo tempore, quē velint, centurionibus permissum est optare, & nomen ex facto sortitus est. Plautus in Asinaria: qua me, qua vxorem, qua tu Sauream seruū potes, circumduce, aufer, promitto tibi, non obfuturū, si id effeceris, tibi optionem sumito Leonidam. PAVL.

Optio est optatio, sed in re militari optio appellatur is, quem decurio, aut centurio, optat sibi rerum priuatarum ministrū, quo facilius obeat publica officia.

Optionatus vt Decurionatus, siue Pontificatus dicitur. FEST.

Optionatus, vt Pontificatus, Decurionatus dicie, vt Cato in ea, qua habuit apud equites. maiores seorsum, atque diuersum parauere bonis, atque strenuis, decurionatus, optionatus, hastas donaticas, aliosque honores.

Opunculo, quod opilionis genus cantus imitatur. PAVL.

Orae extremae partes terrarum, id est maritimae dicuntur. vnde & vestimentorum extremae partes; quae quidem & dici possunt. Caecilius in Aschrione vsus est pro initio rei, cum ait: Oram reperire nullam, quam expediam, queo. FEST.

Orare antiqui dixerunt pro agere. vnde & *oratores* causarum actores, & oratores, qui nunc legati. quod reip. mandata peragerent. PAVL.

Orare antiquos dixisse pro agere testimonio sunt, quod & oratores, & ij, qui nunc quidem legati. tūc vero oratores, quod Reip. mandatas partes agebant. Ennius quoque cum dixit libro primo annalium. face, vero, quod te cum precibus pater orat. FEST.

Orata genus piscis appellatur a colore auri, quod rustici orum dicebant, vt auriculas, *oricolas*. itaque Sergium quoque quendam praediuitem, quod & duobus anulis aureis, & grandibus vteretur. *Oratam* dicunt esse appellatum.

Orata genus piscis a colore auri dicta, quod rustici orum dicebant, vt auriculas, oriculas. PAVL.

Oratores ex Graeco ἀγορανόμοι dicti, quod missi ad reges, nationesque deos solerent ἀγορᾶσθαι, id est testari. hi modo appellantur legati.

FEST. . . es dictos ex . . . . .
. . gentes qui missi . . . . .
. . strum populo Ro.
. . ἀγορᾶσθαι . . . . .
. . acte. eos nostri alij pro legatis appellant, vt Cato in ea, quam scripsit de suis virtutibus contra Thermum: M. Fulvio Cōsuli legatus sum in Aetoliam, propterea quod ex Aetolia complures venerant Aetolos pacem velle: de ea re oratores Romam profectos, & in Originum libro primo: Propter id bellum coepit Coelius PR. Albanus, oratores misit Romam, eum . . . pro decretoribus, vt Terentius: orator venio, facite exorator sim. Item & Afranius in Emancipato. si . . . tum si quid oritur . . . as . . sertis & loci veteribus. ab eo quod antiqui orare dicebant pro agere. ob quam causam . . . quoq; eorū vocantur.

Orba significat apud poetas priuatam aliqua persona cara. PAVL.

Orba est, quae patrem, aut matrem, aut filios, quasi lumen amisit. FEST.

. . . rba apud poe . . . . .
. . persona chara. apud . . . .
. . mat, vt sca . . . . .
. . ncos. orba est . . . . .
. . tris est ante . . . . .
. . vlus Aelius . . . . .
. . in eo libro . . . . .
. . pontificatu . . . . .
. . ella sine . . . . . .
. . sacrae . . . . .
. . nupta . . . . . .
. . fuisse . . . . . .
. . nificius in . . . . .
. . onygiarum . . . . .
. . inter se . . . . .
. . runt . . . . . .
. . ros . . . . . .
. . isse . . . . . PAVL.

Orca genus marinae belluae maximum ad cuius similitudinē vasa ficaria *orcae* dicūtur. sunt enim teretes, atq; vniformi specie. FEST.

. . nomen duceret . . . .
. . maximum . . . . .
. . vasa quoque in f. . . . .
. . retes, atque u . . . .
. . malae & antae. . . . .

Orchestra locus in scaena. PAVL.

. . . antea, qui nunc pla . . FEST.
. . non admittebantur . . .
. . rim dum fabulae ex . . .
. . explicari non potera . . .
. . tabant quo equiori . . .

Orchitis genus oleae ex Graeco dictum, quod magnitudine sit instar testiculorum. PAVL.

. . . Philologus in . . . . . FES.
. . ductum ex Graeco . . . .
. . tudinis, itaque u . . . . .
. . to grandior ore . . . . .

Orcus ab vrgendo mortem dictus. C enim pro G frequenter ponebant antiqui. PAVL

Orcum, quem dicimus, ait Verrius ab antiquis dictum Vragum, quod & V litterae sonum pro O efferebant, & per c litterae formam, nihilominus g vsurpabant. sed FEST.

nihil affert exemplorum, vt ita esse credamus; nisi quod is deus nos maxime vrgueat.

Ordinarium hominem Oppius ait, dici solitũ scurram, & improbum, qui assidue in litibus moraretur, ob eamque causam in ordine staret adeuntium praetorem. at Aelius Stilo qui minime ordine viueret. . . . . in ea oratione, quam scribit de suis virtutibus contra Thermum. Quid mihi fieret, si non ego stipendia in ordine omnia ordinarius meruissem semper? Sunt quidam etiam, qui manipularem eum, qui infimi ordinis sit, appellatum credant ordinarium.

PAVLVS. *Ordinarius* homo scurra, & improbus, qui assidue in litibus moratur, ob eamque causam in ordine stat Praetorem adeuntium. siue dictus per contrarietatem, quia minime ordine viuit.

Ordiri est rei principium facere.

FEST. *Ordiri* est rei principium facere. vnde togae vocantur exorditae.

Ordo sacerdorum aestimatur deorum. . . . . maximus quisque. Maximus videtur Rex, deinde Dialis, post hũc Martialis, quarto loco Quirinalis, quinto Pontifex maximus. itaque in conuiuiis solus Rex supra omnes accubat. sed Dialis supra Martialẽ & Quirinalem: Martialis supra proximum, omnes dein supra Pontificem. Rex, quia potentissimus. Dialis, quia vniuersi mundi sacerdos, qui appellatur Dium, Martialis, quod Mars conditoris vrbis parens. Quirinalis socio imperij Romani Curibus ascito Quirino Pontifex Maximus, quod iudex, atque arbiter habetur rerum diuinarum, humanarumque.

FESTVS. *Oreae freni*, quod ori inseruntur. Titinius in Setina. & si tacebit, tamen gaudebit sibi permitti oreae. & Naeuius in Hariolo: Deprandi autem leonis obdas oreas. Cato Originum libro tertio. equos respondit: oreas mihi inde, tibi cape flagellum. Coelius pro se apud populum: equusque mihi sub feminibus occisus erat, oreas detraho inspectante Lucio Stertinio.

PAVLVS. *Oreae freni*, quod orii inserantur, dicti.

Oreus Liber pater, & Oreades nymphae a montibus appellantur.

FESTVS. *Oreos* liber pater, & Oreades nymphae appellantur, quod in montibus frequenter apparent.

PAVL. *Oriri*, nasci, vel surgere.

FEST. *Originum* libros quod inscripsit Cato; non ita tis plenum titulum propositi. sui videtur amplexus: quando praegrauant ea, quae sunt rerum gestarum populi Romani.

O . . . . quantae . . . . . .

Ornatus dicitur, & bonis artibus instructus, & honores adeptus a populo, & bene aptus, vt miles, aut gladiator, & acturus fabulas. atque etiam ornatus dicitur cultus ipse, quo quis ornatur, vt cum dicimus aliquẽ tragico, vel comico ornatu prodire.

Ornatus dicitur, & bonis artibus instructus, & honores adeptus. Appellaturque ornatus, cultus ipse, quo quis ornatur. PAVLVS.

Ortygia Delos insula.

Orty . . ita non Delos . . . FEST.
. . . tus esse ab orbibus . . .
. . . filia. Ser . . . . .
. . . nius Superbus ge . . . .
. . . orarat tende . . . .
. . . ssessionem coe . . . .
. . . s quod pro . . . .
. . . ducere vnde . . . .
. . . tus est . . . . .

Oscilla festa in honorem Bacchi; in quibus homines se per funes iactant. alij putant Erigones, & Icari festa. PAVLVS.

Oscillum Santra dici ait, quod oscillent, id est, inclinent, praecipiteque in os ferantur. FESTVS.

Oscillantes, ait Cornificius ab eo quod (os caelare sint soliti personis propter verecũdiam, qui eo genere lusus vtebantur. Causa autem eius iactationis proditur. Latinus rex, quod praelio, quod ei fuit aduersus Mezentium Caeritum regem, nusquã apparuerit, iudicatusque sit Iuppiter factus Latiaris. Itaque per sex eos dies, feriatos liberos, seruosque requirere eum, non solum in terris, sed etiam qua videretur caelum posse adiri per oscillationem, velut imaginem quandam vitae humanae, in qua altissima ad infimum interdum, infima ad summum efferuntur. atque ideo memoriam quoq; redintegrari initio acceptae vitae per motus cunarum, lactisq; alimentum, quia per eos dies feriarum, & oscillis moueantur, & lactata potione vtantur. Nec desunt, qui exemplum Graecorum secutos putent Italicos, quod illi quoque iniuria interfecto Icaro, Erigone filia eius dolore impulsa suspendio perisset, per simulationem . . . . .
. . . . . .

Oscines aues Appius Claudius esse ait, quae ore canentes faciant auspicium, vt coruus, cornix, noctua. aut quae alis, ac volatu, vt buteo, sanqualis, aquila, immissulus, vulturius, pica aut Martius, Feroniusque, & parra, & in oscinibus, & in alitibus habentur.

Oscines aues auspicium ore facientes. PAVLVS.

Oscinum augurium a cantu auium.

Oscinum tripudium est, quod oris cantu significat quid portendi, cum cecinit coruus, cornix, noctua, parra, picus. FESTVS.

Oscum

PAVLVS. *Oscum* dicitur significare sacrum. vnde leges *oscitae*, id est, sacratae. *Opicum* quoque inuenimus pro osco. Oscis enim frequentissimus fuit vsus libidinum spurcarum. vnde & verba impudentia appellantur *obscena*. Titinius: Osce, & Volsce fabulantur, nam Latine nesciunt.

FESTVS. *Oscum* duas diuersas, & contrarias significationes habet. Nam Cloatius putat eo vocabulo significari sacrum, quo etiam leges sacratae *oscae* dicuntur. & in omnibus fere antiquis commentariis scribitur *opicum* pro osco, vt in Titinij fabula Quinta: Qui Osce, & Volsce fabulantur, nam Latine nesciunt. a quo etiam verba impudētia, & elata appellantur *obscena*, quia frequentissimus fuit vsus Oscis libidinum spurcarum. Sed eodem etiam nomine appellatur locus in agro Veienti, quo frui soliti produntur augures Romani. Oscos, quos dicimus, ait Verrius, *Opscos* antea dictos teste Ennio, cum dicat: De muris res gerit Opscus. Adiicit etiam, quod stupra inconcessae libidiuis *obscaena* dicantur ab eius gentis consuetudine inducta. Quod verum esse non satis adducor, cum apud antiquos omnes fere *obscaena* dicta sint, quae mali ominis habebantur. vt illa Vergilij testimonio sint, vt superiorum auctorum exempla referre non sit necesse, cum ait Harpias; obscenas volucres: &, obscenamque famem.

Osculana pugna in prouerbio; quo significabatur, victos vincere. quia in eadem & Valerius Laeuinus imperator Romanus a Pyrrho erat victus, & breui eundem regem deuicerat. Sulpicius. . . . . Item imperator noster. eius meminit Titinius hoc modo: haec quidem quasi osculana pugna est . . . secus, quia hinc fugere impulsi spolia colligunt. significat etiam *osculum*, suauium. vt Plautus in Neruolaria: osculum. fat est osculi mihi. qui, ambo mi pater? quod inter cognatos propinquosque institutum ab antiquis est, maximeque feminas . . .

Osi sunt, ab odio declinasse antiquos testis est C. Gracchus in ea, quae est de lege Minucia, cum ait: Mirum siquid iis iniuriae fit? semper eos osi sunt. quod nunc quoque cum praepositione elatum frequens est, cum dicimus, perosi.

PAVLVS. *Osi sunt*, vt perosi sunt, dicebatur.

Osorem dixerunt, qui aliquem odisset.

Ostentas, saepe ostendis gloriandi causa.

FESTVS. *Ostentas*, saepe ostendis gloriandi causa. sed & participialiter id etiam dici debet, & dictum est feminino genere.

PAVLVS. *Ostentum*, ostentatum.

FESTVS. *Ostentum* non solum pro portento poni solere, sed etiam participialiter . . testimonio est Pacuuius in Medo . . . atque eccum in ipso tempore ostentum senem. & Attius in Bacchis: praesens praesto irridetis nobis. . . . stipe vltro ostentum obtulit. Ostentum quo nūc vtimur interdum prodigij vice, quin participialiter quoque dici solitum sit, non dubium. facit etiam C. Gracchus de legibus a se promulgatis, cum ait: quod vnum nobis in ostentum, ipsis in vsum asportatur.

Ostiam vrbem ad exitum Tiberis in mare fluentis Ancus Marcius rex condidisse, & feminino appellasse vocabulo fertur. quod siue ad vrbem, siue ad coloniā, quae postea condita est, refertur.

Ostia vrbs ab exitu Tiberis appellata. PAVLVS.

Oualis corona est myrtea, quam habebāt, qui ouantes introibant, cum bella non erant indicta, aut sine sanguine confecta.

Ouantes, laetantes, ab eo clamore, quem faciunt redeuntes ex pugna victores milites geminata O littera.

Ouem masculino genere dixerunt, vt ouibus duobus, non duabus.

Oufentina tribus ab Oufente fluuio dicta. FESTVS.

Oufentinae tribus initio causa fuit nomen fluminis Oufens, quod est in agro Priuernate inter mare, & Terracinam. Lucretius: Priuerno Oufentina venit, fluuioque oufente. postea deinde à Cēsoribus alij quoque diuersarum ciuitatum eidem tribui sunt adscripti.

Ouibus duabus multabantur apud antiquos in minoribus criminibus, in maioribus autem bubus. nec vltra hunc numerum excedebat multatio, quae posteaquā aere signato vti ciuitas coepit, pecoraque multaticia incuria corrumpebantur, vnde etiā *peculatus* crimen vsurpari coeptum est, facta est aestimatio pecoralis multae, & boues centenis assibus, oues denis aestimatae. Inde *suprema multa*, id est maxima appellatur tria millia aeris; Item viceſis minoribus delictis.

Oxime, ociſſime. PAVLVS.

P

PA, pro parte, & po, pro populo positum est in saliari carmine. FESTVS.

Pacem a pactione cōdicionum putat dictam Sinnius Capito, quae vtrique inter se populo sit obseruanda.

Pax dicta est a pactione. PAVLVS.

Pacionem antiqui dicebant, quam nunc pactionem dicimus. vnde & *paciſci* adhuc, & paceo in vsu remanet. FESTVS.

Paeana Apollinem vocauerunt, quod sagittarum ictu eum nocere putabant. est enim παίειν ferire. Alij quod remedium morbis PAVLVS.

finem faceret talis grauitatis.

Paedidos sordidos significat, atque obsoletos. tractum vocabulum a Graeco; quia παῖς, id est, pueri, talis sint aetatis, vt a sordibus nesciant abstinere.

Pagani a pagis dicti.

Pagi dicti a fontibus: quod eadem aqua vterentur. aquae enim lingua Dorica πηγαὶ appellantur.

Paginae dictae, quod in libris suam quaeque obtineat regionem, vt pagi. vel a pangendo, quod in illis versus pangantur, id est, figuntur.

Palatium mons Romae appellatus est, quod ibi pascens pecus balare consueuerit: vel palare, id est, errare, ibi pecudes solerent. alij quod ibi Hyperborei filia Palanto habitauerit, quae ex Hercule Latinum peperit. alij eundem, quod Pallas ibi sepultus sit, existimant appellari.

Palatualis Flamen ad sacrificandum ei deae constitutus erat, in cuius tutela Palatium esse putabant.

FESTVS. *Palatualis* Flamen constitutus est, quod in tutela eius deae Palatium est.

PAVLVS. *Pales* dicebatur dea pastorum, cuius festa *palilia* dicebantur. vel, vt alij volunt, dicta *parilia*, quoniam pro partu pecoris eidem sacra fiebant.

Pallas Minerua est dicta, quod Pallantem gigantem interfecerit; vel, sicut putabant, quod in Pallante palude nata est.

Palmites vitium sarmenta appellantur, quod in modum palmarum humanarum virgulas, quasi digitos edunt.

Palmulae appellantur remi a similitudine manus humanae.

Palpari, blandiri.

Paludati, armati, ornati. omnia enim militaria ornamenta *paludamenta* dicebant.

FESTVS. *Paludati* in libris auguralibus significat, vt ait Veranius, armati, ornati. omnia enim militaria ornamenta *paludamenta* dici.

Pancarpiae dicuntur coronae ex vario genere florum factae.

PAVLVS. *Pandana* porta dicta est Romae, quod semper pateret.

Pandiculari dicuntur, qui toto corpore oscitantes extenduntur: eo quod pandi fiunt.

Pandicularis dicebatur dies, idem & communicarius, in quo omnibus diis communiter sacrificabatur.

FESTVS. *Pangere*, figere. vnde *plantae pangi* dicuntur, cum in terram demittuntur. inde etiam *versus pangi*, vel figi in cera dicuntur.

Pangere significat figere. vnde *plantae pangi* dicuntur, cum in terram demittuntur . . .

. . . . . .

FESTVS. *Panibus* redimibant caput equi immolati Idibus Octobribus in campo Martio, quia sacrificium fiebat ob frugum euentum. & equus potius, quam bos immolabatur, quod hic bos frugibus pariendis est aptus.

Pantices frus ventris.

. . . frus ventris . . . .

. . . mi ag . . . . . PAVLVS.

Panus facit deminutiuum panicula.

Papillae capitula mammarum dictae, quod papularum sunt similes. PAVLVS.

Papiria tribus a Papirio vocata.

. . diria . . . . . .

. . . coniu . . . . FESTVS.

. . . quod ind . . . .

. . . tur bellum . . . .

. . . tos ex er . . . . .

. . . discessera . . . .

. . . signum con . . . .

. . . rem in ipsorum ar . . .

. . . testate, ac pote . . .

. . . exercitus suffrag . . .

Pappi carduorum flores. Lucretius: Vestem, nec plumas auium, paposque volantis. PAVL.

. . . o quoque . . . . FESTVS.

. . . rum ex . . . .

. . . sulibus ae . . . .

. . . tq. ex ea . . . .

. . . s magistra . . . .

. . . intra dies . . . .

. . . ncias inter se pa . . . .

. . . uit ciuis aliter inter . . .

. . . lege primum factus . . .

. . . circo sunt creati . . .

Pararium aes appellabatur id, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur. PAVLVS.

Parasangae apud Persas viarum mensurae.

Parens vulgo pater, aut mater appellatur. sed iuris prudentes auos, & proauos, auias & proauias parentum nomine appellari dicunt.

Parere, obedire.

Paribus equis, id est duobus, Romani vtebantur in praelio, vt sudante altero transirent in siccum.

Parci quaestores appellabantur, qui solebant creari causa rerum capitalium quaerendarum. Nam paricida nō vtique is, qui parentem occidisset, dicebatur, sed qualemcumque hominem. Id autem fuisse indicat lex Numae Pompilij Regis his compositа verbis: *Si quis hominem liberum dolo sciens morti duit, paricida esto.*

Parilibus Romulus vrbem condidit, quem diem festum praecipue habebāt iuniores.

. . . vrbem condidit Rom. . . FESTVS.

. . . habebant iunio.

Parmulis pugnare milites soliti sunt. quarū vsum sustulit C. Marius datis in vicem earum Brutianis.

Parones

PAVLVS *Parones* nauium genus,ad cuius similitudinẽ myoparo vocatur.

Parret significat apparebit.

FESTVS. *Parret*,quod est in formulis, debuit & producta priore syllaba pronuntiari, & non gemino R scribi,vt fieret paret, quod est inueniatur.vt comparet,apparet.

Parsi non *peperci*, ait Cato in eadem oratione. Scio fortunas secundas neglegentiam prendere solere : quod vti prohibitum irem, quod in me esset, meo labori non parsi.

PAVLVS *Parsi* (idem)Cato dixit pro peperci.

FESTVS. *Partus* & pro nascendo ponitur, & pro parato. Naeuius: Male parta male dilabuntur.

PAVLVS. *Parum cauisse* videri pronuntiat magistratus, cum de consilij sententia capitis quẽ condemnaturus est.

Parumper significat paulisper,quasi perparũ, hoc est valde parũ.refertur aũt ad tẽpus.

FESTVS. *Pascales oues* Cato posuit pro pascuales.

. . . cienter Cato dixit in ea . .
. . . calis ouis vetuit . . .
. . . appellat in ea ora. .
. . . cio Tarenti plus.c . .
. . . uam ignaro Terentino . .

PAVLVS. *Pascito linguam* in sacrificiis dicebatur, id est coerceto,contineto,taceto.

Passales & oues,& gallinae appellãtur, quod passim pascuntur.

FESTVS. *Passer marinus*, quem vocat vulgus strutomiellum.

PAVLVS. *Pastillum* est in sacris libi genus rotundi.

Pastillus forma panis parui,vti quę:deminutiuum est a pane.

Patagium est,quod ad summam tunicam assui solet,quae & *patagiata* dicitur,& *patagiaria*,qui eiusmodi opera faciunt.

Patagus morbi genus.

Patalem bouem Plautus appellat.cuius cornua diuersa sunt,ac late pateant.

FESTVS. *Patellae*,vasa picata parua sacrificiis faciendis apta.

. . . item sacris fa . . . . .
. . velut capidul . . . . .

PAVLVS. *Pateram* perplouere in sacris cum dicitur,significat pertusam esse.

FESTVS. *Pateram perplouere* cum dicerent, significabãt pertusam esse.

Pater patrimus dicebatur apud antiquos, qui eum iam ipse pater esset,habebat etiam tũ patrem.

Patr . . . . . .
. . sit manifestum,quia, . . .
. . numerari inter do . . .

PAVLVS. *Patres* senatores ideo appellati sunt, quia agrorum partes attribuebant tenuioribus, ac liberis propriis.

. . . lantur ex quibus Senatus . . FESTVS.
. . . conditae Romulus C . . .
. . . quorum consilio,atq. . . .
. . . ministraretur,atq. . . .
. . . agrorum partes at . . .
. . . perinde ac liberis . . .
. . . solebant iam inde a Ro . . .
. . . argenti signati vl . . .
. . . publicae,& priuatae . . .
. . . nt.

Patrum comu . . . . . .
. . . . . .

Patricios, Cincius ait in libro de Comitiis, eos appellari solitos , qui nunc ingenui vocentur. PAVLVS.

Patricius vicus Romae dictus , eo quod ibi patricij habitauerunt iubente Seruio Tullio,vt siquid molirentur aduersus ipsum, ex locis superioribus opprimerentur.

Patrimi, & *matrimi* pueri tres adhibebantur in nuptiis:vnus,qui facẽ praeferret ex spina alba,quia noctu nubebant; duo:qui nubentem tenebant. FESTVS.

Patrimi,& *matrimi* pueri praetextati tres nubentem deducunt;vnus qui facẽ praefert ex spina alba,quia noctu nubebant ; duo, qui tenent nubentem.

Patrocinia appellari coepta sunt , cum plebs distributa est inter patres,vt eorum opib. tuta esset.

Pauciens dicebant pro raro. Titinius:Vxorẽ pauciens videbo.

Paueri frumenta dicebant antiqui, quae de vagina non bene exibant. PAVLVS.

Pauimenta Poenica marmore Numidico constrata significat Cato,cum ait in ea,quam habuit , *nequis consul bis fieret*: Dicere possum quibus villae, atque aedes aedificatae,atque expolitae maximo opere, citro,atque ebore,atque pauimentis Poenicis stent. FESTVS.

Pauimenta Poenica,hoc est marmore Numidico strata. PAVLVS.

Pauperies damnum dicitur, quod quadrupes facit.

Pectenatum tectum dicitur a similitudine pectinis in duas partes deuexum, vt *testudinatum* in quattuor.

Pectusculum palati dicta est ea regio vrbis, quã Romulus obuersam posuit, ea parte , in qua plurimum erat agri Romani ad mare versus,& quia mollissime adibatur vrbs cum Etruscorum agrum a Romano Tiberis discluderet,ceterae vicinae ciuitates colles aliquos haberent oppositos. FESTVS.

Peculatus est nunc quidem, qualecũque publicum furtum,sed inductum est a pecore,vt pecunia quoque ipsa.Iã etiam noxij

pecore multabãtur, quod neque aeris adhuc, neque argenti erat copia. itaque *suprema multa* etiam nunc appellatur.

PAVLVS *Peculatus* furtum publicum a pecore dictum sicut & *pecunia*. eo quod antiqui Romani nihil praeter pecora habebant.

Peculatus, id est furtum publicum, dici coepit a pecore tunc, cum Romani praeter pecudes nihil haberent.

FESTVS. *Peculatus* furtum publicum dici coeptus est a pecore, quia ab eo initium eius fraudis esse coepit. siquidem ante aes, aut argentum signatum ob delicta poena grauissima erat duarum ouium, & triginta boũ. ea lege sanxerunt T. Menenius Lanatus, & Sestius Capitolinus Consules. quae pecudes, postquam aere signato vti coepit populus Ro. Tarpeia lege cautum est, vt bos centussibus, ouis decussibus, aestimaretur.

Peculium seruorum a pecore item dictũ est, vt pecunia patrum familiae.

PAVLVS. *Peculium* seruorum a pecore dictum, sicut & pecunia nobilium.

Pecunia sacrificium fieri dicebatur, cum fruges, fructusque offerebantur; quia ex his rebus constat, quam nunc pecuniam dicimus.

FESTVS. *Pecunia* sacrificium . . . . .
. . tumque causa mola pu . . .
. . cio. quia omnis res fam . . .
. . dicimus, ex his rebus con . . .
. . appellantur, quae fulg . . .
. . iecta depellendorum n . . . .
. . bonorum causa fiunt.

PAVLVS. *Pecuum* cum dixit M. Cato per casum genetiuũ, a singulari casus recti formauit, quo vtebantur antiqui, id est pecu, ac testu, tonitru, genu, ve ru. quorum omnium genetiuus pluraliter geminat V litteram. nunc quia dicimus, vt pectus, eam, quae in vsu est, formam in declinationibus sequimur.

PAVLVS *Pecuum* Cato dixit genetiuum pluralem ab eo quod est pecu.

Pedam, vestiguim humanum appellabant.

FESTVS. *Pedam* vestigium humani praecipue pedis appellasse antiquos in commentariis quibusdam inueniri solet.

Pedarium senatorem significat Lucilius, cũ ait: agipes vocem mittere coepit. qui ita appellatur, quia tacitus transeundo ad eũ, cuius sententiam probat, quid sentiat, indicat.

Pedem struit in XII. significat, fugit, vt ait Ser. Sulpicius.

PAVLVS *Pedem struit*, dicebant pro eo, quod est, fugit.

Pedestria auspicia nominabantur, quae dabantur a vulpe, lupo, serpente, equo, ceterisque animalibus quadrupedibus.

. . . picia . . . . FESTVS.
. . terisque . . . . .

Pedibus obsitum, id est pediculis. Titinius *pedicosum* appellat hoc modo: Rus detrudetur pedicosus, squalidus. Pedes autem pro pediculis sic Plautus refert in Curculione: Item genus inter homines meo quidem animo, vt muscae, culices, cimices, pedesque, pulicesque. & Liuius in gladiolo: pulicesne, an, cimices, An pedes: respondemihi. & Lucilius: vbi me videt, caput scabit, pedes legit.

Pedes dicuntur, quos deminutiue dicimus pediculos. ab his *pedicosi* appellantur. vt est illud: pedicosus, squalidus, vbi me videt, caput scabit, pedes legit. PAVLVS

Pedulla, quae dicimus, ΠΕΔ . . . Graecos appellare manifestum est. FESTVS.

Pedum est quidem baculum incuruum, quo pastores vtuntur ad compraehendendas oues, aut capras, a pedibus. cuius meminit etiam Vergilius in Bucolicis cum ait: At tu sume pedum. Sed in eo versu, qui est in Iphigenia Ennij: Procede, gradum profer pedum, nitere. cessas? id ipsum iaculum significari cum ait Verrius, mirari satis nõ possum cum sit ordo talis, & per eũ significatio aperta, gradum proferre pedũ cessas? nitere.

Pedum baculi genus incuruũ. Vergilius: At tu sume pedum. Pedum pastorale baculũ incuruum dictum, quia illo oues a pedib. compraehenduntur.

Pegasides musae dictae sunt a fonte, quẽ Pegasus ictu vngulae fingitur aperuisse. ob quam causam & Graece appellatae sunt hippocrenae.

Pelamys genus piscis dictum, quod in luto moretur, quod Graece dicitur πηλός.

Peligni ex Illyrico orti. inde enim profecti ductu Volsini regis, cui cognomen fuit Lucullo, partem Italiae occuparunt. Huius fuerunt nepotes Pacinus, a quo *Pacinates*, & Pelicus, a quo Peligni.

Pellem habere Hercules fingitur, vt homines cultus antiqui admoneantur. lugentes quoque diebus luctus in pellibus sunt.

Pellexit, in fraudem induxit.

Pellicator, qui pellicit ad fraudem.

Pellices nunc quidem appellantur alienis succumbentes, non solum feminae, sed etiam mares. antiqui eam proprie pellicem nominabant, quae vxorem habent nubebat. cui generi mulierum etiam poena cõstituta est a Numa Pompilio hac lege: *Pellex aram Iunonis ne tangito. Si tanget, Iunoni crinibus demissis agnum feminam caedito.*

Pelliculationem Cato a pelliciendo dixit.

FESTVS. *Pelliculatio* . . . . . .
. . . ndo, quod inducen . . . .
. . . quam scripsit de . . .

PAVLVS. *Pellicum* galerum, quia fiebat ex pelle.

Pelluuiae, quibus pedes lauantur, vt malluuiae, quibus manus.

Pelta, genus scuti.

Penates alij volunt, vt habeat nominatiuum singularem penas. alij penatis.

FESTVS. *Penatis* singulariter Labeo Antistius posse dici putat, quia pluraliter penates dicantur, cum patiatur proportio etiam *penas* dici, vt *optimas*, *primas*, *Antias*.

Penatores qui penus gestant. Cato aduersus M. Acilium quarta: Postquam nautas ex nauibus eduxi, non ex militibus, atque nautis piscatores penatores ficisedarum dedi.

PAVLVS. *Pendere poenas*, soluere significat, ab eo quod aere graui cum vterentur Romani, penso eo, non numerato, debitum soluebant. vnde etiam *pensiones* dictae. *Poenas pendere* proprie dicitur, qui ob delictum pecuniam soluit, quia penso aere vtebantur.

FESTVS. . . . oe . . . . . .
. . . ob . . . . . .
. . . ntur . . . . . .

Penem antiqui eodam vocabant. a qua antiquitate etiamnum offa porcina cum cauda in cenis puris *offa penita* vocatur. & *peniculi*, queis calciamenta tergentur, quod e codis extremis faciebant antiqui, qui tergerent ea. dictum est forsitan a pendendo. Naeuius in Tuniculatia. Theodotum compellas, qui aras compitalibus Sedens in caella circumtectuas tegetibus Lares ludentes. *peni* pinxit *bubulo*. significat peniculo grandi, id est, coda.

PAVLVS. *Penem* caudam vocabant. vnde & offam porcinam cum cauda. *offam penitam* dicebant. hinc & *peniculos* dicimus, quibus calciamenta terguntur, qui de caudarum extremitate fiunt. *Penis* denique a pendendo vocata est.

FESTVS. *Penetrale* sacrificium dicitur, quod interiore parte sacrarij conficitur. vnde & *penetralia* cuiusque dicuntur, & *penes nos*, quod in potestate nostra est.

PAVLVS. *Penetralia* sunt penatium deorum sacraria.
Penetrare, penitus intrare.
Peniculi spongiae longae propter similitudinem caudarum appellatae. Penes enim vocabantur caudae.

FESTVS. *Penitam offam* Naeuius appellat absegmen carnis cum coda. antiqui autem *offam* vocabant abscissum globi forma, vt manu glomeratam pultem.

Pennas antiquos ferunt ex Graeco, quod illi πτηνὰ ea, quae sunt volucria dicant. Item

easdem pesnas, & coesnas.

Pennas, impennatasque agnas, in saliari carmine; spicas significat cum aristis; & alias sine aristis agnas nouas volunt intelligi. PAVLVS.

Penora dicuntur res necessariae ad victum cotidianum. & locus eorum *penarius*.

Pentathlum antiqui quinquartium dixerunt. id autem genus exercitationis ex his quinque artibus constat, iactu disci, cursu, saltu, iaculatione, luctatione.

Penuria est id, quod paene minus sit, quam necesse est.

Penus vocabatur locus in aede Vestae intimus.

. . . ocatur locus intimus in aede Vestae FESTVS.
segetibus . Saepius qui certis diebus circa Vestalia aperitur. ij dies religiosi habentur.

Perbitere Plautus pro perire posuit. PAVLVS.

Percunctatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico vsu, quia conto pertentant, cognoscuntq; nauigantes aquae altitudinem. ob quam causam ait Verrius etiam secundam syllabam per O solere scribi. mihi id falsum videtur. nam est illa percunctatio, quod is, qui curiose quid interrogat, per cuncta visit, vt recte per V litteram scribatur. FESTVS.

Percontatio videtur dicta ex vsu nautico, quia aquae altitudinem conto portentant. Alij volunt percunctationem dici, quod scilicet is, qui curiosus est, per cuncta interrogat. PAVLVS.

Percunctatum patris familiae nomen nequis seruum mitteret, lege sanctum fuisse ait Cato in ea, qua legem Orchiã dissuadet. FESTVS.

Perditum est, quod interit, ac recuperari non potest. PAVLVS.

Peredíam, & *bibesiam* Plautus cum dixit, intelligi voluit cupiditatẽ edendi, & bibẽdi.

Peredíam, & *bibesiam* Plautus finxit sua consuetudine, cum intelligi voluit cupiditatẽ edendi, & bibendi. FESTVS.

Peregere dicebant expergefacere. PAVLVS.

Peregrina sacra sunt dicta, quae ab aliis vrbibus religionis gratia sunt aduecta.

Peregrina sacra appellantur, quae aut euocatis diis in oppugnandis vrbibus Romam sunt conlata, aut quae ob quasdam religiones per pacem sunt petita, vt ex Phrygia Matris Magnae, ex Graecia Cereris, Epidauro Aesculapij, quae coluntur eorum more, a quibus sunt accepta. FESTVS.

Peregrinus ager est, qui neque Romanus, neque hostilis habetur.

Peremere alij posuere pro prohibere, alij pro vitiare. PAVLVS.

Peremere Cincius in libro de verbis priscis ait significare idem, quod prohibere. at Cato in libro qui est de re militari, pro vitia- FESTVS.

re vsus est,cum ait:cum magistratus nihil audet imperare, nequid Consul auspicij peremat.

. . . est,cum ait:Cum magistratus nihil audet imperare, nequid Consul auspicij peremat

Peremne dicitur auspicari, qui amnem,aut aquam, quae ex sacro oritur, auspicato transit.

Perempta, & interempta pro imperfectis poni solet a poetis. Lucretius: Cum corpus simul,atque animi natura perempta.

Peremptalia fulgura Gracchus ait vocari, quae superiora fulgura,vt portenta,vi sua perimant duobus modis, prioribus tollendis, aut maiore manubia, vt tertia secundae,secunda primae cedat.Nam vt omnia superantur fulgore, sic ictum fulgur manubiis vinci.

PAVLVS. *Perfacul*, & per se facul antiqui dicebant, quod nunc facile,& perfacile dicimus. inde permansit in consuetudine facultas.

Perfines,perstringas.

FESTVS. *Perfugam*,Gallus Aelius ait,qui liber,aut seruus,aut hostis sui volũtate ad hostes trãsierit,qui idem dicitur transfuga.quanquã sint, qui credant perfugam esse, non tam qui alios fugiat, quam qui ob spem commodorum ad quempiam perfugiat.

PAVLVS. *Perfuga*, & *transfuga* dicitur, quod ad hostes perfugiat,& transfugiat.

Pergite,agite.Vergilius:Pergite Pierides.

Pergraecari est epulis,& potationibus inseruire. Titinius:Hominem improbum,Nunc ruri pergraecatur.

Periculatus sum Cato est vsus in dicendo.

FESTVS. . . . ulatus sum Cato ait in ea oratione, quam scripsit ad litis Censorias.

Perihodos dicitur & in carmine lyrico pars quaedam,& in soluta oratione verbis circum scripta sententia, & in gymnicis certaminibus *perihodon* vicisse dicitur,qui Pythia,Isthmia,Nemea, Olympia vicit:a circumitu eorum spectaculorum.

PAVLVS. *Perimit*,adimit,tollit: vnde & peremptus,interfectus.

FESTVS. P . . . pellat. a quo etiam . . . . . sus.

PAVLVS. *Permissus* appellatur aries: qui annis complu ribus tonsus non est.

FESTVS. *Permutatur*, id proprie dici videtur, quod ex alio loco in alium transfertur. at *commutatur*, cum aliud pro alio substituitur. sed ea iam confuse in vsu sunt.

Perpetem pro perpetuo dixerunt poetae. Pacuuius in Iliona: fac,vt cœpisti hanc operam mihi des perpetem. Oculis traxerim.

PAVLVS, *Perpetem* pro perpetuo dixerunt poetae.

Perpetrat,peragit,perficit.

FESTVS. *Perpetrat* peragit, perficit. Pacuuius in Teucro: neque perpetrare precibus imperia qui dicimus patris spartam deponere. instat, id si perpetrat. quomodo etiam sine praepositione vsi sunt, quod conuersum iam . . . . . .

Perpulit,persuasit,impulit. PAVLVS.

. . . impulit . . . FESTVS.

Persicum portum Plautus cum ait, mare Euboicum videtur significare, quod in eo classis Persarum dicitur stetisse non procul à Thebis.

Persicum portum,mare Euboicum:quod in eo steterit classis Persarum. PAVLVS

Persicum Plautus dixit peracutum.

Persicus peracutum significare videtur, vt Plautus: nihil de conciliare sibi, nisi qui persicus sapis.Nacuius:& qui fuerit persicus carpenti est ratio. FESTVS.

Persillum vocant sacerdotes rudiculum picatum, quo vnguine flamen Portunalis arma Quirini vnguet.

Persillum dicebant vas quoddam picatum, in quo erat vnguentum, vnde arma Quirini vngebantur. PAVLVS.

Personata fabula quaedam Naeuij inscribitur,quam putant quidam primum a personatis histrionibus. sed cum post multos annos comoedi, & tragoedi personis vti coeperunt, verisimilius est eam fabulam propter inopiam comoedorum actam nouam per *atellanos*, qui proprie vocantur personati, quia ius est iis non cogi in scena ponere personam,quod ceteris histrionibus pati necesse est. FESTVS.

Pertisum pro pertesum dixerunt antiqui. PAVLVS.

. . . do me . . . . . FESTVS.

. . . licet . . . . . .

. . . sum di . . . . . .

. . . qui paul . . . . . .

Pertusum dolium (dicitur, cum ventrem significat. PAVLVS.

Pertu . . . t dicitur . . .

. . . deruit . . . . FESTVS.

. . . L.I.An . . . . .

Pescia in Saliari carmine, Aelius Stilo dici ait,capitia ex pellibus agninis facta,quod Graeci vocent pelles πίσκα neutro genere pluraliter.

Pestas inter alia,quae interpretatores dicũt, cum fundus lustratur,significare pestilentiam, vt intelligi ex ceteris possint, cum dicitur:Auertas morbum,mortem,labem, nebulam,impetiginem.

Pestas dicebatur pestilentia. PAVLVS.

Pestifera auspicia esse dicebãt, cum cor in extis,aut caput in iecinore non fuisset.

. . . sunt,cum cor in . . . FESTVS.

. . . in iocinore.

Pestiferum fulgur dicitur,quo mors,exiliumve significari solent.

Petauri-

Petauristas Lucilius a Petauro appellatos existimare videtur, cum ait: Sicuti mechanici, cum alto exiluere petauro. at Aelius Stilo, quod in aere volent, cum ait: petaurista proprie Graece, quod ij πρὸς ἀέρα πετῶνται.

Petilamsuram significat vngulam equi albã.

PAVLVS. *Petilam suram*, siccam, & substrictam vulgo interpretatur. Scaeuola ait vngulam equi albam ita dici.

FESTVS. *Petimina*, in humeris iumentorum vlcera, & vulgus appellat, & Lucilius meminit. cum ait: Vt petimen naso, aut lumbos ceruicib. tangat. eo nomine autem, & inter duos armos suis quod est, aut pectus, appellari solitum testatur Naeuius in descriptione suillae, cum ait: petimine piscino qui meruerat.

PAVLVS. *Petimina*, in humeris iumentorum vlcera.

Petissere, petere.

FESTVS. *Petissere* antiqui pro petere dicebant, ea quidem forma verbi, qua sunt *lacessere*, & *incessere*. sed, vt mihi videtur, tum significabant saepius petere, vt *Petissant* saepius petant.

Petoritum, & Gallicum vehiculum esse, & nomen eius dictũ existimant a numero quattuor rotarum. alij Osce, quod ij quoque petora quattuor vocent. alij Graece, sed αἰολικῶς dictum.

PAVLVS. *Petoritum*, vehiculum Gallicum. alij Osce putant dictum, quod hi petora quattuor appellant: quattuor enim habet rotas.

FESTVS. *Petrarum* genera sunt duo, quorum alterum naturale saxum prominens in mare, cuius Ennius meminit lib. XI. alte delata, ceterisque ingentibus tecta. & Liuius in Centauris: vbi ego saepe petris. alterum manufactũ, vt docet Aelius Gallus. petra est, quae Iouis dextra, ac sinistra fornicẽ expletura est ad libramentum summi fornicis.

PAVLVS. *Petreia* vocabatur, quae pompam praecedẽs in coloniis, aut municipiis imitabatur anum ebriam ab agri vitio, scilicet petris, appellata.

FESTVS. *Petre* . . . . . s, aut
. . . agri vitio . . .
. . ue praecilli c . . .
uertar ad illam . . . .
impudentior . nter legationes
. . . . . test.

Petronia amnis est in Tiberim profluens quã magistratus auspicato transeunt, cum in campo quid agere volũt. quod genus auspicij peremne vocatur. amnem autem feminine antiqui enuntiabant.

PAVLVS. *Petronia* nomen amnis in Tiberim defluentis.

Petrones, rustici a petrarum asperitate, & duritia dicti.

Petrones rustici fere dicuntur propter vetustatem, & quod deterrima quaeque ac praerupta . . . iam agri petrae vocantur, vt *rupices* iidem . . . . . FESTVS.

Petulantes, & *petulci* etiam appellantur, qui proteruo impetu, & crebro petunt laedendi alterius gratia. Virgilius, quarto Georgicorum: neque oues, hediq. petulci Floribus insultent. & Cornigeras norunt matres . . . agnique petulci. & Afranius in Ida: nostrum in conuentum, aut consessum ludum, lapsumque petulcum. interdũ pro veloci vsi videntur antiqui, vt hoc versu intelligi potest: exiliuit, quasi petulcus quidam, pedicus conuibrauit.

Phascola appellant Graeci, quas vulgus pernas vocat. PAVLVS

Piacularia auspicia appellabant, quae sacrificantibus tristia portendebant; cum aut hostia ab ara profugisset, aut percussa mugitum dedisset, aut in aliam partem corporis, quam oporteret, decidisset,
. . . ria app . . . . FESTVS.
. quendi c . . fugit. aut . .
. . . . . oportuit pa . .

Piacularis Romae porta appellatur propter aliqua piacula, quae ibidem fiebant: vel, vt ait Cloatius cum ex sacro per aliquem piaculo soluitur, vt aliqua piandi, propitiandique causa immolatur.

Piacularis porta Romae dicta propter aliqua piacula, quae ibidem fiebant. PAVLVS.

Piari eos, veluti proprio verbo, ait Verrius, qui parum sint animati, cum mentis suae non sint, & per quaedam verba liberantur incommodo. FESTVS.

Piatrix dicebatur sacerdos, quae expiare erat solita, quam quidam *simulatricem*, alij *sagã*, alij *expiatricem* vocant. & *piamenta* etiam dicebantur, quibus in expiando vtitur.

Piatrix dicebatur sacerdos, quae expiare erat solita, quam alij sagam vocabant. Piamenta quoque dicebantur, quibus vtebantur in expiando. PAVLVS

Picati appellantur quidam, quorũ pedes formati sunt in speciem sphingum, quod eas Dorij phicas vocant. FESTVS

Picena regio, in qua est Asculum, dicta, quod Sabini, cum Asculum proficiscerentur, in vexillo eorum picus consederit. PAVLVS

Picta quae nunc toga dicitur, antea vocabatur purpurea, eaque erat sine pictura.

Picta quae nunc toga dicitur, purpurea antea vocitata est, eaque erat sine pictura. eius rei argumentum est . . . pictura in aede Vertumni, & Consi, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera C. Papirius Cursor triũphantes ita picti sunt. *Tunica* autẽ *palmata* a latitudine clauorũ dicebatur, quae nũc a genere pictura appellatur. FESTVS.

Pictor Zeusis risu mortuus, dum ridet effusę pictam a se anum γραῦν. cui hoc loco relatum sit a Verrio, cum de significatu verborum scribere propositum habuerit, equidem non video, cum versiculos quoque addere . . . tulerit, & ineptos pati, sed nullius Praetoris praetexto nomine, qui tamen sunt ij. Nam quid modi facturus risu denique? Nisi pictor fieri volt, qui risu mortuus est.

Picum auem quidam dictum putant a Pico rege Aboriginum, quo dissolutus sit.

Pierides musae propter amoenitatem, ac solitudinem Pierij montis dictae videntur, quo eae secretis locis propter studia liberalia delectentur.

PAVLVS. *Pierides musae* a Pierio monte dictae sunt.

Pietatem vt deos ceteros colebant Romani.

FESTVS. *Pietatis* aedem ab Acilio consecratam aiunt, eo loco, quo quondam mulier habitauerit, quae patrem suum inclusum carcere mammis suis clam aluerit, ob hoc factũ impunitas ei concessa sit.

PAVLVS. *Pigere*, interdum pro tardari, interdum pro paenitere poni solet.

Pignosa pignora eo modo, quo *Valesij*, & *Anselij*, *Pinosi*, *pilesi* dicebantur.

FESTVS. *Pila*, quae parietem sustentat, ab opponendo dicta est.

PAVLVS. *Pilae*, & effigies viriles, & muliebres ex lana compitalibus suspendebantur in compitis, quod (hunc diem festum) esse deorum inferorum, quos vocãt lares, putarent, quibus tot pilae, quot capita seruorum, tot effigies, quot essent liberi, ponebantur, vt viuis parcerent, & essent his pilis, & simulachris contenti.

FESTVS. . . . compitis . . . .
. . . deorum . . la . .
. . . quot . . ut li . .
. . . ocantur. . enti . . .
. . . ipio . . . fortu . . .
. . . eris . . . nit . . .
. . . emu . . . urbem . . .
. . . annis . . . quum pu . .
. . . n debebat . . . . . .

PAVLVS. *Pilani*, pilis pugnantes.

Pilare, & *compilare* a Graeco trahitur. Graeci enim plures piletas dicunt.

Pilare & *compilare* sunt, qui Graece originis . . Graeci enim fures piletas. . . . .

PAVLVS *Pilat*, pilos habere incipit. alias pro detrahit pilos. a quo depilati.

Pilates genus lapidis. Cato: Lapis candidior, quam pilates.

FESTVS. *Pilates* lapidis genus, cuius meminit Cato originũ libro quinto: Lapis cãdidior, quam pilates.

PAVLVS. *Pilea* Castori, & Polluci dederunt antiqui, quia Lacones fuerunt, quibus pileatis pugnare mos est.

Pilentum, vehiculi genus, quo matronae ferebantur.

Pilentis, & carpentis per vrbem vehi matronis concessum est, quod cum aurum non reperiretur, ex voto, quod Camillus vouerat Apollini Delphico, contulerunt. FESTVS

Pilumnoe poploe in carmine Saliari, Romani, velut pilis vti assueti: vel quia praecipue pellant hostes.

Pimpleides musae a fonte Macedoniae dictae, propter liquoris eius vnicam subtilitatem. PAVLVS.

Pipatio, clamor plorantis lingua Oscorum.

Pitpit Osce quidquid.

Pisatilem Naeuius dixit e Pisis oriundum.

Pisatilẽ appellat Naeuius Pantaleontẽ e Pisis oriundũ tyrannum: cuius alioqui inde profecti nunc *Pisani* dicantur. FESTVS.

Piscatorij ludi vocãtur, qui mẽse Iunio fieri solẽt pro quaestu piscantiũ trans Tiberim. PAVLVS.

Piscatorij ludi vocantur, qui quotannis mense Iunio trans Tiberim fieri solent a Praetore Vrbano pro piscatoribus Tiberinis, quorum quaestus non in macellum pernenit, sed fere in aream Volcani, quod id genus piscium viuorum datur ei deo pro animis humanis. FESTVS.

Piscatorij ludi dicebãtur, qui fiebãt pro quaestu piscantium. PAVLVS.

Piscatoriũ aes vetusto more appellatur, quod in monte Albano datur pro piscibus. FESTVS.

Piscinae publicae hodieque nomen manet, ipsa non extat. ad quam & natatum, & exercitationis alioqui causa veniebat populus. vnde Lucilius ait: pro obtuso ore pugil, piscinensis res est.

Pistum a pinsendo pro politum antiqui frequẽtius vsurpabãt, quã nunc nos dicimus.

Plancae, tabulae planae, ob quam causam

Planci appellantur, qui supra modum pedibus plani sunt. PAVLVS.

. . . quam . . cebant . . . FESTVS.
. . . dibus . . colebant . .
. . . euer . . . . . .
. . . id quod . pidicus . .
. . . um perculi . . . . .

Planta oliaginea est virga foliata ex olea deplantata.

Plantae semina olerum, quod plana sunt. & appellantur etiã ex simili plantae nostrorum pedum. PAVLVS

. . . . . uni . . . FESTVS.
. . ur . . cis . .
. . esunt . . . . causa

Plaudi appellantur canes, quorum aures lãguidae sunt, ac flaccidae, & latius vidẽtur patere. PAVLVS.

. . . . ant. . . . . FESTVS.
. . rta . . in . . .
. . . . . atur

. . iſtur . . . tuae . . .
. . e . . . . .
Plebeiae Pudicitiae ſacellum in vico Longo eſt,quod cum Verginia patricij generis femina cõuiuio facto inter patres, & plebẽ.
. . ſul . . . . . .
. . qu . . . bit . .
. . .ſere . . . eo iit . .

PAVLVS. *Plebeiae* Pudicitiae ſacellum Romae, vt ſacra cetera,colebatur.

Plebeij Aediles diſſidẽte plebe a patribus ſunt creati.

FESTVS. . . q. plebei ſcito . . . .
. . ſuffragium tu . . . .
ſunt conſtitu . . . . .
unt,qui vna cum . . . .
ente plebe a pa . . . .
. uas vocant,nos . . . .
, . as eſſe,& ſeptem ferunt . . .
. . mus a genere magiſtratus. eas enim faciendas curauerunt M.Iunius Brutus,Q. Oppius Aediles Plebis.

PAVLVS. *Plebeium* magiſtratum neminẽ capere licet, niſi qui ex plebe eſt.

FESTVS. . . . nem licet ea . . . .
. . eneris eſt . . . .
. . ſto nomine. . . .
Plena ſue tellu . . . . .
id genus cum feretu . . . .
in fodiendo corrum . . . .
Plantur antiqui etiam ſine praepoſitionibus dicebant.
Plera dixiſſe antiquos,teſtis eſt Pacuuius, cũ ait:plera pars peſſumdatur.
Plexa,colligata ſignificat,ex Graeco,cui nos etiam praepoſitionem adiicimus,cum dicimus perplexa.

PAVLVS. *Plexa*,colligata.inde & perplexa.
Pliſima plurima.

FESTVS. *Plorare*,flere,inclamare,nunc ſignificat,& cũ praepoſitione implorare, id eſt inuocare. at apud antiquos plane inclamare. in Regis Romuli,& Latij legibus: *Si nurus ſacra Diuis parentũ eſto.* & in Seruij Tullij haec eſt:*Si parentem puer verberit, aſt olle ploraſſit parentes, puer diuis parentum ſacer eſto*, id eſt clamarit,dixit.

PAVLVS. *Ploti* appellãtur,qui ſunt planis pedibus. vnde & poeta Attius, quia Vmber Sarſinas erat,a pedum planicie initio Plotus,poſtea Plautus eſt dictus.ſoleas quoque dimidiatas,quibus vtebantur in venando,quo planius pedẽ ponerẽt,ſemiplotia appellabãt.

FESTVS. . . . Vmbri pedibus planis . . .
. . bus vtuntur in venando . . .
. . bant ſemiplotia, et . . . .
us poeta, quia Vmber Sarſinas erat, a pedum planitia initio Plotus,poſtea Plautus coeptus eſt dici.

Ploxinũ appellari ait Catullus, capſum in ciſio,capſave cum ait.gingiuas vero ploxini habet veteris.

Ploxinum capſam dixerunt.

PAVLVS. *Plutei* crates corio crudo intentae,quae ſolebant apponi militibus opus facientibus,& appellabantur militares.nunc etiam tabulae,quibus quid praeſepitur, eodem nomine dicuntur.
. . . do intentae . . . .
. . opus facientibus . . .
nunc etiam tabu . . . .
nomine dicun . . . . .

Poeſnis, Poenis, vt *caſmenas* dicebant pro camenis,& *caeſnas* pro caenis.

Polet,pollet.quia nondum geminabant antiqui conſonanteis.

Polimenta teſticuli porcorum dicuntur, cum caſtrantur.a politione veſtimentorũ:quod PAVLVS. ſimiliter,vt illa curantur.

. . . dicebant teſticulos porcorum,cũ FESTVS. eos caſtrabant.a politione ſegetũ, aut veſtimentorum: quod ſimiliter, atque illa, curentur.

Pollit,pila ludit. PAVLVS.

. . . . in V. . . . FESTVS.
. . . dixit. . . . .

Pollubrũ pelluuiũ.vas, q̃ nos peluim vocam⁹. PAVLVS.

Pollucere merces . . . liceat ſunt far, po- FESTVS. lenta,vinum,panis fermentatus,ficus,paſſa,ſuilla,bubula,agnina,caſei,ouilla,alica, ſeſama,& oleum,piſces, quibus eſt ſquama,praeter ſquarum.Herculi autẽ omnia eſculenta,poculenta.

Poltẽio pro vlteriore.

Pomonal eſt in agro Solonio via Oſtienſi ad duodecimum lapidẽ diuerticulo a miliario octauo.

Pone graui ſono antiqui vtebantur pro loci ſignificatione.ſed praecicientes vocabu . . PAVLVS.
. . . . . .

Pone graui ſono ponitur pro loci ſignificatione.

Pontina tribus a Pontia vrbe eſt dicta.
. . . tia vr . . . .
. . . tina . . . . FESTVS.

Popillia tr . . . buum. tot enim fue . . . . lici nomine a
. . . Pinaria a ſorori . .
. . . mine .

Popillia tribus a ꝓgenitrice traxit vocabulũ. PAVLVS

Popularia ſacra ſunt,vt ait Labeo.quae omnes FESTVS. ciues faciunt,nec certis familiis attributa ſunt.*fornacalia,parilia, laralia, porca praecidania.*

Populi com . . . . cum plebe
ſuffragium . . . ex patribus
& plebe . . . . cum plebes
ſine patri. . . . quod plebes
ſciuit, pleb . . . . appellatur.

Porcae appellantur rari ſulci, qui dicuntur a-

quae deriuãdae gratia dicti, quod *porcant*, id est prohibent aquam frumentis nocere. nam crebriores sulci, limi vocantur.

PAVLVS. *Porcae* in agris sunt dictae, quod *porcant*, id est prohibeant aquam frumentis nocere. nam crebriores sulci lumi solent vocari.

FESTVS. *Porcam* auream, & argenteam dici ait Capito Ateius, quae & si numero hostiarũ non sint, nomen tamen earum habere, alteram ex auro, alteram ex argento factam adhiberi sacrificio Ceriali.

Porcas, quae inter duos sulcos fiũt, ait Varro, dici, quod porrigant frumentum.

PAVLVS. *Porcas*, quae in agris fiũt, ait Varro dici, quod porrigant frumentum.

Porci effigies inter militaria signa quintum locum obtinebat, quia confecto bello, inter quos pax fieret, caesa porca foedus firmari solebat.

FESTVS. . . . a signa quintum locum
. . . . lo inter quos populos
. . . . ere firmari solet.

Porigam dixisse antiqui videntur, pro porrigam, propter morem non geminandarum litterarum. ducto verbo a porro regã. aut si id riuolum videtur, cum aperte e riuo regam tractum sit. sed antiqui etiam porgam dixerunt pro porrigam.

PAVLVS. *Porriciam*, porro iaciam.

FESTVS. . . . iaciam, maxime . . .

Portenta existimarunt quidam grauia esse, *ostenta* bona. alij *portenta* quaedam bona, *ostenta* quaedam tristia appellari. *portenta*, quae quid porro tendatur, indicent, *ostenta* quae tantũmodo ostendant mõstra, praecipiant quoque remedia.

PAVLVS. *Portenta* rerum fieri dicũtur, cum solita corpora raro se ostendunt, vt cometae, turbines, barathra, sereno caelo facta tonitrua.

Portisculus est, qui in portu modum dat classi. est autem malleus.

FESTVS. *Portisculus* est, vt scribit Aelius Stilo, qui in portu modum dat classi. id autem est malleus. cuius meminit Cato in dissuasione de rege Attalo, & vectigalibus Asiae: C. Licinio Praetore, remiges scripti ciues Romani sub portisculum sub flagrum conscripti veniere passim.

Portum in duodecim pro domo positum omnes fere consentiunt: *Cui testimonium defuerit, ijs tertijs diebus ob portũ obuagulatũ ito.*

PAVLVS. *Portũ* frequẽter maiores p domo posuerũt.

Portumnus, qui & Palaemon, a Romanis inter deos colebatur.

FESTVS. *Por* . . . . te . . .

Possessio est, vt definit Gallus Aelius, vsus quidã agri, aut aedificij, nõ ipse fundus, aut ager. non enim possessio est . . . de rebus, quae tangi possunt . . . . . qui dicit, se possidere, is vere potest di-

cere. Itaque in legitimis actionibus nemo ex his qui possessionem suã vocare audet, sed ad interdictũ venit, vt praetor his verbis vtatur: *Vti nunc possidetis, eum fundum. Q. D. A. quod nec vi, nec clam, nec precario alter ab altero possidetis, ita possideatis. aduersus ea vim fieri, veto.*

Possessio est vsus quidam agri, aut aedificij, nõ ipse fundus, aut ager. PAVLVS.

Possessiones appellantur agri late patentes publici, priuatique; quia non mancipatione, sed vsu tenebantur, & vt quisque occupauerat, collibebat. FESTVS.

Posticam lineam in agris diuidendis Seruius Sulpicius appellauit ab exori . . .
. . . qua . . . .
. . tur . . riq . . .
. . abd . . tab . . .
. . frum . . danti . . .

Postica linea in agris diuidendis ab oriente ad occasum spectat. PAVLVS.

Posticum ostiũ dicitur in posteriore parte aedium. ceterum antiqui etiam vicinũ habitantẽ ad posteriorẽ partẽ aediũ sic appellarunt. denique, & quae ante nos sunt, antica; & quae post nos sunt, postica dicũtur. & dextrã anticã, sinistrã posticã dicimus. sic etiã ea caeli pars, quae sole illustratur ad meridiem, antica vtique nominatur; quae ad septentrionẽ est, postica. rursumque diuiduntur in duas partes, orientem, atque occidentem.

Postliminiũ receptus dicitur is, qui extra limina, hoc est terminos prouinciae captus fuerat, rursus ad propria reuertitur.

Postliminium receptũ, Gallus Aelius in libro primo significationum, quae ad ius pertinent, ait esse eũ qui liber, ex qua ciuitate in aliã ciuitatẽ abierat, in eandẽ ciuitatẽ redit eo iure, quod constitutũ est de postliminiis. Itẽ qui seruus a nobis in hostiũ potestatẽ peruenit, postea ad nos, redit in ei⁹ potestatẽ, cuius antea fuit iure postliminij. equi, & muli, & nauis eadẽ ratio est postliminiũ receptũ is quae seruĩ. quae genera rerum ab hostibus ad nos postliminio redeunt, eadẽ genera rerũ a nobis ad hostes redire possunt. cũ populis liberis; & cũ foederatis, & cũ regibus postliminium nobis est ita, vti cum hostibus, quae nationes in opinione nostra sunt, cum his . . . . FESTVS.

Postularia fulgura, quae votorũ, aut sacrificiorũ spretã religionẽ designãt *pestifera*, quae mortẽ, aut exilium ostendunt. *peremptalia*, quae superiora fulgura, aut portenta peremunt. id est tollunt.

Postumus cognominatur post patris mortẽ natus. Plautus in Aululatia: Post mediã aetatẽ q mediã dicit vxorẽ domũ: Si eã senex anũ prægnãtẽ fortuito fecerit; Quid dubita quin

quin sit paratũ his nomẽ pueris Postumi?

Potestur. Scipio Africanus in ea, quae est de imperio D. Bruti: & poteratur C. Gracchus in ea, qua vsus est, cum circum conciliabula iret.

Potitium, & Pinarium Hercules, cum ad arã, quae hodieque maxima appellatur, decimam boum, quos a Geryone abductos abigebat Argos in patriam profanasset, genus sacrificij edocuit. quae familia, & posteri eius non defuerunt decumantibus vsque ad Appium Claudium Censorem, qui quinquaginta millia aeris grauis hic dedit, vt seruos publicos edocerent ritum sacrificandi; quo facto Potitij, cum essent (ex familia numero duodecim omnes interierunt intra diem trigesimũ. Pinarius q̃ nõ adfuit sacrificio, postea cautum est, nequis Pinariorũ ex eo sacrificio vesceretur.

Potitus seruitu . . qui, vt
ait Labeo, seruitu . . .
nes proxime Graecino . . .
dicebatur ab antiquis . . .

PAVL. *Praebia*, remedia.

FEST. . . . cau . . .
. . . iuis . . .
. . . bus P. R. . .
. . . cere . . .
. . . ebus le . .

PAVL. *Praeceptat*, saepe praecipit.

FEST. *Praeceptat*, in Saliari carmine est, saepe praecipit.

Praeciamitatores dicuntur qui Flaminibus Diali, Quirinali, Martiali antecedent. exclamant feriis publicis, *vt homines abstineant se opere*, quia his opus facientem videre religiosum est.

PAVL. *Praeclamitatores* dicebãtur, qui Flamini Diali, id est sacerdoti Iouis, antecedebant clamantes, vt homines se ab opere abstinerent; quia hunc opus facientem videre in religiosum erat.

Praecias dicebant qui a Flaminibus praemittebantur, vt denuntiarent opificibus, manus abstinerent ab opere; ne, si vidisset sacerdos facientem opus, sacra polluerẽtur.

Praecidania agna vocabatur, quae ante alias caedebatur. item *porca*, quae Cereri mactabatur ab eo, qui mortuo iusta non fecisset, id est glebam non obiecisset: quod mos erat eis facere prius, quam nouas fruges gustarent.

Praecidaneam porcam dicebant, quam immolare erant soliti ante, quam nouam frugẽ praeciderent.

FEST. *Praecidanea* dicitur . . . .
. . genus hostiae, quod .
. . arium appellabat . .
atur ex tribus pu . . .
. . is cum tribus liba . . .

Praecidere, antecedere, id est, ante immolare. PAVL.

Praedia rursus Verrius vocari ait ea remedia quae data Caecilia vxor Tarquinij Prisci inuenisse existimatur, & immiscuisse onus suae, qua praecincta statua eius est in aede sanctus, qui dèus Dius Fidius vocatur; ex qua zona periclitantes ramenta sumunt. ea vocari ait praedia, quod mala prohibeant. FESTVS.

Praedonulos Cato οἰκονομικῶς dixit in Epistularum. Quia saepe vtiles videntur praedonuli.

Praedonulos οἰκονομικῶς, id est deminutiue. idem Cato posuit pro praedonibus. PAVL.

Praedotiunt, praeoptant. FEST.

Praefecturae eae appellabantur in Italia, in quibus & ius dicebatur, & nundinae agebantur, & erat quaedam earum resp. neque tamen magistratus suos habebant. in quas legibus praefecti mittebãtur quotannis, qui ius dicerent. quarum genera fuerunt duo: alterum, in quas solebant ire praefecti quattuor (sex virum pro populi suffragio creati erant in haec oppida Capuam, Cumas, Casilinum, Vulturnum, Liternum, Puteolos, Acerras, Suessulam, Atellam, Calatiam, alterum in quas ibant quos Praetor vrbanus quotãnis in quaeque loca miserat legibus, vt Fundos, Formias, Caere, Venafrum, Allifas, Priuernũ, Anagniam, Frusinonem, Reate, Saturniã, Nursiam, Arpinum, aliaque complura.

Praefericulum vas aeneum sine ansa patens summum, velut peluis, quo ad sacrificia vtebantur. PAVL.

. . . aeneum si . .
. . lut peluis . rio Opis FEST.
Co . . . . . PAVL.

Praeficae dicuntur mulieres ad lamentandũ mortuum conductae, quae dant ceteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum praefectae. Naeuius: Haec quidem meher cle opinor, praefica est, quae sic mortuum collaudat.

Praeiurationes facere dicuntur ij, qui ante alios conceptis verbis iurant, post quos in eadem verba iurantes tantummodo dicunt. Idem in me.

Praeliares dies appellantur, quibus fas est hostem bello lacessere. erant enim quaedam feriae publicae, quib⁹ nefas fuit id facere.

Praemetium, quod praelibationis causa ante
praemetitur . . . .
ante metitur, qua . . . FEST.
. . . . . .

Praemiosa, pecuniosa. PAVL.
. . . Cato saepe dicit, vt FEST.
. . boses locor. dicebant . .
. . properi e mari opus est .
. . in orationem, quam scrib. .

. . inpudentiam praemio . .

PAVL. *Praeneſte* dicta eſt, quia is locus, quo condita eſt, montibus praeſtet.

Praenominibus feminas eſſe appellatas teſtimonio ſunt Caeciſia, & Tarratia, quae ambae Caiae ſolitae ſint appellari. pari modo Lucia, & Titia.

Praepetes aues dicuntur, quae ſe ante auſpicantem, ferunt. nam praepetere dicebant pro anteire.

FEST. *Praep* . . . . quidam putant, quia vo . . . re eſt auem auſpica . . . aues dicuntur, quae s . . . nam antiqui praepetere . . .

Praepetes aues quidam dici aiunt, quia ſecundum aſpicium faciant praeteruolantes. alij quod antea, quam petamus, indicent. aut quod praeteruolent. aut ex Graeco tractum putant, quod ante conſpectum volent noſtrũ. inepte ſcilicet ex praepoſitiõe Latina cõponentes, & Graeco vocabulo. ceterum poetae promiſcue omnes ita appellant.

FESTVS. *Praerogatiuae* centuriae dicuntur, vt docet Varro rerum humanarum libro ſexto, quae rus . . . Romani qui ignorarent petitores, facilius eos, animad uertere poſſent. Verrius probabilius iudicat eſſe, vt cum eſſent deſignati a praerogatiuis, in ſermonem res veniret populi de dignis, indigniſve, & fierent ceteri diligentiores ad ſuffragia de his ferenda.

PAVL. *Praes* eſt is, qui populo ſe obligat, interrogatuſque a magiſtratu, ſi praes ſit, ille reſpondet, Praes.

Praeſagire eſt praediuinare, praeſipere. *ſagax* enim eſt acutus, & ſolers.

Praeſagitio dicta, quod *praeſagire* eſt acute ſentire. vnde *ſagae* dictae anus, quae multa ſciunt. & ſagaces canes, qui ferarum cubilia praeſentiunt.

FEST. . . tio . . . . quod . . . dictae . . prae . . . . . .

PAVL. *Praeſiderare* dicitur, cum maturius hiberna tempeſtas mouetur, quaſi ante ſideria tempus.

Praeſidium eſt, quod pro vtilitate & ſalute alicuius auxilij gratia praeponitur. *ſubſidiũ*, quod poſtpoſitum eſt ad ſubueniendum laborantibus.

Praeſtinare apud Plautum emere eſt, id eſt emendo tenere.

Praeſtitem in eadem ſignificatione dicebat antiqui, qua nunc dicimus *antiſtitem*.

Praeſtolari dicitur is, qui ante ſtando ibi, quo venturum excipere vult, moratur.

FEST. *Praeteriti* ſenatores quondam in opprobrio non erant, quod vt reges ſibi legebant, ſublegebantque quos in conſilio publico haberent, ita poſt exactos eos, Conſules quoque & Tribunos Militum Conſulari poteſtate coniunctiſſimos ſibi quoſque patriciorum, & deinde plebeiorum legebant; donec Ouinia Tribunicia interuenit, qua ſanctum eſt, vt Cenſores ex omni ordine optimum quemque curiatim in ſenatu legerent. quo facto eſt, vt qui praeteriti eſſent, & locomoti, haberẽtur ignominioſi.

Praetexta pulla nulli alij licebat vti, quam ei qui funus faciebat. PAVL.

. . . alij licebat vti, qu . . FEST.
. . ius magiſtratus h . .
. . loco publico lud. . . .
. . uritur, & ſcribam hab . .
quos facit ludos . . . .
libus, & Praetoribus vota . . .
rantiam ſacra nouorum. . . .
tum eſt vti emit votum . . .
quod item Valerius vica . .
ra ex ſanatu improba . . .

Praetextae appellantur, quae res geſtas Romanorum continent ſcriptas. PAVL.

Praetextatis nefas erat obſceno verbo vti. ideoque praetextatum appellabant ſermonem, qui nihil obſcenitatis haberet.

Praetextum ſermonem quidam putant dici, quod praetextatis nefas ſit obſceno verbo vti. alij quod nubentibus depoſitis praetextis a multitudine puerorum obſcena clamentur. FEST.

Praetor ad portam nunc ſalutatur is, qui in prouinciam Propraetore aut Proconſule exit. cuius rei morem ait fuiſſe Cincius in libro de Conſulum poteſtate talem. Albanos rerum potitos vſque ad Tullum regem. Alba deinde diruta vſque ad P. Decium Murem Cos. populos Latinos ad caput Oetentinae, quod eſt ſub monte Albano conſulere ſolitos, & imperium communi conſilio adminiſtrare. Itaque quo anno Romanos imperatores ad exercitũ mittere oporteret, iuſſu nominis Latini complures noſtros in Capitolio a ſole oriente auſpiciis operam dare ſolitos. Vbi aues addixiſſent, militem illum, qui a cõmuni Latio miſſus eſſet, illum, quem aues addixerant, Praetorem ſalutare ſolitum, qui eam prouinciam optineret Praetoris nomine.

Praetoria cohors eſt dicta, quod a Praetore non diſcedebat. Scipio enim Africanus primus fortiſſimũ quemque delegit, qui ab eo in bello non diſcederent, & cetero munere militiae vacarent, & ſeſquiplex ſtipendium acciperent. PAVL.

Praetoria porta in caſtris appellatur, qua exercitus in praelium educitur. quia initio

Praeto-

Praetores erant, qui nunc Consules, & ij bella administrabant: quorum tabernaculum quoque dicebatur *praetorium*.

Praeuaricatores a prætergrediēdo sunt vocati.

Prandicula, ientacula.

FESTVS. *Prandicula* antiqui dicebant, quae nunc ientacula.

PAVLVS. *Prandium* ex Graeco . . . est dictum. nā meridianum cibum caenam vocabant.

Precem singulariter Cato dixit.

FESTVS. *Precem* singulariter idem (Cato) in ea, quae est de coniuratione.

Presan . . . porca dicitur, vt ait Veranius, quae familiae purgādae causa Cereri immolatur. quod pars quaedam eius sacrificij fit in conspectu mortui eius, cuius funus instituitur.

Prima, aut secunda hora ducant sponsalibus: ominis causa, vt optima, ac secundissima eueniant.

PAVLVS. *Prima*, aut secunda diei hora causa ominis sponsis tribuebatur.

Primanus Tribunus erat, qui primae legioni tributum scribebat.

FESTVS. *Primanus* Tribunus apud Catonē in ea, quae est contra Thermū de suis virtutibus . . .

Prim . . . . condenda ta . .

. . . . iumenti, velut exe . .

. . . . vtrimq; media . . . .

. . . lari iudicio, qui & ip . . . .

PAVLVS. *Primigenius* sulcus dicitur, qui in cōdenda noua vrbe, tauro, & vacca designationis causa imprimitur.

Primnesius, palus, ad quem funis nauticus religatur, quem alij tonsillam dicunt.

Primordia, principia.

Principalis castrorum porta nominatur, quod in eo loco est, in quo principes ordines tēdunt.

FESTVS. *Priscae* Latinae coloniae appellatae sunt, vt distinguerent a nouis, quae postea a populo dabantur.

PAVLVS. *Prisci* Latini, pprie appellati sunt ij, qui prius quam conderetur Roma, fuerunt.

Priscus Tarquinius est dictus, quia prius fuit, quam Superbus Tarquinius.

Pristina, velut priustina, dictum est.

FESTVS. *Pristina*, velut pris . . . . . .

. . . eiusmodi dictita . .

PAVLVS. *Pristinum* ab eo venit, quod est prius. pari modo & prior.

Priuatae vocabantur feriae sacrorū propriorum, velut dies natales.

FESTVS. *Priuatae* feriae vocantur sacrorum propriorum, velut dies natales, operationis, denecales.

PAVLVS. *Priuato* sumptu se alebant milites Romani paene ad id tempus, quo Roma est capta a Gallis.

FESTVS. . . . . se alebant mili . . .

. . . . mererentur. quod in . .

. . . tempus, quod fuit pau . . .

. . . capta est a Gallis . . . .

. . . ilites non fiebant . . . .

Priueras. mulieres priuatas. PAVLVS.

. . . . . priu . . . . FESTVS.

. . . . tur de . . .

Priuignus dictus, quod ante, quam mater secundo nuberet, est progenitus. pri enim antiqui pro prae dixerunt. PAVLVS.

Priuiuio es prius singulis. FESTVS.

Priuos, priuasque antiqui dicebant pro singulis. ob quam causam & *priuata* dicuntur, quae vniuscuiusque sint. hinc & *priuilegiū*, & *priuatus*. dicimus tamē & priuatum, cui quid est ademptum. PAVLVS.

Pro significat in, vt pro rostris, pro aede, pro tribunali. ¶Pro ponitur etiam pro amplificando, ac palam faciendo, vt prodi, prouoca, protrahe, propelle. ¶Alias pro priuādi facultate, vt in propudio, prohibendo; quia vtrumque abnuit in his esse pudorē, potestatemque. ¶Alias aliud alio, vt pro pecunia, pro praedio, Proconsule. ¶Alias pro admiratione, vt pro Iuppiter. ¶Alias pro ante, vt pro ostio. ¶Alias pro in, vt pro mittere barbam, & capillum.

. . . . tione . . . . . FESTVS.

plifi . . . ea, pro . .

. . . . tate . . . . nuit . . .

. . . . ud alio . . . . alias pro

a . . . . in Melan . . . .

. . . . mani ouiu . . . .

Plautus in cond . . . pro ostio, alia . . . . bam, & capillum.

Pro censu classis Iuniorum Ser. Tullius cum dixit in descriptione centuriarum, accipi debet in censu, vt ait M. Varro in libro sexto rerum humanarum. sicuti pro aede Castoris, pro tribunali, pro testimonio.

Pro scapulis cum dicit Cato, significat pro iniuria verborum. nam complures leges erāt in ciues rogatae quibus sanciebatur poena verberū. his significat prohibuisse multos suos ciuis in ea oratione, quae est contra M. Coelium: Si em percussi, saepe incolumis abij. praeterea pro republica, pro scapulis, atq. aerario multū Reip. profuit.

Pro scapulis cum dixit Cato, significauit pro iniuria verberum. PAVLVS.

Pro sententia, ac si dicatur in sententia, vt pro rostris, id est, in rostris.

Proaedificatum dicitur, quod ex priuato loco processit in publicum solum. FESTVS.

Probi. velut prohibi, qui se a delinquēdo prohibent.

Probrum, stuprum, flagitium, vt Attius in Helenibus: qui, nisi probrum, omnia alia indelicta aestimant. Caecilius in Dauo: Ea

tum compressa parit huic puerũ, sibi prõbrum.

PAVLVS. *Probrum*, stuprum flagitium.

FESTVS. *Probrum* virginis Vestalis, vt capite puniretur vir, qui eam incestauisset, verberibus necaretur: lex fixa in atrio Libertatis cum multis aliis legibus incendio consumpta est, vt ait M. Cato in ea oratione, quae de auguribus inscribitur. Adiicit quoque virgines Vestales sacerdotio exauctorat . . cra . .

. . . ex . . .

. . . tar . . .

PAVLVS *Procalare*, prouocare, ex Graeco καλεῖν, id est, vocare. vnde *kalendae*, *calumnia*, *calones*, *caculae*, & *calatores*.

Procalato, prouocato.

. . . . . uoca . . .

FESTVS. tiat . . . . . procita . .

PAVLVS. *Procapis*, progenies, quae ab vno capite procedit.

Procari, poscere. vnde *procaces* meretrices, ab assidue poscendo: & *proci* vxorem poscentes in matrimonium. *Procari*, poscere est. vnde & proci, & meretrices procaces, & verbum *procas*, id est, poscis.

Procat dicebant, pro poscit.

Procedere dicebant interdum pro succedere, interdum pro porro cedere.

FESTVS. . . . . ce . . .

PAVLVS. *Procellunt*, procumbunt.

Procera, prolixa, & in longum producta, quasi ex cera ob eius facilitatem.

Proceſtria dicuntur, quo proceditur in muto. Aelius proceſtria aedificia dixit esse extra portam. Artorius proceſtria, quae sunt ante castra, etiam qui non habent castra, propugnacula, quibus pro castris vtuntur, aedificant.

Procincta classis dicebatur, cum exercitus cinctus erat Gabino cinctu confestim pugnaturus. Vetustius enim fuit multitudinem hominum, quam nauium, classem appellari.

Procinctam classem, id est, paratam ad bellum militum multitudinem, Diali Flamini videre non licuit.

FESTVS. *Procinctam* classi . . . . . .

. . . praelium instructus, & par . . .

. . dere non licet. anti . . . .

dixerunt, vt nunc quoq; . . . .

tus est, procincta aut . . . . .

ad pugnam ire solit . . . .

ta in procinctu fieri . . . .

PAVLVS. *Procitant*, pro vocitãt. *citare* enim vocitare est. vnde *procet*, & *prociet*.

Procitare saepe prolicere, id est, producere.

Procitum testamentum dicebatur, veluti procatum, prouocatum. id est, irritum, ac ruptum. ¶ Procitum, cum prima syllaba corripitur, significat petitum. Liuius: Matrem procitum plurimi Venerunt.

Procubitores dicũtur, qui noctu custodiae causa ante castra excubant: cum castra hostiũ in propinquo sunt.

Procubitores dicuntur fere velites, qui noctu custodiae causa ante castra excubant, cum castra hostium in propinquo sunt. vt M. Cato in eo, quem de re militari scripsit. FESTVS.

Proculinãt, promittũt ait significare Antistius de iure pontificali libro nono.

Proculiunt, promittunt. PAVLVS.

Proculum inter cognomina eum dicunt, qui natus est patre peregrinãte a patria procul. *Proculos* sunt, qui credant ideo dictos, quia patribus senibus, quasi procul progressis aetate, nati sunt.

Procum, patriciũ in descriptione (ceas si vmquam fecit Ser. Tullius, significat procerũ. ij enim sunt principes. nam *proci* dicuntur, qui poscunt aliquã in matrimoniũ, Graece μνηστῆρες. est enim procare, poscere, vt cũ dicitur. in iudice conlocando, *si alium procas, ni ve eum procas*. hoc est poscis. vnde meretrices *procaces*. FESTVS.

Prodegeris, consumpseris, prodideris, vt Caecilius in Hymni. prodigere est, cũ nihil habeas, te inridier. & Plautus in Neruolaria: ꝓductae ꝓdigiũ esse in amatorẽ addecet.

Prodigere est cõsumere, vnde & prodigus fit. PAVLVS.

Prodidisse, tempus longius fecisse.

Prodidisse non solum in illis dicitur, qui patriam hostibus prodiderunt, sed etiam tẽpus longius fecisse. vt Cato: Te C. Caecili diem prodisse militibus legionis tertiae, cum proditionem non haberent. FESTVS.

Prodigia, quod praedicũt futura: permutatione G litterae. nã quae nunc C appellatur, ab antiquis G vocabatur.

Prodigiatores, haruspices prodigiorum interpretes.

Prodigiatores, prodigiorum interpretes. PAVLVS.

Prodiguae hostiae vocabantur, quae eõsumũtur. vnde homines quoq; luxuriosi ꝓdigi.

Prodiguae hostiae vocantur, vt ait Veranius quae consumũtur: vnde homines quoque luxuriosi, prodigi. FESTVS.

Prodinunt, prodeunt, vt Ennius annalium lib. tertio; Prodinunt famuli, tum candida lumina lucent.

Prodit, non solum in apertum exit, significat; sed etiam porro it. PAVLVS.

Prodit, memoriae porro dat, & fallit. item ex interiore loco procedit. item perdit, vt Ennius: Non in sperando cupidi rem prodere summam.

Prodita, memoriae porro dat, & fallit. item ex interiore loco procedit. item perdit, vt Ennius libro sextodecimo: Non in sperãdo cupide rem prodere summam. FESTVS.

Produit

Producit,porro dederit, vt est in lege censoria:*porticum sartam,tectamque habeto,prodito.* alias prodiderit.

Profanum est,quod fani religione nõ tenetur.

PAVLVS. *Profanum*,quod non est fanum. Plautus: Sacrum,an profanum habeas,paruipenditur.

FEST. . . . seudolo:Atque in . .
. . . interea loci . . .
. . . isque quod consecran . .
. . . ntra it consumi . .
vt Verrius eo . . rum sint
dicta libe . . arbitratur ob
eam cau . . culo,quia prophana ea quoque,id est deo dicta, consume est necesse. Cuius opinionem neque in hoc,neque in aliis compluribus refutare minime necesse est. cum propositum habeam ex tanto librorum eius numero intermortua iam, & sepulta verba, atque ipso saepe confitente nullius vsus, aut auctoritatis praeterire,& reliqua quam breuissime redigere in libros admodum paucos.ea autem ,de quibus dissentio,& aperte,& breuiter:vt sciero,scripta in his libris meis inuenientur. inscribuntur: *Priscorum verborum cum exemplis.*

Profesti dies di . . . . .
diuini.Caecilius . . . .
sti tantundem . . . .
in Priuigno.aed . . . .

PAVL. *Profesti* dies procul a religiõe numinis diuini *Profestum* diem dicebant,qui festus non erat.

FEST. *Profestum* est facere, tamquam profanum facere,id est,quod eo die, qui dies feriarũ non est,facere. vel, vt quidam dixerint, pro eo facere velut feriae non sint: aut id facere,quod feriis fieri non liceat. Itaque diem profestum,diem sine feriis esse.

PAVL. *Profundum*,quod longe habet fundum.

FEST. . . altum est,ac fund . .
. . in Medo. neq . .
Profusus, superni . . . .
Terentius in Ade . . . .
at,nihil ad me . . . .
et Pacuuius in Teu . . . .
ro oceistians rua . . . .

PAVL. *Profusus*,supra modum sumptuosus. Terentius: profundat,perdat,pereat,nihil ad me attinet, alias abiectus, iacens. Pacuuius; Profusus gemitu,murmuro.

Progenerum appellat auus neptis suae virum.

FEST. . . ap . . .
. . pell . . .
. . Liui . . .
. . bea . . .

Prohibere comitia dicitur vitiare diem morbo,qui vulgo quidem maior, ceterum ob id ipsum comitialis appellatur.Cato in oratione,quam scripsit de sacrilegio commisso: Domi cum auspicamus,honorem me dium immortalium velim habuisse, serui,ancillae, & quis eorum sub centone crepuit,quod ego non sensi, nullum mihi vitium facit.Sicui ibidem seruo,aut ancillae dormienti euenit, quod comitia prohibere solet, ne is quidẽ mihi vitiũ facit.

Prolato aere astitit Ennius in Achille Aristarchi, cum ait, significat clypeo ante se protento.

Prolato aere apud Ennium, significat scuto ante se protento. PAVL.

Proletarium capite censum dictum, quod ex his ciuitas constet, quasi proles progenie. Idem & *proletanei*.

Prologium,principium, *proloquium*. Pacuuius: Quid est nã me examinasti prologio tuo.

Prolugere dicuntur, qui solito diutius lugent.

Promellere,item promouere.

Prome . . . . . FESTVS.
ri lituum prouere . . .

Promeneruat item pro monet (in Saliari carmine.)

Promerion,praecipuum,praeter ceteros meritum.aut pro medium hoc est participat,vt pro indiuiso dicimus. PAVL.

Promiscam dicebant promiscue.

Promissus capillus dicitur longus, item *barba promissa*,velut porro missa.

Promonstra,prodigia.

Promulco agi dicitur nauis, cum scaphae ducitur fune.

Promulgari leges dicuntur, cum primum in vulgus eduntur, quasi prouulgari.

Pronubae adhibebantur nuptiis, quae semel nupserunt,causa auspicij,vt singulare perseueret matrimonium. FEST.

Pronubae adhibentur nuptis, quae semel nupserunt, vt matrimonia paupertatem auspicantes.

Pronurus nepotis vxor.

Prop . . sta dolia ait dici Labeo,quod PAVLVS.
. . . . . FESTVS
Propages propagines a propagando,vt faciũt rustici cum vitem vetulam supprimunt, vt ex ea vna plures faciant. PAVL.

Propatulum,late patens,atque apertum. & *patuli boues* quorum cornua in diuersum supra modum patent. FESTVS.

Properam pro celeri,ac strenua dixisse antiquos testimonio est Cato, cum ait in libro de re militari:Tertia e castris eductio celeris,properaque est.

Properam, celerem, strenuamque significat. PAVLVS

Properare aliud est, aliud festinare. qui vnum quodque mature transigit,is properat; qui multa simul incipit neq; perficit,is *festinat*. FESTVS.

Properus antiquos dixisse pro celer, testimonio est qualitatis aduerbium, quod est propere.

Properũs, celer:vnde aduerbium propere. PAVLVS.

Propetrare, manifestare, quod perficiatur. nam impetrare est exorare, & perpetrare perficere.

Prophetas dicebant veteres antistites fanorũ, oraculorumque interpretes.

FEST. *Prophetas* in Adrasto Iulius nominat antistites fanorum, oraculorumque interpretes. cum capita viridi lauro velare imperant prophetae sancta ita caste qui putant sacra.

Propius sobrino mihi est consobrini mei filius, & consobrinae meae filia, & patris mei consobrinus, & matris meae consobrinus.

PAVL. *Propius* sobrino mihi est consobrini mei filius, & patris mei consobrinus.

FEST. *Propriauit*, proprium fecerit.

Propter viam fit sacrificium, quod est proficiscendi gratia, Herculi aut Sanco, qui scilicet idem est deus.

PAVL. *Profecturi* viam Herculi aut Sanco sacrifi-
FEST. cabant.

Propudianus porcus dictus est, vt ait Capito Ateius, qui in sacrificio gentis Claudiae velut piamentum, & exsolutio omnis contractae religionis est.

PAVL. *Propudium* dicebant, cum maledicto nudare turpitudinem volebant, quasi porro pudendum. quidam propudium putant dici, a quo pudor, & pudicitia procul sint . .

FEST. . . . . procul sint . .

PAVLVS. *Prorsi* limites appellantur in agrorum mensuris, qui ad orientem directi sunt.

FEST. *Prorsi* . . . . . .

. . rec . . detur . .

PAVL. *Prorsum* ponebant pro recto.

Prorsus, porro versus.

FEST. *Prorsus* porro versus, nisi forte ex Graeco ὀρθῶς. Cato de feneratione legis Iuniae: Camerini ciues nostri oppidum pulchrum habuere, agrum optimum, atque pulcherrimum, rem fortunatissimam. cum Romã veniebant, prorsus deuertebantur pro hospitibus ad amicos suos.

PAVL. *Prosapia*, progenies, id est porro sparsis, & quasi iactis liberis; quia *spare* significat iacere, & dissicere.

Prosedas meretrices Plautus appellat; quod ante stabula sedeant. eaedem & *prostibulae*.

Prosedium a prosequendo: obsequium ab obsequendo dicuntur.

Prosicium, quod prosecatum proiicitur.

Prosimurium pontificale, pomerium, vbi pontifices auspicabantur. dictum autem *pomerium*, quasi promurum. id est proximum muro.

FESTVS. . . rium ait esse Antistiu . . .

. . ficalis pomerium, id est . .

. . Cato . olim quidem omn . .

. . tinum, nunc etiam intra aed . .

. . quasi promoerium solet . .

. . rus pomerij proferendi . .

. . . . e . .

. . . . ui . .

. . . . sed . .

. . . . ciat . .

. . . . ad . .

. . . . ne . .

. . . . moe . .

. . . . omus .

. . . in se . .

. . . si tac . .

. . . ntisi . .

. . . agrumque . .

. . . a conui . .

. . . retur tum . .

. . . e solitos . .

. . inus, mai usue . .

. . ibus effereatis

. . veluti post moe

. . tro muris vrbis

Prosita, proposita. PAVLVS.

Prospera . . . . . FESTVS.

. . ne declina . . . .

. . cta syllaba . . .

. . vt ait L. Cinc . . .

. . familiae pur . . .

Prospices, prospice.

Prosumia, genus nauigij speculatorium partum. PAVLVS.

Protelare, longe propellere: ex Graeco videlicet τῆλε, quod significat longe.

. . lare dicitur longe pro . . FESTVS.

. . est τῆλε & signi . .

Protinam, protinus. Terentius: Protinam conii iciam me in pedes. PAVLVS.

Prouinciae appellantur, quod populus Romanus eas prouicit, id est ante vicit.

Pronorsum fulgur appellatur, quod ignoratur noctu, an interdiu sit factum, itaque Ioui Fulguri, & Summano fit, quod diurna Iouis, nocturna Summani fulgura habentur. FESTVS.

Prox, bona vox, velut quidam putant, significare videtur, vt ait Labeo de iure pontificio libro vndecimo.

Prox, bona vox, vt existimo, quasi proba vox. PAVLVS.

Prugnum pro prunignum.

Pruina dicta, quod fruges, ac virgulta perurat.

Pube praesente est populo praesente, παρὰ τὴν ἡλικίαν ab iis, qui puberes sunt, omnem populum significans.

. se . . . . . FESTVS.

. ab . . . . .

. can . . . . .

Pubes adulescens, quinetiam plurium nume rus eiusdem aetatis. PAVLVS.

Pubes adulescens . . . .

. . . catur

. . . catur.cui contrarium . . .
. . . . . dici solet.

Pubes &,qui pubem generare potest. is incipit esse a quattuordecim annis, femina a duodecim *viripotens*, siue patiens, vt quidam putant.

PAVLVS. *Pubes puer*, qui iam generare potest. is incipit esse ab annis quattuordecim, femina viripotens a duodecim.

FESTVS. *Publica pondera* . . . . .
. . . ex ea causa.Iunius in . . .
. . t, quod duo Silli P.& M.Tribuni P L. rogarint his verbis: *Ex ponderibus publicis, quibus hac tempestate populus coetier qui solet, vti coaequatur sedulum, vt hi quadrantal vini octoginta pondo siet. congius vini decem P. I S. Sex Sextarij congius siet vini. duodequinquaginta sextarij quadrantal siet vini. Sextarius aequus aequo cum librario siet.sex de quinque librae in modio sient.siquis magistratus aduersus hac D.M.pondera,modiosque, vasaque publica,modica,minora, maiorave fecit, iussitve re fieri,dolumve adduit,quod ea fiant, eũ quis volet magistratus multaretur, dum minore patris familias taxat,liceto; si ue quis in sacrũ indicare voluerit,liceto.*

Publica sacra, quae publico sumptu pro populo fiunt, quaeque pro montibus, pagis, curiis,sacellis. at priuata, quae pro singulis hominibus,familiis,gentibus fiunt.

PAVLVS. *Publica sacra*, quae pro populo fiebant; priuata quae pro singulis hominibus, & familiis appellabant.

FESTVS. *Publicius* cliuus appellatur, quem duo fratres L.M.Publicij Malleoli Aediles Curules pecuariis condemnatis ex pecunia, quam ceperant munierunt, vt in Auentinum vehiculi Velia venire possit.

Pudicitiae signum in foro boario est, vbi familia naaedisset Herculis. eam quidam Fortunae esse existimant. Item via Latina ad milliarium illi fortunae muliebris, nefas est attingi, nisi ab ea quae semel nupsit.

PAVLVS. *Pudicitiae* signum Romae colebatur, quod nefas erat attingi, nisi ab ea, quae semel nupsisset.

Puelli,pueri per deminutionem.Ennius:Poeni soliti suos sacrificare puellos.

FESTVS. *Puelli* per deminutionem a pueris dicti sunt. itaque & Ennius ait: Poeni soliti suos sacrificare puellos. & Lucilius: cumque hic tam formosus homo, ac te dignus puellus. & Plautus: Olim huic puello sese venum ducier.

Pueri im . . . . . itur Atta
. . . . uersibus docet . .
. . . signum ad Salinas . .
. . . signum allatum . . .
. . quod sunt cona . . . . .

nemo vnquam . . . praeter
ipsum signum . . . sub signo
ubierunt . . . . dunt simul ut . . . . cie rexerunt
ad qui . . . .

Pugio dictus est,quod eo punctim pugnatur. PAVLVS.
. . no . . .
. . sue . . .
. . . oque . . .
. . ma . . .

Pugnus a pũctione,id est percussione dicitur. PAVLVS.
. . . . . tione . . .
. . . . . FESTVS.

Puilia saxa esse ad portum,qui sit secundum Tiberim, ait Fabius pictor; quem locum putat Labeo dici,vbi fuerit Ficana via Ostiensi ad lapidem vndecimum.

Pulcher bos appellatur ad eximiam pinguitudinem perductus.

Pulchralibus,atque cupidiis idem in ea, quae est de fundo oleario.

Pulchralibus pro pulchris.

Pullariam Plautus dixit manum dextram. PAVLVS.

Pullus Iouis dicebatur Q.Fabius,cui Eburno cognomen erat propter candorem, quod eius natis fulmine icta erat. Antiqui autẽ puerum,quem quis amabat, pullum eius dicebant. FESTVS.

Puer,qui obscene ab aliquo amabatur, eius, a quo amatus esset,*pullus* vocabatur. vnde Q.Fabius, cui Eburno cognomen erat candorem, quod eius natis fulmine icta esset,pullus Iouis appellatus est. PAVLVS.

Puls potissimum dabatur pullis in auspiciis, quia ex ea necesse erat aliquid decidere, quod *tripudium* faceret,id est terripauium. *pauire* enim ferire est. bonum enim augurium esse putabant, si pulli, per quos auspicabantur,comedissent,praesertim,si eis edentibus aliquid ab ore decidisset.sinautem omnino non edissent, arbitrabantur periculum imminere.

Puls potissimum datur pullis in auspiciis, FESTVS.
quia ex e . . . . .
. . cesse . . . . .
id est t . . . nem . .
. . . non . . . .
qui pa . . tum ex . .
. . . . . .

Punctariolas leuis pugnas appellat Cato in ea quam dixit de re Histriae militari.

Punctariolas leues pugnas identidem ipse dixit. PAVLVS.

Punici dicuntur non Poeni,quamuis a Phoenice sint oriundi.

. . . . tur, non Poeni,quamuis . . FESTVS.
. . . antur, & Punicum bell . .
. . lantur.nam quae soleb . . .
. . logam Ennius in Prae . .
brariorum,qui eaq; fe . . .

lino etiam ipſi Gr
gos philargyros
rius appellari mu
vox explanata non
nomina etiam in vi
dicimus tam hic lapis,qu
cipia appellantur,quae
nem rerum ſignificant
tempora perſonas recipi

Punicum quod appellatur genus
latum
quia i no
ſto

PAVLVS. *Punicum* genus libi tranſlatum a Poenis. id etiam appellabant probum, quia erat ceteris ſuauiſſimum.

Pupinia tribus ab agro Pupinio.
abagri nomin

FESTVS. Tuſculum vrbem
minit inuictum
eſt.

PAVLVS. *Pura veſtimenta* ſacerdotes ad ſacrificium habebant, id eſt non obſita, non fulgurita, non funeſta, non maculam habentia.

FESTVS. fici
ſit a
ex h

PAVLVS. *Pure lautum*, aqua pura lauatum.

FESTVS. lau
ite
in

Puri, probi, profani, ſui auri dicitur in manumiſſione ſacrorum cauſa. ex quibus *puri* ſignificat, quod in vſu ſpurco non fuerit. *probi*, quod recte excoctũ, purgatumq; ſit. *profani*, quod ſacrũ non ſit, & quod omni religione ſolutũ ſit. *ſui*, quod alienũ nõ ſit.

Purime tenuero, puriſſime tenuero.

PAVLVS. tiſſime tenuer
FESTVS. publicus eſt. vt
et iure augurum
prodictio nam q; prod
ſens valet.

Puri menſtrio eſſe dicuntur, qui ſacrorum cauſa toto menſe in caerimoniis ſunt, id eſt puri ſint certis rebus carendo.

Puteolos dictos putant ab aquae calidae putore. quidam a multitudine puteorum earundem aquarum gratia factorum.

aldae pu
FESTVS. ndem
uer
cum autem is
uio illus

Puteum
in de

PAVLVS. *Puticuli* ſunt appellati, quod vetuſtiſſimum genus ſepulturae in puteis fuerit. & dicti

puticuli, quia ibi cadauera puteſcerent.
pellatos FESTVS.
is fuerit
extra p
inde p
los Aelici
familias
vilia proiici
ea puteſc

Putitum Plautus dixit pro ſtulto.
tior eſt barbaro
at Hercule rit PAVLVS.
millibus aeris gr FESTVS.
ſeruos publicus P R
xxx. cum eius famil.

Putus antiqui dicebant pro puro. vnde *putatae vites*, & *arbores*; quod deciſis impedimentis remanerent putae. *aurum* quoque *putatum* dici ſolet, id eſt expurgatum, & *ratio putata*, id eſt pura facta. PAVLVS.

antiquos FESTVS.
deciſum eſt
nifici ait ne
in Alexandr
amidio purus p
ſycophanta eſt
quo certior ſc
putatum dici ſc
ta, id eſt pura fact
dibus rettulit.
aatum
ulam. ſu
ditur ſed
erſus alia
cina Iuno
formon
ta re
ſe oſte
tonit
picia
teriſque
uanda iudicant pri
perae adminiſtratis v
ſtabiliantur Parilia fe
pa
um in
t ſuo videri ait po
de cuius aere tute
um triticum in commen
quidam prolatum ſignifi
omptum, ſed proprium ait
tutum factum ſit, cui
re, cum praeſertim aliud
pantoleium appelletur
no.
ſtimant, quam
formulaque eſt
iſtra vt eius ſignifica
Pu curibus
plu

. . gouc . . .
. . rtis . . .
. . tium in . . .
. . atae . . .
. . rinalis . . .
. . ra ur . . .
. . es faci . . .
. . ecisti . . .
. . ait ob . . .
. . uum Faunum . .
. . uit,& ex . . .
. . adfecit ut . . .
. . giuos Aeneam . .
. . ciuitatem iunxit.
P . qu . . .
fusc . . . .
dem . . . .
deci . . . .
con . . . .
ager . . . .
eadem . . . .
tera loc . . . .
fulgura . . . .
quae erogatur . .
cari edictaque . . .
in eodem libro . . .
dixi existimat . . .
falla in explana . . .
ploratus . . . .
sump . . . . .
scri . . . . .
uiri . . . . .
con . . . . .
in eo . . . . .
licto . . . . .
isstim . . . . .
consu . . . . .
os au . . . . .
nemo . . . . .
dicant . . . . .
tribus xxx . . .
de capite ci . . . .
uetant xii . . . .
neficos quinq . . . .
nant,quia ipsi ind . . .

Q

PAVLVS Q*Vadrantal* vocabant antiqui, quam ex Graeco ἀμφορέα dicunt,quod vas pedis quadrati octo & quadraginta capit sextarios.Plautus in Curculione: Anus haec sitit.quantillum sitit?modica est,capit Quadrantal.& Cato contra Oppium : Vinum redemisti,praedia pro vini quadrantalib. sexaginta in publicum dedisti,vinum non dedisti.

Quadrata Roma in Palatio ante templū Apollinis dicitur,vbi posita sunt,quae solēt boni ominis gratia in vrbe condenda adhiberi,quia saxo munitus est initio in speciem quadratam.eius loci Ennius memi-

nit,cum ait:Et quis extiterat Romae regnare quadratae.

Quadruplatores dicebantur,qui eo quaestu se- PAVLVS.
tuebantur,vt eas res persequerentur,quarum ex legibus quadrupli erat actio.

. . . populo . . FESTVS.
. . ia ca' . . . .
in legum . . . . populi
do . . . . .

Quadrurbem Athenas Attius appellauit, quod scilicet ex quattuor vrbibus in vnam domicilia contulerunt, Braurone, Eleusine, Pireaeo,Sunio.

Quaeso,vt significat idē quod rogo,ita quaesere ponitur ab antiquis pro quaerere, vt est apud Ennium libro secundo:Ostia munita est, idem loca nauibus pulchris Munda facit,nautisque mari quaesentibus vitam.& in Cresphonte: ducit me vxorē liberorum sibi quaesendum gratia . & in Andromeda: liberum quaesendum causa familiae matrem tuae.

Quaeso significat id,quod rogo,*quaesere* tamē PAVLVS
Ennius pro quaerere posuit.

Quaestores . . . . . PAVLVS
. . . capitalibus vnde . . .
. . . cidi appellantur.

Quamde pro quam vsos esse antiquos, cum FESTVS.
multi veteres testimonio sunt, tum est Liuius in primo:Iuppiter,vt muro fretus magis quamde manus impe . . . secundo. Quamde tuas omnis legiones, ac populares.& Lucretius: Clarus ob obscuram linguam magis inter inanes Quamde grauis tergaios qui vera requirunt.

Quamde pro quam dicebant antiqui. PAVLVS.

Quam mox significat,quam cito, sed si per se FESTVS.
ponas mox, significabit paullo post , vel postea.

Quando cum graui voce pronunciatur,signi- PAVLVS.
ficat quod,quoniā,& est cōiunctio.quando acuto accentu, est tēporis aduerbium.

. . . . . nuntiatur, significat FESTVS.
. . . . . ut Plautus in Mae-
. . . . . mensam,quando edo,
detergeo.& in Pseudolo: Dabo, quādo erit.Ducito,quando habebis. & Ennius libro sextodecimo: Nox quando mediis signis praecincta volabit. In duodecimo quidem cum C littera vltima scribitur, idemque significat.

Quando rex comitiauit fas,in fastis notari solet, PAVLVS
& hoc videtur significare ,quādo rex sacrificul⁹ diuinis reb. pfectis in comitiū venit.

. . . . itia sic . . . . FESTVS.
. . . . i honorem . . .
. . . . enstrui scrip . . .
. . . . Rege dicuntur . . .
. . . . traditae sunt . . .
. . . . pars ante . . .

. . . posterior . . .
. . . si quis alius pro Rege . . .
. . . tifex tum his dies . . .

PAVLVS. *Quando stercus delatum fas*, eodem modo in fastis notatur dies, quo stercus purgatur ab aede Vestae.

FESTVS. . . . rcus delatum fas, eo . .
. . . es, qui talis est, vt . . .
. . . stercusque in aluum ca . . .
. . . cum id factum sit . . .
. . . a.

Quartarios appellabāt antiqui muliones mercenarios, quod quartam partem quaestus capiebant. Lucilius: porro homines nequam malus vt quartarius cippos colligere omnes.

PAVLVS. *Quartarios* appellabant muliones mercenarios, quod quartam partem capiebant quaestus.

Quatenus significat qua fine: vt hactenus, hac fine. quatinus verò, quoniam, sed antiqui *quatenos* dicebant.

FESTVS. *Quatenus* significat qua fine, vt hactenus, hac fine. At quatinus, quoniam. Sed antiqui *quatenos* dicebant, vt Scipio Africanus in ea oratione, quam scripsit, postquam ex Africa rediit. Vti negotium natum erat; quatenos castra nostra ita munita erant, vt posses partem exercitus abducere.

Quatere, suspensum, & vicinum rei alicuius motum significat, non vt Verrius putat, ferire; cum id ipsum verbum *concutere* ex praepositione, quae est con, & quatere, sit compositum. *quassare* autē est saepe quatere.

PAVLVS. *Quatere*, suspensum, & vicinum rei alicuius motum significat, & interdum concutere. quin & id ipsum verbum *concutere* ex quatere sit compositum. *quassare* autē est saepe quatere.

FESTVS. *Quaxare* ranae dicuntur cum vocem mittūt.

PAVLVS *Quercus* dicitur, quod id genus arboris graue sit, ac durum, tum etiam in ingentem euadat amplitudinem. *querquer.am* enim grauem, & magnam quidam putant dici.

FESTVS. *Querq*. . . . . .
nam quidam querc . . .
arboris cum gra . . . .
ingentem euadat . . .
Opilius frigidam a . . .
tem. Santra eam ex G . . .
rem ciusmodi *xa* . . .
etiam carcerem Plau . . .
erat bilis querque . . .
iactans me vt feb . . . .
ret alibi querque . . .

PAVLVS. *Querqueram*, frigidam cum tremore a Graeco κατάψυξις certum est dici. vnde & carcer. Lucilius: Iactans me, vt febris querquera. & alibi. Querquera cōsequitur (febris) capitisque dolores. Item Plautus: Is mihi erat *bilis querqueratus*.

Querquetulanae dicebantur nymphae querqueto virescenti praesidentes.

FESTVS. *Querquetulanae* vtrae putātur significari nymphae praesidentes querqueto virescenti, quod genus siluae indicāt fuisse intra portam, quae ab eo dicta sit *Querquetularia*. Sed feminas antiqui quas sciens dicimus, *viras* appellabant. vnde adhuc permanent *virgines*, & *viragines*.

PAVLVS *Querquetularia porta* Romae dicta, quod querquetum intra muros vrbis iuxta se habuerit.

FESTVS. *Ques* antiqui dixerunt: inde declinatum remanet dactiuo casu, *quibus*; nam Qui adhuc item Queis facit, vt isti istis, illi illis.

Quianam pro quare, & cur positum, & apud antiquos, vt Naeuium in carmine Punici belli: Summe deum regnator quianam genus isti. & in satyra: Quianam Saturnium populum pepulisti. & Ennius in libro septimo: Quianam dictis nostris sententia flexa est.

PAVLVS. *Quianam* pro quare, & cur ponitur. Ennius: Quianam dictis nostris sententia flexa est.

FESTVS. *Quid nisi* vsurpauisse antiquos testis est Afranius in Epistula: me auctore mater abstinebis. quid nisi?

Quietalus ab antiquis dicebatur Orcus.

Qui hoc censetis, illuc transite, qui alia omnia in hanc partem, his verbis praeit ominis videlicet causa, ne dicat; qui non censetis.

Quincentum & producta prima syllaba, & per C littem vsurpant antiqui, quod postea leuius visum est, ita vt nunc dicimus pronunciari.

Quinquatrus appellari quidam putant a numero dierum, qui fere his celebrātur. qui scilicet errant, tam Hercule, quam qui tri duo Saturnalia, & totidem diebus Compitalia. nam omnibus his singulis diebus fiunt sacra. forma autem vocabuli eius, exemplo multorum populorum Italicorum, enuntiata est, quod post diem quintum Iduū est is dies festus. vt apud Tusculanos *Triatrus*, & *Sexatrus*, & *Septimatrus*, & Falisсos *Decimatrus*. Mineruae autem dicatum eum diem existimant, quod eo die aedis eius in Auentino consecrata est.

PAVLVS *Quinquatrus* festiuus dies dictus, quod post diē quintā Iduū celebraretur, vt *triatrus*, & *sexatrus*, & *septimatrus*, & *decimatrus*.

Quinque genera signorum obseruāt augures, ex caelo, ex auibus, ex tripudiis, ex quadrupedibus, ex diris.

FESTVS. *Quinq*. . . . . .
augures publici, e. . . .

ex qua-

ex quadrupedibus,ex d . . .

Quinquertium vocabant antiqui,quem Graeci πένταθλον, vt indicat versus hic: Omnis aequalis vincebat quinquertio. Liuius quoq; ipsos athletas sic nominat. Quinquertiones praeco in medium vocat.

FESTVS. *Quinq* . . . . . bantur,qui lustrum con . . . . . ari caeptos.

PAVLVS. *Quinquertium* Graeci vocāt πένταθλον,quo die quinque genera artium ludo exercebantur. ipsos quoque athletas Liuius quinquertiones appellat.

Quintana appellabatur porta in castris post prætorium, vbi rerum vtensilium forum fuit.

FESTVS. . . . tanam classem . . . . . Rex distributa . . . . . fecit,cum eas or . . . . . sam de capite . . . . . nihil praeter se h . . . . . cilius sic meminit quod . . . . . adeptus.

PAVLVS. *Quintia* prata trans Tiberim a Quintio Cincinnato,cuius fuerant,dicta sunt.

FESTVS. *Qui* . . . fil . . . . ag . . sen . . . . cin . . riu . . . . pec . . fis . . . . uos . . quod eo . . . appel . . est li . . . . luperci . . . . Romuli . . . . et Quincti . . . . quorum nu . . . . noris gratia . . . .

Quintipor seruile nomen frequens apud antiquos erat,a praenomine domini ductum, vt *Marcipor*,*Gripor*. quamuis sint,qui a numero natorum ex ancilla quinto loco dictum putent.

PAVLVS. *Quintipor* seruile nomen frequens apud antiquos, a praenomine domini dictum, vt *Marcipor*,scilicet a Quinto,& Marco.

FESTVS. *Qui patres*, *qui conscripti* vocati sunt in curiam. quo tempore Regibus vrbe expulsis, P. Valerius Consul propter inopiam patriciorum ex plebe adlegit in numerū senatorum centum & sexaginta & quattuor, vt expleret numerum senatorū trecentorum. & duo genera appellaret esse.

Quippe significare quidni,testimonio est Ennius libro x i. Quippe solēt reges omnes in rebus secundis. Idem libro x v i. Quippe vetusta virum non est satis bella moueri. Item alij complures.

PAVLVS. *Quippe* significat quid ni.

FESTVS. *Quirina* tribus a Curensibus Sabinis appellationem videtur traxisse.

Quirinalia mense Februario dies,quo *Quirini* fiunt sacra. idem stultorum feriae appellantur,(ante, quam in eum commigrarēt fere Sabini Curibus venientes post foedus inter Romulum, & Tatium) quod quidē suorum fornacalium sacrorum cognominant,eo potissimum rem diuinam faciūt.

Quirinalia dies, quo Quirino fiebant sacra. eadem & stultorum feriae sunt appellata. PAVLVS.

Quirinalis collis dictus est,quia in eum commigrauerunt Sabini Curibus venientes. quāuis alij a templo Quirini dictum putent.

Quirinalis collis,qui nunc dicitur, olim Aegonus appellabatur ante, quam in eum commigrarent (fere) Sabini Curibus venientes post foedus inter Romulum, & Tatiū ictum,a quo hanc appellationem sortitus est: quamuis existiment quidam, quod in eo factum sit templum Quirino ita dictum. FESTVS.

Quirinalis porta dicta, siue quod ea in collē Quirinalē itur, siue quod proxime eam est Quirini sacellum. PAVLVS.

. . . . . illa FESTVS.
. . . . . ua eo
. . . . . Quiri
. . . . . aut le
. . . . . itum autem
. . . . . tio ita con
. . . . . ia,si id suffra
. . . . . in Santra pro
. . . . . llis est, porta
. . . . . ellant,siue quod
. . . . . quod proxime eam facel
. . . . . vsurpatio facta
. . . . . positum est,qui
. . . . . dere fertur.

Qui . . . . . .
. . aqua & vino . . . .
. tamen quid in curiis . . .
. his ei sacra fiant . . .
. atur.ab eiusdem autem . . .
. n Curres Sabinae . . .
. armis erat potens . . .
. uli singulare vsur . . .
. o.est praeco, qui in funeris . .

illius *Quiris leto datus*. Quirites autem dicti post foedus a Romulo & Tatio percussum,communionem, & societatem populi factam indicant.

Quiritium fossae dicūtur, quibus Ancus Marcius circumdedit vrbem,quam secundum ostium Tiberis posuit, ex quo etiam *Ostiam*. & quia populi opera eas fecerat,appellauit Quiritium.

Quiritium fossae dictae,quod eas Ancus Marcius, cum vrbem circumdedit, Quiritium opera fecit. PAVLVS.

Quispiam significat aliquem. sed vnde sequens pars eius vsurpari coeperit, inue-

niri non potest.

FESTVS. *Quispiam* quin significet aliquis, & quaepiã, aliquae, similiterque alia eiusdem generis, vt dubium non est,ita vnde sequens pars eius coeperit,inueniri non potest.

Quisquiliae dici putantur, quidquid ex arboribus minutis surculorum,foliorumve cadit,velut quidquid cadit.Caecilius: Quisquilias volantis venti spolia memoranti modo.& Nouius in Togularia:abi deturbate saxo, homo non quisquiliae. quid est?

PAVLVS. *Quisquiliae* putantur dici quidquid ex arboribus minutis surculorum, foliorumque cadit,velut quidquid cadit.

Quod significat etiam aliquid, praeterquam quod in vsu fere est,& Graeci dicunt *ti*.

FESTVS. . . . etiam aliquid,praeter . .
. . . dicunt *ti*.

Quoniam significat . . . .
apud antiquos . . . .
cet de causaq . . . .
qui significationem . . .

PAVLVS. *Quoniam* significat non solum id,quod quia, sed etiam id,quod postquam, hac de causa; quod Graecum ἐπεὶ vtriusque significationem optinet.

FESTVS. *Quot serui,tot hostes*, in prouerbio est. de quo Sinnius Capito existimat errorem hominibus interuenisse praepostere plurimis enuntiantibus. vero enim similius esse dictum initio,Quot hostes, tot serui.tot captiui fere ad seruitutem adducebantur. vnde etiam mancipia,nec san . . .
ser . . . . . .
epti . . . . . .
ruti . . . . . .
gia . . . . . .
turbat . . . . . .
rent. . . . . .
uncia . . . . . .
Sinni . . . . . .
vt peri . . . . .
nifica . . . . . .
omnibus . . . . . .
cillae . . . . . .
. . . omnis vn . . .
. . . me part . . .
. . . gula sed u . . .
. . . saltius fixa . . .
. . . ferendum qui . . .

R

PAVLVS. R *Pro S* littera saepe antiqui posuerunt,vt *maiosibus*, *melliosibus*, *lasibus*, *fesiis*, pro maioribus,melioribus,laribus,feriis.

FESTVS. *R* duobus in compluribus orationibus, cum de actis differitur etiam perscribi solet, id est rationum relatarum, quod iis tabulis docentur iudices,quae publicae data, atque accepta sint.

Rabidus a rabie, qui morbus caninus est. PAVLVS.

R . . . . . .
Catullu . . . . FESTVS.
li rabidu . . . .

Rabula dicitur in multis intentus negotiis, paratusque ad radendum quid, auferendumque. vel quia est in negotiis agendis acrior,quasi rabiosus. PAVLVS.

. . dicitur in multis intus ne . FESTVS.
. . dendum quid,auferund . .
. . quia acrior sit in nego . .
. . . . . .

R *adere* g . . . . . .
lege XII.id est vnguib . . .

Rapi simulatur virgo ex gremio matris, aut si ea non est, ex proxima necessitudine, cum ad virum trahitur, quod videlicet ea res feliciter Romulo cessit.

Rapi solet fax, qua praelucente noua nupta deducta est, ab vtrisque amicis, ne aut vxor eam sub lecto viri ea nocte ponat,aut vir in sepulchro comburendam curet,quo vtroque mors propinqua alterius vtrius captari putatur.

Rasores fidicines dicti,quia videntur chordas ictu radere. PAVLVS. FESTVS.

. . abant . . .
. . dentur,quia . .
. . artifi . . .

Rates vocant tigna colligata, quae per aquã aguntur, quo vocabulo interdum etiam naues significantur. PAVLVS

Rate . . . . . FESTVS.
. . quae per aquam agan . . .
. . interdum etiam na . . .
. . Afranius in Epistula . . .
. . culsam ratem.ite . . .
. . ficarint etiam re . . .
. . lemo.atque ego reper . .
. . & alio loco.Sed iam pro . .
. . tes salum.

Ratissima quoque ab iis, quae rata dicimus. vnde etiam rationes dictae. Cato in Q. Thermum. erga rempublicam multa beneficia ratissima,atque gratissima. PAVLVS.

Ratissima quoque ab iis, quae dicimus rata. vnde etiam rationes dictae.

Ratitum quadrantem dictum putant, quod in eo,& triente ratis fuerit effigies, vt nauis in asse.

. . . Tarqui . . . FESTVS.
. . . et Oppius . . .
. . . in eo & tri . . .
. . . t nauis in as . . .
. . . quoque ratitum . . .
. . ratiti Antonius . . .
. . trientes putat . . .
. . is assis sit,quin . . .
. . nulla sic,sed se . . .
. . tans,nec hac re ra . . .

. . . na.ac legionum vnam
. . . gnificat,quod hi pe
. . . ratio cum his putaretur
. . . ſſent.

Ratumena porta a nomine eius appellata eſt, qui ludicro certamine quadrigis victor Etruſci generis iuuenis Veiis conſternatis quis excuſſus Romae periit: qui equi feruntur non ante conſtitiſſe,quam perueni rent in Capitolium,conſpectamque fictilium quadrigarum,quae erant in faſtigio Iouis templi, quas faciendas locauerant Romani Veienti cuidam artis figulinae prudenti,quae bello ſunt reciperatae:quia in fornace adeo creuerant,vt eximi nequi rent.idque prodigium portendere videba tur,in qua ciuitate eae fuiſſent, omnium eam futuram potentiſſimam.

PAVLVS. *Ratumena porta* a nomine cuiuſdam aurigae ſic appellata.

Ratus ſum, ſignificat putaui, item ratus, certus,& firmus.

FESTVS. *Ratus ſum*,ſignificat putaui, ſed alioqui pro firmo,certo ponitur ratus, & ratum. Ennius:Occiduntur, vbi potitur ratus Romulus praedam.& Attius in Menalippo: neque ratum eſt,quod dicas, neque quae agitas,dicendi eſt locus.

PAVLVS *Raua* vox rauca,& parum liquida, proxime canum latratum ſonans. vnde etiam cauſidicus pugnaciter loquens *rabula*.

FESTVS. . . uocem
. . parum
. . autem
. . loquen
. . Lucilium
. . traui
. . elli,niſi
. . lautum,qui
. . poſcamus quod
. . bi expurga
. . rauim

PAVLVS *Rauci coloris* appellantur,qui ſunt inter flauos & caeſios,quos Plautus appellat *rauiſtellos*. Quis inquit,haec mulier, & ille rauiſtellus,qui venit?

FESTVS. . . . appellant
. . . rauo ſub con
. . . quod genus homin
. . . ſed quis haec eſt
. . . uenit.

Rauillae a rauis oculis.quemadmodũ a caeſiis *caeſillae*.

Rauim anti
. . Plautus.Vbi ſi quid poſ
. . am item experiuraui her
. . em & in Artemone,&
. . in Hypobolimaeo.Prius
. . ntam feceris.

PAVLVS *Rauim* dicebant pro raucitate. vnde & verbum rauio,rauis.

Raucos appella . . . . . FESTVS.
ab ariditate . . . .
carum ariſtae in sp . . .
menta raua appell . . . .
docet.

Reapſe eſt re ipſa.Pacuuius in Armorum iudicio:Si non eſt ingratum reapſe,quid feci bene.

Recellere,reclinare,& excellere, in altum extollere.

Recepticium ſeruum, Cato in ſuaſione legis Voconiae cum ait, ſignificat, qui ob vitium redhibitus ſit. Vbi irata facta eſt,ſeruum recepticium ſectari, atque flagitare virum iubet.

Recepticius ſeruus eſt, qui ob vitium redhibitus eſt. PAVLVS.

Receptus mos eſt,quem ſua ſponte ciuitas alienum adſciuit. FESTVS.

Recinium,omne veſtimentum quadratum.ij, qui XII interpretati ſunt, eſſe dixerunt virilem togam qua mulieres vtebantur, praetextam clauo purpureo. vnde *reciniati* mimi planipedes.quam rem diligenter exſequitur Santra libro ſecundo de antiquitate verborum.

Recinium, omne veſtimentum quadratum vnde *reciniati* mimi. PAVLVS.

Reciperatio eſt, cum inter ciuitates peregrinas lex conuenit,vt res priuatae reddãtur ſingulis,recuperenturque.

Reciperatio eſt,vt ait Gallus Aelius, cum inter populum,& reges, nationeſque, & ciuitates peregrinas lex conuenit: quomodo per reciperatores reddantur res,reciperenturque,reſque priuatas inter ſe perſequantur. FESTVS.

Recipie apud Catonem pro recipiam, vt alia eiuſmodi complura.

Recipie,recipiam. PAVLVS.

Reciprocare pro vltro,citroque poſcere. vnde eque gremiis ſublectare, ac figere.

Reciprocare pro vltro, citroque poſcere vſi ſunt antiqui, quia *procare* eſt poſcere. Pacuuius in Teucro:Rapido,reciproco,percito,anguſto, citare, rectem, reciprocare. vnde e que gremiis ſubiectare, adfigere. Plautus in Aſtraba. quaſi tollenonio, aut pilum graecum reciproces plana via. FESTVS.

Reconductae fecerit,& condere vrbem, facere, aedificare,vt Cincius teſtatur in libro de verbis priſcis.

Rectae appellantur veſtimenta virilia, quae patres liberis ſuis conficienda curant ominis cauſa.ita vſurpata, quod a ſtãtibus & in altitudinem texuntur. PAVLVS

Rectae appellantur veſtimenta virilia, quae a ſtantibus,& in altitudinem texuntur.

Recto fronte ceteros ſequi ſi norit. Cato FESTVS.

in dissertatione consulatus. antiquae id cõsuetudinis fuit, vt cum ait Ennius quoque, *a stirpe supremo.* & *, ilia dia nepos* . & *lupus feta* &, *nulla metus.* & iam in cõmentariis sacrorum pontificalium frequẽter est *hic ouis*, & *haec agnus*, ac *porcus*. quae non vt vitia, sed vt antiquam consuetudinem testantia debemus accipere.

Redantruare dicitur in Saliorum exultationibus, cum praesul *ampiruauit*, quod est motus edidit ei referuntur inuicem iidẽ motus. Lucilius: praesul vt ampiruet, inde volgus redamplauit. At Pacuuius, promerenda gratia Simul, cum videam Graios nihil mediocriter Redantruare opibusque summis persequi.

Redarguisse per E litteram Scipio Africanus Pauli filius dicitur enuntiasse, vt idem etiam *pertisum* . cuius meminit Lucilius, cũ ait; quo facetior videare, & scire plusquam ceteri, pertisum hominem, non pertaesum dicere ferunt, nam genus.

Redemptitauere item, vt clamitauere, Cato (idẽ) in ea, qua egit de signis, & tabulis. honorem temptauerè ait, malefacta benefactis non redemptitauere.

PAVLVS *Redemptitauere*, vt domitauere.

FESTVS. *Redemptores* proprie, atque antiqua consuetudine dicebantur, qui cum quid publice faciendum, aut praebendum conduxerant, effecerantque; tum demum pecunias accipiebant. nam antiquitus *emere* pro accipere ponebatur. At ij nunc dicuntur redemptores, qui quid conduxerunt praebẽdum vtendumque.

Redhostire, referre gratiam. Naeuius in Lupo: vel Veiens regem salutat iube Albanum milium. comitem senem sapientem contra redhostis Menalus. & Attius in Amphitryone: Cedo ecquid te redhostitum, cum meassem obiectet facilius. Nam & *hostire* pro aequare posuerunt. Ennius in Chresphonte: audis, atque auditis *hostimentum* adiungito. & in Hectoris lytris. Quae mea cominus machaera, atque hasta hospius manu. & Pacuuius in Teucro: nisi coerceo proteruitates, atque hostio ferociam.

PAVLVS *Redhostire* est gratiam referre. nam & *hostire* pro aequare posuerunt.

FESTVS. *Redibitur* tum id proprie dicitur quod redditum est, improbatumque, & qui dedit, idẽque rursus coactus est habere id, quod ante habuit.

PAVLVS. *Rediculi* fanum extra portam Capenam fuit, quia accedens ad vrbem Hannibal ex eo loco redierit quibusdam perterritus visis.

FESTVS. . . . Capenam Cornisi . . .
. . . propterea apel . . .
. . . vrbem Hannibal . . .
. . . dam visis perterritus.

Redimiculum vocant mulieres catellam, qua maxime vtuntur ornatus causa.

Redinunt, redeunt.

. . . Ennius . . . PAVLVS.
. . . inunt in . . . FESTVS.
. . . eunt feri . . .

Rediuiam quidam, alij *reluuium* appellãt, cum circa vnguis cutis se resoluit, quia *luere* est soluere. Titinius in Setina: lassitudo conseruum rediuiae, flagri: & Liuius: scabra in legendo, rediuiosave offendens.

Rediuia siue *reluuium* dicitur, cum circa vngues cutis se soluit, quia luere est soluere. PAVLVS.

Rediuiuum est ex vetusto renouatum.

Rediuiuum est ex vetusto renouatum. Cicero libro primo in Verrem: vtrum existimatis minus operis esse vnam columnam efficere ab integra nouam nullo lapide rediuiuo. FESTVS.

Referri diem prodictam, id est anteferri, religiosum est, vt ait Veranius in eo, qui est auspiciorum de comitiis, idque exẽplo comprobat L. Iulij, & P. Licinij Censorum qui id fecerunt sine vllo decreto augurum, & ob id lustrum parum felix fuerit.

Refert cum dicimus, errare nos ait Verrius. esse enim rectum rei fert; datiuo scilicet, non ablatiuo casu. sed esse iam vsu possessum.

Refriua faba dicitur, vt ait Cincius quoque, quae ad sacrificium referri solet donum ex segete auspicij causa, quasi reuocent fruges, vt domum datantes teuirtico ad rem diuinam faciendam. Aelius dubitat, an ea sit, quae prolata in segetem, domum referatur, an quae refrigatur, quod est torreatur. sed opinionẽ Cincij adiuuat, quod in sacrificiis publicis, cum puls fabata diis datur, nominatur refriua.

Refriua dicebant, quae ex segete causa auspicij domum ad sacrificium referebant. PAVLVS.

Refutare, redarguere, compositũ a fando versa A littera in V.

R. . . . re. Pacuuius in Hemi . . . FESTVS.
. . . . quas gloria et. . . .
. . . . rietas humanu . . .
. . . . littera in V tam . . .
. . . . recludere . . . .

Regale est dignum rege. PAVLVS.
. . . gnum Rege. FESTVS.

Regalia exta appellantur, quae potẽtibus insperatum honorem pollicentur, priuatis & humiliorib. hereditates, filio familiae dominationem.

Regia, domus, vbi Rex habitat. PAVLVS
. . . aliquo regiae fe . . FESTVS

Regiescit

Regiescit cum dixit . . . . .
. . uersu vix super . . . .
. . e misero mihi, ac . . . .
. . de etiam glires dicti videntur, quibus corpus pinguitudine adcrescit.

PAVLVS. *Regiescit* apud Plautum significat crescit.

Regifugium sacrũ dicebant, quo die Rex Tarquinius fugerit e Roma.

FESTVS. . . . . VI. kal . . . .
. . . . . us, quia . . . .
. . . . . quod fal . . . .
. . . . . et Tul . . . .
. . . . . t Salios . . . .
. . . . . ficium in . . . .
. . . . . ouerit . . . .
. . . . . ales no . . . .
. . . . . ando Rex . . . .
. . . . . at his . . . .
. . . . . nec in . . . .
. . . . . truria . . . .
. . . . . kal. Iuniis . . .
. . . . . legi debet cum . .
. . . . . nefasto fastus . . .
. . . . . quod in fanum a Pon .
. . . . . ant, quod in ea sa . .
. . . . . ita vsurpari . . .
. . . . . uae fiunt fori co . . .
. . . . . ciuitate aliquem . . .
. . . . . iestate, sed non . . .
. . . . . um, qui homini tales . .
. . . . . ptus fulguris fit.

Regillis, tunicis albis, & reticulis luteis vtrisque . . ctis textis susum versum a stantibus pridie nuptiarum diem virginis indutae cubitum ibant ominis causa, vt etiã in togis virilibus dandis obseruari solet.

Regimen pro regimento vsurpant poetae. Ennius libro sextodecimo: Primus senex Bradyn (in) regimen, bellique peritus.

Regium est . . . . . .
. . ut seruus . . . .
. . Numae Pompilij . . .
. . gnum Rege . . . .
. . . appellat Enni . . .
. . os Graij memo . . .
. . ngua longos per . . .
. . Hispani, non Ro . . .
. . cum Romulus ur . . .
. . inae locutus sit . . . .
. . gentis fuerit . . . .
. . none mutata.
. . . . icat origo eius . . .
. . surpatio.

PAVLVS. *Regium* est, quod aut est, aut fuit regis.

FESTVS. *Relegati* dicũtur proprie, quibus ignominiae, aut poenae causa necesse est ab vrbe Roma, aliove quo loco abesse lege, Senatusq; consulto, aut edicto magistratus, vt etiam Aelius Gallus indicat.

Religioni est quibusdam porta Carmentali e-

gredi, & in aede Iani, quae est extra eam, senatũ habere: quod ea egressi sex & trecenti Fabij apud Cremeram omnes interfecti sunt, cum in aede Iani Senatus cõsultum factum esset, vti proficiscerentur.

Religionis praecipuae habẽtur Censo.

. . . . . Varro exc. . . .
. . . . . or cum M . . .
. . . . . admodum . . .
. . . . . dicia cum . . .
. . . . . quae in pr . . .
. . . . . re homin . . .
. . . . . iudicium fu . . .
. . . . . mius Q. F. . . .
. . . . . a miserat . . .
. . . . . bum ocul . . .
. . . . . libri Sibyll . . .
. . . . . blicae supp . . .
. . . . . T I. Sempron . . .
. . . . . fides labefa . . .
. . . . . cum esset Aed . . .
. . . . . condempnat . . .
. . . . . coerant conde . . .
. . . . . L. Aemili Paulli e . .
. . . . . fuit, laborauit . . .
. . . . . amissione capi . . .
. . . . . et P. Corneli Sc . . .
. . . . . opilius post cons . . .
. . . . . fuit, vadatus . . .
. . . . . constat M. Val . . .
. . . . . ginus Censores . . .
. . . . . tia fuerat famosi . . .
. . . . . in capitolio in ara . . .
. . . . . fico nata fuerat . . .
. . . . . tam ficum, infamesq; . . .
. . . . . ullo pudicitiae resp . . .
. . . . . L. Corneli Lentuli, C . .
. . . . . Lentulus iudicio pu . . .
. . . . . fuerat. plurimi itaq; . . .
. . . . . Mummi . .
. . . . . ae in agen . . .
. . . . . soluta poe . .
. . . . . ueritate . .
. . . . . & Q. Fului No .
. . . . . ci fuit no . . .
. . . . . tribus notis . .
. . . . . cili Metelli . .
. . . . . natus ad sum . .
. . . . . tres, & eo lu . .
. . . . . claritatem . .

Religiosi dicuntur, qui faciendarum, praetermittendarumque rerum diuinarum secũdum morem ciuitatis dilectum habẽt, nec se superstitionibus implicant.

Religiosum, ac sacrum est, vt templa omnia, atque aedes, quae etiam sacratae dicuntur. ad quod per se religiosum est, non vti
. . . . quod ea non . .
. . .

Religiosus est nõ modo deorũ sanctitatẽ ma-

gni aestimans, sed etiam officiosius aduersus homines. *Dies* autem *religiosi*, quibus, nisi quod necesse est, nefas habetur facere. quales sunt sex & triginta arti, qui appellantur, & Albienses: atque ij quibus mundus patet. Esse, Gallus Aelius, quod homini ita facere non liceat, vt si id faciat, contra deorum voluntatem videatur facere. quo in genere sunt haec: in aedem Bonae deae virum introire: aduersus mystica legem ad populum ferre: die nefasto apud Praetorem lege agere. Inter sacrum autem, & sanctum, & religiosum differentias bellissime refert. *Sacrum aedificium*, consecratum deo. *Sanctum murum*, qui sit circum oppidum. *Religiosum sepulcrum*, vbi mortuus sepultus, aut humatus sit, satis constare ait. Sed ita portione quadam, & temporibus eadem videri posse. Siquidem quod *sacrum est*, idem lege, aut instituto maiorum sanctum esse putant, violari id sine poena nō possit. Idem *religiosum* quoque esse, (qui non iam sit aliquid, quod ibi homini facere non liceat; quod si faciat aduersus deorum voluntatem videatur facere. Similiter de muro, & sepulcro debere obseruari, vt eadem, & sacra, & sancta, & religiosa fiant, sed quo modo, quod supra expositum est, cum de sacro diximus.

Reluere, resoluere, repignerare. Caecilius in Carine: vt aurum, & vestem, quod matris fuit, Reluat, q̄ viua ipsi oppositum pignori.

PAVLVS. *Reluere*, soluere, repignerare.

FESTVS. *Remancipatā* Gallus Aelius esse ait, quae mācipata sit ab eo, cui in manum conuenerit.

Remant, repetant, Ennius libro primo: desunt riuos, camposque remant.

PAVLVS. *Remant*, repetant. Ennius; Riuos, camposque remant.

Remeare, redire; vt commeare, vltro, citroque ire. vnde *commeatus dari* dicitur, id est tēpus, quo ire, & redire commode possit.

FESTVS. *Remeare*, redire; vt commeare, vltro, citro ire. vnde commeatus dari dicitur, id est, tempus, quo ire, redireque possit. Afranius (vt in emācipato vetuit me sine mercede prosum paucius remeare in ludum.

Remeligines, & remorae a morādo dictae sunt a Plauto in patina. Nam quid illae nunc tā diu initus remorantur remeligines? Ab Afranio in Prodito. Remeligo a latibus missa sum, hanc, quae cursum cohi . . .
. . . . . non ma . . .
. . . . . in no . . .
. . . . . aeq; su . . .
. . . . . publr . . .
. . . . . in eo, quod . . .

PAVLVS. *Remeligines*, & *remorae* a morādo dictae. Plautus; Quid illae nunc tam diuinitus remorantur remeligines? & Lucilius: Quae nam vox ex te resonans meo gradu remoram facit?

Remillum dicitur, quasi repandum.

Re . . . . . FESTVS.
Lucilius. suda . . . .
remelium & Afra . . . .
xendice pergam . . . .

Remisso . . . . vsus est in
. . . . iubetur, quod
. . . . tum est exer-
. . . . ut cum opus sit
. . . . re possit, nam
. . . . in perpetuum
. . . . untur, vt ait
. . . . cio, quas po
. . . . cures habitae
. . . . esse ait Antis-
. . . . oque lege signi-
. . . . ando dicitur, vt
. . . . officio augu-
. . . . in consilio fa-
. . . . let loco pullis
. . . . um facit auspi-
. . . . elit intra pome-
. . . . plo consistit.

Remorbescat, in morbum recidat. PAVLVS.
morbescat. En . . . . FESTVS.
bum recidat.

Remores aues in auspicio dicūtur, quae actum aliquid remorari compelluat. PAVLVS.
. . . item inu . . . FESTVS.
. . . remor . . .

Remulco est, cum scaphae remis nauis magna trahitur. PAVLVS.
. . . atra . . . FESTVS.
. . . ficat . . .

Remurinus ager dictus, quia possessus est a Remo. & habitatio Remi *Remona*. sed & locus in summo Auentino *Remoria* dicitur, vbi Remus de vrbe condenda fuerat auspicatus. PAVLVS.
. . . dictus . . . FESTVS.
. . remu . . .
. . num ei . . .
. . tatam a . . .
. . de vrb . . .
. . rum quu . . .
. . testis e . . .

Renanciscitur significat reprehendit. vnde adhuc nos dicimus *nanciscitur*, & *nactus*, id est adeptus. PAVLVS.

Rena . . . . . FESTVS.
nificare ait rep . . .
dicimus nanciscitur . . .

Renouatiuum fulgur vocatur, cum ex aliquo fulgure functio fieri coepit, si factum est simile fulgur, quod idem significet.
. . . existimo, & quae cu . .
. . . quorum passiua aucto . .

Reor,

PAVLVS. *Reor*, existimo, & quaecunque ab eo declinantur.

Repagula sunt, vt Verrius ait, quae patefaciundi gratia ita figuntur, vt ex contrario quae oppanguntur. Cicero in Verrem libro quarto: postea conuolsis repagulis, effractisque valuis demoliri signum, ac vectibus labefactari conantur. quae poetae interdum repages appellant.

Repagula sunt, quae patefaciendi gratia ita figuntur, vt e contrario oppanguntur. haec & *repages* dicuntur.

FESTVS *Repanda* locantur Pompina flumin . . . . . ap . . . . . .

Repastinari ager is dicitur, vt Verrius existimat, cuius natura mutatur fodiendo, cum aut siluester excodicatur, aut lapis mollitur frangendo, vt fiat pascui, vel pecoribus herba, vel hominibus satione. Cato in ea, quam scripsit de suis virtutibus contra Thermum: ego iam a principio in parsimonia, atq; in duritia, atq; industria omnem aduleſcentiam meam abstinui, agro colendo, saxis Sabinis, silicibus repastinandis atque conserendis. Afranius in repudiato: Repastina serati senex fugis.

PAVLVS. *Repastinari* ager is dicitur, cuius natura foiendo mutatur.

Repedare, recedere.

FESTVS. *Repedare*, recedere. Pacuuius; Paulum repedagnate a vestibulo gradum.

PAVLVS. *Repertum* dicitur, quasi repartum, & reparatum.

FESTVS *Re* . . . . . quod amissum recipe . . reparatum . . .

Repotia postridie nuptias apud nouum maritum cenatur, quia quasi reficitur potatio. Pacuuius in Iliona: abeo depulsum mamma paedagogandum accipit appotalis liber.

PAVLVS. *Repotia* postridie nuptias apud nouum maritum cenatur, quia quasi reficitur potatio.

Repudium, quod fit ob rem pudendam, appellatum.

FESTVS. *Repudium* Verrius ait dictum, quod fit ob rē pudendam. Attius; Repudio eiecta ab Argis iamdudum exsulo.

Repulsior secunda conlatione dixit Cato in ea quae est contra Cornelium apud populum. Nec quis incultior, religiosior, desertior, publicis negotiis repulsior.

PAVLVS *Repulsior* Cato dixit comparatiue a repulso.

Reque eapse, re ipsa.

FESTVS *Reque eapse* Scipio Africanus Pauli filius, cū pro aede Castoris dixit, hac compositione vsus est. quibus de hominibus ego saepe, atque in multis locis opera. factis, consiliis, reque eapse (saepe) bene meritus spē, id est & re ipsa.

Res comperendinata significat iudicium in diem tertium constitutum.

FESTVS . . . ut . . . . . iure . . . . . ut . . . . . ica . . . . . um ob . . . . . for . . . . . is con . . . . . dicium . . .

Resecrare, res c . . . . rens populum co . . . . ut eo periculo . . . . stratus eum resecr . . . . se liberarent insi . . . . innocensque esset cau . . . . est, ne eidem iterum . . . animaduertisti . . . cumque comitia esse . .

Resecrare, soluere religione. vtique cū reus populum comitiis orauerat per deos, vt eo periculo liberaretur, iubebat magistratus eum resecrare. Plautus: Resecroque mater, quod dudum obsecraueram.

PAVLVS

Reserari a sera dictum est.

. . . dici ab eo, quae de . . . . ine patefiant . . . . et decluſa sint re . . . . neque dicantur fustes . . . foribus. Pacuuius in . . . pandite valuas . . . complectar.

FESTVS.

Reses, iguauus, quia resident.

PAVLVS . . . . resident. Atti . . . . residuos summ . . . in rosa. praeterea . . pa cuius in arm. . . tuque te desider . . nos hic esse in .

FESTVS.

Residiare, saepe resilire.

PAVLVS . . sulta.

FESTVS.

Resignare antiqui pro rescribere ponebant. vt adhuc *subsignare* dicimus pro subscribere. Cato de spoliis, ne figerentur, nisi quae de ho . . . . re . . . . nar . . . . requi . . . . alia a . . . . quod m . . . . reb . . . . in di . . . . tertium . . . . ranorum . . . . positi . . . . nisi a . . . . uocaba . . . . cretum : .

Resignare antiqui dicebant pro rescribere, vt

PAVLVS.

adhuc *subsignare* dicimus pro subscribere.

FEST. *Resignatum* aes dicitur militi, cum ob delictũ aliquod iussu tribuni militum, (ne stipendium ei detur,) in tabulas refertur. *resignare* enim antiqui pro scribere interdũ ponebant.

PAVL. *Respersum* vinum dixerunt, quia vino sepulcrum spargebatur.

FESTVS. . . . gnificat . .
. . . ouendia .
. . spargebatur . .
. . o . . .

Respicere autem & in auspicando, vnde quis auem prospexit, cum eodem reuertitur.

Respici auis . . . .
ficio, quasi finis impe . . .
comitia perfecta sumi . . .
dotes suo more, aliscq. . . .
nem luci, in quo sacra fa . . .
latoribus ingeniculato . . .
vinum in caput infiu . . .
catione.

Respublicas multarum ciuitatum pluraliter dixit C. Gracchus in ea, quam conscripsit de lege P. Ennij, & peregrinis, cum ait: eae nationes, cum aliis rebus, per auaritiam. atque stultitiam. respublicas suas amiserunt.

Restat pro distat ait Ennius: ponere, cum is dicat, impetus, aut longe mediis regionibus restat.

PAVL. *Restat* Ennius posuit pro distat.

Restibilis ager fit, qui biennio continuo seritur farreo spico, id est aristato. quod ne fiat, solent, qui praedia locant, excipere.

FEST. . . dicitur qui bie . .
. . eo, id est arist . . .
. . cant excipe . . .

Retiario pugnãti aduersus mirmillonẽ cantatur: *Nõ te pẽto, piscẽ pẽto. quid me fugis Galle?* quia mirmillonicũ genus armaturae Gallicum est, ipsique mirmillones ante *Galli* appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat. Hoc autem genus pugnae institutum videtur a Pittaco vno ex septem sapientibus, qui aduersus Phrynonen dimicaturus propter controuersias finium, quae erant inter Atticos, & Mytilenaeos rete occulto lato impediuit Phrynonen.

PAVL. *Retractare* est, rursus tractare.

FEST. . . . . re

Retricibus cum ait Cato in ea, quam scripsit, cum edissertauit Fuluij Nobilioris Censuram, significat aquam eo nomine, quae est supra viam Ardeatinam inter lapidem secundum, & tertium. qua irrigatur horti infra viam Ardeatinam, & Asinariam, vsque ad Latinam.

PAVL. *Retricibus* cum ait Cato, aquam eo nomine

significat qua horti irrigantur.

Reus dictus est a re, quam promisit, ac debet.

Reus stipulando est, qui stipulatur. *Reus promittendo* est, qui suo nomine alteri quid pro altero promisit.

Reus nunc dicitur, qui causam dicit: & item qui quid promisit, spoponditve, ac debet. at Gallus Aelius libro secundo significationum verborum, quae ad ius pertinent, ait: *Reus* est, qui cum altero litem contestatam habet, siue is egit, siue cum eo actũ est. *Reus stipulando* est idem qui astipulator dicitur. quippe suo nomine ab altero (qui stipulatus est, non is qui alteri adstipulatus est. *Reus promittendo* est, qui suo nomine alteri quid promisit, quive pro altero quid promisit. at Capito Ateius in eadem quidẽ opinione est, sed exẽplo adiuuat interpretationẽ. Numa in secũda tabula secunda lege, in qua scriptum est: *Quid horũ fuit vnum iudici arbitrove, reove, eo die defensus esto.* nunc vterque actor, reusque in iudicio me vocatur. itemque accusator de vi accitur more vetere, & consuetudine antiqua. FEST.

Reus cum pro u . . . .
nius in eo q . . . .
cit pro se a . . . .
to tuo uti . . . .

Rhegium appellatur id municipium, quod in freto Siciliae est, quoniam id a rumpendo dictum est. PAVL.

. . . are oportere, ait Verrius, id municipium, quod in freto e regione Siciliae est, quoniam id dictum est a rumpendo, quod est Graece ῥηγνύναι. eo quidem magis, quia in Gallia Cisalpina, vbi forum Lepidi fuerat, Regium vocatur. FEST.

Rhinocerotem quidam esse aiunt bouem Aegyptium.

Rhonde, Sicadionque, cum dixit Lucilius. quo nomina riparum posuit, tam infestum sibi corpus, & valetudinem referens, quam leuis, sed saluti nauigantium.

Rica est u . . . .
fimbriatum, purp . . .
palliolo, mitrave . . .
existimat. Titi . . . .
sucida alba vestit . . . .
triplex, quod con . . .
nuae patrimae m . . .
tum lauetur aqua pe . . .
leum.

Rica, est vestimentum quadratum fimbriatum purpureum, quo Flaminicae pro palliolo vtebantur. Alij dicunt, quod ex lana fiat succida alba, quod conficiunt virgines ingenuae patrimae, matrimae ciues, & inficiatur ceruleo colore. PAVLVS.

Ricae, & riculae vocantur parua ricinia, vt pallio-

palliola ad vsum capitis facta.

FESTVS. *Ricae*,& riculae vocātur parua ricinia,vt palliola ad vsum capitis facta.Granius quidē ait esse muliebre cingulum capitis,quo pro vitta Flaminica redimiatur.

Rictus . . . . . .
dici videntur,quia . . . .
contrariaque sint . . . .
regendo,vt commo . . . .
dictum videri po . . . .

PAVLVS. *Rictus,rixae,rixiosae,ringitur*,dici vidētur,quia in diuersum rumpantur,contrariaque sint recto. quod vocabulum dictum videtur a regendo.

FESTVS. *Rideo*, inquit Galba Canterio, prouerbiū est, quod Sinnius Capito ita interpretatur,nisi qui principio rei alicuius inchoatae deficiunt animo.Sulpicius Galba, cū in prouinciam exiens,ad portam ipsam canteriū suum animaduertisset cecidisse, rideo, inquit,canteri te iam lassum esse, cum tā lōgum iter iturus,vix id sis ingressus.

Ridiculus proprie dicitur , qui in rebus turpibus ridetur.

PAVLVS. *Ridiculus*,qui in rebus turpibus ridetur.

Rienes antiqui vocabāt *nefrundines*,quia Graeci eos νεφροὺς dicunt.Plautus : Glaber erat, tamquam rien.

FESTVS. *Rienes* quos nunc vocamus , antiqui nefrundines appellabant.quia Graeci νεφροὺς eos vocant.Plautus in Satyrione : male tibi euenisse video, glaber erat tamquam rien.

Rigido . . . . . .
Ennius locatus videtur . . .
. . u. est enim amanis no . . .
. . re vsus est.& lib.ij. . .
. . I caerula prata. Cae . .
. . & alibi inde parum . .
ulabant Parum insulam refert.item vnum vsurū surus ferre tamē defendere possunt suri autē sūt rustes,& ὑποκοριστικῶς surculi.

PAVLVS. *Rigidum*,& praeter modum frigidum significat,& durum.

FESTVS. . . . . ugido u . .
. . . rigido . .
. . . o ferro . .

FESTVS. *Rimari* est valde quaerere, vt in rimis quoq;.

FESTVS. . . . ri,quaer . . .
. . qui te rima . . .
. . Ennius lib.xi. . .
. . utrique.

Rituales nominantur Etruscorū libri, in quibus perscriptum est,quo ritu condātur vrbes, arae , aedes sacrentur , qua sanctitate muri, quo iure portae , quo modo tribus, curiae,centuriae distribuantur , exercitus constituantur,ordinentur, ceteraque eiusmodi ad bellum,ac pacem pertinentia.

Ritus est mos comprobatus in administrandis sacrificiis.

Ritus est mos, vel consuetudo. rite autem significat bene,ac recte. PAVLVS.

Rit . . . . . FESTVS.
. . . ne . . . .
. . . istic . . . .
. . . teri . . . .
. . . hon . . . .
. . . iua . . . .
. . . telo . . . .
. . . alio . . . .
. . . tionem . . .
. . . lorum . . .
. . . litum est . . .
. . . remo . . .

Riuus vulgo appellatur tenuis fluor aquae, non spe,consiliove factus,verum naturali suo impetu.Sed ij riui dicūtur,q manu facti sunt,siue super terrā fossa,siue superspe cucuius vocabuli origo ex Graeco pēdet.

Robigalia dies festus septimo kalendas Maias,quo Robigo deo suo , quem putabant rubiginem auertere,sacrificabant. PAVLVS.

Robum rubro colore, & quasi rufo significari,vt bouem quoque rustici appellant,manifestum est. vnde & materia , quae plurimas venas eius coloris habet , dicta est *robur*.hinc & homines valentes, & boni coloris,*robusti*.*robus* quoque in carcere dicitur is locus,quo praecipitatur maleficorū gen⁹,ꝙ ante arcis robusteis includebatur.

Rodus,vel raudus cum dicitur,res rudis,& imperfecta significatur . Hominem quoque imperitum rudem vocamus. *Rudentes* restes nauticae,& asini,cum vocem mittunt.

Rodus,vel *raudus* significat rem rudem,& imperfectam.nam saxum quoque *raudus* appellant poetae , vt Attius in Menalippo: Constituit,cognouit, sensit, conlocat sese in locum Celsum , hinc manibus rapera roudus saxeum grandem,& grauem.& in Chrysippo . Neque quisquam a telis vacuus . Sed vti cuique obuiam fuerat, ferrum,alius saxum rodum .vulgus quidem in vsu habuit, non modo pro aere imperfecto, vt Lucilius, cum ait : plumbi paxillum rodus liniq; matexam sed etiam pro signato,quia in mancipando cum dicitur, *ruduſculo libram ferito* : asse tangitur libra. Cincius de verbis priscis sic ait: Quemadmodum omnis fere *materia* non deformata *rudis* appellatur , sicut *vestimentum rude*, non perpolitum:sic aes infectum *ruduſculū* apud aedem Apollinis aes conflatum iacuit,id *adrudus* appellabant.in aestimatione censoria aes infectum *rudus* appellatur. *Rudiarij* ab eodem dicuntur, qui saga noua poliunt.Hominem imperitum rudem dicimus.*Rudentes* restes nauticae, & asini, cum voces mittunt. FESTVS.

Roduſculana porta appellata, ꝙrudis,& impo PAVLVS.

lita sit relicta,vel raudo,id est aere vincta.

FESTVS. . . . quod . . .
. . . aere . . .
. . . tatum . . .
. . . ncipa . . .
. . . eli . . .
. . . genus . . .
. . . enim . . .
. . . uatq . . .
. . . uene . . .
. . . us.M. . . .
. . . erio . . .

Rogat,est consulit populum, vel petit ab eo, vt id sciscat,quod ferat. vnde nos quoque in cõsuetudine habemus pro petere,& ora re. Cato in dissuasione,ne lex Baebia dero garetur,ait:hoc potiꝰ agã,quod hic rogat.

PAVLVS. *Rogat*, est consulit populum, vel petit ab eo, vt id sciscat,quod ferat.

Rogatio est,cũ populus cõsulitur de vno,pluribusve hominibus q̃ nõ ad omnes pertineat;& de vna pluribusve rebꝰ,de quibus, nõ de omnibꝰ sãciatur.nã,q̃ in omnes homines,resve populus sciuit,lex appellatur.

FESTVS. *Rogatio* est, cum populus consulitur de vno, pluribusve hominibus quod non ad omnis pertineat; & de vna pluribusve rebus, de quibus, non omnibus sanciatur. nam, quod in omnes homines, resve populus sciuit, *lex* appellatur. Itaque Gallus Aelius ait,inter legem, & rogationem hoc interest, *rogatio* est genus legis,quae *lex* nõ cõtinuo ea rogatio est(rogatio)nõ potest nõ esse lex,si modo iustis comitiis rogata est.

Romam appellatã esse Cephalon Gergithius, qui de aduentu Aeneae in Italiam videtur conscripsisse, ait ab homine quodam comite Aeneae.cum enim occupato monte,qui nunc Palatinus dicitur,vrbem condidisse, atque eam Romam nominasse. ¶ Apollodorus in Euxenide ait, Aenea, & Lauinia natos Mayllem,Mulum, Romũque atque ab Romo vrbi tractum nomen. ¶ Alcimus ait Tyrrhenia Aeneae natũ filium Romulum fuisse,atque eo ortam Albam Aeneae neptem, cuius filius nomine Romus condiderit vrbem Romam. ¶ Antigonus Italicae historiae scriptor ait,Romum quendam nomine,Ioue conceptum vrbem condidisse in Palatio Romae, eique dedisse nomen. ¶ Historiae Cumanae compositor Athenis quosdam profectos Sicyonem, Thespiasque ex quibus porro ciuitatibus, ob inopiam domiciliorum, compluris profectos in exteras regiones, delatos in Italiam, eosque multo errore nominatos Aborigines, quorum subiecti qui fuerint Caeximparum viri, vnicarumque virium impetio montem Palatium, in quo frequentissimi consederint, appellauisse a viribus regentis *Valentiam*, quod nonen aduentu Euandri, Aeneaeque in Italiam cum magna Graece loquentium copia interpretatum, dici coeptum *Romam*. ¶ Agathocles Cyzicenarum rerum conscriptor ait, vaticinio Heleni impulsum Aeneam Italiam petiuisse portantem suam secum neptem, Ascanij filiam nomine Rhomam, eamque vt Italia sint Phryges potiti, & iis regionibus maximae, quae nunc sunt vicinae vrbi, primum omnium consecrasse in Palatio fidei templum. in quo monte postea cum conderetur vrbs, visam esse iustam vocabuli Romae nominis causam, eamque priore, vnde ea locum dedicauisset fidei. ¶ Ait quidem Agathocles complures esse auctores, qui dicant Aeneam sepultum in vrbe Berecyntia proxime flumen Nolon, atque ex eius progenie quendam nomine Romum venisse in Italiam, & vrbem Romam nominatam condidisse. ¶ Callias Agathoclis Siculi qui res gestas conscripsit, arbitratur e manu Troianorum fugientium Ilio capto cuidam fuisse nomen Latino, eumque habuisse coniugem Romam, a quo vt Italia sit potitus, vrbem condiderit, quam Romam appellauisse. ¶ Lembus, qui appellatur, Heraclides, existimat, reuertentibus ab Ilio Achiuis quosdam tempestate directos in Italiae regiones secutos Tiberis decursum peruenisse, vbi nunc sit Roma. vbique propter taedium nauigationis impulsas captiuas auctoritate virginis cuiusdam tempestiuae nomine Romes, incendisse classem, atque ab ea necessitate ibi manendi vrbem conditam ab his, & potissimum eius nomine eam appellatam, a cuius consilio eas sedes sibi firmauissent. ¶ Galatas scribit, cum post obitum Aeneae imperium Italiae peruenisset ad Latinum Telemachi, Circesque filium ex Romae suscepisset filios, Remum, Romulumque, vrbisque conditae in Palatio causam fuisse appellandae potissimum.

Rom . . . . . .
. . . . is . . .
. . . . ini . . .
. . . . ex . . .
. . . . Rom . . .
. . . . lac . . .
. . . . tos . . .
. . . . pler . . .
. . . . mito . . .
. . . . pepe . . .
. . deni

. . deni . . .
. . atque . . . .
. . mam . . . .
. . omnes p . . . .
. . nomin . . .
. . compressu . . .
. . positos in . . .
. . mam mont . .
. . sunt educ . . .
. . minati pot . . .
. . essent procreati . .
. . restituisse reg . . .
. . per auguria decre . .
. . naretque ac deorum . .
. . mulum vrbem cond . .
. . potius,quam Romu . .
. . re vocabuli signi . .
. . suae ominaretur . .

PAVLVS. *Romam* Romulus de suo nomine appellauit; sed ideo Romam,non Romulam, vt ampliore vocabuli significatu prosperiora patriae suae ominaretur.

FESTVS. *Romanam* portam vulgus appellat, vbi ex epistylio defluit aqua. qui locus ab antiquis appellari solitus est *Statuae Cinciae*, quod in eo fuit sepulcrum eius familiae. sed porta Romana instituta est a Romulo . . infimo cliuo Victoriae qui locus gradibus in quadram formatus est. appellata autem Romana a Sabinis praecipue, quod ea proximus aditus erat Romam.

PAVLVS. *Romana* porta apud Romam a Sabinis appellata est, quod per eam proximus eis aditus esset.

FESTVS. *Romanam* portam ante . . .
tatam ferunt,quae fuerit . . .
. . . . . .
Romani . . . . . .
artificium . . . . .
coeperunt . . . .
is ciuitatibus . . . .
omnes.qui nunc . . . .
sunt institu . . . .
manos,alij aiunt . . . .
magnae, ac po . . . .
in conferendis . . . .
ros Romanos alij . . .
os equitando, iactu . . .
parilibus,paribusque etiam . .
ludentibus fierent . . . .

PAVLVS. *Romulia* tribus dicta, quod ex eo agro censebatur, quem Romulus ceperat ex Veientibus.

FESTVS. . . . . latam Terentius quidem .
. . . deinde detortam voc .
. . . credibile, ceterum caus .
. . . nisse ait Verrius . . .
Romulum quidam a ficu ruminali, alij quod lupe ruma nutritus est, appellatum esse i-

neptissime dixerunt. quem credibile est a virium magitudine,item fratrem eius appellatos.

Romulus,& Remus a virtute, hoc est a robore appellati sunt. PAVLVS.

Rorarios milites vocabant, qui leui armatura primi praelium committebant; quod, vt ante imbrem fere *rorare* solet,sic illi, ante grauem armaturam quod prodibant, rorarij dicti.

Rorarium vinum,quod rorariis dabatur. FESTVS.
. . . . vbi incubare posset
auspicij repetendi causa.

Roscij appellabantur in omnibus perfecti artibus,quod Roscius quidam perfectus vnus in arte sua,id est, comoedia, iudicatus sit. PAVLVS.

. . . ri solent in . . . FESTVS.
. . comoedus in . .
. . nihil deesset . . .
. . de oratore . . .
. . mense Aug . . .
. . quod eodem ill . .
. . est.iumenta . . .
. . omnes horti in . .

Rosea in campo Reatino campus appellatur,quod in eo arua rore humida semper seruntur. PAVLVS.

. . us appellatur . . FESTVS.
. . ida semper serent . . .

Rotundam aedem Vestae Numa Pompilius Rex Romanorum consecrasse videtur, quod eandem esse terram,qua vita hominum sustentaretur,crediderit, eamque pilae forma esse:vt sui simili templo dea coleretur.

Rotundam faciebant aedem Vestae ad pilae similitudinem, quod eandem credebant terram esse. PAVLVS.

Rubidus apud Plautum panis vocabatur parum coctus. item scortae ampullae rugosae rubidae dici solent.

. . . tur parum coctus cum . . FESTVS.
. . Plautus in Catina . . .
. . o atque ibi torreto . .
. . em scortae ampullae vetustate rugosae,& coloris eiusdem rubidae dici solent.

Ructare, non ructari dicendum est. Flaccus: Videres alios ructare,ac respuere pulcherrima superbia. Cicero tamen ructaretur dixit. PAVLVS.

. . . ctare . . . . FESTVS.
. . ut pro . . .
. . os igi , . .
. . scrib . . .
. . ceus . . . .
. . re,ac . . .
. . M.Cice . . .
. . ructa . . . .

Rufuli Tribuni mili
Consul faciebat
Rutilius Rufus leg
modic sic enim eleuv
bant, qui populo suffr
cognomine Rutili a
PAVLVS. *Rufuli* appellabantur Tribuni militū a Consule facti, non a populo, de quorum iure, quod Rutilius Rufus legē tulerat, Rufuli, ac post Rutuli sunt appellati.
Rumen est pars colli, qua esca deuoratur. vnde *rumare* dicebatur, quod nunc *ruminare*.
FESTVS. qua esca deuoratur
quod nunc rumiliare
PAVLVS. *Rumentum*, abruptio.
FESTVS. alibus significare vi
oue, dum verba Anci
erimen vis canerit
o augurio rumentum
PAVLVS. *Rumex*, genus teli simile spari Gallici.
FESTVS. *Rumex*
meminit Lucili
tragula
PAVLVS. *Ruminalis* dicta est ficus, quod sub ea arbore lupa mammam dedit Remo, & Romulo. mamma autem rumis dicitur. vnde & rustici appellant hedos subrumos, qui adhuc sub mammis habentur.
FESTVS. latam ait Varro
bus, quod sub ea ar
Remo, & Romulo
ma autem rumis di
es sub rimios uo
alibi autem sunt
ruminari solitum
PAVL. *Rumitant*, rumigerantur. Naeuius: Simul alius aliunde rumitant inter se.
FESTVS. ntur. vt Nae
itant inter
PAVLVS. *Runa* genus teli significat. Ennius: runata recidit, id est, pilata.
FESTVS. nas
ae
Naeui
uit
ad
escen
PAVLVS. *Rupitias* in XII. significat, damnū dederis.
FESTVS. *Rupitia* damnum dederit significat.
Ruri esse, non rure dicendum, testis est Terentius in Phormione, cum ait: ruri se continebat, ibi agrum de nostro patre.
Ruscum est, vt ait Verrius, amplius paullo herba, & exilius virgultis, fructibusq; non dissimile iunco, cuius coloris rebus vti mulieres solitae, commemorat Cato Originum libro septimo: Mulieres opertae auro, purpuraque, ars inhaeret diadema, coronas aureas russea facie, galbeas lineas, pelles, redimicula.

Ruspari est quaerere crebro, vt hoc versu indicatur: & ego ibo, vt latebras ruspans rimer amaptimas.
PAVLVS. *Ruspari* est cerebro quaerere.
Rustica vinalia quartodecimo kalendas Septembris celebrabantur, quo die primum vinum in vrbem deferebant.
Rustica vinalia appellantur, mense Augusto quartodecimo kalendas Septembris Iouis dies festus, quia Latini bellum gerentes aduersus Mezentium, omnis vini libationem ei deo dedicauerunt. eodem autē die Veneri templa sunt consecrata, alterū ad Circum maximū, alterū in luco libitinēsi, quia in ipsius deae tutela sunt horti. FESTVS.
Rustum ex rubus
Ruta caesa dicuntur, quae venditor possessionis, sui vsus gratia, concidit, ruendoque contraxit.
Rutabulum est, quo rustici in proruendo igne panis coquendi gratia (vtuntur.) Nouius in Pico: quid ego facerem, otiosi rodebā rutabulum. Naeuius obscenam viri partē describens: vel quae sperat se nupturam iri adulescentulo, ea licet senile tractet retritum rutabulum.
Rutabulum a proruendo igne vocatum, quo panes coquuntur. inuenitur tamen positum & pro virili membro. PAVLVS.
Rutilae canes, id est, non procul a rubro colore immolantur, vt ait Ateius Capito canario sacrificio pro frugibus deprecandae saeuitiae causa sideris caniculae. FESTVS.
Rutilium rufum significat, cuius coloris studiosae etiam antiquae mulieres fuerunt. vnde traxerūt cognomina Rutilias, vt indicat frequenter Afranius.
Rutilium rufum significat, cuius coloris studiosae etiam antiquae mulieres fuerunt. vnde & rutilae dictae sunt. PAVLVS.
Rutrum dictum, quod eo harena eruitur.
Rutrum tenentis iuuenis est effigies in Capitolio Ephebi more Graecorum harenam ruentis exercitationis gratia. quod signū Pompeius Bithynichus ex Bithynia supellectilis regiae Romam deportauit. FESTVS.

S

Sabatina a lacu Sabate dicta. PAVLVS.
Sabatina FEST.
Sabini dicti, vt ait Var
quod ea gens PP. praecipue colat de
Sabini a cultura deorū dicti, id est PAVLVS.
Sabini quod FETVS.
prouerbium e
Sinnius Capito
ficium propte
Sabinum at
nam

. . nam his pr . . . .
. . rum idem . . . .
. . . facientibus . . .
. . . in quiete vi . . .
. . . fici religione . . .
. . . in prouerbium . . .
. . . uellent somn . . .
. . . tatem bibendi q . .
. . . id somnium cap . . .
. . . illud quoque anus . .
. . . niat.fere enim quo . .
. . . animo voluimus . .
. . . parere solet.

Saccor . . . . . .
. . . m Pomponius . . .
. . . or,quod ficus ea . . .
. . . nomen per M . . .
. . . ductum est Io . . .
. . . leuem modo So . .
. . . tu est Apollo . . .

Sacella di . . . . .
. . a dii sacrata sine tecto.

PAVLVS. *Sacella* dicuntur loca diis sacrata sine tecto.

Sacer mons trans Anienem fluuium vltra tertium miliarium appellatur, qui Ioui fuerat consecratus.

FESTVS. *Sacer mons* appellatur trans Anienem paullo vltra tertium miliarium; quod eum plebes,cum secessisset a patribus creatis Tribunis plebis,qui sibi essent auxilio, discedentes Ioui consecrauerunt. ¶At *homo sacer* is est, quem populus iudicauit ob maleficium, neq; fas est eum immolari; sed qui occidit, parricidi nō damnatur; nā lege tribunicia prima cauetur: *Si quis eū qui eo plebeiscito sacer sit,occiderit; paricida ne sit.* ex quo quiuis homo malus, atque improbus sacer appellari solet. ¶Gallus Aelius ait *sacrum* esse quocumque modo, atq; institutio ciuitatis consecratum sit, siue aedis, siue ara, siue signum, siue locus, siue pecunia, siue quid aliud, quod diis dedicatum, atque consecratum sit. Quod autem priuati suae religionis causa aliquid earum rerum deo dedicent; id Pontifices Romanos non existimare sacrum. at siqua sacra priuata susceptа sunt, quae ex instituto Pontificum statо die, aut certo loco facienda sint; ea sacra appellari,tāquam sacrificium. Ille locus, vbi ea sacra priuata faciēda sunt, vix videtur sacer esse.

PAVLVS. *Sacram viam* quidam appellatam esse existimant, quod in ea fœdus ictum sit inter Romulum, ac Tatium. quidam, quod eo

FESTVS. itinere vtantur sacerdotes idulium sacrorum conficiendorum causa.Itaque ne eatenus quidem, vt volgus opinatur, sacra appellāda est a regia ad domū regis sacrificuli,sed etiam a regis domo ad sacellum Sireniae & rursus a regia vsque in arcem.

nec appellari debere ait Verrius,sed diffiūcte,vt ceteras vias Flaminiā, Appiam, Latinam,vt ne Nouamuiam quidē, sed Nouam viam.

Sacra via in vrbe appellatur, quod in ea fœdus ictum sit inter Romulum,& Tatium. PAVLVS.

Sacramenta dicitur,quod . . . FESTVS.
. . ae interposita,ac tum . .
. . to dicitur interrogari, quia . .
. . . in Q.Thermum de x . .
. . aerant,ne mala . . .
. . scelera nefaria fie . . .
. . nto traderetur.lege est . .

Sacramentū dicitur, quod iurisiurandi sacratione interposita geritur. PAVLVS.

Sacramentum aes significat,quod poenae nomine penditur.

Sacramentum aes significat, quod poenae nomine penditur, siue eo quis interrogatur, siue contenditur. id in aliis rebus quinquaginta assium est, in aliis rebus quingentorum inter eos, qui iudicio inter se contenderent.qua de re lege L.Papinij Tribuni plebis sanctum est his verbis: *Quicūque Praetor posthoc factus erit, qui inter cives ius dicet,tres viros (capitales) populum rogato, iique tres viri . . . quicumque . . facti erunt,sacramēta ex . . iudicantoque.eodemque iure sunto,vti ex legibus,plebeique scitis exigere,iudicare,esseque oportet.* ¶ *Sacramēti* autem nomine id aes dici coeptum est, quod & propter aerarij inopiam,& sacrorum publicorum multitudinem cōsumebatur id in rebus diuinis. FESTVS. PAVLVS. FESTVS.

Sacrani appellati sunt Reate orti, qui ex Septimontio Ligures, Siculosque exegerūt. nam vere sacro nati erant.

Sacratae leges sunt, quibus sanctum est, qui quid aduersus eas fecerit,sacer alicui deorum sicut familia, pecuniaque. Sunt qui esse dicant sacratas, quas plebes iurata in monte sacro sciuerit.

Sacratae leges dicebantur,quibus sancitum erat,vt si quis aduersus eas fecisset,sacer alicui deorū esset cum familia,pecuniaque. PAVLVS

Sacrem . . . . . FESTVS.
. . us vbi iam . . . .
. . ire appel . . . .
. . ita id adi . . . .
. . um sit voca . . . .
. . lescens qui . . . .
. . eneunt sa . . . .
. . nummum . . .
. . plari de mea . . . .
. . e.sunt domi . . .
. . to aduer . . . .
. . mum post . . .
. . rem in sm . . .
. . nando pro . . .
. . me sacrem . . . .

Sacrificulus . . . .
. . qui ea facta,quae . . .
. . s fuerunt,facit . . .
. . ur post Reges ex . .
. . utus.

PAVLVS. *Sacrificulus* Rex appellatus est, qui ea sacra quae Reges facere assueuerant,fecisset.

Sacrima appellabant mustum, quod Libero sacrificabant pro vineis, & vasis, & ipso vino conseruandis.sicut *praemessum* de spicis, quas primum messuissent, sacrificabant Cereri.

FESTVS. . . primis fiet . . . .
. . crima est . . .
. . atius dicun . . .
. . tum in amphoram . .
. . ifici causa pro . .
. . quae quasi sacra . .
. . ero fit,vt prae . . .

Sacrosanctum dicitur, quod iureiurando interposito est institutum, siquis id violasset, vt morte poenas penderet. cuius generis sunt Tribuni plebis, Aedilesque eiusdem ordinis. quod affirmat M. Cato in ea,quam scripsit,Aedilis plebis sacrosanctos esse.

PAVLVS. *Sacrosanctum* dicebatur, quod iureiurando interpositio erat institutum, vt qui violasset,morte poenas penderet.

Saeculares ludi apud Romanos post centum annos fiebant, quia *saeculum* in centum annos extendi existimabant.

FESTVS. . . Tarquinij Superbi Regis . .
. . Marti consecraui . .
. . . Cos. quod populus
Romanus in . . .
aram quoque Diti a . . .
extremo Mart . . .
pellatur demissa . . .
viginti,in qua . . . .
R.facere sac . . . .
& nonagensi . . . .
Popillio Laenate . . .
stis furulis est . . .
quod noctibus,ac de . . .
tum post annos u . . .
culares appell . . . .
saeculi habetur.

Sagaces appellantur multi, ac sollertis acuminis. Afranius in Brundisina : Quis tam sagaci corde,atque ingenio vnico.Lucretius lib.II. Nec minus haec animum.
cognoscere . . . .
etiam canem . . .
inuictus ca . . . .
ribus fretus . . . .
mulier per . . . .
sapiens pro . . . .
forsitan prop . . . .
cuitandam . . . .

Sagaces appellantur sollertis acuminis. vnde etiam canes indagatores sagaces sunt appellati. *Saga* quoque dicitur mulier perita sacrorum, & vir sapiens, producta prima syllaba propter ambiguitatem euitandam. PAVLVS

Sagmina dicebant herbas verbenas, quia ex loco sancto arcebantur legatis proficiscentibus ad foedus faciendum, bellumque indicendum. vel a sanciendo, id est confirmando.Naeuius:Scabos,atque verbenas sagmina sumpserunt.

Sagmina vocantur verbenae,id est herbae purae,quia ex loco sancto arcebantur a Cõsule, Praetoreve legatis proficiscentibus ad foedus faciendum, bellumque indicẽdum.vel a sanciendo, id est confirmando. Naeuius: Ius sacratum Iouis iurandum sanguine. FESTVS

Salaciam dicebant deam aquae, quam putabant *salum* ciere,hoc est mare mouere.vnde Ouidius: Nymphaeque salaces.) quo vocabulo poetae pro aqua vsi sunt. Pacuuius:Hinc saeuitiam Salaciae Fugimus. PAVLVS

. . . . salum ciet,an . . FESTVS
. . . uocabulo poe . . .
. . . Pacuuius . . .
. . . am Salaciae . . .
. . . uescimur . . .
. . . . mo vt me . . .
. . . . um saeptam . . .

Salaria via Romae est appellata, quia per eã Sabini sal a mari deferebant. PAVLVS

. . . . iam viam . . . FESTVS
. . . a,quae nunc Col . .
. . . li dicitur . . . .
. . . appellabatur . . .
. . . ut ea liceret . . .
. . . lem portari . . .

Salentinos a salo dictos, Cretas, & Illyrios, qui cum Locrensibus nauigantes societatem fecerint eius regionis Italiae quam
o . . . . .

Salentini a salo sunt appellati. PAVLVS

Salias virgines Cincius ait esse conducticias, quae ad Salios adhibebantur cum apicibus paludatae, quas Aelius Stilo scripsit sacrificium facere in Regia Pontificẽ paludatas cum apicibus in modum Saliorũ. FESTVS

Salicem idem virgulti genus,non arboris dicit,& ridicule interpretatur dictam,quod ea celeritate crescat, vt salire videatur.

Salinum in mensa pro aquali salitum esse poni ait cum patella ; quia nihil aliud sit sal,quam aqua. Salinum cum sale in mensa ponere figulis religioni habetur, quod quondam in Esquilina regione figulo, cum fornax plena vasorum coqueretur, atque ille proxime eam conuiuatus, super modum potus somno esset oppressus
cum

cum conuiuis suis, praeteriens quidam petulans ostio patente ex mensa salinum cõiecit in fornacem, atque ita incendio excitato figulus cum suis concrematus est.

Salios a saliendo, & saltando dictos esse, quãuis dubitari non debeat, tamen Polemon ait Arcada quendam fuisse nomine Salium, quem Aeneas a Mantinea in Italiam deduxerit, qui iuuenes Italicos ἐνόπλιον saltationem docuerit. [At Critolaus Saonem ex Samothrace cum Aenea deos penates, qui Lauinium transtulerit, Saliare genus saltandi instituisse: a quo appellatos Salios; quibus per omnis dies, vbicunque manent, quia amplae ponuntur caenae, si quae aliae magnae sunt, Saliares appellantur.

Salmacis nomine nympha Caeli, & Terrae filia fertur causa fontis Halicarnasi aquae appellandae fuisse Salmacidis, quam qui bibisset, vitio impudicitiae molliscereret, ob eam rem, quod eius aditus angustatus parietibus occasionem largitur iuuenib. petulantibus antecedentium puerorum, puellarumque violãdarum, quia non patet refugium. Ennius: Salmaci da spolia sine sanguine, & sudore.

Saltum Gallus Aelius libro secundo significationum, quae ad ius pertinent, ita definit: Saltus est, vbi siluae, & pastiones sunt, quarum causa casae quoque. Siqua particula in eo saltu pastorum, aut custodum causa aratur, ea res non peremit nomen saluti, non magis, quam fundi, qui est in agro culto, & eius causa habet aedificium siqua particula in eo habet siluam.

Saluares . . . . . .
. . enex, quare parasiti Apollinis in scaena dictitent, causam Verrius in libro quinto, quorum prima est P littera reddidit. quod C. Sulpicio, C. Fuluio consulibus M. Calpurnio Pisone Praetore Vrbis faciente ludos subito ad arma exierint, nuntiato aduentu hostium, victoresque in theatrum redierint, soliciti, ne intermissi religionem adferrent, instaurati qui essent, inuentum esse ibi C. Pompinium libertinum mimum magno natu, qui ad tibicinem saltaret. Itaque gaudio non interruptae religionis editam vocem nunc quoque celebrari. At in hoc libro refert Sinnij Capitonis verba, quibus eos ludos Apollinares Claudio, & Fuluio Consulibus factos dicit ex libris Sibyllinis, & vaticinio Marcij vatis institutos, nec nominatur vllus Pomponius, ridiculeque de appellatione parasitorum Apollinis hic causam reddit, cum in eo praeteriisset. Ait enim ita appellari, quod C. Volumnius, qui ad tibicinem saltarit, secundarum partium fuerit, qui fere omnibus mimis parasitus inducatur. Quam inconstantiam Verrij nostri non sine rubore retuli.

Salutaris porta appellata est ab aede Salutis, quae ei proxima fuit. PAVLVS

. . s porta ap . . . . FESTVS.
. . lutis, quod ei . . . .
. . utationes uo . . . .
. . unc ludi scenicos . . .
. . s primum feciſſe C . . .
. . lium M. Popillium. . . .
. . Aediles memoriae . . .
. . historici solebant . . .
. . ino . . hestra dum . . .
. . bulae componeren . . .
. . scaenis.

Sambuca organi genus, a quo *sambuciſtriae* dicuntur. machina quoque, qua vrbs expugnatur, similiter vocatur. Nã, vt in organo chordae, sic in machina intenduntur funes. PAVLVS

Sam . . . . . FESTVS.
genus. a quo Samby . . . .
dicuntur. per similitu . . .
eam machinam appella . . .
. . . nt. nam vt in . .
. . . machina funes . .

Samnites ab hastis appellati sunt, quas Graeci σαύνια appellant, has enim ferre assueti erant. siue a colle Samnio, vbi ex Sabinis aduentantes consederunt. PAVLVS.

. . mnitibus nomen . . .
. . s propter genus . . .
. . appellent . . . .
. . t Sabinis vere . . .
. . hominum . . . .
. . comio castronio . . .
. . collem, cui nomen . . .
. . . . . .
anates dicti sunt qui supra, infraque Romam habitauerunt, quod nomen his fuit, quia, cum defeciſſent a Romanis, breui post redierunt in amicitiam, quasi sanata mente. Itaque in XII cautum est. *Vt idem iuris esset Sanatibus, quod fortibus* id est bonis, & qui nunquam defecerant a populo Romano.

. . ti appella . . . . FESTVS.
. . Sulpicius . . . .
. . et Opiliu . . . .
. . dici inferio . . . .
. . ut Tiburtes . . . .
. . populo Tibur . . .
. . Tiburti ide . . . .
. . rioriſque loc . . .
. . in XII. nex . . .
. . forti ſanati . . .
. . id est bonor . . .
. . qui & inf . . . .
. . que ſunt . . .

. . eos latinos . . .
. . egerit secundum . .
. . tra Romam in c . .
. . eos quae sanati . .
. . praeter opinio . .
. . set sanauisserq. . .
. . cisci potuisset no . .
. . Cincius libro II.d . .
. . sulti.ne Valerius . .
. . in XII.explanati . .
. . men in eo libro,quem .
. . volute inscribi forc . .
. . duas gentis finitima . .
. . . gem hanc inscrip . .
. . . n vti dius man . .
. . . P. R. haberent . .
. . . ctos,& sana . .
. . . nificare exis . .
. . . tumulti sunt . .
. . . cuit displi . .
. . . sanct forcti .
. . . anati insani . .

Sanctum . . . . .
lius quod . . . . .
at Aelius . . . . .
videatur e. . . . .
plerique autem q. . . .
poena. sit multa . . . .
se ponetur pro . . . .
et sanctio dict . . . .
et rogatio qui con . .

Sanderacam . . . . .
quod Graeci sa . . . .
Naeuius. Meru . . . .

PAVLVS. *Sandaraca*,genus coloris. Naeuius:Merula sandaracino ore.

Sanqualis auis,quae offifraga dicitur.

FESTVS. *Sanqualis auis* a . . . .
mentariis augura . . .
ga dicitur, quia in . . .
tutela est.

Sanqualis porta . . . .
. . eoq; eodem est nomine . .
. . . . . .

PAVLVS *Sanqualis porta* appellatur proxima aedibus Anci.

Saperda,genus pessimi piscis.

FESTVS. . . . genus pessimi pi . .
. . . significat C . . .
. . . saperdae cu . . .

Sarcito in XII Seruius Sulpicius ait significare damnum soluito,praestato.

PAVLVS *Sarcito*,damnum soluito.

FESTVS. *Sardanapalus* rex Assyriorum fuit vnicae luxuriae,inter mulieres, epulasque versatus semper,atque omni tempore.

PAVLVS *Sardare*,intelligere.Naeuius:Quod bruti nec satis sardare queunt.

FESTVS. . . . intellegere . . .
. . . uius belli Pu . . .

. . . d bruti nec satis . . .
. . . . . .
Sardi venales . . . . .
. . ior ex hoc natum . . .
. . detur,quod ludis . .
. . fiunt a vicinis . . . .
. . ctio valentium . . . .
. . in qua nouissimus . . .
. . rimus producitur . . .
. . senex cum toga praetexta,bullaque aurea, quo cultu Reges soliti sunt esse E
. . . corum,qui Sardi appellantur. quia Etrusca gens orta est Sardibus ex Lydia. Tyrrenus enim inde profectus cum magna manu eorum occupauit eam partem Italiae,quae nunc vocatur Etruria. At Sinnius Capito ait Ti.Gracchum Consulem collegã P.Valerij Faltonis Sardiniã, Corsicamque subegisse,nec praedae quidquã aliud, quam mancipia captum, quorum vilissima multitudo fuerit.

Sargus piscis genus.qui in Aegyptio mari fere nascitur. Lucilius: quem praeclarus helops,quem Aegypto sargus mouebit.

Sargus piscis genus in mari Aegyptio. PAVLVS.

Sarissa,hasta Macedonica. FESTVS.

Sarissa est hastae Macedonicae genus. PAVLVS.

Sarpta vineta putata,id est pura iacta. vnde & virgulae abscissae *sarmenta.sarpere* enim antiqui pro purgare dicebant.

. . . . dest pura . . . FESTVS.
. . . . dictae in pe . . .
. . . . ent esse,quae . . .
. . . . inde etiam . . .
. . . . res dici pu . . .
. . . . ntiqui pro pur . . .

Sarpuntur vineae,id est putãtur,vt in XII:*quandoque sarpta,donec dempta erunt.*

Sarra,Tyros insula. PAVLVS.
. . . uae nunc Epiros . . FESTVS.
. . . . . .

Sarte ponebant pro integre. ob quam causam opera publica,quae locantur,vt integra praestentur, *sarta tecta* vocantur. etenim *sarcire* est integrum facere. PAVLVS.

. . rte in augu . . . FESTVS.
. . . gro ponitur . . .
. . audire ui . . . .
. . opera pu . . . .
. . ntegra praes . . .
. . cantur,et. . . .
. . facere . . . . .

Sas Verrius putat significare eas teste Ennio,quì dicat in libro primo: Virgines nã sibi quisque domi Romanus habet sas. cum suas magis videatur significare. sicuti eiusdẽ libro septimo,fatẽdũ est eã significari,cum ait:nec quisquam philosophia (quã doctrinam Latina lingua non habet sapientia

sapientia, quae peribetur) Insomnis vidit prius, quam sam discere coepit. Idem cum ait *sapsam* pro ipsa, nec alia ponit in libro 16. Quo res sapsa loco sese ostentatque iubetque. & Pacuuius in Teucro: Nam Teucrum regi sapsa res restibiliet.

PAVLVS. *Sas*, suas. Ennius: Virgines nam sibi quisque domi Romanus habet sas. Sam, eam. Idē Ennius: Neque quisquam philosophiam In somnis vidit prius, quam sam discere coepit. Sapsa, ipsa. Idem Ennius: Quo res sapsa loco sese ostentat.

FESTVS. *Satì* . . . . . um in Samnio captum est, quo . . eam deduxerunt Triumuiri M. Valerius Coruus, Iunius Scaeua; P. Fuluius Longus ex S. C. kal. Ianuariis P. Papirio Cursore, C. Iunio II. Cos.

Satis verbum Verrio melius fuit praeterire, vt mihi videtur, quam tam absurdas opiniones suas de eo recitare; quas sciēs praeterij, tam Hercules, quam de Scabro, quod proximum sequebatur.

Satur, & vir. & caro non habent.

Sātura, & cibi genus ex variis rebus conditum est, & lex multis aliis legibus conferta. Itaque in sanctione legum adscribitur: *neve per saturam abrogato, aut derogato.* T. Annius Luscus in ea, quam dixit aduersus Ti. Gracchum: Imperium quod plebes *per saturam* dederat, id abrogatum est. & C. Laelius in ea, quam pro se dixit: dein postero die, quasi *per saturam* sentētiis exquisitis, in deditionem accipitur.

PAVLVS. *Satura*, & cibi genus dicitur ex varis rebus conditum: & lex multis aliis conferta legibus: & genus carminis, vbi de multis rebus disputatur.

FESTVS. *Saturnia* Italia, & mons, qui nunc est Capitolinus, Saturnius appellabatur, quod in tutela Saturni esse existimantur. Saturnij quoque dicebantur, qui castrum in imo cliuo Capitolino incolebant, vbi ara dicata ei deo ante bellum Troianum videtur, quia apud eam supplicant apertis capitibus. Nam Italici auctore Aenea velant capita; quod is, cum rem diuinam faceret in littore Laurentis agri Veneri matri, ne ab Vlysse cognitus interrumperet sacrificiū, caput adoperuit, atque ita confpectum hostis euitauit.

Saturno dies festus celebratur mense Decembri, quod eo aedis est dedicata. & is culturae agrorum praesidere videtur, quod etiam falx est ei insigne. versus quoque antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus, videtur, Saturnij appellantur, quibus & a Naeuio bellum Punicum scriptum est, & a multis aliis plura composita sunt. qui deus in Saliaribus Saturnus nominatur, videlicet a Sationibus.

. . . . sacrificium fit cap . .
. . . . Metellus Pont . .
. . . . set adesset, vt eum . .
. . . . pici Ser. F. inaug . .
. . . . ret se sacra sibi fam . .
. . . . plicandum esse capite . .
. . . . esset futurum, vt cum ap . .
. . . . facienda esset, Pont . .
. . . . Claudius prouocauit . .
. . . . tifici esset, Claudius f . .
. . . . Saturno sacra fecit re . .
. . xum Tarpeium appel . .
. . tis, qui ob sepultam Ta . .
. . eum montem Sabinis . .
. . nominatus est. vel . .
. . L. Tarpeius Romulo . .
. . tas virgines aduers . .
. . xum est denoxi poenae . .
. . noluerunt funestum locum . .
. . Capitolij coniungi.

Scaeuam volgus quidem & in bona, & in mala reuocat; cum aiunt bonam & malam.

. . . in mala pone . . .
. . . apud Graecos c . . .
. . . pro siniſtro sca . . .
. . . tius in belli Hi . . .
. . . sentit. scaeui . . .
. . obit penitus . . .

Scaeua res dicitur, mala; quasi siniſtra. σκαιὸν enim Graece siniſtrum dicitur. PAVLVS.

Scandulaca genus herbae frugibus inimicae, quod eas velut hedera implicando necat.

Scandu . . . . . FESTVS.
. . inimicae, quod eas . .
. . necat . . .

Scaptensulae locus vbi argentum effoditur in Macedonia dictus a fodiēdo. namq; Graece σκάπτειν. effodere dicitur. Lucretius: Quales exspiret scaptensula subter odores. PAVLVS.

Scapten . . . . . FESTVS.
. . . in Macedoni . .
. . quod est Graece σκάπτ. . .
. . lis exspiret Scap.

Scaptia tribus a nomine vrbis Scaptiae appellatur. PAVLVS.

S . . . . . mine vrbis Scaptiae . . . . incolebant. FESTVS.

Scelerata porta, quae & Carmentalis dicitur, vocata, quod per eam sex & trecenti Fabij cum clientium millibus quinque egressi aduersus Etruscos ad amnem Cremeram omnes sunt interfecti.

Scele . . . . . FESTVS.
ellatur a quibusdam . . . .
orunt, quod ei proximum Car . . .
rata autem, quod per eam . .

clientium millibus . . .
truscos ad amnem . . . .
fecti.qua ex cau . . . .
trare,egredive . . . .
Sceleratus campus app . . . .
linam,in quo virgin . . . .
fecerunt,defossae sunt.
. . . appellatur antea atria . .
. . bonius,cui negotium da . .
. . conquireret sacella,at . .
. . curauit.quia in eo loco . .
. . sacellum fuit.quod ignora . .
. . . vt quidam fulgur conditum . .
. . fas est integi.semper forami . .
. . to caelum patet.

PAVLVS. *Sceleratus* campus appellatur proxime portam Collinam, in quo virgines Vestales, quae incestū fecerunt,viuae defossae sunt.

Sceleratus vicus Romae appellabatur, quod cum Tarquinius Superbus interficiendum curasset Seruium Regem socerum suum, corpus eius iacens filia carpento superuecta sit properans in possessionem domus paternae.

FESTVS. *Sceleratus* vi . . . . .
quod cum Tarquinius Superbus interfi-
cie . . set Ser. Tullium Re-
gem soce . . . . .
. . . nto superuecta est pro . .
. . . domus paternae.

Scena ab aliis, a quibusdam sacena appellatur dolabra pontificalis.

PAVLVS. *Scina*, siue sacena, dolabra Pontificalis.

FESTVS. *Scenam* genus . . . .
manifestum est, sed futurum securis, an
dolabra sit, ambigitur. quam Cincius in
libro,qui est ei de verbis priscis,dolabram
ait esse Pontificiam.Liuius in Lydio: cor-
ruit,quasi ictus scena.haud multo secus.

Scensas . . . . .
nunc cenas,quae autem . . .
habebant,& pro ceni . . .

PAVLVS. *Scensas* Sabini cenas dicebant. quae autem nunc prandia sunt,cenas habebant,& pro cenis *vespernas* appellabant.

Schedia genus nauigij inconditum, id est,tra
bibus tantum inter se nexis factum. vnde
mala poemata schedia appellantur.

FESTVS. . . a genus nauigij . . .
. . se connexis fac . . .
. . ferunt.post amissam . . .
. . . us quoq; poemata . . .
. . . is perfectis,qui essent . . .
. . . um dixit,qui schedium fa . .

Schoeniculas app . . . . .
trices Plautus propter vsum vng . .
quod est pessimi generis.itaq; . .
. . . iraculae cum extritis . .
. . . . idem.pro sedas,pistorum . .
. . . miseras schoeno dili . .

. . . as . .

Schoeniculae appellantur meretrices,propter vsum vnguenti schoeni, quod est pessimi generis. PAVLVS.

Scholae dictae sunt ex Graeco σχολάζω, a vacatione, quod ceteris rebus omissis vacare liberalibus studiis pueri debent. FESTVS.

Scholae dictae sunt non ab otio, ac vacatione omni, sed quod ceteris rebus omissis, vacare liberalibus studiis pueri debent. vt etiam ludi appellantur,in quibus minime luditur, ne tristi aliquo nomine fug . .
nerae . . . . . .

Scirpus est id,quod in palustribus locis nascitur leue,& procerum,vnde tegetes fiūt. inde prouerbiū est in eas natum res, quae nullius impedimenti sunt, in scirpo nodum quaerere. Ennius: Quaerunt in scirpo,soliti quod dicere, nodum. & Plautus in Aulularia:quasi pueri,qui nare discunt, scirpo induetur ratis. Nouius in Phoenissis: sume arma, id est an occidam clava scirpia.

Sciscito, sententiam dico. PAVLVS.

Scita plebei appellantur ea, quae plebs suo suffragio sine patribus iussit plebeio magistratu rogante. FESTVS.

Scitum populi. . . . .
. . tus patricius . . . .
. . fragiis iussit . . . .
. . ex patribus,et . . . .
. . am leges scrib . . .
. . tum est,quod TR. . . .
. . gauit,id est consu . . .
. . plebes autem est . .
. . praete; patricios . . .
. . bona facie.alias bonis . .
. . poetis vsurpantur.Te . .
. . satis, inquit,scita,et . .
. . menon. At scias,quam scite . .
. . vt Ennius in libro sexto:Lumen .
. . scitus agaso . . .

Scorta appel . . . .
etudine rusticorum . . .
quos solebant di . . .
delicularum,omnia . . .
appellantur . . . .
tenorum ab iisdem . . .
esse ait.

Scorta appellantur meretrices. quia, vt pelli- PAVLVS.
culae, subigantur. omnia namque ex pellibus facta *scortea* appellantur. *Scortes*, id est pelles testium arietinorum ab eisdem pellibus dictae.

Scorteum pelliceum, in quo sagittae reconduntur, appellatum ab eadem causa, qua scortum. ἀσκὸς enim Graece pellis dicitur.vnde *scuticae*, & *scuta*, quia non sine pellibus sunt.

. . . . tum vocabatur . . . . FESTVS.

. . . reconduntur ab ea. . . .
. . . quia pellibus nomen a . . .
. . . Scyticae,& scuta . . .
. . . . . .

Scraptae dicebantur nugatoriae,ac despicien dae mulieres, vt ait Verrius ab iis, quae *screa* iidem appellabãt,id est quae quis ex creare solet, quatenus id faciendo se purgaret. Titinius in Prilla:rectius mecastor, Piculetae Postumae Lectum hodie stratũ vidi scraptiae muli.

PAVLVS *Scrapthe* nugatoriae, ac despiciendae mulieres.

FESTVS. *Scribus* proprio nomine antiqui,& librarios, & poetas vocabant. at nunc dicuntur scribae qui idem librarij,qui rationes publicas scribunt in tabulis.itaque,cum Liuius Andronicus bello Punico secundo scripsisset carmen,quod a virginibus est cantatum, quia prosperius respublica populi Romani geri coepta est,publice adtributa est(&) in Auentino aedis Mineruae, in qua liceret scribis,histrionibusque consistere, ac dona ponere in honorem Liuij, quia is,& scribebat fabulas, & agebat.

Scriptum lapidem esse ait,& ita vocari,Antistius Labeo in agro Menullino, vbi diuinam rem facerent.

Scripturarius ager publicus appellatur,in quo vt pecora paseantur, certum aes est, quia publicanus scribendo conficit rationem cum pastore.

PAVLVS. *Scrupi* dicuntur aspera saxa,& difficilia attrectatu. vnde *scrupulosam* rem dicimus, quae aliquid in se habet asperi.

FESTVS. . . saxa,& difficil . . .
. . ri insuetae,aut . . .
. . lere: Ennius in Ar . . .
. . tita saxa,atque hos . .
. . vnde scrupulosam . . .
. . in se aspera. Corne . .
. . IIII. Hic tum iniectus . .
. . et quaedam dubitatio . .

Scurrae vocabulum Verrius ineptissime aut ex Graeco tractum ait,quod est σκυβαλον; aut a sequẽdo:cui magis adsentitur, quod & tenuioris fortunae homines, & ceteri alioqui,qui honoris gratia prosequerentur quempiam,non antecedere, sed sequi sint soliti. quia videlicet dicat Lucilius; Cornelius Publius noster Scipiadas dicto, tempusque intorquet in ipsum Oti,& deliciis,luci effictae,atque cinaedo. Et sectatori adeo ipsi suo,quo rectius dicas. Ibat forte domum,sequimur multi, atque frequentes. Cum secutos videri velit, ob eorum iurgia,non ob adsuetum officium.

PAVLVS *Scutilum tenue*,& macrum, & in quo tantum exilis pellicula cernitur.

FESTVS. *Scut* . . . . . .
Graeco. vt cum dicim . . .

lem aliquem dem . . . .
pompa aliud d . . . .
tilum de scruti . . . .
qui virtute p . . . .
scuti locum eo . . . .

Sed pro sine inueniuntur posuisse antiqui. PAVLVS.

Secespita cultrum ferreum oblongum manubrio eburneo,rotundo, solido, vincto ad capulum auro,argentoque,fixo clauis aeneis,aere Cyprio,quo Flamines, Flaminicae virgines, Pontificesque ad sacrificia vtebantur. dicta autẽ est *secespita* a secãdo.

Secespitam esse Antisti . . . FESTVS.
. . ferreum oblongum mani . .
. . o solido vincto ad ca . . .
. . fixum clauis aeneis ae . . .
. . nes,Flaminicae virgi . . . .
. . crificia vtuntur,ea . . . . .
. . a in sacrario vtuntur . . . .
. . rediculo aeneo olim . . . .
. . nubae relictae sunt . . . .
. . tangere licet est . . . . .
. . sed & aliis in locis,et . . .
. . quaedam ita secespitae di . . .

Secespitam alij securim, alij dolabram aeneã, alij cultellum putant. PAVLVS.

Secessiones,narrationes.

Secium libum est,quod secespita secabatur.
. . . est,quod secespita secatur: . . FESTVS.
. . . ae sole at necessariis sa . . .
. . . . . .

Secluſa ſacra dicebantur, quae Graeci mysteria appellant.

Secordiam quidam pro ignauia posuerũt. Cato pro stultitia posuit.compositum autem videtur ex se,quod est sine,& corde. PAVLVS.
. . am quidam . . . . FESTVS.
. . M. Cato pro . . .
. . VII. cum ait . . .
. . mensam t . . .
. . ne quid neg . . .
. . retur compos . . .
. . quod est sine . . .

Sectarius verues, qui gregem agnorum praecedens ducit. PAVLVS.

Sectio,persecutio iuris.

Sectores,& qui secant dicuntur; & qui empta sua persequuntur.

Secundae res non a numero dicuntur,sed quia vt velimus,sequantur.

Secus,aliter,haud secus,non aliter.

Secus Valgius putat ex Graeco,quod est ἑκὰς FESTVS. dictum: absurde scilicet. significat enim aperte aliter exemplis omnium fere, qui eam vocem vsurpant.

Sediculum,sedile. PAVLVS

Sedũ,alij *sadum*,appellãt herbã, quã Opillius FESTVS. Aurelius sesuuiũ vocari ait, eãque in tegulis seri,nec quamobrem id fiat,indicat.

Seges dicitur ea pars agri,quae arata: & con-

sita est.a serendo videlicet.

Segesta, quae nunc appellatur, oppidum in Sicilia est, quod videtur Aeneas condidisse praepositio ibi Egesto, qui eam Egestam nominauit. Sed praepositа est ei S littera, ne obsceno nomine appellaretur, vt factū est in *Malemento*, quod Beneuentum dictū est, & in *Epidamno*, quod vsurparunt Dyrrachium.

Segnitia . . . . .
. . honestum. Terentius . .
. . segnitiae, neque socor . . .

PAVLVS. *Segnitia* dicitur, quod sine nitendo quid vtile, aut honestū. Terentius: Enimuero Daue nihil loci est segnitiae, neq. socordiae.

Seliquastra, genus sedilium.

FESTVS. *Seliquastra* sedilia antiqui generis appellantur D littera in L conuersa, vt etiā in sella factum est, & subsellio, & solio, quae non minus a sedendo dicta sunt.

Sellae curulis locus . . . .
. . ictori posteriusque . . .
xime sacellum Mer . . .
ciebant specta . . . .

PAVLVS *Sementinae feriae* fuerunt institutae, quasi ex iis fruges grandescere possint.

Semis, semodius, semuncia ex Graeco trahuntur sicut & alia nonnulla, quae S litterā pro aspiratione eorum habēt, vt ἑπτὰ septem, ὕλη silua. sic ista ab eo, quod illi dicunt ἥμισυ, declinata sunt.

FESTVS. *Semis*, semodi . . . . .
. . . tione ex Grae . . .
. . . litteram pro . . .
. . . habent, vt . . .
. . . siluae. sic . . .
. . . ευ dicunt . . .

Sempronia horrea, qui locus dicitur, in eo fuerunt lege Gracchi, ad custodiam frumenti publici.

Senacula tria fuisse Romae, in quibus Senatus haberi solitus sit, memoriae prodidit Nicostratus in libro, qui inscribitur de Senatu habendo. vnum, vbi nunc est aedis Concordiae inter Capitolium & forum, in quo solebant magistratus D. T. cum senioribus deliberare. alterum ad portam Capenam. Tertium citra aedem Bellonae in quo exterarum nationum legatis, quos in vrbem admittere nolebant, senatus dabatur.

PAVLVS *Senaculum* locus Senatorum.

FESTVS. *Senatores* a senectute dici satis constat, quos initio Romulus elegit centum, quorum consilio Rempublicam administraret. Itaque etiam patres appellati sunt, & nunc cum senatores adesse iubentur, quibusque in senatu sententiam dicere licet. quia ij, qui post lustrum conditum ex iunioribus magistratum ceperunt, & in senatu sententiam dicunt, & non vocantur senatores ante, quam in senioribus sunt censi.

Senatus decretum a consulto Aelius Gallus sic distinguit, vt id dicat particulam quandam esse senatusconsulti, vt cum prouincia alicui decernitur, quod tamē ipsum senatusconsulti est.

Senis crinibus nubentes ornantur, quod is ornatus vetustissimus fuit. quidam quod eo Vestales virgines ornentur, quarum castitatem viris suis sponoe . . . a ceteris.

Senium a senili acerbitate, & vitiis dictum. posuit Caecilius in Hymnide: Sine suam senectutem ducat vtique ad senium sorbitio.

Senones, Gallos, Verrius ait, existimari appellari, quia noui venerint ex transalpina regione. . . ξένους, postea Seno. . . :

Sentes, cum constet esse spinas, & Afranius in Abducta dixerit: quā senticosa verba pertorquet turba. pro spinosis accipi debet.

Sentinare, satagere, dictū a sentina. quia multam aquam nauis cum recipit, periclitatur. Caecilius in Aethrione: cum Mercurio capit consilium, postquam sentinat satis.

Sentinare, satagere, dictum a sentina nauis, quam quis vt aqua liberet, euacuare contendit. Itaque sentinare, subtiliter periculum vitare. Caecilius: Capit consilium, postquam sentinat satis. PAVLVS.

Seplasia . . . . . FESTVS.
. . uo plurimi vnguenta . . .
. . cuius meminit Cicero. Seplasiam . .
. . audiebam te, vt primum aspe . .
. . Consulem repudiauit . . .
. . . septem stellae appel . .
. . . bus iunctis, quos trio . .
. . . appellent, quod iunc . .
. . . quasi terriones . . .
. . . quod id astrum Grae . . .
. . . partem quandam . . . . .
. . . Ennius. supera . . .
. . . et physici eum sum . . .
. . . conten . . tem . . .
. . . aiunt quod ita sunt . . .
. . . ut ternae proxim . . . .
. . . trigona.

Septimontio, vt ait Antistius Labeo hisce montibus feriae. Palatio, cui sacrificium, quod fit, *Palatuar* dicitur. Veliae, cui item sacrificium. Faguali, Suburae, Cermalo, Oppio, Coelio monti, Cispio monti. Oppius autem appellatus est, vt ait Varro Rerum humanarum libro octauo, ab Opita Oppio Tusculano, qui cum praesidio Tusculanorum missus ad Romam tuendā, dum Tullus Hostilius Veios oppugnaret, confederat in carinis, & ibi castra habuerat. similiter Cispius a Laeuo Cispio

Cispio Anagnino, qui eiusdem rei causa eam partem Esquiliarũ, quae iacet ad vicum patricium versus, in qua regione est aedis Mefitis, tuitus est.

PAVLVS. *Sacrificium*, quod fiebat Romae in monte Palatino, Palatuar dicebatur.

Septimontium appellabant diem festum, quod in septem locis faciebant sacrificium, Palatio, Velia, Fagutali, Subura, Cermalo, Coelio, Oppio, & Cispio.

FESTVS. . . . . pellatur mense . .
. . . astis agonalia . .
. . . ntibus fiunt sa . .
. . . Fagutali, Subura . .
. . . Cispio . . .
. . . chrum est, vt ait Gallus Ael . .
. . mortuus sepultus est. quod ant . .
. . labant. his que cippis, aut alip . .
. . tui causa designatus est intra . .
. . pultura est facta.

Se quamque, seorsum quamque.
. . . is dicitur, qui inter aliquos . .
. . inter eos conuenerit . .
. . quid vt ei reddat, qui id . .
. . stiterit. Cato in ea ora . .
. . de indigitibus. sinunt . .
. . ut bona rapiant, aut . .
. . sequestro dent. & Pla . .
. . sic sequestro mihi data . .

Serilla Verrius appellari putat nauigia Istrica, ac Liburnica, quae lino, ac sparto condensantur. a conserendo, & contexẽdo dicta. quia dicat Pacuuius in Niptris: nec vlla subcus cohibet compagem aluei; Sed suta lino, & sparteis serillibus. cũ περιφραστικῶς, ficto vocabulo vsus sit pro funiculis, qui sparto conseruntur.

PAVLVS *Serilla* nauigia Istrica, quae lino, ac sparto cõdensantur. a conserendo, & contexendo dicta.

Serius Attius a sero comparauit. ait enim: Ne, si forte paulo, quam tu, veniam serius.

FESTVS. *Serius* a sero videtur dictum. Attius in Amphitryone: Ne, si forte paulo, quam tu, veniam serius.

Sero saplunt Phryges, prouerbium est natum a Troianis, qui decimo denique anno velle coeperant Helenam, quaeque cum ea erant rapta, reddere Achiuis.

PAVLVS. *Serpsit* antiqui pro serpserit vsi sunt. vnde *serpulae* dictae, quas nunc serpentes dicimus, ex Graeco, quod illi ἑρπετὰ, nos pro aspiratione eorum S littera posita; vt ἕξ, sex, ἑπτὰ, septem.

FESTVS. . . . antiqui pro serpserit . .
. . . ulae dictae, quas nunc ser . .
. . . e co, quia illi ἑρπετὰ, nos . .
. . . S littera posita, vt . .

Serpula serpserit, ait (idem) Messalla, serpens inrepserit.

Serra praeliari dicitur, cum assidue acceditur, recediturque, neque vllo consistitur tempore. Cato de re militari: siue forte opus sit cuneo, aut globo, aut forcipe, aut turribus, aut serra, vti adoriare.

Serra praeliari dicitur, cum assidue acceditur, recediturque, neque vllo tempore consistitur. PAVLVS.

Sertorem quidam putant dictum a prendendo, quia cum cuipiam afferat manum educendi eius gratia ex seruitute in libertatẽ, vocetur *adsertor*. cum verisimilius sit dictũ, qui sereret quid, ac potius adsertorem a serendo cepisse nomem, cum aliquem serat petendo in libertatem eãdem, qua ipse sit, id est iungat: quia fruges cum seruatur, terrae iungit. quod totum Verrius ἀπιθάνως introduxit. FESTVS.

Seruilius lacus appellabatur, eo, qui eum faciendum curauerat in principio vici iugari continens basilicae Iuliae, in quo loco fuit effigies hydrae posita a M. Agrippa. FESTVS.

Seruilius lacus Romae a conditore vocatus.

Seruorum dies festus erat Idibus Augusti: quia eo die Rex Tullius filius ancillae (natus est.) PAVLVS.

Seruorum dies festus vulgo existimatur Idib⁹ Augusti, quod eo die Ser. Tullius natus serua aedem Dianae dedicauerit in Auẽtino, cuius tutelae sint cerui, a quorum celerita te fugitiuos vocent *seruos*. FESTVS.

. . . . . in carmine app-
. . . . esopia pro sedilibus di-
. . . . . dhuc in consuetu-
. . .

Sestertius dicitur quarta pars denarij. quo tẽpore is decussis valebat, id est dupondius.
. . . .

Sestertius dicitur quarta pars denarij, quo tẽpore is decussis valebat, id est dupondius, & semis. PAVLVS.

Sestertij no . . . . FESTVS.
. . . dupondij, & semissis . .
. . . tertius, sed auctos esse . .
. . . apud antiquos autem . .
. . . rant, & valebant . . .
. . . ti, bigati, quinquessis . .
. . . est numerum aeris perduct . .
. . . minia, minus soluendi . .
. . . tur P.R.

Sex millium, & ducentorum hominum primus C. Marius conscripsit legionem, cum antea quattuor millium fuisset. vnde etiã appellabatur quadrata. PAVLVS.

Sex suffragia appellantur in equitum centuriis quae sunt adiectae ei numero cẽturiarũ quas Priscus Tarquinius Rex cõstituit. FESTVS.

Sex Vestae sacerdotes constitutae sunt, vt populus pro sua quaque parte haberet ministram sacrorum. quia ciuitas Romana in-

sex est distributa partis. in primos, secundosque Titienses, Ramnes, Luceres.

Sexagenarios . . . . .
. . cuius causam Mani . . .
. . qui incoluerint . . .
. . hominem sexaginta . .
editi patri, quot . . . .
. . q facere eos de . . .
. . ulis, sed religio . . .
. . cirpeas hominum ef . .
. . modo mittere . . .
. . t, morante in Italia . .
. . ius comitum habitaue . .
. . am haberi, atque Arga . .
. . auerint arui. quorum pro . .
. . am redintegrari eo ge . .
. . a legatum quendam Arga . .
. . is Romae moratum esse, his, vt . .
. . t. institutum a sacerdotibus, vt . .
. . scirpea ex omnibus, cũque publicae
. . ntiauisset, per flumẽ, ac mare in patriam remitteretur. Sunt, qui dicant, post vrbem a Gallis liberatam ob inopiam cibatus coeptos sexaginta annorum homines iaci in Tiberim; ex quo numero vnus filij pietate occultatus saepe profuerit patriae consilio sub persona filij. id vt sit cognitum, ei iuueni esse ignotum, & sexagenariis vita concessa. latebras autẽ eius quibus arguerit senem, id est cohibuerit, & caelauerit, sanctitate dignas esse visas, ideoque, *Arcaea* appellata. Sed exploratissimum illud est causae, quo tempore primum per pontem coeperunt comitiis suffragium ferre iuniores, conclamauerunt, *vt de ponte deiicerentur sexagenarij*, qui iam nullo publico munere fungerentur, vt ipsi potius sibi, quam illi deligerent imperatorem. Cuius sententiae est etiam Sinnius Capito. Vanam autem opinionem de ponte Tiberino, confirmauit Afranius in Repudiato.

Sextantarij asses in vsu esse coeperunt ex eo tempore, quod propter bellum Punicum secundum, quod cum Hannibale gestum est, decreuerunt patres, vt ex assibus, qui tũ erant *librarij*, fierent sextantarij, per quos cum solui coeptum esset, & populus aere alieno liberaretur, & priuati, quibus debitum publice solui oportebat, non magno detrimento adficerentur. Septuennio quoque (anno) vsus est, vt priore numero, sed id non permansit in vsu, nec amplius processit in maiorem.

Sexus aliter significat sexu, natura, habituque ex Graeco, quam illi vocant ἕξιν. Afranius in Priuigno sic agit: orbus virili sexu adoptauit sibi. Pacuuius in Atalanta: Triplicẽ virili sexu partum procreat.

PAVLVS. *Sexus*, natura, vel habitus, ex Graeco ἕξις vo

catur.

Sibinam appellant Illyrici telum venabuli simile. Ennius: Illyrici restant sicis, sibinisq; fodentes.

Sibus, callidus, vel acutus.

Sic versantu . . . . FESTVS
fune voluit eodem non . . .
. . . . pellant Dolonem . .
. . . . cation maius . . .
. . . . Capito velut se . . .
. . . . lone interioris . . .
. . . . orte moroque cum ait . . .
. . . . L. Terentio Tusciui . . .
. . . . iuum de saxo Tarpeio . . .
. . . . uenisset commissatum, quod
. . . . et coactus . . .

Sicilices hastarum spicula lata. Ennius: Incedit veles vulgo sicilibus latis PAVLVS.

Sicilicum dictum, quod semunciam secet.

Sicyonia genus calciamenti. Lucilius: Et pedibus laeua sicyonia demit honesta.

Sifus . . . . . FESTVS.
. . . is ipsis id quod Graece . . .
. . . geriualicia sic est . . .
. . . e populum. Ser. Sulpi. . . .
. . . tani, paganiue si . . . .
. . . donec eam inter se . .
. . . s iudicatio esto . . .

Signa, vt rerum, ita . . . .
. . . aut lapides, aut f. . .
. . . adhuc aliqua. et . .
. . . pantur etiam, sed po . .
. . . simulacra ad effi . .

Signare significat modo scribere, modo anulo signa imprimere, modo pecora signis notare. PAVLVS.

. . . ri dicitur signis notare . . FESTVS.
. . , sed antiqui eo pro scribe . .
. . . re, & consignare . .
. . . ere, & conscri . . .

Silatum antiqui pro eo, quod nunc ientaculũ dicimus, appellabant, quia ieiuni vinum sili conditum ante meridiem obsorbebant. PAVLVS.

. . . pro eo quod nunc ientaculum dicimus . . quia ieiuni vinum solicon . . obsorbebant. FESTVS.

Silere tacere significat ficto verbo ab S littera, quae nota silentij est. PAVLVS.

Silere, tangere. FESTVS.
. . . a S littera, que ini . . .
. . . dici, vbi qui post mediam . .
. . candi causa ex lectulo suo si . .
. . et liberatus a lecto in solido . .
. . letque ne quid eo tempore deiciat.
. . le in lectum reposuit, hoc enim est.
. . entiũ, omnis vitij in auspiciis vacui
. . tas. Veranius ait, non vtique ex lecto, sed ex cubili, ne rursus se in lectum reponere necesse esse.

Silicernium

PAVLVS. *Silicernium* erat genus farciminis, quo fletu familia purgabatur. dictum autem silicernium, quia, cuius nomine ea res instituebatur, is iam scilicem cerneret. Caecilius, credidi silicerniũ eius me esse esurũ.

FESTVS. . . nebris quam . .
. . ocant, sed . . .
. . errius existi . .
. . uod nos farci . .
. . letum familia . .
. . omine ea res . .
. . s iam silentium . .
. . oloſtate. Cre . .
. . me esse esurum . .

Siluij sunt appellati Albani Reges, a Lauiniae filio, quem post excessum Aeneae grauida relicta timens periculum, & suae vitae, & eius, quem vtero gerebat, in siluis latens enixa est. qui restitutus in regnum est post mortem Ascanij praelatus Iulo fratris filio, cum inter eos de regno ambigeretur.

Silus appellatur naso susum versus repando. vnde galeae quoque a similitudine sileae dicebantur.

Simpludiarea funera sunt, quibus adhibentur D.T. ludi, corbitoresque quidam ea dixerunt esse, quibus neutrum genus interesset ludorũ. nam indictiua sunt, quibus adhibentur non ludi modo, sed etiam desultores, quae sunt amplissima.

PAVLVS. *Simpludiarea* funera, quibus ludos adhibebãt.

Simpulum vas paruum non dissimile cyatho, quo vinũ in sacrificiis libabatur. vnde & mulieres rebus diuinis deditae *simpulatrices* dicuntur.

Simultas, id est, odium, dicta ex cõtrario, qua minime sint simul. potest & a simulatione dicta existimari, quia simulate loquuntur ad inuicem.

Sinciniam, cantionem solitariam.

FESTVS. . . . in prouerbio dici solet
. . . sine vlla incommoda appendice; quod olim sacra non solũ publica curiosissime administrabant, sed etiam priuata. relictusque heres sic pecuniae etiam sacrorum erat, vt ea diligentissime administrare esset necessarium.

Sinistrae aues, sinistrumque est sinistrimum, auspicium, id est, quod sinat fieri. Varro libro quinto Epistulicarum quaestionum, ait, a deorum sede cum in meridiem spectes, ad sinistram sunt partes mundi exorientes, ad dexteram occidentes: factum arbitror, vt sinistra meliora auspicia, quã dextra esse existimentur. idem fere sentiũt Sinnius Capito, & Cincius.

Sinistrum in auspicando significare ait Ateius Capito, laetum, & prosperum auspicium, at silentium dubij duntaxat vacat vitio: igitur silentio surgere cum dicitur, significat non interpellari, quo minus rẽ gerat, ad sinistrum hortari quoque auspicia ad agendũ q̃ animo quis proposuerit.

Siparium genus veli mimicum. PAVLVS.

Si . . . . . FESTVS.
utuntur, dictum ait . . .
mento quod vocetur . . .

Siremps dicitur, quasi similis res ipsa. habetur hoc in libris Catonis. PAVLVS.

. . . ponitur pro eadem, vel proinde FESTVS.
. . Cato in dissuadendo le .
. . licta est, & praeterea rogas .
. . ea si populus condemnaue .
. . siet, quasi aduersus le .

Sispitem Iunonem, quam vulgo *Sospitem* appellant, antiqui vsurpabant, cum ea vox ex Graeco videat sumpta, quod est σώζειν.

Sistere fana cum in vrbe condenda dicitur, significat loca in oppido futurorum fanorum constituere, quod Antistius Labeo ait, in commentario quintodecimo Iuris Pontificij, fana sistere esse lectisternia certis locis & diis habere.

Sistere fana cum dicerent, significabatur lectisternia certis in fano locis componere. PAVLVS.

Sobrinus est patris mei consobrini filius, & matris consobrinae filius.

Sobrinus est, vt ait Gallus Aelius, patris mei consobrini filius, & matris meae consobrinae filius. femina iisdem de causis appellat fratrem & fratrem patruelem, & cõsobrinum, & propius consobrino, & sobrina. iidẽ gradus in sobrina quoque sunt. FESTVS.

Sobrium vicum . . . .
er Aelius quod . . . .
locus, neque caut . . . .
aliquod in eo n . . .
vino solitum . . . .

Sobrium vicum Romae dictum putant, vel quod in eo taberna nulla fuerit, vel quod in eo Mercurio lacte, non vino supplicabatur. PAVLVS.

Sodales dicti, quod vna sederent, & essent; vel quod ex suo dapibus vesci soliti sint; vel quod inter se inuicem suaderent, quod vtile esset.

Sodalis . . . . FESTVS.
tant, quod vna . . .
. . alij, quod ex suo . .
. . alij, quod inter se . .
rent, quod vtile es . .
. . crebro congre vocan . .
. . vocabulo, quod est . .

Sodes, si audes, vti si . . .
pro in loco. Terentius . .
sodes, quis heri Chry . .

Sodes, si audes; vti *sis*, pro si vis; & *illico* pro in loco. Terentius in Andria: Dic, sodes, quis heri Chrysidem habuit. PAVLVS.

FESTVS. *Solari* sine praepositione dixisse antiquos, testis est Pacuuius, cum ait: solatur, auxiliatur, hortaturque me.

Solatum genus morbi, maxime a rusticantibus dicitur, cuius meminit etiam Afran
. . . arquato Medo . .
. . tigine . .

FESTVS. *Solatum* genus morbi.

Solea, vel ea dicitur, quae solo pedis subiicitur, vel genus piscis, vel materia robusta, super quam paries craticius extruitur.

FESTVS. *Solea*, vt ait Verrius, est non solum ea, quae solo pedis subiicitur, sed etiam pro materia robusta, super quam paries craticius extruitur.

Solicitare quidam dictum putant vel . .
. . ex suo loca, ac sententia .
. . quin significet locum, quis .
. . quoque dicantur loco pa .

PAVLVS. *Solicitare* est solo citare, id est, ex suo loco mouere. *Solum* autem quin significat locum, quis dubitet? cum *exules* quoque dicantur loco patriae suae pulsi.

FESTVS. *Solida* sella at . . . .
iubetur, cum mane sur . .
lauit quod antiqui expresse . .
riore parte excauat . . .
ciebant sedes, quas s . . .
in his nihil erat con . . .
bant, inquit Verrius, quod . .
absurde, vt mihi videtur . .
sit totum ait dictum solidum . .

Solino idem ait esse consulo.

Solino intelligitur consulo.

PAVLVS. *Solipunga* genus bestiolae maleficae, quod acrius, concitatiusque fit feruore solis. vnde etiam nomen traxit.

FESTVS. *Soli* . . . . . .
maleficae, qu . . . . .
fit feruore s . . . . .
traxit.

Solitaurilia hostiarum trium diuersi generis immolationem significant, tauri, arietis, verris, quod omnes eae solidi, integrique sunt corporis. contra Aci . . . veru e ces maiales, qui quia *sollum*, Osce totum, & solidum significat. vnde tela quaedam *solliferrea* vocantur tota ferrea, & homo bonarum artium *sollers*, & quae nulla parte laxata, cauaque sunt, *solida* nominantur. atque harum hostiarum omnium inuiolati sunt tauri, quae pars scilicet caeditur in castratione. sunt quidem qui putent, ex tribus hostibus praecipue nomen inclusum cū solido tauri, quod amplissima sit earum. quidam dixerunt omnium trium vocabula confusa suis, ouis, tauri adfecisse id, quod vno modo appellarentur vniuersae. quod sit a sollo, & tauris earum hostiarum ductum (est) nomen antiquae cō-

suetudinis per vnum L enuntiari non est mirum, quia nulla tunc geminabatur littera in scribendo. quam consuetudinem Ennius mutauisse fertur, vtpote Graecus Graeco more vsus, quod illi aeque scribentes, ac legentes duplicabant mutas Sem . . . .

Solitaurilia hostiarum trium diuersi generis immolationem significant tauri, arietis, verris. quod omnes hi solidi, integrique sint corporis. *Sollum* enim lingua Oscorū significat totum, & solidum. vnde tela quaedā *solliferrea* vocantur, tota ferrea; & homo bonarum artium *sollers*; & quae nulla parte laxata, cauaque, solida nominantur. PAVLVS.

Solla appellantur sedilia, in quibus non plures singulis possint sedere, ideoque solla sternere dicuntur, qui sellisternium habent, & solaria vocantur, Babylonica, quibus eadem sternuntur. quae, vt ait Verrius, omnia ducta sunt solo aluei quoque lauandi gratia instituti, quo singuli descendunt, sola dicuntur. quae a sedendo potius dicta videntur, quam a sollo. FESTVS

Solla sedilia, in quibus singuli tantum possunt sedere, ideoque solia sternere dicuntur, qui *sollisternium* habent. & solaria vocantur Babylonica, quibus eadem sternuntur. FESTVS.

Solemnia sacra dicuntur, quae certis temporibus fiunt.

Solemnia sacra dicuntur, quae certis temporibus, anniſque fieri solent. FEST.

Sollistimum App. Pulcher in Auguralis disciplinae libro primo ait esse tripudium, q̄ aui excidit ex eo, quod illa fert. saxumve solidum, aut arbos viuiradix ruit, quae nec prae vitio, humani caedanturve, iacianturve, pellanturve.

Sollo Osce dicitur id, quod nos totum vocamus. Lucilius: suasa quoque omnino dirimit non solla dupondi. id est non tota. Item Liuius: *Sollicuria*, in omne re curiora. & *soliferreum*, genus teli totum ferreum. *sollers* etiam in omni re prudens; & solemne, quod omnibus annis praestari debet.

Sollo Osce dicitur id, quod nos totum vocamus. Liuius: *Solliferreum* genus teli, id est totum ferreum. *Sollers* etiam in omni re prudens; & *solemne*, quod in omnibus annis praestari debet. PAVLVS.

Sollox, lana crassa, vel pecus lana contectum. Titinius: Lana soloci ad purpuram data. & Lucilius: Pascali pecore, & montano hirco, atque solocc.

Solox, lana crassa, & pecus, quod passim pascitur non tectum. Titinius in Barathro: ego ab lana soloci ad purpuram data. & Lucilius: Pascali pecore, ac montano, hirto, FESTVS

atque

atque soloce.

Solum, terram. Ennius libro tertio: Tarquinio dedit imperium, simul & sola regni. & aliubi: sed sola terrarum postquam perme-
PAVLVS. *Solum*, terram.
Sonivio, sonanti.
FESTVS. niuio significat in car . . .
. . augurali sonanti . .
. . uium tripu . . .
. . Pulcher, quod . . .
PAVLVS. . . dit plus quadr . . .
FESTVS. *Sons*, nocens: Insons, innocens.
. . nocens, vt ex . . .
. . nocens.

Sonticum morbum in xij. significare ait Aelius Stilo certum cum iusta causa. quem nonnulli putant esse, qui nocēt, quod sontes significet nocentes. Naeuius ait: sonticam esse oportet causam, quamobrem per
PAVLVS. das mulierem.

Sonticum, iustum. Naeuius: Sonticā esse oportet causam, quamobrem perdas mulie-
FESTVS. rem.
. . . ausa dicitur a morbo . .
. . erendum agere . .
. . lato de re A. Atili . .
. . tisse, timidus ne . .
. . vbi causam sonticam . .
PAVLVS. . . . . .

Soracū est, quo ornamēta portātur scenicorū
FESTVS. . . . quo orname . . .
. . corum. Pla . . . .
. . rum icillum . . .

Sororiare mammae dicuntur puellarum, cum primum tumescunt; vt *fraterculare* puerorum. Plautus in Fribolaria . . .
. . papillae pr . . .
. . uolui dicere . . .
. . opus est verb . . .
PAVLVS. *Sororiare* mammae dicuntur puellarum, cum primum tumescunt.

Sororium tigillum appellabatur locus sacer in honorem Iunonis, quem Horatius quidā statuerat causa sororis a se interfectae ob suam expiationem.
FESTVS. *Sororium* tigillum appellatur hac de causa. ex conuentione Tulli Hostilij Regis, & Metij Suffetij ducis Albanorum, Trigemini Horatij, & Curiatij cum dimicassent, vt victores sequeretur imperium, & Horatius noster exsuperasset, victorque domū reuerteretur, obuia soror cognita morte sponsi, sui fratris manu occisi, auersata est eius osculum, quo nomine Horatius interfecit eam. & quamquam a patre absolutus sceleris erat, accusatus tamen paricidij apud Duumuiros, damnatusque, prouocauit ad populum, cuius iudicio victor duo tigilla tertio superiecto, quae pater eius cōstituerat, velut sub iugum missus subit, consecratisque ibi aris Iunoni Sororiae, & Iano Curiatio, liberatus omni noxia sceleris est auguriis adprobātibus. ex quo sororium id tigillum est appellatum.

Sors & patrimonium significat. vnde *consortes* dicimus; & dei respōsum; & quod cuiq; accidit in sortiendo. PAVLVS.
Sors et . . . . . FESTVS.
cat, vnde con . . .
& deis resp . . . . .
accidit in so . . . . .

Sortutillus venter suillus condito farre expletus. PAVLVS.
. . . labatur venter suillus co . .
. . Plautus. venter sullus di . .
. . in illum ego me hodie . . .
. . esa farte biberem . . . .

Sos, pro eos antiqui dicebant, vt Ennius libro primo: Constitit inde loci propter sos dea dearum. & libro tertio: Circum sosq; sunt magnae gentes opulentae. Libro septimo: Dum censent terrere minis, hortanturve sos. Libro vndecimo: contendunt Graios Graecos memorare solent sos. interdum pro suos ponebant, vt cum per datiuum casum, idem Ennius effert. Postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit.

Sos pro eos antiqui dicebant, vt Ennius: Cō-
PAVLVS. stitit inde loci propter sos dea dearum. Sos interdum pro suos ponebant. per datiuum casum idem Ennius effert: Postquam lumina sis oculis. pro suis.

Sospes saluus. Ennius tamen sospitem pro seruatore posuit.

Sos . . . . . FESTVS.
omnis ferre au . . . .
Afranius in Ep . . . .
seruent tuis . . . . .
maxime Teu . . . . .
numquam. En . . . .
parentem, & p . . . .
sospitem. Att . . . .
rite ad patr . . . .
set. Ennius. vid . . . .

Sospitare est bona spe afficere, aut bonam spē PAVLVS.
non fallere.
. . . . ficare cum dix . . FESTVS.
. . . liber ceterum . .
. . . ait esse bona spe . . .
. . . spem non falle . . .

Spara minimi generis iacula a spargendo dicta. Lucilius: Tum spara, tum murices portantur tragula porro . . . PAVLVS.
. . . ba . . paruissimi . . . FESTVS.
. . . pargantur dicta . . .
. . . tum spara, tum mu . .
. . . orro.
. . tiatorem, erratorem. Cato in M. Coelium, si se appellauisset: In coloniam me

hercules ſcribere nolim, ſi Triumuirum ſim, ſpatiatorem, atque feſceninum.

PAVLVS. *Spatiatorem* pro erratorem Cato poſuit.

FESTVS. . . . . quam nos dicimus, εἶδος . .
. . . ton quidem idean, n . .
. . . nitur.

Spectio in auguralibus ponitur pro aſpectione, & nuntiato. quia omne ius ſacrorum habent, auguribus ſpectio dumtaxat, quorum conſilio rem gererent magiſtratus, non vt poſſent impedire nuntiando, quae cum vidiſſent ſatis, ſpectio ſine nũtiatione data eſt, vt ipſi auſpicio rem gererent, non vt alios impedirent nuntiando.

Spectu ſine praepoſitione Pacuuius in Duloreſte vſus eſt, cum ait: amplus, rubicundo colore, & ſpectu proteruo ferox.

PAVLVS. *Spectu* ſine praepoſitione Pacuuius poſuit.

FESTVS. *Specus* feminino genere pronuntiabant antiqui, vt metus, & nepos. tam Hercules, quã maſculino ſtirps, aut frons. vt Ennius: Tũ caſu ſub monte altae ſpecus intus patebãt. & Pacuuius in Chryſe: Eſt ibi ſub eo ſaxo penitus ſtrata harena ingens ſpecus.

Speres antiqui pluraliter dicebant, vt Ennius libro ſecundo: Et ſemel effugit ſperes ita funditus noſtras. & libro ſextodecimo: Spero, ſi ſperes quicquã ꝓdeſſe potis ſunt.

Spetile vocatur infra vmbilicum ſuis quod eſt carnis, proprij cuiuſdam habitus, exos, qua etiam antiqui per ſe vtebantur. Plautus enumerandis vilibus obſoniis in Carbonaria ſic meminit: Ego pernam, ſumem, ſueres, ſpetile, callum, glandia.

PAVLVS. *Spetile* caro quaedam proprij cuiuſdam habitus infra vmbilicum ſuis.

FESTVS. *Spicit* quoque ſine praepoſitione dixerũt antiqui. Plautus: flagitium eſt ſi nihil mittetur, quae ſuper cilio ſpicit. & ſpexit. Ennius libro ſextodecimo quod vbi rex paulo ſpexit de contibus celſis.

Spiciunt antiquos di . . . .
. . tione teſtis eſt Cato in ea, quam . .
. . ſeptem hominibus, vt ſolent . .
. . iuios, niſi qui ſempiterni ſunt, quos
. . cant, ne ſpiciunt, neque ratos . .

Spicum maſculine antiqui dicebant, vt *hunc ſtirpem*, & *hanc amnem*. verſus eſt antiquus: quaſi meſſim per miſſim vnumquemque ſpicum collegit.

Spinther vocabatur . . . .
res antiquae ger . . . .
ſiniſtro. Plautus . . . .
reconcinnarier.

PAVLVS. *Spinther* armillae genus, quo mulieres vtebãtur brachio ſummo ſiniſtro.

Spintyrnix, genus auis turpis figurae. ea Graece σπινθαρὶς dicitur.

FESTVS. *Spintyrnix* eſt auis genus turpis figurae. occurſatrix artificum, perdita ſpinturnix. ea Graece dicitur, vt ait Santra, σπινθαρὶς.

Spira dicitur, & baſis colũnae vnius tori, aut duorum; & genus operis piſtorij; & funis nauticus in orbem conuolutus; ab eadem omnes ſimilitudine. Pacuuius: Quid ceſſatis ſocij eiicere ſpiras ſparteas? Ennius quidem hominum multitudinem ita appellat, cum ait: Spiras legionibus nexunt.

Spirillum vocari ait Opillius Aurelius caprae barbam.

Spirillum barba caprae appellatur. PAVLVS.

Spondere putatur dictum, quod ſponte ſua, id eſt voluntate promittatur.

Spondere Verrius putat dictum, quod ſponte ſua, id eſt voluntate, promittatur. deinde oblitus inferiore capite ſponſum, & ſponſam ex Graeco dictam ait, quod ij σπονδὰς interpoſitis rebus dininis faciant. Spondere antea ponebatur pro dicere. vnde & reſpondere adh . . . .
vſurpari coeptum eſt . . .
ne alterius. FESTVS.

Spondere ponebatur pro dicere, vnde & reſpõdere adhuc manet, ſed poſtea vſurpari coeptum eſt in promiſſo. PAVLVS.

Sponſis bene, beneque volueris, in precatione augurali Meſſala augur ait ſignificare ſpoponderis, volueris. FESTVS.

Spurcum vinum dicebãt, cum aqua admixta, aut igne tactum erat, muſtumve antequã deferueſcat. PAVLVS.

Spurcum vinum eſt, quod ſacris adhiberi non licet, vt ait Labeo Antiſtius libro decimo cõmentarij iuris pontificij, cui aqua admixta eſt, defrutumve, aut igne tactũ eſt, muſtumve ante, quam deferueſcat. FESTVS.

Squalidum incultũ, & ſordidũ, quod proxime ſimilitudinem habeat ſquamae piſcium, ſic appellatum . . . .
. . . cultum, & ſord . . .
. . . tum quod proxime . .
. . . ſcium accedit, it . . .
. . . diti paludum ſqu. . .
. . . in Telepho Quam ve . . .
. . . ſtola. PAVLVS. FESTVS.

Squarroſos . . . . .
ſimilitudine ait dic . . .
gat ob adſiduam inlu . . .
num, ac rupicum ſquar . . .
roſtra.

Squarroſi ab eadem ſquamarum ſimilitudine dicti, quorum cutis exſurgit ob aſſiduam illuuiem. Lucilius: Varronum ac rupicum ſquarroſa incondita roſtra. PAVLVS.

Stagnum quidam dici putãt, quod in eo aqua perpetuo eſt alij, quod is locus a Graecis συεινὸς dicitur, quia bene cõtineat aquam. FESTVS.

Stalagmium genus inaurium videtur ſignificare. Caecilius in karine, cum ait: ium ex aure eius ſtalagmium Domi habeo.

Stalagmium,

PAVLVS. *Stalagmium* genus inaurium. Caecilius: Ex aure eius stalagmium Domi habeo.

FESTVS *Stata* sacrificia sunt, quae certis diebus fieri debent. Cato in ea, quam scribit de L. Veturio, de sacrificio commisso, cum ei equū ademit. quod tu, quod in te fuit, sacra stata sollemnia, capite sancta deseruisti.

PAVLVS. *Stata* dicebantur sacrificia, quae certis diebus fiebant. Cato: Sacra, stata, sollemnia, sancta deseruisti.

Statae Matris simulacrum in foro colebatur.

FESTVS. *Statae* Matris simulacrum in foro colebatur. postquam id colluſtrauit, ne lapides igne corrumperentur, qui plurimus ibi fiebat nocturno tempore, magna pars populi in suos quisque vicos retulerunt eius deae cultum.

Statua est ludij eius, qui quondam fulmine ictus in circo sepultus est in Ianiculo. cuius ossa postea ex prodigiis, oraculumque responsis senatus decreto intra vrbem relata in Volcanali, quod est supra comitiū, obruta sunt, superque ea columna cum ipsius effigie posita est.

Statuliber est, qui testamento certa condicione proposita iubetur esse liber. & si per heredem est, quo minus statuliber praestare possit, quod praestare debet: nihilominus liber esse videtur.

Status dies vocatur, qui iudicij causa est constitutus cum *peregrino*. eius enim generis ab antiquis *hostes* appellabantur, quod erant pari iure cum populo Romano, atq; *hostire* ponebatur pro aequare. Plautus in Curculione. Si status condictus cum hoste intercedit dies, tamen est eundum, quo imperant ingratis.

PAVLVS. *Status* dies vocatur, iudicij causa constitutus.

FESTVS. *Stellam* significare ait Ateius Capito laetum, & prosperum, auctoritatem secutus P. Seruilij auguris, quae ex lamella aerea adsimilis stellae locis inauguratis infigatur.

Stellati . . . . . .
. . eo, qui in Campania est, sed eo, qui
. . . pena. ex Tusci profecti su . .
. : . . campum appellauerunt. .

Stellionem g . . . . . .
Verrius dic . . . . . .
stillet cibo p . . . . . .
bi a stellarum . . . . .
uarium est . . . . . .

Stercus ex aede Vestae XVII. kalendas Iulias defertur in angiportum medium fere cliui Capitolini, qui locus clauditur *porta Stercoraria*, tantae sanctitatis maiores nostri esse iudicauerunt.

PAVLVS *Sterilam*, sterilem.

FESTVS. *Ste* . . . . . .
bant, quam g . . . . .
que non cip . . . . .

lasi, aut s . . . . . .
memorab . . . . . .
in Adelph . . . . . .
feri Anti . . . . . .
tum sit . . . . . .
vnde vng . . . . . .
est.

Stipatores ait dictos a stipe, quam mercedis nomine accipiant custodes cuiusque corporis. vnde & *stipam* qua amphorae cum extruuntur, firmari solent: etiam *stipites*, qui ob eandem causam destituantur.

Stipatores, id est custodes cuiusque corporis, dicti sunt a stipe, quam accipiebant mercedis nomine. PAVLVS

Stipatores corporis custodes, quos antiqui latrones vocabant, stipati enim ferro circundant corpora regum.

. . . atores appel . . FESTVS.
. . uſtodes, quos . .
. . bant, id est mer . .
. . m ferroue . .
. . t regum cor . .

Stipem esse nummum signatum, testimonio est (& id quod datur stipendium militi, & cum spondetur pecunia, quod stipulari dicitur.

. . cuniam signat . .
. . ideo stipular . .
. . terrogat . .
. . aes . . .

Stipes fustis terrae defixus. PAVLVS
. . . defixus. Afra . FESTVS.
. . orro honeste . .
. . ite hostium . . .
. . pro fidem qui . .
. . am siluam & . . .
. . stili in mela . .
. . tus vt reuolso . .
. . qui iactu vali . . .
. . parmam, nisi si . .
. . uoluit pro . . .
. . in Bacchi sec . .
. . egum aut al . . .
. . us Ennius . .
. . ites abiegno . . .
. . e stipitem . . .
. . mit eum, qua . .
. . rripit.

Sti . . . . . .
re antiqu . . . . .
mina met . . . . .
quae nunc in . . . .
re Liuius tr . . . .
rundam Rom . . .
conditam Romam . . .
uius Ostrymon . . .
Graio stirpe ex . . .
Nomine Pyrrh . . .
a stirpe supremo . . .

est reuoca fratre . . . . .
plaudite,quam Gallu . . . . .
finit stirp est geni . . .
quia quoque est progr . . .
. . . dicuntur . . . .
. . . ab imis arbori . .
. . .

PAVLVS. *Stiricidium*,quasi *stillicidium*, cum stillae concretae frigore cadunt. *Stiria* enim principale est,stilla deminutiuum.

. . . asi stillicidium,cum stel . .

FESTVS. . . adunt.Cato pro C . .
. . nihilominus voluit semper .
. . re praesenti cognosce .
. . e . . . .

PAVLVS. *Stlata*,genus nauigij latum magis, quam altum, & latitudine sic appellatum, sed ea consuetudine, qua *stlocum* pro locum, & *stlitem* pro lite dicebant.

FESTVS. *Stla* . . . . .
latum mag . . . .
appellatum . . . .
consuetudin . . . .
tem antiq . . . .

PAVLVS. *Stlembus*, grauis,tardus, sicut Lucilius pedibus stlembum dixit, equum pigrum, & tardum.

FESTVS. . . grauis,tar . .
. . Apulidae pe . .
. : eum refert . .

Stolidus,stultus.Ennius libro primo: Nã vidi pugnare sues,stolidi,solidi sunt. & in Alexãdro:Hominẽ appellat,qui a lasciui stoli de nõ intelligit.& Caecilius in Hypobolimaeo:Abi hinc tu stolide,illi vt tibi sit pater?& in Andronico;Sed ego stolidus, gratulatum me oportuit prius.

PAVLVS. *Stolidus*,stultus.

Strebula lingua Vmbrorum appellabãt partes carnium sacrificatarum.

FESTVS. *Strebula* Vmbrico nomine Plautus appellat coxendices hostiarum, quas G . .
. . in altaria in . .
. . tus ait in Fri . . .
. . agnina tene . .
. . bulis.

Strenam vocamus, quae datur die religioso, ominis boni gratia a numero,quae significatur alterum, tertiumque venturum similis commodi, veluti *trenam*, praeposita S littera,vt in loco,& lite solebãt antiqui.

PAVLVS. *Striges* appellabantur ordines rerum inter se coniuncte collocatarum, a stringendo dictae.

FESTVS. *Stri* . . . . .
. . ordines rerum . .
. . utae conlocata . .
. . ndo dictae . . .
Stri . . . . .
ius Graeci εὐρετα ap : . . .

maleficis mulieribus nomen inditum est. quas volaticas etiam vocant. Itaque solẽt his verbis eas veluti auertere Graeci σύριγγα πόμευειν νυκτικόμαν σεῖγα τόλατιν ὄριν αἰσυμνῆτιν ἀκυπόρους δὴ πᾶσας.

Strigores in ne . . . . :
. . rigosis positum . .
. . rum uitium ha . .
ores exerciti.

Strigores densarum virium homines.

Stritauum antiqui dicebant pro tritauo.

Strit . . . . . .
. . ant pro trita . . .
aui,& atauiae . . . . .

Stroppus est, vt Ateius Philologus existimat. quod Graece στέφιον vocatur, & quod sacerdotes pro insigni habent in capite.quidam coronam esse dicunt, aut quod pro corona insigne in caput imponatur, quale sit strophium. Itaque apud Falisços diem festum esse,qui vocatur *Struppearia*, quia coronati ambulent,& a Tusculanis, quod in puluinari imponatur Castoris, struppum vocari.

Stroppus quod Graece dicitur στέφιον, pro insigni ponebatur incapitibus sacerdotum. alij id coronam esse dixerunt.

Struere antiqui dicebant pro augere,vnde instruere.

Struere antiqui dicebant pro adiicere, augere vnde industrios quoque M.Cato.iure, lege,libertate, Republica communiter vti oportet:gloria,atque honore quomodo sibi quisque struxit.aut in XII. quod est.

Si calsitur, pedẽ vestruit: manum endoiacito. alij putant significare retrorsus ire, alij in aliã partem.alij furere.alij gradum augere;alij minuere:ac vix pedem pedi praefert, otiose it,remoratur.

Strues genera liborum sunt, digitorum coniunctorum non dissimilia, qui superiecta panicula in transuersum continentur.

Strufertarios dicebant, qui quaedam sacrificia ad arbores fulguritas faciebant,a ferto scilicet quodam sacrificij genere.

. . . antiqui . . .
. . minet con . . .
. . arbores ful . . .
. : missarum . . .
. . struae,et . . .
. . aciunt
. . et vti mihi . .
. . ullo etiam . . .
. . fertario . . .
. . ex qua cortex . .
. . Lucilius . . .
. . ti hibernacul . . .
. . . . . .

Struices antiqui dicebant extructiones omnium rerum. Plautus. Cerialis cenas dat. ita men

ita mensas extruit, Tantas struices concinnat patinarias. & Liuius: quo Castalia, per struices saxeas lapsu accidit.

PAVLVS. *Struices* dicebãt omniũ rerum instructiones.

Struppi vocabantur in puluinaribus fasciculi de verbenis facti, qui pro deorum capitibus ponebantur.

FESTVS. *Struppi* vocantur in puluinaribus . . .
. . . rum capitibus ponuntur, .
. . . bem calo Antistius . .
. . . gistratum publicum . .

Strutheum in mimis praecipue vocant obscenam partem virilem, a salacitate videlicet passeris, qui Graece στρουθὸς dicitur.

PAVLVS. *Stultorum* feriae appellabantur Quirinalia, quod eo die sacrificabant ij, qui solemni die, aut non potuerunt rem diuinam facere, aut ignorauerunt.

FESTVS. *Stult* . . . . . .
tur Quirina . . . . .
qui priniqu . . . . .
sacrificant ij . . . . .
non potuer . . . . .
re, aut ign . . . . .
fornacaliu . . . . .
commissum . . . . .
more, at . . . . .
quibus p . . . . .

Stuppam linum impolitum appellant Graeci Dorij.

Stuprum pro turpitudine antiquos dixisse apparet in Nelei carmine: foede, stupreque castigor cotidie. & in Appi sententiis: qui animi . . compotem esse, nequid fraudis, stuprique ferocia pariat. Naeuius: Seseque ij perire mauolunt ibidem, quam cum stupro redire ad suos popularis: item, sin illos deserant fortissimos viros, magnum stuprum populo fieri pergetis.

PAVLVS. *Stuprum* pro turpitudine antiqui dixerunt. vnde est in carmine: Foede, stupreque castigor cotidie.

Stura flumen in agro Laurenti est.

FESTVS. *Stura* flumen in agro Laurenti est, quod quidam Asturam vo . . . .
. . ac suberiesque . . .
. . Thermi.

Suadted, idem ait esse, sic te.

Suasum, colos appellatur, qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo. Plautus: quia tibi suaso infeciſti propudiosa pallulam. Quidam autem legunt insuaso. nec desunt, qui dicant omnem colorem, qui fiat inficiẽdo, suasum vocari, quod quasi persuadetur in alium ex albo transire.

Sub corona venire dicuntur, quia captiui coronati solent venire, vt ait Cato in eo, qui est de re militari: vt populus suus sua opera potius ob rem bene gestam coronatus supplicatum eat, quam re male gesta coronatus veneat. Id autem signum est nihil praestari a populo. quod etiam Plautus significat in Hortulo. praeco ibi adsit cum corona, cuique liceat, veneat.

Sub iugum mitti dicuntur hostes victi, ereptis omnibus armis, telisque, cum hastis defixis duabus in terra tertiaque ad summum earum deligata, ipsi eam iubentur subeuntes transire.

Sub iugũ mitti dicuntur hostes, cũ duabus ha PAVLVS.
stis in terra defixis, tertiaque superligata, inermes sub eas coguntur transire.

Sub vineam iacere dicuntur milites, cum astãtibus cẽturionib⁹ iacere cogũtur sudes.

. . . tur milites . . . FESTVS.
. . ionibus ia . . . .
. . . . . .

Sub vitem hastas iacere dicitur veles, cum eas PAVLVS.
sub manu sursum mittit. Lucilius: vt veles bonus sub vitem, qui summisit hastas. Veles autem veliris facit.

Sub vitem ha . . . . FESTVS.
. . . . manu .
. . . t Lucilius. vt .
. . m qui subit has .
. . . . . .

Sub vitem praeliari dicuntur milites, cum sub vinea militari pugnant. Lucilius: Neque prodire in altum, praeliri procul sub vite.

. . . ri dicuntur . . PAVLVS.
. . militari pug .
. . q. prodire . .
. . ul sub vite.

Sub vos placo, in precibus fere eum dicitur, significat id, quod supplico vt in legibus: *Transque dato, edendoque plorato*.

Sub vos placo, supplico. PAVLVS.

Subactus modo significat mollitus: modo victus, modo compulsus. vt cum dicimus, pecus sub arbore subactum. modo coactus.

. . . molliti . . FESTVS.
. . vt cum dicim .
. . subactum . .

Subditus dicitur iudex, qui loco mortui datur PAVLVS.
iis, qui eum habuerant iudicem in aliqua re, vel lite.

Subdit . . . FESTVS.
tui in demortuis iu . .
datur his, qui eum hab .
xat in eandem rem.

Subices Ennius in Achille pro subiectis posuit, cum dixit: Nubes per ego deum subices humidas, Vnde oritur imber sonitus aerio spiritu.

Subices Ennius pro subiectis posuit. PAVLVS.

Subici ar . . . . FESTVS.
quod fit, ait Cincius . . .
consulti exemplo, at . . .
explandi gratia aries int . .
lus admisit poene p . . .

Subigere arietem in eodem libro Antistius esse ait dare arietem, qui pro se agatur, caedatur.

. . in dicebant infir . . .

. . Plautus in Persa: Ad paupertatem si immigrant infamiae, Grauior paupertas fit, *fides subleſtior*. id est infirmior. Idem, in Neruolaria, *vinum* ait *subleſtiſſimum*, quia infirmos faciat, vel corpore, vel animo.

PAVLVS. *Subleſta*, infirma, & tenuia. Plautus: Grauior paupertas fit, fides subleſtior. id est, infirmior. Idem ait vinum subleſtiſſimū, quia infirmos faciat, vel corpore, vel animo.

FESTVS. *Sublicium* po . . . . .
appellatum a . . . .
cabulo Volsc . . .
in latitudinem . . .
liter Formian . . .
librorum. qu . . .
sublices vocan . . .
aqua liquens . . .
in qua opinio . . .
& meminit . . .
qui ait in belli . . .
quam liquidum . . .
amnem, & alij tab . . .
men retinet . . .
Salluſtius libro qu . . .
ne inrumiendi p . . .
sublicibus cauata . . .
sent . . . .

Sublimauit dixit, id est, in altum extulit, Originum libro secūdo: In maximum decus, atque in excelsiſſimam claritudinem sublimauit. id autem dicitur a limine superiore, quia supra nos est.

Sublimem est in altitudinem elatum. vt Ennius in Thyeste: Aspice hoc sublime candens, quem vocant omnes Iouem. Vergilius in Georgicis libro primo: Hic vertex nobis semper sublimis.

PAVLVS. *Sublimē* est in altitudinē elatum. id autē dicitur a limine superiore, quia supra nos est.

FESTVS. *Sublucare* arbores est ramos earum supputare, & veluti suptus lucem mittere; *conlucare* autem succisis arboribus locum implere luce.

Suboles ab olescendo, id est, crescendo, vt *adolescentes* quoque & *adultae*, *& indoles* dicitur. Lucretius libro quinto: Siue virum suboles, siue est muliebris origo. Vergelius: Cara deum suboles, magnum Iouis incrementum.

Subrumari dicuntur haedi, cum ad mammam admouentur: quia ea (his vocabantur) vel quia rumine trahunt lacte sugentes.

PAVLVS. *Subrumari* dicuntur haedi, cum ad mammā admouentur: quia ea rumis vocatur; vel quia rumine trahunt lac sugentes.

Subſcudes appellantur tabellae, quibus tabulae inter se configuntur, quia quo immittuntur succiditur. Pacuuius: Nec vlla subscus cohibet compagem.

. . . ellantur cunetae ta . . FESTVS.
. . tabulae inter se con . .
. . a quo eae immittantur . .
. . uius in Niptris: Nec vlla subscus cohibet compagem aluei. Plautus in Astraba: Terebratus multum sit, & subscudes addite.
. . bſidium dice . . .
. lites subside . . .
. . entiqi aciei . . .
. genus militum . . .
. emeruerant . . .
. amen retine . . .
. quae erat ter . . .
. . m, vt Plautus . . .
. . gite nunc subſ . . .
. . t triario si . . .
. . ſidiari ante eos . . .
. . rant, aut in alio . . .
. . nti . . .

Subſilles dicebantur quaedam lamellae sacrificiis necessariae. PAVLVS.

. . . li ipsiles uo . . FESTVS.
. . s, quae ad rem . . .
. . ur maxime . . .
. . rum.

Subſolaneae . . . . .
. . s appellantur . . .
. . rei solum conferunt . .
. . ui infimum . . .
. . in terram super . . .
. . lum imum . . .
. . s innititur.

Subſtillum . . . . . .
. . it tempus ante . . .
paene vuidum dum . . .
. . m non perſiccum, quod . .
aut non dum desisset.

Subſtillum tempus ante pluuiam iam paene vuidum, & post pluuiam non perſiccum, quod iam stillaret, aut non dum desiisset. PAVLVS.

Subucula genus libi dicitur, ex halica, & oleo, & melle, & genus vestimenti.

Subuculam Aelius Stilo, & Cloatius iisdem fere verbis demonstrant vocari, quod diis detur ex halica, & oleo, & melle. Nam de tunicae genere notum est omnibus. FESTVS.

Subuerbuſtam, veribus vstam significat Plautus cum ait: Vlceroſam, compeditā, subuerbuſtam, ſordidam.

Subuerbuſtam, veribus vstam significat. PAVLVS.

Subulo Tusce tibicen dicitur.

Subulo Tusce tibicen dicitur. itaque Ennius: Subulo quondam marinas propter adstabat plagas. FESTVS.

Suburam Verrius alio libro a pago Succusano di-

no dictam ait: hoc vero maxime probat eorum auctoritate, qui aiunt ita appellatam & regionem vrbis, & tribum a statiuo praesidio, quod solitum sit succurrere Esquiliis infestantibus eam partem vrbis Gabinis. indicioque esse, quod adhuc ea tribus per C litteram, non B scribatur.

PAVLVS. *Subura* regio Romae a pago Succusano vocabulum traxit, quod ei vicinum fuit.

FESTVS. *Suburanam* . . . . . .
. Succisanam . . . . .
. nt ex nomine . . . . .
. umam illam quoque . . . .
. cusanam dictam . . . .
. iratum esse . . . . .
. pagi succusa . . . . .
. xercerentur.

Succenturiare est explendae centuriae gratia supplere, subiicere. Plautus in Saturione: Succenturia centum, require, qui te delectet domi. & Caecilius in Triumpho: nũc meae militiae astutia opus est succenturia.

PAVLVS. *Succenturiare* est explendae centuriae gratia supplere. Caecilius: Nunc meae malitiae astutia opus est succenturia.

Succerda stercus suillum. Titinius: Quid habes nisi vnam arcam sine claui; eo condis succerdas.

FESTVS. . . est stercus su . . . .
. . us. Simus . . . .
. . uid habes, nisi . . .
. . ui, eo condis . . .
. . e succerda . . . .
. . homo opicer . . .
. . nem, quem sol . . .
. . it.

PAVLVS. *Succidanea hostia* dicebatur, quae secundo loco caedebatur. sic appellata est a succedendo.

FESTVS. . . ppellatur, quae . . .
. . ur, quod quasi . . .
. . quidam a suc . . .
. . dendo dictam.

PAVLVS. *Succingulum*, balteum . . . .

FESTVS. . . ingulum ap . . . .
. . lteum. Plautus . . .
. . um Herculis . . .
. . ti, quam abstu . . .

PAVLVS. *Succrotilla*, vox tenuis, & alta. Titinius: Feminea fabula succrotilla vocula.

FESTVS. . . tenuis diceba . . .
. . Titinius in . . .
. . fabulare succr . . .
. . nius in Epistul . . .
. . tilla voce serio . . .
. . scribendis muli . . .
. . gracilibus in Syr . . .
. . talis cum sodellis cr . . .
. . le, quae non pedibus . . .
. . cula est machinae . . .
. . materiae & foratae . .
. . quam vt uber scrofe . .
stant.
. . stellas ruitque . . .
. . a hyadas Grae . . .
. . stimantes a subus . . .
. . uenti dixerint. . . .

Sudiculum genus flagelli dictum, quod vapulantes, sudantes facit. PAVLVS

Sudum, siccum, quasi seudum, id est sine vdo.

Securus, sine cura.

. . significare sub . . . FESTVS.
. . um omnium fere . . .
. . us siccum significet . . .
. . est sine vdo, vt se . . .

Sufes dic . . . . . .
gistratus, vt oscor . . . .
Calidius in Oration . . . .
lium. Nonne vobis l . . .
et fumus prosequi . . . .
videtur. Senatus cens . . .
Sufetis.

Sufes Consul lingua Poenorum, Calidius: Senatus inquit, censuit referentibus sufetis. PAVLVS

Suffibulum, vestimentum album praetextum, quadrangulum, oblongum, quod in capite Vestales virgines sacrificantes habebãt, idque fibula comprehendebatur.

Suffibulum est vestimentum al . . . FESTVS.
. . drangulũ oblongũ, quod in ca .
. . est ales cum sacrificant, semper .
. . quae fibula comprehenditur.

Suffimenta sunt, quae . . . .
. . molito mulso spar . . .
. . re, quo vuae calcatae . .

Suffimenta dicebant, quae faciebant ex faba, milioque mollito, mulso sparso. ea diis eo tempore dabãtur, quo vuae calcatae praelo premebantur. PAVLVS.

Suffiscus folliculus testium arietinorum, quo vtebantur pro marsupio, a fisci similitudine dictus.

Suffiscus dicebatur folliculus testium arietinorum, qui celebris u . . . FESTVS.
. . pio forsitan d . . .
. . fisci similitu . . . .

Suffragat . . . . maiores hi, qui vulgo in vsu . . . us apparerent iuncta suffrag . . . quem quisq; fieri vellet, notabat . . . to scriptis cãdidatorũ hominu . . Varro in libro VII. Rerum humanarum . . .

Suffuerat, sub eodem tecto fuerat.

Sugillatum dicitur ex Graeco, quod ea pars, quae est sub collo, κοῖλον ab eis dicitur. PAVLVS.

. . dici existimant . . . FESTVS.
. . quod ea pars, quae . . .
. . υλον ab iis dicitur.

Suillum genus inuisum Veneri prodiderunt poetae, ob interfectum ab apro Adonim, quem diligebat dea. quidam autem, quod immundissimi sint sues ex omni mansueto pecore, & ardentissimae libidinis. ita, vt opprobrium mulieribus inde tractum sit, cum subare, & subire dicuntur.

Sulci appellantur, qua aratrum ducitur, vel sationis faciendae causa, vel vrbis condendae, vel fossura rectis lateribus, vbi arbores serantur. fulmen quoque, qua eius vestigium, similiter appellatur. quod vocabulum quidam ex Graeco fictum, quia illi dicant ὀλκόν.

PAVLVS *Sulcus* dictus a Graeco, qui ab illis ὀλκὸς appellatur.

Sultis, pro si vultis. Plautus: Sequimini me hac sultis. & Cato: Audite, sultis, milites.

FESTVS. *Sultis*, si voltis. Plautus in Friuolaria: Sequimini me hac, sultis, legiones omnes lauernae. & in Rudente: Curate haec, sultis, magna diligentia. M. Cato pro L. Caesetio. audite, sultis, milites, si quis vestrũ in bello superfuerit, si quis non inuenerit pecuniam, egebit.

Sultis, si voltis significat compositio vocabulo, ita vt alia sunt, sodes, sis si vis, vlicet in loco, scis licet scias licet, equidẽ ego quidem. Ennius: pandite sulti genas, & corde relinquite somnum.

PAVLVS. *Sultis*, si vultis. Ennius: Pandite sulti genas: & corde relinquite somnum.

Sum pro eum vsus est Ennius.

FESTVS. *Sum* pro eum vsus est Ennius libro primo: At tu non vt sum summam seruare decet rem. & libro secundo: At sese sum quae dederat in luminis oras.

Summanalia liba farinacea in modum rotae ficta.

Summissiorem aliis aedem Honoris, & Virtutis C. Marius fecit, ne si forte officeret auspiciis publicis, augures eam demoliri cogerent.

PAVLVS. *Summussi*, murmuratores. Naeuius: Odi, inquit, summussos, proinde aperte dice, quid sit. Terentius mussare pro tacere posuit, cum ait: Sile, caela, occulta, tege, tace mussa.

FESTVS. . . ssi dicebantur . . .
. . Naeuius: Odi, inquit, . .
. . inde aperte dice, . . .
. . times. Ennius in sexto . .
. . ntus in occulto mussa . .
. . in Andromacha di . .
. . m est. nam mussare si . .
. . s in Agnorizomene: Quod potes sile, caela, occulta, tege, tace, mussa, mane.

Suopte, (suo) ipsius: vt meopte, meo ipsius; tuopte, tuo ipsius.

Supa . . . . . .

disiicit . . . . . .
in . . insipit . . . .
iniicit farinolam.

Supat iacit, vnde dissipat, disiicit: & obsipat, obiicit: & insipat, hoc est iniicit. PAVLVS.

Supellectilis recto casu, & senis ratione dicebantur, quae nunc contraria videntur esse finitioni proportionis, quia omnia vocabula x littera finita, per declinationes obliquorum casuum syllabam accipiunt. Haec autem duo desciuerunt ab ea, vt alia complura, quae nõ ideo infirmare debent praeceptum. FESTVS.

Supercilia in Iunonis tutela esse putabant, quod iis protegantur oculi, per quos luce fruimur, quam tribuere putabant Iunonẽ. vnde & *Lucina* dicta est. PAVLVS.

. . Iunonis tu . . . . FESTVS.
. . tur muliere . . .
. . tur oculi, per q . . .
. . quam tribuat . . .
. . Lucina quoque . . .

Supercilium dicitur, quod supra cilium sit, id est integimentum oculi superius.

Supersit significat supererit. Ennius: dũ quidem vnus homo Romae toga supersit. & Attius in Chrysippo: Quin hinc supersit, Spartam, atque Amyclas trado. Sed per se super significat quidem supra, vt cum dicimus super illum sedit, verum ponitur etiam pro De, Graeca consuetudine vt illi dicunt, ὑπέρ. Plautus in Milite glorioso: Mea opera super hac vicina, quam ego nunc concilio tibi. in Phasmate: Ehe . . . tandem percipio, super rebus nostris loqui te. Pacuuius in Medo: Qua super re interfectum esse Hippotem dixisti? Cato contra Annium: Nemo antea fecit super tali re cum hoc magistratu vtique rem. Afranius in Virgine: Aliis de rebus in qua coepisti super re.

Supersit, supererit. Ennius: Dum quidem vnus homo Romae supersit. PAVLVS

Superstites antiquitus appellati sunt testes.

Superstites testes praesentes significat. cuius rei testimoniũ est, quod superstitibus praesentibus, ij, inter quos controuersia est, vindicias sumere iubentur. Plautus in Artemone: Nunc mihi licet quiduis loqui, nemo hic adest superstes. Volgari quidẽ consuetudine poni. FESTVS.

. . superque sint . . .
. . liberi parentib . . .
. . quamobrem . . . .
. . do quanquam o . . .
. . velim . . . . .

Supernacaneum u . . . . .
cludit Verrius ab u . . . .
. . . antum modo . . . .
. . . sit fami . . . . .

. . uacaneum

. . uacaneum . . .

PAVLVS. *Superuacaneum*, superuacuum.

Superuaganea dicebatur ab auguribus auis, quae ex summo cacumine vocem emisisset. dicta ita, quia super omnia vagatur, aut canit.

FESTVS. *Su* . . . . .
catur ab au . . .
mo cacumin . . . .
quasi in altis . . .
uagatur a . . . .

Supparus . . . . .
. . uestimen . . .
. . ubucula ap . . .
. . n Fullonia . . .
. . omne quod . .
. . parum Puni . . .
. . cat Neui de . . .
. . o. & in Nautis . . .
. . estem consec . . .
. . nunc supparos . . .
. . na iam crucem . . .
. . detur puella . . .
. . ius ait. Puella . . .
. . duta sum . . . .

PAVLVS. *Supparus* vestimentum puellarum lineum, quod & subucula (id est camisia) dicitur. Afranius: Puella non sum, supparo si induta sum.

Supperuati dicuntur, quibus femina sunt succisa in modum suillarum pernarum. Ennius: His pernas succidit iniqua superbia Poeni.

FESTVS. pernati dicu . . .
. . na sunt succisa . .
. . rum pernaru . .
. . is pernas suc . .
. . Poeni. & Catu . .
. . fossa ligari ia . .
. . curi . . .

PAVLVS. *Supplicia* vetere quaedam sacrificia a supplicando vocabant.

FESTVS. *Supplic* . . . . .
. . res portent . . .
. . uerbena falic . . .
. . alia supplicia . . .
. . bonis sumi. fin . . .
. . is necaretur . . .
. . Semoniae re . . .
. . ce bidente . . .
. . na salutis . . .
. . nati patrim . . .
. . id fieret sa . . .
. . solitum vt . . .
. . candi causa . . .
. . rum vt id vo . . .
. . ro semper ela . . .
. . plo docet supol . . .
. . nunc fere suppl . . .

. . . tur . . . . .
. . cium a supp . . .
. . guit, quod . . .
. . haec deorum . . .
. . matur supp . . .
. . id est dep . . .
. . caedi . . . .

Suppremum modo significat summum, modo extremum, modo maximum. PAVLVS.

Supp . . . . FESTVS.
summum vt . . .
supreme bel . . .
potens. Plautus . . .
mum habuisti se . . .
tuis. alias extre . . .
in legibus XII. Solis . . .
ma tempestas esto . . .
crimine necte tuo . . .
ab illo sepeliri die . . .
& quasi supremo l . . .
tempora voltu. Cato d . . .
lentis numquam cuiq . . .
. . . premam aduoca . .
. . . maximo cum duas . .
. . . s supremam mul . .

Suppum antiqui dicebant, quem nunc supinum dicimus. ex Graeco, videlicet pro adspiratione ponentes litteram, vt cum iidē ὕλας dicunt, & nos siluas. item ἕξ, sex: & ἑπτὰ, septem. eius vocabuli meminit etiā Lucilius: Si vero das, quod rogat, & si suggeri suppus.

Suppum antiqui dicebant, quem nunc supinum dicimus. PAVLVS.

Surregit, & *sortus* pro surrexit, & quasi possit fieri surrectus frequenter posuit Liuius
. . . & sortus an. . . . FESTVS.
. . & eius part . . .
. . bus L. Liuil . . .
. . est . . . . .

Surremit, sumpsit. inque manu surremit hastam . . . . PAVLVS.
. . manum su . . .

Surremsit, sustulerit. FESTVS.
. . . Su remsit . . . PAVLVS.
. . pue . . sustule . . FESTVS.
. . cum dixit . . .
. . est, quod cum . . .
. . nio nobilissi . . .
. . atque ob eam . . .
. . issimus semper . . .
. . nstituit, cum . . .
. . imus sumere . . .
. . ipso dignior . . .
. . καὶ οὐκέτι σὺ . . .
. . t, quod si mon . . .
. . tem nonum . . .
. . Socratem quae . . .
. . rat in librum . . .
. . inscripserat Scy . . .

. . gratia id appel . . .
Surum dicebant, ex qu . . .
. . est Plau . . .
. . on est tibi . . .
. . um item nam qui . .
. . eus furculis . . .
. . m.tum poli . . .
. . aut asulae . . .
. . rus furum . . .
. . reposſent.

PAVLVS. *Surum* dicebant, ex quo per deminutionem fit *furculus*. Ennius: Vnus surus surum ferret, tamen defendere possent.

FESTVS. *Sus Minernam*, in prouerbio est, vbi quis id docet alterum, cuius ipse inscius est. quam sem in medio, quod aiunt, positam, Varro & Euhemerus ineptis mythis inuoluere maluerunt, quam simpliciter referre.

PAVLVS. *Suspectus* a suspicor venit & a suspicio.

FESTVS. *Sus* . . . . .
. . significationis . .
. et suspicio parti . .
. . e.non mirum si . .
. . o dari potest.

PAVLVS. *Susque*, deque, significat plus minusve.

FESTVS. . . . ens est pro plus minusve.
. . . nod antiquis vsque dice .
. . . . . .

PAVLVS. *Sutelae* dolosae astutiae, a similitudine suentium dictae.

FESTVS. . . . stutiae a simili . .
. . dictae . . . .
Su . . . .
. . tiq; in prouerbium . .
causa Gallico tu . . .
. . dam edictum est legiones Sutrij, vt praesto essent cum cibo suo. quod vsurpari coeptum est in iis, qui suis rebus, opibusque officij id praestaret, quibus deberet. Plautus: Sed facito dum, merula per versus, quod cantat colas cum suo cuique facito veniant, quasi eant Sutrium.

PAVLVS. *Sycophantas* appellatos hac de causa dicunt. Atticos quosdam iuuenes solitos aiunt in hortos irrumpere, ficosq; deligere: quam ob causam lege est constitutum, vt qui id fecisset, capite truncaretur: quam poenam qui persequerentur ob paruula detrimẽta, sycophantas appellatos.

FESTVS. . . . idam ex hac causa . . .
. . Atticos quondam . . .
. . s aiunt in hortos . . .
. . inrumpere, ficosque . . .
. . b causam lege factam, qui id fecisset, capite esset ei. quam poenam qui persequerentur ob paruola detrimenta, sycophantas appellatos.

T

Tabellis pro chartis vtebantur antiqui, quibus vltro, citroue, siue priuatim, siue publice opus erat, certiores absentes faciebant. vnde adhuc *tabellarij* dicuntur. & tabellae missae ab imperatoribus.

Tabem eam, quae faceret tabescere apud antiquos vsurpatum. Sallustius quoque frequenter, vt in Catilina, cum ait: vti tabes plerosque ciuium animos inuaserat. & in libro quarto historiarum: qui quidẽ mos, vt tabes in vrbem coniectus. & Coruinus pro Liburnia: propter hanc tabem, atque perniciem domus totius.

Tabernacula dicuntur a similitudine tabernarum, quae ipsae, quod ex tabulis olim fiebant, dictae sunt, non, vt quidam putãt, quod tabulis claudantur.

Tablinũ proxime atrium locus dicitur; quod antiqui magistratus in suo imperio tabulis. . . . .
. . . . . .

Tablinũ proxime atrium locus dicitur, quod antiqui magistratus, in suo imperio tabulas rationum ibi habebant publicarum rationum causa factum locum.

Tablinum, locus proximus atrio, a tabulis appellatus. PAVLVS.

Taciturnus, qui facile tacet. tacitus, argutus etiam, qui potest aliquando tacere.

Taedulum, fastidiosum, siue quod est omnibus taedio.

Taedulum antiqui interdum pro fastidioso; interdum, quod omnibus taedio esset, ponere soliti sunt. FESTVS.

Taenias Graecam vocẽ sic interpretatur Verrius, vt dicat ornamentum esse laneum capitis honorati, vt sit apud Caecilium in Androgyno: sepulchrum plenum taeniarum, ita vt solet. & alias: Dum taeniam, qui vulnus vinciret, petit. Ennius in Alexandro: volans de caelo cum corona, & taeniis. Attius in Neoptolemo: Decorare est satius, quam vrbem taeniis.

Taepocon appellarunt Graeci genus scribendi deorsum versus, vt nunc dextrorsum scribimus. PAVLVS.

Taepocon soliti sunt appellare Graeci genus scribendi deorsum versus, vt nunc dextrorsum scribimus. FESTVS.

Tagax furunculus a tangendo dictus. cuius vocabuli Lucilius meminit: Et mutonis manum perscribere posse tagacem. PAVLVS.

Tages nomine, Genij filius, nepos Iouis, puer dicitur disciplinam aruspicij dedisse duodecim populis Etruriae. FESTVS.

Tagit Pacuuius in Teucro: Vt ego, si quisquam me tagit & tagam. Idem in Hermiona: Aut non cernam, nisi tagam. sine dubio antiqua consuetudine vsurpauit. nam nunc ea sine praepositionibus non dicuntur, vt contigit, attigit.

Tagit simpliciter dicitur. quod attigit, contigit fa- PAVLVS.

git facit compositum.

Talassionem in nuptiis Varro ait signum esse lanificij. *Talassionem* enim vocabant quasillum, qui alio modo appellatur calathus, vas vtique lanificiis aptum.

FESTVS. . . sionem in nuptiis Varro ait . .
. . fici πλαεῖν, id est quasillum . .
. . litum appellari talassionem. at .
. . historiarum scriptor Talassium .
. . uirum rapta virgine vnicae pu .
. . dinis, quod ei id coniugiũ fuerit fe .
. . ominis gratia nunc redintegrari .

Talentorum non vnum genus. *Atticum* est sex millium denarium. *Rhodium*, & *ciſtophorum* quattuor millium quingentorum denarium. *Alexandrinum*, duodecim millium denariũ. *Neapolitanum*, sex denariũ. *Syracusanum* trium denariũ. *Rheginum* victoriati.

. . . . . .

Taliam Cornificius posuit, vnde & Talassus. *Taliam* alij folliculum cepe.

PAVLVS *Talia*, folliculum cepe.

FESTVS. *Talionis* mentionem fieri in XII ait Verrius, hoc modo, *si membrum rupserit, ni cum eo pacit, talio esto*. neque id, quid significet, indicat. puto quia notum est. permittit enim lex parem vindictam.

PAVLVS. *Talipedare* antiqui dicebant pro vacillare pedib. lassitudine, quasi trahat pedes, vt talis videat insistere, aut idẽtidẽ tollere pedes.

Talipedare est vacillare pedibus, & quasi talis insistere.

Talus praenomen erat Sabinorum.

FESTVS. *Talus* in Sabinorum nominibus praenominis loco videtur fuisse.

Tam significationem habet, cum ponimus praepositiuam quandam, cui subiũgimus quam: vt cum dicimus, tam egregium opus tam paruo pretio venisse. id est, sic. ita vt apud Graecos quoque οὕτως ἀγαθόν. item ex contrario ei dicimus, quam bonus Homerus, tam malus Cherylus poeta est. At antiqui tam etiam pro tamen vsi sunt. vt Nouius. Qui, si taceat, dum videat, tam etiam sciat, quid scriptum sit Ennius: illae meae tam potis pacis potiri. Titinius: Bene cum facimus, tam male subimus, vt quidam perhibent viri. Item: Quamquam estis nihili, tã escator simul vocis cõsului.

Tam significationem habet praepositiuam, cui subiungimus quam. vt tã malus Cherylus, quam bonus Homerus. tam etiã pro tamen vsi sunt.

PAVLVS

Tam modo antiqui dicebant pro modo.

Tam modo antiqui ponebant pro modo. vt Atius: Tam modo, inquit, Praenestinus.

FESTVS. *Tam perit, quam extrema faba*, in prouerbio est, quod ea plerumque aut proteritur, aut decerpitur a praetereuntibus.

Tama dicitur, cũ labore viae sanguis in crura descendit, & tumorem facit. Lucilius: Inguenne existat, papulae, tama, neboa no xit.

PAVLVS.

Tame in carmine positum est pro tam.

Taminia vua siluestris dicta, quod tam mira sit, quam minium.

FESTVS.

Taminia vua siluestris generis videtur Verrio dicta, quae tam mira sit, quam minium.

PAVLVS.

FESTVS.

Tamne, eousq; vt Aelius Stilo, & Opilius Aurelius interpretantur. itaque Afranius: Tã ne arcula tua plena est aranearum?

Tamne, eousque. Afranius: Tamne arcula tua plena est aranearum?

PAVLVS.

Tandem cum significet aliquando, interdũ tamen ex superuacuo ponitur. vt apud Terentium in Phormione, cum ait: Itane tandem vxorem duxit Antipho iniussu meo? non enim hic tempus vllum significat. at Cicero etiam duplicat temporalem significationem, cum ait, tandem aliquando.

Tappete ex Graeco sum . . . .
tae. Ennius eum ait. T . . .
lius in Demetrio. Le . . .
veterem dic tappet. . . .

FESTVS.

Tapulla dicta est lex quaedam de conuiuiis.

PAVLVS

Tapullam legem conuiualem ficto nomine conscripsit iocoso carmine Valerius Valentinus. cuius meminit Lucilius hoc modo: Tapullã rident legem contere opimi.

PAVLVS

FESTVS.

Tarmes genus vermiculi carnem exedens.

Tarpeiae etiam effigiem ita appellari putant quidam in aede Iouis Metellina. eius videlicet in memoriam virginis, quae pacta a Sabinis hostibus, quae in sinistris manibus haberent, vt sibi darent, intromiserit eos cum Rege Tatio, qui postea in pace facienda cauerit a Romulo, vt ea Sabinis semper pateret.

PAVLVS

FESTVS.

Tarquitias scalas, quas rex Tarquinius Superbus fecerit, abominandi eius nominis gratia ita appellatas esse ait vulgo existimari Verrius.

Tartarino cum dixit Ennius, horrendo, & terribili Verrius vult accipi a Tartaro, qui locus apud inferos.

Tartarino, horrendo & terribili.

PAVLVS

Tatium occisum ait Lauinij, ab amicis eorũ legatorum quos interfecerant Tatiani latrones, sed sepultum in Auentino laureto. quod ad significationem verborum non magis pertinet, quam multa alia praeterita deinceps, quae referantur.

FESTVS.

Tauras, vaccas steriles dici existimabant hac de causa, quod non magis, quam tauri, pariant.

PAVLVS

. . uras vaccas steriles ap . . .
. . quae non magis rapiant . .
. . similius sit ex Graeco dic .
exs appellant.

FESTVS.

PAVLVS. *Tauri*, verbenaeque in commentario sacrorum significat ficta farinacea.

Tauri appellabantur ludi in honorem deorum inferorum facti. Instituti autem videntur hac de causa: Regnante Superbo Tarquinio cum magna incidisset pestilẽtia in mulieres grauidas, quae fuerat facta ex carne diu vendita populo taurorũ, ob hoc diis inferis instituti ludi, & Taurij vocati sunt.

FESTVS. *Tau* . . . . . .
stituti diis inferis ex l. . . .
Tarquinio regnante cum . . .
pestilentia in mulieres . . .
fetu si facti sunt ex carn . . .
taurorum immolatorum. ob . .
appellati sunt, & fiunt . . .
intra muros euocentur di . . .
ludos Varro ait vocari, quod . .
lus pendens a doctore iner . .
solitus sit impelli, atque vsque . .
docere, quoad confisteret . . .
te talorum constaret pedu . .

Taurium aes dicunt, quod in ludos tauricos consumitur.

Taurorum specie simulacra fluminum, id est, cum cornibus, quod sunt atrocia, vt tauri.

Taxat verbum ponitur in iis, quae finiuntur quoad tangi liceat, in litibus quoque, arbitrove cum proscribitur, quoad ei ius sit statuendi. *Taxatio* dicitur, quae fit certae summae. a tangendo autem dici, etiam scaenici testimonio sunt, qui *taxatores* dicuntur, quod alter alterum maledictis tangit.

PAVLVS *Taxat* & *taxatio* a verbo tango dicuntur. vnde & taxatores a scaenicis dicuntur, qui ad alterutrum maledictis tangunt.

Tegillum cuculliunculum ex scirpo factum. Plautus: Tegillũ mihi aret, id si vis, dabo.

FESTVS. *Tela* proprie dici videntur ea, quae missilia sunt: ex Graeco videlicet eorum nomine, quia illi τηλόθεν missa dicunt, quae nos eminus. sicut arma ea, quae ab humeris dependentia retinentur manibus, quandoquidem non minus in nobis eam partem corporis armum vocari existimandũ est.

PAVLVS. *Temerare*, violare sacra, & contaminare. dictũ videlicet a temeritate.

Temetum, vinum. vnde *temulentus*, & *temulentia*.

FESTVS. *Temetum* vinum. Plautus in Aulularia: Qui? quia temeti nihil allatum. Pomponius in Decima: Non multi temeti, sed plurimi. Nouius in duobus dossenis: Sequimini praeminate, sequere temeti timor. Idem in Funere: Agite, exite, temulentiamque tollite. & in Surdo: Filias habeo temulentas. sed eccas video incedere. Afrani in Cõsobrinis: Pol magis istius temulẽtae futilis.

Tempesta, tempestiua. PAVLVS

Tempestatem pro tempore frequenter dixerũt antiqui.

Templum significat, & aedificium deo sacratum, & tignum, quod in aedificio transuersum ponitur.

Tenite, credebantur esse sortium deae, dictae quod tenendi haberent potestatem.

Tensa vehiculum argenteum, quo exuuiae deorum ludis Circensibus in circum ad puluinar vehebantur.

Tensam ait vocari Sinnius Capito vehiculũ, quo exuuiae deorum ludicris Circensibus in circum ad puluinar vehuntur. fuit & ex ebore; vt apud Titinium in Barbato; & ex argento. FESTVS.

Tentipellium, genus calciamenti ferratũ, quo pelles extenduntur. PAVLVS.

Tentipellium Artorius putat esse calciamentũ ferratum, quo pelles extenduntur. idẽ Afranium dixisse in Promo. Pro manibus credo habere ego illos tentipellium. Titinium ait Verrius existimare, id medicamẽtum esse, quo rugae extenduntur, cum dicat: Tentipellium Inducis, rugae in ore extenduntur. cum ille προσκῶς dixerit. FESTVS.

Tenus significat finem: vt cum dicimus, hactenus. PAVLVS.

Terentum locus in cãpo Martio dictus, quod eo loco ara Ditis patris in terra occultaretur.

. . in campo Martio loc . . FESTVS.
. . dicendum fuisse, quod Te. .
. . saecularis Ditis patris . .
. . tur ab equis quadrigari . .
. . tilitas aequiperet mo . .
. . nae, quod quam aniliter relat. .
. . uis manifestum est.

Teres, rotundus in longitudine. PAVLVS

Teres in longitudine rotundatum. quales asseres natura ministrat. FESTVS.

Teretinatibus, qui a flumine Terede dicti existimantur, & syllaba eius tertia mutata, & pro Terede Teram scribi debuisse.

Termentum pro eo, quod nunc dicitur detrimentum, vtitur Plautus in Bacchidibus.

Tormentum apud Plautum detrimentum.

Termes ramus direptus ex arbore, nec foliis repletus, nec nimis glaber. PAVLVS.

Termino sacrificabant, quod in eius tutela fines agrorum esse putabant. denique Numa Pompilius statuit *eum, qui terminum exaratum, & ipsum, & boues sacros esse.*

Terminus, quo loco colebatur, super eum foramen patebat in tecto, quod nefas esse putarent terminum intra tectum consistere.

Termonem Ennius terminum dixit.

Termonẽ Ennius Graeca consuetudine dixit.

quem

quem nos nunc terminum, hoc modo: Ingenti vadit cursu, qua redditus termo est. & idem: Hortatore bono prius, quam iam finibus termo est.

Tersum diem pro sereno dictum ab antiquis, nec se habere rei auctorem ait.

PAVLVS. *Tersum* diem, serenum.

FESTVS. *Tertium*, quartum differre ait a tertio, quarto, quintus: quod, quid factum sit, significat.

PAVLVS. *Tesca* loca augurio designata. Cicero aspera ait esse, & difficilia.

FESTVS. . . . . t loca augurio desig . . .
. . . no finis in terra auguri op . .
. . . us loca consecrata ad . . .
. . . sit, sed sancta loca vndiq . .
. . . nt Pontificis libri, in quibus . .
. . . que sedemque tescumque . .
. . . dedicauerit, vbi eos ac . . .
. . . s, propitiosque. Hostius belli . .
. . . pergētis alter aetherias, atque . .
. . . uiolabis templa antiqua . .
. . . uere aspera, difficilia aditu . .
. . . ca aspera saxa tesca tuor . .
. . . octeta. Quis tu es mortalis . .
. . . a, & tesqua te adportas loca . .

PAVLVS. *Testiculari* est iumentis maribus feminas, vel mares feminis admouere. licet alij dicant *testilari*.

Tetini pro tenui.

FESTVS. *Thaleae* nomen dictum, alij ab aetatis flore aiunt, alij quod carmina semper floreant.

PAVLVS. *Themin* deam putabant esse, quae praeciperet hominibus id petere, quod fas esset. eāque id esse existimabant, quod & fas est.

Thiasitas, sodalitas.

Thomices Graeco nomine appellantur canabi impolito, & sparto leuiter tortae restes, ex quibus funes fiūt. puluilli quoque quos in collo habent, ne a restibus laedantur, thomices vocantur.

FESTVS. . . . . nomine appellantur . . .
. . . et sparto leuiter tortae . . .
. . . fiunt. Lucilius: Vidimus . .
. . . abina. Opillius Aure . .
. . . puluillum, quem in . .
. . . aedat tomicem vo . .
. . .

PAVLVS. *Thraeces* gladiatores a similitudine palmularum Thraciarum.

Throcum genus sellae habetur apud Plautum.

Thymbraeus Apollo a monte Thymbraeo dictus, qui est in agro Troiano.

FESTVS. *Thymbraeum* Apollinem Vergilius a monte Thymbraeo appellauit, qui est in agro Troiano.

PAVLVS. *Tiberis* fluuius dictus a Tiberino Rege Albanorum, quod in eo cecidisset. vel Tiberis a Tiberi Rege Tuscorum.

Tibicines in aedificiis dici existimantur a similitudine tibiis canentium, qui vt canētes sustineant, ita illi aedificia.

Tifata iliceta, Romae autem Tifata curia. Tifata etiam locus iuxta Capuam.

Tigillum sororium.

Tignum non solum in aedificiis, quo vtuntur, appellatur, sed etiam in vineis, vt est in xij. *tignum iunctum aedibus, vineaeque, & concapu, ne soluito.* FESTVS.

Tinia, vasa vinaria. PAVLVS.

Tippula bestiolae genus sex pedes habentis, sed tantae leuitatis, vt super aquam currēs non desidat. Plautus: Neque tippulae leuius pondus est, quam fides lenonia.

Titiensis tribus a praenomine Tatij Regis appellata videtur. Titia quoque curia ab eodem Rege est dicta.

Titinnire, & titinnabunt Naeuius dixit pro sonitu tintinabuli.

Titinnire est apud Naeuium hoc modo: Tantum vbi molle crepitum faciebant, titinnabant compedes. & apud Afranium: Ostiarij impedimenta titinnire audio. FESTVS.

Titiuillitium nullius significationis est, vt apud Graecos βλίτυρι &, σκινδαψός. Plautus: non ego istud verbum empsitem titiuillitio. PAVLVS.

Tituli milites appellantur, quasi tutuli, quod patriam tuerētur. vnde & Titi praenomē ortum est.

Todi genus auium paruarum. Plautus: Cum extortis talis, cum todillis crusculis.

Todi sunt . . . . . FESTVS.
quarum meminit Plautus in Sy . . .
tis talis, cum todillis crus . . .

Togatarum . . . . . .
minum fastigi, quae . . .
quod togis praetextis rem . . .
tabernariarum, quia . . .
cellentibus etiam humiles . . .
. . lagiari serui denique et . .
. . ernis honeste prodeant . .

Tolerare, patienter ferre. Attius in Neoptolemo: Aut quisquam potis est tolerare acritudinem. Ennius libro secundo: Ferro secedere, quam dictis his toleraret.

Toles, tumor in faucibus, quae per deminutionem *tonsillae* dicuntur.

Tollenno est genus machinae, quo trahitur aqua, alteram partem praegrauante pondere, dictus a tollendo.

Tongere nosse est: nam Praenestini *tongitionem* dicunt notionem. Ennius: Alij rhetorica tongent. PAVLVS.

. . . . lo ait noscere esse . . . FESTVS.
. . . tionem dicant pro no . .
. . . tius dominari. Ennius . .
. . . tongent. & vincere. . .
. . . videtur significare.

Tonsam Ennius significat remum, quod qua-

si tondeatur ferro, cum ait libro septimo: Poste recumbite, vestraque pectora pellite tonsis. item: Pone petunt, exin referunt ad pectora tonsas. & in Asoto: Alius in mari vult magno tenere tonsam.

PAVLVS. *Tonsa*, remus, quod quasi tōdeatur ferro. Ennius: Pone petunt, exin referunt ad pectora tonsas.

Tonsilla palus delatus in acumen, & cuspide praeferratus, qui nauis religandae causa in littore figitur. Attius: Tacete, & tonsillas littore in laeda edite.

FESTVS. . . . . esse Verrius palum dolatum
. . cuspide praeferratum, vt existi . .
. . m cum figi in littore nauis re
. . causa. Pacuuius in medio: Acces
. . eam, & tōsillā pegi laeto in littore
. . in Phinidis: Tacete, & tōsillas litto
. . laeda edite.

Topper significare ait Artorius cito, fortasse, celeriter, temere. cito, sic in Nelei carmine: Topper fortunae commutantur hominibus. citius, sic C. Nacuius: Capesset flāmam Volcani topper. sic in eodē; Namque nullum peius macerat humanū, quam de mare saeuum viret cui sunt magnae topper confringent importunae vnde. fortasse, sic Coelius libro septimo: ita vti sese quisque vobis studeat aemulari in statu fortunae reipublicae, eadem re gesta, topper nihilo minore negotio acto, gratia minor esset. fortasse, sic Attius in Io. Topper, vt fit, patris tunc eicit iras. (Ennius vero sic.) topper fortasse valet in Ennij & Pacuuij scriptis. apud Ennium est; Topper, quam nemo melius scit. Pacuuius: Topper tecū sit potestas faxit si mecum velit. At in antiquissimis scriptis celeriter, ac mature. in Odyssia vetere: Topper facit homines vtrius fuerint. Topper citi ad aedis venimus Circae, simul duona eorum portant, ad nauis millia. alia in iisdem inueniuntur.

PAVLVS. *Topper*, cito. vt illud Nelei: Topper fortunae commutantur hominibus.

Torrens est participium, & nomen est.

FESTVS. *Torrens* participialiter pro exurens ponitur, vt est apud Pacuuium in Antiopa: flammeo vapore torrens terrae ferum exusserit. significat etiam fluuium subitis imbribus concitatum, qui alioqui siccitatibus exaresc̄it. quamuis aquā ipsam, quae fluit, flumen recte dici ait Aelius Gallus libro secundo, quae actius pertinent. Ceterum volgi consuetudine vtrumq; iam dici flūmen, & perennem fluuium, & torrentem.

Torrere a torreo deductum, proprie significat siccare, atque arefacere, sed vsurpatum est iam pro eo, quod sit igne vrere. Plautus: (in) vna eadem opera in fornum calidum condito, Atque ibi torreto.

Torrere a torreo deductum proprie significat siccare, atque arefacere. sed vsurpatum est etiam pro eo quod sit igneſcere. PAVLVS.

Toruitas a ferocia taurorum, quasi tauri acerbitas est vocata.

Toruitas a ferocia taurorum dicta est: Pacuuius in Armorum iudicio: feroci ingenio toruus, praegrandi gradu. &: cum recordor eius ferocem, & toruam confidentiam. FESTVS.

Torum vt significet torridum, aridum, per vnum quidem R antiqua cōsuetudine scribitur. Sed quasi per duo R scribatur, pronuntiari oportet. nam antiqui nec mutas, nec semiuocales literas geminabant, vt fit in Ennio, Arrio, Annio.

Torum, torridum, aridum. PAVLVS.

Toxicum dicitur ceruar. FESTVS.
. . quidam perunguere sagitta . .
. . Caecilius in Gamo vt hom . .
. . toxico transegerit. Afra. . .
. . vxorium istud toxicum mitt . .

Trabica nauis, quod sit trabibus confixa. Pacuuius: fabitur trabica in alueos. PAVLVS.

Trabs proprie dicitur duo ligna compacta.

Trachali appellantur muricum ac purpurae superiores partes. vnde Ariminenses maritimi homines cognomen traxerunt Trachali.

Tragula genus teli, dicta, quod scuto infixa trahatur.

Tragus, genus conchae mali saporis.

Transtra, & tabulae nauium dicuntur, & tigna, quae pro pariete in parietem porriguntur.

Trepit, vertit. vnde trepidō, & trepidatio; quia turbatione mens vertitur.

Tributorum conlationem cum sit alia in capite, alia ex censu, dicitur etiam quoddam temerarium, vt post vrbem a Gallis captā conlatū est, quia proximis quindecim annis census alius non erat. Item bello Punico secundo M. Valerio Laeuino, M. Claudio Marcello cos. cum & senatus, & populus in aerarium, quod habuit, detulit. FESTVS.

Tributum dictum, quia ex priuato in publicū tribuitur. PAVLVS.

Trientem tertium pondō coronam aureā dedisse Ioui donū scripsit T. Quinctius Dictator, cum per nouem dies totidē vrbes, & decimam Praeneste cepisset. id significare ait Cincius Mystagogicon libro secundo, duas libras pondo & trientem. qua cōsuetudine hodieque vtimur, cum lignū bes alterum dicimus, id est pedem, & besem latitudinis habens. & sestertium, id est duos asses, & semissem tertium. item sittes asses sunt, & quartus quadrans . . . FESTVS.

Trifax telum longitudinis trium cubitorum, quod catapulta mittitur. Ennius: aut permaceret paries percussus trifaci. PAVLVS.

Trisulcum

FESTVS. *Frisculum* fulgur fu . . . .
. . a,id aut incendit,a . .
. . rebrat.

PAVLVS. *Tritonia* Minerua a ripa Tritonis fluminis dicta,quod ibi primitus sit visa.

Triumphales coronae sunt, quae imperatori victori aureae praeferuntur, quae temporibus antiquis propter paupertatem laureae fuerunt.

Troia,& regio Priami,& lusus puerorum equestris dicitur, & locus in agro Laurente,quo primum in Italia Aeneas cum suis constitit.

Tromentina tribus a campo Tromento dicta.

Trossuli equites dicti, quod oppidum Tuscorum Trossulum sine opera peditum ceperint.

Truo auis onocrotalus. Caecilius irridens magnitudinem nasi:Pro di immortales,vnde prorepsit truo.

Tryga antiqui vinum appellabant. vnde *trygetus* adhuc dicitur.

FESTVS. *Tubicines* etiam ij appellantur, qui sacerdotes viri specioſi publice sacra faciunt tubarum lustrandarum gratia.

PAVLVS. *Tubilustria* dies appellabant,in quibus agna tubas lustrabant.

FESTVS. . . quibus diebus adscriptum in
. . rio sutorio agna tubae
. . is tubos appellant, quod genus
. . Arcadia Pallanteo trans
. . .

Tuditantes,tundentes . . .
. entes significare ait Cinnius. . .
. nius libro secundo. Haec inter se totũ
. ntes,& Lucretius item lib.ij.nec . .
. rem cessam extrinsecus vllam . . .

PAVLVS. *Tuditantes* significat negotium tundentes,id est agentes.Lucretius : Nec tuditantia rem cessant extrinsecus vllam.

Tudites mallei a tundendo dicti. inde & cuidam cognomen Tuditano fuit, quod caput malleo simile habuerit.

FESTVS. . . alleos appellant antiqui a tunden-
. . is,alij cruribus tudites. inde Ateius
. . is existimat Tuditano cognomen
. . caput malleoli simile habuerit.

Tuor,video;tueor defendo.

PAVLVS. . . video,tueor,defendo.

FESTVS. . . sed iam promiscue vtuntur .
. . or prouideo, & contueo .
. . ria a tecto appellantur . . .
. . sordida. Afranius in V . .
. . tugurium est turpe . . .
. . bolimaeo.Habitab . . .
. . perculo, quo nomin . .
. . tione XII.ait etia . . .
. . cari.

Tullianum quod dicitur,pars quaedam carcetis,Ser. Tullium Regem aedificasse aiunt.
. . . lij dixerunt esse silanos, alij riuos,alij vehementes proiectiones sanguinis arcuatim fluentis, quales sunt Tiburi in Aniene. Ennius in Aiace:Aiax, misso sanguine tepido tullij efflantes volant.

Tumu . . .
milites dicuntur lecti ob subitum ti . .
de etiam tumulum dici ait Verrius,qui.
is ornatur,quam ab Italicis,& Gallicis h
. . t Italiae.itaque nullum
. . quam Gallicum,aut domesti-
. . .
. . Aelius sic definit.tumulus es.
. nae editus secundum mare fluctibus a
. uatas.vnde similiter & manu fac . .
. turalis proprie dici potest.

Turbellas dixisse antiquos, quas nunc turbas appellamus,testis est Plautus in Pseudolo: quales,quantas soleam turbellas dare.

Turbellas apud Plautum turbas significat. PAVLVS.

Turmam equitum dictam esse ait Curiatius, quasi terimam:quod terdeni equites ex tribus tribubus Titiensium, Ramnium, Lucerum,fiebant. itaque primi singularum decuriarum decuriones dicti, qui ex eo in singulis turmis sunt etiam nunc terni. FESTVS.

Turrhenos Etruscos appellari solitos ait Verrius, a Turrheno duce Lydorum, a cuius gentis praecipua crudelitate etiam tyrannos dictos.

Tusci a Tusco rege filio Herculis sunt dicti, vel a sacrificando studioſe,ex Graeco θυσκόοι:velut Tusculum dictũ, quod aditum difficilem habet,id est δύσκολον. PAVLVS.

. . . quidam dictos aiunt a Tusco . FESTVS.
. . lis filio.alij quod vnici studiſi ita .
. . ex Graeco velut θυσκόοι.Tu .
. . ab eadem causa sacrificiorum,u .
. . ficilem habeat,id est δύσκολον.

Tuscum vicum co . . . .
tores dictum aiunt a . . .
descendente ab obs . . .
Romae locoque his dato . . .
entes fratres Coeles,& Vibenn . .
Tarquinium Romam secum ma . .
rint. M. Varro quod ex Coe . .
sint.

Tuscus vicus Romae est dictus, quod ibi habitauerunt Tusci, qui recedente ab obsidione Porsena remanserunt. PAVLVS.

Tutulum dicebant Flaminicarum capitis ornamentum vitta purpurea innexa crinibus,& in altitudinem extractum. Ennius: Fictores,Argeos,& tutulatos.

Tutulum vocari aiunt Flaminicarum capitis ornamentum,quod fiat vitta purpurea innexa crinib⁹, & extructum in altitudinẽ. quidam pileum lanatum forma e tali fi- FESTVS.

guratum, quo Flamines, ac Pontifices vtantur, eodem nomine vocari. Ennius: Libaque, fictores, Argaeos . .

Tutum frequenter dicitur maxime. Varro in Europa: Tutum sub sede fuissent.

Tyria maria in prouerbium deductum est; quod Tyro oriundi Poeni adeo potentes maris fuerunt, vt omnibus mortalibus nauigatio esset periculosa. Afranius in Epistula: Hunc ferrium autem maria Tyria conciet.

. . . . . .
. . x curiata fertur, quo Hanni .
. . Romae cum esset, nec ex praesidi .
. . Q. Fabius Maximus Verru .
. . arcellus Cos. facere in . .
. . uit Aelius in X I I. sig . .

V

PAVLVS. *Vacerram* dicunt stipitem, ad quem equos soleāt religare. alij dicunt maledictum hoc nomine significari magnae acerbitatis, vt sit vecors, & vesanus.

FESTVS. *Vacerram* Verrius, & alij complures vocari dicunt stipitem, ad quem equos solebant religare. Ateius vero Philologus maledictum hoc nomine significari magnae acerbitatis, vt sit vecors, & vesanus teste Liuio, qui dicat: vecorde, & malefica vecordia.

PAVLVS. *Vadem*, sponsorem significat datum in re capitali.

Vagorem pro vagitu Ennius posuit.

FESTVS *Vagorem* pro vagitu Ennius libro sextodecimo: Qui clamor oppugnantis vagore volanti. Lucretius libro secundo: Et iuperantur, item miscetur funere vagor.

Vagulatio in lege X I I. tabularum significat quaestionem cum conuicio. *Cui testimonium defuerit, is tertiis diebus obportum obuagulatum ito.*

Valgos Opilius Aurelius, aliique complures aiunt dici, qui diuersas suras habeant. Plautus in Milite glorioso, qui talos vitiosos habeat. Maiorem partem videas valgis talis. & in (Sitelitergo) Sic ea mihi insignitos pueros pariat postea, Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut paetum, aut brocchum (filium.) e contrario vari dicuntur incurua crura habentes.

PAVLVS. *Valgos* Aurelius intelligi voluit, qui diuersas suras habent. sicut e contrario vari dicuntur incurua crura habentes.

Vallescit, perierit, a vallo militari, quod fit circa castra, quod qui eo eiiciuntur, pro perditis habentur.

FESTVS *Valuoli*, folliculi fabae.

Valuoli folliculi fabae appellati sunt, quasi

valliuoli, quia vallo facti excutiantur.

Vapula Papiria, in prouerbio antiquis fuit. de quo Sinnius Capito sic refert, tum dici solitum esse, cum vellent minantibus significare se eos neglegere, & non curare, fretos iure libertatis. Plautus in Feneratrice: Heus tu in barbaria quod dixisse dicitur liberta suae patronae, ideo dico, liberta salue, vapula Papiria. *In barbaria* est in Italia. Aelius hoc loco *vapula* positum esse ait pro dole. Varro pro peri, teste Terentio in Phormione. Non tu . . . PAVLVS.
& Plauto in Curculione: Reddin, an non mulierem prius, quam te huic meae machaerae obiicio mastigia? vapula ergo te vehementer iubeo ne me territes.

Vastum pro magnum, ponitur tamen & pro inani. Attius: Iam hanc vrbem ferro vastā faciet Peleus. Pacuuius: Quales, scabres, quod inculta vastitudine; vnde vastitas, & vastitudo. FESTVS.

Vastum pro magnum. ponitur tamen & pro inani. Attius: Hanc vrbem ferro vastam faciet. vnde vastitas, & vastitudo. PAVLVS.

Vaticanus collis appellatus est, quod eo potius sit populus Romanus vatum respon so expulsis Etruscis.

Veictis, in prouerbium venisse existimatur, cum Roma capta a Senonibus Gallis aurum ex conuentione, & pacto adpenderetur, vt recederent, quod iniquis ponderibus exigi a barbaris querente Ap. Claudio Brennus Rex Gallorum ad pondera adiecit gladium, & dixit, *Ve victis*. quem postea persecutus Furius Camillus cum insidiis, circumuentum considereret, & quereretur contra foedus fieri eadē voce remuneratse dicitur. FESTVS.

Ve vobis dicebatur ab antiquis, & ve nobis. PAVLVS.

Vecors est turbati ac mali cordis.

Vecticularia vita dicitur eorum, qui vectibus parietes alienos perfodiunt furādi gratia. Cato: vecticulariam vitam viuere, repente largiter habere, repente nihil.

Vectigal, aes dicitur, quod ob tributum, & stipendium, & equestre, & ordinarium populo debetur. FESTVS.

Vegrande significari alij aiunt male grande: vt *vecors, vesanus, malicordis, maleque sanus.* alij paruum, siue minutum, vt cum dicimus, vegrande frumentum. & Plautus in Cistellaria: qui nisi iteres nimium is vegrandi gradu.

Vegrande significat malegrande. vt vecors, vesanus, malicordis, male sanus. alij paruum, siue minutum intelligunt, vt vegrande frumentum. PAVLVS.

Vegere, portare, vel trahere. FESTVS

Veia apud Oscos dicebatur plaustrum. vnde PAVLVS.

veiarij,

veiarij ſtipites in plauſtro, & vectura veitura.

Vel, conligatio quidem eſt diſiunctiua, ſcilicet earum rerum, quae natura diſiuncta ſunt, in quibus aut coniunctione rectius vtimur, vt, Aut dies, aut nox. ſed earum, quae non ſunt contrariae, quae eligatur, nihil intereſt, vt Ennius: vel tu Dictator, vel equorum, equitumque Magiſter Eſto, vel Conſul.

Velati appellabantur veſtiti, & inermes, qui exercitum ſequebantur, quique in mortuorum militum loco ſubſtituebantur. ipſi ſunt *& ferentarij*, qui fundis, ac lapidibus pugnabant, quae tela feruntur, non tenentur. Cato eos ferentarios dixit, qui tela, ac potiones militibus pugnantibus miniſtrabant.

Velitatio dicta eſt vltro, citroque probrorum obiectio, ab exemplo velitaris pugnae. Plautus: Neſcio qui velitati eſtis inter vos.

FESTVS. *Venditiones* olim dicebantur Cenſorum locationes, quod velut fructus publicorum locorum venibant.

PAVLVS. *Venerari* verbum compoſitum ex venia, & orando.

Ventabant dicebant antiqui. vnde praepoſitione adiecta fit aduentabant.

FESTVS. *Ventabant* antiqui dicebant ſine praepoſitione, pro aduentabant.

PAVLVS. *Ver ſacrum* vouendi mos fuit Italis. magnis enim periculis adducti vouebant, quaecũque proximo vere nata eſſent apud ſe animalia, immolaturos. Sed cum crudele videretur pueros, ac puellas interficere, perductos in adultam aetatem velabant, atque ita extra fines ſuos exigebant.

Verberitare idem Cato frequentatiue ab eo, quod eſt verbero, dixit.

FESTVS. *Veredis* antiqui dixerunt, quod veherẽt rhedas: id eſt ducerent.

Vergilae dictae, quia earum orti ver finitur, & aeſtas incipit.

PAVLVS. *Vergilae* dictae, quod earum ortu ver finem facit.

Vermina dicuntur dolores corporis cũ quodam minuto motu, quaſi a vermibus ſcindatur. hic dolor Graece στροφὸς dicitur.

Vernae appellantur ex ancillis ciuium Romanorũ vere nati, quod tempus anni maxime naturale feturae eſt.

FESTVS. *Vernae*, qui in villis vere nati, quod tempus, duce natura, feturae eſt: & tunc rem diuinam inſtituerit Marti Numa Pompilius, pacis, concordiaeve obtinendae gratia inter Sabinos, Romanoſque, vt vernae vincerent. Romanos enim vernas appellabãt, id eſt, ibidem natos. quos vincere pernicioſum arbitrium Sabinis, qui coniuncti erãt cum populo Romano.

Vernisera menſalia auguria. PAVLVS.

Verſuram facere, mutuam pecuniam ſumere, ex eo dictum eſt, quod initio, qui mutuabantur ab aliis, non vt domum ferrent, ſed vt aliis ſoluerent, velut verterent creditorem.

Verſuti dicuntur, quorum mentes crebro ad malitiam vertuntur.

Verticulas cum dixit Lucilius, articulos intelligi voluit.

Veruncent, vertant. Pacuuius: Dij monuerint meliora, atque amentiam auerruncaſſent tuam, id eſt auertiſſent.

Verata pila dicuntur, quod veluti verua habent praefixa.

Veſcor, paſcor.

Veſculi, male curati, & graciles homines. *ve* enim ſyllabam rei paruae praeponebant. vnde Veiouem, paruum Iouem, & vegrãdem fabam, minutam dicebant.

Veſcus, faſtidioſus; ve enim pro puſillo vtebãtur. Lucretius veſcum dixit edacem, cum ait: Nec mare quae impendent veſco ſale ſaxa pereſa.

Veſpae, & *veſpiliones* dicuntur, qui funerandis corporibus officium gerunt, non a minutis illis volucribus, ſed quia veſpertino tẽpore eos efferunt, qui funebri pompa duci propter inopiam nequeũt. hi etiam veſpiliones vocãtur. (Martialis: Qui fuerat medicus, nunc eſt Veſpilo Diaulus.)

Veſperna apud Plautum cena intelligitur.

Veſperugo, veſper ſtella. Plautus: Nec veſperago, nec vergiliae occidunt.

Veſpices fruteta denſa dicta a ſimilitudine veſtis.

Veſticeps puer, qui iam veſtitus eſt pubertate: econtra *inueſtis*, qui necdum pubertate veſtitus eſt.

Veſtis generaliter dicitur, vt ſtragula, forenſis, muliebris. *veſtimentum* pars aliqua, vt pallium, tunica, penula.

Veteratores callidi dicti a multa rerum gerẽdarum vetuſtate. Cannius: mulieri non aſtutae facile veterator perſuaſit.

Veterinam beſtiam iumentum Cato appellauit a vehendo. Opilius veterinam dici putat, quaſi venterinam, vel vterinam, quod ad ventrem onus religatum gerat.

Veternoſus dicitur, qui graui premitur ſomno. Cato veternoſum hydropicum intelligi voluit, cum ait: Veternoſus quam plurimum bibit, tam maxime ſitit.

Vexillum deminutiuum eſt a velo.

Viatores appellabãtur, qui magiſtratibus pa-

rebant. eo quod plerumque ex agris homines euocabantur a magistratibus, & frequens erat eorum ab agris ad vrbem via.

FESTVS. *Viatores* appellantur, qui magistratibus apparent, eo quia initio omnium tribuum cum agri in propinquo erant vrbis, atque assidue homines rusticabantur, crebrior opera eorum erat in via, quam vrbe; quod ex agris plerumque homines vocabantur a magistratibus, & frequẽs eorum erat ab agris ad vrbem via.

PAVLVS. *Vibices* plagae verberum in corpore humano dictae, quod vi fiunt.

Vibrissae pili in naribus hominũ, dicti, quod his euulsis caput vibratur.

Vibrisse est vocem in cantando crispare. Titinius: Si erit tibi cantandum, facito, vsque exuibrisses.

FESTVS. *Viti* appellari incipiunt ex agris, qui ibi villas non habent vt Marsi, aut Peligni. Sed ex vicis partim habent rempublicam, & ius dicitur; partim nihil eorum, & tamen ibi nundinae aguntur negotij gerẽdi causa, & magistri vici, item magistri, paucique. . . . . annis fuerit. Altero cum id genus aedificij, quae continentia sunt, iis, opidisque itineribus, regionibusque distributa distant, nominibusq; dissimilibus discriminis causa sunt dispartita. Tertio cum id genus aedificiorum definitur, quae in oppido priue in suo quisque loco proprie ita aedificat, vt in eo aedificio peruium sit, quo itinere habitatores ad suam quisque habitationẽ habeat accessum, qui non dicuntur *vicarij*, sicut ij, qui aut in oppido vias, aut hi, qui in agris sunt, vicarij appellantur.

Vicinia, vicinorum conuersatio.

FESTVS. *Victimam* Aelius Stilo ait esse vitulum ob eius vigorem. alij autem quae victa adducatur ad altare: aut quae ad hostis victos immoletur.

PAVLVS. *Viduertas* calamitas dicta, quod viduet bonis.

Viere, alligare, vnde *vimina*, & vasa *viminea*.

Vietus languidus, sine vi, & naturalibus priuatus viribus.

Viget dictum a vi agendo. sed in agendis hostilibus rebus; verum iis, qui concitato animo ad bonum tendunt.

FESTVS. *Viget* dictum videtur a vi agendo, sed non in agendis hostilibus rebus, verum his quae celerrimo, concitatoque animo ad bonam tendunt frugem.

Viginti quinque poenae significat viginti quinque asses.

Viminalis porta, & collis appellabantur, quod ibi viminum siua fuisse videtur, vbi est & ara Ioui Viminio consecrata.

Viminalis porta & collis appellabantur, quod ibi viminum fuisse silua videtur. PAVLVS.

Vinalia diem festum habebant, quo die vinũ nouum Ioui libabant.

Vinciam dicebant continentem.

Vindex ab eo quod vindicat, quo minus is, qui prensus est, ab aliquo teneatur. FESTVS.

Vindiciae appellantur res eae de quibus controuersia est, quod potius dicitur ius, quia fit inter eos, qui contendunt. M. Cato in ea, quam scripsit L. Furio: De aqua . . . . Praetores secundum populum vindicias dicunt. & Lucilius: Nemo hic vindicias, neque sacra, neq; numen veretur. De quo verbo Cincius sic ait: *Vindiciae* olim dicebantur illae, quae ex fundo sumptae in ius adlatae erant. At Ser. Sulpicius . . . . iam singulariter formato vindiciam esse ait . . qua de re controuersia est, ab eo quod vindicatur. & in xij. *Si vindiciam falsam tulit . . . si velit is, arbitros tres dato. eorum arbitrij fructus duplione damnum decidito.*

Vineae, vt Verrius praecipit, quod vini feraces sint. etiam militares quaedam machinationes a similitudine appellantur.

Vinulus dicitur molliter se gerens, & minime quid viriliter faciens (Plautus: Oratione vinula, ac venustula.) PAVLVS.

Viritanus ager dicitur, qui viritim populo distribuitur.

Viritim dicitur dari, quod datur per singulos viros. Cato: praeda, quae capta est, viritim diuisa.

Vitiligo in corpore hominis macula alba; quã Graeci ἀλφον vocant, a quo nos album. siue a vitio dicta, etiam si non laedit. siue a vitulo, propter eius membranae candorem, qua nascitur inuolutus. Lucilius: Haec odiosa mihi vitiligo est. non dolet inquit.

Vitulans, laetũs gaudio, vt prato vitulus. Ennius: Habet is coronam vitulans victoria.

Viuatus, & viuidus a vi magna dicuntur.

Viuatus & viuidus a poetis dicuntur, a vi magna. FESTVS.

Viuissimus, superlatiuus a viuido. PAVLVS.

Vls Cato pro vltra posuit.

Vmbrae vocabantur Neptunalibus casae frõdeae pro tabernaculis.

Vnciaria lex dici coepta est, quam L. Sulla, & Q. Pompeius tulerunt, qua sanctum est, vt debitores decimam partem . . . . FESTVS.

Vngulatos vngues magnos, atque asperos Cato appellauit. PAVLVS.

Vngulum Oscorũ lingua significat anulum.

Vngulus

FESTVS. *Vngulus* Oscorum lingua anulus, vt . . . siquid monumenti nacta est, qui eorum requireret, est vngulus, quem ei detraxit e Lirio. Pacuuius in Iliona: Repugnanti ego porro hunc vi detraxi vngulum, & in Atalanta: Suspensum in laeuo brachio ostendo vngulum.

PAVLVS. *Vnguſtus* fustis vncus.

Voiſgram auem, quae se velit, augures hanc eandem felicitatem appellant.

Vola, vestigium medij pedis concauum. sed & palma manus vola dicitur.

Volones dicti sunt milites qui post Cannensem cladem vsque ad octo millia, cum essent serui, voluntarie se ad militiam obtulerunt.

Volturnalia Volturno deo sua sacra faciebãt, cuius sacerdotẽ Volturnalem vocabant.

Vopte pro vos ipsi Cato posuit.

Vrbanas tribus appellabant, in quas vrbs erat dispartita a Ser. Tullio rege, id est Suburrana, Palatina, Esquilina, Collina.

Vruat Ennius in Andromeda significat circundat, ab eo sulco, qui fit in vrbe condenda vruo aratri, quae sit forma simillima vncini curuatione buris & dentis, cui praefigitur vomer. ait autem: circum sese vruat ad pedesterra oc . . . caput. FESTVS.

Vxorium pependisse dicitur, qui, quod vxorem non habuerit, aes populo dedit. PAVLVS.

FINIS.

NONIVS MARCELLVS

DE PROPRIETATE SERMONVM.

Summa capitum quæ in Nonio.

De compendiosa doctrina ad filium. Cap. 1.
De honestis & nouè veterum dictis. Cap. 2.
De indiscretis generibus. Cap. 3.
De varia significatione sermonum. Cap. 4.
Differentiæ nonnullarum dictionum in significato. Cap. 5.
De impropriis. Cap. 6.
De contrariis generibus verborum. Cap. 7.
De mutata declinatione. Cap. 8.
De numeris & casibus. Cap. 9.
De mutatis coniugationibus. Cap. 10.
De indiscretis aduerbijs. Cap. 11.
De doctorum indagine. Cap. 12.
De genere nauigiorum. Cap. 13.
De genere vestimentorum. Cap. 14.
De generibus vasorum & poculorum. Cap. 15.
De genere vel colore vestimenterum. Cap. 16.
De genere ciborum & potuum. Cap. 17.
De genere armorum. Cap. 18.
De propinquitate. Cap. 19.

NONII MARCELLI PERIPATETICI TIBVRIENSIS DE COMPENDIOSA DOCTRINA per litteras ad filium.

CAP. I.

SENIVM est tædium, & odium, dictum a senectute, quod senes omnibus odio sint, & tædio. Cæcil. Ephæstione: Tum etiam in senectute hoc deputo miserrimum, Sentire ea ætate, esse odiosum se alteri. ¶Nam *ætatem malam*, senectutem veteres dixerunt. Plaut. Menæ. Confitus sum senectute, onustum gero corpus, vires reliquere, vt ætas mala est ergo merx. Accius Amphitryone: An malâ ætate mauis malè multari exemplis omnibus? Turpilius Philopatro: Miserum puto, si etiam istuc ad malam ætatem accessit mali. Pacuuius Peribæa: Parum est, quod te ætas malè habet, ni etiam hìc ad malam ætatem adiungas cruciatum reticenti. Afranius Vopisco:

Si possent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.
Ætas & corpus tenerum & morigeratio.
Hæc sunt venena formosarum mulierum.
Malâ ætas nulla delinimenta inuenit.

¶*Bonam ætatem* quoque dicimus adolescentiam, vel iuuentutem. Marcus Tullius de senectute: Quod si ipsis voluptatibus bona ætas fuitur, lubentius primum paruulis

fruitur rebus. ¶Nam prudentissimè noster Maro diei partes primas, quasi eius ætatem puberem, *meliorem* dixit nono libro. Nunc adeo melior quoniam pars acta diei est. ¶Senium ipsum positum [*pro malo*] Sic Titinnius Veliterna: Quot pestes, senia & iurgia sesemet diebus emigrarunt. Nonius Gallinaria: Opere, quæ actor, cantor, cursor, senium sonticum. Accius, Ἐπὶ ναυτὶ μάχᾳ: Mors amici subigit, quod mihi est senium multo acerrimum. Pomponius Præcone posteriore: Calue apportas nuntium nobis disparem, diuisum, huic seni senium, & metum. Lucillius, Satyrarum lib.xv. In numero quorum nunc primus Trebellius multo Obmar ceseebat febris, senium, vomitus, pus. Turpilius Demiurgo: Quia enim odio, ac senio mihi hæ sunt nuptiæ. Pacuuius Peribæa: Metus, egestas, mœror, senium, exsiliúmque & senectus.

2 ¶*Velitatio* dicitur leuis contentio, dicta ex congressione velitum. Plautus Asinaria: Verbis velitationem fieri compendio volo. Idem Menæch. Nescio quid vos velitati estis inter vos duo. Turpilius Lindia: Comperce verbis velitari, ad rem redi. Afranius Priuigno: Interea verba iactare, & labris inter se velitari, velificarier. Cæcilius Pausimacho: velitari te res tamen.

3 ¶*Toga* dicta est à tegendo, & est toga (sicut in consuetudine habetur) vestimentum, quo in foro amicimur, cuius & Cicero meminit in Catilinam: Velis amictos, non togis. Titinnius Fullonibus: Quæ inter decem annos nequisti vnam togam detexere. ¶Dicitur & tectum. Titin. Gemina: Syrus cum scorto constituit ire, claues ilico abstrudi iubeo, rusticæ togæ ne sit copia, id est tecti.

4 ¶*Tollere, occidi.* Lucil. lib.xxvj. Audiui quem febris vna, atque vna ἀπυρία, vini in quam hiatus vnus potuit tollere. ¶Tollere *mittere.* Virgil. Æneid. lib.ij. Clamores simul horrendos ad sidera tollit. ¶Tollere *transferre.* Virgilius Æneid. lib.ij. Vnius in miseri exitum conuersa tulere. ¶Tollere *inferre.* Virgil. Georg. lib.iij. Tollentémque minas, & sibila colla tumentem Deiice. ¶Tollere est *eleuare.* Idem in xj. Tollit se ad rectum quadrupes. Idem lib.i. Et mulcere dedit fluctus & tollere vento. Marcus Tul. Philippicarum lib.xi. Vel in cælum vos, si fieri potuerit, humeris nostris tollemus. Lucillius lib. xxviij. Et fœdera tollent. Marcus Tul. Hortensio: Nihil tamen esse, in quo se animus excellens tollat. ¶Tollere *ostendere, erigere.* Virgil. Æneid. libro primo: Cui mater media sese tulit obuia sylua. Idem lib.vij. laborum Prima tulit finem. ¶Tollere *occidere.* Var. Sexagesi: Num quis patrem decem annorum natus non modo aufert sed tollit, nisi veneno? ¶Tollere est & *differre.* Plautus Pœnulo: Omneis extollo ex hoc die in alium diem. ¶Tollere *pati, sustinere.* Virgil. Æneid. lib.iij. Iuuenémque superbum Seruitio enixæ tulimus. & idem lib xij. Non tulit instantem Phegeus, animísque frementem. Terentius Phormione: Ego te complures aduorsum ingenium meum menses tuli. Marcus Tul. in Verrem, Diuinatione: Tuli grauiter, & acerbè iudices. Idem de offi. lib. ij. Nisi enim multorum impunitates scelerum tulissem.

5 ¶*Tenacia* est *perseuerantia* & *duritia.* Ennius Hectoris lytris: Ducet quadrupedum iugo inuitum doma in frena, & iugo valida, quorum tenacia infrenari nimis. ¶Tenacia *parsimonia.* Afranius Priuigno: Vixisti durus, difficilis, tenax.

6 ¶*Tempestas* est *turbo ventorum.* Virgilius Georg. lib.i: Quid tempestates autumni, & sidera dicam? ¶Tempestas *tempus.* Sallustius Iugur. Ea tempestate in exercitu nostro fuere complures noui, atque ignobiles. Lucillius lib.xxvij. Iam qua tempestate viuo certo fine ad me recipio. Pacuuius Teucro: Quam te post multis tueor tempestatibus. Marcus Tul. de senectute: Cursus est certus ætatis, & vna via naturæ, eáque simplex, sua cuique parti ætatis *tempestiuitas* est data. Varro Eudæmonibus: Dum sermone cœnulam variamus, Interea tonuit bene tempestate serena.

7 ¶*Trepidare, metuere.* Virgilius lib.ix. Dum trepidant, it hasta Tago per tempus vtrunque. Idem lib.ix. Trepident immisso lumine manes. Lucillius lib.xxx. Sed quid ego hæc animo trepidanti dicta profundo? ¶Trepidare *festinare.* Virgil. lib.ix. Ne trepidete meas Teucri defendere naueis. & Geor. lib.iiij. Tum trepidæ inter se coeunt, pennísque coruscant.

8 ¶*Tangere, ferire, commouere.* Virgilius libro nono: Nec solos tangit Atridas Iste dolor. Idem lib.xij. Miseri te si qua parentis Tangere cura potest, oro. M. Tullius Frumentaria Verrinarum: Nunquam tua me cura, tuarúmve fortunarum cogitatio tangeret. & Lucret. Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira. ¶Tangere est *contingere.* Lucretius lib.i. Tangere enim & tangi, nisi corpus, nulla potest res. Teren. Adelph. Numquam dum ego adero, hic te tanget. ¶Tangere *inspicere.* Luc. xxvj. Neque prius, quàm venas hominis tetigit, ac præcordia. ¶Tangere est *circumuenire.* Turpil. Demetrio: At etiam ineptus meus mihi est iratus pater, quia se talento argenti tetigi, veteri exemplo amanti. Ité Leucadiã: Hoc quæro ignoscere Istic solet necis minoris noxia Serum, si fortè quasi alias

lias res vini cauo. Lucil. lib. xxx. Et Muſconis manu perſcribere poſſet Aiace. Pomponius Aleonibus: At ego ruſticatim tangam, vrbanatim neſcio. ¶ Tangere *contingere*. M. Tul. in Verrem actione ij. Verres ſimul ac tetigit prouinciam. Virg. lib. ix. Sat fatis, Veneríque datum, tetigere quod arua Fertilis Auſoniæ Troes.

9 ¶ *Triſte, crudele, immite*. Virgilius Æneï. lib. ij. Illi mea triſtia fata, Degenerémque Neoptolemum narrare memento, Lucillius lib. xxx. Idque tuis ſæuis factis & triſtibus dictis. ¶ Triſte eſt *mœſtum*, aut *infeſtum*. Virg. in Buc. Triſtis at ille tamen, cantabitis Arcades, inquit. Idem Georg. lib. Aut vnde nigerrimus auſter Naſcitur, & pluuio contriſtat puluere cœlum.

10 ¶ *Phrygia* veſtis picta eſt. eius artifices *phrygiones* appellantur. hoc Virg. probat lib. ix. Vobis picta croco, & fulgenti murice veſtis. Item eodem: O verè Phrygiæ, neque enim Phryges. Titin. Barbato: Phrygio fui primo, benéque id opus ſciui, reliqui acus, aciáſque hero, atque heræ noſtræ. Plaut. Menæch. Pallam ad phrygionem fert confecto prandio. Varro Coſmotoryne, περὶ ῥθονῶν κόσμου: Phrygio qui puluinar poterat pingere ſoliar dè vigebat.

11 ¶ *Hoſtimentum* eſt æquamentum, vnde & *hoſtes* dicti ſunt, qui ex æqua cauſſa pugnam ineunt. Plautus Aſin. Par pari datum hoſtimentum eſt opera pro pecunia. vnde & *hoſtire* dicitur. Idem in eadem, Quin promitto inquam hoſtire contra, vt mereris. id eſt, æqua reddere.

12 ¶ *Tolutim* dicitur quaſi volutim, vel volubiliter. Plautus Aſin. Demam hercle iã de ordeo, tolutim ni badizas. Nouius Gallinaria: O peſtifera, Pontica, fera, trux *tolutiloquentia*. id eſt, volubilis locutio. Idem Macco exſule: Edixi iturum hominem in Thuſcos tolutim. Item Lucil. Satyr. lib. viij. Si omne iter euadit, ſtadiúmque accliue tolutim. Idem, Velle tolutim hic ſemper incepturus videtur. Var. Triodite triphylio, περὶ ἀρετῆς: Sed vt equus, qui ad vehendum eſt natus, tamen hic traditur magiſtro, vt equiſo doceat tolutim. Pomp. Decuma fullonis: Et vbi inſilui in cocleatum equuleum, ibi tolutim tortor. Var. Agathone: Hæc poſtquam dixit, cedit citus Celſus tolutim.

13 ¶ *Capulum* dicitur quicquid aliquam remintra ſe capit. nã *ſarcophagum*, id eſt, ſepulchrum capulũ veteres dici volunt, quòd corpora capiat. Plaut. Aſin. dicens de ſene: Perij miſera, vt oſculatur carnufex, capuli decus. Idem milite: Quid ais tu? Itáne tibi ego videor oppido Acherontius, *capularis*? Idem: Capulo proximus. Nouius Pappo: Præterito, dum iſtos inuitaueris ſuffragatores, patet Prius in capulo, quam in curuli ſella ſuſpendit nates. Lucill. Satyr. libro ij. Quem cùm vidiſſent Hortenſius, Poſthumiúſque, Ceteri item in capulo hunc non eſſe, aliúmque cubare. Varro Coſmotoryne, περὶ ῥθονῶν κόσμου: Propter cunã capulum poſitum nutrix tradit pollinctori.

14 ¶ *Temulenta* dicta eſt ebrioſa, dicta à *temeto*, quod eſt vinum, quod attentet mentem. Plautus Aulularia: Quia temeti nihil allatum intelligo. Idem Truculento: Siue adeò caret temeto, tamen ab ingenio eſt improbus. M. Tul. de Republic. lib. iiij. Ita magnam habet vim diſciplina verecundiæ, carent temeto omnes mulieres. Varro, Eũ modus matulæ, περὶ μύθων: Quis in omni vita helio ποτῷ olfacet temetum? Idem Modio: Tremodiam, amphorámque eandem temeti ac farris modium.

15 ¶ *Cinædi* dicti ſunt apud veteres ſaltatores, vel pãtomimi ἀπὸ τῆς κινεῖν τὸ σῶμα. Plau. Aulular. Ita fuſtibus ſum mollior magis, quàm vllus cinædus. idẽ Milite: Tum ad ſaltandum non cinædus magis vſque ſaltat, quàm ego. Idem Sticho: Lepidam, & ſuauẽ *cantionem* aliquam occipito *cinædicam*, id eſt, quæ ad ſaltandum mouere poſſit. Lucillius Satyr. lib. ij. Stultè ſaltatum te interueniſſe cinædos. Varro, ὄνος λύρας. Meritò vt quietus, ac demiſſior probandus, ἄξια ὡς ἡρωικὸς, ἰσυικὸς κίναιδος.

16 ¶ *Exercitum* dicitur fatigatum, dictum ab exercitio. Salluſt, Iugurthino bello: Nabdalſa exercito corpore. Plautus Bacch. Quæ ſodalem, atque me exercitos habet. Lucretius libro ſecundo: Conciliis, & diſſidiis exercita crebris. Afranius Suſpecta: Ita, vt huic ero adoleſcenti cui ſuſpiriũ tradidit, qui me eſt animi exercitus. Virg. lib. iij. Nate Iliacis exercite fatis.

17 ¶ *Tenus* eſt laqueus dictus à tendicula. Pl. Bac. Nunc ab tranſenna his turdus lumbricum petit, Pendebit hodie pulcrè, ita intendi tenus.

18 ¶ *Illicere* eſt propriè illaqueare. Neuius Lycur. Alis ſublime alios ſaltus illicite, vbi Bipedes volucres lino linquant lumina.

19 ¶ *Pellices* à Græco vocabulo ſignificãtiam ſapientes inflexam putãt, quaſi pellex, hoc eſt παλακὴ. quod ſi hoc nõ eſt, vana cõpoſitio hominis videri poteſt.

20 ¶ *Caluitur* dictum eſt fruſtratur, tractum à caluis mimis, quòd ſint omnibus fruſtratui. Plaut. Caſina: Nam vbi domi ſola ſum, ſopor manus caluitur. Pacuuius Medo: Sentio, Pater, te vocis calui ſimilitudine, Sed quid conſpicio? nũ me lætans caluitur

Ætas? Accius Euryſace: Sed memet caluor, vos iſtum, vt iuſſi, ocyus Abſtrahite. Lucil. Satyr. lib. xvij. Si non it, capito, inquit, eum & ſi caluitur ergo Fur dominum. Pacuuius Duloreſte: Me caluitur ſuſpicio, hoc eſt illud, quod fore occultè Aiax prædixit. Salluſtius hiſtoriarum libro iij. Contrà ille caluui ratus.

21 ¶ *Frigere* eſt & *frigutire*, & *fritinnire*, ſubſilire cum ſono, vel erigi, & excitari: quod quæcunque friguntur, vel frigent nimio calore, vel frigore, cum ſono ſuſum ſubſiliunt. Plautus Caſina: Nam quid frigutĭs? quid iſtuc tam cupidè cupis? Var. Virgula diuina: Et pullos peperit fritinnientis. Idem ὄνος λύρας: Sæpe totius theatri tibiis crebrò flectendo, commutare mentes, *frigi* animos eorum.

22 ¶ *Deſloccare* eſt atterere, tractum à veſtibus ſine flacco. Plautus Caſina: Perii, flacco habebit iam illic homo lumbos meos.

23 ¶ *Depexum* dictum eſt laceratum. Terent. Heaut. Næ (ſi viuo) adeò exornatum dabo. Adeò depexum, vſque dũ viuat, meminerit ſemper mei.

24 ¶ *Sartores* dici non ſolùm à ſarciendo, verùm etiam à ſarriendo. Plautus Captiuis: Sartor, ſatórque ſcelerum, & meſſor maxume. Et in ſubſequentibus aperuit: Nõ occatorem priùs debebas dicere. Nam ſemper occant priùs, quàm ſarriunt ruſtici. Varro Vinalibus, σκεῖ ἀφροδίσιον: Etenim ſic vide vtrum mercedem accipit is, qui meas venit ſegetes vt ſarriat, an ego ab illo. Sic ego cen tuſſim ſartor, ſi tu pl⁹ laboras, quàm ego do.

25 ¶ *Nautea* eſt aqua de coriis, vel, quod eſt verius, aqua de ſentina, dicta à nautis. Plautus Curculione: Nam omnium vnguentũm odor præ tuo nautea eſt. Idem Aſinaria: Nauteam bibere malim, ſi neceſſe ſit, quàm illam oſcularier.

26 ¶ *Tricæ* ſunt impedimenta, & implicationes; (& *intricare* impedire, morari) dictæ quaſi tericæ, quòd pullos gallinaceos inuoluant, & impediant capilli pedibus implicati. Plaut. Curculione: Quod argentum tu mihi quas tricas narras? Idem Epidico: Aliqua ope exſoluam, *extricabor* aliquâ. id eſt, ex impedimentis liberabor. Lucillius Satyr. lib. xj. Nec mihi amatore hoc opus, nec *tricone* vadato. Turpil. Demiurgo: Iudicia, liteis, turbas, tricas, conciones maxumas. Afranius Epiſt. Ita intricauit huius hanc rem temeritas. Varro χρυσοδιδασκάλῳ: Putas eos non citius tricas Atellanas, quàm id extricaturos?

27 ¶ *Caperare* eſt rugis frontem contrahere, & aſperare, tractum à caprorum frontibus criſpis. Plautus Epidico. Quid illud eſt, quod illi caperat frons ſeueritudine? Varro Eumenidibus: Quin mihi caperatam tuam frontem Strobile omittis?

28 ¶ *Examuſſim* dicitur examinatè ad regulam, vel coagmentum. eſt enim *amuſſis* regula fabrorum, quam architecti, cùm opus probant, rubrica illinunt. Plautus Amphit. Si vera hæc loquitur, examuſſim eſt optima. Idem Milite: Ineſt in hoc emuſſitata ſua ſibi ingenua indoles. id eſt, examinata. Idem Menæchmis: Vt hanc rem vobis examuſſim diſputem. Varro, Τοῦ παιδὸς τὸ παιδίον, σκεῖ παιδοποιίας: Quare ſi diu gens eſt, *adamuſſim*, per me licet aſſumas, teneo. Idem, εἰκόνων: Idem Quæſtionum Plaut. lib. ij. *Amuſſis* eſt æquamentum louigatum, & eſt apud fabros tabula quædam, qua vtuntur ad ſaxa coæquanda.

29 ¶ *Mutus* onomatipœa eſt incertæ vocis, quaſi mugitus. Nam mutus ſonus eſt pro priè, qui intellectum non habet. Næuius Lycur. Ducite eò cum argutis linguis mutas quadrupedes. Accius Ἐπὶ ναυσὶ μάχῃ: Item ad mœſtitiam mutam infantium quadrupedum.

30 ¶ *Diſpennere* eſt expandere, tractum à pennis, & volatu auium. Plautus Milite: Vbi lubet diſpennite hominem diuerſum, & diſtendite.

31 ¶ *Focula* dicta ſunt nutrimenta, vnde & *foculare* dicitur, vt fouere. Plautus Perſa: At edes. nam iam intus ventris fumant focula.

32 ¶ *Bardum* eſt vi præpoſtera, & ingenio tardum. Nam Græci βραδεῖς tardos dicebant. Homerus Iliados xxiij. βάρδιστοι γάρ εἰσαν κομιστῆρες ἵπποι. ἥκιστος ὃς ἦν αὐτὸς ἐλαυνέμεν ἅρμ' ἠδὲ μάχεσθαι. Plautus Perſa: Nimis tandem me quidẽ pro barda, & pro ruſtica reor habitam eſſe ab te.

33 ¶ *Illex*, & *exlex* eſt qui ſine lege viuit. Plautus Perſa: Impure, inhoneſte, iniurie, illex, labes populi. Lucil. Satyr. ij. Non dico vin cat licet & vagus exulet, erret Exlex. Varro Σκιαμαχίᾳ, σκεῖ τύρου: Poſtremò quæro, parebis legibus an non? Anne exlex ſolus viues? Lucillius lib. xxx. Accipiunt leges populus quibus legibus exlex. Cæcilius Ἁρπαζομένῃ: Quid narras Barbare cum indomitis moribus illiterate? illex es. Siſenna lib. iiij. Armis, equis, commeatibus nos magis iuuerunt exleges, & minus honore dignos putabitis? Marcus Tul. pro Cluentio, Non quo illi, aut exlegẽ vllam, aut cauſam pecuniæ publicę contemptam, atque obiectam putarunt.

34 ¶ *Lurcones* dicti ſunt à lurcando. lurcare eſt cum auiditate cibum ſumere. Lucillius Satyr. lib. ij. Nam quid Mœtino, ſubiectóque huic opus ſigno, Vt lurcaretur lardum, & carnaria furtim, Parum conficeret. Pomponius Syris: Lapatium nullum veſcebatur,

cebatur,lardum lurcabat lubens.Plautus Persa. Perenniſerue, lurco, edax, furax, fugax. Lucillius Satyrarum lib. v. Viuite lurcones, comedones, viuite ventres. Varro Eumenidibus:Contra cum pſaltria & cum Flora lurcare,adſtrepis.

35 ¶*Toral*, & *torialum* ſtragulum eſt.Varro De vita po.Rom.lib.1. Quod frontem lecticæ ſtruebant, ex ea herba torta torum appellatum,hoc quod iniicitur,etiamnum toral dicitur : lecticam quæ inuoluebant ſegeſtria appellabant.

36 ¶*Concenturiare* eſt colligere, dictum à centuriis quæ ad ſuffragia conueniebant. Plautus Pſeudolo: Concenturio in corde ſycophantias. Teren.Phor. Ego in inſidiis hîc eto *ſuccenturiatus*,ſiquid deficies.

37 ¶*Finitores* dicebantur,quos nunc agrimenſores dicimus, dicti quod fines diuiderent. Plautus Pœnu. Eius nunc regiones limites, confinia determinabo; eius rei ego ſum factus finitor.

38 ¶*Paſſum* eſt propriè rugoſum, vel ſiccum. Plautus Sticho : In portu vento ſecundo, velo paſſo peruenit. id eſt, laxo & rugoſo. vnde & *vuâ paſſa* dicta eſt, quod ſit rugis implicata. Plautus Pœn. Si qui de æſtu mecum futurus pro vua paſſa penſili. Lucil. Sat.lib.9. Rugoſi *paßique ſenes* eadem omnia quærunt.

39 ¶*Exſpes* dicitur ſine ſpe. Accius Euryſace : Ille orbus, exſpes liberûm. Idem Medea: Exſul,inter hoſteis exſpes,expers,deſertus,vagus.

40 ¶*Exſules* dicuntur extra ſolum. Virg. georg.lib.iij. Longéque ignotis exulat oris. & in conſequentibus : Et ſtabula aſpectans regnis exceſſit auitis.

41 ¶*Veſtiſpici* appellabantur veſtium cuſtodes ſerui, quod frequenti diligentia veſtes inſpiciant. Plaut. Trinum. Nox datur, ducitur familia tota, veſtiſpici, vnctor, auri cuſtos. Afran. Vopiſco: Noui nõ inſcituram ancillulam veſpere, & veſtiſpicam. Varro Pappo,aut indigitamentis : *Naſturtium* nónne vides ab eo dici, quod naſum torqueat: *veſtiſpicam*,quòd veſtem ſpiciat.

42 ¶*Suppilare* eſt inuolare, vel rapere, à pilorum raptu. vnde & furtum paſſi *compilati* dicuntur. Plautus Trucul. Hæc cùm video fieri,ſuffuror,ſuppilo, de præda prædam capio.Cæcil.Nauc. Suppilatum eſſe eum,atque ornamenta omnia. Pom.Sarcularia:Alteram apportat, prodigit, patrem ſuppilat ſemper.

43 ¶*Hauſtra* propriè dicuntur rotarum cadi, ab hauriendo, ſicuti Græcè ἄντλια. Lucretius lib.v. Vt fluuios verſare rotas, atque hauſtra videmus.

44 ¶*Veterina* animalia dicuntur omnia, quæ vehere quid poſſunt. Lucretius lib. v. Et genus omne quod eſt veterino ſemine partum.Idem:Torto homine veterino ſemine equorum.

45 ¶*Crepera* res propriè dicitur dubia.vnde & *crepuſculum* dicitur lux dubia, & ſenes *decrepiti* dicti in dubio vitæ conſtituti. *Creperum bellum*, anceps, & dubium. Lucret. lib. v. Exæquatáque ſunt creperi certamina belli. Accius Phœniſ. Quæ ego cuncta eſſe fluxa, in mea *re crepera* comperi. Idem Telepho : Nunc tu in re crepera tua quid capias conſilij vide. Lucil. Satyr. lib. v. Sanute ſoli mihi in magno mœrore, triſtitia in ſumma, *crepera inuentus* ſalutis. Pacu. Doloreſte : Non vetet animum ægritudine in re crepera confici. Plautus Aſinaria. Qui quidem cum filio potet vnà, atque vnà amicam ductitet *decrepitus* ſenex. Varro Myſteriis:Priſca horrida ſilent *oracla*, *crepera* in nemoribus.

46 ¶*Auernus* lacus iccirco appellatus eſt, quia eſt odor eius auibus infeſtiſſimus.huius rei manifeſtator eſt Lucretius lib.vj. Principio quidem *auerna* vocantur : nomen id à re Impoſitumſt: quia ſunt auibus contraria cunctis. Vnde & Virgilius lib. vj. Inde vbi venere ad fauces graue olentis Auerni, Tollunt ſe celeres. Et poſtea in eo libro : Quam ſuper haud vllæ poterant impunè volantes Tendere iter pennis,talis ſeſe halitus atris Faucibus effundens ſupera ad conuexa ferebat.

47 ¶*Vitulantes* veteres gaudentes dixerunt, dictum a bonæ vitæ commodo : ſicuti qui nunc eſt in ſumma lætitia viuere eum dicimus. Næu. Lycur. Vt in venatu vitulantes ex ſuis locis nos mittant (pœnis) decoratos feris.

48 ¶*Extorris* dicitur extra terram, vel extra terminos. Accius Euryſ. Nunc per terras vagus, extorris regno, exturbatus mari.Turp.Lemn.Neque durare poſſunt, ita huius inſcitia, atque dementia extorrem facit. Salluſt. Iugurthino bello : Sicuti videtis extorrem patria, domo inopem, & coopertum miſeriis effecit. Virgilius Æneid. libro iiij. Finibus extorris, complexu auulſus Iuli.

49 ¶*Enoda* ſignificat explana, & quæ ſit proprietas manifeſtum eſt, hoc eſt, nodis exolue. Acc. Euriſace : Tu autem quod quæro abs te, enoda, & qui ſis explica. Idem Alpheſ. Quid hi tam obſcurum dicunt eſſe, támve *inenodabile*? Enn. Telepho : Verum quorum liberi leto dati ſunt in bello, non lubenter hæc enodari audiunt. Turp. Demetr. Ab initio vt res ſit geſta enoda mihi. Pacuu. Peribœa : Gnato ordinem omnem vt dederit, enodat patri. M. Tull.

de finibus bonorum & malorum libro v. Hæc igitur nobis explicanda sunt, sed si *enodatius*, vos ignoscetis eius ætati. Varro de vita populi Romani lib.1. Neque vt ita in singulis rebus diutius moremur, vt dixi, atque enodare subtilius velimus.

50 ¶*Grumus* dicitur agger, à congerie dictus. Accius Oenomao: Quencunque institeram grumum, aut præcisum iugum.

51 ¶*Torris* dicitur fax, vnde & *torridare* dicimus comburere. Acc. Menal. Regina erit tempus, cùm hic torris, quem amburi vides. Idem Meleag. Eum suum vitæ finem, ac fati internecionem fore Meleagro, vbi torris esset interfectus flammeus.

52 ¶*Exspectorare* est extra pectus eiicere. Accius Phœnissis: Incusant vltro, à fortuna, opibúsque omnibus Desertum, abiectum, afflictum ex animo expectorant. Idem Epigr. Eloquere properè, ac pauorem hunc meum expectora. Cic. de Oratore lib. iij. Tum pauor sapientiam omnem mihi ex animo expectorat.

53 ¶*Extispices* propriè haruspices dicti sunt, quòd exta spiciant. Accius Medea: Principio extispicium ex prodigiis congruens ars te arguit. Varro Serr. περὶ ἀρχαιρεσιῶν: Ait consulem mihi pilum cedere, subsilio, & hostias extispici disputanti relinquo.

54 ¶*Lactare* est inducere, vel mulcere, vellere, decipere. Acc. Medea: Nisi vt astu ingenium, lingua laudem, & dictis lactem lenibus. Pacu. Iliona: Ne porrò te error, qui nunc lactat, maceret. Cæcilius Hypobolimæo, Rastraria: Quod proluuium, quæ voluptas, quæ te lactat largitas? Acc. Alcmœone: Tanta vt frustrando lactans, vanans protrahis. Varro ὄνος λύρας: Quibus suam delectet ipse amusiam, Et auiditatem speribus lactet suis. Cicero Tuscul. lib. iiij. Maleuolentia lactans malo alieno, delectatio, iactatio, & similia.

55 ¶*Succussare* est sursum frequenter excutere. Acc. Philocteta: Agite, ac vulnus ne succusset gressus, cautè ingredimini. Lucillius Satyrarum libro quarto, *Succussatoris* tetri, tardíque caballi. Idem libro quarto, Campanus sonipes *succussor* nullus sequetur.

56 *Strena* dicta est à strenuitate. Pompon, Pistoribus: Asside, siqua ventura est alia strena strenæ.

57 ¶*Adulatio* est blandimentum propriè canum, quod & ad homines tractum consuetudine est. M. Tul. lib. de natura Deorum ij. Canum verò tam fida custodia, támque amans dominorum adulatio. Idem de offic. lib. 1. Cauendum est ne assentationibus patefaciamus aureis, néve adulari nos sinamus. Lucret. Gannitu vocis adulat. Acc. Prometh. Sublime aduolans Pennata cauda, nostrum adulat sanguinem.

58 ¶*Manducones*, qui & *manduci* dicti sunt, & *mandones*, edaces. Pompon. Pistoribus: Magnus Camillus manducus, canterius. Lucil. Atque omnes mandonum gulæ. Varro Bimargo: Magna vt tremiscat Roma, ma, & magnæ mandonum gulæ.

59 ¶*Senica* significat senex. Pompon. Pistoribus: Pappus hic medio habitat senica, non sescuncia. Idem Præcone posteriore: Sed me exercet senica nequam, neque illo quid faciam scio.

60 ¶*Gradarius* est molli gradu, & sine succussatura nitens. Lucil. Satyr. lib. xiiij. Ipse equus non formosus, gradarius, optimus, victor. Varro Modio: An qui gradu tolutili, te melius, quàm tute molliter vectus, cito relinquat?

61 ¶*Exdorsuare* dorso nudare. Plaut. Aulularia: Tu Machærio congrum, murenam exdorsua quantum potes.

62 ¶*Delirare* est de recto recedere. *lira* autem est fossa recta, quæ contra agros tuendos ducitur, & in quam vligo terræ decurrat. Pompon. Prostibulo: Iámne abierunt? iámne obtundunt? iámne ego sum in tuto satis? num quis hic resistit, qui nondum labeas *lirarit* mihi? id est, confoderit. Lucil. lib. xxvj. Quapropter deliro, & cupidè officium fungor ruderum. Plaut. Amphit. Delirat vxor.

63 ¶*Centuriatim* dictum est abundanter, & copiosè à centuriis, quæ suffragium in comitiis ferebant. Pomponius Prostibulo: Continuo ad te centuriatim current, qui panem petent.

64 ¶*Rumen* dicitur locus in ventre, quo cibus sumitur, & vnde redditur: vnde & *ruminare* dicitur. Pomponius Prostibulo: Ego rumorem paruifacio, dum sit rumen qui impleam.

65 ¶*Rudus* stercus, quod raditur. Lucil. Satyr. lib. xj. Viam struendum, & iaciendum huc aggerent, & id genus rudus.

66 ¶*Rutrum* dictum est à radendo. Pompon. Pannuc. Sarculum hinc illò profectus, illum redisti rutrum. Lucillius Satyrarum lib. ix. Frumentarius est, modium hic secum atque rutellum Vnum affert. Varro Margop. περὶ ἀρχῆς: Cui Celer die nos lemnatos logos Antipatri Stoici filius rutro caput displanat.

67 ¶*Nebulones*, & *tenebriones* dicti sunt, quia mendaciis, & astutiis suis nebulam quandam, & tenebras obiiciant: aut quibus ad fugam fugitiuis, & furta hæc erant accómodata, & vtilia. Pomponius Pann. Quid dedi

dedi nebuloni, quem pertesum pauperem? Lucillius Satyr. libro xiiij. Publius Pauus mihi Turditanus quæstor, Hibera in terra fuit lucifugus nebulo, id genus sané. Idem lib. xx. Nugator quidam, ac nebulo sit maximus multó. Afranius in Epistola: Huc venit fugiens tenebrionem Tyrium. Vat. Papiapapæ, περὶ ἐγκωμίων: Si & accusator, & reus erunt tenebriones, vterque vtrunque vituperato. Quod Homerus confirmat Ιλιαδος γ. Εὖτ' ὄρεος κορυφῆσι νότος κατέχευεν ὀμίχλην, Ποιμέσιν οὔτι φίλην, κλέπτη δέ τε νυκτὸς ἀμείνω. Varro γέροντο διδασκάλῳ: Manius Curius consul in capitolio cùm delectum haberet, nec citatus in tribu ciuis respondisset, vendidit tenebrionem.

68 ¶ *Trudus* veteres à terendo, quam nos diminutiuo *trullam* dicimus, appellari voluerunt. Pomponius, Pannuceatis: Mulier vbi aspexit tam mirificè tutulatam truam. Titin. Setina: Sapientia gubernator torquet nauem, haud valentia, Cocus magnum ahenum quando feruit, paulla confutat trua.

69 ¶ *Euannetur* dictum est ventiletur, vel moueatur à vanno, in qua legumina ventilantur. Pompon. Pannuceatis: Dixi ego illud futurum, in prima valua etiam vix hæret misera, euannetur, & mea ocyus opera, vt fiat fecero. Lucil. Satyr. libro vij. Hunc molere, illam autem vt frumentum *vannere* cunnis. Idem libro xi. Crissauit, vt si frumentum clunibus *vannat*. Var. de re rustica lib. 1. Vt quod leuissimum est in eo, atque appellatur acus ac palea, euannatur foras extra aream.

70 ¶ *Vafrum* est callidum, & quasi valde afrum, & vrbanum. Pomp. Præcone posteriore: Tergum varium, linguam vafram. M. Tull. de Republica libro iij. Non sunt in disputando vafri, non veteratores, non malitiosi. Afranius Diuortio: Qui coner noctu clanculum brusire dotem, neremittat vafer honestè vt latites, & nos laudas diutius.

71 ¶ *Particulones* dicti sunt cohæredes, quòd partes patrimonij sumant. Pomponius Præcone posteriore: Age modò stagari, particulones producam tibi.

72 ¶ *Clepere*, est furari, tractum à κλέπτω verbo Græco. Accius Epigram. Eáque hoc causa, vt nequis nostra auribus verba cleperet. Plautus Pseud. Rape, clepe, harpaga. M. Tul. de Republica libro iiij. Non modò vt Spartæ rapere, vbi pueri & clepere discunt. Idem de natura deorum libro iij. Agnum inter pecudes aurea clarum coma. Quendam Thyesten clepere ausum esse è regia. Pacuuius Hermiona: Sermonem hic nostrum ex occulto clepit, quantum intelligo. Var. Octogesi: Si quæ opificio non probiter clepere.

73 ¶ *Corporare* est interficere, & quasi corpus solum sine anima relinquere. Enn. Andr. Corpus contemplatur, vnde corporaret vulnere. Acc. στασιαστᾶς, vel Trophæo libro primo, Corporare abs tergo es ausus.

74 ¶ *Circus* dicitur omnis ambitus, vel gyrus, cuius diminutiuum est *circulus*. Acc. Andromeda: Quot luna circulos annuos institit.

75 ¶ *Medicinam* dicimus & venenum tractum a Græcis, qui venenum φάρμακον appellant. Accius Phœnissis: Sterilem esse illius opera medicinam autumans.

76 ¶ *Cernuus* dicitur propriè inclinatus, quasi quòd terram cernat. Lucil. Satyrarum libro tertio, Cernuus extemplo plantas conuestit honestas. Virgilius libro x. Eiectóque incumbit cernuus armo. Lucil. Satyrarum libro xxvij. Modò sursum, modò deorsum, tanquam collus cernui. Varro de vita populi Romani libro 1. Etiam pelles bubulas oleo perfusas percurrebant, ibíque *cernuabant*. A quo ille versus vetus est in carmine, Sibi pastores ludos faciunt cernui Consualia.

77 ¶ *Stricturae* dicuntur propriè scintillæ, quæ de ferro feruenti exeunt, quòd aut strictè emittantur. id est, celeriter, aut oculos sui fulgore præstringant. Virgilius libro viij. Stricturæ chalybum, & fornacibus ignis anhelat. Lucil. Satyr. lib. iij. Crebræ vt scintillæ in stricturis, quod genus olim feruenti ferro.

78 ¶ *Quiritare* est clamare, tractum ab iis, qui Quirites inuocant. Lucill. Satyrarum libro vj. Hic, inquam, rudet è rostris, atque eiulitabit, Concursans veluti arenarius, claréque quiritans. Nigid. Commento grammatices: Clamat quiritatum.

79 ¶ *Caries* est vetustas, vel putrilago. vnde *cariceum* veteres dixerunt. Lucil. Satyrarum libro vij. Ne auriculam obsidat caries, ne vermiculíque. Turp. Leucadia: Ciperi viden' vt osculatur cariem? num illum illæc pudet? Afran. Priuigno: Nemo illa viuit carie cariosior?

80 ¶ *Virosæ* mulieres dicuntur virorum appetentes, vel luxuriosæ. Lucil. Satyr. lib. vij. Dixi ad principium venio, vetulam, atque virosam Vxorem cædam potius, quàm castrem egomet me. Afranius Diuortio: Vigilans, ac sollers, sicca, sana, sobria: Vinosa non sum: & si sum, non desunt mihi, Qui vltro dent: ætas integra est, formæ satis.

81 ¶ *Capronæ* dicuntur comæ, quæ ante frontem sunt, quasi à capite pronæ. Lucillius Satyrarum lib. vij. Aptari caput, atque comas fluitare capronas Altas frontibus immissas, vt mos fuit illis.

82 ¶ *Cerebrosi* dicuntur ad insaniam faciles, quibus frequenter cerebrum moueatur. Lucilius Satyrarum lib. xv. Te primum cum istis insanum hominem & cerebrosum.

83 ¶ *Gliscit* est congelascit, & colligitur vel crescit vel ignescit. Turp. Phil. Cùm te, saluum video, vt volui, gliscogaudio. Acc. Æneadis: Disumma tibi perduellum est, quorum, aut quibus se à partibus gliscunt. Pacuuius Peribœa: Sed nescio quidnam est: animus horrescit, gliscit gaudium. Sallustius Historiarum libro iij. Neque iam sustineri poterat immensum aucto mari, & vento gliscente. Virgil. li. xij, Haud secus accenso gliscit violentia Turno. M. Tullio Hortensio: Ad iuuenilem libidinem copia voluptatum gliscit illa, vt ignis oleo. Plautus Asinaria: Tempus est subducere hinc me, pulcrè hoc gliscit prælium.

84 ¶ *Postomis* dicitur ferrum, quod ad cohibendum equorum tenaciam, naribus, vel morsui imponitur, Græcè χαλινῶ στόματος Lucillius Satyrarum libro xv. Trulleus postomis huic ingens de naribus pendet.

85 ¶ *Tricones* morosi, & ad reddendum duri, Lucillius Satyrarum lib. xv. Lucius Cotta senex Crassi pater huius Panæti Magnus trico fuit numarius, soluere nulli. *Lentus*, id est, facilis.

86 ¶ *Sagæ* mulieres dicuntur fœminæ ad libidinem virorum indagatrices. vnde & *sagaces* canes dicuntur ferarum, vel animalium quæsitores. Lucillius Satyrarum libro vij. Ætatem, & faciem, vt saga, & bona conciliatrix. Turpil. Boethuntibus: Non ago hoc per sagam pretio conductam, vt vulgo solent.

87 ¶ *Lapit* significat obdurefacit, & lapidem facit. Pacuuius Peribœa: Lapit cor cura, ærumna corpus conficit.

88 ¶ *Munes* apud veteres dicebantur non à largitione, quæ ignota erat, sed consentientes ad ea, quæ amici velint. Pacuu Duloreste: Animum quæ tum largitio multis ignota erat, munificus nemo putabatur, nisi pariter volens. Lucillius libro xxvi. Munifici, comésque amicis nostris videamur viri.

89 ¶ *Petulantia* dicta est à petendo. M. Tull. de Republ. libro iiij. Itaque à petendo petulantia, à procando, id est, poscendo *procacitas* nominata est.

90 ¶ *Calendarum* vocabulum proprium Varro complexus est de vita populi Romani libro primo. Itaque *calabantur*, id est vocabantur, & ab eo Calendæ appellatæ, quod est tractum à Græcis, qui καλεῖν vocare dixerunt.

91 ¶ *Consulum* & prætorum proprietas, quòd consulant, & præeant populis, auctoritate Varr. ostenditur de vita populi Rom. lib. ij. Quòd idem dicebantur cõsules & *prætores*; quòd præirent populo prætores: quòd consulerent senatui consules.

92 ¶ *Procacitas* à *procando*, id est poscendo dicitur: vnde & *proci* dicti sunt matrimoniorum petitores. M. Tull. de Repub. libro iiij. A procando, id est poscendo, procacitas nominata est. Terentius Hecyra, Maligna multo, & magis *procax* facta ilico est. Li Ægistho: Quin, quod parere vos maiestas mea *procat*, Toleratis, extemplóque illam deducitis.

93 ¶ *Ignominia* est nominis nota. M. Tul. de Repub. libro iiij. Censoris iudicium nihil ferre damnato [offerrẽt] nisi ruborem. Itaque, vt omnis ea iudicatio versatur tantummodo in nomine, animaduersio illa inominia dicta est. Lucill. Satyr. lib. xxix. Apollo'st nomẽ, qui te antiquis non sinet Deliciis maculã, atque ignominiã imponere.

94 ¶ *Fidei* proprietatem exemplo manifestauit M. Tul. de Repub. lib. iiij. Fides enim nomẽ ipsum mihi videtur habere, cùm fit, quod dicitur.

95 ¶ *Portitores* dicuntur telonarij, qui portum obsidentes omnia scisciterentur, vt ex eo vectigal accipiant. M. Tul. de Repub. lib. iiij. Nolo enim eundem populum imperatorem, & portitorem esse terrarum. Optimum autem & in priuatis familiis, & in Republica vectigal duco esse parsimoniam. Plautus Menæchmis: Portitorem domum duxit. Ita mihi necesse est eloqui, quidquid egi, atque ago. M. Tul. de officiis: Primùm improbantur ij quæstus, qui in odia hominum incurrunt, vt portitorum, vt fœneratorum. Ter. Phormione: Sed epistolam ab eo allatam esse audiui modò, & ad portitorem esse delatam. Plaut. Asin. Ego pol istum portitorem priuabo portorio. Virg. lib. vj. Portitor ille Charon. Var. Mysteriis: Æs defraudasse cauponem, bonam luto obleuisse, tum portitores æra induxere.

96 ¶ *Seditionis* proprietas à M. Tul. manifesta est lib. de Repub. vj. Eáque dissensione ciuium, quòd seorsum eunt alij ad alios, seditio dicitur.

97 ¶ *Hamiotas* piscatores, ab hamis Varro Bimargo voluit appellari: Cohortes cocorum, atque hamiatarum, aucupúmque.

98 ¶ *Val-*

98 ¶ *Valgum* est propriè intortum. Nou. Militibus Pometinensibus: Valgus, veternosus, genibus magnis, talis turgidis.

99 ¶ *Vatrax*, & *vatricosus* pedibus vitiosis, Lucil.lib.xxviij. Vt si progeniem antiquam, qua est Maximus Quinctus, Qua varicosus, vatrax.

100 ¶ *Catax* dicitur, quem nunc *coxonem* vocant. Lucil. Satyrarum lib. ij. Hostilibus contra Pestem, perniciémque catax, quàm & Manlius nobis.

101 ¶ *Silones* superciliis prominentibus dicti significatione manifesta. Var. γνῶθι σεαυτόν Nónne non vnum scribunt esse grandibus superciliis silonem quadratum, quod Silenus hirsutis superciliis fingeretur.

102 ¶ *Bronci* sunt producto ore, & dentibus prominentibus. Lucil. Satyr. lib. iij. Broncus nouit lanius, dente aduerso eminulo, hic est Rhinoceros.

103 ¶ *Compernes* dicuntur lõgis pedib. Lucil. Sat. li. iij. Nunc censes καλλιπλόκαμον, καλλίσφυρον illam. Non licitũ esse vterum atque, etiam inguina tangere mammis Compernẽ, aut varam fuisse Amphitryonis ἄκοιτιν Alcmenam, atque alias, Ledam ipsam denique nolo Dicere, tute vide, atque dissyllabon elige quoduis, Τυρὼ ἠυπατέρειαν aliquam rem insignem habuisse Verucam, nævum pictum, dentem eminulum vnum.

104 ¶ *Vari* dicuntur obtortis plantis. Lucil. Satyr. lib. xvij. Compernẽ aut Varam fuisse Amphitryonis ἄκοιτιν. Nam & *varices* inde dicuntur venæ in suris inflexæ, vel obtortæ. Var. epist. ad Varron. Nam si tuam rhedam non habuissem, haberem varices.

105 ¶ *Lingulacæ* dicuntur verbosi. Var. Papiapapæ, σὲ ἐγκωμίων: Quare resident lingulacæ, obtrectatores tui iam nunc murmurantes dicũt: μαμίσεταί τις μᾶλλον ἢ μιμήσεται. Plaut. Casina: Lingulaca est, nam numquam tacet.

106 ¶ *Rabulæ* litigiosi, à rabie dicti. Var. Papiapapæ, σὲι ἐγκωμίων: Ille ales gallus, qui suscitabat Atticarum musarum scriptores, an hic quia gregem rabularum?

107 ¶ *Ebullire* est efferuescere, dictum à bullis. Cice. Tusculanar. lib. iij. Qui si virtutes ebullire volent, & sapientias, nihil aliud dicent, nisi eam vim, qua fiant vestræ voluptates, quas suprà dixi.

108 ¶ *Rapones* à rapiendo dicti. Var. Papiapapæ, σὲι ἐγκωμίων: Prætor noster eripuit mihi pecuniam, de ea quæstum ad annum veniam ad nouum magistratum, cùm hic rapo vmbram quoque spei deuorasset.

109 ¶ *Strabones* sunt, quos *strabos* nunc dicimus. Var. Flextabul. σὲι ἐπαρχῶν: Multi enim, qui limina intrarunt, integris oculis strabones sunt facti. habet quiddam enim ἐλλυσικὸν prouincialis formosula vxor. Lucil. lib. xxvij. Nulli me inuidere, non strabonem fieri sæpius delitiis me istorum.

110 ¶ *Exterminatum* est extra terminos missum. Lucil. libr. xxix. Non rediret ad se, atque illam exterminaret miseram. M. Tul. de officiis libr. iij. Atque hoc omne genus pestiferum, atque impium ex hominum cõmunitate exterminandum est.

111 ¶ *Exodium* est finis, à Græco tractu, quasi ἔξω τῆς ὁδοῦ, id est, extra viam. Var. ἑκατόμβη, σὲι θυσιῶν: Socrates cùm in vinculis publicis esset, & iam bibisset κώνειον in exodio vitæ. Idem ἕως πότε, σὲι ὡρῶν: Vitæ cursum vt cognoscere possem, & quæ seruitutis, & libertatis ab origine ad exodium adductæ. Idem παρὰ μενίππου: Quod cœperas modò in via narrare, vt ad exodium ducas.

112 ¶ *Putus* dictus est à putando. Plaut. Pseudolo: Purus putus est ipsus. Varro ἑκατόμβη, σὲι θυσιῶν: Mea igitur hecatombe pura ac puta. Idem Prometheo: Chrysosandalos vocat sibi amiculam de lacte, & ceram tarentinam, quam apes Milesiæ coegerint ex omnibus floribus libantes sine ossè, & neruis, sine pelle, sine pilis, puram, putam, proceram, candidam, teneram, formosam. Nam & *rationes* ea caussa *putari* dictæ sunt, quoties ex his fraudis, aut falsi, aut mendacij, aut iniqui aliud separatur, & ipsum nanque dubitantes cum dicimus, *puto*, significamus nos in rebus incertis, & obscuris falsis opinionibus fieri ambiguos.

113 ¶ *Compedes* non à pedibus dictæ, sed ab impedimento. Varr. Prometheo libro j. Ego infelix non queam vim propulsare, atque inimicum Orco immittere? nequicquam sæpe æratas manus compedes conor reuellere. Idem Flextabu. σὲι ἐπαρχῶν: Domo exeo, intro, & pedes corrigiis compedio. Idem Parmenone: Lepusculi timentes, hoc quadrangulum. Dedit Diana rete nexile, ἄρκυας, Viscum, sagenã, lineámque cõpedem. Idem Sesquiulysse: Quò cùm ire vellemus, obuius flare vbi corpori ærinas compedes impositas video.

114 ¶ *Fulgura* dicuntur coruscationes à fulgore. Varro σὲι κεραυνοῦ: Cognitio enim tonitrum fulget, & tonitrum fulguris à flumine orta.

115 ¶ *Coagulum* à coagendo, quod est colligendo. Varro: est modus matulę, σὲι μίθης: Cui nihil iucundius quisquam bibit. Hoc ægritudinem ad medendam inuenerũt: Hoc hilaritatis dulce seminarium: Hoc continet coagulum conuiuia.

116 ¶ *Mulierosi* dicti sunt mulierum appetentes. Afranius Vopisco: Homo muliero-

sus confert me ilico alió.

117 ¶ *Flagriones* dicti sunt serui, quod flagris subiecti sunt: vt *verberones* à verberibus. Afranius Vopisco: Tu flagrionibus priuigno: Iucunditatis plus ineſt in te mihi, Quàm cõmercatis conquisitè edulibus.

118 ¶ *Merenda* dicitur cibus, qui post meridiem datur. Afranius Fratriis: Interim Merendam, occurro cautè, cum veni iuuat.

119 ¶ *Pedetentim*, & *pedepressim* dictum est cautè, quasi lenta, & tarda itione. M. Tul. de officiis lib. 1. Sin minus sensim erit, pedetentimque faciendum. Idem Verrinis actione ij. Quæ tamen à mè pederentim, cautéque dicentur. Lucill. libr. xxvij. Ille contra omnia inter plures sensim, & pedetentim foris, ne quem lædat. Quadrigarius Annalibus: Exercitu instructo, pedetẽtim milites ducere cœpit. Cælius Annalibus: Ipse cum cætera copia pedetentim sequitur.

120 ¶ *Calces* à calcando, quod est, nitendo, dictæ sunt, non à calcitrando. Nam & de omnibus pedibus, & de hominum, & vniuersorum animantium dici potest. Nam sunt calces extrema pars pedum terræ proxima. Virgil. libr. v. Ecce volans, calcémque terit iam calce Diores. Idem libro vj. Tollit se ad rectum quadrupes, & calcibus auras. Verberat.

121 ¶ *Subligaculum* est, quo pudendæ partes corporis teguntur, dictum quod subtus ligetur. M. Tul. de offi. libro j. Scænicorum quidem mos tantam habet vetere disciplina verecundiam, vt in scænam sine subligaculo prodeat nemo.

122 ¶ *Mediocritas* medium dici voluit. M. Tul. de offi. libro j. Eadem ratio est habenda vestibus, in quo, sicut in plerisque rebus, mediocritas optima est. Lucil. libro xxvij. Paullò hoc melius, quam mediocre, hoc minus malum, vt quàm pessimum. Teren. Andr. Et tamen omnia hæc mediocriter. Cicero Tusc. libro iij. At hæ mihi afferentur mediocritates, quæ si naturales sunt, quid opus est consolatione?

123 ¶ *Modestiam* à modo dictam M. Tullius auctor est de offi. lib. j. Nam hanc, quam interpretamur modestiam, quo in verbo modus est.

124 *Antes* sunt quadraturæ, vnde & *antæ* dictæ sunt quadræ columnæ. Virg. Georg. libro secundo: Iam canit effœtos extremus vinitor antes.

125 ¶ *Immune* dicitur sine officio, sine munere. Virgil. Georg. libro quarto. Immunisque sedens aliena ad pabula fucus. M. Tul. Philip. libro primo. Num immunitates datæ?

126 ¶ *Camerum* obtortum, vnde & *camera* recta in curuitatem formata. Virg. Georg. libro iij. Et cameris hirtæ sub cornibus aures.

127 ¶ *Dirum* est triste, infestum, & quasi Deorum ira immissum. Virgil. Georg. lib. iiij. Prius, quàm Dira per incautum serpant contagia vulgus. Et Æneid. libro quarto. Vltricésque sedet in limine diræ. Mar. Tul. de senectute: Intelligi potest ex his fratribus, qui in Adelphis sunt, quãta in altero diritas, in altero comitas.

128 ¶ *Exordium* est initium, vnde & vestes *ordiri* dicitur, cum instituitur detexenda. Virgil. Æneid. libro quarto. Quonam reginam ambire furentem. Audeat affatu, quæ prima exordia sumat? Marc. Tul. Hortensio: Perge quæso: nec enim imperitè exorsus es. Lucillius libro xxix. Vtrum tristis, contorto aliquo ex Pacuuiano exordio. Cicero Timæo dicit: Facillimum autem est in omni inquisitione rationis exordium. Varro ὕφος λύχνε: Qui fabularum collocant exordia.

129 ¶ *Inops* dicitur sine ope, & auxilio: Virgil. libro octauo. Res inopes Euandrus habebat. Et Georg. libro primo. Atque inopi metuens formica senectæ. Terent. Adelphis: Ferto misero, atque innocenti auxilium, subuenite inopi. Marc. Tul. de offi. libro ij. Nimirum enim inops ille, etsi bonus est vir, etiam si referre gratiam nõ potest, habere certè potest.

130 ¶ *Defrudare* significat fructum minuere, vel per fraudem aliquid exquirere. Terent. Phor. Suum defrudans Genium compersit miser. Plautus Asinaria: Ten' ego defrudem, cui ipsi nihil est in manu, Nisi quid tu porrò vxorem defrudaueris?

131 ¶ *Sudum* dicitur quasi semiudum, vt est aer post pluuias serenus & liquidus. Virg. viij. Arma inter nubes cæli regione serena, Per sudum rutilare vident. Plautus Milite: Quàm Solis olim cum sudum est solent. & Lucil. Nec vẽtorum flamina flando suda secundent.

132 ¶ *Irritare* dictum est propriè prouocare. tractum à canibus, qui cum prouocantur irruunt. Lucillius Satyrarum libro primo. Irritata cane, quàm homo, quam planius dicit. Terent. Phor. Irritor. Virgil. libro x. Irritátq; virum telis, & voce lacessit. Sallust. Historiarum libro j. Tunc verò & posci, cum ceteri eiusdem caussa & ducem senatus rati, maximo gaudio bellum irritare. Lucilli. lib. xxviij. Lucilli si in amore irritarit suo. Plaut. Amphitryone. Irritabis crabrones. Varro Sesquilysse: Omnes irritans ventos, omnesque procellas.

133 ¶ *Ablegare* est propriè aliò mittere, dictum à legatis qui cum legationibus mittuntur. Teren. Hecyra: Aliquò mihi est hinc ablegandus, dum parit Philumena.

134 ¶ *Arcanum* dicitur secretum, vel absconditum, quòd quæ in arcis sunt celata sunt, & abscondita. Virgil. Æneid. lib. iiij. Solam nam perfidus ille Te colere, arcanos etiam tibi credere sensus. Et Æneid. libro j. Longius & volues fatorum arcana mouebo.

135 ¶ *Tormines* genus morbi dicti quod dolore torqueant. Cicero Tuscul. lib, ij. Quãuis idem torticulum se in torminibus, & in stranguria sua præbeat. Et iiij. Itaque dicimus grauidinosos, quosdam, quosdam torminosos.

136 ¶ *Monimenti* proprietatem a monendo M. Tul. exprimendam putauit, ad Cæsarem epistola ij. Sed ego quæ monimenti ratio sit, nomine ipso admoneor, ad memoriã magis spectare debet posteritatis, quãm ad præsentis temporis gratiam. Virgilius libro sexto: Quem candida Dido Esse sui dederat monimentum, & pignus amoris.

137 ¶ *Riuales* dicti sunt quasi in vnum [*riuum*] amorem deriuantes. Terentius Eunucho: Miles Thraso Phædriæ riualis.

138 ¶ *Gestire* significat lætum esse, dictũ a gesticulis facilioribus. Teren. Eunuc. Chærea quid est quod sic gestis? aut quid hic sibi vestitus quærit? Virgi. Georg. lib. primo, Et studio incassum videas gestire lauandi.

139 ¶ *Inuolare* est irruere, insilire, aut à vola tu, aut à vola, id est media manu dictũ. Ter. Eunu. Vt ego vnguibus facile illi in oculos inuolem venefico. Lucil. lib. xxx. Inde canino ritu, oculisque inuoluem.

140 ¶ *Propinare* à Græco tractum est, *προπίνειν* post potum tradere. Teren. Eunucho: hunc vobis comedendum, & bibendum, & deridendum propino. Ennius Satyrarum libro tertio. Enni poeta salue, qui mortalibus Versus propinas flammeos medullitus.

141 ¶ *Insulsum* propriè fatuum; quasi sine sale. M. T. ad Cæsarem iuniorem epistola ij. Sed ita locutus insulse est, vt mirum Senatus conuitium exceperit. & de Oratore lib ij. Vt nihil aliud eorũ, quàm ipsa *insulsitas* rideatur.

142 ¶ *Ignauum* & segne, torpidum, effeminatum, & sine igni. Virg. Georg. lib. iiij. Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent. Et Georg. lib. iiij. En age segneis rumpe moras. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem lib. ij. In quo tua me prouocauit oratio, mea consecuta est segnis. Et de senectute: Quæ vitia sunt, non senectutis, sed certè ignauiæ, & somniculosæ senectutis.

143 ¶ *Calamitosum* dicitur malis, & calamitatibus prægrauatum. M. Tul. Verrinarũ diuinatione: Et honoris amplissimi puto esse, & accusare improbos, & miseros, calamitosósque defendere.

144 ¶ *Serium* triste, & quasi sine risu. M. Afranius Priuigno; Non ego te noui tristem, seruum serium? Plautus Amphitryone: Nũc quidem Præter nos nemo est, dic mihi verũ seriò.

145 ¶ *Interpolare* est immittere, & interponere, & nouã formà è vetere fingere. M. Tul. Verr. actione ij. Aliquid demendo, mutando, interpolando, & est tractum ab arte fullonia, qui poliendo diligenter vetera quæque, quasi in nouam speciem mutant. Plautus Amphitryone: Illic homo me interpolabit, meúmque os finget denuo.

146 ¶ *Euerriculum* genus est retis piscatorij, à verrendo dictum, vel quod trahatur, vel quod siquid fuerit piscium nactum euerrat. Ad hoc M. Tul. Verrinarum lib. vj. de signis: Quod vnquam, Iudices, huiusce modi euerriculum vlla in prouincia fuit?

147 ¶ *Dinaricari* dictum est distendi, dictum ab his, qui vitio naturæ ita sunt pedibus discretis, vt eos in diuersum habeant separatos. M. T. de signis: Sopatrum hominem summo magistratu præditum, deuaricari, ac deligari iubet.

148 ¶ *Vacillare* est trepidare, vel cum lassitudinde niti, à senibus, qui sint æuo defessi, atque ad sustinendam lassitudinem baculo tarditatem leuent. M. Tul. Philip. lib. iij. In Galliam mutilatum ducit exercitum cum vna legione, & ea vacillante.

149 ¶ *Præstringere* dictum est valde stringere, & claudere. Plaut. Milite glorioso: Præstringat oculorum aciem in acie hostibus. Lucil. lib. xxx. Præstringátque oculorum aciem splendore micanti. M. Tul. de senectute: Voluptas rationi inimica est, mentis (vt ita dicam) præstringit oculos, nec habet vllũ cum virtute commercium. Varro Andabatis: Non mirum si cæcutis, aurum enim Nõ minus præstringit oculos, quàm *τὸ σεῦ κρέϊτος*. Cic. de fato, & de finibus bonorum, & malorum lib. ij. Aciem animorum nostrorum virtutis splendore præstringitis.

150 ¶ *Angina* genus morbi eo quod angat, & Græcè *συνάγχη* appellatur. Lucillius lib. xxx. Insperato abiit, quem vna angina abstulit hora.

151 ¶ *Arquatus* morbus dictus qui regius dicitur, quod arquus sit concolor de virore, vel quod ita stringat corpora, vt in arcum ducat. Lucillius, Nos esse arquatos, surgam⁹, eamus, agamus. Varro Eumenidibus: Nam vt arquatis, & veternosis, quæ lutea nõ sunt, æque vt lutea videntur, sic insanis sani, & furiosis videntur esse insani.

152 ¶ *Priuum* est proprium vniuscuiusq; vnde & res priuata. Lucil. libro xxx. Culcitulæ accedunt priuæ centonibus binis. Idem: Abdomina Thunni Priua dabo.

153 ¶ *Nugator* nugis turbator. Lucil. libr. xxx. Quàm me hoc tempore nugator eo-

gnoscere non vis.

154 ¶ *Foramina* quasi diminutiuè à foribus dicta. Cice. Tuscula lib. j. Nam nunc quidem, quanquam foramina illa, quae patent ad animos a corpore, callidissimo artificio natura fabricata est.

155 ¶ *Discerniculum* acus, quæ capillos mulierum ante frontem diuidit, dictum à discernendo. Lucillius libro xxx. Euplocamo digitis, discerniculúmque capillo.

156 ¶ *Fratrum* proprietatem Nigidius acutissimè dixit. Frater est inquit, dictus quasi ferè alter.

157 ¶ *Supplãtare* dictũ est quasi pedẽ supponere. Lucil. lib. xxix. Supplantare aiunt. Græci ὑποσκελίζειν dicunt. M. Tul de offic. lib. iij. Contendere debet, quàm maximè potest, vt vincat, supplantare eum, qui cum certet: at manu pellere nullo modo debet.

158 ¶ *Coniungere* copulare dictum est à iugo. Lucil. lib. xxix. Quj mihi quantum est inter humanum genus rerum quod inter se coniungat, communicat.

159 ¶ *Fenestræ* à græco vocabulo conuersum est in Latinum, ἀπὸ τοῦ φαίνειν. Cicero Tusculæ lib. j. Non eas parteis, quæ quasi fenestræ sunt animi.

160 ¶ *Emungi* ex manifesta significatione manat. Lucil. lib. xxix. In mellis spem esse omnem quouis possem emungi volo. Terentius Phormion. Emunxi argento senem.

161 ¶ *Agglomerare* est implicare, coniungere, dictum est à glomere. Vergil. Æneid. lib. secundo. Et lateri adglomerant nostro.

162 ¶ *Collare* est vinculi genus, quo collum astringitur. Lucil. lib. xxix. Cum manicis, catulo, collaríq;, vt fugitiuum Deportẽ.

163 ¶ *Depilati* dictum rarefacti. Lucil. 29. Nato quid actum est, depilati omnes sumus.

164 ¶ *Excuriari*, curia excludi. Var. ἀπροσώπως. Apolloniũ ideo excuriant, quia nihil habebat.

165 ¶ *Pensum* significat exæquatum, quòd sine inclinatione sunt, quæ penduntur. Lucil. lib. xxviij. Nihil parui, ac pẽsi, vti littera doceas lutum.

166 ¶ *Aqua* intercus hydropum morbus, quasi aqua inter cutem. Lucilius lib. xxviij. Aquam te in animo habere intercutem. M. Tul. de offi. libro iij. Si quis medicamentum cuipiam dederit, ad aquam intercutem.

167 ¶ *Maltas* veteres melles appellari voluerunt à Græco, quasi μαλακούς. Lucil. libr. xxvij. Insanum vocant, quem maltam, ac feminam dici videt.

168 ¶ *Monogrãmi* dicti sunt homines mactie pertenues, ac decolores: tractum à pictura, quæ priùs, quàm coloribus corporatur, vmbra fingitur. Lucilius libro secundo: Vix viuo homini, ac monogrammo. Et xxvij. Quæ pietas? monogrammi quinque adducti pietatem vocant.

169 ¶ *Portorium* dicitur merces, quæ portitoribus datur. Lucil. lib. xxvij. Facit idem quod illi, qui inscriptum è portu exportant clanculum, ne portorium dent.

170 ¶ *Impertire* est participare, & partem dare. Lucil. lib. xxvij. Quibus potest impertit. Nouius Decuma: Si ignotis impertit fleuit facilius. M. Tul. de Republ. lib. v. Quod molestis senectutis suæ vestris familiis impertire posset. Et ad Hircium lib. v. Et quoniam, vt hoc tempus est, nihil habeo patriæ quod impertiam.

171 ¶ *Sedulo* significat sine dolo. Lucil. libro xxvij. Salutem fictis versibus Lucillius, quibus potest impertit, totúmque hoc studiosè & sedulo. M. Tul. de finibus bonorum, & malorum iij. Sedulò inquam faciam, sed fortuna fortis; quare conare quæso.

172 ¶ *Scripturarios*, quos nunc tabularios dicimus, dici volunt veteres, quòd scripturis, & commentariis omnia, vel vrbium, vel prouinciarum cõplecterẽtur. Lucillius lib. xxvj. Publicarum rerum assuefiam, vt scripturarius.

173 ¶ *Versipelles* dicti sunt quolibet genere se commutantes. Lucil. lib. xxvj. At Libertinus Tricorius Syrus ipse ad mastigias, quicum versipellis fio, & quicum commuto omnia. Plaut. Amphyt. Versipellem se facit, quando lubet.

174 ¶ *Combibones* compotores à combibendo dicti. Lucillius lib. xxvj. Quandoquidem reperi magnis combibonum ex copiis.

175 ¶ *Capital* dictum est capitis periculũ. Plaut. Menæchmis: Nunquam hercule effugiet, tametsi capital fecerit. Lucil. lib. xxvj. Facilè deridemur, scimꝰ capital esse irascier.

176 ¶ *Clandestino* est absconditè. Lucil. libro xxvj. At enim dicis clãdestinò tibi quod commissum foret, neu mutires, neu mysteria ecferres foras.

177 ¶ *Idiotas* à Græco tractum ἰδιώτης, inutiles, quasi sibi tantùm, non plurimis vtiles. Lucillius lib. xxvj. Quidni & tu idem illitteratum me, atque idiotam diceres?

178 ¶ *Exspirare* dictum est, vel ab spiritu effuso, vel à spiraminibus. Lucil. lib. tertio: Exspirans animam pulmonibus æger agebat. Idem lib. xxvj. Vt si illuuiem facere per ventrem velis curare omnibus distento corpore expiret vis.

179 ¶ *Eliminare* extra limen eiicere. Pacuuius Duloreste: Vbi illic est? me miseram quónam clam vos eliminat? Pompon. Cantabit: Istic manet. eliminabo extra ædis coniugem. Ennius Medea exsule: Antiqua, heris fida custos corporis.

Quid

Quid sic extra ædeis exanimata eliminor? Accius Meleagro: Tum vt eliminor clamore, simul ac nota vox ad aures accidit.

180 ¶ *Incoxare* in coxam sidere. Pomponius Pannuceatis: Neque interim cacādi causa vnquam incoxaui nate.

181 ¶ *Condepsere* commiscere, à Græco tractum δέψω. Homerus Odysseæ μ. κηρὸν δεψήσας μελιηδέα. Pomponius Nuptiis: Partem insipui, conclusi, condepsui.

182 ¶ *Vituperare* dictum est vitio dare tāquam culpæ, vel displicentię. Terent. Andria: Nunc quam rem vitio dent quæso animaduertite. Et in sequentibus: Id isti vituperant factum. Lectum est autem & vitiū dare, hoc est, vnicuique rei culpam ampliare. sed hoc incertæ auctoritatis scriptoribus inuenitur.

183 ¶ *Ordiri* est ponere, incipere. Accius Amph. Non paruam rem ordibor, ne retice, obsecro. Afranius Suspecta: Tamē animo ordiri me oportet paulla paullulum.

184 ¶ *Pilare* dictum est, *vt plumare*, pilis vestiri. Afranius Compitalibus: Præterea corpus meum nunc pilare primum cœpit. Nouius Exodio: Pati dum poterunt antè, quàm pugnæ pilant.

185 ¶ *Populare* significat populi amorem conciliare. vnde *populares* dicti de vno populo amici. Pacuuius Chryse: Atque, vt promeruit pater, mihi patriam populauit meam. Teren. Phorm. Amicus summus meus, & popularis Geta.

186 ¶ *Rabere* dictum est à rabie. Varro, Idem Attij quod Titij. Quid est? quid blateras? quid rabis? quid vis tibi? Cęcilius Hypobolimæo, Rastraria: Rabere se ait.

187 ¶ *Supersedere*, manere, perseuerare, quasi in voluntate, & consilio sidere. Turpil. Pedio: Vt ille hac sese abstineret, ego supersederem nuptiis. Plaut. Epidico: Supersede istis rebus: item tu ipse vbi lubet finem face. Sisenna Histor. lib. iiij. De virtute eorum accusanda proloqui supersederunt.

188 ¶ *Tintinnire* dicitur sonare, vnde & *tintinnabula* sunt appellata. Afr. Vopisco: Tintinnire ianitoris impedimenta audio. Nigidius lib. xviij. Itaque ex ære in saliaribus Altanus tintinnat: id est, sonat.

189 ¶ *Verminari* positum torqueri à vermibus, quod facilè se torqueant. Pomponius hirnea Pappi decimus mensis est, cùm factū est: ita fit: ita semper solet: decumo mense demum turgens verminatur, parturit.

190 ¶ *Canatim, suatim, bouatim* canum, & suum, & boum genere. Nigidius Commento grammatico: Sunt etiam assimilanter dicta hæc, canatim, suatim, bouatim, quæ ab animalibus sumuntur.

191 ¶ *Cossim* dictum quasi coxim. Pomp. Porcaria: Sciunt hoc omnes, quantum est, qui cossim cacat.

192 ¶ *Infabre* fœdè, vt est *affabrè* pulcrè. Pacu. Nyptris: Barbaricam pestem nauibus nostris obtulit Noua figura factam, commissam infabré.

193 ¶ *Sepiunt* significat tenent, impediunt, dictum à sepibus, quæ obiectæ iter claudunt: vnde & *circunseptum* dicitur. Afranius Materteris: Perij, lacrymæ linguam sepiunt.

194 ¶ *Stigmatias* veteres punctos in notis dici voluerūt. M. Tul. de offi. lib. ij. O miserum, qui fideliorem, & barbarū, & stigmatiam putaret.

195 ¶ *Reserare* aperire, à sera dictum, qua remota valuæ patefiunt. Marc. Tul. de offic. libro secundo. Nec ita claudenda est res familiaris, vt eam benignitas aperire non possit; nec ita reseranda, vt pateat omnibus. Virgil. libro octauo. Non secus, ac si qua penitus vi terra dehiscens Infernas reseret sedes.

196 ¶ *Abundare* supra modum aliquid esse. Virgilius libro quarto. Ergo apibus fœtis idem, atque examine multo Primus abundare. tractum ex amnibus, qui quoties augentur imbribus maioribus, & crebris vndis eriguntur. Virgil. Georg. libro primo: Præsertim incertis si mensibus amnis abundans Exit.

197 ¶ *Tergiuersari* fallere, & dicta mutare, & est quasi tergum vertere, vt ait Plautus. Amphitr. Versipellem se facit, quando lubet. Marc. Tul. de offic. libro tertio. Tribus generibus, quomodo possunt, non incallidè tergiuersantur. Varro: Itáque illa tergiuersari non sinent, secúmque rapient.

198 ¶ *Prudentiam* à prouidendo dictam, dilucidè ostendit Marc. Tullius Hortensio: Id enim est sapientis prouidere, ex quo sapientia est appellata prudentia. Idem de senectute: Quid multa? sic mihi persuasi, sic sentio, cùm tanta celeritas animorum sit, tanta memoria præteritorum, futurorúmque prudentia. Et de repub. libro sexto: Totam igitur exspectas prudentiam huius rectoris, quæ ipsum nomen hoc nacta est, ex prouidendo.

199 ¶ *Appendix* dicitur quod alij est adiunctum, quasi ex alio pendeat. Marc. Tullius Hortensio: Vidit enim quod videndum fuit, appendicem animi esse corpus, nihilque esse in eo magnum.

200 ¶ *Conuiuij* proprietatem M. Tul. de senectute demonstrat: Bene enim maiores accubationem epularem amicorum, quia vitæ coniunctionem haberet, conuiuium nominauerunt.

201 ¶ *Occationem* ab obcæcatis seminibus, qua id efficitur, dici Mar. Tul. voluit de sene-

ctute:Sparsum semẽ,cohibet primum id obeæcatum:ex quo occatio,quæ hoc efficit,nominata est.

202 ¶ *Coagmenta* dictæ sunt coniunctiones arctæ,& compares,à cogendo,id est strin gendo;vnde & *coagulum* dicitur.Mar.Tullius de senectute:Viuendi est finis optimus, cum integra mente, certisque sensibus opus ipsa suum eadem,quæ coagmentauit, natura dissoluit.

203 ¶ *Vernaliter* pro adulatoriè, à vernis, quibus hæc viuendi ars est.Cæcilius Venatore:Credo,nimis tandem hoc fit vernaliter.

204 ¶ *Pecuniosorum,& locupletum* proprietatem aperuit M.Tul.de repu.lib.ij.à pecore *pecuniosos*,& à possessionibus locorum *locupletes* appellatos esse asserens, multáque ditione ouium,& boum.quòd tunc erat res in pecore,& locorũ possessionibus, ex quo pecuniosi,& locupletes vocabantur.

205 ¶ *Viritim* dictum est separatim,& per singulos viros. M.Tul.de repu.lib.ij. Ac primus agros,quos bello Romulus ceperat, diuisit viritim ciuibus . Plaut.Aulul.aliter, sub hac tamen significantia,diuidere argenti dixit numos in viros. Varro de vita populi Rom.lib j. Extra vrbem in regiones xxvj. agros viritim liberis attribuit.

206 ¶ *Vernas* veteres appellabant,qui vere sacro fuerant nati;& habebatur nomẽ hoc pro vitabili, & maledicto. Plaut.Amph.Hic, qui verna natus est,quæritur. Lucil.Verna aeer cupit hæc.Plau.Amph.Cum cruciatu tuo istæc hodie verna verba funditas.

207 ¶ *Concinnare* est facere,vt Plaut.Amp. Lacrymantem ex habitu concinnas tu tuam vxorem. Sed proprietas verbi hæc est, quòd apud veteres *cinnus* potionis genus ex multis liquoribus confectum dici solet. ¶Rectè autem concinnare & cõsentire intelligi potest, & quasi concinere,vt multis diuersè canentibus vnus efficitur modus.Plaut.Asinaria: Auceps,quando concinnauit aream,offundit cibum.M.Tul.de finibus bonorum & malorũ lib.iiij.Cum iis,cũ quibus re concinnabatur, verbis discrepare.Itẽ Academicis lib.ij. Quæ cum finnilitudine verbi concinnare maximè sibi videretur.

208 ¶ *Paupertas* dicta est à pecunia parua. Varro de vita pop.Rom.lib.j.Pecunia quę erat parua,ab ea paupertas dicta,cuius paupertatis magnum testimonium est.

209 ¶ *Pandere* Varro existimat ea causa dici, quòd, qui ope indigerent, & ad asylum Cereris confugissent, panis daretur. Pandere ergo quasi panẽ dare, quòd nũquã fanum talibus clauderetur.Idem de vita pop.Rom.li. j.Hanc deam melius putat esse Cererem, sed quod in asylum , qui confugissent panis daretur,esse nomen fictum à pane dando pandere,hoc est aperire.

210 ¶ *Blatis, & blateras* confingis , aut inconditè,& inaniter loqueris. Plaut.Amphit. Qui,malum,intelligere, quisquam potis est, ita nugas blatis . Idem Aulul.Vbi tu es,quæ *deblateraſti* iam vicinis omnibus?

211 ¶ *Percontari* diligenter inquirerer.Plau. Amph.Quî istuc in mente est tibi, ex me, mi vir,percontarier?Et est proprietas verbi ab eo tracta, qꝰ vada in fluminibus cõtis exquirũt.

212 ¶ *Prodigia* dicta sunt porrò adigenda. Plaut.Amphitryone:Sed mulier, Postquã experrecta es, prodigiali Ioui aut mola salsa hodie,aut thure comprecatam oportuit.

213 ¶ *Ceriti,& Laruati* malè sani,aut Cereris ira,aut laruarum incursatione animo vexati. Plaut.Amphit. Laruatus ædepol hominem miserum medicum quæritat. Idem qui suprà:Quasi adueniente morbo medicati iuuenẽ,tu certè aut laruatus es,aut ceritus.

214 ¶ *Calcitrones* qui infestant calcibus. Plaut.Asinaria:Clamat procul si quem videt ire ad se calcitronem.Varro:Sesquiulyss.Itaque tum equum mordacem calcitronẽ horridum miles,ac vir non vitabat.

215 ¶ *Votiuũ* veteres religione aliqua prohibitum vel interdictũ dici voluerunt. Plautus Asinaria: Nolo illam habere caussam, & votitam dicere.

216 ¶ *Verberare* non solùm à verberibus dictum,sed & à verbis.Plaut.Aulula. Nã cur me miseram verberas?

217 ¶ *Cassum* veteres inane posuerunt , & arbitrandum est eius verbi proprietatem magis ab aranearum cassibus dictam,quòd sint leuis,ac nullius ponderis;nõ,vt quibusdã videtur,quasi quassum.Plaut.Aulularia:Virginẽ habeo grandẽ,dote cassam,atq;illocabilẽ.

218 ¶ *Crocitum* propriam coruorum vocẽ veteres voluerũt.Plaut.Aulularia: Simul radebat pedibus terram,& voce crocibat sua.

219 ¶ *Subleuit* significat illusit,& pro ridiculo habuit,tractum à genere ludi, quo dormientibus ora pinguntur. Plaut.Aulularia: Fidei censebam maximam multò fidẽ Esse, ea subleuit os mihi penissumé.

220 ¶ *Inuestes* dicũtur impuberes, quibus propter tenerã ætatẽ nulla pars corporis pilat.Hoc & Ænei.lib.v. videtur sensisse Virg. Aurea cæsaries ollis,atq; aurea vestis.Sed melius intelligi potest inuestes appellatos,quasi in *Vesta*,id est,in pudicitia,& in castitate.

221 ¶ *Inferum* ab imo dictum.vnde *inferi*, quibus inferius nihil.vnde inferum rectè potest dici quicquid desuper mittatur. Var.Maripore:Nubes aquali frigido velo leues,Cæli cauernas aureas subduxerant,Aquam vomẽtes inferam mortalibus.

222 ¶ *Syrus* à Græco magis tractũ est, ἀπὸ τῆς ὕλης. Has nos scopas,rustici eo nomine

vros

vros vocant. Var. Marcipore: Ventíque frigido se ab axe eruperant Phrenetici septentrionum filij, Secum ferentes tegulas, ramos, syros.

223 ¶ *Euirare* dicitur virilitatem amittere, & effeminari. Var. Marcipore: Spatulæ euirauit omnes Veneriuaga pueros.

224 ¶ *Ludibria* proprietatem trahunt à leui ac sine pondere, & contemnendo; aut, quod magis verum est à ludicro. Virg. lib. vj. Foliis tantum ne nomina manda, Nec turbata volent rapidis ludibria ventis.

225 ¶ *Febris* proprietatem habet à feritate morbi, vel mali, vt à calendo *calorem*, vel *candorem*. Var. Andabatis: Aperiendam putat, idque alterum appellamus à calēdo *calorem*, alterum à feruore *febrim*.

226 ¶ *Vulpinari* dictum est fraudibus, & mendaciis vera peruertere, vel effingere, dictum ab inrecto, seu intorto vulpium cursu. Var. Mysteriis: Vulpinare modò & concursa quâ libet, erras.

227 ¶ *Sufflatum* dicitur propriè tumidū & rectum, & quasi vento quodam elatius factum. Var. Agathone: Neque auro, aut genere, aut multiplici scientia. Sufflatus quærit Socratis vestigia.

228 ¶ *Vespertilio* animal volucre biforme, dictum quod vespere se ad volatum præparat noctis. Var. Agathone: Quid multa? factus sum vespertilio, neque In muribus planè, neque in volucribus sum.

229 *Exporrectum* extentum: *porrectum* est enim tentum, id est porrò iactum. Var. Eudæmionibus: Quæ res in somnum recideris, & ἀλλ' οὐδέποτε eris iterum exporrectus.

230 ¶ *Iugatum* coniunctum, à iugo dictū. Cic. Tusculanarum lib. iij. Hoc quidem est commune virtutum. omnes enim inter se iugatæ sunt.

231 *Prodius* dictum est interius longius, à prodeundo, quasi porrò eundo. Var. Virg. diuina: Primum venit in vrbem, atque intra muros, deinde accedit prodius, atque introit domum. id est, intra priuatos muros.

232 ¶ *Granaria* loca in horreis seruandis seminum granis. Var. γεροντοδιδασκάλῳ: Vel decem Mensis, vbi vna sepiant granaria.

233 ¶ *Torculum*, quod vsu torcular dicitur, quod intortum laticem vitis, vel oleæ exprimat. Var. γεροντοδιδασκάλῳ: Vineis ibi ampla cella torculum reponant.

234 ¶ *Cingulum* à cingendo, quod *incingulum* plerumque dicitur. Var. γεροντοδιδασκάλῳ. Nouus maritus taciturus taximusos is soluebat cingulum.

235 ¶ *Silicernium* pessimè intelligentes, ita posuisse Terent. putant, quòd incuruitate silices cernat senex. *silicernium* est propriè conuiuium funebre, quod senibus exhibetur. Var. Meleagris: Funus exequiati laude ad sepulcrum antiquo more silicernium confecimus. Idem σκιμίθης. Non quo pransi discedentes dicimus alius alij, vale.

236 ¶ *Suffundatum* dictum est subiectum, dictum à fundamentis. Var. ταφῇ μινίππου: vt antiqui nostri in domibus later itiis paullulum modò lapidibus suffundatis, vt humorem effugerent, habitabant.

237 *Edones*, & *phagones* ab edacitate, vnum Latinum, alterum Graecum. Var. ταφῇ μινίππου ἢ ἀπαίτησις: Edones Romam vt turba, intendat annona: sed propter phagones ficedulam pinguem, aut turdum nisi volantem non video.

238 *Elixum* quicquid ex aqua mollitur, vel decoquitur. nam *lixam* aquam veteres esse dixerunt. vnde & *lixæ* dicti, qui militibus aquam ad castra, vel ad tentoria solent ferre. Var. ταφῇ μινίππου: In pauimento non audes facere lacunam; at in humu calceos facis elixos.

239 ¶ *Parochos* à Græco tractum est nomen, quòd vehiculo præbeat. hoc schemate enim Græcè; Latinè vehicula appellantur; & est officij genus, quod administrantibus paret. Var. Sesquiulysse: Hic enim omnia erat: idem sacerdos, prætor, *parochos*, denique idem senatus, idem populi caput.

240 ¶ *Trossuli* dicti sunt torosuli. Varr. Sesquiulysse: Nunc emunt trossuli nardo nitidi vulgò Attico talento equum.

241 ¶ *Proboscis* Græcum nomen est, dictū quòd ante depascat; & est porrecta corporis pars inhærens naribus, quæ excepto homine in aliis animalibus inuenitur. Var. Sexagesi: Inuenisse se, cùm dormire cœpisset tam glaber, quàm Socrates, caluum esse factum ericium è pilis albis cum proboscide.

242 ¶ *Tutanus* deus à tutando. Var. ἡρακλῆς. Tuam fidem, Noctu Annibalis cùm fugaui exercitum, Tutanus, hoc Tutanus Romæ nuncupor, Hac propter omnes, qui laborant, inuocant.

243 ¶ *Tutillina* dea est à tuendo dicta. var. ἡρακλῆς: Tuam fieri non Tutilinam, quam ego ipse inuoco, quòd meæ aures abs te obsidentur.

244 ¶ *Cetarij* genus est piscatorum, quòd maiores pisces capit, dictum ab eo, quòd cete in mari maiora sunt pisciū genera: quod Virgil. Immania cete. Var. γνῶτι σεαυτόν: Non animaduertis cetarios, cùm videre volunt in mari thunnos, adscendere in malum altè, vt penitus per aquam perspiciant pisces?

245 ¶ *Tonimus* positum sonamus cum modo, à tono. Var. Eumenidibus, Tibi tympana nō inani sonitu matris deum tonimus.

246 ¶ *Tibinos* à tibiis modos. Var. Eumenidib. Apage in directum à domo nostra

istam insanitatem.

247 ¶ *Præsepia* non tantum, quibus aut cantheria, aut iumenta cætera, aut vetera animalia pabulantur, sed & omnia loca clausa, & tuta, dicta præsepia. Virg. Æneid. lib. j. aut agmine facto Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent. Var. ὄνος λύρας; Siquis melodinis tonos lyras præsentibus se retineat forensibus.

248 ¶ *Subrigere* significat sursum erigere. quo verbo rustici vtuntur, cùm tritæ fruges ad ventilandum in areis eriguntur. Virg. Æneid. lib. iiij. Tot linguæ, totidem ora sonant, tot surrigit aureis.

249 ¶ *Lingulacæ* locutuleiæ, à procacitate linguæ, & loquendi proprietatem trahũt. Plaut. Casina: Lingulaca est, nam nunquam tacet.

250 ¶ *Fures* significantiam habent à *furuo*, quod Romani veteres atrum appellauerunt: eò quòd per obscuras, atque atras noctes oportuna sit eius mali effectio, eos dictos fures. Var. rerum diuinarum lib. xiiij. Furem ex eo dictum, quòd *furuum* atrum appellauerint: & fures per obscuras noctes, atque atras faciliùs furentur. Homerus: κλέπτῃ δὲτε νυκτὸς ἀμείνω.

251 ¶ *Ventorum* proprietates & vocabulorum significationes in tractatibus nobilium philosophorum quæsitas, has apertissimas potuimus inuenire. ¶ *Eurum* dictum ἀπὸ τῆς εὐρύτητος, quòd flatus eius ab oriente sit hyemali. ¶ *Austrum*, qui Græcè νότος, dictũ ab humore & nebula, quod νοτὶς Græcè humor Latina interpretatione dicatur, ac sit is ventus sudoris effector, vt est Homer. κατὰ δὲ νότος ῥέων ἱδρώς. ¶ *Circium* à turbine, ac vertigine. ¶ *Borream*, hoc est, aquilonem ἀπὸ τῆς Βοῆς quod sonorus sit, & procellosus. Hom. Καὶ Βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων. In alio loco: ὕστε θαλάσσης κῦμα τόσον Βαίῃ προσπχέῃσιν Πόντοθεν ἐμβρύξιον πνοιὴ βορέαο κελεύσῃ.

252 ¶ *Pietatem* docti veteres hanc esse voluerunt, quòd quæ in ea sunt, quasi penitus, & in penetralibus recondantur. hoc & in antiquis libris, & philosophorum tractatibus inuenitur.

253 ¶ *Laeum* significari veteres putant, quasi à leuando. Virg. quoque sub hac oftentione posuisse voluerunt, Georg. lib. iiij. siquem Numina læua sinunt, audítque vocatus Apollo. Ennius Annalium lib. iij. Olim de cælo leuum dedit inclytus signum.

254 ¶ *Rudentes* ea causa sapientissimi dictos volunt, quòd funes, cùm vento verberentur, rudere existimentur, atque hunc sonum proprium funium, non asinorum putant.

255 ¶ *Infesti* proprietatem hanc esse Nig. voluit, quasi nimium festinantis ad scelus, vel ad fraudem.

256 ¶ *Maturare* non vti consuetudo est, properare dicendum est, sed cum modo studium adhibere festinum: à maturitate dictũ, quæ ratione naturæ modificatione quadam, nec præcipitatur, ne præcox quid fiat, neq; differtur, ne senio dissoluatur. Virg. Geor. 4. Frigidus agricolam si quando continet imber, Multa forent, quæ mox cęlo properanda sereno Maturare datur.

257 ¶ *Lictoris* proprietatẽ àligando dictã vetustas putat. ita enim carnificis officium antiquitus fungebatur. Mar. Tul. pro Rabirio; Lictor, inquit, colliga manus.

258 ¶ *Sororis* appellationem veteres eleganti interpretatione posuerunt: itaque maximi iuris scriptores exprimendam putauerunt. Antist. Labeo: Soror, inquit, appellata est, quòd quasi seorsum nascitur, separatúrque ab ea domo, in qua nata est.

259 ¶ *Lues* à rebus soluendis proposita. Licin. Macer Annalibus lib. ij. Nequaquam sui lauandi reluant arma lue.

260 ¶ *Humanitatem* non solùm, vti nunc consuetudine persuasum est, de beneuolentia, dexteritatéque & comitate veteres dicendum putauere, & quam Græci φιλανθρωπίαν vocant; sed honestorum studiorum & artium appetitum, quòd nulli animantiũ generi, præterquam hominibus concessa sit. Var. Rerum humanarum lib. j. Praxiteles, qui propter artificium egregium, nemini est paullum modò humaniori ignotus.

261 ¶ *Ador* frumenti genus, quod epulis, & immolationibus sacris pium putatur. vnde & *adorare* propitiare religiones, potest dictum videri. Var. de re rustica lib. j. In loco humidiore *far adoreum* potius serunt, quàm triticum. Virg. lib. vij. Et adorea liba per herbam Subiiciunt epulis.

262 *Facies* totius corporis formam, σχῆμα τοῦ προσώπου, id est, os posuit antiquitas prudens, vt ab aspectu *species*, & à fingendo *figura*; ita à factura corporis *facies*. Plaut. Pœnulo: Sed earum nutrix qua sit facie mihi expedi: Statura non magna, corpore aquilo ipsa est. Pacuu. Nyptris: Ætate integra, Feroci ingenio, facie procera virum. Sallu. Historiar. li. ij. Sardinia in Africo mari facie vestigij humani [prominet] in occidentem, quàm in orientem látior.

263 ¶ *Vestibula* quidam putãt sub ea proprietate distincta, quod in primis ingressib⁹, & in spatiis domorum *Veste*, hoc est aræ, ac foci solcant hæberi. Sed siue sic intelligi debeant, nõ abhorret à vocabuli proprio. ¶ Inuenit etiã apud veteres doctos vestibula ob eã significantiã dicta, ꝙ in his locis, ad salutãdos dominos domorũ quicunq; venissent, stare

ſtare ſoleant, cùm introeundi daretur copia; atque ob hanc cognitionem, & quaſi ſtabulationem primos ingreſſus domorum veſtibula nominatos. Cicero Oratore: Veſtibula nimirum honeſta, aditúſque ad cauſam faciet illuſtres.

264 ¶ *Bidentes* qui æſtimant ob eam cauſam oues à Virg. dictas, quòd duos dentes haberent, peſſimè ac vitioſè intelligũt. Nam nec duos dentes habent, & hoc quidem & genus monſtri eſt, & meliùs intelligi poteſt, ſi biennis dixerit auctoritate Pompon. Attellana: Mars tibi voueo facturum, ſi vnquam redierit, bidenti verre. Lab. Paupert. Viſus hac nocte bidentes propter viam facere. Et Nigid. Figulus dicit *bidental* vocari, quòd bimæ pecudes immolentur.

265 ¶ *Iugeri* proprietatem Varro deſignat de re ruſtica lib. 1. Apud nos in agro Rom. ac Latino metiũtur iugeris, iugũ vocant, quod iuncti boues vno die exarare poſſunt.

266 ¶ *Fenus* ab eo dictum eſt, quòd pecuniam pariat increſcenti tempore, quaſi fetus, aut fetura. Nam & Græcè τόκος dicitur ἀπὸ τοῦ τίκτειν, quod eſt parere. Varro lib. iij. de Latino ſerm. Fenus autem dictum à fetu, & quaſi fetura quadam pecuniæ. Nam & Catonem, & cæteros antiquiores ſine o littera fenus pronuntiaſſe contendit, vt fetus, & fecunditas.

267 ¶ *Receptitium* ſeruum quidam ab ea proprietate dictum volunt, vt ſi nequam, & nihili ſit, qui venundatus ob aliquod vitium aut malefactum ab aliquo diſtrictiore recipiatur. Sed vera eſt hæc eius nominis interpretatio, quem in data dote, aut donatione quis exceperit, quod eſt propriè receperit. Plautus Trinũmo: Poſticulum hoc recepit, cùm ædes vendidit. Cato: Mulier & magnã dotem dat, & magnam pecuniam retinet. ex ea igitur re familiari, ex qua ſibi dote data retinuit pecuniam, à viro fortè irata repetere inſtituit. Apponit ei flagitatorem receptitium, hoc eſt, proprium ſeruum, quem reliqua pecunia receperat, nec dederat dotis, & exceperat. Cicero de Oratore libro ſecundo: Sed dicis te cum ædeis venderes, ne in rutis quidem & cæſis ſolũ tibi patrũ recepiſſe.

268 ¶ *Siticines*, vt *liticines* à lituo, vt *tubicines* à tuba, ita *ſiticines*, qui apud funeratos [vel vita functos] & ſepultos, hoc eſt, iam ſitos canere ſoliti erant, honoris cauſſa, cantus lamentabiles. hoc in libris Coniectaneis Attei Capitonis inuenitur, & Cato id vocabulum indubitanter appoſuit.

269 ¶ *Iumentum* à iungendo veteres dictum putant, g littera in eo nomine attrita. Nam & vectabulum dicunt, quod nunc vehiculum dicitur.

270 ¶ *Arcera* plauſtrum eſt ruſticum tectum vndique quaſi arca. Hoc vocabulum & apud Varronem, & M. Tullium inuenitur. Hoc autem vehiculi genere ſenes, & ægroti vectari ſolent. Varro γεροντοδιδασκάλῳ: Vehebatur cum vxore vehiculo ſemel aut bis anno cũ arcera: ſi nõ vellet, nõ ſterneret.

271 ¶ *Tropæi* ſignificantiam propriã Var. Bimargo oſtendit: Ideo fuga hoſtium Græcè vocatur τροπή. hinc ſpolia capta, fixa in ſtipitibus appellantur tropœa.

272 ¶ *Luxum*, id eſt, vulſum, & loco motum, quod nunc *luxari* ignari Latinè dicimus. Inde *luxuria*, quia à recta viuendi via ſit excluſa, & eiecta.

273 ¶ *Culinam* veteres coquinam dixerũt, non vt nunc vulgus putat. Var. Modio: Et hoc intereſt inter Epicurum, & ganeones noſtros, quibus modulus eſt vitæ colina. Plaut. Muſtellaria: Exi è colina, ſis, foras, maſtigia, Qui mihi inter patinas exhibes argutias. Varro de vita populi Romani libro primo: Quâ finis it, antica, & poſtica. in poſtica parte erat *culina*, dicta ab eo, quòd ibi colebant ignem: locupletiorum domus quàm fuerint anguſtiis paupertinis coactæ, ipſa nomina declarant.

274 ¶ *Modeſtum* à modico, hoc eſt, moderato poſitum. Varro Modio: Non eos optumè vixiſſe, qui diutiſſimè vixerint, ſed qui modeſtiſſimè, id eſt, modicè.

275 ¶ *Infans* à non fando dictus eſt. Cic. Oratore: Nam & infantes actionis ſæpe fructum tulerunt. Et eſt, quod aut dici non debeat, aut fari non poſſit. Nam & infantes vſque eò appellandi ſunt, donec cœperint fari. Curius lib. xix. Vt pueri infantes faciũt mulierculã honeſtã. & xv. Vt pueri infantes credunt ſigna omnia aëna Viuere, & eſſe homines. Virg. Æneid. lib. ij. Infandũ regina iubes renouare dolorem. Varro ὅτι οὐ λύεχε: Voces Amphionem tragœdum, iubeas Amphionis agere parteis infantiorẽ, quàm meus eſt mulio. Acc. Athamante: Prius quàm infans eſſes, facinus oculi veſcuntur tui. Var. Eumenid. Poſtremo nemo ægrotus quicquã ſomniat Tam infandum, quod non aliquis dicat philoſophus. Cicero de Oratore lib. iij. Modo hoc conſtet, neque infantiam eius, qui rẽ nouerit; ſed eam explicare dicendo non queat: neque ſcientiam illius, cui res non ſuppetit, ac verba non deſint, eſſe laudandam.

276 ¶ *Sarcinatricis*, non (vt quidam volunt) ſarcitricis, quaſi à ſarciendo; ſed magis à ſarcinis, quod plurimum veſtium ſumant. Varro ὄνος λύρας: Homines ruſticos in vindemia incondita cantare, ſarcinatricis in machinis.

277 ¶ *Petauriſtæ* à veteribus dicebantur, qui ſaltibus, vel ſchœnis leuioribus mouerentur: & hæc proprietas à Græca nomina-

tione descendit, ἀπὸ τοῦ πατάσσειν. Varro epist. ad Cæsarem: Conuocat Ptolemæum cinædon, Laconicon petauristē, Diona αὐλοπαίστην. Idem de vita populi Romani libro ij. Nec minus alio in genere sunt ludi velitis Galli, Germani petauristæ.

278 ¶*Curiam* à cura dictam. Varro designat, de vita populi libro secundo: Itaque propter curam locus quoque, quo suam quisque Senator confert, curiam appellat.

279 ¶*Legionum* proprietatem à delectu militum Varro de vita populi Romani libro iij. dictam interpretatur: Tum appellatus est delectus, & ab electione legio, ab hac superuacaneorum consuetudine adscribuntur.

280 ¶*Assas* nutrices difficilis multi existimant intellectus. At verò acri intentione potuimus indagare ob eam proprietatem officij eo nomine nuncupari, quòd assint iis, quos nutriant, nec vel exiguo diuellantur. vnde *assectas* ab eo, quòd assint, & omnibus iussis dominorum præstò sint, esse vocitatos.

281 ¶*Enixæ* dicuntur feminæ nitendi, hoc est, conandi, & dolendi labore perfunctæ, nixis, quæ religionum genera parientibus præsunt: sed elegantior intellectus, vt ex hoc dictæ esse credantur enixæ, quod vinculis quibusdā periculi, quibus implicarentur, fuerint exsolutæ. *Nexum* enim dicimus arctum & colligatum. Plaut. Amphit. id probat dicens: Vno vt labore exsolueret ærumnas duas.

282 ¶*Remulcare* dictum est quasi molli & leni tractu ad progressum mulcere. Sisenna Histor. lib. ij. Si quæ celeriter solui poterat, in altum remulcare trahit.

283 ¶*Congenulare* est genu replicato cadere. Sisenna Historiarum lib. iiij. Multi plagis aduersis [icti] & congenulati, Romanis præcipitatis ipsi supra voluit in caput.

284 ¶*Agilem*, celerem ab agendo. Sisenna Hist. lib. iij. Agilem dari, facilémque victoriam, neque fossas, aut bellum remoratum.

285 ¶*Expediti*, & *impediti* ex vna proprietate habent vocabuli causſam, aut ex solutis pedibus, aut illigatis. Sisen. Hist. lib. iiij. Inermos amāt, impeditos expediti sine vllo suorum vulnere cunctos interficiunt.

286 ¶*Testudines* sunt loca in ædificiis camerata ad similitudinem aquatilium testudinum, quæ duris tergoribus sunt, & incuruis. Virgil. Æneid. lib. i. In foribus Diuæ media testudine templi. Sisen. Histor. lib. iiij. C. Titinnius quidam, cui minus proprietas metus ab natura tradita videretur, primò ante testudinem constitit: deinde apud consulē causſam, atque excusationem præferre cœpit.

287 ¶*Insinuari* est immitti, quasi sinu accipi. Sisen. Hist. lib. iiij. Agmen perturbatum pedites insinuant, ac loco commouent.

288 ¶*Adolere* verbum propriè sacra reddentium, quod significat votis, ac supplicationibus numen auctius facere; vt est in iisdē, macte esto. & intelligi debet ab eo, quod est *adolenit*, id est, creuit, & *adultum*, quod est auctum, & aucta ætate, vt aliqua causſa maius solito factum, ducere proprietatem. Virgil. Æneid. lib. i. Cura penum struere, & flammis adolere Penates. Idem lib. vij. Adolétque altaria tedis. Et in Bucolicis: Verbenásque adole pingues, & mascula thura. quod est, adde, cumula. Et Georg. lib. iiij. Panchæis adolescunt ignibus aræ.

289 ¶*Accensi* genus militiæ est administrantibus proximum. Var. Rhetoricorum lib. xx. Vt consules, ac prætores, qui sequuntur in castra, accensi dicti, quòd ad necessarias res sæpius acciantur, veluti accensiti.

290 ¶*Nefarij* proprietatem lib. i. de vita populi Romani Var. patefecit, à farre, quod adoreum est, quo scelerati vti non debeant, non triticum, sed far: hoc quoque idem adsignificat, quòd qui indigni sunt qui viuant, nefarij vocantur.

291 ¶*Adoreum* quoque dictum ab eo putat, quòd cibi ora, id est, principium sit far.

292 ¶*Propitium* dicitur prorsus pium; aut propriè pium, vt apud Terentium Adelph. Quàm ea quæ parētes propitij: aut certè porrò pium, quod est vehementer, & valde. Apud eundem in prologo Andriæ: Dehinc vt quiescant porrò moneo, vt desinant Maledicere, malefacta ne noscant sua.

293 *Impancrare* est inuadere. verbū à Græco tractum, quasi πᾶν κρίας consumere. Var. Ecclesiam in regiam arcam impancrarunt.

294 ¶*Mansuetum* dictum est, quasi manu assuetum, quod omnia quæ sunt natura fera, manuum permulsione mitescant. Vnde Virgilius Georgic. lib. iij. Et plausæ sonitum ceruicis amare. Et Æneid. lib. vij. Ille manū patiens. Quoniam suprà dixerat: Pectebátque ferum, puróque in fonte lauabat.

295 ¶*Cinnus* est commistio plurimorum: vnde & *concinnare* dicitur. Cicero Oratore: Est autem quidam interiectus inter hos medius, & quasi temperatus, nec acumine posteriorum, nec flumine vtens superiorum, vt cinnus amborum neutro excellens, vtriusque particeps, vel vtriusque, si verum quærimus potiùs expers.

296 ¶*Enucleate* dicitur purgatè, exquisitè, & sine asperitate, aut duritia, ab eo quòd nucibus separatis, id est, testis, nucleorum vtilis vsus habeatur. Cicero Oratore: Modò id eleganter, enucleatéque faciat, eū solum Atticè dicere. Idem Tusc. lib. iiij. Habes eam, quæ de perturbationibus enucleatè disputat.

297 ¶*Rotundum* a rota dictum, vel rota à rotun-

rotundo. & est rotundum collectum, & per omnem circuitum sine offensione asperi, aut anguli leue: quam significantiam Cic. Oratore, etiam ad humani ingenij transtulit formam: Theodectes autem præfractior, nec satis (vt ita dicam) rotundus, primus instituit dilatare verbis.

298 ¶ *Rabula* a rabie dictus est, quem nũc aduocatum, vel causarum patronum dicimus. Cic. Oratore: Non enim declamatorem aliquem de ludo, aut rabulam de foro, sed doctissimum, & perfectissimum quærimus. Inde & Sallust. canina (vt ait Appius) facundia exercebatur.

299 ¶ *Meridies* manifestè medius dies. Cic. Oratore: Ipsum meridiem, cur non medidiem?

300 ¶ *Inepti* proprietatẽ. Cic. de Oratore lib. ij. patefecit: Quem enim nos ineptum vocamus, is mihi videtur ab hoc nomen habere ductum, quod non sit aptus.

301 ¶ *Diuersoria* dicta sunt hospitia à diuertendo. Cic. de Oratore lib. ij. Quiescam in Cæsaris sermone, quasi in aliquo opportuno diuersorio.

302 ¶ Sanniones dicuntur a sanniis, qui sunt in dictis fatui, & in motibus, & in scænis, quos *μαγῳδοὺς* vocant Græci. Ter. Eunucho: Solus Sannio seruat domi. Cicero de Oratore lib. ij. Quid porrò tam ridiculum, quàm Sannio est? qui ore, vultu, imitandis moribus, voce, denique corpore ridetur ipso.

303 ¶ *Hæredij* proprietatem indicat Varro de re rustica lib. j. Bina iugera, quòd à Romulo primùm diuisa dicebãtur viritim, quæ quòd hæredem sequerentur, hæredium appellarunt.

304 ¶ *Legumina* Varro de re rustica lib. j. dicta existimat, nõ quòd lecentur, sed quod vellantur à terra, quæ quòd ita leguntur legumina dicta.

305 ¶ *Porcæ* in agris quam dicamus significantiam Varro designat de re rustica lib. j. Quà aratrum vomere lacunam istriam fecit, *sulcus* vocatur: quod est inter duos sulcos elata terra dicitur *porca*, quòd ea seges frumentum porrigit. Accius Parergorũ lib. j. Bene proscissas cossigerare ordine porcas, bidenti ferro, rectas deruere. Porcæ sunt signa sulcorum, quæ vltra se iaci semina prohibeant. *porcere* enim prohibere sæpius legimus.

306 ¶ *Occationis* proprietas his indiciis aperitur. Varro de re rustica lib. i. Et postea occare, id est comminuere ne sit gleba, quod ita occidunt occare dicunt. Serenus: Occatio occæcatio est.

307 ¶ *Pomorum* à Varrone proprietas explanata est de re rust. lib. j. Aquam addi quotidie vesperi, à quo quòd indigent potu, poma dicta esse possunt.

308 ¶ *Fracceſſere* tanquam friari, & putrefieri vetustate. Var. de re rust. lib. j. Hæc, de qua fit oleum, congeri solet aceruatim per dies singulos in tabulata, vti ibi mediocriter fracceſcat.

309 ¶ *Lixarum* proprietas hæc est, quod officiũ sustineant militibus aquæ vehendæ. *lixam* uanque aquam veteres vocauerunt. Vnde *elixum* dicimus aqua coctum. *Lix* etiã cinis dicitur, vel humor cineri mistus. Nam etiam nunc id genus *lixiuium* vocatur. Varro de vita populi Romani, lib. i. Proinde & elixum panem ex farre, & aqua frigida fingebant.

310 ¶ *Calonum* quoque proprietas hæc habetur, quod ligna militibus submini strẽt. *κάλα* enim Græci ligna dicunt, vt Homerus: *πολλὰ τε ξύλ' ἐπίδητο.*

311 ¶ *Confluges*, loca in quæ riui diuersi confluant. Liuius Andromeda: Confluges vbi conuentum campum totum inhumigant.

312 ¶ *Consedo* à consedendo, vt *assedo*, vel *assessor*. C. Hemina Annal. lib. iiij. Nemo vicinus consedo.

313 ¶ *Conticinium*, noctis primum tempus, quo omnia quiescendi gratia conticescunt. Auctores multi sunt miri, sed auctoritate deficiunt.

314 ¶ *Delibratum* decorticatum; vt *dearticulatum* per artus discissum. Vir. Georg. lib. ij. Vdóque docent inolescere libro.

315 ¶ *Exterebrare* est vi aliquid extorquere, & scrutari, aut curiosius quærere. Plautus Astraba: Cum incuriosum locaretur, terebratum quidem pertundis.

316 ¶ *Grumæ* sunt loca media, in quæ directæ quatuor congregantur, & conueniunt viæ. ¶ Est autem gruma mensura quædam qua flexæ viæ ad lineam diriguntur, vt est agrimensorum, & talium. Ennius lib. xviij. Grumam dirigere dixit, *degrumari ferrum*. Lucillius lib. iij. Viamque Vis degrumari, vt castris mensor facit olim.

317 ¶ *Luculentum*, pulcrum, & bonum, & perspicuũ, dictũ à luce. Licinius Macer Annal. lib. j. Auspicia pulchra, & luculenta commemorat. Plaut. Cornicu. Pulcrum & luculentum hodie euenit prælium.

318 ¶ *Logi* à Græco λόγοι sermones, vel dicta ridicula, & contemnenda. Cicero pro Gallio: Ego te certè scio omnes logos, qui à dis dicti sunt, animaduertisse. Turpil. Canephoro: Testamentum ergo celabis? logi.

319 ¶ *Fulguratoris*, vt *extispicis*, & *haruspicis*, ita hi fulgurum inspectores. Cato de moribus Claudij Neronis: Haruspicem fulguratorem si quis adducat.

320 ¶ *Moletrina* à molendo, quòd pistrinum dicimus: vt *feratrina*, vt *fetutina*. Cato in Thermum: Neruo, carcere, moletrina.

321 ¶ *Panis* proprietatem à pascendo putant veteres existimandam. Varro de vita populi Romani lib.j. Pastillos, & panes, hæc vocabula pastus, quod esset pascere, dicebant.

322 ¶ *Mustulentum*, & vinolentū, vt feculentum. Plaut. Cistella. Nam ita mustulentus æstus nares attigit, Vt sit odor musti, aut musto oblitus ac madens.

323 ¶ *Conuitium* dictum est quasi è vitiis locum, qui secundum ignobilitatē loci maledictis, & dictis turpibus cauilletur.

324 ¶ *Prolubium* est patēre amicitiam & fidem. Accius Andromeda: Muliebre ingenium, prolubium, occasio. Nouius Colace: Et volo, & vereor, & facere in prolubio est. Laberius Compitalibus: Quò quidem me à matronali pudore prolubium meretricis progredi coegit? Varro de lingua Latina lib.v. Prolubiem, & prolubidinem dici ab eo quod lubeat. Vnde etiam lucus Veneri Lubentinæ dicatur.

325 ¶ *Pædato* positum pro repetitu, vel accessu quasi per pedem, sicuti nunc vulgò dicitur tertio pedato. Cato Originum lib.j. Igitur tertio pedato bellum nobis facere. Idem Dissuasione de fœneratione: Tertio autem pedato, item ex fœnore discordia excrescebat.

326 ¶ *Præclauium* pars vestis, quæ ante clauum texitur. Afranius Homine: Tertium diem præclauium vnum texere. Idem Fratriis: Mea nutrix surge, si vis, profer purpurā, Præclauium, contextus.

327 ¶ *Propages* est series, & affixio continua, vel longè ducta. *pages* enim compactio, vnde *compages*, & *propagare*, id est, genus iuge longè mittere. Pacuuius Antiopa: Saluete gemini mea propages sanguinis. Ennius Nonis: Vnde florent fructus, vitæque propaginem.

328 ¶ *Prægradat*, prægreditur, anteuenit, dictum à gradu. Pacu. Atalanta: Extremum intra canterem ipsum prægradat Parthenorem.

329 ¶ *Promicare*, extendere, & porrò iacere. Vnde *emicare*. Nęuius. Siquidem loqui vis, non perdocere, multa longè promicanda oratio est.

330 ¶ *Præuius* dictus est antecedens. Cicero: Alcion genuit claris delapsus ab astris, Præuius auroræ Solis, noctisque satelles.

331 ¶ *Digladiari* dictum est dissentire, & dissidere dictum à gladiis. Cicero Academicorum lib.j. Quid autem stomachatur Musæreus? quid Antipater digladietur cum Carneade tot voluminibus? Idem iij. Digladiari autem semper & depugnare cum facinorosis, & audacibus, quis non cùm miserrimum, tum etiam stultissimum dixerit?

332 ¶ *Æquor* ab æquo, & plano. Cicero Academicorum lib.ij. vocabulum accepisse confirmat. Quid tam planum videtur, quàm mare? ex quo etiam æquor illud poetæ vocant. Lucret. lib.iij. Voluitur, & plani raptim petit æquora campi.

333 ¶ *Meniana* ab inuentore eorum Menio dicta sunt. Vnde & *columna Meniana*. Cicero Academicorum lib.iiij. Interim ille cùm æstuaret, veterum vt Menianorum, sic Academicorum viam secutus est.

334 ¶ *Natrices* dicuntur angues natantes. Cicero Academicorum lib.iiij. Sic enim vultis, tantam vim natricum, viperarúmque fecerit? Lucillius Satyrarum lib.ij. Natibus natricem impressit crassam, & capitatam.

335 ¶ *Exsultare* dictum est exsilire. Cicero Academicorum lib.iij. Et vt nos nunc sedemus ad Lucrinum, piscicul6sque exsultantes videmus. Virg. Æneid. lib.iij. Exsultántque vada, atque æstu miscentur arenæ.

335 ¶ *Excordes, concordésque* ex corde significantiam ducunt. Cic. Tusc. lib.j. Aut vnde magna dissensio est. Aliis cor ipsum animus videtur, ex quo excordes, vecordes, concordésque dicuntur.

337 ¶ *Manum* dicitur clarum: vnde etiam *manè* post tenebras noctis diei pars prima: inde *Matuta*, quæ Græce λευκόθεα. Nam inde volunt etiam *Deos Manes* appellari, id est bonos, ac prosperos, quòd melior mors sapientioribus, quàm vita probetur. Cic. Tusc. lib.j. Quid Ino Cadmi filia? nónne λευκόθεα nominata à Græcis, Matuta habetur à nostris? Inde *immanes* non boni, vt sæpe.

338 ¶ *Fodicare* est fodere, à fodiendo dictum. Cicero Tusc. lib.iij. Non est enim in nostra potestate, fodicantibus iis rebus, quas malas opinemur, dissimulatio, vel obliuio.

339 ¶ *Politiones* agrorum cultus diligentes, vt polita omnia dicimus exculta, & ad nitorem deducta. Ennius Satyrarum libro iij. Testes sunt lati campi, quos gerit Africa terra politos. Idem Annalium libro viij. Rastros dente fabres capsit caussa poliendi Agri. Varro: Quid mirum [si] ex agri depolitionibus eiiciuntur, hîc in cœnaculo polito recipiuntur.

340 ¶ *Præficæ* dicebantur apud veteres, quæ adhiberi solent funeri mercede conductæ, vt & flerent & fortia facta laudarent. Plaut. Friuola. Superabóque omnes argutando præficas. Idē Trucul. Argutū ciuem mihi habeā pro præfica. Quæ alios collaudat, ea se verò

se vero non potest. Lucillius xxij. Mercede quæ Conductæ flent alieno in funere præficæ. Multo; & capillos scindunt, & clamant magis. Varro de vita pop. Rom. Deinde næniam cantari solitam ad tibias & fides, eorúmque ludistricas cursitassent, Hæc mulier vocitata olim præfica vsque ad Punicum bellum.

341 ¶ *Parectati* hi, qui de pueritia veniunt ad pubertatem, à Græco vocabulum sumptum. Lucillius lib. viij. Inde parectato chlamydes, ac barbula prima. Idem lib. xx. Tum ephebum quendam, quem vocant parectaton. Varro de compositione Satyrarum: Parectatæ adsunt, muliérque mulier Venus caput.

342 ¶ *Proletarij* dicti sunt plebei, qui nihil reipub. exhibeant, sed tantum prolem sufficiant. Cato de tribunis militum: Expedito pauperem plebeium, atque proletariũ. Cassius Hemina Annalib. lib. ij. Tunc Marcus præco primum proletarios armauit. Varro de vita populi Rom lib. 1. Quibus erant pecuniæ satis locupletes, assiduos, cõtrarios, proletarios. Idem: Assiduo neminẽ, vindicem voluerunt locupleti.

343 ¶ *Prosapies* generis longitudo, dicta à prosupando, aut proferendo. Cato originum lib. j. Veteres prosopias, & multa alia apud multos.

344 ¶ *Optiones* in cohortibus, qui sunt honesti gradus, vt optatos, quod est electos: & *adoptatos*, quod adscitos. Var. de vita populi Rom. lib. iij. existimat appellatos. Referentibus centurionibus adoptati, in cohortes subibant, vt semper plenæ essent legiones: à quo optiones in turmis decurionum, & in cohortibus centurionum appellati.

NONIVS MARCELLVS DE HONESTIS ET NOVE VETERVM DICTIS PER LITTERAS.

CAP. II.

A

APVD iuxta. Sisen. Historiarum libro iiij. Dum pristinum vitium apud ignẽ per sudorem corpore exhauserunt. M. Tul. de offi. Cuius focum mirari solitus Cato, apud quem ille sedens Sannitum quondam hostium, iam clientium suorum munera repudiauerat. Et de orat. lib. ij. Cùm etiam tum in lecto Crassus esset, & apud eum Sulpitius sederet.

2 ¶ *Apisci*, inuenire. Sisenna Hist. lib. iiij. Itaque postero deligato signinum redeuntis apiscitur.

3 ¶ *Abstemius*, qui vino abstinet. Apul. In te fuisti quondam Athenis parcus, atque abstemius. In lib. Ludicrorum. Abstemius est, imò scit quo rete leporem tenebat, lupum nõ tenere. Lucil. Satyr. lib. vj. Thaunomeno inquit, valua sororem Lanificam dici siccam, atq; abstemiam vbi audit. Varro de vita pop. Rom. lib. j. Quantopere abstemias mulieres voluerint Esse, vel ex vno exemplo potest viderier.

4 ¶ *Adipatum* veteres honestè pro pingui & succulento, & opimo posuerunt. Cicero de Orat. Adsciuerunt suis artibus opimum quoddam, & tãquã adipatæ dictionis genus.

5 ¶ *Adhamare*, obligare. ab hamo tractũ. Cicero Academic. libr. ij. Qui enim seriùs honores *adhamauerunt*, vix admittuntur ad eos, nec satis commendati multitudini possunt esse.

6 ¶ *Adstipulari* positum est assentiri. Cicero Academicis lib. iiij. Falsum esse Stoici dicunt, & eorum adstipulator Antiochus.

7 ¶ *Addictum* est quasi deuotum, vel obnoxium. Cicero Tusc. lib. ij. Qui certis quibusdam, destinatísque sententiis quasi addicti, & consecrati sunt.

8 ¶ *Aquilex*, aquã colligens. Varro Quinquatribus: An hoc præstat hero filius Diogenis, quòd ille è ventre aquam mittit? an hoc te iactas? at hoc pacto vtilior te Tuscus aquilex.

9 ¶ *Aequimentum* positum est non æquamentum, quasi parem vicem; sed *merces pro eo quod dicitur admissum*. Var Sexage. An si equam emisses quadrupedem, vt meo asino Reatino admitteres, quantum poposcissem, dedisses æquimenti?

10 ¶ *Aerificium* dictum, quod sit ex ære. Varro γνῶθι σεαυτὸν: Nihil sunt Musæ politis, quasi ærificiæ dixi.

11 ¶ *Apludas* frumenti furfures dicunt rustici veteres. hoc in antiquis inuenitur, quorum in dubio est auctoritas: quanquam & Plaut. in Astraba fabula ita dixerit; cuius incertum est, an sit eius comœdia: atque ideo versus eosdem ponere supersedimus.

12 ¶ *Adulterionem* pro adultero. Laberius in primo, quem siquis legere voluerit, ibi inueniet, & fidem nostram sua diligentia adiuuabit.

13 ¶ *Anticipare* posuerunt veteres præuenire, hoc est antè capere. Varro Bimargopoli: Sensistis dicite labdea: & viuos contemnite viui. Anticipate, atque addite calcar, stultos contemnite docti.

14 ¶ *Aurigatur* honestè positum pro moderatur, ac regit. Varro Modio. Ad se vnum esse pulmentarium secundas, quo natura aurigatur, non necessitudo.

15 ¶ *Architectari, componere.* Cicero de Finibus bonorum & malorum libro ij. Cur tandem sapientia tantopere laudatur? An quòd ita callida est, vt optimè possit architectari voluptates.

16 ¶ *Aiat* quod est dicat. Cic. de finibus bonorum & malorum. Et Marcus: Quasi ego id curem, quòd ille aiat, aut neget.

17 ¶ *Anellus.* M. Tul. de finibus bonorum & malorum lib. v. Nec tamen Epicurum licet obliuisci, si cuipiam: cuius imaginem nō solùm in tabulis nostri familiares, sed etiam in poculis, & in anellis habebant.

18 ¶ *Amatio.* Plautus Rudente: Nimis penè inepta, atque odiosa eius amatio est.

19 ¶ *Adesum* consumptum. Sisenna Histor. lib. iij. Iisdem temporibus Æsernini duplici fossa, vallóque circundati, frumēto adeso, quod ex arcis in oppidum portatum est.

20 ¶ *Attendere* pro intendere, cogitare. Cic. Orat. Nihilne vobis in mentem venit, quod præterea à Crasso requiratis? Idē Hercules ipsum, inquit, attendo.

21 ¶ *Accommodat* adiungit, applicat. Cicero de Orat. lib. ij. Africano illi superiori coronam sibi in conuiuio ad caput accommodanti. Virgil. Æneid. lib. ij. Lateríque Argiuū accommodat ensem.

22 ¶ *Autumnitas* pro autumno. Var. Serrano: σὲ ἀρχαρισπᾶν: Retinet viatorem meridie prætereuntem fontem: quod autumnitas inani tetra ordo mensem præterierat. Idem Quinquatribus: Cape hanc caducam Liberi molem, depēde frondem Bromij autumnitatis. vbi olim neutro. Varro Ephemeride: Nauali Etesiæ diutius, & vberius flauerant, & autumnum ventosum fuerat.

23 ¶ *Aritudinem* pro ariditate. Varro Prometheo lib. j. Humanam quandam gentem stirpis, inquit frigus, calore, atque humore aritudinem miscet.

24 ¶ *Aboriatur* pro aboriat. Varro pro Callio, vel Fundanio de admirandis rebus: Vinum quod ibi natum sit in quodam loco si prægnans biberit, fieri vt aboriatur.

25 *Adolescentiaris* pro luxuriaris. Varro, Ἐπὶ τῇ ταχᾶ μύθῳ, σὲ διατριᾶς: Tum quidem vt faciat censeo, quoniam tu quoque adhuc adolescentiaris.

26 ¶ *Ancillantur* pro seruiunt. Titinnius Prælia: Verùm enim dotibus deliniti, vltrò etiam vxoribus ancillantur. Accius Meleagro: Quam inuita ancillans, dicto obediens viri.

27 ¶ *Absonum* sine sono. Cicero Oratore: Sed sunt quidam, aut ita lingua hæsitantes, aut ita voce absoni.

28 ¶ *Algu* pro algore. Accius Andromeda: Misera obualla saxo, senio, pædore, algúque, & fame. Varro, ἔχω σὶ, ἢ σὲι σύχης: Leges ruina ne iacentem subdealbet algu danti frigore. Lucillius: Nam tam algu, atque nigrore maius. Lucretius lib. iij. Morbis, algóque, faméque.

29 ¶ *Aetatem* positum pro sæpe, ac diu. Plaut. Asin. Adeo vt ætatem ambo ambobus nobis sint obnoxij. Idem eadem: Ætatem velim seruire, Libanum vt conueniam modo.

30 ¶ *Altile* non solùm pingue ab alendo, verùm etiam opulentum. Plautus Cistellaria: Prohibet diuitiis maximis, dote altili, atque opima.

31 ¶ *Assulatim*, vt minutatim. Plaut. Captiuis: Priusquam pulsando assulatim foribus exitium dabo. Næuius Pullis escam: Hic iure inops paullò da adsimile, simul assulatim vis aias, sumit cibū. Plaut. Menæch. Nisi dedolabo assulatim viscera.

32 *Anxitudo.* Accius Euryface: Persuasit mœror, anxitudo, error, dolor. Idem Armorum iudicio: Vbi cura est, ibi anxitudo: acerba ibi cuncta consiliorum ratio, & fortunæ. Sic M. Tul. de repub. lib. ij. Quartáque anxitudo prona ad luctum, & mœrens, sempérque ipsa se solicitans. Pacuuius Hermiona: Tristitia, atq; animi intolerāda anxitudine.

33 ¶ *Albitudinem* pro albore. Plaut. Trinummo: Vbi habitet & item alterum ad istanc capitis albitudinem.

34 ¶ *Adhæsum* à cohærendo dixit Lucret. lib. iij. Nam neque pulueris interdum sentimus adhæsum. Itē lib. iiij. Tenue locis, quia non potis est affigere adhæsum.

35 ¶ *Amolimini* est recedite, vel tollite. Terent. Andria: Proinde hinc vos amolimini, Nam mihi impedimēto estis. Pacuuius Hermio. Non tute hinc è conspectu amolire? Idem Antiopa: Nónne hinc vos properè stabulis amolimini? Sisenna Histor. lib. iiij. Impedimentum omne de cunctis itineribus amoliuntur.

36 ¶ *Acrimonia* est animi viuacitas. Næuius Lycurgo: Ne ille mei feri ingenij, atque animi acrem acrimoniam. Accius Neoptolemo: Vim, ferociam, animum, atrocitatem, iram, acrimoniam.

37 ¶ *Abiugat*, separat, alienat. Pacuuius Medo: Quæ res te ab stabulis abiugat, certū est loqui.

38 ¶ *Angustitatem.* Accius Oenomao: Saxū id facit angustitatem, & sub eo saxo exuberans

berans ſcatębra fluuia eradit rupem. Anguſtitatem dictum pro anguſtia. Accius Alpheſibœa. Sed anguſtitatem incluſam,ac ſaxis ſqualidam.

39 ¶ *Adſeſtrix* femininum eſt ab eo,quod eſt aſſeſſor. Afranius Fratriis: Dimittit adſeſtricem,me ad ſeſe vocat.

40 ¶ *Atri* dies dicuntur,quos nunc nefaſtos,vel poſteros vocant. Afranius Fratriis: Septembris heri kalendæ,hodie atri dies.

41 ¶ *Aiutamini* pro aiutate. Pacuuiꝰ Chryſe:Aiutamini,& defendite.

42 ¶ *Aera* numeri nota. Lucil.lib.xxix. Hæc eſt ratio peruerſa aera ſumma, & ſubducta improbę.

43 ¶ *Appetones* ab appetendo dicti. Laberius Virgine: Alienum appetonibus viæ perditæ diuerticula ſequi.

44 ¶ *Aduocaſſe* prouocaſſe. Lucil.lib.xxix. Amicos hodie cum improbo illo audiuimus Lucilio aduocaſſe.

45 ¶ *Armillum*. Lucil.lib.xxviij.Hinc ad me,hinc licet anus rurſum ad armillum.

46 ¶ *Adoleſcenturire*. Laberius: Incipio adoleſcenturire, & neſcio quid nugarum facere.

47 ¶ *Auxiliatum,vt ſuppetiatum*. Lucret. lib.v.Alituum porrò genus alis omne videmus Fidere,& à pennis tremulum petere auxiliatum.

48 ¶ *Ardum* pro aridum.¶Lucil.li.xxvij. Ardum miſerrimum, atque infælix lignum ſambucum vocant.

49 ¶ *Aduerruncare*,auertere.Lucil.lib.26. Dij maluerint meliora, atque amentiã auerruncaſſint tuam.Pacuuius Medo: Poſſum ego iſtam capite cladę *auerruncaſſare*. M.Tull. de finibus bonorum, & malorum: Dij maluerint meliora, atque amentiam auerruncaſſint meam.

50 ¶ *Apiſci*,adipiſci.Lucil.lib.xxvj.Vt ego effutiam, quod ego te in primis cupere apiſci intelligo.

51 ¶ *Accepſo* accipio. Pacuuius Teucro: Haud finam Quicquam profari, prius quàm accepſo,quod peto.

52 ¶ *Adauctauit* auxit. Accius Æneadis: Quibus rem ſummam, & patriam noſtram quondam adauctauit pater.

53 ¶ *Adaxint* adigant.Plautus Aulularia: Vtinam me diui adaxint ad ſuſpendium.

54 ¶ *Affectare* afficere. Plaut.Bacch.Tua flagitia,aut damna,aut diſpoliabula,quibus patrem,& me,tęque, amicóſque omneis affectas tuos.

55 ¶ *Adiugare*,adiungere.Pacuuius Chryſe:Mater eſt terra,ea parit corpus,anima mater adiugat.Idem Iliona:Blandam hortatricem adiugat voluntatem.

56 ¶ *Aedituor*,id eſt, [illegible]em tueor. Pomponius Ædituo: Qui poſtquam tibi appareo, atque ædituor in templo tuo nec mortalibus, nec mortalium vllum in terra miſerius eſt.

57 *Aeternare*. Varro Rerum humanarum lib.ij. Litteríſque,ac laudibus æternare.

58 ¶ *Albicatur*,candidatur,exalbeſcit.Varro,Caue canem:Vbi riuus præcipitatur in ne more, deorſum rapitur, atque offenſus aliquo à ſcopulo lapidoſo albicatur.

59 ¶ *Abſcondit* pro abſcondidit. Cæcil. Exſule: Nam hic in tenebris intus ſeſe abſcondidit. Pomponius Maccis geminis: Perij,non puellulâ eſt,nunquid abſcondiſti inter nates?

60 ¶ *Attigit*,contingit. Turpil.Leucadia: Ne me attigas,atque aufer manũ. eia quàm ferocula eſt. Accius Etigonis: Age age amolire,amitte,caue veſtem attigas. Plaut.Bacchidibus: Ne attigas puerum iſta cauſa,quãdo fecit ſtrenuę.

61 ¶ *Augificat*, auget. Ennius Andromach.Quid fit ſeditio,tabęſne, an numeros augificat ſuos;

62 ¶ *Atrox* crudum. Nævius Belli Pœnic.lib. iij.Simul atrocia porricerent exta miniſtratores.

63 ¶ *Adquo* pro inquantum. Afranius Promo:Vt ſcire poſſis adquo te expediat loqui. Idem Priuigno: Ni tantùm amarem talem tam meritò patrem,Miratus eſſem adquo licere.

64 ¶ *Alternatim* per vices. Quadrig.Annal.lib.3.Item gaudium, atque ægritudinem alternatim ſequi.

65 ¶ *Apricari* in aprico eſſe. Var.Myſteriis:Licet videre multos quotidie hyeme in ſole apricari.

66 ¶ *Abſente* nobis, & *præſente nobis* pro præſentibus,& abſentibus nobis. Plaut.Amphit. Nec nobis præſente aliquis quiſquam niſi ſeruus. Afran. Auctione. Ades, Si hãc abſente nobis venerit puer.

67 ¶ *Antiquari*,obſolefieri, & è memoria tolli.M.Tul. de offic. lib.ij. Pernicioſè enim Philippus in tribunatu,cùm legem agrariam ferret, quam tamen antiquari facilè paſſus eſt, in eo vehementer ſe moderatum præbuit.

68 ¶ *Allectat*,illicit, delectat. M.Tull.de ſenect. Ad quem fruendum non modò non retardat,verum etiam inuitat, atque allectat ſenectus.

69 ¶ *Abuſa* vtendo,vel in vſum conſumpta.Plaut.Aſin.Vbi illa,quæ dedi ante?abuſa ſunt.nam ſi ea durarent mihi mulier mitteretur ad te,nec te quicquam poſcerem.

70 ¶ *Aſſa* voce ſola, linguæ tantummodo,aut vocis humanæ,non admiſtis aliis vocibus eſſe voluerunt. Varro de vita pop.

Romani libro ij. In conuiuiis pueri modesti,vt cantarent carmina antiqua, in quibus laudes erant maiorum,& assa voce,& cũ tibicine. Idem Cato,vel de liberis educandis: Melos alterum in cantibus est bipartitum, vnum, quod est in assa voce, alterum quod vocant organicon. ¶ Assum autem existimandum est,vt in obsoniis sine pigmento saporis alieni,quemadmodum merum dicitur solum.

71 ¶ *Arci.* Varro de vita pop.Rom.lib.iiij. Eóque pecuniam magnam consumpsisset, quod arci,quos summopere fecerat,fessi põdere diu facti,celeriter corruissent.

72 ¶ *Adminiculaui* positum pro adiuui. Varro Cato,vel de liberis educandis: Quod petisti,vt eius educationis fierem tibi socius, quoad potui adminiculaui tuam voluntatẽ scribendo.

B

73 ¶ *Betere* est ire. Varr. Assanos multos, quòd parere ea non poterat mulier foras betere iussit. Pacuuius Nyptris: Vos betite defensum patriam in pugnam. Idem Hedo: Bibite si resto,pergitur,iam si ire conor,prohibet betere.

74 ¶ *Bellioris* est melioris. Varro Testamento,περὶ διαθηκῶν: Venio nunc ad alterum genus testamenti, quod dicitur physicon, in quo Græci belliores,quàm Romani nostri.

75 ¶ *Brutum* dicitur hebes,& obtusum. Lucr.lib.iij. An contracta suis è partibus obbrutescat. Pac. Hermiona: Et obnoxium esse, aut brutum,aut elinguem putes.

76 ¶ *Bulga* est folliculus omnis, quam & crumenam veteres appellarunt:& est sacculus ad brachium pendens. Lucil. Satyr. lib. vi. Cui neque iumentum est,nec seruus,nec comes vllus, Bulgam,& quicquid habet nummorum, secum habet ipse. Cum bulga cenat,dormit,lauit: omnis in vna Spes hominis bulga,hac deuincta est cætera vita. Var. Octogesi,περὶ νομισμάτων: In quo nobilius est philippeum,quod accipimus,quàm quod bibimus, cùm alterum addamus in bulgam, alterum in vesicam. Luc.lib.xxvi. Ita vt quisque nostrum è bulga est matris in lucem editus.

77 ¶ *Bacillum* M.Tull.de suppliciis: Denique proximus lictori Sextius, de quo sæpe iam dixi, conuerso bacillo oculos misero tundere vehementissimè cœpit. Afran. Homine: Bacillum deligatum corneolum posci. Cic. de Finib.bonor.& malor.libr.ij. Vt bacillũ aliud est inflexum, & incuruatũ, aliud ita natum.

78 ¶ *Bacchari* veteres non solùm Bacchi numine furere dici voluerunt, verùm etiam loca,in quibus sit debacchatum, *bacchata* dixerunt. Virg.Georg.libro ij. O vbi campi, Sperchiúsque,& virginibus bacchata Lacænis Taygeta? Nam & quicquid vehementius commouetur,bacchari voluerunt. Sanctra Nuntiis Bacchis: Ita obsoletum sono furenter,ab omni parte bacchatur nemus.

79 ¶ *Blaterare* est confingere per mendacia. Afran. Augure: Quid est istuc te blaterare,atque obloqui. Idem Incend. Illud memento, nequid in primis blateres. Cæcilius Hymnide: Sine blaterare,nihil agit in amore inermus.

80 ¶ *Bount* dictum à boum mugitibus. Pacu. Medea: Clamore & sonitu colles resonantes bount. Virg.Georg.lib.iij. Reboant siluæque,& magnus olympus. Var. Parmen. Exeunt citi,strepunt,bount.

81 ¶ *Baiulare*,ferre. Plaut. Asinaria: Ego baiulabo,tu,vt decet dominum, ante me ito inanis.

82 ¶ *Bipennis* manifestũ est id dici, quod ex vtraque parte sit acutum. Nam nonnulli gubernaculorum partes tenuiores ad hanc similitudinem pinnas vocant eleganter. Varr. Marcipore: Delime bipennis, vt leuis passerculus. Idem eodem: Annos caduci naufragij it. Cicero: Nec quarum bipennis plumas vapor Perursit altè mœsti in terram cecidimus. Idem Parmenone: Ferens ferreã humero bipennem securim.

83 ¶ *Biuiras* quas vsus viduas appellat. Varr. Lege Menia: Ad biuiram venio, cùm vellem ostendere quid vellem, Metamelos inconstantiæ filius me reprehendit.

84 ¶ *Bouinatores*, quos nunc malitiosos & tergiuersatores dicimus. Lucillius lib.xi. Hic strigosus,bouinatórque, ore improbus duro.

85 ¶ *Bubulcitare*. Varro Manio: Vinicius meus, quòd apud Plocium rhetorem bubulcitaret, alteri in dolore non defuit.

86 ¶ *Bases*. Varro ὄνος λύρας: Primùm eã esse physicen, quid si item phyton, vt ipsa vox basis eius.

87 ¶ *Badius*. Varr. ὄνος λύρας: Equi colore dispares,ita nati: hic badius,iste giluus, ille murinus.

88 ¶ *Binum* millium numero, pro binis millibus. Sisen. Histor.lib.iij. Ad binũm millium numero sauciis vtrinque factis.

89 ¶ *Balbe*,obscuré. Varr. Rerum humanarum lib. xx. Præterquam duobus in primis est scriptum balbè spectare vel it potius, quàm voluntatem debeam non datum dicere magistratum.

90 ¶ *Baiulum*. Cic. de Oratore lib.iij. Remigem aliquem, aut baiulum nobis oratorem descripseris.

91 ¶ *Balbutire* est cum quadam linguæ hæsitatione, & confusione trepidare. Cic. Academicorum libro. iiij. Planè vt suprà dictus

dictus Stoicus perpauca balbutiens. Et Tusc. lib.v. Me quidem nuctore etiam Peripatetici, veteresque Academici balbutire aliquando desinant.

92 ¶ *Bura* dicitur pars aratri posterior decuruata. Virg. Georg. lib.j. Continuò in siluis magna vi inflexa domatur In burim. Varr. de re rust. lib.j. Et sæpe fracta bura relinquũt vomerem in aruo. Hãc Virg. burim vocauit.

93 ¶ *Blitea* inutilis, à blito herba nullius vsus. Plaut. Trucul. Blitea & lutea est meretrix. Laber. Tusco: Bipedem, bliteam, belluam.

94 ¶ *Bucerias* boum greges. Lucr. libr. ij. Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles, Buceriæque greges.

95 ¶ *Baubare*, latrare, à canum voce. Lucr. lib.v. Et cùm deserti baubantur in ædibus.

96 ¶ *Bellosum*, bellicosum. Cælius: Tantum bellum susciture conari aduersarios contra bellosum genus.

97 ¶ *Buas* potionem positam paruulorũ. Var. Cato, vel de liberis educãdis: Cùm cibũ, ac potionem buas, ac papas docẽt, & matrem mammam, patrem tatam. Lucil. lib. viij. Cùm vinulentas diceret, vini buas designauit.

C

98 ¶ *Comest* pro comedit. Varr. Margopoli, σὲι ἀρχῆς: Natura humanis omnia sũt paria: Qui te plus, vrget, piscis vt sæpe minutos Magnus comest, vt aueis enecat accipiter. Titinnius Gemina: Libram aiebant satis Esse ambobus farris nutrite. plus comest Sola vxor. Idem Fullonibus: Ego me mandatam meo viro malè arbitror, Qui rem disperdit, & meam dotem comest. Afranius Æqualibus: Iste, vt tu rem narras, comest hic quotidie. Plautus Mustellaria: Sine modò venire saluum, quem absentem comest. Idem Trinummo: Quod & bibit, quod comest, quod facit sumpti. Pompon. Pistore: Decipit Vicinos. quod molendum conduxit, comest. Nouius Fullonibus feriatis: Vortit se in omneis bestias, comest quicquid tetigit tantùm. Idem Agric. Æpol paternam qui comest pecuniam. Lucilius Satyrarum libro iij. Commanducatur. totum complexa comẽstque. Et xxx. Conficit ipse, comẽstque. Marc. Tullius Hortensio: Se ad extremum pollicetur prolaturum, qui se ipse comest, quod efficit dialecticorum ratio.

99 ¶ *Cuia* pro cuius. Lucil. lib. xxx. Cuia opera troginus calix per castra cluebat.

100 ¶ *Contollere*, contra tollere. Plaut. Aulul. Contollam gradum.

101 ¶ *Claritudo* pro claritas. Sallu. Iugurt. Cum præsertim tam multæ variæque sint artes animi, quibus summa claritudo paratur. Sisen. Histor. lib. iij. Quod fortasse an ex voluntate sua summa cum claritudine celeriter confecisset.

102 ¶ *Colluuio* labes ex immunditia. Marc. Tull. de senect. Cúmque ex hac turba & colluuione discedam.

103 ¶ *Commalaxare* est exercere, ac maturè facere. Varr. Flexta. σὲι παρχιῶν: Nec dolorem adiaphorõ esse, quod philosophia cõmalaxarem ea patrem, neque irato mihi habenas dedi vnquã, neque cupiditas mihi imposuit frenos.

104 ¶ *Cetra* [obstaculum, scutum] Varr. Væ victis, σὲι φιλονεικίας: Quis rotundam facere cetram nequeat?

105 ¶ *Coracem* nouè positum pro coruo. Cicer. de Orat. lib. iij. Quare coracem istum vestrum patiamur nos quidem pullos suos excludere?

106 ¶ *Canitudinem* pro canicie. Varr. Aborig. σὲι αὐθράπων φύσεως: Sed neque vetulus canterius quàm nouellus melior, nec canitudini comes virtus.

107 ¶ *Condocefacere*. Cicer. Tusculanar. libro v. Nemo est enim, qui eorum bonorum animum putet esse iudicem, eúmque condocefaciat, vt ea, quæ bona, malàve videantur, possit contemnere.

108 ¶ *Conscribillaui* pro conscripsi. Varr. Columna Herculis, σὲι δόξης: Itaque eas in ceram conscribillauit Herculis ad litem. Idẽ Marcip. Astrologi non sunt, qui conscribillarunt pingentes cælum.

109 ¶ *Commictilis* [compositi] Pomponius Præcone posteriore: Si sciam quid velis, quasi serui comici commictilis.

110 ¶ *Contente* parcè, & continenter. Plaut. Asina. Quanquam illum mater arctè contẽtéque habet.

111 ¶ *Caries* est vetustas. Var. Cosmotoryna, σὲι φθορᾶς κόσμου: Singulos lectos stratos vbi habuimus, amisimus propter cariem, & tineam. Lucil. lib. xxx. Planta vna est pedibus carioſis mensulibano.

112 ¶ *Cortes* sunt villarum intra maceriam spatia. Var. Papiapap. σὲι ἡμερίων: Dum vixi, promiscaris meis in cortibus pauit. Idem de re rustica libro j. Nec minus & à pabulo cùm redierint anseres, sues, porci, in corte exteriore. Idem de vita populi Rom. libro j. Ad focum hyeme, ac frigoribus cænitatabant: æstiuo tempore in propatulo; rure in corte; in vrbe, in tabulino, quod Mœnianum possumus intelligere tabulis fabricatum.

113 ¶ *Cupas*. Var. Est modus matulæ, σὲι μίδης: Cupas vinarias sirpare noli, adde cyathum vini in vxorculæ opicillum. Idem Sesquiulysse: Alteram viam deformasse Carneadem virtutis se cupis acris aceti.

114 ¶ *Comedim* pro comedam. Plautus Bacchidibus: Quod dem scortis, quódque in lustris comedim, congreget pater. Cicero ad Varr. epistola petisset: Cura si me amas,

vt valeas, ne ego te iacente bona tua comedim. Statui enim tibi ne ægroto quidem parcere. Pompon. Prostibulo: Ego quæro quod edim; has quærere quodcacent, contra ius est.

115 ¶ *Commemoramentum*. Cæcil. Plocio: Pudebat, credo, commemoramentum stupri.

116 ¶ *Conspicilium* vnde conspicere possis. Plaut. Medico: In conspicilio adseruabã, pallium obseruabam.

117 ¶ *Coluſtra* lac nouum in mammis. Lucil. libro viij. Hiberam insulam fomento omni colore coluſtra. Laberius Virgine: Siquidem mea coluſtra fretus terris studere fecisset sumere aquam ex fonte.

118 ¶ *Conquinisſcere*, & *ocquinisſcere* inclinari significat. Plautus Ciſtel. Faciundum est puerile officium, conquinisſcam ad ciſtulam. Idem: & dolosi, idem conquinisſce, sis, istic cueto simul.

119 ¶ *Copi* pro copioso. Plautus Pseudulo: Atque ego nunc me vt glorioſum faciam, & copi pectore. Turpil. Epiclero: Te quidem omnium iam pater copem causſa rem facit. Pacu. Peribœa: O multimodis variè dubiũ, & prosperum copem diem.

120 ¶ *Collutulet* significat dedecoret. Plautus Trinũmo: Hæc famigeratio te honestet, me collutulet, etsi sine dote duxeris.

121 ¶ *Congenerat* est adiungit, associat. Accius Fidicinis: Quam vehat grato tibi congenerat gentium, aut generum affinitas.

122 ¶ *Cette* significat dicite, vel date, ab eo quod cedo. Næuius Lycurgo: Pro industria ne te regem prognatum patrem Lycurgum cette. Ennius Medea: Saluete optima corpora, cette manus vestras, meásque accipite. Accius Menalippo: Æneum aliquis cette in conspectum, aut nos vbi est ducite ad eum. Pacu. Atalanta: Is vestrorũ vter sit, cui signũ datum est cette.

123 ¶ *Cuppedia*, cupiditas. Cic. Tusc. lib. iij. Ambitio, mulierositas, peruicacia, ligurritio, vinolentia, cuppedia.

124 ¶ *Castitudinẽ* pro castitate. Acc. Phœniſ. Ibi fas, ibi cunctam antiquam castitudinem.

125 ¶ *Comitasſet* pro cubuisset. Acc. Erigona: Tum autem Ægisthus si me esse eodem lecto comitasſet patri.

126 ¶ *Cituma* sunt proximã cælo millia. Marc. Tullius de Repub. libro vj. Ex quibus erat ea minima, quæ vltima cęlo, cituma terris luce lucebat aliena. Et libro j. Quare si placet, deduc orationem tuam de eo loco ad hæc cituma.

127 ¶ *Claret*, clara est; vel clareat. Turp. Pedio: Cuius aduentu insula hodie claret Cypros. Enn. Tela. Nã ita mihi Telamonis patris, atq; facies proaui Iouis gratia ea est, atque hoc lumen candidum claret mihi.

128 ¶ *Casteria* locus, vbi cum nauigatio cõ quieſcit, remi, & gubernacula conquieſcunt: Plaut. Asinar. Quin pol si reposui remum, sola ego in casteria: vbi quiesco, omnis familiæ causſa consistit tibi.

129 ¶ *Coquinatum* ad coquendum. Plautus Aululatia: Neque ego vnquam, nisi hodie, ad Bacchas veni in bacchanal coquinatum.

130 ¶ *Curio* curioſus. Plaut. Aulul. Volo sci re ego ex te, qui sit agnus curio.

131 ¶ *Culcita* Var. Quinquatrib. Quàm in testudineo lecto, culcita plumea, in die dormire. Idem de vita popu. Rom. lib. j. Qui primus vxorem ducebat duabus culcitis, ac duobus toris plagulis cum strasſet.

132 ¶ *Citrus* Var. γεγυποδιδασκάλου: In quibus Libya citrus fasce cingit fores.

133 ¶ *Cæcutiunt*. Var. γεγυποδιδασκάλου: Vtrũ oculi mihi cæcutiunt, an ego vidi seruos in armis contra dominos?

134 ¶ *Caballus*. Lucil. lib. ij. Succuſſatoris tetri, tardíque caballi. Var. Parmeno: Alius caballum arbori ramo in humili alligatum relinquit. Idem Seſquiulyſſe: In castris permãsi, inde caballum reduxi ad censorem.

135 ¶ *Coda*. Var. παρὰ μυίππου: Sed vt canis sine coda.

136 ¶ *Carnales*, sedules. Var. Sexageſi: Vix & fatus erat, cum more maiorum vltro carnales arripiunt, de põte in Tiberim deturbãt.

137 ¶ *Craſſum* positum pro hebeti, & stulto. Var. Sexag. Senibus crassis humili non vidimus quid fiat.

138 ¶ *Canum* vetus, antiquum. Virg. libr. j. Cana fides, & Vesta. Var. Eumenidib. Et ecce de improuiso ad nos accedit cana veritas Atticæ philosophiæ alumna.

139 ¶ *Ciſium* vehiculi biroti genus. M. Tul. Philipp. lib. ij. Delituit in quadam caupona, atque ibi se occultans perpotauit ad vesperũ: inde ciſio celeriter ad vrbem adductus domũ venit.

140 ¶ *Celeratim*, celeriter. Siſen. Hiſtor. li. v. Quo magis celeratim poterant, in insidiis suos disponit.

141 ¶ *Copiantur* à copia honestè positum, vt lignantur, & pabulantur, & aquantur. Cælius lib. j. Armis & magno commeatu, prędáque ingenti copiantur. Virgil. Georg. lib. iiij. Sub mœnibus vrbis aquantur.

142 ¶ *Confutare* est confundere, vel cõmittere. Var. Manio: Harum ædiũ summa atria confutabant architecti omnes. Titinnius Setin. Cocus magnum ahenum quando feruit, paulla confutat trua.

143 ¶ *Compluries*, frequenter. Cato Suasione in legem populi: Quod cõpluries vsu venit, omni tẽpore anteuẽtũ est, remp. reddimus. Idem Orig. lib. iiij. Compluries eorum milites mercena-

mercenarij inter se multi alteri alteros castris occidere. Plaut. Persa: Quid metuis? metuo hercle verò, sensi ego compluries.

144 ¶ *Cognomen* est eiusdem nominis. Afranius Diuort. Letium genus cognominationis morborum cognominis.

145 ¶ *Clypeat.* Pacu. Hermiona: Currum liquit, chlamide contra astu clypeat brachiũ. ita & galeare. Cynna Epigrammatis: Miseras audet galeare puellas.

146 ¶ *Conuasare* dicitur furto omnia colligere. Terentius Phormione: Aliquid conuasassem, atque hinc me ego conicerem protinus in pedes.

147 ¶ *Cluet*, nominatur. Lucil. lib. xxx. Cuia opera Troginꝰ calix per castra cluebat, Enn. Ambrac. Per gentes esse cluebat omniũ miserrimus. Pacu. Iliona: Sed hæc cluentur hospitum infidelissimi. Var. ὄνος κύθρας: Pacuuius discipulis dicor porrò is fuit Ennius, Musarum Pompilius clueor.

148 ¶ *Cibicidas.* Lucil. lib. xxvij. Viginti domi, an triginta: vel centum cibicidas alas.

149 ¶ *Contenturum.* Lucil. lib. xxvij. Tu Lucillium credis contenturum, cùm me ruperint, summa omnia fecerim? Var. Cato, vel de liberis educandis: Vel maximè illic didici & sitienti videri aquam mulsum, esurienti panem cibarium siligineum, & exercitato somnum suauem.

150 ¶ *Canicas* veteres furfures esse voluerunt. Lucil. lib. xxvij. Quanti vellet, quàm canicas à pulte, & maconis manu.

151 ¶ *Concorditas* pro concordia. Pacu. Hermiona: Concorditatem hospitio adiunctam perpetem probitatem conseruetis.

152 ¶ *Commentum* pro communitum. Plau. Amphitryon. Faciam Amphitryonem aduenientem ab ædibus, vt abeat quouis pacto, fac commentus sies.

153 *Cribrum.* Lucil. lib. xxxvj. Cribrum, incerniculum, lucernam in laterem, in telam licium.

154 ¶ *Contemnificium.* Lucil. lib. xxxvj. Ego enim contemnificus fieri & fastidire Agamemnonis.

155 ¶ *Cordi est*, honestè dictum animo sedet. Lucillius lib. xxvj. Et quod tibi magnopere cordi est, mihi vehementer displicet. Idem: Si tibi porrò istæc res iccirco est cordi, quòd rere vtilem.

156 ¶ *Congenuclare* est flecti genibus. Cælius Annal. lib. vj. Ipse regis eminus equo ferit pectus auorsum congenuclat, percussus deiecit dominum.

157 ¶ *Caussari*, caussam dicere, vel defendere. Accius Medea: Quî potis est repelli quisquam, vbi nullus est caussandi locus? Afran. Emancip. Vide vt facundè contrà caussĕris patrem. Pacuu. Armorum iudicio: Qui sese ad finem esse, ad caussandum volunt, de virtute is ego cernundi do potestatem omnibus.

158 ¶ *Celebrescat*, celebris fiat. Acc. Diomede: Et qualis fuerit fama celebrescat tua.

159 ¶ *Cæpere*, incipere. Cæcil. Peribœa, rastraria: Aere obscuro, hercle desinam, manè cœpiam. Plat. Mænechmis: Neque ego insanio, neque pugnas, nec lites cœpio. Idẽ Truculento: Dum abeam quõdam, & vbi nih i cœpiam.

160 ¶ *Certissant* certa fiant. Pacuu. Chryse: Aquæ eccos vnde certissent.

161 ¶ *Celebre* non solùm frequens, sed etiam velox. Accius Ægistho: Celebri gradu gressum acceleresse decet.

162 ¶ *Callescerunt* pro occalluerunt. Cato de bello Carthaginensi: Aures nobis callescerunt ad iniurias.

163 *Commetare* commeare. Nouius Bubulco cerdone: Cum ad lupam Nostram tã multi crebrò commetant lupi. Afran. Virgin. Quò tu commetas? vbi confixus desides?

164 ¶ *Concalluit.* M. Tul. lib. iiij. ad Atticũ: Locus ille animi nostri, stomachus vbi habitat, olim concalluit. Et de Deorum natura li. iiij. Quorum tanquam manus opere, sic animus vsu concalluit.

165 ¶ *Conciere*, cum perturbatione commouere. Accius Medea: Nisi quas terrestres pontus strages conciet: Afranius Depositò: Dij sunt irati tibi, Qui conciere cogites tantum mali. Ennius Duloreste: Extemplo egisti fidem nuncupantes cõciebant populũ.

166 ¶ *Conglomerare*, inuoluere, superaddere Enn. Thyeste: Heu mea fortuna, vt omnia in me conglomeras mala.

167 ¶ *Congermanescere*, coalescere, coniungi vel consociari. Quadrigarius Annal. Facite exempla eorum, vt vos cum illis congermanescere sciatur. Var. Rerum humanarum li. iij. Posteà cum his vna remp. coniuncti, & congerminati tenuere.

168 ¶ *Collabella*, adiunge labra. Laber. Annalium. Peranna, collabella osculum.

169 *Cymbalissare*, cymbala quatere. Cassius Hemina lib. iij. Mulier cantabat tibiis Phrygiis, & altera cymbalissabat.

170 ¶ *Concinnare*, conficere, vel colligere. Næu. belli Pœnici li. iiij. Transit Melitam Rom. exercitus, insulam integram vrit, populatur, vastat, rem hostium concinnat.

171 ¶ *Catullire*, esurire, vel libidinari. Laber. Lacu Auerno: Scinde vnam exoleto impatienti catullientem lupam.

172 ¶ *Caduciter*, præcipitanter. Var. Etratione: At frigidos nimbros aqua ista caduciter ruentes Pertimuerint aquatiles querquedulæ natantes.

173 ¶ *Cupienter*, cupidissimè. Acc. Philo-

ćteta: Cui potestas detur, tua Cupient emalis mẽbra discrepat suis. Ennius Phœnice: Stultu'st, qui cupida cupiens cupienter cupit.

174 ¶ *Cõmemorare*, cõmonefacere in memoriã reducere. M. T. de senectu. Pyth, agoreũq; more, exerceudæ memoriæ gratia quid quodie dixerim, audiuerim, egerim, commemoro vesperi. Idem de finibus bonorum, & malorum lib. j. Sed ἀτε oportunè mentio facta est. Sed etenim me vis audire Cicero, quæn̄ sit istius veteris, quam commemoras Academicorum de finibus bonorum, Peripateticorúmque sententia.

175 ¶ *Coniectarium* efficax, perfectum. M. Tul. de finib. bonorum & malorum lib. iiij. Illud verò minimè coniectarium, sed in primis hebes illorum. *Concubia* nocte primi somni. Sisen. Hist. lib. iiij. Ipsi legati concubia nocte oppido digressi iam supra hostium munitionem succedunt.

176 ¶ *Cistæ*. Sisen. Histor. lib. iiij. Cistæque, quæ erat legum ferendarum gratia paratæ, defecerant.

177 ¶ *Centones*, & cilicia. Sisen. Hist. lib. iiij. Puppes aceto madefactis centonibus integuntur, quos suprà perpetua classi suspensa cilicia obtenduntur.

178 ¶ *Crebritudinem* pro crebritate. Sisenna Historiarum libro quarto: Nam clandestina celeriter transigi apud notos cogitata dici decet, non explanari.

179 ¶ *Cæmenta* lapides non magni modi, quibus ædificia consurgunt. Sisen. Histor. lib. iiij. Formidine oppressus, quòd humilem cæmentis instructum oppidi murum sciebat. Var. Bimargo: Non te pudet, Mani, cùm domi tuæ vides commilitonum tuorum cohortes seruis tuis ministrare cæmenta?

180 ¶ *Cis* positum pro vltra. Sallust. Cis Rhenum, atque inter mare nostrum, & Oceanum, nisi quâ fuit paludibus inuia, perdomita. Var. Rhetoricorum lib. xx. Eo die cis Tiberim redeundum est, quòd de cælo auspicari ius nemini sit præter magistratum.

181 ¶ *Quadrifariam*. Varr. Rhetoricor. lib. xx. Et ea, quæ ad mortales pertinent, quadrifariam dispertierim, in homines, in loca, in tempora, in res.

182 ¶ *Concalfacere*, exercitare, vel incendere, vel hortari. Cic. de deorum natura lib. iij. Et ait idem, cùm brachium concalfecerit, tũ se solere pugnare. Idem ad Pansam libr. iij. Nos Ventidianis rumoribus concalfecimus.

183 ¶ *Cauillantur*, vt iocantur. Cic. de Oratore lib. iij. Cauillantur, aut aliquid de oratoris arte paucis præcipiunt libellis.

184 ¶ *Catus* pro sapiente. Cic. Tusc. lib. ij. Sed homo catus nunquam terminat, nec magnitudinis, nec diuturnitatis modum.

185 ¶ *Contrahi* dictum est honestè quadã tristitia liberari, & solicitudine, aut mœrore. Cic. Tusculan. lib. iij. Hoc detracto, quod totum est voluntarium, ægritudo erit sublata illa mœrens, morsus, tamen & contractiunculæ quædam animi relinquentur. Et lib. iiij. Itaque hæc prima definitio est, vt ægritudo sit animi aduersante ratione contractio.

186 ¶ *Ciceres*. Cic. Tusc. lib. v. Partim soliuagas, partim congregatas, immanes alias, quasdam autem cicures, nonnullas abditas, terráque tectas.

187 ¶ *Cuias*, vnde. Cicero Tuscul. lib. v. Socrates quidem, cum rogaretur cuiatem se esse diceret, mundanum inquit.

188 ¶ *Cibarium*, quod nunc aut de pane sordido, aut de alio indigno dicatur. Varro Modio: In cubiculo dormire mallem, scilicet potius vinum meum cibarium, quàm ego dominus cubarem. Idem ὅτος κύμας: Tuus autem ipse frater cibarius fuit Aristoxenus. Cicero Tusc. lib. v. Cui cum peregrinanti Ægyptum comitibus non consecutis, cibarius in casa panis datus esset, nihil visum illo pane iucundius.

189 ¶ *Comedones* ab edendo. Varr. Modio: Putat fore hoc, quod hic comedonibus conuenit vsu, quibus nota voluntate comedunt, duntaxat gula gaudet.

190 ¶ *Caulem* vitis robur. *Varro* de re rust. lib. j. Quem dicimus caulem, vt virgil. lib. xij. Puberibus caulem foliis. *Varro*: Ex sarmento caules qui nati sunt de ijs plurimum valẽt primum, ac secundum, nonnunquam etiam tertium relinquere, reliquos decerpere.

191 ¶ *Continuare*, conuenire, concurrere. Sisenna historia. libro vj. Marius ostio Liris euehitur, atque Ænariam suos continuare.

192 ¶ *Cinefactum*, in cinerem dissolutum: figuratio, vt tepefactũ & labefactũ. Lucr. li. j. At nos honorifico cinefactũ te prope busto.

193 ¶ *Coxendices* coxas. Lucil. Caput collo sustentatur, truncus sustinetur à coxendicibus. *Varro* de re rustica lib. j. Lata fronte, naribus simis, lato pectore, crassis coxendicibus.

194 ¶ *Conditaneum*, quod condi, vel condiri potest, rectè dici. *Varro* de re rustica lib. j. In agro crasso, & calido oleam conditaneã, radium maiorem, Salentinam orchitem, pausiam Serginam, colmineam albicerem.

195 ¶ *Cenatus* vt pransus, vt potus, vt lotus, id est confecta cena. *Varro* de vita populi Ro. lib. iij. *Veius* conuiuium, qui triũpharet in capitolio, videtur esse proprium, vt ipse potius domum reduceretur cenatus à conuiuio.

196 ¶ *Cirros*, capitis crines. *Var.* Cato, vel de liberis educandis: Itaque Ambraciæ primum capillum pueritiæ demptum, item cirros ad Apollinem ponere solent.

197 *Catellos.*

197 ¶ *Catellos.* Var.Cato, vel de liberis educandis: Quare meliusculæ [curæ] consuetudines pueriles illorum,qui suis catellis ministrant,quod edent.

D

198 ¶ *Dextima* pro dextra.Varro περὶ λίξεων: Porrò inde ab vno quoque compito ternæ viæ oriuntur, è quibus singulæ extumæ exitum ad cælos habent proprium:A primo cõpito dextimam viam munit Epicurus.

199 ¶ *Desueui* illum pro desuefeci illum, id est, consuetudinem ei abstuli. Titinnius Gemina: Parasitos amoui, lenonem ædibus absterrui, Desueui, ne quô ad cenam exiret extra consilium meum.

200 ¶ *Dapalis cena* est amplis dapibus plena.Titinnius,Varo:Toto sit in foco de lignis mihi dapalis cena.

201 ¶ *Diuitant* pro diuites faciunt.Accius Astyanacte:Nihil credo auguribus,qui aures verbis diuitant Alienas,suas vt auro locupletent domos.Turpilius Thrasyleonte: Dij me diuitant.

202 ¶ *Desquamat*,squamis exspoliat.Plau. Aul. Dromo desquama pisceis. tu Machærio Gongrum,murænam exdorsua quantũ potes.Lucillius Satyrarum lib.vij.Sador, subellor,desquamor,punicor,ornor,Expilor, pingor.

203 ¶ *Deartuare* est quasi per artus concidere.Plautus Captiuis:Tum igitur ego deunctus,deartuatus sum miser.Idem eadem: Dilacerauisti, deartuasti, atque opes confeciſti.

204 ¶ *Demoliri*, diruere.Sallustius Historiarum libro quarto:Pluteos rescindit,ac munitiones demolitur,locóque summo potitur.

205 ¶ *Diuidos*, separatos. Accius Andromeda : Nósque vt seorsum diuidos leto offerres.

206 ¶ *Dispuluerare* est dissoluere . Næu. Gymnastico: Saxa,siluas,lapides, mõtes dissicis,dispulueras.

207 ¶ *Differitas* pro differentia. Lucre.li. iiij.Tantáque in his rebus distantia , differitásque est.

208 ¶ *Debilo*,debilis.Ennius li.viij.debilo homo.

209 ¶ *Domutionem*. Pacuuius Hermonia: Nam solus Danaus hic domutionem dedit. Lucillius lib.xxvj.Domutionis cupidi,imperium regis penè imminuimus.

210 ¶ *Designare* cum nota , & ignominia aliquid facere.Terẽtius Adelph.Illa,quæ ante facta sunt , Omitto. modô quid designauit?

211 ¶ *Deblaterare* est obloqui,confingere. Lucillius lib.xxx. Deblaterat, plenus bonus rusticus concinit vnà.

212 ¶ *Deletile*, nõ quod deleatur,sed quod deleat.Varro Modio:Si displicebit , tam tibi latum mare Partis,quantam spongiam deletilem.

213 ¶ *Datatim*,id est,inuicem dando.Plau. Curculione:Tum isti,qui ludunt serui scurrarum datatim in via.Afranius Homine: Datatim vxorem vt ludas.Pomponius Adelph. Quod ille dicit cùm datatim in lecto tecum lusi.Nouius Exodio:In molis nõ ludunt raptim pila datatim morso.

214 ¶ *Diuidia* est tædium.Acci.Armorum iudicio:Huius me diuidia cogit plus , quàm est par, loqui.Turpilius Epiclero: Sperabam consilia mea diuidiæ tibi,cùm ætas accesset, non fore.

215 ¶ *Dulcitas* dulcitudo,pro dulcedo.Accius Tereo:O suauem linguæ sonitũ, ô dulcitas conspirantis animæ.Cæcil.Syracus.Tãta huic inuasit in corda indulcitas.Cicero de deorum natura lib.iij . Quin etiam gustatus qui est sensus ex omnibus maximè voluptarius,quique dulcedine præter cæteros sensus commouetur.

216 ¶ *Discorditas* pro discordia.Pacu.Hermiona:Quantámque ex discorditate ciadem importem familiæ.

217 ¶ *Deletio*. Lucil.lib.xxix. Deletionem nostri ad vnum exercitus.

218 ¶ *Depeculasse*, ac deargentasse , & decalanticare.Lucil. libr.xxvj. Depeculasse aliqua sperans me,ac deargentasse,decalãticare eburneo speculo depeculasse.

219 ¶ *Difflare* est flatu disturbare.Plautus: Cuius tu legiones difflauisti spiritu. Lucil.li. xxvj. Pars difflatur vento, pars autem obrigescit frigore.

220 ¶ *Danunt*, dant.Pacuuius Iliona: Dij me,& si perdunt, tamen esse ad vitam expetunt,Quod priusquàm intereo,spatium vlciscendi danunt.Plautus Pseudolo:Cui seruitutem dij danunt lenoniam. Næuius Belli Pœnici lib.iiij.Eam carnem victoribus danunt. Cæcilius Plocio:Patiere quod datur,quando optata non danunt.

221 ¶ *Deamare* vehementiùs amare. Afranius Vopisco:Voluptatem capio maximam, cruciari tua te culpa,qui det,& de illa pessuma,quam deamas,promerere.

222 ¶ *Decollare*,collo deponere. Cæcilius, Notonicasioni habes vide,tibi tradidi,in tuo collo est,decolles caue.

223 ¶ *Degulasse*, est gulæ dedisse. Afran. Brundisinis:Imò iamdudum occubuisse , degulasse oportuit.

224 ¶ *Delectare*, illicere , attrahere . Enn. Thyeste: Et me Apollo ipse delectat, ductat Delphicus. Quadrigarius Annalium libro quarto: Fabius de nocte cœpit hostibus castra simul oppugnare , eum hostem delectare , dum collega id caperet, quod captabat.

225 ¶ *Delica*, explana, indica. Accius Achille: Quare alia, ex crimine inimicorum, effugere possis, delica. Cæcili. Obolostate: Immò verò hæc antè solitus sum, res delicat. Titinnius libro quinto: Quid istuc est? aut istic sibi vult sermo? mater delica.

226 ¶ *Deuorare* absumere, eripere. Accius Æneadis: Patrio exemplo, & me dicabo, atq; animam deuorabo hostibus.

227 ¶ *Dignet*, dignos putet. Pacu. Iliona: Quis deos infernos, quibus cœlesteis, dignet decorare hosteis?

228 ¶ *Debiliter*, debilitatè. Pacuuius: Miseret me, lacrymis lingua debiliter stupet.

229 ¶ *Demagis*, valde magis. Lucillius libr. xvj. Rex Corus ille duos hos ventos, Austrũ, atq; Aquilonem nouissimè alebat, solos demagis istos ex nimbo austellos, nec nos seneces putare.

230 ¶ *Diu* pro die; vnde & interdiu dicitur. Titinnius Fullonibus: Nec noctu, nec diu licet fullonib⁹: quiescãt. Plau. Casina. Noctúque, & diu vt viro subdola sies. Idẽ Aulul. Nec noctu, nec diu quietus vnquã eam, nũc dormiam.

231 ¶ *Dubitatim*, dubitanter. Cælius Annalium libro tertio: Imperator conclamat de medio, vt velites è sinistro cornu remoueantur, & Gallis non dubitatim immittantur. Sisenna Hist. lib. iiij. Quod hostem non dubitatim cum pluteis, ac scalis iter facere cernebat.

232 ¶ *Discedere*, hiari, diuidi, distẽdi. Mar. Tul. de officiis lib. iij. Hinc ille Gyges inducitur à Platone, qui cum terra discessisset magnis quibusdam imbribus. Sisen. Hist. libro iiij. Armata dextera ducti, magísque in latitudinem discedunt.

233 ¶ *Delegare* veteres dispescere posuerunt, vel dispertire. Plautus: Amph. Si cui fautores delegatos viderint.

234 ¶ *Depsere* à Græco magis significantiam, & originem trahit. Homerus Odysseæ, μ' ἀνέρι δυσπάστῃ μελιηδέα. Varr Myst. Sed tibi fortasse alius molit, & depsit.

235 ¶ *Dolitum* quod dolatum, vsu dicitur, quod est percæsum, vel abrasum, vel effossũ. Var. Agathone: Num nam cælatus in manu dextera scyphus cælo dolitus artem ostentat Mentoris? Cicero, dolatum, Academicorum lib. iiij. Non enim est ex saxo scalptus, aut è robore dolatus.

236 ¶ *Descobinatis* sauciis, & abrasis, ac desectis. Varro Meleagris: Sin autem delectationis causa venamini, quanto satius est saluis cruribus in circo exspectare, quàm his descobinatis in silua currere?

237 ¶ *Dentarpagas*, quas Græci ὀδοντάγρας vocant, Latinè voluit appellari. Varro Quinquatrubus: Hic bipensiles forcipes, dentarpagæ.

238 ¶ *Desubulare*, perfodere. Var. Sesquiulys se: Vnam veniam esse non amouisse duce virtute, hanc esse nobilem, alteram Carneadem desubulasse, bona corporis secutum.

239 ¶ *Dormitio*. Var. Sexagesi: O stulta nostri pectoris dormitio vigilabis. Et alio loco idem: Quid mihi cũ somno, si dormitio tollitur?

240 ¶ *Dissentaneum*, discors, & dissentiens, vt consentaneum contrà. Nigidius: Eum locum facit dissentaneum.

241 ¶ *Decidua* quæ cadant, vt occidua quę occidant. Laberius: In altum finalium, non vbi caput, à foliis decidua folia pandit.

242 ¶ *Duodeuicesimo* ita vt duodecimo. Varro Humanarum rerum libr. xvj. Mortuus est anno duodeuicesimo. rex fuit xxj. Cato quarto Originum: Deinde duodeuicesimo anno post dimissum bellum, quod IIII. & XX. annos fuit, Carthaginensis sextum de fœdere decernere.

243 ¶ *Diurnare* honestum verbum pro diu viuere, & apud veterem prudentem auctoritatis incognitæ: Neque optimum quenque inter nos sinunt diurnare.

244 ¶ *Duritudo* pro duritia. Cato in Veturium: Qui illius, inquit, impudentiam norat, & duritudinem.

245 ¶ *Delicia* numero singulari, quod aut rarum est, aut singulare. Plautus: Mea voluptas, mea delicia.

246 ¶ *Diritas*. M. Tul. de senectute: Quanta in altero diritas?

247 ¶ *Dirissimum*, seuerum. Varro Bimargo: Scæna quem senem Latina vidit dirissimum.

248 ¶ *Diis* diutinis, ac iugibus. Varro ὅτος λύρας: Quem nobilem diuinum lyras sol hermoge quadam gubernans motibus diis viget.

249 ¶ *Dicteria* quasi dicta nonseria. Varro ὅτος λύρας: Quàm mobile, Neq; orto psalticium attulit psalterium, Quibus sonant in Græcia dicteria.

250 ¶ *Dispalare* est separare. Sisenna Hist. lib. iij. Dispalati ab signis digressi omnes, ac dissipati. Idem: Tanto plures passim dispalantur.

251 ¶ *Deloricare* dictũ est scindere. Cic. de Orat. lib. ij. Qui in causa peroranda non dubitauit excitare reum consulárem, & eius diloricare tunicam, & iudicibus cicatricem aduersam senis imperatoris ostendere.

252 ¶ *Diuitior*. Cic. de Oratore lib. iij. Inde ille licentior, & diuitior fluxit dithyrambus.

253 ¶ *Deturbare*, deiicere, demouere. Sallust. lib. ij. Mœnibus deturbat. Virgil. lib. v. Puppi deturbat ab alta. Et lib. vj. Inde alias animas, quæ per iuga longa sedebant, Deturbat.

254 *Diui-*

254 ¶ *Diuidiæ*, vt dissensiones. Accius Phœnissis: ne horum diuidiæ, & discordiæ dissipent, & disturbent tantas etiam optumas ciuium diuitias.

255 ¶ *Deintegrare*, diminuere. Cæcilius: Nomen virginis, nisi mirũ est, deintegrauit.

256 ¶ *Deiugare*, deiungere, separare, dissociare. Pacuuius Chryse: Perque nostram egregiam vnanimitatẽ, quam memoria deiugat.

257 ¶ *Denasci*, decrescere. Cassi. Hemina Annalium libro ij. Quæ nata sunt, ea omnia denasci aiunt.

E

258 ¶ *Euirescat*. Varro Prometheo lib. xv. Atque exsanguibus dolore euirescat colos.

259 ¶ *Euallare* dictum excludam, & quasi extra vallum mittam. Titinnius Prælia: Qua ego hodie extorrem hanc domo faciam pilatricem pallia euallauit: ô pulcrè. Varro, ὄφρα πάρος ἡ Σοῦς αὖθι πάρον. Donec foras nos intus euallauerunt.

260 ¶ *Excantare* significat excludere. Plau. Bacch. Nam credo cuiuis excantare cor potest. Lucillius Satyra. lib. ij. Quæ ego nunc æmilio, præcanto, atque exigo, atque excanto. Varro Eumenid. Vbi vident se cantando ex ara excantare non posse, deripere incipiunt.

261 ¶ *Extundere* est extorquere, vel inuenire. Afranius Epistola: Atque adeo extundo, ex officio datur mihi custodiendus. Virgil. Georg. lib. j. Vt varias vsus meditando extunderet arteis Paullatim.

262 ¶ *Exsculpere* est extorquere. Plaut. Cistellaria: In quæstione vix exsculpsi, vt diceret. Lucillius Satyrarum lib. ij. Nunc nomen, iámque ex testibus ipse rogando Exsculpo, hæc dicam. Idem: Vt esurienti leoni ex ore exsculpere prædam.

263 ¶ *E regione* positum est ex aduerso. Cic. Academ. lib. iiij. Nec ego non ita vos etiam dicitis esse è regione nobis in contraria parte terræ, qui auersis vestigiis stent nostra contra vestigia?

264 ¶ *Exsorbebo* pro exsorbeam. Plaut. Epidico: Iam ego me conuortam in hirudines, atque horum exsorbebo sanguinem. Turpilius Leucadia: Iam ego istam tibi tristitiam exsorbebo.

265 ¶ *Egurgitem* exhauriã significat. Plautus Epidico: Atq; egurgitem domo prorsum.

266 *Expapillato* brachio, quasi vsque ad papillam renudato. Plautus Milite glorioso: Id connexum in humero, læuo expapillato brachio.

267 ¶ *Exos* dicitur sine osse. Lucret. lib. iij. Exos, & exanguis timidos perfluctuat artus.

268 ¶ *Extrarium* quasi alienum. Afranius Suspecta: Vt me esse in hac re ducat abs te extrarium.

269 ¶ *Errabundus* pro errans. Virgilius: Si quâ fortè ferant oculis sese obuia nostris Errabunda bouis vestigia.

270 ¶ *Excandescentia*, iracundia, feruentia. Cicero Tusc. lib. iiij. Libidini ira, excandescentia, odium, inimicitiæ, discordia. Idem eodem: Excandescentia autem est ira nascẽs, & sine modo existens.

271 ¶ *Emungere* sine labore tollere. Terentius. Phorm. Emunxi argento senem.

272 ¶ *Effutire* cum mendacio dicere. Terent. Phorm. Ne vos fortè imprudentes foris effutiretis. Cicero Tusc. lib. v. Nec hæc sic agit, vt ex tempore quasi effutire videatur. Lucretius: Mata licet simili ratione effutiat ore.

273 ¶ *Eleuit*, maculauit. Lucil. lib. vj. Si hic vestimenta eleuit luto, ab eo risum magnum ad cachinnum imprudens subiicit.

274 ¶ *Eluuiem*, purgationem. Lucil. libro xxvj. Vt eluuiem facere per ventum velis.

275 ¶ *Exponere* pro exempla boni ostentare. Cic. Academ. lib. ij. Frangere auaritiam, scelera ponere, vitam suam exponere ad imitandum iuuentuti.

276 ¶ *Expetunt* pro volunt. Pacuuius Ilione: Dij me, etsi perdunt, tamen esse adiutam expetunt, Quòd priùs quàm intereo, spatiũ vlciscendi danunt.

277 ¶ *Expalpare*, elicere. Plaut. Pœnulo: Quid faciam? exora, blandire, expalpa. Pompo. Collegio: Siquid expalpare possim ab illo. Plautus Vidul. Nunc seruus argentum à patre expalpabitur.

278 ¶ *Expergo* pro expergefacio. Acci. Antigona: Heus vigiles properate, expergite pectora tarda Sopore, exurgite. Santra Nũtiis Bacchis: Extemplo exite vadit qua genitrix, & omnis vocis expergit sono.

279 ¶ *Extrabunt* pro exibũt. Afran. Auctione: Simul limen intrabo, illi extrabũt illico.

280 ¶ *Efflictim*, vehementer. Plautus Pœnulo: Earum hic adolescẽs alteram efflictim perit. Pompon. Dotata: Scio pol te illam amare efflictim. Laberius Belonistria: Domina nostra priuignum suum amat efflictim.

281 ¶ *Expulsim* dictum à frequenti pulsu. Varro sera parecte: Purgatum scito, quoniã videbis Romæ in foro ante ianienas pueros pila expulsim ludere. Nigidius Comment. lib. xx. Cuiusmodi genus aduerbiorum aduerbij motu, qua euenit in, pulsim, cursim.

282 ¶ *Eluuio* corruptus, & morbiferis operis tractus. M. Tul. de offic. lib. ij. Qui collectis cæteris caussis eluuionis pestilentiæ, vastitatis.

283 ¶ *Exhiberi*, inferri. M. Tul. de offi. lib. iij. Quod cum audiuisset adolescens filius negotium exhiberi patri.

284 ¶ *Equuleos* diminutiuum ab equis,

M.Tul.Hortenſio dicit voluit: Vt igitur domitores equorum non verbera ſolùm adhibent ad domandum, ſed cibum etiam ſæpe ſubtrahunt, vt fame debilitetur equuleorum nimis effrenata vis. Varro Eumenidib. Neq; furentem equuleum Damacrinum inſanus equiſo exhibebis morbi fluctibus educat vnquam. Pomponius Decuma fullonis? Vbi inſilui in cocleatum equuleum, ibi tolutim tortor.

285 ¶ *Emancupatum* ſubnixum, deditum. M.Tul.de ſenectute: Ita ſenectus nimis honeſta eſt, ſi ſeipſa defendit, ſi ius ſuum retinet, ſi nemini emancipata eſt, ſi vſque ad vltimum ſpiritum dominatur.

286 ¶ *Exiurare*, & deiurare, id eſt, valde iurare, vt deamare. Plaut. Amphitryone: Exiuraſti te mihi dixiſſe per iocum.

287 ¶ *Exornare* ornare: vt exſtruere, inſtruere. Plautus Aulul. Repudium rebus paratis, exornatis nuptiis. Virgil. Æneid. lib. iiij. Pulcrámque vxorius vrbem Exſtruis. Cicero Tuſcu. lib. ij. Modo eſt aliqua patientia, ſi nulla eſt, quid exornatur philoſophia?

288 ¶ *Equiſo* pro equite. Varro Triodite Tripylio: ἐφ' ἱππῆς χυλίους. Nam vt equus qui ad vehendum eſt natus, tamen hic traditur magiſtro, vt equiſo doceat tolutim: Idem Marcipore: Quam nautici equiſones, per viã qua ducerent loca. Idem Eumenidibus: Neque ferentem equuleum Damacrinum inſanus equiſo exhibebis morbi fluctibus educat vnquam.

389 ¶ *Eunuchare*. Varro Lege Mænia: Si qui patriam maiorem parentem extinguit, in eo eſt culpa, quod facit pro ſua parte is, qui ſe eunuchat, aut aliqua liberos producit.

290 ¶ *Equilam equam*. Varro Lege Mænia: Nemo eſt tam negligens, quin ſumma diligentia eligat aſinum, qui ſuam ſaliat equilam.

291 ¶ *Eſurigo*, fames. Varro, πάρα μυλιττοῦσι: Vbi lubet, ire licet accubitum, accedo ſtrenuè, ſubſilim', quòd eſurigo findebat coſtas.

292 ¶ *Ericium*. Varro Sexageſi: Se circunſpexiſſe, atque inueniſſe, cùm dormire cœpiſſet, tam glaber quàm Socrates, gallum eſſe factum ericium pilis albis, cum proboſcide.

293 ¶ *Elucifacere* dictum à luce. Laberius: Sic citò fulgentis ſplendore pecuniæ volo Elucifacere exitum ætatis meæ.

294 ¶ *Exigor* pro à me exigitur. Cæcilius Æſchino: Ego illud minus nihilo exigor portorium.

295 ¶ *Edulcare* pro dulcius facere. Matius: Quapropter edulcare conuenit vitam, Curaſque acerbas ſenſibus gubernare.

296 ¶ *Equitem* pro equo. Virg. Georg. lib. iij. Atque equitem docuere ſub armis Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos. Ennius Anna. lib. vij. At non quadrupedes equites.

297 ¶ *Equitare* quoque Lucillius equum dicit, cum ſit hominis equum infidentis: Queis hunc currere equum nos, atque equitare videmus, His equitat, curritque: oculis equitare videmus.

398 ¶ *Exſequiantur* ab exequiis, vt conuiuantur & epulantur. Varro Bimargo: Ipſum propter vix liberti ſemiatrati exequiantur.

299 ¶ *Exedra*. M.Tul.de offi. & de finibus bonorum & malorum lib.v. Sunt in ipſis locis indicia ſummorum virorum, tamen ego illa moueor exedra. Et de oratore lib.iij. Tunc dedita opera quieſcentibus aliis in eã iam exedram veniſſe, in qua Craſſus poſito lectulo recubuiſſet.

300 ¶ *Ergo* poſitum pro ea cauſa. Virgilius lib.vj. Illius ergò Venimus, & magnos Erebi tranſnauimus amnes. Siſenna Hiſt. lib. iiij. Milites, vt lex Calpurnia conceſſerat, virtutis ergò ciuitate donati.

301 ¶ *Enixim* pro Enixè. Siſenna Hiſt. lib. iiij. Ergo illos malos, & audaces ſemper enixim contra fortunas, atque honores huius ordinis omnia feciſſe, ac dixiſſe ſentio.

302 ¶ *Exinanita*, euacuata. Siſenna Hiſt. li. iiij. Denique exinanitas caſtris Romani, qui clauſo ſe loco potuerant expedire.

303 ¶ *Exanclare* eſt perpeti, vel ſuperare. Cicero Academicorum lib. iiij. Credóque Clitomacho ita ſcribenti, vt Herculis quendam laborem exanclatum. Et Tuſc. libro j. Quòd cum exanclauiſſet omnes labores, tum incideret in mortis malum ſempiternũ.

304 ¶ *Eugium* media pars inter naturalia muliebria. Lucil. Epodis Hymnis: Sine eugio ac deſtina. Laberius Centenario, Quare tam arduum aſcendis, an concupiſti eugium ſcindere?

305 ¶ *Exoticum*, aduentitium à Græco. Plaut. Muſt. Non omnes poſſunt olere vnguenta exotica.

306 ¶ *Ebriulare*, ebrium facere, & ebriacus ebrius. Lab. Cithera, Ebriulati mentem hilarem arripiunt. Idem Aululari, Homo ebriacus ſomno ſanari ſolet.

307 ¶ *Exfundere* à fundo auertere. Cælius Antipater lib. vij. Reſp. amiſſa exfundato pulcerrimo oppido.

308 ¶ *Externauit*, vt conſternauit, id eſt, dementem fecit. Catul. Ah miſera aſſiduis quàm luctibus externauit Spinoſas Erycina ferens in pectore curas.

309 ¶ *Exciſſatum*, laniatum, vulneratum. Plautus Ciſtellaria: Capillo ſciſſo, atque exciſſatis auribus.

310 ¶ *Eduſam*, & Potinam deas præſides vult haberi puerorum. Varro Cato, vel de liberis educandis: Cùm pro cibo, & potione initia-

initiarent pueros, sacrificabantur ab edulibus Edusæ,& à potione Potinæ nutrici.

311 ¶*Esculentum*, & escarium ab escis, & ab edendo dictum. Varro Cato, vel de liberis educandis: Fortunasse illos non natura præstare, si quid his datum sit esculentum. Plaut. Menæchmis: Ea enim ferè lenta vincula sunt escaria.

312 ¶*Ephippium* tegmen equi ad mollem vecturam paratum. Varro Cato, vel de liberis educandis: Mihi puero modica vna fuit tunica, & toga sine fasceis calciamenti, equus sine ephippio, balneum non quotidianum, alueus rarus.

F

313 ¶*Famulantur* pro seruiunt. M. Tullius de Repub. lib. iij. Est enim genus iniustæ seruitutis, cùm hi sunt alterius, qui sui possunt esse; cùm autem hi famulantur. Et de offic. lib. iij. Quàm hi seruitutis famulatus, & seruientis voluntati.

314 *Firmitudo* pro firmitas. Plaut. Asinaria: Si istam firmitudinem animi obtines, salui sumus. M. Tullius de Repub. libro j. Habent æquabilitatem quandam, qua carere diutius vix possunt liberi, deinde firmitudinem.

315 ¶*Fortunare* est prosperare, & omnibus bonis augere. Plaut. Trinummo: Dij fortunabunt nostra consilia. M. Tullius ad Curionem: Tibi patrimonium dij fortunent. Afranius Emancipato: Deos ego omneis, vt fortunassint, precor.

316 ¶*Fallam* pro fallaciam. Nouius Decumis: Me non vocauit, ob eam rem hanc feci fallam.

317 ¶*Ficitatem* dictum, vt oliuitatem, id est, fructus fici. Nouius: Ficitores omnes capiunt ficitatem, iners sine molestia.

318 ¶*Fimbriæ* sunt omnis extremitas. Næuius Lycurgo: Vt videam Vulcani opera hęc flammis fieri flora.

319 ¶*Famulitas* est seruitus. Accius Andromeda: Nam postquam paruos vos oppressit famulitas; Vis atque egestas, fama, formido, pudor. Pacuuius Atalanta: Quæ famulitas.

320 ¶*Fidelitatem*, id est, fidem. Acc. Myrmidonibus: Nolo equidem, sed tu huic quę sis quali in te siet Fidelitate, ob fidam naturam viri Ignosce. Afran. Vopisco: I intro actutum, perit opera, nimirum meæ Fidelitatis.

321 ¶*Falsum* habuit, pro fefellit. Sallust. Iugurth. Neque eas res me falsum habuit.

322 ¶*Famul*, famulus. Ennius lib. viij. Mortalem summum Fortuna repentè Reddidit, vt summo regno, famul optimus esset.

323 ¶*Flaccet*, languet, deficit. Lucillius lib. viij. Hic est Macedo si agron longius flaccet. Accius Achille: An sceptra iam flaccent, ferat. Afran. Diuort. Disperij perturbata sunt, iam flaccet fortitudo. Ennius Thyeste: Inflac cebunt conditiones, repudiato, & reddito.

324 ¶*Fulgurinit*, fulgorem fecit, vel fulmine afflauit. Nouius: Sanè à suo sonitu claro fulguriuit Iupiter. Lucil. lib. xxvj. Luporum exauctorem maluanum, & fulguritatem arborum.

325 ¶*Friget*, frigidum est. Virgilius lib. vj. Corpúsque lauant frigentis, & vngunt. Terent. Phorm. Abi, tange, si non totus friget, me eneca.

326 ¶*Fautorem*, fautorem. Lucillius lib. xxix. Fauitorem me tibi, amicum, amatorem putes.

327 ¶*Folliculum* Lucillius posuit pro corpore, libro xxvj. Ego siquis sum, & quò folliculo nunc sum indutus, non queo.

328 ¶*Fligi*, affligi. Liuius Ægistho: Ipse se in terram saucius fligit cadens. Accius ναυσὶ μάχῃ: Nec perdolescit fligi socios morte, campos contegi. Idem Ægysthо: Heu cuiatis stirpem funditus fligi studet.

329 ¶*Frageścere*, frangi. Acc. Ægistho: Neque fera hominũ pectora frageścunt, donec vim persenserint imperij. Idem Euryface: Nunquam erit immanis, cùm mea opera extinctum sciat, qui frageścat.

330 ¶*Fuam*, sim vel fiam. Pacuuius Duloreste: Responsa explanat, mandat ne matri fuat Cognoscendi vnquam, aut contuendi copia. Titinnius Fullonia: Perij hercle verò Tiberi, nunc tecum obsecro, Vt mihi subuenias, ego ne maialis fuam. Liuius Herm. Obsecro te Anticile matri ne quid tuę aduor sus fuas. Afranius Promo: Caue ne pendeas, si fuas in quæstione. Ennius Hectoris Lytris: At ego omnipotens te exposco, vt hoc consilium Achiuis auxilij fuat.

331 ¶*Facul* pro faciliter. huic contrarium est difficul. Lucil. lib. vj. Peccare impunè rati sunt Posse, & nobilitate facul propellere iniquos. Pacu. Teucro: Nos illum interea perficiendo propitiaturos facul remur. Afranius Auctione: Haud facul (vt ait Pacuuius) femina inuenietur bona. Accius Meleagro: Erat vtile istuc ferre aduorsum fortunam facul. Varro Bimargo: Quod vtrum sit magnum an paruum facul, an difficul.

332 ¶*Famulanter* pro suppliciter. Acc. Tereo: Deuincat mone natum Semela assure, & famulanter pete.

333 ¶*Fluctuatim*, iactanter, & soluté. Afranius Pompa: Tene tu, in medio nemo est, magnifice volo fluctuatim ire ad illum, accipe hoc tegmen tu & sustine.

334 ¶*Fortunatim*, prosperé. Ennius Annalibus: Mi reliquæ fidei, regno vobísque Quirites Se fortunatim feliciter, ac bene vortat.

335 ¶*Fruſtatim*, & fruſtillatim per fruſta, vt minutatim. Pompon. Verre: Ægroto, Verum illi valent, qui luctantur cum leonibus, Vt te obiectes fruſtatim paſſerinum prandium ſaturarum, non fruſtillatim, nec minutatim dari.

336 ¶*Faſtidiliter*, faſtidioſè. Var. Cras credo, hodie nihil: Quibus inſtabilis animus ardens mutabiliter non habere faſtidiliter inconſtanti pectore.

337 ¶*Fugere* dictum eſt deterius fieri. M. Tull. Officiorum lib. iiij. Siquis vinum fugiens vendat ſciens.

338 ¶*Fatigare* poſitum pro fatigari. Virgili. lib. viij. Olli remigio noctémque diémque fatigant.

339 ¶*Frauſus* pro fraudatus, id eſt, ad fraudis fructum venerit. Plautus Aſinaria: Non placet Metuo in commune ne quam fraudem frauſus ſiet.

340 ¶*Fax* pro face. Var. γεγυνοδιδασκάλω: Confluit mulierum tota Roma, quæ noctu fieri initia ſolita etiam nunc pinea fax indicat. Idem Sexageſi: Adeſt fax inuoluta incendio. Idem de vita populi Romani lib. ij. Cùm à noua nupta ignis in face afferretur, foco eius ſumptus fax ex pinu ablata eſſet, vt eam puer ingenuus afferret.

341 ¶ *Flauiſſas* eas dici Var. exiſtimat, quos Græci theſauros vocant, in epiſtola, quam aduerſus Seruium Sulpitium dedit: Quintum Valerium Sotanum ſolitum dicere, quos theſauros Græco nomine appellaremus, priſcos Latinè flauiſſas dixiſſe, quòd in eas non rude æs, argentúmque, ſed flata, ſignatáque pecunia conderetur.

342 ¶ *Formidoloſum*, & quod ipſum formidet, & quod ſit formidabile. Salluſtius in Catilina: Non armatus hoſtis formidoloſus.

343 ¶ *Fruiſci* pro frui. Lucil. lib. xviij. Æquè fruiſcor ego, ac tu. Cælius lib. i. Domus ſuas quenque ire iubet, & ſua omnia fruiſci. Nouius Partu: Quod magnopere quæſierũt, id fruiſci non queunt.

344 ¶ *Fellare*, exſugere. Var. Manio: Tum eum ad quem veniunt in hoſpitium, lac humanum fellaſſe.

345 ¶*Fallaciloquentiæ* M. Tullius de Finibus bonorum & malorum lib. iiij. Quæ diligentiſſimè contra Ariſtonem dicuntur à Chryſippo, ex ea difficultate illæ fallaciloquentiæ.

346 ¶*Fabellæ*. M. Tull. de finibus bonorum & malorum lib. v. Libentérque ſe cum his congregant, dántque ſe ad ludendum, fabellarúmque auditione ducuntur.

347 ¶*Ferabite* poſitum pro agreſti. Siſen. Hiſt. lib iiij. Et partim ferabite, partim lauro & arbuſto, ac multa pinu, ac myrtetis abundant.

348 ¶*Foramen*. Siſenna Hiſtor. lib. iiij. Neque porta, neque vllum foramen erat, quâ poſſet eruptio fieri.

349 ¶*Flexanima*. Cicero de Oratore lib. ij. Tantam vim habet illa, quæ rectè à bono poeta dicta eſt flexanima, atque omnium regina rerum oratio. Pacuuius Hermiona: O flexanima, Atque omnium regina rerum oratio.

350 ¶*Frons* pro fronde. Virgilius Georg. lib. ij. Frons tenera imprudénſque laborum. Varro de re ruſtica lib. j. Quod Cato ait circum fundum vlmos, & populos, vnde frons ouibus, & bubus ſit.

351 ¶*Falæ* turres ſunt ligneæ. Ennius lib. xv. Malos defindunt, fiunt tabulata, falæque. Hæc ſunt & in Circo, quæ apud veteres propter ſpectatores è lignis erigebantur.

352 ¶*Foria*, ſtercora liquidiora. Pomponius Macco: Conforiſti me Diomedes. Laberius in Panilicis: Foriolus eſſe videris, in coleos cacas.

353 ¶*Foriolus*, qui foria facilè emittat, ſoluti ſcilicet ventris.

354 ¶*Floces*, fex vini. Cæcilius ad Pol: Ego neque florem, neque floces volo mihi, vinum volo.

355 ¶*Februare* poſitum pro purgare, purefacere. Varro de vita populi Romani lib. j. In eorum enim ſacris liba cum ſunt facta, incerni ſolent farris ſemine, ac dicere ſe ea februare, id eſt, pura facere.

G

356 ¶*Grunnire* dicuntur porci, quod eorum proprium vocis eſt. Varro Aboriginibus: ὡσεὶ ἀνθρώπων φύσεως: Grunnit tepido lacte ſatur, mola mactatus porcus. Cicero Tuſculanarum lib v. Aut grũnitum cùm iugulatur ſus. Laberius Sedigito: Grunnientem adſpexi ſcrofam.

457 ¶*Grunduleis* lares dicũtur Romæ cõſtituti ad honorem Porcæ, quæ triginta pepererat.

358 ¶*Grandire* eſt grandẽ facere. Var. Rerum diuinarum lib. j. Cùm aut humus ſeminari incipere non poſſit, aut recepta non reddat, aut edita grandire nequeat. Plautus Aulularia: Teſtudinem iſtum tibi ego grandibo gradum. Lucretius lib. iiij. Quæ nunc vix noſtro grandeſcunt aucta labore. Idem lib. j. Quæque ſua de materia grandeſcere, alíque. Acc. Meleagro: Fruges prohibet pergrandeſcere. Pacu. Duloreſte: Nec grandiri frugum fetum poſſe, nec miteſcere.

359 ¶*Granditatem*, maiorẽ ætatem. Siſen. Hiſt. lib. iiij. Neque ætatis granditatem, neque ea merita, neque ordinis honeſtatem,

aut

aut dignitatem sibi esse excusationi.

360 ¶ *Grauedinosi.* Cic. Tusc. li. iiij. Itaque dicimus grauedinosos, quosdam torminosos.

361 ¶ *Grallatores* sunt collobathrarij. Grallæ enim sunt fustes, quis innituntur. Varro: Mutuum muli scabunt, Græcè σκεῖ ἀγρεσαμοῦ: Grallatores, qui gradiuntur grallis, quæ sunt perticæ ligneæ ab homine isto, qui in ista tãgitantur, sicilianimi nostri sunt, galeæ crura, ac pedes nostri essiare κνημοὶ, sed ab animo mouentur.

362 ¶ *Grandiloqui.* Cic. Orat. Nam & grandiloqui, vt ita dicam, fuerunt cum ampla & sententiarum grauitate, & maiestate verborum. Et Tusculanar. lib. v. Quid tandem isti grandiloqui contra hæc duo, quæ maximè angunt.

363 ¶ *Guttatim.* Plautus Mercatore: Cor guttatim contabescit, quasi in aqua indideris salem. Enn. Hecuba: Vide, hinc meæ, inquam, lacrymæ guttatim cadunt.

364 ¶ *Gracilitudo*, & gracilens pro gracilis: & gracilentum pro gracili: & gracilium pro gracilitas. Acc. Amphitryone: Tamen ista tua gracilitudo propemodum & luctus facit ne dubitem. Ennius lib. vij. Deducunt habiles gladios filo gracilento. Næuius Protesilao: Demia gracilentis colorem, dum ex hoc gracilens fit. Turp. Canephoro: Nosti, quàm sit gracili corpore?

365 ¶ *Grandæuitas.* Acc. Alcmæone: Quia nec vos, nec illi impunè irriderent meã grandæuitatem. Idem Bacchis: Quia neque vetustas, neque mors, neque grandæuitas. Pacuuius Hermiona: Quod tamen ipsa orbitas grandæuitásque Pelei per penuriam stirpis subaxet.

366 ¶ *Geminitudinem.* Pacuuius Atalanta: Habeo ego istam, qui distinguam inter vos, geminitudinem.

367 ¶ *Gnaritas*, scientia. Sallustius Hist. lib. iij. Diuersa, vti solet, rebus perditis capessunt, Namque alij, fiducia gnaritatis locorũ, occultam fugam sparsi globis eruptionem tentauere.

368 ¶ *Gallulare*, pubescere. Nou. Exod. Puerum mulieri præstare nemo scit quanto melior sit, cuius vox gallulascit, cuius iã ramus roborascit.

369 ¶ *Gratulari*, gratias agere. Enn. Hecu. Iupiter tibi summe tandẽ malè re gesta gratulor. Næu. Belli Pœnici lib. iij. Is qui sursum ad cælum sustulit suas res Ammulus gratulabatur Diuis. Afran. Ciner. Quòd saluus venis, melius est, gratulor Diis.

370 ¶ *Garrire*, quasi ineptè strepere. Cic. de Orat. li. ij. Nam & seclis multis ante gymnasia inuenta sunt, quàm in his philosophi garrire cœperunt.

371 ¶ *Gargaridiare.* Varr. Epist. ad Fusium: Quintiporis clodiant foriæ ac poemata eius, gargaridians dices, ô fortuna, ô fors fortuna.

372 ¶ *Gallinas.* Cic. Acad. lib. iij. Qui gallinas alere permultas quæstus caussa solerẽt. Idem lib. ij. Cùm ouum inspexerat, quæ gallina peperisset, dicere solebat.

373 ¶ *Gabalum* crucem dici veteres volunt. Var. ἄμμεν μιαρεῖς, σκεῖ φιλαργυρίας: Nos Barbari, quòd innocentes in gabalum suffigimus homines, vos non Barbari noxios absoluitis.

374 ¶ *Genialis*, hospitalis. Santra de Antiquitate verborum lib. iiij. Scis enim Geniales homines ab antiquis appellatos, qui ad inuitandum, & largiùs apparandum cibum promptiores essent.

375 ¶ *Gangræna*, est cancer. Lucil. lib. j. Serpere vti gangræna malo, ad quem herpestica posset. Var. σκεῖ ἐξαγρῆς: Non vituperamus, cùm sciamus dictum præcidi oportere, si ob eam rem gangræna non sit ad brachium ventura. Idem de vita populi Rom. lib. iij. Quòd faciliùs animaduertatur per omnes articulos populi hanc mali gangrænam sanguino lentam permeasse.

376 ¶ *Genium*, parsimoniam. Terent. Phormione: Suum defrudans Genium comparsit miser. Lucil. lib. xxvi. Curet ægrotum, sumptum homini præbeat, Genium suum defrudet, alij parcat.

377 ¶ *Genuæ*, gulosi. Lucil. li. xxx. Illo quid fiat lamia, & Pittho ἐξυόδοντες Quod veniunt genuæ illæ vetulæ, improbæ, ineptæ.

378 ¶ *Glumam*, Varro folliculum grani frumentarij dici putat de re rustica lib. i. Granum dictum, quod est intimum solidum: gluma, qui est folliculus eius: arista, quæ vt acus tenuis longè eminet [è gluma.]

379 ¶ *Gerdius.* Lucil. lib. xxx. Curare domi sint Gerdius, ancillæ, pueri, zonarius, textor.

380 ¶ *Grauidauit*, impleuit. Cæcil. Titthe: Per mysteria hic inhonestè grauidauit probro.

387 ¶ *Germanitus*, fideliter, dictum à germanitate. Pomp. Præfecto morum: Vt si quis est amico amicus, gaudet si quid euenit boni, cui amicus est germanitus.

382 ¶ *Generosum*, nobile, vel forte. M. Tul. de offic. lib. iij. Cúmque de imperio certamen esset cum rege generoso, ac potenti.

383 ¶ *Gratiosum*, multæ gratiæ. M. Tul. de offic. lib. iij. Vt argentarius qui esset apud omnes ordines gratiosus.

389 ¶ *Gratificari*, gratũ facere. M. Tul. Hort. Quare egredere quæso, & gratificare reipu.

385 ¶ *Gerræ*, nugæ, ineptiæ, & sunt gerræ fascini, qui sic in Naxo insula Veneris ab incolis appellãtur. Plaut. Asin. Gerræ. Qui sese parere apparent huius legibus profectó. Idem: Hic aderit credo cõgerro meus, vt col-

lusor meus,qui eadem exercet nugas. Cælius Portitore: Cur depopulator gerræ?

386 ¶ *Gallare* vt est bacchari. Varro:Cùm illo vento, video Gallorum frequentiam in templo,qui dum essena hora, nam ad latera imponeret ædilis signosiæ, & deam gallantes vario retinebant studio eodē. Nam quæ venustas hic adest gallantibus.

387 ¶ *Ganeones* à ganeis dicti,vt popinones,& sunt loca vinulentiæ,ac libidini apta. Varro Modio:Et hoc interest inter Epicurū & ganeones nostros,quibus modulus est vitæ culina.M.Tullius in Catilinam:Quis ganeo?quis adulter?quæ mulier infamis? quis corruptor iuuentutis est?

388 ¶ *Glubere*,distringere.Varro de re rustica lib.i. Durities enim ea, quòd non solùm stringit bacam,sed etiam ramos glubit, ac relinquit ad gelicidium retectos.

389 ¶ *Gramia*,pituitæ oculorum. Cæcil. Gramosis oculis ipsa,atratis dentibus.

390 ¶ *Gigeria*, intestina gallinarum cum his,& ita cocta.Lucill.l.viij. Gigeria sunt,siue adeò hepatia.

391 ¶ *Glis* nominatiuus ab eo, quod sunt glires. Laberius in aquis caldis: Etiam hic me optimus somnus premit, opprimitur glis. Plautus genitiuo plurali:glirium examina.

392 ¶ *Genius* generis[deus]Laberius Imagine:Genius generis nostri parens.

H

393¶ *Habentia*,vt industria,sapientia,concordia.Claud.lib.vij.Animos eorum habentia inflarat,ab eo,quod est habere.

394 ¶ *Hora*,iuuentutis Dea. Ennius Annalium lib.j.Te Quirine pater veneror, Horamque Quirini.

395 ¶ *Halec* genere neutro. Plaut.Aulul. Qui mihi olera cruda ponunt,halec danunt. Horat.lib.ij.Sermon. Ego fecem primus & halec Inueni.

396 ¶ *Halophantam*, aut sycophantam hominum genus nequam, quod ob suenda mē dacia miserrima mercede conducitur. Plaut. Halophantam, an sycophantam magis esse dicā nescio.Et alius nobilitatis obscuræ.Halophantam mendacem velit.

397 ¶ *Hippocampi* equi marini à flexu caudarum,quæ piscosæ sunt,& est Græcū. Menander:Vehutos hippocampus in æternæ vsus scire nocitur Delphino cinctis vehiculis, hippocampisque asperis. Lucillius transuerso ordine posuit hippocampi elephanto camillos.

398 ¶ *Hara* est porcorum stabulum.Var. Prometh.lib.j. In tenebris, ac sullí viuunt, nisi non forum hara, atque homines, qui nunc plerique,sues sunt existimandi. Cicero in Pisonem:Ex hara productæ non schola.

399 ¶ *Hilaritudinem*,pro hilaritate.Plautus Milite glorioso:Sine, animo obsequere mecum,atque onera te hilaritudine.

400 ¶ *Hiscere* est propriè loqui. Acc.Armorum iudicio:Hem vereor plus, quàm fas est captiuum,hiscere.

401 ¶ *Honestitudo*, pro honestas. Accius Oenom. Horrida honestitudo Europæ principium primo ex loco. Idem Myrmidonibus: Tua honestitudo Danaos decipit diu.

402 ¶ *Hilum*,breue quoddam. Lucill. libro xxx. Quódque tuas laudes culpas,non proficis hilum. Cicero Tusculan.lib.j.Num illud quod Sisyphus versat Saxum, sudans nitendo,neque proficit hilum?

403 ¶ *Hornum* ipsius anni. Lucillius lib. xxviij.Vtrum nano an horno te abstuleris à viro.Varro Eumen. Cùm in eo essem occupatus,atque in schola curarem,inscribit Scātius horno per Dionysia.

404 ¶ *Hilarescо*.Varro Epistolar. Latina. libro j.In votum amicorum domus fumat, hilarescо.

405 ¶ *Hostire* est comprimere, retundere. dictum ab hostia. Pacuuius Teuc. Nisi coerceo proteruitatem, atque hostio ferociam. Hostire, offendere, cedere. Nunc quod meum admissum nocens hostit voluntatem tuam.

406 ¶ *Hallucinari*,aberrare, & non consistere,atque dissolui,obstupefieri, atque tardari honestè veteres dixerunt,vt est: Et assiduò oscitantem vidit, atque illius quidem delicatissimas mentis, & corporis hallucinationes.

407 ¶ *Hilaretur*, iucundetur. M.Tull.de finib.bonorum & malorū lib.ij. Verum hoc loco sumo verbis his eandem certè vim voluptatis Epicurum nosse,quàm cæteros.omnes enim iucundum motum,quo sensus hilaretur,Græcè ἡδονὴν, Latinè voluptatem vocant.

408 ¶ *Hebes* positum pro obscuro,aut obtuso.Cicero Academicorum lib.ij Quid Lunæ,quæ liniamenta sint, potéstne dicere, cuius & nascentis,& senescentis aliâs hebetiora,aliâs acutiora videntur cornua?

409 ¶ *Hinnos* vel hinnas sub quo sensu accipere debeamus, Varro designat: ait enim, ex equis, & hinnulis, qui nascantur, hinnos vocari.

410 ¶ *Hilas* intestina veteres esse dixerunt.Vnde Bohilla oppidū in Italia,quòd eò bos intestina vulnere trahens aduenerit.Laber.Lambit item hillam cocus,si lumbū adussit flagris pæditur. Idem Catulario: Néve aliter hunc pædicabis, quomodo video adolescenti nostro cædis hillas.

411 ¶ *Hinnibunde* pro hinnienter ab eo, quod

quod est hinno. Claudius Annalium lib. xvj. Equi hinnibundè inter se spargentes terram calcibus.

I

412 ¶*Incuruiscere.* Cicero de Oratore lib. ij. Vt bacarum vbertate incuruiscere. Ita & Tuscul. lib. i.

413 ¶*Infinitatem.* Cicero Academic. libro iiij. At hoc Anaximandro populari & sodali suo nõ persuasit. Is enim infinitatem rerum atque naturæ dixit esse, è qua omnia gignerentur.

414 ¶*Insanitas.* Cicero Tuscul. lib. iij. Insipientia autem quasi insanitas quædam, quæ esset insania, eademque dementia. Var. Eumen. Apage in dierectum à domo nostra istam insanitatem.

415 ¶*Infractionem*, torporem. Cicer. Tusc. lib. iij. In quem cadat ægritudo, cadere in eum timorem, & infractionem quidem animi.

416 ¶*Iuglandes*, agrestes nuces. Cic. Tusc. lib. v. Instituitque, vt candentibus iuglandum putaminibus barbam sibi, & capillum adurerent.

417 ¶*Ingeneraretur*, vt innasceretur. Cicero Academic. lib. iij. In tanta animalium varietate homini vt soli cupiditas ingeneraretur cognitionis, & scientiæ.

418 ¶*Iuuenilitas* pro iuuentus. Var. Tithono, εἰς γῆρας: Quam dereliquit multicupida iuuenilitas.

419 ¶*Itum* pro incessu. Titin. Setina: Itum, gestum, amictum qui videbant eius.

420 ¶*Implicare* positum pro ornare. Afran. Brundisin. In parte inferiore hic implicabatur caput fateor.

421 ¶*Inanijs* pro inanitate. Plaut. Aulular. Ita inaniis sunt oppletæ, atque araneis.

422 ¶*Incitas* dicitur egestas. Plautus Trinummo: Alij exsulatum abierunt, alij emortui, alij se suspendere. Hem nunc hic cuius est, vt ad incitas redactus est? Idem Pœnulo: Profecto ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit. Lucillius Satyrarum libro iij. Illud ad incitas cùm redit, atque internecionem. Idem lib. xv. Villicum Aristocratem mediastinum, atque bubulcum Commanducatus corrupit, ad incitas adegit.

423 ¶*Incertat*, incertum facit. Pacuuius Duloreste: Sed ne incertat dictio, quam rem expedi. Plautus Epidico: Longa dies meum incertat animum.

424 ¶*Icit* significat percutit, ab ictu. Plautus Truculento: Frendit, icit femur. Idem Aulularia: Ibi vt piscabar, fuscina ici vidulum. Pacuuius Armorum iudicio: Nam canis Quando est percussa lapide non tam illum appetit, Qui se icit, quàm illum ipsum lapidem, quo icta est, petit. Afranius Simulante: Offendit, frangit, rumpit, icit poculo. Cæcilius de mandatis: Si vmquam quisquam vidit, quem catapulta, aut balista icerit. Lucretius libro iij. Esse animam cum animo coniunctam, quæ cum animi vi Perculsa est, exinde propellit corpus & icit. Turpilius Demetrio: Nam si iceris me posthac, credas mihi velim, Inquit, tum quid censes? dolebit scilicet. Naeuius Danaë: Quæ quondam fulmine icit Iupiter.

425 ¶*Inuncare* quasi vnco inuadere, & arripere. Lucil. lib. xv. Aut qui nummos tristis inuncat.

426 ¶*Insolum*, insolitum. Afranius Crimine: Orbitatem senectuti tuæ malam metui, Quod insolum non venit cæco ac dementi. Idem Virgine: Ne veniret, quod nunc agitur insolum.

427 ¶*Inibi* pro sic, & mox. Afranius Materteris: Postquàm se vidit inibi esse gignatam, paruulam sororibus commendat. Cæcilius Plocio: Libérne es? Non sum, verùm inibi est. Pacuuius Iliona: Profecto aut inibi est, tam iam potiuntur frugum.

428 ¶*Ignotæ*, id est, insciæ. Næuius Lycurgo: Ignotæ iteris sumus, tute scis.

429 ¶*Iniurie* dictum pro iniuriosè. Næuius Lycurgo: Oderunt Dij homines. Iniuriosè egóne, an ille iniuriè facimus?

230 ¶*Incilare* est increpare, vel improbare. Accius Meleagro: Quis erit qui non me spernens, incilans probris, Sermone indecorans, turpi fama differet? Idem Clytemnestra: Matre meo iure factum incilas, genitorem iniustum approbas. Pacuuius Duloreste: Siquis hac me oratione incilet, quid respondeam? Lucil. lib. xxx. Nunc Cai quoniam incilans nos lædis vicissim.

431 ¶*Innubere* positum pro transire, quòd hæ quæ nubunt, ad domos maritorum transeunt. Lucillius Satyrarum libro sexto: Suam enim inuadere, atque innubere censent.

432 ¶*Infestum* mare haberet, pro, mare latrocinando infestaret. M. Tullius de republica lib. iij. Nam cùm quæreretur ex eo quo scelere compulsus mare haberet infestum vno myoparone, eodem inquit, quo tu orbem terræ.

433 ¶*Imbrices*, ac tegulas. Sisenna Histor. lib. iij. Dissipatis imbricum fragminibus, ac testis tegularum.

434 ¶*Impigritas* pro impigritia. M. Tullius de republ. lib. iij. Numquam viri fortissimi fortitudinis, impigritatis, patientiæ.

435 ¶*Intolerabilis*, id est, qui tolerari non possit. Afranius Priuigno: Quod si feciss̃em paullò sæpiùs: didicisset is ferre, & non esse intolerabilis.

436 ¶*Inconsulti* quibus consulentibus religio nihil diceret. Virgilius Æneid.lib.vj. Inconsulti abeunt, sedémque odere Sibyllæ.

437 ¶*Illuuies*, sordes. Virgilius Æneid.lib. iij. Respicimus, dira illuuies. Lucillius libro xx. Illuuies, scabies oculos huic denique petigo Conscendere. Varro Manio: Ac periret squale, scabiéque, illuuie, & vastitudine. Lucillius lib.xxxvj. Hic cruciatur fame, frigore, illuuie, inualnicie, inprofundie, incuria.

438 ¶*Inuidiosum*, quod sit vitabile ad videndum. Lucillius libro xxvj. Squalitate, summa scabie, summa in ærumna obrutam Neque inimicis inuidiosam, neque amico exoptabilem.

439 ¶*Indulgitate* pro indulgentia. Sisenna Histor.lib.iij. Bassus assiduitate, indulgitate victus.

440 ¶*Ientare*. Afranius Buccone adoptato: Ientare nulla inuitat. Plautus Cur. Quid antepones Veneri ientaculi? Afranius Crimine: Hæc ieiuna ientauit. Varro Marcipore: Vt eat, ac rempub. administret, quod pulli ientent.

441 ¶*Ignauit*, ignauum fecit. Accius Æne.aut Decio: Fateor, sed sæpe ignauit fortem in spe exspectatio.

442 ¶*Inaudire*, audire. M.Tullius ad Pansam lib.i. Quorum erupit illa vox, de qua ego ex te primum quiddam inaudieram. Nouius Maleuolo: Vnde hoc tam repentè iucũdum inaudiui melum? Pacuuius Armorum iudicio: Quod ego inaudiui, accipite, & quid sit facto opus, decernite. Afranius Diuortio: Nouis dictis, quæso, ne ille inaudiat.

443 ¶*Infelicitent*, infelicem faciant. Cæcilius Nauclero: Vt te Dij omnes infelicitent cùm malè monita memoria. Plautus Pœnulo: Dij illum infelicitent omnes.

444 ¶*Iniquat*. Laberius Nuptiis: Æquum animum indignanti iniquat contumelia.

445 ¶*Integrare*, redintegrare. Virgilius Georg.libro quarto: Ramósque sedens miserabile carmen Integrat. Accius Antenoridis: Nanque huic inuenio, vt mea ope opes togæ integrent. Pacuuius Chryse: Sed cesso inimicitiam integrare. Sisenna Hist lib.iiij. Vltro citróque integrant in oppido cædem.

446 ¶*Irascere* pro irasci. Pomponius Arista: Noli quæso irascere. More fit, moriri suam quisque vxorem vt velit. Nigidius Commento grammatico lib.j. Ita irascere, quid nunc irascitur?

447 ¶*Iandiu* pro olim. Turpilius Hetera: Rhodiẽsis est, sed istuc commigrauit iandiu. Ennius Alcmæone: Factum est iandiu. Cæcilius ἐπὶ ναυσὶ μάχῃ: Liber essem iandiu si habuissem ingeniosos coamatores mihi. Liuius Aiace: Mirum videtur quod sit factũ iandiu.

448 ¶*Incursim* pro celeriter. Cæcilius Fallacia: Nullus sum, nisi meam rem iam omnem propero incursim perdere.

449 ¶*Indiscriminatim*, indifferenter. Varro de lingua Latina lib.xviij. Quibus nos in hoc libro, proinde vt nihil intersit, vtemur indiscriminatim, & promiscué.

450 ¶*Insanum* pro insanè, vt immanè pro immaniter. Plautus Neruo: Insanùm valde vterque deamat. Sallust.lib.ii. Immane quãtum animi exarsere. Nomen positum pro aduerbio.

451 ¶*Iuxtim* pro iuxta. Sisenna ab vrbe condita: Iuxtim Numicium flumen obtruncatur. Liuius Ægistho: In sedes collocat se regias; Clytemnestra iuxtim; tertias natæ occupant.

452 ¶*Inanima*, sine anima. M.Tul.de offic.libro ij. Quæ ergo ad vitam hominum tuendam pertinent, partim sunt inanima, vt aurum, argentum. Et Hortensio: Nam cùm omnis solertia admiranda est, tum ea quæ efficit, vt, inanima quæ sunt, viuere, & spirare videantur.

453 ¶*Indolentiam* nouè M.Tul.quod sine dolore sit, de offic.lib ij. Vt qui rem expetendam vel voluptate, vel indolentia metiuntur.

454 ¶*Indicare* promittere, addicere. M. Tul.de offi.lib.iij. Scæuola Publij filius cùm postulasset vt sibi fundus, cuius emptor erat, semel indicaretur.

455 ¶*Ineptitudo* pro ineptia. Cæcilius ἁρπαζομένη: Qui homo ineptitudinis cumulatus, cultum oblitus est.

456 ¶*Igitur* positum pro postea. Plautus Amphit. Sin aliter essent animati, neque dẽt, quæ petat: sese igitur summa vi, virisque eorum oppidum expugnassere.

457 ¶*Inuolare*, irruere, euolare, vel insilire, vel inuadere. Plautus Amphitr. Cum clamore inuolant impetu alacri. Cicero de Oratore lib.iij. Ista prudentia, doctrinæque possessio, in quam homines caducam quasi, atque vacuam, abundantes otio nouis occupatis inuolauerunt.

458 ¶*Iudicatum*, atque *indictum*. Plaut. Asinaria: Malè cubandum est: iudicatum me vxor duxit domum.

459 ¶*Impendio* pro magis. Plautus Aulularia: Atque ille verò minus, minúsque impendio Curare, minúsque impertire honoribus.

460 ¶*Indipiscere*, petere, vsurpare. Plaut. Aulularia: Nec partem tibi adeò cui sit indipisces, neque furem excipies.

461 ¶*Incrustatum*, ornatum, crustis coopertum.

pertum. Varro περὶ μυίππου: λιθόστρωτα, pauimenta,& parietes cruſtatos.

462 ¶ *Impotens* valde potens. Cicero Tuſ. lib.v. Qui nihil metuant,nihil agant, nihil concupiſcant,nulla impotentia efferantur.

463 ¶ *Inauditum*,quod non audiat, in veteribus prudentibus lectum eſt: Quædam animalium aliud alio[ſenſu]carent,& à natura gignuntur,aut inodora,aut inaudita.

964 ¶ *Infeſtum* aliud, aliud inſenſum. M. Tul.pro Plancio: Dolebam,iudices, & acerbè ferebam, ſi huius ſalus ob eam ipſam cauſam eſſet infeſtior, quod is meam ſalutẽ atque vitam ſua beneuolentia, præſidio, cuſtodiáque texiſſet.

465 ¶ *Ignarum*, quod neſciat cur aliquid ſit,incognitum. Virgilius: Ignarum Laurens habet ora mimanta. Salluſtius Iugurthino bello:Amore humanæ cupiditatis ignara viſendi.

466 ¶ *Illatebrare* à latebris honeſtiſſimè dictum. Cælius Annal lib.i. Arma plerique abiiciunt,atque inermes in latebras ſe illatebrant.

467 ¶ *Inimicitia* numero ſingulari. Ennius:Eo ego ingenio natus ſum, amicitiam atque inimicitiam in frontem promptam gero.

468 ¶ *Impune*, quod eſt impudens. Lucil. libro ij.Homo impuratus, & impunè eſt rapiſter.

469 ¶ *Infinitio* quaſi ſine fine,& indefinitio.Cicero de finibus bonorum & malorum lib.j. Quorum incurſionem non ſolùm videamus,ſed etiam cogitemus. Infinitio ipſa, quam ἀπειρίαν vocant,tota ab illo eſt.

470 ¶ *Impopulum* pro ad populum. Siſen. Hiſt.lib. iij. Seruulum eius præmio libertatis inductum magno cum tumultu conuentum in populum perduxit armatum.

471 ¶ *Immiſſum* pro demiſſum,prominens & longiùs pendens. Siſenna Hiſtor. lib.iij. Complures menſes barba immiſſa,& intonſo capillo. Virgilius Æneidos lib. iij. Reſpicimus,dira illuuies immiſſaque barba.

472 ¶ *Iuſſo*,pro iuſſu. Siſenna Hiſtoriarũ lib.iiij. Tamen Tudertibus Senatuſconſulto & populi iuſſo dat ciuitatem.

473 ¶ *Iactuoſe* poſitum pro iactantes. Cicero Oratore: Cùm ſint luminoſæ, & quaſi iactuoſæ partes duæ.

474 ¶ *Inciſim*[quaſi ſimul]Cicero Oratore:Hæc quidem duo binis pedibus inciſim, deinde membratim dicere ſolebas.

475 ¶ *Importatum* pro illatum, quomodo exportatum ablatum. Cic. Oratore : Publicis rebus,quæ adiumenta per homines eloquentiſſimos importata. Idem lib.ij. Modò enim huc iſta ſunt importata.

476 ¶ *Inſciatores* ſunt falſi criminis obiectores. Cicero de Oratore lib.j. Non intelligebat,vt ſi illi inſiciatores probaſſent iudici, ante petitam eſſe pecuniam, quàm eſſet cœpta deberi.

477 ¶ *Inſignite* cum indicio notæ. Cic.de Oratore lib. ij:Nec improbum notari, ac vituperari inſignitè poſſe.

478 ¶ *Inuitius* ab eo quod eſt inuitus. Cic. de Oratore lib.ij. Quem ego paullo ſciebam vel impudentiùs,vel inuitiùs. Nolo enim dicere de tam ſuaui homine faſtidioſius.

479 ¶ *Inextinguibilis*. Varro Cato, vel de liberis educandis: Male enim cõſuetudo diu importata eſt inexſtinguibilis.

480 ¶ *Innumera* pro innumerabili. Lucretius libro ij. Non eſt vna ſed numero magis innumera.

L.

481 ¶ *Later*. Varro ἑκατόμβῃ, περὶ θυσιῶν: Ladon fluens ſub Sardibus flumen tulit Aureum later,quod cõquadrauit religio. Idem Seſquiulyſſe:Vbi educantur barbati,innumerabiles Lateres aureos habuiſſe. Idẽ Manio: Hic vt quadrato latere ſtipatæ ſtrues.

482 ¶ *Lutaui*,pro lui. Varro ἑκατόμβῃ, περὶ θυσιῶν:Habes qui,& cuius rei cauſſa fecerim hecatombem,in quo ego(vt puto) quoniam eſt luere ſoluere,lutaui.

483 ¶ *Lucuus*. Varro περὶ πλοῦ, περὶ φιλοσοφίας: lib.ij. Ac nulla ambroſia,ae nectar, & non allium,& ſardæ,Panis penia,lucuus cibus qui puriſſimusmultò eſt. Idẽ σκιαμαχία, περὶ τύφου: Vinum, remma lucuus nihil adiuuat iſtam. Afranius Fratriis:Piſtori nouat cur non ſcribitario,vt mittat fratris filio luculentulus.

484 ¶ *Longurio*,id eſt,longus. Varro Triphalo:περὶ ἀρρενοτόκου: Ego nihil narro, adeò hic ita curat qui ante me eſt neſcio qui longurio.

485 ¶ *Lotiolente* dictum veluti lutulentè, à lotio:Titinius Varro:Lotiolente flocci fiet & cuculator.

486 ¶ *Lenitudine* pro lenitate. Turpillius Philopatro:Mira lenitudine,ac ſuauitate abundat. Cic. Tuſ. lib.iiij. Lenitudo orationis, mollitudo corporis,ea ſibi bona ducẽs, quid erit in philoſophi grauitate? Et in Verrem: Quanta me tua,non mea lenitudo.

487 ¶ *Lætitudinem* pro lætitia. Accius Alcmæone: Vt me repoſitum immerentem repentino nuntio alacrem reddidiſti, ac me ex citaſti ex luctu in lætitudinem. Idem Bach. Quanta in venando affectu eſt lætitudine?

488 ¶ *Largitas* pro largitione. Turp. Paraterula:Eho dic mihi, an oblita obſecro es eius crebras mãſiones ad amicam, & ſumpti largitatem? M. Tul. de Republica libro iij. Pyrrhi videt largitas acos,aut Samnitium copia Curio defuerunt.

489 ¶ *Luminosum* positum pro claro. Cicero Oratore: Tum sunt maximè luminosæ, & quasi iactuosæ partes duæ.

490 ¶ *Lusus*, vel lusio, qui ab omnibus ludus dicitur. Var. Marcipore: Vtri magis sunt pueri, hi pusilli nigri, qui spectant nundinã, vt magister dimittat lusus. Idem, Cato vel de liberis educandis: Ab huiusce modi lusionib. radices crudelitas agere solet.

491 ¶ *Laboriosum*, in quo laboretur. Gallus Poematis: Durum rus fugite laboriosum.

492 ¶ *Laxitas*, laxitudo. Sallust. Hist. lib. iiij. Simul eos, & cunctos iam inclinatos laxitas, & loci plures cohortes, atque omnes, vt in secunda re, pariter acre inuadunt. M. Tul. de offi. lib. j. Et admittenda hominum cuiusque modi multitudo, adhibenda cura est laxitatis.

493 ¶ *Lamentas* pro lamentationes. Pacu. Hermiona: Lamentas fletus facere compendi licet.

494 ¶ *Lætare*, & lætisscere, & lætificare. Liuius Ægistho: Iámne oculos specie lætauisti optabili? Accius Pelopidis: Et te vt triplici lætarem bono. Sisen. lib. iiij. Vtrum ne viri cultu erga se mortalium lætiscant: an superna agentes humana negligant.

495 ¶ *Litterosus*, litteratus. Cassius Hemina Annalium lib. iiij. Homo merè litterosus.

496 ¶ *Latibulet*, & latibuletur pro lateat. Næuius Erotopægniõ: Nocte vt opertus amictu latibuletur. Accius Putatoribus: Progredere, & ne quis latibuletur prospice.

497 ¶ *Lupari* vt scortari, vel prostitui, Turp. Acta: Atque scalis cum meretrice è nostro ornatu per vias lupantur. Lucil. lib. v. Et Diuos thure precemur Consilium, fas si placent, túne impunè superbis.

498 ¶ *Lutescit* honestè dictum in poematis, tametsi auctoritatis sit ignobilis. Sanguine diluitur tellus, caua terra lutescit.

499 ¶ *Libellionem* vt tabellionem. Varr. Manio: Tum ad me fuerunt, qui libellionem esse sciebant.

500 ¶ *Limum* obtortum. Varro Manio: Alter alieno sciens, sed limus intra limites culinæ.

501 ¶ *Lacessere* positum pro prouocare. Cicero Oratore: Et Aristoteles Socratem lacessiuit, & Xenophontis voce Musas quasi locutas ferunt. Et Tusc. lib. v. Impulsi sumus ad philosophiæ scriptionem, verùm etiam lacessiti.

602 ¶ *Lentitudine* pro lenitate. Cicero lib. Tusc. iiij. Eámque quam lenitatem nos dicimus, vitioso lentitudinis nomine appellant.

503 ¶ *Leæ* pro læænæ. Lucret. lib. v. Irritata leæ iaciebant corpora saltu.

504 ¶ *Ligellum*, tugurìolum, domicilium breue. Plautus Aulular. De suo ligello fumus si qua exit foras.

505 ¶ *Licitari*, congredi, pugnare. Ennius: Pars ludicrè iactant, saxa inter se licitantur. Cæcilius Hymnide: Quæ narrare inepti est scitras feruentis, quin machæra licitari aduersum cùm cœpisti sciens.

506 ¶ *Longiscere*, longum fieri, vel frangere: Ennius lib. xvij. Neque corpora firma Longiscunt quicquam. Idem: Cùm sola est, eadem faciunt longiscere longé.

507 ¶ *Ligurrire*, degustare. vnde abligurrire multa auidè consumere. Horatius: Semesos pisces tepidúmque ligurrierit. Attius Catul. Priapo: De meo ligurrire libido est.

508 ¶ *Latrocinari*, militare mercede. Plautus Cornicularia: Latrocinatus annos decem mercedem. In Tiberio: Qui apud regem in latrocinio fuisti, stipendium acceptitasti. Ennius: Fortunas quas cœpere latrones iterserare.

509 ¶ *Lauerna* dea, cui supplicant fures. Plautus Cornicularia: Litaueram Lauernam in fures scelerascit manus. Lucil. lib. xvij. Si messes facis musas, si vendis Lauernæ.

510 ¶ *Luculentitatem* à luculento. Cæcilius Hymnide: Vide luculentitatem eius, & magnificentiam. Laberius Tucca: Dominus noster tua luculentitate captus.

511 ¶ *Lustratus*, luxuriosus à lustris abditis lucis. Plaut. Cas. Vnde es, nihil vbi lustretur ibi bibatur.

512 ¶ *Luscioſi*, qui ad lucernam non vidĕt, & μειωπες vocantur à Græcis. Varro Disciplinarum libro octauo: Vesperi non videre, quos appellant luscioſos. Idem Andabatis: Ædepol idem cæcus non luscioſus est.

513 ¶ *Lemures*, laruæ nocturnæ, & terrificationes imaginum, & bestiarum. Varro de vita populi Romani libro primo: Quibus temporibus in sacris fabam iactant noctu, ac dicunt se lemures domo extra ianuam eiicere.

M.

514 ¶ *Mollitudinem* pro mollitie. Var. Papiapapæ, αἰεὶ ἐγκωμίων: Sigilla in mento impressa amoris digitulo, vestigio demonstrat mollitudinem. Cicero de Oratore lib. sexto: In ipso factu modum & mollitudinis, & leuitatis.

515 ¶ *Mirius* magis mirum. Varro γνῶθι σεαυτὸν: Subsilis, ac plaudis, & ab aratro poſces stiuam. oro nunquid enim hoc mirius?

516 ¶ *Mandare* positum pro commendare. Sisenna Histor. lib. iij: Post principia paul latim recedunt, atque inde cum paucis fugæ se mandant. Vnde & procurationem mandare, commendare, vel causſam sentire poteris.

517 ¶ *Macri-*

517 ¶ *Macritudinem* pro macie. Plaut. Captiuis: Ossa, atque pellis sum miser macritudine.

518 ¶ *Mustum* non solum vinum, verùm nouellum quicquid est, rectè dicitur. Næuius Gymnastico: Vtrum est melius, virginémne an viduam vxorem ducere? virginem, si musta est.

519 ¶ *Maximitas* positum pro magnitudine. Lucr. libro ij. Ne quædam cogas immani maximitate.

520 ¶ *Multesima* pars nouè posita quantitas infinita. Lucretius lib. vj: Quàm sit paruula pars, & quam multesima constet.

521 *Miseritudine* pro miseria, vel misericordia. Accius Astyanacte: Troia est testis. quære ex aliis, qui illius miseritudine Nomen clarũ in humili saxo multis memorant vocibus. Idem Alphesibœa: Cum ipsa sim, & si miseritudo eorum vlla est liberûm.

522 ¶ *Mœstitudo* pro mœstitia. Accius Telepho: Quem ego vbi adspexi, virum memorabilem intui viderer, ni vestitus teter, mœstitudo, vastitudo prædicarent hominem esse. Plaut. Aulularia: Qui tanta mala, mœstitudóque obtigit?

523 ¶ *Magnitate* pro magnitudine. Accius Bacchis: Neque sat fingi, neq; dici potest pro magnitate.

524 ¶ *Macellum* dictum pro macilentum. Lucillius probat libro sexto: Si nosti, nõ magnus homo est, nasutus, macellus.

525 ¶ *Macore* pro Macie. Pacuuius Peribœa: Corpúsque meum tabe, mœrore, errore, macore senet. Varro Serrano, περὶ ἀρχαιρεσιῶν: Noster Atticus riualis homo iturus in curiã cùm macescebat.

526 ¶ *Matrescam*, matris similis fiam. Pacuuius Duloreste: Vtinam nunc matrescam ingenio, vt meum patrem vlcisci queam.

527 ¶ *Munia*, officia. Sallust. Hist. lib. tertio: Actum maximè (vti solet in extremis rebus) sibi quisque carissimum domi recordari, cũctique omnium ordinum munia sequi. Plau. Mercatore: Dicens pro meritis gratum me, & munia fore.

528 ¶ *Metari*, parare. vnde & metatores. Virgil. Georg. lib. secundo: Si pinguis agros metabere campi, Densa sere. Cœlius Annaliũ libro tertio: Omnes simul terram cum classi accedunt nauibus, atque scaphis egrediũtur, castrametati signa statuunt. Vnde hodiéque metatores dicimus.

529 ¶ *Mammeatam*, mãmosam. Plaut. Pœnulo: Cuius amicam mammeatam.

530 ¶ *Musimones*, asini, muli, aut equi breues. Lucillius lib. sexto: Pretium emit, qui vẽdit equum musimonem. Cato Deletorio: Asinum, aut musimonem, aut arietem.

531 ¶ *Mœstas* pro mœstificas. Laberius Tusco: Concitatam mobilitate mœstas.

532 ¶ *Miclyris* pauperula, pulmentaria. Lucil. lib. xx. Pulmentaria vtentibus, aut aliquod genus herbæ, & ius mænarum bene habet se myctiris, hoc est meri.

533 ¶ *Mertaret* pro merentem faceret. Accius Myrmidonibus: Quod sicut decuit, ista res mecum, aut meus mertaret dolor, iamdiu inflammari, & ardere naues vidissent suas.

534 ¶ *Madore* infusione. Sallust. Hist. libro tertio: Quasi par in oppido festinatio, & ingens terror erat, ne ex latere noua munimẽta madore infirmarentur. Nam mœnia oppidi stagnabant redundantibus cloacis aduerso æstu maris.

535 ¶ *Mercatis* pro mercantibus. Sallust. Hist. lib. v. Cæteri negotia sequebantur familiaria legatorum, aut tribunorum, & pars sua commeatibus mercatis.

536 ¶ *Maceries* est maceratio. Afranius Excepto: Si ille hæc nunc sentit, facere illi satis Vis quanta illius mors sit, maceries tibi.

537 ¶ *Manubias*, manus exuuiæ. Næuius Danaë: Manubias suppetat pro me.

538 ¶ *Mutuum* pro mutuò. Lucillius libro xxvij. Et si maxime, quod spero, mutuũ hoc mecum facis.

539 ¶ *Mordicus*. Lucillius lib. xxvij. Mordicus petere aurum, & flamma expediat, è cœno cibum. Plautus Manæchmis: Iamdudum oportuit nasum ademptum mordicus.

540 ¶ *Monstrificabile*. Lucil. lib. xxvij. Nunc ignobilitas his mirum, ac monstrificabile.

541 ¶ *Mendicarier* pro mendicare, & mendicabulum pro mendicatione. Plaut. Vidularia: Malim moriri meos, quàm mendicarier. Boni ministrantur, illum nunc irrident mali. Idem Aulularia: Memorare nolo hominum mendicabula.

542 ¶ *Mertaret*, mergeret. Acci. Antenoridis: Fortasse an sit quod hic non mertet metus? Idem Deiphobo: Vel hic qui in ea parte effrenata impudentia Præsentem præsens dictis mertare instituit.

543 ¶ *Muginari*, murmurare. Lucillius lib. septimo: Muginamur, molimur, subducimur. Atta Aquis caldis: Atque ea muginantur hodie, atque ego occlusero fontem.

544 ¶ *Medullitus* à medullis. Varro, Cras credo, hodie nihil: Atque vt igni feruido medullitus Aquiloniam intus seruat frigedinẽ. Plaut. Truculẽto: Ostendisse sciam mihi medullitus infidelem nunquam dum viuam fore. Ennius Satyrar. lib. tertio: Enni poeta salue, qui mortalibus Versus propinas flãmeos medullitus.

545 ¶ *Meritissimo*. Turpilius Parateruſa: Meritissimò te magnifacio. Cæcilius Asoto: Meritissimò hic me eiecit ex hac decuria.

546 ¶ *Minitabiliter* pro minaciter. Accius Æneâ. Calleci voce canora fremitu peragrãt minitabiliter. Pacuuius Antiopa: Minitabiliterque increpare dictis fæuis incipit.

147 ¶ *Morsicatim* à morsu. Varro: Sicut pulli sic incedunt, & in labellis morsicatim lusitant.

548 ¶ *Mutabiliter* à mutando. Varro cras credo, hodie nihil: Quibus instabilis animus ardens mutabiliter habet habere, & non habere.

549 ¶ *Mordicibus*, & mordicus pro morsu, pro morsibus. Plaut. Aulularia: Asini me mordicibus scindant, boues incursent cornibus. Cicero Academ. lib. iij. Perspicuitatem, quam mordicus tenere debemus, abesse dicamus.

550 ¶ *Mæander* est picturæ genus à simili opere labyrinthorum ortum clauiculis illigatum. Varro, περὶ ὑφάσματος, ὃ ἔχει τὸν γάμον: Mihi facies mæandrata, & vermiculata, atq; etiam adeò ingens orbem terræ. Virgilius libro quinto: Victori chlamydem auratam, quam plurima circum Purpura Mæãdro duplici Melibœa cucurrit.

551 ¶ *Mansum*, mandendum, aut mansatũ. Varro γνῶθι σεαυτόν: Dein certè alij fluctu, vt ficum pararet mansum, quo venarum sanguine riuos compleret. Lucillius lib. xxx. Sperãs ætatem eandem hæc proferre posset mansũ ex ore daturum.

552 ¶ *Mulierauit*, vt effeminauit. Varro γνῶθι σεαυτόν: Et rex & misellus ille pauper amat, habétque ignem intus acrem, hic ephebetũ mulierauit: hic ad me deca adolescentem cubiculum pudoris primus polluit.

553 ¶ *Memordi*, pepoſci, pepugi, spepondi in veteribus lecta sunt. Acc. Honilia: Attice vrsum se memordisse autumat. Lab. Callis: De integro patrimonio mea centum millia nummũm memordi. Ennius: Meum non est, at si me canis memorderit. Cætera in obscuroribus inuenimus.

554 ¶ *Metus* nouè, & eleganter positum. Sallust. Histor. lib. j. Ad bellum excitabat metus Pompeij victoris, hoc est, quod de Pompeio metueretur.

555 ¶ *Mendicimonium*, & *mechimonium* Laberius in libro quem Cropium inscripsit. in eo verba hæc inueniet, qui doctrinæ studium putauerit adhibendum. In eo quoque libro *manstus*, quod est furatus, inueniet.

556 ¶ *Medioximum*, medio actum modo. Varr. Modio: Quid aliud est, quod Delphicè canat columna litteris suis, ἄγαν μέδιμν, viduã nos facere ad mortalem modum medioximè, vt quondam patres nostri loquebantur.

557 ¶ *Masculum* pro forti, ac vehementi. Varro, ἔνος λύσας: Si non plus testiculorum effenderis, quam in castrato pecore in Apulia, vincor non esse masculum ad rem.

558 ¶ *Mancum*, debilem. Marc. Tullius de finibus bonorum & malorum libro tertio: Sed & iam alteris tribus, qui mancam fore putauerunt sine aliqua accessione virtutum.

559 ¶ *Minutum*, positum pro breui. Varr. Epist. Latina: Si venisses Capuam, quòd & pueros minutos vides libenter, & maiores animaduertere non vis. Marcus Tullius Verrinarum libro iij. Reticulúmque ad nares admouebat, tenuissimo lino, minutis maculis, plenum rosæ.

560 ¶ *Maceria*, paries. Sisen. Histor. libro iij. Post villarũ macerias, ac parietinas quinque cohortes in insidiis reliquit.

561 ¶ *Manipulatim*, collecta manu. Sisen. Hist. lib. iij. Requiescendi spatium nacti condensiores manipulatim resistere hostibus instituissent.

562 ¶ *Multifariam*, partibus multis. Sisenna Histor. libro tertio: Quòd loca palustria, quæ erant & altè multifariam confossa.

563 ¶ *Marsupium*, sacculum. Var. Cato, vel de liberis educandis: Ex quo perspicuum est maiorem curam habere nos marsupij, quàm vitæ nostræ.

564 ¶ *Molimentum*, pro conatu. Sisenna Histor. libro quarto: Contrà magno cum molimento, ac perpetuo sono procedunt.

565 ¶ *Modiperatores*, quasi modum imperantes. Varro Rerum humanarum lib. xx. In conuiuiis qui sunt instituti putandi modiperatores magistri.

566 ¶ *Magniloquentia*. Cicero de oratore, Quod ille dactylicus numerus hexametrorum magniloquentiæ sit accommodatior.

567 ¶ *Ministratrix*, positum pro ministra. Cic. de Orat. Sed omneis comites, ministratricesque esse oratoris diceres.

568 ¶ *Male audiam*. Cic. de Orat. lib. ij. In quo libenter male audiam; sed, quia causam non libenter remitto, nimium patiens, & lẽtus existimor.

569 ¶ *Multitudo*, positum pro frequentia, aut copia. Cicero de Oratore libro tertio: Sed vt Põtifices veteres propter sacrorum multitudinem, tres viros epulones esse voluerũt. Eodem: Hunc etiam, qui familiarior nobis propter scriptorum multitudinem est.

570 ¶ *Mulierositas*, cupiditas femineæ voluptatis. Cicero Tusc. libro iiij. Similitérque cæteri morbi, vt gloriæ cupiditas, vt mulierositas, vt ita appellem, eam, quæ Græcè φιλογυνία dicitur.

571 ¶ *Memoriam*, positum pro vetustate. Pacu. Chryse: Perque nostram egregiã vnani mutatem, quam memoria deiugat.

572 *Mur-*

572 ¶ *Murmurillum*, murmuratio. Plaut. Rudente: Nolo ego murmurillum, neque ſu ſurrum fieri. Idem: Quid murmurillas tecũ, & te diſcruciàs?

573 ¶ *Mediaſtinos* non ſolùm balnearum, ſed ædium quoque miniſtros, & curatores legimus. Lucil. xvij. Villicum Ariſtocratẽ mediaſtinum atque bubulcum. Cato præceptis ad filium: Ille imperator, tu illi ac cæteris mediaſtinus.

N

574 ¶ *Nuperum* pro recenti poſitum ab eo, quod eſt nùper, id eſt, ante non multum temporis. Plaut. Captiu. Quid tu vna nocte poſtulauiſti, & die Recens captum hominem nuperum, nouitium.

575 ¶ *Neminis* poſitum pro nullius. Plaut. Captiu. Neminis me miſeret, nam mei miſeret neminem. Lucillius lib. xxx. Neminis ingenium tantum confidere oportet.

576 ¶ *Noxitudo* pro noxia. Acc. Armorum iudicio: Ocule noxitudo obliteretur Pelopidarum, ac per nos ſancteſcat genus.

577 ¶ *Nubere* veteres non ſolùm mulieres, ſed etiam viros dicebant, ita vt nunc Itali dicunt. Pompon. Pannuceatis: Sed meus frater maior poſtquam vidit me inde eiectum domo, Nupſit poſteriùs dotatæ vetulæ, varicoſæ, afræ.

578 ¶ *Nitiditate* pro nitore. Acc. Bacchis: Formæ, figuræ nitiditate hoſpes regis.

579 ¶ *Numen* pro ornatu. Virg. Æneidos lib. ij. Vadimus immiſti Danais haud numine noſtro.

580 ¶ *Nenum* pro non. Lucil. lib. xxx. Sed tamẽ hoc dicas, quid eſt nenu moleſtum eſt. Var. Epiſtola ad Fuſium: Si hodie nenu venis, cras quidem ſi veneris meridiem die natalis fortunæ.

581 ¶ *Neuult* pro non vult. Titin. Setina: Ipſus quidem hercle ducere ſanè neuult. Plaut. Trinum. Filiam meam tibi deſponſatam eſſe audio, niſi tu neuis.

582 ¶ *Nigret*, nigra fit. Pacu. Chryſe: Soliſque exortu capeſſit candorem, occaſu nigret. Acc. Bacchis: Splendet ſæpe, aſt idem nimbis interdum nigret.

583 ¶ *Nitidant*, abluunt, dictum à nitore. Enn. Creſphon. O pie eam ſecum aduocant, eunt ad fontem, nitidant corpora. Acc. Thebaide: Quin id Circæo fonte aduenium mundulæ, nitidantur vulgo, pripendantur ſoni.

584 ¶ *Nixurire*, niti velle. Nigidius Commento grammaticæ xxx. Nixurit qui niti vult, & in conatu ſæpius aliqua re perpellitur.

585 ¶ *Notificem*, nota faciam. Pompon. Atreo: Nunc te obſecro ſtirpem vt euoluas, meorúmque genus notifices mihi.

586 ¶ *Numellæ*, machinæ genus ligneum ad diſcruciandos noxios paratum, quo & collum & pedes immittunt. Plaut. Aſinaria: Neruos, catenas, carcerem, numellas, pedicas, boias.

587 ¶ *Nugiuendos* Plautus dici voluit omnes eos, qui aliquid mulieribus vendant. Nam omnia, quibus matronæ vtuntur, nugas voluit appellari. Plaut. Aulul. Vbi nugiuendis res ſoluta eſt omnibus.

588 ¶ *Nidus* pro poculo. Varro Quinquatribus: Quam lympham meliùs è lacuna fontium allatam, nidos potili permiſceat.

589 ¶ *Nidulatur*. Varro primo Hebdomadon, Dies deinde illos quib⁹ Halcyones hyeme in aqua nidulantur, eos quoque ſeptem eſſe dixit.

590 ¶ *Neſcium* pro incognito. Plaut. Rudente: Quæ in locis neſciis neſcia ſpe ſumus.

591 ¶ *Noctеſcere*, cæcari. Furius Poematis: etſi eſt auctoritatis incertæ: Omnia noctеſcunt tenebris caliginis atræ.

592 ¶ *Nepam* quidam cancrum putant ob illud Plauti: Retrouorſum cedam, imitabor nepam. Et illud aliud: Aut cum nepa eſſet dubium in vtroque. Nam verè nepa ſcorpi⁹ dicitur. M. Tul. de finib. bonorum & malorum lib. v. Serpere anguiculos, natare anaticulas, volare merulas, cornibus vti videamus boues, nepas aculeis, ſuam denique cuique naturam eſſe ad viuendum ducem.

593 ¶ *Nex* pro Nece. Siſenna Hiſt. lib. iiij. Quoniam neque mea nex, neque interceſſio poſſe videtur illorum dementem reprimere audaciam.

594 ¶ *Nænia*, ineptum & inconditum carmen, quod adducta pretio mulier, quæ præfica diceretur, iis quibus propinqui non eſſent mortuis exhiberet. Var. de vita populi Romani lib. iiij. Ibi à muliere, quæ obtutum à voce eſſet, per quam laudari, deinde nænią cantari ſolitam ad tibias, & fides.

O

595 ¶ *Obſcæuauit*, quaſi ſcæuum, id eſt malum omen attulit. Plaut. Aſinar. Metuo quod illic obſcœuauit meæ falſæ fallaciæ.

596 ¶ *Opimitas* ab opimo. Plaut. Aſinaria: Maximas opimitates & gaudio effertiſſimas. Idem Captiu. Maximas opimitates opiparáſque offers mihi.

597 ¶ *Obba* poculi genus, quod nunc vbba dicitur. Var. Eſt modus matulæ, οβελὶ μέθης: Dolia atque apothecas triclineares, melicas, calenas, obbas, & cumanos calices.

598 ¶ *Opulentitas* pro opulentia. Plaut. Milite glorioſo: Quaſi qui eius opulentitatem reuerearis. Cæcil. Plocio: Opulentitate noſtra ſibi iniuriam faciam.

599 ¶ *Orbitudinis* pro orbitate. Acc. Amphitr. Miſeret lacrymarum, luctuum, orbitudinis. Turpil. Thraſyleone: Hoc te oro, vt il-

lius commiſereſcas miſeræ orbitudinis. Pacu.Duloreſte: Vel cùm illum videas ſolicitũ orbitudine.

600 ¶ *Ocquiniſcere* eſt propriè inclinare. Pompon.Proſtibulo: Vt nullum ciuem pædicaui per dolum, Niſi ipſus orans vltróque ocquiniſceret. Idem Piſtore: Niſi nunc aliquis ſubitò obuiam occurrit mihi, Qui ocquiniſcat,quo compingam terminum in tutum locum.

601 ¶ *Obliterare* eſt obſcura facere, & in obliuionem ducere. Acc. Agamemnonidis: Inimicitias Pelopidarum extinctas iam, atq; obliteratas memoria renouare.

602 ¶ *Offendo*,offenſio. Afran. Vopiſco: Quóque nunc offendo ſæpe procul noſtra ſit mala.

603 ¶ *Olat* pro oleat.Afran.Fratriis: Non poteſt Quin illa tacta,longéque & multis olat. Pomponius Aleonibus:Aleo ludam ſanè meæ malè olant manus.

604 ¶ *Obſorduit*,obſoleuit. Cæcil. Hypobolim.Raſtraria: Obſorduit iam hæc in me ærumna miſeria.

605 ¶ *Obſtringillare*,obſtare. Enn.Satyrar. lib.iij.Reſtitant,occurrunt, obſtant, obſtringillant,obagitant.Var,Manio:Lex neque innocenti propter ſimultatem obſtringillat, neque nocenti propter amicitiam ignoſcit. Idem de re ruſtica lib. j. Tu inquit, inuides tanto ſcriptori, & obſtringillandi cauſſa figlinas reprehendis, cùm præclara quædam, ne laudes,prætermittas. Idem de vita populi Romani lib.iiij.Quod Curio cùm id feciſſet, dicebat amicis vt illi renuntiaretur ſe obſtringillaturum,ne triumphus decerneretur, aut ne iterum fieret conſul.

606 ¶ *Obuarare*,peruertere,deprauare,dictum à varis.Enn.Achille:Nam conſiliis obuarant,quibus tamen concedit hic ordo.

607 ¶ *Obſecundanter*, obſequenter. Nigidius de Diis lib.j. Cùm autem id quid ſit quærimus, obſecundanter naturæ viuerent.

608 ¶ *Oculitus*, vt animitus, medullitus. Plaut. Cornicularia: Qui amant ancillam meam Hedylium oculitus.

609 ¶ *Oßiculatim*, vt ſimulatim. Cæcil. Fallacia:Oſſiculatim Parmenonem de via liceat legam.

610 ¶ *Officere*,obeſſe,M.Tul.de Offic.lib. iij. Demoliri ea , quorum altitudo officeret auſpiciis.

611 ¶ *Oliuitatem* fructus olei. Varro Gloriam,περὶ φθόνου:Denique omnis cum lucerna combuſta eſt in lucubrando,oliuitáſque conſumpta eſt.Idem de repub. lib.j. Non modò integra eximi,ſed etiam maior, quàm in arbore vnquam pependerit, de oliuitate oleas eſui optimè condi ſcribit Cato.

612 ¶ *Occepſo*,cœpero. Plaut. Amphitryone: Ni ego illi puteo,ſi occepſo, animam omnem interraxero.

613 ¶ *Oſaſum* pro odi. Plaut. Amphytrione:Inimicos ſemper oſaſum obtuerier.

614 ¶ *Orbium* dictum per orbem. Varr. γυρὸν στεφανόν: Vt ſidera cæli Diuũm circũ terram , atque axem quæ voluuntur motu orbico.

615 ¶ *Opuleſcere* ab opulento dictum decorè. Furius Poematis : Quo magis in comptis poſſint opuleſcere campis.

616 ¶ *Occulte*,occulta. Cic.de Orator. lib. ij. Inter iuncta argumentorum plerunque occulas , nequis ea numerare poſſit. Virgil. Georg.lib.ij.Quod ſupereſt,quæcunque premes virgulta per agros,Sparge ſimo pingui, & multa memor occule terra.

617 ¶ *Opinabile*.Cic.Academ.lib.j.Itaque hanc omnem artem rerum opinabiſem appellabat.

P

618 ¶ *Penularium* quaſi theca , & vagina penulæ. Nonius Fullonico :Non multo poſt ſonoram accepit, abſedet, conſequitur penularium, pſilotrum petit.

619 ¶ *Pleuitatem*,ignobilitatem.Cato pro Veturio : Propter tenuitatem & pleuitatem. Hemina in Annalibus : Quicunque propter pleuitatem agro publico eiecti ſunt.

620 ¶ *Petilum*, tenue,& exile.Lucil.xij. Inſignis varis cruribus,& petilis.Plaut.Plotino : Nam coloratam frontem habet, petilis habris. Petilis tenuis dicit, habris mollis dicit.

621 ¶ *Paces* plurali numero nouè poſitũ. Varro de vita populi Romani lib.iij. Animaduertendum primùm, quibus de cauſſis, & quemadmodum conſtituerint paces:ſecundùm,qua fide, & iuſtitia eas coluerint.

622 ¶ *Pondo* mille octingentûm nouè Varro de vita populi Romani lib.iiij. Itaque retulit auri pondo mille octingentûm ſeptuagintaquinque, Græci enim herona mille dixerunt.

623 ¶ *Panus* tramæ inuolucrum, quem diminutiuè panulam vocamus Lucil.lib. ix. Foris ſubtegminis panus eſt.*Tumor* quoque inguinum ex ſimilitudine ſic vocatur.Afran. Matertera:In quem plenam papulam , panũ tympanũ.Nonius Optione : Qui me miſerũ miſeriorem reddidit, quàm panus puerum. q; pueri ægrius patiantur hoc genus morbi.

624 ¶ *Peniculamentum* à veteribus pars veſtis dicitur.Enn.lib.xi.Annalium:Pendẽt peniculamenta vnum ad quemque pedum.Lucil.lib.xix.Peniculamentum verè reprehendere noli. Cæcil.Fœneratore:Volat ſanguis, ſimul auolat peniculamentum , & pallio datur.

625 ¶ *Prognariter*,ſtrenuè,fortiter,& conſtanter.

ſtanter. Plaut.Perſa : Ego ſcio hercle vtrunque velle.Age, indica prognariter. Ennius Annalium lib.vj. Diu hoc audite parumper: Vt pro Romano populo prognariter armis: Certando,prudens animam de corpore mitto.

626 ¶ *Perperos*,indoctos,ſtultos, rudeis, & inſulſos,mendaces.Acc.Pragmatic. Deſcribete in theatro perperos populareis. Idem eodem:Et eo plectuntur poetæ,quàm ſuo vitio ſæpius,Ductabilitate nimia veſtra aut perpetitudine.

627 ¶ *Præcox*, & præcoca,quod eſt,immatura.Ennius Annalium lib.viij.Præcox pugna eſt.Lucil.lib.viij.Anicula aſpera,atq; præcox eſt fuga. Nou.Huic puellæ præcoquis libido ineſt.

628 ¶ *Populatim*,per populos.Pomponius, Magnus poeta placuit populatim omnibus.

629 ¶ *Præmiatores*,nocturni prædones.Nęuius Amnagrennuntius : Nam in ſcæna nos nocturnos cœpit præmiatores tollere.

630 ¶ *Populacia*, vt nugalia, vel puerilia. Lab.Latè coquentibus hœdum populacia agimus per ludum.

631 ¶ *Poſſeſtrix*, à poſſidendo.Afran.Aliber totius monilis poſſeſtricem. ita tonſtrix, ita impulſtrix, ita curatrix, ita plauſtrix, ita aſſeſtrix.

632 ¶ *Perpetuitaſſit*, ſit perpetua, æterna. Enn.Annalium lib.ix.Libertatémque vt perpetuitaſſint quàm maximè.

633 ¶ *Præciſum*,& omaſum partes carnis & viſcerum.Næuius Aulularia:Præciſum,omaſum, pernam, callum, glires, glandia. Lucil. libro xx.Illi præciſo, atque epulis capiuntur opimis.

634 ¶ *Piſculentum*, poſitum piſcoſum, vt puluerulentum.Cato Originum lib.v.Origine fluuium Naronem magnum, pulcrum, piſculentum.Et lib.viij. Fluuium Hiberum, is oritur ex Catinatis magnus, atque pulcer, piſculentus.

635 ¶ *Paſceolus*, ex aluta ſacculus. Plaut. Ruden.Præterea centum denaria Philippea In paſceolo ſeorſum. Lucillius lib.xiij. Adde Syracuſis ſola,paſceolum,alutam. Cato in Panſam : Pueri in ludo ſolent paſceolos furari.

636 ¶ *Piem*, colam,cuſtodiam. Plaut. Aſinaria : Vbi piem pietatem,ſi iſtoc more morata tibi poſtulem placere ? Mater mihi quo pacto præcipis ?

637 ¶ *Portiſculus*, propriè eſt hortator remigum, id eſt, qui eandem perticam tenet, quæ portiuſculus dicitur, qua excurſum, & exhortamenta moderatur. Plaut.Aſinaria:Et meam partem loquendi, & tuam trado tibi ad Loquendum,atque ad tacendum tute habeas portiſculum. Enn. lib.viij. Annal.Thus ante tenentes parerent, obſeruarent, portiſculus ſignum cùm dare cœpiſſet.Lab.Cithera : Nec palmarum pulſus, nec portiſculi.

638 ¶ *Perplexabile*, figuratum, quòd aliud audiatur,aliud ſentiatur. Plaut.Aſinaria:Nec vllum verbum faciat perplexabile.

639 ¶ *Præſegmina*, propriè Plautus Aulul. ea dici voluit, quæ vnguibus eminulis præſecantur : Quin ipſi pridem tonſor vngues dempſerat, Collegit, omnia abſtulit præſegmina.

640 ¶ *Pipulo*, pro conuitio. Plaut.Aululatia : Ita me bene amet Lauerna, te iam, niſi reddi, Mihi vaſa iubes, pipulo hic differam ante ædeis.

641 ¶ *Picos*, veteres eſſe voluerunt,quos Græci γρύπας appellant.Plaut.Aulularia: Pici diuitiis,qui aureos montes colunt, ego ſolus ſupero.

642 ¶ *Percellere*, euertere,percutere. Varro Parmenone:Alius tenerã abietem ſolus percellit.

643 ¶ *Pinſere*,tundere,vel molere.Var. παρὰ τὸ πίπτειν:Nec piſtorem vllum noſſent, niſi eũ, qui in piſtrino pinſeret farinam. Idem de vita pop.Rom.libr.j. Nec piſtoris nomen erat, niſi eius, qui ruri far pinſebat, nominati ab eo,quod pinſunt.

644 ¶ *Porcas*,Var. παρὰ τὸ πίπτειν: Non vides in publica nocte te tabernas, qua populus ambulando perinde, vt in arato porcas reddit ?

645 ¶ *Putidum*,putre.Var. παρὰ τὸ πίπτειν:Inde putidas vuas acinis electis,& comeſtis extendit in lectis quondam. Cato Originum lib.ij.Si inde ignauus putidas,atque ſenticoſas commeatu monere volebat. Cæcil.Andria : Conducit nauem putidam. Afran.Auguribus:Et fallaci aſpectu paries pictus, putidus.

646 ¶ *Pœnitudinem*. Pacu.Teucro : Quæ deſiderio alummum pœnitudine Squale,ſcapréque inculta vaſtitudine.

647 ¶ *Præbitio*, à præbendo, id eſt, exhibendo. Var.Eumenidibus: Quòd ea die mea erat præbitio,in ianuam caue canem inſcribi iubeo.

648 ¶ *Pueros* pro ſeruis.Var.Eumenid.Vix vulgus confluit,non Furiarum; ſed puerorũ, atque ancillarum.

649 ¶ *Paxillus* diminutiuum à palo.Var. Eumen. Vbi dicatur primus Zenon nouam hæreſin nouo paxillo ſuſpendiſſe. Idem Bimargo:Vt nouum cribrum nouo paxillo pẽdeat.

650 ¶ *Proximi*, id eſt,proximo. Cato contra Furium,die proximi hoc dicit, ſed ea declinatione à veteribus & craſtini & priſtini, præpriſtini dictum.

651 ¶ *Properatim*, dictum eſt properanter.

Cæcilius Plocio:Properatim in tenebris istuc confectum est opus.

652 ¶ *Pernicies*, periculum, exitium. Lucil. xxix. Nunc tu cõtra venis, vel qui in nuptiis, vel se seneces, nec sine pernicie. Plautus Asinaria:Pelle crebris perniciis.

653 ¶ *Parcuit*,parcit.Nævius Quadrigemi nis:Suo labori nullus parcuit.

654 ¶ *Perbitere*, perire.Pacuuius Peribœa: Nam me perbitere, illis opitularier quouis exitio cupio,dum prosim modò.Titin.Fullonia:Iam pridem egressa vt perbiteris. Liuius Tereo:Ego puerum interea ancillæ subdam lætãtem meæ, Ne fame perbitet.Ennius Hecuba:Nunquam scripsistis,qui parentem, aut hospitem nec assat quos quis cruciatur peruiteret.

655 ¶ *Pigrare*,retinere.Acc.Erigonis:Fateor, sed cur propter te pigrem hæc aut huius dubitem parcere capiti?Idẽ Chrysippo: Melius pigrasse, quàm properasse est nefas.

656 ¶ *Promidere*,mouere,& ferre.Pacu.Teu. Aut me occide,illa hinc sine vsquam prouideam gradum.

657 ¶ *Puellascere*, effeminari, vel reuirescere.Var.Baiis:Quòd non solùm innubæ fiunt communes,sed etiam veteres puellascunt,& multi pueri puellascunt.

658 ¶ *Palæstricos*, quasi ex vsu palestræ.Afran.Excepto:Etiam depellis mihi manũ per palæstricos.

659 ¶ *Populatim*. Cæcil.Obološtate: Ego perdidi te, qui omnes seruos perdo populatim,quæso ne ad malum, hoc addas malum.

660 ¶ *Præsente*,corã,vel præsentibus.Põp. Syris:Quidam apud forum præsente testibus mihi vẽdidit.Acc.Mænalippo:Est res aliqua, quæ præsente his priùs maturè instituit.Fenestella Annal.lib.ij. Et quædam extrà præsente suis, quædam absente proiecissem.Nou. Mania.Medicatè volumus dono donare pulcro præsente omnibus.

661 ¶ *Primiter*, pro primè, & primitus pro primo.Pomp.Maccis geminis:Quin bono animo es video,eripis primiter dapes.Lucil.li. v.Sicuti cùm primiter ficos populare sentis, item pretio ingenti ad primitus paucos.

662 ¶ *Prognariter*,audaciter.Plau.Persa:Age,indica prognariter.

663 ¶ *Properatim*,& pperiter,celeriter,properanter.Quadrigar.Annal.lib.ij. Eò cõsules properè exercitum reducunt.Pomp.Buccone adoptato: Pergis properatim. Cæcil.Plocio: Properatim in tenebris istuc confectum est opus.Pacu.Teuc.Mihi classe impetrat Thessalam,Nostrámque in altum vt properiter deducerem.Acc.Telepho: Remísque nixi properiter nauem in fugam tradunt.

664 ¶ *Præfractum*,durũ,inflexibile.Marc. Tull.de offic.lib.iij. Ego etiam cum Catone meo sæpe dissensi. nimis mihi præfractum videbatur, ærarium vectigaliáque defendere:omnia publicanis negare. Et Hortensio: His contrarius Aristotius præfractus,ferreus, nihil bonum,nisi quod rectum atque honestum est.

665 ¶ *Pulcritas*,pro pulcritudo.Cæcil.Harpazomene:Dij boni,quid illud est pulcritatis?

666 ¶ *Proletarij*, ciues dicebantur qui in plebe tenuissima erant, & nõ amplius quam mille, & quingentos æris in censum deferebant.Enn.Annal.Proletarij,vt publicitus scitáque,ferrique ornatus.

667 ¶ *Prospica*, & despica intenta, & contempla.Næu.Assitogiola: Ac sibi prospica,ac despica.Potest ergo prospicus,ac despic⁹ dici.

668 ¶ *Pollentia*,potentia à pollendo dicta. Plaut.Rudente: Ne ineptorum potior sit pollentia.Pollere ergo commune est.

669 ¶ *Propitiabilis*, ad propitiandum.Enn. Cupiuncula: Huic est animus propitiabilis, ita & adolabilis,id est sine dolore.

670 ¶ *Pauxillisper*,à pauxillo.Plaut.Truculento:Plus decem pondo amoris pauxillisper perdidit,id est,per particulas.

671 ¶ *Ponderitatem*,à pondere, vt grauitatem.Acc.Pragmaticon lib.ij. Et cuncta fieri cætera iubet illa, non quod ponderitatem, grauitatémque hominis.

672 ¶ *Pueritia*, id est, puritas. Var.Rerum diuin.lib.j.Quæ pueritia est infrequens pollutæ.

673 ¶ *Prælumbare*, lumbos perfringere. Nou.Vindemiat.Cœpit vnumquemque prælumbare fustibus.

674 ¶ *Puerę*,pro puellæ.Var.Væ victis,φεῦ φεῦ παιδιάς: Properate viuere pueræ, quas sinit ætatula ludere,esse,amare, & Veneris tenere bigas.Idem de vita populi Romani lib.ij.Sic in priuatis domibus pueri liberi,& puerę ministrabant.

675 ¶ *Pupæ* & *Pupi*.Var.Aboriginibus,φεῦ ἀνθρώπων φύσεως: Itaque breui tẽpore magna pars in desiderium puparum, & sigillorũ veniebat.Idem Tithono,φεῦ βάμας: Ac mammã lactis sugentem pascere pupum.

676 ¶ *Pipare*, propriè gallinæ dicuntur. Var.Aboriginibus,φεῦ ἀνθρώπων φύσεως:Mugit bos,ouis balat,equi hinniunt,gallina pipat.

677 ¶ *Procudere*,dixit prolatare, producere.Varro,τὸ ὅτι τῇ φαρῇ μύρῃ,φεῦ εὐστηρίας:Legendo autem & scribendo vitam procudito. Virgil.Georg.libr.j. Durum procudit arator Vomeris obtusi dentem.

678 ¶ *Præcox*,id est,præcoqua.Varro Synephebo,φεῦ ἐμοννῆς:Verere,ne manu non mittat,cùm octo medicarios honestos audisse mus dare possis.mittet.quòd si non mittet, fugies,si me audies.cùm tempus reuocat, ea præcox est fuga.

679 ¶ *Pau-*

679 ¶ *Pauperauit*, id est, pauperem fecit. Plautus Milite glorioso: Quæ improba est Pro mercis vitio dominum pretio pauperat. Idem Acari studio: Quam ego tanta pauperaui per dolum pecunia. Titinnius Priuigno: Nam quid ego feci, & aduorsum, aut patrem meum, quem pauperetis ambo vestris sumptibus. Idem Varro: Æquum est me habere eos pauperem sumptu meo.

680 ¶ *Potus*, à bibendo. Lucil. lib. xxx. Secus cũ eo medio ac ludo bene potus recessit.

681 ¶ *Paucies* pro rarò dici veterũ auctoritas docet. Titin. Gemina: Postquam factus maritus, hanc domum abhorres, tuam etiam vxorem paucis video. Idem eadem: Tu autẽ, inquit, in vrbem paucies venire soles. Cœlius Annalium lib. vj. Consultò non paucies arcessitum.

682 ¶ *Pollinctores* sunt qui mortuos curãt. Varro mutuum muli scabunt, περὶ ἀγροικισμοῦ. Itaque plures dies inter medici discessum, & aduentum pollinctoris interfuerunt, & id æstate videas. Varr. Cosmotyrine, περὶ φθορᾶς κόσμου. Propter cunam capulum positum nutrix tradit pollinctori. Plautus Asinar. Ecquis currit pollinctorem accersere?

683 ¶ *Putamina* non solùm arborũ sunt, verùm omnium rerum purgamẽta. Nã quicquid ex quacunque re proicitur, putamen appellatur. Plaut. Capti. Nucleum amisi, reliqui pigneri putamina.

684 ¶ *Pestilitas*, pestilentia. Lucillius libr. vj. Atque ea vis omnis morborũ pestilitásq; Lucr. lib. vj. Hæ igitur clades noua pestilitásque.

685 ¶ *Pæniturum*. Accius ὅτι ναυσὶ μάχῃ: Quod si procedit, neque te, neque quẽquam arbitror tuæ pœniturum laudis: quam vt serues vide.

686 ¶ *Pausa* est quies alicuius rei. Accius Epigono: Sed iam Amphilochum huc vadere cerno, & nobis datur bona pausa loquendi. Lucil. Satyr. lib. j. Hæc vbi dicta dedit, pausam facit ore loquendi.

687 ¶ *Prosferari*, impetrari. Lucillius libro xxvj. Nec minimo, & prosferatur pax, quod Cassandram signo deripuit.

688 ¶ *Puellos*, pueros. Varro Testamento, περὶ διαθηκῶν. Sic ille puellus Veneris repente vado cecidit cruentus olim. Lucil. Satyr. libro iiij. Cúmque hic tam formosus tibi, ac te dignus puellus. Lucre. lib. iiij. Et natæ possunt tamen inde puellos Suscipere, & partu possent ditescere dulci. Ennius: Ille suos Diuis mos sacrificare puellos. Varro Marcipore: Peliam me, & permisisse, vt seu eluuiem degluberet dum madore puellum. Idem Sexagesi: Vltrà intra pectus dormitio vigilabilis: quæ mi puellum impuberem cepisti.

689 ¶ *Pecus* non solùm quadrupes animal, verùm omnia animalia pecudes vocantur. Plaut. Rudente: Nõ vides referre me vui dũ rete sine squamoso pecu? Liuius Ægistho. Tum autẽ lasciuum Nerei simum pecus. Virgilius Georg. lib. iiij. de apibus: Et pecudum custodia sollers. Lucret. lib. ij. Præterea genus humanum, mutæque natantes Squamigerũ pecudes. Lucil. Satyr. lib. v. Lasciuire pecus iussit, rostríque repandum.

690 ¶ *Percitum* dictum est percussum. Plau. Amp. Delirat vxor, atra bili percita est.

691 ¶ *Pecua*, & pecuda ita vt pecora veteres dixerunt. Næuius Gymnastico: Homines pecua, belluásque. Idem Lycurgo: Sine ferro pecuda manibus vt ad mortem meant. Acc. Astya: In celsis montibus pecua, atque inter colles pascunt Danai in Phrygia, & terminis. Idem Medea: Vagant, pauore pecuda in tumulis deserunt, Quis nos pascet postea? M. Tul. de repub. lib. iiij. Cùm adhibent in pecuda pastores. Accius Diomede: Passim quæ præda pecua balabãt agris. Cæcilius vmbris: Et homini, & pecudibus omnibus. Sisenna Hist. lib. iiij. Iumenta & pecuda locis trepidare compluribus.

692 ¶ *Putret*, putridum est Pacuuius Teucro: Quanquam annísque & ætate hoc corpus putret. Accius Erigona: Quanquam exãgue est corpus mihi, atque annis putret.

693 ¶ *Protollere* est differre. Lucil. Satyr. li. j. Si nõ ampli⁹ ad lustrũ hoc protolleret vnũ.

694 ¶ *Priua* significat singula. Lucil. Satyra lib. j. Ad cenam adducam, & primũ hisce abdomina thymni Aduenientibus priua dabo. Lucret. lib. iij. Quod si fortè animas extrinsecus insinuari Vermibus, & priuas in corpora posse venire Credis.

695 ¶ *Prodigitas* dicta profusio. Lucil. Satyr. lib. vj. Nequitia occupat os, petulantia, prodigitásque.

696 ¶ *Porcet*, significat prohibet. Pacu. Atalanta: Magna te, vt verear eloqui, porcet pudor. Accius Erigona: Quibus oculis quisquã nostrum poterit illorum obtui vultus, quòd iam ab armis anni porcent? Ennius Telamone: Deum me sentit facere pietas, ciuium porcet pudor. Var. Manio: Hunc Cereris tibi ministra frugibus suis porcet. Lucil. lib. vj. Non te porrò procedere porcent.

697 ¶ *Prolixitudinem* à prolixo. Pacu. Duloreste: Oro mi, ne flectas fandi mi prolixitudinem.

698 ¶ *Perfice*, per feceris. Lucr. li. ij. Deniq; ad extremum crescendi perfice finem Omnia perduxit rerum natura creatrix.

699 ¶ *Pediolus* à pede diminutiuè. Afran. Excepto: Atq; adeo nolo nudo pediolo es pus.

700 ¶ *Petico* genus morbi. Lucillius li. 30. Illuuies, scabies, oculos huic denique petigo Conscendere.

701 ¶ *Porrigo* morbi genus. Lucillius lib. xxx. Triſtem,& corruptum ſcabie & porriginis plenum.

702 ¶ *Profligare* verbum paſſiuum ad vſum trahi cœptum eſt. Nam cùm ſit profligatum perditum,& ad internecionem adductum,nunc perfectum ſolùm,tum aut ædificium,aut aliquod vtile inceptum dicendum putant,cùm affectum dici debeat,non profligatum. M. Tul. tamen Tuſcul. lib. v. Profligata iam, & penè ad exitum deducta quæſtio eſt. Idem de prouinciis conſularibus: Bellum adfectum videmus. & infrà: Nam ipſe Cæſar quid eſt quod in ea prouincia commorari velit,niſi vt ea,quæ per eum adfecta ſunt, perfecta reipubl. tradat. Et in Oeconomicis: Cùm affecta iam prope ætate à ſole miteſcere tempus eſt.

703 ¶ *Patritum*,vt auitum. Varro Manio: Funere familiari commoto, auito ac patrito more precabamur. Idem reipub. lib. xx. Secundum leges habitaſſet patritas. Cicero Tuſc. lib. j. Patritam illam, & auitam, vt ait Theophraſtus,philoſophiam.

704 ¶ *Percedere*, vt decedere. Cicero Orat. Conciſum non conceſſum,& quod quidã percesſum etiam volunt.

705 ¶ *Popinones* vel hi, quos nunc dicimus tabernarios à popinis, vel luxurioſos, qui ſe popinis dedunt. Varro Modio: Quis poculis argenteis in quorum introibit? popino. Lucil. lib. j. Infamem honeſtam,turpémq; odiſſe popinam.

706 ¶ *Putidum* non putrem, ſed odoris mali. M. Tul. de finibus bonorum & malorũ lib. v. Non inſcitè illud dictum videatur in ſue, animum illi pecudi datum pro ſale,ne putiſceret.

707 ¶ *Percurſionem*,excurſum. Cic Tuſc. lib. v. Propter animi multarum rerum breui tempore percurſiones.

708 ¶ *Præfestinatim*.Siſenna Hiſt. lib. iiij: Idémque perſeuerauerunt:vti lex perueniret ad quæſtorem ac iudices, quos vellent inſtituerent præfeſtinatim,& cupidè.

709 ¶ *Præſtolari* eſt expectare vel manere. Siſenna Hiſt. lib. iij. Occultè,tacitique aduenientium cohortium præſtolari accipiunt.

710 ¶ *Permittere*,promittere,incitare, vel præcipitare. Siſenna Hiſt. lib. iij. Et inde equũ concitatum princeps ad hoſtium permittit aciem. Idem lib. iiij. Multi præmiſſis armis ex ſummo ſe permitterent.

711 ¶ *Proiicere*,effundere honeſtè poſitũ. Siſenna Hiſt. lib. iiij. Tum poſtquam apud Æginos,ac Peruſinos eius facti mentionem proiecit.

712 ¶ *Petulantiam* pro improbitate. Cicero de Orat. lib. ij. Illud aſſequor,vt ſiquis mihi fortè maledicat, petulans, aut ſanè inſanus eſſe videatur.

713 ¶ *Preſſio* quaſi compreſſione. Cicero de Orat. lib. iij. Valerium Soranum leuitate vocis,atque ipſo vocis preſſu, & ſono facilè vincat.

714 ¶ *Paupertates* nouè poſitum numero plurali. Varro de vita populi Romani lib. xj. Quid inter hos Ioues interſit, & eos, qui ex marmore,ebore, auro nunc fiunt,potes animo aduertere, & horum temporum diuitias & illorum paupertates.

715 ¶ *Paupertinum*,pauperem. Varro de vita populi Romani lib. j. Vt incitet, occultúque ſunt conſentanea, quod ſunt paupertina ſine elegantia,ac cum caſtimonia.

716 ¶ *Plumarium* [à plumando] Varro, Cato,vel de liberis educandis: Etenim nulla quæ non didicit pingere,poteſt bene iudicare,quid ſit bene pictum à plumario, aut textore in puluinaribus plagis.

717 ¶ *Purpuraſcit*. Cicero Academicorum lib. ij. Quid mare,nónne cæruleum? aut eius vnda cùm eſt pulſa ramis, purpuraſcit? & quidem aqua tinctum quodammodo & infectum.

718 ¶ *Perpendiculi* & normæ. Cic. Acad. lib. ij. Atqui ſi id crederemus,non egeremus perpendiculis,non normis,non regulis.

719 ¶ *Pingue* poſitum pro impedito,& inepto. Cicero Academicorum lib. quarto: Quod ipſi Antiocho pingue videtur, & ſibi ipſi contrarium.

720 ¶ *Probatu* difficile. Cic. Tuſc. libro v. Quod & difficile eſt probatu propter tam varia & tam multa tormenta fortunæ.

721 ¶ *Palpo* quaſi à palpando. Plaut. Mercatore: Palpo percutit.

722 ¶ *Peminoſum* mali odoris à pedore dictum. Varro de re ruſtica lib. j. Solida terra pauita, maximè ſi eſt argilla, ne ſitu peminoſa in rimis eius grana obliteſcant.

723 ¶ *Piſare*,frangere vel tundere. Varro de re ruſtica lib. j. Promendum hieme, vt in piſtrino piſetur,ac torreatur.

724 ¶ *Præcidaneum* eſt præcidendum. Var. de vita populi Romani lib. iij. Quod humatus non ſit, hæredi porca præcidanea ſuſcipienda Telluri,& Cereri. aliter familia pura non eſt.

725 ¶ *Palangæ* dicũtur fuſtes teretes,qui nauibus ſubiiciũtur,cũ attrahũtur ad pelagus, vel cùm ad littora ſubducuntur: vnde etiam nunc palangarios dicimus, qui aliquid oneris fuſtibus trãſuehunt. Varro de vita populi Ro. lib. iiij. Cũ Pœnus in fretum obuiã veniſſet noſtris,& quoſdam cepiſſet, crudeliſſimè pro palangis carnis ſubiecerat, quo metu debilitaret noſtros.

726 ¶ *Pondo* ducentũm nouè, Varro ſæpe de vita populi Romani lib. iij. Delphos Apollini mu-

lini munera missa, corona aurea pondo ducentum.

R

727 ¶*Rotunde* positum eleganter, cõcinnè, vel collectè. Cicero de Finibus bonorum & malorum lib.iiij. Ista ipsa, quæ tu breuiter, regẽ, dictatorem, diuitem solum esse sapientem, à te quidem aptè, ac rotundè, quippe habes à rhetoribus.

728 ¶*Ruta* dicuntur diruta. Cicero de Orat. lib.ij. Et dicis te cùm ædeis venderes, ne in rutis quidem & cæsis solum tibi paternũ recepisse. Virgilius Georgi.lib.ij. Cumulósque ruit malè pinguis arenæ.

729 ¶*Rauum*, fuluum. Cicero Academ.lib. iiij. Quia nobis metipsis tum cœruleum, tum rauum videtur, quódque nunc [quia] à sole collucet.

730 ¶*Rauis* est raucitas. Plaut. Aululatia: Vbi si quid poscamus, ad rauim poscamus priùs. Idem Cistellaria: Expurgabo hercle omnia ad raucam rauim.

731 ¶*Rurant* pro rusticantur. Plautus Captiuis: Dum rurant homines, quos ligurriãt. Varro Serrano, ὅτε ἀρχιμιστῶν: Dum in agro studiosiùs ruror, aspicio Triptolemum sculponeatum bigas sequi cornutas.

732 ¶*Rarenter* pro raré. Cæcilius Plocio: Tu nurum non vis odiosam tibi esse, quam rarenter videas. Pomponius Ergastulo: Longè ab vrbe villicari, quò herus rarenter venit, Non villicarier, sed dominari est mea sententia.

733 ¶*Ructus*, à ructando ductus. Plautus Pseudolo: Pergin' ructare in os mihi, suauis ructus mihi est, sic sine simodo. Lucillius Satyrarum lib.iij. Exhalas tum acidos ex pectore ructus.

734 ¶*Resupinas*, honestè, id est, ab incepto reuocas, vel peruertis significat. Accius Antigona: Quid agis? perturbas rem omnem, ac resupinas soror.

735 ¶*Ringitur*, irascitur. Terentius: Dum tibi sit quod placeat, ille ringitur, tu rideas.

736 ¶*Riscus*, loca in parietibus angusta. Terent. Eunucho: In risco. odiosa cessas?

737 ¶*Reciproca*, recipe. Reciproca animũ inquam odiose. Ennius Andromeda: Riscus prorsus reciprocat, fructus feram.

738 ¶*Repedare*. Lucillius libro xxvj. Rediisse ac repedasse, vt Roma vitet gladiatoribus. Idémque: Sanctum ego à Metello Romam repedabam munere.

739 ¶*Redandruare*, redire. Lucillius lib.ix. Vt vulgus redandruet inde. Pacuuius Chryse: Græcos nihil mediocriter redandruare.

740 ¶*Redhostit*, rediit. Accius Amphitr. Quid hic redhostit viam, cometet obtet facilius? Idem διδασκαλικῶν libro j. Vt dum velint breuitatem consequi verborum, aliter relatum redhostire sponsum.

741 ¶*Repueraſcere*, in puerum redire. Nouius Agricola: Quid ita? quia enim repueraſcis, fugit has personas pater. M. Tullius de Oratore lib.ij. Eósque incredibiliter repueraſcere esse solitos, cùm rus ex vrbe tanquam ex vinculis euolauissent. Et de senectute: Et siquis Deus mihi largiatur, vt ex hac ætate repueraſcam, & in cunabulis vagiam. Et de Oratore lib. ij. Cum Scipione solitum rusticari, eósque incredibiliter repueraſcere esse solitos.

742 ¶*Rhetoriſſat*, rhetoricè loquitur. Pomponius Medico: Dolasti vxorem, nunc & propter me cupis concidere, & iam rhetoriſſas.

743 ¶*Ramices* dicuntur pulmones, vel hernia. Plautus Mercatore: Tui causa rupi ramices atrum dum sputo sanguinem. Idem Pœnulo: Neque nos quenquam flagitamus, neque nos quisquam flagitat. Tua causa nemo nostrum est suos rupturus ramices. Var. Triodite, ὅτε ἀρετῆς: Priùs quàm in orchestra Pythaules inflet tibias domi suæ ramices rumpit. Lucillius Satyrarum lib.nono: Quod deformis senex appetitus ac podagrosus, Quod mancus, miser, exilis, ramice magno. Varro μεγιστοδιδασκάλῳ: Rapta an nescio quo mulione, rapturis ramicis rumpit.

744 ¶*Ruſpari*, est scrutari. Accius Nyctegresia: Iube nunc attentare, iube nunc animo ruspari Phrygas. Idem Meleagro: Vagent ruspantes syluas sextam tesseras.

745 ¶*Regredere*, reuocare. Ennius Achille: Quò nunc incerta re, atque inorata, gradum regredere conare?

746 ¶*Ruminare*, dictum in memoriam reuocare. Varro Tanaquile: Non modò absens quicquam de te sequius cogitauit, sed etiam ruminabitur humanitatem. Liuius Ægysthо: Nemo hæc vester ruminabitur mulieri.

747 ¶*Ruſticatim*, pro rusticè. Pomponius Aleonibus: At ego rusticatim tangam, vrbanatim nescio.

748 ¶*Rumiferare* dictũ honestè rumoribus ferre. Plautus Amphitryone: Quamque adeò ciues Thebani verò rumiferant probam.

749 ¶*Redurare*, aperire, contra id quod dicitur obturare. Varro Agathone: Pueri obscænis verbis nouæ nuptæ aures redurant.

750 ¶*Rutuba*, perturbatio. Varro Sexagesi: Ergo tum Romæ parcè, putéque pudentis Viuere tum in patriam, nunc sumus in rutuba.

751 ¶*Reuocare*, positum per vices mutuò

vocare. Varro Sexagesi: Qui nobis ministrarunt pueri diebus festis cicer viride, qui nos prouocare, aduocare cùm audeant, nos illos reuocare timemus.

752 ¶*Recentari* honestè positum pro nouari, quod est Græcè ἀνανεοῦσθαι. Matius: Iam albicascit Phœbus, & recentatur Commune lumen hominibus voluptásque.

753 ¶*Rapinatores* pro raptoribus. Varro Mar. In inuidiam veniant in hoc ipso rapinatores. Lucillius lib. ij. Homo impudicus impune est rapinator.

754 ¶*Rheda*, vehiculum. Varro epist. ad Varronem: Quod si tuam heri rhedam non habuissem, varices haberem.

755 ¶*Recentiorum*, nouorum. M. Tul. de finibus bonorum & malorum lib. ij. Horum recẽtiorum nunquam dictum ab vllo, quod sciam.

756 ¶*Rumam* veteres mammam dixerunt. Varro Cato, vel de liberis educandis: Hisce Manibus lacte fit, non vino, Cuninæ propter cunas, Ruminæ propter rumam, id est prisco vocabulo, mammam, à quo subrumi etiam nunc dicuntur agni.

757 ¶*Reiculas* oues, aut ætate, aut morbo graues. Varro Cato, vel de liberis educandis: Vt in grege opilio oues minus idoneas remouere solet, quas reiculas appellat. Sæpe enim vnus puer petulans, atque impurus inquinat gregem puerorum.

S

758 ¶*Saltuatim* [& vellicatim] Sisen. Hist. lib. 1. Nos vna æstate in Asia & Græcia gesta litteris iccirco continentia mandauimus, ne vellicatim, aut saltuatim scribendo lectorũ animos impediremus.

759 ¶*Scapum*. Var. Margo: Mihíque diuitum stylo nostro papyrino leuij scapos capitio, nouo partu poetico.

760 ¶*Sutrinas* è suendo. Varro Hercule Socrat. Qui sutrinas facere inscius, nihil homo agis.

761 ¶*Scabre*. Var. Manio: Ager derelinqueretur ac periret squale, scabréque, illuuie & vastitudine.

762 ¶*Strigosus* apud veteres morbus dicitur iumentorum, qui corpora stringat, aut fame, aut alia vitij caussa, quasi stringosus. Masurius Sabinus lib. vij. Censores, inquit, Publius Scipio Nasica, & M. Pompilius, cùm equitum censum agerent, equum nimis strigosum, & malè habitum, sed equitem eius vberrimum, & habitissimum viderent.

763 ¶*Suspiciosum*, qui in suspicione sit. Cato de re Floriana: Sed si qui palàm corpore pecuniam quæreret, aut se lenoni locauisset, & si famosus, & suspiciosus esset, vim in corpus liberum non æquum cẽsuere adferri.

764 ¶*Subijces*, nouè positum non à subiiciendo, sed altitudine. Ennius Achille: Per ego Deûm sublimes subiices humidas. Vnde oritur imber. Virgilius Bucolicis: Quantum vere nouo viridis se subiicit alnus.

765 ¶*Scraptas*, scrupedas, stritabilas expro bratio vitij, aut deformitatis meretricum. Plaut. Friuolaria: Scraptæ, scrupedæ, stritabilæ, sordidæ.

766 ¶*Sabulum*. Varro ταφῇ μαρίππου: Non vides in magnis peristylis, qui cryptas domi non habent, sabulum iacere à pariete aut cryptis, vbi ambulare possint?

767 ¶*Suctu*. Varro γνῶθι σεαυτόν: Vt crementa corpora fierent maiora paruo vt suctu candida lactis.

768 ¶*Super*, valde, vehementer. Virgilius Æneid. lib. j. His accensa super iactatos æquore toto Troas. Et libro tertio: O mihi sola mei super Astyanactis imago: Sic oculos, sic ille manus, sic ora gerebat.

769 ¶*Scapres*, pro scabres. Ennius Andromeda: Scrupeo inuestita saxo, atque ostreis, quam excaperent. Pacuuius Teucro: Quæ desiderio alumnûm, pœnitudine, Squale, scaprésque inculta vastitudine.

770 ¶*Secundare*, prosperare. Virgil. lib. vj. Dij nostra incœpta secũdẽt. Propertius Elegiarum lib. iij. Iam liquidum nautis aura secundat iter.

771 ¶*Sunat*, deprimit. Lucillius libro vij. Sunauit taxim ad nares, delphinus vt olim.

772 ¶*Scurrile*, quasi vulgare, à scurris. Cicero de Oratore lib. ij. Vitandum est oratori vtrunque, ne aut scurrilis iocus sit, aut mimicus.

773 ¶*Sordet*, sordidata est. Accius Ægystho: Cùm manus materno sordet sparsa sanguine.

774 ¶*Sublabrare*, cibum intra labra mittere. Næuius Decuma: Iam ego illi subiens sublabrabo esui illud sinciput.

775 ¶*Sublimare*, extollere. Ennius Medea: Sol qui candẽtem in cęlo sublimat facẽ.

776 ¶*Superstitent*, saluent. Ennius Menalippo: Regnúmque nostrum vt sospitent, superstiténtque.

777 ¶*Septuosè*, obscuré. Liuius Antiopa: Ita septuosè dictio abs te datur, quod consecutam sapiens ægrè contulit.

778 ¶*Sempiternè*, semper. Pacuuius Medo: Populóque, vt faustum, sempiternè sospitent.

779 ¶*Septifariam*, vt multifariam. Santra de verborum antiquitate: In quod volumen vnum nos lectitauimus, & postea inuenimus septifariam diuisum.

780 ¶*Simulte*, pro similiter. Plaut. Pseud. Exossabo ego Illum simulte itidem, vt murænam cocus.

781 ¶*Scriptat*, constat esse rarum. M. Tullius

lius Hortensio: Itaque tibi concedo, quod in duodecim scriptis solemus, vt calculum reducas, si te alicuius dati pœnitet.

782 ¶ *Succidiam*, successionem necessariã. M. Tul. de senectute: Iam hortum ipsi agricolæ, succidiam alteram vocant. Dicitur & succidia, quod est laridum.

783 ¶ *Signatam* integrã virginem vetustas voluit dicere. Lucillius lib. xxix. Primã Chrysicum negat signatam reddere.

784 ¶ *Superbos*, veteres mortuos dixerunt. Plaut. Amphitryone: Faciam ego hodie te superbum, ni hinc abis: & post auferere, non abibis.

785 ¶ *Sugillare*, obcludere. Varro Geminis: Contrà lex Mænia est in pietate, ne filij patribus luci claro sugillent oculos.

786 ¶ *Satullem*, pro saturem. Varro περὶ ἀμφίσεως. Neque in puluere mythico coquã carnes, quibus satullem corpora, ac famem ventris.

787 ¶ *Singulum*, pro singulare. Plautus Cistellaria: Atat, singulum video vestigiũ. Varro, περιπλοῦ libro primo. Tum verò doces historiam necessariam simul vnum singulum esse. Idem Octogesi, περὶ νομισμάτων: Hoc erat incommodi, quod nesciebamus, semel vnum singulum esse. Apud alium auctoritatis incertæ: Nisi dixerat nummo singulo multabatur.

788 ¶ *Sperem* veteres spem dixerunt; vnde & prosperè dicitur pro spe. Varro Aboriginibus, περὶ ἀνθρώπων φύσεως: Sublimis speribus iactato notio volitantis altos nitens trudito. Idem ὄνος λύρας: Quibus suam delectet ipse amasiam, Auiditatẽ speribus lactet suis.

789 ¶ *Scalpurire*, scalpere. Plautus Aulularia, *V*bi erat hæc defossa, occepit ibi scalpurire vnguibus.

790 ¶ *Somnorinas* dixit quæ in somnis videantur. *V*arr. Prometh. lib. j. Leuius mensum cùm somnorinas imagines Affatur, non vmbrantur somno pupulæ.

791 ¶ *Satias*, pro satietas. Accius Astyanacte: Quorum crudelitatem nunquam vlla explet satias sanguinis. *V*arro Prometheo lib. ij. Cùm sumere cœpisset, voluptas retineret. Cùm sat haberet [satias] manum de mensa tollere. Sallustius Hist. libro secundo: Hi saltibus occupatis tum externorũ agros inuasere, frumentíque ex inopia graui satias facta est. Lucillius lib. xxix. Quid mihi proderit, quem satias iam omnium rerum tenet? Terentius Eunucho: Nam vbi me fortè satias cœpit, commuto locum. Lucretius libro ij. Quam tibi iam nemo fessus satiate videndi.

792 ¶ *Squalam* pro squalidam. Ennius Telamone: Strata terræ lauére lacrymis vestem squalam & sordidam.

793 ¶ *Socienno* pro socio. Plautus Aulularia: Ibo intro, atque illi socienno tuo iam interstringam gulam.

794 ¶ *Scaturix*. Varro: Est modus matulæ, περὶ μέτρων: Manias hic Theobogenes fluit scaturex.

795 ¶ *Somniculosus*, quòd ad somnos vacet. Laber. Sororibus: Æcastor multum somniculosum.

796 ¶ *Sæuitudo* pro sæuitia. Plau. Bacchid. Vincla, virgę, molle sæuitudo mala sit peior.

797 ¶ *Suauitudo*, suauitas. Plaut. Bacchidib. Cor meum, spes mea, mel meum, suauitudo, cibus, gaudium. Turp. Leucadia: Intercapedine interficior, desiderio differor, Tua mihi cupiditas: suauitudo, & mei animi exspectatio.

798 ¶ *Seueritudine* pro seueritate. Plau. Epi. Quid illud est, quod illi caperat frons seueritudine?

799 ¶ *Sorditudine* pro sorde. Plaut. Pœnulo: Vt mihi absterserunt omnẽ sorditudinẽ.

800 ¶ *Sententia*, sensibilitas. Lucret. lib. iiij. Internoscere verborũ sententia quæ sit. Lucil. Sat. lib. iij. *V*ertitur cœnophoris fundus sententia nobis. Idem libro v. Si tam corpus loco validum, acregione maneret, Scriptores quàm vera manet sententia cordi.

801 ¶ *Speciem*, specimẽ, vel exemplar. Lucil. lib. xxx. Sicuti te, qui ea, quæ speciem vitæ putamus esse.

802 ¶ *Sodales*, socij. Cicero de Orat. lib. ij. Quod tamen eum defenderem, qui mihi sodalis esset.

803 ¶ *Solitate*, pro solitudine. Accius Euryface: Tuam solitatem memoras, formidas tibi.

804 ¶ *Subiti*, dicti pro repẽtini. Acc. Armorum iudicio: Bene facis; Sed nunc quid subiti mihi febris æstuat mali.

805 ¶ *Sanctitudo*, pro sanctitas. Acc. Tereo: Alia hic sanctitudo est, aliud & nomen, & numen Iouis. Idem Phœnissis: Delubra cæli tu maris sanctitudine. Turpilius Leucadia: Miseram terrent me omnia, Maris scopuli, sonitus, solitudo, sanctitudo Apollinis. M. Tul. de repub. lib. iiij. Eosdem terminos hominum curæ, atque vitæ, sic pontificio iure sanctitudo sepulturæ. Axan. Suspecta: Tuam maiestatem, & nominis matronæ sanctitudinem.

806 ¶ *Satu* positum pro semine. Acc. Pelopidis: Nam me heredem ex tuo esse conceptum satu, vt argumenta redigunt animum, & commouent. Idem Telepho: Profecti quã quam est ortus meliori satu.

807 ¶ *Scriptio*, pro scriptũ. *V*ar. ἀνθρωπόπολις, περὶ γενεθλιακῶν: *V*ulgóque auarus fœnerator spe lucri rem scriptione duplicarat. Cicero Tusculanar. lib. v. Impulsi sumus ad

philosophiæ scriptiones.

808 ¶ *Segnitas* pro segnitia. Acc. Æneadis aut Dec. Eo nunc quòd eorũ segnitate ardet focus. Idem Andromeda: Nanque vt dicam te metu aut segnitate addubitare, haud meũ est. Cic. de Oratore lib. ij. Et quoniam de imprudentia diximus, castigemus etiam segnitatem.

809 ¶ *Scelerosi* pro scelerati. Lucil. Satyr. lib. j. Non tamen ætatem, tempestatem hanc scelerosi Mirentur. Afran. Diuortio: O diem scelerosum, & indignum.

810 ¶ *Speratum*, id est, sponsum. Afran. Fratriis: Curre, & nuntia venire, & mecũ speratum adduce. Videat puellam, curent, cõforment iube. Idem eadem: Speratam nõ odi tuam.

811 ¶ *Screare*, exspuere. Terent. ἐμπτύσματα ῥυπάσματα: Gemitus, screatus, tussis.

812 ¶ *Serescit*, positum pro siccatur, quòd serenitas sicca sit. Lucret. lib. j. Denique fluctuago suspensæ in littore vestes Vuescunt, eædem dispansæ in sole serescunt. Inde Virgil. doctè Georg. lib. j. Vnde serenas Ventus agat nubes. hoc est, siccas. Idem alio in loco: Atque arida differt Nubila.

813 ¶ *Sucerdæ*. Lucill. lib. xxx. Hic in stercore humi, fabulisque simo atque sucerdis.

814 ¶ *Simitu*, simul. Lucill. lib. xxx. Gratia habetur vtrisque, illis quæ sibi quæ simitu. Plaut. Amphit. Non ego cum vino simitu ebibi imperium tuum. Idem Mercatore: Ita tres simitu res agendæ sunt, quando vnam occœperis.

815 ¶ *Subsiciuum*, secundum, sequens. Lucil. lib. xxviij. Præterea hæc subsiciua si quando voles operam. Subsiciuum positum succedens, succidaneum. Cic. de Orat. lib. ij. An se hæc nescire, quæ ego serò succedens oneri, vt aiunt.

816 ¶ *Supplosionẽ*, plausum, vel percussum. Cic. de Orat. libro iij. Et quo vereor, ne nihil sint tui nisi supplosionem pedis imitatus.

817 ¶ *Superbiloquentia*. Cicero Tusculan. lib. iiij. Animique impotentiam, & superbiloquentiam.

818 ¶ *Sarcinator*, sutor. Lucil. lib. xxviij. Sarcinatorem esse summum, suere centonem optumé.

819 ¶ *Sospitent*, saluent. Ennius Menalippa: Regnúmque nostrum sospitent, superstiténtque. Pacu. Medo: Populo qui faustũ sempiternè sospitent.

820 ¶ *Singulatim*, & sigillatim à singulis. Cæc. Hypo. Rastraria: Hos singulatim, sapere vos minus arbitror. Cæl. Annal. lib. j. Primùm malo publico gratias singulatim nomina. Lucill. lib. xix. Sic singillatim nostrum vnusquisque mouetur.

821 ¶ *Solennitus*, pro solenniter. Liuius Ægistho: Solennitus à declitali laudet lubens.

822 ¶ *Scenatilis*, vel scenaticus pro scenico. Varro Modio: Sed, ô Petrulle, ne meum taxis librum, Si te pepigat hic modò scenatilis. Idem ὄνος λύρας: Vt comici nitidi, scenatici.

823 ¶ *Saperdae*, quasi sapientes, & elegantes. Varr. Modio: Omnes videmur nobis esse belli, festiui, saperdæ, cùm simus κάπηλοι.

824 ¶ *Surditatem*. Cic. Tuscu. lib. v. In surditate verò quidnam est mali? Erat surdaster Marcus Crassus.

825 ¶ *Simplicitus*, simpliciter. Plaut. Mercat. Sed eam simplicitus dicam, si opera est auribus.

826 ¶ *Suscitabulum*, honestè positum incitamentum. Varr. ὄνος λύρας: Fonicia sunt vocis suscitabulum, Cantantiúmque gallus gallinaceus.

827 ¶ *Similitas*, similitudo. Cæcil. Syracusis: Vide Demea, hominis quid fert morum similitas.

829 ¶ *Salebræ*, à saltu dictæ. M. Tul. de finib. bonor. & malor. Hic si definire, si diu videre potuisset, si loquendi vim, si denique cõ suetudinem verborum teneret, nunquam in tantas salebras incidisset. Idem lib. v. Venit ad extremum, hæret in salebra: cupit enim dicere. Et de Oratore: Alter enim sine vllis salebris, quasi sedatus amnis fluit.

830 ¶ *Subleștum*, est leue, friuolum. Plaut. Nam vbi ad paupertatem accessit infamia, Paupertas grauior fit, fides sublestior.

831 ¶ *Supellectilis*. Cicero Oratore: Verecundus erit vsus oratori, & quasi supellectilis supellex.

832 ¶ *Scurrile*, à scurris ridiculum cum turpitudine. Cic. Orat. Ridiculo sic vsurum oratorem, vt nec nimis frequenti, ne scurrile sit: nec subobscæno, ne mimicum: nec petulanti, ne improbum.

833 ¶ *Sportas*, aut ab sparto, quasi sparteas, aut ab asportando. Salluſt. Hist. lib. v. E muris canes sportis demittebant. Varr. de vita populi Romani lib. j. Neque enim obsonium in tota cena cœptũ ex variis rebus cùm coniectum in vnam sportam perspicitur.

834 ¶ *Sodes*, non vt apud comicos, sed si audes. Cicero Orat. Libenter etiam copulando verba iungebant, vt sodes, pro, si audes.

835 ¶ *Scopas*. Cicero Orat. Etsi humiliùs dictum est, scopas (vt ita dicam) mihi videntur dissipare.

836 ¶ *Sciuntur*, pro cognita sunt. Cicero de Orat. lib. ij. Ars enim eorum est, quæ sciũtur. Oratoris autem omnis actio opinionib. non scientia continetur.

T

837 ¶ *Tetret*, fœdet, polluat. Pacuu. Peribœa: Belluarum, ac ferarum aduentus ne tetret loca.

838 ¶ *Tetinerit*, pro tenuerit. Pacu. Medo:

Credo quorsum itiner tetinisse aiunt? Accius Clytemnest. Vt quæ tum absentem rebus dubiis coniugem tetinerit, nunc prodat vltorẽ. Pacuuius Hermiona: Sub iudicio quoque omnes gradus tetinerim.

839 *Tetulit*, tulit. Accius Andromeda: Donec tu auxilium Perseu tetulisti mihi. Cæcilius Hypobolim. Ærumnam pariter tetulisti meam.

840 ¶*Taxim*, sensim, vel occultè. Pomponius Buccone adoptato: Clandestino tacitus taxim perspectaui percautum.

841 ¶*Temerius*. Accius διδασκαλικῶν lib. ij. Seu Euripidis, qui choros temerius in fabulis.

842 ¶*Testatim*, minutim. Pomponius Verre ægroto: Iam istam colaphis comminuissem testatim tibi.

843 ¶*Tractim* vt sensim, id est, diutinè, lõgo tractu. Plaut. Amphit. Quid si ego illum tractim tangam, vt dormiat?

844 ¶*Tudiculare*, commouere. Var. Marcipo: Hæccine nobis, tibíve tudiculasse?

845 ¶*Trabs*. Var. Parmen. Alia trabs pronis in humum accedens proxumè Frangit ramos cadens.

846 ¶*Tegillum* diminutiuum à tecto. Var. Sesquiulysse: Vigere volitans mulsus aquam è nubibus tortam indicat fore, vt tegillum pastor sibi sumat.

847 ¶*Terta* pro tersa. Var. ἔχω σε ἢ περὶ τύχης: Atrei terta nitet galea. Idem, Cato, vel de liberis educand. Alij sunt circumtonsi, & terti, atque vnctuli, vt mangonis esse videãtur serui.

848 ¶*Temperatura* pro temperie. Var. ἄμμον μετρεῖς, περὶ φιλαργυρίας: Quæro ex te vtrum hoc adduxerit cæli temperatura, an terræ bonitas.

849 ¶*Torto* pro tormẽto. Pacuuius Duloreste: Nam te in tenebris sæpe lacerabo fame, Clausum & fatigans artus torto distraham.

850 ¶*Tonsus* pro tonsura. Plaut. Amphit. Sura, pes, statura, tonsus, oculi, nasus, vel labra. Accius Amph. Sed quænam hæc est mulier, funesta veste, tonsu lugubri?

851 ¶*Tuburcinari* significat raptim manducare. Titin. Prælia: Tuburcinari sine me vultis reliquias. Plaut. Persa: Tuburcinari de suo, si quid domi sit. Turpil. Boëthontibus: Melixa intus cessat, credo hercle, helluo tuburcinatur.

852 ¶*Tabificabile* vel tabificum. Acc. Medea: Par neci orbificor liberorum leto, & tabificabili. Cic. Tusculan. lib. iiij. Atque vt hæ tabificæ mentis perturbationes sunt.

853 ¶*Tuatim*, tuo more. Plaut. Amph. Ecce rem iam tuatim facis.

854 ¶*Tetritudo*. Acc. Philoct. Quod te obsecro, ne hæc aspernabilem tetritudo mea in occulto faxit.

855 ¶*Temnere*, contemnere. Lucil. lib. xxx. Quódque adeo fuerint qui temnere superbum. Virgil. lib. vj. Discite iustitiam moniti, & non temnere diuos.

856 ¶*Taxit* pro tetigerit. Varro Modio: Sed, ô Petrulle, ne meum taxis librum.

857 ¶*Tippula* animal leuissimum, quod aquas non nando, sed gradiendo transeat. Varro Vimarco: Leuis tippula linifici frigidos transit lacus. Plaut. Leuior es quàm tippula.

858 ¶*Tonescit* pro tonat. Varro Vimarco: Tunc repentè cælitum altum tonitribus tẽplum tonescit.

859 ¶*Transenna*, non (vt quidam putant) transitus, sed est fenestra. Cicero de Orat. lib. j. Nunc pete à Crasso, vt illam copiam ornamentorum suorum, quam constructam vno in loco, quasi per transennam prætereuntes strictim aspeximus. Sallust. Historiarum lib. ij. Transenna demissum Victoriæ simulacrũ cum machinato strepitu coronam capiti imponebat.

860 ¶*Tironem* positum pro ignaro. Cicero de Oratore libro ij. Frater enim callidum quendam hunc, & nulla in re tironem, ac rudem, nec peregrinum, & hospitem concedo esse debere.

861 ¶*Trutina* [à trutinando] Cicero de Oratore lib. ij. Ad oblectandos animos, ad impellendos, ad ea probanda, quæ non artificis statera, sed populari quadam trutina examinantur. Varro de vita populi Romani lib. ij. Aut aliqua ex argentaria trutina, aut lingua pensum præ se omnes ferent.

862 ¶*Turpari* à turpitudine. Cic. Tuscul. lib. iij. Iouis aram sanguine turpari.

863 ¶*Tenerascere*, tenerum esse. Lucretius lib. iij. Scilicet in tenero tenerascere corpore mentes.

864 ¶*Trichinum*, tardum, & quasi impeditum, vel siccum, & sine succo; vt sunt capilli, qui Græcè τρίχες dicũtur. Var. Eumen. Quod tunc quæstus trichinus erat, nunc est vber, vt quæstus sit magnus.

865 ¶*Tetrica* est seuera. Var. τοῦ πατρὸς παιδίον, περὶ παιδοποιίας: Etiam si audisset, reddere potuisset mulieri tetricæ, is ducat ad Appiã moribus bonis. Virg. Æneid. libro septimo: Qui tetricæ horrentis rupes, montémque seuerum.

866 ¶*Tarditudinem* & tarditiem pro tarditate. Plautus Pœnulo: Quòd estis pigri, cochleas vincitis tarditudine. Accius Alcmæone: Atque eccos segneis somno, & tarditudine. Idem Diomede: Multa amittuntur tarditie, & secordia.

867 ¶*Temeritudinem* pro temeritate. Pa-

cuuius Duloreſte, Egon' tyrannûm noui temeritudinem?

868 ¶*Tenta* dictum pro extenſa. Lucretius libro ij. Tympana tenta ſonãt palmis & cymbala circum. Idem lib. vj. Duráque in ore iacens rictu frons tenta manebat. Lucillius Satyrarum libro vj. Tres à Deucalione grabati reſtibus tenti. Idem lib. xi. Hic vbi conceſſum, pelléſque vt in ordine tentæ. Et lib. xxx. Hic vt muſcipula contenta, vt ſcorpius cauda Sublata.

869 *Triſtitias* pro triſtitia. Pacuuius Atalanta: Quid iſtuc eſt, vultum alligat quæ triſtitias? Turpilius Leucadia: Ante facta in ignem committo triſtitias ante diuortium.

870 ¶*Torporauit* pro torpefecit. Turpilius Hetæra: Herus ſtupidus adſtat, ita eius aſpectus repens cor torporauit homini amore.

871 ¶*Titubare*, trepidare. M. Tullius Philippicar. lib. viij. Titubare, hæſitare, quo ſe verteret neſcire. Virgilius Æneid. lib. v. Veſtigia preſſo Haud tenuit titubata ſolo. Terent. ἰαυπεπιμωξυυδύμφ: Verùm illa nequid titubet.

872 ¶*Tortor* pro torqueor. Pompon. Decuma fullonis: Et vbi inſilui in cocleatum equuleum, vbi tolutim tortor.

873 ¶*Tunicare* pro veſtire. Varro λογομαχί᾽: Hæc lanigeras detonderi docuit, tunicaréque homolum.

874 *Titionem*, fuſtem ardentem. Var. de vita populi Romani lib. ij. Contrà nouo marito cum item è foco in titione ex felici arbore, & iam qualis qua allata eſſet.

V

875 ¶*Vulgauit* honeſtè poſitum vile habuit, & quaſi in vulgus dedit. Plautus Amphit. Cuique me abſente corpus vulgauit ſuum. Vulgare in vulgus dare, & quaſi multis audientibus, ac non tacituris dicere. Virgil. lib. x. Quid me alta ſilentia cogis Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem? Ennius: Quæ ſcis, In vulgum vulgas, artémque expromis inertem.

876 ¶*Veget* pro vegetat, vel erigit, vel vegetum eſt. Pomponius Maiali: Animos Venus veget voluptatibus: Ennius Ambracia: Æquora ſalſa veges ingentibus ventis. Varro Manio: Nec natus eſt, nec morietur: viget, veget, vtpote plurimum. Idem ὄνος λύρας: Quàm mobile Diuûm lyram ſola roge quædam gubernans motibus Diis veget.

877 ¶*Verecundum* eſt audax, & confidẽs. Plautus Amphit. Sic eſt, vera prædico, niſi etiam hoc falſò dici inſimulaturus es. nimis verecunda es.

878 ¶*Venor*, circunuenior. Enn. Nemæa: Teneor conſepta, vndique venor.

879 ¶*Viciſſatim*, per vices. Næuius belli Pœnici lib. iiij. Viciſſatim volui victoriam.

880 ¶*Viſceratim*, per viſcera. Ennius Androm. Alia fluctus differt, diſſipat viſceratim membra maria ſalſa ſpumant ſanguine.

881 ¶*Vnoſe*, id eſt, ſimul. Pacuuius Iliona: Occidiſti, vt multa paucis verba vnosè obnuntiem.

882 ¶*Vtraque* pro vtrinque, vel vtroque. Hemina Hiſtor. lib. iiij. In Hiſpania pugnatum bis, vtrâque noſtri loco moti, cæde vſti, hæc atque hercle, vtrâque & cùm ad nos venis, ſuffraginatam vidi.

883 ¶*Viuum* pro vehementi, vel nouo. Virg. Æneid. lib. j. Paullatim abolere Sichæũ Incipit, & viuo tentat prævertere amore.

884 ¶*Vegrande* valde grande. Lucillius lib. xxvj. Non iccirco extollitur, nec vitæ vegrandi datur.

885 ¶*Vanans* dictum pro fallens. Accius Alcmena: Tanta vt fruſtrando lactans, vanans protrahit.

886 ¶*Vanitudo* pro vanitate. Plaut. Pol ego, vt rem video, tu inuentus verò à vanitudine. Pacuuius Duloreſte: Primùm hoc abs te oro, nimis inexorabilem Faxis, ni turpaſſis vanitudine ætatem tuam.

887 ¶*Variantia* pro varietas. Lucretius lib. j. Talibus in cauſſis, necdum variantia rerum.

888 ¶*Viſcus* poſitum pro viſcere. Lucret. lib. j. Viſceribus viſcus gigni, ſanguénque creari. Virgil. Georg. lib. j. Tum laqueis captare feras, & fallere viſco Inuentum. id eſt, tractu viſceris. Lucil. Satyr. lib. xiiij. Id ne ægri eſt magis, an quòd pane & viſcere priuo. Quod viſus dederas, tu primùm hæc viſcera largi.

889 ¶*Vagor* dictum pro vagitus. Lucret. lib. ij. Et ſuperantur, item miſcetur funere vagor.

890 ¶*Vetuſtas*, & antiquitas vel felix, vel ſapiens, vel manſueta eſt habita. Terent. Hecyra: Quis mè eſt fortunatior, vetuſtatíſque adeò plenior.

891 ¶*Vaſtities* & vaſtitudo, & vaſtitas hórror, & deſertio, & contagium. Plaut. Pſeudolo: Diſtractio, diſcidium, vaſtities venit. Acc. Euryſace: Sed vt ratuſta & raueſte, & vaſtitudine tardè forma tuis. Idem Meleagr. Quæ vaſtitudo hæc, aut vnde inuaſit mihi? M. Tullius de offic. lib. ij. Qui collectis cæteris cauſſis eluuionis, peſtilentiæ, vaſtitatis. Pacu. Teucro: Quæ deſiderio alumnûm, pœnitudine, quales ſcabres, qua inculta vaſtitudine.

892 ¶*Vaſteſcant* ſignificat inhorreſcant, vel deſerantur. Acc. Phœniſſis: Iuſſit proficiſci exſilium quouis gentium, Ne ſcelere tuo Thebani vaſteſcant agri. M. Tullius de Oratore libro ij. Quid iam de hominum genere dicam, qui quaſi cultores terræ conſtituti non patiuntur eam, nec immanitate

bellua-

belluarum efferari, nec ſtirpium aſperitate vaſteſcere. Salluſt. Iugurtha: Aberat mons fere millia paſſuum xxx. tractu pari vaſtus, & humano cultu. Var. Manio: Aſperum valde ſcabre atque illuuie, & vaſtitudine.

393 ¶ *Viciſſitatem*, pro viciſſitudine. Acc. Phœniſſis: Viciſſitatémq; imperãdi tradidit.

894 ¶ *Vllo*, pro vltus fuero. Acc. Epigone: Qui niſi genitorem vllo, nullum meis dat finem miſeriis.

895 ¶ *Veruncent*, id eſt vertant. Acc. Æneas dis, aut Decio: Te ſancte verans precibus, in uicte inuoco, Portenta vt populo, patriæ ver runcant bene. Pacu. Peribœa: Precor veniã, petens vt quæ egi, ago, axim, verruncent bene. Afran. Diuor. Et puncto auerruncent cur Syriam ſimul.

896 ¶ *Vilitant*, vilem faciunt. Turpil. Lindia: Quin moneam, quin clamem, & querar tua vitia, quæ te vilitant.

897 ¶ *Villicari*, eſt ruſticari, vel villæ præeſſe. Pomp. Ergaſt. Nam longè ab vrbe villicatier, quò herus rarenter venit, Non villicarier, ſed dominari mea eſt ſententia. Afran. Suſpecta: In Arpinos iam, quantum pote, explodam hominem, vt villicetur. Turp. Parater. Ego nondum etiam hîc villicabar Phædria. Idem Hætera: Hic villicor ante vrbem, nunc rus eo.

898 ¶ *Vinnulum*, ſenſilocum, id eſt, illecebrum. Plaut. Aſinaria: Compellando blanditer, Oſculando, oratione vinnula, venuſtula.

899 ¶ *Vitabundus* pro vitans. Salluſt. Hiſt. lib. iij. Duos quàm maximos vtreis leui tabulæ ſubiecit, quã ſuper omni corpore quietus inuicem tracto pede quaſi gubernator exiſteret, ea inter molem, atque inſulã, mari, vitabũdus claſſẽ hoſtiũ, ad oppidũ peruenit.

900 ¶ *Volentia* id eſt, quæ vellent [à voluntate.] Salluſt. Hiſt. lib. iiij. Multíſque ſuſpicionibus volentia plebi facturus habebatur.

901 ¶ *Valentia*, fortitudo. Næuius Danaẽ: Omnes formidant hominis eius valentiam. Titinnius Setina: Sapientia gubernator nauem torquet, non valentia.

902 ¶ *Vomica*, concaua loca, vetuſtate exeſa. Lucil. lib. xxix. Tyroneo, & non mortifero adfectus vomica, & vulnere.

903 ¶ *Viriatum*, dictum eſt magnatũ virium. Lucill. lib. xxvi. Contrà flagitiũ neſcire bello vinci à barbaro viriato Annibale.

904 ¶ *Veſcum*, nimis obſcurum. Lucil. lib. xxvj. Quàm faſtidioſum ac veſcum cum faſtidio viuere. Virg. Georg. lib. iiij. Nec veſcas ſalicum frondes. Afran. Sororibus: At puer eſt veſcis imbecillus viribus.

905 ¶ *Volup*, pro voluptate. Plau. Aſin. Hic ſenex ſiquid clã vxorẽ ſuãanimo fecit volup.

906 ¶ *Virgindemiam*, vti vindemiam, hoc eſt, virgarum apparatum, vel demptionem, vel decerptionem ob verbera. Varro Agathone: Quid triſtiorem video te eſſe, quam angit hæc Lampadion, Quid familiaris filius Amat? Hæc ſpes eſt auxili argentaria, Ideóque ſcapulæ metuunt virgindemiam.

907 ¶ *Viratium*, magnarum virium. Va. Meleag. Si non malit vir viratium vxorem habere Atalantam.

908 ¶ *Vulga*, capacitas, vel ſinus cum laxitate. Lucil. lib. ij. In vulgam penetrare piloſam. Var. Sexageſi: Eo vt viaticum ex arcula adderem in vulgam.

909 ¶ *Verrucam* poſitum pro loco edito. Cato libris originum: Cenſeo, inquit, ſi rem ſeruare vis, faciundum, vt quadringentos aliquos milites ad verrucam illam ire iubeas, eámque vti occupent imperes.

910 ¶ *Vibices*, plagarum vulnera. Cato de falſis pugnis: Vbi ſocietas? vbi fides? maiorũ inſignitas iniurias, plagas, verbera, vibices, vis dolores, atque carnificinas per dedecus, atque maximam contumeliã inſpectãtibus.

911 ¶ *Vellicatim*, & ſaltuatim. Siſen. Hiſt. lib. j. Nos vna æſtate in Græcia, & Aſia geſta litteris idcirco continentia mandauimus, ne vellicatim, ac ſaltuatim ſcribendo lectorum animos impediremus.

911 ¶ *Victurus*, victoriam potiturus auctoritas prudentium putauit eſſe. Pyrrhúſne Rex, an Manius Curius prælio victuruseſſet.

912 ¶ *Vireſcit*, maiorum virium fit. Furius Poematis: Excreſcunt animi, vireſcit vulnere virtus.

913 ¶ *Viro* etiam pro virtute naturali. Luc. libro ij. Concoctáſque ſuo ſeruare & perdere viro.

914 ¶ *Venerata* pro veneranda. Virgilius libro 6. Curſũſque dabit venerata ſacerdos.

915 ¶ *Vter* pro vtero. Cæcilius Vmbris: Nunc vter creſcit, non poteſt cælari.

916 ¶ *Vicatim*, per vicos. Siſen. Hiſt. lib. iij. Cùm complures menſes barba immiſſa, & tonſo capillo, lugubri veſtitu populum vicatim flens vnà cum liberis circumiret.

917 ¶ *Vultuoſum*, triſtem. Cic. Orat. In quo cùm effeceris, ne quid ineptum ſit, aut vultuoſum.

918 ¶ *Vermiculatum* pro minuto atque mĩniato. Cic. de Oratore lib. iij. Quàm lepidè lexeis cõpoſtæ, vt teſſerulæ omnes Arte, pauimento, atque emblemate vermiculato.

919 ¶ *Venalitij*, venditores. Cic. Oratione Corneliana lib. ij. Neque me diuitiæ mouẽt, quibus omnes Africanos, & Lælios multi venalitij, mercatoréſque ſuperarunt.

920 ¶ *Vocare*, poſitũ pro trahere, ducere. Cic. Orat. Si de iure ciuili tecũ ſerã, vocauit te hominẽ prudẽtiſſimũ his ipſis rebus, quas abs te didicerit, dicundi arte ſuperauit.

921 ¶ *Verecundari*, verecundia teneri. Cic. de Orat. lib. iij. Alterum cunctantem, & quasi verecundantem incitabat.

922 ¶ *Versutiloquas*. Cicer. de Orat. lib. iij. Num non vis huius me versutiloquas malitias? Videtis enim & versutiloquas, & expectorat, ex coniunctione facta esse verba, non nata.

923 ¶ *Vncinatum* ab vnco. Cic. Academ. lib. iiij. Nec vt ille, qui asperis, & leuibus, & hamatis, vncinatísque corpusculis concreta hæc esse dicat.

924 ¶ *Venditationem*, veteres pro ostentatione posuerunt. Cicero Tusculanarum lib. ij. Quinetiam mihi quidem laudabiliora videntur omnia, quæ sine venditatione, & sine populorectè fiunt.

925 ¶ *Viere*, vincire, & inflectere. Varr. de re rustica lib. j. Vt habeas vimina, vnde viendo quid facias.

926 ¶ *Vndulatum* nouè positum purum. Varr. de vita pop. Rom. lib. j. & à quibusdam dicitur esse virginis Fortunæ simulacrum, ab eo quòd duabus vndulatis togis est opertum, proinde vt olim reges nostri vndulatas, & prætextas togas soliti sint habere.

927 ¶ *Veruecem*. Varro de vita pop. Ro. lib. j. Aut bouem, aut ouem, aut veruecē habet signum.

928 ¶ *Zonatim*, per gyrum. Lucillius libro 6. Zonatim circum impluuium cineraris cludebat.

NONII MARCELLI DE INDISCRETIS GENERIBVS PER ORDINEM LITTERARVM.

CAP. III.

A

ANgiportus generis *masculini*, vt apud multos. *Neutri*; Plautus Cistellaria: Quę quasi carnificis angiporta purgitans. M. Tul. de diuinatione, angiporta dixit. Terent. Adelph. Id quidem angiportum non est peruium. Idem Eunucho: In angiportum quoddam desertum.

2 ¶ *Arbitrium* generis *neutri*, sicut sæpe. *Masculini*, Plaut. Asinar. Ni quatriduo abalienarit quod abs te argētum acceperit, tuus *arbitratus* sit. comburas si velis, ne vlla sit cera vbi facere possit litteras.

3 ¶ *Armenta* genere *neutro*, plerumque *Feminino*. Ennius: Ipsius ad armentas easdem ad armentas viuus, Tu pascere curui frontes armentas soles.

4 ¶ *Absynthium* generis est *neutri*. Lucret. lib. quarto: Absynthia tetra medentes Cum dare conantur: *Masculini*. Varro Quinquatribus: Quid medico mihi est opus, nempe tuo, absynthium vt bibam grauem, & castoreum, leuémque robur.

5 ¶ *AErarium neutri* est generis, vt sæpe. *Masc*. Var. γεροντοδιδασκάλῳ: Hoc est magnū censorem esse, ac non studere multos ærarios facere.

6 ¶ *Admonitio* vsu genere dicitur *feminino*. *Masculino*. M. Tul. de Finibus bonorum & malorū lib. v. Vt acrius aliquanto, & attentius de claris locorum admonitu cogitemus.

7 ¶ *Auditus* est gen. *mascul. feminini* auditio. M. Tul. de finibus bonorum & malorum lib. v. Lubentérque se cum his congregant, dántque se ad ludendum, fabellarúmque auditione ducuntur.

8 ¶ *Artus masculino* genere appellamus. Virg. Georg. lib. iij. Micat auribus, & tremit artus. ¶ *Artua neutro* genere. Plautus Menæch. Ita mihi imperas, vt ego cuius membra, atque ossa, atque artua.

9 ¶ *Angues masc.* genere dici Virg. testis est: Ecce autem gemini à tenedo tranquilla per alta (Horresco referens) immensis orbibus angues. Et lib. v. Adytis cum lubricus anguis ab imis. Næuius Lycurgo: Alte iugatos angues in sese gerunt. Lucillius lib. xxvj. Nisi portenta, anguésque volucres ac pinnatos scribitis. Angues *feminino*; Plautus Amph. Deuolant angues iubatæ in compluuium duo. Varro Acinnius: Cuius vt adspexit torta caput angue reuictum.

10 ¶ *Acherontem masc.* genere dicunt veteres. Virg. lib. sexto: Et tenebrosa palus Acheronte refuso. *Fem*. Plaut. Captiuis: Verum enimuerò nulla adæquè est Acherons, atque vbi ego fui.

11 ¶ *Amnem masculino* genere appellamus. Virg. Geor. lib. j. Atque alius latū funda iam verberat amnem. *Feminino*, Plaut. Merc. Neq; vlla mihi obstabit amnis, neque mōs, neque adeo mare. Næuius Lycurg. Sed quasi amnis cis rapit, sed tamen inflexa flectitur. Accius epinausimacheumandria: Mundā salso sanctam obtexi sanguine, atque acerbos alta in amni corpore expleui hostico. Idē Epigono: Apud abūdantem antiquā amnē, & rapidas vndas

vndas Inachi. Varro, περιπλοῦ lib.j. In hac ciuitate agros colũt arenosos. propter hos fiuit amnis, quam olim Albulam dicunt vocitatam.

12 ¶ *Araneæ*, & *fem.* sunt generis. Titin. Gemina: Euerrite ædeis, abstergite araneas. Virg. Georg. lib. iiij. Laxos in foribus suspendit aranea casses. Ennius: Bux' araneę. *Masc.* Plaut. Sticho: Vt operam omnem araneorum tergam, & texturam improbem, deiiciámque eorum omneis telas. Idem Asin. Iussin' colũnis deiici operas araneorum?

13 ¶ *Aetas, femin.* est generis. Plaut. Menæchmis: Vt ætas mala est, merx mala est ergo. ætas *mascul.* Plautus Trinummo: Propter eosdem; quorum caussa fui hoc ætate exercitus.

14 ¶ *Accipiter*, generis est *masc.* Virgil. libro xj. Quàm facilè accipiter saxo sacer ales ab alto. *Femininо*; Lucretius lib. iiij. Accipitres somno in leni, sic prælia pugnásque, Edere sunt persectantes, visæque volantes.

15 ¶ *Arua, neutri* sunt generis. Virg. Arua aliena iugo premere. *Fem.* Næuius Lycurgo lib. ij. Quâque incedunt omneis aruas obterunt. Pacuuius: Postquam calamitas plures annos aruas caluitur.

16 ¶ *Anfractum, masculino* genere dici putant. *Neutro*; Accius Eurysace: Super Oceani stagna alta patris terrarũ anfracta reuisam. Varro Parmenone: Cauo fonte, vt cùm irrigauit cauata aurium anfracta in syluam vocans.

17 ¶ *Aeuum*, generis *neutri* æuitas *feminini*. Varro Tithono, περὶ γήρως: Qua voluntatem æuitatis extima attigit metam æuitas.

18 ¶ *Aera neutri*. Marc. Tull. Hortensio: Quid tu, inquam, soles, cùm rationem ad dispensatorem accipis, si æra singula probasti, summam, quæ ex his confecta sit, non probare?

19 ¶ *Acina* genere *neutro* frequenter Var. posuit. ¶ Acinus *mascul.* M. Tull. de senectute: Quæ ex fici tantulo grano, aut ex acini vinaceo. Et alij obscuræ auctoritatis: Presslúsq; labris vnus acinus arebat.

20 ¶ *Autumnus*, generis *mascul.* Feminini; Varro Serrano, περὶ ἀρχαιρεσιῶν: Retinet viatorem meridie prætereuntem fontem, quod autumnitas in anni tetrachordo mẽsum prę-terierat.

21 ¶ *Aluus* generis *femin.* Virgil. Æneid. li. ij. In latus, ínque feri curuam compagibus aluum Contorsit. *Masc.* Accius Annalibus: Vt quàm frigidissimus aluus. Sed alij auctoritatis obscuræ: Mala nemus retinens grauido concepit in aluo.

22 ¶ *Accubitionem* genere *fœminino*. Marc. Tull. de senectute: Bene enim maiores accubitionem epularem amicorũ, quasi vitæ cõiunctionem haberet, cbnuiuũm nominarũt.

B

23 ¶ *Bubo* generis *Femin.* Virgil. Æneid. li. iiij. Seráq; culminibus ferali carmine bubo. Genere *masculino*; Agellius Hist. li. j. Et quod bubo in columna ædis Iouis sedens conspectus est.

24 ¶ *Balneæ*, nominis *feminin*. Marc. Tull. pro Sexto Roscio: Occisus est ad balneas palatinas rediens à cena Sex. Roscius. Plaut. Asinaria: Ille in balneas iturus est, inde huc veniet postea. Cæcil. Vmbris: Quid mihi non sunt balneæ? *Neutri*; Marc. Tullius Hortẽsio: Primus balneola suspendit, incluſit pisces.

25 ¶ *Balteus masc.* generis; Virg. lib. xij. Humero cum apparuit alto Balteus. *Neutro*; Varro rerum diuinarum lib. xj. Tragica vincula baltea sunt. Accius διδασκαλικῶν lib. viij. Actoribus manuleos, baltea, machæras. Liuius lib. ix. Auratæ vaginæ, aurata baltea illis erant.

26 ¶ *Buxum*, generis *neutri*; Virgil. Georg. lib. ij. Et torno rasile buxũ. *Feminini*; Ennius: Buxus victa taxis tonsa.

27 ¶ *Blandimentum* generis *neutri*; vt sæpe, *femin.* Cicero de repub. lib. iiij. In ciue excelso, atque homine nobili blanditiam, ostentationem, ambitionem meam esse leuitatis.

C

28 ¶ *Clinus* generis *mascul.* vt plerunque. *Neutri*; apud Memmium inuenimus, cuius auctoritas dubia est: Ille ardua nitens fortunæ scandere cliua. Cato de tribunis militum: Loca ardua, & cliua depressa.

29 ¶ *Cyma neutro*, vt Lucillius: Asparagi molles, sed viride cyma. *Femin.* Cornelius Celsus, etsi minoris auctoritatis posuit: Lætã formosámque cymam.

30 ¶ *Constitura* generis *femin.* Marc Tullius de repub. libro j. Quæ videlicet ille non ex agri constitura, quam cernebat, sed ex doctrinæ indiciis interpretabatur.

31 ¶ *Crux* generis *feminini* sæpe. *Mascul.* Ennius Annal. libr. xj. Malo cruce fatum vti des Iupiter.

32 ¶ *Culter*, & cultellus generis sunt *masc.* Varro γεωγραφικῶν: Noctu cultro coquinari se traiecit. Nondum enim mihi inuenti erant cultelli empestati è Bithynia.

33 ¶ *Cor* generis est *neutri*, vt dubium non est. *Masculini*; Ennius lib xiij. Annibal audaci dum pectore de me hortatur, Ne bellum faciam; quem credit esse meum cor.

34 ¶ *Cupressus* generis *femin.* vt dubium nõ est. *Masculini*; Ennius: Capitibus nutanteis pinos, rectósque cupressos.

35 ¶ *Carra neutri* generis esse consuetudine persuasum est. *Masc.* Sisenna Hist. lib. iiij. Impedimenta collocant omnia, construunt *carros*, & sarraca crebra disponũt. Var. Cæli. li. ij. Gallica porta carros adcurat vsque politos.

36 ¶ *Certamen* generis est *neutri. Femin.* Sisenna Hist.lib.iiij. Accolis celeriter consumptis, ad gladios *certationem* reuocauerunt.

37 ¶ *Querelæ* generis *femin.* vt sæpe. *Masculino*; Virg. Æneid.lib.iiij. Tantos illa suo rumpebat pectore questus.

38 *Compita* generis *neutri.* Virg. Georg. lib. ij. Præmiáque ingentis pagos, & compita circum. *Mascul.* Varro de scenicis originibus libro tertio: Vbi compitus erat aliquis. Cæcilius Titthe: Vbi adiicientem compitum.

39 ¶ *Consortium neutri* generis. ¶ Consortio *femin.* Lucil.lib.xix. Deierat enim scripsisse, & post non scripturum. redi in consortionem. Marc. Tull. de offic.libro iij. Dissoluatur necesse est omnis humana consortio. Titus Liuius: Quænam ista suauitas? quænam consortio est?

40 ¶ *Chartam* generis *femin. Mascul.* Lucillius lib.xxvij. Nec sic, vbi Græci, vbi nunc Socratici charti, quicquid quæritis petimus.

41 ¶ *Clypeus* generis *masc.* Virg. Ardenteis clypeos, atque æra micantia cerno. *Neutro*; Virgilius: Et clypeum superintonat ingens. Licinius in Marte: Pars magna leuiùs clypea portant. Laberius Sororibus: Hoc voluit clypeum contra puluem proiici.

42 ¶ *Cæmenta neutri*, vt est vsus Varro Bimargo: Non te pudet, Mani, cùm domi tuæ vides commilitonum tuorum cohortes seruis tuis ministrare cæmenta? *Feminini*; Ennius: Labat, labuntur saxa, cæmentæ cadunt.

43 ¶ *Clunes femin.* Horat. Quod pulcræ clunes, breue quod caput, ardua ceruix. *mascul.* Plaut. Abroico: Quasi lupus, ab armis valeo; clunes desertos gero.

44 ¶ *Cælum neutro. Mascul.* Lucretius: Quis pariter cælos amnis conuerterit omnis Ignibus ætheriis terras sufferre feraceis? Varro Rerum diuinarum: Vt Deum significas non partem mundi, sic pater magnus materna his est cælus. Ennius: Fortis Romani quanquam cælus profundus. Idem: Saturno quem cælus genuit.

45 ¶ *Castitas*, & castimonia generis *feminini. Masc.* Varro Rerum diuinarum lib. primo: Nostro ritu sunt facienda, quam hos ciuilibus. Græco castu. Idem: Et religiones, & castus id possunt, vt ex periculo eripiant nostro. Næuius, Carmine Punici belli: Res diuas edicit, prædicit castus.

46 ¶ *Callis* generis *masc.* Virg. Æneid. libr. iiij. Prædámque per herbam Cõuectant calle angusto. *Femin.* Liuius libr. xij. Nisi pecorum modò fert angusto saltu, per deuias calles. Idem sic frequenter.

47 ¶ *Culleus*, *mascul.* sæpe. *Neutro*; Varro de re rust. lib. j. In singula iugera, dena cullea vini fiunt.

48 ¶ *Corbes*, corbulas. Varro de re rust. libr. j. Cogit aliquot corbulas viarum, & frondem iucundissimam ministrat ouibus. Cæcilius Philumena: Qui panis soli corbulam.

49 *Quisquis*, & gener. *femin.* attribui posse veterum auctoritas voluit. Liuius: Mulier quisquis es, te volumus. Cęcilius: Quæso igitur quisquis es mea mulier. Pacuuius: Quisquis tu es mulier, quę me insureto nuncupasti nomine. Enni⁹: Et quis illæc est, quæ lugubri succincta est stola?

50 ¶ *Canalis*, *mascul.* Gadullius Gallicanus: Ego verò confiteor certo canali cuncta decurrere. *Feminino*; Lucill. κατοχαρισικὰς canaliculam dicit.

51 ¶ *Cinis*, *mascul.* Virgilius in Bucol. Cinis ipse bonus sit. Et Georg. lib. primo: Néue effetos cinerem immundum iactare per agros. *Fem.* apud Cæsarem, & Catulum, & Caluum lectum est, quorum vacillat auctoritas: Cùm iam fulua cinis fueris.

52 ¶ *Colus*, gen. *femin.* Cic. Orat. lib. ij. Quid tu Decilla mea, quando ad me venis cum tua colu & lana?

53 ¶ *Capillus*, *masc.* est generis. Terẽt. Phorm. Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida. *Neutri*; Plautus Mustellaria: Vide capillum satin' compositum sit commodé.

54 *Cursus*, omnium consensu *mascul.* genere dicitur. Virgil. Hic cursus fuit. ¶ Cursura *femin.* Plaut. Asin. Non me vides ex cursura anhelitum etiam ducere? Idem Cistellaria: Pol accubituram mater magis sum exercitate, quàm à cursura sum tardiuscula.

55 ¶ *Curriculum neutro* genere. Cicero Timæo: Rare igitur & mente diuina ad originem temporis curris curriculum inuentum est Solis, & Lunæ.

56 ¶ *Culest*, pro qualis est, *neutro* positum pro masc. Plaut. Amph. Ædepol condignum donum culest, qui donum dedit.

57 ¶ *Contagio*, *femin.* genere appellatur. Sallust Post vbi contagio quasi pestilentia inuasit. ¶ Contagia *neutro*; Lucretius libro tertio. Quandoquidem penetrant in eum cõtagia morbi. Virgil. Nec mala vicini pecoris contagia lædent.

58 *Catellæ*, diminutiuum est catenarum, & dicuntur genere *femin.* Cæcilius Plocio: Catellæ *neutrum* à catellis similiter diminutiuum. Plaut. Curcul. Delicatum te hodie faciam cũ catello, vt accubes. ferreo ego dico.

59 ¶ *Corium*, *neutr.* est gen. ¶ Corius *mascul.* Plaut. Pœn. Treis facilè corios contriuisti bubulos. Var. Eumenid. Nunc corius vlmũ tuus depuuit, pergis hera.

60 ¶ *Calx*, est generis *fem.* Virg. lib. xij. Ferrata calce fatigat. Calx *masc.* Plaut. Pœnulo: Quin prius disperibit faxo, quàm vnum calcẽ ciuerit. Var. Margopoli, οὐδεὶς ἀγχῦς: Nemini

Fortuna

Fortuna currum à carcere intimo missum leui, Inoffensum per æquor candidum ad calcem sibit.

61 ¶ *Cortex* vtriusque est generis. *Mascul.* Varro Prometheo lib. Tum visus supremus cortex, aut cacumina Morientum in quercu, & arborum altitudine. Idem Tithono, οὕτω γήρως: Sic inuitata matura anima corporeum corticem facilè relinquit. Virgil. lib. vij. Raptus de subere cortex. *Fem.* verò Bucolicis: Tum Phaethontiades musco circundat amaræ Corticis. Lucretius lib. iiij. Quæ quasi membrana, vel cortex nominitanda est.

62 ¶ *Calor* generis *masculini*. Virg. Georg. lib. ij. Si non tanta quies iret frigúsque, calorémque Inter, & exciperet cæli indulgentia terras. Plaut. Mercatore: Neque frigus, neque calorem metuo.

63 ¶ *Caseus* generis *masc.* Virgil. Bucolicis: Pinguis & ingratæ premeretur caseus vrbi. ¶ Caseum *neutri*, Noui? Macco: Pecunia quid? bonum breue est, respondi, Sardis veniens caseum. Plaut. Medico: Parasito cum virgis caseum radi potest.

64 ¶ *Collum neutri* esse generis Virgil. docet. Et colla comantia pectunt. ¶ Collus *masc.* Accius Epigono: Quid cessо ire ad eã? hem præstò est, eamo collum grauem. Lucillius Satyr. lib. vij. Caldissima ac bene plena iã solorum, atque anseris collus. Idem lib. 27. Modò Sursum modò deorsum, tanquam collus cernui. Cæcilius ἁρπαζουσῃ: Hunc collum ludo præcidi iube. Idem Synephebis: ad restim res redit. immò collus, non res. nam ille argentum habet. Cato Sercia: Accipite, si vultis, hoc onus in vestros collos, Næuius: Cor vtrum scapulæ plus angulus colli habeat nescio. Plautus Amph. Malæ, mẽtum, barba, collus. Varro Sexagesi: Vt nitens Pauonis collus nihil extrinsecus humens.

65 ¶ *Castra* generis sunt *neutri. Femin.* Accius Æneadis aut Decio: Castra hęc vestra est, optimè essis meritus à nobis.

66 ¶ *Copulæ* generis *fem.* Accius Phœnissis: Abtorque proram, ac supra tortas copulas.

67 ¶ *Cepe* generis *neutri*. Lucil. Satyr. libr. v. Flebile cepe simul lacrymosæque ordine talpæ. Idem lib. xvj. Hoc aliud longè est, inquit, qui cepe serebat. Varro Bimargo: Aui, & ataui nostri cum allium, ac cepe eorum verba olerent, tamen optimè animati erant: Idem Manio: Dulcem aquam bibat salubrẽ, & flebile esitet cepe. Cepe *fem.* Lucil. Satyr. li. v. Lippus edenda, acria assiduè ceparius cepa lacryса. Varro Eumenid. In somnis venit, iubet me cepam esse, & fessiminum. Idem Cato, vel de liberis educandis: Vt cibo vtatur modico, & idoneo, vt vitet acria, vt est sinapi, cepa, allium.

68 ¶ *Cubitus* masc. generis. *Neutri*; Lucil. Satyr. lib. xvj. Lysippi Iupiter ista Transiuit quadraginta cubita, altus Tarento.

69 ¶ *Coluber* generis *masc.* Virg. Æneid. li. ij. Coluber mala gramina passus. ¶ Colubra *Feminin.* Lucillius Satyrar. lib. xx. Iam disrumpetur medius, iam vt Marsus colubras Disrũpit cantu, venas cùm extenderit omneis. Turpilius Leucadia: Arripuit colubram mordicus. Varro Eumenidibus: Quid dubitatis vtrum nunc sitis cercopitheci, An colubræ, an beluæ, an de albu cibus labus Athenis?

70 ¶ *Contemptus* generis *masc.* ¶ Contemptio *fem.* M. Tul. de repub. lib. v. Quæ virtus fortitudo vocatur, in qua est magnitudo animi, mortis, doloríque magna cõtemptio. Idem de offi. lib. iij. Fortitudo quæ est dolorum, laborum contemptio. Et Hortensio: Magnitudo animi, patientia laborum, mortis, dolorúmque cõtemptio. Ita & Tusc. li. j.

71 ¶ *Compendium*, compendiaria. Varro σκιαμφγία, οὕτω τύφον: Hoc dico compendiaria sine vlla solicitudine, ac molestia dicundi ad eandem voluptatem posse peruenìri.

72 ¶ *Crocum* generis *neutri*. Sallust. lib. secundo: Iter vertit ad Corycum vrbem inclytam pastúsque, nemore in quo crocum gignitur. *Masc.* Georg. lib. iiij. Et glaucas salices, casiámque, crocúmque rubentem.

73 ¶ *Conatus mascul. Neutro*; Accius Atreo: Ego incipio, conata exsequar.

74 ¶ *Candelabrum* generis *neutri*, vt sæpe. Masc. Cæcilius Moletrice: Memini ibi candelabrum ligneum ardentem.

75 ¶ *Cardo* generis *masc.* Virgil. Æneid. li. ij. Et emoti procumbunt cardine postes. *fœminini*; Graius Peliadibus; Sonat impulsa regia cardo.

76 ¶ *Census* genere *mascul. Neutro*; Cicero Consulato suo: Quorum luxuries fortunata censa peperit.

77 ¶ *Crines* genere *masc.* Virgil. Æneid. li. iiij. Et crines flauos. *Fem.* Plaut. Mustel. Gerundum morem censeo, & capiundas crines tibi. Atta Epigrammatib. Præterea tu sis dissoluta crine capillus.

78 ¶ *Cummi* generis *neutri*, vt est vsu monoptoton. Tamen fem. Cinna: Alpináq; cummi. vt sit genitiuus eius, huius cummis, vt puppis, febris, peluis.

D

79 ¶ *Dorsum neutri* est generis. Virg. lib. j. Dorsum immane mari summo. ¶ Dorsus iterum *mascul.* Plautus Milite: Timeo quid rerum gesserim, ita dorsus totus prurit.

80 ¶ *Decorem* generis *mascul.* Decentiam feminini. M. Tul. de deorum natura lib. ij. Colorum etiam & figurarum, tum venustatem, atque ordinem, & (vt ita dicam) decentiam oculi iudicant.

81 ¶ *Despectum* generis *masc.* ¶ Despicien-

tia *fem.* M. Tul. de offi. lib. ij. Ergo hæc desipientia admirabilitatem magnam facit. Et Tuscul. lib. iiij. Omnium rerum humanarũ contemptione ac desipientia in omni virtute ponamus.

82 ¶ *Dominatio* gen. *fem.* vt plerũq;. *Masc.* M. Tul. de republ. lib. j. Quid tum, cum es iratus, permittis illi iracundiæ dominatum animi tui? Et de offi. li. ij. Quorum est leuis fructus, incertus dominatus.

83 ¶ *Debitum* generis est, vt manifestum est, *neutri. Feminini*, M. Tul. pro Plantio: Nam alia est *debitio* pecuniæ, alia gratiæ.

84 ¶ *Diluuium* generis est, vt sæpius habetur, *neutri.* Virg. lib. viij. Diluuio ex illo. *Fem.* Lucr. lib. vj. Pars etiam glebarum ad diluuiẽ reuocatur Imbribus. Horatius carminum li. iiij. Horrendámque cultis Diluuiem minitatur agris.

E

85 ¶ *Euentus* generis est *masculi. Neutri*; Lucretius lib. j. Nam quæcunque cluent, aut his coniuncta duabus Rebus, ea inuenies, aut horum euenta videbis. Idem lib. j. Euentum dici poterit, quodcunque erit actum. M. Tul. Hortensio: Tu me & aliâs nonnunquam, & paullò ante adhortatus es, aliorum facta, & euenta conquirerem. Idem consulatus sui li. ij. Atque animo pendens noctu euenta timebat.

86 ¶ *Error masc.* est generis. Virgil. Æneid. lib. x. Gratúsque parentibus error. *Fem.* Accius Neoptolemo. Satis iam dictum est, neq; ego errantia animi prauè morigerabor. Neutri. M. Tul. ad Hirtium lib. ij. Qua in re si mediocriter lapsus sum, defendes mecum tolerabile erratum.

87 ¶ *Epulum* generis *neutri* est. *Fem* Lucil. Satyra. lib. xiiij. Idem epulo cibus, atque epulatio Iouis omnipotentis. qui versus vtrunq; designat. Virgilius lib. vj. Epulæque ante ora parantę Regifico luxu.

88 ¶ *Eruum* generis *neutri* est, vt plerunq;. *Fem.* Varro, Longè fugit, qui suos fugit: Sed vt his erat, hæc legumina arte praua pauca eicer, eruillam, ac paregia alia spiria cæteris.

F

89 ¶ *Frontem fem.* gen. Virg. Et frontem obscænam rugis arat. *Masc.* Titin. Setina: Quasi Hermaphroditus fimbriatum frontẽ gestas *Fem.* Pacu. Voce suppressa, innata fronte, vultu turpido Cato de re militari: Vna repugnatio est, fronte longo: quadrato exercitu. Cæcilius Subditicio: Nam hi sunt inimici pessimi, fronte hilaro, corde tristi Quos neque vt apprehendas, neque vitare scias. Plau. Nam coloratum frontem habet perilis.

90 ¶ *Finem masc.* genere dicimus. Virgil. Æneidos lib. x. Hic finis fandi. solio tum Iuppiter aureo Surgit. *Fem.* Lucretius: Et merito. nam si certam finem esse viderent. Acc. Phœnissis: Neque vlla interea finis curis datur. Virg. Æneid. lib. iiij. Quam fessis finem rebus ferat. Cælius Annal. lib. v. In aliquã huic bello finem facere. Cassius Hemina Hist. lib. iiij. Qua fine omnis res, atque omnes artes, humanitásque aguntur. Var. Meleagris: Currere, vigilare, esurire, quando hæc facere oportet quam ad finem. Sisenna Histor. li. iiij. Et propè mediam ad finem ripæ peruenerant. Varro de vita pop. Rom. lib. iiij. Ita huius belli horribilis finis facta.

91 ¶ *Fumus masc.* est generis. *Feminini*; Lucr. lib. ij. Aurea de cælo demisit fumis.

92 ¶ *Fretum neutri* tantùm generis esse volumus. Virgil. lib. iij. Et crebris legitimus freta concita terris. *Mascul.* Lucretius lib. vj. Nam fretus ipse anni permiscet frigus ad æstum. Nonius: Dubij fauentem per fretum introcurrimus. Ennius: Crassa puluis oritur, omnem peruolat cæli fretum. Lucillius Serrano: Cæli nomine, & salis fretus. Varro Gallo, aut Fundanio: Inter Italiam & Siciliam, qui est fretus inter Rhegium, & Messanam.

93 ¶ *Fauor* est generis *masculi. Fem.* Accius Oenomao: Augustam adhibeant Fauentiam more obscæna dictis segregans.

94 ¶ *Fetus masc.* Virgilius Georg. lib. iij. Aut ouium fetus, aut vrenteis culta capellas. Virgil. Bucolic. *fem.* At tu, Si *fetura* gregem suppleuerit, aureus esto. Idem Georg. lib. iij. Cætera nec feturæ habilis, nec fortis aratris.

95 ¶ *Frenos masculi.* Virg. lib. iij. Et stabulis frenos audire sonanteis. *Neutro* Virg. lib. ix. Frenáque bina eius, quæ nunc habet aurea Pallas. Accius Paride: Frena thesauri equorũ accommodant.

96 ¶ *Forum* generis *neutri. Masc.* Lucil. lib. iij. Romanis ludis forus olim ornatus lucernis. Sallust. lib. j. Illum nautis forum. Pomp. Petitore: Balnea, forus, macellus, fana, portus, porticus.

97 ¶ *Frigus neutri* gen. vt plerunque. *Fem.* Varro, cras credo, hodie nihil: Atque vt igni feruido medullitus aquiloniam intus seruat frigedinem.

98 ¶ *Fulmentum neutro*, vt est in prouerbio veteri, quo Varro vtitur sæpius, fulmentum lectum scandunt. *Femin.* Lucillius lib. xxviij. Fulmentas eis atque æneis subducere. Et lib. 4. Sufficit huic dum fulmentas quattuor addit. Plau. Trinummo: Fulmentas iubeam supponi foco.

99 ¶ *Famulatio*, vt dominatio plerunque generi *feminino. Mascul.* Cic. de amicitia: Aut in fabulis, qui aliquandiu propter ignorationem stirpis & generis in famulatu fuerint, cogniti sunt, & aut Deorum, aut regum filij inuenti sunt.

100 ¶ *Fluuius masculini* generis. *Femin.* vt amnis

amnis plerũque. Siſen. Hiſt. lib. iiij. Quod oppidum tumulo in excelſo loco, propter mare, paruis mœnibus, inter duas *fluuias*, intra Veſuuium collocatum. Idem eodem: Tranſgreſſus *fluuiam*, quæ ſecundum Herculaneum ad mare pertinebat.

101 ¶ *Flexus*, genere *maſculin.* Virg. Georg. lib. j. Maximus hic flexu ſinuoſo elabitur anguis. *Femin.* Cic. Orat. Cùm alter alteri obiicit vocis inflexiones. Idem eodẽ: Ipſe ſe moderans ex virili laterum flexione.

G

102 ¶ *Guttur*, *neutri* eſt generis. Virg. lib. vj. Ille fame rabida tria guttura pandens. *Maſc.* Plaut. Milite glorioſo: Nam nimis calebat, adurebat gutturem. Lucil. Et ventrem, & gutturem eundem. Næuius: Ingurgitauit vſque ad imum gutturem? Var. Lege Mænia: Exercebam ambulando, vt ſiti capacior ad cenam veniret guttur. Plaut. Aulularia: Etiámne ob turas inferiorem gutturem?

103 ¶ *Genu*, *neutri* eſt generis. Virgil. lib. v. Genua labant, vaſtos quatit ægèr anhelitus artus. *Maſc.* Lucillius Satyrarum lib. iiij. Hæret verticulis adfixum in poſteriore Parte, atque articulis vt nobis talus, genúſque eſt.

104 ¶ *Gelu*, *neutro* genere. Titus Liuius: Piſia diacematico foro præſtatur virtuti laus gelu, ſed multo ocyus venio tabeſcit. *Maſcul.* Afranius Epiſt. Quis tu es vẽtoſo in loco Soleatus intempeſta nocte, ſub diuo, Aperto capite, ſilices cùm findat gelus? Acc. Prometheo: Tum profuſus flamine hyberno gelus. Cato Originum lib. ij. Qui aquatum & ligna tum videntur ire, ſecurim atque ſolum ferunt, gelum craſſum excidunt, eum loro colligatum auferunt.

105 ¶ *Grando*, generis *feminini.* Virg. Geor. lib. j. Quàm multa in tectis crepitans ſalit horrida grando. *Maſc.* Var. Triodite, ὅτε ἀρετᾶς, ἡ φυσεως: Nec coruſcus imber alto nubilo cadens Multus, grandine implicatus albo.

106 ¶ *Gladius*, *maſc. Neutri*; Lucil. Hærebat mucro gladium in pectore totum.

107 ¶ *Ganeum*, *neutrum.* Varr. Seſquiulyſſe: Qui ſe in ganeum accenſum coniecit amicæ.

108 ¶ *Grues*, genere *femin.* Virg. Georg. lib. j. Strimoníæque grues. Lucil. lib. iiij. Longior hic, quàm grus grue tota cùm volat olim. *Maſc.* Laber. Fullonicis: Virum tu hunc, gruẽ Balearicum, an hominem putas eſſe?

109 ¶ *Greges*, vt ſæpe, generis *maſcul.* ſunt. *Femin.* Lucretius lib. iiij. Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles, Buceriæque greges.

H

110 ¶ *Horrea*, genere *neutro*, vt ſæpe. *Femin* Claud. Oratione in Quintium Gallum: Quorum iacent murena vlla horrea, curiáque, & tabulariæ publicæ. Eiuſdem generis tabularias, quo & horreas dixit.

I

111 ¶ *Intyba*, generis *neutri.* Virg. Georg. li. iiij. Quóque modo potis gauderent intyba riuis. *Maſcul.* Lucil. Satyrarum lib. v. Intybus præterea pedibus prætenſus equinis. Idẽ lib. xxx. Pulmentaria vt intybus, aut aliqua id genus herba. Pomp. Placenta: Ruſtici edunt libenter, pedibus triſteis acres intybos.

112 ¶ *Interitus*, generis dicitur, *maſcul.* M. Tul. Philip. lib. ij. Cn. Domitium, non patris interitus clariſſimi viri. *Femin.* M. Tul. Verrinarum in frumentaria: Cùm bis in eadẽ prouincia magnæ fugitiuorum copiæ verſatæ ſunt, tum aratorum interitio facta nulla eſt.

113 ¶ *Inſomnium*, generis *neutr. Fem.* Cæcil. Ploc. Conſequitur comes inſomnia, ea porrò inſaniam affert.

114 ¶ *Inteſtinum*, generis *neut.* Lucret. lib. iiij. Horum inteſtinum quoduis quale eſſe putãdum eſt. Maſc. Var. Margopoli, ὅτε ἀρχῆς: Senſus poriæ, verro, hydragogię, cloaca, inteſtini.

115 ¶ *Ingreſſus*, gener. *maſc.* vt ſæpe. *Fem.* M. Tul. Orat. Perfecta hac video hanc primam ingreſſionem meam, non ex oratoris diſputationibus ductã, ſed de media philoſophia repetitam.

116 ¶ *Iocus*, genere *maſc.* Cic. pro Cælio: Ludus, iocus, ſermo etiam familiarium deſerendus. *Neut.* Næuius Proteſilao: Clàm ineunt, irruunt, cachinnos, ioca, dicta riſitãt. Salluſt. Iugurthæ bello: Ioca, atque ſeria.

L

117 ¶ *Lentẽ*, cõſuetudo *feminino* genere dici vult. Virg. Georg. lib. j. Nec Peluſiacæ curã aſpernabere lentis. *Maſc.* Titin. Lenti calido duella trapula, romice.

118 ¶ *Lux*, *femin.* eſt generis. Virg. Bucol. Si mihi non hęc lux toto iam longior anno eſt. *Maſculin.* Plautus Aulularia: Luce claro diripiamus aurum matronis palàm. Var. Bimargo: Nos ergo nihil egimus, quod legem Lucaniam luce claro latam ſcutulans. Idem Ephebo, ὅτε ἡμερῶς: Hodie ſi poſſumus, quod debemus populo in foro medio, luci claro dicquere. M. Tul. de officiis li. iij. Et cùm prior ire luce claro non queo.

119 ¶ *Lucrum*, ſecundum conſuetudinem *neutri* generis. Maſc. Plaut. Perſa: Nunc ea narrabo, vnde tu pergrandem lucrum facias.

120 ¶ *Labium*, *neutri* generis. Serenus Opuſculis: Labiúmque inſigne reuellit. Labia rurſum. *femin.* Plautus Sticho: Age tibicen, quando bibiſti, refer ad labias tibias. Nęuius Maccho: Exſule verberatio, popul⁹ homini labias pugnis cędere. Idem Præco poſteriore: Ergo dedita opera te, pater, ſolum foras Seduxi, vt ne quis eſſet teſtis tertius: Præter nos, tibi cũ tunderem labias lubens. Lucil. Satyrarũ libr.

xxij. Sopirion labias cædit vtrinque ſecus.

121 ¶ *Lacerti*, generis *maſcul.* Neut. Acc. Atreo: Concoquit partem vapore flammã tribuit verubus lacerta in focos.

122 ¶ *Loca*, generis ſunt *neutri.* Virg. Æne. j. Loca feta furentibus auſtris. *Maſc.* Virg. Æneid. j. Deuenere locos, vbi nunc ingẽtia cernis Mœnia. Næuius Belli Pœnici lib. vj. Conuenit, regnum ſimul atque locos vt haberẽt. Cicer. Orat. Ducantur duplices loci, vni rebus ipſis, alteri aſſumptis.

123 ¶ *Lapides*, & *feminino* genere dici poſſunt, vt apud Ennium: Tanto ſublatæ ſunt agmine tunc lapides. ad Homeri ſimilitudinem, qui genere feminino lapides poſuit.

124 ¶ *Luxuria*, generis *femin. Maſcul.* Var. Manio: Nec ſumptibus finẽ lepidus ſtatues, finémque, modúmque.

125 ¶ *Luſus*, vel ludus genere dicũtur *maſc. Femin.* luſiones. M. Tul. de finib. bonorum & malorum lib. v. Cùm hi verò paullulum proceſſerunt, luſionibus, vel laborioſis delectantur. Idem Orat. Qui pila ludunt, non vtuntur ipſa luſione artificio propriæ paleſtræ. Varro Cato, vel de liberis educandis: Ab huiuſmodi luſionibus radices erudelitas agere ſolet.

126 ¶ *Labruſca*, generis *fem.* Virg. Bucolicis: Sylueſtris raris ſparſit labruſca racemis. *Neutro*; Virg. Culice: Denſaque virgultis auidè labruſca petuntur.

127 ¶ *Liba*, generis *neutri.* Virgil. Bucol. Sinum lactis, & hæc te liba, Priape, quotannis. *Maſc.* Nigid. de Diis: Deinde ſurgat, faciat libos quatuor, & intra libos duos à dextra, & duos deuexos.

128 ¶ *Lupinum*, *neut.* Var. de re ruſtica lib. j. Ibi lacum eſſe oportet, vbi maceretur lupinum.

129 ¶ *Lympha*, aqua genere *femin.* vt ſæpe. *Maſc.* Lucil. Impermiſtum lymphorem.

130 ¶ *Licentia*, *fem. Maſc.* Lab. In paupertatem eo licentiatus.

131 ¶ *Latrina*, genere *femin.* & eſt lauatrina, quod nunc balneum dicitur. Lucil. lib. xj. Qui in latrina lacúque. *Neut.* Laber. Cõpitalibus: Sequere in latrinum, vt aliquid, guſtes ex Cynica hæreſi. hic latrinum neutri finem locum dixit. Lucil. lib. vj. Hoc tu aptè, credit quanquam latrina petiſſe.

132 ¶ *Lutum*, genere *neut.* & apud Ciceronẽ Epiſtola ad Hirtium lectum eſt plurali numero. Luta, & limum aggerebãt. *Maſc.* Claudius Annalium libro iiij. Pluuia, imbri lutus erat multus.

133 ¶ *Lanitium*, genere *neut.* Virg. Georg li. iij. Si tibi lanitium curæ. *Fem.* Laber. Paupertate: Nihil refert mollem è lanitia Attica, An pecore ex hircorum veſtigium geras.

M

134 ¶ *Mercatus*, generis habetur *maſc.* Serenus Ruralibus: Ad mercatũ eo villice. Varro Sexageſi: Sumptum comitia habebant, ibi nunc fit mercatus. ¶ Mercatura *femin.* Plaut. Trinummo: Mercaturam eã venalis habuit, vbi rem perdidit. Næuius Militibus Pometinenſibus: Inſtant mercaturam ſpero, rem faciet, frugi eſt homo. Lucil. Satyrarum lib. vj. Verùm & mercaturę omnes, & quęſticuli inſtituti. Turp. Lindia: Conſilium hoc cepi, litteras miſi ad ſenem noſtrum, prodeſſe nobis ex ſententia mercaturam. M. Tul. de officiis lib. iij. Ad quos, cùm tanquam ad mercaturã bonarum artium ſis profectus.

135 ¶ *Mercimonium*, *neut.* Plaut. Amphit. Vt vos in voſtris vultis mercimoniis. Turpil. Thraſyleonte: Videre cupio noſtrum mercimonium.

136 ¶ *Melos*, genere *neutro*; Næu. Lycurgo: Suaue ſummum melos. *Maſcul.* Acc. Bacchis: Vacci, acri, crepitãtes melos. Pacuu. Peribœa: Theſiantem, fremitu concidi melum. Varr. Parmẽ: Paci huius naſcũtur pueri rhythmus, & melos. Idẽ Cato, vel de liberis educãdis: Omnes enim qui loquũtur habere debẽt quoſdam melos.

137 ¶ *Medimnum*, generis *neut. Maſc.* Lucil. Satyrarum lib. xv. Præterquam in precio primus ſemiſſe, ſecundus Nummo, tertius iam pluris, quàm totus medimnus.

138 ¶ *Margaritum*, generis *neut.* Var. ἱκατόμβη, σὺν θυσίαν: Vbi illa phalera, gemmeáque ephippia, Et arma margarito candicantia? *Femin.* Varro Papiapapæ, σὺν ἱγκαμίων: Imperito nonnunquam concha videtur margaritã, vt amiſi ſmaragdos. M. Tullius Verrinis de Signis: Vllam gemmam, aut margaritã. Var. Marcipore: Altera exorat patrem libra ocellatorũ, altera virum ſemodium margaritarũ.

139 ¶ *Meſſem*, generis *fem. Maſc.* Lucil. lib. xxvij. Potiùs, quàm non magnam meſſẽ eſſe, non probam vindemiam.

140 ¶ *Mendum*, *neutro.* M. Tul. ad Atticum lib. ij. Caſtricianum mendum nõ corrigeres. *Femin.* M. Tul. *V*errinis: Quæ mendoſa denique litora. Lucil. Nam in quibus mendæ Omnibus in rebus fiunt, fierique potis ſunt.

141 ¶ *Metus*, *maſcul.* Næuius: Magni metus tumultus pectora poſſidet. *Femininũ*; Ennius, Ni metus vlla tenet rite in virtute quieſcunt.

142 ¶ *Murmur*, *neutri* eſt generis. *Maſcul.* Varr. Sexageſi: Iactati ſumus, vt deportare, murmur ſit verus.

143 ¶ *Mundus*, muliebris, generis *maſcul. Neut.* Lucil. libr. xvij. Legauit quidam vxori mundum omne, penúmque.

144 ¶ *Miſeria*, vt ſæpe, generis *femin. Neut.* Labirius Carcere: Homo frugi, quod tibi relictum eſt, miſerimonium retines.

N

145 ¶ *Nundinæ*, generis ſunt *feminini. Var.*

Mar-

Var.Marcipore:Maiores sunt pueri, hi pusilluli nigri,qui spectãt nũdinas,vt magister dimittat suus. *Masc.*Lucil. lib.xxvj. Paucorum atque hoc pacto si nihil gustat inter nundinum. Varr. γεγυμνοδιατριβηκώς: Quoties priscus homo, ac rusticus Romanus inter nundinũ barbam radebat.Idem περὶ μύλιππον: Romam ipsam in arcosice, non qui in orbe inter nundinum calumniarentur. Idem rerum humanarum lib.xx. Decemuiri cùm fuissent arbitrati binos nundinum diuisum habuisse.

146 ¶ *Nasus masc.Neut.*Lucil.lib.vij.Quos oculi non sunt,neque nasum, & qualia sunt. Idem lib. xxij. Nasum rectius nunc homini est suræ,nec pedes dici.

147 ¶ *Nepos* dici & *femina* potest, Ennio auctore quæ nunc neptis dicitur. Iliada: Nepos quas ærumnas tetulisti?

148 ¶ *Nuntius* generis *masc.ul.Neutro* apud antiquos nõ receptæ auctoritatis lectum est, sed doctos.

149 ¶ *Nerui masculini* sunt generis, sicut plerunque.¶Neruia *femin.* apud doctos lectũ est sæpe.Verùm Varr. ὄνος λύρας: Scientia doceat, quemadmodum in psalterio est, tendamus neruias.Neut.Var. ὄνος λύρας: Et id dicũt suam Briseidem producere,quæ eius neruias tractare solebat.

150 ¶ *Noualia* genere *neut.* Virg. Bucolicis: Impius hæc tam culta noualia miles habebit? *Femin.*Virg.Georg.lib.ij. Alternis tonsas idem cessare noualeis.

O

151 ¶ *Obsequium neutro* genere habetur. Terent.Andria:Obsequium amicos, veritas odium parit.¶Obsequela *femin.*Plaut.Asinaria,Qui mihi auscultabunt,facient obsequelam. Turpil. Epiclero : Neque offerre hunc diutius errari, & conqueri necesse suæ obsequelę. Idem Trasileone : Cùm interea nihil quicquam à me est præmij, neque erat tuæ benignitatis,atque obsequelæ.Sallust.Historiarum lib.ij.Ibi Fimbriana seditione,qui regi per obsequelam orationis, & maximè odium Syllæ graues,carique erant.Afran. Priuigno:Quã mihi sit grata ipsius obsequela.

152 ¶ *Ostrea* generis *femin.*Lucil. Satyr. li. iij.Ostrea nulla fuit,non purpura,nulla Peloris.Turpil.Demetrio : In acta cooperta age inoras ostreas.Var.ὅλαι τῇ φακῇ μύεσιν, οὐδὲ εὐσταθείας: Nec multum numus piscis ex salo captus helops, neque ostrea vlla magna capta quiuit palatum suscitare.Afranius Excepto, Conchas : echinos, ostreas marinas.M.Tul. Hortensio : Sollertiáque eam,qua posset vel in tegulis proseminare ostreas.Var.Sexagesi: Tunc nuptiæ videbant ostreas Lucrinas. *Neutris*Lucil.Satyrarum lib.ix. Quid ergo si cerno ostrea Cognorim fluuium,limum,ac cœnum sapere ipsum?Idem lib. xiij.His itidem in cœna, dabis ostrea millibus nũmũm Empta.Var. ἕως πότε, οὐδὲ ὠῶν: Non posse ostrea se Romæ præbere,& echinos.

153 ¶ *Oues* generis *femin.* vt plerũque. *Masc.* Var.Rerum human.lib. iij. Vt etiam putantibus qui oues duos,nõ duas dicunt,Homer. secutos, qui ait μηλ' ὄϊτ'ς π. Idem Terentio: Quando citatus neque respondit, neque excitatus est, eum ego vnum ouem multam dico.

154 ¶ *Obsidio fem.* genere;Virg. Æneid. li. iij.Cingíque vrbem obsidione videret. *Neut.* Ennius:Cum suo obsidio magnus Titanum premebat.

P

155 ¶ *Putei* sunt generis *masc.*Virg.Georg. lib. iij. Ad puteos, aut alta greges ad stagna iubeto, Currentem ilignis potare canalibus vndam.*Neut.*Varro Gallo vel Fundanio: De miris,secundò de statuis,aquis, vt sunt lacus, & stagna,& putea,& maria.

156 ¶ *Piscatio* generis, vt sæpe,*feminini.* ¶Piscatus *masc.*Cic.de finibus bonorũ & malorum lib.ij.Istius generis asotos iucundè putat viuere,mundos,elegantes, optimis cocis, pistoribus,piscatu,aucupio, venatione.

157 ¶ *Puluis* genere *masculino*,vt sæpe. *Femin.*Ennius lib.viij. Annalium: Iámque ferè puluis ad cælum vasta videtur.Idem lib. viij. Iámque ferè puluis fulua volat.

158 ¶ *Posticam femin.* genere consuetudine appellamus.Lucil. Satyr.lib.iij.Non peperit,verùm postica parte protundit. Var. περὶ μύλιππου: Pertexit interiores partes domus postícæ (vt ait Plautus) penitissimè.Titinnius *neutro* in *V*eliterna dici probat.Atque duo postica, quæ loco mercede. Idem Fullon. Siquis hodie præter has posticum nostrum perulerit.Lucil.lib. viii. Pistrinum appositum, posticum,sella,culina.*V*ar.Prometheo lib.ij. Retrimenta cibi,quæ exierunt per posticum, vallem fecerunt.

159 ¶ *Partus masculini* est generis *V*irg. Quin idem *V*eneri partus suus & Paris alter.¶Partitudo,& partio *femin.*Plaut.Aulularia:Probrum,propinqua partitudo cui appetit.Idem eadem: Nam probrum atque partitudo propè adest.Afran.*V*opisco:Non dolorum partionis veniet in mentem tibi, Quos misera pertulisti,vt partum proiiceret pater? Plaut.Truculento:Horresco misera, mentio quòd fit partionis.

160 ¶ *Præsepia neutri* sunt generis. *V*irg. lib.xj.Qualis vbi abruptis fugit præsepia vinclis.*Femin.*Plaut.Curculione:Quin reciperet se huc cessum ad *præsepiam* suam. Idem ad meum herum arbitrum vocat me hic intra præsepias meas.*V*ar.de Republ.lib.j. Contrà hic laudabatur ab illis. Is habebat culinam rusticam vnã præsepiam latam,cellã vinariã.

161 ¶ *Panis* consuetudine *masculino* genere appellatur. *Neut.* Plaut. Curculione: Hæc sunt ventris stabiliměta, pane, & assa bubula.

162 ¶ *Pingue est*, pro pinguis est, *neutrum* pro alio genere positum. Nouiꝰ Triperdita: Si autem pingue est, malè cubandum est putrem panticas.

163 ¶ *Perdix* & *masculino* genere dici potest. Varro Admirandis: Perdicas Bœotios.

164 ¶ *Palpebrum* genere *neutro* consuetudo dici vult. ¶ *Palpebræ femin.* Lucretius li. iij. Brachia, Palpebræque cadunt, poplitésque cubanti. Var. Papiapapæ, κάλλιστον: Quos calliblepharo naturali palpebræ Tinctæ, vallato mobilis septos tenent. M. Tul. de Orat. li. ij. Munitæque sunt palpebræ, tanquam vallo pilorum.

165 ¶ *Pannus* vsu generis *masc. Neut.* Neu. Tabel. Qui habet vxorem sine dote, pannum positum in purpura est.

166 ¶ *Purpurissum* genere *neutro*; Afranius Homine: Cedo purpurissum. *Femin.* Næuius Sannionibus: In licio, cretam, cerussam, purpurissum.

167 ¶ *Pernicies* generis *feminini*; Lucillius Satyr. lib. ij. Pestem, perniciémque catax, quã & Manlius Nou. *Neut.* Acc. Menalippo: Paratus sum vbi vis, petere pestem, perniciem.

168 ¶ *Palumbi femin.* Virg. Bucolicis: Nec tamen interea raucæ tua cura palumbes. *Masc.* Lucil. lib. xiiij. Macrósque palumbos. Plaut. Bacchidibus: Qui enim intelligo duæ vnum expetitis palumbem. Pompon. de Vite: Quo palumbem vnum ex ore tollit.

169 ¶ *Pigror* generis *masc.* Lucil. Satyr. li. x. Languor, & oppressit pigror, torpórque quietis.

170 ¶ *Pigne* Ennius lib. xvij. Potestate pigne sufferre laborem. Acc. Clytemnestra: Omnes gaudent facere rectè mali pignem. *Femin.* pigritia.

171 ¶ *Pali* genere *femin. Neut.* Var. Flextabulis, κάλοι ἐπαρχιῶν: Quid tu non vides in vineis, quòd tria pala habeant, tripales dici.

172 ¶ *Periculum* generis *neutri*. Terent. Andr. At istuc periculum fieri in filia graue est. Periclitatio *femin.* M. Tul. de Deorum natura libr. ij. Sicut ex quibusdam stirpibus, & herbis, quarum vtilitates longinqui temporis vsu & periclitatione percepimus.

173 ¶ *Paratus* generis *masc.* Paratio femin. Afranius Priuigno: Silentio opus est, nulla ineest paratio.

194 ¶ *Penus* generis *femin.* Lucil. Magna penus paruo spatio cõsumpta peribit. *Masc.* Pomp. Dogali: Vnum penum, quæ omnem: exterum aliam præberem penum. Næuius: Do facta meum in penum componam sati est. Neutri etiam lectum est apud plurimos, quorum auctoritas non probatur.

175 ¶ *Polypus* generis *femin.* Lucil. libro xxix. Paulisper cui medentia medem hæc se vt polypus ipsa.

176 ¶ *Paupertas* generis *femin. Neut.* Cæcilius Plocio: Ibo ad forum, & pauperi tutelam geram.

177 ¶ *Papauer neut.* Virg. Spargens humida mela, soporiferúmq; papauer. *Masc.* Varro Admirandis: Infria seni papauerem. Plautus Asinaria: Formicis obiicias papauerem.

178 ¶ *Pileus* generis *masc.* Plaut. Captiuis: Pileum, quem habuit, diripuit, eúmque ad cælum tollit. *Neutri*; Plaut. Cornicul. Te obsecro, Lyde Pileum meum, mi sodalis, mea salubritas.

179 ¶ *Prosecta* exta, quæ aris dantur ex fibris pecudum dissecta, sunt generis *neutri*. Licinius Macer Ornithogonia: Vulgari tosta vapore Cum virgis prosecta ferunt. *Femin.* Lucil. lib. xiiij. Cenam, inquit, nullam, neque Diuo prosectam vllam. *Varr.* Rerum diuin. lib. xj. Proficiem extorum vel in mẽsam porrigere.

180 ¶ *Pedis*, quem nos pediculum dicimus, generis *masculini* est. Nouius: Est pedis vnus ingens in naso. *Femin.* Plaut. *Vidularia*: Vbi quamque pedem videbat, suffurabatur omnis.

181 ¶ *Pluuia*, vt sæpe, generis *femin.* Virg. Georg. lib. j. Tunc cornix plena pluuiam vocat improba voce. *Masc.* Laberius: Latè loquente qui pedem ex taberna tulimus, tantus cùm staret pluor.

182 ¶ *Pistillus masc.* Nou. minia medica: Lacrymæ cadent, calet pistillus. Idem Fullonibus: Testes pestinas pistillos mihi cantent. *Neut.* Muntius: Pistillum grande est.

183 ¶ *Propago* propages, vt sæpe, generis *femin.* Pacuiꝰ Antiopa: Saluete gemini, mea propages sanguinis. *Neut.* Ennius: Boni secundè forent fructus, vt æque propaginem.

184 ¶ *Patibulum* genere *neut. Masc.* Lucil. Rerum humanarum lib. xxj. Deligata ad patibulos, deligantur. & circunferuntur, cruci defiguntur. Plautus Carbonaria: Patibulum ferat, per vrbem, deinde affigar cruci.

R

185 ¶ *Rictus* generis est *masc.* Titinnius: Caue, exporge frontem, habeat semper factos rictus. ¶ Ricta *neutri*; Lucr. lib. v. Mollia ricta tremunt duros nudantia dentes. M. Tul. de Signis: Vt rictum mentúmque eius paulò sit attritius.

186 *Rogus masc.* generis; Virgil. Æneid. li. iiij. Hoc rogus iste mihi, hoc ignes aræque parabant. *Neut.* Afran. Epistola: Pulcrè hoc incendi rogum, ardet, tenetur, hoc sepulcro sepeli licet.

187 ¶ *Rudens* generis est *masculini*; Virg. Æneid. lib. iij. Excussósq; iubet laxare rudẽtes.

Femin.

Femin. Plautus Rud. Dum hanc rudentem complico.

188 ¶ *Reticulum*, genere *masc.* M. Tullius Verrinarum actione vij. Reticulúmque sibi ad nares admouebat, tenuissimo lino, plenum rosæ. Fenestella Annal. Fascem pectoralis reticulus. *Neut.* Claud. lib. 1. Prius hisce auctoribus inde reticula galearia.

189 ¶ *Ramenta* generis *neutri*, vt sæpe. *Femin.* Plautus: Ramenta fiam plumbea propensior.

190 ¶ *Rastros*, genere *masc.* dicimus, vt apud Virgilium & Terentium. *Neutro* apud Cornelium Celsum: Omnes rastra & attollunt, & adigunt.

191 ¶ *Raptus* generis *masc. Fem.* Terentius Adelph. Disperij Ctesiphonem audiui filium Vnà affuisse in raptione cum Æschino.

192 ¶ *Reditus*, generis *masc.* Virgilius Æneid. libr. iiij. Nostri reditus exspectatíque triumphi. *Femin.* M. Tul. Philippicarum lib. 1. Exponam vobis breuiter consilium profectionis, & regressionis meæ. *Varro* Rerum humanarum libro xx. Omneis Tarquinios eiicerent, ne quam reditionis per gentilitatem spem haberent. Idem eodem: Ad milites facit reuersionem.

S

193 ¶ *Sexus*, *masc.* generis esse manifestum est. *Neutr.* Sallustius dixit Historiarum lib. ij. At Metellus in vlteriorem Hispaniam post annum regressus, magna gloria concurrentium vndique virile, & muliebre sexus per vias, & tecta omnium visebantur. Sisenna Histor. lib. iiij. Tum in muro virile, ac muliebre sexus populi multitudine omni collocata.

194 ¶ *Specus*, genere *masc.* Varro Rerum diuinarum lib. iiij. Ibi cùm amissam capram desiderarent, animaduertissentque quendam specum tenebricosum. Ennius Lytris: Inferûm vastos specus. *Femin.* Ennius Annalium lib. xvij. Concaua sub montis late specus intus patebat. Accius Nyptris: Inde aduenio montem Oetam, scruposam specum.

195 ¶ *Strigilim* manifestum est esse generis *femini*. *Neutri*, Varro Bimargo: κατάχυσις enim est vera, cùm in candelabro pendet strigilis.

196 ¶ *Sortes*, genere *femin.* Virgilius lib. x. Nescia mẽs hominum fati, sortísque futurę. *Masc.* Virgilius libro iiij. Quæ sortitus non pertulit vllos.

197 ¶ *Salis*, genere *masc.* Terentius Eunucho: Labore alieno magnam partam gloriã, Verbis sæpe in se transmouet, qui habet salem, Quod in te est. Plaut. Mercatore: Quasi in aquam indideris salem. *Neutro*; Varro Commentario veteri Fabij pictoris legimus: Tesit & sale, quo sale sordidum vstum est, & ollam rudem facilè abiectum est, & postea id sal virgines Vestales serra ferrea secant.

198 ¶ *Socrus*, & *masc.* genere veteres dici posse voluerunt. Nævius Pellico: Desine socri tuo, fratri patri meo.

199 ¶ *Salum*, *neutri* generis est vulgari consuetudine. *Masc.* Ennius Hecuba: Vndantem salum.

200 ¶ *Sibilum*, *neutro* genere, vt apud Serenum: Suaue sibilum. *Masc.* Virgilius Bucolicis: Nam neque me tantum venientis sibilus austri. Lucillius: Saxa & strido[illegible]or: vbi atque erunt dum sibilus institis.

201 ¶ *Sagum* generis *neutri*, vt plerunque. *Masc.* Ennius: Tergius igitur sagus pinguis opertat. Varro Virgula diuina: Cùm neque aptam mollis humeris fibulam sagus ferret.

202 ¶ *Spari*, quod est genus teli *masc.* genere, vt est apud Virgilium: Agrestísque manus armat sparus. *Neutro*, Lucillius: Tum spara, tum rumices.

203 ¶ *Sanguis*, *masc.* gener in consuetudine habetur. Virgilius Æneid. lib. ij. Vos ô quibus integer æui Sanguis ait. *Neutro*; Ennius Hecuba: Heu me miseram Interij, perdunt lauere sanguen sanguine. Lucretius lib. primo: Visceribus viscus gigni sanguénque creari. Accius Amphitryone: Cum patre paruos patrum hostifice sanguine sanguen viscere suo. Idem Æneadis aut Decio: *Vim gallicam obduc contra in acie exercitúve Patrum hostili fusum sanguen sanguine Varro* Cosmotoryne, πρὸς φθορᾶς κόσμου: Africa terribilis cõtra concurrere ibis, atque Æneæ miscéri sanguine sanguen. Cicero de finibus bonorum & malorum, libro quinto: Quotusquisque est, cui mors cùm appropinquet, non fugiat timido sanguen, atque exalbescat metu?

204 ¶ *Subcuboneum* positum pro succuba. Titinnius testis est, in Psaltria: Contemplari ancillas quam arbitrer illarum subcuboneũ esse.

205 ¶ *Simile* est pro similis est. pro *masc.* positum neutrum. Titinnius Fullonibus: Formicę pol persimile est rusticus homo. Nævius Gymnastico: Pol haud parasitorum aliorum simile est. Nævius Militibus Pometinesibus: Tu pueri pusilli simile es. quia enim ad os fers, quicquid nactus es.

206 ¶ *Schema*, *femin.* gen. dici veterum vsurpat auctoritas. Plautus Amph. Quod ego huc processi sic, cum seruili schema. Pomponius Prostibulo: Si valebit plus in buccam vetet si dicin' schema? *Neutro*; Nævius Lycurgo: Pergite thyrsigeræ Bacchæ modo bacchico cum schemate. Lucil. lib. xxix.

In gymnasio vt schema antiquo est, peccatores retinerem.

207 ¶ *Scrobes, femin.* genere. *Masc.* Plautus Amph. Ibi scrobes fodito sexagenos in dies. Idem Aulularia: Ego ecfodiebam in die denos scrobes. Varro Rusticarum rerum libro primo, scrobiculũ dicit. Idem Manio: Quod dum administrant in scrobe fodiendo, inueniunt arcam.

208 ¶ *Syngraphas, fem.* gen. M. Tul. auctore dicimus: Præ negotiatoribus Achæis syngraphas, quas nostra voluntate conscripsimus. *Masc.* Plautus Asinaria: Agedum istum ostende, quem conscripsisti, syngraphum.

209 ¶ *Silex*, omnium consensu *femin.* appellatur genere. Virgilius Bucolico: Ah silice in nuda. *Masc.* Lucret. lib. i. *V*nde queant validi silices, ferrúmque creari. Idem libro quinto: Non ruere auulsos silices à montibus altis.

230 ¶ *Spicæ*, generis sunt *feminini.* Varro Sexagesi: Si canis sit è catello, sic è tritico spica. M. Tul. de finibus bonorum & malorum lib. quarto: Non enim quod facit in frugibus victum ad spicam perduxerit. *Masc.* Tul. de senectute: Calamóque erecta geniculato, vaginis iam quasi pubescẽs includitur, ex quibus cùm fundit fruges spici ordine structas. Varro lege Mænia: Neque in bona segete nullum est spicum nequam; neque in mala non aliquod bonum.

231 ¶ *Squalor, mascul.* est generis. *Femin.* Accius Eurysace: Prò dij immortales speciem humanam, inusitatam, egregiam, Indignam clade & squalitudine. Idem Telepho: Nam etsi operta squalitate est, luctúque horrifica. li. Var. Manio: Ager derelinqueretur, ac periret squale, scabre atque illuuie & vastitustine. Lucil. Squalitate summa, scabie summa, erumna obrutam.

232 ¶ *Suasiones*, gen. *fem. Neutri*; Accius Clytemnestra: Scibam hanc mihi supremam lucem, & seruitutis finem dari.

233 ¶ *Scutum* generis *neutri. Mascul.* Turpilius Demiurgo: Quia non minus res hominem, quàm scutus tegit.

234 ¶ *Seplasium*, generis *neutri. V*arro, αἰθροπόπολι, ὥσει γλυκολιαχῆς. Doti dato insulam Chium, agrum Cæcubum, Seplasia Capuæ, macellum Romuli. Seplasia *fem.* Varro Synephebo, ὥσει ἐμμονῆς: Hic narium seplasiæ, hic hedycus Neapolis. Pomponius Quinquatribus: Venit, inquit, rogatum nos, quando nostræ essent seplasiæ.

235 ¶ *Stupor*, generis *mascul.* ¶ Stupiditem *fem.* Accius Epigono: Ita imperitus stupiditate erumpit se, impos consilij.

236 ¶ *Statura* gen. *fem.* Lucillius lib. xxviij. Quare pro facie, pro statura, status. *Masc.* M. Tul. de offic. lib. i. In corporis denique motu, & statu cernitur.

337 ¶ *Stirpem* generis *femin.* Virg. Æneid. lib. vij. Heu stirpem inuisam, & fatis contraria nostris Fata Phrygum. *Masc.* Ennius Annal. lib. v. Omnes Pyrrhus, vti memorant, à stirpe supremo. Pacuuius Atalanta: Dubito quam insistam viam, aut quod primordium Capissam ad stirpem exquirendum. Virgil. Æneid. lib. xij. Nanque diu luctans, lentóque in stirpe moratus.

238 ¶ *Satio*, gener. *femin.* Virg. Georg. lib. j. Vere fabis satio. *Masc.* tamen M. Tul. de senectute: Quid ergo vitium ortus, satus, incrementa commemorem?

T

239 ¶ *Tactus*, generis *masc.* vt sæpe. *Femin.* Cicero Tusc. lib. iiij. Qualis hæc aurium, tales sunt & oculorum, & tactionum, & odorationum, & saporum.

240 ¶ *Tali*, positum pro talis. Titinnius Setina: Accede ad sponsum audaciter, virgo nulla est, tale etiam est.

241 ¶ *Tonitrus*, positum pro tonitru. Plautus Amph. Strepitus, crepitus, sonitus, tonitrus.

242 ¶ *Tergum, neutro* genere dici, & consuetudo, & veterum confirmat auctoritas. Plautus Pseudolo: Nunquam ædepol vestrum durum tergum erit, quàm hoc terginum meũ. *Masc.* Plaut. Asinaria: Habeo opinor familiarem tergum, ne quæram foris.

243 ¶ *Textus, masc.* est generis. *Neutri*; Lucret. lib. v. Treis species tam dissimileis, tria talia texta. Idem libro sexto: Propter dissimilem naturam, textáque rerum. Accius Nyctegresia: Scendit hora laterum texta Vulcani vorax.

244 ¶ *Terriculæ*, gener. *femin. Neutri*; Acc. ὅπῃ ναυσὶ μάχῃ: Vbi nunc terricula sita sunt. Idem Telepho: Proinde hæc ista tua aufer terricula: atque animum iratum comprime.

245 ¶ *Torquem*, gen. *masc.* Lucil. Satyr. lib. xi. Cõuentus, pulcer, bracæ, saga, fulgere torques Magni. M. Tull. de offic. lib. iij. Atque hic Titus Manlius is est, qui ad Anienum, Galli, quém ab eo prouocatus occiderat, torque detracto cognomen inuenit. *Fem.* Varro ἔχρ σε, ὥσει τύχης: Tela dextra vibrant, russatia emicant, atq; insignibus Martis torques aureæ, & scuta celata Hibero argẽto graui crebra fulgent. Claudius Quadrigarius describens Manlij Torquati pugnam: Vbi eum euertit, caput præcidit, torquem detraxit, eandémque sanguinolentam sibi in collum posuit. Varro de vita populi Rom. libro i. Auri pondo duo millia acceperunt ex ædibus sacris, & matronarum ornamentis, à quibus postea id aurum, & torques aureæ multæ relatæ Romam, atque consecratæ.

246 ¶ *Ti-*

246 ¶ *Timor*, generis *masc.* [timiditas] *fem.* Pacuuius Peribœa: Et fare quæ cor tuum timiditas territat. M. Tul. de repub. lib. ij. Esse autem angores, si miseria afflictas, atque abiectas timiditate, & ignauia. Idem de Orat. lib. ij. Pudore à dicendo, & timiditate ingenua quadam refugisti. In eodem: Neque illa mihi cautio, & timiditas incauti, propter præstantem prudentiam Crassi negligenda est.

247 ¶ *Tractus* generis *masc.* Varro, mutuũ muli scabunt, τῆς ἀγοραίου: vt venalem tuniculam poneret quotidie, vt videret, totum denique etiam suis manibus lanea tracta ministrasset infectori.

249 ¶ *Tribulæ*, *fem.* Virg. Georg. lib. j. Tribulæque, traheæque, & iniquo pondere rastri. *Neutro.* Varro Rerum rustic. lib. j. Quod fit apud alios iumentis, hic tribulo fit.

250 ¶ *Torpor* generis *masc.* Lucret. Tantus conduxerat omnia torpor. Torpor *fem.* Sallust. Hist. lib. j. Hæc si placent, si tanta torpedo animos obrepsit.

251 ¶ *Tapete* generis *neutri*. Turpilius, & Cæcilius: Glabrum tapete. *Masc.* Virg. Pulcrósque tapetas.

252 ¶ *Tributum neutro*: sed *masc.* Cato Originum libris: Ne prædia in lubricum dirigerentur, cùm tributus exigeretur.

253 ¶ *Testa* genere *femin.* sæpe inuenitur. *Neutro* apud obscuræ auctoritatis, sed summos scriptores legimus.

254 ¶ *Turdi masc.* sunt generis, vt plerunque lectum est. *Fem.* Varro Quinquatribus: Tu Pledi contra audes dicere, cum in eborato lecto, ac purpurei operis toro cubare videas ægrotum, & eius prius album, quàm tympen subducere malis?

255 ¶ *Tarditas* generis *fem.* *Masc.* Varro Bimargo: Ne me prædatus versuum tardor, ne prenet tarte cum prytimon certum.

256 ¶ *Tibia* gen. *fem.* *Masc.* Varr. Modio: Quare meas lubidines, ac tibias bilingos.

257 ¶ *Tartara* genere *neutro.* Virlib. vj. At læua malorum Exercet pœnas, & ad impia tartara mittit. *Masc.* Virg. lib. vj: Tum tartarus ipse Bis patet in præceps tantum.

V

258 ¶ *Vterus*, *masculino* genere dicuntur. *Neutro.* Plautus Aulul. Perij mea nutrix, obsecro, vterum dolet. Turpil. Philopatro: Di sperij misera, vterum cruciatur mihi. Afrani* Vopisco: Sedit vterũ, non vt omnino tamen.

259 ¶ *Venatus masc.* est generis. Virg. lib. viij: Venatu assiduo, & totum cognouimus amnem. Et Georg. Sed rami atque asper victu venatus alebat. ¶ Venatura *fem.* Plautus Milite glorioso: Viden' tu illam oculis venaturam facere, atque aucupium auribus.

260 ¶ *Vultus*, *masculo* genere appellatur. Virlib. v. Méne salis placidi vultum, fluctúsque quietos. *Neutro.* Lucret. lib. quarto: Vt patribus patri, sed quod vtriusque figuræ Esse vides iuxtim miscentes vulta parentum. Ennius: Auersabantur semper viuos, vostráque vulta.

261 ¶ *Vulgus*, *neutro* genere solum dici putat Lucill. Satyr. lib. xiiij. Dilectum video studiosè vulgus habere. *Masc.* Sisenna Hist. lib. iij. Impertum concitat vulgum. Virg. Ænei. lib. ij. Hinc spargere voces In vulgum ambiguas. Accius Euryface: Diffidam amantem cidere turbet vulgum ambigua. Accius: Euitat mœros disiicit. Idem Epigono: Et nónne Argiuos fremere bellum, & velle vi vulgum videt? Varro Erono, τῶν πολλῶν: Quare Heraclides Ponticus plus sapit, qui præcipit, vt cõ burerent, quàm Democritus, qui vt in melle seruarent. quem si vulgus secutus esset, peream, si centum denariis calicem mulsi emere possimus. Idem, ἄνοις λυθεῖς: Iurgare cœpit dicens, quæ facis, atque in vulgum vulgas.

262 ¶ *Vsus*, generis *masc.* Cic. Orat. lib. ij. Adiungetur vsus frequens, qui omnium magistrorum præcepta superaret. *Fem.* Plautus Amphitr. Vsurámque eius corporis cepit sibi. Accius Oenomao: Atque hãc postremam Solis vsuram cape. Varro ταφῇ μενίππου: Diogenem litteras sciisse, dũ vsioni quod satis esset.

263 ¶ *Vectis* gen. *masc.* Lucillius Satyr. lib. iiij. Ne agitarem, manu tu pessulus, hunc vectem pollis cuneo ipso. Virg. Centum ærei claudunt vectes.

264 ¶ *Vepres*, gen. *masc.* Virg. Sparsi rorabant sanguine vepres. *Fem.* Pomponius portoperipocons, Vepra est veprecula. Lucr. lib. iiij. Nam sæpe videmus Illorum spoliis vepres volitantibus auctas.

265 ¶ *Vadum* generis *neutri*. Vir. Æneid. lib. primo: In vada cæca tulit. Sallustius Histor. lib. primo: Et mox stipidius aduenies cũ legionibus, postquam tantas spiras haud facilem pugnantibus vadum, cuncta hosti quàm suis opportuniora videt.

266 ¶ *Vespera fem.* Optatũ germanus meas vespera oriente clanculum ferri ad speciem delino. *Masc.* Plaut. Amph. Hæc illis est pugnata pugna vsque à mane, ad vesperum. Virg. Georg. lib. iij. Cùm frigidus aera vesper Temperat. Terent. Heauton. Nunquam tam manè domo egredior, neque tam veseri reuortor.

267 ¶ *Vtres* vsu generis *masc.* tantummodo deputantur. *Neutri.* Lucillius Andronius: Flacci tege vtria.

268 ¶ *Vigiliæ* generis *fem.* sunt, vt plerunque *Neutri.* Varro Endymionibus: Animum mitto speculatum toto orbe, vt quid facerent homines cùm experrecti sint, me fa-

ceret certiorem, si quis melius operam superet, vt eius consilio potius vigilium adminicularem nostrum, qui videt alium curuantem extremo noctis tempore.

269 ¶ *Victus* pro vita positũ genere *masc.* M. Tull. de finib. bonorum & malorum lib. 5 Persecutus Aristoteles animantium omniũ ortus, victus, figuras.

DE VARIA SIGNIFICATIONE SERMONVM PER A LITTERAM.

CAP. IIII.

A

A*Duorsum* significat *contra.* Terentius Adelphis: Neque seruulorum quisquam, qui aduorsùm ierant. Plautus Asinaria: Quæ illæc præda est? Ibo aduorsùm, atque electabo quicquid est. ¶ Aduorsùm rursus, *apud* significat. Titinnius Gemina: Mulier credo aduorsùm illum res suas conqueritur. Terent. Andria: Et Id gratum fuisse aduorsùm te habeo gratiã. Ennius Telepho: Teipsum hoc oportet profiteri, & proloqui Aduorsum illam mihi. Afranius Excepto: De vita, ac morte domini, fabulauere aduorsum fratrem illius, ac dominum suum. Plaut. Aulul. Egóne vt te aduorsum mentiar mater mea? M. Tullius de finibus bonorum & malorũ libro iij: Nec verò pietas aduorsùm deos, nec quanta iis gratia debeatur, sine explicatione naturæ intelligi potest.

2 ¶ *Anima* est secundum consuetudinẽ *spiritus, quo viuimus.* Virg. Georg. lib. iiij. Animásque in vulnera ponunt. ¶ Anima rursum *halitus oris* & *odor.* Virg. Georg. lib. ij. Animas & olentia Medi Ora fouent illo, & senibus medicantur anhelis. Titinnius Fullonibus: Intereafœtida anima nasum oppugnat. Plautus Asinaria: An fœtet anima tuæ vxori? Idẽ Mercatore: Ieiunitatis plenus animam fœtidat. Cæcilius: Quæ mihi vbi Domum adueni, assedi, extemplò suauium Dat ieiuna anima? ¶ Anima, *aqua.* Plaut. Amph. Ni ego illi puteo, si occepso, animam omnem intertraxero. ¶ Anima, *sonus.* Varro Eumenidib. Phrygios per ossa cantus liquida canit anima. ¶ Anima iterum significat *iracundũ*, vel *furiosum*: vnde & *animosi* dicuntur iracundi. Plaut. Amph. Animam comprime. Accius Menalippa: Egóne auxilio motus, temerè vt hosti me animato offeram? Idem ἐπὶ ναυσὶ μάχῃ. Vt nunc cùm animatus iero, satis armatus sum. Nouius Fullonibus feriatis: Nihil est periculi, dabo tibi virum validum, virum animosum. M. Tull. de Repub. lib. j. Ergo non probares consilio pulso libidines, quæ sunt innumerabiles iracundiæ, quæ tenerent omnia? Ego verò nihil isto animo, nihil ita animato homine miserius ducerem. Idem de repub. lib. j. Tum virtute, labore, industria quæreretur summi viri indolẽ, nisi nimis animosè ferox natura illũ nescio quo. Virg. Georg. lib. ij. Quos animosi euri assiduè frangúntque, ferúntque. Et Æneid. lib. xj. Pone animos & pulsus abi. Lucil. lib. xxx. Atque animosam Thessaliam, indomitam frenis subigántque doméntque Bellando. ¶ Anima, *ventus.* Virg. lib. viij. Quantũ ignes animæque valent. Lucretius libro quinto: Aurarúmque leues animæ, calidíque vapores. Varro Margopoli, περὶ ἀχῆς: Noctilucam tollo, ad focum fero, inflo, anima reuiuiscit. Idem Cosmotoryne, περὶ φθορᾶς κόσμου: Detis habenas animæ leui, dum ventus nos flamine sudo, suauem ad patriam perducit. Accius Myrmidonibus: Lassis trahere in salum, & vela ventorum animæ immittere. Plaut. Aulularia: Neque quid emittat animæ dormiẽs.

3 ¶ *Aptam, necessariam.* M. Tul. de Repub. lib. iiij. Eadémque obiectum viuo, atque vmbram, noctémque efficiat, cùm ad numerum dierum aptum ad laborum quietem. ¶ Aptũ *eleganter*, ac *necessariè positum.* Tul. de offic. lib. j. Vt enim pulcritudo corporis, apta compositione membrorum, mouet oculos, & delectat. Idémque: Sed facilè iudicabimus, quid eorum aptè fiat, quid ab officio, naturáque discrepet. M. Tul. de finib. bon. & malor. lib. iiij. Itáque natura sumus apti ad cœtus, consilia ciuitatis. ¶ Aptus significat *adeptus.* Accius Menalippo: Obuia mens, ídque aduorsum aptus alteri in promptu occupat. Pacuu. Hermiona: Quod ego in acie celebro obiectans vitam, bellando aptus sum. Lucil. lib. xxix. Vt si id, quod concupisset, non aptus. ¶ *Aptum, compositum, paratum.* Virg. Æneid. lib. iij. Interea classem velis aptare iubebat Anchises. Idem lib. x. Proiecto dum pede læuo Aptat se pugnæ. Pomponius: Heus aptate pueri mundè, atque ampliter conuiuium. ¶ Aptum rursum, *connexum* & *colligatum* significat. Virg. Georg. lib. iij. Ipsis è torquibus aptos Iunge pares. Accius Demetrio: Hinc

colemena

colemena lege minus aptum cornibus. Lucil. Satyr. lib. x. Consellas quoque validis in funibus aptas. Idem lib. xvj. Ibat fortè aries, inquit, quod genus quantis Restibus vix vno filo hæc se hærere putares Pellicula extrema exaptum pendere onus ingens. Varro Mutuum muli scabunt, *οἷει ἀγροικομοῦ*: Vbi lucus opacus teneris fruticibus aptus. M. Tul. de deorum natura lib. iij. Quis enim hũc hominem dixerit, qui tam certos cæli motus, tam statos astrorum ordines, tamque inter se omnia connexa, & apta viderit, neget his vllam inesse rationem? Sallust. Histor. lib. iij. Quod vbi frustra tentatum est, socordius ire miles, obrepere non aptis armis, vt in principio laxiore agmine. Lucillius lib. xxx. Vnus consternit nouis vetus pestibus aptus. M. Tullius Hortensio: Altera est nexa cum superiore, & inde aptéque pendens. Et Tusculan. lib. v. Fulgentem gladium è lacunari seta equina aptum demitti iussit.

4 ¶ *Aequales* sunt *similes*, & *ex æquo*. Afranius Vopisco: Equidem te nunquam mihi Parasitum, verum amicum, æqualem, atque hospitem Quotidianum, & lautum etiam conuiuam domi. ¶ Æquales rursum *æquæui*. Virgil. Æneid. lib. x. Necnon Euantem Phrygium, Paridísque Mimanta Æqualem. Lucillius Satyrarum libro v. Veterum vnum ce cidisse tamen senem Tiresiam æqualem cõstat. Afranius Priuigno: Noui amicũ, atque æqualem meum. Virg. lib. quinto: Ast illum fidi æquales. Terent. Eunucho: Patris cognatum, atq; æqualem Archidemidem Nostin? M. Tullius de offic. lib. tertio: P. Scipionem, Marce fili, eum, qui primò Africanus appellatus sit, dicere solitum scripsit Cato, qui fuit ferè eius æqualis. Et de Senectute: Ego verò propter sermonis delectationem tempestiuis quoque conuiuiis delector, nec cum æqualibus solùm, qui pauci admodum restãt, sed cum vestra etiam ætate.

5 ¶ *Apertum, purum, serenum*. Virgilius Æneid. libro primo: Scindit se nubes, & in æthera purgat apertum. ¶ Apertum dicitur *patefactum*. Virgil. lib. viij. Iámque adeò exierat portis equitatus apertis. Terentius Adelph. Abi perstrenuè, ac fores aperi. ¶ Apertum, *nudatum*. Turpil. Demiurgo: Apertæ suræ, brachia autem procera horrorem mihi ex corde excusitabant. Sallustius Histor. lib. v. Quibus de causis Syllam in victoria dictatorem, sibi equo descẽdere, surgere de sella, caput aperire solitum. M. Tullius de offi. lib. ij. Verentur enim ne siquo casu euenerit, vt corporis partes quædam aperiantur, aspiciãtur non decorè. Virgilius lib. sexto: Aperit tamum, qui veste latebat. Var. Eumenidib. Capite aperto esse iubet, ante lucem susci tat. Sisenna Hist. lib. iiij. Adoriuntur aduersos, vt apertis lateribus. Varro de vita pop. Rom. lib. j. Minores natu capite aperto erant, capillo pexo, vtique innexis crinibus. ¶ Aperit', *mitigat*, *placat*. Virgilius Æneid. libro primo: Et vastas aperit syrteis, & temperat æquor.

6 ¶ *Aperire, erigere, ostẽdere*. Virg. Æn. lib. iij. Quarto terra die primùm se attollere, tandem Visa aperire procul. Idem Æneid. lib. octauo: Patriúmque aperitur vertice sidus. Varro Meleagris: Non modò suris apertis, sed penè natibus apertis ambulans.

7 ¶ *Autumare*, est *dicere*. Pacuuius Peribœa: Flexa, non falsa autumare dictio Delphis solet. Idem Hermiona: Quid benefaciam ei, patris cuius opera te esse vltum autumat? Lucillius lib. xxviij. Socraticum quid ante tyranno misisse Aristippum autumant. Plautus Amphitryone: Nisi hoc ita factum est, proinde vt factum esse autumo Non caussam dico, verùm quî insimules probri? ¶ Autumare est *sperare*. Pacuuius Duloreste: Aut hîc est, aut hîc adfore actutum autumo.

8 ¶ *Altum* non solùm *aerium*, vel *profundum*, sicuti plerunque. ¶ Altum *ab alendo* dictum. Varro Manio: Habens ante positam alimoniam, sedens altus alieno sumptu. ¶ Altum, *magnum* vel *gloriosum*. Virgil. Georg. lib. iiij. Te sine nil altum mens inchoat. ¶ Altum, *vetus*, *antiquum*. Virgilius Georgic. lib. iiij. Altius omnem Expediam prima repetens ab origine famam. Et lib. viij. Quid caussas petis ex alto? Accius Armorum iudicio: Cur vetera tam ex alto appetisti dissidia Agamemnon? ¶ Altum, *pressum*, *obscurum*. Virgilius lib. xj. Quid me alta silentia cogis Rumpere? Idem eodem: Sin altior istis Sub precibus venia vlla latet?

9 ¶ *Aditus*, *interpellatio*. Terentius Andria: Aliquot me adierunt, ex te auditum qui aiebant. Virgilius libro decimo: Regem adit, & regi memorat nomẽque, genúsque. Lucillius lib. xxvij. Cùm pacem peto, cùm placo, cùm adeo, & cùm appello meã. ¶ Aditus, *ingressus*. Virgilius libr. ix. Huc turbidus, atque huc, Lustrat equo muros, aditúmque per auia quærit. Tul. de suppliciis: In ipso aditu, atque opere portus. ¶ Aditus rursum *aduentus*. Accius Medea: Tunc Diomedes & cuius aditum exspectant, peruixi vsque adhuc. M. Tullius ad Cæsarem iuniorem lib. i. Et aut ad consules, aut ad te, aut ad Brutum adissent, his fraudi ne esset, quòd cũ Antonio fuissent.

10 ¶ *Attendere* est *intendere*. M. Tullius de officiis, libr. iij. Et si cùm animum attenderis, turpitudinem videas adunatam. Accius Diomede: Simul autem attendo, vt quirem exaudire amplius. Lucilius lib. xxix. Præterea

vt noſtris animos attendere dictis, Atque adhibere velis. Idem lib. xxvij. Rem cognoſcas ſimul, & dictis animum attendas poſtula. Pacuuius Antiopa: Sed cùm animum attendo ad quærendum quid ſiet. Pomponius Macco: Quid futurum eſt, ſi pol ego hanc diſcere artem attenderim? ¶ Attendere, *perſeuerare*. Accius Diomede: Si vnquam perpediar gnato, puer, ne attenderis Petere à me id, quod nefas ſit concedi tibi.

11 ¶ *Appellare*, eſt familiariter reſpondere. Lucillius libr. xxvij. Cùm mei me adeunt ſeruuli nõ dominam ego appellem meam? ¶ Appellare, *nominare*. M. Tul. de Offic. lib. iij. P. Scipionem, Marce fili, qui primus Africanus appellatus ſit.

12 ¶ *Appellare*, eſt *applicare*. Afranius Excep. Aditu appellant huc ad molem noſtram nauiculam. Lucillius lib. xxvj. Agere in iaciendo ſi quo eſt in vineis actis opus, primùm id dant operam, vt quamprimum appellant.

13 ¶ *Æmulus*, eſt *inuidus*. Virgilius Æneid. lib. v. Æmula necdum Temporibus geminis canebat ſparſa ſenectus. Et lib. vj. Æmulus exceptum Triton. ¶ Æmulus eſt *ſectator*, vel *imitator*. M. Tul. pro M. Marcello: Illo æmulo, atq; imitatore ſtudiorum meorum, ac laborum. Salluſt. Hiſtor. lib. iij. Sed Pompeius à prima adoleſcentia, ſermone fautorum, ſimilem fore ſe credens Alexandro regi, facta, conſultáque eius quidem æmulatus erat. Virgil. Æneid. lib. x. Spémque meam patriæ quæ nunc ſubit æmula laudi. Æmulus ſimilitudinem vitæ, inſtitutíque ſequens. M. Tullius de Repub. lib. j. Qua enim iudicatur iſte optimus doctrina, artibus, ſtudiis, audio quando.

14 ¶ *Argutum* ſignificat *ſonans*. Virgil. Bucol. Fortè ſub arguta conſederat ilice Daphnis. & multa huiuſmodi. ¶ Argutum, *audax, malitioſum*. Lucillius lib. xxviij. Agite, agite fures, mendacia argutamini. Plaut. Muſtell. Exi è culina, ſis foras maſtigia, Qui mihi inter patinas exhibes argutias. ¶ Argutum, *paruulum, ac lætum*. Virgilius Georg. lib. iij. Argutúmque caput, breuis aluus, obeſáque terga.

15 ¶ *Accipere, tractare, increpare*. M. Tull. Verrinarum actione ij. Malè accipit verbis Rabonium. Et ad Cæſarem Iuniorem lib. j. Roga ipſum, quemadmodum eum ego armis acceperim. ¶ Accipere, *eſt datum ſumere*. Virg. Æneid. lib. iij. Accipe, & hæc manuum tibi quæ monumenta mearum Sint puer. ¶ Accipere, *ſentire*. Terẽtius αὐτοκ. Clinia aliter tuum amorem, atque eſt, accipis. ¶ Accipere, *videre*. Virgil. lib. viij. Vtte fortiſſime Teucrũ, accipio, agnoſcóq; lubens. Var. de re ruſt. lib. iij. Cùm diceret ſe nullam accepiſſe villã, quà magis delectatus eſſet. ¶ Accipere, *cõcipere*. Virg. lib. viij. Alij ventoſis follibus auras Accipiunt, reddúntque. ¶ Accipere, *audire*. M. Tul. Accipite nũc aliud eius facinus nobile. Lucil. lib. xxx. Hoc etiam accipe quod dico: nam pertinet ad rem. Virg. Æneid. lib. ij. Accipe nunc Danaûm inſidias, & crimine ab vno Diſce omneis. ¶ Accipere, *paſcere*. Terent. Eunuch. Accipit hominem nemo meliùs prorſus, neque prolixiùs. ¶ Accipere, *decipere*. Lucil. lib. xxix. Sic inquam veteratorẽ illum vetulum lupum Annibalem acceptũ. ¶ Accipere, *admittere*. Plaut. Aululatia: Optumus tu conditionem hanc accipe.

16 ¶ *Ardere*, eſt *ignoſcere, concremari*. Virgil. Æneid. v. Nanq; volans liquidis in nubibus arſit arundo. Idem lib. ij. Iam proximus ardet Vcalegon. ¶ Ardere, *feſtinare*. Virgil. Æn. lib. i. Inſtant ardentes Tyrij, pars ducere muros, Moliríque arcem, & manibus ſubuoluere ſaxa. Idem lib. xij. Ardet in arma magis. ¶ Ardere, *fulgorem & ſplendorem emittere*. Virg. Æneid. lib. iiij. Tyrióque ardebat murice læna. Lib. xi. Ardet apex capiti, triſtíſq; à vertice flamma Funditur. ¶ Ardere, *dolere*, vel *iraſci*. Virgil. lib. x. Proxima quæque metit gladio, latúmq; per agmen Ardens limitem agit ferro, te, Turne, ſuperbum Cæde noua quærens.

17 ¶ *Acre*, ſignificat *celer, velox*. Virg. Geor. lib iij. Calidúmq; animis, & curſibus acrẽ. Idem Æneid. lib. iiij. At puer Aſcanius mediis in vallibus acri Gaudet equo. ¶ Acre, *auſterum, acerbum, aſperum*. M. Tullius Hortenſio: Quod alterius ingenium, ſicut actũ Ægyptium, alterius ſic acrius mel Hymettium dicimus. Var. Parmenone: Dimittíſque acreis pectore curas cantu, caſtáq; poëſi. ¶ Acre, *ſeuerum*. M. Tullius de offic. lib. i. Suum quiſq; igitur noſcat ingenium, acrémque ſe & bonorum & malorum ſuorum iudicem præbeat. Idem eodem: Vtendum eſt fortaſſe vocis contentione maiore, & verborum grauitate acriore. ¶ Acrem, *fortẽ*. Virg. Æneid. lib. vij. Aut acrem dubites in prælia poſcere Turnum? Cic. Tuſc. lib. v. In rebúſq; gerundis virum, & acrem, & induſtrium, eundem tamen maleficum natura. ¶ Acre, *vehemẽs, ſæuum*. M. Tul. Hort. Aut Philippo breuius, aut Theopompo acrius. Virg. Georg. lib. iij. Acrémq; Moloſſum Paſce ſero pingui. Idem Æneid. lib. v. Acrior ad pugnam redit, ac vim ſuſcitat ira. M. Tul. Verrin. actione de ſignis. ¶ Acre, *prouidum, diligens*. Virg. Georg. lib. ij. Iam tum acer curas venientem extendit in annum Ruſticus.

18 ¶ *Aer*, eſt medium ſpatium, quod inter cælum eſt & terram. Virgil. Æneid. lib. v. Aera dimouit tenebroſum, & diſpulit vmbras. ¶ Aer, *altitudo*. Virg. Geor. lib. ij. Vbi aera

vincere

vincere ſummum Arboris haud vllæ iactu potuere ſagittæ. ¶ Aer, *ſonus*. Var. Andabatis: Anima, vt concluſa in veſica quando eſt arctè ligata, ſi perculeris, aera reddet.

19 ¶ *Amarum* dicitur *aſperum*. Virgilius Georg. lib. ij. Et amara Pauſia bacca. Lucret. lib. iiij. Interea perpotet amarum abſinthî laticem. ¶ Amarum, *acerbum*. Virg. Æneid. lib. iiij. Iſque amens animi, & rumore accenſus amaro.

20 ¶ *Admonere*, *commonefacere*. M. Tull. in Verrem de ſignis: Rectè admones, Polycletum eſſe dicebant. ¶ Admonere, *percutere*. Virg. lib. x. Lucagus vt pronus pendens in verbera telo Admonuit biiugos.

21 ¶ *Ambire*, ſignificat *circuire*, & *concludere*. Virg. lib. iij. Quæ rapidus flammis ambit torrentibus amnis. Idem lib. x. Atque oras ambiit auro. ¶ Ambire, *ambitionibus appetere*. Virg. lib. vij. Ne connubiis ambire Latinum Æneadæ poſſint. Terent. Andria: Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis. ¶ Ambire, *interpellare*. Virg. Æneid. lib. iiij. Quonam reginam ambire furentem Audeat affatu?

22 ¶ *Agere*, *gerere*. Varro Bimargo: Non Hercules potes, qui agebas, ſed conopron.

23 ¶ *Audacia* conſuetudine *temeritas* dicitur. Salluſt. Catilinæ bello: Audacia pro muro habetur. ¶ Audacia, *fiducia*. Virg. lib. v. Quiſque pedum curſu valet, & qui viribus audax.

24 ¶ *Atrum* dicitur *nigrum*. Virgil. libr. v. Quinquaginta atris immanis hiatibus hydra. Et Georg. lib. iiij. Hic piſcibus atram Improbus ingluuiem. Var. Eumenidib. Vix vulgus conſiuit non Furiarum, ſed puerorum, atque ancillarum, qui omnes me bilem atrã agitare clamitantes.

25 ¶ *Alumnos* conſuetudo quos *alas*, vel *educes*, vel eos qui aluntur dici vult. Virg. lib. vj. Nec Romula quondam Vllo ſe tantum tellus iactabit alumno. M. Tul. in Verrẽ de ſuppliciis: Italia autem alumnum ſuum ſeruitutis extremo, ſummóque ſupplicio fixum videret. Var. Seſquiulyſſe: Niſi quòd lupam alumni fefellerunt olim. Idem Eumenidib. Et ecce de improuiſo ad nos accedit cana veritas Atticæ philoſophiæ alumna. ¶ Alumnũ *filium*. Virg. lib. vi. Nec non & Tytion terræ omnipotentis alumnum Pacu. Teucro: Quæ deſiderio alumnũm, pœnitudine, Squale, ſcabréque, & inculta vaſtitudine? Alumnum, *dominum*. Virg. lib. xj. Caro datus ibat alumno.

26 ¶ *Agere*, *leto dare*. Virg. Æneid lib. j. Tũ vulgus in omne Miſcet agens telis. Actum rotarum. Virg. Æneid. lib. ix. Ipſe ter adducta circum caput egit habena. ¶ Agere, *loqui*. Terent. Adelp. Sed eſtne ipſus de quo agebã? ¶ Agere, *perſequi*. Virg. Æneid lib. iiij. Quàm procul incautam nemora inter Creſſia fixit Paſtor agens telis. Et Æneid. lib. viij. Quos illi bello profugos egere ſuperbo. ¶ Agere, *fugare*. Virg. Georg. lib. ij. Et membris agit atra venena. ¶ Agere, *porrigere*. M. Tul. de offic. lib. ij. Vera gloria radices agit, atque etiã propagatur. ¶ Agere, *intendere*, *inquirere*. Vir. Bucol. Id quidem ago, & tacitus Lynda mecum ipſe voluto. ¶ Agere, *vrgere*, *impellere*. Tul. in Verrem actione ij. Agunt eum præcipitem pœnæ ciuium Romanorum.

27 ¶ *Actum* dicitur *perfectum*. Virg. lib. vj. His actis properè exequitur præcepta Sibyllæ. ¶ Actum, *appulſum*. Virg. lib. vij. Siue errore viæ, ſeu tempeſtatibus acti. Varr. Lege Mænia: Non hos Pactolus aureas vndas agens Eripiet vnquam è miſeriis. ¶ Actum *infixum*. Virg. lib. ix. Sed viribus enſis adactus Tranſadigit coſtas, Varr. γνῶθι σεαυτόν: Non videtis, vnus vt paruulus Amor ardifera lampade arida agat amantis æſtuantis. ¶ Actum, *coactum*, *territum*. Virgilius libro ſexto. Prodigiis acti cæleſtibus oſſa piabunt. ¶ Actum, *admotum*. Virg. lib. viij. Accelerant acta pariter teſtudine volſci. Lucil. lib. xxvj. Aggere in iaciendo ſi quo in vineis actis opus.

28 ¶ *Aſperum* ſignificat *inſuaue*. Terent. ἑαυτόν. Aſperum pater, hoc eſt, aliud lenius. ſodes vide. Virg. Georg. lib. ij. Aſper in ore ſapor. ¶ Aſperum, *nocens*. Virg. Æneid. lib. iij. Sæuit agris, aſpérque fiti, atque exterritus æſtu. ¶ Aſperum, *exaſperatum*, *non leue*. Virg. lib. ix. Bina dabo argento perfecta, atque aſpera ſignis Pocula.

29 ¶ Æquare eſt *cum æquitate diuidere*. Vir. Æneid. lib. j. Operúmque laborem Partibus æquabat iuſtis. ¶ Æquare, *continuare*. Virg. Æneid. lib. viij. Felix ſi protinus illũ Æquaſſet nocti ludum.

30 ¶ *Accommodatum* dicitur *adiunctum*. Virg. Æneid. lib. ij. Lateríque Argiuum accommodat enſem. M. Tul. in Ver. in frumentaria: Flagitia, libidiníſque accommodat. Accius Bacchis: Tunc ſylueſtres exuuias ſæuo pictas lateri accommodant. Idem de officiis lib. j. Qui ſe ad remp. & ad magnas res gerendas accommodauerunt. Et de Repub. libr. j. Expoſitámque ad exemplum noſtræ reip. accommodabo eam, ſi potero, omnẽ illam orationem, quæ eſt mihi habenda de optimo ciuitatis ſtatu. ¶ Accommodatum, *procliue*, *propenſum*. M. Tul. in Verrem action. iij. Tunc præterea maximè ſedati, & quieti propè. præter cæteros ad ſummum Græcorum otium, potius quàm ad vllam vim, aut tumultum accommodati. ¶ Accommodare, *adhibere*. Marcus Tullius de officiis libro iij. Tantum dabit amicitiæ, vt veram amici cauſſam eſſe malit, vt orandæ litis tempus, quoad per leges liceat, accommodet. Et de ſenectute:

Cæterùm & tempora metendis frugibus, & percipiendis accommodata sunt.

31 ¶ *Aridum* dicitur *siccum*. Virg. Æneid. lib. j. Atque arida circum Nutrimẽta dedit. ¶ Aridum, *horrificum, acutum*. Virg. Georg. lib. j. Et aridus altis Montibus audiri fragor. Lucret. Aridus vnde aures terget sonus. ¶ Aridũ *purum, lucidum*. Plaut. Rudent. Argento arido.

32 ¶ *Anceps* est *dubium*. Virg. Æneid. lib. x. Anceps pugna diu. ¶ Anceps, *duplex*. Luci. lib. xxix. Nemo hos ancipites ferro effringat cardines. Virg. Æneid. lib. iij. Agnouit prolem ambiguam, geminósque parentes. Var. de vita populi Romani lib. iiij. Cæsar reuersionẽ fecit, ne post occipitium in Hispania exercitus qui erant, relinquerent: quò se coniiceret Pompeius, vt ancipiti vrgeretur bello. ¶ Anceps, *acutum ex vtraque parte*. Lucil. lib. xxix. Vecte, atque ancipiti ferro effringam cardines.

33 ¶ *Aura* est *ventorum [vis]* Vir. Geor. lib. iiij. At illi Dulcis compositis spirauit crinibus aura Idem Æneid. lib. vj. Discolor vnde auri per ramos aura refulsit. ¶ Aura *adactus*. Var. Eumenidibus: Simul ac languido corpore solis calidior visa est aura.

34 ¶ *Argutari* dicitur *loquaciter proloqui*. Ennius: Quem incertum tu isti credere, atq. exercere lingua, vt argutarier possis. Nouius Exodio: Quando ad ludos venit, alij cùm tacent, totum diem argutatur, quasi cicada. ¶ Argutari, *subsilire*. Titinnius Fullonibus: Terra hæc est noua, qua vbi tu solitus argutari pedibus, cretam dum compescis, vestimentáque lauas.

35 ¶ *Attollere* significat *erigere, fundere*. Virgil. Æneid. lib. iij. Attollit se diua Lacinia cõtra. ¶ Attollere, *afferre*. Pacu. Medo: Custodite istum vos, ne eum quis attollat, néve attigat. Idem Armorum iudicio: Pro imperio agendum est. quis vetat, quísve attollat. Vir. Æneid. lib. ix. Attulit & nobis aliquando optantibus ætas.

36 ¶ *Auscultare* est *obsequi*. Pacu. Quis se magis audiendum, quàm auscultandum censeo. Ennius Menalippa: Mihi auscultа nate, Pueros cremari iube. Cæcil. Embono: Audire ignoti quod imperant, soleo, non auscultare. ¶ Auscultare, *audire*. Afran. Simulante: Næ ego illos vel tantis auscultо lubens. Põponius Asia: Atque auscultare disce, si nescis loqui. ¶ Auscultare, *videre, spectare*. Afranius Priuigno: Videt ludos, hinc auscultaui procul.

37 ¶ *Adducere, ducere*. Terent. ἀυτωντ. Adducimus ad te tuam Bacchidem. ¶ Adduci, *cogi*. M. Tul. de senectute: Nullo imbri, nullo frigore adduci, vt capite operto sit. ¶ Adducere, *intorquere, rotare*. Virg. lib. ix. Ipse ter adducta circum caput egit habena. ¶ Adducere, *producere*. Vir. lib. ix. Ocyus adducto torquẽs hastile lacerto.

38 ¶ *Æquor, campus*. Virg. lib. xij. Illi æquore aperto, Ante notos, Zephyrúmque volant. ¶ Æquor, *mare*. Virg. Æneid. lib. j. Et vastas aperit syrtes, & temperat æquor. ¶ Æquor, *fluuius*. Virg. lib. iiij. Viridésque secant placido æquore syluas.

39 ¶ *Aduenire, venire*. Cæcil. Plocio: Ádepol senectus vt si nihil aliud apportes tecum cùm aduenis, vnum id sat est. ¶ Aduenire, *incipere*. Plaut. Amph. Quæso aduenièti morbo iure medicabis.

40 ¶ *Æstus, solis & æstiui temporis flagrantia*. Virg. Geor. lib. iij. Æstibus in mediis vmbrosam exquirere vallem. ¶ Æstus, *marinis impetus, vel commotiones*. Lucr. lib. 4. Frigus vt à pluuiis, calor ab sole, æstus ab vndis Æquoris. Plaut. Asin. Quo magis te in altum capessis, æstus te in portum refert. Virg. Fundóque exæstuat imo.

41 ¶ *Acerbum, horrendum, infandum, immite*. Virg. Ænei. lib. iiij. & lib. vj. Et funere mersit acerbo. ¶ Acerbum, *incoctum, præcoquum*, & de pomis frequentiùs dicitur. Varro Agath. Virgo de conuiuio abdicatur ideo, quòd maiores nostri virginis acerbæ aureis Veneris vocabulis imbui noluerunt.

42 ¶ *Album*, significatione manifesta est, vt Virg. Georg. lib. iiij. Color deterrimus albis, Et giluo. ¶ Album, *mite*, vel *placidum*. Var. Sesquiulysse: Aduersi venti ceciderunt. quòd si pergunt diutius mare voluere, vereor, ne me quoque, cùm domum ab Ilio cæsus reuertero, præter canem cognoscat nemo.

43 ¶ *Adolere* est *vrere*. Virg. Bucol. Verbenásque adole pingueis, & mascula thura.

44 ¶ *Adolere, augere, honorare, propitiare*, &, est verbum sacratũ, vt macte magis aucte. Vir. Æneid. lib. j. Quinquaginta intus famulæ, quibus ordine longo Cura penum struere, & flammis adolere penateis. Et lib. vij. Præterea castis adolet cum altaria tedis. ¶ Adolescere, *crescere*. vnde adolescentem dicit Lucret. lib. ij. Dúmque adolescendi summum tetigere cacumen. Laber. Soror. Laus nomine gloriæ adolescit.

B

45 ¶ *Bellum* est, vt plerũque, *pugna*. ¶ Bellum, *elegans, melius, prudens*. Lucil. lib. xxix. Ætatem istuc tibi laturam, & bellum, si hoc bellum putat. Varro περὶ μενίππου: Diogenẽ litteras scisse dum vsioni quod satis esset, nunc quod etiam acta bellorum hominum. Idem eodem: In carteo stadio ὑπαρχίων lego, à quo qui certasset animo bellus homo magis delectatus Stoicorum Pancratio, quàm athletarum. Idem Sesquiulysse: Quid enim est, quòd homo masculus lubẽtius videre debeat, quàm bellã vxorẽ. Idẽ Bimargo: Socius es hosti-

es hostibus, socius bellum ita geris, vt bella omnia domum afferas.

C

46 ¶ *Committere, effigiare.* Pacu. Nyptris: Barbaricam pestem Sabinus nostris obtulit, Noua figura factam, commissam infabré. ¶ Committere, *coniungere, sociare.* Lucil.libro xxviij. Quid me fiet, si quidem non vis te improbis committere? Virg. Æneid.lib.iij. Delphinum caudas vtero commissa luporum. ¶ Committere, *donare, derelinquere.* M.Tull.in Verrem actione ij. Is calumniatores ex sinu suo opposuit, qui illam hæreditatem Veneri Erycinæ commissam dicerent. ¶ Committere, *facere.* M.Tull.in Verrem actione iij. Ego etiam quæ tu sine Verre cõmisisti, Verri crimini daturus sum. Virgil. Æneid.libr.j. Quid meus Æneas in te committere tantum? Lucil.lib.xxviij. Commouet se nusquam, neque committet, vt pereat sibi. Idem lib.xxvj. At enim dicis clandestino tibi quod commissum foret, ne mutires quicquam, nec mysteria efferres foras. ¶ Committere dicitur *initiare.* Virgil. Æneid.lib.v. Et tuba commissos medio canit aggere ludos. Var. Endymionibus, Discumbimus multitudo, minus maturè cenam committitis. ¶ Committere, *credere, permittere.* Virg.lib.ix. Portam, quæ ducis imperio commissa, recludunt. Terent. Eun. Quem commisisti lupo. Lucil.lib.xxx. Quòd sua cõmittunt mortali claustra Camœnæ. M.Tul. de offic.lib.ij. Quamdiu respub. per eos gerebatur, quibus seipsa commiserat.

47 ¶ *Confutare, commouere.* Titin. Setina: Cocus magnum ahenũ, quando feruit, paulla confutat trua. ¶ Confutare, *opprimere, conuincere.* Terent. Phorm. Confutauit verbis admodum iratum patrem.

48 ¶ *Capere, implicare, impedire.* Virg. Geor. lib.j. Aut oculos capti fodere cubilia talpæ. M.Tul. In Verrem de suppliciis: Non ceperunt, sed abduxerunt onere suo planè captã, atque depressam.

49 ¶ *Condere*, significat *abscondere.* Virgil. Æneid.lib.ij. Scandunt rursus equum, & nota conduntur in aluo. ¶ Condere, *constituere.* Sallust. Catilina. bello: Vrbem Romã (sicuti ego accepi) condidere, atque habuere initio Troiani. ¶ Condere, *consecrare.* Virg. Æneid. lib.iij. Animánque sepulcro condimus. ¶ Cõdere, *potiri.* Virgil. libr.vij. Optato conduntur Thybridis aluco.

50 ¶ *Colere*, est *venerari.* Virg. lib.ix. Summe Deũm sancti custos Soractis Apollo, Quem primi colimus. ¶ Colere, *exercere*, vt rustici. Virg. Georg. lib.j. Fructúsque feros mollite colendo. ¶ Colere, *inhabitare.* Virg. Æneid. li. iij. Hìc mater cultrix Cybele. Et rursũ: Quas dira Celæno, Harpiæque colunt aliæ. Plaut. Asin. O catenarũ colone. Et Aulul. Hanc domũ iam multos annos est vt possideo, & colo. Var. Endym. Vt Mercurium Arcadum colonum. Idem Eumeni. Vt Naiades vndicolæ. ¶ Colere, *diligere.* Virg. Bucolicis: Ille colit terras, illi mea carmina curæ. Idem Æneid libro iiij. Solam nã perfidus ille Te colere. Terent. ἑαυτοντ. Quippe forma impulsi nostra, nos amatores colunt. Lucil.lib.xxvj. Quare hoc colere est satius, quàm illam studium omne hìc consumere. ¶ Colere, *ornare.* Var. παρὰ τὸ ἐφίππους: At in segetibus post messem colligebant stramenta, qui domicilia colerent. ¶ Colere, *pati.* Terent. ἑαυτον. Dum ille vitã illam colet inopem, carens patria.

51 ¶ *Cedere*, significat secundum consuetudinem abire superatum, & *locum victori dare.* Virg. lib.x. Conuenit Euãdri victos discedere ad vrbem. Et libr.v. Cede Deo. Lucil.xxx. Quandoque pudor ex pectore cessit. M.Tul. de Offic.lib.ij. Cui quidem exercitus nostri, imperatoréque cesserunt. ¶ Cedere *succedere.* Virg. lib xij. Cesserit Ausonio si fors victoria Turno ¶ Cedere, *dare.* Vir li.xj. Hæc omnis regio, & celsi plaga pinea mõtis Cedat amicitiæ Teucrorũ. & li.xj. Aut abeat victi, cedat Laui nia cõiux. ¶ Cedere, *recedere.* Luc. li. xxviij. Vel si alio opus sit fortè, si hinc aliquò cesseris. ¶ Cedere, *obsequi.* Vir. Æn. li. iij. Cedamꝰ Phœbo, & moniti meliora sequamur. Et li.ij. Vestrum hoc augurium, vestróque in numine Troia est. Cedo equidẽ, nec, nate, tibi comes ire recuso. ¶ Cedere, *euitare.* Virgil. li.v. Celerique elapsus corpore cessit. ¶ Cedere, *incedere.* Plautus Aulul. In hoste absolutus cedis. ¶ Cedunt, *petunt.* Var. Parmen. Cedit velocius iuuenis, membris leuis, nitidus oleo.

52 ¶ *Cursus*, est *pedum velocitas.* Virg. lib.v. Hìc qui fortè velint rapido contendere cursu. ¶ Cursus, *volatus.* Virg. lib.v. Este duces ô si qua via est, cursúmque per auras Dirigite in lucos. Et Bucol. Quo cursu deserta petiuit. ¶ Cursus, *nauigatio.* Virg. Æneid. lib.iij. Sed tibi qui cursum venti, quæ fata dedere? M.Tul. de Republ. lib. iij. Quæ cursu frumento onustas petentibus Rhodum viderit.

53 ¶ *Castigare, increpare* vel *reprehendere.* Virg. lib.v. His grauis Entellum dictis castigat Acestes. Terent. ἑαυτον. Seruas, castigas, mones. Cicero de Orat. libr.j. Et quoniam de imprudentia diximus, castigemus etiam segnitatem. Et Tuscul. libr.v. Sed hoc in me ipse castigo, quod ex aliorum, vt ex nostra fortasse mollicia, non ex ipsa virtute de virtutis robore existimo. ¶ Castigare, *vindicare, punire.* Virg. lib.vj. Castigátq; audítq; dolos, subigítque fateri. ¶ Castigare, *expedire.* Virgil. Æneid. lib.iiij. Castigátque moras, opere omnis semita feruet.

54 ¶ *Carpere, attenuare, aperire.* Virg. Georg. libro j. Nec nocturna quidem carpentes pen-

sa puellæ Nesciuere hiemem. Et libro iiij. Enim circum Milesia vellera nymphæ Carpebant hyali saturo fucata colore. ¶ Carpere, *auferre, decerpere. Virg.* Bucol. Insere Daphni piros, carpent tua poma nepotes. Luer. li. iiij. Iuuátque nouos decerpere flores. *Virg.* lib. iij. Carpit enim vires paullatim, vrítque videndo Femina. ¶ Carpere, *celeriter præterire. Virgil.* Georg. lib. iij. Et acri Carpere prata fuga. Idē eodem: Carpere mox gyrum incipiat. Lucil. libr. xxix. Hiemem vnamquanque carpam. ¶ Carpere, *pascere. Virg.* Georg. libr. iij. Carpamus dum mane nouū, dum gramina canent.

55 ¶ *Contari*, est *dubitare, dissipare. Virg.* Æn. lib. viij. Contantem amplexu molli fouet. M. Tul. ad Cæsar. iuniorem lib. j. Sed citò pœnituit, domúmque rediit, cæteri contabantur. ¶ Contari est *manere. Virg.* Georg. lib. iiij. Non illis quisquam cōtantibus altum Ire iter, aut castris audebit vellere signa. Et Æneid. libro iiij. Reginam thalamo contantem. ¶ Contari, *curationem differre. Virg.* vj. Qui nobis contando restituit rem.

56 *Capi, propitiari.* Lucr. lib. ij. Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.

57 ¶ *Capere, facere.* Terent. And. Non, si capiundos mihi scio esse inimicos omneis homines. ¶ Capere, *perpeti.* Terent. *ἑαυτὸν τιμωρούμενος.* Dum abs te absū, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leues. ¶ Capere est *tollere, tenere. Virgil.* Georgic. lib. iij. Cape saxa manu, cape robora pastor. Et lib. iiij. Hic tibi, nate, prius vinclis capiundus. *Var.* Meleagris: Quem idcirco terram non cepit, & cælum recepit. Idem Eumenidibus: Stolam, calceósque muliebreis propter positos capio. ¶ Capere, *eligere.* Terent. Hecyra: Cùm illū genere rum cepimus. Virgil. Georg. lib. ij. Antè locum capies oculis. Mar. Tul. de officiis lib. iij. Quòd insit in his aliquid probi, quod capiat ignaros. ¶ Capere, *delectare. Virg.* Georg. lib. iiij. Carmine quo captæ. Et lib. viij Æneas capitúrque locis. M. Tul. Philip. lib. j. Non possum adduci, & suscipere pecuniæ captum. Lucil. lib. xxvj. Nunc itidem populum istum scriptoribus volumus capere animum illorum. ¶ Capere, *sustinere, habere. Virg.* lib. viij. Hæc illum regia cepit. Terent. Heautont. Dij boni quid turbæ est? ædes nostræ vix capient. scio. M. Tul. de Signis: Tot domos locupletissimas domus istius vna capiet. ¶ Capere, *decipere, circumuenire. Virg.* Æneid. lib. ij. Captíque dolis, lacrymísque coacti. Lucil. libr. xxvij. At metuis porrò aspectu, & forma capiare Altera. Marc. Tull. Hort. Captum me fortasse, inquit, tu putas, & id, quod nollem, confiteri coactum. ¶ Capere, *occupare, detinere. Virg.* Æneid. lib. xj. Certantque illudere capto. M. Tul. in *Ver.* de suppliciis: Nauem quandam piratarum præda referram nō ceperunt, sed abduxerūt. *Var.* Melea. Quid hic venator nō cepit? ¶ Capere, *satiare. Virg.* Geor. lib. iiij. Tanta meæ si te ceperunt tædia laudis. Capere, *accipere. Virg.* Æn. li. ij. Tu genitor cape sacra manu, patriósque Penateis. Et lib. iij. Cape dona extrema tuorū. Terēt. Phor. Nā ex his prædiis talēta argenti bina statim capiebat. Lucil. lib. xxvj. Malis ne cesse luctu è mensa purè capturus cibū. M. Tul. Hortensio: Deinde boni mores, & modestiores, & ad capienda præcepta molliores. Plaut. Aulul. Nam tua gnata peperit decimo mense pòst; numerū cape. *Var.* Quinquatrib. Cape hāc caducā Liberi mollē dapē. ¶ Capere, *complecti. Var.* Marcipore: Propontis vndā quē liquēti cœrulo Natantē perfundit, cape. ¶ Capere, *inuenire.* Terēt. Heauton. Rationem cepi, vt neq; tu egeres, neq; vt hæc posses perdere. M. Tul. in *Ver.* actione ij. Reiecti à Chelidone capiūt consiliū necessariū. Et de offi. libro iij. Cùm autē consiliū hoc princeps cepisset.

58 ¶ *Corripere, comprehendere. Virg.* Georg. lib. iiij. *Ver* ùm vbi correptū manibus, vinclísve tenebris. ¶ Corripere, *cōtorquere. Virg.* Æn. lib. j. Turbine corripuit. ¶ Corripere, *excutere. Virg.* Æn. lib. iij. Corripio è stratis corpus.

59 ¶ *Quassum*, est conuulsum, & non integrum. *Virg.* Æn. lib. iiij. Quassatæque rates.

60 ¶ *Quassare*, est mouere. *Virg.* lib. vj. Et lampada quassans Per Graiū populos. Plaut. Milite: Qui suam vndātem chlamydē quassando fecit.

61 ¶ *Certare*, significat *contendere. Virg.* Bucol. Certent & cygnis vlulæ. ¶ Certare, *præuenire. Virg.* Æneid. lib. j. Officio nec te certasse priorem Pœniteat.

62 ¶ *Cōponere, finire. Virg.* Æneid. lib. j. Ante diem clauso componet vesper olympo. Et Bucolicis: Nō nostrū inter vos tātas cōponere lites. ¶ Componere, *reficere, recreare. Virg.* Georg. lib. iiij. *Vix* defessa senem passus componere mēbra. Idē Æneid. lib. j. Nunc placida cōpostus pace quiescit. ¶ Componere, *lenire. Virg.* Æneid. lib. j. Sed motos præstat cōponere fluctus. ¶ Componere, *disponere, constituere. Virg.* Aeneid. lib. iij Quam tuta possis vrbem cōponere terra. M. Tul. de offic. lib. iij. Atque, quod communiter compositum fuerat, solus duxit. Sisenna Hist. lib. iiij. Exercitum dispartiunt, ad confligendum se comparant. ¶ Cōponere rursus significat *comparare.* Accius Armorum iudicio: Quid est cur componere ausis mihi te, aut me tibi? Lucillius Satyr. li. iiij. Samnis, spurcus homo vita illa dignus, locóque, Cum Pacidiano componitur, optimus multò Post homines natos gladiator qui fuit vnus. Sallust. Ingur. *Vbi* Metelli dicta cū factis composuit. *Virgil.* Georg. libro iiij. Non aliter si parua licet componere magnis. ¶ Componere, *ornare. Virgil.* Georg. libro iiij.

Dulcis.

Dulcis compositis spirauit crinibus aura. ¶ Componere, *colligere*. M. Tul. in Verrinis in diuinatione: Si ab isto libro, quem tibi magister ludi, nescio qui, ex alienis orationibus compositum dedit. ¶ Componere, *simulare*, vel *fingere*. Acc. Agamemnon. Sic vinctus animus quorum atroci iunctus malitia est, Cõposita dicta è pectore euoluunt suo, Quæ cùm componas, dicta factis discrepant. Sallust. Iugurtha: Non sunt composita mea verba. parui id facio. ipsa se virtus satis ostendit. ¶ Cõponere, *coniungere*. Virg. lib. viij. Componens manibúsque manus, atque oribus ora. Lucil. Satyr. lib. viij. Cum Plocio eodem obuio amplector, labra labellis compono, hoc est, cum ipso duco pœnias. Idem eodem: Tuũ latus compone lateri: & cum pectore pectus. Sallust. Hist. lib. iiij. Suspectúsque fuit, incertum verò, an per negligentiam, societatem prædarum cum latronibus composuisse. ¶ Componere pro *redimere*. Sallust. Hist. lib. j. Quin lenones, & vinarij, laniíque, quorum præterea vulgus [in dies] vsum habet pretio compositi.

63 ¶ *Crepare, sonare*. Plautus Menæchmis: Dic mihi, an vnquam intestina crepãt, quod sentias? Verùm vbi satur sum, nulla crepitãt; quando esurio, tunc crepant. Virgilius Geor. lib. j. Atque leuem stipulam crepantibus vrere flammis. Terent. Phorm. Sed ostium concrepuit, nihil ad te. M. Tul. in *V*errem de supliciis: Locum illum litoris percrepare totũ muliebribus vocibus, cantúsq; symphoniæ. Lucillius lib. xxvj. Percrepa pugnam Pompili factam Corneliane. *V*arro Eumenid. Propter crepas vocibus volitans aures vulgi. Sisenna Hist. lib. iiij. Conglobati, & collecti cõ crepant armis. ¶ Crepare significat rursum *queri*, vel *dolere*. Horatius carminũ lib. j. Quis post vina grauem molliciem, aut pauperiem crepat? Lucretius lib. ij. Et crepat antiquum genus vt pietate repletum. ¶ Crepare iterum *incantare*. Turpil. Pedio: Age tu Hymenæum increpa. ¶ Crepare, *frangi*. *V*irg. lib. v. Et acuto in murice remi Obnixi crepuere. ¶ Crepare, *ferire*. Enn. Thyeste: Sed sonitus aures meas pedum pulsu increpat. M. Tul. de offic. lib. iij. Itémque vir bonus habeat hanc vim, vt si digitis concrepuerit, possit in locupletum testamenta nomen eius irrepere.

64 ¶ *Comparare* est *sociare, coniungere*. Accius Amphitryone: Qui meum senium cum dolore tuo coniungam, & comparem. Plautus Asinaria: Prehende auriculas. ¶ Comparare, *adæquare*. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem lib. j. Neminem tibi profectò hominem ex omnibus, aut antepositissem, aut etiam compararem. Teren. Eunucho: Hau ne comparandus hic quidem ad illum est. ¶ Comparare, *componere, machinari*. Sisenna Hist. lib. iiij. Eos, qui hoc malum publicum clandestinis consiliis comparauerunt. ¶ Comparare veteres *confirmare*, & *constituere* dixerunt. Terent, Eunucho: An potius ita me comparem, Non perpeti meretricum contumelias? Item Andria: *V*t malis gaudeant, atque ex incommodis Alterius sua vt comparent commoda. Tintinnius Gemina: Ergo vt sua seruet dona, no bis faciendum est ita, vt cùm ea primũ blanditer comparemus colloquia. Accius Euryface: Nihil est: si autem ad te retardat sociũ, in portu est, copiáque subsistat modo, tu te ipse effirma & compara. Idem Tereo: Atque id ego semper mecum sic agito, & comparo Quo pacto magnam molem minuam. Turpilius Lemniis: Nunquam vnius me comparaui seruire elegantiæ. M. Tul. de repub. libr. vj. Quamobrem se comparet hic ciuis ita nec est, vt sit contra hæc, quæ statum ciuitatis permouent, semper armatus. Afranius Epistola: Nam proba, & pudica quòd sum, consulo, & parco mihi: quoniam comparatum est, vno vt simus contentæ viro. Cicero de finibus bonorum & malorum libro v. Omnis auctoritas philosophiæ consistit in beata vita comparanda. ¶ Comparare, *emere*. Terent. Heaut. Argẽtum dabitur illi, vt vestem, atq; alia, quæ opus sunt, comparet. ¶ Comparare iterum *æstimare*. Accius ὃν ναυσὶ μάχῃ: Proin tu id cui fiat, non qui facias, compara. ¶ Comparare, *apparare*. M. Tullius in *V*errem actione ij. *V*t erat inter suos copiosus, conuiuium comparat. ¶ Comparare, *dare*. M. Tul. in *V*errem de supplicíis: Ex omni gemitu, ac dolore certa merces comparabatur.

65 ¶ *Calx* est *finis*. *V*irgilius lib. v. Calcémque terit iam calce Diores.

66 ¶ *Callet* significat *scit*, hoc est callidítate, quæ est vrbana scientia. Accius Ægistho: Melius quàm viri, callent mulieres. Afranius Abducta: Nescis, nam omnem melius callent rem, quàm volo. Pacuuius Atalanta: Omnes qui tanquam nos sub regno seruiunt, Callent domi cum imperio metuere. Serenus Opusculis: Callet senium arte viuendi. Acc. Æneadis, aut Decio: Quod periti sumus in vita, atque vsu callemus magis. Idem Neoptolemo: Sat in astu, & fallendo callet. Sisenna Hist. lib. iiij. Lucillium Memmium socerum Gaij Scribonij tribunum plebis, quem Marcellini consiliarium fuisse callebant, & tunc Curionis oratorem. ¶ Callet etiam dictum à *callositate*. Cæcilius Asoto: Tu iam callebis; ille festus desidet. Plautus Persa: Plus calleo, quàm aprugnum callum callet. Idem Pœnulo: Quid opus verbis? callum aprugnum callere æquè non sinam.

67 ¶ *Constituere* est *disponere, definire*. Virgilius Æneidos libr. j. Hominésne, seræne Quærere constituit. ¶ Constituere, *retinere, fir-*

mare.M.Tul.de offic.lib.j.Ineuntis enim etatis insicitia senum constituenda, exercendáq: est prudentia. ¶ Constituere, *instituere*.M.Tullius de senect.Constitutiones nõ modò delectant,sed etiam institutiones. ¶ Constituere, *parare*. M. Tul. in Verrem actione secunda: Quod vbi erat Philodemo nuntiatum: tametsi erat ignarus quantum sibi ac liberis suis iam tum mali constitueretur. ¶ Constituere, *erigere*.Virg.lib.vj. Et feraleis antè cupressos Constituunt.

68 ¶ *Contendere,festinare*.Virg. Æneid.lib. j.Quæ proxima, littora cursu Contendunt petere. ¶ Contentio est *perseuerantia*, vel *elatio*. M.Tul.de offi.lib.j. Ex cõtentione vocis, & summissione, & cæteris similibus facilè iudicabimus. Sallustius Hist. lib. iiij. Rursus iumenta nacti ad oppidum ire contendunt. ¶ Contendere,*astringere,intorquere*.Virg.Geor. lib.iiij.Tanto, nate, magis contende tenacia vincla.Sisenna Hist.lib.iiij. Simul & tormenta contenduntur. ¶ Cõtendere,significat *comparare*.Plautus Vidularia: Signum rectè comparabat huius contendi annulum. Lucillius Satyr.lib.j. Vt contendere possem Thestiados Ledæ,atque Ixionas Archilochio. Idem libro vij. Hunccine vnquam Hyacintho hominẽ cortinipotentis Delitiis contendi? Cæcilius Titthe:Egon'vitam meam Atticam Contendam cum istac rusticana Syra? Licinius Macer in epistola ad senatum :Illi suam vitam mecum contendunt, quorum in corpore ita crebra sunt vulnera vitæ,nouæ cicatrici vt locus non sit. Næuius Lycurgo: Caue,sis,tuam Contendas iram contrà cum ira Liberi. Accius Tereo:Video te mulier more multarum vrier, vt vim contendas tuam ad maiestatẽ viri.Varro γνῶθι σεαυτόν. Age nunc contende alterum genus philotoreon,nequid ibi viderit melius. ¶ Contendere, *certare*.M. Tul. de offic.lib.j.Miserrima omnino ambitio est,honorúmque contentio.Virgil. Æneid.lib.iiij. Quis talia demens Abnuat, aut tecum malit contendere bello?Sallustius Iugurthino bello:Fretus multitudine militum sperabat armis contendere.Cic.Tusc.lib.ij.Vt onera cõtentis corporibus faciliùs feruntur, remissis opprimunt. ¶ Contendere,*continuare*. Cic. de Oratore lib.ij.Id quod eius scripta declarant, & contentiones vocis, & remissiones continuarẽtur. Et lib.iij.Nihil perniciosius,quàm & infusa sine intermissione contentio. ¶ Contendere, iterùm significat *extorquere*. Cicero Epistola Cassij hoc ait:Ita contendo,vt in eo fortunas meas positas putem. Accius Euryface:Iam potero incipiam, & fine,quid vi cõtendam,vt hinc comportet texum Salaminẽ habeam. Turpilius Lemnii: Habet potestatem viri,potestatem senis:Pretio contendas, vt redempto Phædria Liceat redire antiquã in consuetudinem. Varro Serrano περὶ ἀρχαιρεσιῶν:Et petere imperium populi, & contendere honores.M.Tul.de offi.lib.ij. Extremũ autem præceptum in beneficiis, operáq; danda, ne quid contra æquitatem contendas. ¶ Contendit, *proripuit*, vel *direxit* significat. Virg.lib.v. Qui tamen aerias telum contendit in auras.Licinius Macer: Quo die magistratum obiit, repentè celeri gradu per forũ se in Capitolium contendit. Turpilius Philopatro:Gere meas fortunas mater, hem Qua caussa hoc opere maximo contenditur? Pacuuius Duloreste:Nihil coniectura quiui interpretarier Quorsum flexiuice contenderet. M.Tul.de repub.Sed audisse te credo,tum verò Platonem Socrate mortuo, primũ in Ægyptum discendi causa,post in Italiam contendisse.Afranius Epistola: Nõ licet me quò contendisset ita peruenire. Sallustius Iugurthæ bello:Ex prœlio fugit in prouinciam, ac deinde Romam contendere. Varro Quinquatrib.Qui Tarentinum tuum ad Heraclidem Ponticum contenderit. ¶ Contendere, *festinare*.Virg.Æneid.lib.j.Quæ proxima, litora cursu Contendunt petere.M.Tul.in Vertinis actione ij.Hæc vbi filio nuntiata sunt, statim exanimat° ad ædes contẽdit, vt & vitæ patris, & pudicitiæ sororis succurreret. ¶ Contendere, *intendere*. M.Tul. Hortensio. Magna etiam animi contentio adhibenda est in explicando Aristotele,si leges.

69 ¶ *Cernere* significat *videre*.Virg. Æneidos lib.iij. Cernimus adstantes nequicquam lumine toruo. ¶ Cernere rursum *disponere*.Lucil. Satyr. lib. v. Postquam præsidium castris educere creuit.Idem lib.xiij. Acribus inter se cum armis confligere cernit. ¶ Cernere, *amittere*. Varro μεγινοδιδασκάλῳ: Non vides apud Ennium esse scriptum,Ter sub armis malim vitam cernere, quàm semel modò parere. ¶ Cernere,*audire*.Accius Chrysip. Quid agã? Vox illius certè est, idem omnes cernimus. ¶ Cernere,*iudicare*.Pacuuius Armorum Iudicio:Et æquum est & rectum quod postulas, Iurati cernant.Ennius Thyeste:Impetrem facilè ab animo, vt cernat vitalem Bæbium. ¶ Cernere, rursum *dimicare*,vel *contendere*.Accius ἀνὴρ ἀνδρὶ μάχῃ: Primores procerum reuocarent nomina,nisi esset Quis, qui armis secum vellet cernere. Ennius Medea exule: Nam ter sub armis malim vitam cernere.Pacuuius Armorum iudicio:Qui sese ad finem esse ad caussandum volunt De virtute,& ego potestatem cernundi do omnibus. ¶ Cernere, rursum *cedere*. vnde & *cernere hæreditatem* filij patribus,id est cedere dicti sunt.Accius Myrmidonibus : Regnum tibi permitti malunt, cernam,tradam exercitum.

70 ¶ *Circumferre* est propriè *lustrare*.Lucil. Satyr.lib.ij. Tum farto omnia sunt circumlata Plau-

lata. Plaut. Amphit. Quin tu istanc iubes procerita circunferri? Virg. lib. vj. Idem ter socios pura circuntulit vnda.

71 ¶ *Confidentia*, est *fiducia*. Virg. Æneid. libr. j. Et afflictis melius confidere rebus. ¶ Cõfidentia, *duritia, patientia*. Plaut. Afinaria: Scapularum confidentia, virtute vlmorum freti. ¶ Confidentia, rursum *temeritas, audacia*. Pacuuius Atalanta: Grandem, atque atrocem coërce confidentiam. Idem lib. x. Improbus, cõfidens, nequam, malus videatur. Turpilius Leucadia: Videtur frigus incessum, quàm est confidens diis tunc perdunt. Terent. Heaut. Quid illo homine viuit confidentius? Accius Myrmidonibus: Iram in frenis obstes, animis reprimas confidentiam. Afranius Vopisco: Excludat vxor tam confidenter virum? Non faciet. Virg. Georg. lib. iiij. Nam quis te, iuuenum confidentissime, nostras Iussit abire domos? Terentius Andria: Nescio quis senex modò venit: ellum confidens. ¶ Confidentia, *constantia*. M. Tul. de repub. lib. iij. Duas sibi res quò minus in vulgus, & in foro diceret, confidentiam, & vocem defuisse. Nęuius Danae: Excidit orationis omnis confidentia. Plaut. Amphit. Quæ non deliquit, decet audacem esse confidenter.

72 ¶ *Consternari*, significat *deiici pro se*, & *proterue loqui*. ¶ Consternari rursum, *erigi*. Pacuuius Peribœa: Consternatæ animæ, ex pectore hac, & voluere Cõsilium subit omnes, quod de nata est modo. Quo pacto inimicis mortem, & huic vitam efferas. Idem Dulorestę: Vnde exoritur? quo præsidio fretus? auxiliis quibus? quo consilio consternatur? qua vi, cuius copiis?

73 ¶ *Curriculus*, vt consuetudo fert, *à curru* diminutio est: dicitur breuissimum vehiculi epiroti genus. ¶ Curriculus, *cursus*. Varro Epistola Iulij Cæsaris: Quem simul ac Romã venissem, mihi attigit aureis nuntius exẽplo eas, in curriculum contuli properè pedes.

74 ¶ *Calumnia*, est *malitiosa, & mendax infamatio*. ¶ Calumnia rursum, *calliditas*. M. Tull. de repub. lib. ij. Vt Carneadi respondeatis, qui sæpe optimas causas ingenij calumnia ludificari solet.

75 ¶ *Conuenire*, placere, *constituere*. Sisenna Hist. lib. iiij. Signum nactus à Papo, quod inter eos tolli conuenerat. ¶ Conuenire, *aptum esse*. M. Tul. Hortensio: Nam quod veteres, ne non cõueniat nostris ætatibus ista oratio, quę spectat ad hortandum. ¶ Cõuenire significat *obuium fieri*. Terent. Eunucho: Cõueni hodie adueniens quendam mei loci, atque ordinis Hominem. ¶ Conuenire, *videre*. M. Tul. de senectute: Neque verò eos solùm cõuenire habeo, quos ipse cognoui sed illos etiã, de quibus audiui, & legi, & ipse conscripsi. Plautus Afinaria: Ætatem velim seruire, Libanum, vt conueniam modò. ¶ Conueniri, *colligi, coire*. Virg. Aeneid. lib. j. Conueniunt, quibus aut odium crudele tyranni. M. Tul. Philippicis lib. iiij. Cui quidem hodierno die P. C. nunc enim primùm ita conuenimus. ¶ Conuenire, *constare*. Terent. Phorm. Conuenit numerus quantum debuit. ¶ Conuenire, *similem esse*. Var. Lõgè fugit, qui suos fugit: Solus rex, solus rhetor, solus formosus, fortis, secus, vel ad ædilicium modius purus, putis, si adhuc charactera Cleophantus conueniet, caue attigeris hominem. ¶ Conuenire, *placere, certum fieri*. Virgil. lib. xij. Cesserit Ausonio si fors victoria Turno, Conuenit Euandri victos discedere ad vrbem. M. Tul. de finibus bon. & malorũ. libr. v. Viuendi cupiditate incensi omnes sumus, atque hoc mihi cum fratre tuo conuenit ¶ Conuenire, *interpellare*. M. Tul. in Ver. actione ij. Non dubitat, quin ipse, si Verrẽ cõueniisset, æquitate causæ, auctoritate sua cõmouere hominem possit. Lucillius lib. xxix. Hæc tui conuentus, tela insidiisque locaui.

76 ¶ *Calidum* est *feruens*. Virg. Aeneid. libr. ix. Voluitur ille vomens calidum de pectore flumen. ¶ Calidum, *ferox, & inconsultum*. M. Tul. de offi. lib. j. Sic reperias multos, quibus periculosa, & calida consilia. ¶ Calidum, *citatum, & velox*. Varro ὠκὺ καὶ ταχυτικόν: Cùm dixisset Vitulus, ecce caldis pedibus quidam nauicularius semiustulatus irrupit se in curiam.

77 ¶ *Cælum*, est *deorum domicilium*. Virgil. Aen. lib. iiij. Cælum qui vertice fulcit. ¶ Cælũ rursus *aer*. Tul. de deorum natura lib. ij. Altiora eorum, qui terras incolunt eas, in quibus aer sit rarus, ac tenuis, quàm illorum, qui vtãtur crasso cælo, atque concreto.

78 ¶ *Contentus*, dicitur *cui res etiam parua abundè est*. Virg. Aen. lib. vij. Patriis, sed non & filius armis Cõtentus. Teren. Eunucho: Quia neque tu vno eras contenta, neque solus dedit. Lucil. lib. xxx. His te versibus interea cõtentus teneto. M. Tul. ad Brutum: Sic igitur facies, & me aut amabis, aut quod contenti sumus, diliges. Idem de offi. lib. ij. Breuitatis causa familia contenti erimus vna. ¶ Contẽtum dicitur *extensum*. Virg. Aenei. lib. v. Tum rapidus iamdudum arcu contenta parato Tela tenens. Lucil. lib. xxx. Hic vt muscipula cõtenta, vt scorpius cauda Sublata. ¶ Contentũ, *colligatum, coniunctum*. Virg. Georg. lib. iii. Cõtenta ceruice trahunt stridẽtia plaustra. ¶ Cõtentum, *continuum, perseuerans*. Cicero Tusc. libro v. Socratem ferunt, cùm vsque ad Piræeũ contentiùs ambularet, quæsitúmque esset ex eo, cur id faceret.

79 ¶ *Cõgere, corradere*. Varro Eumenidibus: Furando tamen, ac morbo stimulatus eodem, Ex sese ipse aliquid quærat, cogátque peculi. ¶ Cogere, *vrgere*. Marc. Tullius de officiis libro tertio: Diogenes contra nimium

temere coegit, qui ne hortatus quidem est. Terentius Eunucho: Iubé sne? iubeo, immo cogo, atque impero. ¶ Cogere, *mollire, subigere.* Var. Virgula diuina: Sed pauca otio coacto Libamenta legens caduca verus. ¶ Cogere, *in vnum colligere.* Sisenna Hist. lib. quarto: Sũmoti & intra mœnia rursum coacti. Cicero Tuscul. libr. j. Cælum hoc, in quo nubes, imbres, ventique coguntur. Terentius Ἑαυτοντ. Quasi talenta ad quindecim coegi. M. Tull. ad M. Catonem: Coactóque in vnum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. Virg. Bucolicis: Cogere donec oueis stabulis. Lucil. libr. xxvj. Rauco concionem sonitu, & curuis cogant cornibus. ¶ Cogere, *mulgere.* Virgilius Bucolicis: Cogite oues pueri: si lac præceperit æstus, Vt nuper, frustra pressabimus vbera palmis. ¶ Cogere, *stringere.* Virgilius Georg. libro quarto: Nam frigore mella, Cogit hyems, eadémque calor liquefacta remittit. ¶ Cogere, est *imprimere, coarctare.* Virgilius libro viij. Quadrifidam quercum cuneis vt fortè coactis Scindebant.

80 ¶ *Claudere*, significat *includere.* Virgilius Georg. lib. tertio: Aut intus clausos satura ad præsepia seruant. ¶ Claudere rursus, *obsistere.* Virgil. Æneidos libro ix. Ecce maris magna claudit nos obice pontus. ¶ Claudere, *circumuenire.* Idẽ Bucolicis: Claudite Nymphæ, Dicteæ Nymphæ nemorum iam claudite saltus. Siquâ fortè ferant oculis sese obuia nostris Errabunda bouis vestigia.

81 ¶ *Citum, celere.* Sallust. Catilinæ bello: Modò citus, modò tardus incessus eius. ¶ Citum, *diuisum*, vel *separatum*: vnde & oscitare dictum est. Virgil. libro octauo: At procul inde citæ Metium in diuersa quadrigæ Distulerant.

82 ¶ *Citare* est *vocare.* Marc. Tull. in Verrem: Citat reum, non respondit: Citat accusatorem. ¶ Citare, *incitare, prouocare.* Marc. Tul. de diuinatione: Quorum studium legendi, non scribendi studium vehementius indies citant. ¶ Citare, *laudare.* Marc. Tull. de offic. lib. j. Citetúrque Salamis clarissimæ testis victoriæ, quæ anteponatur consilio Solonis.

83 ¶ *Cadere*, est *ruere.* Virgil. Georg. libro j. Illa cadens raucum per læuia murmur Saxa ciet. ¶ Cadere, *occidere.* Virgil. Æneid. libr. ij. Cadit & Ripheus, iustissimus vnus Qui fuit in Teucris. ¶ Cadere, *euenire.* Marc. Tull. de offic. lib. iij. Et vt iidem dicunt, omnes numeros habet, nec præter sapientẽ cadere in quẽquam potest.

84 ¶ *Capessere, perficere.* Virgilius Æneidos libro primo: Mihi iussa capessere fas est. Plautus Aulu. In herum matura, in se sera condecet capessere. ¶ Capessere, *immittere.* Plautus Asinaria: Quo magis te in altum capessis, æstus te in portum refert. ¶ Capessere, *recipere.* Plautus Amphi. Nunc tamen heri imperiũ persequar, & me domum capessam.

85 ¶ *Commodum* sicuti plerunque, *vtile, cõmodum, aptum, conueniens.* Virgil. libro xij. Accommoda fraudi. ¶ Commodum, *integrum, totum.* Lucillius Bisquinoctoginta videbis cõmoda de Capua quinquaginta atque octo. Plautus Asinaria: Viginti argenti commodas minas, eius quas dem matri.

86 ¶ *Candet, ignitum est.* Marc. Tullius de offic. libro ij. Cãdente carbone adurebat capillum. ¶ Candet, *candidum est.* Virgilius Aeneid. libr. iiij. Candentis vaccæ media inter cornua fundit. Varro γάστ σαυτόν: Candens corpore taurus triuio lumine lunæ.

87 ¶ *Castum, sine libidinis & turpitudinis nota.* Virgilius Georg. libro ij. Casta pudicitiam seruat domus. ¶ Castum, *religiosum.* Virgilius libro vj. Quíque sacerdotes casti dum vita maneret. Varro γεγοτοδιδασκάλ: Ergo tum sacræ, religiosæ, castæque fuerunt res omnes. Idem Eumenidibus: Nam quæ venustas hic adest gallantibus, Quæ casta vestis? ¶ Castum *à furtis, & rapinis abstinens.* Varro Andabatis: Nec manus viseo tenaci tinxerat viri casta. ¶ Castum, *suaue, iucundum.* Varro Parmenone: Demittis acreis pectore luctus cantu, castáque poesi.

88 ¶ *Censere*, significat *existimare, arbitrari.* Accius Euryface: Nam ea oblectat spes ærũnósum hospitem, Dum id quòd miser est, clã esse censet alteros. Næu. Pœnici Belli libro vj. Censent eò venturum obuiam Pœnum. Cassius Hemina Histor. libro ij. Censuit sese regem Porsennam occidere. Quadrigarius Annal. libro vij. Ne nos ad certationem censeas hæc incepisse. ¶ Censere, *succensere.* Var. Caprino prœlio, πρὸ μάθης: Ne vobis censeã, si ad me referretis.

89 ¶ *Coniicere*, est *iacere.* Virgil. Aeneidos libro secundo: Telúmque imbelle sine ictu Coniicit. Afran. Simulante: Vellem interuenissem antè, nam vt signa indicant, Hi coniecere verba inter sese a criùs. ¶ Coniicere, *colligere, certare.* Afran. Simulante: Nolim mater me præsente cum patre coniicere, non si me non vis, vel meum. ¶ Coniicere, *agere.* Afranius Materteris: Caussam coniicere hodie ad te volo, ambo adestis, profuturos arbitror. ¶ Coniicere, *furari, auferre.* Afranius Incendio: Seruus est mihi in casio sceleratus, curiosus, is cum filio ei cõiicere ad nescio quiequid de latratiuncula. Lucil. lib. ij. Quid dicis? cur est factum, quod coniicis istuc?

90 ¶ *Contingere*, est *tangere.* Virgilius Aeneidos libro sacundo: Funémque manu contingere gaudent. ¶ Contingere, *euenire.* M. Tullius lib. v. Quod non modò singulis hominibus, sed potentissimis populis sæpe contin-

contingit.Ennius Thyeste:Quàm mihi maximè hic hodie contigerit malum.

91 ¶ *Conferre* significationem habet manifestam. M. Tul. de Offic. libro ij Omnes meas curas,cogitationésque in eum conferebam.¶ Conferre,*contollere*.Virgilius:Et conferre gradum, & procedere longiùs audent. ¶ Conferre,*conserere*. Virgil.lib. ix. Ergo & si conferre manum furor, iráque monstrat. ¶ Conferre,*comparare*.M. Tul.de Offic. lib.ij. Quæ conferri, & comparari cum eorum studiis potest? ¶ Conferre,*transferre*.M.Tul. de offic.lib.ij.Ad hoc potissimum studium nos contulissemus.

92 ¶ *Confectum* dicitur *occisum, examinatũ*. Virgilius lib.xj. Hactenus Acca soror potuĩ nunc vulnus acerbum Conficit. M. Tul. de Suppliciis : Plagis confectum dico à lictoribus tuis, pater, ante oculos tuos occidisse. ¶ Confectum,*defessum*. Virgil.lib.xj. Ducitur infelix æuo confectus Aletes.Lucil.lib. xxvj. Tum doloribus confectum corpus animo obsistere.M. Tullius de officiis lib.ij.Nec me angoribus dedi,quibus essem confectus.

93 ¶ *Conficere,frangere*.Lucil.lib. xxviij.Malo hercle vestro confectores cardinum. ¶ Cõficere,*colligere*.Terent.Phorm. Id vt conficerem,confeci:affero. M. Tul.ad Cæsarem iuniorem lib. j. In singulas tegulas impositis sexcentis sexcenties confici posse.Et in Verr. actione ij.Permagnam eum dicere ex illa re pecuniam confici posse.Lucil.lib.xxvj. Non te multitudinẽ tuorum , quàm in album inclyta dextra confici sibi. ¶ Conficere, *facere*. Ter.Phor.Bonas me absente hîc confeciſtis nuptias. M.Tullius Hortensio : Ea facultas maioribus nostris erat, qui confectis senatusconsultis. Et Tusculanarum lib. v. Nihil est enim apud istos , quod non eorum turba conficiat.¶ Conficere,*explicare*.M. Tullius de offic.lib.ij.Honestatis pars confecta est , quã tibi cupio esse notissimam.¶ Conficere,*consumere,finire*. Terent. Phorm. Cùm hic non videant, me credant conficere argẽtum suum. M.Tullius ad Cæsarem iuniorem lib.ij. Bellum,vt opinio mea fert,& consensu ciuitatis confectum iam haberemus. Lucil. lib.xxx. Conficit ipse,coméstque. M.Tullius Hortensio:Quæ est enim cõfectio valetudinis? quæ deformatio corporis?

94 ¶*Concedere,dare*, vel *permittere*.M.Tul.in Verrem actione ij. Da mihi hoc, concede quod facile est.Virg.lib. vij.Concessit in iras Ipse Deũm antiquam genitor Calydona Dianæ.*T*erentius Adelphis:Hui metuisti, ne si de tuo iure concessisses paullulum. Lucil. lib.xxix.Concedat homini,id quod velit deleniat.M. *T*ul.de officiis lib. iij. Si negligent omnia turpia per se ipsa , fugienda esse concedant. ¶ Concedere,*credere*, vel *consentire*.*T*erent. Phorm. Nunquam ne hodie concedes mihi,neque intelliges? Lucil.lib.xxviij.Concedere vnum,atque in eo dicere,quo separatur manus. ¶ Concedere, *recedere*, vel *cedere*. *T*erent. Hecyra. Hîc video me inuisam esse meritò.tempus est concedere.Afranius Incẽdio:Atque etiam incendit hoc,procul concessero.Cæcilius *T*ithe:Hic dum abit, huc concessero. Cicero *T*usculanarum libro iiij. Vt cum magnitudine medicinę,doloris magnitudo concederet.

95 ¶ *Consequi* significat *sequi*. Virg. lib. v. Quem deinde Cloanthus Consequitur. M. *T*ul. de offic.lib.iij.Ex quo intelligi debet,illum mentis agitatione, inuestigationéque earum rerum , quas cogitando consequebatur,neque otiosum,nec solùm vnquam fuisse.¶ Consequi,*adipisci*.M.*T*ul.Epist.ad Cæsarem lib. j. *T*unc cum ea , quæ es ab senatu summo cum honore tuo consecutus. Idem in Verrem actione prima: Quod ego meo labore,& vigiliis consecutus sum.¶ Consequi, *exprimere,definire*.M.*T*ullius ad Cęsarem:Extrema verò nec quanta, nec qualia sunt,verbis consequi possum.

96 ¶ *Conserere* dictum est *miscere*.Virgilius Æneid.lib.ij. Multâque per cæcam congressi prœlia noctem Conserimus. ¶ Conserere, *inserere*.Virg. Georg.lib.ij. Iuuat Ismara Baccho Conserere.

97 ¶ *Cædere* est *verberibus dedere*. *T*erent. And. Verberibus cæsum te in pistrinum Daue Dedam. M. *T*ul.de suppliciis: Cædebatur virgis medio in foro Messanæ.¶ Cædere, *excidere*.Virg.Georg.lib.j. Cæditur & tilia ante iugo leuis.Lucil.lib.xxvij.Lignum cedat,pensum faciat,ædeis verrat,vapulet.M.*T*ul.Horten. Aut tibi id ipsum peruertendum fuit, quod tu ne attigisti quidem, aut eius partes, quasi membra quædam cædenda. ¶ Cædere, *occidere*,vel *mactare*.Virg. Georg.lib.ij. Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris Cæditur.Et Æneid.lib.ij, Cæduntur vigiles.Var.Eumenid.Maximum cædit ferro,sed cædere Vlyssem , Cum bacca syluam cædit, porcósque trucidat.¶ Cædere,*immolare*.Plau. Aulul.Cædendum conduxi ego illum. Virg. Æneid.lib. iiij. Cædunt quinas de more bidenteis.¶ Cædere,*frangere*.Virg. Georg. libr. iij. Cædúntque securibus humida vina. M. *T*ul. in Verrem actione ij.Cædere ianuam saxis instare ferro.Lucil.lib.xxix. Cæde ostiũ, grato vrgere istam perimus. ¶ Cædere,*consumere*. Lucil. lib. xxx. Lana opus omne perit, squalor,tineæ omnia cædunt.

98 ¶ *Quatere* significat *percutere*.Virg. lib. viij. Quadrupedante putrem sonitu quatit vngula campum. ¶ Quatit,*infestat*.Virg.lib. viij.Aut rastris terram domat, aut quatit oppida bello.¶ Quatit,*excludit*.*T*erẽt.Eunucho:

Nimirum homo quatietur certè cum dono foras. ¶ Quatit, *mouet*. Virg. lib. x. At verò ingentem quatiens Mezentius haſtam.

99 ¶ *Conſtat, valet, conſiſtit*. Lucil. lib. xviij. Trado ergo alias minimo, porrò quod mihi conſtat carius. Cic. Tuſc. lib. j. Animus, qui ſi eſt quatuor horum genetum, vnde omnia conſtare dicuntur. ¶ Conſtat, *compoſitum eſt*. Lucil. lib. xxvj. Principio Phyſici omnes homines ex anima & corpore conſtare dicunt. Siſen. Hiſt. lib. iiij. Multitudinem procul hoſtium conſtare viderunt. ¶ Conſtat, *conuenit, manifeſtum eſt*. M. Tul. ad Cæſarem iuniorem lib. ij. Cùm conſtet Cæſarem Lupercis id vectigal dediſſe. quî antè poterat id conſtare? Et Tuſc. lib. j. Siue quod à grauioribus leuiora natura repellantur, quæ cùm conſtet.

100 ¶ *Conſtitit*, dicitur *ſtetit*. Virg. Aen. lib. iiij. Hic primùm paribus nitens Cyllenius alis Conſtitit. ¶ Conſtitit, *erectus eſt*. Plaut. Amphit. Fremitu virûm, & ſpiritu atque anhelitu nebula conſtat. Virg. lib. v. Conſtitit in digitos. Cic. Tuſcul. lib. j. Vbi rigida conſtat craſſa caligo inferûm.

101 ¶ *Colligere, in vnum redigere*. Virg. Æn. lib. vj. Colligere arma iubet, validíſque incũbere remis. M. Tul Philippicis lib. vj. Succurrendum eſt de Bruto, omnes vndique copiæ colligendæ. ¶ Colligere, *reficere*. Cic. in Verrẽ actione ij. Sed manifeſto furto perturbatus, vbi ſe colligit. ¶ Colligere, *celare, ſupprimere*. Virgil. lib. xij. Subſtitit Æneas, & ſe colligit in arma Poplite ſubſidens. ¶ Colligere, *auferre*. Lucil. lib. xxx. Ruis hæc, & colligis omnia furtim. Plautus Aululatia: Quin ipſi pridem tonſor vngueis dempſerat. Collegit, omnia abſtulit præſegmina.

102 ¶ *Continens*, eſt *abſtinens, integer*. M. Tul. ad M. Catonem: Vt quæ copiis, & opibus ferre vix poſſumus, ea manſuetudine, & continentia noſtra, ſociorum fidelitate tueamur. ¶ Continens, *coniunctum, continuum*. M. Tul. Epiſt. ad ſenatum: Itaque cum exercitu per Cappadociæ partem eam, quæ cum Cilicia continens eſt, iter feci. Idem Hortenſio: In continentibus quidem terris veſtrum nomen dilatari poteſt.

103 ¶ *Curatum*, eſt *natum*. ¶ Curatum, poſt laborem refectum. Virg. Corpora curamus, feſſos ſopor irrigat artus. ¶ Curatum, *cum delectu apparatum*. Lucil. lib. xxx. Et circum volitant ſicedulæ, turdi, curatis coci.

104 ¶ *Conducere, emere*. Plaut. Aulul. Cædendum conduxi ego illum. ¶ Conducere eſt ſicuti *vſu*. Lucilius lib. xxix. Magno, non magna mercede, magno quidem conduxeris. M. Tul. de offic. lib. ij. Vt ſæpe in noſtra republ. videmus mercede conducti. ¶ Conducere, *colligere, conuocare*. Var. Manio: Manius manè ſuſcitat nos, tum in roſtra adfert: populum in forum conducit. ¶ Conducere, *conuertere*. Lucil. li. xxx. Et virtute tua, & claris conducere chartis. ¶ Conducere, *vtile eſſe*: Solus verò ſoli quid re, & quæſtu conducat ſuo. Mar. Tul. de offic. lib. iij. Quomodo ſtultè? etiámne, ſi reipub. conducebat? Poteſt autem, quod reipub. inutile ſit, id cuiquam vtile eſſe? Idem de repub. lib. j. Facillimum autem in ea repub. eſſe poſſe concordiam, in qua idem conducat omnibus. Siſen. Hiſt. lib. iiij. Quid in rempub. ſuã maximè conducere videretur.

109 ¶ *Concelebrare* dicitur *commouere*. Lucr. li. j. Quæ mare nauigerum, quæ terras frugiferentes Concelebras. ¶ Concelebrare, *diu amare*: dictum à celebritate. Lucil. lib. xxx. Multis indoctis ſermonibus concelebrarunt.

106 ¶ *Credere*, eſt *fidem habere dicto vel facto*. Lucil. lib. 27. Hymnis velim te id, quod verum eſt, credere. *Virg.* Æneid. lib. ij. Ora Dei iuſſu non vnquam credita Teucris. ¶ Credere, *fidei committere*. Lucil. lib. xxviij. *Vitam* ac fortunas cui crediderim meas. ¶ Credere, eſt *ſeruandum commendare*. Plau. Aul. *Vbi* is obiit mortem, qui mihi id aurum credidit.

107 ¶ *Commodare*, eſt *mutuare*. Lucil. li. 27. Certa ſunt ſine detrimento, quæ inter ſe commodent. M. Tul. de officiis lib. ij. Atque vt dando, & accipiendo, mutandíſque facultatibus, & commodandis, nulla re egeremus. ¶ Commodare, *cum cõmodo dare*. M. Tul. ad filium. lib. ij. Cui ego quibuſcunque rebus potero, libentiſſimè commodabo.

108 ¶ *Captare, capere*. Lucil. lib. xxvij. Quòd ſi paulliſper captare, atque obſeruare hæc voleris.

109 ¶ *Cognoſcere*, eſt *audire, æſtimare*. Lucil. lib. xxvj. Rem cognoſcas ſimul, & dictis animum attendas, poſtulo. Pomp. Panſa Papipolæ: *Magis* curabo vbi cognorit, omnes vnà aſſentiant. Terent. Andria: Eo pacto & gnati vitam & conſiliũ meũ cognoſces. *Virg.* Geor. lib. j. Ni refugis, tenuíſque piget cognoſcere curas. ¶ Cognoſcere, *noſſe*, vel *perſpicere*. Virg. lib. ix. Venatu aſſiduo, & totũ cognouimus amnem. Idem Georg. lib. ij Nunc quo quanque modo poſſis cognoſcere, dicam. M. Tul. Hortẽſio: Vnde autem faciliùs, quàm ex annalium monimentis, aut bellicæ res, aut omnis reipub. diſciplina cognoſcitur? Idem de ſenectute: Neque verò eos ipſe cognoui, ſed illos etiam, de quibus & audiui, & legi, & ipſe conſcripſi. ¶ Cognoſcere, *agnoſcere*. Virg. Bucolicis: Incipe parue puer riſũ cognoſcere matrem. M. Tul. de repub. lib j. Cognoſcere me hercle inquit, conſuetudinem iſtam, & ſtudium ſermonémque. Var. Seſquiulyſſe: Vereor, ne me quoque, cùm domum ab Ilio Ceſſim reuertero, præter canem cognoſcat nemo.

110 ¶ *Compe-*

110 ¶ *Competere*, significat *honorem*, vel *coniugium*, vel *quidvis aliud aduersus alium petere*, vnde *competitores*, vt sæpe. ¶ Competere, *par esse*, vel *simile*: inde in æstimatione rerum, hoc illi comperit, dicimus. ¶ Competere, *rei cuiusque meminisse*, aut *constanter valere*. Sallust. Historiarum lib. 1. Sic verò quasi formidine attonitus, neque animo, neque auribus, aut lingua competere.

D.

111 ¶ *Damnare*, est *damno afficere*, vnde & *condemnare* dictum est. E contrario nullo damno affectum indemnem probamus. ¶ Damnare, est *exhæredare*. Lucillius Satyrarum lib. xi. Cassius Caius hic operarius, quem Cephalonem Dicimus sectorem, furiúmque, hunc Tullius quem Index hæredem facit, & damnati alij omnes. ¶ Damnare, *necessitate constringi*. Terentius Phorm. Tuus est damnatus gnatus, non tu. ¶ Damnare, est *morti dare*. Virgilius Æneid. lib. iiij. Non dum illi flauũ Proserpina vertice crinem Abstulerat, Stygióque caput damnauerat Orco. Accius Armorum iudicio: Maior erit luctus, cùm me damnatum audiet. M. Tullius in Verrem actione 1. Reus in iudicium adductus est Verres, homo vita, atque factis omnium iam opinione damnatus. ¶ Damnare, & condemnare pro liberare positũ est. Titinnius Veliterna: Fortasse notum fuisse, quo die liberet, Nunc eius voti condemnatus immolauit hostiam. Virg. lib. xij. Quem damnet labor, aut quo vergat pondere letum. Turpilius Leucadia: Et amplius illam apparere condecet Quando quidem voti condemnata est. Virgilius Bucolicis: Damnabis tu quoque votis. Sisenna Histor. lib. iiij. Quòd voto damnati fetum omnem dicuntur eius anni statim consecrasse. Cicero Tusc. lib. v. Rerum naturam, quàm errorem nostrum damnare maluimus.

112 ¶ *Delicere*, est *illicere*. Titinnius lib. v. Quòd ea parasitus habeat, qui illum sciat Delicere, & noctem facere posset de die.

113 ¶ *Defendere*, *vindicare*, *depellere*. Virgil. Bucol. Solstitium pecori defendite. ¶ Defendere, *tueri*, *depellere*. Ennius Achille: Serua ciues, defende hostes, cùm potes defendere.

114 ¶ *Delica*, est *aperi*, vel *explana*. Titinnius libro quinto: Quid istuc est? aut istic sibi vult sermo, mater delica. Idem Prœlia: Tibiae comœdiam, quam sciam, non delicem? Cæcilius Obolostate: Si linguas decem Habeam, vix habeam te satis qui audẽ ache. Immò verò hic antè solitus sum, delicat. Accius Achille: Qua re alia ex crimine inimicorum effugere possis, delica. Lucillius lib. xxx. Nemo istum ventrem pertundet, delicet vti, atque videbis.

115 ¶ *Delinitus*, ad nostrã consuetudinem *placatus*. Turpil. Demetrio: Vide mirum ingenium, ac delinificum mulierum: Commõrat hominem lacrymis. ¶ Delinitus, *delectatus*. M. Tullius ad Cassium lib. 1. Iam biennium est, cùm virtuti nuntium remisisti, delinitus, illecebris voluptatis. Lucil. libr. xxx. Præseruit, labra delicit, delinit amore. ¶ Delinitus, est *mente alienatus*. Plautus Amphitr. Delinitus sum profectò, ita vt me qui sim, nesciam. Lucil. lib. xxviij. Concedat homini id, quod vult; deliniat, corrumpat prorsus, ac neruos omnes.

116 ¶ *Delinit*, *deligat*. Titinnius Prœlia: Verùm enim dotibus deliniti, vltro etiam vxoribus ancillantur.

117 ¶ *Degere*, est *agere*. Lucretius lib. ij. Degimus hoc æui, quodcunque est. ¶ Degere, etiam est *minuere*. Plautus Aulularia: Nunc ego istum soror laborem degam, & diminuã tibi. ¶ Degere, est *detrahere*. Plautus Epidic. Degitur corium de tergo meo.

118 ¶ *Dare*, est *exhibere*. M. Tullius de signis: Cn. Pompeius cum filio, qui fuit in Tyndaritano, cenam ipsi isti dabat apud villam. Terentius ἑαυτοντιμωρούμενῳ: Nanque ei vnam cenam, atque eius comitibus dedi. ¶ Dare, *facere*. Virgilius Æneid. lib. j. Tu das epulis accumbere Diuũm. Et lib. iiij. Immotámque coli dedit, & contemnere ventos. ¶ Da, significantiam habet manifestam, id est, dic. Virgilius Æneid. lib. iij. Da propriam Tymbrææ, domum. ¶ Da, *dic*. Virgilius Bucolicis: Sed tamen iste Deus qui sit, da, Tityre, nobis. Et lib. vj. Túqi, ὦ sanctissima vates Præscia venturi, da, non indebita posco. Terentius ἑαυτοντιμωρούμενῳ: Nunc quamobrem has partes didicerim, paucis dabo. Lucil. lib. xxx. Si liceat facere, etiam hoc versibus reddere quod do. Et lib. xxviij. Persuade, & trãsi, vel da quamobrem transeas. ¶ Dare, *adscribere*. M. Tul. in Verrem diuinatione: Ego etiam quæ tu sine Verre commisisti, Verri crimini daturus sum. ¶ Dare, *ostendere*. Lucil. lib. xxvj. Animóque ægrotat, vidimus corpore hunc signum dare. ¶ Dare, *petere*. Lucillius libr. v. Sicuti cùm primos ficos propala recenteis Protulit, & pretio ingenti dat primitus paucos.

119 ¶ *Deponere*, est *ponere*. Virgilius Bucolicis: De grege non ausim quicquam deponere tecum. M. Tullius de offic. lib. ij. Existimaui honestissimè molestias posse deponi, vbi me ad philosophiam retulissem. ¶ Deponere, est *commendare*. Accius Erigona: Hospitem deposita interimes. Afranius Epist. Amare, habere puerum depositum foris. M. Tullius de officiis libro tertio: Ego & promissa nonnunquam faciunda, neque semper deposita reddenda. ¶ Deponere, est

alienare. Plautus Aululatia: Vt me deponat vino, eam affectat viam. ¶Deponere, est *desperare*: vnde & *depositi* desperati dicuntur. Lucillius Satyrarum lib.iij. Symmachus præterea iam tum depositus bubulcus Exhalans animam pulmonibus æger agebat. Virgilius lib.xij. Ille vt depositi proferret fata parentis. Accius Tereo: Tereus indomito more, atque animo barbaro Conspexit in eam amore vecors flammeus, & Depositus, facinus pessimum ex dementia Confingit. Idem Alphesib. Etsi est in malis Depositus animus meus, quæ scribi exinde audiet. M. Tullius in Verrem actione 1. Itaque mihi videor, iudices, magnam, & maximè ægram, & propè depositam Reipub. partem suscepisse. Cæcilius Obolostate: Depositus modò sum anima, vita sepultus sum.

120 ¶*Destitui*, est *desolari*. ¶Destitui, rursum *statui*. Nævius Gymnastico: In alto nauem iubet destitui ancoris. Cæcilius Symbolo: Destituit omnes seruos ad mensam ante se.

121 ¶*Dedicare*, est *dicere*. Accius Alphesib. Aduereor cùm te esse Alcmæonis fratrem factis dedicat. Cæcilius Annal.libro 1. Legati quò missi sunt, veniunt, dedicant mandata.

122 ¶*Dicere, constituere*. Terētius Andria: Placuit, despondit, hic nuptiis dictus est dies. ¶Dicere, *denūtiare*. Lucillius lib.xxviij. Minitari apertè capitis dicturum diem. Terentius Andria: Dico tibi, ne temerè facias. ¶Dicere, est *iudicare*. Virgilius Bucolicis: Dic mihi Damœta cuium pecus? ¶Dicere, *dicare*. Virgilius lib. vi. Iunoni infernæ dictus sacer. ¶Dicere, *destinare*. M. Tullius de offic. libro iij. Et is, qui morti addictus esset, paucos sibi dies commendandorum suorum caussa postulauisset. ¶Dicere, est *promittere*. Pomponius Pistoribus: Nummos certos dicas. dico quinquaginta millia. Sallustius Historiarum lib.ij. Eodem anno in Macedonia Caius Curio, principio veris cum exercitu profectus in Dardaniam, quibus potuit pecunias dictas coëgit. Afranius Vopisco: Igitur quiescet, quoniam inter nos nuptiæ Sunt dictæ, pareas istis verbis, si placet. Idem Fratr. De rustico nescio cui vicino suo Perpauperi, cui dicat dotis paullulum. Pacuuius Hermiona: Priùs data est, quàm tibi dari dicta, aut quàm reditum est Pergamo. Var. Myster. In id virgo, dos à femina vt auferatur, quę mihi postea quàm ad concordiam dicta est. ¶Dicere, *dare*. M. Tullius de offi. lib.ij. Commodè autem quicunque dixit pecuniam.

123 ¶*Dignatus*, significat dignus habitus. Virgilius Æneid. lib.iij. Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo. Accius Neopt. Sed quem mihi iungent, cuique tu illo fuerint, dignabor dari. Idem Atreo: Egóne Argiuûm imperium attingam, aut Pelopis digner domo? Quò me ostendam? quod templum adeam? quo more funesto colloquar? Cicero Orat. Quanquam enim omnis locutio oratio est, quæ tamen consimili laude dignantur.

124 ¶*Dignari*, dicitur *dignum aliquem deputare*. Vigilius lib.x. Atque idem fugientem haud est dignatus Orodem Sternere.

125 ¶*Dominus*, dicitur *cui seruitur*. Virgil. Æneid. libro primo: Romanos rerum dominos, gentémque togatam. ¶Dominus rursum appellatur *conuiuij exhibitor*: vnde & *dominia* conuiuia. Lucillius Satyrarum lib.vj. Qui te bonus Iuppiter inquit, Crasso Mutium cùm cenabat dominum fortem. Idem libro xiij. Primùm dominia, atque sodalitia omnia tolluntur. Turpilius Philopatro: Fortè eo die meretricis ad me de leuitate Atticæ, vt cùm venerat, quidam dixerat quæ cenam apud me Thais, atque Erotium, Antiphila, Pythias: ego extra cubui domina. Varro Papiapapæ, περὶ ἐγκωμίων: Dominum conuiuij, vinum, aliúdve quid mî laudato. Sallustius Historiarum libro tertio: Alteri scribam, & cenas in imo medius inter Tarquinium, & dominum Perpennam. M. Tullius in Verrem Frumentaria: Adria argento dominos vestræ. Var. Endym. Discumbimus mussati, dominus matura oua ad cenam cōmittit. ¶Domini, & *mulierum amatores*. ¶Dominus, *maritus*. Virgilius Æneid. lib.iiij. Connubia nostra Reppulit, ac dominum Ænean in regna recepit.

126 ¶*Deliberare*, est *dubitare*. Terentius Phormyone. Ego ampliùs deliberandum censeo.

127 ¶*Deliberatum, expletum, defunctum*, vel *definitum*. Turpil. Philop. Certum, atque deliberatum est, me illis obsequi.

128 ¶*Discrimen, diuisio, separatio*. Cicero de finibus bonorum & malorum lib.ij. Homo & acutus, & diligens Chrysippus non contemnit, totúmque discrimen summi boni in eadem rerum comparatione positum putat. ¶Discrimen, est *periculum*. Virgilius Æneid. libro primo: Per tot discrimina rerum Tendimus in Latium. ¶Discrimen rursum, *separatio* à discernendo: vnde & *discerniculum* dicitur acus, quæ capillos à media fronte disseparat. Sallustius Historiarum libro 1. Sertorius fortis turba morantibus, nullo, vt in terrore solet, generis, aut imperij discrimine, per calonum corpora ad medium quasi deinsuper instantium manibus in murum attollitur. Virgil. Æneid. lib.j. Troi, Tyriúsque mihi nullo discrimine agetur. M. Tullius Philippicis lib. secūdo: Hetruriam discriminat Cassius. Lucillius libro xxix. Et amabat omnes

omnes, nam discrimen non facit, neque signat linea alba. ¶ Discrimen, *certamen*. Virg. lib. v. Post hos æquo discrimine pistris, Centaurúsque locum tendunt superare priorẽ.

129 ¶ *Duci, delectari*, vel *aduocari*. M. Tul. de finibus bonorum & malorum libro v. Dántque sese ad ludendum, fabellarúmque auditione ducuntur.

130 ¶ *Ducere, pati*. Virgil. Æneid. lib. iiij. Nate Dea, potes hoc sub casu ducere somnos? ¶ Ducere, *mutare, exercere*. Virg. Æneid. lib. xij. Ille tamen clypeo obiecto conuersus in hostem Ibat in auxilium, ducto mucrone petebat. ¶ Ducere, *excitare*. M. Tul. in Ver. actione ij. Quòd si quem statuæ magnopere delectant: si quis earum honore, aut gloria ducitur. ¶ Ducere consuetudine, quam significantiam habeat, claret, sicut Virg. Æn. lib. xij. Ducitur infelix æuo confectus Aletes. & multa talia. ¶ Ducere, *illicere, inducere*. M. Tul. de offic. lib. ij. Postremò pretio, aut mercede ducuntur. Et de senect. Sic adolescentes senum præceptis gaudent, quibus ad virtutum studia ducuntur. ¶ Ducere, *struere, erigere*. Virg. Æneid. lib. j. Pars ducere muros, Molíque arcem. ¶ Ducere, *existimare, iudicare*. Varr. Sexag. Auidus iudex reum ducebat esse κακὸν, hoc modo. Virg. lib. x. Tanton' me crimine dignum Duxisti? M. Tul. in Ver. diuinat. Clarissimi viri nostræ ciuitatis temporibus optimis hoc sibi amplissimum, pulcerrimúmque ducebant. Lucil. lib. xxx. Non datur, admittit nemo, nec viuere ducunt, Orco spondent septimum. M. Tul. de offic. libro iij. A quatuor fontibus honestatis primo libro officia duximus. ¶ Ducere, *voluere, pertractare*. Virg. libro sexto: Sic equidem ducebam animo, rebárque futurum. Lucillius lib. xxix. Age nunc summam sumptus, ducátque æri simul, atque alieni. ¶ Ducere, *fabricare*. Varro, γύαλα σκάπτω τὸν. Nihil sunt Musæ policis vestræ quas ærificè duxti. ¶ Ducere, *trahere, differre*. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem lib. j. Ne res duceretur, fecimus vt Hercules Antianus in alium locum trãsferretur. Idem de offic. lib. iij. Apud prætorem criminatus est Balbum illum ducere. ¶ Ducere propriè pro priè pro temporibus *seruare*. Virg. Bucolicis: Astrum, quo segetes gauderent frugibus, & quo Duceret apricis in collibus vua colorẽ. ¶ Ducere, *demittere descendere*. Plautus Aulu. Vbi ille abit, ego me duco deorsum de arbore. ¶ Ducere, *gerere*. Virgilius libro septimo: Hi bellum assiduè ducunt cum gente Latina.

131 ¶ *Differre, est spatium temporis dare*. Virgil. Æneid. libro vi. Distulit in seram commissa piacula mortem. ¶ Differre, *diffamare, diuulgare*. Lucillius libro xxx. Gaudes, cùm de me ista foris sermonibus differs. Varro de vita populi Romani libro iiij. Si modò ciuili concordia exsequi rationem paret, rumores famam differant licebit, nólque carpant. ¶ Differre, *diuidere*, vel *scindere*. Virg. Georg. lib. iiij. Scythiæque hyemes, atque arida differt Nubila. Terent. Adelphis: Miseram me, differor doloribus. Virg. lib. vij. At procul inde citæ Metium in diuersa quadrigæ Distulerant. Lucillius lib. xxx. Et maledicẽdo multis sermonibus differs. Plaut. Aululária: Nisi reddi mihi vasa iubes, pipulo te differã Ante ædeis. ¶ Differre, *in ordinem ponere*. Virg. Georg. lib. iiij. Ille etiam seras in versum distulit vlmos. ¶ Differre, *distare*. M. Tull. in Verrem diuinatione: Ac vide quid differat inter meam opinionem, ac tuam. Lucil. lib. xxvij. Tamen aliti verruca, aut cicatrix medius papillæ differunt. M. Tull. Hortensio: Quantum inter se homines studentes moribus omni vitæ ratione differant.

132 ¶ *Durum, solidum*. Virg. Æneid. lib. iiij. Sed duris genuit te cautibus horrens Caucasus. ¶ Durus, *nocens*. Idem Georg. lib. iiij. Aut durum tineæ genus. Lucil. libro xxx. Et sæuo, & duro in bello multo optimus hostis. ¶ Durum, *patiens, & perseuerans*. Virgil. Georg. libro ij. Scipiadas duros bello. Et Æneidos lib. j. Durate, & vosmet rebus seruate secundis. Terent. Adelph. Nõ hercle hîc quidem durare quisquam, si sic fit, potest. ¶ Durum, *immite*. Virg. Georg. lib. ij. Quid iuuenis, magnum cui versat in ossibus ignem Durus amor? Terent. Heaut. Et quod illum insimulat durum, id non est.

133 ¶ *Decernere, est constituere, definire*. M. Tull. de officiis libro j. Quare expetenda quidem magis est decernendi ratio, quàm decertandi fortitudo. Virg. Æneid. lib. iiij. Decreuítque mori. Ter. Andria: Quicquid peperisset, decreuerunt tollere. Plautus Asinaria: Eos me decretum est persequi mores patris. Varro Eumenidib. Forenses decernunt, vt existimatio nomen eum in sanorum numerum referat. ¶ Decernere, *est dicere*. Plautus Amphitryone: Qui nequeas, nostrorum vter sit Amphitryo decernere. ¶ Decernere, *certare*. Virg. Æneid. lib. xi. Ipsum armis, ipsúmque iubet decernere ferro. Idem Georg. lib. iij. Cornibus inter se subigit decernere amanteis. M. Tul. Philippicarum lib. iij. Quam ne seruiam animis, armísque decernere.

134 ¶ *Demissum, abiectum*. M. Tul. de offic. lib. iij. Perspicuũ est enim ea, quæ timido animo, humili, demisso vnus accipit affert. ¶ Demissum, *humile, miserandum, abiectum*. Virg. Æneid. lib. iij. Deiecit vultum, & demissa voce locuta est. Lucil. li. xxvij. Re in secunda tollere animos, & in mala demittere. Cic. Tusc. lib. v. Non est ausus elatè, & amplè loqui: humiliter, dimissèque sentire.

135 ¶ *Dimittere, permittere, in potestatem dare.* Tul.de Rep.li.j. Tum annui consules, tum dimissi populo fasces. ¶ Dimittere, *derelinquere.* M.Tul.ad Cæsarem lib.iij. Quæ si videres non de exercitu retinendo tueri, sed eo tradito, aut dimisso. ¶ Demittere, *desuper mittere.* Virg.Æneid.lib.ij. Demissum lapsi per funē.Sallust.Hist.lib.iij. Cum machinis strepitu dimissum Victoriæ simulacrum coronam capiti imponebat. Var.Meleagris: Cùm etiam Thais Menandri tunicam dimissam habeat ad talos. ¶ Dimittere, *dare.* Virgil. Geor.lib.iij. Dimissæque ab Ioue gentis Nomina. ¶ Dimittere, *mittere.* Idem Æneid.li. j. Equidem per litora certos Dimittam.

136 ¶ *Discere*, est *ignotam rem meditando assequi.* Lucill.libro ix. Discere labora, ne res te ipsa, ac ratio ipsa refellat. Virg.lib.xij. Disce puer virtutem ex me. ¶ Discere, *tentare.* Virgil.libro v. Et fractis discentem currere remis.

137 ¶ *Defunctum* dicimus consuetudine *mortuum.* Virg.lib. v. Defunctáque corpora vita. ¶ Defuncti, *liberati.* Idem lib.vi. O tandem magnis pelagi defuncte periclis.

138 ¶ *Distrahere*i, est *vendere.* Lucil.li.xxix: Diuidant, differant, dissipent, distrahãt. ¶ Distrahere, *separare.* Terent.Phorm. Quòd si eò meæ fortunæ redierunt. Phannium abs te vt distrahat? M.Tul.Philip.lib.ij. Quod primùm hæc natura cohærentia, opinione distraxissent. Var.de vita populi Romani lib.j. Distractione ciuium elanguescit bonũ proprium ciuitatis, atque ægrotare incipit, & cõsenescit. ¶ Distrahere, *dimidere, diffundere.* Virg li.vij. Turbatis distractus equis. Varro de vita populi Romani lib.j. Metium Sufetium propter perfidiam interemit penè imperiosiùs, quàm humaniùs. Nã equis ad curriculum ex vtraque parte deligatum distraxit.

139 ¶ *Dicare*, dictum est *constituere, consecrare.* Virg.lib.v. Vrbe velim posita templis sibi ferre dicatis. ¶ Dicare, *tradere.* M.Tull. Epist.ad Cæsarem lib.j. Balbum quanti faciam, quámque ei me totum dicauerim, ex ipso scies. Lucil.lib.xxx. Iuratum se vni cui sit data adæque dicata. ¶ Dicare, *indicare, nuntiare.* Lucillius libro xxx. Sic vbi ad aureis Fama tuam pugnam claram allatam dicasset.

140 ¶ *Detrahere*, *derogare.* M.Tul.de signis: Et si quæritis, vt ipse de me detraham, illos ego accusatores puto. ¶ Detrahere, *tollere.* Terent. Heaut. Assiduo, accurrunt serui, soccos detrahunt. Virg. Geor.lib.iij. Obseruans nido implumeis detraxit. M.Tull. Frumentaria in Verrem: Postremò sicui ciuitati sociæ tantùm detraxit, quantum commodum fuit. Idem de offic.lib.iij. Nunquã committit, vt alienum appetat, & id, quod alteri detraxerit, sibi assumat. Et Hortensio: Vt ea sibi ratio vera restituat, quæ consuetudo vitiosa detraxerit. ¶ Detrahere, *extrahere.* Lucil.lib.xxix. Cùm ipsi in locum descendant, cùm alios detrahant.

141 ¶ *Despicere*, est *pro nihilo habere.* M.Tul. in Verrem actione ij. Quemadmodum tenuissimum quenque contempserit, despexerit, liberum esse nunquam duxerit. Vir.Bucolicis: Despectus tibi sum, nec quis sim quæris, Alexi. M.Tul. de offic.lib.ij. Despiciunt autem eos, & condemnant, in quibus nihil virtutis, nihil animi, nihil neruorum putant. ¶ Despicere, *desuper adspicere.* Vir.Geor.lib.ij. Qualem sæpe caua montis conualle solemus Despicere. M.Tul.Hortensio: Consolabitur eam magnitudo animj, & humanarũ opinionum alta quædam despectio.

142 ¶ *Deijcere*, *elidere.* M.Tul.ad Cæsarem iuniorem libro secundo: Adest alba nescio cuius Clodij, quam cum restitui iussissem Anconæ cum eo deiectum esset ex senatusconsulto. ¶ Deiicere dicitur *mittere.* Virg. lib.viij. Toto genitor quæ plurima cælo Deiicit in terras. Lucillius lib.xxvij. Has è fenestris in caput Deiiciunt, qui propè ad ostiũ adspirauerant. ¶ Deiicere, *præcipitare.* M. Tull.in Verrem actione ij. Si me ædilitate deiecissent. Lucil.lib.xxix. Detrusus tota vi deiectúsque Italia. ¶ Deiicere, *auertere.* M. Tull.Philippicis: Nec verò vsquam, nec à Repub. deiiciebam oculos.

143 ¶ *Deducere, vocare.* M.Tull.de repub. libro j. Quare si placet deducere rationem tuam de cælo ad hæc citeriora. ¶ Deducere, *trahere, mouere.* Sisenna Hist.lib.iiij. Ab armis te, recedere, præsidia de locis deducere. ¶ Deducere, *deprauare, transuertere à vero & à recto.* M.Tull.Hortensio: Habet enim ipsa incertam definitam viam, & ex ea multis vitiis, & erroribus deprauata deducitur. Virg. Georgic.libro j. Riuos deducere nulla Relligio vetuit.

144 ¶ *Deductum*, dicitur *molle, suaue.* Virg. Bucol. Pascere oportet oueis, deductum dicere carmen. ¶ Deductum, *delectatione ductum.* Virgilius Bucolicis: Carmina vel cœlo possunt deducere lunam. Lucillius lib.xxvj. Illuc oculi deducunt ipsi, atque animũ spes illuc rapit. ¶ Deductum, *diminutum, suppressum.* Lucillius lib.xxx. Deductat hunc voce leo. cur tu ipsa venire Non vis huc?

145 ¶ *Deferre, abducere.* Virgil. Æneidos libro sexto: Defer in Italiam. ¶ Deferre, est *afferre.* Virg. Æneid lib.iiij. Celeres mandata per auras Detulit. ¶ Deferre, *celatum prodere.* Lucill.lib.xxviij. Quapropter certum est facere contrà, ac persequi, Et nomen deferre hominis.

146 ¶ *Desti-*

146 ¶*Destinare*, dicitur *parare*. ¶Destinare, *emere*. Lucillius lib.xxvij. Facio, ad lenonem venio, tribus in libertatem millibus Destinet.

147 ¶*Docere*, significat *disciplinam vel artem quampiam magisterio dare*. Virgil. Æneid. libro v. Docuit post exitus ingens. ¶Docere, *dicere*. Lucillius lib.xxix. At non sunt similes, neque dant: quid si dare vellent, Acceperis ne, doce.

148 ¶*Diligere*, manifestam habet significationē, vt plerunque. ¶Diligit, *diuidit*. Plautus Curcul. Clypeatus elephantum ibi machæra diligit. Titinnius Prælia: Pernam totam diligit.

149 ¶*Dextrum*, dicitur *dexteræ partis*. Virgil. lib. quinto: Quò tantùm mihi dexter abis? ¶Dextrum dicitur *felix, propitium*. Virg. lib. viij. Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo.

150 ¶*Deprecor*, amolior, depello, propulso. Tul. de Repub. lib. vj. Non modò inuidia pari non erant, sed etiam Claudij inuidiā Gracchi caritas deprecabatur. Ennius: Eripite ô cui nunc ærumnam, à libertate para quibus seruitutem meam miseram deprecor.

151 ¶*Diuortium*, est *rerum omnium separatio*. Cicero de Oratore lib. iij. Sic è communis sapientiæ iugo sunt doctrinarum facta diuortia. ¶Diuortium, *deflexus de via*, à diuertendo. Virgilius lib. ix. Obiiciunt equites sese ad diuortia nota.

E

152 ¶*Exigere, vi extorquere*. M. Tullius in diuinatione: Et cùm esset tritici modius sestertiis duobus pro frumento in modios singulos duodenos sestertios exegisse. ¶Exigere, *inquinare, verum perdiscere*. Virgilius Æneid. lib. primo: Quærere constituit, sociisque exacta referre. ¶Exigere est *excludere*. Plautus Aulularia: Itaque omneis exigit foras. Terent. Andr. Spectandæ, an exigendæ sint vobis prius. Afranius Fratriis: Retinebitur vir vt volūtate vna probabili prægnātem quod non exigat. Næuius Danaē: Indignè exigor patria innocens. M. Tul. Philippicis lib. ij. Claues ademit, foràsque exegit. Lucil. lib. xxvi. Vestimentis frigus, atque horrorem exacturum putet. ¶Exigere, *debitum repetere*. M. Tul. Epistola ad Cassium: Sed non vrgeo. Longiores enim spectabo, vel potius exigā, quando hercle ego temerè exigam. ¶Exigere, *facere, cogere*. Virgilius Æneid. lib. ij. Quos improba ventris Exegit cæcos rabies. ¶Exigere, significat *agere*. Plautus Captiuis: Salue Tyndare, & tu cuius caussa hanc ærumnam exigo. Virgil. Æneid. lib. j. Omneis vt tecum meritis pro talibus annos Exigat. Terentius Hecyra: Illique exopto, vt reliquam vitam exigat. Lucillius lib. xxviij. Cùm cognoueris, vitam sine cura exigas. ¶Exigere, *definire, constituere*. Virgilius Æneid. lib. iiij. Decreuitque mori, tempus secum ipsa, modúmque Exegit.

153 ¶*Exactum, transcursum, præteritum*. Virgilius Georg. lib. tertio: At tribus exactis, vbi quarta accesserit æstas. Et eodem: Exactis grauidæ cùm mensibus errant.

154 ¶*Elidere, excludere* significat. Virgilius libro viij. Elisos oculos, & siccum sanguine guttur. Plautus. Rudente: Iubeo oculos elidere, idem vt sæpius faciunt coci. Lucillius Satyr. lib. ij. Iniuriarum hunc in faucos inuolasse, animámque elisisse illi. ¶Elidere, *suffocare*, vel *occidere*. Virgilius lib. octauo: Geminósque premens elíserit angues. ¶Elidere, *collidere*. Virgilius Æneid. lib. iij. Ter spumā elisam, & rorantia vidimus astra. Cicero Tuscul. lib. v. Qui rebus his fractus ægritudine eliditur, potest tamen esse non miser. ¶Elidere, *deiicere*. M. Tul. de Rep. lib. ij. Vt auriga indoctus è curru trahitur, operitur, elidítur, laniatur.

555 ¶*Exanclare*, significat *exaurire*. Plaut. Sticho: Næ iste ædepol vinum poculo pauxillulo Exanclauit. Idem Pœnulo: Sæpe exāclatum merum scitissimé. ¶Exanclari, *perfici*. Pacuuius Periboea: Non potest, Menalippe, hic sine tua opera exanclari clauos. ¶Exāclari etiam significat *perpeti*. Ennius Andromacha: Malo torquetis cum ærumnis illum exanclari diem. Accius Diomede: Ferè exanclauimus Tyranni sæuum ingenium, atque exsecrabile. Idem Amph. Pertolerarem vitā, cladésque exanclarem impatibileis. Lucillius libro xxx. Quantásque modo ærumnas, quantósque labores Exanclaris. ¶Exanclare, *effundere*. Ennius Eumenidibus: Nisi patrem materno sanguine exanclando vlcíscerer.

156 ¶*Eliminare*, est *exire*. Ennius Medea exsule: Antiqua ædilis fida custos corporis, Quid sic extra ædeis exanimata eliminat? Accius Phœnissis: Egredere, exi, effer te, elimina vrbe. Idem Meleagro: Timidè eliminor clamore, simul agnita vox ad aureis accinit. Varro Serrano, ἀεὶ ἀιχμησών: Occipitium ariuodeo ostendo, ex oraculo elimino me. ¶Eliminare rursum *excludere*. Pacuuius Duloreste: Vbi ille est? me miseram quoniam clamor eliminat. Pomponius: Cōclauos istic manet, eliminabo extra ædeis coniugem.

157 ¶*Euadere*, *exire, tendere*. Terentius Phormione: Quid hic cœptat, aut quò euadet hodie? Lucillius lib. xxvi. Euadat saltem aliquid aliquâ, quod conatus sum. Plautus Asinaria: Demiror quid sit, & quò euadat sum in metu. ¶Euadere, *fieri, præduci*.

M. Tullius Philippicarum libro ij. An verebare, ne non putaremus natura te potuisse non improbum euadere? ¶Euadere, est *liberare*. Sallustius Iugurthæ bello: At ni Marius signa inferre, atque euadere oppido properauisset, ptofectò cuncti, aut magna pars Siccensium fidem mutauissent. Virgilius lib. nono: Nostrásne euadere demens Sperasti te posse manus? Lucillius lib. xxv. Iccirco omnes euasuros censent ægritudinem. Sisenna Historiarum lib. quarto: Cohors vna post concitata, qua murus erat interruptus, euadit. ¶Euadere, *adscendere*. Virgilius Æneid. libro ij. Euado ad summi fastigia culminis. ¶Euadere, *apparere*. Virgilius Æneid. lib. ij. Vt tandem ante oculos euasit, & ora parentum.

158 ¶*Excipere*, est *seiungere, separare*. Virgilius libro ix. Ipsum illum clypeum, cristasque rubenteis Excipiam sorti. ¶Excipere, *excusare*, vel *cælare*. Plautus Aululatia: Neque partem tibi ab eo, qui qui est, inde posces, neque furem excipias. ¶Excipere, est *suscipere*. Virgilius Æneid. lib. iij. Heu quis te cásus deiectam coniuge tanto Excipit? M. Tul. in Verrem de suppliciis: Filiorum suorum postremum spiritum ore excipere liceret. ¶Excipit, *opprimit*, vel *circumuenit*. Virgilius Æneid. lib. ij. Et scelerum furiis agitatus Orestes Excipit incautum. M. Tullius ad Pompeium lib. iiij. Quod si est, non modò iter meum intercluſum, sed meipsum planè exceptum putabat. Et rursum: Admoniti sumus vt caueremus, ne exciperemur à Cæsare. ¶Excipere, *rursum extrahere*. M. Tullius de Repub. lib. iiij. Quos insepultos reliquissent eos, quos è mari propter vim tempestatis excipere nõ potuissent, innocentes necauerint. Virgilius Bucolicis: Non ego te vidi Damonis pessime, caprum Excipere insidiis? ¶Excipere, *manere, habere*. Virg. Geor. lib. iiij. Ergo ipsas quanuis angusti terminus æui Excipiat. ¶Excipere, *captare*. Cicero Orat. lib. iij. Quædam dari ex hac vita ad pertractandos animos hominum, & ad excipiendas eorum voluntates.

159 ¶*Explorare*, est *intentius obseruare*. Virg. Æneid. lib. ix. Necnon & trepidi formidine portas Explorant. M. Tul. de offi. lib. iij. Hac vi non mutatur, nisi exploratum quidem habeat, id omnino neminem vnquam suspicaturum. ¶Explorare, *verum inquirere*. Virg. Æneid. lib. i. Exire, locósque Explorare nouos. ¶Explorare, *probare*. M. Tul. in Verrẽ actione ij. Tum in reliquis explorata, atque prouisa. Lucil. lib. xxix. Certum scio esse ita, vt dicis. nam mihi erant de illo explorata omnia. M. Tul. de senectute: Quis est tam stultus, quamuis adolescens, cui sit exploratum, se ad vesperum esse victurum? ¶Explorare, *siccare*. Virg. Georg. lib. j. Et suspensa focis explorat robora fumus.

160 ¶*Exercere, fatigare*. Terent. Adelph. I, sanè ego exercebo hodie, vt dignus es, silicernium. ¶Exercere, *exagitare*. M. Tullius de offic. libr. i. Exercenda etiam est facilitas, & altitudo animi. Virg. Æneid. lib. v. Nate Iliacis exercite fatis. ¶Exercere, *insequi*. Virgil. Æneid. lib. iiij. Tum vos, ô Tyrij, stirpem, & genus omne futurum Exercete odiis. ¶Exercere, *solidare*. Sallust. Iugurthæ bello: Nabdalsa exercito corpore. Cic. Tusc. lib. v. Equidẽ meos casus, in quibus me fortuna vehementer exercuit. ¶Exercere, *imponere, imperare*. Virgil. Geor. lib. ij. Tunc denique dura Exerce imperia, & ramos compesce fluenteis. Plaut. Amph. Si in me exerciturus, quæso in parietem prius domes. ¶Exercere, *in meliorem vsum & fructum formare*. Virgilius Georg. lib. i. Exercétque frequens tellurem, atque imperat aruis.

161 ¶*Equites*, cùm consuetudine aut à magistro equorum, aut sessore appellamus. Virgil. lib. iiij. Interea præmissi equites ex vrbe Latina. Et lib. x. Effusúmque equitem super ipse secutus. ¶Equites. Virg. Geor. lib. iij. *equos* dici voluit. Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis Insultare solo, & gressus glomerare superbos.

162 ¶*Exterritum, expauefactũ* significat. Virgilius libro v. Plausúmque exterrita pennis Dat tecto ingentem. Varro Eumenidibus: Videmus populum furiis instinctum tribus, Diuersum ferri, extertitum formidine. ¶Exterritum, *accensum, inflammatum*. Virg. Geor. lib. iij. Sæuit agris, aspérque siti, atque exterritus æstu.

163 ¶*Experiri*, est *pati, sentire*. Virgilius lib. primo: Vos & Cyclopea saxa Experti. Terentius Hecyra: Nam fuisse erga me miro ingenio expertus sum. ¶Experiri, *tentare*. Virgil. Æneid. lib. quarto: Nequid inexpertum frustra moritura relinquat. Terentius Eunuch. Omnia prius experiri consilio, quàm armis sapientem decet. Lucillius lib. xxx. Summatim tamen experiar rescribere paucis. Plautus Asinaria: Dignos adire, atque experiri certum est mihi. ¶Experiri, *scire*. M. Tul. Epistola ad Brutum lib. vij. His contraria, atque parata vt esse soleat, expertus sum. Virg. libro nono: Experto credite, quantus In clypeum insurgat.

164 ¶*Exire*, manifestam habet significationem, vt Terentius Eunucho: Exi foras, sceleste. at etiam restitas Fugitiue? ¶Exire, *euadere, liberari*. Lucillius lib. xxviij. Ne hoc faciat, atque ex hac ærumna exeatis. ¶Exire, *euitare*. Virgil. libro quinto: Corpore tela modò, atque oculis vigilantibus exit. ¶Exire, *erumpere*. Virgilius Æneid. libro tertio:

Non

Non sic aggeribus ruptis cùm spumeus amnis Exit. ¶ Exire,*prohibere*. Virg. Æneid. lib. xi. Sustinet à iugulo dextram, & vim viribus exit.

165 ¶ *Expedire, vtile esse*. Terent. Heaut. Expedit bonas esse vobis: nos, quibus enm est res, non sinunt. Lucil. lib. xxvij. Ego enim à pueritia, vt me amare expediat. Tul. de offic. lib. ij Sæpe enim aut eos lædunt, quos nõ debeant; aut eos, quos non expedit. ¶ Expedire est *definire*. Virg. Æneid. lib. iiij. Et Ausonio possis considere portu Expediam dictis. Terent. Phorm. Atque i d, si potes, verbo expedi vno. ¶ Expediri, *liberari*. Virg. Æneid. lib. ij. Flammam inter & hosteis Expedior. Terent. Hecyr. Teque hoc crimine expedi. Si senna Hist. lib. iiij. Funeis expediunt, claustra foribus imposita periclitantur. ¶ Expedire, *proferre*. Vir. Æn. lib. j. Cererémque canistris Expediunt. M. Tul. in Verrem de suppliciis: Hominem proripi, atque in foro medio nudari, ac deligari, & virgas expediri iubet. ¶ Expedire, *colligere*. M. Tull. ad Cæsarem iuniorem li. j. Ex cæteris autem generibus tũc pecunia expedietur, cum legionibus victricibus erunt, quæ spopondimus, persoluenda.

166 ¶ *Enixa* dicitur *partu leuata*. Vir. Æn. li. iij. Triginta capitum fœtus enixa iacebit. ¶ Enixa. *subiugata*. Vir. Æneid. lib. iij. Seruitio enixæ tulimus.

167 ¶ *Efferre, subdere*. Lucil. li. xxvi. Depugnabunt pro te ipsi, & morientur, ac se vltrò efferent. ¶ Efferre significat *proferre*. Vir. li. v. Tunc satus Anchisa cestus pater extulit æquos. Et li. ij. Méne efferre pedem genitor? Lucil. li. xxvi. Ego vbi quẽ ex præcordiis versu effero. Ennius Medea: Vtinam ne vnquã me de cordis cupido corde pedem extulisse. ¶ Efferre, *ostendere*. Virg. li. viij. Vt belli signũ Laurenti Turnus ab arce Extulit. ¶ Efferre, *erigere, leuare*. Virg. Æneid. li. v. Ostendit dextram insurgens Entellus, & altè Extulit. Lucill. li. xxx. Continuò simul ac paullò vehementiùs aura Inflauit fluctus, erexerit, extulerítque. ¶ Efferre, *edere, prouehere*. Vir. Geor. li. ij. Extulit hæc Decios, Marios. Lucillius li. xxvi. Non idcireo extollitur, vel iræ, vel gaudij dator. M. Tul. Hortensio: Præter cæteros nostra extulit ciuitas. ¶ Efferre, *extollere*. M. Tul. de signis: Nimirum forsitan hæc illi mirentur, atque efferant. Idem de offic. li. ij. Itaque eos viros suscipiunt, maximísque efferunt laudibus. Lucillius li. xxx. Omnia alia, in quibus efferimur rebus, ne ego multis loquar.

168 ¶ *Extollere, differre*. Cæcilius Plocio: Abi intro, atque ista hæc aufer, tamen hodie extollat nuptias.

169 ¶ *Explere*, dicitur *implere*. Lucr. lib. iij. Atque explere bonis rebus, satiaréque nunquam. Virg. Georg. lib. iij. Improbus ingluiem, ranisque loquacibus explet. ¶ Explere, *minuere*. Virg. lib. sexto: Discedam, explebo numerum, reddárque tenebris.

170 ¶ *Educere, erigere*. Vir. lib. vj. Aramque sepulcri Congerere arboribus, cælóque educere certant. ¶ Educere dicitur *exuere*. Virgilius libro x. Hoc dicens, eduxit corpore telum. ¶ Educere, *educare*. Terentius Adelphis: Eduxi à paruulo, habui, amaui pro meo.

171 ¶ *Excutere*, dicitur *commouere*. Virgil li. xii. Gaudétque comanteis Excutiens ceruice toros. M. Tul. de offic. li. ij. Explica, atque excute intelligentiam tuam. ¶ Excutere, *emittere*. Virg. ix. Excussus Aconteus Fulminis in morem. ¶ Excutere, *excludere, deijcere*. Virg. Æneid. li. iiij. Excutimur cursu, & cæcis erramus in vndis. Idem lib. ix. Excussi manibus radij, reuolutáque pensa. Lucillius libro xxx Ipso cum domino calce omneis excutiamus. ¶ Excutere, *eligere*. M. Tullius Philip. lib. xij. Iuuentutem omnem ex tota Italia excussimus.

172 ¶ *Exponere, extollere*. M. Tul. de signis: Vocat ad cenam deinde ipse prætorem, exponit suas copias omneis. ¶ *Exponere, deponere*. Vir. li. xi. Socios de puppibus altis Pontibus exponunt. ¶ Exponere, *differere*. M. Tull. Philippic. li. j Exponam vobis breuiter consilium profectionis, & regressionis meæ. ¶ Exponere, *abiicere*. Terent. Heauton. Erat hic Corinthia anus haud impura. ei dedi Exponendam. ¶ Expositum, *subiectum*. M. Tul. in Verrem actione ij Cùm tibi exposita esset ad prædandum omnis Pamphylia.

173 ¶ *Exornare, fœdare*. Terentius Heaut. Egóne? si viuo adeò exornatum dabo, Adeò depexum; vt dum viuat, meminerit semper mei. ¶ Exornare, *ornare*. M. Tull. in Verrem de signis: Exornat amplè, magnificéque triclinium. Terent. Eunucho: Ita visus est dudum, quia varia veste exornatus fuit. Cicero de Orat. li. j. Qui omnes eloquentes fuerunt, orationem suam, & Reipublicæ dignitatem exornabant.

174 ¶ *Explicare, ostendere, explanare*. M. Tul. in Verrem de signis: Vitam alterius totam explicare. Idem de officiis li. iij. Vt quædam sibi concedantur, quò faciliùs, quæ volunt, explicent. ¶ Explicare, *emittere, extendere*. Virgilius Georg. lib. secundo: Sed trudit gẽmas, & frondeis explicat omneis. M. Tul. de Repub. lib. ij. Quæ virtus præter cæteras, totam se ad alienas vtilitates porrigit, atque explicat. Var. Sesquiulysse: Vias stelligeras ętheris explicans ære cauo sonitũ hic in cothurnis. ¶ Explicare, *exercere*. M. Tul. de offic. lib. iij.

Explica, atque exeute intelligentiam tuam, vt videas quæ sit in ea ſpecies, forma, & notio viri boni.

175 ¶ *Exui* eſt *exſolui*. Virg. Æneid. lib. ij. Suſtulit exutas vinclis ad ſidera palmas. ¶ Exui, *nudari*. Virg. lib. v. Magna uiſa, lacertóſque Exuit. ¶ Exuere, *deponere*. Virg. Æneid. lib. iiij. Et ſi quis adhuc precibus locus, exue mentem. ¶ Exui, *liberari*. Lucil. libro xxix. Vnde domum vix redeat, víxque hoc exuat ſe.

176 ¶ *Excidere, cedere*. M. Tul. Philip. lib. ij. Excident gladij cruenta arma de manibus. ¶ Excidere, *in obliuionem dare*. Virg. Æneid. lib. j. Nec dum etiam cauſſæ irarum, ſæuíque dolores Exciderant animo.

177 ¶ *Eiectum, exclusum*. Virg. lib. ix. Nec non Tarquinium eiectum Porſena iubebat Accipere. Lucilius lib. xxix. Ibi erat ſcopios Eiicere iſtum abs te, quamprimùm, & perdere amorem. ¶ Eiectum, *extenſum*. Virg. lib. x. Eiectóque incumbit cernuus armo.

178 ¶ *Exſultare, ſæuire*. M. Tul. de Repub. lib. ij. Quæ ſanguine alitur, quæ in omni cru delitate ſic exſultat, vt vix hominum acerbis funeribus ſatietur. ¶ Exſultare eſt *geſtu, vel dicto iniuriam facere*. Lucil. lib. xxx. Quin totum purges, debelles me, atque deauras, exſultes, ſollicites. Virg. lib. v. Exſultantiaq; haurit Corda pauor pulſans. ¶ Exſultare, gloriari cum iactantia. Virg. Æneid. lib. x. Exſultat Amazon. M. Tul. Hort. Imbecillis autem eſt pudoris magiſter timor, qui, ſi quã do paullulum aberrauit, ſtatim ſpe impunitatis exſultat. Et de ſenectute: Et Annibalẽ iuueniliter exſultantem patientia ſua molliebat. ¶ Exſultare, *ſupra modum exſilire, & efferri*. M. Tul. de Republica: Eſt igitur quiddam turbulentum in hominibus ſingulis, quod vel exſultat voluptate, vel moleſtia frangitur.

179 ¶ *Eligere*, ſignificationẽ habet apertã. ¶ Eligere, *defatigare*. Lucil. lib. xxix. Corrumpat prorſus, ac neruos omneis eligat.

180 ¶ *Excludere, liberare*. Lucil. lib. xxvij. Primùm qua virtute ſeruitutem excluſerit. ¶ Excludere, dicitur *ejcere*. Terent. Eunucho: Excluſit, reuocat, redeam?

181 ¶ *Excidere, diſſentire*. Lucil. lib. xxvij. Metuo vt fieri poſſit, egóque ab Archilocho excido.

182 ¶ *Expectare*, dicitur *manere, obſeruare*. Terent. And. Exſpecto quid velis. ¶ Exſpectare, *ſperare*. M. Tul. de offic. lib. ij. Eſt enim deterior, qui accipit, atque etiam ad exſpectandum ſemper paratior. Virg. Georg. lib. j. Sed illos Exſpectata ſeges vanis eluſit ariſtis. ¶ Exſpectare, eſt *à Deo poſcere*.

183 ¶ *Expetere, accipere*. Plaut. Amphitr. Ergo in ſeruitute expetunt multa iniqua. ¶ Expetere, *transferre, euadere*. Plaut. Amphit. Suámque vt culpam immortalem expetere vt ſinat.

F

184 ¶ *Felix*, dicitur *fortunatus, beatus*. Vir. Æn. lib. iij. O felix vna ante aliàs Priameia virgo. ¶ Felix, *propitius*. Virg. Æneid. libro j. An Phœbi ſoror, an nymphárum ſanguinis vna, Sis felix. ¶ Felix, *fructuoſus, ferax*. Virg. Georg. lib. ij. Exiit ad cælum ramis felicibus arbos. Varro de vita populi Romani lib. ij. Contra nouo marito cùm item è foco in titione ex felici arbore, & inæquali aqua allata eſſet.

185 ¶ *Faſtigium, ima altitudo*. Vir. Geor. lib. ij. Forſitã, & ſcrobibus quæ ſint faſtigia, quæras. Varro de re ruſtica lib. j. Foſſa ita idonea fiat, vt omnem aquam, quæ de cælo venit, recipere poſſit, aut faſtigium habeat, vt exeat è fundo aggeris.

186 ¶ *Ferre, oſtentare*. Virg. lib. xi. Captiuo ſiue vt ſe ferret in auro Venatrix. ¶ Ferre, conſuetudine *portare* dicimus. Vir. lib. v. Vix illam famuli Phegeus, Sabaríſque ferebant. ¶ Ferre, *habere*. Virg. lib. v. In magno munere Cyſſeus Ferre ſui dederat monimentum, & pignus amoris. cùm filium nomen ſuum ferre voluiſſet. ¶ Ferre, *pati*. Virg. Æneid. lib. ij. Miſerere animi non digna ferentis. Lucill. lib. xxvij. Cæterùm quicquid ſit, quid non ſit fero æquo animo, ac fortiter prælio captiuos prædones non poſſes iam amplius perferre, tamen ſuadet, vt notat Terent. Heaut. Num quem ferret, ſi parentem non refert ſuum? Cic. in Verrem: De prætura Sicilienſi, prout Thermitani hominis facultates ferebant. Et de Orat. lib. ij. Eſt autem vetuſtum verbum, quod tamen conſuetudo ferre poſſit. ¶ Ferre, *conferre*. Virg. lib. v. Quibus acer Eryx in prælia ſuetus Ferre manum. ¶ Ferre, *diſturbare*. Virg. Æneid. lib. j. Quippe ferant rapidi ſecum, verrántque per auras. Et lib. ij. Alij rapiunt incenſa ferúntque Pergama. ¶ Ferre, *dicere, nominare*. Virg. Æneid. lib. ij. Et ſcelus expendiſſe merentẽ Laocoonta ferunt. Et lib. iij. Quæ nunc Samothracia fertur. ¶ Ferre, *dare, exhibere*. Virg. Æneid. lib. iij. Sacra Dioneæ matri, diuíſque ferebant. ¶ Ferre, *afferre*. Virg. lib. xi. Legati reſponſa ferunt. M. Tul. de ſuppliciis: Prohibetur ſuis liberis cibũ, veſtitúmque ferre. Lucil. libro xxix. Colligere auxilium, tametſi eſt indignũ vt feram. ¶ Ferre, *dirigere, ducere*. Virg. lib. vj. Hinc via Tartarei, quæ fert Acherontis ad vndam. Lucill. lib. xxx. Quid ſibi vult, quare ſit, vt intro verſus, vt ad te ſpectent, atque ferant veſtigia, ſed omnia prorſus? ¶ Ferre, *laudare*. Idem eodẽ: Et ſola ex multis nunc noſtra poemata ferri.

187 ¶ *Fluere*, eſt *decurrere*. Virg. Georgic. lib. ij.

libr.ij.Hæc eadem argenti riuos,ærísque metalla Ostendit venis,atque auro plurima fluxit. ¶Fluere,*minui,deficere*.Virg.Aeneid.libro ij.Ex illo fluere,ac retro sublapsa referri Spes Danaûm. ¶Fluere,*latiùs, ac liberiùs excrescere*. Virg.Georg.lib.ij. Tum denique dura Exercere imperia,& ramos compescere fluenteis.

188 ¶*Fatum*,significat *decretum, & voluntatem*. Virgilius Aeneid.libro viij. Heu stirpem inuisam, & fatis contraria nostris Fata Phrygum.Et eodem:Filius huic fato diuum, prolesque virilis Nulla fuit.

189 ¶*Fatigare,percutere*. Virg.lib.ix.Versaque iuuencum Terga fatigamus hasta. ¶Fatigare,*excitare*,vel *increpare*,vel *hortari*.Virgil. Æn.li.iiij.Sociósq; fatigat Præcipites.vigilate viri. ¶Fatigare,*instigare,cogere*. Virgilius lib.ix. Collecta fatigat edendi Ex longo rabies,& siccæ sanguine fauces . ¶Fatigare *ad lassitudinem deducere*.Virg.lib.v.Veloceis iaculo ceruos,cursúque fatigat.Et libro xj. Quos nulla fatigant Prœlia.

190 ¶*Fœdum*,consuetudine est *deforme*.Terent.Eunucho:Nunc tibi videtur fœdus,quia illam nõ habet. ¶Fœdum,*exsecrandum*.Virg. lib.vij. Auersúsque refugit Fœda ministeria.

191 ¶*Factio*, dicitur *malorum consensus, & conspiratio*.Salluſt.Iugurthino bello:Inter bonos amicitia,inter malos factio. ¶Factio itẽ significat,*opulentiam,abundantiam,& nobilitatem*.Titinn.Sed iam metuo hercle, Cæso, ne nimis stultè fecerim Qui ex tanta factione atque opibus ea sum ausus adgredi. Plautus Aulul.Istas magnas factiones,dotes dapsiles. Idem Trinum.Vostras cùm nostis factiones atque opes.Turpil.Trasileone:Non vtilitate, factione fretus intercedere. Cæcilius Philumena:Lata eorum famam occultabat factio.

192 ¶*Ferox*,est *saeuus*,& *indomabilis*,translatum à feritate. Virg.Aeneid.lib.iiij. Ac frena ferox spumantia mandit.M.Tul.de offic.lib. j. Vt equos propter crebras cõtentiones prœliorum ferocitate exsultantes domitoribus tradere solent.Terent.Eunucho: Eóne es ferox,quia habes imperium in belluas? ¶*Ferox sum illa re* dicitur,vt illa re sum fretus, vel arrogans. Titin.Fullonibus : Videram ego te virginem formosissimam esse,sponso esse superbam, forma ferocem.Paut.Milite:Vt donatum equum , qui forma est ferox. Accius: Neque vi tanta quisquam est, neque tam abundans fortunis ferox.M.Tul.Epist.ad Cæsarem lib.i:Itaque vereor,ne feroci oratione faciant tutam præclara iudicia telo. ¶*Ferox*, significat *cordatus*, vel *facetus*. Plautus Milite glorioso : Nam tu,quamuis potis sis facere, vt fluat facetiis,& quia tecum eram , propterea animo eram ferocior.

193 ¶*Fama*,est *opinio* secundum consuetudinem.Virgilius Aeneidos libro tertio:Fama volat, pulsum regnis cessisse paternis Idomenea ducem. ¶Fama,*spes* profuturi numinis. Virgilius Aeneidos libro quarto: Nos munera tẽplis Quippe tuis ferimus, famámque fouemus inanem. ¶Fama est rursus *infamia*. Virgil.Aeneid.lib.iiij. Neque enim specie,famâve mouetur. ¶Vnde & *famosum* dictum infame.Terent.Adelph.Maledicta, famam,meum amorem,& peccatum in se trãstulit.Plaut.Asin.Qui etiam me miserum famosum facit flagitiis suis.Lucil.Satyrar.libr. xi. Quintus Opimius ille Iugurthini pater huius Et formosus homo fuit,& famosus,vtrumque Primò adolescens, posteriùs directius sese.Turpil.Pedio:Quæso omitte,ac desere hanc meretricem , quæ te semel nacta semper studuit perdere,detegere, despoliare, opplereque adeò fama,ac flagitiis.M.Tul.de repub.lib.iiii.Atque etiam,siqua erat famosa ei cognatio, osculum non ferebant. Salluſt. Iugurt. Is postquam largitionem famosam, impudentémque.Neu.Danae.Subitò famam tollunt,siquam solam videre in via.

194 ¶*Famosum,infamem*.Cic.de Orat.libro ij. Non pol,inquit,audeo.nam me ad famosas vetuit mater accedere .

195 ¶*Fortis*,est *celer*.Luc.libr.iii. Aut quidnam tremulis facere artubus hœdi Consimili incursu possint,ac fortis equi vis. Virgil.li. xi.Quid tam egregium,si femina forti Fidis equo. ¶Fortis rursum *formosa*. Plaut.Milite: Et quid fortis visa est? ¶Fortis etiam *diues*. Plaut.Trinummo:Eum sororem despondisse suam in tam fortem familiam.id est, diuitem , & copiosam. Afran.Fratriis : Formosa virgo est,dotis dimidium vocant Isti,qui doteis negligunt vxorias:Præterea fortis.Lucil. libro xxx. Omnes formosi fortes, tibi ergo improbus esto . ¶Fortis, *magnarum virium*. Virgil.Aeneid.lib.j.Fortémque Cloãthum.

296 ¶*Facessere*,est *facere*.Ennius Annal.libro i.Hæc effatus , ibíque latrones dicta facessunt.Afran.Imis:Multa atque molesta potiri,vt dicta facessas.Virgil.Aeneid.libro iiii. Imperio læti parent,ac iussa facessunt. ¶Facessere significat,*recedere*. Enn.Eumenid.Dico vicisse Orestem , vos ab hoc facessite.Titin. Gemin. At aliquis vestrorum nuntiet, Geminæ, vt res suas procuret, ædibus facessat.Pacuuius Teucro : Te repudio , nec recipio naturam dico facessi.Item:Facessite hinc omnes , parumper tu mane. Cicero de legibus libro primo: Paullisper facessant rogemus. Afranius Liberto . Nolo hic te videat: dominus est. puer facesse hinc. Plautus Rudente : Siquidem sis pudicus, hinc facessas. Marc.Tul.Hortẽsio:Facessant igitur omnes, qui docere nihil possunt,quo meliùs,sapientiúsque viuamus.

197 ¶*Fatiscere*, est *aperire*, rursum *deficere*.

Accius [illegible]: Tamen antè fatiscar, qui tuam implorem fidem. Pacuuius Duloreste: Vt si ita sunt promerita vestra, æquiparare vt queam, Vereor nisi nunquam fatiscar facere quod qui boni.

198 ¶ *Ferus*, significat *seuerus*. Virgilius Æneidos lib. secundo: Ferus omnia Iuppiter Argos Ttanstulit. ¶ Ferus significat *equum nõ solum fictum, sed etiam verum*. Idem eodem: Inque feri curuam compagibus aluum Contorsit. Accius Medea: Perite in stabulis frenos immittẽs feris. ¶ Ferus item significat *ceruum*. Virgilius Æneidos libro octauo. Pectebátque ferum, puróque in fonte lauabat.

199 ¶ *Fuga*, significatur *citus cursus*. Virgil. Æneid. lib. primo: Vel qualis equos Threissa fatigat Harpalice, volucrémque fuga prẽuertitur Hebrum. ¶ Fuga item *volatum* significat. Virgilius libro tertio: Celerique fuga sub sidera lapsæ Semesam prædam, & vestigia fœda relinquunt. ¶ Fuga item dicitur *nauigatio*. Acc. Telepho: Remisque nixi properiter nauem in fugam Tradunt. Virgilius Æneidos libro quinto: Ipsæ iam matres, ipsæ, quibus aspera quondam Visa maris facies, & non tolerabile numen, Ire volunt, omnémque fugæ perferre laborem. Idem libro iiij. Non fugis hinc præceps, dum præcipitare potestas? Idem libro iij. Tendunt vela noti, fugimus spumantibns vndis. Plautus Asin. Remigio, velóque, quantum potes, festina, & fuge. ¶ Fuga, *vehemens afflatus*. Virgilius Georg. libro iij. Ille volat, simul arua fuga, simul æquora verrens.

200 ¶ *Frigit*, correpta prima syllaba, significat *erigit*. Acc. Meleag. Frigit fricantem corpus aerium occultè abstruso in flumine. Idẽ eodem: Frigit æstas rubore ex oculis fulgẽs flammeo. ¶ Frigere & *frigutire* est *cum sono subsilire*. Plautus Cassin. Nam quid frigutis? Nam quid istuc tam cupidè petis? Afranius Priuigno: Occasione certa mulier inuolat In collum, plorat, orat, occurrit nepos Pauxillus neptis porrò de lecto frigit.

201 ¶ *Fingere*, est *iungere*. Lucilius libro ix. Eodem poculo bibo, eodem amplector, labra labellis fingens compono. ¶ Fingere, *componere*. Virgilius Georgic. libro ij. Persequitur vitem attondens, fingítque putando. Marc. Tullius de finib. bon. & malor. lib. v. Vt alia in primo ortu perficere; alia progrediente ætate fingere. Lucil. libr xxvij. Item populum salute, & fictis versibus Lucillius, quibus potest, impertit. M. Tul. de offic. lib. iij. Fictã, & commentitiam fabulam prolatam dicunt à Platone. ¶ Fingere, *parare*. Lucil. libr. xxviij. Sed fuga fingitur, timido vadit pede pertius. Var. Cato, vel de liberis educand. Magnũ est enim, vt Ariston scribit, in primordio pueruli quemadmodum incipiat fingat id quasi euadat. ¶ Fingere, *effigiare*, vel *formare*, & *facere*. M. Tull. de repub. lib. iiij. Ego verò eodẽ, quo ille Homerũ redimitum coronis, & delibutum vnguentis emittit ex ea vrbe, quam sibi ipse fingit. Idem de Deorum natura libr. ij. Deinde in ore fita est lingua, finita dentibus: ea vocem immoderatè profusam fingit, & terminat. Virg. Æneid. lib. ij. Nec si miserũ fortuna Sinonem Finxit, vanum eriam, mendacémque improba finget. M. Tul. de offic. lib. iij. Virum bonum fingimus, de eius deliberatione, & consultatione qui primus. Sallust. Catilinæ bello: Quæ natura prona, atque ventri obedientia finxit. Plaut. Asinaria: Nã neque fictum vsquam est, neque pictum, neque scriptum in poematis. Var. [illegible]. Vt hirundines figulis oblitis luto tegulas fingebant. ¶ Fingere, *simulare mendacium*. Afran. Fratriis: Nunc vide, hoc quo pacto eo aurum in medium proferam, Tu Castalia cogita, tu finge, fabricare vti libet. Virgil. Georg. lib. ij. Non hic te carmine ficto, Atque per ambages. Terent. Andria: Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam. Virgilius libro vj. Vel cùm se pauidum contra mea iurgia fingit Artificis scelus. M. Tul. de finibus bonorũ & malorum libro v. Talibus exemplis non fictę solùm fabulæ, sed etiam historiæ refertæ.

202 ¶ *Facinus*, *factum*. Sallustius Catilinæ bello: Qui aliquo negotio intenti præclari facinoris, aut bonæ artis famam quærunt. Terent. Heaut. Non fit sine periculo facinus magnum, & memorabile. M. Tul. de offic. lib. iij. Promissum potiùs non faciendum, quàm tã tetrum facinus admittẽdũ fuit. Et de senect. Nullum denique scelus, nullum malum esse facinus, ad quod suscipiendum non lubido voluptatis impelleret. ¶ Facinus, rursum *scelus*. Plaut. Aulul. Hoc est serui facinus. Sallust. Catil. bello: Sed in ea cõiuratione fuit Quintus Curtius, natus haud obscuro loco, flagitiis atq; facinoribus coopertus. M. Tul. de offi. li. iij. Ab hoc nulla fraus aberit, nullũ facinus.

203 ¶ *Furtum*, est *occulta subreptio*. Vir. Geor. li. iij. Vulcani, Martísq; dolos, & dulcia furta. ¶ Furtũ *insidiæ*: Sallust. li. j. Illò profectº vicos, castelláq; incẽdere, & fuga cultorũ deserta igni vastare, neq; elata, aut securissimus metu gentis ad furta belli peridoneę. Virg. Æn. lib. xi. Furta paro belli cõuexo in tramite syluæ, Vt biuias armato obsidat milite fauces.

204 ¶ *Fures*, etiã serui dicti sunt. Vir. Bucol. Quid domini faciant, audẽt cùm talia fures?

205 ¶ *Fiducia*, *confidentia*. Vir. Æn. li. ix. Cernis quę Rutulos habeat fiducia rerũ. ¶ Fiducia, est *audacia*. Sallust. lib. ij. Ita fiducia, quam argumentis purgatiores dimittunt.

206 ¶ *Fatigare*, *cohibere*, *cõprimere*. M. Tul. de offi. li. iij. Qui nõ verbis sunt, & disputationibº philosoph. sed vinculis, & carcere fatigãdi.

¶ Fatigare,

¶Fatigare, *cõmouere, perturbare.* Vir. Æn. libr. j. Quæ mare nũc terrásq; metu, cælũq; fatigat.

207 ¶ *Frigoris,* quæ sit significatio, manifestum est. Virg. Georg. lib. j. Frigúsque calorémque Inter. Et Lucr. Frigus, vt à fluuiis, calor ab sole, æstus ab vndis Æquoris. ¶Frigus, *metus.* Virgilius Ænei lib. j. Extemplo Æneæ soluuntur frigore membra. ¶Frigus, *aeris natura.* Virg. Geor. lib. ij. At sceleratum exquirere frigus Difficile est.

208 ¶ *Frigidum, venenatum.* Virgil. Bucol. Frigidus in pratis cantãdo rumpitur anguis. ¶Frigidus, *mortuus.* Virg. Æneid. lib. ix. Volutitur ille vomens calidum de pectore flumẽ Frigidus. ¶Frigidum, *segne, imbecille.* Virg. lib. xj Largus opus, & lingua melior, sed frigida bello Dextera.

209 ¶ *Ferire,* vsu significat *percutere.* Virg. Bucol. Cornu ferit ille, caueto. M. Tul. de sup pliciis: Feriũtur securi: lætaris tu in omnium gemitu, & triumphas. ¶Ferire, *fancire, firmare.* Virg. Aeneid. lib. x. Haud mora Tarcon Iungit opes, fœdúsque ferit.

210 ¶ *Fouere,* est *nutrire, prouehere.* Virgilius Georg. lib. iij. Hinc nescio qua dulcedine læti, Progeniem, nidósque fouent. Et Æneid. li. j. Iam tum tendítque, foucétque. Lucil. lib. 29. Ventrem alienum mœstum fouere exmolito ordeo, vti cataplasmo. ¶ Fouere, *adspergere.* Virg. lib. xij. Fouit ea vulnus lympha longæuus Iapix. ¶Fouere, *constituere.* Virg. Georg. li. iij. Sub terra fouere larem. Vir. lib. j. Et interdũ gremio fouet inscia Dido, Insideat quantus miseræ Deus. ¶Fouere, *tueri.* Vir. Aeneid. lib. ix. Obuia non ferre arma viros, sed castra fouere.

211 ¶ *Fetum,* significat *plenum.* Virgil. Aeneid. libro primo. Loca feta furentibus austris. Et li. ij. Scãdit fatalis machina muros Feta armis. Var. γᾶσι σιωπῶν: Non videtis vnus vt paruulus Amor ardifeta lampade. ¶ Fetũ, *onere leuatum.* Virg. lib. ix. Fecerat & viridi fetum Mauortis in antro. Et Georg. lib. iij. Nec tibi fetæ More patrum niueæ implebũt mulctaria vaccæ. Var. de vita populi Rom. lib. ij. Mensæ anteponebantur cum culina ac vino, in quo quæ veniebant ad fetam amicæ gratulatum, Diis mactabant.

212 ¶ *Fasces,* quam habeant significationem, manifestum est. Virg. Geor. lib. ij. Illum nõ populi fasces, non purpura regum flexit. ¶Fascem, *consulem* posuit. Virg. Georg. lib. ij. Iniusto sub fasce viam dum carpit. ¶Fascem, *onus.* Idem Bucol. Ego te hoc fasce leuabo. Idem Georg. lib. iij. Vtróque animas sub fasce dedere.

213 ¶ *Fundere,* est *liquorem defundere.* Virg. Geor. lib iii. Hic duo rite mero libans Carchesia Baccho Fundit humi. ¶ Fundere, *prosternere, iacere.* Virg. Aen. j. Quàm septem ingentia victor Corpora fundat humi. Et Aeneid. lib. ij. Fusus sine mente, sine vllo subiacerent. M. Tul. Philip. lib. j. Sceleratissimorũ hostium exercitum fusum, cæsúmque cognoui. ¶Fundere, *dare.* Virg. Bucol. Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores. Cic. Tusc. lib. v. Vt aut flores, aut fruges fundãt, aut bacas. ¶Fundere, *dicere.* Virgil. Aen. lib. iii. Talia fundebat lacrymans. Plautus Asinaria: Næ il læ æcastor funerato fundit. ¶Fundere, *fugare.* Virg. Aeneid. lib. ij. Hli etiam, siquos obscura nocte per vmbram Fudimus insidiis, totáque agitauimus vrbe, Apparent. ¶Fundere, *dimittere.* Virg. Georg. lib. iiij. Ruúntque effusi carcere currus. Et lib. x. Cristísque à vertice flamma Funditur.

214 ¶ *Filum, oris liniamentum* Lucil. li. xxix. Surge mulier, ducito filum non malum. ¶Filum dicitur *ducta res quæque ad tenuitatem.* Vir. li. x. Extremáq; Lauso Parcæ fila legunt.

215 ¶ *Flagitium, periculum.* Lucil. lib. xxix. Quiete poscente minus, & præbent rectius multo, & sine flagitio. ¶Flagitium veteres, *vitium, quod virgini infertur,* dici voluerunt.

216 ¶ *Fides,* quid sit manifestũ est. Vt Vir. Aen. lib. j. Cana fides, & Vesta, vt plerunque fides chordæ appellantur. Tul. Hor. Ponendę sunt fides, & tibiæ Et Vir. l. vj. Threicia fretus cithara, fidibúsque canoris.

217 ¶ *Facere,* apertam habet significantiam. ¶ *Facere rem diuinam,* religionibus exhibere. Plautus Aululari a: Mulsi, congialem plenam faciam tibi fideliã. Virg. Bucol. Cùm faciam vitula pro frugibus, ipse venito.

G

218 ¶ *Graue, grauidum.* Virg. Aen. lib. j Donec regina sacerdos Marte grauis. ¶ Graue, *plenum.* Vir. Buc. Non insueta graueis tentabunt pabula fetas. Et Georg. lib. iiij. Et grauido superant vix vbere limen. Et Aen. lib. j. Tunc pietate grauem, ac meritis. ¶ Graue, *secundum, ac frugiferum.* Virg. lib. iii. Quid labor aut benefacta iuuant? quid vomere terras Inuertisse graueis? ¶Graue secundum consuetudinem, *ponderosum.* Virgilius Georgic. lib. j. Vomis & inflexi primum graue robur aratri. Terent. Heaut. Hui tam graueis hos quæso? *M.* Tul. de offi. lib. i. Aut certè omni pondere grauior habenda est. ¶Graue, *amarum.* Var. Quinquatribus: Absynthium vti bibam grauem, & castoreum, leuéque robur? Virg. Et graueolentia centaurea. ¶ Graue, *multum valde,* significare veteres probant. Titin. Psaltria: Grauíque opsonio conuiuas. Nam & graui ter multum intelligitur. Cæcil. Plocio: Placere hoc cœpit grauiter, postquam est mortua. Acc. Deiphobo: Aut infando homine gnatula erat, aut arena, si ex sole, qui neque amico amicus vnquam grauis, neque hosti hostis fuit. Sallust. histor. lib. iij. Nanque

his præter solita vitiosis magistratibus cùm per omnem prouinciam in fecunditate bienij proximi graue pretium fructibus esset. M. Tul. de officiis lib.j. Nec verò audiendi grauiter qui inimicis irascendum putant. Lucret.lib.j. Humana ante oculos fœdè cùm vita iaceret, In terris oppressa graui sub religione. Varro γεγραφίδα σκήπτρα: Vbi graues pascantur, atque alantur pauonum greges. ¶ Graue, *grandæuum*. Virg. lib. v. Hic grauis Entellum dictis castigat Acestes. ¶ Graue, *molestum*. M. Tullius de senectute: Quòd nunquam senectutem tibi grauem esse senserim. In eodem: Faciliùs in morbos incidunt adolescentes; grauiùs ægrotant, tristiùs curãtur. Sallust.lib.ij. Et continetur grauis. ¶ Graue, *nocens*. Virg. Georg.lib.iii. Galbaneóque agitare graui. M. Tullius de offi.lib. iiii. Magnũ illud bellum perfuga vnus, & grauem aduersarium imperij sustulisset. ¶ Graue, *triste*. Acc. Erigona: Sed vbi ad finem vẽtum est, in quo illum Fors expectabat loco, ad quem Orestes grauis sacerdos ferro prompto adstiterat. Virg.li.xij. Grauióre nuntius aureis Vulneret. ¶ Graue, *forte*. Virg.li.xii. Ferit ense grauem Tymbræus Osirim. ¶ Graue, *vtile*. Tul. de offic. lib.i. Vt iam sint alia grauiora, atque meliora, tamen nos studia nostra naturæ regula metimur. ¶ Graue, *solidum, & firmum*. Acc. Athamãte: *V*eneficiis, & egresia hostiũ deperisti, & graue. Idẽ Nyctegresia: Id quod facis, gratum, & graue est. M. Tul. Hortensio: Vnde ad agendum, aut ad dicendum copia depromi maior grauissimorum exemplorũ, quasi incorruptorum testimoniorum potest. ¶ Graue, *sapiens* cum auctoritate. M. Tul. de offic.lib.i. Quæ grauis, & fortis ciuis, & in repub. dignus principatu, fugiet, atque oderit. Et Hortens. Quid enim aut Herodoto dulcius, aut Thucydide grauius? ¶ Graue, *necessarium* Lucil.lib.xxix. Habeásque animo mihi admodum caussam grauem fore, quæ me ab vllo commodo abducat tuo.

219 ¶ *Grassari*, dicitur *supra modum sæuire*. ¶ Grassari, etiam dicimus *ambulare*. Titin. Veliterna: *V*nde thensam, atque mulos, sine eam pedibus grassari, cùm fingere eius superbiam. Nou. Pedio: Certamus ñ me, diploidi à recta grassatur via. Idem Ped. Nunc me res ipsa reprimit, sæpe hæc eadem grassatus via. Sallust. Iugur. Qui vbi ad gloriam virtutis via grassatur. Afranius Excepto: Consimili grassantur via, à quibus hic est omnis cultus.

220 ¶ *Garrulæ*, dicuntur *aues canoræ, & hilares*. Virgilius Geor.lib. iiij. Garrula quàm tignis nidum suspendit hirundo. ¶ Garulus, ſſt rursum *cordatus*. Varro Periplus libro primo: In hac ciuitate tum regnabat Dionysius homo garulus & acer.

221 ¶ *Gemini*, dicuntur *ex vno vtero, vno die editi*. Virg.lib.ix. Geminos huic vbera circum Ludere pudenteis pueros. ¶ Geminum, rursum *simile*. Pacuuius Hermiona: Par fortitudo, gemina confidentia. ¶ Geminæ, *duæ*. Virgil.lib.vi. Sũt geminæ somni portæ, quorum altera fertur Cornea.

222 ¶ *Gerere, habere*. Virgil. Æneid. lib. ii. Et nos aliquod nomẽque, decúsque Gessimus. ¶ Gerere, *ferre*. *V*irgil.li.vii. Bella manu, lectúmque gero. Et idem eodem: Læuáque ancile gerebat. ¶ Gerere, *facere*. *V*irg.lib.ix. Nec tecum talia gessi, Magnanimũ Æneam, & fata extrema secutus.

223 ¶ Gradus, consuetudine sunt, *per quos ad altiora domorum, & ædificiorum omnium scanditur*. *V*irg. Aeneid.lib.i. Aerea cui gradibus surgebant limina. ¶ Gradus, *pedum gradientiũ vicissitudo*. *V*ir. Geor.li.4. Gradibúsq; sonare Compositis. ¶ Gradus, *firmitas stãdi*. M. Tullius de offi.lib.i. Nec tumultuantem de gradu deiiciunt.

224 ¶ *Gestire, cupere*. Lucillius libro xxx. Quanto haurire animus Musarum è fontibus gestit. ¶ Gestire, *lætum esse*. *V*ir. Geor.libr. primo: Et studio incassum videas gestire lauandi.

H

225 ¶ *Herba*, est *viride pecorum pabulum*. *V*irg. Geor.lib.j. Et sulcis frumenti quæreret herbam. ¶ Herbam, veteres *palmam*, vel *victoriam* dici volunt. *V*ir. Geor. li.iii. Atque immemor herbæ victor equus. Accius *M*eleagro: *G*audent, currunt, celebrant, herbam cõferunt, donant, tenent pro se quisque, cum corona clarum constat caput. Afranius Excepto: Fit opus luculentum, hoc dici herbã det.

226 *Habere, planum est quid significet, vt *V*ir. Aeneid.li.iiii. Habeat secũ, seruétque sepulcro. Teren. Andria: Quod habui summum pretium persolui tibi. *Habere, *satis esse*. *V*ir.li.xii. Hoc habet, hæc melior magnis data victima diuis. *Habere, *tenere, occupare*. *V*irgil. Aeneid.li.ii. Hostis habet muros. Lucil.lib.xxix. Hoc tum ille habebat, & ferè omnem Apuliam. Plautus Aulularia: Postremò, hunc iam perscrutaui, nihil habet. Terẽ. Andria: Certè captus est, habet. ¶ Habere, rursus *habitare*. Sallust. Catilinæ bello: Credo falsa existimans ea, quæ de inferis memorantur, diuerso itinere malos à bonis loca terra, inculta, fœda, atque formidolosa habere. *V*irg. Aeneid.li.vii. Quæ loca, quíue habeant homines. Afranius Excepto: Vbi hic me sis quæso habet meretrix Neapolitis. Accius Philoctete: Vbi habet vrbem, agróne. Plaut. Aulularia: Patri auóve huius, qui nunc hic habet. ¶ Habere. Terentius Eunucho: Labore alieno magnam partam gloriam Verbis in se transinouet, qui habet talem, quod in te est. ¶ Hã-

est. ¶Habere, *facere* sæpe. Varro παρὰ τὸ ἔφιππον: Saltem infernus tenebrosus κρεαδαίμονας tenet, atque habet homines solicitos, quòd eũ peiùs formidant, quàm fullo vlulam. M.Tul. de Repub.lib.tertio: Nam cùm quęreretur ex eo, quo scelere impulsum mare haberet infestum vno myoparone, eodem (inquit) quo tu orbem terræ. ¶Habere, *audire*. Lucillius libro xxix. Habes omnem rem. timeo ne accuser. Terent. Heauton. Habes omnẽ rem, pergam, quò cœpi, hoc iter. ¶Habere, *dirigere*. Lucillius libro xxix. Hic aliò cùm iter haberet præteriens venit.

227 ¶*Habitare*, est *inhabitare*. ¶Habitare, *uti*. Varro sermone Latino libr. iij. Vtrunque mulieres, & epicrocum viri quoque habitarunt. Idem rerum diuinarũ li. xvj. Hoc nomine antiquos secũdis reb. Cumas habitasse.

228 ¶*Hiare*, est *aperire*. Sallust. Hist. lib. iiij. Atque hiauit humus multa vasta & profunda. ¶Hiare, *mirari, stupere*. Virg. Georg. libr. ij. Hunc plausus hiantem, Per cuneos geminatus enim plebisque patrúmque. Et Æneidos libr. vj. Incertus clamor frustratur hianteis. Varro Marcipore: Quicunque euidenter circumstant non rident, credo ridere hianteis. Video hianteis, non audio.

229 ¶*Horrendum*, significat *vitabile*, & *terribile*. Virgilius libro sexto: Horrendas canit ambages, antróque remugit. ¶Horrendum, *nouum*, & *admirandum*. Virgilius Æneidos lib. tertio: Horrendũ dictu, video mirabile mõstrum. Idem libro viij. Nascenti cui treis animas Feronia mater (Horrendum dictu) dederat. ¶Horrendum, *ridiculum*. Virg. Georg. libro ij. Oráque corticibus sumunt horrenda cauatis.

230 ¶*Haurire*, significat *exhaurire*, vel *implere*. Lucretius libro iiij. Iuuat integros accedere fonteis, Atque haurire. Lucillius libro xxx. Quantum haurire animus Musarum & fortia gestit. ¶Haurire, *auarè sumere*. Cicero Tusc. libro iiij. Cum inexplebili cupiditate, quò affluentiùs voluptates vndique hauriret, eo grauiùs, ardentiúsque sitientem. Virg. lib. j. Ille impiger hausit Spumantem patera, & pleno se proluit auro. ¶Haurire, *defatigare*. Virgil. Georg. lib. iij. Exsultantiáque haurit Corda pauor pulsans. ¶Haurire, *confodere*. Virg. lib. x. Per tunicam squalentem auro latus haurit apertum. ¶Haurire, *accipere*, vel *audire*. Virg. lib. xij. Haud mollia fatu Sublatis aperire dolis, simul hæc animo hauri. Et lib. iiij. Vocémque his auribus hausi. ¶Haurire, *tenere*. Virg. Georg. lib. iiij. Et medium sol igneus orbem Hauserat.

231 ¶*Honor*, est *dignitas*. M. Tull. Epistol. ad Cæsarem lib. j. Tu cum ea quæ es ab senatu summo cum honore tuo consecutus. ¶Honor, *gratia*, & *pulcritudo*. Virgil. Georg. libr. ij. Frigidis & syluis aquilo decussit honorem. Et Æneid. libr. j. Luménque inuentæ Purpureum, & lætos oculis afflarat honores. ¶Honor, *substantia*, *delectatio*. Virg. Georg. lib. iiij. En etiam hunc ipsum vitæ mortalis honorem. ¶Honor, *cultura*, *obseruantia*. Virg. Æneid. lib. viij. Semper honore meo, semper celebrabere donis. ¶Honor, *integritas*, *pudicitia*. Virg. Æneid. libr. j. Et rapti Ganymedis honores. ¶Honor, *sacrificium*, litatio. Virgilius libr. viij. Forte die solenne illo rex Arcas honorẽ Amphitryoniadæ magno, diuíssque ferebat. Plautus Aululari a: Et quidem maiorem filium, Mihi honorem habere, quàm eius habuisset pater. ¶Honos. *dilectus amor*. Virg. lib xij. Per siquis Amaræ Tangit honos animum. ¶Honor, *hostia*. Virgil. Æneid. lib. iij. Meritos aris iactabat honores. ¶Honor, *præmium*. Virgil. lib. v. Ipsis præcipuè ductoribus addit honores. Lucillius lib. xxx. Cuius cum vultu, ac facie, ludo, ac sermonibus nostris, Virginis hoc pretium, atque hunc reddamus honorem. ¶Honor *sepultura*. Virgilius libro sexto: Cernit ibi mœstos, & mortis honore carentes. Lucillius lib. xxviij. Nullo honore displetu, nullo funere.

I

232 ¶*Inuitare*, apertam habet significantiam. *V*irg. lib. v. Celeri certare sagitta Inuitant, qui fortè velint, & præmia ponit. Terentius ἑαυτόν. Quam vellem Menedemum inuitatum nobiscum esset ampliús. M.Tul. in *V*errem actione ij. Rogat Rubrium, vt quos ei commodum sit, inuitet. Lucil. lib. xxx. Contra hæc inuitasse, aut instigasse videntur. M. Tul. de senectute: Ad quem fruendum non modò non retardat, verùm etiam inuitat, atque allectat senectus. ¶Inuitari, est *delectari*. *V*irg. Geor. lib. j. Inuitat genialis hyems curásque resoluit. Turpil. Trasileone: Onera, mensam, talos, vinum, in hæc huiusmodi, quibus rebus vita amat tum inuitari solem. Idẽ Philopatro: Locus ipse inuitat hercle hic *V*eneris. M. Tul. Hortensio: *V*oluptates autem nulla ad res necessarias inuitamenta afferunt senibus. Idem de Rep. Idque ipsa natura non inuitaret solùm, sed etiam cogeret. ¶Inuitare significat *repleri*. Plautus Amph. Mirum si inuitauit sese in cœna plusculum. Lucill. Pulcrè inuitati, acceptíque benigné. Turpil. Epicl. Non inuitat plusculum hic sese vt solet. Idẽ Leucadia: Inuitauit plusculũ hic sese in prandio. Sallust. Hist. lib. iiij. Reuersi postero die, multa quæ properantes deseruerãt in castris nacti, cùm se ibi cibo vinóque læti inuitarent. Lucillius xxx. Citò enim benè longinquũ mortalibus morbum In vino esse, vbi qui inuitauit dapsiliùs se. *V*arro Sesquiulysse: Ipsum audi vino inuitari poculis largè atque benignè.

233 ¶ *Iuxta*, est *proximè*. Virg. Æneid. lib. iij. Humilis volat æquora iuxta. ¶ Iuxta est, *coniunctim*. Varro de vita populi Rom. li. j. Cùm interea in lucubrando faceret iuxta ancillas lanam. ¶ Iuxta rursum, *similiter*. Sallust. Iugurthæ bello: Hyemen, atque æstatem iuxtà pati. Plautus Trinummo: Iuxtáque eam curo cum mea. Varro Papiapape, σὺν ἡσυχίαν: Qui potest laus videri versa cùm motus sæpe futaces essemus atque nequissimus ibis iuxtà, ac P. Africanus. Plautus Aulularia: Dixi tibi mater, iuxta mecum rem tenes.

234 ¶ *Insolens*, *impudens*, & *audax*, dicitur consuetudine. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem lib. ij. Insolens, arrogans, iactans. Idem de senectute: Nec certè verendum ne vera prædicans de se nimis videatur aut insolens, aut loquax. ¶ Insolès rursum, *non solens*. Terent. Andria: Quid tu Athenas insolens? Pacuuius Atalanta: Quæ ægritudo insolens mentem attétat tuam? Turpilius Demetrio: Timere occœpit interdum oscitarier ineptus. Quid mihi vellem, ex insolentia nesciebam. Idē Leucad. Quem olim oderat, sectatur vltrò, ac detinet, Ille insolens autem vt fastidit carnifex? Accius Diomede: Ita è fletu, & tenebris obsti natiùs Speciē amissi luminis conspiciunt insolentiam. Sallust. Catilina: Quæ tametsi animus aspernabatur insolens malarum artium. Cic. Orat. Sed me hercule istius disputationis insolentia, atque earum rerum, quæ quasi in arte traduntur inscitia.

235 ¶ *Ingenium*, est *naturalis sapientia*. Sallust. Catilinę bello: Ingenium nemo sine corpore exercebat. ¶ Ingenium veteres dixerunt, & *suaspōte* vel *natura*. Næuius Lycurgo: Vos qui regalis corporis custodiam Agitis, ite actutū in frondiferos lucos, Ingenium arbusta vineta sunt, nō obscuritas. Sallust. Hist. lib. iij. Castrisque collatis, pugna tamen ingenio loci prohibebatur. Virg. Geor. lib. ij. Nūc locus arborū ingeniis quę robora cuiq; Quis color.

236 ¶ *Immane*, significat *ingens*. Virg. li. 6. Posuitq; immania tēpla. ¶ Immane, *fœdum*. Accius Andromeda: Immane te habeat templi, obuallatū ossibus. ¶ Immane rursum *minimè bonum*, & *nocēs*. Accius Medea: Prima ex immani victū ad māsuetum applicans. Virg. Georg. li. iiij. Immane ante pedes hydrū moritura puella. Accius Philocteta: Phrygiā minorē esse immanē Græciā. M. Tul. de rep. lib. iiij. Quippe si ita sensit, vt loquitur, est homo impurus: sin aliter, quod malo, oratio est tamē immanis. Idē de offi. lib. j. Quo detestabilior eorū immanitas, qui & lacerauerunt omni scelere patriā. Virg. Æn. lib. j. Pygmaliō scelere ante alios immanior omneis. Var. Meleagris: Adde hydrā Lernæā, & draconē Hesperidum, quòd bestiæ fuerunt immanes.

237 ¶ *Intestatus*, est *qui sine testamento perit*. ¶ Intestatus est rursum, *cuius verbis fides nō habetur*. Pomponius Pictoribus: Ipsus cum vno seruo senex intestato proficiscitur.

238 ¶ *Inuadere*, est *appetenter incipere*. Virg. lib. xij. Aut pugnā, aut aliquid iādudū inuadere magnum. Lucillius lib. xxx. Vt semel in cęli pugnas te inuadere vidi. ¶ Inuadere rursū, *quasi in vadum ruere*. Acc. Athamāte: Vt profugiens hostem, inimici inuadam manus.

239 ¶ *Iubere*, est cogere, aliquid vt fiat. Vir. lib. xj. Ac Nisum dicere iussit. ¶ Iubere, est *velle*. Lucil. Satyr. lib. vj. Saluere iubere. ¶ Iubere, *salutē mittere amico*. Terent. Andria: Iubeo Chremetē. Virg. Æn. lib. iij. Sed votis, precibúsque iubent exposcere pacem.

240 ¶ *Impurus*, est *aliquo vitio maculatus*. M. Tul. in Verr. actione ij. Quàm multis istū ingenuis, quàm multis matribus familiàs in illa terra, atque impura legatione vim attulisse existimatis? Lucil. lib. xxvj. Cōiugē infidāque, flacitā familiā, impurā domū. ¶ Impurus, *improbus*. M. Tul. de Rep. lib. iiij. Sed mēti vtiq; nostrę minimè audiēdus. Quippe si ita sensit, vt loquitur, est homo impur⁹. Terē. Eun. Mei loci, atq; mei ordinis, hominē haud impurū.

241 ¶ *Imbuere*, est *intimare* vel *initiare*. Var. Ephebo σὺν ἐμμανῆς: Quid te facere oportet litteris imbutū solis Mineruæ. M. Tul. de offic. lib. j. Pleriq; autē parētū præceptis imbuti, ad eorū cōsuetudinē, morēsque deducimur. Virg. li. vij. Promissi dea facta potens, vbi sāguine bellum Imbuit. ¶ Imbuere, est *inficere*. Accius Philocteta: Cùm ex viperino morsu venæ viscerū Veneno imbutæ tetros cruciatus cient: Hoc in doctis intellectibus habemus. Cicero de finibus bonorum & malorū: Accedit mors, quæ quasi saxum Tantalo sera per impendet: tum superstitio, qua qui est imbutus, quietus esse nunquam potest.

242 ¶ *Ilico* significat, *statim mox*. Pacuuius Medo: Repudio auspiciū, regrediundū est ilico. Cæcilius Notonicassione: Ilico ante ostiū hic erimus. ¶ Ilico, *illó*. Turpilius Leucadia: Sed quā lōgē est cùm isti ilico, id est, in eum locū. Nęuius Belli Pœnici lib. vj. Septimūdecimū annū ilico sedēt. Acci⁹ Euryface: Ilico, inquā habitat quis, quā propiti⁹. Cassius Hemina li. j. Et quia quò irent, nesciebant, ilico manserunt. Idem: His persuadet, vt ilico manerent. pars ilico manent. Cæcilius Notonicassione: Manete ilico.

243 ¶ *Ignoscite*, est *veniā date*. Virg. Geor. li. iiij. Ignoscēda quidē, scirēt si ignoscere manes. ¶ Ignoscite rursum, *noscite*, vel *discite*. Var. Gloriā σὺν φθόνου: Vósq; in theatro, qui volūtatē auribꝰ Huc aucupatū cōcurristis domo, Adeste, id est à me, quæ ferain, ignoscite, Domum vt feratis è theatro litteras.

244 ¶ *Iter*, est *via*. Virg. lib. vj. Hac iter Elysium nobis. ¶ Iter, *nauigatio*. Terent. Hecyra: Ain⁹

ra: Ain' tu tibi hoc incõmodũ euenisse iter? Non hercle verbis Parmeno dici potest [tantùm,] Quãtũ re ipsa nauigare incõmodũ est.

245 ¶ *Innocens*, est *bonum, & nulli nocens. V*irgilius Æneidos lib.iii. Litúsq; rogamus Innocuum. ¶Innocens, rursus *integer & incorruptus*. Salluſt. Iugurtha: Vbi, quæ Metellus agebat, ex nuntiis accepit, simul de innocentia eius certior Roma factus, diffidere suis rebus, ac tum demum veram deditionem facere conatus est.

246 ¶ *Indulgere, augere*. Lucillius lib. xxix. Tu qui iræ indulges nimis, Manus à muliere abstinere melius est. ¶Indulgere, *veniam dare*. *V*irgil. lib. x. Tolle fuga Turnum, atque instantibus eripe fatis. Hactenus indulsisse vacat. ¶Indulgere, *dare, detinere*. *V*ir. Æneid. lib. iiii. Indulge hospitio, caussásque innecte morandi. Et eodem: Indulgent vino, & vertunt crateras ahenos. ¶Indulgere *spatium maius dare*. *V*ir. Geor. lib. ij. Sin tumulis accliue, solum colléque supini, Indulge ordinibus. ¶Indulgere, *temperare, clementem esse*. *V*irgil. Geor. lib. ii. Si non tanta quies iret, frigúsq;, calorémque Inter, & exciperet cæli indulgentia terras. M. Tullius de officiis libro iii. Magnus vir in primis, & qui perindulgens in patrem, idem acerbè seuerus in filium.

247 ¶ *Inane, vacuum, sine pondere*. *V*ir. Geor. lib. iii. Atque illis iam sæpe rotę ducantur inanes. ¶Inane, *concauum*. *V*ir. li. v. Galeam ante pedes proiecit inanem. ¶Inane, *vacuum*, siue leue. *V*ir. Geor. lib. iiii. Instabileis animos ludo prohibebis inani. Et Æneidos li. iiii. Et inania murmura miscent.

248 ¶ *Iacet*, significantiam habet manifestam. *V*t *V*ir. Bucolicis: Silenum pueri somno videre iacentem. Et: Strata iacẽt passim sua quæque sub arbore poma. M. Tul. de supplicijs in *V*errem: Patris hi, quos videtis, iacebant in limine. ¶ Iacet, *plenum est, oneratum*. *V*ir. Geor. lib. iii. Sed iacet aggeribus niueis informis & alto Terra gelu latè. ¶Iacet, per *plurimum porrigitur*. Virg. Geor. lib. iij. Tantũ campi iacet: ¶Iacet, *sordet*, nec lætus est. Lucillius libro xxx. Et sua perciperet retrò relicta iacere. Lucretius libro j. Humana ante oculos fœdè cùm vita iaceret In terris. ¶Iacere, significat *emittere*. Vnde & iaculum. Virgil. li. v. Sublataque procul dextra connixa coruscat, Et iacit. M. Tul. in Verrem de signis: In quem scyphum de manu iacere conatus est.

249 ¶ *Iacit*, habet *ponit*. *V*irg. Geor. lib. iiii. Omnis in hanc certam regio iacit arte salutem. M. Tul. Philippicarum lib. j. In quo templo quantum in me fuit, ieci fundamenta pacis. ¶Iacit, *facit*. Lucil. lib. xxvj. Aggere in iaciendo, si quo est vineis actis opus.

250 ¶ *Improbum*, sicuti est manifestum, est *minimè probum*. Cicero Epistol. ad Cæsarem lib. j. Debes odisse improbitatem eius, quia impudentissimum nomen delegerit. ¶Improbum, *sæuum*. *V*ir. lib. x. Lauit improba teter Ora cruor. Et Geor. lib. iij. Tum piscibus atram Improbus ingluuiẽ, ranísque loquacibus explet. Lucillius lib. xxx. Improbior multò, quàm de quo diximus antè: Quanto blandior, hoc tanto vehementiùs mordet. ¶ Improbum, *turpe*. Lucillius li. xxx. Omnes formosi, fortes; ergo improbus esto.

251 ¶ *Iactare*, est *dimittere, dependere*. *V*irg. lib. vij. Et dextro iactata recumbit in armo. ¶Iactare, *voluere*. *V*ir. Æneid. lib. j. Atque illum taleis iactantem pectore curas. ¶Iactare, *plagis sternere*. M. Tul. in *V*errem actione ij. Iactatur domi suæ vir primarius, & homo honestissimus, pro se quisque manus affert. ¶Iactare, *fatigare*. *V*irg. Aeneid. lib. j Iactatos æquore toto Troas, Et: Iactetúrque odiis Iunonis iniquæ. ¶ Iactare, *ambitiosiùs gloriari*. *V*ir. lib. vj. Quem iuxta sequitur iactantior Ancus, Nunc quoque iam nimium gaudens popularibus auris. Idem lib. x. Ecce paro, voces dum iactat inerteis. Lucil. li. xviij. In re iactanda ipsa ridicula id atque adsederet. ¶Iactare, *iactata mittere*. *V*irgil. Aeneid. lib. iij. Et flammas, ac lumina iactant. ¶Iactare, *excutere, commouere*. *V*arro Eumenidibus: Tibi nunc semiuiri teretem comam volantem iactant tibi galli.

252 ¶ *Inuoluere*, significat *volutum superimponere*. *V*ir. Geor. li. j. Scilicet atque Ossæ frondosum inuoluere Olympum. ¶Inuoluere, *tegere*. *V*irgil. Aeneid. li. ij. *V*ertitur interea cælum, & ruit oceano nox Inuoluens vmbra magna terrámque, polúmq;, Myrmidonúmque dolos. ¶ Inuoluere, *implicare*. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem li. j. Sed quod videret nomine pacis bellum inuolutum fore. ¶Inuolutum, *occupatum, comprehensum*. *V*arro Sexagesi: Adest fax inuoluta incendij.

253 ¶ *Interpres*, dicitur *obscuri dissertor*. *V*ir. Aeneid. li. iij. Troiugena interpres diuûm. ¶ Interpres, *auctor*. *V*irgil. Aeneid. libro iiij. Túque harum interpres curarum, & conscia Iuno.

254 ¶ *Imponere*, significat *supra ponere*. *V*irgil. Aeneid. lib. iiij. *V*idit Thuricremis cum dona imponeret aris. ¶Imponere, *dare*. *V*irg. Aeneidos libro iiij. Finémque imponere curis.

255 ¶ *Intentum, solicitum, suspensum*; solicitè, diligenter intuentem. *V*irgilius li. v. Intenti exspectant signum. ¶Intentum, *extensum*. In eodem: Confidunt transtris, intentáque brachia remis.

256 ¶ *Intendere*, *innectere, illigare*. *V*irgil. Aeneidos li. ij. Et stuppea vincula collo Intendunt. M. Tullius Hortensio: Quæro enim non quibus intendam rebus animum, sed

quibus relaxem. Idem de suppliciis: Tabernacula carbaseis intenta velis collocabat. Et de senectute: Intentum enim animum tanquam arcum habebat, nec languẽs succumbebat senecturi.

257 ¶ *Imago* dicitur *similitudo. V*irgil. Æneidos li.ij. Atque ipsius vmbra Creusæ Visa mihi ante oculos,& nota maior imago. ¶ Imago,*vagina.* Virgil.vij.Curuam seruans sub imagine falcem.

258 ¶ *Increpitat*,& *increpat* paria sunt:& est aut incusare,aut insultare.*V*irgil Geor.lib.4. Aestatem increpitans seram.Et lib.x. Hostis amare,quid increpitas,mortémque minaris? Et libro nono: Quem Turnus pariter cursu, telóque secutus Increpat his victor.M. Tullius Hortensio: Tum Pseudomenus,& soritam,& totam dialecticam aut illudis, aut increpas.¶ Increpare.*sonare.V*irg.lib.viij. Iterũ atque iterum fragor increpat ingens. Et libro nono:At tuba terribilem sonitum procul ære canoro Increpuit.

259 ¶ *Inuehi*,dicitur *vehi.* Virgil.lib.v.Centauro inuehitur magna. ¶Inuehi, *aggredi,increpare.*M.Tul.ad Cæsarem iuniorem lib. iij. Itaque in eum palàm vehementer est inuectus.

260 ¶ *Immittere*, *dimittere ad prolixitatem.* Lucillius lib.xxx. Neque barbam immiseris istam. Virg. Æneid. lib.iij.Respicimus, dira illuuies,immissáque barba.

261 ¶ *Inducere*, *fingere*, *immittere.* M. Tul. de offi.lib.iij.Hinc ille Gyges inducitur à Platone. ¶ Inducere, *persuadere.*Lucil.lib.xxviij. Hymnis ego animum sic induco,quod tu ab insano auferas.¶ Inducere,*instituere,confirmare.*Lucil.libro xxvij. Ad quod animum induxit semel, & vt ille omnino putat. ¶ Induci, *delectari.*Lucil.libro xxvj.Veterem historium inductus studio,scribis ad amores tuos. ¶ Induci, est *aliquibus fallaciis decipi.*Lucil.li. xxx. Quid quærimus acre Inductum cantu, custoditum.

262 ¶ *Insultare*,dicitur *insilire. V*ir. Georg. li.iij.Insultare solo,& gressus glomerare superbos. ¶ Insultare, *iniuriosius aliquid dicere.* Lucil.lib. xxix. Insulta miseram te quoque in me.

263 ¶ *Interficere*,*occidere.*Lucillius libr.29. Priùs non tollas, quàm Tulli animum ex nomine,atque hominem ipsum interfeceris.M. Tul.de offic. libr. iij.Ab iisdémque, quæ nocent,interficiuntur.¶ Interficere,*perdere, concremare.* Virgil.Geor.li.iiij. Fer stabulis inimicum ignem,atque interfice messes. ¶ Interficere,*consumere,finire.* Lucil.lib.xxviij. Piscium magnam,atque altilium vim interfecisti, vt nego.

264 ¶ *Interpellare*,*dicere*,*ducere.*Lucil. libr. xxviij.Verùm tu quid agis? interpella me, vt sciam ¶Interpellare,*adire,commouere.*

265 ¶ *Ire*,est *ambulare.* Virg. Geor. lib.iij. It tristis arator.¶ Ire,*incumbere.*Lucil.libr. 28. In medium Chremes,in summum ire addemenetus.

266 ¶ *Insigne*,dicitur *magnum*, *vel præstans.* Virg. Æneid.lib. j. Insignem pietate virum. ¶ Insigne,*vtile,necessarium.*Lucil.xxvij. Cocus non curat caudam insignem esse, illa dũ pinguis fiet.Sic animum amici quærunt, parasiti autem diuitias.

267 ¶ *Impedire*,est *implicare,inuoluere.*Vir. lib.v.Haud aliter Teucrûm nati vestigia cursu Impediunt. ¶Impedire, *sordidare*, ac *probrũ ducere.*Plautus Amphitryone: Immo hunc ego Thebani ciues, qui domi vxorem meam Impudicitia impediuit.

L

260 ¶ *Læuum*,*aduersum.* Virgilius Bucolicis:Sæpe malum hoc nobis,si mens non lęua fuisset.¶ Læua,*prospera.* Virg.Georg.li.iiij. Siquem Numina læua sinunt, auditque vocatus Apollo.

269 ¶ Lac,*succus maternus, quo animalia nutriuntur.* Virgil. Bucolicis: Et lac subducitur agnis.

270 ¶ *Lactes*, dicuntur *intestina.* Titinn. Psaltria: Farticula, cerebellum, lactes agninas.Plaut. Curc. Ita cibi vacuitate venio laxis lactibus.Idem Pseudolo: *V*na opera alligem fugitiuum canem agninis lactibus.

271 ¶ *Legere*,sicut est in consuetudine, significat *oculis scripta percurrere. V*irg. Bucolicis:At simul heroum laudes, & facta parentis Iam legere. ¶ Legere,*accedere. V*irg.Geor. lib.ij.Ades,& primi lege litoris oram. Et Aeneid.lib.xj.Implicuere inter se acies,legitque virum vir. ¶ Legere,*rursum colligere* Titin. *V*eliterna:Hodie hostes fugauit, spolia placidè posteriùs leget.*V*irg.lib.x. Extremáque Lauso Parcæ fila legunt.Et Geor. l. j.Atque omnis nauita põto Humida vela legit. Cęcilius Fallacia: Officulatim Parmenonem de via liceat legam.*V*arro *V*irgula diuina: Sed pancarpineo cibo coacto Libamenta legens caduca victus. ¶ Legere, *præterire V*irgilio auctore dicimus Aeneidos lib. iij.& lib.v.Litoráque Epeiri legimus.Et:Fractósq; legunt in gurgite remos. ¶ Legere,est *nauigare*,præstringere,*V*ir. Aeneid.li.ij Pars cætera põtum Ponè legit. ¶ Legere,etiam *eligere* dicitur. Idem Bucolicis:Ipse ego cana legam tenera lanugine mala. Turpil. Epiclero:Quoniam legere te optimum esse atque æquissimum, qua cum ætas vegeta,& iubendũ esse tibi. M. T. de offic.lib.iij.Cætera autem,quæ secundum naturam esse in vita legere, si ea virtuti non repugnare diligẽtiùs intẽdentes inuenimus.

¶ Lege-

¶Legere, *furripere* significat. Vnde & sacrilegium dicitur, id est, de sacro furtum. Virgil. Bucolicis: Nam quæ sublegit tacitus tibi carmina nuper. Turpil. Boëthiuubus: Qui verba venatur, mea pestis ars cædat, & sermonem hinc sublegam. Lucil. li. xxviij. Omnia visca tis manibus leget. Plaut. Aulul. Sed leno egreditur foras. Hinc ex occulto sermone satus sublegam. ¶Legere, *rursum videre*; hoc & aquilegi. Virgil. Æneid. lib. vj. Quin protinus omnem Perlegerent oculis, ni iam præmissus Achates Afforet. Et eodem: Longo ordine possent Aduersos legere.

272 ¶*Lustra*, dicuntur *ferarum habitacula*. Virgil. Georg. lib. ij. Non absunt illic saltus, ac lustra ferarum. Et Æneid. lib. iij. Cùm vitam in syluis inter deserta ferarum Lustra, domósque traho. ¶Lustra etiam *lupanaria* dicuntur. Plaut. Asinar. Lustris studet. Idem, Apud scortum corruptelæ, & liberis lustris studet. Idem Casina: Vbi in lustra iacuisti: Egóne in lustra? Turpillius Lindia: Quibus te in rebus despoliasti fœdum, in lustris latet. Afranius Priuign. Vxorem quærit firmamentum familiæ, Scias abesse ab iis lustris ingenium procul. Cicero Philippicis libro ij. Cùm omnes impuritates, impudica in domo quotidie susceperis, vino lustrisque confectus.

273 ¶*Linquere*, est *dimittere*. Virg. Æneid. lib. iij. Linquimus Orthygiæ portus, pelagóque volamus. Et lib. ix. Inque salutatam linquo. Varro περὶ μιμήπου: Illæ nobiles quondam canes hinc liquit homines omnes in terra pila. ¶Linquere, *defluere*. Virg. Georg. libr. ij. Huc summis linquuntur rupibus amnes. Idem Æneid. lib. iij. Nam quæ prima solo ruptis radicibus arbos Vellitur, huic atro linquuntur sanguine guttæ.

274 ¶*Limare*, *exquirere*, & *delinire*, secundum consuetudinem à lima dictum. Plautus Menæchmis: Ianuam lima proterunt. Idem Bacchidibus: Limaces viri, quòd atterant, & consumant. ¶Limare etiam dicitur *coniungere*. Plautus Bacchidibus: Nec cum quoquam acceperis alio mercedem annuam iussi abesse, nec cum quoquam limares caput. Idem Scematico: Nam pater tuus nunquam cum illa etiam limabit caput. Liuius Tereo: Credito cùm illos soli mea voluntate nunquam limauit caput. Cæcil. Pausimacho: Hoc à te postulo, Ne cum meo gnato posthac limassis caput. Turpilius Leucadia: Veritus sum, Ne amoris caussa cum illa limassis caput.

275 ¶*Liquidum*, *suaue*, *dulce*. Varro Eumenidibus: Frigus per ossa cornus liquida canit anima. ¶Liquidum, est *purum*. Virgilius libro sexto: Liquidúmque per aera lapsæ. Varro Serrano, τὸ ἀκήρατον: Hunc vocas, sed & liquida vita incuriæ vestræ fecem. ¶Liquidum, *prosperum*. Plautus Pseudolo: Ab sinistra auspicio liquido, atque ex sententia Confidentia est inimicos meos me posse perdere. ¶Liquidum, rursum significat *molle & fluxum*. Plautus Milite: Liquidius, cultiúsque, quàm vetus est fauonius. Idem Casina: Quondam prognatis in sortiendo sors delicuerit. Varro Diuinarum rerum libro tertio: Lucius Scipio, cùm aurum factum haberet vt vinea fulmine, ita est ictus, vt ista esset integra, aurum colliquisset. Idem de proprietate scriptorum: Quid est tanti, aut quid aliud eius generis feruefactum colliquisset, & in forma esset infusum? Virgilius Æneid. libr. i. Aut cùm liquentia mella Stipant. Næuius Lycurgo: Iam solis æstu candor cum liqueseeret. ¶Liquerit significat *reliquerit*. Accius Stasiast. Cùm subidæ delio de lore hoc animo corpus liquerit. Næuius Belli Pœnici lib. ij. Blandè & doctè percontaris, quo pacto Troiam vrbem liquerit.

276 ¶*Laudare*, est *verbis efferre*. Virgilius: Laudato ingentia rura. ¶Laudare etiam significat *nominare*. Virgilius Georgic. libro ij. Aut illaudati nescit Busiridis aras? id est, nec nominandi. Plaut. Captiuis: Id vt scias, Ioue supremum testem laudo, Hegio.

277 ¶*Lustrare*, *expiare*. Virgilius Bucolicis: Et cùm solennia vota Reddemus nymphis, & cùm lustrabimus agros. Lucillius Satyrarum libro secundo: Lustratus piatus. ¶Lustrare, *circumspicere*. Virgilius Æneid. lib. tertio: Omnia collustrans, hanc primo ab littore classem Conspexi venientem. Cicero Tusculan. libro quinto: Ego autem omnia collustrarem oculis. Est enim ad portas Agragianas. ¶Lustrare, est *circumire*. Virgilius libro viij. Lustrat Auentini montem. Næuius Ægistho: Tum autem lasciuum Nerei simum pecus Ludens ad cantum clausum lustratur. ¶Lustrare, *sequi*. Virgilius Bucolicis: At mecum raucis tua dum vestigia lustro. ¶Lustrare, *patefacere*. Sallustius Catil. libro i. Si lustrantur, si erumpunt omnia, muta iam istam mentem. Virg. Æneid. libro iiij. Postera Phœbea lustrabat lampade terras. ¶Lustrare dicimus & scortari, *à lustris*. Plautus Pseudolo: Luxantur, lustrantur, comedunt quod habent. Lucillius lib. xxx. Quem sumptum facis in lustris circum oppida lustrans. ¶Lustrare, *perspicere*, *agnoscere*. Virgilius libro viij. Ille os, oculósque loquentis Iandudum & tacito lustrabat lumine corpus. M. Tul. de offi. lib. iij. Sed cùm omnia ratione, animóque lustraueris.

278 ¶*Limen*, *locus standi datus*. Virg. li. vj. Corripiunt spatio audito, liménque relinquunt. ¶Limen, *omnis ingressus*. Virg. Æneid. li. ij. Limen erat, cæcæqi fores, & peruius vsus. Varr. Virgula diuina: Ad quos cùm volucris venti, vt eos vsq; ad limina nitidabilis.

¶Limen nõ solùm, quod sub pedibus est, dicitur, sed etiã quod *superius est ingressus*. Nou. Macco exsule: Limen superum, quod mihi misero sæpe confregit caput: inferum autem, vbi ego omneis digitos defregi meos.

279 ¶*Leuare, soluere*. Virgil. Æneid.lib.ij. Atque arcta leuari Vincla iubet Priamus. ¶Leuare rursum, *releuare*. Cic.Tusc.lib.v. Alia nulla potuit inueniri leuatio. Virg.Bucol. Ego hoc te fascę leuabo. M.Tul.Epist.ad Cæsarem: Iam amplitudinem, gloriámque tuam magno mihi ornamẽto fore existimo, quòd me leuas cura. Pacu.Peribœa: Neque tuum te ingenium moderat, neque fraternum ira exsilium leuat. Var.Virg.diu. Quos nos iacta nouo leuata pascat. ¶Leuare etiam *minuere*. Acc.Meleagr. Caue lassitudo poplitum cursum leuet. Idem Nyctegresia: Illos suapte induxit virtus: tu laudẽ illorum leuas. Var. σὲ ἐξαγωγῆς: Quémnam te esse dicam feram, qui manu corporis feruidos fontium aperis lacus sanguinis, téque vita leuas ferreo ense? Virg. Georg.libr.ij. Omne leuandum Prodimus. Turpil.Demet. Nunc me ex aliorũ ingeniis iudicat, Intercapedo quorum amicitias leuat. Var. Quinquatr. Absynthium vti bibã grauem, & castoreum, leuémque robur.

280 ¶*Lautum*, significat *lotum*. Terentius Phorm. Tene ad symbolum venire vnctũ, atque lautum è balneis? ¶Lautum, *nudum*. Lucil.li.xxvi. Malis necesse est lautum è mensa purè capturus cibum. ¶Lautum, *abundans, cõpetens*. Var. γεγυμνάσθαι χάλλιον: Video quòd habeat satis, si vix putant lautum. ¶Lautum etiam *inquinatum*, vel *maculatum*. Virg. Georg. lib.iij. Lauit ater vulnera sanguis. Acc. Stasia stis: vel Tropæo: Vulnere tetro deformatum suo sibi lautum sanguine tepido. ¶Lautum, *elegans, suaue*. Terent. Eunucho: Facetè, lautè, lepidè, nihil suprá. Afran. Vopisco: Equidem te nunquam mihi Parasitum, verum amicũ, æqualem atque hospitem Quotidianum, & lautum etiam conuiuam domi. M.T. in Verrem actione ij. Romam vt ex Sicilia redij, comites istius, atque amici, homines lauti, & vrbani. Et Hortens. Quæ est igitur philosophia? Socrate nec dubito quid, quæcũque sit lautitia, cui ictum eleganté magnificè, neq; minus quàm deceret, colere instituissent.

281 ¶*Lentum*, significat *tardum*. M.Tul.de repub.li.v. Marcellus vt taceret pugnax; maximus vt consideratus, vt lentus. Et Hortens. Hunc Crassum qui lentiùs (vt scitis) dicere solebat, ad imitationem quasi nostri generis contendisse. ¶Lentum, *securum, otiosum*. Virgil. Bucol. Nos patriam fugimus, tu Tityre lentus in vmbra. ¶Lentum, *flexuosum*. Virgil. Bucol. Lenta salix quantũ pallenti cedit oliuæ. Idem Geor.i. Atq; Amerina parant lẽtæ retinacula viti. ¶Lentum, *patiens, placidum*. M.Tul.Hortensio: Qui, cùm publicas iniurias lentè tulisset, suam non tulit. ¶Lentùm, *facile*. Lucil.Satyr.li.xi. Cotta senex Crassi pater huius Panæti Magnus tritico fuit nummarius soluere nulli Lẽtus. ¶Lentum, *tenax*. Plautus Menæchmis: Nimis lenta sunt vincula. Vig.Geor.libr.iiij. Et viscо, & Phrygiæ seruant pice lentiùs Idæ ¶Lentum, *frigidum*. Virg.Geor.lib.i. Nocte leues melius stipulæ, nocte arida prata Tondentur, noctis lentus nõ deficit humor. Cic.Orat.lib ij. Neq; enim est facile perficere, vt irascatur ei, cui tu velis, si vel iudex, vel ipse ferre id lentè videare.

282 ¶*Locum, decus* significare vult Accius Diomed. Non genus virum ornat, generi vir fortis loco. ¶Locus, significationis manifestæ est. Virg Æneid.li.iij. Hæc loca vi quondã. Et: Hic locus vrbis erit. ¶Locus, *genus, nobilitas, dignitas*. Acc. Eurysace: Atque, vt vides, non tenui de loco. Sallustius Catilina: Natus haud obscuro loco.

283 ¶*Languor*, est *torpor*, & *inertia*. M.Tul.de offi.li.j. Nihil autem magis cauendum est senectuti, quàm ne languori se, desidiæque dedat. ¶Languor, *defectio*, & *dissolutio*. Vir.li.ix. Purpureus veluti cùm flos succisus aratro Langueſcit moriens. Idem lib.x. Qualẽ virgineo demessum pollice florem, Seu molles violæ, seu languentes hyacinthi.

284 ¶*Longum*, est *per planũ porrectum*. Virg. Geor.li.iij. Tum longo nullus lateri modus. ¶Longum, *altum, erectum*. Virg. Æneid.li.ix. Stant longis innixi hastis, & scuta tenentes. ¶Longum, *diuturnum, perseuerans*. Virg. Æn. libr.iij. Et longum Andromache testatur amorem. ¶Longum, *sæuum, pernicioſum*. Virgil. Æneid.li.j. Infelix Dido, longúmque bibebat amorem.

285 ¶Longè etiam *valde*. Virgil. libro v. Ante omnes stupet ipse Dares, longéq; recusat. M. Tul.in Verrem de prætura Sicilienſi: Hic longè primus ciuitatis est Epicrates. Et de offi.lib.i. In his & nobilissimi philosophi longè principes. Lucil.lib.xxx. Cui vbi deciminutia meæ epitegina appedi longè opera ante alia omnia. Sisen. Hist.lib.iiij. Egregias & longè præstanteis, ac metuendas aduersariorum opes esse. Terentius Adelph. Et errat longè, mea quidem sententia. ¶Longè etiã significat aut *temporis prolixitatem*, vt Virgil. Geor.li.ij. Nec longũ tempus, & ingẽs Exiit ad cælum ramis felicibus arbos. Aut *spatij æstimationẽ*. M.Tul.in Clodium, & Curionem: Credo, postquam tibi speculum allatum est longè, & à pulcris abesse sensisti. Virg.lib.xij. Longè illi Dea mater erit, quæ nube fugacẽ Feminea tegat.

286 ¶*Luxuria*, est *contra pudorẽ & supra modum profusio*. M.Tul.de offi.lib.j. Intelligimus quàm sit turpe diffluere luxuria, delicatè ac molliter

molliter viuere. ¶ Luxuria, *intempestiua abundantia*. Virg. Georg. li. j. Luxuriem segetum tenera depascit in herba. M. Tul. de Orat. li. j. Et omnis luxuries stilo depascenda. Virg. Geor. li. j. Aut si luxuria foliorum exuberat vmbra. Cic. de Orat. Gemmare vites, sitire agros, lætas segetes, luxuriosa frumenta.

287 ¶ *Laxum, liberũ, & remissum.* Vir. Æn. li. j. Et premere, & laxas sciret dare iussus habenas. Idem Geor. li. ij. Et cùm se lætus ad auras Palmes agit laxis per purum immissus habenis. ¶ Laxum, *non angustum, sed spatij maioris*. Virg. Geor. li. iij. Et primum laxos tenui de vimine circlos Cerui ci subnecte. M. Tull. de offic. li. j. Et admittenda hominum cuiusque modi multitudo, adhibenda est cura laxitatis.

288 ¶ *Locandi*, significatio manifesta est, vt aut operis locandi, aut fundi. M. Tul. Epist. ad Cæsarem li. ij. Vel quòd locatio ipsa pretiosa. Idem in Ver. Frumentaria: Ac Senonis Meneni nobilissimi hominis vxoris fundus erat colono locatus. ¶ Locare, *constituere*. Vir. Æneid. li. j. Hinc alta theatri Fundamenta locant alij. Lucil. li. xxx. Virtutis hæc tuæ artis monimenta locantur. ¶ Locare, *marito dare*. Plaut. Aulul. Virginẽ habeo grandem dote cassam, atque illocabilem. ¶ Locare, *parare*. Lucil. li. xxviij. Hæc tamen conuentus, tela, insidiásque locaui.

289 ¶ *Lætum, hilarum*, secundum consuetudinem. Vir. Geor. li. j. Et lætæ pecudes, & ouantes gutture corui. ¶ Lætum, *ferax*. Vir. Geor. li. j. Lætus ager: nullo tantum se Mœsia cultu Iactat. ¶ Lætum, *pingue*. Vir. Geor. li. ij. Glande sues læti redeunt. ¶ Lætum, *gratia plenum*. Virg. Æneid. li. j. Luménque iuuentæ Purpureum, & lętos oculis afflarat honores. ¶ Lætum, *plenum, distentum*. Virgil. Geor. li. iij. Læta magis pressis manabunt vbera mammis.

290 ¶ *Lassum*, dicitur *fatigatum*. Lucil. lib. xxx. Leonem ægrotum, ac lassum. ¶ Lassum, *marcens, grauatum*. Vir. Geor. ix. Lassóve papauera collo Demisere caput.

M

291 ¶ *Mactare, præcipitare*. Acc. Antenor. Qui aut illorum copias fundam in campo, Aut naueis vram, aut castra mactabo in mare. ¶ Mactare, *honorare*. Acc. διδασκαλικῶν li. j. Sapientiæque inuictæ gratia, atque honoris Pater, honestè rem mactauit aurea. ¶ Mactare, est *immolare*. Vir. Geor. li. iiij. Et nigram mactabis ouem, lucúmque reuises. Lucr. li. v. Et nigras mactant pecudes, & ignibus Diui. Acc. Erigone: Quod vtinam me suis arcitenens telis mactasset Dea. Var. de vita populi Romani libro j. Quòd Calendis Iuniis & publicè, & priuatim fatuam pultẽ Diis mactat. ¶ Mactare, est *magis augere*. Vir. li. ix. Macte noua virtute puer. Cic. Tus. lib. j. Macte virtute. Accius Philocteta: Vt dixi, macte his, armísque macte virtutem patris. Lucill. Satyr. li. v. Macte, inquam, virtute, simúlque his versibus esto. Turp. Boethontibus: Macte virtute esto. Pacu. Duloreste: Macte esto virtute, operáque, oménque approbo. M. Tull. de repub. Ferunt laudibus, mactant honoribus. ¶ Mactare, *malo afficere*, significat. Plautus Amphit. At ego certè cruce, & cruciatu mactabo. exi foras, mastigia. Idem Aulular. Do date mactantem malo, & damno viros. Nou. Gallin. Mactato te misce virginis verbenis mactat villam in fortuito. Põp. Præc. posteriorè: At te Dij omnes cum cõsilio, calue, mactassint malo. Acc. Epigono: Maneas adhisante exsilio macte pelopis externis. Et Enn. Telepho: Qui illum Dij, Deæque magno mactassint malo. Afranius Priuigno: A fulica penè peristi, Dij te mactassint malo.

292 ¶ *Modicum*, in consuetudine *pauxillũ* volumus significare. ¶ Modicum, veteres *moderatum*, & cum modo dici volunt. Plaut. Bacchid. Quibus ingens in animo vtibile est modicum & sine vernilitate. Idem Persa: Modicè & modestè est melius vitam viuere. Et Milit. Modicè sapis. Enn. Hecuba: Quæ tibi in concubio verecundè & modicè morẽ gerit. Acc. Bacch. Agite modico gradu iaceat nisus leuis. Turp. Demiur. Ego æpol docta dico, quæ mulier volet Sibi summum amicũ esse indulgentem, & diutinum, Modicè, atque parcè eius serui ad cupidines. M. Tul. de repub. li. ij. Statu esse optumo constitutam remp. quæ ex tribus generibus illis regali, & optumati, & populari confusa modicè, nec puniendo irritet animum immanem, ac ferum. Varro σὺν νύχῃ: Sapiens & bonum ferre potest modicè, & malum fortiter, ac leuiter. Var. Tithon. σὺν χάριτος: Si multum lusi, modicè ambis. Sallust. Iugurth. bello: Animus belli ingens, domi modicus, libidinis & diuitiarum victor.

293 ¶ *Mitis*, est *tranquillus & leuis*. Virg. li. viij. Mitis vt in morem stagni, placidæque paludis. Lucil. lib. xxx. Et illud quoque mite malum, blandum atque dolosum. Tul. Hort. Aut Theopompo actius, aut Theophrasto mitius inueniri potest? ¶ Mitis, est *maturus*. Plaut. Mil. Mitissimè quidem fustibus. Virg. Bucol. Sunt nobis mitia poma. Turp. Lindia: Misero mihi mitigabat sandalio caput. Pac. Dul. Nec grandiri frugum fetum posse, nec mitescere. M. Tul. de Repub. lib. iiij. Cúmq; autumno terras ad concipiendas fruges patefecerit, hyeme ad concipiendas relaxarit, à fistula maturitate alia mitigauerit, alia torruerit. Idẽ de senect. Facit perlępe ipsa sibi audientiã diserti senis compta, & mitis oratio.

294 ¶ *Mater* est *quæ quoduis animal partu*

edit. Virg. Georg. lib. iiij. Mater Cyrene, mater. ¶ Matrem veteres etiam *nutricem* dici volunt. Plau. Menæch. Ita forma simili pueri, vt mater sua Non internosse posset, quæ mammã dabat, Neque adeò mater ipsa, quæ illos pepererat. Virg. Æneid. lib. viij. Et lambere matrem Impauidos. id est, nutricem.

295 ¶ *Merum*, est *solum*. Terent. Phor. Nihil habet nisi spem meram. Var. τοῦ πατρὸς τὸ παιδίον, σὸν παιδοποιίας: Ac liberos parare cui necesse sit, non est merum, nec tu ædepol quid simulas tuis? Plaut. Asinar. Aurum atque argentum merum est. Fixus hîc apud nos est animus tuus clauo Cupidinis. Varro Sesquiulysse: Diogenem postea pallium solum habuisse, & habere Vlyssem meram tunicam, pileum ideò non habere. Idem Eumenid. Tu non insanis, quòd tibi vino corpus corrumpis mero. ¶ Merum, *syncerum*. Pompon. Piscatoribus: Nescio quid non est hoc merum, quod hic plorat. Var. Marci. Eodem conieciisse mera miracula nescio quæ. Cic. de Orator. lib. ij. Ecce tibi exortus est Isocrates magister istorũ omniũ, cuius è ludo tanquã ex equo Troiano meri principes exierũt.

296 ¶ *Meret, meretur.* Virg. lib. x. Qualem meruit Pallanta remitto. Et lib. iiij. Si bene quid de te merui. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem lib. ij. Quem periisse ita de Repu. merentem consulem doleo. Lucil. li. xxx. Publica lege vt mereas, præsto est tibi quæstor. Varro Eumenid. Quia, plus, inquit, merere debet, in quo est virtus. ¶ Mæret rursus *dolet.* Virg. Æneid. lib. iiij. Sola domo mæret vacua. ¶ Meret, *militat.* Lucil. Satyr. li. xv. Dũ miles hybernas ac meret tersa exætate quasi annos. Idem li xi. Annos hic errat iam plures miles hyberna, Nobiscum meret. Virg. li. v. Merui quoque, sæpe furores Compressi. Var. de vita populi Romani li. iij. Qui in exercitu donati essent, & æro publico merent. ¶ Meret, *humillimum, & sordidissimum quæstum capit.* Varro Rerum humanarum li. xx. Qui in ordine erat, is æs militare merebat, &, ob mercedem, laborem, vel infamiam corporis locat. Lucill. lib. j. Et mercede merét religiones. Varro Agathone Dulorestę: Qui merita hominem, & seruum facit. vnde *& mercenarij, & meretrices* dicuntur. Idem Eumenidibus: Primùm iste qui meret sestertios vicenos.

297 ¶ *Medicamentum*, est *quo homines, vel animalia cætera curantur.* M. Tul. de offi. li. iij. Si quis medicamentum cuipiam dederit, ad aquam intercutem. ¶ Medicamentum rursus *venenum*, vt Græcè φάρμακον: vel producta eius verbi prima syllaba, quòd apud Medos venefici sint plurimi, secundum Virgilium Geor. libro ij. Media fert succos tristeis, tardúmque saporem Felicis mali. Et in sequentibus: Pocula siquando sæuæ infecere nouercæ, Miscuerintque herbas. Var. αἰεὶ ἐξαγωγὰς: Quærit ibidem ab Annibale, cur biberit medicamentum. quia Romanis, inquit, me Prusiades tradere volebat.

298 ¶ *Minutum*, est, vt sæpius, *breue.* ¶ Minutum est, *obscurum, & scropulosum*, vt à Græcis dicitur λεπτομερές. Cicero de finibus bonorum & malorum li. j. Ecce autem mali, minuti, & angusti, & omnia semper desperantes, aut maleuoli, inuidi, difficiles, lucifugi, maledici, monstruosi.

299 ¶ *Malignum* significat consuetudine, *maleuolum.* ¶ Malignum, *obscurum.* Virg. lib. vj. Quale per incertam lunam sub luce maligna Est iter in syluis. ¶ Malignum, *gracile, minus ferax.* Virg. Georg. ij. Difficiles primùm terræ, collésque maligni.

300 ¶ *Moliri*, est *facere.* Vir. Æn. lib. j. Molirive moram, & veniendi exposcere caussas. Idem: Res dura, & regni nouitas me talia cogunt moliri. M. Tul. Philippicis: Quem nihil aliud agere, nihil moliri, nisi necem ciuium, atque impetum ciuitatis videre. Idem de senectute: Iners non fit, verumetiam sit operosa, & semper agens aliquid, & moliẽs. ¶ Moliri, *retinere, morari, ac repigrare.* Cæcil. Progamo: Ita quod lætitia me mobilitat, mæror molitur metu. Lucil. li. vij. Mutilamur, molimur, subducimur. ¶ Moliri, *exstruere*, dictum à molibus. Virg. Æneid. lib. j. Molirique arcem, & manibus subuoluere saxa. Acc. Philoctete: Vbi horriferæ, & soni stridor gelidas molitur niues. Vnde *demoliri* dictum est destruere. M. Tul. de offic. lib. j. Hanc Scaurus demolitus, accessionem adiũxit ædibus. Cassius Hemina de censoribus li. ij. Et iam aurea in Capitolio signa, quæ erant, demoliuntur. M. Tul. de offic. lib. iij. Demoliri ea, quorum altitudo officeret auspiciis.

301 ¶ *Molle*, est *non durum.* Virg. lib. viij. Mollibus èstratis opera ad fabrilia surgit. Idem Geor. li. ij. Quid nemora Æthiopũ molli canentia lana? ¶ Molle, *recens, nouum.* Virg. Bucolic. Sunt nobis mitia poma, Castaneæ molles. ¶ Molle, *opportunum.* Virg. Æneid. lib. iiij. Sola viri molles aditus, & tẽpora noras. Idẽ: Et quæ mollissima fandi Tempora. ¶ Molle, *leue, cõtemnendũ.* Vir. Geor. li. iij. Tua Mœcenas haud mollia iussa. M. Tul. de senectute: Quod ferendum est molliter sapienti. ¶ Molle, *nõ arduũ, nec erectũ.* Vir. Buc. Quâ se subducere colles Incipiũt, mollique iugũ demittere cliuo. ¶ Molle, *dulce, iucundũ.* Virg. Geor. li. ij. Molléque sub arbore somni. M. Tul. de legibus libro ij. In animos teneros, atque molles influere, quàm varios canendi sonos. Idem de senectute: Omneis absterseris senectutis molestias; sed etiam effeceris mollem, ac iucundam senectutem.

¶ Molle,

¶Molle,*placidum*. Accius Teleph.Remíſque nixi properiter nauem in fugam Tradunt, ſubter ſaxa ad læuam, quâ mons mare Mollibat. M. Tullius de ſenectute : Et Annibalem iuueniliter exſultantem patientia ſua molliebat.

302 ¶*Mirari*,ſignificat *nouo aliquo obſtupefieri*. Virgil. Æneid.lib.1. Artificúmque manus inter ſe, operúmque laborem Miratur. ¶*Mirari*,*delectari*,*accendi*.Virg.Georg.lib.iij. Seu quis Olympiacæ miratus præmia palmæ Paſcit equos. ¶Mirari.Virgilius lib.viij. Ille operûm cuſtos, illum admirantur, & omnes Circunſtant.

303 ¶*Micare*, eſt *ſortiri digitis*. M.Tul.de offi.lib.iij. Dignum eſſe dicunt, qui cum in tenebris mices. & eos, quas ipſe quaſi ſorte, aut micando victus alteri cedit. Varro Parmenone: Micandum erit cum Græco,vtrum ego illius numerum, an ille meum ſequatur. ¶Micare,*per vices ſine ordine mouere*.Virg. Georg.lib.iij.Micat auribus, & tremit artus. Idem libro decimo : Semianimíque micant digiti,ferrúmque retractant.Et Georg.libro quarto: Et linguis micat ore triſulcis. Lucillius lib xxx. Omnia tumendo mucro videas feruente micare ¶Micare,*fulgere*.Virgil. Æneid.libro primo : Micat ignibus æther. Et libro ſecundo: Ardenteis clypeos, atque æra micantia cerno.

304 ¶*Mittere*, manifeſtam habet ſignificationem. Virgilius libro ſeptimo: Mittitur & magni Venulus Diomedis ad vrbem. Et Georgic.tertio : In ſaltus vtrunque gregem, atque in paſcua mittes. Et: Mitte in Venerem pecuaria primus. ¶*Mittere*,eſt *excludere*. Virgil. Æneid.lib.1. Mæſtúmque timorem. Mittite.Siſenna Hiſtor.lib.tertio: Mulierem miſſa fide, ac pietate propter amoris nefarij lubidinem exſtitiſſe. ¶Mittere.Virgilius Bucolicis:Hos illi(quod nec bene vertat)mittimus hœdos.¶ Mittere,*omittere*.Terentius Adelph.Hera lacrymas mitte.Virgilius lib.xi. Mitto ea quæ muris bellando exhauſta ſub altis.Lucil.lib.xxx.Hoc miſſum face,illomet vtere libenter. M.Tullius de offic.lib.tertio: Manlium miſſum fecit. tantùm temporibus illis iuſiurandum valebat. Plaut. Aulularia: Iam ſcrutari mitto:redde huc.

305 ¶*Mandare*,ſignificationem habet no tam:vt Virgil.libro octauo:Multa patri mãdata dabat portanda. ¶Mandare,*commendare*. Virgil.Æneid.lib.iij. Furtim mandarat alendum Threicio regi. M.Tul.de offic.li.ij. Dein ſcriptis non ea,quæ nunc, ſed actiones noſtras mandaremus,vt ſæpe fecimus.

306 ¶*Maturum*, dicitur *celer*. Virgil.Æneid.li.j. Maturare fugam,regíque hæc dicite veſtro.Acc.Menalippo:Eſt res aliqua,quæ præſente his priùs maturè inſtitit.M.Tul.de offic.lib.tertio : Venit ipſe maturè, ſcalmum nullum videt. Varro Endymion. Qui vt vigilarẽ maturè cepiſti,in eo retinueri s. ¶Maturum,*graue*,*ſapiens*. Virgilius lib.v.Hoc Helymus, hoc æui maturus Aceſtes. M.Tul.de ſenectute:Iam conſtantis ætatis, & ſenectutis maturitas. ¶Maturum,*mite*,*coctum*. Virg. Bucolicis: Triſte lupus ſtabulis, maturis frugibus imbres. Varro Eumenidibus:Diſcumbimus muſſati : dominus matura oua ad cænam committit.

307 ¶*Metus*, dicitur, ſicuti plurimum, *timor*. Virgilius libro ſexto: Et metus,& malè ſuada fames. ¶Metus,*religio*.Virgil.li.vij.Sacra coma, multóſq; metu ſeruata per annos.

308 ¶*Manere*,eſt *loco inſiſtere*. Virgilius li. decimo : Manet imperterritus ipſe Hoſtem magnanimum opperiẽs. M.Tul.in Verrem: Qui iudicia manere apud ordinem ſenatorium volunt. Idem de offic. Cyrſilum quendam ſuadentem,vt in vrbe manerent. ¶Manere, *imminere*, *deberi*. Virgilius libro ſeptimo : Te,Turne nefas, te triſte manebit Supplicium.M.Tul.Philip.lib.xiij.Sin autem me aliud fatum manet.¶Manere,*exſpectare*. Terent.Eunucho: Quàm mox irruimus? mane. Omnia prius experiri conſilio, quàm armis ſapientem decet. ¶Manet,*inhæret*,*infixum eſt*. Virgil. Æneid.li.1. Manet tela mente repoſtum. Plautus Aſinaria: Vale. aliquanto ampliùs valerem,ſi hic maneres.

309 ¶*Monſtrum*, dicitur *horrenda magnitudo*.Virg. Æneid.lib.ij. Monſtrum horrẽdum, informe,ingens. ¶Monſtrum, *monſtrationem*. Virg.Æneid.li.iij.Monſtra deûm refero.

310 ¶*Maculoſum*, *ſordidum*,*immundum*. Lucil.li.xxx.Hæc veſtimentis maculoſis tum aſpicit iſte. ¶Maculoſum, eſt *varium*.Virgil. Æneid.libro 1.Succinctam pharetra, & maculoſæ tegmine lyncis.

311 ¶*Macula*,*turpitudo*. M.Tul.in Verrem actione ij. Cuius vt adoleſcentiæ maculas,ignominiáſque præteream. Lucillius lib.xxx. Quẽ ſcis ſcire tuas omnes maculáſq;,notáſque. ¶Macu'a,*in retibus plaga*.M.Tul.de ſuppliciis in Verrem actione ij. Reticulúmque ad nares ſibi admouebat, tenuiſſimo lino, minutis maculis,plenum roſæ.

312 ¶*Metiri*,eſt *tranſmeare*. Lucillius libr. xxx. Vir mare metitur magnum fluctibus tradit. *V*irg. Georg.li.quarto: Et iuncto bipedum curſu metitur equorum.

313 ¶*Manicæ*,dicuntur *veſtium*. *V*irg.li.xi. Et tunicæ manicas,& habent redimicula mitræ ¶Manicæ,*quibus manus vinciuntur*. Lucil. li.xxx.Si laqueis, manicis,pedicis mens irretita eſt.*V*irgil. Æneid.lib.ij.Manicas atq; arcta leuari *V*incla iubet Priamus. Plaut.Aſin. *V*bi manus manicæ complexæ ſunt.

314 ¶*Mæſtũ*,*triſte*,*miſerabile*. *V*irg.Æneid.

lib.ij. Et mæstas expromere voces. Lucillius xxix. Cohibet & domi mæstus se Albinus. ¶Mæstum, *enectum fame*. Lucillius libro xxix. Ventrem alienum, mæstum, fouere ex molito ordeo, vti cataplasma.

315 ¶*Mutare, derelinquere*. Lucil. libr. xxvj. Mihi quidem non persuadetur, publicè vt mutem meos. ¶Mutare, *transferre*. Lucil. lib. xxviij. Doctior cæteris isasamitis mutes aliquò tecum sacra facta vitia. ¶Mutare, *aliud pro alio accipere*. Lucil. libro xxvj. Publicanus verò, vt Asiæ fiam scripturarius pro Lucillio, id ego nolo; & vno hoc non muto omnia.

316 ¶*Mouere*, manifestum est, quam habeat significationem. ¶Mouere, *excludere*. M. Tul. de offi. libr. iij. Atqui quodam quasi veneno perficiat, vt veros heredes moueat, in eorum locum ipse succedat.

317 ¶*Meditari*, est *discere, perdoceri*. Plaut. Amph. Prius ipse mecum etiam volo hic me ditari, si hoc pro hoc loquar. ¶Meditari, *excogitare* Terent. Andria: Venit meditatus alicunde ex solo loco.

N

318 ¶*Nobile, ad dignitatem generis refertur*. Sall. Lucius Catilina, nobili genere natus fuit. ¶Nobilis dicitur & *notus*. M. Tul. de offic. lib. ij. Testis est Phalaris, cuius est præter cæteros nobilitata crudelitas. Lucil. Satyr. li. vij. Phryne nobilis illa vbi amatorem impro bius quē. Varro περὶ ἀρετῶν: Tum contremula aquilenta apud alta litora Oriris, ac reluces nobilis omnibus. Acc. Diomede: Me Argos referam: nam hic fuam nobilis, necui co gnoscar noto. Teren. Heauton. Mea est potens, magnifica, sumptuosa, nobilis. Virgil. lib. iij. Est locus Italiæ medio sub montibus altis Nobilis. M. Tul. in Verrem actione ij. Oppidū est in Hellespōto Lampsacum. id in primis Asiæ prouinciæ clarum, & nobile. Lucil. l. xxix. Tum illud Epiphoni, quod etiam tum nobile est. Vnde nobilitarent, notificarent dictum est. Titinnius Prælia: Magísque famæ obiectarent, ne eam malefactis nobilitarent. Accius Telepho: Nam is demum mi ser est, cuius nobilitas miserias debilitat. Pacuuius Duloreste: Hiccine is est, quem fame gratia ante omneis nobilitat viros?

319 ¶*Numerum, ordinem*. M. Tul. de Deorum natura lib. ij. Nihil est enim vt orationem numero moueri possit sine consilio, in quo nihil est temerarium. Virg. Æneid. li. iij. Digerit in numerum. ¶Numero, *signo*. Acc. Oenomao: Numero te expurgasti. Idē Antigona: Ne istū numerū amittas subitū oblatū. Turpil. Demetrio: Nūquā nimis numero quenquam vidi facere, quàm facto est opus. Idē Lindia: Ego interim in turba foras subduxi cum hac me, Nequis ad numero mihi videbat currere. Varro περὶ ἐξαγωγῆς: Quid puer rogasset, & petasatus capite annuisset: ac discedens numero venire ait adolescentē. Afran. Priuigno: Numero inepti pertimuistis cassam terriculam aduersarij. Plaut. Amphit. Numero mihi in mentem fuit. Var. Cato, vel de liberis educandis: Vt qui contra celeriter erant nati, ferè muneratis præmuniebant: quòd, qui citò facturum quid se ostendere volebat, dicebat numero id fore, quod etiam in partu precabantur numeri, & quam deam solent indigetare etiā pontifices. ¶Numeros modos. Virg. Bucol. Numeros memini, si verba tenerem. Tul. de offic. li. iij. Perfectum atque absolutum est, &, vt idem dicūt, omnes numeros habet.

320 ¶*Niti*, est *conari sub onere*. Virg. Geor. li. iij. Post valido nitens sub pondere faginus axis Increpat. Cic. Tusc. li. i. Num illud, quod Sisyphus versat Saxum, sudans nitendo, neq; proficit hilum? ¶Niti, *fultum esse*. Lucil. libro xxvi. Summis niti naturæ opibus; at ego cōtrà, vt dissimilis siem. ¶Niti, est *incumbere*. Virgil. lib. vi. Ille vides pura iuuenis qui nititur hasta. ¶Niti rursum, *ambulare*. Pacuuius Peribœa: Ardua per loca agresti, ac trepidāte gradu nititur. Virg. Æneid. li. ij. Pressit humi nitens. Varro Pransō parato: Contrà coactus seruus latratu canum Fertur bisulcis vngulis nitens humu. ¶Niti, *volare*. Virg. Æneid. lib. iij. Hic primùm paribus nitens Cyllenius alis Constitit.

321 ¶*Nare*, est *natare*. Virg. li. viij Et fluuiū vinclis innaret Cœli a ruptis. ¶Nare rursum *volare*. Virg. Georg. lib. quarto: Hinc vbi iam emissum caueis ad sidera cœli Nare per æstatem liquidam suspexeris agmen. ¶Natare iterum *trepidare*. Virg. Georg. li. iij. Conditq; natantia lumina somnus.

322 ¶*Necessitudo*, pro *necessitas*. Sallust. Iugurthæ bello: Etiam iam ante Iugurthæ filia Boccho nupserat, verùm ea necessitudo, quæ etiā timidos fortes facit. Idem eodē: Coactus rerum necessitudine, statuit armis certare. Var. Modio: Asse vinum, asse pulmentarium sedeas, quò natura aurigatur, non necessitudo. Sisen. Hist. li. iiij. Id me neq; metu, neque calamitatis necessitudine inductum facere.

323 ¶Necessitas, *vis quædam, quæ alterum cogere inuitum potest*, vt plerunque. ¶Necessitas, *affinitas*, vnde & hoc iure coniuncti necessarij appellantur. C. Cæsar, cùm Plautiam suasit rogationem: Equidem mihi videor, pro nostra necessitate, non labore, non opera, nō industria defuisse.

324 ¶*Nomen, est proprium vocabulum singulorum*. Virg. lib. vij. Cui nomina mille, Mille nocendi artes. Et: Nomen aui referens Priamus. ¶Nomen, *decus, dignitas*. Virgil. Æneid. lib. j. Auuisúmq; humeris caput, & sine nomine corpus. ¶[Nomen etiam, *debitum* dicitur.

325 ¶*No-*

325 ¶ *Nota*, dicitur *probrum*. Lucil.li.xxx. Quem scis scire tuas omneis maculásque notásque. ¶ Nota, *signum*. Virg.Georg.libr.iij. Continuóque notas, & nomina gentis inurunt. ¶ Nota, *distinctio*. Virg.lib.quinto: Cæruleæ cui terga notæ.

326 ¶ *Nudum*, cõsuetudine, *sine tegmine* dicitur. Virg. lib.v. Nudatósque humeros oleo perfusa nitescit. ¶ Nudum, *insepultum*. Virg. libro v. Nudus in ignota Palinure iacebis arena.

O

327 ¶ *Occupatus*, *impeditus*, vt Græcè dicitur ἀσχολεῖ, id est, vacuus non est. Plautus Amphitr. Herus Amphitryo occupatus. Cic. Tusc. lib.j. Vt si occupati profuimus aliquid ciuibus nostris, prosimus etiã, si possumus, otiosi.

328 ¶ *Occupare*, est propriè *præuenire*. Cic. Tusc.li.v. Quod idem melioribus etiam verbis Metrodorus occupauit. Titinnius Veliterna: Ergo occupa foras exire, vt præsit linteũ. Virg.lib.xij. Et venienti Ebiso, plagámque ferenti Occupat os flammis. Accius Euryface: Quemadmodum impetu occupemus facere vltrò in regem fidẽ per eos, & nisi clamoris regem, aut ferre ab regina occupo puerum. Turp. Trasileone: Cesso occupare, & me in colloquium conferre horum? Ennius Hectoris Lytis: Hector re summa armatos educit foras, Castrísque castra vltrò iam ferè occupat. Pacuuius Duloreste: Is quis est? qui tunc si tu illum occupas, leto dabis. Varro Ephebo, ἀεὶ ἐμμανῶς: Crede mihi plures dominos serui comedere, Quàm canes: Quod si Actæon occupasset, & ipse prius suos canes comedisset, & non negasset saltatoribus in theatro fieret. Idem Eumenidibus: Priùs quàm responderem, foris nescio quis occupat res indicare. ¶ Occupare, *detinere*. Plaut. Epidico: Atque id non decem occupatum tibi erit argentum dies. Pacu. Atalanta: Super satis agere, vt ne in mare animum occupes. M.Tul.de officiis libro primo: Et in ea funditus delenda occupati sunt, & fuerunt. Vir. Geor li.iiij. Manicísque iacentem Occupat. Var. Eumenid. Cùm in eo essem occupatus, atque in schola curaret, vt scribit Scantius homo per Dionysia. ¶ Occupare etiam, *inuenire*, *tenere*, vel *possidere*. Plaut. Trinummo: Familiam optimam occupauit. M.Tul. Hortensio: Et Paulum Marcelli occupauisse. Vir. Æneid. lib. sexto: Occupat Æneas aditũ custode sepulto. M.Tul. Philip. xiij. Agri Lucani possessiones occupauit. ¶ Occupare, *collocare*. Pomp. Pistorib. Quæ tuleram mecum, nulla deinde victoria tam Græca mercede illico curaui, vt occuparem. M.Tul. in Verrẽ actione ij. Præterea pecunias occupauerat apud populos, & syngraphas fecerat.

329 ¶ *Opinio*, est *fama*. M.Tullius ad Cæsarem iuniorem libr.j. Erat opinio bona de Plautio, bona de Lepido. ¶ Opinio, *suspitio*. Varr. Eumenid. Qui omnes me bimatram agitare clamitantes, opinionem mihi insaniæ meæ confirmant. Accius Euryface: Opinione factum est, quanto minùs stirpem educabant, tantò vereremur magis eos esse. Tul. de offi. lib. iij. Qui primùm hæc natura cohærentia, opinione distraxissent. ¶ Opinio, *spes*, *opinatio*. Tul. ad Cæsarem iuniorem: Post hac quod voles à me fieri scripto, vincam opinionem tuam. Idem de offi.ij. Opinionem afferunt populo, eorum similes fore, quos sibi delegerint ad imitandum. Varro Endymionibus Sic ad vos citiùs opinione vestra abundè miser cecidi. Sisenna Hist. lib. iiij. Pedius opinione frustrata.

330 ¶ *Obscænum*, est *immundum*. Virg. Æneidos li.iij. Obscænas pelagi ferro fœdare volucres. M.Tul. de offi. lib.j. Alter ne libero quidem, si rerum turpitudini adhibetur verborum obscænitas. Varro Agathone: Pueri obscænis verbis nouæ nuptulæ aures restaurant. ¶ Obscænum, *vitabile*. Virg. Ænid. lib. iij. Obscænámque famem, quæ prima pericula, vito. Idẽ xij. Ne me terrete timentem Obscænæ volucres. Accius Astyanacte: Hunc altaíspinem regionum fac, ac desistet exercitum morari, nec me ab domuitione marce retur obscæno homine. Cic. Tusc. lib. ij. Vna & obscænas voluntates, de quibus multa ab illis habetur oratio. ¶ Obscænum significat *maledicum*. Acc. Oenomao: Vos ite actutum, atque opere magno edicite per vrbem, vt omnes, qui arcana, astcúmque accolunt ciues, omnibus faustis augustam adhibent fauentiam, ore obscæna dicta segregent. Lucil. lib. xxix. Deum rixa vertat verba obscæna.

331 ¶ *Obitus*, significat *mors*, vel *occasus*. Virgilius Georgicorum libro primo: Nec frustra signorum obitus speculamur, & ortus. ¶ Obitus rursum *aduentus*. Accius Antigona: At, at, nisi me fallit in obitum sonitus. Turp. Epiclero: Ecquis est, qui interrumpit sermonem meum obitu suo?

332 ¶ *Omen* dicitur *auspicium prosperum*. Virgil. Georg. libro iiij. Omine quo firmans animum, sic incipit ipsa. ¶ Omen, *significatio aduersa*. Virgil. lib. xij. Néve omine tanto Persequere.

333 ¶ *Olim*, trinam habet significationem temporum *præteriti*. Virg. Buc. Meos olim si fistula dicat amores. ¶ Olim temporis *futuri*. Virg. Æneid. lib.j. Hunc tu olim cælo spoliis Orientis onustum Accipies secura. Lucil. Satyr. li. xix. Sic tu illos fructus quæras aduersa hyeme olim, Queis vti possis, hęc de lectare domíve. Turp. Philop. Deinde cùm ad te redierit res olim post mortem patris.

Afranius Suspecta: Non amatorem olim defensorem per eum volet.

334 ¶ *Optare*, est *precibus à dijs aliquid postulare*. Vir. Æneï. li. vij. Et reor, &, siquid veri mens augurat, opto. ¶ Optare, *eligere*. Lucil. Satyr. li. xix. Aurum vis, hominemve habeas hominem: quid ad aurum? Quare (vt dicimus) non video hîc quid magnopere optem. Sallust. Hist. li. iij. Atque cùm cupio laudatum accensum, quæ præmiorum spes, quibus cùm optauisset, ire iubet. Vir. Æneid. li. iij. Optauítque locum regno. M. Tul. de offi. li. j. Quæque maiori parti pulcerrima videantur, ea maximè optant. Terent. Eunuch. Hoc si effeceris, Quoduis præmium donum à me optato. Varro Marcipore: Diogenes, qui amicos, qui ab Alexandro rege iussus optare, quid vellet se facturum.

335 ¶ *Offendere*, est *percutere*. Turpil. Pateruſa: Caput vt offendit ad limen pol. Lucil. li. xxix. Crus lapide, nihil est, credam si te offenderit. Varro Marcipore: Dein mittit virile veretrum in flumen, offendit buccam bolumnio. ¶ Offendere, *ledere*. M. Tul. de suppliciis li. iij. Cùm iste cum pallio purpureo, paríque tunica versaretur in conuiuiis cum mulieribus, non offendebantur homines in eo, neque molestè ferebant. Lucill. li. xxvij. Nam hic quidem reditum [suum] talem portendebant, neque alia in re vlla offendere. ¶ Offendere, *inuenire*. Pacuu. Iliona: Quos ego ita, vt volui, offendo incolumis. Afran. Homine: Ea memoriter cum venero confecta vt offendam. Quadrigarius Annal. li. j. Inde postquàm aliquantùm recessit, offendit montem loca munita, résque omnes habere, quæ militibus opus sunt, ligna, aquã, pabulum. Et Teren. Eun. Offendi aduenientis quendam mei loci, atque ordinis hominem. M. Tul. du signis: Quod nondum perfectum templum offenderant, neque ponere, neque vulgò ostendere voluerunt. Lucil. lib. xxvi. Si quod verum, inusitatum autem ξυντμάτον offenderam. M. Tul. de Repu. li. ij. Sed imitor Architam illum Tarentinum, qui, cùm ad villam venisset, & omnia aliter offendisset, ac iusserat. Plaut. Amphit. Eo more expergefactum, aduenientis tenebrosum offendi dominum. Varro Sexagesi: Romã regressus, ibi nihil offendi, quod ante annos quinquaginta, cùm primùm dormire cœpi, reliqui.

336 ¶ *Obscurum*, est *sine lumine*. Vir. Georg. li. j. Si nigrum obscuro comprenderit aera cornu. ¶ Obscurum, *ignobile*. M. Tul. de offic. li. ij. Qui magna sibi proponunt obscuris orti maioribus. ¶ Obscurum, *absconditum, latens*. Virg. nono: Vidimus obscuris primùm sub vallibus vrbem.

337 ¶ *Obseruare, suspicere, magnificare*. Tul. de offic. li. j. Sicut aliquo honore, aut imperio affectos obseruare, & colere debemus. ¶ Obseruare, *celare, & intus tegere*. Plaut. Aulul. Vbi is obiit mortem, qui mihi id aurum credidit, Cœpi obseruare. ¶ Obseruare, *cognoscere*. Virg. Æneid. lib. ij. Et vestigia retrò Obseruata sequor per noctem. ¶ Obseruare, *curiosè, & suspiciter circum adspicere*. Plau. Aulul. Oculos ego istos improbè effodiã tibi, Ne me obseruare possis; quid rerum geram. ¶ Obseruare, *captare*. Virg. Geor. li. iij. Quos durus arator Obseruans nido implumeis detraxit. Lucil. li. xxvij. Quòd si obseruas hominem, qui pro commodo, & regno gaudeat. Ter. And. Perterrefacias Dauum, obserues filium Quid agat.

338 ¶ *Occurrere* dicitur *obuium fieri*. Vir. Æn. li. vi. Hic illi occurrit Tydeus. ¶ Occurrere, *subuenire, commouere*. M. Tul. de suppliciis: Occurrebat illa ratio.

339 ¶ *Offerre, inuenire*. Lucil. li. xxvi. Homines ipsi hanc sibi molestiam vltrò, atque ærumnam offerunt, ducunt vxores. ¶ Offerre, *afferre*. Lucil. li. xxix. Vt nunc hac re mihi opem, atque auxiliũ offeras. ¶ Offerre, *ostendere*. Vir. Æneid. li. vi. Strictámque aciem venientibus offert.

340 ¶ *Obducere, aperire*. Luc. lib. xxix. Vos interea lumen afferte, atque aulæa obducite. ¶ Obducere, *tegere*. Vir. Bucol. Obducat pascua iunco.

341 ¶ *Orator*, significatione manifesta est. ¶ Oratores, *legatos*. Virg. Ænei. li. xi. Centũ oratores prima de gente Latina Ire placet.

342 ¶ *Orare*, est *precibus poscere*. M. Tull. Verrinarum in diuinatione: Rogare & orare, ne eos supplices adspernarer. ¶ Orare, *agere*. M. Tul. de offic. lib. iij. Vt veram amici causſam esse malit, vt orandæ litis tempus, quoad per leges liceat, accommodet.

343 ¶ *Oppido, valde*. Plau. Amp. Oppidò interij. obsecro hercle quantus, & quàm validus est.

344 ¶ *Oppetere, occumbere, mori*. Virg. Æn. li. j. Queis ante ora patrum Troiæ sub mœnibus altis Contigit oppetere. ¶ Oppetere, *incidere*. Plaut. Asin. Atque illa viua viuus vt pestem oppetas.

345 ¶ *Obesum, pro vberi & crasso* sæpius ponitur. Vir. Georg. li. iij. Argutúmque caput, breuis aluus, obesáque terga. ¶ Obesum, *gracile*, & *exile*. Næuius Alcestide: Corpore, pectoréque vndique obeso, ac mente exsensa, tardigemulo senio oppressum.

P

346 ¶ *Proprium, diuturnum*. Sisenna Hist. libro iij. Tum subitò tacuit: atque metu, & suspicione propriã capere non poterat quietem. ¶ Proprium est suum vniuscuiusque,

Virg.

Virgil.lib.vij.Hunc mihi da proprium virgo ſata nocte laborem . Varro Caprino prælio: Nam virtutem propriam mortalibus fecit; cætera promiſcuè voluit communia habere. ¶Propriũ ſignificat rurſum *perpetuum*. Siſenna Hiſt.lib.iiij. Victoribus propriè ſpem, victis aduerſæ fortunæ maiorem formidinem obiecit.Plautus Ciſtellaria: Atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita.Virgil. lib.vj.Propria hæc ſi dona fuiſſent. Idem lib. iij.Da propriam Tymbræ domum. Terent. Andria:Ego deorum vitam propterea ſempiternam arbitror,Quod voluptates eorũ propriæ ſunt.Accius Armorum iudicio:Nam nõ facilè ſine deũm opera propria humana ſunt bona. Idem Medea : Fors dominatur, neque vita vlli propria in vita eſt.Lucillius Satyr.li. xvij.Cætera cõtemnit,& in vſura omnia ponit Non magna: proprium verò nil neminẽ habere.Mar.Tul.de Repub.lib.iiij. Et noſter Plato, magis etiam quàm Lycurgus , omnia qui prorſus iubet eſſe communia , nequis ciuis propriam,aut ſuam rem vllam addiceret. Afranius Vopiſco:Dij tibi dent propria quęcunque exoptes bona. Lucil.lib.xxvij. Cùm ſciam nihil in vita proprium mortali datum eſſe.

347 ¶*Præuertere,præuenire*.Virg.Æne.libr. iiij . Volucrémq; fuga præuertitur Hebrum. ¶Præuertit,*reuocat*.Plaut.Amph.Ibi me inclamat Alcmena,iam ea res horrore afficit , herilis præuertit metus,accurro, vt ſciam, quid velit. ¶Præuertere iterum ſignificat, *anteponere*.Plautus eodem:Illuc redeundum eſt mihi,ne me vxorem præuertiſſe dicant præ republica.

348 ¶*Promittere*,eſt *polliceri*.Virg. Æn.lib. ij.Promiſi vltorem,& verbis odia aſpera moui. M.Tul.ad Cæſarem iuniorem : Promiſſa tua memoria teneas. ¶Promittere etiam ſignificat *ad magnitudinem nutrire*.Plaut.Rudẽte:Capillum promittã optimũ eſt, incipiámque hariolari.Virg.Æne.lib.iij. Promiſſaque barba.Var.Modio: Quod tum erant in Græcia coma promiſſa,raſa barba, pallia trahentes.

349 ¶*Protelare*,eſt *percutere,perturbare*.Ter. Phor.Neu te iratus ſuis ſæuis dictis protelet. Siſenna.Hiſt.li.iij.Romanos impetu ſuo protelant , prolectos perſequuntur. ¶Protelare rurſus *adiuuare*. Lucil.li.vj. Quem neque Lucanis oriundi montibus tauri Ducere protelo validis ceruicibus poſſent.Idem li.xij.Hũc iuga mulorum protelo ducere centum Non poſſunt.Cato Originũ lib.v.Sed protelo trini boues vnum aratrum ducent. Varro Cato, vel de liberis educandis : Remotiſſimum ad diſcendũ formido,ac nimius timor,& omnis perturbatio animi;contrà delectatio protelo ad diſcendum. ¶Protelare etiam excludere. Turpilius Lemniis : Propter peccatum pauxillum indigniſſimè Patria protelatum eſſe ſæuitia patris. Siſenna Hiſt.lib.iiij. Duæ cohortes de ſubſidio procedunt, atque equites protelant.

350 ¶*Prodere*,ſignificat *deferre*. Virg.Æn. lib.ij.Prodere voce ſua quẽquam , aut opponere morti. ¶Prodere rurſus, *differre*, vel *excludere*. Virg.Æn.lib. j.Nos tua progenies,cęli quibus annuis arcem,Nauibus,infandum, amiſſis,vnius ob iram Prodimur , atque Italis longè diſiungimur oris.Lucil.Satyr.lib.v. Poſsíſne elabi an prodenda dies? Terent. Andria:Aliquot ſaltẽ nuptiis prodat dies. ¶Prodere,etiam *protendere*, vel *edere*. Virg. Æneid. lib.quarto:Italiam regeret,genus alto à ſanguine Teucri Proderet. M.Tul.de ſuppliciis in Verrem : Ius imaginis ad memoriam, poſteritatémque prodendam. Et de ſenectute: Non accipere modo hæc à maioribus volue runt,ſed etiam poſteris prodere.

351 ¶*Periculum*,eſt *ſalutis diſcrimen*. Virgil. Æn.lib.tertio : Obſcænámque famem , quæ prima pericula, vito. Lucil.lib.xxix. Adde alios omnes meo periculo ex ordine. ¶Periculum,*experimentum*.Siſen.Hiſtor.lib.quarto: Periclitantur tormenta,ac tela,multáque genera machinamentorum. M.Tul.de republ. lib.tertio:Sed vt ipſi ſeu animum periclitantur, ſeu vident quid ſe putent eſſe facturos. Terent.Eunucho : Fac periculum in litteris. M.Tul.de Deorum natura libro ii . Sicut ex quibuſdam ſtirpibus,& herbis,quorum vtilitates longinqui temporis vſu,& periclitatione percepimus.Lucil.lib.xxix. Cuius ſi in periculo feceris periculum.Plau.Amph.Verùm periclitatus ſum animum tuum.Salluſt.Catilinæ bello:Tunc vero periculo, atque negotiis compertum eſt. ¶Periculoſum,*maius, & vehemens*.M.Tul.de officiis libro primo:Grauioribus autem morbis periculoſas curationes,& ancipites adhibere coguntur.

352 ¶ *Preſſum, ſubtile*. M. Tul. Hortenſio: Quis te autem eſt,aut fuit vnquam in partiũ dis rebus,in definiendis,in explanandis preſſior? ¶Preſſum,*onuſtum,grauatum*. Virg.Geor. lib.primo:Ceu preſſæ cùm iam portum tetigere carinæ Puppibus.

353 ¶*Premere,defodere*.Virg.lib.x.Sulcúmque ſibi premat ipſa carina. ¶Premere:*claudere*. Virg.lib.x.Preſsíve oculos, aut vulnera laui Veſte tegens. ¶ Premere, *inſequi, fugare*. Virg.Æneid.lib.j.Hac fugerent Graij,premeret Troiana iuuentus. ¶Premere,*vrgere*.Vir. Georg.lib.iij. Ingentem clamore premes ad retia ceruum.Et lib.vj.Æneid.Fauníque premunt te iuſſa parentis. ¶Premere, ſignificat *inniti cum pondere*. Virg.Georg.libro quarto: Et ſpumantia cogere preſſis Mella fauis. Idẽ Æneidos libro x. Et læuo preſſit pede talia

fatus Exanimem, rapiens immania pondera baltei. ¶Premere rursum,*refrenare*,vel *cohibere*. Virgil.Æneid.libro j. Imperio premit, & vinclis,& carcere frenat.Idem:Et premere,& laxas sciret dare iussus habenas. Item libr.ix. Sic memorat,vocémque premit. ¶Premere, *regere*.Virgil.libro ix. Canitiem galea premimus.Et libro xj.Quos Simois premat ille viros.Varro Modio:Capitis coronæ vaccitis liuei face vt languore flatili viridis Premat. ¶Premere,etiam *remouere*,vel *exscindere*.Virg. Georg.j.Et ruris opaci Falce premes vmbrã. ¶Premere,*occidere*.Virgil.lib.xj.Armigerúmque Remi premit. ¶Premere,*aduersari*. Virg. libro x. Numina nulla premunt, mortali vrgemur ab hoste Mortales. ¶Premere,*calcare*. Virgil.Æneid.libro secundo:Veluti qui sentibus anguem Pressit humi nitens. ¶Premere,*deponere*.Virg.Georg.libro secundo:Quod supereſt, quæcunque premes virgulta per agros.

354 ¶*Pretium,pœna exitium*. Liuius Achille:Si malos imitabo, tum pretium pro noxa dabis. ¶Pretium dicitur, *quod re empta datur*. Virg.Aeneid.lib.quarto : Vrbem exiguã pretio posuit.Terent.Eunuch.Pretium sperans, ilico producit, ac vendit. M.Tul. Verrinarũ actione ii.Et parenteis pretium pro sepultura liberũm posceret. Lucil.libro xxviii. Nec parcat vllo pretio. ¶Pretium, *propræmio*. Salluſt.Iugurthæ bello:Vicit tamen in senatu pars illa, quæ vero pretium aut gratiã anteferebant.Næu.Danae: Quia vt quisque est meritus præsens pretium pro factis ferat.Terent.And. Quod habui summum pretiũ persolui tibi.Virg.Aeneid.libro v.Et palmæ pretium victoribus.Lucil.libro xxx. Cui vultu, ac facie,ludis,ac sermonibus nostris Virginis hoc pretium,atque hunc reddemus honorẽ.

355 ¶*Patibulum*,est *crux*.Salluſt.Hiſtor.lib. iij.Inquis notissimus quisque aut malo dependens verberabatur, aut immutilato corpore improbi patibulo eminens affigebatur. ¶Patibulum, *sera qua ostia obcludumtur*, quòd hac remota valuæ pateant. Titin.Fullon. Si quisquam hodie præter hanc Posticum nostrum pepulerit, patibulo hoc Ei caput defringam.

356 ¶*Petere*,significat *poscere*.Virg.Aenei. lib.viij.Mittitur & magni Venulus Diomedis ad vrbẽ,Qui petat auxiliũ.Lucil.lib.xxvi. Ferri tantum,si roget me,non dẽ,quantũ auri petit. ¶Petere,*commemorare*.Vir.Aen.li.viii. Quid causas petis ex alto? ¶Petere,*percutere*, *ferire*.Virg.Bucol. Iam cornu petit,& pedibus qui spargat arenã. ¶Petere,*appetere*.Virg.lib. viii.Notumq; petiuit Coniugis infusus gremio per membra soporẽ. ¶Petere *sequi*.Virg.li. v.Quẽ petit,& summis annixus viribꝰ vrget. Lucil.xxvii.Rerũ explicatorẽ mittã,miserum mẽdicũ petã. ¶Petere,*abducere*.Virgil.lib.vi. Tartareũ ille manu custodẽ in vincla petiuit. ¶Petere,*inquirere*.Virg.lib.viij. Euandrũ petimus.¶Petere,*cupere*,*appetere*.Virg.lib.iij.Pulcrámq; petunt per vulnera mortẽ.Lucil.libro xxvj.Sin autemhoc vident,bona semper petere sapiẽtẽ putãt. ¶Petere,*eligere*. Vir.Geor. lib.iij.Principio sedes apibus,statióque petẽda. ¶Petere,*obtinere*.Virg.Æn.lib.j.Quæ proxima,litora cursu Cõtendunt petere. ¶Petere,*manere*,*exspectare*.Vir.li. viij.Troianos hæc mõstra petunt. ¶Petere,*tenere*.Virg. Æn.lib.j. Sũmissi petimus terrã,& vox fertur ad aures.

357 ¶*Propter*, significat *eius causſa*. Virgil. Aen.iiij.Te propter Libycę gẽtes,Nomadúmque tyrãni Odere.¶Propter,*alicuius rei causſa*. Var.Sesquiul. Quod Minerua propter stetit, significare eum propter doctrinã. ¶Propter, *iuxta*.Virg.Georg.iij. Et viridi in cãpo tẽplũ de marmore ponã Propter aquã. Varr.Cato, vel de liberis educãdis:Attestatus est Fortunã propter cuius aram mea hostia erat cæsa, id quod postea verũ esse. Terẽt.Adelph.Nimiũ istuc abiisti,hic propter hunc assiste.M.Tull. de senectute : Sic adolescẽtiæ voluptate propter intuens magis fortasse lætatur:sed delectatur etiã senectus procul eas adspiciẽs. Idẽ de republ.li.j.Eũ quoq; vt salutauit, propter Tuberonẽ iussit adsidere. Var.Sesquiulysse: Quod Minerua propter stetit, significare eũ propter doctrinam.Idem Eumenidibus:Propter eam porticũ situm erat dolium. Sisenn. Hiſtor.li.iij. Partem cohortium propter mare collocat in litore.

358 ¶*Ponere*,est *deponere*.Virg.Aen.li.j.Ponúntque ferocia Pœni Corda volente Deo. ¶Ponere,*cõsumere*,*continere*.M.Tul.de offic.li. ij.Mirẽtúrq; in ea tantũ me operæ,& tẽporis ponere. ¶Ponere,*constituere*.Virgil.Georg.iij. Tẽplũ de marmore ponã. ¶Ponere,*obseruare*. Vir.Geor.li.iij.Aut parco sale cõtingũt, hiemíq; reponũt.Et Aen.li j. Manet alta mente repostũ Iudicium Paridis. ¶Ponere, *desinere*. Virg.lib.viij. Cùm venti posuere, omnísque repentè resedit Flatus.

359 ¶*Pernix*,significat *celer*. Virg.Geor.li. iij.Talis & ipse iubam ceruice effudit equina Cõiugis aduẽtu pernis Saturnꝰ.Lucil.l.xxvii. Fuimus pernices,ęternũ id nobis sperãtes fore. ¶Pernix,*perseuerãs*.Virg.Geor.li.iii.Et inter Dura iacet pernix in strato saxa cubili.

360 ¶*Pullã*,est *ætatis nouellæ*. Virg.Geor.iii. Continuò pecoris generoſ pullus in aruis. ¶Pullũ,*non album*.Virg.Geor.li.iii.Reiice,ne maculis infuscet vellera pullis Nascẽtũ. Titꝰ Liuius:Vestis pulla,pro purè ampla.M.Tull. de fignis: In hac officina partẽ diei cũ tunica pulla,& pallio solebat sedere. Var Sesquiulysse : Vbi nitide Phœbi veste pulla candidi modestè amictus pascunt pectore.

361 *Plagæ*,

361 ¶ *Plagæ*, sunt *verbera*. Vir. Geor. lib. iij. Plagísque perempto Tonsa per integram soluntur viscera pellem. M. Tul. de suppliciis: Plagis confectum dico à lictoribus tuis, pater ante oculos tuos concidisse. ¶ Plagæ, *vulnera*. Virg. lib. xij. Et venienti Ebiso, plagámque ferenti Occupat os flammis. Idem Georg. lib. iij. Multa gemens ignominiam, plagásque superbi victoris. M. Tul. de suppliciis: Atque etiam ipsi adolescentes cum Sexto de plaga, & de vno illo ictu loquebantur. ¶ Plaga, *spatium immensum*. Virg. Æneid. j. Aetheria quos laxa plaga Iouis ales aperto Turbabat cælo. Varro lege Mænia: Admirantes, quòd sereno inde tenuissét oculis cæli rimari plagas. ¶ Plagæ, sunt *retia, quibus capta implicantur*. Virg. Æneid. lib. viij. Retia rara, plagæ. M. Tul. de offic. lib. iij. Súntne igitur insidiæ, tendere plagas, etiamsi excitaturus non sis? ¶ Plaga, *spatium amplißimum vel cæli vel agri*. Virg. Geor. lib. iiij. In medio dirimit plaga solis iniqui. ¶ Plagę, rursum *maculæ retiales*. Virgilius Aeneid. lib. iiij. Retia rara, plagæ, latæ venabulo ferro, Massili que ruunt equites. ¶ Plaga, aliquãdo *pars lecti*, aliquãdo *amnis*. Pacu. Atalãta: Et si metuo pietate plaga palã. vt sit plaga, quã nũc dicimus clauũ. Varro Prometheo: Eburneis lectis, & plagis sigillatis. Afran. Palàm facito Demea, & plagulam de lecto, pellis dimitte ordine.

362 ¶ *Putare, colligere, conferre*. Plautus Aulularia: Cur putatur ratio cum argentario? ¶ Putare, dicitur *purgare, rarefacere*. Virgilius Geor. lib. ij. Fingitq; putando. ¶ Putare, *aptare*. Titin. Fullo. Date pensam lanam, qui non reddet tempori Putatum rectè, facite vt mulcetur malo. ¶ Putare, *animo, disputare*. Virg. Æneid. lib. vj. Multa putans, sortémque animo miseratus iniquam. Ennius Thyeste: Ibi quid agat, secum cogitat, parat, putat. Cæcil. Exsule: Non hæc putas, non hæc in corde versantur tibi? Plautus Amphitryone? Quo id, malùm, pacto potest? nam mecum argumentis puta. ¶ Putare, *æstimare*. Terẽtius Andria: Rectè putas. M. Tullius Epistolis ad Cæsarem lib. ij. Quod sapientes homines, ac boni putant. Lucil. lib. xxix. Perge amabo, ac, si potes, face dignam me vt vobis putem.

363 ¶ *Piare*, dicitur *impiare, contaminare*. Virgilius libro vj. Distulit in seram commissa piacula mortem. ¶ Piare, *expiare, purefacere*. Vir. lib. vj. Duc nigras pecudes. ea prima piacula sunto. ¶ Piare, *condere, consecrare*. Virg. li. vij. Prodigiis acti cælestibus ossa piabunt.

364 ¶ Passum, *perpessum*. Virgilius Aeneid. lib. j O passi grauiora. ¶ Passum, dicitur *genus liquoris, quod ex vua passa cogitur*. Virgil. Geor. libro ij. Et passo psithia vtilior. ¶ Passum, *dispersum, solutum*. Virgilius Aeneidos libro j. Crinibus Iliades passis. Terent. Phorm. Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida. Cæcilius Synaristosis: Heri verò prospexisse eum se ex tegulis, Hæc nuntiasse, & flammeum expassum domi. ¶ Passum, *extensum, patens*. vnde & *passus* dicimus, quòd gressibus mutuis pedes patescunt. Enn. Annalium lib. x. Aegro corde, comis, passis latè palmis pater. passis palmis ait pro patentibus, & extensis. Neu. Iphigenia: Passo vel hoc vicinum aquilone hortum fer foras.

365 ¶ *Parcere*, est *veniam dare*. Virg. lib. vj. Parcere subiectis, & debellare superbos. Lucillius lib. xxx. Quanti nos faciant socij cùm parcere possunt. ¶ Parcere, *seruare*. Virgil. li. x. Argenti atque auri memoras quæ multa talenta. Natis parce tuis. Lucil. lib. xxvij. Parcãt illi magis cui possint, cui fidem esse existiment.

366 ¶ *Pax*, significantiam habet notam. Virg. vij. Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni. ¶ Pax, *venia*. Virg. Aeneid. lib. 3. Sed votis, precibúsque iubent exposcere pacem. ¶ Pax, *propitiatio*. Virg. Aeneid. libro iij. Exorat pacem Diuũm.

367 ¶ *Præstare, facere*. M. Tul. de offic. lib. iij. Emptorem indemnem damno præstari oportere. ¶ *Præstare*, dicitur consuetudine *beneficium dare*. ¶ Præstare, *exhibere*. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem lib. ij. Tu si meam fidem præstiteris, quod confido te esse facturum. ¶ Præstare, *antecellere*. Vir. li. xij. O præstans animi iuuenis. Sallust. Catilinę bello, Omneis homines, qui student sese præstare cæteris animantibus. Terent. Eunucho: Dij immortales, homo homini quid præstat. M. T. in Verrem Sicilienſi: nimirum illi non ingenio solum his patronis, sed fortuna etiam præstiterunt. Lucil. lib. xxvij. Si facies præstat facie, si corpore corpus. M. Tul. de offic. li. ij. Quid enim est per Deos immortales optabilius sapientia? quid præstabilius? Et Hortensio: Itaque nec in philosophia cupiam cessit, & vitæ grauitate præstitit. Varro Quinquatribus: An hoc præstat hero filius Diogenes? ¶ Præstat, *vtile est*. Virg. Aeneid. lib. iij. Præstat Tinacrij metas lustrare Pachyni. Lucillius lib. xxx. Vti pecudem te, asinúmque, vt deniq; nasci præstiterit. M. Tul. de senectute: Nec vos quidem Titi Pontij centurionis vires habetis. num idcirco ille est præstantior vobis?

368 ¶ *Pium*, dicitur *religiosum*. Virgil. Dij meliora piis. ¶ Pium, *castum*. Virg. lib. vj. Quique pij vates.

369 ¶ *Præcipuere*, est *iubere*, vel *monere*. Vir. lib. xj. Ipsi numerúmque modúmque carinis præcipiunt. Et libro nono: Námque ita discedens præceperat optimus armis Aeneas. Teren. Adelphis: Nam quid tu hìc agas, Vbi siquid bene præcipias, nemo obtemperat. Lucil. lib. xxvj. Porrò amici est bene præcipere,

tueri, bene prædicare. M. Tul. de offi. lib. iij. Nec omnino quicquam de eo genere præcipiendum fuisset. Et Hortensio: Præcipiunt hæc istis, & facit nemo. ¶ Præcipere, *præuenire*. Virg. lib. xj. Exultátque animis, & spe iam præcipit hostem. Et libro sexto: Omnia præcepi, atque animo mecum ante peregi.

370 ¶ *Pulsatum* significat, *percussum*. Vir. li. vj. Pulsatúsve parens, aut fraus innixa clienti. M. Tul. de suppliciis: Lictores circunsistũt valentissimi, & ad pulsandos, verberandósq; homines exercitatissimi. ¶ Pulsatum, *violatũ*, Virg. lib. xij. Pulsatus referens infecto fœdere diuos.

371 ¶ *Producere*, dicitur *longiùs ducere*. Vir. Aeneid. lib. ij. Abnegat excisa vitam producere Troia. Lucillius lib. xxix. Si retinere hũc voles, si longius te productum, & diutius. M. Tul. de senectute: Conuiuiúmque vicinorum quotidie compleo, quod ad multam noctem, quàm maximè possumus, vario sermone producimus. Varro ἔνος χύρας: Valete, & me palmulis producite ¶ Producere, *prosequi*. Virgilius lib. viij. Nec te tua funera mater Produxi. ¶ Producere, *instituere*. Terent. Adelph. Seni animam primùm extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus. Lucil. lib. xxvj. Ducunt vxores, producunt quibus hæc faciant liberos. ¶ Producere, *deducere*. Teren. Adelph. O, quin egomet produxi. ¶ Producere, *foras ducere*. Teren. Heaut. Produxi, ac vendidi. M. Tul. in Verrem frumentaria: Quid opus est Lollio? nemo tuorum amicorum, nemo abs te productus, nemo interrogatus. Lucil. lib. xxx. Producũt me ad te, tibi me hęc ostendere cogunt.

372 ¶ *Proluuies*, & illuuies significantiam habent parem: & est *immunditia*. Virg. Georg. lib. iij. Fœdissima ventris Proluuies. Et: Respicimus, dira illuuies. Terent. Heauton. Pannis obsita, Neglecta, immunda illuuie.

373 ¶ *Proluuium*, *profusio*. Terent. Adelph. Quod proluuium? quæ hæc subitò largitas?

374 ¶ *Proiectum*, dicitur *dimissum*, *& derelictum*. Virgil. lib. vj. Proiice tela manu. Idem Bucolicis: Non ego vos posthac viridi proiectus in antro. ¶ Proiectum, *longè iactum*, *extensum*. M. Tul. de signis: Sed quod erat huiusmodi loco, atque ita proiecta in altum. Virgil. Æneid. lib. iij. Proiectáque saxa Pachyni Radimus. M. Tul. de republ. lib. ij. Iustitia foras expectat, & proiecta tota est, atque eminet. Et Orat. lib. iij. Brachium procerius proiectũ, quasi quoddam telum orationis. ¶ Proiectũ, *subtractum*. M. Tul. Philip. lib. iiij. Quid hoc, sicut facit clàm te ex vrbe proieceris?

275 ¶ *Præstringere*, *obtenebrare*. Plautus Mi lite glorioso: Præstringat oculorum aciem in acie hostibus.

376 ¶ *Perstringere*, *attingere*. M. Tul. de signis: Ignoscite, rei magnitudo me breuiter perstringere atrocitatem criminis non sinit. ¶ Perstringere, *radere*. M. Tul. Philippic. lib. iij. Cuius quidem vomere portam Capuæ penè perstrinxisti.

377 ¶ *Poscere*, *accipere*. Varro Parmenone: In argumentis Cæcilius poscit palmam, in ethesin Terentius, in sermonibus Plautus. ¶ Poscere, significat *petere*. Virgil. lib. xij. Poscit equos, gaudétque tuens ante ora fremen tis. Plaut. Aulul. Vbi siquid poscas, vsque ad rauim poscas prius. Varro γνῶθι σεαυτόν: Non sub tiliis ac plaudes, & ab aratro posces astri ctam coronam. ¶ Poscere, *prouocare*. Virgil. li. viij. Aut acrem dubites in prœlia poscere Turnum. M. Tul. prima & secunda actione in Verrem: Poscunt maioribus poculis. ¶ Poscere, *aduersari*. Vir. li. v. Equidẽ sic poscere vẽ tos Iamdudũ & frustra cerno te tẽdere cõtrà.

378 ¶ *Proferre*, *palàm facere*. Lucil. lib. xxvij. Proferat ergo Iam vester ordo scelera, quæ in se admiserit. ¶ Proferre, *protendere*. M. Tul. de Rep. lib. iij. Sapientia iubet proferre opes, amplificare diuitias.

379 ¶ *Penetrare*, *cum vi ingredi*, sicuti plerunque. ¶ Penetrare, *exire*, *proripere*. Plautus Trinummo: Quo illic homo fortasse penetrauit ædibus.

380 ¶ *Pariter*, *ex æquo*. Næuius Decuma: Quid prophanari modo, si treis menses in ede, vt pariter dispertiam. Afra. Abducta: Dispartiantur patris bona pariter. ¶ Pariter, *conuenienter*. Titin. Prælia: Ne tu istum ædepol inedia extulisti pariter, vt dignus fuit. ¶ Pariter, *similiter*. Afranius Homine: Tibi in vtra que parte pollet, & pariter potest. Pacuuius Nyptris: Pariter te esse erga illum video, vt il lum te erga scio. Plaut. Aululariа: Is ex se hũc reliquit, qui hic habitat, filium Pariter moratum, vt pater, atque auus eius fuit.

381 ¶ *Posterius*, dicitur *tardus*, vel *secundò*. ¶ Posterius, *minus*. Plautus Afinaria: Posterius istuc dicis, quàm credo tibi.

382 ¶ *Postulare*, intelligitur apertissimè quam habeat significationem, vt est *poscere*. Ter. Andr. Alios mores postulat. Et: Dehinc postulo, et, si æquum est, te oro Daue. ¶ Postulare, *velle*. Plautus Asin. Vbi piem pietatem, si istoc more morata tibi postulem placere, mater, mihi quo pacto præcipis? Idem Aulul. Nam qui heri ex sententia seruire seruus postulat. ¶ Paret, *obsequitur*. Virgil. Æneid. lib. j. Paret amor dictis caræ genitricis. ¶ Paret, *videtur*, *ostenditur*. Virgil. lib. x. Cui pecudum fibræ, cæli cui sidera parent.

383 ¶ *Portenta*, dicuntur, *quæ aliquid portendunt*, vt sæpe. ¶ Portenta, *inania quædam & irridenda*. Cic. Tusc. lib. j. Aut quid negotij est hæc poetarum, & pictorum portenta conuincere?

384 ¶ Pro-

384 ¶ *Protinus*, vbicunque lectum est, cõtra vsum intellectus cõmunis, quo statim significare creditur, positum inuenitur, vt sit protinus *porrò*, ac *sine intermissione, continuò*, quòd iunctum tenus, eius significantiam cõfirmat aduerbii. Virg. nanque in quocunq; loco posuit protinus, sub hoc sensu intelligendũ reliquit. Et quoniam nonnulli veterum pro eo, quod protinus est, *protinam*, vel *protinus* cõuerterunt, exempla de his necessaria decerpenda sunt. Afra. Epist. commissa: Tum protenis rectà domum digredimur. Plaut. Astraba: Dare pedibus protinam sese ab his regionibus. Idẽ Curcul. præpositione addita: Ostium vbi prosperi, exinde me ilico protenam Dedi, quasi in longam fugam. Næuius Colace: Vbi vidi exanimabiliter timidis pedibus protinã me dedi, id est longiùs fugi. Varro etiam de lingua Latina lib. sexto: Vel protinam, vel protinus continuatione, vel præteritæ, vel futuræ longitudinis dicit: & tamen quoniam (vt mihi videtur) potest eius aduerbii enunciatio varia, significantia eius mutata pro locis, exẽplis testibus designanda est. ¶ Protinus, *insequenter, deinceps*. Virg. Georg. lib. quarto: Protinus aërii mellis cælestia dona Exsequar. Et Aeneid. Protinus Antæum, & Lucam prima agmina Turni Persequitur. Et: Protinus Orsilochum, & Butem duo maxima Teucrum Corpora. Et: Protinus aerias Phæacum abscõdimus arces. ¶ Protinus, *iugiter*, & *continuè*. Si Senna Hist. lib. primo: Nocte consumpta postero die per incertas vias Eserniã, inde Romam protinus profugerãt. Idem lib. quarto: Castra de Paniæ conuertit in montes, vt crebro ferculis protinus procedundo posset intra fines Aesculapiorum peruenire. Tubero Hist. lib. primo: Siquid à parentibus acceptũ protinus antiquè memoriæ tradiderunt. Vir. lib. x. Huic frater subit Alcanor, fratrémque ruentem Sustentat dextra traiecto missa lacerto: Protinus hasta fugit, seruátque cruenta tenorem. Idem: Mos erat Hesperio in Latio, quem protinus vrbes Albanæ coluere sacrũ. Et Aeneid. lib. tertio: Hæc loca vi quondam, & vasta conuulsa ruina (Tantum æui longinqua valet mutare vetustas) Desiluisse ferunt, cùm protinus vtraque tellus Vna foret. Et li. octauo: Felix si protinus illum Aequasset nocti ludum, in lucémque tulisset. ¶ Protinus, *statim*. Virgil. Aeneid. lib. quarto: Protinus ad regem cursum detorquet Hiarbam. ¶ Protinus, *longè porrò*. Virg. lib. septimo: Cornúque recuruo Tartaream intendit vocem, qua protinus omne Intonuit nemus, & syluæ intonuere profundæ. Idem lib. octauo: Nam memini Hesionæ visentem regna sororis Laomedontiadem Priamum Salamina petentẽ Protinus Arcadiæ gelidos inuisere fineis. ¶ Protinus, *valde*. Virg. Bucolicis: En ipse capellas Protinus æger ago, hanc etiam vix Tityre duco. Vt sit animo & corpore valde æger: aut, si aliud enuntiat, refertur ad illud, vt sit lõgè, porrò ago. At ipsum, *hactenus* [tenus legendum] licet vt præpositionem acceperit, & vt præpositionem variet, tamen maximè finem, terminúmq; designat. Virg. Geor. lib. ij. Hactenus aruorum cultus, & sidera cæli. Idem lib. xj. Laterum tenus hispida nanti Frons hominem præfert. Idem lib. ij. Capulo tenus abdidit ensem. Idem Georg. lib. iij. Et crurum tenus à mento palearia pendent. Idẽ Æneid lib. iij. Et pulcro pectore virgo Pube tenus.

385 ¶ *Parumper*, vt sæpe: *interim*, & *paruo tẽpore*. ¶ Parumper, *cito*, & *velociter*. Virg. lib. vj. Pulsúsque parumper Corde dolor, tristi gaudet cognomine terræ. Ennius Annalium lib. j. Te nunc sancta precor Venus, & genitrix patris nostri, Vt me de cælo visas cognata parumper. Idem eodem: Inde tuetur ibi lupus, femina conspicit amneis. In cãpo celeri passu premens parumper, Coniicit in syluã sese.

R

386 ¶ *Restare*, dicitur *superesse*. Terent. Andria: Restat Chremes, qui mihi exorãdus est. M. Tul. de senectute: Nec cum æqualibus solùm, qui pauci admodum restant, sed cũ vestra etiam ætate. Virg. Æn. lib. ij. Aut quid iã misero mihi denique restat? ¶ Restare, *resistere*. Virg. Æn. lib. iiij. Hospes: Hoc solum nomen, quoniam de coniuge restat. M. Tul. de finibus bonorum, & malorum: Nullam quærentes voluptatem Stoici restant.

387 ¶ *Religio*, est *deorum cultura*. Vir. Æn. li. vij. Religione patrum multos seruata per annos. ¶ Religiosos quoque dies *infames*, vel *infaustos* libro vndecimo commentariorũ grãmaticorum Nigidius appellauit. M. Tul. ad Atticum: Nõ maiores nostri funestiorem diẽ esse voluerunt Alienſis pugnæ, quàm vibis captæ, quod hoc malum ex illo. itaque aliter religiosos etiam nunc dies, aliter in vulgus. ¶ Religio, *metus*, vel *solicitudo*. Varro ἀνθρωπόπολις, περὶ γενεθλιακῆς: Nõ fit thesaurus non auro pectus solutum, Non demunt animis curas, ac relligiones, Persarum montes, non atria diuitis Crassi. Lucretius lib. j. Humana ante oculos fœdè cum vita iaceret In terris oppressa graui sub relligione. Virg. lib. viij. Iam tum relligio pauidos terrebat agrestes Dira loci. Terent. Andria: Dignus es cum tua religione hac odio. Nodum in scirpo quæris. Lucil. lib. xxviij. Anno vertente dies tetri, miseri ac religiosi. M. Tul. de offic. lib. ij. Ita est habendum religioni contrarium, nocentem aliquando & nefariũ, impiúmq; defendere.

388 ¶ *Rarum*, consuetudine *infrequens* significat. Virg. Æn. lib. nono: Qua rara est acies, interlucétque corona. M. Tul. de offic. lib. j. Si

ad hoc genus castigandi rarò, inuitíque veniamus. ¶Rarum,*electum*. Virg.Georg.libro iiij.Hic rarum tamen in dumis olus.

389 ¶*Ruere*,est *decipi*. M.Tul.de offic.li.iij. Si hoc non est emptorem pati ruere, & per venditorem in maximam fraudem incurrere. ¶Ruere significat *cadere*.Virg.Æneid.lib. ij.Ruit alto à culmine Troia. M.Tul.de suppliciis:Quæ cùm accidunt, nemo est, qui intelligat ruere illam Remp. ¶Ruere,*effundi*. Virgilius libro sexto: Vnde ruunt totidem voces responsa Sibyllæ. Idem Georg.lib.iij. Ruit arduus æther. ¶Ruere, *irruere sine cautela*.Virg.lib.x. Quò moriture ruis,maioráq; viribus audes?Lucil.lib.xxx.Ruis hæc,& colligis omnia furtim. ¶Ruere,*eruere*,*leuare*.Virgil.lib.xj.Et confusa ruebant Ossa focis. Idē Aeneid.lib.j. Totúmque à sedibus imis Vnà eurúsque, notúsque ruunt. ¶Ruere, *diruere*, *complanare*.Virg.Geor.lib.primo: Quid dicā, iacto qui semine cōminus arua Insequitur, cumulósque ruit malè pinguis arenæ?Terē. Adelph. Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & prosternerem. ¶Ruere, *erigere*, *extollere*. Virg.Georg.lib.ij. Et ruit atram Ad cælum picea crassius caligine nubem. Idem Aeneid.lib.secundo: Vertitur interea cælum, & ruit oceano nox. ¶Ruere, *diuidere*. Virgilius Aeneid.libr.j.Et spumas salis ære ruebant.

390 ¶*Rigidum*,*frigidum*.Virg.Georg lib.ij. Tellurem borea rigidam spirante moueri. ¶Rigidum,*erectum*.Virg.Bucolicis: Tunc rigidas nutare cacumina quercus. Idem Geor. lib.primo: Et curuæ rigidum falces formantur in ensem. ¶Rigidum,*durum*.Virg.Georg. lib.iij.Vestésque rigescunt Indutæ, cædúntq; securibus humida vina.

391 ¶*Relatum*,dicitur *perlatum*, *dictum*. M. Tul.ad Cæsarem iuniorem lib.j. Sed hæc videbimus, cùm legati responsa retulerint. ¶Relatū,*conuersum*.Virgil.lib.ix. Multa dies, variúsque labor mutabilis æui Rettulit in melius.

392 ¶*Reddere*,*reponere*.Plautus Mustel.Tēpestas venit,confringit tegulas,imbricésque. ibi dominus indiligens reddere alias neuult. ¶Reddere,dicitur *acceptum restituere*. Terent. Phorm. Si quid quis reddit, magna habenda est gratia. ¶Reddere, *facere*. Lucil.libr.xxix. Pluteos excutit,tectáque & testudines reddit. ¶Reddere,aduehi.Virg.Aen.vi.Redditur his primum terris. ¶Reddere, *exponere*, & *dare*. Plaut.Aulul.Tibi ego rationem reddam stimulorum seges?

393 ¶*Remi*,sunt nauales pedes,sicuti plerūque remus remigis.Virg.v. Quā deinde Cloāthus Consequitur melior remis, sed pondere pinus Tarda tenet.

394 ¶*Referre*,*recensere*.Virg.Bucol.Cogere donec oues stabulis, numerūq; referre Iussit. ¶Referre,*adscribere*. Var.Eumen.Forēses decernunt,vt existimatio nomē meū in sanorū numerum referat. ¶Referre,*perferre*,*indicare*. Virg.Æn.lib.ij.Referes ergo hæc,& nuntius ibis Pelidę genitori.Lucil.li.xxvj.Quod is intelligebat posse haud paucos retuli. ¶Referre,*ostendere*.Lucr.li.j.Vnde refer nobis victor quid posset oriri,Quid nequeat. ¶Referre,*revocare*.Virg.li.xj.Ille pedē referēs, & inutilis, inque ligatus Cedebat.M.Tul.de signis: Cū iā satis perspexisse videretur,tollere incipiūt, vt referrēt.Idē de offi.li.ij.Vt eò,vnde digressa est,referat.Plau.Asin.Quo magis te in altū capessis,æstus te in portum refert. ¶Referre, *reddere*.Virg.viij.O mihi præteritos referat si Iuppiter annos, Qualis eram.Lucil.lib.xxix. Quòd te intromisi,gratiam referat mihi.

395 ¶*Rimari*,dicitur *scrutari*,*quærere*. Virg. lib.xj. Et parteis rimatur apertas.Idē lib.vij. Quod cuiq; repertū Rimāti telū ira facit.Pacuu.Atalāta:Cùm incultos peruestigans inrimare sinus.Acc.Hione:Aut stagnorū humorē rimaretur loca.Var.lege Menia:Admirantes quòd sereno lumine tonuisset oculis cæli rimari plagas. ¶Rimari,*expleri*.Virg.li.vj. Rimatúrque oculis,habitátq; sub alto Pectore. ¶Rimari,*inhabitare*.Virg.Georg lib.j.Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri.

396 ¶*Rumpere*,significātiā habet manifestā.Virg.vij. Rūpimus inuitè tua vincula.vt plerūque. ¶Rūpere,*defatigare*. Terēt.Hecyr. Vt me ambulādo rumperet.Afran.Epist.Ego misera risū clādestino rūperer.Lucil.lib.xxx. Quæ quōdā populi oris aures pectora rūpit. Idē lib.xxvii.Cōtēptū cùm me ruperim,summa omnia fecerim. ¶Rūpere, *disiicere*. Virg. Buc.Frigidꝰ in pratis cātādo rūpitur anguis. ¶Rūpere,*retentū proferre*, diu *tacita dicere*.Virgil.x.Quid me alta silentia cogis Rūpere?Ter. Eunuc. Iā me rūpere hoc mihi licet gaudiū. ¶Rumpere,*introire*.Idē eadē: Cessō huc intrò rumpere?

397 ¶*Rogare*,*poscere*.Luc.li.xxvj.Ferri tātū si roget me,non dē,quātū auri petit,si se cupit, & si quoq; à me,quę roget nō impetret.Plau. Asin.Spectādū ne cui annulū det,neq; roget. ¶Rogare,dicitur *deprecari*, *postere*. Tul.Verr. in diuinatione:Rogare & orare ne eos supplices aspernarer.Virg.Æn.j.Litúsque rogamus Innocuū. ¶Rogare,*quærere*,*scisciari*.M.Tull. ad Cęsarē iuniorē li.j.Roga ipsum quēadmodū ego eū Arimini acceperim. Ter.Andr.Accedo ad pedissequas,Quæ sit rogo. ¶Rogare, *instituere*.M.Tul.Philipp.li.ij. Ego ad eā belli ciuilis caussam attuli, ego leges pernicioſas rogaui?Lucil.lib.xxvij. Consilium patriæ,legúmque oriundus rogator.

398 ¶*Remissum*, *latum*. Mar.Tull.de Orato. Quis vnquam leges præter hunc tragicas penè

penè comicè,tristeis remisse? ¶Remissum,significat *concessum*.Virgilius libr.x. Manibus, & cineri,si qua est ea cura,remitto. ¶Remissum,*missum*. Lucil. lib. xxix. Cohibet domi mœstus se Albinus: repudium quod filiæ remisit. ¶Remittere,*delectare*.M.Tul.Hortens. Quæro enim non quibus intendam animum rebus, Sed quibus relaxem, ac remittam.Idē de senectute:Sed tamen est senis sermo quietus ac remissus.

399 ¶ *Recipere*, *promittere*, *polliceri*. Varro Bimargo: Ebrius est Marce, οὐ νοεῖτα enim Homeri ruminari incipis,cum αἰεὶ πρόσθεν scripturum te scio receperis. ¶ Recipere, *exstinguere*,*prosternere*.Virgilius lib. ix. Pectore in aduerso totum cui cominus ensem Condidit assurgenti,& multa morte recepit.¶Recipere,dictum est *datum accipere*.¶Recipere, *accipere*.M.Tul.de offic.lib.iij. Cyrsilum quendā suadētem, vt in vrbe manerent,Xerxemque reciperent, lapidibus obruerunt. Varro Meleagris:Quem idcirco terra non cepit, & cælum recepit.¶Recipere,*reuocare*.Lucil.lib.29. Primum ex aduerso,si quod est cenaculum, quò recipiat te.Virg.Æneid.lib.ij. Sic ore effata recepit Ad sese.M.Tul.de offic.libro iij. Qui cùm ad diem se recepisset, admiratus eorum fidem tyrannus. ¶Recipere, *exceptum facere*.Plaut.Trinum.Vbi nunc adolescēs habet Posticulum,hoc recepit cùm ædeis venderet.Cic.de Orat.lib.ij. Sed dicis te,cùm ædes venderes,ne in rutis quidem,& cæsis solum tibi paternum recepisse.

400 ¶ *Redundare*,*redire*.¶Redundare,*abundare*,*superesse*.Lucil.lib.xxviij.Primò redundat aurum,& thesauri patent.M. Tul.de offic.lib.iij. Nunc fugientes conspectum sceleratorum,quibus omnia redundant. Et Hortens.Tum intelligas, quàm illud non sit necessarium,quod redundat.

401 ¶ *Redire*, manifestam habet significantiam.Terent.Andria : Redeo inde iratus, atque ægrè ferens. ¶Redire, *referri*, *reuocari*. Lucil.lib.xxvij.Si tamen non ad te hoc rediuit,hoc carebis commodo.Virg.Geor. lib.ij. Redit agricolis labor actus in orbem.

402 ¶ *Rursus*,significat *iterum*.Vir.Ænei. li.ij.Rursus in arma feror.¶Rursus,*retro*.Virgilius Geor.lib.iij.Rursus cura patrum cadere. Varro Andab. Mortales multi rursus,ac prorsus meant.Ennius Andromeda : Rursus prorsus reciprocat fluctus feram.

403 ¶ *Rumor*,vt plerūque,*opinio est*. Sallust. Histor. lib. ij. Ad hæc rumoribus aduersa in prauitatem , secunda in casum,fortunam in temeritatem declinando corrumpebāt.¶Rumor,*fauor*,*auxiliatio*. Virg. lib. viij. Ergo iter inceptum peragunt rumore secundo. id est, prospero fauore,& auxilio fluminis.Fenestella Annal.lib.xxij.Itaque vt magistratum tribuni inierunt. C.Catò turbulētus adolescēs, & audax,nec imparatus ad dicendum , initionibus assiduis inuideat, & Ptolemæo, qui iam profectus ex vrbe erat,& P.Lentulo consuli parenti iam iter cogitare, secundo quidem populi rumore cœpit.Ennius Annal. li. vij.Legio reditu rumore ruinas Mox auferre domos populi rumore secundo.

S

404 ¶ *Sublatum*,*susceptum*. Virg. libro ix. Troiæque labores Sablatum erudiit.¶Sublatum, dicimus *remotum*.Virg. lib.xij. Sine me hæc aut mollia fatu Sublatis aperire dolis. M. Tullius Philip. lib. j. Non modò regno, sed etiam regni timore sublato.Lucil.lib. 30. Sublatus pudor omnis,licentia fœnus refertur.M. Tul. de offi. lib.iij.Sustulit quos obstare intelligebat.¶Sublatū,*erectum*.Vir.libro v. Sublatáque procul dextra connixa corusca. Terent. Heeyra : Quia vobis paululū accessit pecuniæ,sublati animi sunt.Lucil. li. xxx.Hic vt muscipula tenta,atque vt scorpi' cauda Sublata.M. Tul.Hort. Eloquentiam tueri,quam tu in cælum Hortensi,credo,vt ipse cum ea simul ascenderis, sustulisses.

405 ¶ *Sufficit*, significat consuetudine *satis est*. Virg.Æn.xij.Idq; dudum dum terga dabant pallantia Teucri Sufficiat ¶Sufficit,*subministrat*. Virgil.Aen. libro ij. Ipse pater Danais animos,viréſq; secundas Sufficit. ¶Sufficit,*durat*.Virg.lib.v.Nec nos obniti contrà, nec tendere tantùm Sufficimus. Idem ix. Nec sufficit vmbo ictibus. ¶Sufficere,ab *iniiciendo*.M.Tul. Horten. Vt ij, qui conuiuij purpuram tuo sufficiunt, priùs sanè medicamentis quibusdam.

406 ¶ *Suspensum*,*placidū*,*silens*.Terē. Phor. Hæc vbi ego audiui, ad fores Suspenso gradu placidè ire perrexi. ¶ Suspensum , dicitur *altè ligatum*.M.Tul.in Verrem,Caput obnubito,arbori infelici suspendito. Virg. lib. v. Quo tendit ferrum malo suspendit ab alto. ¶Suspensum,*solicitum*.Virg.Aeneid.lib.ij.Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi Mittimus. M.Tul.Philip. vij. Aberrat à sententia,suspensus à curis maioribus.

407 ¶ *Species* , dicitur *effigies*,*facies*. Liu. Aegist.Iam ne oculis specie læta viri optabili.¶Species,*factum* , *spectaculum*. Virg. Aenei. lib.ij.Non tulit hanc speciem furiata mente Corœbus.¶Species,*imago*. Cic.de offi.lib.iij. Tum scitis quia is bonum iudicet quod honestum , quæ autem huic repugnent specie quadam vtilitatis.¶Species,*pulchritudo*.Varr. Eumen. Quæ casta ætas, quæ vestis adolescentium, Quæ teneris species.

408 ¶ *Segne*,*tardum*.Virg.Geor.iij.En age segnes Rumpe moras. Et segne dissimile. Virg.Aen.iij.Haud illo segnior ibat Aeneas.

409 ¶ *Saltus* , consuetudine *à saliendo* di-

citur. Virg. viij. Tum demum saltu præceps, sese omnibus armis In fluuium dedit. ¶ Saltus, *campi spatium*. Virg. Georg. lib. iij. Saltibus in vacuis pascũt, & plena secundũ Flumina.

410 ¶ *Subiicere*, est *subtus iacere*, *supponere*. Virg. Geor. l. iij. Et ramea costis Subiiciunt fragmenta Et libro xj. Caudámque remulcens, Subiecit pauitantem vtero. M. Tul. Philip. lib. ij. Ceruicésque suas ei subiecit securi, qui multi minoribus in peccatis occiderunt. ¶ Subiicere, *sursum iacere*, *excrescere*. Virg. Bucolicis: Quantum vere nouo viridis se subiicit alnus. Idem Geor. li. iiij. Ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit. Lib. xij. Aut corpora saltu Subiiciunt in equos.

411 ¶ *Seruare*, *liberare*. Virg. Aeneid. lib. iij. Seruatum ex vndis Strophadum me littora primum Accipiunt. ¶ Seruare, dicitur *custodire*, *tueri*. Virg. Aeneid. lib. ij. Seruate domum, seruate nepotem. Idem libro nono: Sola domum, & tantas seruabit filia sedes. ¶ Seruare, *sollicitè*, & *suspiciosè obseruare*. Lucil. lib. xxx. Quid seruas, quò eam, quid agam? quid id attinet ad te? Plautus Asinar. Tuus sermo seruet, Veneri an eas det, an viro. Virg. Georg. lib. j. Hoc metuens cæli menses, & sidera serua. quod est Menãdri: τηρῶ τὸν ἥλιον τί τ' ἄγχει. ¶ Seruare, *inhabitare*, *possidere*. Virg. Geor. iiij. Centum quæ syluas, centum quæ flumina seruant. Idem: Immanem ante pedes hydrũ moritura puella Seruantem ripas. ¶ Seruare, *tenere*. Virg. lib. vij. Curuam seruans sub imagine falcem.

412 ¶ *Supremum*, significat *extremum*. Virg. lib. xj. Qui supremum comitentur honorem. ¶ Supremum. *sursum*, *altum*. Virg. Geor. lib. iiij. Clamore supremos Implerunt montes. Terent Adelph. Proh supreme Iupiter. Plautus Amphit. Vt Iouis supremi vultis hosteis pacẽ expetam.

413 ¶ *Sæuum*, *iratum*. Vir. Æneid. libro j. Et sæuum ambobus Achillem. ¶ Sæuum, dicitur *immitte*. Vir. Æneid. lib. j. Sæuæ memorem Iunonis ob iram. Lucillius lib. xxx. Et sæuo ac duro in bello multo optimus hostis. Idem libro xxvj. Quod quæ te in tranquillum ex sęuis transfer tempestatibus. ¶ Sæuum, *forte*. Virg Æneid. j. Sæuus vbi Aeacidæ telo iacet Hector. ¶ Sæuum, *potens*. Idem eodem: Non illi imperium pelagi, sæuúmque tridentem, Sed mihi sorte datum. ¶ Sæuum, *durum*. Virg. lib. v. Cùm sæuo scopulo multa vix arte remulsus. Lucil. lib. xxx. Idque tuis factis sæuis, & tristibus dictis.

414 ¶ *Superare*, est *vincere*. Terent. Eunucho: Superat ipsam Thaidem. Virgil. Bucol. Quid si idem certet Phœbum superare canendo? Superare, *abundare*. Virg. Georg. lib. j. Si superant fetus, pariter frumenta sequentur. ¶ Superare, *viuere*, *superesse*. Virg. Æneid. li. iij. Quid puer Ascanius, superátne, & vescitur aura? Idem ij. Satis vna supérq; Vidimus excidia, & captæ superauimus vrbi. ¶ Superare, *superesse*. Virg. Georg. iij. Præterea superat gregibus cùm læta iuuentus. ¶ Superare, *ascendere*. Idem eodem: Superant montes, & flumina tranant. Et: Grauido superant vix vbere limen. ¶ Superare, *occidere*. Virg. Aeneid. j. Clam ferro incautum superat.

415 ¶ *Stratum*, significat *iacens*. Virg. Geor. iiij. Sternunt se somno diuerso in litor epho cæ. ¶ Stratum, *deiectum*. Virg. lib. x. Sternitur infelix Acron. Idem Bucol. Strata iacent passim sua quæque sub arbore poma. ¶ Stratum, *placatum*, *lenitum*. Virg. Buc. Omne tibi stratũ silet æquor. ¶ Stratum, *tectum*. Virg. Georg. iij. Multorum stipula, filicúmque maniplis Sternere subter. Et Aeneid. viij. Sternitur omne solum telis. ¶ Stratum, *compositum*, *exstructum*. Virg. Aen. j. Miratur portas, strepitúmque, & strata viarum.

416 ¶ *Secundum*, est *numero*, *aut ordine secundum*. ¶ Secundum, *iuxta*. Virg. Geor. li. iij. Saltibus in vacuis pascunt, & plena secundum Flumina. ¶ Secundum, *prosperum*. Vir. lib. x. Et seruare modum rebus sublata secundis. M. Tul. de offic. lib. j. Sic homines secundis rebus effrenatos. Terent. ἑαυτόν. Sic mihi secundæ res de amore meo essent. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem libr. ij. Scriptum erat equestre prœlium valde secundum, in his potiùs aduersum. ¶ Secundum, *leue*, *placidum*. Vir. Georg. li. iij. Mersúsque secundo defluit amni.

417 ¶ *Summissum*, significat *humile*. M. T. de officiis libro j. Neque summissum & abiectum, neque sese efferentem. Vir. Aeneid. lib. iij. Summissi petimus terram, & vox fertur ad aureis. ¶ Summittere. *subdere*, *supponere*. Lucil. lib. xxviij. Summittas alios si quos possis censeas. ¶ Summittere, *demittere*. Virg. Bucol. Pascite vt ante boues pueri, summitite tauros. Idem Geor. lib. iij. Tu modò quos in spẽ statuis summittere gentis.

418 ¶ *Seuerum*, *triste*. Var. Eumen. Tertia pœnarũ Infamia, stans nexa in vulgi pectore, fluctuãti intõsa coma, sordido vestitu, ore seuero. ¶ Seuerũ, *graue*, *censorium*. Vir. li. vij. Romulidis, Tatióque seni, Curibúsque seueris. ¶ Seuerum, *asperum*, *truculentum*. M. Tul. Hortẽsio: Aliud ex syluis seuerum, & triste. Virg. li. vij. Qui tetricæ horrentes rupes, montémq; seuerum. ¶ Seuerum. *sæuum*, *implacidum*, *inexorabile*. Virgilius Geor. libro iij. Inuidia infelix furias, amnémque seuerum Cocyti metuet. M. Tullius de officiis libro iij. Et, qui periudulgens in patrem, idem acerbè seuerus in filium.

419 ¶ *Soluere*, vsu significat *enodare*. Virg. vij. Soluite crinales vittas, capite orgia mecũ. ¶ Soluere,

¶Soluere, *debitũ reddere*. Salluſt. Catil. bello: Argentũ ære ſolutum eſt. M. Tul. in Verrem diuinatione: Pro quo frumento pecunia omnis ſoluta non eſt. ¶Soluere, *dimittere*. Virgilius Georg. ij. Solue mares, mitte in Venerem pecuaria primus. ¶Soluere, *à curis liberum eſſe*. Virgilius Georg. ij. Riſúque ſoluto. Idem Æneid. i. Soluite corde metum Teucri. ¶Soluere, *contemnere, deſpicere*. Virgil. Æneid. iiij. Soluíque pudorem. ¶Soluere, *excipere*. Idem lib. x. Nec populos ſoluo.

420 ¶*Superbum, arrogans, truculentum, aſperum*. Virgil. Æneid. lib. iij. Stirpis Achilleæ, faſtus, iuuenémque ſuperbum. Idem lib. x. Te Turne ſuperbum Cæde noua quærens. ¶Superbum, *vitabile*. Virgilius lib. vij. Foribúſq; affixa ſuperbis Ora virûm triſti pendebant pallida tabo. ¶Superbum, *elatum, altum*. Virgilius Georg. lib. iij. Et greſſus glomerare ſuperbos. Idem vij. Atina potens, Tybúrque ſuperbum. ¶Superbum, *ornatum*. Virg. Æneid. libr. ij. Barbarico poſtes auro, ſpoliiſque ſuperbi Procubuere. ¶Superbum, *opulentum*. Virgil. ix. Simul enſe ſuperbum Ramnetem aggreditur, qui fortè tapetibus altis Exſtructus. ¶Superbum, *iniquum*. Virg. lib. ix. Quos illi bello profugos egere ſuperbo.

421 ¶*Stare, conſiſtere* omnium conſenſu dicitur. Virgilius libro tertio: Stare locõ neſcit. Plautus Amphit. Ita ſtatim ſtant ad ſigna omnes. ¶*Stare*, iterum *horrere* ſignificat. Titinius Veliterna: Atque illud ante partum comedet, fundi ſtabunt ſentibus. Cæcilius Syracuſiis: Hic amet, familiæ fame pereant, ager autem ſtet ſentibus. Virgil. Æneid. libro xij. Iam puluere cælum Stare videt. ¶Stare, *erigi, prominere*. Lucil. libro xxix. Hîc corpus ſolidum inuenies, hîc ſtare papillas Pectore marmoreo. ¶Stare, *fidem habere*. M. Tul. de offi. libro ij. Facere promiſſa, ſtare conuentis, reddere depoſita. ¶Stare, *valere*, & *conſtare*, & *fixum eſſe*. Varr. Flextabulis, ἀεὶ ἐπιρρεῖν. Atque ſi addam quanta miſericordia mea hæredibus meis ſtet, quòd miſeros ſubleuauerim. Virgilius libro x. Stat ſua cuique dies. Idem libro ij. Stat caſus renouare omnes. ¶Stat etiam *plenum eſt*. Lucil. Satyrarum lib. v. Interea ſtat ſentibus pectus. Virg. Bucolic. Stant & iuniperi, & caſtaneæ hirſutæ. Varro Eumenidibus: Denique auarus, Quis ſanus? cui ſi ſtet terra, & traditus orbis, Furando tamen, ac morbo ſtimulatus eodem, Ex ſeſe ipſe aliquid quærat, cogátque peculi. Siſenna lib. ix. Cælum caligine ſtat.

422 ¶*Spiſſum, denſum* dicimus. Virgilius Georgic. ij. Sin in ſua poſſe negabunt Ire loca, & ſcrobibus ſuperabit terra repletis Spiſſus ager. Cicero de Oratore libro ij. Et principia tarda ſunt, & exitus tamen ſpiſſi, & producti eſſe debent. ¶Spiſſum ſignificat *tardè*. Cæcilius Dardano: Nihil ego ſpei credo, omneis res ſpiſſas facit. Titinnius Gemina: Longus ſermo habetur, reuortetur ſpiſſa. Afranius Incendio: Itaque ſpiſſum videtur fieri, non poſſunt domi meum Virum exſpectare, quem mihi ſtudeo iamdudum dari. Idem Matertera: Quòd deſeſſa exſpectando domi ſedi, quod ſpiſſo venire viſum eſt mani mihi. Plautus Pœnulo: Eheu quos ego habui ariolos haruſpices, Qui ſi quid boni promittunt, pro ſpiſſo venit: Id quod mali promittunt præſentaneum eſt. Næuius Gymnaſt. At enim tu nimis ſpiſſè, atque tardè incendis. Turpillius Caneph. Ita eſt, verùm haud facile eſt venire illi, vbi ſpiſſa eſt ſapientia. Spiſſum eſt iter adipiſci aut poſſe, niſi cum magna miſeria. Varro Myſteriis: Naſcimur enim ſpiſſiùs, quàm emorimur. Vix duo homines decem menſibus edolatum vnum reddunt puerum: contrà vna peſtilentia, hoſtica acies puncto temporis immaneis acetuos facit. Et libro tertio: ἀεὶ τοῦ πλοῦ ἀεὶ φιλοσοφίας: Et ne erraremus, ectropas eſſe multas, omnino tutum eſſe, ſed ſpiſſum iter. Pacuuius Hermiona: Habet hoc ſenectus in ſe, cùm pigra eſt ipſa, vt ſpiſſa omnia videantur confieri.

423 ¶*Statim, mox* dicitur. Cicero Verrinis: Statim Meſſanam litteras dedit, vt Teleſinus ad ſe continuò veniret. ¶Statim producta prima ſyllaba à ſtando *perſeueranter*, & *æqualiter* ſignificat. Terentius Phorm. Bina talenta capiebam ſtatim. Plautus Amphitr. Nec recedit loco, quin ſtatim rem gerat. Idem eadem: Ita ſtatim ſtant ſigna omnia. Ennius Aiace: Quis eſt cum Achiuis geſſerunt ſtatim. Afranius Augure: Quanquam non iſtis exercere in locis hic noſter delaborat cùm puer ſtatim.

424 ¶*Superſtites*, dicimus *qui ſuperſunt mortuis*. ¶Superſtites veteres poſuerunt *incolumes*. Terentius Andria: Deos quæſo vt ſit ſuperſtes. Plautus Aſinaria: Sicuti tuum vis vnicum gnatum tuæ ſupereſſe vitæ ſoſpitem, & ſuperſtitem. Virgilius libro x. Liceat ſupereſſe nepotem. Accius Alcmęone: Suos deſeruit liberos, ſuperſtites ſunt.

425 ¶*Spurcum, ſœuum*, vel *ſanguinarium*. Afranius Diuort. Mulier nouercæ nomen huc adde impium, Spurca gremio veſtigia haud dici poteſt Lucillius Satyrarum libro quarto: Eſerninus fuit Flacco ore, vna equidem Samnis Spurco homo, vita illa dignus locóque, Cum Pacidiano componitur, optimus multo Poſt homines natos gladiator qui fuit vnus. Afranius Fratriis: Commemorabo, oſtendam illius facta, & ſpurca improbi. Idem Diuortio: O dignum facinus adoleſcentis optimas Bene conuenientes, concordes eum vires. Repente viduas faciat, ſpur-

citia patris. Varro lib.xx.rerum humanarũ: Ne quis lectorem ſpurcum, hominem liberum prehenderé iuſſiſſe velit. ¶Spurcum, *vehemens, aſperum.* M. Tul. ad Cæſarem iuniorem libro ij. Cùm iter facerem, claternam tempeſtate ſpurciſſima. Varro Eumenidib. Nunc de te, inquit, meliuſculam ſpem habeo, qui rem ſpurciſſimam guſtare noluerim. ¶Spurcum, ſignificat *obſcœnum, impurum, lutulentum.* Plautus Aſinaria, Tot noctes reddat ſpurcas, quot puras habuerit. Pompon. Proſti. Quæ pedibus nubere poterant, equites ſperãt ſpurcæ. ¶Spurcum, etiam *fœtidum.* Plautus Menæch. Nec iſto loco ſpurcatus naſum odore inlutibili. Lucretius lib.vj. Deinde videre licet, quàm multæ homini res Acriter infeſtãt ſenſus, ſpurcæque, grauéſque. Idem eodem: At contrà nobis cœnum teterrima cùm ſit Spurcities. Lucil.lib.xi. Prætor noſter adhuc, quàm ſpurcus eſt ore, quod omnis Extra caſtra, vt ſtercus, foras eiecit ad vnum. Idem lib.xxviij. Quæque aſpectu ſunt ſpurca & odore.

426 ¶*Siccum*, dicitur *aridum, & ſine humore.* Virgilius libro v. Summa petit ſcopuli, ſiccáque in rupe reſedit. ¶Siccum, *exercitum.* Lucillius libro xxvj. Cum ſtadio in gymnaſio in duplici corpus ſiccaſſem pila. ¶Siccum dicitur & *ſobrium*, inauditũ. Plautus Aſinar. Siccum, frugi, continentem, amantem vxoris maximé. Idem Pſeudulo: Vino modò cupidæ eſtis: eo vos, veſtróſque adeò pantices madefactis, cùm ego ſim hìc ſiccus. Cicero Academic.lib.ij. Alius adultis, alius ſenibus, alius ægris, alius ſiccis, alius vinolentis. Varr. Cato, vel de liberis educandis: Perſæ propter exercitationes pueriles modicas, eam ſunt conſequuti corporis ſiccitatem, vt neque ſpuerent, neque emungerentur, ſufflatóve corpore eſſent. ¶Siccum, *firmum.* M. Tullius de ſenecture: Nullo imbri, nullo frigore adduci, vt capite operto ſit ſummam eſſe in eo corporis ſiccitatem.

427 ¶Seges, eſt *frumenti fructus.* Virgilius Æneid. ij. In ſegetem veluti cùm flamma furentibus auſtris. ¶Segetem, *terram.* M. Tul. Hortenſio: Vt enim ſegetes agricolæ ſubigunt aratris multo antè, quàm ſerant. ¶Segetem etiam *ipſam terram* dicimus. Virgilius Georg.iiij. Nec pecori opportuna ſeges, nec commoda Baccho. Idem Æneid.lib.iij. Arebant herbæ, & victum ſeges ægra negabat. Plautus Aulularia: Tibi ego rationem reddam ſtimulorum ſeges? id eſt, in qua ſtimuli eripi poſſunt. Accius Oenom. Ferte ante auroram radiorum ardentem indicem cum ſomno in ſegetem agreſtis cornuto ſcient, vt rorulentas terras, ferro fidas proſcindant glebas, quæ aruo ex molli excitẽt. Idẽ Androm. Quod beneficium haud ſterili in ſegete rex te obeſſe intelligis? Lucil. Satyr. lib. vij. Solam auram aduerſam ſegetẽ immutaſſe, ſtatúmque. Varro ἄμμον μητρὸς, ἀεὶ φιλαργυρίας: Etenim quibus ſeges præbeat domum, eſcam, potionem, quid deſideremus?

428 ¶*Sumere*, eſt *accipere, tollere.* Virgilius libro v. Sume pater. Salluſt. Iugurthæ bello: Epiſtolam ſuper caput in puluino temerè poſitam ſumit. M. Tul. de ſignis: Iſte vnumquodque vas ſumere in manus, laudare, mirari. Lucillius lib.xxviij. Omnia viſcatis manibus leget, omnia ſumet, Crede mihi preſſè auferet omnis. Et Plautus Aulularia: Non equidem ego qua voluptate ſumpſi, neque tetigi ¶Sumere, *ſuſcipere.* Lucil.lib.xxvj. Hunc laborem ſumas, laudem qui tibi, ac fructum ferat. Cicero de finibus bonorum & malorum lib. ij. Verùm hoc loco ſumo de verbis his eandem vim voluptatis. ¶Sumere etiam ſignificat *eligere.* Lucil. Satyr. libr. iij. Et ſpatium curándo corpori honeſtum Sumemus. Plautus Aulular. Syluani lucus extra murum eſt auius, Creber ſalictis oppletus, ibi ſumam locum. Lucillius Satyrarum lib. x. Honorum eſt Iudicium craſſis, vt nos deſcribimus antè Hoc eſt, quid ſumam, quid non, in quoque locemus. Et lib.xix. Sume diem, qui eſt viſus tibi pulcerrimus vnus. Salluſtius Iugurthæ bello: Scilicet, vt in tãta re ignarus omnium trepidet, feſtinet, ſumat aliquem ex populo monitorem officij ſui. M. Tullius Hortẽſio: Quare velim dari mihi Luculle iubeas indicem tragicorum, vt ſumam, qui fortè mihi deſunt. ¶Sumere, *conducere.* M. Tul. de offic. lib.iij. Quoad enim peruentum eſt eò, quò ſumpta vis eſt, non domini nauis, ſed nauigantium.

429 ¶*Sufferre*, eſt *ſuſtinere.* Virgil. Æneid. lib.ij. Nec clauſtra, nec ipſi Cuſtodes ſufferre valent. Accius Myrmidonibus: Ego me non peccaſſe planè oſtendam, aut pœnas ſufferã. ¶Sufferre, ſignificat *dedere*, vel *ſupponere.* Plautus Caſina: Intro ad vxorẽ meam, ſufferámque meum tergum ob iniuriam. Idem Pœnulo: Vt enim, vbi mihi vapulandum ſit, tu corium ſufferas. Accius Nyctegreſia: At ego illum eripiam, aut illi pœnam ſufferam. Afran. Prodigo: Nam me pudet, vbi meum loquitur Numerius, aliquid ſuffero, Græcè irridet me ilico.

430 ¶*Surgere, creſcere, augere.* Virgil. Geor. lib.i. Queis ſine nec potuere ſeri, nec ſurgere meſſes. Idem Æneid.lib.iiij. Aſcanium ſurgentem, & ſpes hæredis Iuli Reſpice. ¶Surgere, *erigi.* Salluſtius Hiſtor.libr.v. Sella ſurgere, caput aperire ſolitum. Terentius Adelphis: Vt triduo hoc perpetuo prorſum è lecto nequeat ſurgere. Virgilius libro octauo: Surget & ætherij ſpectans orientia ſolis Lumina.

431 ¶*Su-*

431 ¶ *Sacrum*, est *sacratum* vel *religiosum*. Vir.lib.vi.Cererique sacrum Polybetem. Et lib.vij.Sceptrúmque, sacérque tiaras. ¶ Sacrum etiam *sceleſtum, & deteſtabile, ita & conſecratum*. Afranius Fratriis:O sacrum scurram & malum.Plautus Pœnulo: Vendítque has omneis,& nutricem,& virgines Præsenti argento homini,(si leno est homo)Quantum hominum terra sustinet,sacerrimo.Virg.Æneidos lib.iij.Auri sacra fames.Lucillius Satyrarum lib.xv.Adde istos sacer illoto colfo fax syrofenix,Quid facere est solitus. Turpilius Demetrio: Sed etiámne irrides me pessime,ac sacerrime? Idem Lindia:Ab hinc triẽnium sacerrumum domicilium hoc quidem contulit leno. Varro Lege Mænia: Signata sacra esse desierunt, posteaquam homines sunt facti.

432 ¶ *Saucij*, dicuntur propriè *vulnerati*, non mæsti,sicuti vult consuetudo. Acc.Phœnissis:Vbi nunc vestra mœnia Omneis saucios conuisit,vt curentur diligentiús.Turpil. Epiclero:Patrocinantem vbi factum audierit saucius.Sallustius Hist.lib.secundo: Auidíque ita,promptíque ducibus,vt Metellus ictu tragulæ sauciaretur. Virg.Æneid.lib.ij. Qualis mugitus fugit cùm saucius arã Taurus.Idem libro septimo: Saucius at quadrupes nota intra tecta refugit. Varro de vita populi Romani libro iiij.Itaque multis ciuibus ex vtraque parte sauciis, multis occisis fugatur.

433 ¶ *Suppliciũ*,dicebatur *damnatio*,vel *pœna*.Virg.Æneid.libro quarto:Mediis(si quid pia numina possunt)Supplicia hausurũ scopulis. ¶ Supplicium rursum *supplicatio*.Sal. Catilinæ bello:In suppliciis deorum magnifici.Ac.Epigonis:Nunc pergamus, suppliciis placans cœlitum aras expleam. Afran.Fratribus:Nullam profectò accessi ad arã, quin deos suppliciis, sumptu vatis, donis, precibus,plorãs,obsecrãs ne quicquã defatigarẽ.

434 ¶ *Samium*,est *testeum*. Lucil.Satyr.lib. xiiij.Et non pauper vti Samio,curtóque catino.M.Tul.de Repub.lib.vi.Læli quàm omnes habemus in manibus, quàm si imperia pontificum diis immortalibus gratia sine samio,quæ vt his scribit capedines.¶ Samium rursum *acutũ*,vnde & samiare dicimus acuere, quod in Samo hoc genus artis polleat. Lucil.Satyrarum libro viij. Hanc vbi vult malè habere, vlcisci procellæ eius testam sumit homo samiam. Ibi an vno telo inquit,præcessit caulem testis, quæ vna amputat ambo.

435 ¶ *Spernere*, *fastidire*. Virgilius Æneidos libro iij.Comitémne sororem Spreuisti moriens? Terentius Andria: Quot modis contemptus, spretus, facta, transacta omnia. ¶ Spernere rursum,*segregare*. Enniꝰ Hectoris Lytris:Melius est virtute ius. nam sæpe virtute mali nanciscuntur ius, atque æquum,se à malis sperni procul.

436 ¶ *Subducere*,*supputare*.Teren.Adelph. Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit.Lucil.li.xxix. Eodem vno hi modo rationes subducent suas. M. Tul.Hortensio:Nisi etiam sine ea cogitatione ineundis,subducendísque rationibus. Idem de finibus bonorum & malorum: Qui autẽ esse potest,nisi te amore præcepit,quod non subducta vtilitatis ratione effici solet? ¶Subducere est surripere. Turpilius Lindia: Ego interim in turba foras subduxi cum hac me. Virgilius Bucol.Et succus pecori, & lac subducitur agnis. Terentius Eunucho: Vbi primùm potuerit,se illi subducet scio.Lucillius libro xxx. Neu quis te ignoret famulis subducere.M.Tul.Hortensio:Ancùm videat me & meos comites, fortitudinem, magnitudinem animi, patientiam, constantiam, grauitatem,fidem,ipsa se subducat. ¶Subducere etiam *sursum ducere*,*leuare*. Turpilius Parateruſa:Cùm antehac videbam stare tristes,turbido vultu,subductis cum superciliis senes.Varro ὑῦριν ἀλοπὰς τὸ πᾶμμα, ὅθεν γεγαμηκότων. Ego vnus scilicet antiquorum hominum subductis superciliis dicam παμίεσιν συνέχων. Sallustius Iugurthæ bello: Dein cunctos pleno gradu in collem subducit. Virg. Bucolicis:Quâ se subducere colles Incipiunt. M.Tul.de officiis libro tertio:Huic ille classem Lacedæmoniorum, quæ subducta esset ad Cythæum clàm incendi posse. Plaut.Aulul.Vt in puteo cenam coquam:inde coctam sursum subducemus corbulis.

437 ¶ *Stupidus*,est *obstupefactus*. ¶Stupidus,*stultus*,*iniquus*. Varro ὅθεν ἐξαγωγῆς: Andromeda iuncta, & proposita citò non debuit patri suo,homini stupidissimo in os exspuere vitam.

438 ¶ *Suspicere*, est *sursum adspicere*. Virgilius Æneidos libro j. Et fastigia suspicit vrbis. Varro Agathone: Et pueri in ædibus sæpius pedibus offensant,dum recentes musteos in carnario fluitare suspiciunt. ¶Suspicere, est *suspectum habere*. Sallustius Iugurthæ bello:Per idem tempus Bomilcar, cuius impulsu Iugurtha deditionem,quam metu deseruit,inceperat suspectus regi,& eum suspiciens nouas res cupere,& perniciem eius dolo quærere. Virgilius Æneidos libro ij. Suspectáque dona Præcipitare iubet.Et Cic. de orat.Quo prudentia hominibus grata est, lingua suspecta.

439 ¶ *Subicere*,*acuere*. Virg.lib.viij.Subigúntque in cote secures. ¶ Subigere,*exercere*,*mollire*. Cicero de orat.libro ij.Subacto

mihi ingenio opus est, vt agro non semel arato, sed nouato, & iterato. ¶ Subigere, est *superare, & sub ditione habere.* Vir. Æneid. li. j. Ternáque transierint Rutulis hiberna subactis. Sisenna Hist. lib. iiij. Terrore perturbatã multitudinem subigunt. ¶ Subigere, *exarare.* M. Tul. de senect. Cùm autem admiraretur Lysander proceritatem arborum, & directos in quicúcem ordines, & humum subactam atque puram. ¶ Subigere, *mollire*, vel *exercere.* Vir. Geor. lib. ij. Aut scrobibus mandet mutata subactis. Lucil. libro xxx. An ego te acuam, atque animosam Thessalã, vt indomitam frenis subigam antè, domémque? M. Tul. Hortensio: Vt enim segetes agricolæ subigunt aratris multo antè, quàm serant. Idem de senectute: Sed etiam ipsius terræ vis ac natura delectat, quæ cum gremio molito, & subacto sparsum semen excepit. ¶ Subigere, *cogere.* Virg. Geor. lib. iij. Et sæpe superbos Cornibus inter se subigit decernere amanteis. Idem lib. vi. Castigatque, auditque dolos, subigítque fateri. Lucillius libro xxx. Túne iugo iungas me antè, & succedere aratro Inuitum, & glebas subigas proscindere ferro? Plaut. Mercatore: Mirum quid me subagitaret.

440 ¶ *Summum*, signi ficat *quod omnibus sit altius.* Vir. Æneid. lib. iiij. Summóque vlularunt vertice nymphæ. Idem lib. xij. Apicem tamen incita summum Hasta tulit, summásque excussit vertice cristas. ¶ Summum, *proximum.* Cic. Tusc. lib. j. Summam aquam attingens enectus siti Tantalus? ¶ Summum, *extremum.* Vir. Ænei. lib. ij. Venit summa dies, & ineluctabile tempus Dardaniæ. Lucil. lib. xxvi. Squalitate, summa scabie, summa in ærumna obrutam. M. Tul. Hortensio: Vixit ad summam senectutem, valetudine optima. ¶ Summum, *gloriosum, laudabile.* Vir. libro viij. Méne igitur socium summis adiungere rebus Nisæ fugis? Ennius Andromacha: Hæc malos annos, multósque, longinquè ab domo bellum gerentes summum, summa industria.

441 ¶ *Spectare, dirigere.* Lucil. li. xxx. Quid sibi vult, quare fit, vt introrsus, & ad te Spectent, atque ferãt vestigia, & omnia prorsus? M. Tul. de offic. lib. iij. Ad extremum si ad perniciem patriæ res spectabit, patriæ salutem anteponet saluti patris. Spectare, est *videre.* Vir. Geor. li. j. Heu magnum alterius frustra spectabis aceruum. Lucret. lib. ij. E terra magnum alterius spectare laborem. Vir. lib. xij. Sedeant spectántque Latini. M. Tull. Hortensio: Cæli signorum admirabilem ordiné, insatiabilémque pulcritudinẽ magis spectat. ¶ Spectare, *inspicere, cauere.* Plaut. Asinar. Spectandum, necui annulum det, neq; roget. ¶ Spectare, *probare.* Cic. Tusc. libro v. Non igitur ex singulis vocibus philosophi spectandi sunt. Terentius prologo Andriæ. Spectandæ, an exigendæ sint vobis prius. Vir. lib. viij. Sunt nobis fortia bello Pectora, sunt animi, & rebus spectata iuuentus. M. Tul. de offic. lib. ij. Qui simul ac iuuenes esse ceperunt, magna spectare, atque ad ea rectis studiis debent contendere. Varro γνῶσι σεαυτὸν: Qui sint secundùm naturam perfecti homines, vt non modò eos spectemus, sed etiã imitemur.

442 ¶ *Stringere, percutere.* Vir. Æneid lib. x. Atque animum patriæ strinxit pietatis imago. ¶ Stringere, *nudare*, vel *exercere.* Vir. Æneid. lib. xi. Strictum rotat acer Lucagus ensem. ¶ Stringere, *rarefacere, exscindere.* Virg. Bucol. Hic vbi densas Agricolæ stringunt frondes. Et Geor. lib. ij. Tunc stringe comas, tunc brachia tonde. ¶ Stringere, *decerpere.* Vir. Geor. lib. j. Sed tamen & quernas glandes tunc stringere tẽpus Et lauri bacas. Varro de re rustica lib. j. Quod non solum celeriter præterire stringere vocant, sed etiam te transglubit. ¶ Stringere, *radere.* Vir. li. viij. Ego sum, pleno quem flumine cernis Stringentem ripas. ¶ Stringere, *vulnerare.* Vir. li. viij. Hunc primo leuis hasta Camillæ Strinxerat.

443 ¶ *Succedere*, dicitur *in alterius locum venire.* Vir. lib. x. Interea soror alma monet succedere Lauso Turnum. M. Tul. de offic. li. iij. Atqui quodam quasi veneno perficiat, vt veros hæredes moueat, vt in eorum locũ ipse succedat. ¶ Succedere, *ingredi.* Vir. lib. viij. Et nostris succede penatibus hospes. Afranius Excepto: Audite pueri pauca, vos succedite.

444 ¶ *Subit, in memoriam reducitur.* Virg. Æneid. lib. ij. Subiit deserta Creusa, Ascaniúsque, omnísque domus. Subire, significat *ingredi.* Vir. lib. viij. Hæc, inquit, limina victor Alcides subiit. Lucillius lib. xxviij. Puer præterea nostris qui subeant iubet. ¶ Subire, *succedere.* Var. Sexagesi: In quarum locum subierunt inquilinæ impietas, perfidia, impudicitia, impudentia. ¶ Subire, *subdere, supponere.* Virgil. Æneas subiit mucronem, ipsúmque morando Sustinuit. ¶ Subire, *nasci, succrescere.* Virg. Geor. lib. j. Ne subeant herbæ, neu puluere vitta fatiscat. ¶ Subire, *aggredi, succedere.* Virg. Phadúmque Hebesúmque subit. ¶ Subire, *resistere, respondere.* M. Tul. in Verrem diuinatione: Poterísne eius orationem subire?

445 ¶ *Secare*, dicitur *excidere.* Virg. lib. viij. Qualis Nereia Clotho, Et Galatea secant spumantem pectore pontum. ¶ Secare, *sequi.* vnde & sectatores bonorũ *sectores* dicti sunt. Vir. lib. x. Quæ cuique est fortuna hodie, quã quisque secat spem.

446 ¶ *Squali-*

446 ¶ *Squalidum*, ſicuti plerunque dicitur, *ſordidum*. Virgilius Æneid.lib.ij. Squalentem barbam,& cõcretos ſanguine crines. ¶ Squalidum, *fulgens*. Virg.lib.x. Per tunicam ſqualentem auro latus haurit apertum.

447 ¶ *Scitum, elegans*. Terẽtius Andr. Perecaſtor ſcitus puer natus eſt è Pamphilo. M. Tullius in Verrem actione Sicilienſium: Vt etiam nos, qui rudes harum rerum ſumus, intelligere poſſumus ſcitè facta,& venuſtè.

447 ¶ *Sedet*, ſignificationem habet clarã. Virgilius: Turnus ſacrata valle ſedebat. ¶ Sedet, *placet*. Idem v. Idque pio ſedet Æneæ, probat auctor Aceſtes.

448 ¶ *Suſtulit*, eſt *ſurſum tulit, erexit*. Virgil. Æneid.lib.ij. Suſtulit exutas vinclis ad ſidera palmas. ¶ Suſtulit, *abſtulit*. M. Tul. Philip. lib.ij. Eos qui regni nomen ſuſtulerint, deſerendos putatis. Virg. Geor. lib.j. Suſtulerit fragileis calamos, ſyluámque ſonantem.

449 ¶ *Spargere*, ſignificat *diſtillare*, vel *guttatim infundere*. Virg.li.xij. Spargit rapida vngula rores Sanguineos. Idẽ lib. quarto: Spargens humida mella, ſoporiferúmque papauer. ¶ Spargere, *madefacere*. Lucil.lib.xix. Latere pendens, ſaxa ſpargens tabo & ſanguine atro. Virgil. Spumant adſpergine cautes. ¶ Spargere, *ſeparare*. Virgil. Geor. lib. quarto: Diſcerptum latos iuuenẽ ſparſere peragros. ¶ Spargere, *implere*. Virg. Æneid.li.xi. Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras.

450 ¶ *Signare*, eſt *deſignare, oſtendere*. Lucil. lib.xxix. Si Socrates in amore,& in adoleſcẽtulis meliore paullo facie ſignat, nihílque amaret. ¶ Signare, *imprimere*. Virgil. Georg. Et ſummo veſtigia puluere signent. ¶ Signare, *diſcernere, ſeparare*. Lucil. lib.xix. Nam diſcrimen non facit, neque ſignat linea alba.

451 ¶ *Solidi*, ſignificatio manifeſta eſt. Virgilius lib.vj. Solidóque adamante columnæ. ¶ Solidum, *continuum, iuge*. Varro Seſquiylyſſe: Nauibus duodecim domo profectum decem annos ſolidos erraſſe.

452 *Subnixum, ſubditum*. Virgil. Æneid. lib. ij. Iuuenémque ſuperbum Seruitio innixæ tulimus. ¶ Subnixum, *enixum*. Virgil. Æneid. lib. quarto: Mæonia mentum mitra, crinémque madentẽ Subnixus rapto potitur. ¶ Subnixum, *ſublime*, hoc eſt ſurſum nixum. Cœlius Annal. lib.j. Et Tatini ſubnixo animo,& victoria inerti conſilium ineunt.

T

453 ¶ *Tandem*, ſignificat *vix*, vt apud Ciceronem: Tandem aliquando Quirites. Virgilius Æneidos libro tertio: Ergõ inſperata tandem tellure potiti. ¶ Tandem, ſignificat *tamen*. Titinnius Gemina: Symphonia odioſum tandem, vt moribus placeam viro.

454 ¶ *Tamen*, ſignificat *ſtatim*. Plaut. Rudente: Vtinam fortuna nunc ego anthracina vterer, Vt poſtquã exiuiſſem ex aqua, arerem tamen. Virgilius Bucolicis: Hic hœdos depone, tamen veniemus ad vrbem. ¶ Tamen, ſignificat *tandem*. Pacuuius Peribœa: Tamen obfirmato animo miteſcit metus. Salluſtius Hiſtor. libro tertio: Nam qui enare conati fuerant, ictí ſæpe ferramentis nauium, tamẽ aut vulnerati à ſuis, aut afflicti vndarum vi, multato fœdè corpore, poſtremò periere.

455 ¶ *Triſte*. Virgilius: Et pluuio contriſtat frigore cælum. Idem Bucolicis: Triſte lupus ſtabulis, maturis frugibus imbres. Terentius Andria: Caue, ne te pater triſtem ſentiat. M. Tullius Hortẽſio: Aliud ex ſyluis ſeſeuerum & triſte. ¶ Triſte, *ſeuerum*. Afranius Priuigno: M. Tullius de offi. lib.i. In eius familiari Scipione ambitio maior, vita triſtior. Terentius: Triſtis ſeueritas ineſt in vultu, atq; in verbis fides. ¶ Triſte, *amarum*. Virgilius Geor. lib.j. Triſtiſque lupini Suſtuleris fragiles calamos. ¶ Triſte, *minax*. Virgil. Æneid. libr.ij. Iſque adytis hæc triſtia dicta reportat. ¶ Triſte, *graue*. Tul. de Rep. lib.vi. Qui numero optimatum, & principum obtulit his vocibus, & grauitatis ſuæ liquit illum triſtem,& plenum dignitatis ſonum. ¶ Triſte, *difficile*. M. Tul. de ſenectute: Faciliùs in morbos incidunt adoleſcentes, grauiùs ægrotant, triſtiùs curantur. ¶ Triſte, *nigrum*. Virg. Geor. lib. iij. Aut tonſum triſti contingunt corpus amurca. ¶ Triſtis, *iratus*. Afran. Epiſtola: Iactauit ſeſe, iactet, mihi erit triſtior. id eſt iratior. Idem eadem: Idem natura triſtiori paullulo. ¶ Triſtis, *doctus*. Varro Trio dite tripylio, σὺ δὲ ἀριστῆς κυίσεως. Illud verò quondam meo, vt ego non metuam fulmẽ, non haruſpicem triſtem ſimul ac dici non quæro: Lucil. lib.xxviij. Adde eôdem, triſtis ac ſeuerus philoſophus.

456 ¶ *Trahere, per terram ducere*. Virgilius Æneid. libro i. Lora tenens, tamen huic ceruíxque comæq; trahũtur Per terram. ¶ Trahere rurſus *leuare*. M. Tul. de deorum natura libro ij. Et recenti foſſione terram fumare calentem, atque etiam ex puteis iugibus aquam calidam trahi. Plautus Amphitryone: Ego illi puteo, ſi occepſo, animam omnem intertraxero.

457 ¶ *Tardum*, ſignificat *pigrum, lentum*. Virgilius Georg. libro primo: Sæpe oleo tardi coſtas agitator aſelli. Terentius Eunucho: Fatuus eſt, inſulſus, tardus. ¶ Tardum, *diuturnum, perſeuerantem*. Virgilius Geor. libr. ſecundo: Media fert triſteis ſuccos, tardúmque ſaporem.

458 ¶ *Tendere, inhabitare, tabernacula, & hoſpitia ponere*. Virgil. Æneid. libr.ij. Hîc Dolopum manus, hîc ſæuus tendebat Achilles. ¶ Tendere, *inſidiari, decipere*, dictum à tendicula. Terent. Phorm. Quia non rete accipitri

tenditur neque miluo. ¶Tendere est propriè *laxitatem distendere, & sine rugis facere.* Virgilius Æneid.lib.iij. Tendunt vela noti. Idem libro sexto: Tendebántque manus ripæ vlterioris amore. ¶Tendere, est *dirigere.* Virgilius Æneid.lib.i. Per tot discrimina rerum Tendimus in Latium. Idem lib.secundo: Ad cælum tendens ardentia lumina. Lucretius libro primo: Primùm Graius homo mortalis tendere contra Est oculos ausus. ¶Tendere, *contendere.* Virgil.Æneid.libro secundo: Ille simul manibus tendit diuellere nodos. Idem lib.quinto: Aequo discrimine Pistris: Centaurúsque locum tendunt superare priorem.

459 ¶*Turpe*, est *indecorum, informe.* Virgil. Aeneid.libro sexto: Et metus, & malesuada fames, & turpis egestas. Idem Georg.lib.iij. Scabiémq; ferat, turpesque podagras. ¶Turpe, *grande.* Virgil.Geor.lib.iij. Optima toruæ Forma bouis, cui turpe caput. Idem Georg. lib.iiij. Et turpeis pascit sub gurgite phocas.

460 ¶*Tenerum*, significat *gracile, lentum.* Virg.Geor.lib.iij. Et ros in tenera pecori gratissimus herba.

461 ¶*Tenue, vehemens.* Virg.Geor.libro ij. Tenuísque Lageos Tentatura pedes olim, vincturáque linguam. ¶Tenue, *infœcundum.* Virgil.lib.ij. Tenuis vbi argilla, & dumosis calculus aruis. ¶Tenue, *tenerum.* M.Tul.de suppl.in Verrem: Reticulúmque sibi ad nareis admouebat tenuissimo lino. ¶Tenue, *frigidum.* Virgil.Geor.libro primo: Ne tenues pluuiæ, rapidive potentia solis Acrior. Idem lib.iij. Tum tenues dare rursus aquas. ¶Tenue, *parum, exiguum.* M.Tul.Hortensio: Eũdem non mediocri pecunia, sed etiam tenui percipere possumus. Virgil.lib.v. Et tenueis Teucrum res eripe leto. Idem Geor.lib.i. Ni refugis, tenuésque piget cognoscere curas.

462 ¶*Tenet*, sicuti est vsus, significat comprehendit, detinet. Vtrg.Aeneid.lib.quarto: Verum vbi correptum manibus, vinclísque tenebis. M.Tul.in Verrem diuinatione: Non te, sed hunc librum esse responsurum, quem monitor tuus tenet hic. ¶Tenet, *inhabitat, possidet.* Virg.Geor.lib.iiij. Quæ gurgitis huius Ima tenes. ¶Tenet, *prohibet.* Virgil.Geor. lib.iij. Texendæ sepes, etiam pecus omne tenendum. ¶Tenet, *compescit, supprimit.* Virgil. Geor.lib.iiij. Tenuítque inhians tria Cerberus ora. ¶Tenet, *tegit.* Virgilius Georg.lib.i. Amnis abundans Exit, & obducto late tenet omnia limo. ¶Tenet, *dirigit.* Virgil.Æneidos libro primo: Sed vos qui tandem? quibus aut venistis ab oris? Quóve tenetis iter? ¶Tenet, *intelligit*, dicit Terentius Andria: Id patues, ne dicas illam; tu autem vt ducas. rem tenes.

463 ¶*Tremere*, dicitur *commoueri, agitari.* Virgilius lib.xi. Cur ante tubam tremor occupat artus? ¶Tremere, *timere.* Virgilius Æneid.lib.ij Hic aliud maius miseris, multóq; tremendum. Plaut.Asinaria: Non placet, pro monstro est, quando sudat qui tremit.

464 ¶*Trahere*, consuetudine manifestam habet significationem. Virgil.Æneid.lib.ij. Altaria ad ipsa trementem Traxit. ¶Trahere. Virg. Aeneid.lib.i. Partibus æquabat iustis, aut sorte trahebat.

465 ¶*Tentare*, est *exerceri.* Virgil.Geor.lib. tertio: Et tentat sese, atque irasci in cornua discit Arboris obnixus trunco. ¶Tentare, *experiri.* Virgilius libro octauo: His fretus non legatos, neque prima per artem Tentamenta tui pepigi. ¶Tentare, *aggredi.* Virg.Aeneidos lib.ij. Extemplo tentanda fuga, canit æquora Calchas. ¶Tentare, *petere, dare.* Virg. Aeneid.libr.iij. Vnde laborum Tentare auxilium iubeat.

466 ¶*Tetrum*, *vitabile.* M. Tul.de offi.lib. tertio: Postremò hæ iam in liberis ciuitatibus regnandi existunt cupiditates, quibus nihil tetrius, nihil fœdius excogitari potest. ¶Tetrum, dicitur *illtuuiosum, fœtidũ.* Virgilius Æneid.lib.iij. Tunc vox tetrum dira inter odorem. Idem lib.x. Lauit improba teter Ora cruor. M. Tul.in Verrem actione secunda: Quàm multis istum ingenuis, quàm multis matribus familiâs, in illa tetra, atque impura legatione vim attulisse existimatis? Lucil. lib.xxx. Qui non exspectans spectandi studio, Sed hominis tetri impulsu ingressus. ¶Tetrum, *amarum.* Lucretius libro quarto: Ac veluti pueris absinthia tetra medentes Cùm dare conantur. ¶Tetrum, *impium, crudele.* M.Tul.de offi.lib.iij. Promissum potiùs non faciundum, quàm tetrum facinus admittendum fuit.

467 ¶*Torquere*, significat *inflectere.* Virgil. Georg.libr.ij. Ityreos taxi torquentur in arcus. Terent.Eunuch. Illud vide os vt sibi distorsit carnifex. ¶Torquere, *gyro celeri rotare.* Virgilius Æneid. libro primo: Aſt illam tet fluctus ibidem Torquet agens circum. ¶Torquere, *iacere, mittere.* Virgilius libro quinto: In medios telum torsisti primus Achiuos.

468 ¶*Tueri*, dicitur *seruare, custodire.* M. Tul.Epistol.ad Cæsarem lib.i. Vt sciret tuẽda maiore cura esse, quæ parta sunt. Virgil. libro octauo: Succedunt, variántque vices, quod cuique tuendum est. ¶Tueri, *videre.* Virgilius libr.vi. Excipiunt plausu pauidos, gaudéntq; tuẽtes Dardanidæ. Pacu. Teucro: Quàm te pòst multis tueor tempestatibus.

469 ¶*Tergora*, dicũtur *coria.* Virg.Æneid. lib.i. Tergora diripiunt costis. ¶Terga, *dorsa.* Virg.vij. Hinc raptas fugientibus ingerit hastas In tergum. Lucil.libr.xviij. Orationem facere

facere compendi potest, Solui dum saluo in tergo,& tergi non licet. ¶ Tergum,*scutum*, Virg.lib. viij.Et venitaduersi in tergum Sulmonis. Idem lib.x.Dentibus infrendēs, & tergo decutit hastas.

470 ¶ *Transmittere*, *trahere*, *derelinquere*, Lucil.lib.xxviij. Polemon & amauit mortē, & huic transmisit suam stolam, quam ducunt.

471 ¶ *Temerarium*, sicuti plerunque, *à temeritate*. ¶ Temerarium,*metuendum*,& *sollicitum*.Plaut. Asin.Sed quid [hoc] quòd picus vlmum tundit?haud temerarium est. Et in sequentibus: Aut mihi In mundo sunt virgæ vt atrienſi Sauriæ.

472 ¶ *Tegetes*, *à tegendo*. Var. de re rustica lib.j.Sic quæ fiunt de cannabino lino,iunco, palma,scirpo,vt funes,restes, tegetes, quæ è fundo sumi non poterunt.

473 ¶ *Taleas*,*scissiones lignorum*, vel *præsegmina*.Varro dicit de re rustica lib.j. Nam etiam nunc rustica voce intertaliare dicitur diuidere,vel excidere ramum ex vtraque parte æquabiliter præcisum,quas alij clabulas, alij taleas appellant.

V

474 ¶ *Volare*, est *auium*. Virg.Æneid.li.j. Humilis volat æquora iuxta. ¶ Volare,est *celeriter currere*. Terent.Hecyra: Ne frustra illic exspectet,vola.Virg.Æneid.lib.v.Ecce volat,calcémque terit iam calce Diores.

475 ¶ *Vastum*, est *magnum*. Virg.Æneid. lib.iij. Vastúmque caua trabe currimus æquor. ¶ Vastum,*horrens*,& *asperum*. Cicer.de Orat.Ita vultu motúque corporis vasti,& agrestes,vt etiam si ingeniis valeant, atque arte;tamen in oratorum numerum venire non possint. ¶ Vastum,*ingens*. Virg.Æneid.lib. j.Hic vasto rex Æolus antro. ¶ Vastum,*forox*. Cic.Tusc.Quæ barbaria, India vastior, aut agrestior?

476 ¶ *Ventus*,est *flatus*.Virg. Æneid.lib.j. Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento. ¶ Ventus etiam significat odorem.Plaut.Cistel.Ita mustulentus ventus nareis obtigit.

477 ¶ *Virtus*,est *fortitudo*.Virg lib.v. Tunc pudor incendit vires,& conscia virtus.¶ Virtus etiam significat *auxilium*. Plaut.Milite: Deum virtute euntem hospitio accipere apud me est comitas. ¶ Virtus rursum *meritum* est,& *dignitas*.Plaut.Milite: Sicut merci pretium statuit pro virtute,vt veneat Quę improba est,pro mercis vitio dominum prętio pauperat.

478 ¶ *Vesci*; est *edere*.Virg.lib.viij. Vescitur AEneas simul & Troiana iuuentus. Acc. Atreo: Ne cum tyranno quisquam epulandi gratia,Accumbat mensam, aut eandem vescatur dapem. ¶ Vesci etiam significat vti. Virgilius AEneidos lib.j.Quem si fata virum seruant,si vescitur aura Aetherea..Lucret.li. v.Quóve modo genus humanum, variante loquela Cœperit inter se vesci per nomina rerum.Pacu.Chryse: Fugimus, qui arce hac vescimur.Idem Armorum iudicio:Qui viget vescatur armis, vt percipiat præmium. Nouius Macco exsule.Curisis, tunc vadimonia suum vestimentum vesceris . Acc.Armorum iudicio: Cedit Achilli indutus armis vesci studet, Vt ea cuncta optima Achilli induto, leuia præ illis putet. Idem Phœnissis: Num pariter videor patris vesci præmiis? Tull. de finibus bonorum & malorum libro v.Si gerundis negotiis possit orbatus paratissimis vesci voluptatibus. ¶ Vesci iterum *videre*. Acc. Athamante:Priùs,quàm infans esses,facinus oculi vescuntur tui.

479 ¶ *Velare*, est *operire*: vnde & *reuelare*, nudare dicitur. ¶ Velare rursum *ligare*.Pompon.Pannuc.Nunc rogas,Quid fiat? restis est vilis,velet gulam.

480 ¶ *Vola*, est *media pars manus*. Varro ἐπιτόμων ἀ βοῦς ἀεὶ τόμον: Pleni libri inquam, vbi maneant tapeti eorum, quoniam in sepulcris nec vola,nec vestigium exstat. Idem Varro,περὶ μαντικῆς: Hæc Numa Pompilius fieri si viderit,sciet suorum institutorum nec volam,nec vestigium apparere.Vola rursum cauum est sub planta.

481 ¶ *Vanum*,*leue*,*inane*. Vir.Geor.lib.j.Sed illos Exspectata seges vanis eluśit aristis. ¶ Vanum, est *mendax*. Virg.Æneid.j. Ni frustra augurium vani docuere parentes.Sallus. Iugurthæ bello: Mauri vanum genus. M. Tul.de offic.lib.j.Nihil enim proficiunt,nisi admodum mentiantur: nec verò quicquā est turpius vanitate. Idem Tusc.lib.iij.Tum ita variis imbuimur erroribus, vt vanitati veritas,& opinioni confirmatæ natura ipsa cedat. ¶ Vanum,*insidiosum*,*subdolum*.Virg.Æneid.lib.ij.Nec si me miserum fortuna Sinonem Finxit;vanum etiam,mēdacémque improba finget. ¶ Vanum,*obscurum*.Virg AEneid iiij.Et procul in tenuem ex oculis euanuit auram.M.Tul.de repub.lib.v.Vt nostra verò ætas cùm rempublic.sicut picturam accepisset egregiam,sed iam euanescentem vetustate.

482 ¶ *Vastitas* significat *vastationem*. Acc: Astyanacte:Propter te tot, tantásque habemus vastitates funerum. ¶ Vastitas, *desertio*. Var.Prometh.lib.j.Mortales nemo exaudit, sed latè incolens Barathrum inhospitalis cāpis vastitas.Virg.lib.viij. Hæc ego vasta dabo,& lato te limite ducam. Cic.de Deorum natura li.ij. Qui quasi cultores terræ constituti non patiuntur eam,nec immanitate belluarū efferari,nec ſtirpiū asperitate vastari.

483 ¶ *Vltimum*,*vsu nouissimum* dicitur.Vir. Æn.viij.Vltimus ille dies bello, gētíque fuisset. Et M. Tull.de senect. Magis delectatur, qui in prima cauea spectat, tamen etiā qui

ma vltima. ¶Vltimum,*primum*. Virg.Æneid. li.vij.Tu ſanguinis vltimus auctor. M.Tull. de offic.li.j. Efficitúrque id, quod Pythagoras vltimum in amicitia putauit,vt vnus fiat ex pluribus.Idem de finibus bonorũ & malorum li.iij.Eorum dico ,qui ſummum bonũ,quod vltimũ appellãt,in animo ponerẽt.

484 ¶ *Vrgere,inſiſtere*.Lucil.lib.xxviij.Cæde hoſtium , gnato vrgere reſtant,perimus. Quadrigarius Annal.li.iiij.Sed circiter horas duas graui prœlio vrſerunt: deinde in fugã ſunt coniecti. ¶Vrgere eſt *premere, cogere*. Virg.Georg.lib.iij.Ima ſoluuntur latera , atque oculos ſtupor vrget inertes. Et: Verſaq; in obnixos vrgentur cornua vaſto Cum gemitu.Lucil.lib xxix. Vrget grauedo ſæpius culpa tua.Var.Antiquitate rerum humanarum:Qua murum fieri voluit,vrgemur in vnum. M.Tul. Hortenſ.Itaque tunc Democriti manus vrgebatur: eſt enim nõ magna. ¶ Vrgere,eſt *regere*.Virg.Geor.li.ij.Qui ſaxo ſuper,atque ingenti pondere teſtæ Vrgerẽt. ¶ Vrgere,*accelerare*.Virg.li.ix.Tibi quam noctes feſtina, diéſque Vrgebam. ¶ Vincere, ſignificat *ſuperare*.Virg.Geor.ij.Vbi aera vincere ſummũ Arboris haud vllę iactu potuere ſagittæ.

485 ¶ *Vincere,exprimere*.Vir.Geor.iij.Nec ſum animi dubius,verbis ea vincere magnũ Quàm ſit. ¶ Vincere, *animi compotem fieri*. Vir.Geor.lib.iii.Illi victor ego,& Tyrio conſpectus in oſtro. Idem lib.vij.Iunonem victrix affatur.

486 ¶ *Vertere* dicitur *cõuertere, contorquere*.Virg.viij.Gorgona deſecto vertentem lumina collo. ¶ Vertere,*fallere,decipere*. Virg. AEneid.ij.Seu verſare dolos,ſeu certæ occũbere morti.¶ Vertere,*mutare*. Vir.AEneid.j. Quæ te , genitor, ſententia vertit? ¶Verſat, *agitat, commouet,voluit*.Virgilius Georgicorum libro iij. Quid iuuenis , magnum cui verſat in oſſibus ignem ? Idem Æneidos libro ſexto : Nunc me fluctus habet , verſantque in litore venti.

487 ¶ *Vindicare*,eſt *malefactum defendere*. M.Tul.de offic.lib.iij. Atque iſte dolus malus & legibus erat vindicatus. ¶ Vindicare, *trahere,liberare*.Virg.Æneid.iiij. Graiúmque ideo bis vindicat armis. Cic.Academ.lib.iij. Aliqua poteſtas ſi ſit , vindicet ſe in libertatem.Idem de ſenectute:Et ſenectus eſt natura loquacior , ne ab omnibus eam vitiis videar vindicare.Varr.Andabat. Et me Iupiter Olympiæ,Minerua Athenis, ſuis myſtagogis vindicaſſent.Idem Epiſt.Latinis: Si in libertatem vindicare non potes,feresfortunã. ¶ Vindicare,*reuocare*.Tul.ad Cęſarem iuniorem lib.j. Quaſi ſi me ad id beneficium accerſeres,quo per te me vnà cum republica in libertatem vindicaſſem. ¶ Vindicat, *adſciſcit, ad ſe trahit*. M.Tul.Hortenſio: Deinde imitator,vt ſibi quidem videtur,naturæ,mos vindicat.

488 ¶ *Vſus* dicitur ab *vtendo*. Virg.Geor. li.iiij. Nam neque erat coriis vſus. ¶ Vſus dicitur *conſuetudo*.Terent.Heaut.Mihi ſic eſt vſus,tibi vt opus facto eſt face . ¶ Vſus,*opus*. Virgilius libro octauo : Arma acri faciunda viro,nũc viribus vſus,Nũc manibus rapidis.

489 ¶ *Vitam*, manifeſtũ eſt à *vinendo* dictam.Salluſt.Catilinæ bello:Vitam ſicuti peregrinantes tranſire. ¶ Vitas , *vmbras*. Virg. li.vi. Et ni docta comes tenui ſine corpore vitas Admoneat volitare.

490 ¶ *Venire*,claram habet ſignificationem.Virg.lib.vi.Veniſti tandem. ¶ Venire, *imminere*. Vir.vij.Se ſatis ambobus Teucriſque venire Latiníſque.

491 ¶ *Verrere*,eſt *trahere*. Vir.Æneid.lib.j. Quippe ferant rapidi ſecum, verrántque per auras. ¶ Verrere,*ferire,percutere*. Virgil.Æn. iij.Annixi torquent ſpumas,& cęrula verrũt. Lucill.li.xxvij. Quam non ſolùm deuorare ſe omnia, ac deuerrere. ¶ Verrere,*mundare*. Titin.Gemina:Euerrite ædes,abſtergite araneas. Lucil.lib.xxvij. Lignum cædat , ædeis verrat,ac vapulet.

492 ¶ *Via*,eſt *iter*. Vir.Æneid.li.j.Strepitúmque & ſtrata viarum. ¶ Via,*ratio,cauſſa*. Virg.lib.x. Hæc via ſola fuit,qua perdere poſſis.Teren.Phorm.Qua via iſtuc facies? ¶Via, *conſuetudo*.Terent.Heaut.Sed vi,& via peruulgata patrum.Quotidie accuſabam.

493 ¶ *Veſtigium*, dicitur *pedum impreſſio*. Virg.Geor.iij.Et gradiens ima verrit veſtigia cauda. ¶ Veſtigium,*extrema pars pedis*. Virg. lib.v.Veſtigia primi Alba pedis, frontémque oſtentans arduus albam.

494 ¶ *Volutari*,dicitur *volui*.Luci.xxx.Quid tu iſtuc curas, vbi ego oblinar,atq; voluter?

495 ¶ Volutare , *cogitatione ; perquirere*. Virg.Bucol.Id quidem ago,& tacitus mecũ, Lycida,ipſe voluto.Lucil.li.xxx . Hæc tu me inſimulas,nónne antè in corde volutas?

496 ¶ *Vis*,eſt *celer impetus*.Lucil.lib.xxvij. Romanus populus victus vi,ſuperatus prœliis. ¶ Vis,*fortitudo*.Vir.Æneid.lib.ij.Inſtat vi patria Pyrrhus.Idem:Auxilióque leuare viros,vímque addere victis. ¶Vis,*celeritas*. Lucret.lib.iij. Aut quidnam tremulis facere artubus hœdi , Conſimili in curſu poſſint, ac fortis equi vis?

497 ¶ *Vix,cum labore*.Virg. Æneid.v. Vix illum famuli Phegeus, Sagariſque ferebant. Idem Geor.lib.ij.Vix humiles apibus caſias. rorémque miniſtrat. ¶ Vix,*ſtatim*.Virg.Æn. ij.Vix ea fatus eram, gemitu cùm talia reddit.Var.Eumenid.Vix vulgus confluit , non perfugarum , ſed puerorum , atque ancillarum.

NONNVLLARVM DICTIONVM IN SIGNIFICATO DIFFERENTIÆ.

CAP. V.

CVpido & *amor* idem significare videntur,& est diuersitas. *Cupido* enim inconsideratæ est necessitatis: *Amor* iudicij. Plaut. Bacchid. Cupido te conficit,ánne amor? Idem Curcul. discreuit,& vim eiusdem diuersitatis expressit dicens: Quod Venus, Cupidó que imperat,suadétque amor. Afran. Homine: Amabit sapiens,cupient cæteri.

2 ¶ *Cupidinem cum feminino genere* dicimus, cupiditatem significamus. Virgil. Æneidos libro sexto: Quæ lucis miseris tam dira cupido? *cùm masculino*, deum ipsum. Plaut. Mercat. Cupido, quantus es! Næu. Gymnastico: Ædepol, Cupido, cùm tam pusillus sis, nimis multum vales.

3 ¶ Inter *Amare*, & *Diligere* hoc interest: quòd *Amare* vim habet maiorem; *Diligere* autem est leuiùs amare. Cicero ad Brutum: Sic igitur facies, & me aut amabis, aut, quo contentus sum, diliges. Et libr. j. Clodius tribunus plebis designatus valde me diligit vel (vt ὑμφατικώτερον dicam) valde me amat. Idem ad Dolobellam: Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebã, posse aliquid accedere? Tantum tamen accessit, vt mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse.

4 ¶ *Perire*, & *Interire*, plurimum differentiæ habent, quòd Perire leuior res est, & habet inuentionis spem, & non omnium rerum finem. Plaut. Capt. Qui per virtutem perit, at non interit.

5 ¶ *Alere*, & *Educare*, hoc distant: *Alere*, est victu temporali vitam sustentare; *Educare* autem ad satietatem perpetuã educere. Plaut. Menæch. Nã illic homo homines, non aues educat. Acc. Andr. Alui, educaui: id facite gratum vt sit seni.

6 ¶ Inter *Tollere*, & *Auferre*, est diuersitas. *Tollere*, est leuare, & erigere; *Auferre*, legatum transferre. Virgil. lib. viij. Tollite cuncta, inquit, cœptósque auferte labores. Turpil. Philopatro: Simul circunspectat. vbi præter se neminem Videt esse: tulit, aufert: ego clam consequor. Var. Sexag. Nunc quis patrem decem annorum natus, non modò aufert; sed tollet nisi veneno?

7 ¶ *Horrendum*, & *Horridum*, habent plurimam diuersitatem. Est enim *Horrendum*, terrum, & vitabile. Virg. Æneid. iij. Conciliũ horrendum. *Horridum*, plerunque exstans, & prominens, & incultum. Virgil. Æneid. iiij. Et glacie riget horrida barba. Plaut. Pseudulo: Papillarum horridularum oppressiunculę. Acc. Medea: Vt tristeis turbinũ toleraret hiemes, mare cùm horret fluctibus. Lucil. Satyr. lib. xvj. Hi, quos diuitiæ producunt, & caput vngunt Horridulum. M. Tul. de repub. lib. j. Sed vt ille, qui nauigat cùm subitò mare cœpit horrescere. Idem de repub. lib. iiij. Horum in se veritatem dicitur inhorruisse primùm ciuitas. Varro Epistola ad Cæsarem: Interea propè ad occidentem solem horrescit mare. Sisenna Historiarum libro iij. Subitò mare subhorrescere, cæcósque fluctus in se prouoluere

8 Inter *Meretricem*, & *Prostibulam* hoc interest: quòd *Meretrix*, honestioris loci est, & quæstus. nam meretrices à merendo dictæ sunt, quòd copiam sui tantummodo noctu facerent; *Prostibula*, quòd ante stabulum stet quæstus diurni, & nocturni caussa. Plaut. Cistellaria manifestissimè discreuit: Intro ad bonam meretricem, adstare in via solum. pro stibula sanè est.

9 ¶ *Genitrix*, à *Matre*, hanc habet distantiam: quòd *Genitrix*, semper quæ genuerit, nuncupatur; *Mater* verò aliquando pro nutrice ponitur. Virgilius libro viij. Geminos huic vbera circum, Ludere pendentes pueros, & lambere matrem. Plaut. Menæc. Ita forma similes pueri, vt mater sua Non internosse posset, quæ mammã dabat, Neque adeò mater ipsa, quæ illos pepererat.

10 ¶ *Pudet*, & *Piget*, hoc distãt. *Pudet* enim verecundiæ est; *Piget*, pœnitentiæ. Plaut. Pseudulo: Nimirum id, quod pudet, faciliùs fertur quàm illud quod piget. Non dedisse istũ pudet me, quia non accepi, piget. Idem Trinũmo: Pol pudere, quàm pigere præstat totidem litteris. Accius Neoptol. Do, & pudet quę grauium me, & verò piget. Idem: An pro me, Dane, quiete adiutem inuenio hortari pudet, nõ prodesse id piget. Turpil. Demetrio: Pudet, pigétq; mei me. Pacu. Doluresse: Quid quondam & mihi piget paternum nomen, maternum pudet profari. Sallustius Iugurthæ bello: Nam postea quæ fecerit, incertum habeo pudeátne, an pigeat magis disserere. Var. Parmen. Pudet me tui, & Musarum agnoscere, piget currere, & vnà sequi.

11 ¶ *Osculum*, & *Suauium*, his intellectibus discernuntur: quòd ab ore *Osculum*, *Suauium*, à suauitate dicitur. Varr. de vita populi Romani. Ideóque hoc ab ore dicitur osculum, non à suauitate, vnde suauium, quòd simi-

le sit suauitati.

12 ¶ Inter *Sacrificare*, & *Litare*, hoc interest. *Sacrificare*, est veniam petere: *Litare*, est propitiare, & votum impetrare. Virg. Æneid. iiij. Tu modò posce Deos veniam, sacrisque litatis. id est, impetratis. Plaut. Pœnulo: Si hercle istuc vnquam factum est, tum me Iupiter faciat, vt semper sacrificem, neque vnquam litem.

13 ¶ *Expleri*, & *Satiari*, hanc habent differentiam. *Expleri*, est tantummodo plenũ esse; *Satiari*, supra modum, & abundantiam. Lucr. lib. vj. Deinde animi ingrata naturam pascere semper, Atque explere bonis rebus, satiaréque nunquam. M. Tull. de repub. lib. vj. Graues enim dominæ cogitationum libidines, infinita quædam cogunt, atque imperant: quæ, quia nec expleri, nec satiari vllo modo possunt, ad omne facinus impellunt eos, qui illecebris suis incenduntur.

14 *Arcus*, & *Arquus*, hoc distant. *Arcus*, enim suspensus fornix appellatur; *Arquus* nõ nisi qui in cælo apparet, quẽ Irim poetæ dixerunt: vnde & *Arquati* dicuntur, quibus color, & oculi virent quasi in arqui similitudinem. Lucret. lib. vj. Tum color in nigris exsta bat nubibus arquis.

15 ¶ *Fors*, & *Fortuna*, hoc distant. *Fors* est casus tẽporalis; *Fortuna* dea. Acc. Astyan. Itera in quibus partibus (nanque audire volo) si est quẽ exopto, Et quo captus modo, fortunáne an forte reperitur. Idem Andromedà: Multi in quo mulier animo sibi mala auferre in malis, Quibus natura praua magis, quàm fors, aut Fortuna obfuit. Lucil. Satyr. lib. xij. Cui parilem Fortuna locum, fatúmq; tulit fors. Idem eo dem: Aut fortè omnino, ac Fortuna vincere bello. Si fortè ac temerè omnino, quid cursum ad honorem? Var. Epist. ad Fusium: Dij quæso, fors fortuna quantis commoditatibus hunc diem.

16 ¶ *Ferus*, & *Ferox*, hanc habent distantiam. *Ferus*, est sæuus; *Ferox*, est fortis. Acc. Tereo: Nouus nouo dabunt, aduena animo audaci in medium proripit sese ferox. Sallust. Iugurth. bello: Ille animo feroci negat se toties fusum Numidam pertimescere. Virg. Æneidos lib. ij. Ferus omnia Iupiter Argos Trãstulit. Idem libro iiij. Et frena ferox spumantia mandit.

17 ¶ *Antiquus*, & *Antiquior*, vt gradu, ita & intellectu distãt. Nam *antiquum*, significat vetus. Virg. Georg. lib. ij. Antiquásque domos auium. *Antiquior* melior. Var. rerum humanarum lib. xx. Neque idonei ciues aliquid habent antiquius salute communi. Acc. Phœnissis abdracontis: Surpo amata exoratus, genere antiquior. Lucil. libr. xiiij. Quin potiùs vitam degas sedatus quietam, Quam tu antiquiùs facere, quàm vt hoc feciſſe videaris. Marc. Tull. de amicitia: Hoc quidem est proprium amicitiæ, sed antiquior, & pulcrior, & magis à natura profecta. Idem de repub. lib. j. Sed quoniam plurima beneficia continet patria, & est antiquior parens, quàm si quis (vt aiunt) curauerit: maior ei profectò quàm parenti debetur gratia.

18 ¶ *Faustum*, & *Festum*, his intellectibus discernuntur. etenim *Faustum* quasi à fauendo dictum, ac per hoc prosperum & propitium. vnde contrà infaustum minax, & improsperum; *Festum*, verò solenniter lætum, & feriatum. Virgil. Æneid. lib. vj. Festósque dies de nomine Phœbi. Terent. O faustum & felicem hunc diem.

19 ¶ *Cuius*, & *Cuiatis*, hæc est differentia. *Cuius* ad personam refertur hominis; *Cuiatis*, vnde significat. Acc. Teleph. Qui neque cuiatis esset, vnquam potuimus multi rogitantes scire.

20 ¶ *Animus*, & *Anima*, hoc distant. *Animus* est, quo sapimus; *Anima*, qua viuimus. Acc. Epig. Sapimus animo, fruimur anima. sine animo anima est debilis. Var. Andab. In reliquo corpore ab hoc fonte diffusa est anima. Hinc animus ad intelligentiam tributus.

21 ¶ *Vultus*, & *Facies*, hoc distant. *Vultus*, est voluntas, quæ pro motu animi in facie ostenditur; *Facies* ipsa oris species. Sallust. Cat. Prorsus in facie, vultúque vecordia inerat. Lucil. Satyr. lib. j. Vultus item vt facies mors citer morbus venenum. Tul. de offic. li. j. Præclaráque esse æquabilitas in omni vita, & idẽ sæpe vultus, eadémque frons.

22 ¶ *Sebum*, & *Vnguentum*, habent hanc diuersitatem. *Sebum*, fit ex adipe ruminantium. Lucil. Satyr. lib. iiij. Tisiphone te pulmonibus adirem, vnguẽtum Excoctum attuli Eumenidibus, sanctissima Erinnys.

23 ¶ *Mussare*, & *Murmurare*, ita discernuntur: quòd *Mussare*, hominum sit occultè, & depressa voce loquẽtium, quod cælatum velint. Virgil. x. Quid fortuna ferat, populi sed dicere mussant. Et alibi: Flẽt mæsti, mussántque patres. *Murmurare*, autem maioris soni est proximi ad tumultum. Virgil. Georg. j. Et resonantia longè Litora misceri, & nemorũ increbrescere murmur.

24 ¶ *Priores*, & *Primores*, hanc habent diuersitatem. ¶ Priores enim comparatiui sunt gradus; *Primores* summæ quæque res. Lucil. Satyr. lib. viij. Gallinaceus cùm victor se gallus honestè Sustulit in digitos, primoréque erigit vngueis. Turpil. Demet. Sandalio innixa digitis primoribus. Varr. Armorum iudicio: Vt in litore cancri digitis primoribus stare. Lucil. Satyr. li. xx. Calphurnij sæua lege in Pisonis reprehendi, Eduxíque animam in primoribus naribus. Afran. Vopisc. Apage sis clientũ animum in naribus primoribus vix pertuli.

pertuli ædepol.Tul.Hort. Qui illum neſcio quid,quod in primoribus habeat (vt aiunt) labris. Idem Orat.Quæ iſti rhetores ne primoribus quidem labris attigiſſent.

25 ¶ *Poeſis*, & *Poema* hanc habent diſtantiam.*Poeſis* eſt textus ſcriptorum ; *Poema*,inuentio parua, quæ paucis verbis expeditur. Lucil.Satyr.li.ix.Non hæc quid valeat,quídve hoc interſiet illud Cognoſcis primùm, hoc quod dicimus eſſe poema.Pars eſt parua poema.Idem Epiſt.Item quęuis non magna pars poema eſt illa. ¶ *Poeſis*,opus totum totáque illa ſumma eſt vna ἁρμονία, vt annales Ennij.At quęſtus vnum.Eſt maius multo,quàm quod dixi ante poema.Quapropter dico,nemo,qui culpat Homerum Perpetuò culpat, neque quod dixi ante poeſin Verſum vnum culpat verbũ enthymemate malocum.Var. Parm. *Poema* eſt λέξις ἐνρυθμος, id eſt, verba plura modicè in quandam cõiecta formam. Itaque etiam diſtichon epigrammation vocant poema. ¶ *Poeſis* eſt perpetuum argumẽtum,& rhythmis,vt Ilias Homeri, & Annales Enn.ij. *Poetice*,eſt ars earum rerum.

26 *Doctum*,& *peritum* cùm ſimile videatur, à Tullio diſcretum eſt, vt ſit *peritum* plus, quàm quod doctum, de offic.libr.iij. Itaque cùm ſint docti,à peritis deſiſtunt facilè ſententia.

27 ¶ Inter *Vrbem*,& *Ciuitatẽ* hoc intereſt. *Vrbs* eſt ædificia.*Ciuitas* incolæ. Virg.Ænei. lib.j.Vrbs antiqua fuit.Enn.Telepho : Et ciuitatem video Argiuũm incendier. Pacu.Atalanta : Solicita ſtudio, obſtupida ſuſpenſo animo ciuitas. M.Tul.de repub.lib.j. Quam cùm locis,manúque ſepſiſſent, eiuſmodi cõiunctionem tectorum oppidum, vel vrbem appellarunt delubris diſtinctam, ſpatiiſque communibus.omnis ergo populus,qui eſt talis cœtus multitudinis,qualem expoſui,ciuitas eſt : omniſque ciuitas eſt conſtitutio populi. Idem ij.Quo auctore, & principe vocitatur ciuitas.Siſen.Hiſtor.lib.iiij.Deniq; cùm variis voluntatibus incerta ciuitas trepidare.Pompon. Cùm vertice ſuperiorem locum inſcendo.

28 ¶ Inter *Cogitare*, & *Deliberare* hoc intereſt. *Cogitare* eſt dubitare; *Deliberare* confirmare.Turpil.Boethont. Quæſo cogita,ac delibera.Idem Philopatro: Certum ac deliberatum eſt me illis obſequi.

29 ¶ *Scius*,& *conſcius* hoc differunt : quòd *Scius* ſecum;*Conſcius* cum alio ſcius eſt: licet conſcium indifferenter poſitum legerimus.

30 ¶ *Auſpicium*,& *Augurium* his intellectibus diſcernuntur:quòd ſit *Auſpicium* auiũ inſpectio,& quæ ex volatu auium ſignificetur,& vocibus; *Augurium* autem rerum omnium coniecturas prudenter, ac diligenter amplectitur.

31 ¶ *Monſtra*, & *Oſtenta* ſimiliter intelliguntur, quòd imminentia monſtrent, & oſtendant. ¶ *Omen* verò votum eſt mentis, & vocis.vnde ſacrificantibus dicitur,bona omina habete. id eſt, vt circunſtantes & mente rectè velint,& bona oribus proferant. ¶ *Portentum* non ſolùm quod portendat; ſed etiã quod iam apportet,& faciat ex his ſignificationibus,quæ in auſpiciis, & auguriis, & extiſpiciis oſtenduntur, ¶ *Prodigium* autem ſemper peſſimum eſt,dictum quaſi porrò adigendum.Virg.Æneid.lib.iij.Sola nouum,dictúque nefas, Harpyia Celæno Prodigium canit,& triſtes denuntiat iras.

32 ¶ *Iniuria*,à *contumelia* hoc diſtat. *Iniuria* enim leuior res eſt.Pacuuius Peribœa:Patior facilè iniuriã,ſi eſt vacua à contumelia. Cæcilius Fallacia: Facilè ærumnã ferre poſſum, ſi inde abeſt iniuria,Etiámque iniuriam niſi contrà conſtant contumeliam.

33 ¶ *Fulmen*, *Fulgur*,& *Fulguritum* his intellectibus ſecernuntur. Eſt enim *Fulmen* telum ipſum quod iacitur.Vt Virg. Georg.li.j. Ipſe pater media nimborum in nocte coruſca Fulmina molitur dextra.*Fulgur* ignis qui corruſcat fulmine. vnde & fulgetra dicũtur, & fulgor. Virgil. lib. v. Maculoſus & auro Squamam incendebat fulgor. *Fulguritum* dicitur fulgure tactum, vel exuſtum.

34 ¶ *Iurgium*, & *Lis* hanc habent diſtantiam : quòd *Iurgium* leuior res eſt. ſiquidem inter beneuolos, aut propinquos diſſenſio, vel concertatio iurgium dicitur;Inter inimicos diſſenſio *Lis* appellatur.M. Tul. de Rep. li.iiij. Admiror nec rerum ſolùm,ſed verborum etiam elegantiam . Si iurgant, inquit, beneuolorum concertatio non lis, inimicorum iurgium dicitur.Et in ſequenti: Iurgare igitur lex putat inter ſe vicinos,non litigare.

35 ¶ *Merx*,& *Mercatura* hoc diſtãt. *Merx* eſt ſpecies; ipſa *Mercatura* actus ipſe, vel lucrũ de merce. *Mercatus* autẽ locus,in quo agitur mercatura.M.T.de Rep.li. iii. Phœnices primi mercaturis,& mercib⁹ ſuis auaritiã, & magnificentiã,& inexplebiles cupiditates omnium rerum exportauerunt in Græciam. Var.Sexageſi:Vbi tum comitia habebant, ibi nunc fit mercatus. Serenus opuſculis : Ad mercatum eo villice, ecquid vis inde euehi, aut agi? Cic.Tuſc. lib. quinto:Ita nos quaſi in mercatus quandam celebritatem ex vrbe aliqua.Et de offi.li.iij. Ad quos cùm tanquã ad mercaturam bonarum artium ſis profectus,inanem redire turpiſſimum eſt.

39 ¶ *Superſtitionis*,& *Religionis* diſtantiam manifeſtiſſimè diſcernit M. Tul. de natura deorum lib.ij. Non enim philoſophi ſolùm, verùm etiam maiores noſtri ſuperſtitionem à religione ſeparárunt. Num qui tota die precabantur,& immolabãt, vt ſibi ſui liberi ſu-

perstites essẽt, *superstitiosi* sunt appellati, quod nomen patuit postea latiùs. Qui autem omnia, quæ ad cultum deorum pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, dicti sunt *religiosi*, ex eligendo. ¶ Sed verè *superstitiosi* proprietatem ex hoc habent, quod præ cultura deorum supersedeant cætera, id est negligãt. Itidem & *religiosi*, quasi religiosi omnium cæterorum sacrificiis deseruiant.

37 ¶ *Peius*, & *Deterius* hic sensibus discernuntur: quod sit *Peius* à malo, quod in vsu est, & creberrimè frequentatur; *Deterius* verò à bono, vt minoris sit meriti, quàm id, quod placet. Virgil. Geor. lib. iiij. Deterior qui visus, eum ne prodigus obsit Dede neci. Idem libro viij: Deterior donec paullatim ac decolor ætas. Hæc enim melioribus comparata sunt.

38 ¶ Inter *Circum*, & *Globum* hoc interest: quòd *Circus* est planities rotunda, vt circuitus: *Globus* soliditas vndique versum rotunda, vt est sphæra. M. Tullius de natura deorũ lib. ij. Cúmque duæ formæ præstantissimæ sint ex solidis globis, sic enim sphærã interpretari placet. ex planis autẽ [aut est] circus, aut orbis. Virgilius libr. v. Mediáque in valle theatri Circus erat. Et: Lucentémque globũ lunæ, Titaniaque astra.

39 ¶ *Manubias*, à *Præda* hoc distare veteres existimarunt, vt sit *Præda* corpora ipsa rerũ, quæ capiuntur: *Manubiæ* verò pecuniæ ex præda vendita redactæ, & sic apud plurimos. nã & Marcum Tullium de lege agraria, ita sensisse voluerunt. Prædam, manubias sectiles, castra denique Cn. Pompeij sedente imperatore censores.

40 ¶ *Peruicacia*, & *Pertinacia* hoc distant: *Peruicacia* est interdum bonarum rerum perseuerantia, *Pertinacia* semper malarum. Accius Myrmidonibus: Tu pertinaciam esse Archiloche hanc prædicas, Ego peruicaciam aio, & à me vti volo. Nam peruicacem dicis me esse, & vincere Perfacilè patior, pertinacẽ nil moror: Hæc forteis sequitur, illam indocti possident, Tu addis quod vitio est, demis quod laudi datur.

41 ¶ *Sensus*, & *sensa* hoc separantur: *Sensus* enim sunt, qui sentiunt: *Sensa* quæ sentiũtur. Cicero de Oratore: Et quod exprimere dicendo sensa possumus. nam primùm manifestũ est, & sapere nos, cùm incitatio sit, vel sensus.

42 ¶ *Iuuentus* & *Iuuenta*, & *Iuuenilitas* hoc differunt. Iuuentus iuuenes; Iuuenta ætas ipsa; Iuuenilitas, quod ἥβην, vel νεότης vocant Græci. Vir. Geor. li. iij. Et patiens operis, paruóque assueta iuuentus. Idem eodem: Interea superat gregibus dum læta iuuentus, Solue mares. Sallustius Catilinæ bello: Ibíque iuuentutem suam exercuit. Idem Catilina: Scio fuisse nonnullos, qui ita existimarent, iuuentutem, quæ domum Catilinæ frequentabat. Varro Tithono, νῦν γὰρ ὁρᾷς: Quam dereliquit multicupida iuuenilitas.

43 ¶ *Morata*, *morigera*, & *morosa* hanc habent distantiam: quòd *Morosa* est contrariis, peruersísque moribus. Afranius Vopisco: Dũ morigeram, dum morosam præbeo, Deinde aliquid dedita opera controuersiæ Concinno, lædo interdum contumeliis. M. Tull. de senectute: Ac sunt morosi, & anxij, & iracundi, & difficiles senes. Plautus Aulul. Dummodo Morata rectè veniat, dotata est satis.

44 ¶ Inter *Vegetum*, & *Vigens* hoc interest: quòd *Vegetum* sit incolume; *Vigens* forte. Nã vegetum corporis; vigens etiam animi possumus dicere, vt in multis.

45 ¶ *Profesti*, & *Festi* dies discernuntur sic. *Profesti*, sunt à festiuitate vacui. Afran. Priuigno: Quę festiuo nos facere solemus die, quotidiano opere promiscuè omnia, atque profesto concelebras focum.

46 ¶ *Quærere*, & *requirere* hoc differunt: quoniam *Requirere* est diu quærere. Afranius Fratriis: Proin tutum quæram, ne requiram te vide.

47 ¶ *Specula*, & *speculum* sicut genere, ita significantia differunt. Nam *Specula* despicientiam significat. Virg. libro decimo: Atque leo specula cùm vidit ab alta Stare procul campis meditantem prœlia taurum. *Speculum*, quod imago redditur. M. Tullius in Clodium, & Curionem: Sed credo postquam tibi speculum allatum est, longè te à pulcris abesse sensisti. Varro Eumenidibus: Sed nos simul atque in summam speculam peruenimus, Videmus populum futuris incinctum tribus.

48 ¶ *Confiteri*, & *Profiteri* hoc distãt: quòd *Profiteri* voluntatis est; *Confiteri*, necessitatis, & coactus: quod ita positum sæpiùs legimus. Cicero pro Manlio: Hic ego non solùm confiteor, verùm etiam profiteor. Honestius profiteri, quàm confiteri.

49 ¶ *Vlcus*, & *vulnus* hoc distant: quòd *Vlcus* tecta, & clausa est malignitas. Vir. Georg. lib. iij. Quam si quis ferro potuit rescindere summum Vlceris os, alitur vitium, viuíque tegendo *Vulnus*, hians, & patens. Idem libro nono: Produxi presíve oculos, aut vulnera laui Veste tegens.

50 ¶ *Quartum*, & *quarto* prudentes differre dixerunt. Varro Disciplinarum quinto: Aliud est quartò prætorem fieri, aliud quartùm. Et *Quartùm* locum significat, & tres ante factos; *Quartò* tempus signat, & ter ante factum. Ennius rectè Quintus pater quartum fit Consul.

51 ¶ *Turpe*, & *fœdum* quam habeant distantiam, manifestum est. Nam *turpe* leuior res est,

est: *Fœdum*, vim habet maiorem. M. Tull. de offic. Luxuria verò cùm omni ætati turpis, tũ senectuti fœdissima est.

52 ¶ *Formæ*, & *Figuræ*, quæ sit differentia, M. Tul. manifestator est. Nam *Formam* integritatem speciei esse voluit: *Figuram* formam nostram. M. Tul. de offic. lib. j. Principio corporis nostri magnam natura ipsa videtur habuisse rationem, quæ formam nostram, reliquámque figuram, in qua esset species honesta, eam posuit in promptu.

53 ¶ *Dignitatem*, & *venustatem*, discerni voluit M. Tul. vt *Dignitas* viris; *Venustas* feminis sit attribuenda, De offic. libro j. Venustatem muliebrem dicere debemus, dignitatem virilem.

54 ¶ *Monstra*, & *Prodigia*, & *Portenta* hoc distant: quòd sunt *Monstra* & *ostenta*, monita deorum. Virgil. lib. iij. Primúmque parentem Monstra deũm refero. *Prodigia*, deorum minæ, vel iræ. Idem libr. tertio: Sola nouum, dictúque nefas Harpyia Celæno Prodigium canit. Et libr. sexto: Prodigiis acti cælestibus ossa piabunt. *Portenta*, ostenta, quæ aliquid imminere significant. Lucil. libro xxvj. Nisi portenta, anguésque volucres, ac pinnatos scribitis.

55 ¶ *Celare*, & *Cælare*, hanc habent distantiam: quòd *Celare* est tegere, & abscondere. Terentius: Bene dissimulatum amorem, & celatum indicans. Virg. Æn. li. vj. Secreti celãt calles. *Cælare*, inscalpere. Virg. Æn. li. j. Cælatáque in auro Fortia facta patrũ. Varro Agathone: Númnam cælatus in manu dextra scyphus, Cælo dolitus artẽ ostẽtat Mentoris?

56 ¶ *Ignoscere*, & *Concedere*, quemadmodũ inter se distãt, aperit M. Tul. ad Cæsarem iuniorem lib. j. Quod mihi, & Philippo vacationem das, bis gaudeo. nã & præteritis *ignoscis*, & *concedis* futura.

57 *Contemnere*, & *Despicere*, eò distãt: quòd est *despicere* grauius, quàm *contemnere*. M. Tul. in Verrem actione iij. Quémque contempserit, despexerit, liberum esse nunquam duxerit. Idem ad Cæsarem libr. iij. Amici nonnulli te contemni, ac despici, ac pro nihilo haberi senatus voluit. Et de senectute: Contemni se putant, despici, illudi.

58 ¶ *Cupiditas*, & *Cupido*, diuersa sunt. Nam *cupiditas* leuior est. Lucil. li. xxiij *Cupiditas* ex homine; *cupido* ex stulto nunquam tollitur: quòd cupiditas pars quædam sit temperatior defluens ex cupidine.

59 ¶ *Æmulatio*, ab *Imitatione*, hoc distat: quòd *Imitatio* simplex est, & liuorem atque inuidiam non admittit: *Æmulatio* autem habet quidem imitandi studiũ, sed cum malitiæ operatione. Virg. lib. vj. Æmulus exceptum Triton (si credere dignum est) Inter saxa virum spumosa immerserat vnda. Tull. in Cæsaria. Quasi quodam æmulo, atque imitatore studiorum & laborum meorum, & comite abstracto.

60 ¶ *Probatum*, & *Spectatũ*, vis maioris est. Lucil. lib. xxvj. Tuam probatam mihi, & spectatam maximè adolescentiam.

61 ¶ *Bellum*, & *Prælium*, hoc differũt: quòd *prælia* partes sunt belli, hoc est in bello congressiones. Lucil. lib. xxvj Vt populus Romanus victus vi, & superatus prœliis sæpe est multis: bello verò nunquam, in quo sunt omnia. Virg. lib. vnde cimo: Infantem fugiens media inter prœlia belli.

62 ¶ Inter *Cauere*, & *Vitare*, Lucil. esse distãtiam voluit lib. xxvj. & esse plus *vitare*: Quid tibi cauendum censes, quid vitandum maxumé.

63 ¶ *Vetustiscere*, & *Veterascere*, quid interfit Nigidius commentator Grammaticus li. x. deplanauit: Dicemus quæ vetustate deteriora fiunt *vetustiscere*; *inueterascere*, quę meliora. M. Tul. ad Hirtium lib. vij. Cùm enim nobilitas sit nihil aliud quàm cognita virtus, quis in eo, quem veterascentẽ videat ad gloriam, generis antiquitatem desideret?

64 ¶ *Nocens* à *Nefario*, & *Impio*, distare, vti *Nocens* leuius videri possit, M. Tul. de offic. lib. ij. voluit: Nec tamen vt hoc fugiendũ est, ita habendum est religioni contrarium, nocentem aliquando, & nefarium, impiúmque defendere.

65 ¶ *Innuere*, & *Annuere*, hoc distant: quòd *Innuere* est facie significare. Terent. Adelphis: Annuere, quin pugnus continuò in mala hęreat. Non innueram, verùm in istam partem potiùs peccato tamen. *Annuere*, concedere. Virgil. libro x. Annuit his Iuno, & mentem lætata retorsit. M. Tul. Hortẽsio: Quod cùm vterque nostrum annuissent, omnẽsque ad id tempus, quod erat dictum postero die venissemus. Positũ est annuere pro innuere: Plautus Asinaria: Neq; illa vlli homini nutet, nictet, annuat..

66 ¶ *Flagrare*, & *Fragrare*, ita discernuntur: quòd *Flagrare* est incendi, & ardere; *Fragrare* verò olere, & in plurimis inuenitur ista discretio.

67 ¶ *Noxa*, & *Noxia*, hanc habent diuersitatem: quòd est *Noxa* peccatum leue. Virgil. Æncidos libro primo: Vnius ob noxã & furias Aiacis Oilei. *Noxia* nocentia. Virg. libro octauo: Iræque & crimina noxia cordi. Mar. Tul. Hortẽsio: Et cæteras quidem res, in quibus peccata non maximè afferunt noxias tamen, ni sciunt, attingunt.

68 ¶ *Plus*, à *Multo*, vetustas voluit discrepare, & potest videri hanc habere distantiam, vt sit *Multum*, à plurimo minus, ac non supra modum. Virg. Georg. lib. j. Multùm adeò rastris glebas qui frangit inertes. *Plus*, sicut in

pleriſque,quod maioris modi eſt, quam neceſſarium eſt, atque ideo M.Tull.maius diſcreuit Epiſt.ad Catonem: Nec iccirco mihi deſiderandam eſſe dignitatem meam, quòd eam multi impugnarint, ſed eo magis recolendam,quòd plures deſiderarint.

69 ¶Inter *Speratam*, *Dictam*, & *Pactam* & *Sponſam*,hoc intereſt:quòd virgo prius quàm petatur *ſperata* dicatur.Plaut. Amph.Amphytrio vxorem ſalutat lætus, ſperatã ſuam. Dehinc *promiſſa*, vel *pacta*, vel *ſponſa* dici poteſt. Virgil. Æneid.lib.ij. Cui pater & cõiux quõdam tua dicta relinquor? Et idem alio loco: Et gremiis abducere pactas. Titin.Diuortio: Cui exacta ætate ſponſa ſit deſponſa.

70 ¶*Mutuum*, à *Fœnore*, hoc diſtat, quod *Mutuum* ſine vſuris;*Fœnus* cum vſuris ſumitur,& eſt accepti fœtus.vnde & fœnus dictũ eſt,vt Græcè τόκος,quaſi partus multi ſumpti. Plaut.Aſin.Nam ſi mutuò non potero, certũ eſt,ſumam fœnore.Vnde honeſtius mutuum eſt, quod ſub amico affectu fiat, tamen vſu temporis neceſſarij fœnore ſumere decet.

71 ¶ Inter *Nutare*,& *Annuere*, & *Nictare*, veteres hoc intereſſe voluerũt: vt *Nutare* capitis;*Annuere*,vel innuere narium vel labiorum; *Nictare* oculorum ſignificantiam eſſe decreuerint. Plautus Aſinaria: Nec illa vlli homini nutet,nictet,annuat.

72 ¶*Simulare*, & *Diſſimulare*,hanc habent diſtantiã.*Simulare*, eſt fingere ſcire, quæ neſcias; *Diſſimulare*, fingere neſcire, quæ ſcias. Sal.Catilinæ bello:Cuius rei libet ſimulator, ac diſſimulator.

73 ¶*Caſtitas*,& *Pudicitia*,paria deputãtur: cùm ſit *Pudicitia*, ab iniuria turpium libidinum libera;*Caſtitas*,& ab his continens,& remota;præterea & religioſa munditia, & puritas.Virgilius Georg,lib.ij.Caſta pudicitiam ſeruat domus.Virg.Æneid.lib.vj.Quíque ſacerdotes caſti dum vita maneret.Et libro vij. Præterea caſtis adolet cùm altaria tedis. atq; ideo plus eſt caſtitas à pudicitia, quòd par ſit pudicitia cum aliis cæteris caſtitas.

74 ¶*Paſcere*,& *Alere*,hoc diſtant auctoritate:vt ſit *Alere*,ſufficiẽdi generis curam habere;*Paſcere*,natos cibo ſaginare: Varr.γεννηδαγωγία. Vbi prægraues paſcuntur pauonum greges.

75 ¶*Ora*,& *Oræ*,licet paria eſſe videantur; tamen vt genere, ita intellectu diſtant. nam quoties in his *neutrum* genus tangitur,vultus, vel facies noſtra ſignificatur. Virgilius: Os, humeróſque deo ſimilis.Et libro xij. Ora citatorum dextra detorſit equorum.quoties *femininum*,cuius rei libet fines.Virgil.Æneidos lib.j. Exire, locoſque Explorare nouos, quas vento acceſſerit oras.

76 ¶Inter *Exſtinguere*,& *Opprimere*, intereſſe Cicero voluit de amicitia, vt ſit maius *Opprimere*, quàm *Exſtinguere*. Quamobrem primùm danda opera eſt, nequa amicorum diſſidia fiant: ſin tale aliquid euenerit,vt exſtinctæ potius amicitiæ, quàm oppreſſæ videantur.quaſi quod exſtinguitur poſſit renouari;quod opprimitur,non queat.

77 ¶*Morbum*,à *Vitio*,prudentia veterum ſic voluit ſeparari:vt ſit *Morbus*,cùm acceſſit vtique aut temporis,aut cõtagij; *Vitium* perpetua & inſanabilis,atq; irreuocabilis cauſa.

78 ¶*Meminiſſe*,& *In memoriam redire*, hoc differre Ariſtoteles putat, διαφέρει μνημονεύειν τοῦ μεμνῆσθαι, & vult *meminiſſe* omnium eſſe animantium,vt cibi,potionis,ſomni,voluptatis:*in memoriam reuocare*, quod exciderit, non niſi homines poſſe.

79 ¶*Die quarta*, & *Die quarto*,hoc differre prudentes volunt:quorum tamen auctoritas in obſcuro eſt,vt ſit *die Quarto* temporis præteriti;*die Quarta* futuri.

80 ¶*Mentiri*,& *Mendaciũ dicere*,quemadmodum diſtent,P.Nigidius ſtudiis bonarum artium præclariſſimus manifeſtiſſimè ſeparauit.Qui *mentitur*,ipſe non falſus alterum fallere conatur:qui *mandacium dicit*,ipſe fallitur quantum in ſe eſt,vir bonus præſtare debet, vt non mentiatur,prudens ne mẽdacium dicat:alterum iudicat in homine,alterum non.

81 ¶*Feſtinare*,& *Properare*, veteres voluerunt habere diſtantiam:Cato oratione,quam de ſuis virtutibus ſcripſit: Aliud eſt properare,aliud feſtinare.qui vnũ quid maturè transigit,is *properat*: qui multa ſimul incipit, nec perficit,is *feſtinat*. ¶Verum vtrorumque verborum ratio ſub hac ſignificantia proxima eſt veritati,vt ſit ſæpe animi *properare* ſtudioſè ad res aliquas contendentis, *feſtinare* corpore neceſſitatibus obſequendi. Virgil.lib.iiij. Et mediis properas aquilonibus ire per altum. Idem Æneid.lib.ij.Feſtinate viri,nam quæ tã ſera moratur Segnities?

82 ¶*Matronæ*, & *Matresfamilias*, diſſimilitudinem hoc modo veteres docti ſeparant quidam, vt ſit *Matrona* quæ peperit ſemel; *Materfamiliãs* quæ ſæpius: ſed hæc definitio videtur abſurda. Ad hæc fidelius locupletiores *matronam*, quæ in matrimonio ſit mariti etiam ante ſuſceptos liberos,dictam;meliore tamen matris futuræ ſpe M.Tullius nomine nuncupatam: *matrem verò familiãs* quæ in familia mancipióque ſit patria, & ſi in mariti matrimonio eſſet.

83 ¶*Auarum*,& *Auidum*, ita diſcernuntur: *Auarum* enim ſemper in reprehenſione eſt; *Auidum* autem ab auendo, quod eſt, etiam honeſtè cupiendo,& à delectatione intelligi poteſt, ac per hoc aliquando malis, aliquando bonis adiũgitur cauſſis.Vt Virg.Geor.lib.iij.Paſcũtur oues,auideq; iuuẽcæ.Salluſt.bell. Catilinę:Laudis auidi,pecuniæ liberales erãt.

84 ¶*Audacia*

84 ¶ *Audacia*,& *Audentia* hoc differunt: quòd *Audentia* fortitudinis sit; *Audacia* temeritatis. Vt Sallustius: Audacia pro muro habetur: & apud veteres sæpe sic. Audentia. Virg. Audenteis fortuna iuuat. Et: Audentior ibo In casus omneis. quanquam & audaciã pro fortitudine legimus, vt Virgi. lib. ix. Irim de cælo misit Saturnia Iuno Audacem ad Turnum. Et: Aude hospes contemnere opes, quod humanitatis sit potiùs, quã temeritatis.

85 ¶ *Prospicere*, & *Respicere* distant: vt aduorsum videre. *Prospicere* rectè dicatur; *Respicere* quasi retrò aspicere. Varr. Manio: Sedẽs altus alieno sumptu, neq; pòst respiciẽs, neque ante prospiciens.

86 ¶ *Furor*, ab *Insania* distare Cic. Tusc. li. iij. ostendit: Itaque non est scriptum, si insanus; sed, si furiosus esse incipit. *Insaniam* enim censuerunt inconstantiam, id est, sanitate vacantem; tamen posse tueri mediocritatem officiorum, & vitæ communem cultum, atq; vsitatum. *furorem* autem esse rati sunt mentis ad omnia cæcitatem. quod cum maius esse videatur, quàm insania, tamen eiusmodi est, vt furor in sapientem cadere possit, insania non possit.

87 ¶ *Confidentiæ*, & *Fidentiæ* discretionem pandit M. Tul. Tusc. lib. iij. Qui fortis est, idẽ *fidens*, quoniam *confidens* mala consuetudine loquentium in vitio ponitur, ductum verbũ à confidendo, quod laudis est. Qui autem est *confidens*, is profectò non extimescit. discrepat enim à timendo *fidens*.

88 ¶ *Inuidia*, & *Inuidentia*. Cic. Tusc. li. iij. Posset etiam in misericordiam, posset in inuidiam. Non dixi in *inuidiam*, quæ tum est, cùm inuidetur. Ab inuidendo autem *inuidentia* rectè dici potest, vt fugiamus ambiguum nomen Inuidiæ. Et lib. iij. Vt ægritudini inuidentia. (vtendum est enim docendi causa verbo minùs vsitato; quoniam inuidentia nõ in eo, qui inuidet, solùm dicitur, sed etiam in eo, cui inuidetur.)

89 ¶ *Aegrotatio*, & *Aegritudo*. Cic. Tusc. li. iij. Sed propriè vt *ægrotatio* in corpore, sic *ægritudo* in animo nomen habet.

90 ¶ *Iracundus*, & *Iratus*, ebrius & ebriosus, amator & amans quid inter se distent, Cicero discreuit Tusc. lib. iiij. Aliud iracundum esse, aliud iratum; vt differt anxietas ab angore. neque enim omnes *anxij*, qui angũtur aliquando. ¶ Inter ebrietatem, & ebriositatem hoc interest, aliud est amatorem esse, aliud amantem.

91 ¶ *Lætari*, & *Gaudere* distant: vt Cicero Tusc. lib. iiij. Atque vt confidere decet, timere non decet, sic quidem gaudere decet, lætari non decet: quoniam docendi causa à gaudio lætitiam distinguimus. vt autem inuit idem Cicero, *gaudium* in sapiente, & in rebus bonis semper est; *lætitia* etiam in malis, & turpibus rebus esse potest.

92 ¶ *Pernicitatem*, & *Velocitatem* Cic. discreuit Tusc. l. v. Præstans valetudine, viribus, forma, acerrimísque sensibus: adde etiam, & lubet, pernicitatem. Virg. Geor. lib. iij. hoc sensit. Dura iacet pernix instrato saxa cubili. vt illud sit celeritatis; hoc patientissimæ fortitudinis.

93 ¶ *Metum*, *Timorem*, *Formidinem*, *Pauorẽ* Cicero discreuit Tusc. libro quinto: In quem autem metus, in eum formido, timiditas, pauor, ignauia.

94 ¶ *Innocens*, & *Innocuum* hoc distãt: quòd sit *Innocens* non nocens; & *Innocuum* illæsum. Virgilius libro decimo: Et sedere carinæ Omnes innocuæ.

95 ¶ *Legere*, & *Eligere* non sub ea significatione intelligi vult Varro de re rustica li. j. Aprica prius debet descendere de vite: in vindemia diligentis, vua non solùm legitur ad bibendum, sed etiam eligitur ad edendum. vt sit *legitur*, colligitur, vt plerunque eligitur melior quæque de plurimis.

96 ¶ *Miserari*, & *Misereri* cæteri his sensibus esse voluerunt: vt sit *Miserari*, flere & lamentari; *Misereri*, miserationem alienis casibus exhibere, & actiuo ad primũ affectum, passiuo ad secundum. Acc. Euryface: Heu mi hi, vt etiam hæc ærumna mihi luctum addit luctibus. alia persona: Quid miserari id me Euryfacem tuam sodalitatem memoras? formidas tibi? te commiserabar magis, quàm miserabar mei, & multis mei & aliquando vexata generibus?

97 ¶ *Acerosum*, & *Aceratum* vtrunq; noue positum; sed distanti proprietate signatũ. *Acerosum* namque panem farre minus purgato, nec sordibus à candido separato dicendum veteres putauerunt. Lucillius lib. xxv. Quæ gallam bibere, ac rugis conducere ventris Farre acerosõ, oleo decumano, pane cumano coegit, tunc Græci ὑπόπυρον vocant. *Aceratum* verò est lutum paleis mistum, vt laterarij vsus est. Lucil. lib. ix. Latere qui ducit habet nihil amplius. Nam quam commune lutum à paleis, cœnũmque aceroso.

98 ¶ *Multum*, & *Satis* eo distant: quòd *Multum* infinitum est; *Satis* finitum. Auaris illud, hoc parcit se continentibus applicandum est. Lucil. lib. v. Nam si quid satis est homini, id satis esse potisset: Hoc sat erat: nunc cùm hoc non est, quî credimus porrò Diuitias vllas animum mi explere posse? Et libro xviij. Denique vti stulto nil sit satis, omnia cùm sint.

99 ¶ *Omne*, atque *Totum*, vt ab omni plus esse *Totum* putent, volunt quidam esse seiunctum; cùm indiscretè inter auctores frequenter positum legerimus, & vtrunque cum si-

gnificantia *vniuersitatis*. Lucret. l. j. Totum video per inane geri res. Virgilius Bucolicis: Omnia vincit amor. Et idem Georg. libr. iij. Omne adeò genus in terris hominúmq; ferarúmque, Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres In furias, ignémque ruunt, amor omnibus idem. Et Æneid. lib. vj. Totámque infusa per artus Mens agitat molẽ, & magno se corpore miscet. Quid quòd totum, quod plus putatur, nõ *pro cuncto* alicubi accipi potest? Vir. Geor. li. iij. Totas Aduoluere focis vlmos, igníq; dedere. vt sit totas, integras; non omnes, quæ in mũdo sunt, vlmos.

100 ¶ *Niti*, & *Obniti* cùm ex vno sint intellectu, acceptis tamen præpositionibus fit diuersum. *Niti* enim potest videri, aut aliquã gratiam, aut honorem, aut vtilitatem ærumnoso tendere sine labore: quanquam in aliquibus grauiùs audiatur, vt sint enixæ parendi labore defunctæ; *Inniti* autem incumbere manifestũ est. Vir. li. vj. Ille vides pura iuuenis qui nititur hasta. Obniti verò est cõtra aduersa obluctari. Virgil. Sæpe vsque adeò obnixi non cedere. Et alibi: Obnixi torquent spumas, & cœrula verrunt. Terent. Andria: Pedibus, manibúsque obnixè omnia facturum.

101 ¶ *Illix*, & *illex* hoc discernũtur. ab illicẽdo' *Illix*; *Illex* verò à quo lex non seruetur. Plautus Pœnulo: Qui illi tãtæ rei ante fuim⁹ illices. Idem Persa: In iure illex, hoc est, viuẽs sine lege, sine iure labes populi.

102 ¶ *Ergastulum*, & *Ergastulus* vt genere, ita & intellectibus differunt. Nam *neutro* carceris locus est, *masculino* custos pœnalis loci. Lucil. lib. xv. Non ergastulus vnus, & alius iudicem opposuit, vt nemo sententiam liberè, quasi ergastulus possit dicere.

103 ¶ *Fremere*, & *Frendere* hoc differenter: quòd est *Fremere* magnum sonare. Virg. Georgicorum libro ij. Fluctibus, & fremitu assurgens, Benace, marino. *Frendere* alicubi cum gemitu, vel iracundia miserum, aut minax sonare. Virg. Æneid. li. iij. Luminis effossi fluuidum lauit inde cruorem Dentibus infrendens gemitu. Pacu. Antiop. Frendere noctes misera, quas perpessa sum. Plau. Nec machæram audes dentes frendere. Pacu. Antiopa: Fruges frendo solas, ac sic probo re. Accius Troadibus: Saxo fruges frendas.

104 ¶ *Fora*, & *Fori*, vt genere, ita & intellectibus discernuntur. *neutro* enim loca sunt, quibus ius dicitur; *masculino* spatia in nauib⁹: vt Virg. vj. Inde alias animas, quæ per iuga longa sedebant, Deturbat, laxátque foros, simul accipit alueo Ingentem Æneam. vel locus apertus, ac patens, vnde & gladiatores foros facere dicũtur, cũ lõgo circuitu sectãtur.

105 ¶ *Educere*, & *Educare* hanc habent distantiam. *Educere* est extra trahere; *Educare* enutrire, vel prouehere. Var. de liberis educandis: Educit enim obstetrix, educat nutrix, instituit pædagogus, hoc & magister.

106 ¶ *Aborsus*, & *Abortus* varias habẽt significationes. *Aborsus* enim ille dicendus est, qui in primis mensibus, cùm conceptu exordium factum est; *Abortus* propè tempus pariendi: tunc enim moritur quod nascitur. in plurimis hoc reconditum inuenimus.

DE IMPROPRIIS.

CAP. VI.

Dolare fabrorum est verum verbum, cùm materiarum complanatur asperitas. Vsi sunt eo laudandi scriptores vetustatis, etiam ad alias fabricas rerum. Varro Bimarg. Cùm tot comœdias sine vlla fecerimus, ego vnum libellum non edolem, vt ait Ennius.

2 ¶ *Sulcus* omne quicquid in longitudine aculeatum est, dici potest veterum auctoritate doctorũ. Var. Bimarg. Et pater diuũm trisulcum fulmen igni feruido actutum mittat in tholum Marcelli. Virg. Æn. lib. ij. Et linguis micat ore trisulcis.

3 ¶ *Penulam*, abusiuè omne quicquid tegit, nobilissimi veteres transtulerunt. Varr. Manio: Cùm corrigias disruptas tenet, penula reliquum pedem scortea pertegere.

4 ¶ *Vitreum*, pertenue, & perlucidũ quicquid est, auctoritate veterum dici potest. Varr. Mod. Quàm istorum vitrea ætate os tendat vnicè clauos.

5 ¶ *Tela*, etiam lapides dici posse auctoritas docuit, & omnia quæ iaciuntur. Sisenn. Histor. l. iij. Manualeis lapides dispartit, propterea quòd is ager omnis eiusmodi telis indigebat.

6 ¶ *Silentium*, fieri consuetudine sumptũ est. Sisen. Histor. li. iiij. Oriri de contrario silentium.

7 ¶ *Cæcum* non solùm oculis captum, sed & insidiosum, & occultè malum, vel latens, & tacitum quid veteres dicendum existimauerunt. Sisen. Histor. lib. iiij. Subitò mare subhorrescere, cæcósque fluctus in se prouoluere leniter occepit. Vir. Æn. vj. Cæca regens filo vestigia.

8 ¶ *Labra*, non hominum solùm, sed & margines, vel fines dici posse auctoritas persuadet

suadet. nam & labruscam genus erraticæ vitis esse volunt, quæ in sepibus & in labris agrorum,& terminis nascitur, vt Virgil. Buco licis:Sylvestris raris sparsit labrusca racemis. Sisenna Histor.iiij.Innoxios trementibus artubus repentè extrahit, sistítq; in labro summo fluminis,cælo albente. Virgilius vij.Sicut aquæ tremulum labris vbi lumen ahenis.

9 ¶*Interfici*,& *occidi*. ad animata veteres vehementi auctoritate posuerunt. Plautus Menæchmis:Occisa est hęc res. Lucillius:Dutum, molle voras, fragmenta interficis panis. Virgilius Georg.lib.iiij. Fer stabulis inimicum ignem,atque interfice messes. Sallustius Histor.lib.ij. Multíque commeatus interierant insidiis latronum. Plaut. Mercatore: Mihi harum ædium interitus interfectus est. Cic.Oeconom. Nullo modo faciliùs arbitror posse, neque herbas arescere,& interfici,neque terram ab sole percoqui.Idem ad Hirtium lib.ix.Dicis quasi istuc intereat,nescio; non tamen erat mihi iucundum, seueriùs nequi casus perimeret superioris. Lucillius: Intereunt, labuntur, cuntur omnia versum.

10 ¶*Gannire*,cùm sit propriè canum,Varro asinos rudere,canes gannire, pullos pipare dixit. Lucretius lib.v.alio pacto: Gannitu vocis adulent. Etiam humanam vocem nõnulli gannitum vocauerunt. Afranius Prosa: Gannire ad aurem nunquam didici. Lucil. lib.vij.Eodem pactolo gannis.

11 ¶*Dotatum*,non à dote dici,sed ab omni qualibet copia,Cicero de Orat.libr.i.auctor est: Cuius artem cùm indotatam esse, inconitatam, & incomptam videris, verborum eam dote locupletasti,& ornasti.

12 ¶*Putidum*,& sensibus,& auribus probari Cicero de Orat.libr.iij. scribit: Quoniam hæc satis spero vobis quidē certè maioribus natu inhonesta,& putida videri.

13 ¶ *Cinnos*,& *Fucum*, quod est aliud coloris, etiam non talium rerum Tullio auctore discimus de Orat. libro iij. Atque eò citius in oratore, aut poetæ cinnis ac fuco ostenditur.

14 ¶*Abdicare*, non solùm de patris facto potest dici,quod est familia abiicere; sed rem quamlibet negare. Pacuuius Atalant. Mortem ostentant,regno expellunt,consanguineam Esse abdicant.

15 ¶*Equisones*,non equorum tantùm moderatores aut magistros, sed omnes, quibus regimen conceditur cuiuslibet rei, dici posse veteres probauerunt. Varro Marcipore: Hìc in ambiuio nauem cõscendimus palustrem, quam nautici equisones per viam conducerent loco.

16 ¶*Meridiem*, mediam dici dici partem omnes solummodo dicendum putant, cùm & noctis esse eam temporis partem doctorum auctoritas dixerit. Varro Marcipore: Repentè noctis circitor meridiem Cùm pictus aër feruidis latè ignibus, Cæli oræ anastricæ ostenderent. Nos in epistolis, quæ inscribuntur, à doctrinis de peregrinando, & vigilia.Igitur aliquando, & morantium cogitationem priùs quàm ætas in meridie & torpedinem pelleret.

17 ¶*Rhedã*, pro curru Varro Marcipore dixit: Dixe Regi Medeam aduectam per aera in rheda anguibus.

18 ¶*Fasceam*,pro cortice. Varro περιποιδασκάλῳ: In quibus libis sacraturi fascijs cingit forem.

19 ¶*Librum*,pro cortice. Virgil. Gerg.lib. ij.Vdóque docent inolescere libro.

20 ¶*Viscum*,positum pro rete à tenacitate.Varro Parm.Lepusculi timentes hoc quadrangulum Dedit Diana rete nexile, ἄρκυας, Viscum,sagenam,lineámque compedem.

21 ¶*Calcar*, pro impetu.Var.Sesquivlysse: Ventus suo casu vehementiùs sufflare,& calcar admouere.

22 ¶*Ebrios*,& *Ticinios* non vinolentos,aut si nociuo,sed expletos qualibet re possumus dicere.Varro Eumenid. Et cæteri scholasticis auribus scholica dape,atque ebriis festicè ἀπεριτολεχία consurgia consurgimus ieiunis oculis.

23 ¶*Torrere*, non solùm ignis, sed etiam frigus potest auctoritate Varronis Eumenid.Capite operto esse iubet, ante lucem suscitat, frigore torret, venatum eiicit ieiunio villicum. Cuius auctoritatis grauitatem secutus Maro à vero non aberrauit Georg.j. Aut Boreæ penetrabile frigus adurat.

24 ¶*Gibberum*, pro exstanti, & eminenti. Varro Eumenid. Item tragici prodeunt capite gibbero, cùm antiqua lege ad frontem superficias accedebat.

25 ¶*Aedificandi*, manifesta significatio est.ab eo tractum est, vt quæcunque fabricãtur, qualibet opera ædificari dicantur. Virg. Æneid.ij. Instar montis equum diuina Palladis arte Ædificant.

26 ¶*Squalere*, non sordium plenum esse tantummodo, vt nunc consuetudine persuasum est, sed honesta re abundare, & refertum esse veteres honesta auctoritate posuerunt,ducíque hanc significantiam à squamis putant: vt enim est in corporibus sordidum alta congeries, qua squalere dicuntur; ita quod fuerit qualibet re dẽsatum, oneratum, inculcatúmque, squalere voluerunt. Virgil. xj.Per tunicam squalentem auro. Accius Pelopidis: Eius serpentis squamæ squalido auro,& purpura textæ.

27 ¶*Transgressus*, à peduin gradu propriè

dicitur, sed auctoritas vetustatis liberiorem vsum loquendi dedit. vt Sallust. Hist j. & de iis qui nauigassent, & de ipsis nauibus, eo verbo vti voluit, in quibus gradus non sit desertio: Nactus obscuram noctem, æstu secundo, ac inde trãsgressos omnes recipit modos præcepturus à Lusitanis. Alibi de scaphis: Earum aliæ paullum nimio progressæ interim sicco onere, cùm pauor corpora agitauerat, deprimebantur. Lucretius: Præterea pauit, vóxque, facitque, Asperiora foras gradiens arteria clamor.

28 ¶ *Bibere*, rectè dici ea omnia, quæ haustus habent, vt animalia, & terræ. vt Virgil. Bucol. Sat prata biberunt. Verùm auctoritate litterata etiam arida, aut sicca, & quibus haustus non sit, bibere positum inuenimus. Virgil. xj. Hasta sub exsertam donec perlata papillam Hæsit, virgineúmque altè bibit acta cruorem.

29 ¶ *Libidinem*, & *Appetitum*, vel *Aemulationem* etiam honestæ rei possumus dicere, vt sit libido omne quod libuerit. Sallust. Catilinæ bello: Magisque in decoris armis, & militaribus equis, quàm in scortis, atque conuiuiis libidinem habent.

30 ¶ *Vsus*, ab vtendo, vnde & vsurpare dictum est obtinere. Posuit quoque vetustas vsu perire, hoc est non vtendo aliquid posse. Plaut. Amphit. Est profectò, caue sis, ne tu te vsu perduis.

31 ¶ *Furtum*, etiam non ablata res solùm, sed etiam quicquid occultè geritur, auctoritate veterum dici potest. Virg. Geor. libr. iiij. Vulcani, Martísque dolos, & dulcia furta. Plautus Amphit. Manifestum hunc obtorto collo teneo furem flagitij.

32 ¶ *Ingredi*, non solùm, vt est manifesta eius verbi significatio, sed etiam venire, ac se ostendere auctoritate Plauti possumus dicere in Amphit. Nihil te pudet, sceleste, populi in conspectum ingredi?

33 ¶ *Obsequia*, non solùm minores maioribus exhibere, sed etiã minoribus per vicẽ veterum excellẽs auctoritas voluit. Plaut. Asin. Ego sanè cupio obsequi gnato meo.

34 ¶ *Versutos*, non solùm ad malitiam callidos, verùm & rectè peritos intelligi posse Plautus informat Asinaria: Nec magis versu tũ, nec quo caueas ægrius. Idem: Homini versuto, si quid rectè curatum velis, mandes.

35 ¶ *Deuorari*, nõ solùm cibus gutture, sed & vox auribus potest. Plaut. Asin. Auscultate, atq; operam date, & mea dicta deuorate. Et Aulul. Nimiũ libenter edi sermonem tuum.

36 ¶ *Bicipitem* quoq; rerum incorporearũ posse dici Varro de vita pop. Rom. lib. iiij. aperuit: In spem adducebat, non plus soluturos, quàm vellẽt, iniquus equestri ordini iudicia tradidit, ac bicipitem ciuitatem fecit, discordiarum ciuilium fontem.

37 ¶ *Defæcata*, omnia pura, & inturbata, & sine sordibus possumus dicere, vt vinum sine fęcibus. Plautus Aulular. Nunc defæcato demum animo egredior domo.

38 ¶ *Malitiam*, veteres, vt dolũ mediũ, ponendã esse duxerunt, quasi sit & bona. Plaut. Aulul. Certè ædepol equidẽ te ciuẽ sine mala omni malitia, adeò vt improbum proposuerit malo, quod grauius putatur. In eadem: Quid factis, neque malis, neque improbis.

39 ¶ *Belluam*, indifferenter posuit auctoritas veterum. Plaut. Aulularia: In quo quidem Agnoscat scio, magis nusquam curiosam esse vllam belluam.

40 ¶ *Crocire*, cùm sit coruorum, Plaut. Aulul. cantare eos dixit: Non temerè est, quod coruus cantat nunc mihi ab læua manu.

41 ¶ *Rostrum*, hominis dici non debere cõsuetudo præsumpsit apud Plautum Menæchmis positum: Apud mensam plenam homini rostrum deliges. Turpilius Pedio: Nec vnquam vidit rostrum tragœdia tantùm vti. Lucillius Satyr. libr. quinto: Ne designati rostrum prætoris, pedésque Spectes. Idem libro nono: Arripio & rostrum labe, atque hoc zeferiatim Percutio, dentésque aduersos discutio omneis. Varro περὶ πλεύ libro secundo περὶ φιλοσοφίας: Itaque videas barba rostro illum commentari, & vnumquodque verbum statera auraria pendere. Idem Serrano περὶ ἀρχαιρεσιῶν: Rostrum in protrudendum cesserent.

42 ¶ *Fatum*, sicuti communiter intelligitur, significantiam decreti habet, à doctis tamen indaganter inuenimus positum pro voluntate. Virgilius libro vj. Heu stirpem inuisam, & fatis contraria nostris, Fata Phrygũ. Nec enim Iuno, aut quisquam Deorum fatum habet, quod ipsi faciunt. Et eodem: Filius huic fato diuũm, prolésque virilis Nulla fuit. Et alio: Et si fata Iouis poscunt, hic terminus hæret.

43 ¶ *Rictum*, ferarum dici volunt, cùm Titinnius etiam auctor sit hominis dici debere: Caue ex corde frontem labeat semper facto rictus. Item Pomponius Prostibulo: Quis hic est quamobrem hic prostat, rictum & labeas cùm considero? Lucillius Satyr. lib. iij. Malas tollimus nos atque vtimur rictu. Varro, παππᾷ πάππᾳ, περὶ ἐχωμίων: Antè auris modo ex sobolibus paruuli intorti dimittebantur, sed cincinni oculis suppetulis, nigellis, pupillis, quam hilaritatem significantes animi rictus paruissimus, vt refrænato risu roseo.

44 ¶ *Stuprum*, quod cum viduis committitur hoc solũ dici putant; veteres pro adulterio & vitio ponunt. Plaut. Amphit. Stupri, dedecoris à viro argutam meo. Sallustius

Historiarum libro tertio: Ac statim fugitiui contra præceptum ducis rapere ad stuprum virgines, matronásque.

45 ¶ *Thesaurum* etiam pessimæ rei copiam dici posse Plautus voluit Amph. Qui domi vxorem meam impudicitia impediuit, teneo thesaurum stupri.

46 ¶ *Compotem*, in bonam partem solum accipi putatur, cùm & in malam positum sit. Plaut. Epidico: Cedo manum, accipe ærumnarum, & miseriarum compotem. Næuius Danaë: Eam nunc esse inuentam opprobriis compotem scis.

47 ¶ *Vina*, posse dici ea, quæ neque animo, nec spiritu mouentur. Virgil. auctor est Æneid. lib. j. Intus aquæ dulces, viuóque sedilia saxo Nympharum domus.

48 ¶ *Indolem*, adolescentium tantùm consuetudo dicit, quasi noua soboles. indoles autem est incrementum, veteres autem senum dixerunt. Plaut. Milit. Si albus capillus hic videtur, neutique ibi ingenium senis Est, in hoc emussitata sua sibi ingenua indoles.

49 ¶ *Alacritatem*, in malis habendã Cic. Tusc. ostendit. Vir igitur temperatus, constãs sine metu, sine ægritudine, sine alacritate, vlla libidine non vexatus.

50 ¶ *Catuli*, non solùm canum diminutiuè, verùm omnium animalium appellantur. Virg. Georg. lib. iiij. Tempore non alio catulorum oblita leæna. Et alio loco de serpentibus: Compositis nouus exuuiis, nitidúsque iuuenta Voluitur, aut catulos tectis, aut oua relinquens. Plaut. Truculento: Iam hercle ego hic te mulier, quasi sus catulos pedibus proteram. Lucret. lib. v. At catuli pantherarũ scyraníque leonum. Lucil. Satyrarum libro quarto: Concursaret agros catulos, fœtúmque ferarum. Idem libr. vij. Rate ad catulos accedere inultum.

51 ¶ *Compressus*, cum virgine admissus dicitur. Plaut. Truculento etiam coitum cum meretrice compressum dici vult: Nam ad amicam decimo mense post, Athenas Atticas Viso, quam grauidam hîc reliqui meo compressu, quid ea agat.

52 ¶ *Opificem*, non ex ope posse dici Cicero Tusc. lib. v. auctor est: Aduena quidam & ignobilis verborum opifex insinuasse se in antiquam philosophiam videtur.

53 ¶ *Semina* pro virgultis, vel malleolis, vel surculis dici posse auctoritatem Virgilius dedit Georg. lib. ij. Seminibus positis superest deducere terram Sæpius ad capita, & duros iactare bidentes.

54 ¶ *Sumen*, propriè à sugendo dictum. Nam & mulieris mammam sumem veteres dici voluerunt. Lucil. Satyr. lib. quarto: Quod si nulla potest mulier tam corpore duro Esse tamen teneso moueat succussa lacerto, Et manus vberior lactanti in sumine sidat.

55 ¶ *Exuuias*, & *spolia* non solùm hominum tegmina, aut vestes dici posse Virgilius auctor est, Georg. libro secundo, dicens de serpente: Cùm positis nouus exuuiis, nitidúsque iuuenta Voluitur. Accius Bacchis: Tunc pecudum Exuuias læuo pictas lateri accommodant. Lucret. Nam sæpe videmus Illorum spoliis vepres volitantibus auctas.

56 ¶ *Diuortia*, non coniugij distractionem solùm, sed etiam omnium inflexionũ, quæ à recto detorquentur. Virgilius auctor vij. Obiiciunt equites sese ad diuortia nota Huc illuc.

57 ¶ *Virgines*, non solùm feminæ dicuntur, verùm etiam pueri inuestes. Nam & quicunque ex ephebis excesserant, deuirginari dicebantur, Varro ἀπὸ εἰσαγωγῆς: Quam sympatiam lubiat oculos haberet, quid imaginum interesset. puer vtrum esse deuirginatum vsurus, an monuce ῥώσας purus dum cogito.

58 ¶ *Enixas*, non in partu solùm possumus dicere, sed etiam omni labore exercitas, auctore Virgil. Æneidos libro tertio: Stirpis Achilleæ fastus, iuuenémque superbum Seruitio enixæ tulimus.

59 ¶ *Pransi*, non solùm qui pranderent dicuntur, sed etiam quibus nihil desit. Varro Flextabulis, ἀπὸ ἐπαρχιῶν: Quare, ô Marce, pransum, ac paratum esset, hoc minimè oportet.

60 ¶ *Os*, rostrum, vel faciem hominũ tantùm dici putant, vt de rostro Virgilius libro nono: Donec Rutuli clamantis in ore Contudit aduerso. sed de facie. Idem Æneid. lib. j. Os humerósque deo similis: cùm auctoritate veterum, & pecudum, & ferarum dici possit. Virgilius libro xij. Ora citatorum dextra detorsit equorum. Os etiam alicuius rei omne patens accipi potest. Virg. libro tertio: Quàm si quis ferro potuit rescindere summum Vlceris os. Et idem de leone lib. vij. Im pauidus frangit telum & fremit ore cruento. Idem lib. ij. Et ingentem lato dedit ore fenestram. M. Tul. de suppliciis in Verrem: Nam in ipso aditu, atque ore portus.

61 ¶ *Dorsa*, & tergora hominum, & aliorum animantium consuetudo putat, cùm & aquarum dici possit. Virg. Georg. libro tertio: Vndáque iam tergo ferratos sustinet orbes. Et Æneid. lib. j. Dorsum immane mari summo.

62 ¶ Omne castum veteres incorruptum sub *Virginis* vocabulo appellauêre. Cic. Orat. Philosophia casta, verecunda, incorrupta virgo.

63 ¶ *Nidos*, non solùm domicilia auium, sed etiam fœtus earum, Virgilio auctore, dicere possumus Geor. lib. iiij. Ipsæque volãtes

Ore ferunt dulcem nidis immitibus escam.

64 ¶ *Imbres*, consuetudo agmen cælestiũ aquarum; & pluuiarum induxit solùm dici, cùm auctoritas variet. Virgilius omnium aquarum dixit, Geor. libro quarto: Ipse feraces Figat humo plantas, & amicos irriget imbres.

65 ¶ *Pecudes*, non solùm quadrupedes, sed etiam alia animalia dicere Virgilio auctore possumus Georg. libro quarto: Quem mihi vix frugum, & pecudum custodia sollers. Et alibi: Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent. Varro sexagesi: Neque quas agi pennis anates tremipedas, buxeis rostris pecudes, paludibus, nocte nigra, ad lumina lampadis sequens. Lucret. lib. j. Mutæque natantes Squamigerûm pecudes.

66 ¶ *Profundum*, non solùm in imum altum, sed etiam summum dici posse auctoritas vsurpauit. Virg. Æneid. lib. j. Maria, ac terras, cælúmque profundum.

67 ¶ *Procacitatem*, non animantium solùm à procando, & poscendo dici posse Virgilius auctoritatem dedit Æneid lib. j. Penitúsque procacibus austris. quod est sæuientibus procellosis.

68 ¶ *Putidum*, nõ solùm ab ore fœtido, & graui, quod naribus præbetur, sed & quod auribus triste & insuaue, austerum, rãcidum, id putidum dici posse auctoritas vetustatis, admisit. Cicero Orat. Quonam igitur modo audiretur Mysus, aut Phryx Athenis, cùm etiam Demosthenes agitetur putidus.

69 ¶ *Pacem peti*, & à diis posse Virg. significat Georg. libro quarto: Tu munera supplex Tende petens pacem. Et Æneid. lib. iiij. Hic Helenus cæsis primùm de more iuuencis Exorat pacem diuûm. Plau. Amph. Vt Iouis Supremi multis hostiis pacem expetam.

70 ¶ *Deuotum*, ad prosperum tantùm vsus trahit, sed auctoritas & aduersus significare voluit. Virg. Æneidos lib. j. Præcipuè infelix pesti deuota futuræ.

71 ¶ *Reos*, nõ solùm crimini & culpæ obnoxios, sed etiam honesti, vel voti debitores promissi auctoritas voluit. Virg. lib. v. Constituam ante aras voti reus.

72 ¶ *Dapes*, non solùm opiparos apparatus, aut religiosos, sicuti plerunque, significare, sed & vitabiles & infandos cibos, auctore Virgilio possumus dicere Æneid. lib. iij. De Cyclope: Nam simul expletus dapibus, vinóque sepultus. Et Bucol. Quas illi Philomena dapes, quæ dona pararit.

73 ¶ *Domum*, consuetudo hominum tantùm habitacula dici putat, cùm auctoritas & templum, & nidos domos dixerit. Virgil. Æneid. lib. vj. Hostia iámque domus patuere ingenria centũ Sponte sua. Et Geor. li. ij. Anti quásq; domos auiũ cũ stirpibus imis Eruit.

74 ¶ *Incestum*, vsu dicitur flagitium in affines admissum, sed & *incestare*, funere polluere auctore Virgilio possumus dicere libro vj. Præterea iacet exanimum tibi corpus amici. Heu nescis? totámque incestat funere classẽ.

75 ¶ *Reuocare*, pedem cùm hominum, & aliorum animantium dici manifestum sit, Virgilius libro nono, etiam fluuiorum dici posse ostendit: Cunctatur & amnis Rauca sonans, reuocátque pedem Tiberinus ab alto. Et Plautus remos nauium pedes dixit.

76 ¶ *Murices*, vetustas etiam saxorũ asperitates tela omnia voluit posse dici. Virg. libro v. Et acuto in murice remi Obnixi crepuere.

77 ¶ *Dentes*, non solùm quibus cibus atteritur, sed omne quo aliquid exsecari, vel teneri potest Virgilius dici voluit Georg. lib. ij. de falce: Et curuo Saturni dente relictam Persequitur vitem attondens, fingítque putando. Et Æneid. lib. vj. Tũ dente tenaci Ancora fundabat naueis.

78 ¶ *Locupletes*, non magnarum opũ tantummodo, sed & ad quamlibet rem firmos, & certos M. Tul. dici voluit, ad Cæsarem iuniorem lib. ij. Nihil omnino certi, nec locupletem ad hoc auctorem habebamus. Et de offic. libr. iij. Accedit eodem testis locuples Posidonius.

79 ¶ *Monimenta* & tẽpla dici posse M. Tul. auctor est in Verr. actio. ij. Ausum esse in æde Castoris celeberrimo, clarissimóque monimento.

80 ¶ *Promeritum*, etiam in mala parte posuit Plaut. Amphit. Quid mali sum here tanta ex re promeritus?

81 ¶ *Pallorem*, vetustatem, & negligentiã Lucil. lib. xxx. voluit dici posse: Lana opus omne petit, pallor, tineæ omnia cædunt.

82 ¶ *Bonus*, & fortis, & pius dici potest. Lucil. lib. xxx. Caluus Palantino quidam vir nobilis bonus bello. Virg. Geor. lib. ij. Et bona bello Cornus.

83 ¶ *Multare*, cùm sit condemnare, positũ est augere, voti compotem reddere. Næu. Colace: Et asseri laudes ago, cum votis meis multatis meis, Quod præter spem quem vellem audiebam, hoc mihi Ennius.

84 ¶ *Disciplinosus* etiam pessima arte potest dici. Cato de re militari: Quàm gladiator disciplinosus.

85 ¶ *Propitios*, & placatos homines dici vetustas voluit. Lucil. lib. xxvij. In bonis, porrò est viris, si irati, seu cui propitij sunt dij, vt diutius eadẽ vnà maneant in sententia, nam cũ benignitate solicito propositus. Teren. Adelph. Quàm vt ea, quæ parentes propitij.

86 ¶ *Cachinnare*, non risu tantùm, sed & de sono vehementiore vetustas dici voluit. Accius Phœnissis: Simul & circum magna sonan-

sonantibus excita saxis Sæua sonando cum crepitu clangentes cachinnant.

87 ¶ *Tacere* etiam ea possumus dicere, quæ sine voce, vel sono sunt. Virgilius. Æneid. libro quarto: Totúmque pererrat Luminibus tacitis. Et: Cùm tacet omnis ager.

88 ¶ *Affari*, non solùm respondere, vel fabulari, sed etiam rogare positum. Accius Tereo: Deum Cadmo generatum semel affare, & famularent perpetuere. Virg. Æneid. lib. quarto: I soror, atque hostem supplex affare superbum.

89 ¶ *Fastigia*, consuetudine summæ altitudines dici putantur, cùm sint & imæ, significant & fineis. Virgilius Georg. lib. ij. Fortitan & scrobibus quæ sint fastigia quæras. M. Tul. de offi. li. iij. Sed quoniã operi inchoato & propè iam absoluto fastigiũ imponimus.

90 ¶ *Numerum*, & de iis, quæ non numerantur, sed admetiuntur, dici auctoritas voluit. M. Tul. de offi. lib. tertio: Si exempli gratia, vir bonus Alexãdria Rhodum magnum frumenti numerum aduexerit.

91 ¶ *Feruor*, cùm ex igni sit, & ex flammis, ex contrario & frigoribus positus inuenitur, vt sit feruere, non solùm ex incendio calere, sed ex quibuscunque molestiis perturbari. vnde & ictus marini, & exæstuatio animi sub hac significantia rectè positi sentiuntur. Virgilius Georg. libr. 1. Omnia tunc pariter vento, nimbisque videbis Feruere.

92 ¶ *Templum*, & sepulcrum dici potest veterum auctoritate. Virgilius Æneid. lib. iiij. Præterea fuit in tectis de marmore templum Coniugis antiqui.

93 ¶ *Vestigia*, consuetudine signa impressorum pedum dicimus, lectum inuenimus partes extremas pedum dicta vestigia. Virg. lib. v. Vestigia primi Alba pedis, frontémque ostentans arduus albam.

94 ¶ *Parere*, etiam viros dici posse Cæcilius auctor est. Calchis sat hic vicinus, se autem peperisse. & vobis datum id prudenter & natum ab Hom. ἰκμα. ζ. αὐτὰρ γλαῦκας ἔπικτεν ἀμύμονα βεκλεγχέντας. Parere etiam dictum ea, quæ non concipiant. Virgilius lib. vndecimo: Ite ait, egregias animas, quæ sanguine nobis Hanc patriam peperere suo.

95 ¶ *Viros*, etiam de animalibus posse dici Virgilij auctoritas iubet in Bucol. Vir gregis ipse caper deerrauerat. cùm posset maritum dicere, sicut Georg. lib. iij. Quem legere ducem, & pecori dixere maritum.

96 ¶ *Grundire*, cùm sit propriè suum, vt Laberius in sue dicit: Grundientem aspexi scropham. Et Claudius lib. xvi. Agni grundibat dixit, grumiter pecus suillum. etiam *hominum esse* grunditum, Cæcilius ex Diomede in vmbris designauit. Cruento in ore grundibat miser.

97 ¶ *Insaniam* non hominibus solùm, aut animalibus, sed & his, quæ sine anima sunt. Virgil. Bucol. Hucades, insani feriant sine litora fluctus.

98 ¶ *Elegantes*, nõ solùm vt consuetudine ab elegantia ingenij, aut cultus electione, & delectus plerunq; dici potest, sed à veteribus etiam vitio datur. M. Tul. in Clodium, & Curionem: Tu elegans, tu solus vrbanus, quem decet muliebris ornatus, quem incessus psaltriæ, qui leuare vultum, mollire vocem potes. Cato de Moribus: Auaritiam omnia vitia habere putant, sumptuosus, cupidus, elegans, vitiosus.

99 ¶ *Amarum*, non solùm ex sapore triste, sed ex quacunque causa terribile, & impensum Maronis auctoritate dicimus lib. x. Hostis amare quid increpitas? mortémque minaris?

100 ¶ *Multitudo*, cùm sit numeri populorum, vt quidam volunt, Var. pro multo non absurdè adscripsit de vita populi Rom. lib. ij. Nihilo magis propter argenti facti multitudinem miserat furandum, quod propter cẽsoriam seueritatem nihil luxuriosum habere licebat.

101 ¶ *Sanguinolentum*, corporum potest esse. lectum est & de incorporeis, Varro de vita pop. Rom. lib. iiij. Itaque propter amorẽ imperij magistratus grauatim seditionibus sanguinolẽtis, aut dominatus quo appellarent.

102 ¶ *Pondus*, pro numero Varro de vita pop. R. li. iiij. E Græcia Asiaticas in villas cõportasse magnũ pondus omnium artificum.

103 ¶ *Audiendi* sensum etiam iis rebus Virgilius dedit, quæ nec aures habent, nec sensum, Georgic. lib. j. Et frustra retinacula tendens Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

104 ¶ *Carere*, etiam rem bonam dici potest. Turpil. Demetrio: Dolentis personam eos parentes careo.

105 ¶ *Caui* proprietas est sinuosi, & cõcaui, ac per hoc sine dubitatione corporalis. Virgilius verò etiam de incorporalibus, quæ sunt inania tantùm vel obscura, dici posse testatur lib. vj. Et ni docta comes tenuis sine corpore vitas Admoneat volitare caua sub imagine formæ. Et lib. x. Tum dea nube caua tenuem, & sine viribus vmbram.

106 ¶ *Lauare*, cùm sit eluere, & sordida quæq; purgare, vetustatis etiã auctoritas posuit pro polluere. Virg. Geor. lib. iij. Lauit ater vulnera sanguis. Et libr. x. Lauit improba teter Ora cruor. Plaut. Pseudulo: Eas lacrymis laui. Ennius Hecuba: Heu me miserã, interij. pergunt lauare sanguen sanguine. Varro ἑκατόμβῃ: Pater vt cruore laueret ararũ aggerem. Afran. Suspecta: Vident lauere lacrymis me tuum collum pater.

107 ¶ *Animas*, pro corporibus. Virg. lib. xi. Ite, ait, egregias animas, quæ sanguine nobis Hanc patriam peperere suo, decorate supremis Muneribus. In quo etiam hoc vnum est, quòd patriã posuit pro regione, vel terra, cùm patria sit ciuitas, vel vrbs parentum.

DE CONTRARIIS GENERIBVS VERBORVM.

CAP. VII.

1 ¶ *Aucupaui*, actiuum positum pro passiuo. Titinnius Veliterna: Id ego aucupaui, plenas aureis affero. Plautus Trucul. Lepidè æcastor aucupaui, atque è mea sententia. Idem Menæchmis: Vt concedamus ex insidiis aucupa. Enn. Medea: Fructus verborum aures aucupant. Pacuuius Chryse: Incipio saxum tentans scandere vorticem In summum, dein hominis partes prospectum aucupo. Accius Astyanacte: Nunc in consilio id reges Argiuûm aucupant, Id quærunt. Idem Medea: Ego me extollo in abietẽ, altè ex tuto prospectans aucupo.

2 ¶ *Vagas*, pro vagaris. Plautus Milite: Te alloquor vitij, probrique plenus, qui circum vicinos vagas. Serenus opusculis: Rure puella vagat virido. Accius Tereo: Fama nam nobilitas lata stirpe præclarè viget, vagat. Idem Medea: Vagant, pauore pecuda in tumulis deserunt. Idem Bacchis: Deinde omnes stirpe cum inclyta Cadmi deuagant matronæ percitatæ tumultu. Pacuuius Medea: Quid tandem, vbi ea est, quod recepta exul incerta vagat? Turpilius Leucadia: Vecordi vagas insania Enni. Hectoris Lytris: Constitit, credo, Scamander, arbores vento vagant. Pacuuius Peribœa: In triplici pertimefactus mærore animi, incertè errans vagat. Varro Pseudolo Apolline, περὶ θεῶν μεταμώσεως: Cùm sex pueri, & puellæ pariter item sex, aut septem numero, quæ cum choro pari vagarunt. Idem Hercule: Tuam fidem per maritimas oras quæ vagat suffragantur. Pomponius Pappo: Præterito populi voluntas hæc est, & vulgo vagas.

3 ¶ *Refragabunt*, pro suffragabunt. Sisenna Histor. libr. xiiij. Multi populi, plurimæ conciones dictaturam omnibus animis, & studiis refragabunt.

4 ¶ *Meret*, pro meretur. Plautus Menæch. Item hic vltro fit, vt meret, potissimus nostræ domi vt sit. Idem eodem: Adibo, atque hominem accipiam dictis, quibus meret. Turpil. Philopatro: Vtinã possim tibi referre gratias, vt de me meres. Idem Hetera: Meres, merito vt diligare.

5 ¶ *Auspicaui*, pro auspicatus sum. Plaut. Persa: Lucro faciendo ego auspicaui. Idem Sticho: Eam ego auspicaui in re capitali mea. Atta Lucubratione: Cùm primò luci hodie vt exornata sit, atque vt auspicetis cras est communis dies. Cæcilius Plotio: Insanum hospitium aliter histrionum est, atque vt magistratus cùm publicè auspicant. Næuius belli Pœnici libro tertio: Virum prætor adueniet, auspicat auspicium [prosperum.]

6 ¶ *Eluctaui*, pro eluctatus sum. Plautus Trinũmo: Cum hisce ærumnis eluctauit. Idem Vidul. Quid multa verba? plurimùm luctauimus. Terentius Hecyra: Dicítque illi annulum sese, dum luctat, detraxisse.

6 ¶ *Scruto*. Plautus Aulularia: Postremò hunc iam perscrutaui.

7 *Auguro*. Accius Oenomao: Atque ea coniectura auguro. Idem Amph. Si satis rectè aut vera ratione augurent. Ennius Menalippo: Certò hic est nulla quin monstrum siet, Hoc ego tibi dico, & coniectura auguro. Pacuuius Chryse: Propemodum animus coniectura de errore eius augurat. Cicero ad Caluum: Præsentit animus, & augurat quodammodo, quæ futura sit suauitas. Virgil. libro septimo: Et siquid veri mens augurat, opto. M. Tul. de Repub. libro quarto: Cui quidam vtinam verè fideliter abundante augurauerim.

8 ¶ *Assensit*, est & passiuum. Accius Neoptolemo: Vbi nihil, cõtra rationem, & quam habuit assensit silens. Idem Erigona: Assentio, age nunc tu tuam progeniem & ordine. Pompon. Sponsa: Papæ pol magis vbi cognorit, omnes vnà assentiant.

9 ¶ *Cunctant*, pro cunctantur. Accius Alphesibœa: Ita territa Mẽbra animo ægroto cunctant sufferre laborem. Ennius Ambracia: Bene mones, tute ipse cunctato, vide fortem virum. Idem Hectoris Lytris: Qui cupiant dare arma Achilli, vt ipsi cunctent.

10 ¶ *Accinge*, pro accingere. Pomponius Maccis geminis: Iam ego mihi adero, dum ego reuortor, age antè accinge ad molas.

11 ¶ *Contempla*. Accius Philocteta: Contẽpla hanc sedem, in qua ego nouem hyemes saxo stratus pertuli. Næuius Danaë: Cõtẽplo placidè formã, & faciem virginis. Titinnius Fullonia: Adspecta formam, atque os contempla meum. Ennius Medea: Asta atque Athenas

Athenas antiquum opulentum oppidum Cõ tẽpla. Plaut. Asin. Meum caput contemples.

12 ¶ *Altercata est*, passiuum. Pacuu. Iliona: Cur illa hic mecum altercata est?

13 ¶ *Arbitrabunt*. Plautus Sticho: Probiores verò arbitrabunt, si probis narraueris.

14 ¶ *Amplexa*, pro amplexare. Acc. Alcmæone: Postremò amplexa, fructum quem dij dant cape.

15 ¶ *Amplexari*, pro amplecti. Cicero de Orat. lib. iij. Nec voluptatem tuentur, quam amplexari possunt.

16 ¶ *Criminat*. Ennius Satyr. libro tertio: Nam is non bene vult tibi, qui falsò criminat apud te.

17 ¶ *Dignaui*, pro dignatus sum, vel dignum duxi. Accius Meleagro: Remanet gloria apud me, exuuias dignaui Atalantæ dare. Pacuuius Hermiona: Cùm neque me aspicere æquales dignarent meæ.

18 ¶ *Miserarent*, pro miserarentur. Accius Athamante: Atque ita de illis merui, vt iure hæc nunquam miserarent mala.

19 ¶ *Largi*, pro largire. Lucillius libr. xiiij. Quod viscus dederas tu quidem, hoc est viscera largi. Accius Diomede: Benignè, & pro beneficio largito atque ampliter. Cato lege Bæbia: Pecuniam inlargibo tibi.

20 ¶ *Intui*, & *Contui* pro contueri. Turp. Pedio: Tamen oculis longa intercapedine appetunt cupidè intui. Pomponius Maccis geminis: Incœpi contui, conspicio coleatam cuspidem.

21 ¶ *Proficisceret*, pro proficisceretur. Turpilius Hetæra: Hortatur hominem, quàm primùm proficisceret.

22 ¶ *Sortirent*, pro sortirentur. Varro Rerum humanarum lib. xx. Cùm venerint censores, inter se sortiant.

23 ¶ *Moderant*, pro moderantur. Pacuu. Peribœa: Neque tuum te ingenium moderat, neque fraternum ira exsilium leuat.

24 ¶ *Sortiunt*. Ennius Cresphonte: An inter se sortiunt vrbem, atque agros?

25 ¶ *Polliceres*, pro pollicereris. Varro Anoputio πολλὰ πίκλητε ἰ διάκης. Nam in omnibus legi πολλὰ πεκλυε πί; Cαρτον. Ne dares, ne polliceres quid datum est.

26 ¶ *Populat*, & passiuum *populatur*. Virg. Geor. lib. j. Populátque ingentem farris aceruum Curculio. Cæcilius Asoto: Iandudum depopulat macellum. Ennius Ambracia: Agros audaces depopulant serui dominorum domini. Quadrigarius: Agrum Nolanũ populare cœperũt. Accius Astyanacte: Qui nostra per vim patria populauit bona. Sisen. Hist. libro quarto: Protinus agros populabũdus ad Numeriam conuertit.

27 ¶ *Punitur* aliquem, pro punit. M. Tull. de offic. li. j. Neque ad eius, qui punitur aliquem, aut verbis fatigat; sed ad Reipub. vtilitatem referri. Et Tusc. li. j. Quo multi inimicos etiam mortuos puniuntur.

28 ¶ *Ruminat*. Vir. Bucol. Ilice sub nigra pallenteis ruminat herbas.

29 ¶ *Fabricãtur*. M. Tul. de offi. li. j. Vt enim pictores, & ij, qui signa fabricantur. Plautus Asin. Fabricare, quid vis comminiscere. Cic. de orat. lib. iij. Capitolij fastigium illud, & cæterarum ædium non venustas, sed necessitas ipsa fabricata est.

30 ¶ *Palpatur*, pro palpat. Lucil. lib. xxix. Hic me vbi videt, subblanditur, palpatur, caput scabit.

31 ¶ *Luctantur*, pro luctantur. Ennius li. ix. Viri validis viribus luctant.

32 ¶ *Bellantur*, pro bellant. Virg. li. x. Et pictis bellantur Amazones armis.

33 ¶ *Partiret*, pro partiretur. Lucil. li. xxix. Quid quas partiret? ipse pro doctrina boni? Plaut. Asinaria: Hanc quidem, quam nactus prædam, cum illis partiam.

34 ¶ *Impertit*. Lucil. lib. xxviij. Sospitat, Impertit salutem plurimam, & plenissimam.

35 ¶ *Cohortarent*. Quadrigarius Annal. lib. v. Et dicerent castra facta esse, atque hos cohortarent, vti maturarent.

36 ¶ *Moderant*, pro moderantur. Acc. Epigonis: Viden' vt te impietas stimulat? nec moderat metus? Pacuuius Peribœa: Neque tuum te ingenium moderat, neque fraternum ira exsilium leuat.

37 ¶ *Commiserescimus*. Vir. Æneid. lib. ij. His lacrymis vitam damus, & miserescimus vltró. Ennius Hectoris Lytris: Seruos & nostrum imperium, & fidem Myrmidonum vigiles commiserescite.

38 ¶ *Prœliant*. Ennius Achille Aristarchi: Ita mortales inter sese pugnant, prœliant.

39 ¶ *Complectite*. Pomponius Fullonibus: Quin ergo, quando conuenit, complectite. Mi frater salue, ô soror salue mea.

40 ¶ *Expergisceret*, pro expergisceretur. Pompon. Agamemnone suppositio: Nequis miraretur, cùm tam clarè tonuerit, vt si quis dormitaret, expergisceret.

41 ¶ *Labascor*, pro labor. Accius: Nullum est ingenium tantum, neque cor tam ferum, quod non labascatur lingua, mitescat malo. Varro Rerum diuinarum lib. vij. Postquam vidit misericordia labasci mẽtem infirmam populi.

42 ¶ *Congredias*. Plau. Epid. Quid si adeã? haud scio an congredias, si hæc ea est.

43 ¶ *Certatur*, pro certat. Pacu. Armorum iudicio: An quis est, qui te esse dignum, quicum certetur, putet?

44 ¶ *Frustro*, pro frustror. Pomp. Maiali: Miseret me eorum, qui sine frustis ventrem frustrarent suum.

45 ¶ *Exsecrarent*. Afran. Incendio: Experiurabant, exsecrabant se, ac suos.

46 ¶ *Imitat*. Varro Epistola Latina lib. ij. Tuum opus nemo imitare potest. Liuius Achille: Si malos Imitabo, tum tu pretiũ pro noxa dabis.

47 ¶ *Progredi*, pro progredere. Nouius Vindemiatoribus: Quid stas, age, mouc te inanem primus, progredi.

48 ¶ *Mutuet*, mutuũ sumat. Cæcil. Asoto: Ad amicũ curret mutuatũ, mutuetmea causa

49 ¶ *Suauies*. Pomponius Munda: Ego illam non amplectar, non suauiem? Nouius Quæstione: Manumas teneas, pedes extollas, suauies cùm gemit.

50 ¶ *Consolare*. Varro Oedipothyeste: Per idem tempus Oedipus Athenas exsul venire dicebatur, qui consolaret.

51 ¶ *Minitas*, pro minaris. Næuius Danaë: Etiam minitas? mitte ea, quæ tua sunt magis, quàm mea. Plautus Amph. Quid minitabas te facturum, si istas pepulissem fores?

52 ¶ *Percontat*. Næuius Maleuolis: Si per contassem, malum hoc me præteriisset. Næuius Belli Punici lib. ij. Blandè, & doctè percontat Ennius: quo pacto Troiam vrbem reliquisset.

53 ¶ *Ominas*. Pomponius Cretula: Nil petituræ bene eueniat. Ita sit, & tibi bene sit, qui rectè ominas.

54 ¶ *Paciscunt*. Næuius belli Punici libro septimo: Id quoque paciscunt mœnia sint, quę Luctatiũ recõciliant captiuos plurimos. Idem: Sicilienses paciscit, obsides vt reddant.

55 ¶ *Conuiuant*, pro conuiuantur. Pomponius Munda: Si calendis conuiuent, idibus cenant foris. Ennius Satyr. lib. j. Malo hercle suo magno conuiuat, sine modo.

56 ¶ *Mirabis*. Pomponius Patruo: Mirum facies fatuæ si studium mirabis diu.

57 ¶ *Vrinantur*. Cicero Academicis lib. ij. Si quando enim nos demersimus, vt qui vrinantur, aut nihil superum, aut obscurè admodum cernimus.

58 ¶ *Miserete*. Ennius Hecuba: Miserete manus, date ferrum, quì me anima priuem.

59 ¶ *Opino*, pro opinor. Plaut. Baceh. Prænestinum opino esse, ita erat glorioſus. Pacu. Chryse: Inueni, opino esse optumum, Orestes vt hæres sit, sed tamen. Enn. Eumenid. Tacere opino esse optumum, & pro viribus sapere, atque fabulari tute noueris. Cæcilius Asoto: Nihil fore opino inter me, atque illum.

60 ¶ *Promeres*, pro promereris. Plaut. Trinummo: Nam retinere nequeo, quin dicam ea, quæ promeres.

61 ¶ *Opitula*. Liuius Equo Troiano: Da mihi hasce opes, quas peto, quas precor, cortige, opitula.

62 *Fite*, imperatiuo modo: Cato de præda militum diuidenda: Tu dies fitę. Crassus lixvi. Iliados: O socij nunc fite viri. Liuius Odyssea: fit quoque, fitum est.

63 ¶ *Pœnitebãt*. Pac. Arm. iud. prologo. Nũc pœnitebunt, libant liberi grato ex loco.

64 ¶ *Partiret*, pro partiretur. Afra. Diuortio: Cum testamẽto patria partisset bona. Lucil. lib. iij. Tu partem laudis caperes, tu gaudia mecum Partisses. Accius Chrysippo: Æternabilem diuitiam partissent. Ennius Telamone: Eandem me in suspicionem sceleris partiuit pater.

65 ¶ *Recordauit*. Quadrigarius Annæli. v. Is, vbi Daciũ cognouit, & patria eũ recordauit.

66 ¶ *Poti*, pro potiri. Pac. Iliona: Vt si onere credo adhuc septrum patienter poti.

67 ¶ *Præstolat*, pro præstolatur. Turpilius Pedio: Ego præstolabo illi, eo citante opiciũ. Liuius Tereo: Nimis pol imprudenter suis præstolaras.

68 ¶ *Reuortit*. Pomponius Maiali: Cenam quæritat. si eum nemo vocat, reuortit mœstus ad me, nam miser.

69 ¶ *Rhetoricasti*, pro rhetoricatus es. Nouius Asinio: Age nunc, quando rhetoricasti, respondc, quod te rogo.

70 ¶ *Tutant*. Plaut. Mercatore: Inuoco vos Lares diales, vt me tutetis. Næuius Lycurgo: Tuos qui celsos terminos tutant. Pomp. Patruo: Non erat Quod corpus tremulum famula tutaret toga. Pacu. Peribœa: Tu mulier tege te, & tuta templa Liberi.

71 ¶ *Patitor*, pro patere. Plaut. Asi. Patitor tu item, cùm ego te referiam.

72 ¶ *Copulantur*, pro copulant, passiuum pro actiuo. Plaut. Aulul. Adeunt, consistunt, copulantur dextras.

73 ¶ *Præsagitur* pro præsagit. Plau. Bacch. Occidi. anim' iã isto dicto plus pręsagitur mali.

74 ¶ *Expalpabitur*, pro expalpabit, quod est extorquebit. Plaut. Vidul. Seruus à patre argentum expalpabitur.

75 ¶ *Reddibo*, pro reddam. Plaut. Casina: Ruri reddibo. Idem Menæchmis: Saluum tibi ita, vt mihi dedisti, reddibo.

76 ¶ *Ludipicata* ero hominẽ, pro, ludificata lepidè ero, culpã omnem in me imponit.

77 ¶ *Osculaui*. Titinnius Ilarubra: Laudor, quòd osculaui priuignæ caput.

78 ¶ *Expedibo*, pro expediam. Plau. Truc. Ego expedibo, rem perdidi apud vos. Pacu. Peribœa: Mane, expedibo factũ, mihi quod contrà rogo, respondeas.

79 ¶ *Manducatur*, pro manducat. Pomp. Pappo agricola: Nescio qui sellã vrget, quasi asinus vxorẽ tuã, ita apertis oculis simul mãducatur, ac molit. Lucill. Satyr. libro quarto: Assequitur neque opinantem, in caput insilit, ipsum Commanducatur totum. Idem libro xiiij. Cùm illud quid faciat, quod

quod manducamur in ore. Afranius Fratriis: Facilè manducari qui potest.

80 ¶ *Miseretur*, pro miserer. Turpil. Epiclero: Quàm matris, nunc patris me miseretur magis. Pacuuius: At accepisti me isto cũ verbo, miseretur tui.

81 ¶ *Munerat*, pro muneratur. Turpil. Thrasileone: Dat vltrò, ac munerat, quod ab illo abstulit.

82 ¶ *Rixat*, pro rixatur. Varro Armorum iudicio: Ille vitros hortari, vt rixarent, præclari philosophi. Idem Serrano, ὁρᾷς ἀγχιμαχοῦντας: Dormit alius, nimirum vigilant, clamant, calent, rixant. Idem de rerum natura lib. j. Ne familiæ rixent cum vicinis.

83 ¶ *Adiutatur*, pro adiutat. Pacu. Dulorestе: Illum quæro, qui adiutatur. Afranius Inimicis: Hæc obsecro igitur agite, & me adiutamini. Lucill. lib. xxvij. Nec si paulo minùs vsuras, & magna adiutatus diu.

84 ¶ *Pigneraretur*, pro pigneraret. M. Tull. de Rep. lib. j. Sed vt plurimas, & maximas nostri animi, ingenij, consilij partes ipsa sibi ad vtilitatem suam pigneraretur.

85 ¶ *Murmurari*, pro murmurare. Varro ἔδρων ἃ λοιπὰς τὸ πρῶμα, ὁρᾷς τὰν γεγαμηκότων: Ita vt soliti eramus, Romæ in balneis plodere cœpimus, & murmurari. Quadrigarius Annal. lib. viij. In eo loco populus murmurari cœpit. Varr. παπᾷ πάππα, ὁρᾷς ἐγκωμίων: Hoc Græcis renuntiato, vt facilè intelligeres, nos ab his amari, commurmurãtur. Auctor idem Virgula diuina: Præsertim, cùm ventrẽ meũ coẽrceam, nec murmurari patiar.

86 ¶ *Excalceatur*, pro excalceat. Varro Pseudolo Apolline, ὁρᾷς θεῶν μεταμόσιος: Quod in eius Dei templa calceati introeunt. Nam in oppido, quæ est ædes Apollinis, & qui ibi ad Herculis introeat, nemo se excalcietur.

87 ¶ *Nutritur*, & nutricatur pro nutrit, & nutricat. Varr. Testamento, ὁρᾷς διαθήκης, μετὰ φιλοσοφίας: Natis quos Menippe hæresis nutricata, & tutores do, Qui rem Romanam, Latiúmque adsciscere vultis. M. Tul. de Deorũ natura lib. ij. Omnium autem rerum, quæ natura administrãtur, seminator, & sator, & parens (vt ita dicam) atque educator, atque alitor est mundus, omniáque sicut membra, suas & partes nutricatur, & cõtinet. Afranius Vopisco: Nã nutricatur oliua. Lucil. lib. xxx. Sensu nutricatum sanè, caput opprimit ipse.

88 ¶ *Volam*, pro velim. Lucil. lib. xxvij. Atque dolo attonitos vincere Epicuri volam. Plaut. Asin. Meo modo loquar quæ volam, quoniam intus non licitum est mihi.

89 ¶ *Commanducatur*. Lucil. Satyr. libr. iiij. Assequitur nec opinantem, in caput insilit, isum Commanducatur totum complexa, comẽstque. Idem libro xxv. Villicum Aristocratem mediastinum, atque bubulcum Cõmanducatus corrupit, ad incita adegit.

90 ¶ *Esuribo*, pro esuriam. Pompo. Augure: Immo mane non esuribis diutius, quare roga. Nouius Mortis & vitæ iudicio: Ita vobis otiosus sum: mihi algebo, & mihi esuribo.

91 ¶ *Fatiscuntur*, pro fatiscũt. Accius ἔστι ναυσὶ μάχη: Tamen haud fatiscar quin tuam implorem fidem. Varro Antiquitate humana libro xiiij. Altera ira, altera vulneribus fatiscũtur. Pacuuius Dulorestе: Vereor si vnquã fatiscar facere quidquam, quod quibo, boni.

92 ¶ *Consecrabor*, pro consecrabo. Plautus Persa: Sed quis hic ansatus ambulat magnificè consecrabor.

93 ¶ *Fruticari*, pro fruticare. Cicero ad Atticum lib. xv. Excisa enim est arbor, nõ euulsa, itaque quàm fruticetur, vides.

94 ¶ *Exsugebo*. Plautus Epidico: Iam ego me vortam in hirudinem, Atque eorum exsugebo sanguinem.

95 ¶ *Copulantur*, pro coniungunt. Plaut. Aulul. Adeunt, consistunt, copulantur dextras.

96 ¶ *Inuenibo*, pro inueniã. Põponius Buccone adoptato: Sæpe annuit, inuenibit sæpe.

97 ¶ *Puniuntur*, pro puniũt. M. Tull. Tusc. lib. j. Tenendum est igitur, nihil curandum esse post mortẽ, cùm multi inimicos, & mortuos puniuntur.

98 ¶ *Sacrificantur*, pro sacrificant. Varro antiquitatum rerum diuinarum libro xiiij. Viris nuptis sacrificabantur in cubiculo viduæ. Sacrificari. Varro Manio: Non maledicere, pedem in focum non imponere, non maledicere, sacrificari. Idem Varro de liberis educandis: Cùm primores cibo, & potione initiarẽt pueros, sacrificabantur ab Idibus Eduæ, & Potinæ.

99 ¶ *Discrepuit*, pro discrepauit. Cicer. de orat. libro tertio: Nihil sanè ad rem pertinet, siqua in re discrepuit ab Antonij diuisione.

100 ¶ *Spolior*, pro spolio. Afranius Crimine: Quos impunè depopulatur, & dispoliatur dedecus. Quadrigarius Annal. Ita per lexenniũ lugatiã polã, atque agrũ Campanũ, quod his per militẽ licebat, exspoliabantur.

101 ¶ *Verecundantur*. Marc. Tull. Hortensio: Hi nostri amici verecũdantur capti splẽdore virtutis.

102 ¶ *Conuertitur*, pro cõuertit. Plaut. Amph. Sed fugam in se tamen nemo conuertitur.

103 ¶ *Ruminatur*. Varro Sexagesi: Erras, inquit, Marce, accusare nos ruminaris antiquitates. Idem Bimargo: Odysseam enim Homeri ruminari incipies.

104 ¶ *Precantur*. Varro Eumenid. Ego medicina Serapi vtor, quotidie precantur. intelligo rectè scriptum esse Delphis Theo hera.

105 ¶ *Miras*, pro miraris. Varro Eumenidibus: Hospes quid m ras animo curare Seraphim Quid quasi nõ curat tantidem Aristo-

teles. Idem eisdem: Aut ambos mira, aut noli mirare de eodem.

106 ¶ *Nolitote*, pro nolite. Sisen. Hist. lib. iij. Nolitote mirari, quàm desperata volũtate ad vnam belli faciendi viam.

107 ¶ *Glisc̃itur*, pro glisc̃it. Sempronius Asellio Hist. lib. iiij. Vt maior inuidia Lepido gliscceretur.

108 ¶ *Ignesc̃itur*, pro ignesc̃it. Laberius Colace: Figura humana inimici ardore ignesc̃itur.

109 ¶ *Luxuriabat*, pro luxuriabatur. Tubero Hist. lib. xiiij. Pars omnis luxuriabat. Virg. lib. ij. Luxuriátque toris animosum pectus.

110 ¶ *Focillatur*, pro fouet. Varro de vita pop. Rom. lib. ij. Propter secũdas sublato metu, non in communi spectant; sed suum quisque diuersi commodum fòcillantur.

111 ¶ *Emungerentur*. Varro de liberis educandis: Eam sunt consecuti corporis siccitatem, vt neque spuerent, neque emũgerentur.

112 ¶ *Libertatem vti*, pro, vti libertate. Titinnius lib. v. Item vti eum oportet libertatẽ, qui sapit. Nouius Zona: Atq; facilitatem video vteris vulgariam. Lucil. Satyr. libro xiiij. Quem metuas sæpe, interdũ quem vtare libenter. Sic potior illam rem, pro, illa re potior. Terent. Adelph. Mille potior gaudia. Lucret. lib. iij. Adde Heliconiadũ comites, quorum vnus Homerus Sceptra potitur. Næuius Lycurg. Dic quo pacto eum potiti, pugna, an dolis? Accius Phœnissis: Natus virtute sceptrum potiretur patris. Pacuuius Atalanta: Regi vt memorabis, nunc regnum potitur transmissu patris.

113 ¶ *Opus* est illam rem pro, opus est illa re. Plautus Cistellaria: Malum aufer, bonum mihi opus est. Et Captiuis: Omnes maritimi milites iam opus sunt tibi. Lucretius li. ij. Scire licet nil principiis opus esse colores. Turpilius Lindia: Me vis potiri? Fac ergo potiar quod volo. Sic & callet illam rem pro, illa re. Pomponius Pistoribus: Mirum ni hæc Marsa est, in colubras callet canticulam. Afran. Epistola: Quanquam isthæc malitiosa non tam calleo, tamen non fefelli.

DE MVTATA DECLINATIONE.

CAP. VIII.

1 *Apricatio*, pro apricitas. M. Tul. de senectute: Vbi enim potest illa ætas aut calescere apricatione melius, vel igni?

2 ¶ *Itinar*, dictum pro iter. Varro Pranso parato: Luna exspectante Adria se itiner longum sermone leuare. Plaut. Mercatore: Quin tu ergo itiner exsequi meum me sines? Equidem mutata declinatio non est ab eo, quod est iter iteris, sed est ab eo, quod est iter itineris. Lucretius lib. vj. Obuia discutiat gladiis, itinérque sequatur. Accius Oenomao: Cõiugium Tisis pater eat te itiner tendere. Idem Meleagro: Labore aut minuat itiner ingressũ via. Turpilius Thrasileone. Age, age, egredere: atque vtinã istuc perpetuũ itinersit tibi.

3 ¶ *Festinem*, pro festinantem. Titinn. lib. v. Nunc hoc vror, nũc hæc res me facit festinẽ.

4 ¶ *Lacte*, nominatiuo casu, ab eo, quod est lac. Ennius lib. xj. Etsi mulier erubuit, ceu lacte, & purpura mista. Hemina Annalium lib. iiij. Ex tiberi lacte haurire. Cæcilius Titthe: Præsertĩ, quæ nõ peperit, lacte nõ habet. Var. Andabatis: Candidũ lacte papilla cùm fluit.

5 ¶ *Mansuete*, & *Mansues*, pro mansuetus, vt sit nominatiuus mansues. Plaut. Asin. Reddam ego te ex fera fame mansuetem. Accius Meleagro: Nunc si me matrem mansues misericordia capsit. Varro ὄνος λύρας: Non vidisti simulacrum leonis ad Idam è loco, vbi quõdam subitò eum cùm vidissent, quadrupedẽ galli tympanis adeò ferunt mansuem, vt tractarent manibus?

6 ¶ *Quæsti*, vel *Quæstuis*, dictum pro quæstus. Titinnius Fullonibus: Ni nos texamus, nihil est fullones nobis quęsti. Plautus Aulul. Nam hic apud nos nihil est quęsti furibus. Nouius: Per deam sanctam Lauernam, quæ cultrix quæstuis sit. Terent. Hecyra: Nunquam animum quæsti gratia ad malas inducam parteis. Pomp. Pistore: Nam plus quæsti facerem, quàm quadrinas si haberẽ molas. Turpilius Demiurgo: Mulier meretrix, quæ me quæsti caussa cognouit sui. Idem Hetæra: Simulauit me à se amari quæsti gratia: Cæcilius Venatore: Satísne huic ordiar, & ſrnihil egi quæsti, quia sunt æmuli? Var. de liberis educãdis: Nõ in suarum manuum opificio: quibus almo lino quid faciunt aut palma, Nam lib. ij. Quæstuis caussa deridebant suas res pueris.

7 ¶ *Tumultu*, pro tumultus. Plautus Casina: Quid intus tumulti fuit? Ter. Andr. Nihil ornati, nihil tumulti. Pomponius Piscatoribus: Quid hoc est tumulti? Acc. Æneadis, vel Decio: Nihil neque periculi, neque tumulti est, quod sciã. Idẽ Nyctegresia: Cuius vos tumulti caussa acie timeo quid parum adnorti.

8 ¶ *Victi*, pro victus. Plautus Captiuis: pro victi quotidiani ventrem ad me afferas.

9 ¶ *Æesti*, pro æstus. Pacuuius Chryse: Æsti fortè ex arido.

10 ¶ *Senatui*, vel *Senatuis*, pro senatus. Plaut. Epidico: Senati qui columẽ cluẽt. Sallu. Catilinæ bello: Igitur senati decreto, Q. Martius Rex Fesulas, Metel. Creticus in Apuliam, circúmq; ea loco missi. Sisen. Hist. lib. iij. Lucius Calpurni⁹ Piso ex senati cõsulto duas nouas tribus.

tribus. Idem: simul & senatis consultis clarissimis amplificati. Varr. de vita po. Ro. li. j. Posteaquam Q. Fabio Maximo dictatore.

11 ¶ *Vas*, pro vades. M. Tul. de offic. lib. j. Vas factus est alter eius sistendi, vt si ille non reuertisset, moriendum esset ipsi.

12 ¶ *Sumpti*, pro sumptus. Plaut. Trinũmo: Quod ebibit, quod comest, quod facit sumpti. Turpilius Philopatro: Ecce autẽ tuo more, vti soles videre mihi ægrè id pati; qa hos dies cõ plusculos intercapedo sumpti faciũdi fuit. Lucil. lib. xxx. Quid dare, quid sumpti facere, ac præbere potisset. Cæcilius Plocio: Quid hoc futurum obsonio, & vbi tantùm sumpti factum? Varro Bimargo: Cùm nouissimè mitteret, quantum sumpti fecerit.

13 ¶ *Iteris*, positũ pro itineris. & quidem rectè; ab eo, quod est iter iteris, facit iter itineris. Nouius Lycurgo: Ignoti iteris sumus, tute scis. Acc. Oenomao: Præstò etiã adsum, exprome quid fers. nã te longo itere cerno vadere. Idem Telepho: Studiúmque iteris reprime. Varro ὁδοὶ παφῶν: Tua templa ad alta phani properans citus itere.

14 ¶ *Exerciti*, vel *exercitus*, pro exercitus. Acc. Armorum iudicio: In quo salutis spes summas sibi habet exerciti. Idẽ ὅτι ναυσὶ μάχῃ: Cõtrà quantũ obfueris, si victus sies, cõsidera; & quò reuoces summã exerciti. Var. de vita pop. Rom. lib. ij. Quibus cum turpe fecerant fœdus sine publico consilio dederunt hosti quotquot Decius imperator pro exerciti salute se diis manibus deuouit.

15 *Adspecti*, pro adspectus. Accius Astyanacte: Abducite intro. nam mihi Miseritudine commouit animum excelsa adspecti dignitas. Idem Alphesibœa: Odiorum hostificúmque diem obuium turbam, adspecti atque horribilem.

56 ¶ *Scriptio*, pro scriptura. Cicero de Orat. libro secundo: Illud autem est huius instituti, scriptionis, ac temporis.

17 ¶ *Lucti*, pro luctus. Accius Pelopidis: Cesso hinc ire, & rapere lucti vestem in lecto coniugis. Idem Nyctegresia: Tunc quod supereſt, socium mittis leto, an lucti pœnitet.

18 ¶ *Salti*, pro saltus. Acc. Menalippo: Hi Menalippum interea traiectus nemorum in salti faucibus.

19 ¶ *Parti*, & *partuis*, pro partus. Pacu. Atalanta: Vbi me grauidam sentio aggraueſcere Propinquitate parti. Varro Andabatis: Candidum lacte papilla cùm fluit, signũ putant partuis: quòd hic sequatur mulierem è partu liquor.

20 ¶ *Frons*, pro fronde, vt Virgil. Georg. lib. ij. Præterea cùm frons tenera, imprudénsque laborum. Varro Parmenone: Creditur lucos alta frons decidit platanos remis.

21 ¶ *Ibus*, pro iis minùs Latinum putat consuetudo, cùm veterum auctoritate plurimum valeat. Titinnius Gemina: Euæ Castor si moratæ sitis ambæ, ibus, vt pro ego maioribus. Plaut. Milite: Latrones ibus denumerẽ stipendiũ. Pomponius Pappo agricola: Nunc quãdo voluisti facere, fac voluptati sies ibus.

22 ¶ *Excelsitas*. M. Tul. de offi. lib. iij. Etenim magis est secundum naturam excelsitas animi & magnitudo.

23 ¶ *Campans*, pro campanum. Plaut. Trinummo: Credo ego istuc Stasime ita esse, sed cãpãs genus multo Syrorũ iã anteit patiẽtia.

24 ¶ *Pernici*, pro perniciei. M. Tul. pro Sexto Roscio: Quorum nihil pernici causa diuino consilio, & vi ipsa ac magnitudine rerum factum putemus. Sisenna Hist. libr. vj. Romanos in re cerne pernici causſa venisse.

25 ¶ *Hærem*, pro hæredem. Næuius Gymnastico: Atque meis bonis omnibus ego te hærem faciam.

26 ¶ *Gelu*, ars monoptoton esse vult, contrà sentit auctoritas. Lucretius lib. v. Assiduúsque geli casus mortalibus aufert. Idẽ li. vj. Deniq; sæpe geli mult° fragor, atq; ruina.

27 ¶ *Vapos*, & vapor, & timos, & labos & labor ita sunt, vt color & colos. Lucretius li. v. Peruolitans permanat odos frigúsque, vapósque. Næuius Lycurgo: Iam vbi nos dupli cant aduenientis timos, vapósque. Accius Andromeda: Quj neque terræ est datus, nec cineris causſa vnquam euasit vapos. Var. Manio: Sternitur iuuẽcus, quẽ labos mollẽ facit.

28 ¶ *Feruico*, pro peruicaci. Accius Armorum iudicio: Sed peruico Aiax animo atque morabilioni. Plau. Aulul. Hic quidam peruicus custodem addidit.

29 ¶ *Antistitam*. Accius Astyanacte: Vtinã vnicã mihi antistitã acquitenens suã tutetur.

30 ¶ *Gemiti*. Plautus Aulul. Tantum gemiti mali, mœstitiæq; hic dies mihi obtulit.

31 ¶ *Specis* pro specubus. Accius Alcmæone: Quod dij interdum inferam penitus depressum altis clausere specis?

32 ¶ *Gallum*, pro gallorum. Varro Eumenidibus: Peditatem, an pudorem gallûm cœpit mihi videri.

33 ¶ *Generibus*, pro generis. Accius Alcmæone: Qui ducat, cùm te viderit socerum, generibus tantam esse impietatem?

34 ¶ *Argus*, pro Argiuus. Plautus Amph. Amphytrio natus Argus ex Argo patre. Virgil. Aeneid. lib. iiij. Hauriat hunc oculis ignẽ crudelis ab alto Dardanus.

35 ¶ *Augura*, pro Auguria. Accius Telepho: Pro certo arbitrabor sortis oracula adytus augura.

36 ¶ *Humu*, pro humo. Varro Pranso parato: Contrà coactus seruus latratu canum. Fertur bisulcis vngulis, ne se humu videant. Varro παφῶ ὠφίστου: In pauimento non audes

facere lacunam; at in humu calceos facis elixos.

37 ¶ *Fluĉti* pro fluctus. Accius Telepho: Fluĉti cruoris voluerent mihi. Idem Clytemnestra: Fluĉti immisericordes iacere, & extra ad saxa allidere. Pacuuius Chryse: Interea loca fluĉti flacciscunt, filescunt venti, mollitur mare.

38 ¶ *Piscati*, pro piscatus. Pomponius Piscatoribus: Quid habes in scirpiculis calue? omne piscari genus. Turpilius Demetrio: Antehac sufflabat aquilo, aut auster, inopia tum erat Piscati.

39 ¶ *Poematis*. M. Tul. libro iij. Quod idem in poematis, in picturis vsu venit.

40 ¶ *Cultio*, pro cultura. M. Tul. de senectute: Num igitur horum senectus miserabilis, qui se agricultione oblectabantur.

41 ¶ *Vulgariam*, pro vulgarem. Nævius Zona: Atque facilitatem video vti vulgariã. Turpilius Thrasyleone: Non est mediocris res, neque vulgaria fallacia hæc. Afranius Priuigno: Dehinc temeritatẽ repudio vulgariã.

42 ¶ *Pannibus*, pro pannis. Pomponius Maccis Geminis: Bono animo es video, eripuisti primitus de pannibus.

43 ¶ *Indecoris*, pro indecora. Acc. Athamãte: Cuius sit vita indecoris, mortem fugere turpem conuenit. Virgil. lib. xij. Nec genus indecoris.

44 ¶ *Foetis*, pro fœtibus. Accius Bacchis: Vbi sanctus Cytheron frondet viridantibus fœtis.

45 ¶ *Sublima*, pro sublimis. Accius Phœnissis: Aut sæpe ex humili sede sublima euolat. Sallust. Hist. lib. iij. Nam terna tunc erat, & sublima nebula cælum obscurabat.

46 ¶ Ab eo, quod est labos, *Laboſum* facit, non laboriosum. Lucil. Satyr. lib. iij. Præterea omne iter hoc est laboſum. Idem: Tãtalus laboſas pœnas.

47 ¶ *Nefantia*, pro nefanda. Lucil. Satyr. lib. iij. Tantalus, qui pœnas ob facta nefantia pendit. Idem libro xxix. Dissociat atque omnia ac nefantia. Varro ἐκμαχία, ἀεὶ πόρευ: Ego, inquit, eam suppetias, quæ tunc mihi nec res, nec ratio est dissociat atque omnia nefantia?

48 ¶ *Gracila* est pro gracilis. Lucil. Satyr. lib. viij. Quòd gracila est, petnix, quòd pectore puro, Quòd puero similis.

49 ¶ *Bacchanaliorum*, pro bacchanalium, vt vectigaliorum, compitaliorum, & noualiorum, Vulcanaliorum. Sallustius: Exaudirique sonus Bacchanaliorum. Idem Hist. li. 4. Curio Vulcanaliorum die ibidem moratus.

50 ¶ *Tumulti*, pro tumultus. Ennius Hectoris Lytris: Qui hoc hic clamoris? quid tumulti est? nomen qui vsurpat meum? Turpilius Pedio: Progredior foras visere, quid hinc tumulti ante fores. Sallust. Catilinæ bello: Ille cohorteis veteranas, quas tumulti causſa conscripserat in frontem positas, cæterum exercitum in subsidio locat. Afranius Vopisco: Hem quid hoc, perij, pertimui, quid tumulti exaudij?

51 ¶ *Progenij*, pro progenici. Pacu. Paulo: Pater supremæ nostræ progenij patris.

52 ¶ *Strepiti*, pro strepitus. Ennius Hectoris Lytris: Quid in castris strepiti est?

53 ¶ *Mirabilitas*, pro admiratio. Tul. de offic lib. ij. Ergo & hæc animi despicientia admirabilitatem magnam facit.

54 ¶ *Itiner*, pro iter. Enn. Telepho: Deúmque de consilio hoc itiner credo conatũ modo. Pacuuius Atalanta: Dolet: pigétque magis, magísque me conatum hoc nequicquã itiner. Idem Duloreste: Delphos venum pecus secundæ abstabula, ac itiner contuli.

55 ¶ *Ferocia*, pro ferocitate. Pacuuius Teucro: Nisi citia ferocitate, atque ferocia. M. Tul. de Repub. li. quinto: Qui comperit eius vim, & effrenatam illam ferociam.

36 ¶ *Deliritas*, pro deliratio. Laberius: Quænam mens, quæ deliritas vos supplilatores facit, cum cano eugio velitari?

57 ¶ *Holerorum*, pro holerum. Lucil. Satyr. lib. xv. Tintinnabulum abest hinc, surpiculíque holerorum.

58 ¶ *Mistura*, pro moderatura. Varro de vita pop. Rom. lib. j. Sed quod ea & propter talem misturam immoderatam ex aquis cunctis; quod temperatura moderatur in Romuli vita tripliceis ciuitates.

59 ¶ *Guberna*, pro gubernacula. Lucil. Satyr. libr. xx. Proras despoliare, & detundite guberna.

60 ¶ *Singularia*, pro singulari. Turpil. Demetrio: Homo vnica est natura, & singularia.

61 ¶ *Lubidinitas*, pro lubidine. Laberius Scylace: Lubidinitate labitur.

62 ¶ *Fructi*, vel fructuis pro fructus. Turpil. Canephoro: Satis fructi reddunt. Idẽ Hetæra: Hæc si impetro abs te, vt faciat, satis fructi cepero ex te. Varro de re rustica lib. j. Eius enim saliuam esse fructuis venenum.

63 ¶ *Mensionem*, pro mensura. Cic. de oratore. Aures enim, vel animus aurium nuntio naturalem quãdam in se continet omnium vocum mensionem.

64 ¶ *Volutabundus*, pro volutans. M. Tul. de Repub. libro ij. Cupido autem & expetenti, & lubidinoso, & volutabundo in voluptatibus.

65 ¶ *Porti*, pro portus. Turpilius Demiurgo: Neque nautæ cùm essent circumuenti ventis, incerto itinere, porti indigentes.

66 ¶ *Domuis*, pro domus. Varro παρῳδ. ἐπῶν: Perrexit in interiores partes domuis.

67 ¶ *Soni*, & sonus pro sonitus, & sonu. Pacu.

Pacu. Dulorefte: Quidnã autẽ hoc ſoniti eſt, quod ſtridũt fores? Cæcilius Calcis: Nã quidnam fores facere ſoniti? Siſenna Hiſt. libr. iij. Poſtquàm in ſonu ſignorum prælium magno cum clamore virorum commiſſum eſt.

68 ¶ *Glutino*, pro glutine. Lucil. lib. xxvj. Præterito tepido glutinator glutino.

69 ¶ *Cautio*, p cautela. Cic. de orat. li. ij. Neque illa mihi cautio, & timiditas in cauſſis, propter preſtantem prudẽtiam Craſſi negligẽda eſt. Terent. Andria: Puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ex illa cautio eſt.

70 ¶ *Gelo*, pro gelu. Var. Seſquiul. Pueri dũ comitéſq; tenẽt cata gelo putri mõtiũ laxa.

71 ¶ *Ceſtis*, pro ceſtibus. Varr. Væ victis, τοῖς φιλονεικίαις: Pugilis ſpectatoris, qui miſerũ putatis vinci, quæro à vobis, ſi aduerſarius ſupercilia miceſtis diſcobinarit, numquis veſtrum ſuam mihi eſt daturus?

72 ¶ *Fructuis*, pro fructus. Varr. Meleagris: Quęro vtrũ fructuis, an delectationis cauſa, fructus vt vendatis. Idẽ παρὰ ἀξίωσιν: Aliquot Romæ ſunt, qui cellas vinarias fructuis parant, vt vendant.

73 ¶ *Quæſti*, pro quęſtꝰ. Var. Prometheo: Æmulum illius artis, atq; obſtrigilatorem, qui per aliquot annos quæſti nihil fecerit.

74 ¶ *Senectã*, pro ſenecture. Virg li. vj. Vires vltra, ſortémq; ſenectæ. Lucil. li. xxviij. Proſpiciẽdũ ergo in ſenecta, nunc adoleſcentia eſt.

75 ¶ *Inermis*, pro inermibus. Sallu. Iugurthæ bello: Neq; quẽquã decere, qui manꝰ armaue rat, ab inermis pedibus auxiliũ petere. Siſen. Hiſt. li. iiij. Pleriq; inermi in caſtra perfugiũt.

76 ¶ *Gallia*, pro Gallicæ. Salluſt. Hiſt. li. iiij. Cùm interim lumine etiam tum incerto, duę Galliæ mulieres conuentum vitantes ad mẽſtrua ſoluenda montem adſcendunt.

77 ¶ *Effigia*, p effigies. Afran. Vopiſco: Cuiꝰ te ſuſcitat imago? cuiꝰ effigia cognatꝰ patre?

78 ¶ *Intemperia*, pro intemperantia apud veterem auctoritatis obſcuræ: Has eius intemperias in maritum.

79 ¶ *Poematorum*, pro poematũ. Afran. Priuigno: Poematorũ non bonorũ. Plaut. Aſin. Nam neque fictum vnquam eſt, neque pictum, neque ſcriptum in poematis.

80 ¶ *Acritas*. Accius Neoptolemo: Vis veritatis, atque acritas.

81 ¶ *Largitus*, p largitio: Ter. Adelph. Quod proluuium? quæ iſthæc ſubita eſt largitas?

82 ¶ *Dextrabus*, pro dexteris. Liuius Odyſſea: Deque manibus dextrabus.

83 ¶ *Curatura*, & *Curatio*, pro cura. Ter. Eun. Tametſi bona eſt natura, reddũt curatura iũceas. Cic. Tuſc. li. iij. Nã vt medici cauſſa morborum curationem eſſe inuentam putant.

84 ¶ *Imberbi*, pro imberbis. Lucil. lib. xxx. Maximus ſi argẽto in verbo androgyni barbati mœcho cinædi. Varro Epiſt. ad Fabium: Quòd facis Saturnorum ſimiles ſunt, quod maxima fiunt, idémque in verbi.

85 ¶ *Sexcentum*, pro ſexcentorum. Lucil. lib. xxx. Maximus ſi argenti ſexcentũm, ac mille reliquit. Idem lib. xxx. Quid verò eſt, centum, ac ducentum poſſideas ſi Millium?

86 ¶ *Pauperies*, pro paupertate. Enn. Hecuba: Senex ſum, vtinã mortẽ oppetã Priuſquã eueniat, quod in pauperie mea ſenex grauiter gemam.

87 ¶ *Aedis* nominatiuo ſingulari. Varr. de vita pop. Rom. lib. j. Hæc ædis, quæ nunc eſt, multis annis poſt facta ſit, in qua omnia regis temporibus delubra parua facta.

88 ¶ *Victuis*, pro victus. Varro de vita pop. Rom. l. j. Primùm de re familiari ab patribus, ſecundò de victuis cõſuetudine primigenia, tertiò de diſciplinis priſcis neceſſariis vitæ.

89 ¶ *Graduis*, pro gradus. Varr. de vita pop. Rom. li. ij. Multo præditi pudore, & pudicitia adoleſcentes, dixerunt cũ maiore patre eius graduis, & [ætate] ad te ſtipendia facerent.

90 *Puerilitas*, pro pueritia. Varro de liberis educandis: Velim me hercules, inquit, ipſe vſu magno puerilitatis formulam audire.

91 ¶ *Anuis*, pro anus. Var. Cato, vel de liberis educãdis: Eã nutricẽ oportet eſſe adoleſcẽtẽ. Anuis enim vt ſanguis deterior, ſic lac. Lac enim vt qdã dicũt phyſici, ſãguinis ſpuma eſt.

92 ¶ *Præcantrix*. Varr. de liberis educandis: Vt faciunt pleræque vt adhibeant præcantrices, nec medico oſtendunt.

93 ¶ *Rituis*, pro ritus. Var. Cato, vel de liberis educandis: Itaque domi rituis noſtri, qui per Deum fidium iurare vult, prodire ſolet in compluuium.

94 ¶ *Pronis*, poſitũ pro prona. Varr. Parmenone: Alia trabs pronis in humum accedens proximè frangit ramos cadens.

95 ¶ *Teneritas*, teneritudo. Cicer. de finibus bonorum & malorum lib. v. In primo enim ortu ineſt teneritas, ac mollitia quædam.

DE NVMERIS, ET CASIBVS.

CAPVT IX.

1 *Accuſatiuus*, numeri ſingularis poſitus pro genitiuo plurali. Siſen. Hiſt. libr. quarto: Qui tamen, quibus litibus fœdera maiorum *ſuum* diſſoluta. Titinnius Veliterna: Omnium *vitiũm* expertem, conſilij plenum prohibui. Idem Gemina: Non exſecratis parаſitum, nec virum aſpellit domo. Lucretius lib. vj. Flammea tempeſtas *Siculum*

dominata per agros. Plautus Persa: Pol *Deûm* virtutem dicam & maiorum *meûm*. Terent. Hecyra: Propè iam remotum ab iniuria *aduersariûm*. Accius Euryface: Reprime parumper citatum quadrupedem. Nouius Euryface: Millia sex *nummûm* in arcam dimisi nummariam. Accius ὅτι ναυσὶ μάχῃ: Ab classe ad vrbem tendunt, neque quisquam potest Fulgẽtium *armûm* armatus ardorem obtui. Turpilius Epiclero: In Caliphonis nunc te miseræ *liberûm*. Pacuuius Atalanta: Parentum, *incertûm* inuestigandûm gratia. Idem Peribœa: Regnum imperator *æternûm* morum sator. Varro πανία πάππα, σὲι ἐγκαμίων: O mî optanti ministerio *inuidûm* tabes. Idem de vita populi Romani libro quarto: Hortensius suprà decem millia *cadûm* hæredi reliquit, *medimnûm* vini mille cadum. Sallust. Histor. libro nono: Cuius duas insulas propinquas inter se, & decem *stadiûm* procul à Gadibus satis constabat suopte ingenio alimenta mortalibus gignere. Afranius Vopisco: Antiquitas petenda in principio est mihi maiores nostri incupidiores *liberûm* fuere. M. Tul. de offic. li. iij. An emat denario, quòd sit mille *denariûm*?

2 ¶ *Accusatiuus*, positus pro datiuo: *Ignoscamus illam rem*, pro, illi rei ignoscant. Plautus Amphit. Velatis manibus orant, *ignoscamus peccatum sinum*. Terentius Eunucho: An, ne comparandus hic quidem ad illum est.

3 ¶ *Genitiuus* casus positus pro accusatiuo. Titinnius Psaltria: Dicis tu quæso, quòd te auortisti? *mei fastidis*? meæ delitiæ. Plautus Aulul. Abiit, neque certiorem fecit. *Fastidit mei*, pro, me fastidit. Lucillius Satyra libro septimo: Tristes difficiles sumus, *fastidimus bonorum*. Turpilius Leucadia: Vide nunc, *fastidit mei*. Lucillius libro xviij. Cui sæpe *mille* imposui *plagarum* in diem. Idem: *Si argenti indiges*. Plautus Aulul. Deinde egomet mecum cogitare interdum occœpi. Sic *veretur illam rem*, sicuti & consuetudo, & Terentius Phor. auctor est dicens: Non simultatem meam veteri saltem. ¶ Veteribus genitiuũ pro accusatiuo poni placet. Afranius Compitalibus: Si non verear, nemo *vereatur tui*. Idem Simulante: *Tui veretur*, me ad te misit oratum peteret. Idem Emancipato: Optandum vxorem, quæ non *vereatur viri*. Pacuuius Hermiona: Tyndareo fieri contumeliam; cuius à te veretur maximè acta gratulatione. Nihil ne te *populi veretur*, qui vociferare in via? Varro Sardis Venalibus: Non te tui saltem pudet, si nihil *mei reuereatur*? Accius Alphesibœa: Si *tui veretur* progenitoris, cedo.

4 ¶ *Accusatiuus*, positus pro ablatiuo. Titinnius Gemina: Ædepol hominis ignauum *functus officium*. Plautus Menæchmis: Nam parasitus octo hominum *munia* facile *fungitur*. Idem Trinummo: Sequere hac me, gnata, *vt munus fungaris tuum*. Lucillius Satyra. libro primo: *Munus* tamen *fungi*, & muros seruare potissent. Idem libro quinto: Liuius pauperem ait se ingentia *munera fungi*. Turpilius Epiclero: Sed vola, Vt familia nostra *officia fungatur* sua. Idem Pedio: Nuptias abieci, amicos *vtor primores viros*. Pacuuius Dulorestę: Nonne *officium fungar* vulgi, atque ægrè madefactum feram?

5 ¶ *Accusatiuus*, vel nominatiuus positus pro ablatiuo. Turpilius Demetrio: Meos *parentes careo*. Marcus Tullius de Republ. libro quinto: Sed tamen vt bono patrifamiliâs, colendi, ædificandi, ratiocinandi quidam *vsus opus est*. Varro κύκνος, σὲι παφῆς: Denique si *vestimenta* ei *opus sunt*, quæ fers? Idem Prometheo lib. primo: Id vt scias, audi hoc, quod falsum dicis esse, nemini *oculos opus esse*, si habet. Sallust. Histor. libro secundo: Ruina quæ pars magna, suismet, aut proxumorum telis cæteri vice pecorum obtruncabantur. Afran. Vopisco: Tandem vt possimus nostra *fungi munera*. Idem Fratriis: Id aurum me cõdonat litteris. Lucil. lib. xxvj. Tu si voles, per aureis pectus irrigarier.

6 ¶ *Genitiuus*, positus pro ablatiuo, vel aduerbio loci. Plautus Trinummo: Nõ ego sum *dignus salutis*? Cicero Tusc. libro quarto: Aliquod malum metuit exanimatus, *pendet animi*. Plautus Amph. Vt salui *potiremur domi*. Pompon. Pappo agricola: Domus hæc fuerit placiti. Accius Epigonis: Locrorum latè viridia, & frugum vbera. Lucillius Satyra. libro sexto: Hortare illorum si possim capi sortiri. Idem libro octauo: Quarum & *abũdemus rerum*, & *quarum indigeamus*. Idem libro nono: Si nihil ad faciem, & si olim lupa prostibulũ quæ Numini opus, atq; absit. Pacu. Peribœa: Postquàm est *honoratus frugum*, & *floris* Liberi. Marcus Tullius de Repub. lib. tertio: Noster autem populus sociis defendendis terrarum iã *omnium potitus* est. Afranius Excepto: Quod vitæ studium, aut quod præsidium in posterũ mihi supponebas, mecum *primis tui*? Varro de vita populi Romani libro secundo: Vt noster exercitus ita sit fugatus, vt Galli Romæ *Capitolij sint potiti*, neque inde ante sex menses gesserint. Significata ad genitiuum in potestatem venit. Plautus Capt. Ille alter *potitus hostis* est. Sallust. Iugurthæ bello: Vt priusquam legatos conueniret, *Adherbalis potiretur*. Idem eodem: Ager autem atidus, & *frugum vacuus*. Marcus Tullius de officiis libro primo: Hæc sunt opera magni animi, & excellentis, & *prudentiæ* æquè, *consilióque fidentis*. Idem: Omnium autem rerum, ex quibus aliquid acquiritur, nihil est agricultura melius. Virgilius Æneidos libro primo: *Implentur*

veteris

veteris Bacchi, pinguisque ferinæ. Marcus Tullius Hortensio: Et qui expectat, pendet animi: quia semper quid futurum sit, incertū est. Varro Eumenidibus: Ego autē qui essem *plenus vini, & Veneris.* ¶ Sic *despiciebam mentis*, pro mente. Plaut. Epidico: Despiciebam mentis, cùm illa scripta mitterem. ¶ Sic *mille annorum viuunt*, pro mille annis viuunt. Plautus Milite: Qui mille annorum perpetuò viuūt.

7 ¶ *Datiuus*, pro accusatiuo. Titin. Barath. Vbi ambitionem *virtuti* videas *antecedere*, pro virtutem antecedere. Plaut. Truculēto: Quia tu vestimento, & cibo *alienis rebus curas.* Acc. Meleag. Cuius exuuias, & coronā huic *numerauit virgini* [legendum munerauit.] M. Tul. de repub. li. iiij. Hic verò mulieribus præfectis reponatur, qui apud Græcos creari solet: sed sit censor, qui viros doceat *moderari vxoribus.* Sallustius Catilinæ bello: Breui spacio legiones numero hominū expleuerat, cùm initiò non amplius *duobus millibus habuisset.* Lucillius libro vigesimo sexto: *Si miserantur se ipsi*, vide ne illorū causa superiore loco collocauerit. Teren. Facite ita vt *vobis decet.* Terent. Andr. Interea mulier quædam ab hinc triennium Ex Andro *commigrauit huic vicinię.* Varro de vita populi Romani libro iiij. Tanta porrò *inuasit* cupiditas honorum *plerisque*, vt vel cælum ruere, dummodo magistratum adipiscantur, exoptent.

8 ¶ *Accusatiuus*, pro genitiuo. M. Tul. de offi. lib. ij. Dum homines cruenti *hastam illā cruentam meminerint*, & sperabunt. Virg. Buco. *Alternos*, Musæ *meminisse* volebant Plau. Cistellaria: *Meminere officium suum.* Et Menæchmis: Propterea illius *nomen memini* faciliùs. Accius Euryface: Heu me miserum, cùm hęc recordor, cùm *illos reminiscor dies.* Idē ὅτι γυνὴ μάχη: Eos mortalis fœnis libro x. Misereor sæpe studitos volo. Et Athamante: Veritus sum arbitror, atque vtinam *memet* possim *obliuiscier.* Et Nyctegresia: An ego *Vlyssem obliuiscar* vnquam, aut quenquam proponi velim? Turpilius Pedio: Iam desine *meminisse* illius *formam.* M. Tul. de Republ. lib. iiij, Atque ipsa mens, quæ futura videt, *præterita meminit.* Varro væ victis, ὅτι μνησικακίας: Libet me epigrammata facere: & quoniam *nomina non memini*, quod insolum mihi venerit ponam.

9 ¶ *Inuidit illam rem*, pro illa re. Accius Menalippo: Vnde, aut quis mortalis florem liberûm *inuidit* meûm? ¶ *Priuatur illam rem*, pro, illa re. Nævius Pedio: Quod res vis hanc priuari pulcras, quas vti solet?

10 ¶ *Ablatiuus*, pro genitiuo. Plaut Pseudolo: *Vino* modo *cupidi* estis. Lucil. Satyr. lib. j. Porrò quæcunque, & cuicunque, vt diximus antè Obstiterit primo hoc minuendi refert res. Idem libro vj. Et id solum aduersæ fortunæ rei quæ resistit. Turpil. Pedio, Neque virū educta, vt par est, *expers* malitiis. Virg. Geor. lib. j. Illa ferax oleo est.

11 ¶ *Accusatiuus*, pro nominatiuo. Pomp. Præcone posteriore: Quòd *letitias insperatæ* modò mihi *irrepsere* in sinum. Virg. Æneid. lib. j. *Vrbem quam* statuo, *vestra est.*

12 ¶ *Nominatiuus*, pro datiuo. Nouius Agricola: Lernete duo verbis etiam primo, & postremo. Plautus Aulul. Credo ego illum iā inaudiuisse mihi esse thesaurum domi. *id inhiat.* Cicero Tusc. libro j. Multáq; secula post reuiguit Pytagoreorum nomen. Varro de re rustica libro j. Centum iugeribus vineārū *opus esse quindecim mancipia.*

13 ¶ *Genitiuus*, pro datiuo. Accius Neoptolemo: Quid si ex Græcia omne nomen Iliū par nemo reperiri potest? Turpilius Pedio: Neque mirum educta, vt par est, expers malitiis, *metuens sui.* Virg. Æneid. libro j. *Dines opum*, studiisque asperrima belli. Plaut. Asin. Volo amori obsecutum illius, volo amet me patrem. Idem Pseudolo: Duorum labori ego hominem parsissem lubens, Me interrogandi, & tui respondendi mihi. Cic. de orat. li. ij. *Bonorum virorum plenum* forum. Varro de vita pop. Ro. libr. iiij. Ipsa Italiæ oppida sunt vastata, quæ prius fuerunt *hominum referta.*

14 ¶ *Nominatiuus*, pro genitiuo. Turp. Epiel. At enim scies *ea*, quæ *fuisti inscius.* Teren. Phorm. Ita plerique ingenio sumus omnes, *nostri* nosmet *pœnitet.* Sic & *potior illam rē.* Pacu. Peribœa: Regnum potior, coniugem macto inferis.

15 ¶ *Ablatiuus*, pro datiuo. Lucil. Quod sumptum, atque epulas *dictu præponis* honesto. Virgil. libr. vj. Téque *adspectu*, ne *subtrahe nostro.*

16 ¶ *Genitiuus*, pro nominatiuo. M. Tul. de Repub. libro vj. Vt quemadmodum scribit ille, quotidiano in forum *mille hominum* cum palliis conchylio tinctis discederent.

17 ¶ *Ablatiuus*, pro accusatiuo. Virg. lib. v. Gratior & pulcro *veniens in corpore* virtus Adiuuat.

18 ¶ *Accusatiuus*, pro genitiuo. Acc. Myrmidonibus: *Mea fata* in acie *obliti.* Sallu. Hist. libr. iij. Sed Pompeius à prima adolescentia sermone fautorum similem fore se credens Alexandro regi. Virg. Æneid. lib. viij. Et vocem Anchisæ magni, *vultumque recordor.*

19 ¶ *Accusatiuus*, pro datiuo. Lucil. li. xxvj. Suspendat ne se, an *in gladium incumbat*, ne cę lum videat. Plaut. Amph. Velatis manibus orant, *ignoscamus peccatū suum.* Afran. Vopisco: Malè merentur de nobis heri, qui *nos* tantoperè *indigent* in pueritia. Cæcil. Plocio: Dum ego eius mortem inibo. Virg. Æneid. libr. iij. *Treis* adeo incertos cæca caligine *soles Erramus* pelago, totidem sine sidere noctes. Cicero de Orat. lib. iij. *Locutus* esse dicitur homo

copiosus *aliquot horas*.

20 ¶ *Datinus*, pro ablatiuo. Sisenna Histor. libro iiij. *Alij saltui*, ac *velocitati certare*. Var. de re rust. lib. j. A quo quòd *indigent potui*, poma dicta esse possunt. Idem Varro de liberis educandis: Non solùm qui primus in alterutra re *præstet alios*, sed etiam qui sit secundus, & tertius.

21 ¶ *Nominatiuus*, pro ablatiuo. Sisen. Histor. lib. iij. Omnia, quæ diximus *loca*, statim *potitus*. Idem: Hostis *loca superiora potiti*. Virg. Ænei. li. x. Saxúmq; vndis immane minatur.

DE MVTATIS CONIVGATIONIBVS.

CAP. X.

FEruit, pro feruet. Lucillius lib. nono: Feruit nunc, feruit ad annum. Acc. Nyctegresia: Classis adit, clauditur, feruit. Titinnius Setina: Sapientia gubernator torquet nauem non valentia. Cocus magnum ahenum quando feruit, paulla confutat trua. Accius Meleagro: Heu cor ira feruit cæcum, amentia rapior ferórque. Pomponius Agricola: Domus hæc feruit flagitiis. Afranius Priuigno: Hoc potius hoc nunc feruit minus. hæc volo. Varro Sexagesi: Quod leges iubent, non faciunt, faciant doscelave feruit omnino. Ab eo quod est feruit breuiato accentu feruêre facit, vt spernit spernere. Afranius Epistola: Ego miso Clandestinorum pietor fere matera menstrua feruêre. Lucil. Satyr. lib. viij. Feruere ne longum verò hoc litoribus tradam. Virg. Æneid. lib. iiij Iam Litora feruere flammis. Lucret. lib. ij. Feruêre cùm videas classem latéque vagari. Næuius Lycurgo: Latè, longéque trans nostros feruere. Accius Telepho: Aere, atque ferro feruere igni, insignibus florere. Varro Desultorio: περὶ τρυφῆς: Feruere piratis, vastaríque omnia circum.

2 ¶ *Lauit*, pro lauat. Virg. Georg. lib. iij. [illegible]uit improba teter Ora cruor. Plaut. Pseud. [illegible]s lacrymis lauit. Lucret. lib. ij. Litoris incur[illegible] bibulam lauit æquor arenam. Acc. Phœnissis: Salsis cruorem guttis lacrymarum lauit. Var. Cosmotorina, περὶ φθορᾶς κόσμου: Atque Aegeus fluctus, quam lauit antè aquilo Sæuus vbi posuit Neptuni filius vrbem. Sallust. Hist. lib. ij. Dubium an insula sit, quod euri, atq; austri superiactis fluctibus circûm lauit. Næuius Danaë: Animi iubeo fonte lauere memini manum. Lauere inde tractum est. Ennius Telamone: Strata terra, lauere lacrymis vestem squalam, & sordidam. Idem Hecuba: Heu me miserum, interij, pergunt lauere sanguinem. Lucret. lib. v. Lubrica proluuie larga lauere humida saxa. Accius Medea: Lauere salsis vultum lacrymis. Var. αἰθρωπόπολι, περὶ γενεθλιακῆς: Et Hymenæus, qui primò lauere aluum marsupio solet. Idem ὁκατόμβη, περὶ θυσιῶν: Pater, vt cruore laueret ararum aggerem. Afran. Suspecta: Vident lauere lacrymis me tuum collum, pater. Lauerent etiam inde manauit. Enn. Andromeda: Nam vbi introducta est, puerúmque vt lauerent, locant in clypeo. Afran. Fratr. Aquam ex cœno haurire, qui lauerent manus. Plaut. Amphitr. Postquam peperit, pueros lauere iussit nos. Inde imperatiuo modo lauite facit. Titinn. Psaltria: Manus lauite mulieris, & capita velate. Laui etiam positum pro lauari. Põpon. Petitore hærede: Ita velim facias, iampridem volo latrinam laui.

3 ¶ *Feruat*, pro ferueat. Pomp. Fullone: Facite, vt ignis feruat, ligna instipite, far concidite. Acc. Achil. Ne tum cùm feruat pectus iracundia.

4 ¶ *Sonit*, pro sonat. Acc. Æneadis, aut Decio: Clamore, & gemitu templum resonit cœlitum. Idem Phœnis. Ac vbi curuo litore latratu vnda sub vndis labunda sonit. Enn. Hectoris Lytris: Et sonit, Franguntur hastæ, terra sudit sanguine. Pacuu. Dulorest. Hymenæum fremunt æquales, aura resonit crepitu musico. Sonere inde tractum est. Lucr. li. j. Caligare oculos, sonere aureis, succidere artus. Accius Neopt. Atque adeò valuas sonere sensi regias. Idem Atreo: Sed quid tonitru turbida toruo Concussa repentè æquora cæli Sensimus sonere? Soniuit etiam inde manauit. Ennius Andromach. & Hermaphrodito: Nã neque irati, neque blandi quicquam syncerè sonunt. Acc. Iliona: Ibo ad eam, vt sciscam quid velint: valuę sonunt.

5 ¶ *Expedibo*, pro expediam. Pacuu. Atalant. Nam quod conabar, cùm interuentum est, dicere, Nunc expedibo. Acc. Nycteg. Cunctexa pedibo id modo iusiurandum date. Pompon. Vernion. Sed qui vtroq; error vos agitat, expedibo. Enn. Eumenid. Id ego ęquũ aptiùs fecisse expedibo, atque eloquar.

6 ¶ *Nolito*, pro noli. Lucil. lib. trigesimo, Nolito, tibi me maledicere posse, putare.

7 ¶ *Axim*, pro egerim. Pacuu. Perib. Vt quæ egi, ago, vel axim verruncent bene.

8 ¶ *Feruitur*, pro feruit. Afran. Vopisc. Quanta vociferatione feruitur? Hei miseræ mei.

9 ¶ *Mantat.*

9 ¶ *Mantat*, pro manet. Cæcilius Hypolimæo, Rastr. In voltu eodem, in eadem mantat militia.

10 ¶ *Artiuit*, pro artauit. Nou. Dotata: Artiuit linguam in palatum, cœpit labia fugere. Idem Het. Conatus artiuit matri inter femina fortiter.

11 ¶ *Audibo*, pro audiam. Ennius Telamone: More antiquo audibo, neque aureis tibi contrà vtendas dabo. Idem Pancratiast. Quò nunc me ducis? vbi molarum strepitum audibis maximum? Cæcil. Naucler. Num ab eo audibis præterea, si dicis, filia redeat Pergamo.

12 ¶ *Fulgit*, pro fulget. Lucil. Satyr. lib. vij. Primùm fulgit vti caldum, & fornaceum ferrum. Pomponius Macco sequest. Simile est, quasi cùm in cælo fulgit propter lunam lucifer. Lucretius vj. Fulgit item nubes ignis cùm semina multa Excussere. Idem: Fulgit item cùm rarescũt quoque nubila cæli. Fulgere correptè pro fulgere. Lucret. lib. v. Multa videmus enim cælestibus incita flammis Fulgere, cùm cæli donauit plaga vapores. Pacuuius Medo: Linguæ bisulcis actu crispo fulgere. Accius Bacchis: Lætum in Parnasso inter pinos tripudiantem, in circulis ludo, atque tedis fulgere. Lucillius Satyrarũ lib. xi. Conuentus pulcer bracæ saga fulgere torques Magni.

13 ¶ *Es*, pro esto. Lucillius lib. xxviij. Coniice te intro, ac bono animo es. Pomponius Maccis geminis: Bono animo es, video, deripis tibi primiter de pannibus.

14 ¶ *Amplant*, pro amplificant. Pacuuius Teucro: Vbi poetæ pro sua parte falsa confictáque canant, Qui causam humilem dictis amplant.

15 ¶ *Aperibo*, pro aperiam. Pomponius Vernion. Aperibo, non possum ciuem pati. Orcus est, quem amare cœpi, pinguis non pulcer puer.

16 ¶ *Cupiret*, pro cuperet. Lucret. lib. j. Perfringere vt arcta Naturæ primus portarum claustra cuperet.

17 ¶ *Dicebo*, pro dicam. Næuius Pathicis: Primùm quod dicebo rectè, secundum, quod dicebo eo meliús.

18 ¶ *Edim*, pro edam. Cæcil. Asot. Nihílne tibi esse, quod edim? Nou. Buccula: Quod editis nihil est, si vultis, quod cacetis, copia est. Pompon. Condition. Vix nunc quod edim inuenio; quid nam fiet, si quam duxero? Plaut. Pœnulo: Est domi quod edimus, ne nos tam contemptim conteras.

19 ¶ *Facitur*, pro fit. Nigid. Commentatione grammatices lib. xix. Id quod dico, est huiusmodi: ποιεῖ facit, ποιεῖται facitur. Titinnius: Quanta stultitia cupidinis! petunt consilium bona gratia, vt paruifaciatur.

20 ¶ *Euenat*, pro eueniat. Ennius Hecub. Senex sum, vtinam mortem oppetam, Priùs quàm euenat, quod in pauperie mea Senex grauiter gemam.

21 ¶ *Faxim*, pro fecerim. Ennius Phœnice: Plus miser sum, si sceleστum faxim, quod dicam fore.

22 ¶ *Moneris*, pro monueris. Pacuuius Armor. iudic. Dic quid faciam. quod me moneris effectum da. Item Chryse: Dij monerint meliora.

23 ¶ *Niuit*, pro ningit. Pacuuius Paulo: Sagittis, plumbo, & saxis grandinat, niuit.

24 ¶ *Obedibo*, pro obediam. Afranius Maritis: Meo vt obsequar amori, obedibo tibi.

25 ¶ *Operibo*, pro operiam. Pompon. Præfect. Morum pater at est negato esse, hîc me operibo caput.

26 ¶ *Paribit*, pro pariet. Pompon. Buccone auctorato: Si prægnans non es, paribis nunquam.

27 ¶ *Peruenibunt*. Pomponius Pithone gorgonio: Hominem beatum, quò illæ peruenibunt diuitiæ.

28 ¶ *Redibo*. Plautus Vidular. Ego seruabo, quasi sequestri deris, neutri reddibo.

29 ¶ *Reperibitur*, pro reperietur. Pompon. Anulo posteriore: Id credo, metuis, ne inuidia desit tibi, Cùm nemo, qui à te recipiat, reperibitur. Plautus Epidico: Quid illa fiet fidicina igitur? aliqua res reperibitur. Cæcilius Obol. Nunc enimuero est, cùm meæ morti remedium reperibit nemo.

30 ¶ *Possetur*, pro posset. Quadrigarius Annalium lib. j. Cùm non possetur decerni vtrius putaretur victoria esse.

31 ¶ *Sapiui*, pro sapui. Nouius Virgine prægnante: Quando ego plus sapiui, qui fullonem compressi quinquatribus.

32 ¶ *Venibo*, pro veniam. Pomponius Maccis geminis: Serò est, sexta, si tibi placet, venibo.

33 ¶ *Poteratur*, pro poterat. Cælius Annal. lib. j. Cùm iure sine periculo bello geri poteratur.

34 ¶ *Potestur*, pro potest. Pacuuius Chryse: Si qua potestur inuestigari via. Quadrigarius Annalium libro tertio: Adeò memorari vix potestur, vt omnes simul suum quisque negotium adorti essent.

35 ¶ *Soluerit*, pro solitus sit. Cælius Annalium libro vij. Duos & septuaginta lictores domum ante deportauisse facis, qui ductoribus hostium soluerint ferri.

36 ¶ *Fidebo*. Næu. De pathicis: Tibi cùm fidebo, fidelis ero.

37 ¶ *Deplorabundus*, pro deplorans. Plautus Aulularia: Homo ad prætorem venit deplorabundus.

38 ¶ *Coctum*, pro ad coquendum. Plautus Aululari a: Solet ire coctum.

39 ¶ *Macet*, pro macilentus est. Plautus Aululari a: Qui ossa, ac pellis totus est: ita cura macet.

DE INDISCRETIS ADVERBIIS.

CAP. XI.

Humaniter. Tul. ad Pansam lib. j. De animo fecisti humaniter, quem quidem ego semper dilexi, méque ab eo diligi sensi. Ad Atticum lib. ij. Inuitus litteras tuas scinderem: ita sunt humaniter scriptæ.

2 ¶ *Disertè*, & consuetudine dicitur, & Afran. auctore in Diuort. Quod vult disertè pactum, aut dictum.

3 ¶ *Disertim*, dicere planè, palam Titinnio auctore possumus Veliterna: Habui rectè disertim. Plautus Stich. Fuit disertim, verùm id vsu perdidi. Accius Euryst. Disertim id vnum in commodis defit meis. Liuius: Túmque mihi narrato omnia disertim.

4 ¶ *Insaniter*, Pompon. auctore: Metuo illum, iocari nescit, ludit nimium insaniter.

5 ¶ *Seueriter*, pro seuerè dici auctoritas veterum iubet. Titinnius Prœlia: Seueriter Hodie sermonem amica mecum contulit.

6 ¶ *Communitus*, pro communiter. Varro Rerum diuinar. Etenim vt Deos colere debet communitus ciuitas, sic singulæ familiæ debemus.

7 ¶ *Blanditer*, pro blandé. Titin. Gemin. Iucunda primùm blanditer comparamus colloquia.

8 ¶ *Celere*, pro celeriter. Næu. Paul. Nunc te obtestor, celerè facto subueni censori. Ennius Satyr. lib. j. Dum quicquid des celeré.

9 ¶ *Benigniter*, pro benignè. Titinnius Gemin. Nimium te patrocinari censeo beniguiter.

10 ¶ *Festiuiter*, pro festiué. Næu. Gemin. O domus parata pulcræ familiæ festiuiter.

11 ¶ *Auariter*, pro auaré. Plaut. Curcul. Hoc vide, vt ingurgitat impura in se merum auariter. Quadrig. Annal. lib. xxi. Crudeliter ille, nos misericorditer: auariter illi, nos largimur. Cat. de præda militum diuidenda: Fraudulenter atque auariter.

12 ¶ *Amiciter*, pro amicé. Plautus Persa: Quàm meo amico amiciter hãc commoditatis copiam danunt. Pacu. Dolores t. Nũc ne illũ expectes, quando amico amiciter fecisti.

13 ¶ *Probiter*, pro probé. Varro Octogesi: Postquam auida libido rapere, ac concidere cœpit, séque opificè non probiter strepere.

14 ¶ *Munditer*, pro mundé. Plaut. Pœnulo: Nam cùm sedulò munditer nos habemus, vix, ægréque amatorculos inuenimus.

15 ¶ *Sæuiter*, pro sæué. Plaut. Pœnulo: Aha tam sæuiter. Idem Trinummo: Ah nimium, Stasime, sæuiter. Accius Astyan. Ferum feroci contundendum sæuiter.

16 ¶ *Seueriter*, pro sæuiter. Ennius Phœnice: Seueriter suspectionem ferre falsam, futilium est. Afran. Simulante: Seueriter ferre hæc, te simul ac gnatam ab illo abducere. Ennius Hectoris Lytris: Seueriter fortuna ferri cernunt de victoria.

17 ¶ *Mœstiter*, pro mœsté. Plaut. Rudente: Sed vnde vos ire cum vuida veste dicam obsecro, tam mœstiter vestitas?

18 ¶ *Propritim*, pro proprié. Lucret. lib. ij. Quid genus humanum propritim de quibus actum est.

19 ¶ *Ampliter*. Lucil. libr. iiij. Nam sumptibus magnis, Et structam ampliter, atq; cùm accumbimus mensam. Pompon. Hærede petitore: Heus aptate pueri nunc mundè, atq; ampliter conuiuium. Plaut. Stich. Sat est seruo homini modestè melius facere sumptum, quàm ampliter. Accius Diomed. Benignè, & pro beneficio largi, atque ampliter.

20 ¶ *Aliquantisper*. Quadrigarius Annaliũ lib. vj. Aliquantisper pugnate, nihil promouet pœnus. Cæcil. Fallac. Nam si illi, postquã rem paternam amiserant, Ægestate aliquantisper iactati forent. Idem Fallac. Velim pauliſper experiri te, quantisper non plus triduũ. Pomp. Dotat. Possum exorare te, vt recedas à me paulisper modó. Quantisper sat habes.

21 ¶ *Duriter*, pro duré. Terent. Andr. Primò hæc publicè vitam parcè, ac duriter Agebat. Noui. Zona: Duriter me habere, vigilasse: Afran. Priuig. Viuax vetus quàm duriter nunc consulito tergo meo. Enn. Phœnic. Quam tibi ex ore orationem duriter dictis dedit. Cæcil. Fallac. Nam quàm duriter vos educauit, atque asperè, non negat.

22 ¶ *Cautim*, pro cauté. Acc. Alphesib. Sed tibi cautim est adeundum ad virum. Idem Philoct. Contrà est eundum cautim, & captandum mihi.

23 ¶ *Strictim*. Cic. de Orat. lib. j. Quasi per transennam prætereuntes strictim adspeximus. Sallust. Strictim, vt quæque memoria digna

digna videbantur, præscriberem.

24 ¶ *Firmiter*, pro firmé. Lucill. Sat. lib. x. Fluctibus, à ventisque aduersis firmiter essent. Idē libro duodecimo: Firmiter hoc paritérque tuo sit pectore fixum. Afran. Augur. Hic hæret vt clamor oritur, sed spiritu firmiter instat. M. Tul. de republic. lib. vj. Firmiter enim maiores nostri stabilita matrimonia esse voluerunt.

25 ¶ *Fidele*, pro fideliter. Plau. Captiu. Fac fidelè. caue fidem fluxam feras.

26 ¶ *Æquiter*, pro æqué. Pacuu. Atalanta: Concertare ac dissentire partim da cursim æquiter. Accius Antenorid. Ad populū intelligo referundū, quoniam horū æquiter sententiæ fuerunt. Liuius Ægist. Nā vt pergam accensa, & prædam per participes æquiter partita est.

27 ¶ *Publicitus*, pro publicé. Lucil. Satyr. lib. xij. Huic homini quæstore aliquæ esse opus, atque chorago Publicitus, qui mihi atque Episeo præbeat aurum. Idem libro xvi. Publicitus vendis tamen, atque extrema liguris. Plau. Amphit. Ita peregrè veniens hospitio publicitus accipiar. Cæcil. Ploc. Ibo do mū, ad plebem pergitur, publicitus defenden dū est. Pomp. Campanis: Dat ordo senio, & fullonibus publicitus cibaria.

28 ¶ *Proteruiter*. Ennius Pancratiast. Quis est, qui nostris foribus tam proteruiter.

29 ¶ *Ignauiter*, pro ignauè. Lucill. Satyr. lib. xvj. Cur tam ignauiter hoc præsertim tēpore quæris? Quidrigarius Annalium libro ij. Et qui ibi erant, non ignauiter putando, cum diem pro meliore habuerunt.

30 ¶ *Mutuiter*, pro mutuo. Varr. Octogesi, ἀεὶ νομισμάτων: Viue, méq; ama mutuiter.

31 ¶ *Perspicacè*, pro perspicaciter. Afranius Diuort. Quàm perspicacè, quàm benignè, quàm citò, Quàm blandè, quàm miti est pectore.

32 ¶ *Asperiter*, Næuius Pullis: Vbi tu nequaquam cubares asperiter.

33 ¶ *Celeranter*, pro celeriter. Acc. Anten. Sed quis hic est, qui matutinum cursum huc celeranter rapit?

34 ¶ *Dapsile*. Pomp. Rustico: Quid nūc vis fieri? verrem sume dapsilè ac dilucidé.

35 ¶ *Exquisitim*. Varro Aiace stramentitio acre æger medicos exquisitim conuocabas, vt conualesceret.

36 ¶ *Hilarè*. Tul. de Orat. Quis vnquam res præter hunc tragicas penè comicè, tristeis remisse, serias hilaré. Afran. Priuig. Et propter patruelem tuam Constituit hilarè anhelans, deiecta coma.

37 ¶ *Festinatim*, pro festinanter. Pomp. Asin. Exsiliui de nocte ad molam fullone festinatim. Sisen. Hist. li. iiij. Prætor festinatim de castellis ad castra maxima peditescōduxit

38 ¶ *Pugnitus*, pro pugnis. Cæcil. Fallacia: Nisi quidam qui se malit pugnitus pessundari.

39 ¶ *Futile*, futiliter. Ennius Phœnice: Vt quod factum est futile, amici nos feramus fortiter.

40 ¶ *Humanitus*, pro humaniter. Turpil. Pedio: Quare esse dicat quisquam illum hominem, haud quicquam facere humanitus? Cassius Hemin. Histor. lib. iiij. Quare si omnes artes atque humanitus aguntur. Afran. Repud. Quantò faciliùs ego, qui ex equo venio, adducor ferre humana humanitus?

41 ¶ *Inimiciter*. Acc. διδασκαλικῶν lib. j. Placare hostem ferocē, inimicitérque accēsum.

42 ¶ *Memore*, pro memoriter. Pomp. Philosoph. Sed ne cū ista hæc memore meministi, indica, qui illud aurum abstulerit, non didici hariolari gratis.

43 ¶ *Immortalitus*. Turp. Hetæra: Sat me, vt meū cor voluptatibus dat, immortalitus se obtulit mihi hæc facultas.

44 ¶ *Largitus*, pro largè. Afranius Materteris: Quid istuc est? quid fles? quid lacrymas? largitùs proloquere.

45 ¶ *Iracunditer*. Cæcil. Subditiuo: Quæso ne temerè hanc rem agas, & ne iracunditer.

46 ¶ *Minutim*, pro minuté. Lucil. lib. v. Dic quam cogitat vis ire minutim Per commissuras rimarum noctis nigrore.

47 ¶ *Parciter*, pro parcé. Pomp. Verre: Sal beolo parciter tanquam frater mihi sis, medium abdomen cùm diuidam.

48 ¶ *Superbiter*. Afran. Purgamento: Illa superbiter imperat. Næu. belli Pœnici libro vj. Superbiter contēptim conterit legiones.

49 ¶ *Longinquè*, & *longiter*, pro longé. Acc. Andromache: Hæc malos annos multos longinquè à domo Bellū gerentes summū summa industria. Lucil. lib. tertio: Non (vt opinor) id à lecto iam longiter rati.

50 ¶ *Perplexim*, pro perplexé. Plau. Stich. Vtrum ego perplexim lacessam orationē ad hunc modum. Hemin. Histor. lib j. Prudens perplexim scotino scribit.

51 ¶ *Saniter*. Afran. Megalensibus: Adesto, assentio te amare, me adorare saniter.

52 ¶ *Parenter*. Cæcil. Pausimach. Ædepol voluntas homini rarenter venit. Næu. Exodio: Multum ames, paulum des crebrò, venias rarenter. Ennius Androm. Sed quasi ferrum, aut lapis durat rarenter gemitū conatur trabem ergastulo: Longè ab vrbe villicarier, quò herus rarenter venit. Liu. Tereo: Rarenter venio.

53 ¶ *Contemptim*, pro contemnenter. Næuius belli Pœnici lib. vj. Superbiter, contemptim conterit legiones.

54 ¶ *Temeriter*. Accius Amphitryon. Hoc in re est, quod tu tam temeriter meam be-

neuolentiam interiisse es ratus.

55 ¶ *Restrictim*, pro restricté. Afran. Thaide: Eáque firmè sedere melius cõsultoribus, quàm restrictim cogitata, atque omnibus rationibus.

56 ¶ *Præclariter*. Quadrigarius Annalium libro iiij. Et ita rebus præclariter gestis Romam reuerterunt.

57 ¶ *Toruiter*. Pomp. Auctorato: Occidit taurum toruiter me amores amauit. Ennius Lupiast. Quem nunc tu tam toruiter increpuisti.

58 ¶ *Puriter*. Pomponius Haruspice: Fac puriter, bucco, vel pectore rustico Vti tractes, laui iamdudum manus. Nou. Virgine prægnante: Sequere me, puriter volo facias, igni atque aqua volo hunc accipere.

59 ¶ *Verecunditer*. Pomp. Macco: Virginem præteriens vidit duos sensim in ludo, verecunditer non docentem discipulum, verùm scalpentem nateis.

60 ¶ *Certatim*. Virg. Æneid. lib. iij. Certatim socij feriunt mare, & æquora verrunt.

61 ¶ *Abundé*. Sisen. Histor. lib. iiij. Perfuse atque abundè sparsi vsi magnum pondus auri argentíque.

62 ¶ *Miseriter*, pro miseré. Laberius Macco: Mens incorrupta miseriter corrumpitur.

63 ¶ *Properiter*. Catullus: Animula miserula properiter abit.

DE DOCTORVM INDAGINE

CAP. XII.

OMnes artem secuti negant aduerbiis præpositionem addi oportere, sed auctoritas veterum præponi iubet. *Desubito*. Titin. Prœlia: Sed amabò, quid desubito tam repentè ad me venisti? Ennius Pancrat. Cùm desubitò me orat mulier, lacrymánsque ad genua accidit. Afran. Emancip. Quàm beatæ scenicæ videntur mihi mulieres, quæ iurgio, & beneuolentia terrent desupito viros. Cæcil. Asoto: Nam ego duabus vigiliis transactis duco desubito domum. Quadrigar. Annal. libro ij. His desubito vtrisque nuntiatur ipsorum copias adesse. Næu. Tripartita: Postquam se vidit hæredem, desubito diuortium fecerunt. Lucret. lib. ij. Vim cupidã tam desubito, quàm mens habet ipsa. Lucil. Satyrar. libro x. Quãuis desubito trinis deducere scalis. Tullius de republica lib. vj. In his, vt meministis, concursu leuissimæ multitudinis, & ære congesto funus desubito esset ornatum. Acc. Euryf. Tot tropæa tam desubito summam gloriam eurotis sines? Pomp. Pappo agricola: Volo scire ex te, cur vrbanas res tam desubito deseris. Idem Pistore: Fit desubito hilarus, tristis saltat, ridens ringitur. Næuius Danaẽ: Desubito famam tollunt, si quam solam videre in via.

2 ¶ *Derepente*. Turp. Boethunt. Eum derepente vxorem audio ducere. Enn. Phœnic. Ibi tum derepente ex alto in altum despexit mare. Afran. Incen. Non vsquequaque idoneum inuenias locum, Vbi derepente, cùm velis, facias lutum. Idem Homin. Atque ille derepente in iumentum exsilit, Contendit oculos, derepente abit cælo. Enn. Hectoris lytris: Ecce autem caligo oborta est, omnem prospectum abstulit, derepente contulit sese in pedes. Varro Sesquiulysse: In Thespiadum ore derepente. Acc. Astyanacte: Hic per matutinum lumen, tardo properantem gradu Derepente adspicio ex nemore pauidum, & properantem egredi. Nouius Macco: Scalpis dentes derepente, in cenam si peccaueris. Terent. Hecyr. Ita corripuit derepente tacitus se ad filiam. Pomp. Præcone posteriore: Vis facere, vt nouerca vetulũ derepente deserat?

3 ¶ *Picumnus*, est auis Marti dicata, quam picum, vel picam vocant. & Deus, qui sacris Romanis adhibetur. Æmil. Macer Theog. lib. j. Et nunc agresteis inter picumnus habetur. Higinius: Picumnus est parua veste picus Martis. Fabius pictor rerum naturalium lib. j. Et simul videbant picum Martium. Idem iuris pontificij lib. iij. Pilumno, & Picũno. Varro de vita populi Romani lib. iij. Pedius Pætus cùm esset prætor vrbanus, & sedens in sella curuli ius diceret populo, picus Martius aduolauit, atque in capite eius assedit.

4 ¶ Veterum memorabilis scientia *Paucorum* numerum pro bonis ponebat, *Multos*, contrà malos appellabat. Terent. Eunuch. Si quisquam est qui placere se studeat bonis, quàm plurimis. Acc. Tereo: Video ego te mulier more multarum vtier, Vt vim contẽdas tuam ad maiestatem viri. Idem ἐπὶ ναυσὶ μάχῃ: Probis probatum potiùs quàm multis forem. Lucil. Satyr. lib. xiiij. Non paucis malè, sed sapientibus esse probatum, καὶ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν. Idem libro xiij. Vnus modò de multis, qui ingenio sit. M. Tul. de Repub. lib. quarto: Nec in hac dissensione suscepi populi caussam, sed bonorũ. Idẽ de Repub. libro sexto: Enimuerò in dissensione ciuili, cùm boni plus quàm multi valent, expendendos ab his, non numerandos puto. Afran. Suspecta: Noli ex stultitia multarum credere esse animum meum.

5 ¶ Cen-

5 ¶*Censere*, & *arbitrari*, veteres cognatione quadam socia, ac similia esse verba voluerunt. Varro de Repub. lib. xx: Quod verbum censeo & arbitror idem poterat ac valebat. Plautus Rudente: Non vidisse vndas maiores censeo. Idem Menæchmis: Demam hanc coronam, atq; abiiciam ad læuam manum, Vt si sequetur me hâc abiisse censeat. Varro de vita pop. Rom. lib. ij. Itaq; quod hos arbitros instituerunt, populi censores appellarũt. Idem enim valet censere, & arbitrari.

6 ¶*Affici*, malis tantùm consuetudo pręsumpsit, cùm sit positum & bonis. M. Tul. de offi. libro j. Si quos aliquo honore, aut imperio affectos obseruare, & colere debemus. Varro Eumenidibus: Coronam ex auro, & gemmis fulgentem gerit, Luce locum afficiens.

7 ¶*Decuriones*, & *Centuriones*, à numero, cui in militia præerant, dicebantur.

8 ¶*Accensi*, qui his accensebantur, id est attribuebantur. Varro de vita populi Romani libro iij. Quid ea scripti vis. Cùm erant attributi decurionibus, & centurionibus, qui eorum habent numerum, accensi vocabantur. Eosdem etiam quidam vocabant ferentarios, qui depugnabant pugnis & lapidibus, his armis, quæ ferrentur, non quæ tenerentur.

9 ¶*Lateres*, apud quosdam, vt scrobes, cuius generis habeantur, incertum est. sunt autem generis masculini. Varro de vita populi Rom. lib. iij. Nam lateres argentei, atque aurei primùm conflati, atque in ærarium conditi. Alio loco idem: Later quod conquadrauit regius.

10 ¶*Modestia*, moderatio, modus, modicum, mediocre, hunc habent ordinem, quòd *Modestia*, fundamentum, soliditas, basis ipsa virtutis est, è qua gignitur *Moderatio*, quæ temperat, aurigátque *modos*, qui ex suprà memoratis disciplinis in factis, & in dictis, & in cæteris talibus, quæ agendi officia sunt, iunguntur.

11 ¶*Modicum*, verò moderatum est: *Mediocre* quod medium. Ita sæpe positum in magnis auctoribus aucupauimus. Varro Cato, vel de liberis educandis: Omnia, inquam, in docendis pueris, quæ damna non prohibent verum bonum fieri, mediocria modica sunt.

12 ¶*Prouentum*, etiam malarum rerum dici veteres voluerunt. Lucil. lib. xxvj. Deínque adeò malè me accipiunt decimę, & proueniunt malé.

13 ¶*Imbuere*, consuetudo inducere, vel inficere existimat, cùm sit propriè maculare, vel polluere, vel inficere. Accius Armorum iudicio: Inter quos sæpe & multo imbutos sanguine. Idem Menalippo: Credite me amici morte imbuturũ manus. Pacuuius Peribœa: Nam si te regeret pudor, siue adeò cor sapientia imbutum foret. M. Tullius de Repub. lib. v. Quæ cùm Scipio dixisset, admodũ probans, nimis enim erat odio rhetorum imbutus. Varro ἑκατόμβῃ, περὶ θυσιῶν: At regis ensis sanguine imbutus nigro. Sallustius Catilinæ bello: Ea quasi venenis malis imbuta, corpus, animúmque virilem effeminat. Virgilius vj. Quæ sors prima dedit, sanguis nouus imbuit arma. M. Tullius Hortensio: Vti qui combibi purpuram volunt, sufficiunt priùs lanam medicamentis quibusdam; sic litteris, talibúsque doctrinis antè excoli animos, & ad sapientiam concipiendam imbui, & præparari decet. Varro Agath. Ideo quod maiores nostri virginis acerbæ aureis Veneris vocabulis imbui noluerunt.

14 ¶*Compotem*, bonæ rei solùm dici existimatur, cùm etiam mala re positum sit. Accius Clytemnæstra: Cur me miseram irridet magis compotem & multis malis?

15 ¶*Mira*, & *Miracula*, veteres pro monstris, vel horrendis ponebant. Lucil. Satyrarum libro 1. Miracula ciet thelephantas. Plautus Amphit. Nimia memoras mira; sed vidistin' vxorem meam? Virgil. Georg. lib. iiij. Omnia commutat sese in miracula rerum.

16 ¶*Diem* volunt cum feminino genere dicimus, tempus significare; masculino diem ipsum. Nos contrà inuenimus. Turpil. Pedio: Quando equidem amorem intercapedine ipse leniuit dies. id est, ipsum tẽpus. Pacuuius Duloreste: Gnatam despondit nuptiis, hanc dat diem. Virg. Æneid. li. ij. Ergo dies infanda aderat, mihi sacra parari.

17 ¶*Victorem*, altæ rei superatorem dici voluit Virgilius Georg. secundo: Inde secutus Per montes victor, atque alta cacumina regnat.

18 ¶*Ver sacrum*, quidam dictum putant, vt plerunque vitabile, & exsecrandum. Sed Sisenna religiosum dicit Historiarum libro quarto: Quondam Sabini feruntur vouisse, si res communis melioribus locis constitisset, se ver sacrum facturos.

19 ¶*Apud*, ad. Lucillius libro xxx. Aut cùm iter est aliquò, & caussam commentaui, vt apud aurificem, ad matrem, cognatam, ad amicam. Error consuetudinis apud pro *in* vtitur. Itaque vitiosè dicimus, cùm nos in foro fuisse dicamus, apud forum fuisse, cùm apud *iuxta* significet. Accius Eurys. Apud ipsum addiscas. Turpilius Leucadia: Vtinam nunc apud ignem aliquem magnũ assidam. M. Tullius de republic. libro tertio: Cuius etiam focũ Cato ille noster, cùm venerat ad se in Sabinos, vt ex ipso audiebamus, visere solebat, apud quem sedens Samnitum quondam hostium, tum iam clien-

tium ſuorum dona relegauerat. Accius Diomede: Adſum apud te, genitor. Salluſtius Iugurthino bello: Cæterùm apud aquam Syllam cum equitibus nocte agitari iubet. Apud pro *in* etiam dictum inuenimus. vt Terentius Andria: Apud forum modò è Dauo audiui. M. Tul. de ſignis: Cenam iſti dabat apud villam in Tyndaritano.

20 ¶ *Pro*, etiam ante ſignificat. vt Virgilius libro octauo: Stabat pro templo & capitoliæ celſa tenebat.

21 ¶ *Operari*, eſt deos religioſè, & cum ſumma veneratione ſacrificiis litare, vel cõuiuari. Pomponius Præc. poſteriore: Ad Veneris profectus eſt manè vetulus, votum vt ſolueret: ibi nunc operatus eſt. Afran. Excepto: Proficiſcor. res, tempus, locus, ſimul otium hortabatur, vt operatum illum Dianæ degerem ſanctum diem. Idem eadem: Iubeo hominem tolli, & collocari, & confoueri, ſoluo operam Dianæ. Virgilius Georg. lib. primo: Lætis operatus in herbis. Lucil. libr. xxx. Aut operatu aliquo in celebri cũ æqualibus fano.

22 ¶ *Sexagenarios*, per pontem mittendos malè diu popularitas intellexit, cùm Varro de vita populi Rom. libro ſecundo honeſtã cauſam, religioſamque patefecerit. Cùm in quintum gradum peruenerant, atque habebant ſexaginta annos, tum denique erant à publicis negotiis liberi, atque otioſi. Ideo in prouerbium quidam putant veniſſe, vt diceretur ſexagenarios de ponte deici oportere, id eſt, quòd ſuffragium non ferant, quod per pontem ferebant.

23 ¶ *Stricturæ*, propriè dictæ ſunt ſcintillæ, quæ de ferro feruenti micant, cum maſſa malleis cuditur: vnde & incus eſt appellata. dictæ autem quòd aut ſtrictiùs emittantur, aut quòd oculos fulgore perſtringãt. Virgilius libro octauo: Stricturæ chalybum, & fornacibus ignis anhelat.

24 ¶ *Proximum*, dicebant veteres non ſolùm adhærens, & adiunctum, verùm etiam longè remotum, ſi tamen inter duo diſcreta nihil medium exſtitiſſet. Virg. Æneid. lib. v. Proximus huic, longo ſed proximus interuallo Inſequitur Salius. Ita & Salluſtius in ſitu Ponti, de promontoriis Paphlagonũ, & quod πρωτοῦ μέτωπον appellauit, poſuit.

25 ¶ *Memini illam rem*, difficilius dictu putant plurimi. Virgil. Bucol. Numeros memini, ſi verba tenerem. Et, Alternos Muſæ meminiſſe volebant. Cicero de Orat. libro iij. Quod fuit in Graccho, quem tu meliùs, Catulẽ, meminiſti, quòd me puero tantopere ferretur.

26 ¶ *Turbam*, & *Turbas*, diuerſam volunt habere ſignificationẽ, vt ſit turba populi cõuentus, turbæ turbationes. Nos contrà lectũ inuenimus & indiſcretè poſitum, & pro turbis turbã. Acc. Athamãte: Ah dubito, ah quid agis? caue ne in turbã te implices. Idem στασιαστάς, vel Trophæo: Non vides, Quantam turbam, quantóſve fluctus concites? Turpil. Thraſyleone: Nemo vnquam vidit ebrium ire interdiu, Neque turbam facere, neque fores exurere? Terent. Eunucho: Ne quam ille hodie inſanus turbam faciat, aut vim Thaidi. M. Tul. de ſenectute: Cùm in illud diuinorum animorum conciliũ, cœtúmque proficiſcar, cúmque ex hac turba, & colluuione diſcedam. Plaut. Aulul. Redeo intro, nequid hîc turbæ fiat. Cæcilius Vmbris: Mirũ adeò, niſi frater domi ebrius turbã aliquam dedit.

27 ¶ *Demenſum*. Terent. Phorm. quaſi deminutum poſuit: Quod ille vnciatim vix demenſo ſuo Suum defrudans Genium comperſit miſer. Cicero de Orat. Æſtimatum, vel æquatum dicit, quæ non ex inſidiis, ſed apertè palàm elaborat, vt verba verbis quaſi demens, & paria reſpondeant.

28 ¶ *Superuacuum*, non putat oportere dici Varro de vita populi Romani libr. iij. ſed ſuperuacaneum, in quo eſt ſuperuacuum pro ſuperuacaneo.

27 ¶ *Cæcum*, veteres pro improuido dixerunt. Varro de vita populi Romani libr. iiij. Neque id cæci conſules feciſſent, quæ mandata arcana tam pio ſediſſent, aut diuidi cẽtum G N. magnum.

30 ¶ Quoties per *Accuſatiuũ* caſum annos vel dies loquimur, iuges annos, vel dies ſignificamus: quoties per *Ablatiuum*, per interuallum interiectis aliquibus annis, vel diebus. Itaque qui optantes multis annis dicunt, multos annos meliùs dixerint. Virgilius Georgic. lib. ij. Ergo non hyemes illam, non flabra, neque imbres Conuellunt, immota manet, multóſque per annos, Multa virũm voluens, durando ſecula vincit. Plaut. Trinum. Quia ruri dum ſum ego, vno ſex dies Me abſente, atque inſciente inconſultu meo Ædes venales hiſce inſcribit litteris. Turpilius Philopat. Ecce autem tuo more, vt ſoles videre mihi Ægrè id pati, quia hos dies compluſculos Intercapedo ſumpti faciundi fuit. Idem Hæter. Rus ad illas commigrat. Habitamus hyemẽ totam cum mulierculis. Virg. Geor. lib. iiij. Septem illos totos perhibent ex ordine menſes Fleuiſſe. Cicero de repub. libr. j. Nec tantùm Carthago habuiſſet opum ſexcentos ferè annos ſine conſiliis, & diſciplina. Idem de repub. lib. ij. Itaque illa præclara inſtitutio Romuli, cùm ducentos annos & triginta ferè firma manſiſſet. Salluſtius Hiſt. lib. j. Et ponere validam vrbem multos dies reſtantem pugnando vicit. Lucil. lib. xxvj. Qui ſex menſes vitam ducunt, Orco ſpondent ſeptimũ. Inuenimus & in Var-

in Varrone multis annis continuis dici, περὶ γεραμικόσιον. Cuius vbi annis multis masculini vestigium inuentum est. Dubio potiùs, quàm difficili intellectu vates posuit Mantuanus: Sed misera ante diem, subitóque accensa furore. cùm huic sententiæ obuersetur versus eius cum opinione sentiens plurimorum: Fortuna omnipotens, & ineluctabile fatum. Verùm sensibilitatis eius non leuis ratio est, quæ prima sententia philosophica accipit intellectum, quæ ait, sui cuique mores fortunam fingunt, omnipotens fortuna esse desinit. quod Sallustius mirè: Fortuna simul cũ moribus immutatur. ac per hoc ex ea similitudine iam fatum ineluctabile esse non poterit, quod ex vna caussa fortuna fieri videatur & fatum. Potest etiam fatum morum mutabilitate conuerti, vt ex his aut celere, aut tardum, aut bonum fiat, aut pessimum. Accensa enim furore Dido amoris iniqua violentia, quia, vt ipse ait: Omnia vincit amor, ante diem meritò videretur occidere, quod etiam Homeri eiusmodi est, quẽ Virg. noster omni æmulatione sectatur, σφῆσιν ἀποδαλίσσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσιν. quod est ὑπὲρ μόρον, vltra decretum. quòd si admittitur vt vlterius protendatur, quoniam id ex moribus factum est, quod significat σφῆσιν ἀποδαλίσσιν, admittere poteritis de moribus properatam etiam fati celeritatem, vt intra diem possit admitti, quoniam recepit (vt Homerus ait) magnitudinem vltra vim fati.

31 ¶ *Impotentiam* enim potentiam auctoritas dedit. Sisenna Histor. libro iij. Sublatus lætitia nimia, atque impotentia commotus animi.

32 ¶ *Dona*, consuetudine hæc habentur, quæ aut propitiandis diis dantur, aut hominibus pro benefactis redduntur. sed auctoritate pro vltione positum manifestum est. Virgilius Bucolicis: Aut vt mutatos Terei narrauerit artus, Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit.

33 ¶ *Quandò*, pro quoniam dici potest. Virg. libro vj. Vnum oro quando hic inferni ianua ditis Dicitur. Et rursus idem: Hic tibi fabor enim, quando hæc te cura remordet.

34 ¶ *Vel* pro etiam est. M. Tul. Epist. ad Brutũ libro viij. Et quod te tantùm amat, vt vel me audeat prouocare. Lucillius lib. xxix. Hoc inuenisset vnũ ad morbum illũ homini vel bellissimũ. M. Tullius de officiis libro secundo: Contrà quæ beneuolentia fidelis, vel ad perpetuitatem. Idẽ Hortensio: Vidi in dolore podagræ nihilo ipsum vel omnium maximum Stoicorum Posidonium, quàm Nichomachũ Tyrium hospitem meũ fortiorem. Virgil. Georg. libro tertio: Belgica vel molli melius feret esseda collo. Varro Eumenid. Ex his, atque eiusmodi institutis, ac vita vel ad Herculis athletæ facti erant. Idẽ Virgilius: Carmina vel cælo possunt deducere lunam? Terent. Eunuch. Vel rex semper maxumas mihi agebat.

35 ¶ *De*, pro ab. Lucil. lib. xxv. Solus iam vim de classe prohibuit Vulcaniam.

36 ¶ *Pilumnus*, & *Picumnus* dij præsides au spiciis coniugalibus deputantur. Varro de vita pop. Ro. libro ij. Natus si erat vitalis, *ac sublatus* ab obstetrice, *statuebatur in terra*, aut auspicaretur rectus esse, diis coniugalibus Pilumno & Picumno in ædibus lectus sternebatur.

37 ¶ *Caduceus*, pacis signum Varro pronuntiat de vita populi Romani libro secundo: Verbenarius ferebat verbenã. id erat caduceus pacis signum. nam Mercurij virgam possumus existimare.

38 ¶ Qui *Liberi* fiebant ea caussa calui erant, quod tempestatem seruitutis videbantur effugere, vt naufragio liberati solẽt. Plautus Amphit. Vt ego hodie raso capite caluus capiam pileum.

39 ¶ *Luces*, numero plurali sunt, quod dies. Varro Hebdomad. sub imagine Demetrij: Hic Demetrius est natus quod luces habet annus absolutus.

40 ¶ *Quoties*, genere neutro plurali numero *Opera* legerimus, significantur fabricæ. Virg. Æneid. libro iiij. Pendent opera interrupta, minæque Murorũ ingentes. Cum genere feminino numero singulari, intelligendũ est opus, vel labor pro mercede sumpta. Plautus Asinaria: Par pari Datum hostimentũ est opera pro pecunia. Vel occasio & facultas, aut opportunitas. Plaut. Aulular. Da mihi operam parum, si opera est, Euclio, id quod te volo. Afra. Vopisco: Deinde id quod dedita opera controuersiæ concinno.

41 ¶ *Vile*, positum legimus pro frequenti. Varro Virgula diuina: Arabos cùm volucres venit, apud illos vsque ad limina indica vilis. Virg Georg. lib. j. Vilémque falcem.

42 ¶ *Præter*, pro ante, vel per. Varro Eumenid. En domũ præter matris deũm ædẽ exaudio cymbalorũ sonitum. Cic. Verr. lib. ij. Præter oculos soli ferebant.

43 ¶ *Fœciales*, apud veteres Romanos erant, qui sancto legatorũ officio ab iis, qui aduersum populũ Ro. qui aut rapinis, aut iniuriis hostili mente cõmouerant, pignora facto fœdere iure repetebant: nec bella indicebantur, quæ tamen pia vocabant, priusquam fuissent quid fœcialibus denunciatũ. Varro de vita populi Ro. libro ij. Itaque bella, & tardè & nulla licentia suscipiebant, quod bellum nullum, nisi pium putabant geri oportere, & priùs quàm indicerent bellum iis, à quibus iniurias factas sciebant, fœciales legatos res repetitum mittebant quatuor, quos ora-

tores vocabant. Idem libro iij. Si cuius legati violati essent, qui id fecissent, quanuis nobiles essent, vt dederentur ciuitati, statuerunt, fœcialésque viginti, qui de his rebus cognoscerent, iudicarent, & statuerent, & constituerent.

44 ¶ *Atque* particula, si diligentiùs intelligitur, multam habet significantiam, vt vel illud est Ennij: Atque atque adscendit muros Romana iuuentus. quod est festinè, & intrepidanter ascendit. Significat etiam celeriter, & statim, vt Virg. Georgic. j. Si brachia fortè remisit, Atque illum in præceps prono rapit alueus amni. Habet etiam huiusmodi intellectum, vt dicas, aliter ego feci, & locutus sum atque tu. hoc est, aliter ego ac tu, vel quàm tu.

45 ¶ *Intra*, non solùm id significat, quod consuetudine persuasum est, vt intra modũ, hoc est, à modo minus, sed etiam in ipso modo, vt intra calendas dies etiam ipsæ Calendæ accipi debeant: vt intra oppidum, etiam intra cubiculum cùm dicitur, in oppido, & in cubiculo dictum esse videatur. Idque ita positum in multis veteribus, sed non tã claris scriptoribus inuenitur.

46 ¶ *Negatiuas duas* negatiuam nouè significantiam habere. Varro Bim. τρόπων τρόπους: Quæ non modò ignorasse me clamat, sed omninò omneis heroas negat nescisse.

47 ¶ *Ludius*, quòd ludis pueri præsules essent glabri, ac depiles propter ætatem, quos antiqui Romani Lydios appellabant, vt est in libro j. Varronis de vita populi Romani. Ideò Plaut. Aulul. Tu istum gallum si sapis, Glabriorem reddes mihi, quàm vulsus Ludius.

48 ¶ *Deinsuper*. Sallust. Hist. lib. j. Sertorius Parthis turbam orantibus, & nullo (vt in terrore solet) generis, aut imperij discrimine per calonum corpora ad medium, quasi in deinsuper stantium manibus, in murum, attollitur.

49 ¶ *Sifilare*, quod nos vilitatem verbi vitantes sibilare dicimus. & est maledica vocis significatio, vel contumeliosa popularium, cùm sifilationibus quis exploditur, à Græco ducere originẽ inuenimus. Huius rei auctor est venerabilis Hom. Iliad. xiiij. Αλλ' ὁ μὲν ὣς ἀπόλοιτο, θεὸς δὲ ἐ σφλώσειε.

50 ¶ *Nubentes*, veteri lege Romana asses treis ad maritum venientes solebant ferre, atque vnum, quem in manu tenerent, tanquã emendi caussa, marito dare: alium quẽ in pede haberent, in foco Lariũ familiarium ponere: tertium in sacciperione cùm condidissent compito vicinali solere resonare. Inde Virg. Georg. j. Téque sibi generum Tethys emat omnibus vndis. quos ritus Varro libro j. de vita populi Romani diligentissimè percurrit.

51 ¶ *Secundum*, non solùm numeri, & ordinis, vel prosperum, quod plerunque positũ legimus, sed etiam iuxta.. Varro de vita populi Romani lib. j. Tullum Hostilium in velis, vbi nunc est ædes deûm Penatium: Ancũ in palatio ad portam Mugionis secundum viam sub sinistra. Vir. Geor. iij. Pascuntur verò syluas, & plena secundum Flumina.

52 ¶ *Fornum* & *Fornaces* dicuntur à forno, quod est, calido. inde *Forcipes*, quòd candentes teneant ferrum, vt Virg. lib. viij. Versantque tenaci forcipe massam. Varro de vita populi Romani lib. j. Cocula quæ coquebat panẽ, primùm sub cinere, postea in forno: [cuius] vtriusque vocabulum à forno ductum, id est, à calore.

53 ¶ *AErediruti*, appellabantur milites, quibus propter ignominiam stipendium, id est, merces menstrualis, aut annua, quæ esset in nũmis æreis, subtrahebatur. Var. de vita populi Ro. lib. ij. Stipendiũ appellabatur, quod æs militi semestre, aut annuũ dabatur: cui datum non sit propter ignominiam, æredirutus esset.

54 ¶ *Negatiuas duas* pro negatiua vna accipiendas Varro monstrauit de vita populi Ro. lib. ij. Qua abstinentia viri, mulieresque Romanæ fuerint, quòd à rege munera eorũ noluerit nemo accipere.

55 ¶ *Tabernas*, non vinarias solùm, vt nũc dicimus, sed omnes, quæ sunt popularis vsus, auctoritas Romana patefecit. Varr. de vita populi Ro. lib. ij. Hoc interuallo primùm forensis dignitas creuit, atque ex tabernis lineis argentariæ factæ.

56 ¶ *Statilinum*, & *Statanum*, & *Fabulinum*, præsides Deos Varro Cato, vel de liberis educandis puerilitatis affirmat. Ali Statano, & Statilino, quorum nomina habent scripta Pontifices. Sic cùm primò fari incipiebant, sacrificabant diuo Fabulino.

DE GENERE NAVIGIORVM.

CAPVT XIII.

CElox, est nauigium breue, dictum à celeritudine. Plautus Asinaria: Vnde sumã? quem interuortam? quò hanc celocem conferam? Idem Captiuis: Vidi in publica celocem,

celocem, ibidem illum adolescentulum. Idē Pœnulo: Obsecro hercle operam celocē hāc mihi, ne corbitam date. Turpil. Lemniis: Remulis sensim celox ab oppido processerat. Varr. Hercules: Tuam fidem procella frigida arte obruat celocem. Idem Bimarg. Nautæ remiuagam mouent celocem.

2 ¶ *Corbita*, est genus nauigij tardum, & grande. Plaut. Pœnulo: Tardiores, quàm corbitæ sunt in tranquillo mari. Idem eadem: Obsecro hercle operam celocem hanc mihi, ne corbitam date. Lucillius Satyrarum libro xv. Multa homines portēta in Homero versificata Monstra putant, quorum in primis Polyphemus ducentos Cyclopes coclites, & porrò huic maius bacillū, Quàm malus nauis in corbita maximus villa.

3 ¶ *Horia*, dicitur nauicula piscatoria. Plautus Rudente: Saluete horia mari fluctuoso. Idem eadem: Mea opera laboratur, & rate, & horia.

4 ¶ *Cercurus*, nauis est Asiana pergrandis. Plautus Sticho: Cùm percontor portitores, ecquæ nauis venerit ex Asia: negant venisse. conspicatus sum interim cercurum, quo ego me maiorem non vidisse censeo. Lucil. Satyr. libro octauo: Rerum flumen, atque vti ipso diuortio ligneis pedibus cercurum concurret æquis. Idem libro xiiij. Ad regem legatus Rhodum, Ecbatanam, ac Babylonem ibo, cercurum sumam. Plaut. Mercatore: Ædificat nauem cercurum, & merces emit.

5 ¶ *Lembus*, nauicula breuis piscatoria. Accius Deiphobo: Eo autem, nocte extrema retia vt proueherem, & statuerem, Fortè aliquā to quam solitus lembo sum progressus longiùs. Turpil. Leucadia: Hortari nostros cepi ilico vt celerarent lembum. Idem Lemniis: Lembi redeuntes domum duo ad nos certam accelerarunt ratem. Virgil. Georgic. libro primo: Quam qui aduerso vix flumine lembū Remigiis subigit. Sisen. Histor. libro tertio: Oracilium legatum cum scaphis, ac lembis. Plaut. Mercatore: Dum hæc aguntur, lembo aduehitur tuus pater pauxillulo.

6 ¶ *Myoparo*, est nauicula piratarum. Marcus Tullius de Repub. libro tertio: Nam cùm quæreretur ex eo, quo scelere impulsus mare haberet infestum vno myoparone, eodē inquit, quo tu orbem terræ. Sallust. Hist. libro tertio: Et fortè in nauigando cohors vna grādi faselo vecta à cæteris deerrauit, marique placido à duobus prædonum myoparonibus circumuenta. Sisenna Histor. libro quarto: Nauésque triginta biremes, totidem myoparones.

7 ¶ *Faselus*, nauigium Campanum. Varro Desultorio, περὶ τρυφῆς: In aliis domini delitias faselo nactum tonsili remo vilem flictam soluit. Sallust. Hist. libro tertio: Et fortè in nauigando cohors vna grādi faselo vecta à cęteris deerrauit. Sisenna Histor. libr. quarto: Proræ actuariæ trahi grandes, ac faseli primò.

8 ¶ *Lenunculus*, nauigium piscatoriū. Sallust. Hist. lib. ij. Primo indicit fortè super noctem in lenunculo piscantis.

9 ¶ *Actuariæ*, nauiculæ celeres, dictæ quòd citò agi possent. Sallust. Hist. libro secundo: Adhoc pauca piratica actuaria nauigia. Sisenna Histor. libro iij. Quibus occisis actuarias ad viginti, naues item complures onerarias incendunt.

10 ¶ *Lintres*, naues fluminales. Vir. Georg. lib. ij. Cauat arbore lintres.

11 ¶ *Scaphæ*, sunt nauiculę, quæ maiores naues consequuntur. Sallust. Histor. libro quarto: Eum atque Metrophanen senatus magna industria perquirebat, cùm per tot scaphas, quas ad ostia cum paucis fidis percontatum miserant.

12 ¶ *Codicarias*, naues etiam nunc consuetudo appellat, eo quòd in fluminibus sint vsui. Sallust. Hist. lib. iiij. Quàm maximis itineribus per regnum Ariobarzani contendit ad flumem Euphratem, qua in parte Cappadocia ab Armenia disiungitur. & quanquam ad id naues codicariæ occultè per hyemen fabricatæ aderant. Varro de vita populi Romani libro tertio: Quod antiqui plureis tabulas coniunctas codices dicebant, à quo in Tyberi naues codicarias appellamus.

13 ¶ *Pristis*, nauigij genus à forma pristiū marinarum, quæ longi corporis sunt, sed angusti. Claudius rerum Romanarum libr. xij. Quinque pristes, nauigium ea forma à marina bellua dictum est. Virgilius libro quinto: Velocem Mnesteus agit acri remige pristim. Et: Frons hominem pręfert, in pristim desinit aluus.

14 ¶ *Cymba*. Afranius Excepto: Tum conscendo cymbam interibi lucis piscatoriam, venio, iacitur ancora, inhibent leuiter. Marcus Tullius de officiis libro tertio: Cymbarū ante pedes multitudo. pro se quisque quod ceperat afferebat.

15 ¶ *Onerarias*, de oneribus tardas. Sisenna Histor. libro iiij. Quibus occisis actuarias ad viginti, naues item complures onerarias incendunt.

16 ¶ *Ancoræ*, vincula, quibus antennæ tenentur. Lucillius: Armamenta tamen vel omnia seruo. Funis enim præcisus citò, atque ancora soluta.

17 ¶ *Prosumia*, nauigij genus. Cęcil. Meretrice: Qui pro gubernator propè euertit prosumiā. Idem Amphitryone: De nocte ad portum sum prouectus prosumia.

DE GENERE VESTIMENTORVM.

CAP. XIIII.

1 *Tunica*, est vestimentum sine manicis. Titinnius Veliterna: Tunica & cingula obuncula adimetur, pannos possidebit fœtidos. Cicero in Cati. Manicatis ac talaribus tunicis. Virgilius: Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ. Titinnius: Quin togis cum candidis, tunicis sordidis sint, & dicis. Plautus Pseudulo: Manuleatam tunicã habere hominem addecet. Et iccirco manuleatam addidit, ne impropriè vteretur. Lucil. Satyr. lib. primo: Prætextæ, ac tunicæ Lydorũ opus sordidum id omne. Idem libro xv. Scit poeticon esse, videt tunica, & toga quid sit. Varro Meleagris: Cùm etiam alis Menandri tunicam demissam habeat ad talos. Ennius probro Carthaginensium tunicatam iuuentutem voluit dicere. Varro Modio: Quàm istorum quorundã vitreæ togæ ostentant tunicæ clauos.

2 ¶ *Calantica*, est tegmen muliebre, quod capiti innectitur. M. Tul. in Clodium: Tũne, cùm vincerentur pedes fasceis, cùm calanticam capiti accommodares?

3 ¶ *Penula*, est vestis, quam supra tunicam accipimus. Pomp. Pannuceatis: Penulam in caput induce, ne te noscat. Lucil. Satyr. lib. xv. Penulã si quæris, canterius, seruus, segestre Vtilior mihi quàm sapiens. Varro Virgula diuina: Non quærenda est homini, qui habet virtutem, penula in imbri.

4 ¶ *Aulæa*, genus vestis peregrinũ. Varr. de vita populi Romani libr. iij. Quod ex hæreditate Attalica aulæa, chlamydes, pallæ aureæ. Virg. Georg. iij. Purpurea intexti tollant aulæa Britãni. & est tanquam paludamentũ Barbarici habitus militaris.

5 ¶ *Plagæ*, grande linteum tegmen, quod nunc torale, vel lectuariam sindonem dicimus, quarum diminutiuum est plagulæ. Var. de vita populi Rom. lib. iij. Chlamydes, plagæ, vela aurea.

6 ¶ *Stolam*, veteres non honestã vestẽ solũm, sed etiam omnem, quæ corpus tegeret: Enn. Teleph. Cedo, & caueo vestitus squalida septus stola. Idem eadem: Regnum reliqui septus medici stola. Var. Cosmot. σὺν ϕορεῖ κόσμου: Mulieres, aliam cerneres cũ stola holoserica. Idem Eumen. Partũ venusta muliebri ornat stola.

7 ¶ *Palla*, est honestæ mulieris vestimentum, hoc est, tunicæ pallium. Plautus Menæchmis: Pallam ad phrygionem fert confecto prandio. Lucillius Satyrarum libro xv. Cùm tectum est quiduis? satis est: visuri alieni Sint homines, spiram, pallas, redimicula promit: Virgilius Æneidos j. Pallam signis, auróque rigentem.

8 *Strophium*, est fascia breuis, quæ virginalem tumorem cohibet papillarum. Turpil. Philop. Me miseram, quid agam? inter vias epistola excidit mihi: Infelix inter tuniculã, ac strophium quam collocaueram. Tullius in Clod. Cum strophio accuratè præcingere. Plautus Aulul. Pro illis crocotis strophiis, sũptu vxorio. Var. Sesquiul. Suspẽdit Laribus marinas molles pilas, reticula, ac strophia.

9 ¶ *Abolla*, vestis militaris. Varr. Cosmotor. σὺν ϕορεῖ κόσμου: Toga tracta est, & abolla data est ad turbam, vbi sera militia in munera velli vt præstarem.

10 ¶ *Sagum*, vestimentum militare. Sallust. Hist. libro ij. Occurrere duci & prœlium accendere, adeò vti Metello in sagum, Herculeio in brachium tela venirent. Virgil. libro viij. Virgatis lucent sagulis. M. Tul. ad Cæsarem iuniorem libro primo: Pridie nonas Februarias, cùm ad te litteras manè dedissem; descendi ad forum togatus, cùm reliqui consulares sagati vellent descendere. Var. Virgula diuina: Cùm neque aptam mollis humeris fibulam sagus ferret. Sisenn. Hist. lib. iij. Senatus auctoritate sagaria nunc.

11 ¶ *Paludamentum*, est vestis, quæ nunc chlamys dicitur. Sallust. Histor. libro iij. Eodem tempore Lentulus duplici acie locum editum multo sanguine suorũ defensus, post quam ex sarcinis paludamenta adstari, & delectæ cohortes intelligi cœpere. Tul. ad Cæsarem iuniorem lib. ij. Antonius demens ante lucem paludatus.

12 ¶ *Chlamys*. Virg. Æneidos libro quarto: Sidoniam picto chlamydem circundata limbo. Var. Hercule Socrat. Cubo in Sardinia istã pedibus chlamyda, sed purpurea amiculã.

13 ¶ *Regilla*, vestis diminutiuè à regia dicta; vt & basilica. Plaut. Epid. An regillam tunicu lam induam, an mendiculam? Var. παπία πάππᾳ, σὺν ὑγκωμίων: Collũm procerum fictũ leui marmore Regillã tunicã diffingitur purpura.

14 ¶ *Rallæ*, vestis dicta à raritate. Plautus Epidico: Tunicam rallam, tunicam spissam.

15 ¶ *Rica*, est quod nunc sudariũ dicimus. Plaut. Epidico: Ricã, basilicũ, aut exoticũ. Serenus opusculo lib. j. Aut zonulam, aut acum, aut ricam. Nouius Pedio: Mollicinã, crocotã, chiridotam, ricam.

16 ¶ *Ricinum*. Lucil. Satyr. lib. ij. Ricini aurati cicæ, & oraria mitrę. Turp. Veliterna: Dicit me secũ: postquã ad ædẽ venimus, venerat deos. interea adspexit virginẽ gestantẽ in capite riculã indutã ostrinã. Varr. Prometheo lib. j. Alię mitrã ricinã, aut mitrã melitensem.

17 *Cassicium*

17 ¶ *Cæsicium*, linteolum dicitur purum, & candidum à cædendo, quod ita ad candorem perueniat, vel quod oras circunciſas habeat. Plaut. Epidico: Linteolum cæſicium.

18 ¶ *Induſium*, eſt veſtimentum, quod corpori intra plurimas veſtes adhæret, quaſi intuſium. Plautus Epidico: Induſiatam, patagiatam, caltulam, aut crocotulam.

19 ¶ *Patagium*, aurea chlamys, quæ precioſis veſtibus immiſti ſolet. Plaut. Epidico: Induſiatam, patagiatam. Næuius Lycurgo: Pallis patagiis, crocotis, manicis mortualib⁹.

20 ¶ *Supparum*, eſt linteum femorale vſque ad talos pendens, dictum quòd ſubtus appareat. Plautus Epidico: Supparum autem ſubnimium eſt ricam, Baſilicum, aut exoticum. Nouius Pedio: Supparum purum, bellienſem interim eſcam meram. Afranius Epiſtola: Tace, puella non ſum, ſupparo ſi induta ſum. Varro Eumenidibus: Hic indutus ſupparum, Coronam ex auro, & gemmis fulgentem gerit.

21 ¶ *Exoticum*, dicitur peregrinum. Plaut. Epidico: Baſilicum, aut exoticum.

22 ¶ *Plumatile*, aut clauatum, aut ex plumis factum. Plaut. Epidico: Cumatile, aut plumatile.

23 ¶ *Mollicina* veſtis à mollicie dicta. Nouius Pedio: Mollicinam, crocotam, chiridotam, ricam, ricinium.

24 ¶ *Amphitapæ*, veſtes dicuntur vtrinq; habentes villos. Lucil. libr. j. Pſilæ atque amphitapæ, villis ingentibus molles. Idem libr. vj. Pluma atque amphitapæ, etſi aliud quid delitiarum. Varro Manio: Alterum bene acceptũ dormire ſuper amphitapa bene molli.

25 ¶ *Toga*, non ſolùm viri, ſed etiam fœminæ vtebantur. Afra. Fratriis: Equidẽ prandere ſtantem nobiſcum incinctam togam. Varro de vita pop. Ro. lib. j. Præterea quod intellecto togas ante habebant. antè enim olim fuit commune veſtimentum, & diurnũ, & nocturnum, & muliebre, & virile.

26 ¶ *Læna*, veſtimentum militare, quod ſupra omnia veſtimenta ſumitur. Virgi. Æneid. lib. iiij. Tyrióque ardebat murice læna.

27 ¶ *Meretrices*, apud veteres ſuccinctiore veſte vtebantur. Afranius Excepto: Meretrix cum veſte longa, peregrino in loco Solet tutandi cauſſa ſeſe ſumere.

28 ¶ *Carbaſus*, pallium, quo fluuij amiciuntur, vel opulẽtiæ cauſſa; vt ſericũ, aut lino tenui. Virg. lib. viij. Eum tenuis glauco velabit amictu Carbaſus. Idem lib. xj. Tunc croceam chlamidémque, ſinúſque crepantis Carbaſeos fuluo in nodum collegerat auro. M. T. in Verrem de ſuppliciis: Tabernacula carbaſeis intenta velis collocabat. Varro de vita populi Romani lib. iiij. Eadem poſtea carbaſinea magis, vt pellibus tegerentur togæ.

29 ¶ *Prætexta*, inſigne Romanum, quod ſupra tunicas honorati quique ſumunt. M. Tul. de ſuppliciis: Sententiæ dicendæ loco togam prætextam, ſellam curulem, ius imaginis ad memoriam, poſteritatémque prodendam.

30 ¶ *Limbus*, vt annotatum inuenimus, muliebre veſtimentum, quod purpuram in imo habet. Plautus Aulul. Textores limborarij, arcularij.

31 ¶ *Flammeus*, veſtis, vel tegmen, quo capita matronæ tegunt. Plautus Aulul. Flammearij, violarij, carinarij.

32 ¶ *Reticulum*, tegmen capitis muliebre. Varro Seſquiulyſ. Suſpendit Laribus marinas molleis pilas, reticula, ac ſtrophia.

33 ¶ *Ricinium*, quod nunc mafurtium dicitur, palliolum femineum breue. Varro περὶ ῥιπιδίου: Nihilo magis dicere muliebre, quã de muliebri ricinio palliolum ſimplex. Idem de vita pop. Romani libro j. Et quo mulieres in aduerſis rebus, ac luctibus cùm omnem veſtitum delicatiorem, ac luxurioſum poſtea inſtitutum ponunt, ricinia ſumunt.

34 ¶ *Tapete*, tegmen vnicè pictum de coloribus variis. Var. Hercule Socratico: In omnibus rebus bonis quotidianis cubo in Sardinianis tapetibus. Virg. lib. ix. Qui fortè tapetibus altis Extructus toto proſlabat pectore ſomnum. Turpilius: Glabrum tapete.

35 ¶ *Culcita*. Cic. Tuſcul. lib. iiij. Eripiamus huic ægritudinem. quomodo? collocemus in culcita plumea: pſaltriam adducamus.

36 ¶ *Subucula*. Varro de vita pop. Rom. li. j. Poſtea quàm binas tunicas habere cœperunt, inſtituerunt vocare ſubuculam, & induſium.

37 ¶ *Capitia*, capitum tegmina. Varro de vita populi Rom. lib. iiij. Tunicas, neque capitia, neque zonas. Idem eodem: Neque id ab orbita matrumfamiliâs inſtituti, quod eæ pectore, ac lacertis erant apertis, nec capitia habebant hæc & capitula appellauit.

38 ¶ *Encombomata*, & *Parnacides*, genera veſtium puellarum. Varro de liberis educandis: Vt puellæ habeant potius in veſtitu chlamydas, encombomata, ac parnacidas, quàm togas.

DE GENERIBVS VASORVM ET POCVLORVM.

CAP. XV.

AVla, vel *olla*, quod nos ollam dicimus, sed est capacissimum vas. Plaut. Amph. Optimo iure infringatur aula cineris in caput. Varro γεροντοδιδασκάλῳ: Sed simul manibus trahere lanam, nec non simul oculis obseruare ollam pultis ne aduratur. Idem Bimargo: Vulcanum, nec cùm nouæ lagenę ollarum frangantur, ter precatur.

2 ¶ *Matella*, aquarium vas. Plautus Amphitr. Ne tu postules matellam vnam tibi aquæ infundi in caput. Varro Endymionibus: Diuitum Aphocaschias ad communem reuocat matellam. Idem Manio: Lecto strato, matellam, lucernam, cæteras res huius vbiq; præ se portant.

3 ¶ *Mortarium*, in quo teruntur quæ soluenda sunt. Plautus Aulul. Cultrum, securim, pistillum, mortarium.

4 ¶ *Peluis*, sinus aquarius, in quo varia perluuntur, vnde ei nomen est. Laberius Virgine: Amore cecidi, tanquam blatta in peluim. Cœli⁹ Fœneratore: Peluim sibi poposcit.

5 ¶ *Fidelia*, Samium vas ad vsus plurimos. Plaut. Aulul. Mulsi congialem, plenam faciã tibi fideliam.

6 ¶ *Patella*. Varro Eumenid. Patella esurienti posita, prouocat Neapolitanas piscinas. Idem Manio: Quocirca oportet bonum ciuem legibus parere, & deos colere, in patellam dare μικρὸν κρέας.

7 ¶ *Cupas*, & *Tinas*. Varro de vita pop. Ro. lib. j. Antiquissimi in conuiuiis vtres vini primò, postea tinas ponebant. Idem: Mori longi cum operculo ad cupas, tertiò amphoras.

8 ¶ *Vrnula*, est vas aquarium. Varr. de vita pop. Rom. lib. j. Item ex ære, vt vrnulæ aquales, matulæ, sic cæteras.

9 ¶ *Cadi*, vasa quibus vina conduntur. Lucil. lib. xviij. Millia ducentûm frumenti tolle medimnûm, Vini mille cadûm. Virg. Ænei. lib. j. Vina bonus, quæ deinde cadis onerarat Acestes. Var. de vita pop. Rom. libro iij. Hortensio supra decem millia cadûm hæredi reliquit.

10 ¶ *Vrnarium*. Varro ταφῇ μνίππου: Sed quæ necessitas te iuuet aquam effundere domi tuæ, si vasa habes pertusa, plumbum non habent? ad quam rem nobis est confluuium, ad quam rem vrnarium?

11 ¶ *Polubrum*, quod Græci χέρνιβα, nos trulleum vocamus. Liuius: Argenteo polubro, & aureogutto. Fabius Pictor lib. xvj. Aquam manibus pedibúsq; dato, polubrũ sinistra manu teneto, dextera vasum cũ aqua.

12 ¶ *Simpuuium*, est vas ligneum. Var. Est modus matulæ, περὶ μέθης: Non vides ipsos deos, siquando volunt gustare vinum, deripere ad hominum fana, & tamen tum ipsi illi libero simpuuio vinitari?

13 ¶ *Lenis*, vasis genus. Afran. Fratriis: Labella lenis. Laberius Cophino: Cùm prouincias dispoliauit, columnas monolithas, labella lenis.

14 ¶ *Obba*, poculi genus, vel ligneum, vel ex sparto. Varro Est modus matulæ, περὶ μέθης: Dolia, atque apothecas tricliniares, melicas, calenas obbas, & Cumanos calices. Idẽ, epistola ad Marullium: Vtrùm meridie, an vesperi libentius ad obbam accedas, locus, actus, aduentus declarabit.

15 ¶ *Cantharus*. Virgil. Bucolicis: Et grauis attrita pendebat cantharus ansa.

16 ¶ *Dolia*, vasa grandia, quibus vinũ reconditur. Varro Est modus matulæ, περὶ μέθης: Dolias atque apothecas tricliniares, melicas, Calenas. Idem Manio: Hæc aduentoribus accedunt cellæ, claues, claustra, carnaria, dolia.

17 ¶ *Alabaster*. Cicero Academicorum libro ij. Quibus etiam alabaster plenus vnguenti putere videatur.

18 ¶ *Scyphus*. Virg. Et sacer impleuit dextram scyphus.

19 ¶ *Batiola*. Plautus Colace: Batiolam auream octo pondo habebat, accipere voluit.

20 ¶ *Calices*. Varro Est modus matulæ, περὶ μέθης: Apothecas tricliniares, melicas, calenas, obbas, & Cumanos calices. Cic. Tusc. lib. iij. Quid huic calix mulsi impingẽdus est, vt plorare desinat?

21 ¶ *Cymbia*. Virgilius libro v. Cymbiáque argento perfecta, atque aspera signis. Varro de vita populi Rom. lib. j. Item erant vasa vinaria, sini, cymbia, aquilinæ pateræ, gutti, sextarij, simpuuium.

22 ¶ *Crateræ*, vasa vini. Virg. Æneid. libr. j. Crateras læti statuunt, & vina coronant.

23 ¶ *Crateres*, vasa olearia. Virgil. Bucolicis: Craterésque statuam tibi pinguis oliui. Idem Æneid. lib. vj. Fuso crateres oliuo.

24 ¶ *Orcas*. Varro de re rust. lib. j. Sæpe vbi conditum vinum nouum, orcæ in Hispania feruore musti ruptæ.

25 ¶ *Nasiterna*, vas aquatile. Var. de re rust. lib. j. Vt ex ære ahena, vrceos, & nasiternam, item alia.

26 ¶ *Catinus*. Varro de re rust. lib. j. Promendum enim frumentum, quod curculiones exesse incipiunt. Id enim cùm promptũ est, in

est, in sole ponere oportet aquæ catinos, quod eò conueniunt, vt ipsi se necent. Idem de vita populi Rom. lib. j. Dicuntur enim patellæ, salini, acetabula, catini, patenæ.

27 ¶ *Calamistrum*, fistula breuis, qua cirri continentur. Cicero Oratore: Remouebitur omnis insignis ornatus, quasi margaritarũ, nec calamistri quidem adhibebuntur.

28 ¶ *Carchesia*, genera poculorum. Virgil. Æneidos libro primo: Hic duo rite mero libans carchesia Baccho: Et Georg. lib. quarto: Mater cape Mœonij carchesia Bacchi. Aliâs summa pars mali, id est, foramina, quæ summo mali funes recipiũt. Lucillius: Tertius hic mali superat carchesia summa. Catullus Veronensis: Lucida qua splendent summi carchesia mali.

29 ¶ *Cyrnea*, vas vinarium. Plautus Amph. Cadus erat vini, inde impleui cyrneam.

30 ¶ *Mistarium*, quo miscemus. Lucil. lib. v. Vrceus, aut longa geminus mistarius ansa.

31 ¶ *Calpar*, nomine antiquo dolium. Varro de vita po. Rom. libro j. Quod ante, quàm nomen dolij prolatũ esset, cùm id genus vasorum calpar diceretur, id vinum *calpar* appellatum.

32 ¶ *Trulleum*, quo manus perluuntur. Varro de vita populi Romani libro j. Itaque ea sibi modo ponere, ac suspendere, quæ vtilitas postularet, trulleum, matellionẽ, peluim, nasiternam: non quæ luxuriæ causſa esse parata eius vrceolum aquæ manalẽ vocamus, quòd ea aqua in trulleum effundatur. Vnde *Manalis* lapis appellatur in põtificalibus sacris, qui tunc mouetur, cùm pluuiæ exoptantur. ita apud antiquissimos manalem sacrum vocari quis non nouerit, vnde nomen illius?

33 ¶ *Armillum*, vrceoli genus vinarij. Var. de vita populi Romani lib. j. Etiam nunc pocula, quæ vocant capulas, ac capides, quod est poculi genus. item armillum, quod est vrceoli genus vinarij.

34 ¶ *Sinum*, & *Galeola*, vasa sinuosa. Virgil. Buc. Sinum lactis, & hæc tibi liba Priape quo tannis Exspectare sat est. Varr. de vita populi Romani libro j. Vbi erat vinum in mẽsa positum, aut galeola, aut sinum.

35 ¶ *Lepistæ*, Varr. de vita populi Romani libro j. Vt ferè habent æneum aliqui venditant oleum. lepistæ etiam nunc Sabinorum fanis pauperioribus plerisq;, aut fictiles sunt, aut æneæ.

36 ¶ *Craterra*, est quam nunc situlam vocant. Næu. Lycurg. Nam vt ludere lætanteis inter se vidimus propter amnem craterris sumere aquam ex ponte. Varro de vita populi Romani libro tertio: Ad Sybaritanam prædam, in qua sunt tripodes, craterræ, anaucea populo nobilium Tarentinarum. Cicero de Deorum natura libro secundo: In medióque sinu fulgens craterra relucet.

DE GENERE VEL COLORE VESTIMENTORVM.

CAPVT XVI.

1 CVmatilis, aut marinus, aut cœruleus à Græco tractum, quasi fluctuũ similis. Fluctus enim Græcè κύματα dicuntur. Titin. Setina: Et quẽ colos cumatilis deceat. Plaut. Epidico: Cumatile, & plumatile.

2 ¶ *Molochinum*, à Græco color est flori similis maluæ. Cæcil. Pausimach. Carbasina, molochina, ampelina. Plaut. Aulul. Infectores molochini coloris, molochinarios appellauit.

3 ¶ *Impluuiatus*, color quasi fumato stillicidio impletus, qui est Mutinensis, quem nunc dicimus. Plaut. Epidic. Impluuiatas vt istę faciunt vestimentis nomina.

4 ¶ *Caltulam*, & *Crocotulam*, vtrunque à generibus florum translatum à calta, & à croco. Virgil Bucol. Mollia luteola pingit vacinia calta. Plaut. Epidico: Indusiatam, patagiatã, caltulam, aut crocotulam. Nou. Pedio: Mollicinam, crocotam, chiridotam, ticam, ricinĩ. Næuius Lycurg. Pallis, patagiis, crocotis, malatiis, mortualibus. Sed caltulam Var. de vita pop. Rom. li. j. palliolũ breue voluit haberi.

5 ¶ *Castula*, est palliolum præcinctui, quod nudæ infra papillas præcinguntur, quo mulieres nunc & eò magis vtuntur, postquã subuculis desierunt.

6 ¶ *Cerinum*, à ceræ colore. Plaut. Epidico: Plumatile, aut cumatile cærinũ, aut melinũ.

7 ¶ *Ferrugineum*, colorem ferri similem esse volunt. Verè autem ferrugineus color cœruleus est. Virg. Georg. lib. iiij. Et ferrugineos hyacinthos. Plaut. Milite: Palliolum habeas ferrugineum; nam is colos thalassicus est.

8 ¶ *Ostrinam*, ab ostro colore, qui est subrubeus. Turpil. Veliterna: Interea adspexit virginem gestantem in capite riculam indutam ostrinam. Varro Eumenidibus: Aurora ostrinam hîc indutus supparum.

9 ¶ *Murex*, color purpureus. Virgil. Bucol. Ipse sed in pratis aries iã suaue rubenti Murice. Et Æneid. lib. iiij. Tyrióque ardebat murice læna.

10 ¶ *Luteus*, color propriè croceus est. Virg.

Bucolicis: Iam croceo mutabit vellera luto. Et Æneid.libr.vij. Aurora in roseis fulgebat lutea bigis. Varr. Eumen. Nam vt arquatis & veternosis lutea quæ non sunt, æquè & lutea videntur; sic insanis sani, & furiosis esse videtur insani. Idem Mod. Sed cynicis inuolucrũ, & pallium luteum non est.

11 ¶ *Crocota*, crocei coloris vestis. Plautus Aul. Cùm incedunt infectores crocotarij.

12 ¶ *Violatia*, à violæ colore. Plaut. Aulul. Flammearij, violarij, coriarij.

13 ¶ *Pullus*, color est, quem nunc Hispanũ, vel natiuũ dicimus. Varr. de vita populi Romani libr. iij. Vt dum supra terram essent, ricinis lugerent funere ipso, vt pullis pallis amictæ.

14 ¶ *Anthracinus*, niger à Græco. ἄνθρακες enim Græcè, carbones Latinè appellantur; & est lugentium vestis. Var. de vita popul. Rom, lib. iij. Propinquæ adolescentulæ etiam anthracinis proximo amiculo nigello, capillo demisso sequerentur luctum.

DE GENERE CIBORVM ET POTVVM.

Caput xvii.

1 ¶ *Paragos*. Varr. Virgul. diuin. Oleum in lucubrationem seruauimus, quod in sparagos totum legitimè vertamus.

2 ¶ *Blitum*, est holus lene. Var. Eumen. Empedocles natos homines ex terra ait, vt blitũ.

3 ¶ *Lapathium*. Varro Mod. Hanc eandem voluptatem tacitulus taxim, consequi lapathio, & ptisana possum.

4 ¶ *Menæ*. Tul. de finib. bonor. & mal. lib. ij. Qui enim voluptates ipsas cõtẽnunt, eis licet dicere, se acipensere menę nõ anteponere.

5 ¶ *Acipenser*, piscis genus. Cic. Tuscul. lib. j. Et si quem tuorum affectum mœrore videris, huic acipenserem potius, quàm aliquem Socraticum libellum dabis.

6 ¶ *Nasturtium*. Cicer. Tusc. lib. v. Quos negat ad panem adhibere quicquam, præter nasturtium.

7 ¶ *Mariscæ*. Varr. de re rustica lib. j. Vt nuces Græcæ, ac mariscæ fici.

8 ¶ *Ocymum*, quod ocymum dicimus. Var. de re rust. lib. j. Primum ocynum, farraginem, viciam nouissimè fœnum vocari. Ocymum dictum à Græco verbo ὠκύς, quod venit citò, similiter quod ocynum in horto.

9 ¶ *Lopades*, genus conchæ marinæ. Plaut. Parasito medico: Addite lopades echinos, ostreas.

10 ¶ *Murrhina*, potio confecta. Varr. Anthropopoli: Non modò vinum dare, sed etiã (vt Plautus ait) murrhina, passum, defrutum. Varr. de vita populi Romani lib. j. Tum autẽ Murrhina.

11 ¶ *Loram*, dicebãt in vindemia, cùm expressissent acinis mustum, & folliculos in dolium coniecissent.

12 ¶ *Portulaca*. Varr. Disciplinæ libro viij. Manducata portulaca citò tollit.

13 ¶ *Lora*, confectæ potionis genus grandęuis aptum. Var. de vita pop. Rom. lib. j. Antiquæ mulieres maiores natu bibebãt loram, aut sapam, aut defrutũ, aut passum, quã murrhinam quidam Plautum appellare putant.

14 ¶ *Sapa*, quod nunc mellaceum dicimus, mustum ad mediam partem decoctum. Var. de vita pop. Rom. lib. j. Sapã appellabãt, quod de musto ad mediam partem decoxerant.

15 ¶ *Defrutum*, si ex duabus partibus ad tertiam redegerant, deferuefaciendo.

16 ¶ *Passum*. Varr. de vita populi Romani lib. j. Passum nominabant, si in vindemia vuã diutius coctam legerent, eámque passi essent in sole aduri.

17 ¶ *Moriolam*. Varro de vita populi Romani lib. j. Vino addito lorã passi vocare cœperunt: moriolam nominabant, quod ex vuis expressum erat passum ad folliculos rei, quos & vinacea ea dicebant sapam.

18 ¶ *Turunda*, vt libum sacrum quoddam; & farre genus panificij. Varr. Cato vel de liberis educandis: Alij afferunt libum, ac turundam.

DE GENERE ARMORVM.

Caput xviii.

1 ¶ *Catapulta*, iaculum celer, vel sagitta. Plautus Curcul. Atque ita te neruo torquebo, vt catapultæ solent. Titin. Setina: Quem procul adspexit, immittere voluit, reuortit, quoniam catapulta volat. Plautus Captiuis: Nam meus est balista pugnus, cubitus catapulta est mihi. Næuius Paceuo: Vt sole horrescit cera, castra crebro catapulta impulit. Luc. Sat. li. v. Custodẽ classis catapulta instila sarissas. Sisen. Hist. lib. iij. Præterea catapultas xvj. iiij. balistas, xx. plaustra coriis, ac minoribꝰ sagittis onusta. Var. de vita pop. Rom. li. iij. Nã postea C. Lutatio cõsuli ad Ægades insulas, cùm ipse catapulta ictus esset.

2 ¶ *Veles*,

2 ¶ *Veles*, leuis armatura. Titin. Barbato: Ita Spurius animatur in prælium, veles equis recepit se, nec ferit quenquam hostem. Sallustius Iugurthæ bello: Cùmque his permisti velites. Varro ἄμμον μητρεῖς, ἀεὶ φιλαργυρίας; Quem sequuntur cum rotundis velites leues parmis.

3 ¶ *Rorarij*, appellabantur milites, qui antè, quam congressæ essent acies, primò non multis iaculis inibant prælium: tractū, quòd antè maximas pluuias cælum rorare incipiat. Lucil. Satyr. lib. vij. Quinque hastæ aureolo cinctu rorarius velox. Idem lib. x. Ponè paludatus stabat rorarius velox. Varro de vita populi Rom. lib. iij. Rorarij appellati, quòd imbribus ferè primùm rorare incipiat.

4 ¶ *Antesignanorum*, proprietas aperta est. Varro ἄμμον μητρεῖς, ἀεὶ φιλαργυρίας. Quem sequuntur cum rotundis velites leues parmis, antesignani quadratis multis insignibus tecti.

5 ¶ *Funditores* sunt, qui fundis magnis dimicant. Sallust. Iugurthæ bello: Ipse cum expeditis cohortibus, dehinc funditorum & sagittariorum delecta manu apud primos erat. Sisen. Hist. li. iij. Ac post armatos funditores, & sagittarios ponit.

6 ¶ *Glandis*, est plumbum in modum glandis informatum: Sallust. Iugurthæ bello: Pars eminus glande, aut lapidibus pugnare. Virg. lib. vij. Pars maxima glandes Liuentis plumbi spargit.

7 ¶ *Scorpio*, est genus teli. Sallust. Histor. lib. iij. Quarum vna epistola fortè cum seruo nacti prædatores Valeriani scorpione in castra misere. Sisenna Hist. lib. iij. Longius scorpios catapultas concitat.

8 ¶ *Tragula*, est hasta. Sallust. Histor. lib. iij. Auidissimis, atque promptis ducibus, vt Metellus ictu tragulæ sauciaretur. Var. Meleag. Aut ille seruum, qui volabile currens, sparo secutus, tragulàve traiicit.

9 ¶ *Pugio*, est gladius breuis. Sallust. Hist. lib. iij. At Oppius, postquam orans nihil proficiebat, timidè veste tectum pugionem expedire conatus, à Cotta, Vulcióque impeditur.

10 ¶ *Aclides*, iacula breuia. Virg. lib. vij. Teretes sunt aclides illi Tela, sed hæc lento mos est aptare flagello.

11 ¶ *Ancyle*, scutum grande: vnde etiam nunc arma & ancyle appellatur. Virg. lib. vij. Læuáque ancyle gerebat.

12 ¶ *Sparos*, lanceæ tela sunt non bellica, Sallust. Catilinæ bello: Sed ex omni copia circiter pars quarta erat militaribus armis instructa: cæteri, vt quosque casus armauerat, sparos, aut lanceas, alij præacutas sudes portabant.

13 ¶ *Phaleræ*, sunt belli ornamenta. Sallu. Iugurthæ bello: Ac sibi restitui, & hastas, vexillum, phaleras, alia militaria dona. Virgil. viij. Eurialus phaleras Rãnetis, & aurea bullis Cingula.

14 ¶ *Farma*, est scutum breue. Sallust. Histor. libr. iiij. Hi locorum perignari, & soliti nectere ex viminibus vasa agrestia, ibi tum, quod inopia scutorum fuerat, ad ea atte se quisque in formam parmæ equestris armabat. Virg. libr. viij. Ense leui nudo, parmáque inglorius alba.

15 ¶ *Ferentarij*, leuis armatura, quod quicquid opus esset, auxilio ferrent excursu leui, armis grauibus non impediti. Cato de re militari: Inde partem equitatus, atque ferentarios prædatum misit. Sallust. Catilinæ bello: Postquàm eò ventum est, vnde à ferentariis prœlia committi possent.

16 ¶ *Verutum*, est telum breue, & acutum. Sallust. Hist. lib. iij. Saxáque ingentia, & axæ iunctæ trabes per pronum incitabantur, axibúsque eminebant in modum ericij militaris veruta binûm pedum. Varro ὄνος λύρας: Acerbus, qui tibi nihil mali fecit veritus ob artem præclaram.

17 ¶ *Cetra*, scutum breue. Virg. lib. vij. Læuas cetra regit.

18 ¶ *Peltæ*, scuta Amazonica. Virg. Æneid. libr. j. Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis.

19 ¶ *Gesa*, tela Galliarum. Vir. lib. ix. Alpina coruscat Gesa manu. Varro de vita populi Rom. lib. iij. Qui gladiis cincti sine scuto cũ binis gesis essent.

20 ¶ *Falarica*, telum maximum. Virgil. Æneid. lib. ix. Sed magnum stridens contorta falarica venit Fulminis acta modo. Enn. Quæ validè veniunt falarica missa. & dictum hoc genus teli à falis, id est, turribus ligneis.

21 ¶ *Sparus*, telum agreste. Virg. lib. xj. Agrestéisque manus armat sparus. Varro Meleagris: Aut ille ceruum, qui volabile currẽs, Sparo secutus tragulàve traiicit. Sisenna Histor. lib. iij. Sparis, ac lanceis eminus peterent hosteis.

22 ¶ *Balistæ*, saxa maiora & grauiora quibus iaciuntur. Lucillius libr. xviij. Quid fit balistas iactas centenarias. Sisenn. Hist. libro iiij. Balistas quatuor talentarias.

23 ¶ *Venabulum*, venantium telum latissimum à cæteris aciei longissimæ. Virg. lib. ix. Supra venabula fertur. Varro ὄνος λύρας: Nempe sues syluaticos in montibus sectaris venabulo, aut ceruos.

24 ¶ *Conti*, hastæ longiores, & robustæ. Virg. lib. ix. Ac duris detrudere contis.

25 ¶ *Manipuli*, sunt manus militum, vel collecti viri. Sisenna Hist. lib. iij. Conuictus tamen & tempora singula constituit, & sicut steterat, manipulos obuerti iussit. Idem li. iiij.

Matereta grauia bellica manipulorum.

26 ¶ *Lancea.* Siſen. Hiſtor. libro iij. Gallia materibus, Sueui lanceis configunt. Idem li. iiij. Alij materibus, aut lanceis tamen mediũ perturbant agmen.

27 ¶ *Malleoli,* manipuli ſpartei pice contecti, qui incenſi aut in muros, aut in teſtudines iaciuntur. Siſenna Hiſt. lib. iiij. De quibus partim malleolos, partim faſces ſarmentorum incenſos ſupra vallum frequentes.

28 ¶ *Cataphratti.* Siſen. Hiſtor. libro iiij. Cuſtodiæ in muro ſtatuuntur cataphrattorũ. Salluſt. Hiſt. lib. iiij. Qui prægrediebantur equites cataphratti ferrea omni ſpecie.

29 ¶ *Falces,* & harpagæ armorum genera murorum oppugnationi apta. Siſenna Hiſt. lib. iiij. Falces iniectas comminuunt; puteos, propius collocatis harpagis, deiiciunt.

30 ¶ *Anſatæ,* iaculamenta cum anſis. Ennius lib. v. Anfatas mittunt è turribus.

31 ¶ *Coriſci,* leue miſſile in modũ ſagittarũ. Vir. Coriſciq; leues humeris, & letifer arcus.

DE PROPINQVITATE.

CAP. XIX.

Cæſares dicti, qui cęſa matre naſcuntur.

2 ¶ *Agrippæ,* qui cum labore matris eduntur, hoc eſt, per pedes contra naturam, non per caput, quaſi ab ægro partu.

3 ¶ *Vopiſcus,* qui ex duobus conceptis, vno abortu excluſo, ad partum legitimum deducitur.

4 ¶ *Glos,* appellatur mariti ſoror, atque eadem fratris vxor.

5 ¶ *Levir,* dicitur frater mariti, quaſi leuus vir.

6 ¶ *Fratriæ,* appellantur fratrum inter ſe vxores.

7 ¶ *Amitini,* fratrum maris, & fœminæ filij.

8 ¶ *Patrueles,* marium fratrum filij.

9 ¶ *Conſobrini,* ex duabus editi ſororibus, quaſi conſororini: de quibus exempla multa ſunt in antiquis auctoribus, & maximè in Afranio, & iuris vetuſtiſſimis ſcriptoribus.

FINIS.

FVLGENTII LIBELLVS DE PRISCO SERMONE, AD CHALCIDIVM GRAMMATICVM TIMAEI PLATONIS Ecphrasten.

SANDAPILAM antiqui dici voluerunt ferétrum mortuorum, id est, loculum, non in quo nobiliū corpora, sed in quo plebeiorum atq; damnatorum cadauera portabātur, sicut Stesimbrotus Thasius de morte Polycratis Samiorum regis scripsit, dicēs, Posteaquam de cruce depositus, sandapila etiam deportatus est.

2 ¶ *Vespillones*, dicti sunt baiuli, quamuis Antidamus Heracleopolites vespillones dixerit cadauerum nudatores: sicut in Historia Alexandri Macedonis scripsit: Plusquàm trecentos cadauerum vespillones reperiens crucibus affixit. Mnascas tamen in Cecrope scripsit, Apollinem postquam ab Ioue vinctus, atque interfectus est, à vespillonibus ad sepulturam elatum esse.

3 ¶ *Pollinctores*, qui funera morientium accurant, dicti sunt. Plautus in Pœnulo: Quia mihi pollinctor dixerat, qui eū pollinxerat. Dicti autem pollinctores, quasi pollutorum vnctores, id est, cadauerum curatores: vnde Apuleius in Hermagora ait: Pollinctor eius funeri dum vnctionem parat.

4 ¶ *Manales*. Labeo qui disciplinas Hetruscas Tagetis & Bacchetidis quindecim voluminibus explicauit, ita scribit: Fibræ iocinoris sandaracei coloris dum fuant, manales tunc vertere opus est petras, hoc est, quas antiqui solebant in modū cylindrorū per limites trahere pro pluuiæ cōmutāda inopia.

5 ¶ *Nefrendes*. Diophantus Lacedæmonius, qui de sacris Deorum scripsit, ait apud Messenios Ioui solere sacrificari sacrū, quod ἑκατὸν βοῦν appellatur. Si quis enim centum hostes interfeciſſet, Ioui homine sacrificabat apud Ithomen, quod sacrificatum est à duobus, Aristomene Gortynensi, & Theoclo Elæo, sicut Soſicrates scribit. Sed postquam hoc Athenienſibus displicuit, cœperunt efferre porcum castratum, quem nefrēdem vocabant, quasi sine νεφροῖς, id est, renibus. At apud Romanos Varro scribit Sicinium Dentatum centies, & vicies pugnasse singulari certamine, cicatrices habuisse aduersas quadraginta quinque, post tergum nullā, coronas accepisse xxvj. armillas cxl. & istum primum sacrum feciſſe Marti.

6 ¶ *Ambegnæ oues*. Bæb. Macer, qui fastos dies scripsit, ait Iunoni eas, quæ geminas parerent oues, sacrificare cum duobus agnis altrinsecus alligatis, quas oues ambegnas vocari, quasi ex vtraque parte agnos habentes.

7 ¶ *Suggrundaria*, antiqui dicebāt sepulcra infantium, qui necdū xl. dies impleſſent, quæ nec iam busta dici poterant: quia ossa quæ comburerentur, non erant, nec tanta cadaueris immanitas, qua locus tumesceret. vnde Rutil. Geminus Astyan. ait: Melius sug grundarium quæreres, quàm sepulcrum.

8 ¶ *Silicernios*, dici voluerunt senes incuruos, quasi iam sepulcrorum suorum silices adspicientes. Vnde Cincius Alimetus Hist. de Gorgia Leont. scribit dicens: Qui dum iam silicernius sui finem temporis exspectare, etsi morti non potuit, tamen infirmitatibus insultauit.

9 ¶ *Aruales Fratres*. Acca Larentia Romuli nutrix consueuerat pro agris semel in anno sacrificare, xii. filiis suis sacrificiū præcedentibus: vnde cùm ex iis vnus esset mortuus, propter nutricis gratiam Romulus in vicem defuncti se succedere pollicetur: vnde & ritus processit, cum xii. iam deinceps sacrificare, eósque Aruales dici fratres, sicut Rutil. Gemin. in libris Pontificalibus memorat.

10 ¶ *Iniuges boues*. Manil. Chrestus lib.

quem de Deorum hymnis scripsit, ait Mineruiæ iniuges boues sacrificari, id est, iugum nunquam ferentes, illa videlicet de caussa, quòd & virginitas iugum nesciat maritale, & virtus nunquam sit iugo prementi subiecta.

11 ¶ *Semones*, dici voluerunt deos, quos nec cælo dignos adscriberent ob meriti paupertatem, sicut sunt Priapus, Hippona, Vertumnus: nec terrenos eos deputare vellent, pro gratiæ veneratione, sicut Varr. in Mystagog. ait: Semonéque inferius derelicto, Deum depromato attollam orationis eloquio.

12 ¶ *Blaterare*, quasi verba trepidantia metu balbutire dixerunt. Pacu. Pseudone comœdia inducit Sceparnionem seruum ancillæ dicentem: Ni ego te blaterantem adspiscerem, his nuncium indicassem.

13 ¶ *Lucitiosos*, dici voluerunt interdiu parum videntes, quos Græci μύωπας vocant. Plautus Milit. Mirum est lolio victitare te tam vili tritico, Quid iam? quia lusciosus. Dicunt enim, quòd lolium comedentibus oculi obscurentur.

14 ¶ *Tutuli*. Varro in Pontificalibus ait Tutulos sacerdotes dici breuium deorum. Numa verò Pompilius & ipse de Pontificalibus scribens, Tutulum dici ait pallium, quo sacerdotes caput tectabant, cùm ad sacrificium accessissent, sicut & Virgilius ait: Et capita ante aras Phrygio velamur amictu.

15 ¶ *Oriam*, dicunt nauiculam modicam piscatoriam. Plautus Cacisto: Malo hunc alligari ad oriam, vt semper piscetur, etsi sit tempestas maxima.

16 ¶ *Problema*, est propositio in capite libri quæstionaliter posita. Demosthenes ad Philippum, (Sed ne quid Græcum te turbet exemplum, ego pro eo Latinũ tibi faciam, ait enim) Problematis autem gradum tradamus adstãti, cui nostra subsequens occurset oratio. Nam & Tertullianus libro quem de Fato scripsit ita ait: Redde huic fati primum problematis mancipatum.

17 ¶ *Pumilus*. Apul. Asino aureo introducit sorores Psyches marito detrahentis, dicítque: Patre meo seniorem maritum sortita sum, dein quouis puero pumiliorem, & cucurbita glabriorem. Pumulos dicunt molles atque enerues: glabrum verò leuem, & imberbem.

18 ¶ *Sutela*: Sutelam dici voluerunt astutiam, quasi subtilem telam. Vnde & Plautus Casina: Possísne, nécne, clam me sutelis tuis Prærípere Casinam vxorem, proinde vt postulas?

19 ¶ *Friguttire*, dicitur subtiliter adgarrire. Plaut. Casina: Quídnam friguttis? Ennius Alcestide: Hæc anus admodum friguttit, nimirum se sauciauit flore Liberi.

20 ¶ *Titiuillitium*, dici voluerunt fila putrida, quæ de telis cadunt. Plautus Casina: Non ego istud verbum emsitem titiuillitio. id est, re admodum vili. Nam & M. Cornutus in Satyra ait: Titiuillitij sat cedo tibi.

21 ¶ *Sculponeas* dici volunt cœstus plumbo ligatos. Vnde Næuius Philemporo comœdia ait: Sculponeis batuenda sunt huic latera probé. Et Plaut. Casina: simili modo! Qui quęso potiùs, quàm sculponeas, Quibus batuatur tibi os, senex nequissime.

22 ¶ *Catillare*, est per alienas domos gyrare: tractum à catulis, quòd per omnes domos circumeant. Vndè Propertius: Catillata geris vadimonia publicum prostibulum. Et Plautus similiter Casina: Operam vxoris pol liceor foras Quasi catillatum.

23 ¶ *Capularem*, nominari volunt senem iam morti contiguum; quin & reos capulares dicebant, qui capulo digni fuerunt, vnde & Lucillius ait: Pergit capulare cadauer. Statius Cæcilius Melæne comœdia: Tú ne amare audes edentule & capularis senex: Edentulum autem quasi sine dentibus dici placuit.

24 ¶ *Promos*, & *Condos*, appellari voluerunt cellarios, eò quòd inde promant, & eò rursus condant. Plautus Pseudolo: Ego sum promus, condus, procurator peni. Penum autem cellariam dicimus.

25 ¶ *Suppetias*, dicimus auxilium. Memor in Tragœdia Herculis: Ferte suppetias optimi comites.

26 ¶ *Auctio*, dicitur venditio, quasi quod & ementem augeat & vendentem. Plautus Curculione: Auctionem facio parasiticam.

27 ¶ *Nasiterna*, est aquæ vrna, id est, vrceus. vnde Calpurnius Phronesi fabula: Vbi tu nasiternatus aquam petas. Plaut. Bacchid. Effer nasiternam cum aqua foras.

28 ¶ *Antistare*, dicimus præcellere. Crispinus Heraclea: Diuinis virtutibus antistas Alcides.

29 ¶ *Stega*, est nauis proscenium, siue tabulatum, super quod nautæ ambulant. Plautus Chrysalo: Fortè vt assedi in stega.

30 ¶ *Lembus*, genus nauiculæ, velocissimæ, quod & dromonis nomine appellamus. Virgilius Georgic. Non aliter quàm qui aduerso vix flumine lembum Remigiis subigit. Limbus verò est ora vestimenti cuiusque.

31 ¶ *Ramentum*, dici voluere quasi proiectitium quoddam purgamentum. Quintus Fabius Lucullus Epico carm. Vilissimum ramentum, proluuiosa pestis.

32 ¶ *Diobolares*, dicuntur vilissimæ meretrices, quæ paruo stipendio prostant. Pammachius: Diobolare prostibulum, quam ego actutum

ctutum vt Dircen partitam reddam. Pacuu. Non ego sic fui, vt nunc sunt meretrices dio bolæ, Quæ suam nummi causſa paruipendunt gratiam.

33 ¶ *Veruina*, iaculi genus longum, quod aliqui verutũ nominant. Galbius Bassius Satyra. Veruina confodiende non te nauci facio. Nauci enim pro nihilo posuerunt. Plaut. Bacchid. Si tibi machæra est, & nobis veruina est domi, Qua quidem te faciam, si me irritaueris, Confossiorem Soricina nænia.

34 ¶ *Diuidias*, dixerunt tristitiam. Propert. Diuidias mentis conficit omnis amor.

35 ¶ *Iustitium*, dicitur luctus publicus. Vnde Fonteius Orat. pro Nucerinis ait: Deniq; iustitium plebi indicitur.

36 ¶ *Choragium*, virginale funus vocatur. Apuleius Metamorp. Choragio itaque perfecto domuitionem parant.

37 ¶ *Desiduo*, pro diuturnè. Varr. Corollario: Diuidiæ mihi fuerunt, tam desiduò abfuisse te.

38 ¶ *Flocci*, quasi nihili. Plautus Flocci est, quid rerum geras.

39 ¶ *Ientaculum*, cibi degustatio. Callim. Αἴτιας: Ientaculum proferto Ioui.

40 ¶ *Edulium*, ab edendo, dicitur prægustatiua comestio. Apuleius Asino aureo: Eduliis opiparè excepta. opiparè, id est, lucidè, & delitiosè.

41 ¶ *Tuceta*, dicuntur escæ regiæ. Callim. Pisæis: Ambrosio redolent tuceta sapore.

42 ¶ *Ferculum*, missus carnium. Petron. Arbiter: Postquam ferculum allatum.

43 ¶ *Myropolæ*, sunt qui vnguenta vendũt, & sunt pigmentarij. Vnde Næuius Diabolaria: Myropola affatim mihi vnguentum largius est, quo me venustarem. Affatim dixit abundanter.

44 ¶ *Celocem*, dicunt genus nauiculæ modicum quod bamplum dicimus. Apul. lib. de republic. Qui celocem regere nequit, onerariam petit.

45 ¶ *Cælibatum*, dici voluerunt virginitatis abstinentiam. Vnde Felix Capella libr. de nuptiis Mercurij, & Philologiæ: Placuit Mineruæ petere cœlibatum.

46 ¶ *Exercitus*, pro contempto. Plaut. Milit. glor. Itaque nos, nostramque familiã habes exercitam.

47 ¶ *Valgia*, sunt labellorũ obtortiones in supinatione, vel subatione peractæ. Plaut. Milite glorioso: Maiorẽ partem videas valgis suauiis. Sic Petron. Arbiter: Abroso valgiter labello.

48 ¶ *Summates*, dicuntur viri potentes.

49 ¶ *Simplones* dicuntur conuiuæ: nam & amicus sponsi, qui cum eo per conuiuia ambulat, Simplator dicitur. Sutrius Piscatoria: Summates viri symplones facti sunt ganei. est autem ganeum taberna.

50 ¶ *Præsegmina*, sunt partes corporis incisæ, vt Tages in Haruspicina ait: Præsegminibus amputatis.

51 ¶ *Congerrones*, qui aliena ad se congregant. Vnde apud Romanos Gerones Brutiani dicti sunt.

52 ¶ *Cistella*, dicitur capsella. Plautus: Cistellam effer cum crepundiis, id est, cum pue rilibus ornamentis.

53 ¶ *Fabre*, perfectè dicitur. Antidamus in Moralibus: Fabrè compactum animal hominem quis ferat, sic ex re pecuatum? quis auerruncassit tam Aretinas hominum mentes: Porrò auerruncare dixit pro eradicare; Aretinas verò testeas, vel argillaceas: & Pecuatum stultum.

54 ¶ *Hallucinari*, dicitur vana somniare. tractum ab allucitis, quos nos κάππαρις dicimus, sicut Perronius Arbiter asserit: Nam centum vernales me allucitæ molestabant.

55 ¶ *Culleus*, dicitur saccus in quo rei conclusi in mare mittuntur. Plaut. Vidularia: Iube nunc insui Culleo, atque in altum deportari, si vis annonam bonam.

56 ¶ *Elogium*, est hæreditas in malo. Cornelius Tacitus libro facetiarum: Cæsi itaque morum elogio in filiis relicto.

57 ¶ *Lixa*, mercenarius. Lucanus: Stat, dũ lixa bibat.

58 ¶ *Sudum*, dicitur serenum. Tiberianus: Aureos subducit ignes, sudus ora lucifer.

59 ¶ *Luteum*, dicitur splendidum. Pacuu. Thyeste: Non illic luteis aurora bigis.

60 ¶ *Abstemius*, obseruans. Rubrius in Satyra: Abstemium merulenta fugit Metenia nomen.

61 ¶ *Vadatus*, obstrictus, vel sub fide, aut fideiussione ambulans, sicut Feneſtella ait: Apud quem vadatus amicitiæ nodulo tenebatur.

62 ¶ *Manubiæ*, sunt ornamenta regum. Petronius Arbiter: Tot regum manubiæ pendent fugitiuum repertæ.

63 ¶ *Aumarium*, dicitur locus secretus publicus, sicut in theatris, aut circo. Petronius Arbiter: In aumarium memetipsum conieci.

64 ¶ *Delenificus*, blandiloquus. Lucil. Comicus Nummularia: Nescio quorsum mihi eueniunt tua verba, tam delenifica.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBRI VIGINTI, EX antiquitate eruti.

SVMMA CAPITVM QVÆ SINGVLIS ISIDORI LIBRIS CONTINENTVR.

Capita libri primi.

1 De disciplina & arte.
2 De septem liberalibus disciplinis.
3 De literis communibus.
4 De literis Latinis.
5 De *Grammatica.*
6 De partibus orationis,& de nomine.
7 De pronomine.
8 De verbo.
9 De aduerbio.
10 De participio.
11 De coniunctione.
12 De propositione.
13 De interiectione.
14 De voce.
15 De syllaba.
16 De pedibus.
17 De accentibus.
18 De figuris accentuum.
19 De positura.
20 De notis sententiarum.
21 De notis vulgaribus.
22 De notis iuridicis.
23 De notis militaribus.
24 De notis literarum.
25 De notis digitorum.
26 De orthographia.
27 De analogia.
28 De etymologia.
29 De glossis.
30 De differentiis.
31 De barbarismo.
32 De solœcismo.
33 De cæteris vitiis.
34 De metaplasmis.
35 De schematibus.
36 De tropis.
37 De prosa.
38 De metris.
39 De fabula.
40 De vocabulo historiæ.
41 De primis auctoribus historiæ.
42 De vtilitate historiæ.
43 De generibus historiæ.

Capita libri secundi.

1 De *Rhetorica* & eius nomine.
2 De inuentoribus rhetoricæ artis.
3 De nomine oratoris,& partibus rhetori-
4 De tribus generibus causarum. (cæ.
5 De gemino statu causarum.
6 De tripartita controuersia.
7 De quatuor partibus orationis.
8 De quinque modis causarum.
9 De syllogismis.
10 De lege.
11 De sententia.
12 De catasceua & anasceua.
13 De prosopopeia.
14 De ethopeia.
15 De generibus quæstionum.
16 De elocutione.
17 De trimodo genere dicendi.
18 De colo,commate & periodis.
19 De vitiis literarum & verborum & sententiarum cauendis.
20 De iuncturis verborum.
21 De figuris verborum & sententiarum.
22 De *Dialectica.*
23 De differentia dialecticæ & rhetoricæ artis.
24 De diffinitione Philosophiæ.
25 De isagogis Porphyrij.
26 De categoriis Aristotelis.

27 De peri hermeniis Aristotelis
28 De syllogismis dialecticis.
29 De diuisione diffinitionũ ex Marij Victorini libro, abbreuiata.
30 De topicis.
31 De oppositis.

Capita libri tertij. in quo Mathematica.

1 De vocabulo *Arithmeticæ* disciplinæ.
2 De auctoribus eius.
3 Quid sit numerus & vnde dicatur.
4 Quid præstent numeri.
5 De prima diuisione parium & impariũ.
6 De secunda diuisione totius numeri.
7 De tertia diuisione totius numeri.
8 De differentia arithmeticæ, geometriæ & musicæ.
9 Quod numeri infiniti existunt.
10 Quid sit *Geometria*: & de inuentoribus & vocabulo eius.
11 De quadripartita diuisione geometriæ.
12 De figuris geometriæ.
13 De numeris secũdum geometriam quærendis.
14 De *Musica* & eius nomine.
15 De inuentoribus eius.
16 Quid possit musica.
17 De tribus partibus musicæ.
18 De triformi musicæ diuisione.
19 De prima diuisione musicæ quę harmonica dicitur.
20 De secunda diuisione quæ organica dicitur.
21 De tertia diuisione quæ rythmica nuncupatur.
22 De musicis numeris.
23 De *Astronomia*.
24 De inuentoribus eius.
25 De scriptoribus astronomiæ.
26 De differẽtia astronomiæ & astrologiæ.
27 De astronomiæ ratione.
28 De mundo & eius nomine.
29 De forma mundi.
30 De cælo & eius nomine.
31 De situ sphęræ cælestis.
32 De motu eiusdem.
33 De cursu eiusdem sphæræ.
34 De celeritate cæli.
35 De axe cæli
36 De cælestibus polis.
37 De cardinibus cæli.
38 De conuexis cæli.
39 De ianuis cæli.
40 De gemina cæli facie.
41 De quatuor partibus cæli.
42 De hemisphæriis.
43 De quinque circulis cæli.
44 De zodiaco circulo.
45 De candido circulo.
46 De magnitudine solis.
47 De magnitudine lunæ.
48 De natura solis.
49 De cursu solis.
50 De defectu solis.
51 De itinere solis.
52 De lumine lunæ.
53 De formis lunæ.
54 De interlunio lunæ.
55 De cursu lunæ.
56 De vicinitate lunæ ad terras.
57 De eclypsi solis.
58 De eclypsi lunæ.
59 De differentia stellarum, siderum & astrorum.
60 De lumine stellarum.
61 De situ stellarum.
62 De cursu stellarum.
63 De vario cursu stellarum.
64 De interuallis stellarum.
65 De numero circulari stellarum.
66 De stellis planetis.
67 De præcedentia & antegradatione stellarum.
68 De remotione vel retrogradatione stellarum.
69 De statu stellarum.
70 De nominibus stellarũ quibus ex causis nomina acceperunt.

Capita libri quarti. in quo de Medicina.

1 De *Medicina*.
2 De nomine eius.
3 De inuentoribus eius.
4 De tribus hæresibus medicorum.
5 De quatuor humoribus corporum.
6 De acutis morbis.
7 De chronicis morbis.
8 De morbis qui in superficie cutis videntur.
9 De remediis & medicaminibus.
10 De libris medicinalibus.
11 De instrumentis medicorum.
12 De odoribus & vnguentis.
13 De initio medicinæ.

Capita libri quinti. in quo, quæ ad ius pertinent.

1 De auctoribus legum.
2 De legibus diuinis & humanis.
3 Quid differunt inter se ius, leges & mores.
4 Quid sit ius naturale.
5 Quid sit ius ciuile.
6 Quid sit ius gentium.
7 Quid sit ius militare.
8 Quid sit ius publicum.
9 Quid sit ius Quiritum.
10 Quid lex.
11 Quid scita plebeium.
12 Quid senatus consultum.
13 Quid constitutio & edictum.
14 Quid responsa prudentum.
15 De legibus consularibus & tribunitiis.

16 De

16 De lege satyra.
17 De legibus Rhodiis.
18 De priuilegiis.
19 Quid possit lex.
20 Quare lex facta sit.
21 Qualis debeat fieri lex.
22 De causis.
23 De testibus.
24 De instrumentis legalibus.
25 De rebus.
26 De criminibus in lege constitutis.
27 De pœnis in legibus constitutis.
28 De *Chronicæ* vocabulo.
29 De momentis & horis.
30 De diebus.
31 De nocte.
32 De hebdomada.
33 De mensibus.
34 De solstitiis & æquinoctiis.
35 De temporibus anni.
36 De annis.
37 De olympiadibus & lustris & iubileis.
38 De seculis & ætatibus.
39 De discretione temporum.

Capita libri sexti. in quo Theologica tractat.

1 De veteri & nouo Testamento.
2 De scriptoribus & vocabulis sanctorum librorum.
3 De bibliothecis.
4 De interpretibus.
5 De eo qui primùm Romã libros aduexit.
6 Qui apud nos bibliothecas instituerunt.
7 Qui multa scripserunt.
8 De generibus opusculorum.
9 De ceris.
10 De chartis.
11 De pergamenis.
12 De libris conficiendis.
13 De librorum vocabulis.
14 De librariis & eorum instrumentis.
15 De canonibus euangeliorum.
16 De canonibus conciliorum.
17 De cyclo paschali.
18 De reliquis festiuitatibus.
19 De officiis.

Capita libri septimi.

1 De deo.
2 De filio Dei.
3 De Spiritu sancto.
4 De eadem Trinitate.
5 De angelis.
6 De hominibus qui quodã præsagio nomen acceperunt.
7 De patriarchis.
8 De prophetis.
9 De apostolis.
10 De reliquis in Euangelio nominibus.
11 De martyribus.
12 De clericis.
13 De monachis.
14 De cæteris fidelium nominibus.

Capita libri octaui.

1 De ecclesia & synagoga.
2 De religione & fide.
3 De hæresi & schismate.
4 De hæresibus Iudæorum.
5 De hæresibus Christianorum.
6 De philosophis gentium.
7 De poetis.
8 De sibyllis.
9 De magis.
10 De paganis.
11 De diis gentium.

Capita libri noni. in quo de iis quæ ad personas.

1 De linguis gentium.
2 De gentium vocabulis.
3 De regnis & militiæ vocabulis.
4 De ciuibus.
5 De affinitatibus & gradibus.
6 De agnatis & cognatis.
7 De prædictis affinitatibus.
8 De coniugiis.

Liber decimus tractat de quibusdã vocabulis per alphabetum distinctis.

Capita libri vndecimi in quo de homine.

1 De Homine & partibus eius.
2 De ætatibus hominis.
3 De portentis.
4 De transformatis.

Capita libri duodecimi. in quo de brutis animalibus.

1 De pecoribus & iumentis.
2 De bestiis.
3 De minutis animantibus.
4 De serpentibus.
5 De vermibus.
6 De piscibus.
7 De auibus.
8 De minutis volatibus.

Capita libri tertijdecimi. in quo de Mundo.

1 De Mundo.
2 De atomis.
3 De elementis.
4 De cælo.
5 De partibus cæli.
6 De circulis cæli.
7 De aere & nube.
8 De tonitruo.
9 De fulminibus.
10 De arcu & nubium effectibus.
11 De ventis.
12 De aquis.
13 De diuersitate aquarum.
14 De maris nomine.
15 De oceano.
16 De mediterraneo mari.
17 De finibus maris.

18 De æstibus & fretis.
19 De lacis & stagnis.
20 De abysso.
21 De fluminibus.
22 De diluuiis.

Capita libri quartidecimi. in quo Geographica.

1 De terra,
2 De orbe.
3 De Asia & partibus eius.
4 De Europa.
5 De Libya.
6 De insulis.
7 De promontoriis.
8 De montibus ceteriſque terrę vocabulis.
9 De inferioribus terræ.

Capita libri quintidecimi. in quo de locis publicis & priuatis.

1 De ciuitatibus.
2 De ædificiis publicis.
3 De habitaculis.
4 De ædificiis sacris.
5 De repositoriis.
6 De operariis.
7 De aditibus.
8 De partibus ædificiorum.
9 De munitionibus.
10 De tentoriis.
11 De sepulchris.
12 De ædificiis rusticis.
13 De agris.
14 De finibus agrorum.
15 De mensuris agrorum.
16 De itineribus.

Capita libri sextidecimi. in quo de metallis, ponderibus & mensuris.

1 De pulueribus & glebis terræ.
2 De glebis ex aqua.
3 De lapidibus vulgaribus.
4 De lapidibus insignioribus.
5 De marmoribus.
6 De gemmis.
7 De viridioribus gemmis.
8 De rubris gemmis.
9 De purpureis.
10 De candidis.
11 De nigris.
12 De variis.
13 De crystallinis
14 De aureis.
15 De vitro.
16 De metallis.
17 De auro.
18 De argento.
19 De ære.
20 De ferro.
21 De plumbo.
22 De stanno.
23 De electro.
24 De ponderibus.
25 De mensuris.
26 De signis.

Capita libri decimiseptimi. in quo de re Rustica.

1 De auctoribus rerum rusticarum.
2 De cultura agrorum.
3 De frumentis.
4 De leguminibus.
5 De vitibus.
6 De arboribus.
7 De propriis nominibus arborum.
8 De arboribus aromaticis.
9 De herbis aromaticis siue communibus.
10 De oleribus.
11 De odoratis oleribus.

Capita libri decimioctaui. in quo de re militari & ludis veterum.

1 De bellis.
2 De triumphis.
3 De signis.
4 De buccinis.
5 De armis.
6 De gladiis.
7 De hastis.
8 De sagittis.
9 De pharetris.
10 De fundis.
11 De ariete.
12 De clypeis.
13 De loricis.
14 De galeis.
15 De foro.
16 De spectaculis.
17 De ludo gymnico.
18 De generibus gymnicorum.
19 De saltu.
20 De cursu.
21 De iactu.
22 De virtute.
23 De luctatione.
24 De palæstra.
25 De agone.
26 De generibus agonum.
27 De ludis circensibus.
28 De circo.
29 De ornamentis.
30 De metis.
31 De obelisco.
32 De carceribus.
33 De aurigis.
34 De quadrigis.
35 De curru.
36 De equis quibus currunt.
37 De septem spaciis.
38 De equitibus.
39 De desultoribus.
40 De peditibus.
41 De coloribus equorum.
42 De theatro.
43 De scena.
44 De orchestra.
45 De tragœdis.
46 De comœdis.

47 De themelicis.
48 De histrionibus.
49 De mimis.
50 De saltatoribus.
51 Quid pro patrono agatur.
52 De amphitheatro.
53 De ludo equestri.
54 De retiariis.
55 De secutoribus.
56 De laqueatoribus.
57 De velitibus.
58 De ferali certamine.
59 De horum execratione ludorum,
60 De alea.
61 De pyrgis.
62 De calculis.
63 De tesseris.
64 De figuris aleæ.
65 De vocabulis tesserarum.
66 De iactibus tesserarum.
67 De calculorum motu.
68 De interdictione aleæ.
69 De pila.

Capita libri deciminoni. in quo de iis quæ ad naues, ædificia & vestes.

1 De nauibus.
2 De partibus nauium & armamentis.
3 De velis.
4 De funibus.
5 De retibus.
6 De fabricis siue fornacibus.
7 De instrumentis fabrorum.
8 De fabricis parietum.
9 De dispositione.
10 De constructione.
11 De venustate.
12 De laquearijs.
13 De crustis.
14 De lithostratis.
15 De plastis.
16 De pictura.
17 De coloribus.
18 De instrumentis ædificiorum.
19 De lignarijs.
20 De inuentione lanificij.
21 De veste sacerdotali.
22 De nominibus vestium cæterarum.
23 De vestibus quarundam gentium.
24 De palliis virorum.
25 De pallijs fœminarum.
26 De stratu & reliquis vestibus quæ in vsu habentur.
27 De lanis.
28 De coloribus vestium.
29 De instrumentis vestium.
30 De ornamentis.
31 De ornamentis capitis fœminarum.
32 De anulis.
33 De cingulis.
34 De calciamentis.

Capita libri vigesimi & vltimi. in quo de iis quæ ad victum, sedes & instumenta.

1 De mensis.
2 De escis.
3 De potu.
4 De vasis escariis.
5 De vasis potatoriis.
6 De vasis vinariis & aquariis.
7 De vasis olearijs.
8 De vasis coquinarijs.
9 De vasis repositoriis.
10 De vasis luminarium.
11 De lecticis & sellis.
12 De vehiculis.
13 De reliquis quę in vsu habentur.
14 De instrumentis rusticis.
15 De instrumentis hortorum.
16 De instrumentis equorum.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER I.

DE DISCIPLINA ET ARTE.

CAPVT PRIMVM.

DISCIPLINA à discēdo nomen accepit: vnde & scientia dici potest. Nam *scire* dictum est à discere: quia nemo nostrûm scit, nisi qui discit. Aliter *disciplina*, quia discitur plena. ¶ *Ars* verò dicta est, quòd artis præceptis regulisque consistat. Alij dicunt à Græcis hoc tractum esse vocabulum ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, id est, à virtute, quam scientiam vocauerunt. ¶ Inter artem & disciplinam Plato & Aristoteles hanc differentiam esse voluerunt, dicentes, *Artem* esse in iis quæ se & aliter habere possunt: *disciplina* verò est quæ de iis agit, quæ aliter euenire non possunt. Nam quando veris disputationibus aliquid disseritur, *disciplina* erit: quando aliquid verisimile atque opi-

nabile tractatur, nomen *artis* habebit.

De septem liberalibus disciplinis. CAP. II.

DIsciplinę liberalium artium septē sunt. Prima *Grammatica*, id est, loquendi peritia. Secunda *Rhetorica*, quæ propter nitorem & copiam eloquentiæ suæ, maximè in ciuilibus quæstionibus necessaria existimatur. Tertia *Dialectica* cognomento *Logica*, quæ disputationibus subtilissimis vera secernit à falsis. Quarta *Arithmetica*, quæ continet numerorum causas & diuisiones. Quinta *Musica*, quæ in carminibus cātibúsque consistit. Sexta *Geometria*, quæ mensuras terræ, dimensionésque cōplectitur. Septima *Astronomia*: quæ continet legem astrorum.

De literis communibus. CAP. III.

PRimordia Grammaticæ artis, *literæ* communes existunt, quas librarij & calculatores sequuntur. quorū disciplina velut quædam Grammaticæ artis infantia est. vnde & eam Varro literationem vocat. ¶ Literæ autem sunt indices rerum, signa verborum, quibus tanta vis est, vt nobis dicta absentium sine voce loquantur. Verba enim per oculos non per aures introducuntur. ¶ Vsus literarum repertus est propter memoriam rerum. Nam ne obliuione fugiant, literis alligantur. In tanta enim rerum varietate nec disci audiendo poterant omnia, nec memoria contineri. ¶ Literæ autem dictæ quasi legiteræ, quòd iter legentibus præstent, vel quòd in legendo iterentur. ¶ Literæ Latinæ & Græcæ ab Hebræis videntur exortæ. Apud illos enim prius dictum est *aleph*, deinde ex simili enunciatione apud Græcos tractum est *alpha*. idem apud Latinos A. Translator enim ex simili sono alterius linguæ literam condidit, vt nosse possimus linguam Hebraicam omnium linguarum ac literarū esse matrem. ¶ Sed Hebræi viginti duobus elementis literarum secundum veteris Testamenti libros vtuntur: Græci verò, xxiiij. Latini inter vtramque linguam progredientes, xxiij. elementa habent. ¶ *Hebræorum* literas à lege cepisse per Moysen: *Syrorum* autem & Chaldæorum per Abraham. Vnde cū Hebræis & numero & sono concordant, solis characteribus discrepant. *Aegyptiorum* literas Ysis regina Inachi filia de Græcia veniens in Ægyptum, reperit, & Ægyptiis tradidit. Apud Ægyptios autem alias habuisse literas sacerdotes dicunt, alias vulgus. sacerdotales ἱερᾶς, vulgares πανδήμους. ¶ *Græcarum* literarum vsum primi Phœnices inuenerunt: vnde & Lucanus: Phœnices primi (famæ si creditur) ausi Mansuram rudibus vocem signare figuris. Phœnices dicti à rubro mari, quod profluit in Syriam, qui Sidonem vrbem inibi condiderunt. Hinc est quòd & Phœniceo colore librorum capita describuntur, quia ab ipsis literæ initium habuerunt. Cadmus Agenoris filius Græcas literas à Phœnice in Græciam xvij. primus attulit: A. B. Γ. Δ. E. Z. I. K. Λ. M. N. O. Π. P. Σ. T. Φ. His Palamedes Troiano bello tres adiecit H. X. Ω. Post quem Simonides miles similiter tres alias adiecit, Ξ. Θ. Ψ. Y literam Pithagoras Samius ad exemplum vitæ humanæ primus formauit, cuius virgula subterior significat primam ætatem, incertam quippe, & quæ adhuc se nec vitiis nec virtutibus dedit. Biuium autem quod supereſt, ab adolescentia incipit: cuius dextera pars ardua est, sed ad vitam beatam tendens: sinistra facilior, sed ad labem interitúmque deducens. De qua sic ait Pers. Et tibi quæ Samios deduxit litera ramos, Surgentem dextro monstrauit limite callem. ¶ Quinque autem esse apud Græcos *mysticas* literas. prima y, quæ humanam vitam significat, de qua nunc diximus. Secunda θ, quæ mortem significat. Nam iudices eandem literam theta apponebant ad eorum nomina quos supplicio afficiebant. Et dicitur theta ἀπὸ τοῦ θανάτου, id est, à morte. Vnde & habet per medium telum, id est, mortis signum. De qua quidam sic ait: O multum ante alias infelix litera theta. Tertia T figuram demonstrans dominicæ crucis. Vnde & Hebraicè signum interpretatur. de qua dictum est in Ezechiele angelo: Transi per mediam Ierusalem, & signa thau in fronte virorum gementium & dolentium. Reliquas verò duas summam & vltimam sibi vendicat Christus. Ipse est enim principium & finis, dicens: Ego sum A & Ω. Concurrentibus enim in se inuicem A ad Ω vsque deuoluitur: & rursus Ω ad A replicatur: vt ostenderet in se Dominus & initij decursum ad finem, & finis decursum ad initium. Omnes autem literæ apud Græcos & verba componunt & numeros faciunt. Nā alpha litera apud eos vocatur in numeris vnum. Vbi autem scribunt beta, vocantur duo. vbi scribunt gamma, vocantur in numeris ipsorum tria. vbi scribunt delta, vocantur quatuor & sic omnes literæ apud eos numeros habent. Latini autem numeros ad literas nō computant, sed sola verba componunt, exceptis I, quæ vnum, & X, litera, quæ & in figura crucem significat, & in numero decem demonstrat.

De literis Latinis. CAP. IV.

LAtinas literas Carmentis nympha prima Italis tradidit. Carmentis autem dicta,

dicta,quia carminibus futura canebat. Cęterùm propriè vocata Nicostrata. ¶ Literæ autem, aut sunt communes aut liberales. *Communes* dicendæ, quia multi eis vtuntur in cõmune,vt in scribere & legere. *Liberales*, quia eas tantùm illi nouerunt, qui libros conscribunt;rectéque loquendi, dictandíque rationem nouerunt. ¶ Literarum duplex modus est:diuiduntur enim principaliter in duas partes,in vocales & consonantes. *Vocales*, sunt quæ directo hiatu faucium sine vlla collisione variè emittuntur.Et dictæ vocales, quòd per se vocem impleant, & per se syllabam faciant nulla adhærente consonante.*Consonantes* sunt,quæ diuerso motu linguæ vel impressione labiorum efficiuntur. Et dictæ consonantes, quia per se non sonant, sed iunctis vocalibus consonant. Hæ in duabus partibus diuiduntur: in semiuocalibus & in mutis. *Semiuocales* dictæ, eo quòd quiddam semisonum de vocalibus habeant. Abeo quippe vocali incipiunt, & desinunt in naturalẽ sonum.vt f,l,m.*Mutæ* autem dictæ, quia nisi subiectis sibi vocalibus nequaquam erumpunt.Si enim eis extremũ vocalis detraxeris sonum, inclusum literæ murmur sonabit, vt b,c,d. Vocales autem & semiuocales, & mutæ à veteribus *sonæ* & *semisonæ* & *insonæ* dictæ sunt.¶Inter vocales autem apud Grammaticos,I & V varias habent significationes.nam modò vocales sunt,modò semiuocales, modò mediæ sunt. *Vocales* ideo sunt,quia solæ positæ syllabas faciũt,& aliis consonantibus cõiungũtur. *Consonantes* habentur ideo,quia interdum habent post se vocales in eisdem syllabis constitutas.vt Iuno, vates.& habentur pro consonantibus. *Mediæ* autem idcirco dicuntur,quoniam naturaliter solæ medium sonum habent,vt illius,vnius. Coniunctæ aliis pingnius sonant, vt Ianus, vanus. Solæ autem positæ aliter sonant,aliter iunctæ. ¶ I verò propterea interdum duplex dicitur,quia quotiescunque inter duas vocales inuenitur, pro duabus consonantibus habetur, vt Troia.Geminatur enim ibi sonus eius. V quoq; litera proinde interdum est nihil,quia alicubi nec consonans est, vt quis. Vocalis enim non est, quia i sequitur. consonans non est, quia q præcedit.ideóque quando nec vocalis nec consonans est, sine dubio nihil est. Eadẽ & digamma à Græcis vocatur. quando sibimet aliisque vocalibus iungitur:quę ideo digamma dicitur,quia duplex est instar F literæ quæ duplex gamma habet. ad cuius similitudinem coniunctas vocales digamma appellari Grammatici voluerunt, vt votum, virgo. ¶Inter semiuocales quædam *liquidæ* dicuntur,quia interdum in vna syllaba postpositæ aliis consonantibus deficiũt, & à metro excluduntur; ex quibus duæ apud Latinos liqueſcunt,& L & R,vt fragor,& flatus. reliquæ M & N apud Græcos liqueſcunt: vt Mnesteus.¶Decem & septem autem Latinis literis vetus scriptura constabat. Vnde & Latinè nominãtur illa ratione,scilicet vel quòd ab E vocali incipiunt, & in mutum sonum desinunt,vt sunt semiuocales,vel quòd à suo sono incipiunt,& in vocalem E desinunt,vt sunt'mutę.¶H autẽ litera pro sola aspiratiõe adiecta est postea. Vnde & à plerisque aspiratio putatur esse;non litera: quæ proinde aspirationis nota dicitur, quia vocem eleuat. *Aspiratio* enim est sonus vberius eleuatus,cui contraria est *prosodia* sonus æqualiter flexus. ¶ K literam Sallustius Iudimagister postea Latinis adiecit, vt in sono discrimen faceret duarum literarum C & Q. quæ ideo superuacua dicitur,quia exceptis karta, kalendis superflua iudicatur. per C enim vniuersa exprimimus. ¶ Q literam nec Græci resonãt, nec Hebræi: exceptis enim Latinis nulla alia lingua hanc habet.Hæc prius non erat. Vnde & ipsa superuacua est vocata, quia per C cuncta veteres scripserunt. ¶ X litera vsq; ad Augusti tempora nondum apud Latinos erat,sed pro ea C & S scribebant.vnde & duplex vocatur,quia pro C & S ponitur. vnde & ex eisdem literis compositum nomen habet. ¶ A Græcis duas literas mutauit Latinitas,Y & Z.propter nomina Græca.& hæ apud Romanos vsque ad Augusti tempus nõ scribebantur.sed pro Z ſponebant,vt hilariſſat. pro y verò i scribebant. ¶ Vnicuique autem litera tria accidunt, *nomen*, quomodo vocetur.*figura*,quo charactere signetur. *potestas*, quæ vocalis, quæ consonans habeatur. A quibusdam & *ordo* adiicitur, quæ præcedat,quæ sequatur: vt a prior sit,sequens b. A autem in omnibus gentibus ideo prior est litera,pro eo quòd ipsa prior nascentibus vocem aperiat. ¶*Nomina* autem literarum gentes ex sono propriæ linguæ dederunt notatis oris sonis atque discretis.Nam postquam eas animaduerterunt, & nomina illis & figuras imposuerunt: *figuras* autem partim ex placito,partim ex sono literarum formauerunt: vtputa i & o,quarum vnius sicut exilis sonus est,ita tenuis virgula: alterius pinguis sonus, sicut & plena figura. *Potestatem* autẽ natura: voluntas *ordinem* dedit. ¶Inter figuras literarum & *apices*,veteres dixerunt, apicem dictum pro eo quod longè sit à pedibus,sed in cacumine literarũ apponitur.Est enim linea iacens super literam æqualiter ducta.

De Grammatica. CAP. V.

GRammatica est scientia rectè loquendi, & origo & fundamentũ liberalium artium. Hæc autem in disciplinis post lite-

ras communes inuenta est, vt iam qui didicerant literas, per eam rectè loquendi rationem sciant. Grammatica autem à literis nomen accepit. γράμματα enim Græci literas vocant. *Ars* verò dicta est quòd artis præceptis regulísque consistat. Alij dicunt à Græcis hoc tractum esse vocubulum ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, id est, à virtute, quam scientiam vocauerunt. *Oratio* dicta est quasi oris ratio. nam *orare* est loqui & dicere. Est autem *oratio* contextus verborum cum sensu. Contextus autẽ sine sensu non est oratio, quia non est oris ratio. Oratio autẽ plena est *sensu, voce, & litera*. *Diuisiones* autem *Grammaticæ artis* à quibusdam triginta dinumerantur, & partes orationis octo: vox articulata, litera, syllaba, pedes, accentus, posituræ, notæ, orthographia, analogia, etymologia, glossæ, differentiæ, barbarismi, solœcismi, vitia, metaplasmi, schemata, tropi, prosę, metra, fabulę, historię.

De partibus orationis, & de Nomine. CAP. VI.

PArtes orationis primus Aristoteles duas tradidit, *nomen & verbum*. deinde Donatus octo definiuit. sed omnes ad illa duo principalia referuntur, hoc est, ad nomen & verbum, quæ significant personam & actum. Reliquæ appendices sunt, & ex his originẽ trahunt. Nam *pronomen* ex nomine nascitur, cuius officio fungitur: vt Orator ille. *Aduerbium* de nomine nascitur: vt doctus, docte. *Participium* de nomine & verbo: vt lego, legens. *Coniunctio* verò & *præpositio*, vel *interiectio* in complexum istarum cadunt. Ideò & nonnulli quinque partes definiunt: quia istæ superfluæ sunt. ¶ *Nomen* dictum quasi notamen, quòd nobis vocabulo suo notas efficiat. Nisi enim nomen scieris, cognitio rerũ perit. ¶ *Propria nomina* dicta sunt, quia specialia sunt. Vnius enim tamen personam significant. *Species propriorum nominum* quatuor sunt: prænomen, nomen, cognomen, agnomen. *Prænomen* dictum, eo quòd nomini præponatur, Vt Lucius, Quintus. *Nomen* vocatũ quia notat genus, vt Cornelius. Cornelij enim omnes in eo genere vocantur. *Cognomẽ*, quia nomini coniungitur, vt Scipio. *Agnomẽ* verò, quasi accedens nomen, vt Metellus Creticus; quia Cretam subegit. Extrinsecus enim venit agnomen ab aliqua ratione. *Cognomentum* autem vulgò, eo quòd nomini cognitionis causa superadditur, siue quòd cum nomine est. ¶ *Appellatiua nomina* inde vocantur, quia communia sunt, & multorum significatione consistunt. Hæc *in viginti octo species* diuiduntur. ex quib. *Corporalia* dicta, quia vel videntur vel tanguntur, vt cælum, terra. *Incorporalia*, quia carent corpore, vnde nec videri, neque tangi possunt, vt veritas, iustitia, &c. *Generalia*, quia multarum rerum sunt, vt animal. Nam & homo, & equus, & auis animalia sunt. *Specialia*: quia partem demonstrant, vt homo. Species enim animalium homo. *Principalia*: quia primam positionem habẽt, nec aliunde nascuntur, vt mons, fons. *Derivatiua*, eo quòd ex alio nomine deducuntur: vt à monte, montanus. *Diminutiua*, quia minuuntur sensu: vt græculus, scholasticulus. *Sono diminutiua*, quia sonant sicut diminutiua, sed intellectu principalia sunt, vt fabula, tabula: *Tota græca*, quia ex toto Græcè declinantur: vt Calisto. Sic enim Græcus & Latinus dicit. *Tota latina*, quia ex toto in latinum vertuntur, Græcus dicit Odysseus, Latinus Vlysses. *Media* dicta, quia ex parte græca sunt, & ex parte latina. Eadem & *notha*, quia corrumpunt vltimas syllabas manentibus prioribus, vt apud Græcos, Alexandros, Menandros: apud Latinos verò Alexander, Menander. Dicta autem notha, quemadmodum nothus dicitur quisquis de dispari genere nascitur. *Synonyma*, hoc est plurinomina: eo quòd sit in pluribus nominibus significatio vna: vt terra, humus, tellus. Idem enim sunt nomina. *Homonyma*, hoc est vninomina, eo quòd sit in vno nomine significatio plurima: vt tumulus, nunc mons breuis est, nunc tumens tellus, nunc sepulchrum. Est enim in vno nomine significatio diuersa. *Relatiua* dicta, eo quòd ad aliam referantur personam: vt magister, pater, Dominus. Illa autem quæ dicuntur *ad aliquid* aliter se habentia: à contraria significatione dicta sunt, vt dexter. Dici enim dexter non poterit, nisi sinister fuerit. Porrò *qualitatis* nomina ex eo dicta, quia per ea qualis quisque sit ostenditur: vt sapiens, formosus, diues. *Quantitatis*, quia à mensura trahuntur: vt longus, breuis. *Patronymica* dicuntur, eo quòd trahuntur à patribus: vt Tidides, Tidei filius: Æneades Æneę filius, quãuis & à maioribus & à matribus ducantur. *Thetica*, vel *possessiua*, à possessione dicuntur, vt Euandrius ensis. *Epitheta*, quæ latinè adiectiua vel suppositia appellantur, eo quòd ad implẽdam sui significationẽ nominibus adiiciantur: vt magnus, doctus. Adiice ea personis, vt magnus philosophus, doctus homo, & plenus est sensus. *Actualia* ab actu descendunt: vt rex, dux, cursor, nutrix, orator. *Gentis*, à gente veniunt, vt Græcus, Romanus. *Patriæ*, à patria descendunt: vt Athenienſis, Thebanus. *Loci*, à loco: vt suburbanus. *Verbalia* dicuntur, quia de verbo nascuntur, vt lector. *Participalia*, quæ sic sonant sicut participia: vt clemens, prudens. *Verbis similia*: à verbi similitudine dicta, vt contemplator. Nam & verbum est imperatiui modi, futuri temporis, & nomen, quia comparationem recipit.

Hæ au-

Hæ autem omnes ſpecies à nominum appellatione deſcendunt. ¶Secunda pars nominis *Comparatio*. Comparatio dicta, quia ex alterius comparatione alterum præfert. Cuius *gradus* tres ſunt: poſitiuus, comparatiuus, & ſuperlatiuus. *Poſitiuus* dictus, quia primus ponitur in comparationis gradu, vt doctus. *Comparatiuus*, ab eo quod comparatus poſitiuo præfertur illi: vt doctior. Plus enim doctior nouit, quàm doctus. *Superlatiuus*, eo quòd comparatiuo ſuperferatur, vt doctiſſimus, plus enim ſcit quàm doctior. ¶*Genera* dicta ſunt eo quòd generent: vt *maſculinum*, *fœmininum*. Cætera nomina non ſunt genera, ſed hoc nominum ratio & autoritas voluit. *Neutrum* dictum, quia nec hoc eſt, nec illud, id eſt, nec maſculinum nec fœmininum. *Commune* dictum, quòd duobus generibus nomẽ vnum communicat: vt hic & hæc canis. Cui contrarium eſt *Epicœnum*. quia vtrunque ſexum ſub vno genere enunciat, vt hic paſſer. Eſt enim incerti ſexus, quod nec natura nec oculis diſcernitur, ſed ſenſus tamen peritia. *Omne* genus dictum, quia cunctis generibus ſeruit: maſculino, & fœminino, neutro & cõmuni. ¶*Numerus* dictus, quia per eum vel ſingularia vel pluralia nomina oſtenduntur. ¶*Figura*, quia vel ſimplicia vel compoſita ſunt. ¶*Caſus* à cadendo dicti. per eos enim inflexa nomina variantur & cadunt. *Nominatiuus* caſus dictus: quia per eundem aliquid nominamus, vt hic magiſter. *Genitiuus*, quia per eum genus cuiuſcunque quærimus: vt huius magiſtri filius. vel quod rem ſignificamus: vt huius magiſtri. *Datiuus*, quia per eum alicui aliquid nos dare demonſtramus, vt da huic magiſtro. *Accuſatiuus*, quia per eum aliquem accuſamus: vt, accuſo hunc magiſtrũ. *Vocatiuus*, quia per eum aliquem vocamus, vt ô magiſter. *Ablatiuus*, quia per eum nos auferre aliquid cuiquam ſignificamus, vt auferam à magiſtro. ¶*Hexaptota* nomina dicta, quia per ſex caſus varietates habent, vt eſt vnus. *Pentaptota*, quòd tantum in quinque caſibus variantur, vt doctus. *Tetraptota*, quòd tantum in quatuor caſibus declinantur, vt latus. *Triptota*, quòd tantum in tribus, vt templum. *Diptota*, quòd tantum in duobus vt Iupiter. *Monaptota*, quòd vno tantum caſu vtuntur, vt frugi.

De pronomine. CAP. VII.

PRonomen dictum, quia pro vice nominis ponitur, ne faſtidium faciat nomen ipſum dum iteratur. Nam cùm dicimus, Virgilius ſcripſit Bucolica, addimus pronomẽ, ipſe ſcripſit & Georgica. ſic varietas ſignificationis, & faſtidium tollit, & ornatum inducit. ¶Pronomina autem finita ſunt, aut infinita: *Finita pronomina* dicta, eo quòd definiunt certam perſonam: vt ego. me enim ſtatim intelligis. *Infinita* dicuntur, quia non ſunt certæ perſonæ. De abſentibus enim dicitur & incertis: vt quis, quæ, quod. *Minus quàm finita* appellantur, quia commemorationem faciunt notæ perſonæ, vt ipſe, iſte. Certum eſt enim de quo dicitur. *Poſſeſſiua* vocantur, eò quòd nos aliquid poſſidere oſtendunt. Nam cùm dico meus, tuus, diſſinio aliquid meum eſſe vel tuum. *Relatiua* dicuntur, quia ad interrogationem referuntur, vt quis eſt? reſpondetur, is eſt. *Demonſtratiua*, eo quòd habent demonſtrationis ſignificationem. Aliquem enim præſentem his demonſtramus: vt hic, hæc, hoc: quæ tria & articuli nominantur. ¶Articuli autem dicti, quòd nominibus coarctantur. i. colligantur, cùm dicimus, hic orator. Inter articulum autem & pronomen hoc intereſt, quod *articulus* tunc eſt, quando nomini iungitur: vt hic ſapiens. Cùm verò non coniungitur, demonſtratiuum *pronomen* eſt: vt hic & hæc & hoc. ¶Omnia autem pronomina aut primigenia aut deductiua ſunt. *Primigenia* dicta ſunt, quia aliunde originem non trahũt. Hæc viginti vnum ſunt. *Finita* tria: ego, tu, ille. *Infinita* vij. quis, qualis, talis, quantus, tantus, quotus, totus. *Minus quàm finita* ſex: Iſte, ipſe, hic, is, idẽ, ſui. *Poſſeſſiua* quinque: Meus, tuus, ſuus, noſter, & veſter. Reliqua autem *deductiua* dicuntur, quia ex illis deducta atque compoſita exiſtunt: vt quiſpiam, aliquis, &c.

De verbo. CAP. IIX.

VErbum dictum eo quòd verberato aere ſonet: vel quod hæc pars frequenter in oratione verſetur. ¶Sunt autem verba mẽtis ſigna, quibus homines cogitationes ſuas inuicem loquendo demonſtrant. Sicut autem *nomen* ſignificat perſonam: ita *verbum* dictum factúmque perſonæ. ¶In perſona verbi, agentis & patientis *ſignificatio* eſt. Nam ſcribo, perſonæ factum eſt. Item ſcribor non perſonæ factum indicat, ſed eius à quo patitur. ¶*Verborum genera duo* ſunt: Grammaticorum atque Rhetorum. *Grammaticorum* in tria cadunt tempora: inſtans, præteritum, & futurum. vt facit, fecit, faciet. *Rhetorum* autem vniuerſa oratio. Verba dicuntur, veluti, Verbis bonis nos cepit. verba bona habuit. Vbi non tantùm verba quæ in tria cadunt tẽpora: ſed vniuerſa oratio eſt. ¶*Verborum ſpecies* ſunt: formæ, modi, coniugationes, & genera. ¶*Formæ* verborum inde dictæ, eo quòd nos ad vnamquãque rem

informent. per has enim ostendimus quid agamus. *Perfecta forma* dicitur à perficiendo: vt lego. tunc enim dicendum est quando in præsenti tempore legimus. *Meditatiua* dicta à meditantis sensu, vt lecturio, id est, legere meditor. *Inchoatiua* post meditationem ab inchoantis iudicio: vt calesco. *Frequentatiua* à sæpius agendo, vt lectito. Formæ enim sensum tenent: modi declinationem. Nam nescis quid sit declinatio, nisi prius didiceris quid sit sensus. ¶ *Modi* dicti ab eo: quemadmodum sint in suis significationibus. *Indicatiuus* modus dicitur: quia significationem indicandi habet, vt lego. *Imperatiuus*, quia sonum habet imperandi, vt lege. *Optatiuus*, quia per ipsum optamus aliquid agere, vt vtinam legerem. *Coniunctiuus*, quia ei coniungitur aliquid, vt locutio plena sit. Nam quando dicis, cùm clamem, pendet sensus: quòd si dicam, cùm clamem, quare putas quòd taceam? plenus est sensus. *Infinitiuus* dicitur, eo quòd tempora definiens personam verbi non definit: vt clamare, clamasse. Cui si adiungas personam: clamare debeo, debes, debet, fit *quasi finitum*. *Impersonalis* dicitur, quia indiget persona nominis vel pronominis: vt, legitur, addis personam à me, à te, ab illo, & plenè sentitur. Sed *infinitiuus* modus persona tantùm verbi eget: *Impersonalis* verò vel pronominis persona, vel nominis. ¶ *Coniugatio* dicitur eo quòd per eam ad vnum sonum multa coniunguntur. Docet enim in quam syllabam exeat futurum tempus, ne per imperitiam quis dicat legebo, pro legam. Harum prima & secunda mittunt futurum tempus in bo, & in bor: tertia in am, & in ar. ¶ Genera verborum ideo dicta, quia gignunt. Nam actiuo adiicis r, & gignit passiuum. rursum passiuo adimis r & parit actiuum. Ipsa autem *actiua* dicuntur, quia agunt: vt verbero. Et *passiua*: quia patiũtur, vt verberor. *Neutralia*, quia nec agunt nec patiuntur, vt iaceo, sedeo. His si r literam adiicis, non sonant Latinè. *Communia* autem dicuntur, quia & agunt & patiuntur, vt amplector. Hæc similiter deposita r litera Latina non sunt. *Deponentia* verò dicuntur, quia deponunt futuri temporis participium à significatione passiua, quòd exit in dus, vt gloriandus.

De Aduerbio. CAP. IX.

ADuerbium dictum est eo quòd verbis accidat. vt puta, bene legi. Bene aduerbium est, legi verbum. Inde ergo dictum aduerbium quòd semper verbo iunctum adimpletur. Verbum enim solum sensum implet, vt scribo. Aduerbium autem sine verbo non habet significationem plenam vt hodie. Adiicis illi verbum, hodie scribo. & iuncto verbo implesti sensum.

De Participio. CAP. X.

PArticipium dictum quòd nominis & verbi capiat partes, quasi participium. A nomine enim vendicat sibi genera & casus. à verbo tempora & significationes: ab vtroque numerum & figuram.

De Coniunctione. CAP. XI.

COniunctio dicta quòd sensus sententiásque coniungat. Hæc enim per se nihil valet: sed in copulatione sermonum quasi quoddam exhibet glutinum. Aut enim nomina sociat, vt Augustinus & Hieronymus: aut verba, vt scribit & legit. ¶ Vna autem vis omnium, siue copulent, siue disiungant. *Copulatiuæ* autem coniunctiones dictæ, eo quòd sensum vel personas coniungant: vt ego & tu eamus ad forum ipsum, & sensum coniunxit. *Disiunctiuæ* dictæ, quia disiungunt res aut personas: vt ego aut tu faciamus. *Subiunctiuæ* dicuntur, quia subiũguntur: vt que. dicimus enim regique hominique Deóque: non dicimus, que regique hominique Deo. *Expletiuæ* dictæ, quia explent propositam rem, vt puta, si hoc non vis, saltem illud fac. *Communes* nominantur: quia vbi vis præponuntur & subiunguntur: vt igitur hoc faciam, hoc igitur faciam. *Causales* dicuntur à causa: eo quòd aliquid cogitent facere, vt puta, Occido illum, quia habet aurum: causa est. *Rationales* dicuntur à ratione, quæ quisque vtitur in faciendo: vt quomodo eum occidam ne agnoscar, veneno an ferro?

De Præpositionibus. CAP. XII.

PRæpositio dicta, quòd nominibus præponatur & verbis. *Accusatiuæ* autem & *ablatiuæ* præpositiones à casibus quibus seruiunt dictæ. *Loquelares* verò, quia loquelis, id est, verbis semper cohærent, nec aliquid valent solæ positæ: vt di, dis. *Coniunctæ* verò verbis figuram faciunt, vt diduco, distraho.

De Interiectione. CAP. XIII.

INteriectio est vocata, quia sermonibus interiecta, id est, interposita affectum commoti animi exprimit: sicut cùm dicitur *ab exultante* eia. *à dolente* heu. *ab irascente* hem. *à timente*

à *timente* hei. Quæ voces quaruncumque linguarum propriæ sunt, nec in aliam linguam facilè transferuntur.

De voce. CAP. XIV.

VOx est aer ictus sensibilis auditu quantum in ipso est. ¶ Omnis vox aut est articulata aut confusa. *Articulata* est hominũ: *confusa* animalium. *Articulata* est quæ scribi potest: *confusa* quæ scribi non potest.

De syllaba. CAP. XV.

SYllaba Græcè, Latinè conceptio dicitur, sic complectio. Nam syllaba dicta est ἀπὸ τῆς συλλαμβάνειν γραμμάτα, id est, à conceptione literarum. συλλαμβάνειν enim dicitur concipere. Vnde verè illa est syllaba quæ ex pluribus nascitur literis. Nam vnam vocalem pro syllaba abusiuè, non propriè dicimus: quæ non tam syllaba dicenda est, quàm ratio temporum. ¶ Syllabæ autem aut breues, aut longæ, aut communes sunt. *Breues* vocatæ, quia nunquam produci possunt. *Longæ*, quia semper producuntur: & nunquam corripi possunt. *Communes* autem quia pro scribentis arbitrio cùm necessitas cogit & producuntur, & corripiuntur. Lege Donatum. Ideo autem syllabæ longæ breuésque dicuntur, quia varias vocum moras aut dupla aut simplicia spatia temporis habere videtur. ¶ *Diphthongæ* syllabæ Græco nomine dictæ, quod in eis binæ vocales iungantur. Ex his apud nos *veras* esse scimus quatuor ae, oe, au, eu. Ei verò *apud maiores* tantummodo celebrata fuit. ¶ Syllaba autem apud metricos ideo *semipes* nominatur, quòd sit dimidius pes. Nam pes duabus constat syllabis. Cùm ergo syllaba vna est, quasi dimidius pes est. ¶ Dionysius Lintius syllabarum omnium singulas formas aptissimas fecit, & ob id statua honoratus est.

De Pedibus. CAP. XVI.

PEdes sunt qui certis syllabarum temporibus consistunt, nec à legitimo spatio vnquã recedũt. ¶ *Pedes* dicti eo quòd p ipsos metra ambulẽt. Nã sicut nos pedibus incedimus, ita metraquasi pedibus gradiũtur. ¶ Pedes autẽ omnes cxxiiij. sunt. dissyllabi iiij. trisyllabi viij. tetrasyllabi xvj. pentasyllabi xxxij. hexasyllabi lxiiij. Vsq; ad iiij. autẽ syllabas pedes dicũtur. reliquę συζυγίαι vocãtur. ¶ Ipsi aũt pedes habẽt speciales causas nominũ quare ita vocãtur. *Pyrrichius* dictus est, quia hic assiduè vel in certamine vel in ludo puerili sępiꝰ frequẽtabatur, siue ab igne appellat, qui Græcè πῦρ dicitur, quia veluti ignis celeriter labitur. *Spondæus* dicitur, quia tractim sonat. Nam spondæus tractus quidam dicitur, id est, sonus, qui fundebatur circa aures sacrificantium. Vnde hi & qui tibiis canebant, in sacris gentilium *spondiales* nominabantur. *Trochæus* verò ab eo dictus est, quòd celerẽ conuersionem faciat cantilenæ, & quasi rota velociter currat in metris. τρόχος enim Græcè rota dicitur. *Iambus* dictus est, quod ἰαμβίζειν Græci detrahere dixerunt. Huiusmodi enim carmine omnes inuectiones vel detractiones implere poetæ sunt soliti. Dictum autem nomẽ ab eo quod velut venenum quodammodo maledicti aut liuoris infundat. *Tribrachus* qui & *Chorius* appellatur, dictus, quia sit ex tribus breuibus. *Molossus* dictus à saltatione molossorum, quam exercuerunt armati. *Anapæstus* Græcè dicitur repercussus. Græci enim ἀνάπαιστον repercussionem dicunt. Qui ideo dicitur repercussus, eo quòd repercutiatur à dactylo. Est enim illi contrarius. *Dactylus* à digito dictus, quòd à longiore nodo inchoans in duas desinat breues. Sic & iste pes iuncturam vnam habet longam, & duas breues. Vnde & manus oppansa palma dicitur, & pendentes digiti dactyli. *Amphibrachus*, quod in vtraq; parte breuem habeat in medio longa interiacente. βραχύς enim breuis dicitur. *Amphimacrus* dicitur, quòd duę hinc inde longæ habeant in medio inclusam breuem. μακρὸς enim Græcè longus dicitur. *Bacchius* appellatus est, eo quòd isto pede Bacchia, id est, Liberi sacra celebrabantur. *Antibacchius*, vel *Palimbachius* dictus, quia tractus à Bacchio est. *Proceleumaticus* eo quòd sit ad celeuma canendum aptus. *Dispondæus* autem & *ditrochæus*, & *diiambus* dictus, quòd geminis constent iambis, spondæis vel trochæis. *Antispastus*, quòd sit ex contrariis syllabis, ex breui & longa, ex longa & breui. *Choriambus* verò, quia ex hoc pede compositum carmen choris aptissimum sit. *Ionici* sanè propter numerorum inæqualem sonum dicti. habent enim binas longas syllabas binásque breues. *Pæones* autem à Pæone poeta suo inuentore vocati sunt. Constant ipsi ex vna longa & tribus breuibus: quæ longa iuxta nomina eorũ variatim est constituta. *Epitriti* quatuor ex diuisione sua nomina acceperunt, & ideo Epitriti vocati, quòd semper tres longas habeãt syllabas & vnam breuem. ¶ Syzygiæ autem sunt pentasyllabi & hexasyllabi pedes, dicti apud Græcos συζυγίαι, quasi quædam declinationes, sed hi non sunt pedes, sed appellantur pentasyllabi & hexasyllabi: quia vltra v & vj syllabas non procedunt. vnde non oportet in carmine has syllabas quodlibet excedere nomen. vt Carthaginensium Hierosolimitanorum, & Constantinopolitanorum. ¶ Accidunt vnicuique pedi *arsis* & *thesis*, id

est eleuatio & positio vocis. Neque enim iter dirigere poterunt pedes; nisi alterna vice leuentur & deponantur, vt arma:ar,eleuatio est.ma,positio. In his duobus per diuisionem pedes legitimi colliguntur. *Aequa diuisio* est quoties arsis & thesis æquali temporum diuisione ceduntur. *Dupla* quoties ex his vnum alterum duplo vincit. *Sescupla* verò est quoties vnum alterum sescuplo superat. In simpla enim eius parte vnum plus inuenitur: in dupla vno minus habetur. Sescuplum enim dimidium dicitur. Triplum est quando maior pars ter continet totum minus, id est tria & vnum. *Epitrita* est quando minus continetur à maiore & eius tertia pars. Ceduntur enim pedum membra vel per æqualitatem, vel per duplum, vel per sescuplum, vel per triplum, vel epitritum. Patimur ergo inæquales hos pedes.

Pyrrichium vj vj	*vt fuga.æqua.*
Spondæum	*vt æstas.æqua.*
Dactylum	*vt Menalus.æqua.*
Anapæstum	*vt Erato.æqua.*
Dispondæum	*vt oratores æqua.*
Proceleumaticum	*vt auicula.æqua.*
Diiambum	*vt propinquitas æqua.*
Ditrochæum	*vt cantilena.æqua.*
Antispastum	*vt Salominus.æqua.*
Choriambum	*vt armipotens.æqua.*

Item in dupla partimur hos pedes.

Trochæum,vt meta	*dupla*
Iambum,vt parens	*dupla*
Molossum	*vt Aeneas.dupla*
Tribrachum	*vt macula.dupla*
Ionicum maiorem	*Iunonius.dupla*
Ionicum minorem	*vt Diomedes.dupla*

Vnus verò tantùm est qui tripla partitione diuiditur, quæ est maxima, atque ideo minimè metris adest.

Amphibrachus vt carina	*tripla*

Sescupli autem ij sunt.

Amphimacrus	*vt insulæ. sescupla*
Bacchius	*vt Achates. sescupla*
Antibacchius	*vt natura.sescupla*
Pæon primus	*vt legitimus. sescupla*
Pæon secundus	*vt colonia. sescupla*
Pæon tertius	*vt Menedemus. sescupla*
Pæon quartus	*vt celeritas. sescupla*

Restant quos epitrita partitione diuidimus.

Epitritus primus,	*vt sacerdotes.epitrit.*
Epitritus secundus,	*vt conditores.epitri.*
Epitritus tertius,	*vt Demosthenes.epitrit.*
Epitritus quartus,	*vt Fescennius.epitrit.*

Sunt igitur æqui x.dupli verò vj.triplus vnus. sescupli vij. Epitriti iiij.

NVmerus syllabarum in pedibus à duabus vsque ad sex protenditur. vlterius enim non procedit: quia ad vsque sex syllabas tenduntur pedes. *Tempora* in pedibus sunt vt quanta vnusquisque pes habeat. *Resolutio* est pedum quando pro vna longa duæ breues ponuntur, aut pro duabus longis quatuor breues ponuntur: vt Virgilius. *Sextáque intexunt abiete costas.* Abiete nunc resolutio est spondæi in proceleumaticum: in qua resolutione semper episynalepha sequitur. Ex vna autem longa duæ breues fiunt: Ex duabus autem breuibus longa nunquam fit. Findi autem solida possunt, solidari scissa non possunt. *Figura* est, cuius nota syllabæ agnoscuntur. Vbi enim circuli partem inferiorem bis positam aspicis, pirrichius est ◡ ◡ vbi i geminum iacens spondeus--ij--ij.

Nam nota breuis inferior semicirculus ◡. nota longa j iacens.--

¶ Metra pedibus accidunt, vt à trocheo trochaicum à dactilo dactilicum, à iambo iambicum, de quibus paulo pòst dicendum est.

De accentibus. CAP. XVII.

ACcentus, qui Græcè prosodia dicitur. ex Græco nomen accepit. Nam Græcè πρὸς Latinè ad, ᾠδὴ Græcè, Latinè cantus est. Hoc enim nomen de verbo ad verbum expressum est. Latini autem habent & alia nomina. Nam accentus,& tonos, & tenores dicũt, quia ibi sonus crescit & desinit: *Accentus* autem dictus, quòd iuxta cantum sit; sicut aduerbium, quia iuxta verbum est. *Acutus* accentus dictus, quòd acuat & erigat syllabam. *Grauis* quòd deprimat & deponat. Est enim contrarius acuto *circumflexus*, quia de acuto & graui constat. Incipiens enim ab acuto in grauem desinit: atque ita dum ascẽdit & descendit circumflexus efficitur. Acutus autẽ & circumflexus similes sunt. Nam vtraque leuat syllabam. grauis contrarius est ambobus. Nam semper deprimit syllabas cùm ille leuent, vt, Vnde venit Titan, & nox vbi sidera condit. vnde hic grauis est. minus enim sonat quàm acutus & circumflexus. ¶ Monosyllaba autem pars orationis si naturaliter breuis est, vt vir, aut positione longa, vt ars, acutum accentum habebit. Si verò naturaliter longa, vt res, circumflexum. ¶ Disyllaba pars orationis si priorem naturaliter longam habet, & vltimam breuem, circumflectitur, vt Musa. aliter acuitur. ¶ Trisyllaba pars orationis si mediam breuem habet, vt tibia, tunc primam acuimus. Si verò naturaliter longam habet secundam, & vltimam

vltimam breuem, vt Metellus, tunc mediam circumflectimus. ¶Tetrasyllaba autem & pentasyllaba ratione trisyllabarum retinentur. ¶Grauis accentus cum vno accentu poni potest in dictione vna: cum vtrisque numquam, vt Catullus. In composita dictione vnus accentus est, vt armipotens, omnipotens. Accentus autem reperti sunt vel propter distinctionem: vt Viridíque in littore conspicitur sus, ne dicas vrsus. vel propter pronuntiationem, ne dicas meta breuiter, & non producta me. vel discernēdæ ambiguitatis causa, vt ergo. Nam cùm producitur go, causam significat, cùm corripitur, coniunctionem.

De figuris accentuum. CAP. XIIX.

Figuræ accentuum decem sunt, quæ à Grammaticis pro verborum distinctionibus apponuntur. Ὀξεῖα, id est, acutus accentus, linea à sinistra parte in dexteram partem sursum ducta: fit ita ´. Βαρεῖα, id est, grauis linea, à summo sinistræ in dexteram deposita, fit ita `. Περισπωμένη, id est circumflexus, linea de acuto & graui facta exprimitur ita ^. Μακρὸς autem, id est longa virgula iacens, est ita ‒. Βραχὺς, id est breuis, pars est circuli inferior iacens ita ˘. Τροχὴ, id est coniunctio, quia duo verba coniungit, subiecta virgula versui circumflexa fit ita ῀. *Diastole*, id est distinctio, quæ è contrario separat, dextera pars circuli supposita versui, fit ita ɔ. *Apostrophos*, pars item circuli dextra, & ad summam literam apposita, fit ita ’ qua nota deesse ostenditur in sermone vltimas vocales, vt tribunal’, pro tribunale. Δασεῖα, quod interpretatur aspiratio, id est, vbi h litera poni debet, tali figura notatur ῾. Ψιλὴ, quod interpretatur siccitas, siue purum: id est vbi h litera esse non debet, tali nota ostenditur ᾽. Quorum duorum accentuum figuram Latini ex ipsa litera aspirationis fecerunt. Vnde si iungas has: facis eandem aspirationis notam, H. Rursum si medium eius apicem scindis, δασεῖαν & ψιλὴν facis.

De positura. CAP. XIX.

Positura est figura ad distinguendos sensus per cola, & commata, & periodos. quæ dum ordine suo apponitur, sensum nobis lectionis ostendit. ¶Dictæ autem *posituræ*, vel quia punctis positis annotantur: vel quia ibi vox pro interuallo distinctionis deponitur. Has Græci θέσεις vocant, Latini posituras. ¶*Prima* positura *subdistinctio* dicitur. eadem & κόμμα. *Media* distinctio sequens est. ipsa & κῶλον. *Vltima* distinctio quæ totam sententiam claudit ipsa est περίοδος: cuius vt diximus partes sunt κῶλον & κόμμα: quarum diuersitas punctis diuerso loco positis demonstratur. Vbi enim in initio pronunciationis necdum plena pars sensus est, & tamen respirare oportet, fit *comma*, id est particula sensus, punctúsque ad vnam literā ponitur, & vocatur subdistinctio ¸o´, ab eo quod punctū subtus, id est, ad vnam literam accipit. vbi autem in sequentibus iam sententia sensum præstat, sed adhuc aliquid supereſt de sententiæ plenitudine, fit *colon*, mediámque literam puncto notamus, & mediam distinctionem vocamus, quia punctum ad mediam literam ponimus. Vbi verò iam per gradus pronunciando plenam sententiæ clausulam facimus, fit *periodus*: punctúmque ad caput literæ ponimus, & vocatur *distinctio*, id est *disiunctio*: quia integram separat sententiam. Hoc quidem apud oratores. ¶Cæterùm apud poetas vbi in versu post duos pedes syllaba remanet, *comma* est, quia ibi post scansionem præcisio verbi facta est. Vbi verò post duos pedes de parte orationis nihil supereſt, *colon* est. Totus autem versus periodus est.

De notis sententiarum. CAP. XX.

Præterea, quædam sententiarū notæ apud celeberrimos auctores fuerunt, quásque antiqui ad distinctionē scripturarum carminibus & historiis apposuerunt. Nota, est figura propria in literæ modum posita, ad demonstrandam vnamquamque verbi sententiarúmque ac versuum rationem. Notæ autem versibus apponuntur numero xxvj. quæ sunt nominibus infrascriptis.

Asteriscus, apponitur in iis quæ omissa sunt, vt illucescant per eam notam quæ deesse videntur. Stella enim ἀστὴρ Græco sermone dicitur. à quo Asteriscus stellula est deriuatus. ⁂

Obelus, id est virgula iacens apponitur in verbis vel sententiis superfluè iteratis, siue in iis locis vbi lectio aliqua falsitate notata est. vt quasi sagitta iugulet superuacua, atque falsa confodiat. Sagitta enim Græcè ὀβελὸς dicitur. ⁃

Obelus, supernè appunctatus ponitur in iis de quibus dubitatur vtrum tolli debeant nécne. ⁂

Limniscus, id est virgula inter geminos punctos iacens, apponitur in iis locis quæ sacræ Scripturę interpretes eodem sensu, sed diuersis sermonibus transtulerunt. ⁘

Antigraphus, cum puncto apponitur, vbi in transtationibus diuersus sensus habetur. ⁒

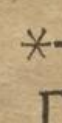

Asteriscus cum obelo: hac propriè Aristarchus vtebatur in iis versibus qui non suo loco positi erant.

Paragraghus, ponitur ad separandas res à rebus quæ in connexu concurrunt, quemadmodum in catalogo loca à locis, & regiones à regionibus, in agone præmia à præmiis, certamina à diuersis certaminibus separantur.

Positura, est figura paragrapho contraria. id eo sic formata, quia sicut ille principia notat, ita ista fines à principiis separat.

Cryphia, circuli pars inferior cum puncto ponitur in iis locis vbi quæstio dubia & obscura aperiri vel solui non potuit.

Antisigma, ponitur ad eos versus quorum ordo petmutandus est, sicut & in antiquis auctoribus positum inuenitur.

Antisigma, cum puncto ponitur in iis locis vbi in eodem sensu duplices versus sunt, & dubitatur qui potius eligendus sit.

Diple, hanc scriptores nostri apponunt in libris ecclesiasticorum virorum ad separanda vel demonstranda testimonia sanctarum scripturarum.

Diple, πλεκτικὴ vel πριϊστικὴ, hanc primus Leogaras Siracusanus apposuit Homericis versibus ad separationem Olimpi à cælo.

Diple, πριστιγμένη, id est, cum geminis punctis. hanc antiqui in iis apponebant, quæ Zenodotus Ephesius non rectè adiecerat, aut detraxerat aut petmutauerat, in iis & nostri ea vsi sunt.

Diple, ὠβελισμένη interponitur ad separandas in comœdiis vel tragœdiis periodos.

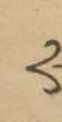

Versa obelismene quoties strophe & antistrophus infertur.

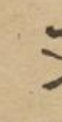

Aduersa cum obelo ad ea ponitur quæ ad aliquid respiciunt, vt, Nos ne tibi fluxas Frigiæ res vertere fundo Conamur nos, an miseros qui Troas Achiuis Obiecit.

Diple, supernè obelata ponitur ad conditiones locorum, ac temporum, personarúmque mutatas.

Recta & aduersa supernè obelata ponitur finita loco suo monade significante similem sequentem quoque esse.

Ceraunium, ponitur quoties multi versus improbantur, nec per singulos obelantur, κέραυνος enim fulmen dicitur.

Κρίσιμον, hæc sola ex voluntate vniuscuiusque ad aliquid notandum ponitur.

PHI ET RO, id est fortis vel frontes. hæc vbi aliquid obscuritatis est ob sollicitudinem ponitur.

Anchora, superior ponitur, vbi aliqua res magna omnino est.

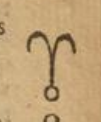

Anchora inferior vbi aliquid vilissimè aut inconuenientius denuntiatum est.

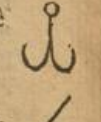

Κορωνὶς, nota tantùm in fine libri apponitur.

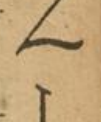

Ἄλογον, nota quæ ad mendas adhibetur. Fuerunt & aliæ librorum notæ pro agnoscẽdis iis quæ per extremitates paginarum exponuntur. vt vbi lector in liminari huiusmodi signum inuenerit ad textum recurrẽs eiusdem sermonis vel versiculi, sciat esse expositionem cuius similem superiacentem notam inuenerit.

De notis vulgaribus. CAP. XXI.

VVlgares notas Ennius primus mille & centum inuenit. Notarum vsus erat, vt quiequid pro concione vel contentione, aut in iudiciis diceretur, librarij scriberent complures simul astantes, diuisis inter se partibus, quot quisque verba, & quo ordine exciperet. Romæ primus Tullius Tiro Ciceronis libertus commentatus est notas. sed tantum præpositionum. Post eum Tertius Persannius, Philargius, & Aquila libertus Mecænatis alius alias addiderunt. Deinde Seneca, contracto omnium digestóque & aucto numero, opus effecit in quinque millia. Notæ autem dictæ, eo quòd verba vel syllabas præfixis characteribus notent, & ad notitiam legentium reuocent, quas qui didicerunt propriè iam notarij appellantur.

De notis iuridicis. CAP. XXII.

QVædam autem literæ in libris iuris verborum suorum notæ sunt, quo scriptio celebris breuior fiat. Scribebatur enim verbi gratia per B & F *bonum factum*. per S & C senatus consultum. per R & P. respublica. per P & R populus Romanus. per D & T. duntaxat: per supinam ut literam mulier. per p secundum naturam pupillus: per P verso capite, pupilla. per vnum k kaput. per duo kk iuncta kalumnię kausa: per I & E iudex esto. per D & M dolum malum. Cuius generis plurimæ consimiles notæ in libris antiquis inueniuntur. Has iuris

iuris notas nouitij imperatores à codicibus legum abolendas sanxerũt: quia multos per has callidi ingenio ignorantes decipiebant, atque ita iusserunt scribendas in legibus literas, vt nullos errores, nullas ambages afferant, sed sequenda & vitanda apertè demonstrent.

De notis militaribus.

CAP. XXIII.

IN breuiculis quoque quibus militum nomina continebantur, propria nota erat apud veteres, quæ inspiceretur, quanti ex militibus superessent, quantique in bello eccidissent. T nota in capite versiculi posita superstitem designabat. Θ verò ad vniuscuiusque defuncti nomen apponebatur. Vnde & habet per medium telũ, id est mortis signum. de qua Persius ait, Et potis est nigrum vitio præfigere theta. Cùm autem pueritiam significare vellent, A litera vsi sunt: sicut mortem significabant cùm ponebant theta ad capur. In stipendiorum quoque largitione propriæ erant notæ.

De notis literarum.

CAP. XXIV.

NOtas etiam literarum inter se veteres faciebant, vt si quid occultè inuicem scriptura significare vellent mutuo scriberent. testis est Brutus, qui vsus iis literis ea quæ acturus erat, notabat, ignorantibus aliis quid sibi vellent eæ literæ. Cæsar quoque Augustus ad filium, cùm inquit, Innnmerabilia incidunt assiduè quæ scribi ad alterutrum oportet, & esse secreta. habeamus ergo inter nos notas si vis tales, vt cùm aliquid notis scribendum erit, pro vna quaque litera scribamus sequentem hoc modo, pro a, b. pro b, c. & deinceps eadem ratione cæteras. pro z autem litera redeundum erit ad duplex aa. Quidam etiam versis verbis scribebant.

De notis digitorum. *CAP. XXV.*

SVnt quædam & digitorum notæ, sunt & oculorum, quibus secum taciti procúlque distantes colloquuntur: sic mos est militaris, vt quoties consentiat exercitus, quia voce non potest, manu promittat. alij quia voce non possunt, gladiorum motu salutant. Ennius de quadam impudica, Quasi in choro pila ludens, dotatim dat sese, & communem facit. Alium tenet, alij adnutat, alibi manus est occupata, alij peruellit pedem, alij dat anulum spectandum, & à labris alium inuocat. cum alio cantat, attamen aliis dat digito literas. Et Salomon: Annuit oculo, terit pede, digito loquitur.

De orthographia. *CAP. XXVI.*

Orthographia Græcè, Latinè recta scriptura interpretatur. ὀρθὸς enim Græcè recta: γραφὴ, scriptura dicitur. Hæc disciplina docet quemadmodum scribere debeamus. Nam sicut ars tractat de partium declinatione, ita *orthographia* de scribendi peritia: vtputa ad, cùm est præpositio, d literam, cùm est coniunctio, t literam accipit. ¶ *Haud*, quando aduerbium est negandi, d litera terminatur, & aspiratur in capite. quando autem coniunctio disiunctiua est, per t literam sine aspiratione scribitur. ¶ *Apud* præpositio per d scribitur, sicut ad. vt apud patrem. quoniam veteres sæpe apud pro ad vsi sunt, duabus ex iis mediis literis subtractis. ¶ Interdum autem aliæ literæ in locum aliarum literarum ritè ponuntur. B & p literis quædam cognatio est. Nam pro Pyrrho dicimus Birrhum. C & g quandam cognationem habent. Nam cùm dicimus centum & trecentos, postea dicimus quadringentos, g ponentes pro c. porrò inter c & q quædam cognatio est. nam huiusce per c. cuiusque per q scribimus. Cùm autem præpositio per c scribenda est, si autem aduerbium fuerit, per q. ¶ Dicimus enim quum lego, Deus per e solam: dæmon per æ diphthongum est notandus. ¶ Equus quod est animal, per e scribendus. Æquus, quod est iustus, per æ diphthongum est scribendus. ¶ Exul addita s debet scribi: quia exsul dicitur, qui extra solum est. ¶ Exultat, melius sine s litera scribitur. Nam cùm ipsa x ex c & s constat, quomodo cùm in ea sit s rursus ei additur alia? ¶ Æquor per diphthõgum scribendum, quia non ab aqua, sed ab æqualitate nomen est factum. ¶ Forsitan per n in fine scribendum, quia integrum eius est Fortè si tandem. ¶ Fedus quod est deformis, per e solam scribendum: fœdus quod est pactum, cum œ diphthongo scribendum. ¶ Formosus sine n scribitur: quia à forma vocatur. ¶ Gnatus quod est filius, per g scribendum: quia facit generatus. ¶ H quæ aspirationis nota est, in Latino tantùm vocalibus iungitur: vt honor, homo, humus. Aspiratur autem & consonantibus. sed in Græcis & Hebræis nominibus. Heus autem & heu interiectiones per h scribendæ. ¶ I literam inter duas vocales constitutam bis scribi quidam existimabant, vt Troia Maia, sed hoc ratio non permittit.

Nunquam enim tres vocales in vna syllaba scribuntur. Sed I litera inter duas vocales constituta, pro dupla habetur. ¶ Id pronomen neutri generis per d scribitur, ab eo quod est is, ea, id: quia facit idem. Quòd si verbum est tertiæ personæ, per t notabitur, ab eo quod est eo, is, it: quia facit itur. ¶ k literam antiqui præponebant quoties a sequebatur, vt kaput, kama, kalamus. Nunc autem karrago & kalendæ per eandem tantùm scribuntur. Omnia autem Græca nomina qualicunque sequente vocali per k sunt scribenda. ¶ Lætus per æ diphthongon scribitur: quia lætitia à latitudine vocata est, cui contraria est tristitia, quæ angustiam facit. ¶ L autem litera interdum pro d litera vtimur: vt latum pro datum & calamitate pro cadamitate. à cadendo enim nomen assumpsit calamitas. ¶ Maxumus, an maximus, & si quæ similia sunt, qualiter scribi debeant, quæsitum est. Varro tradidit Cæsarem per i huiusmodi verba enunciare & scribere solitum esse. inde propter auctoritatem tanti viri consuetudinem factam, vt maximus, optimus, pessimus scribatur. ¶ Malo per vnũ l scribendum: quia magis est volo, Malle per duo ll, quia est magis velle: Volo, nolo per vnũ l. velle & nolle per duo. Nolo enim, non volo est, nolle non velle. ¶ Os si vultum aut ossa significat per o solam scribendum est, si personam h præponenda est. ¶ Ora finium per o. hora diei, per h scribendum. ¶ Onus si de onere venit per o solã scribendũ, si de honore, cum h aspiratione. ¶ Præpositio, & *præterea*, per æ diphthongon scribendum. ¶ Penè verò quod est coniunctio per e. ¶ Pœna quod est supplicium, per œ. ¶ Q litera tunc rectè præponitur, cùm illam statim u litera sequitur, & alia quælibet vna pluréſve vocales iunguntur, ita vt vna syllaba fiat. Cætera per c scribuntur. ¶ Quæ, pronomen cum a scribendum. que coniunctio, sine a. ¶ Quid, per d literam scribitur cùm pronomen est, per t, cùm verbum: cuius positio prima est queo, quis, quit, & in compositione nequeo, nequis, nequit. ¶ *Quod* quando Pronomen est, per d scribendum. quando numerus, per t: quia totidem per t scribitur. ¶ *Quotidie*, per q scribendum non per c, vt sit quot diebus. ¶ R litera communionem habet cum s litera. Itaque apud antiquos honos, labos, arbos dicebatur. nunc honor, labor, arbor. ¶ *Sat* per t scribi oportet, quia integrum eius facit satis. ¶ *Sed*, per d oportet scribi. apud antiquos enim sedum dicebatur, nos finales duas literas abscidimus. ¶ *Tantus*, sicut & *quantus*, in medio m habebant. Quam enim & tam. vnde & quantitas, quantus, tantus. ¶ *Væ*, interiectio cum a scribenda. Væ coniunctio, sine a. ¶ *Christus*, quia Græcum est, per X, id est Ch scribendum. ita Chrisma. ¶ Y & Z literis sola Græca nomina scribuntur. Nam cum iusticia z literæ sonum exprimat, tamen quia Latinum est, per t scribendum est. Sicut militia, malitia, nequitia, & cætera similia. In dubiis quoque verbis consuetudo veterum erat, vt cum eadem litera alium intellectum correpta, alium producta haberet, longæ syllabæ apicem apponebant. vtputa *populus* an arborem significaret, an hominum multitudinem, apice distinguebatur. sic & vbi literæ consonantes geminabantur. Sicilicum superponebant, vt sella, serra, asseres. Veteres enim non duplicabant literas, sed supra sicilicos apponebant. qua nota admonebatur lector geminandam esse literam: & *Sicilicus*, quia in Sicilia inuentus est primó.

De Analogia.

CAP. XXVII.

Analogia Græcè, Latinè similium comparatio, siue proportio nominatur. Cuius hæc vis est, vt quod dubium est, ad aliquod simile quod non est dubium referatur, vt incerta certis probentur. ¶ Octo autem modis comparatio analogiæ colligitur, id est *qualitate*, *comparatione*, *genere*, *numero*, *figura*, *casu*, *extremitatibus similium syllabarum*, & *similitudine temporum*. Siquidem de iis vnum de iis defuerit, iam non est analogia, id est similitudo, sed est *anomalia*, id est, extra regulam, vt lupus & lepus, totum conuenit, sed dissentiunt casu: facit enim lupi, leporis. Nam regulariter est, dum quæris vtrum trames masculinum an fœmininum sit, similis est illi in omni declinatione limes, & erit masculinum. Item funis si incerti generis esse credis, similis est illi panis in declinatione, & erit masculinum. Item ex comparatione positiuorum: vt si dicas, doctus, magnus, positiui sunt & sui similes. Fit & per diminutionem, vtputa funem masculinum esse funiculus ostendit. sicut marmor neutri generis esse, marmusculum indicat. Nam quod genus in principalitate est, id esse solet in diminutione. sed hoc non semper, vt pistrinum pistrilla. sed scire debemus expositione, id est, primitiuo, declinationem, & ex diminutione genus colligere.

De Etyma-

De Etymologia. CAP. XXVIII.

ETymologia, est origo vocabulorum, cùm vis verbi vel nominis per interpretationem colligitur. Hanc Aristoteles σύμβολον, Cicero *annotationem* nominauit: quia nomina & verba rerum nota facit exemplo proposito, vt puta *flumen*, quia fluendo cretit, à fluendo dictum. ¶Cuius cognitio sæpe vsum necessarium habet in interpretatione sua. Nam cùm videris vnde ortum est nomen, citius vim eius intelligis. Omnis enim rei inspectio etymologia cognita planior est. ¶Non autem omnia nomina à veteribus secũdum naturam imposita sunt, sed quædam & secundum placitum: sicut & nos seruis & possessionibus interdum secundum quod placet nostræ voluntati nomina damus. Hinc est quòd omnium nominum etymologiæ non reperiuntur: quia quædam non secundum qualitatem qua genita sunt, sed iuxta arbitrium humanæ voluntatis vocabula acceperunt. ¶Sunt autem etymologiæ nominum, aut *ex causa* datæ, vt *reges* à rectè agendo: aut *ex origine*, vt *homo*, quia sit ex humo: aut *ex contrariis*, vt à lauando *lutum*, dum lutum non sit mundum, & *lucus*, quia vmbra opacus, parum luceat. Quædam etiam facta sunt *ex nominum derivatione*, vt à prudentia *prudens*. quædam etiam *ex vocibus*, vt à garrulitate *garrulus*. quædam *ex Græca etymologia* orta & declinata sunt in Latinum, vt *sylua*, *domus*, Græcè ὕλη, δῶμα. Alia quoque *ex nominibus locorum, vrbium vel fluminum* traxerunt vocabula. Multa etiam *ex diuersarum gentium sermone* vocantur. Vnde & origo eorum vix cernitur. Sunt enim pleraque barbara nomina incognita Latinis & Græcis.

De glossis. CAP. XXIX.

GLossa, Græca interpretatione linguæ fortitur nomen. Hanc Philosophi *aduerbium* dicunt: quia vocem illam de cuius qualitate requiritur, vno & singulari verbo designat. Quid enim illud sit in vno verbo positum declarat, vt Conticescere est tacere. Item, Latus haurit apertum: haurit, percutit. Item cùm terminum dicimus finem: aut populatas interpretamur esse vastatas, & omnino cùm vnius verbi rem vno verbo manifestamus.

De differentiis. CAP. XXX.

DIfferentia, est species definitionis, quam scriptores artium de eodem & de altero nominant. Hæc enim duo quadam inter se communione confusa, coniecta differentia secernuntur, per quam quid sit vtrunque cognoscitur: vt cùm quæritur, quid inter regem sit & tyrannum, adiecta differentia quid vterque sit definitur, vt *Rex* modestus & temperans, *tyrannus* verò crudelis. Inter hæc enim duo differentia cùm posita fuerit, quid sit vtrumque cognoscitur. sic & cætera.

De barbarismo. CAP. XXXI.

BArbarismus, est verbum corrupta litera vel sono enunciatum. *litera*, vt floriet, dum florebit dicere oporteat. *sono*, si pro media, prima syllaba producatur, vt latebræ, tenebræ. ¶Appellatus autem barbarismus à barbaris gentibus, dum Latinæ orationis integritatem nescirent. vna quæque enim gẽs facta Romanorum cum suis operibus, vitia quoque & verborum & morum Romam transmisit. ¶Inter *barbarismum autem* & *barbarolexim* hoc interest, quòd *barbarismus* in verbo Latino fit, dum corrumpitur: quando autem barbara verba Latinis eloquiis inseruntur, *barbarolexis* dicitur. Item quando in prosa vitium fit sermonis, *barbarismus* vocatur: quando in metro, *metaplasmus* dicitur. ¶ Barbarismus autem fit *scripto* & *pronunciatione*. *Scripto* iiij. modis, si quis in verbo literam vel syllabam adiiciat, mutet, transmutet, vel minuat. *Pronunciatione* autem fit in temporibus, tonis, aspirationibus, & reliquis quæ sequuntur. *Per tempora* quippe fit barbarismus, si pro longa syllaba breuis ponatur, aut pro breui longa. *Per tonos*, si accentus in alia syllaba commutetur. *Per aspirationem*, si adiiciatur h litera vbi non debet, aut detrahatur vbi esse oportet. *Per hiatum*, quoties in pronunciatione scinditur versus antequam compleatur: siue quoties vocalis vocalem sequitur. vt Musæ Æonides. Fit barbarismus & per *Motacismos*, *Iotacismos*, & *Labdacismos*. *Motacismus*, est quoties in m literam vocalis sequitur: vt bonum aurum, iustum amicum, sed & hoc vitium aut suspensione m literæ, aut detractatione vitamus. *Iotacismus* est, quoties in iota litera duplicatur sonus, vt Troiia, Maiia. vbi earum literarum adeò exilis erit pronuntiatio vt vnum iota non duo sonare videatur. *Labdacismus* est, si pro vno l duo pronuncientur, vt Afri faciunt. sicut Colloquium pro conloquium: vel quoties vnum l exilius, duo largius proferimus, quod contra est. Nam vnum largius, duo exilius proferre debemus. *Collisio* est, quoties nouissimæ syllabæ finis in alterius principio est, vt matertera.

De solœcismo. CAP. XXXII.

SOlœcismus est plurimorum verborum inter se inconueniens compositio: sicut bar-

barisinus vnius verbi corruptio. Verba enim non recta lege coniuncta *solœcismus* est. vt siquis dicat, inter nobis, pro inter nos. aut dare veniam sceleratorum, pro sceleratis. Dictus autem *solœcismus* à ciuibus Silicibus: qui ex vrbe Solœ quæ nunc Pompeiopolis appellatur, profecti, cùm apud Italos commorantes, suam & illorum linguam vitiosè inconuenientérque confunderent, solœcismo nomen dederunt. Vnde & similiter loquentes, solœcismos facere dicuntur. ¶ *Solœcismus* autem apud poetas schema dicitur, quoties in versu necessitate metri factus inuenitur. Cùm autem non inuenitur necessitas, permanet solœcismi culpa. ¶ Solœcismus fit duobus modis: aut per partes orationis, aut per accidentia partium orationis. *Per partes orationis* fit, si alteram pro altera ponamus: vtputa si præpositiones aduerbiis applicemus. *Per accidentia* fit, id est per ea quæ accidunt partibus orationis, vtputa per qualitates, genera, numeros, figuram, casus. Per ista igitur omnia fiũt solœcismi, sicut Donatus exposuit. fiunt præterea & plurimis modis. Nam Lucillius *centum genera solœcismorum* dixit, quos omnes vitare potius quàm sequi debet, qui regulam rectè loquendi studet tenere.

De vitiis. CAP. XXXIII.

Vitia apud Grammaticos illa dicuntur quæ in eloquio cauere debemus. Sunt autẽ hæc, barbarismus, solœcismus, acyrologia, cacemphaton, & reliqua. *Barbarismus*, est corruptio verbi vnius. vt si tertiam syllabam quis producat in Ignoscere. *Solœcismus* compositio vitiosa verborum. vt si aliquis dicat, inter hominibus, pro inter homines. *Acyrologia*, non propria dictio, vt, Liceat sperare timenti. Proprium est autem timenti formidare, non sperare: & gramineo in campo. Proprium est graminosum dicere campum, non gramineum. *Cacemphaton*, dictio obscœna vel incompositè sonans. Obscœna, vt His animum arrecti dictis. Incomposita, vt, Iuuat ire & Dorica castra videre. Mala enim compositio fit ab ea syllaba incipere, qua superior finierat. sed & si alio modo quolibet incomposita dictio proferatur, cacemphaton dicitur. *Pleonasmos*, adiectio vnius verbi superuacua: vt in Virgilio: Hactenus aruorum cultus & sidera cœli. Neque enim alibi nisi in cælo sunt sidera. *Perissologia*, adiectio plurimorum verborum superuacua, vt viuat Ruben & non moriatur: dum non sit aliud viuere quàm non mori. Est in Esaia, Aure audietis. Et apud Ioannem, Quod vidimus oculis nostris, dum non aliter videmus nisi oculis. Et, Locutus sum lingua mea. *Macrologia*, longiloquium, res non necessarias comprehendens, vt Legati non impetrata pace retrò vnde venerant domum reuersi sunt. *Tautologia*, id est eloquium iteratum, vt Si fata virum seruant, si vescitur aura etherea, neque adhuc crudelibus occupat vmbris. Totum enim quod repetitur vna res est, sed crebro sermone enunciata. *Eclipsis*, est defectus dictionis, in quo necessaria verba desunt, vt, Cui pharetra ex auro: deest enim, erat. *Tapinosis*, est humilitas, statum magnæ rei dictis infirmans: vt, Apparent rari nantes in gurgite vasto. Gurgitem posuit pro mari. *Cacosyntheton*, vitiosa compositio, vt, Versaque iuuẽcum Terga fatigamus hasta. *Amphibologia*, ambigua dictio: quæ fit aut per casum accusatiuum, vt illud responsum Apollinis ad Pyrrhum: Aio te Æacida Romanos vincere posse. In quo non est certũ, quem in illo versu mõstrauerit esse victorem. Fit & amphibologia *per incertam distinctionem*: vt, Bellum ingens geret Italia. Incerta distinctio, vtrum bellum ingens, aut ingens Italia. Fit & *per commune verbum*, vt si quis dicat, Criminatur Cato: vadatur Cicero: præstolatur Brutus: delignatur Antonius, nec addat quem, vel à quo. Cato enim Philosophus aliorum crimina reprehendebat: Cicero defensor causarum erat. Vades enim dicuntur, qui legaliter causas agunt. Sed in hac ambiguitate non ostendit quem criminetur Cato, pro quo agat Cicero. Vadat enim id est causam agit, & non dicit cuius. Fit & *per homonymiã*, quando vno nomine multa significantur: vt acies, & non addas aut ferri, aut oculorum aut militum.

De metaplasmis. CAP. XXXIIII.

Metaplasmus, Græca lingua, Latinè dicitur transformatio. qui fit in vno verbo propter metri necessitatem, & licentiam poetarum, cuius species hæ sunt. *Prothesis*, appositio in principio verbi, vt gnato pro nato. *Epenthesis*, appositio in medio, vt relliquias, pro reliquias. & maneant in relligione nepotes, pro religione. *Paragoge*, appositio in fine, vt admittier, pro admitti, & potestur, p potest. *Apheresis*, abscisio de principio, vt temno pro contemno. *Syncope*, abscisio de medio, vt forsan, pro forsitan. *Apocope*, abscisio de fine, vt sat pro satis. *Ectasis*, productio contra naturam, vt, Italiam fato profugus. &, Exercet Diana choros. *Systole*, correptio contra naturam. Aquosus Orion, &, Vrbémque Fidenam, cum prima syllaba producí debeat. *Diæresis*, discissio vnius syllabæ in

bæ in duas,vt Diues pictai veſtis, pro pictæ, & aulai,pro aulæ. *Epiſynalœphe*, conglutinatio duarum in vnam, vt prende coronas, & ianua pro ianua. *Synalœphe*, colliſio vocalium adiuncta vocalibus: vt, Atque ea diuerſa penitus dum parte geruntur. *Eclipſis*, colliſio conſonantium cum vocalibus: vt, Multum ille & terris iactatus & alto. *Antitheſis*,contraria poſitio literæ pro alia litera,impete pro impetu,& olli pro illi. *Metatheſis*,tranſpoſitio literæ,vt Euandre pro Euander, Timbre pro Timber. ¶Inter *barbariſmum*,& *figuras*,hoc eſt latinam & perfectam elocutionem eſſe dicunt Metaplaſmũ, qui in vno ſermone,ratione ſit vitioſus.Item inter *ſolœciſmum*, & *ſchema*,id eſt, perfectam connexionem ſermonum, figura eſt, quæ fit contextu ſermonum ratione vitioſa. Ergo metaplaſmi & ſchemata media ſunt : & diſcernuntur peritia & imperitia. Fiunt autem ad ornatum.

De ſchematibus. CAP. XXV.

Schemata,ex Græco in Latinum eloquium figuræ interpretantur,quæ fiunt in verbis vel ſententiis per varias diſtinctionum formas propter eloquij ornatum. Hæc dũ multa ſunt apud Grammaticos,iſta inueniuntur. *Prolepſis*,eſt præſumptio,vbi ea quæ ſequi dicunt,anteponuntur:vt,Interea reges ingenti mole Latinus. Debuit enim ſic dicere, Interea reges ingenti mole, & ſtatim adiicere quod ſequitur,Procedunt caſtris . deinde dicere Latinus,&c. ſed facta eſt pro ornamento præſumptio rei , & qui ſequi debuere reges interpoſiti ſunt in ſeptem verſibus, & poſtea additum eſt,Procedunt caſtris.Inde præſumptio,quia antepoſita ſunt quæ ſequi debuere. *Zeugma*, eſt clauſula,cùm plures ſenſus vno verbo clauduntur,quæ fit tribus modis.Nam aut in primo , aut in poſtremo, aut in medio id verbum ponitur , quod ſententias iungit.In primo, vt, Vertitur œnophori fundus ſententia nobis.In medio, vt,Græcia Sulpitio ſorti data,Gallia Cottæ. In poſtremo, vt,Namque hoc tempore ob ſequium amicos, veritas odium parit. *Hypozeuxis*, eſt figura ſuperiori contraria,vbi in ſingulis ſenſibus propria vnicuique clauſula eſt : vt, Regem adit,& regi memorat nomẽque,genúſque. *Syllepſis*,eſt in diſſimilibus clauſulis,aut pluralis dictio ſingulari verbo finita, vt, Sociis & rege recepto . aut ſingularis dictio plurali verbo expleta,vt,Sũt nobis mitia poma,Caſtaneę molles,& preſſi copia lactis. Supra.n.ſunt dixit.Hic debuit dicere,Eſt preſſi copia lactis. Fit aũt Syllepſis nõ ſolùm per partes orationis, ſed & per accidẽtia partib⁹ orationis.Nam vbi & pro multis vnus,& pro vno multi ponuntur,ſyllepſis eſt. pro multis vnus,vt eſt illud, Vterúmque armatomilite complent.cùm non vno, ſed multis militibus.Item pro vno multi, vt in Euangelio, Latrones qui crucifixi erant cum eo improperabant ei. vbi pro vno vterque inducitur blaſphemaſſe. *Anadiploſis*, eſt quando ab eodem verbo quo prior verſus finiuit,ſequẽs verſus incipit, vt eſt illud, Certent & cignis vlulæ,ſit Tityrus Orpheus, Orpheus in ſyluis,inter delfinas Orion. *Anaphora*, eſt repetitio eiuſdem verbi per principia verſuum plurimorũ,vt, Nos te Dardania incenſa tua qui arma ſecuti, Nos tumidum ſub te permenſi claſſibus æquor. *Epanaphora*, eſt in vno verſu per principia ſenſuum eiuſdẽ verbi repetitio, vt Te nemus Angitiæ vitrea te Fucinus vnda,Te liquidi fleuere lacus. *Epizeuſis*, in vno ſenſu congeminatio verbi ,vt, Sic ſic iuuat ire ſub vm bras. *Epanalepſis*,eſt ſermonis in principio verſus poſiti, eiuſdem in fine replicatio, vt eſte illud, Creſcit amor nummi quantum ipſa p cunia creſcit. *Paranomaſia*, eſt in ſignificatione diuerſa dictio penè ipſa,vt illud, Abire an obire te conuenit,id eſt exulem fieri, an mori. *Scheſis onomaton*, multitudo nominum coniunctorum quodam ambitu copulata, vt , Nubila, nix, grando,procellæ ,fulmina , venti. *Paromœon*, eſt multitudo verborum ex vna litera incho antium,quale eſt apud Ennium, O Tite tute Tati tibi tanta tiranne tuliſti. Sed hoc bene temperat Virgilius dum non toto verſu vtitur hac figura,vt Ennius, ſed nunc in principio verſus tantùm,vt eſt illud. Sæua ſedẽs ſuper arma. nunc in medio, vt,Quæque lacus latè liquidos,quæque aſpera dumis. Nũc autem in fine,vt Sola mihi tales caſus Caſſandra canebat. *Homoptoton*, eſt cum plúrima nomina per vnum caſum denunciantur,vt eſt illud,Sed neque currentem,ſed nec cognoſcit euntem,Tollentémque manus ſaxúmque immane mouentem. *Homoteleuton*,eſt cum vno modo verba plurima finiuntur,vt abiit,abceſſit,euaſit,erupit: *Polyptoton*, eſt cùm diuerſis caſibus ſentẽtia variatur. vt, Ex nihilo nihil,in nihilum nil poſſe reuerti. Marci dona papè Marco ſpondente recuſas. Marcus dixit ita eſt,aſſigna Marce tabellas. *Hirmos*, eſt ſententia continuatæ orationis, tenorem ſuum vſque ad vltimum ſeruans,vt Eſt in ſeceſſu longo locus,inſula portum , & reliqua. Hinc enim in longum vadit ſenſus vſque ad illud,Deſuper horrẽdis atrũ nemus imminet vmbris. *Polyſyntheton* eſt dictio multis concatenata coniunctionib. vt , Tectúmque, larémque,armáque , Amicleúmque canem. *Dialyton* vel *aſyntheton* figura eſt, quæ è contrario ſine coniunctionibus ſolutè ac ſimpliciter effertur,vt,Venimus,vidimus,placuit. *Antitheton* eſt,vbi contraria contrariis

opponuntur, & sententiæ pulchritudinem reddunt, vt illud. Frigida pugnabant calidis, humentia siccis: Mollia cum duris: sine pondere, habentia pondus. *Hypallage*, est quotiescunque per contrarium verba intelliguntur, vt, Dare classibus Austros, cum ventis nauis demus, non nauibus ventos.

De tropis. CAP. XXXVI.

TRopos, Græco nomine Grammatici vocant, qui Latinè modi locutionum interpretantur. Fiunt autem à propria significatione ad non propriam similitudinē. Quorum omnium nomina difficillimum est annotare, sed ex omnibus Donatus xiij. vsui tradendos conscripsit. ¶ *Metaphora*, est verbi alicuius vsurpata translatio, sicut dicimus, fluctuare segetes, gemmare vites, dum in iis rebus fluctus & gemmas non inuenimus, in quibus hæc verba aliunde transferuntur: sed hæ atque aliæ tropicæ locutiones ad ea quæ intelligenda sunt propterea figuratis amicti bus obteguntur, vt sensum legentis exerceāt, & ne nuda atque in promptu posita vilescant. Fiunt autem metaphoræ quatuor modis. *ab animali, ad animale*, vt, Aligeros conscendit equos. Metaphoricè loquens miscuit quadrupedi alas auis, & quo cursu deserta petiuit, miscuit volatili cursum quadrupedis. *Ab inanimali, ad inanimale*, vt, Pontum pinus arat, sulcum premit alta carina. Miscuit vsum terræ aquis, dum arare & sulcum premere, ad terram pertineat, non ad mare. *Ab inanimali ad animale*, vt florida iuuentus: miscuit flores inanimales, iuuentuti quæ animam habet: *Ab animali ad inanimale*, vt, Tu Neptune pater cui tempora cana crepanti Cincta salo resonant, magnus cui perpete mento Profluit Oceanus, & flumina crinibus errant. Mentum enim & tempora & crines non ad Oceanum pertinent, sed ad homines. Sic & alia rerum nomina de alio genere in aliud genus decentissimè decoris gratia transferuntur. vt oratio perornetur. Metaphora autem aut *partis vnius* est, vt fluctuare segetes, non potes dicere segetare fluctus: aut *antistropha* est, id est, reciproca, vt remigium alarum. Nam & alæ nauium & alarum remigia dicuntur. ¶ *Catachresis*, est alienæ rei nomen appositum: & eo à metaphora differt, quòd illa vocabulum habenti largitur aliud: hæc quia non habet proprium, alieno vtitur: vt, Faciémque simillima lauro: &, Nunc vna ambæ iunctisque feruntur, Frontibus, & longa sulcant vada salsa carina: Dum facies, & frons, tantùm animalium & hominum sint. Quod nomen si poeta non apposuisset naui, quid proprium eidem parti diceret non haberet. *Metalepsis*, tropus à præcedente indicās quod sequitur. Inque manus cartæ nodosaque venit arundo. Nam per manum verba, per arundinem literæ significatæ sunt. ¶ *Metonymia*, est transnominatio ab alia significatione ad aliam proximitatem translata. Fit autem multis modis. aut enim *per id quod continet, id quod continetur ostendit*, vt theatra plaudunt, patria mugiunt: dum illic homines plaudant, hic boues mugiant: aut contrà, *per id quod continetur id quod continet*, vt, Iam proximus ardet Vcalegon, dum non ille sed domus eius arderet. Item *per inuentorem id quod inuentum est*, vt, Sine Cerere & Libero friget venus: & Commixtam Vulcanus mittit ab astra fauillam. Vult enim per Cererem frumenti inuentricem intelligere panem: per Liberum inuentorem vitis, vinum: per Venerem libidinem: per Vulcanum, ignem. At contrà *per Inuentum inuentorem demonstrant*. vt, vinum precamur pro Libero qui vinū apud Græcos inuenit. Item *per efficientem, id quod efficitur*, sicut Pigrum frigus, quòd pigros homines faciat: & timor pallidus, eò quòd pallidos homines reddat. At contrà *per id quod efficitur efficiens*: vt, Iungit equos auri genitor, spumantiáque addit frena loris. Spumantia frena dixit, cum vtique non ipsa faciant spumas, sed equus, qui ea gerit, spumis conspergat infusis. ¶ *Antonomasia*, est pro nomine, id est vice nominis posita, vt Maia genitus pro Mercurio. Qui tropus fit tribus modis. ab animo, vt magnanimúsque Anchisiades. à corpore: vt ipse arduus: extrinsecus. vt, Infelix puer atque impar congressus Achilli. ¶ *Epitheton*, suprapositum nomen, præponitur enim proprio nomini: vt Alma Ceres, obscœnique canes, importunæque volucres. Inter antonomasian autem & epitheton hoc differt, quòd antonomasia, pro vice nominis ponitur: Epitheton autem nunquam sine nomine est. Quibus duobus tropis vel vituperamus aliquem, vel ostendimus, vel laudamus. ¶ *Synecdoche*, est conceptio: cùm à parte totum, vel à toto pars intelligitur. Eo enim & per speciem genus, & per genus species demonstratur: sed species pars est, genus nus autem totum. *A toto enim pars intelligitur*, vt, Quum multæ glomerantur aues, vbi frigidus annus Transpontum fugat. Nonenim totus annus est frigidus. sed pars anni, id est hiems. At contrà *à parte totum*, vt Flammas cum regia puppis Extulerat. Vbi non solùm puppis, sed nauis: & nō nauis, sed qui in ea: & non omnis, sed vnus flammas extulit. ¶ *Onomatopœia*, nomen fictum ad imitandum sonum vocis confusæ, vt stridor valuarum, mugitus boum, balatus ouium.

¶ *Peri-*

¶ *Periphrasis* est circũloquium: dum res vna plurimis verbis significatur, vt auras vitales carpit. Significauit enim per copulationem verborum vnam rem, hoc est, viuit. Hic autẽ tropus geminus est. Nam aut veritatẽ splendidè producit, aut fœditatem circuitu euitat. *Veritatem splendidè producit*, sicut, Et iam prima nouo spargebat lumine terras Titoni croceum linquens aurora cubile. Vult enim dicere, iam lucescebat, aut dies ortus erat. *Fœditatem circuitu deuitat*: sicut, Placitúmque petiuit Coniugis infusus gremio per membra soporem. Hoc enim circuitu euitat obscœnitatem & decenter ostendit concubitũ. ¶ *Hyperbaton* est transcensio, cùm verbum aut sententia commutatur. Huius species quinque sunt, Anastrophe, Hysteron proteron, Parenthesis, Tmesis, Synthesis. *Anastrophe* verborũ ordo præposterus: vt, littora circum, pro circum littora. *Hysteron proteron*, sententia ordine commutata: vt, Postquam altos tetigit fluctus, & ad æquora venit. Ante enim ad æquora venit, & sic tetigit fluctus. *Parenthesis*, vbi interponimus sentẽtiam nostram, quæ ex medio remota integer sensus perdurat, vt Æneas (neque enim patrius cõsistere mẽtem Passus amor) rapidum ad naues præmittit Achatem. Est enim ordo, Æneas rapidum præmittit Achatem. Nam illud in medio parenthesis est. *Tmesis* est sectio vnius nominis per interpositionem verborum: vt, Multum nebulæ circum Dea fudit amictum, Pro circumfudit. *Synthesis* est, vbi ex omni parte confusa sunt verba, vt illud, Iuuenes, fortissima frustra Pectora, si vobis audendi extrema cupido est Certa sequi, quę sit rebus fortuna videtis. Excessere omnes aditis arísque relictis Dij quibus imperium hoc steterat, succurritis vrbi Incensæ, moriamur, & in media arma ruamus. Ordo talis est, Iuuenes fortissima pectora, frustra succurritis vrbi incensæ, quia excessere dij quibus hoc imperium steterat. Vnde si vobis cupido certa est me sequi, audentem extrema, ruamus in media arma & moriamur. ¶ *Hyperbole* est excelsitas fidem excedẽs vltra quàm credendum est: vt, sydera verberat vnda: &, Terram inter fluctus aperit. Hoc enim modo vltra fidem aliquid angetur: nec tamen à tramite significandæ veritatis erratur, quamuis verba quibus indicatur excedant, vt voluntas loquentis non fallentis appareat. quo tropo non solùm augetur aliquid, sed & minuitur: *augetur*, vt velocior aura: *minuitur*, vt, mollior pluma durior saxo. ¶ *Allegoria* est alieniloquium. aliud enim sonat, aliud intelligitur: vt, Tres in littore ceruos Conspicit errantes. Vbi tres duces belli Punici, vel tria bella Punica significantur. Et in Bucolicis, Aurea mala decem misi, id est ad Augustum decem eglogas pastorum. Huius tropi plures sunt species, ex quibus eminent vij. Ironia, Antiphrasis, Ænigma, Charientismos, Paroemia, Sarcasmos, Astismos. *Ironia* est sententia per pronunciationem cõtrarium habens intellectum. Hoc enim tropo callidè aut per accusationem, aut per insultationem aliquid dicitur. vt est illud, Vestras Eure domos, illa se iactet in aula Æolus, & clauso ventorũ carcere regnet. Et quomodo aula, si carcer est? Soluitur enim pronuntiatione. Nam carcer pronuntiatio est: iactet in aula, Ironia est, & totum per contrariã pronuntiationem enuntiatur per Ironiæ speciem, quæ laudando deridet. *Antiphrasis* est sermo è contrario intelligẽdus: vt lucus, quia caret luce per nimiam nemorum vmbram. & manes, id est mites & modesti, cùm sint terribiles & immanes, & Parcæ & Eumenides, id est, Furiæ quod nulli parcant vel benefaciant. Hoc tropo & nani Athlantes, & cæci videntes, & vulgo Æthiopes argentei appellantur. Inter Ironiam autem & Antiphrasim hoc distat, quòd Ironia pronuntiatione sola indicat quod intelligi vult, sicut cũ dicimus homini agenti malè, Bonum est quod facis. Antiphrasis verò non voce pronuntiantis significat contrariũ, sed iis tantùm verbis quorum origo contraria est. *Enigma* est quæstio obscura, quæ difficilè intelligitur, nisi aperiatur: vt est illud, De comedente exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo: significans ex ore leonis fauum extractum. Inter allegoriã autem & enigma hoc interest: quòd allegoria bis gemina est: & sub re alia aliud figuraliter indicat, Ænigma verò tantum sensus obscurus est, & per quasdam imagines adumbratus est: vt, Quædam filia mater matris, & mater filiarum filiæ suæ. *Charientismos* est tropus, quo dura dictu gratius proferũtur vti cũ interrogantibus nobis, numquid nos quæsierit aliquis? respondetur, bona fortuna. Vnde intelligitur, neminem nos quæsisse. *Paræmia* est rebus & temporibus accommodatũ prouerbium. Rebus, vt, Contra stimulum calces: dum significatur aduersis resistendum. Temporibus, vt, Lupus est in fabula. Aiunt enim rustici vocem hominẽ perdere, si eum prior lupus viderit. Vnde & subitò tacenti dicitur illud prouerbium, Lupus in fabula. *Sarcasmos* est hostilis irrisio, cum amaritudine: vt, Referes ergo hæc & nuntius ibis Pelidæ genitori, illi mea tristia facta, Degenerémque Neoptolemum narrare memento. Huic contrarius est *Astysmus*, id est, vrbanitas sine iracundia: vt id, Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui, Atque idem iungat vulpes & mulgeat hircos. id est, qui Bauium non odit, pro pœna ei contingat vt diligat Meuiũ. Fuerũt autẽ Meuius & Bauius poetæ pessimi, & in-

mici Virgilij. Qui hos ergo diligit, faciat quę contra naturam sunt, id est, iungat vulpes & mulgeat hircos. ¶ Ὁμοίωσις est, quæ Latinè interpretatur similitudo, per quā minus notæ rei per similitudinem eius quæ magis nota est panditur demonstratio. Huius species sunt tres, icon, parabolæ, paradigma, id est cōparatio, exemplum. *Icon* est imago, cùm figuram rei ex simili genere conamur exprimere, vt, Omnia Mercurio similia, vocémq; colorémque, Et crines flauos, & membra decora iuuentæ. Congrua enim est similitudo de specie, cuius persona inducitur. *Parabola* est comparatio ex dissimilibus rebus: vt, Qualis in aruis est ferè Lybiæ visus leo, cominus hostem consedit: vbi leoni Cæsarē comparauit, non ex suo, sed ex alieno genere cōparationē faciens. *Paradigma* est exemplū dicti vel facti alicuius, aut ex simili, aut ex dissimili genere, conueniens ei, quam proponimus rei. ita, Tam fortiter periit apud Hipponam Scipio, quàm Vticæ Cato. Similitudo autem tribus modis fit, à pari, à maiore, à minore. *A pari*, Ac veluti magno in populo cùm sæpe coorta est Seditio, *à maiore ad minus*, Qualiter expressum ventis per nubila fulmen. *à minore ad maius*. Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus, Threicia fretus cithara, fidibúsque canoris. quasi dicat, re parua & breui, id est, si ille cithara fretus, ego pietate.

De prosa. CAP. XXXVII.

Prosa est producta oratio, & à lege metri soluta. *Prosum* enim antiqui productum dicebāt & rectū. Vnde ait Varro, Apud Plautum prosis lectis significare rectis. vnde etiā quæ non est perflexa numero: sed recta, *prosa oratio* dicitur, in rectum producendo. Alij *prosum* aiunt dictam ab eo, quòd sit profusa, vel ab eo quòd spatiosius proruat & excurrat, nullo sibi termino præfinito. Præterea sciendum tam apud Græcos, quàm apud Latinos longè antiquiorem curam fuisse carminum, quàm prosæ. Omnia enim prius versibus cōdebantur, prosæ autem studium serò viguit. Primus apud Græcos Pherecides Syrus soluta oratione scripsit. apud Romanos autem Appius Cæcus aduersus Pyrrhum solutā orationem primus exercuit. Iam exhinc & cæteri prosam orationem condiderunt.

De Metris. CAP. XXXVIII.

Metra vocata, quia certis pedum mēsuris arque spaciis terminantur, neq; vltra dimensionē temporū cōstitutā procedūt. Mēsura enim Græcè μέτρον dicitur. *Versus* dicti ab eo, quod pedibus in ordine suo dispositis, certo fine moderantur per articulos: qui cæsa, & membra nominantur. Qui ne lōgius prouoluerentur, quàm iudiciū posset sustinere, modū statuit ratio vnde reuerteretur, & ab eo ipso versum vocatū dicūt, quòd reuertatur. Huic adhæret *rythmus*, qui nō est certo fine moderatus: sed tamē rationabiliter ordinatis pedibus currit: qui Latinè nihil aliud quàm numer⁹ dicitur. de quo est illud, Numeros memini si verba tenerem. *Carmē* vocatur quicquid pedibus cōtinetur: cui datū nomen existimāt, seu quòd carptim pronuntiaretur, vnde hodie lanā quā purgātes discerpūt, carminare dicimus: seu quòd qui illa canerēt, carere mēte existimabātur. ¶ *Metra* vel à pedibus nūcupata, vel à numero syllabarū, vel ab inuētoribus, vel à frequentatoribus, vel à rebus quæ scribuntur. *A pedibus* metra vocata, vt dactilica, iābica, trochaica. A trocheo enim trochaicū metrū nascitur, à dactilo dactilicū sic & alia à suis pedib⁹. *A numero* verò exametrū, pētametrū, trimetrū. Nā senarios versus nos ex numero pedū vocam⁹. Hos Græci quageminos ferūt, trimetros dicunt. Exametros autē Latinos primū fecisse Ennius traditur, eósq; lōgos vocat. *Ab inuētoribus* metra vocata dicūtur, vt Anacreonticū, Sapphicū, Archiloicū. Nā Anacreontica metra Anacreō Teius cōposuit. Sapphica, Sappho mulier edidit. Archiloicū, Archilochus quidā scripsit. Colophoniū, Colophonius quidā exercuit. Sotadeorū quoq; repertor est Sotades genere Cretēsis. Simonidia quoq; metra Simonides poeta liricus cōposuit. *A frequētatoribus*, vt Asclepiadea. Non enim ea Asclepius inuenit: sed proinde ita vocata sunt, quòd eis idē frequētissimè, & elegantissimè vsus sit. *A rebus* quæ scribūtur, vt heroicū, elegiacū, bucolicū. *Heroicum* enim carmē dictū, quòd eo virorū fortiū res & facta narrētur. Nā *heroes* appellātur viri quasi aerij, & cœlo digni propter sapientiā & fortitudinē: quod metrū auctoritate cę tera metra pręcedit, vnū ex omnibus, tā maximis operibus aptū quàm paruis; suauitatis & dulcedinis æquè capax. Quibus virtutib⁹ nomē solùm obtinuit, vt heroicum vocaretur ad memorādas scilicet heroū res, hoc est fortiū. Nā & præ cæteris simplicissimū habetur, cōstátq; duobus pedibus, dactilo & spondæo. ac sæpe penè vel ex hoc, vel ex illo, nisi quòd temperātius fit vtriusq; mixtura, quàm si instituatur à singulis. Omnibus quoque metris prius est. Hoc primū Moyses in cātico Deuteronomij, lōgè ante Pherecidē & Homerū cecinisse ,phatur. Vnde & apparet antiqui⁹ fuisse apud Hebræos studiū carminū, quàm apud Gentiles. Siquidē & Iob Moysi tēporibus ad æquat⁹ hexametro versu dactilo spōdęóq; decurrit. Hoc apud Græcos Achatesius Milesius fertur prim⁹ cōposuisse: vel, vt alij putāt, Pherecides Syrus. quod metrū ante Homerū Pythium

dictum est:post Homerum heroicum nominatum.Pythium autem vocatum volunt, eo quòd hoc genere metri oracula Apollinis sint edita. Nam cùm in Parnasso monte Pythonem serpentem in vindictam matris sagittis insequeretur, accolæ Delphici hoc illũ metro hortati sunt, vt ait Terentianus. *Elegiacum* autem dictum,eo quòd modulatio eiusdem carminis conueniat miseris. Terentianus hoc elegos dicere solet:quòd clausula talis tristibus, vt tradunt, aptior esset modis. Hoc autem vix omnino constat à quo sit inuentum : nisi quia apud nos Ennius eo prior vsus est. Nam apud Græcos sic adhuc lex Grammaticorum pendet : vt sub iudice res relegata sit.Nam quidam eorum Colofoniũ quendam, quidam Archilochum auctorem atque inuentorem volunt. *Bucolicum*, id est, pastorale carmen plerique Syracusis primum compositum à pastoribus opinantur: nonnulli Lacedæmone. Namque transeũte in Thraciam Xerxe lege Persarum, cùm Spartanæ virgines, sub hostili metu neque egredi vrbem auderent, neque pompam chorúmque agrestem Dianæ deæ pro more exercerent: turba pastorum ne religio periret, eundem in conditis cantibus celebrarunt. Appellatur autem Bucolicum de maiore parte: quamuis opilionum caprariorúmque sermones in iis & cantica inserantur. *Hymnos* primùm Dauid propheta in laudem Dei composuisse, accecinisse manifestum est. Deinde apud Gentiles prima Memmia Timotoe fecit in Apollinem & Musas, quæ fuit temporibus Ennij longe pòst Dauid.Hymni autem ex Græco in Latinum laudes interpretantur.*Epithalamia* sunt carmina nubentium, quæ decantantur à scholasticis in honorem sponsi & sponsæ. Hæc primum Salomon edidit in laudem ecclesiæ & Christi.Ex quo Gentiles sibi Epithalamium vendicarunt,& istius generis carmen assumptum hæsit. Quòd genus primum à Gentilibus in scænis celebrabatur,postea tantùm in nuptiis hæsit. Vocatur autem epithalamium,eo quòd super thalamum decantetur.*Threnos*, quòd Latinè lamentum vocamus,primus Ieremias versu composuit super vrbem Hierusalem & populum, quando captiuus ductus est. Post hunc apud Græcos Simonides poeta Liricus. Adhibebantur autem funeribus atque lamentis : similiter & nunc. *Epitaphium* Græcè,Latinè supra tumulum. Est enim titulus mortuorum, qui in dormitione eorũ fit qui iam defuncti sunt. Scribuntur enim ibi vita & mores & ætas eorum. *Poesis* dicitur Græco nomine opus multorum librorum : *poema* vnius. *Idilion* paucorum versuum. *distichon* duorum:*monostichon* vnius.*Epigramma* est titulus, quod in Latinum superscriptio interpretatur : ἐπὶ enim super,γραμμὴ litera vel scriptio nominatur.*Epodon* in poemate clausula breuis est.Dictum autem epodon quòd adunatur ad speciem elegiaci, vbi præmisso vno longiori,alter breuior componitur, atque ita in singulis quibusque maioribus sequentes minores quasi clausulæ recinunt.*Clausulas* autem Lirici appellant, quasi præcisos versus integris subiectos, vt est apud Horatium : *Beatus ille qui procul negotiis*,deinde sequitur pr*cisus,*vt prisca gens mortalium* : sic & deinceps alterni. quibus aliqua pars deest:& ipsi præcedentibus similes,sed minores:*Centones* apud Grammaticos vocari solẽt,qui de carminibus Homeri vel Virgilij ad propria opera more centenario,ex multis hicinde compositis,in vnũ sarciuntur corpus ad facultatem cuiusq; materiæ.Denique Proba vxor Adelphi centonẽ ex Virgilio de Fabrica mundi, & euangeliis plenissimè expressit. materia coposita secundum versus,& versibus secundum materiam concinnatis: sic quoque & quidam Pomponius ex eo demum poemate inter cætera stili sui otia Tityrum in Christi honorem composuit:similiter & Æneidos.

De fabula. CAP. XXXIX.

F*Abulas* poetæ à fando nominauerunt: quia non sunt res factæ,sed tantùm fando fictæ.Quæ ideo sunt inductæ, vt ficto mutorum animalium inter se colloquio imago quædam vitæ hominũ nosceretur. ¶ Has primus inuenisse traditur Alcmon Crotoniensis : appellantur Æsopicæ , quia is apud Phrygiam in hac re pollebat.Sunt autem fabulæ aut *Aesopicæ*, aut *Libysticæ*. *Aesopica* sunt, cùm animalia muta inter se sermocinasse finguntur,vel quæ animam non habẽt: vt vrbes,arbores,montes,petræ,flumina. *Libysticæ* autem dum hominum cum bestiis,aut bestiarum hominibus fingitur vocis esse cõmercium.¶Fabulas poetæ quasdam delectãdi causa finxerunt:quasdam ad naturas rerũ: nonnullas ad mores hominum interpretati sunt.*Delectandi* causa fictas, vt eas quas vulgò dicunt,vel quas Plautus & Terentius cõposuerunt. *Ad naturam rerum fabulas fingunt*: vt,Vulcanus claudus,quia per naturam nunquam rectus est ignis,vt illa triformis bestia, prima leo,postrema draco, media ipsa Chimera:id est caprea,ætates hominum per eam volentes distinguere : quarum ferox & horrens prima adolescentia,vt Leo:dimidium vitæ tempus lucidissimum , vt caprea, eo quòd acutissimè videat : tunc fit senectus casibus inflexis,vt draco. Sic & Hippocentauri fabulam esse confictam , id est, hominem equo mixtum ad exprimendam humanæ vitæ velocitatem:quia equum constat esse velocissi-

mum. *Ad mores*, vt apud Horatium mus loquitur muri: mustella vulpeculæ: vt per narrationem fictam ad id quod agitur verax significatio referatur. Vnde & Æsopi tales fabulæ sunt ad morum finem relatæ, vel sicut in libro Iudicum ligna sibi regem requirũt, & loquuntur ad oliuam, & ad ficum, & ad vitem, & ad rubum, quod totum vtique ad mores finguntur: vt ad rem quæ intenditur, ficta quidem narratione, sed veraci significatione veniatur. Sic & Demosthenes orator fabula abusus est aduersus Philippum, qui cũ ab Athenien sibus postularet, vt sibi decem oratores darentur, vel discederet, finxit ille hanc fabulam, qua dissuaderet, dicens: lupos aliquorum pastoribus, quorum diligentiam decipere voluissent, suasisse, vt in amicitiam conuenirent; ea tamen conditione, vt canes in quibus erat causa iurgiorum, iure illis traderentur: annuisse pastores, & in spem securitates dedisse canes, quos ouium suarum vigilantissimos custodes habebant. Tunc lupi adempta omni formidine, omne quod in gregibus illis erat, nõ profatietate tantũ, verũ etiam pro libidine lacerauerunt. Philippum hoc quoque princeps populi postulare, quo facilius posset opprimere spoliatam custodibus vrbem.

De historia. CAP. XL.

Historia est narratio rei gestæ, per quam ea quæ in præterito facta sunt dignoscuntur. Dicta autem Græcè Historia ἀπὸ τοῦ ἱστορεῖν, vel à videre, vel à cognoscere. Apud veteres enim nemo conscribebat Historiam, nisi is qui interfuisset, & ea quæ scribẽda essent vidisset. Melius enim oculis quæ fiunt deprehendimus, quàm ea quæ auditione colligimus. Quæ enim videntur, fine mendacio proferuntur. Hæc disciplina ad Grammaticam pertinet, quia quicquid dignũ memoria est, literis mandatur. Historiæ autem ideo *monimenta* dicuntur, quòd memoriam tribuunt rerum gestarum. *Series* autem dicta per translationem à sertis florum inuicem comprehensorum.

De primis auctoribus historiarum. CAP. XLI.

Historiam autẽ primus apud nos Moyses de initio mundi conscripsit. Apud Gentiles verò primus Dares Phrygius de Græcis & Troianis historiam edidit: quam in foliis palmarum ab eo conscriptam esse ferunt. Post Daretem autem in Græcia Herodotus primus historiographꝰ habitus est. Post quẽ Phærecides claruit iis temporibus quibus Esdras legem conscripsit.

De vtilitate historiæ. CAP. XLII.

Historiæ gentium non impediunt legentes in iis quæ vtilia dixerunt. Multi enim sapientes præterita hominum gesta ad institutionem præsentium historiis tradiderunt. Siquidem & per Historiam summa retrò temporum annorúmque supputatio cõprehenditur: & per consulum regúmque successum multa necessaria perscrutantur.

De generibus historiæ. CAP. XLIII.

Genus historiętriplex est. *Ephemeris* nanque appellatur vnius diei digestio: hoc apud noc *Diarium* vocatur. Nam quod Latini diurnum, Græci Ephemerida dicunt. *kalendaria* appellantur, quæ in menses singulos digeruntur. *Annales*, sunt res singulorum annorum. Quæcunque enim digna memoriæ domi militiæque mari ac terræ per annos in commentariis acta sunt, ab anniuersariis gestis annales nominauerunt. *Historia* autem multorum annorum vel temporum est: cuius diligentia annui commentarij in libris delati sunt. Inter *Historiam* autem & *Annales* hoc interest: quòd *historia* est eorum temporum quæ vidimus: *annales* verò sunt annorũ quos ætas nostra non nouit. Vnde Sallustius ex historialibus, Eusebius & Hieronymus ex annalibus & historia constat. ¶ Inter Historiam, & argumentum & fabulam interest. Nam *Historiæ* sunt res veræ, quæ factæ sunt. *argumenta* sunt, quæ etsi facta non sunt, fieri tamen possunt. *fabulæ* verò sunt, quæ nec facta sunt, nec fieri possunt, quia contra naturam sunt.

LIBER

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER II.

CAPITA SECVNDI LIBRI.

1 *De Rhetorica eiúſque nomine.*
2 *De inuentoribus Rhetoricæ.*
3 *De nomine oratoris & partibus Rhetoricæ.*
4 *De tribus generibus cauſarum.*
5 *De gemino ſtatu cauſarum.*
6 *De tripertita controuerſia.*
7 *De quatuor partibus orationis.*
7 *De quinque modis cauſarum.*
9 *De ſyllogiſmis Rhetoricis.*
10 *De Lege.*
11 *De ſententia.*
12 *De Cataſceua & Anaſceua.*
13 *De proſopopœia.*
14 *De Ethopœia.*
15 *De generibus quæſtionum.*
16 *De locutione.*
17 *De trimodo genere dicendi.*
18 *De colo, & commate, & periodis.*
19 *De vitiis literarum, & verborum & ſententiarum cauendis.*
10 20 *De iuncturis verborum.*
21 *De figuris verborum & ſententiarum.*

DE RHETORICA.

Caput I.

RHETORICA eſt bene dicendi ſcientia, in ciuilibus quæſtionibus, ad perſuadẽdum iuſta & bona in rerũ perſonarúmque negocio, & cauſa. ¶ Dicta autem *Rhetorica* Græca appellatione ἀπὸ τῆ ῥητορίζειν, id eſt, à copia locutionis. ῥῆσις enim apud Græcos locutio dicitur ῥήτωρ orator. ¶ Coniuncta eſt autem Grammaticæ arti Rhetorica. In Grãmatica enim ſcientiam rectè loquendi diſcimus. In Rhetorica verò percipimus qualiter ea quæ didicimus proferamus.

De inuentoribus Rhetoricæ artis.

CAP. II.

HÆc autem diſciplina à Græcis inuenta eſt à Gorgia, Ariſtotele, Hermagora: & tranſlata in Latinũ à Tullio videlicet & Ticiano, & Quintiliano, ſed ita copioſè, ita variè, vel pro ſciẽtia, vel pro loquacitate verborum, vt eam lectori admirari in promptu ſit, comprehendere impoſſibile. Nam mẽbranis retẽtis, quaſi accreſcit memorię ſeries dictionis: ac mox repoſitis recordatio omnis elabitur. Huius diſciplinæ perfecta cognitio oratorem facit.

De nomine oratoris & partibus Rhetoricæ.

CAP. III.

ORator eſt igitur vir bonus dicendi peritus. ¶ *Vir bonus* conſiſtit natura, moribus, vita, artibus. ¶ *Dicendi peritus* conſiſtit artificioſa eloquentia, quæ conſtat partibus quinque, Inuentione, Diſpoſitione, Elocutione, Memoria, Pronũciatione, & fine officij, quod eſt aliquid perſuadere. Ipſa autem *peritia dicendi in tribus rebus conſiſtit*, natura, doctrina, vſu. *Natura*, ingenio: *doctrina*, ſcientia: *vſus*, aſſiduitate. Hæc ſunt enim quæ non ſolùm in oratore, ſed in vnoquoque homine artifice ſpectantur, vt aliquid efficiat.

De tribus generibus cauſarum.

CAP. IV.

GEnera *cauſarum* tria ſunt, deliberatiuũ, demõſtratiuum, iudiciale. *Deliberatiuũ* genus eſt, in quo de quibuſlibet vtilitatibus vitæ: quod aut debeat aut nõ debeat fieri tractatur. *Demonſtratiuum*, in quo laudabilis perſona aut reprehenſibilis oſtenditur. *Iudiciale*,

in quo de ipsius personæ facto: aut pœnæ aut præmij sententia datur. ¶ Dictum autem *iudiciale*, eò quòd iudicet hominem, & sententia sua ostendat, vtrum laudabilis præmio dignus sit, aut certè reus condemnari, liberarí-ve supplicio debeat. ¶ *Deliberatiuum* genus vocatur, eò quòd de vnaquaque re in eo deliberatur. Huius genus duplex est, suasio & dissuasio, id est, de expectando & fugiendo, id est, de faciendo & non faciẽdo. Suasoria autem in tribus locis diuiditur, honesto, vtili, & possibili. Hæc differt aliquid à deliberatiua: quia *suasoria* eget altera persona, *deliberatiua* interdum & apud se agit. In suasoria autem duæ sunt, quę plus valẽt, spes & metus. ¶ *Demonstratiuum* dictum quòd vnamquamque rẽ aut laudando aut vituperando demonstrat. quod genus duas habet species, laudem & vituperationem. *Laudis ordo tribus temporibus* distinguitur, ante ipsum, in ipsum, post ipsum. *Ante ipsum*: vt, quæ te tam læta tulerunt Secula. *In ipsum*: vt, O sola infandos Troiæ miserata labores, *Post ipsum*: vt, In freta dum fluuij currẽt, dum montibus vmbræ Lustrabũt, conuexa polus dum sydera pascet: Semper honos noménque tuum laudésq; manebũt. Pari ordine è contrario & in vituperatione hominis hęc forma seruanda est, an hominẽ, in hominem, post hominem. ¶ *Locus communis*, locus rhetoricus nullus est alius, nisi argumenti sedes. Hęc verò communitas ad inquisitionem pertinet: vt nunquam manducaui commune, etiam immundum. Locus communis ad demonstratiuũ vituperationis genus pertinet. Quod tamen ab eo in aliquo differt. Nã vituperatio quæ contraria est laudi, specialiter ad certam facientis personam adhibetur. Communis verò locus generaliter in facti crimine præponitur. Vnde & cõmunis locus dicitur: quia absente persona nõ tantùm in hominem, quantum in ipsum crimen exponitur. Omne enim vitium non in vnõ tãtùm, sed etiam commune in plurimis inuenitur.

De gemino statu causarum.
CAP. V.

Status causarum, apud Rhetores dicitur ea res, in qua causa consistit, id est, constitutio. Græci enim statum à contentione ἴστασιν dicunt. Latini autem non solùm à pugna per quam expugnent propositionem aduersarij, sed quòd in eo pars vtraque consistat. Fit autẽ ex intentione & depulsione: ¶ Status autem causarũ duo sunt, *rationalis* & *legalis*. De rationali oriuntur coniectura, finis, qualitas, trãslatio. De fine, iudicialis & negocialis. De iudiciali absolutiua & assumptiua. De assumptiua, concessio, remotio criminis, relatio criminis, compensatio. De concessione, purgatio & deprecatio. *Coniecturalis status* est cùm factum quod alij obiicitur, ab alio pernegatur. *Diffinitiuus status* est, cũ id quod obiicitur, non hoc esse contenditur, sed quid illud sit adhibitis diffinitionibus approbatur. *Qualitas* est dum qualis sit res quæritur: & quia de vi & genere negotij controuersia agitur, constitutio generalis appellatur. *Translatio* est, cùm causa pendet ab eo: quod aut non is agere videtur quem oportet, aut non apud quos, quo tempore, qua lege, quo crimine, qua pœna oporteat. Translatiua constitutio est: quòd actio translationis & commutationis indigere videtur. ¶ *Iudicialis* est, in qua æqui & recti natura & præmij aut pœnæ ratio quæritur. *Negotialis* est in qua quid iuris ex ciuili more & æquitate sit consideratur. ¶ *Assumptiua est*, quæ ipsa ex se nihil dat firmi ad recusationem, foris autem aliquid defensionis assumit. *Concessio* est, cùm reus omnis non id quod factum est defendit, sed vt ignoscatur postulat. quod nos ad pœnitentes probauimus pertinere. *Remotio criminis* est, cùm id crimen quod infertur ab se & ab sua culpa, vi & potestate in alium reus dimouere conatur. *Relatio criminis est:* cùm ideo iure factum dicitur, quòd aliquis ante iniuria lacessitus sit. *Compatatio* est, cùm aliud aliquod alterius factum honestum aut vtile contenditur, quod vt fieret illud quod arguitur, dicitur esse commissum. ¶ *Purgatio* est, cùm factum quidem conceditur, sed culpa remouetur. Hæc partes habet tres, imprudentiam, casum, necessitatem. *Deprecatio* est, cùm & peccasse se, & consultu peccasse reus confitetur, & tamen vt ignoscatur postulat: quod genus perrarò potest accidere. ¶ Itẽ ex legali statu hæc oriuntur, id est, scriptum & voluntas, leges contrariæ, ambiguitas, collectio siue ratiocinatio & diffinitio legalis. *Scriptum & voluntas est*, quando verba ipsa videntur cum sententia scriptoris dissidere. *Legis contrariæ status* est: quando inter se duæ leges aut plures discrepare videntur. *Ambiguitas est*, cùm id quod scriptum est, duas aut plures res significare videtur. *Collectio* vel *ratiocinatio* est: quando ex eo quod scriptum est, aliud quoque quod non scriptum est, inuenitur. *Diffinitio legalis* est, cùm vis verbi quasi in diffinitiua constitutione in qua posita sit quæritur. ¶ Status ergo tam rationales quàm legales à quibusdã certius xviij. connumerati sunt. cæterùm secundum rhetoricos libros Tullij xix. reperiuntur propterea, quia translationem inter rationales principaliter affixit status. Inde se ipse etiam Cicero reprehendens, translationem legalibus statibus applicauit.

De triper-

De tripertita controuersia. CAP. LXI.

TRipertita controuersia, iuxta Ciceronẽ aut simplex est, aut iuncta. Et si iuncta est, considerandum est, vtrum ex pluribus quæstionibns iuncta sit, an ex aliqua comparatione. ¶ *Controuersia simplex* est, quæ absolutam continet vnam quæstionem hoc modo: Corinthiis bellum indicimus, an non? *Iuncta* est *ex pluribus quæstionibus*, in qua plura quæruntur hoc pacto: Vtrum Carthago diruatur, aut Carthaginensibus reddatur, an eò colonia deducatur? *Ex comparatione*, in qua per cõtentionem vtrum potius, aut quid potissimũ quæritur, ad hunc modum: Vtrum exercitus in Macedoniam contra Philippum mittatur, quis sociis sit auxilio, an teneatur in Italia, vt quam maximæ contra Hannibalem positæ copiæ sint.

De quatuor partibus orationis. CAP. VII.

PArtes orationis in *Rhetorica* arte quatuor sunt, Exordium, Narratio, Argumẽtatio, Cõclusio. ¶ Harum *prima* auditoris animum prouocat *secunda* res gestas explicat. *tertia* fidem assertionibus facit. *quarta* finem totius orationis complectitur. ¶ *Inchoandum* est itaque taliter, vt beneuolum, docilem vel attentum auditorem faciamus. *beneuolum*, precando; *docilem* instruendo; *attentum* excitando. ¶ *Narrandum* est ita, vt breuiter atque apertè loquamur. ¶ *Argumentandum* ita, vt primùm nostra firmemus, dehinc aduersa confringamus. ¶ *Concludẽdum* est ita, vt concitemus animum audientis implere quæ dicimus.

De quinque modis causarum. CAP. VIII.

SPecies *causarum* sunt quinque, id est, honestum, admirabile, humile, anceps, obscurũ. *Honestum* causæ genus est, cui statim sine oratione nostra fauet animus auditoris. *Admirabile* est, quò attentus sit animus eorum qui audituri sunt. *Humile* est, quod negligitur ab auditore, & non magnopere attendendum videtur. *Anceps* est, in quo aut iudicatio dubia est, aut causa honestatis & turpitudinis particeps, vt & beneuolentiam pariat & offensam. *Obscurum* est, in quo aut tardi auditores sunt, aut difficilioribus ad cognoscendum negociis causa cernitur implicata.

De Syllogismis. CAP. IX.

SYllogismus Græcè, Latinè argumentatio appellatur. *Argumentatio* autem dicta est, quasi argutè mentis oratio, qua inuentum probabile exequimur. *Syllogismus* igitur est propositionis & assumptionis, confirmationisque extrema conclusio: aut ex ambigentis incerto, aut ex fiducia comprobãtis. ¶ Cõstat enim tribus partib⁹, propositione, assumptione, cõclusione. *Propositione*, vtputa, quod bonum est, turpem vsum habere non potest. Consentit audiens, assumpsit ille: Pecunia turpem vsum habet. Concluditur, Ergo pecunia non est bonum. ¶ Syllogismis autem non solùm rhetores, sed maximè Dialectici vtuntur, licet Apostolus sæpe proponat, assumat, confirmet, atque concludat: quæ, vt diximus, propriæ artis Dialecticæ atque Rhetoricæ sunt. ¶ Syllogismorum apud rhetores principaliter genera duo sunt, *Inductio* & *ratiocinatio*. ¶ *Inductionis membra* tria sunt, prima *propositio*: secunda *illatio*, quæ & assumptio dicitur: tertia *conclusio*. *Inductio* est, quæ rebus non dubiis captat assensionem eius cum quo instituta est: siue inter Philosophos, siue inter Rhetores, siue inter sermocinantes. *Propositio inductionis* est, quæ similitudines concedendæ rei necessariò vnius inducit aut plurimorum. *Illatio inductionis* est: quę & assumptio dicitur, quæ rem de qua contenditur, & cuius causa similitudines habitæ sunt, introducit. *Conclusio inductionis* est, quæ aut concessionem illationis confirmat: aut quid ex ea conficiatur declarat. ¶ *Ratiocinatio* est oratio, qua id, de quo quæstio, comprobatur. ¶ *Ratiocinationis duo* sunt *modi*. Primus *enthimema*, qui est imperfectus syllogismus atque rhetoricus. Secundus *Epichirima*, qui est in Rhetoricis latior syllogism⁹. *Enthimema* igitur Latinè interpretatur mentis conceptio, quam imperfectum syllogismum solent Artigraphi nuncupare. Nam in duabus partibus eius argumenti forma consistit, quando eo quo ad fidem pertinet faciendam vtitur syllogismorum lege præterita, vt est illud: Si tempestas vitanda est, non igitur nauigandũ. Ex sola enim propositione constat esse perfectum: vnde magis Rhetoribus quàm Dialecticis cõuenire iudicatum est. *Enthimematis mẽbra* sunt quinque, primum conuincibile: secundum ostentabile: tertium sententiale: quartum exemplabile: quintum collectiuum. *Conuincibile* est, quod euidenti ratione cõuincit, sicut fecit Cicero pro Milone: Eius igitur mortis sedetis vltores, cuius vitam si putaretis per vos restitui posse, nolletis. *Ostentabile* est, quod certa rei demonstratione constringit: sicut Cicero in Catilina: Hic tamen viuit, imò viuit, & iam in senatum venit. *Sententiale* est, quod sententia generalis adiicit: vt apud Terentiũ, Obsequium amicos, veritas odium parit. *Exemplabile* est, quod alicuius exempli compa-

ratione euentum similem cominatur : sicut Cicero in Philippic. Te miror Antoni, quorũ exempla imitaris, eorum exitus non pertimescere. *Collectiuum* est, cùm in vnum quæ argumenta sunt, colliguntur, sicut ait Cicero pro Milone: Quem igitur cum gratia noluit, hunc voluit cum aliquorum querela. Quem iure, quem loco, quem tempore non est ausus: hunc iniuria, alieno tempore, cum piaculo capitis non dubitauit occidere. Præterea secundum Victorinum *enthimematis* est *altera diffinitio ex sola propositione*, sicut iam dictum est: quæ ita constat: Si tempestas vitanda est, non est nauigatio requirenda. *Ex sola assumptione*, vt est illud: Si inimicus est, occidit, inimicus autem est. Et quia illi deest conclusio, enthimema vocatur. ¶ Sequitur *epichirema*, descendens de ratiocinatione latior & executior rhetoricis syllogismis, latitudine distans & productione sermonis à Dialecticis syllogismis propter quod rhetoribus datur. Hic autem constat modis tribus. primus modus tripertitus est. secundus quadripertitus: tertius quinq; partitus. *Tripertitus epichirematis syllogismus* est, qui constat membris tribus: id est, propositione, assumptione, conclusione. *Quadripertitus* est: qui constat ex membris quatuor: prima propositione: secunda assumptione, & vna propositionis siue assumptionis coniunctione: tertia probatione & conclusione. *Quinque partitus* est, qui constat ex membris quinque, id est: prima propositione: secũda eius probatione: tertia assumptione: quarta eius probatione: quinta conclusione. Hunc Cicero ita facit in arte Rhetorica: Si deliberatio & demonstratio genera sunt causarum, non possunt rectè partes alicuius generis causę putari. eadem enim res alij genus. aliis pars esse potest. Idem genus & pars non potest. cætera quousque syllogismi huius membra clauduntur.

De Lege. CAP. X.

LEx est constitutio populi, quam maiores natu cum plebibus sanxerũt. Nam quid Rex aut Imperator edicit, Constitutio vel Edictum vocatur. ¶ *Iustitutio equitatis* duplex est, nunc in legibus, nunc in moribus. ¶ Inter *legem* autem & *mores* hoc interest, quod lex scripta est: *mos* verò est vetustate probata consuetudo: siue lex non scripta: Nam *lex* à legendo vocata, quia scripta est. *Mos* autem longa consuetudo est, de moribus tracta tantundẽ. *Consuetudo* autem ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur cùm deficit lex, nec scriptura aut ratione consistat: quando & legem ratio commendat. Porrò si ratione lex consistat, *lex* erit omne iam quod ratione constiterit, duntaxat quod religioni congruat, quod disciplinæ conueniat, quod saluti proficiat. ¶ Vocata autem *consuetudo* quia est in communi vsu. ¶ Omnis autem lex aut *permittit* aliquid, vt est illud, Vir fortis petat præmium: aut *vetat*, vt Sacrarum virginũ nuptias nulli petere liceat: aut *punit*, vt, Qui cædem fecerit, capite plectatur. ¶ Factæ sunt autem leges, vt earum metu humana coerceatur audacia, tutáque sit inter improbos innocentia: & in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur nocendi facultas. Legis enim præmio aut pœna vita moderatur humana. ¶ Erit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum consuetudinem patriæ, loco temporíque conueniens, necessaria, vtilis, manifestáque, nè aliquid per obscuritatem captionem contineat, nullo priuato commodo, sed pro communi ciuiũ vtilitate conscripta.

De sententia & Chria. CAP. XI.

Sententia est dictum impersonale, vt, Obsequium amicos, veritas odium parit. Hinc si persona fuerat adiecta, id est, iudiciũ, *chria* erit: ita offendit Achilles Agamemnonem vera dicendo: Mettophanes promeruit gratiam Mithridatis obsequendo. Nam inter *chriam* & *sententiam* hoc interest, quòd *sententia* sine persona profertur, *chria* sine persona nũquam dicitur. Vnde si sententiæ persona adiiciatur, fit *chria*: si detrahatur, fit *sententia*.

De Catascene & Anascene. CAP. XII.

Catascene est confirmatio propositæ rei. *anascene* autem contraria superiori est. Reuincit enim non fuisse aut non esse quod natum, aut factum, aut dictum esse proponitur: vt si quis Chimeram neget fuisse: aut fuisse confirmet. Inter has & *thesin* hoc interest, quòd *thesis* quamuis & ipsa habeat disputationem in vtramque partem scilicet negandi & confirmandi, tamen incertæ rei quasi quædam deliberatio vel coarctatio est. *Catascene* autem & *anascene* in his rebus quæ verisimiles non sunt, sed pro veris ponuntur, plerumque versantur. ¶ Anascene prima diuisio est, *inconuenientis & mendacium*. *Inconuenientis species* sunt, quod inhonestum est, & quod inutile. Item inhonestum tractatur, aut in dictis, aut in factis. In dictis, vt si quis indecora & non respondẽtia auctoritati dixisse dicatur, velut si aliquis infamet Catonem illum Censorium, iuuentutem illam ad nequitiam & luxuriam coartatum. In factis, vt si quis

si quis aborrens aliquid à sanctimonia & nomine suo feciſſe dicatur, vt est fabula de adulterio Martis & Veneris. *Mendacium* autem tres habet species: *incredibile*, quod factum non esse credatur: vt adolescentem qui de Siculo littore ingredientes Africam classes videret. *Impossibile* est, vt Clodius insidias Miloni fecerit, & idem occisus sit à Milone. *Contrarium* est; Nam si insidias fecit, occidit. Qui occisus est, non fecit insidias. Hæc distributio in contrarium, vt Clodius insidias fecit Miloni, & occidit. Confirmatio est. Reformata cataſceue proderit. Oportebit tamen principia sic ordinare, vt aut credendum esse veterum auctoritati, aut fabulis fidem non habendam esse dicamus. Et id postremum in anaſceue requiramus, ne quid aliud significare voluerint, qui ista finxerũt: vt, Scillam non marinam, sed maritimam fœminam: nec succinctam canibus, sed rapacẽ aliquam & inhospitalem venientibus extitisse.

De prosopopœia. CAP. XIII.

Prosopopœia, est cùm inanimalium rerum & personа & sermo fingitur: sicut Cicero in Catilina: Etenim si mecum patria mea, quæ mihi vita mea multo est charior loqueretur, dicens, &c. Sic & montes, & flumina vel arbores loquentes inducimus, personam imponentes rei, quæ non habet naturam loquendi: quod & tragœdis vsitatum est, & in orationibus frequentissimè inuenitur.

De Ethopœia. CAP. XIIII.

Ethopœiam verò illam vocamus, in qua hominis personam fingimus, pro exprimendis affectibus ætatis, studij, fortunæ, lætitiæ, sexus, mœroris, audaciæ. Nam cùm piratæ persona suscipitur, audax, abrupta, temeraria erit oratio: cùm fœminæ sermo simulatur, sexui conuenire debet oratio: iam verò adolescẽtis improuida: & senis, debilis: & militis fortis: & imperatoris, grauis: & parasiti suasibilis: & rustici, inculta: & philosophi perornata, diuersa oratio dicenda est. Aliter enim loquitur gaudio affectus, aliter vulneratus. In quo genere dictionis illa sunt maximè cogitanda, quis loquatur, & apud quem, & de quo, & vbi, & quo tempore: quid egerit, quid acturus sit, aut quid pati possit, si hæc consulta neglexerit.

De generibus quæstionum. CAP. XV.

Genera quæstionum duo sunt: quorum vnum est finitum, alterum infinitum. *Finitum* hypothesis Græcè, Latinè causa dicitur, vbi cum certa persona controuersia est. *Infinitum* quod Græcè thesis, Latinè propositum nominatur. hoc personam non habet certam, nec inest in aliqua certa circumstantia, id est, nec locus, nec tempus. In causa verò certa omnia sunt, vnde quasi pars causæ est propositum.

De elocutione. CAP. XVI.

IAm verò in elocutionibus illo vti oportebit, vt res, locus, tempus, persona audientis efflagitat, ne profana religiosis, ne inuerecũda castis, ne leuia grauibus, ne lasciua seriis, ne ridicula tristibus misceantur. Latinè autẽ & perspicuè loquendum. *Latinè* autem *loquitur*, qui verba rerum vera & naturalia persequitur, nec à sermone atque cultu præsentis temporis discrepat. Huic non sit satis videre quid dicat: nisi id quoque suauiter & apertè dicere. ne id quidem tantùm: nisi id quod dicit & facere.

De trimodo dicendi genere. CAP. XVII.

Dicenda sunt quoque summissa leniter, incitata grauiter, inflexa moderatè. Hoc est enim illud trimodum genus dicendi, humile, medium, grandiloquium. Cùm enim magna dicimus, *granditer* proferenda sunt: cùm parua *subtiliter*: cùm mediocria *temperatè*. Nam in paruis causis nihil grande, nihil sublime dicendum est, sed leni ac pedestri more loquendum. In causis autem maioribus, vbi de Deo vel hominum salute referimus, plus magnificentiæ & fulgoris exhibendum. In temperatis verò causis vbi nihil agitur vt agat, sed tantummodo vt delectetur auditor, inter vtrumque est moderatè dicendum: sed & quamuis de magnis rebus quisque dicat, non tamen semper granditer docere debet, sed summissè cùm docet, temperatè cùm aliquid vel laudat, vel vituperat: granditer cùm ad conuersionem auersos animos prouocat. Vtenda tamẽ verba in summisso genere sufficientia, in temperato splẽdentia, in grandi vehementia.

De colo, themate, & periodis. CAP. XVIII.

Componitur autem instruitúrq; omnis oratio verbis, cõmate, colo & periodo. *Cõma* particula est sententiæ. *Colon* membrũ. *Periodos* ambitus vel circuitus. Fit autem ex cõiunctione verborum comma, ex commate colon, ex colis periodos. *Comma* est iunctura finitio. vtputa, Etsi vereor iudices, ecce vnum comma. sequitur & aliud comma, ne turpe sit pro fortissimo viro dicere: & factum est *colon*, id est, membrum, quod intellectum sensui præstat, sed adhuc pendet

oratio. sícque deinde ex pluribus membris fit *periodos*, id est, extremæ sententiæ clausulæ: ita veterem iudiciorum morem requirũt. *Periodos* autem longior esse non debet, quàm vt vno spiritu proferatur.

De vitiis literarum, & verborum, & sententiarum cauendis. CAP. XIX.

PRæterea purum & honestum oratoris eloquium carere debet omnibus vitiis tã in literis quàm in verbis, quàm etiam in sententiis. In literis, vt iunctura apta & conueniens sit. & sic obseruandum, ne præcedentis verbi extrema vocalis in eandem vocalem primam incidat verbi sequentis, vt fœminæ Ægyptiæ. quæ structura melior fit, si consonantes vocalibus applicentur: triúmque consonantium, quæ in se incidentes stridere, & quasi rixari videntur, vitanda iunctura est, id est, r.s.x. vt est ars studiorum, rex Xerxes, error Romuli. Fugienda est & consonans m, illisa vocalibus, vt verùm enim. Præterea carere debet oratio & omnibus vitiis, quæ inter prima Grammaticorum studia cognoscuntur.

De iuncturis verborum. CAP. XX.

IN *verbis* quoque *cauenda* sunt *vitia*, vt non impropria verba ponantur, quæ Græci *Acyrologian* vocant. Amanda est ergo *proprietas*: sic tamen vt aliquando propter humilitatem sordidi aut spurci vocabuli translatis nominibus sit vtendum. non tamen longè accitis, sed vt veris proxima & cognata videantur. Fugienda etiam *Hyperbata* longiora, quæ fieri sine aliorum sensuum confusione non possunt. *Ambiguitas* quoque & vitium illud cauendum: cùm quidam iactatione eloquentiæ ducti, quod vno aut duobus verbis significare poterant, interpositis inanibus vocibus longa & circumflexa ambage concludunt: quod vitium *Perissologia* vocatur. Cui contrarium vitium est *breuitatis* studio etiam necessaria verba furari. Fugienda sunt quoque sicut in literis & verbis, ita & in sententiis vitia, quæ inter prima Grammaticorum studia cognoscuntur. Sunt autem *Cacemphaton*, *Tautologia*, *Ellipsis*, *Acyrologia*, *Macrologia*, *Perissologia*, *Pleonasmos*, & his similia. At contrà, orationem extollit & exornat *Energia* & *Emphasis*, quæ plus quiddam quàm dixerat, intelligi facit: vt si dicas Ad gloriam Scipionis ascendet & Virgilius, Demissum lapsi per funem. Cùm enim dicit lapsi, altitudinẽ imaginis suggerit. Huic contraria virtus est, verbis minuere quæ natura sua magna sunt.

De figuris verborum & sententiarum. CAP. XXI.

AVgetur & ornatur oratio etiam *figuris verborum* ac *sententiarum*. Nam quia directa & perpetua oratio fatigationem atque fastidium tam dicendi quàm audiendi creat: flectenda est, & in alias versanda formas, vt & dicentem reficiat & ornatior fiat, & iudicem diuerso vultu auditúque deflectat. De quibus plurimæ superius à Donato in schematibus artis Grammaticæ annotatæ sunt. Vnde tantùm illa hic interponi oportuit, quæ in poemate aut nunquam aut difficulter fiunt, in oratione autem libera fiunt. *Anadiplosis*, est congeminatio verborum, vt, Hic tamen viuit, imò viuit, & iam in senatum venit. *Climax*, est gradatio cùm ab eo verbo quo sensus superior terminatur, inferior incipit: ac dehinc quasi per gradus dicendi ordo seruatur, vt est illud Africani: Ex innocentia nascitur dignitas: ex dignitate honor: ex honore imperium, ex imperio libertas. Hanc figuram nonnulli *catenam* appellant, ptopter quod aliud in alio quasi nectitur nomine, atque ita res plures in geminatione verborum trahuntur. Fit autem hoc schema non solùm in singulis verbis, sed etiam in contexione verborum, vt apud Grachum, Pueritia tua adolescentiæ tuæ inhonestamentũ fuit, adolescentia senectutis dedecoramẽtum, senectus reipublicæ flagitiũ. Sic & apud Scipionẽ: Vi atq; gratis coactus cum illo sponsionem feci, facta sponsione ad iudicem adduxi, adductum primo cœtu damnaui, damnatũ ex voluntate dimisi. *Antitheta*, quæ Latinè contrapositа appellantur: quæ dum ex aduerso ponuntur, sentẽtiæ pulchritudinem faciunt, & in ornamento locutionis decentissima existunt. vt Cicero, Ex hac parte pudor expugnat, illinc petulantia: hinc pudicitia, illinc stuprũ: hinc fides, illinc fraudatio: hinc pietas, illinc scelus: hinc constantia, illinc furor: hinc potestas, illinc turpitudo: hinc continentia, illinc libido: hinc denique æquitas, temperantia, fortitudo, prudentia, & virtutes omnes certant: cum iniquitate, luxuria, ignauia cum temeritate, & cum vitiis omnibus: postremò copia cum egestate: bona ratio cum perdita: mens sana cum amẽtia: bona denique spes cum omniũ rerum desperatione confligit. In huiusmodi certamine ac prælio, huiusmodi locutionis ornamento liber Ecclesiasticus vsus est, dicens: Contra malum bonum, & contra mortem vita: sic contra pium peccator: & sic intuere in omnia opera altissimi. bina & bina, vnum contra vnum. *Synonymia*, est quoties in connexa oratione pluribus verbis vnam rem significamus, vt ait Cicero: Nihil agis, nihil moliris, nihil cogitas. Item,

tem, Non feram, non patiar, non sinam. *Epanados*, quam regressionem nostri vocant, Principium dignitatis erat penè par, non par fortasse eorum quæ sequebantur. *Antapodosis*, quoties media primis & vltimis conueniunt, vt ibi: Vestrum hoc factum reprehendo Patres conscripti, non meum, ac pulcherrimum quidem factum: verùm, vt dixi, non meum sed vestrum. *Paradiastole* est, quoties id quod dicimus interpretatione discernimus, cùm te pro astuto sapientem appellas: pro inconsiderato fortem, pro inliberali diligentem. *Antanaclasis*, est quæ eodem verbo contrarium exprimit sensum. Querebatur quidam de filio cur mortem suam expectaret: respondente, Non expecto: imò peto, inquit, vt expectes. *Antimetabole*, est conuersio verborum, quæ ordine mutato contrarium efficit sensum: Non vt edam viuo, sed vt viuam edo. Et illud: Si consul Antonius, Brutus hostis: Si conseruator reipublicæ Brutus, hostis Antonius. *Exoche*, Quis eos appellauit? Appius. Quis produxit? Appius. ¶ Nunc *figuras sententiarum*, quas opere pretium est cognoscere, persequamur. *Sententia*, est dictum impersonale, vt, Obsequium amicos, veritas odium parit. Huic si persona fuerit adiecta, *Chria* erit, ita: Offendit Achilles Agamemnonem vera dicendo. Metrophanes promeruit gratiam Mithridatis, obsequendo. Nam inter chriam & sententiam hoc interest, quòd *sententia* sine persona profertur, *chria* sine persona nunquam dicitur. Vnde si sententiæ persona adiiciatur, fit chria: si detrahatur, fit sententia. *Sententiarum species* multæ sunt: Aliæ enim *indicatiuæ*, aliæ *pronunciatiuæ*: vt, Nusquam tuta fides. aliæ *imperatiuæ*: vt, Vade, age nate, voca zephyros, & labere pennis. Aliæ *admiratiuæ*: vt, Tantæne animis cœlestibus iræ? Aliæ *comparatiuæ*, vt est: Si vinco & pereo, quid ibi me vincere præstat? Aliæ *superlatiuæ*, quæ cum aliquo motu animi & indignatione promuntur, vt ibi: Quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames. Aliæ *interrogatiuæ*: vt, iuuenes quæ causa subegit Ignotas tentare vias? Quod genus, vnde domus? pacémne huc fertis an arma? Aliæ *responsiuæ*, vt illinc, istinc. Aliæ *deprecatiuæ*: vt, Eripe me his inuicte malis. Aliæ *promissiuæ*: vt, Parce metu Cytheræa, manent immota tuorum. Aliæ *concessiuæ*, quæ cum impulsione prohibeant: vt, Sequere Italiam ventis pete regna per vndas. quæ tamen ne non intellecta sit persuasio, permixta sunt aliqua quæ vetent latenter, vt, ventis pete regna per vndas Aliæ *demonstratiuæ*: vt, en, ecce. Aliæ *optatiuæ*: vt, O mihi præteritos referat si Iupiter annos. Aliæ *derogatiuæ*: vt nequaquam. Aliæ *quæ cum exclamatione proferuntur*: vt, Quis furor ô ciues pacem conuertit in arma? Et Cicero, O dij immortales, vbinam gentium sumus? Aliæ *exhortatiuæ*, cùm ad sententiam prouocamus: vt, Aude hospes contemnere opes. Aliæ *dehortatiuæ*, cùm à contrario vitio peccatóque reducimus. Sunt & *affirmatiuæ*: vt, quidni, quippe. *Præceptiuæ*: vt, Nudus ara, sere nudus, habebis frigore messes. *Vetatiuæ*: vt, Néve inter vites corilum sere, néve flagella Summa pete. *Negatiuæ*: vt, non, minimè. Sunt & *miratiuæ*, vt Pape, viuere non licet, & fornicari libet? *Dolentis*, Heu mihi quòd nullis amor est sanabilis herbis. *Flentis* similitudinis sic: vt, Creta vt fertur quondam labyrinthus in alta. *Admonentis, irridentis, gementis, exhortatiuæ, consolatiuæ, commiserantis*: quorum quot sunt genera vel figuræ, tot & in pronunciando voces. Sunt & *Amphidoxæ*: quarum pars honesta est, pars inhonesta: vt, non est tua tuta voluntas: Magna petis Phaëton. Sunt & aliæ, *procatalepsis*: cùm id quod nobis obiici poterat, antè præsumimus ad diluendum: vt, Si quis vestrûm iudices, aut eorum qui assunt fortè mirantur. Sunt & *aporiæ*, dubitatio simulantis nescire se quæ scit, aut quomodo dicatur. *Kœnosis* autem dicitur communicatio consilij cum iudicibus aut aduersariis, vt si dicas: Vos consulo iudices, aut vos aduersarij: quid me facere conuenit, aut quid vos facturi fueritis. *Paradoxon*, est cùm dicimus inopinatum aliquid accidisse, vt pro Flacco Cicero: Cuius laudis prædicator esse debuerit, eius periculi deprecatorem se esse factum. *Epitrope*, id est, permissio, cùm aliquid ipsis iudicibus aut aduersariis permittimus existimãda: vt Caluus in Vaticinio: Perfrica frontem, & dic te digniorem qui prætor fieres quàm Catonẽ. *Parrhesia*, est oratio libertatis & fiduciæ plena: vt ibi, Occidi non Spurium Melium, & cætera. Qua figura cautè vtendum est, vt Cicero: præmisit enim rationem. *Ethopœia* est, cùm sermonem ex aliena persona inducimus: vt pro Cælio Tullius facit Appium Cæcum cum Clodio loquentem. *Energia*, est rerum gestarum aut quasi gestarum sub oculis inductio, de qua locuti iam sumus. *Metathesis* est, quæ mittit animos iudicum in res præteritas aut futuras, hoc modo: Reuocate mentes ad spectaculum expugnatæ miseræ ciuitatis, & videre vos credite incendia, cædes, rapinas, direptiones, liberorum corporum iniurias, captiuitates matronarum, trucidationes senum. In futurum autem, anticipatio eorum quæ dicturus est aduersarius: vt Tullius pro Milone, cùm mittit animos iudicum in eum reipublicæ statum, qui futurus est, etiamsi occiso Milone Clodius viueret. *Aposiopesis* est, cùm id quod dicturi videbamur, silentio intercipimus, ita: Quos ego, sed motos præstat componere fluctus. *Epanalepsis*, est digressio, ita:

Tulit calor me dicendi, & dignitas rerum paulò longiùs quàm volebam: sed redeo ad causam. *Anamnesis* est, commemoratio eius rei quam oblitos fuisse nos fingimus. *Apætesis* est, cùm id quod in animos iudicum quasi deposueramus, oportunè reposcimus. *Aetiologia* est, cùm proponimus aliquid, eiúsq; causam & rationē reddimus. *Charactérismus*, est descriptio figuræ alicuius expressa: vt, Omnia Mercurio similis vocém que colorem, Et crines & flauos & membra decora iuuenta. Ἀφοιωμὸς, cùm plures sensus breuiter expeditos in vnum locum coaceruat, & cum quadam festinatione decurrit: vt Cicero, sic: Rempublicam Quirites vitámque omnium vestrúm, bona, fortunas, coniuges, liberósque vestros, &c. *Ironia* est, cùm per simulationem diuersum, quàm dicit, intelligi cupit. Fit autem, aut cùm laudamus eum quem vituperare volumus, aut vituperamus quem laudare volumus. Vtriusque exemplum erit: si dicas, Amatorem reipublicæ Catilinam: hostem reipublicæ Scipionem. *Diasyrmos*, ea quæ magna sunt verbis minuit: aut minima extollit. *Hyphe* est, quoties in eodem sensu diutius immoramur, sic: Cui tandem pepercit? cuius amicitiæ fidem custodiuit? cui bono inimicus non fuit? quādo non aut accusauit aliquem, aut verberauit, aut prodidit? *Epangelia* est promissio, qua iudicem attentum facimus: pollicentes nos aliqua magna aut minima dicturos. *Prosopopœia* est, cùm inanimalium & persona & sermo fingitur. Cicero in Catilina: Etenim si mecum patria mea, quæ mihi vita mea multo est charior loqueretur, dicēs, &c. *Paratheſis* est, cùm quasi deponimus aliquid imperfectum apud memoriam iudicum repetituros nos dicentes cùm oportunum fuerit. *Pensis*, id est, soliloquium, cùm ad interrogata ipsi nobis respondemus. *Synæresis* est, cùm differimus aliquid petentes, vt aliud interim nos non permittant dicere.

Incipiunt capitula de Dialectica.

22 *De Dialectica.*
23 *De differentia Dialectica & Rhetoricæ artis.*
24 *De Diffinitione Philosophiæ.*
25 *De Isagogis Porphyrij.*
26 *De categorijs Aristotelis.*
27 *De perihermenijs Aristotelis.*
28 *De syllogismis Dialecticis.*
29 *De diuisionibus diffinitionum.*
30 *De topicis.*
31 *De oppositis.*

De Dialectica. CAP. XXII.

Dialectica est disciplina ad discernendas rerum causas inuenta. Ipsa est Philosophiæ species, quæ *Logica* dicitur, id est, rationalis, diffiniendi, quærendi & disserendi potens. Docet enim in pluribus generibus quæstionum, quemadmodum disputando vera & falsa diiudicentur. ¶Hanc quidam primi Philosophi in suis dictionibus habuerunt, non tamen ad artis redegere peritiam. Post hos Aristoteles ad regulas quasdam huius doctrinæ argumenta produxit, & *Dialecticam* nuncupauit, pro eo quod in ea de dictis disputatur. Nam λέξις dictio dicitur. ¶Ideò autem post Rhetoricam disciplinam Dialectica sequitur: quia in multis vtrique communia existunt.

De differentia Dialectica & Rhetoricæ artis. CAP. XXIII.

Dialecticam verò & Rhetoricam Varto in nouem disciplinarum libris, tali similitudine diffiniuit. *Dialectica* & *Rhetorica* est quod in manu hominis pugnus astrictus & palma distensa: illa verba contrahens, ista distendens. *Dialectica* quidem ad disserendas res acutior. *Rhetorica* ad illa quæ nititur docenda facundior. Illa ad scholas nonnunquam venit: ista iugiter procedit in forum. Illa requirit rarissimos studiosos: hæc autem frequenter & populos. Solent autem Philosophi antequam ad isagogen veniant exponendam, diffinitionem Philosophiæ ostenstere: quò facilius ea, quæ ad eam pertinent, demonstrentur.

De diffinitione philosophiæ. CAP. XXIV.

Philosophia, est rerū humanarum diuinarúmque cognitio cū studio bene viuendi cōiuncta. ¶Hæc autē duabus ex rebus constare videtur, scientia & opinatione. *Scientia* est cùm res aliqua certa ratione percipitur. *Opinatio* autē cùm adhuc incerta res latet, & nulla ratione firmata videtur, vtputa: Sol vtrúmne tantus quantus videtur, an maior sit quàm omnis terra: itē luna globosa sit an cō caua. & stellæ vtrúmne adhæreant cœlo an per aerem libero cursu ferantur: cœlū ipsum qua magnitudine, qua materia constat: vtrū quietum & immobile sit: an incredibili celeritate voluatur: quanta sit terræ crassitudo: aut

do: aut quibus fundamentis librata & suspẽsa permaneat. ¶Ipsum autem *nomen Philosophiæ* Latinè interpretatum, amorem sapientiæ profitetur. Nam Græci φιλὸν amicum, σοφίαν sapientiam dicunt. ¶*Philosophiæ species* tripertita est: vna *naturalis*, quæ Græcè Physica appellatur: in qua de naturæ inquisitione disseritur: altera *moralis*, quæ Græcè Ethica dicitur, in qua de moribus agitur: tertia *rationalis*, quæ Græco vocabulo Logica appellatur, in qua disputatur quemadmodum in rerum causis vel vitæ moribus veritas ipsa quæratur. In *Physica* igitur causa quærendi, in *Ethica* ordo viuendi, in *Logica* ratio intelligendi versatur. ¶*Physica* apud Græcos primus perscrutatus est Thales Milesius, vnus ex septem sapientibus. Hic enim ante alios cęli causas atque vim rerum naturalium contemplata ratione suspexit, quam postmodum Plato in quatuor diffinitiones distribuit, scilicet *Arithmeticam, Geometriam, Musicam, & Astronomiam.* ¶*Ethicam* Socrates primus ad corrigendos componẽdósq; mores instituit, atq; omnę studium eius ad bene viuendi disputationem perduxit: diuidens eam in quatuor virtutes, id est, prudentiam, iustitiam, fortitudinem & temperantiam. *Prudentia* est in rebus, qua discernuntur à bonis mala. *Fortitudo*, qua aduersa æquanimiter tolerantur. *Temperantia*, qua libido, concupiscentiáque frenatur. *Iustitia*, qua rectè iudicando sua cuique distribuuntur. ¶*Logicam*, quæ rationalis vocatur, Plato subiunxit, per quam discussis rerum morúmque causis, vim earum rationabiliter perscrutatus est: diuidens eam in *Dialecticam* & *Rhetoricam*. dicta autem *Logica*, id est, rationalis. λόγος enim apud Græcos & sermonem significat & rationem. ¶In his quippe tribus generibus Philosophiæ, etiam eloquia diuina consistunt. Nam aut de natura disputare solent, vt in Genesi & Ecclesiaste: aut de moribus, vt in Prouerbiis & in omnibus sparsim libris: aut de Logica, pro qua nostri Theologicam sibi vẽ dicant, vt in Cantico canticorum, & Euangeliis. ¶Item aliqui doctorum Philosophiã in nomine & partibus suis ita diffinierunt. *Philosophia* est diuinarũ, humanarúmq; rerũ, in quantum homini possibile est, probabilis scientia. Aliter: Philosophia est ars artiũ, & disciplina disciplinarum. Rursus: Philosophia est meditatio mortis: quod magis conuenit Christianis, qui seculi ambitione calcata, conuersatione disciplinabili, similitudine futuræ patriæ viuunt. ¶Philosophia diuiditur in duas partes: prima in spectatiua: secũda in actualem. Alij diffinierunt Philosophię rationẽ in duabus cõsistere partibus, quarum prior inspectatiua est, secũda actualis. Inspectatiua diuiditur in tribus modis, id est, prima in naturalem: secunda in doctrinalem: tertia in diuinalẽ. [¶*Doctrinalis* diuiditur in quatuor partes, id est, prima in Arithmeticã, secunda in Musicam, tertia in Geometriam, quarta in Astronomiam. *Actualis* diuiditur in tribus, id est, prima in moralem, secunda in dispensatiuam, tertia in ciuilem. *Inspectatiua* dicitur qua supergressi visibilia. de diuinis aliquid & cœlestibus contemplamur, eáque mente solummodo inspicimus, quæ corporeum supergrediuntur obtutum.] *Naturalis* dicitur, vbi vniuscuiusque rei natura discutitur, quia nihil generatur in vita: sed vnumquodque in iis vsibus deputatur, in quibus à creatore diffinitum est: nisi fortè cum voluntate Dei aliquod miraculum prouenire monstratur. ¶*Doctrinalis* dicitur scientia, quæ abstractam considerat quãtitatem. *Abstracta* enim quantitas dicitur, quam intellectu à materia separãtes, vel ab aliis accidentibus, vt est par, impar, vel ab huiuscemodi, in sola ratiocinatione tractamus. Cuius species sunt quatuor, scilicet, Arithmetica, Geometria, Musica, & Astronomia. *Arithmetica* est disciplina quantitatis numerabilis secũdum se. *Geometria*, est disciplina magnitudinis immobiliúmque formarum. *Musica*, est disciplina quę de numeris loquitur, qui ad aliquid sunt his qui inueniuntur in sonis. *Astronomia*, est disciplina, quæ cursus cælestium syderúmq; figuras contemplatur omnes, & habitudines stellarum circa se & circa terrã indagabili ratione percurrit. ¶*Diuinalis* dicitur, quando aut ineffabilem naturam Dei: aut spiritales creaturas ex aliqua parte profundissima qualitate disserimus. ¶Porrò *actualis* dicitur, quæ res propositas operationibus suis explicat. Cuius partes sunt tres, moralis, dispensatiua, & ciuilis. ¶*Moralis* dicitur, per quam viuendi mos honestus appetitur, & instituta ad virtutem tendentia præparantur. *Dispensatiua* dicitur, cùm domesticarum rerum sapienter ordo disponitur. *Ciuilis* dicitur, per quam totius ciuitatis vtilitas administratur.

De Isagogis Porphyrij. CAP. XXV.

Post Philosophiæ diffinitiones, in quibus generaliter omnia continentur, nunc Isagogas Porphyrij expediamus. ¶*Isagoga* quippe Græcè, Latinè introductio dicitur, eorum scilicet qui Philosophiã incipiunt: continens in se demonstrationem primarum rationum de qualibet re quid sit, suáque certa ac substantiali *diffinitione* declaratur. Nam posito primo genere, deinde species & alia quæ vicina esse possunt subiungimus, ac discretis communibus separamus: tamdiu interpo-

nentes differentias, quousq; ad proprium de quo quærimus signata eius expressione perueniamus, vt puta: Homo est animal rationale, mortale, terrenũ, bipes, risũsque cap. x. *Genus* animal cùm dictum est, substantia ipsius hominis declarata est. Est enim ad hominem genus animal. sed quia latè patebat, adiecta est *species*, terrenum: & iam exclusum est id quod aut æthereum aut humidum. *Differentia* verò, vt bipes, quæ propter animalia posita est, quæ multis pedibus innituntur. Item rationale, propter illa quæ ratione egeant. mortale autem propter id quod non angelus est. Postea discretis atque discclusis adiectum est *proprium* in parte postrema, risus capax: est enim solum hominis quod ridet. sic perfecta est omnis ex parte diffinitio, ad hominem declarandum. ¶ Cuius disciplinæ diffinitionem plenam existimarunt Aristoteles & Tullius ex genere & differẽtiis cõsistere. ¶ Quidam postea pleniores in docendo, eius perfectam *substantialem diffinitionem* in quinque partibus velut in membris suis diuiserunt. Quarum prima est de genere: secunda de specie: tertia de differentia: quarta de proprio: quinta de accidente. *Genus*, vt animal. Est enim animal commune & generale omnium animam habentium. *Species*, vt homo. est enim specialitas, qua separatur à cæteris animantibus. *Differentia*, vt rationale, mortale. His enim duobus differt homo à cæteris. Cùm enim dicitur rationale: discernitur ab irrationabilib⁹ & mutis, quæ non habent rationem. Cùm mortale, discernitur ab angelis, qui nesciunt mortem. *Proprium*, vt risibile. Homo est enim qui ridet, & hoc præter hominem nullius animalis est. *Accidens*, vt color in corpore, doctrina in animo. Hæc enim temporum varietate & accedunt & mutantur: vt est ex omnibus his quinq; partibus oratio plenæ sententiæ, ita: Homo est animal rationale, mortale, risibile, boni malique capax. sic enim in omni oratione substantiali tamdiu interponere debemus species & doctrinas, quàm diu secclusis omnibus, quæ hoc idem possunt esse: ad id perueniatur, vt proprietas iam certa teneatur. ¶ *Isagogas* autem ex Græco in Latinum transtulit Victorinus orator, commentúmque eius quinque libris Boetius edidit.

De categoriis Aristotelis.
CAP. XXVI.

SEquuntur Aristotelis categoriæ: quæ Latinè *prædicamenta* dicuntur: quibus per varias significationes omnis sermo conclusus est. ¶ *Instrumenta categoriarum* sunt tria, scilicet prima æquiuoca: secunda vniuoca: tertia denominatiua. *Æquiuoca* sunt, quando multarum rerum nomen vnum est: sed non eadem diffinitio, vt leo. Nam quantum ad nomen pertinet, & verus & pictus & cœlestis leo dicitur. Quantum ad diffinitionem pertinet, aliter verus diffinitur, aliter pictus, & aliter cœlestis. *Vniuoca* sunt, quando duarum aut plurimarum rerum vnum nomen est & diffinitio, vt vestis. nam & birrus & tunica nomen vestis possunt accipere & eius diffinitionem. Ergo hoc vniuocum in generibus esse intelligitur: quia & nomen & diffinitionem dant formis suis. *Denominatiua* & *derivatiua* dicuntur quæcũque ab aliquo solo differentiæ casu secundum nomen habent & appellationem: vt à bonitate bonus, à malitia malus. ¶ *Categoriarum* autem *species* decem sunt, scilicet *Substantia, quantitas, qualitas, relatio, situs, locus, tempus, habitus, agere* & *pati*. *Substantia*, est quæ propriè & principaliter substare dicitur, quæ neque de subiecto prædicatur, neque in subiecto est, vt aliquis homo, aliquis equus. *Secundæ* autem *substantiæ* dicuntur, in quibus illæ quæ principaliter substantiæ primò dictæ insunt atque clauduntur: vt in homine Cicero. *Quantitas* est mensura, per quam aliquid vel magnum vel minus ostenditur: vt longus, breuis. *Qualitas* est: vt qualis sit orator, aut rusticus niger, aut candidus. *Relatio* est, quæ refertur ad aliquid. Cùm enim dicitur filius: demonstratur & pater. Hæc relatiua simul incipiunt. Nam seruus & dominus vno tempore exordium nominis sumunt: nec alii quãdo inuenitur dominus prior seruo, nec seruus prior domino. Alterum enim alteri præesse non potest. Porrò *situs* à positione dictus est, vt quis aut stet, aut sedeat, aut iaceat. *Locus* est vbi sit, in foro, in platea. Loci autẽ motus habet sex partes, dexteram & sinistrã, antè & retrò, sursum & deorsum. Partes quoque istæ sex duo habent, longè & propè. *Tẽpus*: vt hodie, heri. *Habitus* ab habendo aliquid dictus, vt habere scientiam in mente, virtutem in corpore. circa corpus vestimentum & cætera quæ ad habendi modum designato à doctoribus numero comprehẽduntur. Iam verò *agere* & *pati* ab agentis & patientis significatione consistunt. Nam scribo vocis actum habet: quum facientis rem indicat. Scribor patientis est, quum pati se ostendit. In his enim nouem generibus, quorum exempli gratia quædam posita sunt, vel in ipso substantiæ genere, quod est οὐσία, innumerabilia reperiuntur. Nam & ea quæ intellectu capimus, id ad alterum horum decem prædicamentorum sermone vulgamus. Plena enim sententia de his ita est, Augustinus magnus prædicator, filius illius

illius, stans in templo, hodie infulatus, prædicando fatigatur. οὐσία autem substãtia est, id est, proprium. quæ cæteris subiacet: reliqua nouem accidentia sunt. *Substantia* autẽ dicitur ab eo, quòd omnis res ad se ipsam subsistit. Corpus enim subsistit, & ideò sustantia est. Illa verò *accidentia*, quæ in subsistente atque subiecto sunt: substantiæ non sunt: quia non subsistunt, sed mutantur, vt color vel forma. *De subiecto* autem & *in subiecto*: quasi de ipso & in ipso. Vbi enim *dicitur de subiecto*, sustantia est, quasi dicatur de substantia. Vbi autem *dicitur in subiecto*, accidentia sunt, id est, quæ accidũt in substantia, vt quãtitas, qualitas, vel figura. *De subiecto* igitur genera & species. *in subiecto* accidentia sunt. Ex his nouem accidentibus tria *intra ousiam* sunt, scilicet quantitas, qualitas & situs. Hæc enim sine ousia esse non possunt. *Extra ousiam* verò sunt locus, tempus & habitus. *intra*, & *extra ousiam* sunt relatio, facere & pati. ¶ Appellatas autem *categorias* constat: quia non possunt nisi ex subiectis agnosci. Quis enim quid sit homo possit agnoscere, nisi aliquem hominem sibi ponat ante oculos, quasi subiectum nomini? Hoc opus Aristotelis intelligendum est, quoniam sicut dictum est, quicquid homo loquitur, inter decem prædicamenta habetur. Proficiet etiam ad libros intelligendos, qui sine Rhetoribus & Dialecticis apponuntur.

De perihermenijs Aristotelis.

CAP. XXVII.

SEquitur dehinc *liber Perihermenias* subtilissimus nimis, & per varias formas iterationésque cautissimus, de quo dicitur: Aristoteles quando perihermenias scriptitabat, calamum in mente tingebat. ¶ Omnis quippe res quæ vna est, & vno significatur sermone, aut per *nomen* significatur, aut per *verbum*: quæ duæ partes orationis interpretantur totum quicquid concepit mens ad eloquendum. Omnis enim elocutio conceptæ rei mentis interpres est. Hanc Aristoteles vir in rerum expressione & faciendis sermonibus peritissimus, *Perihermeniam* nominat, quam Interpretationem nos appellamus, scilicet quòd res mente conceptas prolatis sermonibus interpretatur per *cataphasin*, & *apophasin*, id est, per affirmationem & negationem. *Per affirmationem*, vt homo currit: *per negationem*, vt homo non currit. ¶ In his itaque perihermeniis, supradictus philosophus de septem speciebus tractat, id est, de *Nomine*, de *Verbo*, de *Oratione*, de *Enunciatione*, de *Affirmatione*, de *Negatione*, de *Contradictione*. *Nomen* est vox significatiua secundum placitum, sine tempore: cuius nulla pars significatiua separata, vt Socrates. *Verbum*, est quod significat tempus, cuius pars nihil extra significat: sed semper eorum quæ de altero dicuntur notata, vt cogitat, disputat. *Oratio*, est vox significatiua ad placitum: cuius partium aliquid separatum significatiuum est, vt Socrates disputat. *Enunciatiua* oratio est vox significatiua, de eo quod est aliquid vel non est: vt Socrates est, Socrates non est. *Affirmatio*, est enunciatio alicuius de aliquo, vt Socrates est. negatio est alicuius ab aliquo, vt Socrates non est. *Contradictio*, est affirmationis & negationis oppositio, vt Socrates disputat, Socrates non disputat. ¶ Vtilitas perihermeniarum hæc est, quòd ex his interpretamentis *syllogismi* fiunt. Vnde & *analytica* pertractantur.

De syllogismis Dialecticis.

CAP. XXVIII.

SEquuntur dehinc *Dialectici syllogismi*, vbi totius eius artis vtilitas & virtus ostenditur: quorum conclusio plurimum adiuuat lectorem ad veritatem inuestigandam: tantùm vt absit ille error decipiendi aduersarium per sophismata falsarum conclusionum. ¶ *Formulæ categoricorum*, id est, prædicatiuorum syllogismorum sunt tres. ¶ Primæ formulæ modi sunt nouem: *Primus* modus est, qui conducit, id est, qui colligit ex vniuersalibus dedicatiuis, dedicatiuum vniuersale directim: vt, Omne iustum honestum: omne honestum bonum: ergo omne iustum bonum. *Secundus* modus est, qui conducit ex vniuersalibus dedicatiuo & abdicatiuo, abdicatiuum vniuersale directum: vt, Omne iustum est honestum: nullum honestum turpe: ergo nullum iustum turpe. *Tertius* modus est, qui conducit ex dedicatiuis particulari & vniuersali, dedicatiuum particulare directum: vt, quoddam iustũ honestum: omne honestum vtile: ergo quoddã iustum vtile. *Quartus* modus est, qui conducit ex particulari dedicatiua, & vniuersali abdicatiua, dedicatiuum particulare directum. vt, Quoddam honestum iustum: nullum honestum turpe: ergo quoddam iustum non est turpe. *Quintus* modus est, qui conducit ex vniuersalibus dedicatiuis particulare dedicatiuum per reflexionem: vt, Omne iustum honestum: omne honestum bonum: ergo quoddam bonum iustum. *Sextus* modus est, qui conducit ex vniuersali dedicatiua & vniuersali abdicatiua, abdicatiuum vniuersale per reflexionem: vt, Omne iustum honestum: nullum honestum turpe: ergo nullum turpe iustum. *Septimus* modus est, qui

conducit ex particulari & vniuersali dedicatiuis,dedicatiuum particulare per reflexionem:vt,Quoddam iustum honestum : omne honestum vtile:igitur quoddam vtile iustũ. *Octauus* modus est,qui conducit ex vniuersalibus, abdicatiuo & dedicatiuo, particulare abdicatiuum per reflexionem : vt, Nullum turpe honestum:omne honestum iustum:ergo quoddam turpe non est iustum. *Nonus* modus est, qui conducit ex vniuersali abdicatiuo & particulari dedicatiuo, dedicatiuũ particulare per reflexionem :vt, Nullũ turpe honestum:quoddam honestum iustũ: igitur quoddam iustum non est turpe. ¶ Formulæ secundi modi sunt quatuor. *Primus* modus est,qui conducit ex vniuersalibus dedicatiuo & abdicatiuo,abdicatiuum vniuersale directim : vt,Omne iustum honestum: nihil turpe honestum:ergo nullum turpe iustum. *Secundus* modus est, qui conducit ex vniuersalibus abdicatiuo & dedicatiuo , abdicatiuum vniuersale dictum:vt,Nullum turpe honestum:omne iustum honestum : ergo nullum turpe iustum. *Tertius* modus est, qui conducit ex particulari dedicatiuo & vniuersali abdicatiuo, particulare abdicatiuũ directim.vt,Quoddam iustum honestũ :nullum turpe honestum: igitur quoddam iustũ non est turpe. *Quartus* modus est,qui conducit ex vniuersali dedicatiuo, & particulari abdicatiuo,abdicatiuum particulare directim:vt,Omne iustum est turpe: quoddam malum non est turpe , quoddam ergo malũ non est iustum. ¶ Formulæ tertij modi sunt sex : *Primus* modus,qui conducit ex dedicatiuis vniuersalibus , dedicatiuum particulare tam directim quàm reflexim. vt , Omne iustum honestum:omne honestum iustum:omne iustum bonum : quoddam ergo honestum bonum,quoddam bonum honestum. *Secundus* modus est, qui conducit ex dedicatiuis particulari & vniuersali , dedicatiuum particulare directim.vt,Quoddam iustum honestum:omne iustum bonũ:quoddam ergo honestum bonum. *Tertius* modus est, qui conducit ex dedicatiuis vniuersali & particulari, dedicatiuũ particulare directim. vt , Omne iustum honestum : quoddam iustum bonum : ergo quoddam honestum bonum. *Quartus* modus est,qui conducit ex vniuersali dedicatiuo,& particulari abdicatiuo, abdicatiuum particulare directim . vt, Omne iustum honestum : nullum iustum malum : ergo quoddam honestum non est malum. *Quintus* modus est,qui conducit ex dedicatiuo particulari & abdicatiuo vniuersali , abdicatiuum vniuersale directim . vt, Quoddam iustum honestum : nullum iustum malum : ergo quoddã iustum non est malum. *Sextus* modus est,qui conducit ex dedicatiuo vniuersali,& abdicatiuo particulari , abdicatiuum particulare directim . vt , Omne iustum honestum : quoddam iustum non est malum : Ergo quoddam honestum non est malum. Has formulas categoricorum syllogismorum,qui plenè nosse desiderat,librum legat qui inscribitur Peri hermenias Apulei , & quæ subtilius sunt tractata cognoscet. Distincta enim atque considerata ad magnas intelligentiæ vias lectorem præstante Domino , vtiliter introducunt. ¶ Nunc ad *Hypotheticos syllogismos* ordine sequenti veniamus. *Modi syllogismorum* Hypotheticorum qui fiunt cum aliqua conclusione sunt sex. *Primus* modus est, Si dies est,lucet : Est autem dies : Ergo lucet. *Secundus* modus est , Si dies est , lucet: Non autem lucet : Ergo non est dies. *Tertius* modus est ita , Non est dies , ergo non lucet . atqui dies est , lucet igitur . *Quartus* modus est ita : Aut dies est aut nox , Vtique dies est : nox ergo non est. *Quintus* modus est ita:Aut dies est aut nox : Vtique nox non est , Igitur dies est . *Sextus* modus est ita : Non est dies : Ergo non lucet : Dies autem est : Nox ergo non est. *Septimus* modus est ita : Non est dies & nox: Vtique nox non est:Ergo dies est. Modos autem syllogismorum Hypotheticorum siquis plenius nosse desiderat , librum legat Marij Victorini, qui inscribitur de Syllogismis hypotheticis. ¶ Hinc ad Dialecticas diffinitionum species accedamus , quæ tanta dignitate præcellunt , vt possint iudiciorum apertè manifestationes & quædam indicia dictionum ostendere.

De diuisione diffinitionum ex Marij Victorini libro abbreuiata. CAP. XXIX.

Diffinitio,est Philosophorum, quæ in rebus exprimendis explicat quod res ipsa sit,qualis sit, & quemadmodum mẽbris suis constare debeat. Est enim oratio breuis vniuscuiusque naturam à communione diuisam propria significatione concludens. ¶ Diuisio diffinitionum in partes xiiij. habetur. ¶ *Prima species* diffinitionis est οὐσιώδης,id est, *substantialis* : quæ propriè & verè dicitur diffinitio, vt est: Homo est animal rationale, mortale,sensus disciplinæque capax. Hæc enim diffinitio per species & differentias descendens venit ad proprium,& designat plenissimè quid sit homo. ¶ *Secunda* species diffinitionis est, quæ Græcè ἐνυπόστατον dicitur,Latinè *notio* nuncupatur : quam notionẽ communi non proprio nomine possumus dicere. Hæc isto modo semper efficitur.

Homo

Homo est quod rationali conceptione & exercitio præest animalibus cunctis. Non enim dixit quid sit homo, sed quid agat: quasi quodam signo in notitiam deuocato. Ista enim & reliquis notitia rei profertur, nõ substantialis explicatio declaratur. & quia illa substantialis est, diffinitionum omnium obtinet principatum. ¶*Tertia* species diffinitionis est, quæ Græcè ποιότης dicitur, Latinè *qualitatiua* vocatur: quia ex qualitate nomen accepit pro eo quod, quale sit id quod quæritur, euidenter ostendit. Cuius exemplum tale est: Homo est qui ingenio valet, artibus pollet, & cognitione rerum: aut quod agere debet, eligit, aut animaduersione quid inutile sit contemnit. His enim qualitatibus expressus ac diffinitus est homo. ¶*Quarta* species diffinitionis est, quæ Græcè ὑποτυπωτική, Latinè à Tullio *descriptio* nuncupatur: quæ adhibita circuitione dictorum factorúmque rem, quę sit, descriptione declarat. Quęritur enim, quid sit auarus, quid crudelis, quid luxuriosus, & vniuersa luxuriosi, auari & crudelis natura describitur. vt si luxuriosum volumus diffinire, dicimus: Luxuriosus est victus non necessarij, sed sumptuosi & honoris appetẽs, in deliciis affluens, in libidine promptus. Hęc & alia diffiniunt luxuriosum: sed per descriptionem diffiniunt. Quæ species diffinitionis Oratoribus magis apta est quàm Dialecticis: quia latitudines habet, quæ simili modo in bonis rebus ponitur & malis. ¶*Quinta* species diffinitionis est, quam Græcè κατὰ πλείονα, Latinè *aduerbium* dicimus. Hæc vocem illam de cuius re quæritur, alio sermone designat, vno & singulari, & quodãmodo quid illud sit in vno verbo positum, vno verbo alio declarat: vt, Conticescere est tacere. Item cùm terminum dicimus finem: aut populatas interpretamur esse vastatas. ¶*Sexta* species diffinitionis est, quam Græci κατὰ διαφοράν, nos *per differentiam* dicimus. Scriptores verò artium de eodem & de altero nominãt: vt cùm quæritur, quid sit inter Regem & tyrannum: adiecta differentia quid vterq; sit diffinitur, id est, rex est modestus & temperans: tyrãnus verò impius & immitis. ¶*Septima* species diffinitionis est, quam Græci κατὰ μεταφοράν, Latini *per translationem* dicunt: vt Cicero in Topicis: Littus est, quia fluctus elidit, hoc variè tractari potest. Modò enim vt moneat, modò vt designet, modò vt laudet ac vituperet. Vt moneat, Nobilitas est virtutis, modorum apud posteros sarcina. Vt designet, Apex est arx corporis. Vt laudet, Adolescentia est flos ætatis. Vt vituperet, Diuitiæ sunt breuis vitæ longum viaticum. ¶*Octaua* species diffinitionis est, quam Græci κατὰ ἀφαίρεσιν τοῦ ἐναντίου, Latini *per priuantiam* contrarij eius quod diffinitur, dicunt: Bonum est, quod malum non est. Iustum est, quod iniustum non est, & his similia. Hoc autem genere diffinitionis vti debemus cùm contrarium est notum: vt, Si bonum est quod prodest cum honestate, id quod tale non est, malum est. ¶*Nona* species diffinitionis est, quam Græci κατ' ὑποτύπωσιν, Latini *per quandam imaginationem* dicunt: vt, Æneas est Veneris & Anchisæ filius. Hæc semper in diuiduis versatur, quæ Græci ἄτομα appellant. ¶*Decima* species ipsius diffinitionis est; quam Græci κατ' ἔλλειψιν πλήρους ὁμοίου γένους, Latini *per indigentiam pleni ex eodem genere* dicunt. vt si quæratur, Quid sit thesis? respondeatur, Cui vis deest, vt sit arsis. ¶*Vndecima* species diffinitionis est, quam Græci κατὰ λογισμόν, Latini *iuxta rationem* dicunt, vt si quæratur, Quid sit animal? respondeatur, vt homo. Rem enim quæsitam prædictum declarauit exemplum. Hoc est autem proprium definitionis, quid sit illud quod quæritur declarare. ¶*Duodecima* species diffinitionis est, quam Græci κατ' ἔπαινον vocant, id est, *per laudem*: vt Tullius pro Cluentio: Lex est mens & consilium, & animus, & sententia ciuitatis. Et alter: Pax est tranquilla libertas. Fit & *per vituperationem*, quam Græci ψόγον vocant: vt, Seruitus est postremum omnium malorũ, non modò bello, sed morte quoque repellẽda. ¶*Tertiadecima* species diffinitionis est, quam Græci κατὰ τὸ πρός τι, Latini *ad aliquid* vocant, vt est illud, Pater est, cui est filius. Dominus est, cui est seruus. ¶*Quartadecima* species diffinitionis est κατὰ τὸν ὅρον, Latinè *generalis*. Cicero in Rhetoricis: Genus est, quod plures amplectitur partes. Item pars est, quę subest generi. ¶*Quintadecima* species diffinitionis est, quam Græci κατ' ἀπολογίαν, Latini *secundum rei rationem* vocant: vt, Dies est sol supra terras. nox est sol sub terris. ¶Scire autem debemus prædictas species diffinitionum topicis meritò esse sociatas: quoniam inter quædam argumenta sunt positæ, & nõnullis locis commemorãtur in Topicis. Nũc autem ad *Topica* veniamus, quæ sunt argumentorum sedes, fontes sensuum, & origines dictionum.

De Topicis. CAP. XXXI.

Topica est disciplina inueniendorum argumentorum. ¶Diuisio Topicorum siue locorum, ex quibus argumenta ducuntur, triplex est. Nam alia in eo ipso de quo agitur *hærent*: alia quæ dicuntur *effecta*, quæ quodammodo ex rebus aliis tracta noscuntur: alia quæ assumuntur *extrinsecus*. ¶Argumenta quæ in eo ipso de quo agitur, hærent in tribus diuisa sunt. Prima à toto: secunda à parte: tertia à nota. *Argumentum à toto*, cùm diffinitio adhibetur ad id quod quæritur, si-

cut ait Cicero: Gloria est laus rectè factorũ, magnorúmque in republica fama meritorũ. *A partibus* est argumentũ, cùm is qui se defendit, aut negat factum, aut factum esse iure defendit. *A nota* est argumentum, cùm sui nominis argumento aliquod dicitur, vt Cicero: Cõsulem, inquit, quærebam, quem in isto magali inuenire non poteram. ¶Effecta argumenta sunt, quæ quodammodo ex rebus aliis tracta noscuntur. Sunt autem numero xiiij, id est, primùm *à coniugatis* argumentum est, cùm declinatur à nomine & fit verbum. vt Cicero Verrem dicit euertisse prouinciam: vel nomen à verbo, cùm latrocinari dicitur latro. Nomen est à nomine, Terentius: Inceptio est amentium, aut amantium. dummodo distat vnius appellationis postremitas, in alia vocis declinatione formata. Secundum argumẽtum *à genere* est, cùm de eodem genere sententia dicitur, vt Virgilius: Varium & mutabile semper fœmina. Tertium *à specie* argumentum est, cùm generali quæstioni fidem species facit: vt, At non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor. *A simili* argumentum est, quando rebus aliquibus similia proferuntur: vt, Suggere tela mihi, non illum dextera frustra Torserit in Rutulos, steterítque in corpore Graiũm Iliacis campis. *A differentia* argumentum est, quando per differẽtiam aliqua separantur, vt Virgilius, Nõ Diomedis equos, nec currum cernis Achillis. *A contrarijs* argumentum dicitur, quando res discrepantes sibimet opponuntur: vt Virgilius, Mortali ne manu factæ, immortale carinæ Fas habeant, certúsq; incerta pericula lustret Æneas. *A consequentibus* argumentum ducitur, quando positam rem aliquid inuitabiliter consequitur, vt Virgilius: Non ea vis animo, nec tanta superbia victis. *Ab antecedentibus* argumentum est, quando aliqua ex iis quę prius gesta sunt; comprobantur, vt Cicero pro Milone, Cùm non dubitauerit aperire quod cogitauerit, vos potestis dubitare quid fecerit? *A repugnantibus* argumentum est, quãdo illud quod obiicitur, aliqua contrarietate destruitur, vt Cicero: Is igitur non modò de tali periculo liberatus, sed honore amplissimo ditatus, domi te interficere voluisset? *A coniugatis* argumentũ est, cum probabiliter ostenditur quid sit ex re quaque venturum, vt Virgilius: Nos si pellant, nihil abfore credunt, Quin omnẽ Hesperiam sua sub iuga mittant. *A causis* argumentum est, quando consuetudine communi res quæque tractatur, vt Terentius, Ego non nihil veritus sum dudum abs te cauere? Ne faceres quod vulgus seruorum solet, dolis vt me deluderes. *Ab effectis* argumentum est: cum ex iis quæ facta sunt aliquid approbatur, vt Virgilius: Degeneres animos timor arguit. *A comparatione* argumentum est, quando per collationem personarum siue causarum, sententię ratio sub imputatione formatur, vt Virgilius: Tu potes Æneam manibus subducere Graiũm, Nos aliquid contrà Rutulos iuuasse nefandum est? ¶Item argumenta quæ ducuntur extrinsecus, quæ Græcè ἄτεχνα, id est, artis expertia vocantur, vt est testimonium. *Testimonium* verò constat re: & diuiditur quinq; modis, id est, primo *ex persona*, secundo *ex naturæ auctoritate*, tertio *ex temporibus auctoritatum*, quarto *ex dictis factisque maiorum*, quinto *ex tormentis*. Tertius ergo superior modus qui est *ex temporibus*; in octo species deriuatur. Prima *ingenio*, secunda *opibus*, tertia *ætate*, quarta *fortuna*, quinta *arte*, sexta *vsu*, septima *necessitate*, octaua *concursione fortuitorum*. Testimonium omne est quod ab aliqua externa re sumitur ad faciendam fidem. *Persona* non qualiscunque est, quæ testimonij pondus habet ad faciendam fidem, sed morum probitate debet esse laudabilis. *Naturæ auctoritas* est, quæ maxima virtute consistit. Testimonia multa sunt quæ afferunt auctoritatem, id est, ingenium, opes, ætas, fortuna, ars, vsus, necessitas & concursio rerum fortuitarum. *A dictis factisque maiorum* petitur fides, cùm priscorum dicta factáque memorantur. *A tormentis* fides præbetur, post quæ nemo creditur velle mentiri. Ea verò quæ tractantur in tempore, quia suis nominibus plena sunt, diffinitione non indigent. ¶Memoriæ quoque condendum est, *Topica* oratoribus, dialecticis, poetis, & iurisperitis communiter quidem argumenta præstare: sed quando aliquid specialiter probant, ad rhetores, poetas, iurisperitósque pertinet: quando verò generaliter disputãt, ad philosophos pertinere manifestum est. ¶Mirabile planè genus operis, in vnum potuisse colligi quicquid mobilitas ac varietas humanæ mentis in sensibus exquirendis per diuersas causas poterat inuenire conclusum liberum ac voluntarium intellectum. Nam quocunque se verterit, quascunque cogitationes intrauerit: in aliquid eorum quæ prędicta sunt necesse est vt cadat ingenium.

De oppositis. CAP. XXXI.

Contrariorum genera quatuor sunt: quæ Aristoteles ἀντικείμενα, id est, *opposita* vocat. Propter quod sibi velut ex aduerso videntur obsistere, vt contraria: nec tamen omnia quæ sibi opponuntur, contraria sunt, sed omnia contraria opposita sunt. ¶Primũ genus est *contrariorum*, quod iuxta Ciceronẽ diuersum vocatur, pro eo quòd tãtũ contraria sibi op-

sibi opponuntur, vt non eorũ sint quibus opponuntur, vt sapientia, stultitia. Quod genus in tres species diuiditur. Nam sunt quædam ex eis *quæ medium habent*: & sunt quædã quæ *sine medio* sunt: & quædam sunt *quæ habent medium, & tamen sine nomine sunt*: nisi vtrumque contrariorum ei vocabulum creet. Candidũ & nigrum medium habent. quia inter eos sæpe color pallidus vel fuscus inuenitur. sine medio sunt quoties vnum de duobus accidit, vt sanitas vel infirmitas. Horum nihil est medium. Ea autem quorum media sine nomine sunt, vt felix, infelix, medium habent: videlicet, neque à toto felix, neque in toto infelix. ¶ Secundum genus est *relatiuorum*: quæ ita sibi opponuntur, vt ad se conferantur, sicut duplum, simplum. Horum solum oppositorum genus ad se refertur. Non enim est maius, nisi referatur ad minus, & simplum nisi ad duplum: aut eius cui opponitur. Nam relatiuum relatiuo ita opponitur: vt hoc ipsum quod opponitur, aut eius sit cui opponitur, aut ad id quocunque modo referatur. Dimidium enim opponitur duplo, eiúsque dupli medium est: sed ita illi opponitur, vt eius sit cui opponitur. Sic & paruum opponitur magno: ita vt ipsum paruum ad magnũ cui opponitur, sit paruum. Nam quæ superiora dicuntur contraria ita sibi opponũtur: vt eorum non sint quibus opponuntur, nec ad ea quocunque modo referantur. Siquidẽ iniquitas iustitiæ ita contraria est, vt non eiusdem iustitiæ iniquitas sit, aut ad illam sit iniquitas. ¶ Tertium genus oppositorum est *habitus* vel *orbatio*. Quod genus Cicero *priuationem* vocat, qua ostendit aliquid quempiã habuisse, vnde priuat⁹ est. Cuius species sunt tres: quarum prima est in re, secunda in loco, tertia in tempore congruo. *In re*, vt cæcitas & visio in oculis. *In loco*, vt cæcitatis & visionis in oculis locus est. *In tempore* congruo, vt infantem non dicere, sine dentibus: cum cui dentes ætas adhuc parua negauit. Non enim est priuatus dentibus quos nondum habuit. ¶ Quartum verò genus ex *confirmatione & negatione* opponitur, vt: Socrates disputat, Socrates non disputat. Hæc à superioribus ideo differunt, quòd illa sigillatim dici possunt, hæc nisi connexè dici non possunt. Quod genus quartum apud Dialecticos multum habet conflictum, & appellatur ab eis valde oppositum: siquidem & tertium non recipit. Nam ex illis quædam habere tertium possunt, vt in contrariis, candidum & nigrum. Tertium eius nec candidum nec nigrum, sed fuscum vel pallidum. In relatiuis quoque, vt multa & pauca. Tertium eius, nec multa nec pauca, sed mediocra. In habitu vel orbatione, vt visio, & cęcitas. Tertium eius, nec cæcitas, nec visio, sed lippitudo. Hic ergo legit, non legit. tertium nihil habet.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER III.

Præfatio lib. Tertij de quatuor sequentibus disciplinis.

Mathematica Latinè dicitur doctrinalis sciẽtia, quę abstractã considerat quantitatẽ *Abstracta* enim *quãtitas* est, quã intellectu à materia separantes vel ab aliis accidentibus, vt est, par, impar: vel ab aliis huiusmodi in sola ratiocinatione tractamus. Cuius species sunt quatuor, id est, Arithmetica, Musica, Geometria & Astronomia. *Arithmetica* est disciplina quãtitatis numerabilis secundũ se. *Musica* est disciplina quæ de numeris loquitur, qui inueniuntur in sonis. *Geometria* est disciplina magnitudinis & formarum. *Astronomia* est disciplina quæ cursus cælestium siderum atque figuras contemplatur, atque omnes habitudines stellarum. Quas disciplinas deinceps paulò latius indicabimus, vt earum causæ competenter possint agnosci.

Incipiunt capitula de Arithmetica.

1 *De vocabulo Arithmeticæ disciplinæ.*
2 *De autoribus eius.*
3 *Quid sit numerus.*
4 *Vnde numeri sunt dicti.*
5 *Quid præstent numeri.*
6 *De prima diuisione parium & imparium.*
7 *De secunda diuisione totius numeri.*
8 *De doctrina Arithmeticæ, Musicæ & Geometriæ artis.*
9 *Quot numeri infiniti existunt.*

DE VOCABVLO ARITHmeticæ disciplinæ. CAP. I.

ARithmetica est disciplina numerorum. Græci enim numerum ἀριθμὸν dicũt. Quam scriptores secularium literarum inter disciplinas mathematicas ideo primam esse voluerunt, quoniam ipsa vt sit, nulla alia indiget disciplina. Musica autem & Geometria, & Astronomia quæ sequuntur, vt sint, atque subsistant, istius egent auxilio.

De autoribus eius. CAP. II.

NVmeri disciplinarum apud Græcos primum Pythagoram autumant conscripsisse: ac deinde à Nicomacho diffusius esse compositam: quam apud Latinos primus Apulcius, deinde Boetius transtulerunt.

Quid sit numerus, & vnde dicatur. CAP. III.

NVmerus autem est multitudo ex vnitatibus constituta. Nam vnum semen numeri esse non numerũ volunt. *Numero* nummus nomen dedit, & à sui frequentatione vocabulum indidit. *Vnus* ex Græco nomen trahit. Græci enim vnitatem μονάδα dicunt: sic duæ & tres, quos illi δύο & τρία appellant. *Quatuor* verò à figura quadrata nomen sumpserunt. *Quinque* autem non secundum naturam: sed secundum placitum voluntatis vocabulum acceperunt ab eo, qui numeris nomina indidit. *Sex* autem & septem à Græco veniunt. Multis enim nominibus quę in Græco aspirationem habent, nos aspiratione s. literam ponimus. Inde pro ἕξ *sex*, pro ἑπτὰ *septem*, sicut pro herpillo herba, serpillum. *Octo* verò per translationem, sicut illi ὀκτώ, & nos *octo*: illi ἐννέα, nos *nouem*: illi δέκα, nos *decem*. Dicti autem *decem* à Græca etymologia, eo quòd ligent & coniungant infra iacentes numeros. Nam δεσμὸς, coniungere vel ligare apud eos dicitur: Porro *viginti* dicti, quòd sint decem bis geniti, v pro b, litera posita. *Triginta*, quòd à ternario denario gignantur: sic vsque ad nonaginta. *Centum* verò vocati à canto, quod est circulus. *ducenti* à duo & centum. sic & reliqui vsque ad mille. *Mille* autem à multitudine, vnde & militia, quasi multicia: inde & milia, quæ Græci mutata litera scilicet pro l. myriades vocant.

Quid præstent numeri, & quid eorum vtilitas. CAP. IIII.

RAtio numerorum contemnenda nõ est. In multis enim sacrarum scripturarum locis, quantum mysterium habeant, elucet. Non enim frustra in laudibus Dei dictũ est, Omnia in mensura & numero & pondere fecisti. Senarius namque qui partibus suis perfectus est, perfectionem mundi quadam numeri sui significatione declarat. Similiter & xl. dies quibus Moyses & Helias, & ipse Dominus ieiunauerunt, sine numerorum cognitione non intelliguntur. Sic & alij in scripturis sanctis numeri existunt: quorum figuras non nisi huius artis scientia soluere possumus. Datum est etiam nobis ex aliqua parte sub numerorum cõsistere disciplina: quando horas per eam discimus, quando de mensium curriculo disputamus, quando anni spacium redeuntis agnoscimus. Per numerũ siquidem ne confundamur instruimur. Tolle numerum in rebus omnibus, & omnia pereunt. Adime seculo computum, & cuncta ignorantiæ cæcatio complectitur. nec differre potest à cæteris animalibus qui calculi nescit rationem.

De prima diuisione parium & imparium. CAP. V.

NVmerus diuiditur paribꝰ & imparibus. *Par numerus* diuiditur in iis, pariter par, & pariter impar, & impariter par, & impariter impar. *Impar numerus* diuiditur in iis, primum & simplum, secũdum & compositum, tertium mediocrem, qui quodammodo primus & incompositus est. Alio verò modo secundus & compositus est. *Numerus par* est, qui in duabus æquis partibus diuidi potest. vt ij. iiij. viij. *Impar* verò *numerus* est, qui diuidi æquis partibus nequit, vno medio vel deficiente vel superante, vt iij. v. vij. ix. & sic de aliis. ¶ *Pariter par* numerus est, qui secundum parem numerum pariter diuiditur, quousq; ad indiuisibilem perueniat vnitatem: vt puta sexaginta quatuor habet medium xxxij. hic autem xvj. Sedecim verò, viij. octonarius iiij. quaternarius ij. binarius vnum. qui singularis

indiuisi-

indiuisibilis est, *Pariter impar* est: qui in partes æquas recipit sectionem, sed partes eius mox indissecabiles permanent. vt vj. & x. & xij. triginta & quinquaginta. Mox enim vt hunc numerum diuiseris, incurris in numerum quem secare non possis. *Impariter par* numerus est, cuius partes etiam diuidi possunt: sed vsque ad vnitatem non perueniunt, vt xxiiij. Hij autem in medietatem diuisi, faciũt xij. rursũmque in aliam medietatem, vj. deinde in aliam tres. & vltra diuisionem non recipit sectio illa, sed ante vnitatem inuenitur terminus quem secare non possis. *Impariter impar* est, qui ab impari numero impariter mensuratur, vt xxv. xlix. qui dum sint impares numeri: ab imparibus etiam partibus diuiduntur, vt septies septem, quadragies nouies, & quinquies quini xxv. ¶Imparium numerorum: alij simplices sunt, alij compositi, alij mediocres. *Simplices* sunt qui nullam aliam partem habent nisi solam vnitatem, vt ternarius solam tertiam, & quinarius solam quintam, & septenarius solam septimam. His enim vna pars sola est. *Compositi* sunt qui non solùm vnitatem metiuntur, sed etiam alieno numero procreãtur: vt nouem, xv. xxj. & xxv. Dicimus enim ter ter nouem: & septies ter xxj. ter quini xv. & quinquies quini xxv. *Mediocres* numeri sunt, qui quodammodo simplices & incompositi esse videntur. Alio verò modo secundi & cõpositi. Verbi gratia: Nouem ad xxv. dum comparatus fuerit, primus est & incõpositus: quia non habet cõmunem numerũ, nisi solũ monadicũ. xv. verò si cõparatus fuerit: secũdus est & cõpositus: quoniã ineſt illi cõmunis numer⁹ præter monadicũ, id est ternarius numerus: quia nouẽ mẽsurat ter terni. & quindecim ter quini. ¶Itẽ pariũ numerorum alij sunt superflui, alij diminuti, alij perfecti. *Superflui* sunt quorum partes simul ductæ plenitudinem suam excedunt: vt puta duodenarius. habet enim partes quinque. Duodecimam, quod est vnum: sextam quod duo: quartam quod tria: tertiam quod quatuor: dimidiam quod sex. Vnum enim & duo & tria, & quatuor, & sex simul ductæ faciunt xvj. & longè à duodenario excedunt: sic & alij similes plurimi, vt duodeuicesimus, & multi superflui tales. *Diminuti* numeri sũt, qui partibus suis computati, minorem summam efficiunt: vt puta denarius, cuius partes sunt tres: Decima quod est vnum: quinta, quod duo: dimidia quod quinque. Vnum enim & duo & quinque simul ductæ, octonarium faciunt, longè à denario minorem. Similis est huic octonarius vel alij plurimi: qui in partes redacti infra consistunt. *Perfectus* numerus est, qui suis partibus adimpletur, vt senarius, habet enim tres partes, sextam, tertiam & dimidiam. Sexta enim eius est vnum, tertia duo, dimidia tres. Hæ partes in summam ductæ, id est, vnum & duo & tres simul eundem consummant perficiũntque senarium. Sunt autem perfecti numeri inter denarium sex, inter centenarium xxviij. inter millenarium. CCCCxcvj.

De secunda diuisione totius numeri.

CAP. VI.

Omnis numerus aut secundum se consideratur, aut ad aliquid refertur. ¶Iste qui est secundum se, diuiditur sic: Alij enim sunt *æquales*, vt duo: alij sunt, *inæquales*, vt tres. ¶Iste qui refertur ad aliquid diuiditur sic: Alij sunt *maiores*, vt duo, alij sunt minores, vt vnum. Duo enim ad vnum duplum. Maiores diuiduntur sic, multiplices, superparticulares, superpartientes, multiplices superparticulares, multiplices superpartientes. Minores diuiduntur sic, submultiplices, subsuperparticulares, subsuperpartientes, submultiplices, subsuperparticulares: submultiplices subsuperpartientes. *Per se numerus* est, qui sine relatione aliqua elicitur: vt, j. ij. iij. iiij. v. vj. & cæteri similes. *Ad aliquid* est *numerus* qui relatiuè ad alios numeros comparatur. Verbi gratia, iiij. ad ij. dum comparatus fuerit duplex dicitur & multiplex. sex ad iij. octo ad iiij. & iterum tres ad vnum triplex. sex ad ij. ix. ad tria, &c. *Æquales numeri* dicuntur, qui secundum quantitatem æquales sunt. Verbi gratia, duo ad ij. tria ad tria. x. ad x. c. ad c. *Inæquales numeri* sunt, qui ad inuicẽ comparati inæqualitatem demonstrant, vt iij. ad ij. iiij. ad iij. v. ad iiij. x. ad vij. & vniuersaliter maior minori, aut minor maiori. huiusce modi dũ comparatus fuerit inæquales dicitur. *Maior numerus* est qui habet in se illum minorem numerum ad quem comparatur, & aliquid plus: vt, verbi gratia: quinarius numerus trinario numero fortior est, eo quòd quinarius numerus habet in se trinarium & alias partes eius duas, & reliqui tales. *Minor numerus* est qui continetur à maiore ad quem comparatur cum aliqua parte sui, vt ternarius ad quinarium continetur ab eo cum duabus partibus suis. *Multiplex numerus* est, qui habet in se illum minorem numerum bis aut ter aut quater, aut multipliciter. Verbi gratia, duo ad vnum dum comparati fuerint, duplex est. iij. ad vnum triplex. iiij. ad vnum, quadruplex, & reliqui. Econtra & illi superiores qui continet intra se minores, appellantur *duces*, isti verò *comites*. *Submultiplex* numerus est, qui inter multiplicem continetur bis, aut ter, aut quater, aut multipliciter. Verbi gratia, Vnus à duobus bis cõtinetur, à tribus ter, à quatuor quater, & ab aliis multipliciter. *Superparticularis numerus* est, dũ fortior continet inter se inferiorem numerum circa quem comparatur,

similiter & vnam partem eius. Verbi gratia, iij.ad.ij. dū comparati fuerint, continent inter se duos & alium vnum, qui media pars est duorum. Quatuor ad iij. dum comparati fuerint, continent in se iij. & aliū vnum qui est tertia pars trium. Item quinque ad iiij.dū comparati fuerint, habent in se quaternariū numerum, & alium vnum qui quarta pars esse dicitur quaternarij numeri, & cæteri tales. *Superpatiens numerus* est, qui in se inferiorem numerum totum continet, & super hoc alteras partes eius duas, aut iij,aut iiij, aut v. aut alias. Verbi gratia,v.ad iij,dum comparati fuerint, habet in se quinarius numerus trinarium,& super hoc alias partes eius duas. vij.ad iiij, dum comparati fuerint, habent in se quatuor,& alias tres partes eius, & vocatur supertripartiens quartas. Nouem ad v,dū comparati fuerint, habent in se quinque, & alias quatuor partes eius. Iste dicitur supertripartiens quintus. *Subsuperpartiens numerus* est,qui continetur in numero superpartienti cum aliquibus partibus suis duabus aut tribus aut pluribus. Verbi gratia, Tria continentur à v, cum aliis duabus partibus suis:v, à ix,cum iiij partibus suis. *Subsuperparticularis numerus* est minor, qui continetur in fortiori numero cum aliqua parte sua, aut media, aut tertia, aut quarta, aut quinta. Verbi gratia, Duo ad iij. iij. ad iiij. iiij. ad v. & cæteri similes. *Multiplex superparticularis numerus* est,qui dum comparatus fuerit ad numerum sibi inferiorem,continet in se totum inferiorem numerum multipliciter, aut dupliciter, aut tripliciter, aut quadrupliciter cum aliqua parte eius. Verbi gratia, v. ad duo dū comparati fuerint, continet in se bis binos & vnam partem eius. Nouem ad iiij, dum comparati fuerint, continent in se bis quaternos octo, & vnam partem eius, videlicet quæ est vnum. *Submultiplex superparticularis numerus* est, qui dum comparatus ad inferiorem sibi numerum fuerit, continet eum multipliciter cum aliis partibus eius. Verbi gratia, viij. ad tria dum comparati fuerint, continent in se bis ternos, cum aliis duabus partibus eius. xiiij. ad xij. dum comparati fuerint, continent in se bis senos cum aliis duabus partibus eius. xvj. ad vij. dum comparati fuerint continent inter se bis viij. cum aliis tribus partibus eius xxj. ad ix. dum comparati fuerint, continent inter se bis ix. cum aliis tribus partibus eius. *Submultiplex superpartionalis numerus* est, qui dum ad fortiorem sibi comparatus fuerit, continetur ab eo multipliciter, cum aliquibus partibus suis. Verbi gratia,iij.ad viij. continentur bis cum duabus partibus eius. iiij. ad xj. continentur bis cum tribus partibus suis.

De tertia diuisione totius numeri.

CAP. VIII.

NVmeri aut discreti sunt, aut continentes. Iste diuiditur sic, *linealis*, vt vnus, duo. *Superficiesi*, vt tres. Ternarius enim primus latitudinem pandit. *Solidi*, vt octo. Is enim est primus cubus. *Discretus numerus* est, quia discretis monadibus continetur. Verbi gratia, ij.iiij.v.vj.& reliqui. *Continens numerus* est, qui coniunctis monadibus continetur. Vt verbi gratia, Ternarius numerus in magnitudine intelligitur,id est linea aut spatiū, aut solidum dicitur. Continens similiter: vt quaternarius & quinarius numeri. *Linealis numerus* est,qui inchoans à monade linealiter describitur vsque ad infinitum. Vnde alpha ponitur pro designatione linearū. quoniam hæc litera vnum significat apud Græcos. ista est figura linealis. *Superficialis numerus* est, qui non solum longitudine,sed & latitudine continetur, vt trigonus,quadratus,quinquangulus vel circulares numeri, & cæteri: qui semper in plano pede,id est superficie continentur. *Circularis* dum similiter multiplicatus fuerit, à se inchoans ad se conuertitur. Verbi gratia, quinquies quini, vicies quinqi. *Solidus numerus* est qui longitudine & altitudine cōtinetur, vt sunt pyramides,qui in modum flammæ consurgunt. Cubus sunt tesseræ. Sphęræ quibus est æqualis vndique rotūditas. *Sphæricus* autem *numerus* est, qui circulato numero multiplicatus à se inchoat,& in se cōuertitur, vt quinquies quini, vigintiquinque. Hic circulus dum in seipso multiplicatus fuerit: facit sphærā,id est,quinquies xxv, Cxxv.

De differentia Arithmeticæ, Geometriæ, & Musicæ,in medio inueniendo proportione Arithmetica, Geometrica, Musica.

CAP. VIII.

INter Arithmeticam autem,& Geometriā, & Musicam hoc interest, vt media inuenias. *In Arithmetica* primo sic quæris. Coniūgis extrema,& diuidis,& facis mediū: vt puta fac extrema esse vj.& xij. simul iūgis & faciunt xviij.partiris media & facis ix. quod est analogicū arithmeticæ, vt medius,quot monadibus superat primum,iis superetur ab extremo. Superant enim ix.vj.tribus monadibus.iis superatur à xij. *Secundum* verò *geometriam* ita quæris. Extrema multiplicata tantū faciunt, quantum & media multiplicata, vt puta,vj.& xij. multiplicata facient septuagesies dipondius,media, viij.& ix. multiplicata tantūdem faciunt. *Secundum musicam* ita: Qua parte superat medius primū, eadem parte superatur medius ab extremo,vt puta,vj.& viij duabus partibus media superāt: quæ duę partes tertia media viij. superātur ab vlt. nona.

Quot

Quæ numeri infiniti existunt.
CAP. IX.

NVmeros autem infinitos esse certissimũ est.quoniam in quocunque numero finem faciendum putaueris,id est,posse non dico vno addito augeri: sed quamlibet sit magnus,& quamlibet ingentem multitudinem continens:in ipsa ratione atque scientia numerorum non solùm duplicari,verùm etiam multiplicari potest.Ita verò suis quisque numerus proprietatibus terminatur, vt nullus eorum par esse cuicunque alteri possit.Ergo & *dispares* inter se atque *diuersi* sunt, & singuli quique *finiti* sunt, & omnes *infiniti* sunt.

Capita Geometriæ.

10 *De inuentoribus Geometriæ & vocabulo eius.*
11 *De quadripartita diuisione geometriæ.*
12 *De figuris geometriæ.*
13 *De numeris geometriæ.*

DE GEOMETRIÆ INuentoribus & vocabulo eius.
CAP. X.

GEometria disciplina primum ab Ægyptiis reperta dicitur. quia inundante Nilo & omnibus possessionibus eius limo obductis, initium terræ diuidendæ per lineas & mẽsuras nomen arti dedit. Quę deinde longiùs acumine sapientum producta,& maris & cæli,& aeris spacia metitur.Nam prouocati studiosi ceperunt post terræ dimensionem & cęli, spacia quærere: quanto interuallo luna à terris, à luna sol ipse distaret, & vsque ad verticem cæli quanta se mensura distenderet.sicque interualla ipsa cæli, orbísque ambitum per numerum stadiorum ratione probabili distinxerunt. ¶ Sed quia ex terræ dimensione hæc disciplina cepit: ex initio sui & nomen seruauit.Nam *geometria* de terra & de mensura nuncupatur. Terra enim Græcè γῆ, vocatur. μέτρον mensura. ¶ Huius disciplinæ ars continet in se lineamenta, interualla & magnitudines,& figuras, & in figuris dimensiones & numeros.

De quadripartita diuisione artis Geometriæ.
CAP. XI.

GEometriæ quadripartita diuisio est, in *planum*,in *magnitudinem numerabilem*, in *magnitudinem rationabilem*,& in *figuras solidas*. *Planæ* figuræ sunt quæ longitudine & latitudine continentur, quæ sunt iuxta Platonem numero quinque: Trigonus,tetragonus,pentagonus,hexagonus heptagonus. Iam octonarius in cubum, id est,in solidam pergit figuram.*Numerabilis magnitudo* est: quæ numeris arithmeticæ diuidi potest. *Magnitudines rationales* sunt, quarum mensuram scire possumus:*irrationales* verò sunt,quarum mẽsuræ quantitas cognita non habetur.

De planis & solidis figuris Geometriæ.
CAP. XII.

FIgurę *solidæ* sunt:quæ longitudine & latitudine & altitudine continentur, vt est cubus, cuius species sunt quinque *in plano*. Quarum prima *circulus* est,plano pede figura plana, quæ vocatur circumducta. cuius in medio pũct⁹ est,quo cũcta cõuergunt, quod centrum Geometræ, Latini punctum circuli nuncupant.*Quadrilatera figura* est plano pede quadrata quæ sub quatuor lineis rectis iacet. *Dianatheton* grammaton, figura plana. *Orthogonium*,id est rectangulum figura plana in plano pede. Est enim triangulum, & habet angulum rectum.*Isopleuros*: figura est plana,recta & subtiliter constituta in solidum, ¶ *Sphæra* est figura in rotundum formata, partibus cunctis æqualis in solidum. *Cubus* est figura propria solida:quæ longitudine & latitudine & altitudine cõtinetur in solidũ. *Cilindrus* est figura quadrata, habẽs superius semicirculum in solidum.*Conos*: figura quæ ab amplo in angustũ finit,sicut orthogoniũ *Piramis* est figura, quæ in modum ignis ab amplo in acumen consurgit. Ignis enim apud Græcos πῦρ appellatur.Sicut enim intra x omnis est numerus, ita intra circulum omnium figurarum concluditur ambitus. ¶ Prima autem figura huius artis *punctus* est,cuius pars nulla est.Secunda est *linea* præter latitudinem.Longitudo recta linea est: quæ ex æquo in suis punctis iacet. *Superficies* verò, quòd longitudines & latitudines solas habet.Superficiei verò fines lineæ sunt, quorũ formæ ideo in superioribus x. figuris positæ non sunt,quia inter eas inueniuntur.

De numeris Geometriæ. CAP. XIII.

NVmeros autem secundum Geometriam ita quæris: Extrema quippe eius multiplicata tantùm faciunt, quantum & media multiplicata: vtputa,vj & xij multiplicata faciunt septuagies dipondo, media viij & ix multiplicata tantundem faciunt.

Incipiunt capitula Musicæ artis.

14 *De Musica & eius nomine,id est,*
15 *De inuentoribus eius.*

16 *Quid posſit Muſica.*
17 *De tribus partibus Muſicæ.*
18 *De triformi Muſicæ diuiſione.*
19 *De prima diuiſione Muſicæ quæ harmonica dicitur.*
20 *De ſecunda diuiſione, quæ organica dicitur.*
21 *De tertia, quæ rythmica nuncupatur.*
22 *De numeris Muſicæ.*

De Muſica & eius nomine. CAP. XIIII.

MVſica eſt peritia modulationis ſono cantúque conſiſtens: Et dicta Muſica per deriuationem à Muſis. *Muſæ* autem appellatæ ἀπὸ τῦ μῶσθαι, id eſt, à quærẽdo, quòd per eas, ſicut antiqui voluerunt, vis carminũ & vocis modulatio quæreretur. Quarum ſonus, quia ſenſibilis res eſt, præterfluit in præteritum tempus, imprimitúrque memoriæ. Inde à poetis Iouis & Mineruæ filias Muſas eſſe confictum eſt. Niſi enim ab homine memoria teneantur ſoni, pereunt, quia ſcribi nõ poſſunt.

De inuentoribus eius. CAP. XV.

MOyſes dicit repertorẽ Muſicę artis fuiſſe *Tubal*, qui fuit de ſtirpe Caim ante diluuium. Græci verò *Pythagoram* dicunt huius artis inueniſſe primordia, ex malleorum ſonitu & cordarum extenſione percuſſa. Alij *Linum Thebeum* & *Zetum* & *Amphiona* in arte muſica primos claruiſſe ferunt. Poſt quos paulatim directa eſt præcipuè hæc diſciplina & aucta multis modis. eratque tam turpe Muſicam neſcire, quàm literas. ¶ Interponebatur autem non modò ſacris, ſed & omnibus ſolemnibus, omnibúſque lætis, vel triſtioribus rebus. Vt enim in veneratione diuina *hymni*: ita in nuptiis *Hymenæi*, & in funeribus *threni*, & lamenta ad tibias canebãtur. *In conuiuiis* verò lira vel cithara circumferebatur, & accubantibus ſingulis ordinabatur conuiuiale genus canticorum.

Quid poſsit Muſica. CAP. XVI.

ITaque ſine Muſica nulla diſciplina poteſt eſſe perfecta: nihil enim eſt ſine illa. Nam & ipſe mundus quadam harmonia ſonorum fertur eſſe compoſitus, & cælum ipſum ſub harmoniæ modulatione reuoluitur. Muſica mouet affectus, prouocat in diuerſum habitum ſenſus. In præliis quoque tubæ concentus pugnantes accendit, & quanto vehementior fuerit clangor, tanto fit fortior ad certamen animus. Siquidem & remiges cantus hortatur. ad tolerandos quoque labores muſica animum mulcet, & ſingulorum operum fatigationem modulatio vocis ſolatur. Excitos quoque animos, muſica ſedat, ſicut legitur de Dauid, qui à ſpiritu immundo Saulem arte modulationis eripuit. Ipſas quoque beſtias, necnon & ſerpentes, volucres, atque delphinos ad auditum ſuæ modulationis muſica prouocauit. Sed & quicquid loquimur, vel intrinſecus venarum pulſibus commouemur, per muſicos rythmos harmoniæ virtutibus probatur eſſe ſociatum.

De tribus partibus Muſicæ. CAP. XVII.

MVſicæ *partes* ſunt tres, id eſt, harmonica, rythmica, metrica. *Harmonica* eſt quæ diſcernit in ſonis acutum & grauem. *Rythmica* eſt quæ requirit incurſionem verborũ, vtrum bene ſonus an malè cohæreat. *Metrica* eſt, quæ menſuram diuerſorum metrorũ probabili ratione cognoſcit: vt verbi gratia, heroicum iambicum, elegiacon, &c.

De triformi Muſicæ diuiſione. CAP. XVIII.

AD omnem autem ſonum qui materies cantilenarum eſt, triformem conſtat eſſe naturam. Prima eſt *harmonica*, quæ ex vocum cantibus conſtat. Secunda *organica*, quæ ex flatu conſiſtit. Tertia *rythmica*, quæ impulſu digitorum numeros recipit. Nam aut *voce* editur ſonus, ſicut per fauces: aut *flatu*, ſicut per tubam, vel tibiam: aut *impulſu*, ſicut per citharam: aut per quodlibet aliud quod percutiendo ſonorum eſt.

De prima diuiſione muſicæ, quæ Harmonica dicitur. CAP. XIX.

PRima diuiſio Muſicæ quæ *harmonica* dicitur, id eſt, modulatio vocis, pertinet ad comœdos, tragœdos, vel choros, vel ad omnes qui voce propria canunt. Hæc ex animo & corpore motum facit, & ex motu ſonum, ex quo colligitur Muſica, quę in homine vox appellatur. *Vox* eſt aer ſpiritu verberatus, vnde & verba ſunt nuncupata. Propriè autem vox hominum eſt, ſeu irrationabilium animantium. Nam in aliis abuſiuè non propriè ſonitus vox vocatur: vt, Vox tubæ infremuit, fractáſque ad littora voces. Nam proprium eſt vt littore reſonent ſcopuli: &, At tuba terribilem ſonitum procul ære canoro. *Harmonica* eſt modulatio vocis & concordantia plurimorum ſonorum, vel coaptatio. *Symphonia* eſt moderationis temperamentum ex graui & acuto concordantibus ſonis, ſiue in voce, ſiue in

siue in flatu, siue in pulsu. Per hanc quippe voces acutiores, grauioréſque concordant, ita vt quiſquis ab ea diſſonuerit, ſenſum auditoris offendat. Cuius contraria eſt *diaphonia*, id eſt voces diſcrepantes vel diſſonæ. *Euphonia* eſt ſuauitas vocis. Hæc & *melos* à ſuauitate & melle dicta. *Diaſtema*, eſt vocis ſpatium ex duobus vel pluribus ſonis aptatum. *Dieſis*, eſt ſpacium quoddam, & deductiones modulandi atque vergentes de vno in alterum ſonum. *Tonus*, eſt acuta enunciatio vocis. Eſt enim harmoniæ differentia & quantitas, quæ in vocis accentu vel tenore conſiſtit: cuius genera in xv. partibus muſici diui ſerunt: ex quibus *hyperlidius* nouiſſimus & acutiſſimus. *hypodorius* omnium grauiſſimus eſt. *Cantus*, eſt inflexio vocis: nam ſonus directus eſt. præcedit autem ſonus cantum. *Arſis*, eſt vocis eleuatio, id eſt initium. *Theſis*, vocis poſitio, hoc eſt finis. *Suaues*, voces ſunt ſubtiles & ſpiſſæ, claræ atque acutæ. *Perſpicuæ*, voces ſunt quæ longius protrahũtur: ita vt omnem impleant cõtinuò locum, ſicut clangor tubarũ. *Subtiles*, voces ſunt quibus non eſt ſpiritus ſpiſſus, qualis eſt infantium, vel mulierum, vel ægrotantium, ſicut in neruis. Quæ enim ſubtiliſſimę cordæ ſunt, ſubtiles ac tenues ſonos emittunt. *Pingues*, ſunt voces, quando ſpiritus multus ſimul egreditur, ſicut virorum. *Acuta, vox* tenuis, alta, ſicut in chordis videmus. *Dura, vox* eſt, quæ violenter emittit ſonos, ſicut tonitruũ, ſicut incudis ſonus, quoties in durum malleus percutit ferrum. *Aſpera vox*, eſt rauca, & quæ diſpergitur per minutos & indiſſimiles pulſus. *Cæca, vox* eſt quæ mox vt emiſſa fuerit, conticeſcit, atque ſuffocata nequaquã lõgius producitur, ſicut eſt in fictilibus. *Vinnolata vox*, eſt leuis & mollis atque flexibilis. Et vinnolata dicta à vinno, hoc eſt cincinno molliter flexo. *Perfecta* autem *vox*, eſt alta ſuauis & clara. *Alta*, vt in ſublimi ſufficiat: *Clara*, vt aures impleat: ſuauis, vt animos audientium blandiat. Si ex his aliquid defuerit, vox perfecta non erit.

De ſecunda diuiſione quæ Organica dicitur.
CAP. XX.

SEcunda diuiſio *organica* eſt in iis quæ ſpiritu reflante completa, in ſonum vocis animantur: vt ſunt tubæ, calami, fiſtulæ, organa, pandoria, & iis ſimilia inſtrumenta. *Organum*, vocabulum eſt generale vaſorum omnium muſicorum. Hoc autem cui folles adhibentur, alio Græci nomine appellant. Vt autem organum dicatur: magis ea vulgaris eſt conſuetudo Græcorum. *Tuba*, primum à Tyrrhenis inuenta, de quibus Virgilius: Tyrrhenúſque tubæ mugire per æthera clãgor. Adhibebatur autem non ſolùm in præliis: ſed & in omnibus feſtis diebus propter laudes vel gaudij claritatem. Vnde & in Pſalterio dicitur, Canite initio menſis tuba, in die inſigni ſolemnitatis veſtræ. Præceptum enim fuerat Iudæis, vt initio nouæ lunæ tuba clãgerent, quod etiam hucuſque faciunt. *Tibias* excogitatas in Phrygia ferunt: has quidem diu funeribus tantùm adhibitas: mox & ſacris gentilium. Tibias autem appellatas putant, quòd primum de ceruinis tibiis cruribúſque hinnulorum fierẽt: deinde per abuſionem ita cæptas vocari etiam, quæ non de cruribus oſſibúſque eſſent. Hinc & *tibicen* quaſi tibiarum cantor. *Calamus*, nomen eſt arboris proprium, à calendo, id eſt, fundendo voces vocatum. *Fiſtulam* quidam putant à Mercurio inuentam: alij à Fauno, quem Græci vocant Pana. Nonnulli eam ab Idi paſtore Agrigentino ex Sicilia. Fiſtula autem dicta, quòd vocem emittat. *Sambuca*, in muſicis ſpecies eſt ſymphoniarum. Eſt enim genus ligni fragilis, vnde & tibiæ componuntur. *Pandorius* ab inuentore vocatus. de quo Virgilius, Pan primus calamos cera coniungere plures Inſtituit, Pan curat oues, ouiúmque magiſtros. Fuit enim apud gentiles Deus paſtoralis, qui primus diſpares calamos ad cantum aptauit, & ſtudioſa arte compoſuit.

De tertia diuiſione, quæ Rythmica nuncupatur. CAP. XXI.

TErtia eſt diuiſio *rythmica* pertinens ad neruos & pulſus, cui dantur ſpecies citharum diuerſarum, tympanum, & cimbalum, ſiſtrum, acitabula aenea & argentea, vel alia quæ metallico rigore percuſſa reddunt cum ſuauitate tinnitum, & cætera huiuſmodi. *Citharæ* ac *pſalterij* repertor Tubal, vt prædictum eſt, perhibetur. Iuxta opinionẽ autem Græcorum citharæ vſus repertus fuiſſe ab Apolline creditur. Forma citharæ initio ſimilis fuiſſe traditur pectori humano, quod veluti vox de pectore, ita ex ipſa cantus ederetur, appellatáque eadem de cauſa. Nam pectus Dorica lingua κιθάρα vocatur. Paulatim autem plures eius ſpecies extiterunt, vt *pſalteria, liræ, barbita, phœnices, & pectides*, & quæ dicũtur *Indicæ*, & ſeriuntur à duobus ſimul. Item aliæ autem & aliæ, & quadrata forma vel trigonali. *Cordarum* etiã *numerus* multiplicatus eſt, & commutatum genus. Veteres autem citharam fidiculam, vel fidicem nominauerunt: quia tam concinnũt inter ſe cordæ eius, quàm bene conueniunt inter quos fides ſit. Antiquitus autem *cithara ſeptemcordis* erat Vnde Virgilius, Septem diſcrimina vocum. *Diſcrimina* autem ideò, quod nulla corda vicinæ cordæ ſimi-

lem vocem reddat. sed ideo vij cordæ, vel quia totam vocem implẽt: vel, quòd septem motibus sonat cælum. *Cordas* autem dictas à corde: quia sicut pulsus est cordis in pectore, ita pulsus cordæ in cithara. Has primus Mercurius excogitauit: idémq; prior in neruos sonum strinxit. *Psalterium*, quod vulgo *canticum* dicitur, à psallendo nominatũ: quòd ad eius vocem chorus consonando respondeat. Est autem similitudo citharæ barbaricę in modum Δ literæ: sed psalterij & citharæ hæc est differentia, quòd *psalterium* lignum illud concauum vnde sonus redditur superius habet, & deorsum feriuntur cordæ, & desuper sonant. *Cithara* autem econtrà concauitatem ligni inferius habet. Psalterio autem Hebræi decachordo vsi sunt propter numerum decalogi legis. *Lyra* dicta à varietate vocum, quòd diuersos sonos efficiat. Lyram primùm à Mercurio dicunt inuẽtam fuisse, hoc modo. Cùm regrediens Nilus in suos meatus varia in campis reliquisset animalia, relicta etiam testudo est. Quæ cùm esset putrefacta, & nerui eius remansissent extẽti inter corium: percussa à Mercurio sonitum dedit, ad cuius speciem Mercurius lyram fecit, & Orpheo tradidit, qui erat huius rei maximè studiosus. Vnde & æstimatur eadem arte nõ feras tãtùm, sed & saxa atq; siluas cantus modulatione applicuisse. Hanc musici propter studij amorẽ & carminis laudem, etiam inter sidera suarum fabularũ commentis collocatam esse finxerũt. *Tympanũ* est pellis vel corium ligno ex vna parte extensum. Est enim pars media symphoniæ in similitudinẽ cribri. Tympanum autem dictum, quod medium est. Vnde & margaritum medium tympanum dicitur, & ipsum vt symphonia ad virgulam percutitur. *Cymbala* & *acitabula* quædam sunt, quæ percussa inuicem se tangunt & sonum faciunt. Dicta autem cymbala, quia cum ballematica simul percutiuntur. Ita enim Græci dicunt cymbala ballematica. *Sistrum* ab inuentrice vocatum. Isis enim Ægyptiorum regina id genus inuenisse probatur. Iuuenalis, Isis & irato feriat mea lumina sistro. Inde & hoc mulieres percutiunt, quia inuentrix huius generis est mulier. Vnde & apud Amazonas sistro ad bellũ fœminarum exercitus vocabatur. *Tintinnabulum* de sono vocis nomẽ habet, sicut & plausus manuum, stridor valuarum. *Symphonia* vulgo appellatur lignum cauum ex vtraque parte: pelle extensa, quam virgulis hinc & inde musici feriunt. Fitque in ea ex concordia grauis & acuti suauissimus cantus.

De musicis numeris. CAP. XXII.

NVmeros autem secundùm musicam ita quæris. Positis extremis, vtputa vj & decies dipondius, vides quot monadibus superetur, vj à xij. & vj monadibus dictis per quadratum, sexies seni faciunt xxxvj. Coniungis extrema illa, vj ad xij: simul efficiunt xviij. Partiris tricies sexies per decies octo, efficit dipondius. Hos iungis cum summa minore scilicet, sexies, erunt viij. & erit mediũ inter vj & xij. Quapropter viij superant vj, duabus monadibus, id est, tertia de sexies, & superantur viij. à xij. iiij. monadibus, tertia portione. Qua parte ergo superat, eadem superatur. Sed hæc ratio quemadmodum in mundo est ex volubilitate circulorum: ita & in microcosmo in tantum præter vocem valet, vt sine ipsius perfectione etiam homo symphoniis carens non consistat. Eiusdem musicæ perfectione, etiam metra constant, in arsi & thesi, id est, eleuatione & positione.

De Astronomia.

22 *De Astronomiæ nomine.*
23 *De inuentoribus eius.*
24 *De scriptoribus astronomiæ.*
25 *De differentia astronomiæ & astrologiæ.*
26 *De astronomiæ ratione.*
27 *De mundo, & eius nomine.*
28 *De forma mundi.*
29 *De cælo eiúsque nomine.*
30 *De situ sphæræ cælestis.*
31 *De motu eiusdem.*
32 *De cursu eiusdem sphæræ.*
33 *De celeritate cæli.*
34 *De axe cæli.*
35 *De cælestibus polis.*
36 *De cardinibus cæli.*
37 *De conuexis cæli.*
38 *De ianuis cæli.*
39 *De gemina facie cæli.*
40 *De quatuor partibus cæli.*
41 *De hemisphæriis.*
42 *De quinque circulis cæli.*
43 *De zodiaco circulo.*
44 *De candido circulo.*
45 *De magnitudine solis.*
46 *De magnitudine lunæ.*
47 *De natura solis.*
48 *De cursu solis.*
49 *De defectu solis.*
50 *De itinere solis.*
51 *De lumine lunæ.*
52 *De formis lunæ.*
53 *De interlunio lunæ.*
54 *De cursu lunæ.*
55 *De vicinitate lunæ ad terras.*

57 *De eclipsi solis.*
58 *De eclipsi lunæ.*
59 *De differentia siderum, stellarum atque astrorum.*
60 *De lumine stellarum.*
61 *De situ stellarum.*
62 *De cursu stellarum.*
63 *De vario cursu stellarum.*
64 *De interuallis stellarum.*
65 *De circulari numero stellarum.*
66 *De stellis planetis.*
67 *De præcedentia & antegradatione stellarum.*
68 *De remotione vel retrogradatione stellarum.*
69 *De statu stellarum.*
70 *De nominibus stellarum quibus ex causis nomina acceperunt.*

De Astronomiæ nomine.
CAP. XXIII.

ASTronomia est astrorum lex, quæ cursus siderum ac figuras & habitudines stellarum circa se, & circa terram indagabili ratione percurrit.

De inuentoribus eius. CAP. XXIV.

ASTronomiam primi Ægyptij inuenerũt. Astrologiam verò & natiuitatis obseruantiam Caldæi primi docuerunt. Abraham autem instituisse Ægyptios Astrologiam, Iosephus asseuerat. Græci autem dicunt, hanc artem ab Athlante prius excogitatam: ideóque dictus est sustinuisse cœlum. Quisquis autem ille fuit motu cœli & ratione animæ excitatus per temporum vices, per astrorum rotatus diffinitósque cursus, per interuallorũ spacia moderata, considerauit dimensiones quasdam & numeros, quæ diffiniendo ac secernendo in ordinem nectens, Astrologiam reperit.

De scriptoribus Astronomiæ. CAP. XXV.

IN vtraque autem lingua diuersorum quidem sunt de astronomia scripta volumina: inter quos tamen Ptolemæus rex Alexandriæ apud Græcos habetur præcipuus: hic etiam & canones instituit: quibus cursus astrorum inueniatur.

De differentia Astronomiæ & Astrologiæ.
CAP. XXVI.

INter Astronomiam autem & Astrologiã aliquid differt. Nã. *Astronomia* conuersionem cœli ortus, obitus, motúsque siderum continet: vel qua ex causa ita vocentur. *Astrologia* verò partim naturalis, partim superstitiosa est. *Naturalis* dum exequitur solis & lunæ cursus, vel stellarum, certásque temporum stationes. *Superstitiosa* verò est illa quam mathematici sequuntur, qui in stellis augurantur, quique etiam xij. cœli signa per singula animæ vel corporis membra disponũt, siderúmque cursu necessitates hominum & mores prædicere conantur.

De Astronomiæ ratione. CAP. XXVII.

ASTronomiæ ratio modis plurimis constat. Diffinit enim quid sit mundus, quid cœlum, quid sphæræ situs & cursus, & quid axis cœli & poli, quæ sint climata cœli. qui cursus solis & lunæ atque astrorũ, &c.

De mundo & eius nomine.
CAP. XXVIII.

MVndus est hic, qui constat ex cœlo & terra, & mari, cũctísque sideribus. Qui idcirco mundus est appellatus, quia semper in motu est: nulla enim requies eius elementis concessa est.

De forma mundi. CAP. XXIX.

FOrmatio mundi ita demonstratur. Nam quemadmodum erigitur mundus in septentrionalem plagam, ita declinatur in australem. Caput autem eius & quasi facies, orientalis regio est, vltima pars septentrionalis.

De cœlo & eius nomine.
CAP. XXX.

COelum physici rotundum, volubile atque ardens esse dixerunt: vocatúmque hoc nomine, eò quòd tanquam vas cœlatum impressas habeat figuras stellarum. Distinxit enim id Deus claris luminibus, & impleuit sole scilicet, & lunæ orbe fulgenti, & astrorum micantium splendentibus signis adornauit. Hoc autem Græcè οὐρανὸς dicitur ἀπὸ τῆς ὁράσεως, id est, à videndo, eò quòd aer perspicuus sit, & ad ad speculandum purior.

De situ sphæræ cœlestis.
CAP. XXXI.

SPhæra, cœli est species quædam in rotundum formata, cuius centrum terra est ex omnibus partibus æqualiter conclusa. Hanc sphæram nec principium habere dicunt, nec terminum, ideò quòd in rotundum quasi circulus, vnde incipiat, vel vbi desinat non facilè comprehenditur. Philosophi autem

mundi septem cœlos, id est, planetas globorum consono motu introduxerunt, quorum orbibus connexa memorant omnia, quos sibi innexos & velut insertos versari retro, & è contrario cæteris motibus suis ferri arbitrantur.

De motu eiusdem. CAP. XXXII.

SPhæræ *motus* duobus axibus voluitur: Quorum vnus est *septentrionalis*, qui nunquam occidit: appellatúrque *Borealis*: alter *Australis*, qui nunquam videtur, & *Austronotus* dicitur. His duobus polis moueri sphæram cœli dicunt, & cum motu eius sidera in ea fixa ab oriente vsque ad occidentem circumire: septentrionibus breuiores giros iuxta cardinem peragentibus.

De cursu eiusdem sphæræ. CAP. XXXIII.

SPhæra cœli ab oriente & occidente semel in die & nocte vertitur xxiiij horarũ spacijs, quibus sol cursum suum supra terras & sub terra sua volubilitate concludit.

De celeritate cœli. CAP. XXXIIII.

TAnta celeritate cœli sphæra dicitur currere, vt nisi aduersus præcipitẽ eius cursum astra currerent, quæ eam remorarentur, mundi ruinam facerent.

De axe cœli. CAP. XXXV.

AXis, est septentrionalis linea recta, quę per mediam pilam sphæræ tendit. & dicta axis, quòd in ea sphæra, vt rota voluitur, vel quia ibi plaustrum est.

De polis cœlestibus. CAP. XXXVI.

POli sunt circuli qui currunt per axem. Horum alter est *Septentrionalis*: qui nunquã occidit, appellatúrque *Boreus*: alter *Australis*, qui nunquam videtur. Et *Austronotus* dicitur. & dicti *poli*, quòd sint axium cicli ex vsu plaustrorum, à poliẽdo scilicet nominati: sed polus Boreus semper videtur, Austronothus nunquam: quia dextra cœli altiora sunt pressa Austri.

De cardinibus cœli. CAP. XXXVII.

CArdines cœli extremæ partes sunt axis. Et dicti cardines, eò quòd per eos vertitur cœlum, vel quia sicut cor voluuntur.

De conuexis cœli. CAP. XXXVIII.

COnuexa autem cœli, extrema eius sunt. à curuitate dicta, vt est illud: Conuexũ quoties claudit nox humida cœlum. Conuexum enim curuum est quasi conuersum seu inclinatum, & ad modum circuli flexum.

De ianuis cœli. CAP. XXXIX.

IAnuæ cœli duæ sunt, oriens & occidens. Nam vna parte sol procedit, alia se recipit.

De gemina facie cœli. CAP. XL.

FAcies cœli vel caput, orientalis regio: vltima, septentrionalis. De qua Lucanus, Sic mundi pars ima iacet, quam zona niualis Perpetuæque premunt hiemes.

De quatuor partibus cœli. CAP. XLI.

GLimata cœli, id est plagę, vel partes quatuor sunt, ex quibus prima pars *orientalis* est, vnde aliquæ stellæ oriuntur. Secunda, *occidentalis*, vbi nobis aliquæ stellæ occidunt. Tertia, *septentrionalis*, vbi peruenit sol in diebus maioribus. Quarta *Australis*, vbi sol peruenit noctib. maioribus. *Oriens* aũtab exortu solis est nuncupatus. *Occidens* quòd diẽ faciat occidere & interire. Abscondit enim lumen mundo, & tenebras superinducit. *Septentrio* autem, à septem stellis axis vocatus, quæ in ipso reuolutæ rotantur. Hic propriè & *vertex* dicitur, eò quòd vertitur. *Meridies* autem vocatur, vel quòd ibi sol facit medium diẽ quasi medidies, vel quia tũc purius micat æther. *Merum* enim purum dicitur. ¶ Sunt & *alia* vij *climata cœli* quasi vij lineæ ab oriente in occidentem, sub quibus & mores hominum dispares, atque animalia specialiter diuersa nascuntur: quæ vocata sunt à locis quibusdam famosis, quorum primum est *Merois*, secundum *Somis* vel *Sienes*. tertium *catacorius*. id est, *Aphrica*. quartum *Rhodus*. quintum *Hellespontus*. sextũ *Mesopontus*. septimũ *Boristhenes*.

De hemisphæriis. CAP. XLII.

HEmisphærium, dimidia pars sphæræ est. *Hemisphærion supra terras* est ea pars cœli, quæ à nobis tota videtur. *Hemisphærion sub terra* est, quæ videri non potest, quàm diu sub terra fuerit.

De quinque circulis cœli. CAP. XLIII.

ZOnæ cœli quinque sunt: quarum distinctionibus quædam partes temperie sua incolũtur, quædã immanitate frigoris aut caloris inhabitabiles existunt. Quæ ideò &

zonæ

zonæ vel circuli appellantur, eo quòd in circumductione sphæræ existunt. Quorum *primus circulus* ideo *Arcticus* appellatur, eo quòd inter eum Arcturi signa inclusa prospiciuntur. *Secundus circulus θερινὸς*, qui & *tropicus* dicitur, quia in eo circuiens sol Aquilonis finibus æstatem facit, & vltra eum circulum non transit, sed statim reuertitur, & inde tropicus appellatur. *Tertius circulus, himerinus*, qui à Latinis ideo *æquinoctialis* appellatur, eo quòd sol cùm ad eum orbem peruenerit, æquinoctiũm facit. *ἡμέρα* enim Latinè, dies dicitur atque nox: quo circulo dimidia sphæræ pars constituta perspicitur. *Quartus circulus Antarcticus* vocatus: eo quòd cõtrarius sit circulo, quem Arcticum nominamus. *Quintus circulus χειμερινὸς tropicus*, qui à Latinis *hiemalis* siue *brumalis* appellatur. ideo sol cùm ad eum circulum peruenerit, hyemẽ iis qui ad Aquilonem sunt facit, & æstatem iis qui in Austri partibus commorantur.

De circulo zodiaco. CAP. XLIIII.

Zodiacus autem circulus est, qui ex lineatum quinque angulis & ex vna linea constat.

De candido circulo. CAP. XLV.

Lacteus circulus via est, quæ in sphæra videtur, à candore dicta, quia alba est. quã aliqui dicunt viam esse qua circuit sol, & ex splendoris ipsius transitu ita lucere.

De magnitudine solis. CAP. XLVI.

Magnitudo solis fortior est terra, vnde & eodem momento quo oritur, & orieti simul & occidenti æqualiter apparet. Quia verò tanquam cubitalis nobis videtur, considerare oportet quãtũ sol distat à terris: quæ longitudo facit, vt paruus videatur nobis.

De magnitudine lunæ. CAP. XLVII.

Magnitudo quoque lunæ minor fertur esse quàm solis. Nam dum sol superior sit à luna, & tamẽ à nobis maior quàm luna videatur: iam si prope nos accessisset: multo maior quàm luna conspiceretur. Sicut autem fortior est sol terra, ita terra fortior est luna per aliquam quantitatem.

De natura solis. CAP. XLVIII.

Sol dum igneus sit: præ nimio motu conuersionis suæ amplius incalescit. Cuius ignem dicunt philosophi aqua nutriri, & è contrario elemento virtutem luminis & caloris accipere. Vnde dicimus eum sæpius madidum & rorantem.

De cursu solis. CAP. XLIX.

Solem per seipsum moueri, non cum mundo verti dicunt. Nam si fixus cælo maneret omnes dies & noctes æquales existerent: sed cum alio loco cras occasurum: alio occidisse hesterno videmus: apparet eum per seipsum moueri, non cum mundo verti. spatiis enim inæqualibus orbes annuos conficit propter temporum mutationes. Oriens diem facit: occidens noctem inducit. Nam vadens longius ad meridiem hyemem facit, vt hibernis humoribus atque pruinis terra pingueſcat. Accedens propius ad Septentrionem, æstatem reddit, vt fruges maturitate durentur, & quæ sunt in humidis incocta: feruefacta miteſcant.

De effectu solis. CAP. L.

Sol oriens diem facit, occidens noctem inducit: nam *dies* est sol super terras, *nox* est sol sub terra. Ex ipso enim sunt horæ: ex ipso dies, cùm ascenderit: ex ipso etiam nox, cùm occiderit: ex ipso menses & anni numerantur: ex ipso vicissitudines fiunt temporũ. Quando autem per meridiem currit, vicinior est terræ: quando verò iuxta septentrionem, sublimis attollitur. Cui ideo Deus diuersos cursus constituit, loca & tempora; ne dum semper eisdem moraretur locis, quotidiano vapore eius vniuersa consumerentur. sicut Clemens ait: Cursus diuersos accipit quibus aeris temperies pro ratione temporũ dispensatur, & ordo vicissitudinum permutationúmque seruatur. Nam dum ad superiora conscenderit, ver temperat: vbi autem ad summum cæli venerit, æstiuos accendit calores: descendens rursus autumno temperiem reddit. Vbi verò ad inferiorem redit circulum: ex glaciali compage cæli rigorem nobis hiberni frigoris derelinquit.

De itinere solis. CAP. LI.

Sol oriens per meridiẽ iter habet. qui postquã ad occasum venerit, & Oceano se intinxerit, per incognitas sub terra vias vadit, & rursus ad orientem recurrit.

De lumine lunæ. CAP. LII.

Lvnam quidam philosophi dicunt propriũ lumen habere, globíq; eius vnam partem esse lucifluam, aliam verò obscuram, & paulatim se vertendo diuersas formas efficere. Alij econtrà aiunt, lunam non suum lumẽ habere: sed solis radiis illuminari. Vnde & *eclipsim* patitur: si inter ipsam & solem vmbra terræ interueniat. Sol enim longè ipsa superior est. Hinc euenit, vt quoniam sub

illo est, parte superiore luceat, inferiore verò quam habet ad terras parte obscura sit.

De formis lunæ. CAP. LIII.

PRima figura lunæ bicornis est. Secunda sectilis. Tertia dimidia. Quarta plena. Quinta iterum dimidia ex maiore. Sexta iterum sectilis. Septima bicornis. Septima autem semis, & vicesimasecunda semis in suo ordine mediæ sunt: cæteræ autem proportionales sunt.

De interlunio lunæ. CAP. LIIII.

INterlunium lunæ, est tempus illud inter deficientem & nascentem lunam. Est autem trigesimus dies, quo luna non lucet. Quæ ideo videri non potest, quia soli coniuncta obscuratur: sed eodem momento renascens paulatim ab eo recedendo videtur.

De cursu lunæ. CAP. LV.

LVna amissi ac recepti luminis vicibus menstrua spacia moderatur. Quæ ideo obliquo & non recto incedit cursu, vt sol: ne incidat in centrum terræ, & frequēter patiatur eclipsim. Vicinus est enim circulus eius terræ. Crescens autē orientem cornibus spectat: decrescens, occidētem: meritò, quia occasura & amissura est lumen.

De vicinitate lunæ ad terras. CAP. LVI.

LVna terris vicinior est quàm sol. Inde & breuiori orbe celerius peragit cursum suum. Nam iter quod sol in diebus cccLxv. ista per xxx. dies percurrit. Vnde & antiqui menses in luna, annos autem in solis cursu posuerunt.

De eclipsi solis. CAP. LVII.

EClipsis solis, est quoties luna trigesima ad eandem lineam qua sol vehitur peruenit, eique se obiiciens solem obscurat. Nam deficere nobis sol videtur: dum illi orbis lunæ opponitur.

De eclipsi lunæ. CAP. LVIII.

EClipsis lunæ est quoties in vmbram terræ luna incurrit. Non enim suum lumē habere, sed à sole illuminari putatur. vnde & defectum patitur si inter ipsam & solem vmbra terræ interueniat. Patitur autem hoc decimaquinta luna eousque, quàm diu cētrum atque vmbra obstantis terræ exeat, videátq; solem, vel à sole videatur.

De differentia stellarum, siderum, & astrorum. CAP. LIX.

STellæ, & sidera, & astra inter se differunt. Nam *stella* est quælibet singularis. *Sidera* verò sunt stellis plurimis facta, vt Hyades, Pleiades. *Astra* autem sunt stellæ grandes, vt Orion, Bootes. Sed hæc nomina scriptores confundunt, & astra pro stellis, & stellas pro sideribus ponunt.

De lumine stellarum. CAP. LX.

STellæ non habere proprium lumen: sed à sole illuminari dicuntur, sicut & luna.

De stellarum motu. CAP. LXI.

STellæ immobiles sunt, & cum cælo fixæ perpetuo motu ferūtur: neque cadunt per diem, sed à solis splendore obscurantur.

De cursu stellarum. CAP. LXII.

SIdera autem feruntur, aut mouentur. *Feruntur*, quæ cælo fixa sunt, & cum cælo voluuntur. *Mouentur* verò quædam, sicut planetæ, id est erraticæ, quæ cursus suos vagos certa tamen diffinitione conficiunt.

De vario cursu stellarum. CAP. LXIII.

STellæ dicuntur pro eo quòd per diuersos orbes cælestium planetarū feruntur. nam quædam celerius exortæ, tardius occidunt: quædam tardius exortæ citius ad occasum perueniunt. aliæ pariter oriuntur & non simul occidunt: omnes autem suo tempore ad suum cursum proprium reuertuntur.

De interuallis stellarum. CAP. LXIIII.

STellæ inter se diuersis interuallis distant à terra: propterea dispari claritate magis minúsve nostris oculis apparent. Nam multæ maiores sunt iis quas videmus conspicuas, sed longius positæ paruæ videntur à nobis.

De numero circulari stellarum. CAP. LXV.

NVmerus circularis stellarum est, per quem cognosci dicitur, in quāto tēpore circulum suum vnaquæq; stella percurrat, siue per longitudinem, siue per latitudinem. *Latitudo* intelligitur per signiferū, longitudo per proprium excursum. Nam *luna* viij annis fertur explere circulum suū. *Mercurius* annis xx. *lucifer* annis ix. *Sol* annis xix. *vesper* xv. *Phaeton* xij. *Saturnus* xxx. Quibus peractis ad reuersionem circuli sui iisdem signis & partibus reuertuntur. Quædam *sidera* radiis

solis

solis præpedita *anomala* fiunt, aut *retrograda*. aut *stationaria*: iuxta quod & poeta meminit dicens, Sol tempora diuidit æui: Mutat nocte diem, radiisque potentibus astra Ire vetat, cursúsque vagos ratione moratur.

De stellis planetis. CAP. LXVI.

QVædam stellæ ideò *planetæ* dicuntur, id est errantes, quia per totum mundum vario motu discurrunt. Vnde pro eo quod errant, *retrogradæ* dicuntur: vel *anomalæ* efficiuntur, id est, quando particulas addunt & detrahunt. Cæterùm quando tantum detrahunt *retrogradæ* dicuntur: *stationem* autem *faciunt* quando stant.

De præcedentia & antegradatione stellarum. CAP. LXVII.

PRæcedentia, vel *antegradatio stellarum* est, dum stella motum suum consuetum agere videtur, & aliquid præter consuetudinem præcedit.

De remotione vel retrogradatione stellarum. CAP. LXVIII.

REmotio, vel *retrogradatio stellarum* est, quãdo stella dum motum suum agit, simul & retrorsum moueri videtur. Ista omnia in abfidis colliguntur.

De statu stellarum. CAP. LXIX.

STatus *stellarum* est, dum stella semper mouetur: tamen in aliquibus locis stare videtur.

De nominibus stellarum, quibus ex causis nomina acceperunt. CAP. LXX.

SOl appellatus eò quòd solus appareat, obscuratis fulgore suo cunctis sideribus. *Luna* dicta quasi Lucina, ablata media syllaba: de qua Virgilius: Casta faue Lucina. Sumpsit autem nomen per derivationem à solis luce: eo quòd ab eo lumẽ accipiat, acceptúmque reddat. *Stellæ* dictæ à stando, quia semper fixæ stant in cœlo: nec cadunt. Nã quòd videmus de cœlo stellas quasi labi, non sunt stellæ, sed igniculi ab æthere lapsi: qui fiunt dum ventus altiora petens æthereum ignem secum trahit, qui tractu suo imitatur stellas cadentes. Nam stellæ cadere non possunt: immobiles enim (vt prædictum est) sunt, & cum cœlo fixæ feruntur. *Sidera* dicta, eò quòd ea nauigantes considerando iter dirigunt ad cursus consilium, ne fallacibus vndis aut ventis aliò deducantur. ¶ Quædam autem stellæ idcirco *signa* dicuntur, quia eas nautæ obseruant in gubernandis remigiis, contemplantes aciem fulgorémque eorum, quibus rebus status cœli futurus ostenditur. sed & omnes homines ea intendunt ad præuidendum aeris qualitates per æstatem & hyemem vernalémque temperiem. Ortu enim vel occasu suo, certis stationibus temporum qualitates *significant*. *Signorum* primus *Arctos*, qui in axe fixus, vij. stellis in se reuolutis rotatur. nomen est Græcum quod Latinè *Vrsa* dicitur: quæ quod in modum plaustri vertitur, nostri eam septentrionem dixerunt. *Triones* enim propriè sunt boues aratorij, dicti eò quòd terram terant. q. teriones. Septentriones autem non occidere axis vicinitas facit: quia in eo sunt. *Arctophylax* dicitur, quòd *Arctον* id est Helicem vrsam sequitur. Eundémque & *Booten* dixerunt, eò quòd plaustro hæret: signum multis spectabile stellis, inter quas Arcturus est, sidus post caudam maioris vrsæ positum in signo Bootis. Vnde & *Arcturus* dictus est, quasi ἄρκτου οὐρὰ: quia Bootis præcordiis socia collocata est. Oritur autem autumnali tempore. *Orion* astrum ante Tauri vestigia fulget: & dictus Orion ab vrina, id est, ab inundatione aquarum. Tempore enim hyemis obortus mare & terras aquis & tempestatibus turbat. Hũc Latini *Iugulã* vocãt, quòd sit armatus, vt gladius, & stellarum luce terribilis atque clarissimus: in quo si hæc fulgeant, omnia serenitas portenditur, si obscuratur huius acies, tẽpestas cernitur imminere. *Hyades* dictæ, ὑετὸς ὕειν, id est, à succo & à pluuiis. Nam pluuiæ Græcè ὕετος dicũtur. Ortu quippe suo efficiũt pluuias, vnde & eas Latini suculas appellauerũt: quia quando nascũtur pluuiarũ signa monstrantur: de quibus Virgil. Arcturũ, pluuiásque Hyadas geminósque Triones. Sunt autẽ in fronte Tauri vij. & oriũtur tempore vernali. *Pleiades* à pluralitate dictæ. Sũt autẽ stellæ septẽ ante genua Tauri, ex quibus sex videntur: nã latet vna. Has latini *Vergilias* dicũt, à tẽporis significatione, quòd Vere exoriũtur. Nã occasu suo hyemẽ, ortu æstatem, primęq. nauigationis tempus ostendunt. *Canicula stella*, quæ & *Sirius* dicitur, æstiuis mensibus in medio cẽtro cœli est: & dũ sol ad eã ascenderit, coniũcta cũ sole duplicatur calor ipsius, & dissoluũtur corpora & vaporãtur. Vnde & ex ipsa stella *dies caniculares* dicũtur: quando & molestæ sunt purgationes. *Canis* autẽ vocatur propterea quòd corpora morbo afficiat: siue propter flãmæ candorẽ, quod eiusmodi sit, vt præ cæteris lucere videatur. Itaq. quo magis eã cognoscerent, *Sirion* appellasse. *Cometes* stella dicta est, eò quòd comas luminis fundat ex se. Quod genus sideris quãdo apparuerit, aut pestilẽtiã, aut famẽ, aut bella significat. Cometæ autẽ Latinè cri-

nitæ appellantur, quòd in modum crinium flãmas spargunt, quas Stoici dicũt esse vltra xxx. quarũ nomina & effectus quidam Astrologi scripserunt. *Lucifer* dictus, eò quòd inter omnia sidera plus lucẽ ferat. Lucifer enim est vna ex planetis. Hæc propriè & *iubar* dicitur, eò quòd iubas lucis ex se fundat: sed & splendor Solis & lunæ ac stellarũ iubar vocatur: quòd in modum iubæ radij ipsorũ extendantur. *Vesperus* stella occidentalis, quam cognominatã perhibẽt ab Hespero rege Hispaniæ. Est autẽ & ipsa ex quinque stellis planetis, noctẽ ducens & sequens solem. Fertur autem quòd hæc stella oriens luciferum, occidens vesperum facit. de qua Statius: & alterno deperditur vnus in ortu. ¶ *Planetæ* stellæ sunt, quæ non sunt fixæ in cœlo, vt reliquæ, sed in aere feruntur. Dicti autẽ planetæ ἀπὸ τῆς πλάνης, id est, ab errore. Nam interdum in Austrum, interdum in Septentrionẽ, plerumque contra mundum nonnunquam cũ mundo feruntur. Hos Romani nominibus deorum suorum, scilicet Saturni, Lunæ, Iouis, Martis, Veneris & Mercurij sacrauerunt. Decepti enim & decipere volentes, in eorũ adulationem, qui sibi aliquid secundum amorẽ præstitissent, sidera ostendebant in cœlo, dicentes, quòd illud sidus esset Iouis, & illud Mercurij, & concepta est opinio vanitatis. Hanc opinionem erroris diabolus confirmauit, Christus euertit. ¶ Iam verò illa, quæ ab ipsis gentilibus *signa* dicũtur, in quibus & animantiũ imago de stellis formatur: vt, *Aries*, *Taurus*, *Libra* & huiusmodi alia, ij qui sidera præuiderunt, in numerum stellarũ speciem corporis superstitiosa vanitate permoti finxerunt, ex causis quibusdam deorũ suorum & imagines & nomina conformantes. Nam *Arietem* primum signum, cui vt libræ mediam mundi lineam tradunt, propter Ammonem, id est, Iouem vocauerunt: quia in eius capite, qui simulachra faciũt Arietis cornua fingunt. Quod signũ Gentiles ideò inter signa primũ constituerunt, quòd in mense Martio, qui est anni principium, solem in signo illo cursum suum peragere dicunt: sed & *Taurum* inter sidera collocant, & ipsum in honorem Iouis, eò quòd in bouem sit fabulosè conuersus, quando Europam transuexit. Castorem quoque & Pollucem post mortẽ inter notissima sidera constituerunt: quod signum *Gemini* dicitur. *Cancrum* quoque inde dixerunt, eò quòd cùm ad id signum mẽse Iunio sol venerit, retrograditur in modũ cancri, breuioresque facit dies. Hoc enim animal incertam habet partem primam. denique ad vtramque partem gressum dirigit, ita vt prior pars sit posterior. & posterior prior. *Leonem* ingentem Hercules in Græcia occidit, & propter virtutẽ suam hunc inter duodecim signa constituit. Hoc signum sol cùm attigerit, nimium calorem mundo reddit. & annuos flatus & æstus facit maiores quàm in toto reliquo anno. *Virginis* etiam signum idcirco inter astra collocauerunt, propter quod eisdem diebus in quibus sol per illud decurrit, terra exusta solis ardore nihil pariat. Est enim hoc tempus canicularium dierum. *Libram* autem vocauerunt ab æqualitate mensis ipsius, quod viij. kal. Octobris sol per illud signum currens æquinoctium facit. Vnde & Lucanus. Ad iustæ põdera libræ. *Scorpium* quoque & *sagittarium*, propter fulgura mensis ipsius appellauerunt. *Sagittarius* vir equinis cruribus deformatur, cui sagittã & arcum adiungunt, vt ex eo mensis ipsius fulmina demonstrentur. Vnde & sagittarius est vocatus. *Capricorni* figuram ideò inter sidera finxerunt propter capram Iouis nutricem: cuius posteriorem partem corporis in effigiem piscis ideò finxerunt, vt pluuias eiusdem temporis designarent, quas solet idem mensis plerumque in extremis habere. Porrò *Aquarium* & *pisces*, ab imbribus temporum vocauerunt, quod hyeme quando in his signis sol vertitur, maiores pluuiæ profunduntur. Et miranda gentilium dementia, qui non solùm pisces, sed etiam arietes, & hircos, & tauros, vrsas & canes, cãcros, & scorpiones transtulerunt. Nam & *aquilam* & *cygnum* propter Iouis fabulas inter cœli astra eius memoriæ causa collocauerunt. *Perseum* quoque & vxorẽ eius *Andromedam* posteaquàm sunt mortui in cœlum receptos esse crediderunt: ita vt imagines eorum stellis designarent, eorúmque appellare nominibus non erubescerent. *Aurigam* etiam *Ericthoniũ* inter cœli astra collocauerunt: propter quod vidissent eum primum quadrigam iunxisse. Mirati sunt enim ingeniũ eius ad imitationem Solis accessisse: & propter hoc nomen eius post mortem inter sidera posuerunt. sic *Calisto*, Licaonis filia, dum ab Ioue compressa, & fabulosè ab Iunone in vrsæ fuisset speciem conuersa, quæ Græcè ἄρκτος appellatur, post interfectionem ipsius nomen eius Iouis cũ filio in stellis Septentrionalibus transtulit, eámque *Arctos*: filium autem eius *Arctophylaca* ea appellauit. Sic *lira* pro Mercurio in cœlum locata. sic *Centaurus Chiron* propter quod nutrierat Æsculapium & Achillẽ, inter astra dinumeratus est, sed quolibet modo superstitiones hæ ab hominibus nuncupẽtur, sunt tamẽ sydera quæ Deus in mundi principio cõdidit, ac certo motu distinguere tẽpora ordinauit. ¶ Horũ igitur *signorũ obseruationes*, vel *geneses*, vel cætera superstitiosa, quæ se ad cognitionẽ syderũ coniungunt, id est, ad notitiam fatorũ, quæ fidei nostræ sine dubitatione contraria sunt, sic ignorari debent

à Chri-

à Christianis, vt nec scripta esse videantur. sed nonnulli syderum pulchritudine & claritate pellecti, in lapsus stellarũ cæcatis mentibus corruerunt, ita vt per supputationes noxias, quæ *matheſis* dicitur, euentus rerum præscire conentur: quos non solùm Christianæ religionis doctores, sed etiam gentilium Plato, Aristoteles, atque alij rerum veritate commoti concordi sententia damnauerunt, dicẽtes: Confusionem rerum potius de tali persuasione generari. Nam si genus humanum ad varios actus nascendi necessitate premeretur, cur aut laudem mereãtur boni, aut mali legum percipiant vltionem? Et quamuis ipsi non fuerint cœlesti sapientiæ dediti, veritatis tamen testimonio errores eorum meritò perculerunt. ¶Ordo autem iste septem secularium disciplinarũ ideo à Philosophis vsque ad astra perductus est, scilicet vt animos seculari sapientia implicatos à terrenis rebus abduceret, & in superna contemplatione collocaret.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER IIII.

CAPITA LIBRI QVARTI.

1 *De Medicina.*
2 *De nomine eius.*
3 *De inuentoribus eius.*
4 *De tribus hæresibus medicorum.*
5 *De quatuor humoribus corporis.*
6 *De acutis morbis.*
7 *De cronicis morbis.*
8 *De morbis qui in superficie corporis & cutis videntur.*
9 *De medicinis & medicaminibus.*
10 *De libris medicinalibus.*
11 *De instrumentis medicorum.*
12 *De odoribus & vnguentis.*
13 *De initio Medicinæ.*

DE MEDICINA. CAP. I.

MEDICINA est quæ corporis vel tuetur vel restaurat salutem: cuius materia versatur in morbis & vulneribus. Ad hanc itaque pertinent, non ea tantum quæ ars eorum exhibet, qui propriè Medici nominantur, sed etiam cibus & potus, tegmen & regimẽ. Defensio denique omnis atque munitio qua sanum corpus nostrũ aduersus externos ictus casúsque seruatur.

De nomine eius. CAP. II.

NOmen autem *Medicinæ* à modo, id est, temperamento impositum æstimatur, vt non satis, sed paulatim adhibeatur. Nam in multo contristatur natura, mediocri autẽ gaudet. vnde & qui pigmenta & antidota satis vel assiduè biberint, vexantur. Immoderatio enim omnis non salutem, sed periculum affert.

De inuentoribus Medicinæ. CAP. III.

MEdicinæ autem artis auctor ac repertor apud Græcos perhibetur *Apollo*. Hanc filius eius *Aesculapius* laude vel opere ampliauit. Sed postquã fulminis ictu Æsculapius interiit, interdicta fertur medendi cura, & ars simul cum auctore defecit, latuítque per annos penè quingentos vsq; ad tempus Artaxerxis regis Persarum. Tunc eam reuocauit ad lucem *Hippocrates* Asclepio patre genitus in insula Coo.

De tribus hæresibus Medicorum. CAP. IIII.

ITaque tres viri totidem hæreses inuenerunt. Prima *methodica* inuenta est ab Apolline: quæ remedia sectatur & carmina. Secũda *Empirica*, id est, experientissima, inuẽta est ab Æsculapio, quæ non indiciorum signis, sed solis constat experimentis. Tertia Logica, id est, *rationabilis*, inuenta ab Hippocrate. Iste enim discussis ætatum, regionum, vel ægritudinum qualitatibus, artis curam rationabiliter perscrutatus est. *Empirici ergo* experientiam solam sectantur: *Logici* experientiæ rationem adiungunt: *Methodici* nec elementorum rationem obseruant, nec tempora, nec ætates, nec causas, sed solas morborum substantias.

De quatuor humoribus.

CAP. V.

Sanitas est integritas corporis, & temperantia naturæ ex calido & humido, quod est sanguis. vnde & *sanitas* dicta est, quasi sanguinis status. *Morbi* generali vocabulo omnes passiones corporis continentur, quod inde veteres morbum nominauerunt: vt ipsa appellatione, mortis vim, quæ ex ea nascitur demonstrent. Inter sanitatem autem & morbum media est curatio, quæ nisi morbo congruat, non producit ad sanitatem. Morbi enim omnes ex quatuor nascuntur humoribus, id est, ex sanguine & felle, melãcholia & phlegmate. Ex ipsis enim reguntur sani, ex ipsis læduntur infirmi. Dum enim amplius extra cursum naturæ creuerint, ægritudines faciunt. Sicut enim quatuor elementa, sic & quatuor humores, & vnusquisq; humor suũ elementum imitatur. *Sanguis* aerem, *cholera* ignem, *melãcholia* terram, *phlegma* aquam. Et sunt quatuor humores, sicut quatuor elemẽta, quæ conseruant corpora nostra. *Sanguis* ex Græca etymologia vocabulum sumpsit, quòd ex eo corpus vegetetur & sustentetur & viuat. *Choleram* Græci vocauerunt, quod vnius diei spacio terminetur: vnde & cholera, id est fellicula nominata est, hoc est, fellis effusio. Græci enim fel χολὴν dicunt. *Melancholia* dicta, eò quòd ex nigri sanguinis fece admixta sit abundantia fellis. Græci enim μέλαν nigrũ vocant, fel autem χολὴν appellant. *Sanguis* Latinè vocatus quòd sit suauis. vnde & homines quibus dominatur sanguis, dulces ac blãdi sunt. *Phlegma* autem dixerunt quòd sit frigida. Ex his quatuor humoribus reguntur sani: ex his læduntur infirmi. Dũ enim amplius excursum naturæ creuerint, ægritudines faciunt. Ex sanguine autem & felle acutæ passiones nascuntur, quas Græci ὀξέας vocant. Ex phlegmate verò & melancholia veteres causæ procedunt, quas Græci χρόνια dicunt.

De acutis morbis. CAP VI.

Ὀξεῖα est acutus morbus, qui ante citò trãsit, aut celerius interficit, vt *pleuriſis, phrenesis*. ὀξὺ enim acutum apud Græcos & velocẽ significat. Χρόνια est prolixus corporis morbus, qui multis temporibus remoratur, vt *podagra, phtisis*. χρόνος enim apud Græcos tempus dicitur. Quædam autem passiones ex propriis causis nomen acceperunt. *Febris* à feruore dicta est. est enim abundantia caloris. Φρένησις appellata siue ab impedimento mentis: quia Græci mentem φρένας vocant. seu quòd dentibus infrendant. Nam *frendere* est dentes conquatere. Est autem perturbatio cum exagitatione & dementia ex cholerica vi effecta. *Cardiace* vocabulum à corde sumpsit, dum ex aliquo tumore aut dolore afficitur. *Cor* enim Græci καρδίαν vocant. Est enim cordis passio eũ formidabili metu. *Lethargus* à somno vocata. Est enim oppressio cerebri cum obliuione & somno iugi, velut stertentis. *Synanche* à continentia spiritus & præfocatione dicta. Græci enim συνάγχειν continere dicunt. Qui enim hoc vitio laborant, dolore fauciũ præfocantur. *Phlegmone* est feruor stomachi cum extensione & dolore, siue φλεγμονὴ est inquietudo cum rubore & dolore & extensione, & duricia & vastitate. Quæ cùm ceperit fieri, inquietudo & febris cõsequitur. Vnde & dicta est φλεγμονὴ ἀπὸ τοῦ φλέγειν. Sic enim ſẽtitur, & inde nomen accepit. *Pleuritis* est dolor lateris acutus cum febre & sputo sanguinolento. Latus enim Græcè πλεῦρα dicitur: vnde & pleuritica passio nomen accepit. *Peripneumonia* est pulmonis vitium cum dolore vehementi & suspirio. Græci enim pulmonem πνεύμονα vocant. inde & ægritudo dicta est. *Apoplexia* est subita effusio sanguinis, qua suffocati intereunt. Dicta autem apoplexia, quòd ex letali percussu repentinus casus fiat. Græci enim percussionem ἀποπληξίαν vocant. *Spasmus* Latinè contractio subita partiũ aut neruorum cum dolore vehementi. Quam passionem à corde nominatam dixerũt: quia in nobis principatũ vigoris habet. Fit autem duobus modis: aut ex repletione, aut ex inanitione. *Tetanus* maior est contractio neruorum à ceruice ad dorsum. *Telum* lateris dolor est. dictum est autem ita à medicis, quòd dolore corpus transuerberet, quasi gladius. *Ileos* dolor intestinorum. Vnde & *ilia* dicta sunt. Græcè enim εἰλεῖν obuoluere dicitur, quòd se intestina præ dolore inuoluant. Hi & torminosi dicuntur ab intestinorum tormento. ὑδροφοβία, id est, aquæ metus. Græci enim ὕδωρ aquam vocant: φόβον timorem dicunt. vnde & Latini hunc morbum ob aquæ metũ *limphaticum* vocant. Fit autem vel ex canis rabidi morsu, aut ex aeris spuma in terram proiecta, quam si homo vel bestia tetigerit, aut dementia repletur, aut in rabiem vertitur. *Carbunculus* dictus, quòd in ortu suo rubens sit vt ignis: postea niger, vt carbo extinctus. *Pestilentia* est contagium, quod dum vnum apprehenderit, celeriter ad plures transit. Gignitur autem ex corrupto aere, & in visceribus penetrando inniti tur. Hæc etsi plerumque per aerias potestates fiat, tamen sine arbitrio omnipotentis Dei omnino non fit. dicta autem *pestilentia* quasi pastulentia, quòd veluti incendium depascat: Et toto descendit corpore pestis. Idem & *contagium* a contingendo: quia quem tetigerit, polluit,

polluit. Ipsa & *inguina* ab inguinum percussione. Eadem & *lues* à labe & luctu vocata, quæ tantopere acuta est, vt non habeat spacium temporis, quo aut vita speretur aut mors, sed repetinus languor simul cum morte venit.

De Chronicis morbis. CAP. VII.

Chronica est prolixus morbus, qui multis temporibus remoratur, vt podagra, phtisis. χρόνος enim apud Græcos tempus dicitur. *Cephalea* ex capite vocabulum habet. capitis enim passio est. Græci enim caput κεφαλὴν vocant. *Scotoma* ab accidente nomen sumpsit, quòd repentinas tenebras ingerat oculis cum vertigine capitis. *Vertigo* autem est, quotiescunque ventus consurgit, & terrã in circuitu mouet. Sic & in vertice hominis arteriæ & venæ ventositatem ex resoluta humectatione gignunt, & in oculis girum faciunt. Vnde & vertigo nuncupata est. *Epilepsia* vocabulum sumpsit, quòd mentem apprehendens pariter etiam corpus possideat. Græci enim apprehensionem ἐπιλῆψιν vocant. Fit autem ex melancholico humore quoties exuberauerit, & ad cerebrum aduersus fuerit. Hæc passio & *caduca* vocatur, eò quòd cadens æger spa'mum patiatur. Hos etiam vulgus *lunaticos* vocat, quòd per hunc cursum comitetur eos insania dæmonum. Eadem & *laruatio*: ipse est & *morbus comitialis*, id est, maior & diutinus, quo caduci tenẽtur. Cuius tanta vis est, vt homo vadens concidat spumẽtque. *Comitialis* autem dictus, quòd gentiles cùm comitiorum die cuiquam accidisset, comitia dimittebantur. Erat autem apud Romanos comitiorum dies solennis in kalend. Ianuariis. *Mania* ab insania vel furore vocata. Nam Græcorum vetustas furorem μανίαν appellabat, siue à diuinatione, quia diuinare Græcè μαντεύεσθαι dicitur. *Melancholia* dicta est à nigro felle. Græci enim nigrum μέλαν vocant: fel autem χολὴν appellant. *Epilepsia* autem in fantasia fit, melãcholia in ratione, mania in memoria. *Typhi* sunt frigidæ febres, quę abusiuè typhi appellãtur ab herba quæ nascit' in aqua, quæ Latinè forma atq; status dicitur. Est enim accessionũ reuolutio per statuta temporum interualla. *Reuma* Græcè, Latinè eruptio siue fluor appellatur. *Catarrus* est fluor reumæ iugis ex naribus, quæ dum ad fauces venerit ἔγκχυσις vocatur. dum ad thoracem vel pulmonem φθίσις dicitur. *Coriza* est quoties infusa capitis in ossa venerit narium. & præfocationem fecerit cum sternutatione. vnde & coriza nomen accepit. *Branchos* est præfocatio faucium à frigido humore. Græci enim guttur ἔγκχυσις dicunt. circa quod fauces sunt, quos nos corruptè brancia dicimus. *Raucedo* amputatio vocis. Hæc & *arteriasis* vocatur, eò quòd vocem raucam & clausam reddat ab arteriarum iniuriis. *Suspirium* nomen sumpsit, quia inspirationis difficultas est, quam Græci ἀνεπνοίαν dicunt, id est, *suffocationem*. *Peripneumonia* à pulmonibus nomen accepit. Est enim pulmonis tumor cum spumarum sanguinearũ effusione. *Hæmoptysis*, emissio sanguinis per os. vnde & nomẽ accepit. αἷμα enim sanguis dicitur. *Pthisis* est vlceratio & tumor in pulmonibus qui iuuenibus facilius euenire solet. φθίσις autem apud Græcos, dicta, quòd sit totius corporis consumptio. *Tussis* Græcè ab altitudine vocatur, quòd à profũdo pectoris veniat. cuius contraria est superior in faucibus vbi vua distillat. *Apostema* à collectione nomen accepit. nam collectiones Græci apostemas vocant. Ἐμπύημος dicta est apostema intrinsecus vel in latere, vel in stomacho cũ dolore & febribus, & tussi abundantibus spumis & purulẽtiis. ἡπατικὸ morb' à iecoris passione nomen accepit. Græci enim ἧπαρ iecur vocant. *Lienosis* à splene vocabulũ sumpsit. Græci enim σπλὴν lien vocant. *Hydrops* nomen sumpsit ab aquoso humore cutis. Nam Græci ὕδωρ aquam vocauerunt. est enim humor subcutaneus cum inflatione turgente & anhelitu fetido. *Nephritis*, à renium languore nomen accepit. Renes enim Græci νεφροὺς dicunt. *Paralysis* dicta à corporis impẽsatione: facta ex multa infrigidatione, aut in toto corpore, aut in parte. *Cachexia* nomen sumpsit à corporis iniuria vel malo habitu. κακεξίαν enim Græci malam vexationem vocauerunt. Fit autem hæc passio ex intemperantia ægrotantis, vel curatione medicaminis: aut post ægritudinem tarda resumptio. *Atrophia* nomen accepit à diminutione corporis. Nã Græci nutrimenti cessationem ἀτροφίαν dicunt. Est enim tenuitas corporis ex causis latentibus, & paulatim conualescentibus. *Sarcoma* est superfluum carnis incremẽtum, quo vltra modum corpora saginantur. Græci enim carnem σάρκα vocant. *Ischiades* vocata à parte corporis quam vexat. Nam vertibulorũ ossa quorum summitas iliorum initio termi natur, Græci ἰσχία vocant. Fit autem quoties descenderit in recta ossa, & efficitur ibi glutinatio. *Podagram* Græci à retentione pedum dicunt nominatam, & à ferali dolore. Siquidem omne quod immite fuerit, abusiuè agreste vocamus. *Arthritis* morbus ab articulorum passione vocabulum sumpsit. *Calculus* lapis est qui in vesica fit. vnde & nomen accepit. Gignitur autem ex materia phlegmatica. *Stranguria* dicta est, eò quòd stringat vrinarũ difficultatem. Σατυρίασις iuge desiderium Veneris cum extensione naturalium lo corum: dicta passio à Satyris. *Diarrhœa* iugis

ventris cursus sine vomitu. *Dysenteria* est diuisio continuationis, id est, vlceratio intestini. Δυς enim difficultatem significat, ἔντερα intestina. Fit autem antecedente fluore, quã Græci διάῤῥοιαν vocant. *Lienteria* dicta, quod cibum tanquam per lineam intestina nullis obstantibus facit prolabi. *Colica* passio nomẽ sumpsit ab intestino, quod Græci κῶλον appellant. *Ragades* dicuntur, eò quòd fissuræ sint rugis collectæ circa orificium. Hæ & hæmorroides à sanguinis fluore dictæ. Græci enim sanguinem αἷμα dicunt.

De morbis, qui in superficie cutis videntur. CAP. VIII.

Alopecia est capillorum fluor circumscripto pilis fuluis, aeris qualitatem habentibus: vocata hoc nomine à similitudine animalis vulpeculæ, quam Græci ἀλώπεκα vocãt. *Parotides* sunt duritiæ vel collectiones, quæ ex febribus vel aliquo alio nascuntur in aurium vicinitates: vnde & παρωτίδες sunt appellatæ. Οὖς enim Græci auriculam dicunt. *Lentigo* est vestigia macularum paruula in rotunditatem formata. à specie lenticulæ dicta. *Erysipelas* est quam Latini sacrum ignem appellant, id est, execrandum per antiphrasim. Siquidem in superficie rubore flammeo cutes rubescunt. Tunc mutuo rubore quasi ab igne vicina inuaduntur loca: ita vt etiam febris excitetur. *Serpedo* est rubor cutis cum pustularum extantia, & nomen sumpsit à serpendo, eò quòd serpat per membra. *Impetigo* est sicca scabies: prominens à corpore cum asperitate & rotunditate formæ. Hanc vulgus sarnam appellat. *Prurigo* vocata à perurendo & ardendo. Νυκτάλωπια est passio qua per diem visus patentibus oculis denegatur, & nocturnis irruentibus tenebris redditur, aut versa vice (vt plerique volunt) die redditur, nocte negatur. *Verrucæ* aliud sunt: *Satyriasis* aliud. *Verrucæ* singulatim sunt: *satyriasis* verò illa fortior, ac circa ipsam plures inueniuntur. *Scabies* quoque & *lepra* vtraque passio asperitas cutis cum pruritu atque squammatione: sed scabies tenuis asperitas & squãmatio est. Hinc denique nomen accepit, quæ ita veluti purgamenta admittat. Nam *scabies* quasi squamies. *Lepra* verò cutis asperitas squammosa lepidæ herbę similis, vnde & nomen sumpsit: cuius color nunc in nigredinẽ vertitur, nunc in alborem, nunc in ruborem. In corpore hominis ita lepra dignoscit: si variatim inter sanas cutis partes color diuersus appareat: aut si ita se vbique diffundat, vt omnia vnius coloris quamuis adulterini faciat. *Elephantiasis* morbus dicitur ex similitudine elephanti: cuius naturaliter dura & aspera pellis, nomen morbo in hominibus dedit: quia corporis superficiem similem facit elephantorum cuti: siue quia ingens passio est, sicut animal ipsum ex quo deriuatum ducit nomen. *Ictherus* Græci appellant à cuiusdam animalis nomine, quod sit coloris fellei. Hunc morbum Latini *arcuatum* appellant ad similitudinem cœlestis arcus. *Auriginem* verò Varro appellari ait à colore auri. *Regium* autem *morbum* inde æstimant dictum, quòd vino bono & regalibus cibis citius curetur. *Cancer* à similitudine maritimi animalis vocatum, vulnus sic medici dicunt nullis medicamentis sanabile. Aut ergo præcidi debet à corpore membrum vbi nascitur, vt aliquantulum viuat: tamen inde mortem quamlibet tardius affuturam. *Ordeolus* est paruissima & purulenta collectio in capillis palpebrarum constituta, in medio lata, & ex vtroque conducta, hordei granum similans: vnde & nomen accepit. *Furunculus* est tumor in acutum surgens dictus, quòd ferueat, quasi feruunculus: vnde & Græcè ἀνθρακὶς dicitur, quòd sit ignitus. *Oscedo* est, in qua infantum ora exulcerantur, dicta ex languore oscitantium. *Frenusculi* vlcera circa rictum oris: similia his, quæ fiunt iumentis asperitate frenorum. *Vlcus* putredo ipsa: vulnus quod ferro fit quasi vi vlcus. Et vlcꝰ quod olet quasi olcus. *Pustula* est in superficie corporis turgida veluti collectio. *Papula* est paruissima cutis erectio circunscripta cum rubore: & ideo papula dicta, quasi pupula strimpia. *Sanies* dicta quòd ex sanguine nascitur: excitato enim calore vulneris, sanguis in saniem vertitur. Nã sanies non fit in quocunque loco, nisi vbi sanguis aduenerit: quia omne quod putrescit, nisi calidum & humidum fuerit, quod est sanguis, putrefieri non potest. Sanies autem & tabes sibi differunt. Fluere enim sanie viuorũ est, tabe mortuorum. *Cicatrix* est obductio vulneris, naturalem colorem partibus seruãs: dicta quòd obducat vulnera & obcęcat.

De remediis & medicaminibus. CAP. IX.

Medicinæ curatio non est spernenda. Meminimus enim & Esaiam Ezechię languenti aliquid medicinale mandasse: & Paulus apostolus Timotheo modicum vinũ prodesse dixit. ¶ Curatio autem morborum tribus generibus constat: *Pharmacia*, quã Latini medicamina vocant: *Chirurgia*, quam Latini manuum operationem appellant: manus enim apud Græcos χεὶρ vocatur: *diata*, quam Latini regulam appellant: est enim obseruatio legis & vitæ. ¶ Sunt autem omni curationi species tres: primum genus *diateticum*: secundum *pharmaceuticum*: tertium *chirurgicum*. *Diata* est obseruatio legis & vitę. *Pharmaceutica* est

tica est medicamentorum curatio. *Chirurgia* est ferramentorum incisio. nam ferro excidũtur quæ medicamentorum non senserint medicinam. ¶Antiquior autem medicina herbis tantùm ex succis erat. Talis enim medendi vsus cepit: deinde ferro & cæteris medicamentis. ¶*Omnis* autem *curatio* aut ex contrariis aut ex similibus adhibetur. *Ex contrarijs*: vt frigidum calido. vel siccum humido. sicut & in homine superbia sanari non potest, nisi humilitate sanetur. *Ex similibus* verò, sicut ligamentum vel rotundo vulneri rotundum: vel oblongo oblongum apponitur. Ligatura enim ipsa non eadem membris & vulneribus omnibus, sed similis simili coaptatur. quæ duo etiam ipsa adiutoria nominibus suis significant. Nam *antidotum* Græcè, Latinè ex contrario datum dicitur. Contraria enim contrariis medicinæ ratione curantur. At contrà ex simili: vt πικρόν, quod interpretatur amara: quia gustus eius amarus est. Ex conuenienti enim nomen accepit, quia amaritudo amaritudinem morbi soluere solet. ¶Omnia autem medicamenta ex propriis causis habent vocabula. *Hiera* enim dicta quasi diuina. *Arteriaca*, quòd apta sint gutturis meatui, & tumores faucium & arteriarum leniant. *Theriaca* est antidotum serpentinum, quo venena pellũtur, vt pestis peste soluatur. *Cathartica* Græcè, Latinè purgatoria dicuntur. *Catapotia*, eò quòd modicum potetur seu inglutiatur. *Diamoron* à succo mora nomen sumpsit, ex quo cõficitur, sicut *diacodion*: quia ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, id est, ex papauere fit. sicut diaspermaton: quia ex seminibus componitur. *Electuarium* vocatum, eò quòd molle sorbeatur. *Trociscos* dictus, quia in modum rotulæ deformatur. τροχὸς enim Græcè rota dicitur. *Collyria* Latinum sonat, quòd vitia oculorum detergant, *Epithema*, eò quòd suppo natur, aliis adiutoriis præcedentibus. *Cataplasma*, eò quòd inductio sola sit. *Emplastrum*, eò quòd inducatur. *Malagma*, eò quòd sine igne maceretur & comprehendatur. *Enema* Græcè, Latinè relaxatio dicitur. *Pessaria* dicta quòd intus initiantur. ¶*Medicinam inuentorum* Chirõ quidam Græcus inuenit. inde pingitur dimidia parte homo: dimidia equus. dictus autem Chiron ἀπὸ τῆς χειρίζειν, quia Chirurgus fuisse dicitur: vnde appellatus. ¶*Criticos dies* medici vocant, quibus, vt credo, ex iudicio infirmitatis illud nomẽ impositum est. quòd quasi iudicent hominem, & sententia sua aut puniant aut liberent.

De libris medicinalibus. CAP. X.

Aphorismus est sermo breuis, integrũ sensum propositæ rei scribens. *Prognostica* præsisio ægritudinum, à prænoscendo vocata. Oportet enim medicum & præterita agnoscere, & præsẽtia scire, & futura prẽuidere. *Dynamia*, potentia herbarum & vis & possibilitas. Nam in herbarum cura vis ipsa δυνάμις dicitur. vnde & δυνάμεια nuncupatur, vbi eorũ medicinæ scribuntur. *Botanicum* herbarium dicitur, quòd ibi herbæ notentur.

De instrumentis Medicorum. CAP. XI.

Enchiridion dictum, quòd manu astringatur, dum plurima contineat ferramenta. χεὶρ enim Græcè manus vocatur. *Phlebotomũ* ab incisione vocatum. Nam incisio Latinè, Græcè τομὴ dicitur. *Similaria*, *angistrum*, *Spatomeleguma*, quæ à Latinis à similitudine cucurbitæ, à suspirio *ventosa* vocatur. Denique animata spiritu per igniculum, dehinc præciso corpori superposita omne quod inter cutem vel altius æstuat, siue humorem, siue sanguinem, vocat in superficiem glisscere. *Pisa* à pinsendis seminibus & terendis. Hinc & *pigmenta*, eò quòd in pila & pilo aguntur quasi piligmenta. Est enim *pila* vas concauum & medicorum aptum vsui, in qua propriè ptisanæ fieri & pigmenta concidi solẽt. Varro autem refert *Pilumnium* quendam in Italia fuisse, qui pinsendis præfuit aruis: vnde & *pilumni* & *pistores*. Ab hoc ergo pilum & pilam inuenta, quibus far pinsitur, & ex eius nomine ita appellata. *Pilum* autem est vnde contunditur quicquid in pila mittitur. *Mortarium*, quòd ibi iam semina in puluerem redacta & mortua condiantur. *Citicula* est, in qua circunducta collyria resoluũtur. erit enim lenis. Nam aspera frangi potius quàm resolui collyrium facit.

De odoribus & vnguentis. CAP. XII.

Odor vocatus ab aere. *Thymiama* lingua Græca vocatur, quòd sit odorabile. Nãtimos dicitur flos qui odorem refert. de quo Virgilius: redoléntque timo flagrãtia mella. *Incensum* dictum: quia igne consumitur dum offertur. *Tetraidos* formulæ incensi in longitudinem porrectæ, quæ fiunt ex quatuor pigmentis. Quatuor enim Græcè τετράδες, formula ᾠδὴς dicitur. *Stacte* est incensum quod ex pressura manat, dictum à Græcis ἀπὸ τῆς στάζειν, quod est manare & distillare. *Mirobalanũ*: quia fit ex glande odorata. de quo Horatius: Et pressa tuis balanus capillis. *Vnguentũ* verò est omne quod ex communi oleo confectum, aliarum specierum cõmixtione augetur, odoris iocunditatem sumens, & lõgius redolens. *Vnguenta* autem quædam dicũtur à locis vt telinum. cuius Iulius Cæsar meminit, dicens: Corpus suaui relino vnguimus. Hoc conficiebatur in insula Delo, quæ est v-

na ex Cycladibus. Sunt & quædam ab inuẽtorum nomine, vt *amaracinum*. Nam quidam tradunt regium quendam puerum Amaracũ nomine quamplura vnguẽtorum genera ferentem, casu prolapsum esse, & maiorem ex commixtione odorẽ creasse. Vnde nunc optima vnguenta amaracina dicuntur: sunt autẽ ex genere florum. Item quæ à materiæ suæ qualitate dicuntur: vt *rosaceum* à rosa: *cyprinũ* à flore Cypri: quæ proinde & propriæ materiæ odorem referunt. Ex his quædam simplicia vnguenta sunt, quæ vna tantùm specie existunt: vnde & sui nominis referunt odoratum, vt *anetinum*: est enim syncerum ex oleo & aneto tantum. Composita autem sunt quę pluribus admixtis fiunt: vnde & nominis sui odorem non habent: quia obtinentibus aliis quæ admiscentur, incertum odorem ducunt: vt *cerotum, calesticum, marciatum*.

De initio Medicinæ. CAP. XIII.

QVæritur à quibusdam, quare inter cęteras artes liberales ars Medicinæ nõ cõtineatur. Propterea, quia illæ singulares continent causas: ista verò omniũ. Nam & *Grammaticam medicus scire iubetur*, vt intelligere vel exponere possit quę legit. similiter & Rhetoricam, vt veracibus argumentis valeat diffinire quæ tractat: necnõ & *Dialecticam* propter infirmitatũ causas ratione adhibita perscrutandas atque curandas. Sic & *Arithmeticam* propter numerum horarum in accessionibus, & periodis dierum: non aliter & *Geometriam* propter qualitates regionum, & locorum situs: in quibus doceat, quid quisque obseruare debeat. Porrò *Musica incognita illi non erit*. nã multa sunt quæ in Græcis hominibus per hanc disciplinam facta leguntur: sicut habetur de Dauid, qui à spiritu immundo Saulem arte modulationis eripuit. Asclepiades quoq; medicus Phreneticum quendã per symphoniã pristinæ sanitati restituit. Postremò & *Astronomiam notam habebit*, per quam contẽpletur rationem astrorum & mutationem temporum. nam sicut ait quidam medicorũ, cum ipsorum qualitatibus & nostra corpora cõmutantur, hinc est quod Medicina secunda Philosophia dicitur. Vtraque enim disciplina totum sibi hominem vendicat. Nam sicut per illã anima, ita per hãc corpus curatur.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM.

LIBER V.

CAPITA LIBRI QVARTI.

1 *De authoribus legum.*
2 *De legibus diuinis & humanis.*
3 *Quid differunt inter se ius, leges, & mores.*
4 *Quid sit ius naturale.*
5 *Quid ius ciuile.*
6 *Quid ius gentium.*
7 *Quid ius militare.*
8 *Quid sit ius publicum.*
9 *Quid sit ius Quiritum.*
10 *Quid lex.*
11 *Quid scita plebium.*
12 *Quid senatus consultum.*
13 *Quid constitutio & edictum.*
14 *Quid responsa prudentium.*
15 *De legibus consularibus & tribunitijs.*
16 *De lege Satyra.*
17 *De legibus Rhodiis.*
18 *De priuilegiis.*
19 *Quid possit lex.*
20 *Quare facta est lex.*
21 *Qualis debeat fieri lex.*
22 *De causis.*
23 *De testibus.*
24 *De instrumentis legalibus.*
25 *De rebus.*
26 *De criminibus in lege conscriptis.*
27 *De pœnis in legibus constitutis.*

De authoribus legum. CAP. I.

MOYSES genti Hebraicæ primus omnium diuinas leges sacris literis explicauit. *Foroneus* rex Græcis primus legis iudiciáq; cõstituit. *Mercurius Trismegistus* primus leges Ægyptiis tradidit. *Solon* primus leges Athenienſibus dedit. *Lycurgus* primus Lacedæmoniis iura legum ex Apollinis authoritate confinxit. *Numa Pompilius* qui Romulo successit in regno, primus leges Romanis edidit: deinde cùm populus seditiosos magistratus ferre non posset, *Decem-viros* legibus scribendis creauit, qui leges ex libris Solonis in Latinum sermonem translatas

xij. tabulis expoſuerunt. Fuerunt autem hi Appius Claudius, Genutius, Veterius, Iulius, Manilius, Sulpitius, Sextius, Curatius, Romelius, Poſthumius. Hi Decemviri legum conſcribendarum electi ſunt. ¶ *Leges* autem *redigere in libris* primus conſul Pompeius inſtituere voluit, ſed non perſeuerauit, obtrectatorũ metu: deinde Cæſar cepit id facere, ſed antè interfectus eſt. Paulatim autem antiquæ leges vetuſtate atque incuria exoleuerũt: quarum etſi nullus iam vſus eſt, notitia tamen neceſſaria videtur. ¶ *Leges nouæ* à Conſtantino Cæſare ceperunt, & reliquis ſuccedentibus: erántque permixtæ & inordinatę. Poſtea Theodoſius minor Auguſtus ad ſimilitudinem *Gregoriani* & *Hermogeniani codicem* factum conſtitutionum à Conſtantini temporibus, ſub proprio cuiuſque Imperatoris titulo diſpoſuit, quem à ſuo nomine *Theodoſianum* vocauit.

De legibus diuinis & humanis. CAP. II.

OMnes autem *leges* aut diuinæ ſunt, aut humanæ. *Diuinæ* natura: *humanæ* moribus conſtant: ideoque hæc diſcrepant, quoniam aliæ aliis gentibus placent. *Fas* lex diuina eſt: *ius* lex humana. Tranſire per agrum alienum fas eſt, ius non eſt.

Quid differunt inter ſe ius, leges, & mores. CAP. III.

IVS generale nomen eſt: *lex* autem iuris eſt ſpecies. *Ius* autem dictum, quia iuſtum, eſt: omne autem ius legibus & moribus conſtat. *Lex* eſt conſtitutio ſcripta. *Mos* eſt vetuſtate probata conſuetudo: ſiue, lex non ſcripta. Nam *lex* à legendo vocata eſt: quia ſcripta eſt. *Mos* autem longa conſuetudo de moribus tracta tantùm. *Conſuetudo* autem eſt ius quoddam moribus inſtitutum: quod pro lege ſuſcipitur, cùm deficit lex: nec differt ſcriptura an ratione conſiſtat, quando & legem ratio commendat. Porrò ſi ratione lex conſtat, *lex* erit omneiam quod ratione conſtituerit, duntaxat quòd religioni congruat: quòd diſciplinæ conueniat: quòd ſaluti proficiat. vocata autem *conſuetudo*, quia in communi eſt vſu.

Quid ſit ius naturale. CAP. IIII.

IVS *naturale* eſt, aut ciuile, aut gentium. *Ius naturale* eſt commũne omnium nationũ, eò quòd vbique inſtinctu naturæ, non conſtitutione aliqua habeatur: vt viri & fœminæ coniunctio: liberorum ſucceſſio & educatio: communis omnium poſſeſſio: & omnium vna libertas, acquiſitio eorum, quæ cælo, terra maríque capiuntur. Item depoſitæ rei vel commendatæ pecuniæ reſtitutio: violentiæ per vim repulſio. Nam hoc aut ſi quid ſimile eſt, nunquam iniuſtum, ſed naturale æquúmque habetur.

Quid ſit ius ciuile. CAP. V.

IVS *ciuile* eſt, quod quiſque populus vel ciuitas ſibi proprium, humana diuináque cauſa conſtituit.

Quid ſit ius gentium. CAP. VI.

IVS *gentium* eſt ſedium occupatio, ædificatio, munitio, bella, captiuitates, ſeruitutes, poſtliminia, fœdera pacis, inducię, legatorũ non violandorum religio, connubia inter alienigenas prohibita, & inde ius gentium, quòd eo iure omnes ferè gentes vtuntur.

Quid ſit ius militare. CAP. VII.

IVS *militare* eſt belli inferendi ſolennitas: fœderis faciendi nexus, ſigno dato congreſſio in hoſtem vel commiſſio. Item ſigno dato receptio: item flagitij militaris diſciplina, ſi locus deſeratur: item ſtipendiorum modus: dignitatum gradus: præmiorum honor, veluti cum corona vel torques donatur. Itẽ prædæ deciſio: & pro perſonarum qualitatibus & laboribus iuſta diuiſio ac principis portio.

Quid ſit ius publicum. CAP. VIII.

IVS *publicum* eſt in ſacris & ſacerdotibus & in magiſtratibus.

Quid ſit ius Quiritum. CAP. IX.

IVS *Quiritum* eſt propriè Romanorũ, quod nulli tenent niſi Quirites, id eſt, Romani tanquam de legitimis hæreditatibus, de cretionibus: de tutelis: de vſucapione, quæ iura apud nullum alium populum reperiuntur, ſed propria ſunt Romanorum: & in eiſdem ſolis conſtituta. Conſtat autem Quiritum ius ex legibus & plebiſcitis, conſtitutionibus principũ & edictis, ſiue prudentiũ reſpõſis.

Quid lex. CAP. X.

LEx eſt conſtitutio populi, qua maiores natu ſimul cum plebibus aliquid ſanxerunt.

Quid ſcita plebium. CAP. XI.

SCita ſunt quæ plebs tantùm conſtituunt: & vocata ſcita, quòd ea plebs ſciat, vel

quòd sciscitatur & rogat vt fiat.

Quid senatusconsultum.
CAP. XII.

Senatusconsultum, est quòd tantùm senatores populis consulendo decernunt.

Quid constitutio & edictum.
CAP. XIII.

Constitutio vel *edictum* quod rex vel Imperator constituit vel edicit.

Quid responsa prudentium.
CAP. XIIII.

Responsa sunt quæ iurisconsulti respondere dicuntur consulentibus: vnde & responsa Pauli dicta. fuerunt enim quidam prudentes & arbitri æquitatis, qui *institutiones ciuilis iuris* compositas ediderunt: quibus dissidentium lites contentionésque sopirent.

De legibus consularibus & tribunitiis.
CAP. XV.

Quædam esse *leges* dicuntur ab iis qui condiderunt, vt *consulares*, *tribunitiæ*, *Iuliæ*, *Corneliæ*. Nam & sub Octauiano Cæsare suffecti consules Papius & Pompeius legem tulerunt: quæ à nominibus eorum appellatur Papia & Pompeia, continens primùm præmia pro suscipiendis liberis. Sub eodem quoque Imperatore *Falcidius* tribunus plebis legem fecit, ne quis plus in extraneis testamento legaret, quàm vt quarta pars superesset hæredibus. Ex cuius nomine lex Falcidia nuncupata est. *Aquilius* quoque legem condidit, quæ hactenus Aquilia vocatur.

De Lege satyra. CAP. XVI.

Satyra verò lex est, quæ de pluribus rebus simul loquitur, dicta à copia rerum, & quasi à sacietate: vnde & *satyram scribere* est poemata varia condere, vt Horatij, Iuuenalis & Persij.

De legibus Rhodiis. CAP. XVII.

Rhodiæ leges naualium commerciorum sunt, ab insula Rhodo cognominatæ, in qua antiquitus mercatorum fuit vsus.

De priuilegiis. CAP. XVIII.

Priuilegia autem sunt leges priuatorum, quasi priuatæ leges. Nam priuilegium inde dictum, quòd in priuato feratur.

Quid possit lex. CAP. XIX.

Omnis autem *lex* aut *permittit* aliquid, vt Vir fortis petat præmium: aut *vetat*, vt Sacrarũ virginũ nuptias nulli petere liceat: aut: *punit*. vt, Qui eędem fecerit capite plectatur: aut enim *præmio*, aut *pœna* vita moderatur humana.

Quare facta sit lex. CAP. XX.

Factæ sunt leges, vt earum metu humana coerceatur audacia, tutáque sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio, refrenetur nocendi facultas.

Qualis debeat fieri lex.
CAP. XXI.

Erit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum patrię cõsuetudinem, loco temporíque conueniens, necessaria, vtilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captione cõtineat, nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium vtilitate conscripta.

De causis. CAP. XXII.

Pragmæ Græcum est, quod Latinè causa dicitur: vnde & *pragmatica* negocia dicuntur, & actor causarum & negociorum *pragmaticus* nuncupatur.

De testibus. CAP. XXIII.

Testes sunt à quibus queritur veritas in iudicio, quos quisq; ante iudicium sibi placitis alligat: ne cui fit postea liberum aut dissimulare, aut subtrahere se: vnde & *alligati* appellantur. Item testes dicti, quòd testamento adhiberi solent: sicut *signatores*, qui testamenta signant.

De instrumentis legalibus.
CAP. XXIIII.

Voluntas generale nomen omnium legalium instrumentorum, quæ quia non vi, sed voluntate procedit, ideo tale nomen accepit. *Testamentum* vocatum: quia nisi testator mortuus fuerit, nec confirmari potest, nec sciri quid in eo scriptum sit: quia clausum & obsignatum est, & inde dictum testamentum: quia non valet nisi post testatoris monumẽtum: vnde Apostolus, Testamentũ, inquit, in mortuis confirmatur. *Testamentũ* sanè in scripturis sacris non hoc solũ dicitur: quòd non valet nisi testatoribus mortuis, sed om-

sed omne pactum & placitum, testamentum vocabant: nam Laban & Iacob testamẽtum fecerũt, quod vtique etiã inter viuos valeret. & in Psalmis legitur, Aduersum te testamẽtũ disposuerũt, hoc est, pactũ: & innumerabilia talia. *Tabulæ* testamenti ideo appellatæ sunt: quia ante chartæ & membranarum vsum in tabulis dolatis non solùm testamentum, sed etiam epistolarum alloquia scribebantur: vnde & portitores earum *tabularij* vocantur. *Testamentum iuris ciuilis*, est quinque testium signis signatum, subscriptione firmatum. *Testamentum iuris prætorij*, est septem testium signis signatum: sed illud apud ciues fit, inde *ciuile*: istud apud prætores, inde *iuris prætorij*. *Testamentum* autem *signare*, notare est, vt *notum sit* quod scriptum est. *Holographum testamentum*, est manu autoris totum cõscriptum atque subscriptum: vnde & nomen accepit. Græci enim ὅλω totam, γεάφω literam dicunt. *Irritum testamentum*, est si is qui testatus est, capite diminutus est, aut si non ritè factum sit. *Inofficiosum testamentum* est, quod frustrà liberis exhæredatis, sine officio naturalis pietatis in extraneas personas redactũ est. *Ruptum testamentum*, inde vocatur, eò quòd nascente posthumo, neque exhæredato nominatim, neque hærede instituto disrumpitur. *Suppressum testamentum* est, quod in fraudem hæredum vel legatariorum seu liberorum non est palam prolatum: quod si non latet, tamen si prædictis personis non proferatur, supprimi tamen videtur. *Nuncupatio* est, quam in tabulis cerisque testator recitat, dicens: Hæc vt in his tabulis cerisque scripta sunt, ita videtur, ita dico, ita lego: itaque vos ciues Romani testimonium mihi perhibete, & hoc dicitur nuncupatio: *nuncupare* enim est in palam nominare & confirmare. *Ius liberorum*, est coniugium sine liberis inuicem pro loco pignorum hæreditatis alterna conscriptio. *Codicellum*, vt veteres aiunt, sine dubio ab autore dictum, qui hoc scripturæ genus instituit. Est autem scriptura nulla indigens solennitate verborum, sed sola testatoris voluntate qualicunque scripturæ significatione expressa: cuius beneficio voluntatibus defunctorum esse constat subuentum propter legalium verborum difficultatem, aut certè propter necessitatem adhibendorum solennium: ita vt qui titulum scribit eiusdem scripturæ codicellum vocet: sicut autem *codicellus* fit vice testamẽti: ita *epistola* vice codicellorum. *Cretio*, est certus dierum numerus, in quo institutus hæres aut accipit hæreditatem, aut finito tempore cretionis excluditur, nec liberum est illi vltra capiendi hæreditates. *Cretio* autem appellata est quasi decretio, id est, decernere, vel constituere: vtputa, ille hæres esto mihi: additur, cernitóque infra tot dies. Adeundarum autem hæreditatum centesimus statutus erat dies, quibus non esset cretio adiecta. *Fideicommissum* dictum, vt fiat quod à defuncto committitur. Nam *fides* dicta, eo quòd fiat: quod tamen non in directis verbis, sed precatiuis exposcitur. *Pactum*, dicitur inter partes ex pace conueniens scriptura, legibus ac moribus comprobata: & dictum pactum quasi ex pace factum, ab eo quod est *pango*, vnde & pepigit fœdus. *Placitum*, quoque similiter ab eo quod placet. Alij dicunt *pactum* esse quod volens quis facit: *placitum* verò quo quisquam nolens compellitur, veluti quando quisquam paratus sit in iudicio ad respondendum: quod nemo potest dicere pactum, sed placitum. *Mandatum*, dictum quod olim in commisso negotio, alter alteri manum dabat. *Ratum* verò quasi rationabile & rectum: vnde & qui pollicetur dicit: Ratum esse profiteor, hoc est, firmum atque perpetuum: ritè autem esse non rectè, sed ex more. *Chirographum*, cautio vel scriptio duarum instar chartarum. Græcè enim manuscriptum, Latinè dicitur cautio. *Emptio, & venditio*, est rerum commutatio atque contractus, ex conuenientia veniens. *Emptio* autem dicta, quod à me tibi sit: *venditio* quasi venundatio, id est, à nundinis. *Donatio*, est cuiuslibet rei transactio. Dictam autem dicunt donationem, quasi domi actionem: & *dotem*, quasi do item. Præcedente enim in nuptiis donatione, dos sequitur. Nam antiquus nuptiarum erat ritus, quòd se maritus & vxor inuicem emebant, ne videretur ancilla vxor: sicut habemus in iure. Inde est quod præcedente donatione viri, sequitur dos vxoris. *Donatio vsufructuaria*, ideo dicitur: quia donator ex ea vsumfructum adhuc retinet, seruato cui donatum est iure. *Donatio directa*, ideo nuncupatur: quia & iure & vsu statim transit in alterum: nec vltra inde aliquid ad ius donatoris retorquetur. *Conditiones*, testium sunt propriè: & dictæ conditiones à condicendo, quasi condictiones: quia non ibi testis vnus iurat, sed vel duo vel plures. Non enim in vnius ore, sed in duorũ aut triũ testium stat omne verbum. Item conditiones, quòd inter se conueniat sermo testium, quasi condictiones. *Stipulatio*, est quasi promissio vel sponsio: vnde & promissores *stipulatores* vocantur: dicta autem *stipulatio* à stipula. Veteres enim quando sibi aliquid promittebant, stipulam tenentes frangebant: quam iterum iungentes, sponsiones suas agnoscebant. *Sacramentum*, est pignus sponsionis: vocatum autem sacramentum, quia violare quod quisque promittit perfidiæ est.

De rebus. CAP. XXV.

HAEreditas, est res quæ morte alicuius ad quempiam peruenit, vel legato testamento, vel possessione retenta. Dicta autem *hæreditas* à rebus additis: siue ab ære, quia qui possidet agrum & censum soluit: inde & res. *Res* sunt quæ in nostro iure cõsistunt. *Iura* autem sunt, quæ à nobis iustè possidentur, nec aliena sunt. Dicta autem *res* à rectè habendo: *ius* à iustè possidendo. Hoc enim iure possidetur quod iustè: hoc rectè quod bene. Quod autem malè possidetur alienum est. *Malè* autem *possidet*, qui vel suis malè vtitur, vel aliena præsumit. *Possidet* autem *iuste*, qui non irritatur cupiditate. Qui autem cupiditate tenetur, *possessus* est non possessor. *Bona*, sunt honestorum seu nobilium: quæ proinde bona dicuntur, vt non habeant turpem vsum, sed ea homines ad res bonas vtantur. *Peculium*, propriè minorum est personarum siue seruorum. Nam peculium est, quod pater vel dominus filium suum vel seruum pro suo tractare arbitrio patitur. Peculium autem à pecudibus dictum: in quibus veterum constabat vniuersa substantia. *Bonorum possessio*, est ius possessionis, certo ordine certóque titulo acquisita. *Intestata hæreditas*, est quæ testamento scripta non est: aut si scripta sit, iure tamen nequaquam est edita. *Caduca*, inde dicuntur, quia eius hæredes ceciderunt. *Familia herciscunda*, est diuisio hæreditatis inter hæredes. *Herciscunda* enim apud veteres diuisio nuncupatur. *Communis diuisio*, est inter eos, quibus communis res est: quæ actio iubet postulantibus iis arbitrum dari, cuius arbitratu res diuidantur. *Finium regundorum actio* dicta, eo quòd per eam regantur fines vtrique ne dissipentur: dummodo non angustiore quinque pedum loco ea controuersia sit. *Locatio*, est res ad vsum data cum diffinitione mercedis. *Conductio*, est res in vsum accepta, cum constituta mercede. *Res credita*, est quæ in obligatione ita deducta est, vt ex tempore quo res contrahebatur, certum sit eas deferri. *Vsura*, est incrementum fœnoris, ab vsu æris crediti nuncupata. *Commodum*, est id quod nostri iuris est, & ad alios temporaliter trãslatum est commodum temporis quamdiu apud eum sit: vnde & commodum dictum est. *Precarium*, est dum prece creditor rogatus permittit debitorem in possessione fundi sibi obligati demorari, & ex eo fructus capere. Et dictum precarium, quia prece additur: quasi dictũ precadiũ, r pro d litera cõmutata. *Mutuum*, appellatum est: quia id quod à me tibi datur, ex meo tuum fit. *Depositum*, est pignus commendatum ad tempus, quasi diu positum. *Deponere* autem quis videtur, cùm aliquid metu furti, incendij, naufragij, apud alium custodiæ causa deponit. Interest autem in loquendi vsu inter *pignus* & *arram*. Nam *pignus* est quod datur propter rem creditam: quæ dum redditur, statim pignus aufertur. *Arra* verò est primum quod pro re bonæ fidei cõtracta empta, ex parte datur, & postea completur. Est enim arra complenda, non auferenda: vnde qui habet arram, non reddit sicut pignus, sed desiderat plenitudinem. & dicta arra à re pro qua traditur. Item inter pignus & fiduciam & hypothecam hoc interest. *Pignus*, est enim quod propter rem creditam obligatur: cuius rei possessionem solam ad tempus consequitur creditor. Cæterùm dominium penes debitorem est. *Fiducia*, est cùm res aliqua sumendæ mutuæ pecuniæ gratia vel mancipatur: vel in iure creditur. *Hypotheca*, est cùm res aliqua commodatur sine depositione pignoris, pacto vel cautione sola interueniente. *Momentum*, dictum à temporis breuitate, vt tam citò quàm statim saluo negotio reformetur, nec in vllam moram produci debeat quod repetitur: sicut nec vllum spatium est momẽti, cuius tam breuis est temporis punctus, vt in aliquam moram nullo modo producatur. *Instrumentum*, est vnde aliquid cõstruimus: vt calamus, ascia, culter. *Instructum*, quod per instrumentum efficitur: vt baculus, codex, tabula. *Vsus*, quo in re instructa vtimur: vt in baculo inniti: in codice legere: in tabula ludere: sed & ipse fructus agrorum, quia eo vtimur, vsus vocatur. Hæc sunt tria illa. *Vsusfructus* autem vocatus: quia solo vsu habetur eius fructus, manẽte apud alium iure. *Vsucapio*, est adeptio dominij, per continuationem iustæ possessionis, vel biennij, vel alicuius temporis. *Mancipatio*, dicta est: quia res manu capitur. Vnde oportet eum qui mancipium accipit, comprehendere idipsum, quod ei mancipio datur. *Cessio*, est propriè rei concessio, sicut est illud: Cedo iure propinquitatis. *Cedere* enim dicimus quasi concedere, & quæ propria sunt: nam aliena restituimus, non cedimus. Nam cedere propriè dicitur, qui contra veritatem alicui consentit: vt Cicero, Cessit, inquit, amplissimi viri authoritati, vel potius paruit. *Interdictum* est, quod à iudice non in perpetuum, sed pro reformando momento ad tempus interim dicitur: salua propositione actionis eius. *Precium* vocatum, eo quòd prius illud damus, vt pro eius vice rem quam appetimus possidere debeamus. *Commercium*, dictum à mercibus, quo nomine res vænales appellamus. Vnde *mercatus* dicitur cœtus multorum hominum, qui res vendere & emere solent. *Integrè restitutio*, est causæ vel rei reparatio. *Causa redintegratur*, quæ vi potestatis expleta

expleta non est. *Res redintegratur* quæ vi potestatis ablata atque extorta est.

De criminibus in lege constitutis.
CAP. XXVI.

Crimen à carendo nomen accepit: vt furtum, falsitas, &c. quæ non occidunt, sed infamant. *Facinus* dictum à faciendo malum, quòd noceat alteri. *Flagitium* à flagitando corruptelam libidinis, quòd noceat sibi. Hæc duo sunt genera omnium peccatorum. *Vis* est virtus potestatis, per quam causa siue res vel aufertur vel extorquetur. *Vis priuata* est si quisquam ante iudicium armatis hominibus, quenquam à suo deiecerit vel expugnauerit. *Vis publica* est, si quis ciuem ante populum vel iudicem vel regem appellantem necauerit, aut torserit, siue verberauerit, vel vinxerit. *Dolus* est mentis calliditas, ab eo quòd deludat. Aliud enim agit & aliud simulat. Petronius aliter æstimat, dicens: Quid est iudicis dolus? Nimirum vbi aliquid factum est quod legi dolet: habetis dolum, accipite nunc malum. *Calumnia* est iurgium alienæ litis: à caluendo, id est, decipiendo dicta. *Falsitas* appellata à fando aliud quàm verum est. *Iniuria* est iniustitia: hinc est apud Comicos: In iure sequi: vel, Iniuria est qui audet aliquid contra ordinem iuris. *Seditio* dicitur dissensio ciuium, quòd seorsum alij ad alios eunt. Nam hi maximè turbatione rerũ & tumultu gaudent. *Sacrilegium* propriè est sacrarum rerum furtum: postea & in idolorum cultu hæsit hoc nomen. *Adulterium* est illusio alieni coniugij, quòd quia alter alterius torum commaculauit: adulterij nomen accepit. *Stuprum*, id est, raptus, propriè est illicitus coitus, à corrumpendo dictus: vnde & qui rapto potitur, stupro fruitur. *Homicidij* vocabulum compositum est ex homine & cæde. Qui enim cædem in hominem fecisse compertus erat: homicidam veteres appellabant. *Parricidij actio* non solùm in eum dabatur, qui parentem, id est, qui patrem vel matrem interemisset: sed & in eum qui fratrem occiderat, & dictum parricidium quasi parentis cædium. *Interneciei iudicium* in eum dabatur, qui falsum testimonium fecerat, & ob id hominem occiderat. Accusatorem eius possessio bonorum sequebatur. Interneciei autem significatio est, quasi hominis quædã necatio. Nam propositionem *Inter*, ponebant antiqui pro E. Næuius: Mare interbibere. Et Plautus: Interluere mare, id est, ebibere & eluere. *Furtum* est rei alienæ clandestina contractio, à *furuo*, id est, fusco vocatum: quia in obscuro fit. Furtum autem capitale crimen apud maiores fuit ante pœnam quadrupli. *Persuasio* est rei alienæ manifesta præsumptio. Furtum autem earundem rerum fit, quæ de loco in locum transferri possunt: persuasio autem & earum quæ transferuntur, & earum quæ immobiles sunt. *Inficiatio* est negatio debitæ rei cùm à creditore deposcitur. Item & *abiuratio*, id est, rei creditæ abnegatio. *Ambitus* iudicium in eum est, qui largiorem honorem capit & ambit, amissurus dignitatem quam munere inuadit. *Peculatus* iudicium in eos datur, qui fraudem ærario faciunt, pecuniámque publicam interuertunt. Nam à pecunia peculatus est dictus. Non autem sic iudicatur furtum publicæ rei, sicut rei priuatæ. Nam ille sic iudicatur vt sacrilegus, quia fur est sacrorum. *Repetundarum* accusatur, qui pecunias à sociis cepit. In hoc iudicio reus si antè moriatur, in bona eius iudicium redditur. *Incesti* iudicium in virgines sacratas, siue in propinquas sanguine, constitutum est. Qui enim talibus miscentur, incesti, id est, incasti habentur. *Maiestatis* reatu teneatur ij, qui regiam maiestatem deseruerunt, vel violauerunt, vel qui rempublicam prodiderunt, vel cum hostibus consenserunt. *Piaculum* dictum quod expiari potest: commissa sunt enim quæ erant quoquo ordine expianda.

De pœnis in legibus constitutis.
CAP. XXVII.

Dupliciter *malum* appellatur: vnũ quod homo facit: alterũ quod patitur. Quod facit, peccatum est, quod patitur pœna. Malum autem tunc plenum est, cùm & præteritum est, & impetit vel impendet, vt sit dolor & metus. *Pœna* dicta quòd puniat. Est autem epithetũ nomen, & sine adiectione non habet plenum sensum: adiicis pœna carceris, pœna exilij, pœna mortis, & imples sensum. *Supplicium* propriè dicitur non quo quis punitur: sed qui ita damnatur vt bona eius consecrentur & in publico redigantur. Nam *supplicia* dicebantur supplicamenta. Et supplicium dicitur de cuius damnatione delibatur aliquid Deo: vnde & *supplicare*. Octo genera pœnarum in legibus contineri Tullius scribit, scil. damnum, vincula, verbera, talionem, ignominiam, exiliũ, seruitutem & mortem. His namque pœnis vindicatur omne perpetratum peccatum. *Damnum* à diminutione rei vocatum. *Vincula* à vinciendo, id est, artando dicta, cò quòd constringant atque retineant: vel quia vi ligant colla. *Compedes* dictæ, quia continent pedes. *Pedicæ* sunt laquei quibus pedes illaqueantur, dictæ à pedibus capiendis. *Catenæ* autem quòd accipiendo tenent vtraque vestigia, ne progrediantur. Item catenæ quòd se capiendo teneant plurimis nodis. *Manicæ* sunt vincula, quibus ma-

nus capiuntur, licet & manicæ tunicarum sint. *Neruus* est vinculum ferreum, quo pedes vel ceruices impediuntur. *Boya* est torques damnatorum, quasi iugum boum: ex genere vinculorum est. *Carcer*, in quo custodiuntur noxij. Et dictus carcer, quòd eo homines coerceantur, includantúrque: quasi arcens, ab arcendo scil. Locum autem in quo seruantur noxij *carcerem* dicimus numero tantùm singulari: vnde verò emittuntur quadrigæ, *carceres* vocamus numero tantùm plurali. *Verbera* dicta: quia cùm agitantur, aerem verberant. Hinc *flagra*, & *plagæ* & *flagella*: quia cũ flatu & strepitu in corpore sonant. Nam *plagæ* quasi flagæ: sed plagæ & flagra primæ positionis sunt: flagella autem per diminutionem dicta. *Anguilla* est, qua coercentur in scholis pueri, quæ vulgò *scutica* dicitur. *Fustes* sunt, quibus pro criminibus iuuenes feriuntur: appellati quòd præfixi in fossis stẽt, quos *palos* rustici vocant. *Vectes* dicti, quòd manibus vectentur: vnde ostia saxáque velluntur: sed hi ad pœnas legum non pertinẽt. *Virgæ* sunt summitates frondium arborúmque, dictæ quòd virides sunt: vel quòd vim habeant arguendi: quæ si lenis fuerit, virga est. si certè nodosa vel aculeata, scorpio rectiſsimo nomine vocatur: quia arcuato vulnere in corpus infigitur. *Ictus* propriè flagellorum sunt ab agitando vocati. *Vnguæ* dictæ, quòd effodiant: hæc & fidiculæ, quia iis rei in eculeo torquentur, vt fides inueniatur. *Eculeus* autem dictus, quòd extendatur. Tormenta verò quòd torquendo mentem inueniant. Est & *lautumna* supplicij genus ad verberandum aptum, inuentum à Tarquinio Superbo ad pœnas sceleratorum. Iste enim prior lautumnas, torméta, fustes, metalla atque exilia adinuenit, & ipse prior ex regibus exilium meruit. *Talio* est similitudo vindictæ, vt taliter quis patiatur: vt fecit. Hoc enim & natura & lege est institutum: vt lædentem similis vindicta sequatur. Vnde & illud est legis: Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Talio autem non solùm ad iniuriam referendam: sed etiam pro beneficio reddendo ponitur. Est enim communis sermo & iniuriæ & beneficentiæ. *Ignominium* dictum, eò quòd desinat habere honestatis nomen, is qui in aliquo crimine deprehenditur. Dictũ autem ignominium quasi sine nomine: sicut *ignarus* sine scientia, sicut *ignobilis* sine nobilitate. Hoc quoque & *infamium*, quasi sine bona fama: *fama* autem dicta: quia fando & loquendo peruagatur per traduces linguarum & aurium serpens. Est autem *nomen* & bonarum rerum & malarum. Nam *fama* felicitatis interdum est, vt illud est, Illustris fama quod laus est: malarũ, vt Virgil. Fama malum quo non aliud velocius vllum. Famæ autem nomen certi locum non habet, quia plurimum mendax est, adiiciens multa, vel demutans de veritate: quæ tamdiu viuit quamdiu non probatur. At vbi probaueris, esse cessat, & exinde res nominatur: nõ fama. *Exilium* dictum quasi extra solum. Nã exul dicitur qui extra solum est. Vnde *postliminium* redeuntibus hoc est de exilio reducendis, qui sunt eiecti in iniuria, id est extra limen patriæ. Diuiditur autem exilium in relegatis & deportatis. *Relegatus* est quem bona sua sequuntur. *deportatus* quem non sequuntur. *Proscriptio* exilij procul damnatio, quasi porrò scriptio. Item *proscriptus*, quia palam scriptus. *Metallum* est vbi exules deputantur ad eruẽdam venam, marmoráque secanda in cruſtis. *Seruitus* à seruando vocata: apud antiquos enim qui in bello à morte seruabantur, serui vocabantur. Hæc est sola malorum omnium postrema, quæ liberis omni supplicio grauior est. nam vbi libertas periit, vnà ibi perierunt & omnia. *Mortium* verò diuersi casus, ex quibus *crux* vel *patibulum* in quo homines appensi cruciantur vel patiuntur. vnde & nomina habent. *Patibulum* enim vulgò *furca* dicitur, quasi ferens caput. suspensum enim & strangulatum hæc examinat: sed patibuli minor pœna, quàm crucis. Nam *patibulum* appensos statim exanimat, *crux* autem suffixos diu cruciat: vnde & in Euangelio latronibus, vt morerentur, & de ligno ante sabbatum deponerentur, crura confracta sunt: quia ligno suspensi citò mori non poterant. In ipso quoque genere necis differt. Crudelius est enim in aqua spiritum torquentis extinguí: ignibus vri, frigore & fame necari, canibus & bestiis exponi. Nam ferro mori, ætas quoque maior optauit. *Gladius* enim sine grauiori cruciatu compendiosa morte vitam finire nouit. *Culeus* est parricidale vasculum ab occulendo, id est claudendo dictum. Est autem vter ex corio factus, in quo parricidæ cum simia & gallo & serpente inclusi, in mare præcipitantur. Omnium autem istarum mortium genus *animaduersio* nominatur. *Animaduersio* est, quando iudex reum punit, & dicitur animaduertere, id est animum illuc vertere, intendere vtique ad puniendum reum, quia iudex est. Ideò autem Romani *aquam* & *ignem interdicebant* quibusdam dãnatis: quia aer & aqua cunctis patet, & omnibus data sunt: vt illi non fruerentur, quod omnibus per naturam concessum est.

De temporibus.

De temporibus.

28 *De Chronicæ vocabulo.*
29 *De momentis & horis.*
30 *De diebus.*
31 *De nocte.*
32 *De hebdomada.*
33 *De mensibus.*
34 *De solstitiis & æquinoctiis.*
35 *De temporibus anni.*
36 *De annis & iubileis.*
37 *De olimpiadibus & lustris.*
38 *De seculis & ætatibus.*
39 *De discretione temporum, & de prima ætate.*
40 *De secunda ætate.*
41 *De tertia ætate.*
42 *De quarta ætate.*
43 *De quinta ætate.*
44 *De sexta ætate.*

De Chronicæ vocabulo. CAP. XXVIII.

Chronica, Græcè dicitur quæ Latinè temporum series appellatur: qualem apud Græcos Eusebius Cæsarienſis episcopus edidit, & Hieronymus presbyter in Latinam linguam conuertit. χρόνος enim Græcè, Latinè tempus interpretatur.

De momentis & horis. CAP. XXIX.

TEmpora autem momentis, horis, diebus, mensibus, annis, lustris, seculis, ætatibus diuiduntur. *Momentum* est minimum atque angustissimum tempus, à motu siderum dictum. Est enim extremitas horæ in breuibus interuallis, cùm sol aliquid sibi cedit atque succedit. *Hora* Græcum est nomen & tamen Latinum sonat. *Ora* enim finis est temporis: sicut & *oræ* sunt fines maris, fluuiorum & vestimentorum.

De diebus. CAP. XXX.

Dies, est præsentia Solis: siue sol super terras: sicut *nox*, sol sub terris. Vt enim dies aut nox sit: causa est, aut super terram sol, aut sub terris. *Dies legitimus* xxiiij. horarum est, vsque dum dies & nox spatia sui cursus ab oriente vsque ad alium orientalem solem cæli volubilitate concludat. *Abusiuè* autem *dies* vnus est spatium ab oriente sole vsque ad occidentem. Sunt autem *diei spatia* duo *interdianum* & *nocturnum*: & est dies quidem horarum xxiiij. spatium autem horarum xij. Vocatus autem *dies* à parte meliore. Vnde & in vsu est, vt sine commemoratione noctis, numerum dicamus dierum: sicut & in lege diuina scriptū est: Factum est vespere & mane dies vnus. *Dies* secundum Ægyptios inchoat ab occasu solis: secundum Persas, ab ortu solis: secundum Athenienses, à sexta hora diei: secundum Romanos à media nocte. Vnde & tunc *gallicinium* est, quorum vox diei ostendit præconium, quando & *mesonictius* afflatus fit. *Dies* dicti à diis, quorum nomina Romani quibusdam sideribus sacrauerunt. *Primum* enim *diem* à sole appellauerunt: qui princeps est omnium siderum: sicut & idem dies caput est cunctorum. *Secundum* à luna, quæ Soli & splendore & magnitudine proxima est: & ex eo mutuat lumen. *Tertium*, à stella Martis, quæ Vesper vocatur. *Quartum*, à stella Mercurij, quam quidam candidum circulum dicunt. *Quintum*, à stella Iouis, quam Phaëtontem aiunt. *Sextum* à Veneris stella, quam Luciferum asserunt: quia inter omnia sidera plus lucis habet. *Septimum* à stella Saturni, quæ sexto cælo locata, xxx. annis fertur explere cursum suum. Proinde autē ex his septem stellis nomina diebus gentiles dederunt, eo quòd per eosdem aliquid sibi effici æstimarent, dicentes habere à sole spiritum, à luna corpus, à Mercurio ingenium & linguam, à Venere voluptatem, à Marte sanguinem, à Ioue temperantiam, à Saturno humorem. Talis quippe extitit gentilium stultitia: qui sibi finxerant tam ridiculosa figmenta. Apud Hebræos autem dies prima, *vna sabbati* dicitur: quæ apud nos dies dominicus est, quem Gentiles Soli dedicauerunt. *Secunda sabbati*, secunda feria: quem seculares diem lunæ vocant. *Tertia sabbati*, tertia feria: quem illi diem Martis vocant. *Quarta sabbati*, quarta feria: qui Mercurij dies dicitur à paganis. *Quinta sabbati*, quinta feria est: id est quintus à die dominica, qui apud gentiles Iouis vocatur. *Sexta sabbati*, sexta feria est, quæ apud eosdem paganos Veneris nuncupatur. *Sabbatum* autem septimus à dominico die est: quem gentiles Saturno dedicauerunt, & Saturnū nominauerunt. Sabbatum autem ex Hebræo in Latinum requies interpretatur, eo quòd Deus in eo requieuisset ab omnibus operibus suis. Melius autem in vocabulis dierum de ore Christiano ritus loquēdi Ecclesiasticus procedit. Tamen si quem fortè consuetudo traxerit, vt illud exeat ex ore quod improbat corde: intelligat illos omnes, de quorum nominibus appellati sunt hi dies homines fuisse, & propter beneficia quædā mortalia, quia

plurimum potuerunt & inuenerunt in hoc seculo, delati sunt eis ab amatoribus suis diuini honores, & in diebus, & in sideribus: sed prius à nominibus hominũ *sidera* nuncupata, & à sideribus *dies* sunt appellati. A fando autem *feriæ* nuncupatæ sunt, quod in eis nobis sit tempus dictionis, id est, in diuino vel humano officio fari. sed ex iis *festi dies* hominũ causa instituti sunt: *feriati* causa diuinorũ sacrorũ. *Partes diei* tres sunt: mane, meridies, & suprema. *Mane*, lux matura & plena: nec iam crepusculũ. Et dictũ *mane* à manu. *manũ* enim antiqui bonũ dicebãt. Quid enim melius luce? Alij *mane* existimant vocari à manibus, id est, à diis quorũ conuersatio à luna ad terram est. Alij putant ab aere: quia manus id est rarus est atq; perspicuus. *Meridies* dictus quasi medidies, hoc est medius dies: vel quia tunc prior dies est. *Merũ* enim purũ dicitur. In toto enim die nihil clarius meridie: quãdo sol è medio cælo rutilat: & omnem terrã pari claritate illustrat. *Suprema* est postrema pars diei, quando sol cursum suũ in occasum vertit: dicta eo quòd supereſt ad partẽ vltimam diei. *Serum* vocatũ à clausis seris, quãdo iam nox venit, vt vnusquisque somno tutior sit. *Hodie*, quasi hoc die, & quotidie non totidie, vt sit quot diebus. *Cras*, quod est postea. *Hesternũ*, est pridie: & dictum hesternum ab eo quòd iam dies ipse sit à nobis extraneus, & prætereundo alienus. *Pridie* autem quasi priori die. *Perendie*, id est per ante die vel in anteceſſu, id est prius.

De nocte. CAP. XXXI.

NOx à nocendo dicta, eo quòd oculis noceat. Quæ idcirco lunæ ac siderũ lucẽ habet, ne indecora esset, & vt consolaretur omnes nocte operantes: & vt quibusdam animantibus quæ lucem solis ferre non possunt ad sufficiẽtiã temperaretur. Noctis autẽ & diei alternatio propter vicissitudinẽ dormiendi & vigilandi effecta est, & vt operis diurni laborẽ noctis requies temperet. Noctem autẽ fieri dicunt, aut quia longo itinere lassatur sol, & cùm ad vltimũ cæli spatiũ peruenit, elãguescit, ac tabefactus efflat suos ignes: aut quia eadem vi sub terras cogitur, qua super terras pertulit lumen, & sic vmbra terræ noctem facit. Vnde & Virgilius, -ruit Oceano nox, Inuoluens vmbra magna terrámque polúmque. *Noctis partes* septẽ sunt. id est versper, crepusculũ, conticinium, intẽpestum, gallicinium, matutinum, diluculum. *Vesper* à stella occidentali vocatur, quæ solẽ occiduũ sequitur, & tenebras sequentes præcedit. De qua Virgilius, Ante diem clauso cõponet vesper Olympo. *Tenebræ* autem dictæ, quòd teneant vmbras. *Crepusculum* est dubia lux. Nam creperũ dubium dicimus, hoc est inter lucem & tenebras. *Conticinium* est quãdo omnia silent. Cõticescere enim silere est. *Intempestum*, est medium & inactuosum noctis tẽpus: quando agi nihil potest, & omnia sopore quieta sunt. Nam tempus per se non intelligitur, nisi per actus humanos. *Mediũ* autem *noctis* actu caret. Ergo intempesta, inactuosa quasi sine tempore, hoc est sine actu per quẽ dignoscitur tempus. Vnde est, Intẽpestiuè venisti. ergo intempesta dicitur, quia caret tempore, id est actu. *Gallicinium*, propter Gallos lucis prænuncios dictum. *Matutinum*, est inter abscessum tenebrarum, & aurorę aduentum: & dictum matutinum, quod hoc tempus inchoantes manè sit. *Diluculum*, quasi iam incipiens parua diei lux. Hæc & aurora quæ solem præcedit. Est autem *aurora* diei clarescentis exordium, & primus splẽdor aeris, qui Græcè ἠὼς dicitur, quam nos per deriuationem auroram vocamus: quasi eo roram. Vnde est illud, Lætus Eois Eurus equis. &: Eoásque acies.

De hebdomada. CAP. XXXII.

HEbdomada, dicta à numero septẽ dierũ quorum repetitione, & menses, & anni, & secula peraguntur. ἑβδὰς enim Græci septẽ dicunt. hanc nos *septimanam* vocamus, quasi septem luces. Nam mane lux est. Octauus autem dies, id primus est, ad quem reditur, & à quo rursus hebdomadis series orditur.

De mensibus. CAP. XXXIII.

MEnsis, nomẽ est Græcum de lunæ nomine tractum. Luna enim μὴν Græco sermone vocatur. vnde & apud Hebræos *menses legitimi*, non ex solis circulo, sed ex lunæ cursu enumerantur, quod est de noua ad nouam. Ægyptij autem propter lunæ velociorem cursum, & ne error computationis eius velocitate accideret, ex solis cursu diem mensis adinuenerunt: quo tardior solis motus facilius poterat comprehendi. *Ianuarius mensis*, à Iano dictus, cui fuit à gentilibus cõsecratus, vel quia limes & ianua sit anni. Vnde & bifrons idem Ianus pingitur: vt introitus anni & exitus demonstretur. *Februarius*, nuncupatur à Februo, id est Plutone, cui eo mense sacrificabatur. Nam Ianuariũ diis superis, Februarium diis manibus Romani cõsecrauerũt. Ergo Februarius à Februo, id est à Plutone, non à febre, id est ægritudine nominatur. *Martius*, appellatur propter Martẽ Romanæ gentis auctorẽ, vel quòd eo tẽpore cuncta animantia ad marẽ agantur, & ad concumbẽdi voluptatẽ. Idem appellatur & *mensis nouorum*, quia anni initium mensis est Martius. Idem & *Nouember* ab indiciis scilicet germinum: quia in eo videscentibus fructibus nouis trãsactorum probatur occasus. *Aprilis*, pro Venere dicitur, quasi Afrodis. Græcè

Græcè enim ἀφροδίτη Venus dicitur, vel quia hoc mense omnia aperiuntur in florem: quasi aperilis. *Maius* dictus à Maia matre Mercurij, vel à maioribus natu: qui erant principes reipublicæ. Nam hunc mensem maioribus, sequentē verò minoribus Romani consecrauerunt. Vnde & *Iunius* dicitur. Antè enim populus in centurias seniorum, & iuniorum diuisus erat. *Iulius* verò & *Augustus* de honoribus hominum Iulij & Augusti Cæsarum nuncupati sunt. Nam prius *Quintilis* & *Sextilis* vocabantur: *quintilis*, quia quintus erat à Martio: quem principem anni testantur esse Romani. *Sextilis* similiter quòd sextus sit. *September*, nomen habet à numero & imbre quia septimus est à martio & imbres habet. Sic & *October*, *Nouember*, atque *December* ex numero & imbribus acceperūt vocabula: quem numerum decurrentem december finit: pro eo quòd denarius numerus præcedentes numeros claudit. *Kalendas* autē *Nonas* & *Idus* propter festos dies Romani instituerunt, vel propter officia magistratuum. In iis enim diebus conueniebatur in vrbibus. Quidam autem *kalendas* à colendo appellari existimant. Apud veteres enim omniū mensium principia colebantur: sicut & apud Hebræos. *Idus* autem plerique Latinorum ab edendo dictas putant: quòd ij dies apud veteres epularum essent. *Nonæ* à nundinis vocatæ, nūdinæ enim sunt publicæ conuentiones, siue mercimonia.

De solstitijs & æquinoctijs. CAP. XXXIV.

SOlstitium dictum: quasi solis statiū: quòd tunc sole stante crescant dies vel noctes. *AEquinoctium* appellatū, quòd tunc dies & nox horarū spatio æquali cōsistunt. *Duo* aūt sunt *solstitia*. vnū *æstiuum* octauo kalendarū Iuliarū, de quo tēpore remeare sol ad inferiores incipit circulos. aliud *hyemale*, octauo kalendarum Ianuariarum, quo tempore sol altiores incipit circulos petere. Vnde & hiemalis solstitij dies minimus, sicut æstiui maximus inuenitur. Item *duo* sunt *æquinoctia*, vnū *vernale* & aliud *autumnale*, quæ Græci ἰσημερίας vocant. Sunt autem hæc æquinoctia die octaua kalendarum Aprilium, & octauo kalendarū octobrium, quia annus in duas partes tantū diuidebatur: hoc est in æstiuū & in hiemale solstitium & in duo hemisphæria.

De temporibus anni. CAP. XXXV.

TEmpora anni, sunt *quatur*: ver, æstas, autumnus, & hiems. dicta sunt autem tēpora à communionis temperamento, quòd inuicem se humore, siccitate, calore & frigore temperent. Hæc & *curricula* dicuntur: quia non stant sed currunt. Constat autem post factum mundum ex qualitate cursus solis tempora in ternos menses fuisse diuisa. Quorum temporum talem veteres discretionem faciunt, vt primo mense *ver nouum* dicatur, secundo *adultum*, tertio *præceps*. Sic & *æstas* in suis tribus mensibus, *noua*, *adulta*, & *præceps*. Item *hyems noua*, *adulta*, & *præceps* siue extrema. Vnde & illud: Extremæ sub casum hyemis. *Ver* autem dictum quòd vireat. Tūc enim post hyemem vestitur tellus herbis, & in florem cuncta prorumpunt. *AEstas* dicitur ab æstu, id est à calore. & æstas quasi vsta, id est exusta & arista. Nam calor aridus est. *Autumnus* à tempestate vocatur: quando & folia arborum cadunt, & omnia maturescunt. *Hyemem* autem ratio hæmisphærij nūcupauit. quia tunc breuiori sol voluitur circulo. Vnde & hoc tempus *bruma* dicitur: quasi βραχεία ἡμέρα, id est breuis, vel à cibo, quòd maior tunc sit vescendi appetitus. Edacitas Græcè *bruma* appellatur. vnde & *imbrumati* dicuntur quibus fastidium est ciborum. *Hybernus* autem inter hyemem & vernum est quasi hyuernus: qui plerūque à parte totam hyemem significat. Hæc tempora singulis etiam cœli partibus ascribuntur. *Ver* quippe *orienti datur* quia tunc ex terris omnia oriuntur. *æstas* verò *meridiano*, eò quòd pars eius calore flagrātior sit. *hyems*, *Septentrioni*, eo quòd frigoribus & perpetuo gelu torpeat. *autumnus*, *occiduo*, propter quod graues morbos habet. vnde & tunc folia arborum defluunt. Vt autem autumnus abundet morbis: facit hoc cōfinium frigoris & caloris, & compugnantia inter se contrariorum aerum.

De annis. CAP. XXVI.

ANnus est solis anfractus: cum peractis trecentis lxv. diebus ad eadem loca siderum redit. Annus autem dictus: quia mensibus in se recurrētibus voluitur. Vnde & *annulus*, quasi annuus, id est circulus, quòd in se redeat. Virgilius: Atque in se sua per vestigia voluitur annus. Sic enim apud Ægyptios indicabatur ante inuentas literas, picto dracone caudam suam mordente, quia in se recurrit. Alij annum dicunt, ἀπὸ τοῦ ἀνανεοῦσθαι, id est, ab innouatione: renouatur enim semper. Tria sunt autem tempora annorum. Aut enim *lunaris annus* est triginta dierum: aut *solstitialis* qui xij continet menses: aut *magnus*, omnibus planetis in eundem locum recurrentibus, qui fit post annos solstitiales plurimos. *Era* singulorum annorum constituta est à Cæsare Augusto: quando primum censum exegit ac Romanum orbem descripsit. Dicta autem Era ex eo quòd omnis orbis, æs reddere professus est reipublicæ.

De olimpiadibus & lustris & iubileis.

CAP. XXXVII.

OLimpias apud Græcos constituta apud Elidem Græciæ ciuitatem. Elis agenti bus agonem:& quinquennale certamen quatuor mediis annis vacantibus: & ob hoc Elidum certaminis tempus olimpiadem vocauerunt,quadriennio in vna olimpiade supputato. *Lustrum* verò est πεντατηρίς,id est quinquennium,quòd quinto anno dicitur condi propter olimpiadas à Romanis: adhuc enim consules,adhuc æra nondum erant.Est enim quinquennale tempus. Ideò verò sic vocatur:eo quòd censu per quinquennium in republica deracto,vrbs Roma lustrabatur. *Iubileus* interpretatur remissionis annus. Est enim Hebraicus & sermo & numerus, qui septenis annorum hebdomadibus,id est,quadraginta nouem annis texitur,in quo clangebatur tubis,& ad omnes reuertebatur antiqua possessio,debita absoluebantur,confirmabantur libertates. Hunc numerum etiam in diebus pentecostes & ipsi celebramus post Domini resurrectionem remissa culpa:& totius debiti chirographo euacuato, ab omni nexu liberi suscipientes aduenientem in nos gratiam Spiritus sancti.

De seculis & ætatibus.

CAP. XXXVIII.

Secula generationibus constant : & inde secula quod se sequantur. Abeuntibus enim aliis, alia succedunt. Hunc quidam quinquagesimum annum dicunt,quem Hebræi iubileum vocant.Ob hanc causam & ille Hebræus qui propter vxorem & liberos amat Dominum suum,aure pertusa,seruitio subiugatus,seruire iubetur in seculum : hoc est vsque ad annum quinquagesimum. *Ætas* plerunque dicitur & pro vno anno, vt in annalibus,& pro septem, vt hominis: & pro centum,& pro quouis tempore.Vnde & ætas tempus quod de multis seculis instruitur. Et dicta ætas quasi æuitas,id est similitudo æui. Nam *æuum* est ætas perpetua: cuius neque initium neque extremitas nascitur:quod Græci αἰῶνας vocant:quod aliquãdo apud eos pro seculo,aliquando pro æterno ponitur. Vnde & apud Latinos est deriuatum. *Ætas* autẽ propriè duobus modis dicitur : aut enim *hominis*,sicut infantia, iuuentus, senectus : aut *mundi*, cuius *prima ætas* est ab Adam vsq; ad Noe.*secunda* à Noe vsque ad Abraham. *tertia* ab Abraham vsque ad Dauid.*quarta* à Dauid vsque ad transmigrationem Iudæ in Babiloniam.*quinta* deinde ad aduentum Saluatoris in carne.*sexta* quæ nunc agitur vsquequo mundus iste finiatur. Quarum decursus per generationes & regna ita inspicitur.

De discretione temporum.

CAP. XXXIX.

Prima ætas continet in exordio sui creationem mundi. Primo enim die Deus in lucis nomine condidit angelos. secundo in firmamẽti appellatione cœlos. tertio in Discretionis vocabulo speciem aquarum & terræ.quarto luminaria cœli. quinto animantia ex aquis.sexto animantia ex terra,& hominem,quem appellauit Adam.

ADam anno ccxxx genuit Seth à quo filij Dei. ccxxx.

Seth anno ccv genuit Enos : qui primus cæpit inuocare nomen Domini. ccccxxxv.

Enos anno clxxxx genuit Cain. Dcxxv.

Cain anno centesimo lxx genuit Malaleel. Dccxcv.

Malaleel anno clxv genuit Iareth Dcccc.lx.

Iareth anno cẽtesimo lxij genuit Enoch qui translatus est. M cxxij.

Enoch anno lxv genuit Matusalem. M cc lxxxvij

Matusalem anno clxvij genuit Lamech. Mcccliiij.

Lamech anno clxxxviij genuit Noe. arca ædificatur. M Dcxlij.

Noe autem anno Dc.factum est diluuium. IIM ccxlij.

Secunda ætas. CAP. XL.

SEm post diluuium secũdo anno genuit Arfaxat, à quo Caldæi. IIM ccxliiij.

Arfaxat anno cxxxv genuit Sala:à quo antitiqui Samaritæ vel Indi fuerunt. IIM cccIxxix.

Sala anno cxxx genuit Deber à quo Hebræi IIM Dix.

Heber anno cxxxiiij genuit Faleg. Turris ædificatur. IIM Dcxliii.

Faleg.anno cxxx genuit Ragau. dij primum adorantur. IIM Dcclxxiij.

Ragau anno cxxxij genuit Seruch. regnum inchoat Scytharum. IIM Dcccv.

Seruch anno cxxx genuit Nachor. Regnum Ægyptiorum nascitur. IIIM xxxv.

Nachor anno lxxix genuit Tharam. Regnũ Assyriorum & Siciniorum exoritur. IIIMcxiiij.

Thara anno lxx.genuit Abraham.

Zoroastes magicam artem reperit. IIIM clxxxiij.

Tertia

Tertia ætas. CAP. XLI.

ABraham an. centesimo genuit Isaac ex Sara libera. Nã prius & Ismahel à quo & Ismahelitæ. IIIIMcclxxxiiij.
Isaac an. sexagesimo genuit Iacob Argiuorũ regnum inchoat. IIIIMcccxliiij.
Iacob an. xcj. genuit Ioseph.
Phoroneus Græciæ leges dedit. IIIIMccccxxxv.
Ioseph an. cv vixit. Græcia segetes habere cæpit. IIIIMdxlv.
Hebræorum seruitutis in Ægypto an. cxliiij. Atlas Astrologiã inuenit. IIIIMDclxxxix.
Moyses an. xl. rexit populum in heremo. Hebræi legem & literas habere ceperunt. IIIIMDccxxix.
Iosue an. xxvij. Erictonius in Troia quadrigam iunxit. IIIIMDcclv,
Othoniel an. xl. Cadmus literas Græcis dedit. IIIIMDcxxv.
Aoth anno lxxx. fabulæ fictæ sunt. IIIIMDccclxxv.
Debora ann. xl. Apollo medicinæ artem inuenit & citharam reperit. IIIIMDccccxvj.
Gedeon anno xl. Mercurius lyram reperit & Orpheo tradidit. IIIIMDcccclvj.
Abimelech an. tres: Chorus in Græcia inuentus est. IIIIMDccccIx.
Thola an. xxij. Priamus regnauit in Troia. IIIIMDccccIxxxj.
Iair an. xxij. Carmentis Latinas literas reperit. IIIIMiij.
Iephte an. vj. Hercules se flammis iniecit. IIIIMix.
Abesson an. vij. Alexander Helenam rapuit. IIIIMxvj.
Abdon an. viij. Troia capta est & Æneas in Italiam venit. IIIIMxxiiij.
Samson ann. xx. Ascanius Albam cõdidit ciuitatem: à qua Albani. IIIIMxliiij.
Heli sacerdos an. xl. Arca testamenti capitur. IIIIMlxxxiiij.
Samuel & Saul an. xl. Homerus fuisse putatur. IIIIMcxxviij.

Quinta ætas. CAP. XLII.

DAuid ann. quadrag. Cartago à Didone conditur. Gad. Nathan & Asaph prophetauerunt. IIIIMclxiiij.
Salomon an. xl. Templum Hierosolymis ædificatur. IIIIMcciiij.
Roboam an. xvij. Regnum Israel & Iuda diuiditur. IIIIMccxxj.
Abia an. tribus, sub quo Abimelech pontifex fuit. IIIIMccxxiiij.
Asa an. xlj. Achias Amos Iehu. Iohel & Azarias prophetauerunt. IIIIMcclxv.
Iosaphat an. xxv. Prophetauit Helias & Helizeus Abdias & Micheas IIIIMccxc.
Ioram an. viiij. Prophetauit Helias & Heliseus. IIIIMccxcix.
Ochozias anno vno. Helias rapitur. IIIIMccxcix.
Athalia an. vij. Ionadab sacerdos claruit. IIIIMcccvj.
Ioas an. xl. Zacharias propheta occiditur inter templum & altare. Heliseus moritur. IIIIMccclvj.
Amasias an. xxix. Cartago condita est. IIIIMcccIxxv.
Ozias ann. lij. Olimpias à Græcis instituitur, Assiriorũmque regnum in Medos, transfertur. IIIIMccccxxvij.
Ioathan an. xvj. Remus & Romulus nascuntur. IIIIMcccclxiij.
Achaz anno xvj. Roma conditur. IIIIMcccclviiij.
Ezechias an. xxix. Senatus Romæ fit. IIIIMcccclxxxviij.
Manasses an. lv. Sibilla Samia claruit. IIIIMDxliiij.
Amon an. xij. Census primum agitur. IIIIMDlv.
Iosias an. xxxij. Thales philosophus agnoscitur. IIIIMDlxxvij.
Ioachim ann. xj. Nabuchodonosor Iudæam capit. IIIIMDxcviij.
Sedechias an. xj. Templum Hierosolymis incensum. Sappho mulier diuerso poemate claruit. IIIIMDcix.

Quinta ætas. CAP. XLIII.

HEbræorum captiuitas an. septuaginta. Iudith historia scribitur. IIIIMDclxxix
Darius an. xxxiiij. Iudæorum captiuitas soluitur. IIIIMDccxiij.
Xerxes an. xx. Sophocles & Euripides, tragœdi celebrantur insignes. IIIIMDcxxxiij.
Artaxerxes an. xl. Esdras incensam legem renouat. IIIIMDcclxxiij.
Darius qui & nothus an. xix. Hæc ætas habuit Platonem primum rhetorem. IIIIMDccxcij.
Artaxerxes an. xl. Hester historia scribitur. IIIIMDcccxxxij.
Artaxerxes qui & Ochus an. xxvj. Demosthenes & Aristoteles prædicantur. IIIIMDcccIviij.
Xerxes an. iiij. Xenocrates illustris habetur. IIIIMDcccIxij
Darius an. vj. Alexander Hierosolymam cepit. IIIIMDcccIxviij.
Alexander magnus an. v. Asiam obtinuit. IIIIMDcccIxxiij.
Ptolemæus an. xl. Machabæorũ liber inchoat primus. IIIIMDcccxiij.
Philadelphus an. xxxviij. Septuaginta inter-

pretes agnoſcuntur. IIIIMDccccl.
Euergetes an.xxvj. Ieſus ſapientiæ librũ cõponit IIIIMDcccclxxvij.
Philopator an.xvij. Machabæorum ſecundi libri hiſtoria componitur. IIIIMDccccxciiij.
Epiphanes an.xxiiij. Romani Græcos obtinuerunt. VMxix.
Philometor an.xxxv. Scipio Africam vicit. VMliij.
Euergetes an.xxiiij. Brutus Hiſpaniam ſubegit. VMlxxxij.
Soter an.xvij. Thraces Romanis ſubiiciuntur. VMxcix.
Alexander an.x. Syria Romanis ſubiecta eſt. VMcix.
Ptolemæus an.viij. Rhetorica ars Romæ cepit. VMcxvij.
Dionyſius an.xxx. Pompeius Iudæam capit. VMcxlvij.
Cleopatra an.ij. Ægyptus Romanis ſubditur VMcxlix.
Iulius Cæſar an.v. Hic primus Monarchiam tenuit. VMcliiij.

Sexta ætas. CAP. XLIIII.

OCtauianus an.lvj. Chriſtus naſcitur. VMccxx
Tiberius an.xxiij. Chriſtus crucifigitur. VMccxxiij.
Caius Caligulà an.iiij. Matthæus Euangeliũ ſcripſit. VMccxxxvij.
Claudius an.xiiij. Marcus Euangelium edidit. VMcclj.
Nero an.xiiij. Petrus & Paulus necantur. VMcclxv.
Veſpaſianus an.x. Hieroſolyma à Tito ſubuertitur. VMcclxxv.
Titus an.ij. Hic facundus & pius fuit. VMcclxxvij.
Domitianus an.xvj. Ioannes in Pathmos relegatur. VMccxciij.
Nerua an.j. Ioannes Epheſum redit. VMccxciiij.
Traianus an.xviiij. Ioannes apoſtolus requieſcit. VMcccxiij.
Adrianus an.xxj. Aquila interpres habetur. VMcccxxx.
Antoninus pius an.xxij. Valẽtinus & Marciõ agnoſcuntur. VMcclvj.
Antonius verus an.xix. Catafrigarum hæreſis oritur. VMcclxxv.
Commodus an.xiij. Theodotion tertius interpres habetur. VMcclxxxviij.
Elius pertinax an.i. Nihil habet hiſtoriæ. VMcclxxxviij.
Seuerus an.xviij. Symmachus interpres quartus habetur. VMcccvij.
Antoninus Caracalla an.vij. Quinta editio Hieroſolymis inuenitur. VMcccxiij.
Macrinus an.j. Huius breuitas vitæ nihil geſtorum habetur. VMcccxv.
Aurelius Antoninus an.iiij. Sabellij hæreſis oritur. VMcccxix.
Alexander an.xiij. Origenes inſignis habetur. VMcccxxxij.
Maximus an.iij. Iſte Germanos vicit. VMcccxxxv.
Gordianus an.vj. Iſte de Parthis & Perſis triũphauit. VMcccxlj.
Philippus an.vij. Hic primus Chriſtianus imperator fuit. VMcccxlviij.
Decius an.j. Antonius monachus claruit. VMcccxlix.
Gallus an.ij. Nouatus hæreſim condit. VMccclj.
Valerianus an.xv. Cyprianus martyrio coronatur. VMcccclxvj.
Claudius an.ii. Iſte Gothos ab Illyrico expulit. VMcccclxviii.
Aurelianus an.v. Iſte Chriſtianos perſequitur. VMcccclxxiiii.
Tatius an.i. Huius breuitas vitæ nihil habet hiſtoriæ. VMcccclxxv.
Probus an.vi. Manichæorũ hæreſis orta eſt. VMccclxxxi.
Carus an.ii. Iſte de Perſis triumphauit. VMccclxxxiii.
Diocletianus an.xx. Iſte diuinis libris aduſtis martyria facit. VMDiii.
Galerius an.ii. Huius breuitas vitæ nihil dignum hiſtoriæ contulit. VMDvi.
Conſtantinus an.xxx. Nicæna ſynodus congregatur. VMDxxxv.
Conſtantius ann.xxiiii. Anthropomorphitarum hæreſis oritur. VMDlviii.
Iulianus annis ii. Hic ex Chriſtiano paganus effectus eſt. VMDlxi
Iouinianus an.i. Iſte iterum Chriſtianus effectus eſt. VMDlxi.
Valentinianus an.xiiii. Gothi hæretici efficiuntur. VMDlxxxvii.
Gratianus an.vi. Priſcillianus agnoſcitur. VMDlxxxiii.
Valentinianus an.vii. Hieronymus in Bethleem prædicatur. VMDlxxxix.
Theodoſius an.iii. Ioannes Anachoreta claruit. VMDxcii.
Arcadius an.xiii. Ioannes Chryſoſtomus floruit. VMDcv.
Honorius an.xv. Auguſtinus Epiſcopus claruit. VMDcxx.
Theodoſius an.xxvii. Neſtorius hæreſiarches extitit. VMDcxlvii.
Martianus an.vi. Chalcedonenſis ſynodus agitur. VMDcliii.
Leo maior an.xvi. Ægyptus errore Dioſcori languet. VMDclxix.
Zenon an.xvii. Acephalorũ hæreſis orta eſt. VMDclxxxvi.

A. naſta-

Anastasius an. xvij. Fulgentius Episcopus prædicatur. VMDccxiij.
Iustinus an. vij. Acephalorum hæresis abdicatur. VMDccxxj.
Iustinianus xxix an Vvandali in Africa à Belisario extinguuntur. VMDcclx.
Iustinus an. xj. Armenij fidem Christi suscipiunt. VMDcclxxj.
Tiberius an vij. Longobardi Italiam capiũt. VMDcclxxviij.
Mauritiꝰ an. xxj. Gothi catholici effecti sunt. VMDccxcix.
Focas an. viij. Romani cæduntur à Persis. VMDcccvj.
Eraclius an xxvij. Residuum sextæ ætatis tempus Deo soli est cognitum. Colligitur omne tempus ab exordio mundi vsque in præsentem annum decimum gloriosissimũ principis, qui est Eracliꝰ. VMDcccIvij. Huius quarto & quinto religiosissimi principis Sisebuti, in Hispania Iudæi baptizãt. Quarum decursus per generationes & regna: primus ex nostris Iulianꝰ Africanus sub Imperatore Marco Aurelio Antonino, simplicis historiæ stilo elicuit. dehinc Eusebius episcopus Cæsariensis: atque sanctæ memoriæ Hieronymus presbiter, chronicorum canonem multiplicem ediderunt, Historiam regnis simul & temporibus ordinatam. Dehinc alij atque alij inter quos præcipuè Victor Turonensis ecclesiæ Episcopus recensitis priorum historiis gesta sequentium ætatum vsque ad consulatum Iustini iunioris imperatoris expleuit. Horum nos temporũ summam ab exordio mundi ad Augusti Heraclij Imperatoris vel Sumptilani regis Gottorum, quanta potuimus breuitate notauimus tempora, adiacente è latere descendente linea temporum cuius indicio summa præteritæ seculi cognoscatur.

Sequentia habentur in quodam codice excusso ante titulum, De discretione temporum: *In manuscriptis verò exemplaribus non leguntur.*

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER VI.

Capita libri sexti.

1 *De nouo & veteri testamento.*
2 *De scriptoribus & vocabulis sanctorum librorum.*
3 *De bibliothecis.*
4 *De interpretibus.*
5 *De eo qui primùm Romam libros aduexit.*
6 *Qui apud nos bibliothecas instituerunt.*
7 *Qui multa scripserunt.*
8 *De generibus opusculorum.*
9 *De ceris.*
10 *De cartis.*
11 *De pergamenis.*
12 *De libris conficiendis.*
13 *De librorum vocabulis.*
14 *De libris & eorum instrumentis.*
15 *De canonibus euangeliorum.*
16 *De canonibus conciliorum.*
17 *De cyclo paschali.*
18 *De reliquis festiuitatibus.*
19 *De officiis.*

LIBER SEXTVS DE VETERI & NOUO TESTAMENTO.

Vetus testamẽtum ideo dicitur: quia veniente nouo cessauit. de quo Apostolus meminit, dicens: Vetera transierunt, & ecce omnia facta sunt noua. Testamentum autem nouum ideo nuncupatur, quia innouat. Non enim illud discunt, nisi homines renouati ex vetustate per gratiam, & pertinentes iam ad testamentum nouum: quod est regnum cælorum. Hebræi autem vetus testamentum, Esdra auctore, iuxta numerũ literarum suarum, viginti duobus libris accipiunt: diuidentes eos in *tres ordines, legis* scilicet, & *prophetarum*, & *agiographorum*. ¶ *Primus ordo legis* in quinque libris accipitur: quorum primus est Bereſith, quod est *Geneſis*. secundus Veelle Semoth, quod est *Exodus*. tertius Vaicra, quod est *Leuiticus*. quartus Vaiedabber: quod est *Numeri*. quintus Elle addebarim, quod est *Deuteronomium*. Hi sunt quinque li-

bri Moysi: quos Hebræi *Thorat* vocant, Latini legem appellant. Propriè autem *lex* appellatur: quæ per Moysen data est. ¶ Secundus est *prophetarum* in quo continetur libri octo, quorum primus Iosuæ Ben Nun: qui Latinè *Iesu Naue* dicitur, secundus Sophetim, quod est *Iudicum*, tertius *Samuel*, qui est Regum primus, quartus Malachim, qui est *Regum secundus*, quintus *Esaias*, sextus *Ieremias*, septimus *Ezechiel*, octauus *Tarifra*: qui dicitur *duodecim prophetarum*: qui libri quia pro breuitate adiuncti sunt, pro vno accipiuntur. ¶ Tertius est ordo *agiographorum*, id est sancta scribentium: in quo sunt libri nouem: quorum primus Iob; secundus *Psalterium*, tertius Misle, quòd est *Prouerbia Salomonis*, quartus Coheleth: quod est *Ecclesiastes*, quintus Sir assirim, quod est *Cantica cantiorum*. sextus *Daniel*. septimus, Dibre haiamim, quod est verba dierum: hoc est *Paralipomenon*: qui & *Chronicon*: qui in duos libros diuiditur. apud Græcos & Latinos. octauus *Esdras*: nonus *Hester*: qui simul omnes v. viij. & ix. fiunt. xxij. sicut superius comprehensi sunt. Quidam autem *Ruth* & Rimoth, quod Latinè dicitur *Lamentatio Ieremiæ*, agiographis adiiciunt, & xxiiij. volumina testamenti veteris faciunt, iuxta viginti quatuor seniores, qui ante conspectum Domini assistunt. ¶ Quartus est apud nos ordo veteris testamenti, eorum librorum qui in canone Hebraico non sunt. Quorum primus *Sapientiæ* liber est, secundus *Ecclesiasticus*. Tertius *Thobias*. Quartus *Iudith*. Quintus & sextus *Machabæorum*: quos licet Hebræi inter *apocrypha* separent, Ecclesia tamen Christi inter diuinos libros & honorat & prædicat. ¶ In nouo autem testamento duo sunt ordines. primus *euangelicus*, in quo sunt Mathæus, Marcus, Lucas & Ioannes. Secundus *apostolicus*: in quo sunt Paulus in quatuordecim epistolis. Petrus in duabus. Ioannes in tribus. Iacobus & Iudas in singulis, Actus apostolorum & Apocalypsis Ioannis. ¶ Summa autem vtriusque testamenti trifariè distinguitur, id est, in *historia*, in *moribus*, in *allegoria*. Rursus ista tria multifariè diuiduntur, id est, quid à Deo, quid ab angelis vel hominibus gestum dictumque sit: quid à prophetis nuntiatum de Christo & corpore eius: quid de diabolo & membris eius: quid de veteri & nouo populo: quid de præsenti sæculo & futuro regno atque iudicio.

De scriptoribus & vocabulis sanctorum librorum. CAP. II.

VEteris testamenti secundum Hebræorũ traditionem hi perhibentur auctores. Primus *Moyses* diuinæ historiæ cosmographiam in quinque voluminibus edidit, quod Pentateuchum nominatur. *Pentateuchum* autem à quinque voluminibus dicitur. πέντε enim Græcè quinque: τεῦχος volumen vocatur. *Genesis* liber inde appellatur, eo quod exordium mundi & generatio seculi in eo contineatur. *Exodus* verò exitum ab Ægypto vel egressum populi Israel digerit: & ex ea causa nomen accepit. *Leuiticus* appellatur, eo quòd Leuitarum ministeria & diuersitatem victimarum exequitur, totúsque in eo ordo leuiticus annotatur. *Numerorum* liber vocatur, eo quod in eo egressæ de Ægypto tribus dinumerantur, & quadraginta duarum per heremum mansionum in eo descriptio continetur. *Deuteronomium* Græco sermone appellatur: quod Latinè interpretatur Secunda lex, id est repetitio & euangelicæ legis præfiguratio: quæ sic ea habet quæ priora sunt, vt tamen noua sint omnia, quæ in eo replicãtur, *Iosue* liber nomen accepit à Iesu filio Naue: cuius historiam continet: scriptorem verò eius eundem Iosue Hebræi asseuerant: in cuius textu post Iordanis transitum regna hostium subuertuntur: terra populo diuiditur, & per singulas vrbes, viculos, montes, atque confinia ecclesiæ cælestísque Hierusalem spiritualia regna præfigurantur. *Iudicum* nominantur à principibus populi: qui præfuerunt in Israel post Moysen & Iosue antequam Dauid & cæteri reges existerent. Hunc librũ & Ruth edidisse creditur Samuel. *Liber Samuel* eiusdem Samuelis natiuitatem & sacerdotium & gesta describit, idcirco & ab eo nomen accepit. Et quamuis hic liber Saul & Dauid historiam contineat, vtrique tamen ad Samuel referuntur, quia ipse vnxit Saul in regnum, ipse Dauid in regem futurum. Cuius libri primam partem cõscripsit idem Samuel. sequentia verò eius vsque ad calcem scripsit Dauid. *Melachim* proinde appellatur: eo quòd reges Iudæ & Israeliticæ gentis gestáque eorum per ordinem digerat temporũ. Melachim enim Hebraicè, Latinè Regum interpretatur. Hunc librum Ieremias primus in vnum volumen coegit. Nam anteà sparsus erat per singulorum regum historias. *Paralipomenon* Græcè dicitur: quod prætermissorum vel reliquorum nos dicere possumus: quia ea quæ in lege vel in regum libris vel omissa vel nõ plenè relata sunt, in isto summatim & breuiter explicant. *Librum Iob* quidam Moysen scripsisse arbitrantur: alij vnum ex prophetis: nonnulli verò eundem Iob post plagam suæ passionis scriptorem fuisse existimant, arbitrantes, vt qui certamina specialis pugnæ sustinuit, ipse narraret quas victorias expediuit. Principia autem & fines libri Iob apud Hebræos prosoica oratione contexta sunt: media autem ipsius ab eo loco in quo ait: Pereat dies in qua natus sum, vsque

ad eum locum : idcirco ego me reprehendo & ago pœnitẽtiam, omnia heroico metro discurrunt. *Psalmorum* liber Græcè psalteriũ, Latinè organum dicitur. Vocatus autem liber Psalmorum, quòd vno propheta canente ad psalterium, Chorus consonando responderet. Titulus autem in psalmis Hebraicus Thehilim, quod interpretatur Volumẽ hymnorum. Auctores autem psalmorũ sunt quæ ponuntur in titulo, Moyses scilicet, & Dauid & Salomõ, Asaph, Ethã, Idithim & filij Core, Emã, & reliquorũ: quos Esdras vno volumine cõprehendit. Omnes autẽ psalmos apud Hebræos metrico carmine cõstat esse cõpositos. Nã in more Romani Flacci: & Græci Pindari, nũc alii iãbo currũt: nũc elegiaco personãt: nũc Sapphico nitẽt trimetro: vel tetrametro pede incedẽtes. *Salomon* filius Dauid regis Israel iuxta numerũ vocabulorũ suorum tria volumina edidit: quorũ primus est Hebraicè Misle: quẽ Græci *Parabolas*: Latini *Prouerbiorũ* nominãt, eo q̃ in ipso sub comparatiua similitudine figuras verborum & imagines veritatis ostenderit. Ipsam autem veritatem ad intelligendum legentibus reseruauit. Secundũ librum Coheleth vocauit, qui Græcè *Ecclesiastes* dicitur, Latinè Concionator : eo quòd sermo eius non specialiter ad vnum sicut in Prouerbiis, sed ad vniuersos generaliter dirigatur : docens omnia quæ in mundo cernimus caduca esse & breuia, & ob hoc minimè appetenda. Tertium librum Sir hassirim præ notauit: qui in Latinam linguã vertitur *Cantica canticorum*: vbi per epithalamium carmen coniunctionem Christi & Ecclesiæ misticè canit. Dictum autem Canticum cãticorum, eo quòd omnibus canticis præferatur, quæ in scripturis sacris habentur: sicut quædam in lege dicuntur sancta, quibus maiora sunt, Sancta sanctorum. Horum autem trium librorum carmina, hexametris & pentametris versibus apud suos composita perhibentur, vt Iosephus & Hieronymus scribunt. *Esaias* euãgelista potius quàm propheta edidit librũ suum: cuius omnis textus eloquentiæ prosa incedit. Canticum verò hexametro & pentametro versu discurrit. *Hieremias* similiter edidit librum suum cum threnis suis: quos nos Lamenta vocamus: eo quòd in tristioribus rebus funeribúsq; adhibeantur, in quibus quadruplex diuerso metro cõposuit alphabetũ, quorũ duo prima quasi sapphico metro scripta sunt : quia tres versiculos qui sibi nexi sunt, & ab vna tantùm litera incipiunt, heroicum coma concludunt. Tertium alphabetũ trimetro conscriptum est: & à ternis literis ijdem versus terni incipiunt. Quartum alphabetum simule primo & secũdo habetur. *Ezechiel* & *Daniel* à viris quibusdam sapientibus scripti esse perhibentur: quorũ *Ezechiel* principia & fines multis habet obscuritatibus inuoluta. *Daniel* verò claro sermone regna mũdi pronuntiat & tempus aduẽtus Christi manifestissima prædicatione annotat. Hi sunt quatuor prophetæ qui maiores vocãtur: quia prolixa volumina condiderunt. *Liber* autem *duodecim prophetarum* auctorum suorum nominibus prænotatur : qui propterea dicuntur minores, quia sermones eorũ breues sũt. Vnde & connexi sibimet inuicem in vno volumine continentur : quorum nomina sunt: *Osee, Iohel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naũ, Abacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias & Malachias. Esdræ* liber auctoris sui titulo prænotatur, in cuius textu eiusdem Esdræ Neemiæque sermones pariter continentur. Nec quẽquã moueat, quòd vnus Esdræ dicitur liber: quia secũdus, tertius & quartus non habẽtur apud Hebros: sed inter apocryphos deputantur. *Hester librum* Esdras creditur conscripsisse. In quo eadem regina sub figura Ecclesiæ Dei populum à seruitute & morte eripuisse scribitur : atque interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, diei celebritas in posteros mittitur. *Liber sapientiæ* apud Hebræos nusquam est: vnde & ipse titulus græcam magis eloquentiam redolet. Hunc Iudæi Philonis esse affirmãt, qui proinde Sapientiæ nominatur: quia in eo Christi aduentus qui est sapiẽtia Patris, & passio eius euidẽter exprimitur. *Librum autem Ecclesiasticum* certissimè Iesus filius Sirach Hierosolimita nepos Iesu sacerdotis magni composuit: cuius meminit Zacharias : qui liber apud Latinos propter eloquii similitudinem Salomonis titulo prænotatur: dictus autem Ecclesiasticus, eo quòd de totius ecclesiæ disciplina religiosæ conuersationis magna cura & ratione sit editus. Hic liber apud Hebræos reperitur: sed inter apocryphos habetur. *Iudith* verò & *Tobias* siue *Machabæorum libri*: quibus auctoribus scripti sint, minimè constat. Habent autem vocabula ex eorum nominibus quorum gesta scribũtur. ¶ *Quatuor libros Euangeliorum*, quatuor Euangelistæ singulariter conscripserunt. Primus *Matthæus* cõscripsit Euangelium literis Hebraicis & sermonibus in Iudæa initiãs euangelizare ab humana Christi natiuitate dicẽs: Liber generationis Iesu Christi filii Dauid, filii Abrahã: significans descendisse corporaliter ex semine patriarcharum Christũ: sicut promissum erat in prophetis per Spiritũ sanctũ. Secundus *Marcus* plenus spiritu sancto scripsit Euangeliũ Christi eloquio Græco in Italia secutus Petrum, vt discipulus. Is initium à spiritu prophetali fecit, dicens, Vox clamãtis in deserto, parate viam Domino: & reliqua, vt ostenderet Christũ post assumptionem carnis Euangeliũ prædicasse in mundo. Ipse enim Christus & propheta dictus est, si-

cut scriptum est, Et prophetam in gentibus posui te. Tertius *Lucas* inter omnes Euangelistas Græci sermonis eruditissimus, quippe vt medicus in Græcia Euangelium scripsit Theophilo Episcopo, initians à sacerdotali spiritu, dicens: Fuit in diebus Herodis regis Iudeæ sacerdos quidam nomine Zacharias, vt manifestaret Christum post natiuitatē carnis & prædicatiouem Euangelii, hostiā fuisse effectum pro salute mundi. Ipse est enim sacerdos de quo dictum est in psalmis, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Vbi enim Christus aduenit sacerdotium Iudæorum obmutuit: lex & prophetia cessauit. Quartus *Iohannes* scripsit Euangelium vltimus in Asia; incipiens à Verbo, vt ostēderet eundem saluatorem, qui pro nobis dignatus est nasci & pati: ipsum ante secula Dei Verbū esse: ipsum à cœlo venisse, & post mortem iterum ad cœlum remeasse. Hi sunt *quatuor Euangelistæ* quos per Ezechielem Spiritus sanctus significauit in quatuor animalibus. Propterea autē quatuor animalia, quia per quatuor mundi partes, fides Christianæ religionis eorum prædicatione disseminata est. Animalia autem dicta sunt: quia propter animam hominis per eos prædicatur Euangelium Christi. Nam & oculis plena erāt intus & foris, quoniam præuidentur ea Euangelia quæ dicta sunt à prophetis, & quæ promiserant in priori tempore. Crura autē eorū recta: quia nihil prauum in Euangeliis est. & alas senas tegentes crura & facies suas: reuelata sunt enim quæ tegebantur in aduentu Christi. *Euangelium* autem interpretatur bona annuntiatio. Græcè enim εὖ bene. ἀγγελία dicitur annūciatio. Vnde & angelus nuncius dicitur. *Paulus Apostolus* suas scripsit epistolas quatuordecim, ex quibus nouem, septem ecclesiis scripsit, reliquas discipulis suis Timotheo, Tito, & Philemoni. Ad Hebræos autem epistola à plerisque Latinis eius esse incerta est, propter dissonantiam sermonis. eandemq; alij Barnabam conscripsisse, alij à Clemente scriptam fuisse suspicantur. *Petrus* scripsit duas nominis sui epistolas, quæ catholicæ ideo nominantur, quia non vni tantū populo vel ciuitati, sed vniuersis gentibus generaliter scriptę sunt. *Iacobus* & *Ioannes* & *Iudas* suas scripserunt epistolas. *Actus apostolorum* primordia fidei Christianæ in gentibus & nascentis ecclesiæ historiam digerit. Actuum apostolorum scriptorem Lucam esse affirmāt euangelistam: in quo opere nascentis Ecclesiæ infantia texitur, & apostolorum historia continetur. Vnde & actus Apostolorum dicitur. *Apocalypsim* librum Iohannes Euangelista conscripsit, eo tempore quo ob euangelii prædicationem in insula Pathmos traditur relegatus. Apocalypsis autem ex Græco in Latinum reuelatio interpretatur. Reuelatio enim dicitur manifestatio eorū quæ abscondita erant. iuxta quod & ipse Iohannes dicit, Apocalypsim Iesu Christi quam dedit illi Deus palā facere seruis suis. Hi sunt scriptores sacrorum librorū, qui per Spiritū sanctum loquentes ad eruditionem nostram & præcepta viuendi, & credendi regulam conscripserunt. Præter hæc & alia volumina *apocrypha* nuncupantur. *Apocrypha* autem dicta, id est secreta, quia in dubium veniunt. Est enim eorum occulta origo, nec patet Patribus ex quibus vsque ad nos auctoritas veracium scripturarum certissima & notissima successione peruenit. In iis apocryphis etsi inuenitur aliqua veritas, tamen propter multa falsa, nulla est in eis canonica auctoritas, quæ rectè à prudentibus iudicantur non esse eorum credenda, quibus ascribuntur. Nam multa & sub nominibus prophetarum, & recentiora sub nominibus apostolorū ab hæreticis proferūtur, quæ omnia sub nomine apocryphorum auctoritate canonica diligenti examinatione remota sunt.

De bibliothecis interpretibus & interpretationibus librorum veteris Testamenti.

CAP. III.

Bibliotheca à Græco nomen accepit, eo quòd ibi recondantur libri. Nam βίβλος librum θήκη repositionem interpretatur. *Bibliothecā veteris testamenti* Esdras scriba post incensam legem à Chaldæis, dum Iudæi regressi fuissent in Hierusalem, diuino afflatus spiritu reparauit, cunctáque legis ac prophetarum volumina, quæ fuerunt à gentibus corrupta correxit, totúmque vetus testamentum in viginti duos libros constituit, vt tot libri essent in lege, quot & literæ habebantur. *Apud Græcos* autem *Bibliothecam* primus instituisse *Pisistratus* creditur, Athenienſium tyrānus: quam deinceps ab Athenienſibus auctā Xerxes incensis Athenis euexit in Persas, lōgóq; post tempore Seleucus Nicanor rursus in Græciam retulit. Hinc studiū regibus vtbi búsque cæteris natum est comparandi volumina diuersarum gentium, & per interpretes in Græcam linguā vertendi. dehinc magnus Alexander vel successores eius instruendis omnium librorum bibliothecis animum intēderunt, maxime *Ptolemæus* cognomēto *Philadelphus* omnis literaturæ sagacissimus, cùm studio bibliothecarum Pisistratum æmularetur, non solùm scripturas, sed etiā & diuinas literas in bibliothecam suam contulit. Nam septuaginta milia librorū huius temporibus Alexandriæ inuenta sunt.

De interpretibus. CAP. IIII.

Hic etiam & ab Eleazaro pontifice scripturas petens veteris Testamenti, in Græcam vocem ex Hebraica lingua per

septuaginta

septuaginta interpretes transferre curauit: quas in Alexandrina bibliotheca habuit. Siquidē singuli in singulis separati, ita omnia per Spiritum sanctum interpretati sunt, vt nihil in alicuius eorum codice inuentum esset, quod in cæteris vel in verborum ordine discreparet. Fuerunt & alij interpretes, qui ex Hebraica lingua in Græcum sacra eloquia transtulerunt: sicut *Aquila, Symmachus,* & *Theodotion.* sicut etiam & *Vulgaris* illa *interpretatio,* cuius autor non apparet: & ob hoc sine nomine interprētis, *Quinta editio* nuncupatur. Prēterea *sextam* & *septimam editionem* Origenes miro labore reperit, & cum cæteris editionibus comparauit. *Presbyter* quoque *Hieronymus* trium linguarum peritus: ex Hebræo in Latinum eloquium easdem scripturas conuertit, eloquentérque transfudit. Cuius interpretatio meritò cæteris antefertur. Nam est & verborum tenacior, & perspicuitate sententiæ clarior, atque vtpote Christiana interpretatione verior.

De eo qui primum Romam libros aduexit.

CAP. V.

ROmæ primus librorum copiam aduexit Aemilius Paulus, Perse Macedonum rege deuicto. deinde Lucullus è Pontica prēda. Post hos Cæsar dedit Marco Varroni negotium causa maximè bibliothecæ construendæ. Primum autem Romæ bibliothecas publicauit Pollio, Græcas simul atque Latinas, additis autorum imaginibus in atrio quod de manubiis magnificentissimum instruxerat.

Qui apud nos bibliothecas instituerunt.

CAP. VI.

APud nos quoque *Pamphilus Martyr,* cuius vitam Eusebius Cæsariensis conscripsit, Pisistratum in sacræ bibliothecæ studio adæquare primus contendit. Hic enim in bibliotheca sua prope triginta voluminum milia habuit. *Hieronymus* quoque atque *Gennadius* ecclesiasticos scriptores toto orbe quērentes ordine prosecuti sunt, eorúmque studia in vno voluminis indiculo comprehenderunt.

Qui multa scripserunt. *CAP. VII.*

MArcus Terentius Varro apud Latinos innumerabiles libros scripsit. Apud Græcos quoque *Caliterius* miris attollitur laudibus, quòd tantos libros ediderit, quātos quisque nostrum aliena & scribere propria manu vix possit. De nostris quoque apud Græcos *Origenes* in scripturarum labore tam Græcos quām Latinos operum suorum numero superauit: Denique Hieronymus sex milia librorum eius se legisse fatetur. Horum tamē omnium studia Augustinus ingenio vel scientia sua vicit. Nam tanta scripsit, vt diebus ac noctibus nō solùm scribere libros eius quisquam, sed nec legere quidem possit.

De generibus opusculorum.

CAP. VIII.

OPusculorum genera sunt tria. Primum genus excerpta sunt: quæ Græcè *scholia* nuncupantur, in quibus ea quæ videntur obscura vel difficilia, summatim ac breuiter perstringuntur. Secundum genus, *homeliæ* sunt, quas Latini verba appellant, quæ proferuntur in populis. Tertium, *tomi:* quos nos libros vel volumina nuncupamus. *Homeliæ* autem ad vulgus loquuntur: tomi verò, id est libri maioris sunt disputationis. *Dialogus* est collatio duorum vel plurimorum, quem Latini sermonem dicunt. Nam quos Græci dialogos vocant, nos sermones vocamus. *Sermo* autem dictus, quia inter vtrumque seritur. Vnde & in Virgilio, Multa inter se longo sermone serebant. *Tractatus,* est vnius rei multiplex expositio, eo quòd trahat sensum in multa, sentiendo, contractando secum. Differt autē sermo, tractatus, & verbum. *Sermo* enim altera eget persona: *tractatus* specialiter ad seipsum est: *verbum* autem ad omnes. Vnde & dicitur, Verbum fecit ad populum. *Commentaria* dicta quasi cum mente. Sunt enim interpretationes, vt commenta iuris, commenta euangelij. Nam quicquid breuiter componitur commentarium dicitur: quod verò elongatur expositio nominatur. *Apologeticum* est excusatio, in quo solent quidam accusantibus respondere. In defensione enim aut negatione sola positum est, & est nomē Græcū. *Panagiricum* est licentiosum & lasciuiosum genus dicendi in laudibus regum: in cuius compositione homines multis mendaciis adulantur. Quod malum à Græcis exortum est: quorum leuitas instructa dicēdi facultate & copia incredibili multas mendaciorum nebulas suscitauit. *Fastorū libri* sunt, in quibus reges vel consules scribuntur, à fascibus dicti, id est potestatibus. Vnde & Ouidij libri Fastorum dicūtur, quia de regibus & consulibus editi sunt. *Proœmiū* est initium dicendi. Sunt enim proœmia principia librorum, quæ ante causæ narrationem ad instruendum audientium aures coaptantur. Cuius nomen plerique latinitatis periti sine translatione posuerunt. Hoc autem vocabulum apud nos interpretatum, præfatio nuncupatur, quasi prælocutio. *Præcepta* sunt, quæ aut quid faciendum, aut quid non faciendum sit docent. Quid faciendum, vt *Di-*

lige Deum tuum:& honora patrem tuum,& matrem tuam.Quid non faciendum,vt,Non mœchaberis,non furtum facies. Similiter & gentilium præcepta vel iubent vel vetant.Iubent faciendum, vt Nudus ara, sere nudus. Vetant, vt Néue inter vites corilum sere, néue flagella,Summa pete.Primus autem præcepta apud Hebræos Moyses scripsit: apud Latinos Martius vates primus præcepta composuit.Ex quibus est illud, Postremus dicas, primus taceas.*Parabolæ & problemata* nominibus suis indicant altius se perscrutari oportere.Parabola quippe alicuius rei similitudinem per se gerit. quod licet sit vocabulum Græcum, iam tamen pro Latino vsurpatur. Et notum est quòd in parabolis quæ dicuntur per rerum similitudines, rebus de quibus agitur comparantur. *Problemata* autem quæ Latinæ appellantur propositiones, quæstiones sunt habentes aliquid quod disputatione soluendũ sit. *Quæstio* aut est quæsitio cùm quæritur,an sit,aut quid sit,aut quale sit. *Argumentum* verò dictum quasi argutum, vel quasi argutè inuentum, ad comprobandas res. *Epistolam* propriè Græci vocant, quod interpretatur Latinè missa. Antè cartæ & mẽbranarum vsum,in dolatis ex ligno codicellis epistolarum colloquia scribebantur.Vnde & portitores earum *tabellarios* vocauerunt.

De ceris. CAP. IX.

Ceræ literarum materies paruulorum nutrices. Ipsæ dant ingenium pueris primordia sensus,quarum studium primi Græci tradidisse produntur. Græci enim & Tusci primùm ferro in ceris scripserunt.postea Romani iusserunt, ne graphium ferreum quis haberet.Vnde & apud scribas dicebatur *Cerã ferro ne cædito*.Postea institutum est,vt in cera ossibus scriberẽt, sicut indicat Atta in satyra dicẽs,Vertamus vomerem in ceram mucronéque aremus Osseo.--*Graphium* autem Græcè:Latinè *scriptorium* dicitur.Nam γραφὴ dicitur scriptura.

De cartis. CAP. X.

Cartarum vsum primum Ægyptus ministrauit,cæptum apud Memphiticam vrbem, Memphis namque ciuitas Ægyptiorũ est.vbi cartæ vsus inuentus est primum, sicut ait Lucanus, Conficitur bibula Memphitis carta papiro. *Bibulam* autem *papirum* dixit quod humorem bibat. *Carta* autem dicta, quod carptim papiri tegmen decerptum glutinatur. Cuius genera quàm plura sunt. Prima & prꝛcipua *Augustea regia* maioris formę in honorem Octauiani Augusti appellata. secunda *Libiana* ad honorem Libiæ prouinciæ. tertia *hieratica* dicta, eo quod ad sacros libros eligebat,similis Augusteæ,sed sub colorata. Quarta *Tenеotica* à loco Alexandriæ qui ita vocatur vbi fiebat. Quinta *Saltica* ab oppido Salo.sexta *Corneliana* à Cornelio Gallo præfecto Ægypti primùm confecta. septima *emporetica*,quòd ea merces inuoluuntur, cùm sit scripturis minus idonea.

De pergamenis. CAP. XI.

PErgameni reges cùm carta indigerent, membranas primò excogitaueruñt. Vnde & *pergamenarum* nomen hucusque tradente posteritate sibi seruatum est.Hæc & *membrana* dicuntur, quia ex membris pecudum detrahuntur. Fiebant autem primùm *coloris lutei*,id est crocei,postea verò Romæ *candida membrana* reperta sunt: quòd apparuit inhabile esse:quòd & facile sordescant,aciémque legentium ledant cum peritiores architecti neque aurea lacunaria ponenda in bibliothecis putent, neque pauimenta alia quàm eucaristeo marmore,quòd auri fulgor hebetat. & eucharisti viriditas reficiat oculos. Nam & qui numnulariam discunt, denariorum formis mirteos pannos subiiciunt, & gemmarum sculptores , scarabæorum terga quibus nihil est viridius subinde respiciunt.& pictores idem faciunt vt laborem visus eorum viriditate recreent. *Membrana* autem aut *candida*:aut *lutea*:aut *purpurea* sunt. *Candida* naturaliter existunt. *Lutеum membranum* bicolor est:quod à confectore vna tingitur parte , id est crocatur.de quo Persius , Iam liber & positis bicolor membrana capillis. *Purpurea* verò inficiuntur colore purpureo: in quibus aurum & argentum liquescens, patescat in literis.

De libris conficiendis. CAP. XII.

QVædam nomina librorum apud gentiles certis modulis conficiebantur. breuiore forma,carmina atque epistolæ. At verò historiæ maiore modulo scribebantur. & nõ solùm in carta vel membranis ,sed etiam & in momẽtis elephantinis textilibúsq, maluarum foliis atque palmarum. Cuius generis Cinna sic meminit, Hæc tibi arteis multum inuigilata lucernis Carmina,quæ ignes nouimus aereos, Leuis inaridulo maluæ descripta libello Persica vexi munera nauicula. Circumcidi libros Sicilię primũ increbruit. Nam initio pumicabantur. Vnde & ait Catullus, Cui dono lepidum nouum libellum Arido modo pumice expolitum?

De librorum vocabulis. CAP. XIII.

Codex multorum librorũ est:liber vnius voluminis. Et dictus codex, per translationem

lationem à corticibus arborum, seu vitium, quasi caudex: quòd in se multitudinem librorum quasi ramorum contineat. *Volumen*, liber est à voluendo dictus: sicut apud Hebræos volumina legis, volumina prophetarum *Liber*, est interior tunica corticis quæ ligno cohæret: in qua antiqui scribebant. De quo Virgilius, Sic alta liber hæret in vlmo. Vnde & liber dicitur in quo scribimus: quia ante vsum cartæ membranorum de libris arborum volumina fiebant, id est compaginabantur. Vnde & scriptores à libris arborum *librarios* vocauerunt.

De librariis & eorum instrumentis.

CAP. XIIII.

Librarios, constat ante *bibliopolas* dictos. Librum enim Græci βίβλον vocant. *Library* autem, idem & antiquatij vocantur: sed librarij sunt qui & noua & vetera scribunt. *antiquarij* qui tantummodo vetera, vnde & nomen sumpserunt. A scribendo autem *scriba* nomen accepit: officium exprimens vocabuli qualitate. Instrumenta scribæ, *calamus* & *penna*. Ex his enim verba paginis infiguntur: sed *calamus* arboris est: *penna* auis, cuius acumen diuiditur in duo: in toto corpore vnitate seruata. credo propter mysterium, vt in duobus apicibus vetus & nouum Testamẽtum signaretur, quibus exprimitur verbi sacramentum sanguine passionis effusum. Dictus autem *calamus* quod liquorem ponat. Vnde & apud nautas *calare* ponere dicitur. *Penna* autem à pendendo vocata, id est, volando. Est enim, vt diximus, auium. *Folia* autem librorum appellata: siue ex similitudine foliorum arborum: seu quia ex *follibus* fiunt, id est, ex pellibus quæ de occisis pecudibus detrahi solent: cuius partes *pagina* dicuntur, eo quòd sibi inuicem compingantur. *Versus* autem vulgò vocati: quia sic scribebant antiqui sicut aratur terra. A sinistra enim ad dexteram primùm deducebant stilum: deinde conuertebantur ab inferiore & rursum ad dexteram versus: quos & hodie rustici versus vocant. *Scheda*, est quod adhuc emendatur, & nec dum in libris redactum est, & est nomen Græcũ, sicut & *tomus*.

De canonibus Euangeliorum.

CAP. XV.

Canones Euangeliorum, Ammonius Alexandriæ Episcopus primus excogitauit, quem postea Eusebius Cæsarienſis secutus plenius composuit. Qui ideo facti sunt: vt per eos scire & inuenire possimus, qui reliquorum Euangelistarum similia aut propria dixerũt. Sunt autem numero decẽ, quorum *primus* cõtinet numeros, in quibus quatuor eadem dixerunt: Matthæus, Marcus, Lucas & Iohannes. *Secundus*, in quibus tres, Matthæus, Lucas, Marcus. *Tertius*, in quibus tres, Matthæus, Lucas & Iohannes. *Quartus*, in quibus tres, Matthæus, Marcus, Iohannes. *Quintus*, in quibus duo, Matthæus, Lucas. *Sextus*, in quibus duo, Matthæus, Marcus. *Septimus*, in quibus duo, Matthæus, Iohannes. *Octauus*, in quibus duo, Lucas, Marcus. *Nonus*, in quibus duo, Lucas, Iohannes. *Decimus*, in quibus singuli eorum propria quædam dixerunt: quorum expositio hæc est. Per singulos enim Euangelistas numerus quidam capitulis affixus adiacet, quibus numeris subdita est era quædam minio notata: quæ indicat in quoto canone positus sit numerus, cui subiecta est era. Verbi gratia: Si est era prima: in primo canone: si secunda in secũdo: si tertia in tertio, & sic per ordinẽ vsq; ad decimum peruenies. Si igitur aperto quolibet Euangelio placuerit scire qui reliquorum Euangelistarum similia dixerunt, assumes adiacentem numerum capituli: & requires ipsum numerum in suo canone quem indicat, ibíque inuenies qui & quid dixerunt: & ita demum in corpore inquisita loca, quæ ex ipsis numeris indicantur per singula Euangelia de eisdem dixisse inuenies.

De canonibus Conciliorum.

CAP. XVI.

Canon autem Græcè, Latinè regula nũcupatur. *Regula* autem dicta, quòd rectè ducit, nec aliquando aliorsum trahit. Alij dixerunt regulam dictam vel quòd regat, vel quòd normam rectè viuendi præbeat: vel quia distortum prauúmque corrigat. *Canones* autem *generalium conciliorum* à temporibus Constantini cœperunt. In præcedentibus namq; annis persecutione feruente, docendarum plebium minimè dabatur facultas. Inde Christianitas in diuersas hæreses est scissa: quia non erat licentia episcopis in vnũ conuenire, nisi tempore supradicti Imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis liberè congregari. Sub hoc etiam sancti Patres in concilio Nicæno de omni orbe terrarum conuenientes: iuxta fidem Euãgelicam & Apostolicam secundum post Apostolos tradiderunt symbolum. Inter cætera autem concilia quatuor esse scimus venerabiles synodos: quæ totam principaliter fidem complectuntur, quasi quatuor Euangelia, vel totidem paradisi flumina. Harum *prima Nicæna synodus* trecentorum octodecim episcoporum Constantino Augusto imperante peracta est. In qua Arianæ perfidiæ condemnata blasphemia, quam de inæqualitate sanctæ Trinitatis idem Arius asserebat: con-

substantialem Deo patri Deum filium eadem sancta synodus per symbolum definiuit. *Secunda* synodus centum quinquaginta patrum sub Theodosio seniore *Constantinopoli* congregata est, quæ Macedonium, Spiritum sanctum Deum esse negantem, condemnans, consubstantialem patri & filio Spiritum sanctum demonstrauit, dans symboli formam, quam tota Græcorum & Latinorum confessio in Ecclesiis prædicat. *Tertia* synodus *Ephesina prima*, ducentorum episcoporum sub iuniore Theodosio Augusto edita est, quæ Nestorium duas personas in Christo asserentem iusto anathemate condemnauit: ostendens manere in duabus naturis, vnam Domini nostri Iesu Christi personam. *Quarta* synodus *Chalcedonensis* sexcentorum triginta sacerdotum sub Martiano principe habita est, in qua Eutychem Constantinopolitanum abbatem Verbi Dei & carnis vnam naturam pronunciantem, & eius defensorem Dioscorum quondam Alexandrinum Episcopum, & ipsum rursum Nestorium cũ reliquis hæreticis vna Patrum sententia prędamnauit, prædicans eadem synodus Christum Dominum de virgine sic natum, vt in eo substantiam diuinæ & humanæ confiteamur naturæ. Hæ quatuor sunt synodi principales, fidei doctrinam plenissimè prædicãtes: sed & si qua sunt concilia quæ sancti Patres spiritu Dei pleni sanxerunt, post istorum quatuor auctoritatem omni manent stabilita vigore: quorum gesta in hoc opere condita continentur. *Synodus* autem ex Græco interpretatur comitatus vel cœtus. *Concilij* autem nomen tractum est ex Romano more. Tempore enim quo causæ agebantur, conueniebant omnes in vnum, communique intentione tractabant. Vnde & concilium à communi intentione dictum. Nam *cilia* oculorum sunt. Vnde & *considium*, id est, consilium. d in s literam transeunte. *Cœtus* verò conuentus est, vel congregatio à coeundo, id est, conueniendo in vnum. Vnde & conuentus est nuncupatus: sicut à conuentu cœtus vel concilium à societate multorum in vnum.

De cyclo Paschali. CAP. XVII.

Paschalem cyclum, Hyppolitus Episcopus temporibus Alexandri Imperatoris primus conscripsit. Post quem probatissimi authores Eusebius Cæsariensis, Theophilus Alexandrinus, Prosper quoque natione Aquitanus atque Victorinus amplificatis eiusdem festiuitatis rationibus, multiplices circulos ediderunt. Cuius quidem ratione beatissimus Cyrillus Alexandriæ vrbis Episcopus in xcv annos per quinquies decem nouies calculans: quoto kalendas vel luna debeat paschalis solennitas celebrari, summa breuitate notauit. *Cyclus* autem vocatus, eo quòd in orbe digestus sit, & quasi in circulo dispositum ordinem complectatur annorum sine varietate, & sine vlla arte. Vnde factum est, vt cuiusque materiæ *carmina* simplici formitate facta *cyclica* vocarentur. Hinc & *laterculum* dictum, quòd ordinem habeant strãtum annorum.

Primus cyclus Decem nouenalis.

B.Com.an.ij.Idus	April.	xx.
C.vj.kal.	April.	xvj.
Em.xvj.kal.	Maij	xvij.
C.vj.Idus	April.	xx.
B.C.ix.kal.	April.	xv.
E.ij.Idus	April.	xvi.
C.ij.Non.	April.	xix.
E.viij.kal.	Maij	xx.
B.C.v.Idus	April.	xv.
C.ij.kal.	April.	xviij.
E.xij.kal.	Maij	xix.
C.Non.	April.	xv.
B.C.v.kal.	April.	xvij
E.xvj.kal.	Maij	xvj.
C.vj.Idus	April.	xxj.
C.ix.kal.	April.	xvij.
B.E.Idus	April.	xvij.
C.ij.Non.	April.	xx.
E.viij.kal.	Maij	xxj.

Secundus cyclus lunæ.

		lunæ
C.v.Idus.	April.	xviij.
B.ij.kal.	April.	xx.
E.xij.kal.	Maij	xxj.
C.Non.	April.	xvij.
C.v.kal.	April.	xx.
B.E.xvj.kal.	Maij	xx.
C.kal.	April.	xvj.
E.xj.kal.	Maij	xvij.
C.Idus	April.	xx.
B.C.v.kal.	April.	xv.
E.xv.kal.	Maij	xvj.
C.v.Idus	April.	xx.
C.viij.kal.	April.	xv.
B.E.Idus	April.	xv.
C.Non.	April.	xviij.
C.v.kal.	April.	xxj.
E.iiij.Idus	April.	xv.
B.C.kal.	April.	xvij.
E.xj.kal.	Maij	xviij.

Tertius cyclus lunæ.

		lunæ
C.viij.Idus	April.	xv.
C.iiij.kal.	April.	xviij.
B.xv.kal.	Maij	xviij.
C.v.Idus	April.	xxj.

C.viij.kal.	April.	xvij.
E.xviij.kal.	Maij	xviij.
B.C.Non.	April.	xx.
E.vij.kal.	Maij	xxj.
C.iiij.Idus	April.	xvij.
C.iiij.Non.	April.	xx.
B.E.xj.kal.	Maij	xx.
C.viij.Idus	April.	xvj.
C.iiij.kal..	April.	xix.
E.xiiij.kal.	Maij	xx.
B.C.iiij.Non.	April.	xv.
C. viij.kal.	April.	xviij.
E.xviij.kal.	April.	xviij.
C.iij.kal.	Maij	xix.
B.E.xiiij.kal.	April.	xv.

Quartus cyclus lunæ.

		Lunæ.
C.iij.Idus.	April.	xix.
C.vij.kal.	April.	xv.
E.xviij.kal.	Maij	xvj.
B.C.viij.Idus	April.	xviij.
C.iiij. kal.	April.	xxj.
E.iij.Idus	April.	xv.
C.iij.Non.	April.	xviij.
B.E.x.kal.	Maij	xviij.
C.xviij.kal.	Maij	xxj.
C.iij.kal.	April.	xvij.
E.xiij.kal.	Maij	xviij.
B.C.iiij.Idus	April.	xx.
C.vij.kal.	April.	xvj.
E.xvij.kal.	Maij.	xvij.
C.vij.Idus	April.	xx.
B.C.xj.kal.	April.	xv.
E.iij.Idus	April.	xvj.
C.iij.Non.	April.	xix.
E.ix.kal.	Maij	xx.

Quintus cyclus lunæ.

		Lunæ.
B.C.vij.Idus.	April.	xvj.
C.iij.kal.	April.	xix.
E.xiij.kal.	Maij	xx.
C.ij.Non.	April.	xxj.
B.C.vij.kal.	April.	xvij.
E.xvij.kal.	Maij	xix.
C.ij.kal.	April.	xv.
E.xij.kal.	Maij	xvj.
B.C.iij.Idus	April.	xviij.
C.iij.Non.	April.	xxj.
E xvj.kal.	Maij	xv.
C.vj.Idus	April.	xviij.
B.C.iij.kal.	April.	xx.
E.xiij. kal.	Maij	xxj
C.ij.Non.	April.	xvij.
C.vj.Kal.	April.	xx.
B.E.xvij.kal.	Maij	xx.
C.ij.kal.	April.	xvj.
E.xij.kal.	Maij	xvij.

A conditione mundi vsque ad hunc nouissimum cycli annum computantur anni VMdcccxx. post cuius expletionẽ ad primũ exordium recurrendum. Antiquitus ecclesia pascha decima quarta luna cum Iudæis celebrabatur, quocunque die occurreret. Quem ritum sancti Patres in Nicæna synodo prohibuerunt, constituentes non solùm lunam paschalem & mensem inquirere, sed etiam & diem resurrectionis Dominicæ obseruare: & ob hoc pascha à decima quarta luna vsque ad vigesimam primam extenderunt: ne dies Dominicus omitteretur. *Paschæ* autem vocabulum non Græcum, sed Hebraicũ est: nec à passione, quoniam πάσχειν Græcè dicitur pati: sed à transitu Hebræo verbo pascha appellatum est, eò quòd tunc populus Dei ex Ægypto transierit. Vnde & in Euangelio: Cùm vidisset, inquit Iesus, quòd venit eius hora vt transiret de mundo ad Patrem. Cuius nox ideò *pernigil* ducitur, propter aduentum regis ac Domini nostri, vt tempus resurrectionis eius nos non dormientes, sed vigilantes inueniat: cuius noctis duplex ratio est: siue quòd in eadem tunc vitam recepit cùm passus est, siue quòd postea eadem hora qua resurrexerit, ad iudicandum venturus est. Eo autem modo agimus pascha, vt non solùm mortem & resurrectionem Christi in memoriam reuocemus, sed etiam cætera quæ circa eum attestantur, ad sacramentorum significationem inspiciamus. Propter initiũ enim nouæ vitæ, & propter nouũ hominem, quẽ iubemur induere & exuere veterem: expurgamus vetus fermentum, vt simus noua conspersio, quoniam pascha nostrum immolatus est Christus. Propter hanc ergo vitæ nouitatem primus mensis nouorum in anni mensibus celebrationi paschali mysticè attributus est. Quòd verò tertiæ hebdomadæ die pascha celebratur, id est, qui dies occurrit à decima quinta luna vsque in vicesimam primã hoc significat: quia in totò tempore seculi, quod septenario dierũ numero agitur, nunc tertium tempus hoc sacramentum apparuit. Primum enim tempus est *ante legem*: secundũ *sub lege*: tertium *sub gratia*. Vbi iam manifesta tum est sacramentum prius occultũ in prophetico ænigmate: ideò & propter hæc tria seculi tempora resurrectio Domini triduana est. Quòd verò à quarta decima luna vsque ad vigesimam primam per dies septem paschalis dies quæritur: hoc fit propter ipsum *numerum septenarium*, quo vniuersitatis significatio sæpe figuratur, quę etiam ipsi ecclesiæ tribuitur propter instar vniuersitatis: vnde & Ioannes Apostolus in Apoc. vij. scribit ecclesiis. Ecclesia verò in ista adhuc mortalitate carnis constituta propter ipsam mutabilitatem, lunæ nomine significatur in Scripturis. Varia autem obseruantia opinionum pas-

chalis festiuitatis interdum errorem gignit. Latini namque à tertio Non. Martij vsque in tert. Non. Aprilis primi mensis lunam inquiunt, & si decimaquarta luna die Dominico prouenerit, in alio die Dominico pascha perfrahunt. Græci primi mensis lunam ab octauo idus Martias vsque in diem nonarum Aprilium obseruant: & si decimaquarta luna die Dominico incurrerit, sanctum pascha celebrant. Huiusmodi igitur dissensio inter vtrosque paschalem regulam turbat. *Communis annus* dicitur qui tantùm lunationes, hoc est, dies ccclxiij. habet. Dictus autem communis: quia sæpe duo coniuncti incedunt, vt inuicem se in paschali solennitate sequantur. Nam emboliſmus annus est semper solus. *Emboliſmus* annus est, qui tredecim menses lunares, id est, ccclxiiij. dies habere monstratur. Ipse est annus sancto Moysi diuinitùs reuelatus, in quo iubentur ij qui longiùs habitant in secundo mense pascha celebrare. Emboliſmus autem nomen Græcum est, quod interpretatur Latinè superaugmentũ, eò quòd expleat numerum annorum communium: quibus vndecim lunares dies deesse cernuntur. Emboliſmi autem anni & communes sic inueniuntur. Si enim à decima quarta luna paschæ præcedentis vsque ad decimam quartam sequentis ccclxiiij dies fuerint, emboliſmalis annus est. si ccclxiij. communis. *Biſextus* est post annos quatuor vnus dies adiectus. Crescit enim per singulos annos quarta pars assis, id est, duodecim horæ. At vbi quarto anno assem compleuerit, biſextilem annum facit. Dictus autem biſextus, quia bis sexies ductus assem facit: quod est vnus dies, sicut quadrantem propter quater ductum, quod est biſextus: quem super dierum cursum in anno sol facit: siue quòd nequeat annum subintroducere: nisi biſextæ nonas Mart. computaueris, hoc est & prima die sex. non. Mart. & addito bis sexto alio die sexta non. Mart. iteraueris. A sexto autem non. Mart. vsque in diem pridie kal. Ianuarias, in lunæ cursu biſextus apponitur, atque inde detrahitur. *Intercalares* autẽ *dies* idcirco vocantur: quia interponuntur, vt ratio lunæ, solisque conueniat. Calare enim ponere dicitur, intercalare interponere. *Epactas* Græci vocãt, Latini adiectiones annuas lunares, quæ per vndenarium numerum vsque ad tricenarium in se resoluuntur. Quas ideò Ægyptij adiiciunt vt lunaris emensio rationi Solis æquetur. Luna enim iuxta cursum suum vigintinouem semis dies lucere dignoscitur, & fiunt in annum lunares dies ccclxiij. remanẽt ad cursum anni solares dies vndecim, quas Ægyptij adiiciunt. Vnde & *adiectiones* vocantur: absque his non inuenies Lunam quota sit in quolibet anno & mense & die. Istæ epactæ semper xj. kal. April. reperiuntur in eadem luna quæ fuerit eo die. Continentur autem circulo decemnouenali: sed cùm ad xxix. epactas peruenerit, qui est circulus decemnouenalis, iam sequenti anno non addes super viginti nouem, vndecim, vt decem annuncies detractis triginta, sed inde reuerteris vt vndecim pronuncies.

De reliquis festiuitatibus.

CAP. XVIII.

Festiuitas dicta à festis diebus, quasi festiditas, eò quòd in eis sola res diuina fit. Quibus contrarij sunt fasti, in quibus ius fatur, id est, dicitur. *Solennitas* à sacris dicitur, ita susceptа, vt mutari ob religionem non debeat: à solito, id est, firmo atque solido nominata. *Celebritas* autem nominatur, quòd non ibi terrena, sed cœlestia tantùm agantur. *Pascha* festiuitatum omnium prima est, de cuius vocabulo iam superius dictum est. *Pentecoſte* sicut & pascha apud Hebræos celebris dies est, quod post quinque decades paschæ celebratur: vnde & vocabulum sumpsit. πέντε enim Græcè quinque, in quo die secundum legem panes Propositionis de nouis frugibus offerebantur. Cuius figuram annus iubileus in testamento veteri gessit: quæ nunc iterum per figuram repromissionis æternam requiem præfigurat. *Epiphania* Græcè, Latinè apparitio siue manifestatio vocatur. Eo enim die Christus sideris indicio apparuit Magis adorandus. Quod fuit figura primitiæ credentium gentium. Quo die & dominici baptiſmatis sacramentum, & permutatæ in vinum aquæ factorum per dominum signorum principia extiterunt. *Duæ* sunt autẽ *epiphaniæ*: *prima*, in qua natus Christus pastoribus Hebræorum angelo nuncian te apparuit: *secunda*, in qua ex gentium populis stella indice præsepis cunabula Magos adoraturos exhibuit. *Scenopegia* solennitas Hebræorum, de Græco in Latinum, tabernaculorum dedicatio interpretatur: quæ celebratur à Iudęis in memoriam expeditionis, cùm ab Ægypto promoti in tabernaculis agebãt, & ex eo scenopegia dicitur. σκηνὴ enim Græcè, Latinè tabernaculum dicitur. Quæ solennitas apud Hebræos Septembri mense celebrabatur. *Neomenia* apud nos kalendæ: apud Hebræos autem (quia secundum lunarem cursum menses supputantur) & Græcè μὴν luna appellatur: inde neomenia, id est, noua luna. Erant enim apud Hebræos ipsi dies kalendarum ex legali institutione solennes: de quibus dicitur in Psalmo: Canite initio mẽsis tuba, in die insigni solennitatis vestræ.

Encenia

Encænia autem est noua templi dedicatio. Græcè enim καινὸν dicitur nouum. Quando enim aliquid nouum dedicatur, encænia dicitur. Hanc dedicationis templi solennitatem Iudæi Octobri mense colebant. *Dies palmarum* ideo dicitur, quia in eo Dominus & saluator noster, sicut Propheta cecinit, Hierusalem tendens asello sedisse perhibetur. Tunc gradiens cum ramis palmarum multitudo plebeium obuiam ei clamauerũt: Osanna, benedictus qui venit in nomine Domini rex Israel. Vulgus autem ideo diem hunc *Capitilauium* vocant: quia tunc moris est, lauandi capita infantium, qui vngendi sunt: ne obseruatione quadragesimæ sordidata, ad vnctionem accederent. hoc autem die symbolum confitentibus traditur propter confinem Dominicæ paschæ solennitatem: vt qui iam ad Dei gratiam percipiendam festinant, fidem quam cõfitentur agnoscant. *Cœna Dominica* dicta est, eo quòd in illo die Saluator pascha cum discipulis suis fecerit, quod & vsque hodie sicut est traditum, celebratur, sanctúmque in eo chrisma conficitur. *Sabbatum*, ab Hebræis ex interpretatione vocabuli sui requies nominatur: quod Deus in ipso, perfecto mundo, requieuisset. Siquidem & eo die requieuit in sepulchro Dominus, vt quietis illius mysterium confirmaret: quod Iudæis obseruandum in vmbra futuri præceptum est. Sed postquam Christus in sepultura sua eius figuram adimpleuit, obseruatio eius quieuit. *Dominicus dies*, proinde vocatur: quia in eo resurrectionis Domini nostri gaudium celebratur. Qui dies non Iudæis, sed Christianis in resurrectionem Domini declaratus est, & ex illo cepit habere festiuitatem suam. Illis enim solum celebrandum sabbatum traditum est: quia erat ante requies mortuorum: resurrectio autem illius erat, qui resurgens à mortuis nõ moreretur. Postquam autem facta est talis resurrectio in corpore Domini, vt præiret in capite Ecclesiæ, quod corpus Ecclesiæ speraret in fine, iam dies Dominicus, id est, octauus, qui & primus, celebrari cepit.

De officiis. CAP. XIX.

Officiorum plurima sunt genera: sed præcipuum illud quod in sacris diuinisque rebus habetur. Officium autem ab efficiendo dictum, quasi efficium: propter decorem sermonis vna mutata litera: vel certè vt quisque illa agat, quæ nulli officiãt, sed prosint omnibus. *Vespertinum officium*, est in noctis initio vocatum, à stella vespere quæ surgit oriente nocte. *Matutinum* verò *officium*, est in lucis initio à stella lucifero appellatum, quæ inchoante manè oritur. Quorum duorum temporum significatione ostenditur vt die ac nocte semper Deus laudetur. *Missa*, tempore sacrificij est: quando cathecumeni foras mittuntur, clamante leuita, *Si quis cathecumenus remansit, exeat foras.* & inde missa: quia sacramentis altaris interesse non possunt, qui nondum regenerati noscuntur. *Chorus*, est multitudo in sacris collectus & dictus chorus, quòd initiò in modũ coronæ circa aras starent & ita psallerent. Alij chorum dixerunt à concordia, quæ in charitate consistit, quia si charitatem non habent, respondere conuenienter non potest. Cùm autem vnus canit Græcè *monodia*, Latinè *sicinium* dicitur: cùm verò duo canunt, *bicinium* appellatur: cùm multi, *chorus*. Nam *chorea* ludicrum cantilenæ, vel saltationes classium sunt. *Antiphona*, ex Græco interpretatur vox reciproca: duobus scil. choris alternatim psallentibus ordine commutato: siue de vno ad vnum, quod genus psallendi Græci inuenisse traduntur. *Responsorios* Itali tradiderunt. Quod carmen inde *responsorios cantus* vocant, quod alio desinente id alter respõdeat. Inter respõsorios autem & antiphonas hoc differt, quòd in *responsoriis* vnus versum dicit: in *antiphonis* autem versibus alternant chori. *Lectio*, dicitur, quia nõ cantatur vt psalmus vel hymnus: sed legitur tantúm. Illic enim modulatio, hîc sola pronunciatio quæritur. *Canticum*, est vox cantantis in lætitiam. *Psalmus* autem dicitur, qui cantatur ad Psalterium, quo vsum esse prophetam Dauid in magno mysterio prodit historia. Hæc autem duo in quibusdam Psalmorum titulis iuxta musicam artem alternatim sibi apponuntur. Nam *cãticum Psalmi* est id quod cùm organum modulatur, vox postea cantãtis eloquitur. *Psalmus* verò canticum quod humana vox præloquitur, ars organi modulantis imitatur. *Psalmus* enim à psalterio dicitur: vnde nec mos est ex alio opere cum cõponi. Tres autem gradus sunt in cantando: primus *succentoris*: secundus *incentoris*: tertius *accẽtoris*. *Diapsalma*, Hebræum verbum quidam esse volunt: quo significatur, semper, id est, quòd illa quibus hoc interponitur sempiterna esse confirment. Quidam verò Græcum verbum existimant, quo significatur interuallũ psallendi: vt *psalma* sit quod psallitur: *diapsalma* verò interpositum in psallendo silentium: vt quemadmodum *sympsalma* dicitur vocũ copulatio in cantando: ita *diapsalma* disiunctio earum, vbi quædã requies distinctæ cõtinuationis ostenditur. Vnde illud probabile est, non coniungendas sententias in psallendo, vbi diapsalma interposita fuerit: quia ideo interponitur vt conuersio sensuum vel personarum esse noscatur. *Hymnus*, est canticum laudantium, quod de Græco in Latinum interpretatur, pro eo, quòd sit car-

men lætitiæ & laudis. Propriè autem hymni sunt continentes laudem Dei. Si ergo sit laus & non sit Dei, non est hymnus. si sit & laus & Dei laus & non cantetur, non est hymnus. Si ergo in laudem Dei dicitur, & cantatur, tunc est hymnus. Cui contrarium est *threnum*, quod est lamenti carmen & funeris. *Alleluia* duorũ verborum interpretatio est hoc est, laus Dei, & est Hebræum. *Ia* enim vnum est de decem nominibus, quibus apud Hebræos Deus vocatur. *Amen*, significat verè siue fideliter, quod & ipsum Hebræum est. Quæ duo verba *amen* & *alleluia* nec Græcis, nec Latinis, nec barbaris licet in suam linguam omnino transferre: vel alia lingua annunciare. Nam quamuis interpretari possint: propter sanctiorem tamen auctoritatem seruata est ab apostolis in iis propriæ linguæ antiquitas. Tanto enim sacra sunt nomina: vt etiam Iohannes in Apocalypsi referat se spiritu reuelante vidisse & audiuisse vocem cœlestis exercitus tanquam vocem aquarum multarum & tonitruum validorum dicentium: amen & alleluia: ac per hoc sic oportet in terris vtraque dici sicut in cælo resonant. *Osanna* in alterius linguæ interpretationem in toto transire non potest. Osi enim saluifica interpretatur: anna interiectio est, motum animi significans sub deprecantis affectu. Integrè autem dicitur osianna: quod nos corrupta media vocali litera & elisa: dicimus osanna, sicut fit in versibus cùm scandimus. Litera enim prima verbi sequentis extremam prioris verbi veniens excludit, & dicitur Hebraicè osanna, quod interpretatur saluifica. subaudiendo vel populum tuum, vel totum mundum. *Offertorium*, tali ex causa sumpsit vocabulum. *Fertum* enim dicitur oblatio quæ alteri offertur, & sacrificatur à Pontificibus, à quo offertorium nominatur, quasi propter fertũ. *Oblatio* vocatur: quia offertur. *Dona*, propriè Dei dicuntur: *munera* hominum. Nam *munera* dicuntur obsequia quæ pauperes diuitibus loco munerum soluunt. Ita *munus* homini datur: *donum* Deo. Vnde etiam in templis donaria dicimus. *Munera* autem vocantur: quia manibus vel accipiũtur, vel dãtur. Duo autem sunt quæ offeruntur, *donum & sacrificium*. *Donum*, dicitur quicquid argento auróque aut qualibet alia specie efficitur. *Sacrificium* autem est victima & quæcunque cremantur in ara, seu ponuntur. Omne autem quod Deo datur, aut dedicatur, aut consecratur. *Quod dedicatur*: dicendo datur, vnde & appellatur. Vnde & errant qui *dedicationem* consecrationem putant significare. *Immolatio*, ab antiquis dicta, eo quòd in mole altaris posita victima cæderetur. Vnde & *mactatio* post immolationem est. Nunc autem immolatio panis & calicis conuenit: libatio autem tantummodo calicis oblatio est. Hinc est illud: Et libauit de sanguine vuæ. sic & secularium quidam poetarum: Nunc, inquit, pateras libate Ioui. *Libare* enim propriè fundere est. sumptúmque nomen de Libero quodam qui in Græcia vsum reperit vitis. *Hostiæ*, apud apud veteres dicebantur sacrificia, quæ fiebant antequam ad hostem pergerent. *Victimæ* verò sacrificia, quæ post victoriam deuictis hostibus immolabantur. Et erant victimæ maiora sacrificia quàm hostiæ. Alij victimam dictam putauerunt: quia ictu percussa cadebat: vel quia vincta ad aras ducebatur. *Holocaustum* illud est, vbi totum igne consumitur quod offertur. Antiqui enim cùm maxima sacrificia administrarent, solebant totas hostias in sacrorum consumere flamma: & ipsa erant holocaustomata. ὅλον enim Græcè, totum dicitur, καῦσις incensio: & holocaustum totum incensum. *Cerimoniæ*, apud Latinos dicuntur sacra omnia, quæ apud Græcos Orgia vocantur. Propriè autem visum est doctoribus à carẽdo appellari *cerimonias*, quasi carimonias, eo quòd ea quæ in sacris diuinis offeruntur, in suo vsu carerent homines: quod etiam nomen in vsu est literarum sanctarum. Alij cerimonias propriè in obseruationibus Iudæorum credunt: abstinentiam scilicet quarundam escarum secundum veterem legem, eo quòd obseruantes careant his rebus, quibus se abstinuerint. *Sacrificium* dictum, quasi sacrum factum: quia prece mystica cõsecratur: in memoriam pro nobis Dominicæ passionis: vnde hoc eo iubente corpus Christi & sanguinem dicimus, quòd dum sit ex fructibus terræ, sanctificatur, & fit sacramẽtum, operante inuisibiliter Spiritu Dei: cuius panis & calicis sacramentum Græci Eucharistian dicunt, quod Latinè bona gratia interpretatur. Et quid melius corpore & sanguine Christi? *Sacramentum*, est in aliqua celebratione: cùm res gesta ita fit, vt aliquid significare intelligatur, quod sanctè accipiendum est. Sunt autem sacramenta, baptismũ & crisma: corpus & sanguis Christi: quæ ob id sacramenta dicũtur: quia sub tegumẽto corporaliũ rerũ, virtus diuina secretius salutẽ eorundem sacramentorum operatur: vnde & à secretis virtutibus vel sacris sacramenta dicuntur. Quæ ideo fructuosè penes Ecclesiam fiunt: quia sanctus in ea manẽs spiritus, eorundem latenter sacramentorum operatur effectum: vnde seu per bonos seu per malos ministros intra Dei Ecclesiam dispensetur: tamen quia Spiritus sanctus mysticè illa viuificat: quæ quondam Apostolico in tempore, visibilibus apparebat operibus: nec bonorũ meritis dispensatorum

amplifi-

amplificantur hæc dona, nec malorum attenuantur: quia neque qui plantat est aliquid, neq; qui rigat: sed qui incrementũ dat Deus: Vnde & Græcè mysterium dicitur, quòd secretam & reconditam habet dispẽsationem. *Baptismum* Græcè, Latinè tinctio interpretatur, quæ idcirco tinctio dicitur: quia ibi homo spiritu gratiæ in melius immutatur, & longè aliud quàm erat, efficitur. Prius enim deformitate peccatorum fœdi eramus: in ipsa tinctione reddimur pulchri dealbatione virtutum: vnde in Canticis scribitur canticorum, Quæ est ista quæ ascendit dealbata? Cuius mysterium non aliter nisi sub Trinitatis designatione, id est, Patris & Filij & Spiritus sancti cognominatione completur, dicente Domino ad apostolos: Ite docete omnes gẽtes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Sicut enim in tribus testibus stat omne verbum, ita hoc sacramentum confirmat ternarius numerus nominum diuinorum. Quod autem per aquam baptismũ datur, hęc ratio est. Voluit enim Dominus vt res illa inuisibilis, per congruens, sed profectò contractabile & visibile impenderetur elementum, super quod etiam in principio ferebatur Spiritus sanctus. Nam sicut aqua purgatur exterius corpus, ita latẽter eius mysterio per Spiritum purificatur & animus. Cuius sanctificatio ita est. Inuocato enim Deo descendit Spiritus sanctus de cœlis, & medicatis aquis sanctificat eos de semetipso & accipiunt vim purgationis, & in eis vt caro & anima delictis inquinata mundetur. *Chrisma* Græcè, Latinè vnctio nominatur: ex cuius nomine & Christus dicitur, & homo post lauacrum sanctificatur. Nã sicut in baptismo peccatorũ remissio datur: ita per vnctionem sanctificatio spiritus adhibetur: & hoc de pristina disciplina, qua vngi in sacerdotium & in regnũ solebant: ex quo & Aaron à Moyse vnctus est. Quæ dum carnaliter fit, spiritualiter proficit: quomodo & in ipsa baptismi gratia, visibilis actus est quod in aqua mergimur: sed spiritualis effectus, quod delictis mundamur. Hoc significat illud vnguentum: quod peccatrix mulier super pedes, & ea quæ dicitur non fuisse peccatrix super caput Iesu fudisse scribitur. *Manus impositio* ideò fit vt per benedictionem aduocatus inuitetur Spiritus sanctus. Tũc enim ille paracletus post mundata & benedicta corpora libens à Patre descendit, & quasi super baptismi aquam tanquam super pristinam sedem recognoscens quiescit. Nã legitur quòd in principio aquis superferebatur Spiritus sanctus: *Exorcismus* Græcè, Latinè coniuratio siue sermo increpationis est aduersus diabolum vt discedat: sicut est illud in Zacharia: Et ostendit mihi Iesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini, & Sathan stabat à dextris eius, vt aduersaretur ei: & dixit Dominus ad Sathan: Increpet Dominus in te Sathan, & increpet Dominus in te qui elegit Hierusalem. Hoc est exorcismus: increpare & coniurare aduersus diabolum: vnde sciendũ quod non creatura Dei in infantibus exorcizatur aut exsufflatur, sed ille sub quo sunt omnes qui in peccato nascuntur. Est enim princeps peccatorum. *Symbolum* per linguam Græcam signum vel cognitio interpretatur. Discessuri enim apostoli ad euangelizandum in gentibus: hoc sibi prædicationis signum vel indicium posuerunt. Continet enim confessionem Trinitatis, & vnitatem Ecclesiæ, & omne Christiani dogmatis sacramẽtum. Quod symbolum fidei & spei nostræ non scribitur in charta & atramento, sed in tabulis cordis carnalibus. *Oratio* petitio dicitur. Nam orare est petere, sicut exorare impetrare. Constat autem oratio loco & tẽpore. Loco, quia non vbique, cùm prohibeamur à Christo orare in publico: sed vbi opportunitas dederit, aut necessitas importauerit. Neque enim contra præceptum reputatur ab apostolis factum, quia in carcere audientibus custodibus orabant & canebant Deo. De tempore verò dictum est: Sine intermissione orate, sed hoc in singularibus. Nam est obseruatio quarundã horarum communium: quæ diei interspacia signant, tertia, sexta & nona: Similiter & noctis. sed ideò orandi hæ horæ diuisæ sunt: vt si fortè aliquo fuerimus opere detẽti: ipsum nos ad officium tempus admoneat: quæ tempora in Scripturis inueniuntur. Primùm enim Sanctus spiritus congregatis discipulis hora tertia est infusus. Petrus qua die visionem communicationis in illo vasculo expertus est, sexta hora orandi gratia ascenderat. Idem etiam cum Iohanne hora nona templum adiit quando claudum sanitate reformauit. Sed & Danielem legimus hæc tẽpora in oratione obseruasse: & vtiq; ex Israelis disciplina, vt ne minus quàm ter in die adoremus. Debitores enim sumus trium personarum, Patris & filij & Spiritus sancti, exceptis vtiq; & aliis legitimis orationibus, quæ sine vlla admonitione debentur in ingressu lucis ac noctis siue vigiliarum: sed & cibum non prius sumere, quàm interposita oratione debemus. Priora enim habenda sunt spiritus refrigeria: quia priora cœlestia quàm terrena. Qui autem vult orationem suam volare ad Dominum, faciat illi duas alas, ieiunium & eleemosynam, & ascendet celeriter & exaudietur. *Ieiunium* est parsimonia victus, abstinentiáque ciborum, cui nomen est inditum ex quadam parte viscerũ tenui semper & vacua: quod vulgò ieiunum vocatur.

Vnde Ieiunij nomen creditur deriuatũ: quod sui inedia viscera vacua & exinanita existũt. *Ieiunium* autem & *statio* dicitur. *Statio* autem de militari exemplo nomen accepit, pro eo quòd nulla lætitia obueniens castris stationem militum rescindat. Nam lætitia libentius: tristitia sollicitius administrat disciplinam. vnde & milites nunquam immemores sacramenti magis stationibus parent. Discernunt autem quidam inter ieiunium & stationem. Nam *ieiunium* est indifferenter cuiuslibet diei abstinentia: non secundum legem, sed secundũ propriam voluntatem. *Statio* autem est obseruatio statutorum dierum vel temporum. dierum, vt quartæ feriæ & sextæ ieiunium ex veteri lege præceptum: de qua statione in Euangelio dixit ille: Ieiuno bis in sabbato, id est, quarta & sexta sabbati. Tẽporum autem quæ legalibus ac propheticis institutionibus terminatis temporibus statuta sunt, vt ieiunium quarti, quinti, septimi, & decimi mensis, vel sicut in Euangelio dies illi, in quibus ablatus est sponsus, vel sicut obseruatio quadragesimæ, quæ in vniuerso orbe institutione apostolica obseruatur circa confinium Dominicæ passionis. His tertiũ genus quidam adiiciunt: qua *Xerophagiam* dicunt, abstinentiam scil. humentium ciborum. Vnde & nomen hoc datum, eò quòd siccis quidam escis vtantur. *Pœnitentia* appellata, quasi punientia, eò quòd ipse homo in se puniat pœnitendo quod malè admisit. Nam nihil aliud agunt quos veraciter pœnitet: nisi vt id quod malè fecerunt impunitũ esse non sinant. Eo quippe modo sibi non parcentibus ille parcit: cuius altũ iustúmque iudicium nullus contemptor euadet. Perfecta est autem pœnitentia, præterita deflere & futura non admittere. Hæc secunda in similitudinem fontis est vt si fortè impugnãte diabolo aliquod peccatum irrepserit, huius satisfactione purgetur. *Satisfactio* autem est causas peccatorum & suggestiones excludere & vltra peccatum non iterare. *Reconciliatio* verò est quæ post complementum pœnitentiæ adhibetur. Nam sicut conciliamur Deo, quando primùm à gentilitate cõuertimur: ita reconciliamur, quãdo post peccatum pœnitendo regredimur. *Exomologesis* Græco vocabulo dicitur, quod Latinè confessio interpretatur: cuius nominis duplex significatio est. Aut enim in laude intelligi- gitur confessio, sicut est: Confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ. aut dum quisque confitetur sua peccata ab eo indulgenda, cuius indeficiens est misericordia. Ex hoc ergo Græco vocabulo exprimitur & frequentatur exomologesis, qua delictum nostrũ Domino confitemur: non quidem vt ignaro, cuius cognitioni nihil occultum est, sed confessio est rei scil. eius quæ ignoratur professa cognitio. Vtile enim ac iocundum quisquam esse existimauerat, rapere, adulterari, furari, sed vbi hæc æternæ dãnationi obnoxia esse cognouit, cognitis iis, confitetur errorẽ. *Confessio* autem erroris, professio est desinendi: desinendum ergo à peccatis; dum confessio est. Confessio autem antecedit, remissio sequitur. Cęterùm extra veniam est qui peccatum cognoscit, nec cognitum confitetur. Itaque exomologesis prosternendi & humiliandi hominis disciplina est: habitu atque victu, sacco & cineri incubare: corpus sordibus obscurare: animũ mœroribus deiicere: illa quæ peccauit tristi tractatione mutare. *Letania* autem Græco nomine appellantur, quæ Latinè dicuntur rogationes. Inter letanias verò & exomologesin hoc differt, quòd *exomologeses* pro sola confessione peccatorũ agũtur: *letaniæ* verò dicuntur propter rogandum Dominum & impetrandum in aliquo misericordiam eius. Sed nunc iam vtrumque vocabulum sub vna significatione habetur: nec distat vulgò vtrum letaniæ, an exomologesis dicantur. *Supplicationis* autem nomen quodammodo nunc ex gentilitate retinetur. Nam *feriæ* aut legitimæ erant apud eos, aut indictæ. *Indictæ* autem quia paupertas antiqua Romanorum ex collatione sacrificabat, aut certè de bonis damnatorum. Vnde *supplicia* dicuntur, supplicationes quæ fiebant de bonis passorum supplicia. *Sacræ* enim res de rebus execrandorum fiebant.

* * *

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER VII.

CAPITA LIBRI SEPTIMI.

1 *De Deo.*
2 *De Filio Dei.*
3 *De spiritu sancto.*
4 *De eadem Trinitate.*
5 *De angelis.*
6 *De hominibus, qui quondam præsagio nomen acceperunt.*
7 *De Patriarchis.*
8 *De Prophetis.*
9 *De Apostolis.*
10 *De reliquis in Euangelio nominibus.*
11 *De Martyribus.*
12 *De clericis.*
13 *De Monachis.*
14 *De cæteris fidelium nominibus.*

DE DEO CAP. I.

BEATISSIMVS Hieronymus vir eruditissimus & multarum linguarum peritus Hebræorum nominum interpretationē primus in Latinam linguam conuertit. Ex quibus pro breuitate prætermissis multis, quædam huic operi adiectis interpretationibus interponēda studui. vocabulorum enim expositio satis indicat quid velint intelligi. Habent enim quædam ex propriis causis nominum rationem. In principio autem decem nomina ponimus, quibus apud Hebræos Deus vocatur. Primum apud Hebræos Dei nomen *El* dicitur: quod alii Deum: alii etymologiam eius exprimentes, ἰσχυρὸς, id est, fortem interpretati sunt: ideo quòd nulla infirmitate premitur, sed fortis est, & sufficiens ad omnia perpetranda. Secundum nomen *Eloi* est. Tertiū *Eloe*, quod vtrumque in Latinum Deus dicitur. Est autem nomen in Latinum: ex Græca appellatione translatum. Nam Deus Græcè θεὸς dicitur quasi δέος, id est, timor: vnde tractum est nomen Deus, quòd eum colentibus sit timor. Deus autem propriè nomen est Trinitatis pertinens ad Patrem & Filium & Spiritum sanctum. Ad quam Trinitatem etiam reliqua quę in Deo infrà sunt posita vocabula referuntur. Quartum nomen Dei dicitur *Sabaoth*, quod vertitur in Latinum, exercituū siue virtutum. de quo in Psalmo ab angelis dicitur: Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtutum. Sunt autem in huiusmodi ordinatione virtutes multæ, vt angeli, archangeli, principatus & potestates, cunctique cœlestis militiæ ordines: quorum tamen ille Dominus est. Omnes enim sub ipso sunt, eiúsque dominatui subiacēt. Quintum nomen *Elion*, quod interpretatur in Latinū excelsus: quia supra cœlos est, sicut scriptū est de eo: Excelsus Dominus supra cœlos gloria eius. Excelsus autē dictus, pro valde celsus. Ex enim pro valde ponitur: sicut eximius, quasi valde eminens. Sextū nomē *Ieie*, id est, qui est Deus. Deus enim solus, quia æternus est, hoc est, quia exor diū nō habet, essentiæ nomē verè tenet. Hoc enim nomen ad sanctum Moysen per angelum est delatū. Quærenti enim quod esset nomen eius, qui eū pergere præcipiebat ad populum ex Ægypto liberandū, respondit: Ego sum qui sum: & dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos, tanquā in eius cōparatione qui verè est: quia incōmutabilis est, ea quę cō mutabilia facta sunt, quasi non sint. Quod enim dicitur fuit, non est: & quod dicitur erit, nōdū est. Deus autē esse tantū nouit: fuisse & & futurū esse nō nouit. Solus enim Pater cū Filio & spiritu sancto, veraciter est. Cuius essentiæ cōparatū esse nostrū, nō esse est. Vnde & in colloquio dicimus: *Viuit Deus:* quia essentia vita viuit, quā mors nō habet. Septimū *Adonai*, quod generaliter Dominus interpretatur, quòd dominetur creaturæ cunctæ, vel quòd creatura omnis dominatui eius deseruiat. Dominus ergo & Deus vel quòd domi-

retur omnio' vel ꝙ timeatur à cūctis. Octauum *Ia*, quod in Deo tātùm ponitur: quod etiã in alleluia in nouissima syllaba sonat. Nomũ *Tetragrãmaton*, hoc est, quatuor literarum, quod propriè apud Hebræos in Deo ponitur, ioth, he, vau, he, id est, duabus ia, ia, quę duplicata ineffabile illud & glorioſum nomẽ Dei efficiũt. dicitur autẽ ineffabilis non quia dici non poteſt, ſed quia finiri ſenſu & intellectu humano nullatenus poteſt, & quia de eo nihil dignè dici poteſt, Ineffabilis eſt. Decimũ *Saddai*, id eſt, omnipotẽs. Vocatus autẽ omnipotens, eò quòd omnia poteſt, ſed à faciendo quod vult, nõ à patiẽdo quod nõ vult. Quod ſi ea accideret, nequaquã eſſet omnipotẽs. facit enim quicquid vult, & inde omnipotens. Dicũtur autẽ & alia quædã in Deũ ſubſtãtialiter nomina, vt immortalis, incorruptibilis, incõmutabilis, æternus. Vnde & meritò cunctę pręponitur creaturę. *Immortalis* ſicut de eo ſcriptũ eſt, Qui ſolus habet immortalitatem: quia in eius natura nulla eſt cõmutatio. Nam omnis mutabilitas nõ incõueniẽter mortalis dicitur, ſecũdũ quã & anima mori dicitur: nõ quia in corpus vel in aliquã alterã ſubſtantiã mutatur & vertitur, ſed in ipſa ſua ſubſtantia quicquid alio modo nũc eſt, aut fuit. ſecundũ id quod deſtitit eſſe quod erat, mortalis vtiq; deprehẽditur, ac per hoc ſolus Deus dicitur immortalis, quia ſolus incõmutabilis. *Incorruptibilis* appellatur, quia corrũpi & diſſolui nõ poteſt, nec diuidi. Quicquid enim capit diuiſionẽ & interitum capit. Ille nec diuidi poteſt, nec interire. Inde incorruptibilis eſt. *Incõmutabilis* eſt, quia ſẽper manet & mutari neſcit. Nec proficit: quia perfectus eſt: nec deficit quia ętern⁹. *Aeternus* eſt, quia ſine tẽpore eſt. Nõ enim habet initiũ neq; finẽ. Hinc & ſempiternus, eò quòd ſit ſemper æternus. A quibuſdã autẽ æternus ab ęthere creditur dictus: quoniã cœlum ſedes eius habetur. vnde eſt illud: *Cœlum cœli Domino*. & hæc iſta quatuor vnũ ſignificãt. nã vna eadémq; res dicitur, ſiue dicatur ęternus Deus, ſiue immortalis, ſiue incorruptibilis, ſiue immutabilis. *Inuiſibilis*, quia nunquã per ſubſtãtiã ſuã apparuit oculis mortaliũ Trinitas, niſi per ſpeciẽ ſubiectæ creaturæ eiuſdémq; corporeæ. Nã nemo poteſt ipſam maieſtatẽ eſſentiæ Dei videre & viuere, ſicut & dictũ eſt Moyſi. vnde & Iohannes in Epiſtola ſua dicit: Deũ nemo vidit vnquã. Res eſt enim inuiſibilis: ideóq; non oculo, ſed corde quęrẽdus eſt. *Impaſſibilis* eſt, quia nullis perturbationibus afficitur: quibus fragilitas humana ſuccũbit. Nõ enim attingunt eũ vllæ paſſiones vt libido, iracundia, cupiditas, dolor, mœror, inuidia, &c. quibus humana mẽs turbatur. Sed cũ dicitur, Deus iraſci, aut zelari, aut dolere, noſtro vſu dicitur. Apud Deum enim perturbatio nulla eſt, apud quẽ tranquillitas ſumma eſt. *Simplex* autẽ dicitur ſiue nõ amittendo quod habet: ſeu quia nõ aliud eſt ipſe, & aliud quod in ipſo eſt: ſicut in homine, cuius aliud eſt eſſe, aliud ſapere. Nam & eſſe quis poteſt, & ſapiẽs non eſſe: Deus autẽ habet eſſentiã, habet & ſapientiã: ſed quod habet, hoc & eſt, & omnia vnus eſt: ac proinde ſimplex eſt: quia nõ in eo aliquid accidẽtis eſt, ſed quod eſt & quod in ipſo eſt, eſſẽtialiter eſt: excepto quod relatiuè ad quãcunque perſonã eſt. *Summè* bonus, quia in cõmutabilis eſt. Creatura verò bonum, ſed non ſummum eſt: quia mutabilis eſt. Et dum ſit quidam bonum, non tamen eſſe poteſt & ſummum bonum. *Incorporeus* autem vel incorporalis ideo dicitur Deus, vt ſpiritus credatur vel intelligatur eſſe, non corpus. Nã dũ dicitur ſpiritus: eius ſignificatur ſubſtãtia. *Immenſus*, quia cuncta cõcludit, ſed omnia intra eius omnipotentiã coartantur. *Perfectus* dicitur, quia nihil ei poſſit adiici. Attamẽ de cõſummatione alicuius facti perfectio dicitur. Deus autẽ quinõ eſt factus, quomodo eſt perfectus? Sed hoc vocabulum de vſu noſtro ſumpſit humana inopia, ſicut & reliqua verba, quatenus id quod ineffabile eſt, vtcunq; dici poſſit: quoniã de Deo nihil dignè humanus ſermo dicit, ſicut ſunt & alia. *Creator* dictus pro totius mundi rebus ab ipſo creatis. Nihil enim eſt quod non originẽ à Deo traxerit. Ipſe & vnus, quia diuidi non poteſt, vel quia nihil eſſe aliud poteſt, quod tantundem capiat poteſtatis. Hæc igitur quæ de Deo dicta ſunt, ad totã pertinent Trinitatẽ propter vnã & coæternã ſubſtantiã, ſiue in Patre, ſiue in Filio eius Vnigenito in forma Dei, ſiue in Spiritu ſãcto, qui vnus eſt ſpiritus Dei Patris & Filij eius vnigeniti. ¶ Sunt autẽ & quædã *vocabula ex vſu noſtro ad Deũ ſumpta*: de mẽbris noſtris: ſiue de inferioribus: & quia in propria natura inuiſibilis & incorporeus eſt, pro efficientiis tamẽ cauſarũ in ipſo rerũ ſpecies aſcribuntur, vt more locutionis noſtræ facilius ſeipſum inſinuet: vt quia omnia videt, dicatur *oculus*: propter quod audit omnia, dicatur *auris*. pro eo quod auertitur, *ambulat*: pro eo quod ſpectat, *ſtat*. Sic & in cæteris horũ ſimilibus ab humanis mẽtibus trahitur ſimilitudo ad Deum: ſicut eſt *obliuiſcens* & *memorans*. Hinc eſt quod & Propheta dicit: Iurauit Dominus exercituũ per animã ſuã: non quòd animã Deus habeat, ſed hoc noſtro narrat affectu. Nam & facies Dei in ſcripturis ſanctis non caro, ſed diuina cognitio intelligitur: eadem ratione qua per faciem conſpectã quiſque cognoſcitur. Hoc enim in creatione dicitur Deo: Oſtende nobis faciem tuam. acſi dicatur: Da nobis cognitionem tuam. Sic *veſtigia Dei* dicuntur: quia nunc Deus per ſpeculum agnoſcitur: ad perfectum verò

omni-

omnipotens reperietur, dum in futuro, facie ad faciem quibusque electis præsentabitur, vt ipsam speciem contemplentur: cuius nunc vestigia comprehendere conantur, hoc est, quem videre per speculum dicuntur. Nam & situs & habitus & locus & tempus in Deo non propriè, sed per similitudinem translatiuè dicuntur: quippe sedere super Cherubin dicitur, quod est ad situm: &, Abyssus tanquam vestimentum amictus: quod est ad habitum. Et, Anni tui non deficient: quod ad tempus pertinet. Et, Si ascendero in cælum, tu ibi es, quod ad locum manet. Nã & in Propheta, Plaustri portantis fœnũ species ad Deum ducitur. Hæc & omnia per figuram Deus: quia nihil est horum ad proprietatem substantiæ eius.

De filio Dei. CAP. II.

MVltis etiam modis Christus appellari in scripturis inuenitur diuinis. Nam ipse Dei Patris *Vnigenitus filius* dum esset æqualis Patri, propter salutem nostram formã serui accepit. Proinde quædam nomina in illo ex diuinitatis substantia: quædam ex dispensatione susceptæ humanitatis assumpta sunt. *Christus* nanque à chrismate est appellatus: hoc est, vnctus. Præceptum enim fuerat Iudæis, vt sacrum conficerent vnguentum: quo perungi possent ij qui vocabantur ad sacerdotium vel ad regnum: & sicut nunc regibus indumentum purpuræ insigne est regiæ dignitatis: sic illis vnctio sacri vnguenti nomen ac potestatem regiam conferebat: & inde Christi dicti à chrismate, quod est vnctio. Nam *chrisma* Græcè, Latinè vnctio nuncupatur: quæ etiam Domino nomen accommodauit facta spiritualis: quia spiritu vnctus est à Deo Patre: sicut dicitur in Actibus apostolorum: Collecti sunt enim in hac ciuitate, aduersus sanctum Filium tuum, quem vnxisti: non vtique oleo visibili, sed gratiæ dono, quod visibili significatur vnguento. Non est autem Saluatoris proprium nomen Christus, sed communis nuncupatio potestatis. dum enim dicitur Christus, commune nomen dignitatis est, dum *Iesus* Christus, proprium est vocabulum Saluatoris. Christi enim nomen nusquam alibi omnino, nec in aliqua gente fuit, nisi tantum in illo regno vbi Christus prophetabatur, & vnde venturus erat. *Messias* autem Hebraicè dicitur, Græcè Christus, Latina autem locutione vnctus. *Iesus* Hebraicè, Græcè σωτὴρ, Latinè autem salutaris: siue saluator interpretatur, pro eo quod cunctis gentibus salutifer venit. Etymologiam enim nominis huius etiam Euangelista significat, dicens, Vocabitur nomen eius Iesus, id est, Saluator: quia ipse saluum faciet populum suum. Sicut enim Christus significat Regem: ita Iesus significat Saluatorem. Non itaque nos saluos facit quicunque rex, sed rex Saluator. Quod verbum Latina lingua antea non habebat, sed habere poterat: sicut potuit quando voluit. *Emanuel* ex Hebræo in Latinum significat nobiscum Deus, scilicet, quia per virginem natus Deus hominibus in carne mortali apparuit, vt terrenis viam salutis ad cælum aperiret. Ad diuinitatis autem substantiam quæ pertinent, ista sunt, Dominus & Deus. *Deus* autem dictus propter vnitam cum Patre substantiam. *Dominus* autem, propter seruientem creaturam. *Deus* autem & *homo*, quia Verbum & caro. Vnde & *bis genitus* dicitur, siue quia Pater eum genuit sine matre in æternitate, siue quia mater sine patre in tempore. *Vnigenitus* autem vocatur secundum diuinitatis excellentiam, quia sine fratribus: *primogenitus* est secundum susceptionem hominis, in qua per adoptionem gratiæ fratres habere dignatus est: quibus esset primogenitus. *Omousios* Patri ab vnitate substantiæ appellatur. *Substantia* enim vel essentia Græcè οὐσία dicitur: ὅμως vnus. Vtrumque igitur coniunctum sonat vna substantia. Hoc autem vocatur *omousion*, quod est, Ego & Pater vnum sumus, hoc est, eiusdem cum Patre substantiæ. Quod nomẽ etsi scriptum in sanctis literis non inuenitur: in assertione tamen totius Trinitatis defenditur: quia datur ratio vnde rectè dici ostendatur: sicut & Pater in illis libris nusquã *Ingenitus* legitur, sed tamen dicendus esse atque credendus non dubitatur. *Omousios* similis substantiæ: quia qualis Deus: talis est imago eius inuisibilis. *Principium*, eò quòd ab ipso sint omnia, & quia ante eum nihil. *Finis* vel quia dignatus est in fine temporum humiliter in carne nasci & mori: & iudicium nouissimum ipse suscipere: vel quia quicquid agimus ad illum referimus. Et cùm ad eum peruenerimus vltra quod quæramus non habebimus. *Os Dei* est: quia verbum eius est. Nam sicut pro verbis, quæ per linguam fiũt sæpe dicimus, illa & illa lingua: ita & pro Dei verbo os ponitur, quia mos est vt ore verba formentur. *Verbum* autem ideo dicitur: quia per eum omnia condidit siue iussit. *Veritas*: quia non fallit, sed tribuit quod promisit. *Via*, quia creauit. *Imago Dei*, propter patrem similitudinem Patris. *Figura* est: quia suscipiens formam serui, operum virtutumque similitudinem, Patris in se imaginem atque immensam magnitudinem designauit. *Manus Dei* est, quòd omnia per ipsum facta sunt. Hinc & dextera propter effectum operis totius creaturæ, quæ per ipsum formata est. *Brachium*, quia ab ipso omnia continentur. *Virtus* pro eo quòd omnem potestatem Patris in semetipso habeat. & omnem cæli

terræque creaturam gubernet, contineat atque regat. *Sapientia* pro eo quòd ipse reuelet mysteria scientiæ & arcana sapiẽtia. Sed tamẽ cùm sit Pater & Filius & Spiritus sanctus sapientia & virtus & lux, propriè tamen iis no minibus Filius nuncupatur. *Splendor* autem appellatur propter quod manifestat. *Lumen*, quia illuminat. *Lux*, quia ad veritatem contemplandam cordis oculos referat. *Sol*, quia illuminat omnes. *Oriens*, quia luminis fons & illustrator est rerum: & quòd oriri nos faciat ad vitam æternam. *Fons*, quia rerum omnium origo est, vel quòd satiat sitientes. Ipse quoque A & Ω. *Alpha* enim literã nulla præcedit. Prima est enim literarum, sicut & Filius Dei. Ipse enim se principium Iudæis interro gantibus esse respondit. Vnde & Iohannes in Apocalysi, propriè ipsam literam ponens ait: Ego sum A & Ω, primus & nouissimus. *Primus*, quia ante eum nihil est. *Nouissimus*, quia nouissimum iudicium ipse susciepiet. *Mediator*, quia inter Deum & hominem medius constitutus est, vt hominem ad Deum perduceret: vnde & illum Græci μεσίτην vocant. *Paracletus*, id est, aduocatus, quia pro nobis intercedit apud Patrem: sicut & de eo dicit Iohannes: Aduocatum habemus apud Patrẽ Iesum Christum justum. Paracletus autem Græcum est, quod Latinè dicitur aduocatus. Quod nomẽ & Filio & Spiritui sancto aseri bitur. iuxta quod & Dominus in Euangelio ait: Rogabo Patrem, & alium paracletum da bit vobis. *Intercessor* autem ideo vocatur, quia pro culpa nostra remouenda curam gerit. & pro abluendis nostris criminibus curam impendit. *Sponsus* quia descendens è cælo, adhæ sit Ecclesiæ, vt pace noui testamenti essent duo in carne vna. *Angelus* dicitur propter annunciationem paternæ ac suæ voluntatis. Vnde & apud Prophetam magni cõsilij angelus legitur, dum sit Deus, & Dominus angelorum. *Missus* dicitur, eò quòd apparuit huic mundo Verbum caro factum: vnde & idem dicit, Ego à Patre exiui, & veni in hunc mundum. *Homo* autem dicitur, quia natus est. *Propheta*, quia futura reuelauit. *Sacerdos*, quia pro nobis hostiam se obtulit. *Pastor*, quia custos. *Magister*, quia ostensor. *Nazareus* verò à loco. *Nazareus* à meritò, id est sanctus, siue mundus, quia peccatum non fecit. ¶ Siquidem & de aliis inferioribus rebus no minum species ad se trahit Christus, vt facilius intelligatur. Dicitur enim *Panis*, quia caro. *Vitis*, quia sanguine ipsius redempti sum⁹. *Flos*, quia electus. *Via*, quia per ipsum ad Deum imus. *Ostium*, quia per ipsum ad Deũ ingredimur. *Mons*, quia fortis. *Petra*, quia firmitas est credentium. *Lapis* angularis, vel quia duos parietes è diuerso de circumcisione & præputio venientes in vnam fabricam Ecclesiæ iungit: vel quòd pacem in se angelis & hominibus facit. *Lapis offensionis*, quia veniens humilis, offenderunt in eum increduli homines: & factus est petra scandali, sicut dicit Apostolus: Iudæis quidem scandalum. *Fundamentum* au tem ideo vocatur, quia fides in eo firmissima est, vel quia super eum catholica Ecclesia constructa est. Sed & Christus *Agnus*, pro innocentia. *Ouis*, propter patientiam. *Aries*, propter principatum. *Hædus*, propter similitudinem carnis peccati. *Vitulus*, pro eo quòd pro nobis est immolatus. *Leo*, pro regno & fortitudine. *Serpens*, pro morte & sapientia. *Vermis*, quia resurrexit. *Aquila*, propter quod resurrectionem ad astra remeauit. Nec mirũ si vilibus significationibus figuretur, qui vs que ad nostrarum passionum, seu carnis con tumelias descendisse cognoscitur. Qui cùm sit coæternus Dei Patris ante secula Filius, postquam venit plenitudo temporis, propter salutem nostram formam serui accepit, & fa ctus est Filius Dei, hominis filius. Inde quædam de illo in scripturis sanctis. secundum formam Dei, quædam secundum formam serui dicuntur. Quorum exempli gratia duo quædam commemorantur: vt singula ad sin gula referantur. Secundum formam Dei de seipso dixit: Ego & Pater vnum sumus secun dum formam serui, Quoniam Pater maior me est. Homines autem minus intelligentes quid pro quo dicatur, ea quæ propter formã serui dicta sunt, volunt transferre ad formã Dei: & rursus ea quæ dicta sunt, vt ad se inui cem personæ referantur, volunt nomina esse naturæ atque substantiæ, & faciunt errorem in fide. Sic autem Dei filio coniuncta est humana natura, vt ex duabus substantiis fieret vna persona. Solus ergo homo pertulit crucem, sed propter vnitatem personæ & Deus dicitur pertulisse. Hic est quod scribitur: Si enim cognouissent nunquam Dominum glo riæ crucifixissent, Filium ergo Dei crucifixũ fatemur: nõ ex virtute diuinitatis, sed ex infirmitate humanitatis: non ex suæ naturæ, permansione, sed ex nostra susceptione.

De Spiritu sancto. CAP. III.

Spiritus sanctus ideo prædicatur *Deus*, quia ex Patre Filióque procedit: & substãtiam eorum habet. Neque enim aliud de Patre procedere potuit, quàm quòd ipse est Pater. *Spiritus sanctus* autem dictus secundum id quod ad aliquid refertur spirans. *Spirans* vtique spiritu inspirans est, & ex eo appellatus spiritus est. Proprio autem modo quodã Spiritus sanctus secundum quod refertur ad Patrem & Filium quòd eorum spiritus sit. Nam & hoc nomen quod spiritus dicitur,

non

non semper secundum id quod refertur ad aliquid: sed secundum id quod aliquam naturam significat, intelligitur. Omnis enim incorporea natura spiritus in scripturis sacris appellatur. vnde non tantum Patri & Filio, & Spiritui sancto, sed omni rationali creaturæ & animæ hoc vocabulum congruit. Ideo igitur Spiritus Dei sanctus vocatur, quia Patris & Filii sanctitas est. Nam cùm sit & Pater spiritus, & Filius spiritus, & Pater sanctus & Filius sanctus: propriè tamen ipse vocatur Spiritus sanctus, tanquam sanctitas coessentialis & consubstantialis amborum. *Spiritus sanctus* ideo *non dicitur genitus*, ne duo in Trinitate Filij suspicentur. Ideo *non prædicatur ingenitus*, ne duo Patres in ipsa Trinitate credãtur. *Procedens* autem dicitur testimonio Domini dicẽtis: Multa adhuc habeo quæ vobis loquar, sed nõ potestis illa modò audire. Veniet autẽ Spiritus veritatis, qui à Patre procedit & de meo accipiet: ille vobis indicabit omnia. Hic autem non solùm natura procedit, sed semper ad peragenda diuinitati opera indeficiẽter procedit. Hoc autem interest inter *nascentem Filium & procedentem Spiritum sanctum*, quòd filius ex vno nascitur: Spiritus sanctus ex vtroque procedit: & ideo dicit Apostolus: Qui autem spiritũ Christi non habet, hic nõ est eius. Spiritus sanctus ex opere etiam *angelus* intelligitur. dictũ est enim de illo: Et quæ ventura sunt annũciabit vobis: & vtique angelus Græcè, Latinè nuncius interpretatur. Vnde & duo angeli apparuerũt Loth, in quibus Dominus singulariter appellatur, quod intelligimus Filium & Spiritum sanctũ: nam Pater nunquam legitur missus. Spiritus sanctus quòd dicitur *paracletus*, à cõsolatione dicitur. παράκλητος enim Græcè, Latinè consolatio appellatur. Christus enim eum apostolis lugentibus misit, postquam ab eorum oculis ipse in cœlum ascendit. *Consolator* enim tristibus mittitur, secundũ illam eiusdem Domini sententiam, Beati lugentes, quoniam ipsi consolabuntur. Ipse etiam dixit: Tũ lugebũt filij sponsi, cùm ablatus ab eis fuerit sponsus. Item paracletus pro eo quòd consolationem præstet animabus, quæ gaudium temporale amittunt. Alij paracletum Latinè *oratorem* vel *aduocatum* interpretantur. Ipse enim Spiritus sanctus dicit: Ipse docet, per ipsum datur sermo sapientiæ: ab ipso sancta scriptura inspirata est. Spiritus sanct⁹ ideo *septiformis* nuncupatur, propter dona quæ de vnita eius plenitudine particulatim recipientes quiq; vt digni sunt consequi promerẽtur. Ipse enim spiritus *sapientiæ* & *intellectus*: spiritus *consilij* & *fortitudinis*: Spiritus *scientiæ* & *pietatis*: spiritus *timoris Domini*. *Spiritus* autẽ *principalis* in Psalmo quinquagesimo legitur: vbi quia tertiò spiritus repetitur, nonnulli Trinitatem intellexerunt in Deũ, quia scriptum est: Deus spiritus est. Quod enim non est corpus, & tamen est, videtur restare vt spiritus sit. Intelligũt ergo ibi nõnulli Trinitatem significari: in spiritu principali patrem: in Spiritu recto Filiũ: in Spiritu sancto, Spiritũ sanctũ. Spiritus sanctus ideo *donum* dicitur, eò quòd datur. A dãdo enim donũ est nuncupatũ. Notissimũ est enim Dominũ Iesum Christũ cùm post resurrectionem à mortuis ascendisset in cœlũ, dedisse Spiritũ sanctũ, quo credentes impleti, linguis omniũ gentium loquebantur. In tantũ autem donum Dei est: in quantum datur eis, qui per eum diligunt Deum. Apud se autem Deus est: apud nos autem, donum est, sed sempiternæ salutis Spiritus sanctus donũ est, distribuens singulis gratiarum dona, prout vult. Nam & prophetias quibus vult impartit, & peccata quibus vult dimittit. Nam peccata sine Spiritu sancto non donantur. Spiritus sanctus inde propriè *charitas* nũcupatur: vel quia naturaliter eos à quibus procedit, eõ iungit, & se vnum cum eis esse ostendit: vel quia in nobis id agit, vt in Deo maneamus, & ipse in nobis. vnde & in donis Dei nihil maius est charitate: & nullum maius est donum Dei quàm Spiritus sanctus. Ipse est & *gratia*, quæ quia non meritis nostris, sed voluntate diuina gratis datur, inde gratia nuncupatur. Sicut autem vnicum Dei verbum propriè vocamus nomine sapientiæ cùm sit vniuersaliter & Spiritus sanctus & Pater ipse sapientia: ita Spiritus sanctus propriè nuncupatur vocabulo charitatis: cùm sit Pater & Filius vniuersaliter charitas. Spiritus sanctus *Digitus Dei* esse in libris Euangeliorũ apertissimè declaratur. Cùm enim vnus euãgelista dixisset: In digito Dei eiicio dæmonia: alius hoc idẽ ita dixit: In spiritu Dei eiicio dæmonia. vnde & digito Dei scripta lex est, data die quinquagesimo ab occisione Agni: & die quinquagesimo à passione Domini venit Spiritus sanctus. Ideo autem digitus Dei dicitur, vt eius operatoria virtus cum Patre & Filio significetur: vnde & Paulus ait: Hæc omnia operatur vnus atque idem Spiritus diuidens singulis prout vult. Sic autem per Baptismum in Christo morimur & renascimur: ita Spiritu signamur, qui est digitus Dei & spirituale signaculum. Spiritus sanctus idcirco *in columbæ specie venisse* scribitur, vt natura eius per auem simplicitatis & innocentiæ declaretur. vnde & Dominus: Estote, inquit, simplices sicut columbæ. Hæc enim auis corporaliter ipso felle caret: habens tantùm innocentiam & amorẽ. Spiritus sanctus inde nomine *ignis* appellatur propter hoc quòd in actibus apostolorũ per diuisionẽ linguarum vt ignis apparuit, qui & insedit super vnumquemq; eorum. Propterea autẽ diuersarum linguarum gratiã apostolis

dedit, vt idonei efficerentur fidelium eruditione populorum. Quòd verò supra singulos sedisse memoratur, id causæ est, vt intelligatur perplures non fuisse diuisus, sed mansisse in singulis totus, sicut verè ignibus mos est. Hanc enim naturam habet ignis accensus: vt quanti ad eum, quanti ad crinẽ purpurei splẽdoris aspexerint: tãtis visum suæ lucis impertiat, tantis ministerium sui muneris tribuat, & nihilominus ipse in sua integritate permaneat. Spiritus sanctus nomine *aquæ* appellatur in Euangelio, Domino clamante & dicẽte, Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Qui credit in me, flumina aquæ viuæ fluent de vẽtre eius. Euangelista autem exposuit vnde diceret. Secutus enim ait, Hoc autem dicebat de spiritu quem accepturi erant credentes in eũ, sed aliud est aqua sacramenti, aliud aqua quę significat spiritum Dei. Aqua enim sacramẽti visibilis est. aqua Spiritus sancti inuisibilis est. Ista abluit corpus, & significat quod fit in anima. per illum autem Spiritũ sanctũ ipsa anima mundatur & saginatur. Spiritus sanctus ideo *vnctio* dicitur, Ioanne apostolo testante, quia, sicut oleum naturali pondere supernatat omni liquori, ita in principio superferebatur Spiritus sanctus aquis. Vnde & Dominus oleo exultationis, hoc est Spiritu sancto legitur fuisse vnctus: sed & Ioannes apostolus Spiritum sanctũ vnctionem vocat dicens, Et vos inquit vnctionem quam accepistis ab eo permaneat in vobis, & non necesse habetis, vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omni re. Ipse enim Spiritus sanctus vnctio est inuisibilis.

De eadem Trinitate. CAP. IIII.

TRinitas appellatur, quod fiat totũ vnũ ex quibusdam tribus, quasi Triunitas, vt *memoria, intelligentia, & voluntas*, in quibus mens habet in se quandam imaginem diuinæ Trinitatis. Nam dum tria sint, vnum sunt: quia & singula in se manent, & omnia in omnibus. Pater igitur & Filius & Spiritus sanctus Trinitas & vnitas. Idem enim vnum, idẽ & *tria*. In natura *vnum*, in personis tria. *Vnũ* propter maiestatis communionem. *tria* propter personarũ proprietatem. Nam alius pater, alius filius, alius Spiritus sanctus: sed *alius* quidem *non aliud*, quia pariter simplex, pariterque incommutabile bonum & coæternũ. *Pater* solus, non est de alio: ideo solus appellatur ingenitus. *Filius* solus de patre est natus: ideo solus dicitur genitus. *Spiritus sanctus* solus de patre & filio procedit: ideo solus ambo rum nuncupatur spiritus. ¶ In hac Trinitate, alia sunt appellatiua nomina, alia propria sunt. *Propria* enim sunt essentialia, vt Deus, Dominus, omnipotens, incommutabilis, immortalis. Et inde propria, quia ipsam substantiam significant, qua vnum sunt. *Appellatiua* verò pater & filius & Spiritus sanctus, ingẽni tus, & genitus, & procedens. Eadem & *relatiua*: quia ad se inuicẽ referũtur. Cũ enim Deus dicitur, essentia est, quia ad seipsum dicitur. Cùm verò dicitur pater & filius & Spiritus sanctus, relatiuè dicuntur, quia ad se inuicem referuntur. Nã pater nõ ad seipsum, sed ad filium, relatiuè dicitur: quia est ei filius: sic & filius relatiuè dicitur, quia est ei pater: sic S. sanctus, quia est patris filiique spiritus. His enim appellationibus hoc significatur, quod ad se inuicem referuntur, nõ ipsa substantia qua vnum sunt. Proinde Trinitas in relatiuis personarum nominibus est, deitas non triplicatur, sed in singularitate est: quia si triplicatur, deorum inducimus pluralitatẽ. Nomẽ autem *deorum* in angelis & sanctis hominibus ideo pluraliter dicitur, propter quod non sint meritò equales: De quibus psalmus, Ego dixi dij estis. De patre autẽ & filio & Spiritu sancto propter vnã & æqualẽ diuinationẽ nõ nomẽ deorum: sed Dei esse oſtẽditur: sicut ait apostolus, Nobis tamẽ vnus Deus, vel sicut voce diuina dicitur, Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est, vt scilicet Trinitas sit, & vnus Dominus Deus sit. Fides apud Græcos de Trinitate hoc modo est vna οὐσία, ac si dicatur vna natura, aut vna essentia. Tres *hypostases*, quod resonat in Latinum vel tres personas, vel tres substantias. Nã latinitas propriè non dicit de Deo nisi *essentiã substantiam* verò non propriè dicit sed abusiuè: quoniã verè substãtia apud Græcos persona intelligit, nõ natura.

De angelis. CAP. V.

ANgeli Græcè vocãtur, Hebraicè dicuntur malooth: Latinè verò nuncij interpretãtur, ab eo quòd Domini voluntatẽ populis nuntient. Angelorum autẽ vocabulum, officij nomẽ est, nõ naturæ. semper enim spiritus sunt, sed cùm mittuntur vocãtur angeli. Quibus ideo pictorum licẽtia pẽnas facit, vt celerẽ eorum in cuncta discursum significẽt, sicut & iuxta fabulas poetarum vẽti pennas habere dicuntur, propter velocitatẽ scilicet. Vnde scriptura sacra dicit, Qui ambulat super pennas vẽtorum. ¶ Nouẽ autẽ ordines esse angelorum sacræ scripturæ testantur, id est *angeli, archãgeli, throni, dominationes, virtutes, principatus, potestates, cherubin & seraphin*. Quorum officiorum vocabula cur ita dicta sint, interpretãdo exequimus. ¶ *Angeli* vocantur propter quod de cœlis ad annuntiãdũ hominibus mittũtur. Angelus enim Græcè Latinè nuntius dicitur. ¶ *Archãgeli* Græca lingua, Latina summi nuncij interpretantur. Qui enim parua vel minima annuntiant, angeli: qui verò summa, archangeli nuncupantur. Archangeli dicti quod primatum teneant inter angelos. Ἀρχὴ enim Græcè, Latinè principatus interpretatur. Sunt enim duces & principes, sub quorum ordine vnicuique angelorum

officia deputata sunt. Nam quia archangeli angelis præsunt, Zacharias propheta testatur dicēs: Et ecce angelus qui loquebatur in me egrediebatur, & alius angelus egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eum, Curre, & loquere ad puerum istum dicens: Absque muro habitabitur Hierusalem. Si enim in ipsis officiis angelorum nequaquam potestates superiores inferiores disponerent, nullo modo hoc quod homini diceret angelus ab angelo cognouissent. Quidam autem archangelorum priuatis nominibus appellantur, vt per vocabula ipsa in opere suo quod valeant designetur. *Gabriel* Hebraicè in linguam nostram vertitur fortitudo Dei. Vbi enim potentia diuina vel fortitudo manifestatur: Gabriel mittitur. Vnde & eo tempore quo erat Dominus nasciturus & triumphaturus de mundo Gabriel mittitur ad Mariam, vt illū annuntiaret, qui ad debellandas aereas potestates humilis venire dignatus est. *Michael* interpretatur, quis vt Deus? Quando enim aliquid in mundo miræ virtutis fit, hic archangelus mittitur. Et ex ipso opere nomen est eius: quia nemo valet facere quod facere prævalet Deus. *Raphael* interpretatur curatio, vel medicina Dei. Vbicunque enim curandi & medendi opus necessarium est, hic archangelus à Deo mittitur, & inde medicina Dei vocatur. Vnde & ad Tobiam idem archangelus missus oculis eius curationē adhibuit, & cæcitate detersa visum eius restituit. Nominis enim intepretatione & angeli officiū designatur. *Vriel* interpretatur Ignis Dei, sicut legimus apparuisse ignem in rubo. Legimus etiam ignem missum desuper, & implesse quod præceptum est. ¶ *Throni* autē, & dominationes, & principatus, & potestates, & virtutes: quibus vniuersam cælestem societatem Apostolos complectitur, ordines angelorum & dignitates intelliguntur, & pro hac ipsa distributione officiorum alij throni, alij dominationes, alij principatus, alij potestates dicuntur pro certis dignitatibus quibus inuicem distinguuntur. ¶ *Virtutes* angelicæ quædam ministeria perhibentur, per quæ signa & miracula in mundo fiunt: propter quod & virtutes dicuntur. ¶ *Potestates* sunt, quibus virtutes aduersæ subiectæ sunt, & inde Potestatum nomine nuncupantur quia magni spiritus eorum potestate coercentur, ne tantùm mundo noceant, quantum cupiunt. ¶ *Principatus* sunt hi, qui angelorum agminibus præsunt. Qui pro eo quod subditos angelos ad explendum ministerium diuinum disponūt, principatus vocabulum acceperunt. Nam alij sunt qui administrant, alij qui assistunt, sicut per Danielem dicitur. Milia milium ministrabant ei, & decies milies centena milia assistebant ei. ¶ *Dominationes* sunt ij, qui etiam Virtutibus & principatibus præeminent: qui pro eo quòd cæteris angelorum agminibus dominantur, Dominationes vocantur. *Throni* sunt agmina angelorum, qui latino eloquio sedes dicuntur: & vocati Throni, quia illis conditor præsidet, & per eos iudicia sua decernit vel disponit. *Cherubin* autem & ipsæ sublimes cælorum potestates, & angelica ministeria perhibentur: qui ex Hebræo in linguam nostram interpretantur scientiæ multitudo. Sunt autem sublimiora agmina angelorum: qui pro eo quod vicinius positi diuina scientia cæteris amplius pleni sunt, Cherubin hoc est, plenitudo scientiæ appellantur. Ipsa sunt duo illa animalia super propiciatorium arcæ ficta ex metallo, propter significandam angelorum præsentiam, in quorum medio ostenditur Deus. *Seraphin* quoque similiter multitudo angelorum est, qui ex Hebræo in Latinū ardētes vel incēdentes interpretantur. Qui idcirco ardētes vocātur, quia inter eos & Deum nulli alij angeli cōsistunt: & ideo quanto vicinius corā Deo consistunt, tanto magis claritate diuini luminis inflammantur. Vnde & ipsi velant faciem & pedes sedentis in throno Dei: & idcirco cætera angelorum turba videre Dei essentiam plenè non valet: quoniam Seraphim eā tegit. Hæc igitur vocabula agminum angelorum ita sunt specialia ordinum singulorum, vt tamē sint ex parte communia omnium. Nam dum Throni sedes Dei in quorundā angelorū ordine specialiter designentur, tamen per Psalmistam, Qui sedes super Cherubin, dicitur. Sed ideo isti ordines angelorum priuatis nominibus appellantur: quia hoc ipsum officiū in proprio ordine plenius acceperunt. Et cū sint omnibus communia, propria tamen hęc nomina suis ordinibus deputantur. Vnicuiq; etiam, sicut prædictum est, propria officia sunt iniūcta quæ eos promeruisse in mundi constat exordio. Nam quia angeli & locis & hominibus præsunt, per prophetam testatur angelus dicens, Princeps regni Persarum restitit mihi. Vnde apparet, nullum esse locum cui angeli non præsint. Præsunt enim & auspiciis operum omnium. Hic est ordo vel distinctio angelorum: qui post lapsum malorū in cælesti vigore steterunt. Nam postquam apostatæ angeli ceciderunt, hi in perseuerantia æternę beatitudinis solidati sunt. Vnde & post cæli creationem in principio repetitur, Fiat firmamentum, & vocatum est firmamētum cælum. nimirum ostendens: quod post ruinam angelorum malorum, hi qui permānserunt, firmitatem æternæ perseuerantiæ cōsecuti sunt. nullo iam lapsu auersi, nulla superbia cadentes, sed firmiter in Dei amore & contemplatione manentes, nihil aliud dulce habent, nisi eum à quo creati sunt. Quod autem duo Seraphim in Esaia leguntur, figuraliter veteris & noui testamenti signifi-

cationem ostendunt. Faciem verò & pedes operiunt Dei, quia præterita ante mundum, & futura post mundum scire non possumus: sed media tantùm eorum testimonia contemplamur. Singuli senas alas habent, quia fabricam tantum mundi, quæ in sex diebus facta est, in præsenti seculo nouimus. Quod clamant ter sanctus alter ad alterum, Trinitatis in vna diuinitate demonstrãt mysteriũ.

De hominibus qui quodam præsagio nomen acceperunt. CAP. VI.

PLerique primorum hominum ex propriis causis originem nominum habent. Quibus ita propheticè indita sunt vocabula, vt aut futuris aut præcedentibus eorum causis conueniant. In quibus tamen manente spiritali sacramento, nunc tantum ad literã intellectum historiæ persequimur. Vbi autẽ etymologiæ interpretationem non attingimus: solam ipsam etymologiam in Latinum ponimus. Quod autem vnum nomen Hebraicum aliter atq; aliter interpretatur: hoc secundum accentuum & literarum euenit diuersitatem, vt in variis significationibus nomina computentur. *Adam*, sicut beatus Hieronymus tradidit, homo siue terrenus: siue terra rubea interpretatur. Ex terra enim facta est caro, & humus hominis faciendi materies fuit. *Eua* interpretatur vita: siue calamitas, siue Væ vita: quia origo fuit nascendi, calamitas: & Væ, quia per præuaricationem causa extitit moriendi. A cadendo enim nomen sumpsit calamitas. Alij autem dicunt ob hoc etiam Euam vitam & calamitatem appellatam, quia sæpe mulier viro causa salutis est, sæpe calamitatis & mortis origo, quod est Væ. *Cain* possessio interpretat: vnde etymologiam ipsius exprimens pater eius ait: Cain, id est possedi hominem per Deum. Idem & lamentatio, eo quòd pro interfecto Abel interfectas sit, & pœnã sui sceleris dederit. *Abel* luctus interpretatur, quo nomine præfigurabatur occidendus. Idem & vanitas, quia citò solutus est atque subtractus. *Seth* interpretatur resurrectio, eo quòd post fratris interfectionem nactus sit: quasi resurrectionem fratris ex mortuis resuscitaret. Idem & positio, quia posuit eum Deus pro Abel. *Enos* iuxta propriæ linguæ varietatem, homo vel vir dicitur. Et congruè hoc vocabulum habuit. De eo enim scriptum est, Tunc enim initium fuit inuocandi nomen Domini. licet plerique Hebræorum arbitrentur, quod tunc primum in nomine Domini, & similitudine eius fabricata sunt idola. *Enoch* dedicatio. In ipsius enim nomine ciuitatem postea ædificauit Cain. *Cainam* lamentatio vel possessio eorum: sicut enim Cain possessio, ita derivatum nomen, quod est Cainam, facit possessio eorum. *Matusalem* interpretatur mortuus est. euidens est etymologia nominis. quidam enim cum patre translatum fuisse, & diluuiũ præteriisse putauerunt. Ob hoc signanter transfertur mortuus est, vt ostenderetur non vixisse eum post diluuium: sed in eodem cataclismo fuisse defunctum. Soli enim octo homines in arca euaserunt diluuium. *Lamech* percutiens. Ipse enim percussit & interfecit Cain: quod etiam ipse postea perpetrasse vxoribus confitetur. *Noe* requies interpretatur pro eo quòd sub illo omnia retrò opera quieuerunt per diluuium. Vnde & pater eius vocans nomen eius Noe dixit, Iste requiescere nos faciet ab omnibus operibus nostris. *Sem* dicitur nominatus, eo quòd nomen ex posteritatis præsagio accepit. Ex ipso enim Patriarchę, & prophetæ & apostoli & populi Dei. Ex eius quoque stirpe & Christus, cuius ab ortu solis vsque ad occasum magnum est nomen in gentibus. *Kam*, calidus: quia ipse ex præsagio futuri cognominatus est. Posteritas enim eius eam terræ partem possedit, quę vicino sole calentior est. Vnde & Ægyptus vsque hodie Ægyptiorum lingua Kam dicitur. *Iaseth* latitudo. Ex eo enim populus gentium nascitur, & quia lata est ex gentibus multitudo credentium, ab eadem latitudine, Iaseth dictus est. *Kanaan* filius Kam, interpretatur, motus eorum. Quod quid est aliud nisi opus eorum? Pro motu enim patris, id est pro opere eius maledictus est. *Arfaxat* sanans depopulationẽ. *Chus* Hebraicè Æthiops interpretatur: à posteritate sui generis nomen sortitus. Ab ipso enim sunt propagati Æthiopes. *Nembroth* interpretatur tyrannus. Iste enim prior arripuit insuetam in populos tyrannidem: & ipse aggressus est aduersus Deum impietatis ædificare turrem. *Heber* transitus. Etymologia eius mystica est, quod ab eius stirpe transiret Dominus: nec perseueraret in eis, translata gentibus gratia. Ex ipso enim sunt exorti Hebræi. *Faleg* diuisio, cui pater propterea tale nomen imposuit, quia tunc natus est, quando per linguas terra diuisa est. *Thara* exploratio ascensionis. *Melchisedech* rex iustus. Rex, quia ipse postea imperauit Salem. iustus, pro eo quòd discernens sacramenta legis & Euangelij: non pecudum victimas, sed oblationem panis & calicis in sacrificium obtulit. *Loth* declinans. Factis enim Sodomorum non consensit, sed eorum illicita carnis incendia declinauit. *Moab* ex patre & totum nomen etymologiam habet. Concepit enim eum primogenita filia de patre. *Ammon* cuius causa nomen redditur filius populi mei: sic deriuatur, vt ex parte sensus nominis, ex parte ipse sit sermo. Ammi

enim à quo dicti sunt Ammanitæ, vocatur populus meus. *Sarai* interpretatur princeps mea, eo quòd esset vnius tantummodo domus materfamiliâs. Postea causa nominis immutati ablata de fine litera dicitur Sara, id est princeps. Omnium quippe gentium futura princeps erat, sicut & Dominus pollicitus fuerat Abraham: Dabo tibi ex Sara filiũ, & benedicam ei, & erit in gentes, sed & reges populorum erunt ex eo. *Agar*, aduena vel conuersa. Fuit enim Ægyptia. *Cethura*, thymiama interpretatur. *Ismael*, interpretatur auditio Dei: sic enim scriptum est, Et vocauit nomen eius Isinael, quia exaudiuit eum Deus. *Esau*, trinomius est, & ex propriis causa variè nuncupatur. dicitur enim Esau, id est rufus ob coctionem rufæ lentis ita appellatus, cuius edulio primogenita perdidit. *Edom*: aut ob ruborem corporis dictus est, quod Latinè sanguineus dicitur. *Seir* verò quod fuerit hispidus, & pilosus: quoniam enim natus est, totus sicut pellis pilosus erat. atq; ideo tribus nominib⁹ appellatur, Esau, id est rufus. *Edon*, id est sanguineus. *Seir*, id est Pilosus: quia non habuit lenitatẽ. *Rebecca*, patientia: siue quæ multũ accepit. *Lia*, laboriosa vtiq; generando. Plurimos enim dolores quàm Rachel fecunditate pariendi experta est. *Rachel*, interpretatur ouis, pro ea enim Iacob pauit oues Laban. *Zelfa*, os hians. *Bala*, inueterata. *Dina*, transfertur in causam. Iurgij enim in Sichimis causa extitit. *Thamar*, amaritudo pro viris mortuis. Eadẽ & cõmutans. Mutauit enim se in habitũ meretricis, quando cũ socero suo concubuit. *Phares*, diuisio, ab eo quòd diuiserit mẽbranulam secũdarũ diuersoris. Inde & Phares sortitus est nomen. Vnde & Pharisæi qui se quasi iustos à populo separabant, diuisi appellabãtur. *Zara*, frater eius in cuius manu erat coccinũ, interpretatur oriẽs, siue quia primus apparuit, siue quòd plurimi ex eo iusti nati sunt, vt in libro Paralipomenon continetur, Zara, id est oriens appellatus est. *Iob*, in Latinũ vertitur dolẽs, & rectè: propter percussionẽ carnis & passiones dolorũ. Calamitates enim suas nominis etymologia præfigurauit. *Pharao*, nomẽ est nõ hominis sed honoris: sicut & apud nos Augusti appellantur reges cum propriis nominibus censeantur. Exprimitur autem in Latinum Pharao denegans eum, vtique Deum, siue dissipator eius. Populi enim Dei fuit afflictor. *Iannes* marin⁹, siue vbi est signũ eius. Cessit & defecit signum eius coram signis Moysi. vnde & dixerunt Magi, Hic digitus Dei est. *Mambres*, mare pelliceum, siue mare in capite. Deniq; Moyses interpretatur sumptus ex aqua. Inuenit enim eum ad ripã fluminis expositũ filia Pharaonis, quẽ colligens adoptauit filiũ sibi: vocauitque nomen eius Moyses, eo quòd de aqua sumpsisset eũ. *Aaron*, mons fortitudinis interpretatur, propter quod thuribulum accipiẽs in medio superstitum & interemptorum obuiam stetit, & ruinam mortis quasi quidammons fortis exclusit. *Eleazar*, Dei adiutorium. *Balac*, præcipitãs siue deuorãs. *Balaam*, vanus populus. *Phinees*, ori parcens. transfixit enim pugione Zambri cum scorto Madianitide, & Domini furorem placauit, vt parceret. *Zambri*, stella lacessiẽs vel amaricans. Propriè enim est nomen ab amaritudine vocatum: quòd peccãdo amaricauerit populum. *Raab*, latitudo vel fames siue impetus. *Iosue* interpretatur saluator. Ipse enim in figura Christi populum à deserto saluauit, & in terram repromissionis induxit. *Caleb*, quasi cor aut canis. *Othoniel*, tempus eius Deus, vel responsio Dei. *Aod*, gloriosus. *Barach*, fulgurãs. *Debora*, Apis vel loquax. Apis, quia fuit ad bellum promptissima, dimicans aduersus Sisaram: quo peremptò cecinit canticum: inde loquax. *Iahel*, ascensio. *Gedeon*, experimentũ iniquitatis eorum. Frequentibus enim documentis informatus est quali præsagio contra hostes futuram victoriam expediret: ex quo futuro experimento etymologiam nominis sumpsit. *Abimelech*, pater meus Rex. *Thola*, vermiculus vel coccinũ. *Iair*, illuminãs. *Iephte*, aperiẽs vel apertus. *Esebon*, cogitatio siue vinculum meroris. *Abdo*, seruus eius. *Samson*, sol eorum vel solis fortitudo. Fuit enim virtute clarus, & liberauit Israel de hostibus eorum. *Dalila*, paupercula vel situla. *Booz*, in fortitudine: siue in quo robur. *Noemi*, quem interpretari possumus consolatã: eo quòd marito & liberis peregrè mortuis, nurũ Moabitidẽ in cõsolationem suã tenuit. *Ruth*, interpretatur festinans. Alienigena enim erat ex populo gẽtili: quæ relicta patria festinauit transire in terram Israel dicens socrui suæ, Quocunque perrexeris, pergã. *Anna*, gratia eius interpretatur, quia dum esset prius sterilis natura, postremò Dei gratia fecundata est. *Eli*, Deus meus. *Ofni*, discalciatus. Filius enim fuit Heli electus in ministerium sacerdotij: cuius amissionem suo expressit vocabulo. Apostolus enim ait, Calciati pedes in præparationem Euangelij pacis. Et propheta: Quàm speciosi pedes qui annunciant pacẽ! Iste ergo discalciatus interpretatur, vt eius nomine veteris Testamenti sacerdotium à veteri populo significaretur ablatum. *Finees*, frater Ofni, os mutum interpretatur, quo significatur sacerdotij veteris & doctrinæ silẽtium. *Samuel*, nomen eius Deus. *Gessai*, in sole sacrificium vel incensum. *Saul*, petitio interpretatur. Notum est enim quomodo Hebræorũ populus eum sibi regem petierit, & accepit nomẽ nõ secundũ Deum: sed secũdũ suã voluntatem.

Dauid, manu fortis interpretatur: vtiq; quia fortissimus in prælijs fuit. Ipse & desiderabilis in stirpe scilicet sua, de quo dixerat propheta, Veniet desideratus cunctis gentibus. *Salomon*, tribus nominibus fuisse perhibetur. Primum vocabulum eius *Salomon* dicitur, id est pacificus, eo quòd in regnò eius pax fuerit. Secũdum nomẽ *Idida*: eo quòd fuerit dilectus & amabilis Domino. Tertium vocabulum eius *Coeleth*, quòd Græcè appellatur Ecclesiastes, Latinè Cõcionator: quòd ad populũ loqueretur. *Ionathas*, colũbæ donũ. *Absalon*, patris pax per antiphrasin: eo quòd bellũ aduersus patrẽ gessisset: siue quòd in ipso bello Dauid placatus fuisse legitur filio: adeo vt etiã magno cum dolore extinctum plangeret. *Roboam*, latitudo populi, & ipsum per antiphrasin: quod decem tribubus ab eo separatis, duæ tantùm ei relictæ sint. *Abia*, pater Dominus, vel pater fuit. *Asa*, tollens siue sustollẽs. *Iosaphat*, Domini iudicium. *Iorã*, qui est excelsus. *Achazias*, apprehendens Dominũ. *Athalia*, tẽpus Domini. *Ioas*, spirãs vel Domini robur. *Amasias*, populũ tollẽs. *Osias*, fortitudo Domini. *Azarias*, auxiliũ Domini. *Ozias* autẽ ipse est qui & Azarias duplici nomine. Ipse est qui illicitum sibi sacerdotiũ vẽdicare conatus, lepra in frõte percussus est. *Ioathã*, est perfectus. Pulchrã etymologiã nominis habet. Fecit enim rectũ in cõspectu Domini, & portam templi ædificauit excelsam. *Achas*, apprehendens. *Ezechias*, fortis Dominus. *Manasses*, obliuiosus. Per multa enim scelera & sacrilegia reliquerat & oblitus fuerat Domini. *Amon*, fidelis vel honestus. *Iosias* vbi est incensum Domini, propria etymologia nominis. Iste est enim qui simulacra cõbussit. *Ioachas*, robustus. *Ioachim*, vbi est præparatio. *Eliachim*, Dei resurrectio. *Ieconias*, præparatio Domini. *Sedechias*, iust⁹ Domini. *Ieroboam*, iudicatio siue causa populi, vel, vt quidã aiũt, diuisio interpretatur, pro eoquòd in regno eius diuisus sit popul⁹ Israel, & præcisus à regno stirpis Dauid. Diuisionis enim populi causa iste extitit. *Zambri*, psalmus, vel canticũ meũ. *Amri*, crispans meus. *Achab*, frater patris. *Iezabel*, fluxus sanguinis: vel fluens sanguinem: sed melius vbi est sterquilinium. Præcipitatas enim deorsum comederunt carnes eius canes: sicut prædixerat Helias, Et erunt, inquit, carnes Iezabel, sicut stercus super faciẽ terræ. *Ochozias*, apprehẽdẽs Deũ. *Iehu*, ipse, vel est. *Ioathã*, robustus. *Sella*, vmbra eius vel petitio. *Manaẽ*, cõsolãs. *Phaceas*, aperiẽs. *Nabuchodonosor*, prophetiæ lagunculæ angustæ, siue prophetans istiusmodi signum per somnium scilicet futurorũ quod vidisse narratur, & Daniel interpretatus est, siue sessio in agnitione angustiæ pro iis qui in captiuitatem ab eo ducti sunt. *Zorobabel*, apud Hebræos ex tribus integris nominibus traditur esse cõpositus. *Zo*, iste, *ro*, magister, *babel*, propriè Babylonium sonat: & efficitur nomen Zorobabel, iste magister de Babylone. In Babylone enim ortus est, vbi & princeps gentis Iudææ extitit.

De patriarchis. CAP. VII.

QVorundam patriarcharũ etymologiæ notãdæ sunt, vt sciamus quomodo suo vocabulo resonent. Nam plerique eorum ex causa propria nomina acceperunt. *Patriarcha* interpretatur patrum princeps. Ἀρχὴ enim Græcè principatus est. *Abram*, primùm vocatus est pater videns populum, propter Israelitas scilicet tantùm. postea appellatus est Abraham, quòd transfertur pater multarum gentium, quod erat adhuc per fidem futurũ. Gentium autem non habetur in nomine, sed subauditur, iuxta illud: Erit nomen tuum Abraham, quia patrem multarum gentiũ posui te. *Isaac*, ex risu nomen accepit. Riserat enim pater: quando ei promissus est admirans in gaudio. Risit & mater, quando per illos tres viros promissus est, dubitans in gaudio. Ex hac ergo causa nomen accepit Isaac. interpretatur enim risus. Sciẽdum autem quòd quatuor in veteri Testamento absque vllo velamine nominibus suis antequam nascerentur vocati sunt. Ismael, Isaac. Salomon & Iosias. Lege scripturas. *Iacob*, supplantator interpretatur, siue quòd in ortu plantam nascentis fratris apprehenderit: siue quòd postea deceperit fratrẽ arte. Vnde Esau dixit: Iustè vocatũ est nomẽ eius Iacob, supplantauit enim me ecce secũdo. *Israel*, vir videns Deũ. Tunc enim hoc nomen accepit, quando tota nocte luctatus vicit in certamine angelũ. & oriente lucifero benedictus est. Inde propter visionẽ Dei Israel appellatus est, sicut & ipse ait: Vidi Dominum & salua facta est anima mea, *Ruben*, interpretatur visionis filius. Sic enim quãdo eum peperit Lia: vocauit nomẽ eius Ruben dicens: Quia vidit Deus humilitatẽ meã. *Simeon*, interpretatur auditio Dei. Sic enim dixit Lia quãdo eum peperit, Quia exaudiuit me Deus. Leui additus. Dixit enim Lia quando peperit eum nõ ambigens de amore viri: Nunc mecum erit vir meus, quia peperi tres filios. *Iudas*, cõfessio dicitur. Quãdo enim eum peperit Lia, laudẽ Domino retulit dicens: *Nunc super hoc confitebor Domino.* & ob id vocatus est Iudas. A confessione itaque nomen eius dictum est: quod est gratiarum actio. *Isachar*, interpretatur merces. Hoc autẽ ideo, quia mãdragoris filij Ruben introitum viri qui Racheli debebatur ad se emerat Lia. Vnde & dum natus est, dixit Lia, Dedit Deus mercedẽ meam. *Zabulon*, interpretatur habitaculum. Sextum enim hunc filium genuerat Lia: propterea iam

secura dixit, Habitabit mecum vir meus. Vnde & filius eius vocatus est habitaculum. *Nephtalim* de conuersatione siue comparatione: causa nominis eius est. Vnde & dixit Rachel, cùm eum peperisset ancilla eius Bala: Habitare me fecit Deus habitationem cum sorore mea. *Dan* interpretatur iudicium. Bala enim dum eum peperisset, dixit Rachel domina eius: Iudicauit me Dominus, & exaudiens dedit mihi filium. Causam nominis expressit, vt ab eo quòd iudicasset Dominus: filio ancillæ iudicij nomen imponeret. *Gad* ab euentu siue procinctu vocatus est. Quando enim eum peperit Zelpha: dixit domina eius Lia in fortuna, id est quod dicitur, in procinctu vel euentu. *Aser* beatus dicitur, dum enim peperisset eum Zelpha: dixit Lia: Beata ego, & beatificãt me mulieres: & ab eo quòd beata dicatur: ex etymologia nominis Beatum vocauit. *Ioseph* ab eo quòd sibi alium filium addi mater optauerat: vocauit augmentum. Hũc Pharaõ, *Cephaneth* appellauit, quod Hebraicè absconditor repertorum sonat, pro eo quòd obscura somnia reuelauit, & sterilitatem prædixit. Tamen quia hoc nomen ab Ægyptio ponitur: ipsius linguæ deberet habere rationẽ. Interpretatur ergo Cephaneth Ægyptio sermone Saluator mundi, eo quòd orbẽ terræ ab imminente famis excidio ipse liberaret. *Beniamin* interpretatur filius dextræ quod est virtutis. Dextra enim interpretatur Iamin. Mater quippe eius moriens vocauerat nomen eius Benoni, id est, filius doloris mei. Pater hoc mutauit, filium dextræ nominans. *Manasses* dictus ab eo quòd sit pater eius oblitus laborum suorum. Ita enim Hebraicè vocatur obliuio. *Ephraim* eo quòd auxerit eũ Deus, & ex hoc vocabulo in linguam nostram transfertur augmentum.

De prophetis. CAP. VIII.

OVos gentilitas vates appellat, hos nostri *prophetas* vocant, quasi præfatores: quia porrò fantur, & de futuris vera prædicunt. Qui autem à nobis prophetæ, in veteri testamento *videntes* appellabantur: quia videbant ea quæ cæteri non videbant, & prospiciebant ea, quæ in mysterio absconditа erant. Hinc est quod scriptum est in Samuele, Eamus ad vidnetẽ. Hinc Esaias, Vidi, inquit, Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum. Et Ezechiel, Aperti sunt cœli & vidi visiones Dei. Quorundam autem prophetarum nominum etymologiæ annotandæ sunt. Vocabula enim eorum satis ostendunt, quid in futuris factis dictisque suis prænunciassent. *Helias* interpretatur Dominus Deus. Ex futuri ergo præsagio sic vocatur. Nam dum altercaretur in sacrificio cũ quadringentis sacerdotibus Baal, inuocato nomine Domini descendit de cœlo ignis super holocaustum. Quod cùm vidisset omnis populus cecidit in faciem suam, & ait: Dominus ipse est Deus. Ex hac ergo causa tale prius nomen accepit, pro eo quòd per eum posteà cognouerit populus Dominũ Deum. Idem & fortis Dominus interpretatur: vel propter quòd interfecit eosdem sacerdotes, vel propter quòd Achab aduersitatem tolerauit. *Helisæus* Domini salus interpretatur. vocabulum autem idem ex futuri præsagio susceptit, denique & multas virtutes fecit, & famem pellens populum à morte saluauit. *Nathan*, dedit, siue dantis. *Isaias* interpretatur saluator Domini. Et meritó. Saluator est enim vniuersarum gentium, eiúsque sacramenta ampliùs quàm cæteri prædicat. *Ieremias* excelsus Domini, pro eo quòd dictum est ei: Constitui te super gentes & regna. *Ezechiel*, fortitudo Dei. *Daniel*, iudicium Dei, siue quia in presbyterorum iudicio sententiam diuinæ exanimationis exhibuit, dum reperta eorum falsitate Susannam ab interitu liberauit: siue quòd visiones & somnia quibus per signa quædam & ænigmata futura monstrabantur, sagaci mente discernẽs aperuit. Hic & desideriorum vir appellatus est, quia panem desiderij non manducauit, & vinum concupiscentiæ non bibit. *Ozee* saluator aut saluans. Dum enim iram Dei in populum Israel ob crimen idololatriæ prophetasset, domui Iudæ salutem pronunciauit. Propter quod Ezechias rex Iuda, sublatis idolis quæ præcedentes reges consecrauerant, templum Domini purgasse ac purificasse monstratur. *Iohel* Dominus Deus, siue incipiens Deo, vel fuit Dei. Hoc enim eius vocabulum resonatur, etymologia incerta. *Amos* populus auulsus. Prophetia enim eius ad populum fuit Israel, quia iam auulsus erat à Domino, & aureis vitulis seruiebat: siue auulsus à regno stirpis Dauid. *Naum* germen siue consolator. Increpat enim ciuitatem sanguinum, & post euersionem illius consolatur Sion dicens: Ecce super montes pedes euangelizantis & annunciãtis pacem. *Abacuc* amplexans, quia vel ex eo quòd amabilis Domini fuit, vocatur amplexatio, vel quòd in certamen cũ Deo congreditur, amplexantis, id est luctantis sortitus est nomen. Nullus enim tam audaci voce ausus est Deũ ad disceptationem iustitiæ prouocare: cur in rebus humanis & mundi istius tanta rerum versaretur iniquitas? *Micheas*, quis hic, vel quis iste? Cõminatur enim Samariæ ob causam simulachrorũ illo modo de quo Heliu dicit: Quis est iste inuoluens sententias? *Sophonias* speculum vel arcanum Domini interpretatur: vtrumque ad prophetas con-

uenit. Ipsi enim sciunt mysteria Dei. Vnde ad Ezechielem dicitur: Speculatorem te posui domui Israel. Et alibi, Non faciet Dominus quicquam, nisi reuelauerit seruis suis prophetis. *Abdias*, seruus Domini. Sicut enim Moyses seruus Domini & Apostolus seruus Christi: ita iste legatus ad gentes missus videt & prædicat quæ prophetali digna sunt ministerio & seruitute: inde seruus Domini. *Ionas* interpretatur columba siue dolens. Columba, pro gemitu quando in ventre ceti triduo fuit. Dolens autē vel propter tristitiam quā habuit de salute Niniuitarum: vel propter ederam subitò arescentem: cuius umbraculo tegebatur contra solis ardorem. Ipse est & Amathi Saraptenæ viduæ filius, vt Iudæi affirmant, quem resuscitauit Helias, matre postea ad eum dicente: Nunc cognoui quoniā vir Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum est. Ob hanc causam ipsum puerum Amathi vocatum. Amathi enim ex Hebræo in Latinam linguam veritas dicitur, & ex eo quòd verum Helias locutus est: ille qui suscitatus est, filius nuncupatus est veritatis. *Zacharias* memoria Domini. Septuagesimo enim anno desolationis templi completo, Zacharia prædicante memoratus est Dominus populi sui: iussúque Darij reuersus est populus Dei, & reædificata est vrbs, & templum. *Aggæus* in Latinum festiuus & lætus resonat. Destructum enim templum ædificandum prophetat, & post luctum captiuitatis regressionis lætitiam prædicat. *Malachias* interpretatur angelus Domini, id est, nuncius. Quicquid enim loquebatur: quasi à Domino essent mandata, ita credebantur, & inde ita nomen eius Septuaginta transtulerunt dicentes, Assumptio verbi Domini super Israel in manu angeli eius. *Esdras* adiutor. *Neemias* consolator à Domino. Quodam enim præsagio futurorum nomina ista sortiti sunt. Fuerunt enim in adiutorium & consolationem omni illi populo redeunti ad patriam. Nam & templum Domini idem reædificauerunt, & murorum & turrium opus ipsi restaurauerunt. *Ananias* gratia Dei interpretatur. Idem & *Sidrac* lingua Chaldæa, quod interpretatur decorus meus. *Azarias* auxilium Domini. Idem & Abdenago, quòd in Latinum vertitur Seruiens taceo. *Misael*, qui populus Domini. Ipse & Misac quod interpretatur risus vel gaudium. *Azia* frater meus. *Semeia* audiens Dominum. *Asaph* congregans. *Ethan*, robustus, siue ascensus. *Iditum* transiliens eos, siue saliens eos. Quosdā enim inhærentes humo: curuatos in terrā, & ea quæ in imo sunt cogitantes, & in rebus transeuntibus spem ponentes transiliuit canendo iste, qui vocatur transiliens. *Eman* accipiens vel formido eorum. *Barachia* benedictus Dominus, vel benedictus Domini. *Olda* districtio, siue diuerticulum. *Iudith* laudās, vel confitens Domino. *Hester* absconsa. *Zacharias* memoria Domini, ob hoc quia canit memoriale testamenti sui sancti. *Ioannes* Domini gratia: eo quòd sit limes prophetiæ, prænuncius gratiæ, siue initium baptismatis, per quod gratia ministratur. Hi sunt prophetæ veteris nouique testamenti: quorum finis Christus, cui dicitur à Patre, Et prophetam in gentibus posui te. ¶ *Prophetiæ* autem *genera* sunt septem. Primū genus *Ecstasis*, quod est mentis excessus, sicut vidit Petrus vas illud summissum de cœlo in stupore mentis cum variis animalibus. Secundum genus *visio*, sicut apud Esaiam dicentem: Vidi Dominum sedentem super solium excelsum. Tertium genus *Somnium*, sicut Iacob subnixam in cœlo scalam dormiens vidit Quartum genus *per nubē*, sicut ad Moysem & ad Iob post plagam loquitur Deus. Quintū genus *Vox de cœlo*, sicut ad Abraham sonuit dicens: Ne iniicias manum tuam super puerum. Et ad Saulum in via: Saule Saule quid me persequeris? Sextum genus, *accepta parabola*, sicut apud Salomonem in Prouerbiis, & apud Balaam cùm euocaretur à Balac. Septimum genus *repletio sancti Spiritus*, sicut penè apud omnes prophetas. ¶ Alia *tria genera visionum* dixerunt esse. Vnum *secundum oculos corporis*, sicut vidit Abraham tres viros sub ilice Mābre: & Moyses ignem in rubo: & discipuli transfiguratum Dominum in monte, inter Moysen, & Heliam, & cætera huiusmodi. Alterum *secundum Spiritum quo imaginamur ea quæ per corpus sentimus*, sicut vidit Petrus, discū illum submitti de cœlo cum variis animalibus: & sicut Esaias Deum in sede altissima non corporaliter, sed spiritualiter vidit. Non enim Deum forma corporea circumterminat: sed quemadmodum figuratè, non propriè multa dicuntur: ita etiam figuratè multa monstrantur. Tertium autem genus visionis est, *quod neque corporeis sensibus, neque vlla parte animæ qua corporalium rerum imagines capiuntur: sed per intuitum mentis quo intellecta conspicitur veritas*: sicut Daniel præditus mente vidit quod Balthasar viderat corpore, sine quo genere illa duo vel infructuosa sunt, vel etiam in errorem mittunt. Omnia tamē hæc genera Spiritus sanctus moderatur. ¶ Habere autem prophetiam non solùm bonus, sed etiam malus potest. Nam inuenimus Saulem regem prophetasse. Persequebatur enim sanctum Dauid, & impletus Spiritu sancto prophetare cepit.

De apostolis. CAP. IX.

Apostoli missi interpretantur. Hoc enim eorum nomen indicat. Nā sicut Græcè

ἄγγελοι,

ἄγγελοι Latinè nuntij vocantur: ita Græcè Apostoli, Latinè missi appellantur. Ipsos enim misit Christus euangelizare per vniuersum mundum: ita vt quidam Persas Indósque penetrarent: docentes gentes, & facientes in nomine Christi magna & incredibilia miracula, vt attestantibus signis & prodigiis crederetur illis in iis quæ dicebant & viderant. Habent enim plerique eorum ex iis causas suorum vocabulorum. *Petrus* à petra nomen accepit, hoc est à Christo super quem fundata est Ecclesia. Non enim à Petro petra, sed Petrus à petra nomen sortitus est: sicut non Christus à Christiano, sed Christianus à Christo vocatur. ideóque ait Dominus: Tu es Petrus & super hanc Petram, & cætera. quia dixerat Petrus, Tu es Christus filius Dei viui. deinde ei Dominus, Super hanc petrã, quam confessus es, ædificabo, inquit, Ecclesiã meã. Petra enim erat Christus super quod fundamentum etiam ipse ædificatus est Petrus. *Cephas* dictus, eo quòd in capite sit constitutus Apostolorum. κεφαλὴ enim Græcè, caput dicitur, & ipsum nomen in Petro Syrum est. *Simon bariona*, in linguam nostram sonat filius columbæ, & est nomẽ Syrum pariter & Hebræum. *Bar* quippe Syra lingua filius, *Iona* Hebraicè columba, vtroque sermone dicitur bariona. Alij simpliciter accipiunt quod Symon, id est Petrus filius sit Iohannis, iuxta illam interrogationem: Simon Iohannis diligis me? & volunt scriptorum vitio deprauatum, vt pro bar Iohanna, hoc est filius Iohannis, bariona scriptum sit, vna detracta syllaba. Ioanna autem interpretatur Domini gratia. Et fuisse constat Petrum, trinomiũ: *Petrum, Cephan, & Simon Bariona*: Simon autem Hebraicè interpretatur obediens. *Saulus*, Hebraico sermone tentatio dictus, eo quòd prius in tentatione Ecclesiæ sit versatus. Persecutor enim erat, & inde nomen habebat istud, quando persequebatur Christianos. Postea mutato nomine de Saulo factus est Paulus, quod interpretatur mirabilis siue electus. Mirabilis, vel quia multa signa fecit, vel quia ab oriente vsq; ad occasum Euangelium Christi in omnibus gentibus prædicauit. Electus, sicut in Actibus Apostolorum Spiritus sanctus dicit: Segregate mihi Barnabam & Paulum ad opus ad quod elegi eos. Latino autem sermone *Paulus* à modico dictus: vnde & ipse ait, Ego sum minimus Apostolorum omniũ. Quando enim Saulus, superbus, elatus. quando Paulus, humilis & modicus. Ideo sic loquimur, paulo pòst videbo te, id est post modicum. Nam quia modicus factus, ipse dicit, Ego enim sum nouissimus Apostolorũ. & Mihi minimo omnium sanctorũ. Cephas autem & Saulus ideo mutato nomine sunt vocati, vt essent etiam ipso nomine noui, sicut Abrahã & Sara. *Andreas* frater Petri carne; & cohæres gratiæ. Secundum Hebræam etymologiã interpretatur decorus, siue respondens. sermone autem Græco à viro virilis appellatur. *Ioannes*, quodam vaticinio ex merito nomine accepit. Interpretatur enim, In quo est gratia, vel Domini gratia. Amplius enim cum cæteris Apostolis dilexit Iesus. *Iacobus Zebedæi* à patre cognominatur, quẽ relinquens, cum Ioanne verũ patrem secuti sunt. Hi sunt filij tonitrui, qui etiam Boanerges ex firmitate & magnitudine fidei nominati sunt. Hic est Iacobus filius Zebedæi, frater Ioannis: qui post ascensionẽ Domini ab Herode manifestatur occisus. *Iacobus Alphæi*, ob distinctionem prioris cognominatus, qui dicitur filius Zebedæi: sicut iste filius Alphæi. Cognomẽtũ igitur ambo à patre sumpserunt. Iste est Iacobus minor, qui in Euangelio frater Domini nominatur, quia Maria vxor Alphæi soror fuit matris Domini, quam Mariam Cleophe Ioãnes Euangelista cognominat: à patre siue à gẽtilitate familiæ, aut quacunque alia causa ei nomen imponens. Alphæus autem Hebreorum sermone in Latinum exponitur millesimus, siue doctus. *Philippus*, os lampadarum, vel os manuum. *Thomas*, abyssus vel geminus, vnde Græcè Didymus appellatur. *Bartholomæus*, filius suspendentis aquas, vt filius suspendẽtis me. Syrum est non Hebræum. *Matthæus*, in Hebræo donatus exprimitur. Idem & appellatus Leui ex tribu à qua ortus fuit. In Latino autem ex opere publicani nomen accepit, quia ex eis fuit electus, & in apostolatum translatus. *Simon Cananeus*, ad distinctionem Simonis Petri, de vico Galileæ Cana, vbi aquas Dominus mutauit in vinũ. Ipse est qui in alio Euangelista scribitur *Zelotes*. Cana quippe zelus interpretatur. *Iudas Iacobi*, qui alibi vocatur Lebbeus, figuratũ nomen habet à corde: quod nos diminutiuè corculum possumus appellare. Ipse in alio Euangelista Thaddæus scribitur, quem ecclesiastica tradit historia missum Edessam ad Abgarũ regẽ. *Iudas Iscariotes*, vel à vico in quo ortus est, vel ex tribu Isachar vocabulũ sumpsit, quodã præsagio futuri in cõdemnatione sui. Isachar enim interpretatur merces, vt significaretur pretiũ proditoris, quo vendidit Dominũ, sicut scriptũ est, Et acceperunt mercedem meã, triginta argenteos, &c. *Mathias*, qui inter Apostolos sine cognomine solus habetur, interpretatur donatus, vt subaudiatur pro Iuda. Ipse enim in locum eius electus est ab Apostolis, cùm pro duobus sors mitteretur. *Marcus* excelsus mandato. vtique propter Euangelium altissimi quod prædicauit. *Lucas* ipse consurgens, siue eleuans, eo quòd eleuauerit per prædicationẽ Euangeliũ post alios.

Barnabas, filius Prophetæ vel consolationis.

De reliquis in Euangelio nominibus.

CAP. X.

Maria, illuminatrix siue stella maris. Genuit enim lumen mundi. Sermone autem Syro Maria domina nuncupatur, & pulchrè, quia Dominū genuit. *Elisabeth*, Dei mei saturitas, vel Domini mei iuramentum. *Magdalena*, turris. *Martha*, irritans vel prouocans. Sermone autem Syro interpretatur dominans. *Nathanael*, donum Dei, quia dolus, id est simulatio dono Dei in eo non fuit. *Zebedeus*, donatus, siue fluēs iste. *Zacheus*, iustus, siue iustificatus, siue iustificandus. Syrum est nomen non Hebræum. *Lazarus*, adiutus, eo quòd sit à morte resuscitatus. *Herodes*, pelliceus, glorioſus. *Cayphas*, inuestigator aut sagax, aut vomens ore. Iniquo enim ore suo iustum condemnauit, quamuis hoc mysterio prophetali annuntiasset. *Pontius*, declinans concilium vtique Iudæorum. Accepta enim aqua lauit manus suas dicens: Innocens ego sum à sanguine huius iusti. *Pilatus*, os malleatoris, quia dum Christum ore suo & iustificat & condemnat, more malleatoris vtraque ferit. *Barraba*, filius magistri eorum, absque dubio Iudæorum magistri, qui est diabolus, homicidiorum autor, qui vsque hodie regnat in eis.

De martyribus. CAP. XI.

Martyres Græca lingua, Latinè testes dicuntur, vnde & testimonia Græcè martyria nuncupantur. *Testes* autem ideò vocati sunt, quia propter testimonium Christi passiones sustinuerunt, & vsque ad mortem pro veritate certauerunt. Quia verò non testes (quod Latinè vtique possumus) sed Græcè martyres appellamus, familiarius Ecclesiæ auribus hoc Græcū verbum sonat, sicut multa Græca nomina quæ pro Latinis vtimur.

¶ *Martyrum primus* in nouo Testamento *Stephanus* fuit: qui sermone Hebræo interpretatur norma, quòd prior fuerit in ministerio ad imitationem fidelium. Idem autem ex Græco sermone in Latinum vertitur coronatus, & hoc propheticè: vt quod sequeretur in re vaticinio quodam futuri prius in vocabulo resonaret. Passus est enim, & quod vocabatur accepit. Stephanus enim corona dicitur, humiliter lapidatus, sed sublimiter coronatus. ¶ *Duo* autem sunt *martyrij genera*, vnum *in aperta passione*, alterum *in occulta animi virtute*. Nam multi hostis insidias tolerātes, & cunctis carnalibus desiderij resistentes: per hoc quod se omnipotenti Deo in corde mactauerunt, etiam pacis tempore martyres facti sunt: qui etiam si persecutionis tempus exisseret, martyres esse potuerunt.

De clericis. CAP. XII.

Clerus, & *clericus* hinc appellatur, quia Mathias sorte electus est: quem primum per Apostolos legimus ordinatū. Κλῆρος enim Græcè, sors vel hæreditas Latinè dicitur. Propterea ergo dicti sunt clerici, quòd de sorte sunt Domini, vel quia Domini partem habent. Generaliter autem clerici nuncupantur omnes qui in Ecclesia Christi deseruiūt, quorum gradus & nomina hæc sunt: *Ostiarius*, *Psalmista*, *lector*, *exorcista*, *acolitus*, *subdiaconus*, *diaconus*, *presbyter*, *episcopus*. *Ordo episcoporum* quadripartitus est, id est *in patriarchis*, *archiepiscopis*, *metropolitis* atque *episcopis*.

Patriarcha, Græca lingua summus pater interpretatur, quia primum, id est apostolicum retinet locum. & ideo quia summo honore fungitur, tali nomine censetur, sicut Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus. *Archiepiscopus*, Græcè dicitur summus episcoporū. Tenet enim vicem apostolicam, & præsidet tam metropolitanis quàm episcopis cæteris. *Metropolitani* autem à mēsura ciuitatum vocantur. Singulis enim prouinciis præeminēt, quorum autoritati & doctrinæ cæteri sacerdotes subiecti sunt: sine quibus nihil reliquos episcopos agere licet. sollicitudo enim totius prouinciæ ipsis episcopis cōmissa est. Omnes autem superius designati ordines vno eodémque vocabulo episcopi nominantur, sed ideo priuato nomine quidam vtuntur propter distinctionem potestatum, quam singulariter acceperunt. *Patriarcha*, patrum princeps. Ἀρχὸς enim princeps. *Archiepiscopus*, princeps episcoporum, sicut metropolitanus à mensura ciuitatum. *Episcopatus* autem vocabulum inde dictum, quòd ille qui superefficitur, superintendat, curam scilicet gerens subditorum. Σκοπεῖν enim Græcè Latinè intendere dicitur. Episcopi autem Græcè: Latinè speculatores interpretātur. Nam speculator est præpositus in Ecclesia: dictus eo quòd speculetur atque prospiciat populorum infra se positorum mores & vitam. *Pontifex*, princeps sacerdotum est, quasi via sequentium. Ipse & summus sacerdos, ipse & pontifex maximus nuncupatur. Ipse enim efficit sacerdotes atq; leuitas. ipse omnes ordines ecclesiasticos disponit. ipse quid vnusquisque facere debeat ostendit. Antea autē pontifices & reges erant. Nam maiorum hæc erat consuetudo, vt rex esset etiam sacerdos & pontifex. Vnde & Romani imperatores pontifices dicebantur. *Vates*, à vi mentis appellatus, cuius significatio multiplex est. Nam modò sacerdotem, modò prophetam significat, modò poetam. *Antistes*, sacerdos dictus ab eo quòd antè stat, Primus est enim in ordine Ecclesię, & supra se nullū habet. *Sacerdos* autē

nomen

nomen habet compositum ex Græco & Latino, quasi sacrum dans. sicut enim rex à regendo, ita sacerdos à sacrificando vocatus est. Consecrat enim & sanctificat. Sacerdotes gentilium *flamines* dicebantur. Hi in capite habebant pileum in quo erat breuis virga desuper, habens lanæ aliquid: quod cùm pro æstu ferre non possent, filo tantùm capita religare cœperunt. Nam nudis eos penitus capitibus incedere nefas erat. Vnde à filo quo vtebantur, flamines dicti sunt: quasi filamines. Verùm festis diebus filo deposito: pileũ imponebant pro sacerdotij eminentia. *Presbyter* Græcè, Latinè senior interpretatur, non pro ætate vel decrepita senectute: sed propter honorem & dignitatem quam acceperunt, presbyteri nominantur. Vnde & apud veteres idem episcopi, & presbyteri fuerunt, quia illud nomen dignitatis: hoc est ætatis. Ideò autem & presbyteri sacerdotes vocantur, quia sacrum dant, sicut & episcopi: qui licet sint sacerdotes, tamẽ pontificatus apicem non habent, quia nec chrismate frontem signant, nec paracletum spiritum dant: quod solùm deberi episcopis lectio Actuum apostolorum demonstrat. *Leuitæ* ex nomine autoris vocati. de Leui enim leuitæ exorti sunt, à quibus in templo Dei mystici sacramenti mysteria explebantur. Hi Græcè diaconi: Latinè ministri dicuntur, quia sicut in sacerdote consecratio: ita in diacono ministerij dispensatio habetur. *Hypodiaconi* Græcè: quos nos subdiaconos dicimus, qui ideò sic appellantur, quia subiacent præceptis & officiis leuitarum: qui in Esdra Nathanei appellantur, id est in humilitate Domino seruientes. Oblationes enim in templo Dei à fidelibus ipsi suscipiunt, & leuitis superponendas altaribus deferunt. Hi apud Hebræos Nathinnei vocantur. *Lectores* à legendo, & psalmistæ à psalmis canendis vocati. Illi enim prædicant populis quid sequantur. isti canũt vt excitent ad compunctionem animos audientium. licet & quidam lectores ita miseranter pronuncient, vt quodsdam ad luctum lamentationẽmque compellant. Idem etiam pronunciatores vocantur, quod porrò annuncient. Tanta enim & tam clara erit vox eorum, vt quauis longè positorum aures adimpleant. *Cantor* autem vocatus, quia vocem modulatur in cantu. Huius duo genera dicuntur in arte musica, sicut ea docti homines Latinè dicere potuerunt, præcentor & succentor. *Præcentor*, qui vocem præmittit in cantu. *Succentor* autem qui subsequenter canendo respondet. *Concentor* autem dicitur qui consonat: qui autem non consonat, nec concinit, nec cantor, nec succentor erit. *Acolyti* Græcè, Latinè ceroferarij dicuntur, à deportandis cereis quando Euangelium legẽdum est, aut sacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis & deportantur: non ad fugandas tenebras, dum sol eodẽ tempore rutilet: sed ad signum lætitiæ demõstrandum, vt sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur de qua in Euangelio legitur: Erat lux vera quæ illuminat, &cætera. *Exorcistæ* ex Græco in Latinum adiuratores siue increpantes vocantur. Inuocant enim super cathecumenos, vel super eos qui habent spiritum immundum, nomen Domini Iesu, adiurantes per eum, vt egrediatur ab eis. *Ostiarij*, id est ianitores qui in Esdra custodes templi dicuntur seruorum Salomonis filij: qui in veteri testamento electi sunt ad custodiam templi, vt non ingrederetur eum immundus in omni re. dicti autem ostiarij, quòd præsint ostiis templi. Ipsi enim tenentes clauem, omnia intus extráque custodiunt: atque inter bonos & malos habentes iudicium, fideles recipiunt, respuunt infideles.

De monachis. CAP. XIII.

Monachus Græca etymologia vocatus, eò quòd sit singularis. μονὰς .n. Græcè singularitas dicitur. Ergo si solitarius interpretatur vocabulum monachi, quid facit in turba, qui solus est? Plura autem sunt genera monachorum. *Cenobitæ*: quos nos in commune viuentes possumus appellare. Cœnobium enim plurimorum est. *Anachoritæ* sunt, qui post cœnobialem vitam deserta petunt & soli habitãt per deserta: & ab eo quod procul ab hominibus recesserunt, tali nomine nuncupantur: sed anchoritæ Heliam & Ioannem, cœnobitæ apostolos imitãtur. *Heremitæ* ij sunt: qui & anachoritæ, ab hominum cõspectu remoti: heremum & desertas solitudines appetentes. Nam heremum dicitur quasi remotum. *Abba* autem Syrum nomen, significat in Latinum pater: quod Paulus Romanis scribens exposuit dicens: In quo clamamus abba pater: in vno nomine duabus vsus linguis. Dicit enim Abba Syro nomine patrem, & rursus Latinè nominat, id est, patrem.

De cæteris fidelium nominibus. CAP. XIV.

Christianus, quãtum interpretatio ostendit, de vnctione dicitur, siue de nomine autoris & creatoris. A Christo enim Christiani sunt cognominati, sicut à Iuda Iudæi. De magistri quippe nomine cognomen sectatoribus datum est. Christiani autem olim à Iudæis quasi ob opprobrium *Nazareni* vocabantur; pro eo quòd Dominus noster atque saluator à vico quodam Galileæ Nazareus sit appellatus. Non se autem glorietur

Christianum qui nomen habet & facta non habet. Vbi autem nomen secutum fuerit opus: certissimè ille est Christianus, quia se factis ostendit Christianum, ambulans sicut & ille ambulauit, à quo & nomen traxit. *Catholicus* vniuersalis, siue generalis interpretatur. Nam Græci vniuersale καθολικὸν vocant. *Orthodoxus* est rectè credens, & vt credit rectè viuens. ὀρθὰ enim Græcè rectè dicitur. δόξα gloria: hoc est vir rectæ gloriæ. Quo nomine non potest vocari qui aliter viuit quàm credit. *Neophytus* Græcè: Latinè nouellus & rudis, fidelis vel nuper renatus interpretari potest. *Cathecumenus* dictus pro eo quòd adhuc doctrinam fidei audit, necdum tamen baptismum percepit. Nam κατηχούμενος Græcè: auditor dicitur. *Competens* vocatur qui post institutionem fidei competit gratiam Christi, inde & à petendo competens vocatur. *Laicus* popularis. λαὸς enim Græcè populus dicitur. *Proselytus*, id est aduena & circumcisus, qui miscebatur populo Dei. Græcũ est,

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER VIII.

Capitula libri octaui.

1 *De Ecclesia & synagoga.*
2 *De religione & fide.*
3 *De hæresi & schismate.*
4 *De hæresibus Iudæorum.*
5 *De hæresibus Christianorum.*
6 *De philosophis gentium.*
7 *De poetis.*
8 *De Sybillis.*
9 *De magis.*
10 *De paganis.*
11 *De dijs gentium.*

De Ecclesia & synagoga. CAP. I.

ECCLESIA Græcũ est: quod in Latinum vertitur conuocatio, propter quòd omnes ad se conuocet. *Catholica* vniuersalis, quasi κατ' ὅλον, id est, secundum totũ. Non enim sicut conuenticula hæreticorum in aliquibus regionũ partibus coarctatur: sed per totum orbem terrarum dilatata diffunditur. Quod etiam Apostolus approbat ad Romanos dicens: Gratias ago Deo meo pro omnibus vobis, quia fides vestra annũciatur in vniuerso mundo. siue quod in vnitate cunctos coniungit credentes. Hinc & vniuersitas ab vno cognominata est, propter qđ in vnitatẽ colligitur. Vnde Dominus in Euangelio: Qui mecum non colligit, spargit. Cur autem ecclesia cùm vna sit, à Ioanne septem scribuntur, nisi vt vna catholica septiformi plena spiritu designetur. sicut & de Domino nouimus dixisse Salomonem: Sapientia ædificauit sibi domum & excidit columnas vij. quæ tamen vij. vna esse non ambigitur, dicente Apostolo, Ecclesia Dei viui, quæ est columna & firmamentum veritatis. ¶ Inchoauit autem Ecclesia à loco vbi venit de cœlo Spiritus sanctus, & implenit vno loco sedentes. ¶ Pro peregrinatione autem præsenti Ecclesia, *Sion* dicitur, eò quòd ab huius peregrinationis longitudine p. omissionem rerum cælestium speculetur: & idcirco Sion, id est speculatio nomẽ accepit. Pro futura verò patriæ pace Hierusalem vocatur. nam Hierusalem visio pacis interpretatur. Ibi enim absorpta omni aduersitate: pacem, quæ est Christus, præsenti possidebit obtuitu. *Synagoga* Græcè, Latinè congregatio dicitur, quod proprium nomen Iudæorum populus tenuit. Ipsorum enim propriè synagoga dici solet: quanuis & Ecclesia dicta sit. Nostram verò Apostoli nunquam synagogam dixerunt, sed super Ecclesiam: siue discernendi causa, siue quòd inter congregationem vnde synagoga, & conuocationem vnde Ecclesia nomen accepit distet aliquid, quòd scilicet congregari & pecora solent, quorum & greges propriè dicimus congregari. conuocari autem magis est vtentium ratione: sicut sunt homines.

De religione & fide. CAP. II.

DOgma à putando philosophi nominauerũt, id est, hoc puto esse verũ, hoc puto esse bonum. Religio appellata, quòd per eam

eam vni Deo religamus animas nostras ad cultum diuinum vinculo seruiendi. Quod verbum compositum est à religendo, id est, eligendo, vt ita Latinum videatur religio sicut eligio. Tria sunt autem quę in religionis cultu ad colendũ Deum in hominibus perquiruntur, id est, *fides, spes, charitas. In fide* quid credẽdũ, *in spe* quid sperãdũ, *in charitate* quid sit amandũ. *Fides* est, quia veraciter credimus id quod nequaquam videre valeamus. Nam credere iam non possumus quod videmus. Propriè aũt nomen fidei inde est dictũ: si omnino fiat quod dictum est, aut promissum. Et inde fides vocata, ab eo quòd sit illud quod inter vtrosque placitum est, quasi inter Deũ & hominem, hinc & fœdus. *Spes* vocata quòd sit spes progrediendi. quasi est pes. Vnde contrariũ desperatio. deest enim ibi pes, nullaque progrediẽdi facultas est, quia dum quisque pũctum amat, futuram gloriam nõ superat. Charitas Græcè: Latinè dilectio interpretatur, quòd duo in se ligant. Nam dilectio à duobus incipit: quod est amor Dei & proximi. de qua Apostolus, Plenitudo, inquit, legis dilectio. Maior est autem hæc omnib. quia qui diligit, & credit & sperat. Qui autẽ non diligit, quãuis multa bona faciat, frustra laborat. Omnis aũt dilectio carnalis nõ dilectio: sed magis amor dici solet. dilectionis autẽ nomẽ tãtùm in meliorib. reb. accipi solet.

De hæresi & schismate. CAP. III.

HAEresis Græcè ab electione vocatur, quod scilicet vnusquisque id sibi eligat quod melius sibi esse videtur, vt philosophi Peripatetici, Academici, Epicurei & Stoici: vel sicut alij qui peruersum dogma cogitantes, arbitrio suo de Ecclesia recesserunt. Inde ergo hæresis dicta Græca voce, ex interpretatione electionis qua quisque arbitrio suo ad instituenda siue ad suscipienda quælibet ipse sibi eligit. Nobis verò nihil nostro ex arbitrio inducere licet: sed nec eligere quod aliqui de arbitrio suo induxerint. Apostolos autẽ Dei habemus autores: qui nec ipsi quicquam ex suo arbitrio quod inducerent elegerũt, sed acceptã à Christo disciplinam fideliter nationibus assignauerũt. Itaque etiamsi angelus de cœlis aliter euangelizaueritur: anathema vocabitur. *Secta* aũt à sequendo & tenendo nominata. Nã sectas dicimus habitus animorũ, ac instituta circa disciplinã vel propositum quẽ tenendo sequuntur: longè alia in religionis cultu opinantes quàm cæteri. *Schisma* à scissura animorũ nomẽ accepit. Eodẽ. n. cultu eodémq; ritu credit vt cęteri: solo cõgregatiõis delectatur dissidio. Fit aũt schisma cùm dicũt homines, nos iusti sumus, nos sanctificamus immundos, & cætera similia. *Superstitio* dicta, eò quòd sit superflua, aut superstatuta obseruatio. Alij dicunt à senibus, quia multis annis superstites per ætatem delirant, & erant superstitione quadam, nescientes quæ vetera colant, aut quæ veterũ ignari ascisc unt. Lucretius autẽ superstitionem dicit superstantium rerum, id est cælestium & diuinorum quæ super nos stãt: sed malè dicit. Hæreticorum autem dogmata, vt facilè possint agnosci: causas eorum vel nomina demonstrare oportuit.

De hæresibus Iudæorum. CAP. IIII.

IVdæi, confessores interpretantur. Multos enim ex iis sequitur confessio: quos antea perfidia possidebat. *Hebræi*, transitores dicuntur. Quo nomine admonentur, vt de peioribus ad meliora transeant, & pristinos errores relinquant. *Pharisæi* & *Sadducæi* inter se contrarij sunt. Nam *Pharisæi* ex Hebræo in Latinum interpretantur Diuisi, eo quòd traditionum & obseruationum suarũ quas illi δευτερώσεις vocant, iustitiã præferunt. Vnde & diuisi vocantur à populo, quasi per iustitiam. *Saducæi*, interpretantur iusti. vendicant enim sibi quod non sunt: corporis resurrectionem negant, & animam interire cum corpore prædicant. Hi quinque tantùm libros Legis recipiunt, prophetarum vaticinia respuunt. *Esuei*, dicunt ipsum esse Christum, qui docuit illos omnem abstinentiam. *Morbonei*, dicunt ipsum esse Christum, qui docuit illos in omni re sabbatizare. *Geniſtei*, dicti eo quòd de genere Abrahæ esse se gloriantur. Nam cùm in Babyloniam venisset populus Dei: plerique relinquẽtes vxores suas, Babylonicis mulieribus adhæserunt: quidã autem Israeliticis tantùm coniugiis contenti vel ex eis geniti, dum reuersi essent de Babylonia, diuiserũt se ab omni populo, & assumpserunt sibi hoc nomen iactantiæ. *Meristei*, appellati, eo quòd separant Scripturas, non credentes omnibus prophetis, dicentes aliis & aliis spiritibus illos prophetasse. μέρος enim Græcè, Latinè pars dicitur. *Samaritæ* dicti, quòd legem solam custodiũt. Nam prophetas nõ recipiunt. *Hemerobaptistæ*, eo quòd quotidie vestimenta sua & corpora lauent.

De hæresibus Christianorum. CAP. V.

QVidam etiam hæretici qui de Ecclesia recesserunt ex nomine autorum suorũ nuncupantur. quidam verò ex causis quas eligentes instituerunt. *Simoniani*, dicti à Simone magicæ disciplinæ perito, cui Petrus in Actibus Apostolorum maledixit, pro eo quòd ab Apostolis Spiritus sancti gratiam pecunia emere voluisset. Hi dicunt creatu-

ram non à Deo:sed à virtute quadam superna creatam. *Menandriani* à Menãdro magno discipulo Simonis nuncupati,qui mũdũ non à Deo,sed ab angelis factũ esse asseruit. *Basilidiani* à Basilide appellati, qui inter reliquas blasphemias passum Iesum abnegauit. *Nicolaitæ* dicti à Nicolao diacono Ecclesię Hierosolymorum,qui cum Stephano & cæteris cõstitutus est à Petro : qui propter pulchritudinem relinquẽs vxorem dixerat, vt qui vellet ea vteretur,versa est in stuprum talis consuetudo,vt inuicem coniugia mutarentur. Quos Ioannes in Apocalypsi improbat dicens, Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum. *Gnostici* propter excellentiam scientiæ se ita appellare voluerunt. Animam naturam Dei esse dicunt,bonum & malum Deum suis dogmatibus fingunt. *Carpocratiani* à Carpocrate quodam vocantur:qui dixit Christum hominem fuisse tantùm,& de vtroq; sexu progenitum. *Cherinthiani* à Cherintho quodam nuncupati. Hi inter cætera circumcisionem obseruant : mille annos post resurrectionem in voluptate carnis futuros prædicant. Vnde & Græcè *Chiliastæ* : Latinè *Milliastæ* sunt appellati. *Nazarei* dicti,qui dũm Christum qui à vico Nazarænus est appellatus filium Dei confiteantur, omnia tamen veteris legis custodiũt. *Ophitæ* à colubro nominati sunt. Coluber enim Græcè ὄφις dicitur. Colunt enim serpentem, dicentes ipsum in paradisum induxisse virtutis cognitionem. *Valentiniani* à Valentino quodam Platonico sectatore vocati,qui αἰῶνας,id est,secula quædam in originem Dei Creatoris induxit:Christum quoq; de virgine nihil corporis assumpsisse,sed per eam quasi per fistulam trãsisse asseruit. *Apellitæ*,quorum Apelles princeps fuit, qui creatorem angelum nescio quem glorioſum superioris Dei faciens Deũ legis Israelillũ igneũ affirmãs. *Appellitæ* quorum author Appelles, qui dixit Christum non Deum veritate, sed hominem in fantasia apparuisse. *Archontiaci* à principibus appellantur, qui vniuersitatem quam Deus condidit:opera esse archangelorum defendunt. *Adamiani* vocati, quòd Adæ imitentur nuditatem. vnde & nudi orant,& nudi inter se mares fœminæque conueniunt. *Cainiani* proinde sic appellati,quoniam Cain adorant. *Sethiani* nomen acceperũt à filio Adam, qui vocatus est Seth, dicentes eundem esse Christum. *Melchisedechiani* vocati,pro eo quòd Melchisedech sacerdotem Dei, nõ hominem fuisse,sed virtutem Dei esse arbitrantur. *Angelici* vocati, quia angelos colunt. *Apostolici* hoc sibi nomen ideo præsumpserunt, quòd nihil possidentes propriũ, nequaquam recipiant eos qui aliquid in hoc mundo vtũtur. *Cerdoniani* à Cerdone quodam nominati, qui duo contraria principia asserunt. *Marcionitæ* à Martione Stoico philosopho appellati,qui Cerdonis dogma secutus,alterũ bonũ, alterum iustum Deum asseruit,tanquam duo principia creatoris & bonitatis. *Artoteritæ* ab oblatione vocati. Panem enim & caseum offerunt:dicentes primis hominibus oblationẽ à fructibus terræ & à fructibus ouium fuisse celebratam. *Aquarij* appellati, eò quòd aquã solam offerunt in calice sacramenti. *Seueriani* à Seuero exorti,vinũ non bibũt:vetus Testamentum & resurrectionem non recipiũt. *Tatiani* à Tatiano quodam vocati,qui & Encratitæ dicti,quia abominantur carnes. *Alogij* vocantur tanquam sine Verbo. λόγος enim Græcè verbum dicitur. Deũ enim verbũ non credũt,respuentes Iohannis euangeliũ & Apocalypsim. *Cataphrygijs* nomen prouinciæ Cataphrygia dedit,quia ibi extiterunt authores eorũ Montanus & Prisca & Maximilla. Hi aduentũ Spiritus sancti non in apostolis, sed in se traditum asserunt. *Cathari* propter munditiam ita se nominauerunt. Gloriantes enim de suis meritis,negant pœnitẽtibus veniam peccatorũ : Viduas si nupserint,tanquam adulteras damnant:Mundiores se cæteris prædicant. Qui nomen suũ si cognoscere vellent,mundanos se potius quàm mũdos vocarent. *Pauliani* à Paulo Samosateno exorti sunt:qui dixit non semper fuisse Christum, sed à Maria sumpsisse initium. *Hermogeniani* ab Hermogene quodam vocati: qui materiã, non natam introducens, Deo non nato eam comparauit matrémq; elementorum & deã asseruit:quos Apostolus improbat,elementis seruientes. *Manichei* à quodam Persa extiterunt,qui vocatus est Manes. Hic Manes duas naturas & substantias introduxit,id est,bonã & malam,& animas ex Deo quasi ex aliquo fonte manare asseruit. Testamentum vetus respuit:Nouum ex parte recipit. *Anomiani*, id est,Latinè sine lege dicuntur. *Antropomorphitæ* dicti,pro eo quòd simplicitate rustica Deum habere humana mẽbra,quæ in diuinis libris scripta sunt,arbitrantur. Ἄνθρωπος enim Græcè,Latinè homo interpretatur:ignorãtes vocem Domini qui ait:Spiritus est Deus. Incorporeus est enim,nec mẽbris distinguitur: nec corporis mole censetur. *Eraclitæ* ab Eraclio authore exorti. Monachos tantùm recipiũt, coniugia respuunt,regna cœlorum parvulos habere non credũt. *Nouatiani* à Nouato Romæ vrbis presbytero exorti : qui aduersus Cornelium cathedram pontificalem conatus inuadere, hæresim instituit, nolens apostatas recipere:& rebaptisans baptizatos. *Mõtani* hæretici dicti,quòd tempore persecutionis in montibus latuerunt : qua occasione à catholicæ Ecclesiæ corpore se diuiserunt.

Ebionitæ,

Ebionitæ ab Ebione dicti: siue à paupertate. Christum enim per prophetam solum verum Iesum putant effectum. Vnde competenter Ebionitæ pro paupertate intelligentię compellati sunt. Hi semiiudæi sunt: & ita tenent Euangelium, vt legem carnaliter seruent: aduersus quos Apostolus ad Galatas scribens inuehitur. *Fotiniani* à Fotino Gallogræciæ Sirmiæ episcopo nuncupati: qui Ebionitarum hæresim suscitans, asseruit Christum à Maria per Ioseph nuptiali coitu fuisse conceptum. *Aetiani* ab Ætio quodam nuncupati sunt. Hi offerre sacrificium pro defunctis spernunt. *Aetiani* ab Ætio quodam sunt vocati. Idémque *Eunomiani*, ab Eunomio quodam dialectico Ætij discipulo: ex cuius nomine magis innotuerunt: dissimilem Patri asserentes Filium & Filio Spiritum sanctum. Dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide manentium. *Origeniani* ab Origene authore exorti sunt, dicentes quòd non possit Filius videre Patrem: nec Spiritus sanctus Filium. Animas quoque in mundi principio dicunt peccasse: & pro diuersitate peccatorum de cælis vsque ad terras lapsas, diuersa corpora quasi vincula meruisse: eáque causa mundum factum fuisse. *Noetani* à quodam Noeto vocati: qui dicebant Christum eúdem esse & Patrem, & Spiritum sanctum: ipsámque Trinitatem in officiorum nominibus non in personis accipiunt. Vnde & *Patripassiani* vocantur: quia Patrem passum aiunt. *Sabelliani* ab eodem Noeto pullulasse dicuntur: cuius discipulum perhibent fuisse Sabellium: ex cuius nomine maximè innotuerunt. Vnde & Sabelliani vocati sunt. Hi vnam personam Patris & Filij & Spiritus sancti astruũt. *Arriani* ab Arrio Alexandrino presbytero orti sunt, qui coæternum Patri Filium non agnoscens: diuersas in Trinitate substantias asseruit: cõtra illud quod ait Dominus, dicẽs: Ego & Pater vnum sumus. *Macedoniani* à Macedonio Constãtinopolitano Episcopo dicti sũt: negãtes Deũ esse Spiritũ sanctũ. *Apollinaristæ* ab Apollinare vocati sũt, dicentes, Christum corpus tantummodo sine anima suscepisse. *Antidicomaritæ* appellati sunt, pro eo quòd Mariæ virginitati contradicunt: asserentes eam post Christum natum viro suo commixtam. *Metangismonitæ* ideo tale nomen acceperunt: quia ἀγγος vas dicitur. Asserũt enim esse in Patre Filiũ, tanquã vas min⁹ inter vas maius. *Patriciani* à quodã Patricio nuncupati sunt, qui substantiam humanæ carnis à diabolo conditam dicunt. *Coliuthani* à quodam Coliutho nominati, qui dicunt, Deum non facere malum: contra illud quod scriptum est: Ego Dominus creans mala. *Floriani* à Florino, qui econtrariò dicũt Deum creasse mala: contra id quod scriptum est: Fecit Deus omnia bona. *Donatistæ* à Donato quodam Afro nuncupati, qui de Numidia veniens totam penè Africam sua persuasione decepit: asserens minorem Patre Filiũ, & minorem Filio Spiritum sanctum: & rebaptizans catholicos. *Bonosiani* à Bonoso quodã Episcopo exorti proditur: qui Christum filium Dei adoptiuum non proprium asserũt. *Circumcelliones* dicti, eò quòd agrestes sunt, quos *Cotopitas* vocant supradictæ hæresis habentes doctrinam. Hi amore martyrij semetipsos perimunt, vt violenter de hac vitã discedentes martyres nominentur. *Priscillianistæ* à Priscilliano vocati: qui in Hispania ex errore Gnosticorum & Manichæorum, permixtũ dogma composuit. *Luciferiani* à Lucifero Sirmiæ Episcopo, qui cõtra Episcopos catholicos, qui Constantij persecutione perfidię Arrianorũ consentiẽtes erãt, & postea correcti redire in catholicã delegerũt, damnãtes, siue quòd crediderant, siue quòd se credidisse simulauerant: quod Ecclesia catholica materno recipit sinu: tanquam Petrum post fletum negationis. Hanc illi matris charitatem superbè accipientes: eósque recipere nolentes à communione recesserunt: & cum ipso Lucifero authore suo, qui manè oriebatur cadere meruerunt. *Iouinianistæ* à Iouiniano quodam monacho dicti: asserentes nullam nuptiarum & virginum esse distantiam: nullúmque inter abstinentes & simpliciter epulantes esse discrimen. *Eluidiani* ob Eluidio nominati: qui dicunt post natum Christum, alios Mariam filios de viro Ioseph peperisse. *Paterniani* à Paterno quodam exorti, qui inferiores corporis partes à diabolo factas opinantur. *Arabici* nuncupati, eò quòd in Arabia exorti sunt, dicentes animam cum corpore mori, atque in nouissimo die vtrumque resurgere. *Tertullianistæ* dicti à Tertulliano presbytero Africanæ prouinciæ, ciuitatis Carthaginensis, animam immortalem esse, sed corporeã prædicantes: & animas hominum peccatorum post mortem in dæmones verti putantes. *Τεσσαρεσκαιδεκατῖται* dicti, quòd xiiij. luna pascha cum Iudæis obseruandum contendunt. nam τέσσαρες quatuor, δέκα decem significat. *Nyctages* à somno nuncupati, quòd vigilias noctis respuant: superstitionem esse dicentes: iura temerare diuina, qui noctem ad requiem tribuit. *Pelagiani* à Pelagio monacho exorti. Hi liberum arbitrium diuinæ gratiæ anteponunt, dicentes sufficere voluntatẽ ad implenda iussa diuina. *Nestoriani* à Nestorio Constantinopolitano Episcopo nuncupati, qui beatam virginem Mariam, non Dei, sed hominis tantummodo asseruit genitricem: vt aliam personam carnis: aliam faceret Deitatis. neque vnum Christũ in verbo Dei & carne credidit, sed separatum atq;

seiunctim alterum filium Dei, & alterum hominis prædicauit. *Eutychiani* dicti ab Eutyche Constantinopolitano abbate, qui Christum post humanam assumptionem negauit existere de duabus naturis, sed solam in eo asseruit diuinam naturam esse. *Acephali* dicti, id est, sine capite, quem sequuntur hæretici. Nullus enim eorum reperitur author à quo exorti sint. Hi trium Chalcedonensium capitulorum impugnatores duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, & vnã in eius persona naturam prædicant. *Theodosiani* & *Gaianitæ*, à Theodosio & Gaiano appellati, qui temporibus Iustiniani principis in Alexandria populi peruersi electione vno die sunt ordinati Episcopi. Hi errores Eutichetis & Dioscori sequentes, Chalcedonense concilium respuunt: ex duabus vnam in Christo naturam asserunt, quam Theodosiani corruptam, Gaianitæ incorruptam contendunt. *Gnoitæ* & *Tritheitæ* à Theodosianis exorti sunt, ex quibus Gnoitæ ab ignorantia dicti: quia peruersitate à qua exorti sunt, id adiiciunt, quòd Christi diuinitas ignoret futura, quæ sunt scripta de die & hora nouissima: non recordantes Christi personam in Esaia loquentis: dies iudicij in corde meo. Tritheitæ verò vocati, quòd sicut tres personas in Trinitate: ita quoque tres astruunt deos esse, contra illud quod scriptum est: Audi Israel, Dominus Deus tuus, vnus est. ¶ Sunt & aliæ hæreses sine authore & sine nominibus: ex quibus aliæ triformem putant Deum esse: aliæ Christi diuinitatem passibilem dicunt: aliæ Christi de Patre natiuitati initium temporis dant: aliæ liberationem hominum apud inferos factam Christi descensione non credunt: aliæ animam imaginem Dei negãt: aliæ animas conuerti in dæmones & in quęcunque animalia existimant: aliæ de mundi statu dissentiunt: aliæ innumerabiles mũdos opinantur: aliæ aquam Deo coæternam faciunt, aliæ nudis pedibus ambulant: alię cum hominibus non manducant. ¶ Hæ sunt hęreses aduersus catholicam fidem exortæ, & ab Apostolis & à sanctis Patribus vel Conciliis prædamnatæ: quæ dum in se multis erroribus diuisæ, inuicem sibi dissentiunt: communi tamen nomine aduersus Ecclesiam Dei conspirant. Sed & quicunque aliter Scripturam sacram intelligit quàm sensus Spiritus sancti flagitat: à quo conscripta est: licet de Ecclesia non recesserit, tamen hæreticus potest appellari.

De Philosophis gentium. CAP. VI.

Philosophi Græca appellatione vocantur, qui Latinè amatores sapientiæ interpretantur. Est enim Philosophus qui diuinarũ & humanarum rerum scientiam habet: & omnem bene viuẽdi tramitem tenet. Nomen Philosophorum primùm à Pythagora fertur exortum. Nam dum anteà Græci veteres sophistas, id est, sapientes aut doctores sapientiæ semetipsos iactantius nominarent: iste interrogatus, quid profiteretur? verecundo nomine philosophum, id est amatorem sapientiæ se esse respondit: quoniam sapientẽ profiteri arrogantissimũ videbatur. Ita deinceps posteris placuit: vt quantalibet de rebus ad sapientiam pertinentibus doctrina quisque vel sibi vel aliis videretur excellere: non nisi philosophus vocaretur. Iidem autem philosophi triplici genere diuiduntur: nam aut Physici sunt, aut Ethici, aut Logici. *Physici* dicti, quia de naturis tractant. Natura quippe φύσις Græcè vocatur. *Ethici*, quia de moribus disputant. Mos enim ἦθος apud Græcos appellatur. *Logici* autem, quia in naturis & moribus rationem adiungunt. Ratio enim Græcè λόγος dicitur. Diuisi sunt autem *Ethici* in hæresibus suis: habentes quidam nomina ex authoribus vt Platonici, Epicurei, Pythagorici: alij à locis conuenticulorum, & stationum suarum, vt Peripatetici, Stoici, Academici. *Platonici* à Platone philosopho dicti. Hi enim animarum creatorem esse Deum, corporum angelos asserunt: & post multos annorum circulos in diuersa corpora redire animas dicunt. *Stoici* à loco dicti. Porticus enim fuit Athenis, quam Pisianactia appellabant: in qua picta erant gesta sapientium, atque virorum fortium historiæ. In hac porticu sapientes philosophabantur: ex qua & Stoici dicti sunt. Græcè enim porticus στοὰ dicitur. Hanc sectam primus Zeno instituit. Hi negant sine virtute effici quemquam beatum. Omne peccatũ vniforme esse asserunt, dicentes sic: Ille tã nocens erit, qui paleas furatus fuerit, quàm qui aurum: qui mergum occiderit, quàm qui equum. Non enim animal crimen, sed animus facit. Hi etiam animam cum corpore perire dicunt. Animam quoq; virtutem continentiæ esse negant: affectant gloriam æternam, cùm se fateantur non esse æternos. *Academici* appellati à villa Platonis academia Athenarum, vbi idem Plato docebat. Hi omnia incerta opinantur: sed sicut fatendum est multa incerta & occulta esse, quę Deus voluit excedere hominis intelligentiam: sic tamen plurima esse, quæ possint & sensus penetratione comprehendi. Hanc sectam Archesilaus Cyrenaicus philosophus reperit: cuius sectator fuit Democritus, qui dixit tanquam in puteo alto, ita vt nullus fundus sit: ita in occulto iacere veritatem. *Peripatetici* à deambulatione dicti, eò quòd Aristoteles author eorum deambulans dispu tare solitus esset. Hi dicunt quandam partic-

ulam

culam animæ esse æternam: de reliquo magna ex parte mortalem. *Cynici* ab immunditia impudentiæ nuncupati. Contra humanã enim verecundiam in propatulo coire cum coniugibus eis mos erat: censentes licitũ honestúmq; esse palàm cum vxoribus concumbere, quia coniugium iustum est, publicè id prædicantis agendum esse, vt canes in vices vel plateis. Vnde & à canibus, quorum vitam imitabantur, etiam vocabulum, noménque traxerunt. *Epicurei* dicti ab Epicuro quodam philosopho amatore vanitatis nõ sapientiæ, quem etiam ipsi philosophi porcum nominauerunt: quasi voluntas in cœno carnali, voluptatem corporis summum bonum asserens: qui etiam dixit nulla prouidentia diuina instructum esse aut regi mundũ: sed originem rerum atomis, id est, insecabilibus ac solidis corporibus assignauit: quorum fortuitis concursionibus vniuersa nascantur & nata sint. Asseruit tamen Deum nihil agere: omnia cõstare corporibus, animã nihil aliud esse quàm corpus. Vnde & dixit: Non ero postea quàm mortuus fuero. *Gymnosophistæ* nudi per opacas Indiæ solitudines perhibentur philosophari, adhibentes tantùm genitalibus tegmina. γυμνὸν enim eò dictum est, quòd iuuenes nudi exercerẽtur in campo, vbi pudenda sola tantùm operiunt. Hi & à generando se cohibent. *Theologi* autem idem sunt qui & *Physici*, dicti autem *Theologi*: quoniam in scripturis suis de Deo dixerunt. quorum varia constat opinio, quid Deus esset dum quærerent. Quidam enim corporeo sensu nunc visibilẽ mundũ ex quatuor elementis Deum esse dixerunt: vt Dionysius Stoicus. Alij verò spiritaliter intellexerunt mentem esse deum: vt Thales Milesius. Quidam animum in omnibus commanentem, & lucidum, vt Pythagoras. Quidam Deum sine tempore incõmutabilem, vt Plato. Quidam mentem solutam, vt Cicero. Quidam & spiritũ & mentem, vt Maro. Inuentum enim solũmodo Deum non vt inuenerunt exposuerunt: quia euanuerunt in cogitationibus suis. Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt. Platonici quidẽ Deũ curatorem & arbitrum & iudicem asserunt. Epicurei otiosum & inexercitatũ. De mũdo autem Platonici affirmant incorporalẽ. Stoici corporalẽ. Epicurus atomis. Pythagoras ex numeris: Eraclitus ex igne. Vnde & Varro ignẽ mundi animũ dicit. proinde quòd in mũdo ignis omnia gubernet: sicut animus in nobis. Quam vanissimè: Qui cùm est, inquit, in nobis, ipsi sumus: cùm exit, emorimur. Ergo & ignis cùm de mundo per fulgura proficiscitur, mũdus emoritur. Hi philosophorũ errores etiam apud Ecclesiam induxerunt hæreses. Inde ἀρειανοὶ & formæ nescio quę inde apud Ariũ Trinitas nominis, & apud Valentinum, Platonicus furor. Inde Martionis Deus melior de tranquillitate: à Stoicis enim venerat, & vt anima interire dicatur, Epicurus obseruatur: & vt carnis resurrectio negetur, de vana omniũ philosophorũ schola sumitur: & vbi materia cũ Deo æquatur, Zenonis disciplina est: & vbi quid de igneo Deo legitur, Eraclitus interuenit. Eadẽ materia apud hæreticos & philosophos volutatur, idem & retractatus implicatur.

De Poetis. CAP. VII.

Poetæ vnde sint dicti, sic ait Tranquillus: Cùm primùm homines exuta feritate rationẽ vitæ habere cepissent, sęq; ac deos suos nosse, cultum modicum, ac sermonẽ necessarium cõmenti sibi vtriusque magnificentiã ad religionem deorum suorum excogitauerunt. Igitur vt templa illis domibus pulchriora, & simulacra corporibꝰ ampliora faciebãt: ita eloquio etiam quasi augustiore honorandos putauerunt, laudésq; eorum & verbis illustrioribus & iocũdioribus numeris extulerũt. Id genus quia forma quadã efficitur, quę ποιήσις dicitur: poema vocitatum est, eiúsque fictores, poetæ. *Vates* à vi mentis appellatos Varro auctor est: vel à viendis carminibus, id est, flectendis, hoc est, modulandis: & proinde poetæ Latinè vates olim: & scripta eorũ vaticinia dicebantur, quòd vi quadã, & quasi vesania in scribendo cõmouerentur: vel quòd modis verba connecterent: Viere enim antiquis pro vincere ponentibus, etiam per furorem. *Diuini* eodem erant nomine: quia & ipsi quoq; pleraq; versibus efferebãt. *Lyrici* poetę dicti ἀπὸ τῆς λύρας, id est, à varietate carminũ. Vnde & lyra dicta. *Tragœdi* dicti, quòd initiò canentibus præmium erat hircus, quẽ Græci τράγον vocant. Vnde & Horatius: Carmine qui tragico vilem certauit ob hircũ. Iam dehinc sequentes tragici multum honorem adepti sunt, excellentes in argumentis fabularũ ad veritatis imaginem fictis. *Comœdi* appellati siue à loco, quia circum pagos agebant: quos Græci κώμας vocant: siue à comessatione. Solebant enim post cibum homines ad eos audiendos venire. Sed comici priuatorum hominum prædicant acta: tragici verò res publicas & regum historias. Item tragicorum argumenta ex rebus luctuosis sunt: comicorum ex rebus lætis. Duo sunt autem genera comicorum, id est, veteres & noui. *Veteres*, qui & ioco ridiculares extiterũt, vt Plautus, Actius, Terentius. *Noui* qui & *Satyrici*, à quibus generaliter vitia carpuntur, vt Flaccus, Persius, Iunenalis, & alij. Hi enim vniuersorum delicta corripiunt: nec vetabatur eis pessimum quenque describere: nec cuiuslibet peccata morésque reprehẽdere. Vnde & nudi pingũ-

tur,eò quòd per eos vitia singula denudentur. *Satyrici* autem dicti, siue quòd pleni sint omni facundia:siue a saturitate & copia. De pluribus enim simul rebus loquuntur:seu ab illa lance quæ plena diuersis frugum vel pomorum generibus ad templa gentilium solebat deferri:aut à satyris nomen dictum: qui multa habent,ea quæ per violentiam dicuntur. Quidam antè poetæ *Theologi* dicti sunt: quoniam de diis carmina faciebant. ¶ *Officium* autem *poetæ* in eo est,vt ea quæ verè gesta sunt in alias species obliquis figurationibus cum decore aliquo conuersa transducat. Vnde & Lucanus ideo in numero poetarum non ponitur,quia videtur historias cõposuisse non poema. ¶ *Apud poetas* autem *tres characteres* sunt *dicendi:vnus* in quo tantùm poeta loquitur,vt est in libris Virgilij Georgicorum. *Alius* dramaticus,in quo nusquam poeta loquitur,vt est in Comœdiis & Tragœdiis. *Tertius* mixtus,vt est in Æneide. Nam Poeta illic & introductæ personæ loquuntur.

De Sybillis. CAP. VIII.

Sibyllæ generaliter dicuntur omnes fœminæ vates lingua Græca. Nam σιὸς Æolico sermone Deum, Συλλὴν Græci mentem nuncupant,quasi Dei mentẽ. Proinde igitur,quia diuinam voluntatem hominibus interpretari solebãt,Sibyllæ nominatæ sunt.sicut enim omnis vir prophetans vel vates dicitur, vel prophetanta omnis fœmina prophetans Sibylla vocatur. Quod nomen ex officio, non ex proprietate vocabuli est. *Decẽ* autẽ *Sibyllæ* à doctissimis auctoribus tradũtur fuisse:quarum *prima de Persis* fuit:secunda *Libyca*:tertia *Delphica* in templo Delphici Apollinis genita,quæ ante Troiana bella vaticinata est,ciúsque plurimos versus operi suo Homerus inseruit: quarta *Cimmeria* in Italia:quinta *Erythræa* nomine Erophyla in Babylone orta, quæ Græcis Ilium petentibus vaticinata est perituram esse Troiam,& Homerum mendacia scripturum. Dicta autem Erythræa, quia in eadem insula, eius inuenta sunt carmina: sexta *Samia*, quæ Samonote dicta est à Samo insula,vnde fuit cognominata:septima *Cumana* nomine Amalthea,quæ nouem libros attulit Tarquinio Priſco,in quibus erant decreta Romana conscripta. Ipsa est & Cumæa,de qua Virgilius:Vltima Cumæi venit iam carminis ætas. Dicta autem Cumana à ciuitate Cumis,quę est in Campania,cuius sepulchrũ in Sicilia adhuc manet: octaua *Hellespontia* in agro Troiano nata, quæ scribitur Solonis & Cyri fuisse tẽporibus: nona *Phrygia*, quæ vaticinata est Ancyræ: decima *Tiburtina* nomine Albunea. Quarum omnia carmina effuntur: in quibus de Deo & de Christo, & gentibus multa scripsisse manifestissimè cõprobantur. Celebrior autem inter cæteras ac nobilior Erythræa perhibetur.

De Magis. CAP. IX.

MAgorum primus *Zoroastes* rex Bactrianorum extitit,quem Ninus rex Assyriorum prælio interfecit: de quo Aristoteles scribit, quòd vicies centum millia versuum ab ipso condita indiciis voluminum eius declarentur. Hanc artem multa post secula *Democritus* ampliauit: quando & Hippocrates medicinæ disciplina efflоruit. Apud Assyrios autem magicæ artes copiosæ sunt, testante Lucano:quis noscere fibra, Facta queat,quis prodat aues,quis fulgura cœli Seruet,& Assyria scrutetur sidera cura? Itaque hæc vanitas magicarum artium ex traditione angelorũ malorum in toto terrarum orbe plurimis seculis valuit. Per quandam scientiam futurorum & infernorum, & inuocationes eorum inuenta sunt aruspicia, augurationes,& ipsa quæ dicuntur oracula & necromantia. Nec mirum de magorum præstigiis: quorum in tantum prodiêre maleficiorum artes, vt etiã Moysi simillimis signis resisterent, vertentes virgas in dracones:aquas in sanguinem. Fertur & quædam maga famosissima *Circe*: quæ socios Vlyssis mutauit in bestias. Legitur & de sacrificio, quod Arcades Deo suo Lyceo immolabant, ex quo quicunque sumerent, in bestiarum formas conuertebantur. Hinc apparet,non esse in totum dubium quòd nobilis ille poeta scripsit de quadam fœmina, quæ magicis artibus excellebat: Hæc,inquit, se carminibus promittit soluere mẽtes Quas velit, ast aliis duras immittere curas. Sistere aquam fluuiis, & vertere sidera retrò, Nocturnósque cier manes, mugire videbis Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos. Quid plura? Si credere fas est,de Pythonissa: vt prophetæ Samuelis animam de inferni abditis euocaret,& viuorum præsentaret conspectibus,si tamen animam prophetę fuisse credamus,& non aliquam phantasmaticam illusionem Satanę fallacia factam. Prudentius quoque de *Mercurio* sic ait: Traditur extinctas sumpto moderamine virgæ In lucem reuocasse animas, Ast alios dãnasse neci. Et pòst paululum adiecit: Murmure nã magico tenues excire figuras, Atque sepulchrales scitè incantare fauillas. Vita itidem spoliare alios ars noxia nouit. *Magi* sunt qui vulgò malefici ob facinorum magnitudinẽ nuncupantur. Hi & elementa cõcutiunt,turbant mentes hominum, ac sine vllo veneni haustu violentia tantùm carminis interimunt. Vnde & Lucanus: Mens hausti nulla sanie polluta veneni Incantata perit.

Dæmoni-

Dæmonibus enim accitis audent ventilare, vt quisq; suos perimat malis artibus inimicos. Hi etiam sanguine vtuntur & victimis, & sæpe contingũt corpora mortuorum. *Necromantici* sunt: quorum præcãtationibus vidẽtur resuscitati mortui diuinare, & ad interrogata respondere. Νεκρὸς enim Græcè mortuus, μαντεία diuinatio nuncupatur: ad quos suscitandos, cadaueri sanguis adicitur. Nam amare dæmones sanguinem dicunt. Ideóque quoties necromantia fit, cruor aqua miscetur, vt calore sanguinis facilius prouocentur. *Hydromantij* ab aqua dicti. Est enim hydromantia in aquæ inspectione vmbras dæmonum euocare, & imagines vel ludificationes eorum videre, ibique aliqua ab eis audire, vbi adhibito sanguine etiam inferos perhibẽtur suscitari. Quod genus diuinationis à Persis dicitur allatum. Varro dicit diuinationis quatuor esse genera, terrã, aquã, aerẽ & ignẽ. Hinc *geomantiã, hydromantiã aeromãtiam, pyromantiam* dictã constat. *Diuini* dicti, quasi Deo pleni: diuinitate enim se plenos assimulant, & astutia quadam fraudulenta hominibus futura coniectant. *Duo* sunt autem *genera diuinationis: ars & furor. Incantatores* dicti sunt, qui artem verbis peragunt. *Arioli* vocati, propter quòd circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt: iisque celebritatibus dæmonum responsa accipiunt. *Aruspices* nuncupati, quasi horarum inspectatores: dies enim & horas in agendis negociis operibúsque custodiunt, & quid per singula tempora obseruare debeat homo, intendunt. Hi etiam exta pecudum inspiciunt, & ex eis futura prædicunt. *Augures* verò sunt qui volatus auium & voces intendunt, aliáque signa rerum vel obseruationes improuisas hominibus occurrẽtes. iidem & auspices. Nam auspicia sunt quæ iter facientes obseruant. Dicta sunt autem *auspicia*, quasi auium aspicia: & auguria, quasi auium garria, hoc est, auium voces & linguæ. Item *augurium* quasi auigerium quod aues gerunt. *Duo* sunt *genera auspiciorum*: vnũ ad oculos: alterum ad aures pertinens. *Ad oculos* scilicet volatus: *ad aures*, vox auium. *Pythones* à Pythio Apolline dictæ, quòd is auctor fuerit diuinandi. *Astrologi* dicti, eò quòd in astris auguriantur. *Genethliaci* appellati propter natalium considerationem dierum. Geneses enim hominum per duodecim cœli signa describunt, siderúmque cursu nascentium mores, actus & euentus prædicare conantur, id est, quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ qui nascitur. Hi sunt qui vulgò *Mathematici* vocãtur: cuius superstitionis genus *Constellationes* Latini vocant, id est, notationes siderum, quomodo se habeat cùm quisque nascitur. Primùm autem iidem stellarum interpretes magi nuncupabantur: sicut de his legitur qui Euangelio natum Christum annuntiauerunt. postea hoc nomine soli Mathematici. Cuius artis scientia vsque ad Euangelium fuit concessa, vt Christo edito nemo exinde natiuitatem alicuius de cælo interpretaretur. *Horoscopi* dicti, quòd horas natiuitatis hominum speculantur dissimili & diuerso fatu. *Sortilegi* sunt, qui sub nomine fictæ religionis per quasdã quas sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittũt. *Salisatores* vocati sunt, quia dum eis mẽbrorum quæcunque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significare prædicunt. Ad hæc omnia pertinent & *ligaturæ execrabilium remediorum*, quæ ars medicorum condemnat: siue in præcantationibus, siue in characteribus vel in quibuscunque rebus suspendendis atque ligandis. In quibus omnibus ars dæmonum est ex quadam pestifera societate hominum & angelorum malorum exorta. Vnde cuncta vitanda sunt à Christiano & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. *Auguria* autem auium, Phryges primi inuenerunt. *Præstigium* verò Mercurius primus dicitur inuenisse. Dictum autem præstigium, quòd perstringat aciem oculorum. *Aruspicinæ* autem primus Etruscis tradidisse dicitur quidam Stages. Hic ex horis aruspicinam dictauit: & postea non apparuit. Nam dicitur fabulosè arante quodam rustico subitò ex glebis exiliuisse & aruspicinam dictasse, qua die & mortuus est. Quos libros Romani ex Etrusca lingua in propriã mutauerunt.

De paganis. CAP. X.

Pagani ex pagis Athenienſium dicti, vbi exorti sunt. Ibi enim in locis agrestibus & pagis gentiles lucos idoláque statuerunt, & à tali initio vocabulum pagani sortiti sunt. *Gentiles* sunt, qui sine lege sunt, & nondum crediderunt. dicti autem gentiles, quia ita sunt vt fuerunt geniti, id est, sicut in carne descenderunt sub peccato, scilicet idolis seruientes: & necdum regenerati. Proinde gentiles primitus nuncupabantur: ipsi dicuntur Græcè Ethnici. Ethnici enim ex Græco in Latinum interpretantur gentiles. ἔθνος enim Græcè, gens dicitur. Post fidem autem non debent vocari gentes, siue gentiles, hi qui ex gentibus credunt: sicut post fidem dici iam non potest Iudæus, testante Paulo apostolo, & dicente iam Christianis: Quoniam cùm gentes essetis, hoc est, infideles. *Apostatæ* dicuntur, qui post baptismum Christi susceptũ ad idolorum cultum & sacrificiorum conta-

minationes reuertuntur. Est autem nomen Græcum.

De dijs gentium. CAP. XI.

QVos autem pagani *deos* asserunt, homines olim fuisse produntur: & pro vniuscuiusque vita vel meritis coli apud suos post mortem cœperunt, vt apud Ægyptum Isis: apud Cretam Iouis: apud Mauros Iuba: apud Latinos Faunus: apud Romanos Quirinus. Eodem quoque modo apud Athenas Minerua: apud Samum Iuno: apud Paphos Venus: apud Lemnos Vulcanus: apud Naxos Liber: apud Delos Apollo. In quorum etiam laudibus acceſſerunt poetæ, & compoſitis carminibus in cælum eos ſuſtulerunt. Nã quorundam inuentiones artium cultu peperiſſe dicuntur, vt Eſculapio medicina, Volcano fabrica. Ab actibus autem vocantur, vt *Mercurius*, quòd mercibus præeſt: *Liber* à libertate. Fuerunt etiam & quidam viri fortes aut vrbium conditores: quibus mortuis homines, qui eos dilexerunt, ſimulachra finxerunt: vt haberent aliquod ex imaginum contemplatione ſolatium: ſed paulatim hunc errorem perſuadentibus dæmonibus, ita in poſteris conſtat irrepſiſſe, vt quos illi pro ſola nominis memoria honorauerunt, ſucceſſores deos exiſtimarent atque colerent. ¶ *Simulachrorum vſus* exortus eſt, cùm ex deſiderio mortuorũ conſtituerentur imagines vel effigies, tanquã in cælum receptæ, pro quibus ſe terris dæmones colendi ſuppoſuerunt, & ſibi ſacrificari à deceptis & perditis perſuaſerũt. *Simulachra* autem à ſimilitudine nuncupata, eò quòd manu artificis ex lapide aliáve materia eorum vultus imitantur, in quorum honorem finguntur. Ergo ſimulacra, vel pro eo quòd ſunt ſimilia, vel pro eo quod ſimulata atque confícta, vnde & falſa ſunt. Et notandum quòd Latinus ſermo ſit, & nõ Hebræus. Apud eos enim idolum ſiue ſimulacrum ſemel dicitur. Iudæi dicunt quòd Iſmael primus ſimulacrum luto fecerit. Gentiles autem primum Prometheum ſimulacra hominum de luto finxiſſe perhibent: ab eóque natam eſſe artem ſimulacra & ſtatuas fingendi. Vnde & poetæ ab eo homines primum factos eſſe cõfingunt figuratè propter effigies. Apud Græcos autem Cecrops ſub quo primùm in arce oliua orta eſt, & Atheniẽſium vrbs ex Mineruę appellatione nomen ſortita eſt. Hic primus omnium Iouem appellauit: ſimulacra reperit, aras ſtatuit, victimas immolauit: nequaquam iſtiuſmodi rebus in Græcia vnquam viſis. *Idololatria* idolorum ſeruitus ſiue cultura interpretatur. Nã λατρεία Græcè, Latinè ſeruitus dicitur: quæ quantum ad veram religionem attinet, nonniſi vni & ſoli Deo debetur. Hanc ſicut impia ſuperbia, ſiue hominum, ſiue dæmonum ſibi exhiberi vel iubet vel cupit: ita pia humilitas vel hominum vel angelorum ſanctorũ ſibi oblatam recuſat, & cui debetur oſtendit. *Idolum* autem eſt ſimulacrum quod humana effigie factum & conſecratum eſt: iuxta vocabuli interpretationem. εἶδος enim Græcè formam ſonat, & ab eo per diminutionem idolum deductum: quod apud nos formulã facit. Igitur omnis forma vel formula idolũ ſe dici expoſcit. Inde *idololatria* omniscirca idolum famulatus & ſeruitus. Quidam verò Latinè ignorantes, Græcè imperitè dicũt, idolum ex dolo ſumpſiſſe nomen, quòd diabolus creaturæ cultum diuini nominis inuexit. *Dæmonas* à Græcis dictos aiunt, quaſi δαήμονας, id eſt peritos ac rerum præſcios. Præſciunt enim futura multa: vnde & ſolent reſponſa aliqua dare. Ineſt enim illis cognitio rerum pluſquam infirmitati humanæ: partim ſubtilioris ſenſus acumine, partim experientia longiſſimæ vitæ: partim per Dei iuſſum angelica reuelatione. hi corporum aereorum natura vigẽt. Ante tranſgreſſionem quidem cæleſtia corpora gerebant. Lapſi verò, in aeream qualitatem conuerſi ſunt: nec aeris illius puriora ſpatia, ſed iſta caliginoſa tenere perpeſſi ſunt, qui eis quaſi carcer eſt vſque ad tempus iudicij. Hi ſunt præuaricatores angeli: quorum princeps diabolus eſt. *Diabolus* Hebraicè dicitur deorſum fluens: quia quietus in cæli culmine ſtare cõtemſit: ſed ſuperbiæ pondere deorſum corruens cecidit. Græcè verò diabolus criminator vocatur, vel quòd crimina quæ ipſe inlicit ad Deum referat: vel quia electorum innocentiam criminibus accuſet fictis: vnde & in Apocalypſi voce angelica dicitur: Proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum qui accuſabat illos in conſpectu Dei noſtri die ac nocte. Satanas in Latinum ſonat aduerſarius ſiue tranſgreſſor. Ipſe enim eſt aduerſarius, qui eſt veritatis inimicus: & ſemper ſanctorum virtutibus contrà ire nititur. Ipſe & trãſgreſſor quia præuaricator effectus in veritate quà conditus eſt, non ſtetit. Idem & tentator, quia tentandam iuſtorum innocentiam poſtulat: ſicut in Iob ſcribitur. *Antichriſtus* appellatur, quòd contra Chriſtum venturus eſt: non quomodo quidam ſimplices intelligunt: Antichriſtum ideo dictum, quòd ante Chriſtum venturus ſit, & poſt eum veniat Chriſtus: Nõ ſic, ſed antichriſtus Græcè dicitur: quod eſt Latinè contrarius Chriſto. ἀντὶ enim Græcè in Latinum contra ſignificat. Chriſtum enim ſe mentietur dum venerit, & contra eum dimicabit: & aduerſabitur ſacramentis Chriſti, vt veritatis eius euangelium ſoluat. Nam & templum Hieroſolymis reparare, & omnes veteris legis ceremonias reſtaurare tentabit.

Sed &

Sed & ille Antichristus est qui negat esse Dominum Christum. Contrarius enim Christo est. Omnes enim qui exeunt de Ecclesia & ab vnitate fidei præciduntur,& ipsi Antichristi sunt. *Bel*, idolum Babylonicum est, quod interpretatur vetus. fuit enim hic Belus pater Nini primus rex Assyriorum, quem quidam Saturnum appellant:quod nomen & apud Assyrios & apud Afros postea cultū est: vnde & lingua Punica Bal Deus dicitur. Apud Assyrios autem Bel vocatur,quadam sacrorum suorum ratione, & Saturnus & sol. *Beelfegor*, interpretatur simulachrum ignominiæ.Idolum enim fuit Moab cognomento *Baal* super montem *Fegor*: quem Latini *Priapum* vocant,deum hortorum. Fuit enim de Lapsaco ciuitate Hellesponti,de qua pulsus est,& propter virilis membri magnitudinem in numerū deorum suorum eum Græci transtulerunt, & in nomine sacrauerunt hortorum: vnde & dicitur præesse hortis, propter eorum fœcunditatem. *Beelzebub*, idolum fuit Accaron, quod interpretatur vir muscarum. Zebub autem musca vocatur. Spurcissimum igitur idolum, ideo vir muscarum vocatur, propter sordes idololatriæ: siue propter immunditiam. *Belial*,sine iugo: Belial Hebraicè bel dicitur, idolum Niniuitarum. *Behemoth*, ex Hebræa voce in Latinā linguam animal sonat: propter quod de excelsis ad terrena cecidit,& pro merito suo vt animal brutum effectus sit.Ipse est & Leuiathan,id est,serpens de aquis, quia in huius seculi mari, volubili versatur astutia. Leuiathan autem interpretatur additamētum eorum,quorum scilicet,nisi hominum: quibus in paradiso semel per culpam præuaricationis intulit mortem, & hanc vsque ad æternam mortem quotidie persuadendo adducit vel extendit. Quædam autem nomina deorum suorum gentiles per vanas fabulas ad rationes Physicas conantur traducere:eâque in causis elementorum composita esse interpretantur: sed hoc à poetis totum fictum est, vt Deos suos ornarent aliquibus figuris: quos perditos ac dedecoris infamia plenos fuisse historiæ confitentur. Omnino enim fingendi locus vacat,vbi veritas cessat. *Saturnus*, origo deorum & totius posteritatis à paganis designatur.Hunc Latini à satu appellatum ferunt,quasi ad ipsum satio omniū pertineat rerum,vel à temporis longitudine, quod saturetur annis. Vnde eum Græci χρόνον nomen habere dicunt, id est, tempus, quòd filios suos fertur deuorasse, hoc est,annos, quos tempus produxerit in se reuoluit, vel eo quòd semina vnde oriuntur iterum redeunt.Hunc Cœli patris abscidisse genitalia dicunt, quia nihil in cælo de seminibus nascitur. Falcem tenet, inquiunt, propterea agriculturam significandam:vel propter tempora & annos quòd in se redeant, vel propter sapientiam quòd intus acuta sit. In aliquibus autem ciuitatibus Saturno liberos suos gentiles immolabant: quia Saturnum poetæ liberos suos deuorasse solitum tradiderunt. Iouis fertur à iuuando dictus, & Iupiter quasi iuuans pater, hoc est, omnibus præstans. Hunc & priuato titulo Iouem optimum dixerunt, dum fuisset incestus in suis: impudicus in extraneis,quem modò taurum fingunt propter Europæ raptum: fuit enim in naui cuius insigne erat taurus, modò Danaes per imbrem aureum appetisse concubitum: vbi intelligitur pudicitiam mulieris ab auro fuisse corruptam: modò in similitudinem aquilæ fuisse, propter quod puerum ad stuprum rapuerit: modò serpentem, quia reptauerit: & cygnum, quia cantauerit.Et ideo non figuræ istę sunt: sed plana de veritate scelera. vnde turpe erat tales deos credi, quales homines esse non debeant. *Ianum* dicunt,quasi mundi vel cœli mensium ianuam:duas Iani facies faciunt, propter orientem & occidentem. Cùm verò faciunt eum quadrifrontem, & Ianum geminum appellant, ad quatuor mundi partes hoc referunt, vel ad quatuor elementa siue tempora. Sed dum hoc fingunt,monstrum non deum faciunt. *Neptunum*, aquas mundi prædicant, & dictus ab eis Neptūnus, quasi nube tonans. *Vulcanum*, volunt ignem: & dictus Vulcanus quasi volans candor, vel quasi volicanus, quòd per aerem volet. Ignis enim de nubibus nascitur. Vnde etiam Homerus dicit eum præcipitatum de aere in terras: quòd omne fulmen de aere cadit. Idcirco autem Vulcanus de fœmore Iunonis fingitur natus, quòd fulmina de imo aere nascuntur. Claudus autem dicitur Vulcanus, quia per naturam nunquam est rectus ignis, sed quasi claudus eiusmodi speciem motúmque habet. Ideo autem in fabrorum fornace eundem Vulcanum auctorem dicunt, quia sine igne nullum metalli genus fundi extendíque potest. *Pluton* Græcè,Latinè *Diespiter* vel *Ditis pater*, quem alij *Orcum* vocant, quasi receptorem mortium. Vnde & orca nuncupatur vas quod recipit aquas. Ipse & Græcè *Charon*. *Liberum* à liberamento appellatum volunt, quòd quasi mares in coeundo per eius beneficium emissis seminibus liberentur, quòd idem Liber muliebri & delicato corpore pingitur. Dicunt enim mulieres ei attributas, & vinum propter excitandam libidinem. Vnde & frons eius pampino cingitur: sed ideo coronam viteam & cornu habet, quia cùm grate & moderatè vinum bibitur lætitiam præstat:cùm vltra modum,excitat lites:

id est, quasi cornua dat. Idem autem & *Lyaus* ἀπὸ τοῦ λύειν, quòd multo vino membra soluantur. Hic & Græcè Διόνυσος à monte Indiæ Niso, vbi dicitur esse nutritus. Cæterùm est Nisa ciuitas, in qua colitur idem & Liber, vnde Nisæus dictus est. *Mercurius*, sermonē interpretatur. Nam ideo Mercurius quasi medius currēs dicitur appellatus, quòd sermo currat inter homines medius. Ideo & ἕρμης Græcè, quòd sermo vel interpretatio, quæ ad sermonem vtique pertinet, ἑρμηνεία dicitur. Ideo & mercibus præesse, quia inter vendentes & ementes sermo sit medius. Qui ideo fingitur habere pennas, quia citius verba discurrunt. Vnde & velox & errans inducitur: alas enim eius in capite & in pedibus, significare volucrem fieri per aera sermonem. Nuncium dictum, quoniam per sermonem omnia cogitata enunciantur. Ideo autem hunc furti magistrum dicunt, quia sermo animos audientium fallit. Virgam tenet qua serpentes diuidit, id est venena. Nam bellantes ac dissidentes interpretum oratione sedantur: vnde & secundum Liuium legati pacis *Caduceatores* dicuntur. Sicut enim per feciales bella indicebantur, ita pax per caduceatores fiebat. *Hermes* autem Græcè dicitur ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας, Latinè interpres, qui ob virtutem multarúmque artium scientiā Trimegistus ter maximus nominatus est. Cur autem eum capite canino fingunt, hæc ratio dicitur, quòd inter omnia animalia canis sagacissimum genus & perspicax habeatur. *Martem*, deum belli esse dicunt, & Martem appellatum: quia per viros pugnatur, vt sit Mars quasi mas: licet & tria sunt genera consuetudinum, sicut Scytharum: vbi & fœminæ & viri in pugnam eunt. Amazonum, vbi solæ fœminæ: Romanorum aliarúmque gentium, vbi soli mares. Item Martem dicūt quasi effectorem mortium. Nam à Marte mors nūcupatur. Vnde & adulterū dicunt, quia belligerantibus incertus est. Quòd verò nudo pectore stat, vt bello se quisque sine formidine cordis obiiciat. Mars autem apud Græcos Gradiuus dicitur, eo quòd in bello gradū inferant qui pugnant, aut quòd impigrè gradiantur. *Apollinem*, quamuis diuinatorem & medicum vellent, ipsum tamen solem etiam dixerunt, quasi solum. Ipsum Titan, quasi vnum ex Titanis, qui aduersum Iouem bellum nō fecit. Ipsum Phœbum quasi ephebum, hoc est, adolescentem. vnde & sol puer pingitur, eo quòd quotidie oriatur, & noua luce nascatur. *Pythium* quoque eundem Apollinem vocari aiunt: à Pythone immensæ molis serpente: cuius non magis venena quàm magnitudo terrebat. Hunc Apollo sagittarum ictibus sternēs nominis quoque spolia reportauit, vt Pythius vocaretur. Vnde & ob hoc insigne victoriæ Pythia sacra celebrāda cōstituit. *Dianā* quoque sororem eius similiter lunam & viarum præsidem aiunt. Vnde & virginem volunt, quòd via nihil pariat, & ideo ambo sagittas habere fingūtur, quòd ipsa duo sidera de cælo radios vsque ad terras emittunt: Dianam autem vocatam quasi Duanam, quòd luna die ac nocte appareat. Ipsam & *Lucinam* asseuerant, eo quòd luceat. Eandem & *Triuiā*, quòd tribus fingatur figuris. de qua Virgilius: -Tria virginis ora Dianæ. quia eadem luna, eadem Diana, & eadem *Proserpina* vocatur. Sed cùm luna fingitur: -Sublustri splēdet amictu. Cùm succincta iacit calamos, Latonia virgo est: Cùm subnixa sedet solio, Plutonia coniunx. *Latonia* autē Diana, eo quòd Latonis fuerit filia. *Cererem*, id est, terram à creandis frugibus asserunt dictam: appellantes eam nominibus plurimis. dicunt etiā eā & *Opem*, quod opere melior fiat terra. *Proserpinam*, quòd ex ea proserpant fruges. *Vestam*, quòd herbis vel variis vestita sit rebus, vel à vi sua stando: Eandem & *Tellurem* & *Matrē magnam* fingunt: turritam cum tympana & gallo & strepitu cymbalorum. Matrem vocatam, quòd plurima pariat: magnam, quòd cibū gignat: almam, quia vniuersa animalia fructibus suis alit. Est enim alimentorū nutrix terra. quòd simulacrū eius cum claui fingitur: quia tellus hyeme clauditur, Vere aperitur, vt fruges nascantur. Quod tympanum habet, significari volunt orbem terræ. Quòd curru vehitur, dicitur, quia ipsa est terra quæ pendet in aere. Quòd sustinetur rotis: quia mundus rotatur & volubilis est. Quòd leones illi subiiciunt mansuetos, vt ostendāt, nullum genus esse terræ tam ferum quod non subigi possit aut superari ab ea. Quòd in capite turritam gestat coronam, ostēditur superpositas terræ ciuitates, quasi insignitas truribus constare. Quòd sedes finguntur circa eam: quia cùm omnia moueantur: ipsam nō moueri. Quòd Corybantes eius ministri cum strictis gladiis esse fingūtur, vt significetur omnes pro terra sua debere pugnare. Quòd gallos huic deæ vt seruirēt fecerunt, significat qui semine indigeant, terram sequi oportere. In eo quippe omnia reperiri. Quòd se apud eam iactant, præcipitur, inquiunt, vt qui terram colūt ne sedeant: semper enim esse quòd agant. Cymbalorum autem æreorum sonitus: ferramentorum crepitus in colendis agris: & ideo ære, quòd terram antiqui colebant ære, prius quàm ferrū esset inuentum. Eandem *Vestam* & *ignem* esse prohibent: quia terram ignem habere non dubium est: vt ex Ætna Vulcanóque datur intelligi. Et ideo *virginem* putant, quia ignis inuiolabile sit elementum: nihílque nasci

possit

possit ex eo: quippe qui omnia quæ arripuerit absumat. Ouidius in Fastis: Nec tu aliud Vestam, quàm viuam intellige flammã, Natáque de flamma corpora nuda vides. propterea & virgines ei seruire dicũtur, eò quòd sicut de virgine: ita nihil ex igne nascatur. *Iunonem* dicunt quasi ianonem, id est ianuam, pro purgationibus fœminarũ, eò quòd quasi portas matrum natorum pandat, id est, nubentium maritis. Sed hoc philosophi. Poetæ autem Iunonem Iouis asserunt sororem & coniugem: ignem enim & aerem Iouem: aquam & terram Iunonẽ interpretantur, quorum duorum permixtione vniuersa gignuntur. Et *sororem* dicunt, quòd mundi pars est. *Coniugem*, quòd commixta corda tundit. Vnde & Virgilius: Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther Coniugis in gremiũ descendit. *Minerua* apud Græcos ἀθήνη dicitur, id est, fœmina. Apud Latinos autẽ Mineruam vocatam, quasi deam & munus artium variarum. Hanc enim inuentricem multorũ ingeniorum perhibent, & inde eam artẽ & rationem interpretantur, quia sine ratione nihil potest contineri. Quæ ratio, quia ex solo animo nascitur, animúmque putant esse in capite & in cerebro: ideò eã dicunt de capite Iouis esse natam: quia sensus sapientis qui inuenit omnia án capite est. In cuius pectore ideò caput Gorgonis fingitur, quòd illic est omnis prudentia quæ confundit alios, & imperitos ac saxeos comprobat: quod & in antiquis Imperatorũ statuis cernimus in medio pectore loricæ, propter insinuandam sapientiam & virtutem. hæc Minerua & *Tritonia* dicitur. Triton enim Africæ palus est, circa quã fertur virginali apparuisse ætate: propter quod Tritonia nuncupata est. Vnde & tantò procliuius dea credita est: quãtominus origo eius innotuit. *Pallas* autẽ dicta vel ab insula Pallene in Thracia, in qua nutrita est: vel ἀπὸ τοῦ πάλλειν τὸ δόρυ, id est, ab hastæ concussione, vel quòd Pallantem gigantem occiderit. *Venerem* exinde dicunt nuncupatam, quòd sine vi fœmina esse virgo non desinat. Hanc Græci ἀφροδίτην vocant propter spumã sanguinis generantem. ἀφρὸς enim Græcè spuma vocatur. Quòd autem fingunt Iouẽ Saturno Cœlo patri genitalia abscidisse: & sanguinem fluxisse in mare: atque ex spuma maris concreta Venus nata est: illud aiunt, quòd per coitum salsi humoris substãtia est: & inde ἀφροδίτην Venerem dici, quia coitus spuma est sanguinis, quæ ex succo viscerum liquido salsóque constat. Id ò autem Venerẽ, Vulcani dicunt vxorem, quia Venereum officium non sine calore consistit. vnde & frigidus in Venerem senior. Nam Saturnus dicitur Cœlo patri virilia amputasse, quæ in mare cadentia Venerem creauerunt. Ideò fingitur, quia nisi humor de cœlo in terrã descenderit, nihil creatur. *Cupidinem* vocatũ ferunt propter amorem. Est enim dæmon fornicationis. Qui ideò alatus pingitur: quia nihil amantibus leuius, nihil mutabilius inuenitur. Puer pingitur, quia stultus & irrationabilis amor. Sagittam & facem tenere fingitur. Sagittam, quia amor cor vulnerat: facem, quia inflammat. *Pan* dicunt Græci, Latini Syluanum: deum rusticorum, quem in naturæ simi litudinem formauerunt: vnde Pan dictus est, id est, omne. Fingunt enim eum ex vniuersali elementorum specie. Habet enim cornua in similitudinem radiorũ solis & lunæ. Distinctam maculis habet pellem, propter cœli sidera. Rubet eius facies, ad similitudinem ætheris. Fistulam septem calamorum gestat, propter armoniam cœli in qua septem sunt soni & septem discrimina vocum. Villosus est, quia tellus est conuestita & agitur ventis. Pars eius inferior fœda est, propter arbores & feras & pecudes. Caprinas vngulas habet, vt soliditatem terræ ostendat, quem volunt rerũ & totius naturæ deũ: vnde & Pan quasi omnia dicunt. *Isis* lingua Ægyptiorum terra appellatur: quam Isin volunt esse. Fuit enim Isis regina Ægyptiorum Inachi regis filia, quæ de Græcia veniens Ægyptios literas docuit, & terras colere instituit, propter quod & terram eius nomine appellauerunt. *Serapis* omnium maximus Ægyptiorum Deus. Ipse est Apis rex Argiuorum, qui nauibus transuectus in Ægyptum, cùm ibidem mortuus fuisset, Serapis appellatus est, propterea quia arca in qua mortuus ponitur, quã Sarcophagum vocant, σορὸς Græcè dicitur, & ibi eum venerari sepultũ ceperunt, priusquam templum eius esset instructũ, velut σορός. Sed Apis Sorapis primò, deinde vna litera commutata Serapis dictus est. *Apis* fuit apud Ægyptios taurus Serapi consecratus, & ab eo ita cognominatus: quem Ægyptus ad instar numinis colebat, eò quòd de futuris daret quædam manifesta signa. Apparebat enim in Mẽphis. Quem centum antistites prosequebantur & repentè velut limphatici præcinebant. Huius capitis imaginem sibi in heremo videri fecerunt. *Fauni* à fando velut ἀπὸ τοῦ φάναι dicti, quòd voce non signis ostendere viderentur futura. In lucis enim consulebãtur à paganis: & responsa illis non signis, sed vocibus dabant. *Genium* dicũt quòd quasi vim habeat omnium rerum gignendarum, seu à gignendis liberis: vnde & geniales lecti dicebantur à gentibus, qui nouo marito sternebantur. ¶ Hæc & alia sunt gentilium fabulosa figmenta, quæ interpretata sic habẽtur, vt ea non intellecta dãnabiliter tamen adorent. ¶ Fatũ autem dicunt esse quicquid dij fantur: quicquid Iupiter fatur. A fando igitur

fatum dicunt, id est, à loquendo. Quòd nisi hoc nomen iam in alia re soleret intelligi, quo corda hominum nolumus inclinare: rationabiliter possemus à fando fatum appellare. Non enim abnuere possumus esse scriptũ in literis sanctis: Semel locutus est Deus: duo hæc audiui, &c. Quod enim dictum est, semel locutus est, intelligitur immobiliter, hoc est incommutabiliter est locutus, sicut nouit incommutabiliter omnia quæ futura sunt, & quæ ipse facturus est. Tria autem fata fingunt in colo & fuso, digitisque fila ex lana torquentibus, propter tria tempora: præteritum, quod in fuso iam netũ atque inuolutum est: præsens, quod inter digitos nentis traiicitur: futurũ, in lana quæ colo implicata est: & quod adhuc per digitos nentis ad fusum tanquam præsens ad præteritũ traiicien dum est. *Parcas* dicunt κατ' ἀντίφρασιν appellatas, quòd minimè parcant. Quas tres esse voluerunt: vnam, quæ vitam hominis ordiatur: alteram, quę contexat: tertiam, quæ rumpat. Incipimus enim cùm nascimur: sumus, cùm viuimus: desinimus cùm interimus. *Fortunã* à fortuitis nomen habere dicunt, quasi deam quandam res humanas variis casibus & fortuitis illudentem: vnde & cæcam appellant, eò quòd passim in quoslibet incurrẽs sine vllo examine meritorũ, & ad bonos & ad malos venit. Fatum autem à fortuna separant: & *fortunam* quasi sit in his quæ fortuitu veniunt, nulla palàm causa. *Fatum* verò appositum singulis & statutum aiunt. *Aiunt & tres furias fœminas crinitas* serpentibus, propter tres effectus, qui in animis hominum multas perturbationes gignunt, & interdum cogunt ita delinquere, vt nec famæ nec periculi sui respectum habere permittant. Ira quæ vindictam cupit: cupiditas quæ desiderat opes: libido quæ appetit voluptates. Quæ ideò furiæ appellantur: quòd stimulis suis mentẽ feriant, & quietam esse non sinant. *Nymphas* deas aquarum putant, dictas à nubibus. Nã ex nubibus aquæ: vnde deriuatum est, nymphas aquarum deas, quasi numina lymipharum. Ipsas autẽ dicunt & Musas, quas & nymphas, nec immeritó. Nam aquæ motus musicen efficit. Nympharum apud gentiles varia sunt vocabula. Nymphas quippe montium *Oreades* dicunt: syluarum, *Dryades*: fontium, *Hamadryades*: camporum, *Naiades*: maris *Nereides*. *Heroas* dicunt à Iunone traxisse nomen: Græcè enim Iuno ἥρη appellatur. Et ideò nescio quis filius eius secundum Græcorũ fabulam ἥρως fuit nuncupatus: hoc videlicet velut mysticum significante fabula, quòd aer Iunoni deputetur, vbi volũt heroas habitare. Quo nomine appellãt alicuius meriti animas defunctorum, quasi ἀνδρῶας, id est, viros aerios & cœlo dignos propter sapientiam & fortitudinem. *Penates* gentiles dicebant omnes deos, quos domi colebant. Et penates dicti, quòd essent in penetralibus, id est in secretis. Hi dij quomodo vocabantur, vel quæ nomina habuerint ignoratur. *Manes* dicunt deos mortuorũ, quorum potestatem inter lunam & terram asserunt: à quibus & mane dictum existimant: quos putant ab aere, qui manus, id est, rarus est, manes dictos: siue quia latè manant per auras: siue quia mites sunt in manibus, contrario nomine hoc appellantur. Apuleius autem ait eos κατ' ἀντίφρασιν dici manes, hoc est, mites ac modestos, cùm sint terribiles & immanes: vt *Parcas*, vt *Eumenides*. *Laruas* ex hominibus factos dæmones aiũt, qui meriti mali fuerint. Quarũ natura esse dicitur, terrere paruulos, in angulis garrire tenebrosis. *Lamias* quas fabulę tradunt infantes corripere ac laniare solitas, à laniando specialiter dictas. *Pilosi* qui Græcè *panitæ*, Latinè incubi appellãtur: siue *iniui* ab ineundo passim cum animalibus. Vnde & *incubi* dicuntur ab incumbendo, hoc est, stuprando. Sæpe enim improbi existunt etiam mulieribus, & earum peragunt concubitum, quos dæmones Galli *Dusios* nuncupant, quia assiduè hanc peragũt immunditiam. Quem autem vulgò *incubonem* vocant, hunc Romani *Faunum ficarium* dicunt ad quem Horatius dicit: Faune Nympharum fugientium amator, Per meos fines & aprica rura, Lenis incedas. Hunc alij Satyrum vocant.

ISIDORI

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM.

LIBER IX.

CAPITA LIBRI NONI.

1 *De linguis gentium.*
2 *De gentium vocabulis.*
3 *De regnis militiæque vocabulis.*
4 *De ciuibus.*
5 *De affinitatibus & gradibus.*
6 *De agnatis & cognatis.*
7 *De prædictis affinitatibus.*
8 *De coniugiis.*

De linguis gentium. CAP. I.

LINGVARVM *diuersitas* exorta est in ædificatione turris post diluuium. Nā prius quàm superbia turris illius in diuersos signorum sonos humanam diuideret societatem, vna omnium nationum lingua fuit, quæ Hebræa vocatur, qua Patriarchæ & prophetæ vsi sunt non solùm in sermonibus suis, verumetiam in literis sacris. Initio autē quot gentes, tot linguæ fuerunt: deinde plures gentes quàm linguæ: quia ex vna lingua multæ gentes sunt exortæ. *Linguæ* autem dictæ in hoc loco pro verbis, quæ per linguam fiunt, genere locutionis illo, quo is qui efficit per id quod efficitur nominatur: sicut os dici solet pro verbis: sicut manus pro literis. ¶ *Tres* autem sunt *linguæ sacræ*, Hebræa, Græca, Latina, quæ toto orbe maximè excellūt. His enim tribus linguis super crucem Domini à Pilato fuit causa eius scripta. Vnde & propter obscuritatem sanctarum scripturarum harum trium linguarum cognitio necessaria est, vt ad alteram recurratur, si quam dubitationem nominis vel interpretationis sermo vnius linguæ attulerit. ¶ *Græca* autem *lingua* inter cæteras gentium clarior habetur. Est enim Latinis & omnibus linguis sonantior: cuius varietas in quinque partibus discernitur. Quarum *prima* dicitur κοινή, id est, mixta: siue communis, qua omnes vtuntur. Secunda *Attica*, videlicet Athenienſis: qua vsi sunt omnes Græciæ auctores. Tertia *Dorica*, quam habent Ægyptij & Syri. Quarta *Ionica*. Quinta *Æolica*, qua se Æoles locutos dixerunt, & sunt in obseruatione Græcæ linguæ eiusmodi certa discrimina. Sermo enim eorum ita est dispartitus. ¶ *Latinas* autem *linguas quatuor esse* quidam dixerunt, id est, Priscam, Latinam, Romanam, Mistam. *Prisca* est qua vetustissimi Italiæ sub Iano & Saturno sunt vsi incondita, vt se habeant carmina Saliorum. *Latina*, quam sub Latino & regibus Tusciæ cæteri in Latio sunt locuti: ex qua fuerunt duodecim tabulæ scriptæ. *Romana*, quæ post reges exactos à populo Romano gesta est: quam Næuius, Plautus, Ennius, Virgilius poetæ: ex oratoribus Graccus & Cicero vel cæteri effuderunt. *Mixta*, quæ post imperium latius promotum simul cum moribus & hominibus in Romanam ciuitatem irrupit: integritatem verbi per solœcismos & barbarismos corrūmpens. ¶ Omnes autem Orientis gentes in gutture linguam & verba collidunt: sicut Hebræi & Syri. Omnes mediterraneæ gentes in palato sermones feriunt: sicut Græci & Asiani. Omnes occidentis gentes verba in dentibus frangunt: sicut Itali & Hispani. ¶ Syrus & Chaldæus, vicinus Hebræo est in sermone: consonans in plerisque & literarum sono. Quidam autem arbitrantur linguam ipsam esse Chaldæam, quia Abrahā de Chaldæis fuit. Quòd si hoc recipitur, quomodo in Daniele Hebræi pueri linguam quam nouerāt doceri iubentur? ¶ Omnem autem linguam vnusquisque hominum siue Græcam, siue Latinam, siue cæterarum gentium aut audiendo potest tenere, aut legendo, aut ex præceptore accipere.

Cùm autem omnium linguarum scientia difficilis cuiquam sit: nemo tamen tam desidiosus est, vt in sua gente positus suæ gentis linguam nesciat. Nam quid aliud putandus est nisi animalium brutorum deterior? Illa enim propriæ vocis clamorem exprimunt: iste deterior, qui propriæ linguæ caret notitia. ¶ Cuiusmodi autem lingua locutus est Deus in principio mundi cùm diceret: Fiat lux, difficile est inuenire. Nondum enim erant linguæ. Item qua lingua insonuit postea exterioribus hominum auribus, maximè ad primum hominem loquens, vel ad prophetas, vel dum corporaliter insonuit vox dicentis Dei: Tu es filius meus dilectus, vbi à quibusdam creditur illa lingua vna & sola quæ fuit antequam esset linguarum diuersitas. In diuersis autem gentibus creditur quòd eadem illis lingua Deus loquatur, qua ipsi homines vtuntur, vt ab eis intelligatur. Loquitur autem Deus hominibus non per substãtiam inuisibilẽ: sed per creaturam corporalẽ, per quã & hominibus apparere voluit, quando locutus est. Dicit autem Apostolus: Si linguis hominum loquar & angelorũ. vbi quæritur: Qua lingua angeli loquantur: non quòd angelorum aliquę sint linguæ, sed hoc per exaggerationem dicitur. Item quæritur, qua lingua in futurum homines loquantur, nusquam reperitur. Nam dicit Apostolus: Siue linguæ cessabunt. Ideo auẽ prius de linguis ac deinde de gentibus posuimus, quia ex linguis gentes, non ex gentibus linguæ exortæ sunt.

De gentium vocabulis. CAP. II.

Gens est multitudo ab vno principio orta: siue ab alia nationẽ secundum propriam collectionem distincta: vt, Græciæ, Asiæ. Hinc & gentilitas dicitur. Gens appellata propter generationem familiarum, id est, à gignendo: sicut natio à nascendo. Gentes autem à quibus diuisa est terra quindecim sunt: *de Iaphet* triginta & vna: *de Cham* vigintiseptem: *de Sem* quinque: quæ fiunt septuaginta tres, vel potius vt ratio declarat, septuaginta duæ, totidémque linguæ, quæ terras esse ceperunt: quæque crescendo prouincias & insulas impleuerunt. ¶ Filij Sem quinque, singulariter gentes singulas procrearunt. Quorum primus Elam: à quo Elamitæ principes Persidis: secũdus Assur, à quo *Assyriorum* pullulauit *imperium*: tertius Arfaxat, à quo *Chaldæorum gens* exorta est: quartus Lydi, à quo *Lydij*: quintus Aram, à quo *Syri*: quorum metropolis fuit Damascus. Filij Aram nepotes Sem quatuor Hus & Vl, & Gether & Mesa. Hus *Traconitidis* conditor, qui inter Palestinam & Cœlosyriam tenuit ptincipatum. vnde fuit Iob secundum quod scriptum est: Vir erat in terra Hus nomine Iob: secundum Vl, à quo *Armenij*: tertius Gether, à quo *Carmenij* siue *Carij*: quartus Mesa, à quo sunt ij qui vocantur *Meones*. Posteritas Arfaxat, filij Sem, Heber nepos Arfaxat, à quo *Hebræi* sunt. Ietan filius Heber, à quo *Indorum* gens orta est. Sale filius Ietan, à quo *Bactriani*: licet eos alij Scytharum exules suspicentur. Ismael filius Abraham, à quo *Ismaelitæ*, qui nunc corrupto nomine *Saraceni*, quasi à Sara, & *Agareni* ab Agar. Nabaioth filius Ismael, à quo *Nabathei*, qui ab Euphrate in mare rubrum habitant. Moab & Ammon filij Loth, à quibus *Moabitæ* & *Ammonitæ*. Edom filius Esau, à quo *Idumæi*. Hæ sunt gẽtes, quæ de Sem stirpe descendunt, possidentes terram meridianam: ab ortu Solis vsque ad Phœnices. ¶ Filij Cham quatuor, à quibus ortæ sunt gẽtes hæ, Chus à quo progeniti *Aethiopes*. Mesraim à quo *Aegypty* perhibentur exorti. Phut à quo *Lybij*. Vnde & Mauritaniæ fluuius vsque ad præsens dicitur Phut: omnísq; circa eum *regio Phuthẽsis*. Chanaan, à quo *Afri* & *Phœnices* & *Chananæorum decem gentes*. Item ex nepotibus Cham filij Chus nepotes Cham sex. Filij Chus Saba, Euilat, Sabata, Rema, Saba & Cusa. Saba à quo progeniti & appellati *Sabæi*: de quibus Virgilius: -Solis est thurea virga *Sabæis*. Euila, à quo *Getuli* in parte remotioris Aphricæ heremo cohærentes. Sabata, à quo *Sabateni*, qui nunc *Astabari* nominantur. Rema verò & Saba & Cusa paulatim antiqua vocabula perdiderũt: & quę nunc à veteribus habeant ignoratur. Filij Rema, Saba & Dadan. Hic autem Saba per schin literam scribitur in Hebræo: ille autem superior Saba per samech, à quo appellantur *Sabæi*: interpretatur autẽ nunc Saba *Arabia*. Dadan, à quo gens est Æthiopiæ in occidẽtali plaga. Filij Mesraim Labin, à quo *Lybij*, qui quondam Phuthei vocãtur. Cesloim, à quo *Philistim*: quos veteres ἀλλοφύλους, nos modò corruptè Palæstinos vocamus. Cæteræ sex gentes ignotæ sunt, quæ bello Æthiopico subuersæ vsque ad obliuionem præteritorum nominũ peruenerunt. Filij Chanaan vndecim, ex quo Chananæorum decem gentes: quorum terrã iis expulsis Iudæi possederunt. Quorum primogenitus Sidon, à quo *Sidones*. Vnde & vrbs eorum in Phœnice Sidon vocatur. Secundus Eth, à quo *Ethei*. tertius Iebus à quo *Iebusæi*, quorum fuit Hierusalẽ. Quartus Amorreus, à quo *Amorræi*. Quintus Iergeseus, à quo *Iergesei*. Sextus Euæus, à quo *Euæi*. Ipsi sunt *Gabaonitæ*, à ciuitate eorum Gabaon: qui supplices venerunt ad Iosue. Septimus Arachæus qui *Achas* condidit *oppidum* contra Tripolim in radicibus Libani situm. Octauus Aseneus, à quo *Asenei*. Nonus Aradius, à quo

Aradii,

à quo *Aradij*,qui Aradum insulam possederunt angusto freto à Phœnicis littore separatam. Decimus Amareus,à quo Syriæ nobilis ciuitas quæ vocatur *Cœlis*. Vndecimus Amatheus.Hæ sunt gentes de stirpe Cham, quæ à Sidone vsque ad Gaditanum fretum omnem meridianam partem tenent. ¶ Item tribus Filiorum Iaphet. Filij autem Iaphet septem nominantur:Gomer, ex quo *Galatæ*,id est galli.Magog,à quo arbitrantur *Scythas* & *Gothos* traxisse originē.Maday, à quo *Medos* existere putant.Iauan,à quo *Iones*,qui & Græci.Vnde & mare Ioniū. Tubal,à quo *Iberi*,qui & *Hispani*,licet quidam ex eo & Italos suspicentur. Moloch,ex quo *Cappadoces* sunt.Vnde & vrbs apud eos vsque hodie Maleca dicitur.Tyras,à quo *Thraces*, quorū non satis immutatum vocabulum est, quasi Traces. Filij Gomer nepotis Iaphet. Ascanaz,à quo *Sarmatæ* quos Græci *Reginos* vocant.Rifan,à quo *Paflagones*.Gotorna,à quo sunt *Phryges*.Filij Iauan Elisa,à quibus Græci *Helisæi*,qui vocantur *Æolides*. Vnde & lingua quinta Græcè Æolis appellatur. Tarsis,à quo *Cilices*,vt Iosephus arbitratur.Vnde & metropolis ciuitas eorum Tarsis dicitur. Cethim, à quo *Cithei*, id est *Ciprij*, à quibus hodiéque vrbs Scithia nominatur.Dodanim à quo *Rhodij*. ¶ Hæ sunt gentes de stirpe Iaphet,quæ à Tauro monte ad aquilonē mediam partem Asiæ,& omnem Europam vsque ad Oceanum Britannicum possident,nomina & locis & gentibus reliquentes,de quibus postea immutata sunt plurima, cætera permanent vt fuerunt.Nam multarum gentium vocabula partim manserunt: ita vt hodiéque appareat vnde fuerant deriuata, sicut ex Assur Assyrij, ex Heber Hebræi: partim verò temporis vetustate ita mutata sunt, vt vix homines doctissimi antiquissimas historias perscrutantes: nec omnium sed aliquarum ex istis originēs gentium potuerint reperire. Nam quòd ex filio Cham qui vocabatur Mesraim,Ægyptij sunt exorti, nulla hoc resonat origo vocabuli: sicut nec Æthiopum qui dicuntur ad eum filium Cham pertinere qui Chus appellatus est. Et si omnia considerentur,plurima tamen gentium mutata,quàm manentia vocabula apparēt:quibus postea nomina diuersa, diuersa dedit ratio.Nanque *India* ab Indo flumine dicti sunt, qui ab occidentali parte eos includit. *Seres* à proprio oppido nomen sortiti sunt,gēs ad orientē sita,apud quos de arboribus lana contexitur. De quibus est illud,Ignoti facie, sed noti vellere Seres. *Gangaridæ* populi sunt inter Assyrios Indósque inhabitātes circa Gangem fluuiū.Vnde etiā Gangaridæ nuncupati sunt.*Hircani* dicti sunt:à silua hircana, vbi sunt plurimę tigres. *Bactriani* Scythæ fuerūt qui suorū factione à sedibus suis pulsi iuxta Bactron orientis fluuiū consederūt, ex cuius vocabulo & nomen sortiti sunt. Huius gētis rex fuit Zoroastes inuētor magicæ artis.*Parthi* quoque & ipsi à Scythis originem trahūt. Fuerunt enim eorū exsules, quod etiam vocabulo eorū manifestatur.Nam Scythico sermone exsules *Parthi* dicūtur. Hi similiter vt Bactriani domesticis seditionib.Scythia pulsi,solitudines iuxta Hircaniam primum furtim occupauerunt: deinde pleraque finiū etiam virtute obtinuerunt. *Assyrij* ab Assur filio Sem vocati, gens potentissima, quæ ab Euphrate vsque ad Indorum fines omnē in medio tenuit regionem.*Medi*,à rege suo cognominati putantur. Namque Iason Peliaci regis frater,à Peliæ filiis Thessalia pulsus est cū Medea vxore sua,cuius fuit priuignus Medus rex Athenienſium: qui post mortem Iasonis orientis plagam perdomuit,ibíq; Mediam vrbem condidit, gentémque Medorū nomine suo appellauit.Sed inuenimus in Genesi quòd Madai auctor gentis Medorum fuit,à quo & cognominati,vt superius dictū est. *Persæ* à Perseo rege sunt vocati, qui è Græcia in Asiam transiens,ibi barbaras gentes graui diuturnóque bello perdomuit. nouissimè victor nomen subiectæ genti dedit. Persæ autem ante Cyrum ignobiles fuerunt, & nullius inter gentes loci habebantur. Medi semper potentissimi fuerunt. *Casdei* qui nunc *Chaldæi* vocantur, à Caseth filio Nachor fratris Abrahæ cognominati sunt. *Sabei* dicti ἀπὸ τῆς σεβείας, quod est supplicare & venerari,quia diuinitatem per ipsorum thura veneramur.Ipsi sunt & *Arabes* qui in mōtibus Arabiæ sunt: qui vocantur *Libanus* & *Antilibanus* vbi thura colliguntur. *Syri* à Surim vocati perhibentur:qui fuit nepos Abraham ex Cethura.quos autē veteres Assyrios, nunc nos vocamus Syros,à parte totū appellantes.*Hebræi* vocati sunt ab Heber:qui pronepos fuit Sem. *Israelitæ* verò ab Israel filio Isaac.Nā patriarcham Hebræorū cōstat fuisse Israel:à quo duodecim tribus Iudæorū Israelis vocabulū sortiti sunt. Iudæis autē scissura decē tribuū nomina imposuit.Nā anteà *Hebræi* siue Israelitæ nūcupabantur.Ex quo autē in duo regna populus Dei diuisus est: tūc duæ tribus quæ de stirpe Iuda reges habebant,Iudæorū nomen sortitæ sunt. Reliqua pars decē tribuū quæ in Samaria sibi regem constituit ob populi magnitudinem pristinū nomen retinuit Israel.*Samaritanorū gens* sumpsit exordiū ab Assyriis,qui transmigrati habitauerūt in Samaria: qui Latinè interpretātur custodes,eo quòd captiuato Israel isti in terra regionis eorū ad custodiam collocati sunt.Phœnix Cathmi frater de Thebis Ægyptiorū in Syriam profectus, apud Sidonē re-

gnauit,eósque populos ex suo nomine *Phœnices*, eámq; prouinciã Phœniciam nũcupauit.*Sidones* autẽ à ciuitate quæ vocatur Sidõ traxisse vocabulũ perhibentur.*Saraceni* dicti, vel quia ex Sara genitos se prædicent,vel sicut gentiles aiunt,quòd ex origine Syrorum sint quasi Syriginæ.Hi peramplam habitant solitudinẽ.Ipsi sunt & Ismaelitæ,vt liber Geneseos docet,quòd sint ex Ismaele. Ipsi Cedar à filio Ismaelis.Ipsi *Agareni* ab Agar,qui vt diximus,peruerso nomine Saraceni vocãtur,quia ex Sara se genitos gloriantur. *Philistei* ipsi sunt Palæstini,quia p literam sermo Hebræus nõ habet:sed pro eo φ Græco vtuntur.Inde Philistei pro Palęstinis dicũtur,ciuitate vtiq; sua. Iidẽ & Allophili, id est alienigenæ. ob hoc quia semper fuerũt inimici Israel,& lõgè ab eorũ genere & societate separati. *Chananei* appellati de Chanaan filio Cham:quorũ terrã Iudæi possederũt.Ex cuius origine fuit Emor pater Sichen,à quo Amorrei sunt nũcupati.*AEgyptij* ab Ægypto quodã suo rege vocati sunt. Nã antea *AEriy* dicebãtur.Interpretanturautẽ lingua Hebraica *AEgyptij* affligentes, eò quòd afflixerint Dei populũ priusquam diuino auxilio liberarentur.*Armenius* ex Thessalia vnus de numero ducũ Iasonis qui ad Colchos profecti sunt: recollecta multitudine quæ amisso rege Iasone passim vagabatur, Armeniã condidit, gentísque ex suo vocabulo nomen dedit. *Limes* est *Persicus*:qui Scythas ab eis diuidit, Scythia cognominata à quodã limite Scythiæ,à quo perhibentur vocati,gẽs antiquissima semper habita.Hi Parthos Bactrianósque, fœminæ autẽ eorũ Amazonum regna condiderũt. *Massagetæ* ex Scytharũ origine sunt.Et dicti Massagetæ quasi graues, id est fortes Getæ. Nã sic Liuius argentũ graue dicit,id est *massas*.Hi sunt qui inter Scythas atque Albanos septentrionalibus iugis inhabitant.*Amazones* dictę sunt,seu quòd simul viuerẽt sine viris,quasi ἄμα ζῶσαι,siue quòd aduꝛstis dexterioribus mãmis essent, ne sagittarũ iactus impediretur,quasi ἄνευ μάζου. Nudabant enim quã adusserant mammã.Has Titianus vnimammas dicit.Nã hoc est Amazõ, quasi ἄνευ μάζου,id est sine mamma.Has iam non esse constat : quòd earũ gẽtes partim ab Hercule,partim ab Achille, vel ab Alexandro vsque ad internetionẽ deletę sunt.In partibus Asiaticę Scythiæ gẽtes quæ posteras se Iasonis credũt albo crine nascuntur ab assiduis niuib.& ipsius capilli color genti nomẽ dedit.& inde dicuntur *Albani*.Horũ glauca oculis,id est picta inest pupilla:adeò vt nocte plusquã die cernant.Albani autẽ vicini Amazonibus fuerũt.*Vgnos* antea *Hunnos* vocatos postremoà rege suo *Abares* appellatos dicũt, qui prius in vltima Mæotide inter glacialem Tanaim & Massagetarũ immanes populos habitauerũt.Deinde pernicibus equis Caucasi rupibus feras gẽtes Alexãdri clausꝛa cobibente ruperũt: & orientẽ viginti annis tenuerunt captiuũ,& ab Ægyptiis arq; Æthiopibus annuũ vectigal exegerunt. Troianorũ *gens* antea *Dardana*,à Dardano rege nominata. Nam Dardanus & Iasius fratres è Græcia profecti : ex iis Iasius ad Thraciã, Dardanus ad Phrygiam peruenit,ibíque primus regnauit.Post quẽ filius eius Ericthonius, deinde neposeius Tros,à quo *Troiani* nũcupati sunt. *Galatæ* Galli esse noscũtur,qui in auxilium à rege Bithiniæ euocati, regnũ cũ eo peracta victoria diuiserunt : síeq; deinde Græcis admixti,primùm *Gallogræci* : nunc ex antiquo gallorũ nomine Galatæ nũcupantur . Græci ante *Thessali* à Thessalo,postea à Græco rege *Græci* sunt nũcupati.Nã Græci propriè Thessali sunt.*Lapithas* autẽ gentẽ Thessaliæ fuisse aiũt,circaPenion amnẽ olim inhabitantẽ, à Lapitha Apollinis filia nũcupatos. *Sicionij* Græci sunt nũcupati,à Sicionio rege.Hi primùm Agialei vocabãtur,à rege Agialio, qui primus Sicioniis imperauit, à quo & Agialea ciuitas nuncupata est, quæ nũc Peloponnesus à Pelope rege suo vocatur.Ipsi sunt & Arcades,ab Arcade rege Iouis & Calystæ filio dicti.*Danai* à Danao rege vocati.Iidẽ & Argiui ab Argo conditore cognominati. Postquam autẽ rex Græcorũ Apis mortuus est: huic filius Argus successit in regnum, & ex eo Argiui vocati sunt,qui etiã ab eis post obitũ vt Deus haberi cepit, templo & sacrificio honoratus.*Achæi* qui & *Achiui* ab Achęo Iouis filio dicti. *Pelasgi* nominati, quia cùm velis pãsis verno tẽpore aduenisse Italiã visi sunt,vt aues.Primò enim eos Varro Italiã appulisse cõmemorat.Greci verò Pelasgos à Ioue & Lariss æ filio perhibẽt dictos.*Myrmidones* fuerũt Achillis socij:Dolopes Pyrrhi. dicti autẽ Myrmidones propter astutiã quasi μύρμηκες,id est formicæ. Eratostenes autẽ dicit dictos Myrmidones à Myrmidone duce Iouis & Eurimedusæ filio.*Cecropi* Athenien-sium regi successit Agranus,cuius filia Athis nomẽ & regioni & genti dedit. Et ex ea Attici cognominati qui sunt Athenienses. Ion vir fortis ex suo nomine eosdem Athenienses vocauit *Iones*. *Macedones* à nomineMacionis regis antea Emaci nũcupati sunt : postea Macedones dicti à Macedone rege Deucalionis materno nepote. *Epirotæ* à Pyrrho Achillis filio prius Piride dicto , postea verò à Pyrrho rege ad Italiam transire præsumpserunt. Dorus Neptuni & Ellopis filius fuit, vnde *Dori* & originem & nomen ducunt. Sunt autem pars Græciæ gentis , ex quibus etiam cognominata est tertia lingua Græcorum quæ Dorica appellatur.

Lacedæmones

Lacedæmones à Lacedæmone Semelæ filio dicti. Hi diu perseuerantes in bello contra Messenios, veriti ne diuturnitate prælij prolis spē perderent: præceperunt, vt virgines eorum cū iuuenibus domi relictis concumberent, sicque ex promiscuo virginum & maritorū cōcubitu iuuenes de incertis parentibus nati sunt, & ex nota materni pudoris *Spartani* vocati sunt. Nam ipsos esse Spartanos quos & Lacedæmones. *Thraces* ex filio Iaphet qui vocatus est Tiras & orti & cognominati, vt superius dictum est perhibentur. licet gentiles eos ex moribus ita dictos existiment, quòd sint truces. Sæuissimi enim omnium gentiū fuerunt, vnde & multa de iis fabulosa memorantur: quòd captiuos diis suis litarent, & humanum sanguinem in ossibus capitum portare soliti sunt. De quibus Virgilius: Heu fuge crudeles terras, fuge littus auarum: quasi crudelium & auarorum. *Istrorum gens* originē à locis ducit: qui missi ad Argonautas persequendos, vt à ponto intrauerunt Istrum fluuium, à vocabulo amnis quo à mari recesserant, appellati sunt. *Romani* à Romuli nomine nuncupati qui vrbem Romam condidit, gentique & ciuitati nomen dedit. Hi antè à Saturno *Saturni*, à Latino *Latini* vocati sunt. Nam Latinus Italiæ rex fuit, qui ex suo nomine Latinos appellauit, qui postea Romani nuncupati sunt. Hi & *Quirites* dicti, quia Quirinus dictus est Romulus, quod semper hasta vtebatur, quæ Sabinorum lingua *quiris* dicitur. *Italus* quoque & Sabinus, & Sicanus fratres fuerunt ex quibus nomina populis imposita & regionibus sunt. Nam ab Italo *Itali* à Sabino *Sabini*, à Sicano *Sicani*: qui & *Siculi* cognominati sunt, idem & *Sicilienses*. *Tusci* Italiæ gens est à frequentia sacrorum, & thuris vocata, id est ἀπὸ τοῦ θύειν. *Vmbri* Italiæ genus est: sed Gallorum veterum propago: qui Apēninū montem incolunt, de quibus historiæ perhibent quod tempore aquosæ cladis imbrib⁹ superfuerint, & ob hoc ὁμοβρίους Græcè nominatos. *Marsi* gens Italiæ dicta à comite Liberi Marsia: qui vsum illis vitium ostendit, & ob hoc illi statuam fecerunt, quam postea Romani victis Marsis tulerunt. Marsos autem Græci Tuscos vocant quasi ὀφιούχους: quòd multos serpentes habeant, & ὄφις serpens dicatur. illæsos autem esse carminum maleficiis. Inhabitant autem plagā Apennini montis simul cū Vmbris. *Gothi* à Magog filio Iaphet nominati putantur, de similitudine vltimæ syllabæ, quos veteres magis Getas quam Gothos vocauerunt, gens fortis & potentissima, corporū mole ardua, armorū genere terribilis, de quibus Lucanus. Hinc Dacus premat inde Getes occurrat Iberis. *Daci* autē Gothorū soboles fuerunt, & dictos putant Dacos quasi dagos, quia de Gothorum stirpe creati sunt. De quibus ille, Ibis Aretos procul vsque Dagos. *Bessi* barbari fuerūt: qui à multitudine boū sic vocati creduntur. De quibus quidam: Qui colit terræ medio vel ille Diuitis multo boue pilleatus Accola ripæ. *Gipedes* pedestri prælio magis quā equestri sunt vsi, & ex hac causa ita vocati. *Sarmatæ* patentibus *campis* armati inequitabant prius quàm eos Lentulus Danubio prohiberet, atque inde ob studium armorū Sarmatæ nuncupati existimantur. Lanus fluuius fertur vltra Danubium, à quo *Alani* dicti sunt, sicut & populi habitantes iuxta Lemannū fluuiū *Alemani* vocantur: De quibus Lucanus, Deseruere cauo tentoria fixa Lemanno: *Longobardos* vulgo ferunt nominatos à prolixa barba & nunquam tonsa. Vandelicus amnis ab extremis Galliæ erumpens, iuxta quē fluuiū habitasse, & ex eo traxisse nomen *Vandali* perhibentur. *Germanicæ* gentes dictæ, quod sint immania corpora, immanésque nationes sæuissimis duratæ frigoribus, qui mores ex ipso cœli rigore traxerunt, ferocis animi & semper indomiti; raptu venatúque viuentes. Horū plurimæ gentes varię armis, discolores habitu, linguis dissonæ, & origine vocabulorū incertæ, vt *Tolerates*, *Samsi*, *Variquadi*, *Tungri*, *Marcomanni*, *Bructeri*, *Camasi*, *Blangiones*, *Tubātes*, quorū immanitas barbarie etiā in ipsis vocabulis horrorē quendā significat. *Sueui* pars Germanorū fuerunt in fine Septentrionis, de quibus Lucanus, Fūdit ab extremo flauos Aquilone Sueuos. Quorū fuisse centū pagos & populos multi tradiderunt. Dicti autē *Sueui* putantur à monte Sueuo, qui ab ortu initiū Germaniæ facit, cuius loca incoluerunt. *Burgundiones* quondā à Romanis subacta interiore Germania per castrorū limites positi à Tiberio Cæsare in magnā coluerunt gentē, atque ita nomen ex locis sumpserunt: quia crebra per limites habitacula constituta: burgos vulgo vocant. Hi postea rebelles effecti Romanis: plusquā octoginta milia armatorū ripæ Rheni fluminis insederūt, & nomen gentis obtinuerunt. *Saxonum gens* in oceani maris littoribus & paludibus inuiis sita, virtute atque agilitate habilis. Vnde & appellata, quod sit durū & validissimū genus hominū & præstans cæteris piraticis. *Franci* à quodā proprio duce vocari putantur. Alij eos à feritate morū nuncupatos existimant. Sunt enim in illis mores inconditi, naturalísque ferocitas animorū. *Britones* quidā Latinè nominatos suspicantur: eo quòd bruti sint, gens inter oceanū interfuso mari quasi extra orbē posita. de quibus Virgilius. Toto diuisos orbe Britannos. *Scotti* propria lingua nomen habent à picto corpore, eo quòd aculeis ferreis cum atramento variarum figurarum stigmate annotentur. *Galli* à candore corporis nun-

cupati sunt. γάλα enim Græcè lac dicitur. Vnde & Sybilla sic eos appellat: cùm ait de iis, Tunc lactea colla Auro innectuntur. Secundum diuersitatem enim cœli,& facies hominum & colores & corporum quantitates & animorum diuersitates existunt. Inde Roma nos graues, Græcos leues, Afros versipelles, gallos natura feroces atque acriores ingenio peruidemus,quod natura climatũ facit. Galli autẽ Senones antiquitus *Xenones* dicebantur,quod Liberum hospitio recepissent, postea x in s literam commutata est. Vacca oppidum fuit iuxta Pyrenæum, à quo sunt cognominati *Vaccei*,de quibus creditur dixisse poeta: Latéque vagantes Vaccei. Hi Pyrinæi iugis peramplam montis habitant solitudinem. Idem & *Vascones* quasi Vaccones c in s literam demutata. quod genus Pompeius edomita Hispania,& ad triumphũ venire festinans de Pyrinæi iugis deposuit & in vnum oppidum congregauit. Vnde & *Conuenarum* vrbs nomen accepit. Hispani ab Ibero amne primum Iberi,postea ab Hispalo *Hispani* cognominati sunt. *Gallicij* à candore dicti finguntur, vnde & galli. Reliquis enim Hispaniæ populis candidiores existunt. Hi Græcã sibi originem asserunt. Vnde & naturali ingenio callent. Siquidem post finem Troiani belli Teucrum morte Aiacis fratris in visum patri Telamoni dum non reciperetur in regnum, Cyprum concessisse ferunt, ibíque vrbem nomine antiquæ patriæ Salaminam cõdidisse, inde ad Galliciam profectus expositis sedibus ex loco nomen genti dedisse. *Asturcs* gens Hispaniæ vocati, eo quòd circa ysturam flumen septem montibus siluísque crebris inhabitent. *Cantabri* gens Hispaniæ à vocabulo vrbis,& Iberi amnis, cui insidũt, appellati. Horum animus pertinax & magis ad latrocinandum,& ad bellandum, vel ad perpetiendum verbera semper parati. *Celtiberi* ex Gallis Celticis fuerunt, quorũ ex nomine appellata est regio Celtiberia. Nã ex flumine Hispanię Ibero vbi confederant,& ex Gallis qui Celtici dicebantur,mixto vtroque vocabulo Celtiberi nuncupati sunt. *Afri* appellati ex vno ex posteris Abrahæ, qui vocabatur Afer: qui dicitur duxisse aduersus Libyã exercitũ, & ibi victis hostibus consedisse, eiúsque posteros ex nomine ataui & Afros & Africam nuncupasse. *Pœni* autem Cartaginenses sunt à Phœnicibus nuncupati: qui cũ Didone profecti sunt. *Tyrij* verò à Tyria vrbe Phœnicũ nuncupati, de qua profecti sunt, & in Africæ littus venerunt. *Getuli* Getæ dicuntur fuisse, qui ingenti agmine à locis suis nauibus conscendẽtes, loca Syrtiũ in Libya occupauerũt: & quia ex Getis venerant: deriuato nomine Getuli cognominati sunt. Vnde & opinio est apud Gothos, ab antiqua cognatione Mauros cõsanguinitate propinquos sibi vocare. Africam autem initio habuere *Libyes*, deinde *Afri*, post hæc *Getuli*, postremũ *Mauri* & *Numides*. *Mauri* & *Numidæ*, vt Afri putãt, sic sum pserunt exordiũ & vocabulum. Nã postquã in Hispania Hercules interiit: & exercitus eius cõpositus ex variis gentibus amisso duce passim sibi sedes quæreret, ex eo numero Medi & Persæ & Armeni nauibus in Africã trãsuecti proxima maris loca occupauere: sed Persæ dũ materiã in agris pro cõstruendis domiciliis nõ inuenirent, & ignara lingua cõmerciũ prohiberet: per patentes agros & diuersas solitudines vagabãtur,& à pabulationibus vagabundis semetipsos propria lingua *Numides* appellauerũt, id est sine oppido vagos & errantes. Medi autem cũ Libyis se miscuerunt: qui proximam Hispaniam inhabitabant, quorũ nomen paulatim Libyes corruperunt, barbara lingua *Mauros* propter Medos appellãtes: licet Mauri ob colorẽ à Græcis nominẽtur. Græci enim nigrũ μαυρὸν vocant. Æstifero quippe calore afflati atri coloris speciẽ ducunt. *Massilia* ciuitas Africæ est, non longè ab Athlante & hortis Hesperidũ: à qua ciuitate *Massily* exorti sunt: quos nos corrupte *Massulos* vocamus, de quibus Virgilius, Hic mihi Massiliæ gentis mõstrata sacerdos. *Gaulali* gentes sunt à meridie vsque oceanũ hesperium peruagantes. His nomen gauloen insula dedit quæ est iuxta Æthiopiã, vbi nec serpens nascitur, nec viuit. *Garamantes* populi Africæ propè Cyrenas inhabitantes, à Garamante rege Apollinis filio nominati: qui ibi ex suo nomine Garama oppidũ condidit. Sunt autẽ proximæ gentes Æthiopũ, de quibus Virgilius, Extremi Garamantes. Extremi autẽ, quia sæui & à consortio humanitatis remoti. *Hesperij* verò sunt qui circa Hispaniam cõmorantur. Nã Hispania Hesperia dicitur. *Aethiopes* dicti à filio Cham qui vocatus est Chus, à quo originem trahunt. Chus enim Hebraicè Æthiops interpretatur. Hi quondã ab Indo flumine cõsurgentes, iuxta Ægyptũ inter Nilũ & oceanũ, in meridie sub ipsa solis vicinitate consederunt, quorum tres sunt populi. Hesperi, Garamantes & Indi. Hesperi sunt occidentis, Garamantes tripolis, Indi orientis. *Tragoditæ* gens Æthiopũ: ideo nuncupati, quòd tãta celeritate pollent, vt feras cursu pedum assequantur. *Panphagi* & hi in Æthiopia sunt: quibus esca est quicquid mandi potest & omnia fortuitu gignentia, vnde & appellati. *Ichthyophagi* quòd venando in mari valeant, & piscibus tantùm alantur. Hi post Indos montanas regiones tenent, quas subactas Alexander magnus piscibus vesci prohibuit.

Authro-

Anthropophagi gens asperrima sub regione Siricum sita: qui quia humanis carnibus vescuntur, ideo antropophagi nominantur. Itaque sicut his ita & ceteris gentibus per secula aut à regibus, aut à locis, aut à moribus: vel ex quibuslibet aliis causis immutata vocabula sunt: ita vt prima origo nominis eorum temporum vetustate non pateat. Iam verò his qui Antipodę dicuntur, eo quòd contrarij esse vestigiis nostris putantur: vt quasi sub terris positi aduersa pedibus nostris calcent vestigia, nulla ratione credendum est. quia, nec soliditas patitur, nec centrum terrę, sed neque hoc vlla historiæ cognitione firmatur. sed hoc poetæ quasi ratiocinando cõiectant. *Titanas* autem quosdam in Gręcia ferunt fuisse robustos & excellentes viribus populos, quos ferunt fabulæ ab irata cõtra deos terra ad eius vltionem creatos. Vnde & *Titanes* dicti sunt ἀπὸ τῆς τίσεως, id est ab vltione, quòd quasi vlciscendæ matris Terrę causa in deos armati existerent: quos fabulæ à Ioue bello fuisse superatos atq; extinctos fingũt, propter quòd è cælo iactis fulminibus interierunt.

De regnis & militiæ vocabulis. CAP. III.

Regnum à regibus dictum. Nam sicut reges à regendo vocati: ita regnum à regibus. Regnum vniuersæ nationes suis quæque habuere temporibus, vt Assyrij Medi, Persæ, Ægyptij, Gręci, quorum vices sors temporum ita volutauit, vt alterum ab altero solueretur. Inter omnia autem regna terrarum duo regna cæteris gloriosiora traduntur, Assyriorum primò, deinde Romanorum, vt temporibus & locis inter se ordinata atque distincta. Nam sicut illud prius & hoc posterius: ita illud in oriente & hoc in occidente exortum est: denique in illius fine huius initium confestim fuit. Regna cætera, cæteriq; reges velut appendices istorum habentur. *Reges* à regendo. Sicut enim *sacerdos* à sanctificando: ita & rex à regendo. non autem regit qui non corrigit. Rectè igitur faciendo regis nomen tenetur, peccando amittitur. Vnde & apud veteres tale erat prouerbium. Rex eris si rectè facias: si non facias non eris. *Regiæ virtutes* præcipuæ *duæ iustitia & pietas*. Plus autem in regibus laudatur pietas. Nam iustitia per se seuera est. *Consules* appellati à consulendo, sicut reges à regendo, & sicut leges à legendo. Nam cùm Romani regum superbam dominationem non ferrent: annua imperia, binósque consules sibi fecerunt. Nam fastus regius non beniuolentia consulentis, sed superbia dominantis erat. Hinc ergo consules appellati, vel à consulendo ciuibus, vel à regendo cuncta consilio. Quos tamen ideo mutandos per singulos annos instituerunt, vt nec insolens diu maneret, & moderatior citò succurreret. Inde autem duo pares, quia vnus rem ciuilem, alter rem militarem administrabat. Regnauerunt autẽ annis cccclxvij. *Proconsules* subiecti erant consulibus, & dicti proconsules, eo quòd vice consulis fungerentur. sicut procurator curatoris, id est, actoris. *Exconsules* autem dicti, quòd iam à consulatu exierint siue discesserint pacto vicis suæ anno. *Dictatores* quinto anno post reges expulsos Romani sibi creauerunt, dum gener Tarquinij ad iniuriam soceri vindicandam, ingentem aduersus Romam collegisset exercitum. Hi quinquennij temporis imperio vtebantur. Plus enim erãt honore quam consules, qui annuas potestates tenebant. Et dicti dictatores quasi principes & præceptores. Vnde & magistri populi nominabantur. Vnde & edicta dicuntur. *Cæsarum* nomen à Iulio cepit: qui bello ciuili commoto primus Romanorum singularem obtinuit principatum. Cæsar autem dictus: quòd cæso mortuę matris suæ vtero prolatus eductúsque fuerit. vel quòd cum cesarie natus sit, à quo & imperatores sequentes Cæsares dicti: eo quòd comati essent. Qui enim exsecto vtero eximebantur: cæsones & cæsares appellabantur. *Iulius* autem dictus quia ab Iulo Æneæ filio originem duxit, vt confirmat Virgilius, Iulius à magno demissum nomen à Iulo. *Imperator* autem nomen apud Romanos eorũ tantum fuit prius, apud quos summa rei militaris consisteret, & ideo imperatores dicti ab imperãdo exercitibus: sed dum diu duces titulis imperatoriis fungerentur, senatus censuit, vt Augusti Cæsaris hoc tantùm nomen esset, eo quòd is distingueretur à cæteris gentium regibus: quod & sequentes Cæsares hactenus vsurpauerunt. ¶ Solet enim fieri: vt primi regis nomen etiam reliqui possideant, sicut apud Albanos ex Siluij nomine omnes reges Albanorum *Siluij* appellati sunt. sicut & apud Persas *Arsacidæ*. apud Ægyptios *Ptolemæi*. apud Athenienses *Cecropidæ*. ¶ *Augustus* ideo apud Romanos nomen imperij est, eo quòd olim augerent rempublicam amplificando. Quod nomen primò senatus Octauiano Cæsari tradidit, vt quia auxerat terras, ipso nomine & titulo consecraretur. Dum autem idem Octauianus iam Cæsar & imperator appellaretur vel Augustus, postea verò dum ludos spectaret, & pronunciatum esset illi à populo vt vocaretur & *Dominus*, statim manu vultúque auerso indecoras adulationes repressit, & Domini appellationem vt homo declinauit, atque in sequenti die omnem populum grauissimo edicto corripuit, Dominúmque se posthæc appellari ne à liberis quidem suis permisit. Fuit enim filius

Actiæ,quæ nata est de sorore Iulij Cæsaris. *Reges* autem ob hanc causam apud Græcos βασιλεῖς vocantur, quòd tanquam bases populum sustinent. Vnde & bases coronas habent. Quanto enim quisque magis præponitur;tanto amplius pondere laborum grauatur. *Tyranni* Græcè dicuntur iidem Latinè & reges. Nam apud veteres inter regum & tyrannum nulla discretio erat;vt,Pars mihi pacis erat dextram tetigisse tyranni. *Fortes* enim reges tyranni vocabantur. Nam tiro fortis. de quibus Dominus loquitur: Per me reges regnant & tyranni per me tenent terram. Iā postea in vsum accidit tyrannos vocari pessimos,atque improbos reges,luxuriosæ dominationis cupiditatem & crudelissimam dominationem in populis exercentes. *Princeps* & dignitatis modo significatur & ordinis,sicut est illud Virgilianum: Princeps ardentē cōiecit lampada Turnus,pro,primus. Dictus autem princeps à capiendi significatione, quòd primum capiat: sicut municeps ab eo quòd munia capiat. *Dux* dictus eo quòd sit ductor exercitus: sed non statim quicunque principes vel duces sunt,etiam reges dici possunt. In bello verò melius ducem nominari conuenit quàm regem. Nam hoc nomen exprimit in prælio ducentem. Vnde Virgilius, ducis Euandri: Salustius. Quo cupidius in ore ducis sese quisque bonum. Non dixit in ore consulis. *Monarchæ* sunt qui singularem possident principatum,qualis fuit Alexander apud Græcos,& Iulius apud Romanos. Hinc & monarchia dicitur. μόναρχος quippe singularitas Græco nomine, ἀρχὴ principatus est. *Tetrarchæ* sunt quartam partem regni tenentes. Nam τέτταρα quatuor sunt: qualis fuit apud Iudæam Philippus. *Patricij* inde vocati sunt pro eo quòd sicut patres filiis:ita prouideant reipublicæ. Præfecti dicti, quòd prætoria potestate præsint. *Prætores* iidem qui & præfecti, quasi præpositores. *Præsides* verò dicti, quia alicuius loci tutelam præsidialiter tenent. *Tribuni* vocati, quòd militibus siue plebibus iura tribuunt. *Chiliarchæ* sunt qui mille præsunt militibus, quos nos millenarios appellamus,& est nomen Græcum. *Centuriones* dicti eo quòd centum præsunt militibus, sicut quinquagenarij qui sunt in capite quinquaginta militum,sicut decani ab eo quòd militibus decem præferuntur. *Miles* dictus, quia mille erant antè in numero vno, vel quia vnus est ex mille electus. Romulus autem primus ex populo milites sumpsit & appellauit. Liber verò primus militiæ ordinem docuit. *Miles* autem *ordinarius* dicitur, aut extraordinarius. *Ordinarius* est qui per ordinem militat:nec adhuc aliquem consecutus est gradum honoris. est enim gregarius,id est humilis militiæ. *Extraordinarius* est: qui ob virtutē promouet ex ordine. *Emeriti* dicūtur veterani solutíque militia, qui iam in vsu prælij nō sunt,quia mereri militare dicitur,à stipendiis scilicet quæ merentur. iidem & veterani dicuntur. quia iam in vsu prælij non sunt: sed sed post multos militiæ labores quietis suffragium consequuntur. *Equestres milites* dicti eo quòd equo sedeant. Item militat ille in equestri ordine. *Tirones* dicuntur fortes pueri quod ad militiam deligantur, atque armis gerendis habiles existunt. Hi enim non ex sola professione natiuitatis:sed ex aspectu & valetudine corporis æstimantur. Vnde & tirones dicti, qui antequam sacramento probati fuerint,milites non sunt. Romanæ autē militiæ fuit mos puberes primo exerceri armis. Nam decimosexto anno tirones militabant,quo etiam solo sub custodibus agebāt, de quibus Virgilius,Et primo flore iuuentus. *Seruos* sanè nunquam militasse constat, nisi seruitute deposita,excepto Hannibalis tempore, cùm post Cannense prælium in tanta necessitate fuissent Romani, vt ne liberandorum quidem seruorum daretur facultas. *Desertores* vocati eo quòd desertis militaribus officiis euagantur. Hi in alios numeros militiæ nomen dare prohibentur,sed si non magni temporis culpam contraxerint, cæsi numeris suis restituuntur. sed & qui deserunt exercitum ad hostes transeuntes, & ipsi desertores vocantur. *Conscripti milites* dicuntur, quia in tabulis conferuntur ab eo qui eos ducturus est:sicut transcripti vocantur, cum de alia in aliam legionem transeūt,& inde transcripti,quod nomina dant,vt transcribantur. *Optiones* dicti quod sint electi. Nam optare eligere est, sicut & illud,Optauitque locum regno,id est elegit. *Excubitores* dicuntur, pro eo quòd excubias semper agunt. Sunt enim ex numero militum & in porticibus excubant propter regalem custodiam. *Excubiæ* autem diurnæ sunt: *vigiliæ* nocturnæ. Vnde & *vigiles*. *Velites* erant apud Romanos genus militiæ,à volitando vocati. Lecti enim agilitate iuuenes cum armis suis post terga equitum consedebant,& mox cùm ad hostes ventum esset,equis desiliebant, & continuò pedites ipsi ex alia parte,equitibus per quos aduecti fuerant dimicantibus, hostem perturbabant. Ab his ergo velitibus elephāti quondam Hannibalis retro acti cūm regiiam à suis non possent, fabrili scalpro inter aures adacto necabantur. *Castra* sunt vbi miles steterit. dicta autem castra quasi casta, eo quòd illic castraretur libido. Nam nunquam iis intererat mulier. *Militia* autem à militibus dicta,aut à multis:quasi multicia, quasi negotium multorum, aut à mole rerū, quasi moletia. *Legio* sex milium armatorum est, ab electo vocata quasi lecti, id est armis electi. pro-

cti.propriè autem Macedonũ phalanx, Gallorum caterua,nostra legio dicitur. Legio autem habet sexaginta cẽturias,manipulos triginta:cohortes duodecim : turmas ducentas. *Centuria* est pars exercitus in centenos milites diuisa. Vnde & qui iis præsunt, centuriones dicuntur. *Succenturiati* sunt, non qui in prima,sed in secunda centuria sunt,quasi sub prima centuria :tamen stricti etiam ipsi & in speculis positi in bello sunt,vt si prima defecerit,isti quos subse diximus laborãtibus primis subueniant. Vnde & ad insidiandum ponitur succenturiatus, quasi armis dolosis instructus. *Manipulus* ducentorum est militũ, Manipuli autem dicti sunt milites, siue quia bellum primò manu incipiebant, siue quod antequam signa essent,manipulos sibi,id est, sasciculos stipulæ, vel herbæ alicuius pro signis faciebant, à quo signo manipulares milites cognominati sunt. De quibus Lucanus, Conuocat armatos extemplo ad signa manipulos. Turma triginta equites sunt. Romani enim equites in vna tribu trecenti fuerũt. Dc singulis enim centuriis decẽ dabantur,& fiebat turma. Cohors quingentos milites habet. ¶*Tria* sunt *militiæ genera* sacramentum, euocatio,cõiuratio. *Sacramentum*,in quo post electionem iurat, vnusquisque miles se non recedere à militia,nisi post cõpleta stipendia, id est,militiæ tempora,& hi sunt qui habent plenam militiam. Nã vigintiquinque annis tenentur. *Euocatio*,dum ad subitum bellũ nõ solum milites,sed & cæteri euocantur. Vnde etiam consul solebat dicere: Qui rempublicã saluam esse vult,me sequatur. *Coniuratio*,quæ fit tumultu,quando vicinũ vrbis periculũ singulos iurare non patitur:sed repente colligitur multitudo & tumultuosa in ira conflatur. Hæc & *tumultuatio* dicitur. ¶*In aciẽ* autẽ *istæ* ferè *formæ sunt*, Exercitus,classis,nodus,cuneꝰ, alæ,cornua,agmen : quæ formas & nomina ab ipsis rebus de quibus trãslata sunt imitantur. *Acies* dicta,quòd ferro armata sit,& acumine gladiorũ. *Exercitus* multitudo ex vno genere,ab exercitatione belli vocata. *Classes* dictæ propter diuisionẽ exercitus, qui postea manipuli dicti sunt. Vnde & Virgilius: Classibus hic locus,hic acies certare solebant. Nam postea & classica nauiũ dicta. *Nodus* proprie est densa peditum multitudo, sicut turma equitũ. Nodus autem dictus, pro difficultate quòd vix possit resolui. *Cuneus* est collecta in vnũ militũ multitudo. Vnde propter quòd in vnum coit ipsa coitio in vnum,cuneus nominatus est,quasi conneus,eo quòd in vnũ omnes coguntur. *Alæ* in exercitu triginta equites esse dicuntur. Alæ autem equites ob hoc dicti, quia tegunt pedites alarum vice. *Cornua* vocantur extremitas exercitus, quòd intorta sit. *Agmen* dicitur cùm exercitus iter facit,ab agẽdo vocatũ,id est eundo. Plautus, Quo te agis & ipse? Est enim exercitus ambulans. Nam agmen dicitur quod in longitudine directum est,quale solet esse cùm exercitus portis procedit: quicquid fuerit aliud,abusiuè dicitur.

De ciuibus. CAP. IIII.

DE imperiis militiæq; vocabulis ex parte dictum est, deinceps *ciuium nomina* summatim subiungimus. *Ciues* vocati, quòd in vnum coeuntes viuant,vt vita communis & ornatior fiat & tutior. *Domus* vnius familiæ habitaculum est,sicut vrbs vnius populi, sicut orbis domicilium totius generis humani est. Est autem domus genus familiæ, siue coniunctio viri & vxoris. Incipit autem à duobus & est nomen Græcum. Nam δώματα Græci tecta vocant. Nam *familia* est,liberi ex liberis legibus susceptι,à femore. *Genus* autẽ à gignendo & progenerando dictum : aut à diffinitione certorum prognatorum,vt nationes,quæ propriis cognationibus terminatæ, gentes appellantur. *Populus* est humanæ multitudinis,iuris consensu,& concordi communione sociatus. Populus autem eo distat à plebibus, quòd populus vniuersi ciues sunt, connumeratis senioribus ciuitatis. *Plebs* autem reliquum vulgus sine senioribus ciuitatis. *Populus* ergo tota ciuitas : vulgus verò plebs est. *Plebs* autem dicta à pluralitate. maior est enim numerus minorum quàm seniorum. *Populus* verò à Græco dicitur, quasi πολίτων ἐξαίρετος, id est,ciuium cœtus. Vnde & populus dictus est. Græcè autem populus dicitur λαὸς à lapidibus. Vulgus est passim inhabitans multitudo, quasi quisq; quod vult. *Tribus* dicuntur tanquam curiæ & congregationes distinctæ populorum, & vocatæ tribus ab eo quòd in principio Romani trifariè fuerunt à Romulo dispertiti, in senatoribus, militibus, & plebibus. Quæ tamen tribus nunc multiplicatæ nomen pristinum retinent. *Senatui* nomen ætas dedit,quòd seniores essent. Alij à sinendo dictos accipiunt senatores : Ipsi enim agendi facultatem dabãt. *Senatusconsultus* à consulendo & tractando est dictus : quòd sic fit, vt consulat & nocere non possit. *Patres* autem, vt dicit Salustius, à curæ similitudine vocati sunt. Nam sicut patres filios suos : ita illi rempublicam alebant. *Patres conscripti*, quia dum Romulus decem curias senatorum elegisset : nomina eorũ præsente populo in tabulas aureas contulit,atque inde patres conscripti vocati. *Primi ordines senatorum* dicuntur *illustres*, secundi *spectabiles*, tertij *clarissimi*. Iam inferius quartum aliquod genus non est. Quamuis autem

senatoria quisque origine esset, vsque ad legitimos annos eques Romanus erat, deinde accipiebat honorem senatoriæ dignitatis. *Censores* apud Romanos veteres erant. Est enim censor, nomen dignitatis iudicialis. Cēsere enim iudicare est. Item censores sunt patrimoniorum iudices, à censu æris appellati. *Iudices* dicti quasi ius dicentes populo, siue quòd iure disceptent. Iure autem disputare, est iustè iudicare. Non est autem iudex, si non est iusticia in eo. *Præsides* rectores sunt prouinciæ: dicti eo quòd præsunt. *Prætores* autem quasi præceptores ciuitatis & principes. Idem & quæstores quasi quæsitores, eo quòd quæstionibus præsunt. Consilium enim & causa apud eos est. *Proceres* sunt principes ciuium vel ciuitatis, quasi procedes, quòd ante omnes honore præcedant. Vnde & capita trabium quæ eminent extra parietes proces dicuntur, eo quòd primo procedant. Hinc autē ad primores facta translatio: quòd à cætera multitudine prominēt. *Tribuni* dicti, eo quòd plebi iura vel opem tribuunt. Constituti sunt autem sexto anno post reges exactos. Dum enim plebs à senatu & consulibus præmeretur: tunc ipsi tribunos quasi proprios iudices & defensores creauit: qui eorum libertatem tuerentur, & eos aduersus iniuriam nobilitatis defenderent. Vnde & defensores dicti, eo quòd sibi plebem commissam contra insolentiam improborum defendant. At contrà nunc quidam euersores: non defensores existunt. *Numerarij* vocati sunt: qui publicū nūmum ærariis inferūt. *Functi*, ab eo quòd fungantur honore & officio aliquo dicti. Hinc & defunctos mortuos dicimus, qui compleuerunt vitæ officia, nihil enim iam faciunt. *Municepes* sunt in eodem municipio nati: ab officio munerum dicti, eo quòd publica munia accipiunt. Munia enim officia sunt. vnde & immunes dicuntur, qui nullum gerunt officium. *Municipales* originales ciues & in locum officium gerentes. *Decuriones* dicti quòd sint de ordine curiæ. Officiū enim curiæ administrant. Vnde non est decurio qui summā non intulit, vel curiam participauit. *Curiales* autem idem & decuriones. Et dicti curiales, quia ciuilia munera procurant & exequuntur. *Principales* magistratus & duumuirales curialium officiorum ordines sunt. Principales dicti quòd præsint magistratibus. *Magistratus* verò quod maiores sint reliquis officiis. *Duumuirales* autem qui super duos viros habent potestatem. *Tabellio* vocatus, eo quòd sit portator tabellarum. Idem *exceptor*, idem & *scriba publicus*, quia ea tantùm quæ gestis publicantur scribit. *Burgarij* à burgis dicti, quia crebra per limites habitacula constituta burgos vulgò vocant. Vnde & *Burgundionum gentis nomen* inhæsit: quos quondam subacta Germania, Romani per castra dispositerunt, atque ita ex locis nomen sumpserunt. *Collegiati* dicuntur quod ex eorum collegio custodiisque deputentur qui facinus aliquod commiserunt. Est enim sordidissimū genus hominum patre incerto progenitum. *Priuati* sunt extranei ab officiis publicis. Est enim nomen magistratum habenti contrarium, & dicti priuati, quòd sint ab officiis curiæ absoluti. *Mercenarij* sunt, qui seruiunt accepta mercede, iidem & *Barones* Græco nomine, quod sint fortes in laboribus. Βαρεῖα enim dicitur grauis, quod sit fortis. Cui contrarius est leuis & infirmus. *Publicani* appellantur conductores vectigalium fisci vel rerum priuatarum, siue quia vectigalia publica exigunt, vel quia per negotia seculi lucra sectantur. Vnde & cognominati sunt. *Villicus* propriè Villæ gubernator est. Vnde & à villa villicus nomen accepit. Interdum autē villicus non gubernationem villæ sed dispēsationem vniuersæ domus, Tullio interpretante significat, quod est vniuersarum possessionum & villarum dispensator. *Actores* idem & curatores ab agendo & curando vocati. *Procuratores* verò, eo quòd vice curatoris funguntur: quasi propter curatores: sicut proconsul pro consule. *Coloni* sunt cultores aduenæ, dicti à cultura agri. Sunt enim aliū de venientes atque alienum agrum locatum tenentes, ac debentes conditionem genitali solo propter agri culturam sub dominio possessoris, pro eo quòd iis locatus est fundus. Coloni autem quatuor modis dicūtur. Nam coloni aut Romani sunt, aut coloni Latini, aut coloni auxiliares, aut coloni ruris priuati. *Inquilini* vocati quasi incolentes aliena. Non enim habent propriam sedem: sed in terra aliena inhabitant. Differt autem inter inquilinum & aduenam. *Inquilini* enim sunt qui emigrant, & non perpetuò permanent. *Aduenæ* autem vel incolæ aduentitij perhibentur, sed permanentes: & inde incolæ, quia iam habitatores sunt, ab incolendo. *Indigenæ* sunt inde geniti, & in eodem loco nati vbi inhabitant. *Incola* autem non indigenam sed aduenam indicat. *Peregrini* dicti eo quòd ignorantur eorum parentes à quibus orti existunt. Sunt enim de longinqua regione. *Vrbani* vocabantur qui Romæ habitabant. Qui verò in cæteris locis, oppidani. Nam sola vrbs, Roma, cætera oppida. *Famuli* sunt ex propria seruorum familia orti. *Serui* autē vocabulū inde traxerūt, quòd hi qui iure belli posset occidi à victoribus, cōseruabātur: & serui fiebāt à seruādo scilicet serui appellati. *Ancillæ* à sustētaculo vocatę. ἄγκων enim Græcè cubitus dicitur. Vnde & anconē dicimus.

Manci-

Mancipium est quicquid manu capi subdíque potest,vt homo,equus,ouis. Hæc enim animalia statim vt nata sunt,mancipium esse putantur. Nam & ea quæ in bestiarum numero sunt tunc videntur mancipium esse, quando capi siue domari ceperint. *Ingenui* dicti qui in genere habent libertatem, non in facto, sicut liberti. Vnde & eos Græci ἀγενεῖς vocãt, quòd sint boni generis. *Libertus* autem vocatus quasi liberatus. Erat enim prius iugo seruitutis addictus. Libertorum autem filij apud antiquos libertini appellabantur,quasi de libertis nati. Nunc verò libertinus aut à liberto factus ,aut possessus. *Manumissus* dicitur, quasi manu emissus. Apud veteres enim quãdo manu mittebant, alapa percussos circumagebant, & liberos confirmabant. vnde & manumissi dicti, eò quòd de manu mitterentur. *Deditity* primùm à deditione sunt nuncupati. *Deditio* enim dicitur,quando se victi aut vincendi hostes victoribus tradunt: quibus hæc origo nominis fuit. Dum quondam aduersus populum Romanũ serui armis sumptis dimicassent, victi se dederunt,comprehensíque varia turpitudine affecti sunt. Ex his quidam postea à Dominis manumissi propter suppliciorum notas quas manifestè perpessi sunt,ad dignitatem ciuium Romanorum non peruenerunt. *Latini* ante Romã conditam apud Latinos fiebant, nunquam per testamentum sed per epistolam libertatẽ sumentes. Inde quia per testamentum non fiebant:nec ex testamento aliquid capere, nec suos hæredes facere poterant, ciues Romani postea sub consulibus per testamenta in vrbe Romana effecti sunt. Dicti autem *ciues* Romani quia testamento liberi effecti in numerum Romanorum ciuium rediguntur. His primum aditus erat in vrbe Roma commorari,cæteris autem libertis prohibebatur. ne vel in vrbe Roma,vel intra septimum ab vrbe milliarium commanerent.

De affinitatibus & gradibus. CAP. V.

Hæredis nomen imposuit census æris. Soluit enim tributum auctoris. In hoc enim vocabulo prima successio est *hæreditatis* & generis,vt sunt filij & nepotes. *Prohæres* est qui loco hæredis fingitur : quasi pro hærede. Est enim aut institutus aut substitutus. *Pater* est à quo nascitur initium generis: Itaque is *paterfamiliàs* vocitatur. *Pater* autem dict⁹ eo quòd patratione peracta filium procreet. Patratio enim est rei Venereæ consummatio. Lucretius. Et bene patra patrum. *Genitores* autem à gignendo: & parentes quasi parientes. Iidem & *creatores*. *Crementum* enim est semen masculi,vnde animalium & hominum corpora concipiuntur. Hinc creatores parentes dicuntur. *Mater* dicitur quòd exinde efficiatur aliquid. Mater enim est quasi materia: nã pater causa est. *Paterfamiliàs* autem dictus, quòd omnibus in familia sua positis seruis tanquam pater filiis patria dilectione consulit,seruoꝝque conditionem à filiorum affectu non discernit:sed quasi vnum membrũ amplectitur. Hinc enim exortum est nomen patrisfamiliàs. Qui autem dominatur in seruis,hoc se nomine nequaquam reputent appellari. *Materfamiliàs* inde vocatur, quia per quandam iuris solennitatem in familiam transit mariti. Tabulæ enim matrimoniales instrumenta emptionis suæ sunt. Aliàs sicut *matrona* est mater primi pueri, id est quasi mater nati : ita *materfamiliàs* illa est, quę plures enixa est. Nam familia ex duobus esse incipit. *Auus* patris pater est,ab quo dictus, id est ab antiquitate. *Proauus* aui pater est,quasi prope auum. *Abauus* proaui pater, iam longè ab auo. *Ataus* abaui pater. *Tritauus* ataui pater : quasi tetrauus, id est quartus supra abauum. Sed tritauus vltimũ cognationis nomen est. *Familia* autem *oritur* à patre:*terminatur* in tritauo. *Filius* & *filia* à familia dicti sunt,ipsi enim primi in ordine nascentium existunt. Vnde & Cornelia familia stirps ipsa omnis à Cornelio orta. *Familia* autem à femore. *Femur* enim genus est & stirps ostenditur. Nam familia pro seruis abusiuè non propriè dicitur. *Stirps* ex longa generis significatione vocatur. *Gnatus* dictus quasi generatus. Vnde & per g scribitur. *Soboles* eo quòd sustitutio sit generis. Quadripartitus est autem ordo filiorum ita: Vnigenitus, primogenitus, medius, nouissimus. *Vnigenitus* quòd sit vnicus,nec ante, nec pòst vllus. *Primogenitus* ante quem nullus. *Medius*,inter omnes. *Nouissimus*,post omnes. Idem & *minimus* à monade. Nouissimus autem propter quod nouus : quia cæteri præcedendo antiquiores existunt. ¶ *Quatuor* etiam *modis filij* appellantur, natura, imitatione, adoptione, doctrina. *Natura*, veluti dicuntur filij Abrahæ Iudæi. *Imitatione*, vt ipsius Abrahæ fidem imitantes ex gentibus, dicente Euangelio, Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ,vel sicut eosdem Iudæos Dominus filios esse dicit diaboli, à quo non nominati, vel nati, sed quem fuerant imitati. *Adoptione* quoque, quod humana consuetudine nulli licet nescire, vel sicut nos Deo nõ natura sed adoptione dicimus, Pater noster qui es in cælis. *Doctrina*,sicut Apostolus filios suos appellat eos quibus Euangelium prædicauit. Filij autem ideo in legibus *liberi* appellantur, vt isto vocabulo secernantur à seruis:quia sicut seruus in potestate domini: sic filius in potestate est patris. Inter etiam filios fit *emancipatio*,vt sit liber à patre: sicut fit seruo *manumissio*, vt sit liberatus à domino.

Item *liberi* dicti, quia ex libero sunt matrimonio orti. Nam filij ex libero & ancilla seruilis conditionis sunt. Semper enim qui nascitur deteriorem parentis statum sumit. *Naturales* autem dicuntur ingenuarum concubinarum filij, quos sola natura genuit non honestas coniugij. iidem & *pueri* à pube. *Adoptiuus* filius est, qui aut patre iusto, aut auo, aut proauo, cuius potestate per mancipationes est traditus in alienam potestatem, quia vtriusque fert nomen, vt Flauius Æmilius, vel Scipio Paulus. *Gemini* sunt non duo tantùm simul nati: sed & plures. De geminis autem vno abortiuo, alter qui legitimè natus fuerit *Vopiscus* nominatur. *Posthumus* vocatur eo quòd posthumationem patris nascitur, id est post obitum. Iste & defuncti nomen accepit. Sic enim lex voluit vt qui de defuncto nascitur, defuncti nomine appellatur. *Nothus* dicitur qui de patre nobili & matre ignobili gignitur, sicut ex concubina. Est autem hoc nomen Græcum, & in latinitate deficit. Huic contrarius est *spurius*, qui de matre nobili & patre ignobili nascitur. Item spurius patre incertò matre vidua genitus, velut tantùm spurij filius, quia muliebrem naturam veteres spurium vocabant velut ἀπὸ τοῦ σπόρου, hoc est seminis, non patris nomine. Eosdem & *Fauonios* appellabant, quia quædam animalia Fauonio spiritu hausto concipere existimantur. Vnde & ij qui non sunt de legitimo matrimonio, mattem potius quàm patrem sequuntur. Latinè autem *spurij* quasi extra puritatem, id est quasi immundi. *Nepos* est qui ex filio natus est. dictus autem nepos quasi natus pòst. Primùm enim filius nascitur, deinde nepos. Gradus enim substitutionis est. Hinc & *posteritas*, quasi postera ætas. Nepos autem vtriusque sexus est. Nam vt *neptis* dicamus in iure est, propter discretionem successionis admissam. *Pronepos* est qui ex nepote conceptus natúsque. Et dictus pronepos, quasi natus porro pòst. Ex hoc quoque gradu incipit vocari & progenies: quasi porro post geniti. Nam filij & nepotes non sunt progenies: quia nõ est in eis longa posteritas. Sicut autem inferius longè editi *progenies* dicuntur, ita superius proaui atauiq; *progenitores* appellantur: quasi porro generantes. *Pronepos* dictus quia prope nepotem. *Abnepos*, quia seiungitur ab nepote. Est enim inter illum & nepotem pronepos. *Adnepos* abnepotis filius. *Trinepos* adnepotis filius, quia post nepotem quartus in ordine est, quasi tetranepos. *Minores* autem non dicimus nisi quoties graduum deficit nomen: vtputa filius, nepos, pronepos, abnepos, adnepos, trinepos. Vbi isti gradus defecerint: meritò iam dicimus, post patris aui proaui abaui, tritauíque vocabulum.

De agnatis & cognatis. CAP. VI.

Agnati dicti eo quòd accedant pro natis, dum desunt filij. Qui ideo prius in gente agnoscuntur, quia veniunt per virilis sexus personas: veluti frater eodem patre natus, vel fratris filius nepos, vel ex eo item patruus propinquitate cognationis. *Cognati* dicti, quia sunt & ipsi propinquitate cognationis coniuncti. Qui inde post agnatos habentur, quia per fœminini sexus personas veniunt: nec sunt agnati, sed aliàs naturali iure cognati. *Proximus*, propter proximitatem sanguinis appellatus. *Consanguinei* vocati, eo quòd ex vno sanguine, id est ex vno patris semine nati sunt. Nam semen viri spuma est sanguinis, ad instar aquæ in scopulos collisæ: quæ spumam candidam facit, vel sicut vinum nigrum quod in calice agitatum spumam albentem reddit. *Fratres* dicti, eo quòd sint ex eodem fructu, id est ex eodem semine nati. *Germani* verò de eadem genitrice manantes: non, vt multi dicunt, de eodem germine, qui tantùm fratres vocantur. Ergo *fratres* ex eodem fructu, *germani* ex eadem genitrice manantes. *Vterini* vocati, eo quòd sint ex diuersis patribus, & vno vtero editi. Nam vterus tantum mulieris est. ¶ *Quatuor* autem *modis fratres dicuntur* in diuinis scripturis, natura, gente, cognatione, affectu. *Natura*, vt Esau & Iacobus, Andreas & Petrus, Iacobus & Iohannes. *Gente*, vt omnes Iudæi fratres inter se vocantur. vt in Deuteronomio, Si autem emeris fratrem tuum qui est Hebræus. Et Apostolus, Optabam, inquit, ego Anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secũdum carnem, qui sunt Israhelitæ. Porro *cognatione* fratres vocantur, qui sunt de vna familia, id est, patria: quas Latini paternitates interpretantur, cùm ex vna radice multa generis turba diffunditur, vt in Genesi dixit Abraham ad Loth, Non sit rixa inter me & te, & inter pastores tuos & pastores meos, quia omnes fratres nos sumus. Et certè Loth non erat frater Abrahæ, sed filius fratris eius Aran. Quarto modo *affectu* fratres dicti, qui in duo scinduntur: spiritale & commune. Spiritale quo omnes Christiani fratres vocantur: vt, Ecce quàm bonum, & quàm iocundum habitare fratres in vnum. Item commune, cùm omnes homines ex vno patre nati patri inter nos germanitate cõiungimur, Scriptura loquente, dicite iis, qui oderunt vos, fratres nostri vos estis. *Germana* ita intelligitur vt germanus eadem genitrice manãs. Soror autẽ vt frater. Nam *soror* est ex eodem semine dicta, quòd sola cum fratribus in sorte agnationis habeatur. Fratrum filij *patrueles* dicti, eo quòd patres eorum germani fratres inter se fuerunt. *Consobrini* verò

voca-

vocati,qui aut ex forore & fratre,aut ex duabus ſororibus ſunt nati:quaſi conſororini. *Fratrueles* autem materteræ filij ſunt. *Sobrini* conſobrinorum filij. *Tius* Græcum nomen eſt. *Patruus* frater patris eſt: quaſi pater alius. Vnde & decedente patre pupillum prior patruus ſuſcipit, & quaſi filium lege tuetur. *Auunculus* eſt matris frater, cuius nomen formā diminutiui habere videtur: quia ab auo venire monſtratur. *Amita* eſt ſoror patris quaſi altera mater. *Soror* eſt qui filiam dedit. *Gener*,eſt qui filiam duxit. Gener autē dictus, quòd aſſciſcatur ad augēdum genus. *Socer* autem & *ſocrus* quòd generum vel numerum ſibi aſſociauit. *Vitricus* autem qui vxorem ex alio viro filium aut filiam habentem duxit. Et dictus vitricus quaſi nutricius, quòd à matre ſuperducatur nouus. *Priuignus*, eſt qui ex alio patre natus eſt,& priuignus dici putatur, quaſi priuigenus: quia prius genitus. Vnde & vulgo antenatus. Vocabula autem à gente hæc videntur declinata genitor genitrix, agnati agnatæ, cognati cognatæ,progenitores progenitrices, germani germanæ.

In quibuſdam exempl.hæc adiiciuntur.

* Hæc cōſanguinitas dū ſe paulatim propaginum ordinibus dirimens, vſque ad vltimum gradum ſubtraxerit, & propinquitas eſſe deſierit:eam rurſus lex matrimonij vinculo repetit,& quodammodo reuocat fugiētem. Ideo autem vſque ad ſextum generis gradum conſanguinitas cōſtituta eſt,vt ſicut ſex ætatibus mundi generatio & hominis ſtatus finitur: ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

Item de prædictis affinitatibus.

AVctor mei generis *pater* mihi eſt, ego illi filius aut filia. Patris mei pater,mihi *auus* eſt,ego illi nepos,aut neptis. Patris mei auus mihi *proauus* eſt: ego illi pronepos aut pneptis. Patris mei proauus:mihi *abauus* eſt, ego illi abnepos aut abneptis. Patris mei abauus,mihi *atauus* eſt,ego illi adnepos aut adneptis. Patris mei atauus mihi *tritauus* eſt, ego illi trinepos aut trineptis.

De patruis.

PAtris mei frater mihi *patruus* eſt,ego illi fratris filij aut filia. *Patrui* mei pater mihi *patruus magnus* eſt:ego illi filij fratris filius aut filia. *Patrui* mei,auus,mihi *propatruus* eſt, ego illi filij aut filiæ nepos aut neptis. *Patrui* mei proauus mihi *adpatruus* eſt: ego illi nepotis aut neptis filius aut filia.

De amitis.

MAtris meæ ſoror mihi *amita* eſt,ego illi fratris filius aut filia. *Amitæ* meæ mater, mihi *auita magna* eſt,ego illi filiæ fratris filius aut filia. *Amitæ* meæ auia mihi *proamita* eſt,ego illi neptis filius aut filia. *Amitæ* meæ proauia mihi *abamita* eſt: ego illi neptis,nepos,aut neptis.

De auunculis.

MAtris meæ frater mihi *auunculus eſt*, ego illi ſororis filius aut filia. *Auunculi* mei pater mihi *auunculus magnus* eſt, ego illi filius ſororis filius aut filia. *Auunculi* mei auus mihi *proauunculus* eſt, ego illi neptis filius aut filia.

De materteris.

MAtris meæ ſoror mihi matertera eſt,ego illi ſororis filius aut filia. *Materteræ* meæ ſoror mihi *matertera magna* eſt, ego illi ſororis nepos aut neptis. *Auiæ* meæ ſoror mihi *abmatertera* eſt, ego illi pronepos ſororis aut pronepotis. *Proauiæ* meæ ſoror mihi *promatertera* eſt,ego illi neptis filius aut filia.

Stemmata dicuntur cati faciunt in genere num partiuntur, vt puille auuus,ille agnatus,

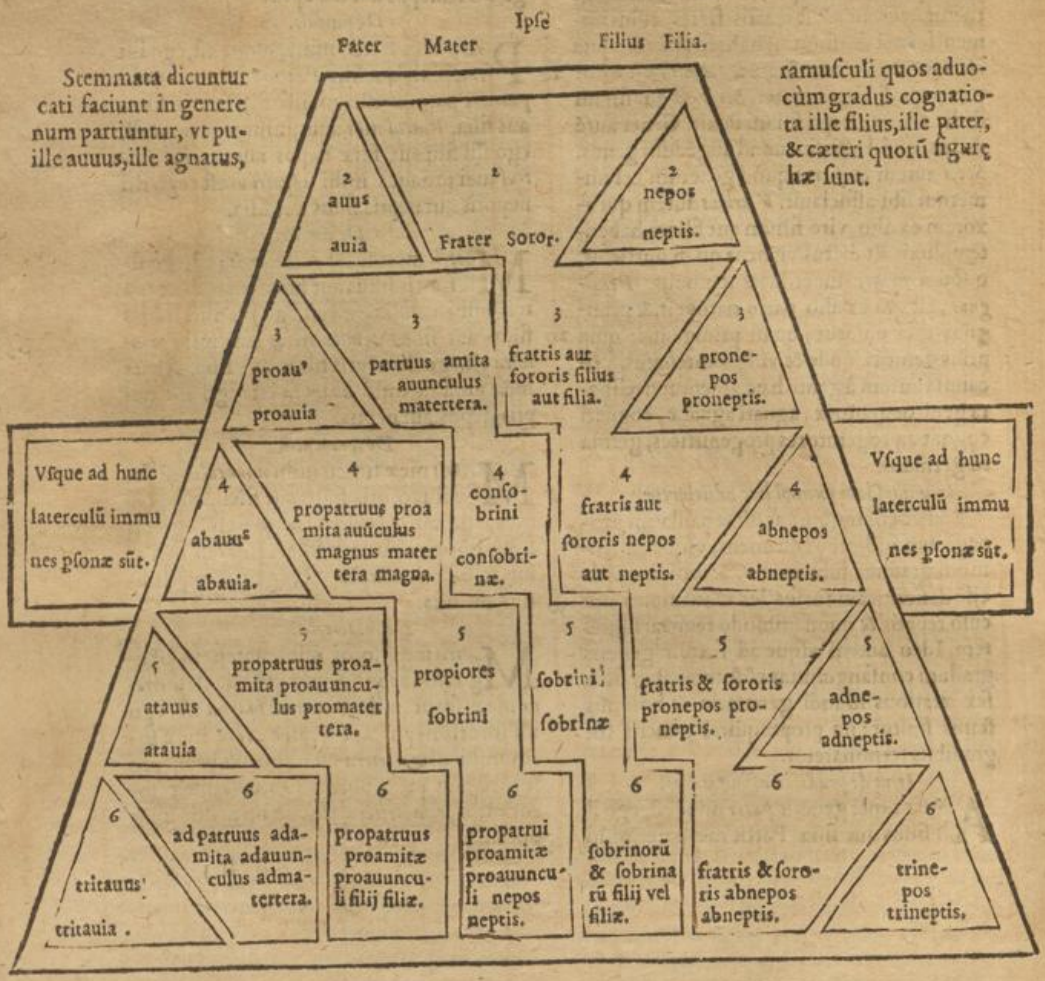

ramuſculi quos aduocùm gradus cognatiota ille filius,ille pater, & cæteri quorũ figuræ hæ ſunt.

						trita ui pa ter & m 7	trita ui pa ter & m. 7						
					Tripa truus Trita-mita 7	Tri ta-uus 6	Tri ta-uia 6	triauun culus tri ma-tertera. 7					
				adpat ui ad-amitæ filij 7	adpa-truus admita 6	ad. a-uus 5	ad-a uia 5	adauun culus adma-terter. 6	adauun culi ad-mater. filij 7				
			abpatru abami-tæ ne-potes 7	abpa-trui ab amitæ filius 6	abpa-truus ab amita 5	aba-uus 4	aba-uia 3	abauun culus abmater ter. 5	abauũc abma-terteræ filij 6	abauun culi abmat. nepot. 7			
		ꝓpatrui proami tæ nepot. 7	propatr ꝓamitę pro ne-potes. 6	ꝓpatrui proami tæ filij 5	propa-truus proami ta. 4	pro a-uus 3	PRO A V I A 3	proaun. pro ma terte-ra. 4	ꝓauũc. pro ma terteræ filij 5	ꝓauũc. pro ma tert. ne potes 6	pro auũc pro ma ter. pro nepot. 7		
	ꝓpatru orũami tarũve ꝓnepot 7	ꝓpatru orũami tarũve nepot. 6	ꝓpatru orũ ami tarũve filii 5	ꝓpatru elis ami tinus. 4	ꝓpatrus ꝓamita magna. 3	A V V S 2	ꝓ A V I A 3	auũcul. materte ra ma-gna 3	propri⁹ sobrin⁹ propria sobrina 4	Sobrini sobri-næ. filij 5	Sobrini Sobri-næ nepot. 6	Sobrini Sobrin prone-potes. 7	
Fratris patrui amitinę nepo-tes. 7	Patrui amita-ni prone-potes. 6	Patrui amita-ni nepo-tes 5	Propa-trui amita-ni filij 4	Frater Soror patru-elis amitã. 3	Patru-us Ami-ta. 2	P A T E R	M A T E R	Auun-culus Mater-tera 2	Conso-brinus Conso brina- 3	Conso-brini Conso-brinæ filij 4	Conso-brini Conso-brinæ nepot. 5	Conso-brini cõsob. prone-potes 6	Sobrini Soror Trine-potes. 7
						1 fili⁹ 2 ne-pos 3 ꝓne pos 4 abne pos 5 adne pos 6 trine pos filii 7 trine potis nepos	1 filia 2 ne-ptis. 3 ꝓne ptis. 4 abne ptis 5 adne ptis 6 trine pris filiæ. 7 trine potis neptis						

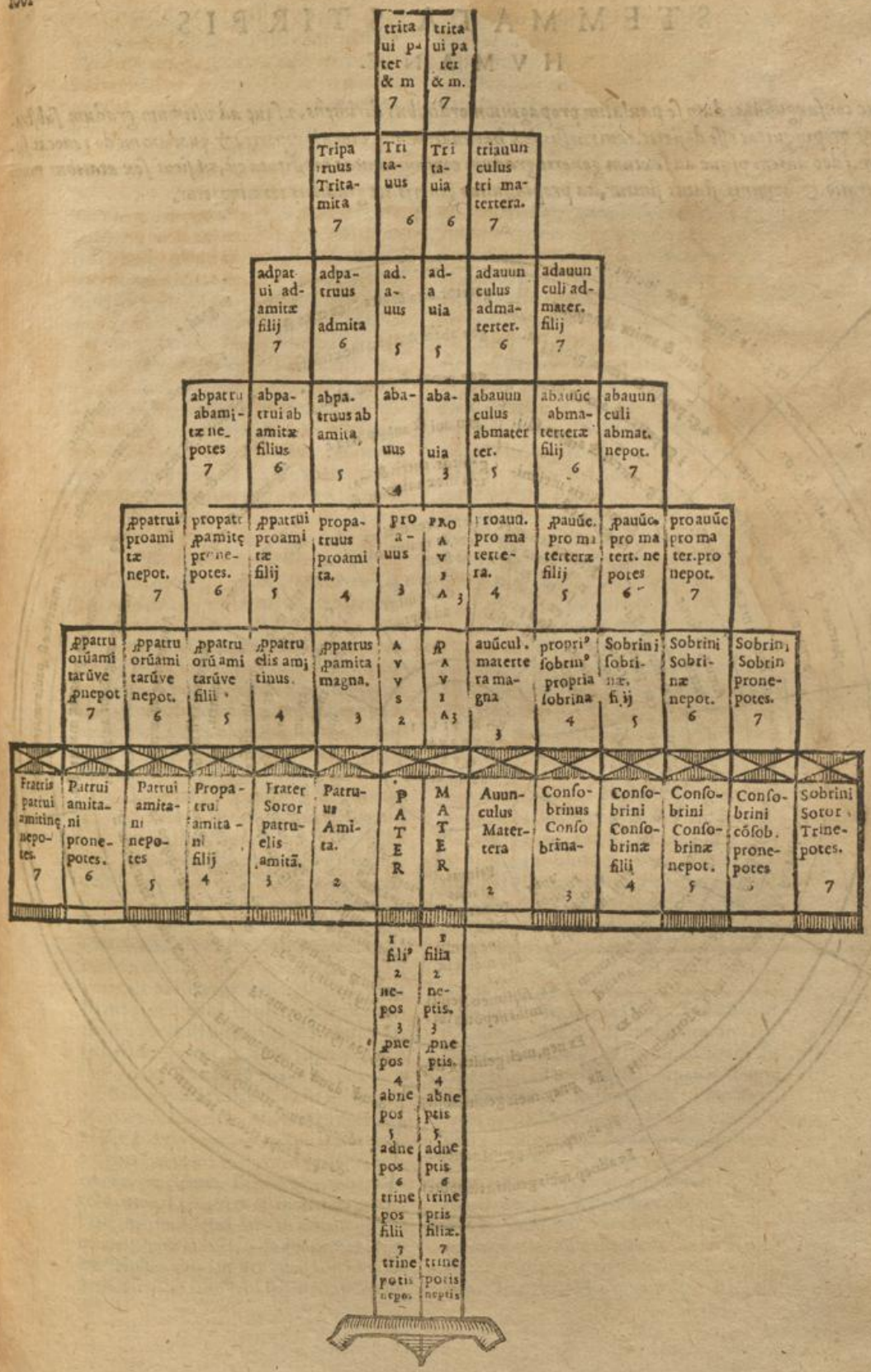

STEMMATA STIRPIS HVMANÆ.

Hæc consanguinitas dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens, vsque ad vltimum gradum substraxerit,& propinquitas esse desierit,eam rursus lex hæc,matrimonij vinculo reperto, & quodam modo reuocat fugientem. Ideo autem vsque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, vt sicut sex ætatibus mundi generatio,& hominis status finitur,ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

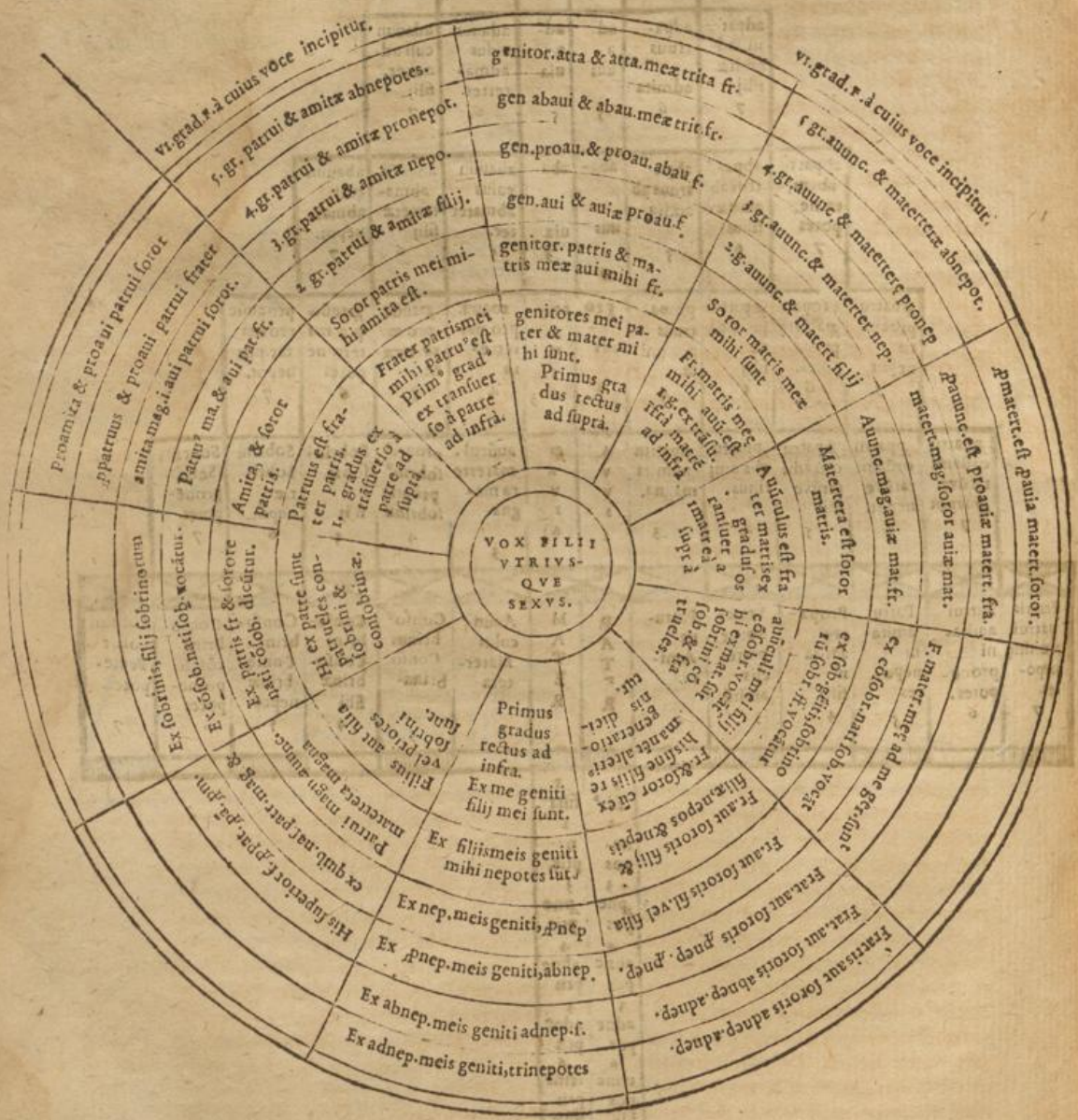

De coniugiis. CAP. VIII.

Vir sexum significat,non coniugium,nisi adieceris,vir eius. *Maritus* verò etiam sine adiectione coniugem sonat, & à mare maritus, quasi mas. Est enim nomen primæ positionis, quod facit in diminutione masculus: in deriuatione maritus. *Sponsus*,à spondendo vocatus. Nam ante vsum tabellarum matrimonij cautiones sibi inuicem emittebant,in quibus spondebant se inuicem consentire in iura matrimonij,& fideiussores dabant. Vnde admissum est vt sponsum dicamus virum, à spondendo & sponsam similiter. Cæterùm propriè spondere, velle est. Ergo sponsus non quia promittit, sed quia spondet & sponsores dat. *Arrabo*,dicta quasi arra bona. Quod enim datur pro coniugio,bene datur: quia coniugium bonum est. Quod verò causa fornicationis aut adulterij,malum est: idcirco arrabo non est. Dicta autem arra à re pro qua traditur. Est autem arra non solùm sponsio coniugalis, sed etiam pro qualibet promissa re data, vt compleatur. *Proci*, nuptiarum petitores, à procando, id est, petendo dicti. *Pronuba* dicta, eo quòd nubentibus præest: quæque nubentem viro coniungit. Ipsa est & *paranympha*. Nam *nympha* sponsa in nuptiis, & nympha pro lauationis officio, quod ad nomen nubentis alluditur. *Coniuges*, appellati propter iugum quod imponitur matrimonio coniungendis. Iugo enim nubentes subiici solent, propter futuram concordiam, ne separentur. Coniuges autem verius appellantur à prima desponsationis fide, quamuis adhuc inter eos ignoretur coniugalis concubitus, sicut Maria Ioseph coniunx vocatur, inter quos nec fuerat nec futura erat carnis vlla commixtio. *Nuptæ* dictæ, quòd vultus suos velent: translatum nomen à nubibus, quibus tegitur cælum. Vnde & *nuptiæ* dicuntur,quòd ibi primùm nubentium capita velãtur. *Obnubere* enim,cooperire est. Cuius cõtraria *innuba*,hoc est:innupta,quæ adhuc vultum suum non velat. *Vxores*, vocatæ quasi vnxiores. Moris enim erat antiquitus, vt nubentes puellæ simul venirent ad limen mariti,& postes antequam ingrederentur,ornarentur laneis vittis, & oleo vngerentur. Et inde vxores dictæ,quasi vnxiores: quæ ideo vetabantur limina calcare, quòd illic ianuæ & coeunt & separẽtur. *Matrona*,est quæ iam nupsit, & dicta matrona, quasi mater nati, vel quia iam mater fieri potest: vnde & matrimonium dictum. Distinguitur autem inter matronam,matrem & matremfamiliãs. Nam matronæ, quia iam in matrimonium conuenerunt: matres, quia genuerunt: matresfamiliãs,quia iam per quandam iuris solennitatem in familiam mariti transierunt. *Monogamus* dictus, quia vni tantùm nupsit. Μόνος enim apud Græcos vnum dicitur:γάμος nuptiæ interpretantur. *Bigamus* autem & trigamus à numero vxorum vocatus, quasi à duabus vel tribus mulieribus. *Vidua* vocata, quòd cum *viro vno* fuerit: nec circa consortium alterius viri post mortem coniugis primi adhæserit. Nam quæ alteri post mortem prioris viri nupserint, viduæ non dicuntur. Item vidua dicta, quòd sola sit,nec circa cõsortium alterius viri coniugalia iura custodiat. Fratris vxor *fratrissa* vocatur. Mariti frater *leuir* dicitur. Duorum inter se fratrum vxores *ianitrices* vocantur: quasi eandem ianuam terentes vel per eandem ianuam iter habentes. Viri soror *glos* appellatur. Sororis vir speciale nomen non habet:nec vxoris frater. *Matrimonium*, est nobilium iusta conuẽtio & conditio. *Coniugium*, est legitimarum personarum inter se coeundi & copulandi nuptiæ. Coniugium est dictum,quia coniuncti sunt: vel à iugo quo in nuptiis copulantur, ne resolui aut separari possint. *Connubiũ* autem non à nupta, sed à nubendo formatum: dicitur autem connubium cùm æquales in nuptias coeunt, vtputa ciues Romani: pari vtique dignitate. Connubiũ autem non est, cùm ciuis Romanus cum Latina iungitur. Quoties autem connubium non est,filij patrem non sequuntur. *Hymenæus*, dicitur à quodam Hymenæo, qui prius prosperè vsus est nuptiis, vel ἀπὸ τοῦ ὑμᾶσθαι, quæ membranæ virginitatis est claustrum. *Contubernium*, est ad tempus coeundi conuentio:vnde & tabernaculum quod modò huc,modò illuc præfigitur. *Repudium*, est quod sub testimonium testium vel præsenti vel absenti mittitur. *Diuortium*,est quotiescunq; dissoluto matrimonio,alter eorum alteras nuptias sequitur. Diuortium autem dictum à flexu viarum, hoc est,via in diuersa tendens. *Fribolum*, est cùm eo animo separantur, vt rursum ad se inuicẽ reuertantur. Nam fribolum est velut quassæ mentis & effluxæ,nec stabilis Propriè autem fribola vocantur fictilia vasa inutilia. ¶ *Tres* autem *ob causas ducitur vxor*: *prima* est *causa prolis*, de qua legitur in Genesi,Et benedixit eos,dicens: Crescite & multiplicamini: secũda causa *adiutorij*, de qua ibi in Genesi dicitur, Non est bonum esse hominem solum: faciamus ei adiutorium simile: tertia causa *incontinentiæ*. Vnde dicit Apostolus,vt, Qui se non continet,nubat. ¶ *In eligendo marito quatuor spectari solent. Virtus,genus, pulchritudo, sapientia.* Ex his sapientia potentior est ad amoris effectum. Refert hæc quatuor Virgilius de Ænea, quòd his Dido impulsa est in amorem eius. Pulchritudine, Quem sese ore ferens. Virtute, -Quàm forti pectore & armis. Oratione, -Heu quibus ille lactatus fa-

tis,quæ bella exhausta canebat.Genere,Credo equidem, nec vana fides,genus esse deorum. ¶Item in re eligenda vxore: quatuor res impellunt hominem ad amorem:pulchritudo,genus,diuitiæ,mores.Melius tamen est si in ea mores quærantur, quàm pulchritudo.Nunc autem illæ quæruntur,quas aut diuitiæ,aut forma, non quas probitas morum commendat. ¶Ideo autem fœminæ sub viri potestate consistunt, quia leuitate animi plerunque decipiuntur. Vnde & æquum erat eas viri auctoritate reprimi. Proinde & veteres voluerunt fœminas innuptas quamuis perfectæ ætatis essent, propter ipsam animi leuitatem,in tutela consistere.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER X.

De quibusdam vocabulis nominum per alphabetum distinctis.

ORIGO quorundam nominum,id est,vnde veniant, nō penè omnibus patet. Proinde quædam noscendi gratia operi interiecimus. Licet origo nominum vnde veniat à philosophis eam teneat rationem, vt per denominationem homo ab humanitate,sapiens à sapientia nominetur, quia prius sapientia,deinde sapiens: tamē claret alia specialis in origine quorundam nominum causa:sicut homo ab humo, vnde propriè est appellatus. Ex quibus exempli gratia quædam in hoc opere posuimus.

A

HEros,vir fortis & sapiens *Auctor*,ab augendo dictus. Auctorē etiam fœmineo genere dici non posse existimant.Nam quædam sunt, quæ in fœminino flecti non possunt, vt cursor. *Actor*, ab agendo. *Alumnus*, ab alendo vocatus: licet & qui alit, & qui alitur, alumnus dici potest, id est,& qui nutrit, & qui nutritur: sed melius tamen qui nutritur. *Amicus*, per deriuationem, quasi animi custos. dictus autem propriè amicus ab amo, id est, catena charitatis: vnde & amici quod teneant. *Amator* turpitudinis, quia amore torquentur libidinis. *Amabilis* autem, quòd sit amore dignus. *Amasius*, eo quòd sit pronus ad amorem. *Astutus*, ab astu vocatus, qui est callidi & cauti nominis, qui possit sine periculo fortiter aliquid facere. *Argutus*, quia argumentum citò inuenit in loquendo. *Acer*, in vnamquamque formam vegetus ac nimius. *Alacer*, à velocitate & cursu, quasi diceret aliger. *Armiger*, quòd arma gerat. *Alacru*, lætus: alacriter gestiens & nullius rei nouitate turbatus. *Agilis*, ab agendo aliquid celeriter: sicut docilis. *AEmulus*, eiusdem rei studiosus,quasi imitator & amabilis. Aliàs inimicus inuenitur. *AEquus*, est secundum naturam iustus dictus,ab æqualitate:hoc est ab eo quòd sit æqualis: vnde & æquitas appellata, ab æqualitate quadam scilicet. *AEquæuus*, ab eo quòd sit alteri æqualis æuo, id est, coætaneus. *Arrogans*, eo quòd multum rogetur,& ille multum fastidiosus sit. *Audax*,propriè pro arrogante ponitur. *Animosus*, eo quòd sit animis & viribus plenus. *Animatus*, quasi animo auctus, & quasi animo firmatus. *AElatus*, pro eo quòd sciplum super mensuram suam eleuet: dum magnus sibi videtur de his quæ agit. *Attollens*, quòd se eleuet & erigat. *Ambitiosus*, quòd honores ambiat. *Auidus* dictus ab auendo: auere enim cupere est: Hinc & auarus. Nam quidam auarum est: dixerunt, progredi vltrà quàm sufficit. *Auarus* ex eo dictus,quòd sit auidus auri, & nunquam opibus expleatur: & quantum plus habuerit, tantum plus cupiat: Flacci super hoc concordante sententia: qui ait, Semper auarus eget ⊸.& Sallustius,Quòd neque auaritia copia,neque inopia minuatur. *Amarus*, à sapore translatum nomen habet. Est enim insuauis, nec nouit quenquam ad consortium suum aliqua inuitare dulcedine. *Adulter*, violator maritalis pudoris, eo quòd alterius torum polluit.

Anceps,

Anceps huc illúcque fluctuans ac dubius istud aut illud capiat, & in qua parte declinet animus. *Atrox*, quòd sit tetris moribus. *Abstemius* à temeto, id est, vino, quasi abstinens à vino. *Ablactatus*, quòd sit à lacte ablatus. *AEger*, quòd agatur infirmitate, vel tristitia ad tempus. *AEgrotus*, quòd sit æger frequentius, sicut iratus & iracundus. *AErumnosus*, à rumine dictus, quòd per inopiam miser factus esuriat & sitiat. *Auspex*, eò quòd auium auspicia intendat, sicut auceps, quòd aues capiat. *Astrosus* ab astro dictus, quasi malo sidere natus. *AEnormis*, eò quòd normam & mensuram excedat. *Abactor* est fur iumentorum & pecorum, quem vulgò abigeum vocant, ab abigendo scil. *Atratus*, & *Albatus*, ille à veste nigra: iste ab alba. *Aduena*, eò quòd aliũde adueniat. *Alienigena*, qui ex alia gente genitus est: & non ex ea vbi est. Item alienigena, quòd alienæ regionis sit, & non eius vbi est. *Accola*, eò quòd adueniens terram colat. *Agricola* à colendo agro, sicut syluicola. *Assecla*, eò quòd sequatur aliquem lucri causa. *Assiduus* dicebatur apud antiquos, qui assibus ad ærarium expensum conferendis præerat, & in negociis quoque publicis frequens: vnde & per s, non per d scribendũ est. *Apparitor* nominatus, quòd appareat & videatur, & præsto sit ad obsequium. *Attentus*, vt aliquid audiens teneat. *Attonitus*, veluti furore quodam instinctus atque stupefactus: dictus attonitus à tonitrui strepitu: quasi tonitruo stupefactus & vicino fulgore, aut à tactu proximus. *Allectus*, quòd sit palàm electus. *Abactus*, quòd sit ab actu remotus. *Abortiuus*, eò quòd non oriatur, sed aboriatur & excidat. *Adoptiuus*, quia est palàm adoptatus in filium. *Ambo* ab eo quod est ἀμφω, nomẽ de Græco Latinum factum, litera tertia demutata. *Alius* de multis dicitur: alter verò de duobus dicitur. *AEquimanus* appellatus, qui vtraque manu gladio incunctanter vtatur.

B

Beatus dictus quasi bene auctus, scilicet ab habendo quod velit, & nihil patiendo quod nolit. Ille autem verè beatus est, qui & habet omnia quæ vult bona, & nihil vult mali. Ex his enim duobus beatus homo efficitur. *Bonus* à venustate corporis creditur dictus: postea & ad animum translatum nomen est. Eum autem dicimus bonũ, cui non præualet malum: eúmque optimum, qui peccat minimum. *Benignus* est vir sponte ad benefaciendum paratus & dulcis alloquio. Non autem multum distat benignus à bono, quia & ipse ad benefaciendum videtur expositus. Sed in eo differt, quia potest bonus esse & tristior, & bene quidem facere & præstare quod poscitur, non tamen suauis esse nouit consortio. Benignus autem sua cunctos nouit inuitare dulcedine. *Beneficus* à benefaciendo alteri dictus. vnde & beneficentia vocatur, quæ proximo prodest. *Beniuolus*, quia bene vult. Non tamen dicimus beneuolus sicut nec maleuolus. Sæpe enim ex duabus partibus compositum nomen, aut priorem aut sequentem literam corrumpit. Nam beneuolentia absurdum sonat. *Blandus*, dulcis & inuitans ad familiaritatem sui. *Brutus* quasi obrutus, quia sensu caret. Est enim sine ratione, sine prudentia. Vnde & ille Iunius Brutus ex sorore Tarquinij Superbi genitus, cùm eundem casum timeret quem frater inciderat, qui ob diuitias & prudentiã ab auũculo fuerat occisus, vtilem temporis simulauit stultitiam. Vnde etiam Brutus est cognominatus, dum vocaretur Iunius. *Balbus* à balando potiùs quàm loquendo dictus. Verba enim non explicat. Inde & *blesus*, quia verba frangit. *Bucco* garrulus, quòd cæteros oris loquacitate, non sensu exsuperet. *Biliosus*, quòd semper sit tristis, ab humore nigro, qui bilis vocatur. *Baburrus*, stultus, ineptus. *Biothanatus*, quòd est bis mortuus. Θάνατος enim Græco sermone mors dicitur.

C

CLarus à cœlo, quòd splendeat. Vnde & clara dies, pro splendore cœli. *Celsus* à cœlo dictus, quòd sit sublimis & altus, quasi cœlestis. *Castus* primùm à castratione nuncupatus: postea placuit veteribus etiam eos sic nominari, qui perpetuam libidinis abstinentiam pollicebantur. *Cæles* dictus, quia iter sibi facit ad cœlum. *Cælebs*, connubij expers, qualia sunt nomina in cœlo, quæ absque coniugibus sunt. Et cœlebs dicitur, quasi cœlo beatus. *Cælicola*, eò quòd cœlum colat: est enim angelus. *Continens* non solùm in castitate dicitur, sed & in cibo & potu: in ira quoque & vexatione mentis & detrahendi libidine. Et continens dicitur, quòd se à multis malè abstineat. *Clemens*, misericors ab eo quòd eluat, id est, protegat & tueatur: sicut solet patronus clientem. *Concors* à conuũctione cordis appellatus. Nam sicut consors dicitur, qui sortem iungit: ita ille concors dicitur, qui corde iungitur. *Concionator*, multitudinis allocutor. *Consolator*, vnius allocutor. Et inde dictus consolator, quòd soli se applicat cui loquitur, & solitudinem leuat alloquio suo. Hinc & solatium. *Consultus* est qui consulitur, cui contrarius est inconsultus, qui nõ accipit consilium. *Constans* dictus, quòd vndique stat: nec in aliquam partem declinari potest. *Considens* quòd sit in cunctis fiducia plenus. Vnde & Cecilius: Si confidentiam

habes,conſide omnia. *Cautus* à cauendo dictus. *Callidus* fraudulentus, quia celare nouit,& malè peritus. *Callidum* autem veteres non pro aſtuto tantùm, ſed etiam pro aſtutè docto ponebant.Hũc & verſutũ,ab eo quòd animum citò vertat.*Cupidus* à cupiendo multum, id eſt, accipiendo vocatus. *Clameſus*, quaſi calamoſus à calamo, ſcilicet quòd ſonet. *Calumniator* falſi criminis accuſator, à caluendo,id eſt,fruſtrando & decipiendo dictus.*Calculator* à calculis,id eſt,lapillis minutis,quos antiqui in manu tenentes numeros componebant. *Compilator* qui aliena dicta ſuis permiſcet:ſicut ſolent pigmentarij in pila diuerſa mixta contũdere.Hoc ſcelere quõdam accuſabatur Mantuanus ille vates,cùm quoſdam verſus Homeri transferens ſuis permiſcuit:& cùm compilator veterum ab æmulis diceretur,ille reſpondit: Magnarum eſſe virium clauam Herculi extorquere de manu. *Contumax* ab eo quòd contemnat. *Chromaticus*, quia non confunditur, nec colorem mutat. Græcè enim χρῶμα color vocatur. *Contumelioſus*,quia velox eſt & tumet in verbis iniuriæ. *Contentioſus* ab intentione vocatus,qui non ratione aliqua,ſed ſola pertinacia vindicat.*Contemptibilis*, vel quia contemptui habilis, vel quia contemptus & vilis,id eſt,ſinehonore.*Crudelis* hoc eſt,crudus, quem Græci ὠμὸν appellant per tranſlationẽ, quaſi non coctus nec eſui habilis. Eſt enim aſper & durus. *Carnifex* quòd carnẽ afficiat. *Cruciarius*,eò quòd ſit cruce dignus. *Collega* à colligatione ſocietatis & complexu amicitiæ dictus. *Coætaneus* quaſi compar ætatis. *Complex*, qui vno peccato vel crimine alteri eſt applicatus ad malum:ad locum verò nunquam complicem dicimus. *Conſors*,eò quòd ad eum pars pertinet bonorum. Nam ſortem veteres pro parte ponebant.Conſors ergo quòd ſit communis ſorte, ſicut diſſors diſſimilis ſorte.*Celer* appellatus à celeritate, quia quod vſus exigit velocius facit.*Conſinialis* ab eo quòd ſit genere vel loco affinis. *Colonus* à colonia, vel ab agro colendo dictus. *Curator* quòd curam ferat pueris, qui adhuc eius ætatis ſunt, vt negocia ſua ſatis adminiſtrare non poſſint. *Cognitor* à cognoſcendo cauſam dictus. *Clientes* prius colentes dicebantur,à colendis patronis. *Captus*, captiuus dicitur quaſi capite diminutus ingenuitatis: fortuna enim ab eo excedit: vnde & à viris peritis capite diminutus dicitur. *Columis* à columna vocatus,eò quòd erectus & firmiſſimus ſit.*Comptus* à coma dictus,quòd ſit formoſus capillis,vel quia comam nutrit. *Calamiſtratus* à calamiſtro, id eſt, acu ferreo in calami ſimilitudine facto,in quo crines obtorquentur, vt criſpi ſint: quem in cinere calefacere ſolent qui capillos criſpant, vt calamiſtrati ſint. *Corpulentus* quòd ſit corpore validus & lentis carnibus. *Craſſus* à ſagina corporis à creando carnes. *Comeſor* à comedendo ſatis. Eſt enim gulæ ac ventri immoderatè deditus. *Caupo* peſſimus de vino aquam faciens. *Candidus*, canus dictus candore,& candidus quaſi candor datus. Studio enim accedit candor.Nam album vocari,naturæ eſt.*Clodus*,curuus,criſpus. *Cæcus* appellatus quòd careat viſu. Eſt enim luminibus amiſſis.Cæcus eſt qui vtroque oculo non videt.*Caducus* à cadendo dictus, id eſt, lunaticus, eò quòd certo lunæ tempore patiatur. *Confuſus* à confeſſione ſceleris appellatus.Inde & confuſio. *Conuulſus* dicitur,cui ſua, vi aliqua adimuntur. Vnde & conuulſa nauis, cuius eminentia vi tempeſtatis adimitur:vnde & Virgilius:Vix ſeptem conuulſæ vndis, quaſi mutilatæ. *Conſumptus* totus ſumptus & deuoratus. *Conciliatrix* ob ſocietatem flagitioſæ conſenſionis dicta, eò quòd intercurrat, alienúmque nundinet corpus. Hanc etiam & lænonem vocant. *Circumforaneus*, qui aduocationum cauſa circum fora & conuentus vagatur.*Colligatus*.*Carpentarius*.

D

Dominus per deriuationem dictus, quòd domui præſit, & cunctæ familiæ dominetur. *Diſertus*, doctus à diſſerendo dictus: diſpoſitè enim diſſerit. *Doctus* à docendo,inde & doctor. *Docilis* non quòd ſit doctus, ſed quia doceri poteſt: eſt enim ingenioſus, & ad diſcendũ aptus. *Diſcipulus* à diſciplina dictus: diſciplina autẽ à diſcendo vocatur,diſpenſator vocatur cui creditur adminiſtratio pecuniarũ. Et ideo diſpenſator, quia prius qui dabãt pecuniã, nõ numerabãt eã,ſed appendebant. *Dines* ab ære vocatus, vel diu veſcens. *Decorus*,perfectus,à decem dicitur. *Decens*,compoſitus,à numero decem dictus. Hinc & decorus & decibilis. *Directus*,eo quòd in rectum vadit. *Dilectus* à diligentia.Hæc ſunt enim ſigna diligendi. *Delibutus*,de oleo vnctus, vt athletæ ſolent, vel in cereumate pueri. Hinc & delibutum gaudio,id eſt,perfuſum vel plenũ.*Delicatus*, quòd ſit deliciis paſtus: viuens in epulis & nitore corporis.*Defeſſus*,ſemper infirmus,quaſi diu feſſus.*Debilis*,quòd per bilem factus ſit fragilis. Bilis enim humor eſt afficiens corpus. *Decolor*,quòd deſit illi color. *Deſperatus* vulgò vocatur malus ac perditus, nec iam vllius proſperæ ſpei.Dicitur autem per ſimilitudinem ægrotũ,qui affecti & ſine ſpe deponuntur.Conſuetudo autẽ erat apud veteres,vt deſperati ante ianuas ſuas collocarẽtur, vel vt extremũ ſpiritum redderent terræ,

vel vt

vel vt possent à trãseuntibus fortè curari, qui aliquando simili laborauerant morbo. *Degener* aut ignobilis, aut quòd sit impari genere, aut si dum sit optimo genere natus, inhonestè tamẽ viuit. *Decrepitus*, quòd morti sit propior, & quasi ad mortis tenebras crepat: sicut crepusculum tempus noctis. Alij dicunt decrepitum, non qui senectute auulsus est, sed qui iam crepare desierit, id est, loqui cessauerit. *Depreciatus* ab eo quòd sit vilis, nec aliquo precio dignus. *Dirus* præparcus & teter, quasi diuina ira in id actus. Nam dirum dicitur, quod diuina refertur ira. Aliàs dirus, magnus. *Dehiscens* valde hiscens. Hîc enim *De* augentis est, vt deamare, desiderare. *Despicies*, eò quòd deorsum aspiciat, vel cõtemptui habeat. *Dolosus*, insidiosus vel malignus, ab eo quòd deludat. Vt enim decipiat, occultam malitiam blandis sermonibus ornat. *Dubius*, incertus, quasi duarum viarũ. *Delator* dictus, eò quòd detegat quod latebat. *Dilator*, quia differt ad proferendum. *Desidiosus*, tardus, piger, à desidendo vocatus, id est, valde sedẽdo. Idem & residens à residẽdo. de, enim hîc augentis est. *Delirus* mente defectus per ætatem παρὰ τὸ λοξὸν, vel quòd à recto ordine & quasi à lira aberret. *Lira* enim est arationis genus, cùm agricolæ facta semente dirigunt sulcos, in quos omnis seges decurrit. *Demens* idem qui amens, id est, sine mente, vel quòd diminutionem habeat mentis. *Desipiens*, eò quòd minus sapere incipit, quam solebat. *Damnatus* & damnabilis: quorũ prior iam addictus est, sequens potest addici. *Degulator*, quòd gulæ sit deditus.

E

Elaquens, profusus eloquio. *Exertus* in loquendo expeditus. *Exerere* enim proferre vel expedire est. *Eruditus*, quia non rudis, sed iam doctus. *Expertus*, multum peritus. *Ex* enim hic pro valde ponitur. *Expers* verò, qui est extra peritiam & intellectum. *Exornatus*, valde ornatus: *Ex*, enim pro valde ponitur: sicut excelsus, quasi valde celsus. *Eximius*, quasi valde eminens. *Efficax* dictus, quia nullam difficultatem habet in qualibet re facienda. Hinc & efficiens à faciendo dictus. *Exspes*, quòd sine spe. *Expers*, qua extra partem: caruit enim parte. *Exsors*, quia extra sortem est. *Exsul*, quia extra solum situm est: quia trans solum missus: aut extra solum vagus. Nam *exulare* dicuntur qui extra solum eunt. *Extorris*, quia extra terram suam est, quasi ex terris. Sed propriè extorris, cùm vi expulsus sit: & cum terrore solo patrio eiectus: & extorris, ex terra sua pulsus. *Exterris*, extra terram: aut extra terminos suos, quia exterretur. *Exterminator* non ille, qui vulgò dicitur ἐξόλεθρος, sed qui deiicit & expellit à terminis ciuitatis. *Exterminatus*, ab eò quòd sit extra terminos suos eiectus. Sic & externus, eò quòd sit alienæ terræ. *Egens* & egenus, sine gente & sine genere, indigens. *Exiguus* multum egens. Ex enim pro valde ponitur. *Exilis*, tenuis, quòd possit quamuis per angustum exire. *Exesus*, quasi percomesus. Est enim aridus, tenuis & exilis. *Exhaustus*, quia consumptus est & inanis effectus. *Exanguis*, quòd sit extra sanguinem. *Exanimis* est mortuus. Exanimis autem & exanimus dicimus, sicut vnanimus & vnanimis: inermus, inermis: & hoc nostro arbitrio subiacet. *Exustus* dicitur, de quo nihil supereſt, quasi valde vstus. Ex enim pro valde ponitur. *Exosus* ab odio dictus. Nam antiqui & odi dicebant & osus sum. Hinc est exosus, quo vtimur, licet iam osus non dicamus. *Effractor*, quòd sit expugnator clausstrorum. *Exitiosus*, eò quòd multis exitio sit. *Executor*, ab exequendo. Idem & exactor. *Efferatus*, mẽte ferina effectus, & vltra humanum modũ excedens. *Effrenatus*, ab eo quòd sit præceps & pronus, & sine freno rationis. *Eunuchus* Græcum nomen est, quod est spado. Horum quidam coeunt, sed tamen virtus in semine nulla est. Liquorem enim habent & emittũt, sed ad gignendum inanem atque inualidũ. *Effœta*, quòd sit frequenti fœtu exhausta. Partus enim eam assiduus debilem reddit.

F

Facundus dictus, quia facilè fari possit. *Facetus*, qui iocos & lusus gestis & factis cõmendat, à faciẽdo dictus. *Frugalis* à fruge nominatus, id est, à fructu vel parsimonia, siue, vt alij volunt, à modestiæ temperantia. *Fœneratur* qui pecuniam deponit apud debitorem, quasi fœnoris actor: nam fœnus pecunia est. *Fœnerator* autẽ Latinè dicitur, & qui dat mutuum, & qui accipit. *Flamines*, pontifices idolorum. *Felix* dicitur, quæ felicitatem dat: felix qui accipit. & felix, per quem datur felicitas: vt felix tempus, felix locus. *Fidelis*, pro eò quòd sit ab eo id quod dicit, vel promittit bonum. *Facilis* à faciendo, nec tardus. *Firmus*, vnde & formosus. *Fortis*, quia fert aduersa, vel quæcunque acciderint: siue à ferro, quòd sit durus, nec molliatur. *Formosus* à forma dictus. Formum enim veteres calidum & feruens dixerunt. Feruor enim sanguinem mouet: sanguis pulchritudinem. *Fœdus* nomen habet ab hirco & hœdo, f litera addita. Hunc veteres in graui significatione ponebant: vt, Sanguine fœdantem quos ipse sacrauerat ignes. *Fragilis* dictus, eò quòd facilè frangi possit. *Fessus*, quasi fissus: nec iam integer salute: est autem generale. Dicimus enim fessus animo, vt Terentius: Fessus valde re-

sedit: & fessus corpore, quod magis est proprium, & fessus rerum à casu venientium. *Fatigatus*, quasi fatis agitatus. *Formidolosus* à formo, id est, sanguine dictus, cùm se à cute vel à præcordio fugiens contrahit sanguis. Nam timor sanguinẽ gelat, qui coactus gignit formidinem: vnde est illud, Gelidúsque coit formidine sanguis. Formidolosus autem cùm sit timidus, & timendum significat. *Fatuus* ideo existimatur dictus, quia neque quod fatetur ipse, neque quod alij dicũt intelligit. Fatuos originem ducere quidam putant à miratoribus Fatuæ Fauni vxoris fatidicæ, eósque primùm Fatuos appellatos, quòd præter modum obstupefacti sunt vaticiniis illius vsque ad amentiam. *Fautor* ab eo quòd faueat & consentiat. *Fictor* appellatus à fingendo & componendo aliquid, sicut qui capillos mulierum linit & pertractat, vngit & nitidat. *Fallax* quod fando, id est, loquendo decipiat. *Feruidus*, iracundus. Ira enim inflammat. *Frendens*, quòd minando frangat dentes & comprimat fremens. *Ferox*, ab eo quòd feritatem exerceat, vt bestia. *Fur* à furẽdo vel furuo dictus est, id est, à fusco. Nam nocturno vtitur tempore. *Factiosum* inter opprobria cùm seditiosũ accipi volumus: cùm verò gratiosum ac potentem & quasi magnę factionis. *Facinorosus* à facti commisso nominatus: facit enim quòd alteri noceat. *Flagitiosus*, eò quòd frequentius flagitet atque oppetat libidinem. *Furcifer* dicebatur olim, qui ob leue delictum cogebatur à dominis, ignominiæ magis quàm supplicij causa, furcam circa viam ferre, prædicans peccatum suum, & monere cæteros nequid simile peccarent. *Futilis*, vanus, superfluus, loquax. Et est metaphora à vasis fictilibus, quæ cassa & rimosa non tenent ea, quæ iniecteris. *Fornicarius*, & Fornicatrix est, cuius corpus publicum & vulgare est. Hæc sub arcuatis prosternebatur, quæ loca fornices dicuntur: vnde & fornicariæ. Virgilius: Atq; aduerso fornice. *Fœcunda* à fœtu dicta, quasi fœtu abunda. Est enim partu frequens. *Fœta*, pregnans. *Flens*, quasi lachrymis fluens. *Fugitiuus*, nemo rectè dicitur, nisi qui dominum fugit. Nam si paruulus puer à nutrice vel à scholis discesserit, fugitiuus non est.

G

Glorioſus à frequentia claritatis dictus, pro c g litera commutata. Glorioſus à laurea dictus, quæ datur victoribus. *Gnarus*, sciens, qui contrarius est ignarus, nescius. *Grauis*, venerabilis. Vnde & contemptibiles leues dicimus. Grauis pro consilio & constãtia dictus, quia non leui motu dissilit, sed fidei constantiæ grauitate consistit. *Grandæuus*, quòd sit grandis æuo. *Gratus*, gratiã seruans. Sed gratus tantùm animo: gratissimus & animo & corpore dicitur. *Gratificus*, ab eo q̃ gratis faciat bonum. *Gratiosus*, quòd plus vnicuique quàm meretur, tribuit. *Garrulus* prò priè dicitur, qui vulgò verboſus appellatus accedente lætitia nec valens, nec volens tacere: sumptum nomẽ à graculis auibus, quę importuna loquacitate semper strepũt, nec vnquam quiescunt. *Ganeo*, luxurioſus & tanquã in occultis locis & subterraneis, quæ ganea Græci vocant. *Glutto* à gula, id est, gulosus.

H

Humilis, quasi humo accliuis. *Honorabilis*, quasi honore habilis, hoc est, aptus. *Honestus*, quòd nihil habeat turpitudinis. Nam quid honestas, nisi honor perpetuus, id est, quasi honoris status? *Humanus*, quòd habeat circa homines amorem & miserationis affectum. Vnde humanitas dicta, qua nos inuicem tuemur. *Habilis*, quòd sit ad habendum commodus atque aptus. *Honorosus* plus est quàm honoratus, sicut sceleroſus plus est quàm sceleratus. *Hirsutus*, ab eo quòd sit hirtus & pilis horridus. *Hypocrita* è Græco sermone, in Latinum simulator interpretatur. Qui dum intus malus sit, bonum se palàm ostendit. ὑπὸ enim falsum. κρίσις iudicium interpretatur. Nomen autem Hypocritę tractũ est à specie eorum, qui in spectaculis contecta facie incedunt: distinguentes vultum coruleo minióque colore & cæteris pigmentis, habentes simulacrum oris lintea, gipsata & vario colore distincta nonnunquam, & collum & manus creta perunguentes, vt ad personæ colorem peruenirent, & populum dum in ludis agerent, fallerent, modò in specie viri, modò in fœminæ, modò tonsi, modò criniti anili & virginali, cæteráque specie ætate sexúque diuerso, vt fallant populum dum in ludis agunt. Quæ species argumenti translata est, in iis qui falso vultu incedunt, & similant quod non sunt. Nam hypocritæ dici nõ possunt, ex quo foras exierint. *Humatus* quòd sit humo tectus. i. sepultus.

I

Ingeniosus dictus, quòd intus vim habeat gignẽdi quamlibet artem. *Inuentor*, dictus, quòd in ea quæ quærit, venit. Vnde & ipsa quæ appellatur inuentio, si verbi originem retractemus, quid aliud resonat, nisi quia inuenire est in id venire quod quæritur? *Interpres*, quòd inter partes medius sit duarũ linguarum dum transfert. Sed & qui inter Deũ quem interpretatur, & homines, quibus diuina

diuina indicat mysteria, interpres vocatur. *Iuridicus*, quia Legum iura dicit. *Indolis* propriè est imago quædam futuræ virtutis. *Iustus* dictus, quia iura custodit, & secundum legem viuit. *Innox*, quòd non noceat. *Innocuus*, cui nociuum non sit, sed apud veteres vtrunque indifferens est. *Hilarus* Græcum est nomen. *Iocundus*, eo quòd sit semper iocis aptus & hilaritate ac frequentia, sicut iracundus. *Iocosus*, iocis vsus. *Inclytus* Græcum nomen est. Nam κλυτὸν Græci glorioſum vocant. *Illustris* nomen notitiæ est, quòd clareat multis splendore generis, vel sapientiæ, vel virtutis, cui contrarius est obscurè natus. *Incolumis* à columna nomen habet, quasi erectus, fortis & stabilis. *Immarcessibilis*, incorruptus & sempiternus, quòd sit sine maceratione, & languore. *Intemeratus*, incorruptus & nulla temeritate violatus. *Infirmus*, quia sine forma. *Imbecillus*, quasi sine baculo fragilis & inconstans. *Inanis*, leuis. *Inconstans*, quia non est stabilis, & quod placet ei, rursus displicet. *Iactans* vel *arrogans* est, qui maiorum institutis non acquiescit: sed propriam quandam viam iustitiæ & sanctitatis inquirit. *Iracundus* dictus, qui accenso sanguine in furorem compellitur. πῦρ enim flamma dicitur, & ira inflammat. *Incentor*, ab eo quòd incendat atque inflammet. Incentor, quia praua suggestione ad vitia cor aliorum succendit, & persuadēdo inflammat. *Inexpiabilis*, quòd nūquam expietur, nunquā purgetur. *Inlaudabilis*, non quia laudatus non sit, sed quia laudari non meruit. *Iratus*, ira actus. *Impius*, quia sine pietate religionis est. *Iniquus* propriè dictus, quia non est æquus, sed inæqualis. Inter pium autem & iniquum hoc distare nonnunquam solet, quia omnis impius iniquus, non tamen omnis iniquus est impius. Impius namque pro infideli ponitur: & dictus impius, quòd sit à pietate religionis alienus. Iniquus verò dicitur pro eo quod non est æquus, sed prauis operibus maculatur, ne Christianitatis nomine cēleatur. *Inimicus*, quia non est amicus, sed aduersarius. Duæ autem res inimicos faciunt: fraus & terror. Terror quod timent. Fraudis malū, quod passi sunt. *Inuidus* dictus ab inuidendo felicitati alterius. *Inuidiosus* est, qui ab alio patitur inuidiam. *Inuisus*, odiosus, ab inuidia & zelo dictus. *Intestabilis*, cuius testimonium nō valet, & quod dixerit, irritum improbatúmque sit. *Infamis*, non bonæ famæ. *Improbus* dictus, quòd instat etiam prohibenti. *Importunus*, inquietus: quia non habet portum, id est, quietem. Vnde & importuni, quasi in naufragium citò feruntur. *Infrenis* est, qui frenis nō regitur, vt Numidæ infreni. *Infrendens* propriè est inter se comprimens dentes. Nam & frendere significat dentibus frangere: vnde nefrendes infantes qui nec dum dentes habent. *Ingluuiosus* à gula & voracitate dictus. *Inglorioſus*, quòd sit sine gloria, id est, sine triumphis. Item inglorius immemor gloriæ. *Informis*, ingens, non quòd non habeat formam, sed quòd vltra formam magnitudinē habeat. *Inueteratus*, eo quòd sit multi veterisque vsus in malitia. *Immanis*, quia non bonus, sed crudelis & terribilis. *Manum* enim bonum dicitur. Vnde κατ' ἀντίφρασιν dij manes, minimè boni. *Immunis*, minimè munificus, vt est in prouerbio veteri: Immunem ciues odore sui. Item immunis, qui non facit munia, id est, officio non fungitur. Est enim omni priuilegio vacuus. *Indemnis*, eo quòd sine damno viuat, & sine vlla culpa atque periculo. *Iners*, sine arte, & ob hoc ne operis quidem vllius. *Inermis*, vel sine armis, vel sine viribus. Nam semper arma pro viribus accipiuntur. *Ignauus*, ignauus viæ, id est, rationis & vitæ. *Ignarus*, non gnarus, id est, insciusvel sine naribus. Olfecisse enim veteres, scisse dicebant. Ignarus autem duo significat, vel qui ignorat, vel qui ignoratur. *Immemor*, qui oblitus est: perdit enim memoriam. *Inscius*, quia sine scientia est. *Idiota*, imperitus, Græcū est. *Imperitus*, sine peritia. *Inconsultus*, ab eo quòd non accipiat consilium. Itē inconsultus, quia est sine consilio & inscius rerum atque ignarus. *Ineptus*, apto contrarius est, quasi inaptus. *Inops*, qui sine terra est: opem enim terrā intelligimus, quia opem fert fructificando. Alij inopem intelligunt non sepultum, inhumatum, cui nec animam manē habenti surrexit tumulus. *Ignobilis*, eo quòd sit ignot⁹ & vilis, & obscuri generis: cuius nec nomen quidem scitur. *Ircosus*, quia sudore corporis fœtido putet. *Ignotus*, ignobilis, vel ex improuiso veniens. *Improuisus* dictus, eo quòd subito fit: & non porro antè visus. *Index*, proditor ab indicando. *Indigena* vocatus, quòd inde genitus sit, id est in eodem loco natus. *Impudens*, eo quòd ab eo pudor & pudicitia procul abest. *Impudicus* à pudore vocatus. Pudorem enim fetorem dicunt. *Incestus*, propter illicitam cōmixtionem vocatus, quasi incastus, sicut qui virginem sacram vel affinitatis suæ proximā stuprauerit. *Internecida* est, qui falsum testamentum fecit, & ob id hominem occidit. *Inficiator*, negator, quia non fatetur, sed contra veritatem mendacium nititur. *Impostor*, interceptor propriè dicitur, qui inter duos de medio tollitur. *Insidiosus*, quod insidiatur. Nam propriè insidere est dolosè aliquem expectare. Vnde & insidiæ non nominatę sunt. *Incincta*, id est, sine cinctu: quia præcingi fortiter vterus permittit. *Inuestis*, id est, sine veste: nondum enim habet stolam, quod est signum maritalis virginitatis. *Iscurra* vocatur, quia causa escæ quemlibet consectatur.

K

Katholicus, vniuersalis: Græcum enim nomen est. *Kharus* Græcum nomen est: sicut & *Kharitas*. vnde & eucharistia sacrificiū, id est, bona gratia.

L

Loculentus ab eo quòd sit linguâ clarus, & sermone splendidus. *Lector* dicitur à legendo, id est, percurrendo. Vnde & nauis dicitur legere quicquid transit. Nam legit, transit, præterit, vt: Crebris legimus freta concita terris. Item lector à colligendo animo quæ legit, quasi collector: sicut illud, Qui legitis flores. *Loquax* non est eloquens. *Latus* à latitudine. *Locuples*, quasi locis plenus, & possessionum plurimarum possessor, quemadmodum docet Tullius in lib. ij. de Republica: multa quæ editione ouiū & boum, quòd tunc res erat in pecuribus & in locorum possessionibus: ex quo pecunioſi locupletes vocabantur. *Liberalis* dictus ab eo, quòd libenter donet, nec murmuret. *Largus*, abundans, affluens, *Longus* à linea dictus, propter quòd sit porrectus. *Longæuus*, quasi longi æui & tēporis. *Longanimus* siue magnanimus, eò quòd nullis passionibus perturbatur, sed ad vniuersa sustinenda patiens est. Cui contrarius est *pusillanimis*, angustus, & in nulla tribulatione subsistēs, de qua scribitur: Pusillanimis vehementer insipiens. *Leuis* ob inconstantiam vagationis appellatur, quia leui motu mentis nunc ista, nunc illa desiderat. *Lubricus* ab eo quòd labitur. *Labens* interdum velox, vt, Labere nympha polo, & Labere pennis. Cursu enim lapsus celerior est. *Latro* insessor est viarum à latendo dictus: melius autem latro est, quasi latero, qui à latere insidiatur viæ. *Lanista*, gladiator, id est, carnifex Tusca lingua appellatus, à laniendo scilicet corpora. *Lacessitor* per translationem dictus à canibus: vel à feris quæ solent lacerando prouocare. *Leno*, conciliator stupri, eò quòd mentes miserorū blandiat, & deliniendo seducat. *Libidinosus* ab eo quòd facit quod libet. Libidinosus à Libero, qui puellarum corpore pingitur. *Luxuriosus*, solutus in voluptates: vnde & membra loco mota, luxa dicuntur. *Lasciuus*, quòd sit luxus. i. solutus & vanus. *Lymphaticus*, quòd aquam timeat, quem Græci ὑδροφόβον vocant. Lymphaticus propriè dicitur, qui vitium ex aqua contrahit: cuius vitium est huc atque illuc currere, aut à fluore aquæ sumpto vitio. Sed poetæ iam hoc genus nominis pro furiosis vsurpant. *Luridus*, quòd sit pallidus, à loro dictus, quòd huiusmodi habeat cutem. *Leprosus* à pruritu nimio ipsius scabiei dictus: vnde & per p scribi dicitur. *Luscus* quòd lucem ex parte sciat: sicut luscioſus, qui vespere nihil videt. Luscos coelites dixerunt antiqui: vnde & cyclopas coelites legim⁹ dictos, qui vnum oculum habuisse perhibentur. *Lotus*, lautus, id est, mundus. *Lupa* meretrix à rapacitate vocata, quod ad se rapiat miseros & apprehendat.

M

Misericors, à compatiendo alienæ miseriæ vocabulum sortitus est: & hinc appellata miseria, quod miserum cor faciat dolenti alienam miseriam. Non autem occurrit vbique hæc etymologia: nam est in Deo misericordia sine vlla cordis miseria, *Mactus* magis auctus gloria, & est nomen tractum à sacris. Quoties enim thus aut vinum super victimam fundebatur dicebant, mactus est taurus vino vel thure, hoc est cumulata est hostia & magis aucta. *Munificus* dictus, vel quia alicui munera multa dat: vel quia munus suum. i. officium quod debet adimplet: sic & munifex, quia munera fert. *Magnanimus* ab eo quòd sit magni animi & magnæ virtutis. Cui contrarius pusillanimis. *Magnificus* autē à magna faciendo vocabulum traxit. *Mansuetus*, mitis vel domitus, quasi manu assuetus. *Modestus* à modo dictus & temperie: nec plus quicquam nec minus agens. *Mitis*, lenis & mansuetus & cedens improbitatibus, & ad sustinendam iniuriam tacens quasi mutus. *Mutus*, quia vox eius non est sermo, nisi mugitus: vocalem enim spiritum per nares quasi mugiens emittit. *Memor*, vel qui memoriā tenet, vel qui memoria tenetur. *Magister* maior in statione: nam στέγη Græcè statio dicitur. *Minister* minor in statione, siue quia officium debitum manibus ꝯ equitur. *Maior*, minor, minimus; à numer› monadis, quod post eum non sit alter. *Maximus* aut meritis, aut ætate, aut honore, facundia, aut virtute. aut omnibus magis eximius. *Modicus*, paruus, sed abusiuè, cæterum rationabilis. *Moderatus* à modo scilicet & temperamento. *Mediocris*, quod modicum illi sufficiat. *Miser* propriè, eo quod omnem felicitatem amiserit. Secundum autem Ciceronem propriè mortuus, qui in Tusculanis miseros mortuos vocat, propter quod iam amiserunt vitam. *Miserabilis*, quòd sit miseriæ habilis. *Mœstus* naturaliter tristis, non casu. Est enim à natura mentis & animi: vnde & mœstus. *Mendicus* dictus, quia minus habet vnde vitam degat, siue quia mos erat apud antiquos claudere egenum, & manum extendere, quasi manu dicere. *Mendax*, quòd mentem alterius fallat. *Malignus*, quia malitiæ voturn vel opus peragit. *Malus* appellatus à nigro felle, quod Græci μέλαν dicunt: vnde & melancholici appellantur homines qui ad conuersationem humanam refugiunt, & amicorū charorum suspecti sunt. *Malitiosus* deterior malo, quia frequenter malus: à malo autem peior dicitur: à bono melior. *Melior* dictus, quia

mollior: nón durus aut ferreus: nam melius quasi mollius. *Minax* à facie oculorum quando furiosè ardescunt, vt videns amplius pertimescat. *Minator* est monitor, sed monitor dicitur cum prænunciat bona: minator cũ prænunciat aduersa. *Mulcator*, eò quòd blandis verbis mulceat ad declinandum animum: translatio à mulso, id est, quod acceptũ lenire solet fauces dolentis, aut oppletum sordibus stomachum. *Metatores* appellantur, qui castra designant, à metiendo scil. Lucanus: Hesperios audax veniat metator in agros. *Mollis*, quòd vigorem sexus, eneruati corporis dedecore, & quasi mulier emolliatur. *Macer* à Macie: & macies à macia, eò quòd immoderata libido macros faciat. *Mancus*, manu ancus, vel manu cassus. *Moribundus* morienti similis: sicut vitabundus viuenti similis. Quando enim dicimus, moriturus est, verè moriturus est: moribundus autem non verè, sed verè similis morienti est.

Maretrix dicta, eò quòd precium libidinis mereatur. Inde & meritoriæ tabernæ: nam & milites cùm stipendia accipiunt, mereri dicuntur. *Morio* à morte vocatus, eò quòd non vigeat intellectu. *Mulio* dictus à mulis, eò quòd præsidet iisdem vehiculis. *Manifestum* dicitur, quod in manu est promptum.

N

Nobilis non vilis, cuius & nomen & genus scitur. *Nubilis* ad nubendum habilis. *Nemo* ab homine tractum est, id est, ne homo, quod est pro nullo. *Nullus* autẽ, quasi ne vllus. *Nihili* compositũ est ex nil & hilo. Hilum autem Varro ait significare medullam eius ferulæ quam Græci asphodelon vocant: & sic dici apud nos nihilum, quomodo apud Græcos oydetry. *Nequam* à malo plerique distinguunt: alium pernicioſum: alium nugacem existimantes, vt ait Monatius: Hic adolescens nequam non malus, id est, nugax, non pernicioſus. Alij confundunt, quasi vtrumque vnum idémque significet. *Nequaquam*, eò quòd nec quicquã sit, id est, ex eo quòd nihil sit, veteres esse dictum voluerunt. *Neuter* neque iste, neque ille, quasi dicat nec vterque. *Nefarius*, non dignus farre, quo primo cibi genere vita hominum sustentabatur. *Nefandus*, id est, nec nominandus quidem. *Nuncius* enim & qui nunciat & quod nunciatur, id est, ἄγγελος καὶ ἀγγελία: sed nuncius ipse homo genere masculino: id verò quod nunciat genere neutro, vt hoc nuncium, & hæc nuncia. *Nazareus*, id est, sanctus Dei. Nazæreus olim dicebatur qui sanctam comam nutriebat, & nihil contaminatum conspiciebat, abstinens se à vino omníque sicera, quæ mentem ab integra sanitate peruertit. *Nugæ* autem Hebræum nomen est. Ita enim in prophetis est expositum, vbi dicit Sophonias: Nugas, qui à lege recesserunt, vt nosse possimus linguam Hebraicam omnium linguarum esse matrem.

Nugigerulus appellatus, ab eo quòd sit garrulus turpis nuncius. *Negligens*, quasi nec legẽs. *Nepos* dictus à genere quodam scorpionum, qui natos suos cõsumit, excepto eo, qui dorso eius insederit: nam rursus ipse qui seruatus fuerit consumit patrem: vnde homines qui bona parentum per luxuriam consumunt, nepotes dicuntur. Hinc quoque nepotatio pro luxuria ponitur, qua certè quæque res cõsumuntur. *Niger*, quasi nubiger: quia non serenus, sed fusco coopertus est. Vnde & nubilum diem, tetrum dicimus.

O

Orthodoxus rectæ gloriæ. *Orator* ab ore vocatus, à perorando nominatus. i. dicendo. nam orare dicere est. *Obaudiens*, ab aure, eò quòd audiat imperãtem. *Ospes*, quòd inferat ostiis pedes. *Ospes* facilis, apertus & ostio patens. vnde & ospitalis homo dicitur. *Osor* inimicus ab odio dictus: sicut amator ab amore, & est generis communis. *Odibilis*, odio habilis. *Obsitus*, obsessus, id est, vndique insidiis conuallatus. *Obscenus* impuræ libidinis, à vitio obscuro dictus. *Obtunsus*, hebetior & obtusior, quasi ex omni parte tunsus. *Obnixus*, contranisus & conabundus. *Obnoxius*, quia obligatus est nexibus culpæ. *Oblectator*, quasi cũ lacte & fraude, vt Terentius: Nisi me lactasses amantem. vnde & oblectare dictum est. *Obtrectator*, malignus, & qui obstringillando officiendóque non sinat quempiam progredi & augescere. *Orbus*, quòd liberos non habeat, quasi oculis amissis. *Opifex*, quòd opus faciat aliquod. *Opilio*, custos ouium, quasi ouilio.

P

Prudens, quasi porrò videns. perspicax enim est, & incertorum præuidet casus. *Patiens* dictus à pauendo: pauere enim feriri est: percutitur enim & tolerat. *Perfectus*, cui nihil iam adiici potest. Huic nomini apud Grammaticos comparatio nõ adiicitur, quia si dixeris: ille perfectior est: iste perfectus non erit. *Pulcher* à specie cutis dictus, quod est rubens pellis: postea transiit hoc nomen in genus. Nam pulchritudo hominis aut in vultu est, vt: Os humerósque Deo similis. aut in capillis, vt: Námque ipse decoram Cæsariem aut in oculis, vt: Lætos oculis afflarat honores. aut in candore, vt: Quale manus addunt ebori decus. aut in lineamentis, vt: Te multò plus figura & lineamenta hospitis delectabant. aut in proceritate, vt Turnus:

Vertitur in mediis,& toto vertice suprà est.

Pellex à pelliciendo. *Perspicax* splendidus,eò quòd perluceat. *Perpetuus*,perennis. *Perennis* ab eo quòd sit perpetuus annis. *Præsul* vocatus,quia præest solicitudine. *Præpositus* appellatus,eò quòd sit subiectorũ ac famulantium ordinator vel rector. *Patroni* à patribus dicti sunt,quòd huiusmodi affectũ clientibus exhibeant,vt quasi patres illos regant. *Pædagogus*,cui paruuli assignãtur:Græcum nomen est,& est compositũ ab eo quòd pueros agat, i. doceat, & lasciuientem refrenet ætatem. *Præsens* dictus,quòd sit præ sensibus,id est,coram oculis,qui sensus sunt corporis. *Prior*,quòd primus sit in ordine: & primus quasi præminens. *Primus*,posterior, postremus. *Potens*,rebus latè patens:vnde & potestas,quòd pateat illi quaquà velit,& nemo intercludat,nullus obsistere valeat. *Præopimus*,præ cæteris opibus copiosus. *Pecuniosus* Tullius primum eos dictos refert,qui plurimam habuissent pecuniam,id est,pecora. Ita enim antiqui eos appellabant. paulatim autem per abusionem nomen ad aliud denolutum est. *Peruicax* propriè dicitur, qui in proposito suo ad victoriam perseuerat. Antiqui enim viciam dicebant, quam nos victoriam:credo quòd inde dicatur herba vitia,id est, victorialis. *Pernix* à pernitendo tractũ est,id est,in conatibus perseuerando. Alij per nicem velocem intelligunt pedibus. Nã pernicitas pedum est,vt: Pernicibus ignea plantis. sicut celeritas pennarum est, vt:Celerísque fuga sub sidera lapsæ. *Piger*, quasi pedibus æger. Est enim tardus ad incedendum:quod nomen per vsum transiit ad animum. *Pernox*, peruigilans nocte, perseuerans. *Pertinax*,impudenter tenens,quasi pertinens. *Petulans* nunc quidem pro audace & improbo ponitur: olim autem acerbi flagitatores, & propriè argẽtariorum coactorũ pueri, quòd precia rerum crebrius & asperius exigebant: à petendo petulantes vocati sunt. *Procax*, propriè idem quod petax. Nã procari est petere:vnde & nuptiarum petitores proci dicũtur. *Prodigus* sumptuosus atq; consumptor, qui omnia porro agit & quasi proiicit. *Profugus* propriè dicitur qui procul à sedib⁹ suis vagatur, quasi porro fugatus. *Peregrinus* longè à patria positus sicut alienigena. *Proiectus* quasi longè & procul iactus, sicut & produxit, quasi porro illum duxit, & prouocauit,quasi porro illum vocauit. *Proiectus* quasi porro eiectus ac proiectatus,vnde:proiectáque saxa Pachyni, id est porro iactata. *Proscriptus* cuius bona palam & apertè describuntur,bonísque fisci agglomerantur. *Præscriptus* ordinem significat, sicut & præscriptiones apud Iuris consultos. *Procinctus* expeditus & armatus,vnde & In procinctu, id est cùm belli causa arma sumebant. *Præcinctus* eo quòd ante se ponat aliquid quo præcingitur. Vnde & de Domino dictum est, Præcinctus lintheo,lauit pedes discipulorum suorum. *Prædo* est qui populando alienam inuadit prouinciam. Prædo ab abigẽdo prędas dictus,& prædo qui prædam habet. *Prædator* est cui de præda debetur aliquid. *Plagiator* ἀπὸ τῆ πλαγίου, id est obliquo, quòd non certa via gradiatur,sed pelliciendo dolis. *Piratæ* sunt prædones maritimi ab incẽdio nauium transeuntium ,quas capiebant dicti. Nam πῦρ ignis est. *Pugillator*, qui de manu in manum nummorum aliquid subtrahit. *Peculator* pro eo quòd sit pecuniæ publicæ defraudator. *Proditor* pro eo quòd detegit. Item proditor perditor:vt, Vnius ob irã Prodimur. *Perfidus* quia fraudulentus est & sine fide,quasi perdens fidem. *Periurus*, quia perperè iurat,id est malè iurat. Periurus autem in verbo r non habet. Nam peiero & deiero dicimus. *Præuaricator* malè fidei aduocatus, & qui vel in accusando nocitura, vel in defendendo profutura prætereat, aut inutiliter dubiéque ponat mercedis gratia, licet corruptus. Cicero, Quid enim tam præuarũ, id est validè varum. *Pellax* dolosus & fallax, à pelle,id est vultu. Foris enim vt fallat arridet, sed nequitiam intus gerit. *Profanus* quasi porro à fano. Sacris enim illi non licet interesse. *Patricida* propriè dicitur interfector parentis, quamuis quidam veteres hunc parenticidam dixerint, qui hominem occiderat, quoniam parricidium & homicidium in quocunque intelligi possit,cùm sint homines hominibus pares. *Persecutor* non semper pro malo intelligitur, vnde:Persecutor,perfectè secutor. *Publicanus* est qui vectigalia publica exigit, vel qui per publica negocia seculi lucra sectatur vnde & cognominatus est. *Peccator* pellice id est meretrice vocatus ,quasi pelicator, quod nomen apud antiquos tantùm flagitiosum significabat,postea transiit hoc nomen in appellationem omnium iniquorũ. Peccator item à pectoris caterua cognominatus, pro eo quòd inibi occulta delictorum conduntur. *Prostitutæ* meretrices à prosedendo in meritoriis, vel in fornicibus. *Pellex* apud Græcos propriè dicitur à Latinis concuba vel concubina. Dicta autem à fallacia,id est versutia,sub dolositate vel mendacio. *Procurrus* quasi per longum curuus. *Pauidus* est quem vexat trepidatio mentis. habet enim cordis pulsationem,cordis motum. nam pauere ferire est, vnde & pauimentum. *Petræ* autem & rupes à duritia saxorum nominantur. *Pusillanimis*, pusillo animo. *Petulcus* dictus ab appetendo, vnde etiam & meretrices petulcas vocamus.

Fistinus

Pisinnus à pusione dictus. *Productus*, quasi porro ductus. *Pellicamus* vir sanctus solitudini deditus.

Q

Quæstor, à quærendo dictus, quasi quæsitor. *Quæstuosus* querimonios. *Querulus* quia querelam infert. *Quietus* quòd sit ipse sibi animo securus neminem tangens.

R

Religiosos ait Cicero à relegendo appellatos, qui retractant, & quasi relegunt ea quæ ad cultum diuinum pertineant. Hi sunt dicti religiosi ex relegēdo tanquā exeligēdo eligētes, ex diligēdo diligētes, ex intelligēdo intelligētes. *Ratiocinator* dictus vir magnus, quia de omnib' rebus quas esse mirabiles cōstat, possit reddere rationē. *Retractator* recitor, nā retractare, est repetere quòd omiseras. *Resipiscens* eo quòd mentem quasi post insaniam recipiat, aut quia resipit qui sapere desierat. Castigat enim seipsum dementiæ, & confirmat animum suum ad rectius viuendum: cauens ne iterum corruat. *Repentinus* à repente. Repente autem & aduerbiū & nomen potest esse. *Robustus* fortis, validus, à fortitudine roboreæ arboris appellatus. *Rapidus* velox pedibus. *Raptor* eo quod corruptor. Inde & rapta eo quòd corrupta est. *Reus* à re de qua obnoxius est, & reatus à reo est nuncupatus. *Reus* maiestatis primùm dictus qui aduersus rempublicam aliquid egisset, aut quicunque hostibus consensisset. Dictus autem reus maiestatis, quia maius est lædere patriam quàm ciuem vnum. Postea autem & hi rei maiestatis dicti sunt: qui aduersus maiestatem principis egisse viderentur, vel qui leges inutiles reipublicæ contulerant, vel vtiles abrogauerāt. *Rixosus* à rictu canino dictus. Semper enim ad contradicendum paratus est, & iurgio delectatur & prouocat contendentem. *Rusticus* dictus quod rus operetur, id est terram.

S

Sapiens dictus à sapore, quia sicut gustus aptus est ad discretionē saporis ciborum: sic sapiens ad dinoscētiam rerum atque causarum, quòd vnumquodque dinoscat, atque sensu veritatem discernat. Cui contrarius est insipiens quòd sit sine sapore, nec alicuius discretionis vel sensus. *Studiosus*, quasi studiis curiosus. *Sanctus* veteri consuetudine appellatus, eo quòd hi qui purificari volebāt, sanguine hostiæ tangebantur & ex hoc sancti nomen acceperunt. *Sincerus* quasi sine corruptione, cui contrarius est insincerus, vitiatus, corruptus. *Supremus*, summus, ab eo quòd supereemineat. Vnde & supremas partes dicimus. *Sublimis* ab altitudine vocatus honoris. nā propriè è sublime dicitur, qđ in alto est, vt

Sublimémque ferens ad sidera cæli.

Speciosus à specie vel aspectu: sic formosus à forma. *Solers* quòd sit sollicitus in arte & vtilis. Solers enim apud antiquos dicebatur: qui erat omni bona arte instructus. Terentius,

Adolescentem solertem dabo.

Superstitiosos ait Cicero appellatos, qui totos dies precabantur, & immolabant, vt sibi sui liberis superstites essent. *Solicitus* quasi solers & citus atque inrequietus. *Sedulus* familiare verbum Terentij: hoc est sine dolo. aliàs assiduus. *Sodales* dicuntur, qui ad symbolum conuenire consueuerunt, quasi suadentes, aliàs quasi sedales. Ipsi & socij dicuntur propter periculi & operis societatem, quasi in vna caliga, & vno vestigio manentes. *Stultus* ebetior corde, sicut quidam ait, Ego meipsum stultum esse existimo: fatuum esse non opinor, id est obtusis quidem sensibus, non tamen nullis. Stultus est, qui per stuporem non mouetur iniuria, sæuitiam enim perfert, nec vltus est, nec vlla ignominia commouetur ad dolorem. *Segnis*, id est sine igne, ingenio carens. Se autem sine significat, vt Sedulus sine dolo. *Securus* quasi sine cura, id est frigus, per quod inutiles accipimus. *Stupidus* sepius stupens. *Superbus* dictus, quia vult perūideri quàm est: Qui enim vult supergredi quod est, superbus est. *Susurro* de sono locutionis appellatus, quia non in facie alicuius, sed in aure loquitur de altero detrahendo. *Seditiosus*, qui dissensionem animorū facit, & discordias gignit: quam Græci διάστασιν dicunt, *Seuerus* quasi satis verus, tenet enim sine pietate iusticiam. *Simulator* dicitur à simulacro. Gestat enim similitudinem eius quod non est ipse. *Suasor* decipiens, id est in suam sortem trahens. *Scrupulosus* animi minuti & asperi. Scrupo enim est arena durior. *Sacrilegus* dicitur ab eo quod sacra legit, id est furatur. *Sicarius* vocatur, qui ad perpetrandum scelus telis armatus est. Sica enim gladius est à secando vocatus. *Sæuus* siniſter atque peruersus à peruersitate. Est enim pessimi & crudelis animi. *Scenicus*, qui in theatro agit. Theatrum enim scena est. *Scorta* quæ à Græcis σκύτια vocabantur: quo defricantur pelles, quibus corruptela fit. *Spurcus*, quòd sit impurus. *Sceleros*us, sceleribus plenus, vt lapidosus locus & arenosus. Plus est autem sceleros us quàm sceleratus. *Sator* seminator, vel pater à semine. *Scurra*, qui sectari solet quēpiam cibi gratia. A sequendo ergo inde scurras constat appellatos. Idem assecla, à sequendo. *Satelles*, quod adhæreat alteri, siue à lateris custodia. *Suffectus*, in loco alterius suppositus, quasi suffactus. Vnde & consulem suffectum dicimus eum, qui pro alio substituitur. *Secundus*, quia secus pedes: & tractus est sermo à sequentibus seruis pedisequis. Vnde &

secunda fortuna dicitur, quod secundū nos est, id est prope nos. Inde & res secundæ, id est prosperæ. Secundæ autem à sequendo sunt dictæ. *Stipulator* promissor. Stipulari enim promittere est, ex verbis iurisperitorū. *Sanus* à sanguine, quia sine pallore est. *Sospes* salutis hospes. *Salus* à sale nomen accepisse putatur. *Subtilis* ab extenuatione dictus. *Sequester* dicitur, qui certantibus medius interuenit, qui apud Græcos ὁ μέσος dicitur, apud quem pignora deponi solent. Quod vocabulum à sequendo factum est, quod eius qui electus sit, vtraque pars fidem sequatur. *Sessilis*, quod non videtur stare: sed sedere. *Surdus* à sordibus humoris aure cōceptis, & quamuis multis casibus accedat, nomen tamen æger ex prædicto vitio retinet. Siccus quòd sit exsiccatus, siue per antifrasin, quòd sit sine succo. *Sepultus* dictus, eo quòd sit sine palpitatione vel sine pulsu, id est sine motu. *Sagio* ab exigendo dictus. *Sutor* à suendis pellibus nominatur. *Subulcus* porcorum pastor, sicut bubulcus à cura boum.

T

Tutor qui pupillum tuetur, hoc est intuetur, de quo in consuetudine vulgari dicitur, quid me mones? Et tutorem & pædagogum olim obrui. *Testes* dicti quòd testamēto adhiberi solent, sicut signatores quod testamentum signent. *Tetricus mons* in Sabinis asperrimus. Vnde & tristes homines tetricos dicimus. *Taciturnus* in tacēdo diurnus. *Trutinator* examinator ex iudicij libra perpendens recta, translatione à trutina, quæ est gemina ponderum lancis. *Tristis*, tenax, num mi cupidior, quòd teneat. Interdum & pertinax. *Truculentus*, toruus, terribilis, eo quòd sit toruo vultu & turbulento aspectu, vt torua leæna, & Cernimus astantes nequicquam lumine toruo. *Turbidus*, terribilis. *Teter* ab obscura tenebrosaque vita. *Teterrimus* pro fero dixerunt, vt Ennius, Tetrósque elephantes. *Terribilis*, quia timorem habet & timetur. *Tergiuersator*, quod animum quasi tergum vertat huc & illuc, nec facilè qualis sit intelligitur. *Temulentus* à temeto, id est vino dictus. *Timidus* quod timeat diu, id est à sanguine, nam timor sanguinem gelat, qui coactus gignit timorem. *Turpis* quod sit informis & torpeat.

V

Vir à virtute. *Vtilis* ab vtendo bene sua vel quod bene quid vti possit, sicut docilis quod doceri possit. *Verus* à veritate, hinc & verax. Maior est veritas quàm verus, quia non est veritas à vero, sed verus à veritate descendit. *Veridicus*, quia verum dicit, & veritatis assertor est. *Verecundus*, quia verum factum erubescit. *viridis*, vi & succo plenus. *Venustus* pulcher, à venis, id est sanguine. *Viuens* id est viuus. *Varius*, quasi non vnius viæ, sed incertæ, mixtæque sententiæ. *Versutus*, eo quòd eius mens in quolibet actu ad quamlibet fraudem facilè vertitur, vnde & versutia dicitur contorta sentētia. Plautus, Versutior est quàm rota figularis. *Vilis* à villa, nullius enim vrbanitatis est. *Versipellis* eo quòd in diuersa vultum & mentem vertat. Inde & versutus & callidus. *Violentus*, quia vim infert. *Vecors* mali cordis & malæ conscientiæ. *Vagus*, quasi sine via. *Vanus* à Venere etymologiam trahit. Item vanus inanis, falsus, eo quòd sine memoria euanescat. *Vesanus* porro sanus. *Vinolentus*, qui & satis bibit & difficile inebriatur. *Vexatus*, id est portatus, ab eo quòd est veho, vexo, vecto, vt, Vexasse sit portasse. *Veneficus* eo quòd venenum mortis causa parauit, aut præstitit, aut vendidit. *Vector* quasi vehitor. Est autem vector & qui vehit & qui vehitur. *Venator*, quasi venabulator, à venatione scilicet qua bestias premit. Quatuor autem sunt venatorum officia,

Vestigatores, indagatores, alatores,
& pressores.

* *
*

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER XI.

CAPITA LIBRI VNDECIMI.

1 *De homine & partibus.*
2 *De ætatibus hominis.*
3 *De portentis.*
4 *De transformatis.*

De homine & partibus eius. CAP. I.

NATVRA dicta est ab eo quòd nasci aliquid faciat. Gignendi enim & faciendi potens est. Hāc quidam Deum esse dixerunt, à quo omnia creata sunt & existunt. *Genus*, à gignendo dictum, cui deriuatiuum nomen à terra ex qua omnia gignuntur, γῆ enim Græcè terra dicitur. *Vita*, dicta propter vigorem, vel quòd vim teneat nascendi atque crescendi. Vnde & arbores vitam habere dicuntur, quia gignuntur & crescunt. *Homo*, dictus quia ex humo factus est, sicut dicitur in Genesi, Et creauit Deus hominē de limo terræ. Abusiuè autem pronunciatur ex vtraque substantia totus homo, id est ex societate corporis & animæ. Nam propriè homo ab humo. Græci verò hominem ἄνθρωπον appellauerunt: eo quòd sursum spectet subleuatus ab humo ad contemplationem artificis sui. Quod Ouidius poeta designat cùm dicit, Pronaque cùm spectent animalia cætera terram, Os homini sublime dedit cælúmque videre Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus. Qui ideo erectus cælum aspicit, vt Deum quærat, non vt terram intendat, veluti pecora quæ natura prona & vētri obedientia finxit. *Duplex* est autē *homo*: interior & exterior. *Interior* homo anima, *exterior* homo corpus. *Anima* autem à ventis nomē accepit, eo quòd ventus sit. Vnde & ventus Græcè ἄνεμος dicitur, quòd ore trahentes aerem viuere videamur: sed apertissimè falsum est, quia multo prius gignitur anima quàm concipi aer possit: quia iam in genitricis vtero viuit. Non est ergo aer anima, quod quidam putauerunt, qui non potuerunt incorpoream eius cogitare naturam. *Spiritum*, idem esse quod animam Euangelista pronunciat, dicens, Potestatem habeo ponendi animam meam, & rursus potestatem habeo sumendi eam. De hac quoque ipsa Domini anima passionis tempore memoratus euangelista ita protulit, dicens, Et inclinato capite emisit spiritum. Quid est enim emittere spiritum, nisi quòd animam ponere? sed anima dicta propter quod viuit. spiritus autem vel pro speciali natura, vel pro eo quod spiret in corpore. Itē *animum* idem esse quod animam: sed *anima* vitæ est, *animus* consilij. Vnde dicunt philosophi etiam *sine animo vitam manere, & sine mente animam durare.* vnde & *amentes.* nam *mentem* vocari volunt vt sciat: *animum* vt velit. *Mens* autem vocāta quòd emineat in anima, vel quòd meminit. Vnde & immemores amentes, quapropter non anima, sed quod excellit in anima mens vocatur, tanquam caput eius vel oculus. Vnde ipse homo secundum mentem imago Dei dicitur. Ita autem hæc omnia adiuncta sunt animæ, vt vna res sit. Pro efficientiis enim causarum diuersa nomina sortita est anima. Nam & *memoria* mens est, vnde & *immemores* amentes. dum ergo viuificat corpus, *anima* est. dum scit, *mens* est. dum vult, *animus* est. dum recolit, *memoria* est. dum rectum iudicat, *ratio* est. dum spirat, *spiritus* est. dum aliquid sentit, *sensus* est. Nam inde animus sensus dicitur pro iis quæ sentit, vnde & sententia nomen accepit. *Corpus*, dictum pro eo quòd corruptum reperit. Solubile enim atque mortale est, & aliquando soluendum. *Caro* autem à creando est appellata. *Cremen-tum* enim semen masculi, vnde animalium & hominum corpora concipiuntur. Hinc &

parentes creatores vocantur. *Caro* autem ex quatuor elementis compacta est. nam terra in carne est, aer in alitu, humor in sanguine, ignis in calore vitali. Habent verò in nobis elementa suam quæque partem, quibus quid debetur compage resoluta. *Caro* autem & *corpus* diuersa significant. In carne semper corpus est, non semper in corpore caro. nam caro est quæ viuit, idem & corpus. Corpus quod non viuit, id est non caro. Nam corpus dicitur aut quod post vitam mortuum est, aut sine vita est conditum. Interdum & cum vita corpus, & non caro, vt herba, & lignum. ¶ *Sensus corporis* quinque sunt, visus, auditus, odoratus, gustus & tactus. Ex quibus duo aperiuntur, & clauduntur semper, duo patentes sunt. *Sensus dicti*, quia per eos anima subtilissimè totum corpus agitat vigore sentiendi. Vnde & *præsentia* nuncupantur, quòd sint præ sensibus, id est præ oculis, quæ præsto sunt oculis. *Visus*, est qui à philosophis humor vitreus appellatur. Visum autem fieri quidam asseuerant, aut externa ætherea luce, aut interno spiritu lucido per tenues venas à cerebro venientes, atque penetratis tunicis in aerem exeuntes, & tunc commixtione similis materiæ visum dantes. Visus dictus quòd viuacior sit cæteris sensibus, ac præstantior siue velocior, ampliúsque vigeat, quantum memoria inter cætera mentis officia. Vicinior est enim cerebro vnde omnia manant, ex quo fit, vt ea quæ ad alios pertinent sensus, videre dicamus, veluti cùm dicimus: Vide quomodo sonat, vide quomodo sapit, sic & cætera. *Auditus*, appellatus quòd voces hauriat, hoc est aere verberato sonos suscipiat. *Odoratus*, quasi aeris odore attractus. Tacto enim aere sentitur, sic & olfactus quod odoribus afficiatur. *Gustus*, à gutture dictus. *Tactus*, eo quòd pertractet & tãgat, & per omnia membra vigorem sensus aspergat. Nam tactu probamus quicquid cęteris sensibus iudicare non possumus. duo autem tactus genera sunt, nam aut extrinsecus venit quod feriat, aut intus in ipso corpore oritur quod sentiatur. Vnicuique autem sensui propria natura data est. Nã quod videndum est, oculis capitur, quod audiendum auribus: mollia & dura tactu æstimantur, sapor gustu, odor naribus ducitur. ¶ Prima pars corporis caput, datúmque illi hoc nomen eo quòd sensus omnes & neruí inde initium capiant, atque ex eo omnis vigendi causa oriatur. Ibi enim omnes sensus apparent. Vnde ipsius animæ quæ consulit corpori quodammodo personam gerit. *Vertex*, est ea pars qua capilli capitis colliguntur, & in qua cæsaries vertitur, vnde & nuncupatur. *Caluaria*, ab ossibus caluis dicta per defectionem, & neutraliter pronuntiatur. *Occipitium*, capitis pars posterior, quasi contra capitium, vel quòd sit capitis retrorsum. *Capilli* vocati, quasi capiti pili, facti vt decorem præstent & cerebrum aduersus frigus muniant atque à sole defendant. *Pili* autem dicti à pelle qua prodeunt, sicut & pilum dicitur à pila, vbi pigmentum contunditur.

Cæsaries, à cædendo vocata, ideóque tantùm virorum est. Virum enim tonsum esse decet: mulierem non decet. *Comæ*, sunt propriè non cæsi capilli, & est Græcus sermo. Nam comas Græci à secando nominant, vnde & κυρεῖν tondere dicunt. Vnde & *cirri* vocantur, quod etiam idem Græci mallonem vocant. *Crines*, propriè mulierum sunt. Dicti autem crines eo quòd vittis discernantur. Vnde & *discriminalia* dicuntur, à quibus diuisi religãtur. *Tempora*, sunt quæ caluariæ dextra lævaque subiacent. Quæ ideo sic nuncupantur, quia mouentur, ipsaque mobilitate quasi tẽpora quibusdam interuallis mutãtur. *Facies*, dicta ab effigie. ibi est enim facta tota figura hominis & vniuscuiusque personę cognitio. *Vultus* verò dictus, eo quòd per eũ volũtas ostenditur animi, secundum voluntatem enim in varios motus mutatur, vnde & differunt sibi vtraque: nam facies simpliciter accipitur de vniuscuiusque naturali aspectu. Vultus autem animorum qualitates significat. *Frons*, ab oculorum foraminibus nominata est. Hæc imago quædam animi mentis motum specie sua exprimit, dum vel lęta vel tristis est. *Oculi* vocati, siue quia eos ciliorum tegmina occultant: ne qua incidentis iniuriæ offensione lædantur, siue quia lumen occultum habent, id est secretum, vel intus positum. Hi inter omnes sensus viciniores animæ existunt. In oculis enim omne mentis iudicium est, vnde & animi perturbatio vel hilaritas in oculis apparet. Oculi autem idé & lumina. Et dicta lumina quòd ex eis lumen manat, vel quod ex initio sui clausam teneant lucem, aut extrinsecus acceptam visui præponendo refundat. *Pupilla*, est medius punctus oculi in quo vis est videndi, vbi quia paruæ imagines nobis videntur: propterea pupillæ appellantur. Nam paruuli pupilli dicuntur. Hanc plerique pupillam vocant. vocatur autem pupilla quòd sit pura atque impolluta, vt sunt puellæ. Physici dicunt easdem pupillas quas videmus in oculis, morituros ante triduum non habere, quibus non visis certa est desperatio. *Circulus* verò quo à pupilla partes albæ oculi separantur discreta nigredine corona dicitur, quòd rotunditate sui orient ambitum pupillæ. *Volus* autem quidam appellant ipsos vertices oculorum ex similitudine valuarum.

Palpebræ, sunt sinus oculorum, à palpitatione dictæ, quia super mouentur. Concurrunt enim

enim inuicem, vt assiduo motu reficiant obtutũ. Munitæ sunt autem vallo capillorum, vt & apertis oculis si quid inciderit repellatur, & somno conniuentibus tanquam inuoluti quiescant latentes. In summitate autem palpebrarum locis quibus se vtræque clausæ contingunt extant admoti ordine seruato capilli, tutelam oculis ministrantes, ne irruente sorde facilè iniurias excipiant, & ex eo noceantur, vt pulueris vel cuiusquam crassioris materiæ arceant contactum: aut ipsum quoque aerem concidendo mitificent, quòd tenuem atque serenum faciant visum. *Lacrymas* quidam à laceratione mentis putant dictas, alij existimant ideò quòd Græci δακρύα vocant. *Cilia* sunt tegmina quibus cooperiuntur oculi, & dicta cilia quòd celent oculos, tegántque tuta custodia. *Supercilia* dicta, quia superposita sunt ciliis, quæ idcirco pilis vestita sunt, vt oculis munimenta prætendant, & sudorem à capite defluentem depellant. *Intercilium* verò est medium illud inter supercilia quod sine pilis est. *Genæ* sunt inferiores oculorum partes, vnde barbæ inchoant. Nam Græcè γένειον barbę. Hinc & genæ quòd inde incipiant gigni barbæ. *Malæ* sunt eminentes sub oculis partes, ad protectionem eorum suppositæ. Vocatæ autem malæ siue quòd infra oculos promineant, in rotunditatem, quæ Græci μῆλα appellant, siue quòd sint super maxillas. *Maxillæ* per diminutionem à malis, sicut paxillus à palo, taxillus à talo. *Mandibulæ* sunt maxillarũ partes, ex quo & nomen factum. *Barbam* veteres vocauerunt quòd virorum sit, non mulierum. *Aurium* inde dictum nomen à vocibus hauriendis, vnde & Virgilius, Vocémque his auribus hausi. Aut quia vocem ipsam Græci ἀϋδὴν vocant, ab auditu. Per immutationem enim literæ aures, quasi audes nuncupatæ sunt. Vox enim repercussa per anfractus earum sonũ facit quo sensum excipiant audiendi. *Pinnula* summa pars auris ab acumine dicta. Pinnum enim antiqui acutũ dicebant, vnde & bipennis & pinna. *Nares* idcirco nominantur, quia per eas vel odor vel spiritus manare nõ desinit, quia nos odore admonent, vt notimus aliquid & sciamus. Vnde econtrà insci ac rudes ignari dicuntur. Olfeciſſe enim, veteres scisse dicebant. Terentius, Ac non totis sex mensibus prius olfeciſſent quàm ille quicquam ceperit. *Narium* recta pars propter quod æqualiter sit in longitudine & rotunditate porrecta, columna vocatur: extremitas eius, pirula à formula pomi pirii. Quæ verò dextra leuaque sunt, pinnulæ ab alarum similitudine: medium autem interfinium. *Os* dictum quòd per ipsum quasi per ostium & cibos intus mittimus, & spiritum foris proiicimus, vel quia ibi ingrediuntur cibi, & inde egrediũtur sermones. *Labia* à lambendo nominata. quod autem superius est, labium dicimus, quod inferius eo quòd grossius sit, labrum. Alij virorum labra, mulierum labia dicunt. *Linguæ* à lingendo cibum putat Varro nomen impositum. Alij quòd per articulatos sonos verba ligat. Sicut enim plectrum cordis, ita lingua illiditur dentibus & vocalem efficit sonum. *Dentes* Græci ὀδόντας vocant, & inde in Latinum nomen trahere videntur. Horum primi *præcisores* dicuntur, quia omne quod accipitur ipsi prius incidunt. Sequentes *canini* vocantur, quorum duo in dextra maxilla, & duo in sinistra sunt. Et dicti canini, quia ad similitudinem caninorum existunt, & canis ex ipsis ossa frangit, sicut & homo, & quòd non possunt priores præcidere, illis tradunt, vt confringant. Hos vulgus pro longitudine & rotunditate *colomellos* vocant. Vltimi sunt *molares*, qui concisa à prioribus atque confracta subigunt, & molũt, atque immassant, vnde & molares vocati sunt. Dentium autem numerum discernit qualitas sexus. Nam in viris plures, in fœminis pauciores existunt. *Gingiuæ* à gignendis dentibus nominatæ. Factæ autem sunt etiam ad decorem dentium: ne nudi horrori potiùs, quàm ornamento existerent. *Palatum* nostrum sicut cœlum sursum est positum, & inde palatum à polo per deriuationem: sed & Græci similiter palatum οὐρανὸν appellant, eo quòd pro sui concauitate cœli similitudinem habeat. *Fauces* à fundendis vocibus nominatæ, vel quòd per eas famur voces. *Arteriæ* vocatæ, siue quòd per eas à pulmone aer, hoc est spiritus fertur, seu quòd arctis, & angustis meatibus spiritum vitalem retineant, vnde vocis sonos emittunt: qui soni vno modo sonarent, nisi linguæ motus distantias vocis efficeret. *Tolles* Gallica lingua dicũtur: quas vulgò per diminutionem *tusillas* vocant, quæ in faucibus turgescere solent. *Mentum* dictum quòd inde mandibulæ oriantur, vel quod ibi iungantur. *Gurgulio* à gutture nomen trahit, cuius meatus ad os & nares pertendit: habẽs viam qua vox ad linguam transmittitur: vt possit verba collidere. Vnde & *garrire* dicimus. *Rumen* proximum gurgulioni, quo cibus & potio deuoratur. Hinc bestiæ quæ cibos reuocant ac remandunt, ruminare dicuntur. *Sublinguium* operculum gurgulionis, quasi parua lingua, quòd foramen linguæ recludit operitve. ¶ *Collum* dictum, quòd sit rigidum & rotundum, vt columna, baiulans caput & sustentans, quasi capitolium: cuius anterior pars gula vocatur, posterior ceruix. *Ceruix* autem vocata, quòd per eam partem cerebrum ad medullam spinæ dirigitur, quasi cerebri via. Veteres autem plurali tan-

tum numero ceruices dicebant. primus Hortensius ceruicem singulariter dixit. Ceruix autem numero singulari membrum ipsum significat. Nam pluraliter contumaciam sæpè demonstrat. Cicero in Verrinis, Prætorem tu accuses frangere ceruices. ¶ *Humeri* dicti, quasi armi, ad distinctionem hominis à pecudibus mutis, vt hi humeros, illi armos habere dicuntur. nam propriè armi quadrupedum sunt. *Ala* summi humeri pars posterior. ¶ *Brachia* à fortitudine nominata, βαρὺ enim Græcè, graue & forte significat. In brachiis enim tori lacertorum sunt, & insigne musculorum robur existit. Hi sunt tori, id est musculi: & dicti tori, quòd illi viscera torta videantur. *Cubitus* dictus, quòd ad cibos sumendos in ipso cubamus. *Vlna* secundum quosdam vtriusque manus extensio est, secundùm alios cubitus, quod magis verum est, quia Græcè ὁ ἄλνος, cubitus dicitur. *Ale* sub brachia sunt appellatæ, eo quòd ex eis in modum alarum motus brachiorum inchoet, quas quidam ascillas vocant, quòd ex his brachia *cillantur*, id est mouentur, vnde & oscilla dicta ab eo, quòd cillantur, id est moueantur ora. Nam *cillere* est mouere. Hos quidam *subhircos* vocant, propter quod in plerisque hominibus hircorum fetorem reddant. *Manus* dicta, quòd sit totius corporis munus. Ipsa enim cibum ori ministrat, ipsa operatur omnia, atque dispensat: per eam accipimus & damus. Abusinè autem manus etiã aris vel artifex, vnde & manus precium dicimus. *Dextra* vocatur à dando, ipsa enim pignus pacis datur, ipsa fidei testis atque salutis adhibetur, & hoc est illud apud Tullium Fidem publicam iussu senatus dedi, id est, dextram. Vnde & Apostolus dicit, Iacobus & Ioannes dextras dederunt mihi & reliqua. *Læua*, quòd aptior sit ad leuandum. Sinistra autem vocata, quasi sine dextra, siue quòd rem fieri sinat. A sinendo enim sinistra est nũcupata. *Palma* est manus expansis digitis, sicut palma ab expansis palmæ ramis. *Digiti* nuncupati, vel quòd decem sunt, vel quia decenter iuncti existunt. Nam habent in se & numerum perfectum & ordinem decentissimũ. Primus pollex vocatur, eo quòd inter cæteros virtute polleat, & potestate. Secundus index & salutaris, seu demonstratorius, quia eo ferè salutamus atque ostendimus. Tertius impudicus, quod plerumque per eum probri insectatio exprimitur. Quartus anularis, eo quòd in ipso anulus geritur. Idem & medicinalis, quòd eo trita colliria à medicis colliguntur. Quintus auricularis, pro eo quòd eo aurem scalpimus. *Vngulas* ex Græco vocamus. Illi enim has ὄνυχας dicũt. ¶ Trũcus media pars corporis à collo vsq; ad inguina. De quo Nigid. Caput collo vehitur, trũcus sustinetur coxis & genib. cruribúsq. *Thorax* à Græcis dicitur anterior pars trunci à collo vsque ad stomachũ, quam nos dicimus arcam, eo quòd ibi arcanum sit, id est secretum quo cæteri arcentur. Vnde & arca & ara dicta, quasi res secretæ. cuius eminentes pulpæ mamillæ dicuntur. Inter quas pars illa ossea pectus dicitur, dextra leuáque costæ. *Pectus* vocatum quòd sit pexum inter eminentes mamillarum partes, vnde & pectinen dicimus, quòd pexos capillos faciat. *Mamillæ* vocatæ, quia rotundæ sunt, quasi malæ, per diminutionem scilicet. *Papillæ* capita mammarũ sunt, quas infantes sugentes comprehendunt. Et dictæ papillæ quòd eas infantes quasi pappant dum lac sugunt. proinde mamilla est omnis eminentia vberis: papilla verò breue illud vnde lac trahitur. *Vbera* dicta, vel quia lacte vberta: vel quia vuida humore scilicet lactis in more vuarum plena. *Lac* vim nominis à colore trahit, quòd sit albus liquor: γάλακτος enim Græcè, albũ dicunt, cuius natura ex sanguine commutatur. nam post partum si quid sanguinis nondum fuerit vteri nutrimento consumptum: naturali meatu fluit in mammas, & earum virtute albescens lactis accipit qualitatem. ¶ *Cutis* est quæ in corpore prima est appellata, quòd ipsa corpori superposita incisionẽ prima patitur. Cutis enim Græcè incisio dicitur: eadem & pellis quòd externas iniurias corporis tegendo pellat, pluuiásque & ventos solisque ardores perferat. *Pellis* autem mox detracta. subacta iam corium dicitur. *Corium* autem per deriuationem caro appellatur, quòd eo tegatur: sed hoc in brutis animalibus proprium est. *Pori* corporis Græco nomine appellantur, qui Latinè propriè spiramenta dicuntur, eo quòd per eos viuificus spiritus exterius ministretur. *Aruina* est pinguedo cuti adhærens. *Pulpa* est caro sine pinguedine, dicta quòd palpitet: resilit enim sæpe. Hanc plerique & viscum vocant, propter quod glutinosa sit. *Membra* sunt partes corporis. *Artus* quibus colligantur membra, ab artando dicti. *Nerui* Græca appellati deriuatione: quos illi νεῦρα vocant. Alij Latinè vocatos neruos putant, eo quòd per artũ coniunctiones inuicem his inhæreant. Maximã autem virium substantiam neruos facere certissimum est. Nam quantò fuerint densiores: tantò propensius augescere firmitatem. *Artus* enim dicti quòd colligati inuicem neruis artentur, id est stringantur, quorum diminutiua sunt articuli. Nam artus dicimus membra maiora, vt brachia, articulos minora membra, vt digiti. *Compagia* capita sunt ossium: dicta, eo quòd sibi

sibi compacta neruis velut glutino quodam adhæreant. *Ossa*, sunt corporis solidamenta. In his enim positio omnis robúrque subsistit. Ossa autem ab vsto dicta, propter quòd cremarentur ab antiquis, siue, vt alij putant, ab ore, quòd ibi pateant. Nam vbique cute viceribúsque obtecta celantur. *Medullæ* appellatæ, quòd madefaciant ossa, irrigant enim & confortant. *Vertibulæ*, sunt summæ ossium partes nodis crassioribus conglobatæ: dictæ ita, eo quòd ad inflexionem membrorum illa vertantur. *Cartilagines*, ossa mollia & sine medulla, quòd genus auriculæ & narium discrimen & costarum extremitates habent, siue opercula ossium quæ mouentur. Et dictæ cartilagines, quòd leni attritu carent dolore dum flectuntur. *Costas*, appellari quidam putant, quòd ab ipsis interiora custodiantur, vt tota mollicies ventris vallata seruetur. *Latus*, qui iacentibus nobis latet. Est enim læua pars corporis, dextro autem lateri habilior motus, læua fortior, & oneri ferendo accommodatior. Vnde & læua nuncupata, quòd aptior sit ad leuandum aliquid & portandum. Ipsa enim gestat clypeum, ensem, pharetram & reliqua onera, vt expedita sit dextera ad agendum. *Dorsum*, est à ceruice vsque ad renes. dictum autem dorsum, quòd sit superficies durior corporis in modum saxi, fortis ad portandum & ad perpetiendum. *Terga*, quia in ea supini iacemus in terra: quod solus homo potest. Nam muta animalia tantùm in ventre, aut in latere iacent. Vnde & in animalibus terga abusiuè dicuntur. *Scapula*, à scandendo dicitur. *Interscapilium*, spacium quod inter scapulas est, vnde & nominatum. *Palæ*, sunt dorsi dextra leuáque eminentia membra, dicta quòd in luctando eas premimus, quod Græci παλαίειν dicunt. *Spina*, est iunctura dorsi, dicta eo quòd habeat radiolos acutos, cuius iuncturæ spondilia appellantur, propter partem cerebri quæ fertur per eos longo tractu ad cæteras corporis partes. *Sacra spina*, est ima perpetuæ spinæ quam Græci ἱερὸν ὀστοῦν vocant: quoniam primùm infante concepto nascitur, ideóque & hostia. id primùm à gentilibus diis suis dabatur, vnde & spina sacra dicitur. *Renes*, ait Varro dictos, quòd riui ab his obscæni humoris nascantur. Nam venæ & medullæ tenuem liquorem desudant in renibus, qui liquor rursus à renibus calore Venereo resolutus decurrit. *Lumbi*, ob libidinis lasciuiam dicti, quia in viris causa corporeæ voluptatis in ipsis est, sicut in vmbilico mulieribus. Vnde & ad Iob in exordio sermonis dictum est, Accinge sicut vir lumbos tuos: vt in iis esset resistendi præparatio, in quibus libidini est vsitata dominandi occasio. *Vmbilicus*, est medius locus corporis: dictus quòd sit ibi vmbo iliorum. Vnde & *vmbo* appellatur locus in medio clipei, à quo pendet. Ex eo enim infans in vtero pendet, ex eo etiam & nutritur. *Ilium* Græco sermone appellatum, quòd ibi obuoluamus nos. Græcè enim εἰλύειν obuoluere dicitur. *Clunes*, vocatæ, quòd sint iuxta colum: quod est longa ω. *Nates*, quòd in ipsis innitimur dum sedemus. Vnde & conglobata est in eis caro, ne prementi corporis mole ossa dolerent. *Genitalia* corporis partes sunt: vt nomen ipsum docet: à gignenda sobole acceperunt vocabulum, quod his procreatur & gignitur. Hæc & pudenda pro verecundia siue à pube. Vnde & indumento operiuntur. dicuntur autem ista & inhonesta, quia non habent eam speciem decoris, sicut membra quæ in promptu locata sunt. Idem & *veretrum*, quia viri est tantùm, siue quod ex eo virus emittitur. Nam virus propriè dicitur humor fluens à natura viri. *Testiculi*, per diminutionem à testibus dicti, quorum numerus incipit à duobus. Hi enim semen calamo ministrant, quòd ab spinæ medulla & renibus & lumbis suscipiunt ad gratiam procreandi. *Viscus*, est pellis in qua testiculi sunt. *Posteriora* verò vocata, quòd retro sunt & à vultu auersa, ne dum aluum purgamus inquinaremus aspectum. *Meatus* inde appellatus, quia per eũ meant, id est egeruntur stercora. *Fœmora* dicta sunt, quòd ea parte à fœmina sexus viri discrepet. Sunt autem ab inguinibus vsq; ad genua. *Fœmina* autẽ per deriuationẽ fœmorum partes sunt, quibus in equitando tergis equorum adhæremus. Vnde & prælatores olim *sub fœminibus equos amisisse* dicebãtur. *Coxæ*, quasi coniunctæ axes. In ipsis enim fœmora mouentur, quorum concaua, vertebra vocantur, quia in eis capita fœmorũ vertuntur. *Suffragines*, quia subtus frangũtur, id est flectũtur, non suprà sicut in brachiis. *Genua*, sunt cõmissiones femorũ & crurũ, & dicta genua, eo quòd in vtero sint genis opposita. Cohærent enim sibi ibi, & cognata sunt oculis lacrymarũ indicibus & misericordiæ. nam à genis genua dicuntur. deniq; cõplicatum gigni formariq; hominẽ dicunt, ita vt genua sursum sint quibus oculi formãtur, vt caui & recõditi fiant. Ennius, Atq; genua cõprimit arta gena. Inde est quod homines dũ ad genua se prosternunt, statim lacrymãtur. Voluit enim eos natura vterũ maternũ rememorari, vbi quasi in tenebris cõsedebant, antequam ad lucẽ peruenirẽt. *Crura* dicta, quia in iis currimus & gressum facimus. Sunt autem sub genibus vsq; ad suras. *Tibiæ* vocatæ, quasi tubæ. Sunt enim longitudine & specie similes. *Talus*, dictus à tolo. Nam tolus est eminens rotunditas: vnde & fastigium templi rotundi tolus vocatur. Talus autem sub

crure est, sub talo, calcanei. *Pedes*, ex Græca etymologia nomen sortiti sunt. Hos enim Græci πόδας dicunt, quia alternis motibus solo fixi incedunt. *Plantæ*, à planitie nuncupatæ, quia non rotundæ, vt in quadrupedibus, ne stare non possit bipes homo: sed planæ atque longiores formatæ sunt, vt stabile corpus efficerent. Sunt autem plantæ anteriores partes, quæ etiam ex multis ossibus constant. *Calcis*, prima pars plantæ, à callo illi nomen impositum, quo terram, hinc & calcaneus. *Solum*, inferior pars pedis, dictum quia eo terræ vestigia imprimimus. sed & solum dicitur omne quod aliquid sustinet, quasi solidum: vnde & terra solum quòd cuncta sustineat, & solum pedis quòd totam corporis molem portat. ¶ *Viscera*, nõ tantùm intestina dicimus, sed quicquid sub corio est, à visco quod est inter cutem & carnem. Item viscera vitalia, id est circumfusa cordis loca, quasi viscosa, eo quòd ibi vita, id est anima continetur. Item viscera capita neruorum ex sanguine & neruis copulata. Eadem lacerti siue mures, quia sic in singulis membris cordis loco sunt, vt sit in media parte totius corporis cor: appellantúrque à nomine similium animalium sub terra delitescentium. Nam inde *musculi* à murium similitudine: iidem etiam & *tori*, quòd illic viscera torta videantur. *Cor*, à Græca appellatione deriuatum: quòd illi καρδίαν dicunt, siue à cura. In eo omnis solicitudo, & scientiæ causa manet. Quod ideo pulmoni vicinum est, vt cùm ira accenditur, pulmonis humore temperetur. Huius duæ arteriæ sunt, de quibus siniſtra plus sanguinis habet, dextra plus spiritus: vnde & dextro brachio pulsum inspicimus. *Præcordia* verò sunt loca cordi vicina, quibus sensus percipitur: & dicta præcordia, eo quòd ibi sit principium cordis & cogitationis. *Pulsus*, vocatus quòd palpitet, cuius iudicio aut infirmitatem intelligimus, aut salutem. Huius duplex est motus, aut simplex, aut compositus. Simplex est qui ex vno saltu constat, compositus est qui ex pluribus motibus inordinatus & inæqualis existit, qui motus certa habent spacia, dactylicum percussum quãdiu sine vitio sunt. Si quando verò citatiores sunt, vt δρομαδίζοντες, aut leniores, vt μυρμήζοντες, mortis signa sunt. *Venæ* dictæ, eo quòd viæ sint natantis sanguinis, atque riui per corpus omne diuisi: quibus vniuersa membra irrigantur. *Sanguis*, ex Græca etymologia nomen duxit, q̃ vegetetur & sustentetur, & viuat. Sanguis autem est dum in corpore est, effusus verò cruor dicitur. Nam cruor vocatus eo quòd effusus decurrit, vel ab eo quod currendo cõrruat. Alij autem cruorem interpretantur sanguinem corruptum qui emittitur. Alij aiunt vocatum sanguĩnem quòd suauis sit. Sanguis autem non est integer: nisi in iuuenibus. Nam dicunt physici minui sanguinem per ætatem. vnde & in senibus tremor est. Propriè autẽ sanguis animæ possessio est. Inde genas lacerare in luctu mulieres solent: vnde & purpureæ vestes & flores purpurei mortuis præbentur. *Pulmo*, ex Græco trahit vocabulum. Græci enim pulmonem πνεύμονα vocant: eo quòd cordis flabellum sit, in quo πνεῦμα, id est spiritus inest, per quod & agitantur & mouentur, vnde & pulmones vocati sunt. Nam Græcè πνεῦμα spiritus dicitur, qui flando & agitando aerem admittit & recipit, à quo mouentur pulmones, & palpitant, & adaperiendo se, vt flatum capiant: stringendo, vt eiiciant. Est enim organum corporis. *Iecur*, nomen habet: eo quòd ignis ibi habeat sedem: qui in cerebro subuolat. inde ad oculos, cæteróſque sensus, & membra diffunditur, & calore suo ad se succum ex cibo tractum vertit in sanguinem: quem ad vsum pascendi nutriendique singulis membris præbet. In iecore autem persistit voluptas & concupiscentia, iuxta eos, qui de physicis disputant. *Fibræ*, iecoris sunt extremitates, sicut extremæ partes foliorum in vitibus, siue quasi linguæ eminentes. Dictæ autem fibræ: quòd apud gentiles in sacris ad Phœbi aras ferebantur ab ariolis, quibus oblatis atque succensis responsa acciperent. *Splen*, dictus à supplemento, ex contraria parte iecoris ne vacua existerent: quem quidam etiam risus causa factum existimant. Nam splene ridemus, felle irascimur, corde sapimus, iecore amamus. Quibus quatuor elementis constantibus integrum est animal. *Fel*, appellatum q̃ sit folliculus gestans humorem qui vocatur bilis. *Stomachus*, Græcè os vocatur, eo quòd ostium ventris sit, & cibum excipiat, atque in intestina transmittat. *Intestina* dicuntur, eo q̃ corporis interiore parte cohibentur, quæ idcirco longis nexibus in circulorum ordinata sunt modum, vt susceptas escas paulatim digerant, & superadditis cibis non impediãtur. *Omentum*, membranum quod continet intestinorũ maiorem partem, quod ἐπίπλοον Græci vocant. *Dissæptum*, intestinum quod discernit ventrem & cætera intestina à pulmone vel corde. *Cæcum* intestinum, quod sit sine foramine & exitu, quod Græci τυφλὸν ἔντερον dicunt. *Ieiuna*, tenue intestinum, vnde & ieiuniũ dicitur. *Venter* autem, & aluus, & vterus inter se differunt. Venter est qui acceptos cibos digerit, & apparet extrinsecus, per tingítq; à pectore ad inguina, & dictus vẽter quòd per totum corpus vitæ alimenta transmittat. *Aluus*, est quæ cibũ recipit, & purgari solet. Sallustius, Simulãs sibi aluum purgari.

Et vo-

Et vocatur aluus quòd abluatur, id est purgetur. Ex ipsa enim sordes stercorum defluunt. *Vterum* solæ mulieres habent in quo concipiũt, ad similitudinem cauliculi. Tamẽ autores vterum pro vtriusque sexus ventre plerũque ponunt, nec poetæ tantummodo, sed & cæteri. Vocatus autem vterum, quòd duplex sit, & ab vtraq; in duas se diuidit partes, quæ in diuersum diffusæ ac replexæ circumplicantur in modum cornuũ arietis, vel quòd interius impleatur fœtu. Hinc & vter quod aliquid extrinsecus habuerit, vt membra & viscera. *Aqualiculus* autem propriè porci est, hinc ad ventrem translatio. *Matrix* dicitur quòd fœtus in ea generetur, semen enim receptũ confouet, confotũ corporat, corporatum in membra distinguit. *Vulva* vocata quasi valua ventris, id est ianua, vel quòd semen recipiat, vel quòd ex ea fœtus procedat. *Vesica* quasi vas aquæ, quia sicut vas aqua, ita de renibus vrina collecta completur, & humore distenditur. Cuius vsus in volucribus non habetur. *Vrina* autem dicta, siue quòd vrat, siue quòd ex renibus egeritur. Cuius indicio & salus & ægritudo futura monstratur. Qui humor vulgo lotiũ dicitur, quòd eo lota, id est mũda vestimenta efficiantur. *Semen* est quod iactu sumitur, aut terra aut ab vtero ad gignendũ vel fructus vel fœtus. Est enim liquor ex cibi & corporis decoctione factus, ac diffusus per venas atque medullas, qui inde desudatus in modum sentinæ concrescit in renib. eiectúsque per coitum, & in vtero mulieris susceptus calorem quodammodo viscerum, & menstruali sanguinis irrigatione formatur in corpore. *Menstrua* superuacuus mulierum sanguis. Dicta autem menstrua propter circuitũ lunaris luminis, quo solet hoc venire profluuiũ. Luna enim Græcè μὴν dicitur, hæc & muliebria nuncupantur. Nam mulier solum menstruale est animal. Cuius cruoris contactu fruges non germinant, accescũt musta, moriũtur herbæ, amittunt arbores fructus, rubigo ferrum corrumpit, nigrescunt æramenta. Si qui canes inde ederint, in rabiem efferuntur. Glutinũ asphalti quod nec ferro, nec aquis dissolvitur pollutum cruore ipso sponte dispergitur. Post plurimos autem dies menstruos ideò semen non est germinabile, quia iam non est menstrualis sanguis à quo perfusum irrigetur. Tenue semen locis muliebribus non potest adhærere. Labitur enim nec habet vim adhærendi. Similiter & crassum vim non habet gignendi, quia muliebri sanguini miscere se non potest propter nimiam sui spissitudinem. Hinc & steriles mares & fœminas dicunt fieri, vel per nimiam seminis vel sanguinis crassitudinem, vel propter nimiã raritatem. ¶ Primùm autẽ aiunt cor hominis fingi, quòd in eo sit & vita hominis & sapiẽtia: deinde quadragesimo die totum corpus expleri: quod ex abortionibus, vt fertur, collectum est. Alij fœtus à capite sumere dicũt exordium. Vnde & in auiũ fœtibus primum oculos fingi in ouis videmus. *Fœtus* autem nominatus, quòd adhuc in vtero foueatur. Cuius secundæ dicuntur *folliculus* qui simul cum infante nascitur, continétq; eum: dictus ita, quia eum cùm editur, sequitur. ¶ Nasci autem patribus similes aiunt, si paternũ semen validius sit: matribus, si matris, hac ratione similes exprimi vultus. Qui autem vtriusque parentis figuram reddunt, æqualiter mixto paterno maternóque semine concipiuntur, auorum proauorum similes fieri, quia sicut in terra multa semina occulta, ita & in hominibus semina celantur, figuras parentum reddituras. ex paterno autem semine puellas nasci, & ex materno pueros: quia omnis partus constat duplici semine: cuius pars maior cùm inualuerit, occupat similitudinem sexus. ¶ In corpore nostro *quædam tantùm vtilitatis causa* facta sunt: vt viscera: quædam *& vtilitatis & decoris*, vt sensus in facie, & in corpore manus ac pedes. quorum membrorũ & vtilitas magna est, & species decentissima. *Quædam tantùm decoris*, vt mamillæ in viris, & in vtroque sexu vmbilicus. *Quædam discretionis*, vt in viris genitalia, barba prolixa, pectus amplũ: in mulierib. læues genæ, & angustũ pectus: ad concipiendos autem & portandos fœtus renes & latera dilatata. Quod ad hominem, & ad partes attinet corporis ex parte dictum est, nũc ætates eius subiungamus.

De ætatibus hominis. CAP. II.

Gradus ætatis sex sunt, infantia, pueritia, adolescentia, iuuentus, grauitas atque senectus. Prima ætas *infantia* est pueri nascentis ad lucẽ, quæ porrigitur in septem annis. Secunda ætas *pueritia*, id est pura & needũ ad generandum apta, tendens vsque ad decimumquartũ annum. Tertia *adolescentia* ad gignendũ adulta, quæ porrigitur vsq; ad vigesimumoctauum annũ. Quarta *iuuentus* firmissima omnium ætatũ, finiens in quinquagesimo anno. Quinta ætas *senioris*, id est grauitas, quæ est inclinatio à iuuentute in senectutẽ nondum senectus: sed iam nondũ iuuentus, quia senioris ætas est quã Græci πρεσβύτερον vocant. Nam senex apud Græcos non presbyter, sed γέρων dicitur. Quæ ætas à quinquagesimo anno incipiẽs septuagesimo terminatur. Sexta ætas est *senectus*, quæ nullo annorũ tẽpore finitur: sed post illas quinq. ætates quantũcũque vitæ est, senecturi deputa-

tur. *Senium* autem pars est vltima senectutis, dicta quòd sit terminus sextæ ætatis. In his ergo sex spaciis philosophi vitam descripserunt humanam, in quibus mutatur & currit, & ad mortis terminum peruenit. Pergamus ergo breuiter per prædictos gradus ætatis etymologias earum in homine demonstrantes. *Infans* dicitur homo primæ ætatis, dictus autem infans, quia adhuc fari nescit, id est loqui non potest. Nondum enim bene ordinatis dentibus, minus est sermonis expressio. *Puer* à puritate vocatus: quia purus est, & nec dum lanuginem florémque genarũ habens. Hi sunt *ephebi*, id est à Phœbo dicti, necdum viri, sed adolescentuli læues. *Puer* autem *tribus modis dicitur*, pro *natiuitate*, vt Esaias, Puer natus est nobis. Præ *ætate*, vt octennis, decennis. Vnde est illud, Iam puerile iugum tenera ceruice regebat. *Pro obsequio* & fidei puritate, vt Dominus ad prophetam, Puer meus es tu, noli timere, dum iam Ieremias longè pueritiæ excessisset annos. *Puella* est paruula quasi pupilla. Vnde & pupillos, non pro conditione: sed pro ætate puerili vocamus. *Pupilli* autem dicti, quasi sine oculis, hoc est à parentibus orbi. Hi autem verè pupilli dicũtur: quorum parentes antè discesserunt, quàm ab eis nomen acciperent. Cæteri orbi vocantur orphani, id est qui & pupilli. illud enim Græcũ est, hoc Latinum. Nam & in psalmo vbi legitur, Pupillo tu eris adiutor. Græcus habet ὀρφανῷ. *Puberes* à pube, id est à pudendis corporis nuncupati, quòd hæc loca tunc primùm lanuginem ducunt. Quidam autem ex annis pubertatem existimant: id est eum puberem esse qui quatuordecim annos expleuerit, quã uis tardissimè pubescat. Certissimum autem puberem esse, qui & ex habitu corporis pubertatem ostendat & generare iam possit. *Puerperæ* sunt quæ annis puerilibus pariunt. Vnde & Horatius, Laudatur primo prole puerpera Nato. Et dictæ puerperæ, vel quòd primo partu grauãtur, vel quòd primùm pueros pariant. *Adolescens* dictus, eò quòd sit ad gignendum adultus, siue à crescere & augeri. *Iuuenis* vocatus, quòd iuuare posse incipiat, vt in bubus iuuenci, cùm à vitulis discesserint. Est enim iuuenis in ipso ætatis incremento positus, & ad auxilium paratus. Nam iuuare hominis est opus aliquid conferentis. Sicut autem xxx. perfectæ ætatis est annus in hominibus: ita in pecudibus ac iumentis tertius robustissimus. *Vir* nũcupatus quòd maior in eo vis est, quàm in feminis. Vnde & *virtus* nomen accepit: siue quòd vi agat fœminam. *Mulier* verò mollitie tanquam mollier detracta litera, vel mutata appellata est mulier. Vtrique enim fortitudine & imbecillitate animorũ vel corporum separantur. Sed ideò virtus maxima viri, mulieris minor, vt patiens viro esset, scilicet ne fœminis repugnantibus libido cogeret viros aliud appetere, aut in alium sexum proruere. Dicitur igitur mulier secũdum fœmineum sexũ, non secundùm corruptionem integritatis: & hoc ex lingua sacræ Scripturæ. Nam Eua statim facta de latere viri sui, nondum contacta à viro, mulier appellata est, dicente scriptura, Et formauit eam in mulierem. *Virgo* à viridiore ætate dicta est: sicut virga & vitula. Aliâs ab incorruptione, quasi virago: quòd ignoret fœmineam passionem. *Virago* vocata, quia vt vir agit, hoc est opera virilia facit, & masculini vigoris est. Antiqui enim fortes fœminas ita vocabant. Virgo autem non rectè virago dicitur si non viri officio fungatur. Mulier verò si virilia opera facit, rectè virago dicitur, vt Amazones. Quæ verò nunc fœmina, antiquitus vira vocabatur, sicut à seruo serua: sicut à famulo famula: ita à viro vira. Hinc & virginis nomen quidam putant. *Fœmina* verò à partibus fæmorũ dicta, vbi sexus species à viro distinguitur. Alij Græca etymologia fœminam ab ignea vi dictam putant: quia vehementer concupiscit. Libidinosiores enim viris fœminæ sunt, tam in mulieribus, quàm in animalibus. Vnde nimius amor apud antiquos fœmineus vocabatur. *Senior* est adhuc viridior. Ouid. in sexto libro Senior. Inter iuuenémq; senémque. Terentius, Qui viri iure sumus. *Adolescentior* non vtique magis est adolescens, sed minus, vt *senior*. minus est sene, vbi comparatiuus gradus minus significat à positiuo. Ergo senior non satis, sicut *iunior* inter iuuenem & senem, sicut pauperior inter ditem & pauperem. *Senes* autem dictos quidam putant à sensus diminutione, eo quòd iam præ vetustate desipiant. Nam physici dicunt homines stultos esse frigidioris sanguinis, prudentes calidi. Vnde & senes in quibus iam friget, & pueri in quibus necdum calet, minus sapiunt. Inde est quod conuenit sibi infantum ætas & senum. Senes enim per nimiã ætatem delirant, pueri per lasciuiã & infantiam ignorant quid agant. Senex autem tantùm masculini generis est, sicut anus fœminini. Nã anus dictur sola mulier. *Anus* aũt appellata à multis annis quasi annosa. Nã si cõmune esset nomen, cur diceret Terentius, senẽ mulierem? Hinc & vetula, quia vetusta. Sunt autem à sene *senectus*, ita ab anu *anilitas* nominata est. *Canities* autẽ vocata à candore, quasi candicies. Vnde est illud, Florida iuuẽtus, lactea canities. prout diceret cãdida. *Senectus* autem multa secum & bona affert & mala. Bona, quia nos à potentissimis dominis liberet, voluptatibus imponit modum. libidinis frangit impetus, auget sapientiam, dat matutiora consilia. Mala autem,

quia

quia senium miserrimũ est, debilitate & odio. Subeũt enim morbi tristísque senectus. Nam duo sunt quibus minuuntur corporis vires: senectus & morbus. *Mors* dicta quòd sit amara, vel à Marte, qui est effector mortium: siue mors à morsu primi hominis quo ille pomi vsu mortem meruit. *Tria* sunt autem *genera mortis*, acerba, immatura, naturalis. *Acerba* infantium: *immatura* iuuenum: *matura*, id est naturalis, senũ. *Mortuus* autem ex qua parte orationis declinetur incertum est. Nam sicut ait Cæsar, ab eo quòd est morior in participio præteriti temporis in Tus exire debuit, per vnum scilicet u non per duo. Nam vbi geminata est litera, nomen est non participium, vt fatuus, arduus. Conuenienter itaque factum est, vt quemadmodũ id quod significat, non potest agẽdo: ita & ipsum nomen non possit loquendo declinari. Omnis autem mortuꝰ aut funus est aut cadauer. *Funus* est si sepeliatur. Et dictum funus à funibus accensis: quos ante ferretrum papiris cera circumdatis ferebant. *Cadauer* autem est si in sepultum iacet. Nam cadauer nominatum à cadendo, quia iam stare non potest. Quod dũ portatur, exequias dicimus: crematum, reliquias: conditum, iam sepultum. Corpus autẽ à consuetudine dicitur, vt illud, Tum corpora luce carentũ. *Defunctus* vocatus, quia compleuit vitæ officiũ. Nam dicimus defunctos officio, qui officia debita compleuerunt, vnde & honoribus functos. Hinc ergo defunctus, quod ab officio sit vitæ depositus: siue quod sit diem functus. *Sepultus* autem dictus, eo quòd iam sine pulsu & palpitatione est, id est sine motu. *Sepelire* autem est condere corpus. Nã *humare* obruere dicimus, hoc est humum iniicere.

De portentis. CAP. III.

Portenta esse ait Varro, quæ contra naturam nata videntur: sed non sunt contra naturam, quia diuina voluntate fiunt, cùm voluntas creatoris cuiusque conditæ rei natura sit. Vnde & ipsi gentiles Desi modò Naturam, modò Deum appellant. Portentum ergo fit non contra naturam, sed contra quam est nota natura. Portenta autẽ & ostenta mõstra atque prodigia ideo nuncupantur; quòd portendere atque ostendere, monstrare atque prædicere aliqua futura videntur. Nam *portenta* dicta perhibentur à portendendo, id est præostendendo. *Ostenta* autem, quòd ostendere quicquam futurum videantur. *Prodigia*, quòd porro dicant, id est futura prædicent. *Monstra* verò à monitu dicta, quòd aliquid significandum demonstrent, siue quod statim monstrent quid appareat, & hoc proprietatis est: abusione tamen scriptorum plerumque corrumpitur. Quædam autem portentorum creationes in significationibus futuris constitutæ videntur. Vult enim Deus interdum ventura significare per aliqua nascentium noxia: sicut & per somnos, & per oracula, quibus præmoneat & significet quibusdam vel gentibus vel hominibus futurã cladem, quod plurimis etiam experimentis probatum est: vt in temporibus Xerxis regis. Tunc quippe vulpes ex equa creata, dissolui regnum eius portendit. Alexandro ex muliere monstrum creatum est: quod superiores corporis partes hominis, sed mortuas habuerit: inferiores diuersarum bestiarum, sed viuentes: significasse repentinam regis interfectionem, superuixerant enim deteriora melioribus. Sed monstra quæ in significationibus dantur, non diu viuunt, sed continuò vt nata fuerint occidunt. Inter portentum & portentuosum differt. Nam *portenta* sunt quæ transfigurantur, sicut fertur in Vmbria mulierem peperisse serpentem. Vnde Lucanus, Matrémque suus cõterruit infans. *Portentuosa* verò leuem sumunt mutationem. Exempli causa, cum sex digitis nati. *Portenta* igitur vel *portentuosa existunt alia, magnitudine totius corporis* vltra communem hominũ modum, quantus fuit Tition in nouem iugeribus iacens, Homero testante: alia, *paruitate totius corporis*, vt Nani, vel quos Græci pygmæos vocant, eo quòd sint statura cubitales. Alij *magnitudine partium*, veluti capite informi, aut superfluis membrorum partibus, vt bicipites & trimani: vel Scinodontes, quibus gemini procedunt dentes. Alij *à defectu partium*, in quibus altera pars plurimum deficit ab altera, vt manus à manu vel pedes à pede. Alij *à diuisione*, vt sine manu, aut capite generata: quos Græci sterioſos vocant. Alia *per numeria*: quando solum caput, aut crus nascitur. Alia *quæ in parte transfigurantur*: sicut qui leonis habent vultum, vel canis, vel taurinum caput, aut corpus, vt ex Pasiphae memorant genitum Minotaurum, quod Græci ἑτερομορφίαν vocant. Alia *quæ ex omni parte transfigurãtur* in alienæ creationis portentum: vt ex muliere vitulum dicit historia generatum. Alia *quæ sine transfiguratione mutationem habent locorum*, vt oculos in pectore vel in fronte, aures supra tempora: vel sicut Aristoteles tradidit, quendam in sinistra parte iecur, in dextera parte splen habuisse. Alia *secundum connaturationem*, vt in alia manu digiti plures connaturati & cohærentes reperiuntur, in alia minus siue in pedibus. Alia *secundum immaturam & intemperatam creationem*, sicut ij qui dẽtati nascuntur, siue barbati, vel cani. Alia *complexu plurimarum differentiarũ*, sicut illud quod prædiximus in Alexandro multiforme portentum. Alia *commixtione generis*, vt ἀνδρόγυνοι & ἑρμαφρόδιτοι vocantur. *Hermafrodita* autem nuncupati, eo quòd eis vterque sexus ap-

pareat. Ἕρμης quippe apud Græcos Mercurius est. ἀφροδίτη Venus nuncupatur. Hi dextram mamillam virilem, sinistram muliebrem habentes vicissim coeundo, & gignunt, & pariunt. ¶ Sicut autē in singulis gentibus quædā mōstra sunt hominū, ita in vniuerso genere humano quędā mōstra sunt gentiū, vt gigātes, cynocephali, cyclopes, & cætera. *Gigātes* dicti iuxta Græci sermonis etymologiā, q eos γηγενεῖς existimant, id est terrigenas, eo quòd fabulosè parens terra immensa mole & similes sibi genuerit. γῆ enim terra appellatur. γένος genus, licet & terræ filios vulgus vocet: quorum genus incertum est. Falsò autem opinantur quidam imperiti de scripturis sanctis, prævaricatores angelos cum filiabus hominum ante diluuium cōcubuisse, & exinde natos gigantes, id est nimium grandes & fortes viros, de quibus terra completa est. *Cynocephali* appellantur, eo quòd canina capita habeant, quósque ipse latratus magis bestias, quàm homines confitetur. Hi in India nascuntur. *Cyclopes* quoque eadem India gignit, & dicti cyclopes, eo quòd vnum oculum in fronte media habere perhibētur. Hi & ἀγελαφάγαι dicuntur: propter quod solas ferarum carnes comedunt. *Lemniæ* in Libya credunt truncos sine capite nasci, & os & oculos habere in pectore. Alios sine ceruicibus gigni, oculos habentes in humeris. In vltimo autem orientis monstruosæ gentium facies scribuntur. *Aliæ sine naribus*, æquali totius oris planitie, informes habentes vultus. *Aliæ labro subteriori adeò prominenti*, vt in solis ardoribus totam ex eo faciem contegant dormientes. *Aliis concreta ora* esse, modico tantùm foramine calamis venarum potum haurientes. *Nonnulli sine linguis* esse dicuntur, inuicem pro sermone vtentes nutu siue motu. *Panotios* apud Scythiam esse ferunt tam diffusa auriū magnitudine, vt omne corpus ex eis contegant. πᾶν enim Græco sermone omne, ὦτα aures dicuntur. *Artabatitæ* in Æthiopia proni, vt pecora ambulare dicuntur: quadragesimum æui annum nullus supergreditur. *Satyri* homunciones sunt aduncis naribus, cornua in frontibus habent, & caprarum pedibus similes: qualem in solitudine Antonius sanctus vidit. Qui etiam interrogatus à Dei seruo respondisse fertur dicens: Mortalis ego sum vnus ex accolis heremi, quos vario delusa errore gentilitas Faunos Satyrósque colit. Dicuntur quidam & syluestres homines, quos nonnulli Faunos ficarios vocant. *Sciopodum* gens fertur esse in Æthiopia singulis cruribus & celeritate mirabili: quos inde σκιόποδας Græci vocant, eò quòd per æstum in terra resupini iacentes, pedum suorum magnitudine adumbrentur. *Antipodes* in Libya plantas versas habent post crura & octenos digitos in plantis. ἱππόποδες in Scythia sunt, humanam formam & equinos pedes habentes. In India ferunt esse gentem, quæ μακροβίους nuncupantur duodecim pedum staturam habentes. Est & genus ibi statura cubitalis, quos Græci à cubito *pygmæos* vocant, de qua suprà diximus. Hi montana Indiæ tenent, quibus est vicinus oceanus. Perhibent & in eadem India esse gentem fœminarum *quæ quinquennes concipiunt*, & octauum vitæ annum non excedunt. Dicuntur autem & alia hominum fabulosa portenta quæ non sunt, sed ficta: & in causis rerum interpretantur, vt *Gerionem* Hispaniæ regem triplici forma proditum. Fuerunt enim tres fratres tantæ concordiæ, vt in tribus corporibus, quasi vna anima esset. *Gorgones* quoque meretrices crinitas serpentibus fertur, quæ aspicientes se conuertebant in lapides, habentes vnum oculum quo inuicem vtebātur. Fuerunt autem tres sorores vnius pulchritudinis, quasi vnius oculi, quæ ita inspectores suos stupescere faciebant, vt vertere eos putarentur in lapides. *Sirenas* tres fingunt fuisse ex parte virgines, ex parte volucres: habentes alas & vngulas: quarum vna voce, altera tibiis, tertia lira canebat. Quæ illectos nauigantes suo cantu in naufragia trahebant. Secundum veritatem autem meretrices fuerunt, quæ transeuntes, quoniam ad egestatem deducebant, iis fictæ sunt inferre naufragia. Alas autem habuisse & vngulas, quia amor & volat & vulnerat. Quæ inde in fluctibus commorasse dicuntur, quia fluctus Venerem creauerunt. *Scillam* quoque ferunt fœminam capitibus succinctam caninis, cum latratibus magnis, propter fretum Siculi maris, in quo nauigantes verticibus in se concurrentium vndarum exterriti, latrare existimant vndas, quas sorbentis æstus vorago collidit. Fingunt & monstra quædam irrationabilium animantium, vt *Cerberum inferorum canem* tria capita habentem, significantes per eum tres ætates, per quas mors hominem deuorat, id est, infantiam, iuuentutem & senectutem. Quem quidam ideo dictum Cerberum putant, quasi sit κρεοβόρος, id est, carnem vorans. Dicunt & *Hydram* esse serpentem cum nouem capitibus, quę Latinè scedra dicitur, quòd vno cæso tria capita excrescebant. Sed constat hydram locum fuisse euomentem aquas, vastantem vicinam ciuitatem, in quo vno clauso meatu multu erumpebant. Quod Hercules videns, loca ipsa exussit, & sic aquæ clausit meatus. Nam hydra ab aqua dicta est: huius mentionem facit Ambrosius in similitudinem hæresium dicens: Hæresis enim velut quædam hydra fabularum, vulneribus suis creuit: & dum sæpe reciditur, pullulat. igni debita incendióque

cendióque

cendióque peritura. Fingunt & *Chimæram triformem* beſtiam, ore leonem, poſtremis partibus draconem, media capream. Qua quidem Phyſiologi non animal, ſed Ciliciæ montem eſſe aiunt, quibuſdam locis leones & capreas nutrientem, quibuſdam ardentem, quibuſdã plenum ſerpentibus. Hũc Bellorophõtes habitabilem fecit, vnde Chimæram dicitur occidiſſe. *Centaurus*, id eſt, hominibus equo mixtis ſpecies vocabulum dedit, quos quidam fuiſſe equites Theſſalorum dicunt, ſed quòd diſcurrentes in bello velut vnum corpus equorum & hominum viderentur, inde Centauros fictos aſſeruerunt. Porrò *Monocentaurum* nomen ſumpſiſſe ex tauro & homine, qualem beſtiam dicunt fabulosè in Labyrintho incluſam fuiſſe. De qua Ouidius: Semibouémque virum, ſemivirúmque bouem. *Onocentaurus* autem vocatur, eò quòd media pars hominis ſpecies: media aſini eſſe dicatur, ſicut & Hypocẽtauri quòd equorum hominúmque in eis natura coniuncta fuiſſe putatur.

De transformatis. CAP. III.

SCribuntur autem & quædam monſtruoſæ hominum *transformationes* & commutationes *in beſtias*, ſicut de illa maga famoſiſſima *Circe*, quæ ſocios quoque Vlyſſis *mutaſſe fertur in beſtias*: & de Arcadibus, qui ſorte ducti, tranſnatabant quoddam ſtagnum atq; ibi *conuertebantur in lupos*. Nam & Diomedis ſocios *in volucres* fuiſſe conuerſos, non fabuloſo mendacio, ſed hiſtorica affirmatione confirmant. Sed & quidam aſſerunt *Strigas ex hominibus fieri*. Ad multa enim latrocinia figuræ ſceleratorum mutantur, & ſiue magicis cantibus, ſiue herbarum veneficio, totis corporibus in feras tranſeunt. Siquidem & per naturam pleraque mutationem recipiũt: & corrupta in diuerſas ſpecies transformantur: ſicut *de vitulorum carnibus putridis apes*: ſicut *de equis ſcarabei*: *de mulis locuſtæ*: *de cancris ſcorpiones*. Ouidius: Concaua littorei ſi demas brachia cancri: Scorpius exhibit, caudáque minabitur vnca.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI, ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER XII.

Capita libri duodecimi.

1 *De pecoribus & iumentis.*
2 *De beſtijs.*
3 *De minutis animantibus.*
4 *De ſerpentibus.*
5 *De vermibus.*
6 *De piſcibus.*
7 *De auibus.*
8 *De minutis volatilibus.*

De pecoribus & iumentis.
CAP. I.

OMNIBVS animantibus Adam primus vocabula indidit, appellans vnicuique nomen ex præſenti inſtitutione, iuxta conditionem naturæ cui ſeruiret. Gentes autem vnicuique animalium ex propria lingua dederunt vocabula. Non autem ſecundum Latinam linguã atque Græcam aut quarumlibet gentiũ barbararum nomina illa impoſuit Adam: ſed illa lingua quæ ante diluuium omnium vna fuit, quæ Hebræa nuncupatur. Latinè autem *animalia* ſiue *animantia* dicta, quòd animentur vita & moueantur ſpiritu. *Quadrupedia* vocata, quia quatuor pedibus gradiuntur: quæ dum ſint ſimilia pecoribus, tamen ſub cura humana nõ ſunt. vt cerui, damę, onagri, &c. ſed neque beſtiæ ſunt, vt leones: neque iumenta, vt vſus hominum iuuare poſſint. *Pecus* dicimus omne quod humana lingua & effigie caret. Proprie autem pecorum nomẽ iis animalibus accommodari ſolet, quæ ſunt aut ad veſcendum apta, vt oues & ſues: aut vſui hominum commoda, vt equi & boues. Differt autem inter pecora & pecudes: nam veteres communiter in ſignificatione omniũ animalium *pecora* dixerunt. *Pecudes* autem tantùm illa animalia quæ eduntur quaſi pecuedes. Generaliter autem animal *pecus* à pa-

scendo vocatur. *Iumenta* nomina inde traxerunt, quòd nostrum laborem vel onus suo adiutorio subuectando vel arando iuuent. Nam bos carpenta trahit,& durissimas terræ glebas vomere vertit. Equus & asinus portant onera, & hominum in gradiendo laborem temperant. Vnde & iumenta appellantur ab eo quòd iuuent homines. Sunt enim magnarum virium animalia. Easdem quoq; *armenta*, vel quòd sint aptæ armis, id est, bello: vel quòd his in armis vtimur. Alij armenta tantùm boues intelligunt ab arando, quasi aramenta. Discretio est autem inter armenta & greges: nam *armenta* equorum & boum sunt: *greges* verò caprarum & ouium. *Ouis* molle pecus lanis, corpore inerme: animo placidum, ab oblatione dictum, eo quod apud veteres in initio non tauri, sed oues in sacrificio mactarentur. Ex iis quasdam *bidentes* vocant, eo quòd inter octo dentes duos alios vocãt: quas maximè gentiles in sacrificium offerebant. *Vervex* vel à viribus dictus, quod cæteris ouibus sit fortior, vel quòd sit vir. i. masculus, vel quòd vermem in capite habeat: quorum excitati pruritu, inuicem se concutiunt,& pugnantes cum magno impetu feriunt. *Aries* vel ἀπὸ τοῦ ἄρεος, id est à Marte vocatus: vnde apud nos in gregibus masculi mares dicuntur: siue quòd hoc pecus à gentilibus primum aris est immolatum. Aries quòd aris imponeret. Vnde est illud: --Aries mactatur ad aram. *Agnum* quanquam & Greci vocant ἀπὸ τοῦ ἁγνοῦς, quasi pium. Latini tamen ideo hoc nomen habere putãt, eò quòd præ cæteris animantibus matrem agnoscãt: adeò vt etiam si in magno grege errauerit: statim balatu recognoscat vocem parentis. *Hœdi* ab edendo vocati. Parui enim pinguissimi sunt,& saporis iocundi: vnde & edere: inde & edulium vocatur. *Hircus* lasciuum animal,& petulcum & feruens semper ad coitum: cuius oculi ad libidinem in transuersum aspiciunt: vnde & nomen traxit. Nam hirci sunt oculorum anguli secundum Suetoniũ: cuius natura adeò calidissima est, vt adamantem lapidem, quem nec ignis, nec ferri domare valet materia, solus huius cruor dissoluat. Maiores hirci *cinifij* dicuntur à fluuio Cinife in Libya, vbi grandes nascuntur. *Capros* & *capras* à carpendis virgultis quidam dixerunt. Alij quòd captent aspera. Nonnulli à crepitu crurum: vnde eas *capreas* vocitatas, quæ sunt captæ agrestes, quas Græci pro eo quòd acutissime videãt, ἀπὸ τοῦ ὀξὺ δέρκεσθαι, dorcadas appellauerunt. Morantur enim in excelsis montibus,& quamuis de longinquo, vident tamẽ omnes qui veniunt. Eædem autem & *capreæ*: eædem *ibices*, quasi auices, eo quòd ad instar auium ardua & excelsa teneant,& in sublimibus inhabitent, ita vt de sublimitate vix humanis obtutibus pateant: vnde & meridiana pars *ibices aues* vocat, quæ Nili fluẽtis inhabitant. Hæc itaque animalia, vt diximus, in petris altissimis commorantur, vt si quando ferarum vel hominum aduersitatem persenserint, de altissimis saxorũ cacuminibus sese præcipitantes in suis se cornibus illæsa suscipiunt. *Cerui* dicti ἀπὸ τῆς κεφάλης, id est, à cornibus. κέρατα enim Græcè cornua dicuntur. Hi serpentium inimici cùm se grauatos in infirmitate persenserint, spiritu nariũ eos extrahunt de cauernis: & superata pernicie veneni eorum pabulo reparantur. Dictamnũ herbam ipsi prodiderunt. Nam & pasti excutiunt acceptas sagittas. Mirantur autem sibilum fistularum. Erectis auribus acutè audiunt, summissis nihil. Si quando immensa flumina vel maria transnatant, capita clunibus præcedentium superponunt, sibique inuicem succedentes nullum laborem ponderis sentiunt. Τραγέλαφοι à Græcis nominati, quidum eadem specie sint, vt cerui: villosos tamẽ habent armos, vt hirci, & menta promissis hirsuta barbis, qui non alibi sunt quàm circa Phasidem. *Hinnuli* filij sunt ceruorum, ab innuere dicti: quia ad nutum matris absconduntur. *Damula* vocata, quòd de manu effugiat: timidum animal & imbecille: de quo Martialis: Dente timetur aper, defendũt cornua ceruum. Imbelles damæ, quid nisi præda sumus? *Lepus* quasi leuipes, quia velociter currit. Vnde & Græcè pro cursu λάγως dicitur: velox est enim animal & satis timidum. *Cuniculi* genus agrestium animalium dicti quasi caniculi, eo quòd canum indagine capiantur, vel excludantur ab speluncis. *Sus* dicta, quod pascua subigat, id est, terra subacta escas inquirat. *Verres*, quod grandes habeat vires. *Porcus*, quasi spurcus. Ingurgitat enim se cœno, luto immergit, limo illinit. Horati⁹: Et amica luto sus. hinc etiam spurcitia vel spurius nuncupatur. Porcorum pilos *setas* vocamus, & setas à sue dicta: à quibus & *sutores* vocantur, quod ex setis suant, id est, consuant pelles. *Aper* à feritate vocatus, ablata e litera, & subrogata p. Vnde & apud Græcos σὺς ἄγριος, id est, ferus dicitur. Omne enim quod ferum est & immitè abusiuè agreste vocamus. *Iuuencus* dictus, eo quòd iuuare incipiat hominum vsus in excolenda terra, vel quia apud Gentiles Ioui semper vbique iuuencus immolabatur, nunquam taurus. Nam in victimis etiam ætas considerabatur. *Taurus* Græcum nomen est sicut & bos. Indicis tauris color fuluus est, volucris pernicitas, pilus in contrarium versis, caput circumflectunt flexibilitate qua volunt, tergi duricia omne telum respuunt immiti feritate. *Bouem* Græci βοῦν dicunt. Hunc Latini *trionem* vocant, eo quòd terrã terat, quasi terionem. Neuius:

Trionem

Trionem hic moderatur rusticus. Cuius latitudo pellium à mento ad crura, palearia dicuntur, à pelle ipsa, quasi pellearia, quod est generositatis in boue signum. Boum in sociis eximia pietas. Nam alter alterum inquirit cum quo ducere collo aratra cõsueuit, & frequenti mugitu pium testatur affectum si forte defecerit. *Vacca* dicta, quasi boacca. Est enim ex qualitate mobilium nominum: sicut leo leæna: draco dracæna. *Vitulus & vitula*, à viriditate vocati sunt, id est, ætate viridi, sicut virgo. *Vitula* autem parua est & nondum enixa. Nam enixa, *iuuenca* est aut *vacca*. *Bubali* vocati per deriuationem, quòd sint similes boum: adeò indomiti, vt præ feritate iugum ceruicibus nõ recipiant. Hos Africa procreat. *Vri* agrestes boues sunt in Germania, habentes cornua intantum protensa, vt regiis mensis insigni capacitate ex eis gerulæ fiant. *Camelis* causa momen dedit, siue quòd quando onerantur, vt breuiores & humiles fiant, accumbant, quia Græci χαμαὶ humile & breue dicunt: siue quia curuus est dorso. Camor enim verbo Græco curuum significat. Hos licet & aliæ regiones mittant, sed Arabia plurimos. Differũt autem sibi. Nam Arabici bina tubera in dorso habent: reliquarum regionum singula. *Dromeda* genus est camelorum, minoris quidem staturæ, sed velocioris. Vnde & nomen habet. Nam δρόμος Græcè cursus velocitas appellatur. Centum & amplius miliaria vno die pergere solet. Quod animal sicut bos & ouis & camelus ruminat. *Rumination* autem dicta est à rumine eminente gut turis parte: per quam dimissus cibus à certis animalibus reuocatur. *Asinus* & asellus à sedendo dictus, quasi assedus: sed hoc nomen quod magis equis conueniebat, ideo hoc animal sumpsit, quia priusquam equos caperent homines, huic præsidere ceperunt. Animal quippe tardum & nulla ratione renitens, statim vt voluit sibi homo substrauit. *Onager* interpretatur asinus ferus. ὄνος quippe Græci asinum vocant: ἄγριον ferum. Hos Africa habet magnos, id est, indomitos, & in deserto vagantes. Singuli autem fœminarum gregibus præsunt. Nascentibus masculis celant, & testiculos eorum morsu detruncant: quod tamen cauentes matres eos in secretis locis occultant. *Asini Arcadici dicti*, quòd ab Arcadia primùm vecti sint magni & alti. Minor autẽ asellus agro plus necessarius est, quia & laborem tolerat & negligentiam propemodum non recusat. *Equi* dicti, eò quòd quando quadrigis iungebantur, æquabantur, paréque forma & similes cursu copulabantur. *Caballus* à cauando dictus, propter quod gradiens vngula impressa terram concauet, quòd reliqua animalia non habent. Inde & sonipes quod pedibus sonat. *Viuacitas equorum* multa: exultant enim in campis, odorantur bellum, excitantur sonitu tubæ ad prælium: voce accensi ad cursum prouocantur. dolent cùm victi fuerint: exultant cùm vicerint. Quidam hostes in bello sentiũt, adeò vt aduersarios morsu petant. Aliqui etiam proprios dominos recognoscunt: obliti mansuetudinis, si mutentur: aliquid præter dominum nullum dorso recipiunt. Interfectis vel morientibus dominis multi lachrymas effundunt. Solius equi est propter hominem lachrymari, & doloris affectum sentire. Vnde & in centauris equorum & hominum natura permixta est. Solent enim ex equorum mœstitia vel alacritate euentum futurum dimicaturi colligere. Ætas longæua equis Persicis, Vgnicis, Epiroticis ac Siculis: in annis vltra quinquaginta: breuior autem Hispanis ac Numidis & Gallicis, frequens opinio est. *In generosis equis*, vt aiunt veteres, *quatuor spectantur*: forma, pulchritudo, meritum, atque color. *Forma* vt sit validum corpus & solidum robore, conueniens altitudo, latitudo, latus, longum substrictius, maximæ & rotundæ clunes, pectus latè patens, corpus omne musculorum densitate nodosum, pes siccus, & cornu concauo solidatus. *Pulchritudo*, vt sit exiguum caput, & siccum, pelle propè ossibus adhærente, aures breues & acutæ, oculi magni, nares patulæ, & erecta ceruix, coma densa & cauda, vngularum soliditatis fixa rotunditas. *Meritum*, vt sit animo audax, pedibus alacer, trementibus membris, quod est indicium fortitudinis: quíque ex summa quiete facilè concitetur: vel excitata festinatione non difficilè teneatur. Motus autem equi in naribus intelligitur: virtus in membris trementibus. *Color* hic præcipuè spectandus: *badius, aureus, roseus, mirteus, ceruinus, giluus, glaucus, scutulatus, canus, candidus, albus, guttatus, niger*. Sequẽti autem ordine, *varius* ex nigro badióque distinctus: reliquis *varius* color, vel *cinereus* deterrimus. *Badium* autem antiqui vadium dicebant, quòd inter cætera animalia fortius vadat. Ipse est & *spadix*, quem phœnicatum vocant: & dictus spadix à colore palmæ, quam Siculi *spadicam* vocant. *Glaucus* verò est veluti pictos oculos habens, & quodam splendore perfusos. Nam *glaucum* veteres dicebant album. *Giluus* autem *melinus* color est subalbidus. *Guttatus*, albus nigris interuenientibus punctis. *Candidus* autem & albus inuicem sibi differunt. Nam albus cum quodam pallore est: candidus verò, niueus & pura luce perfusus. *Canus* dictus, quia ex candido colore & nigro est. *Scutulatus* vocatus propter orbes quos habet candi-

dos inter purpureos. *Varius*, quòd vias habeat colorum imparium. Qui autem albos tantùm pedes habent, petali appellantur: qui frontem albam, calidi. *Ceruinus* est, quẽ vulgò gauranem dicunt. *Æranem* idem vulgus vocat, quòd in modum Ærei sit coloris. *Mirteus* autem est pressus in purpura. *Dosinus* autem dictus, quòd sit color eius de asino: idem & *cinereus*. Sunt autem hi de agresti genere orti: quos *equiferos* dicimus, & proinde ad vrbanam dignitatem transire nõ possunt. *Mauron* niger est. *Nigrum* enim Græci μαῦρον vocant. *Mannus* verò equus breuior est, quem vulgò *brunitum* vel *brunitium* vocãt. *Veredos* antiqui dixerunt, quòd veherẽt rhedas, id est, ducerent, vel quòd vias publicas currant: per quas & rhedas ire solitum erat. *Equorum tria* sunt *genera*: vnum *generosum*, præliis & oneribus aptum: alterũ *vulgare* atque *gregarium* ad vehendum, non ad equitandum aptum: tertium ex permixtione diuersi generis ortum, quod etiam *bigenerum* dicitur: quia ex diuersis nascitur, vt mulus. *Mulus* autem à Græco tractum vocabulum habet. Græcè enim quod iugo pistorum subactus, tardas molendo ducat in girum molas. Iudæi asserunt quòd Ana abnepos Esau equarum greges ab asinis in deserto ipse fecerit primus ascendi, vt mulorum inde noua contra naturam animalia nascerẽtur. Onagros quoque admissos esse ob hoc ad asinas: & ipsum istiusmodi reperisse concubitum, vt velocissimi ex his asini nascerentur. Industria quippe humana diuersum animal in coitu coegit: sicque adulterina commixtione genus aliud reperit: sicut & Iacob contra naturam colorum similitudines procurauit. Nam tales fœtus oues illius concipiebant, quales vmbras arietum desuper ascendentium in aquarum speculo contemplabantur. Denique & hoc ipsum in equarum gregibus fieri fertur, vt generosos obiiciant equos visibus concipientium, quo eorum similes concipere & creare possint. Nam & columbarum dilectores depictas ponunt pulcherrimas columbas eisdem locis, quibus illæ versantur, quo rapiente visu similes generent. Inde est quòd quidam grauidas mulieres iubent nullos intueri turpissimos animalium vultus, vt cynocephalos & simias, ne visibus occurrentes similes fœtus pariant. Hanc enim fœminarum dicunt esse naturam, vt quales prospexerint, siue mente conceperint in extremo voluptatis æstu dum concipiunt, talem sobolem procreant. Etenim animal in vsu Venereo formas extrinsecus intus transmittit, eorúmque satiata typis rapit species eorum in propriam qualitatem. In animantibus *bigenera* dicuntur, quæ ex diuersis nascuntur, vt *mulus* ex equa & asino: *burdo* ex equo & asina: *hibridæ* ex apris & porcis: *titirus* ex oue & hirco: *musino* ex capra & ariete. Est autem dux gregis.

De bestiis. CAP. II.

Bestiarum vocabulum propriè conuenit leonibus, tigribus, pardis, & vulpibus, canibúsque & simiis & cæteris quæ vel ore vel vnguibus sæuiunt, exceptis serpentibus. *Bestiæ autem* dictæ à vi qua sæuiunt. *Feræ* appellatæ, quòd naturali vtantur libertate, & desiderio suo ferantur. Sunt autem liberæ earum voluptates, & huc atque illuc vagantur, & quo animus duxerit eò feruntur. *Leonis* vocabulum ex Græca origine inflexum est in Latinum. Græcè enim λέων vocatur, & est nomen nothum, quia ex parte corruptũ. *Leæna* verò totum Græcum est, sicut & dracæna. Vt autem leæna lea dicatur, vsurpatum est à poetis. Leo autem Græcè, Latinè rex interpretatur, eò quòd sit princeps omnium bestiarum. Cuius genus trifarium dicitur. E quibus breues ac iuba crispa, imbelles sunt: longi & coma simplici acres. Animos eorum frons & cauda indicat. Virtus eorum in pectore: firmitas in capite. Septi autem à venatoribus terram contuentur, quo minus conspectis venabulis terreantur. Rotarum timent strepitus, sed ignis magis. Cùm dormierint vigilant oculi: cùm ambulant cauda sua cooperiunt vestigia sua, ne eos venator inueniat. Cùm genuerint catulum, tribus diebus & tribus noctibus catulus dormire fertur. tunc deinde patris fremitu vel rugitu veluti tremefactus cubilis locus, susceitare dicitur catulum dormientem. Circa hominem leonum natura est benigna, vt nisi læsi nequeant irasci. Patet enim eorum misericordia exemplis assiduis. Prostratis enim parcunt: captiuos obuios repatriare permittunt: hominem non nisi in magna fame interimunt. De quibus Lucretius: Scymníque leonum, &c. *Tigris* vocata propter volucrem fugam. Ita enim nominant Persæ & Medi sagittam. Est enim bestia variis distincta maculis, virtute & velocitate mirabilis: ex cuius nomine flumen Tigris appellatur, quòd is rapidissimus sit omnium fluuiorum. Has magis Hircania gignit. *Panther* dictus siue quòd omnium animalium amicus sit, excepto dracone, siue quia & sui generis societate gaudet, & ad eandem similitudinem quicquid accipit reddit. πᾶν enim omne dicitur. Bestia est hæc minutis orbiculis superpicta, ita

picta, ita vt oculatis ex fuluo circulis, nigra vel alba distinguatur varietate. Hæc semel omnino parturit: cuius causæ ratio manifesta est. Nam cùm in vtero matris coaluere catuli, maturíſque ad nascendum viribus pollent, odiunt temporum moras. Itaque oneratam fœtibus vuluam tanquam obstantem partui vnguibus lacerant: effundit illa partũ seu potius dimittit, dolore cogẽte. Ita postea corruptis & cicatricosis sedibus genitale semen infusum non erit acceptum, sed irritum resilit. Nam Plinius dicit animalia cum acutis vnguibus frequenter parere non posse. Vitiantur enim intrinsecus sẽ mouentibus catulis. *Pardus* secundus post Pantherem est, genus varium & velocissimum, & præceps ad sanguinem. Saltu enim ad mortem ruit. *Leopardus* ex adulterio leænæ & pardi nascitur, & tertiam originem efficit: sicut & Plinius in naturali historia dicit, leonem cum parda: aut pardum cum leæna concumbere, & ex vtroque coitu degeneres partus creari, vt mulus ex equa & asino. *Rinoceros* à Græcis vocatus. Latinè interpretatur in nare cornu. Idem & monoceros, id est, vnicornis, eo quòd vnũ cornu in media fronte habeat pedum quatuor: ita acutum & validum, vt quicquid impetierit, aut ventilet, aut perforet. Nam & cũ elephante sæpe certamen habet, & in ventre vulneratum prosternit. Tantæ autem est fortitudinis, vt nulla venantium virtute capiatur: sed, sicut asserunt qui naturas animaliũ scripserunt, virgo puella præponitur, quæ venienti sinum apetit: in quo ille omni ferocitate deposita caput ponit: sicque soporatus velut inermis capitur. *Elephantem* Græci à magnitudine corporis vocatum putant, quòd formam montis præferat. Græcè enim mons elifio dicitur. Apud Indos autem à voce *barro* vocatur. Vnde & vox eius *barritus* dicitur, & dentes eius *ebur*. Rostrum autem *promoscida* dicitur, quo ille pabulum ori admouet, & est angui similis, vallo munitus eburneo. Hos *boues Lucanos* vocabant antiqui Romani: boues, quia nullum animal grandius videbant: Lucanos, quia in Lucania illos primus Pirrhus in prælio obiecit Romanis. Nam hoc genus animantis in rebus bellicis aptum est. In eis enim Persæ & Indi ligneis turribus collocatis, tanquã de muro iaculis dimicant. Intellectu autem & memoria multa vigent. Gregatim incedunt: motu quo valent salutant homines: murem fugiunt: auersi coeũt: quando autem parturiunt, in aquis vel insulis dimittunt fœtus, propter dracones, quia inimici sunt & ab eis implicati necãtur. Biennio autem portant fœtus, nec amplius quàm semel gignunt, nec plures, sed tantùm vnum. Viuunt autem annos trecentos. Apud solam Africam & Indiam elephanti prius nascebãtur: nunc sola eos India gignit. *Gryphes* vocatur, quòd sit animal pennatum & quadrupes. Hoc genꝰ ferarum in Hyperboreis montibus nascitur. omni parte corporis leones sunt: alis & facie aquilis similes, equis vehementer infesti. Nam & homines vitos discerpunt. *Cameleon* non habet vnum colorem, sed diuersa varietate conspersus, vt pardus. Dictꝰ autem ita, eo quòd cameli similitudinem habet & leonis: huius cameleontis corpusculũ ad colores quos videt facillima conuersione variatur, quod animalium aliorum non est ita ad conuersionem facilis corpulentia. *Cameleon pardus* dictus, quòd dum sit vt pardus albis maculis superaspersus, collo equo similis, pedibus bubalis, capite tamen camelo est similis: hunc Æthiopia gignit. *Lynx* dictus, quia in luporum genere numeratur: bestia maculis distincta terga, vt pardus, sed similis lupo. Vnde & ille λύγκος, iste lynx. Huius vrinam conuerti in duritiam preciosi lapidis dicunt, qui *Ligurius* appellatur, quòd & ipsos lynces sentire, hoc documento probatur. Nã egestum liquorem arenis inquantum potuerint, contegunt, inuidia quadam naturæ, ne talis egestio transeat in vsum humanũ. Lynces dicit Plinius Secundus extra fœtum vnũ non admittere. *Castores* à castrando dicti sunt. Nam testiculi eorum apti sunt medicaminibus. propter quod cùm præsenserint venatorem, ipsi & se castrant & morsibus vires suas amputant. De quibus Cicero in Scauriana, redimunt se à parte corporis, propter quod maximè expetuntur. Iuuenalis: --Qui se, Eunuchum ipse facit, cupiens euadere damnum Testiculi---. Ipsi sunt & *Fibri*, qui etiam *Pontici canes* vocantur. *Vrsus* fertur dictus, quòd ore suo formet fœtus, quasi orsus. Nam aiũt eos informes generare partus, & carnem quandam nasci, quam mater lambendo in membra componit. Vnde est illud: Sic format lingua fœtum cùm protulit vrsa. Sed hoc immaturitas partus facit, denique tricesimo die generat. Vnde euenit, vt præcipitata fœcunditas informis procreetur. Vrsorum caput inualidum: vis maxima in brachiis & in lumbis. Vnde interdum erecti insistunt. *Lupus* Græca deriuatione in linguam nostram transfertur. Lupos enim illi λύκους dicunt λύκος autem Græcè à morsibus appellatur, quòd rabie rapacitatis quæque inuenerit, trucidet. Alij lupos vocatos aiunt, quasi leopos, quòd quasi leoni, ita sit illi virtus in pedibus: vnde quicquid pede prellerit, non viuit. Rapax autem bestia & cruoris appetens: de quo rustici aiunt, vocem hominem perdere, si eũ prior lupus viderit. Vnde & subitò tacenti dicitur, Lupus in fabula. Certè si se prius visum senserit, deponit feritatis audaciam. Lupi toto anno non amplius quàm duodecim diebus

coeunt: famem diu portant, & post longa ieiunia multũ deuorant. Lupos Æthiopia mittit ceruice iubatos, & tantum varios, vt nullum colorem dicant illis abesse. *Canis* nomẽ Latinum, Græcam etymologiam videtur habere. Græcè enim κύων dicitur: licet eum quidam à canore latratus appellatum æstiment, eo quòd insonet: vnde & canere. Nihil autẽ sagacius canibus. Plus enim sensus cæteris animalibus habent. Namque soli sua nomina recognoscunt: dominos suos diligunt: dominorum tecta defendunt: pro domino suo se morti obiiciunt: voluntariè cum domino suo ad prædam currunt: corpus domini sui etiam mortuum non relinquunt. Quorum postremò naturæ est, extra homines esse non posse. In canibus duo sunt spectanda, aut fortitudo, aut velocitas. *Catuli* abusiuè dicuntur quarumlibet bestiarum filij. Nam catuli propriè canum sunt, per diminutionem distincti. *Lycisci* autem dicuntur, vt ait Plinius, canes nati ex lupis & canibus, cùm inter se fortè miscentur. Solent & fœminæ canes noctu in syluis alligatæ admitti ad bestias tigres, à quibus insiliri & nasci ex eodem fœtu canes adeò acerrimos & fortes, vt in cõplexu leones prosternant. *Vulpes* dicta, quasi volupes. Est enim volubilis pedibus, & nunquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currit, fraudulentum animal, insidiisque decipiens. Nam dum non habuerit escam, fingit mortem: sicque descendentes quasi ad cadauer volucres rapit & deuorat. *Simia* Græcum est nomen. i. pressis naribus. Vnde & Simias dicimus, quòd suppressis naribus sint, & facie fœda, fugis turpiter follicantibus: licet & capellarum sit pressum habere nasum. Alij simias Latino arbitrantur sermone vocatas, eo quòd mulca in eis similitudo humanæ rationis sentitur, sed falsum est. Hæ elementorum sagaces noua luna exultant: medio & caua tristantur. Fœtus quos amant ante se gestant: neglecti circa matrem hærent. Harum genera quinque sunt, ex quibus *cercopitheci* caudas habent. *Simia* enim cum cauda est, quam quidam cruda vocant. *Sfingæ* villosæ sunt comis, mammis prominentibus: dociles ad feritatis obliuionem. *Cynocephali* & ipsi similes simiis, sed facie ad modum canis, vnde & nuncupati. *Satyri* facie admodum grata & gesticulatis motibus inquieti. *Callitriches* toto penè aspectu & cæteris distant. Sunt enim in facie producta barba, & lata cauda. *Leontophonos* bestia modica, & ex eo ita vocata, quia capta exuritur: eiúsque cinere aspersæ per compita semitarum leones necant, si quantuluncunque ex illis sumpserint. *Histrix* animal in Africa erinacij simile, vocatum à spinarum stridore, quas tergo laxatas emittit, vt canes insequentes vulneret. *Enhydros* bestiola ex eo nuncupata, quod in aquis versetur: & maximè in Nilo. Quæ si inuenerit dormientem crocodilum, volutat se in lutum primum, & intrat per os eius in ventrem, & carpens omnia interiora eius, exit viua de visceribus crocodili, ipso mortuo. Hinc ὑόσμος Græcè vocatus, eò quòd odore suo & salubria ciborum & venenosa prodẽtur. De quo Dracontius ait: Prædicit suillus vim cuiuscunque veneni. *Suillus* autem à setis est nuncupatus. Hic etiam serpentes insequitur: qui, cùm aduersus aspidem pugnat, caudam erigit, quam aspis maximè obseruat quasi minantem: ad quam cùm vim suam transfert: decepta corripitur. *Musio* appellatus, quòd muribus infestus sit. Hunc vulgus *captum* à captura vocant. Alij dicunt quòd captat, id est, videt. Nam tanto acutè cernit, vt fulgore luminis noctis tenebras superet. Vnde & à Græcis venit *catus*, id est, ingeniosus, ὅτι τὸ κρίνειν. *Furo* à furuo dictus: vnde & *fur*. Tenebrosos enim & occultos cuniculos effodit, & eiicit prædam quam inuenerit. *Melo*, quòd sit rotundissimo membro, vel quòd fauos petat, & assiduè mela captet.

De minutis animantibus. CAP. III.

MVs pusillum animal, Græcum illi nomen est: quicquid verò ex eo trahit Latinum fit. Alij dicunt mures, quòd ex humore terræ nascuntur. Nam mus terra, vnde & humus. His in plenilunio iecur crescit: sicut quædam maritima augentur, quæ rursus decrescente luna deficiunt. *Sorex* Latinum est, eò quòd rodant, & in modum serræ præcidant. Antiqui autem soricen, *suricen* dicebant: sicut & clodum *claudum*. *Mustella* dicta, quasi mus longus. Nam telum à longitudine dictum. Hæc ingenio subdola, in domibus vbi nutrit catulos suos, transfert mutátque sedem. Serpentes etiam murésque persequitur. *Duo* autem sunt *genera mustelarum*. Alterũ enim *syluestre* est distans magnitudine, quod Græci ἰκτίδας vocant: alterum *in domibus oberrans*. Falsò autem opinantur, qui dicunt mustelam ore concipere, aure effundere partum. *Musaraneum*, cuius morsu aranea moritur. Est in Sardinia animal perexiguum; araneæ forma, quæ *solifuga* dicitur: eo quòd diem fugiat. In metallis argentariis plurima est, occultò reptans, & per imprudentiam supersedentibus pestem facit. *Talpa* ideo dicta, quòd sit damnata cæcitate perpetua & tenebris. Est enim absque oculis, semper quoque terram fodit, & humum egerit, atque radices subter frugibus comedit, quam Græci ἀσφάλακα vocant. *Glires* dicti sunt, quia pingues eos efficit somnus. Nam *gliscere* dicimus crescere. Hyeme enim tota dormiunt & immobiles

quasi

quasi mortui iacent, tempore æstiuo reuiuiscunt. *Ericius*, animal spinis coopertum, quod exinde dicitur nominatum, eo quòd subrigit se quando spinis suis clauditur, quibus vndique protectus est contra insidias. Nam statim vt aliquid senserit, primùm se subrigit: atque in globum conuersus, in sua se arma recolligit. Huius prudentia quædã est. Nam dum absciderit vuam de vite, supinus sese volutat super eam, & sic eam exhibet natis suis. *Grillus*, nomen à sono vocis habet. Hic rettò ambulat, terram terebrat, stridet noctibus, venatur eum formica circumligata capillo in cauernam eius coniecta, affiata prius puluere ne se abscondat. Ita formicæ complexibus trahitur. *Formica* dicta, eo quòd ferat micas farris, cuius solertia multa. Prouidet enim in futurum, & præparat in æstate quòd hyeme comedat. In messe autem eligit triticum: hordeum non tangit. Dum pluit ei super frumentum, totum eiicit. *Dicuntur in Aethiopia esse formicæ ad canis formam*, quæ arenas aureas pedibus eruunt, quas custodiunt ne quis auferat, captantes ad necem persequuntur. *Formicoleon*, ob hoc vocatus, quia est vel formicarum leo, vel certè formica pariter & leo. Est enim animal paruum formicis satis infestum, quòd se in puluere abscondit, & formicas frumenta gestantes interficit. Proinde autem leo & formica vocatur, quia aliis animalibus vt formica est: formicis autem vt leo est.

De serpentibus. CAP. IIII.

Anguis vocabulum omnium serpẽtium genus, quod plicari & contorqueri potest. Et inde anguis, quòd anguloſus & nunquam sit rectus. Angues autem apud gentiles pro geniis lucorum erant habiti semper: vnde & Persius: Pinge duos angues pueri sacer est locus. *Colubrum*, constat ab eo dictum, quòd colat vmbras, vel quòd in lubricos tractus flexibus sinuosis labatur. Nã *lubricum* dicitur, quicquid labitur dum tenetur, vt pisces & serpens. *Serpens* autem nomen accepit, quia occultis accessibus serpit: non apertis passibus, sed squamarum minutissimis nisibus repit. Illa autem quæ quatuor pedibus nituntur, sicut lacerti & stelliones, non serpentes sed *reptilia* nominantur. Serpentes autem reptilia sunt, quia ventre & pectore reptant. Quorum tot venenat, quot genera: tot pernicies, quot species: tot dolores, quot colores habentur.

Draco, maior cunctorum serpentium, siue omnium animantium super terram. Hunc Græci δράκοντα vocant. Vnde & deriuatum est in Latino vt diceretur draco, quia sæpe à speluncis abstractus fertur in aerem, concitatúrque propter eum aer. Est autem cristatus ore paruo: & artis fistulis per quas trahit spiritum, & linguam exerit. Vim autem non in dentibus, sed in cauda habet, & verbere potius quàm rictu nocet. Innoxius autem est à venenis: sed ideo huic ad mortem faciendam venena non esse necessaria, quia si quem ligauerit, occidit. A quo nec elephas tutus est sui magnitudine corporis. Nam circa semitas delitescens, per quas elephanti solito gradiuntur: crura eorum nodis eligat, ac suffocatos perimit. Gignitur autem in Æthiopia & India, in ipso incendio iugis æstus. *Basiliscus*, Græcè, Latinè interpretatur regulus, eo q̃ rex serpẽtium sit: adeò vt eum videntes fugiant, quia olfactu suo eos necat: nam & hominem, vel si aspiciat, interimit. Siquidem ad eius aspectum nulla auis volans illæsa transit: sed quamuis procul sit, eius ore combusta deuoratur. A mustelis tamen vincitur, quas illic homines inferunt cauernis, in quibus delitescit. Itaque ea visa fugit, quem illa persequitur & occidit. Nihil enim parens ille rerum sine remedio constituit. Est autem longitudine semipedalis: albis maculis lineatus. *Reguli* autem, sicut scorpiones, arentia quæque sectantur, & postquam ad aquas venerint, ibíque aliquẽ momorderint, ὑδροφόβους & lymphaticos faciunt. *Sibilus*, idem est qui & regulus. Sibilo enim occidit antequam mordeat vel exurat. *Vipera* dicta, quòd vi pariat. Nam cùm venter eius ad partum intumuerit, catuli non expectantes naturæ maturam solutionem, sed corrosis eius lateribus vi erumpunt cum matris interitu. Lucanus: Viperei coeunt abrupto corpore nati. Fertur autem quòd masculus ore inserto viperæ semen expuat. Illa autem ex voluptate libidinis in rabiem versa, caput maris ore receptum præcidit. Ita fit vt parens vterque pereat, masculus dum coit, fœmina cùm parturit. Ex vipera autem pastelli fiunt, qui θηριακοὶ vocantur à Græcis. *Aspis* vocata, quòd morsu venena immittat & aspergat: ἴος enim Græci venenum dicunt: & inde aspis quòd morsu venenato interimat. Huius diuersa genera & species, & dispares effectus ad nocendum: fertur enim aspis cùm ceperit pati incantatorem, qui eam quibusdam carminibus propriis euocat, vt eam de cauerna educat: illa autem cùm exire noluerit, vnam aurem ad terram premit, alteram cauda obturat & operit: atque ita voces illas magicas non audiens, non exit ad incantantem. *Dipsas*, genus est aspidis, quæ Latinè situla dicitur, quia quem momorderit, siti perit. *Hypnalis*, genus aspidis dicta, quòd somno necat. Hãc sibi Cleopatra appositit, ac ita morte quasi somno soluta est. *Hemorrhois aspis* nuncupatur, eo quòd sanguinem sudet qui ab eo morsus

fuerit: ita vt dissolutis venis, quicquid vitæ est per sanguinem euocet. Græcè enim sanguis αἷμα dicitur. *Prester aspis*, semper ore patenti & vaporante currit. Cuius poeta sic meminit: Oráque distendens auidus fumantia prester. Hic quem percusserit, distenditur, enormíque corpulentia necatur. Extuberatum enim putredo sequitur. *Seps*, tabificus aspis, qui dum momorderit hominem, statim eum consumit: ita vt liquefiat totus in ore serpentis. *Cerastes*, serpens dictus, eo quòd in capite cornua habeat similia arietum. Κέρατα enim Græci cornua vocant: sunt autem illi quadrigemina cornicula: quorum ostentatione, veluti esca, illiciens sollicitata animalia perimit. Totum enim corpus arenis tegit: nec vllum indicium sui præbet, nisi ex ea parte qua inuitatas aues vel animalia capit. Est enim flexuosus plus quàm alij serpentes, ita vt spinam non habere videatur. *Scitalis*, serpens vocatus, eo quòd tanta præfulget tergi varietate, vt notarum gratia retardet aspicientes: & quia reptando pigrior est, quos assequi non valet miraculo sui stupentes capit. Tanti autem feruoris est, vt etiam hyemis tempore exuuias corporis feruentis exponat. De quo Lucanus: Et scitale sparsis etiam nunc sola pruinis Exuuias positura suas ⊢. *Amphibæna* dicta, eo quòd duo capita habeat: vnum in loco suo: alterum in cauda, currens ex vtroque capite, tractu corporis circulato. Hæc sola serpentiũ frigori se committit: prima omniũ procedens. De qua Lucanus: Et grauis in geminum vergens caput amphisibæna. Cuius oculi lucent veluti lucernæ. *Enhydris*, coluber in aqua viuens. Græci enim ὕδωρ aquam vocant. *Hydros*, aquatilis serpens, à quo icti obturgescunt, cuius quidam morbum *Boam* dicunt, eo quòd fimo bouis remedietur. *Hydra* draco multorum capitum: qualis fuit in Lerna palude prouinciæ Arcadiæ: hæc Latinè exedra dicitur, quòd vno cæso tria capita excrescant: sed hoc fabulosum est. Nam constat Hydram lacum fuisse cuomentem aquas, vastantem vicinam ciuitatem, in quo, vno meatu clauso, multi erumpebant. Quod Hercules videns, loca ipsa exussit: & sic aquæ clausit meatus. Nam Hydra ab aqua dicta est. *Chelydros*, serpens, qui & chersydros dicitur, quia & in aquis & in terris moratur. Nam χέρσον dicunt Græci terram, ὕδωρ aquam: hic per aquam labitur, terram fumare facit: quem sic Macer describit: -Seu terga exspirant spumantia virus: Seu terram fumat, qua teter labitur anguis. Et Lucanus: -Tractíque via fumante Chelydri. Semper enim directus ambulat. Nam si torserit se dum currit, statim crepat. *Natrix*, serpens aquam veneno inficiens. In quocunque enim fonte fuerit, veneno eum immiscet: de quo Lucanus, Et Natrix violator aquæ ⊢. *Cenchris*, serpens inflexuosus, quæ semper iter tectum efficit. De quo Lucanus: Et semper tecto lapsurus limite Cenchris. *Parias*, serpens qui semper in cauda ambulat, & sulcum facere videtur. De quo idem Lucanus: Quo contemptus iter cauda sulcare Parias. *Boas*, anguis Italiæ immensa mole: persequitur greges armentorum & bubalos, & plurimo lacte irriguis vberibus se innectit & surgens interimit: atque inde à boum populatione Boas nomen accepit. *Iaculus*, serpens volans. De quo Lucanus: -Iaculíque voluæres. Exiliunt enim in arboribus, & dum aliquod animal obuium fuerit, iactant se super illud & perimunt. Vnde & Iaculi dicti sunt. In Arabia autem serpentes sunt cum alis, quæ Sirenæ vocantur, quæ non solùm plus currunt equis, sed etiam volare dicuntur: quorum tãtum virus est, vt morsum ante mors insequatur, quàm dolor. *Obites* dicta, quòd colorem arenæ habeat. De qua poeta: Quàm paruis maculis Teufanus obites Concolor exustis atque indiscretus arenis Admotus -. *Seps*, exigua serpens, quæ non solùm corpus, sed & ossa veneno consumit. Cuius poeta sic meminit: Ossáque dissoluens cum corpore tabificus Seps. *Dipsas*, serpens tantæ exiguitatis fertur, vt cùm calcatur non videatur. Cuius venenum antè extinguit quàm sentiatur, vt facies præuenta morte, nec tristitiam induat morituri. De quo poeta: Signiferum iuuenem Tyrrheni sanguinis Aulum Torta caput retrò dipsas calcata momordit, Vix dolor aut sensus dentis fuit ⊢. *Salpinga*, serpens est, quæ non videtur. *Cæcula* dicta, eo quòd parua sit, & non habeat oculos. *Centupeda*, à multitudine pedum dicta. *Brucus* est, cuius penè totum corpus in ventre colligitur. *Lacertus*, reptilis genus est, vocatus ita, quòd brachia habeat. Genera lacertorum plura, vt botrax, salamandria, saura, stellio. *Botrax* dicta, quòd ranæ habeat faciem. Nam Græci ranam βάτραχα vocant. *Salamandria* vocata, quòd contra incendia valeat: cuius inter omnia venenata vis maxima est. Cætera enim singulos feriunt. hæc plurimos pariter interemit: nam si arbori irrepserit, omnia poma inficit veneno, & eos qui ea ederint, occidit, quæ etiam si in puteum cadat, vis veneni eius potantes interficit. Ista contra incendia repugnans, ignes sola animalium extinguit. Viuit enim in mediis flammis sine dolore & consumptione, & non solùm quia non vritur, sed extinguit incendium. *Saura* lacertus, qui quando senescit, cæcantur oculi eius, & intrat in foramen pariens aspi-

aſpicientis contra Orientem,& orto ſole intendit & illuminatur. *Stellio* de colore nomẽ habet inditum. Eſt enim tergore pictus lucentibus guttis in modum ſtellarum. De quo Ouidius, Aptúmque colori Nomen habet, variis ſtellatus corpore guttis. Hic autẽ ſcorpionibus adeò contrarius traditur, vt viſo eo pauorem iis afferat & torporem. Sunt & alia genera ſerpentium, vt *Admoditæ*, *Elephantiæ*, *Chamædracontes*. Poſtremò quantus nominum, tantus mortium numerus. ¶ Omnes autem ſerpentes natura ſua frigidi ſunt, nec percutiunt, niſi quando caleſcunt. Nam quãdo ſunt frigidi, nullum tangunt. Vnde & venena eorũ plus die quàm nocte nocent. Torpent enim noctis algore, & meritò, quia frigidi ſunt nocturno rore. In ſe enim adducunt vaporem corporis gelidæ peſtes, & natura frigidæ. Vnde & hyeme in nodos torquentur, æſtate ſoluuntur. Inde eſt, quòd dũ quidquam ſerpentium veneno percutitur, primùm obſtupeſcit: & poſtea vbi in illo calefactum ipſum virus exarſerit, ſtatim & hominem extinguit. *Venenum* autem dictum, eò quòd per venas vadit. Infuſa enim peſtis eius per venas vegetatione aucta diſcurrit, & animam extinguit. Vnde non poteſt venenũ nocere, niſi hominis tetigerit ſanguinem. Lucanus, Noxia ſerpentum eſt admixto ſanguine peſtis. Omne autem venenum frigidum eſt, & ideò anima quæ ignea eſt, fugit venenum frigidum. In natutalibus bonis, quæ nobis & irrationabilibus animantibus videmus eſſe communia, viuacitate quadam ſenſus ſerpens excellit. Vnde & legitur in Geneſi: Serpens autem erat ſapientior omnibus pecoribus terræ. Dicit autem Plinius: Si creditur, quòd ſerpentis caput etiam ſi cum duobus euaſerit digitis, nihilominus viuit. Vnde & totum corpus obiicit pro capite, ferientibus. *Anguibus* vniuerſis hebes viſus eſt. Rarò in aduerſum contuentur, nec fruſtrà, cùm oculos non in fronte habeant, ſed in temporibus, adeò vt citius audiant quàm aſpiciant. Nullum autem animal in tanta celeritate linguam mouet, vt ſerpens: adeò vt triplicem linguam habere videatur cùm vna ſit. Serpentium vda ſunt corpora: adeò vt quacunque eunt, viam humore deſignent. Veſtigia ſerpentium talia ſunt, vt cum pedibus carere videantur: coſtis tamen & ſquamarum niſibus crepant: quas à ſummo gutture vſque ad imam aluum parili modo diſpoſitas habent. Squamis enim quaſi vnguibus, coſtis quaſi cruribus innituntur. Vnde ſi in qualibet corporis parte ab aluo vſque ad caput ictu caput aliquo collidatur: debilis reddita curſum habere non poſſit, quia vbicunque ictus ille inciderit, ſpinam ſoluit, per quam coſtarum pedes & motus corporis agebantur. Serpentes autem diu viuere dicuntur, adeò vt depoſita vetere tunica, ſenectutem deponere, atque in iuuentutem redire perhibeantur. Tunicæ ſerpentum *exuuiæ* nuncupantur, eò quòd iis quando ſeneſcunt ſeſe exuunt, quibus exuti in iuuenturem redeunt. Dicuntur autem *exuuiæ* & *induuiæ*, quia exuuntur & induuntur. ¶ Pythagoras dicit de medulla hominis mortui quæ in ſpina eſt, ſerpentem creari, quod etiã Ouidius in Metamorphoſ. libris commemorat, dicens: Sunt qui cum clauſo putrefacta eſt ſpina ſepulchro Mutari credant humanas angue medullas. Quòd ſi creditur, meritò euenit, vt ſicut per ſerpẽtem mors hominis: ita per hominis mortem ſerpens. Fertur autem quòd ſerpens hominẽ nudum non ſit auſus attingere.

De vermibus. C A P. V.

Vermis eſt animal quod plerunque de carne vel de ligno, vel de quacunque re terrena ſine vllo concubitu gignitur: licet nonnunquam & de ouis naſcantur, vt ſcorpio. Sunt autem *vermes* aut aeris, aut *aquæ*, aut *terræ*, aut *carnium*, aut *frondiũ*, aut *lignorum*, aut *veſtimentorum*. ¶ *Aranea* vermis *aeris*: ab aeris nutrimento cognominata, quæ exiguo corpore longa fila deducit: & telæ ſemper intenta nunquam deſinit laborare, perpetuũ ſuſtinens in ſuo labore ſuſpendium. ¶ *Sanguiſuga* vermis *aquatilis*, dicta quia ſanguinẽ ſugit. Potantibus enim inſidiatur, cúmque illabitur faucibus, vel vbi vſpiam adhæſerit, ſanguinem haurit: & cùm nimio cruore maduerit, id euomit quod hauſit, vt recentiorẽ denuò ſugat. ¶ *Scorpio* vermis *terrenus*, qui potius vermibus aſſcribitur non ſerpentibus: animal armatum aculeo: & ex eo Græcè vocatum, quòd cauda figat: atque arcuato vulnere diffundat venena. Proprium autem eſt ſcorpionis, quòd manus palmam non feriat. *Cantarida* vermis terrenus, qui humano corpori ſtatim vt fuerit applicatus, ſui aduſtione veſicas efficit plenas humore. *Multipes* vermis terrenus, ex multitudine pedũ vocatus, qui contra ictum contractus in globũ complicatur. Naſcitur ſub petris ex humore & terra. *Limax* vermis limi dictus, quòd in limo, vel de limo naſcatur: vnde & ſordidus ſemper & immundus habetur. ¶ *Bombyx* vermis *frondium*: ex cuius textura bombycinum conficitur. Appellatur autem hoc nomine ab eo quòd euacuetur dũ fila generat, & aer ſolus in eo remaneat. *Eruca* frondium vermis oleribus vel pampinis inuoluta: ab erodendo dicta, cuius meminit Plautus, Imitatus nequam beſtiam & maleficam inuolutam in pampino. Implicat ſe eadem: nec aduolat vt locuſta, vt hic il-

lúeque discurrens, semipasta dimittat, sed permanet perituris frugibus & tardo lapsu pigrisque morsibus vniuersa consumit. ¶ *Teredonas* Græci vocant *lignorum* vermes, eò quòd terendo edant. Hos nos *Termites* dicimus. Ita enim apud Latinos ligni vermes vocantur, quos tempore importuno cæsæ arbores gignunt. ¶ *Tinea* vermis *vestimentorum* dicta, quòd teneat, & eoúsque insedeat quò erodat. Inde pertinax dicitur, eò quòd in eandem rem identidem vrgeat. ¶ *Vermes* carnium, hemicraneus, lumbricus, ascaridæ, costi, pediculi, pulices, lendes, tarmus, ricinus, vsia, cimex. *Hemicraneus* vermis capitis vocatur. *Lumbricus* vermis intestinorum, dictus quasi lũbicus, quia labitur, vel quòd in lumbis sit. *Ascaridæ*, costi. *Pediculi* vermes cutis à pedibus dicti. Vnde & pediculosi dicuntur, quibus pediculi in corpore efferuescunt. *Pulices* verò vocati sunt, quòd ex puluere magis nutriantur. *Tarmus* vermis est lardi. *Ricinus* vermis est canis, vocatus eo quòd hæret in auribus canum. κύων enim Græcè canis est. *Vsia* vermis est porci, appellata quia vrit. Nã vbi momorderit, adeò locus ardet, vt statim ibi vesicæ fiant. *Cimex* de similitudine cuiusdam herbæ vocatus, cuius fetorẽ habet. Propriè autem *vermis* in carne putrefacta nascitur: *tinea* in vestimentis: *eruca* in olere: *teredo in ligno*: tarmus in lardo. ¶ Vermis non vt serpens apertis passibus vel squamarum nisibus repit, quia non est illi spinæ rigor vt colubri, sed in directum corpusculi sui partes gradatim porrigendo contractas, contrahendo porrectas motum explicat: sicque agitatus perlabitur.

De piscibus. CAP. VI.

Pisces dicti, vnde & pecus, à pascendo scilicet. *Reptilia* ideò dicuntur hæc quæ natant, eo quòd reptandi habeant speciem & naturam, quamuis se in profundum immergant, tamen in natando repunt. Vnde & ait Dauid: Hoc mare magnũ & spacioſum manibus: illic reptilia, quorum nõ est numerus. Ἄμφιβια sunt quædam genera piscium, dicta eo quòd ambulandi in terris vsum & natandi in aquis officium habeant. Ἀμφὶ etiã Græcè vtrumque dicitur, id est, quia in aquis & in terris viuunt, vt Phocæ, Crocodili, Hippopotami, hoc est, equi fluuiales. ¶ Pecoribus autem & bestiis & volatilibus ante homines nomina imposuerunt, quàm piscibus, quia priùs visa sunt & cognita. Piscium verò postea cognitis generibus nomina instituta sunt, aut ex similitudine terrestrium animalium, aut ex specie propria, siue moribus, seu colore, vel figura, aut sexu. *Ex similitudine terrestrium*, vt ranæ, leones, & vituli, & nigri meruli, & parui diuerso colore, collo & dorso picti, & turdi albo varij, & cætera quæ sibi iuxta species terrestrium animalium nomina vindicarunt. *Ex moribus terrestrium*, vt canes in mari à terrenis canibus nuncupati, quòd mordeant. Et lupi, quòd improba voracitate alios persequantur. *A colore*, vt vmbri, quia colore vmbræ sunt: & auratæ, quia in capite auri colorem habent: & varij à varietate, quos vulgò truĉtas vocat. *A figura*, vt orbis, quia rotundus est, totúsque in capite constat, vt solia, quòd sit instar calciamentorum soliis. *A sexu*, vt musculus, quòd sit balenæ masculus Eius enim coitu concipere belua hæc perhibetur. Hinc & musculi coclearum, quorum lacte concipiunt ostreæ. *Balenæ* autem sunt immensæ magnitudinis bestiæ, ab emittendo & fundendo aquas vocatæ. Cæteris enim bestiis maris altius iaciũt vndas. κήτειν enim Græcè emittere dicitur. *Cete* dicta τὸ κῆτος ἐκ τοῦ κύτους, hoc est, ob immanitatem. Sunt enim ingentia genera beluarum æqualia montium corpora, qualis cetus excepit Ionam: cuius aluus tantæ magnitudinis fuit, vt instar obtineret inferni: dicente propheta. Exaudiuit me de ventre inferni. *Equi marini*, quòd prima parte equi sunt, postrema soluuntur in piscem. *Boccas* dicunt etiam boues marinos, quasi boacas. *Cerulei* à colore appellati. Nam cœruleum est viride cum nigro, vt est mare. *Delphines* certum habent vocabulum, quòd voces hominum sequantur: vel quòd ad symphoniam gregatim cõueniant. Nihil in mari velocius istis. Nam plerumque salientes, naues transuolant. Quando autem præludunt in fluctibus, & vndarum motibus saltu præcipiti feruntur, tempestates significare videtur. Hi propriè Simones nominantur. Est & Delphinum genus in Nilo dorso serrato, qui crocodilos tenera ventrium secantes interimunt. *Porci marini*, qui vulgò vocantur *suilli*: qui dũ escam quærunt, more suis terram sub aquis fodiunt. Circa guttur enim habent oris officium, & nisi rostrum arenis immergant, pastum non colligunt. *Corui* à cordis voce dicti, quia grunniunt pectore, suáque voce proditi capiuntur. *Thynni* nomen Græcum habent. Hi ingrediuntur Veris tempore: intrant dextro latere, lęuo exeunt. Hoc inde creduntur facere, quòd dextris oculis acutius videãt, quàm siniſtris. *Gladius* dicitur, eo quòd rostro mucronato sit: & ob hoc naues perfossas mergit. *Serra* nuncupata, quia serratam cristam habet, & subternatans nauem secat. *Scorpio* dictus, quia lædit dum manu tollitur. Tradunt enim decem cancris cũ ocimi manipulo alligatis, omnes qui ibi sunt scorpiones ad

nes ad eum locum congregari. *Aranea*, genus piſcis, dictus quòd aure feriat. Habet enim ſtimulos, de quibus percutit. *Crocodilus*, à croceo colore dictus. gignitur in Nilo, animal quadrupes in terra, & in aquis valens, longitudine plerunque viginti cubitorum, dentium & vnguium immanitate armatum, tantáque cutis duricia, vt quamuis fortium ictus lapidum tergo repercuſſus, non ſentiat. Nocte in aquis, die in humo quieſcit: oua in terra fouet: maſcula & fœmina vices ſeruant. Hunc piſces quidam ſerratam habentes criſtam tenera ventrium deſecantes interimũt. Solus ex animalibus ſuperiorem maxillam mouere dicitur. *Hippopotamus* vocatus, quòd ſit equo ſimilis dorſo, iuba, & hinnitu, roſtro reſupinato aprinis dentibus, cauda tortuoſa, vngulis binis, die in aquis commoratur: nocte ſegetes depaſcitur, & hunc Nilus gignit. *Pagrum*, quem Græci *fagrum* ideo nuncupant, quòd duros dentes habeant, ita vt oſtreis in mari alatur. *Dentrix*, pro multitudine & granditate dentium dictus. *Lepus*, à ſimilitudine capitis nuncupatus. *Lupus*, vt dictum eſt, auiditas appellauit, piſcem in captura ingenioſum: denique rete circumdatus fertur arenas arare cauda, atque ita conditus tranſire rete. *Mullus* vocatus, quòd mollis atque tenerrimus: cuius cibo tradunt libidinem inhiberi: oculorum autem aciem hebetari: homines verò à quibus ſæpe paſtus eſt, piſcem olent. Mullus in vino necatus, hi qui inde biberint, tædium vini habent. Mugilis nomen habet, quòd ſit multum agilis. Nam vbi diſpoſitas ſenſerit piſcatorum inſidias, confeſtim retrorſum rediens ita tranſilit rete, vt volare piſcem videas. *Melanurus*, eo quòd nigram caudam habeat, & nigras pennas, & in corpore lineas nigras. μέλας enim Græci nigrum vocant. *Glaucus*, à colore dictus, eo quòd albus ſit. Græci enim γλαυκὸν dicunt. Hic æſtate rarò apparet niſi tantùm in nubilo. *Timallus*, ex flore nomen accepit. *Timum*, quippe flos appellatur: nam dum ſit ſpecie gratus, & ſapore iocundus, tamen ſicut flos flagrat, & corpore odores aſpirat. *Eſcarus* dictus, eo quòd ſolus eſcam ruminare perhibetur: denique alij piſces non ruminant. Tradunt autem hunc ingẽioſum etiam. Námque incluſum naſſis, non fronte erumpere, nec infeſtis luminibus caput inſerere, ſed aduerſum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque ita retrorſum redire. quem luctatum eius ſi fortè alius eſcarus extrinſecus videat, apprehenſa mordicus cauda adiuuare niſus erumpentis. *Sparus*, à lancea miſſili accepit nomen, quòd eiuſdem figuræ ſit. Terreſtria enim prius inuẽta ſunt, quàm marina. Nam ſparus eſt telum ruſticanum miſſile, à ſpargendo dictum. *Auſtralis* piſcis, ſiue quia aquarum vndam ſuo ore ſuſcipit: ſiue quia tunc hic piſcis oritur, quo tempore tendere in occaſum Pleiades ceperint. *Amio*, ſaxatilis dextra ſiniſtráque lateribus virgis puniceis perpetuis, aliiſque diſcoloribꝰ deſignatur: dictus amio, quia nõ capitur niſi hamo. *Echeneis* paruus & ſemipedalis piſciculus: nomen ſumpſit, quòd nauem adhærendo retineat. Ruant licet venti, & ſæuiant procellæ, nauis tamen quaſi radicata in mari ſtare videtur, nec moueri, non retinendo, ſed tantummodo adhærendo. Hunc Latini Moram appellauerũt, eo quòd cogat ſtare nauigia. *Vranoſcopus*, vocatur ab oculo quem in capite habet, à quo ſemper ſuprà intendit. *Milago* nominatus, quia euolat ſuper aquam. Quoties autem cernitur extra aquam volitans, tempeſtates mutari deſignat. *Squamatus* dictus, quòd ſit ſquamis acutis. Vnde & eius cute lignum politur. Ciuitas Syriæ quæ nunc Tyrus dicitur, olim Sarra vocabatur à piſce quodam qui illic abundat, quem lingua ſua *ſar* appellant: ex quo deriuatum eſt, huius ſimilitudinis piſciculos *ſardas ſardinaſque* vocari. *Halec*, piſciculus ad liquorẽ ſalſamẽtorũ idoneus: vnde & nuncupatus. *Aſorus*, piſciculus qui propter exiguitatem hamo capi non poteſt. *Anguillæ*, ſimilitudo anguis dedit nomen: origo eius ex limo. Vnde & quando capitur adeò lenis eſt, vt quantò fortius preſſeris, tantò citius elabatur. Ferunt autem & orientis fluuium Gangen anguillas tricẽnis pedibus gignere. Anguillæ vino necatæ, qui ex eo biberint, tædium vini habent. *Draco* marinus, aculeos in branchiis habet ad caudam ſpectantes, qui dum percuſſerit, quaqua ferit venenum fundit, vnde & vocatus. *Murænam* Græci μύραιναν vocant, eo quòd complicet ſe in circulos. Hanc fœminini tantùm ſexus eſſe tradunt & concipere à ſerpente: ob id à piſcatoribus tanquam à ſerpente ſibilo euocatur & capitur. Ictu autem fuſtis difficulter interimitur, ferula protinus: animam in cauda habere certum eſt. Nam capite percuſſo vix eam interimi, cauda ſtatim exanimari. *Congrus* polypus, id eſt, multipes: plurimos enim nexus habet. Iſte ingenioſus hamũ appetens brachiis complectitur, nõ morſu: nec prius dimittit, quàm eſcam circumtoſerit. *Torpedo* vocata, eo quòd corpus torpeſcere faciat, ſi eam quiſquam viuentem tangat. Narrat Plinius Secũdus: Ex Indico mari torpedo etiam procul & è longinquo, vel ſi haſta virgáq; attingatur, quãuis prævalidos lacertos torpeſcere, quamlibet ad curſum veloces pedes alligari. Tanta enim vis eius eſt, vt etiam aura corporis ſui afficiat membra. *Sepia* dicitur, quia ſæpius intercluſa facilius capitur. In coeundo obſcenum genus: ore enim conci-

pit sicut vipera. Cuius atramenti tanta vis est, vt lucernæ additum, Æthiopes videri ablato priori lumine quidam tradunt. *Lulligo*, tradunt in Oceano Mauritaniæ, non procul à Lixo flumine tantam multitudinem lulliginum euocari ex aqua, vt etiam naues dimergere possint. ¶ *Conchæ*, & *cochleæ* hac ex causa vocatæ, quia deficiente luna cauantur, id est, euacuãtur. Omnium enim clausorum maris animalium atque concharum incremento lunæ membra turgescunt, defectu euacuantur. Luna enim cùm in augmẽto fuerit, auget humorem: cùm verò in defectum venerit, humores minuũtur. Hoc enim Physici dicunt. Conchæ autem primæ positionis nomen: cochleæ verò per diminutionem quasi conculæ. Cõcharũ multa genera sunt, inter quas & *margaritiferæ*, quæ *celoe* dicuntur, in quarum carne preciosus calculus solidatur. De quibus tradunt ij qui de animantium scripsere naturis, eo quòd nocturno tẽpore littora appetunt, & ex cæsti rore margaritarum concipiunt: vnde & celoe nominantur. *Murex*, cochlea est maris, dicta ab acumine & asperitate, quæ alio nomine conchilium nominatur, propter quod circumcisa ferro lachrymas coloris purpurei emittat, ex quibus purpura tingitur: & inde ostrum appellatum, quòd hæc tinctura ex textæ humore elicitur. *Cancri* vocantur, quia conchæ sunt crura habentes: inimica ostreis animalia. Eorum enim carnibus viuunt, miro ingenio. Nam quia valida testa eius aperiri nõ potest, explorat quando ostrea claustra testarum aperiat: tunc cancer latenter lapillum iniicit, atque impedita conclusione ostreæ carnes erodit. Tradunt quidam à decem cãcris cum ocimi manipulo alligatis, omnes qui ibi sunt scorpiones ad eũ locũ coituros. *Duo* autẽ sunt *genera cancrorũ, fluuiales & marini. Ostrea* dicta est à testa, quib⁹ mollities interior carnis munitur. Græci enim testam ὄστρεον vocant. Ostrea autẽ neutro, carnes eius fœminino dicuntur genere. *Musculi* sunt, vt prædiximus cocleæ, à quorũ lacte concipiũt ostreæ, & dicti musculi, quasi mascli. *Pelorides*, à Pelore promontorio Siciliæ, vbi abundant, cognominatæ sunt. Vnde Virgilius dicit, Ecce autem Boreas angusta abscede Pelori. Vngues à similitudine humanarũ vnguiũ dictæ. *Testudo* dictus, eo quòd tegmine testæ sit adopertus in cameræ modum. Sunt autem quatuor genera, *terrestres, maritimæ, lutariæ*, id est in ceno & paludibus viuẽtes. Quartum genus *fluuiales*, quæ in dulci aqua viuunt. Tradunt quidam, quòd incredibile est, tardius ire nauigia, testudinis pedem dextrum vehentia. *Echinus*, à terrestri echino nomen traxit, quem vulgus Erycium vocat, cuius testa duplex, spinis aculeata in modum castanearum: quando adhuc opertæ de arboribus cadunt. Caro eius mollis & minio similis. *Vrii*, tribus modis dicitur, vt testudo, ac pelorus, & coclea. Nã & quod edimus & vbi caro inest: vtrũq; dicitur pelorus. *Ranæ*, à garrulitate vocatæ: eo ꝙ circa genitales strepunt paludes & sonos vocis importunis clamoribus reddunt. Ex iis quædam *aquaticæ* dicuntur, quædam *palustres*, quædam *rubetæ*, ob id quia in vepribus viuunt, grandiores cunctarum. Aliæ *calamites* vocantur, quoniam inter arundines fruticésq; viuunt, minimæ omnium & viridissimæ, mutæ & sine voce sunt. *Agredulæ*, ranæ paruæ in sicco vel agris commorantes, vnde & nuncupatæ. Negant quidam canes latrare, quibus in offa rana viua fuerit data. *Spongia*, à fingere. i. nitidare & extergere dicta. Afranius, Accedo ad te vt tibi ceruicem fingam linteo, id est extergam. Cicero, Et fingebatur sfungiis sanguis, id est extergebatur. Animal autem esse docetur cruore inhærente petris. Vnde & dum abscinditur, sanguinem remittit. Nã alia sunt viuentia in aquis & discurrunt, vt pisces, alia sunt fixa, vt ostreæ, echini, sfungiæ. Ex his alias mares dici, eo quòd tenues sunt fistulæ spissioréque: alias fœminas, quę maioribus fistulis sunt ac perpetuis: alias duriores, quas Græci appellant πέτρους, & nos hircosas dicere possumus ob asperitatem sui. Mollissimum genus earum penicilli vocantur, eo quòd apertæ sint ad oculorum tumores, & ad extergendas lippitudines vtiles. Cãdidæ sfungiæ cura fiunt. Per æstatẽ enim ad solem sternuntur, & sicut cera punica cãdorem bibunt. ¶ Animalium omnium in aquis viuentium nomina cxliiij. Plinius ait, *diuisa in generibus, belluarum, serpentium communium terræ & aquæ: cancrorum, concharum, locustarum, peloridum, polyporum, solearum, lacertorum, & lulligium*, & his similia, ex quibus multa quodam naturæ intellectu temporum suorum ordinem cognoscunt, quædam verò in suis locis mutatione vagantur. ¶ In piscibus autem fœminis *aliæ commixtione masculi concipiunt, & pariunt* catulos, aliæ *ponunt ouа sua* sine masculi commixtione susceptа, quæ idem insequens sui seminis iactu perfunduntur, & quæ hoc munere fuerint afflata, fiunt generabilia, quæ verò perfusa non fuerint, sterilia perseuerant, aut putrescunt.

De auibus. CAP. VII.

VNum nomen auium, sed genus diuersum. Nã sicut species sibi differũt, ita & naturæ diuersitate. Nã *aliæ simplices* sunt, vt colũbæ: aliæ *astutæ*, vt perdix: alię *ad manũ se* sub-

subiiciunt,vt accipiter:*aliæ reformidant*, vt garamantes:*aliæ hominum conuersatione delectantur*,vt hirundo:*aliæ in desertis secretam vitam diligunt*,vt turtur: *aliæ solo semine reperto pascuntur*:vt anser:*aliæ carnes edunt*, *& rapinis intendunt*, vt miluus : *aliæ incolæ quæ manent in locis semper*,vt strutio: *aliæ aduentitiæ*, quæ propriis temporibus reuertuntur, vt ciconiæ & hirundines:*aliæ congregæ*, id est gregatim volantes, vt sturni & coturnices. *aliæ soliuagæ*, id est solitariæ propter insidias deprædandi, vt aquila,accipiter & quæcunque ita sunt : *aliæ vocibus strepunt*,vt hirundo: *aliæ cantus edunt* dulcissimos,vt cygnus & merula: *aliæ verba & voces hominum imitantur*, vt psitacus & pica. Sed & alia sicut genere , ita & moribus innumerabilia. Nam volucrum quot genera sint, inuenire quisquam non potest. Neque enim omnes Indiæ & Æthiopiæ atque Scythiæ deserta penetrare potuit,qui eorum genus vel doctrinas nosset.*Aues* dictę,eo quòd vias certas non habeant : sed per auia quæq; discurrant.*Alites* quòd alis alta intendant,& ad sublimia remigio alarum conscendant. *Volucres* à volando.nam vnde volare,inde & ambulare dicimus. *Vola* enim dicitur media pars pedis siue manus, & in auibus vola pars media alarum,quarum motu pennæ agitantur,inde & volucres.*Pulli* dicuntur omnium auium nati, sed & animalium quadrupedũ nati pulli dicuntur,& homo paruus pullus. Recentes ergo nati pulli dicuntur , eo quòd polluti sunt . Vnde & vestis nigra pulla dicta est.*Alæ* sunt in quibus pennæ per ordinẽ fixæ volandi exhibent vsum. Vocatæ autem alæ,eo quòd iis aues complexos alant & foueant pullos.*Penna* à pendendo,id est à volando dicta.vnde & pendere. *Volucres* enim pennarum auxilo mouentur,quando se aeri mandant.*Pluma* quasi piluma.Nam sicut pili in quadrupedum corpore,ita pluma in auibus. ¶ *Auium* nomina multa *à sono vocis* cõstãt esse composita , vt grus,coruus,cygnus, Pauo,miluus , vlula, cuculus,gracculus, &c. Varietas enim vocis eorum docuit homines quid nominarentur.Aliqua *ab acumine oculorum* vocata. Tanti enim contuitus esse dicitur,vt cùm super maria immobili penna ferat ur,nec humanis pateat obtutibus:de tanta sublimitate piscículos natare videat:ac tormenti instar descendens raptam prędam pennis ad littus pertrahat. Nam & contra radiũ solis fertur obtutum non flectere , vnde & pullos suos vngue suspensos radiis solis obiicit,& quos viderit immobilem tenere aciẽ, vt dignos genere conseruat,si quos verò flectere obtutum,quasi degeneres abiicit.*Vultur* à volatu tardo nominata putatur.Magnitudine quippe præpetes volatus non habet. Harũ quasdam dicũt concubitu non miscere,& sine copula cõcipere & generare,natósque earũ penè vsque ad centum annos procedere. Vultures autem sicut & aquilæ etiã vltra maria cadauera sentiunt.Altius quippe volantes multa quæ montium obscuritate cælantur,ex alto illi conspiciunt.*Gradipes* apud Græcos vocatur auis,apud nos tarda, eo quòd graui volatu detenta, nequaquam , vt cæteræ volucres attollitur velocitate pennarum.*Grues* verò nomẽ de propria voce sumpserunt,tali enim sono susurrant.Hæ autem dum properant : vnam sequuntur ordine literato.De quibus Lucanus, Et turbata perit disperfis litera pennis.Excelsa autem petũt: quò faciliùs videant quas petant terras. Castigat autem voce quæ cogit agmen. At vbi rauceſſit,succedit alia.nocte autem excubias diuidunt,& ordinem vigiliarum per vices faciunt,tenentes lapillos suspensis digitis,quibus somnos arceant:quod cauendũ erit clamor indicat. Ætatem in illis color prodit. Nam senectute nigrescunt. *Ciconiæ* vocatæ à sono quo crepitant,quasi cicaniæ : quem sonũ oris potius esse constat,quàm vocis, quia eum quatiente rostro faciunt. Hæ Veris nunciæ , societatis comites , serpentium hostes, maria transuolant, in Asiam collecto agmine pergunt. Cornices duces eas præcedunt, & ipsæ quasi exercitus prosequũtur. Eximia illis circa filios pietas. Nam adeò nidos impensius fouent , vt assiduo incubitu plumas exuant.Quantum autem temporis impenderint in fœtibus educandis,tantùm & ipsæ inuicem à pullis suis alũtur. *Olor* auis est quam Græci κύκνον appellant. Olor autem dictus, quòd sit totus plumis albus.Nullus enim meminit cignum nigrum. ὅλος enim Græcè totum dicitur.*Cygnus* aũt à canendo est appellatus,eo quòd carminis dulcedinem modulatis vocibus fundit. Ideò aũt suauiter eum canere dicunt,quia collũ longum & inflexũ habet, & necesse est eluctantem vocem per longum & inflexuosum iter varias reddere modulationes Ferũt in Hyperboreis partib. præcinẽtibus citharedis olores plurimos aduolare,aptéque admodum concinere.Olores autem Latinum nomen est. Nam Græcè cyni dicũtur.Nautæ verò sibi hanc bonam prognosiam facere dicũt,sicut ait Æmilius:Cygnus in auspiciis semper lętissimus ales.Hũc optant nautæ , quia se non mergit in vndas. *Strutio* Græco nomine dicitur , quod animal in similitudine auis pennas habere videtur: tamen de terra altius non eleuatur. Ouasua fouere negligit:sed proiecta tantũmodo fotu pulueris animantur.*Ardea* vocata , quasi ardua,id est,propter altos volatus. Lucanus, Quódque ausa volare Ardea.Formidat enim imbres, & super nubes euolat , vt procellas nubiũ sentire nõ possit. Cùm aũt altius vo-

lauerit, significat tempestatem. Hanc multi Tantalũ nominant. *Phœnix* auis Arabiæ, dicta quòd colorẽ Phœniceũ habeat, vel quòd sit in toto orbe singularis & vnica. Nã Arabes singularem & vnicã Phœnicem vocant. Hæc quingentis vltra annis viuens, dũ se viderit senuisse: collectis aromatum virgultis, rogũ sibi instruit, & conuersa ad radium solis alarum plausu voluntarium sibi incendiũ nutrit, sícque iterum de cineribus suis resurgit. *Cynomolgus* & ipsa Arabiæ auis, proinde ita vocata, quòd in excelsis nemoribus texit nidos ex fructicibus cinnami: & quoniã non possunt ibi conscendere homines propter ramorũ altitudinem & fragilitatem, eosdẽ nidos plumbatis appetunt iaculis, ac sic cinnamia illa deponũt, & preciis ampliorib⁹ venduntur: eo quòd cinnamum illud magis quàm alia mercatores probent. *Psitacus* in Indiæ litoribus gignitur, colore viridi, torque puniceo, grandi lingua & cæteris auibus latiore. Vnde & articulata verba exprimit, ita vt si eã non videris, hominem loqui putes. Ex natura autem salutat dicens, aue, vel χαῖρε. Cætera nomina institutione discit. Hinc est illud: Psitacus à vobis aliorum nomina discam; Hoc didici per me dicere, Cæsar aue. *Halcyon* pelagi volucris dicta, quasi ales oceana, eo q̃ hyeme in stagnis oceani nidos faciat, pullósque educit: qua excubante fertur extento æquore pelagus silentibus ventis continua septem dierum tranquillitate mitescere, & eius fœtibus educãdis obsequium ipsa rerum natura præbere. *Pellicanus* auis Ægyptia habitãs in solitudine Nili fluminis, vnde & nomen sumpsit. Nam Canopus Ægyptus dicitur. Fertur, si verum est, eam occidere natos suos, eósque per triduum lugere, deinde seipsam vulnerare, & aspersione sui sanguinis viuificare filios. *Stymphalidæ* aues à Stymphalidibus insulis appellatæ, vbi plurimum abundant, aduersus quas Hercules sagittis est vsus. Sunt enim pelagi volucres in insulis habitantes. *Diomedias aues* à sociis Diomedis appellatas, quos ferunt fabulæ in easdẽ volucres fuisse cõuersos, forma fulicæ similes, magnitudine cygnorum, colore candido, duris & grandibus rostris. Sunt autem circa Apuliam in insula Diomedia inter scopulos littorum & saxa volitantes, iudicant inter suos & aduenas. Nam si Græcus est propius accedũt & blãdiuntur: si alienigena, morsu impugnant & vulnerant, lacrymosis quasi vocibus dolẽtes vel suã mutationem, vel regis interitum. Nã Diomedes ab Illyriis interemptus est. Hę aues Latinè Diomediæ dicuntur. Græci eas ὀρνεόθους dicunt. *Memnonides aues* Ægyptiæ appellatæ à loco vbi Mẽnon periit. Nã caterratim aduolare dicuntur ex Ægypto ad Iliũ iuxta Mẽnonis sepulchrũ, & proinde eas Iliẽses Mẽnonias vocãt. Quinto aũt anno ad Iliũ veniũt, & cùm biduo circumuolauerint, tertia die ineũtes pugnã viciſsim se vnguib. rostrísque dilacerant. *Herciniæ aues* dictæ ab Hercinio salta vbi nascũtur, quarũ pennæ adeò per obscura emicant, vt quãuis nox obtenta densis tenebris sit, ad præsidium itineris dirigendi latè interluceãt, cursúsque viæ pateat indicio plumarum fulgentium. *Onocrotalon* Græci vocant rostro longo. Quorũ duo genera sunt, aliud aquatile, aliud solitudinis. *Ibis* auis Nili fluminis quæ semetipsam purgat, rostro in anum aquam fundens. Hæc serpentiũ ouis vescitur, ex eis escam gratissimã nidis suis deportans. *Meropes* eosdem & gaulos, qui parentes suos recondere atque alere dicuntur. *Coredulus* genus volatilis est, quasi cor edẽs. *Monedula*, quasi monetula quę cùm aurũ inuenit, aufert & occultat. Cicero pro Valerio Flacco, Nõ plus aurũ tibi quàm monedulæ committendũ. *Vespertilio* pro tẽpore nomẽ accepit, eo quòd lucẽ fugiens crepusculo vespertino circũuolat, præcipiti motu acta, & tenuissimis brachiorũ mẽbris suspẽsa: animal murium simile, non tam voce resonans quàm stridore, specie quoque volatilis, simul & quadrupes, quòd in aliis auibus reperiri non solet. *Luscinia* auis inde nomen sumpsit, quòd cantu suo significare solet diei surgentis exortũ, quasi lucinia. Eadẽ & acredula, de qua Cicero in Prognosticis, Et matutinos exercet acredula cantus. *Vlula auis* ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν, id est à plãctu & luctu nominata. Cùm.n. clamat, aut fletũ imitatur aut gemitũ. Vnde & apud augures si lamentetur tristitiã, tacens ostendere fertur prosperitatẽ. *Bubo* à sono vocis cõpositum nomen habet, auis feralis, onusta quidem plumis, sed graui semper detenta pigritia: in sepulchris diu noctúque versatur, & semper cõmoratur in cauernis. de qua Ouidius. Fœdáque sit volucris venturi nuntia luctus, Ignauus bubo dirum mortalibus omen. Denique apud augures malum portendere fertur. Nam cùm in vrbe visa fuerit solitudinem significare dicũt. *Noctua* dicitur pro eo quòd nocte circũuolat & per diẽ non possit videre. Nã exorto splendore solis, visus illius hebetatur. Hãc autem insula Cretẽsis non habet: & si veniat aliũde, statim moritur. Noctua autẽ non est bubo: nã bubo maior est. *Nycticorax* ipsa est noctua quia noctẽ amat. Est.n. auis lucifuga, & solẽ videre non patitur. *Strix* nocturna auis habẽs nomen de sono vocis. Quãdo enim clamat strider. de qua Lucanus: Quod trepidus bubo, quòd strix nocturna querũtur. Hæc auis vulgò *Amma* dicitur, ab amãdo paruulos, vnde & lacpræbere dicitur nascentibus. *Corvus* siue *corax* nomen à sono gutturis habet, quòd voce coracinet. Fertur hæc auis

quòd

quòd editis pullis escam plenè non præbeat, priusquam in iis per pennarum nigredinem similitudinem proprij coloris agnoscat. Postquam verò eos tetros plumis aspexerit, in toto agnitos abundantius pascit. Hic prior in cadaueribus oculum petit. *Cornix* annosa auis apud Latinos Græco nomine appellatur, quam aiunt augures hominum curas significationibus augere, insidiarum vias monstrare, futura prædicere. Magnum nefas hæc credere, vt Deus consilia sua cornicibus mãdet. Huic inter multa auspicia tribuunt etiã pluuias portendere vocibus, vnde est illud, Tunc cornix plena pluuiam vocat improba voce. *Graculus* à garrulitate nuncupatus, non, vt quidam volunt, pro eo quòd gregatim volent, cùm sit manifestũ ex voce eũ nũcupari. Est autẽ loquacissimũ genus & vocibus importunũ. *Picæ* quasi poeticę, ꝙ verba in discrimine vocis exprimant, vt homo. Per ramos enim arborum pendulæ importuna garrulitate sonantes, & si linguas in sermone nequeunt explicare, sonum tamen humanæ vocis imitantur, de qua congruè quidam ait, Pica loquax certa dominum te voce saluto. Si me non videas, esse negabis auem. *Picus* à Pico Saturni filio nomen sumpsit, eo quòd ea in auspiciis vtebantur. Nam ferunt hanc quiddam habere diuinum: illo indicio, quòd in quacunque arbore nidificauerit, clauus vel quicquid aliud fixum fuerit, diu hærere non possit, quin statim excidat, vbi illa insederit. iste est picus martius, nam alia est pica. *Pauo* nomen de sono vocis habet, cuius caro tam dura est, vt putredinem vix sentiat, nec facilè coquatur, de quo quidam sic ait, Miraris quoties gemmantes explicat alas, Si potes hunc sæuo tradere iure coco. *Phasianus* à Phaside insula Græciæ vnde primùm asportatus est, appellatus. Testatur id vetus distichon illud, Argiua primùm sum transportata carina. Ante mihi notum nil nisi Phasis erat. *Gallus* à castratione vocatus. Inter cæteras enim aues huic soli testiculi adimuntur. Veteres enim abscisos gallos vocabant. sicut autem à leone *leæna*, & à dracone *draceena*, ita à gallo *gallina*. Cuius membra ferunt quidam, si auro liquescenti misceantur, consumit. *Anas* ab assiduitate natandi aptum nomen accepit. Ex quo genere quædam germanæ dicuntur, quòd plus cæteris nutriant. *Anseri* nomen anas dedit per deriuationem, vel à similitudine, vel quòd & ipsa natandi frequentiam habeat. Iste vigilias noctis assiduitate clangoris testatur. Nullum autem animal ita odorem homi nis sentit, vt anser: vnde & clangore eius Gallorum ascensus in Capitolio deprehensus est. *Fulica* dicta, quòd caro eius leporinã sapiat. λάγως enim lepus dicitur, vnde & apud Græcos λάγως dicitur. Est enim *auis stagnensis*, ah b ens nidum in medio aquę vel in petris quas aquæ circumdant, maritimóque semper delectatur profundo. Quę dum tempestatẽ persenserit, fugiens in vado ludit. *Mergus* ab assiduitate mergendi nomen habet. Sæpe autẽ dimisso in profundum capite aurarum signa sub fluctibus colligunt, & præuidentes æquoris tempestatem cum clamore ad littora tendunt. Nam in pelago iam grauissimam esse tempestatem constat, cùm ad littora mergi confugerint. *Accipiter* auis animo plus armata quam vngulis, virtutem maiorem in minore corpore gestans. Hinc ab accipiendo, id est à capiendo nomen sumpsit. Est enim auis rapiendis aliis auibus auida, ideóque vocatur accipiter, id est raptor, vnde & Paulus Apostolus, Sustinetis enim si quis vos accipit, vt enim diceret, si quis rapit, dixit si quis accipit. Fertur autem accipitres circa pullos suos impios esse. Nam dum viderint eos posse tentare volatus, nullas eis præbent escas, sed verberant pennis & à nido præcipitant: atque à tenero compellunt ad prædam ne forte adulti pigrescant. *Capus* Itala lingua dicitur à capiendo. Hunc nostri *falconem* vocant, eo quòd incuruis digitis sit. *Miluus* mollis viribus & volatu, quasi mollis auis, vnde & nuncupatur, rapacissimus tamen, & semper domesticis auibus insidiatur. *Ossifrangus* vulgo appellatur auis quæ ossa ab alto dimittit, & frangit. Vnde & à frangendo ossa nomen accepit. *Turtur* de voce vocatur auis pudica, & semper in montium iugis, & in desertis solitudinibus commorans. Tecta enim hominum & conuersationem fugit, & commoratur in siluis. Quæ etiam hieme deplumata in truncis arborum concauis habitare perhibetur. Cuius contrario columba hospitia humana diligit, domorum semper blanda inhabitatrix. *Columbæ* dictæ, quòd earum colla ad singulas conuersationes colores mutent, aues mãsuetæ, & in hominũ multitudine conuersantes, ac sine felle, quas antiqui *Venerias* nuncupabant, eo quòd nidos frequentent, & osculo amorem concipiant. *Palumbes*, eo quòd sint fartæ, à pabulo quas vulgus titos vocant, auis casta, ex moribus appellatur, quòd comes sit castitatis. Nam dicitur quòd amisso corporali consortio solitaria incedat, nec carnalem copulam vltra requirat. *Perdix* de voce nomen habet, auis dolosa atque immunda. Nam masculus in masculum cõsurgit & obliuiscitur sexum libido ipsa præceps. Adeò autem fraudulenta, vt alteri oua diripiẽs foueat: fraus fructum non habet. Denique dum pulli propriæ vocem genitricis audierint naturali quodam instinctu, hanc quæ eos fouit relinquunt, & ad eandem quæ genuit reuertũtur. *Coturnices* à sono vocis dictę, quas Grę-

ci ὄρτυγας vocant eo quòd primum visæ fuerint in Ortygia insula. Hæ aduenienti habẽt tempora. Nã æstate depulsa maria trãsmeãt. *Ortygometra* dicitur auis quæ gregem ducit, eam terræ propinquantem accipiter videns rapit, ac propterea cura est vniuersis ducem solicitare externi generis, per quam caueant prima discrimina. Cibos gratissimos habent semina venenata, quàm ob causam veteres vesci interdixerunt. Solum enim hoc animal sicut & homo caducum patitur morbum. *Vpupam* Græci appellant, eo quòd stercora humana consideret, & fetenti pascatur fimo, auis spurcissima, cristis extãtibus, galeata, semper in sepulcris & humano stercore commorans. Cuius sanguine si se quisquam inunxerit, dormitum pergens, dæmones suffocantes se videbit. *Tucos*, quos Hispani *cuculos* vocant, à propria voce constat nominatos. Hij veniẽdi tempus habent, miluorum scapulis susceptis, propter breues & paruos volatus ne per longa aeris spacia fatigati deficiant. Horum saliuæ cicadas gignunt, oua passeris nido reperta comedit & sua obiicit: quæ illæ susceptæ & fouet & nutrit. *Passeres* verò sunt minuta volatilia, à paruitate vocata, vnde & pusilli & parui. *Merula* antiquitus medula vocabatur, eo quòd moduletur. Alij merulam vocatam aiunt, quia sola volat, quasi mera volans. Hæc cum in omnibus locis nigra sit: in Achaia cãdida est. *Hirundo* dicta quòd cibos non sumat residens, sed in aere capiat escas & edat, garrula auis, & per tortuosos orbes & flexuosos circuitus peruolans, & in nidis construendis educandisque fœtibus solertissima, habens etiam quiddam præscium, quòd lapsura deserat, nec appetat culmina: aliis quoque auibus non impetitur, nec vnquam præda est, maria transuolat, ibique hieme commoratur. *Turdi* à tarditate dicti: hyemis enim confinio se referunt. *Turdela* quasi minor turdus, cuius stercore viscum generari putatur. Vnde & prouerbiũ apud antiquos erat, Malum sibi auem cacare. *Furfurio* vocatus, quòd prius farre in farinam redacto pasceretur. *Ficedula* dictæ quòd ficos magis edant. Quòd panditur versiculo veteri illo, Cùm me ficus alat, cùm pascar dulcibus vuis, Cur potius no men non dedit vua mihi? *Carduelis* quòd spinis & cardibus pascitur, vnde etiam apud Græcos ἀκανθὶς dicta est, ab ἄκανθος, id est spinis quibus alitur. *Augures* autem dicunt & ingestu, & in motu, & in volatu, & in voce auiũ signa esse constituta. *Oscines* aues vocant quæ ore cantúque auspicium faciunt, vt coruus, cornix, picus. *Alites* quę volatu ostendere futura videntur, quæ si aduersæ sunt, inhibæ dicuntur, quòd inhibeant. id est vetent: si prosperæ præpetes, & ideò præpetes, quia omnes aues priora petunt volantes. *Tertiam* faciunt speciem auguriorum in auibus quam communem vocant, ex vtroque commixtam, id est cùm aues ex *ore & volatu auguria* faciunt: sed fides non habet. ¶ Omnium autem genera volucrum bis nascuntur. Primùm enim oua gignuntur. inde calore materni corporis formantur & animantur. ¶ *Oua* autem dicta ab eo quòd sint vuida. Vnde & vua, eo quòd intrinsecus humore sit plena. Nam humidum est quod exterius humorem habet, vuidum quòd interius. Quidam autem putãt ouum Græcam habere originem nominis. Isti autem dicunt ὠὰ v litera ablata. ¶ Oua autem quædam inani vento concipiuntur: sed non sunt generabilia nisi quæ fuerint cõcubitu masculino concepta, & seminali spiritu penetrata. ¶ Quorum vim tantam dicũt vt lignum perfusum ouo non ardeat, ac ne vestis quidem contrà aduratur. Admixta quoque calce glutinare fertur vitri fragmenta.

De minutis volatilibus. CAP. VIII.

APes dictæ, vel quòd se pedibus inuicem alligent, vel pro eo quòd sine pedibus nascantur. Nam postea & pedes & pennas accipiunt. Hę solertes in generandi mellis officio, assignatas incolunt sedes, domicilia inenarrabili arte componunt, ex variis floribus fauum condunt, textísque cæris innumera prole castra replent, exercitum & reges habent, prælia mouent, fumum fugiunt, tumultu exasperantur. Has plerique experti sunt nasci de boum cadaueribus. Nã pro his creãdis: vitulorum occisorum carnes verberant, vt ex putrefacto cruore vermes nascãtur, qui postea efficiũtur apes. Propriè autem *apes* vocãtur ortæ de bobus, sicut *crabrones* de equis: *fuci* de mulis, *vespæ* de asinis. *Castros* Græci appellant: qui in extremis partibus fauorũ maiores creantur: quos aliqui reges putant, dicti quòd castra ducant. *Fucus* est maior ape, crabrone minor. Dictus autem fucus quòd alienos labores edat, quasi focus. Depascitur enim quod non laborauit. de quo Virgilius, Ignauum fucos pecus à præsepibus arcet. *Crabrones* vocati à cabo, id est caballo, quòd ex his creentur. sicut autem crabrones nascũtur de equorũ carnibus putridis: ita ex eis iterũ sæpè nascuntur scarabei, vnde & cognominati sunt. *Tauri* vocantur scarabei terrestres ricino similes. *Bupresti* animal est in Italia paruũ: simillimũ scarabeo, longipedum. Fallit inter herbas bouem maximè, vnde & nomen habet, deuoratúmq; tacto felle ita inflãmat, vt rumpat. *Cicendula* scarabeorum genus est, eo quòd gradiens vel volans lucet. *Blatta* à colore nuncupatæ, siquidem & comprehensę

prehensæ manum tinguntˊ, vnde *blatteum colorem* dicũt. Hoc autẽ animal lucẽ videre nõ patitur, contrarium muscæ. Nam *musca* lucipeta, & *blatta* lucifuga est. Per noctem enim tantum ambulat. *Papiliones* auiculæ sunt: quę maximè abundant florentibus maluis, quíq; vermiculos stercore suo faciunt nasci. *Locusta* quòd pedibus sit longis, veluti hasta, vnde & eam Græci tam maritimam quam terrestrẽ hastago appellant. *Cicadæ* ex cuculorum nascuntur sputo, hæ in Italia apud Reginos multæ sunt, nec vsquam alibi. *Musca* ex Græco venit, sicut & mus. Hæ sicut & apes necatæ in aqua, aliquoties post vnius horæ spacium reuiuiscunt. *Cinomya* Græcè vocatur, id est musca canina. Nam κύων, Græcè canis vocatur. *Culex* ab aculeo dictus, quòd sanguinẽ sugat. Habet enim in ore fistulam, in modũ stimuli, qua carnem terebrat: vt sanguinem bibat. *Cyniphes* muscæ minutissimæ sunt, sed aculeis permolestæ, quibus tertia plaga superbus populus Ægyptiorum cæsus est. *Oestrum* animal armẽtis aculeis permolestum. Oestrum autem Græcum est: quod Latinè asilus, vulgo tabanus vocatur. *Bibiones* sunt qui in vino nascuntur, quos vulgo *mustiones* à musto appellant. vnde & Afranius, Cum ad me expectas & fabulari incipis, ex ore in oculis tuis bibiones inuolant. *Gurgulio* dicitur, quia penè nihil aliud est nisi guttur.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER XIII.

CAPITA LIBRI DECIMITERTII.

1 *De mundo.*
2 *De atomis.*
3 *De elementis.*
4 *De cælo.*
5 *De partibus cæli.*
6 *De circulis cæli.*
7 *De aere & nube.*
8 *De tonitruo.*
9 *De fulminibus.*
10 *De arcu & nubium effectibus.*
11 *De ventis.*
12 *De aquis.*
13 *De diuersitate aquarum.*
14 *De maris nomine.*
15 *De oceano.*
16 *De mediterraneo mari.*
17 *De finibus maris.*
18 *De æstibus & fretis.*
19 *De lacis & stagnis.*
20 *De abyssо.*
21 *De fluminibus.*
22 *De diluuiis.*

Præfatiuncula in librum sequentem.

IN hoc libello quasi in quadam breui tabula quasdam cæli causas, situsque terrarum & maris spacia annotauimus, vt in modico lector ea percurrat, & compendiosa breuitate etymologias eorum causasque cognoscat.

De mundo. CAP. I.

MVNDVS est cælum, terra, mare, & quæ in eis sunt opera Dei, de quo dicitur, Et mundus per ipsum factus est. Mundus Latinè à philosophis dicitur, quod in sempiterno motu sit, vt cælum, sol, luna, aer, maria. Nulla enim requies eius elementis concessa est, ideóque semper in motu est. Vnde & animalia Varroni videntur elementa, quoniam per semetipsa, inquit, mouẽtur. Græci vero nomen *mundo* de ornamento accommodauerunt, propter diuersitatem elementorum, & pulchritudinem siderum. Appellat enim apud eos κόσμος, quod significat ornamentum. Nihil enim mundo pulchrius oculis carnis aspicimus. ¶ *Quatuor* autem esse constat *climata mundi*, id est plagas, Orientẽ, Occidentem, Septentrionem & Meridiem. *Oriens* ab exortu solis nuncupatus. *Occidens* quod diem faciat occidere & interire. Abscõdit enim lumen mundo & tenebras superin-

ducit. *Septentrio* autẽ à septẽ stellis axis vocatur quæ in ipso reuolutæ rotantur. Hic propriè & vertex dicitur, eo quòd vertitur, sicut ait poeta, Vertitur interea cælum. *Meridies*, vel quia ibi sol faciat mediũ diem quasi medidies, vel quia tũc purius micat æther. *Merum* enim purum dicitur. ¶ *Ianuæ cæli duæ* sunt, *Oriens & occasus*. nam vna porta sol procedit, alia se recipit. ¶ *Cardines* autem *mundi* duo, *septentrio & meridies*, in ipsis enim voluitur cælum.

De atomis. CAP. II.

Atomos philosophi vocant quasdam in mundo corporum partes tam minutissimas, vt nec visui pateant, nec τομήν, id est sectionem recipiant, vnde & ἄτομοι dicti sunt. Hi per inane totius mundi irrequietis motibus volitare, & huc atque illuc ferri dicuntur, sicut tenuissimi pulueres, qui infusi per fenestras radiis solis videntur, ex iis arbores & herbas & fruges omnes oriri, & ex iis ignem & aquam, & vniuersa gigni atq; constare quidam philosophi gentium putauerunt. Sunt autem *atomi* aut *in corpore*: aut *in tempore*: aut *in numero*: aut *in litera*. *In corpore*, vt lapis. Diuides eum in partes & partes ipsas diuidis in grana, veluti sunt arenæ, rursũmque ipsa arenæ grana diuide in minutissimum puluerem: donec si possis peruenias ad aliquam minutiam quæ iam non sit quæ diuidi vel secari possit. Hoc est atomus in corporibus. *In tempore* verò, sic intelligitur atomus. Annum verbi gratia diuides in menses: menses, in hebdomadas: hebdomadas in dies: dies, in horas, adhuc partes horarum admittunt diuisionem quousque peruenias ad tantùm temporis punctum, & quandam momenti stillam, vt per nullam morulam produci possit, & ideo iam diuidi non potest, hoc est atomus temporis. *In numeris*, vtputa octo diuiduntur in quatuor: rursum quatuor in duo: deinde duo in vnum. Vnus autem atomus est, quia insecabilis est, sic & in litera. nam orationem diuidit in verba: verba autẽ in syllabas: syllabam autem in literas. Litera pars minima atomus est: nec diuidi potest. *Atomus* ergo est, quod diuidi non potest, vt punctus in geometria. Nam τομὴ Græcè sectio dicitur, ἄτομον, quod secari nequit.

De elementis. CAP. III.

Ὕλη Græci rerum quandam primã materiam dicunt: nullo prorsus modo formatam, sed omnium corporalium formarũ capacem, ex qua visibilia hæc elementa sunt. vnde & ex eius deriuatione vocabulum acceperunt. Hanc ὕλην Latini materiam appellauerunt, ideo quia omne informe vnde aliquid faciendum est semper materia nuncupatur. Proinde & eam poetæ *syluam* nominauerunt. Nec incõgruè, quia materiæ syluarũ sunt. Græci autem elementa στοιχεῖα nuncupant, eo quòd sibi societatis concordia & cõmunione quadam conueniant. Nam sic ea inter se naturali quadam ratione iuncta dicuntur, vt modò originem ab igne repetentes vsque ad terram: modò à terra vsque ad ignem, vt ignis quidem in aera desinat, aer in aqua densetur, aqua in terram crassescat, rursúsque terra diluatur in aquam, aqua rarescat in aerem, aer in ignem extenuetur. Quapropter omnia elementa omnibus constat inesse: sed vnum quodque eorum ex eo quòd amplius habet accepisse vocabulum. ¶ Sunt autem diuina prouidentia propriis animantibus distributa. nam cælum angelis, aerem volucribus, mare piscibus, terram hominibus, cæterisque animantibus creator ipse impleuit.

De cælo. CAP. IIII.

Cœlum vocatum est, eo quòd tanquam cælatum vas impressa lumina habeat stellarum veluti signa. Nam *cælatum* dicitur vas quod signis eminentioribus refulget: distinxit enim eum Deus claris luminibus, & impleuit: solis scilicet & lunæ orbe fulgenti, & astrorum micantium splendentibus signis adornauit. Alias autem à superiore cælando. Hoc autem Græcè οὐρανὸς dicitur ἀπὸ τῆς ὁράσεως, id est à videndo, eo quòd aer perspicuus sit, & ad speculandum purior. Cælum autem in Scripturis sanctis ideo *firmamentum* vocatur, quòd sit cursu siderum & ratis legibus fixisq; firmatum. Interdum & *cælum* pro *aere* accipitur, vbi venti & nubes, procellæ & turbines fiunt. Lucretius, Cœlum quod dicitur aer. Et Psalmus Volucres cœli appellat: cùm manifestum sit aues in aere volare: & nos in consuetudine hunc aerem cælum appellamus. nam cùm de sereno vel nubilo quærimus, alii quando dicimus: qualis est aer? aliquando, quale est cœlum?

De partibus cæli. CAP. V.

Aether locus est in quo sidera sunt, & significat eum ignem quia toto mundo in alterum separatus est. Sanè æther est ipsum elementum: αἴθρα verò splendor ætheris, & est sermo Græcus. *Sphæra* cœli dicta, eo quòd species eius in rotundum formata sit. sed & quicquid tale est à volubilitate Sphæra à Græcis dicitur, sicut & pilæ quibus ludunt infantes. Nam philosophi dicunt cælum in Sphæræ figuram vndique esse conuexum:

omni

omnibus partibus æquale, concludens terrã in media mundi mole libratam. Hoc moueri dicunt,& motu eius sidera in eo fixa ab oriente vsque ad occidentem circuire, septentrionibus breuiores giros iuxta cardinem peragentibus. *Axis* est septentrionis linea recta:quæue per mediam pilam Sphæræ tendit,& dictus axis: quòd in eo Sphæra vt rota voluitur,vel quia ibi plaustrum est. *Cardines* extremæ partes sunt axis,& dicti cardines,eo quòd per eos vertitur cœlum. *Poli* sunt circuli qui currunt per axem. Horum alter est *septentrionalis*,qui nunquam occidit,appellatúrque *Boreus*:alter *australis* qui nunquam videtur, & *austronothus* dicitur, & dicti *poli* quòd sint axium circuli ex vsu plaustrorum, à poliẽdo scilicet nominati,sed polus Boreus semper videtur:Austronothus nunquã,quia dextra cœli altiora sunt,pressa Austri. *Cõuexa* extrema cœli sunt,à curuitate dicta.Nam conuexum curuum est & inclinatum, & in modum circuli flexũ. *Lacteus circulus* via est quæ in Sphæra videtur,à candore dicta, quia alba est:quam aliqui dicunt viam esse quam circuit sol,& ex splendoris ipsius transitu ita lucere.

De circulis cæli. CAP. VI.

HAbitatio ista *circulorum* distincta *zonis*, quasdam partes temperie sua incolere permisit,quasdam negauit, enormitate frigoris aut caloris. *Zonæ* autem ipsę quinque sunt, quæ ideo zonæ vel circuli appellantur, eo quòd in circumductione Sphæræ existũt. Quorum *primus circulus* ideo *arcticus* appellatur,eo quòd inter eum Arcturi signa inclusa perspiciũtur,quæ à nobis in vrsarum speciẽ ficta septentriones appellantur. *Secundus circulus* ex eo τροπικὸς θερινὸς dicitur, quia in eo circulo sol aquilonis finibus æstatem faciens vltra eum circulum non transit: sed statim reuertitur,& inde tropicus appellatur, *Tertius circulus* ἰσημερινὸς, qui à Latinis ideo æquinoctialis appellatur, eo quòd sol cùm ad eum orbem peruenerit: æquinoctiũ facit. ἡμέρα enim Latinè dies dicitur atque nox quo circulo dimidia sphæræ pars constituta prospicitur. *Quartus circulus* antarcticus vocatur: eo quòd contrarius sit circulo quẽ arcticon nominamus. *Quintus circulus* χειμερινὸς τροπικὸς:qui à Latinis hiemalis siue brumalis appellatur, ideo quia cùm sol ad eum circulum peruenit, hiemem iis qui ad Aquilonem sunt facit, æstatem autem iis qui in Austri partibus commorantur. *Zodiacus autẽ circulus est*,qui duodecim continet signa, ἀπὸ τῶν ζώων,id est ab animalibus,ita dictus.

De aere & nube. CAP. VII.

AEr est inanitas plurimum habens admixtum raritatis quàm cætera elementa. De quo Virgilius, Lõgum per inane secutus. Aer dictus ἀπὸ τοῦ αἴρειν,ab eo quòd ferat terram,vel ab eo quòd feratur. Hic autem partim ad cælestem, partim ad terrenam materiam pertinet. Nam ille subtilis, vbi ventosi ac procellosi motus non possunt existere, ad cœlestem pertinet partem,iste verò turbulentior,qui exhalationibus humidis corporescit, terræ deputatur, quíque ex se multas species reddit.nam commotus ventos facit,vehemẽtius concitatus,ignes & tonitrua:contractus, nubila:conspissatus,pluuiam: congelantibus nubibus niuem: turbulentius congelantibus densioribus nubibus, grandinem: distentus, serenum efficit.nam *aerem densum* nubem esse constat:*nubem rarefactam & solutam*,aerem. *Nubes* dictæ ab obnubendo,id est operiendo cœlum,vnde & *nuptæ* quòd vultus suos velẽt, vnde & *Neptunus* quòd nubat, id est mare & terram tegat. *Nubes* autem aeris densitas facit. *Venti* enim aerem conglobant, nubémque faciunt, vnde est illud, Atque in nubem cogitur aer.

De tonitruo. CAP. VIII.

TOnitruum dictum quòd sonus eius terreat.nam tonus,sonus. Qui ideo interdum tam grauiter concutit omnia,ita vt cœlum discidisse videatur,quia cùm procella vehementissimi venti nubibus se repente immiserit:turbine inualescẽte,exitúmque quęrente:nubẽ quam excauauit, impetu magno proscindit, ac sic cum horrendo fragore defertur ad aures. Quod mirari quis non debet, cum vesicula quamuis parua magnũ tamen sonitum disploſa emittat. Cum tonitruo autem simul & *fulgura* exprimit: sed illud celerius videtur, quia clarum est: hoc autem ad aures tardius peruenit. Lux autem quæ appareret ante tonitruum,alibi *fulgor* vocatur. Quæ vt diximus,ideo antè videtur,quia clarum est lumen, tonitruum autem ad aures tardius peruenit.

De fulminibus. CAP. IX.

FVlgur & *fulmen* ictus celestis iaculi à feriendo dicti. *Fulgere* enim ferire est ac percutere. *Fulmina* autem collisa nubila faciunt.nam omnium rerũ collisio ignẽ creat, vt in lapidibus cernimus, vel attritu rotarũ, vel in siluis arborum:simili modo in nubibus ignis,vnde & prius nubila sunt,deinde ignes. Ex vento autem & igne fulmina certum est in nubibus fieri & impulsu ventorum emitti. Ideo autem fulminis ignẽ vim habere maiorem ad penetrandum,quia subtilioribus elemẽtis factus est,quàm noster,id est qui nobis in vsu est. Tria sunt autem eius nomina, fulgur,fulgor,& fulmen. *Fulgur*, quia tangit:

fulgor,quia incendit & vrit:*fulmen*,quia findit. ideo & cum trinis radiis pinguntur.

De arcu & nubium effectibus. CAP. X.

Arcus cœlestis dictus à similitudine curuati arcus. *Iris* huic propriũ nomen est. Et dicitur iris quasi aeris,id est quòd per aerem ad terras descendit.Hic autem à sole resplendet dum cauæ nubes ex aduerso radium solis accipiunt,& arcus speciem fingunt, cui varios colores illa dat res, quia aqua tenuis, aer lucidus,& nubes caligantes irradiata ista varios creãt colores.*Pluuiæ* dictæ, quòd fluãt quasi fluuiæ.Nascuntur enim de terræ & maris anhelitu.quæ,cùm altius eleuatæ fuerint, aut solis calore resolutæ,aut vi ventorum cõpressæ stillantur in terris.*Nimbus* est densitas nubis intempesta & obscura, & inde nimbus à nube.Sunt autem nimbi repentinę & præcipites pluuiæ.nam pluuias vocamus lentas & iuges quasi fluuias,vel quasi fluentes. *Imbres* autẽ & ad nubes & ad pluuias pertinẽt: dicti à Græco vocabulo quòd terram inebrient ad germinandũ.Ex his enim cuncta creãtur.vnde & Lucretius,Ex igni terra atque anima nascuntur & imbri. est autem nomen Græcum.*Grando* appellata, quòd forma eius granorum similitudinem habeat. Hæc autẽ ventorum rigore durantur in nube, ac solidantur in niuem, ruptóque aere soluuntur. *Nix* à nube vnde venit. *Glacies* à gelu & aqua quasi gelacies, id est gelata aqua. *Gelu* autem quòd eo stringatur tellus. γῆ quippe terra dicitur.Tunc autem maiori gelu stringitur terra,cùm fuerit nox serena. *Pruina* est matutini temporis frigus: quòd inde pruinæ nomẽ accepit,quia sicut ignis vrit.πῦρ enim ignis,vrere verò & ad solem & ad frigus pertinet.Nam vno sermone duo diuersa significantur,pro eo quòd vnum effectum habent. Similis enim est vis & caloris & frigoris,vnde & vtraque saxa rumpunt.Nam & calor vrit,vt est,Vritur infœlix Dido. Item frigus vrit,vt est, Aut boreæ penetrabile frigus adurat. *Ros* Græcum est,quod illi δρόσος dicunt. Alij ros putant dictũ,quia rarus est non spissus,vt pluuia.*Nebula* inde dicta,vnde & nubilo,ab obnubendo,hoc est operiendo terram, siue quòd nubes volans faciat.Exhalãt enim valles humidæ nebulas & fiunt nubes, inde nubilum,inde niues. Nebulæ autem ima petunt cùm serenitas est,summa cùm nubilum. *Caligo* vmbra est de spissitudine aeris effecta. Et dicta caligo, quòd maximè aeris calore gignatur.*Tenebræ* dicũtur quòd teneant vmbras. Nihil enim sunt tenebræ, sed ipsa lucis absentia tenebræ dicuntur: sicut silentiũ non aliqua res est:sed vbi sonus non est,silentium dicitur,sic tenebræ non aliquid sunt: sed vbi lux non est,tenebræ dicuntur. *Vmbra* est aer carens sole.dictum autem quòd fiat cùm solis obiicimur radiis.Est autem mobilis & certa,& ex solis circuitu,& ex motu ventorum. Nanque quoties mouetur in sole, nobiscum moueri videtur: quia vbi quoquo loco à radiis solis obsistimus,proinde illi lumen auserimus.sicque ingredi nobiscũ vmbra, & gestus nostros videtur imitari. *Lux* ipsa substãtia: lumen quod à luce manat, id est candor lucis.sed hoc confundunt autores.

De ventis. CAP. XI.

Ventus aer commotus & agitatus: & pro diuersis partibus cœli, nomina sortitur diuersa.dicitur autem ventus.quòd sit vehemens & violentus.Vis enim eius tanta est, vt non solùm saxa & arbores euellat,sed etiam celum terrámque conturbet,maria commoueat.*Ventorum quatuor principales spiritus* sunt. Quorum primus ab oriente *Subsolanus*,à meridie *Auster*,ab occidente *Fauonius*, à septentrione *eiusdem nominis ventus* aspirat habens geminos hinc inde ventorum spiritus.*Subsolanus* à latere dextro *Vulturnum* habet,à læuo *Eurum*.*Auster* à dextris *Euroaustrum*, à sinistris *Austroafricum*.*Fauonius* à parte dextra *Africũ*, à læua *Corum*.Porro *Septentrio* à dextris *Circiũ*, à sinistris *Aquilonem*.Hi duodecim venti mũdi globum flatibus circumagunt.Quorũ nomina propriis ex causis signata sunt. Nam *Subsolanus* ventus,eo quòd sub ortu solis nascatur.*Eurus*,eo quòd ab Eoo flat: id est ab oriente.Est enim *Subsolano* coniunctus.*Vulturnus*,quòd altè tonat:de quo Lucretius,Altitonans Vulturnus & Auster fulmine pollens. *Auster* ab hauriendo aquas vocatus.vnde & crassum aerẽ facit,& nubila nutrit. Hic Græcè νότος appellatur,propter quod interdũ corrumpat aerem. Nam pestilentiã quæ ex corrupto aere nascitur, Auster flans in reliquas regiones transmittit: sed sicut Auster pestilẽtiam gignit,sic Aquilo repellit.*Euroauster* dictus,quòd ex vna parte habeat Eurum:ex altera Austrum.*Austroafricus* : quòd iunctus sit hinc inde Austro & Africo.Ipse & *Libanotus*, quòd sit ei Libs hinc & inde Notus.*Zephirus* Græco nomine appellatus,eo quòd flores & germina eius flatu viuificentur. Hic Latinè *Fauonius* dicitur propter quòd foueat quæ nascuntur.vnde est illud,Et zephiro putris se gleba resoluit.Austro autem flores soluũtur, zephiro fiunt.*Africus* à propria regione vocatus.In Africa enim initium flandi sumit. *Corus* est qui ab occidente æstiuo flat. & vocatus Corus,quòd ipse ventorum circulũ claudat,& quasi chorum faciat. Hic antea *Caurus* dictus,quem plerique *Argesten* dicunt,non vt imprudẽs vulgus *Agreste*.*Septentrio* dictus,eo quòd à circulo septẽ stellarũ cõsurgit: q̃ vertẽte se mũdo resupinato capite ferri videtur. *Circius* dictus,eo quòd Coro sit iunctus.Hũc

Hispa-

Hispani *Gallicum* vocant, propter quòd eis à parte Galliciæ flat. *Aquilo* dictus, eo quòd aquas stringat & nubes dissipet. Est enim gelidus ventus & siccus. Idem & Boreas, qui ab Hyperboreis montibus flat. Inde enim origo eiusdem venti est, vnde & frigidus. Natura enim omnium septentrionalium ventorũ frigida & sicca est: australium humida & calida. ¶ Ex omnibus autem ventis duo cardinales sunt, *Septentrio* & *Auster*. ¶ *Etesiæ* autẽ flabra Aquilonis sunt, quibus nomen inditũ est, quòd certo anni tempore flatus agere incipiunt. ἔτος enim Græcè, annus Latinè dicitur. Hæc autem cursum rectum à Borea in Ægyptum ferunt: quibus Auster contrarius est. ¶ *Duo* sunt autem extra hos vbique *spiritus magis quàm venti*, aura & altanus. *Aura* ab aere dicta, quasi aerea, quòd lenis sit motus aeris. Agitatus enim aer auram facit, vnde & Lucretius, Aereas auras. *Altanus*, qui in pelago est per deriuationem ab alto, id est mari vocatus. Nam altus est flatus in ripis quem diximus auram. Nam aura terræ est. ¶ *Turbo* est volubilitas ventorum, & turbo dictus à terra quoties ventus consurgit, & terram in circuitum mittit. *Tempestas* aut pro tempore dicitur, sicut vbique historiographi solent, dum dicunt, ea tempestate: aut ab statu cæli, quia magnitudine sui multis diebus oritur. Verno autem & autumnali tempore quàm maximæ fiunt tempestates: quando nec plena est æstas, nec plena hyems: vnde medium & confine vtriusque temporis ex coniunctione aerum contrariorum efficiuntur tempestates. *Fragor* à fractarum rerum nominatus est sonitu: quia sicca quæque & arida frãgit facilè. *Procella* ab eo quòd percellat, id est percutiat & euellat. Est enim vis venti cũ pluuia. Procellę enim aut de fluminibus aut de ventis fiunt. Nihil autem velocius ventis. vnde & propter celeritatem tam ventos quã fulmina alata fingunt poetę, vt Alatis viribus Austri.

De aquis. CAP. XII.

AQua dicta quod superficies eius æqualis sit. Hinc & æquor appellatum, quia æqualiter sursum est. ¶ Duo autem sunt validissima vitæ humanæ elementa ignis & aqua: vnde grauiter damnantur quibus ignis & aqua interdicitur. ¶ Aquarum elementum cæteris omnibus imperat. Aquæ enim cælũ temperant, terram fecundant, aerem exhalationibus suis incorporant, scandunt in sublime, & cælum sibi vendicant: quid enim mirabilius aquis in celo stantibus? Parum sit in tantam peruenisse altitudinem: rapiunt & secum piscium examina: effusæ, omnium in terra nascentium causa fiunt. Fruges gignũt, arbores frutices herbásque producunt, sordes detergunt, peccata abluunt, potum cunctis animantibus tribuunt.

De diuersitate aquarum. CAP. XIII.

AQuarum naturæ multa est diuersitas. Aliæ enim *salis*, aliæ *nitri*, aliæ *aluminis*, aliæ *sulphuris*, aliæ *bituminis*, aliæ *curam morborum adhibentes*. Nam iuxta Romam Albulæ aquæ *vulneribus medentur*. In Italia fons Cicer. *oculorum vulnera* curat. In Æthiopia lacꝰ est quo perfusa *corpora velut oleo nitescunt*. Zamæ fons in Africa *canoras voces facit*. Ex Clitorio lacu Italiæ qui biberint, vini tędium habent. In Chio insula fontem esse dicunt, *quo hebetes fiunt*. In Bœotia duo fontes alter *memoriam*: alter *obliuionem affert*. Cizici fons, *amorem Veneris tollit*. Bœotiæ lacus furialis est: de quo qui biberit *ardore libidinis exardescit*. In Campania sunt aquę, quæ *sterilitatem* feminarum, & virorum *insaniam abolere* dicuntur. In Æthiopiæ fonte rubro qui biberit *limphaticus fit*. Lechnus fons Arcadiæ *abortus fieri non patitur*. In Sicilia fontes sunt duo, quorum vnus *sterilem fœcundat*: alter *fœcundam sterilem facit*. In Thessalia duo sunt flumina: ex vno bibentes *oues nigras fieri* ferunt: ex altero *albas*, ex vtroque *varias*. Clitumnus lacus in Vmbria *maximos boues gignit*. Reatinis paludibus *iumẽtorum vngulas indurari* dicunt. In Asphaltite lacu Iudeæ *nihil mergi potest* quicquam animam habẽs. In India Siden vocatur stagnũ, in quo *nihil innatat, sed omnia merguntur*. At contrà in Alce lacu per Porcidamum *omnia fluitant, nihil mergitur*. Marsidę fons in Phrygia *saxa generat*. In Achaia aqua profluit è saxis Stix appellata, quod ilico *potata interficit*. Celomum stagnum Siciliæ *tetro odore abigit proximantes*. Fons est in Africa circa templum Ammonis qui *humoris nexibus humum stringit*. *Fauillas etiam in cespitem solidat*. Fons Iob in Idumæa *quater in anno colorem mutasse dicitur*, id est puluerulentum, sanguineũ, viridem, & limpidum: trinis mensibus in anno tenens ex his vnum colorem. In Troglodytis lacus est, *ter in die fit amarus & deinde toties dulcis*. Fons Siloa ad radicem montis Sion: non iugibus aquis, sed *in certis horis diebúsque ebullit*. In Iudæa quondam riuus *sabbatis omnibus siccabatur*. In Sardinia fontes calidi *oculis medentur, fures arguunt*. Nam cæcitate detegitur eorum facinus. In Epiro esse ferunt fontem, in quo *faces extinguuntur accensæ: & accenduntur extinctæ*. Apud Garamantes fontem esse aiunt ita *algentem die*, vt non bibatur: ita *ardentem nocte*, vt non tangatur. Iam verò in multis locis aquæ manant perpetim *feruentes*, tanta vi vt balnea calefaciant. Quædam enim terræ sunt quæ multum sulphuris & aluminis habent. Itaque cùm per venas calentes aqua frigida venit, vicino sulphuris calore contacta excãdescit: nec talis ab origine effluit, sed permutatur dum venit. Sulphur enim aluménque

secum ferunt aquæ, vtrãque materiam igne plenam marisque motibus incalescentem.

De maris nomine. CAP. XIIII.

Mare est aquarum generalis collectio. Omnis enim congregatio aquarum siue salsæ sint, siue dulces, abusiuè maria nuncupantur, iuxta illud, Et congregationes aquarum vocauit maria. Propriè autem *mare* appellatum, eo quòd aquæ eius amaræ sint. *Æquor* autem vocatum, quia æqualiter sursum est: & quamuis aquæ fluctuantes velut montes erigantur: sedatis rursus tempestatibus adæquantur. Altitudo enim maris diuersa est: indiscreta tamen dorsi eius æqualitas. Ideo autem mare incrementum non capere, cùm omnia flumina & omnes fontes recipiat, hæc causa est: partim, quòd influentes vndas ipsa magnitudo eius non sentiat, deinde quòd amara aqua dulce fluentum consumat, vel quòd ipsæ nubes multum aquarum ad se attrahant, siue quòd illam partim venti auferãt, partim sol exsiccet, postremũ quòd per occulta quædam terræ foramina percolatur, & ad caput amnium fontésque reuolutum recurrat. Maris autem certum non esse colorem: sed pro qualitate ventorum mutari. Nã modò flauum est, modò luculentũ, modò atrum.

De Oceano. CAP. XV.

Oceanum Græci & Latini ideo nominãt eo quòd in circuli modo ambiat orbẽ: siue à celeritate, eo quòd ocyus currat. Item quia vt cælum purpureo colore nitet. Oceanus quasi ὠκύαεος. Iste est qui oras terrarum amplectitur, alternísque æstibus accedit atq; recedit. Respirantibus enim in profundum ventis aut remouet maria, aut resorbet. Quíque à proximis regionibus diuersa vocabula sumpsit: vt Gallicus, Germanicus, Scythicus, Caspius, Hircanus, Athlanticus, Gaditanus. Nam *Gaditanum fretum* à Gadibus dictum, vbi primò ab Oceano maris magni limen aperitur. Vnde & Hercules cũ Gadibus peruenisset, columnas ibi posuit, sperans illic esse orbis terrarum finem.

De mediterraneo mari. CAP. XVI.

Mare magnum est quod ab occasu ex Oceano fluit, & in meridiẽ vergit, deinde ad septentrionem tendit. Quòd inde magnum appellatur, quia cætera maria in comparatione eius minora sunt. Istud est *mediterraneum*: quia per mediam terram vsque ad orientem perfunditur, Europam & Africam Asiámque disterminans. Cuius primæ partis sinus, qui Hispaniis perfunditur, *Ibericus & Balearicus* appellatur. Deinde *Gallicus*, quæ Narbonensem prouinciam alluit. Mox *Ligusticus*, qui iuxta Genuam vrbem est proximus. Post hæc *Tyrrhenus* qui Italiam attingit: quem Græci Ionium, Itali inferum vocant. Deinde *Siculus*, qui à Sicilia vsque ad Cretam vadit. Deinde *Creticus*, qui in Pamphiliam & Ægyptum pertendit. Inde *Hellespontus*, qui in septentrionem retorquens, anfractibus magnis iuxta Græcias & Illyricum in angustias septem stadiorum stringitur: quo Xerxes ponte nauibus facto in Græciã commeauit. ibi est Abydos. Inde diffusus ab æquore patẽte rursus stringitur & facit *Propontidem*, qui mox in quingentos passus coartatur, fitque *Bosphorus Thracius*, quo Darius copias transportauit. Inde Ponticus sinus amplissimus à tergo *Meotidis paludis*, quod mare ex multitudine fluminum dulcius quàm cętera, nebulosúmque & breuius est, vnde & *Ponticum vocatum*, quòd sit breuius, atq; præter phocas & thynnos atque delfinos, alias beluas maiores non patitur. ¶ Sicut autem terra dum vna sit, pro diuersis locis variis appellatur vocabulis: ita & pro regionibus hoc mare magnum diuersis nominibus nuncupatur. Nam Ibericum & Asiaticum *à prouinciis* dictum: *ab insulis*, Balearicum, Siculum, Creticum, Cyprium, Ægeum, Carpatium. Nam inter Tenedum & Chium, saxum est in mari potius quàm in insula, quod videntibus procul capræ simile creditur, quam ἔριφα nuncupant, vnde & Ægeum mare est dictum, sic & Carpatium mare inter Ægyptum & Rhodũ ab insula Carpatho illic posita. *A gentibus*, Gallicum, Ausonium, Dalmaticum, Ligusticum. Ab oppidis Argolicum, Corinthium, Tyrium, Adriaticũ. Nam Adria quædam ciuitas Illyrico mari proxima fuit, quæ Adriatico mari nomen dedit. *A positione cæli*, vt superum & inferum, quòd sit oriens superior, occidens inferior. Est autem Tuscum & Adriaticum. *A memoria regis*, vt Ioniũ. Io quippe rex fuit Græciæ, vnde Iones Athenienses. Hoc mare & Tyrrhenum dictum: siue quòd Tusciam alluit: id est Tyrrhenum, siue à Tyrrhenis nautis qui se in hoc mare præcipitauerunt. Et sciendum Ionium sinum esse immensum, ab Ionia vsque ad Siciliam, & huius partes esse Adriaticum, Achaicum & Epiroticum, *A moribus accolarum*, alibi Euxinus, Axenus antea appellatus est. *A casibus hominum* qui ceciderunt in mari, vt Hellespõticum, Icarium, Myrteum. Nam Myrteum mare dictum à Myrtili lapsu, quòd illic ab Oenomao præcipitatus sit. Icarus verò Cretensis, vt fabulæ ferunt, altiora petens, pennis solis calore solutis mari in quo cecidit nomẽ imposuit. Frixus quoque, cum Helle sorore sua fu-

sua fugiens insidias nouercales, conscendit nauem signum arietis habentem, qua liberatus est. Helles autem soror eius perpessa naufragium decidit in mari, & mortua Hellesponto mari dedit nomen. *Ab ordine*, fluēta Propontidis. Nam dictum Propontum, quia pontum præuenit. Idem & à *transitu vel angustis meatibus boum* Bosphorus. Ægyptium autem pelagus Asiæ datur, Gallicum Europæ, Africum Libyæ. His vt quæque proxima sunt, venerunt in partes. *Pelagus*, autem est latitudo maris sine litore & portu. Græco nomine ἀπὸ τῆ πλαγίου, hoc est à latitudine dictum, vnde & plagia, eo quòd sint importuosa.

De sinibus maris. CAP. XVII.

Sinus, dicuntur maiores recessus maris, vt in mari magno *Ionius*: in Oceano, *Caspius*, *Indicus*, *Persicus*, *Arabicus*, qui & *mare rubrum*, qui Oceano asscribitur. *Rubrum* autem *mare* vocatum, eo quòd sit roseis vndis infectum: non talem naturam habet, qualem videtur ostendere, sed vicinis litoribus vitiatur gurges atque inficitur, quia omnis terra quæ circumstat pelago rubra est & sanguineo colori proxima. Ideóque inde minium acutissimum excerpitur, & alij colores quibus pictura variatur. Ergo cùm terra habeat hanc naturam: fluctibus subinde diluitur. & quicquid adhæsum est, in colorem cadit. Ob hoc etiam in iis litoribus gemmæ rubræ inueniuntur. Lapillus enim huiusmodi humo inuolutus cùm inter arenas attritus est, & terræ colorem habet & maris. Hoc mare in duos scinditur sinus. Ex iis qui ab oriente est *Persicus* appellatur. quia ora illius Persæ inhabitant. Alter verò *Arabicus* dicitur, quòd sit circa Arabiam.

De æstibus & fretis. CAP. XVIII.

Æstus, ad Oceanum pertinet: fretum ad vtrumque mare. Nam æstus est maris accessus vel recessus, id est inquietudo, vnde & æstuaria per quæ mare vicissim tam accedit quàm recedit. *Fretum* autem appellatum, quòd ibi semper mare ferueat. Nam fretum est angusti & quasi feruens mare, ab vndarū feruore nominatū, vt Gaditanū vel Siculū. Nam freta dicta Varro ait, quasi feruida, id est feruentia, & motū feruoris habentia. *Fretum Siciliæ* quod regium dicitur, Salustius ex tali causa vocari scribit dicens, Italiæ olim Siciliam coniunctā fuisse, & dum esset vna tellus, medium spacium aut per humiditatē abruptum est aquis, aut per angustiā scissum. Et inde ῥήγιον nominatum, quia Græcè abruptum hoc nomine nuncupatur. Est autē arctissimum trium milliū spatio Siciliam ab Italia diuidēs, fabulosis infame monstris, quibus hinc inde Scilla & Charibdis ostenditur. *Scillam*, accolæ saxum in mari imminens appellant, simile celebratæ formæ procul visentibus. Vnde & monstruosam speciem fabulæ illi dederunt, quasi formā hominis, capitibus succinctā caninis, quia collisi ibi fluctus latratus videntur exprimere. *Charibdis* dicta, quòd gurgitibus occultis naues absorbeat. Est enim mare verticosum, & inde ibi laniata naufragia, profundo emergunt. Ter autem in die erigit fluctus, & ter absorbet. Nam accipit aquas, vt vomat: vomit, vt rursus accipiat. *Sirtes* autem sunt arenosa in mari loca. Sirtes autem Salustius à tractu vocari dicit, quòd omnia ad se trahant, & appropinquantes vadoso mari hæreāt. Hæ autem ad mare Ægyptium vicinæ sunt, & pariter admiscentur. *Vada* verò sunt per quæ in mari vel in fluminibus homines vel animalia pedibus vadant: quæ Virgilius Breuia appellat, Græci βραχέα.

De lacis & stagnis. CAP. XIX.

SVnt & quędam maria quæ non miscentur Oceani fluctibus aut mari magno, & dicuntur lacus & stagna. *Lacus*, est receptaculū in quo aqua retinetur, nec miscetur fluctib⁹. vt lacus Asphalti, lacus Benacus & Larius, & cæteri quos Græci λιμνάς, id est stagna vocāt. Nam fontes labūtur in fluuiis: flumina in freta discurrunt. Lacus stat in loco, nec profluit. Et dictus lacus quasi aquæ locus. *Lacus Asphaltites*, idē & mare mortuum vocatū, propter quod nihil gignit viuum, nihil recipit ex genere viuētium. Nam neq; pisces habet, neq; assuetas aquis & lætas mergendi vsu patitur aues: sed & quæcunq; viuentia mergēda tētaueris: quacunque arte dimersa statim resiliunt: & quamuis vehementer illisa cōfestim excutiuntur. sed neq; vētis monetur resistēte turbinibus bitumine, quo aqua omnis stagnatur. neq; nauigationis patiens est, quia omnia vita carētia in profundū merguntur: nec materiā vllā sustinet, nisi quæ bitumine illustratur. Lucernam accēsam ferunt supernatare: extincto lumine demergi. Hoc & mare Saliuarum dicitur, siue lacus Asphalti, id est bituminis. & est in Iudæa inter Hierico & Zoaran. Longitudo vsq; ad Zoaras Arabiæ. dirigitur stadiis septingentis octoginta: latitudo stadiis centum quinquaginta vsque ad vicinia Sodomorum. *Lacus Tiberiadis*, ab oppido Tiberiade vocatus, quod quondam Herodes in honorem Tiberij Cæsaris condidit. Est autem in Iudæa omnibus lacis salubrior, & ad sanitatē corporum quodammodo efficacior. *Genesar lacus*, amplissimus in Iudæa longitudine centū quadraginta extēditur stadiis, latitudine quadraginta diffundi-

tur,crispantibus aquis:auram non ventis,sed de seipso sibi excreans. Vnde & Genesar dicitur Græco vocabulo, quasi generans sibi auram. deniq; per diffusiora spatia lacus frequentibus auris spirantibus agitatur. Vnde & purior haustus eius, & ad potandum dulcis & habilis. *Benacus lacus*, Italiæ in Venetia. de quo fluuius nascitur Mincius, qui lacus magnitudine sui tempestates imitatur marinas. *Lucrinus* & *Auernus lacus* Cāpaniæ sunt. *Lucrinus* autem dictus,quia olim propter copiam piscium vectigalia magna præstabat. *Auernus* autem lacus vocatus, quia aues ibi superuolitare non possent.Nam antea siluarum densitate sic ambiebatur, vt exhalantis inde per angustias aquæ sulphureæ fetor grauissimus superuolantes aues halitu suo necaret. Quam rem Augustus Cæsar intelligens, deiectis siluis ex pestilentibus amœna reddidit loca. Lacus autem idem & *stagnum*, vbi immensa aqua conuenit.Nam dictum est stagnū,ab eo quòd illic aqua stet,nec decurrat.

De abysso. CAP. XX.

Abyssus,profunditas aquarum impenetrabilis:siue speluncæ aquarum latentium, de quibus fontes & flumina procedunt. vel quæ occultè subtereunt. vnde & abyssus dictus. Nam omnes aquas siue torrentes per occultas venas ad matricem abyssum reuertuntur. *Fluctus*,dicti quòd flatibus fiant. Vētorum enim impulsu agitatæ aquæ fluctuāt. *Aqua*,est statiua & sine motu æqualis. *Vnda* verò eminēs liquor, qui semper in motu est. Lucretius, *Aerias undas*, id est motus,& corpus illud quod refluctuat.Nam nec vnda per se aqua est: sed aqua in motu quodam & agitatione quasi abeundo & redeundo vnda vocata. *Latex* propriè liquor fontis est. Et dictus latex quòd in venis terræ lateat. *Gutta*, est quæ stat:stilla, quæ cadit. Hinc & stillicidium, quasi stilla cadens. *Stiria* enim Græcū est,id est gutta.inde fit diminutiuum, vt dicimus stilla: dum autem stat aut pendet de tectis vel arboribus,quasi glutinosa est: dum ceciderit,stilla est. *Spuma* dicta eo quòd spuatur.sordes enim sunt vndarum.vnde & mustum, & ea quæ coguntur spuma purgantur. Hinc & sputum.

De fluminibus. CAP. XXI.

Fluuius, est perennis aquarum decursus,à fluendo perpetim dictus. Propriè autem *flumen* ipsa aqua,*fluuius* cursus aquæ.Prius autem flumen quàm fluuius, id est, prior aqua quàm decursus. *Duo* sunt *fluminum genera*: vnū *torrens*:alterū *riuus*.de quo Virgilius,-donec me flumine viuo, -Abluero ... *Torrens*, est aqua veniens cum impetu. Dictus autem torrens,quia pluuia crescit,siccitate torrescit, id est arescit.de quo Pacuuius, Flammeo vapore torrens torret.Cui Græci ab hyeme nomen dederunt, nos ab æstate: illi à tempore quo succrescit, nos à tempore quo siccatur. *Amnis*,fluuius est nemore ac frondibus redimitus, & ex ipsa amœnitate amnis vocatur. *Decursus*, propriè finis cursus, siue aquarum sit,seu quarumlibet rerum. *Riui* dicti, quòd deriuentur ad irrigandum, id est inducendū aquas in agris. Nam *irrigare* inducere est. *Gurges*, propriè locus altus in flumine. *Puteus*,est locus defossus ex quo hauritur aqua, à potatione dictus. *Fons*, caput aquæ est nascētis, quasi fundens aquas. ¶ Quidā autem fluuiorum propriis ex causis nomina acceperunt: ex quibus nonnulli nominādi sunt qui in historiis celebres memorantur. *Geon*, fluuius de paradiso exiens atque vniuersam Æthiopiam cingēs, vocatus hoc nomine quòd incremento suæ inundationis terram Ægypti irriget: γῆ enim Græci Latinè terrā significat.Hic apud Ægyptios Nilus vocatur,propter limum quem trahit, qui efficit fœcūditatē.Vnde & *Nilus* dictus est quasi νέων ἑλκύσας trahens. Nam antea Nilus Latinè Melo dicebatur.Apparet autem in Nilide lacu, de quo in meridiem versus excipitur Ægypto, vbi Aquilonis flatibus repercussus aquis retro luctantibus intumescit,& inundationem Ægypti facit. *Ganges*,fluuius, quem *Physon* scriptura sacra nominat,exiens de paradiso pergit ad Indiæ regiones. Dictus autem Physon,id est,caterua,quia decē fluminibus magnis sibi adiūctis impletur & efficitur vnus. *Ganges* autem vocatus à Gangaro rege Indiæ.Fertur autem Nili modo exaltari, & super Orientis terras erumpere. *Tigris*, fluuius Mesopotamiæ de paradiso exurgens, & pergens contra Assyrios, & post multos circuitus in mare mortuū influens. Vocatur autē Tigris propter velocitatē instar bestię Tigridis,nimia pernicitate currentis. *Euphrates*,fluuius Mesopotamiæ de paradiso exurgens,copiosissimus gemmis, qui per mediam Babyloniam influit: hic à frugibus vel ab vbertate nomen accepit. Nam Hebraicè Euphrata fertilitas interpretatur. Mesopotamiam enim in quibusdam locis ita irrigat, sicut Nilus Alexandriam. Salustius autem autor certissimus asserit, Tigrim & Euphratem vno fonte manare in Armenia, qui per diuersa euntes longius diuiduntur spacio medio derelicto multorum millium:quæ tamen terra quæ ab ipsis ambitur, Mesopotamia dicitur. Ex quo Hieronymus animaduertit,aliter de paradisi fluminibus intelligendum. *Indus*, fluuius orientis, qui à rubro mari accipitur. *Hidaspes*, fuit Medorum rex antiquissimus, ex quo amnis orientis nomen accepit, qui nunc Hidaspes dicitur. de quo Lucanus:

Vastis

Vastis Indus aquis mixtum non sentit Hidaspen. Et, -quâ Medus Hidaspes Accedit pelago, Phœbi surgentis ab igne. Qui dum sit fluuius Persarum, dicitur tamen contra orientem decurrere. *Araris* fluuius Germaniæ. De quo Virgilius: Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim. Currit enim Tigris per Parthiam & Assyriam. *Bactrus* fluuius orientis à rege Bactro vocatus fertur, à quo & Bactriani, & vrbs eorum. *Choaspis* fluuius Persarum, vocatus eorum lingua, quòd miram aquæ dulcedinẽ habeat: adeò vt Persici reges quamdiu inter ripas Persidis fuerunt, sibi ex eo pocula vendicarint. Ex hoc amne quidam Cygnum Ciliciæ fluuium deriuari existimant. *Araxis* amnis Armeniæ, qui ab vno monte cum Euphrate diuersa specie oritur, dictus quòd rapacitate cuncta prosternat. Vnde & cùm Alexander eum transgredi vellet ponte fabricato, tanta vi inundauit vt pontem dirueret. Hic breuibus interuallis ab Euphratis ortu caput tollit: ac deinde Caspium fertur in mare. Eluuius Scythię qui vocatur *Orontes* iuxta Antiochię muros decurrens, qui à solis ortu oriens non lõgè ab vrbe mari conditur, quem de originis suæ tractu orientem veteres Latinè appellauerunt. Cuius fluentis ex ipso impetu frigidioribus, & zephiris assiduè ibi spirantibus, tota ciuitas momentis propè omnibus refrigeratur. *Iordanis* Iudææ fluuius, à duob. fontibus nominatus: quorum alter vocatur Ior, alter Dan. His igitur procul à se distantibus in vnum alueum fœderatis, Iordanis deinceps appellatur. Nascitur autem sub Libano monte, & diuidit Iudæam & Arabiam, qui per multos circuitus iuxta Iericho in mare Mortuum influit. *Eusis* Caucaseis montibus fusus cum pluribus aliis in Euxinum se præcipitat mare. Vnde & nuncupatur. *Cydnus* amnis Ciliciæ, à Tauro monte progrediens, miram aquarum habens suauitatem, & quicquid candidum est, Cydnum gentili lingua Siri dicunt. Vnde cydnus: amni huic nomen datum, quia tumet æstate quando niues soluuntur: reliquis anni temporibus tenuis est & quietus. *Ilias* fluuius Asiæ. *Pactolus* fluuius Asiæ, arenas aureas trahens: de quo Virgilius, Pactolúsque irrigat auro. quem pro aurato fluore alij Chrysoroam vocant. *Erinus* fluuius Asiæ, qui Smirnęos secat campos, & ipse fluctibus aureis & arenis plenus, à quo Smirna vocata est. *Meander* amnis Asiæ flexuosus, qui recurrentibus ripis inter Asiam & Ionium præcipitatur in sinum, qui Miletum diuidit & Prienen. Meander autem vocatus, quòd sit flexuosus: & nũquam currat rectus. De quo Ouidius, Quíque recuruatus ludit Meander in vndis. *Tanus* fuit rex Scytharũ primus, à quo Tanais fertur fluuius nuncupatus, qui ex Riphæis syluis veniens, diriuit Europam ab Asia inter duas mundi partes medius currens, atque in Pontum fluens. *Inachus* Achaiæ amnis, Argolicos irrigans campos, quem rex Inachus à se nominauit, qui exordium Argiuæ gẽti primus dedit. Ibi est & Erimantus ab Erimanto monte dimissus. *Padus* Italiæ fluuius à iugis alpium fusus, ex tribus fontibus oritur: ex quibus vni vocabulum est Padus, qui diffusus in modũ stagni amnem sinu dirigit, à quo & Padus est nũcupatus. Hic à Græcis *Eridanus* cognominatur, ab Eridano Solis filio, quem Phaetontem dicunt, qui fulmine percussus in eodem fluuio deiectus est, & extinctus. Augetur autem ex ortu Canis liquescentibus niuibus, & cum accessione triginta fluminum circa Rauennam in Adriaticum mare defertur. *Tiberis* Italiæ fluuius à Tiberino rege Albanorum dicitur appellatus, qui in hunc fluuium cecidit, & de exitu suo nomen dedit. Nam anteà *Albola* antiquum nomen à colore habuit, quòd niuibus albus sit. Ipse est autem *Tibris*, qui & *Tiberis*, sed Tiberis in quotidiano sermone: *Tibris* in versu dicitur. *Danubius* Germaniæ fluuius vocari fertur à niuium copia, quibus magis augetur. Iste est qui in Europa plus omnibus famam habet. Idem & *Ister*, quia dum per innumeras vadit gentes, mutat & nomen, & maiores sibi ambigendo colligit vires. Oritur à Germanicis iugis & occidentalibus partibus barbarorum, pergens contra orientem: sexaginta in se fluuios recipit. septem ostiis in Pontum influit. *Rhodanus* Galliæ fluuius ab oppido Rhodo cognominatus est, quẽ coloni Rhodiorum vocauerunt, qui rapido concitus cursu, Tyrrheni æquoris freta scindens, non modicum sæpe nauigãtium facit periculum, dum inter se maris fluctus & amnis fluenta decertant. *Rhenus* à Rhodani societate fertur vocatus: quoniam cum eodem ex vna prouincia oritur. Est autem Germaniæ fluuius inter tres Europæ maximos fluuios computatus, qui à iugo Alpium vsque in Oceani profunda cursus suos dirigit. *Iberus* amnis, qui quondam totius Hispaniæ nomen dedit. *Mineus* fluuius Galliciæ nomen à colore pigmenti sumpsit, qui in eo plurimus inuenitur: *Durius* à Græcis quasi Doricus cognominatus. *Tagum* fluuium Carthago Hispaniæ nuncupauit, ex qua ortus procedit, fluuius arenis aureis copiosus, & ob hoc cæteris fluuiis Hispaniarum prælatus. *Betis* fluuius, qui & Beticæ prouinciæ nomen dedit: de quo Martialis: Betis oliuifera crinem redimite corona, Aurea qui nitidis vellera tingis aquis, eò quòd ibi lanæ pulchro colore tinguntur. Betis autem dictus, eò quòd humili solo decurrat. βαθὺ enim Græci hu-

mile vel mersum vocant. Quædam autem flumina in diluuio soluta mole terrarũ præclusa sunt: quædam verò quæ non erant abissi, tunc præruptis meatibus eruperunt.

De diluuijs. CAP. XXII.

Diluuium dictum, quòd aquarum clade omnia quæ inundauerit deleat. *Primum diluuium* extitit sub Noe, quando hominum sceleribus offensus omnipotens, toto orbe contecto, deletis cunctis, vnum spacium cœli fuit ac pelagi. Cuius hactenus indicium videmus in lapidibus, quos in remotis montibus conchis & ostreis concretos, sæpe etiã cauatos aquis visere solemus. *Secundum diluuium* fuit in Achaia, Iacob patriarchæ, & Ogigi temporibus, qui Eleusinæ conditor & rex fuit, noménque loco & tempori dedit. *Tertium diluuium* in Thessalia Moysi vel Amphitryonis temporibus, qui tertius post Cecropem regnauit. Cuius temporibus aquarum diluuies maiorem partem populorum Thessaliæ absumpsit: paucis per refugia mõtium liberatis: maximè in monte Parnaso, in cuius circuitu Deucalion tunc regno potiebatur: qui tunc ad se ratibus confugientes susceptos, per gemina Parnasi iuga fouit & aluit. A quo propterea genus hominũ Græcorum fabulæ ex lapidibus reparatum ferunt, propter hominum insitam cordis duritiam. ¶ Sed & flumina cùm insolitis aucta imbribus vltra consuetudinem, vel diuturnitatem, vel magnitudinem redundant, multáque prosternunt, & ipsa diluuium dicuntur. Sciendum autẽ flumina cùm super modũ crescunt, non tantùm ad præsens inferre damna, sed etiã & aliqua significare futura.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER XIV.

CAPITA LIBRI DECIMIQVARTI.

1 *De terra.*
2 *De orbe.*
3 *De Asia & partibus eius.*
4 *De Europa & partibus eius.*
5 *De Libya & partibus eius.*
6 *De insulis.*
7 *De promontorijs.*
8 *De montibus cæterisque terræ vocabulis.*
9 *De inferioribus terræ.*

De Terra. CAP. I.

TERRA est in media mundi regione posita, omnibus partibus cœli in modum centri æquali interuallo cõsistens, quę singulari numero totum orbem significat: plurali verò singulas partes, cui nomina diuersa dat ratio. Nam terra dicta à superiori parte, qua teritur: humus ab inferiore vel humida terra, vt sub mari: tellus autem, quia fructus eius tollimus: hæc & *Ops* dicta, eò quòd opem fert frugibus. Eadẽ & arua, ab arando & colendo vocata. Propriè autem terra ad distinctionem aquæ, arida nuncupatur: sicut Scriptura ait, *Quia vocauerit Deus terram, aridam.* Naturalis enim proprietas, siccitas est terræ. Nam vt humida sit, hoc aquarum affinitate sortitur. Cuius *motum* alij dicunt ventum esse in concauis eius, qui motus eam mouet. Salustius, Venti per concaua terræ præcipitati rupti aliquot montes tumulíque sedere. Alij aquam dicũt generalem in terris moueri, & eas simul concutere, sicut vas, vt dicit Lucretius. Alij σεισμὸν eandem terram vocant: cuius plerunque latentes ruinæ superposita cuncta concutiunt. *Terræ* quoque *hiatus* aut motu aquæ inferioris fit, aut crebris tonitruis, aut de concauis terræ erumpentibus ventis.

De Orbe. CAP. II.

Orbis à rotunditate circuli dictus, quia sicut rota est. Vnde breuis etiam rotella *orbiculus* appellatur. Vndique enim Oceanus circũfluens eius in circulo ambit fines. ¶ Diuisus est autem trifariè. Ex quibus vna pars Asia: altera Europa: tertia Africa, quæ & Libya

Libya nuncupatur. Quas tres partes orbis veteres non æqualiter diuiserunt. Nam *Asia* à meridie per orientem vsque ad septentrionem peruenit. *Europa* verò à septentrione vsque ad occidentem: atque inde *Africa* ab occidente vsque ad meridiem. Vnde euidenter orbem dimidium duæ tenent Europa & Africa: alium verò dimidium sola Asia: sed ideo istæ duæ partes factæ sunt, quia inter vtramque ab Oceano mare magnum ingreditur, quòd eas intersecat. Quapropter si in duas partes orientis & occidentis orbẽ diuidas, Asia erit in vna: in altera verò Europa & Africa.

De Asia. CAP. III.

Asia, ex nomine cuiusdam mulieris appellata, quæ apud antiquos imperium tenuit Oriẽtis. Hæc in tertia orbis parte disposita, ab oriente ortu Solis, à meridie Oceano, ab occiduo nostro mari finitur: à septẽtrione Mæotide lacu & Tanai fluuio terminatur. Habet autem prouincias multas & regiones quarum breuiter nomina & situs expediam: sumpto initio à paradiso. *Paradisus*, est locus in orientis partibus constitutus, cuius vocabulum ex Græco in Latinum vertitur hortus. Porrò Hebraicè Edem dicitur, quod in nostra lingua delitiæ interpretatur. Quod vtrumque iunctum facit hortũ delitiarum. Est enim omni genere ligni & pomiferarum arborum consitus, habens etiam lignum vitæ. Non ibi frigus, non æstas: sed perpetua aeris temperies. E cuius medio fons prorumpens totum nemus irrigat: diuiditúrque in quatuor nascentia flumina: cuius loci post peccatum hominis aditus intercluſus est. Septus est enim vndique romphea flamma, id est, muro igneo accinctus, ita vt eius cũ cælo penè iungatur incendium. Cherubin quoque, id est, angelorũ præsidiũ arcẽdis spiritibus malis super rompheæ flagrantiã ordinatũ est, vt homines flammæ, angelos verò malos angeli boni submoueant, ne cui carni vel spiritui trãsgressionis aditus paradisi pateat. *India* vocata ab Indo flumine, quod ex parte occidẽtali clauditur. Hęc à meridiano mari porrecta vsq; ad ortũ Solis, & à septentrione vsq; ad montẽ Caucasum peruenit, habens gentes multas & oppida: insulam quoq; Taprobanam è gẽmis & elephãtis refertam Chrysen & Argyren auro argẽtóque fœcundas, vtilẽ quoque arboribus foliis nunquam carentem. Habet & fluuios Gãgen & Nidan & Hypanen illustrãtes Indos. Terra Indiæ Fauonij spiritu saluberrima, in anno bis metit fruges: vice hyemis & æstatis Etesias patitur. Gignit autem tincti coloris homines, elẽphantes ingentes, monoceron bestiam, psitacum auem, ebenum quoque lignum, & cinnamomũ, & piper, & calamum aromaticũ. Mittit & ebur: lapides quoq; precioſos, berillos, chrysoprasios & adamantẽ, carbunculos, lychnites, margaritas, & vniones, quibus nobilium fœminarũ ardet ambitio. Vbi sunt & mõtes aurei, quos adire propter dracones, & gryphas, & immensorũ hominũ monstra impossibile est. *Parthia*, ab Indiæ finibus vsq; ad Mesopotamiã generaliter nominatur. Propter inuictã enim virtutẽ Parthorum, & Assyria & reliquæ ꝓximę regiones in eius nomẽ trãsierũt: Sunt enim ea Aracusia, Parthia, Assyria, Media & Persia: quę regiones inuicẽ sibi coniunctę initiũ ab Indo flumine sumunt. Tigri clauduntur, locis montuosis & asperioribus sitæ, habentes fluuios Hydaspen & Arbem. Sunt enim inter se finibus suis discretæ: nomina à propriis authoribus ita trahentes. *Aracusia*, ab oppido suo nuncupata. *Parthiam*, Parthi à Scythia venientes occupauerunt, eámque ex suo nomine vocauerunt. Huius à meridie rubrũ mare est, à septentrione Hircanum salum: ab occidua Solis plaga, Media. Regna in ea octodecim sunt, porrecta à Caspio littore vsque ad terras Scytharum. *Assyria* vocata ab Assur filio Sem, qui eam regionem post diluuiũ primus incoluit. Hæc ab ortu Indiam: à meridie Mediam tangit: ab occiduo, Tigrim: à septẽtrione mõtem Caucasum, vbi portæ Caspiæ sunt. In hac regione primus inuẽtus est vsus purpuræ: inde primum crinium & corporũ vnguenta venerunt, ac odores quibus Romanorũ atq; Græcorum effluxit luxuria. *Media* & *Persia*, à regibus Medo & Perso cognominatæ, qui scilicet eaſdem prouincias bellãdo aggressi sunt. Ex quibus Media ab Occasu transuersa Parthia regna amplectitur: à septentrione Armenia circũdatur: ab ortu Caspios videt: à meridie Persiam. Huius terra Medicam arborem gignit, quam alia regio minimè parturit. Sunt autẽ Mediæ duæ, maior & minor. *Persida*, tendens ab ortu vsq; ad Indos: ab occasu rubrum mare habet: ab aquilone verò Mediam tangit: ab austro Armeniã, quæ Persidæ annectitur, quibus est Susa oppidũ nobilissimum. In Persia primùm orta est ars magica, ad quam Nemroth gigas post cõfusionem linguarum abiit, ibíq; Persas ignem colere docuit. Nam omnes in illis partibus solem colunt, qui ipsorum lingua El dicitur. *Mesopotamia*, Græcam etymologiam possidet: quòd duobus fluuiis ambiatur. Nam ab oriente Tigrim habet, ab occiduo Euphratem: incipit autem à septentrione inter montem Taurum & Caucasum: cuius à meridie sequitur Babylonia, deinde Chaldæa, nouissimè Arabia &c. *Babyloniæ* regionis caput Babylon

vrbs est, à qua nuncupata, tam nobilis, vt Chaldæa & Assyria & Mesopotamia in eius nomen aliquando transierint. *Arabia* appellata, id est, sacra. Hoc enim significare interpretatur, eo quòd sit regio thurifera, odores creans. Hinc eam Græci Δεύρω, nostri beatam nominauerunt. In cuius saltibus, & myrrha & cinamomum prouenit. Ibi nascitur auis Phœnix, Sardonix gemma, ἰυγὲς, Molochites & Pæderos ibi inueniuntur. Ipsa est Saba appellata, à filio Chus, qui nuncupatus est Saba. Hæc autē angusto terræ tractu ad orientem versus ad Persicum sinum extenditur, cuius septentrionalia Chaldæa claudit: Occasum, sinus Arabicus. *Syriam*, Syrus quidam perhibetur indigena à suo vocabulo nuncupasse. Hæc ab oriente, fluuio Euphrate: ab occasu, mari nostro & Ægyptio terminatur, habens à septentrione Armeniam & Cappadociam: à meridie sinum Arabicum. Situs eius porrectus in immensam longitudinem: in lato angustior. Habet enim in se prouincias Commagenam, Phœniciam, & Palæstinam: cuius pars est Iudæa absque Sarracenis, & Nabatheis. Commagena prima prouincia Syriæ à vocabulo Commagæ vrbis nuncupata, quæ quondam ibi metropolis habebatur. Huius est à septentrione Cappadocia: ab ortu Mesopotamia: à meridie Syria: ab occasu mare magnum. Phœnix Cadmi frater de Thebis Ægyptiorum in Syriam profectus, apud Sydonem regnauit, eumque prouinciam ex nomine suo Phœniciam appellauit. Ipsa est vbi Tyrus est, ad quam Esaias loquitur. Habet autem ab oriente Arabiam: à meridie mare rubrum. *Palestina*, prouincia Philistinam vrbem metropolim habuit, quæ nunc dicitur Ascalon: ex qua ciuitate omnis circa eam regio Palæstina est nuncupata. Huius ab oriente mare rubrum occurrit: à meridiano latere Iudæa excipitur: à septentrionali plaga Tyriorum finibus clauditur: ab occasu Ægyptio limite terminatur. *Iudæa*, regio Palestinæ ex nomine Iudæ appellata: ex cuius tribu reges habuit. Hæc prius Chanaan dicta est, à filio Cham, siue à decem Chananæorum gentibus: quibus expulsis eandem terram Iudæi possederunt. Initium longitudinis eius à vico Arfa vsque ad vicum Iuliaden porrigitur: in quo Iudæorum pariter & Tyriorum habitatio communis est. Latitudo autem eius à monte Libani vsque ad Tiberiadis lacum extenditur. In medio autem Iudææ ciuitas Hierosolyma est, quasi vmbilicus regionis totius terræ: variarū opū diues, frugibus fertilis, aquis illustris, opima balsamis. Vnde secundum elementorum gratiam æstimauerunt Iudæi eam promissam patribus terram fluentem lacte & melle: cùm hinc illis Deus resurrectionis prærogatiuam pollicetur. *Samaria*, regio Palæstinæ ab oppido quodam nomen accepit quod vocabatur Samaria: ciuitas quondam regalis in Israel: quæ nunc ab Augusti nomine Sebastia nuncupatur. Hæc regio inter Iudæam & Galilæam media iacet: incipiens à vico, cui nomen est Eleas, deficiens in terra Agrabat. Situs eius natura consimilis: nec vllo differens à Iudæa. *Galilæa*, regio Palæstinæ vocata, quòd gignat candidiores homines quàm Palæstina. Hæc autem duplex est, superior & inferior: sibi tamen connexæ, Syriæ & Phœniciæ adhærentes. Terra earum opima & ferax & fructibus satis fœcunda. *Pentapolis*, regio in confinio Arabiæ & Palæstinæ sita. Dicta à quinque ciuitatibus impiorum, quæ cælesti igne consumptæ sunt: terra amplius olim à Hierosolymis vberrima: nunc autem deserta atque exusta. Nam pro scelere incolarum de cælo descendit ignis, qui regionem illam in cineres æternos dissoluit. Cuius vmbra quædā & species in fauillis & arboribus ipsis etiam adhuc videtur. Nascuntur enim ibi poma virentia sub tanta specie maturitatis, vt edendi desiderium gignant. Si carpas fatiscunt ac resoluuntur in cinerem, fumúmque exhalant, quasi adhuc ardeant. *Nabathea*, regio à Nabath filio Ismael nuncupata. Iacet autem inter Iudæam & Arabiam: & surgens ab Euphrate in mare rubrum porrigitur, & est pars Arabiæ. *Ægyptus*, quæ prius Ærea dicebatur, ab Ægypto Danai fratre postea ibi regnante nomen accepit. Hæc ab oriente Syriæ ac mari rubro cōiuncta, ab occasu Libyam habet: à septentrione mare magnum: à meridie retrorsus recedit, pertendens vsque ad Æthiopiam: regio cæli imbribus insueta & pluuiarum ignara. Nilus solus eam circumfluens irrigat, & inundatione sua fœcundat: vnde & ferax frugibus multam partem terrarum frumento alit: cæterorum quoque negotiorum adeò copiosa, vt impleat necessariis mercibus omnem etiam orbem terrarum. Finis Ægypti *Canopia* à Canope Menelai gubernatore sepulto in ea insula, quæ Libyæ principium & ostium Nili facit. *Seres*, oppidum orientis: à quo & genus sericum & regio nuncupata est. Hæc à Scythico Oceano & mari Caspio ad Oceanum orientalem inflectitur, nobilibus fertilis frōdibus: à quibus vellera decerpuntur, quæ cæteris gētibus Seres ad vsum vestium vendunt. *Bactriæ*, regioni proprius amnis Bactrus vocabulum dedit. Partes eius quę planæ sunt, propansis iugis ambiūtur: quæ aduersæ sunt, Indi fluuij fontibus terminantur. Reliqua includit Ochus fluuius. Mittit Bactria fortissimos camelos nunquam atterentes pedes. *Scythia* sicut & *Gothia* à Magog filio Iaphet

fertur cognominata: cuius terra olim ingens fuit: nam ab oriente India: à septẽtrione per paludes Mæotides inter Danubium & Oceanum vsque ad Germaniæ fines porrigebatur. Postea verò minor effecta à dextra orientis parte quà Oceanus Syricus tenditur vsque ad mare Caspium, quod est ad occasum: dehinc à meridie vsque ad Caucasi iugum deducta est: cui subiacet Hircania, ab occasu habens pariter gentes multas propter terrarum infœcunditatem latè vagantes. Ex quibus quædam agros incolunt, quædã portentuosæ ac truces carnibus humanis & eorum sanguine viuunt. Scythiæ plures terræ sunt locupletes: inhabitabiles tamen plures: nam dum in plerisque locis auro & gemmis affluant, gryphorũ immanitate accessus hominum rarus est. Smaragdis autem optimis hæc patria est. Cyaneus quoque lapis & crystallus purissimus Scythiæ est. Habet & flumina magna Oscoron, Phasiden atque Araxen. *Hircania* dicta à sylua Hircana, quæ Scythiæ subiacet, habens ab oriẽte mare Caspium: à meridie Armeniam: à septentrione Albaniam: ab occasu Iberiam. Est autem sylua aspera, copiosa immanibus feris, tigribus, pantherisque ac pardis: de qua Virgilius: Hircanæque admorunt vbera tigres. *Albania* à colore populi nũcupata, eo quòd albo crine nascantur. Hæc ab oriente sub mari Caspio surgens, per ora Oceani septentrionalis vsque ad Mæotides paludes per deserta & inculta extenditur. Huic terræ canes ingentes sunt, tantæque feritatis, vt tauros premãt, leones perimant. *Armenia* nuncupata ab Armeo Iasonis Thessali comite, qui amisso rege Iasone collecta multitudine eius, quæ passim vagabatur, Armeniã cepit, & ex suo nomine nuncupauit. Sita est inter Taurum & Caucasum à Cappadocia vsque ad Caspium mare protensa, habens à septentrione Ceraunios montes, ex cuius collibus Tigris nascitur: & in cuius montibus arca post diluuium resedisse perhibetur. Duplex est autem Armenia, superior & inferior: sicut duæ Pannoniæ *Hiberia* regio Asię est, prope Põtum Armeniæ iuncta. In hac herbæ tincturæ vtiles nascuntur. *Cappadociam* vrbs propria nominauit. Hæc in capite Syriæ sita, ab oriẽte Armeniam tangit: ab occasu, Asiam minorem: ab aquilone, mare Cimmericum: & Hemiscirios campos, quos habuẽre Amazones: à meridie verò, Taurum montem, cui subiacet Cilicia & Isauria vsque ad Cilicum sinum, qui spectat contra insulam Cyprum. Terra eius ante alias nutrix equorũ. Halys amnis per eam fluit, qui quondam Lydiæ regna disiunxit à Persis. *Asia minor* ab Oriente Cappadocia cingitur: ab aliis partibus vndique mari circumdatur. Nam à septentrione pontum Euxinum habet: ab occasu Propontidem: à meridie Ægyptium mare. Habet prouincias Bithiniam, Phrygiam, Galathiam, Lydiam, Cariam, Pamphiliam, & Hisauriam, Liciam atque Ciliciam. Prima Asiæ minoris *Bitinia* in Ponti exordio ad Solis orientis partem, aduersa Thracię iacet: multis antea nominibus appellata. Nam priùs Beritia dicta, deinde Migdonia, mox à Bithinio rege Bithinia nuncupata. Ipsa est & maior Phrygia. Nicomedia vrbs in ea est, vbi Hannibal fugiens veneni hausto animã exhalauit. *Galatia* dicta à priscis Gallorum gẽtibus à quibus extitit occupata. Nam Galli in auxilium à rege Bithiniæ euocati, regnum cum eo peracta victoria diuiserunt: sicque deinde Græcis admixti, primùm Gallogræci, nunc ex antiquo Gallorum nomine Galatæ dicuntur, & eorum regio Galatia nuncupatur. *Phrygia* dicta à Phrygia Europis filia. Hæc *Dardania* à Dardano Iouis filio dicta. De quo Homerus ait: Quem primùm genuit cœlesti Iupiter arce. Hic enim profectus de Corintho ciuitate primus venit in Phrygiam. Est autem regio *Troadis* superiecta ab Aquilonis parte Galatiæ: à meridiana, vicina est Lycaoniæ: ab oriente Lydię adhæret: ab occidente Hellesponto mari terminatur. Huius regio Troia est, quam ex suo nomine appellauit Tros Troianorũ rex Ganimedis pater. *Duæ* sunt autem *Phrygiæ*, maior & minor. *Maior Phrygia* Smirnam habet. *Minor* verò Ilium, Licaoniam. *Cariam* Hermus fluuius discernit à Phrygia. *Lydia* sedes antiqua regum, quam Pactoli vnda extulit in diuitias, torrentibus aureis. hęc antea Mæonia dicebatur. quæ dum pro breuitate duos fratres reges Lydum & Tyrrhenum ferre non posset: hinc ex sorte Tyrrhenus cum ingenti multitudinæ profectus loca Galliæ occupauit, & Tyrrheniam nuncupauit. Lydia autem à Lydo regis fratre, qui in prouincia remanserat, cognominata est. Coniungitur ab occidente minori Phrygiæ: ab ortu Smirnam vrbem habet, quam Helles fluuius cingit, cuius cãpos Pactolus & Hermus circumfluunt, arenis aureis ditissimi. *Isauria* ex situ loci perhibetur cognominata, quòd vndique aurarum aperta flatibus pateat. Metropolim vrbem Seleuciam habet. *Cilicia* à Cilice quodam nomen traxit, quem ortũ Phœnice dicunt, & antiquiorem Ioue fuisse asserunt. Plurima iacet campis, recipiens ab occiduo Lyciam: à meridie mare Persicum: à tergo montis Tauri iuga. Hanc Cygnus amnis intersecat: matrem vrbium habet Tarsum. In ea & Coriscos oppidum est: vnde crocum plurimum & optimum venit: spiramine flagrantior & colore pulchrior auro. *Lycia* nuncupata, quòd ab oriente ad-

iuncta Ciliciæ sit. Nam habet ab ortu Ciliciam: ab occasu & meridie mare: à septentrione Cariam. Ibi est mons Chimera, qui nocturnis æstibus ignem exhalat: sicut in Sicilia Ætna & Nesceus in Campania.

De Europa. CAP. IIII.

POst Asiam ad Europam stilus vertendus est. *Europa* quippe Agenoris regis Libyæ filia fuit, quam Iouis ab Africa raptam Cretam aduexit, & tertiam partem orbis ex eius nomine appellauit. Iste autem est Agenor Libyæ filius, ex qua & Libya, id est, Africa fertur cognominata. Vnde apparet prius Libyam accepisse vocabulũ, postea Europam. Europa autem in tertiam partem orbis diuisa, incipit à flumine Tanais, descẽdens ab occasu per septentrionalem Oceanum vsque ad fines Hispaniæ, cuius pars orientalis & meridiana à Ponto consurgens, tota mari magno coniungitur, & in insulis Gadibus finitur. ¶Prima Europæ regio *Scythia* inferior, quæ à Mæotidis paludibus incipiens, inter Danubium & Oceanum septentrionalem vsque ad Germaniam porrigitur: quæ terra generaliter propter barbaras gẽtes, quibus inhabitatur, barbarica dicitur. Huius pars prima *Alania* est, quæ ad Meotidas paludes pertingit. Post hãc *Dacia*, vbi & *Gothia*: deinde *Germania*, vbi plurimam partem Sueui incoluerunt. *Germania* post Scythiam inferiorem à Danubio inter Rhenum fluuium Oceanúmque cõclusa, cingitur à septentrione & occasu Oceano: ab ortu verò, Danubio: à meridie Rheno flumine dirimitur: terra diues virium, ac populis numerosis & immanibus. Vnde & propter fœcunditatẽ gignendorum populorum, Germania dicta est. Gignit aues hircinas, quarum pẽnæ noctu perlucent. Bisontes quoque feras & vrsos atque alces parturit. Mittit & gemmas, crystallum, & succinum, callaicum quoque viridem, & ceraunium candidum. *Duæ* sunt autem *Germaniæ, superior* iuxta septentrionalem Oceanum: *inferior* circa Rhenum. ¶ Prouincias autem quas Danubius à Barbarico ad mediterraneum mare secluſit: prima est *Mesia*, à messium prouentu vocata. Vnde eam veteres Cereris horreum nuncupabant. Hæc autem ab oriente ostiis Danubij iungitur, ab Euro verò, Thraciæ: à meridie Macedoniæ ab occasu Histriæ copulatur. Post Mesiam autem *Pannonia* est. Inde *Noricus ager* frigidus, & parcius fructuosus. Post quem *Rheticus* ferax frugibus, qui excipit Galliam Belgicam. ¶ *Thraciæ* Tyras Iaphet filius veniens nomen dedisse perhibetur. Alij à sœuitia incolarum Thraciam appellatam dixerunt. Huic ab Oriente Propontis & vrbs Constantinopolis opposita est: à septentrione verò Ister obtendit: à meridie verò Ægæo mari adhæret: ab occasu Macedonia illi subiacet. Cuius regionem olim Bessorum populus Massagetæ, Sarmatæ, Scythæ, & aliæ plurimæ nationes incoluerunt. Ampla est enim, ideóque plurimas continuit gentes. Ebrum fluuium Thracia fundit, qui etiam gentes barbarorum plurimas tangit. ¶ *Græcia* à Græco rege vocata, qui cunctam eam regionem regno incoluit. Sunt autem prouinciæ Græciæ vij, quarum prima ab occidente *Dalmatia*, inde *Epirus*, inde *Hellas*, inde *Thessalia*, inde *Macedonia*, inde *Achaia*, & duæ in mari *Creta* & *Cyclades*. *Illyricum* autem generaliter omnis Græcia est. *Dalmatiam* à Delmi maxima eiusdem prouinciæ ciuitate traxisse nomen existimant. Adhæret ab oriente Macedoniæ: à septentrione, Misiæ: ab occasu Histria terminatur: à meridie verò Adriatico sinu clauditur. *Epirus* à Pirrho Achillis filio cognominata, cuius pars Chaonia, quæ ante Molloſia dicta est, à Molosso filio Pyrrhi, quem de Andromacha habuit. Sed postquam occisus est Pyrrhus Orestis insidiis, Andromacham Helenus suscepit, tenuítque regnum priuigni qui successerat patri, à quo Molossia dicta pars Epiri, quam Helenus postea à fratre Chaone, quẽ in venatu per ignorantiam dicitur occidisse, Chaoniam nominauit, quasi ad solatium fratris extincti. *Hellas* dicta à rege Hellene Deucalionis & Pyrrhæ filio, à quo & priùs Græci Hellenes nuncupati à rege Hellene sunt. Ipsa est & Attica terra Atta priùs dicta. Nam Graius quidam Græciæ indigena fuit, ex cuius filia Attis nomine Attica terra vocata est. Hæc inter Macedoniam & Achaiam media iacet, Arcadiæ à septentrionali parte coniuncta. Ipsa est & vera Græcia, vbi fuit Athenienſis ciuitas mater liberalium literarum, & philosophorum nutrix, qua nihil habuit Græcia clarius atque nobilius. In ea est & Maratonius campus opinione quondam prælij cruentissimus. Hellades autem duæ sunt prouinciæ *Bœotia* & *Peloponensis*. *Bœotia* autem dicta hac ex causa: Dum Cadmus Agenoris filius Europam sororem à Ioue raptam ex præcepto genitoris quæreret nec reperiret, patris iram formídans exilium elegit. Nam bouis fortè conspectæ secutus vestigia, amplexus est sedem vbi recubauerat: sícque locum de nomine bouis Bœotiam nominauit: vbi & Thebas vrbem constituit, in qua olim ciuilia bella detonuerunt: & vbi nati sunt Apollo & Hercules maior ille Thebanus. Eadem est Aonia vocata, à fonte quodam Apollini & Musis consecrato, qui in eadem Bœotia est.

Pelopo-

Peloponensis secunda pars Helladis à Pelope regnata atque vocata. *Thessalia* à Thessalo rege cognominata, quæ ad meridianam plagã Macedoniæ coniuncta est, cuius à tergo Pieria est. Multa in Thessalia flumina & oppida: inter quæ præcipuè Thessalonica & Thebæ. Ibi est mons Parnassus quondã Apollini consecratus. Thessalia patria Achillis, & origo Lapitarum fuit, de quibus fertur, quòd hi primò equos frenis domuerunt. vnde & Cẽtauri dicti sunt. In Thessalia primùm solidi aurei facti sunt: domandorum quoque equorum vsus primum repertus est. *Macedonia* in exordio ab Emathio rege Emathiæ nomen erat, sed Macedo Deucalionis maternus nepos postquam ibi accepit principatum, mutauit vocabulum, Macedoniámque à suo nomine dixit. Est autem confinis ab oriente Ægeo mari: à meridie Achaiæ: ab occasu Dalmatiæ: à Septentrione Misiæ: patria Alexandri Magni, & regio aureis venis argentóque opima. Lapidem quem peranitem vocant, ista gignit. Mons Olympus in ea est, qui excellenti vertice tantus attollitur, vt in cacumine eius nec nubes nec venti sentiantur. *Achaia* ab Achæo rege & vrbs & prouincia appellata. Hæc pene insula est. Nam absque Septentrionali parte qua Macedoniæ iungitur, vndique septa est mari. Ab oriente enim habet Mirteum mare: ab Euro Creticũ: & meridie Ionium: ab Africo & occasu Cassiopas insulas: à sola septentrionali parte Macedoniæ vel Atticæ terræ adiungitur: huius caput est vrbs Corinthus Græciæ decus. Inachus est Achaiæ fluuius. *Arcadia* sinus Achaiæ est, vt platani folium, inter Ionium & Ægeum mare exposita, quam Arcas Iouis & Caliſtæ filius, Pelasgis in ditionem redactis, ex suo nomine Arcadiam nũcupauit. Ipsa est & Sicyonia à Sicyone rege, à quo & regnum Sicyoniorũ est dictum. Habet autem Arcadia fluuium magnum Erimantum: Asbeston quoque lapidem, qui semel accensus nunquam extinguitur. Candidissimæ etiam merulæ ibi nascuntur. ¶ *Pannonia* ab Alpibus Appenninis est nuncupata, quibus ab Italia secernitur: regio verò fortis & solida duobus satis acribus fluuiis Drabo Sabóque vallata. Coniungitur autẽ cum Norico & Rhetia, habens ab oriente Misiam: ab Euro Istriam: ab Africo verò alpes Apenninas: ab occasu Galliam Belgicam: à septentrione Danubij fontem, vel limitem, qui Germaniam Galliámque secernit. ¶ Istriam Ister amnis vocauit, qui eius terram influit. Ipse est Danubius. Habet autẽ Istria à septentrione Pannoniam. ¶ *Italia* olim à Græcis populis occupata, magna Græcia appellata est: deinde à regis nomine *Saturnia*, mox & Latium dicta, eò quòd idem Saturnus à Ioue sedibus suis pulsus ibi latuerit: postremò ab Italo Siculorum rege ibi regnante, *Italia* nuncupata est. Cuius situs longitudine amplius quàm latitudine à Circio in Eurum extenditur: meridie Tyrrheno mari: ab Aquilone Adriatico clauditur: ab occiduo Alpium iugis finitur: terra in rebus omnibus pulcherrima: soli fertilitate, pabuli vbertate gratissima. Habet lacus Benacum, Auernum, atque Lucrinum: fluuios, Eridanum & Tiberim, & tepẽtes fontibus Baias. Gignit gemmas Serciten, Ligurium, & corallium: Boam quoque serpentem, Iyncem feram, & Diomedias aues. Italia autem & Hispania id circo *Hesperiæ* dictæ, quòd Græci Hespero stella nauigent, & in Italia & in Hispania, duæque hac ratione discernuntur. Aut enim Hesperiam solam dicis, & significas Italiam: aut addis vltimam, & significas Hispaniam, quia in fine occidentis est. *Tuscia* pars Italiæ: Vmbria verò pars Tusciæ. Tuscia autẽ à frequentia sacrorum & thuris vocata ἀπὸ τῆ θυάζειν. *Vmbriam* verò historiæ narrant, eò quòd tempore aquosæ cladis imbribus superfuerit, & ob hoc Vmbria Græcè cognominata. Est enim in iugis Appennini montis sita, in parte Italiæ iuxta meridiem. *Hetruria* pars Italiæ dicta, quòd eius fines tendebantur vsque ad ripam Tiberis, quasi ἕτερος ὅρος. Nam ἕτερος alter, ὅρος finis vocatur. Romæ enim finis antea vnam tantùm Tiberis ripam tenebat. Alij *Etruriam* ab Etrusco principe putant. Itẽ & *Tyrrhenia* à Tyrrheno Lidij fratre, qui ex sorte cum populi parte de Mæonia venit ad Italiam. Hæc est & *Tuscia*, sed Tusciam dicere non debemus, quia nusquã legimus. Tuscia autem à frequentia sacrificij & thuris dicta est ἀπὸ τῆ θύειν. Illic & aruspicinam dicũt esse repertam. *Apulia* est vbi Brundusium sitũ est, quam Etholi secuti Diomedem ducẽ conditerunt. *Campania* habet terras hyeme atque æstate vernantes. Sol ibi mitis, temperies grata, aer purus & blandus. ¶ *Gallia* à candore populi nuncupata est. γάλα enim Græcè lac dicitur. Montes enim & rigor cœli ab ea parte Solis ardorem excludunt, quo fit vt cãdor corporum non coloretur. Hanc ob oriẽte alpium iuga tuentur: ab occasu Oceanus includit: à meridie prærupta Pyrenęi: à septẽtrione Rheni fluenta atque Germania: cuius initium Belgica, finis Aquitania est, regio gleba vberi ac pabulosa ad vsum animantium apta, fluminibus quoque & fontibus irrigua, perfusa duobus magnis Rheno & Rhodano fluuiis. *Belgis* autem ciuitas est Galliæ à qua Belgica prouincia dicta est. *Cisalpina*, quia citra alpes. *Transalpina*, id est trans alpes, contra Septentrionem. *Rhetia* verò quòd sit iuxta Rhenum. *Aquitania* autem ab obliquis aquis Ligeri fluminis appellata, quia ex plurima parte

terminus eius est, eámque penè in orbe cingit. ¶ *Hispania* prius ab Ibero amne Iberia nuncupata. Postea ab Hispano Hispania cognominata est. Ipsa est & vera Hesperia, ab hesperia stella Occidentali dicta. Sita est autem inter Africam & Galliam, à Septentrione Pyrenæis montibus clausa: à reliquis partibus vndique mari concluſa ſalubritate cœli æqualis, omnium frugum generibus fœcunda, gemmarum, metallorúmque copiis ditissima. Interfluunt eam flumina magna, Betis, Mineus, Iberus & Tagus aurum trahens vt Pactolus. Habet prouincias sex, *Taraconenſem, Carthaginenſem, Luſitaniam, Galiciam, Beticam*, & transfreta in regione Africæ *Tingitaniam*. *Duæ* sunt *Hiſpaniæ, Citerior*, quæ in Septentrionali plaga à Pyrenæo vsque ad Carthaginem porrigitur. *Vlterior*, quę in meridiem à Celtiberis vsque ad Gaditanum fretum extenditur. Citerior autem & vlterior dicta, quasi citra & vltra: sed citra, quasi circa terras: & vltra, vel quòd sit vltima, vel quòd non sit post hanc vlla, hoc est, alia terra.

De Libya. CAP. V.

Libya dicta, quòd inde Libs flat, hoc est, Africus. Alij aiunt Epaphum Iouis filium, qui Memphim in Ægypto condidit, ex Cassiota vxore procreasse filiam Libyam, quæ postea in Africa regnum possedit. Cuius ex nomine terra Libya est appellata. *Africam* autem nominatam quidam inde existimant, quasi apricam, quòd sit aperta cœlo vel Soli, & sine horrore frigoris. Alij dicunt Africam appellari ab vno ex posteris Abrahæ de Cethura, qui vocatus est Afer, de quo suprà meminimus. Incipit autem à finibus Ægypti pergens iuxta meridiem per Æthiopiam vsque ad Athlantem montem. A septentrionali verò parte, mediterraneo mari coniuncta clauditur, & in Gaditano freto finitur, habẽs prouincias *Libyam Cyrenenſem, Pentapolim, Tripolim, Bizantium, Carthaginem, Numidiam, Mauritaniam, Fitiſenſem, Mauritaniã Cæſarienſem, Mauritaniam Tingitanam*, & circa Solis ardorem *Aethiopiam*. ¶ *Libya Cyrenenſis* in parte Africæ prima est, à Cyrene vrbe metropoli, quæ est in eius finibus nuncupata. Hinc ab oriente Ægyptus est: ab occasu Sirtes maiores & Troglodytæ: à septentrione mare Libycum: à meridie Æthiopia, & barbarorum variæ nationes, & solitudines inaccessibiles, quæ etiam basiliscos serpentes creant. ¶ *Pentapolis* Græca lingua à quinque vrbibus nuncupata, id est, Berenice, Ceutria, Apollonia, Ptolomais, ex quibus Ptolemais, & Berenice à regibus nominatæ sunt. Est autem Pentapolis Libyæ Cyrenensi adiuncta, & eius finibus deputata. ¶ *Tripolitanam* quoque prouinciam Græci lingua sua designant de numero trium magnarum vrbium: Occa, Tabracæ, Leptis magnæ: hæc habet ab oriente Sirtes maiores & Troglo-ditas, à septentrione mare Adriaticum: ab occasu Bizantium: à meridie Getulos & Garamantes vsque ad Oceanum Æthiopicum pertendentes. ¶ *Bizanzena* regio ex duabus nobilissimis vrbibus nomen sortita est, ex quibus vna Adrumetus vocatur, altera Bizantium. Hæc sub Tripoli est, patens passuum ducenta vel amplius millia, fœcunda oleis, & glebis ita præpinguis vt iacto ibi semine, incremento penè centesimo fruges renascantur. ¶ *Zeugis* vbi *Carthago* magna. ipsa est & vera Africa inter Bizantium & Numidiam sita, à septentrione mari Siculo iuncta, & à meridie vsque ad Getulorum regionem porrecta: cuius proxima quæque frugifera sunt: vlteriora autem bestiis & serpentibus plena, atque onagris magnis in deserto vagantibus. ¶ *Getulia* autem Africæ pars mediterranea est. ¶ *Numidia* ab incolis passim vagantibus sic vocata, quòd nullam certam haberent sedem. Nam lingua eorum incertæ sedes & vagæ, Numidiæ dicuntur. Incipit autem à flumine Amisiga, & Zeugitanum limitem desinit: habens ab ortu sirtes minores: à septentrione mare quod intendit Sardiniam: ab occasu Mauritaniam Sitifensem: à meridie Æthiopum gentes. regio campis præpinguis. Vbi autem syluestris est, feras educat, vbi iugis ardua, equos & onagros procreat: eximio etiam marmore prædicatur, quod Numidicum dicitur. Habet vrbes præcipuas Hipponen, Regium & Sufficadam. ¶ *Mauritania* vocata à colore populorum. Græci enim nigrum μαῦρον vocant. Sicut enim Gallia à candore populi, ita Mauritania à nigredine nomen sortita est. Cuius prima prouincia Mauritania Sitifensis est, quæ Sitifi habet oppidum: à quo & vocabulũ traxisse regio perhibetur. ¶ *Mauritania* verò *Cæsarienſis* coloniæ, Cæsariæ ciuitas fuit, & nomen prouinciæ ex ea datum. Vtræque igitur sibi coniunctæ ab oriente Numidiam habent: à septentrione mare magnum: ab occasu flumen Maluam: à meridie montem Astrixim, qui discernit inter fœcundam terram & arenas iacẽtes vsque ad Oceanum. ¶ *Mauritania Tingitana* à Tingi metropolitana huius prouinciæ ciuitate vocata. Hæc vltima Africæ exurgit à montibus vij, habens ab oriente flumen Maluam: à septentrione fretum Gaditanum: ab occiduo Oceanum Athlanticum: à meridie Gaulalum gentes vsque ad Oceanum hesperium pererrantes. regio gignens feras, simias, dracones, & struthiones. Olim etiam &

tiam & elephantis plena fuit, quos sola nunc India parturit. ¶ *Garamantis* regionis caput Garama oppidum fuit. Est autem inter Cirenensem & Æthiopiam, vbi est fons qui friget calore diei, & calet frigore noctis. ¶ *Aethiopia* dicta à calore populorum, quos Solis vicinitas torret. Denique vim sideris prodit hominum color: est enim ibi iugis æstus. Nã quicquid eius est sub meridiano cardine est. Circa occiduum autem montuosa est, arenosa in medio, ad orientalem verò plagam deserta: cuius situs ab occiduo Athlantis montis ad orientem vsque in Ægypti fines porrigitur: à meridie Oceano: à septentrione Nilo flumine clauditur: plurimas habens gentes, diuerso vultu & monstruosa specie horribiles. Ferarum quoque & serpẽtium referta est multitudine. Ibi quippe Rhinoceros bestia: & camelopardus, basiliscus, dracones ingentes, ex quorum cerebro gemmæ extrahũtur. Iacyathus quoque & chrysoprassus ibi reperiũtur. Cinamomum ibi colligitur. *Duæ* sunt autem *Aethiopiæ*, vna circa Solis ortum: altera circa occasum in Mauritania. ¶ Extra tres autem partes orbis, *Quarta pars trans Oceanum* interior est in meridie, quæ Solis ardore nobis incognita est, in cuius finibus antipodes fabulose inhabitare prodũtur. ¶ Proxima autem Hispaniæ Mauritania est, deinde Numidia: inde regio Carthaginensis, post quæ, Getuliam accipimus, postea Æthiopiã: inde loca exusta Solis ardoribus. ¶ Sciendum sanè quòd quædam prouinciæ primùm de nomine auctoris appellatę sunt: postea à prouincia gentis nomen est factum. Nam ab Italo Italia, & rursus ab Italia Italus, & sic vtimur ipso nomine gentis, quomodo fuit ipsum nomen auctoris: vnde deriuatum est nomen prouinciæ. Ex quo accidit ex vno homine nominari, & ciuitatem & regionem & gentem. *Prouinciæ* autem ex causa vocabulũ acceperunt. Principatus namque gentium, qui ad alios reges pertinebant: cùm in ius suum Romani vincendo redigerent, procul positas regiones prouincias appellauerunt. *Patria* autem vocata, quòd communis sit omnium, qui in ea nati sunt. *Terram* autem significari, vt prædiximus, elementum: *terras* verò singulas partes, vt Africa, Italia. Eadem & loca. Nam *loca*, & terræ spacia in orbe terrarum, multas in se continẽt prouincias, sicut in corpore locus est pars vnà multa in se continens membra: sicut & domus multa in se continens cubicula: sic terra & loca dicuntur terrarum spacia, quorum partes sunt prouinciæ, sicut in Asia, Phrygia: in Gallia, Rhetia, in Hispania, Betica. Nam Asia locus est: prouincia Asiæ Phrygia, Troia regio Phrygiæ: Iliũ ciuitas Troię. Itẽ *regiones* partes sunt prouinciarũ, quas vulgus conuentus vocat: sicut in Phrygia Troia: sicut in Gallitia Cãtabria, Asturia. A rectoribus autem regio nuncupata est: cuius partes territoria sunt. *Territorium* autem vocatum, quasi *tauritorium*, *tritum bobus & aratro*. *Antiqui* enim sulco ducto, possessionem & territorium limites designabãt.

De insulis. CAP. VI.

Insulæ dictæ, quòd in salo sint, id est, in mari. Ex iis quoque notissimæ & maximæ, quas plurimi veterum solerti studio indagauerunt, notãdæ sunt. *Britannia* Oceani insula interfuso mari toto orbe diuisa, à vocabulo suæ gentis cognominata. Hæc aduersa Galliarum parte ad prospectum Hispanię sita est: circuitus eius quadragies octies septuaginta quinque millia: multa & magna flumina in ea: fontes calidi, metallorum larga & varia copia. Gagates lapis ibi plurimus & margaritæ. *Thanatos* insula Oceani freto Gallico à Britannia est, varia, tenuis, separata, frumentariis campis & gleba vberi. Dicta autẽ Thanatos, à morte serpentum, quos dum ipsa nesciat, asportata inde terra quoquo gentium vecta sit, angues ilico perimit. *Thyle* vltima insula Oceani inter septentrionalem & occidentalem plagam vltra Britanniam, à Sole nomen habens, qui in ea æstiuum solstitum sol facit, & nullus vltra eam dies est. Vnde & pigrum & concretum est eius mare. *Orchades* insulæ Oceani vltra Britanniam positæ numero octoginta tres, quarum duodecim desertæ sunt: tredecim coluntur. *Scotia* eadem & *Ibernia proxima* Britanniæ insula: spacio terrarum angustior, sed situ fœcundior. Hæc ab Africo in Boream porrigitur. cuius partes priores Iberiam & Cantabricũ Oceanum intendunt. Vnde & Ibernia dicta. Scotia autem quòd ab Scotorum gentibus colitur appellata. Illic nullus anguis, auis rara, apis nulla: adeò vt aduectos inde puluere seu lapillos siquis alibi sparserit inter aluearia, examina fauos deserant. *Gades* insula in fine Beticæ prouinciæ sita, quæ dirimit Europam ab Africa, in qua Herculis columnæ visuntur: & vnde Tyrrheni maris faucibus Oceani æstus immittitur. Est autem à continenti terra centum viginti passibus diuisa, quam Tyrij à rubro profecti mare occupantes in lingua sua Gades, id est, septam nominauerunt, pro eo quòd circumsepta sit mari. Nascitur in ea arbor similis palmæ, cuius gummi infectum vitrum Ceraunium gemmam reddit. *Fortunatæ insulæ* vocabulo suo significant omnia ferè bona, quasi felices & beatæ fructuum vbertate. Sua enim aptè natura precioſarum poma syluarum parturiũt. Fortuitis viribus iuga collium vestiuntur. Ad herbarum vicem messis & olus vulgò est.

Vnde gentilium error & secularia carmina poetarum propter soli fœcunditatem easdē esse paradisum putauerunt. Sitæ sunt autem in Oceano contra lęuam Mauritaniæ occiduo proximæ, & inter se interiecto mari discretæ. *Gorgades* insulæ Oceani obuersę promontorio quod vocatur Hesperuceras, quas incoluerunt Gorgones fœminæ aliti pernicitate, hirsuto & aspero corpore, & ex iis insulæ cognominatæ. Distant autem continenti tria bidui nauigatione. *Hesperidum insulæ* vocatæ à ciuitate Hesperide, quæ fuit in fine Mauritaniæ. Sunt enim vltra Gorgones sitæ sub Athlanteum littus in intimis maris sinibus, in quarum hortis fingunt fabulæ draconem peruigilem aurea mala seruantem. Fertur ibi esse maris æstuarium adeò sinuosis latebris tortuosum, vt visentibus procul lapsus angueos imitetur. *Chryse & Argire* insulæ in Indico Oceano sitæ, adeò fœcundæ copia metallorum, vt plerique eas auream superficiem & argenteam habere prodiderint, vnde & vocabula sortitæ sunt. *Taprobana* insula Indiæ subiacens ad Eurum, ex quo Oceanus Indicus incipit, patens in longitudine octingentis septuaginta quinque millibus passuum, in latitudine sexcentis xxv millibus stadiorum. Scinditur amne interfluo, tota margaritis repleta & gemmis. Pars eius bestiis & elephantis repleta est: partem verò homines tenent. In hac insula dicunt in vno anno duas esse æstates & duas hyemes, & bis locum vernare floribus. *Telos* insula est Indię ferens omni tempore folia. Hucusque insulæ Oceani. ¶ Item insulæ quæ ab Hellesponto vsque ad Gades in mari magno constitutæ sunt. *Cyprus* insula à ciuitate Cypro quæ in ea est, nomen accepit: ipsa est & Paphos Veneri consecrata in Carpathio mari, vicina Austro, famosa quondam diuitiis, & maximę æris. Ibi enim prima huius metalli inuentio & vtilitas fuit. *Creta* insula Græciæ pars est iungens contra Peloponnensem. Hæc primū à temperie cæli *Macaronesum* siue μακάρων νῆσος appellata est: deinde Creta dicta à Crete quodam indigena, quem aiunt vnum Cretarum fuisse à quibus Iupiter ibi absconditus est enutritus. Est autem insula Græcię inter ortum & occasum longissimo tractu porrecta, à septentrione Græciæ æstibus, ab Austro Ægyptiis vndis perfusa. Fuit autē quondam centum vrbibus nobilis, vnde & hæc Hecatompolis dicta est. Prima etiam hęc insula remis & sagittis claruit. prima literis iura finxit. equestres turmas docuit. Studium musicum ab Idæis dactylis in ea ceptum: capris copiosa, ceruis eget, lupos & vulpes aliáque ferarum noxia nusquam gignit, serpens ibi nullus, & noctua nulla, & si inueniatur, statim moritur. Larga est autem vitibus & arboribus. Dyctamnus herba in Creta nascitur & Alimus, quæ admorsa diurnam famem prohibet. Phalangos autem venenatos gignit & lapidem qui Idæus dactylus dicitur. *Abydos* insula in Europa super Hellespōtum posita, angustior & periculoso mari separata & ἄβυδος Græcè dicta, quòd introitus Hellesponti maris, in quo Xerxes pontem ex nauibus fecit, & in Græciam transiit. *Coos* insula adiacens prouinciæ Atticæ, in qua Hippocrates medicus natus est, quæ vt Varro testis est, arte lanificij prima in ornamento fœminarum inclaruit. *Cyclades* insulę antiquitus Græciæ fuerunt, quas inde Cyclades autumnant dictas, quòd licet spaciis longioribus à Delo proiectæ, in orbem tamen circa Delum sitæ sint. Nam orbem κύκλον Græci loquuntur. Quidam verò, non quòd in orbem digestæ, sed propter scopulos, qui circa eandem sunt, dictas putant Cyclades. Hæ in Hellesponto inter Ægeum & Malelum mare constitutæ circundantur etiam pelago Mirteo. Sunt autem omnes numero quinquaginta tres, tendentes à Septentrione in meridiem millia quingenta: ab oriente in occasum millia ducenta: metropolis earum *Rhodus*. *Delos* insula in medio Cycladum sita. Et dicta Delos fertur, quòd post diluuium quod Ogygij temporibus notatur, cùm orbē multis mensibus continua nox inumbrasset, ante omnes terras radiis Solis illuminata est, sortitáque ex ea nomen, quòd prima manifestata sit visibus. Nam δῆλον Græci manifestū dicunt. Ipsa est & Ortygia, eo quòd primùm ibi visæ sunt coturnices aues, quas Græci ὄρτυγας vocant. In hac insula Latona enixa est Apollinem & Dianam. Delos autem & ciuitas dicitur & insula. *Rhodos* Cycladum prima ab oriente, in qua rosæ capitolium dicitur esse inuentum, dum ibi ciuitas conderetur: ex quo & vrbs & insula Rhodos est appellata. In hac vrbe Solis Colossus fuit æreus lxx cubitorum altitudine. Fuerunt & alij centum numero in eadem insula Colossi minores. *Tenedos* vna ex Cycladibus ad septentrionem sita, in qua olim ciuitas à Tene quodā condita est. Vnde nomen vrbis illius, vel potius insulæ fuit. Nam Tenes iste infamatus, vel quòd cum nouerca sua concubuisset, fugiens in hanc insulam, vacuam cultoribus obtinuit. Vnde & Tenedos insula dicta est: sic Cicero, Tenen ipsum, cuius ex nomine Tenedos nominatur. *Carpathos* vna ex Cycladibus in meridie posita contra Ægyptum, à qua Carpathium mare appellatum est, vocata propter celerem fructuum maturitatem. Est enim inter Ægyptum & Rhodum. Ex hac insula dicuntur & Carpasiæ naues magnæ & spacioſæ. *Citherea* insula vna ex Cycladibus à parte occidua sita: cuius Porphyris an-

ris antea nomen fuit. Citherea autem vocata, quòd ibi Venus orta sit. *Icaria* insula vna de Cycladibus, quæ Icario mari nomen dedit. Hæc inter Samum & Miconium procurrentibus saxis inhospitalis est, & nullis sinibus portuosa. Dicitur autem Icarum Cretensem ibi naufragio interiisse, & de exitu hominis impositum nomen loco. *Naxos* insula à Dionysio dicta, quasi Dionaxos, quòd fertilitate vitium vincat cæteras: est autem à Delo nouemdecim millia passuum separata, ex qua olim Iouis fertur aduersus Titanas fuisse profectus. *Melos* ex numero Cycladũ, vna omnium insularum rotundissima, vnde & nuncupata. Historia dicit ex Iasone natũ fuisse Philomelum & Plutum: ex Philomelo Pareantum genitum: qui de suo nomine *Paron* insulam & oppidum appellauit. prius autem Minoia, deinde Paros dicta. De qua Virgilius: Niueúmque Paron. Gignit enim marmor candidissimum, quod Parium dicunt. Mittit & Sardan lapidem marmoribus quidem præstantiorem, & inter gemmas vilissimum. *Chios* insula Syra lingua appellatur, eò quòd ibi mastix gignitur. Syri enim masticem *Chion* vocant. *Samos* insula est mari Ægeo, vbi nata est Iuno: ex qua fuit Sibylla Samia, & Pythagoras Samius, à quo philosophiæ nomen inuentum est. in hac insula reperta prius fictilia vasa traduntur. Vnde & vasa Samia appellata sunt. *Sicilia* à Sicano rege Sicania cognominata est: deinde à Siculo Itali fratre Sicilia. Prius autem Trinacria dicta propter tria ἀκρα, id est, promontoria, Pelorum, Pachinum, & Lilibæum. Trinacria enim Græcum est, quod Latinè, triquetra dicitur, quasi in tres quadras diuisa. hæc ab Italia exiguo freto discreta, Africum mare prospectans, terris frugifera, auro abundans: cauernis tamen & fistulis penetrabilis, ventisque & sulphure plena. Vnde & ibi Ætnæ montis extant incendia: in cuius freto Scilla est & Charibdis, quibus nauigia aut absorbentur aut colliduntur. Fuit autem quondam patria Cyclopum, & postea nutrix tyrannorum, frugum fertilis, ac primùm terris omnibus commissis seminibus aratro proscissa. Principem vrbium Syracusas habet: fontem Aretusam, & Alphæum fluuium magnorum generatorem equorum. In ea insula primùm est inuẽta comœdia. Achaten lapidem ipsa primùm ex Achate flumine edidit. Parturit & mare eius corallum: gignit & sales Agrigentinos in igne solubiles, crepitantes in aquis. Omnis ambitus eius clauditur stadiorum trium millium. Salustius autem dicit Italiæ coniunctam Siciliam fuisse: sed medium spacium impetu maris diuisum & per angustiam scissum. *Tapsum* insula, stadiis decem à Sicilia remota iacens & planior, vnde & nuncupata. de qua Virgilius. Tapsúmque iacentem. ¶ *Aeoliæ insulæ Siciliæ*, appellatæ ab Æolo Hippotæ filio: quem poetæ finxerunt regem fuisse ventorum: sed vt Varro dicit, rector fuit istarum insularum: & quia ex earum nebulis & fumo futuros prædicebat flatus ventorum, ab imperitis visus est ventos sua potestate retinuisse. Eædem *insulæ* & *Vulcaniæ* vocantur, quòd & ipsæ sicut Ætna ardeant. Sunt autem nouem habentes propria nomina: quarum primam *Liparus* quidam Liparen vocauit, qui eam ante Æolum rexit. Altera *Hiera* vocatur, quòd sit collibus eminentissimis: reliquæ verò, id est, *Strongyle, Didyme, Ericusa, Phenicusa, Euonymos, Ericodes, Phœcicodes:* quæ quoniam nocte ardent, *Aeoliæ* siue *Vulcaniæ* dicuntur. Ex iis quædam ab initio non fuerunt, quædam postea mari editæ vsque nunc permanent. ¶ *Stœchades* insulæ Massilienſium sexaginta millium spacio à continenti in fronte Narbonensis prouinciæ, quà Rhodanus fluuius in mare exit. Dictæ autem Græcè Stœchades, quasi opere in ordinem sint positæ. ¶ Sardis Hercule procreatus cum magna multitudine à Libya profectus *Sardiniam* occupauit, & ex suo vocabulo insulæ nomen dedit. Hæc in Africo mari facie vestigij humani, in oriente quàm occidente latior prominet: fermè paribus lateribus, quæ in meridiem & septentrionem vertunt: ex quo ante commercium à nauigantibus Græcorum ἴχνος appellata est. Terra patet in longitudine millia cxl. latitudine xl. In ea neque serpens gignitur, neque lupus, sed solifuga tantùm, animal exiguum hominibus perniciosum. Venenum ibi quoque non nascitur, nisi herba per scriptores plurimos & poetas memorata, apiastro similis, quæ hominibus rictus contrahit, & quasi ridentes interimit. Fontes habet Sardinia calidos, infirmis medelam præbentes: furibus cæcitatem, si sacramento dato oculos aquæ eius tetigerint. ¶ *Corsicæ* insulæ exordium incolæ Ligures dederunt, appellantes eam ex nomine ducis. Nam quædam Corsa nomine Ligus mulier, cùm taurum ex grege, quem prope littora regebat transnatare solitum, atque per interualla corpore aucto remeare videret: cupiens scire incognita sibi pabula, taurum à cæteris digredientem vsque ad insulam nauigio prosecuta est. Cuius regressu insulæ fertilitatem cognoscentes Ligures, ratibus ibi profecti sunt, eámque nomine mulieris auctoris & ducis appellauerunt. Hæc autem insula Græcè κύρνη dicitur, à Cyrno Herculis filio habitata, de qua Virgilius: Cyrnia Taxos. Diuiditur autem à Sardinia xx millium freto, cincta Ligustici æquoris sinu ad prospectum Italiæ. Est autem

multis promontoriis angulosa, gignens lætissima pabula & lapidem, quem Catochiten Græci vocant. *Ebolus* insula Hispaniæ dicta, quòd à zonis non procul sit, quasi ebozos. Nam lxx stadiis ab ea distat, cuius terram serpentes fugiunt. Huic contraria est Colubraria, quæ referta est anguibus. *Baleares* insulæ Hispaniæ duæ sunt, Aphrosiades, & *Gymnasides*, maior & minor. Vnde & eas vulgus Maioricam & Minoricam nuncupant. In iis primùm insulis inuenta est funda qua lapides emittuntur, vnde & Baleares dictæ: βάλλειν enim Græcè emittere dicitur: vnde & ballista quasi missa, & fundibulum. Virgilius: Balearis verbere fundæ.

De Promontoriis. CAP. VII.

COmmune est insulis, vt promineant. Inde & loca earum *promontoria* dicuntur. Sic Salustius de Sardinia: In Oriente latior prominet quàm in Occidente. *Sigæum promontorium* Asiæ, vbi Hellespontus apertius dilatatur. Dictum autem Sigæum propter Herculis taciturnitatem, quia prohibitus hospitio à Laomedonte Troianorum rege, simulauit absceſſum, & inde contra Troiam cum filetio venit, quod dicitur σιγή. *Maleum promontorium* Græciæ, quod intrat mare, & per millia quinquaginta protenditur, vbi vnda ita sæua est, vt prosequi nauigantes videatur. Hoc autem promontoriũ à Maleo rege Argiuorum nomen accepit. *Pelorum promontorium* Siciliæ respiciens ad Aquilonem, secundum Salustium dictum à gubernatore Hannibalis illic sepulto. *Pachinum promontorium* Siciliæ, Austrum spectans ab aeris crassitudine dictum. Nam παχὺς est pinguis & crassus. Austro enim perflatur. *Lilybæum promontorium* Siciliæ, Solis occasum intendens: vocatum ab eiusdem nomine ciuitatis, quæ ibi est sita, *Borio promontorium* Numidiæ vocatũ, eò quòd Aquilonem intendat. Hoc Hippone regium postea dictum, pro eo quòd sit æquore interruptum. *Calpis* Hispaniæ promontorium.

De cæteris terræ vocabulis. CAP. VIII.

Montes sunt tumores terrarum altissimi dicti, quòd sint eminẽtes. Quidam autem propriis ex causis vocati sunt, ex quibus notandi sunt qui opinione maximi celebrantur. *Mons Caucasus* ab India vsque ad Taurũ porrectus, pro gentium & linguarum varietate quoquo versum vadit, diuersis nominibus nuncupatur. Vbi autem ad orientem in excelsiorem consurgit sublimitatem: propter niuium candorem Caucasus nuncupatur. Nã orientali lingua Caucasum significat candidum: id est, niuibus densissimis candidantem. Vnde & eum Scythæ qui eidem monti iunguntur, Casim vocauerunt. Casim enim apud eos candor siue nix dicitur. Mons *Taurus* à plerisque idem vocatur qui & Caucasus. *Libanus* mons Phœnicum altissimus, cuius meminerunt prophetæ: dictus à thure, quia ibi colligitur. cuius ea pars quæ est super eum ad orientalem plagam respiciens, Antilibanus appellatur, id est, contra Libanum. *Ararath* mons Armeniæ in quo arcam historiæ post diluuium resedisse testantur. Vnde & vsque hodie ibidem lignorum eius videntur vestigia. *Acroceraunij montes* propter altitudinem & fulminum iactus vocati sunt. Græcè enim κέραυνος fulmen dicitur. Sunt autem inter Armeniam & Iberiam, incipientes à portis Caspiis vsque ad fontem Tigridis fluuij. *Hyperborei montes* Scythiæ dicti, quòd supra, id est vltra eos flat Boreas. *Riphæi montes* in capite Germaniæ sunt à perpetuo ventorum flatu nominati. Nam ῥιφὴ Græcè impetus & ῥιπὴ dicitur, ἀπὸ τῆς ῥίψεως. *Olympus mons* Macedoniæ nimium præcelsus, ita vt sub illo nubes esse dicantur. De quo Virgilius, Nubes excessit Olympus. Dictus autẽ Olypus, quasi ὅλος λαμπρὸς, id est quasi cœlum. Hic mons Macedoniam diuidit à Thracia. *Athos mons* Macedoniæ, & ipse altior nubibus, tantóque sublimis, vt in Lemnum vmbra eius pertendat, quæ ab eo lxxvj. millibus separatur. *Parnasus mons* est Thessaliæ iuxta Bœotiam, qui gemino vertice est erectus in cœlum. Hic in duo finditur iuga Cirra & Nisa. vnde & nuncupatus, eo quòd in singulis iugis colebantur. Apollo & Liber. Hæc iuga à duobus fratribus Cithæron & Helicon appellantur. Nam Helicon dictus ab Helicone fratre Cithæronis. Item *Ceraunij sunt montes* Epiri, à crebris dicti fulminibus. Græcè enim fulmen κέραυνος dicitur. *Apenninus* mons appellatus, quasi alpes *Pœninæ*: quia Hannibal veniens ad Italiã easdẽ alpes aperuit, vnde & Virgilius, Alpes immittit apertas. Has enim Hannibal post bella Hispaniæ aceto rupit. Iuuenalis, Et montẽ rupit aceto. Et inde loca ipsa quæ rupit Apenninæ alpes vocantur. *Mons Aetna* ex igne & sulphure dictus: vnde & Gehenna. Constat autem hunc ab ea parte qua Eurus & Africus flat, habere speluncas plenas sulphuris, & vsque ad mare deductas: quæ speluncæ recipiẽtes in se fluctus ventum creant, qui agitatus ignẽ gignit ex sulphure, vnde fit quòd videtur incendiũ. *Pirenæus* & ipse à crebris fulminum ignibus nuncupatus. Græcè enim ignis πῦρ vocatur. Iste est qui inter Galliam atque Hispaniam quasi de industria munimentum interiacet. *Solurius* à singularitate dicitur, quòd omnibus Hispaniæ montibus solus altior videatur, siue quòd oriente sole antè radius eius in eo quàm ipse cernatur. *Calpes* mons in vltimis finibus Oceani, qui

dirimit

dirimit Europam ab Africa, quem Athlantis finem esse dicunt, de quo Lucanus, Hesperiã Calpem: summúmque impleuit Athlantem. *Athlas* Promethei frater fuit & rex Africæ, à quo astrologiæ artem, prius dicunt excogitatam. ideóque dictus est sustinuisse cælũ. Ob eruditionem igitur eius disciplinæ & scientiam cæli nomen eius in montem Africæ deriuatum est: qui nunc Athlas cognominatur, qui propter altitudinem suam quasi cæli machinam atque astra sustentare videtur. *Alpes* autem propriè mõtes Gallię sunt, de quibus Virgilius, Aerias alpes. Et dicendo aerias, verbum expressit à verbo. Nam Gallorum lingua alpes montes alti vocantur. Hæ sunt enim quæ Italiæ murorum exhibẽt vicem. *Colles* sunt præminentiora iuga montium, quasi colla. *Iuga* autem montium ex eo appellata sunt: quòd propinquitate sui iungantur. Tumulus est mons breuis, quasi tumens tellus. Item tumulus terra congesta, vbi nulla memoria est. *Valles* sunt humilia loca, quasi vulsa. Hinc & conualles, depressa loca terrarum inter montes. *Campus* est terrarũ planities. Dictus autem campus quòd breuis sit pedibus, nec erectus vt montes: sed patens & spatio suo porrectus & iacẽs. vnde & Græcè πεδίον dicitur. Sumpsit autem nomen ex Græca etymologia. χαμαὶ enim Græci humi dicunt. *Solum* est omne quod sustinet, à soliditate dictum scilicet. vnde & de mari Virgilius ait, Subtrahitúrque solum. *Saltus* sunt vasta & siluestria loca, vbi arbores exiliunt in altum. *Fauces* sunt angustorum locorum aditus inter arduos montes loca angusta & breuia, dicta à faucium similitudine, quasi foces. *Confragues* loca in qua vndique venti currunt, ac saxa frangunt: vt Neuius ait, In montes vbi venti frangebant locum. *Scabra* sunt loca situ aspera. Vnde & scabies dicitur, à corporis asperitate. *Lustra* obscura latibula ferarum & luporum cubilia sunt, vnde & lupanaria lustra dicuntur, per contrarium videlicet, quia parum lustrantur. *Lucus* est locus densis arboribus septus, soli lucem detrahẽs. Potest & à collucendo crebris luminibus dici, quæ ibi propter religionem Gentilium cultúmque fiebant. *Deserta* vocata, quia non seruntur, & ideo quasi deseruntur: vt sunt loca siluarum & montium, contraria vberrimarũ terrarum quæ sunt vberrimæ glebæ. *Deuia* sunt loca secreta & abdita, quasi extra via. Ipsa sunt & inuia. Inde & auiaria secreta loca, & à via remota: aut tantùm adibilia auibus. Vnde est illud, Inculta rubent auiaria baccis. *Amœna* loca Varro dicta ait, eo quòd solum amorẽ præstẽt, & ad se amanda alliciant. Verrius Flaccus, quòd sine munere sunt, nec quicquam in his officij, quasi amuma, hoc est sine fructu, vnde nullius fructus exsoluitur. Inde etiam nihil præstantes, immunes vocantur. *Aprica* loca quæ sole gaudent quasi ἄνευ ῥίγους, id est, sine frigore: siue quòd sint aperto cælo. *Opaca* verò loca quasi operta cælo, aprico contraria. *Lubricum* dici constat locum ab eo quòd ibi quis labitur: & lubricum dicitur, nõ quòd labitur, sed in quo labitur. *Aestiua* sunt loca vmbrosa, quibus per æstatem vitant pecora solis ardorem. Statius, Et vmbrosi patuere æstiua Liceι. *Naualia sunt loca* vbi naues fabricantur. Hoc & textrinum vocatur. *Portus* autem locus est ab accessu ventorum remotus, vbi hiberna opponere solent. Et portus dictus à deportandis commerciis. Hunc veteres à baiulandis mercibus baias vocabant, illa declinatione à baia baias, vt à familia familias. *Litus* est terra aquæ & mari vicina. Et dictum litus, quia fluctu eliditur, vel quod aqua alluitur. Cicero in Topicis, Litus est quod fluctus allidit. *Circumluuium* locus quem aqua circumluit. Alluuium consumptio riparum ex aquis. *Margo* est pars cuiuslibet loci, vtputa maris, vnde & nomen accepit. *Maritima* quasi maris intima. *Ostia* ab ingressu & exitu fluminis dicta in mari. *Continens* perpetua terra, nec vllo mari discreta: quem Græci ἤπειρον vocant.

De inferioribus terræ. CAP. IX.

Specus est fossa sub terra quæ prospici potest. σπήλαια Græcè, spelunca Latinè. *Spiracula* appellata omnia loca pestiferi spiritus, quem Græci χαρωνεῖα appellant, vel Acherontea. Etiam Varro spiraculum dicit huiusce modi locum, & spiracula ex eo dicuntur loca: qua terra spiritum edit. *Hiatus* præruptio terræ profunda, quasi hiatus. Propriè autem hiatus est hominis oris apertio, translata à feris, quarum auiditas oris adapertione monstratur. *Profundum* propriè, quasi cuius porro sit fundus. Abusiuè autem profundum vel sursum vel deorsum dicitur. vt, Maria ac terras cælúmque profundum. *Baratrum* nimiæ altitudinis nomen est, & dictum baratrum quasi vorago atra, scilicet à profunditate. *Erebus* inferorum profunditas atque processus. *Styx* ἀπὸ τῆς συγκόπτειν, id est à tristitia dicta, eo quòd tristes faciat, vel quòd tristitiam gignat. *Cocytus* locus inferi. Cocytus autem nomen accepit Græca interpretatione, à luctu & gemitu. *Tartarus* vel quia illic omnia turbata sunt ἀπὸ τοῦ ταράττειν, vel, quod verius, ἀπὸ τῆς τρόμου, id est à timore frigoris, quod est algere, scilicet quia luce soléque caret. Nam neque illic vapores sunt, qui ex solis luce gignuntur: neque flatus qui eiusdẽ motibus incitantur, sed perpetuus stupor. τρομεῖν enim horrere & tremere apud Græcos

legitur. Illic enim erit fletus & stridor dentium. *Gehenna* est locus ignis & sulphuris, quem putant ita nominatum à valle idolis consecrata, quæ est iuxta murum Hierusalē, repleta olim cadaueribus mortuorum. Ibi enim Hebræi filios suos immolabant dæmonibus, & appellabatur locus ipse Gehennon. Futuri ergo supplicij locus vbi peccatores cruciandi sunt, huius loci vocabulo designatur. Duplicem autem esse gehennam & ignis & frigoris in Iob legimus. *Inferus* appellatur eo quòd infra sit. Sicut autem secundum corpus, si ponderis sui ordinem teneant, inferiora sunt omnia grauiora: ita secundum spiritum inferiora sunt omnia tristiora, vnde & in Græca lingua origo nominis quo appellabatur inferus: ex eo quòd nihil suaue habeat, resonare perhibetur. Sicut autem cor animalis in medio eius est, ita & infernus in medio terræ esse perhibetur. Vnde & in Euangelio legimus, In corde terræ. Philosophi autem dicunt quòd inferi pro eo dicantur, quòd animæ hinc illinc ferantur.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER XV.

CAPITA LIBRI QVINTIDECIMI.

1 *De ciuitatibus.*
2 *De ædificiis publicis.*
3 *De habitaculis.*
4 *De ædificiis sacris.*
5 *De repositoriis.*
6 *De operarijs.*
7 *De aditibus.*
8 *De partibus ædificiorum.*
9 *De munitionibus.*
10 *De tentoriis.*
11 *De sepulchris.*
12 *De ædificiis rusticis.*
13 *De finibus agrorum.*
14 *De mensuris agrorum.*
15 *De itineribus.*

De ciuitatibus. CAP. I.

DE autoribus conditarum vrbium plerunque dissensio inuenitur: adeò vt nec vrbis quidem *Romæ* origo diligenter possit agnosci. Nam Salustius dicit: vrbē Romam sicuti ego accepi condere atque habitauere in initio Troiani, & cum iis Aborigines. Alij dicunt ab Euandro, secundum quod Virgilius dicit, Tunc rex Euandrus Romanæ conditor arcis. Alij à Romulo, vt Ennius, His nata auspiciis illa inclita Roma. Si igitur tantæ ciuitatis certa ratio non apparet, non mirum si in aliarum opinione dubitatur. Vnde nec historicos nec commentatores varia dicentes imperitè condemnare debemus, quia antiquitas ipsa creauit errorem. Sanè quasdam de quibus aut Sanctæ scripturæ, aut historiæ gentium certā originem referunt, paucis admodum verbis retexere oportet. Prim⁹ ante diluuium Cain ciuitatem *Enoch* ex nomine filij sui in India condidit: quam vrbem sola multitudine suæ posteritatis impleuit. Primus post diluuium Nembroth gigas *Babylonem* vrbem Mesopotamiæ fundauit. Hanc Semiramis regina Assyriorum ampliauit, murúmque vrbis bitumine & cocto latere fecit. Vocabulum autē sumpsit à confusione: eo quòd ibi confusæ sint atque permixtæ linguæ ędificantiū turrim. Iudæi asserunt Sem filium Noe, quem dicunt Melchisedech, primum post diluuium in Syria condidisse vrbem *Salem*: in qua regnum fuit eiusdem Melchisedech. Hanc postea tenuerunt Iebusęi: ex quibus & sortita est vocabulum Iebus: sícque duobus nominibus copulatis, Iebus & Salē, vocata est Hierusalem, quę postea à Salomone Hierosolyma quasi Ierosolomonia dicta est. Hęc & corruptè à poetis Solima nūcupata est, & postea ab Ælio Adriano *Elia* vocitata est. Inde ipsa est & *Sion*, quę Hebraicè speculatio interpretatur, eo quod in sublimi constructa sit, & de longe venientia contempletur. Hierusalem autem pacifica in nostro sermone transfertur. Oppida nobilia, qui vel quę constituerunt. Dionysius, qui & Liber pater, cùm Indiam victor perābulasset, *Nisā* vrbē ex suo nomine iuxta Indum fluuiū condidit, & quinquaginta milibus hominū impleuit.

Medus

Medus autem Egæi filius *Mediam* constru-
xit. vnde & regio eius Mediæ nomen sortita
est. *Parsipolim*, vrbem caput Persici regni
Perseus Adiæ filius condidit, formosissimam
confertissimámque opibus, à quo & Persida
dicta est. *Ctesiphontem* quoque Parthi apud
Parthiam condiderunt, in æmulationem Ba
byloniæ vrbis. *Susis*, oppidum Persidæ aiunt
Memnonis fratrem constituisse. Dictum au-
tem Susis quod immineat Susæ fluuio. Ibi
est regia Cyri, lapide candido & vario cum
columnis aureis, & lacunaribus gemmísque
distincta, continens etiam simulacrum cæ-
li, stellis micantibus præsignatum, & cætera
humanis mentibus incredibilia. *Bactrum*,
oppidum Bactriani condiderunt ex proprio
amne illud cognominantes, qui Bactrus vo-
catur. *Carra*, ciuitas Mesopotamiæ trans E-
dissam condita à Parthis, vbi quondam Ro-
manus est cæsus exercitus, & Crassus dux cap-
tus. *Edissam* vrbem Mesopotamiæ condi-
dit Nembroth filius Chus postquam de Ba-
bylone migrauit, in qua & regnauit, quæ
antè Iare cognominata est. Ipse constructit
& Calamie quæ postea verso nomine à Se-
leuco rege dicta est Seleucia. *Philadelphiam*
vrbem Arabiæ condidit Raphaim, gens an-
tiquissima, quam interfecerunt filij Loth. *Se-
leucus*, vnus ex pueris Alexandri post mortem
eiusdem Alexandri occupato regno orien-
tis vrbem in Syria condidit, eámque ex
Antiochi patris sui nomine *Antiochiam* nun-
cupauit, & Syriæ caput instituit. Ipse quoque
Laodiciam & *Seleuciam*: ipse *Apamiam* & *E-
dissam* vrbem constructit. *Damascus*, Syriæ
condita & nuncupata à Damasco dispensa-
tore Abrahæ filio. Hæc antea in omni Sy-
ria tenuit principatum. Necdum enim efflo-
rebant ibi Antiochia, Laodicia, & Apamia:
quas vrbes post Alexandrum constructas es-
se cognoscimus. Hic est Damascus quem A-
braham futurum sibi hæredem dixerat, ante-
quam esset illi promissus Isaac. *Gazam*, oppi
dum Palæstinæ condiderunt Euæi, in qua ha
bitauerunt Cappadoces pristinis cultoribus
interfectis. Vocata autem Gaza, eo quòd ibi
Cãbyses rex Persarũ thesauros suos posuit,
cùm bellum Ægyptiis intulisset. Persarũ e-
nim lingua thesaurus Gaza nominatur. Phi-
listim vrbẽ cõdiderũt Allophili, ipsa est *Asca
lon*, de qua superius memorauimus: nũcupa-
ta ex nomine Cesloim, qui fuit nepos Cain
& filius Mesrain. *Dor*, vrbs fuit quõdã potẽ-
tissima, & versa vice *Stratonis turris*: postea ab
Herode rege Iudææ in honorẽ Cæsaris au-
gusti Cæsarea nũcupata. In qua Cornelij do-
mũ Christi vidit Ecclesia, & Philippi edicu-
las, & cubiculũ quatuor virginũ prophetarũ.
Ioppe, oppidũ Palæstinæ maritimũ. Idẽ Palæ-
stini ædificauerũt, vbi saxũ ostenditur, quod
vinculorum Andromedæ adhuc vestigia re-
tinet: cuius beluæ forma eminentior elephã-
tis fuit. *Iericho*, à Iebusæis condita traditur: à
quibus & nomen traxisse perhibetur. hanc
subuertit Iesus. Postquam instruxit aliam O-
zam de Bethel ex tribu Ephraim. Sed & hæc
eo tempore quo Hierusalem oppugnabatur
à Romanis, propter perfidiam ciuium capta
atq; destructa est. postquam tertia ædificata
est vrbs, quæ vsque hodie permanet. *Sichem*,
Samariæ vrbem, quę Latinè & Græcè Sicima
vocatur, ædificauit Emor, appellauítq; eam
nomine Sichem filij sui. Ipsa est nunc Neopo
lis ciuitas Samaritanorũ. *Bethel*, vrbẽ Sama-
riæ condiderunt Iebusæi: quæ prius vocaba-
tur Luz, sed postquam dormiens ibi Iacob
vidit scalam innitentem cælo & dixit, Verè
hæc domus Dei est & porta cæli: hac ex cau-
sa nomen locus accepit Bethel: id est domus
Dei. Quando autem ibi ab Ierobam vituli
fabricati sunt, vocata est Bethauen, id est do-
mus ĩdoli, quę antea vocabatur domus Dei.
Bethleem Iudæ, ciuitas Dauid, quæ mundi ge-
nuit saluatorem, à Iebusæis condita fertur, &
vocata primùm Effrata. Quando autem Ia-
cob ibi pecora sua pauit, eidem loco Bethleẽ
nomen quodam vaticinio futuro imposuit,
quòd domus panis interpretatur, propter eũ
panem qui ibi de cælo descendit. *Ebron*, ciui-
tas Iudææ, quæ quondam vocabatur Arbe,
condita est à gigantibus ante septem annos
quàm ab eis Tanis vrbs Ægypti conderetur. Ipsa est Arbe à numero ita vocata,
quòd ibi tres patriarchæ sepulti sunt, &
quartus Adam. Ipsa est Mambre vocata: ex
vno amico Abrahæ. *Samariam*, à qua omnis
regio quæ circa eam fuit, nomen accepit,
Sennacherib rex Assyriorum constructit, vo-
cauítque Samariam, id est, custodiam, quam
quando Israel transtulit, ibi constituit. Hanc
obsidione captam Antiochus solo coæquaui-
uit. Quam postea Herodes à fundamẽtis in-
staurans, in honorem Augusti, Augustã, id est
Sebastiã Græco sermone vocauit. Ibi sepul-
ti sunt Helisæus & Abdias Prophetæ, & quo
maior inter natos mulierum non fuit Bapti-
sta Ioannes. *Tiberiadem* verò Herodes alius
in Iudæa in nomine Tiberij Cæsaris condi-
dit. *Tyrus*, vrbs Phœnicum condita à Phœ-
nicibus fuit. Hæc est ciuitas, ex qua aurum
regi Salomoni deferebatur, in qua optima
purpura tingitur. Vnde & Tiria dicitur no-
bilis purpura. Phœnices à Rubro mari pro-
fecti, *Sidonem* vrbem opulentissimam con-
diderunt: quam à piscium copia Sidon ap-
pellauerunt. Nam piscem Phœnices *Sidon*
vocant. Ipsi etiam *Tyrum* in Syria: ipsi *Vti-
cam* in Africa, *Hipponem*, *Leptim*, aliásque
vrbes in ora maritima condiderunt. Ipsi
Thebas in Bœotia duce Cadmo: ipsi po-

strémò in vltima orbis tendentes vrbem in Oceano condiderunt, eámque lingua sua Gades nominauerunt. Nam mos erat antiquus Phœnicum gentis, cum multis simul mercandi causa à domo proficisci, & cùm incolarum animos commercio rerum iis antè incognitarum sibi conciliassent: loca quæ condendis vrbibus idonea videbantur, capere. Ex iis profecta & Dido in litus Africæ vrbem condidit, & *Carthadam* nominauit, quòd Phœnica lingua exprimit ciuitatem nouam. mox sermone verso Cartago est dicta. hanc Scipio deleuit. Quæ autem nunc est, postea à Romanis est condita. Cartago autem antea *Birsa*, postea *Tyrus* dicta est, deinde Cartago. *Memphim*, ciuitatem Ægypti ædificauit Epaphus Iouis filius, cùm in secunda Ægypto regnaret. Hæc est vrbs in qua charta nascitur, vbi etiã optimi mathematici fuerunt. Nam hanc vrbem magicis artibus deditam, pristini vsque ad præsens tempus vestigia erroris ostẽdunt. *Tanis*, Metropolis Ægypti, vbi Pharao fuit, & Moyses cuncta signa fecit, quę in Exodo scribuntur. Hanc constructisse perhibentur Titanes, id est gigantes, & ex suo nomine nuncupauerunt. *Aeliopolis*, vrbs Ægypti, quæ Latinè interpretatur solis ciuitas, sicut lxx. interpretes arbitrantur. Ædificata est autem à filiis Israel, in qua Phutifares sacerdos fuit, cuius meminit Ezechiel. *Vrbem Alexandrinam* condidit Alexander magnus, cuius & nomen detinet. Hanc enim idem in terminis regionis Africæ & Ægypti constituit, & caput esse regionis Africæ & Ægypti iussit. Interiacet autem inter Ægyptum & mare: quasi claustrum, importuosa. Hæc est vrbs Ægypti, postea versa in Alexandriam. *Thebas Aegyptias* condidit Cadmus, quæ inter Ægyptias vrbes numero portarum nobiliores habẽtur, ad quas commercia Arabes vndique subuehunt. Hinc regio Ægypti Thebais dicta est. Thebæ autem & Bœotiæ sunt & Ægyptiæ, vno tamen auctore sunt conditæ. *Ptolemais* & *Berenice* à regibus Ægyptiis nominatæ, à quibus & ædificatæ fuerunt. *Cæsaream Cappadociæ*, Philippus in honorem Cęsaris ædificauit. *Tarsum Ciliciæ*, Danaes proles Perseus ædificauit. de qua ciuitate Paulus Apostolus, Natus, inquit, Tarso Ciliciæ. Quidam etiam locus Indiæ Tarsus vocatur. *Seleuciam Isauriæ* condidit Seleucus: qui & Antiochiam. Ilus autem Apollinis filius in Phrygia *Ilium* condidit. Amazones *Ephesum* in Asia construxerunt. Theseus verò *Smirnam* construxit, quæ Homero poetæ patria extitit, & Smirna vocata, quòd eius campos Ermus fluuius secat. *Dioscoriam*, Colchorum vrbem Amphitus & Circius aurigæ Castoris & Pollucis fabricauerunt, ex corum nomine eam cognominantes. Nam Castor & Pollux Græcè Διόσκουροι appellantur. *Nicomedia* à Nicomedo rege Bithiniæ ædificata est. *Bithinia*, condita à Phœnice, quæ primùm Mirandina vocabatur. *Constantinopolim*, vrbem Thraciæ Constantinus ex nomine suo instituit, solam Romæ meritis & potentia adæquatam. Hæc condita primùm à Pausina rege Spartanorum, & vocata *Bizantium*, vel quòd tantùm pateat inter Adriaticum mare & Propontidem, vel quod sit receptaculum terræ matisque copiis. Vnde & eam Constantinus aptissimam condere iudicauit, vt receptaculum sibi terra matique fieret. Vnde & nunc Romani imperij sedes & totius caput est orientis: sicut & Roma occidentis. *Epirus*, Thraciæ condita est à Pyrrho & cognominata. *Athenas*, in Hellade Cecrops condidit, & ex suo nomine Cecropiam nominauit: hanc Amphion qui in Græcia tertius post Cecropem regnauit, Mineruæ sacrauit, & nomen ciuitati Athenas dedit. Nam Minerua Græcè Ἀθηνᾶ dicitur. vnde & Mineruam Græci inuentricem multarum artium asserunt, quia & literæ & artes diuersorum studiorum, & ipsa Philosophia veluti templum Athenas habuerunt. *Corinthum*, in Achaia condidit Corinthus Orestis filius. Hanc Græci Corintheam vocant, hoc est administrationem reipublicæ. *Thebas Bœotiæ*, Cadmus veniens à Phœnicibus condidit, Thebis Ægyptiis prius ab eo constructis. *Mycenas* Lacedæmonia condita à Lacedæmone Semele filio. *Sparta*, à Sparto filio Phoronei vocata: qui fuit filius Inachi. Ipsam autem esse Spartam, quam & Lacedæmoniam ciuitatem, atque inde Lacedæmonios Spartanos dici. *Achaia*, ab Achæo constructa. Pelops qui apud Argos regnauit, *Peloponensem vrbem* condidit. *Cecrops*, in insula Rhodo, *Rhodum* ædificauit. Carpatus *Coum*. Acos Tifonis filius, *Paphum*. Angæus Licurgi filius, *Samum*. Dardanus autem condidit *Dardaniã*. *Thessalonicã* Thessalus Græci filius ædificauit, in qua etiam regnauit. *Brũdusium*, constructum Græci. Brundisium autem dictum est Græcè, quòd *brunda* caput cerui dicatur: sic est enim vt & cornua videantur: & caput & lingua in positione ipsius ciuitatis. In Italia autem à Iano *Ianiculum*: à Saturno *Saturnia* atq; *Latium* conditum, eo quòd ibi fugiens latuisset, cognominatum. Ab Hercule in Campania *Pompeia*, qui victor ex Hispania pompam boum duxerat. Æneas autem post excidium Troiæ in eandem Italiam veniens, ab vxoris nomine *Lauiniam* condidit. Ascanius verò relicto Lauiniæ nouercæ suæ regno, *Albam longam* ædificauit. Alba autem vocata propter colorem suis, longa, quia longum oppidum est, iuxta

prolixi-

prolixitatem collis in quo positum est. Ex hac etiam vrbe reges Albanorum appellari cœperunt. *Capuam* Capis Siluius rex Albanorum construxit, appellatam nomine conditoris, licet & sint qui dicant à capacitate eam Capuã dictam, quòd eius terra omnem vitæ fructum capiat: alij, à locis campestribus in quibus sita est. Est autem caput vrbium Campaniæ, inter tres maximas Romam, Carthaginémque numerata: ex qua & prouincia Italiæ Campania dicta est. Romulus cùm interfecto apud Albam Amulio, auum Numitorem in regnum constituisset, in eum locum vbi nunc Roma est deuenit: ibique sedes posuit, mœnia construxit, vrbémque ex nomine suo *Romam* vocauit. Hanc autem antè Euander dicitur condidisse, vt est illud, Tunc pater Euander Romanæ conditor arcis. Ancus Martius ex filia Numæ Pompilij natus, hic vrbem in exitu Tiberis condidit, quæ & peregrinas merces exciperet, & hostem moraretur, quam ab ipso situ *Ostiam* appellauit. Galli quidam intestina discordia & assiduis dissensionibus suorum permoti, sedes nouas quærentes Italiam profecti sunt: sedibúsque propriis Tuscis expulsis, *Mediolanum* atque alias vrbes condiderunt. Vocatum autem Mediolanum, ab eo quòd ibi sus in medio lanea perhibetur inuenta. Historiis placet à Mesappo Græco *Mesapiæ* datam originem, versa post modum in nomen Calabriæ, quàm in exordio Oenotri frater Peucetius Peucetiam nominauerat. Manto Tiresiæ filia post interitum Thebanorum dicitur delata in Italiam *Mantuam* condidisse. Est autem in Venetia quæ Gallia Cisalpina dicitur. Et Mãtua dicta, quòd manes tuetur. *Parthenopia* à Parthenope virgine quadam illic sepulta, Parthenopia appellata: quòd oppidũ postea Augustus *Neapolim* esse maluit. Ad promontorium Leucatem in quo actu Apollinis templum fuit, bellum Augustus contra Antonium gessit. Quo victo, vrbẽ in Actiaco sinu condidit: quam à victoria *Nicopolim* appellauit. Palantus Partheniorum dux *Parthenios* constituit. Taras Neptuni filius fuit, à quo *Tarentum* ciuitas & condita & appellata est. Cùm Cyrus maritimas vrbes Græciæ occuparet, & Phocenses ab eo expugnati omnibus angustiis premerentur, iurauerũt vt profugerent quàm longissimè ab imperio Persarum, vbi ne nomen quidem eorum audirent: atque ita in vltimos Galliæ sinus nauibus profecti, armísque se aduersus Gallicam feritatem tuentes, *Massiliam* condiderunt, & ex nomine ducis nuncupauerunt. Hos Varro trilingues esse dicit: quòd & Græcè loquantur, & Latinè & Gallicè. *Narbonam* & *Arelatum* & *Picluiam* coloni propij conditerunt. *Burdegalim* appellatam ferunt, quòd *Burgos* Gallos primùm colonos habuerit: quibus antea cultoribus impleta est. *Terraconam* in Hispania Scipiones construxerunt: ideò caput est Terraconensis prouinciæ. *Cæsaraugusta* Terraconensis Hispanię oppidum à Cæsare Augusto & situm & nominatum, loci amœnitate & delitiis præstantius ciuitatibus Hispaniæ cunctis, atque illustrius, florens sanctorum martyrum sepulturis. Afri sub Hannibale maritima Hispaniæ occupantes, *Carthaginem Spartariam* construxerunt, quæ mox à Romanis capta & colonia facta, nomen etiam prouinciæ dedit. Nunc autem à Gothis subuersa atque in desolationem redacta est. *Saguntum* Græci ex insula Zacyntho profecti in Hispaniam condiderunt: quam Afri postea bello impetitam deleuerunt. *Emeritam* Cæsar Augustus ædificauit, postquam Lusitaniam & quasdam Oceani insulas cepit: dans ei nomẽ ab eo quòd ibi milites veteranos constituisset. Nam emeriti dicũtur veterani, solutíque à militia. *Vlyssipona* ab Vlysse condita & nuncupata: quo loco, sicut historiographi dicunt, cœlum à terra, & maria disiunguntur à terris. *Hispalim* Cæsar Iulius condidit: quam ex suo nomine, & Romæ vrbis vocabulo *Iuliam Romulam* nuncupauit. *Hispalis* autem à situ cognominata est, eo quòd in solo palustri suffixis profundo palis locata sit: ne lubrico atque instabili fundamento caderet. *Gades* oppidum à Pœnis conditum: qui & Carthaginem Spartariam condiderunt. *Septa* oppidum, à montibus septem: qui à similitudine fratres vocati Gaditano imminẽt freto. *Tingis* ciuitas & *Lixis* Anteus auctor est, quem Hercules ferrur luctæ certamine superatum interfecisse. Lix autem à Lixo flumine Mauritaniæ nuncupata, vbi antea regia fuit & Sala quòd immineat Salæ flumini. *Cæsaream* Mauritaniæ oppidum Iuba rex Maurorum in honorem Cæsaris Augusti condidit: quã ex eius nomine Cæsaream appellauit: sicut Herodes aliam Cæsaream in Palæstina, quæ nunc est vrbs clarissima. *Icosium* Cæsariensis Mauritaniæ oppidum, Hercule illic transeunte, viginti à comitatu eius discedentes construxerunt. Hanc ne quis imposito à se nomine priuatim gloriaretur, de condentiũ numero vrbi Icosio nomen est datum. Cyrene regina fuit Lybiæ quæ ex suo nomine *ciuitatem Cyrenem* condidit: ex qua & Lybiam Cyrenensem vocauit.

De ædificijs publicis.

CAP. II.

CIuitas est hominũ multitudo societatis vinculo adunata, dicta à ciuib. id est ab

incolis ipsis vrbis, pro eo quòd plurimorum conscitcat & contineat vitas. Nam vrbs ipsa mœnia sunt: ciuitas autem non saxa, sed habitatores vocantur. ¶ Tres autem sunt societates: familiarum, vicium, gentium. *Vrbs* vocata ab *orbe*, quòd antiquæ ciuitates in orbe fiebant: vel *ab vrbo parte* aratri quo muri designabantur, vnde est illud, Optauitque locum regno & concludere sulco. Locus enim futuræ ciuitatis sulco designabatur, id est aratro. Cato, *Qui vrbem*, inquit, *nouam condit, tauro & vacca aret, vbi arauerit, murum faciat: vbi portam vult esse, aratrum sustollat & portet, & portam vocet.* Ideò autem vrbs aratro circundabatur, dispari sexu iuuencorum, propter commixtionem, familiarum, & imaginem serentis, fructúmque reddentis. Vrbs autem aratro conditur: aratro vertitur. Vnde Horatius, Imprimerétque muris hostile aratrum. *Oppidum* quidam ab oppositione murorum dixerunt: alij ab opibus recondendis: eo quòd sit munitum, alij quòd sit in eo conuentus habitantium, & opem det mutuam contra hostem. Nam primùm homines tanquam nudi & inermes, nec contra beluas præsidia habebant, nec receptacula frigoris & caloris, nec ipsi inter se homines ab hominibus satis erant tuti. Tandem naturali solertia speluncis siluestribúsque tegumentis tuguria sibi & casas virgultis arundinibúsque contexuerunt, quò esset vita tutior, ne iis qui nocere possent aditus esset. Hæc est origo oppidorum, quæ quòd opẽ darent, idcircò oppida nominata dixerũt. Oppidũ aũt magnitudine & mœnib. discrepat à vico & castello & pago. Ciuitates autem aut *coloniæ*, aut *municipia*, aut *vici*, aut *castella*, aut *pagi* appellantur. *Ciuitas* propriè dicitur quam non aduenæ, sed eodem innati solo condiderunt. Ideóque vrbes à propriis ciuibus conditæ, ciuitates non coloniæ nuncupantur. *Colonia* verò est quæ defectu indigenarum nouis cultoribus adimpletur. Vnde & Colonia à cultu agri est dicta. *Municipium* est quòd manente statu ciuitatis ius aliquod minoris aut maioris officij à principe impetrat. Dictum autem municipium à muniis, id est officiis, quòd tantùm munia id est tributa debita, vel munera reddant. Nam liberales & famosissimæ causæ, & quæ ex principe proficiscuntur, ibi non aguntur. Hæc enim ad dignitatem ciuitatum pertinent. *Vici* & *castella* & *pagi* ij sunt, qui nulla dignitate ciuitatis ornantur, sed vulgari hominũ conuentu incoluntur, & propter paruitatem sui maioribus ciuitatibus attribuuntur. *Vicus* autem dictus à vicinis tãtùm habitatoribus, vel quòd vias habeat tantùm sine muris. Est autem sine munitione murorum, licet & vici dicantur ipsæ habitationes vrbis. Dictus autẽ vicus, eo quòd sit vice ciuitatis, vel quòd vias habeat tantùm sine muris. *Castrum* antiqui dicebant oppidum loco altissimo situm, quasi casam altam: cuius pluralis numerus castra, diminutiuum castellum est: siue quòd castrabatur licentia inibi habitantium, ne passim vaga hosti pateret. *Pagi* sunt apta ædificiis loca inter agros habitantibus. Hæc & conciliabula dicta, à conuentu & societate multorum in vnum. *Competa* sunt vbi vsus est conuentus fieri rusticorum, & dicta competa, quia multa loca in agris eodem compe tunt, & quo conuenitur à rusticis. *Suburbana* sunt circumiecta ciuitatis ædificia, quasi sub vrbe. *Mœnia* sunt muri ciuitatis, dicti ab eo quòd muniant ciuitatem, quasi munimenta ciuitatis id est tutamenta. *Munium* autem dictum, quasi manu factum: sic & *muri* à munitione dicti, quasi munitii: eo quòd muniant & tueantur interiora vrbis. *Mœnia* autẽ duplicem habent significationem. Nam interdum mœnia abusiuè dici solent omnia ædificia publica ciuitatis vt, Diuidimus muros, & mœnia pandimus vrbis. Propriè autem Mœnia sunt tantùm muri. *Murus* autem turribus propugnaculísque ornatur. *Turres* vocatæ quòd teretes sint & longæ. *Teres* enim est aliquid rotundum cum proceritate, vt columna. Nam quanuis quadratæ aut latæ construantur, procul tamen videntibus rotundæ existimantur, ideò quia omne cuiusque anguli simulacrum per longum aeris spacium euanescit atque consumitur, & rotundũ videtur. *Propugnacula* pinnæ murorum sunt dicta, quia ex his propugnatur. *Promurale* verò eo quòd sit pro munitione muri. Est enim murus proximus ante murum. *Porta* dicitur: quia potest vel importari vel exportari aliquid. Propriè autem porta aut vrbis aut castrorum vocitatur, sicut superiùs dictum est. Vicus, vt prædictum est, ipsæ habitationes vrbis sunt, vnde & vicini dicti. Viæ ipsa spatia angusta quæ inter vicos sunt. *Plateæ* perpetuæ ac latiores ciuitatum viæ sunt: iuxta proprietatem linguæ Græcæ à latitudine nuncupatæ. πλάτος enim Græci latum dicunt. *Quintanæ* pars plateæ quinta est: qua carpentum progredi potest. *Cloacæ* dictæ, quòd iis percolantur aquæ. Has primùm Romę fecisse dicunt Tarquinium Priscum, vt quotiens pluuiarum inundatio existeret, per eas aquæ extra ciuitatem emitterentur, ne maximis perpetuísque tempestatibus planitiem vel fundamenta vrbium strages aquarum subuerteret. *Imbuli*, vel quia sub volumine sunt, vel quia sub iis ambulant. Sunt enim porticus hinc inde platearum. *Forus* est exercendarũ litium locus à fando dictus: siue à Phoroneo rege, qui primus Græcis leges dedit. Hæc loca & prorostra vocantur, ideò quòd

quod ex bello Punico captis nauibus Cartaginensium, rostra ablata sunt, & in foro Romano præfixa, vt essent huius insigne victoriæ. *Curia* dicitur, eo quòd ibi cura per senatum de cunctis administretur. *Prætorium*, eo quòd ibi prætor sedeat ad discutiendum. *Gymnasium*, generalis est exercitiorum locus. Tamen apud Athenas locus erat vbi discebatur philosophia, & sapientiæ exercebatur studiũ. Nam γυμνάσιον Græcè vocatur, quod Latinè exercitium dicitur, hoc est meditatio. Sed & balnea, & loca cursorum & athletarum gymnasia sunt, eo quòd illic omnes in suæ artis studio exercitentur. *Capitolium*, Romæ vocatum, eo quòd fuerit Romanæ vrbis & religionis caput summum. Alij aiũt, cùm Tarquinius Priscus Capitolij fundamenta Romæ aperiret, in loco fundamenti caput hominis literis Tuscis notatum inuenit, & proinde Capitolium appellauit. *Arces*, sunt partes vrbis excelsæ atque munitæ. Nã quæcunque tutissima vrbium sunt, ab arcẽdo hostem arces vocantur. Vnde & arcus & arca. *Circum*, Romani dictum putant à circuitu equorum, eo quòd ibi circum metas equi currant. *Theatrum* autem à spectaculo nominatum, ἀπὸ τῆς θεάσεως, quòd in eo populus stãs desuper atque spectans, ludos scenicos contemplaretur. *Amphitheatrum* verò vocatum, quod ex duobus sit theatris compositum. Nã amphitheatrum rotundum est, theatrum verò ex medio amphitheatri est, semicirculi figuram habens. *Labyrinthus*, est perplexis parietibus ædificium, qualis est apud Cretam à Dedalo factus, vbi fuerit Minotaurus inclusus: in quo siquis introierit sine glomere lini, exitum inuenire non valet. Cuius ædificij talis est situs, vt aperientibus fores, tonitruum intus terribile audiatur. Descenditur centenis vltra gradibus, intus simulacra & monstriferæ effigies, in partes diuersas transitus innumeri per tenebras, & cætera ad errorem ingredientium facta, ita vt de tenebris eius ad lucem venire impossibile esse videatur. Quatuor sunt labyrinthi. Primus *Aegyptius*: secundus *Creticus*: tertius *in Lemno*: quartus *in Italia*, omnes ita constructi, vt dissoluere eos nec vlla secula quidem possint.

¶ *Pharus*, turris est maxima, quam Græci & Latini in commune ab ipsius rei vsu Pharũ appellauerint: eo quòd flammarum indicio longè videatur à nauigantibus, qualem Ptolemæus iuxta Alexandriam construxisse octingentis talentis traditur. Vsus eius est nocturno nauiũ cursui ignes ostendere, ad pronuncianda vada, portúsque introitus, ne decepti tenebris nauigantes in scopulos incidant. Nam Alexandria fallacibus vadis insidiosos accessus habet. Hinc igitur in portubus machinas ad prælucẽdi ministerium fabricatas pharos dicunt. Nam φῶς lux est ὁρᾶν videre. Vnde & lucifer Græcè φωσφόρος appellatur. *Cocleæ*, sunt altæ & rotundæ turres, & dictæ cocleæ, quasi cycleæ, quòd in eis tanquam per circulum orbémque conscendatur, qualis est Romæ clxxxv. pedibus. *Thermæ*, appellatæ quòd calorant. Græci enim θερμὸν calorem vocant. Balneis verò nomen inditum à leuatione meroris. Nam Græci βαλανεῖον dixerunt, quòd anxietatem animi tollat. Hæc & gymnasia dicuntur, quia ibi athletæ vncto corpore & perfricato manibus exercitantur. Nam γυμνάσιον Græcè, Latinè exercitium dicitur. γύμνης verò nudus. *Apodyterium*, vbi lauantium vestimenta ponuntur, ab exuendo dictum. Ἀποδύειν enim Græcè exuere dicitur. *Propina*, Græcus sermo est, qui apud nos corruptè popina dicitur. Est autem locus iuxta balnea publica, vbi post lauacrũ à fame & siti reficiuntur. Vnde & propina & propinare dicitur. Πεῖνα enim Græcè famem significat, eo quòd hic locus famem tollat. *Tabernæ*, olim vocabantur ædiculæ plebeiorum paruæ & simplices in vicis, axibus, & tabulis clausæ, vnde & tabernariæ, quòd ibi soleant considere. dictæ autẽ tabernæ quòd ex tabulis ligneis erant constructæ: quæ nũc etsi non speciem, nomen tamen pristinum retinent. *Macellum* dictum, quòd ibi macten tur pecora, quæ mercantibus venundantur. *Mercatum* autem à commercio nominatum. Ibi enim res vendere vel emere solitum est, sicut & telonium dicitur, vbi merces nauium & nautarum emolumenta redduntur. Ibi enim vectigalis exactor sedet, precium rebus impositurus, & voce à mercatoribus flagitans. *Carcer*, est à quo prohibentur exire, & dictus carcer à coercendo. Hinc Fronto, Vt pergræcari potius amœnis locis, quàm coerceri carcere videretur.

De habitaculis. CAP. III.

Habitatio, ab habitando vocata, vt Habitare casas. *Domus*, ex Græca appellatione vocata. Nã δόματα Græci tecta dicũt. Est autem domus vnius familiæ habitatio: sicut vrbs vnius populi: sicut orbis, domiciliũ totius generis humani. Omne ædificium antiqui *ædem* appellauerunt. Alij ædem ab ædendo quidem sumpsisse nomen existimant, dãtes exemplum de Plauto, Si vocassem vos in ædem ad prandium. Hinc & ædificium, eo quòd fuerit prius ad edendum factum. *Aula*, domus est regia, siue spaciosum habitaculum, porticibúsque quatuor conclusum. *Atrium*, magna ædes est, siue amplior & spaciosa domus, & dictum est atrium, eo quòd addantur ei tres porticus extrinsecus. Aliis atrium quasi ab igne & ligno atrum dixerunt.

Atrum enim sit ex fumo. *Palatium*, à Palante principe Arcadum dictum: in cuius honore Arcades Palanteum oppidum constituerunt, & regiam in ipsius nomine conditam palatium vocauerunt. *Thalamum*, hac ex causa vocatum ferunt. Cùm enim raptæ fuissent à Romanis Sabinæ, ex quibus cùm vna ante alias specie nobilis cum magna omniũ admiratione raperetur, Talamoni duci eam oraculo responsum est dari, & quoniam hæ nuptiæ feliciter cesserant, institutum est, vt in omnibus nuptiis thalami nomen iteretur. Ægyptij quoque lingua sua loca in quibus nubentes succedunt & incubant, thalamum nominant. *Cœnaculum*, dictum à communione vescendi: vnde & cœnobium, congregatio. Antiqui enim publicè & in commune vescebantur, nec vllius conuiuiũ singulare erat, ne in occulto deliciæ luxuriam gignerent. *Triclinium*, est cœnaculum, à tribus lectulis discumbentium dictum. Apud veteres enim in loco vbi conuiuij apparatus exponebatur, tres lectuli strati erant, in quibus discũbentes epulabãtur. κλίνη enim Græcè lectus vel accubitus dicitur, ex quo confectum est, vt triclinium diceretur. *Cella*, dicta quòd nos occultet & celet. *Cubiculum* verò, quòd eo cubemus, ibíque dormientes requiescamus. *Cubile* autem cubandi locus est. *Secessus*, quòd sit locus secretus, id est sine accessu. *Diuersorium* dictum, eo quòd ex diuersis viis ibi conueniatur. *Hospitiũ*, sermo Græcus est: vbi quis ad tempus hospitali iure inhabitat, & iterum inde transiens migrat. Inde & metatum, quia mutatur. Vnde & legitur, & Castra metati sunt pro mutauerũt. Non enim illic permanet exercitus: sed pertransit. *Mœniana*, dicta sunt quòd maneamus. Mœnianus collega Crassi in foro proiecit materias, vt essent loca in quibus spectantes insisterent, quæ ex nomine eius mœniana appellata est. Hæc & solaria, quia patent soli: post hæc alij lapide, alij materia ædificare porticibus mœniana, & foribus, & domibus adiecerunt. *Tabulata*, olim ligneæ domus fiebant. Inde nomen permanet tabulatorum. *Apogeum*, est constructum sub terris ædificium, quod nos antrum vel speluncam dicimus. *Solarium*, quod soli & auræ pateat, qualis fuit locus in quo Dauid Bersabeæ lauantẽ aspexit & adamauit. Cùm Hierosolymam Antiochus obsideret, Hircanus princeps Iudæorum reserato Dauid sepulcro, tria millia auri talenta inde abstraxit: ex quibus ecc. Antiocho dedit, vt obsidionem relinqueret, atque vt facti inuidiam demeret, fertur ex reliqua pecunia instituisse primus *Xenodochia*, quibus aduentum susciperet pauperum & peregrinorum, vnde & vocabulum sumpsit. Nam ex Græco in Latinam ξενοδοχεῖον peregrinorum susceptio nũcupatur. Vbi autem ægrotantes de plateis colliguntur: νοσοκομεῖον Græcè dicitur: in quo consumpta languoribus atque inediis miserorum membra fouentur.

De ædificiis sacris. CAP. IIII.

Sacra sunt *loca*, diuinis cultibus instituta, vtpote ea in quibus altaria litantibus de more pontificibus consecrantur. *Sancta*, iuxta veteres exteriora templi sunt. *Sancta* autem sanctorum locus templi secretior, ad quem nulli erat accessus, nisi tantùm sacerdoti. Dicta autem *Sancta sanctorum*, quia exteriori oraculo sanctiora sunt, vel quia sanctiorum comparatione sanctiora sunt, sicut Cantica canticorum, quia cantica vniuersa præcellunt. Sanctum autem à sanguine hostiæ nuncupatum. Nihil enim sanctum apud veteres dicebatur, nisi quòd hostiæ sanguine esset consecratum aut conspersum. Item sanctum quod extat esse sancitum. *Sancire* autem est confirmare & irrogatione pœnæ ab iniuria defendere, sic & leges sanctæ, & mores sancti esse dicuntur. *Propitiatorium*, oraculum inter duo Cherubin. Et dictum propitiatorium quasi propitiationis oratorium. Propitiatio enim placatio est. *Oracula*, dicta eo quòd inde responsa redduntur, & oracula ab ore. *Penetralia*, secreta sunt oraculorum, & penetralia dicta ab eo quod est penitus, hoc est penè intus. *Oratorium*, orationi tantùm est consecratum, in quo nemo aliud agere debet, nisi ad quod est factum, vnde nomen accepit. *Monasterium* vnius monachi, id est solitarij habitatio. *Cœnobium*, ex Græco & Latino videtur esse compositum. Est enim habitaculum plurimorum in commune viuentium. κανὸν enim Græcè commune dicitur. *Templi*, nomen generale, pro locis enim quibuscunque magnis antiqui templa dicebant. Et templa dicta quasi tecta ampla. Sed & locus designatus ad orientem, à contemplatione templum dicebatur. Cuius partes quatuor erãt: antica ad ortum, postica ad occasum, sinistra ad septentrionem, dextra ad meridiem spectans, vnde & quando templum construebant, orientem spectabant æquinoctialem, ita vt lineæ ab ortu ad occidentem missæ fierent partes cæli dextra sinistra æquales, vt qui consuleret ac deprecaretur rectum aspiceret orientem. *Fana*, dicta à Faunis quibus templa error gentilium construebat, vnde consulentes dæmonum responsa audirent. *Delubra*, veteres dicebant templa fontes habentia, quibus ante ingressum diluebantur, & appellari delubra à diluendo. Ipsa nunc sunt ædes cum sacris fontibus in quibus

fideles

fideles regenerati purificantur, & bene quodam præsagio delubra sunt appellata. Sunt enim in ablutionem peccatorum. Fons autem in delubris locus regeneratorum est, in quo septem gradus in Spiritus sancti mysterio formantur, tres in descensu & tres in ascensu. Septimus verò is est qui & quartus, id est similis Filio hominis: extinguens fornacem ignis, stabilimentum pedum, fundamentum aquæ, in quo plenitudo diuinitatis habitat corporaliter. *Basilicæ* priùs vocabantur regum habitacula, vnde & nomen habent. Nam βασιλεὺς rex, & basilicæ regiæ habitationes. Nunc autem ideò diuina templa basilicæ nominantur, quia ibi regi omniũ deo cultus & sacrificia offeruntur. *Martyrium* locus martyrum Græca deriuatione, eo quòd in memoriam martyris sit constructum, vel quòd sepulchra sanctorum ibi sint martyrum. *Aram* quidam vocatam dixerunt, quòd incensæ ibi victimæ ardeant. Alij aras dicũt à precationibus, id est quas Græci ἀρὰς vocant, vnde contrà imprecatio satura dicitur. Alij volunt ab altitudine aras: sed malè. *Altare* autem ab altitudine constat esse nominatum, quasi alta ara. *Pulpitum* quòd in eo lector vel psalmista positus in publico conspici à populo possit, quò liberius audiatur. *Tribunal* eo quòd inde à sacerdote tribuantur præcepta viuendi. Est enim locus in sublimi constitutus, vnde vniuersa exaudiri possint. Aliàs tribunal à tribubus denominatũ: quòd ad illum tribus conuocentur. *Analogium* dictum quòd sermo inde prædicetur. Nam λόγος Græcè sermo dicitur: quòd & ipsum altius situm est.

De repositorijs. CAP. V.

Sacrarium proprie est locus templi in quo sacra reponuntur: sicut donariũ est in quo collocantur oblata, sicut lectisternia dicuntur, vbi homines sedere cõsueuerunt. Ab inferendis ergo & deportantis sacris sacrariũ nuncupatur. *Donaria* verò eo quòd ibi dona reponantur, quæ in templis offerri consueuerunt. *Aerarium* vocatum, quia priùs æs signatum ibi recondebatur. Hoc enim olim in vsu erat auro argentóque nondum signato, ex quorum metallis quanuis postea facta fuisset pecunia, nomen tamen ærarij permansit ab eo metallo vnde pecunia initium sumpsit. *Armarium* locus vbi quarumcunque artium instrumenta ponuntur. *Armamentarium* verò vbi tantùm tela armorum. Vnde Iuuenalis, Quicquid habent telorum armamentaria cœli. Dicta autem vtraque ab armis, id est brachiis quibus exercentur. *Bibliotheca* est locus vbi reponuntur libri, βίβλος enim Græcè liber, θήκη repositorium dicitur. *Promptuarium* dictum eo quòd inde necessaria victui promuntur, id est proferuntur. *Cellarium* quòd in eo colligantur ministeria mensarum, vel quæ necessaria victui supersunt. Inter promptuarium autem & cellariũ hoc interest, quòd cellarium est paucorum dierum, promptuarium verò temporis longi. *Apotheca* autem vel horrea à Græco verbum ex verbo repositoria vel reconditoria dici possunt, eo quòd in iis homines elaboratas fruges reponunt. Vnde & ἀποτίθημι Græco sermone repositam rei copiosam substantiam appellamus.

De operarijs. CAP. VI.

Ergasterium locus est vbi opus aliquod fit. Græco enim sermone ἐργάζομαι operor significat. *Ergastula* quoque & ipsa à Græco vocabulo nuncupantur, vbi deputantur noxij ad aliquod opus faciendũ, vt solent gladiatores & exules qui marmora secant, & tamen vinculorum custodiis alligati sunt. *Gynæcium* Græcè dictum, eo quòd ibi conuentus fœminarum ad opus lanificij exercendũ conueniat. Mulier enim Græcè γυνὴ nuncupatur. *Pistrinum* quasi pilistrinum, quia pilo antea tundebant granum. Vnde & apud veteres non molitores, sed pistores dicti sunt quasi finsores, à findendis granis frumenti: molæ enim nondum vsus erat, sed granum pilo tundebant: vnde Virgilius, Nunc torrete igni fruges, nunc frangite saxo. *Clibanus* fornax à cliuo dictus, ab eo quòd in erectione sit collectus. *Cliuum* enim ascensum dicimus siue flexuosum. *Furnus* per deriuationem à farre dictus, quoniam panis ex eo factus ibi coquitur. *Torcular* dictum, eo quòd ibi vuæ calcentur, atque extortæ exprimantur. *Forus* est locus vbi vua calcatur, dictus quòd ibi feriatur vua, vel propter quod ibi teratur pedibus. Vnde & calcatorium dicitur: sed hoc nomen multa significat. Prima species fori, locus est in ciuitate ad exercendas nundinas relictus. Secunda, vbi magistratus iudicare solet. Tertia, quam suprà diximus, quam calcatorium nominamus. Quarta, spacia plana in nauibus. de quibus Virgilius, Laxátque foros. Lacus dictus quòd ibi decurrit frugum liquor.

De aditibus. CAP. VII.

Aditus ab eundo dictus, per quem ingredimur & admittimur. *Vestibulum* est vel aditus domus priuatæ, vel spatium adiacens ædibus publicis. Et vestibulum dictum, eo quòd vestiuntur fores, aut quòd aditum tecto vestiat, aut à stando. *Porticus* quòd transitus sit magis quàm ad standum

sita sit, quasi porta, & porticus eo quòd sit aperta. *Ianua* à Iano quodam appellatur, cui gentiles omne introitum vel exitum sacrauerunt. Vnde Lucanus, Ferrea Belligeri compescat lumina Iani. Est autem primus domus ingressus: cætera intra ianuam ostia vocantur. Generaliter quidem ostium est, per quod ab aliquo arcemur ingressu, ab obstando dictum, siue ostium, quia ostendit aliquid intus. Alij aiunt ostium appellari, quia hostem moratur. Ibi enim aduersariis nosobiicimus. hinc & Ostia Tiberina, quia hostibus sunt opposita. *Fores* & *valuæ* claustra sunt. Sed fores dicuntur quæ foras: valuæ, quæ intus reuoluuntur, & duplices complicabilésq; sunt: sed generaliter vsus vocabula ista corrumpit. *Claustra* ab eo quòd claudantur dicta. *Fenestræ* sunt quibus pars exterior angusta & interior diffusa est, quales in horreis videmus dictæ, eo quòd lucem fœnerentur. Lux enim Græcè φῶς dicitur: vel quia per eas intus positus homo foras videt. Alij fenestram putant dictam, eo quòd domui lucem ministrat, compositum nomen ex Græco Latinóque sermone. φῶς enim Græcè lux est. *Cardo* est locus in quo ostium vertitur, & semper mouetur, dictus ἀπὸ τῆς καρδίας, quòd quasi cor hominem totum, ita ille cuneus ianuam regat ac moueat. Vnde & prouerbiale est, In cardine rem esse. *Limina* ostiorum dicta, eò quòd transuersæ sunt, vt limes, & per ea sicut in agro aut introeatur, aut foris eatur. *Postes* & *antes* quasi post & ante stãtes. Et antes quia ante stant, vel quia antea ad eas accedimus priusquam domum ingrediamur. Postes eo quòd post ostium stent.

De partibus ædificiorum.
CAP. VIII.

Fvndamentum dictum quòd fundus sit domui. Idem & cementũ à cedendo dictũ, quòd crasso lapide surgat. *Paries* nuncupatus, quia semper duo sunt pares, vel à fronte, vel à latere. Siue enim tetragonum siue hexagonum sit, qui se conspiciunt ex pari erunt. Aliter enim structura facta deformis est. *Parietinas* dicimus quasi parietum ruinas. Sunt enim parietes stantes sine tecto & sine habitantibus. *Angulus* quòd duos parietes in vnum coniungat. *Culmina* dicta sunt, quia apud antiquos tecta tegebantur culmo, vt nũc rustica. Hinc tecti summitas culmen dicitur. *Cameræ* sunt volumina introrsum respicientia, appellatæ à curuo. καμπύλον enim Græcè curuum est. *Laquearia* sunt quæ camerã subtegunt & ornant: quæ & lacunaria dicuntur. Principaliter autem lacus dicitur: vt Lucilius, Resultant ædésque lacúsque. Cuius diminutio lacunar facit: vt Horatius, Neque aureum mea renidet in domo lacunar. Inde fit alia diminutio lacunarum, & per κιονίσκον laquearium facit. *Absida* Græco sermone, Latinè interpretatur lucida, eo quòd lumine accepto per arcum resplendeat. Sed vtrum absidam an absidem dicere debeamus, hoc verbi genus ambiguum quidam doctorum existimant. *Testudo* est camera templi obliqua, nam in modum testudinis veteres templorum tecta faciebant: quæ ideò sic fiebant, vt cœli imaginem redderet, quod constat esse conuexum. Alij testudinem volunt esse locum in partem atrij aduersum venientibus. *Arcus* dicti quòd sint arta conclusione curuati. ipsi & fornices. *Pauimenta* originem apud Græcos habent elaborata arte picturæ, *Litostrota* paruulis crustis ac tessellis tinctis in varios colores. vocata autem pauimenta, eò quòd pauiantur, id est cædantur. Vnde & pauor, quia cædit cor. *Ostracus* est pauimentum testaceum, eò quòd fractis testis calce admixta feriatur. Testam enim Græci ὄστρακα dicũt. *Compluuium* dictum, quia aquæ partes quæ circa sunt eò conueniant. *Tessellæ* sunt è quibus domicilia sternuntur, à tesseris nominata, id est quadratis lapillis, per diminutionẽ. *Bases* fulturæ sunt columnarum, quæ à fundamento consurgunt, & superpositæ fabricæ sustinent pondus. Bases autem nomẽ petræ est fortissimæ Syro sermone. ¶ *Columnæ* pro longitudine & rotũditate vocatę, in quibus totius fabricæ pondus erigitur. Antiqua ratio columnarum erat altitudinis, tertia pars latitudinis. Genera rotundarum quatuor *Doricæ*, *Ionicæ*, *Tuscanicæ*, *Corinthiæ*, mensura grossitudinis & altitudinis inter se distãtes. Quintum genus est earum quæ vocantur *Atticæ*, quaternis angulis aut amplius, paribus laterum interuallis. *Capitolia* dicta, quòd sint columnarum capita: sicut super collum, caput. *Epistilia* sunt, quæ super capitella columnarum ponuntur: & est Græcum, id est supermissa. *Tegulæ* quòd tegant ædes, & *imbrices*, quòd accipiant imbres. *Lateres* & *Laterculi*, quòd lati formentur circumactis vndique quatuor tabulis. *Canalis* ab eo quòd caua sit in modum cannæ. Sanè canalem melius genere fœminino quàm masculino proferimus. *Fistulæ* aquarum sunt dictę, quòd aquas fundant, & emittant. Nam σίνειν Græcè mittere est. Formæ earum pro magnitudine aquæ & capacitatis modo fiunt.

De munitionibus.
CAP. IX.

Mvnitum vel *muninentum* dictum, quia manu est factũ. *Cohors* vocata, vel quòd coartet cuncta quæ interius sunt, id est, conclu-

concludat,vel quod coerceat obiectu suo extraneos, & adire prohibeat. *Vallum* est,quod mole terræ erigitur,vt custodia prætendatur. dictum autem vallum à vallis. Nam *valli fustes* sunt,quibus vallum munitur. Et valli dicti,quòd figantur & euellãtur. *Interualla* spacia sunt inter capita vallorum,id est stipitum quibus vallum fit,vnde & cætera quoque spacia dicuntur,à stipitibus scilicet. *Agger* est cuiuslibet rei aceruatio, vnde fossæ aut valles possunt repleri. Agger propriè dicitur terra aggesta,quæ vallo facto propius ponitur,sed abusiuè & muros & munimenta omnia aggerem dicimus. *Maceriæ* sunt parietes longi, quibus vineæ aliquę clauduntur. Longum enim Græci μακρὸν dicunt. *Formatum* siue *formatium* in Africa vel Hispania parietes de terra appellant,quomodo in forma circumdatis duabus vtrimque tabulis infertiuntur verius quàm instruuntur. Æuis durant incorrupti, ventis,ignibus,omni cemento fortiores. *Sepes* munimenta satorum sunt, vnde & appellatæ. *Caulæ* munimenta ouium, vel sepimenta ouilium. Est enim Græcum nomen detracta. Nam Græci αὐλὰς vocant animalium receptacula.

De tentoriis. CAP. X.

Tabernacula tentoria sunt militum, quibus in itinere solis ardores tempestatésque imbrium frigorisque iniurias vitant. Dicta autem tabernacula,quòd cortinæ distentæ funibus,tabulis interstantibus appenderẽtur,quæ tentoria sustinerent. *Tentorium* vocatum,quòd tendatur funibus & palis. vnde & hodie prætendere dicuntur. *Papiliones* vocantur à similitudine paruuli animalis volantis, quod maximè abundat florentibus maluis. Hæ sunt auiculæ quæ lumine accensò conueniunt,& circa volitantes ab igne proximo interire coguntur.

De sepulchris. CAP. XI.

Sepulchrum à sepulto dictum. Prius autem quisque in domo sua sepeliebatur. Postea vetitũ est legibus,ne fœtore ipso corpora viuentium contacta inficerentur. *Monumentum* ideo nuncupatur, eo quòd mentem moneat ad defuncti memoriam. Cũ enim non videris monumentum,obliuiscéris mortuũ. Hoc est illud quod scriptum est, Excidit tanquam mortuus à corde. Cùm autem videris, monet mentem & ad memoriam te reducit,vt mortuum recorderis. Monumenta itaque & memorię,pro mentis admonitione dictę. *Tumulus* dictus quasi tumens tellus. *Sarcophagus* Græcum nomen est,eo quòd ibi corpora assumãtur, σὰρξ enim Græcè,caro, φάγειν comedere dicitur. *Mausolea* sunt sepulchra seu monumenta regum,à Mausoleo rege Ægyptiorum dicta. Nam eo defuncto vxor eius mirę magnitudinis & pulchritudinis sepulchrum extruxit,in tantũ vt vsque hodie omnia monumenta prectosa ex eius nomine mausolea nuncupentur. *Pyra est* genus sepulchrorum quadratum & fastigiatum vltra omnem celsitudinem quę fieri manu possit,vnde & mẽsuram vnam vmbrarũ egressę nullã habere vmbram dicuntur. Tali autẽ ędificio surgũt, vt à lato incipiant & in angusto finiantur, sicut ignis. πῦρ enim dicitur ignis, has Ægyptus habet. Apud maiores enim,potentes aut sub montibus aut in montibus sepeliebãtur. Inde tractum est,vt super cadauera aut pyramides fierent, aut ingentes columnæ collocarentur.

De ædificiis rusticis. CAP. XII.

Casa est agreste habitaculum palis atqi virgultis,arundinibúsque contextum. quibus possint homines tueri à vi frigoris, vel caloris iniuria. *Tugurium* casula est, quam faciunt sibi custodes vinearũ ad tegimen sui quasi tegurium,siue propter ardorem solis & radios declinandos,siue vt inde homines vel bestiolas,quæ insidiari solent natis frugibus, abigant. Hanc rustici *capannam* vocant:quod vnum tantum capiat. *Tescua* quidam putant esse tuguria, quædam loca prærupta & aspera. *Magalia* ędificia Numidarum agrestiũ ob longa,incuruis lateribus tecta,quasi nauium carinæ sint:siue rotunda in modum furnorũ. Et magalia dicta,quasi magaria, quia *magar* Punici nouam villam dicunt, vna litera cõmutata l pro r magaria, Tuguria.

De agris. CAP. XIII.

Ager Latinè appellari dicitur, eo quòd in eo agatur aliquid. Alij agrũ ex Græco nominari manifestius credũt. Vnde & villa Græcè χωρία dicitur. *Villa* à vallo, id est aggere terræ nuncupata,quòd pro limite cõstitui solet. *Possessiones* sunt agri latè patentes publici priuatique:quos initio non mancipatione,sed quisque vt potuit occupauit, atque possedit,vnde & nuncupati. *Fundus* dictus, quòd eo *fundatur* vel stabiliatur *patrimonium*. Fundus autem,& vrbanum ædificiũ & rusticum intelligendum est. *Prædium*, quòd ex omnibus *patrifamilias maximè præuidetur*, id est apparet, quasi præuidium, vel quòd antiqui agros,quos bello ceperant, vt *prædæ* nomine habebant. ¶ Omnis autẽ ager,vt Varro docet, quadrifarius diuiditur. Aut enim *aruus* est ager,id est sationalis:aut *consitus*,id est aptus arboribus: aut *pascuus*, qui herbis tantũ,

& animalibus vacat: aut *florens*, quòd sunt horti apibus congruentes & floribus. Quod etiam Virgilius in quatuor libris Georgicorum secutus est. *Rura* veteres incultos agros dicebant, id est siluas & pascua, agrum verò qui colebatur. Nam rus est quo mel, quo lac, quo pecus haberi potest. Vnde & rusticus nominatur. hæc agrestium prima & otiosa fœlicitas. *Seges* ager est in quo seritur, vnde & Virgilius, Illa seges demum votis respondet auari Agricolæ. *Compascuus* ager dictus, qui à diuisoribus agrorum relictus est ad pascendum communiter vicinis. *Alluuius* ager, est quem paulatim fluuius in agrum reddit. *Arcifinius* ager dictus est, quia certis linearum mensuris continetur: sed arcentur fines eius obiectu fluminum, montium, arborum, vnde & in iis agris nihil subsiciuorum interuenit. *Noualis* ager est primum proscissus, siue qui alternis annis vacat, nouandarum sibi viriū causa. Noualia enim semel cum fructu erāt, & semel vacua. *Squalidus* ager quasi excolidus, eo quòd iam à cultura exierit, sicut excōsul, quod à consulatu discesserit. *Vliginosus* ager est semper vuidus. Nam vuidus dicitur, qui aliquando siccatur. Vligo enim humor terræ naturalis est, ab ea nunquam recedens. *Subsiciua* sunt propriè quæ de materia præcidens sutor quasi superuacua abiicit. Inde & subsiciui agri, quos in pertica diuisos recusāt, quasi steriles vel palustres. Itē subsiciua, quæ in diuisura agri non efficiunt centurias, id est iugera cc. *Area* dicitur tabularum æqualitas. dicta autem area à planiciæ atque æqualitate, vnde & ara. Alij aream vocatā dicūt, quòd pro triturandis frugibus eradatur, vel quòd non triturētur in ea nisi arida. *Pratum* est cuius fœni copia armenta tuentur, cui veteres Romani nomen indiderunt ab eo quòd protinus sit paratum: nec magnū laborem cultu ræ desideret. Prata autē sunt quæ secari possunt. *Paludes* dictæ à Pale pastorali dea, quòd paleam, id est pabula nutriant iumentorum.

De finibus agrorum. CAP. XIIII.

Fines dicti, eo quòd agri funiculis sunt diuisi. Mensurarum enim lineæ in terrarū partitione tenduntur, vt dimensionis æqualitas teneatur. *Limites* appellati antiquo verbo transuersi. Nam transuersa omnia antiqui lima dicebant: à quo & limina ostiorū per quę foris & intus itur: & limites quòd per eos foras in agros eatur. Hinc & *limus* vocabulum accepit, cingulum quo serui publici cingebātur obliqua purpura. *Termini* dicti, quòd terrę mensuras distinguunt atque declarant. His enim testimonia finium intelliguntur, & agrorū intentio & certamen aufertur. ¶ *Limites maximi* in agris sunt duo, *cardo* & *decumanus*. *Cardo* qui à septētrione directus à cardine cœli est: nam sine dubio cœlum vertitur in septentrionali orbe. *Decumanus* est qui ab oriente in occidentem per transuersum dirigitur, qui pro eo quòd formam X faciat, decumanus est vocatus. Ager enim bis diuisus figuram numeri denarij efficit. *Area* ab arcēdo vocata. *Fines* enim agri custodit, eósque adire prohibet. *Trifinium* dictū, eò quòd triū possessionum fines astringit. Hinc & *quadrifinium*, quod quatuor. Reliqui limites angustiores & inter se distāt imparibus interuallis & nominibus designatis.

De mensuris agrorum. CAP. XV.

Mensura est quicquid pōdere, capacitate, longitudine, altitudine, animóque finitur. Maiores itaque *orbem* in partibus: *partes*, in prouinciis: *prouincias* in regionibus: *regiones*, in locis: *loca*, in territoriis: *territoria*, in agris: *agros*, in centuriis: *centurias*, in iugeribus: *iugera*, in climatibus: deinde *climata* in *actus*, *perticas*, *passus*, *gradus*, *cubitos*, *pedes*, *palmos*, *uncias*, & *digitos* diuiserunt: Tanta enim fuit eorū solertia. *Digitus* est minima pars agrestiū mensurarum. Inde vncia habens digitos tres. *Palmus* autem quatuor habet digitos: *pes* sedecim digitos: *passus* pedes quinque: *pertica* passus duos, id est, decem pedes. *Pertica* autē à portando dicta, quasi portica. Omnes autē præcedentes mensurę in corpore sunt, vt palmus, pes, passus, & reliqua: sola pertica portatur. Est enim decem pedum ad instar calami in Ezechiele templum mensurantis. *Actus* est minimus, latitudine pedum quatuor, longitudine centum sexaginta. *Climata* quoq; vndique versum habent sexaginta pedes. *Actus quadratus* vndique finitur pedibus centū viginti. Hunc Betici arapennem dicunt, ab arādo scilicet. *Actus duplicatus* iugerum facit: & ab eo quod est iunctum, iugeri nomen accepit. *Iugerum* autem constat longitudine pedū ducentorum quadraginta, latitudine centum viginti. *Actum* prouinciæ Beticæ rustici agrū vocant. *Porcam* iidem Betici triginta pedum latitudine, & octoginta lōgitudine definiūt. Sed porca est quod in arādo extat. *Lyra* quod defossum est. At Galli *candetum* appellant in areis vrbanis spacium centum pedum, quasi centetum. In agrestibus autem pedum CL, quod aratores candetū vocāt. Porrò *stadialis ager* habet passus CXXV, id est, pedes D CXXV, cuius mensura octies computata miliare facit, quod constat quinque millibus pedum. *Centuria* autem ager est ducentorum iugerum, qui

rum, qui apud antiquos à centum iugeribus vocabatur: sed postea duplicata est, nomén-que pristinum retinuit. In numero enim centuriæ multiplicatæ sunt, nomen mutare non potuerunt.

De itineribus. CAP. XVI.

Mensuras viarum nos *milliaria* dicimus, Græci *stadia*, Galli *leucas*, Ægyptij *signes*, Persę *parásangas*. Sunt autē propriè quędą spacia. *Milliariū* mille passibus terminatur: & dictum milliarium, quasi mille adium, habens pedes quinque millia. *Leuca* finitur passibus quingentis. *Stadium* octaua pars milliarium est, constans passibus CXXV. Hoc primùm Herculem statuisse dicunt, eúmque eo spacio determinasse, quod ipse sub vno spiritu confecisset: ac proinde stadiū appellasset, quod in fine respirasset, simúlq; stetisset. *Via* est, qua potest ire vehiculum: & via dicta à vehiculorum incursu. Nam duos actus capit, propter euntium & venientium vehiculorum occursum. Omnis autem via aut publica est, aut priuata. *Publica* est quæ in solo publico est, qua iter actus populo patet. Hæc autem ad mare, aut ad oppida pertinet. *Priuata* est quæ vicino municipio data est. *Strata* dicta, quasi vulgi pedibus trita. Lucretius: Stratáq; iam vulgi pedibus detrita viarum. Ipsa est & *delapidata*, id est, lapidibus strata. Primùm autem Pœni dicuntur lapidibus vias strauisse: postea Romani eas per omnem penè orbem disposuerunt, propter rectitudinem itinerū, & ne plebs esset ociosa. *Agger* est media stratæ eminentia, coaceruatis lapidibus strata, ab aggere, id est, coaceruatione dicta, quam historici viam militarem dicunt: vt, Qualis sæpe viæ deprensus in aggere serpens. *Iter* vel itus est via, qua iri *ab homine* quaquaversum potest. Iter autem & itiner diuersam habēt significationem: *Iter* enim locus est transitu facilis: vnde & appellamus itum. *Itiner* autē est itus longæ viæ, & ipse labor ambulandi, vt quò velis peruenias. *Semita* itineris dimidium est, à semi itu dicta. Semita autē hominum est: callis ferarum & pecudum. *Callis* est iter pecudum inter montes angustum & tritum, à callo pecudum vocatum, siue callo pecudum perduratum. *Trámites* sunt transuersa in agris itinera, siue recta via, dicti quòd transmittant. *Diuortia* sunt flexus viarum, hoc est, viæ in diuersa tendentes: eadem *diuerticula* sunt, hoc est, diuersæ ac diuisæ viæ: siue semitæ transuersæ, quæ sunt alteræ viæ. *Biuium*, quia duplex est via. *Competa*, quia plures in ea competūt viæ, quasi *triuiæ*, *quatriuiæ*. *Ambitus* inter vicinorum ædificia locus, duorum pedum & *semipedis* ad circumeundi facultatem relictus, & ab ambulando dictus. *Orbita* vestigium carri, ab orbe rotæ dicta. Porrò *actus* quo pecus agi solet. *Cliuosum* iter flexuosum. *Vestigia* sunt pedum signa primis plantis expressa, vocata quòd iis viæ præcurrentium inuestigentur, id est, cognoscantur.

* *
*

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER XVI.

CAPITA LIBRI DECIMISEXTI.

1 *De pulueribus & glebis terræ.*
2 *De glebis ex aquis.*
3 *De lapidibus vulgaribus.*
4 *De lapidibus insignioribus.*
5 *De marmoribus.*
6 *De gemmis.*
7 *De viridioribus gemmis.*
8 *De rubris gemmis.*
9 *De purpureis.*
10 *De candidis.*
11 *De nigris.*
12 *De variis.*
13 *De crystallinis.*
14 *De aureis.*
15 *De vitro.*
16 *De metallis.*
17 *De auro.*
18 *De argento.*
19 *De ære.*
20 *De ferro.*
21 *De plumbo.*
22 *De Stanno.*
23 *De electro.*
24 *De ponderibus.*
25 *De mensuris.*
26 *De signis ponderum.*

De pulueribus & glebis terræ.

CAP. I.

PVLVIS dictus, quòd vi venti pellatur. Tollitur enim eius flatu nec resistit: nec stare nouit: sicut ait propheta: Tàquam puluis, quem proiicit ventus à facie terræ. *Limus* vocatus, quòd leuis sit. *Cœnum* est vorago luti. *Cinis* ex incẽdio dicitur, ab eo enim fit. *Fauilla*, quòd per ignem effecta sit. Nam φῶς ignis est. *Gleba*, quòd globus sit. Pulueris enim collectione compingitur, & in vno glomere adunatur. Terra autem ligata gleba est, soluta puluis. *Labina* eo quòd ambulantibus lapsum inferat, dicta per deriuationem à labe. *Lutum* vocatum quidam per antiphrasim putant, quòd non sit mundum: nam omne lotum mundum est. *Volutabra* appellata, quòd ibi apri volutentur. *Vligo* sordes limi vel aquæ sunt. *Sabulum* leuissimum terræ genus. *Argilla* ab Argis vocata: apud quos primùm ex ea vasa confecta sunt. *Creta*, ab insula *Creta*, vbi melior est. *Creta Cimolia* candida est: à Cimea Italiæ insula dicta: quarum altera vestimentorum precioſos colores emollit: & confricato sulphure quodam nitore exhilarat: altera gemmis nitorem præstat. *Creta argentaria* & ipsa candida appellata, eo quòd nitorẽ argento reddat. *Terra Samia* à Samo insula dicta, glutinosa & candida, & linguæ lenis, medicamentis & vasculis necessaria. *Puluis Puteolanus* in Puteolanis Italiæ colligitur collibus, opponitúrque ad sustinenda maria fluctúsque frangendos. Nam mersus aquis protinus lapis sit, vndísque cotidie fortior effectus in saxum mutatur, sicut argilla igne in lapidem vertitur. *Sulphur* vocatum, quia igne accenditur. πῦρ enim ignis est. Nam vis eius in aquis feruentibus sentitur, nec alia res facilius accenditur. Nascitur in insulis Æoliis inter Siciliam & Italiam, quas ardere dicunt. Inuenitúr & in aliis locis effosum. Huius genera quatuor. *Vnum* quod foditur trãslucet & viret, quo solo ex omnibus medici vtuntur. *Alterum* quod appellant glebam vsibus tantùm fullonum familiare. *Tertium* liquor est, vsus eius ad lanas suffiendas, quia candorem mollitiémque præstat. *Quartum* ad licinia conficienda maximè aptum. Sulphuris tanta vis est, vt morbos comitiales deprehendat nitore suo impositis ignibus in calice vini, prunáque subdita circumferens exardescentibus repercusso pallorem dirum velut defunctorum effundit.

De glebis ex aqua. CAP. II.

BItumen in Iudæa de lacu Asphaltite emergit, cuius glebas supernatantes, nautæ scaphis appropinquantes colligunt. In Syria autem limus est passim à terra exæstuans. Spissantur autem vtraque & densitate coeũt, & vtraque Græci πισσάσφαλτον appellant. Natura eius ardens & igni cognata, & neque aqua neque ferro rumpitur, nisi solis muliebribus inquinamentis: vtilis ad compages nauium. *Alumen* vocatum à lumine, quòd lumen coloribus præstat tingendis. Est autem salsugo terræ, efficitúrque hyeme ex aqua & limo, & æstiuis solibus maturatur. Huius species duæ sunt, liquidum & spissum. *Sal* quidã dictum putant, quòd in igne exiliat. Fugit enim ignem dum sit igneus, sed naturam sequitur, quia ignis & aqua semper inter se inimica sunt. Alij sal à salo & sole vocatum existimant: nam *aquis maris sponte gignitur*, spuma in extremis littoribus vel scopulis derelicta & sole decocta. Sunt & *lacus & flumina & putei è quibus hauritur*. Dehinc in salinis ingestus Sole siccatur, sed & flumina densantur in sale, amne reliquo sub gelu fluente. *Alibi quoque detractis arenis colligitur*, crescẽs cum lunæ noctibus: nam in Cyrenea Ammoniacus sub arenis inuenitur. Sunt & montes *natiui salis*, in quibus ferro ceditur, vt lapis renascens maius: tantæ alicubi duritiæ, vt muros domósque massis salis faciant, sicut in Arabia. In natura quoque salis differentiæ sunt. Nã alibi suauis, alibi salsissimus: *commune sal* in igne crepitat. *Tragasæum* nec crepitat in igne, nec exilit. *Agrigentinum* Siciliæ flammis patiens in aqua exilit, in igne fluit contra naturam. Sunt & colorum differentiæ: Memphiticus *rufus* est: in parte quadam Siciliæ *purpureus*, vbi Ætna mons est. Item in eadem Sicilia in Pachyno adeò *splendidus & lucidus*, vt imagines reddat. In Cappadocia *crocinus* effoditur. ¶ Salis natura necessaria est ad omnem escam. Pulmentis enim saporem dat: excitat auiditatem, & appetitum in omnibus cibis facit. Ex eo quippe omnis victus, delectatio & summa hilaritas. Hinc & salis nomen accepisse putatur. Nihil enim vtilius sale & sole. Denique cornea videmus corpora nauticorum. Quinetiam pecudes, armenta & iumenta sale maximè prouocantur ad pastum: multum largiores lacte, multóque gratiores casei dote. Corpora etiam sal astringit, siccat & alligat. Defuncta etiam à putrescendi labe vindicat, vt durent. *Nitrũ* à loco sumpsit vocabulum. Nascitur enim in oppido vel regione Ægypti Nitria, ex quo & medicinæ fiunt, & sordes corporum vestiúmque lauantur. Huius natura non multũ à sale distat. Habet enim virtutem salis & similiter oritur canescentibus littoribus siccitate. *Aphronitrum* Græcè, Latinè spuma nitri est, de quo quidam ait, Rusticus es, nescis quid Græco nomine dicar. Spuma vocor nitri, Græ-

tri, Græcus est aphronitrum. Colligitur autē in Asia, in speluncis distillans, dehinc siccatur sole. Optimum putatur, si minimè fuerit ponderosum & maximè fricabile, colore penè purpureo. *Chalcantum* dictum, quia chalcidis est timum, id est, flos: vnde & apud Latinos aeris flos appellatur. Fit autem nunc multis in regionibus: olim in Hispaniæ puteis vel stagnis id genus aquæ habentibus, quam decoquebant, & in piscinas ligneas fundebant, appendentes super eas restes, lapillis extentas, quibus limus in similitudinem vitreis acinis adhærebat: sicque eiectum siccabatur diebus xxx. Fit autem nunc alibi in speluncis, quod liquidè collectum dehinc diffusum in quosdam solidatur botros: fit & in scrobibus cauatis, quarum de lateribus decidentes guttæ coalescunt: fit & salis modo, ex flagrantissimo sole. Adeò autem constrictæ virtutis est, vt in leonum & vrsorum ora sparsum tantam vim habeat ad stringendū, vt non valeant mordere. In codice quodam manuscripto ante vocabulum Aphronitrum habentur hæc: Nam sicut salem in littore maris feruor conficit Solis, durando in petram aquas marinas, quas maior vis ventorum vel ipsius maris feruor in littora vlteriora proiecerit: ita in Nitria, vbi æstate pluuiæ prolixiores tellurem infundunt, adurit sideris ardor tantus, qui ipsas pluuiales per latitudinem arenarum concoquat in petram: saliquidem vel glaciei aspectu similimam, sed nihil rigidi rigoris, nil salsi saporis habentem, quæ tamen iuxta naturam salis in caumate durare atque nubiloso aere fluere ac liquefieri solet. Hanc indigenæ sumentes seruant, & vbi opus fuerit, pro lumento vtuntur. Vnde Iudæę peccanti dicit propheta: Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbā Borith, maculata es in iniquitate tua, dicit Dominus. Crepitat autem in aqua, quomodo calx viua, & ipsa quidem disperit, sed aquam lauationi aptam reddit.

De lapidibus vulgaribus. CAP. III.

Lapis à terra tanquam densior etiam vulgò discernitur. Lapis autem dictus, quòd lædat pedem. Lapis mollis est & sparsus. *Saxa* hærent & à montibus exciduntur. Petra Græcum est. *Silex* est lapis durus, eò quòd exiliat ignis, ab eo dictus. *Scopulus* à saxo eminenti, quasi à speculando dictus: siue à tegimento nauium, ἀπὸ τῦ σκέπειν. *Spelea* Græcè, spelunca Latinè. Est autem rupis cauata. *Crepido* extremitas saxi abrupti: vnde & crepido vocata, quòd sit abrupti saxi altitudo: sicut hæret pede pes densus, vnde & vocatur. *Cautes* aspera saxa in mari, dictæ à cauando, quasi cauatæ. *Murices* petræ in littore similes muricibus viuis, acutissimæ & nauibus pernicio sæ. *Icon* saxum est, quod humanæ vocis sonū captans, etiam verba loquentium imitatur. εἰκὼν autem Græcè, Latinè imago vocatur, eò quòd ad vocem respondens alieni efficitur imago sermonis: licet hoc quidem & locorū natura eueniat, ac plerumque conuallium. *Calculus* est lapillus terræ admixtus, rotundus atque durissimus, & omni puritate lenissimus. Dictus autem calculus, quòd sine mole stia breuitate sui calcetur: cui contrarius est scrupus, lapillus minutus & asper: qui si inciderit in calciamētum, nocet, & molestia est animo: vnde & molestiā animi dicimus scrupulū: hinc & scrupea saxa, id est, aspera. *Cos* nomen accepit, quòd ferrum ad incidendum acuat. Cos enim Græco sermone inciso nomi natur. Ex his aliæ aquariæ sunt: aliæ oleo indigent in acuendo, sed oleum lenem, aquarię aciem acerrimam reddunt. *Pumex* vocatur, eò quòd spumæ densitate concretus fiat, & est aridus, candore paruus: tantámque naturam refrigerandi habens, vt in vase missus, musta deferuere desinant. *Rudos* artifices appellant lapides contusos & calci admixtos, quos in pauimentis faciendis superfundunt: vnde & rudera dicuntur. *Gipsum* cognatum calci est, & est Græcum nomen: plura eius genera. Omnium autem optimum *lapis specularis*. Est enim signis ædificiorum & coronis gratissimus. *Calx viua* dicta, quia dum sit tactu frigida, intus occultum continet ignem. Vnde & perfusa aqua statim latens ignis erūpit. Natura eius mirum aliquid facit. Postquam enim arserit, aquis incenditur, quibus solet ignis extingui: oleo extinguitur, quo solet ignis accendi. Vsus eius structuris fabricæ necessarius. Nam lapis lapidi non potest adhærere fortius, nisi calce cōiunctus. Calx è lapide albo & duro melior structuræ: ex molli, vtilis tectoriis. *Arena* ab ariditate dicta, non adhærendo in fabricis, vt volunt quidam. Huius probatio, si manu impressa stridat: aut si in vestem candidam sparsa nihil sordis relinquat.

De lapidibus insignioribus. CAP. IIII.

Magnes lapis Indicus ab inuentore vocatus. Fuit autem in India ita primum repertus. Clauis crepidarum, baculique cuspidi hærens cùm armenta idem Magnes pasceret: postea & passim inuentus. Est autem colore ferrugineus, sed probatur cùm ferro adiunctus eius fecerit raptū. Nam adeò apprehendit ferrum, vt catenam faciat anulorum. Vnde & eum vulgus ferrum viuum appellat. Liquorem quoque vitri, vt ferrum trahere creditur, cuius tanta vis est (vt refert beatissimus Augustinus) quòd quidam eundem

Magnetem lapidem tenuerit sub vase argenteo, ferrúmque super argentum posuerit: deinde subtermouente manu cum lapide ferrum cursu desuper mouebatur. Vnde factum est, vt in templo quodam simulachrũ ex ferro pendere in aere videretur. Est quippe & alius in Æthiopia Magnes, qui ferrum non ambit, sed respuit. Omnis autem Magnes tãto melior est, quanto magis cœruleus. *Gagates* lapis primùm inuentus est in Sicilia: Gagatis fluminis fluore reiectus. Vnde & nominatus, licet in Britannia sit plurimus. Est autem niger, planus, lenis & ardens igni admotus. Fictilia ex eo scripta non delentur: incensus serpentes fugat: dæmoniacos perdit, virginitatem deprehendit: mirum, quia accẽditur aqua, oleo restinguitur. *Asbestos* Arcadiæ lapis, ferrei coloris: ab igne nomen sortitus, eò quòd accensus semel, nunquam extinguitur. De quo lapide mechanicum aliquid humana ars molita est: quòd gentiles capti sacrilegio mirarentur. Denique in templo quodam fuisse Veneris fanum dicunt, ibíque candelabrum & in eo lucernam sub diuo sic ardentem, vt eam nulla tempestas, nullus imber extingueret. *Pyrites* Perficus lapis fuluus aeris simulans qualitatem, cuius plurimus ignis: siquidem facilè scintillas emittit: hic tenentis manum si vehementius prematur adurit: propter quod ab igne nomen accepit. Est alius Pyrites vulgaris, quem viuum lapidem appellant, qui ferro vel lapide percussus scintillas emittit, quæ excipiuntur sulphure vel aliis fungis vel foliis, & dicto celerius prębet ignem. Hunc vulgus focarem petram vocat. *Selenites* Latinè lunaris interpretatur, eò quòd interiorem eius candorem cum luna crescere atque deficere aiunt. Gignitur in Perside. *Dionysius* lapis fuscus & rubentibus notis sparsus. Vocatur autem ita, quia si aquę mixtus conteratur, vinum flagrat: & quod in illo mirum est, ebrietati resistit. *Thracius* niger & sonorus: nascitur in flumine, cuius nomen est pontus in Equitia. *Phrygius lapis* ex loco traxit vocabulum. Nascitur enim in Phrygia, colore pallidus, mediocriter grauis. Est autem gleba pumicosa. Vritur anteà vino perfusus, flatúsque follibus donec rubescat: ac rursus vino dulci intingitur, trinis vicibus, tingendis tantùm vestibus vtilis. *Syrius lapis* à Syria, vbi reperitur appellatur: hic integer fluctuari traditur: comminutus mergi. *Arabicus* similis est ebori sine vlla macula. Hic defricatus ad cutem, succum demittit croco similem. *Iudaicus* lapis albus est, atque in schemate grandis scripturis sub inuicem modulatus, quas Græci γράμμας appellant. *Samius* à Samo insula, vbi reperitur, vocatus, & est grauis & candidus, poliendi aurum vtilis. *Memphitis* vocatus à loco Ægypti, & est gemmantis naturæ. hic tritus, atque in iis quæ vrenda & secanda sunt ex aceto illinitus ita obstupescere facit corpus, vt non sentiat cruciatum. *Sarcophagus* lapis dictus, eò quòd corpora defunctorũ condita in eo infra quadraginta dies absumuntur. σὰρξ enim Græcè caro dicitur, φάγειν comedere. Nascitur autem in Troade, fissilique vena scinditur. Sunt & eiusdem generis in Oriente saxa, quæ etiam viuentibus alligata, erodunt corpora. *Aemathites* appellatus, eò quòd cute resolutus in colorem veniat sanguinis. Est autem admodum liuidus. Est & ferrugineus. Nascitur in vltima Ægypto, Babylonia & Hispania. *Androdamantus* colore niger, pondere & duritia insignis. Vnde & nomen traxit, præcipuus reperitur in Africa. Trahere autem in se argentum vel æs dicitur, quíque attritus vt hæmathites in colorem redigitur sanguinis. *Iscistos* inuenitur in vltima Hispania croco similis cum leui fulgore, facilè friabilis. *Amiantos* appellatus à veteribus, eò quòd si ex ipso vestis fuerit contexta, contra ignem resistat, & igni imposita non ardeat, sed splendore accepto nitescat, & est sciffi aluminis similis: veneficiis resistens omnibus, specialiter magorum. *Batrachites* similis est testæ laminosæ scissibilis. *Gallaclites* colore cinereus, gustu suauis, sed ideo sic vocatus, quòd quiddam de se lacteum attritus dimittat. *Obsius* lapis niger est transluciduis, & vitri habens similitudinem. Ponitur in speculis parietum propter imaginum vmbras reddendas. Gemmas multi ex eo faciunt: nascitur in India & in Samo Italiæ. *Mytridas* lapis Euphratis Sole repercussus coloribus micat variis. *Aethites lapides* reperiuntur in nidis aquilarum: aiunt binos inueniri, marem & fœminam: nec sine iis parere aquilas. Horum masculus durus similis gallę, subrutilus: fœmineus verò pusillus ac mollis. Alligati, partus celeritatem faciunt: etiam à quibus vulturæ excidunt, nisi citò parturientibus auferantur. *Phengites* Cappadociæ lapis, duritia marmoris candidus atque translucens: ex quo quondam templum constructum est à quodam rege foribus aureis, quibus clausis claritas intus diurna erat. *Emites* eboris similis, in quo Darium conditum fertur, Parióque similis candore & duritia, minus tamen ponderosus, qui Porus vocatur. *Ostracites* vocatus, quòd similitudinem testæ habeat: vsus eius est pro pumice. *Melantes* lapis dictus, eò quòd melleum & dulcem succum emittat. *Ismirus* lapis asper & indomitus, & omnia atterens: ex quo gemmæ teruntur. *Chrysites* colore similis ocreæ: inuenitur in Ægypto.

Amnites

Amnites similis nitro, sed durior: gignitur in Ægypto & Arabia: qui nascitur in Æthiopia veluti viridis, sed lacteus, cùm resoluitur, remordens vehementer. *Coranus* albus est, duriórque Pario. *Melotius* veluti viridis & grãdis inuenitur in Ægypto. *Tusculanus* à loco Italiæ dictus, dissilire igne traditur. *Sauinus* lapis fuscus addito oleo etiam lucere fertur. Est & quidam viridis lapis vehementer igni resistens. *Sifnius* mollis & candidus, excalefactus oleo nigrescit atque durescit. *Lapides* quoque *medicinalium mortariorum* & *pigmentorum* vsibus apti. *Edesius* præcipuus & inde *colaticus*. *Thebaicus* quoque & *basanites* lapides vel ex sese remittentes. *Specularis* lapis vocatus est, quòd vitri more transluceat: repertus primùm in Hispania citeriore & circa Segobricam vrbem. Inuenitur enim sub terra & effossus exciditur, atque finditur in quamlibet tenues crustas.

De marmoribus. CAP. V.

POst lapidum genera veniamus ad *marmora*. Nam inter *lapides* & *marmora* differentia. Nam *marmora* dicuntur eximij lapides, qui maculis & coloribus commendantur. Marmor sermo Græcus est à viriditate vocatus, & quamuis postea & alij colores inueniantur: nomen tamen pristinum à viriditate retinuerunt. *Marmorum colores* & *genera* innumerabilia sunt. Non tamen omnia è rupibus exciduntur, sed multa sub terra sparsa sunt preciosissimi generis: sicut *Lacedæmoniũ* viride cunctis hilarius: repertum prius apud Lacedæmones, vnde & vocabulum traxit. *Ophites* serpentium maculis simile est, vnde & vocabulum sumpsit: duo eius genera, molle candidum, nigrum durum. *Augustum* & *Tiberium* in Ægypto Augusti & Tiberij primùm principatu reperta sunt. Differentia eorum est ab Ophite: cùm illud, vt prædiximus, serpentium maculis sit simile: hæc maculas diuerso modo colligunt. Nam Augusteum vndatim est crispum in vertice: Tiberium sparsa non conuoluta canitie. *Purpurites* ex Ægypto, est rubens, candidis interuenientibus punctis. Nominis eius causa quòd rubeat vt purpura. *Basanites* ferrei coloris sine duritia. Vnde & nomen ei datum est: inuentus in Ægypto & Æthiopia. *Alabastrites* lapis candidus: intertinctus variis coloribus: ex quo Euangelici illius vnguenti vasculum fuit. Cauant enim hunc ad vasa vnguentaria: quoniam optimè seruare incorrupta dicitur. Nascitur circa Thebas Ægyptias & Damascum Syriæ, cæteris candidior: probatissimus verò in India. *Parius* candoris eximij *Ligdinus* cognomento. hic apud Paron insulam nascitur: vnde & Parius nuncupatus. Magnitudo eius quæ lances crateráſque non excedat. vnguentis & ipse aptus. *Coralliticus* in Asia repertus, mensuram non vltra cubitos binos: candore proximo eboris ad quandam similitudinem è diuerso niger. *Alabandicus* terræ suæ nomine nuncupatus: purpuræ aspectu similis. Iste in oriente igni liquatur, atque ad vsum vitri funditur. *Thebaicus* intertinctus aureis guttis inuenitur in parte Ægypti ascriptus coticulis ad terenda collyria quadam vtilitate naturali conueniens. *Sienites* circa Sienem vel Thebas nascitur: trabes ex eo fecêre reges. *Marmora* autem *quæ in officinis* sunt, rupibus gignũtur: ex quibus istæ Sienites diuersi coloris maculis distinctus est: cuius primùm vsum insulæ Cyclades dederũt. *Lesbius* liuidior est paulò hoc sed & ipse diuersi coloris maculas habens. *Corintheus* Ammoniacæ guttæ similis cũ varietate diuersorũ colorũ. Corintho primùm repertus: ex eo columnæ ingentes limináque fiunt ac trabes. *Charisteum* viride, optimum nomen ab aspectu habens, eo quòd gratum sit iis qui gemmas sculpunt: eius enim viriditas reficit oculos. *Numidicum* marmor Numidia mittit ad cutẽ succũ dimittit, croco similẽ: vnde & nomẽ accepit, non crustis, sed in massa & liminum vsu aptum. *Luculleum* marmor nascitur in Choo insula, cui Lucullus consul nomen dedit, qui delectatus illo primùm Romam inuexit, solúmque penè hoc marmor ab amatore nomen accepit. Est & *Limensis* τέφρια appellatus à colore cineris, cuius lapidis alligatio contra serpentes laudatur. *Ebur* à *barro*, id est, elephante dictum. Horatius. Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris?

De gemmis. CAP. VI.

POst marmorum genera gemmæ sequuntur, quæ multum auro decorum tribuũt venustate colorum. Primordia earum à rupe Caucasi. Fabulæ ferunt, Prometheum primũ fragmentum saxi eiusdem inclusisse ferro ac digito circumdedisse: iisque initiis cepisse *anulum* atque *gemmas*. Genera gemmarum innumerabilia esse traduntur, è quibus nos ea tantùm quæ principalia sunt siue notissima annotabimus. *Gemmæ* vocatæ, quòd instar gummi transluceant. *Preciosi lapides* ideo quia carè valẽt: siue vt à vilibus discerni possint: seu quòd rari sint. Omne enim quod rarum est, magnum & preciosum vocatur: sicut & in Samuelis volumine legitur: Et sermo Domini preciosus erat in Israel, hoc est, rarus.

De viridioribus gemmis. CAP. VII.

OMnium gemmarum virentiũ *Smaragdus* principatum habet, cui veteres ter-

tiam post margaritas & vniones tribuunt dignitatem. Smaragdus à nimia viriditate dicitur. Omne enim satis viride Smaragdum dicitur. Nullis enim gemmis vel herbis maior hoc austeritas est. Nam herbas virentes frondésque exuperat: inficiens circa se viriditate repercussum aerem. Sculpentibus quoq; gemmas nulla gratior oculorum refectio est. Cuius corpus si extentum fuerit, sicut speculum, ita imagines reddit. Quippe Nero Cæsar gladiatorũ pugnas in smaragdo spectabat. Genera eius duodecim, sed nobiliores *Scythici*, qui in Scythica gente reperiuntur. Secundum locum tenent *Bactriani*. Colliguntur enim in commissuris saxorum flante Aquilone. Tunc enim tellure deoperta intermicant, quia iis ventis arenæ maximè mouentur. Tertium *Aegyptij* habent. Reliqui in metallis ærariis inueniuntur, sed vitiosi. Nam aut ære aut plumbo aut lapillamentis vel salis similes notas habent. *Smaragdi* autẽ mero & viridi proficiunt oleo, quamuis natura imbuantur. *Chalcosmaragdus* dicta, quòd viridis sit: & turbida, aeris venis. Hæc in Ægypto vel Cypro insula nascitur. *Prasius* pro viridante colore dictus, sed viljs. Cuius alterum genus sanguineis punctis abhorret. Tertium distinctum virgulis tribus cãdidis. *Beryllus* in India gignitur, gentis suæ lingua nomen habens, viriditate similis smaragdo, sed cum pallore. Politur autem ab Indis in sexangulas formas, vt hebetudo coloris repercussione angulorum excitetur. Aliter politus non habet fulgorem. Genera eius nouẽ. *Chrysoberillus* dictus, eo quòd pallida eius viriditas in aureum colorem resplendeat: & hunc India mittit. *Chrysoprassus* Indicus est, colore porri succũ referens, aureis interueniẽtibus guttis, vnde & nomen accepit, quem quidam Berillorum generis indicauerunt. *Iaspis* de Græco in Latinum viridis gemma interpretatur. Est autem smaragdo subsimilis & crassi coloris. Species eius xvij. Volunt autem quidam Iaspidem gemmam, & gratiæ & tutelæ esse gestantibus, quod credere non fidei, sed superstitionis est. *Topazion* ex virenti genere est omníque colore resplendens: inuenta primùm in Arabiæ insula, in qua Troglodytæ prædones fame & tempestate fessi cùm herbarum radices effoderent, eruerunt. Quæ insula postea quæsita nebulis cooperta, tandem à nauigantibus inuenta est. Sed ob hoc locus & gemma nomen ex causa accepit. Nam τοπάζειν Troglodytarum lingua significationem habet quærendi. Est autem amplissima gemmarum: eadem sola nobilium, limam sentit: genera eius duo. *Callaica* colore viridis, sed pallens & nimis crassa, nihil iocundius aurium decens, vnde & appellata. Nascitur in India vel Germania in rũpibus gelidis, oculi modo extuberans. *Molochites* spissius virens & crassior quàm smaragdus, à colore maluæ nomen accepit: in reddendis laudata signis. Nascitur in Arabia: *Heliotropium* viridi colore & nubilo stellis puniceis superspersa cum sanguineis venis. Causa nominis de effectu lapidis est. Nam deiecta in labris æneis radio Solis mutat sanguineo repercussu. Extra aquam autem speculi modo Solem excipit, deprehenditq; defectus eius subeuntem lunam ostendens. Magorum impudentiæ, manifestissimum in hoc quoque exemplum est, quòd admixta herba Heliotropio quibusdam additis præcantationibus gerentem conspici negent. Gignitur in Cypro & Africa, sed melior in Æthiopia. *Sagda* gemma prasini coloris apud Chaldæos. Cuius tanta vis est, vt permeantes naues è profundo petat, & carinis ita tenaciter adhæreat, vt nisi abrasa parte ligni vix separetur. *Myrrhites* dicta est, quòd in eo myrrhæ color est: Compressus autem vsque ad colorem nardi, spirat suauitatem aromatis. Reperitur in Arabia vel Ægypto myrrhæ coloris & odoris, vnde & nomen accepit. *Melichloros* bicolor ex vna parte viridis: ex altera melli similis. *Choaspites* à flumine Persarum dicta est, ex viriditate fulgoris aurei.

De rubris gemmis. CAP. VIII.

Corallius gignitur in mari, forma ramosus, colore viridis & maximè rubens: baccæ eius vel viæ candidæ sub aqua & molles: detractæ confestim durantur & rubescũt, tactúque protinus lapidescunt. Itaque occupari euellíque retibus solet, aut acri ferramento præcidi: qua de causa corallius vocitatur. Quantum autem apud nos margaritũ Indicum pretiosum est, tantum apud Indos corallium. Hunc Magi fulminibus resistere affirmant, si creditur. *Sardius* dicta, eo quòd primùm reperta sit à Sardis: hæc rubrum habet colorem marmoribus præstans: sed inter gemmas vilissima. Genera eius quinque, *Onyx* appellata, quòd habeat in se permixtũ candorem in similitudinem vnguis humanę. Græci enim vnguem ὄνυχα dicunt. Hanc India & Arabia gignit: distant autem inuicem. Nam Indica igniculos habet albis cingentibus zonis: Arabica autem nigra est cum candidis zonis, genera eius quinque. *Sardonix* ex duum nominum societate vocata est. Est enim ex onychis candore & Sardo. Constat autem tribus coloribus: subterius nigro, medio candido, superius mineo. Hæc sola in signando nihil ceræ euellit. Reperitur autem apud Indos & Arabes detecta torrentibus. Genera eius quinque. *Hæmathites* rubore sanguineus ac propterea Hæmathites vocatur.

αἷμα

αἷμα quippe sanguis est. Gignitur in Æthiopia quidem, sed principalis in Arabia & in Africa inuenitur. De qua promittunt Magi quiddam ad coarguendas barbarorum insidias. *Succinus*, quem appellant Græci ἤλεκτρον, fului cereíque coloris, fertur arboris succus esse: & ob id succinum appellari. Electrum autem vocari fabulosa argumentatio dedit. Namque Phaetonte fulminis ictu interempto sorores eius luctu mutatas in arbores populos, lacrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem: & electrum appellatum, quoniam sol vocitatus sit alectron plurimi poetæ dixerũt. Constat autem non esse succum populi, sed pineæ arboris. Nam accensus tedæ nidore flagrat. Nascitur autem in insulis Oceani septentrionalis sicut gummi, densatúrque vt crystallum rigore vel tempore. Ex ea fiunt decoris gratia agrestium fœminarum monilia. Vocari autem à quibusdam harpaga, eo quòd attritu digitorum accepta caloris anima folia paleásque vestium fimbrias rapiat: sicut magnes ferrũ. Quocunque autem modo libeat tingitur. Nam Anchusæ radice conchilióque inficitur. *Ligurius* vocatus, quòd fiat ex vrina lyncis bestiæ tempore indurata. Est autem sicut & succinum fulua, attrahens spiritu folia propinquantia.

De purpureis. CAP. IX.

INter purpureas gemmas principatum *Ametistus* Indicus tenet. Ametistus purpureus est permixto violaceo colore, & quasi rosæ nitor, & leniter quasdam flammulas fundens. Alterum eius genus descendit ad hyacinthos. Causam nominis eius afferunt, quia sit quiddam in purpura illius nõ ex toto igneum, sed vini colorem habens. Est autem sculpturis facilis: genera eius quinque. *Saphirus*, ceruleus est cum purpura, habens pulueres aureos sparsos: apud Medos optimus, nusquam tamen perlucidus. *Hyacinthus*, ex nominis sui flore vocatur. Hic in Æthiopia inuenitur, ceruleum colorem habẽs. Optimus qui nec rarus est, nec densitate obtusus, sed ex vtroque temperamento lucens purpuráque refulgens: hic autem non tutilat æqualiter, sed cum facie cæli mutatur. Sereno enim perspicuus est atque gratus, nubilo coram oculis euanescit atque marcescit: in os missu frigidus est, in sculpturis durissimus, nec tamen inuictus. Nam adamante scribitur & signatur. *Hyacinthizon*, Indicus est hyacinthum propè referens. Quidam autem eorum crystallis similes, capillamentis intercurrentibus obscurantur, ex quo etiam vitio nomen illorum est. *Ametistizon* appellatur, quia eius extremus igniculus in ametisti violam exit. *Chelidonia*, ex hirundinũ vocata colore, & duum est generum, quarum vna ex altera parte purpurea, & altera purpurea nigris interuenientibus maculis. *Cyanea*, Scythiæ gemma cœruleo coruscans nitore purpura interdum & punctulis intermicantibus auratis pu luisculis varians. *Roditu*, rosea est, & ex eo nomen accepit.

De candidis. CAP. X.

MArgarita, prima candidarum gemmarum, quam inde margaritam aiunt vocatam, quòd in conchulis maris hoc genus lapidum inueniatur. Ineſt enim in carne cochleæ calculus natus, sicut in cerebro piscis lapillus. Gignitur autem de cælesti rore, quẽ certo anni tempore conculæ hauriunt. Ex quibus margaritis quædam vniones vocantur: aptum nomen habẽtes, quòd tantùm vnus nunquam duo vel plures simul reperiãtur. Meliores autem candidæ margaritæ, quàm quæ flaueſcunt. Illas enim aut iuuentus: aut matutini roris conceptio reddit candidas: has senectus vel vespertinus aer gignit obscuras. *Pedorus*, secunda post margaritam candidarum gemmarum: de qua quæritur in quo colore numerari debeat: toties iactati per alienas pulchritudines nominis: adeò vt decoris prærogatiua vocabulo facta sit. *Asterites*, candida est: inclusam lucem continẽs veluti stellam intus ambulantem, reddítque Solis candidantes radios, vnde & nomen inuenit. *Galactites*, lactea est, quæ attrita reddit succum album ad lacteum saporem: fœminis nutrientibus illigata fœcundat vbera. Infantium quoque collo suspensa saliuam facere fertur: in ore autem liqueſcere, & memoriam adimere. Mittunt eam Nilus & Achelous amnes. Sunt qui smaragdum albis venis circumligatum Galactiten vocant. *Galatias*, grandinis & candorem præfert & figuram, duritie quoque inuicta vt adamas: etiam in igne posita, manet suum frigus. *Solis gemma*, candida est, traxítque nomẽ quòd ad Solis speciem in orbem fulgentes spargit radios. *Selenites*, transluset candido malleóque fulgore, continens lunæ imaginem quã iuxta cursum astri ipsius perhibent in dies singulos minui atq; augeri. Nascitur in Perside. *Cimedia*, inuenitur in cerebro piscis eiusdem nominis: candida & oblonga. Præsagire iis ferunt Magi signa tranquillitatis vel tempestatis. *Beloculus* albicans pupillam cingit, nigra medio aureo fulgore lucentem, & propter speciem Assyriorum regi Belo dicatam, vnde & appellata. *Epimelas*, dicitur cùm in candida gemma supernè nigricat color, vnde & nomen habet. *Exebenus*, speciosa & candida, qua aurifices aurum poliunt.

De nigris. CAP. XI.

Achates, reperta primùm in Sicilia iuxta flumen eiusdem nominis postea à plurimis in terris. Est autem nigra habens in medio circulos nigros & albos iunctos & variatos, similis Hæmathiti. Magi suffitu earũ, si creditur, tempestates euertunt: flumina sistunt. *Absectos*, nigra & ponderosa distincta venis rubentibus. Hæc excalefacta igni septem diebus calorem tenet. *Aegyptilla*, nigra est radice, cœrulea facie, ex Ægypto vbi inuenitur vocata. *Media*, nigra est à Medea illa fabulosa inuẽta. Habet venas aeris coloris, sudorem reddit croci, saporem vini. *Veientana* Italica gẽma est, à Veientibus reperta, nigra facie, albis intermicantibus notis. *Bariptos*, nigra est cũ sanguineis & albis notis. *Meramelas*, nigra vena, quemlibet colorem secans per medium. *Veneris crinis*, nigerrimi nitoris: continens in se speciem rufi crinis. *Tricuus*, ex Africa nigra est, sed tres succos reddit: ab radice nigrum est, medio sanguineum, è summo ocreæ. *Dionysia*, nigro mixtis rubentibus notis ex aqua trita vinum flagrat, & odore suo ebrietati resistere putatur. *Pyritis*, nigra quidem, sed attritu digitos adurit.

De variis. CAP. XII.

Angrus, varius ex omnibus penè coloribus constans, vnde & nominatur. *Olea*, barbari nominis ex fuluo & nigro, viridique & candido est. *Mitridax*, Sole percussa: coloribus micat variis. Gignitur in Perside. *Drosselitus* varius nominis causa: quia si ad ignem applicetur velut sudorem mittit. *Opalus* distinctus, diuersarum colore gemmarũ. Est enim in eo carbunculi tenuior ignis: amethisti fulgens purpura: smaragdi nitens viriditas, & cuncta pariter sub quadam varietate lucentia. Nomen habet ex patria. Sola enim eum parturit India. *Pontica*, à ponto dicuntur: genere diuerso, nunc sanguineis, nunc auratis guttis micantes: aliæ habentes stellas, aliæ longis colorum ductibus lineatæ. *Exocontalibus*, in parua magnitudine multicolor: vnde & hoc nomen sibi adoptauit. Tam diuersis enim notis sparsus est, vt sexaginta gemmarum colores in paruo eius orbiculo deprehendantur. Nascitur autem in Libya apud Troglodytas. *Murina*, apud Parthos gignitur, sed præcipua in Germania, humorem sub terra putant calore dẽsatum, vnde & nomen sumpsit. Varietas eius in purpuram candorémque & ignem cum quibusdam colorum repercussionibus, quales in cælesti arcu spectantur. Cuius contraria causa crystallum facit, gelu concreto vehementiore.

De crystallinis. CAP. XIII.

Crystallus, resplendẽs & aquosus colore. Traditur, quòd nix sit glacie durata per annos. Vnde & nomen ei Græci dederunt. Gignitur autem in Asia & Cypro: maximè in Septentrionum alpibus, vbi nec æstate sol feruentissimus inuenitur. Ideo ipsa diurna & annosa duritia reddit hanc speciem quæ crystallus dicitur. Hic oppositus radiis Solis adeò rapit flammã, vt aridis fungis vel foliis ignem præbeat. Vsus eius etiam ad pocula destinatur. Nihil autem aliud quàm frigidũ pati potest. *Adamas Indicus*, lapis paruus & indecorus, ferrugineum habens colorem & splendorem crystalli. Nunquam autem vltra magnitudinem nuclei auellani repertus. Hic nulli cedit materiæ, nec ferro nec igni, nec vnquam incalescit: vnde & nomen Græca interpretatione, indomita vis, accepit. Sed dũ sit inuictus ferri igníque contemptor, hircino rumpitur sanguine, recenti & calido maceratur, sícque multis ictibus ferri perfringitur. Cuius fragmentis sculptores pro gemmis insigniendis perforandísque vtuntur. Hic autem dissidet cum Magnete lapide, in tantum vt iuxta positus, ferrum non patiatur abstrahi Magneti, aut si admotus Magnes comprehenderit, rapiat atque auferat. Fertur quoque in electri similitudine venena deprehendere: metus vanos expellere: maleficis resistere artibus. Genera eius sex. *Galatias*, grandinum & candorem & figurã: adamantinæ duritiæ habet. Etiam in igne positus manet suum frigus. *Ceramiorum duo genera* sunt. Vnum quem Carmania mittit crystallini similem, splendet tamen cœruleo, & si sub diuo positus fuerit, fulgorem rapit sidereum. Ceraunium alterum Hispania in Lusitanis littoribus gignit, cui color Pyropo rubenti, & qualitas vt ignis. Hæc aduersus vim fulgurum opitulari fertur, si credimus. Dicta autem Ceraunia, quoniam alibi non inuenitur, quàm in loco fulminis ictui proximo. Græcè enim fulmen κέραυνος dicitur. *Iris*, apud Arabiam in mari rubro nascitur coloris crystallini, sexangulata: dicta ex argumento iris. Nam sub tecto percussa Sole, species & colores arcus cælestis in proximos parietes imitatur. *Astrion*, ex India est, crystallo propinqua: in cuius centro stella lucet fulgore lunæ plenæ. Sumpsit autem nomen quòd astris opposita, fulgorem rapit ac egerit. *Electria*, quasi electoria. In ventriculis enim gallinaciis inuenitur, crystallina specie, magnitudine fabæ. Hac in certaminibus inuictos fieri Magi volunt, si credimus. *Enhydros*, ab aqua vocata. Exundat enim aquam, ita vt clausam in ea putes fontaneam scaturiginem. Omnium ardentium gemmarum princi-

principatum *carbunculus* habet. Carbunculus autem dictus, quòd sit ignitus vt carbo, cuius fulgor nec nocte vincitur. Lucet enim in tenebris, adeò vt flammas ad oculos vibret. Genera eius xij. sed præstantiores qui videntur fulgere, & velut ignem effundere. Carbunculus autem Græcè ἄνθραξ dicitur. Gignitur in Libya apud Troglodytas. *Anthracites* vocatus, quòd sit & ipse coloris ignei, vt carbunculus, sed candida vena præcinctus, cuius proprium est quòd iactatus in ignem velut inter mortuos extinguitur: at cõtrà aquis perfusus exardescit. *Sandastrus* nascitur in India loco eiusdẽ nominis. Species eius, quòd veluti intro lucido igne intus fulgent aureæ guttæ. Constat autem inter omnes quantus numerus stillarum accedit, tantò & precium accedere. *Lignis* ex eodem genere ardentium est appellata à lucernarum flagrantia. Gignitur in multis locis, sed probatissima apud Indos. Quidam eam remissiorem carbũculum esse dixerunt. Huius duplex facies: vna quæ purpura radiat: altera quæ cocci rubore. A Sole excalefacta, aut digitorũ attritu paleas & chartarum fila ad se rapere dicitur. Sculpturis resistit, ac siquando sculpta fuerit, dum signa imprimit, quasi quodam animali morsu partem ceræ retẽtat. Genera eius quatuor. *Carchedonius* hoc quod & *Lychnites* facere dicitur, quanquam multum vilior prædictis. Nascitur apud Nasamonas imbre, vt ferunt, diuino. Inuenitur ad repercussum lunæ plenæ. Omnia autem genera sculpturæ resistunt. *Alabandina* dicta ab Alabanda Asiæ regione, cuius color ad Carchedonium vadit, sed rarus. *Dracontites* ex cerebro draconis eruitur, quæ nisi viuenti abscisa fuerit, non ingemmescit: vnde & eam Magi dormientibus draconibus amputant. Audaces enim viri explorant draconũ specus, & spargunt ibi gramina medicata ad incitandum draconũ soporem, atque ita somno sopitis capita desecant, & gemmas detrahunt. Sunt autẽ candore translucido. Vsu eatum orientis reges præcipuè gloriantur. *Chrysoprasus* Æthiopicus est, quem lapidem lux celat, prodit obscuritas. Nocte enim igneus, est die aureus. *Flogites* ex Persida est ostentans intra se quasi flammas æstuantes quæ non exeant. *Syrtites* vocata quoniam in littore Syrtium inuenta primùm est in parte Lucaniæ. Color eius croceus, intus stellas continens elanguidas, sub nubilo renitentes. *Ermiscion* inter gratissimas aspicitur, & ex igneo colore radians auro, portans secum in extremitatibus candidam lucem.

De aureis. CAP. XIIII.

SVnt quædam gemmarũ genera ex specie metallorum vel lapidum cognominata. *Chrysophis* aurum tantùm videtur esse. *Chrysolitus* auro similis est cum marini coloris similitudine: hunc Æthiopia gignit. *Chrysolectrus* similis auro, sed in colorem electri vergens, matutino tantùm aspectu iocundus, rapacissimus ignium, & si iuxta fuerit, celerrimè ardescens. *Chrysolampis* ex auro & igne vocata. Aurea est enim die, & nocte ignea: hanc Æthiopia gignit. *Ammochrysus* arenis auro intermixtis nunc bracteatum, nunc puluerisi habet quadrulas. Gignitur in Persida. *Leocrisus* colore aureo interueniente candida vena. *Melectrisis* dicta, quòd veluti per aurum sincerum: sic hæc gemma translucet. *Chrysocolla* gignitur in India, vbi formicæ eruunt aurum. Est autem auro similis & habet naturam Magnetis, nisi quòd augere aurum traditur, vnde & nuncupatur. *Argirites* similis argento, habens stigmata aurea. *Androdamas* argenti nitorem habet, & penè adamas, quadrata semper tesseris. Magi putant nomen impositum ab eo quòd animorum impetus vel iracundias domare & refrenare dicatur, si credimus. Gignitur in mari Rubro. *Chalcites* aerij coloris est. *Calcofanus* nigra est, sed lapidi illisa æris tinnitum reddit. *Balanites* duo sunt genera, subuirides & Corinthij æris similitudine, mediam secante flammea vena. *Sideritis* à contemplatione ferri nihil dissonat. In maleficiis quoquo modo si inferatur discordias excitat. *Ideus dactilus* ex insula Creta est, ferrei coloris, causa nominis eius, quia pollicem humanum exprimit. *AEthiopicus* ferrei coloris est, qui dum teritur, succum emittit. *Similianicius* in Euphratis alueo legitur pro connexione marmotis similis, medio colore glauco, veluti oculi pupilla internitens. *Arabica* ex patria dicta, aspectu eburnea est. *Hephæstitis* speculi naturam habet in reddendis imaginibus, quanquam rutilet: experimentum eius si feruenti aquę addita statim refrigeret: aut si Soli opposita aridam materiam accendat. Nascitur in Coryco. *Ostracites* lapidosus colore testaceo durior. *Alteria* Achati similis, nisi quòd Achates politura pingescit. Duriori tanta inest vis, vt aliæ gemmæ sculpantur fragmentis eius. *Glossopetra* similis est linguæ humanæ, vnde & nomen sumpsit. Fertur autem deficiente luna cœlo cadere, cui non modicam Magi tribuunt potestatem. Nam ex eo lunares motus excitari putant. ¶ Sunt & quædam gemmarum genera cognominata ab animalibus. *Echites* vipereas maculas exprimit. *Carcinæ* marini cancri coloris est. *Scorpitis* scorpionem & colore & effigie refert. *Myrmicites* formicæ reptantis effigiem imitatur. *Taos* pauoni est similis. *Hieracitas* accipitris coloris. *AEtites* aquilæ. *AE-*

gophthalmos, captino oculo similis. *Lycophthalmos* quatuor est colorum, ex rutilo sanguineum, in medio nigrum candidus cingit vt luporum oculus. *Meconites* papauer exprimit. ¶ Sunt & quædam gemmæ quibus gentiles in superstitionibus quibusdam vtuntur. *Liparia* suffita, omnes bestias euocare tradunt. *Anancitidæ* in necromantia dæmonum imagines euocare dicuntur. *Synochitidæ* vmbras inferorum euocatas tenere dicuntur. *Chelonites* oculus est Indicę testudinis, varius & purpureus. Per hunc Magi impositum linguæ futura prænunciare fingunt. *Bronia* à capite testudinum, è tonitruis cadi putatur, & restinguere fulminis ictus. *Hienia* lapis in oculis hienæ bestiæ inuenitur. qui si sub lingua hominum subditus fuerit, futura eum præcinere dicunt. Sed & *corallius* tempestati & grandini resistere fertur. *Pontica* est gemma quædam liuore perlucida: habens stellas rubras, interdum & aureas. Dicunt per eã interrogari dæmones & fugari. ¶ In quibusdam gemmarum generibus vera à falsis discernere magna difficultas est: quippe cùm inuentum sit ex vero genere alterius in alia falsa transducere, vt Sardoniches, quæ trinis glutinantur gemmis, ita vt deprehendi non possint. Fingunt enim eas ex diuerso genere, nigro, cãdido minióque colore. Nam & pro lapide preciosissimo smaragdo quidam vitrum arte inficiunt, & fallit oculos sub dolo quædam falsa viriditas, quo aduſque non est qui probet simulatum & arguat: sic & alia alio atque alio modo. Neque enim est sine fraude vlla vita mortalium. Omnes autẽ non translucidas gemmas *cecas* appellant, eò quòd densitate sua obscurentur.

De vitro. CAP. XV.

Vitrum dictum, quòd visui perspicuitate transluceat. In aliis enim metallis quicquid intrinsecus continetur absconditur. in vitro verò quilibet liquor vel species qualis est interius, talis exterius declaratur, & quodammodo clausus patet. Cuius origo hæc fuit. In parte Syriæ quæ Phœnice vocatur finitima Iudææ, circa radicem montis Carmeli palus est, ex qua nascitur Belus amnis, quinque millium passuum spacio in mare fluens iuxta Ptolemaidem: cuius arenæ de torrente fluctu sordibus eluuntur. Hic fama est pulsa naue mercatorum nitri, cùm sparsim per littus epulas pararent, nec essent pro attollendis vasis lapides: glebas nitri ex naue subdiderunt, quibus accensis permixta arena littoris, translucentes noui liquoris fluxisse riuos, & hanc fuisse originem vitri. Mox vt est ingeniosa solertia, non fuit contenta solo nitro, sed & aliis mixturis hanc artem studuit. Leuibus enim aridísque lignis concoquitur, adiecto cupro ac nitro, continuísque fornacibus, vt ęs liquatur massæque fiunt. Postea ex massis rursus funditur in officinis, & aliud flatu figuratur: aliud torno teritur: aliud argenti modo cælatur. Tingitur etiam multis modis, ita vt hyacinthos saphiróque & virides imitetur, & oniches vel aliarum gemmarum colores: neque est alia speculis aptior materia vel picturæ accommodatior. Maximus tamen honor in candido vitro, proximo in crystalli similitudine. Vnde & ad potandum argenti metalla & auri vitrum repulit. Olim fiebat & in Italia, & per Gallias & Hispaniam arena alba & mollissima pila molaq; terebatur. Dehinc miscebatur tribus partibus, nitri pondere & mensura: ac liquata in alias fornaces transfundebatur, quæ massa vocabatur admonitrum, atque hæc recocta fiebat vitrum purum & cãdidum. In genere vitri & obsianus lapis annumeratur. Est autem virens, interdum & niger, aliquando & translucidus, crassiore visu & in speculis parietum pro imagine vmbras reddente: gẽmas ex eo multi faciunt. Hunc lapidem & in India, & in Italia, & ad Oceanum in Hispania nasci tradunt. Fertur autem sub Tiberio Cæsare quendam artificem excogitasse vitri temperamentum, vt flexibile esset & ductile. Qui dum admissus fuisset ad Cæsarem, porrexit phialam Cæsari. Quam ille indignatus in pauimentum proiecit. Artifex autem sustulit phialã de pauimento, quæ complicauerat se tanquam vas æneum: deinde malleum de sinu protulit, & phialam correxit. Hoc facto Cæsar dixit artifici, Nunquid alius scit hanc cõdituram vitrorum? Postquam ille iurans negauit, alterum hoc scire, iussit eũ Cæsar decollari, ne dum hoc cognitum fieret, aurum pro luto haberetur, & omnium metallorum precia abstraherentur. Reuera, quia si vasa vitrea nõ frangerentur meliora essent quàm aurum & argentum.

De metallis. CAP. XVI.

Metallum dictum Græcè ἀπὸ τῦ μεταλλᾶν, quòd natura eius ea sit, vt vbi vna vena apparuerit, ibi spes sit alterius inquirendi. Septem autem sunt genera metallorum: aurum, argentum, ęs, electrum, stagnum, plumbum, & quod domat omnia ferrum.

De auro. CAP. XVII.

Aurum ab aura dictum, id est, à splendore quòd repercusso ære plus fulgeat. Vnde & Virgi-

& Virgilius: Discolor inde auri per ramos aura refulsit, hoc est, splendor auri. Naturale enim est vt metallorum splendor plus fulgeat luce alia repercussus. Hinc & aurarij dicti, quorum fulgor splendidos reddit. *Obryzum* aurum dictum, quòd obradiet splendore: est enim coloris optimi, quod Hebræi Ophax, Græci carion vocant. *Bractea*, dicitur tenuissima lamina, ἀπὸ τῦ βράττειν, quod est ψοφεῖν, id est à crepitando. *Pecunia*, prius de pecudibus, & proprietatem habebat & nomen. *De corio* enim pecudum *nummi* incidebantur & signabantur. Postea à Saturno *æreus nummus* inuentus est. Ipse enim signari nummos & scribi constituit. Propterea & ærariũ Saturno à gentilibus consecratum est. Alij, vt superius, pecuniam à pecudibus appellauerunt: sicut à iuuando *iumenta* dicta sunt. Omne enim patrimonium apud antiquos *peculium* dicebatur à pecudibus, in quibus eorum constabat vniuersa substantia. vnde & *pecuarius* dicebatur qui erat diues: modò verò *pecuniosus*. Antiquissimi nondum auro argentóque inuento, ære vtebantur. Nam prius *ærea pecunia* in vsu hominum fuit: pòst argentea: deinde *aurea* subsecuta: sed ab ea qua cepit nomen retinuit. Vnde & *ærarium* dictum, quia prius æs tantùm in vsu fuit, & ipsum solum recondebatur, auro argentóque nondum signato, ex quorum metallis quamuis postea facta fuisset pecunia, nomen tamen ærarij permansit ab eo metallo, vnde initium sumpsit. *Thesaurus* iuxta Græcam proprietatem ἀπὸ τῆς θέσεως à positione, hoc est, à reposito nominatur. Nam θέσις positio dicitur, & est nomen ex Græco Latinóque sermone compositum. Nam θὲς Græci repositum dicunt: χρυσὸν aurum quod iunctum sonat repositum aurum. *Auraria*, nomen habet ab auro. *Tributa* verò, eo quòd antea per tribus singulas exigebantur: sicut nunc per singula territoria. Sic autem in tres partes diuisum fuisse Romanum populum constat, vt qui præerant in singulis partibus *Tribuni* dicerentur. Vnde etiam sumptus, quos dabant populi *tributa* nominauerunt. *Vectigalia*, sunt tributa, à vehendo dicta. *Stipendium*, à stipe pendẽda nominatum. Antiqui enim appendere pecuniam soliti erant magis quàm annumerare. *Moneta* appellata est, quia monet ne qua fraus in metallo vel pondere fiat. *Numisma*, est solidus aureus vel argenteus siue æreus, qui ideo numisma dicitur, quia nominibus principũ effigiebúsque signabatur. Prius nummus ἀργυρος nuncupabatur, quia quamprimum ex argento percutiebatur. *Nummi* autem à Numa Romanorum rege vocati sunt, qui eos primùm apud Latinos imaginibus notauit, & titulo nominis sui præscripsit. *Solidi*, dicũtur à sacculo, quo conduntur, à continente, id quod continetur appellatum. ¶ In numismate tria quæruntur, *metallum*, *figura*, & *pondus*. Si ex iis aliquid defuerit, numisma non erit. ¶ Tria sunt autem genera argenti, & auri, & æris: *signatum*, *factum*, *infectum*. *Signatum* est quod in nummis est: *factum*, est quod in vasis & signis: *infectum*, quod in massis est, quod & grue dicitur, id est, massa. ¶ In notitiam autem formarum metalla ita venerunt. Dum enim quacunque causa ardentes syluæ excoquerent terram, ex calefactis venis fudit riuos cuiuscunque structuræ. Siue igitur æs illud fuerat, siue aurum cùm in loca terræ depressiora decurrerit, sumpsit figuram, in quam illud vel profluens riuus vel excipiens lacuna formauerat. Quarum rerum splendore capti homines cùm ligatas attollerent massas, viderunt in ea terræ vestigia figurata, in quæ excogitauerunt liquefactas ad omnem formam posse deduci.

De argento. CAP. XVIII.

Argentum, non longè à Græca appellatione distat. Hoc autem illi ἄργυρον vocant. Cùm mirum in modum illud dum cãdidum sit: impressum corpori lineas nigras reddit. *Argentum viuum* dictum, quòd excindat materias, in quibus iniicitur: hoc & liquidum, quia percurrit. Inuenitur specialiter in metallis, siue in argentariis fornacibus guttarum concretione tectis inhærens: sæpe etiam & in stercore vetustissimo cloacarum vel puteorum limo. Fit etiã & ex minio impositio conchulæ ferreæ patena testea superposita. tum circumlito vasculo circumdãtur carbones, síque argentum viuum ex minio stillat: sine hoc neque argentum, neque æs inaurari potest. Tantæ autem virtutis est, vt si super sextarium argenti viui centenarium saxum superponas: oneri statim resistat. Sin verò auri scrupulum, leuitatem eius raptim sinu recipit: ex quo intelligitur non pondus, sed naturam esse cui cedit. Seruatur autem melius in vitreis vasis: nam cæteras materias perforat. Potui autem datum interficit, ponderis causa. *Argenti purgamenta* λύθαργυρος, quã nos spumam argenti appellamus. Fit autem ex argento & plumbo.

De ære. CAP. XIX.

Aes, à splendore aeris vocatum, sicut aurum & argentum. Apud antiquos autem prius æris quàm ferri cognitus vsus. Ære quippe prius scindebant terram, ære certamina belli gerebant: erátque in pretio magis æs: aurum verò & argentum propter inutilitatem reiiciebantur. Nunc versa vice

iacet æs, aurum summo cessit honori: Sic volucnda ætas commutat tempora rerum. Et, Quod fuit in pretio, fit denique nullo in honore. Vsus æris postea transiit in simulacris, in vasis, in ædificiorũ structuris: maximè & ad perpetuitatem monimentorum etiam publicæ in eis constitutiones scriptæ sunt. *Cyprium æs*, in Cypro insula prius repertum, vnde & vocatum: factum ex lapide eroso, quẽ Cadmiam vocant, & est ductile: huic si addatur plumbum, colore purpureo fit. *Aurichalcum* dictum, quòd & splendorem auri & duritiam æris possideat. Est autem nomẽ compositum ex lingua Latina & Græca. Æs enim sermone Græcorum χάλκος vocatur. Fit autem ex ære & igne multo, ac medicaminibus perducitur ad aureum colorem. *Corintheum*, est omnium commixtio metallorum quod casus primùm miscuit, Corintho cùm caperetur incẽsa. Nam dum hanc ciuitatem Hannibal cepisset: omnes statuas æneas & aureas & argenteas in vnum rogum congessit, & eas incendit. Ita ex hac commixtione fabri sustulerunt & fecerunt parapsides. Sic Corinthia nata sunt ex omnibus in vnũ, nec hoc nec illud. Vnde & vsque in hodiernum diem: siue ex ipso, siue ex imitatione eius æs Corinthium vel Corinthia vasa dicuntur. Huius tria genera, candidum vnum ad argẽti nitorem accedens, alterum in quo ipsius auri fulua natura est: tertium in quo æqualis cunctorum temperies. *Coronarium*, ex ductili ære tenuatur in laminas: taurorúmque felle tinctum speciem auri coronis histrionũ præbet, vnde & appellatum. *Pyropum*, igneus color vocauit. Nanque in singulas vncias æris additis auri scrupulis senis prætenui bractea ignescit, flammásque imitatur, vnde & pyropum dicitur. *Regulare æs* dicitur, quòd ab aliis ductile appellatur: quale omne Cyprium est. *Ductile* autem dicitur, eo quòd malleo producatur: sicut contrà *fusile*, quòd tantùm funditur. Hoc & *caldarium*, quòd tãtùm funditur. Nam malleis fragile est. Siquidem omne æs diligentius purgatis igne vitiis excoctísque, regulare efficitur. *Campanum* quoque inter omnia genera æris vocatur à Campania prouincia, quæ est in Italiæ partibus, vtensilibus & vasis omnibus probatissimum. *Æs* omne frigore magno melius funditur. Æs rubiginem celerius trahit nisi oleo perungatur, seruari autem id optimè in liquida pice tradunt. ¶Inter omnia metalla æs vilissimum est, & maximæ potestatis, ideo & *ænea limina*: vnde & Virgilius, Hinc foribus cardo stridebat ahenis. *Origo æris*, Cadmia & Chalcitis. *Purgamenta æris*, Cadmia, & origo, & *æris flos*. *Cadmia*, gignitur in metallorum æris atque argenti fornacibus insidente nidore. Namque vt ipse lapis ex quo fit æs, Cadmia vocatur: sic rursus in fornacibus existit, & nominis sui originem recipit. *Aeris flos*, fit seu gignitur conflationibus, resoluto atque liquato ære, superfusa frigida aqua. Repentina enim densatione tanquam de succo reparatur flos. *Aeruginẽ* æs quoque creat. Nam laminæ æreæ super vas aceti acerrimi sarmentis superpositæ, atque ita distillantibus, quòd ex eo cecidit in ipsum acetum teritur & cribratur.

De ferro. CAP. XX.

Ferrum, dictum quòd farra, id est semina frugum terræ condat. Idem & chalybs à Chalybe flumine vbi ferrum optima acie tẽperatur. Vnde & abusiuè dicitur chalybs ipsa materies, vt, Vulnificúsque chalybs. *Ferri vsus*, post alia metalla repertus est. Cuius postea versa in opprobrium species. Nam vnde prius tellus tractabatur, inde modò cruor effunditur. Nullum autem corpus tam densis inter se cohærentibus & implicitis elemẽtis quàm ferrum: vnde inest illi duritia cum frigore. Ferri autem metallum penè vbiq; reperitur: sed ex omnibus generibus palma *Serico ferro* datur. Seres enim hoc cum vestibus suis pellibúsque mittunt. Secunda *Parthico*, neque alia genera ferri ex mera acie temperantur. Cæteris enim admiscetur mollior cõplexus. ¶Differentia ferri plurima iuxta terræ genus. Nam aliud *molle plumbóque vicinum*, rotarum & clauorum vsibus aptum. *aliud fragile & erosum*, culturæ terræ conueniens. *aliud sola breuitate placet clauisque caligariis. aliud rubiginem celerius sentit. Strictura* vocantur hæ omnes, quòd non in aliis metallis: à stringendo aptè vocabulo impositio. ¶Aquarum verò summa differentia est quibus ferrum candẽs immergitur quo vtilior fiat: sicut Bilbilis in Hispania & Tirrasona, Comus in Italia. ¶In acuendo ferro: oleo delectatior fit acies, vnde & tenuiora ferramenta oleo restringi mos est: ne aqua in fragilitatem durẽtur. A ferro sanguis humanus sese vlciscitur. Contactum nanque celerius rubiginem trahit. Cum ferro *magnes* lapis concordiam habet. Sola enim hæc materia vim ab hoc lapide accipit, retinétq; longo tempore. Ex eodem lapide architectus quidam Alexandriæ templum concamerauit: vnde & in eo simulacrum ferro in aere pẽdere videretur. ¶Ferrum accensum igni nisi duretur ictibus, corrumpitur. Rubens non est habile ad tundendũ, neq; antequam albescere incipiat, aceto vel alumine illitum ferrum, fit æris simile. *Purgamenta ferri*, rubigo & scoria. *Rubigo*, est vitium rodens ferrum ipsum vel etiam segetes, quasi rodigo mutata vna litera: hæc & erugo ab erodendo. Nam erugo vitium

est fer-

est ferri ab erodendo dicta, non ab æramento. *Scoria* verò purgamẽta & sordes sunt quæ igne excoquuntur, & dicta scoria, quia de ferro excutitur. *Rubigine* autem caret ferrum si cerussa & gipso & liquida pice perungitur. Item rubigo ferramenta non vitiat, si eadem medulla ceruina, vel cerussa mixta roſacco vngatur.

De plumbo. CAP. XXI.

Plumbum dictum quòd ex eo primùm piis factis maris altitudo tentata est. Huius verò genera duo sunt: *nigrum & cãdidum*, sed melius candidum, quod prius in insulis Atlantici maris inuentum est. Siquidem & in Lusitania & in Gallicia gignitur, summa terra arenosa, & coloris nigri, & ponderis grauis: interueniunt & minuti calculi, maximè torrẽtibus siccatis: lauant eas arenas, & quod subsidit, coquunt in fornacibus. Inueniuntur & in aurariis metallis aqua missa calculi nigri, & graues, & dum aurum colligitur cum eo remanent, postea separati conflantur, & in plumbum album resoluuntur. Inde & eadem grauitas plumbi quæ auri. *Nigrum plumbum* circa Cantabriam abundat, cuius origo duplex est. Aut enim solùm ex sua vena prodit, aut cum argento nascitur, mixtísque venis conflatur. Huius primus in fornacibus liquor stannum est, secũdus argentum: quod remanet superaddita vena rursũsque conflata, fit nigrum plumbum. India neque plumbum neque æs habet, gẽmis tantùm & margaritis hæc permutat. Nigro plumbo fistulis laminísque vtimur. Laboriosius in Hispania & Gallia eruitur plumbum. Nam in Britannia summo terræ corio.

De stagno. CAP. XXII.

Stanni etymologia στηγνεῖζειν, id est separans dicitur & secernens. Mixta enim & adulterata inter se per ignem metalla dissociat, & ab auro & argento æs plumbúmque secernit, alia quoque metalla ab igne defendit, & cùm sit natura æris ferríque durissima, si absque stanno fuerit, vritur & crematur. Stannum illitum æreis vasis saporem facit gratiorem, & compescit virus eruginis. Specula etiam ex eo temperantur. Cerussa quoque ex eo sicut ex plumbo conficitur.

De electro. CAP. XXIII.

Electrum vocatum quòd ad radium solis clarius auro argentóque reluceat. Sol. n. à poetis electron vocatur. Defecatius est enim hoc metallum omnibus metallis. Huius tria sunt genera. Vnum quod ex pini arboribus fluit, quod succinum dicitur. *Alterum* metallum, quod naturaliter inuenitur, & in precio habetur. *Tertium* quod fit de tribus partibus auri & argenti vna. Quas partes, etiam si naturam resoluas, inuenies. Vnde & nihil interest natum sit an factum, vtrumque enim eiusdem naturæ est. *Electrum* quod est *naturale*, eiusmodi natura est, vt in conuiuio & ad lumina clarius cũctis metallis fulgeat, & venenũ prodat. Nam si ei infundas venenum: stridorem edit, & colores varios in modum arcus cœlestis emittit.

De ponderibus. CAP. XXIIII.

Ponderum ac *mensurarum* iuuat cognoscere modum. Nam omnia corporalia sicut scriptum est à summis vsque ad ima in mensura, & numero, & pondere disposita sunt atque formata. Cunctis corporeis rebus pondus natura dedit. Suum regit omnia pondus. ¶ Primus Moyses in heremo filiis Israel pondera & mensuras dedit. Primus Sidon Argiuus ponderum rationem in Græcia constituit, & licet alij antiquiores extiterint, iste hac arte experientior fuit. ¶ *Pondus* dictum, eo quòd in statera libratum pendeat, hinc & pensum. Abusiuè autem pondus libra vna est. Vnde etiam *dipondium* dictũ est, quasi duo pondera, quod nomen adhuc in vsu retinetur. *Trutina* est gemina ponderum lances æquali examine pendens, facta propter talenta & centenaria appendenda, sicut *momentana* pro parua modicáque pecunia. Hæc & *moneta* vocata. Eadem & *statera* nomen ex numero habens, quòd duabus lancibus & vno in medio stilo librata æqualiter stet. *Examen* est filũ mediũ quo trutinæ statera regitur, & lãces equãtur. Vnde in lanceis *amentum* dicitur. *Campana* à regione Italiæ nomẽ accepit, vbi primùm eius vsus repertus est. Hæc duas lances non habet: sed virga est signata libris & vnciis, & vago pondere mensurata. Vnicuique autem ponderi certus est modus nominibus propriis designatis. *Calcus* minima pars ponderis, quarta pars oboli est, constans lentis geminis granis. Appellatur autem calcus quod sit paruulus, sicut & lapis calculus, qui adeò minimus est, vt sine molestia sui calcetur. *Siliqua* vigesima quarta pars solidi est, ab arboris semine vocabulum tenens. *Cerates* oboli pars media est, siliquam habens vnam semis. Hunc latinitas *semiobolũ* vocat. *Cerates* aũt Græcè, Latinè *siliqua* cornuũ interpretatur. Obolus siliquis tribus appenditur, habẽs cerates duos, calcos quatuor. Fiebat enim olim ex ære adinstar sagittę. Vnde & nomen à Græcis accepit, hoc est sagitta. *Scrupulus* sex siliquarum pondere cõstat. Hic apud Græcos dramma vocatur. Scrupulus

autem dictus per diminutionē à lapillo breui: qui scrupus vocatur. *Dragma* octaua pars vnciæ est, & denarij pondus argenti tribus constans scrupulis, id est xviij. siliquis. *Denarius* autem à dando dictus, quia pro decem nummis imputatur. *Solidus* nuncupatur, quia nihil illi deesse videtur. Solidum enim antiqui integrum dicebant & totum. Ipse quoque *nomisma* vocatur pro eo quòd nominibus principum effigiebúsque signetur. Ab initio verò vnum nomisma vnus argenteus erat. Hoc enim ab Assyriis cœpit. Dicunt enim Iudæi, quòd Abraham in terram Chanaam primus hanc aduexit formam. *Solidus* apud Latinos alio nomine *sextula* dicitur, quòd de iis sex vncia cōpleatur. Hunc, vt diximus, vulgus aureum solidum vocat. cuius tertiam partem ideò dixerunt *tremissem*: eo quòd solidum faciat termissus. *Sextula* bis assumpta duellam facit, ter posita staterem reddit. *Stater* autem medietas vnciæ est, appendens aureos tres, vnde & vocatur stater, quòd tribus solidis stet. Hic & *semiuncia*, quia semis habet de vncia. Hic & *semissis*, quia ponderis semissem quasi semis assis. *Quadrantem* similiter Hebræi cadrantem vocant, & vocatur quadra quòd vnciæ quartam partem appendant. *Sicel* qui Latino sermone siclus corruptè appellatur: Hebræum nomen est, habens apud eos vnciæ pōdus. Apud Latinos autem & Græcos quarta pars vnciæ est, & stateris medietas, dragmas appendens duas. Vnde cū in literis diuinis legitur siclus, vncia est: cùm verò in gentilium libris, quarta pars vnciæ est. *Vncia* dicta quòd vniuersitatem minorū ponderum sua vnitate vinciat, id est complectatur. Constat autē dragmis viij, id est scrupulis xxiiii. Quod proinde legitimum pondus habetur, quia numerus scrupulorum eius horas diei noctísque metitur, vel quia libram efficit duodecies computatus XII. vnciis perficitur, & inde habentur perfecti ponderis genus: quia tot cōstat vnciis quot mensibus annus. Dicta autem *libra* quòd sit libera, & cuncta inter se pondera prædicta concludat. *Mna* in ponderibus centum dragmis appenditur, & est nomen Græcum. *Talentum* autem summum esse pondus perhibetur in Græcis. nam nihil est chalco minus, nihil talento maius. Cuius variū apud diuersas gentes pondus habetur. Apud Romanos enim talentum est lxxij librarum, sicut Plautus ostendit, qui ait duo talenta esse CXLIIII. libras. Est autem triplex, id est minor, medius, summus. Minor quinquaginta, medius lxxij librarum: summus cxx. constat. *Centenarium* numeri nomen est, eo quòd centum librarū ponderis sit. Quod pondus propter perfectionem centenarij numeri Romani instituerunt.

De mensuris. CAP. XXV.

Mensura est res aliqua modo suo vel tempore circumscripta. Hæc aut corporis est, aut temporis. *Corporis* est, vt hominum, lignorum, & columnarum lōgitudo, vel breuitas. Sed & solem istum propriam sui orbis habere mensuram, quòd Geometrici perscrutari audent. *Temporis*, vt horarum, dierum, & annorum. Vnde & metiri pedes horarum dicimus, hoc est mensurare. *Propriè* autem *mensura* vocata, quòd ea fruges metiuntur atque frumentum, id est humida & sicca, vt modius, vrna, & amphora. Mensurarum pars minima *cochlear*, quòd est dimidia pars dragmæ, appendens siliquas nouem. Qui triplicatus conculam facit. *Concula* dragma vna & dimidia adimpletur. *Cyathi* pondus decem dragmis appenditur: qui etiam à quibusdam *caulacus* dicitur. *Oxifalus* fit si quinque dragmæ adduntur ad x. *Acitabulus* quarta pars heminæ est, xij dragmas appendens. *Cotula* hemina est habens cyathos sex, quæ idcirco cotula vocatur, quia Græco sermone cote incisio dicitur, & hemina sextarij in duo æqua inciditur, & cotulam facit. *Emina* autem appendit libram vnam, quæ geminata sextarium facit. *Sextarius* duarum librarum est, qui bis assumptus bilibris nominatur. assumptus quater, fit Græco nomine Chœnix. quinquies complicatus quinarem siue gomor facit. Adiice sextum, congium reddit. Nam congius sex metitur sextariis: à quo & sextarij nomen dederunt. *Congium* autem à congiendo, id est per augmentum crescendo vocatur. Vnde postea pecunia beneficij gratia dari cœpta, congiarium appellatum est. Vnusquisque enim sui temporis imperator fauorem populi captans, adiiciebat vt largior videretur in donis. *Congiarium* autem speciaLiter mensura est liquidorum, cuius & rē simul & nomen à Romanis impositum inuenimus. *Metreta* est mensura liquidorum. Hęc à mensura accepit nomen. μέτρον enim mensuram dicunt Græci: & inde appellata metreta, licet & vrna & amphora & reliqua huiusmodi nomina mensurarum sint: tamen ista hoc nomen à denarij numeri perfectione accepit. *Metrum* ad omnem mensuram pertinet. μέτρον enim Græcè: Latinè mensura dicitur. Nam & cyathus mensura est, & amphora mensura est, & quicquid plus minúsve capit, mensura est. Sed ideò hoc nomen speciaLiter sibi assumpsit, quòd sit mensura perfecti numeri, id est denarij. *Modius* dictus ab eo quòd sit suo modo perfectus. Est autem mensura librarum XLIIII. id est sextariorum xxij. Cuius numeri causa inde tracta est, eo quòd in principio Deus xxij opera fecerit. Nam prima die vij opera fecit, id est materiam informem, angelos, lucem, cœlos superiores

periores,terram,aquam atque aerem.Secunda die firmamentum ſolum.Tertia die quatuor,maria,ſemina,ſationes atque plantaria. Quarta die tria ſolē & lunā & ſtellas. Quinta die tria, piſces & reptilia aquarum, & volatilia. Sexta die quatuor:beſtias,pecudes,reptilia terræ & hominem.Et facta ſunt omnia xxij.genera in diebus ſex.Et xxij. generationes ſunt ab Adam vſque ad Iacob,ex cuius ſemine naſcitur omnis gens Iſrael. Et xxij.libri veteris teſtamēti vſque ad Heſter. Et xxij literarum ſunt elementa quibus conſtat diuinæ legis doctrina. His igitur exēplis modius xxij.ſextariorum à Moyſe ſecundum ſacræ legis menſuram effectus eſt. Et quamuis diuerſæ gentes huic menſuræ pondus vel adijciant ignoranter vel detrahant:apud Hebręos conſtitutione diuina tali ratione ſeruatur. Modius enim à modo dictus. Hinc & modica,id eſt moderata. Modicis enim modius nomen impoſuit.Nam modica pro paruis abuſiuè non propriè dicimus. *Satum* genus eſt menſuræ iuxta morem prouinciæ Palæſtinæ, vnum & dimidium modicum capiens.Cuius nomen ex Hebræo ſermone tractum eſt. Satum enim apud eos nominatur ſumptio, ſiue leuatio:eo quòd qui metitur,eandem mēſuram ſumat ac leuet.Eſt & aliud ſatum mēſura ſextariorum xxij. capax quaſi modius. *Batus* vocatur Hebraica lingua ab olearia mola quæ bath apud eos vel batha nominatur,capiens quinquaginta ſextaria, quæ mēſura,vna molæ vice proteritur. *Amphora* vocata quòd hinc & inde leuetur. Hæc Græcè à figura ſui dicitur:quòd eius anſæ geminatę videantur aures imitari.Recipit autem vini vel aquæ pedem quadratum,frumenti verò modios Italicos tres.*Cadus* Græca amphora eſt continens vrnas tres.*Vrna* menſura eſt: quam quidam quartarium dicunt. Propriè autem vrna vas eſt quod pro condendis defunctorum cineribus adhiberi ſolet. de quo poeta, Cœlo tegitur qui non habet vrnam. *Medimna* eſt menſura quinque modiorum. Medimna autem Latina lingua vocatur, id eſt dimidia,eo quòd quinque modiis metiatur,qui eſt dimidius numerus à perfecto denario. *Artaba* menſura eſt apud Ægyptios ſextariorum lxxij,cōpoſita ex numero, propter lxxij.gentes vel linguas,quæ orbem impleuerunt.*Gomor* xv.modiorum onus appendit. *Corus* xxx. modiis impletur. Hic ab Hebraico ſermone deſcendit: qui vocatur cora ſimilitudine collis.Cora enim Hebraicè colles appellantur. Coaceruati enim modij xxx. inſtar collis videntur, & onus cameli efficiunt.

De ſignis ponderum. CAP. XXVI.

P*Onderis ſigna* pleriſque ignota ſunt,& inde errorem legentibus faciunt.Quapropter formas eorum & characteres ita vt à veteribus ſignata ſunt ſubiiciamus. *Zeta* litera ſignificat dimidium obolum. *Virgula* æqualiter iacens & porrecta ſimpliciter ſignificat obolum. *Geminata virgula* duo oboli ſunt. *T Latinum* ſignificat obolos tres. *F Latinum* ſignificat obolos quatuor. *E Latinum* demōſtrat obolos quinque.Oboli vero ſex propterea caracterem non habent quòd in vna dragma ſex veniant,quòd eſt pōdus denarij argentei. *Heta* litera ſignificat ſiliquas viij. id eſt tremiſſem. *N Latinum* ſignificat nomiſma Græcū,id eſt ſolidum. *Iota* adiuncta beta ſignificat dimidium ſolidum. *Virgulæ* duæ ex vno angulo à lęua in dextram ſe diuidentes,ſignificant dragmam:quam etiam olcem appellant. *N Latinum* adiūcto gamma Græco ſignificat ſemiunciam. *Gamma* autem Græcę literæ o Latinum in fine adiunctum, ſignificat vnciam. *Lambda* Græcum per medium ſui i Latinum adiectum, ſignificat libram. *Kappa* Græcum circa finem cornuum adiuncto y Græco ſignificat cyatum. *Si verò* o Latinum habuerit adiunctum eminam demonſtrat quam Græci cotylen vocant. *Xi Græcum* ſi habuerit iunctum E Latinum, ſiſignificat ſextarium. *Si* verò o Latinum habuerit adiunctum,indicat acitabulum, quòd Græci oxifalon vocant. *M Græcum* ſuperpoſita n Latino ſignificat mna. *A Latinum* in fine habens Lambda Græcum ſignificat talentum. *Alpha* Græcum in dextro brachio ſuperiori o litera coniuncta chœnix eſt.

Z

T F.
E.
H.
N.
IB.

N Γ.
Γ O.

K Υ.
K O.
Ξ E.
Ξ O.
n
μ
A A.
α •

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER XVII.

CAPITA LIBRI DECIMISEPTIMI.

1 *De autoribus rerum rusticarum.*
2 *De cultura agrorum.*
3 *De frumentis.*
4 *De leguminibus.*
5 *De vitibus.*
6 *De arboribus.*
7 *De propriis nominibus arborum.*
8 *De arboribus aromaticis.*
9 *De herbis aromaticis vel communibus.*
10 *De oleribus.*
11 *De odoratis oleribus.*

De autoribus rerum rusticarum. CAP. I.

RERVM rusticarum scribendi solertiam apud Græcos primus *Hesiodus* Bœotius humanis studiis cõtulit, deinde *Democritus* magnus quoque Carthaginẽsis in xviij. voluminib⁹ studium agricolationis cõscripsit. Apud Romanos autem de agricultura primus *Cato* instituit, quam deinde *Marcus Terentius* expoliuit, mox *Virgilius* laude carminum extulit. Nec minus studium habuerunt postmodum *Cornelius Celsus* & *Iulius Atticus*, *Aemilianus* siue *Columella*, insignis orator, qui totum corpus eiusdem disciplinæ complexus est. ¶Primum ad aratrum boues iunxisse ferunt quendam priuatum hominem & fulminatũ nomine *Homogirum*. Quidam autem Osirim dicũt esse artis huius inuentorem. quidam *Triptolemũ*. Et hic quæstio est, quomodo prima *Ceres* ferro in Græcia vertere terram instituit, sed ferro qualicunque, non specialiter vomere aut aratro. ¶Stercorandi agri rationem primus induxit quidam nomine *Stercutus* in Italia, cuius ara apico dedicata est Romæ. Hic plura instrumẽta agriculturæ reperit, primúsque agros firmauit. Eundem quidam *Saturnum* putauerunt: vt maiorem illi nobilitatem facerent hoc nomine, quo splendidè sonaret, & dignitatem tituli compararet.

De cultura agrorum. CAP. II.

CVltura est qua frumẽta vel vina magno labore quæruntur, ab incolendo vocata. *Diuitiæ* enim *antiquorum* in iis duobus erant, *bene pascere*, & *bene arare*. ¶*Cultura agri* cinis, aratio, intermissio, incensio stipularum, stercoratio, occatio, runcatio. *Cinis* est incendium per quod ager inutilem humorem exudat. *Aratio* dicta, quia de ære prius terræ culturam exercebant, antequam ferri fuisset vsus repertus. duplex est autem aratio, vernalis & autumnalis. *Intermissio* est qua alternis annis vacuus ager vires recipit. *Stercoratio* est lætaminis aspersio. *Stercus* autem vocatum, vel quia sternitur in agris, vel quòd extergi oporteat quicquid sordium in ciuitate redundat. Idem & *fimus* est, qui per agros iacitur. Et dictus fimus quòd fiat imus, id est stercus quod vulgo *lætamen* vocatur, eo quòd suo nutrimento læta faciat germina, reddátque pinguia arua & fœcunda. *Occatio* est cum rustici satione facta bubus dimissis grandes glebas cædunt & ligonibus frangunt: & dicta occatio quasi obcæcatio, quòd operiat semina. *Occare* igitur est operire semina terra, vites vel arbores. *Runcatio* est à terra herbas euellere. Nam rus terra est. *Sulcus* à sole vocatus, quòd proscissus solem capiat. *Veractum* dicitur, quasi verè actum, id est verno aratum. *Proscissio* est aratio prima cum adhuc dur⁹ est ager. *Satio* dicta quasi seminis actio, vel quæ sit satorum actio. *Serere* autem vocatum, quia hoc cælo sereno faciendum est: non per imbres. Hinc est & illud Virgilianum, Nudus ara, sere nudus. *Messis* à metendo, id est recidendo dicta. *Seges* autem de semine dicta quòd iacimus, siue à sectione.

De frumen-

De frumentis. CAP. III.

PRima *Ceres* cepit vti frugibus in Græcia, & habere segetes translatis aliunde seminibus. Huius meminit Ouidius dicens, Prima Ceres vno glebã dimouit aratro, Prima dedit fruges alimentáque mitia terris. *Frumenta* sunt propriè quæ aristas habent: *fruges* autem reliqua: frumenta autem vel fruges à *frumendo*, hoc est à vescendo dictæ. Nam *frumen* dicitur summa pars gulæ. *Primitiæ* propriè sunt quæ de frugibus præcerpuntur. *Triticum* vel à tritura dictum, quod purissimum horreo condatur, vel quia granum eius commolitur & teritur. *Far* dicitur, eo quòd initio frangeretur. Apud antiquos enim molarum vsus nondum erat: sed frumentum in pila missum frangebant, & hoc erat genus molendi. *Adoreum* tritici genus, quòd idem vulgo semen dicitur. *Edor* quondam appellatum ab edendo, quia primo eo vsi sunt homines, siue quia in sacrificio ipsius generis panis ad aras offerebatur. Vnde *adorea* sacrificia dicuntur. *Siligo* genus tritici à selecto dictum. Nam in pane eius specie præcipua est. *Trimense triticum* ideo nuncupatum, quia satum post tres menses colligitur. Nam vbi propter aquam aliámve caulam matura satio omissa est, præsidium ab hoc petitur. *Alica* Græcum nomẽ est. *Alicastrum* simile est alicæ, pondere & bonitate præcipuum. *Hordeum* dictum, quòd præ cæteris generibus frumenti aridum antè fiat, vel quod spica eius ordines habeat, Horum *tria genera*. Primum exaticum vocatur, eo quòd spica eius sex ordines habeat, quod quidam canterinum appellant, quoniã animalia melius quàm triticum pascit, & homines salubrius quàm malum triticum. Alterum *distichon*, eo quòd duos ordines habeat, hoc plerique calaticum vocant. Tertium *trimense*, quia dum cogit necessitas verno seminatur, & celeriter colligitur. *Scindula* à diuisione vocata. Duplex enim est, scinditur, id est diuiditur. *Centenum* appellatum, eo quòd in plerisque locis iactus seminis eius in incrementum frugis centesimum renascantur. Hinc & *milium* à multitudine fructus vocatum. *Panicium* dictum, quòd in multis regionibus ex eo panis vice homines sustententur, quasi panis vitium. *Pistum* à pastu. *Sisamum* Græcum nomen est. *Farrago* dicta à farre. Est enim herba hordeacea adhuc viridis: necdũ granis ad maturitatem turgentibus. *Spicam* de maturis frugibus abusiuè dicimus. Nam propriè spica est, cùm per culmi folliculum, id est extremum tumorem aristæ adhuc tenues in modum spiculi eminent. *Arista* appellata, quòd prius ipsa arescat. *Culmus* est ipse calamus spicæ qui à radicibus nascitur. Et dictus culmus, quasi calamus. *Folliculus* est theca frumenti, in qua granum seruatur interius. Hæc super spicam vallo instructa munimen prætendit, ne auium minorum morsibus spica suis fructibus exuatur, aut ve stigiis proteratur. *Stipulæ* sunt folia seu vaginæ, quibus culmus ambitur atque fulcitur, ne pondere frugis curuetur qua ambiunt culmum. Et dicta stipula quasi vsta, & quasi vstipula. Stipula dicta ab vsto: collecta enim messe vritur propter culturam agri. Item stipula, vel quia pars eius vritur, pars interdum pro palea præciditur. *Palea* à quibusdam vocari dicitur, quòd pala ventiletur, vt frumenta purgentur. Gentiles autem paleam à quadam Pale frugum inuentrice vocauerunt: quam Cererem esse volunt. De qua Virgilius, Te quoque magna Pales, & te memorande canemus. Item alij à pabulo nuncupatam dicunt paleam, quòd ea primùm sola in pascendis animalibus pastus præbebatur. Cuius natura ex contrario tantùm est frigida, vt obrutas niues fluere non sinat: adeò calida, vt matureſcere poma compellat.

De leguminibus. CAP. IIII.

Legumina à legendo dicta, quasi electa. Veteres enim meliora quæque legebãt: siue quod manu legantur, neque sectionem requirant. ¶ Leguminum plurima genera, ex quibus faba, lens, pisa, faselum, cicer, lupinũ, gratiora in vsu hominum videntur. *Faba* Græca etymologia à vescendo vocabulum sumpsit, quasi faga. φάγειν enim Græcè comedere dicitur. Primùm enim homines hoc legumine vsi sunt. Huius species duæ, quarum altera *communis*, altera *Aegyptia*. *Faba fresa* dicta, eo quòd eam homines frendant, id est frangãt, id est molẽdo cõminuãt. *Lẽs* vocata, quòd humida & lẽta est, vel q̃ adhęret humi. *Faselum* autem & *cicer* Græca nomina sunt. sed faselum vile genus leguminis, quia omne quod abundat vile est, hoc autem semen abundanter inuenitur. *Lupinum* Græcum & ipsum nomen est: de quo Virgilius, --Tristésque lupini, quia vultum gustantis amaritudinẽ contristant, vnde & illud præ amaritudine, nec vermis nec vllum animal comedit. *Medica*, *vicia*, eruum pabulorũ optimá sunt. *Medica* dicta, quia à Medis translata est in Græciam tempore quo eam Xerxes rex Persarum inuasit. Hæc semel seritur & decem annis permanet, ita vt quater vel sexies possit per annum recidi. *Vicia* dicta, quòd vix ad triplicem perueniat fructum: cum alia legumina prouentum habeant fertilem: vnde & Virgilius, Et tenuis fœtus viciæ. *Pisa* quòd ea pensabatur aliquid auri minutum. Nam *pis* aurum dicitur. *Eruum* à Græco trahit vocabulum. Hoc enim illi ἔρυσον dicunt, quod dũ sit quibusdam pecoribus infestum, tauros tamen pingues efficit.

De vitibus. CAP. V.

Vitis plantationem primus Noe instituit, rudi adhuc seculo. Apud Græcos autem inuentorem vitis Liberum appellant. Vnde & eum gentiles post mortem deum esse voluerunt. *Vitis* dicta, quòd vim habeat citius radicandi. Alij putant vites dictas, quòd inuicem se vittis innectant, vicinisque arboribus reptando religentur. Est enim earum natura flexibilis, quia quasi brachiis quibusdã quicquid comprehenderint stringunt. *Labrusca* est vitis agrestis quæ in terræ marginibus nascitur. Vnde & labrusca dicta à labris & extremitatibus terræ. *Codex* dictus, quasi caudex. Sic enim & veteres clodum pro claudo dicebant. *Sarmentum* à serendo, quasi seramẽtum. *Malleolus* est nouellus palmes innatus prioris anni flagello, cognominatus ob similitudinem rei: quòd in ea parte qua deciditur ex veteri sarmento prominens vtrumq; malei speciem præbeat. *Spadones* sunt surculi fruge carentes, ex ipsa appellatione, quòd sint inhabiles fructu & sterilitate affecti. *Sagittã* rustici vocant nouissimam partem surculi: siue quia lõgius recessit à matre, & quasi prosiliuit: seu quia acuminis tenuitate teli speciẽ præfert. Summitates vitium & fruticum *flagella* nuncupantur, eo quòd flatu agitentur. *Palmes* vitis materia mollis, quia per nouella brachia emissus fructum affert. Nam ideò rustici partem vitis palmitem vocant. Palmes enim diminutiuum nomen est, quòd nomẽ paragogum dicitur, quòd à palma deriuetur. *Palma* enim habet nomen proprium, quòd dicitur principale, ab eo quòd ex se deriuatũ faciat. *Pampinus* est folium cuius subsidio vitis à frigore vel ardore defenditur, atque aduersus omnem iniuriam munitur. Qui ideo alicubi interciſus est, vt solem ad maturitatẽ fructus admittat, & vmbram faciat. Et dictus pampinus, quòd de palmite pendeat. *Caprioli* dicti quòd capiant arbores, sunt enim cincinni siue vncinoli: quibus se innectere vites & suspendere solent arboribus, quo adminiculo freti palmites ventos ac turbines continere queant, & sine lapsu pediculorum fructus suos sustineant, ac sese vaga proceritate diffundant. *Corimbi* sunt annuli qui proxima quæque ligant & comprehendunt: nec longius laxati palmites ventorum flatibus dissipentur. *Vuæ* dictæ quòd intrinsecus humore sunt plenæ, siccíque & pinguedinis. Nam humidum est, quòd exterius humorem habet, vuidum quod interius. *Acinus* brotus est. *Racemus* est botrionis pars, & *botrio* Græcum est. ¶ *Suburbanæ vuæ* quædam dicuntur, quia fructus earum ad escam velut pomum in vrbibus venditur. Commendat enim eas & species & saporis iocunditas, ex quibus sunt *præcoquæ, duracinæ, purpureæ, dactyli, Rhodiæ, Lybicæ, Ceraunie, Stephanitæ, Trepedianæ, Vnciariæ, Cidonitæ. Præcoquæ* vocatæ, quòd cito matureſcant, & ante omnes sole coquantur. Has ἀπήνας dicunt, quòd currant ad maturitatem velociter vt lepus. *Duracinæ* autem per totam hiemem. *Veniculæ* & *Numesianæ*. *Purpureæ* à colore dicuntur. *Dactyli* à longitudine. *Rhodiæ* & *Lycicæ* à regionibus nuncupatæ sunt. *Ceraunie* verò quòd rubeant velut ignis. *Stephanitæ* à rotunditate. *Vnciariæ* à magnitudine. Genera autem vuarum quæ vino deseruiunt plurima. Ex quibus *amineæ* dicta, quasi sine minio, id est sine rubore. Album enim vinum reddit, quæ cùm sint vnius nominis, non vnam speciem reddit. Amineę enim duę geminæ ab eo dictæ quòd duplices vuas mittunt. *Amineæ lagana*, quia plus omnibus laneſcit lanugine. *Rubiliana* dicta, quia eius materia rubet. *Fecinia* minuti acini & duræ cutis vuas habet, nobilitate Amineã sequitur, fœcunditate præcedit. Quam proinde Feciniam vocant, quòd plus quàm cæteræ feces afferat. *Apianæ* vinum dulce faciunt: quas nisi cito legas pluuiis & ventis, & maximè apibus infestantur, quarum deprædatione apianæ cognominatæ sunt. *Balanitæ* à magnitudine nomen sumpserunt. Balanin etiam Græcè grande vocata. *Biturica* à regione nomen sortita est, turbines & pluuias & calores fortissimè sustinens, nec in macra terra deficiẽs, huius meriti & *basilica* est. *Argitis* græcula vitis generis albi, fertilis, vastam materiam, & breue, & latum folium mittens. cuius fructum nisi primo tempore colligas, aut ad terram decidet, aut humore putreſcit. *Inerticula* nigra est, quam Græci *amaracion* vocant, boni vini & lenis, à quo etiam nomẽ traxit, quòd iners in tentandis neruis habeatur. quamuis gustu non sit hebes. *Mareotica* à regione Ægypti Mareotis dictæ, vnde prius venerunt, sunt enim, & albæ & nigræ. *Elbolæ* quas quidam varias appellant, neque purpureæ, neque nigræ: ab elbo colore ita dictæ, subalbi tamen musti. *Elbum* enim est inter nigrum candidúmque colore. Nam elbum nec album nec nigrum est. *Tertius* locus vitium quæ sola fœcunditate commendantur, abundantia copioſa, multúmque vini fluens. *Viticionia* vuas magnas magis quàm multas habet: nomen autem inde hoc sumens, quòd multum vini fluat. *Syriaca*, vel quia de Syria allata, vel quia nigra est. ¶ Multa autem genera vitium sunt: quæ tamen mutatione loci, & qualitatem & nomen amittunt. *Vitibus* inter cætera magis ista conueniunt, *oblaqueatio, putatio, propaginatio, fossio. Oblaqueare* est circa codicem terram aperire, & velut lacus efficere. Hoc aliqui *excodicare* appellant. *Putare* est virgam ex vite superfluam resecare cum flagellis

cum flagellis luxuriat. Putare enim dicitur purgare,id est amputare. *Traducere* transducere. *Propaginare* verò flagellum vitis terræ submersum sternere,& quasi porrò pangere. Hinc *propagines* ac *propagare* & *protendere* dicuntur. *Fodere* verò est foueam facere, quasi fouere.

De arboribus. CAP. VI.

ARborum nomen siue *herbarum* ab aruis inflexum creditur,eo quòd terris, fixis radicibus adhærent. Vtraque autem ideò sibi penè similia sunt,quia ex vno alterum gignitur. Nam dum sementem in terram iecceris:herba prius oritur, dehinc confota surgit in arborem, & infra paruum tempus quam herbam videras,arbustam suspicis. *Arbusta* arbor nouella & tenera in qua insertio fieri potest, & dicta arbusta, quasi arboris hasta. Alij *arbustum* locum in quo arbores sunt volunt accipere,sicut salictum. Sic & *virectum* vbi virgulæ nouellæ & virentes. *Arbor* autē & *fructifera* & *sterilis*,*arbos* autē non nisi fructifera.Genere autem fœminino *arbores* dicimus,*poma* verò neutro. *Frutex* breuis est appellatus,quòd terram frō de tegat.cuius plurale nomen fruteta arbor alta est. *Sylua* verò spissum nemus & breue. Sylua dicta quasi *xilua*,quòd ibi ligna cædantur. Nam Græci ξύλον lignum dicunt.Multa enim Latina nomina Græcam plerumque etymologiam recipiunt. *Nemus* à numinibus nuncupatum, quia pagani ibi idola constituebant. Sunt enim nemora arbores maiores, vmbrosæ frō dibus. *Lucus* est densitas arborum solo lucem detrahens,tropo per antiphrasin,eo quòd nō luceat,siue à luce,quòd in eo lucebant funalia vel cerei propter nemorum tenebras. *Saltus* est densitas arborum alta vocata hoc nomine:eo quòd exiliat in altum,& in sublime consurgat. *Auiaria secreta* nemora dicta,quòd ea aues frequentant.Recidiua arborum sunt quæ aliis sectis repullulāt.Alij recidiua à cædendo dicunt,quia post casum nascuntur. Alij à recidendo & repullulando dixerunt. Ergo recidiuum vbi mors aut casus. *Insitio* dicitur cum fisso trunco surculus fœcundæ arboris sterili inseritur, aut oculorum impositio, cum inciso cortice,libro alienæ arboris germen immittitur. *Plantæ* sunt de arboribus: *Plantaria* verò quæ ex seminibus nata sunt cum radicibus,& à terra propria transferuntur. *Cespites* frutices sunt, quasi cuspites,vel quasi circa pedes. *Frondes* quòd ferant virgulta vel vmbras,sunt autem causa vmbrarum. *Oculi* nodi sunt ex quibus frondes exeunt. *Radix* appellatur, quòd quasi radiis quibusdam fixa terris,in profunda dimergitur.Nam physici dicunt parem esse altitudinem radicum & arborum.Alij radicem à similitudine radiorum dictam putāt, vel quia si eradatur, non repullulat. *Truncus* est statura arboris insistens radici.*Corticem* veteres corucem vocabant.Dictus autem cortex,quòd corio lignū tegat. *Liber* est corticis pars interior dictus à liberato cortice,id est ablato. Est autem medium quoddam inter lignum & corticē. *Rami* sunt qui de trunco manant, sicut à ramusculis cætera. *Surculi* à præcisione serræ nuncupati. *Virgultum* est,quod de radice pullulat. ramus qui de ipso robore arboris. virga quæ de ramis. Propriè autem Virgultum appellatur, quod ad radicem arboris nascitur, & quasi inutile ab agricolis amputatur.Et hinc dictum virgultū,quia ex virga tollitur. *Virga* à virtute dicitur,quòd vim in se multam habeat,vel à viriditate,vel quia pacis indicium est,quòd vim regat. Vnde hac vtuntur magi ad placandos inter se serpentes, & idcirco in ea hos sustinent illigatos.Hac etiam philosophi,& reges ac magistri,& nuncij & legati vtuntur. *Flagella* dicūtur:vt prædiximus,summæ arborum partes,ab eo quòd crebros ventorum sustinent flatus. *Cimas* vocatas dicunt quasi comas. *Folia* Græcè φύλλα dicuntur, inde est ad nos hoc nomen per deriuationem translatum. Flores nominati, quòd cito defluant de arboribus,quasi fluores, quòd cito soluantur.In his duplex gratia, coloris & odoris.Austro enim flores soluuntur.Zephyro fiunt. *Germen* dicimus surculum prægnantē, à gerendo:vnde & germinatio. *Fructus* nomē accepit à frumine, id est eminente gutturis parte qua vescimur. Inde & fruges. Fructus autem propriè dicuntur agrorum & arborū, quibus vtique vtimur.In animalibus verò abusiuè & translatiuè vocamus fructum. *Poma* dicta ab opimo, id est à copiæ vbertate. *Matura* dicuntur, quia apta sunt ad manducandum:sic & immatura,quia priusquā matura fiant,dura sunt ad manducandum. *Ligna* dicta,quia incensa conuertuntur in lumen. Vnde & *licinium* dicitur,quòd lumē det. *Hastula* à tollendo nuncupata,quasi abstula. fomes est hastula quæ ab arboribus excutitur, recisione aut hastulæ ambustæ,aut ligno cauata,à fungis nomine accepto, quòd ita capiat ignem.De quo Virgilius, Rapuítque in fomite flammam. *Torris* lignum adustū : quē vulgus titionem appellat extractum ex foco, semiustum & extinctum. *Quisquilia* stipulæ immixtæ surculis & foliis aridis.Sunt autem purgamenta terrarum. *Caries* putredo lignorum. dictum hoc nomine, quòd eueniat ligneis virtute carentibus.

De propriis nominibus arborum. CAP. VII.

PAlma dicta, quia manus victricis ornatus est,vel quòd oppāsis est ramis,in modum palmę hominis.Est enim arbor insigne

victoriæ,proceróque ac decoro virgulto,diuturnísque frondibus veſtita, & folia ſua ſine vlla ſucceſſione conſeruans.Hanc Græci φοίνικον dicunt:quòd diu duret, ex nomine auis illius Arabiæ,quæ multis annis viuere perhibetur.Quæ dum in multis locis naſcatur: nõ in omnibus fructus perficit maturitatem.Frequenter autem in Ægypto & Syria. Fructus autem eius *dactili*, à digitorum ſimilitudine nuncupati ſunt:quorum etiam & nomina variantur.Nam alij appellant *palmulas*, ſimiles *mirobalani*. Alij *Thebaici*: qui & *Nicolai*. Alij *nucales*,quos Græci καρυωτούς vocant. *Laurus* à verbo laudis dicta.Hac enim cum laudibus: victorum capita coronabantur. Apud antiquos autem *laudea* nominabatur,poſtea d litera ſublata,& ſubrogata r dicta eſt laurus:vt in auriculis quæ initio audiculæ dictę ſunt, & medidies,qui nunc meridies dicitur.Hanc arborem Græci Δάφνην vocant,quòd nunquã deponat viriditatem,inde illa potius victores coronantur. Sola quoque hæc arbor vulgo fulminari minimè creditur.*Malum* à Græcis dictum,quòd ſit fructus eius pomorum omnium rotundiſſimus. Vnde & hæc ſunt vera mala,quæ vehementer rotunda ſunt.*Malum Matianum* à loco vocatum,vnde prius aduectũ eſt.Nam multæ arbores nomina ex prouinciis & ciuitatibus de quibus allatæ ſunt, acceperunt. Virgilius,Amãtibus quid ex malo quæri ſoleat oſtendit. *Mala cidonia* nomẽ ſumpſerũt ex oppido,quòd eſt in inſula Creta,de qua dicere ſolent Græci, vrbium Cretenſium matrem Cidoniam: ex cuius pomo cidonitum conficitur.Fit quoque ex ea & vinum quo languentium deſideria falluntur. Nam ſpecie & guſtu & odore cuiuſlibet vini veteris imaginem repræſentat. *Malomellum* à dulcedine appellatum,quòd fructus eius mel lis ſaporem habeat, vel quòd in melle ſeruetur:vnde & quidam, Si tibi Ceeropio ſaturata cidonia melle Ponentur, dicas : hæc melimella placent.*Malum punicũ* dicitur,eo quòd ex Punica regione ſit genus eius tranſlatum. Idem & *malogranatum*,eo quòd inter corticis rotunditatem granorum contineat multitudinem. Arbor autem *malogranata* eſt generis fœminini,pomum vero generis neutri. Flores malorũ à Græcis appellati ſunt *quintinæ*: Latini *caducum* vocant. Agreſtium autem malorum flores Græci βαλαύστιον appellauerunt, quorum alij albi,alij purpurei,alij roſei reperiuntur ſimiles floribus mali punici. Negant medici mali punici cibo noſtra corpora nutriri:ſed eo ſic opinantur vtendum vt medicari potius non alere videatur. *Malum perſicum*,cuius breuis admodum vita conceſſa eſt, trium generum eſſe fertur,*Duracenum*,*Armeniatum*,& *Perſicum*.*Duracenũ* nuncupatur pro eo quòd pomum eius in guſtu acorẽ referat. *Armeniacũ* dicitur: quòd primũ genus ab Armenia ſit aduectum.*Perſicum* vocatum,quòd eam arborem primus in Ægyptò ſeuerit Perſeus, à quo ſe oriundos Ptolemæi ferebant. Hæc in Perſide fructum generat interfectorium:apud nos autem iocundum ac ſuauẽ. Horum aliud *præcox*, aliud vocatur *æſtiuum*. *Medica arbor* cuius nomen etiam in carminibus Mantuanis inclaruit, aſportata primùm à Medis,vnde & vocabulum ſumpſit. Hanc Græci κιτρέαν,Latini *citriam* vocant, quòd pomum eius ac folia cedri odorem referant. Malum eius inimicũ venenis,& hoc eſt quòd idem poeta intelligi voluit:cùm tradat ex illa foueri animã.Hæc arbor omni penè tempore plena eſt pomis, quæ in ea partim acerba partim matura,partim adhuc in flore ſunt poſita,quòd in cæteris arboribus rarum eſt. *Mella* quam Græci *loton* appellant,quę vulgo propter formã & colorẽ *faba Syrica* dicitur. Arbor enim eſt magna,fructum ferens comeſtibilem,maiorẽ pipere,guſtu ſuauẽ, vnde & mella vocata eſt. *Coquimella* quam Latini ob colorẽ primum vocant,alij à multitudine enixi fructus nixam appellant. Cuius generis *Damaſcena* melior à Damaſco oppido,vnde prius aſportata eſt,dicta: cuius ſolum pomũ ſtomacho mederi probatur:nã cætera noxia perhibentur.Hæc ſola arbor gummi glutinoſum, & cõpactiuũ diſtillat, quo & medici & ſcriptores vtuntur. *Oleomella* naſcitur in Palmaria Syrię ciuitate,ex eo ita appellata,quòd ex trunco oleum defluat in craſſitudine mellis,ſaporis ſuauis.*Pomelida* ſorbo ſimilis,mediocris arbor & flore candidulo, dicta quòd dulcedine ſit eius fructus,& acuto ſapore cõmixtus.Hæc arbor ætate durat exigua.*Melofos* arbor in Aphrica punica lingua vocata,ex qua profluit lentus *ſuccus*, qui à loco *Ammoniacus* nominatur.*Meſpila* arbor ſpinoſa,fructu ſimilis malorũ : ſed paulo breuiore,vnde & appellata,quòd pilulæ formam habeant eius poma.*Pirus* vocata videtur:quòd in ignis ſpeciem formata eſt. nã hoc genus pomi ab amplo incipit,& in anguſtũ finit, ſicut ignis. Pirus autem arbor,fructus eius *pirum* eſt.Cuius multæ ſpecies, ex quibus *Cruſtumia* ſunt *pira* ex parte rubentia,ab oppido Cruſtumio nominata.*Poma piri* iumentis impoſita,vel ſi pauca vehementer oneroſa dicuntur eſſe.*Ceraſus* à Ceraſo vrbe Ponti vocata.Nam Lucullus cùm Ceraſum ciuitatem Ponti deleſſet: hoc genus pomi inde aduexit, & à ciuitate ceraſum appellauit. Arbor autẽ ceraſus, pomum vero *ceraſum* dicitur.Hoc etiam & ante Lucullum erat in Italia, ſed durum, vnde & *cornum* appellatũ eſt. Eſt autẽ arbor apta haſtilibus.Vnde & Virgilius,Bona bello cornꝰ. *Ficus* Latinè à fœcunditate vocatur.Feracior enim eſt cęteris arboribꝰ.Nã ter quatérq; per ſingulos

singulos annos generat fructum, atque altero matureſcente alter oboritur. Hinc & *Carice* à copia nominatæ. *Ficus Ægyptia* fœcundior fertur, cuius lignum in aqua miſſum illico mergitur, & cùm in limo aliquandiu iacuerit, deinde in ſuperficiem ſuſtollitur verſa vice naturæ, quando madefactum debuit humoris pondere reſidere. Antea athletæ ficis alebãtur, priuſquam eos Pythagoras exercitator ad carnis vſum, qui fortior cibus eſt, tranſtuliſſet. A ſenibus quoque in alimentũ ſumptæ ſæpius ficus, rugas eorum feruntur diſtendere. Tauros quoque ferociſſimos ad fici arborem colligatos repentè manſueſcere dicunt. *Caprificus* appellata, eo quòd parietes quibus innaſcitur, carpitur. Rumpit enim & prodit ex latebris quibus concepta eſt. Alij putant caprificum dictum, quòd ficus arbor eius remedio fœcundetur. *Morus* à Græcis vocata, quam Latini *rubum* appellant, eo quòd fructus vel virgulta eius rubent. Eſt enim *morus ſylueſtris* fructus afferens, quibus in deſerto paſtorum fames vel penuria confouetur. Huius folia ſuperpoſita ſerpenti, feruntur interimere eum. *Sicomorus* ſicut & morus ſunt Græca nomina. Dicta autẽ ſicomorus, quòd ſit foliis ſimilis moro. Hanc Latini *Celſam* appellant ab altitudine, quia non eſt breuis vt morus. *Nux* appellata: quòd vmbra vel ſtillicidium foliorum eius proximis arboribus noceat. Hanc alio nomine Latini *iuglandem* vocant, quaſi Iouis glandem. Fuit enim hæc arbor conſecrata Ioui: cuius pomum tantam vim habet, vt miſſa inter ſuſpectos herbarũ vel fungorum cibos, quicquid in eis virulentum eſt exudet, rapiat atque extinguat. *Nuces* autem generaliter dicuntur omnia poma tecta corio duriori, vt *pineæ, nuces, auellanæ, glandes, caſtaneæ, amigdalæ*. Hinc & *nuclei* dicti, quòd ſint duro corio tecti. At contrà *poma* omnia mala, *mala* dicta: ſed cum adiectione terrarum in quibus antea nata ſunt, vt *Perſica, Punica, Matina, Cidonia, &c.* *Amigdala* nomen Græcum eſt: quòd Latinè *nux longa* vocatur. Hanc alij *nucidam* vocant, quaſi minorem nucem. De qua Virgilius, Cum ſe nux plurima ſyluis induit in florẽ. Cunctis enim arboribus prior ſe flore veſtit, & ad ferẽda poma, arbuſta ſequentia præuenit. *Auellana* ab Auellano Campaniæ oppido vbi abundant, cognominatæ ſunt. Hæc à Græcis ponticæ appellantur, eo quòd circa ponticum mare abundent. *Caſtaneam* Latini à Græco appellant vocabulo. Hanc enim Græci κάστανον vocant, propter quod fructus eius gemini in modum teſticulorum intra folliculum recõditi ſunt, qui dum eiiciuntur, quaſi caſtrãtur. Hæc arbor ſemel vt exciſa fuerit, tanquam ſylua expullulare conſueuit. *Ilex* ab electo vocata. Huius enim arboris fructum homines primùm ad victum ſibi elegerunt, vnde poeta, Mortales primum ructabant gutture glandem. Prius enim quàm frumenti vſus eſſet antiqui homines glande vixerunt. *Suberies* arbor ex qua validiſſimus cortex natatorius extrahitur. Et ideo appellata ſuberies, eo quòd fructus eius ſues edunt. porcorum enim ſunt alimenta non hominum, & dicta ſuberies quaſi ſubedies. *Fagus* & *eſculus* arbores glandiferæ, ideo vocatæ creduntur, quòd harum fructibus olim homines vixerunt: cibúmque ſumpſerunt, eſcámque habuerunt. Nam *eſculus* ab eſca dicta, *fagus* verò à Græco vocabulum traxit. φάγειν enim Græcè comedere dicitur. *Silicon* quam Latini corruptè ſilicam vocant, ideo à Græcis tale nomen accepit, eo quòd ligni eius fructus dulcis ξύλου quippe dicunt lignum γλυκὺ dulce. Huius arboris pomo ſuccus expreſſus acatia à Græcis dicitur. *Piſtacia* quòd cortex pomi eius nardi Piſtici odorem referat. *Pinus* arbor picea ab acumine foliorum vocata. Pinum enim anti qui acutum nominabant. Pinum autem aliã *pitin*, aliam Græci πεύκην vocant, quam nos *piceam* dicimus, eo quòd deſudat picem. Nã & ſpecie ſibi differunt. In Germaniæ autem inſulis huius arboris lacrima gignit electrũ. Gutta enim defluens rigore vel tempore in ſoliditatem dureſcit, & gemmã facit de qualitate ſua nomen accipiens, id eſt ſuccinum: eo quòd ſuccus ſit arboris. Pinus creditur prodeſſe cunctis quæ ſub ea ſeruantur, ſicut nux nocere omnibus. *Abies* dicta, quòd præ cæteris arboribus longè eat, & in excelſum promineat. Cuius natura expers eſt terreni humoris, ac proinde habilis atque leuis habetur. De qua Virgilius, Et caſus abies viſura marinos: quia ex ea naues fiunt. Hanc quidã *Gallicum* vocant propter candorem. Eſt autẽ ſine nodo. *Cedrus*, quam Græci κέδρον vocant, quaſi ceomenes drioſioron, id eſt arboris humor ardentis, cuius folia ad cypreſſi ſimilitudinem reſpondent. Lignum verò iocundi odoris eſt & diu durans: nec à tinea vnquam exterminatur. De qua Perſius, Et cedro digna locutus. Scilicet propter durabilem perpetuitatem. Vnde & in templis propter diuturnitatem ex hoc ligno lacunaria fiunt. Huius ligni reſina *cedria* dicitur, quæ in conſeruandis libris adeò eſt vtilis, vt perliniti ex ea nec tineas patiantur, nec tempore conſeneſcant. Naſcitur in Creta, Aphrica atque Syria. *Cypreſſus* Græcè dicitur, quòd caput eius à rotunditate in acumen erigitur. Vnde & *conon* vocatur, id eſt alta rotunditas. Hinc & fructus eius *conus*, quia rotunditas eius talis eſt, vt conum imitetur. Vnde & *coniferæ cyparißi* dicuntur. Huius lignum cedro penè proximã habet virtutem. Templorum quoque trabibus aptum, impenetrabili ſoliditate nũquam oneri cedit: ſed ea qua in principio fuerit firmitate perſeuerat. Antiqui cypreſſi ramos

propè rogum constituere solebant, vt odorē cadauerum dum vrerentur comprimerent iocunditate odoris sui. *Iuniperus* Græcè dicta, siue quòd ab amplo in angustum finiant, vt ignis: siue quòd conceptum diu teneat ignē: adeò vt si prunæ ex eius cinere fuerint opertæ, vsque ad annum perueniant. πῦρ enim apud Græcos ignis dicitur. Iuniperus autem alia parua, alia magna est. *Ebenus* in India & Æthiopia nascitur, quæ cæsa duresci in lapidem. Cuius lignum nigrum est, & cortex leuis vt lauri: sed *Indicū* maculosum est in paruis distinctionibus albis ac fuluis. *Aethiopicū* verò, quod præstantius accipitur, in nullo est maculatum: sed in nigrum leuē & corneum. Est autem Mareotica palus in India vnde ebenus venit. Lucanus. Ebenus Mareotica, inquit. Ebenus autem crepundiis illigatur, vt infantem visu nigra non terreant. *Platanus* à latitudine foliorum dicta, vel quòd ipsa arbor patula sit & ampla. Nam πλάτος Græci latum vocant. Expressit huius arboris Scriptura & nomen & formam dicens, Quasi platanus dilatata sum in plateis. Est autē tenerrimus foliis ac mollibus & vitium similis. *Quercus* siue quernus dicta, quòd ea soliti erant diligentium quærentibus responsa dare, arbor multum annosa: sicut legitur de quercu Mambre, sub qua habitauit Abrahā: quæ fertur vsque ad Constantini regis imperium per multa secula perdurasse. Huius fructus *glandula* appellatur. E quibus vna agrestis ὀμφακὶς dicta, parua forma, sed firmo corpore atque nodoso, quæ medicaminibus & incaustis adhibetur, altera φήλανος lenis ac lenis: ac nimium perforata. Lucernarum tantū vsib⁹ necessaria. *Fraxinus* vocari fertur, quòd magis in asperis locis montanisque fragis nascatur. Hinc per deriuationem fraxinus, sicut à monte montanus. De quo Ouidius, Et fraxinus vtilis hastis. *Taxus* venenata arbor. Vnde & *toxica* venena exprimuntur. Ex hac arcus Parthi & aliæ gentes faciunt. Vnde & poeta, Istireos taxi torquentur in arcus. Istireos autem dicit Parthicos. *Acer* coloribus impar. *Robur* autem generaliter dicitur ex omni materia quicquid est firmissimum. *Alnus* vocatur, quòd alatur amne. Proximè enim aquæ nascitur, nec facilè extra vndas viuit. Hinc & tenera & mollis, quia in humecto loco nutritur. *Vlmus* nomē accepit, quòd vliginosis locis & humidis melius proficit. Nam in montanis & asperis minus lęta est. *Larex* cui hoc nomen à castello Laricino inditum est, ex qua tabulæ tegulis affixæ flammam repellunt, neque ex se carbonem ambustæ efficiunt. *Populus* dicta, quòd ex eius calce multitudo nascatur. Cuius genus duplex est. Nā altera est alba, altera nigra. Alba autē populus dicta, quia folia eius vna parte sunt alba, altera viridia. Hæc igitur bicolor habens quasi noctis & diei notas: quæ tēpora ortu solis occasúq; cōstant. Generat etiam resinā circa Eridanū fluuiū, vel vt alij memorāt, in finibus Syrię. *Tiliam* dicūt vocatam, eo quòd vtilis sit ad vsum telorū nitore & leuitate iaculādi. Est enim genus materiæ leuissimæ. *Salix* dicta quod celeriter saliat, hoc est velociter crescat, arbor lenta vitibus habilis vinciendis. Cuius seminis hanc dicunt esse naturā, vt si quis illud in poculo hauserit, liberis careat: sed & fœminas infœcundas efficit. *Populus* autē & *salix*, & tilia molles materiæ sunt, & ad sculturam aptæ. *Vimen* vocatur, eo quod vim habeat multā viroris. Natura enim eius talis est, vt etiā si arefacta abluatur, virescat: deinde excisa atq; in humo fixa, radicibus sese ipsa dimergat. *Mirica* quā Latini tramaritiā vocāt: ex amaritudine nominata. Gustus enim eius nimis amarus est. Hæc arbor in solitudine & saxoso humo nascitur: ex qua etiā arbore maleficis artibus mistra, id est odia cōcitari dicūtur. *Mirtus* à mari dicta, eo quòd magis litorea arbor sit. Vnde & Virgilius, Littora mirteis lætissima & Amantes littora Mirte. Hinc est quod & à Græcis μυρσίνη dicitur. Medicorū autem libri hāc arborem aptam scribunt mulierum necessitatibus plurimis. *Lentiscus*, quod cuspis ipsius lētis sit & mollis. Nā lentū dicim⁹ quic quid flexibile est: vnde & lentū vimē & vites. Virgilius, Et lentæ vites: pro, flexibiles. Hui⁹ fructus oleū desudat, cortex resinā quæ mastix appellatur, cuius plurima & melior in Chio insula gignitur. *Terebintus* arbor, Græcū nomē, generās resinā omniū resinarū præstātiorē. *Buxus* Græcū est nomē à Latinis ex parte corruptū. πύξος enim appellatur apud eos arbor semper virēs, & lenitatē materiæ elementorum apicibus apta. Vnde & Scriptura, Scribe in buxo. *Rodandarum*, quod corruptè vulgo lorandeū vocatur, quòd sit foliis lauri similibus, flore vt rosa, arbor venenata. Interficit enim animalia, & medetur serpentiū vexationes. *Herbitū* vocauerūt pastores, eo q; vice herbæ præbeatur pecoribus vbi desunt pascua. *Turbiscus*, q; de vno cespite eius multa virgulta surgāt quasi turba. *Stipa* vocata propter quod ex eo stipētur tecta. Hinc & stipula per diminutionem. *Arundo* dicta, quod cito arescat. Hanc veteres cannā vocauerunt, arundinē verò postea Varro dixit. Sanè sciendum, quod Latinū canna de lingua Hebręa sumptum est. Apud eos enim calamus *canna* dicitur. *Cicuta* autem est, quod est inter cannarum nodos: dicta, quòd lateat. In Indicis stagnis nasci arundines calamíq; dicuntur, ex quorū radicibus expressum sucū bibunt. vnde & Varrò ait: Indica non magnum in arbore crescit arūdo. Illius & lētis præmit radicib⁹ humor. Dulcia cui nequeūt succo cōcedere mellis. *Sambucus* mollis & peruia arbor.

Rhamnus

Rhamnus, genus est rubi quam vulgò sentícem vrsinam appellant, asperum nimis & spinosum. *Sentix*, dicta à situ, quòd est terra inculta: in qua sentices spinæque nascuntur. Maiores autem nostri omnem arborem spinosam veprem dicebant, quòd vi prendat. *Oleaster*, dictus quòd sit foliis oliuæ similibus sed latioribus, arbor inculta atque syluestris: amara atque infructuosa. cui insertus oliuæ ramus vim mutat radicis, & vertit eam in propriam qualitatem. Lacrima oleastri arboris duplex est. Alia enim gummi similat sine vllo qualitatis morsu, alia ammoniaci guttam ex stillatione collectam ac remordentem. *Oliua*, Græcè ἔλαιος dicitur: ex quo in Latinum tractum est, vt oliua dicatur. *Olea* autem ipsa arbor est, fructus oliua, succus *oleum*. Est autem arbor pacis insigne, cuius fructus diuersis nominibus appellatur. *Orchades oliuæ*, Græca etymologia à similitudine testiculorum vocatæ: quos Græci ὄρχεις vocant. *Radiolæ*, pro eo quòd oblongæ sunt in modum radiorum. *Paphæ*, à Papho insula dictæ, vnde prius allatæ sunt. *Lychniæ* eo quòd optimum dent lumen. Nam λύχνος lumen est. Vnde & lignum nomen accepit, quia aptum est flammis & luminibus. *Pausia*, quam corruptè rustici *pusiam* vocant, viridi oleo & suaui apta. Et dicta pausia quòd pauiatur, id est tundatur, vnde & pauimentum. *Syria* dicta, pro eo quòd de Syria est allata, siue quia nigra est. *Crustumia*, idem & *volemis* dicta: eo quòd volam compleat magnitudine, hoc est mediam manum: vnde & *inuolare* dicimus. Quidam autem *volemum* Gallica lingua bonum & magnum intelligunt: colymbades appellatæ. *Oleum* autem ab olea nominatur. Nam vt diximus, olea est arbor, vnde deriuatum fit oleum. Sed quòd ex albis fuerit oliuis expressum vocatur *Spanum*, à Græcis ὑμφάκιον appellatum. Quod autem ex fuluis & nondum maturis fuerit expressum, *Viride* appellatur. Quod verò ex nimium maturis, *Commune* dicitur. Ex iis ad vsum vitæ primum est spanum, secundum viride, tertium commune. *Amurca*, olei pars aquosa ab emergendo dicta, id est quòd ab oleo mergat & fæx eius sit. Hanc Græci *amurcem* vocant ex Latina lingua trahētes vocabulum. *Gumen*, Græcum nomen est, hoc enim illi κόμμι dicunt. *Resinam*, Græci ῥητίνην vocant: ῥέον enim Græcè dicitur quicquid manat. Est enim lacrima sudore exhalata lignorum, vt cerasi, lentisci, balsami, vel reliquarum arborum siue virgultorum quæ sudare produntur, sicut & odorata orientis ligna: sicut gutta balsami, ac ferularū vel fucinorū, cuius lacryma duresci in gemmā. Prima est *resina terebintina* omnium præstantior. Affertur autē ex Arabiæ partibus atq; Iudæa & Syria, Cypro & Aphrica, ex insulis quoque Cycladibus. Secunda est *lētiscina*: quæ mastyx vocatur: hæc ex Chio insula deportatur. Tertia *pinalis*: quarum alia πιτύινη, alia πεύκινη, alia liquida, alia arida: & afferuntur ex Tyrrhena, Colophonia. Vnde etiam Colophonia resina sumpsit. *Pix*, Græcum nomē est: quam illi πίσσαν vocant. Alij volunt ex pino picem vocari, hæc à Græcis appellatur clodonia, nos *ramalem* dicere possumus, cui probatio splendens lenis & munda. ¶ Creandarum arborum naturaliter tria sunt genera: aut enim sua sponte nascuntur, aut ex seminibus fortuitu iacentibus surgunt, aut ex radicibus pullulant. Nam cætera vsus inuenit fauente natura. ¶ Omnia poma Latinè neutri generis esse dicuntur: arbores autē fœminini sunt generis: exceptis paucis, vt hic oleaster, hoc siler: vt Virgilius, Molle siler. Item hoc buxū, licet & hæc buxus dicatur. Nā superfluā quidā volūt facere discretionē, vt hæc buxus de arbore dicam⁹: buxū verò de ligno cōpositō.

De arboribus aromatibus. CAP. VIII.

Aromata sunt quæque fragrantis odoris quæ India vel Arabia mittit, siue aliæ regiones. Nomen autē aromata traxisse videtur: siue ꝙ aris imposita diuinis inuocationibus apta videātur, seu quòd sese aeri inserere ac miscere probantur. Nam quid est odor nisi aer cōtactus? *Thus*, arbor Arabiæ immēsa atq; ramosa leniſſimi corticis, ramis ad aeris qualitatem. Amigdala modo succū aromaticū fundens albū, & masticatione velut in puluerē resolutum: & cùm frāgitur, intus pingue est, & igni appositū facilè ardescens. Et appellatur apud nos masculū, eo ꝙ sit natura rotundum in modum testiculorū. Reliquum planum penè scabrosum: minus optimum. Adulteratur autē admixta resina siue gūmi, sed dignoscitur sua proprietate. Nam *thus* igni impositum ardescit, resina fumescit: *gummi* verò liquescit calefactum. *Tus* verò sine aspiratione à tundendo dicitur, quia dū gummi guttæ ex arbore cadunt in glebis miscentur: dum verò glebæ in puluerem rediguntur, thus carpitur & virgulis tunditur, & sic inde manibus tollitur. Hoc & *libanum* vocatum à monte Arabiæ vbi Sabæi sunt. Nam mons eorum Libanus dicitur, vbi thura colliguntur. *Myrrha*, Arabiæ arbor altitudinis quinque cubitorum similis spinæ, quam ἄκανθον dicunt. cuius gutta viridis atq; amara, vnde & nomen accepit myrrha. Gutta eius sponte manans precioſior est, elicita corticis vulnere vilior iudicatur. Sarmenta eius Arabes ignibus fouent: quorum fumo satis noxio, nisi ad odorem storacis accurrant, plerūque insanabiles morbos contrahunt. *Myrrha* autem *Troglodyta* ab insula Arabiæ dicta, vbi

melior colligitur & purior. *Storax*, arbor Arabiæ, similis malo Cidonio, cuius virgulæ inter Caniculæ ortum cauernatim lacrymã fluunt. Distillatio eius in terram cadens mũda non est, sed cum proprij corticis scrobe seruatur. Illa autem quæ virgis & calamis inhæserit, munda est & albida: dehinc fulua fit Solis causa, & ipsa storax calamites pinguis, resinosa, odoris iocundi, humecta & veluti mellosum liquorem emittens. Storax autem dicta, quòd sit gutta arboris profluẽs & congelata. Nam Græci styriam guttam dicunt. Græcè autem στύραξ, Latinè storax dicitur. *Bidella*, Indiæ & Arabiæ arbor, cuius lacryma melior Arabica. Est enim lucida, subalbida, leuis, pinguis, æqualiter cerea. & quæ facilè molliatur, neque ligno vel terræ commixta, amara, odoris boni. Nam ex India sordida est & nigra & maiori gleba. Adulteratur autem admixto gummi: qui nõ ita amarificat gustu. *Mastix*, arboris lẽtisci gutta est. Hæc *granomastix* dicta est, quia in modum granorum est. Melior autem in Chio insula giguitur, odoris boni, candoris ceræ punicæ. Vnde & splendorem cutis pulchrificat. Adulteratur autem interdum resina vel thure.

Piperis, arbor nascitur in India, & in latere montis Caucasi, quòd Soli obuersum est: foliis ad iuniperi similitudinem. Cuius syluas serpentes custodiunt, & serpentes igne fugantur: & inde ex flamma nigrum piper efficitur. Nam natura piperis alba est, cuius quidam diuersus est fructus. Nam quod immaturum est *piper longum* vocatur: quod incorruptum ab igne, *piper album*. quod verò *cute rugosa* & *horrida* fuerit, ex calore ignis trahit & colorem & nomen. Piper si leue est vetustum est, si graue est nouellum: vitanda est autem mercatorum fraus. Solent enim vetustissimo piperi humecto argenti spumam aspergere aut plumbum vt põderosum fiat. *Aloa* in India atque Arabia gignitur: arbor odoris suauissimi ac summi. Denique lignũ ipsius, vice thymiamatum adoletur altaribus, vnde & nomen traxisse videtur. *Cinamomum* dictum, quòd cortex eius in modum cannæ fit rotundus & gracilis. Gignitur in Indiæ & Æthiopiæ regionibus, frutice breui: duorum tantùm cubitorum, colore subnigro vel cinereo, tenuissimarum virgularum. Nam quod in crassitudinem extenditur despectui est, quod verò gracilius prouenerit, eximium. Quod cùm frangitur visibile spiritamentum emittit: ad imaginem nebulæ vel pulueris. *Amomum* vocatum, quòd veluti odorem cinamomi referat. Nascitur in Syria & Armenia: frutex eius botrosum semen reddens sibi connexũ, flore albo veluti violæ, foliis similibus brioniæ, odore etiam bono, somnos suauificat. *Cassia*, nascitur in Arabia: virga robusti corticis, & purpureis foliis, vt piperis. Est autem virtutis cinamomi similis, sed potentia inferior: vnde pro cinamomi vice duplex eius pondus in medicamentis admiscetur. *Calamus aromaticus*, à similitudine calami vsualis vocatur. Gignitur in India multis nodis geniculatus, fuluus, fragrans suauitate spiritus. Qui cùm frangitur, in multas fit partes sciſſilis, simulans gustu cassiam cum leui acrimonia remordente. *Balsami*, arbor in Iudæa intra terminos tãtùm xx iugerum erat. Posteaquam eandem regionem Romani potiti sunt, etiã latissimi collibus propagata est, stirpe similis viti, foliis similis rutæ, sed albidioribus sempérque manentibus. Arbor autem *balsamum*: lignum eius *xilobalsamum*: succus *opobalsamum*. Quod ideo cum adiectione significatur, eo quòd percussus ferreis vngulis cortex ligni per cauernas eximij odoris guttam distillat. Cuius guttam adulterant admixto Cyprino oleo vel melle. Sed sincera probatur à melle, si cum lacte coagulauerit: ab oleo, si instillata aqua aut admixta facilè fuerit resoluta: præterea si laneæ vestes ex ipsa pollutæ non maculantur. Adulteratum quidem neque cum lacte coagulat, & vt oleum in qua supernatat & vestem maculat. Balsama autem si pura fuerint, tantam vim habent, vt si sol excanduerit, sustineri manu non possint.

De herbis aromaticis siue communibus.
CAP. IX.

EXtant & quarundam *herbarum nomina*, quæ ex aliqua causa resonant, habentes nominum explanationem. Non tamen omnium herbarum etymologiam inuenies. Nam pro locis mutantur etiam nomina. *Folium* dictum, quòd sine vlla radice innatans in Indiæ littoribus colligitur. Quod ligno perforatum, siccant Indi atque reponunt. Fertur autem *paradisi* esse *herba* gustu nardum referens. *Nardus*, herba est spicosa, vnde & à Græcis νάρδος ἄχνη appellata: quarum alia *Indica*, alia *Syriaca* vocatur, non q in Syria nascatur, sed quòd mons in quo inuenitur alio latere Indiam spectat, alio Syriam. Est autem Indica multiformis, sed melior Syriaca, leuis, fulua, comosa, spica parua, odoriſſima, Cyprum simulans. Quòd si multum in ore tardauerit, linguam siccat. *Nardus Celtica*, à regione Galliæ nomen traxit. Nascitur enim sæpiùs in Liguriæ alpibus, & in Syria, frutice paruo, radicibus in manipulo collectis ligamentis. Flos eius tãtùm propter odorem bonus. Tyrsi eius atque radiculæ vtiles probantur vsibus nostris.

Costum radix herbæ est nascentis in India, Arabia

rabia & Syria, sed melius *Arabicum*: est enim album & leue, suaue, iocundi odoris: *Indicum* colore nigro, & leue vt ferula: *Syriacum* verò pōdere graue, colore buxeo, odore acro, sum mum tamen album, leue aridum, gustu incendens. *Crocus* dictus ab oppido Ciliciæ, quod vocatur Coritium, quanquam & alibi nascatur, sed non tantùm vel tale quale in Cilicia. Vnde & à potiore parte nomen accepit. Nam multæ res nomina sumpserunt à locis vbi plus prouenit, & aliquid melius. Optimum est autem quod fuerit recens, odoris boni, albedine parua, porrectæ longitudinis, integrum, & neque in fragmenta comminutum inspiratione, & cùm carpitur manus inficiens, & leuiter acre. Quòd si eiusmodi non fuerit, aut vetustum, aut infusum agnoscitur. Adulteratur autem admixto *crocomagmate*. Augendi quoque ponderis causa, spuma argenti contrita adiicitur, & proditur, si puluerulentum reperitur, atque decoctum ab odore proprio fuerit lapsum. *Crocomagma* expressis aromatibus crocini vnguenti atque infor mato redimine in pannusculos fit: & ideò sic applicatur. *Alarum* nascitur in vmbrosis montibus, floribus Cassiæ similibus, inter quæ flos iuxta radicem purpureus, in quo semen continetur vuarū simile, radicibus pluribus atque tenuissimis & bene redolētibus, & est virtute similis nardo. *Fu* nascitur in Ponto, foliis oleastro similibus. *Quipparum* à Græcis vocatur, quòd habeat virtutem feruentem. Radix eius est iunci trianguli foliis porri similibus, radicibus nigris siue contiguis, in similitudinem oliuarum odoriſſimis atque acerrimis. Nascitur in paludibus atque variis locis. Traditur etiā alia species quippari, quæ in India nascitur, & appellatur lingua eorū *zingiber*. *Iris Illyrica* à similitudine Iris cœlestis nomen accepit. Vnde & Latinis *arcumen* dicitur. Iris quòd flos eius coloris varietate eundem arcum cœlestem imitetur. *Illyrica* autem dicitur, quia in Illyrico plurima & violentissima est: species eius foliis gladioli similibus, radice aromatica, odoris boni. *Acorum* foliis viridibus, similibus radicibus, acerrimi odoris, sed iocundi propter quod & aromatica est. *Meu* foliis pastinacæ similibus. *Cardamomum* herba, quam vulgus *Nasturgum* vocat. *Schinos* melius quod in Euphrate nascitur, quàm quòd in Arabia fuluū, multiflorum, purpureum, tenue, odoris rosei cum manu fricatur, gustū multum incendit linguam atque mordet. Huius flos κνίδος dicitur. Ἄνθος enim Græcè flos nuncupatur. *Timum* appellatum, quòd flos eius odorem refert. De quo Virgilius, Redolēntque timo flagrantia mella. *Epitimum* Græcum nomen quod Latinè dicitur flos timi. Nam flos Græcè timum vocatur. Est autem flos timbræ similis. *Samsucus* est, quem Latini *amaracum* vocant. Cuius nominis vsum Virgilius etiam ad Venerem referens ait: Vbi mollis amaracus illū Floribus aspirans molli complectitur vmbra. Apta est autem hæc herba vnguentis. Vnde & nomen traxit amaracus à puero cuiusdam regis: qui casu lapsus dum ferret vnguenta, nouum & gratissimum ex confusione odorem creauit. *Hyacinthus* herba est habens florem purpureum. Traxit autem nomen à puero quodam nobili, qui in saltibus inter purpureos flores repertus est interfectus, deditque nomen herbæ puerilis funeris casus. Est autem radice & flore violæ similis, pueros à pubertate retinens. *Narcissus* herba fabulosè impositum nomen habet à quodam puero, cuius membra in hunc florem transierunt, qui & nomē Narcissi in appellatione custodit, & decus pulchritudinis in candore retinet foliorum. *Rosa* à specie floris nuncupata, quòd rutilante colore rubeat. *Lilia* lacteis floris herba, vnde & nuncupata, quasi lidia, cuius cùm candor sit in foliis, auri tamen species intus effulget. *Viola* propter vim odoris nomē accepit. Huius genera sunt tria, purpureum, album, melinum. *Acanthus* herba Ægyptia semper frondens, spinis plena, flexili virgulto. In cuius imitatione arte vestis ornatur, quæ achantina dicitur, & acanthis dicta. *Hedera* dicta, quòd arboribus reptando adhæreat. De qua Virgilius, Inter victrices hederam tibi serpere lauros. Alij hederam aiūt vocatam, quòd hedis supra lactis abundantiam in esca à veteribus præbeatur. Hederæ, frigidæ terræ indices sunt secundum Physicos. Nam antipharmacum ebrietatis est, si quis potus hedera coronetur. *Elleborum* memorant Græci circa Elleborum quendam fluuium plurimum gigni, atque inde à Græcis appellari. Hoc Romani alio nomine *veratrum* dicunt, pro eo quòd sumptum, motam mentem in sanitatem reducit. Duo sunt autem genera, *album*, & *nigrum*. *Acone* portus est Bithiniæ, qui prouentu malorum gra minum vsque adeò celebris est, vt noxiam herbam *aconita* illinc nominemus. Nam *toxica* venena ex eo dicta, quòd ex arboribus taxeis exprimuntur: maximè apud Cantabriam. *Euphorbium* dictum, quòd eius succus oculorum acuat visum. Cuius vis tanta est, vt duris carnibus superadicta citius coqui compellat. Nascitur in multis locis, sed maximè in Mauritania. *Laser* herba nascitur in monte Oscobagi: vbi & Ganges fluuius oritur: cuius succus dictus primùm *lasit*: quoniam manat in modum lactis: deinde vsu deriuante *laser* nomina-

tum est. Hoc & à quibusdam *opium Cyrenaicum* appellatum, quoniam & apud Cyrenas nascitur. *Aloe* herba amarissimi succi. *Panace* herba fragrantis odoris, tyrso ferulæ similis, ex quo profluit succus, qui *opoponace* dicitur, croceus & pinguis, odore grauis & amarissimus. *Galbanum* est genus pigmenti albi, crescens in monte Amomo Syriæ. aliàs succus est ferulæ. *Dycta* est mons Cretæ, ex quo *dictamnum* herba nomen accepit, propter quam apud Virgilium cerua vulnerata saltus peragrat. Tantæ enim potentiæ est dictamnum vt ferrum à corpore expellat, sagittas excutiat. vnde & eius pabulo feræ percussæ sagittas à corpore inhærentes eiiciunt. Hanc quidam Latinorum *poleium* Martis dicunt, propter belli tela excutienda. *Mandragora* dicta, quòd habeat mala suaueolentia, in magnitudinem mali Matiani. Vnde & eam Latini *malum terræ* vocant. Hanc poetæ ἀνθρωπόμορφον appellant, quòd habeat radicem formam hominis simulantem. ἄνθρωπος enim Græcè, Latinè dicitur homo. Cuius cortex vino mixtus ad bibendum datur iis quorum corpus propter curam secandum est, vt soporati dolorem non sentiant. Huius species duæ. *Fœmina*, foliis lactucæ similibus, mala generans in similitudinem prunorum. *Masculus* verò, folia betæ similia habet. *Papauer* herba somnifera: de qua Virgilius, Lethæo perfusa papauera somno. Soporem enim languentibus facit. Eius alia est vsualis, alia agrestis, ex qua fluit succus, quem opium vocant. *Colocynthis* cucurbita agrestis & vehementer amara, quæ similiter vt cucurbita flagella per terram tendit. Dicta autem colocynthis, quòd sit fructu rotundo atque foliis vt cucumis vsualis. *Centauriam* Græci vocant, quoniam à Chirone Centauro fertur reperta. Eadem & λιμνήσιος, quia locis humectis nascitur. Eadem & fel terræ propter amaritudinem. *Glycyriza* Græcè ex eo dicta, quòd dulcem radicem habeat. γλυκὺ enim dulce Græci dicunt. Eadem ἄδιψος, quia sitientibus sitim sedat. *Dracontea* vocata, quòd hasta eius varia sit in modum colubri, similitudinémq; draconis imitetur, vel quòd eam herbam vipera timeat. *Chelidonia* ideò dicitur, vel quòd aduentu hirundinum videtur erumpere, vel quòd pullis hirundinum si oculi auferantur, matres eorum illis ex hac herba mederi dicuntur. *Heliotropium* nomen accepit primò, quòd æstiuo solstitio floreat, vel quòd Solis motibus folia circumacta conuertat. Vnde & à Latinis *solsequia* nuncupatur. Nam & Sole oriente flores suos aperit, item serò claudit, cùm sol occubuerit. Ipsa est quam Latini *intubum syluaticum* vocant. Hæc & *verrucaria*, quòd extinguat verrucas ex aqua potata, vel in cataplasmate posita abstergat. *Pentaphyllon* à numero foliorum dicta: eam Latini quinquefolium vocant: herba adeò munda vt purificationi & templis adhiberi à gentibus solita esset. *Hyssopus* herba purgandis pulmonibus apta. Vnde & in veteri testamento per Hysopi fasciculos aspergebantur sanguine qui mundari volebant. Nascitur in petris hærens saxo radicibus. *Reubarbarum*, siue *reuponticum*, illud quod trans Danubium in solo barbarico: istud quod circa Ponticum colligitur nominatum est. Reu autem radix dicitur. *Reubarbarum* ergo quasi radix barbara. *Reu ponticum*, quasi radix pontica. *Hyosquiamos* à Græcis, à Latinis *herba calicularis*, quòd caliculi eius in figuram cantarorum nascantur, vt est mali Punici, quorum ora serrata sunt, habentia intrinsecus semina papaueris similia. Hæc herba *insana* vocatur, quia vsus eius periculosus est. Denique si bibatur vel edatur, insaniam facit, vel somni imaginem torpidam. Hanc vulgus milimindrum dicit: propter quod alienationem mentis inducit. *Saxifraga* vocata, quòd semen eius petras in vesica frangat atque comminuat. *Gentiana* nomen sumpsit vt medici memorant, ab inuentore, radicibus aristolochiæ similibus. Nascitur sub alpibus Galatiæ & Asiæ. *Satureia* calida & propè ignita. Vnde illi & nomen inditum credunt, quòd pronos facit in venerem. *Satirion* dicta à Satyris, propter incendium libidinis, quam vulgus *stringum* vocat: venerem enim suscitat. Eadem & *orchis*, quòd radix eius in modum testiculorum sit: quos Græci ὄρχεις vocant. Item & *leporina*, propter quod caulem mollem emittat. *Vrtica* vocata, quòd tactus eius corpus adurat. Est enim igneæ omnino naturæ, & tactu perurit: vnde & pruriginem facit. *Artemisia* herba Dianæ à gentilibus consecrata est, vnde & nuncupata. Græcè enim Diana ἄρτεμις dicitur. *Chamæmelon* Græcè dicta, quòd mali Matiani odorem habeat: sítque breuis terræque vicina. *Chamædrys* à Græcis appellatur, quòd sit breuis, & per terram strata & minuta foliis paruissimis. *Pæon* quidam medicus fuit, à quo Pœonia herba perhibetur inuenta, vt Homerus dicit. Hanc quidam *glycysiden* vocant, quòd dulcis sapotis, vel penterobinam à numero granorum, vel, vt alij, *dactiloſam* à digitorum similitudine. Nascitur in syluis. *Buglossos* à Græcis dicta, eo quòd folia asperrima admodum linguæ bouis habeat. Quæ mirum in modum ob sapientiam nutriendam vino infundenda à veteribus memoratur. Con-

uiuij quoque hilaritatem præbere fertur. pro olere etiam sumitur. *Arnoglossos*, id est, agni lingua, quæ Romanis plãtago dicitur, quòd planta eius citò adhæreat terræ. Hac multi pro olere vescuntur. *Herpillus*, quæ apud nos *serpillus* vocatur, pro eo quòd radices eius lõgæ serpant. Eadem & matris animula, propter quòd menstrua moueat. *Aristolochia* dicitur, quòd mulieribus fœtis optima sit. Nã supersessa post partum, matricem beneficio vaporis expurgat. Huius herbæ genera sunt duo: quarum vna aristolochia rotunda dicitur, propter quod rotundam radicem habeat: altera aristolochia longa, quia longam radicem habet, cum ramis & foliis longioribus. quam etiam & dactylinam vocant, quòd sit radice robore digitali & longa. *Erigonon*, nomen à Græcis dicitur, quòd vere primò seneſcat. Vnde & eam Latini herbam *senecionẽ* vocant. Nascitur per macerias. *Psyllion* dicta, quòd semen pulicis simile habeat. Vnde eam Latini *herbam pulicarem* vocant. *Hierabotane* ideo à Græcis hoc nomen accepit, quòd remediis ac ligamentis hominum & purificationibus sacerdotum à gentilibus probaretur apta. Vnde & eam pontifices *sagmẽ* appellabant, quasi sanctimen, & hæc *verbena*, quia pura. *Paliurus*, herba asperrima & spinosa, pungens & retinens: vulnerans appropinquantem sibi & adunco dente comprehendens. *Strutius*, quam quidam *herbam lanariam* vocant, eo quòd plerique lanam ex ea lauẽt. Nascitur in locis cultis. *Cimicia*, propter similitudinem cimicis. Vnde & eam Græci *coriõnem* vocauerunt. Nascitur in locis asperis atque cultis. *Marubium*, quod Græci *prasium* dicunt, vocatum propter amaritudinem. Nascitur in campis. *Pulegium*, apud Indos pipere precioſius est. Habet autem vim thermãticam, calefacit & deducit, extenuat & purgat, & digerit. *Absinthium*, Græcum nomen, cuius probabilius est, quod in Ponti regione nascitur: vnde & absintium Ponticum nominatur. Est amarum gustu, suaue odore, temperamentum corpori præstans. cuius contusa folia auferendis doloribus vel contusioni corporum vtilissima comprobantur. *Symphyton*, Græcè dictum, eo quòd tantam in radice virtutem habeat, vt frusta carnis aspersa in cacabo coagulet. *Polypodion* herba, cuius radix hispida atque crinita, vt est polypus: ex quo deriuatum vt polypodion diceretur. Nascitur in teneris petrarum terris, siue quercubus vicinis. *Polios*, à Græcis, à Latinis *Omnimorbia*, quòd multis morbis subueniat. Nascitur in montibus & duris locis. *In quodam exemplari hæc præterea habentur*: De vna radice multas & tenues fibras mittit seminis plenas: in summitate habens quosdam corimbos caneſcentes: odori graui & subdulci. Succus eius in aqua cocta à serpentibus percussos sonat: sparsa in domo vel incensa omnes serpentes fugat. *Scammonia*, quam Latini *acridium* vocant, herba succi plena, quæ colligitur sub cauata radice. Denique terram rotunda cauitate fodiunt: tum suppositis aut cochleis, aut nucis foliis excipitur succus atque siccatus aufertur. Venit autem sæpius probabilior ex Mysia Asiæ. Huic contrarius atque falsus ex Syria atque Iudæa. *Daucus*, foliis fœniculis thyrso bipalmis. *Citocatia* dicta, quòd ventrem citò depurget, quam vulgus corruptè *citocotiam* vocant. *Lappa* dicta, quòd habeat caulem ingentem per terram disposita. Hæc herba à Græcis φιλαίδραπος vocatur, quòd vestibus hominum inhæreat ob asperitatem sui. Nascitur iuxta muros. *Capillus Veneris* vocatus, siue quòd delapsos post alopeciam capillos recreat, vel quòd capillorum fluores coercet, vel quòd sit virgulis nigris lenibus cum splẽdore quasi capilli. Nascitur in aquosis locis. *Rubia* dicta, quòd radix eius sit rubea, vnde & colorare lanas perhibetur. Est & vtilis puluis ex eius radice factus, siue in cibum sumptus, siue potui datus ad eos qui rabiem patiuntur. *Anchusa*, cuius radix contrita digitos inficit. Est enim colore sanguineo, vnde etiam pictoribus ad purpuram efficiendam vsui est. *Chamæleon*, quæ Latinè *viscarago* vocatur, eo quòd viscum gignat: in quo hærent aues quæ propria voluntate descenderũt ad escam. *Cicuta*, propter quod in thyrso geniculatos nodos habeat occultos vt cãna: sic dicitur fossa cæca, quæ occulta est. Hæc potui data interficit. Hanc in carcere Socrates bibit & expirauit. Persius dicit, *-Sorbitio quem tollit dira cicutæ.* Hæc dum hominibus venenum fit: capellas efficit pingues. *Trifolium*, est quod Græci τρίφυλλον vocant, quòd sit foliis trinis per singulas annotationes. *Flomos*, quam Latini *herbam lucernalem* vocant, ab eo quòd ad lucinium proficiat. Eadem & *lucubros*, quòd lucem præbeat vmbris. *Pyretron*, Græcè dicta, quòd habeat radicem incendiosam atque coaceruantem. *Althea*, malua agrestis, siue maluæ viscus, sed althea quod in altum surgit: & viscus, quia glutinosa est. *Origanum*, quod Latinè *colena* interpretatur, proper quod infusum coloret vinum. *Titimallum*, vocabulum sumpsit, quòd foliorum comam vel radium Solis circumacta conuertat. Nam Græci Solem τιτάνα vocant, μαλλον comam ex quo confectum est, vt titimallum diceretur. Huius species septem diuersis locis nascentes. *Strychnos*, quæ Latinè *herba salutaris* vocatur, propter quòd dolorem capitis & stomachi incendium mitigat. Eadem & *vna lupina* propter semen eius vuæ simile. *Pilogonus*, quam Latini *her-*

bam sanguinariam vocant, propter quòd missa in naribus sanguinem moueat. *Ambrosia*, quam Latini *apium syluaticum* vocant. De qua Virgilius: Ambrosiæque comæ diuinum vertice odorem Spirauere ⊢. *Apiacum*, quòd flores eius apes maximè appetunt. *Rosinarium*, quam Latini ab effectu *herbam salutarem* vocant: cuius folia fœniculi sunt similia atque aspera: & rotatim terræ prostrata. *Mantha* agrestis, quam Græci καλαμίνθη nostri vulgò *nepeta* vocauerunt: maioris virtutis & vehemens in calore. *Geniculatis* herba substernitur ob scorpionum vim repellendam. *Gladiolus*, quòd sit foliis gladij similibus, cubitalis, floribus purpureis. *Agaricum*, radix vitæ albæ. *Asphodelus*, quam Latini à calore *albutium* vocant. *Squilla*, quòd nocens sit: de qua superstitio gentilium dicit, quòd si integra ad limen suspendatur omnia mala fugat Καμαίπιτυς à Græcis dicta, quòd terræ adhæreat, & odorem pini habeat. Hanc Latini *cucurbitularem* vocant, quòd ex parte odorem cucurbitæ referat. *Staphysagria*, nascitur in locis amœnis. *Splenion* dicta, quòd splenem auferat, siue *scolopendryos*, eo quòd folia ipsius scolopendro animali sunt similia. Nascitur in humidis petris. *Voluus* appellatus, quòd radix eius volubilis sit & rotunda. *Sthœchas*, in insulis Sthœchadibus nascitur: vnde & nuncupatur. *Cyclaminos*, Græcè dicta à quodam qui Κύκλος vocatus est, qui primus virtutem huius herbæ inuenit: siue quòd talis herba habeat radicem rotundam. Græci enim κύκλον rotundum vocant. Cuius radix aut succus si vino fuerit admixtus, ebrios facit. Nascitur in syluosis locis & agris. Κάμπελος λάκη, siue brionia, quam Latini *vitem albam* vocant: vel à qualitate coloris, vel quòd eius radix contrita & corpori infricata teneriorem & candidiorem cutem reddat. Nam & succus baccarum eius lac vberibus siccis reddit. Κάμπελος μέλαινα, id est, *vitis nigra*, eadémque labrusca: folia hederæ similia, in omnibus maior quàm ipsa vitis alba: baccas similiter habens, quæ baccæ immaturitate nigrescunt: vnde & vocabulum sumpsit. *Viticella* verò herba à Latinis appellata, quòd sicut vitis quicquid proximum habuerit, apprehendat corimbis, quos annulos appellamus. *Buphthalmos*, florem habet croceum, oculo similem. Vnde & à Græcis nomen accepit. Est autem caule molle, foliis coriandri similibus. Nascitur iuxta muros ciuitatum. *Flomos*, quam Latini *verbascum* vocant, quarum altera est masculus, albidioribus foliis atque angustioribus: altera fœmina foliis latioribus atque nigris. *Ferula*, vocata à medulla. Nam *ilum* Varro tradit esse ferulæ medullam, quam appodelon Græci vocant. Nonnulli à feriendo *ferulam* dicunt. Hac enim pueri & puellæ vapulare solent: huius succus *galbanum* est *papirum* dictum, quòd igni & cereis est aptum: πῦρ enim Græci ignem dicunt. *Iuncus* dicitur, eo quòd iunctis radicibus hæreat. *Scirpus*, à quo segetes teguntur sine nodo: de quo Ennius: Quærunt in scirpo soliti quod dicere nodum. Et in prouerbio: Qui inimicus est, etiam in scirpo nodum quærit. *Fucus*, genus herbæ est, de qua tingitur vestis: dicta, quia mentitur alienum colorem: vnde & Virgilius: -Discet mentiri lana colores. *Alga*, nascitur in aquis stantibus. Ita denique nomen sumpsit ab algore aquæ: vel quòd alliget pedes, quia crassa est foliis aquam ex parte superantibus. *Vlua* & *tiphus* herbæ circa fontes & paludes stagnísque nascuntur. Ex quibus vlua, id est, alga mollis & quodammodo fungus, dicta ab vligine. *Tiphus* verò quæ se ab aquis inflat. Vnde etiam ambitiosorum & sibi placentium hominum tumor typhus dicitur. *Carix*, acuta herba & durissima sparto similis. de qua Virgilius: Et carice pastus acuta. *Spartus*, frutex virgosus sine foliis ab asperitate vocatus. Volumina enim funium quæ ex eo fiunt, aspera sunt. *Gramen*, à situ potius dictum, quòd plurimorum agrorum sit. Vnde illud Græci ἀγρώστιν vocauerunt: licet omnis herba gramen vocetur, ab eo quòd germinetur: sicut robur omnis ligni species & cutis, ab eo quòd firmissima. *Filix*, à singularitate folij dicta. Denique ex vna virgula altitudine cubitali vna scissa folia gignit resimplicata, velut pinna. *Zizania*, & poetę semper *infelix lolium* dicũt, quòd sit inutile & infœcundum. *Fœnum* dictum, quòd eo flamma nutritur. φῶς enim flamma est. *Manipulum*, dicimus fascem fœni. Et dictus manipulus, quòd manum impleat.

De oleribus. CAP. X.

HOrtus nominatur, quòd semper ibi aliquid oriatur. Nam cùm alia terra semel in anno aliquid creet: ortus nunquam sine fructu est. *Olus*, ab alendo dictum, eo quòd primùm homines ab oleribus alerentur, antequam fruges & carnes ederent. Tantùm enim pomis arborum & oleribus alebantur, sicut animalia herbis. *Caulis*, est generaliter herbarum & olerum medius frutex: qui vulgò *tyrsus* dicitur, quòd à terra sursum cõscẽdat: ex quo deriuatũ est, vt specialiter quod dam genus olerum caulis diceretur, quia tyrsus ipsius amplius cæteris oleribus coalescit, id est, crescit. Est autem generale nomen. Omnis enim frutex caulis. *Cirsa* dicitur quasi co-

si coma. Est enim summitas olerum vel arborũ,in qua vigens virtus naturalis est.*Malua* ex parte Græco vocabulo appellatur ἀπὸ τῦ μαλάσσειν, eò quòd molliendi aluum soluendíque naturam habeat. Cuius succo si quis se oleo mixto perunxerit, ab apibus negatur feriri.Folia eius ex oleo trita & imposita scorpionibus, creduntur afferre torporẽ. *Pastinaca* vocata, quòd radix eius præcipuus pastus sit hominis. Est enim odoratu iocunda, cibo delectabilis. *Rapa* dicta à rapiendo,id est comprehendendo. Est autem radice amplior napo,sapore dulcior,& folio tenui. *Napus* à similitudine rapę vocatus,nisi quòd foliis latior & radicis gustu subacrior est. Nominis autem affinitas in vtrisque inde penè communis, quia vtrumque semen in alterum vicissim mutatur. Nam rapa in alio solo,vt Æmilianus ait,per biennium mutatur in napum:alio verò, napus transit in rapam. *Napocaulis* ex duobus oleribus compositum nomen habet,quia dum sit sapore napo similis: non in radice,sed in tyrso conscendit vt caulis. *Sinapis* appellatur quòd foliis sit similis napis. *Raphanum* Græci, nos radicem vocamus,eo quòd deorsum totus nititur: dũ reliqua olera in summa magis prosiliant.cuius semine macerato quisquis manus infecerit,serpentes impunè tractabit. Siquidem ex ipsius radice etiam ebur albescit.In cibo quoque venenis obsistit. Nam contra venenas radices,nuces,lupini,citrum, apium, prosunt, sed contra futurum, non contra acceptũ venenum. Vnde & apud veteres ante alias epulas hæc solebant mensis apponere. *Lactuca* dicta est,quòd abundantia lactis exuberet, seu quia lacte nutrientes fœminas implet. Hæc & in viris Veneris vsum coercet. *Lactuca* agrestis est, quam sarraliam nominamus, eò quòd dorsum eius in modum serræ est. *Intubus* Græcum nomẽ est. Et intubus quòd intus sit tofus. *Cepa* vocatur, quia non aliud est,nisi tantùm caput. *Ascalonia* nuncupata ex vna vrbium Palæstinæ,quæ Ascalon dicitur,vnde priùs aduecta est. *Allium* dictum quòd oleat. *Vlpicum* appellatum, quòd allij odorem habeat. *Faselos* vocari aiunt à Phaselo insula Græciæ, vbi non procul mons Olympus est. *Porrum* cuius duo genera sunt,capitatum & sectile. Capitatum melius, sectile paruulum. *Beta* apud nos oleris genus, apud Græcos litera est. *Blitum* genus oleris, saporis euanidi,quasi vilis beta. *Cucumeres* quòd sint interdum amari,qui dulces nasci perhibentur,si lacte mellito eorũ semen infundatur. *Olus* molle *atriplex,brassica,olisatrum. Nasturtium* sapor appellauit,quòd acrimonia sui nasum torqueat. *Fungi*,quòd aridi ignẽ acceptum concipiant. πῦρ enim ignis est, vnde & *esca* vulgò dicitur,quòd sit fomes ignis & nutrimentũ. Alij dicunt fungos vocatos, quòd sint ex eorum genere quidam interemptorij, vnde & defuncti. *Tubera* tumor terræ prodit, eáque causa nomen illi dedit. *Volui* appellati,quòd sint volubiles & rotundi. *Asparagus*, quòd sit spinosa & aspera, & frutex eius ex quo gignitur. *Capparis* à Græcis nomen sum pfisse videtur,quòd habeat rotunda in summitatibus seminum capitella. *Arboraca*,hoc est,lapsana. *Lapistrus* lapatium. Hæc in cibo sumpta stomachum confortat, venerem reprimit. *Carduus* genus herbæ spinosæ. Huius natura mordax & cùm austera est,mollis. Frigidus & indigestus succus eius alopecias curat. *Eruca* quasi vrica,quòd ignitę sit virtutis, & in cibo sæpe sumpta veneris incendiũ moueat. Huius species duæ:quarum altera vsualis,altera agrestis, acrioris virtutis: vtraque tamen veneris commouens vsum.

De odoratis oleribus. CAP. XI.

Apium dictum,quòd ex eo apex, id est,caput antiquorum triumphantium coronabatur. Hercules autem hanc herbam primus capiti circumtulit. Nam nunc populum capite præferebat:nũc oleastrum:nunc apiũ. Cuius radices efficaciter pugnant contra insidias venenorum. Eius generis sunt *petroselinon,hipposelinon,& oleoselinon. Petroselinon* vocatũ,quòd sit simile apio, & nascatur in petris montibúsque præruptis,quod nos *petrapium* dicere possumus. Σέλινον enim Græcè apium dicitur,sed est summum ac probabile Macedonicum: gustu suaue,& odore aromatico. *Hipposelinon*,quòd sit durum & austerum. *Oleoselinon*,quòd mollius folio & caule tenerũ. *Feniculum* Latini vocant, quòd eius tyrsi seu radicis succus acuat visum: cuius virtus traditur vt serpentes annuam senectutem eius gustu deponant. Hoc olus Græci μάραθρον vocant. *Ligurium* à regione nomen accepit. Nascitur enim plurimum in Liguria, odore aromatico & gustu acre. *Anneson*, vt Græci dicunt,siue vt Latini annesum, herba omnibus cognita,acerrimè feruens. *Coriandrum* ex Græco nomine sumptum, quod illi κόριον vocant.Cuius semen in dulci vino datum proniores reddit in venerem, si supra modũ dederis,amentiam nutrit. Canos etiam ex coriandro infici traditum est. *Ruta* dicta, quòd sit feruentissima. Cuius altera agrestis atque virtute acrior, sed vtraque feruentissima cõprobatur. Hanc venenis repugnare mustelæ docẽt,quæ dum cum serpente dimicauerint, cibo eius armantur. *Inula* quam rustici alam vocant,radice aromatica, odoris summi,leui acrimonia. *Menta*,genus herbæ odoriferæ,huius genera sex.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER XVIII.

CAPITA LIBRI DECIMIOCTAVI.

1 De bellis.
2 De triumphis.
3 De signis.
4 De buccinis.
5 De armis.
6 De gladijs.
7 De hastis.
8 De sagittis.
9 De pharetris.
10 De fundis.
11 De ariete.
12 De clypeis.
13 De loricis.
14 De galeis.
15 De foro.
16 De spectaculis.
17 De ludo gymnico.
18 De generibus gymnicorum.
19 De saltu.
20 De cursu.
21 De actu agonum.
22 De virtute.
23 De luctatione.
24 De palæstra.
25 De agone.
26 De generibus agonum.
27 De ludis Circensibus.
28 De Circo.
29 De ornamentis Circi.
30 De metis.
31 De obelisco.
32 De carceribus.
33 De aurigis.
34 De quadrigis.
35 De curru.
36 De equis quibus currunt.
37 De septem spacijs.
38 De equitibus.
39 De desultoribus.
40 De peditibus.
41 De coloribus equorum.
42 De theatro.
43 De scena.
44 De orcistra.
45 De tragœdis.
46 De comœdis.
47 De themelicis.
48 De histrionibus.
49 De mimis.
50 De saltatoribus.
51 Quid pro patrono agatur.
52 De amphitheatro.
53 De ludo equestri.
54 De retiarijs.
55 De secutoribus.
56 De laqueatoribus.
57 De velitibus.
58 De ferali certamine.
59 De horum execratione.
60 De alea.
61 De pyrgis.
62 De calculis tesserarum.
63 De tesseris.
64 De figuris aleæ.
65 De vocabulis.
66 De iactu tesserarum.
67 De calculorum motu.
68 De interdictione aleæ.
69 De pila.

De bellis. CAP. I.

PRIMVS bella intulit *Ninus* Assyriorum rex. Ipse enim finibus suis nequaquã contentus, humanæ societatis fœdus irrumpẽs, exercitus ducere, aliena vastare, liberos populos aut trucidare, aut subiicere, vniuersamque Asiam vsq; ad Libyæ fines noua seruitute perdomuit. Hinc etiam studuit orbis in mutuo sanguine grassari alterna cæde. *Quatuor* autem sunt *genera bellorum*, id est iustum, iniustum, ciuile & plusquam ciuile. *Iustum* bellum est, quod ex prædicto geritur de rebus repetitis, aut propulsandorum hostiũ causa. *Iniustum* bellum est quod de furore, non de legitima ratione initur. De quo in republica dicit Cicero: Illa iniusta bella sunt, quæ sunt sine causa suscepta. Nam extra vlciscẽdi aut propulsandorum hostium causam, bellum iustum geri nullum potest. Et hoc idẽ Tullius paruis interiectis subdidit: Nullum bellum iustum habetur, nisi denũtiatum, nisi indictum, nisi de repetitis rebus. *Ciuile* bellum est inter ciues orta seditio & concitatio tumultus, sicut inter Syllam & Marium, qui bellum ciuile inuicem in vna gente gesserunt. *Plus quàm ciuile* bellum est, vbi non solum ciues concertant, sed & cognati: quale actũ est inter Cæsarem & Pompeium, quando gener & socer inuicem dimicauerunt. Siquidem in hac pugna frater cum fratre dimicauit: & pater aduersus filium arma portauit. Lucanus: In fratrem ceciderunt præmia fratris. Item, Cui cer uix cæsa parentis Cederet. *Bella* itaque dicũtur *interna*, *externa*, *seruilia*, *socialia*, *piratica*. Nã *piratica* bella sunt sparsa latronũ manus per maria myoparonibus, leuibus & fugacibus, non solùm nauium cõmeatus, sed etiam insulas prouinciásque vastantibus. Quos primùm Cneus Pompeius post multam vastationem quam terra marique diu egerat, mira celeritate cõpressit ac superauit. Sicut autem bellum vocatur, quod contra hostes agitur: ita *tumultus* qui ciuili seditione concitatur. Nã seditio est dissensio ciuium: dicta quòd seorsum alij ad alios eant. Alij æstimant *dissensionem* animorum seditionem vocari, quã Græci διάςασιν vocant. Quo autem differat vtrũque Cicero docet: Potest enim, inquit, esse bellum vt tumultus non sit. Tumultus autem esse sine bello non potest. Quid est enim tumultus, nisi perturbatio tãto vt maior timor oriatur? Vnde etiam dictus tumultus quasi timor multus. Grauior autem est tumultus, quoniam bellum. Nam in bello vocationes valent, in tumultu non valent. Differt autem *bellum pugna* & *prælium*. Nam *bellum* vniuersum dicitur, vt Punicum. Huius partis sunt pugnæ, vt Cannensis, Trimensis. Rursum in vna pugna sunt multa prælia. Aliud enim in cornibus, aliud in media, aliud in extrema acie geritur. Bellum igitur est totum: *pugna* vnius diei, prælium pars pugnæ est. *Bellum* antea *duellum* vocatum, eò quòd duæ sint partes dimicantium, vel quòd alterum faciat victorem, alterum victum. Postea detracta litera d, & mutata u in b, dictum est bellum. Alij per antiphrasin putant bellum, quòd sit horridum: vnde est illud, Bella horrida bella, cùm bellum contrà sit pessimum. *Prælia* dicuntur à premendo, hostis hostem. Vnde & præla, ligna quibus vua premitur. *Pugna* vocata, eò quòd initiò vsus fuisset in bello pugnis contendere, vel quia primò bellum pugnis incipiebant. Vnde etiam pugna duorum est aliquando sine ferro. Quatuor autẽ in bello aguntur. *Pugna*, *fuga*, *victoria*, *pax*. *Pacis* vocabulum videtur à pacto sumptum. Posterius autem pax accipitur, fœdus primùm initur. *Fœdus* est pax, quæ fit inter dimicantes, vel fide, vel à fecialibus, id est, sacer dotibus dictum. Per ipsos enim fiebant fœdera, sicut per seculares bella. Alij fœdera dicta putant à porca fœdè & crudeliter occisa, cuius mors optabatur ei qui à pace resiliisset. Virgilius: Et cæsa fingebant fœdera porca. Fœderis partes induciæ. Et dictæ, quasi in dies ocia.

De triumphis. CAP. II.

OMne regnum seculi huius bellis quæritur, victoriis propagatur. *Victoria* dicta, quòd vi, id est, virtute adipiscitur. Hoc est enim ius gentium, vim vi expellere. Nam turpis est dolo quæsita victoria. Certa autẽ victoria est vel occisio hostis, vel exspoliatio, vel vtrumque. Non est autem iocunda victoria, quæ per immensa detrimenta contingit. Et hoc est quod laudat Salustius, duces victoriam incruento exercitu deportasse. *Pompa* dicta est Græca significatione, ἀπὸ τῦ πομπεύειν, hoc est, publicè ostentare. Præcedit autem victoria pompam, ideo quòd ituris ad hoc certamen primum est victoriæ votum. *Trophæum* dictum ἀπὸ τῆς τροπῆς. i. conuersione hostis & fuga. Nam ab eo quòd hostem quis fugasset merebatur trophæum: quòd occidisset triũphum, qui dictus est ἀπὸ τῆς θριάμβης, id est, ab exultatione. Plenæ enim victoriæ *triumphus* debetur: semiplenæ *trophæum*, quia nondum plenam est consecutus victoriam. Non enim obtinuit, sed fugauit exercitum. Hęc tamen nomina scriptores confundunt. Tranquillus autem triumphum Latinè dicit potius appellatum, quòd is qui triumphans vrbem ingrederetur, tripartito iudicio hono-

raretur. Nam primùm de triumpho duci concedendo exercitum iudicare solitum erat: secundò senatum: tertiò populum. ¶Erat autem apud Romanos mos, vt triumphãtes quadrigis veherentur: ex illo quòd soliti sunt priores duces hoc habitu bella inire. Quicunque autem in conflictu vicissent, *palma aurea* coronabantur, quia palma stimulos habet. Qui verò sine conflictu fugientem prostrasset: *laurea*, eò quòd hæc arbor sine spinis est. Namque & purpuream & palmatam togam triumphantes induebantur, & scorpionem cum sceptro in manu gerebant ad imitationem victoriæ Scipionis: licet & scipio baculus sit quo homines innituntur. Vnde & ille primus Cornelius Scipio appellatus est, quia in foro pater eius cæcus innixus eo ambulabat. Super scipionem autem aquila sedebat ob indicium quòd per victoriam quasi ad supernam magnitudinem accederent. Inde & colore rufo perliniebantur, quasi imitarentur diuini ignis effigiem. Quod verò à carnifice contingebantur, id erat indicio, vt ad tantum fastigium euecti mediocritatis humanæ commouerẽtur. ¶Duobus autem generibus deletur exercitus, aut *internicione*, aut *dispersione*. Salustius, Hostes, inquit, aut oppressi aut dilapsi forent. Sic & vtrumque Virgilius. *Internitione*, vt: Submersasque obrue puppes. *Dispersione*, vt: Aut age diuersos & dissice corpora ponto. Expolia, hostium præda: manubiæ, exuuiæ, partes. *Præda* à prædando vocata. *Manubiæ* eò quòd manibus detrahuntur. Hæ & *exuuiæ* ab exuendo dictæ, quia exuuntur. Hæ & *partes* à pari diuisione pro personarum qualitate, & laborum iusta diuisione. *Expolia* autem à palliis, quasi expallia: victis enim detrahuntur.

De signis. CAP. III.

Signa bellorum dicuntur, quòd ex iis exercitus & pugnandi & victoriæ receptui accipit symbolon. Nam aut per vocem tubę, aut per symbolon admonetur exercitus legionum. *Principalia signa* aquilæ, dracones & pilæ. *Aquilæ* ideo quòd eadem auis Iouis in armis auspicio fuerit. Nam dum idem Iouis aduersus Titanas proficisceretur, aquilã ei in auspicio apparuisse ferũt, quam ille pro indicio victoriæ acceptam tutelæ suæ auspicatus, eam legioni signum dedit: quo factum est, vt deinceps militum signis committeretur. Cuius Lucanus meminit dicens: Signa pares aquilas & pila minantia pilis. *Draconũ signa* ab Apolline morte Pythonis serpentis inchoata est. Dehinc à Græcis & Romanis in bello gestari ceperunt. *Pilam* in signo constituisse fertur Augustus, propter nationes sibi in cuncto orbe subiectas, vt magis figuram orbis ostenderet. *Vexillum* & ipsum signum bellicum, tractum nomen habens à veli diminutione, quasi velillum. Sub Romulo autem fasciculos fœni, pro vexillis milites habuerunt. Hinc & *manipuli* appellantur. *Manipulos* enim dicimus fasces fœni, quòd manum impleãt. Cætera signa diuersis prælata agminibus secundum militarem consuetudinem existunt, per quæ exercitus permixtionem præliorum agnosceret.

De bucinis. CAP. IIII.

Bucina est, qua signum datur in hoste dicta à voce, quasi vocina. Nam pagani agrestésque ad omnem vsum bucina ad compita vocabantur. Propriè ergo hoc agrestibus signum fuit. de qua Persius: Bucina iam priscos cogebat ad arma Quirites. Huius clãgor bucinum dicitur. *Tubam* Tyrrheni primùm inuenerunt. vnde Virgilius: Tyrrhenúsque tubæ mugire per æthera clangor. Hanc enim à Tyrrhenis prædonibus excogitatam dicunt, cùm dispersi circa maritimas oras non facilè ad quamque prædæ occasionem voce aut bucina conuocarentur, vento plerumque obstrepente. Hinc postea bellicis cer taminibus adhibita est ad denuncianda signa bellorum, vt vbi exaudiri præco pro tumultu non poterat, sonitus tubæ clangentis attingeret. Tuba autem dicta quasi tofa, id est, caua. Item tuba, quasi tibia. Inter tubam autem & bucinam veteres discernebant. Nam *bucina* insonans solicitudinem ad bella denunciabat. Virgilius: Qua buccina signum Dira dedit. *Tuba* autem prælia indicabat, vt: At tuba terribilem sonitum dedit ære canoro. Cuius sonitus varius est. Nam interdum canitur vt bella committantur: interdum vt insequantur eos qui fugiunt: interdum receptui. Nam receptus dicitur, quò se exercitus recipit. vnde & signa receptui canere dicuntur. *Classica* sunt cornua quæ conuocandi causa, erant facta, & à calando classica dicebantur. de quibus Virgilius: Classica námque sonant. Apud Amazonas autem non tuba sicut à regibus: sed à regina sistro vocabatur fœminarum exercitus.

De armis. CAP. V.

Arma generaliter omnium rerum instrumenta sunt: vnde & vbi reponuntur armaria dicta sunt. Item arma & tela omnium generũ, sed arma sũt quibus ipsi tuemur, tela quæ emittimus. Nã arma duplicia, id est, quibus percutimus, vel quib⁹ tegimur. *Arma* autẽ propriè dicta sũt, eò quòd armos tegũt. Nã

arma

arma vel ab armis dicuntur, id est, humeris, vt: --Latos huic hasta per armos Acta tremit--.vel ἀπὸ τοῦ ἄρεος,id est,à Marte.

De gladijs. CAP. VI.

Gladius generaliter dicitur ensis in prælio,sed ensis ferrum tantùm:gladius verò totus. Propriè autem appellatus gladius, quia gulam diuidit,id est, ceruicem desecat. ad hoc enim est factus: nam cætera membra securibus cæduntur, collùm gladio tantùm. *Acies* autem gladij ab acumine dicta est. *Capulus* vocatur, vel quia caput est gladij, vel quia ibi capitur vt teneatur. Nam alibi acies ferri non finit.Mucro non tantùm gladij est, sed & cuiuslibet teli acumen: dictus à longitudine. Nam μάχαιρα Græci longum dicunt: hinc & machera. *Machera* autem est gladius longus ab vna parte acutus. *Framea* verò gladius ex vtraq; parte acutus,quam vulgo spatam vocant. Ipsa est & *romphæa*. Framea autẽ dicta,quòd ferrea est. Nam sicut ferramentũ sic framea dicitur, ac proinde omnis gladius framea. *Spata* à passione dicitur verbo Græco,quoniam πάσχειν Græcè dicitur pati: vnde & patior & patitur dicimus. Alij spatam Latinè autumant dictum,eo quòd spacioſa sit,id est,lata & ampla. Vnde & *spatula* in pecoribus. *Semispatium* gladius est à media longitudine spatæ appellatus, non vt imprudens vulgus dicit, sine spacio, dum sagitta velocior sit. *Pugio* à pungendo & transfigendo vocatur.Est enim gladius paruus bis acutus lateri adhærens.Item & clunabulum dictum,quòd religetur ad clunem. *Chelidoniacus* gladius ferrum est latum: cuius duplex mucro ac bifureus in modum caudæ hirundineæ formatur:vnde & chelidoniacus dicitur. *Sica* à secando dicta est.Est enim gladius breuis, quo maximè vtuntur qui apud Italos latrocinia exercent,à quo & sicarij dicti sunt. Tranquillus autem dicit: Dum cuiusdam gladiatoris in ludum emissi gladius curuatus fuisset ex acie recta:procurrit vnus ad eum corrigẽdum,tũmque à pugnante responsum est, sica pugnabo:inde sicæ nomen datum est. *Secures* signa sunt quæ ante consules ferebantur, ne aut vsum perderent belli, aut vacantes ocio aspectum amitterent gladiorum. Quas & Hispani ab vsu Francorum per deriuationem *Franciscas* vocant.

De hastis. CAP. VII.

Hasta est contus cum ferro:cuius diminutiuum facit hastile. Nomen autem hasta ab astu' sumpsit: vnde & astutia. *Contus* ferrum non habet: sed tantùm cuspide acuta est.Virgilius: Ferratásque trudes & acuta cuspide contos. Contus autem, quasi conitus. Est enim conitus acuta rotunditas. *Trudes* amites sunt cum lunato ferro, quæ Græci aplustria dicunt. Trudes autem dicuntur ab eo quòd trudunt & detrudunt.Virgilius: Ferratásque trudes---. *Venabula* dicta,quasi venatui habilia. Excipia, quia venientem excipiunt,quasi excipiabilia. Excipiunt enim apros, expectántque leones, intrant vrsos, sit tantùm firma manus. *Lancea* est hasta,amentum habens in medio: dicta autem lancea, quia æqua lance, id est, æquali amento ponderata vibratur. *Armentum* vinculum est iaculorum hastilium,quod mediis hastis aptatur.Et inde amentum, quo media hasta religatur,vt scil. iaculetur. *Clana* est,qualis fuit Herculis, dicta quòd sit clauis ferreis inuicẽ religata,& est cubito semis facta in longitudine. Hæc & *cateia*,quam Horatius *caiam* dicit. Est enim genus gallici teli ex materia quam maximè lenta,quæ iactu quidem non longè propter grauitatem euolat: sed quò peruenit,vi nimia perfringit:quòd si ab artifice mittatur ,rursum redit ad eum qui misit. Huius meminit Virgilius dicens: Teutonico ritu soliti torquere cateias. Vnde & eos Hispani & Galli, teutones vocant. *Falarica* est telum ingens torno factum, habens ferrum cubitale,& rotunditatem de plumbo in modum spheræ in ipsa summitate. Dicitur etiã & ignem habere affixum. Hoc autem telo pugnatur de turribus,quas phalas dici manifestum est. Iuuenalis: Consulis ante phalas delphinorúmque columnas. A phalis igitur dicta est *phalarica*:sicut à muro muralis.Sanè phalaricam Lucanus dicit neruis mitti tortilibus,& quadam machina,vt: --Nunc vibrata phalerica neruis.Virgilius verò ait, Turnũ manu phalaricam iaculasse. *Pila* sunt arma iaculorum atque telorum, à torquendo vel emittendo vocata. De quibus Lucanus: Signa parésque aquilas & pila minantia pilis. Cuius singulare pilum dicitur.*Telum* vocatur secundum Græcam etymologiam, ἀπὸ τοῦ πάλλεσθαι, quicquid longè iaci potest: quanquam abusiuè dicatur & gladius,vt est illud:At non hoc telum mea quod vi dextera versat. Propriè autem telum à longitudine dicitur. Vnde & *mustella* dicitur, quòd longior sit quàm mus. *Cuspis*,hastile amẽtatum, à cespite dicta, quod est virgultum.Virgilius,Et pastoralem præfixa cuspide myrtum. Propriè autem cuspis est posterior pars hastæ.

De sagittis. CAP. VIII.

Sagitta à sagaci iactu,id est, velóci ictu vocata.Pennis enim fertur quasi auis,vt celeriter mors percurrat ad hominẽ. His primũ Cretenses vsi sunt:quibus pennæ ideo, vt diximus,agglutinantur,vt leues sint & peruolent scutatos. *Spicula* sunt sagittæ vel lanceæ breues, ab spicarum specie nuncupatæ.

Scorpio est sagitta venenata arcu vel tormentis excussa. Quæ dum ad hominem venerit: virus quòd figit infundit: vnde & scorpio nomen accepit.

De pharetris. CAP. IX.

Pharetra sagittarum theca, à ferendo iacula dicta, sicut & *feretrum*, vbi funus defertur: quæ ideo etymologiam communem habent, quia pharetra mortem, feretrum mortuum portat. *Coriti* propriè sunt arcuum thecæ: sicut sagittarum *pharetræ*. *Vagina* appellatur, eo quòd in ea mucro vel gladius baiuletur. *Theca* ab eo quòd aliquid receptum tegat: c litera pro g posita. Alij Græco nomine thecam vocari asserunt, quòd ibi reponatur aliquid. Inde *bibliotheca* librorum repositio dicitur. *Dolones* sunt vaginæ ligneæ, inter quas latet pugio sub baculi specie. Dolones autem à dolo dicti sunt, quòd fallant & decipiant ferro cùm speciem præferat ligni. Hos vulgus Græco nomine *oxos* vocat, id est, acutos. Vnde & apud medicos acutus morbus ὀξεῖα vocatur. *Arcus* vocatur, eo quòd arceat aduersarium. Inde & *arces* dicuntur, à quibus arcentur hostes. Item *arcus* ob speciem, quòd sint curuati artius.

De fundis. CAP. X.

Funda dicta, eo quòd ex eo fundantur lapides, id est, emittantur. *Balista* genus tormenti ab emittendo iacula dicta. βάλλειν enim Græcè mittere dicitur. Torquetur enim verbere neruorum, & magna vi iacit aut hastas aut saxa. Inde, & *fundibalus*, quasi fundēs & emittens. Contra balistam *testudo* valet. Series enim fit armorum vmbonibus inter se collectis.

De ariete. CAP. XI.

Arietis nomen species dedit, eo quòd cum impetu impingit murum in modum arietum pugnantium. Validæ enim ac nodosę arboris caput ferro vestitur, eáque suspensa funibus multorum manu ad murum impellitur: deinde retrorsum ducta impetu maiore destinatur: sicque crebris ictibus concussum muri latus cedit, cauatúmque irrumpit, ac fenestram facit. Contra impulsum arietis remedium est *saccus paleis plenus*: & in eum locum demissus, quò aries percutit. Laxo enim saccorum sinu ictus arietis illisus mollitur. Duriora enim mollioribus facilius cedunt. *Plutei* sunt crates corio crudo intextæ, quæ in opere faciendo hosti obiiciuntur. *Musculus* cuniculo similis est, quo murus perfoditur, ex quo & appellatur, quasi murusculus.

De clypeis. CAP. XII.

Clypeus est scutum maius, dictus ab eo quòd clepet, id est, cælet corpus, periculisque subducat, ἀπὸ τοῦ κλέπτειν. Oppositus enim sua defensione ab hastis & iaculis corpus munit. Clypeus autem peditum est, scutū equitum. *Scutum* appellatum, eo quòd à se excutiat telorum ictum. Vt enim telis resistatur clypeus antefertur. *Vmbo* scuti pars media est, quasi vmbilicus. *Ancile* vocatur scutum breue & rotundum: de quo Virgilius: --Leua ancile gerebat. Et ancile dictum ab ancisione, quòd sit ab omni parte veluti ancisum & rotundū. Ouidius: Idque ancile vocant quod ab omni parte recisum. Quémque notes oculis angulus omnis abest. *Pelta* scutum breuissimum in modum lunę mediæ. Cuius meminit liber Regum: Fecit rex Salomon ducenta scuta de auro puro & trecentas peltas ex auro probato. *Scetra* scutum loreum sine ligno, quo vtuntur Afri & Mauri, de quo Poeta: Leuam scetra tegit---. *Parma* leuia arma, quasi paruus clypeus. Dicitur autem & *testudo* scutum. Nam in modum testudinis fit clypeus. Est & *testudo* scutorum connexio curuata in testudinis more. Námque in armorū generibus milites etiam ab animalibus nomina sumūt, vt aries. Et Saluſtius, In modū, inquit, ericij militaris.

De loricis. CAP. XIII.

Lorica vocatur, eo quòd loris careat: solis enim circulis ferreis contexta est. *Squama* est lorica ferrea ex laminis ferreis aut æreis concatenata in modum squamarum piscis, & ex ipso splendore squamarum & similitudine nuncupata est. De ciliciis autem & poliuntur & teguntur loricæ.

De galeis. CAP. XIIII.

Cassis de lamina est: *galea* de corio. Nam galeros corium dicitur. *Cassidem* autem à Tuscis nominatum dicunt. Illi enim galeā *cassim* nominant: credo à capite. *Apex* est, quod in summa galea eminet, quo figitur crista quam Græci κῶνον vocant. Nam *conus* est curuata, quæ in galea prominet, & supra quam cristæ sunt.

De foro. CAP. XV.

Forum exercendarum litium locus, à fando dictum. Qui locus & *Prorostra* vocatur ab eo quòd ex bello Punico captis nauibus Carthaginensium rostra ablata sunt, & in foro Romano præfixa, vt essent huius insigne victoriæ. Constat autem forum causa, lege,

sa,lege,& iudice. *Causa* vocatur à casu quo euenit. Est enim materia & origo negocij: necdum discussionis examine patefacta:quæ dum præponitur causa est,dum discutitur iudicium est,dum finitur iustitia. Vocatum autem *iudicium* quasi iurisdictio,& iustitia,quasi iuris status. Iudicium autem prius *inquisitio* vocabatur. Vnde & actores iudiciorum & præpositos *quæstores* vel quæsitores vocamus. *Negocium* multa significat, modò actum alicuius,cui est contrarium ocium:modò actionem causæ,quod est iurgium litis. Et dictum negocium,quasi nec ocium, id est, sine ocio. *Negocium* autem est in causis,*negociatio* in cõmerciis dicitur, vbi aliquid datur vt maiora lucrentur. *Iurgium* dictum, quasi iuris gartium,eò quòd qui causam dicunt,iure disceptent. *Lis* à contentione limitis prius nomẽ sumpsit. De quo Virgilius: Limes erat positus litem vt discerneret agri. *Causa* aut argumento aut probatione constat. *Argumẽtum* nunquam testibus,nunquam tabulis dat probationem, sed sola inuestigatione inuenit veritatem:vnde & dictum argumentum, id est, argutum inuentum. *Probatio* autem testibus & fide tabularum cõstat. ¶ In omni autem iudicio sex personę quęruntur,iudex, accusator, reus & tres testes. *Iudex* dictus, quasi ius dicens populo, siue quòd iure disceptet, Iure autem disceptare est iustè iudicare.Non est autem iudex,si non est in eo iustitia. *Accusator* vocatus, quasi adcausator, quia ad causam vocat eum quem appellat. *Reus* à re qua petitur nuncupatus, quia quãuis sceleris conscius non sit:reus tamen dicitur quamdiu in iudicio pro re aliqua petitur. ¶ Testes antiquitus *superstites* dicebantur, eò quòd super statum causæ proferebantur.Nũc parte ablata nominis,*testes* vocantur. *Testis* autem consideratur:conditione,natura & vita. *Conditione*,si liber non seruus.Nam sæpe seruus metu dominantis testimonium supprimit veritatis. *Natura*,si vir,non fœmina: *Vita*,si innocens & integer actu. Nam si vita bona defuerit,fide carebit. Non enim potest iustitia cũ scelerato habere societatẽ. ¶ *Duo* sunt autem *genera testium*:aut dicẽdo id quod viderunt, aut proferendo id quod audierunt. *Duobus* autem *modis testes delinquunt* cùm aut falsa promunt,aut vera silentio obtegunt.

De spectaculis. CAP. XVI.

Spectacula,vt opinor,generaliter nominãtur voluptates,quæ non per semetipsa inquinant,sed per ea quæ illic geruntur. Dicta autem spectacula,eò quòd hominibus publica ibi præbeatur inspectio.Hæc & *lubrica* nũcupata, quòd in ludis gerantur aut in scenis. *Ludorum* origo traditur: Lydij ex Asia transeuntes in Hetruria consedertt duce Tyrrheno,qui fratri suo successerat in regno. Contentione ergo in Hetruria inter cæteros ritus superstitionum suarum, spectacula quoque religionis nomine instituerunt.Inde Romani accersitos artifices mutuati sunt, & inde *ludi* à Lydiis vocati sunt. Varro autem dicit ludos à luso vocatos, quòd iuuenes per dies festos solebant ludi exultatione delectare populum.Vnde & eum lusum iuuenum & diebus festis & templis & religionibus reputant. Nihil iam de causa vocabuli,dum rei ca[illegible] idololatria sit.Vnde & promiscuè ludi,*Liberalia* vocabãtur,ob honorem Liberi patris. Ob hoc despicienda est originis macula,ne bonũ æstimes,quòd initium à malo accepit. *Ludus* autem *gymnicus* est aut *circensis*, aut *gladiatorius*,aut *scenicus*.

De ludo Gymnico. CAP. XVII.

Gymnicus ludus est velocitatis ac [illegible]ium gloria.Cuius locus *gymnasium* dicitur, vbi exercentur athletæ,& cursorum velocitas comprobatur.Hinc accidit vt omniũ prope artium exercitia *gymnasia* dicantur. Antea enim in locis certantes cincti erant ne nudarentur:post relaxato cingulo repentè prostratus & exanimatus est quidam cursor. Quare ex consilij decreto tunc *archon Hippomenes*, vt nudi deinceps omnes exercitarentur permisit.Ex illo gymnasium dictum est, quòd iuuenes nudi exercentur in campo, vbi sola tantùm pudenda operiuntur.

De generibus gymnicorum. CAP. XVIII.

Genera gymnicorum quinque:saltus,cursus,iactus,virtus atque luctatio. Vnde ferunt quendam regem tot filios adolescentes habentem: totidem generibus de regno iussisse contendere.

De saltu. CAP. XIX.

Saltus dictus,quasi exilire in altum. Est enim saltus altius exilire,vel longius.

De cursu. CAP. XX.

Cursus à velocitate crurum vocatur. Est enim cursus celeritas pedum.

De iactu. CAP. XXI.

Iactus dictus à iaciendo. Vnde & piscatorium rete iaculum dicitur. Huic arti vsus est arreptos lapides procul ferire,hastas pondere librato iacere,sagittas arcu emittere.

De virtute. CAP. XXII.

VIrtus est immensitas virium in labore & pondere corporis.

De luctatione. CAP. XXIII.

LVctatio à laterũ complexu vocatur: quibus cominus certantes inuitẽt qui Græca appellatione athletæ vocantur. Locus autem luctationis *palæstra* dicitur.

De palæstra. CAP. XXIIII.

PAlæstram autem vel ἀπὸ τῆς πάλης, id est à luctatione, vel ἀπὸ τῦ πάλλειν, id est à motu ruinæ fortis nominatam dicũt. scilicet, quòd in luctando cùm medios arripiat, ferè quatiunt, idq; apud Græcos πάλλειν vocatur. Quidam opinantur artem luctandi vrsorum contentione monstratam. Namque inter cæteras feras eos solos & erigi congressos, & subsidere celeriter ac reuerti, & modò manibus tentare inuicem, modò complexu abigere sese more luctantium dicunt.

De agone. CAP. XXV.

QVæ Latini certamina, Græci ἀγῶνας vocant à frequentia qua celebrantur. Siquidem & omnem cœtum atque conuentũ *agona* dici. alij quòd in circulis, & quasi agonalis, id est sine angulo locis ederentur, nũcupatos agonas putant.

De generibus agonum. CAP. XXVI.

AGonum genera fuisse: immensitas virium, cursus celeritas, sagittãdi peritia, stãdi patientia: ad citharam quoque vel tibias incedendi gestus: de moribus quoque, de forma, de cantandi modulatione; terrestris quoque belli & naualis prælij, perpetiendorũmque suppliciorum certamina.

De ludis Circensibus. CAP. XXVII.

LVdi Circenses sacrorum causa ac deorum gentilium celebrationibus instituti sunt. Vnde & qui eos spectant dæmonum cultibus inseruire videntur. Nam res equestris antea simplex agebatur, & vtique communis vsus reatus non erat: sed cùm ad ludos coactus est naturalis vsus, ad dæmoniorum cultum translatus est. Itaque & Castori & Polluci deputantur hæ species: quibus equos à Mercurio distributos historiæ docent. sed & Neptuno equestris ludus est, quem Græci ἱππικὸν vocãt: sed & Marti & Ioui in ludis equi sunt consecrati, & ipsi quadrigis præsunt. Circenses autem ludi ideo dicti, vel à circumeundo, vel vbi nunc metæ sunt, olim gladij ponebantur, quos quadrigæ circuibant, & inde dicti Circenses, ab ensibus circa quos currebant. Siquidem in litore circa ripas fluminum cursus agitantes, gladios in ordine in ripæ litore ponebãt, & erat artis, equum circa pericula torquere. Inde & Circenses dicti putantur: quasi circum enses.

De circo. CAP. XXVIII.

CIrcus Soli principaliter consecratus est à paganis, cuius ædes medio spacio & effigies de fastigio ædis emicat, quòd nõ putauerunt sub tecto consecrandum, quem in aperto habent. Est autem circus omne illud spacium quòd circuire equi solẽt. Hunc Romani dictum putant à circuitu equorum, eo quòd ibi circum metas equi currant. Græci verò à Circe filia solis, quæ patri suo hoc genus certaminis instituit, asserunt nuncupatũ, & ab ea circi appellationem argumentantur. Fuit autem maga & venefica, & sacerdos dæmonum, in cuius habitu & opere magicæ artes & cultus idololatriæ recognoscuntur.

De ornamentis circi. CAP. XXIX.

ORnamenta circi, oua, meta, obeliscus, carcer. *Oua*, honori Castoris & Pollucis asscribunt, qui illos ouo editos credendo de cigno Ioue non erubescunt. Fingunt autẽ Circensia Romani ad causas mundi referri: vt sub hac specie superstitiones vanitatum suarum excusent.

De metis. CAP. XXX.

METarum quippe appellatione propriè terminum ac finem mundi designare volunt, ab eo quòd aliquis emensus finis est, siue ad testimoninm orientis occidentísque solis.

De obelisco. CAP. XXXI.

OBeliscum Mespres rex Ægypti primus fecisse fertur tali ex causa. Cùm quodã tempore Nilus vehementi inundatione Ægyptum nocuisset: indignatus rex tanquam pœnas à flumine exigeret, sagittam in vndas misit. Nõ multo pòst graui valitudine correptus, lumen amisit: qui post cæcitatem visu recepto duos obeliscos Soli consecrauit. Obeliscus enim sagitta dicitur: qui ideo in medio Circo ponitur, quia per medium mundũ sol currit. Medio autẽ spacio ab vtraq; meta cõstitutus obeliscus, fastigiũ summitatémq; cœli significat: cũ solab vtroque spacio medio horarum:

horarum discrimine transcendit. Summo obeliſco ſuperpoſitum eſt quoddam auratum in modum flammæ formatum, quoniam ſol plurimum caloris atque ignis habet.

De carceribus. CAP. XXXII.

IN Circo vnde emittuntur equi *carceres* dixerunt, ab ea re qua & ille carcer qui eſt in ciuitate: quòd, vt ibi homines damnati atque incluſi, ita hic equi coercentur, ne exeant antequam ſignum emittant.

De aurigis. CAP. XXXIII.

ARs *Circi* auriga & currus, equites vel pedites. *Auriga* propriè dictus, quòd currum agat, ſiue quòd feriat iunctos equos. Nam haurit, ferit dicimus, vt, Latus haurit apertum. Ipſe eſt & agitatur, id eſt verberator ab agendo dictus. Aurigæ autem duobus coloribus ſunt: quibus ſpeciem idololatriæ veſtiunt. Nam *praſinus* terræ, *venetus* cælo & mari à paganis dicatus eſt.

De quadrigis. CAP. XXXIV.

ERicthonius autem qui regnauit Athenis primus quatuor equos iunxiſſe fertur, ſicut Virgilius autor eſt dicens, Primus Ericthonius currus & quatuor auſus Iungere equos, rapidiſque rotis inſiſtere victor. Fuit autem Mineruæ & Vulcani filius de caduca in terram libidine, vt fabulæ ferunt procreatus, portentum dæmoniacum, imò diabolus qui primo Iunoni currum dedicauit. Tali autore quadrigæ productæ ſunt.

De curru. CAP. XXXV.

CVrrus à curſu dictus, vel quia rotas videtur habere multas, vnde & carrum quaſi currum. Quadrigarum verò currus duplici temone olim erant, perpetuóque, & qui omnibus equis iniiceretur. Iugo primus Ciriſtenes Sicionius tantùm medios iugauit, eóſque ſingulos ex vtraque parte ſimplici vinculo applicuit, quos Græci σειρηφόρους Latini *funarios* vocant, à genere vinculi quo prius alligabantur.

De equis quibus currimus. CAP. XXXVI.

QVadrigæ & *biga*, *triga*, & *ſeiugæ* ab equorum numero & iugo dictæ. Ex quibus *quadrigas* ſoli: *bigas* lunæ, & *trigas* inferis, *ſeiugas* Ioui: deſultores lucifero, & heſpero conſecrauerunt. *Quadrigas* ideò ſoli iungũt, quia per quatuor tempora annus vertitur, ver & æſtatem, autumnum & hyemem. *Bigas*, lunæ quoniam gemino curſu cum ſole contendit, ſiue quia & nocte videtur & die. Iungunt enim vnum equum nigrum, alterum candidum. *Trigas* diis inferis, quia hi per tres ætates homines ad ſe rapiunt, id eſt per infantiã, iuuentutem, atque ſenectam. *Seiuga* maximus currus currit Ioui, propter quòd maximum deorum ſuorum eum eſſe credũt. Ideo autem rotis quadrigas currere dicunt, ſiue quia mundus iſte circuli ſui celeritate transcurrit, ſiue propter ſolem, quia volubili ambitu rotat, ſicut ait Ennius, Inde patefecit diis rota candida cœlum.

De ſeptem ſpaciis. CAP. XXXVII.

SEptem *ſpacia* quadrigæ currunt referentes hoc ad curſum ſeptem ſtellarum quibus mundum regi dicunt, ſiue ad curſum ſeptem dierum potentium, quibus peractis vitæ terminus conſummatur, quorum finis eſt creta, id eſt iudicium.

De equitibus. CAP. XXXVIII.

POrrò *equites ſingulares* ideo currere dicũt, quia ſingulariter vnuſquiſque curſum vitæ huius peragit atque tranſit, alio tempore ſequens alium: per vnam tamen viam mortalitatis videlicet ad propriam metã mortis.

De deſultoribus. CAP. XXXVIII.

DEſultores nominati, quòd olim prout quiſque ad finem curſus venerat deſiliebat, & currebat: ſiue quòd de equo in equum tranſiliebat.

De peditibus. CAP. XL.

PEdites autem aiunt propterea pede currere, quia pedibus curritur mortalitati. Ob hoc à ſuperiore parte curritur ad inferiora, id eſt ab oriente ad occidentem, quia mortales oriuntur & occidunt. Nudi currunt, quia & hominis & ſeculo nullæ reliquiæ ſunt. Recto ſpacio currunt, quia inter vitam & mortem nihil diſtant. Hæc ergo propterea fingunt, vt vanitates ſuas, & ſacrilegia excuſare conentur.

De coloribus equorum. CAP. XLI.

CIrca cauſas quoque elementorum idẽ gentiles etiam colores equorum iunxerunt: *roſeos* ſoli, id eſt igni: albos aeri: *praſinos* terræ, *venetos* mari aſſimilantes. Item *roſeos* æſtati currere voluerunt, quod ignei coloris ſint, & cuncta tunc flaueſcant. *Albos* hyemi, quòd ſit glacialis, & frigoribus vniuerſa caneſcant: veri *praſinos*, viridi colore, quia tunc pampinus denſatur. Item *roſeos* currere

Marti sacrauerunt, à quo Romani exoriuntur,& quia vexilla Romanorum cocco decorantur, siue quòd Mars gaudeat sanguine. *Albos* zephiris & serenis tempestatibus:*prasinos* flori & terræ: *venetos* aquis vel aeri, quia ceruleo sunt colore: *luteos*,id est croceos igni & soli:purpureos Iri sacrauerunt,quem arcũ dicimus,quòd Iris plurimos colores habeat. Sicque dum hac expectatione deorum cultibus atque elemẽtis mundialibus prophanantur:eosdem deos atque eadem elementa proc[illegible] dubio colere nascuntur. Vnde animaduertere debes Christiane, quòd Circum nomina immunda possideant. Quapropter alienus erit tibi locus,quem plurimi sathanæ spiritus occupauerunt. Totum enim illum diabolus & angeli eius repleuerunt.

De theatro. CAP. XLII.

Theatrum est quo scena includitur, semicirculi figuram habens:in quo stantes omnes inspiciunt. Cuius forma primùm rotunda erat sicut & amphitheatri:postea ex medio amphitheatro theatrum factum est. Theatrum à spectaculo nominatum ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι, quòd in eo populus stans desuper atq; spectans ludos contemplaretur. Idem verò theatrum,idem & prostibulum:eo quòd post ludos exactos meretrices ibi prosternerẽtur. Idem & *lupanar* vocatum ab eisdem meretricibus: quæ propter vulgati corporis leuitatẽ *lupæ* nuncupabantur. Nam *lupæ* meretrices sunt à rapacitate vocatæ, quòd ad se miseros rapiant & apprehendant. *Lupanaria* autem à paganis constituta sunt: vt pudor infelicium mulierum ibi publicaretur, & ludibrio haberentur tam ij qui facerent, quàm quæ paterentur.

De scena. CAP. XLIII.

Scena autem erat locus infra theatrum in modum domus instructa cum pulpito. qui pulpitus orcistra vocabatur, vbi cantabant comici tragici, atque saltabant histriones & mimi. Dicta autem scena Græca appellatione, eo quòd in speciem domus erat instructa. Vnde & apud Hebræos tabernaculorum dedicatio à similitudine domiciliorũ σκηνοπηγία appellabatur.

De orcistra. CAP. XLIV.

Orcistra autem pulpitus erat scenæ vbi saltator agere posset, aut duo inter se disputare. Ibi enim poetæ comœdi & tragœdi ad certamen conscendebant,iisque canentibus alij gestus edebant. Officia scenica tragœdi, comœdi, themelici, histriones, mimi & saltatores.

De tragœdis. CAP. XLV.

Tragœdi sunt qui antiqua gesta atque facinora sceleratorum regum luctuoso carmine spectante populo concinebant.

De comœdis. CAP. XLVI.

Comœdi sunt qui priuatorum hominum acta dictis aut gestu canebant, atque stupra virginum & amores meretricum in suis fabulis exprimebant.

De themelicis. CAP. XLVII.

Themelici autem erant musici scenici qui in organis & liris & citharis præcinebant. Et dicti themelici, quòd olim in orcistra stantes cantabãt super pulpitum, quòd themele vocabatur.

De histrionibus. CAP. XLVIII.

Histriones sunt qui muliebri indumento gestus impudicarum fœminarum exprimebant:ij autem saltando etiam historias & res gestas demonstrabant. dicti autem histriones,siue quòd ab Histria id genus sit adductum, siue quòd perplexas historiis fabulas exprimerent, quasi historiones.

De mimis. CAP. XLVIIII.

Mimi sunt dicti Græca appellatiõe,quòd rerum humanarum sint imitatores. nã habebant suum autorem qui antequam mimum ageret, fabulam pronuntiaret. Nam fabulæ ita componebantur à poetis,vt aptissimæ essent motui corporis.

De saltatoribus. CAP. L.

Saltatores autem nominatos Varro dicit ab Arcade Salio,quem Aeneas in Italiam secum adduxit, quique primò docuit Romanos adolescentes nobiles saltare.

Quid pro patrono agatur. CAP. LI.

Est planè in artibus scenicis Liberi & Veneris patrocinium, quæ priuata & propria sunt, scenæ de gestu & fluxu corporis. Nam molliciem Libero & Veneri immolabant,illi per sexum, illi per luxum dissoluti. Quæ verò ibi vocibus & modis & organis & liris transiguntur,Apollines,& Musas,& Mineruas,& Mercurios patronos habent. Quod spectaculum odire debes Christiane: quorũ odisti autores.

De amphitheatro. CAP. LII.

Amphitheatrum, locus est spectaculi, vbi pugnant gladiatores. Et inde ludus gladiatorius dictus: quòd in eo iuuenes vsum armorum diuerso motu condiscant, & modò inter se aut gladij aut pugnis certantes, modò contra bestias incedentes: vbi non odio, sed præmio illecti subeunt ferale certamen. Amphitheatrum dictum, quò ex duobus theatris sit factum. Nam amphitheatrũ rotundum est, theatrum verò ex medio amphitheatro est, semicirculi figuram habens.

De ludo equestri. CAP. LIII.

Genera gladiatorum plura, quorum primum ludus equestrium. Duo enim equites præcedentibus prius signis militaribus vnus à porta orientis, alter ab occidentis procedebãt in equis albis cum aureis galeis minoribus & habilioribus armis, sícque atroci perseuerantia pro virtute sua inibant pugnam, dimicantes quousque alter in alterius morte prosiliret, vt haberet qui caderet casum, gloriam qui perimeret. Quæ armatura pugnabat Marti duelli causa.

De retiariis. CAP. LIIII.

Retiarius, ab armaturæ genere, in gladiatorio ludo contra alterum pugnantem occultè ferebat rete (quod iaculum appellatur) vt aduersarium cuspide insistentè operiret, implicitúmque viribus superaret, quæ armatura pugnabat Neptuno tridentis causa.

De secutoribus. CAP. LV.

Secutor, est ab insequẽdo retiarium dictus. Gestabat enim cuspidem & massam plumbeam, quæ aduersarij iaculum impediret, vt antequam ille feriret rete, iste superaret. Hæc armatura sacrata erat Vulcano. Ignis enim semper insequitur: ideóque cum retiario componebatur, quia ignis & aqua semper inter se inimica sunt.

De laqueatoribus. CAP. LVI.

Laqueariorum pugna erat fugientes in ludo homines iniecto laqueo impeditos consecutósque prostrare amictos vmbone pelliceo.

De velitibus. CAP. LVII.

Velitum pugna erat, vt vtrò citróque tela obiectarent. Erat autem eorum varia pugna & spectantibus gratior quàm reliqua: velites autem vocati sunt, siue à volitatione: siue à ciuitate Hetruscorum, quæ Veletes vocabatur.

De ferali certamine. CAP. LVIII.

Ferarum pugna erat missas bestias iuuenes excipere & pugnare aduersus eas vltroneo funere certare, non crimine sed furore.

De horum exercitatione ludorum. CAP. LVIIII.

Hæc quippe spectacula crudelitatis & inspectio vanitatum: non solùm hominum vitiis: sed & dæmonum iussis institutà sunt. Proinde nihil esse debet Christiano cum Circensi insania, cum impudicitia theatri, cum amphitheatri crudelitate, cum atrocitate arenæ, cum luxuria ludi. Deum enim negat, qui talia præsumit, fidei Christianæ præuaricator effectus, qui id denuo appetit quod in lauacro iam pridem renunciauit, id est diabolo, pompis, & operibus eius.

De tabula. CAP. LX.

Alea, id est ludus tabulæ inuenta à Græcis in ocio Troiani belli à quodam milite nomine Alea, à quo & ars nomen accepit. *Tabula* luditur pirgo, calculis, tesserísque.

De pirgo. CAP. LXI.

Pirgus dictus, quòd per eum tesseræ pergant, siue quòd turris speciem habeat. Nam Græci turrim πύργον vocant.

De calculis. CAP. LXII.

Calculi vocati, quòd leues sint & rotundi. Vnde & calculus dicitur lapis breuis qui sine molestia sui breuitate calcatur. Item calculi, quòd per vias ordinales quasi per calles eant.

De tesseris. CAP. LXIII.

Tesseræ vocatæ, quia quadræ sunt ex partibus omnibus. Has alij *lepusculos* vocant, eo quòd exiliẽdo discurrunt. Olim autem tesseræ iacula appellabantur à iaciendo.

De figuris aleæ. CAP. LXIIII.

Quidam autem *aleatores* sibi videntur philosophicè per allegoriam hanc artem exercere, & sub quadam rerum similitudine fingere. Nam tribus tesseris ludere perhibent propter tria seculi tempora, præterita, præsentia & futura, quia non stant, sed decurrunt. Sed ipsas vias senariis locis distinctas propter ætates huminum trinariis lineis propter tempora argumentantur. Inde & tabulam ternis descriptam dicunt lineis.

De vocabulis tesserarum. CAP. LXV.

IActus quisque apud *lusores* veteres à numero vocabatur, vt vnio, binio, trinio, quatrio, quinio, senio. Postea appellatio singulorum mutata est, & vnionem canem, trionem suppum, quatrionem planum vocabāt.

De iactu tesserarum. CAP. LXVI.

IActus tesserarum ita à peritis aleatoribus componitur, vt afferat quod voluerit, vtputa senionem, qui eis actu bonum affert. Vitant autem canem, quia damnosus est, vnum enim significat.

De calculorum motu. CAP. LXVII.

CAlculi, partim ordine mouentur, partim vagé. Ideo alios *ordinarios*, alios *vagos* appellant. At verò qui moueri omnino non possunt incitos dicunt. Vnde & egentes homines *inciti* vocantur: quibus spes vltra procedendi nulla restat.

De interdictione aleæ. CAP. LXVIII.

AB hac arte fraus & mendacium atque periurium nunquam abest, postremò & odium & damna rerum, vnde & aliquando propter hæc scelera interdicta legibus fuit.

De pila. CAP. LXIX.

PIla propriè dicitur, quòd sit pilis plena. Hæc & *sphera* à ferendo vel feriendo dicta, de quarum genere & pondere Dorcatius sic tradidit, Neu tu parce pilos viuaces condere cerui, Vncia donec erit geminam super addita libram. Inter species pilarum sunt, *trigonaria* & *arenaria*. *Trigonaria* est qua inter tres luditur. *Arenaria* qua in grege dum ex circulo astantium spectantiúmque emissa, vltra iustum spatium pilam excipere lusúmque inire consueuerunt. *Cubitalem lusum* appellant, cùm duo cominus ex proximo ac penè coniunctis cubitis palàm feriūt. *Suram* dicitur *dare*, qui pilam crure prolato ferendam colluſoribus præbet.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER XIX.

CAPITA LIBRI DECIMINONI.

1 *De nauibus.*
2 *De partibus nauium & armamentis.*
3 *De velis.*
4 *De funibus.*
5 *De retibus.*
6 *De fabris siue fornacibus.*
7 *De instrumentis fabrorum.*
8 *De fabricis parietum.*
9 *De dispositione.*
10 *De constructione.*
11 *De venustate.*
12 *De laqueatiis.*
13 *De crustis.*
14 *De lithostrotis.*
15 *De plastris.*
16 *De pictura.*
17 *De coloribus.*
18 *De instrumentis ædificiorum.*
19 *De lignariis.*
20 *De inuentione lanificij.*
21 *De veste sacerdotali in lege.*
22 *De nominibus vestium cæterarum.*
23 *De vestibus quarundam gentium.*
24 *De palliis virorum.*
25 *De palliis fœminarum*
26 *De stratu & reliquis quæ in vsu habentur.*
27 *De lanis.*
28 *De coloribus vestium.*
29 *De instrumentis vestium.*
30 *De ornamentis.*
31 *De ornamentis capitis fœminarum.*
32 *De anulis.*
33 *De cingulis.*
34 *De calciamentis.*

De nauibus.

De nauibus. CAP. I.

ARTIVM quarundã vocabula quibus aliquid fabricatur, vel instrumenta artificum, vel quæ ministerium exhibent, atque aliquid huiusmodi deinceps ex parte notanda studui. *Artifex* generale nomen vocatur quòd artem faciat: sicut aurifex qui aurum. *Faxo* enim antiqui pro facio dicebant. *Nauclerus* dominus nauis est appellatus ita quòd nauis in sorte eius sit. κλῆρος enim Græcè sors dicitur. Cæteri autem in naui in contributione sunt. *Gubernio* qui & gubernator, quasi cohibernator, quòd cohibeat prudentia sua hiberna, id est tẽpestates maris. *Nauta* à naue dictus per deriuationem. Nauita autem pro nauta poeticè dicitur, sicut Mauors pro Mars. Nam rectum est nauta. *Remex* vocatur quòd remum gerit, sic autem remex quomodo tubex dicitur nominatiuo casu. *Epipata* Græco sermone appellatur: qui Latinè dicitur superueniens. Hic nihil habet negotij: sed naulo dato in alias terras transire disponit. *Nauim* quidam perhibent dictã, eo quòd gnauum rectorem quærat, id est peritum, sapientem, strenuum, qui continere & gubernare nouit propter maritima pericula & casus. vnde est illud Salomonis, Intelligẽs gubernacula possidebit. Lydij autẽ primùm nauim fabricauerunt, pelagíque incerta petentes peruium mare vsibus humanis fecerunt. *Rates* primum & antiquissimum genus nauigij è rudibus tignis asseribúsque consertum. Ad cuius similitudinem fabricatæ naues, ratariæ dictæ. Nunc iam rates abusiuè naues. Nam propriè rates sunt connexæ inuicem trabes. *Trieris* nauis magna quã Græci dulconem vocant: de qua in Esaia dicitur, Non transibit per eam trieris magna. *Carpasia* nauis à Carpatho insula nominata: sicut à Rhodo Rhodia: sicut ab Alexandria Alexandrina. *Liburnæ* dictæ à Libyis: naues enim sunt negotiatorum. De quibus Horatius, Libis liburnis inter alta nauium. *Rostratæ* naues dictæ ab eo quòd in fronte rostra ærea habeant propter scopulos, ne feriantur & collidantur. *Longæ* naues sunt, quas dromones vocamus: dictæ eo quòd longiores sint cæteris, cuius contrarius musculus, curtum nauigium. Droma autem à decurrẽdo dicitur. Cursum enim Græci δρόμον vocant. *Classis* dicta est à Græco vocabulo, κλῆσις κλαδῶν, id est lignis. vnde & celones nauiculæ quæ ligna militibus portant. *Anciromacus* dictus, pro eo quòd celeritate sui anchoris & instrumentis reliquis nauium vehendis sit aptus. *Phaselus* est nauigium, quod nos corruptè baselũ dicimus. De quo Virgilius, Pictúsque phaselis. *Scafa* quæ κατάσκοπος nauigium, quod Latinè speculatorium dicitur. *Barca* est, quæ cuncta nauis cõmercia ad litus portat. Hæc naues in pelago propter nimias vndas suo susscipit gremio. Vbi autẽ appropinquauerit portui, reddit vicem barca naui quam accepit in pelago. *Paro* nauigium piratarũ aptum, & ex iis ita vocatũ. Cicero, Tunc se fluctigero tradit mãdatque paroni. Et alibi, Parunculis ad litus ludit celeribus. *Mioparo* quasi minimus paro, idẽ & carabus. Est enim parua scafa ex vimine facta, quæ contexta crudo corio genus nauigij præbet, quales vtũtur Germanorũ piratæ in oceani littoribus vel paludibus ob agilitatem. De qualibus, Historia Gens, inquit, Saxonum mioparonibus non viribus nituntur, fugæ potius quàm bello parati. *Celones* quas Græci κέλητας vocant, id est veloces biremes vel triremes agiles, & ad ministeriũ classis aptæ, Ennius, Labitur vncta carina per æquora cana celonis. *Biremes* autẽ naues sunt habentes remorũ ordinem geminum. *Triremes* & *quatriremes* triũ & quatuor ordinũ: sic & penteremes & hexeremes quinos vel senos ordines habentes. *Actuariæ naues* sunt, quæ velis simul & remis aguntur. *Hippagogæ* in quo equos transuehere solitum est. *Pontonium* nauigium fluminale tardum & graue, quod nonnisi remigio progredi potest. Hinc & *traiectus*, id est extentus. Est enim funis latus, vnde *transenna* dicitur extẽtus funis. *Limbus* nauicula breuis, quæ alia appellatione dicitur & cymba & caupolus: sicut & lintris, id est carabus quo in Pado paludibúsque vtuntur. *Carabus* parua scafa ex vimine facta, quæ contexta crudo corio genus nauigij præbet. *Portemia* nauicula Syriatici generis lata & sine carina à portando vocata. Vtuntur iis in Pãnonia. *Trabariæ* amnicæ naues, quæ ex singulis trabibus cauãtur: quæ alio nomine lintrariæ dicũtur. Hæ ex caudice factæ ex vno ligno cauato, & inde caudice: quia à quatuor vsque ad decem homines capiant.

De partibus nauium & armamentis. CAP. II.

PVppis posterior pars nauis est, quasi post. Prora anterior quasi priora. *Cymba* locus vnus nauis, quòd aquis incũbat. *Carina* à currẽdo dicta quasi currina. *Fori nauium* latera concaua, à ferendo onere dicta, siue tabulata nauiũ quæ sternũtur dicta, ab eo quòd incessus ferant vel foris emineant. De quibus Virgilius, Laxántque foros. *Colũbaria* in summis lateribus nauiũ loca concaua: per quæ eminent remi, dicta oredo, quòd sint similia latibulis colũbarum in quibus nidificant. *Agiauia* sunt loca in naui per quæ ad remiges hortator accedit. De qua Ennius, Multa foro ponet. Et, Agiauia longa repletur. *Transtra* sunt:

tabulæ vbi sedēt remiges, quòd in transuersō sint dicta, quæ Virgilius iuga appellat. *Remi* à remouendis, & decutiendis fluctibus dicti: sicut tonsores à tondendis & decutiendis capillis. *Palmula* est extrema latitudo remi à palma dicta, qua mare impellitur. *Antemnæ* autē dictæ, quòd ante amnē sint positæ. Præterfluit .n. eas amnis. *Cornua* extremæ partes antemnarum sunt, dicta per tropum ab animali ad inanimale. *Malus* est arbor nauis, qua vela sustinentur. Malus autē dictus: quia habet instar mali in summitate, vel quia qua si quibusdā malleolis ligneis cingitur, quorū volubilitate vela facilius eleuantur. *Modius* est cui arbor insistit, ob similitudinem mensuralis vasis dictus. *Carchesia* sunt in cacumine arboris. *Trocleæ*, quasi F litera per quas funes trahuntur. Cinna, Lucida confulgent alti carchesia mali. *Trocleæ* autem vocatæ, quòd rotulas habeant. τρόχος enim Græcè rota dicitur. *Parastatæ* stipites sunt pares stantes, quibus arbor sustinetur. Cato, Malum deligatū parastatæ iunctæ. *Clauus* est quo regitur gubernaculum. De quo Ennius, Vt clauum rectum teneam nauimque gubernem. *Porticulus* malleus in manu portatus, quo modus signúmque datur remigātibus. De quo Plautus, Ad loquēdum atque tacendum tute habes porticulum. *Tonsilla* vncinus ferreus vel ligneus ad quem in litore defixum funes nauium illigantur. De quo Ennius, Tonsillas rapiunt, configunt litus ad vncas. *Anchora* dens ferreus ex Græca etymologia nomen ducit: quòd quasi hominis manus comprehendat vel scopulos vel arenas. Nam manus Græcè χείρ dicit ir. Apud Græcos autem aspirationem non habet. Nam ἄγκυρα dicitur, vnde & apud maiores sine aspiratione profe rebatur. *Puluini* sunt machinæ quibus naues deducuntur & subducuntur in portum. *Pons* scala nauium.

De velis. CAP. III.

VEla Græci ἄρμενα dicūt, proinde quòd aere mouentur. Apud Latinos autem vela à volatu dicta. Vnde est illud, Velorum pandimus alas. Genera velorū ἀκάτιος, ὑπὸ ἔρμος, δόλων, ἀρτέμων, Siparum, mendicium. Ex quibus *acatium* velum maximū est, & in media naui constitutum. *Epidromos* secundæ amplitudinis: sed ad puppim. *Dolon* minimum velum, & ad proram defixum. *Artemo* dirigendæ potiùs nauis causa commendatum quàm celeritatis. *Siparum* genus veli vnum pedem habens, quo iuuari nauigia solent in nauigatione quoties vis venti lāgueścit. De quo Lucanus, Summáque tendens Sipara velorum perituras colligit auras, quòd ex separatione existimant nominatum. Pes extremus angulus veli in quo nautæ locantur.

De funibus. CAP. IV.

FVnes dicti, quòd antea in vsum luminis fuerint circundati cera, vnde & funalia. *Restes*, siue quòd rates contineant: seu quòd in iis retia tendantur. *Rudentes* sunt funes nauium ex nimio stridore ita dicti. *Spiræ* funes quibus in tempestatibus vtuntur, quas nautici suo more curcubas vocant. Spiræ autem à sparto vocatæ. *Propes* funis quo pes veli alligatur, quasi propedes. De quo Turpilius, Quasi cùm ventus fert nauim in mare secundus si quis propedon misit si velis sinistrum. *Tormentum* funis in nauibus longus quo prora ad puppim extēditur, quò magis constringantur. Tormenta autem à tortu dicta: sunt restes funésque. *Saphon* funis in prora positus. De quo Cecilius, Venerio cursu veni pro lato pede vsque ad saphonem. *Opifera* funes, quæ cornibus antemnæ dextra sinistráque tenduntur rerrouerso. *Prosnesium* funis, quo nauis in litore religatur ad palum. *Mitra* funis, qua nauis media vincitur. *Anquina*, qua ad malū antenna constringitur. De qua Cinna, Atque anquina regit stabilem fortissima cursum. *Remulcum* funis, qua deligata nauis trahitur vice remi. De quo Valgius. Hic mea me longo succedens prora remulco Lætantem gratis sistit in hospitiis. *Struppi*, vincula loro vel lino facta, quibus remi ad scalmos alligantur. De quibus Liuius, Túncque remos iussit religare struppis. *Cataporates* linea cum massa plumbea qua maris altitudo tentatur. Lucilius, Hanc Cataporatem puer eodem defert vnctum plumbi pauxillum rudis liníque mataxam.

De retibus. CAP. V.

REtia vocata siue à retinendis piscibus, siue à restibus quibus tenduntur. Minus autem rete *implagium* dicitur à plagis. Nam plagas propriè dicimus funes illos quibus retia tenduntur circa imam & summam partem. *Funda* genus est piscatorij retis, dicta ab eo quòd infundum mittatur. Eadem etiam à iactando iaculū dicitur. Plautus, Probus quidem antea iaculator eras. *Tragum* genus rētis ab eo quòd trahatur nuncupatum, ipsum & verriculum. Verrere enim trahere est. *Nassa* ex viminibus tanquam rete cōtextum. *Cassis* genus venatorij retis, quòd capiant. Hinc est quòd incassum dicimus, id est sine causa: quasi sine cassibus, sine quibus venatio inanis est. *Conopeum* est rete in similitudinem tentorij contextum propter muscas & culices excludendos, quò magis Alexandrini vtuntur, quia ibi ex Nilo culices copiosè nascuntur. vnde & Conopea dicitur. Nam Conopea Ægyptus est.

De fabricis

De fabricis siue fornacibus. CAP. VI.

Faber, à faciendo ferrum impositum nomen habet. Hinc deriuatum est nomen ad alias artium materias: fabros vel fabricas dicere: sed cum adiectione, vt *faber lignarius*, & reliqua propter operis scilicet firmitatem. In fabrorum autem fornace gentiles *Vulcanum* auctorem dicunt: figuraliter per Vulcanum ignem significantes, sine quo nullum metalli genus fundi extendique potest. Nihil est enim penè quòd igne non efficiatur. Alibi enim vitrum, alibi argentum, alibi plumbum, alibi minium, alibi pigmenta, alibi medicamenta efficit. Igne lapides in æra soluuntur, igne ferrum gignitur ac domatur, igne aurum perficitur, igne cremato lapide cementa & parietes ligantur. Lapides nigros ignis coquendo candificat, ligna candida vrendo obfuscat, carbones ex pruna fulgida nigros facit. de lignis duris fragiles, de putribilibus imputribiles reddit, stricta soluit, soluta restringit, dura mollit, mollia dura reddit. Habet & medicaminis vsum. Nam sæpe vri prodest. Pestilentiæ quoque quæ obscuratione solis contrahitur, auxiliari certum est. In opere quoque aliud gignit primis ignibus, aliud secundis, aliud tertiis. Habet quoque & aliam in se diuersitatem ignis. Nam alius est ignis qui vsui humano, alius qui iudicio paret diuino, siue qui de cælo fulmen astringit: siue qui de terra per vertices montium eructat. *Ignis* autem dictus, quòd nihil gigni potest ex eo. Est enim inuiolabile elementũ assumens cuncta quæ rapit. *Fabrica*, duabus rebus constat, ventis & flammis. *Flamma* verò propriè fornacis est dicta, quòd flatu follium excitetur. *Fornax* verò ab igne vocata: φῶς enim ignis est. *Caminus*, est fornax, & est Græcum nomen deriuatum, ἀπὸ τῆ καύματος, id est, à calore. *Fauilla*, est deserta igne scintilla. *Pruna*, est quamdiu ardet: cùm extincta fuerit, *carbo* nominatur. Pruna autem à perurendo dicta est: carbo verò quòd flamma caret. Qui dum interiisse creditur, maioris fit virtutis. Nam iterum incensus fortiore luce calescit. Cuius tanta vis est & sine igne firmitas, vt nullo humore corrumpatur, nulla vetustate vincatur. Extinctus enim tantùm incorruptibiliter durat, vt ij qui limites figunt, eos infossos terra substernant: & lapides desuper figant, ad conuincendum litigatorem, vt fixum lapide post quantalibet secula limitem esse cognoscant.

De instrumentis fabrorum. CAP. VII.

Incus, est in quo ferrum tuditur à cædendo dictus, eo quòd illic aliquid cudamus: id est, feriendo producamus. *Cudere* enim cædere & ferire est. Veteres autem non incudem vocabant: sed *intudem*, eo quòd in ea metallum tundatur, id est, tendatur. vnde & tudis malleus, id est, à tundendo, id est, tendendo dictus. *Malleus* vocatur, quia dum quid calet & molle est, cædit & producit. *Marcus* malleus maior, & dictus marcus, quòd maior sit ad cædẽdum & fortior. *Marcellus*, mediocris. *Marculus*, malleus pusillus. Lucillius: Et velut in fabricam feruens cùm marculus ferrum, Multorum magnis ictibus tundit. *Forcipes*, quasi ferricipes, eo quòd ferrum candens capiant, teneantque: siue quòd ab his aliquid foruum capimus & tenemus, quasi *forunicapes*. Nam *foruum* est calidum, vnde & feruidum: vnde & *formosos* dicimus quibus calor sanguis ex rubore pulchritudinem creat. *Lima* dicta, eo quòd lene faciat. Nam *limum* lene est. *Cilium*, est vnde operantur argentarij, à quo & *cælata vasa* dicuntur.

De fabricis parietum. CAP. VIII.

IN fabricis parietum atque tectorum Græci inuentorem *Dedalum* asserunt. Iste enim primus didicisse fabricam à Minerua dicitur. *Fabros* autem siue *artifices* Græci τέκτονας vocant, id est, instructores. *Architecti* autem *cementarij* sunt qui disponunt in fundamentis. Vnde & Apostolus de semetipso, Vt sapiens, inquit, architectus fundamentum posui. *Machiones*, dicti à machinis in quibus insistunt propter altitudinem parietum.

De dispositione. CAP. IX.

Aedificiorum partes sunt *tres: dispositio, constructio, vetustas. Dispositio*, est areæ vel solij & fundamentorum descriptio.

De constructione. CAP. X.

Constructio, est laterum & altitudinis æficatio. *Constructio* autẽ vel *instructio* vocata eo quòd instringat, & cohærere faciat, vt lapides luto, & ligna, & lapides inuicem sibi. Nam & intinctio ferri in aqua *instructura* est. Nisi enim candens tingatur, stringi & cohærere non potest ferrum. Item *constructio* à multitudine lapidum & lignorum dicta: vnde & *strues*. *Aliud* est enim *ædificatio*, aliud *instauratio*. Nam *ædificatio* noua constructio est. *Instauratio* verò quod reparatur ad instar prioris. Nam veteres *instar*, pro similitudine ponebant. Inde & *instaurare* dicebant. *Constructio* autem constat fundamento, lapidibus, arena, calce & lignis. *Fundamentum*, dictum quòd fundus sit ædificij. Idem &

mentum à cedendo dictum, quòd crasso lapide surgat. *Lapides*, in structuris apti, albus, Tiburtinus, columbinus, fluuialis, fungia, rubrus & reliqui. *Albus* lapis, alius durus, alius mollis. Mollis dentata serra secatur, tractabilis in opere est, ita vt in eo, quasi in tigno literæ scribantur. *Tiburtinus*, à loco Italiæ dictus, qui dum sit ad fabricam fortis, vapore tamen dissilit. *Tophus*, ædificiis inutilis est, fundamentis aptus mortalitate & mollitia. Ex æstu enim & alitu maris fricatur & verberatur imbribus. *Arenatius lapis*, concretus maris arenis, hic & bibulus dicitur. Seruat enim humorem acceptum. Idem & in Betica. *Gaditanus*, ab insula Oceani vbi plurimus exciditur. *Piperinus*, subalbidus cũ punctis nigris, durus atque fortissimus. *Concretius*, cocleis lapillisque & arena concretus, asperrimus & interdum fistulosus. *Columbinus*, à colore auis nuncupatus, natura vicinus gipso & mollitie simillimus. *Molaris*, in parietibus vtilis: quia est quædam natura eius pinguior, duráque & aspera, ex quo etiam & molæ fiunt, vnde & nomen traxit. Huius quatuor genera, albus, niger, permixtus ac fistulosus. *Spongia* lapis creatus ex aqua leuis ac fistulosus & cameris aptus. *Silex*, durus lapis ex cuius genere nigri silices optimi quibusdam in locis & rubentes. Alibi silices contra vetustatem incorrupti permanent. Iidem & in monumentis sculpti, & incorrupti permanent: quibus nec ignis quidem nocet. Nam ex iis etiam formæ fiunt, in quibus æra funduntur. *Viridis silex*, vehementer & ipse igni resistens: sed nusquam copiosius, & vbi inuenitur, lapis non saxum est. *Pallidus*, in cemento raro vtilis. *Globus*, contra iniurias fortis, & instructuris infidus: nisi fuerit multa suffrenatione deuinctus. *Fluuiatilis silex*, semper veluti madens est. Hunc æstate exhiberi oportet, nec ante biennium inseri in structuris domorum, fictilium operum, ad parietes & fundamenta: quæ coctis laterculis ad tecta imbriculis tegulisque aptantur. *Tegulæ*, vocatæ quòd tegant ædes, & imbrices quòd accipiãt imbres. Tegulæ autem primæ positionis nomen, cuius diminutiuum *tegillum*. *Laterculi* verò vocati, quòd lati formentur circumactis vndique quatuor tabulis. *Lateres* autem crudi sunt: qui & ipsi inde nominati, quòd lati ligneis formis efficiuntur. Quorum *crates* dicuntur: in quibus lutum pro eisdem lateribus crudis portare solent. Sunt enim cõnexiones cãnarũ, dicti ἀπὸ τῆς κεράτων, id est quòd se inuicem teneant. *Lutum* autem vocatum quidam per antiphrasin putant: quòd non sit mundum. Nam omne lotum mundum est. *Calx viua* dicta: quia dum sit tactu frigida, intus occultum continet ignẽ. vnde perfusa aqua statim latens ignis erumpit. Natura eius mirum aliquid facit. Postquam enim arserit aquis incenditur, quibus solet ignis extingui, oleo extinguitur quo solet ignis accendi, vsus eius in structuris fabricæ necessarius. Nam lapis lapidi non potest adhærere fortius, nisi calce coniunctus. *Gipsum*, cognatum calci est, & est Græcum nomen. Plura eius genera. Omnium autem optimum *lapis* est *specularis*. Est enim insignis ædificiorum & coronis gratissimus.

Arena, ab ariditate dicta: non ab adhærendo in fabricis, vt quidam volunt. Huius probatio si manu impressa stridet, aut si in vestem candidam sparsa nihil sordis relinquat. *Columnæ*, pro longitudine & rotunditate vocatæ: in quibus totius fabricæ pondus erigitur. Antiqua ratio erat columnarum altitudinis tertia pars latitudinum. *Genera* rotundarum quatuor. *Doricæ*, *Ionicæ*, *Tuscanicæ*, *Corinthiæ*, mensura crassitudinis & altitudinis inter se distantes. Quintum genus est earum quæ vocantur *Atticæ*: quaternis angulis aut amplius, paribus laterum interuallis. *Bases*, fulturæ sunt columnarũ, quæ à fundamento consurgunt, & superpositæ fabricæ sustinent pondus. Bases autem nomen petræ est fortissimæ Syro sermone. *Capitella* dicta quòd sint columnarum capita, quasi super collum caput. *Epistilia* sunt, quæ super capitella columnarum ponuntur, & est Græcum. *Pauimenta* originem operis à Græcis habent. vocata autem pauimenta eo quòd pauiantur, id est cedantur. vnde & pauor: quia cedit cor. *Ostracus*, est pauimentum testaceum, eo quòd fractis testis calce admixto feriatur. *Testam* enim Græci ὄστρακα dicunt. *Rudos*, artifices appellant lapides contusos & calce admixtos, quos in pauimentis faciendis superfundunt. vnde & rudera dicuntur. *Canalis*, ab eo quòd caua sit in modum cannæ. Sanè canalẽ melius genere fœminino quàm masculino proferimus. *Fistulæ*, aquarum sunt dictæ: quòd aquas fundant & mittant. Nam Græcè σίξαι mittere est. Formæ earũ pro magnitudine, aquę & capacitate fiũt: per quas aquæ per modulos certos diuidũtur. E quib⁹ est vncia & quinaria, digitus quadratus: digitus rotundus, & cæteri modi cuique causæ. Hucusque partes constructionis.

De venustate. CAP. XI.

Venustas, est quicquid illud ornamenti & decoris causa ædificiis additur, vt tectorum causa auro distincta laquearia, & prætonsi marmoris crustæ & colorum pictura.

De laquearijs. CAP. XII.

Laquearia, sunt quæ camerã subtegunt & ornant: quæ & lacunaria dicuntur: quòd lacus

lacus quosdam quadratos vel rotundos ligno vel gipso vel coloribus habeat pictos, cum signis intermicantibus. Principaliter autem lacus dicitur, vt Lucius, Resultant ædésque lacúsque. Cuius diminutio *lacunar* facit, vt Horatius, Neque aureum mea renidet in domo lacunar. Inde fit alia diminutio *lacunarium* & per antisticon *laquearium* facit.

De crustis. CAP. XIII.

Crustæ sunt tabulæ marmoris. Vnde & *marmorati parietes* & *crustati* dicuntur. Qui autem marmora secandi in crustas rationem excogitauerunt non constat. Fiunt autem arena & ferro serráque in prætenui linea premente arenas, tractúque ipso secante: sed crassior arena plus erodet marmoris. Nam tenuis fabricis & polituris accommodata est.

De lithostrotis. CAP. XIV.

Lithostrota sunt elaborata arte picturæ pauulis crustis ac tessellis tinctis in varios colores. *Tessellæ* autem à tesseris nominati, id est quadratis lapillis per diminutionem.

De plastis. CAP. XV.

Plastice est parietum ex gipso effigies signáque exprimere pingeréq; coloribus. Plastice autem dictum Græcè, quod Latinè est pingere terra vel gipso similitudines. Nã impressa argilla formam aliquã facere plastis est. Vnde & *protoplastus* est dictus homo: qui ex limo primus est conditus.

De pictura. CAP. XVI.

Pictura autem est imago exprimens speciem alicuius rei, quæ dum visa fuerit ad recordationem mentem reducit. Pictura autem dicta quasi fictura. Est enim imago ficta non veritas. Hinc & *fucata*, id est ficto quodam colore illita nihil fidei, & veritatis habentia. Vnde & sunt quædam picturæ quæ corpora veritatis studio coloris excedunt, & fidem dum augere contendunt, ad mendacium prouehunt: sicut qui *Chimeram tricapitem* pingunt vel Scillam hominem sursum, caninis autem capitibus cinctam deorsum. *Picturam* autem *Aegypty excogitauerunt primùm* vmbram hominis lineis circumductam. Itaque initio talis, secunda singulis coloribus, postea diuersis: sícq; paulatim sese ars ipsa distinxit, & inuenit lumen atque vmbras differentiásque colorum. vnde & nunc pictores priùs vmbras quasdã & lineas futuræ imaginis ducũt, deinde coloribus implent, tenentes ordinem inuentę artis.

De coloribus. CAP. XVII.

Colores autem dicti sunt, quòd calore ignis vel sole perficiuntur, siue quòd in initio colebantur, vt summæ subtilitatis existerent. *Colores* autem aut nascuntur aut fiunt. *Nascuntur*, vt sinopis, rubrica, parætonium, melinum, fretia, auripigmentum. *Ceteri finguntur* aut arte, aut permixtione. *Sinopis* primùm inuenta in Ponto est. Inde nomen à Synope vrbe accepit. Species eius tres, rubra & minus rubens, & inter has media. *Rubrica* vocata quòd sit rubra & sanguineo proxima. Hæc plurimis locis gignitur: sed optima Ponto, vnde & Pontica dicitur. *Siricum* rubri coloris pigmentum, ex quo & librorũ capita scribuntur. Ipsum est & *Phœniceum* appellatum ita, eo quòd in Syria colligatur in littoribus rubri maris vbi Phœnices inhabitant. *Aliud* est *sericum*, aliud *Syricum*. Nam *sericum* lana est quam Seres mittunt: *Syricum* verò pigmentum quod Syri Phœnices in rubri maris littoribus colligunt. Est autem inter factitios. Nam sæpe fit aut sinopide, aut sandice mixtus. *Minium* primi Græci in Ephesiorum solo inuenisse traduntur. Cuius pigmenti Hispania cæteris regionibus plus abundat. vnde etiam nomen proprio flumini dedit. Huius distillatio argentum liquidũ gignit. Minium autem hoc quidam dicunt esse cinnabarin. *Cinnabaris* à dracone & barro, id est elephanto cognominatum. Aiunt enim draconum esse sanguinem dum implicant elephantos. Ruunt enim beluæ & draeones obruuntur, quorum fusus cruor terrã inficit, fitque pigmentum quicquid solo tinxerit. Est autem puluis coloris rubri. *Prasina* id est creta viridis, etsi in aliquibus terris promiscuè generetur, optima tamen in Libya Cyrenensi. *Chrysocolla* colore prasino est dicta, quòd vena eius habere aurum traditur. Hæc & in Armenia nascitur, sed ex Macedonia probabilis venit. Foditur enim ex metallis æris. cuius inuentio argentum atque indicum prodit. Nam venæ eius cum iis habent naturæ societatem. *Cypria* ab insula Cypro, vbi plurima reperitur. *Sandaracha* in insula rubri maris topazon nascitur colore cinnabari, odore sulphureo. Inuenitur autem in aureis & argentariis metallis, melior quo magis rufa, quoque magis virus redolet. quanquam & cerussa si torreatur in fornace sandarachum facit, vnde & color est flammeus. Quòd si torreatur equa parte rubrica admixta, sandicem reddit. *Arsenicum* quòd Latini ob colorem auri, *auripigmentum* vocant, colligitur in Ponto ex auraria materia, vbi etiam Sandaracha. Optimum est quod in auri colorem transit purũ & fissile, gracili venarũ discursu. Quòd verò pallidius aut Sanda-

rachæ simile est, deterius iudicatur. Est & tertiũ genus squamosum, quo miscetur aureus color. Vis earum vt Sandaracha, sed aerior. *Ocra* & ipsa in insula maris rubri topazon gignitur: vbi & Sãdaracha. Fit quoque & ocra exusta rubrica in ollis nouis luto circumlitis: quæ quantò magis in camino arserit, tantò melior fit. *Venetum* ceruleum temperare primum Alexandria reperit. In Italia ex arenæ puluere & nitri flore idem faciunt. Sed si Cyprium in fornace adustum huic permixtioni addes, *vestoriani* similitudo erit. *Purpurissum* ex creta argentaria cum purpuris pariter tingitur, bibítque eum colorem celerius lanis. Præcipuum est tamen aliud quod adhuc vase rudibus medicamentis inebriatur. Proximum est egesto eo addita creta in vas idem, & quoties id factum est, eleuatur bonitas. Pretiosissimæ purpuræ causa est quòd iscino maxime inficitur rubeáque. *Iudicum* in Indicis inuenitur calamis, spuma adhærente limo. Est autem coloris cyanei, mixturam purpuræ cerulíque mirabilem reddens. Est alterum genus in purpurariis officinis, spuma in æreis cortinis innatans: quam infectores detrahentes siccant. *Atramentum* dictum, quòd sit atrum: cuius species & picturæ & quotidiano vsui necessaria est, istud inter factitios est. Fit enim & fuligine plurimis modis super ardentes tedas resina adiecta, lacusculo ædificato, quòd fumum retineat. Huic pictores cum aqua miscẽt glutem, vt illustrius resplendeat. Ad festinationem autem operis etiam sarmentorum veterum carbones cum glutino triti inducendis parietibus atramenti speciem reddunt. Sunt & qui vini fæcem siccatam excoquant, affirmẽntque si ex bono vino fex fuerit Indici speciem id atramẽtum præbere. Sed & sarmentum vuæ nigræ vino optimo tinctum posteaquam siccitate aruerit, si exuras & conteras, adiecto glutino, nitorem Indici reddet, vstáque plurimum necessaria est, nullo negotio prouenit. Nam & si glebam silicis bene igne excoquas, & aceto acerrimo superfusam extinguas, madefacta suffungia colorem purpureum reddit. Eam vbi contriueris vsta erit. Omne autem atramentum sole perficitur. Omnes colores calcis admixtione corrumpuntur. *Melinum* dictum, quòd eius metalli ferax sit vna ex Cycladibus insula Melos nomine. Est enim candidum, nec vtuntur eo pictores propter nimiam pinguedinem. *Anulare* quòd vocãt candidum est: quo muliebres picturæ luminantur. Fit & ipsum ex creta admixtis vitreis gemmis. *Cerussa* fit hoc modo: In vase enim aceto acerrimo impleto sarmenta aminea in eodem vasculo collocabis, ac super sarmenta tabulas plũbi tenuissimas pones, deinde vas diligentissimè claudes, illinésque ne aliquid inde spiraminis exeat. Post dies autem xxx. vas aperitur, & ex distillatione tabularũ innata cerussa inuenitur. Quòd ablatum & arefactum teritur, atque iterum aceto admixtũ in pastillis diuiditur & in sole siccatur. Hac obseruantia si laminas æreas sarmẽtis superponas, eruginem creant Chalcantium.

De instrumentis ædificiorum. CAP. XVIII.

Instructura autem parietum *ad normam* fieri, & *ad perpendiculum* respondere oportet. *Norma* dicta Græco vocabulo extra quã nihil rectum fieri potest. Componitur autem ex tribus regulis, ita vt duæ sint binorum pedum, tertia habeat pedes duos vncias decem quas æquali crassitudine politas extremis acuminibus sibi iungit, vt schema trigoni faciant. Id erit norma. *Regula* dicta quòd sit recta: quasi rectula, & impedimentum non habeat. *Perpendiculum* est quod semper appenditur. denique in fabrica nisi omnia ad perpendiculum, & certam regulam fiant, necesse est vt cuncta mendosa instruantur, vt aliqua praua sint, aliqua cubantia, prona nonnulla, alia supina, & propter hoc vniuersa sunt cõstructa. *Linea* à genere suo appellata, quia ex lino fit. *Trulla* nomẽ factum, eo quòd trudit & detrudit, id est, includit calce vel luto lapides. *Marcellus* machina. *Scalæ* à scandendo vocatæ. hærent enim parietibus. Scalæ autẽ dicuntur, quæ aut vnæ sunt, aut plures: quia numeri tantùm pluralis est nomen, vt literæ, quæ epistolam significat.

De lignarijs. CAP. XIX

Lignarius generaliter ligni opifex appellatur. *Carpentarius* speciale nomen est. Carpentum enim solùm facit: sicut nauicularius, quia tantùm nauium est fabricator & artifex. *Sarcitector* dictus, q ex multis hinc inde coniunctis tabulis vnum tecti farciat corpus. Idem & *tignarius*, quia tectoria lignis inducit. *Lignum* vocatur Græca etymologia, quia incensum in lumen conuertitur & in flammam. Vnde & *licinium* dicitur, quòd lumen det. *Materia* inde dicitur omne lignum, quòd ex ea aliquid efficiatur: vel si ad ianuã referas, vel ad statuam, materia erit. Ad aliquid enim semper materia accipienda est, sicut elemẽta materiam rerum esse dicimus: quia inde ea quæ sunt facta videmus, & materia quasi mater dicta. *Trabes* vocatæ, quòd in transuerso positæ vtrosque parietes contineant. *Aliud* autem sunt *tigna*, aliud *trabes*. *Tigna* enim iuncta trabẽ faciunt. *Trabes* autẽ sunt cùm sunt dolatæ. *Tolus* propriè est veluti scutum breue quod in medio tecto est in quo trabes cocunt. *Cuplæ* vocatæ, quòd copulent in se luctantes. *Luctantes* dicuntur, quòd erecti inuicem se teneant more luctantium.

Agrantes. Asseres Ab asse dicti, quia soli ponuntur neque coniuncti. *Scindulæ*, eo quòd scindantur, id est diuidantur. *Epigri* & claui sunt quibus lignum ligno adhæret. *Claui* autē dicti quasi chalybi, quia ex chalybe fiūt, id est ferro. *Chalybs* enim ferrum est. *Tabulæ* à veteribus tagulæ vocabātur, à tegendo scilicet, vnde & *tegulæ*. *Commissura* dicitur tabularum coniunctio. *Sectio* autem dicta à sequendo ea quæ ceperit. Nam secare sectari & sequi est. *Serræ* autem nomen de sono factum est, id est à stridore. *Serræ* circinique vsum Perdices quidam adolescens inuenit, quem puerum Dædalus frater matris suæ studiis perdocendum acceperat. Cuius pueri tātum ingenium fertur: vt dum materiæ diuidendæ compendium quæreret, spinam piscis imitatus de ferro laminam exasperans dentium mordacitate armauit: quam serram artifices nuncupant. Pro cuius artis inuentione Dędalus magister eius inuidiæ liuore permotus, præcipitem puerum ex arce deiecit. dehinc exulatum Cretam abiit, ibíque aliquamdiu fuit, vt fabulę ferunt. Ex Creta pennis volauit & inde Ciliciam venit. *Circinus* dictus, quòd vergendo efficiat circulum. Huius modus duplicata linea fit, quæ simplex per latitudinem extensa fuerat. Punctus autem in medio circini centrum à Græcis dicitur: in cuius medium cuncta conuergunt. *Securis* vocatur, eo quòd ea arbores succidantur: quasi succuris. Item securis, quasi *semicuris*. Ex vna enim parte acuta est, ex altera fossoria. Hæc & apud veteres *penna* vocabatur, vtraque autem habens aciem, bipennis. Nam *bipennis* dicitur, quòd ex vtraque parte habeat acutam aciem: quasi duas pennas. *Pennum* autem antiqui acutum dicebāt. Vnde & auium pennæ, quia acutæ. Et ecce nomen quod reseruauit antiquitatem, quia veteres dicebant pennas non pinnas. Hæc & *dolabra*: quòd habeat duo labra. nam securis simplex est. *Dextralis* dexteræ habilis. *Ascia* ab astulis dicta, quas à ligno eximit, cuius diminutiuum nomē est asciola. Est autem manubrio breui ex aduersa parte referens vel simplicem malleum, aut cauatum, vel bicorne rastrum. *Scalprum* dictum, quòd scalpturis & foraminibus sit aptum, quasi scalforus. Cuius diminutiuum *scalpellus*. *Terebra* vocata à verme ligni, qui vocatur terebra: quē Greci τερέδονα vocāt. Hinc terebra dicta, quòd vt vermis terendo forat, quasi terefora, vel quasi transforans. *Taratrum* quasi teratrum. *Scofina* dicta, quòd hærendo scophen faciat. Canterium. Gallia *Gunia*.

De inuentione lanificij. CAP. XX.

MInervam quandam gentiles multis ingeniis prædicant. Hanc enim primam lanificij vsum monstrasse, hanc etiam telam ordisse & colorasse lanas perhibent. Oliuæ quoque hanc dicunt inuentricem & fabricæ, multarūmque artium repertricem. Ideóque illi vulgo opifices supplicant. Sed & hoc poeticè fingitur. Non enim Minerua istarum artium princeps est: sed quia sapientia in capite esse dicitur hominis, & Minerua de capite Iouis nata fingitur, hoc est ingenium, ideóque sensus sapientis qui inuenit omnia, in capite est. Ideo & dea artium Minerua dicitur, quia nihil excellentius est ingenio quo reguntur vniuersa.

De veste sacerdotali in lege.

CAP. XXI.

OCto sunt in lege *genera sacerdotalium vestimentorum*. *Poderis* est tunica sacerdotalis linea, corpori astricta vsque ad pedes descendens. vnde & nuncupatur, ποδήρης enim Græci pedes dicunt. Hæc vulgo *camisia* vocatur. *Abanem* cingulum sacerdotale rotundū polimita arte ex cocco, purpura, hyacinthóq; contextum, ita vt flores atque gemmæ in eo videantur esse distinctæ. *Pilleum* est ex bisso rotundum quasi sphæra media, caput tegens sacerdotale, & in occipitio vitta constrictum. Hoc Græci & nostri *tiaram* vel *galeam* vocāt. *Machil* quòd est tunica talaris tota thicinyna, habens ad pedes LXXII. tintinnabula: totidémque intermixta ac dependentia punica mala. *Ephod*, quod Latinè interpretatur superindumentum. Erat enim pallium superhumerale ex quatuor coloribus & auro contextum, habens in vtroque humero lapides duos smaragdinos auro concluſos, in quibus sculpta erant nomina patriarcharū. *Logicon*, quod Latinè dicitur rationale, pānus duplex, auro & quatuor textus coloribus, habēs magnitudinem palmi per quadrum, cui intexti erant XII. pretiosissimi lapides. Hic pannus superhumerale contra pectus pontificis annectebatur. *Petalum* aurea lamina in fronte pontificis, quæ nomen Dei tetragrammaton Hebraïcis literis habebat scriptum. *Batin*, siue fœminalia, id est bracæ lineæ vsque ad genua pertingentes, quibus verecunda sacerdotis velabantur.

De nominibus vestium cæterarum.

CAP. XXII.

DIuersitas *vestimentorum*, tegmen, tegumē, indumentum, vestimentum, & reliqua. *Tegmen* dictum eo quòd tegat membra: sicut tegumenta, tecta quæ tegunt corpora. *Indumētū* quòd intus ad corpus induitur: quasi intumētū. *Vestimentū* verò est quòd vsq; ad vestigiū prætenditur, quasi vestimentum, vt est tunica talaris. Sed & hæc consuetudo sermo-

nes auctorũ cõfundit. Discernitur autem *vestitus* à cultu: quoniam lautius intelligitur *cultus*. Item cultus ab *habitu*. Nã habitus ad naturam pertinet, cultus ad homines. ¶ Plerique autem vestium aut à tempore quo maximè in vsu sunt appellãtur, aut à locis vbi vel primùm vel maximè vendicantur, aut à genere coloris, aut à nomine repertorũ. ¶ Vestis antiquissima hominum fuit *perizomatiũ*, id est succinctorium: quo tantùm genitalia conteguntur. Hoc primum primi mortales è foliis arborum sibi fecerũt, quando post preuaricationẽ erubescentes pudenda velabant. Cuius vsum quædã barbaræ gentes dũ sint nudæ vsque hodie tenent. Hæc & *campestria* nuncupantur, pro eo quòd eisdẽ iuuenes qui nudi exercentur in campo, pudenda operiũt. *Tunica* vestis antiquissima appellata, quia in motu incedentis sonum facit. *Tonus* enim sonus est. Primùm autem fuere pelliceæ tunicæ quibus post offensam & eiectionem de paradiso Adam & Eua induti sunt. *Talaris tunica* dicta, eo quòd ad talos vsque descendat, & ad pedes defluat, sicut *pectoralis*, quia apud antiquos breuis erat: vt tantùm pectus operiret, licet nũc profusior sit. *Manicleata* tunica, id est manicata, eo quòd habeat manicas, quam χειριδωτὸν vtùm Græci vocant. *Dalmatica* vestis primùm in Dalmatia prouincia Græciæ texta est, tunica sacerdotalis candida cum clauis ex purpura. *Russata* quam Græci phœnicã vocant, nos coccineam, reperta est à Lacedæmoniis ad celãdum coloris similitudine sanguinem, quotiens quis in acie vulneraretur, con templãti aduersario animus augesceret. Hac sub consulibus Romani vsi sunt milites, vnde etiam *russati* vocabantur. Solebat enim pridie, quàm dimicandũ esset *ante principia poni*, quasi admonitio & indicium futuræ pugnæ. *Laculata* est, quæ lacus quadratos quosdã cũ pictura habet intextos aut additos acu. *Iacinthina* vestis est aerio colore resplendens. *Molocina* quæ maluarũ stamine conficitur, quã alij *melocinam*, alij *maluellum* vocant. *Bombicina* est à bombice vermiculo, qui longissima ex se fila generat, quorum textura bombicinum dicitur, conficitúrque in insula Choo. Apocalama. *Serica* à serico dicta, vel quòd etiam Seres primi miserunt. *Holoserica* tota serica: ὅλον enim totum. *Tramoserica* stamine lineo: trama ex serico. *Holoporphyra* tota ex purputa. *Byssina* candida confecta ex quodã genere lini grossioris. Sũt & qui genus quoddam lini byssum esse existiment. *Fibrina*, tramã de fibris lana habens caprina. *Masticina* & mena. *Linea*, quæ ex solo lino fit. *Linostema* vestis est ex lana linóque contexta. Et dicta linostema, quia in stamine linum, in trama lanam habet. *Recta* dicitur *vestis*, quam sursum versum stantésque texunt. *Segmenta* zonis quibusdam, & quasi præcisamentis ornata. Nam & particulas cuiusque materiæ absciscæ præsegminas vocant. *Leuidensis*, quòd raro filo sit, leuitérque densata. *Pauitensis* cõtraria Leuidensi dicta, quòd grauiter pressa atque calcata sit. *Citrosa*, quasi concrispa ad similitudinem citri. Neuius: Pulchram ex auro vestémque citrosam. *Velenensis* tunica est, quæ affertur ex insulis. *Exotica* vestis est peregrina deforis veniẽs, vt in Hispaniã à Græcis. *Polimita* multicoloris. *Polimitus* enim textus multorum colorum est. *Acupicta* vestis acu textilis aut acu ornata. Eadẽ & *Phrygia*. Huius enim artis periti Phrygij omnes dicuntur: siue quia in Phrygia inuenta est. Vnde & artifices qui id faciunt, *Phrygiones* dicuntur. Virgilius: Phrygiam chlamidem. *Trilicis* à tribus liciis, quia est simplex & biplex. *Ralla*, quæ vulgò rasilis dicitur. *Intripola* vestis illa vocatur, quæ dum sit vetus ad nouam speciem recurratur. *Pamutia* nuncupata, quòd sit diuersis pannis obsita. *Colobium* dictum, quia longum est, & sine manicis. Antiqui enim magis hoc vtebantur. *Libitonarium* est colobium sine manicis, quali monachi Ægyptij vtuntur. *Lumbare* vocatur, quòd lumbis religetur, vel quòd lumbis hæreat. Hoc in Ægypto & in Syria non tantùm fœminæ, sed & viri vtuntur. Vnde & Hieremias, Trans Euphratem tulit lumbare suum, ibíque illud in foramine petræ abscondit, & postea scissum reperit. Hoc à quibusdam & *renale* dicitur, quia renibus alligatur. *Limus* est vestis, quæ ab vmbilico vsque ad pedes producitur. Hæc autem vestis habet in extremo sui purpuram limam, id est, fluxuosam, inde & nomen accepit. Nam *limum* obliquum dicimus. *Licinium* vocatum, quòd textura eius ligata sit in totum, quasi diceret liginum, c pro g litera commutata. *Armelausa* vulgò vocata, quòd antè & retrò diuisa atque aperta est: in armos tantùm clausa, quasi armielausa: litera ablata. *Camisias* vocamus, quòd in his dormimus in camis, id est, in stratis nostris. *Fœmoralia* appellata, eò quòd fœmora tegant. Ipsa & *bracæ*, quòd sint breues & verecunda corporis iis velentur. *Tubrucos* vocatos dicũt, quòd tibias brachásque tegant. *Tubraci*, quòd à bracis ad tibias vsque perueniant.

De vestibus quarundam gentium.

CAP. XXIII.

QVibusdam autem nationibus sua cuique propria vestis est: vt Parthis *sarabra*. Gallis *limæ*. Germanis *renones*. Hispanis *sbriges*. Sardis *manstrugæ*. *Sarabara* sunt fluxa ac sinuosa vestimenta: de quibus

de quibus legitur in Daniele, Et sarabara eorum non sunt immutata. Et Publius: Vt quid ergo in ventre tuo Parthi sarabara suspenderunt? Apud quosdam autem sarabaræ quædam capitum tegmina nuncupantur, qualia videmus in capite Magorum picta. *Linnæ* saga quadra & mollia sunt. De quibus Plautus: Linnæ cooperta est textrino Gallia. *Renones* sunt velamina humerorum & pectoris vsq; ad vmbilicum, atque intortis villis adeò hispida, vt imbres respuant, quos vulgò reptos vocant, eo quòd longitudo villorum, quasi reptat: de quibus Salustius, Germani intectũ renonibus corpus tegunt. Dicti autem renones à Rheno Germaniæ flumine, vbi iis frequenter vtuntur. *Mastruga* vestis Germanica ex pelliculis ferarũ, de qua Cicero pro Scauro: Quem purpura regalis non commouit, eum Sardorum mastruga mutauit. Mastruga autem dicta, quasi monstruosa, eo quòd qui ea induuntur, quasi in ferarum habitũ transformentur. ¶ Dinoscuntur & gentes ita habitu, sicut & lingua discordes. *Persæ* brachia & crura liniamentis, caput tiara tegunt. Eminent apicibus fastigiatis *Alani*: horrent & malè tecti cum latratoribus linguis *Scotti*: sacrati vel sagati *Alemanni*. Linteati *Indi*: gemmati *Persæ*: sericati *Seres*: pharetrati *Armenij*. ¶ Nonnullæ etiam gentes non solùm in vestibus, sed in corpore aliqua sibi propria, quasi insignia vindicant, vt videmus *cirros* Germanorum: *grauos* & *cinnabar* Gothorum: *stigmata* Britonum. *Circumcidunt* quoque Iudæi *præputia*: *pertundunt* Arabes *aures*: *flauent capitibus intextis* Getæ: *nitent* Albani *albentibus crinibus*. Mauros habet *tetra nox corporum*: Gallos *candida cutis*: *sine equis inertes extant* Alani: nec abest *gens Pictorum* nomen à corpore, quòd minutis opifex acus punctis & expressos natiui graminis succos includit, vt has ad sui specimen cicatrices ferat, pictis artubus maculosa nobilitas. ¶ Habet & sexus institutam speciem habitus, vt *in viris tonsi capilli*: *in mulieribus redundantia crinium*, quod maximè virginibus insigne est: quarum & ornatus ipse propriè sic est, vt concumulatus in verticem ipsam capitis sui arcem ambitu crinium contegat.

De palliis virorum. CAP. XXIIII.

PAllium est quo administrantium scapulæ conteguntur, vt dum ministrant expeditius discurrant. Plautus: Si quid facturus es, appende in humeris pallium, & pergat quantum valet tuorum pedum pernicitas. Dictũ autem *pallium* à pellibus, quia prius super *indumenta pellicia* veteres induebantur, quasi pellea, siue à *palla* per deriuationem. *Chlamys* est quæ ex vna parte induitur neque consuitur, sed fibula infrenatur. Hinc & Græcè nomen accepit. *Toga* dicta, quòd velamento sui corpus tegat atque operiat. Est autem palliũ purum forma rotunda & fusiore, & quasi inundante sinu & sub dextro veniens, super humerum sinistrum ponitur: cuius similitudinẽ in operimentis simulachrorum vel picturarum aspicimus, eásque statuas togatas vocamus. *Toga* autem Romani in pace vtebantur: belli autem tempore paludamentis. Mensura togæ iustæ, si sex vlnas habeat. *Toga* autem *palmata* dicebatur, quam merebantur ij, qui reportabant de hostibus palmas. Ipsa vocabatur & *toga picta*, eo quòd victorias cum palmis intextas haberet. *Toga candida* eademq; *cretata*, in qua candidati, id est magistratum petentes ambiebant, addita creta quo candidior insigniórque esset. Cicero oratione quã habuit contra competitores, in toga candida scripsit. *Cinctus Gabinus* est, cùm ita imponitur toga, vt togæ lacinia, quæ post secus reiicitur, attrahitur ad pectus, ita vt ex vtroque latere ex humeris picturæ pendeant, vt sacerdotes gentilium faciebant, aut cingebantur prætores. *Trabea* erat togæ species ex purpura & cocco, qua operti Romanorum reges initiò procedebant. Hanc primùm Romulus adinuenisse perhibetur, ad discretionem regij habitus. Trabea autem dicta, quòd in maiora gloria hominem transbearet, hoc est, vltra & in posterum ampliori dignitate honoris beatum faceret. *Paludamentum* erat insigne pallium Imperatorum cocco purpuráq; & auro distinctũ. De quo Salustius: Togã, inquit, paludamento mutauit. Erat enim palliũ bellicum, dictum, vt quibusdam videtur, quòd eo indutus palam faceret Imperator bellum futurum. *Circumtextum* est, quod Græcè κύκλας dicitur. de quo Virgilius: Et circum textum croceo velamen acantho. Circumtextum autem dictum, quia est rotundum pallium. *Diplois* Græcum nomen, ab eo quòd sit duplex amictus. Horatius: Contra quem duplici panno patientia velat. Est autem vestis militaris, cuius vsus Gallicis primùm expeditionibus cepit è præda hostili. De qua vox illa senatui, Togis depositis Quirites ad saga conuersi fuerant. *Sagum* autem Gallicum nomen est: dictum autem sagum quadrum, eo quòd apud eos primùm quadratus vel quadruplex esset. *Penula* est pallium cum fimbriis longis. *Lacerna* pallium fimbriatũ, quo olim soli milites vtebantur. Vnde & in distinguenda castrensi vrbanaque turba hos togatos, illos *lacernatos* vocabant. Inde autem *lacernæ* quasi amputatis capitibus fimbriarum, neque ita laxis vt sunt penularum. *Mantum* Hispani vocant, quòd manus tegat tantùm. Est enim breue amictum. *Prætexta* puerile pallium est, quo vsq; ad xvj annos pueri no-

biles sub disciplinæ cultu vtebantur. Vnde & *prætextati pueri* appellati sunt. Dicta autem *prætexta*, quia prætexebatur ei latior purpura. *Casula* est vestis cucullata, dicta per diminutionem à casa, quòd totum hominem tegat, quasi minor casa. Vnde & *cuculla*, quasi minor cella. sic & Græci *Planetas* dictos volunt, quia horis errantibus euagantur. Vnde & *stellæ planetæ*, id est, vagæ suo errore motúque discurrunt. *Birrus* à Græco vocabulum trahit: illi enim birrum bibrum dicunt. *Melotes*, quæ etiam *pera* vocatur, pellis est caprina à collo pendens præcincta vsque ad lumbos. Est enim habitus propriè necessarius ad operis exercitium. Fiebat autem prius, vt quidam æstimant de pelliculis melonum. Vnde & *melotes* vocatæ sunt. *Fimbriæ* vocatæ ora vestimentorum, hoc est, fines ex Græco vocabulum trahentes. Græci enim terminum ὅρον vocant.

De pallijs fœminarum. CAP. XXV.

Egillum est prælatum reginarum amiculum, vnde & appellatum. *Peplum* matronale pallium ex purpura signatum: cuius fimbriæ aureis staminis summitate resplendent. *Palla* est quadrum pallium muliebris vestis deductum vsque ad vestigia, affixis in ordinem gemmis. Et palla dicta, ἀπὸ τῆς πάλλειν, id est, à nobilitate, quæ est circa finem huiusmodi indumenti: siue quòd rugis vibrantibus sinuata crispetur. *Stola* matronale operimentum, quod cooperto capite & scapula à dextro latere in lęuum humerum mittitur. Stola autem Græcè vocatur, quòd superemittatur. Eadem & *ricinium* Latino nomine appellatum, eo quòd dimidia eius pars retro eiicitur, quod vulgo *mauortem* dicunt. Vocatā autem dicunt Mauortem, quasi Martem. Signum enim maritalis dignitatis & potestatis in eo est. Caput enim mulieris vir est: inde & super caput mulieris est. *Amiculum* est meretricum pallium lineum. Hoc apud veteres matronæ in adulterio deprehensæ induebantur, vt in tali amiculo potius quàm in stola polluerent pudicitiam. Erat enim hoc apud veteres signum meretriciæ vestis: nunc in Hispania honestatis. *Theristrum* pallium muliebre dictum, quòd ἐν θέρει, id est, in æstu & caumate corpora mulierum protegat, quousque hodie Arabiæ & Mesopotamiæ mulieres velantur, quibus in æstu tutissimo teguntur vmbraculo. De quo in Isaia legitur. *Anaboladiū* amictorium lineum fœminarum, quo humeri operiuntur, quod Græci & Latini *sindonem* vocant.

De stratu & reliquis quæ in vsu habentur. CAP. XXVI.

Stragulum vestis est discolor, quòd manu artificis diuersa varietate distinguitur. Dictum autem, quòd in stratu & in amictu aptum sit. De quo Salomon: Stragulatam vestem fecit sibi. *Ludices* à ludis, id est theatris vocatas existimant. Cùm enim egrediebantur de ludi prostibulo iuuenes horum velamento tegebant caput & faciem, quia solebant erubescere, qui lupanar introissent. *Gal napes. Fulcra* sunt ornamenta lectorum, dicta quòd in iis fulcimur, id est, sustinemur, vel quòd toros fulciant, siue caput quæ reclinatoria vulgus appellat. *Ceruicalia* autem eo quòd ponātur sub ceruice vel cubito. *Puluillus* dictus à puluinari, qui est diuitum lectus. *Culcitræ* vocatæ, quòd calcentur, id est farciantur pluma siue tomento, quò molliores calidioréque sint. *Tapeta* dicta, quod pedibus primùm sternerentur, quasi tapedia. *Sipla tapeta* ex vna parte villosa quasi simpla. *Amphitaba* ex vtraque parte villosa tapeta. Lucilius: Siple atque amphitaba villis ingentibus molles. *Mantelia* nunc pro operiendis mensis sunt, quæ vt nomen ipsum indicat, olim tergendis manibus præbebantur: siue mandelia à mandendo. *Mappæ* conuiuij & epularum appositarum sunt, quasi manupæ, atque ob id nominatæ: cuius diminutiuum mappella est. *Toralia* longæ perpetuæque mappæ, à toro dictæ, *Sabanum* Græcum nomen est. *Facitergium* & *manutergium* à tergendo faciem vel manus vocatur. *Vela* dicta, quòd obiectu suo interiora domorum velent. *Aulea* vela picta & grandia, quæ ideo aulea dicta sunt, quòd primùm in aula Attili regis Asiæ, cui successit populus Romanus, inuenta sunt. *Cortinæ* sunt aulea, id est, vela de pellibus, qualia in Exodo leguntur, à quibus tabernaculum extrinsecus tegebatur. Dictæ autem cortinæ à coriis, eo quòd prius ex pellibus fuissent factę. Vnde & in eodem tabernaculo legis iubetur, cortinas fieri ex pellibus arietum rubris, & ex pellibꝰ hyacinthinis. *Cilicia* Arabes nuncupant velamēta pilis caprarum contexta, ex quibus sibi tentoria faciunt.

De lanis. CAP. XXVII.

Lana à laniendo, id est vellendo dicta. Hinc & *vellus* dictus, quod prius lanæ vellerentur, non tonderentur. *Linum* ex terra oritur, deflexúmque nomen eius ex Græco. Nam linum Græci λινάριον dicunt: siue quòd sit molle & leue. *Stuppa* vero cannabi est siue lini. Hæc secundum antiquam orthographiam stuppa dicitur, quod ex ea rimæ nauium stipentur. Vnde & stipatores dicuntur, qui in vallibus eam componunt. *Tomentum* appellatum, quod aut in filo aut in tela tumeat, nec subtilitatem habeat. *Canabum* à similitudine cannæ vocatum: siue à Græca etymologia. Nā illi canabum κάνναβιν vocant.

Byssum

Byssum genus est quoddam lini nimium candidi & mollissimi, quod Græci *papatem* vocãt. *Fibrinum* lana est animalium, quæ fibros vocant: ipsos & castores existimant: quos dum venatores sequuntur, ipsi sibi testiculos adimunt. *Aranea* vocata, eò quòd aeris infusione in frondibus nutriatur. *Sericum* dictũ, quia id Seres primi miserunt. Vermiculi enim ibi nasci perhibentur, à quibus hæc circum arbores fila ducuntur. Vermes autem ipsi Græcè σκώληκες nominantur. *Placium* est stuppa & quasi crassedo serici, & est Græcum nomen.

De coloribus vestium. CAP. XXVIII.

TInctura vocata, quia tingitur, & in aliã fucatam speciem nitoris gratia coloratur. κόκκον Græci, nos *rubrum* seu *vermiculum* dicimus. Est enim vermiculus ex sylvestribus frondibus. *Conchilium* dictũ, eò quòd ex cõchulis marinis color eius colligitur. Idem & *ostrum* vocatur. *Ostrum*, quòd pro colore purpuræ temperatur: plurimis quidem in locis, sed optimum in insula Cypro gignitur: siue in iis quos propior Solis cursus illuminat. *Conchilia* autem sunt maris, quæ circumcisa ferro lachrymas purpurei immittunt coloris. His collectis color purpureus temperatur. Et ostrum exinde appellatum dicunt, quòd ex teste humore elicitur. *Purpura* apud Latinos à puritate lucis vocatur: apud Græcos autem πόρφυρα dicitur cum aspiratione: apud nos purpura sine aspiratione. *Ferrugo* est color purpuræ subnigræ, quæ fit in Hispania, vt: Ferrugine clarus Ibera. Dicta autem ferrugo, quòd omnis purpura prima tinctura huiusmodi coloris existat. *Glaucus* color est ferrugineus, subniger. *Elbidum* ab elbo colore vocatum. *Elbum* enim est medius color inter album & nigrum: & elbum ab albo deriuatum. *Luteus* color rubicundus, quòd est croceus. Nam *crocus* lutei coloris est, vt: Croceo mutatáque vellera luto. *Menum*, quòd sit colore nigro. Græci enim μέλαν nigrum dicunt. *Masticinum*, quòd colorem masticis habeat. *Blatteum*, blauum. *Mesticium*, osticium, quia ex vsto est. Fit enim ex dependenti fuligine tectorum egesta assiduis ignibus. Vnde & color eiusdem tincturæ flammeus est.

De instrumentis vestium. CAP. XXIX.

TEla pro longitudine staminum dicta, cuius deriuatũ est *telaria*. *Insubuli*, quia infrà & suprà sunt: vel quia insubulantur. *Radij* dicti, quia radendo fiunt. *Pectines*, quia pexa fila reddant & imprimant. *Colum*, quòd sit in longitudine & rotunditate, quasi columna. *Fusus*, quòd per ipsum fundatur quod netum est. *Alibrum*, quòd in eo librantur fila, id est, soluantur. *Calatum* leue gestamen ex ligno vel canna, aut ex iunco factum, in qua vel pensa ponuntur, vel leguntur flores. κάλον enim Græcè lignum est, à quo deriuatum est calatum. Nam Latinè *quasillum* dicitur. Cicero in Philippicis, Aut verò inter quasilla pendatur aurum. *Pensum* mulierum à pendendo dictum. Vnde pensa & impensa netum. *Fila* dicta, vel quia ex pilis animalium sunt, vel quia lanificium filis tenuibus constat in modum pilorum, id est, quasi filorum. *Mataxa* à circuitu scilicet filorum. Nam meta circuitus dicitur, vel quòd transferatur. *Gubellum* corruptè à globo dictum per diminutionem, quasi globellum. *Panuliæ* vel *panuclæ*, quòd ex iis panni texantur. Ipsæ enim discurrunt per telam. *Stamen* dictum, quia rectum stat. *Trama*, quòd via recta transmittatur per telam. Est enim filum inter stamen currens. *Licia* sunt quibus stamina ligantur, quasi ligia. *Ordire* est texere.

De ornamentis. CAP. XXX.

HActenus de veste: dehinc ad cæterum cultum veniamus. *Ornamenta* dicta, quòd eorum cultu ora vultúsque decorentur. Primum ornamentum corona insigne victoriæ, siue regij honoris signum. quæ ideo in capite regum ponitur, ad significandum circumfusos in orbe populos, quibus accinctus, quasi caput suum coronatur. Hæc à Lucilio corolla, ab Homero στεφάνη dicta est. Huius principium à Libero quodam gentiles existimant, quòd is in potando mota vino capita vincire fasciolis instituerit: idcirco olim linei & lanei generis corona fuit: sicut erat in sacerdotibus gentilium. Nomen *coronæ* hac ex causa vocatum, quòd initiò circum aras curreretur, atque ad imaginem circuitus vel chori est formata & nominata corona. Imperatores Romani & reges quidam gentium aureis coronis vtuntur. Persæ *tiaras* gerunt: sed reges *rectas*, satrapæ *incuruas*. Reperta autem tiara à Semiramide Assyriorum regina. Quod genus ornamenti exinde vsque hodie gens ipsa retinet. Athenienses enim *cyelades aureas* gerebant partim in vertice, nonnulli in fronte. Non enim eadem sunt insignia omnium regnorum. Gentilium vates *infula*, *apice*, *pilleo* siue *galerio* vtebantur. *Infula* est fasciola sacerdotalis capitis alba in modum diadematis, à qua vittæ ab vtraque parte dependent, quæ infulam vinciunt. Vnde & *vittæ* dictæ sunt, quòd vinciant. Infula autem plerumque lata erat, plerunque tortilis de albo & cocco. *Apex* est pileum sutile, quo sacerdotes gentiles vtebantur: appellatus ab *apiendo*, id est, à ligando. Nam

virgula quæ in pileo erat, contexebatur filo, quod fiebat ex lana hostiæ. *Galerium* pileum, ex pelle cesæ hostiæ factum. *Pilleum* autem dictum à pelle hostiæ vnde fiebant. *Cidaris* & ipsum sacerdotũ erat, quod à plerisque *mitra* vocatur.

De ornamentis capitis fœminarum.

CAP. XXXI.

ORnamenta capitis fœminarum: Diadema, nimbus, capitulum & mitra. *Diadema* est ornamentum capitis matronarum ex auro & gemmis contextum, quod in se circumactis extremitatibus retrò astringitur, & exinde dictum Græcè quòd præligetur. *Nimbus* est fasciola transuersa ex auro assuta in linteo, quod est in fronte fœminarum. Plautus: Quò magis eam aspicio, tantò magis nimbata est. Nam & lumen quod circa angulorum capita pingitur, *nimbus* vocatur: licet & nimbus sit densitas nubis. *Capitulum* est quod vulgo *capitulare* dicunt. Idem & *cappa*, vel quòd duos apices vt cappa litera habeat: vel quia capitis ornamentum est. *Mitra* est pileum Phrygium caput protegẽs, quale est ornamentum capitis deuotarum. Sed *pileum* virorum est: *mitræ* autem fœminarum. *Redimicula* autem sunt, quibus mitra alligatur. *Pileum* autem, vt prædiximus, à pelle erat. Nam mitra ex lana est. *Rigula* est mitra virginalis capitis. *Vittæ* sunt quæ crinibus innectuntur, quibus fluentes religantur capilli: & vittæ dictæ, quòd vinciunt. *Tenia* autem est vittarum extremitas dependens diuersorum colorum. Item *vitta* est qua corona vincitur: *tenia* verò extrema pars vittæ, quæ dependet coronæ. *Reticulum* est, quod colligit comas, dictum ab eo quòd retinet crines ne effundantur. *Discriminalia* capitis mulierum sunt vocata, ex eo quòd caput auro discernant. Nam discriminare diuidere dicitur. *Anciæ* sunt cincinni dependentes prope auriculas, Græco vocabulo ab auribus dictæ. *Acus* sunt quibus in fœminis ornandorum crinium compago retinetur, ne laxius fluant, & sparsos dissipent capillos. *Inaures* ab aurium foraminibus nuncupatæ, quibus preciosa genera lapidum dependuntur. Harum vsus in Græcia: puellæ vtraque aure, pueri tantùm dexera gerebant. *Torques* sunt circuli aurei à collo ad pectus vsque dependentes. *Torques* autem & *bullæ* à viris geruntur: à fœminis verò monilia & catella. Dictæ autem torques, quòd sint tortæ: & bullæ, quòd sint similes rotunditate bullis, quæ in aqua vento inflantur. *Monile* ornamentum ex gemmis est, quod solet ex fœminarum pendere collo, dictum à munere. Hoc etiam & *serpentum* dicitur, quia constat ex amphorolis quibusdam aureis, gemmisque variis in modum facturæ serpentis. Nõnulli hoc & *segmenta* & *longos habitus*: licet & *segmentatas vestes* dicamus: vt ipsa, Et segmentatis dormisset paruula cunis. Plerunque autem & per *monile* omnia ornamenta matronarum significantur quicquid illis munere datur. *Murena* vulgò vocatur, quòd scilicet auri metallo in virgulis lentescente quædam ordinis flexuosi catena contexitur: in similitudinem murenæ serpentis, quæ ad collum ornandum aptatur. Hæc interdum auri atque argenti texitur virgulis. Vnde & dicitur in Canticis canticorum: Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento. *Catellæ* sunt catenulæ colli inuicem se comprehendentes in modum catenæ, vnde & appellatæ. *Dextras* communes esse virorum ac fœminarum: quia vtriusque sexus dextræ sunt, ampla & ante manicam portantur: & possunt ibi iungi clauo vno. *Armillæ* autem propriè virorum sunt collatæ victoriæ causa militibus ob armorum virtutem. Vnde & quondam vulgò *virilia* dicebantur. Ab intellectu autem circuli armilla non discrepat: quia ipsa quoque hoc vbi ponitur ambigendo constringit, sed quando *armilla* latius extenditur, *circulus* rotundus fit. *Fibulæ* sunt quibus pectus fœminarum ornatur, vel pallium tenetur: viris in humeris, eeu cingulum in lumbis. *Lunulæ* sunt ornamenta mulierum in similitudine lunæ bullulæ aureæ dependentes. *Specula* dicuntur, in quibus fœminæ vultus suos intuentur. Dictum autem speculum, vel quòd ex splendore reddatur, vel quòd ibi fœminæ intuentes considerent speciem sui vultus: & quicquid ornamenti deesse viderint, adiiciant. *Periscelides* sunt ornamenta crurum mulierum, siue armillæ pedũm à quibus gressus earum ornantur. *Olfactoriola* vascula sunt muliebria, in quibus odoramenta gestantur.

De anulis. CAP. XXXII.

PRimus *Prometheus* fertur circulum ferreum incluso lapide digito circumdedisse. Qua consuetudine homines vsi anulos habere ceperunt. *Anuli* autem per diminationem dicti à circulis & anis, qui sunt circa brachia & circum crura. Vnde & signa eorũ per diminutionem *sigilla*. Nam *signa* maiora sunt: *sigilla* verò quasi minora signa. ¶ *Anulos primum homines gestare ceperunt quarto à pollice digito*, quòd eo vena quædam vsque ad cor pertingat, quam notandam ornandámque aliquo insigni veteres putauerunt. ¶ Apud Romanos *anuli de publico dabantur*, & non sine discrimine. Nam dignitate præcipuis viris gemmati dabantur, cæteris solidi.

Anulum

Anulum aureum neque seruus neque libertinus gestabat, aut in publico: sed anulo aureo liberi vtebantur: libertini argenteo: serui ferreo vtebantur. ¶ Apud veteres *vltra vnum anulum vti infame habitum viro.* Gracchus in Meuium, Considerate Quirites sinistram eius, en cuius auctoritatē sequimini, qui propter mulierum cupiditatem vt mulier est ornatus. Crassus qui apud Parthos periit, in senectute duos habuit anulos, causam præferēs, quòd pecunia ei immensa creuisset. Multi etiam Romanorum pro grauitate anulum gestare in digito abstinuerunt. *Fœminæ non vsæ sunt anulis*, nisi quos virgini sponsus miserat: neque amplius quàm binos anulos aureos in digitis habere solebant. At nunc præ auro nullum fœminis leue est atq; immune membrum. ¶ Inter *genera anulorum* sunt vngulus, samothracius, tinius. *Vngulus* est gemmatus vocatúsque hoc nomine, quia sicut vngula carni: ita gemma anuli auro accingitur. *Samothracius* aureus est quidem, sed capitulo ferreo, à loco ita vocatus. *Tinius* purus est, primùm in Bithinia fabricatus: quam olim tinam vocabant. Flaccus: Lugente mea vita, nec smaragdos berillósque mi Flacce, nec nitentes per candida margaritas quærq, nec cortinalis me perpolibit anulus, nec Iaspius capillus.

De cingulis. CAP. XXXIII.

Cinctus est lata zona, & minus lata semicinctium, & vtrisque minima cingulū. Nam à cincto per diminutionem cingulum nominatur. Cincto autem iuuenes in exercitatione campestri verecunda velabant, vnde & *campestris* dicebatur, *Baltheus* cingulum militare est dictus, propter quod ex eo signa depēdent, ad demonstrandā legionis militaris summam, id est, sex milium sexcentorum, ex quo numero & ipsi consistunt. Vnde & baltheus dicitur non tantùm quo cingitur, sed etiam à quo arma dependent. *Zona* Græcum est, quam illi ζωνάριον, nos cingulum nuncupamus, *Strophium* est cingulum aureum cum gemmis, de quo ait Cinna: Strophio lactantes cincta papillas. Et Prudentius: Nomen hoc gemmæ strophio illigatæ. *Lunus* est cinctus, quem publicè habent serui. Et dictus lunus, quia transuersas habet purpuras, id est, lunas. *Calculum* cinguli genus à coacto loro dictum. *Fibula* Græcum est, quam illi φίβλιον dicunt, quòd ligat. *Subfibulum*, subligaculum. *Redimiculum* est quod succinctorium, siue bracile nuncupamus, quod diuidens per ceruicem & à lateribus colli diuisum, vtrarumque alarum sinum ambit atque hinc inde succingit, vt constringens latitudinem vestiat corpus, atque coniungendo componat. hoc vulgò *bracile*, quasi *brachiale* vocant quamuis nunc non brachiorum, sed renum sit cingulum. *Succinctorium* autem vocatum, quod, vt dictum est, sub brachiis ductum alarum sinum ambit atque hinc inde succingit. *Fascia* est qua tegitur pectus, & papillæ comprimuntur, atque crispante cingulo angustius pectus arctatur, & dicta fascia, quod in modum fasciculi corpus alligat. Hinc & *fasciolæ* quibus vulnera colligantur. *Vitta* dicta, quod ea pectus vincitur instar vitis ligatis. *Limbus* est quem nos ornaturam dicimus. *Fasciola* est quæ ambit extremitates vestium: aut ex filis aut ex auro contexta assutáque extrinsecus in extrema parte vestimenti vel chlamidis. De qua Virgilius: Sidoniam picto chlamidem circumdata limbo.

De calciamentis. CAP. XXXIIII.

Svtores nuncupati sunt, quòd insertis filo porcorum setis suant, id est, consuāt, quasi *setores*. *Caligarius* verò non à callo pedum, sed à calo, id est, ligno vocatus: sine quo consui calciamenta non possunt, quod Græci κηλοπόδιον dicunt. Fiebant autem prius ex salice tantùm. hinc & *calciamenta* dicta, quòd in calo, id est, in ligno fiant, vel quòd calcentur. *Crepidas* Græci ante repertas vsi sunt. Est autem genus singulari forma, & idem vtrique aptum pedi vel dextro vel sinistro. Crepidæ autem dictæ, quòd cum sono stringantur: siue à pedum crepitu in ambulando. *Calceis* reges vtebantur, & Cæsares forma eorum. *Patricios calceos* Romulus reperit iiij corrigiarum, assutáque luna. Iis soli Patricij vtebantur. *Luna* autem in eis non sideris formā, sed notam centenarij numeri significabat, quòd initio patricij senatores centum fuerint. *Ocreæ* tibialia calciamenta sunt, dicta quod crura tegant. *Coturni* sunt, quibus calciabantur tragœdi, qui in theatro dicturi erant, & alta intonantique voce carmina cantaturi. Est enim *calciamentum* in modum crepidarum quo heroes vtebantur, sed tale est vt in dextro & lęuo conueniat pede. *Braxea* calciamentum comœdorum erat, sicut tragœdorum *coturni*. Quos quidam etiam calones appellant, eo quòd ex salice fierent. Nam Græci, vt diximus, lignum κῆλον vocabant. *Talares calcei* sicci sunt, qui inde nominati videntur, quòd ea figura sint vt contingant talum: sicut *subtalares*, quod sub talo sunt, quasi subtalares. *Obstrigilli* sunt, qui per plantas cōsuti sunt, & ex superiore parte corrigia trahitur, vt constringantur: vnde & nominantur. *Ossas* puto ab Oso primum factas, & quāuis nunc ex alio genere, tamen nomen pristinum retinent. *Mullei* similes sunt coturnorum solo alto: superiore autem parte cum

osseis vel æreis malleolis ad quos lora deligabantur. Dicta autem sunt à colore rubro, qualis est mulli piscis. *Soleæ* sunt quibus tantùm pedum plantæ teguntur, dictæ à solo pedum. Item soleæ materiales ex materia corio intexta. *Socci* cuius diminutiuum *soccelli*, appellati inde quòd soccum habeant in quo pars plantæ iniicitur. *Caliculæ caligæ* vel à callo pedum dictæ, vel quia ligantur. Nam *socci non ligantur*, sed tantùm intromittuntur. *Cernui socci* sunt sine solo. *Lingulati*, quos nos *soliatos* vocamus. *Clauati*, quasi caluiati, eo quod minutis clauis, id est acutis soleæ caligis vinciantur. *Perones* & *culponiæ* rustica calciamenta sunt. *Braxeæ* calciamenta mulierum sunt. *Corrigiæ* à coriis vocantur, vel à colligatione quasi colligiæ.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI ORIGINVM SIVE ETYMOLOGIARVM LIBER XX.

CAPITA LIBRI VIGESIMI.

1 *De mensis.*
2 *De escis.*
3 *De potu.*
4 *De vasis escariis.*
5 *De vasis potatoriis.*
6 *De vasis vinariis & aquariis.*
7 *De vasis olearis.*
8 *De vasis coquinariis & pistoriis.*
9 *De vasis repositoriis.*
10 *De vasis luminariorum.*
11 *De lectiicis & sellis.*
12 *De vehiculis.*
13 *De reliquis quæ in vsu habentur.*
14 *De instrumentis rusticis.*
15 *De instrumentis hortorum.*
16 *De instrumentis equorum.*

De mensis. CAP. I.

PRIMVS *Dædalus* mensam & sellam fecit. Coquinæ apparatū *Apicius* quidam primus composuit, qui in eo absumptis bonis morte voluntaria periit, & meritò: quia is qui gulę atque edacitati seruit, & animam & corpus interficit. Ab esu & comesu *mensæ* factum dicitur vocabulum. Nullum enim alium habet vsum. *Torus* dicitur à tortis herbis, quæ accumbentium humeris supponuntur. *Stefadium* à stipitibus dictum, quasi stipadium: sic enim prius ceptum est. *Accubitum* à cibo vocatum, quasi ad cubitū epularum. *Conuiuium* apud Græcos à cōpotatione συμπόσιον. Apud nos verò à conuictu rectius appellatur: vel quia vitæ collocutionem habet. Item conuiuium dicitur à multitudine conuescentium: nam priuata mensa victus est. *Conuiuij triplex* est *modus* discumbendi, edendi & bibendi. *Discumbendi*: vt, ---Toris iussi discumbere pictis. *Edendi* & *bibendi*, vt: Postquam prima quies epulis mensæque remotæ. Crateras magnos statuunt & vina coronant.

De escis. CAP. II.

CIbus dictus, quia capitur ore: sicuti *esca*, quia eam nos capit. *Victus* propriè vocatur, quia vitam retinet: vnde & ad cibum vocare, incitare dicitur. *Alimonia* dicitur, eo quòd eius sumptu corpus alatur. Hanc iuuenes accipiunt ad incrementum, senes ad perseuerantiam. Neque enim subsistere poterit caro nisi alimentis. *Alimentum* enim est quo alimur. *alimonium* alendi cura. *Affluentia* nuncupata, quasi rei nimium exuberantis effusio vltra quàm satis est, modúsque non est. *Opulentia* ab ope dicta est, quam si discutias, inuenies eam tenere modum. Nam quomodo opitulatur quod nimium est, cùm incommodius sit sæpe quàm paruum? *Epulæ* ab opulentia rerū dictæ. Epulæ autē simplices in duo necessaria diuidūtur, panem & vinum: & in duo superflua, quę terra & mari vescendi causa exquiruntur. *Dapes* autem regum sunt, epulæ priuatorum. *Deliciæ* nuncupatæ, quòd iis delectentur homines, cásque suauiter appetant. *Pulmentum* vocatur à pulte, siue enim sola pultis, siue quid aliud eius permixtione sumatur, pulmentum propriè dicitur. *Satietas* autem & saturitas

sibi differunt. Nam *satietas* ex vno cibo dici potest pro eo quòd satis sit: *saturitas* autem à saturo nomen accepit, quod est vario alimentorum apparatu compositum. *Crapula*, est immoderata voracitas, quasi cruda epula: cuius cruditate grauatur cor, & stomachus indigestus efficitur. Immoderata enim voracitas vitiũ est, sed tantum id salutis est, quantum sustentationi naturæque sufficiat. *Ientaculum*, est primus cibus quo ieiunium soluitur, vnde & nuncupatum. Nigidius: Nosipsi ieiunia ientaculis leuibus polluimus. *Prandium*, ab apparatu edẽdi dictum: propriè autẽ veteres prandium vocabant omnium militũ cibum ante pugnam: vnde est illud Ducis alloquium, Prandeamus tanquam ad inferos cœnaturi. *Merenda*, est cibus qui declinante die sumitur, quasi post meridiem edenda & proxima cœnæ. Vnde & *antecœnia* à quibusdam vocabantur. Item *merendare*, quasi meridie edere. *Ammona*, tractum est à tempore, quo Romani veteres ad cibos aduocabantur, sicut Martialis: Imperat excelsos frangere nona toros. quod adusque hodie Persę faciunt. *Cœna*, vocatur à communione vescentium. κοινὸν quippe Græci commune dicunt. Vnde & *communicantes*, quòd communiter, id est, pariter conueniant. Apud veteres enim solitum erat in propatulo vesci, & communiter epulari, ne singularitas luxuriam gigneret. Est autem *cœna* vespertinus cibus, quam vespertinam antiqui dicebant. In vsu enim non erant *prandia*. *Panis* dictus, quòd cum omni cibo apponatur: vel quòd omne animal eum appetat. πᾶν enim Græcè omne dicitur. *Cibarius*, est, qui ad cibum seruis datur nec delicatus. *Fermentarius*, fermentis confectus. *Azymus*, non fermentatus. Nam ἄζυμος est sine fermento, sincerus. *Acrizymus*, leuiter fermentatus, quasi acroazymus. *Siligineus*, panis à frumenti genere nuncupatur. *Siligo* enim genus est tritici. *Rubidus*, recoctus & rubefactus. *Subcinericius*, cinere coctus & reuersatus. Ipse est & *focatius*. *Clibanitius*, in testa coctus. *Sfungia*, panis aqua diutissimè laxatus, similam modicam accipit, & fermentum modicum, & habet humectationis plusquã omnis panis. Vnde & *spongia* nomen accepit. *Placentæ*, sunt quæ fiunt ex farre, quas alij *liba* dicunt, eo quòd libant & placeant. *Laganum*, est latus & tenuis panis qui primùm in aqua, postea in oleo frigitur. *Dulcia*, sunt genera pistorij operis, à sapore dicta. Melle enim aspersò sumuntur. *Crustula*, diminutiuum est à crusta: panis oleo conspersus, in medio concauus & tortus. Hæc & *torta panis*. *Crusta*, est superficies panis. Ipsa & fragmenta, quia diuiditur vt fracta. *Simila*, subtilissima est farina. *Amolum*, flos farinæ tenuissimum præ leuitate de mola eiectum: vnde & appellatum, quasi amola. *Farina* & *furfures*, à farre dictæ, cuius sunt purgamenta. *Polles*, genus est farinæ candidissimæ. *Fermentum*, à feruore nuncupatum, quòd plus prima hora non potest contineri. Crescendo enim excedit. *Carnes* dictæ, quia caræ, siue à creando: vnde & à Græcis κρέας vocatur. *Crudum*, quòd sit cruentum: est enim cum sanguine coctum. *Coctum*, quasi coactum dicitur, id est ab igne & aqua violento modo actúque comestioni aptum. Sed & multi temporis aliquid coctum vocatur. *Assum*, quòd ardeat, quasi arsum. *Elixum*, eo quòd in aqua sola decoquitur. *Lixa* enim aqua dicitur, ab eo quòd sit soluta: vnde & solutio libidinis *luxus*, & *membra* loco mota luxa dicuntur. *Frixum*, à sono dictum, quando in oleo ardet. *Salsum*, quasi sale aspersum, demptis è medio syllabis tribus. *Rancidum*, ex vitio nuncupatum, quòd rancos efficiat. *Succidia*, carnes in vsum repositæ, à succidendo dictæ. *Lardum* dicitur, eo quòd in domo repositum conseruatur. Nam antiqui domos *lares* dicebant. *Taxea*, lardum est Gallicè dictum. Vnde dicit Afranius: In rosa gallum saginatum pingui pastum taxea. *Axungia*, ab vnctione vocata. *Sebũ*, à sue dictum, quasi suebum, quòd plus pinguedinis hoc animal habeat. *Offa*, est propriè frustum dentium, cuius diminutiuum *offellam* facit. Vnde & *offarij* coci, quia particulatim, id est *offatim* excoquunt. Nunc *offa* est latrantium, quia si in os canis iacitur, saciatus ilicò compescitur & silescit. *Frustum*, vocatum, quòd capiatur à frumine. Est enim *frumen* summa pars gulæ. *Pulpa* dicta, quia cum pulte olim commixta vescebatur. Vnde & *pulmentum* & *pulmentarium* dicitur. *Pulpa* autem est caro sine pinguedine: dicta, quia palpitet: resilit enim sæpe. Hanc plerique *viscum* vocant, eo quòd glutinosa sit. *Lucaniæ* dictæ, quòd prius in Lucania factæ sunt. *Farcimen*, caro concisa & minuta, dictum ꝙ eo institutum farciatur, hoc est impleatur, cum aliarum rerum commixtione. *Minutal* vocatum, quòd fiat de piscibus & isiciis oleribúsque minutatim concisis. *Afratum*, quòd Latinè *spumeum* vocatur. ἀφρὸς enim Græcè spuma dicitur. *Martisia*, in mortario ex pisce fiunt, vnde & nominata. *Isocen*, piscem quendam vocant, ex quo primùm *isicia* facta sunt, & quanuis ex alio genere piscium fiant: initium tamen piscis vocabulum dedit. *Galaticæ*, à colore lacteo nominatæ. Græci enim γάλα lac dicunt. *Sphæra*, à rotunditate Græco vocabulo appellatur. Quicquid enim in rotundum formatur σφαῖρα à Græcis dicitur. *Ius*, coquinæ magistri à iure nuncupauerunt, quia ea lex condimenti eius. Hanc

Græci ζεμαν vocant. *Caseus* vocatur, quòd careat sero, quasi careum. Nam serum ei omne deducitur, vt ponderibus arguatur. *Colustrum*, lac nouum, quod neutri generis est. *Lac*, à Græco sermone deriuatum est pro candore. Græci enim album λευκὸν dicunt: lac verò & sanguis quod nutrit & quod nutritur. Nam lacte nutrimur: viuimus sanguine. *Quactum*, quasi coactum & quasi coagulatum. Accepta enim secum alia specie coagulat. *Mel*, Græcæ appellationis est, quod ab apibus nomen habere probatur. Nam *apis* Græcè μέλισσα dicitur. Antea autem mella de rore erant, inueniebantúrque in arundinum foliis: vnde Virgilius: Hactenus aerij mellis cœlestia dona. Siquidem hucusque in India & Arabia colligatũ reperitur: ramis inhærens in similitudinem salis. Omne autem mel dulce dicitur. *Sardum*, amarum est absinthij causa: cuius copia, eius regionis apes nutriuntur. *Fauus* vocatur, quia comeditur magis quàm bibitur: φάγειν enim Græci comedere appellant. Aiunt enim medici, & qui de humanorum corporum scripsere naturis, præcipuéque Galenus puerorum & iuuenum ac perfectæ ætatis virorum mulierũmque corpora calore feruere, & noxios esse iis ætatibus cibos qui calorem augeant, sanitatíq; conducere frigida quæque in esum sumere: sicut contrario senibus qui pituita laborant & frigore, calidos cibos & vina vetera prodesse.

De potu. CAP. III.

Potio, à Græca deriuatione vocatur. Hanc enim illi πότον dicunt. *Aqua*, generaliter vocata, quòd superficies eius æqualis sit: hinc & æquora. Hanc quidam recentem vocant, quia reiicitur noua à fonte vel à flumine. Nam vetus putrescit, quia non est vtilis vetusta, vt vinum, sed statim sublata de flumine, fonte, vel puteo: fœtescit enim vetusta. *Vinum* inde dictum, quòd eius potus sanguine venas citò repleat. Hoc alij quòd nos cura soluat, *Lyæum* appellant. Veteres vinum *venenum* vocabant. Sed postquam inuentum est virus lætiferi succi: hoc vinum vocatum est, illud venenum. Vnde & Hieronymus in lib. quem de Virginitate conseruanda scripsit: Adolescentulas, dixit, ita vinum debere fugere, vt venenum, ne pro ætatis calore feruenti bibant & pereant. Inde est quod apud veteres Romanos fœminæ non vtebantur vino, nisi sacrorum causa: certis diebus. *Merum*, dicimus cùm vinum purum significamus. Nam *merum* dicimus quicquid purum atque sincerum est: sicut & *aquam merum*, nulli vtique rei mixtam. Hinc & *merenda*, quòd antiquitus id temporis pueris operariis, quibus panis merus dabatur, aut quòd meridient eodem tempore, id est soli ac separatim non vtique in prandio aut in cœna ad vnam mensam. Inde credimus etiam illud tempus quod post medium diem est, *meridiem* appellari, quòd purum sit. *Mustum*, est vinum è lacu statim sublatum. Dictum autem creditur mustum, quòd in se limum & terram habeat mixtam. Nam *mus* terra est, vnde & humus. Cuius tanta vis feruoris est vt vasa quanuis grandia ex eo plena absque spiramine relicta ilicò disrumpat. *Roseum vinum*, id est cum rubore. Rosa enim rubet. *Amineum* verò, quasi sine minio, id est sine rubore: nam album est. *Sucinatium*, succinæ gemmæ simile est, id est fului coloris. *Limpidum* vinum, id est perspicuum ab aquæ specie dictum, quasi limphidum. *Limpha* enim aqua est. *Turbidum*, quasi terbidũ, id est terra commixtum, quod est fece. *Falernum*, vinum vocatum à Falerna regione Campaniæ, vbi optima vina nascuntur. *Colatum*, vas proprium nuncupauit in quo deportatur. *Gazetum* verò à regione vnde defertur. Gaza enim oppidum est Palæstinæ. *Infertum*, vinum dicitur, quòd altario libatur atque offertur. *Spurcum*, quod offerri non licet, aut cui aqua admixta, quasi spurium, hoc est immundum. *Honorarium vinum*, quòd regibus & potentibus honoris gratia offertur. Cato de innocentia sua: Cùm essem in prouincia legatus, quamplures ad prætores & consules vinum honorarium dabant: nunquam accepi, nec priuatus quidem. *Crudum*, vinum est insuaue, quod serui potant. *Acetum*, vel quia acutum, vel quia aqua mixtum. Vinum enim aqua mixtum ciò in hunc saporem redigitur. Vnde & *acidum* quasi aquidum, quia aqua lauantur vuæ in torculari post expressum vinum. Est vilis potus seruis aptus. *Conditum* vocatum, quòd non sit simplex, sed commixtione pigmentorum compositum. *Lactatum*, est potio è lacte. *Mulsum*, ex melle mixtum. Est enim potio ex aqua & melle, quod Græci μελίκρατον vocant. *Oenomelum*, mustum melle admixtum vehemẽter agitatum atque commotum. *Hydromelum*, quòd fiat ex aqua & malis Matianis. *Sacatum*, liquor est aquæ feci vini admixtus, sacco expressus. *Luria*, oximelum appellatum, quòd aceti & mellis permixta conficitur materia: vnde & dulcedinem retinet & acorem. *Rodomelum* dicitur, eo quòd in succo rosæ mel admisceatur. *Melicratum*, vinum melle mixtum. *Medus*, quasi melus, quia ex melle fit: sicut calamitas pro *cadamitas*. *Fecula*, vua pinguis, decocta vsque ad crassitudinem mellis, ac refrigerata vtilis stomacho. *Passum*, quicquid ex vua passa compressum effluxerit. Dicitur au-

tur autem passum à patiendo. Nam percutitur vua siccior, & decoquitur, & inde fit passum. *Defrutum* dictum est, quòd defrudetur, & quasi fraudem patiatur. *Carenum*, eo quòd feruendo parte careat. Tertia enim parte musti amissa, quòd remanserit carenum est. Cui contraria *Sapa* est, quæ feruendo ad tertiam redacta descendit. *Sicera* est omnis potio: quæ extra vinum inebriare potest. Cuius licet nomen Hebræum sit: tamen Latinũ sonat pro eo quòd ex succo frumenti vel pomorum conficiatur, aut palmarum fructus in liquorem exprimãtur, coctísque frugibus aqua pinguior, quasi succus colatur: & ipsa potio sicera nuncupatur. *Cerusia* à Cerere, id est fruge vocata. Est enim potio ex seminibus frumenti vario modo confecta. *Celia* à calefaciendo appellata. Est enim potio ex succo tritici per artem confecta. Suscitatur enim igne illa vis germinis madefactæ frugis: ac deinde siccatur, & pòst in farinam redacta molli succo admiscetur, quo fermentato sapor austeritatis & calor ebrietatis adiicitur, quæ fit in iis partibus Hispaniæ, cuius ferax vini locus non est. *Fex* dicta, quòd sese vasis emergendo afficiat. *Garum* est liquor piscium salsus, qui olim conficiebatur ex pisce, quem Græci γάρον vocabant: & quanuis nunc ex infinito genere piscium fiat, nomen tamen pristinum retinet, à quo initiũ sumpsit. *Liquamen* dictum, eo quòd soluti in salsamento pisciculi eundem humorem liquãt. Cuius liquor appellatur *salsugo* vel *muria*. Prius autem *muria* dicitur aqua sale commixta, effectáque gustu in modum maris. *Succi* dicti, quòd sacco exprimuntur, vt tissanæ. *Tissanæ*, *zema*, *apozema* Græca vocabula sunt.

De vasis escarum. CAP. IV.

Vas dictum à vescendo, quòd in eo escæ ponantur. Cuius diminutiuum *vasculum* quasi vesculum. *Fictilia* dicta, quòd fiant & fingantur ex terra. Fingere enim est facere & formare & plasmare: vnde & *figuli* dicuntur. Et *vas fictile* dicitur, non fictum in illud quod mendacium est, sed quod formatur vt sit, & habeat aliquam formam: vnde & Apostolus ait: Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit, quare me sic fecisti? *Fictilia vasa* in Samo insula priùs inuenta traduntur, facta ex creta & indurata igne, vnde & Samia vasa. Postea inuentum est rubricam addere, & ex rubra creta fingere. Antiquiorem autẽ fuisse dicunt vsum fictilium vasorum, quàm fundendi æris aut argẽti. Apud veteres enim nec aurea nec argentea, sed fictilia vasa habebantur: sicut ad vina doliis excogitatis: ad aquas *amphoris*, *hydriis* ad balnea: ac reliquis quæ in vsibus hominũ, aut rota fiũt, à manu aptantur. *Argilla* autem ex terra excocta testæ vocabulum suscepit, quia dum mollis esset, efficitur testa, nec communicat cum vocabulo pristini generis, quia quod fuit non est. *Aretina vasa* ex Aretio municipio Italiæ dicuntur, vbi fiunt: sunt enim rubra. De quibus Sedulius: Rubra quod appositum testa ministrat olus. *Samia vasa* quidam putant ab oppido Samo Græciæ habere nomen. Alij dicũt cretam esse Italiæ, quæ non longè à Roma nascitur, quæ Samia appellatur. *Celata vasa* argentea vel aurea sunt, quæ signis eminentioribus intus extráve expressa: à cælo vocata, quod est genus ferramenti, quod vulgò cilionẽ vocant. *Crisendita vasa* deaurata, Græcum est. *Anaglifa*, quòd superius sint sculpta. Græci enim ἀνὰ sursum, γλυφὴν sculpturã dicunt, id est sursum sculpta. *Discus* antea iscus vocabatur à specie scuti: vnde & scutella per diminutionem. Est enim eiusdem similis. Postea discus vocatus est, quòd det escas, id est apponat. A quo & discumbentes dicti: siue ἀπὸ τῆς κατὰ δίσκους, id est quòd iaceant. *Messorium* vocatum à mensa per deriuationem, quasi mensorium. *Parapsis* quadrangulum & quadrilaterum vas, id est paribus absidis. *Patina*, quòd dispansis patentibúsque oris sit. *Lancis grauata*, quasi cauata, g pro c litera posita. Hinc & concha, sed illa cauata, ista cõcaua: sic & Græci hæc nuncupant. *Apophereta* à Græcis à ferendo poma vel aliquid nominata: est enim plana. *Salinum* vas aptum salibus. Idẽ & *sulzica*, quasi salzica. *Acetabulum*, quasi *acetaferum*, quòd acetum ferat. *Coclear* ab vsu priùs dictum. Hinc est illud veterum distichon: Sum cocleis habilis, & nec minus vtilis ouis: Nunquid scis potiùs cur cocleare vocor? *Trisfiles*. Græcè, Latinè tripedes. Qui autem quatuor pedibus insistunt, abusiuè dicuntur. In vasculis autem tria quæruntur quæ placeãt, manus artificis, pondus argenti, splendor metalli.

De vasis potatorijs. CAP. V.

Poculum à potando nominatum. Est enim omne vas in quo bibendi est consuetudo. *Phyalæ* dictæ, quòd ex vitro fiant. Vitrum enim Græcè ὕαλος dicitur. *Pateræ* phialæ sunt dictæ, vel quòd in ipsis potare soleamus, vel quòd patentes sunt dispansísque labris. *Cratera* calix est duas habens ansas, & est nomen Græcum: declinatur autem apud eos, hic crater. Nã Latinè hæc cratera dicitur. Vnde Persius: Si tibi crateras argenti. Virgilius: Crateras magnos statuunt & vina coronant. Fiebant autem primùm à connexionibus virgularum: vnde & dictæ *crateræ* ἀπὸ τῆς κεκρατῆσθαι, id est quod inuicem se teneant. *Cyathi* quoque & *scyphi*, *cymbia*, & ipsa pocu-

lorum sunt genera. Ex quibus *cymbia* sunt pocula ex similitudine cymbæ nauis. *Emistis* species poculi, qua ductim, id est vno spiritu bibitur. *Bacchia* primùm à Baccho, quod est vinum nominata: postea in vsus aquarum transiit. *Calices* & *calathi* & *scalæ* poculorum genera, antea ex ligno facta, inde & vocata. Græci enim omne lignum κάλον dicebant. *Ampulla*, quasi ampla bulla: similis est enim rotunditate bullis quæ ex spumis aquarum fiunt, atque ita inflantur vento.

De vasis vinarijs & aquarijs. CAP. VI.

Oenoforum vas ferens vinum: οἶνος enim vinum est, de quo illud est: Vertitur œnofori fundus sententia nobis. *Flascæ* à Græco vocabulo dictæ. Hæ pro vehendis ac recondendis phialis primùm factæ sunt: inde & nuncupatæ sunt. Postea in vsum vini transierunt manente Græco vocabulo, vnde & sumpserunt initium. *Lagena* & *situla* Græca nomina sunt: inflexa ex parte vt fierent Latina. Illi enim λάγηνος: nos lagenam: illi ficile, nos situlam dicimus. *Cantarus*. *Hydria* vasis genus aquatilis per deriuationem vocata: ὕδωρ enim Græci aquam dicunt. *Situla* quòd sitientibus apta sit ad bibendum, quod vas Græci κάδον vocant. *Catinum* vas fictile, quod melius neutro genere dicitur quàm masculino, sicut & *salinum* dicitur vas aptum salibus. *Orca* est amphoræ species, cuius minore vocabulo *vrceus* diminutiuo vrceolus est. *Sciphus* in quo manus lauamus. *Seriola* est orcarum ordo directus vel vas fictile vini: apud Syriam primùm excogitatum: sicut Cilicienses à Cilicia nuncupatæ, vnde primùm aduectæ sunt. *Dolium*, *cupos* & *cupas*, à capiendo, id est, accipiendo aquas vel vinum vocatas volunt: vnde & *caupones*. *Vtres* ab vtero. *Mulgarium vas*, in quod mulgentur pecora. Idem & *mulctrum*, quòd in eo mulgeatur lac. *Labrum* vocatum, eo quòd in eo lauationem solitum est fieri infantum, cuius diminutum *labellum*. Idem & *alueum*, quòd in eo ablutionem fieri solitum sit. *Pelues* vocatæ, quòd pedes ibi lauentur. *Siphon* vas appellatum, quòd aquis sufflando fundat: vtuntur enim hoc orientales. Nam vbi senserint domum ardere, currunt cum *siphonis plenis aquis*, & extinguũt incendia: sed & cùm aras expressis ad superiora aquis emundant.

De vasis olearijs. CAP. VII.

Miscadium vas olearium. *Scortia* vas olearium, eo quòd sit ex corio dictum. *Alabastrum* vas vnguentarium à lapide sui generis cognominatum, quem *alabastriten* vocant, qui incorrupta vnguenta conseruat. *Pyxides* vascula vnguentaria ex buxo facta. Nam quod nos buxum, Græci πύξον vocant. *Lenticula* modicum vas æneum vel argenteum quadrangulum in latere apertum, quod & lichitum. Est enim vas olei, quo reges & sacerdotes vngebantur, à linendo dictum.

De vasis coquinarijs. CAP. VIII.

Omnia vasa coquendi causa parata *coculla* dicuntur. Plautus: Ex æneis coculis mihi excocta est omnis misericordia. *Olla* dicta, pro eo quòd ebulliat in ea aqua igni subiecto, vt altius vapor emittatur. Vnde & *bulla* dicitur quæ in aqua venti intus spiritu sustentatur. *Patella* quasi patula. Est enim olla oris patentioribus. *Cacabus* & *cucuma* à sono feruoris cognominantur. Hæc in Græcis & Latinis communia nomina habẽt: sed vtrum Latini à Græcis, an Græci à Latinis hæc vocabula sumpserint, incertum est. *Lebetes* æneæ sunt Græco vocabulo vocatæ: sunt enim ollæ minores in vsum coquendi paratæ. *Sartago* à strepitu soni vocata, quando in ea ardet oleum. *Tripedes* appellatæ, quòd tribus pedibus constent: has Græci tripodas vocant. *Mola* à rotunditate sui vocata, vt mala pomorum: sic & Græci. *Cribrum* quòd ibi currat frumentum, quasi currifrum. *Rotabulum* dictum à proruendo stercora: siue ignem panis coquendi gratia.

De vasis repositorijs. CAP. IX.

Gazophylacium arca est vbi colliguntur in templa ea quæ ad indigentiam pauperum mittuntur. Compositum est autem nomen ex lingua Persica & Græca. *Gaza* enim lingua Persarum thesaurus, φυλακὴ Græcè custodia interpretatur. *Arca* dicta, quòd arceat visum atque prohibeat. Hinc & *archium*: hinc & *arcanum*, id est secretum, vnde cæteri arcentur. *Cibutum* Græcum nomen est, quod nos arcam dicimus. *Loculus* ad aliquid ponendum in terra factus locus, seu ad vestes vel pecuniam custodiendam, vnde & per diminutionem dicitur. *Mozica*, quasi modica: vnde & modicum z pro d, sicut solent Itali dicere *ozie* pro hodie. *Scrinia* sunt vasa, in quibus seruabantur libri vel thesauri. Vnde apud Romanos illi qui libros sacros seruant, scriniarij nuncupantur. *Saccus* à sago dictus, quòd eo consuto efficiatur quasi sagus. *Marsupium* sacculus nummorum, quẽ Græci μάρσιπον appellant. Quædam enim Græca nomina in Latinum paulò inflectũntur propter Romanum eloquium.

Sitar-

Sitarciæ nautarũ sunt, ab eo quòd sutæ sunt. *Inuolucrum* dictum, quòd aliquid in se teneat inuolutum. *Fiscus*, saccus est publicus. vnde & *fiscellæ* & *fiscinæ* dicuntur: hunc habẽt exactores, & in eo mittunt debitum publicum quod redditur regibus. *Fiscus* autem primæ positionis est: deriuatiuum *fiscina* est: diminutiuum *fiscella*. *Canistrum*, fissis cannis contexitur, vnde & nuncupatur: alij Græcum asserunt. *Cistella*, à costis ex canna vel ligno quibus contexitur nominata. *Cophinus*, est vas ex virgultis aptum mundare stercora & terram portare. De quo dicit Psalmista pro Israel: Manus eius in cophino seruierunt. Dictus autẽ cophinus quasi *conus*, quasi cauus. *Corbes* dicti, quia curuatis virgis contexuntur. *Sportula*, diminutiuum à sporta: *sporta* autem dicta, quia exportet aliquid, vel quia ex sparto fit. *Spartus* verò est frutex virgosus sine foliis: ab asperitate vocatus, similis carici herbæ, & funes de eo conficiuntur.

De vasis luminariorum. CAP. X.

AColendo ignem & ligna, antiqui appellauerunt *focum*: φῶς enim Græcè, Latinè ignis est, vnde iuxta philosophos quosdam cuncta procreantur. Et reuera sine calore nihil nascitur, adeò vt de septentrione dicatur, -Sterili non quicquam frigore gigni. Varro autem *focos* ait dictos, quòd foueant ignes: nam ignis ipsa flamma est. quicquid autem ignem fouet focus vocatur: seu ara sit, siue quid aliud in quo ignis fouetur. *Lucerna*, à licinio dicta est, vnde & breuis est lux, vt Persius: Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ. Si enim à luce diceretur: non staret versus. *Licinius* autem quasi lucinius. Est enim cãdela lucernæ. *Candelabrum*, à candelis dictum, quasi candelaferum, quòd cãdelam ferat. *Cereus*, per deriuationẽ nomẽ à cera habet ex qua formatur: de quo quidam, Hic tibi nocturnos præstabo cereus ignes. Subducta luce altera lux tibi sum. *Candela*, à candendo dicitur, eo quòd candendo deleatur. *Lacunaria*, pendentia sunt lumina, quasi lucanaria, id est in aere lucentia. *Funalia*, sunt quæ intra ceram sunt: dicta à funibus, quos ante vsum papiri cera circundatos habuêre maiores, vnde & funera dicuntur. Funalia autem Græci *scolaces* dicunt, quòd sint scoliciæ, hoc est mortis. Hos Romani funes & funalia nominabant. *Funalia* candelabra apud veteres extantes stimulos habuerũt aduncos, quibus funiculi cera vel huiusmodi alimento luminis obliti figebantur. Idem itaque & stimuli præacuti funalia dicebantur. *Lampas* flamma est in vertice lucens, dicta quòd labentis motum ostendere videatur. *Fax* dicta, quòd focos faciat, cuius diminutiuum facula. *Laterna* dicta, quòd lucem interius habeat clausam. Fit enim ex vitro, intus recluso lumine vt venti flatus adire non possit, & ad præbendum lumen facilè vbique circumferatur. *Lucubrum* vocatum, quòd luceat in vmbra. Est enim modicus ignis qui solet ex tenui stuppa ceráque formari. *Pira*, est quæ in modum aræ ex lignis constrŭi solet vt ardeat. πῦρ enim ignis est, sed pira est ipsa lignorum congeries, cùm nondum ardet: rogus est cùm ardere cœpit: bustum verò iam exustum vocant. *Farus*, est turris maxima, quam Græci & Latini in commune ex ipsius rei vsu pharum appellauerunt, eo quòd flammarum indicio longè videatur à nauigantibus, sicut suprà diximus: qualem Ptolemæus iuxta Alexandriam construxisse octingentis talentis traditur. Vsus eius est nocturno nauium cursui ignes ostendere ad pronuncianda vada, portúsque introitus, ne decepti tenebris nauigantes in scopulos incidant: nam Alexandria fallacibus vadis insidiosos accessus habet. Hinc igitur in portubus machinas ad prælucendi ministerium fabricatas pharos dictas. Nam φῶς lux est: vnde & lucifer Græcè φωσφόρος appellatur.

De lectiçis & stelis. CAP. XI.

LEctica, à lectis herbis vocatæ. *Stratus*, à sternendo dictus, quasi storiatus. In iis solis antiqui ad dormiendum accubabant: nondum laneis stramentis repertis. *Storia*, quòd sit terra strata. *Cama*, est breuis & circa terram. Græci enim cami breue dicunt. *Cubile*, est cubandi locus. *Grabatum*, Græcum est. *Baiomula*, est lectus qui in itinere baiulatur, à baiulando, id est, deportando. *Puluinar*, lectus diuitum est, inde & puluillus. *Spingæ*, sunt in quibus sunt spingatæ effigies, quos nos *griphos* dicimus. *Punicani lecti*, parui & humiles primùm à Carthagine aduecti, & inde nominati. *Lectica*, siue plutei lecti, de quibus Satilius Rufus de vita sua, Primum, inquit, consuetudinem imperatorum ipse pro lectis lecticis vtebatur. *Sponda* autẽ exterior pars lecti, pluteus interior. *Geniales lecti*, propriè sunt qui sternuntur puellis nubentibus, dicti à generandis liberis. *Cunabula*, sunt lectuli in quibus infantes iacere solebant, dicta quòd partui adhibebantur quasi cynabula. nam κύειν est Græcè eniti. *Feretrum*, dicitur quòd in eo mortui deferantur & est Græcum nomen. Nam φέρετρον dicitur ἀπὸ τοῦ φέρειν, id est à ferendo. nam Latinè *capulus* dicitur, quòd super capita hominum feratur: sic Plautus, *Capularis senex*, id est vicinus capulo. *Scanna*, sunt quæ altioribus lectis apponuntur dicta à scandendo. Hinc

& *scabelli* qui lectis paruis vel sellis ad ascensum apponuntur. *Scabellum* autem & suppedaneum dicitur. Nam quod Græci dicunt ὑποπόδιον: dixerunt Latini scabellum, & alij dixerunt suppedaneum, quòd sub pedibus sit. *Scansilia*, gradus sunt: vbi honorati in sedibus hærent. *Sedes* dictæ quòd apud veteres Romanos non erat vsus accumbendi. vnde & considere dicebantur. Postea vt Varro ait de vita populi Romani, Viri discumbere cæperunt, mulieres sedere, quia turpis visus est in muliere accubitus. Sedes singulari numero propriè regni est, quòd Græcè θρόνος dicitur. Item *thronum* Græci dicunt, nos solium. *Subsellia*, in quo rex sedet propter tutelam corporis sui, secundum quosdam à soliditate dictum, quasi solidum: secundum alios per antisticon, quasi solidum, à sedendo. Vnde & sella quasi sedda dicta est, & subsellia quasi subseddia. *Sellæ curules*, erant in quibus magistratus sedentes iura reddebant. Dictæ autem curules, quia apud veteres prætores & consules propter itineris longinquitatem curru prouehebantur, sellæ autem quæ post eos vehebantur, quibus sedentes dicere iura solebant, à curru currules sellæ sunt nominatæ. *Tripodes*, scabelli sunt habentes tres pedes, sed & candelabra tripoda sunt, quia similiter habent tres pedes.

De vehiculis. CAP. XII.

Carrum, à cardine rotarum dictum. vnde & currus dicti quòd rotas habere videntur. *Rota* autem dicta quòd ruat, & rotundum à rota vocatum. *Reda*, genus vehiculi quatuor rotarum. Has antiqui retas dicebant propter quòd haberent rotas. *Carpentum pompaticum*, vehiculi genus est quasi carrum pompaticum. *Plaustrum*, vehiculum duarum rotarum, quibus onera deferuntur. Et dictum plaustrum quia voluitur quasi dicat pilaustrum. *Carracutium*, vehiculum altissimarum rotarum, quasi carrum acutum. *Capsus*, carruca vndique contexta, quasi capsa. *Pilentum* vel *petoritum*, contextum iiij. rotarum vehiculum, quibus matronæ olim vtebantur. Virgilius, Pilentis matres mollibus. Horatius, Plures calones atque caballi Pascendi, ducenda petorita. Erat enim antea pilenta veneti coloris, non vt nunc sunt russati, quibus nisi castæ matronæ vti non poterant: sicut nec vittis. *Basterna*, vehiculum itineris, quasi viæ sterna, mollibus stramentis est posita, à duobus animalibus deportatur.

De reliquis quæ in vsu habentur. CAP. XIII.

Aculus, à Baccho repertore vitis fertur inuentus quo homines moti vino inniterentur. Sunt autem à Baccho baculus. ita à baculo *bacillus* per diminutionem. *Fustes* dicti, quòd præfixi in terram stent, quos rustici palos vocant, quibus iuuenes pro criminibus feriuntur. *Vectes*, dicti quòd manibus vectentur. vnde hostia saxáque euelluntur. *Forfices*, secundum etymologiam si à filo dicuntur f ponitur vt forfices quæ sunt sartorum: si à pilo per p vt *forpiceps*, quæ sunt tonsorum: si ab accipiendo per c, vt forpcipes, eo quòd formum capiant, quæ sunt fabrorum. *Formum* enim dixerunt antiqui calidum. vnde & *formosus*. *Nouacula*, ferrum subtile: satisque acutum. Dicta autem nouacula eo quòd innouat faciem. *In quodam vet. cod. ita legitur*, Nouacula est in quadam subtilitate tensum latius ferrum, radēdis pilis acutissimum præparatum, quòd licet barbæ segetem metat impressum corpori, tamen substantiam relinquit illæsam. *Pecten*, dictus eo quòd pexos capillos faciat atque compositos. *Calamistrum*, est acus quæ calefacta & adhibita calefacit, & intorquet capillos. Vnde & *calamistrati* appellantur qui comam torquent. *Clauis*, dicta quòd claudat & aperiat. *Catena*, q̄ capiendo teneat. *Horologium*, quòd ibi horas legamus, id est colligamus. Est enim in solariis positum vbi à clauo per lineam currit vmbra, vt quancunque diei horam ostendat.

De instrumentis rusticis. CAP. XIIII.

Vomer, est dictus quòd vi humum eruat, seu ab euomendo terram. De quo Lucretius, Vncus aratri Ferreus, occultò decrescit vomer in aruis. Sumítque per detrimenta nitorem. *Aratrum*, ab arando terram vocatum dicimus quasi araterrium. *Buris*, est curuamentum aratri, dictum quasi bosoira, quòd fit in similitudine caudæ bouis. *Dentale*, est aratri pars prima in qua vomer inducitur quasi dens. *Cultelli*, à cultura dicti, eo quòd ex ipsis putatione veteres in arbore vtebantur & vite, priusquam falces essent repertæ. *Falx*, est qua arbores putantur & vites. Dictæ autem sunt falces, quòd his primùm milites herbam filicen solebāt abscindere. vnde est illud, Pax me certa ducis placidos curuauit in vsus. *Agricolæ*, nunc sum, militis antè fui. *Falcastrum*, à similitudine falcis vocatum. Est autem ferramentū curuum cum manubrio longo, ad densitatē veprium succidendam. Hi & *runcones* dicti quibus vepres secantur, à runcādo dicti. *Serrula* est prętenuis lamina ferri, dentiū mordacitate resecans arbores seu ramos. *Rastra* quoq; aut à radendo terram aut à raritate dentiū dicta. *Ligones*, quòd terram leuent quasi leuones. *Scudicia*, dicta eo quòd circa caudicem terram

terram aperiat, & quanuis eius vsus in reliquis operiatur:nomen tamen ex caudice retinet.Hanc alij generaliter *fossorium* vocant, quòd foueam faciat quasi foueſſoriam. *Sarculum* ferrum fossorium est habens duos dentes à sarriendo,id est fodiendo dictum. *Pastinatum* vocant agricolæ ferramentum bifurcum quo semina purgantur. Vnde etiam *repastinari* dictæ sunt vineæ veteres,quæ refodiuntur. *Cilindrus* lapis est teres in modū columnæ qui à volubilitate nomen accepit. de quo Virgilius, Area cum primis ingenti æquanda cilindro,Et vertenda manu. *Tribula* genus vehiculi vnde teruntur frumēta,& ob hoc ita vocatur. *Pala* quæ *ventilabrum* vulgò dicitur à ventilandis paleis nominata. *Furcillæ* dictæ,eo quòd iis frumenta cillētur, id est mouentur. Vnde & *oscilla* dicta ab eo quòd cilleantur,hoc est moueantur ora. Nam *cillere* est mouere. *Tesseræ* sunt,quibus frumentorum numerus designatur. *Trapedum* mola oliuaria. *Prælum* trabes quo vua calcata premitur,à premendo vocatū quasi *pressorium*. *Lacus* prælum quo premitur oleum qua liquatus profluat,& quo ab vuis vel oliuis torquēdo oleum vinúmque exigitur. *Verennes* à vehere,id est exportare nominatæ. *Qualus* corbes colaque prælorum per quæ mustum fluit,à colando dictus. *Fiscum* quasi fiscu-lum,à colando oleum dictum,vel quasi fiscella olei.

De instrumentis hortorum. CAP. XV.

Rota dicta quòd quasi ruat. Est enim machina, de qua à flumine aqua extrahitur. Lucretius, In fluuio versare rotas atque austra videmus. *Austra* autem, id est rota, ab hauriendo aquas dicta. *Girgillus* quòd in girum vertatur. Est enim lignum in transuersa pertica mobile, ex quo funis cum situla vel vtre in puteum dimittitur hauriendæ aquæ causa. *Lelanem* hortulani vocant lignum longum quo hauriunt aquas. Et dictus telon à longitudine. τηλὸ enim Græcè dicitur quicquid lōgum est. Vnde & *mustela* vocata, quasi mus longus. Hoc instrumentum Hispani *ciconiam* vocant,quòd imitetur eiusdem nominis auē leuantem ac deponentem rostrum dū clangit. *Amalupus* qui & *canicula*, *ferreus harpax*, quia siquid in puteū decidit,rapit & extrahit. vnde & nomen accepit. *Harpax* enim dictus quia arripit. ἁρπάζειν enim Græcè rapere est.

De instrumentis equorum. CAP. XVI.

Phaleræ ornamenta equorum sunt, & est sermo Græcus. *Frena* dicta quòd equos fremere cogant,vel hoc equi frendant, id est imprimant dentibus & obmordeant. Vnde & *nefrendes* dicti, adhuc lactantes porculi, quòd nondum aliquid frendant, id est comminuant dētibus,Hinc & *faba fresa* quę molita est. *Lupati* sunt freni asperrimi. Dicti aūt lupati à lupinis dentibus:qui inæquales sunt. vnde etiam eorū morsus vehementer obest. *Camus* genus asperi freni est,quo caballi superbi coerceri solent,dictus à curuitate. χαμὸν enim Græci curuum dicunt. *Habenæ* ab habendo dictæ, quòd iis equos habeamus, hoc est teneamus. vnde & *equi habiles* dicti. Hæc & retinacula à retinendo ora. *Capistrum* à capite iumentorū dictum. *Sella* à sedendo,quasi sedda. *Antella* quasi ante sella,sicut & postellam quasi post sellam. *Cingula* hominum, generis neutri est.nā animalium genere fœminino dicimus, has cingulas. *Sagma* quæ corruptè vulgò dicitur salma, à stratu sagorum vocatur. Vnde & caballus *sagmarius*, *mula sagmaria*. *Capulum* funis à capiendo quòd eo indomita iumenta comprehendātur. *Calcaria* dicta,quia in calce hominis ligantur,id est in pedis posteriore parte, ad stimulandos equos quibus aut pugnandum est aut currendum,propter pigritiam animalium aut timorem. Nam ex timore stimuli nuncupati, licet sint & libidinis stimuli. *Strigiles* nuncupati à tergendo, quòd iis equi tergantur. *Charaster* est ferrum coloratum, quo notæ pecudibus inuruntur. χαράκτηρ autem Græcè Latinè forma dicitur. *Cauterium* dictum quasi cauturium, quòd vrat & prouida sit in eum seueráque cautio, vt dum videtur cuius sit auaritia refrenetur. Quòd interdum pro signo, interdum pro cura adhibetur, vt vis morbi ignis ardore siccetur.

VETERVM GRAMMATICORVM DE PROPRIETATE ET DIFFERENTIIS LATINI SERMONIS LIBELII.

Authorum hæc sunt nomina.

1 CORNELII FRONTONIS.
2 NONII MARCELLI.
3 AGRAETII.
4 ÆLII DONATI.
5 ARRVNTII CELSI.
6 FL. SOPITARII CHARISII.
7 Q. ASCONII PEDIANI.
8 MARII SERVII HONORATI.
9 SEX. POMPEII FESTI.
10 M. TERENTII VARRONIS.
11 Q. TERENTII SCAVRI.
12 AGELLII.

Notæ quibus significatur.

† Deesse aliquid aut corruptum esse.
* Bis dictum, vel esse authoris alterius,
[] Glossæ.

Cornelij Frontonis.

VLTIO vindicat factũ: *Vindicta* vel *vindicatio* futura prohibet. Ideò Mars vltor, non vindex dicitur.

Præda victos spoliat: *Rapina* subitò venit. Itaque illa victoria gaudet, hæc petulantia.

Cur, simpliciter percontatur: *Quare*, causam rationémque desiderat.

Qui deliquit, non fecit, quod facere debuit: *Qui peccauit*, hoc fecit, sed parum rectè.

Remedium, ne periclitemur, datur: *Medicamentum* ad subita pericula aptatur. Atque ita *remedium* submouet imminentia, *medicamentum* sanat non sana.

Flumen idem fluit & manet: *Fluuius* temporibus siccatur.

Corinthium ciuẽ dicimus, *Corinthiacum* vas, *Corinthiensem* fontem.

Picenum vas dicimus: *Picentem* verò homi nem. Hilenius.]

Roseum per se: *Rosaceum* mixtum.

Fusco album opponitur: *Nigro* candidum. Qui *pugnat*, resistit: qui *oppugnat*, obsessor est: qui *impugnat*, per omnia inimicus est. Itaque *pugnat* exercitus: *oppugnantur* vel castra vel vrbes: *impugnantur* inimici.

Album natura: *Candidum* cura fit.

Decus honoris: *Decor* formæ: *Decorum* actionis.

Pompeij porticus, si possidet: *Pompeia*, si publicauit: *Pompeiana* si in alterius dominationem venit.

Satiatus ventris: *Saturatus* animi.

Obiurgat eum, cuius habet potestatẽ: *Monet* propter beneuolentiam: *Admonet*, vt cõfirmet memoriã: *Submonet*, vt possit ordinatè pronunciare. Igitur in *obiurgante* potestas, in *monente* beneuolentia, in *admonente* memoria, in *submonente* officium.

Antiquũ est, quod excessit patrũ memoriã: *Vetus* annorum multorum sentit vtilitatem. Vinum hôc melius est, quô fit vetustius.

Sartrix, quæ sarcit: *Sarcinatrix*, quæ sarcinas seruat.

Videmus natura, *Spectamus* voluntate, *Intuemur* cura, *Aspicimus* ex improuiso, *Animaduertimus* animo, *Cernimus* oculis.

Ostentum, quod præter consuetudinem offertur, vtputa si videatur terra ardere, vel cœlum, vel mare: *Portentum*, quod porrò & diutius manet, futurúmque postmodũ aliquid significat: *Monstrum* est contra naturã, vt est Minotaurus: *Prodigium*, quod mores faciunt, per quod detrimentũ expectatur. Itaque qui *prodigia* faciunt, *prodigi* vocantur. In *ostento* raritas administrationem facit. In *monstro* rectus ordo naturæ vertitur. In *portento* differtur euentus. In *prodigio* detrimentũ significatur.

Tut-

Turbam angustus locus facit: *Frequentiam* multitudo.

Qui *putant*, omni genere errant: qui *suspicantur*, aliquo modo præuident.

Frater aut ex alia matre, aut ex alio patre potest esse.

Germanus ex iisdē parētibus sit necesse est.

Sermo omnium gentium est: *Loquela* cuiusque gentis dialectus propria.

Comes iter facit: *Assecla* sequitur potentiorem: *Sodalis* adolescentiæ nomen est: *Cliens* implorat opem & fidem. Ita *comes* tutus, *assecla* officiosus *sodalis* amicus, *cliens* submissus.

Causa docet factum: *Ratio* soluit obscura.

Nomen proprium indicat: *Vocabulum* diffundit significationem.

Horret corpus: *Trepidat* motus animi.

Quærimus disciplinam: *Inquirimus*, de quo dubitamus. *Desideramus*, vel quod diligimus, vel, quod amisimus.

Temerarius, qui sine respectu salutis obijcit se periculis: *Audax* sine ratione impetū facit. Ergo *audax* nō prouidet, *temerarius* nō timet.

Longum prouerbium est, itaque verbum illi opponitur: *Longinquum* itineris est.

Felix ita natus est: *Fortunatus* cum opibus nomen accipit. Ita *felix* naturæ bono fruitur: *Fortunatus* commodo temporis.

Æstas est pars anni *Æstus* calor temporis. *Æstus* à nimio calore nomen accipit: *Æstas* nomen nō amittit, etiamsi temperata est.

Citius prouerbium qualitatis præl atiuę, simile cognomini. Pro maturius est etiā significantiam habens. Vt, Iam fessi ante tēpus citius, vt loquantur: non ostensio qualitatis nec certi temporis: At *celeritas* sui temporis est perfecta.

Simul locū demōstrat: *Vnà* cōgregationē.

Cominus & Eminus de iaculis, quòd illud à manibus nō recedit, hoc è manib⁹ emittitur.

Parsi semel: *Peperci* sæpius.

Dicimus, quod volumus: *Loquimur* inuicē: *Narramus*, quod ignoratur.

Vultus propriè hominis: *Os* omnium: *Facies* plurium.

Memoriosus habet ad dicta factáq; referenda memoriam: *Memor*, beneficij memoriam vel iniuriæ refert. Ita *memoriosè* qui facit, ostēdit in omni re naturæ bonū: *Memoriter* gratū vel fortē ex eo ostēdit, quòd vel retribuit beneficium gratè, aut iniuriā vindicat fortiter.

Ordinatio simplex est: *Dispositio* vaga.

Consideratius prouerbium ex cognomine: *Considerantius* ex participio.

Dedicatur deo: *Consecratur*, quasi sanctū cōstituitur. hoc est, *Dedicatur* deo, quod illi debetur: *Consecratur*, quod prophanum sit.

Quatenus, qua fine: *Quatinus*, quoniam.

Voluntas facto gaudet: *Voluptas* fieri cupit.

Nouissimam ordinis: *Vltimum* orbis.

Furtim cùm incipit: *Furaciter* quasi artificiosè, à consuetudine inuolādi: *Furtiuè* quod iam ablatum. Ergo *Furtim & furaciter* furax, *furtiuè* locus facit.

Imum summo respondet: *Infimum*, vt infra humum.

Commodat mutuam pecuniam: *Accommodat*, aptat.

Fulget natura, vt ignis, sol: *Splendet* artificio: vt aurum, argentum.

Meret precium: *Meretur* graciam. Itaque illud vectigale, hoc honorarium est.

Pedale mensura est pedis: *Pedule* verò sub pedibus præstat vtilitatem.

Araneum, quod textum est: *Aranea*, quæ texit.

Opinio hominē suspectum facit: *Fama* vel commendat, vel destruit: *Opinio* ostendit: *Fama* indicat: *Rumor* tumultuatur.

Querimonia certæ rei est: *Querela* superuacua est. Itaque prior grauitatis est, posterior leuitatis.

Transfuga suos relinquit, & ad alios venit: *Perfuga* supplex est. Ergo *transfuga* vt adiuuetur, fit *perfuga*.

Hunc & Istum in proximo notant: *Illum*, ostendit quidem longè stantem, sed in conspectu: *Eum*, absentem refert.

Glorius, vnius est gloriæ: *Gloriator*, non habet causam gloriandi, sed tamen gloriatur, *Glorioſus* pluribus de causis cogitur.

Adrogat aliquid sibi, etiamsi non meruit. *Abrogat*, qui alij aufert, vel qui legem tollit.

Continuè, assiduè: *Continuatè*, sine intermissione.

Externus est exterę gentis: *Alienus*, non loco, sed re differt: *Extraneus*, qui extra eandē ianuam est: *Extrarius*, qui extra eandem aream.

Lucidum est, quod aperto cœlo lumen accipit: *Luminoſum*, quod multis foraminibus illuminatur.

Expertus est aliquid, aut in bona parte, aut in mala: *Experrectus* de somno.

Delubrum, in quo homines pericula sua diluunt: ponunt enim vel pileum, vel scutum, vel alia suscepta votis: *Sacellum*, paruulum ædificium diis consecratum: *Templum*, in loco augurato: *Lucus*, locus fulmine ictus, & arborū spissitate tectus: *Fanum*, Fauno cōsecratū: vnde *Fauni* appellabantur prius, & illi, qui vagabātur Fanatici. *Bidental*, locus fulmine tactus, & expiatus oue: *bidētes* enim oues appellantur.

Interficere & perimere prisca sunt: *Occidere*, ob cædē dictū est: *Iugulare*, ob iugulū: *Necare*, à nece: *Interficere*, à facto: *Perimere* ab emtione, quasi iure tollere.

Virtus hominis summū bonū est, quę & in oratione & in cursu potest videri: *Fortitudo* vis corporis, ad sustinendos labores: *Vigor*, a-

nimi habet elationem: *Velocitas*, corporalis celeritas, quasi velox & cita: *Vehementia* à vi, id est, impetu mentis.

Facultas locupletis: *Facilitas* artificis est. Itaq; diues *facultatẽ* habet multã vel emẽdi, vel redimendi: Artifex opera perficiẽdi *facilitatẽ*.

Silet, cuius loquentis sermo comprimitur, ab ipsa significatione literæ S. *Tacet*, qui ne loqui quidem cœpit.

Ignoscit, qui dissimulat se nosse, quod comperit, & ita silentio peccata impunita dimittit: *Concedit*, qui omnia peccata condonat.

Habere potest etiam fur & nequam: *Possidet* nemo, nisi qui rei aut relictæ, aut donatæ, aut emtæ dominus est. Ita in *habente* ons ' us *possidente* ius est.

Munus, quod amicus, vel cliẽs, vel libertus officij causa mittunt, vel munus gladiatoriũ: *Donũ*, quod diis datur: Inde, vbi *dona* ponuntur, *donariũ* appellatur. Possunt & illa nihilominus *dona* dici, quæ donãt pauperib⁹ diuites vel potẽtes: illud quoq; *donũ* putãdũ est, quod militib. donatur in castris, vt corona vallaris.

Noxa pœna est: *Noxia* culpa.

Sciens, qui scit: *Scitus*, qui scitur, vel festiu⁹.

Animantia animus facit: *Animalia* animã habent.

Visum semel: *Visitatum* sæpius esse scito.

Abspulsus est ab aliquo pulsus: *Repulsus* retrò pulsus.

Metus, motus est animi: *Timor*, quasi tumor: *Formido* fert interdum rationem: *Pauor* puerilis est.

Reperimus nostra, *Inuenimus* aliena.

Videte imperatiuum: *Videtote*, mandatiuũ.

Proprium, cuiusque suum: *Priuatum*, non publicum.

Onus vehiculorũ & maius est: *Sarcina* hominum.

Sumimus, quæ posita sunt: *Accipimus*, quæ porriguntur.

Locuples à copia locorum: *Diues*, quia diuidendi facultatem habet: *Opulentus* ab opibus: *Potens*, qui, quod vult, potest: *Fortunatus*, cui fortè aliquid cõtingit: *Beatus*, qui apud Græcos μακάριος est: *Pecuniosus*, qui habet pecuniã vel pecora.

Grande incremẽto: *Magnum* amplitudine: *Immane*, præcipuæ amplitudinis.

Poetice est rei, vt historicè: *Poesis*, operũ cõtextus: *Poema*, certis pedib⁹ & legitimis numeris inclusa materia: *Poeticũ* in poeta vtile est.

Homonymia, vna voce multa significat: *Synonymia* multis vocibus idem testatur.

Clupeum armorum: *Clypeum* imaginis.

Paruũ in tẽpore: *Breue* in spacio: *Exiguũ* in corpore infãtis: *Pusillũ* in corpore pumilionis.

Inuolat, qui in die venit: *Surripit* clàm, id est, furtiuè.

Species diuisio est generis: *Specialitas* ficta est ab Antonio [Guiphone] Grammatico: *Specietas* qualitatis.

Prouerbiũ est euphonon: *Aduerbiũ* viciosum & fictũ, tamen in vsum nunc est receptum.

Cõpendium vtiq; ad pondus pertinet: *Dispẽdium* detexitur in ponderibus: *Dãnum* dat omnibus: *Detrimentum*, vsu tritũ: *Iactura*, quod iacitur ex onere nauis.

Aeger animo: *Aegrotus* corpore.

Altitudo incrementũ est corporis: *Alimentum* incrementum infantis: *Alimonia* deriuatiuum ab alendo, quasi particula animi.

Aequalis alterius staturæ par: *Aequabile*, quod æquari potest.

Inscius aliquid nescit: *Nescius* nil nouit; alter in parte errat, alter in toto.

Glacies est, quæ ex coitu aquæ constagnat: *Nix* ventorum ritu cadit.

Contrarium negotium: *Aduersarius* homo.

Gallus natione: *Gallicus* ex Gallia.

Acuere & Exacuere, præpositione distinguuntur.

Incertum, nec tempus, nec numerum recipit: *Dubium* à duobus incipit.

Ambulare incipiunt infantes: *Inambulant* homines.

Modulari est, carminis modos facere: *Moderari* est, modum imponere.

Barbara locutio propriè peregrina est: *Barbarismus* fit etiã in sermonis Latini locutione.

Cadit etiam in plano: *Decidit* ex alto.

Subsidiũ, quod subest deficiẽtibus: *Præsidiũ* imponitur: *Auxilium* repentinum est. Ita *Subsidium* ad secundos casus præparatur: *Præsidiũ* ad custodiam collocatur: *Auxilium*, vt prosit, ex insperato venit.

Distrahere à trahendo: *Deducere* à ducendo: *Diuellere* à vellendo.

Corruptela ipsa res est: *Corruptio*, corrumpentis administratio.

Cærulus naturæ color est, *Cæruleus* naturam fingit. Ita alterum est, alterum fit.

Qui *properat*, appâret non esse fessus, Qui *festinat*, videtur esse defatigatus.

Polimus tudia, *Nouamus* vetera.

Nobilem nobilitate rerum, *Generosus*, qui Græcè γενναῖος appellatur. Ita alter ex re, alter ex generatione est.

Natio solũ patriũ quętit: *Gẽs* seriẽ maiorũ.

Præparare prius: *Comparare*, vndiq; parare.

Gutta manat: *Stilla* cadit.

Conuenit in vnum: *Coit* in multos.

Causa est, de qua agitur: *Patrocinium*, quod accommodatur: *Oratio*, quæ loquitur.

Superbia est, à superhabendo: *Arrogantia* etiam in pauperem cadit.

Scrutatur in te ille, qui intercipit aliqua secreta: *Quærere* duo significat, vel quod abest, vel quod ad patrimonium pertinet.

Innuit vel capite, vel supercilio: *Annuit* ad id, quod dictum vel factum est.

Gnatus filius: *Natus* pullus.

Qui *insimulat*, vel arguit, vel fingit: Qui *simulat*, probare vult, quod non est.

Bellum etiam sine prælio est, cùm indicitur: *Prælium* ipsa pugna.

Diligentia à deligendo singula, huic negligentia opponitur, nec recipit errorem: *Cura* animi est, quę anxium facit hominem, & tàm honestæ quàm inhonestæ rei est.

Regium, quod regis: *Regale*, quod rege dignum est.

Erraticus & potest errare, & solet: *Erratitius* animus est, qui solet errare, & desinit: *Erratio* enim animi est repentina commotio.

Error est rei vitium, vt amor, dolor: *Erratio* incertæ viæ.

Erratrix, per se rapta est, vt venatrix: *Erratica*, vt hedera, vitis.

Notat vel locum quis, vel personam, vel noxiam: *Annotat*, qui notæ quid adiicit.

Salubre ad locum refertur, & ad cibum: *Salutare* consilium est. Ita *Salubre* non nocet: *Salutare* prodest consilio.

Committimus consilia. *Credimus* pecuniam.

Sub, nonnunquam pro clàm ponitur. Vt, *Subripuit*, clàm rapuit: aut ferè notat aliquid subditum: *In*, aut intus significat, aut minus, aut valde, & in compositione pro non ponitur, vt, indoctus.

Claritas tam luminis, quàm perspicuitatis: *Claritudo* generis. Prior itaque splendoris, posterior nobilitatis est.

Vicinia vicorum coniunctio: *Vicinitas* hominum conuersatio est.

Communitas est communicandi voluntas: *Communio*, vndique munitio.

Fultio, dum fit: *Fultura*, cùm facta est.

Ieiunium, dies est: *Ieiunitas*, cibi abstinentia.

Elinguis, habet linguam, sed vsu eius caret: *Elinguatus* amisit.

Suspicax arguit: *Suspicios*us recipit.

Restiarius, qui facit: *Restio*, qui vendit.

Austerus Græca consuetudine: *Seuerus*, à Sæuo.

Eloquentia perfecta vis orationis: *Eloquium*, pars suppositа commodè eloquendi.

Seruitus est sub domino: Serui patientia *Seruitium* facit.

Vituperatio vitium parit: *Culpatio* à culpa incipit.

Nominatio nominat, quem appellat. *Appellatio* appellantis vox est, in ministerio, & Appellat ad potentiorem propter iniuriam, vt cùm inuocat auxilium magistratus, vel cùm pecuniam reposcit.

Tres in accusatiuo casu: *Tres* in nominatiuo & vocatiuo.

Necessitudo vel sanguinis, vel meritorũ, cũ præceptoribus, cum amicis. *Necessitas* immutabilis reseat, vt mori necessitatis est.

Serum ad negotium pertinet: *Serò* ad tempus.

Decus est instrumentum cuiusque: *Gloria*, quasi honoris merces.

Honor dignitatis consummatio, vel priuatim, vel publicè: *Laus* secunda existimatio rectè factorum.

Familiare ad dominum non refertur, cùm amici familiares sint: *Familiarium*, quod seruo competit, vt sagum, gladius.

Infector colorem mutat: *Offector* officio obest.

Certum recipit præpositionem, & fit incertum, certúmque vel pondus vel rei precium: *Verum* opponitur falso.

Figura artis est opus: *Forma* naturę bonũ, vnde etiam *formosus* dicitur.

Ignominia imponitur ab eo, qui potest animaduersione notare: *Infamia* ex multorum sermone nascitur.

Nullus est tam in re, quàm in persona: *Nemo* in persona dicitur, vt, nemo homo.

Iratus ex offensa est: *Iracundus* natura.

Periculum contra quamuis rem timetur: *Pernicies*, contra necem.

Omnes nullum excipit, vt omnes homines, ita & res: *Cuncti* in personarum numero nominantur, prisco dicti verbo: *Vniuersi*, in vnã sententiam conuersi, dicendi quid, siue faciendi.

Feroces animo: *Feri* leones cęteríq; similes.

Aufert, qui dedit: *Adimit* imperio coactus: *Eripit*, qui plus valet. Itaque *auferre* possumus, *adimere* iubemur, *eripere* valemus.

Studium animi est: *Disciplina* artis.

Inchoat, qui incertum facit. *Incipit*, cuius exitum sperat.

Bonus opponitur malo, qui alij vsu: *Commodus* alij necessariò vtique prodest.

Decens in gestu est, & motu corporis: *Formosus* ab excellenti specie dicitur.

Decor communis est omnium, & is facit decẽtiam speciei: *Species* propria est cuiusq;. Itaque *Decor* in habitu est: *Species* in mẽbris.

Lis nascitur: Pertinacia efficit *controuersiam*. Et *litigant* homines: res in *controuersiam* deducitur. Ita *controuersia* partis est, *Lis summæ*.

Rixa sine armis est, habet defensionem: *Pugna* legem habet vel naturalem, vel moralem: Palęstrans enim vel exhibet virtutem, vel armis per summa vitæ pericula dimicat.

Occultè latent: *Clàm* cęlant. Alteri non prodere, alteri cælare habitui naturali ineest.

Nauus à præcipuo nauis cursu dicitur, vel alterius causa natus, qui studet per officium suum, & recipit comparationem superlationémque quia cognomen est. Ita *nauus* operã nauat alteri: *Celer*, vt suam rem, ita alterius quoque celeriter perficit.

Agilem actio facit. *Strenuum* motus: *Fortem*

animus. *Robustum* corpus.

Contumeliam inferunt. *Iniuriam* patiuntur homines.

Spectacula loca sunt, vnde spectamus, *Spectamenta*, quæ spectantur.

Pascentia sunt, quæ ex se pascuntur, vt prata, & pascentia mancipia: quia pascuntur, ideo etiam pastores vocantur: *Pabulantia* verò, quæ iis vtuntur, vt iumenta.

Volentia, quæ voluunt: *Volubilia*, quæ voluuntur.

Animus qualitas viuentis: *Anima*, causa vitæ.

Materies animi est: *Materia* arboris. Et *materies* qualitas ingenij, *Materia* fabris apta.

Hebescit, quod natura obstupescit: *Hebetescit*, quod amittit aciem.

Cedò sibi poscit, & est immobile: *Dat*, qui non finire facit datum.

Fidelis sit: *Fidus* nascitur.

Laus facti instrumentum est: *Laudatio* verò est rerum gestarum relatio.

Ferè futurum significat: *Aliquãdo* & *Nonnunquam* quod intermittere non patitur.

Aptum loco venit & tempore, quod habet suam materiam: *Vtile* vsus fecit, vt prudentis literæ: *Idoneum*, vt amicum per consilia dicimus, & vt seruum in vsu hominis.

Saxum naturale: *Lapis*, qui è saxo cæsus est.

Certatio est administrantium: *Certamen* operis.

Victima maior est: *Hostia* minor.

Nonij Marcelli.

CVpido & Amor idem significare videntur, sed est diuersitas. *Cupido* enim incõsideratæ est necessitatis: *Amor* iudicij. Plaut. Curculione discreuit, & vim eiusdem diuersitatis expressit, dicens,

Quod Venus Cupidóque imperat, suadétque amor.

Cupidinem cùm genere fœmineo dicimus, cupiditatem significamus. Virg. lib. 6.

Quæ locis miseris tam dira cupido?

Cùm masculino, deũ ipsum. Plaut. Mercat.

Cupido quantus es?

Amare vim habet maiorem: *diligere* autẽ est leuius amare. Cic. ad Brutum: *Sic igitur facies, & me aut amabis, aut, quo contentus sum, diliges.*

Perire leuior res est, & habet inuentionis spem, & non omnium rerum finem. Plaut. Capt.

Qui per virtutem perisset, non pol interit.

Alere est victu temporali vitam sustentare: *Educare* autem ad satietatem perpetuam educere. Accius Andromeda,

Alui, educaui, id facite grãtum vt sit seni.

Tollere est leuare & erigere: *Auferre* legatũ transferre. Virg. lib. 8.

Tollite cuncta, inquit, cœptósque auferte labores.

Horrendum est tetrum & euitabile. Virgil. lib. 3. Æneid.

Concilium horrendum.

Horridũ plerunque extans, & prominens. Virg. lib. 4. Æneid.

Et glacie riget horrida barba.

Meretrix honestioris loci est, & quæstus. Nam *meretrices* à merendo dictæ sunt, quòd copiam sui tantummodo noctu facerent: *Prostibula*, quòd ante stabulum stet, quæstus diurni & nocturni causa. Plaut. in Cistel. manifestissimè discreuit.

Intro ad bonam meretricem, astat ea in via sola,

Prostibula sanè est.

Genitrix semper, quæ genuerit, nũcupatur: *Mater* verò aliquando pro nutrice ponitur. Virg. lib. 8.

Geminos huic vbera circum

Ludere pendentes pueros, & lãbere matrẽ.

Plaut. in Menæch.

Ita forma similes pueri, vt mater sua

Non internosse posset, quæ mammam dabat,

Neq; adeò mater ipsa, quæ illos pepererat.

Pudet verecundię est: *Piget* pœnitentiæ. Plaut. in Pseud.

Nimirum id quod pudet,

Facilius fertur, quàm illud quod piget.

Osculum ab ore, *Suauium* à suauitate dicitur. Varro de vita pop. Romani, *Ideóque hoc ab ore dicitur osculum, non à suauitate, vnde & suauium, quod simile sit suauitati.*

Sacrificare est, veniã petere: *Litare* est propitiare, & votum impetrare. Virg. lib. 4. Æn.

Tu modò posce deos veniam, sacrísque litati.

sid est, impetratis.

Expleri est tantummodo plenum esse: *Satiari* suprà modum, & abundantiam. M. Tul. de republ. lib. 6. *Graues enim domina cogitationum libidines, infinita quædam cogunt atque imperant: quæ, quia expleri nec satiari vllo modo possunt, ad omne facinus impellunt eos qui illecebris suis incenduntur.*

Arcus omnis suspensus fornix appellatur: *Arquus* non nisi qui in cœlo apparet, quem Irin poetæ dixerunt. Vnde & *Arquati* dicuntur, quibus color & oculi virent, quasi in arqui similitudinem. Lucret. lib. 6.

Tum color in nigris extabat nubib⁹ arqui.

Fors est casus temporalis: *Fortuna* dea. Terent. in Phor.

O fortuna, ô fors fortuna: quantis commoditatibus,

Quàm subitò hero meo Antiphoni ope vestra oneraſtis hunc diem?

Fer

Ferus est sæuus: *Ferox* est fortis. Virg. 2. Æn.

Ferus omnia Iuppiter Argos
Transtulit. Idem lib. 4.
Et frena ferox spumantia mandit.

Antiquus significat vetus. Virg. lib. 2. Geor.

Antiquasque domos auium.

Antiquior, melior. M. Tull. de repub. li. 1. *Sed quoniam plurima beneficia continet patria, & est antiquior parens, quàm si quis (vt aiunt) curauerit, maior ei profectò, quàm parenti debetur gratia.*

Faustum quasi à fauendo dictum, ac per hoc prosperum & propitium. Vnde contrà *Infaustum*, minax & inprosperum, Terent.

O faustum & felicem hunc diem.

Cuius ad personam refertur hominis: *Cuiatis*, vnde significat. Accius Telepho,

Qui neque cuiatis esset vnquã potuimus
Multa rogitantes scire.

Animus est, quo sapimus: *Anima*, qua viuimus. Accius Epigono,

Sapimus animo, fruimur anima: sine animo anima est debilis.

Vultus est voluntas, quæ pro motu animi in facie ostẽditur: *Facies*, ipsa oris species. Sal. in Catil. *Prorsus in facie vultúque verecundia inerat.*

Sebum fit ex adipe ruminantium.

Mussare hominum sit occultè & pressa voce loquentium, quod celatum velint. Virgil. libr. 10.

Se scire fatentur
Quid fortuna ferat populi, sed dicere mussant.

Murmurare maioris soni est, proximi ad tumultum. Verg. Georg. lib. 1.

Et resonantis longè
Littora misceri, & nemorum increbrescere murmur.

Priores comparatiui sunt gradus: *Primores* summæ quæque res. Cicero Orat. *Quæ iste rhetores ne primoribus quidem labris attigissent.*

Poesis est textus scriptorum: *Poema* inuentio parua, quæ paucis verbis expeditur. *Poesis* opus totũ, totáque illa summa est vna ποίησις, vt Annales Ennij: *Poema* est λέξις ἔνρυθμος, id est, verba plura modicè in quandam cõiecta formam: Itaque etiam distichon epigramma tion vocant poema:

Poesis est perpetuum argumẽtum ἔνρυθμον, vt Ilias Homeri, & Annales Ennij. *Poeticè* est ars earum rerum.

Doctum & Peritum cùm simile videatur, à M. Tull. discretũ est, vt sit *Peritum* plus, quàm quod *Doctum*, de Off. lib. 3. *Itaque cum sint docti à peritis desistunt facilè sententia.*

Vrbs est ædificia: *Ciuitas* incolæ.

Cogitare est dubitare: *Deliberare*, confirmare. Turpilius Philopatro,

Certum ac deliberatum est, me illis obsequi.

Scius secum, *Conscius* cum alio scius est: licet conscium indifferenter legerimus.

Auspicium, auium inspectio, & quæ ex volatu earum significetur & vocibus: *Augurium* autem rerum omnium coniecturas prudenter & diligenter amplectitur.

Monstra & Ostenta similiter intelliguntur, quòd imminentia monstrent & ostendãt: *Omen* verò votum est mentis & vocis: Vnde sacrificantibus dicitur, *bona omina habere*, id est, vt circumstantes & mente recta velint, & bona oribus proferant: *Portentum* non solùm quòd portendat, sed etiam quòd iam apportet, & faciat ex his significationibus, quæ in auspiciis & auguriis, & extispitiis ostenduntur: *Prodigium* autem semper pessimum est, dictum quasi porrò adigendum. Virgil. Æn. libro 3.

Sola nouũ, dictúq; nefas Harpyia Celæno
Prodigium canit, & tristes denunciat iras.

Iniuria à Cõtumelia hoc distat: *Iniuria* enim leuior res est. Pacuuius Peribœa,

Patior facilè iniuriam, si est vacua à contumelia.

Fulmen telum ipsum, quod iacitur. Vt Virgil. Georg. lib. 1.

Ipse pater medio nimborum, in nocte coruisca.
Fulmina molitur dextra.

Fulgur, ignis, qui coruscat: Vnde & *fulgetræ* dicuntur, & *Fulgor*. *Fulguritum* dicitur fulgure tactum, vel exustum.

Iurgium leuior res est: siquidem inter beneuolos aut propinquos dissensio vel concertatio *iurgium* dicitur: Inter inimicos dissensio, *Lis* appellatur. M. Tull. de repub. lib. 4. *Admiror nec verum solùm, sed verborum etiam elegantiam. Si iurgant, inquit, beneuolorum concertatio nõ lis, inimicorum iurgium dicitur.*

Merx est species ipsa: *Mercatura* actus ipse vel lucrum de merce: *Mercatus* autem locus, in quo agitur mercatura.

Superstitionis & Religionis distantiam manifestissimè discernit M. Tull. de natura deorum libro 2. *Non enim philosophi solùm, verum etiam maiores nostri superstitionem à religione separarunt. Nam qui tota die precabantur & immolabant, vt sibi sui liberi superstites essent, superstitiosi sunt appellati, quod nomen patuit postea latius. Qui autem omnia, quæ ad cultum deorum pertinerent diligenter retractarent, & tanquam relegerent, dicti sunt religiosi, à religendo.* Sed verè *superstitiosi* proprietatem ex hoc habent, quòd præ cultura deorum supersedeant cætera, id est, negligant. Itidem & *religiosi*, quasi religosi, omnium cæterorum sacrificiis seruiant.

Peius à malo, quod in vsu est, & crebertimè frequentatur: *Deterius* verò à bono, vt minoris sit moriti, quàm id quod placet. Vir-

gil.Georg.libr.4.

Deterior qui visus eum ne prodigus obsit
Dede neci. Idem lib.8. Æneid.

Deterior donec paulatim ac decolor ætas.

Hæc enim melioribus comparata sunt.

Circus est planicies rotunda, vt circuitus: *Globus* soliditas vndique versum rotunda, vt est sphæra, & staminum glomer. M.Tull.de Natura deorum libro 2. *Cúmque duæ formæ præstantissimæ sint: ex solidis, globus (sic enim sphæram interpretari placet) ex planis autem, aut est circus, aut orbis.*

Manubias à Præda hoc distare veteres existimarunt, vt sit *Præda*, corpora ipsarum rerum, quæ capiuntur: *Manubiæ* verò pecuniæ ex præda venditæ redactæ, & sic apud plurimos.

Pernicacia est interdum bonarum rerum perseuerantia: *Pertinacia* semper malarum. Acc.Myrmidonibus,

Tu pertinaciam esse Archiloche hanc prędicas,
Ego peruicaciam aio, & me vti volo.
Nam peruicacem dicis me esse, & vincere.
Perfacilè patior, pertinacem nil moror,
Hæc fortes sequitur. illā indocti possidēt.
Tu addis quod vitio est, demis, quod laudi datur.

Sensus sunt, qui sentiunt: *Sensa*, quæ sentiūtur. Cic.de Orat. *Et quod exprimere dicendo sensa possumus, nam primum manifestum est, & sapere nos cùm incitatio sit vel sensus.*

Iuuentus, iuuenes: *Iuuenta*, ætas ipsa: *Iuuenilitas*, quod ἡμιλῶ vel πάϑος vocant Græci. [*Iuuentas* dea, ἥβη. Cic.in Bruto, *Ludis Iuuentas.* Et Liuius lib.5. *Iuuentas Terminúsque maximo gaudio patrum nostrorum moueri se non sunt passi.*]

Morosa est contrariis peruersísque moribus. Afranius Vopisco,

Dum morigeram me, dum morosam præbeo.

Vegetum est incolume: *Vigens*, forte. Nam *Vegetum* corporis: *Vigens* etiam animi possumus dicere.

Profesti dies sunt, à festiuitate vacui. Afran. Priuigno,

Quæ festiuo nos facere solemus die,
Quotidiano opere, promisces omnia.
Et quæ profesto concelebras die focum.

Quærere & requirere hoc differunt, quoniā *Requirere* est diu quærere. Afra. Fratriis,

Proin tu, dum quæram, ne requiram te vide.

Specula despicientiam significat. Virgilius libro 10.

Leo, specula cùm vidit ab alta.
Stare procul campis meditantem prælia taurum.

Speculum, quo imago redditur. Marc.Tull. in Clodium & Curionem, *Sed credo postquàm tibi speculum allatum est, longè te à pulchris abesse sensisti.*

Profiteri voluntatis est: *Confiteri* necessitatis & coactus, quod ita positum sæpius legimus. Cic.pro Manilio, *Hic ego non solùm confiteor, verumetiā profiteor.* Honestius profiteri, quàm confiteri.

Vlcus tecta & clausa est malignitas. Virg. Georg.lib.3.

Quàm si quis ferro potuit rescindere summum
Vlceris os, alitur vitiùm, viuítque tegēdo.

Vulnus hians & patens. Idem lib.9.

Produxi, pressiue oculos, aut vulnera laui
Veste tegens.

Quartùm & Quartò prudentes differre dixerunt. Varro Disciplinarum 5. *Aliud est quartò prætorem fieri, aliud quartùm.* Et *Quartùm* locum significat, & tres antè factos: *Quartò* tempus signat, & ter ante factum.

Turpe & Fœdum quam habeant distantiam, manifestum est, nam *Turpe* leuior res est. Marc.Tullius de Offic. *Luxuria verò cùm omni ætati turpis, tum senectuti fœdissima est.*

Formæ & Figuræ quæ sit differentia. Marc. Tullius manifestator est. Nam *formam* integritatem speciei esse voluit: *Figurā*, formam nostram. Marcus Tullius de officiis libro primo, *Principiò corporis nostri magnam naturæ ipsa videtur habuisse rationem, quæ formam nostrā reliquámque figuram, in qua esset species honesta, eam posuit in promptu.*

Dignitatem & Venustatem discernere voluit Marcus Tullius vt *Dignitas* viris: *Venustas* fœminis sit attribuenda, de Offic.libro 1. *Venustatem muliebrem dicere debemus, dignitatem virilem.*

Monstra & Ostenta sunt monita deorum. Virg.lib.3.

primúmque parenti
Monstra deûm refero.

Prodigia, deorum minæ vel iræ.

Idem lib.3.

Sola nouũ, dictúq; nefas Harpyia Celęno
Prodigium canit.

Portenta, Ostenta, quæ aliquid imminere significant. Lucil.lib.25. *Nisi portenta anguésque volucres ac pinnatos, scribitis.*

Celare est tegere & abscōdere. Ter.in And.

Bene dissimulatum amorem & celatum indicans.

Cælare, insculpere. Virg. Æne.lib.1.

cælatáque in auro
Fortia facta patrum.

Ignoscere & Concedere quemadmodum inter se distent, aperit M.Tull.ad Cæsarem Iuniorem lib.1. *Quòd mihi & Philippo vacationē das, bis gaudeo: nam & præteritis ignoscis, & concedis futura.*

Conte-

Contemnere & Despicere eo distant, quòd Despicere grauius, quàm Contemnere. M. Tul. de senectute, *Contemni se putant, despici, illudi.*

Cupiditas & Cupido diuersa sunt: nam Cupiditas leuior est. Lucil. lib. 23. *Cupiditas ex homine, Cupido ex stulto nunquam tollitur: quòd cupiditas pars quædam sit temperatior, desluens ex cupidine.*

Imitatio simplex est, & liuorem atque inuidiam non admittit. *Aemulatio* autem habet quidem imitandi studium, sed cum malitiæ operatione. M. Tul. in Cæsarianis, *Quasi quodam æmulo atque imitatore studiorum & laborum meorum & comite abstracto.*

Probatum & Spectatum, hoc vis maioris est. Lucil. lib. 26. *Tuam probatam mihi, & spectatam maximè adolescentiam.*

Bellum & prælium hoc differunt, quòd *prælia* partes sunt belli, hoc est, in bello congressiones. Lucil. lib. 26. *Vt populus Rom. victus vi, & superatus præliis sæpe est multis, bello verò nunquam, in quo sunt omnia.*

Inter *Cauere & vitare*, Lucilius esse distantiam voluit lib. 26. & esse plus *Vitare. Quid tibi cauendum censes, quid vitandum maximè?*

Vetustiscere & Veterascere quid interst, Nigidius (Figulus) commentator Grammaticus lib. 10. deplanauit. *Dicemus quæ vetustate deteriora fiunt vetustiscere: inueterascere, quæ meliora.*

Nocens à Nefario, & Impio distare vti *Nocens* leuius vitari possit. M. Tul. de offic. lib. 2. voluit, *Nec tamen vt hoc fugiendum est, ita habendum est religioni contrarium, nocentem aliquando & nefarium impiúmque defendere.*

Innuere est facie significare. Ter. in Adelph.

Non innueram, verùm in istam partem potius peccare tamen.

Annuere, concedere. Virg. lib. 10.

Annuit his Iuno.

Flagrare est incendi & ardere, *Fragrare* verò olere & in plurimis inuenitur ista discretio.

Noxa est peccatum leue. Virgil. Æn. lib. 1.

Vnius ob noxam & furias.

Noxia, nocentia. Idem. lib. 8.

iræque & crimina noxia cordi.

Plus à Multo vetustas voluit discrepare, & potest videri hanc habere posse distantiã, vt sit *Multum* à plurimo minus, ac non supra modum. *Plus*, sicut in plerisque, quod maioris modi est quàm necessarium est, atque ideo M. Tul. discreuit Epist. ad Catonem, *Nec iccirco mihi desiderandum esse dignitatem meam, quòd eam multi impugnarint. sed eò magis recolendam, quòd plures desiderarint.*

Inter *Speratam, & Dictam & Pactam, & Sponsam* hoc interest, quòd virgo priusquàm petatur, *Sperata* dicitur. Plaut. in Amph.

Amphitruo vxorem salutat lætus, speratã suam.

Dehinc *Promissa*, vel *Pacta*, vel *Sponsa* dici potest. Virgil. Æneid. lib. 2.

cui paruus Iulus.

Cui pater, & coniunx quondam tuæ dicta relinquor?

Et idem in alio loco,

Et gremiis abducere pactas.

Mutuum sine vsuris: *Fœnus* cum vsuris sumitur, & est accepti fœtus. Vnde & *Fœnus* dictum est, vt Græcè τόκος, quasi partus mutui sumpti. Plaut. in Asin.

Si mutuò non potero, certum est sumam fœnore.

Vndè honestius *mutuum* est, quod sub amico affectu fiat meum tuum, vsu temporis necessarij.

Nutare capitis. *Annuere* vel *Innuere* narium vel labiorum: *Nictare* oculorum significantiam esse decreuerunt veteres. Plaut. in Asin.

Nec vlla vlli homini nutet, nictet, annuat.

Simulare est fingere scire, quæ nescias: *Dissimulare*, fingere nescire, quæ scias.

Castitas & Pudicitia paria deputantur, cũ sit *Pudicitia* ab iniuria turpium libidinum libera: *Castitas* & ab his continens, & remota: præterea & religiosa mundicia & puritas. Virg. lib. 7.

Præterea castis adolet dum altaria tedis.

Atque ideo plus est *Castitas à Pudicitia*, quòd par sit cum aliis cæteris *castitas.*

Alere & Pascere hoc distant auctoritate: vt sit *Alere* sufficiendi generis cutam habere, *Pascere* natos cibo saginare γεγυοδιδυσκάλου. *Vbi prægraues pascuntur pauonum greges.*

Ora & Oræ licet paria esse videantur, tamen, vt genere, ita intellectu distant. Nam quoties in his neutrum genus tangitur, vultus vel facies nostra significatur. Virg. lib. 12.

Ora citatorum dextra detorsit equorum.

Quoties fœmininum, cuiuslibet rei fines. Virg. Æn. lib. 1.

exire, locósque

Explorare nouos, quas vento accesserit oras.

Inter *Extinguere & Opprimere* interesse Cicero voluit de Amicitia, vt sit maius *Opprimere*, quàm *Extinguere. Quamobrem* inquit, *primùm danda opera est, ne qua amicorum dissidia fiant: sin tale quid euenerit, vt extinctæ potius amicitiæ, quàm oppressæ videantur.* Quasi quod *Extinguitur*, possit renouari: quod *opprimitur*, non queat.

Morbum à Vicio prudentia veterum sic voluit separari, vt sit *Morbus* cum accessu vtiq; aut temporis, aut contagij: *Vicium* perpetua & insanabilis atque irreuocabilis causa.

Meminisse, & In memoriam redigere hoc differre Aristoteles putat, quòd διαφέρει μνημονεύειν τοῦ μεμνῆσθαι, & vult *Meminisse* omnium

esse animantium, vt cibi, potionis, somni, voluptatis: *In memoriam reuocare* quod exciderit, non nisi homines posse.

Die quarta, & Die quarto hoc differre prudentes volunt, (quorum tamen auctoritas in obscuro est) vt sit *Die quarto* temporis praeteriti: *Die quarta*, futuri.

Mentiri & Mendacium dicere, quemadmodum distent, P. Nigidius studiis bonarum artium praeclarissimus, manifestissimè separauit. Qui *mentitur*, ipse non fallitur, sed alterũ fallere conatur. Qui *mendacium dicit*, ipse fallitur. Qui mentitur, fallit, quantum in se est. Vir bonus praestare debet, vt non *mentiatur*, prudens, ne *mendacium dicat*: alterum iudicat in homine, alterum non.

Festinare & Properare veteres voluerunt habere distantiam. Cato oratione quam de suis virtutibus scripsit. *Aliud est properare, aliud festinare.* Qui vnum quid maturè transigit, is *properat*: qui multa incipit, neque perficit, is *festinat*. Verùm vtrorumque verborum ratio sub hæc significantia proxima est veritati, vt sit sæpe animi *properare*, studiosè ad res aliquas contendentis *festinare* corporis, necessitatibus obsequendi.

Matronæ & Matrisfamiliâs dissimilitudinem, hoc modo veteres quidam docti separant, vt sit *Matrona*, quæ peperit semel: *Materfamiliâs*, quæ sæpius: sed hæc definitio videtur absurda. Ad hæc fidelius locupletiores, *Matronam*, quæ in matrimonio sit mariti, etiam ante susceptos liberos dictam, meliore tamen matris futuræ spe, M. Tullius nomine nuncupatam: *Matrem* verò *familiâs*, quæ in familia mancipióque sit patrisfamiliæ, etsi in mariti matrimonio esset.

Auarum semper in reprehensione est: *Auidum* autem ab auendo, quòd est etiam honestè cupiendo, & ab electione intelligi potest, ac per hoc aliquando malis, aliquando bonis adiungitur causis. Virgil. lib. 2. Georg.

Pascuntur oues, auidæque iuuencæ.

Audẽtia fortitudinis sit: *Audacia* temeritatis. Sallust. *Audacia pro muro habetur.* Virg. lib. 6.

audentior ito,
In casus omnes. Ibidem,
Aude hospes contemnere opes.

quòd humanitatis sit potius, quã temeritatis.

Prospicere & Respicere distant, vt aduorsum videre, *Prospicere* rectè dicatur: *Respicere*, quasi retrò aspicere. Varro Manio, *Sedens altus alieno sumptu, neque pòst respiciens, neque antè prospiciens.*

Furorem ab Insania distare. Cic. Tusc. lib. 3. ostendit. *Itaque non est scriptum, si insanus, sed si furiosus esse incipit. Insaniam enim censuerunt inconstantiam, Insanitatem sanitate vacantem: posse tamen tueri mediocritatem officiorum, & vitæ cõmunem cultum atque vsitatum. Furorem autem esse rati sunt mentis ad omnia cæcitatem: quod cùm maius esse videatur, quã insania: tamẽ eiusmodi est, vt furor in sapientẽ cadere possit: insania nõ possit.*

Confidentiæ Fidentiæ discretionem pandit M. Tusc. lib. 3. *Qui fortis est, idem fidens, quoniã confidens mala consuetudine loquentium, in vitio ponitur: ductum verbum à confidendo, quod laudis est. Qui autem est confidens, is profectò non extimescit, discrepat enim à timendo fidens.*

Inuidia & inuidentia. Cic. Tusc. lib. 3. *Non dixi in inuidiam, quæ tum est, cùm inuidetur. Ab inuidendo autem inuidentia rectè dici potest, vt effugiamus ambiguum nomen inuidiæ.*

Aegrotatio & Aegritudo. Cic. Tusc. lib. 3. *Sed proprie vt Aegrotatio in corpore, sic Aegritudo in animo nomen habet.*

Iracundus & Iratus, Ebrius & Ebriosus, Amator & Amans & alia quid inter se distent, Cic. discreuit Tusc. lib. 4. *Aliud iracundum esse, aliud iratum, vt differt anxietas ab anguore: neque enim omnes anxij, qui anguntur. Inter ebrietatem & ebriositatem interest, vt aliud est amatorem esse, aliud amantem.*

Lætari & Gaudere distant, vt Cic. Tusc. lib. 4. *Atque vt confidere decet, timere non decet: sic quidem gaudere decet, lætari non decet: quoniam docendi causa à gaudio lætitiam distinguimus.* Vt autem innuit idem Cic. *Gaudium in sapiente, in rebus bonis semper est: Lætitia etiam in malis & turpibus esse potest.*

Pernicitatem & Velocitatem Cic. discreuit Tusc. lib. 5. *Præstant valetudine, viribus, forma, acerrimis integerrimisque sensibus, adde etiam, si lubet, pernicitatẽ.* Virg. Georg. lib. 3. hoc sensit.

Dura iacet pernix instrato saxa cubili.

Vt illud sit celeritatis, hoc patientissimæ fortitudinis.

Metum, Timorem, Formidinem, Pauorem Cicero discreuit Tuscul. lib. 5. *In quem autem metus, in eũ formido, timiditas, pauor, ignauia incidit.*

Innocens est non nocens, & *Innocuum* illæsum. Virg. lib. 2.

Et sedere carinæ Omnes innocuæ.

Legere & Eligere, non sub eadem significatione intelligi vult Varro de re rustica, *Vua non solùm legitur ad bibendum, sed etiam eligitur ad edẽdum.* Vt sit *legitur*, colligitur, vt ple rũq; *eligitur* verò melior quæq; de plurimis.

Miserari est flere & lamentari, *Misereri*, miserationem alienis casibus exhibere, & significatione actiua ad primum effectum, passiua ad secundum.

Acerosum & Aceratum vtrunque nouè positum, sed distanti proprietate signatum. *Acerosum* namque panem farre minus purgato, ac sordibus à candido separato dicendum veteres putauerunt. Lucil. lib. 25.

Quę gallã bibere ac rugis cõducere vẽtris
Farre acerosõ olei decumano pane coegit.

Hunc Græci ὑπόπυρον vocant. *Aceratum* verò est lu-

est lutum paleis mistum, vt laterariis vsus est. Lucil. lib. 10.

Nam laterem qui ducit, habet nil amplius vmquam,
Quàm commune lutum è paleis, cœnúmque aceroſum.

Multum infinitum est, *Satis* finitum: Auaris illud, hoc parcis & se continentibus applicandum est. Lucil. lib. 18.

Deniq; vt stulto nil sit satis, omnia eũ sint.

Omne atque totũ volunt quidam esse seiunctum, vt *Omni* plus esse *Totũ* putent: cùm indiscretè inter auctores frequenter positum legerimus, vt vtrunque cum significantia vniuersitatis. Quid quòd *Totũ*, quod plus putatur, non pro cuncto alicubi accipi potest. Virgil. Georgic. lib. 3.

totas
Aduoluere focis vlmos, igníque dedere.

Vt sit totas, integras: non omnes, quæ in mũdo sunt vlmos.

Eniti, Inniti, Obniti, cùm ex vno sint intellectu, acceptis tamen præpositionibus fiunt diuersa. *Eniti* enim potest videri aut aliquam gratiam, aut honorem, aut vtilitatẽ ærumnoso tẽdere sine labore, quãquam in aliquibus grauius audiatur, vt sint *enixæ*, pariendi labore defunctæ. *Inniti* autem, incumbere, manifestum est. Virg. lib. 6.

Ille vides pura iuuenis qui innititur hasta.

Obniti verò est, contra aduersarium oblectari. Virg. 4. Georg.

Vsqueadeò obnixi non cedere.

Illex & Illex hoc discernuntur, ab illiciẽdo *Illex*: *Illex* verò à quo lex non seruetur. Plaut. Pœnulo,

Qui malæ rei antè fuimus Ilices.
Idem Persa,
Iniurie, illex, labes populi.

hoc est, viuens sine lege, sine iure.

Ergastulũ & Ergastulus vt genere, ita & intellectibus differunt. Nam neutro carceris locus est: masculino, custos loci pœnalis.

Fremere est magnum sonare. Virg. Georg. lib. 2.

Fluctibus & fremitu assurgens Benace marino.

Frendere cũ gemitu vel iracũdia, miserum aut minax sonare. Virg. lib. 3. Æneid.

Luminis effossi fluidũ lauit inde cruorẽ,
Dentibus infrendens gemitu.

Fora & Fori, vt genere, ita & intellectibus discernũtur. Neutro loca sunt, quib⁹ ius dicitur: masculino, spacia in nauib⁹. Vtidẽ lib. 6.

Inde alias animas, quæ per iuga longa sedebant
Deturbat, laxátque foros.

Vel locus apertus ac patens, vnde & gladiatores foros facere dicuntur, cùm longo sectantur circuitu.

Educere est extra trahere. *Educare*, enutrire, & prouehere. Varro Catone, vel de liberis educandis, *Educit enim obstetrix, educat nutrix, instituit pædagogus, docet magister.*

Aborsus ille dicendus est, qui & in primis mensibus, cùm conceptui exordium factum est. *Abortus* prope tempus pariẽdi, tunc enim moritur, quod nascitur. In plurimis hoc reconditum inuenimus.

Agrætij.

Fuerimus coniunctiuo modo, tẽpore præterito. *Fuerimus* eodem modo, tempore futuro.

Cùm diceres, verbo actiuo, cõiunctiuo modo. *Diceris*, verbo passiuo, indicatiuo modo.

Miramur opera. *Admiramur* virtutes.

Labium superius dicitur. *Labrum* inferius.

Rostrum non est, nisi quod incuruum est.

Exercitus laboribus. *Exercitatus* studiis.

Minores res esse aliquas, aut homines dicimus: nam *minoris* emptum aut æstimatum aliquid rectè dicimus, sicut est. *Pluris*, quod maioris summa taxatur.

Plures de multitudine scribimus, *Plures* de comparatiui gradu. Cic. *Vnus plures prædonũ duces cepit Seruilius, quàm ceteri.* Positiuum habet *Multi*, superlatiuum *Plurimi.*

Cepit, de capiendo. *Cœpit*, de incipiendo.

Vterque venit. *Vtrique* veniunt. Cic. *Iubeo promi vtrosque binos vt habeam.*

Cõparia vasa Delphica semper sunt, vnde ipse Cicero dicebat, *Scyphorũ paria complura.*

Quæritur de inquirendo. *Quæritur* de plorãdo dicimus: & sic *Quæstus* lucro, & *Questus* lacrymarum.

Poculum vas est. *Potio* quod hauritur. Cic. *Accepto poculo subitò in media potione exclamauit.*

Dimidiatum calicem bibi, non *dimidiũ* dicere debemus: non enim ipse vas bibis, sed quod intra vas est.

Olim & Quondam, & aliquãdo, tria tempora tenent, præteriti, præsentis, & futuri: affatim inueniuntur exempla. Præsentis demus, quod difficile videtur. Virg.

Tumidis quod fluctibus olim
Tunditur. Idem,
Quondam etiam victis redit in præcordia virtus.

Cic. *Expergiscimi aliquãdo, & capescite Rẽpub.*

Conscribere est multa simul scribere. *Exscribere*, quod ab aliis scriptum sit, transferre. *Transcribere*, cùm ius nostrũ in alium transit. *Inscribere* accusationis est, vel occasionis. *Adscribere* significationis est. *Describere* dictionis vel ordinationis.

Extruere, est in altum struere. *Instruere* aciẽ vel actionem. *Astruere*, affirmare. *Construere*,

vt

ſtruendo coniungere. *Subſtruere*, eſt aliqua ſubſternere, ſuperpoſita re.

Memini me facere, dicere debemus, non, *Memini me feciſſe*: nam *Memini*, ſermo eſt totus præteriti temporis, qui ante factam rem in præſens reuocat. & ſi dixeris: *Memini me feciſſe*, duo præterita ſimul iungis. Cic. *Memini Pamphilum Lilybetanum mihi narrare ſolitũ.* Idem infrà, *Reſpondi Metello vt debui, & memini me dicere.* Terent.

Ego illam vidi virginem, forma bona,
Memini videre. Virg.
memini, fama eſt obſcurior annis,
Aruncos ita ferre ſenes.

& multis præterea in locis. Neque inuenitur vbi ab aliis magnis auctoribus *Memini* ita poſitum ſit, vt non addatur aut etiam, aut aliquantus ſermo, qui præſens tempus reſtituat, niſi vno loco, & hoc quaſi mirabile,

Namque ſub Oebaliæ memini me turribus altis
Corycium vidiſſe ſenem.

quod poetæ pro neceſſitate metri licuit vſurpare.

Inſtar illius rei dicere debemus, nõ ad inſtar.

Arbor omne lignum dicitur. *Arbos* non niſi fructifera.

Hora dicrum. *Ora* pro finibus.

Pignera rerum. *Pignora* filiorum & affectionum.

Columbæ, quæ manſuetæ fieri poſſunt, & domibus aſſueſcere. *Palumbes* feræ, arboribúſque & ſiluis, ſaxíſque inhabitantes.

Veniũt, qui accedũt: Væneũt, qui vẽdũtur.

Conſueſcimus bona. *Inſueſcimus* mala. *Aſſueſcimus* vtraque.

Contingunt bona. *Accidunt* mala. *Eueniunt* vtraque.

Fungi agere eſt. *Defungi* eſt deficere, vel peragere.

Adoleſcere augmenti eſt. *Inoleſcere* coagmenti. *Exoleſcere* vaneſcentis.

Auenæ ſteriles, germen eſt. *Habenæ* dicuntur retinacula iumentorũ: hoc de habẽdi poteſtate, illud de occupãdi auiditate dictum.

Deuncem, decem vncias. *Diuncem vndecim.*

Pulchritudo formæ: in viris *Dignitas*: vnde Cic. pro Cælio, *Quis non poſſit huic ætati, atque dignitati, etiamſi ſine ſuſpicione, at non ſine argumento maledicere?* In fœminis autem *Honeſtas* dicitur: vnde Terent. de horrido & ſene Eunucho,

Illúmne obſecro inhoneſtum hominem, ſenem, mulierem?

Formoſus verò in luxurioſis, vt,

Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexim.

Ipſe pronomen dignitatis. *Iſte* abiectionis. Terent. in And.

Id iſti vituperant factum.

Donũ dãtis eſt. *Munus* accipiẽtis: illud à dãdo, hoc à muniendo vel à mouẽdo dicimus.

Has manus, huius hominis dicimus. *Hanc* manum, multos homines coniungentes.

Coarguere eſt coercere, & compenſare.

Arguere oſtendere & patefacere. Virg.

Degeneres animos timor arguit.

vnde argumenta dicuntur, quæ cauſam cauſæ oſtendunt.

†*Sunt* ſermones (vt ita dixerim) cõmunes duo ſibi contraria ſignificantes.

Victor eſt ille, qui portat, & qui portatur.

Hoſpes eſt, qui recipit, & qui recipitur.

Sacer eſt, venerandus & execrandus. Virg.

Auri ſacra fames.

Vltus eſt vindicatus & punitus.

Gratia malæ & bonæ rei cauſa, nam ſic dicimus inimicitiarum, vel beneficij gratia. Ita vt Salluſt. Opprobrij gratia. Cic. *Religionis & ſupplicij gratia, colendam & fruendam tradiderat.* Et Terent.

Qui referam ſacrilego illi gratiam?

Suffragia populi, & quæ honorãt, dicũtur, & quæ donantur. Cic. de præfectura vrbana, *Iſtum vix vllis populi ſuffragiis redimere potui.*

Donamus, & illud, quod damus: & illũ, cui damus.

Afficimus honore, *Afficimus* iniuria.

Eleuamus, & quæ in altum extollimus, & quæ alleuiamus, id eſt, leuiora facimus.

Subducimus, & quæ retrò ſubtrahimus, & quæ in promptu afferimus bello. Salluſt. *Catilina optimũ quenque in primam aciẽ ſubduxit.*

Pudet, & quæ ad alterius facto, & quæ de ſuo, vt in Adelph de verbis Æſchini,

Vbi eum pudet fratris nõ ante confeſſum.

Supremus, *Summus & Vltimus*, & ſuperiorẽ & inferiorem ſignificat.

Altũ, & quod ſurſum eſt, & quod deorſum.

Procul, & longè & propè ſignificat. Vt,

clypeo eſt excuſſa ſagitta, procúlque
Egregium autorẽ, latus inter & ilia fixit.

Damnatus, & Addictus, & obligatus, vel potius abſolutus. Virg.

Quem damnet labor, aut quò vergat.

id eſt quem virtus ſua abſoluat, aut victorem faciat. Nunquam enim Virgilius in duobus locis vnã rẽ ponebat, præſertim cùm AVT, interponeret coniunctionem diſiunctiuam. Idem alio loco,

Damnabis tu quoque votis:

ſicut voti reus, dixerat hic, ita & abſoluẽdos dixit: Vnde & *iure damnas* iſtius & iſtum, *eſto ligatum* dicitur, hoc eſt, *ſoluendo, eſto iſtũ*, quod ſolui omnibus modis neceſſe eſt, etſi res aliena ligatur.

In præpoſitio vtrique caſui ſeruit. Cùm in loquelas tranſit, fit etiam communis intellectus, nã & ſatis & parũ factũ aliquid, vel nõ factum dicimus, ſicut *Impotens & infractus.*

Latère

Latêre & Abſconſum eſſe aliquid dicimus,& latè patêre. Virg.

Et ſcuta latentia condunt. Et,
Quod torua ſolum ſub fronte latebat.

Horridum dicimus deſpicabile aliquid.

Horrendum,admirandum. Virg.

Oculos horrenda in virgine fixit.

Aduocatur,daturus patrocinium: *Inuocatur* præſtaturum auxilium. *Euocatur* præbiturus obſequium.

Illuuies ſordiũ eſt:*Ingluuies* vẽtris illud quidem à lauando,hoc ab inglutiendo dictum.

Torres,lignũ præuſtum:*Torrens*, aqua præruptè decurrens.

Commonemus præterita:*Admonemus* præſentia:*Præmonemus* futura.

Ne, multas ſignificationes habet. *Vt*, *Ne quære doceri*. *Ne longa*,aduerbiũ prohibẽdi.*Ne breuis*,coniunctio diſiunctiua,vt eſt,

Hominéſne feræne.

Ne longa,coniunctio cauſalis, Vt eſt,

Ne tenues pluuiæ. Et,
Ne ſubeant herbæ.

Temeritas ſine cõſilio dicitur.*Audacia* poſt conſilium.

Velocitas pedum & corporum. *Celeritas* animorum atque factorum.

Gaudium animi lætitia eſt: *Exultatio* membrorum atque factorum.

Vlcus eſt,quod naſcitur. *Vulnus*, quod ab alio infertur.

Viuum,de victuro dicimus. *Viuentem*, de morituro.

Naſcitur,quod de vtero decedit. *Enaſcitur* quod de terra aut de aqua exurgit.

Adducitur quis ad rem inhoneſtam: *Perducitur* ad ſtudia:*Deducitur* ad honorem.

Eluxit,qui luctum deponit: *Illuxit*,cùm lumen apparuit.

Nunciatur de lõginquo:*Denunciatur* de præſenti:*Adnunciatur* de futuro: *Renunciatur* de excuſando & repudiando.Cic. *Renunciata eſt tota conditio*. *Deportare*,deponere:*Adportare* eſt aliquid afferre: *Comportare*,in vnum locum conferre:*Exportare*,de loco tollere.*Temperantia* eſt animorũ:*Temperatio* rerum:*Temperies* ventorum.

Paſſim aliquid inueniri rerum,de re corporali rectè dicimus. *Affatim* de re aliqua incorporali:primùm enim de inceſſu, illud de affatu dictum.

Lepus animal eſt. *Lepor* iucũditas voluptatis,vnde & gratum aliquid, *lepidum* dicimus. *Lepos* eloqui.

Recipimus aliquid deferendum rogati.*Suſcipimus* noſtra ſponte.

Aſpicimus ſurſum. *Conſpicimus* palàm.*Reſpicimus* retro.*Inſpicimus* intus.

Præterea,*præteriti temporis* Salluſt.

Nunquam Hiſpanos præterea tale facinus facere.

audiui. *Temporis futuri*. Præterea haud ſuſpecteris.

Eo verbum primæ perſonæ, facit *Eo*,*is*,*it*. *Eò* aduerbium loci,vt ſi dicis,

Eò redactus ſum.

Eho aduerbium interrogantis eſt. Terent.

Eho Parmeno mi,noſtin'?

Eho eſt interiectio iubentis vel hortantis. Idẽ,

Eho puer, curre ad Bacchidem.

Heu interiectio dolentis eſt: *Eu* laudantis. Terent.

Eu Phormio, Idem,
Eu noſter,laudo.

Heus aduerbiũ vocãtis. *Heu* reſpondẽtis.

Limen ædium eſt. *Limes* regionum.

Arundo canna eſt ab ariditate dicta. Vt,

Fluuialis arundo.

Harũdo,telum è canna. Virg.

Hæret lateri lethalis harundo.

Hirundo auis eſt,quæ tignis adhæret. *Hirudo* ſanguiſuga dicitur.

Spirare viuentis eſt. *Expirare* mortui.

Pertinacia malæ rei. *Perſeuerantia* bonæ.

Conſequimur ſtudio. *Obſequimur* officio. *Perſequimur* iniuria. *Proſequimur* ordine. *Aſſequimur* voto.

Nihil aduerbium. *Nihili* nomen eſt.

Nemo momenti. *Nullus* nihil dicitur.

Genus familiæ. *Gentem*,regionem rectè dicimus.

Lætamur de noſtris. *Gratulamur* de alienis. Hoc gratificans lætitia, Cicero dixit, *Neque iſtius hominis perditi ſubita lætitia, quàm huius hominis ampliſſimi noua gratulatio, diuitys eum commouebat.*

Herbidum locũ dicimus, in quo herba eſt, etſi aridus eſſe cõſueuerit. *Herboſum*,qui herbam facilè generat,etiamſi ad tempus aridus ſit. *Aquaticam* potionem rectè dicimus, quæ aquam aliunde recipit. *Aquoſum* locũ, quòd ex ſe aquam fundat. Ita & *mericã* potionem, *meroſum* autem vinum appellatur.

Attollit, *Aggerat*,non attollit, adgerat ſcribendũ eſt. In compoſitione enim AD præpoſitio accuſatiui caſus corrumpitur.cùm ſeruire vocali incipit,quando eam muta ſequitur.Integra autem permanet, quando ſemiuocalis,vt *adficit*,*adripit*. Huius rei ratio reddẽda eſt: vocales omnis vocis principes ſunt, & dominæ literarũ, vtque ſint vniuerſa fortiora naturaliter faciunt, ſubiecta & adiecta ſibi protegunt, æqualia autem & reſiſtentia elidunt.Nam quemadmodum nonnunquam inter ſe colliſa franguntur,interdum & Synalœphã faciunt: Ita conſonantes ſibi creditas cõſeruant,quarũ virtutẽ neceſſe eſt,vt ſemiuocales imitatæ vicina ſibi muta tueantur.

Quæritur ab aliquib.quid diſtat inter *Super & Supra*,*& Subter & Subtus*.*Super* eſt,qd eminet.*Supra*,quod ſubſtratũ aliquid habet.

Item *Subter* est, quod ab re aliqua superiore premitur, & conculcatur. *Subtus* est, quod demissum altius non contingitur.

Sinũ dicimus exterius expansum receptaculum: *Gremiũ* vestis receptaculum, interius iacens secretum. Virg.

Pandentémque sinus, & tota veste vocãtẽ
Cœruleum in gremium.

Gremium autem dicitur à contrario, ab ingressu difficili.

Dicimus *Adytum & Penum, & Penetrabile*, eo quòd adiri & penetrari rarò soleant.

Largitas, humanitatis est: *Largitio* ambitionis.

Crassari in corporeis est, & sanguincis.

Grassari aut animi aut crudelitatis.

Albũ natura tãtùm est: Candidũ etiã studiorũ & corpori & animo aliquoties assignãtur: *Albos* ergo capillos, carmen *candidum* rectè dicimus.

Muliebre dicimus à muliere aliquid factũ: *Mulierarium*, per mulieres ordinatum, & per viros gestum.

Iuuentus ipsa hominis ætas, *Iuuentas* dea, poeticè, ἓν, vt Græcè dicitur.

Delictum, peccatũ aliquando dicimus: Delictũ militiæ. At alicuius rei examinatæ *Delectionem* appellamus, nam *Diligi* affectionis, *Deligi* iudicij est.

Inter *Commodatũ & Mutuatum* nõnihil distat. *Commodamus* amico pro tẽpore equũ, seruum, vestẽ. hãc ipsã rẽ, quã dedimus, recepturi. *Mutuò damus* pecuniã, triticũ, vinũ, & his similia, quæ mutuò data recipi necesse nõ est.

Ligat quis vinculo. *Legat* testamento.

Loqui est hominis. *Obloqui* est obtrectatoris. *Alloqui* suadentis est, vel hortantis, vel blandientis. *Eloqui* oratoris.

Percussum corpore dicimus, *Perculsum* animo. Cicero de signis, *Tanquam illa face perculsos esse.*

Effertur, qui portatur. Et, *Efferunt*, qui laudando extollunt. Idem Cicero, *Nimium hæc illi fortasse efferunt.*

Discrimen & ad periculũ pertinet, & ad experimentum.

Indigenæ homines dicuntur. *Indigenes* dij. Idem *Indigetes*, vnde geniti dij.

Circumpedes sunt obsequia seruorũ. *Antipedes* amicorum.

Insita arbor est, cui insitæ alienum germen includitur. *Adsita*, cui incolumi aliquid, vt sustineat, adiungitur. Horat.

Quia populus adsita surgit, *quippe quæ vitibus maritatur.*

Fremor est rumor hominũ. *Fremitus* ferarũ.

Flauum dicimus rubeũ, sicut Flaua Ceres. *Furuum*, nigrum. Horat.

Quam penè furuæ regna Proserpinæ.

Fuluũ, rubeũ & nigrũ. Vt, Fuluũ leonem, & fuluã aquilam, & fuluum aurum. Vt Virg.

Fulua pugnas de nube tuentem.

quæ haberet igneum de cœlesti, & sordidum de lugubri, aut certè de Ænea iracundiã, de Turno tristitiã. *Fuluum* certè aurũ, cui ad decorẽ splendoris sui ingeniti aliquid addatur.

Postulatur aliquid honestè: *Poscitur* improbé. Cicero in Frumentaria, *Incipiunt postulare, poscere nimia.*

Aluus virorum rectè dicitur: *Vterus* mulierum: *Venter* vtroque modo.

Supplicia de tormentis dicimus: *Supplicationes* de precibus diuinis.

Triceni de tricenis dices, *Trigeni* de triginta.

Accersit, qui vocat: *Arcessit*, qui accusat. Sic Cicero, *Nos capitis arcessere.*

Ecquando, increpando, vel inquirendo, interrogantis aduerbium est. *Quando* simpliciter loquentis.

Ecce, cùm ostendis. *En*, cùm increpas. Cic. *En cui tu quoque liberos tuòs committas.*

Hem, cùm dolor iram mouerit, aut cùm admiratio, cogitatióque stuporem.

Acerbus mobilis est: *Acerbus* immaturus,

Asper in moribus, & in signis.

Abitum sine aspiratione de abscessu scribis.

Habitũ de vestitu gestúq. corporis dicim⁹.

Primus è multis, & *Prior* è duobus. Ita, *Postremus* de multis, & *Posterior* de duobus. Et, *Alter* de duobus dicitur: Alius de multis.

Ve interiectio dolentis est, sine æ: *Væ*, coniunctio disiunctiua.

Præmiũ cũ diphthõgo. *Pretium* per t. sine æ. Veteres enim maiores res sermonis cũ diphthõgo, & quadã dignitate scribi voluerũt.

Precari est rogare. *Deprecari* est purgare, & excusare. Virg.

Equidem merui, nec deprecor.

Cicero, *Quid faciet Hortensius, auaricięne crimina frugalitatis laudibus deprecabitur?*

Fides de fidelitate dicitur, *Fidis* de chorda.

Disertus orator est: *Desertus*, derelictus.

Delator, qui defert ad accusandum: *Dilator* qui differt ad proferendum. Martialis,

Traducta est Gyaris, nec cepit arena nocentes,
Et delator habet, quod dedit exilium.

Deluit, purgat: *Diluit*, temperat. Liuius de morte Mithridatis, *Quod cùm diluisset.*

Aduersum te, Aduersarius: *Aduersus te*, imitator.

Deduco, de amico producendo: *Diduco*, distraho.

Derectum, in rectum vadens: *Directum*, in latera aptatum.

Partem nomen est, *Partim* aduerbium.

Fastus de superbia, & facit genitiuum fastuum: *Fastus* de libris, & facit fastorum.

Expectatur, vẽturus: *Spectatur*, qui videtur, vel probatur.

Appãret, qui videtur. *Pãret*, qui obsequitur.

ÆLII DONATI, Arruntii Celsi, & aliorum Terentii interpretum.

Credimus, quod plerũque falsum est: *Intelligimus*, quod certum est.

Vtimur, fructibus rei, quæ ab amantibus saluo vsu nobis subministratur. *Abutimur*, quando deperdimus rem & fructum. *Vsui* est ager, domus: *abusui*, vinum, oleum, & cætera huiusmodi.

Scribit, qui verba adhibet tantùm: *Facit*, qui etiam argumentum componit.

Oratio, in sensu est: *Stilus* in verbis. *Oratio* ad res refertur: *Stilus* ad verba. *Stilus* non est in tempore, sed prolata oratione: *Oratio*, est in cogitatione, & in prolatu.

Orationem in sententiis dicunt esse: *Stilum* in verbis: *Argumentum* in rebus.

Auferimus ea, quæ cum fastidio cernimus: *Ferimus* ea, quæ cum honore tractamus.

Curatio, propriè medicorum est: *Cura* reliquorum. *Facere* est in opere esse: *Efficere* perfectionem designat.

Iustum, in quo nihil iniquum iubetur: *Clemens*, in quo etiam multũ de iusto remittitur.

Aduersum, sine dubio præpositio est. Vt, Aduersum te habeo gratiam. *Aduersus* participium potest esse, ab eo, quod est, Aduerto.

Scimus, quod certum est. In And.

Nam qui scire possis, aut ingenium noscere?

Noscimus, quæ adhuc incerta desideramus. In Hæc.

Forma in tenebris noſci non quita est.

Laudat etiã alienus: *Gaudet*, qui pater est.

Ferre, est cum certo tempore: *Perferre*, sinẽ expectat euentus.

Feruntur onera: *Sustinentur* supplicia.

Dedere se pertinacibus: *Obsequi* superioribus.

Obsequium assentator debet: *Veritatem* amicus. In And.

Obsequiũ amicos, veritas odium parit.

Duriter, sine sensu laboris: *Durè*, crudeliter: illud ad laborem, hoc ad sæuitiam. *Durè* in alterum, *duriter* in nos aliquid facimus.

Cibus, qui etiam delicatis præbetur: *Victus* in paruis aridísq; alimoniis est cõstitutꝰ.

Quærit, qui ad plenum & perpetuum reponit: *Quæritat*, qui vix quotidie inquirendo victum inuenit.

Amator fingere potest: *Amans* verè amat.

Spondet puellæ pater: *Despondet*, adolescentis.

Metuo illum, qui mihi ipsi aliquid facturus est: *Timeo* ab illo, cuius causa possum aliquid mali pati, etiamsi ipse nihil in me mali consulat.

Efferri dicuntur cadauera mortuorum: *Ire* propriè ad exequias. In And.

Effertur, inus. Virg.

Ite, ait, egregias animas.

Forma immobilis est & naturalis: *Vultus* mouetur & fingitur. *Vultũ* sibi fingere multi possunt, *formam* nemo.

Modestia, ad probitatem vultus & morum pertinet: *Venustas* ad naturam corporis.

Honestum ad formam: *Liberale* ad vultum.

Feci, quasi facinus: *facere* enim quis & homicidium dicitur: *Commerui* minoris culpæ est: *Peccaui*, multo minoris, vel leuioris. In And.

Quid feci, quid cõmerui, aut quid peccaui?

Damnum rei est: *Malum* ipsius hominis.

Aeger animus dicitur: *Aegrotum* corpus.

Dare, est quod repetas: *Dedere*, est ad perpetuũ. *Damus* amicis: *Dedimus* tãtùm hostibus.

Lex ad homines: *Omen* ad deos refertur.

Segnitia ad agendum: *Socordia* ad considerandum. In And.

Nihil loci segnitiæ neque socordiæ.

Opem ferre dicitur in malis rebus, & iis, qui de salute dubij sunt. In Adelph.

Fer opem serua me.

Opitulari & opitulatio dicta ab opem tollendo, hoc est, ferendo. In And.

Sin opitulor, huius minas.

In verbis παρεμφατων dicitur. In And.

Inceptio est amentium, haud amantium.

In nominibus παρωνομασία. Cic. *Facie magis quàm facetiis ridiculus.*

Παρεμφατον quoties verba sunt: Παρωνομασία, quoties nomina.

Temulentus vino: *Temerarius* natura. In And.

Sanè pol illa temulenta est mulier, & temeraria.

Sanus, qui saluus est: *Validus*, qui multum rerum necessariarum ad salutem.

Exanimatus est perturbatus. Virg.

Exanimata sequens impingeret agmina muris.

Exanimus, mortuus. Idem.

Corpus vbi exanimũ positum Pallantis.

Iracundia, ex iniuria: *Dolor*, ex miseria.

Inuenustus, cui displicens obiicitur: *Infelix*, cui placens negatur.

Ineptum, quod à quouis reprehẽdi potest. *Falsum*, quod etiam prudẽtem possit fallere.

Sollicitudo est, quæ inhæret mentibus: *Sollicitatio*, quæ ab alio fit.

Amor, aduersus inhumanitatem: *Pudor*, aduersus ingratum animum.

Obtestatio dicitur, quãdo eum adiuramus, quem rogamus: *Oramus* per eas res, propter quas rogamus. Virgil.

per euersæ genitor fumantia Troiæ
Excidia obtestor.

**Oramus*, quæ bona sunt: *Supplicamus* in aduersis magis, vel cum lacrymis.

Lassus cura, ex præterita spe: *Cõfectus*, sic vulneratus aut percussus, vt sanari non possit. Conuenit gladiatoribus. Cic. in Catil. *Gladiatori illi confecto & saucio.*

**Lassus* adempta attentione: *Cõfectus* cura, confirmato timore.

Fit, quod verum est: *Fingitur* quod falsum est: *Inuenitur*, ne temere fiat: *Efficitur*, vt in effectum perducatur.

Quæ opinamur, putamus: *Quæ putamus*, incerta sunt.

Promissio & Pollicitatio eandē vim habent: sed *Pollicitatio* maioris asseuerationis est.

Imponitur manus rebus, cùm perficitur id, quod cœperit. Virgil.

Imponit regina manum.

Relinquũtur res, cùm imperfectæ manēt. Idē.

Atq; opere in medio defixa reliquit aratra

Petimus precariò: *Poscimus* imperiosè: *Postulamus* iure.

Expectamus tam bona quàm mala: *Speramus* bona tantùm.

Assolet consuetudinis est: *Oportet* rationis.

Coràm ad certas personas refertur. Vt,

Coràm quem quæritis, adsum.

Palàm ad omnes.

Veretur liber: *Metuit* seruus.

Despicere & desquirere consilium: *Despicere*, deorsum aspicere.

Timor est malorum: *Pudor* tātùm bonorũ.

Aduerbia temporis aut certa sunt, vt, hodie, cras: *aut incerta*, vt dudum, nuper. Itaque in certis certum additur tempus, vt iamdudum, nunc, nuper.

Pudor est mali facti: *Verecundia* recti & honesti.

Expostulare est querelam apud eum ipsum deponere, de eo ipso qui fecit iniuriam: *Postulare* autem, querelam dicere de altero apud alterum.

Amoliri dicuntur ea, quæ cum magna difficultate & molimine summouentur & tolluntur è medio: *Discedere* dicitur, qui facilè abit è medio.

Amicus animi est: *Amator* corporis.

**Amator*, qui ad tempus: *Amicus*, qui perpetuò amat.

Interrogatio est, cui necessariò respõdetur aut etiã, aut nõ: *Percontatio*, cui nihil horum.

Grandis ad partem ætatis refertur. Vt, grãdis natu: *Maior*, generaliter & ad summam ætatis refertur, & ad comparationem ætatis pariter ponitur.

Commodus esse quis potest, & alieno tempore superuenire: *Opportunus* malum etiã aduentum habere potest: *Commodum* in homine est, *aduentus* in eius facto.

Quantumuis & quantiuis differunt, nam alterum contemptionis, alterum laudis.

Confidẽtia interdum in bona significatione, interdum in mala ponitur: *Fiducia* semper in bona.

Gaudemus nostris: *Gratulamur* alienis.

Sempiternum ad deos pertinet: *Perpetuum* propriè ad homines.

Viuus perit, qui etiã dormiẽs opprimitur. *Videns* perit, qui vigilãs vim patitur & perit.

Falsum est, quo tegitur id quod factũ est: *Vanum* quod fieri non potest: *Fictum*, quod non est factum, & fieri potuit.

Falsum est fictum mendaciũ, simile veritati: *Vanum* nec possibile, nec verisimile: *Fictũ*, totum sine vero, sed verisimile. *Falsum* loqui, mendacis est: *Fictum*, callidi *Vanũ* stulti. *Falsum* loqui, culpæ est: *Fictum*, virtutis: *Vanum*, væcordiæ. *Falsis* decipimur: *Fictis* delectamur: *Vana* contemnimus. Sic Arruntius.

Prudentia naturalis est: *Gnaritas* extrinsecus venit *Imprudens* per se: *Ignarus* per alios.

Restituimur iis, quibus nos volumus: *Redmur* iis, qui nos volunt. *Restituimus* volẽtem: *Reddimus* volentibus.

Restituitur cupiẽs: *Redditur* cupiẽtibus: *Redditur & restituitur* cupiens cupientibus.

Expectatio certorum: *Spes* incertorum. *Expectatio* rerum propinquarum: *Spes* longinquarum. *Expectatio* destinat tempus: *Spes* nõ destinat.

Expectamus ante diem: *Speramus* ad diem.

Locus natalium est: *Ordo* fortunæ.

Consilium, in bonis animi: *Res*, in potestate fortunæ.

Lanij, qui laniunt pecora: *Lanistæ*, qui laniendis præsunt gladiatoribus.

Ducitur quis, ad supplicium: *Deducitur* ad lætitiam.

Cura, mentis est: *Curatio*, medicinæ: *Curatura* diligentiæ.

Proxima nobis aut præterita sunt aut futura: *Præsentia* ea sunt, in quibus nunc sumus.

Labra sunt superiora: *Labia* inferiora.

Abducimur, vnde nolumus: *Ducimur*, quò volumus,

Cessat desidiosus: *Requiescit* defessus.

Facetus est, qui facit verbis, quod vult: *Lepidus*, qui politus est, vt λεπίς. *Lautus*, qui mũdus & splendidus est.

Oscula officiorum sunt: *Basia* pudicorum affectuum: *Suauia* libidinum vel amorum.

Dolus à lædendo dictus est, id est, à dolando, id est minuendo. Nam & δόλος Græcis læsio dicitur, & *Dolones*, tela quædam bellica: & *Dolare* fabri, lignum est ascia cædere.

Prædicamus vt res sunt: *Laudamus* extollendo. *Prædicamus* voce. *Laudamus* argumẽtum.

Statura corpori ascribitur. *Status* ad habitũ refertur. *Status* est χρῶμα. *Statura*, longitudo corporis.

Indicat

Indicat is, qui de se volens aliquid, & de aliis etiam prodit: *Confitetur*, qui de se tãtùm, & qui inuitus.

Ius est, quod omnia recta & inflexibilia exigit: *Aequitas* est, quæ de iure multùm remittit.

Rursum est introuersum: *Prorsum*, prius versum.

Fides in concipiendis comminationibus: *Denunciatio*, comminantis est.

Iniuria, quæ fit innoxio: *Ius*, illa vindicta, quæ redditur reo.

Mancipia dicũtur, quòd manu capta sunt: *Serui*, qui seruati sunt, cùm eos occidi oporteret iure belli.

Concertatio ipse actus. In Adelph.

Nunquam vidi iniquius concertationem comparatam.

Certamen, res ipsa, de qua certatur. Virg. 5.

Velocis iaculi certamina ponit in vlmo.

Diuiduum à diuisione: *Dimidium* à dimensione dicimus.

Memor, qui apud se meminit: *Gratus*, qui meruit hoc nomine vocari, dũ vicem reddit.

Laudat coràm, qui non tacet apud alios, & hoc agit non per epistolã, sed ipse præsens: *Laudat* in os, qui apud ipsum loquitur qui collaudat.

Genus ad viuos pertinet: *Familia* etiam ad defunctos.

* *Genus* ad nobilitatem: *Familia* ad copiam refertur.

Raptio ad personam refertur: *Rapina* ad rem: *Raptus* ad stuprum proprié.

Ducimus volentes: *Abducimus* inuitos.

Suademus facilia: *Persuademus* difficilia. *Suadere* facientis est: *Persuadere* perficientis.

Ordo vel bonorũ vel malorũ dicitur: *Grex* vel bonorum, vel malorum est, & leuiũ. Cic. *In his bonis gregibus omnes aleatores, omnes impuri, impudicíque versantur.*

Ineptũ, est tantùm stultũ: *Absurdum* quod & stultum est, & in ipsa stultitia diuersum, & quasi sibi repugnans.

Ludere piscem, est non læsum viuere: *Natare*, quod etiam languidi possunt.

Lenitas ad permittendum: *Facilitas* ad ignoscendum.

Prauum est quod ipsum lædit facientem: *Malum*, quod alios tantùm.

Pudet in his, quæ turpiter facit: *Piget* in his, quæ cũ damno & malo. *Pudere* etiam ad dedecus: *Pigere* ad dolorẽ refertur. *Pudet*, quod turpe est. *Piget*, quod dolet.

Aggredimur, de longinquo: *Adorimur*, ex insidiis, & è proximo.

Patronus aut tẽporale nomen est defensoris, aut certè appellatio, per quam ostenditur, quid illi cultus aut obsequij debeatur: *Parens* autem veri amoris nomen est.

Deficit socius: *Prodit* parẽs: *Deserit* patron⁹: Sallust. *Post defectionẽ sociorũ & Latij*. Terent.

Prodidisti & te, & illam miserã, & gnatum, quod quidem in te fuit.

Plaut. Qui liberos habent, eos deserunt.

Bonus est, qui non nocet: *Liberalis*, qui etiã prodest. *Bonus*, qui non peccat in facto: *Liberalis*, qui nec in verbis.

Orare est placidos petere: *Obsecrare*, iratos rogare. *Obsecrans* plus facit, quàm *orans*: Plus *orans*, quàm *rogans*.

Torquemus hominẽ: *Extorquemus* veritatem.

Obnunciat, qui malam rem nunciat: *Annunciat*, qui bonam.

Erratio est pecudum: *Error* animi est, & loci, in quo erratur.

Coràm indiget adiectione: *Palàm* non indiget. *Coràm* ad certas personas refertur: *Palàm* generaliter dicitur.

Circũspicimus præsentia: *Prospicimus* futura.

Despondet puellam, qui petit: *Spondet*, à quo petitur.

Ira de causa est: *Iracũdia* de vitio multùm irascentis.

Conseruamus parta: *Querimus* noua: *Parcimus* omnibus.

Ligare est iniicere alicui vincula: *Alligari* qs dicitur ad aliquid, sine quo esse nõ possit.

Ridet, qui simpliciter ridet: *Deridet*, qui alterius irrisione & contemptu ridet.

Ducere est apud alium, & palàm: *Subducere* apud seipsum & secretó.

Facilis est, cuius ira citò soluitur: *Clemens*, qui non irascitur.

Clemens est circa rectè agentes: *Placidus* etiam circa delinquẽtes. *Clementis* est, nulli lædere os. *Placidi*, arridere omnibus.

Clemens animo: *Placidus* vultu.

Sæuus factis: *Tristis* animo: *Truculentus* vultu. *Tristis*, qui dolet: *Truculentus & Sæuus*, qui terret.

Probus sibi: *Modestus*, apud alios.

Adiutor dicitur in re bona: *Impulsor* in mala.

Adiutor à non irascente: *Impulsor* à criminãte & irato.

Vicium est, si tonat tãtùm: *Calamitas*, si tonat, & grandinat, & etiam fulminat.

Calamitas παρὰ τὰ κάλαμους dicitur: *Clades*, quia clamatur: alius grandinis culmũ frangentis, aliud furti aut doli mali. Sic Probus.

Orator est, dum agit: *Exorator*, cùm impetrauerit: Aliud dicentis, hoc effectiuã significationem habet.

Docet poeta: *Discit* Scenicus.

Fidus in maximis: *Fidelis* in minoribus negotiis.

Fidus est amicus: *Fidelis* seruus.

Monemus consilio: *Hortamur* impulsu.

Spoliare est, non minimam partem auferre: *Mutilare*, aliquid detrahere, sine quo res

esse non possit: *Lacerare*, cùm omnino non habeas, quod imminuas.

Agere est aliquid necessarium facere: *Agitare*, voluptarium.

Expostulatio apud illum ipsum, qui peccauit, *Postulatio* de illo apud alterum.

Visere officij est: *Videre*, quærentis aliquē.

Visere officij est apud ægrotos: *Videre* cognitionis.

Scimus, quæ ad nos deferuntur: *Nescimus* cælata.

Confessio bonæ rei est. *Coniuratio* malæ.

Dedecoratur, quod honestum est in animo. Horat. Dedecorant bene nata culpæ.

Turpatur, quod honestum est corpore.

Opera est, si sciētes læserimus: *Culpa*, si nescientes: alterū sceleris, alterum stultitiæ est.

Refellit, qui negat: *Purgat*, qui fatetur, & sic defendit. *Refellimus* per coniecturam: *Purgamus*, per cæteros status.

Iratus, qui ex aliqua re lacessitus irascitur: *Iracundus*, qui ex parua, nullāve causa præcedente irascitur.

Rursū ppriè retro: *Prorsum* antè significat.

Trepidatio ad vocem refertur loquentium: *Cursatio* ad sonum pedum. *Trepidatur* ab his qui morbum putant. *Cursatur* ab his, qui raptum sciunt.

Exanimatus est conterritus, conturbatus. In And. Quidnam Pamphilum exanimatum video?

Exanimus verò est occisus. Virg.

Corpus vbi exanimū positum Pallantis.

Fortuna in incerto: *Fors Fortuna* in bono ponitur. Virg.

Si qua in te fortuna fuisset. Et ipse,
O fors fortuna.

* *Fortuna* dicta est incerta res. *Fors Fortuna*, euentus fortunæ bonus.

Tecta, ne videantur: *Tacita*, ne dicantur.

* *Tecta* sunt, ne hæc alij sciant: *Tacita*, ne ipse indicet.

Sobrini ex duabus sororibus: *Consobrini* ex fratre & sorore. *Consobrini*, cùm de fratre natus est alter, & alter ex sorore, cùm ex fratribus, *Patrueles* dicuntur.

Mereri bona dicimus: *Commereri* mala, id est, delinquere, peccare. In Hecyra.

Sæpe, quod vellem, meritam scio.

Virg. Ego te, quæ plurima fando
Enumerare vales, nunquam regina negabo Promeritam.

Scimus manifesta. *Nescimus* occulta.

Prospicere futura. *Iudicare* præsentia.

Edicimus, quod iubemus fieri. *Interdicimus*, quod vetamus fieri. *Edicimus* vni generi hominum. *Interdicimus* diuersis.

Agit, qui rē iustā dicit: *Orat*, q animo demisso precatur, vt quasi beneficiū præstetur sibi.

Scitū dicūr, quod placet: *Inscitū* qđ displicet

Offerimus iniuriam non merenti. *Reddimus* ei, qui meretur.

Accersi dicitur vxor ad maritum. *Abduci* à marito ad diuortium. Virg.

Et gremiis abducere pactas.

Facilis ad peccatū, *Beneuolus* ad ità refertur.

Segregari dicitur quis à meretrice: *Seiungi* ab vxore.

Redditur nobis, quod nostri cupidum est.

Restituitur nobis, cuius cupidi sumus.

Rescisc unt ad quos pertinēt & qui nesciūt: *Sciunt*, qui negligunt. *Rescisc imus* ex alio: *Scimus* etiam per nostram opinationem.

Bonitas in omnibus generaliter rebus est: *Aequanimitas* in spectando. *Bonitas* in probādis his, quæ bona sunt. *Aequanimitas* in ignoscendis viciis atque delictis.

Metuimus eos, qui nos amant: *Timemus* etiā inimicos.

Vtimur cū honore: *Abutimur* cū iniuria.

Cura est in spe bonorum: *Solicitudo* in metu malorum.

Refutatio in rē est: *Confutatio* in personam.

Stillare est guttas emittere è corpore: *Extillari*, ipsum corpus guttatim finiri.

Deliratio senectuti cōuenit: *Timor* cōscientię.

Fl. Sosipatri Charisii ex artis Grāmaticæ institutionibus.

Seruitium multitudo est seruorum: *Seruitus* conditio seruiendi: sed veteres indifferenter seruitium & pro seruitute posuerunt. Virgilius Æneid. 3.

Seruitio enixè tulimus.

Mendum in mendacij significatione dicitur: *Menda* in culpa operis aut corporis.

Eboreum, *& Eboratum*, *& Eburnum*, ita placuit distingui, vt *Eboreum* sit ex solido ebore confectum: *Eboratum* extrinsecus ebore ornatū: *Eburnum* à similitudine eboris aptatū.

Podagrosus à podagra bene dicitur: Sed & *Podagricus* à pedum ægritudine.

Aeditimus dicitur, qui ædem seruat, quasi ædis intimus: *Aedituus*, ab æde tuenda.

Cùm dicimus *Hispanos*, nomen nationis ostēdimus: Cùm autem *Hispanienses*, cognomen eorum, qui prouinciam Hispaniam incolunt, etsi non sint Hispani.

Lanius dicitur, vt Terent.

Lanij coci.

Lanio autem quasi diminutio lanij.

Cubicularius est custos cubiculi: *Cubicularis* verò lectus, cubiculo aptus.

Caligarius artifex: *Caligaris* clauus.

Clypeus genere masculino, significatione scuti ponitur, vt Labienus ait: neutro autem genere, imaginem significat. Plinius dubij sermo-

sermonis secũdo, indistincto genere dici ait, sed litera differre, vt pugnatorium per i *Clipeum* dicamus, quod est à Clepere, id est, cælare dictum: Imaginem verò per u, à cluendo. Sed hæc differentia mihi displicet, propter communionem i & u literarum.

Munificus est tanquam beneficus: *Munifex* autem tanquã opifex & artifex: Itaque *Munificus* munera largitur: *Munifex* autem munere fungitur.

Diuinitus cùm dicimus, ex Dei mente factum significamus: *Diuinè* verò cùm laudamus.

Rediuiua dicimus, quæ post interitum redeunt: *Recidiua*, quæ ex suo casu restituuntur, vnde Virg.

Recidiua manu posuisse Pergama victis.

Necessitas imperij: *Necessitudo* sanguinis cõiunctio. Sallustius tamen necessitudinem aut sæpe pro necessitate ponit, nec vnquam necessitatem aut ipse, aut quisquam veterum.

Vicinia dicitur loci demonstratio: *Vicinitas* verò vicinorum conductio.

Longitudo mensura est: *Longinquitas* regionis aut temporis.

Largè qualitatis: *Largiter* quantitatis: vnde nascitur *Largitas* aut *Largitio*. Nam *Largitudo* nusquam inuenitur, nisi apud Nepotem.

Insomnia plurali numero significari volunt Grammatici *Somnia:* singulari verò numero *vigiliam*. Vt Pacuuius in Antiopa dixit,

Perdita illuuie atque insomnia.

id est, vigilia.

Cilones dicuntur, quorum capita oblonga & compressa sunt: *Chilones* autem cum aspiratione ex Græco, à labris improbioribus, quæ illi χείλη, vnde Chilones, improbius labeati.

Nihil si dicas, quantitatem notas: Si verò *Nihili* adiuncta i, hominis mores.

Labra modica: *Labia* immodica, & indè *Labiones*.

Lingula cùm non à linguendo dicta est, in argento. In calceis verò *Lingula* à ligando: Sed vsus *ligulam* sine n frequentat.

Saturitas in cibo tantùm dicitur: In cæteris verò *Satietas*.

Stirps in significatione sobolis fœminino genere dicitur, vt ait Virg.

Heu stirpem inuisam.

Sed cùm materiam significat, masculino modò stirpem rectum. Idem,

Sed stirpem Teucri nullo discrimine sacrum
Sustulerant.

Breuis in natura: *Pusillus* in corpore, vt *Breuis* dies, *Pusillus* homo.

Pometa dicuntur, vbi poma nascuntur, vt oliueta: *Pomaria* autem, vbi seruantur, vt Penuaria.

Intrò est, in locum: *Intus*, in loco dicimus.

Quando acuta prima syllaba interrogationem temporis significat. Vt,

Quando erit illa dies?

Sed si posterior grauetur, significat quoniam vel quandoquidem. Virgil.

Quando tot stragis aceruos,
Teucrorum, tua dextra dedit.

Tergũ hominis: *Tergus* pecoris nominatur.

Here, quàm diu: *Heri*, quãdo: ita enim quidam putant dici debere.

Accedo tibi, eadem tecum sentio: *Accedo* te, id est, ad te venio.

Q. Asconij Pædiani interpretis Ciceronis.

Populati auaricia: *Vexati* libidine & crudelitate.

Sunt, qui *Templa* esse dicant, singulorum diis attributorum locorum: *Delubra* multarũ ædium sub vno tecto, à diluuio pluuię munitarum: *Fana*, vnde fata petuntur.

Rogare, vt hominem: *Orare*, vt Deum.

Qui defendit alterum in iudicio, aut *Patronus* dicitur, si orator est: aut *Aduocatus*, si aut ius suggerit, aut præsentiam suam amico commodat: aut *Procurator*, si negotium suscipit: aut *Cognitor*, si præsentis causam nouit, & sic tuetur, vt suam.

Præiudicium dicitur res, quæ cùm statuta fuerit, adfert iudicaturis exemplum, quod sequantur: *Iudicium* autem res, quæ causam litemque determinat.

Suscipitur totum: *Recipitur* pars. *Recipitur*, quod hinc pendet: Solum aliquid propter se suscipitur.

Asportare aliquid, vt intereat: *Deportare* vt mutet locum.

Trãsigere, quod manifestũ est: *Expedire*, quod definiendum: *Absoluere*, quod diuidendum. An *Transigere* est, quod aut confiteri non timeat, aut negationẽ excludat: *Expedire*, quod definitione soluatur: *Absoluere*, quod per qualitatem licitum esse monstratur?

Iniuria semper iniusta est: *Lædi* etiam aliquis iustè potest. Nam & qui iure damnãtur, læduntur, sed non iniuria.

Corrupta iudicia sunt in iis, qui acceperunt pecuniam: *Contaminata* in iis, qui offensione ordinis infamantur.

Dies fœminino genere tempus, & ideo diminutiuè *Diecula*, dicitur breue tẽpus & mora: *Dies* horarum duodecim generis masculini est. Vnde *Hodie* dicimus, quasi hoc die.

Perditum, quod inueniri non potest: *Profligatum*, quod potest.

Peius *Prodere*, quàm *Oppugnare*, propterea quòd *Oppugnare* inimici & hostis officium est: *Prodere* grauius, cùm ad eos, qui amici esse debent, referatur hoc verbum.

Alacer dicitur is, cui omnis sensus, in suo quisque loco degit. *Lacer* verò qui sic est affectus, vt vultu indicet adesse animum non sincerum sensibus suis: Qua re cognita illud quoque intelligitur, aliud esse *Alacrem* aliud *Lætum*. Sunt, qui *Alacrem* festinantem & properum putant, quasi alis acrem.

Apertè ad verba pertinet nō obscura: *Palàm* ad præsentium multitudinem, & qualitatem frequentis loci.

Destrictus potest esse sine vinculis in diuersum manu ducentium ferri: *Obligatus* etiā nodis vinculorum in loco intelligitur: Plus est ergo *obligatum* esse, quàm *destrictum*.

Intelligitur aliquid argumentis: *Animaduertitur* sensibus præsenti animo vtentibus: Plerunque enim *Aduertimus* rem aliquam oculis, aut quouis sensu corporis sine animi attētione: Ergo plus est *Animaduersum*, quàm *Intellectum*. An ab aliis *Intellectum*, ab aliis *Animaduersum* intelligi posset? quod si est, rursus plus erit *Intelligere*, quàm *Animaduertere*.

Deponitur in sequestri: *Accipitur* ab eo, qui corrumpitur: *Recipitur*, id est, promittitur, id est, pro iudicato respondetur.

Sequestres sunt, apud quos pecunia deponi tur: *Interpretes*, per quos inducitur pactio.

Argumentari & Argumentis vti ad rē probandam: *Dicere*, amplificatione vti ad rem, ad delectandum, commouendúmq; auditorem oratione perpetua.

Nefandum est nō fandum: *Nefarium*, quod sacra polluit, farre pio solita celebrari: Ergo *Nefarij*, sacrilegi.

Reiiciens malos & retinens bonos, *Verus Accusator* intelligitur. Qui verò contrà facit, vt sit impedimento cæteris, astúque tegat, de hoc intelligitur, quòd *Prævaricator*.

Figura est circa gestum sitúmque membrorum: *Status* circa ornatū & habitū vestis, insignium, & armorum.

Vidimus, quod in prōptu est: *Inuestigamus*, quod non videmus.

In *nascendo* sortem: in *faciendo* industriam esse veteres dicebant. Terent. in Adelph.

Ego profectò ingenio egregiè ad miseriā natus sum.

Cic. 3. Verrina, *Homo factus ad istius libidines*.

Plus significatur dicendo *Spiritus*, quàm si *Animositas*, *Contentióve* diceretur.

Inter *Syngraphas*, *& cætera Chirographa* hoc interest, quòd in *Chirographis* tātùm quæ gesta sunt scribi solent: In *Syngraphis* etiam cōtra fidem veritatis pactio venit, & non numerata quoque pecunia, aut non integrè numerata, pro temporaria voluntate hominū scribi solent. More institutóque Græcorum, & cæteræ tabulæ ab vna parte seruari solent: *Syngraphæ* neutrius manu vtrique parti seruandæ traduntur.

Bona in ipsis possessionibus: *Fortuna* in fructibus eorum.

Prætexta honestiorum: *Toga* viliorum, quod etiam circa mulieres seruabatur.

Omen, auspicium: *Causa*, excusatio.

Boni pro magnis: *Honesti* pro diuitibus, vetustè.

Detrimentum vel vnius partis dici potest: *Intertrimentum* verò ad vtriusque partem spectat, dantis & accipientis.

Bona prædia dicuntur, *bona* satisdationibus obnoxia, siue sint in mancipiis, siue in pecunia numerata: *Prædia* verò, domus: agri.

Prædia sunt res ipsæ: *Prædes homines*, id est, fideiussores: quorum res, *Bona prædia* nunc vno nomine dicuntur.

Aliud *Socius*, aliud *Particeps*. *Particeps*, qui certam habet partem, non diuisē agit, vt *Socius*.

Thensæ sunt sacra vehicula: *Pompa* ordinū & hostiarum. *Thensas* alij à diuinitate dici putant: alij, quòd ante ipsas lora tenduntur, quæ gaudent manu tenere & tangere, qui eas deducunt.

Spolia quæsita de viuo hoste nobili per deditionem, *Manubias* veteres dicebant, & erat Imperatorum hæc præda, ex qua, quod vellent, facerent.

Ius, ad doctrinam pertinet: *Officium* ad virtutem.

Marij Seruij Honorati interpretis Virgilij.

Aræ & superis & inferis diis consecratæ sunt: *Altaria* verò sunt superorum tantùm deorum, quæ ab altitudine constat esse nominata. Vt,

En quatuor aras,
Ecce duas tibi Daphni: duas, altaria Phœbo.

Aræ dictæ ab ariditate, quia in iis adolētur ignis: *Altaria* ab alendo, quia igni addūtur alimenta.

Armenta sunt equorum & boum, quòd hæc animalia apta sint armis, vt scutis boum coria, equi prælio: *Greges* capellarum & ouiū sunt. Hæc tamen, armenta scilicet & greges, sciendū quòd plerunque cōfundit autoritas.

Angues aquarum sunt: *Serpentes* terrarum: *Dracones* templorum. Vt Æn. 2.

per alta immensis orbibus angues.

Et paulò post.

serpens amplexus vterque. *Item*,
delubra ad summa dracones.

Sed hęc significatio plerunque confunditur.

Eadem numero singulari de templo tantùm dicimus: plurali, & de domibus, & de templo.

Auguro dicimus secundum Plinium,[Grãmaticum]cùm præsagio mentis futura colligimus: *Auguror* verò tum cùm futura veris captamus auguriis.

Balsamum est ipsa arbor *Opobalsamum* succus collectus ex arbore:*Xylobalsamum*,lignũ ipsius arboris.

Barba, singulari numero hominum : plurali verò quadrupedum dicitur.

Culmus est ipse calamus:*Stipulæ* verò folia, quæ ambiunt culmum.

Coryli,propriè dicuntur: *Auellanæ* ab Auella oppido Campaniæ , vbi abundant,nominatæ sunt.

Camuri sunt boum, qui cõuersa introrsum cornua habent: quibus contraria *Patuli*, qui cornua diuersa habent, quorũmque cornua terram spectant:His contrarij *Licini*,qui sursum versum cornua habent.

Candidum esse, id est, quadam nitenti luce perfusum : Aliud *album*,quod pallori constat esse vicinum.

Crustam cùm dicimus fœminino genere, lapidis aut ligni, aut gelu partem significamus:Cùm verò *Crustum*:edulium aliquod significamus,partem panis vel placentæ. Virgil.7.

Orbem fatalis crusti. Horat.
dant crustula blandi
Doctores.

Cellarium est paucorum dierum,vnde & in cella dicitur importatum frumentum: *Penus* verò longi temporis.

Cervix cùm numero singulari dicitur, collum significat: si plurali vtimur, superbiam ostendimus. Vt in Verr. Cic. *Frange cervices.*

Carcer est vndecunque prohibemur exire, & dictus quasi arcer,ab arcendo : & quando locum in quo seruantur noxij, significamus, carcere tantùm numero singulari vtimur, *Carceres* dicimus numero tantùm plurali,vnde erumpunt quadrigæ,sed poeta plerunque singularem vsurpat.Vt est 5.Æneid.

Ruúntque effusi carcere cursus.

Copiæ,de exercitu numero plurali dicimus. vt Salust. *Memorare possem, quibus in locis maximas hostium copias populus Rom. parua manu fuderit: Copia* verò aliarum rerum est.

Cornus ipsa arbor dicitur : Pomum verò *Cornum*,& *Corna*.Vt,

Lapidosaque corna.

Cæstus per diphthongum, significat arma pugilum, habet etiam pluralem numerum, & est quartæ formæ:nam *Cestus cesti*,numeri singularis , sine diphthongo, baltheum Veneris.

Consultor est,qui consulit:*Consultus*,qui cõsulitur : *Consultum* verò res ipsa,de qua consulitur.

Deduco est persequor: *Diduco* verò diuido.

Despiciens , deorsum aspiciens : *Suspiciens*, sursum aspiciens.

Dissimulamus nota:*Simulamus* ignota.*Dissimulamus*,quod sumus: *Simulamus* , quod non sumus.Vt Sallust.*Cuiuslibet rei simulator,& dissimulator.* de Catilina.

Dapes regum sunt:*Epulæ* priuatorum. Vel *Dapes* deorum sunt:*Epulæ* hominum.

Deos,perpetuos dicimus, *Diuos* , ex hominibus factos,quasi diem obierint.Vnde diuos & Imperatores vocamus.Iuuen.

Respice riuales diuorum.

Sed Varro & Ættius [Philologus Grammaticus]contrà sentiunt,dicentes, *Diuos* perpetuos:*Deos*,qui propter sui consecrationem timentur,vt sunt dij manes. Quod tangit in 12.dicens,

Turni sic est affata sororem,
Diua deam , stagnis quæ fluminibúsque sonoris
Præsidet.

Dona sunt tantùm superorum:*Munera* inferorum, Vt in Bucol.

Phœbo sua semper apud me
Munera sunt, lauri & suaue rubens hyacinthus.

Ἐπιτάφιον est , quod dicitur cadauere nondum sepulto.Vt,

Extinctum Nymphæ crudeli funere
Daphnim.

Ἐπιτύμβιον post completam sepulturam dicitur,Vt,

Daphnis ego in siluis, hinc vsque ad sidera notus.

Excubiæ sunt diurnæ:*Vigiliæ* nocturnæ.

Fas ad religionem: *Iura* pertinent ad homines.

Flabra,hoc nomen tantùm pluralẽ recipit numerum,ab eo verò,quod *Flamina*,*Flamen* possumus accipere:licet sit vitandum propter aliam significationem, nam dicitur *Flamen* Dialis, *Flamen* Martialis.

Frondeum est totum de frondibus,vt truncus:*Frondosus* verò est,lucus.

Flagrat dicimus,quoties incendium significatur,quod flatu alitur:vt,

Flagrantibus aris.

Sed quoties odor, qui fracta specie maior est,per R dicimus *Fragrat*.Vt,

thymo fragrantia mella.

Fores propriè dicuntur,quæ foris aperiuntur,sicut apud veteres fuit : *Valuæ* autẽ sunt, vt dicit Varro,quæ reuoluuntur,& se velant: *Ianua* verò est primus domus ingressus,dicta, quia Iano consecratum est omne principiũ. Cætera inter ianuam *ostia* vocantur generaliter,siue valuæ sunt,siue fores.

Furiosus est,à quo furor nunquam recedit: *Furiatus* verò,qui furit ex causa.

Funus est cadauer iam ardens, quod dum portatur *Exequias* dicimus: crematum, *Reliquias & bustum*: conditum iam, *sepulchrum*.

Fundere est supina manu libare, quod fit in sacris supernis: *Vergere* est conuersa in sinistram partem manu ita fundere, vt supernè conuertatur, quod in infernis fit.

Forfices sunt, quibus incidimus: *Forcipes* sunt, quibus aliquid foruum tenemus, quasi *foruicapes*, nam foruum est calidum. Vnde & *Formosos* dicimus, quibus calor sanguinis ruborem pulchritudinis creat.

Humidum est, quod extrinsecus habet aliquid humoris: *Vuidum*, quod intrinsecus, vnde & vuæ dictæ sunt.

Hostiæ dicuntur sacrificia, quæ ab his fiunt, qui in hostem pergunt. *Victimæ* sacrificia, quæ post victoriam fiunt: sed hæc licenter confundit autoritas.

Historia est eorum temporum, quæ vidimus, vel videre potuimus, dicta ἀπὸ τοῦ ἱστορεῖν, à videndo: *Annales* sunt eorum annorum & temporum, quæ ætas nostra non nouit. Vnde Liuius, Ex annalibus & historiis constat, inquit.

Ignarus est, qui ignorat: *Immemor*, qui oblitus est.

Ius generale est, sed *lex* iuris est species. *Ius* ad non scripta etiam pertinet: *Leges*, ad ius scriptum.

Infensus propriè dicitur plus, quàm *inimicus*.

Indocile est, quod penitus non potest discere: *Indoctum*, quod nondum didicit.

Labra sunt virorum: *Labia* mulierum.

Liquor cùm nomen est, l i breuis est: Cùm ad verbum venerit, producitur. Vt: *Liquor*, Liqueris. Virg. 1. Georg.

canis cùm montibus humor
Liquitur.

Legumen dicitur, quòd manu legatur, nec sectionem requirat: *Frumenta* sunt omnia, quæ ex se aristas mittunt.

Lactans est, qui lac præbet: *Lactens*, cui lac præbetur.

Legiones peditum sunt: *Turmæ*, equitum.

Lucens est, quod aliunde illuminatur: *Lucibile*, quod lucet per se.

Mulctra tempus dicitur, quo mulgentur animalia.

Mulctrale vas, in quo mulgentur.

Medicor accusatiuum regit. Vt, *Medicor illam rem*: *Medicor verò illirei* vsitatè dicimus: *Medicor illam rem*, figuratum est.

Myrtetum, ipse locus est: *Myrtus*, ipsa arbor.

Metor, metaris, metatus sum, significat eligere. Vnde Lucan.

Hesperios audax veniã metatur in agros,

Metior, metiris, mensus sum.

Monstrum dictum à monstrando, & refertur ad præsens eius significationem: *Prodigiũ* est, quod in longum tempus dirigit significationem.

Monumenta sunt memoriæ: *Monimenta* verò, à mentis admonitione sunt dicta.

Matrona dicitur prima pueri mater: *Materfamiliàs*, quæ plures peperit. Alij dicunt rectius *Matronam* dici, quæ in matrimonio cũ viro conuenerit, & in eo matrimonio manserit, etiamsi liberi nondum fuerint: dictam matris nomine spe, atque omine, vnde & *matrimonium* dictum. *Matrem* verò *familiàs* esse, quæ in mariti manu mancipióque esset, quæ in familiam quoque mariti, & sui hæredis veniisset. Alij *Matronas*, virgines nobiles dicunt. *Matresfamiliàs* verò, quæ in matrimonio per coemptionem cõuenerunt. Nam per quandam iuris solennitatem in familiam migrant mariti. Inter *Matrem*, & *Matremfamiliàs* hoc interest, quòd *Mater* est, quæ præter illam significationem, quæ est πρὸς τὸ, quæ tantùm conuenit in matrimonio: quod alij *Matrifamiliàs* verò, quæ conuenit, vt iam diximus, per coemptionem.

Naiades sunt Nymphæ fontium: *Oreades* montium: *Dryades* arborum.

Noxia est culpa, id est, peccatum: *Noxa*, pœna.

Nimbi dicuntur repentinæ & præcipites pluuiæ: *Pluuias* ipsas vocamus lẽtas & iuges.

Olea est arbor ipsa, vnde deriuatum est *oleum*: *Oliua* fructus ipse, Vnde est *olium*. Legimus tamen *oliuam* & de arbore. Vt,

Incumbens tereti Damon sic cœpit oliuę.

Oneratus est qualicunque pressus pondere: *Onustus*, cui onus ipsum honori est. Vt, si quis hostium spolia ferat: Sed *Oneratus* aspirationem non habet, quia ab onere venit: *Honustus*, quia etiam ab honore descendit, retinet aspirationem.

Opes numero tantùm plurali diuitias significat. Virg.

Troianas vt opes.

Numero tantùm singulari, auxiliũ. Terẽt.

Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro.

Vtroque numero, possibilitatem.

Opim quando dicimus, nympham significamus: Si autem dicimus *opem*, auxilium intelligimus. *Opes* numero plurali, auxilia & census accipimus. Nam *Ops* terra est vxor Saturni, quam Græci Rheam vocant.

Orare est petere: *Exorare*, impetrare.

Odorum, quod per se olet: *Odoratum*, quod odorem aliunde accipit.

Hoc Opus & hæc Operæ tunc dicimus, quando negotium ipsum, quod geritur, significamus. Si autem fœminino genere dixerimus *Operas*, personas ipsas, quæ aliquid faciunt, significamus.

Patulum

Patulum dicimus, quod per se patet naturaliter, vt, nares, arbor: *Patens* est, quod & aperitur & clauditur, vt, ostium, oculi.

Patrij dij sunt, qui præsunt singulis ciuitatibus, vt Minerua Athenis, Iuno Carthagini: *Indigetes* autem propriè sunt dij ex hominibus facti, quasi in diis agentes, vt Æneas Romulus.

Plantæ raptæ sunt de arboribus: *Plantaria*, quæ ex seminibus nata, cum radicibus & terra propria transferuntur. Virg. 2. Georg.

Et viua sua plantaria terra.

Pecuaria, ab eo quod est pecuare venit: nã *pecua*, vt ait in Põpeiana Cicero, ab eo, quod est *pecu* venit. Vt, *genu genua*.

Peior à malo dicitur: *Deterior* à meliore.

Parêre est obedire. Vt, Paret amor dictis: *Apparêre* autem est videri. Vt,

Apparet liquido sublimis in aere nisus.

Pernix pedum est. Vt,

Pernicibus ignea plantis.

Celeritas pennarum. Vt,

celerique fuga sub sidera lapsæ.

Populos cùm numero plurali dicimus, vrbes significamus: cùm verò *Populum*, vnius multitudinem ciuitatis intelligimus. Vt, populum latè regem, belló que superbum, de Romano intellexit.

Pollicemur sponte: *Promittimus* rogati.

Pauidus est semper timẽs: *Pauens*, ex causa.

Pone verbum, nullũ habet accentum, Vt,

Pone metum Cytherea.

Ponè tamen in vltima habet accentũ, cùm significat retro. Terent. in Phor.

Ponè apprehendit pallio.

Piget ad futurum spectat: *Pudet* ad præteritum. Et licet pene vna sit significatio, tamẽ dicimus, *Piget* me illud dicere: *Pudet* me fecisse.

Poscere, est secundum Varronem, quoties aliquid pro merito nostro deposcimus: *Petere* verò est, cùm aliquid humiliter & precibus postulamus.

Penetrale dicitur, quod penetrat: quod autẽ penetratur, *Penetrabile*.

Rura dicebant siluæ & pascua: *Agrum* verò eum, qui colitur.

Ripæ propriè fluminum sunt: *Littora* maris. Vt, Ouid.

Pro ripis littora pulsant.

Sinus genus est vasis, quod cùm significamus, s 1, producitur: Cùm gremium significamus, s 1 corripimus.

Squallens, splendẽs significat, quod à squãmis venit. Vt,

squammis auróque trilicem.

nam à squallore sordidum significat. Vt,

Squallentem barbam.

Spinus masculino genere prunorũ arbor vocatur: *Spinæ* verò fœminino, sentes vocantur.

Salem quo vtimur, singulari tãtùm numero dicimus: cùm *iocum* significamus, pluralẽ tantùm ponimus numerum, secundum Lucanum, qui ait,

Non soliti lusere sales.

Aliquando & *vrbanitatem* per singularem numerum significamus. Terent. in Eunucho,

Qui habet salem, quod in te est,

id est, quæ res in te est. Masculini enim generis est, non neutri, & neutra πρόσωπα sunt, nec ab hoc accusatiuo nominatiuus esse potest, hoc sale.

Salum ab eo venit, quod est *Salum Sali*, Vt,

Perque vndas superante salo:

Et quod ait,

Et sale tabentes artus, ab eo quod est, hic *Sal Salis*, cùm *Salum*, à σάλος.

Statio est, vbi ad tempus stãt naues: *Portus*, vbi hiemant.

Stirps genere fœminino gen^a significat. Vt

Heu stirpẽ inuisam: Masculino arborẽ. Vt,

Sed stirpẽ Teucri nullo discrimine sacrũ.

Specula, quando speculationem significamus, generis est fœminini. Vt,

Specula Misenus ab alta.

Speculum autẽ, in quo nos intuemur, generis neutri est. Iuuen.

Speculum ciuilis sarcina belli.

quod Græcè ἐσοπτρον.

Sertum & Serta, cùm nihil adiicitur, dicimus. Vt,

Sertísque recentibus halant.

Item alibi expressius,

Serta procul tãtùm capiti delapsa iacebãt.

Si autem *Sertos* dixero, addo flores: Si *Sertas*, addo coronas. Vt Lucanus,

Accipiunt sertas nardo florente coronas.

Species rerum præsentium est, quod quasi aspicitur: *Fama* rerum absentium.

Sanies, mortui est: *Tabus*, viuentis scilicet sanguinis.

Timor de futuro est: *Odium*, de præsenti.

Turbo quãdo appellatiuũ est, facit *turbinis*: Si nomen proprium, *Turbonis*. Vt Hora.

Turbonis in armis.

Troia, cùm prouinciam dicimus, & principale est nomen, breuis est Tro. Vt,

Troiæ ruinis.

διαφορικῶς. Quando nõ est principale, & deriuatio est, longa est, Tro. Vt, Troius Æneas.

Tellurem deam dicimus: *Terram* verò elementum.

Totum est vnius corporis plenitudo. Vt, Totum auditorium, id est, integrum. *Omne* de vniuersis dicimus. Vt, *Omne auditorium*, id est, Vniuersa auditoria.

Terror propriè est, qui aliis infertur, vt si dicas, Ille habet terrorem, hoc est, timẽdus est: vnde & *terribilis* dicitur.

Metus dicitur, quem habent timentes.

Volema ab eo,quod volam impleant,dicta sunt: *Vola* autem est medietas palmæ vel pedis, vnde & *inuolare* dicimus. *Volema* lingua Gallica bona & grandia dicuntur, sed magis dicta sunt ab eo,quod volam impleant.

Voluens,qui voluit:*Volubilis*, qui voluitur.

Vterus est mulierum : *Aluus* est,qua defluunt sordes.Sallust. Simulans sibi aluum purgari:*Venter* qui videtur. Iuuen.

Montani quoque venter adest abdomine tardus.

Vanus est, qui etiam sine vtilitate mentitur:*Mendax*,qui tantùm ad decipiendũ. Sanè *vanus* apud idoneos, stultꝰ inuenitur.Vt Iuuẽ.

Sic libitũ, vano qui nos distinxit Othoni.

Vrbs muros:*Ciuitas* eius habitatores significat.

Visus genere vtimur *masculino*, cùm de his loquimur,quibus videmus, Vt si dicam, Nubecula obest visibus meis:Sin *neutro* vtamur, ea quæ videntur,significamus.

Vittæ sacerdotis sunt:*Laurus* verò etiã Imperatoris victoris.

Vallum dicitur ipsa munitio:nam *Valli* fustes sunt,quibus vallum munitur.Virg.de sustentaculis inquit vitium,

Primus vallos sub tecta referto.

Sexti Pompeij Festi
DE VERBIS VETERIBVS.

Ambarualis hostiæ appellabantur, quæ pro aruis à duobus fratribus sacrificabantur. *Amburbiales* hostiæ dicebantur, quæ circum terminos vrbis Romæ ducebantur.

Acus dicitur, qua sarcinatrix vel etiã ornatrix vtitur : *Acus* etiam paleæ quædam de frumento dicuntur.

Assiduus dicitur,qui in ea re,quã frequẽter agit,quasi cõsedisse videatur. Alij *assiduũ*, locupletem,quasi multorum assium, dictum putarunt.Alij eum,qui sumptu proprio militabat,ab esse dando vocatum existimarunt.

Ad, aut propriè personam significat, vt, eo ad Pompeium:aut locum,vt,abiit ad theatrum.*At*,differentiam rerũ significat,vt cùm dicimus : Scipio est bellator,at Marcus Cato orator.

Adscripti dicebantur, qui in colonias nomina dedissent,vt essẽt coloni.*Adscriptitij* veluti quidam scripti dicebantur, qui supplendis legionibus adscribebantur.

Arbitrium dicitur sententia, quæ ab arbitro statuitur.*Arbitrarium*, cùm adhuc res apud arbitrum geritur.

Ambitus honoris dici cœptus est, à circũeundo,supplicandóque.*Ambitio* est ipsa actio ambientis.

Adeo,cùm prima aeuta effertur,idẽ significat quod accedo,vt cùm dicimus,adeo prætorẽ.Cùm secũda, idẽ est quod vsq; eo nõ quidem secundũ rationem, quia Ad præpositio accusatiuis accommodanda est, sed vetusta quadam loquendi consuetudine.

Aquilus color est fuscus & subniger,à quo aquila dicta esse videtur,quamuis eam ab acutè videndo dictam volunt. *Aquulus* autem color,ab aqua est nominatꝰ.*Aquilo* vẽtꝰ à vehemẽtissimo volatu,aquilę instar,appellatur.

Apud & Penes in hoc differũt, quòd alterũ personã cũ loco significat:alterũ personã, & dominũ,ac potestatẽ, & trahitur à penitus.

Abgregare est à grege, *Adgregare* ad gregẽ ducere,*Segregare* ex pluribꝰ gregibꝰ partes seducere:vnde & *Egregius* dicitur,è grege lectꝰ.

Auidus à non videndo,propter nimiam cupiditatem appellatur:sicut *Amens*, qui mentẽ suam non habet.

Beneficiarij dicuntur milites,qui vacãt muneris beneficio : è contrario *Munifices* vocãtur,qui nõ vacant,sed munus Reip.faciũt.

Bardus stultus à tarditate ingenij appellatur.*Bardus* Gallicè cantor appellatur, qui virorum fortiũ laudes canit à gente Bardorũ.

Concinnare est aptè componere, *Concinere* est conuenire.

Cohum lorũ,quo temo buris cum iugo colligatur,à cohibendo dictũ.*Cohum* poetæ cœlum dixerunt, à chaos, ex quo putabant cœlum esse formatum.

Comptum,genus libaminis, quod ex farina consperſa faciebant : *Comptum* Afranius pro ornatu,& cultu posuit.

Chilo dicitur cognomẽto,à magnitudine labiorũ.*Cilò* sine aspiratione,cui frõs est eminẽtior,ac dextera sinistrà; velut recisa videtur.

Cupes, & Cupedia antiqui lautiores cibos nominabãt:inde & macellum & forum Cupedinis Romæ appellabant: *Cupedia* autem à cupiditate sunt dicta.

Curia locus est,vbi publicas curas gerebãt. *Calabra* curiæ dicebatur,vbi tantùm ratio sacrorum gerebatur. *Curiæ* etiam nominantur, in quibus vniuscuiusque partis pop. Romani quid geritur. *Curiata* comitia, à curiis appellata.

Curiales eiusdẽ curiæ,vt tribules,& municipes. *Curules* equi, quadrigales. *Curules* magistratus appellati sunt, qui curru vehebantur.

Cœna apud antiquos dicebatur,quod nunc est prãdiũ. *Vesperna*,quã nunc cœnã appellamꝰ.*Cœnacula* dicũtur,ad quę scalis ascẽditur.

Cum imperio esse dicebatur apud antiquos, cui nominatim à populo dabatur imperium: *Cum potestate* esse dicebatur de eo,qui à populo alicui negotio præficiebatur.

Censere nunc significat putare,nunc suadere,nunc decernere. *Censio* hastaria dicebatur dum militi mulctę nomine ob delictũ militare indicebatur,quòd hastas daret. *Cẽsui agri* à censendo

à censendo propriè appellantur, qui & emi & vænire iure ciuili possunt. *Censores* dicti, quòd rem suam quisque tanti æstimare solitus sit, quantum illi censuerint.

Comedus, *dis*, qui bona sua consumit, antiqui dixerunt: *Comedio*, *onis*, recentiores.

Extrarius est, qui extra forum, sacramentum, iúsq; sit. *Extraneus* ex altera terra, quasi extraneus. *Externus*, ex altera gente. *Extraneus*, ex alia terra, *Exterraneus* quoque dicitur, qui ante tempus natus, vel potius eiectus est: dictus autem *Exterraneus*, quòd eum mater exterrita, aluo eiecit.

Explorator à Speculatore hoc distat, quòd *Speculator* hostilia silentio perspicit: *Explorator* pacata clamore cognoscit.

Feralia, diis manibus sacrata festa, à ferendis pecudibus appellata. *Feria* à feriendis victimis appellata.

Fœnus & Fœneratores, & lex de credita pecunia, *Fœnebris*, à fœtu dicta, quòd crediti nummi alios pariant, vt apud Græcos eadem res τόκος dicitur. *Fœnum* quoque pratorum ab hac causa est appellatum, quando idipsum manens, quotannis nouum parit: vnde etiam *fastuca* vocata est.

Fœnus appellatur naturalis terræ fœtus, ob quam causam & nummorum fœtus *Fœnus* est vocatum, & de ea re *leges Fœnebres*.

Factio & Factiosus initiò honesta vocabula erant: vnde adhuc factiones histrionum & quadrigariorum dicuntur. Modò autem *nomine factionis* seditio, & arma vocantur.

Here, est aduerbium temporis: *Heri* dictum à Græco χθές.

Hæres apud antiquos pro domino ponebatur. *Hæredium*, prædium paruulum.

Hostis apud antiquos peregrinus dicebatur, & qui nunc hostis, perduellis.

Impages, dicũtur quæ à fabris in tabulis fin guntur, quò firmius cohæreant, à *pangendo*, id est, fingendo. Vnde & poetæ *Pangere versus* dicuntur, & agricolæ *Pangere plantas*, id est, infigere.

In, non semper abnuitionem significat, sed interdum etiam pro ademtione ponitur, vt inuolando, inclamando, inuocando.

In præpositio significat modò *quod non*, vt inimicus: modò *actionem*, vt inclamauit: modò *vbi quod tendatur*, vt incurrit: modò *vbi quis sit*, vt inambulat.

Infectores qui alienum colorem in lanam coniiciunt: *Effectores*, qui è colore proprio nouum efficiunt.

Illex producta sequenti syllaba significat, qui legi non paret, qui legem putat tenere se nullam. *Illex* correpta sequente syllaba significat inductionem, ab illiciendo.

Manubiæ Iouis tres dicuntur esse, quarum vnæ sunt minimæ, quæ moneant, placidæq; sint. Alteræ quæ maiores sunt, ac veniant cũ fragore, discutiántque, aut diuellant, quæ à Ioue sint, & consilio deorum mitti existimẽtur. Tertiæ his ampliores, quæ cum igne veniant, & quanquam nullum sine igne fulgur sit, hæ propriam differentiam habeant, quòd aut adurant, at fuligine deforment, aut accendant.

Modò, cùm per correptum o, dicitur, significat *tempus*, vt, Modò introij, & ponitur pro *tantùm*, vt, Tace modò, nunc iam. Quòd si producta posteriore syllaba enuntietur, dativus vel ablatiuus est casus ab eo, quod est *modus*. Vt, *Modo quodam*, id est, ratione.

Mente captus dicitur, cùm mens ex hominis potestate abiit: & idem *Demens*, qui de sua mente discesserit: & *Amens*, qui à mente abierit.

Miseratur is, qui conqueritur aliena incõmoda: *Miseratur* is, qui miserum subleuat. *Miseret me*, eadẽ forma dicitur, qua *Piget me*.

Oculissimum, charissimum. Plaut.

Oculissimum ostium amicæ.

Oculatum, pro præsenti posuit idem Plaut. cùm dixit,

oculata die. Item ipse,

Pluris est oculatus testis vnus, quàm auriti decem.

id est, qui se vidisse dicat. *Oculitus* quoque dicitur, vt funditus, penitus: quo significatur tã charum esse quàm oculum.

Orba significat apud poetas priuata aliqua persona chara. *Orba* est, quæ patrem, aut filios, quasi lumen amisit.

Inter *Obsidionalem & Ciuicam coronam* hoc interest, quòd altera singularis salutis signũ est: altera vniuersorum ciuium seruatorum.

Ob præpositio, aliàs ponitur pro *circum*: vt cùm dicimus, Vrbem obsideri, obsignari, obuallari. Aliàs *In*, vicem præpositionis, quæ est propter, vt, Ob merita, Ob superatos hostes, vnde *obsides* quasi *obsides*, qui ob fidem patriæ præstandam dantur. Aliàs pro *ad*, vt Ennius,

Ob Romam noctu legionẽ ducere cœpit.

Præsidium est, quod pro salute, & vtilitate alicuius auxilij gratia præponitur: *Subsidium* quod postpositum est ad subueniẽdum laborantibus.

Properare aliud est, aliud *festinare*. Qui vnumquodque maturè transigit, is *Properat*: qui multa simul incipit, neque perficit, is *Festinat*, [Qui neque citius agit, neque serius, sed medium quiddam tenet, is *maturat*: vt bene atque propriè Nigidius.]

Portenta rerum fieri dicuntur, cùm solida corpora rarò se ostendunt, vt cometæ, turbines, barathra, item sereno cælo fieri tonitrua. *Ostenta*, quæ tantummodo ostendunt. *Monstra*, quæ perspiciantur, quæque remedio purgentur.

Puri, *Probi*, *Profani*, *Sui auri* dicitur in manumissione, sacrorum causa: ex quibus *Puri*, significat quod in vsu spurcum non fuerit: *Probi*. quòd rectè excoctum, purgátúmque sit: *Profani*, quod sacrum non sit, & quod omni religione solutum sit: *Sui*, quod alienum non sit.

Qugtenus significat qua fine. vt hactenus, hac fine: at *Quatinus*, quoniam.

Inter *Legem & Rogationem*: *Rogatio* est genus legis. Quæ *lex* non continuò est, ea *rogatio* est, non potest non esse lex, si modò iustis comitiis rogata est. Ælius Gallus.

Rogatio est, cùm populus consulitur de vno, pluribúsve hominibus, quòd non ad omnes pertineat: & de vna pluribúsve rebus, de quibus non omnibus sanciatur. Quod in omnes homines, résve populus sciuit *Lex* appellatur.

Reus Stipulando, est idem qui stipulatur: *Reus promittendo*, est qui suo nomine alteri quid promisit, quíve pro altero quid promisit.

Inter *Sacrum*, *Sanctum*, & *Religiosum* hæc differentia. *Sacrum*, ædificium consecratum Deo. *Sanctum* murum, qui sit circa oppidum. *Religiosum* sepulchrum, vbi mortuus sepultus aut humatus sit.

Regium est, quòd aut est, aut fuit regis: *Regale*, est dignum rege.

Sub vitem hastas iacere dicitur veles, cũ eas sub manu sursum mittit: *Sub vitem* præliari dicuntur milites, cùm sub vinea militaturi pugnant: *Sub vineam iacere* dicuntur, cùm astantibus centurionibus iacere coguntur sudes.

Taciturnus, qui facilè tacet: *Tacitus*, argutus etiam, quia potest aliquando tacere.

Diues, à diuo, qui vt deus, nullo videtur indigere. *Opulentus* ab ope, cui ea optimè. *Pecuniosus*, à pecunia magna.

Vindemiator, vel quòd vinum legere dicitur, vel quòd de vite id demit: *Vestigator*, à venatu.

Assum dictum, quod ab igni assudescit. *Vuidum* est, quod humidum: & ideo vbi id non est, succus abest, & ideo sudando assum destillat humorem. Vt *Crudum* minimum habet humoris, sic *Excoctum* parum habet succi. *Elixum* est è liquore aquæ deductum, & ex iure: quod iucundum magis, cõditione succi.

Hasta, quòd astans solet ferri. *Iaculum*, quod vt iaciatur, fit. *Tragula*, à traiiciendo.

Damnum, à demtione, cùm minus re factum, quàm quanti constat: *Detrimentum*, à detritu: quòd ea, quæ trita, minoris sunt precij.

Merces à merendo, quod manu factum erat, & datum pro eo. *Manupretium*, à manibus & precio: *Præmium*: à præda, quòd ob rectè quid factum, concessum.

Loquax, qui nimium loquitur: *Eloquens*, qui copiosè loquitur.

Colloquium, cùm conuenitur in vnum locũ, loquendi causa: *Loquela*, verbum quod in loquendo efferimus.

Loquitur is, qui suo loco quodque verbum sciẽs ponit: *Proloquitur* iste, cùm animo quod habuit, idque extulit loquendo.

Conserere manum dicimus cum hoste: *Asserere manu*, cùm libertatem comprehendimus.

Spondet, qui dicit à sua sponte: *Sponsor* etiã spondet, qui idem faciat obligatus: *Præs*, qui à magistratu interrogatus, in publicum vt præstet, à quo & cùm respondet, dicitur *præs*. *Vas* appellatus, qui pro altero vadimonium promittebat.

Inter *Agendi*, *Faciendi*, & *Gerendi* verba. Potest quis quid *facere*, & non *agere*. vt, *poeta facit fabulam*, & non agit: Contrà *actor agit*, & non facit, & sic à poeta fabula fit, & non agitur, & non fit. Contrà Imperator qui dicitur res gerere, in eo neque agit, neque facit: sed *gerit*, id est, sustinet: transtatum ab his qui onera gerunt, quòd hi sustinent.

Signa dicuntur eadem & *Sidera*. *Signa*, quòd aliquid significent, vt, libra, æquinoctium: *Sidera* quæ insidiuntur, atque ita significant aliquid in terris perurendo.

Fretum, dictum à similitudine feruentis aquæ, quòd in fretum sæpe concurrat æstus, atque efferuescat. *Aequor*, mare appellatum, quod æquatum, commotum vento non est.

Martii Terentii Varronis.

DE LINGVA LATINA.

VErba aliud nunc ostendunt, aliud ante significabant, vt *hostis*. Nam tum eo verbo dicebant *Peregrinum*, qui suis legibus vteretur: nunc autem eum, quem tum dicebant *Ferduellem*.

Lacus, lacuna magna, vbi aqua contineri potest: *Palus*, paululum aquæ in altitudinem & palàm latius diffusæ.

Præsidium est dictũ, quia extra castra præsidebãt in loco aliquo, quò tutior regio esset: *Obsidium* dictum ab obsidendo, quo minus hostis egredi possit in die.

Pauper, à paulo lare: *Mendicus* à minus, cui cùm opus est, minus est.

Q. TERENTII SCAVRI DE ORTHOGRAPHIA.

DE, nonnunquam perperā ponitur, pro ex. *De prouincia* venire, qui se dicit, dicit perperam. Imus enim *in prouinciam*, vt, in nauem, vt in Circum. *Eximus è prouincia*, vt è nauibus, è Corsica. *De prouincia* existimamus, cùm de ea bene aut malè prædicamus. *De nauibus* dicimus, cùm longa an oneraria sit, rogamus. *De Circo*, cùm Flaminius, an Maximus.

Vitiosè dicitur, Senatum haberi *apud ædē* Apollinis, quod *in æde* dici oportet. Et *de senatus sententia* vitiosè: nam habent dicere, vt ex mea sententia. Item quidam dicunt, *de senatu ire*, dici potius, quàm *è senatu*: quòd de eo, quo inimus dicimus, in: de, cùm redimus. *Ex senatu eiectus* potius quàm de senatu.

Malè imperant qui dicunt, *de tabulis* quid dicere. De tabulis enim is dicit, qui eas laudat, aut culpat: *è tabulis* is dicit, qui quod est in his scriptum, recitat è scripto, quæ pronūtiantur.

A capite dempta quæ vocant, malè appellant, quòd sunt *de capite dempta*, non à capite. *Ad caput additum* rectè dicitur, si est extra caput quod additur.

Qui transcribunt tabulas, non describunt, sed exscribunt, qui quales sunt scribunt, id est, tribuunt.

A scena, venit spectator: *è scena* venit, qui egit. Contrà *spectator è theatro*: *à theatro actor*. *De scena* loquitur, qui de ea bene an malè ornata sit, loquitur. *In scena* pronūtiat, qui hoc idem subtiliùs vult dicere, non *in scena*, sed pro scena dicit, pronuntiare actorem *in scena* significanter Græcè dicimus. *E scena* actor exit, venit in pulpitum, ac vestibulum: *in scena* itaque actor est, cùm eò venit.

Prodire dicimus, qui domo exedit. *Procedere* qui eo quod ducit producere.

Pro rostris dici oportet, cùm is qui concionatur, his dicit, qui ante rostra sunt. *Pro rostris* enim *& ante*, idem sunt.

In rostra ascendit, *è rostris* descēdit: *de rostris* dicit, qui ea eiusmodi sint, dicit. †

In concione stat, *è concione* venit, *de concione* dicit.

Inscribunt quidam literis, *Datæ è Gallia*: Item, *Datæ in Roma*, vitiosè: nam sic dici oportet, *in Gallia*, & *Romæ*. *Dantur* enim *in loco*, afferuntur *è loco*: sequitur vt dentur *in Gallia & Romæ*.

Agellii.

Adoptatio dicitur, quòd per prætorē fit. *Arrogatio*, quòd per populum.

Auarus appellatur, qui auidus æris est. *Locuples*, qui multas possessiones tenet.

Lex est generale iussum populi aut plebis, rogante magistratu. *Plebiscitum* est lex, quam plebes, non populus accipit.

Rogatio est, siue cùm populus, siue cùm plebs rogatur, siue quod vniuersos pertinet, caput ipsum, & origo, & quasi fons.

Populus est, in quo omnis pars ciuitatis, omnesque eius ordines continentur. *Plebs* ea dicitur, in qua gentes ciuium patriciæ non insunt.

Qui mentitur, ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur. *Qui mendacium dicit*, ipse fallitur. *Qui mentitur*, fallit quantum in se est. *Qui mendacium dicit* ipse non fallit, quantum in se est. Ita Nigidius.

Necessitudo dicitur pro eo, quod necessum est. *Necessitas* pro iure officióque obseruantię affinitatisque.

Errare dictum, ἀπὸ τῆς ἑρᾶν. Hallucinari ex eo quod Græcè dicitur ἀλᾶσθαι.

Qui vnum quid maturè transigit, is *properat*: Qui multa simul incipit, neque perficit, is *festinat*.

Vani dicuntur, non (vt vulgus dicit) desipientes aut hebetes, aut inepti: sed vt veterū doctissimi dixerunt, mendaces & infidi, & leuia inaniáque pro grauibus & veris astutissimè componētes. *Stolidi* vocantur non tā stulti, & excordes, quàm tetri, & molesti, illepidi, quos Græci μοχθηροὺς καὶ φορτικοὺς dicūt.

Venæ suapte vi immobiles sunt, & sanguinis tantùm demittendi gratia explorantur.

Arteriæ motu atque pulsu suo habitu & modum febrium demonstrant.

VOCVM ALIQVOT APVD TERENTIVM explicatio.

E veteribus membranis.

Heus, Ohe, Eho, Ehodum, vocandi.
Antehac, Quoad, Posthac, temporis.
Vsquam, Vspiam, Nusquam, Quopiam, loci.
Amabò, Sodes, Hem, Meatu, blandientis.
Pol, Edepol, Castor, Hercle, iurandi.
Eu, Euge, Eia, Age, Agedum, hortandi.
Nullus, pro non.
Vtut, qualitercunque. *Vbiubi, vbicunque, Cuicui, cuicunque.*
Heu, heu, dolentis.
Hui, Phy, Papæ, admirantis.
Vaha, deridentis vel indignantis.
Atat, expauescentis
Haha hæ, deridentis.
Heu heu, au au, flentis.
Nequicquam, frustra. *Neutiquam*, nullo modo.

Itidem, similiter.
Apprimè, Valde.
Atqui, Certè.
Potis est, potest: *Pote*, potes.
Etsi, *tametsi*, pro quamuis.
Qui, quare vel quomodo.
Quàm, quantum.
Maximè, sæpe pro libenter.
Eccum, ecce eum vel ipsum.
Ecca ipsa, ecce ea ipsa.
Hicce, pro hic, *hiccine*, pro hicne: *hÿce*, pro hij: *istoccine*, pro istône: huiusce, pro huius: *hÿscine*, pro hissne.
Illaclon', pro illaclóne.
Malùm, interiectio.
Tute, tuipse.
Scelus, quandoque pro scelesto.
Periculum, pro experientia.
Res, pro prædiis vel vtilitate.
Factus, quandoque factum.
Mala, maxilla.
Dica, scedula.
Angiportum, via arcta.
Occipio, incipio.
Cesso, tardo.
Faxo, *faxim*, pro faciam vel fecerim: *faxint*, facient, fecerint.
Dedo, do: *dedim*, dabo: *duint*, dent.
Scies, pro scis: *Sient*, pro sint.
Face, pro fac. *Adduce*, pro adduc.
Mitte, pro dimitte. *Rogo*, pro interrogo.
Offendi, pro inueni.
Mane, pro ausculta.
Oppe or, expecto.
Percontor, inquiro.
Maturo, accelero.
Obtundo, eneco, de magna modestia.
Conced, obedio.
Exigo, expello & sperno.
Arcessor, vocor.
Vereor, timeo, *Reuereor*, obseruo.
Calleo, callidè scio.
Abnuo, nego & subtraho.
Refello, contradico.
Gannit, latrat, inaniter loquitur.
Disperij, per deos perij.
Posterdie, pro postridie, hoc est, postero die.
Astu, astutia vel prouidentia. *Astu* pro ciuitate.
Miserè interdum pro immoderatè.
Prævisò, videre desidero.
Sedulò, intentò, *vtiliter*, studiosè, *exanimo*, sine dolo.
Ambages, verba frustratoria. *Phaleræ*, insidiosa.
Clientela, seruitium vel multitudo clientium.
Conclamatum, satis dictum.
Facessere, libenter & cum desiderio facere.
Id propterea, propter id.
Ostentare, vanè se iactare vel ostendere.
Propediem, breui vel cito.
Diem, breue tempus: *Aetatem*, tempus longũ significat, aduerbialiter.
Debacchari, furere, à furore non cessare.
Despicatus, despectus.
Aerumna, molestia vel miseria.
Flocci facere, contemnere, despicere.
Lacessere, prouocare.
Suffarcinatus, succinctus.
Iurandum, pro iusiurandum.
Exemplum facere, id est pœnam constituere.
Potesse, *potis esse*, posse.
Quis, pro qui, *Quiuis* pro quæuis. *Quisnam* pro quænam.
Sycophanta, pro comedone.
Succenturiatus, sub centuria positus.

PAVLI

FINIS.

PAVLI MANVTII
PATRIS DE VETERVM
DIERVM RATIONE.

SI DVO dierum in genera distribui Annum oporteat, multifariam rectè diuidetur, vt sic; *Annus constat ex Diebus* vel *Fastis*, vel *Nefastis*: aut sic, ex Diebus vel *Festis*, vel *Profestis*: aut sic, ex Diebus vel *Senatorijs*, vel *non Senatorijs*: aut sic; ex Diebus vel *Comitialibus*, vel *non Comitialibus*. harum enim quatuor diuisionum, si separatim singulæ considerentur, totum Annum quælibet complectitur. Nos autem, cùm de Diebus ex quæ scitu digna censuimus, quæque ad Romanæ historiæ notitiam valde pertinent, breuiter ostendere instituerimus, ex his diuisionibus vtemur ea in qua quæ maior pars est, (duas enim partes habent singulæ) ea, cum ea parte, quæ in aliis diuisionibus item maior est, comparata, vberior aliquanto esse cognoscitur. incipiemus igitur à nominatis in prima diuisione, Fastis, & Nefastis: quandoquidem Fasti, quæ duarum primæ diuisionis partium plenior est, plures in Anno sunt, quam quæcunque pars in tribus reliquis diuisionibus latiùs patet, hoc est, quàm vel Profesti, vel non Senatorij, vel non Comitiales. quòd si quis opponat, in Kalendario plures notatos esse dies littera C, quàm littera F, vnde plures significantur Dies Comitiales, quàm Fasti: itaque non rectè me à Fastis, vt à pleniore parte, exordiri: sciat, non à me Fastos modò vocari quos notatos litera F videmus, sed omnes planè quibus fari tria verba, Do, Dico, Addico, Prætori licebat: quorum è numero Comitiales erant, & ij, quos in Kalendario hæ literæ demonstrant EN. N^P. Q. REX. C. Q. ST. D. F. P. quibus omnibus cùm fari liceret, etiam si nõ id semper fieret: qua de caussa notari sunt aliis literis potiùs, quàm F, vt indicetur præter Fari aliquid etiam fieri licuisse. non abludè mihi facere videor, si ad Fastos, litera F notatos, qui quidem verè Fasti [illegible] quòd iis aliud prorsus nihil fiebat, quo Prætor à iure dicendo impediretur, eos quoque dies aggrego, quibus, Fari semper quidem licebat, non tamen, quod liceret, fieri semper solebat. vt omnino tria essent genera, quibus de singulis agetur suo loco: primùm Fasti ij, quibus fari semper & liceret, & soleret, qui notantur littera F, sũntque omnes XXXIIX. hi & propriè erant Fasti, & toti: propriè quòd per eos nisi cùm aliquis casus extra ordinem interueniret, nunquam Prætorius non dicebat, toti, quòd, Fari, horis omnibus liceret. Alterum genus fuit, Fasti ij, qui & ipsi propriè Fasti erant, sed non toti, quòd iis quidem omnibus Fari, non tamen horis omnibus, liceret. erãt autem hi, EN. N^P. F. P. EN. Q. REX. C. Q. S. T. D. quas litteras infrà explanauimus. atque hi erant omnes LXV. Tertium genus Comitia les fuêre, casu Fasti, non propriè, quia, cùm Comitia non haberentur, tũc fari solùm Prætor solebat, hi modo toti erant Fasti, cùm nulla scilicet Comitia haberentur, modò ex parte, cùm haberentur illa quidem, sed minimè per totum diem. hi CLXXXIV. erant. Nos igitur Fastos omnes vocamus: quibuscumque Fari liceret, siue Fasti propriè, siue non propriè essent. Itaque ab his profesti, paullatim progrediemur diuidendo, vt, qui nobis propositus est huius narrationis finis, eo perueniamus. Omnes Dies aut Fasti sunt, aut Nefasti: & Fasti partim Festi, partim Profesti: Festos plerosque partim Fastos, partim Nefastos fuisse, vt Quirinalia, Lupercalia, Terminalia, ex kalendario cognoscitur. quibus enim Festis diebus, adscriptum est N^P, ij sunt Nefasti simul, & Fasti, Nefasti, priore parte, Fasti, posteriore Dies Feralia adscriptam habet F. qui festus propriè non fuit, sed gestandæ ad mortuos cenæ dicatus dies, quòd quia nõ hora stata fiebat, sed vt cuique commodum erat, ideò totus [illegible] Fastus. propterea, vt opinor, [illegible] a F. notabatur. Festis potrò diebus,

non dubito, quin omnibus haberi Senatum licuerit. cuius rei exempla sunt in antiquorum libris admodum multa. quanquam solemne hoc non erat vt semper Diebus Festis Senatus haberetur, sed legitimum vt haberi posset. solemne autem illud, ac statum, ex more maiorum, vt Kalendis, Nonis, Idibus, haberetur. itaque in Kalendario neque Kalendis, neque Nonis, neque Idibus littera C, quæ Comitiales dies significabat, per quos haberi Senatus non poterat, neque diebus omnino vllis Festis adhæret Profesti dies aut fasti erant, aut Nefasti, & omnibus Profestis Nefastis haberi Senatū licebat. Pro fastis autem Fastis non planè omnibus, sed iis tantùm, qui Comitiales non essent, quibus autem Profestis haberi Senatus poterat iis omnino Agi cum Populo non poterat contra quibus Profestis haberi Senatum nō licebat, iis Agi quidem cum Populo licebat, nec tamen semper agebatur: cùm ea res ex eorum voluntate penderet, penes quos Populi cogendi potestas esset. non enim, quod licet, id etiam necesse est. Quod autem dixi Comitialibus haberi Senatum non licuisse, declarant illa verba, in epistola Ciceronis ad fratrem, quæ tertia est lib. II. Consecuti sunt dies Comitiales, per quos Senatus haberi nō poterat. & illa in S. C. quod Cœlius ad Ciceronem misit, Epist. fam. lib. IIX. Vtique eius rei caussa per dies Comitiales Senatum haberent, S. Q. C. facerent. Quibus verbis, quod extra ordinem à Senatu eo S. C. decretum est, id omnino fieri solitum non esse, dilucidè constat. ita Senatus Fastis quibusdam haberi poterat, quibusdam non poterat: siquidem Comitiales inter Fastos iam retulimus. Nefastis autem haberi omnibus potuisse, iam diximus. Sanè qui me torqueat, nodus est, mihi quidem perdifficilis, in epistola ad Atticum libro 1, in qua, cùm dixisset iam, Nam, cùm dies venisset rogationi ex S. C. ferendæ, paucis post versibus subiunxit, Senatus vocatur. quod certè mos maiorum minus ferre videbatur. nam, si Rogationi ferēdæ dies est, certè Comitialis est: quòd si Comitialis, haberi Senatum non licet: cuius rei testimonio sunt ea, quæ paullò antè recitauimus, & ex epistola ad fratrem verba Ciceronis, & è S. C. nisi si factum id extra ordinem dicamus, vt Pisonis Consulis iniquissimis conatibus obuiam iretur: qui cùm esset lator rogationis & eius Rogationis, quam ex S. C. & de religione ferebat, idem tamen erat dissuasor. Comitialium magnus erat numerus: eósque fuisse dies Fastos, quod suprà dixi, ita existimo, vt mihi videar affirmare posse. non enim inani quadam coniectura, sed certa in primis, vt puto, ratione commoueor. nam in Orationibus Ciceronis, in Pisonem, de Prouinciis consularibus, pro Sextio, mentionem video fieri ea de lege, qua P. Clodius Tribunus pl. sanxit, vt omnibus diebus Fastis Agi cum Populo liceret. quo fit apertum, Fastis quibusdam non id licuisse, quod, vt omnibus liceret, lege Clodia sancitum est. quam tamen legem non fuisse obseruatam, demonstratū est à nobis in lib. de Legibus Romanis. Nec verò mirari satis possum, cùm, Fastos aliquot fuisse Comitiales, pateat, qui venerit in mentem Macrobio Fastis, dicere, Lege agi licuisse, cum Populo non licuisse, Comitialibus autem vtrunque licuisse. quorum alterum verè dictum constat, Comitialibus, inquam, & Lege agi, & cum Populo licuisse: quia scilicet Comitiales erant de numero Fastorum: itaque & illud, omnium Fastorum commune habebant, vt Lege agi posse, & hoc præter ea proprium, vt etiam cum Populo posset: Alterum autem de Fastis diebus, quibus ait lege agi licuisse, cum populo non licuisse, in prima parte verum esse video, in secunda qui possit non esse falsum, haud facilè reperio. qui enim Fastis agi cum populo non licet, cùm Comitiales omnes fasti sint &, Comitialibus agi licuisse cum populo, iam ostenderim? dixisset hoc modo: Fastis omnibus lege agi licet, cum populo non omnibus licet: nihil erat, quod reprehenderes: siquidē, quod docuimus, quibusdam Fastis agi cum populo poterat, quibusdam non poterat: quibus poterat, eos si quis Fastos, aut Fastos Comitiales diceret, non erraret, cùm dies fuerit nullus Comitialis, quin idem & Fastus: sed Comitiales potiùs, quàm Fasti, vt reliquis Fastis proprio nomine distingueren tur; & Comitiales item potiùs, quàm Fast Comitiales, breuitatis caussa, vocabantur. Verùm quia libenter, quantum in me est, Antiquitatem soleo tueri; Macrobium, à quo multa didici, quasi gratiæ referendæ loco, ita conor excusare: vt cùm Fastos nominauit, de iis tantùm intellexerit qui Fasti vulgò dicebantur, non etiam de iis qui etsi Fasti ipsi quoque erant, Comitiales tamen appellabantur. spectauit igitur non verbi vim, quæ dies omnes, quibus Prætor tria verba fari posset siue Comitiales essent, siue nō, complectitur; sed consuetudinem loquendi; quod Fastos nominabant eos, quibus tantùm lege agi posset; cùm eos quibus cū populo posset, Comitiales præcipuo vocabulo mallēt appellare. Quæritur hic fortasse: cùm Comitiales omnes essent Fasti, iisque & cū populo, & lege agi posset, cum populo, quia Comitiales; lege, quia Fasti; fieret ne simul vtrumque. Negatur. nam, etsi licebat vtrumque

que

que eodem die, non tamen vtrumque poterat eodem tempore. cùm enim populus in Forum conueniſſet, quid iudicibus, aut litigantibus loci relinqueretur? porrò, ſi vacaret locus, quî tamen poſſet Prætor, aut Iudices, in tanto ſtrepitu, quantus coactæ in vnum locum multitudinis ſolet eſſe, eorum, qui cauſas agerent, orationes attentis auribus, animíſque, vt par eſt, excipere? ſedata mente diligenter aliquid conſiderantibus opus eſt. itaque abſurdum eſt, credere, potuiſſe eodem tempore & cum populo agi, & iudiciis operam dari: ſicuti Faſtis iis, qui Comitiales non erant, eodem quidem die non tamen eodem tempore, & Lege actum, & Senatum eſſe habitũ inuenio; ſic, vt Lege ageretur primùm, deinde Senatus haberetur. quod cùm ex aliis locis, tum ex III. & XII. epiſtola libri II. ad Quinctum fratrem intelligitur. Ergo cùm omnes Comitiales eſſent Faſti, non quia ſemper Lege ageretur, ſed quia ſemper liceret, ſi modò cum populo non ageretur; (nec enim vtrumque ſimul fieri, iam diximus) ita concludemus: Faſtos, littera F in kalendario notatos, iuriſdictionem omnes habuiſſe; Faſtis, littera C notatis, & ius dici, & agi cum populo eodem die, non eodem tamen tempore, potuiſſe: ideoq; Faſtos eos quoq; fuiſſe dico, non ex eo, quod fieret, ſed ex eo, quod liceret. Hæc de faſtis: ſuperſunt Nefaſti. His omnino neque lege agi, neque cum populo licebat. cùm enim opponantur Faſtis, quorum è numero ſunt Comitiales; eo iure, quòd omnes Faſti, ſiue Comitiales, ſiue non Comitiales, habent, prorſus careant neceſſe eſt. Feſtus etiam ſic: Die nefaſto apud Prętorẽ lege agere, religioſum erat. Cauſas tamẽ agi, & Cõcionem haberi, & legem promulgari, licebat. nam neq; cauſſas agi, eſt lege agi: neque Cõcionem haberi: aut, legem promulgari, eſt cum populo agi. quæ probare ſingula magni negotij non eſt. Agitur lege, cùm Prætor tria verba fatur, Do, Dico, Addico: qui eſt vltimus iudicij dies; cùm verò cauſſis audiendis Prætor operam dat, lege tunc non agitur. quare faſtos eſſe neceſſe non eſt omnes dies, quibus aut pro reo, aut contra reũ dicitur: ſed faſtũ eũ quidem eſſe, neceſſe eſt, quo Prætor, aut qui iudicio præeſt, cum conſilio iudicum ſententiam ferre debet. itaque in epiſtola III. libri II. ad Quinctum fratrem, Ad III. Idus, inquit, dixi pro Beſtia, de Ambitu, apud Prætorem Cn. Domitium. Quem tamen diem (eſt autem III. Idus Februarij) faſtum non fuiſſe, kalendarium indicat: notatur enim, vt nefaſtus, littera N nec omnino de octo diebus, qui ab Idibus appellãtur, menſe Februario Faſtus vllus fuit, vltimo tantùm die, hoc eſt Idibus ipſis, excepto; qui nefaſtus priore, faſtus poſteriore parte fuit: notatur enim ſic, N. Conciones licet ad populum haberẽtur, non tamen Comitiali tantùm die, ſed eo facto, qui Comitialis non eſſet, & Nefaſto pariter haberi paterant. nolo enim quenquam in eo falli, quia fortaſſe, Agi ad populum, & Agi cum populo idem eſſe videatur: quæ diuerſa ſunt. nam Agebatur ad populum, cùm ad populum concionem aliquis habebat, vt Gellius docet lib. XIII. c. V. Agebatur autem cum populo, vt ait Feſtus, cùm magiſtratus ad Conſilium aut Comitia vocabat. quod fieri Comitiali duntaxat die licebat. Concionari autem omnibus æquè diebus licuiſſe, exempla demonſtrãt. itaque quoties aliquod S.C. erat factum, dimiſſo Senatu, & S.C. ad populum recitato, magiſtratus aliquis, aut etiam priuatus Senator, Concione ei à magiſtratu data, ad populũ verba faciebat. nec tamen is erat dies Comitialis. nam Comitialibus fieri S. C. aut omnino Senatum haberi non potuiſſe, demonſtratũ eſt. & Feſtus hæc apertè diſtinguit, cùm ait, Forum eſt, in quo iudicia fieri, Cum populo agi, Conciones haberi, ſoleant. Quo die igitur, Agi cum populo, eodem, Agi apud populum, licebat: quo autem Agi apud populum, eodem, Agi cum populo, non ſemper licebat. Exempla ſibi quiſque notet in legendo: quod facillimum eſt: ſunt enim infinita. itaque puto me facere non ineptè, quòd iis recitandis quę paſſim extant, conterendum mihi tempus eſſe non exiſtimem. Illud addendum vnum videtur: Cùm aduocabatur Concio, vt populus aliquid ſuffragiis, rogante magiſtratu, ſciſceret; tum actum eſſe cum populo, non ad populum: cùm verò Magiſtratus, aut etiam priuatus aliquis, magiſtratu ei concionem dante, ad populum verba faciebat, non vt ſuffragia deinde ferrentur, ſed vt aliquid exponeretur; tunc non cum populo, ſed ad populum actũ eſſe. Aliud eſt igitur, Habere concionem: aliud Aduocare concionem. Habere concionem, eſt Agere ad populum: Aduocare concionem, ſi aduocatur, vt ſuffragia ferantur, eſt Agere cum populo. ideo ſcripta ſunt hæc, apud Macrobium lib. primo Sat. Iulius Cæſar Auſpiciorum lib. XVI. negat, Nundinis Concionem aduocari poſſe, id eſt, Cum populo agi, ideóque Nundinis Romanorum haberi Comitia non poſſe. Addita enim ſunt illa verba, Id eſt, Cum populo agi: quia non ſemper, Concione aduocata, cum populo agebatur, ſed interdum ad populum dũtaxat. Nundinis autem, cum populo quidem agere non licuit; ex quo ſequebatur, vt Comitia haberi nõ poſſent: ad populũ autẽ agere, hoc eſt concionem habere, certè licuit. non enim

aduersatur illud quod à Cicerone scriptum est,lib. IV.ad Atticum:Ante diem x.kal.Nũdinæ: Concio biduo nulla. Quibus verbis, id quod factum nõ est nõ id,quod nõ licuit, ostenditur.nam cùm haberi Nundinis Comitia non possent,quod non ex Macrobio tantùm, verùm etiam ex Plinio lib.XIIX.cap. III.cognoscitur: propterea ne concionandum quidem P.Clodius, Appius, Metellus putauerunt; qui proximis diebus, Comitiorum caussa, Conciones habuerant. Supereſt de lege promulganda. id enim de tribus, quæ proposuimus,erat tertium. Ferendæ legis,& Promulgandæ non eadem ratio fuit. Ferebatur die tantùm Comitiali;Promulgabatur etiã non Comitiali siue Fastus,siue Nefastus esset. itaque C. Cato Tribunus pl.rogationem de abrogando Lentulo imperio, die non Comitiali, promulgauit. cùm enim & post IV. Nonas Februarij, & ante IIX. Idus eiusdem mensis promulgauerit: quod ex epistola III.libri II. ad fratrem colligitur: Comitiali die promulgare non potuit, ac ne Fasto quidem. primi enim duodecim Februarij dies Nefasti omnes fuerunt. Haberi autem Senatum per Nefastos omnes,licebat: nec per omnes tamẽ sed tantùm, cùm res postularet, habebatur; eorum magistratuum, quibus id iuris erat, arbitratu. ita Senatus in hoc præstare populo videbatur: quod agi cum populo per vnum modo dierum genus, hoc est, per Comitiales, quæ Fastorum pars erat,haberi autem Senatum per duo genera,hoc est,& per Fastos eos,qui Comitiales non essent, & per Nefastos omnes, licebat. Erant præterea Dies aliquot promiscui; quibus totis lege agi,neque omnino licebat,neque omnino non licebat,sed partim Fasti erant,partim Nefasti. horum tria erant genera: alij,prima & postrema diei parte,Nefasti, media Fasti; qui dicebantur *Intercisi*; & in kalendario his duabus litteris notantur, EN: quod est Endotercisi, pro Intercisi. Veteres enim Endo pro In vsurpabant. itaque dixit Cicero lib. II. de legibus: Quos endo cælum merita vocauerint. Et Festus notat, Endoitiũ pro initium. Varro autem lib.III. de re Rust. Endo suam domum. Alij priore parte Nefasti,posteriore Fasti: qui notantur ipsi quoque duabus litteris, NP, sed coniunctis, hoc modo N': quod valet; Nefastus primo,cuiusmodi fuisse dies ferè omnes Festos, inspecto kalendario, cognoscitur. Nonnulli priore parte Fasti,posteriore Nefasti: qui notantur sic, F.P.quod,Fastus primo,significat, quo ex genere videmus in Kalendario Vinalia fuisse. Dies eos, qui priore parte aut Fasti erant,aut Nefasti,de Veteribus, quod meminerim, nemo nominat. de Fastis autem media diei parte hoc est de Intercisis, Varro sic lib.v. de lingua Latina,*Intercisi* dies sunt, per quos mane & vesperi est Nefas medio tempore, inter hostiam cæsam, & exta porrecta fas:à quo, quod fas tum intercedit, Intercisi dies; aut quod Intercisum nefas. Patet iam, his litteris,quæ sunt in Kalendario, F.N.C.F. P. N'. EN,sex dierum genera significari,Fastos,Nefastos,Comitiales,Fastos primo, Nefastos primo, Intercisos. Quòd si cui veniat in mentem, hac duarum litterarum connexione N non significari, quod nos diximus, Nefastus primo sed potius, Nefas Prætori: huius opinionem argumentum primo è cõiectura, vel ex ipsa potius vt ego sentio, ratione ductum,deinde etiam Historię veteris infirmat auctoritas. argumentum est hoc, Nemo,cui pauciora sufficiunt, pluribus vtitur,quid opus erat, vt ij dies, quibus adscriptum videmus N, Nefasti esse indicarentur, duas potius litteras, quàm vnam, apponere? Cur N'. inquam,non N? præsertim cùm Nefasti dies omnes hac vna littera, N, notentur: sicuti & Fasti,eorum quasi aduersarij,vna litera, F,demonstrantur. Age,dicat aliquis,leue hoc esse,planéque nugatorium argumentum. quod sanè mihi videtur contrà,quid Ciceroni respondebitur? mendaciúne, & falsitatis,quasi testem corruptum, aut insciẽtem, arguemus,non ita,vt opinor,quisquam desipiet. Sunt igitur hæc in Epistola, Risi, Ciceronis verba, libro II.ad fratrem: Cognosce nunc Idus. Decimus erat Cœlio dies. Domitius ad numerum iudices non habuit. Quibus verbis,cùm Idus Februarij,de quibus Cicero loquitur, Fastum ex parte diem fuisse, satis constet: quandoquidem eo die Prætor Domitius,vt de reo cognosceret, sententiámque ferret, in Forum descendit: sequitur, vt N,quod Idibus omnium mensium, exceptis Iuniis, in Kalendario adscriptum videmus Nefastus dies omnino significari non possit. Eodem in libro altera est Epistola, quæ sic incipit: Sextius noster absolutus est ad II.Idus Mart. qui dies, si eo die Sextius absolutus est,certè Nefastus planè non fuit,fuit autem, cùm ei sit adiunctum, priore quidem parte Nefastus,posteriore autem Fastus:sicuti & Idus Februarij, de quibus proximè diximus.& omnes dies, quibus in Kalendario N' appositum animaduertimus. Aggrediamur nunc quando & de Dierum ratione, & de litteris,eos significantibus,satis multa,atque etiam,vt arbitramur,satis vera dicta; alias,quæ in Kalendario sunt,litteras; aut cõcisas, eóque obscuriores dictiones interpretari: vt, quos Antiquitas capit eorum cõmodo pro nostra virili parte consulamus,

KALEN.

A K.IAN. F
B F
C C
D C
E NON. F
F F
G C
H C
A AGON
B EN
C CAR. N'
D C
E EID. N'
F EN DIES VITIOS.
G CAR EX.S.C.
H C
A C
B C
C C
D C
E C
F C
G C
H C
A C
B C
C C
D C
E F
F N
G C
XXXI

H K.FEB. N
A N
B N
C N
D NON
E N
F N
G N
H N
A N
B N
C N
D EID.N'
E N
F LVPER. N'
G EN
H QVIR.N'.
A C
B C
C C
D FERAL.F
E C
F TER.N'
G REGIF. N
H C
A EN
B EQ.N'.
C C
XXIIX

D K.MAR. N'.
E F
F C
G C
H C
A N' HOC DIE CAESAR PONTIF. MAXIM. FACT. EST.
B NON. F
C F
D C
E C
F C
G C
H EN
A EQ. N'
B EID. N'
C F
D LIB.N'
E C
F QVIN. N
G C
H C
A N
B TVBIL. N'
C Q. REX.C.F
D C
E C
F N' HOC DIE CAESAR ALEXAND. RECEPIT
G C
H C
A C
B C
XXXI

C K.APR. N
D C
E C
F C LVDI MATRI.MAG.
G N'ON.LVD
H N' LVDI
A N LVDI
B N LVDI
C N LVDI
D N LVD.IN.CIRC
E N
F N LVD ICERERI
G EID.N' LVDI
H N LVDI
A FORD.N'LVD
B N LVDI
C N LVDI
D N LVDI
F CER.N.LVD IN. CIRC
F N
G PAR. N'
H N
A VIN
B C
C ROB.N'
D F
E C
F N'LVD.FLOR.
G CLVDI
H CLVDI
XXX

A K.MAI. N
B FCOMP
C C
D C
E C
F C
G NON N
H F
A LEM.N
B C
C LEM.N
D N'LVD.MART. IN.CIRC
E LEM.N
F C
G EID.N'
H F
A C
B C
C C
D C
E AGON. N'
F N
G TVB.N'
H Q.REX.C.F
A C
B C
C C
D C
E C
F C
G C XXXI

H K.IVN. N
A F MART. CAR.MO NET
B C
C C
D NON
E N
F N
G MENTI.IN.CA PIT
H VEST.N.F.PR.
A N
B MATR.N
C N
D EID.N
E N
F Q.ST.D. F
G C
H C
A C
B C
C C
D C
E C
F C
G C
H C
A C
B C
C C
D F
E C
XXX

F K.IVL. N
G N
H N
A N'
B POPLIF. N'
C N LVDI APOLLIN
D NON. N LVDI
E N LVDI
F N LVDI
G C LVDI
H C LVDI
A N' LVDI
B C LVD. IN. CIR.
C C MERK.
D EID. N' MERK.
E F MERK.
F C MERK
G C MERK.
H LVCAR. N' MERK.
A C LVD. VICT. CAES.
B LVCAR. LVD
C C LVDI
D NEPT. LVDI
E N LVDI
F FVRR. N' LVDI
G C LVDI
H C IN CIRC.
A C IN CIRC.
B C IN CIRC.
C C IN CIRC.
D C
XXXI

E K. AVG. N.
F C FER. HOC DIEC. CAESAR HISP. VICIT.
G C
H C
A NON. F
B F
C C
D C
E N' HOC DIE CAESAR HISPALIN. VIC.
F C
G C
H C
A EID. N'
B F
C C
D C
E PORT. N'
F C
G VIN. F. P.
H C
A CONS. N'
B EN
C VOLC. N'
D C
E OPIC. N'
F C
G VOLT. N'
H N' H. D. ARA VICTORIA IN CVRIA DEDIC. EST
A F
B F
C C
XXX

D K. SEPT. N HOC DIE
E N FER. NEP.
F N'
G C LVDI. ROMANI
H NON. F. LVD.
A F LVDI
B C LVDI
C C LVDI
D C LVDI
E C LVDI
F C LVDI
G N LVDI
H EID. N'
A F. F. EQVOR. PROB.
B LVD. ROM. IN. CIRC.
C C IN CIRC.
D C IN CIRC.
E C IN CIRC.
F C IN CIRC.
G C MERK.
H C MERK.
A C MERK.
B N' MER. H. D.
C C AVGVSTI. NATALIS LVD. CIRC.
D C
E C
F C
G C
H F
A C
XXX

B K. OCT. N
C F
D C
E C
F C
G C
H NON. F
A F
B C
C C
D MEDITR.
E AVGVST. N'
F FONT. N'
G EN
H EID. N'
A F
B C
C C
D ARM. N'
E C
F C
G C
H C
A C
B C
C C
D C LVD. VICT.
E C LVDI
F C LVDI
G C LVDI
H C LVDI
XXXI

A K. NOVEM. N
B
C
D
E NON. F
F F LVDI
G C LVDI
H C LVDI
A C LVDI
B C LVDI
C C LVDI
D C LVDI
E EID. N' EPVL. INDICT.
F F EQVOR. PROB.
G C LV. PL. IN CIR.
H C IN CIRC.
A C IN CIRC.
B C MERK.
C C MERK.
D C MERK.
E C
F C
G C
H C
A C
B C
C C
D C
E F
F C
XXX

G K. DEC. N
H
A
B
C NON. F
D
E C
F C.
G C
C AGON.
B EN
C EID. N'
D F
E CONS. N'
F C
G SAT. FERIAE SAT
H C
A OPAL. N'
B C
C DIV. N'
D C
E LAR. N'
F C
G C
H C
A C
B C
C F
D F
E C
XXXI

KALENDARII ROMANI EXPLANATIO.

F. Fastus dies
C. Comitialis
N. Nefastus

IAN.

NON. nonæ
AGON. Agonalia. Ouidius
EN. Endotercisus; pro, Intercisus
CAR. Carmentalia: quod sacra tum, & feriæ Carmenti. Varro
EID. Idus

FEBR.

LVPER. Lupercalia: quod in Lupercali Luperci sacra faciunt. Varro.
QVIR. Quirinalia: à Quirino; quod huic Deo feriæ ad Q. fratrem lib. 2.
FERAL. Feralia: ab inferis, & ferendo, quod ferunt tum Epulas ad sepulchrum, quibus ius ibi Parentare.
TER. Terminalia: quod is dies Anni extremus constitutus. duodecimus enim mensis fuit Februarius
REGIF. Regifugium. Ouidius. quamquã est inter Ouidium, & kalendarium, de Die Regifugij cõtrouersia. ille enim assignat ei Februarij diem XXIII, in kalendario autem video ad XXIV. esse appositum. nec sanè, si modo Regifugij dies N fuit videtur esse potuisse die XXIII, hoc est Terminalibus; qui N^{a} dies fuit. alioqui dies idem & N^{a} & N fuisset.
EQ. Equiria. Varro, Festus, Ouidius

MART.

LIB. Liberalia. Varro
QVIN. Quinquatrus. Varro
TVBIL. Tubiluſtrum: quod eo die in Atrio sutorio Sacrorum Tubæ lustrantur. Varro lib. v Ouidius libro 3. Fastorum, & Festus
Q. REX. C. F. Quando Rex Comitiauit, Fas. Varro, Festus

APR.

CIRC. Circenses
FORD. Fordicidia: à Fordis bubus. Bos forda, quæ fert in vẽtre, quod ea die publicè immolantur boues prægnantes in Curiis. complures à Fordis cedẽdis Fordicidia dicta. Varro lib. v. Ouid. lib. 4
CER. Cerialia. Varro
PAR. Parilia: à Pariendo, vt ait Victorinus Afer. Alij, Palilia, à Pale; quod eo die Feriæ ei deæ fiunt. Varro libr. v. Ouidius lib XV. Fast. Festus in verbo, Pales; & Parilibus. Tibull. el. 6. lib. 2. Propertius in IV.
VIN. Vinalia: à Vino. Varro
ROB. Robigalia: dicta ab Robigo, secundum segetes. Varro
FLOR. Floralia. Ouidius, Plinius

MAI.

COMP. Compitalia
LEM. Lemuria. Varro, Ouidius
LVD. MART. IN CIRC. Ludi. Marti in Circo. Ouidius
Q. REX. C. F. Quando Rex comitiauit, fas

IVN.

MART. CAR. MONET. Marti, Carneæ Deæ, Monetæ Iunoni. Macrobius, Ouidius
IN. CAPIT. In Capitolio
VEST. NF. PR. Vestæ, Nefas Prætori
MAT. Matri Matutæ Ouidius
Q. ST. DE. Quando Stercus defertur. Varro, Festus, Ouidius

IVL.

POPLIF. Poplifugium; pro, Pupulifudium

APOLLIN. Apollinares
MERK. Merkatus
VICT.CAESAR. Victoriæ Cæsaris
NEPT. Neptunalia
FVR. Furinalia

AVG.

FER. Feralia
HISP.VIC. Hispaniam vicis
PORT. Portunalia
VIN.F.P. Vinalia.Fas Prætori.Varro,Plinius
CONS. Consualia.Plutarchus
VOLC. Volcanalia.Varro
OPIC. Opiconsiua.Varro
VOLT. Volturnalia.Varro
H.D.ARA.VICTORIAE.IN.CVRIA.DEDIC.EST. Hoc die Ara Victoriæ in Curia dedicata est

SEPT.

FER.NEP. Feriæ Neptuno
F.EQVOR.PROB. Feriæ Equorum probandorum.Valerius Max.lib.11
LVD.CIRC. Ludi Circenses, in Augusti die natali,Suetonius,Dio

OCT.

MEDITR.Meditrinalia,à Meditrina Dea. Varro
AVGVST. Augustalia
FONT. Fontinalia.Varro
ARM. Armilustrum.Varro

NOV.

EPVL. INDICT. Epulum indictum
LVD.PLEB.IN.CIRC. Ludi Plebeij, in Circo.Suetonius

DEC.

AGON. Agonalia
SAT. Saturnalia.Macrobius
OPAL. Opalia.Varro,Macrobius
DIV. Diualia. Diuæ Angeronæ dies festus.Is dies à Varrone lib.v.de ling.Lat.appellatur Angeronalia,ab Angerona, cui sacrificium fit in curia.Macrob. Saturn.lib.XII.kal. Ian.feriæ sunt diuæ Angeroniæ cui Pontifices in sacello Volupiæ sacrum faciunt.
LAR. Larentinalia. Varro, Ouidius, Plutarchus

DE NOMINIBVS IMPOSITIVIS,

EX CONSTANTINI CENSVRA.

Hæc Tito Probo tribuuntur.

DE PRÆNOMINE.

VARRO *simplicia in Italia fuisse nomina* ait: existimationisque suæ argumentum refert, quòd Romulus & Remus, & Faustulus, neq; prænomen vllum, neque cognomen habuerunt. Qui ab eo dissentiunt, aiunt matrem eorum Rhæam Syluiam vocatam: auum Syluium Numitorem: fratrem eius, Amulium Syluium: & superiores Albanorũ reges, Capetum Syluium, Agrippam Syluiũ: posteriorésque duces, Metium Suffetium, & Tutorem Claudium vocatos: nec contenti iis, ad Sabinos transgrediuntur: & Titum Tatium, Numam Pompilium, & patrem eius Pompium Pompilium: eius deniq; regionis principes enumerãt, Putilianum Lauianum, Volesium Valentium, Metium Curtium, Alium Sumusileaticum. Hetruscis, recitant Lartem Porsenam. Ab Equiculis, Septimum Medium, primum regem eorum, & Sertorem Resium, qui primus Ius Feciale instituit. In hunc modũ Varronis sententia subruitur. ¶ Romanos autem arbitrandum est *ab Albanis & Sabinis multiplicandorum nominum consuetudinem traxisse*: quoniam ab illis orti sunt. Omnia autem quæ ad vnumquemque nostrum definiendum excogitata sunt, eandem vim significandi hominis obtinent. Quod per proprietatem dicitur, hoc distat, quia eo *gens cognoscitur*, ideóque dicitur *gentilitiũ*. Cętera ordine variantur. Nam quod præponitur, *prænomen*: quod pòst fertur, *cognomen*: quod ad vltimum dicitur, *agnomen*: quorum series non ita, vt exposui, semper seruata est. Animaduerto enim in consulum fastis, perplexũ vsum prænominum & cognominum fuisse, dictum, Posthumum Cominium Aruntium: & Posthumum Ebutium Heluam, & Vopiscum Iulium, & Opitrem Virgineum Tricoscum, & Paulum Fabium Maximum. Quinetiam quædam cognomina in nomen versa sunt: vt *Cepio*: nanque hoc in Bruto, nominis locum obtinuit. *Gentilium nomina* Varro putat fuisse numero & prænomina circa triginta. Pueris non priusquam togam virilem sumerent: puellis non antequam nuberẽt prænomina imponi moris fuisse, Quintus Scæuola autor est. Quæ olim prænomina fuerũt, nunc cognomina sunt: vt, Posthumus Agrippa, Proculus. Cæsar *Opiter*, qui patre mortuo, auo vino gignebatur: vt *Opiscus*, qui in vtero matris geminus conceptus, altero abortu eiecto, incolumis editus erat. *Hospes* prænomẽ fuit in eo qui peregrè apud hospitẽ nat⁹ erat, ídq; habuit Lucretius Tricipitius collega Lucij Sergij. *Volero* enim in prænomẽ abiit, quia nolẽtibus nasci liberis parentibus videbatur, quo vsus est Pub. Philo. *Lacertis* prænomen, est sumptũ à larib⁹. Tuscũ antè creditũ esse, fuitque consularis. *Herminus*, est prænomẽ Tito Virgineo Casto. *Statius*, à stabilitate: *Faustus* à fauore prænomen ceperũt. Tullius prænominatus est ominis gratia, quasi tollendus, o litera, in u, conuersa. *Sertor*, qui per sationẽ natus est, appellatus est. *Ancum* prænomen, Varro à Sabinis translatum putat: Valerius autem scribit, quòd cubitum vitiosum habuit, quòd Græcè vocatur ἀγκὼν. *Lucij* cœperunt appellari, qui ipso initio lucis orti erant: aut (vt quidam arbitrantur) à Lucumonibus Hetruscis. *Manij*, qui manè editi erant: vel ominis cãusa, quasi boni: Manum enim antiqui bonum dicebant. *Cneus*, ob insignẽ rem appellatus, quòd vnum prænomen varia scriptura notatur: alij enim Neum, alij Gneum, alij Cneum scribunt; qui G litera in hoc prænomine vtuntur, antiquitatem sequi videntur, quæ multum ea litera vsa est: olim enim dicebant frugmentum, nunc frumentum refertur: & gnatura modò natura. Igitur etiam qui in corporibus gigni solet, Gneus appellatur, Qui C. corruptione syllabæ delectari videntur. Qui Neus, leuitatem Gaij indicant, à gaudio parentum dicti. *Auli*, qui diis alentibus nascuntur. *Marci*, qui Martio mense geniti. *Publij*, qui prius pupilli facti erant, quàm prænomina haberent: alij ominis cau-

ſas, ex pube. *Tiberij* vocari cœperunt, qui ad flumen Tiberim naſcebantur. *Titus* à Sabino nomine Tito fluxit. *Appius*, ab Acteo eiuſdem regionis prænomine. *Cæſones* appellati ſunt, qui mortuis matribus execti erant. *Seruius*, qui mortua matre in vtero ſeruatus eſt. *Spurij*, patre incerto geniti, quaſi Epoptæ. *Numerij*, ſola patricia familia vſa eſt Fabia, idcirco quòd CCCVI. apud Trebiam flumen cæſis: qui vnus ex ea ſtirpe extiterat, ducta in matrimonium vxore filij Numerij Iotalicij Malemitani, ſub eo pacto, vt quem primum filium ſuſtuliſſet, ei Numerij prænomen imponeret, obtemperauit. ¶ Antiquarum mulierum frequenti in vſu prænomina fuerunt, Rutilia, Ceſellia, Rodocilla, Mutrulla, Burra, à calore dicta. Iſta prænomina, à viris tracta ſunt, Caia, Lucia, Publia, Mœrea. Cæterùm Caia vſu ſuper omnes celebrata eſt: fertur enim Caiam Cæciliam, Tarquinij Priſci regis vxorem, optimam lanificam fuiſſe, & ideo inſtitutum fuit, vt nouæ nuptæ ante ianuam mariti interrogatæ quænam vocarentur, Caiam eſſe ſe dicerent.

CAROLI

CAROLI SIGONII DE NOMINIBVS ROMANORVM LIBER.

Cur Romani multis nominibus vsi sint.

CVM multæ res in tota antiquitate Romana parum adhuc tractatæ ac cognitæ sunt, tum illa difficilis atque obscura quæstio est quæ est de ratione nominum Romanorũ. Nam etsi res est & à veteribus explicata diligenter, & ad huius etiam memoriæ hominibus penitus non neglecta, tamen quia illorum scripta vetustas vel consumpsit ferè vel deformauit, hi in hoc genere non satis accuratè omnia collegerunt, plurimum adhuc lucis desiderare videtur. Itaque, quoniam ad hos quos scripsimus, Romanorum magistratuũ Fastos eiusmodi maximè disputatio pertinet, quique proximè hac de re scripserunt, nec satis plenè nec ad rei veritatem satis aptè tantum argumentum tractarunt, faciendum esse nobis videtur, vt hoc loco quid de nominibus Romanorum inuenerimus, exponamus. Quum autem Romanos homines duobus primùm pòst etiam tribus nominibus vsos esse reperiamus, quorum vnum præcipuè Nomen, alterum Prænomen, tertium Cognomen aut Agnomen appellauerunt, iccirco danda opera est vt in huius quasi vestibulo disputationis caussam huiusce facti, quæ probabilis maximè videatur esse, reddamus. Qui igitur de his caussis disseruerunt, ij in duas ferè partes diuisi sunt. quorum alij hanc consuetudinem propriam fuisse Romanorum, alij à vicinis populis acceptam esse tradiderunt. Ac priorem quidem opinionem tuetur Varro, (vt est apud Valerium Maximum in epitoma de prænominibus) posteriorem verò quidam alij. Varronem autem mouit maximè illa ratio, quòd in Italia ante Romam conditam quosdam homines vno tantummodo nomine præditos fuisse, vt Romulum & Remum & Faustulum animaduertit. Itaque Varronis opinionem Priscianus fortè sequutus, caussas cur Romani nomina duplicauerint, exponit duas: vnam, vt qui in quaque familia eodem nomine vocarentur, præposito aliquo alio nomine, quo inde prænomen dixerunt, distinguerentur: alteram, vt Sabinorum gratiam beneuolentiámque colligerent, quos Romulus in ciuitatem suscepit, aut suis Sabinorum nomina, aut contrà sua Sabinorum nominibus præponentes. Id quod in Romulo scripsit etiam Eutropius. Quin etiam Appianus huc spectasse videtur, quum in procœmio historiæ scripsit Romanos vno primùm nomine vsos esse, pòst duobus, tum tribus. Sic enim ait, Καὶ τὰ ὀνόματα Ῥωμαίοις πάλαι μὲν ἦν ἕν, ὥςπερ ἀνθρώποις ἅπασιν ἑκάστῳ μετὰ δὲ ἐγένοντο δύο καὶ οὐ πολὺς χρόνος ἐξ οὗ καὶ τρίτον ἤρξατό τισιν ἐς ἐπίγνωσιν ἐκ πάθους ἢ ἀρετῆς περιτίθεσθαι. Itémque Varro libro De lingua Latina, quum ait, Quum essent duo Terentij, aut plures, discernendi caussa, vt aliquid singulare haberent, notabant forsitan ab eo qui manè natus diceretur, vt is Manius esset, qui luci, Lucius, qui post patris mortem, Postumus. Qui verò secus senserunt, hanc rationem ab aliis populis mutuatos esse Romanos dixerunt: præsertim verò quum ipsi ante Romam conditam matrem Romuli legerent Rheam Siluiam, auũ Numitorem Siluium, fratrem eius Amuliũ Siluium, posteriorésque duces Metium Fufetium, Titum Tatium, Numam Pompilium, patrémque eius Pomponem Pompilium nominatos. In hac autem opinione fuerunt Arruntius Claudius & Valerius Maximus. Nam Claudius (vt Diomedes scribit) à Græcis hoc sumptum tradit, apud quos multi æquè atque apud Romanos, tria nomina vsurpauerint, id quod in Alexandro Dardanio Paride & in Achille Æacide

Celeri intelligi posse putat. Valerius autem ab Albanis & Sabinis, à quibus potissimùm traxerunt originem, Romanos hanc consuetudinem accepisse ait. Atque huic quidem ego etiam assentior, quippe qui & hãc rationem apud Italos populos fuisse, & aliis præterea eos quibusdã prænominibus à Romanis vsos esse comperiam, & Remum ac Romulum aut quia spurij fuerũt, gentis nomine caruisse, aut certè ex Siluia gente, cuius & mater erat, extitisse existimem. Distinguendorum tamen filiorum atque nepotum caussa inuenta prænomina esse, Varroni grauissimo in primis auctori assentior.

Quid sit nomen, prænomen & cognomen.

Celebrata est igitur (quemadmodum demonstratum est) à Romanis hæc tota multiplicandorum nominum ratio. neque enim nomine aut prænomine tantummodo contenti fuerunt, sed cognomen & agnomen etiam adiunxerunt. Quod etiam significat Pausanias in Atticis, quum eos tribus aut etiam pluribus nominibus vsos esse tradidit, ita, καλοῦνται γε οὐ παρόδην οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ταυτὰ Ἕλλησι, ἀλλὰ καὶ πρία (ὁπόσα ἢ ὀλίγα) καὶ ὅθι πλείονα ὀνόματα ἑκάστῳ τίθενται. De quibus omnibus quum ab aliis alia tradita sint, quid ipse sentiam, non dicam, quid autem veteres senserint, verbis eorum expositis, breui concludam. Ac primùm quidem nominabo Valerium, qui ita ait, Omnia quæ ad vnumquenque nostrum definiendum excogitata sunt, eandem vim significandi hominis obtinent. Quod per proprietatem dicitur, hoc distat, quia eo genus cognoscitur, ideóque dicitur gentilicium. cetera ordine variantur. Nam quod præponitur, prænomen: quod pòst fertur, cognomen: quod ad vltimum dicitur, agnomen vocatur. Neque verò aliter sensisse videntur Sosipater, Donatus & Diomedes, grammatici non solùm antiquitate, sed etiam doctrina nobiles. quorum, vbi de propriis nominibus agunt, hæc verba sunt, Vocabulorum, quibus Romani capita recensebant, quatuor genera sunt, prænomen, nomen, cognomen, agnomen. Prænomẽ, quod nomini gentilicio præponitur, vt Publius: nomen, quod originem gentis declarat, vt Cornelius: cognomen, quod nominibus gentiliciis subiungitur, vt Scipio: agnomen, quod extrinsecus addi solet aliqua ratione, vel euentu quæsitum, vt Africanus. Quod siquis hos fortasse, vt leues, huiusce rei auctores repudiauerit, nunc animum referat ad ea quæ scripta sunt apud Dionysium, Plutarchum, Ciceronem & Suetonium, auctores rerum Romanarum grauissimos, eosdémque certissimos, à quibus hæc eadem opinio confirmatur. Dionysius quidem nomen vnum commune Romanis fuisse ait, alterum verò gentilicium. Sic enim de Lucumone ait, μαθὼν ὅτι Ῥωμαίων ἑκάστῳ κοινὸν ὄνομα κεῖται, καὶ μετὰ τὸ κοινὸν, ἴδιον, ὃ δὴ συγγενικὸν αὐτοῖς ὀνομάζουσι καὶ παρωνυμικόν. sic alibi commune nomen, appellat prænomen, vt de Attio Næo, αὐτὸς μὲν ἑκάλεῖτο καὶ κοινὸν ὄνομα καὶ προσηγορικὸν Νέζιος· τὸ δὲ συγγενικὸν, Ἀτίλιος. Eodem autem in loco Dionysius commune nomen vocat Lucium, gentilicium verò Tarquinium. Plutarchus verò in Coriolano ait ita, Tertium igitur ei nomen Coriolano inditum est: ex quo intelligi potest, Caium ei fuisse propriũ nomen, Marcium verò gentilicium, id est ἐκ τούτου τρίτον ἔσχεν ὄνομα τὸ Κοριολανόν. ᾧ καὶ μάλιστα δῆλόν ἐστιν ὅτι πρὸ ὀνομάτων ἴδιον ἦν ὁ Γαΐος· τὸ δὲ λύπτεσθαι, οἰκίας καὶ γῆν ἐκείνους κοινὸν ὁ Μάρκιος. Idem etiam initio Marij. Ea verba quia nimis multa visa sunt, atque etiam in promptu sunt omnibus, non apposui: quid tamen ille tradiderit, breuiter mihi esse ostendendum putaui. Sic igitur ille disputat vt varia & ipse fuisse nominum genera dicat. quorum alia prima, alia secunda, alia tertia vocat. Ac prima quidem nomina quæ propria, vt Cnæũ, Lucium, Publium: secunda verò quæ gentis caussa multis communia sunt, vt Pompeios, Manlios & Cornelios: tertia, quæ ab actione aliqua, vel à corpore, vel à moribus indita sunt, vt Macrinum, Torquatum & Sullam. & secundis quidem respondere apud Græcos Heraclidas ac Pelopidas: tertiis verò Grypum & Gallinicum putat. Quid? quũ Cicero epistola ad Atticũ libro quarto, ita ait, Qui vetere prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius: & Suetonius in Cæsare, quũ inquit, Vt quod eo anno actum esset, Iulio & Cæsare actum scriberent, bis eundem repetentes, nomine ac cognomine: nónne satis ostendunt Titum quidem prænomen, Cæcilium verò & Iulium nomina, Cæsarem verò cognomen esse? Hæc mihi satis multa & satis firma visa sunt quæ afferrem cùm ad harum appellationum vim & naturam definiendam, tum ad eorum opinionem labefactandam qui contrà aut aliter senserint aut scripserint.

Quot & quæ prænomina fuerint, & vnde singula ducta sint.

Quum ergo multa vocabulorum genera sint, quibus plerunque veteres Romani appellarẽtur, primùm de prænominibus, pòst de reliquis, quid sentiamus dicendũ est. Ac prænomen quidem πρώνυμον Græcè dictum scribit

bit Diomedes: Plutarchus autem modò primum nomen, modò proprium nomen, Dionysius (vt ostendi) commune nomen appellat. Vis autem Latini vocabuli satis perspicua est, nam quod nomini pręponitur, id prænomen dici voluerunt. Ex his autem prænominibus alia à Romanis, alia à finitimis populis frequentius vsurpata esse reperio: Romana autem ad triginta fuisse ex Varronis sententia tradit Valerius. Hæc autem fuisse videntur, Agrippa, Appius, Aulus, Cæso, Caius, Cnæus, Decimus, Faustus, Hostus, Lucius, Mamercus, Manius, Marcus, Numerius, Opiter, Postumus, Proculus, Publius, Quinctus, Seruius, Sextus, Spurius, Tiberius, Titus, Tullus, Vibus, Volero, Vopiscus: peregrina verò Ancus, Aruns, Lar, Lucumo, Metius, Numa, Petro, Pompo, Sertor, Tallus, Turnus, Volusus. Dè quorum prænominum origine ac significatione, quoniam qui de nominib⁹ modò scripserunt, nihil dixerunt, nos scribemus ea quæ à veterib⁹ tradita, à nobis quãta maxima fieri potuit diligentia sunt collecta.

Agrippa, Festo auctore, vocatus qui cum labore matris sit natus, exempli causĩa in pedes contra naturam, & non in caput, id est ab ęgro partu. Item Marcellus & Quinctilianus lib. 9.

Appius ex Sabinorum prænomine Actio venit, vt ait Valerius, ídque Romæ Claudiorum fuit: quorum princeps Actius Clausus dictus est. Liuius lib. 5. quo in loco multa in scholiis diximus.

Auli dicti qui diis alentibus nascerentur. Valerius.

Cæso qui ex vtero matris exectus est. Festus, Valerius, Plin. lib. 7. cap 9.

Caius à gaudio patrũ appellatus. Valerius.

Cnæum ob insigne næui qui in corporibus gignitur.

Faustum à fauore dictum scribit Valerius.

Quinctus, Sextus, Decimus, à numero dicti sunt, teste Varrone, vt qui quincto, sexto & decimo quoque loco esset natus, is demum primis temporibus Quinctus, Sextus & Decimus diceretur.

Hostes, inquit Valerius, fuit prænomen in eo qui peregrè apud hospitem natus est, fuitque prænomen Lucretij Tricipitini, collegæ L. Sergij consulis. Macrobius lib. Saturnal. primo, qui in hostico procreatus esset, eum Hostum vocatum fuisse scribit. Est autem mendum apud Valerium. Hospes enim legitur non Hostus. Quòd autem legendum sit Hostus, ex eo intelligi potest quòd Liuius Lucretium Tricipitinum, cuius Valerius meminit, Hostum vocat. Et in consulibus Capitolinis, An. CCCXXXVI scriptum est. *P. Lucretius Hosti F.* Macrobius etiam lib. 1. Hosti Hostilij mentionem facit.

Lucij duplex origo traditur à Valerio. aut enim à Lucumonibus Etruscis dictus est, vt Lucumo Tarquinienſis, qui se L. Tarquinium appellauit: aut is demum Lucius appellatus est qui lucis initio natus est. Quod scribit etiam Festus & Varro.

Mamercus prænomen gentis Æmiliæ fuit, de quo Plutarchus in Numa & Æmilio sic, Mamercus fuit Pythagoræ filius, à quo Numa Pompilius rex filium Mamercum nominauit, qui auctor & princeps gentis Æmiliæ fuit. Festus autem prænomen Oscum esse putat, quòd Osci Martem Mamercum appellauerint.

Manius dictus est qui 'manè est ortus: aut ominis causĩa, quasi bonus: manum enim antiqui bonum dicebant. Varro lib. 2. De analogia, Valerius, Festus, Macrobius lib. 1. Saturnal. Zosimus autem Græcus historiarum auctor lib. 1. tradit Manium in gentem Valeriam profectum esse à quodam Valerio, qui primus sacra diis manibus fecit. Sic enim ait, τῦτον τὸν Ζωμὸν ὁ Οὐαλέριος εὑρὼν, καὶ πᾶν θυσίαν καὶ τὰς ἀπαυχήσας ἐπιτελέσας ἐκλήθη Μάνιος Οὐαλέριος Ταραντῖνος. τοὺς τε γὰρ χθονίους θεοὺς μάνης καλεῦσι Ρωμαῖοι, καὶ τὸ ὑγιαῖνον βακτήρ.

Marcus dictus est qui mense Martio natus est Valerius.

De Numerio sic Festus, Numerius prænomen nunquam antea fuisse in patricia familia dicitur, quàm Q. Fabius, qui vnus post sex & trecentos ab Etruscis interfectos superfuit, inductus magnitudine diuitiarum vxorem duxit Otacilij Maleuentani (vt tum dicebantur) filiam, ea conditione vt qui primus natus esset, prænomine aui materni Numeri⁹ appellaretur. Et Valerius ita, Numerio sola patricia familia vsa est Fabia, iccirco quòd CCCVI apud Cremeram flumen cæsis, qui vn⁹ ex ea stirpe extiterat, ducta in matrimonium vxore filia Numerij Otacilij Maleuentani, sub eo pacto, vt quem primum filium sustulisset, ei Numerij prænomen imponeret, obtemperarit. Hinc mendosè apud Ciceronem lib. 1. De diuinatione legitur ita, His adiũgatur etiam somnium Æneæ, quod in numerum Fabij Pictoris Græcis annalibus scriptum est, quum sit legendum, Quod in Numerij Fabij Pictoris. Fuit enim alter Fabius Pictor prænomine Quinctus, qui de rebus Romanis Latinè scripsit, Gellio & Nonio teste (qui eius sæpe verba Latina protulerunt) itémque Cicerone de legib. 1. qui eum inter historicos Latinos numerat. at qui Græcè iisdem de rebus scripsit, is videtur fuisse Numerius nominatus, quem tamen 1. libro Dionys. Quinctum nominat. Hac ratione in oratione pro Cluentio Numerios Aurios legimus. & lib. 3. De orat. Numerium Furium, & lib. 2. De diuin. Numerium Suffucium, &

apud Pædianum Numerium Quinctium.

Opitor dictus, cuius pater, auo viuo, mortuus est. quasi qui post obitum patris genitus sit, aut qui ob patrem auũ habeat. Quod prænomen Virginio Tricosto consuli fuit. Valerius & Festus.

Postumus, qui post humatum patrem est natus. Varro lib. 2. De analogia, & Plutarch⁹ in Coriolano, vt Posthumus Æbutius. de quibus Valerius. Nam Liuij libri mendosi erant, qui haberent Postumius pro Postumus. quum tamen Postumius gentis nomen sit, Postumus prænomen.

Proculus, qui natus sit patre peregrinante patria procul, vt ait Plutarchus in Coriolano. Valerius autem ait, qui patre sene natus sit, quasi procul ætate progresso, eum Proculum esse vocatum.

Publij, sit Valerius, qui prius pupilli facti erant quàm prænomina haberent. alij omnis caussa à pube.

Seruius is primùm dictus est quem seruiens mulier peperisset, vt de Ser. Tull. rege scribit Dionysius. at Valerius, qui mortua matre, in vtero seruatus est.

Spurius dictus, qui sine patre esset, antiqui enim iisdem literis S.P. Spurium, & sine patre scripserunt. Plutarchus in quæstionibus, & Valerius.

Tiberij, qui ad Tiberim nascerẽtur. Valeri⁹.

De Tito controuersia est. Valerius à Sabino quodam, nomine Tito, manasse ait, Festus à Titulo. Titulos autem milites fuisse quòd patriam tuerentur, quasi Titulos.

Tullus ominis caussa dictus est, quasi tollendus, o in u versa. Valerius.

Volero, inquit Valerius, in prænomẽ abiit, quia nolentibus nasci liberis parentibus videbatur. quo vsus est Publilius Philo. Quare in anno CCCLIII. Capitolino ita est, *L. Publilius L.F. Voler. N. Philo.*

Vibũ prænomẽ esse indicat annus CCC Capitolin⁹, vbi ita est, *P. Sestius Q.F. Vibi N. Capitolinus.* Itémq; Liuius lib. 26, Vibus Virius.

Vopiscus dictus, qui ex duobus conceptis vno abortu excluso ad partum legitimum deduceretur, quo prænomine præcipuè Iulia gens vsa est, Valerius, Festus, Plutarchus in Coriolano, Plin. lib. 6. cap. 9. Sed de Romanorum prænominum vi ac significatione hactenus. Peregrinorum autem multo obscurior ratio & significatio est.

Ancum scribit Varro à Sabinis ortum. Valerius autem tradit eum Ancum esse appellatum, qui vitiosum habuit cubitum, qui ἄγκων Græcè dicitur, cui etiam Festus assentitur. Ancus enim (inquit) ille vocatur, qui aduncũ habet brachium, ita vt regi non possit. Hinc Ancus Marcius rex, & Ancus Poblicius imperator Lanuuinus contra Hostilium regem, Dionysio auctore.

Arruntem & Luconem Etrusca prænomina fuisse scribit Dionysius. Itaque Arruntem Tarquinium superbi regis filium, & Arruntem Tolumnium Porsenę filium legimus.

Volusus Sabinũ fuit. eóque vsus est pater P. Valerij Poplicolę, Liuio & Capitolinis lapid. auctoribus: quanquam Græci οὐάλεσον vocãt.

Lartis prænomen, vt tradit Valerius, à laribus sumptum est. Tuscum autem antè creditum est esse, fuitque consulis Herminij. Idem ferè Carisius & Priscianus lib. 5. Lar si familiaris est, facit laris, si Tolumij Porsenæ, Lartis. Et Seruius in 6. Æneidos, Lar Tolumnius à Cosso occisus, à loco dictus est. flectitur autem Lar Lartis. Et Liuius lib. 4. Daturos, quod Lar Tolumnius dedisset. Et Cicero Philippica 11. Lar Tolumnius Veientium rex. De Larte Porsena ita Dionysius lib. 5. Ἐστιλεὺς ἦν Κλουσινιῶν Λάρης ὄνομα, Πορσίνας ἐπίκλησιν. Quòd autem hoc prænomen Herminij consulis fuerit, (vt ait Valerius) id ex Dionysij lib. 6. quoq; cognoscitur: à quo ita anno CCCIIII consul scribitur Λάρης Ἑρμίνιος, & à Diodoro Λάρτης Ἑρμίνιος. Ex his autem intelligi potest quàm verè scripserint quidã in libro de Nominibus ita, Posteaquam in vrbem migrarunt Sabini, duplicari nomina cœperunt, vt Numa Pompilius, Seruius Tullius, Lares Porsena. quamuis hoc nomen Etruscum fuerit. In quo prænomine *Lartes* sciendum eo veluti prænomine vsos veteres. Seruius interpres Vergilianus ab oppido dictum putat. Itidem Plutarchus in Publicola existimauit, qui tamen Λάρτας scribit, sed malè. Hæc illi. quàm autem verè, ipsi viderint, neque enim Lartes Porsena duobus tantùm nominibus vsus est, quum ex Tolumnia gente fuerit, Carisio (quem antè nominaui) auctore nec *Lartes* in recto casu dicitur, sed *Lar*, quod superioribus testimoniis comprobatum est. nec Seruius *Lartem* ab oppido dictum ait, sed à loco: nec item Plutarchus vllo in libro, nedum in Poplicola, ab oppido dictum ait, neque item est apud Plutarchum Λαρτας, sed Λάρης, quanquam mendosè. inquit enim ἰκάνουσι Κλάρας Πορσίνου. quum sit legẽdum ex Dionysio, τὸν Λάρην Πορσίναν. Cur igitur hoc illi dixerunt? quia interpretem legerũt, qui ita vertit, Supplex ad Lartẽ Porsenam confugit. Illi verò in Græcis libris versati, quid in Græco codice esse deberet, intelligentes, illud quod non erat, esse affirmarunt.

Metius, Albanorum prænomen fuit, vt in Metio Fufetio: & Sabinorum, vt in Metio Curtio: & Latinorum, vt in Metio Geminio & Metio Octauio, de quibus Liuius.

Numa Sabinorum fuit, vt in Numa Pompilio rege, & in Numa Marcio pont. max. de quo dixi in primum Liuij librum.

Pompo-

Pomponis prænomine vsus est Põpo Põpilius Numæ regis pater. Dionys. in Numa, & Liuius li. 41. Itaq; Numa filiũ etiã habuit nomine Põponẽ, qui ex se gẽtẽ Põponiã ppagauit, auctore Plutarcho. quãquã quidã imperitè Pomponij filiũ Numã esse scripserũt.

Tallus Sabinorum prænomen fuit. de quo Festus. Dionysius etiam cum Tatio rege Sabinorum Romam commigrasse ait Tallum cognomine Tyrannum.

Turnus Latinorum fuit, vt in Turno Herdonio Aricino.

Sertor auctore Valerio dictus est, qui per sationẽ natus esset, eóq; prænomine Sertor Resius vsus est, is qui primusius feciale instituit. Festus autẽ Sertorẽ à prendendo dictũ à quibusdam ait, quia quũ cuipiam afferat manũ, educẽdi eius gratia ex seruitute in libertatẽ, vocetur adsertor, quũ verisimilius sit dictum q; sereret quid: ac potius adsertorem à serendo accepisse nomẽ, quũ aliquẽ serat, petendo in libertatem eandem qua ipse sit, id est iungat. quia fruges, quum serũtur, terræ iungit.

Statius prænomen à stabilitate dictũ tradit Festus: seruile autem nomẽ fuisse, Gellius.

QVEMADMODVM RO. PRAEnomina scriberentur, & errores quidam in iis scribendis sublati.

His rebus expositis, reliquũ est vt (quod in scholiis etiam Liuianis fecimus) qua ratione hęc ipsa pręnomina scriberẽtur, tradamus. id enim maximè rem caussámq; cõtinere videtur. Romanorũ igitur pręnominũ alia singulis, alia binis, alia ternis literis scribi solita, cùm à veteribus traditũ, tũ ab antiquissimo quoq; lapide numóq; ita retentũ est vt nihil ea re possit esse illustrius. Auctores sunt Plutarchus in quæst. Sosipater, Donatus & Priscianus: quorũ verba recitarẽ si rem indigere probationis putarẽ. Singulis literis scribebãtur, Aulus, Cæso, Caius, Quinctus, Decimus, Lucius, Marcus, Manius, Numerius, Publius, Titus, vt A. Postumius, C. Iulius, K. Fabius, Q. Cęcilius, D. Iunius, L. Licinius, M. Valerius, M'. Curius, N. Fabius, P. Cornelius, T. Mãli⁹: Binis, Appius, Cnęus, Spurius, Tiberius, Opiter: vt Ap. Claudius, Cn. Põpeius, Sp. Veturi⁹, Titus Æmilius, Op. Virginius: Ternis, Mamercus, Sextus, Seruius, Tullus: vt Mam. Æmilius, Sex. Iulius, Ser. Cornelius, Tul. Hostilius. Neq; verò horũ omniũ antiquæ notę in libris sunt cõseruatę, verùm nõnullorum ita aut vetustate aut negligentia sunt deletæ, vt non solùm nulla vestigia nobis sui reliquerint, sed ipsa etiã in alia prænomina transmigrarint. Cui tamẽ incõmodo nos & apud Liuiũ & in Fastis ipsis ita occurrimus, vt & sua cuiq; prænomina reddiderimus, & ea ppriis cuiusque, quę desiderabantur, notis distinxerimus. Ac primùm quidẽ, quoniã multos esse animaduert qui D. Decium interpretarẽtur, notũ quidẽ errorẽ, sed errorẽ tamen, tollere volui. nam præterquã quòd Decius est gentis nomen, Græcorum etiam monumenta satis indicant, quoties in libris Latinis aut aliis eiusmodi monumentis D. loco prænominis scriptum est, Decimum esse exponendum, quia Δέκιμον plerunque habent, non Δέκιον.

Manius scribebatur hoc pacto M'. Id autẽ ex eo argumẽto collegi. Animaduerti Curiũ Dentatũ, quẽ libri Latini, Græci q; plerunq; Maniũ Curiũ nominãt, in quarto eius triũpho Capitolino ita describi, M'. Curius, M. F. N. *Dentatus*. eadẽ ratione Valerium, qui anno CCLIX. dictator est, & à Dionysio Manius Valerius dicitur, in fragmẽtis Capitolinis ita vocari, M'. *Val.* ⁊, præterea cõsules, qui anno CDXC in cõsulibus Capitolinis M'. *Valerius*, & M'. *Octacilius* scribũtur, à Polybio Μάνιον Οὐαλέριον, & Μάνιον Ὀκτάκιλιον nominari. Hæc igitur ipsa quũ legissem, accuratior deinde factus sum in Aciliis & Aquiliis, Æmiliis, Sergiis, cæterisq; eiusmodi suo prænomine decorãdis, quos in antiquis monumentis iisdẽ notis esse descriptos, apud Græcos ferè, aut Manios aut Mallios finitimo errore vocatos esse reperiebã. Quibus rebus adductus, tũ prænomẽ tũ eius antiquã notã linguæ Latinæ restitui, eáq; ipsa re historiã ipsam Romanã, quæ magnã iacturã fecerat, subleuaui. Puto autẽ veteres his notis M'. & M· distingui Maniũ à Marco voluisse, qui M. litera notatur. Iccirco autẽ dixi & M'. Nam quæ nota in Capitolinis tabulis est M'. ea est in numis argenteis M'. vt M'. *Cordius Rufus*. M'. *Acilius IIIuir valetu*. M'. *Sergius Silus*. Quos numos cùm apud alios, tum maximè apud clarissimũm virum Andream Lauredanum, patricium Venetum, reperi.

Numerius N litera scribebatur. Itaq; ego & prænomẽ & prænominis notã renouaui, quæ iã prorsus vetustate obsoleuerat. Etenim quũ hoc esse Fabiæ gẽtis prænomẽ ex Festo & Valerio didicissem, quúmq; ex Fabiis eũ primũ Numeriũ esse dictũ, qui Q. Fabij filius esset eius qui, CCCVI ad Cremerã interfectis, superfuit, scirẽ, eundémq; in Capitolinis cõsulibus anno CCCXLVI N. *Fabius* Q. F. Q. N. *Vibulanus* describi animaduerterẽ, nõ dubitaui quin & in eo & in cęteris Fabiis, qui N. Fabij scriberẽtur, Numerius esset interpretandum. Quod ipsum deinde ex Diomede & ex Valerij lib. 4, c. 3, apertiùs etiã cognoui. Nam Diomedes Numerij prænomẽ N. litera designatũ fuisse scribit, & qui in Capitolinis triumphis N. *Fabius Pictor* scribitur, is à Valerio Numerius Fabius Pictor appellatur. Hæc autẽ nota est in L. *Sextio, Sex.* F. N. N. *Sextin. Laterano*. & in epigrammatis antiquæ vrbis, N. *Iunio Epigono*. In libris autem Latinis ita euanuerat, vt

nullam propè sui imaginem reliquisset, sed in C N.& M,& C euaserat.

Cæsonis etiã nota K quũ interiisset, ex Terẽtio Scauro & lapidib. Capitolinis restituta est. Quod tamen intellectu non admodum fuit difficile. nam quum in Fabiorum gente, quos Cæsonis filios aut nepotes esse Liuius & Dionysius scribũt, eos in marmoribus Capitolinis, K.F.K.N. describi animaduerterẽ, in eã veni sententiã vt pro K. Cæsonẽ esse intelligendũ putarẽ. Quam literam eos iccirco in hoc prẽnomine vsurpasse existimo, vt à Caio, qui C litera notatur, internoscerentur: in quã literam passim in libris Latinis mutata erat.

Tiberiũ duabus literis notatũ fuisse, & Probus tradit & antiqua marmora testimonio sunt, in quibus quoties TI. inuenitur, semper Tiberius in Græcorũ monumẽtis est scriptꝰ, vt in Sempronii, Æmilii, Claudiisq; Neronibus. Hæc autẽ ratio scribẽdi, præterquã in paucis, hoc tẽpore seruabatur. Quã certè in omnibus nostri nõ neglexissent, si Plutarchi verba in quæstionibus scripta attendissent, à quo inter ea prænomina, quæ duabus notãtur literis, *Tiberius* numeratur. quanquã verba eius mẽdosa sunt. inquit enim alia prẽnomina binis fuisse notata literis, ὥσπερ τὸν Βάρβιον καὶ τὸν Ταῦρον, quũ sit legendũ ὥσπερ τὸν Τιβέριον. quam vocẽ omnes qui hucusq; eius loci testimoniũ protulerũt, (fuerũt autẽ plurimi) quíq; eũ librũ Latinè verterunt, vt superuacaneã omiserunt. Miror autẽ amicũ meum in libello De nominibus ita scribere T.i. Titus. vt T. Ampius (quãuis in Sẽpronio Gracho Tiberiũ significet) in quo multi errant. miror (inquã) eũ ea scribere, quæ neque scriptorũ neq; lapidũ neq; numorũ auctoritate cõprobare possit, quũ in omnibꝰ sit Ti. Sempronius, non T. Sempronius, nisi mendosẽ.

Mamerci prænomen quũ esset prorsus tenebris vetustatis oppressum, in lucẽ produximus. Quod ipsum vnà cum eius nota debemus tum Capitolinorum marmorum, tum maximè Græcorum annalium monumẽtis.

Tullus item & *Opiter* eodem in numero poni possunt. Nam quum ab omnibus passim integra scriberentur, ea à nobis ad antiquæ scripturæ formulã ex Prisciani & Probi auctoritate redacta sunt, ita vt ille tribus, hic duabus literis notaretur.

De Seruio prænomine, quod nonnulli *Serg.* scribere cœperant, quasi esset gentis Sergiæ nomen, non dicam. est enim error iam satis à multis exagitatus.

Agrippa modò omnibus literis descriptus est, modò pleriſque, vt in Capitolinis cõsulibus an. CCL. *Agrippa Menenius Lanatus*, & CCCXXXIIII. *Menenius Agrip.* F. Reliqua omnib. vt an. CCCXXXVI. *P. Lucretius Hosti* F. CCC. P. *Sexti us Vibi* N.& CCCXXXVIII. C. *Valerius Voluſi*. N. CCCLII. *L. Iulius Vopi ſci*. N. at Volero pleriſq;, vt CCCLIII. *L. Publilius Voler*. N. Hactenus de notis prænominũ, de quibus nõ ita admodũ longa disputatione opus fuisset, si amicus meus qui de nominibus scripsit, in his tradẽdis, eadẽ qua cęteris solet in rebus, diligẽtia vsus esset. Ille enim satis esse duxit admonuisse, quædã prænomina vna litera notata, vt M.P.Q.L.C.D. T. quędam duabus. vt SP. AP.C N. quædã tribus, vt SER. SEX. quæ omnibus nota erant: quæ verò omnibus ignota, ea præteriit. nihil enim de Manio, nihil de Numerio, nihil de Cæsone, nihil de Tiberio, & priscis eorũ notis, nihil de significatione eorũ, nihil de tota hac tam multiplici & varia ratione, nisi quæ multis iã sæculis sciebamus, sine vlla tamen auctoritate, tradidit: ita vt nisi quatuordẽcim prænomina cognouisse videatur, aut certè, si plura cognouit, nõ, nisi ea quæ omnibus erãt in promptu, & quæ nulla ex parte deprauata erant, docuisse, quæ autẽ interciderãt, aut corrupta erant, pro notis præteriisse. Neq; verò consultò omisisse potest, quippe quum inter prænomina statuat ea etiã quæ prænomina nõ sunt, vt *Licinius*, in Licinio Menenio Lanato apud Liuiũ. Quũ Licinius sit gentis nomẽ, & apud Liuiũ legendum sit L. Menenius Lanatꝰ, quod ipse in scholiis Liuianis docui. siquidẽ Diodorus eũ nominat, Λεύκιον Μενήνιον Λανάτον. Ergo si breuitati studuit, cur ea quæ prænomina nõ sunt, pro prænominibus attulit? si nihil ex iis quæ ab aliis, vt ipse se facturũ pfitetur, dicta erant, prętermisit, cur ignotissimũ & obscurissimũ quódq; prętexit?

De duorum prænominum pronuntiatione, Caij & Cnæi.

Iam verò illa nõ cõtemnenda ea videntur quæ de duorũ prænominũ pronuntiatione à veteribus tradita sunt, Caij & Cnęi. Quę ipsa cũ C litera notẽtur, G tamẽ sono pnuntiari Diomedes his verbis testatur, G nona cõsonans est, in cuius locũ C solebat apponi, vt & hodie quũ Gaium Cæsarẽ notamus, scribimus C. Cæsarẽ. ideóq; pòst B literã tertio loco digesta est, vt apud Græcos Γ posita reperitur in eo loco. Et alibi, N prẽnominis nota Numerium significat, & præposita sibi G Gnęũ, quẽ antiqui Cnæũ scribunt. Et Valerius, Cnæi prænomen varia scriptura notatũ est: alij enim Cnæũ, alij Gnæũ, alij Næũ scripserunt. Qui G. litera in hoc prænomine vsi sunt, antiquitatẽ sequuti esse videntur, quæ multùm ea litera vsa est. Olim enim dicebãt frugmentum, pòst frumentum: olim gnaturam, pòst naturam. itaque etiam qui in corporibus gigni solet, Gnæus appellatur. qui Cnæum dixerunt, corruptione syllabæ delectati esse videntur: qui Næum, leuitate.

Quæ prænomina pro cognominibus vsurpata sint.

Fuisse prętereа aliquot etiã prẽnomina quę

lõgo pòst tẽpore pro cognominibus vsurpare cœperint ex vetustis non solùm grãmaticis, sed etiã annalibus intelligitur. Quod ipsũ in Agrippa, Volusо, Mamerco, Proculo & Tullo facilẽ perspici potest. quæ in L. Vipsanio Agrippa, L. Valerio Volusо, M. Æmilio Mamerco, C. Plautio Proculo, L. Volcatio Tullo, viris cõsularib. cognomina esse perspicuũ est. Quod etiã tradit Valerius his verbis, Quæ olim prænomina fuerunt, nunc cognomina sunt, vt Postumus, Agrippa, Proculus. Itémque Priscian. lib. 2. his, Inueniuntur autem multa quæ in aliis personis sunt prænomina, loco cognominum accipi.

De prænominibus feminarum.

Sanè restat vt quoniã de virorum prænominibus satis dictũ est, de feminarũ prænominibus dicendũ esse videatur. Quod eò accuratius mihi faciẽdũ esse existimo, quòd amicus meus nulla antiquorũ auctoritate adductus, suo iure, feminas Romanas omnino caruisse prẽnominibus docuit. sic. n. in lib. De nominibus loquitur, Mulieres à nomine gẽtis vocabãtur, & vno tantùm nomine, vt Porcia, Cornelia, Iulia, Tullia. Itẽ Plutarchus in Problem. vbi quærit cur maribus nono, feminis octauo die nomina imponerẽtur, ait, Mulieres vno aut duobus appellabantur nominibus. Ego duobus appellari nunquã obseruaui, ni fortasse prẽnomẽ illud significare voluit Plutarchus, quod est omnibus mulierib. cõmune, vt dicerentur Caiæ. Hæc ille se obseruasse ait. ab hac autẽ obseruatione omnia tum auctorũ tum lapidũ etiã veterum testimonia maximè dissentiunt. Scriptorum primùm verba recitabo, pòst lapidũ. Valerius ita, Antiquarũ mulierũ frequenti in vsu prænomina fuerunt, Rutilla, Cesella, Rodocilla, Mutrulla, Burra. Ista prænomina à virilibus tracta sunt, Caia, Lucia, Publia, Numeria. Festus verò ita, Prænominibus feminas vsas esse testimonio sunt Cæcilia & Tarratia, quæ ambæ Caiæ solitæ sint appellari, pari modo Lucia & Tita. Varro aũt ita, In nostris nominibus, qui sumus in Latio, & liberi, analogia necessaria. itaq; ibi apparet analogia, ac dicitur Terẽtius vir, Terẽtia femina, Terentium genus. In præsentibus nominibus ideò nõ fit itẽ, quòd hæc instituta ad vsum singularia, quibus discernerẽtur nomina gẽtilicia, vt à numero, Secũda, Tertia, Quarta: in viris, vt Quintus, Sextus, Decimus: sic ab aliis rebus quũ essent duo Terẽtij, aut plures, discernẽdi caussa, vt aliquid singulare haberẽt, notabãt forsitan ab eo qui manè natus diceretur, vt is Manius esset: qui luci, Lucius: qui post patris mortẽ, Postumus. E quibus quædã itẽ cecidisse in feminis, proportione appellata declarãt Prænomina antiqua mulierũ, Mania, Lucia, Postuma. Videmus. n. Maniã matrẽ Larũ dici, Luciã Volumniã Saliorũ carminibus appellari, Postumã à multis post patris mortẽ etiã nunc appellari. Iccirco autem dixit, Quędã. nã paulò ante dixerat, Nõ quia Marcus & Numerius dicitur, iccirco Marcã & Numeriã dici. Postremò Plutarchus in Mario Posidoniũ reprehendit, qui quũ primum nomen propriũ esse diceret, nulli tamẽ mulieri primũ nomen esse dicebat. ex quo efficiebatur, mulieres proprio nomine caruisse. Itaque idẽ in quæstionibus apertè scribit, mulieres duobus, viros tribus nominibus esse vsos. sic enim ait, χρῶνται δὲ δυσὶν ὀνόμασιν αἱ θήλειαι, τρισὶ δὲ οἱ ἄρρενες. Itaq; miror amicũ meũ Græcarũ literarũ peritum ita vertisse, Mulieres vno aut duobus appellabãtur nominibus. Nõ enim Plutarchus inquit, vno aut duobus, verùm expressè duobus. Idẽ præterea auctor est Romulũ ex Ersilia filiã vnam suscepisse, eámque ab ordine procreationis Primã appellasse: itémque Sullæ dictatori filiã ex Valeria esse natã, eandémque (quia post obitum patris nata erat) Postumam esse vocatam.

Hæc ex auctoribus, quibuscũ lapidum etiã testimonia consentiunt. Extant epigrammata duo Mutinæ vetustissima, vnũ in turri D. Geminiani, alterũ apud eruditissimũ virũ Ludouicũ Casteluetrum, in quibus *primæ* mẽtio est. ea verò sunt hęc, *Saluia C. F. Sex. Tullius Sex. F. V. sibi & prima fecit & suis & primæ Valeriæ Sp. F.* Et in multis epigrãmatis antiquæ vrbis, *Iulia secunda, & Cornelia secunda.* Itẽ in eodẽ libro: *Tertiæ Priscię Ionia Saluia.* Tertiã item Iuniã legimus apud Sueton. in Cæsare, & apud Macrob. lib. 2, quã Tertullã vocat Cicero lib. 13. epist. ad Atticũ, & Valerius Paullo Æmilio filiam fuisse ait nomine *Tertiam.* vnde Paullus apud Cic. O mea Tertia, inquit. De Quarta est inscriptio vetus in prætorio Patauino eiusmodi,

V. F.
T. LIVIVS
LIVIA ET. F.
QVARTAE. L
HALYS
CONCORDIALIS
PATAVI
SIBI, ET SVIS
OMNIBVS

Et apud Liu. li. 40, Quarta Hostilia memoratur. Quinctæ mẽtio est apud Liuiũ lib. 28. vt Quincta Claudia. Itẽ apud Cic. in oratione pro Cœlio, & de aruspicũ responsis. Præterea epigrãmata duo apud Horatium Malegutium clarissimum iuuenem sunt in agro Regiensi eiusmodi,

QVINCTAE NONIAE RVFAE ET NONIAE Q. F.
SEPTIMIVS D. L. NICEPOR QVINCTVLAE & SEPTIMIA SP. F. QVINTA

De Lucia extat etiam tale Mutinæ monumentum in sepulchro marmoreo.

MEMORIAE CLA. FEM.
L. PAEDVCEAE IVLIANAE
MORIB. NATAL. AC PVD. PRISCIS

INLVSTRIBVSQ.FEM.COMPARANDA.
QVAE VIXIT ANNOS XIII.D.XLVII.
CVM MARITO FECIT ME.V.D.XX.
L.NONIVS VER.

De Mania tale est in lib.epigr.antiq.vrbis.

M'.ACILIAE M'.F.IVSTINAE.
P.SIRIVS SERPICANVS MARITVS.
VXORI OPTIMAE,ET KARISSIMAE.

Et alio loco,

POPPIDIA SP.F.A.XIIX.
IVLIA PROCLA F.EIVS.V.A.X.M.III.

Est autem *Proculus* Iuliorū prænomen, vt in Proculo Iulio regnante Romulo, de quo Liuius & Dionysius. In eodē libro est T. *Flauia Aug.* L. multáque eiusmodi alia. Quibus ex omnibus cùm illud intelligi arbitror de quo dicere cœperā, mulieres præter Caiā, alio aliquando prænomine esse vsas, tum illud etiā (quod idē ne fieri quidem vnquā se obseruasse profitetur) prænomina modò præponi; modò postponi cōsueuisse. siquidē Primam Valeriā, & Saluiā Primam, ac Quartā Hostiliā, & Liuiam Quartā, ac Quintam Noniā, & Noniam Quinctulā scriptas esse, animaduerti potest. Quod idē in viris Liuius etiā fecit, qui Attius Tullus, Attius Næus, Manlius Cnæus, & Octauius Metius: & Cicero, Maluginensis M. Scipio: & Suetonius, Claudius Appius Regillanus, & alia eiusmodi dixerūt. *Caiam* præterea, quod cōmune omnibus mulieribus prænomen fuit, ○ inuersa notatam fuisse, contráque Caium in viris, satis est ex Probo aliísque veteribus grammaticis atque lapidibus perspicuum.

De prænominibus imponendis.

Nunc, quoniā ad rem pertinet, quid de prænominibus imponendis veteres senserint, explicemus. Ac sanè qui de tēpore tradunt, quo ea imponeretur, auctores habeo nobiles illos quidē & magnos, verùm ita inter se dissidentes. vt vtrā sequaris sententiā, facilè statuere nō possis, nisi aliud aliis tēporibus obseruatū esse intelligas. Quid est enim tam dissimile, quàm ea quæ à Valerio & à Plutarcho Festóve scribūtur? quorū ille pueris nō priusquam togā virilem sumerent, puellis non antequam nuberent, hi verò maribus quidē nono, feminis autem octauo die imponi consueuisse prænomina tradunt. Verba Plutarchi sunt hæc in quæstionibus, πρὸ μὲν παίδων, τοῖς δὲ μὴ ἄρρεσιν ἐπιτιθέασι, τοῖς θήλεσιν, ἐννάταις τὰ ὀνόματα τίθενται. Festi verò hæc, Lustrici dies infantium appellantur, puellarū octauus, puerorum nonus, quia his lustrantur atque eis nomina imponuntur. De ratione autem imponendi satis constat, suis quenque filiis ea prænomina indidisse quæ sua essent cuiusque familię maximè propria, ac primum quenque filium patris esse prænomine plerunque vsum, eandémque deinceps rationē in adoptiuis filiis & liberis & nouis ciuibus esse seruatā, vt à quo quisque adoptatus esset, aut per quē quisque vel libertatem vel ciuitatē consequutus esset, eius maximè nomina vsurparet. Ac primùm quidē quod dixi, suæ quenque familiæ propria prænomina imposuisse, intelligendū est, non omnia omnibus familiis prænomina fuisse communia, sed alia aliis fuisse familiaria. *Appius* enim vix in alia quàm in Claudia gēte patricia reperitur. *Marco* nequis vteretur decreto gentis Manliæ patriciæ cautū esse: *Lucium* à Claudiis repudiatum, *Cnæum* & *Lucium* à Domitiis Ahenobarbis tantùm fuisse probatos, Suetonius in Tiberio & in Nerone tradit. Quòd autē plerunque primus quisque filius prēnomē patris tulerit, id ex familiis iis quas in scholiis Liuianis digessimus, animaduerti potest. Fuisse autē quandā distinguendi rationem, si eodem pater & filius prænomine præditi eodē tēpore floruissent, hinc intelligi licet, quòd Cicero Q. Q. Catulos, modò patre, modò filio, modò sene, modò adolescente distinguit. Quod idem de Q. Q. Fabiis Liuius, de C. C. Curionibus Suetonius. Neque verò de adoptiuorū appellatione multa mihi esse dicenda existimo, quum à multis iam res sit ex veterum annal. obseruatione tractata. Illud tamē dicam, Dionē lib. 40. & 46, huius auctorem sententiæ esse: qui adoptarētur ab aliquo, eos nomina illorum omnia, à quibus adoptarentur, ferre consueuisse, suum vero gentilicium nomen retinuisse illud quidem, sed aliquo tamen modo cōmutasse. vt C. Octauius qui dicebatur, posteaquā à C. Iulio Cæsare est adoptatus, C. Iulius Cæsar appellari cœptus est, ita tamen vt gentilicium Octaui nomen nō desereret, sed id quo dammodo commutaret, & Octauianum pro Octauio redderet. Idem in P. Cornelio Scipione Æmiliano, & in L. Mālio Acidino Fuluiano, & in P. Licinio Crasso Muciano factū est: qui omnes ab eo à quo adoptati erant, nomina sumpserūt. Eodē spectās Cicero lib. epist. ad Attic. III. dixit, Cicero salutē Q. Cæcilio Pomponiano Attico. Eodem etiam referuntur ea quæ ab eo scripta sunt lib. 7, Dolabellā video Liuiæ testamento cū duobus cohæredibus esse in triente, sed iuberi mutare nomen. Quod autē scribit Dio, id etiāsi verū est, non ab omnibus tamen vbique retentum est. Neque enim Aurelius Orestes, qui à Cn. Aufidio, nec Calpurnius Piso, qui à M. Pupio (vt scribit pro domo Cic.) adoptati fuerūt, aut Aurelianus, aut Calpurnianus appellati sūt, sed ille Cn. Aufidius Orestes, hic M. Pupius Piso nominatus est. Eadē etiā ratione ne P. quidē Corneli Scipio, qui, Dione auctore, à Q. Metello Pio, nec M. Iunius Brutus, qui, teste Plutar. à Q. Seruilio Cæpione sunt adoptati, aut Cornelianus, aut Iunianus, sed ille Q. Cæcilius Metellus Pius Scipio, hic

Q.Seruilius Cæpio Brutus est appellatus. vt Dio lib.40,Cicero in Philippicis,numi argẽtei testantur,in quibus numis est ita,

Quintus Metellus Scipio. *Q.Cæpio Brutus pro Cos.*

Metellus autẽ hic Scipio P. Corneli Scipionis Nasicæ filius naturalis fuerat, teste Dione,qui ita ait lib.40,ὁ Πομπήιος Κόιντον Σκιπίωνα πεπυθὼς οὐ ὢν τὰ ἀφορείλατο ἄπος χρόνῳ υἱὸν ὄντα τοῦ Νασικοῦ ὄντος, ἐκ δὲ τῆς κλήσεως διαδοχῆς ἐς τὸν Μετέλλου τοῦ Εὐσεβοῦς γόνος ποιηθέντα. id est, Põpeius Q.Scipionem socerum sibi collegam asciuit: qui naturalis filius fuit Nasicæ ille quidẽ, at adoptatus à Q.Metello Pio. Quod quum ita sit,nescio quid in mentẽ amico meo venerit scribere in libro De nominibus ita, Cicero lib.epist.ad Att.6.Scipionẽ hic Metellus proauum suum nescit censorem nõ fuisse. Significat Scipionẽ Asiatici illius filiũ,qui adoptatus fuit à Q.Metello Pio. Cur mirer,hæc causa est.nemo enim Asiatici filiũ fuisse Scipionẽ hũc scribit,nisi quem hic sequitur Dionis interpres. Neq; verò omnino hic Scipio Metellus Asiatici filius esse potuit,sed Nasicę primùm, quia hic idẽ P. Cornelius Scipio apud Eutropium, & Eutropij Græcũ interpretem Pæaniũ nominatur:& P.Scipio in Epitomis, & apud Ciceronẽ pro domo dicitur,quũ ait, Atqui C. Atinius patrum memoria bona Q. Metelli,qui eũ ex senatu censor ciecerat, aui tui.Q.Metelle, & tui P.Seruili, & proaui tui P.Scipio. Asiatici verò Lucij prænomẽ tulerunt. Deinde quod in Bruto auum huius vocat P.Scipionem Nasicam oratorẽ,proauum P. Scipionem Nasicam Serapionẽ, oratoris patrem,abauum verò P.Scipionem Nasicam Corculum Serapionis patrem: quæ quum in Asiatici filium cadere nullo modo possint,in Nasicæ certè maximè cadunt hoc modo,

1 P.Scipio Nasica Corculũ. cos.591.598. abauus Scipionis Met.
1 C.Lælius cos. 613. abauus Scipionis Metelli.

2 P.Scipio Nasica Serapio cos. 615. proauus Metelli Scipionis.
2 Lælia filia, vxor Q.Mucij Scævolæ aug. cos. 636. proaui Scipionis Metelli.

3 P.Scipio Nasica orator. auus Scipionis Metelli cos.642. vxor Cæcilia Macedonici filia.
3 Mucia filia, vxor L.Licinij Crassi oratoris cos. 658. aui Scipionis Metelli.

4 P.Scipio Nasica. pater Metelli Scipionis.
4 Licinia filia. vxor P. Scipionis Nasicæ, patris Metelli Scipionis.

5 P.Scipio Nasica,qui adoptatus à Q.Metello Pio,Q.Metellus Pius Scipio dictus est. cos.701.
5 P.Scipio Nasica,qui adoptatus à Q.Metello Pio, Q.Metellus Pius Scipio dictus est cos.701.

Descripsi autem etiã maternos Metelli auos ex Ciceronis sententia in Bruto, nequis eundẽ de maternis, non paternis intellexisse suspicari posset,atq; ita rẽ(qđ fieri ne hoc qui dẽ pacto potest) ad Asiaticos traheret. Hæc autẽ cõmutandorum ex adoptione nominũ ratio cum in aliis tũ maximè in M. Licinio Lucullo.C.Cassij in cõsulatu collegæ Ciceronis interpretes decepit, qui quũ in Verrẽ M. Terẽtiũ,C.Cassium cos.ac legem Terẽtiam & Cassiam nominaret, mendũ esse in Terẽtio,& Liciniũ reponendũ esse duxerũt:quod profectò nõ fecissent si adoptionem subesse intellexissent,quod ex fragmento illius cõsulatus Capitolino colligitur,in quo ita est,M. TERENTIVS M.F. VARR. LVCVLLVS C.CASSIVS. Ita etiã alibi A. TERENTIVS VARRO MVRENA. neq; enim Murena Terentiorũ sed Liciniorum, vt Lucullus,cognomen fuit.

Transeamus ad seruos. Nõ est autẽ dubiũ quin quẽadmodũ quũ seruitutẽ seruiebant, prænomen domini sequebãtur ita,vt Lucipores, Marcipores, Publipores, Quinctipores: quasi Lucij,Marci,Publij,& Quincti pueri dicerentur, vt à Plinio & Quinctiliano scriptũ est:ita etiã in libertatem vindicati, patroni à quo manumissi essent,nomina vsurpauerint. nã prẽterquã qp exemplo sunt M.Tullij Ciceronis liberti duo,quorũ alter M.Tullius Tiro,alter M.Tullius Laurea dictus est,& Liuius Andronicus poeta, quẽ à M.Liuio Salinatore,cuius filios erudierat,libertate donatũ scribit Eusebius in Chronicis:id etiam ex verbis Ciceronis ad Att.lib.4,& Artemidori libro 1. effici potest.Cicero enim de Eutychide seruo Attici manumisso ita loquitur, De Eutychide gratũ,qui vetere prænomine,nouo nomine Tertit Cæcilius, vt ex me & ex te iunctus M.Põponius. Artemidorus autẽ de serui cuiusdã somnio ita,Cognoui (inquit) quendã, qui quũ sibi videretur tria pudẽda habere,ex seruitute in libertatẽ vindicatus,pro vno nomine tria accepit,duobus nominibus ab eo à quo manumissus fuerat,sumptis. Iã verò eos qui in ciuitatem susceptı essent, illorũ potissimùm nomina tulisse quorum beneficio ciuitatẽ impetrassent, Latinorum scriptorum exempla ostendunt.nam & Cicero ad Aciliũ ita scribit, Cum Demetrio Mega mihi vetustum hospitiũ est. ei Dolabella rogatu meo ciuitatẽ impetrauit:qua in re ego interfui. Itaq; nunc P. Cornelius vocatur. Itémque in Verrem, Q.Lutatius Diodorus beneficio Q. Catuli à Sulla ciuis Romanus factus. Eadem

que ratione de Dione, qui beneficio Q. Metelli ciuis factus, Q. Cæcilius Dio est appellatus. Et Cæsar lib. 1. De bello Gallico, ita, Cõmodissimũ visum est M. Valeriũ Procillum C. Valerij Caburi filium, cuius pater à C. Valerio Flacco ciuitate donatus erat, mittere.

CVR GENTILICIA NOMINA IN IVS *desinant, & quid Gens sit, & à Familia differat.*

His rebus expositis, reliquum est vt de nominibus gentiliciis agamus. de quibus amicus meus sic scripsit, Sciendũ omnia nomina quibus familiæ significantur, ꝓferri in IVS, vt Porcius & Cornelius, Iulius. rectè ille quidẽ, sed parũ ad rẽ tantã. Illud enim docti hominis, & Romanę antiquitatis periti erat, causam ostendere, eámq; veterũ vsu & auctoritate ꝓbare. quã ipse (si potero) exponã. Credo enim eos ita factitasse, vt gẽtis originẽ eiusmodi deriuatione significarẽt, vt quẽadmodũ in voce deriuatio verbi, sic generis etiam, quæ voce illa exprimeretur, principiũ in voce appareret. Siquidẽ antiquissimã quanque gentẽ aut à viro aut à loco, tãquã à fonte aliquo, manasse & nomẽ accepisse, perspicuum est: ita quidẽ vt hęc deriuationis significatio in omnib. studiosissimè cõseruata sit. Hãcautẽ cõsuetudinẽ si in paucis quibusdã gẽtibus, & antequã vrbs cõderetur, & postquã cõdita est, sub regibus cõsulibúsq; diligẽtissimè retentã esse ostẽdero, tũ neminẽ fore puto qui cõtrà dicat. Age. n. cur Iuliã gentẽ credimus aut Æmiliã, aut Atiã, aut Nautiã hãc eiusmodi terminationẽ adeò religiosè seruasse, nisi vt appareret in voce quod in re existit, ab aliquo ipsas initio deriuasse? est autẽ ita. Nã Iulia gẽs Iuliũ Æneæ, Æmilia Æmiliũ Iulij filiũ, Atia Atim, Nautia Nautẽ Troianos viros sui generis auctores nũcupãt. At verò cõdita vrbe nónne id etiã obseruatum est? Scribit enim Plutarchus Numã regem filios quatuor reliquisse, Põponẽ, Calpũ, Pinũ, & Mamercũ, ab iisq; Pomponiã, Calpurniã, Pinariã & Mamerciã gẽtes Romæ ꝓpagatas. L. autem Tarquiniũ Priscũ scribit Dionysius Damarati Corinthij fuisse filiũ, & quũ Tarquiniis viueret Lucumonẽ Etrusco prẽnomine fuisse vocatũ: vbi verò Romã cõmigrauit, ad morẽ Romanũ sibinomina cõposuisse: itaq; cõmuni nomine se ꝓ Lucumone Luciũ, gẽtilicio verò à Tarquiniis vrbe nõ se Tarquiniẽsem, sed Tarquinium appellari voluisse. Idẽ fecit Ap. Claudius, qui ex Regillo Sabinorũ oppido post reges exactos anno sexto se cũ clientib⁹ Romã cõtulit. Etenim quũ Clausus antè diceretur, nõ iã amplius Clausum, sed Claudiũ, post Claudiũ dici se, vbi Romæ domicilũ collocauit, oportere existimauit. Itaq; ab eo cæteri omnes Romæ Claudij nominati sunt. Id autẽ ita esse, ex eo etiã intelligi potest quod ait Priscianus lib. 2, nomina hæc in IVS apud Romanos idem valere quod apud Græcos patronymica. verba eius sunt hæc, Nominum deriuatiuorũ multa genera sunt. quorũ patronymicũ. i qđ à ꝓpriis tãtũmodo patrũ nominibus deriuatur secũdũ formam Græcã, quod significat cũ genitiuo primitiui filios vel nepotes, vt Æacides Æaci filius vel nepos. pro quo Romani nominib. familiarũ vtũtur, vt Cornelij. Omnes. n. ab illo qui primus Cornelius appellatus est, hoc nomẽ habuerũt, quicunq; eiusdem familiæ sunt, sicut omnes minores Thesei Thesidas Græci appellauerũt. Hæc ille. Idẽ autẽ sentit etiã Dionysius, qui in Prisco hęc nomina εθνικὰ & πατρωνυμικὰ vocat. Neq; verò dubiũ est quin hęc tota ratio terminãdi vsq; ad reip. interitũ incorrupta peruenerit. Nam etsi nõnullos quasi gentilicij nominis expertes esse reperimus, vt M. Perpennã, & C. Norbanũ cõsulares, quos ita & in libris & in Capitolinis marmoribꝰ nominari videmus, id tamẽ cõtigisse videtur, aut ꝙ ij cognomine magis quàm nomine delectati sunt, vt M. Agrippa, cuius gẽtilicij nomẽ in omnibus lapidibus omissum est, quũ tamen ex Vipsaniorũ eũ gente fuisse Nepos & Dio tradiderint: aut certè ꝙ ea nobis ignota sunt. Quæcunq; autẽ causa sit, nõ est ꝙ exiguus horũ numerus tã religiosam tot aliorũ consuetudinẽ impediat, præsertim verò amico meo summo viro auctore, qui ita habere omnia sine vlla exceptione asseuerauit. Quid autem sit Gens, vnde ipsa omnia gentilicia dicta sunt, ac quid à familia differat, nunc dicamus. Inter gentem & familiam illud interest, ꝙ gẽs ad nomẽ, familia ad cognomen refertur. Itaq; illa tanquã totũ continere videtur, hæc quodãmodo partẽ. exẽpli gratia. Valerij omnes vnius esse gentis dicũtur, quia vno nomine continentur omnes: at verò partes gentis huius sunt plures, quæ ex cognominũ varietate distinctæ sunt, eæq; familiæ nominãtur, vt in gente Valeria Maximi, Messalæ, Flacci, Læuini, Faltones: in Cornelia Scipiones, Lẽtuli, Dolabellæ, Sullæ, Cinnæ: in Æmilia Mamercini, Lepidi, Paulli, Scauri, Barbulæ. itémq; in cęteris. At verò Valerij omnes vnius sunt gẽtis, itémq; Cornelij atq; Æmilij. Itaq; rectè Festus gentẽ definit eam quæ ex multis familiis conficeretur. Quod autẽ interest inter gentem & familiã, idẽ interest inter genus & stirpem. Quæ quidem ita esse, ex his veterum historiarum verbis intelligitur. Suetonius in Galba, Imagines vniuersi generis ex: qui lõgum est, familiæ breuiter attingam. Qui primus Sulpiciorũ cognomẽ Galbæ tulit, cur aut vnde traxerit, ambigitur. Et Liuius lib. 38, P. Scipio Nasica orationẽ habuit plenã veris decorib. nõ cõmuniter Cornelię gẽtis, sed ꝓpriè familięsuę.

Et apud

Et apud Suetonium Cæsar, Ab Anco Marcio sunt Marcij Reges, quo nomine fuit mater: à Venere, Iulij, cuius gẽtis familia est nostra. Et in Augusto, Gẽs Octauia à Tarquinio Prisco rege inter Romanas gentes allecta, mox à S. Tullio inter patricias trãsducta. primus ex hac magistratũ cepit C. Rufus. is quę storius Cnæũ & Caiũ procreauit, à quib. duplex Octauiorũ familia defluxit, cõditione diuersa. Et Cic. in Bruto, Funebres orationes ipsæ familiæ quasi ornamẽta seruabãt ad vsum, siquis eiusdẽ generis occidisset. Et Liu. libr. IX. Duodecim Potitiorũ familias fuisse, quum gẽs Potitia tota interiit. Et lib. I, Iulia gẽs Iulũ auctorẽ sui nominis nũcupat. Et li. septimo sic loquitur Valer. Coruus, Nõ si mihi nouũ hoc Corui cognomẽ diis auctorib. homines dedistis, Poplicolarũ vetustũ nostrę familiæ cognomẽ memoria excessit. Et lib. 40, Inde cognomẽ familiæ inditũ, vt Annales appellarẽtur. Et Catul. Non decet tam vetus sine liberis nomẽ esse, id est tã veterẽ gentem, qualis erat Manlia. Hęc de gẽte, familia & genere. nũc de stirpe dicã. Cic. pro Rabirio, Qua in familia laus aliqua fortè floruerit, hãc ferè qui sunt eius stirpis, cupidissimè persequũtur. Et primò De legibus, Hic orti stirpe antiquissima sumus. Et in Lælio, Qui aliquandiu propter ignorantiã stirpis & generis in famulatu fuerũt. Et lib. I. De oratore, Quid? qua de re inter Marcellos & Claudios patricios centũuiri iudicarunt? quũ Marcelli à liberti filio stirpe, Claudij patricij eiusdẽ hominis hæreditatẽ gente ad se rediisse dicerent, nónne in ea caussa fuit de toto stirpis & gẽtilitatis iure dicendũ? Et Suet. in Claudio, Claudius Cn. Pompeio antiquissimæ stirpis Magni cognomẽ ademit. Quæ autẽ ratio est inter gentẽ & familiã, eadẽ est inter gentiles & agnatos. vt. n. familia aut stirps nos propiùs attingit quàm gẽs aut genus, sic agnati quàm gentiles. Siquidẽ gẽtilis auctore Festo dicitur, qui eodẽ ex genere natus, & is qui simili nomine appellatur. rectẽ. quatenus n. ait, Ex eodẽ genere, eos intelligit qui eiusdẽ gentis eundem principẽ habent: quatenus, Simili nomine, eos qui quanquam vno gentis nomine omnes vtuntur, tamen aliũ atque aliũ auctorẽ sui generis nũcupant. quomodo Cicero in prima Tusculana, se gentilẽ esse ait Ser. Tullij regis, quòd vterque simili gentilicio nomine vteretur, quũ tamẽ è diuerso vterque fonte manaret. Quũ autẽ ad Herennium scriptũ sit, Si furiosus existat, agnatorum gẽtiliúmque in eo pecuniáque eius ius esto. itẽ, Si paterfamiliãs intestato moritur, familia pecuniáque eius agnatorũ gẽtiliúmq; esto: agnati profectò videntur esse qui ex eadẽ familia sint, quibus deficiẽtibus, gentiles subeant. Nã Cic. dixit I. De oratore, Iura gentilitatũ & agnationũ. itẽ, Ius gentilitatis & stirpis. & de legib. I, Homines deorũ agnatione & gẽte tenẽtur: quũ vtranque coniunctionẽ cõplecti vellet. Amicus autẽ meus in suo libro de nominibus, gentẽ & familiã, gentiles & agnatos idem esse censet, quũ ait, Agnomen familiæ est appellatio & gentis, vnde agnati & gentiles dicebãtur qui ex eadẽ erant familia, vt Cic. in Topicis ait, & idẽ in Brut. Ser. Tulliũ regem gentilẽ suũ ea de caussa nominat. Mea autẽ sententia, Ciceronis sententiã percepisse non videtur, qui in Topicis gẽtiles eos definit qui inter se eodẽ nomine sunt, id est ex eadẽ gẽte, vt infrà alio loco ostendã: familiæ verò aut agnatorũ nõ meminit. Est præterea intelligendũ Plinium, gentiles nouo quodã modo appellare. siquidem seruos gentiles esse dominorum ait, quia eodem prænominę appellarentur quo dominus, vt Marcipor, Quinctipor; id est Marci & Quincti puer.

De Romanarum gentium origine.

Duos autẽ populos seminariũ gentiũ Romanarum fuisse reperio, Aborigines & Troianos, qui ambo ab Æneа (vt Liuius & Dionysius tradunt) cõmuni nomine Latini sunt appellati. Aborigines autẽ, qui ante aduentũ Æneæ Latiũ, tegnante Latino, tenebant, docet Dionysius ex Græcis in Italiã venientib. esse conflatos. Græcos autem hos nominat, Oenotrũ ex Arcadia, Pelasgos ex Thessalia, Euandrũ itẽ ex Arcadia, Herculem ex Peloponneso profectũ. Atque etiã iidem scribunt Romulũ superante Latinorum Albanorúmque multitudine, vrbẽ in Palatio condidisse. Quæ quũ ita sint, iam id dubium esse nõ potest quin ad hos populos alij etiã plurimi accesserint, qui Romanam vrbem gentibus repleuerint. Siquidẽ accepimus Romulũ Cæninenses, Antemnates, Camerinos, Veientes, Fidenates, quos bello deuicerat. Sabinos verò etiã quibuscum æquo marte pugnauerat, in societatem nouæ vrbis vocasse. Quinetiã multas Etruscorũ vrbes se ad eum recepisse initio à Medullia facto, traditũ est. Hoc autẽ Romuli institutũ reliqui deinceps reges studiosissimè sibi conseruandum esse duxerunt, vt finitimas ciuitates aut vi aut beneuolẽtia sibi adiungerent, Romámque transferrent. Itaque Tullus Hostilius euersa Alba familias eius vrbis Romã traduxit. Ancus Lucumonẽ Etruscũ in senatũ asciuit: Priscus Ser. Tull. Corniculanũ sibi etiam generum adiunxit. Idẽ pòst quoque factũ est, liberata regio dominatu rep. Neque enim vnquã desitum est, ciuitatem victis populis & gẽtibus dari, Italiãmque ipsam municipiis deuinciri, quousque bello Marsico vniuersa ferè ciuitate donata est. Quo tempore multi etiã ne Italicæ quidem gentis virtutis ergò in ciuitatẽ sus-

cipi cœpti sunt. Quoniã autem difficile, immo verò difficillimũ est, omniũ gentium originẽ inuenire, paucarum tantùm quarundã fontes & initia indicabo: ex quibus intelligi poterit, idẽ etiã in reliquis factum esse. neque enim vllam aliam historiæ Romanæ partem tam & à veteribus & ab iis qui nunc sunt, neglectam esse comperi, quàm quæ hanc quæstionem continet.

Huius autẽ tractationis hos quasi fontes constituo, vt alias gentes à nominibus Aboriginum vel Troianorum, vel aliorum eiusmodi populorum, alias à prænominibus, nominibus & cognominibus, alias à locis, vrbibus & populis, alias à quadrupedibus, alias à re alia dictas esse affirmem.

Gentes ab Aboriginibus & Troianis ortæ.

Ac vitellios quidem Fauno Aboriginum rege, & Vitellia, quæ multis locis pro numine colebãtur, ortos tradit Suetonius in Vitellio.

Fabij à Fabio Herculis filio orti. Plutarchus in Fabio. Vnde Iuuenalis, *Natus in Herculeo Fabius lare.*

Antonij ab Antonio Herculis filio. Plutarchus in Antonio.

Potitiam gentem antiquiorem origine vrbis nominat Liuius, à Potitio illo sene qui ad tempus affuit epulis. Seruius.

Mamilij à Mamilia Telegoni filia. Liuius, Dionysius, Festus.

Multas præterea gentes Romanas à Troianis fluxisse credidit antiquitas. Itaque Seruius in 5. Æneid. scribit Varronem librũ reliquiss. de familiis Troianis, id est quæ genus trahebant à Troianis; & Iuuenalem idcirco Troiugenas appellare nobiles Romanos quasi è Troianis genitos. Inter cæteras autem hæ fuerunt,

Iulia à Iulo Æneæ filio. Liuius, Dionysius, Suetonius, Virgilius. Itaque Proculum Iuliũ Romuli tempore *Iuli* Ascanij progeniem vocat Dionysius, & ipsi *Julij* cognomen etiam tulerunt *Iuli*. Albana fuit.

Æmilia ab Æmilio Ascanij Troiani filio, vt ait Festus. cui rei fortè allusit Virgilius, quum dixit,

Progeniem sed enim Troiano à sanguine duci
Audierat, Tyrias olim quæ verteret arces.
Hinc populum latè regem bellóque superbum
Venturum excidio Libyæ.

Etenim progeniem Æneæ & Iuli vocare videtur Scipionẽ Pauli Æmilij filiũ, qui Imp. Carthaginẽ excidit: populũ autem, legiones Romanas quæ ab iisdẽ etiã genus trahebãt. alioquin si progeniẽ & populũ idem dicat, superuacanea iteratio videatur. Nihil tamen contra veteres affirmo. alij iudicabunt. Plutarchus autẽ Æmilios à filio quodam Pythagoræ Mamerco dictos ait, qui summo le pore præditus fuit, quæ Græcè εὐρυῖαι dicitur.

Atij ab Ati. Virg. *Atis, genus vnde Atij dixere Latini.* Quod Augusti caussa dictũ scribit Seruius. qui ex Atia matre natus est.

Nautij à Naute Æneæ comite. Dionysius, Vergil. & Seruius in 1. Æneid. Quum Diomedes raptum Palladium sibi non esse aptũ intelligeret, illud Æneæ transeunti obtulit. sed quum se ille capite velato sacrificans cõuertisset, Nautes quidam simulacrũ accepit. quare Mineruæ sacra non Iulia gens habuit, sed Nautia. Idem scribit Varro in lib. *De familijs Troianis.*

Cloelij à comite Æneæ eius nominis. Dion.

Iunij à comite Æneæ eius nominis. Dion.

Sergij à Sergesto comite Æneæ. Vergilius lib. 5, *domus à quo Sergia nomen.*

Memmij à Mnestheo comite Æneæ. Verg. in 5, *genus à quo nomine Memmi.*

Cluentij à Cloantho comite Æneæ. Verg. in 5, *genus vnde tibi Romane Cluenti.*

Geganij à Gia comite Æneæ, vt ait Seruius in 5. Æneidos.

Cæcilij à Cæcade comite Æneæ. alij à Cæculo, qui condidit Præneste. Festus.

Ab Italis.

Cœlij à Cœle Vibenna Etrusco, qui se Romam, regnante Romulo, cõtulit. Dionysius, Festus, Tacitus, Varro.

Pomponij à Pompone, Numæ regis filio. Plutarchus.

Calpurnij à Calpo Numæ F. Plutarchus, Festus.

Pinarij à Pino Numæ F. Plutarch. Seruius à quodã sene, qui quia ad tempus ad dapes nõ venit, *Pinarius* dictus ἀπὸ τῆς πείνης, id est à fame. Fortasse Pinaria gens duplex.

Claudij à Clauso Sabino. Liuius.

Valerij à Valeso Sabino. Dion. Itaq; Valesij primùm, pòst Valerij dicti. Festus. Boni autẽ ominis caussa in delectu censũve primi nominabantur Valerius, Saluius, Statorius.

A prænominibus, nominibus & cognominibus.

Quæ adhuc exposita sunt, ea locupletissimorũ monumentorum auctoritate probata sunt, quæ verò infrà dicentur, verisimilibus potiùs quàm veris argumentis nituntur. Vera autem esse nego quæ veterũ annalium fide carent. A prænominibus autẽ & nominibus & cognominibus gentes multæ manasse videntur.

Vt autẽ prætermittã ea prænomina quæ integra pro nomine gentilicio vsurpata videntur, vt Metius, Numerius, Appius, Statius, vt P. Metius in epist. ad Mariũ, & M. Mettius, & Q. Mettius, & P. Mettius, quæ se in veteribus lapidibus Romæ legisse Pierius scripta profitetur. quanquã duobus T T. vt Cn. Numerij in lapide vetusto, qui est Venetiis in turri diui Vitalis: M. Appius, cuius lapidem citat in Brutũ Sebastianus Corradus: T. Statius apud Liuium tribunus plebis, & P. Statius in antiquis lapidibus vrbis antiq. vt hæc, inquam, omittam,

omittam, quæ aliquam fortasse quæstionem habere possint, at AVLII certè ab AVLO descendisse videntur. vnde Q. Aulius Cerretanus. Liuius, lapides Capitolini.

Cæsonij à Cæsone.

Cnæij à Cnæo, vt de petit. consul. Ex equestri ordine Pompilios & Cnæios.

Decimij à Decimo.

Hostij ab Hosto. Vnde epigramma antiq. vrbis. *P. Hostio. P.F. Seuero.* Et Plutarchus in Romulo, L. Hostius.

Lucilij à Lucio.

Manilij à Manio.

Marcij à Marco, vel à Mamerco, vt ait Plutarchus in Numa. Etenim vbi ait, à Mamerco Mamercios Reges, lego ipse, Marcios Reges.

Lartij à Larte. quanquam Græcè Λάρτιος scribitur.

Postumij à Postumo.

Proculeij à Proculo.

Publilij à Publio.

Spurilij à Spurio.

Seruilij à Seruio.

Sextij à Sexto.

Quinctij à Quincto.

Titij à Tito.

Vibij à Vibo. vnde C. Vibius Pansa.

Volusij à Voluso.

Tullij à Tullo.

Ancij ab Anco. Vnde Sp. Ancius legatus Fidenis interfectus. & Sp. Ancius Briso, de quo in Bruto Cicero.

Petronij à Petrone.

Metilij à Metio.

Arruntij ab Arrunte.

Numitorij à Numitore.

Sertorij à Sertore.

Statilij à Statio.

Hæ à prænominibus, à nominibus verò hæ,

Sextilij à Sextiis.

Quinctilij à Quinctiis.

Atilij ab Atiis.

Porcilij à Porciis.

Hostilij ab Hostiis.

A cognominibus verò hæ,

Rutilij à Rutilo.

Varij à Varo.

Plautij à Plauto.

Fulvij à Fulvo.

Vennonij à Vennone.

Albij ab Albo. Varro.

Albinij ab Albino.

Licinij à Licino.

Silij à Silo.

Geminij à Gemino.

Gallij à Gallo.

Flavij à Flavo.

Plancij à Planco.

Catij à Cato.

Fictorij à Fictore. Vnde Q. Fictorius, de quo Liu.

Cordij à Cordo. Vnde M. Cordius, in numis argenteis.

Papij à Papo. Vnde lex Papia à Papio lata. vt Cicero De offic. ait, (Papia autē gens fuit, quæ Mutili cognomen tulit, Appiano & lap. Capi. auctoribus) non à Q. Æmilio Papo, vt amicus meus tradit in lib. De nominib. neq; enim leges à cognomine appellantur, vt in *Ius* designant, sed, si id fortè fiat, in *Anus*, vt Gracchanæ leges, at non Gracchiæ: & Cæsarianæ fortasse, non Cæsariæ. à nomine verò semper, vt semproniæ & Iuliæ. Vnde Cicero in Philipp. prima, Quære acta Gracchi, Semproniæ leges proferentur. quære Sullæ, Corneliæ. Idem etiam improbat lectionem illam in Lælio. Videmus Papum Æmilium C. Luscinio familiarem fuisse. improbat autē, quòd cognomen nomini nunquam præponatur. quasi verò Liuius non sæpe dixerit Macer Licinius, Antias Valerius, Cursor Papirius: & Cicero, Vetus Antistius: & Cœlius: Balbus Cornelius: & alij, Paullus Æmilius & Crispus Salustius.

Furij, qui antè Fusij, à Fuso, quod etiā cognomen tulerunt.

Valerij, qui olim *Valesij*, à Valeso gētis auctore. Itaque cognomen etiam tulerunt Volusi.

Ab vrbibus & populis.

Tarquinij à Tarquinis vrbe Etruriæ. Dionysius.

Gabinij à Gabinis item dicti videntur.

Cominij ab Cominis Italiæ populis. de quibus Plinius.

Volscij à Volscis: vnde *M. Volusius* Fictor, de quo Liuius.

Vatinij à Vatinis priscis Latinorum populis, quorum oppidum Vatia.

A quadrupedibus.

A quadrupedibus etiam multas gētes nūcupatas esse, idoneos testes habemus Plutarchum & Varronem. Plutarchus in Poplicola ita, Quia pecudibus omnia bona constabant, iccirco filiis suis eiusmodi nomina imposuerunt, vt Porcios. Et Varr. lib. 2. De re rust. Nomina multa habemus ab vtroque pecore: à minore, *Porcius, Ouinius, Caprilius*: à maiore, *Equitius*. Eadem etiam ratione nos & *Asinios* & *Suillios* adiungere possumus.

A ministerio aliquo.

Flaminij dicti, quòd flamini Diali ministrarent. Festus.

Pontificij fortè dicti quòd pontificibus ministrarent. ex quibus fuit Ti. Pontificius tribunus plebis. de quo Dionysius & Liuius.

A voce aliqua.

Terentij à tereno, voce Sabina dicti, quæ molle significat, Varrone teste, vt ait Macrobius. quod si ita est, ergo & multi alij eodem modo, vt

Aurelij, qui antè *Auselij*, quòd iis publicè locus datus sit vbi soli sacrificium facerent. Festus.

Atricij ab Atro. Varro.

Publicij à publico.

Popillij à popillo.

Hirtij ab hirto.

Iuuentij à iuuenta.

Saluij à saluo: vnde boni ominis caussa primus Saluius in censu & delectu nominabatur. Festus.

Septij à numero septem.

Septimij à septimo.

Octauij ab octauo.

Nouij à nouem.

Nonij à nono.

Decij à decem.

Decimij à decimo.

Quemadmodum vsus cognominum & agnominum sit inuentus.

Cur autē duobus nominibus Romani homines, non contenti prænomine & nomine, tertium etiam & quartum adiunxerint, quod cognomen vocarint, magna existere quęstio potest. Ac mihi quidem videtur eos primùm vt qui idem prænomen noménque ferebant, nota aliqua internoscerent, hanc tertij nominis rationem excogitasse, pòst autē, quū cognominū vsus increbuisset, eosdem etiam sine eiusmodi caussa cognomina indidisse. Hac ratione L. Tarquiniū Priscum & L. Tarquinium Superbum, quum & prænomine & nomine cōuenirent, (inquit Dionysius) Priscum illum quòd natu maior, hunc Superbū, quòd contumacior esset, esse vocatum. Valuit autem in primis hic cognominum vsus ad confusam ipsarum (vt ostendi) gentium turbam distinguendam. Quod exempli caussa in gente Cornelia perspici potest: quæ cognominum varietate in multas familias diffusa est, Maluginenses atque inde Cossos. Scipiones, Lētulos, Merulas, Cinnas, Sullas, Dolabellas. Iterúmque quum familia Maluginēsium creuisset, quartis nominibus est in alias etiam familias distributa. ita vt alij Maluginenses Cossi, alij Maluginenses Scipiones, alij Maluginenses Lentuli, itémq; Scipiones, alij Africani, alij Asiatici, alij Nasicæ dicerentur. neque enim probo amici emendationem ab eo traditam libro secundo annotationū, cap. 13. his verbis, Verba Ciceronis sunt libro secundo De orat. vbi agitur de salibus, Est autē ex hoc genere vetus illud quod aiunt Maluginensem illum M. Scipionem, quū ex cēturia sua renuntiaret Acidinum consulē, precóque dixisset, &c. Sed multùm etiam me torquet quiddam in his nominibus *M. Scipionem Malugin.* Nam nusquam inuenio Scipionem tanquam familiæ nomen poni, sed pro cognomine. Scio equidem per librariorum errorem sæpe *Scipionem* legi pro *Cæpionem.* quare crediderim hoc etiam loco non Scipionem, sed Cæpionem legi debere. Ratio qua impellor est hæc. Scio Q. Seruilium Maluginensem sæpe à Liuio nominari in libris primæ decados, quo tempore Romæ creabantur tribuni militares. Scio quoque Seruilios cognomen habuisse Cæpionum, vt facilè possim affirmare hic esse legendum *M. Cæpionem Maluginensem.* hanc ergo ipse emendationem non probo. Nam quòd ait, Liuium sæpe Q. Seruilium Maluginensem nominare, non est ita. Semel enim tantùm libro quinto, anno CCCLXXII. nominat P. Seruilium Maluginensem mendosè, pro Ser. Cornelium Maluginensem, vt in scholiis Liuianis ostendi cum aliis testimoniis, tum quòd eo anno Diodorus pro eo tribunum mil. cos. pot. edit Σόρουιον Κορνήλιον Μαλούγωνα. Maluginensem autem fuisse cognomen non Seruiliorum, sed Corneliorum perinde atque Scipionem, apparet ex *L. M. P.* & *Ser.* Corneliis Maluginensibus, qui aut consules, aut tribuni mil. aut censores fuisse à Liuio sæpe traduntur. Quod cognomen aliquot etiam ex Corneliis retinuisse, postquam alia cognomina inuenissent, cum hic locus indicat, in quo est M. Scipio Maluginensis, qui auctore Liuio anno DLXXIIII prætor fuit tum anno DCLXXII, in Capitolinis tabulis, vbi est *Ser. Cornelius C N. F. CN. N. Lentulus Maluginensis.* vt omnino *Scipionem*, non *Cæpionem* legendum esse, contrà quàm ille censet, esse existimen. Neque enim intelligo quî illud sit, quod aiunt se nunquam *Scipionem* familiæ nomen inuenisse, sed pro cognomine. Siquidem eandem rationem esse iudico, quum dico M. Scæpio Maluginensis, atque quum dico M. Scipio Maluginensis, & P. Scipio Nasica, & P. Scipio Africanus, & alia eiusmodi multa. Sed ad propositum reuertamur. Ergo necessitas primùm cognomina excogitauit, pòst vsus, & commoditas custodiuit, & propagauit. Qui verò agnomen aliud esse à cognomine tradiderunt, ij mihi satis quòd sentiunt non probant. Ex eorum verò numero grammatici veteres existunt, qui (vt suprà dixi) cognomina appellant ea quæ tertio loco: quæ verò præterea adiiciuntur, ea omnia agnomina nuncupant, vt Africanum & Asiaticum. Eiusmodi vero opinio facilè locuple-

locupletissimi auctoris Ciceronis verbis refellitur, apud quem animaduertere possumus, ea omnia cognomina dici quæ etiam quarto loco ponuntur. Sic enim ille ait pro Murena, Quam laudem ille Africa oppressa cognomine ipso præ se ferebat, eandem hic sibi ex Asia cognomen assumpsit. Et in Suetonio, Eritque cognomen id tibi per te partum, quod nunc habes à me hæreditarium. Idem Sapientem & Diuitem cognomina vocat, quæ tamen quarto loco erant in M. Porcio Catone & in M. Licinio Crasso. Inquit enim in Catone, Cato quasi cognomen habebat in senectute Sapientis. Et in secundo De offic. P. Crassus tum cognomine Diues, tum copiis. Hac de caussa nos omnia, præter priora duo, cognomina appellabimus. Nam quòd amicus meus in libro De nominibus agnomen pro nomine gentilicio sumit, atq; inde agnatos ducit, multo mihi minus ex iis quæ dixi, & iis quæ dicam, probatur.

Vnde cognomina tracta sint.

Deinceps sequitur vt vnde cognomina tracta sint, dicam ea quæ vel veteres prodiderunt, vel ipse aut ratione aut opinione, sequutus eorum regulas atque præcepta, consequi potui. Ac Plutarchus quidem in Coriolano multos nobis huius quæstionis quasi fontes ostendit, quum ait, Cognomina apud Romanos imponi consueuisse, aut ab actione aliqua, aut à forma, aut à fortuna, aut à virtute, perinde atque Græci Σωτῆρα & Καλλίνικον ab actione, Φυσκωνα & Γρύπον à forma, Εὐεργέτην & Φιλάδελφον à virtute, Εὐδαίμονα à fortuna dixerunt: aut à salibus & dicacitate, quo pacto Græci Antigonum Δόσονα, Ptolemæum Λάμυραν appellarunt, Romani verò etiam Metellum vnum Diadematum, quòd frontem ex vlcere diademate diu obligasset, alterum verò Celerem, quòd celeritatem eius in apparandis funebribus patri ludis sunt admirati, vocarunt: aut à casu nascendi, vt Proculum, Postumum, Vopiscum: aut demũ etiam à corporis vitiis, vt Syllas, Nigros, Rufos, Cæcos, Clodios, quibus nec cæcitas nec vllum aliud corporis vitium cõtumeliæ fuit, verùm ipsa vitia pro nominibus propriis æquissimo animo audita sunt. Plutarchus (vt dixi) in Coriolano. Mendum autem suspicor esse in exemplis eius: scribit enim Σύλλας dictos esse à corporis vitio, quum alia longè sit eius nominis origo, vt tradit Macrobius. Itaque legendum puto Σίλους, id est Silos. Sili autem sunt qui naso sunt sursum versus aduncо, quod vitium est corporis. neque etiam placet, eundem de cognominibus agentem Clodiorum fecisse mentionem, quod nomen est gentis, quæ ne à vitio quidem corporis nominata est, (vt antè dixi) nisi fortè Clodios pro Claudis acceperit. Claudus enim Quinctiorum cognomen. Quæ autem scribit in Coriolano, eadem ferè tradita sunt ab eo etiam in Mario. Quinetiam Macrobius libro primo, alios à virtute, alios ab honore vel iniuria, alios à casu cognomina ait inuenisse. Libro autem tertio aliquot etiam à studio piscium cognominatos esse ostendit. Præterea Plin. lib. 18. cap. 3. à rusticis operibus, libro autem 11 cap. 37, à vitiosis corporis partibus nõnullos cognomen traxisse ait. Postremò etiã Varro à maiore & minore pecore cognomina indita esse tradit libr. 2. De re rust. cuius verba ascribam, quia deprauata sunt & manca. Nomina, inquit, multa habemus ab vtroque pecore, à maiore & à minore. à minore, Porcius, Ouinius, Caprilius: sic à maiore Equiti, Tauruscognomina adsignificari, quòd dicuntur Anni Capræ, Statili Tauri, Pomponij Vituli. sic à pecudibus multi alij. hæc Varro. Nemo est autem qui non intelligat hic confundi exempla nominum & cognominũ, & sensum nullum bonum elici. Itaque, si ita legamus, erit sententia aptior: Nomina multa habemus, ab vtroque pecore, à maiore, & à minore. à minore Porcius, Ouinius, Caprilius. sic à maiore Equitius, Asinius. Est autem intelligendum, quum dicimus Capram, Taurum, Vitulũ, cognomina adsignificari, quòd dicũtur Annij Capræ, Statilij, Tauri, Põponij Vituli: sic à pecudibus alij multi. Quinctilianus eadem fermè docet libro primo. verba eius hæc sunt, Scrutabitur præceptor acer origines nominum quæ ex habitu corporis, vt Rufos Longósque fecerunt: vbi erit aliud secretius, Syllæ, Burri, Galbæ, Plauti, Pansæ, Scauri, taliáque. & ex casu nascentium: hinc Agrippa & Opiter & Cordus & Postumus erunt. & iis quæ post natos eueniunt, vnde Vopiscus iam Cottæ, Scipiones, Lænates, Serrani sunt. Et ex variis causis gentes quoq; & loca & alia multa reperias inter nominum caussas. Hæc Quintilianus, apud quem item credo esse mendosè Syllas pro Silos ob eam quam dixi caussam. Longum esset hoc loco Liuij, Dionysij, Dionis, Suetonij, Ciceronis, aliorúmque multorum quo loco de hac re agunt, in hanc sententiam verba proferre. Quum igitur res ita habeat, iam quo modo hoc in singulis factum sit, videamus. Quibus in exponendis hanc diuisionem tuebimur, vt alia ab animo, alia à corpore, alia à fortuna tracta esse dicamus. Ad animum autem pertinent virtutes, mores, oratio, artes, studia, res gestæ: ad corpus, partes corporis, color, habitus, vestitus, similitudo alterius. locus & quę sunt eiusmodi. His autem rebus diligenter animaduersis, omnis (vt puto) impositorum cognominum ratio erit perfecta. Qui autem cognominũ terminationes persequuti sunt, ii frustra laborasse mihi videntur, quum om-

nes terminationes cognominibus(si ita tempus & euentus tulerit) conuenire possint,præter eam quæ gentem notet. Itaque quum apud Liuium nomina gentilicia multa pro cognominibus mendosè legerẽtur, ea ad suam integritatem ex antiquorum monumentis à me paulo antè redacta sunt, vt Fabius Licinus, Marcius Rutilus, Quinctius Flaminus, Furius,Pacilus & alia eiusmodi, non Licini, Rutilius, Flaminius, Pacilius, vt vulgò legebatur.

Cognomina à sapientia ducta, aut contrà.

Sapientiam autem atque stultitiam dedisse multa cognomina Romanis, cũ ex Plinij verbis percipitur,tum exempla quæ subiiciã, indicant. Scribit enim Plinius libro tertio, Reliquis animi bonis præstitere ceteros mortales sapientia:ob id Cati, Corculi apud Romanos cognominati.

Sophus,qui est Græcè sapiens, Semproniorum cognomen. quod primus tulit P. Sempronius iuris ciuilis peritissimus.

Cato,auctore Plutarcho in Catone maiore vir dicitur multarum rerum peritus. eáq; de re M. Porcius Cato vocatus est. Fuit autẽ etiam cognomen Hostiliorum.

De Cato inquit Varro lib. 6. De ling. Lat. Cata acuta Sabini dicũt: quare Catus Ælius Sextus,non(vt aiunt)sapiẽs,sed acutus. Quare dixit Ennius, Egregiè cordatus homo catus Ælius Sextus.

Sapientis cognomen inuenit C. Lælius (vt ait Plutarchus in Gracchis) quia,quum Tiberij partes aduersus optimates tueri cœpisset, discordiam ciuitates metuens ab incepto destitit.

Corculum,auctore Festo,antiqui à corde solertem & acutum dixerunt,eóque cognomine vsus est P. Cornelius Scipio Nasica,optimi viri filius, vt ait Cicero in Bruto.

Brutus stultum significat,vt ait Dionysius. Itaq; L.Iunius,qui reges eiecit,factus ad imitationem stultitiæ, Bruti quoq; haud abnuit cognomen.Liuius,Dionysius.

Bellutus est belluæ similis, vt ait Festus. quod cognomen tulit L.Sicinius,primus tribunus pl.Dionysius & Pædianus.

A virtute & moribus.

Nero Sabinorum lingua strenuum significat. Itaque Ti. Claudius Ap. Cæci F. id primus tulit, quod pòst in eius familia mansit. Suetonius in Tiberio.

Marcellus vt Plutarchus tradit,est Bellicosus,id est Ἄρειος.hoc est Martius. Puto autem Marcellum dictum esse quasi Martellum, id est Paruum Martem. Eo plebeia gens Claudia vsa est.

L.Sicinius Dentatus ob fortitudinẽ *Achilles* dictus. Gell.lib. 2.cap.11.

Superbi cognomẽ tulit L. Tarquinius rex, quia socerum genet sepultura prohibuit. Dionys.& alij.

Frugi L. Calpurnius Piso appellatus ob mores,vt ait Pædianus in Pisonianam, & Cicero in Verrem.

Ouicula dictus Q. Fabius Maximus, quia moribus fuit humilibus. Plutarchus in Fabio,& qui scribit de viris illustribus.

Caprarij cognomẽ C.Metellus ex cõtumelia traxit. Cicero libro tertio De orat. Itaque Scipio de eo dixit, matrem eius, si quintum pareret,asinum fuisse parituram.

Gurges vocatus Q. Fabius Rulliani F. à deuorato patrimonio. Macrobius. Plutarchus Λαμαργὸν nominat.

Nepos aliquando cognomen contumeliæ fuit à prodigalitate, vt de Q. Metello collega P.Lentuli cos.scribit Valerius. vnde lusit Cicero ad Att.Sumptu iam nepos euasit Scaptius.Patrem tamen Metelli eum qui cum T. Didio consul fuit, Q. Metellum Nepotem vocant etiam Capitolini scriptores. Nepotẽ autem eum dictum,quasi Q. Metelli Macedonici nepotem, significat in Cornelianam Pædianus.

Asper C. Trebonius ab insectandis patribus nominatus.Liuius lib. 3.

Lurcones,auctore Festo,dicti qui cũ auiditate cibum sumerent. Fuit autem Aufidiorũ cognomen.

Camillus,quo cognomine Furij vsi sunt,est puer ingenuus. Festus, Plutarchus in Numa, Macrobius lib. 3.Seruius in Virgil.vbi de Camilla.

Cicurinus cognomen Veturię gentis à morum simplicitate dictus. Varro de ling. Lat.

Vir optimus P.Scipio Nasica à senatu iudicatus & appellatus est Liuius.

Ab oratione & dicto aliquo.

Lepidi Æmilij dicti sunt à lepore orationis, quia Mamercus Numæ F. Princeps eius generis summo lepore præditus fuit, quem Græci ἀστεῖον dicunt. Plutarchus in Paullo.

Eutrapelus fuit cognomen Volumniorum. vnde Cicero ad Volumnium, Εὐτραπελίας, inquit,tuarum literarum. est autem εὐτράπελος idem quod Lepidus.

Attici cognomẽ inuenit T. Pomponius, quòd Atticè optimè loqueretur. Cicero in Catone,Nepos in vita.

Figuli cognomen adeptus est Nigidius, quòd inconstantiam rerum humanarum rotæ figulinæ comparauit. Augustinus De ciuitate Dei.

Sura dictus P.Lentulus, qui quum Sulla rationem ab eo pecuniæ publicæ repeteret, quam quæstor tractauerat,dixit se non posse rationem reddere,sed præbiturum suram, vt pueri solent qui in sphæræ ludo peccauerint,Plutarchus in Cicerone.

Seruſa

Scrofa Tremellius appellatus auctore Macrobio, quòd quærentibus quibusdam scrofam ruri, verba iurationis concepit, nullam esse in villa sua scrofam nisi quæ in centonibus iaceret, lectulum monstrans. vt autem ait Varro lib. 2. De re rust. quòd apud exercitum dixerit, hostes celeriter se, vt scrofa porcos, disiecturum: idque fecerit.

Ab arte & studio aliquo.

Pictor Q. Fabius dictus, quòd primus Romæ ædē Salutis pinxit. Plin. lib. 35. cap. 4. Cicero in Tusculana prima.

Metelli in re militari sunt quasi mercenarij: vnde genti Cæciliæ fuit cognomē. Festus.

Præconinus L. Ælius Stilo, quòd præco fuerit. Plin. lib. 33. cap. 1.

Eadem ratione videtur *Victor* M. Volscij cognomen. Liuius.

Cornicen Oppiorum, Liuius. Vnde & Cornicinus apud Ciceronem in epist. ad Attic.

Fullo Apustiorū, Liuius, lapis Capitol. Vnde iocus apud Macrobium, Miror sororem meā habere Maculā, quum Fullonē habeat.

Porrò autem à studio rerū rusticarū multa tracta fuisse cognomina, auctor est Plin. lib. 18. cap. 3. Ex eorum numero sunt.

Bubulcus Iuniorū cognomen, qui optimè bubus vteretur.

Pilumnus, qui pilum pistrinis inuenit.

Cicerones, Lentuli, vt quisque optimè cicerē aut lentem serebat. illud Claudiorū & Tulliorum: hoc Corneliorū cognomen. eadémque fortè ratione *Piso* Calpurniorum.

Serranus Atilius, quòd eum serentem inuenerunt dati honores.

Lactucinus Valeriorū cognomen à lactuca. Plinius libr. 19. cap. 3. Quare qui cos. anno CCXCVII. M. Valerius Maxumus dicitur in Cap. tabulis, is à Diodoro lib. 11. Μάξιμος Οὐαλέριος Λακτούκας appellatur. Idem Plin. lib. 17. cap. 1. scribit ita, Fuere & ab arboribus cognomina antiquis, *Frondicio* militi illi qui præclara facinora Vulturnum transnatans, fronde capiti imposita, aduersus Annibalem edidit.

Stolo Liciniæ genti (ita enim appellatur in ipsis arboribus fructicatio inutilis:) vnde & pāpinatio inuenta primo Stoloni dedit nomen.

Iam à studio piscium dicti sunt Licinius *Murena*, Sergius *Orata*, qui eiusmodi piscibus delectati sunt, vt ait Macrobius lib. tertio, Varro libro tertio De re rustica. quanquā Fest. Sergium Oratam dictum scribit, quòd duobus annulis aureis & grandibus vteretur.

Eadem ratione à maiore & à minore pecore cognomina multa ducta sunt, auctore Varrone libro secundo. hinc Statilij *Tauri*, Annij *Capræ*, Pomponij, & Mamilij *Vituli*. Quod etiam in Poblicola scribit Plutarchus, ἐτίθεντο δὲ τοῖς παισὶν αὐτῶν Σουίλλιοι, καὶ Βουβούλκους, καὶ Καικιλίους ὀνόματα.

Quin etiam à studio auium multa sumpta esse placet Varroni. Hinc Cornelium *Merulam*, Fircellium *Pauonem*, Minucium *Picam*, Petronium *Passerem* esse dictum.

Ab vrbe vel regione deuicta.

Iam verò ab vrbe vel regione deuicta, hęc quæ sequuntur.

Coriolanus à Coriolis oppido captis dictus est C. Marcius. Liuius lib. 2.

Fidenas à Fidenis L. Sergius & posteri eius. Liuius.

Messalla Valerius à Messana primo Punico bello capta. Macrobius, lap. Capitolini.

Priuernas L. Æmilius Mamercinus à Priuernate bello. Liuius.

Numantinus P. Scipio à Numantia deleta. Appianus, Velleius.

Isauricus P. Seruilius ab Isauris vrbe Ciliciæ captis. lap. Cap. Velleius.

Idem fecerunt qui regiones in potestatem P. R. redegerunt. quorum primus (vt ait Liuius libro 30.) P. Scipio fuit, qui à deuicta Africa cognomen *Africani* tulit: itémque L. Scipio frater eius, *Asiatici* ab Asia: Q. Metellus *Macedonici*, à Macedonia: L. Mummius *Achaici* ab Achaia: Q. Metellus alter *Balearici* à Balearibus, & L. Metellus *Dalmatici* à Dalmatia: Q. Fabius *Allobrogici* ab Allobrogibus: Q. Metellus *Cretici* à Creta: D. Iunius Brutus *Callæcus* à Callæcia: Q. Metellus *Numidici* à Numidia. Quorum apud omnes testata cognomina sunt. Hoc autem loco verba quædam amici mei non possum tacitus præterire, quæ ab eo in libro De nominibus posita sunt eiusmodi, Isauricus ab vrbe dictus. Ideo conqueritur Cicero libro epistol. ad Attic. 5. quum esset in Cilicia pro cos. & expugnasset oppidum Pindenissum, non esse aptum ad cognomen parandum. Qui (malùm) Pindentissæ? Nam Seruilius antè ab Isauro vrbe præclara fuerat appellatus. Non possum autem præterire, quia hic sensum germanum Ciceronis non videtur assequutus. Neque enim Cicero queritur Pindenissum non esse aptum ad cognomen parandum, sed ad gloriam ex eius expugnatione propter oppidi obscuritatem comparandam. Sic enim ait, Saturnalibus manè se mihi Pindentissæ dediderunt. Qui (malùm) isti Pindentissæ? Qui sunt? inquies. nomen audiui nunquam. quid ego faciam? non potui Ciliciam, Ætoliam, aut Macedoniam reddere. Quibus verbis de obscuritate (vt dixi) oppidi queritur, nō de cognomine ine-

pto. neque enim quisquam vnquam imperator Romanus, aut Cilix, aut Ætolus est ex victoria nominatus, vt iis in cognomine inuidere posset: verùm aliquot ex iis prouinciis clarissimos triumphos egerunt. Hoc idē sentit etiam Cicero, quum scribit ad Cœlium, Oppugnabam oppidum Pindenissum tantis opibus tantóque negotio vt mihi ad summam gloriam nihil desit nisi nomen oppidi. id est, quòd obscurissimo nomine quum sit, ne mea quidem satis glorioſa esse victoria & expugnatio possit, qualis eorum fuit qui Ciliciam, Ætoliam & Macedoniam subegerunt. Nam quòd ait amicus meus ineptum ad cognomen esse, non video cur non Cicero Pindentissa dici facilè potuisset, & quondam Valerius Messalla à Messana victa, si splendidum oppidi nomen fuisset.

A loco vbi bene malèue pugnatum est.

Regillensis A. Postumius dictator dictus, quòd ad lacum Regillum cum Latinis bene pugnauerit. quod cognomen posteri etiam eius tulerunt.

Aeserninus M. Marcellus appellatus, quòd Æserniæ captus est. Epitomæ.

Creticus M. Antonius triumuiri pater dictus, quòd Cretæ mortuus est. Pædianus, Plutar. in Antonio. hunc tamen quidam Antonium *Cicereium* vitiosè nominant.

Germanicus Cęsar dictus, quòd in Germania obiit.

Bithynicus Pompeius dictus, quòd ex Bithynia suppellectilem regis Nicomedis deportarit. Festus.

Caudinus L. Lentulus, quòd ad furcas Caudinas obsessus cum cos. fœdus turpe suaserit, vt ex Liuio elici potest.

Ab alijs euentibus.

Collatinus Tarquinius dictus, quòd diu Collatiæ præfectus fuerit. Dionysius.

Poplicola Valerius, quòd populū coluerit. Dionysius, Liuius.

Torquatus Manlius quòd torquem in pugna Gallo detraxerit. Liuius, Gellius.

Pius Q. Metellus, quòd pietatem in reditu patris lacrymis deprecando adhibuerit. Cicero.

Pietas L. Antonius, quòd eo animo remp. tractarit vnà cum Fuluia, quasi pro Marco Triumuiro fratre laboraret. Vnde à Dione dicitur Λούκιος Αντώνιος Πίετας, id est εὐσέβεια. quanquam à Glareano mendosè Pœtus nominatur.

Drusus Liuius vocatus, quòd Drausum regem hostium interfecerit. Suetonius in Tiberio.

Cunctator Fabius, quòd cunctando Annibalem fregit. Plutarchus.

Venox Plautius quia censor, aquæ Claudię venas indagauerit. Liuius, Frontinus.

Scipio Cornelius, quòd patrem luminibus carentem pro scipione rexerit. Macrobius.

Cursor L. Papirius à velocitate cursus. Liu.

Salinator M. Liuius dictus, quòd vectigal nouū ex salaria annona cōmētus est. Liuius.

Ambustus Fabiorum fuit (vt puto) quòd à fulmine ambustus fuerit. Sic enim Festus, Pullus Iouis dicebatur Q. Fabius, cui Eburno cognomen erat propter candorem, quòd eius natis fulmine icta erat. Antiqui puerum quem quis amabat, pullum eius dicebant. Hinc etiam quidā *Rullum* Fabij Maximi cognomen profectum existimant.

Imperiosus Manlius, quia seueriùs delectū habuit. Liuius. Plutarchus Ἐπιτάκτην appellat.

Gracchanus dict⁹ est Iuni⁹ historic⁹ ab amicitia C. Gracchi tribuni pl. vt scribit Plin. l. 30.

Maximus Valerius, quòd plebem patribus conciliauit. *Cicero* in Bruto.

Maximus Fabius, quòd libertinos in quatuor tribus secreuit, Liuius lib. 9.

Magnus Pompeius, quòd res magnas ante ætatem gessit, Appianus, Plutarchus.

Asina Cornelius Scipio quia quum sponsores ab eo poscerentur, asinan produxit in forum cum pecuniæ onere, quasi pro sponsoribus præsens pignus. Macrobius.

Vespillo Lucretius dictus, quòd ædilis cadauer Ti. Gracchi tanquam Vespillo in Tiberim proiecit. De viris illustribus in Graccho. Idem etiam fuit Vespa. Vnde in 2. De orat. Vespa Terentius.

Annalis Villius, quòd legem annalem tulit. Liu. lib. 40.

Diadematus Metellus, quòd frontem ex vlcere diu ligauerit fascia, quæ diadema Græcè dicitur. Plutarchus in Coriolano.

Prætextatus Papirius, quòd in ætate prętextata summā prudētiā ostenderit. Macrobius.

Læna Popillius, quòd quum flamen sacrificium faceret, cum læna in publicum exierit & seditionem sedarit. Cicero in Bruto.

Coruus Valerius, quòd ei cum Gallo pugnāti coruus omen victoriæ fuit. Liuius, Gellius.

Buteo Fabius, quia insidens in naui buteo auis bono auspicio duci ei fuit. Plin. li. 10. c. 8.

Caudex Ap. Claudius dictus, quòd primus caudicem, id est nauem, belli gerendi causſa primo Punico bello conscenderit. Seneca.

Cæsar Iuliorum cognomen fuit, de quo alij aliter tradiderunt. amicus autem meus in libro De nominibus ita, Illud nō prætermittam, Cæsarem non ab vtero cęso dictū, quòd multis video placere, sed quod ait Seruius & Spartianus, ab elephanto primùm cęso. Nam lingua Punica Cęsar elephas dicebatur. Quare in quibusdam argenteis numis apud me videre est, ab altera parte elephantem cū hac inscriptione *Cæsar*, ab altera autē instrumēta quib⁹ elephātos Romani perimebāt. Hęc ille.

Numum.

Numen illum cuius ipse meminit, ego accuratè effingendum curaui, vt omnes homines eius industriam in Romana antiquitate illustranda cognoscerent. Sunt enim eiusmodi numi multi cum apud alios, tum apud clarissimum & humanissimum virum Andream Lauredanum patricium Venetum. quanquã quæ ille ad hunc numum interpretandum attulit, ea à multis huius artis peritis reprehendi sæpe animaduerti, qui quæ ille instrumẽta elephantorũ interimendorũ esse tradidit, ea pontificalia ac religionis potiùs insignia esse cõtenderẽt, albogalerũ, vel tutulũ, secespitam, aspersorium, & vas sacrificale. Albogalerum enim ita describit Festus, Albogalerus à galea nominat⁹ est. est enim pileũ capitis quo diales flamines, id est sacerdotes Iouis vtebantur. fiebat enim ex hostia alba Ioui cæsa, cui affigebatur apex virga oleagina. Tutulum autem ita, Tutulum vocari aiunt flaminicarum capitis ornamentum, quod fiat vitta purpurea innexa crinibus, & exitũ in altitudinem. Ennius, Libáque fictores, argeos & tutulatos. Itaque Varro lib. De lingua Lat. exponens hunc eundem Ennij versum, ait, Tutulati dicti ij qui in sacris capitibus habere solent, vt metam. Id tutulus appellatur ab eo quòd matres familiâs crines conuolutos ad verticem capitis, quos habent vti velatos, dicunt tutulos: siue ab eo quòd tuendi caussa capilli fiebant, siue ab eo quòd altissimum in vrbe est, quod est arx, ea res tutissima tutulus vocatur. De secespita sic Festus, Secespitam alij securim, alij dolabram æneam, alij cultellum putant. Item, Secespita cultrum ferreum oblongum, manubrio eburneo, rotundo, solido, iunćto ad capulum auro argentóque, fixum clauis æneis ære Cyprio, quo flamines, flaminicæ virgines, pontificésque ad sacrificia vtebantur. dicta autẽ est secespita à secando. Asperſorium quidam vocant, quo aquam lustralem aspergebant. vnde Virgilius,

-ter pura socios circuntulit vnda,
Spargens rore leui- Et alibi,
-corpúsque recenti
Spargit aqua-

Vas sacrificale est vel capedo, vel simpuuiũ. De capedine Cic. in Paradoxis, Quid autem Numa Pompilius? minúsne gratas diis immortalibus capedines ac fictiles vrnulas quã filicatas aliorum pateras fuisse arbitramur? Et lib. 3. De nat. Docebo meliora me didicisse de colendis diis immortalibus iure pontificio & more maiorum quàm capedunculis quas Numa nobis reliquit. De Simpulo Festus, Simpulũ vas paruum non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificiis libabatur, à sumendo dictum, Varrone auctore, vt fortasse à capiendo capedo dicta est. Et Iuuenal. Satyra sexta, aut quis Simpuuium ridere Numę nigrúmque catinum. Et Plin. lib. 35, In sacris quidem etiam inter has opes non murrhinis crystallinísue, sed fictilibus prolibatur simpullis. His igitur rationibus adducti multi instrumenta hæc, quibus elephantes interficerentur, esse iure negant, pontificalia autem (vt dixi) insignia esse asserunt, quæ diuo Iulio Cęsari consecrato, & in deos relato tributa sint ab Augusto, qui in patris pont. max. mortui honorem hunc numum percusserit. itaque ab altera parte esse elephantem, consecrationis symbolum. Vnde Suet. in Claudio scripserit, Claudius auiæ Liuiæ diuinos honores, & circensi pompa currum elephantorum Augusteo similem decernendum curauit. eadem etiam de caussa anguem elephanti ipsi esse subiectum, qui (auctore Plutarcho in Cleomene) heroibus sacer esset. Vnde Virgilius in 15. de angue ad tumulum Anchisę mortui dixerit,

Incertus geniúmne loci, famulúmve parentis,

quum apotheosim eius significare vellet, vt ait Seruius. Sed siue hæc, siue alia sunt, profectò nihil hic numus ad eum qui primum elephantem occidit, neque ad ipsa demum elephantorum interimendorum instrumenta pertinet, quod amicus meus ingeniosè potius quàm verè cõfinxit, præsertim verò quũ fabrile scalprum cum malleo ad eiusmodi beluas interimendas adhibitum sit, auctore Liuio.

Censorinus Marcius vocatus fuit, quòd bis Censor factus est. Valerius, Capitolinæ censuræ.

Flaminius Quinctiorum & Claudiorum.

Augurinus Minuciorum eadem ratione co-

gnomen fuit,ab insigni fortasse aliqua re vel in flaminio vel in auguratu gesta.

Sacerdotis cognomen tulerunt Licinij.

Augur Q. Scævola: *Pont. Max.* alter Q. Scævola ab ipso sacerdotio quo fungebantur,vocati sunt.

Curio Scriboniorum cognomen fuit,quòd qui primus id tulit, curio maximus fuerit, vt ex Liuio intelligi potest. Qua ex familia C. Curio consul, qui de Macedonia triumphauit,& C.Curio filius tribunus pl,auctor ciuilis belli fuit:ad quem sunt epistolæ Ciceronis in secundo libro. de quibus epistolis sic scribit amicus meus in lib.De nominibus,Ambiguitas est in nomine Curionis lib. 2. epistol. fam.In qua re multi decepti sunt, non distinguentes patrem Curionem à filio. Nam illæ epistolæ,*non* dum erat auditum,& *sera* gratulatio scribuntur ad patrem.Hæc ille.Hanc tamen opinionem intelligo à scholis omnibus esse repudiatam.neque enim videre se eruditi homines aiunt, quemadmodum, quum in extrema epistola de tribunatu C. Curionis filij agatur, ea epistola ad patrem transferri possit, qui multis antè annis consul triumphauerat.In priore verò,quum de reditu Curionis in Asia agatur, cur non idem sit Romam reuertens, qui fuerat absens?id est, cur non ad eundem redeuntem hanc scripserit, ad quem absentem superiores scripserat?præsertim verò quum in superioribus de patris clarissimi viri obitu mentionem fecerit.

Thurinus cognomen Octauio puero fuit, quod in regione Thurina natus sit. Suetonius in Augusto.

Sylla P.Cornelius dictus, quòd decemuir, aut prætor ex libris Sibyllinis ludos Apollinares instituit. siquidem Sylla, quasi Sibylla appellatus est.Macrob.quod cognomen post in familia mansit.

Augustus Cæsar Octauianus dictus est honoris & amplitudinis caussa.Suet.

A corporis partibus.

A corporis autem partibus tot cognomina tracta sunt, vt vix comprehendi oratione posse videantur.Nam à capite *Capitones,Cilones,& Tuditani* sunt.Cilones enim dicti sunt, quorum capita oblonga & compressa sunt, vt ait Carisius.Festus autē eos esse ait, quorum frons est eminentior, ita vt dextra sinistráque velut recisa videatur. fuit verò Flaminiorum,vnde in Numis argenteis L. *Flamini. Cilo.* Tuditani,qui caput simile malleo habeant. Tudites enim mallei sunt,à tundendo dicti. Iam *Cincinnati, Calui, Crispi*,in Quinctiis,Liciniis,Salustio à capillis sunt, vt *Crispinus* Quinctiorum. Quare Suetonius Caligulam Cincinnato crinem ademisse scribit veteris familiæ insigne. *Frontones* à fronte,*Nasones,Sili,Simi* à naso sunt. Sili sunt qui naso sunt sursum versus repando. Festus.Silus Sergiorum cognomen fuit. vnde in numis,M.Sergius Silus. De simis Plin.li.11.cap. 38,A naribus cognomina Simorum & Silonum. videndum tamen ne legendum sit, Simonum & Silorum. Ita *Strabo, Pætus,Cocles, Luscus,Luscinus,Rauilia,Ocella,Cæcus*,ab oculis.Plin.lib.11,cap.37. Strabo,qui peruersis & detortis oculis est.Porphyrio. Plinius.Talem autem fuisse Cn. Pompeium Magni patrem cognomine Strabonem, scribit idem. *Pætus*, auctore Porphyrione, est qui oculis est leuiter declinatis,vel cuius oculi huc & illuc celeriter mouentur,vt ait Acro.Horatius Satyra tertia, strabonem appellat Pætum pater. *Coclitem* luscum dixerunt.vnde Cyclopas coclitas appellarunt. Seruius. At Plinius lib.11, Qui orbi altero lumine nascerentur, Cocliles dicti:item Varro De ling.Lat. *Luscus* Anniorum,*Luscinus* Fabriciorū cognomen fuit, auctoribus Cap.lap.*Rauilia* à rauis oculis. Festus. Vnde Cassius Longinus Rauilia.*Ocellæ*, qui paruis vtrisque oculis essent. Plin. lib.11. vnde Ser.Ocella apud Cœlium in VIII epistolarū.Ap.Claudius *Cæcus* appellatus, postquam aspectum oculorum amisit.A superciliis *Silones*,id est,qui eminentibus sunt superciliis,à Sileno,qui hirsutis superciliis pingebatur.Nonius ex Varrone. A lingua *Balbi & Blæsi*.quorum illud Aciliorum, hoc Semproniorum cognomē est. Sunt autē qui R literā pronuntiare non possunt, quo vitio laborauit Demosthenes.Vnde est in 1 De orat. Demosthenes ita balbus fuit,vt eius artis cui studebat, primam literam dicere non posset. Et in Priapo, Quum loquor, vna mihi peccatur litera.nam præ,Pæ dico semper:blæsaque lingua mea est. eadémque forte ratione *Blæsio* Corneliorum & Heluiorum fuit. Aures (inquit Plinius) homini tantùm immobiles, ab iis Flaccorum cognomen. *Labeones* & *Chilones* à labiis.Plinius, Festus & Carisius. *Verrucossius*, à verruca in labiis, Fabij Maximi fuit. Plutarchus. *Dentati*, qui cum dentibus nati sunt.Plinius lib.7.cap. 16. Curij & Sicinij cognomen. *Barbatus* Horatiorum & Scipionū. *Barbula* Æmiliorum,*Ahenobarbus*,id est, qui ænea barba esset, Domitiorum, fuit à barba. Plutarchus in Paullo.A colore *Rutilus,Eburnus,Aquilinus*,vt ait Festus.eadémque ratione *Albus,Niger,Rufus,Flauus.* Iam *Scæua*, & *Scæuola*,& *Læuinus*,quòd læua manu pro dextra vterentur,dicti sunt,quæ Brutorum,Muciorum,& Valeriorum cognomina sunt. De Scæuola scribit Zonaras. *Mento* Iuliorum, *Dorso* Fabiorum,*Scapula* Corneliorum,*Axilla*,& *Ahala* Seruiliorum. A cruribus autem hæc sunt, *Varus, Vatia, Atta.* Vari qui crura incurua habent, & sunt contrarij valgis. Vatiæ, quibus in exteriorem partem crura flectuntur.

ctuntur. Attæ, qui propter vitium crurum aut pedum plantis insistunt, & attingunt magis terram quàm ambulant. quorum primum Liciniorum, secundum Seruiliorum, tertium Quinctij poetæ fuit. Festus, Nonius, Plinius. Iam *Plauti, Pansæ, Planci, Scauri*, quæ pedum vitia sunt, cognomina Romanis fuerunt. Plautus est, qui planis est pedibus, & nullam habet in medio cauitatem. Pansa, cui pedes lati ac pansi. Plancus, cui plani pedes. Scaurus, qui talos pedum tumẽtes & porrectos habet. Plin. lib. 11. Festus.

A corporis habitu.

A corporis autem habitu sunt *Crassus, Macer*, vtrunque Liciniorum. *Longus* Semproniorum. *Galba* Sulpiciorum. *Gracchus* item Semproniorum. *Pulcher* Claudiorum. *Glabrio* Aciliorum. *Cossus* & *Aruina* Cornelíorum. *Paulus* Æmiliorum. De Galba scribit Suetonius in Nerone, atque an crassum an macrum significet, ambigit. Gracchum à gracilitate corporis dictum scribit Carisius. Varro autem à gerendo, quia mater eius qui primus Gracchus dictus sit, duodecim menses vterum gesserit. ac propterea fine aspiratione scribendum, vt ait Scaurus. Glabri sunt depiles. Cossi, rugosi corporis, à similitudine vermium ligno editorum, qui cossi dicuntur. Festus. Aruina durum est pingue, quod est inter cutem & viscus. Seruius. Paulus (vt puto) paruus est. vnde Terentius, Paullo sumptu dixit. cognomen est Æmiliorum, vt *Paullulus* & *Magnus* Postumiorum Albinorum.

Ab ortu.

Iam verò ab ortu ducta sunt *Geminus* cognomen Seruiliorum, quod primum tulerunt. P. & Q. Seruilij fratres. quorum Publius bis consul fuit cum C. Cotta an. DI. & DV. auctor Cicero in Lucullo. *Tergeminus* Horatiorum & Curatiorum. Liuius. *Cordus* C. Mucij. Dionysius. Est autem Cordus serò natus. Quinctilianus. Quare Plutarchus C. Mucium Cordum ὀψίγονον vocat. *Priscus* Tarquinij, quòd maior natus esset. Dionysius. Idem Priscus fuit etiam cognomen Seruiliorum, ac nescio an eadem ratione *Casca*, quem pro sene Latini veteres dixerunt, Varrone auctore De lingua Latina. De *Agrippa* & *Proculo* Vipsaniorum & Plautiorum cognominibus dictum est in prænominibus.

A loco vnde commigrauerint, aut vbi nati sint, aut vbi habitauerint.

A locis porrò vnde quisque Romam commigrauerit, hæc sumpta sunt,

Sabinus Regillensis, vel Regillanus, vt est apud Suetonium, Ap. Claudius dictus, quia ex Regillo Sabinorum oppido venit. Liuius.

Antias Valerius. Plinius in præfatione, quòd Antias & esset & diceretur.

Amerinus Sex. Roscius ex Ameria. Cicero pro Roscio.

Eadem ratione dicti videntur Furij *Medullini*, Fusij *Caleni*, Sulpicij *Camerini*, Appuleij *Saturnini*, Manlij *Vulsones*, Publij *Vulci*, Aulij *Cerretani*, Plautii *Vennones*, Ælij *Ligures*, Cominij *Aurunci*. *Vfenas* certè & *Carrinas* & *Mæcenas* à loco tracta sunt, teste Varrone lib. 2. De analogia.

Capitolini Manlij dicti sunt etiam antequam M. Manlius Gallos à Capitolio depelleret, quòd in Capitolio habitarent: quòd nequis patricius faceret, damnato M. Manlio, decreto cautum est. Liuius. Eadem fortasse ratione & Quinctij & Sestij, Capitolini vocati sunt, & Genucij *Auentinenses*, quòd Auentinum, & Verginij *Cælimontani*, quòd Cœlium montem incolerent: & P. Terentius *Tusceinicanus* apud Liuiũ libro 45, quòd vicum Tuscum habitaret.

A principe generis.

Ælius *Lamia* à Lamo Formiraum conditore dictus. Horat. lib. 3. Odarum.

Fusius, Furiorum, qui antè Fusij à Fuso. *Volusus*, Valeriorum, qui antea Valerij à Valeso. *Iulus*, Iuliorum, qui à Iulo generis sui auctore nuncupati. Marciorum cognomẽ fuit *Rex*, fortasse ab Anco Marcio rege. Siquidem in nummis quibusdam est ab vna parte caput hominis cum hoc nomine, *Ancus*: ab altera verò aquæductus cum his vocibus, *Aqua mar.* in ora verò nummi, *Philippus*. Nam & aqua Marcia à Marcio Rege deducta est, & Philippus Marciorum cognomen est, cuius gentis auctor Ancus Marcius rex.

A similitudine alterius.

Tantam præterea vim habuit similitudo alterius, vt inde cognomina etiam sæpe inuenta sint. vt de Cn. Pompeio Magno scribit Valerius libro 9, qui *Menogenes* à multis dictus sit, quòd Menogeni coquo suo similis esset, & de P. Scipione, qui *Serapio* à victimario eius nominis sibi simili, & P. Lentulo, qui *Spintheris*, ab histrione Spinthere, adeptus sit: & alter Scipio, qui *Salutionis* à Salutione mimo cognomen inuenerit. Plinius lib. 7. cap. 22.

A fortuna.

A fortuna postremò hæc ducta, *Felix, faustus*, in Sulla: *Diues* in Crassis: *Egerius* ab egestate in Tarquinio, post patris auique mortem egenus natus. Dionysius, Liuius.

Cognomina ex cognominibus orta.

Multa etiam cognomina ita immutata sunt, vt per diminutionem in *inus* à suo primitiuo deflexa sint. Albus enim, quod fuit cognomen primum Postumiorum, pòst *Albinus* euasit. ita Rufus in Corneliis *Rufinus*,

Mamercus in Æmilis *Mamercinus*, *Messalla* in Valeriis *Messallinus*, inque iisdem Coruus *Corninus*, in aliis etiam eadem fortasse ratione *Longinus*, *Crassinus*, *Caluinus*, *Læuinus*, *Paullinus*, *Crispinus*, *Cæsoninus*, *Paitinus*, *Albinus*, *Nigrinus*. quæ omnia deriuata sunt. Item *Marcellinus*, vt in Cn. Cornelio Lentulo Marcellino, quod tamen cognomen in eo adoptionis signum fuisse arbitror. Hic enim P. Lentuli filius fuit, qui fuit M. Marcelli filius, Cicerone auctore in Bruto.

Cognomina an hæreditaria fuerint.

His rebus expositis, æquum est etiam cognoscere, quemadmodum ex cognominibus alia ad posteros quàm longissimè propagarentur, alia ne ad filios quidem peruenirent. Itémque successetibus in eadem gente cognominibus, quemadmodum vetustissimum quódque aboleretur, recentia verò omnia plerunque retinerentur. Ac primùm quidem qui cognomen patris, aut aui, & maiorum tulerunt, idipsum fecisse videntur præstanti illius qui primus id cognomen inuenit, virtute & gloria adducti, ita tamen vt aut mutare aut relinquere illud cognomen pro arbitratu potuerint. cuius rei esse documẽto possunt ea quæ de Cicerone scribit Plutarchus. Qui primus (inquit) Ciceronis cognomẽ tulit, is maxima laude floruisse videtur, quòd id cognomen à posteris non solùm non neglectum sit, verumetiam studiosè retentum. Et paulo pòst, Quum autẽ M Cicero posteaquam magistratus cepit, crederetur cognomen illud aut vitaturus, aut certè mutaturus, respondit operam se daturum vt id esset & Scauris & Catulis illustrius. Præterea verò idem Cicero cognomina hęreditaria fuisse ostendit, quũ loquentẽ inducit Africanũ cum nepote hoc modo, Erit id tibi cognomẽ per te partum, quod nunc habes ex me hæreditarium. Itaque videmus hac de caussa Album & Albinum per quingentos amplius annos in gente Postumia custoditum, Maximúmque in Valeria, & ferè etiam in Fabia, & itẽ in Mucia Scæuolam. Hoc tamen non in omnibus seruatum esse inde apparere potest, quòd Strabonis cognomen, quod fuit patris Pompeij Magni, ne filius quidem vsurpauit, neque filij Q. Maximi Ouiculæ Verrucosi ea quæ fuerant patris. Nouis autem ascitis familiæ cognominibus, vetera esse deleta agnosci potest ex Manlia gẽte. cuius primùm cognomen fuit Vulso, pòst Vulso Capitolinus, tum Capitolinus Imperiosus, pòst Imperiosus Torquatus, ad extremum autem tantùm Torquatus retentus est.

An æquè omnium cognomina fuerint.

Ex iis quæ dicta sunt, illud satis intelligi potest, æquè omnes Romanos ciues vti inuentis cognominibus potuisse, neque ipsum cognominũ vsum plebi magis interdictum quàm optimatibus fuisse. Factũ est tamen vt quoniã resp. primùm in patriciorũ potestate fuit, eorũ etiam antè cognomina celebrata quàm plebis sint. Vbi verò plebs ad remp. accessit, tum & plebeiorum etiã ad distinguẽdas familias cognomina audiri, perinde atque imagines ad posteritatem prodendam, poni sunt cœptę. Quamobrem amicum meũ in lib. De nominibus, in hoc prȩcepto tradẽdo ita loquutum esse miror, Tribus nominibus senatores fuisse appellatos olim obseruaui, equites autẽ & plebeios maiori ex parte duobus. Liuius vbi de tribunis militaribus loquitur, hos plebeios nominat, sic, C. Sextilius, M. Albinus, P. Titinius, L. Antistius. Senatores autem ita vocabantur, C. Ælius Pætus, M. Licinius Crassus, M. Porcius Cato. Hæc ille. Igitur quia Liuius quatuor tribunos militum è plebe duobus nominibus afficit, ipse in vniuersum præcipit, equites & plebeios duobus, senatores tribus nominibus esse vsos. neq; quot incõmoda hanc rationem consequãtur, animaduertit. Quid enim ait? an qui ex equestri & plebeio ordine in senatum legebantur, tum quũ legebantur, cognomen inuenisse, ante lectionem cognomine caruisse, atque à lectione ipsa, non ab euentu, cognomen sumpsisse? an verò P. Valerium, inquit eum qui primus consul senatum ex equestri ordine suppleuit, antequã tertium Poplicolæ nomen ferre cœpit, senatorem non fuisse? an verò aut C. Mænium, aut Ti. Coruncanium, aut C. Dulium, aut Q. Cædicium, aut M'. Maniliũ, aut Q. Opimiũ, aut T. Didium, aut Marios, aut Antonios, qui consulatus, censuras, dictaturas gesserunt, & clarissimos triumphos egerunt, senatores, quia tertio nomine, veteribus & scriptoribus & lapidibus testibus caruerunt, non fuisse? Quid? nónne Cn. Pompeius Magni cognomen tulit tum quum ex Africa & ex Hispania eques Rom. triumphauit? siquidem viuente Sulla id cognomẽ inuenisse idem ipse scribit. M. verò Tullius, nónne antequam in senatum lectus esset, Ciceronis cognomine vsus est? At Liuius (inquit) quatuor tribunos plebeios sine tertio nomine protulit. ergo plebeij tertio nomine caruerunt. Quis affirmare possit eorũ cognomina non esse à Liuio consultò omissa? quod in aliis etiam, eodem ipso auctore, fecit. Sic enim ait Liuius sæpe duo profert nomina, neque caret reprehensione, quia historici est omnia explicare, & debet sanè scriptor posteritatis habere rationem magis quàm suorum temporum. An verò credibile est C. Sextilio & collegis eius tribunis militum consulari potestate remp. domi foris; à populo R. commissam esse, senatũ, in quem sæpe homines nullo vsi

hono-

honore pro arbitratu censorum legebantur, eis lectione censoria non patuisse? Neque verò senatores pro patriciis eum sumpsisse, atque patriciostribus, plebeios duobus vsos esse cognominibus, intellexisse puto, præsertim verò quum C. Ælius Pætus, M. Licinius Crassus, M. Porcius Cato, quos ille senatores appellat, plebeij fuerint, quod ne illum quidem latere existimo. Quid quòd Pausanias, vt antè ostendi, Romanos minimùm tribus, plerunque pluribus nominibus esse vsos tradidit? Mihi quidem hæc eiusmodi præceptio non satis in vniuersum probari, nisi exceptione aut interpretatione aliqua illustretur, potest.

De patricijs familijs, & plebeijs, nobilibus, & nouis.

Hactenus de gentium & familiarum Romanarum origine, nunc de familiarum conditione dicamus: quas, si genus spectabimus, alias patricias, alias plebeias: si honores, partim nobiles, partim nouas esse constituemus. de quibus omnibus sigillatim mihi videtur esse dicendum, vt hæc tota de nominibus Romanis suscepta disputatio perficiatur. ac primùm de patriciis & plebeiis.

Romulum scribit Dionysius vbe condita totum populum in duas partes distribuisse, vnã eorum qui inter cæteros aut genere aut virtute aut diuitiis excellebant, alteram eorum qui his omnibus rebus inferiores erant: atque illos quidem patres, hos verò plebeios nominasse: patres autem vel ab ætate quasi senes, vnde senatores, vel quòd filios, vel quòd patres haberent, plebij non haberent: vel denique Athenienſium exemplo, qui summo loco natos, εὐπατρίδας: obscuro, ἀγεγίνους vocarunt, appellasse. vt autem patriciis sacra iudicia, magistratus, senatum & totius reip. administrationem commisisse, sic plebeios his omnib. muneribus vacuos quæstuosis artibus operam dare voluisse. Itaque in hanc sententiam apud Liuium libr. 10, P. Decius plebeius apud patres loquutus est ita, Semper ista audita sunt eadem, penes vos auspicia esse, vos solos gentem habere, vos solos iustum imperium domi militiæque. Et lib. 6. App. Claudius patricius, sic, Penes quos sunt auspicia more maiorum? nempe penes patres. nam plebeius quidem magistratus nullus auspicatò creatur. nobis adeò propria sunt auspicia, vt non solùm quos populus creat patricios magistratus aliter quàm auspicatò creet, sed nos quoq; ipsi sine suffragio populi auspicatò inter regẽ prodamus, & priuatim auspicia habeamus, quę isti nein magistratib. quidẽ habẽt. Quid igitur aliud quàm tollit ex ciuitate auspicia, qui plebeios consules creando à patribus, qui soli ea habere possunt aufert? Et lib. 4. Liuius, Interroganti tribuno, cur plebeium consulem fieri non oporteret, respondit quòd nemo plebeius auspicia haberet. ideóque decemuiros connubium diremisse, ne incerta prole auspicia turbarentur. Plebs ad id maximè indignatione exarsit, quòd auspicari tanquam inuisi diis immortalibus negarentur posse. Et alibi, Connubia communicata sunt, quibus sacra confusa sunt & auspicia. Atque hac eadem etiam ratione adductus Scęuola in Topicis apud Ciceronem gentiles definit, qui inter se eodem nomine sunt, & qui ab ingenuis oriundi sunt, quorum nemo seruitutem seruiuit, nec capite diminutus est. Hæc autẽ definitio aptè in patricios Romuli cadit, de quibus P. Decius sic apud Liuium loquitur, En Romæ vnquam fando audistis, patricios primùm esse factos, non de cœlo demissos, sed qui patrem ciere possent, id est nihil vltra quàm ingenuos? Et App. Claudius, An hoc, si Claudiæ familiæ non sim, nec ex patricio sanguine ortus, sed vnus Quiritũ quilibet, qui modò me duobus ingenuis ortum, & viuere in libera ciuitate sciã, reticere possim? Quibus ex rebus intelligi potest, gentẽ primùm de patriciis dictam, quòd soli ipsi eam haberent, vnde etiam maiorum & minorum generum patricij dicti sunt, pòst ad plebeios etiam esse translatam, qui duobus, vt patricij, essent ingenuis orti. qui iidem postea non solùm gentem adepti sunt, sed procedente tempore patricios magistratus omnes, sacerdotia, auspicia, ordines, imperia & triumphos sunt assequuti. Est præterea intelligendum qui ciuitate Romana donabatur eum plebeium fuisse, patricium autem, nemi nem, nisi nominatim vel à regibus, vel à populo, vel denique ab imperatore factus esset, fuisse. De Romulo Dionysius ita lib. 2, Πατρικίους ἐποίησε, καὶ κατέλεξε εἰς τὸν τῆς βουλευτῆς ἀριθμόν. Albanas porrò familias Iuliam, Geganiam, Metiliam, Quinctiliam à Tullo Hostilio in patricias esse translatas, Liuius & Dionysius auctores sunt: Octauiam à Seru. Tullio, Suetonius. Post Reges autẽ exactos App. Claudium à populo patricium factum, Dionysius lib. 5, his verbis, Καὶ ὁ δῆμος εἰς τοὺς πατρικίους αὐτὸν ἤγαγεν. Et Liuius lib. 4. in Oratione Canuleij trib. pleb. Quid? hoc si polluit nobilitatem istam vestram, quam plerique oriundi ex Albanis & Sabinis non genere nec sanguine, sed cooptatione in patres habetis, aut à regibus lecti, aut post reges exactos, iussu populi, &c. De Cæsare aũt ita Sueton. Senatũ suppleuit, patricios allegit. Dio ita expressit, Εἰς πολὺ γερουσίαν ἐσήγαγεν, καὶ εἰς τοὺς εὐπατρίδας ἐγκατέλεξεν. De Augusto itẽ Sueton. Senatũ legit, patritiorũ numerum,

expleuit.quòd Dio ita expressit.ἑτέρους δὲ πατρικίας βουλεύειν ἐποίησε, τό, τε πρὸς ἀπατρισθῶν γένος συνεπλήθυσε. De Claudio Tacitus lib.11. In numerum patriciorum vetustissimum quenque è senatu asciuit, paucis iam reliquis familiarum quas Romulus maiorũ, & L.Brutus minorum gentium appellauerunt,exhaustis etiam quas Dictator Cæsar, lege Cassia, & princeps Augustus lege Seuia sublegere. Fuisse enim hanc patriciorum dissimilitudinem,quòd alij maiorum, alij minorum gentium essent, Liuius & cæteri auctores sunt, quanquam non eodem modo omnes.Liuius enim quos Romulus primùm legit,eos maiorum gentium,quos Tarquinius Priscus,minorum,quos liberata ciuitate L.Brutus, patres conscriptos appellat, quos ipsos Tacitus minorum gentium vocat. Hinc Cicero ad Papirium,aliquot patricios Papirios, quanquam minorum gentium,nominat.An verò minorum gentium omnes, præter eos quos Romulus primùm fecerat,dicerentur, facilè vocari in quæstionem possit. Cur autem vnius gentis ac nominis familiæ altera patricia, altera plebeia fuerit, quales pleraſque fuisse reperimus,nemo adhuc tradidit, nos cauſſashas potissimùm reddi posse putamus: vnam,quòd non ab eodem ambę fonte fluerent,vt siquis familiam M.Tullij Longi,qui patricius anno post reges exactos decimo consul cum Ser.Sulpicio fuit,quæ à Ser.Tullio rege duceretur, diuersam esse à M. Tullij Ciceronis oratoris familia dixerit, qui plebeius fuit,quam à Tullo Attio Volscorũ rege,qui multo pòst Ser.Tullium regem vixit, manasse,quibusdam,auctore Plutarcho,placuit. alteram, quòd ex patricia aliqua gente alij ad plebem se contulerint,alij in patriciata remanserint: ex plebeia verò alij à plebe ad patres transierint, alij non transierint: siquidem scribit Suetonius, gẽtem Octauiam in patricias transductam procedente tempore ad plebem se contulisse,ac rursus per diuũ Iulium in patriciatum rediisse. Et Cicero in Bruto,Transitiones(inquit)à plebe sunt,quũ homines humiliores in alienum eiusdem nominis infunduntur genus,vt si ego me à M. Tullio esse dicerem, qui patricius cum Seru. Sulpicio consul fuit.L.etiam Minutium Augurinum patricium ad plebem transisse, & tribunum plebis vndecimum factũ esse tradit Plinius.tertiam,ab adoptione, vt quum plebeius à patricio,aut cõtrà patricius à plebeio adoptaretur. Necesse enim erat eũ conditionem sequi adoptantis. Ita M.Brutus plebeius à Q.Cæpione patricio adoptatus,& Q. Cæpio Brutus dictus,& P.Scipio patricius à Q.Metello plebeio adoptatus, & Q.Metellus Scipio dictus,patriciam Brutorum,& plebeiam Scipionũ familiã reddiderunt. Quartam à libertate.liberti enim assequuntur illi quidem nomen domini gentilicium,at conditionem, si patricius sit, non assequuntur. Vnde Horatius Flaccus Plebeius,quũ & Horatij patricij sint. Quanquam nec qui adoptione,nec qui manumissione in alienã gentẽ migrabant,gentiles cum iis fuisse ex Scæuolæ definitione videntur, vel à quibus, vel ad quos transibant:illi,quòd capite diminuti essent:hi,quòd seruitututem seruissent. vt in Topicis exponit Boetius.Quintam,à ciuitate,nam qui ciuitatem beneficio alicuius patricij impetrabant,ij nomẽ eius tantùm adipiscebantur,in plebe autem remanebant: & siquę aliæ sunt eiusmodi. hæc de patriciis & plebeis. Nobiles autem primùm patricij dicti sunt, quippe quibus primùm honores ij ex quibus nobilitas comparatur, in rep.patuerunt:pòst autem plebeij etiã, vbi primùm ad curules honores peruenerunt,nobiles dici cœpti sunt.Neque enim ex genere nobilitas, sed ex imaginibus parabatur. siquidẽ ij nobiles dicti, qui maiorum suorum imagines haberent.imaginem autem sui ponere ac posteris tradere non poterant, nisi qui curulem magistratum gessissent,quorum post aliquot tempora primus esse cœpit ædilitas curulis, qui magistratus antè patriciis patuit quàm plebeiis. Est autem imago,vt ait Polybius lib.5,simulachrum oris similitudinem affabrè miróque artificio effictam,coloribus pigmentísque adumbratam referens.quam in insigniori & celebriori domus parte collocabant. de iure autem ponendarum imaginum sic Cicero in Verrem, Ego me ob ædilitatem mihi delatam adeptum esse intelligo antiquiorem in senatu sententiæ dicendę locum, togam prætextam, sellam curulem, ius imaginis ad memoriam posteritatémque prodendã.Sic enim legit Nonius. Et contrà Rullum,Est hoc in more positum, Quirites, vt ij qui beneficio vestro imagines familiæ suæ consequuti sunt, eam primam habeant concionem quæ gratiam beneficij vestri cũ suorum laude coniungant.Est autem consequi imagines familiæ,magistratus curules à maioribus suis item gestos capere. Noui autem dicti sunt qui nulla maiorum commendatione, ipsi primi ad magistratus curules peruenerunt. Quod intellexit etiam Plutarchus, quum in Catone maiore ita scripsit, εἰωθότων δὲ πρὸς Ῥωμαίων τοὺς ἀπογόνους δόξαν οὐκ ἐχόντας, ἀρχυμίους δὲ γνωρίζεσθαι δι' αὑτοῦ, καινοὺς προσαγορεύειν ἀνθρώπους, ὥσπερ καὶ τὸν Κάτωνα, πρῶτον σημήιον. Et App.lib.2, καλοῦσι δὲ καινοὺς τοὺς ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' οὐ πρὸ προγόνων γνωρίμους. Itaque Cicero in Rullum ait, Me hominem nouum consulem feciſtis. Item, Mihi apud vos de meis maioribus dicendi facultas non datur, non quòd non tales fuerint quales nos

nos illorum sanguine creatos, disciplinisque institutos videtis, sed quòd laude populari atque honoris vestri luce caruerunt. Item, Quemadmodum quum petebam nulli me vobis auctores generis mei commendarunt, sic, siquid deliquero, nullæ sunt imagines quæ me à vobis deprecentur. Et in Pisonem, Obrepsisti ad honores commendatione fumosarum imaginum. Et Liuius lib.1, Ancus Marcius nobilis vna imagine Numæ. Et lib. 3, Ap. Claudium, virum honoratissimæ imaginis futurum ad posteros, legumlatorem conditorémque Romani iuris. Et Suetonius in Vespasiano, Flauia gens obscura illa quidem ac sine vllis maiorum imaginibus, sed reip. non pœnitenda. Et Pædianus in orationem in toga candida, Cicero competitores quatuor plebeios habuit, ex quibus duo nobiles, duo qui tantumnon primi ex familiis suis magistratum adepti erant. Et Liuius lib. 22, Nec finem ante belli habituros quàm cõsulem verè plebeium, id est hominẽ nouum, fecissent. nam plebeios nobiles iam iisdem initiatos esse sacris, & cõtẽnere plebẽ ex quo contemni desierint à patribus. Et Plin. lib. 35. cap. 2, Extat Messallæ oratoris indignatio, qua prohibuit inseri genti suæ Læuinorum alienam imaginem. similis caussa Messalæ seni expressit volumina illa quæ de familiis condidit, quum Scipionis Africani transiisset atrium, vidissétque adoptione testamentaria Salutionis (hoc enim ei fuerat cognomẽ) Africanorum dedecore notam irrepentem Scipionum nomini.

De alia nominandi ratione.

Hæc igitur omnia, quũ illi haberent quasi instrumenta quædam nominandi, prænomen, nomen, atq; cognomina: non his tamẽ contenti alia etiam ad singulos significãdos, exempli caussa patris, aut aui prænomen, tribúsque nomen adhibuerunt. Quòd cùm ex vetustis illorum monumentis, tum maximè ex Pædiano cognoscitur, qui in 2. in Verrẽ, sic ait, Moris fuit quum aliquis ciuis Rom. ostendendus esset, significaretur aut à prænomine suo, aut à nomine, aut à cognatione, aut à cognomine, aut à tribu in qua censeretur, aut à curia, aut à censu, vt si esset senator equésve Romanus. Quod autem à cognatione significatos esse scribit, à patris vel aui vel prouaui prænomine, puto intelligi eũ voluisse. Nam quòd à patris prænomine nominandi cõsuetudo fuerit, pleni sunt omnes libri: vt Q. Cæcilius L.F. à patris autem & aui, Capitolina marmora satis ostendunt: à proaui verò, epigramma quod est in li. Vet. Inscriptionum ciusmodi,

L. Munatius L. F. L. N. L. Pron. Plancus.
Cos. cens. impiter.
VIIvir epul. triumph. ex Rhetis.
Aedem Saturni F. de manubiis.
Agros diuisit in Italia Beneuenti.
In Gallia colonias deduxit Lugdunũ & Rauricam.

Inuenio etiam significatos esse à cognomine patris multos, vt Q. Fabius Maximi filius, T. Quinctius Capitolini filius. & in adoptiuis, vt Metellus Nasicæ F. & in vetere lapide Romæ,

P. Cornelius Paulli Scipio.
Aemilianus cos. II. censor.
Augur triumphauit.

& in numis aliquot argenteis apud clarissimum virum Andream Lauredanum,

A. Postumius cos.
Bruti F. Albinus.

Porrò autem quod à tribu ait, id tale est. quum tribus omnes Romæ xxxv. numerarẽtur, atque ex iis aliquam necesse esset, cuiusque ordinis esset, ciuis Romanus obtineret, iccirco factum est vt à tribu in qua censeretur, significaretur: tribus autẽ nomẽ in auferendi casu poneretur. Ita legimus in 2. Verr. C. Verres Romilia. & alibi, L. Claudius Palatina. Et in 9. Philip. Ser Sulpicius Q.F. Lemonia Rufus. Nam Romilia, Palatina, & Lemonia, tribuum nomina sunt. Tribus autem ipsa prioribus ferè tãtùm literis significabatur. Quod videmus adhuc in epistola Cœlij esse retentũ, hoc modo, C. Luceius C.F. Pup. Hirrus. C. Scribonius C.F. Pop. Curio. id est Pupinia & Popilia. Quo in loco multa in hanc rem à Paulo Manutio diligentissimè atque ingeniosissimè sunt collecta.

Quæ de nominibus Romanorum tradita sunt, ea stante rep. obseruata esse intelligi.

Hæc habui quæ de nominibus Romanorum dicerem, quæ certa veterum auctoritate confirmarentur, quorum vestigiis insistentẽ haud difficile vnũquenq; ea quæ à me prætermissa sunt, indagaturum esse opinor. Est igitur intelligendum hanc (de qua diximus) nominum rationem stante potissimùm rep. conseruatam esse: pòst autem cum libertate hanc etiam religiosam descriptionem labi ex omni parte cœpisse. Siquidem aliquot, quæ antè cognomina fuerant, pro prænominibus cœpta sunt vsurpari. Nam Iulum Antonium Africanum, Paullum Fabium Maximum, Potitum Valerium Volusum, Cossum Cornelium Lentulum sanè animaduertere licet imperante Augusto iis prænominibus esse præditos, quæ antè cognomina fuerant. quod ipsum Valerius quoque & Priscianus docuerunt.

VALERII PROBI GRAMMATICI DE NOTIS ROMANORVM INTERPRETANDIS LIBELLVS.

DE MARCO VALERIO PROBO, EX SVE- tonij Tranquilli de illustribus Grammaticis libro.

MARCVS Valerius Probus Berytius diu cẽturiatum petyt, donec tædio ad studia se contulit. Legerat in prouincia quosdam veteres libellos apud grammatistam, durante adhuc ibi antiquorum memoria, necdum omnino abolita, sicut Romæ. Hos cùm diligẽtius repetere, atque alios deinceps cognoscere cuperet, quanuis se contemni, magísque opprobrio legentibus, quàm gloriæ & fructui esse animaduerteret, nihilominus in proposito mansit. Multáque exemplaria contracta emẽdare, ac distinguere, & adnotare curauit. Soli huic, nec vlli præterea Grammatices parti deditus. hic nõ tam discipulos, quàm sectatores aliquot habuit, nunquam enim ita docuit, vt magistri personam sustineret. Vnum vel alterũ, vel cùm plurimos treis, aut quatuor pomeridianis horis admittere solebat, cubánsque inter longos, ac vulgares sermones legere quædam, ídque perrarò nimis pauca, & exigua de quibusdam minutis quæstiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem Syluam obseruationum sermonis antiqui.

VALE-

VALERII PROBI GRAMMATICI, DE NOTIS ROMANORVM INTERPRETANDIS LIBELLVS.

EST CIRCA perſcribendas, vel paucioribus literis notandas voces ſtudium neceſſariũ. Quod partim pro voluntate cuiuſque fit, partim vſu publico, & obſeruatione communi. Nam apud Veteres, cùm vſus Notarum nullus eſſet, ſcribendi facultatem, maximè in Senatu qui aderant ſcribendo, vt celeriter cõprehenderent, quædam verba, atque nomina ex communi conſenſu primis literis notabãt. Et ſingulæ quid ſignificarent, in promptu erat. Quod in Nominibus, Prænominibus, Legibus Publicis, Pontificúmque Monumentis, Iuriſque Ciuilis libris etiam nunc manet. Ad quas Notas Publicas acceſſit & ſtudioſorum voluntas, vt vnuſquiſque familiares ſibi Notas pro voluntate ſignaret. Quas comprehendere infinitum eſſet. Publicæ ſanè tenendæ ſunt: quæ in monumentis plutimis, & Hiſtoriarum libris, Sacríſque Publicis reperiũtur, Vt P. Publius. C. Caius. M. Marcus. CN. Cneus. Q. Quintus. M A R. Martius. Ti. Tiberius. CL. Claudius. T. Titus. SP. Spurius. SEX. Sextus. SER. Seruius. O P. Opiter. A B. V. C. Ab vrbe condita. P. R. E. Poſt Reges exactos. P. C. Patres conſcripti. S. P. Q. R. Senatus, Populúſque Romanus. EQ. R. Eques Romanus. V. R. Vrbs Romana. C. R. Ciuis Romanus. COL. Colonia. Coloni. MVN. Municipia. Municeps. N. L. Nominis Latini. L. C. Latini Coloni. S. N. L. Socij Nominis Latini. *Et ſimilia, Secundùm hæc:* Curiarum nomina. Tribuum. Comitiorum. Sacerdotiorum. Poteſtatum. Magiſtratuum. Præfecturarum. Sacrorum Ludorum. Rerum Vrbanarum. Rerum Militarium. Collegiorum. Decuriarum. Faſtorum. Numerorum. Menſurarum. Iuris Ciuilis: & ſimilium cæterorum, notas proprias habent.

A	*Auguſtus, vel Aulus, vel Aut, vel aliquando, vel ager, vel agrũ, vel aiũt.*
A A	*Auguſti, vel Auguſta.*
A A	*Auguſtalis.*
A. A	*Apud agrum, vel Aurum, Argentum.*
A A A.	*Auguſti.*
A. A. A. F. F.	*Aere, argento, auro, flato ferundo. vel Flauo feriundo.*
A. A. A. F. F. QV. TY.	*Auri, argenti, æris flator fabricæ Quirinalis Tyberini.*
A. A. S. L. M.	*Apud agrum ſibi locum monumenti.*
A. B.	*Alia bona.*
A B N.	*Abnepos.*
A B S.	*Abſolutus.*
A` B. V.	*A bono viro.*
A B. V. C.	*Ab vrbe condita.*
A. C.	*Alius ciuis.*
A C	*Actio*
A C C.	*Acceptat*
A C IN.	*Actionem.*
A C ON. vel ACON.	*Actionem, vel Actionum.*
A` C. V.	*A claro viro.*
A` CVB. AVGG.	*A cubiculo Auguſtorũ.*
A D. E.	*Ad exactorem, vel Effectorem, vel Extorrem.*
A D. F.	*Ad finem.*
A D. L.	*Ad locum.*
A D I AB.	*Adiabenicus.*
A D I.	*Adiutor.*
A D I. P.	*Adiutor prouinciæ, vel Patriæ, vel populi.*
A D N.	*Adnepos.*
A D P. vel ADOP.	*Adoptiuus.*
A. D. P.	*Ante diem pridie.*
A E D.	*Aedes.*
A E D I L.	*Aedilis.*
A E D I L L.	*Aediles.*

AEDIL.CVR. *Aedilis curulis.*
AED.PL. *Aedilis plebis.*
AEG. *Aeger.*
AEQ.P. *Aequalis persona.*
AER. *Aerarium, vel Aerarij.*
AER.COL. *Aere collato.*
AER.P. *Aere publico.*
A.F. *Alio facto.*
A.F.P.R. *Aptum fide Publij Rutilij. vel Ante factum, post relatũ. vel Aemilius fecit, plectitur Rutilius.*
AG. *Agit. vel Agil.*
AG. *Agrippa. vel Agro.*
A.H. *Alius homo.*
A.I. *A iudice.*
A.L. AE. *Arbitrium litis æstimandæ. vel Liti æstimandum.*
A.L.E. *Arbitrium liti examinandæ. vel existimandæ. vel existimandum.*
A.L. *Alia lex.*
AL.IIII.L. *Alpinæ tertiæ legionis.*
AM. *Amicus.*
AM.N *Amicus noster.*
AM.P. *Amabilis persona.*
AN. *Annius*
A.N. *Ante noctem.*
AN.M. *Actionem mandat.*
ANN. vel AN.vel A. *Annis.*
ANN.LXXII. *Annis septuaginta duobus.*
ANT. *Ante vel antea.*
ANT.T.C. *Ante terminum constitutũ*
A.O. *Alij omnes.*
AP. *Apud.*
AP.IVD. *Apud iudicem.*
APP. *Appius.*
APP. *Appellat*
A.P.Q. *Aulus Publij Quinti. vel Auli.*
A.P.R.C. *Anno post Romam conditam.*
ARM.P. *Arma publica.*
AT. *Autem.*
A`TE. *A` tergo.*
A.T.M.D.O. *Aio te mihi dare oportere.*
ATQ. *Atque.*
A.TREB. *Aulus Trebonius.*
AVG. *Augustus, vel Augur.*
AVGG. *Augustis.*
AVG.N. *Augustus noster.*
AVR. *Aurelius.*
AVT.vel AVTR. vel AVC. *Autoritas.*
A.X. *Amis decem.*

B

B. *Bonus vel Brutus.*
B. *Balbius, vel Balbus. vel Bene. vel Bonæ.*
B.A. *Bonam actionem. vel Bonis auspicijs. vel Bonis auibus*
B.C *Bonum concessum.*
B.D. *Bonum datum.*
B.F. *Bona fide. vel fortuna. vel Filia.*
BF. *Beneficium. vel Bonũ factum. & aliquando Benefecit.*
B.F.C. *Bona fide contractum.*
B.F.P. *Bonæ fidei possessor.*
B.G.R. *Bona gratia.*
B.H. *Bonus homo. vel Bona hæreditaria.*
B.I. *Bonum iudicium.*
B.I.I. *Boni iudicis iudicium.*
B.L. *Bona lex.*
B.M. *Bonæ memoriæ.*
B.M.F. *Benemeritæ fecit.*
B.M.P. *Benemerenti posuit. vel Benemeritæ.*
B.N. *Bona nostra.*
B.O. *Bene optime.*
B.P. *Bona possessio. vel Bonorum possessor.*
B.P. *Bonum publicum. vel Bona paterna.*
B.Q. *Bona quæsita.*
B.R. *Bonorum.*
B.R. *Bonorum rector.*
BRITANNIC. *Britannicus.*
B.R.P.N. *Bono reipublice nato.*
BRT. *Britannicus.*
B.S. *Bene satisfecit.*
B.T. *Bonorum tutor.*
B.V. *Bene vixit. vel Bonus vir*
B.V.A. *Boni viri arbitratu.*
B.V.V. *Balnea, vina, Venus.*

C

C *Caius. vel Cum.*
C. *Caia. vel Con.*
CA. *Caussa.*
CA.vel CAM. *Camillus.*
CAES. *Cæsar.*
CAES.AVG.vel A. *Cæsar Augustus.*
CAESS.AVGG. *Cæsares Augusti.*
CÆSSS.AVGGG. *Cæsares. De tribus.*
CAR.COIV. *Carissimæ coniugi.*
CARISS. *Carissimus.*
C.B. *Commune bonum.*
C.C. *Consiliũ cœpit. vel Cesset.*
C.D. *Quadringenta.*
CEL. *Celeres.*
CEN.PP.vel CENS. velCNS. *Censor perpetuus.*
CEN.A. *Censoris arbitratu.*
CENT. *Centuria. vel Centurio. vel Centenario.*
CENTV. *Centuriones.*
C.F. *Caij filius.*
C.H. *Cistos hæredum.*
CIC. *Cicero.*
C.I.C. *Caius Iulius Cæsar.*

CIPP. *Cippus. i. terminus. vt Cippum. seu Lapidem.*
C L *Claudius.*
C. L. *Caij Libertus. vel Caius Libertus.*
Ↄ. L. *Conlibertus.*
Ↄ. T. vel L. vel T. *Caia Liberta.*
Ↄ. L. *Caiæ Libertæ.*
C. LIB. *Caij Libertus. vel Liberorum.*
Ↄ L. X. *Conlibertæ cariſſimæ.*
C M. *Comis.*
C. M. vel C̄A̅. M. *Cauſa mortis. vel C. Marius.*
CN. *Cneus. vel Cneuius.*
C. N. *Caius noſter. vel Cæſar noſter.*
CN. ARR. *Cneus Arrius.*
CN. L. *Cnei Libertus.*
CO. *Coniugi.*
C. O. *Ciuitas omnis.*
Ↄ O. *Contouerſia.*
COM. OB. *Comitia obdriaca. vel Obduratæ. vel obchiaca.*
CON. *Conſularis.*
CON. SEN. ORD. P. Q. R. *Conſenſu Senatus, equeſtris ordinis, populique Romani.*
CON S. vel CS. *Conſiliarius.*
COL. vel CL. *Colonia. vel Coloniæ. vel Coloni. Collegæ. vel Collegia. vel Collegium.*
COL. *Collega. vel Colonia. vel Columen.*
COLL. FABR. *Collegium fabrum. vel Fabrorum.*
COH. vel C̄OH̄. *Cohors.*
CONIV. *Coniunxit.*
CONIV. OBSEQVENTISS. *Coniugi obſequentiſſimæ.*
CONIVG. M. *Coniugi merenti.*
CONIVX. *Coniunx.*
CONLIB. *Conlibertus. vel Conliberta.*
CONTVB. *Contubernalis.*
COR. *Cornelius.*
COS. *Conſul.*
COS. QVAR. vel. IIII. *Conſul quartum. vel Quarto.*
COS. TER. *Conſul tertium. vel Tertio.*
COSS. DESIG. *Conſules deſignati.*
COSS. *Conſules. vel Conſiliarij.*
COS. DES. *Conſul deſignatus.*
C. P. *Ciuis publicus.*
C. R. *Ciuis Romanus.*
C. R. *Creticus. vel Criſpus.*
CR. *Contractum.*
C. R. C. *Cuius rei cauſa.*
C. R. C. P. *Cuius rei cauſa promittis.*
C. V. *Centumuirum. vel Clariſſimus vir.*
C. V. *Clariſſimo viro.*
CVL. *Cultores.*
CVR. *Curionum. vel Curiarū. vel Curſor.*

D *Diuus. vel Decius. vel Diebus. vel Deuotus. vel Diutius. vel Dedicauit.*

D. *Diua.*
D. A. vel AVG. *Diuus Auguſtus.*
DATHI. *Dathico.*
D. AVG. *Deo Auguſto. vel Diuo Auguſto.*
D. B. I. *Dis bene iuuantibus.*
D. C. vel CAES. *Diuus Cæſar.*
D. C. A. *Diuus Cæſar Auguſtus.*
D. C. S. *De conſulum ſententia. vel De conſilij ſententia.*
DD. *Dedicauerunt. vel Dedicarunt.*
D. D. *Deo dicauit. vel Dotis datio. vel Dicto. vel Dis dantibus. vel Donantibus. vel Dono dedit. vel Dono datum. vel Deo domeſtico. vel Donauit. vel Dono dicauit.*
D. D. D. *Datus decreto decurionum. vel Dono decurionum dedit. vel Dono dedit, dicauit. vel Dono decurio dedit.*
D. DD. *Dono dederunt. vel Dedere.*
D. D. D. D. *Dignum deo donum dicauit*
D. DD. *Decreto decuriones dederunt.*
D.
D. D. L. M. *Dono dedit libero munere.*
DD. NN. *Domini noſtri.*
DDD. NNN. *Domini noſtri. Detribus Imppp.*
D. D. Q. *Dedit, donauitque.*
D. D. Q. S. *Dis, deabuſque ſacrum.*
D. D. S. *Dis, deabus ſacris. vel Sacrum.*
DE. *Decius.*
DEST. *Deſtinato.*
DF. *Defunctus.*
D. F. *Decij filius.*
D. F. *Dotem fecit. vel Donum.*
D. G. *Dedit gratis.*
D. H. *Donauit hæredibus. vel Dono habuit.*
DICT. *Dictator.*
DIG. M. *Dignus memoria.*
DIL. vel DILE-

CTISS. *Dilectissimus.*
D. I. M. *Dis inferis maledictis. vel Malis, vel Dari iussit.*
D. I M M. *Dis immortalibus.*
D. I M. S. *Dis immortalibus sacrum.*
D. L. *Dat laudes. vel Donauit locum.*
D L. *Delego.*
D. L. D. P. *Dis locum dedit publicè.*
D. L. S. *Dis laribus sacrum.*
D. M. *Dis manibus. vel Domus mortui.*
D. M. vel D. M. *Dolum malum. vel Dubium malum. vel donauit monumentum.*
D. M. A. *Deo magno æterno.*
D. M. F. V. C. *Dolo malo, fraudisue causa.*
D. M. M. *Dis manibus Meuiorum.*
DN. *Dominus.*
D. N. *Dominus noster.*
D. N. M. Q. *Deuoto numini, maiestatique.*
DNN. *Domini.*
D. O. *Dis omnibus. vel Deo optimo.*
D O M I C. C O S. XIII. L V D. S A E C. F. C. *Domicius cõsul. XIII. ludos sæculares faciũdos curauit.*
D O T. *Dotem.*
D. P. *Diuus Pius. vel Dis penatibus. vel Patriis. vel Dotem petit.*
D. P E C. R. *De pecuniis repetundis.*
D. P P. *Deo perpetuo.*
D. P. S. D. L. D. P. *Deo posuit sibi, dis locum dedit publice.*
D. Q. *Dis Quirinalibus. vel Disque.*
D. Q. R. *De qua re.*
D. Q. S. *De quo suprà.*
D R. *Drusus.*
D T. *Duntaxat.*
D. T. S. P. *Diem tertium, siue perẽdie. vel Siue peremdum. vel Siue perendinum.*
D. V. *Deuotus vir. vel Vester. vel Dis volentibus. vel Deuotus Vesta. vel Dies quintus.*
D V C. D V C. *Ducũ ductore. vel Ducum ductio. vel Ductorum ductor.*
D V L. vel D O L. vel *Dulcissimus.*
D V L C I S S. *Sicque in cæteris similibus.*
D. VIII. *Diebus nouem.*

E. *Est.*
E' vel E. *Eius.*
E. Æ. *Eius ætas.*
E. B. *Eius bona.*
E. D. *Eius domus.*
E E. *Esse.*
E. F. vel F I L. vel F L. *Eius filius.*
E. F. *Eius fecit.*
E. H. *Eius hæres.*
E. L. *Edita lex.*
E' M. vel E I. M. *Einsmodi.*
E M P. *Emptor.*
E. N. *Etiam nunc.*
E O R. *Eorum.*
E P I. vel E P. *Epistola.*
E P. M. *Epistolam misit.*
E Q. M. S P. P O M. *Equitũ Magister Spurius Pompeianus.*
E Q. O R. *Equestris Ordinis.*
E Q. P. *Eques publicus.*
E Q. R. *Eques Romanus.*
E R. *Erunt. vel Erit.*
E X C V R. *Excursio.*
E X. D. A. *Ex domo Augusti.*
E X. D O. A V G. *Ex domo Augusti.*
E X. R. *Exactis Regibus.*

F *Filius. vel Filia. vel Fulnius. vel Fecit. vel Februarius.*
F. vel F. *Filia.*
F. pro *V. vt S E R ϝ V S. ϝ V L G V S. ϝ I X I T. pro Seruus. Vulgus. Vixit. & Digamma Æolicum appellatur.*
F A B. *Fabius.*
F A B R. *Fabrum. vel Fabrorum.*
F A C. *Facti.*
F A C. C. *Faciundum curauit.*
F. C. *Fidei commissus, vel Fiduciæ causa, vel Fraude creditoris. vel Faciundum curauit.*
F. D. *Fides data.*
F E B. vel F. *Februarius.*
F. F. *Flando ferendo. vel Fidem facit. vel Filiusfamilias.*
F F. *Fecerunt. vel Fabricauerunt, vel Fabrefactum. vel Fundauerunt.*
F. F A. vel F. E. *Filius familiæ.*
F. F F. *Fabricari fecerunt.*
F. F. F. *Ferro, flamma, fame. vel Fortior fortuna fato. vel Flauij filius fecit.*
F. F L. vel F. F. *Fratris filius.*
F. H. *Filius hæres.*
F. I. *Fieri iussit.*
F I D. *Fides.*
F I L. vel F L. *Filius.*

FL. *Flauius.vel Flauia.vel Flaminius.*
FLAM. *Flaminius vel Flamen.*
F.M. *Fati munus. vel fieri mandauit.*
F.M.I. *Fati munus impleat.vel Impleuit.*
F.N. *Fides nostra.*
F.N.C. *Fidei nostræ commisit. vel Commissum.*
FOR. *Forte. vel Forũ. vel foris. vel Foras.vel Fortuna.Vel fortunata.*
FOR.RED. *Fortunæ reduci.*
FR. *Fronte.*
FR.COR. *Forum Cornelij.*
FR.F. *Fratris filius.*
FR.I. *Forum Iulium.*
FR.L. *Forum Liuium.*
FR.POM. *Forum Pompilij. vel Pomponij.*
FR.S. *Forum Sempronij.*
FS. *Fratres.*
F.V.C. *Fraudisve causa.*
FVNC. *Functus.*
G *Gaudium.vel Genus.vel Gens.vel Gellius.*
G.AVG. *Genio Augusti.*
G.B. *Gens bona.*
GD. *Gens dolosa.*
GEN.CORRL. *Gente Corneliorum.*
GEM.vel GERM. *Germanicus.vel Germanico.*
GG. *Gesserunt.*
GL. *Gloria.*
GL.E.R. *Gloria exercitus Romani.*
GL.N.L. *Gloria nominis latini.*
GL.P. *Gloria parentum, vel Patriæ.vel Populi.*
GL.P.R. *Gloria populi Romani.*
GL.R *Gloria Romanorum.*
GL.S. *Gallus Sempronius.*
G.M. *Gens mala.*
GN.N. *Genus nostrum.*
GR.R.S. *Genus Romani Senatus.*
G.R. *Genus regium.Vel Rerum.*
GR. *Gratis.vel Gerit.*
GRA. *Graccus.*
GR.D. *Gratis dedit.*
G.S. *Genio sacro. vel Sacrum.*
GT. *Gentem.*
Loco *G. Antiqui ponebant.*
⊢ vel C.loco *H.*
H *Honestas.vel Hic.vel Herei.vel Hæredes.vel Homo.vel Honestus.*
H̄ *Hora.vel Honestas.*
H° *Honor.vel Honori.vel Hora.vel Hoc.*
HA. *Hadrianus.*
H.B.vel H̄. *Hora bona. vel Hæres bonorum.*
H.B.F. *Homo bonæ fidei.*
H.D. *Hic dedicauit.*
H.D.D. *Hic dedicant. vel Dedicauerunt.*
H.F. *Honesta fœmina. vel Fortuna. vel Hic fundauit. vel fundat.*
H.I. *Hæreditario iure.vel Hercle iurauit.*
HIC LOC.HÆR. NON SEQ. *Hic locus Hæredes non sequitur.*
H.L. *Honesto loco.vel Hic locus.*
H.L.D. *Hunc locum dedit.*
H.L.N. *Honesto loco natus.*
H.L.H.N.S. *Hic locus Hæredes non sequitur.vel sequetur.*
H.M. vel H̲. *Honesta mulier.*
H.M.vel H̄. *Hora mala.*
H.M.A.D.H.N. TRAN. *Hoc monumentum ad hæredes non transit.*
H.M.D.M.A. *Huic monumento dolus malus abest.*
H.M.H.E.N.S. *Hoc monumentum hæredes eius non sequuntur.*
H.M.H.N.S. *Hoc monumentum Hæredes non sequitur. vel hæredem non sequetur.*
H.M.P. *Hic memoriæ posuit. vel Hoc monimentum posuit.*
HO.vel H. *Homo.vel Honestus.*
HOR.VI. *Horis sex. vel Hora sexta.*
HOS. *Hostis.*
H.P.vel H̄. *Hora pessima. vel honesta persona.*
H.P. *Hic posuit. vel Possent. vel possint.*
H.POSS. *Hæreditatis possessor. vel Possessores.*
H.R. *Honesta ratio.*
H.R.I.P. *Hic requiescit in pace.*
H.S. *Hæc sit.vel Herculi sacrũ.*
H.S.vel H̄. *Hora secunda.vel Sacra.*
H.S.E. *Hic situs est.*
H.S.H.N.S. *Hoc sepulchrum hæredes non sequuntur.*
H.S.S. *Hic sepulti sunt.*
H.S.V.F.M. *Hoc sibi viuens fieri mandauit.*

Nota in supraſcriptis quod hæredes non ſequebantur monimentum, ſed monimentum ſequebatur hæredes.

I.II.III.IIII. *Vnus, Duo, Tres, Quatuor. vel Primus, ſecũdus, Tertius, Quartus.*

I *In.*

I *Inter. vel Interdum. vel Intra.*

I A. *Interea.*

IAN. *Ianuarius.*

I.C. vel I. *Intra circulum.*

I.C. *Iulius Cæſar.*

I.C.E.V. *Iuſta cauſa eſſe videbitur.*

I.C. *Iuriſconſultus.*

ID. *Idus.*

I.D. *Inferis dis.*

I.D. *In dimidio. vel Iuriſdicendi. vel Iuridicundo.*

I D. *Interdum.*

I.D.C. *Iuris dicendi cauſa.*

I.D.P. *Iuredicendo præerit. vel Iuridicundo præfuit.*

I.E. *Iudex eſto.*

I.F. *Iulij Filius.*

I.F O. vel I.F. *In foro.*

I.F O.B. *In foro Boario.*

I.F O.C. *In foro Cæſaris.*

I.FO.FLAM. *In foro Flaminij. vel Flaminis.*

I.F O.I V. vel I. *In foro Iulij.*

I.F O.L. vel L. *In foro Liuij vel Lucij.*

I.F O.P. *In foro pacis. vel Palladis.*

I.FO.P O.P. *In foro populi. vel Pompilij. vel popilij.*

I.F O.P.R. *In foro pro roſtris.*

I.F O.T R. *In foro Traiani.*

I.H. *Iuſtus homo.*

III.VIR. *Triumviri.*

IIII.VIR. *Quartumuiri. & ſimiliter.* VII. V. *Septemuiri.* X. V. *Decemuiri. & deinceps.*

IIIII vel IIIII vel IIIII vel IIIII vel IIIII vel IIIII vel IIIII *Sextumuir. vel Sextumuir.*

I.I.N.Q. *Iniuſtis nuptiis quæſitus.*

I.L. *Iure legis. vel in loco. vel Iuſta lex.*

I.L. *Intra limitem.*

I.L.D. *In loco diuino.*

I.L.P. *In loco publico.*

I.L.R. *In loco religioſo.*

I.L.S. *In loco ſacro.*

IMP. *Imperator.*

IMPP. *Imperatores.*

IMPPP. *Imperatores. De tribus.*

IN.FR.P.VI. LAT.VII *In fronte pedes ſex, Latum ſeptem. vel latitudine.*

IN.FR.P.XX. *In fronte pedes viginti.*

IN.AGR.P.XX. *In agro pedes viginti.*

I.O.M.S. *Ioui optimo maximo ſacrum.*

I.O.M.IM. *Ioui optimo maximo immortali.*

I.P. *Iuſta perſona. vel Iuſtus poſſeſſor. vel In poſſeſſione. vel Ius Pontificium.*

I. *Iure rogauit. vel Iure Romano.*

I.R. *Ius Romanum.*

I R. *Iuribus Romanorum.*

I.S. *Iudicium ſolui. vel In ſenatu. vel Iudicio ſenatus. vel Iudicium ſolius. vel Iudicatum ſolui.*

I.S.C. *In ſenatu conſulto.*

I.S.D. *In ſeris dis.*

I.S N.R. *In ſenatu Romano.*

I.S.S. *Inferius ſcripta ſunt.*

I .T. *Intra tempus. vel Iure teſtamenti.*

I .T.C. *Intra tempus conſtitutum.*

IV. vel IIII. *Quatuor.*

I.V. *Iuſtus vir.*

IVD. *Iudicium.*

IVNON. ET PROSERP. *Iunoni & Proſerpinæ.*

IVRD. *Iuriſdictio.*

IVV. *Iuuenis. vel iuuentus.*

K *Calenda. vel Caput. vel Clariſſimus. vel Cardo.*

K. vel KAL. vel KL. *Calendæ.*

K. *Caſtra.*

K. vel K. *Cardo.*

K. *Cariſſima.*

KALIAN. *Calendis Ianuarij. vel Ianuariis.*

KAR. *Karthago. vel Kariſſimus.*

K.AVG. *Calendæ Auguſti. vel Calendis.*

K.C. *Capite cenſus. vel Cenſitus. vel Karthago ciuitas. vel Capite cenſiui. vel Cæſus.*

K.D. *Capite diminutus.*

K.DD. *Caſtra dedicantia. vel dedicauit. vel Dedicauerunt. vel Dedicamus.*

K.F. *Cardo finalis.*

K.I. vel I A. vel I AN. *Calendæ Ianuarij.*

K.K. vel C. *Calumniæ cauſa.*

K L. vel KAL. vel K. *Calendæ.*

K.L. vel K. vel KAL. *Calendis.*

K.M. *Cardo Maximus.*

K.P. *Cardo poſitus. vel Caſtra posuit vel poſuit.*

K.Q.

K. Q. *Calendæ Quintilis. vel Quintiles.*

K. S. *Calendæ Sextiles. vel Sextilis.*

K. T. *Capite tonsus.*

L

L. vel L I B. vel L I B E R T. *Lucius. vel Lucia. vel Lælius. vel Lælia. vel Libertus. vel Quinquaginta. Libertus.*

L A. C. *Latini Coloni. vel Coloniani. vel Coloniarij.*

L. A. D. *Locus alteri datus.*

L. AE L. *Lucius Aelius.*

L. A G. *Lex Agraria.*

L. AN. *Quinquaginta annis.*

L. AP. *Ludus Apollinis. vel Apollineus.*

L. BIB. *Lucius Bibulus.*

L. B. M. D. *Locum benemerenti dedit.*

L. BO. *Lex Boaria.*

L. C. *Lucius Catius. vel Lucius Cornelius.*

L C. DIV. vel D. *Lucus diuinus. vel Lucum diuinum.*

L. CAE. vel C O E. *Lucius Cælius. vel Cœlius.*

L. CEN. *Lucius Censorianus.*

L. CIN. *Lex Cincia.*

L C. S. *Lucus sacer. vel Lucrio sacrum.*

L. D. *Locum deditum. vel Locum dedititium.*

L. D. A. B. M. *Locum dedit Aulus benemerenti.*

L. D. D. *Locus dono datus.*

L. D. D. D. *Locus datus decreto Decurionum. vel Libens dono dedit, dicauit. vel Libens datum decreto Decurionum.*

L. D. DD *Locum dono dederunt.*

L. DIV. *Lucus diuinus.*

L. E. D. *Lege eius damnatus.*

L E G. vel L G. *Legio.*

L E G. III. I T A L. *Legionis tertiæ Italicæ.*

L. E M. *Locus emptus.*

L. F. vel F I L. vel F L. *Lucius filius.*

L. F V. *Lucius Furius.*

L G. *Legauit.*

L G. D. *Legio decima. vel Legē dat.*

L. H. *Locum hunc. vel Locus hæredum.*

L I B. vel L. *Libertus. vel Liberti. vel Libertas.*

L. IV. R E P. *Lex Iulia repetundarū.*

L I B. L I B. Q. POST. Q. E O R. *Libertis, libertabúsque, posterísque eorum.*

L L. *Lælius. vel Legibus.*

L. L. *Lucij liberti. vel Lucius libertas. vel Libertæ. vel Lucij libertus. vel Liuij libertus.*

L. L. Q. E. *Libertis, libertabúsque eorum.*

L. L. L. *Lucij liberti locus.*

L. L. L. M. M. *Lacerat lacertum Largij mordax Menius. Author. M. T. C. libro de Oratore secūdo*

~~L L S~~. vel ~~L L S~~. *Sestertius.*

L. L V C. Q. F. *Lucius Luceius Quinti filius.*

L. M. *Locus. vel Locum monumento. vel mortuorum.*

L. M. vel M M V. vel *Lucius Murena. vel Morena.*

L. M A N. *Lucius Manlius.*

L. N N. F A V. *Lucius Nonius Faustinus.*

L. N. *Latini nominis.*

L O N G. P. VII. L A T. P. III. *Longum pedes septem, Latum pedes tres.*

L. P. *Locus proprius. vel Propitius. vel lege punitus.*

L. P. C. R. *Latini Prisci Ciues Romani.*

L. P. D. *Locus publicè datus.*

L. P L. *Lex Plebeia.*

L. P O S. *Lucius Posthumius.*

L. P R. *Loco priuato. vel Locus priuatus.*

L. P V B. *Loco publico. vel Locus publicus.*

L. Q. S. *Locus, qui supra. vel quo*

L. R. *Lex Romana.*

L. R V. *Lex Rusticana.*

L. S. *Laribus sacrum. vel Sacrorum. vel Locus sacer. vel Lucius Sam⁹*

L. S C. *Locus sacer.*

L. S. D E N. *Lucius Sicinius dētat⁹.*

L. T. *Lucius Tatius. vel Legē tulit. vel Luci⁹ Titius.*

L V. *Quinquagintaquinque.*

L. V. *Lex vetus.*

L. V A L. *Lucius Valerius.*

L V C R. *Lucretius. vel Lucretia.*

L V D. vel L V D AP. *Ludi Apollinares.*

L. V O C. *Lex Voconia.*

L V D. S A E C. *Ludi seculares.*

M

Marcus. vel Miles. vel Monumētiō. vel Mutius. vel Mulier.

M. vel M. vel M V L. *Mulier.*

M. *Minutius.*

MA. *Macuuius.*
MAG. *Magistratus.*
MAG.EQ. *Magister Equitum.*
M.AEM. *Marcus Aemilius.*
MAT.P.FEC.ET.S.ET.S.P.Q.E. *Mater piissima fecit & sibi, & suis posterisque eorum.*
MARIT. *Maritus.*
M.AVR. *Marcus Aurelius.*
MAX. *Maximus.*
M.B.vel W.vel MVL.B. *Mulier bona.*
M.C.vel CIC. *Marcus Cicero.*
M.C. *Marcus Censor.*
M.C. *Monumentum condidit. vel Consecrauit. vel Constituit.*
M.E.M. *Municeps eius Municipij.*
MENS. *Menses.*
MER.S. *Mercurio sacrum.*
MES.IAN. *Mensis Ianuarij.*
MES.FEBR. *Mensis Februarij.*
MES.MAR. *Mensis Martij.*
MES.APR. *Mensis Aprilis.*
MES.MAI. *Mensis Maij.*
MES.IVN. *Mensis Iunij.*
MES.IVL. *Mensis Iulij.*
MES.AVG. *Mensis Augusti.*
MES.SEPT. *Mensis Septembris.*
MES.OCT. *Mensis Octobris.*
MES.NOV. *Mensis Nouembris.*
MES.DEC. *Mensis Decembris.*
M.F. *Marci filius.*
M.FA. *Marcus Fabius.*
M.H. *Magnus homo. vel Malus.*
M.I. *Maximo Ioui.*
MIL. *Miles. vel Militauit. vel Millia.*
M.vel ⊙.INTER. *Morte interuentus.*
M.L. *Marci Liberti. vel Martij Liberti. vel Libertus. vel Militis locus.*
M.LEP.C.REG.INST. *Marcus Lepidus ciuitatem Regiensium. vel Regij instaurauit.*
MM. *Milites.*
M.M.vel MVL.M. *Mulier mala.*
M.MAN. *Marcus Manlius.*
M.MAR. *Marcus Marcellus.*
M.N. *Meo nomine.*
MNF.D. *Manifestus locus.*
M̄.N. *Millia nummum. vel Numorum.*
MP. *Marcus Pacuuius. vel Mēsæ posuit. vel Maximus Princeps.*
M.POP. *Marcus Popilius.*
M.R. *Miles Romanus.*
M̄.R̄. *Militiæ Rhauennatis.*
M̄.REG. *Militiæ Regiensium. vel Militum.*
M.S.P. *Memoriæ suæ posuit.*
M̄S. *Mensibus. vel Menses.*
M.T.C.vel TVL.CIC. *MARCVSTVLLIVSCICER.*
MV.vel M.vel W. *Mutius.*
MV.F. *Mutij filius.*
M.VI.vel MENS. *Mensibus sex.*
MVN.vel MVNP. *Municipia. vel Municeps.*
MVLIEB. *Muliebrem.*

N

N.vel N̄. *Nominis. vel Non. Noster. vel Nepos. vel Numisma.*
N̄. *Non. vel Numorum.*
NAC. *Nactus.*
NAT. *Natalia. vel Natio. vel Natione.*
NATOR. *Natorum.*
NAV. *Naues. vel Nauibus.*
NAVIC. *Nauicula.*
N.CL.vel NR.CL. *Nero Claudius.*
N.C.S.C.S.D.E. *Nouis ciuibus Senatusconsulti suffragiū datum est.*
NEG. *Negociator.*
NEP. *Nepos.*
NEPT. *Neptunalia.*
NEP.RED. *Neptuno reduci.*
NEP.S.vel SAC. *Neptuni Sacellum.*
N.F.C. *Nostræ fidei commissum.*
N.F.N.vel NOB. *Nobili familia natus.*
N.H. *Notus homo.*
N.K.C. *Non calumniæ causa.*
N.L. *Nominis Latini vel Nō licet.*
N.M. *Nonius Macrinus.*
NN.vel N̄N. *Nostri. In plurali.*
NOB. *Nobilis.*
NOBB. *Nobilibus.*
NOB.G. *Nobilis genere.*
NON.APR.vel APRIL. *Nonis Aprilis.*
N.Q. *Nusquam. vel Neque.*
NR. *Nero.*
N̄R̄. *Nobilis Rhauennas.*
N.T. *Nostri temporis.*
N̄.vel NAT. *Natio.*
NVP. *Nuptias.*
N.V.N.D.N.P.O. *Neque vendetur, neque donabitur, neque pignori obligabitur.*

O

O.vel OR. *Ollius. vel Optimo. vel Oportet.*
O.A.Q. *Ordo. (vel Ordo. vel Opinio.*
OB. *Omnis ad quos. Obiter.*

OB.C.S.vel CIV. SER.vel O. *Ob ciues seruatos.*
OB.M.E. *Ob merita eius.*
OB.M.P.E.C. *Ob merita pietatis, & concordiæ.*
O.CON. *Operas conduxit.*
O.E.R. *Ob eam rem.*
OFF. *Officium.*
O.H.S.S. *Ossa hic sita sunt.*
O.L. *Operas locauit.*
O.M. *Optimus Maximus.*
OP. *Optimo. vel Opiter. vel Oportet.*
OP.ET.S.P. *Optimo, & sancto patrono. vel Optimæ, & sanctæ patronæ.*
O.P.F. *Optimo principi fecit.*
OP.PRIN.vel O. *Optimo principi.*
O.P.P. *Oppidum.*
OR. *Ornato. vel Ordo.*
OR.vel O. *Ordo.*
ORB.PAR. *Orbati parentes.*
ORD. *Ordinis.*
OR.M.vel MIL. *Ordo Militum.*
$\overline{O}$ S.C. *Omnes conciliat.*
O.V.D. *Omni virtute dedito.*
O.V.F. *Optimo viuenti fecit. vel Omnia viuens fecit. vel Omnibus viuis fecit. vel Omnibus viris fecit. vel Omnibus viuens fecit.*
Ø. *Opertum.*
o. vel ⊖. *Mortē significat. Est astutē Græca litera cui θῆτα nomen est.*

P

Publius. vel Pedes. vel Passus. vel Pater. vel Pupillus. vel Posuit.
PV. *Pupilla.*
P.AEL.AG.LIB. *Publius Aelius Augusti libertus.*
PAL. *Palmatus.*
PAR. *Parentum.*
PARTH. *Parthicus.*
PATR. *Patritius.*
P.C. *Patres conscripti. vel Pactum conuentum. vel Pecunia constituta. vel Patrono Coloniæ. vel Patronus Coloniæ. vel Prafectus castrorū.*
P.$\overline{C}$.vel P.C. *Pecunia constituta.*
P.CON. *Pactis conuentum.*
P.D. *Publicè dedit.*
PEC. *Pecunia.*
PER.T. *Pertinax.*
P.F. *Publij filius. vel Publicè fecit. vel Pius Felix.*
P.H.C. *Publicus honor curandus.*
PICEN. *Picenum. vel Picentes.*
PIENT.vel PIENTISS. *Pientissimus.*
P.I.R. *Populus iure rogauit.*
P.L. *Publij libertus. vel Publius libertus.*
PLE.vel PL. *Plebis.*
PLEBS VRB.ET HON.V. *Plebs urbana. & honore usi.*
P.M. *Pontifex Maximus. vel Plus, minus.*
$\overline{P}$.$\overline{M}$. *Principi Militum.*
POB. *Poblicius.*
PON.vel POM. *Pompeius.*
PONT.MAX. *Pontifex Maximus. vel Pontifici Maximo.*
PONTIF. *Pontifici.*
POP. *Populus. vel Popilius.*
POT. *Potestas. vel Potestate.*
PO.RO. *Populi Romani.*
P.P. *Pater patriæ. vel Pater Patratus.*
PP.C.vel P.C. *Patres conscripti.*
P.P.P. *Primus pater patriæ. vel Pater patriæ Procōsul.*
P.P.P.B.M. *Pietas plenus posuit bene merenti.*
P.P.P.P.E.S.S.S. E.V.V.V.V.V. V.V.F.F.F. *Primus pater patriæ profectus est. Secum salus sublata est. Venit victor validus. Vicit vires vrbis vestræ, ferro, fame, flamma, frigore.*
P.P.R.vel PACE. P.R. *Pace populo Romano.*
P.Q. *Postquam.*
P.R. *Populus Romanus. vel Possessori redditum.*
PR. *Prætor.*
PRÆF. *Præfectus.*
PRÆF.COH. *Præfectus cohortis.*
PRÆFECT. *Præfectum.*
PRÆF.FABR. *Præfectus fabrum.*
PRÆ.PRÆS. *Præfectus præsidij.*
PRÆF.VRB. *Præfectus Vrbis.*
PRÆ.VIGIL. *Prætor vigilum. vel Præfectus.*
PR.C. *Prætor constitutus.*
P.R.E. *Post reges exactos.*
PRI.ID.DEC. *Pridie idus Decembris.*
PRI.K.MAR. *Pridie Calendas Martij.*
PRI.N. *Pridie nonas.*
PRINC.IVVEN. *Principi iuuentutis.*
PR.K. *Pridie calendas.*
PROC.vel PROCOS. *Proconsul.*
PROCOS. *Proconsules.*
PRON.vel PRONEP. *Pronepos.*

PRS.P. *Præses prouinciæ.*
PR SS. *Præsides.*
P.S. *Posuit sibi.*
P S. *Plebiscitum.*
P.S.E T.S. *Posuit sibi & suis.*
P.S.F. *Publicè sibi fecit.*
P.S.F.C. *Publicæ saluti faciundum curauit. vel Publico sumptu faciundum curauit.*
P.V.D. *Pro voto dedit.*

Q *Quintus. vel Quinctius & Quinctius. vel Quæ vel Que. vel Quartũ. vel Quintilius.*
Q. vel Q VINT. *Quintilius.*
Q. vel Q V. vel I V. *Quartus.*
Q.A.M. *Quemadmodum.*
Q VÆS. *Quæstor.*
Q VÆSS. *Quæstores.*
Q.B.F. *Quæro. vel quare bonum factum. vel Quare bonum facis.*
Q.B.M.V. *Quare bene mecum vixit.*
Q.C A S. *Quintus Cassius.*
Q.E.R.E. *Quanti ea res erit.*
Q.F. *Quinti filius.*
Q.L. *Quinti libertus.*
Q.L.F. *Quinti Lucij filius.*
Q.L.S.S. *Quæsiuit liberam statuã senatus.*
Q.M. *Quo magis. vel Quomodo.*
Q.MAX. *Quintus Maximus.*
Q.NQ.A.NQ.N. *Quando neque ais, neque negas.*
Q.Q. vel QQ. vel QQ. *Quinquennalis.*
Q.R.F.E.V. *Quare. vel Quod. vel Quemadmodum rectè factum esse videtur. vel videbitur*
Q.S.S.S. *Quæ supra scripta sunt.*
Q.V.A. vel A NN. *Qua. vel Qui vixit annis.*
Q VÆ V E.E.C.P. D.L. *Quæve eius caussa parata, do, lego, vel Parari.*
Q VES. *Quæstor.*
Q VÆSS. *Quæstores.*
Q VIR.R. *Quirites Romani.*
Q VART Æ L. *Quartæ legionis.*

R *ROMA.*
R.C. *ROMA ciuitas.*
R.D.D. *Res dono data.*
R E G. *Regio.*
R EI.M. *Rei Militaris.*
R EI.P. *Rei publicæ.*
R E S T. *Restituit.*
R E T.P.C. *Retro pedes centum.*
R E T.P. XX. *Retro pedes viginti.*
R E T.P. *Retro pedum.*
R.F.E.D. *Retro factum esse dicetur.*
R G.R HAV. *Regio Rhauenna.*
R G.D. *Regis domus.*
R G.F. *Regis filius.*
R H. vel R HAV. *Rhauenna. & quandoque sine aspiratione. RAV.*
R.L.P. *Rectè legi possit.*
R.N.L ON.P.X. *Retro non longè pedes decem.*
R O. *Romani.*
R OM. *Romam.*
R.P. *Res publica. vel Romani Principes.*
R.P.C. *Rei publicæ constituto.*
R.PRI. *Res priuata.*
R.R. *Reiectis ruderibus. vel Ruderibus recolligẽdis.*
R.R EG. *Rurum Regiensium.*
R R.R. *Rurum Romanorum.*
R.R.R.F.F.E. *Regnum Romæ ruet, ferro, flamma, fame.*
R.V ER. *Rerum Veronensium. vel Restitutor.*

S *Sacrum. vel Sacellum. vel Semis. vel Sepulchrũ. vel Scilicet.*
S A C R. *Sacrum.*
S A R M. *Sarmaticus.*
S A R MA T A R. *Sarmatarum.*
S A T V R. *Saturnalia.*
S.C. *Senatus consultum. vel Consulum.*
S C.D. *Senatus consulto decretũ. vel Senatus consultus decreuit.*
S.C.F A C.E. *Senatus consultum factum est.*
S C R I.S V L.P. *Scriba Sulmonensis pòpuli.*
S.D.S Y L. *Sententiam dicit. vel Dedit Sylla.*
S E M P. *Sempronius.*
S E P T. *Septimius.*
S E R. *Seruius. vel Seruilius. vel Sergius.*
S E X. *Sextus. vel Sextius.*
S E V. *Seuerus.*
S E V. A V G. A R M. P A R T. *Seuerus Augustus Armenieus, Parthicus.*
S.F.S. *Sine fraude sua.*
S I C.V. *Sicuti voluit.*
S.L. *Sacrorum ludorum. vel Sacrum ludum.*
S N. *Senatus.*
S.N.L. *Socij nominis Latini.*
S.N.S.Q. *Si negat, sacrum quærit. vel Sacramentum quærito.*

S.O.

S.O. *Sine occasione.*
S.P. *Sine pecunia.*
SP. *Spurius.*
S.P.D. *Salutem plurimam dicit.*
SP.F. *Spurij filius.*
S P.L. *Spurij libertus.*
S P.M. *Spurius Milius.*
SPOR. *Sportulæ, vel Sportulis.*
S.P.Q.R. *Senatus, Populúsque Romanus.*
S.P.Q.R.P.T. *Senatus, Populúsque Romanus præcipiet tibi.*
S.P.Q.S.C.P.S. *Sibi, posterísque suis curauit pecunia sua.*
S.Q.S.S.E.Q.N.I. S.R.E.H.L.N.R. *Siquid sacri sancti est, quod non iure sit rogatum, eius hac lege nihil rogatur.*
S.S. *Sententia Senatus, vel Somnium. vel Somniorum somniator.*
SS. *Sanctíssimus.*
S S. *Sacri scrinij.*
S.S.C. *Secundum suam caussam.*
S.S.S. *Sancto Siluano sacrum. vel Suprà scriptæ summæ.*
S.S.S.S. *Sanio sanctíssimo sacrum.*
S.T. *Sine testibus.*
S.T.A. *Sine tutoris authoritate.*
STD. *Stadium.*
STLITIBVS pro *Litibus. quod inuentum est apud Ferentum, in ciuitate Histomo.*
ST.P. *Stadium posuit.*
S.V.L.Q. *Sibi, vxori, liberísque.*
SVRVM *Suorum.*
SYL. *Sylla.*

T

T. *Titus. vel Titius.*
T.A. *Titus Annius. vel Tutore authore. vel Tutoris authoritate.*
TABVL. *Tabulas.*
TAR. *Tarquinius.*
T.B. vel T P.B. *Tempus bonorum.*
T.C. *Testamento cauetur.*
TER. *Terentius.*
T.F. *Titi filius. vel Titus Flauiꝰ.*
T.F.I. *Testamento fieri iussit.*
T.F.L. *Titius Flauius.*
THR. *Thrax.*
TI. vel TIB. *Tiberius.*
TIB.D.F.M. *Tibi dulci filio meo (tus.*
T.L. *Titus Liuius. vel Titi Liber*
T.LEG. III. *Tribunus legionis tertiæ.*
TM.DD. *Terminũ dedicauit. vel dedicante. vel Thermæ dedicatæ.*
T.P. *Titulum posuit.*
TP.B. vel T.B. *Tempus bonum.*
TR.CEL. *Tribuni Celerũ. vel Celiũ.*
TR.AE. *Tribuni Aerarij.*
TRANS AM. *Trans Ammem.*
TRANS PAD. *Trans padum. vel Trãspadana.*
TRIB.POT. vel POTEST. vel TRIBVNIC. *Tribunicia potestate.*
TRIVMPH. *Triumphator.*
TR.LEG.II. *Tribunus legionis secundæ.*
TR.M. vel MIL. vel MILIT. *Tribunus Militum.*
TR.POT. vel P T. vel TRIB.POT. *Tribunitia potestate.*
TR.V.CAP *Trium viri Capitales.*
TR.V.MON. *Trium viri Monetales.*
T.S.F.I. *Testamento sibi fieri iussit. vel Testamento suo.*
T.V. vel TVTVI. *Titulo vsus*
TVL. *Tullius.*
TVL.H. *Tullius Hostilius.*
TVL. *Tutela.*
7. *Turma, vel Turmarius.*

V

V *Vir. vel quinque.*
V.VI.VII.VIII. *Quinque, Sex, Septem, Octo.*
V.A. *Veterano assignatum.*
VAL. *Valerius.*
VAT. *Vates. vel Vatum.*
V.A.XI. *Vixit annis vndecim.*
V.B.A. *Viri boni arbitratu.*
V.B.F. *Vir bonæ fidei.*
V.C. *Quinti Consulis. vel vir Consularis vel Clariss.*
V.D. *Viuus dedit.*
V.DICT. *Vir dictatorius.*
V.E. *Verum etiam.*
V.F. *Viuens vel Viuus fecit. vel Valde feliciter. vel Vsusfructus.*
V.F. vel FR. *Vsusfructus. vel Vir fortis.*
V.F.S.E.S. *Viuens fecit sibi, & suis. vel Viuus.*
V.F.C. *Viam faciundam curauit.*
V.I. *Vir iustus vel Illustris.*
VIC. *Victores.*
VII. *Septumuiri.*
VIR. *Virtutes.*
VIR. VE. *Virgo Vestalis.*
VI.VIR. *Sextiũ vir. vel Sextumuiri.*
VIX. vel V. *Vixit*
VIX.AN. vel ANN. III.MENS.XI. DIE B.XV. vel V.A.III.M.XI. D.XV. *Vixit annis tribus, mensibus vndecim, diebus quindecim.*
V.M.M. *Votum merito Mineruæ.*
V.N. *Quinto Nonas.*
V.P. *Viuus posuit. vel Vrbis præfectꝰ. vel vir probꝰ. vel vir prudens.*

V.P.R.	*Veteri possessori redditum.*
V.PRÆ.	*Vir prætorius.*
V.QVÆS.	*Vir quæstorius.*
VR.	*Vrbs. vel Vrbis. vel Vrbanus.*
VRB.C.	*Vrbis conditæ*
VRBISAL.	*Vrbisalia.*
V.S.	*Viuens statuit. vel Vir sacer.*
T.S.C.	*Voti sui compotes.*
V.S.L.M.	*Viuens sibi locũ monumenti. vel Monumẽto. vel Viu⁹. vel Voto soluto libero munere. vel Viuens sibi legauit monumentum. vel Votũ soluit lubens merito. vel Voto solẽni libero munere.*
V.S.L.L.M.	*Viuens sibi legauit locum monumento.*
V.S.P.	*Viui sibi possiderunt.*
V.V.F.	*Viuis viuens fecit.*
V.TRIVMPH.	*Vir triumphalis.*
V.FF.	*Viuentes fecerunt.*
V.VRB.	*Vir vrbanus.*
VX.vel VNX.vel $\overline{\text{VC}}$S.	*Vxor.*
VXO.D.	*Vxorem duxit.*
X	*Decem.*
X.P.	*Decem pondera. vel Pondo.*
X.V.	*Decem viri.*
X.VIR.	*Decem vir.*
$\overline{\text{X}}$.DIBSS.	*Decem diebus.*
$\overline{\text{X}}$.MILL.	*Decem milliaria.*
$\overline{\text{X}}$.P.	*Decem pedes.*
$\overline{\text{X}}$.PSS.	*Decem passuum.*
*	*Denarij.*
7.T.♆.	Y.V.∾.

LITERÆ SINGVLARES IN IVRE CIVILI.

IN LEGIBVS ET PLEBISCITIS HAE.

A.A.A.F.F.	*Aere, argento, auro, flando, ferundo.*
C.E.C.	*Colonis eius coloniæ.*
D.C.S.	*De Consulis sententia.*
E.H.O.L.N.R.	*Eius hac omnibus lege nihilum rogatur.*
I.N.Q.Q.	*Iustis nuptiis quæsita, quæsitus. vel Iustus nũcius quæsitos, quæsitus.*
C.I.D.A.C.	*Lex Iulia de adulteriis coercendis.*
L.P.C.R.	*Latini Prisci, ciues Rom.*
M.E.M.D.D.E.	*Municipibus eius municipij dare damnas esto.*
P.I.R.P.Q.I.S.I. F.P.R.E.A.D.P.	*Populum iure rogauit, populúsque iure sciuit, in foro pro rostris, & ante diem pridie.*
Q.D.E.R.F.P.D. E.R.V.I.C.	*Quod de ea re fieri placeret, de ea re vniuersi ita censuerunt.*
Q.E.R.F.E.D.	*Quod eius rei factum esse dicetur.*
Q.F.E.I.S.F.	*Quod factum est, in Senatu fuerit.*
S.C.P.S	*Senatus Consultũ plebiscitũ.*
S.F.S	*Sine fraude sua.*
S.N.L.	*Socij nominis Latini.*
S.Q.M.D.E.R.A. P.P.V.L.O.E.	*Siquid me de ea re ad populũ, plebémve lati opus est.*
COSS.PRR.TR. PL.Q.N.S.Q. E.V.A.P.P.V.F.	*Consulares, Prætores, Tribuni plebis, qui nunc sunt, quod eis videbitur, ad populum plebémve ferant.*
S.Q.S.S.E.Q.I. N.S.R.E.H.L.	*Si quid sacri sancti est, quod iure nõ sit rogatũ, eius hac lege nihil rogatur.*
N.R.	
S.R.L.E.I.C.Q. O.R.E.	*Si rem lex ex iussu, caussáque omnium rerum esto.*
V.A.	*Veterano assignatum.*
V.D.P.R.L.P.	*Vnde de plano rectè legi possit.*
V.F.	*Vsusfructus.*
V.P.R.	*Veteri possessori redditum.*

IN ACTIONIBVS HAE.

A.L.Æ.	*Arbitrium liti æstimãdum.*
A.T.M.D.O.	*Aio te mihi dare oportere.*
C.E.D.	*Coniunctum esse dicetur. vel Conuictum.*
E.I.M.C.V.	*Ex iure manu consertum vocari.*
F.C.	*Fraude creditores. vel Fiduciæ caussa. vel Fideicommissum.*
I.D.C.	*Iuris dicundi caussa.*
I.D.I.I.	*Iudicium dabo iuris iudicio.*
I.D.P.	*Iuri dicundo præerit. vel Iuri iudicando.*
I.D.T.S.P.	*In diẽ tertiũ, siue perendinũ.*
N.K.C.	*Non calumniæ caussa.*
P.P.L.V.	*Pro prædæ litis vindicariũ.*
Q.A.N.Q.N.	*Quando ais, neque negabo.*
Q.B.F.	*Quare bonum factum.*
Q.N.T.S.Q.P.	*Quando negas te sacramẽto quinquagenario prouoco.*
Q.I.I.T.C.P.A. F.A.	*Quando in iure te conspicio, postulo, an fias author.*
S.N.S.Q.	*Si negat, sacramẽto quærito.*
S.S.C.S.D.E.T.V.	*Secũdũ suam caussam, sicuti dixi, ecce tibi vindicta.*
T.I.A.V.P.V.D.	*Tempore iudicem, arbitrúmve postulat, vt des.*

IN

IN EDICTIS PERPETVIS HÆ.

C.C.	*Consilium cœpit, vel caussa cognita.*
C.E.D.	*Conuictum esse diceretur.*
C.V.	*Cētumuiri, vel clarissimi viri.*
D.M.E.FV.C.	*Dolo malo, Fraudisve caussa. vel caussa commissa.*
F.C.	*Fraude creditoris. vel Fidei caussa. vel Fidei commissum.*
F.E.D.	*Factum esse dicetur.*
H.S.	*Hæc sit. vel Hic sit. vel Hora secunda.*
I.C.E.V.	*Iusta caussa esse videbitur.*
I.D.	*Iudicium dabo. vel Iuris dictio.*
I.D.C.	*Iuris dicundi caussa.*
I.D.P.	*Iuridicundo præerit.*
I.S.	*Iudicatum solui.*
M.F.P.	*Malæ fidei possessor.*
N.K.C.	*Non calumniæ caussa.*
P.C.	*Patres conscripti. vel Pactum conuentum. vel Pecunia constituta.*
P.D E L.V.	*Pro delictis vindicarium.*
P.P.L.I.	*Pro prædictæ litis iudicijs.*
Q.A.M.	*Quemadmodum.*
Q.E.R.E.T.P.I. R D.T.Q.D T. D.D.P.F.	*Quanti ea res erit, tantæ pecuniæ iudicium recuperatoriū dabo. testibúsque duntaxat decem denunciandi potestatem faciam.*
Q.M.	*Quomodo. vel Quo magis.*
Q.R.F.E.V.	*Quod rectè factum esse videbitur.*
Q.S.S.S.	*Quæ suprà scripta sunt.*

PONDERVM NOTÆ.

Semis alicuius rei notatur horum signorum quouis. { S ∿ S

A S numus est Libralis, & notatur per L

Dipondius numus est bilibris, cuius nota est. LL

Sestertius numus est duarum semis librarū, cuius signum est huiusmodi. LLS

vel, vt fossæ Clodiæ visitur, sic. HS

vel, vt Iadræ, in arcu quodā, sic. HS

DE NOTIS NVMErorum.

OMnis Numerus per figuram vnitatis repręsentari deberet. Vt Denarius per decem vnitates IIIIIIIIII. Nouenarius per nouem IIIIIIIII, & sic de aliis. Verùm quia hoc scriptori pariter, & lectori fastidiū pareret, institutum est, vt omnis numerus vsque ad Quinarium per figuram vnitatis scribatur. Vnitas per vnum I. Binarius numerus per duo II. Ternarius per tria III. Quaternarius per quatuor IIII. quanquam alij etiam sic IV. Quinarius verò per quintam vocalem V, notatur: à quo numero per adiectionem vnitatum deinceps ad Denarium peruenitur. Denarius per decimam cōsonantem X. Et notandum, quòd, quantum I addit postposita ad X. tantumdem demit ei præposita. Quare si supponas I. ad X. habebis vndecim: vt XI. Quòd si præponas, habebis nouem: vt IX. Idq; de simplici vnitate intelligimus, quæ semel tamen præponitur. Nam si postponatur, ter repeti potest. Quod autem de I diximus, idem de X, & aliis Notis, cùm eas præponi, aut postponi contigerit, intelligatur.

L. notat quinquaginta, ad imitationem Græcorum, qui per ν. id est N hunc numerū scribunt. L autem & N inuicem sibi cedunt. vt Lympha, Nympha. Huic si præponas X, habebis Quadraginta. Si postponas habebis Sexaginta.

C Centum significat, quia prima litera eius numeri est.

D Quingenta, quia, vt nonnullis placuit, post C D subsequatur. vel, vt aliis, quia inter hanc & M, quod Mille significat, quinque literæ intercedant, quæ dimidium millenarij numeri innuant. vel, quod magis placet, quia sit capitalis litera huius nominis dimidium, quod dimidium millenarij significet. vel potiùs quia Antiqui hunc numerum per sinistram partem M notarent sic M. quæ nota penè D similis est.

M Mille, quia principalis est huius nominis litera.

Et sciendum, quòd quælibet figura, si ei iacens recta linea supraducatur, tot significabit millenarios, quot per se significat vnitates, vt

$\overline{I}$	*Mille vnitates, id est mille significat.*
$\overline{V}$	*Quinque millia.*
$\overline{X}$	*Decem millia. & aliquando mille.*
$\overline{L}$	*Quinquaginta millia.*
$\overline{C}$	*Centum millia.*
$\overline{D}$	*Quingenta millia.*
$\overline{M}$	*Mille millia. & aliquando Millia.*

DE NVMERO LITERARVM EX ANTIQVISSIMO CODICE.

A notat	CCCCC	*Quingenta.*
B	CCC.	*Tercenta.*
C	C.	*Centum.*
D	D.	*Quingenta.*
E	CCL.	*Ducentumquinquaginta.*
F	XL	*Quadraginta.*
G	CCCC.	*Quadringenta.*
H	CC	*Ducenta.*
I	I.	*Vnum.*
K	LI	*Quinquagintaunum.*
L	L.	*Quinquaginta.*
M	M.	*Mille.*
N	LXXXX.	*Nonaginta..*
O	XI.	*Vndecim.*
P.	CCCC	*Quadringenta.*
Q.	CCCCC.	*Quingenta.*
R	LXXX.	*Octuaginta.*
S	LXX.	*Septuaginta.*
T	CLX.	*Centum sexaginta.*
V	V.	*Quinque.*
X	X.	*Decem.*
Y	CL.	*Centumquinquaginta.*
Z.	$\overline{II}$.	*Duo millia.*

ITEM, SI HIS IACENS RECTA LINEA SVPERADDATVR, Quid significent.

$\overline{A}$	*Quinque millia.*
$\overline{B}$	*Tria millia.*
$\overline{C}$	*Centum millia.*
$\overline{D}$	*Quingenta millia.*
$\overline{E}$	*Ducenta quinquaginta millia.*
$\overline{F}$	*Quadraginta millia.*
$\overline{G}$	*Quadringenta millia.*
$\overline{H}$	*Ducenta millia.*
$\overline{I}$	*Mille.*
$\overline{K}$	*Centum quinquaginta vnum millia.*
$\overline{L}$	*Quinquaginta millia.*
$\overline{M}$	*Mille millia.*
$\overline{N}$	*Nonaginta millia.*
$\overline{O}$	*Vndecim millia.*
$\overline{P}$	*Quadraginta millia.*
$\overline{Q}$	*Quingenta millia.*
$\overline{R}$	*Octuaginta millia.*
$\overline{S}$	*Septuaginta millia.*
$\overline{T}$	*Centum sexaginta millia.*
$\overline{V}$	*Quinque millia.*
$\overline{X}$	*Decem millia.*
$\overline{Y}$	*Centum quinquaginta millia.*
$\overline{Z}$	*Bis millies mille.*

ALIÆ NOTÆ NVMERORVM.

∽	CC.	*Ducenta.*
∞ / ɛXɔ	$\overline{M}$	*Mille.*
qɔ / Iɔɔ	$\overline{V}$	*Quinque millia.*
IMI / ɛɛIɔɔ / ɔMɛ	$\overline{X}$	*Decem millia.*
DMIɔɔɔ / Iɔɔɔ	$\overline{L}$	*Quinquaginta millia.*
ɛɛɛIɔɔɛ / LCM / ⚶ / ⚶	ɛ	*Centum millia.*
ɛQɔ	$\overline{D}$	*Quingenta millia.*
ɛMɔ	$\overline{M}$	*Mille millia.*

NOTAE IVRIS A MAGNONE COLLECTÆ.

Hæc iuris σημεῖα libens rex accipe Carle
Offert deuotus quæ tibi Magno tuus.

AVG. *Augustus.*
AA. *Augusti.*
A. *Augustalis.*
AVR. *Aurelius.*
AG. *Agit.*
AG. *Ager.*
A. *Aut.*
AT. *Autem.*
AC. *Actio.*
ACM. *Actionem.*
ACB. *Actionibus.*
AMN. *Amantissime.*
AM. *Amicus.*
ATR. *Auctoritas.*
A.Mn. *Actio mandati.*
AP. *Apud.*
APP. *Appellatio.*
APA. *Amputata.*
ACC. *Accepta.*
ADI. *Adiutor.*
ADI.P. *Adiutor prouinciæ.*
AD L *Ad locum.*
ADF. *Ad finem.*
ADQS. *Ad quæstorem. vel, ad quæstionem.*
A.P.T. *Ad potestatem tuam.*
AP.A. *Apud acta.*
ACO. *Accusatio.*
APP R. *Appellationibus.*
AVCTIB. *Auctoritatibus.*
A.T. *Auctoritas tua.*
ALL. *Allegata.*
AQLS. *Aquiliana stipulatio.*
ANN.P. *Annonæ præfecto.*
AQL. *Aquileia.*
AFR. *Africæ.*
ANT. *Antestatus.*
ASI. *Asiæ.*
ACH. *Achaiæ.*
APVL. *Apuliæ.*
A.P.PO. *Apud præfectum prætorio.*
AP.P.VRB. *Apud præfectum vrbi.*

AT. *Auctor tutor.*
ANT. *Antonius.*
AL. *Antelata.*
AVR. *Aurelius.*

BA. *Bona.*
B.P. *Bonorum possessio.*
BF. *Beneficium.*
B. *Bus.*
BI. *Breuis.*
BF.D. *Beneficium dedit.*
BFO. *Beneficio.*
B.F. *Bona fide.*
BOF. *Bona fortuna. vel, Bonum factum.*
BFII.L. *Beneficij loco.*
BE. *Bonorum emptor.*
B.PO. *Bonorum possessio.*
B.PN. *Bonorum possessionem.*
BOR. *Bonorum.*
BN. *Bene.*
B C. *Bona caduca.*
BV. *Bona vacantia.*
BT. *Breui tempore.*
BPT. *Bona paterna.*
BEO. *Bonorum emptio.*
B.G. *Bona gratia.*
BF T. *Bona fide contractum.*
BM. *Bonæ memoriæ.*
B. *Balbius.*
B.M. *Bona materna.*

CA. *Causa.*
C. *Cum.*
. Q. *Con.*
Q *Contra.*
C. *Causa.*
CC. *Causa cognita.*
CD. *Contradictio.*
CT. *Certum tempus.*
C RN. *Comes rerum nitentium*
C.R, I.P. *Causa Reip.*
CL.V. *Clarissimus vir.*

CAMP. *Campania.*
CVR.P. *Cursus publicus.*
CDO. *Conditio.*
CORS. *Corsicæ.*
CRI. *Consulari.*
COR. *Correctori.*
CC.VV. *Clarissimis viris.*
C.M.V. *Clarissimæ memoriæ vir.*
C.M.F. *Clarissimæ memoriæ fœmina.*
CP. *Clariss. puer.*
CSL. *Comes sacrarum largitionum.*
C.R.P. *Comes rei priuatæ.*
COM. *Comes.*
C.LARGN. *Comes largitionum.*
ꝰSNVS. *Constantinus.*
ꝰSVS. *Consensus.*
CVI. *Cuius.*
COM.OR. *Comes Orientis.*
CMV⁷. *Centesimum miliarium.*
C.R. *Ciuis Romanus.*
CS. *Causas.*
CALA. *Calumnia.*
COVSIA. *Controuersia.*
CDRNC. *Cautum de re non necessaria.*
CDM. *Comes domesticorum.*
CQRF. *Cautúmque ratum fore.*
CALAB. *Calabria.*
CA.M.V. *Causa memorati viri.*
CMD. *Centum milia denariorum.*
CVIVD. *Centumuirale iudicium.*
CTRIO. *Centurio.*
CL. *Claudius.*
CF. *Confinius.*
CS. *Cæsar.*
CP. *Corpus.*
CPTVS. *Corporatus.*
CAT. *Cautus.*
CD. *Certo die.*
C.T. *Certo tempore.*
C.D.E.R.N.E. *Cuius de ea re notio est.*
C⁹. *Cautio.*
C⁹NS. *Cautiones.*
CSA. *Cæsar Augustus.*
COMOB. *Comitia Obriziaca.*
C *Cornelius.*
CT. *Contractus.*
CR⁹. *Contrarium.*
CC. *Circum.*
CM. *Causa mortis.*
CVI⁹. *Cuius.*
CRC.P. *Cuius rei causa promittis.*
CS. *Consiliarius.*
CM. *Capitis minutio.*
D. *Dedicauit.*
DD. *Dedicauerint.*
DML. *Dolum malum.*
D.M. *Diis manibus.*
D.M. *Domus mortui.*
Đ. *Dixit.*
DD. *Deinde.*
ĐĐ. *Dixerunt.*
Đ *Donatio.*
DOT. *Dotem.*
D.P. *Dotem petit.*
D.Q.S. *Die quo supra.*
DT. *Duntaxat.*
D. *Diuus.*
D.C. *Diuus Cæsar.*
D.C.A. *Diuus Cæsar Augustus.*
DN. *Dominus.*
D.P. *D. Pius.*
DA. *Diuus Augustus.*
DB. *Deuotus.*
D.V. *Deuotus vir.*
D.P. *Deuota persona.*
Đ. *Dampnat.*
D.L. *Do lego.*
DCT. *Decretum.*
DĐ. *Defunctus.*
DF. *Defunctus.*
DIG. *Dignus.*
DIG.M. *Dignus memoria.*
D.Q.R. *De qua re.*
DVL. *Dulcissimus.*
DIL. *Dilectissimus.*
DPC. *Deprecatio.*
DT. *Dotis tempore.*
D. *Diuus.*
DS. *Deus.*
DT. *Dentur.*
Đ. *Dam.*
DQ. *Denique.*
DBO. *De beneficio.*
DMO. *Domino.*
DAT. *Data.*
DOCS. *Diocletianus.*
DELO. *Delatio.*
D.IS⁹. *Decimus Iulius Siluanus.*
DQAT. *Denique auctoritas tua.*
DNM. *Dominum.*
DDNN. *Domini nostri.*
Đ.P. *Decretum principis.*
DCRIONⁱ *Decuriones.*
DOPA. *Data opera.*
DA. *Dicto audiens.*
DIAM. *Diuina manu.*
ĐOS. *Domus sua.*
DAT. *Datiano.*
DONB. *Donationibus.*
DFT. *Directum factum, vel potius, defunctum.*
DBAT. *Debuerat.*
DCRAT. *Decuerat.*
D.F.Q. *Domi forisque.*
D.N.E. *Dubium non est.*
D.N.P. *Dubitari non potest.*
DDT. *Dictum decies.*
DELNIS. *Decretum legationis.*
DP. *De periculo.*

D.L.	*De libello.*
D.C.S.	*De consilij sententia.*
DN.	*Damnum.*
Ð.⁹	*Damnatus.*
D.R.P.	*De republica.*
DES.	*De statu.*
DES.I.	*De statu ingenuitatis.*
ÐM°.	*Dum modo.*
DECB.	*Decembres.*
DFP.	*Dare facere præstare.*
ET.	*Etiam.*
ETNc.	*Etiam nunc.*
EI⁹.	*Eius.*
E.	*Est.*
E⁹M°.	*Eiusmodi.*
EE.	*Esse.*
ER.	*Erunt.*
EG.	*Eger, vel Ergo.*
EP.	*Epistola.*
EPM.	*Epistola misit.*
EN⁹.	*Enim.*
EET.	*Esset.*
EÐO.	*Editio.*
EEM.	*Essem.*
EAT.	*Eatur.*
EX7.	*Existimo.*
EX⁹.	*Existimatio.*
EXPRT.	*Experientia tua.*
ED	*Edictalis.*
EEL7.	*Exemplum.*
EMA.	*Emissa.*
ETMD.	*Et manu diuina.*
EÐ.	*Edictum.*
EX⁹	*Existimationi.*
EX7C.ŁT.	*Excellentia tua.*
EX S.C.	*Ex Senatusconsulto.*
EXI.Q.	*Ex iure Quiritium.*
EX99.	*Ex communi consensu.*
F.	*Filius.*
FA.	*Filia.*
F.FAM.	*Filiusfamilias.*
FF.	*Fratres.*
FA.	*Femina.*
F.C.L.	*Fraudationis causa latitare.*
F.R.	*Finium regundorum.*
FF⁹.	*Fratris filius.*
FL⁹	*Flauius.*
F°.	*Forte.*
FR.	*Forum.*
FM.	*Fati munus.*
F.M.I.	*Fati munus impleuit.*
F.C.	*Fideicommissum.*
FF.	*Fecerunt.*
FF.	*Fabricauerunt.*
FF.	*Fundauerunt.*
FSR.	*Fideiussor.*
FV.	*Fuerit.*
FVA.	*Fubia vel Fuuluia.*
FO.	*Fortes.*
FV.	*Fuit. fuerit.*
FI.	*Fidei.*
F.	*Fundus.*
FICA.	*Fiducia.*
FOB.	*Fusionibus.*
FE.	*Factum est.*
FD.	*Fundum.*
FAMA.	*Familia.*
FLCA.	*Falcidia.*
FVAT.	*Fuerat.*
FLAM.	*Flamina.*
FLAV.	*Flauianus.*
FHCD.	*Familiæ herciscundæ.*
FFAE.	*Filius familiæ.*
FEB.	*Februarum.*
FLP.	*Flamen perpetuus.*
FL.Ð.	*Flamen Dialis.*
FLQI.	*Flamen Quirinalis.*
FCTAS.	*Facultas.*
FACTIB.	*Facultatibus.*
G.	*Gratia.*
GR.	*Gerit.*
G.	*Gaudium.*
GG.	*Gesserunt.*
GORD.	*Gordianus.*
G.	*Gaius.*
GRANS.	*Gratianus.*
G.VAL.	*Gaius Valerius.*
G.C.	*Gaius Cæsar.*
GS.	*Grauitas.*
G.	*Genus.*
GR.	*Genus Regum.*
GM.	*Germanus.*
G.F.	*Germanus frater.*
GFI.	*Germanus filius.*
GL.	*Gloria.*
GLP.	*Gloria parentum.*
GLD.	*Gloria decus.*
GT.	*Grauitas tua.*
GRA.	*Gratia.*
H.	*Honor.*
H.	*Honestus.*
H.V.	*Honestus vir.*
HP.	*Honesta persona, vel honestus puer.*
HF.	*Honesta femina.*
HV.	*Honesta vita.*
HL.	*Honesto loco.*
HLN.	*Honesto loco natus.*
H	*Hora.*
-H-	*Heres.*
HH.	*Heredes.*
OHO.	*Homo.*
OHON⁹.	*Homo honestus.*
HB.	*Hora bona, vel hæres bonorum.*
H.M.	*Hora mala.*
H.P.	*Hora pessima, vel hæreditatis possessio.*

HI.	*Hereditario iure.*
HP°.	*Hic posuit.*
HF.	*Hic fundauit.*
HDD.	*Hic dedicauit.*
H.B.V.P.	*Hereditatis bonorúmve possessio.*
HC.	*Hac.*
HT.	*Hereditatem.*
HVI.	*Huius.*
HVC	*Hunc.*
HVIM.	*Huiusmodi.*
HONOR.	*Honorius.*
HIVS.	*Heres institutus.*
HS.	*Insusum.*
HERF.	*Heredem facio.*
H.E.V.	*Heredem esse voluit.*
H.D.	*Hereditas diuisa.*
HERB.	*Hereditatibus.*
HV.	*Aue.*
HRC.	*Honestæ recordationis.*
HMV.	*Honestæ memoriæ vir.*
HDNVS.	*Hadrianus.*
I.	*In.*
	Inter.
	Interea.
D.	*Interdum.*
IA.	*Intra.*
I.L.	*Intra limitem.*
I.C.	*Iurisconsultus, vel intra circulum.*
I.T.	*Intra tempus.*
I.T.C.	*Intratempus constitutum.*
IMP.	*Imperator.*
IMPP.	*Imperatores.*
IMP.CS.	*Imperator Cæsar.*
IMP.A.	*Imperator Augustus.*
II.	*In iure.*
I.D.	*In Domino.*
I.PS.	*In possessione.*
I.L.S.	*In loco sacro.*
I.D.P.	*Iuri dicundo præst.*
I.L.R.	*In loco religioso.*
I.L.D.	*In loco diuino.*
I.L.P.	*In loco præsenti.*
I.P.	*In publico. In platea.*
I.L.A.	*In loco absenti.*
I.SN.	*In Senatu.*
I.SN.R.	*In Senatu Romano.*
I.F°.	*In foro.*
I.F°.CS.	*In foro Cæsaris.*
I.F°.CS.A.	*In foro Cæsaris Augusti.*
I.F°.P°.	*In foro pacis.*
I.F°.TR.	*In foro Traiani.*
I.F°.N.	*In foro Neruæ.*
I.F.Tr.	*In foro transitorio.*
I.F°.IVL.	*In foro Iuli.*
I.F°.POP°.	*In foro populi.*
I.F°.B.	*In foro boario.*
I.F°.FLM.	*In foro Flaminio.*
I.I.	*Inibi.*
IXI.	*Duodecies.*
IXXI.	*Duodeuicies.*
IG	*Igitur.*
I.Q.	*Iure Quiritium.*
IDNE.	*Iurisdictione.*
ID.	*Inde.*
IT.	*Item.*
IVD.	*Iudicium.*
IR.	*Iure.*
	Iter.
RM.	*Interim.*
IL.	*Illustris.*
IDJV.	*Indulcatio, vel indulgentia.*
ID.	*Inde.*
II.	*Integris.*
IIR°.	*Integri restitutio.*
IVDO.	*Iudicio.*
IVDA.	*Iudicia.*
IA.	*Ita.*
ITQ.	*Itaque*
INL.MA.T.	*Illustris magnificentia tua.*
I°.	*Interiectio, vel interdictio*
IVN.	*Iunias.*
ILST.	*Illustris sublimitas tua.*
IEA.	*Interea.*
ID.AA.	*Iidem Augusti.*
I.A.R.	*In aquæductus restitutionẽ*
II.	*Iurisiurandi.*
IVL.	*Iulias.*
IVLANVS.	*Iulianus.*
I.C.E.	*Iure cautum est.*
K.	*Kalendæ.*
K.IAN.	*Kalendas Ianuarias.*
K.F.	*Kalendas Februarias.*
K.M.	*Kalendas Martias.*
K.AP.	*Kalendas Aprilis.*
K.M.	*Kalendas Maias.*
K.IVN.	*Kalendas Iunias.*
K.IVL.	*Kalendas Iulias.*
K.AG.	*Kalendas Augustas.*
K.SEPT.	*Kalendas Septembris.*
K.OCT.	*Kalendas Octobris.*
K.NOV.	*Kalendas Nouembris.*
K.DEC.	*Kalendas Decembris.*
K.Q.	*Kalendas Quintiles.*
K.S.	*Kalendas Sextiles.*
K.	*Karissime.*
KK.	*Karissimi.*
K.D.	*Kapite deminutus.*
K.C.	*Kapite census.*
K°.	*Kardo.*
KM.	*Kardo maximus.*
KAR.	*Kartago.*
K.C.	*Kartago ciuitas.*
K.P.	*Kardo positus.*
K.F.	*Kardo finalis.*
K.	*Kalius.*

KA.	*Kastra.*
KM̄T.	*Kalimontanus.*
K.P.	*Kastra posuit.*
K.DD.	*Kastra dedititia.*
LG.	*Legem.*
LT̄.	*Licet.*
L T P̄ 7 PŌ	*Longi temporis præscriptio.*
L.	*Lucius.*
L.T.	*Lucius Titius.*
L.C.	*Lucius Cornelius.*
L.M.	*Lucius Murena.*
L.	*Locus.*
L. S C.	*Locus sacer.*
L.DVI.	*Locus diuinus.*
L.DD.	*Locus dedititius.*
L.R.	*Locus religiosus.*
L.Q.S.	*Loco quo suprà.*
LVD.	*Ludus.*
LG.D.	*Legem dedit, vel Legatum dedit.*
LG.	*Legauit.*
LVD.AP.	*Ludi Apollinares.*
LP.	*Libripens.*
L.P.	*Locus proprius.*
L.PL.	*Locus publicus.*
L.VAL.	*Lucius Valerius.*
L.EM̄.	*Locus emptus.*
L.CESS.	*Locus cessitius.*
L.M.D.	*Locus mortuo dedicatus.*
L.ADQ.	*Locus adquisitus.*
L.B.P.	*Locus bene possessus.*
L.M.P.	*Locus malè possessus.*
L.TI.	*Locus in iure.*
L.I.Q.	*Locus iuri Quiritium.*
L. I .ADF.	*Locus inter adfines.*
L.IMPL.	*Loca imperialia.*
L.PB.	*Loca priuata.*
L.SA.PAL.	*Loca Sacri palatij.*
L.IC.	*Loca incerta.*
L.VAL.RF.	*Lucius Valerius Rufus.*
L.PI.	*Loca periculosa.*
MO.	*Modo.*
M̄C.	*Mancipium.*
M̄T.	*Mortis tempore.*
M̄.	*Mihi.*
MM.	*Matrimonium.*
MFTI.	*Manifesti furti.*
M.	*Marcus*
M.CS.	*Marcus Cæsar.*
MAX.	*Maximus.*
MAX.CS.	*Maximus Cæsar.*
MAX.PONT.	*Maximus Pontifex.*
M.P.TR.POT.	*Maximus Pōtifex Tribunitiæ potestatis.*
M̄⁹.	*Miles.*
MM.	*Milites.*
M.L.	*Militis locus.*
M.AG.	*Militis ager.*
Mo.	*Modo.*
MG.	*Magis.*
MAG.	*Magister.*
MAG.MIL.	*Magister militiæ.*
MM̄T.	*Momentum.*
MMP.	*Momentum petit.*
MM.ACC.	*Momentum accepit.*
MM.L.	*Momenti loco.*
MFI.	*Mala fid*
MFIP.	*Malæ fidei possessor.*
M. Hc	*Malus homo.*
MF.	*Maleficus.*
M⁹.	*Martius.*
M.RF.	*Martius Rufus.*
MIN.	*Minor.*
M̄.	*Men.*
M⁹en.	*Mus.*
Mi.	*Mihi.*
MF	*Manifestum.*
Ms.	*Molestus.*
MP.	*Malè positus.*
MT.	*Mater.*
MVL.	*Mulier.*
MAMA.	*Matertera.*
MVL.B.	*Mulieris bona, vel Mulier bona.*
MVL.M.	*Mulier mala.*
M̄NF.	*Manifestum.*
M̄F.L.	*Manifestus locus.*
M̄F.OPP.	*Manifestum oppidum.*
M̄F. T T.	*Manifestum territorii.*
NI.	*Nisi.*
NQ.	*Neque.*
NS.	*Nisi si.*
N̄.	*Nam.*
N⁹.	*Nec.*
N̄.	*Non.*
Ns.	*Noster.*
NOB.	*Nobis.*
NOB.P.	*Nobilissimus puer.*
NOP 7.	*Non oportet.*
NP̄ 7.	*Non possunt.*
NLI.	*Nihil.*
N̄VO.	*Nunc verò.*
NE̅ 7.	*Necesse est.*
Nc.	*Nunc.*
No.	*Noster.*
N.	*Nihil.*
N.	*Nam.*
N⁹N⁹.	*Nostrum.*
N.	*Nisi.*
NM.	*Non minus.*
N.	*Nus.*
N. Q.	*Namque.*
NQ.	*Nusquam.*
NV.	*Non vis.*
NVV.	*Non vult.*
NOB.G.	*Nobilis genere.*

NOB.G.N. *Nobili genere natus.*
NOB.F.N. *Nobili familia natus.*
NR. *Nero.*
N.C. *Nero Cæsar.*
N.CL. *Nero Claudius.*

O. *Oportet.*
OMB^{s}. *Omnibus.*
OO. *Oportuit.*
O^{s}. *Os*
OB *Obriziacum.*
OP^{s} *Opus.*
OPP. *Oppidum.*
OO. *Omnino.*
OE. *Oportere.*
O.C. *Ope consilio.*
O.D.M. *Operæ donum munus.*

P. *Pre.*
PP. *Propter.*
P.R. *Populus Romanus.*
P. *Pris.*
P'. *Pos.*
P^{o}. *Pro.*
P. *Per.*
PO. *Potest.*
PL. *Placuit.*
PE. *Peregrinum.*
PQ. *Postquam.*
PS^{s}. *Possunt.*
PR. *Prætor.*
P.RO. *Pop. Romanus.*
PRS. *Præses vel præsens.*
PR.P. *Præses provinciæ.*
PP.V.C. *Præses provinciæ, vir clarissimus.*
P.Q.R. *Populúsque Romanus.*
P.K.A. *Parens karissime.*
Pr. *Pri.*
PT. *Prætor.*
PRIVG. *Privilegium.*
PS. *Possunt.*
Po. *Poterit.*
PF. *Præfectus.*
PFL. *Patris filius.*
PFM. *Paterfamilias.*
PP. *Proposita.*
P'. *Post.*
PC. *Post Consulatum.*
P.C. *Patres conscripti.*
P.A.O. *Patris actio vel, principalis actio.*
P. *Pœnam.*
PIC. *Periculum.*
PV. *Provincia.*
PAT. *Patri eius.*
P. *Publius.*
PRG. *Peregrinus.*
PC. *Proconsul.*
PrC.L. *Prisca lex. vel, prisci La tini.*
PIC. *Picæno.*
PIC.ANN. *Picæno annonario.*
PIC.VRB. *Picæno urbicario.*
PV. *Præfectus urbi.*
P.P. *Præfectus prætorio.*
PF.VIG. *Præfectus vigilium.*
PF.ANN. *Præfectus annonæ.*
P.CL.R. *Præfectus Classis Rauennatium.*
P.CL^{s}. *Præfectus Classis.*
P.AEG. *Præfectus Aegypti.*
P.SYR. *Præfectus Syriæ.*
P.IVD. *Præfectus Iudeæ.*
P.GAL. *Præfectus Galliarum.*
P.AF. *Præfectus Africæ.*
P.AF.P. *Præfectus Africæ provinciæ.*
PP.AVG. *Perpetuo Augusto.*
P.S.T.Q.H. *Præcipito simito tibique habeto.*

QA^{s}. *Quia.*
QR7. *Quare.*
QS. *Quas.*
Q7. *Quod.*
Q. *Quam.*
QN. *Quando & quoniam.*
Q. *Quare.*
QVAM7. *Quemadmodum.*
QD. *Quædam.*
Q3. *Quia.*
QS. *Quis.*
QVI. *Quamuis.*
Q Q^{s}. *Quisque.*
Q. *Qui.*
QPP. *Quippe.*
QB^{s}. *Quibus.*
Q. *Quę.*
Q. *Quæ.*
Q Q *Quamquam.*
QIS. *Quis.*
Q. *Quem.*
QS. *Quæsi.*
Q. *Quæstio.*
Q. *Querius.*
Q.R. *Querius Relius. vel, Queres.*
QT. *Quantum.*
QT. *Quotiens.*
QOT. *Quo tempore.*
QoMo. *Quomodo.*
QQ. *Quoque.*
QoQoMo. *Quoquo modo.*
QA. *Quq.*
QR. *Quare.*
QAPP. *Quapropter.*
Q.D.R. *Qua de re.*
Q.D.R.P.G.V. *Qua de re peto gravitatem vestram.*
Q.D.R.P.L.V.

Q.D.R.P.L.V.	*Qua de re peto laudabilitatem vestram.*
Q.	*Quur.*
Q3N.	*Quænam.*
Q.D.C.	*Qua de causa.*
Q.D.C.V.	*Qua de causa venit.*
QRO.	*Quæro.*
Q°MG.	*Quo magis.*
Q¹.	*Qui.*
Q¹T.	*Quintus.*
Q¹9C9.	*Quintus Celius.*
Q¹.M.	*Quintus Muræna.*
Q R.	*Quam rem.*
Q.L.	*Quem locum.*
Q.P.T.	*Quam patriam.*
Q.PROV.	*Quam prouinciam.*
Q°.P.	*Quo petit.*
Q P.	*Quem petit.*
Q R.	*Quem rogat.*
QADS.	*Quem adserit.*
Q.DIC.	*Quem dicit.*
Q V,	*Quem vult.*
R.	*Res.*
RT.	*Rescriptum.*
RPŌN.	*Respondit.*
RD.	*Reddi.*
R.	*Rum.*
R.	*Respondit.*
R.	*Romanus.*
R.	*Rem.*
R S.	*Responsum.*
RG.	*Recognoui.*
REG.	*Rege.*
REC.	*Recuperatores.*
R.C.	*Romani Ciues.*
R.	*Rex.*
RP.	*Respublica.*
R.P¹.	*Rei priuatæ.*
RGL.	*Regulis.*
RG.F9.	*Regis filius.*
RG.FA.	*Regis filia.*
R.D.	*Regis domus vel domum.*
R.M.	*Regis munus.*
RA.	*Roma.*
RAV.	*Rauenna.*
SD.	*Secundum.*
SC7.	*Sicuti.*
SN.	*Senatus.*
S.C.	*Senatusconsultum.*
ST.	*Sententia.*
SV.	*Siue.*
SN.	*Sine.*
SN.A.	*Senatoria auctoritate.*
S.	*Sunt.*
S⁹.	*Sed.*
SA.	*Sententia.*
S D.	*Sententiam dedit.*
S.D.	*Sententiam dixit.*
S.F.	*Satis fecit. vel Sacris faciundis.*
SFT.	*Satisfactum.*
SS.	*Sestis.*
S.	*Sunt.*
SND.	*Sine dubio.*
S.	*Ser.*
CLS.	*Scilicet.*
SNP.	*Sine periculo.*
SN.P.M.	*Sine periculo mortis.*
SIGN.	*Signum.*
SS.	*Suprascriptus.*
SPM.	*Supra memoratus.*
SCS.	*Sanctus.*
SCA.	*Sancta.*
SC.MM.	*Sanctæ memoriæ.*
SPD.	*Supra dictus.*
SCD.	*Secundum.*
ST.	*Statutum.*
ST.TP.	*Statutum tempus.*
S.D.	*Statutum diem.*
ST.9S.	*Statutum Consulem..*
ST.SN.	*Statutum Senatum.*
S.P.Q.R.	*Senatus populúsque Romanus.*
SCL.	*Sacræ largitiones.*
SCLCM.	*Sacrarum largitionum Comes.*
ST.P.	*Stadium posuit.*
ST.DD.	*Stadium dedicauit.*
TR'.	*Trans.*
TM.	*Tamen.*
TRAC.	*Transactio.*
TR'.	*Ter.*
TR.P.	*Tribunitia potestas.*
TAB.	*Tabulæ.*
T'.	*Ton.*
T'.	*Tum.*
TMT.	*Testamentum.*
T¹T.	*Testamenti.*
T°T.	*Testamento.*
Tc.	*Tunc.*
T⁹.	*Tur.*
TB.M.	*Tabulæ matrimoniales.*
T.	*Tunc.*
T°	*Tanto.*
T.	*Ter.*
T.	*Trans:*
TP'.	*Tempus.*
TP.B.	*Tempus bonum.*
T¹B.	*Tribunus.*
TR.PL.	*Tribunus plebis.*
TBC.	*Tribunitiæ.*
T.	*Tullius.*
TIB.	*Tiberius.*
TIB.CS.	*Tiberius Cæsar.*
TIB.CL.	*Tiberius Claudius.*

T^{r}.	*Tri.*
T$\overline{M}$.	*Terminus.*
T$\overline{M}$ P.	*Terminum posuit.*
T$\overline{M}$ DD.	*Terminum dedicauit.*
T$\overline{IB}$I.	*Tiberij.*
T$\overline{IB}$I.R.	*Tiberij Romæ.*
T$\overline{M}$.	*Termæ.*
T$\overline{M}$ DD.	*Termæ dedicatæ.*
T.	*Tem.*
TB.	*Tibi.*
TB.D.F.	*Tibi dulci filio.*
TB.D.F.M.	*Tibi dulci filio meo.*
TB. D. F. M. AOPT.	*Tibi dulci filio meo adoptiuo.*
TRAL	*Traianus.*
$\overline{V}$.	*Vel.*
V$\overline{VT}$.	*Velut.*
V$\overline{VI}$.	*Veluti.*
V^{o}.	*Vero.*
V.F.	*Vsumfructum.*
V$\overline{C}$.	*Vsucapio.*
V$\overline{B}$.	*Verba.*
$\overline{VV}$.	*Velut.*
V$\overline{ET}$.	*Verum etiam.*
V$\overline{G}$.	*Verbi gratia.*
VRB.	*Vrbis.*
V.P.	*Vir perfectissimus.*
VI$\overline{R}$.	*Virgo.*
VIR.V.	*Virgo vestalis.*
V$\overline{S}$.	*Vestes.*
VESP.	*Vespasianus.*
VESP.CS.	*Vespasianus Cæsar.*
VAL.	*Valerius.*
VAL.C$\overline{S}$.	*Valerius Cæsar.*
V.MVN.	*Vias muniuit.*
⁂.	*Existimauit.*
⁂.	*Existimatio.*
⁂.	*Xenodochus.*
⁂.	*Decies.*
YMN.	*Hymnum.*
ZEN.	*Zenobius.*

PETRI

PETRI DIACONI

DE NOTIS LITERARVM MORE ROMANO LIBER, AD CONRADVM IMP. RO. PRIMVM.

CONRADO Dei Gratia Imp. Romano, omnibus in uicte perpetuo, PETRVS Diaconus. Quicquid vbiq; in Solomatero remorantes Apocrisarij adeo conseruati Imperij matri erunt, ex parte præceptoris nostri Rhodulphi, Cancellarij nostri Imperij flagitari, scilicet, vt Librũ notarũ, iam iam penè deletum, renouans vestræ eminentiæ destinarem. Amplexus sum (fateor) interioribus brachiis tanti præceptoris famam, & de sacri vestri Imperij incolumitate Deo cõseruatori omniũ gratias egi, ardentissimo desiderio flagrãs aliquod opusculum tanto imperio gratũ quomodolibet exarare. Similiter etiam concernentes vos omni nixu veterum prædecessorum vestrorũ industriam imitari: qui vbique dispersos libros in Romano palatio adunauerunt. Æmilius namq; Paulus Imp. Rom. Persen regem potentissimum superans, librorum copiam in Vrbis palatio adunauit. Dehinc Lucullus ex Pontica præda. Post Cæsar dedit P. Terentio M. Varroni negocium maximæ bibliothecæ exornandæ. Qui tam multa scripsit, quàm multa vix quisquam legere posset: tam multa legit, vt aliquid ei scribere vacauisse, nobilitas Romana miretur. Similiter etiam Publius Græcas, & Latinas adduxit. De his iterum. Nunc, quas primus notas instituit, scribamus. Vulgares notas habemus, primus Mille, & Centum inuenit, ad hunc scilicet vsum, vt quicquid per contemptionẽ præsentium diceretur, librarij scriberent complures simul astantes diuersis inter se partibus, quot quisque verba, & quo ordine exciperet. Dehinc Tullius Tyro Ciceronis libertus notas præpositionum commentatus est. Post hunc Philargius Samius, & aliqui Mecœnatis alias addiderunt. Deinde Lucius Anneus Seneca contractas omnium digesto, & aucto numero, opus in quinque millia extendit. Notæ autẽ dictæ sunt eo, quòd verba in syllabas præfixis characteribus notant, vt ad notitiam legentium reuocarent, quas didicerunt. Quas, qui scribunt, propriè iam Notarij appellãtur. Scribebantur autẽ verba per huiusmodi notas breuitatis causſa, vt per B. F. Bonũ factũ. Per S. C. Senatus cõsultũ. Per R. P. Respublica. Per P. R. Populus Romanus. Per D. T. Duntaxat. Per supremam ⁻ literam, Mille. Per P. Pupillus. Per q. aduerso capite: Pupilla. Per vnum K. Caput. Quinque autem sunt apud Græcos mysticæ literæ. Prima Y. humana vitã significat. Hac Pythagoras Samius primus formauit vitæ cursum. Nam primam ætatem, quippe, quæ adhuc sine vitiis est, inferiori parti huius literæ dedit. Biuium, quod supereſt, adolescentia cœpit. cuius dextera pars ardua est, sed ad beatam vitam tendens: sinistra facilior, ad malum vergens. Secunda θ. quod mortem denotat. Nam cuius nomini Imperatores eandem θ apponebant, supplicio afficiebatur, & dicitur θ Νοῦ τοῦ θανάτου. i. à morte: & habet per medium telum. i. mortẽ significat Militis in bello. Tertiam est T figuram demonstrans Dominicæ Crucis. Reliquas vero duas, primam, & vltimam, sibi vẽdicat Christus dicens, Ego sum α, & ω. Concurrentibus enim in se inuicem ι, & ω vsque deuoluitur, & rursus ω ad α replicatur, vt osẽdatur intra se Dominus initij decursus ad finem, & finis decursus ad initium. Sanè literã K. Saulius magister primus Romanis adiecit, vt in sono duarum literarum discretionem faceret H, & Q. Quæ ideo superuacuæ dicuntur, quòd, excepto calendis, superfluæ videantur. X litera vsque ad Augusti tempus non erat: sed pro ea C & S scribebant. Sed tempore Crucis euenit, vnde duplex vocatur: quia pro C & S ponatur. A Græcis duas Augustus literas mutuauit Romanis Y & Z. & hæ vsque ad Augusti tempus non scribebantur: Sed pro Z duas SS ponebant: Pro Y verò I scribẽbant. Sed de his hactenus. Ad Notarum descriptionem renouãdam, CHRISTO Auspice, veniamus.

A

A. Assolet. vel Aulus.
A. Aut. vel Ager.
AA. Augusti. vel Augusta.
AA. Augustalis.
AVG. vel AVG. Augustus.
AG. Ago.
AC. Actio.
ACON. Actionem.
AMS. Amicus.
AVR. Aurelius. vel Aurum.
AMN. Amantissimus
AT. Autem.
ATR. Authoritas. vel Author.
AD. Adiutor.
ACC. Acceptat. vel Acceperat.
AER. Aerarium.
ADI.P. Adiutor prouinciæ.
AD.L. Ad locum.
AD.QSR. Ad quæstorem.
AP. Apud.
APP. Appellat.
AM.NT.AMN. Amicus noster amantissimus.
AIC.MT. Actione mandati.
AD.F. Ad finem.
AG. Agit.
AGT. Agitur.
ALA.LG. Alia lege. vel Legione.
A. Annus. vel Absoluo. vel Absolutio.
ANN. Annos. vel Annorum.
A.TP. Annuo tempore.
A.D.P. Ante diem pridie.
AEDIL.CVRVL. Aedilis curulis.
AEDIL.PLEB. Aedilis plebis.
AE.D. Aedem dicauit.
AED.IN.M. Aedes inscripsit mercede.
AED.S. Aedibus sacris.
ARC. Arca.
A.P.Q. Auli Publi Quinti.
A.A.C. Ante auditam causam.
AVT.PR.PP. Author prouinciæ Romanorum.
AP.N. Apud nos.
APPN. Appellantur.
ARG. Argentum.
APPS.CLV. Appius Claudius.
ALXA. Alexander.
AD.D. Ad Dioscorem. vel Ad discordiam.
A.ALR. Alij adulteranit.
A.T.AB. Adulescēti testiculos abscidit.
AP. Apud.
ANT. Ante. vel Antea.
AGO. Agor.
ACN. Actione.

AVG.N. Augustus noster.
AG. Agro.
AG. Agrippa. vel Agit.
A`S.L.F. A` sua lege fecit.
A`S. A` suis.
ARM.E. Arma eius.
A`CSL. A` Consulibus.
A`C.S.L.E.C. A` consiliarijs suæ legionis, & ciuitatis.
AC.MR. Arcus Martius.
ANG.P. Angelus percussit.
AO.P. Auro puro. vel Auro posito.
A.C.P.VI. Ad caput pedes sex.
A.TT. Ante titulum.
ARC.II. Arcas duas.
ARR. Arrius.
AMPHTR. Amphitheatrum.
A`S.TT. A` supra tecto.
AER.ST. Aerario Saturni.
A.P.CLN. Ad pedes columnæ.
A`COSS.CI. A consulibus ciuitatum. vel à consiliarijs.
AD.D. Ad discendum.
AC.D.Q.T.P. Actione dotis, quæ tibi petitur.
AC.D.N. Actione domini nostri.
AVC. Auctoratus. vel auctoritas. vel auctor.
ANM. Anima
A.TR.TP. Ad turrem Tarpeiam.
A.FBR. Ad Fossabaurum.
AC.L.AQ. Actio legis Aquiliæ.
A. Militis ignorantiam denotat.
AD. Adest.
AD.F. Ad frontem.
AL. Alluit.
A.G. Aulus Gellius.
ADLR. Adulterauit.
AD.P.XII. Ad pedes duodecim.
A.AT. Antea audita.
ANN.SEN. Anneus Seneca.
A. ☧ ω.

B

Bon^s. vel Bene. vel Balbus. vel Brutus.
B. Bene. vel Bonæ. vel Balbus.
B Bustum.
B.A. Bonus, amabilis.
B.F. Bona fides.
B.S. Bona sua.
BS. Bonus.
BO.EM. Bonorum emptores.
B.PC. Bona pecunia.
B.ARA. Bona aurea.
B.A. Bonam actionem. vel Bonis Augurijs. vel auspicijs.

B.M.H.E

B.M.H.E. *Bona memoria hic est.*
B.M.N. *Bona munera.*
B̄I. *Balbius.*
B.M. *Bene merentes.*
B.M.R.C. *Bene mereat cibum.*
B.M.R.S.E. *Benemerentibus serua.*
B.M.R.S.E.H. *Benemerentibus seruatur hoc.*
B B. *Bonorum.*
B F C. *Beneficiũ. vel Benefecit.*
B.M.F. *Benemerentibus fecit. vel Benemerenti.*
B.V. *Bonorum venditor.*
B.H. *Bonorum hæres.*
B.H.T.S. *Bonorum hæreditas.*
B̄R̄. *Bonorum.*
B̄R̄S I. *Bonorum serui.*
B.L B. *Bonorum liberi.*
B.F.L. *Bonorum filius.*
B.P. *Bonorum possessor. vel Bonorum potestas. vel Bonorum publicum.*
B̄A. *Bona.*
B N. *Bonum.*
B.N. *Bona nostra.*
B̄.V. *Bona vestra.*
B̄.F. *Bona fœmina. vel Bona fortuna. vel Bonum factum.*
B.FI.C. *Bonæ fidei contractus.*
B V S. *Bonus.*
B.F.C T. *Bona fide contracta.*
B̄.V D. *Bona vendita.*
B.M. *Bona materna.*
B.P. *Bona paterna.*
B.E R. *Bona eorum.*
B.E.R.S.T. *Bona eorum seruantur.*
B.E.R.I N T. *Bona eorum inueniuntur.*
B.E.I. *vel sic aliquando.*
B N.H.I. *Bona hic inuenies.*
B.E⁹. *Bona eius.*
B.E.IA. *Bona eius institua.*
B.E.C̄A. *Bona eius caduca.*
B.F. *Beneficium. vel Benefecit.*
B.E.E. *Bona ex edicto.*
B E. *Breuiter. vel Beneficium.*
B.F R. *Bona fortuna.*
B.H.S̄I. *Bona hic sita inuenies.*
B.M T. *Bona materia.*
B.R.P.N. *Bono rei publicæ nato.*
B E L. *Bellum.*
B A. *Bra.*
B̄E. *Bre.*
B⁹ *Bus.*
B. *Bus.*

BIINIIMIIRII
NTIFIICIT. *Benemerenti fecit.*
B N.M.F E C. *Benemerenti fecit.*

C Causa. Causat. & Centum. & Con. & Contra. & Cum. & Cornibus. & Condemno. & Condemnatio. & Caius. Inuersa verò, si scribatur eadem litera. v t ↄ, mulierẽ Caiam significat: quia tam Caias esse vocitatas, quàm Caios, ex nuptialibus sacris apparet: & plurima sunt monumenta veterum documento. Item de digãma Æolico, ϝ. vt in multis sepulchris SERϝVS, ϝVLGVS, ϝALE, ϝIXIT.

C. vel C A.A M. *Causa amabilis.*
C A.M⁹. *Causa mortis.*
C.C.E. *Causa conuenta est.*
C.N.E E.C C. *Credimus non esse causã conuentam.*
C Æ S. vel C S. *Cæsar.*
C̄S̄.A. *Cæsar Augustus.*
C̄S̄.M. *Cæsar Maximus.*
C̄S̄.I P. *Cæsar Imperator.*
C N T O. *Centenario.*
C̄I. *Centummillia.*
C T R. *Cæterum.*
C̄C̄. *Circum.*
C̄T̄. *Causat.*
C T.R M. *Ciuitatis Romanæ.*
C.R. *Ciuis Romanus.*
C.R.C.P. *Cuius rei causa promittis.*
C C. *Ducenti.*
C.M L. *Centum millia.*
C T R.M. *Citra murum.*
C̃. *Corymbus.*
C.N. *Ciuis noster.*
C T̄R̄. *Cæterum. vel Ciuitatis Romanæ.*
C T̄. *Caput.*
C.C. *Calumniæ causa.*
C M⁹. *Comis.*
C O R. *Cornelius.*
C O R P. *Corpus.*
C Ꝯ. *Contrarium. vel Contractum.*
ↄ O. *Controuersia.*
C O S S. vel C O N S. *Consulibus. vel Consules.*
C S. *Communes. vel Consiliarius & aliquãdo Cõsul.*
C O M. vel C̄Ō. O B D. *Comitia obdurata.*
C L.V. *Clarissimus vir.*
C L.F. *Clarissima fœmina. vel Filia.*
C⁹. *Cuius.*
ↄ. *Con.*
C.C.F. *Caius Caij filius.*
C I V. *Ciuis. vel Ciuitas.*
C.R.C. *Cuius rei causa.*
C L I. *Claudius.*
C.III.I N V. *Cubitos tres inuenies.*
C.L D B L. *Causam laudabilem.*
C.S.S. *Cum suis seruis.*
C.S.F L. *Cum suis filiis.*

C.CL.R.	*Causa clara regi.*
C.V.	*Causa virginum.*
C.M.	*Ciuis malus.*
C.B.	*Ciuis bonus.*
CORN.R.F.	*Corneliæ regis filiæ.*
C.F.R.	*Causa filiæ Regis.*
CCC.DP.	*Trecentum duplex.*
CORN.AVRS.	*Coronas aureas.*
C I.T.	*Causa iusti.*
C.S.H.	*Cum suis hæredibus.*
C.S.P.E.	*Cum sua pecunia est.*
C.II.IV̄.P.	*Cubitos duos inuenies plumbum.*
C.X.IV̄.ARG.	*Cubitos decem inuenies argentum.*
C.XX.IV̄.AVR. M.	*Cubitos viginti inuenies aurum mirabile.*
C.PT.	*Causa petitionis. vel Causam posuit.*
C.MAR.P.	*Caput margine pleno.*
CVIT.	*Ciuitas.*
CCC.T.P.	*Tercentum terræ pedes.*
CPS.	*Capsa.*
C.M.T.	*Causam mali tui.*
C.MT.	*Crementum multum.*
CPRSS.	*Cupressi.*
CNT.VI.	*Centenaria sex.*
CT.V.O.A.B.	*Ciuitas vitæ omnia aufert bona.*
CML.XII.	*Camelos duodecim.*
CORN.	*Cornibus.*
CVI.	*Cuius.*
C.E.D	*Coniunctus esse dicitur.*
C.CR.	*Contrarius contractus.*
CONTVB.	*Contubernali.*
CR.	*Crepitus. vel Crispus.*
CD.	*Condemnatu.*
C.P.S.E.	*Causam posuit sui edicti.*
CENS. vel CNS.P.	*Censor Pompeius.*
CD⁹.	*Condignum.*
CLS.	*Clarissimus.*
CL.COS.DESIG.	*Claudius Consul designatus.*
CS	*Communis.*
CSI.	*Controuersia.*
CT.RÆ.	*Ciuitatis Romæ.*
C.	*Comitialem diem quoque significabat.*
COꝫ ꝫ.	*Collegæ.*
D	*Diuus.*
D̄.	*Dedicauit.*
D⁹.	*Dedit. vel Dies.*
D.D.	*Damnum Dedit.*
DR.P.	*Dare spondet. vel Promittit.*
D⁹.E.	*Damnatus est.*
D̄D̄.	*Dedimus.*
DD⁹.	*Dandam.*
DD.M.	*Dedimus mercedem.*
D⁹D⁹.	*Dandas.*
Ð.	*Dedit. & quandoque Dedicauit. & aliquando, Denarium dicit.*
D.D.	*De donis. vel Deinde.*
DD.	*Dedicatio.*
D.D.	*Doctio Ducis.*
D.D.	*Dedit Deus. vel Dono dedit.*
D.D.	*Decreto dato. vel Deo dedicauit.*
D.D.	*Dotis dictio.*
D̄D̄.	*Dedicauerunt. vel Declinauerunt.*
ÐÐ.	*Dixerunt. vel Dederunt.*
DEST.	*Destinauit.*
DP̄Ō.	*Depositio.*
D.Ł.	*De loco.*
DOT.R.	*Dotem recuperauit.*
D̄F.	*Defunctus. vel Defuncta.*
D.Q̄.R.	*De qua re.*
DV.	*Deuotus.*
DV⁹.	*Deuotus.*
D.B.	*Decius Brutus.*
D.P.	*Deuota persona.*
D.A.	*Diuus August.*
DA.	*Dona.*
DB.C.D.C.D.E.	*Diebus Cæsaris dictatoris causa dedicata est.*
D.C.A.	*Diuus Cæsar Augustus.*
D.B.DD.	*De bonis dixerunt. vel Dederunt.*
D.B.S.F.	*De bonis suis fecit.*
D.B.N.	*De bonis nostris.*
D.C.S.	*De Consulis sententia.*
DCT.	*Detractum.*
D⁹.	*Dedicauit. vel Dixit. vel Damnauit. vel Ducit. vel Donat. vel Donauit. vel Damni.*
D.P.	*Diuus Pius.*
DIḠ.M.	*Dignus morte. vel memoria.*
DDC.	*Dedicauerunt.*
DIL.	*Dilectus. vel Dilectissimus.*
D.M.	*Dis Manibus. vel Domus mortui.*
DM.	*Deum. vel Demum.*
D.M.	*Diuus maximus. vel Dis maximus. vel Diuos Manes.*
D.M.S	*Dis manibus sacrum. vel Dormierunt. vel Dormiunt mortui securi.*
D.M.S.C.P.	*Dies mali sequantur, cras peius.*
D.M.L.	*De male loquentibus.*
D.M.S.C.	*Dies malus sequitur cras.*
D.Q.S.	*Die quo supra.*
DOT.	*Dotem.*

D.P.

D.P. *Dotem petit. vel Dotis promissio.*
D.F. *Dotem fecit.*
D°O. *Donatio.*
D.L. *Do legem. vel Dono legauit. vel Dico legem.*
DNS. *Dominus.*
DNA. *Domina.*
DNO. *Domino.*
D'.DS. *Duo deserebantur.*
DV.I.S. *Denotus istorum seruatur.*
D T̄. *Duntaxat.*
D. E̅E̅. *Damnatum esse.*
D.D.N.M.P. *Dare de nutu mihi parat.*
D.M.O. *Domum mitius operans.*
D.P.F. *Denunciandi potestatem fecit.*
DERS. *Deserta.*
DD.D D.D.A.A.A. *Dedicarunt, dederunt, dono, auro, argento, ære.*
D.V M.T. *Dolo, vel malo tuo.*
DVL. *Dulcis.*
DVMS. *Dulcissimus.*
DS. *Deus.*
D̄S̄. *Dis.*
DT. *Durat.*
DO.TRA. vel TRIN. *Diuo Traiano.*
DO.VAL. *Diuo Valerio. vel Valeriano.*
D.S.P.O. *De sua pecunia obiit.*
D.S P.S.P. *De sapientia sua perfecit.*
D.M N.F L.R.L S. E.I. *De munere filiæ Regis lucus est iste.*
D.H.P.I.M R.R. H. *De hac petra intus munera Regis habes.*
D.M.B.D. *De memoria bene dicit.*
D.P. *De pecunia.*
DO S.CS.E.CCL. PC.AG.V S. *Duos cubitos est concluſa pecunia Augustæ virginis.*
D.D.V.R G. *De donis virginis.*
D.R S. *De Regibus.*
D.P S. *De Principibus. vel Pauperibus.*
D.V S. *Deæ virgines.*
D.V S. *De virtutibus.*
D.V S. *De verbis.*
D.M.L. *De malè loquentibus.*
D.S P. *De sapientibus.*
D.IPS. *De ipsis.*
D.B M B. *De bene merentibus.*
D.T B. *De Tribubus.*
D.P F. *De Præfecto.*
D R M. *De Romanis.*
D.T R BNL.T.S. *De tribunali tulit sententiam.*
D.P.OR T. *De parte orientis.*
D.P.O C. *De parte occidentis.*
DE T I. *Defuncti.*
DP S. *Discipulus.*
D.M.S.C.S.R P. T.DEINV. CAR. *Dies malus sequitur cras, si ruperis tonitrua, deinuenies carbones.*
D.P E C.R. *De pecuniis repetundis.*
DIIIB. *Diebus.*
DV C.DV C. *Ducum ductor.*
D.D. *Ducum dux. vel Duc, duc.*
D.A E. *Deærario.*
D.B.C. *De bene consulentibus.*
D.B.N. *De bene notatis.*
D.R.P. *De re publica.*
D.B.C. *De bono communi.*
D B.IN. *De bonis incertis.*
D.B.I. *De bono iudicio.*
D.S V P.P. *De supina pila.*
D.N.G. *Diutius non gaudebis.*
D D.M.V. *Dies mali venerunt.*
D.R.N. *Deus respice nos.*
D.C.N.N.B.D. *De Cæsare nemo non bene dicat.*
D.A.M.S.A V. *De auibus malè sensorum Augures.*
D. I. L. I̅V̅. A. *De isto lapide inuenies aurum.*
D.N.P.F.S. *De numerata pecunia facies sacrum.*
D.T.G.Q.S. *De tuo genio quid sentis.*
DEG.A.M *Degeneras à tuis maioribus.*
DE G N.T.O. *Degenerem te ostendis.*
DI V.BB. *Dilutum vinum biberat.*
D. M.B.M.F. *Dis manibus bonæ memoriæ fecit. vel Bene merentibus fecit.*
D.L.D.P. *Dis locum dedit publicè.*
D.S. *Dato solo.*
D.D.Q.O.H.L. S.E.V. *Dis, Deabúsque omnibus hunc locum sacrum esse voluerunt.*
DD.E.H.L.IO. L IB.P R I.D̄D̄. MAR.P V.ET. L I.P. *Dedicatus est hic locus Ioui Liberatori primùm, deinde Marti Pugnatori, & Libero Patri.*

E° *Eius.*

E.N. *Est noster. vel Et non.*
E E. *Esse.*
E X. *Eius.*
E X.M.D. *Eius memoria dixi.*
E X.B. *Eius bona.*
E C.A B S C.P. *Hæc abscondita pecunia.*
ER.L.M.E T N. *Erit locus meinoriæ æternæ.*
EL G.B.E X. *Elanguit bonitas eius.*
ESS.V D D.M M. R. *Esse videndum monumentum Regis. vel vendendum.*

ET. *Etiam.*
ET.NC. *Etiamnunc.*
EG. *Ego. vel Aeger. vel Eius. vel Aegrum.*
EG.M. *Eiusmodi.*
E̅E̅. *Esse.*
EE.I.P. *Esse in potestate. vel In posterum.*
EE.M G.P. *Esse magis potest. vel Magister potest.*
EE.M.F.I. *Esse magis fieri iussit.*
EE.N.P. *Esse non potest.*
E.ER G.R. *Eius ergo Rex.*
EIMO *Eiusmodi.*
E p̄. vel E P. *Epistula. vel Epitaphium.*
EP.M. *Epistulam misit.*
ER̄. *Erunt.*
ER. *Erit.*
ERP. *Eripiet. vel Erit paratus.*
ERG⁹. vel E R G. *Ergo.*
EPS. *Episcopus.*
EQ.R. *Eques Romanus.*
EV. *Eius.*
EX̄. *Exigitur.*
EXC. *Ex consuetudine. vel Ex contione. vel Ex conditione.*
E.A. *Est ante.*
E.R.B. *Eius regit bona.*
EOR. *Eorum.*
E.P̄P̄. *Et præparat.*
EH.E. *Exhæres esto.*
E.H. *Ex hæredibus. vel Ex hæreditatis.*
EI.R.Q. *Exiui requietum.*
E.R.A. *Ea res agitur.*
E.I.M.C.V. *Ex iure manu consertum vocauit.*
E.H.O.L.N.R. *Eius hac omnibus lege nihil rogauit.*
E.E. *Ex edicto.*
E.H.E. *Ex hæreditate est.*
E.C.S.AB. *Eius causa Senatus abdicauit.*
E.M. *Ex more.*
EX M. *Ex malitia.*
EDV.P.D. *Edulium populo dedit.*
ED.V. *Edendo viuimus.*
E.V.V.N.V.V.E. *Ede, vt viuas, ne viue, vt edas.*
E.P. *Edendum parce.*
E`CONV. *E` connubio.*
E`S. *E` Senatu.*
E`C. *E` comitio. vel E` Capitolio.*
E`S.AE.MR. *E` sacra æde Martis.*
E`P. *E` palatio. vel E` publico.*
EQ.COH. *Equestris cohortis.*
(ſ) *Est.*
ſ *Ea.*

F *Fecit. aliquando Felix. & Familia. & Fuit. & Fit. & Figura. & Fides. & Filius.*
FAM. *Familiaris.*
FR̄. *Frater.*
FEM. *Fœmina.*
F.FL. *Fratris filius.*
FA. *Filia.*
FO. *Forum.*
FD.C. vel F.C. *Fideicommissum.*
FD.M. *Fides mundi.*
FRS. *Fortis.*
F E̅. *Fundauerunt.*
F ER̄. *Fecerunt.*
FB. *Fabricauit.*
F C̄. *Fecerunt.*
FRMS. *Fortissimus.*
FEA. *Fœmina.*
F F̄. *Fecerunt.*
FC. *Fecit.*
FLA.R. *Filia Regis.*
F.F. *Filius familiæ.*
FF. *Fabrefactum.*
FLB. *Flabrum.*
FRT. *Forsitan.*
F.D. *Fecit dies. vel Deus.*
F.FBC. *Fecit fabricatio.*
FO. *Forum.*
FR. *Frater.*
FR̄. *Forum.*
FR.F. *Fratris filius.*
F S̄. *Fratres.*
FRA.C. *Fraude creditoris.*
FO.S.V.P.XX.INN. MM.LDBLE. *Fode sub via pedes viginti, inuenies monumentum laudabile.*
F.H.IV. *Fortunam hic inuenies.*
FN.AGR. *Fines agrorum.*
FRES.ARR. *Fornaces Aurificum.*
F.P.H.SB.TLA. *Fortis porta hac sub tabula.*
F.R. *Forum regundorum. vel Regum. vel Finium regundorum.*
FLS. *Flauius.*
F.M.IT. *Fati munus impleuit.*
FN.AGR. *Fines agrorum.*
F.M. *Fecit memoriam. vel Factũ monumentum.*
F.S.E. *Factum sic est.*
FS.E. *Factus est.*
F.T.C. *Familia testis causa. vel Famula.*
F.FAM. vel F.F. *Filius familias.*
FIC. *Fiscum. vel Fideicommissum.*
FIC.R P.C. *Fiscum Reipublicæ causa.*
FI.B. *Fide bona.*
FIR. *Fideiussores.*
F'E. *Fortem.*

FD.AG.

FD.AG. *Fundum agri.*
F'B. *Fabricabant.*
F.P. *Forma publica. vel Fama.*
F.PP.R. *Forum populi Romani.*
FE. *Familiæ.*
F⁹ *Fit. & aliquando Fur.*
F.P. *Fidei promissor. vel Fides promissa.*
F.R. *Finibus regnandis.*
F.C.L. *Fraudationis causa Latina.*
F.CD. *Fraude credentes.*
F.E. *Filios eius.*
F.ED. *Factum edicto.*
F.E.D. *Factum esse dicetur.*
FABR. *Fabrorum.*
FID.M. *Fides mera.*
FF. *Fefellerunt.*
F.F. *Fortunæ felici.*
FAC.B. *Factum bene.*
FAC.F. *Factum feliciter.*
FAV.F. *Faustinæ fatum.*
FID.D. *Fide dignus.*
FID.SER. *Fidelis seruus.*
FID.F. *Fideliter factum.*
FID.P.R. *Fides populi Romani.*
FID.R.P. *Fides Reipublicæ.*
FID.S. *Fides Senatus.*
FID.P.C. *Fides Patrum Conscriptorum.*
FID.IMP. *Fides Imperatoria.*
FID.R. *Fides Regia.*
FID.INTEM. *Fides intemerata.*
FIG. *Figulus. vel Figura.*
F.CL. *Fraude clientis.*
F. *Fastum quoque declarabat diem.*

G *Gaudium. & aliquando Gaius, & genus & Gens, & Gratia.*

G⁹. *Gens. & Genus.*
GR. *Gerit. vel Gratis.*
G S. *Gesserunt.*
G G. *Gesserunt.*
G A. *Grauis.*
GAV.V. *Grauitas vera. vel Vestra.*
G.B. *Gens bona.*
GENS. *Gentes.*
GD. *Gaudium.*
GR.EX. *Gratia eius.*
GRC. *Græcus.*
GLA. *Gloria.*
GLA.S.H.I. *Gloria sua hic intus.*
G.RM.HI.RQ. *Genus regium hic requiescit.*
GN.N. *Genus nostrorum. vel Nostrum.*
GN. *Gens & aliquando Genus.*
GT. *Gentes.*
GRI. *Gerit.*
GS. *Genus.*
G.D. *Gens dolosa.*
GM.F. *Germanus frater.*
GV. *Genus.*
GN.R.S. *Genus Romani Senatus.*
GR.AT.RS.B. *Genitor autem reseruator bonus. vel Gerit rem Senatus bene.*
G.V. *Grauis Valerius.*
G⁹.R. *Genus Regium.*
GM⁹.FI⁹ *Germanus filius.*
GLI. *Gloria.*
GL.P. *Gloria parentum.*
GA V. *Grauitas vera. vel Vestra.*
GX. *Grex.*
G.II.IVI.L.M. *Cubitos duos inuenies locum mirabilem.*
G.GEN.GER. *Gaudium generis Germanici.*
GLA.S.H.INT E. *Gloria sua hic intus est.*
GERM. *Germanicus.*
GM.FI. *Germani filius.*
GOTH. *Gothicus.*
GR.EX. *Gratia eius.*
GS. *Gestit.*
GR.D. *Gratis datum.*
G.P. *Gula parentum.*
G.F. *Gula filiorum.*
G.IN. *Gens iniqua.*

H *Hoc.*
H. *Hæres.*
H. *Hæc.*
H'. *Habet. vel Hæres. vel Huius.*
HO.H. *Homo honestus.*
HC. *Hunc.*
H.F. *Hic fundauit.*
H.DD. *Hic dedicauit.*
H.E.M.TBNR. *Hæc est memoria Tribunorum.*
H.ÆDF.Q.C.P. AMR.PFEC. *Hoc ædificium, quod cernis, prudens amator perfecit.*
HER.S. *Herculis sacrum.*
HÆS.PRC. *Hæredes principis.*
HÆ.M. *Hæredem meum.*
HIC.IV.EDF. REGL. *Hic inuenies ædificium Regale.*
H.M.M. *Hic memoria mirabilis.*
H.COG. *Hæredem cognitorem. vel Hæredem cognouit.*
HC.L.RO. *Hunc locum Romanorum.*
HC.AM.N. *Hunc amicum nostrum.*
HC.L. *Hunc locum.*
H.DD. *Hic dedicant. vel Hoc donodatum.*
H.SPL.M.AV. *Hæc sepultura modò aucta.*
H.S.V.F.M. *Hoc sibi viuens fieri mandauit.*
H.M.S.M. *Hic mater sua mortua. vel Hora mala sumpsit moram.*
TH TR. *Theatrum.*

H.S.E. *Hic sepultus est.*
H.HA.P. *Hic habet pecuniam.*
H.S. *Hic sunt.*
H̄H̄. *Hæredes.*
HR. *Hæres.*
HTT. *Hæreditatibus.*
H.P. *Hæreditario iure.*
HĪ *Hic inuenies.*
HA. *Hora.*
HS. *Hos.*
H.O.S. *Hic hora secunda.*
H.P. *Honesta persona. vel Puella.*
H.L.N. *Honesto loco natus.*
H.V. *Honesta vita.*
HSB. *Hostibus.*
HS̄S̄. *Hostes.*
HOM. *Homo.*
H.HON. *Homo honestus.*
HC.V. *Hunc virum.*
HC.AM.N. *Hunc amicum nostrum.*
HEM.M. *Hæredem meum.*
H.B.V.P. *Hæres bonorumve possessor.*
HV. *Huius.*
H.M. *Hora mala. vel Hora mortis.*
H.M.H.N.S. *Hoc monumentum hæredes nō sequuntur.*
HOC.M.N. NON.SEQ. *Hoc monumentum hæredes non sequuntur.*
H.PS. *Hora pessima.*
H.S. *Hæc sit. vel Hora secunda. vel Hoc satis.*
H.S̄. *Hæc sunt.*
H.S.B. *Hic situs bonus.*
H.SS. *Hostes sacrilegi.*
H.V.B.P. *Hæres verus bonorum possessor.*
H.D.M. *Hæc domus mortis.*
H.S. *Hostia sacrilega.*
H.M.EXT.N. REC. *Hoc monumentum exteros non recipit.*
H.M.D.A. *Hoc mandauit dari Augustus.*
H.M.S.S.E.H.N.S.

I *Inter. & Intra. & In.*
Ī. *In.*
I'. *Intra.*
I.S. *Ii sunt.*
I.AGL. *In angulo.*
IMPL. *Imperialis.*
IIII TT. *Quatuor tituli. vel Tribuni.*
III.VIR.R.P.C. *Triumuiri reipublicæ constituendæ.*
IIIIĪ.VIR. *Sextum vir.*
III.VIR.ÆD. CER. *Triumuiri ædiles cereales. vel Cærimoniales.*
IIĪ. *Duo millia.*
IIIIĒV. *Quartum viri.*
IIĪ.VIR.A.A.A. F.F. *Triumuir ære, argento, auro, flando, feriundo.*

I.I. *Ius iurandum. vel iustè iudicauit.*
I.G. *In agro.*
I.I.I. *Iusta iudicauit iudicia.*
I.L. *Intra limites. vel In loco.*
INT. vel INC. *Initio.*
INTS. *Introeuntes.*
I.M.I.ST.B. ABCD. *In memoria ista sunt bona abscondita. vel In monumento isto. &c.*
IN.HC.MM.S. P.SN.FN. *In hoc monumento sunt pecuniæ sine fine.*
IN.B.M. *In bona memoria.*
INT.S.B.EX. *Intus sunt bona eius.*
IN.L.ADMRBL. *Inuenies locum admirabilem.*
IN.M.I.ST.D. AVGI. *In memoria ista sunt diuitiæ Augusti.*
IN.HC.MM.S. P.S. *In hoc monumento sunt pecuniæ sacræ.*
INT.S.AR.E. M.S. *Intus sub ara est memoriæ sacra.*
IN.AGR.P. *In agro pedes.*
IN.FR.P. *In fronte pedes.*
I.TPL.APL. *In templo Apollinis.*
I.M.TPL. *In medio templo.*
ID. *Index.*
IT.P.VI. *Intra pedes sex.*
IT.P.XIII. *Intra pedes tresdecim.*
I.MO. *In medio.*
INR.AR. *Intra aram.*
IN FO. vel I.FO. *In fundo. vel in foro.*
I.M.CTT. *In media ciuitate.*
IT.LM. *Intra limen. vel limites.*
I'D. *Interdum.*
IA. *Interea.*
IAD. *Iamdudum. vel Iamdiu.*
IA.SD. *Iam satisfandum.*
IA.RI. *Iam respondit.*
I.AGL. *In angulo.*
I.FT. *In fonte.*
I.PTO. *In puteo.*
I.PNA. *In piscina.*
IT.II.CL. *Intra duos colles.*
IT.II.SPLC. *Intra duo sepulchra.*
I.PTE. *In pariete.*
IMPLE. *Imperiale.*
I. C. *Iuxta Catulum.*
I.D. *In dominio. vel In dimidio. vel Iurisdicundi.*
I.PS. *In possessione.*
I.L.S. *In loco sacro.*
I.L.D. *In loco diuino. vel In loco domus.*
I.SN.R. *In senatu Romano.*
I.F. *In foro.*
ID.ID. *Iudicium iudicandum.*
ID. *Interdum.*
I.D.P. *Iuredicundo præcepit.*
I.D.C. *Iuris dicundi causa.*

I.E.

I.E. *Iudex esto.*
I.F. *In foro. vel Interfuit.*
I.FOR.CS.A. *In foro Cæsaris Augusti.*
I.FOR.FL M. *In foro Flaminio*
II. *Ibi. vel Inibi.*
IM. *Iam*
IA.℞ I. *Iam respondit.*
IA.Q. *Iam quam.*
ID'.E. *Idem est.*
ID.Q. *Idémque.*
I.PT. *In positione.*
I.℔.℞. *In loco religioso.*
I℔.D. *In loco diuino.*
I.℔.PI. *In loco præsenti.*
I.℔.A. *In loco absenti.*
I.B'. *In breui.*
I.P'. *Intra prouinciam.*
I.C. *Intra circulum.*
I.T.TP. *In tuo tempore.*
I.T.C. *Intra tempus constitutum.*
I'.P. *Intra posuit,*
℣E. *Interest. vel In eum.*
IMP.CS.A. *Imperator Cæsar Augustus.*
I.PCE. *Ius præcepti.*
I.XIX. *Duodeuigesies. vel Duodeuicies. vel Duodeuiginti.*
IX.I. *Nonus decimus.*
IX.I. *Nouem decem.*
I.D.T.S.P. *In die tertio, sine perendinum.*
I.S.F. *In Senatu fuerunt.*
IFT. *Interfuerunt.*
IDI.D. *Iudicium dabo.*
IMP.AV^{s}. *Imperator Augustus.*
℣A. *Interea.*
IG. *Igitur.*
IT. *Item.*
I'M. *Hymnus. i. laus.*
I.N.EE. *Iustum non esse.*
I.FOR.CS.A. *In foro Cæsaris Augusti.*
I.FOR.FL M. *In foro Flaminio.*
I.F.CS. *In foro Cæsaru.*
I.F.P. *In foro Pacis.*
I.F.TR. vel T℞. *In foro Transitorio.*
I.F.N. *In foro Neruæ.*
I.F.TR. *In foro Traiani.*
I.F.HA. *In foro Hadriani.*
I.F.IV. *In foro Iulij.*
I.F.POP. *In foro Pompilij. vel Pompeij. vel Popilij. vel Populi.*
I.F.B. *In foro Boario.*
I.F.L. *In foro Liuij.*
I.F.FLAM. *In foro Flaminij. vel Flaminiæ.*
I.F.P.R. *In foro pro rostris. vel Populi Romani.*
I.L.P. *In loco publico.*
IP.CS. *Imperator Cæsar.*
I.S.C. *In Senatu consulto.*
I.F.P.XIIII.I.A.P.T. *In fronte pedes xiij in agro pedes totidem.*
I.CL. *Intra cliuum.*
I.P. *Ius prætoris. vel Præcepti.*
IIX. *Duodecies.*
IN. *Intercisum denotabat diem.*

K

Castra. vel Caput.

K. *Calendæ. vel Calendis.*
K. *Carissima.*
K°. *Cardo.*
KS. *Chaos.*
KM. vel K. *Carissimus.*
KK. *Carissima. vel Carissimi.*
K.IAN. *Calendis Ianuarij.*
KLD. *Calendas.*
KI. *Carissimi.*
KR.R.N. *Carus Rex noster.*
KR.AM.N. *Carus amicus noster.*
KRA.C.M. *Cara cane me.*
KRM. *Carmen. i. tonus, vel sonus.*
KK.ST.CND. SPLC. *Cara sunt cernenda sepulchra.*
K.Q. *Calendis Quintilis.*
K.S. *Calendis Sextilis.*
KR. *Chorus.*
KR.M. *Cara memoria.*
K.C. *Capite cẽsus. vel Calumniæ causa. vel Capite cæsus.*
K.D. *Capite diminutus.*
L.PS. *Castra posuit. vel Castra peregrina.*
KFES. *Calendis Februarijs.*
KMART. *Calendis Martij.*
KAP. *Calendis Aprilis.*
KMA. *Calendis Maij.*
K.P. *Castra Ponti. vel Cardo positus.*
K.MR. *Cara memoria.*
K.M. *Cardo maximus.*
KL.SEP. *Calendis Septembris.*
KL.OCT. *Calendis Octobris.*
KL.NOV. *Calendis Nouembris.*
KL.DEC. *Calendis Decembris.*
K.M. *Cardo maximus.*
KARO. *Chartago.*
K.F. *Cardo finalis.*
K. *Cœlius.*
K.MT. *Cœlius mortuus.*
K.FX. *Castra fixit.*
K.DD. *Castra dedicauit.*
CAR.C. *Cara ciuitas.*
K.M. *Cardo marinus.*
K.D. *Capite donatus.*
KAR.C. *Chartago ciuitas.*

L — *Lucius. vel Libertus. vel Locus.*
L. — *Lex. vel Lector.*
L G. — *Leges.*
L I T R. — *Literæ.*
L C. — *Locus.*
L L. — *Laudabilis loci.*
L D. — *Laudandum.*
L G D. — *Legem dedit.*
L G S F. — *Legem suam fecit.*
L G P M. — *Legem promisit.*
L G S'. I. — *Legem seruare iussit.*
L G S'. P. — *Legem seruare promisit. vel præcepit.*
L G. — *Legauit.*
L B. — *Liberi.*
L C S. — *Locus sacer.*
L C S N. — *Locus Senatus.*
L D V I. — *Locus diuinus.*
L D D. — *Locus dedicatus. vel Dono datus. vel Locum dono dederunt.*
L R. — *Locus Religiosus.*
L Q S. — *Loco quo suprá.*
L P. — *Locus propitius.*
L E M. — *Locus emptus.*
L P L. — *Locus publicus.*
L A D Q. — *Locus adquisitus.*
L M D. — *Locus morti deditus.*
L B P. — *Locus bene possessus.*
L I I. — *Locus iniuriæ.*
L I I Q. — *Locus iniuriæ Quiritum.*
L I T F. — *Locus inter fines.*
L I M P L. — *Locus imperialis.*
L P R. — *Locus priuatus. vel Proprius.*
L S P A L. — *Loca sacra palatij.*
L I C. — *Loca incerta.*
L P L. — *Loca periculosa.*
L T. — *Lucius Titius.*
L T. — *Locus Titi.*
L M°. — *Lucius Muræna.*
L V A L R F. — *Lucius Valerius Rufus.*
L V D A P. — *Ludus Apollinis.*
L P R C R. — *Latini prisci, ciues Romani.*
L C. — *Libertatis causa. vel Latini ciues. vel Consules.*
L I D A G. — *Lex Iulia diui Augusti.*
L M E. — *Lex mecum est.*
L G E G. — *Legem egisse.*
L R I. — *Lex Regia iusta.*
L B P. — *Locus bene possessus.*
L C D I V — *Lucrum diuinum.*
L C S. — *Lucrum sacrum. vel Locus sacer.*
L D. — *Locum deditum. vel Dedit.*
L D D D. — *Locus datus decreto Decurionum. vel Locum dedicationis dono dederunt. vel Locus dedicationum dedicatus.*
L G F S. — *Legem fecit suam.*
L E G. — *Legio.*
L H. — *Locum hunc.*
L T P R. — *Latini patres.*
L M D. — *Locus morti deditus. vel Manibus dicatus.*
L X. — *Sexaginta.*
L Q S E. — *Locus, qui super est.*
L E G X. — *Legione decima.*
LLS. — *Sestertium notat.*
LIBER. L F F O M. D S.

M — *Meum. vel Meã. vel Marcus. vel Miles. vel Martius.*
M R. — *Marcus.*
M A X. P O T. — *Maximus Pontifex.*
M C. — *Mancipio.*
M F F. — *Manifestum fecit.*
M F. — *Mala fide. vel Malefidus. vel Malæ fidei.*
M F P. — *Malæ fidei possessor.*
M N F L. — *Manifestus locus.*
M F O P P. — *Manifestum oppidum.*
M F T T. — *Manifestum territorium. vel Titulum.*
M N M. — *Manumissum.*
M D O. — *Mihi dare oportet.*
M A G M L. — *Magister Militum. vel Magistratus.*
M R F. — *Marcus Rufus.*
M C S. — *Marcus Cæsar.*
M M N. — *Matrimonium.*
M A I. — *Maior.*
M. — *Mihi.*
M I N. — *Minor.*
M M. — *Militem.*
M L. — *Militis locus.*
M A G. — *Militis ager.*
M°. — *Modo.*
M. P. — *Mortem ponit.*
M. — *Molestus.*
M M T. — *Monumentum.*
M M P. — *Monumentum petit. vel Posuit.*
M M A. — *Monumentum accepit.*
M M L. — *Monumenti locus.*
M S. — *Mos. vel Mus.*
M V N T.
M V L B. — *Mulier bona.*
M V L M. — *Mulier mala.*
M V L. P. — *Mulier pessima.*
M P. — *Male positus.*
M P D. — *Maiorem partem diei.*
M C V. — *Manu consertum vocauit.*
M T F E. — *Malo tuo factum est.*

M.M.P. *Malo mancipio potestate.*
ML.Q.E. *Melius quicunque erit.*
M.H.E. *Mihi hæres erit.*
M.C.M. *Mortis causa manumissus.*
MN.MN. *Municipalis municeps.*
MVN. *Municipium. vel Municipes.*
MO. *Modi.*
ML.PR. *Multum primum.*
MR.C.P. *Murum cum porta.*
MM.RG. *Memoria Regis.*
MM.LANT. *Memoria Latonæ.*
MVNR. vel MVN *Munerabilis.*
M L. *Miles. vel Maleficus.*
MLT. *Milites.*
M. *Munus.*
M S. *Molestus.*
MM LE. *Memoria legatorum.*
M.M.F. *Mutius Martij filius.*
M.C.F. *Mortis causa fecit. vel fuit.*
MIICVM. *Mecum.*
MIIS. *Menses. vel mensibus.*

N *Nam. vel Nec. vel Non. vel Nomen. vel Nepos. vel Nonius.*
NQ. *Nanque. vel Numquam.*
N.M. *Nam malum.*
N. SF.E. *Nam satisfactum est.*
Nº. *Nascitur.*
Nº.E.P. *Natus est puer.*
N Q. *Neque. vel Nusquam.*
NR. *Nero.*
N. *Nos aliquando.*
Nº. *Nisi. vel Noster.*
N.C. *Nero Cæsar.*
N.P. *Nihil potest. vel posset.*
N.N. *Non enim.*
N.M. *Non minus.*
N.V. *Non vacat. vel non valet.*
N.VV. *Non vult.*
N.S.E. *Non sic est.*
NC. *Nunc.*
N.C. *Non certè.*
N.L. *Non longè.*
N.V, *Non vis.*
N.LC. *Non licet.*
NB. *Nobis.*
NBL. *Nobilis.*
NOB.G.N. *Nobili genere natus.*
NO. *Nos.*
NOB.F.N. *Nobili familia natus.*
NNR. *Nostrarum.*
N.E.D. *Notus, & dines.*
NQ.N. *Nunquid non.*
N.Q.AN. *Numerat, qui annumerat.*
N.P. *Non potest. vel Non patet.*
N C. *Non credo.*
N.C.N.P. *Non clam, nec precario.*
N.L. *Nominis Latini.*
N.R. *Non restituerunt.*
N.K.C. *Non calumnia causa.*
N.NQ.N. *Numerat, neque numero.*
NS. *Noster.*
N *Nostri.*
N *Nostrum. vel Num.*
NO. *Nostro.*
NON. *Nonarum.*
N. M. *Nomen muri.*
NOR. *Nostrorum.*
N. *Non.*
NOB.G. *Nobilis generatus.*
N.L. *Nonius Lucius. vel Non lege. vel Nominis Latini.*
N. *Numerator.*
NEPT. *Neptunus. vel Neptunalia.*
N. vel NF. vel NP. & NF. *Nephastus.*
N T. *Nominatis.*

O *Oportet. vel Omnis. vel Ostendit. & aliquando Omnibus.*
OO. *Oportebit. & Oportuit. vel Omnino, & Omnes aliquando.*
OPT. *Oportet.*
O.F.B. *Oportebit fide bona.*
OP. *Opiter. & Oportere.*
ONA. *Omnia.*
O P. *Opus.*
OPP. *Oppidum.*
OB. *Obriacum.*
O.BN. *Omnia bona.*
O N. *Omnino.*
O.A.C.O.N.T.I.
OB. *Orbem.*
OD. *Ordo.*
OFF. *Officium.*
OC. *Occursum.*
O. *Os. & ostentat quandóque.*
ONTM.IMPL. *Ornamentum Imperiale.*
O.O.TS. *Ornamentis omnibus textus.*
O.E.R. *Ob eam rem.*
O C. *Ore concilio. vel Ora concilij.*
O.D.M. *Opera domus munus.*
OT.FN. *Ostium fenestræ.*
Oº. *Ostendit. & Oportet.*
OMS. *Omnibus.*
O S. *Omnes.*
OM. *Omnium.*
OMA. *Omnia.*
OPT.P. *Optimo principe.*
OM. V.F. *Omnibus viris fecit.*
ORN.IMP. *Ornatus Imperialis.*
Q *Operto. vel Opertum, & nomini Militis*

⊖ Ɔ.K.	*appositum ipsum obiisse demonmoustrat.*
ORN.	*Ornauit.vel Ornamento.*
P	*Publicus. & Pœna. & Pius.*
P.LGA.TP.	*Per longa tempora.*
PLT.	*Placitum.*
PNT.	*Ponte.*
PLRS.	*Plerosque.*
PRF.	*Præfectus.*
P.E.	*Positus est.*
PBLC.	*Publicum.*
P.H.	*Positus hic.*
PD.DC.	*Pondera duodecim.*
PPQ.R.	*Populúsque Romanus.*
P̄.	*Præ.vel Præpes.*
ꝑ.	*Pro.*
ꝑ.	*Per.*
P̄P̄T.	*Promptus.*
PVG.	*Priuilegium.*
P.	*Potest.*
P.C.	*Patresconscripti.vel Per consulatum. vel Post consulatum.vel Patris conscriptũ.*
PAT.	*Patritius.*
P.X.	*Patris actio.vel pedes decem.*
PM̄S.	*Præstamus.*
PTM.	*Patrimonium.*
P.F.	*Patris filius.*
P.FM.	*Pater familias.*
PEC.	*Pecunia.*
P.A.	*Pluuiæ arcendæ.*
P.P.	*Possideri,præscribi.*
PE.	*Potes.*
PS.	*Possunt.vel posui.vel Posuit.*
PDE.	*Possidere.*
PCP.	*Principem.*
PC.	*Prisca.*
PCL.	*Priscalis.*
PIVG.	*Priuilegiis.*
P̄P.	*Proposita.*
PP'T	*Proprietati.*
PT.Q.R.	*Propter quam rem.*
ꝑT.Q.	*Propter quod.vel propter quantum.*
ꝑV.	*Prouincia.*
ꝑC.	*Proconsul.*
ꝑPT.	*Proponitur.*
ꝑP.	*Perpetuum.*
PP.AVG.	*Perpetuo Augusto.*
P.	*Pedes.vel Pater.vel Patriæ.*
P̄P̄.	*Perpetua.*
PEG.	*Peregrinus.*
P.E.C.	*Pecunia est constituta.*
PIC.ORB.	*Piceno Orbicario.*
P̄E.	*Potest.*
P⁹.PE.	*Post pœnam.*
P⁹.CONS.	*Post consules.*
P̄RS.	*Præses.*
PCT.	*Præceptum.*
P̄.P.V.C.	*Præses prouinciæ vir clarissimus.*
P̄.AF.	*Præses Africæ.*
P̄.AEG.	*Præses Aegypti.*
P̄.SYR.	*Præfectus Syriæ.*
P̄.IVD.	*Præfectus Iudææ.*
P̄.CL⁹.	*Præfectus Classis.*
P̄.CL.R.	*Præfectus Classis Rhauennatum.vel Romanorum.*
P̄.ISP.	*Præfectus Hispaniæ.*
PR.ILL.	*Præfectus Illyrij.*
PR.DM.	*Præfectus Damasci.*
P̄C.MSPT.	*Præfectus Mesopotamiæ.*
P̄C.PRT.	*Præfectus Prætorij.*
P.FBR.	*Præfectus Fabrum.vel Fabrorum.*
P.IMP.OR.	*Præfectus Imperij Orientalis.*
P̄S.COOR.	*Præfectus Cohortis.*
PRAEF.VIGIL.	*Præfectus Vigilum.*
PRAEF.VRB.	*Præfectus vrbis.*
PR.PR.	*Præfectus Prætorij.*
PRAEF.ANN.	*Præfectus Annonæ.*
PRAE.PRAES.	*Præfectus præsidij.*
PS.	*Plebiscitum.*
PR.CLD.	*Pridie calendas.*
ꝑIC.	*Periculum.*
PR.	*Prætor.*
PIC.	*Picenum.*
P.F.	*Potest fieri.*
Pξ.	*Potest.vel possunt.vel Potentes.*
P.E.	*Profectus est.*
PR.P.	*Præses prouinciæ.*
P̄D.	*Prædium.*
P.R.	*Possessori redditum.*
PE.	*Præter.*
PS.	*Præceps.*
PR.TR.PL.	*Prætores Tribuni plebis.*
PR.I.A.	*Prætori iudicem arbitrum.*
P.S.T.Q.H.	*Præcipito,sumito, tibique habeto.*
P⁹.	*Pax.*
PŌ.	*Potest.*
PĒC.	*Pecunia.*
PPĀ.	*Propterea.*
PRT.	*Prætorij.*
P.STLITIB. IVD.	*Præfectus stlitibus iudicandis id est,litibus.*
P.C.	*Per Concilium. vel per Consules.*
P.F.O.	*Patris filius optimus.*
PCP.	*Principe.*
PAT.R.	*Patritij Romani.*
P.V.	*Populus videtur.*
P.VID.	*Populo videtur.*
P.V.E.	*Populo visum est.*
PRO.P.	*Proditor Patriæ.*
PVB.IV.	*Publicè iurauit.*
PVB.HO.	*Publicus hostis.*
POR.C.F.	*Porcij Catonis filius.*

PPAT.

P.PAT. *Pater patratus.*
PCT. *Præceptum.*
P.C. *Publicè gerendum.*
PRF. *Præfectos.*
PRR. *Prætores.*
PRESBB. *Presbyteri.*

Q *Quæ. vel Qua. vel Quia. vel Qui. vel Quintus.*
Q.M.P. *Quadrũ munere plenũ.*
QT.MAX. *Quintus Maximus.*
QS. *Quis.*
Q. *Quod. vel Quas. vel Quantum. vel Quur. vel Quæstio.*
Q.D. *Quidem.*
QA. *Qua.*
QA. *Quæ.*
QVI. *Quamdiu.*
Q. *Quatenus.*
QV. *Quarum.*
QQ. vel Q.Q. vel QQ. *Quanquàm. & Quoque.*
QR. *Quare.*
Q.S. *Qua sicut.*
QAPP. *Quapropter.*
Q.D.R.P. *Qua de re peto.*
Q.D.R.P.G.V. *Qua de re peto gravitate virum. vel Graves viros.*
Q.D.R.P.L.IV. *Qua de re peto laudabiliter iura.*
Q.P. *Quo perit.*
Q.E. *Cur eius.*
Q.A. *Quemadmodum.*
QC. *Quasi.*
QT.C. *Quintus cœlius.*
QM. *Quomodo.*
Q.R.EL. *Curtius Hælius.*
Q.ST. *Quur stellis.*
QMS. *Quæsumus.*
Qo. TP. *Quo tempore.*
QP. *Quippe.*
Q.R. *Quæ res.*
Q.E. *Quæ.*
Q.RO. *Quæro.*
Q.Q. *Quæcunque.*
QM.PT. *Quam patriam.*
Q.R. *Quem rogat.*
Q.C.ASS. *Quem asserit.*
Q.C.DIC. *Quem dicit.*
Q.C.P. *Quem petit.*
QS. *Quis.*
Q.E. *Quærendum est.*
Q. *Quæstio.*
Q.N. *Quænam.*
QM.L. *Quem locum.*
QM.PV. *Quam provinciam.*
QC.V. *Quæ vult.*
QV. *Qui.*

QT.M. *Quintus Murena.*
Qo.M. *Quo modo.*
Q.E.R.E. *Qualis ea res erit.*
Q.Q.D. *Quando quidem.*
Q.G.V. *Quæ gravitas viri?*
Q.C.P. *Quæ causa petit?*
Q.I.P. *Quo iure petit?*
Q.IND.P. *Quibus indicijs petit?*
QM.PTR.D. *Quam patriam dicis?*
Q.B.N.F. *Quare bonum non factũ?*
QT.M. *Quanta munera. vel Quot munera.*

R *Roma. vel Romanus. vel Romanorum. vel Rem. vel Rex. vel Regulis. vel Regnum.*
RT. *Refert.*
RTD. *Rotundum.*
RM.L. *Romanæ leges.*
R.M.I. *Res materna iacet.*
RG.TS. *Regium Thesaurum.*
R.PCP. *Rei principium.*
RC. vel ℞ C. *Rescriptum.*
℞. *Responsum. vel Respondit. vel Res. vel Rus. vel Rex. vel Ruum.*
R. vel RR. *Rura.*
R. *Res. vel Rem.*
℞ EE. *Recuperatores.*
R.PI. *Res priuata.*
R.D. *Regis donũ. vel Domus.*
R.M. *Regis manus. vel Rege maiori.*
RG.F. *Regis filius.*
R.M. *Regis mundum.*
RGL. *Regulus. vel Regalis.*
RG.FA. *Regis filia.*
RMS. *Romanus.*
R.C. *Romana ciuitas. vel Romani ciues.*
RA. *Romana.*
RHAV. *Rhauenna. vel Rhauennatum.*
RE. *Rhauennæ.*
℞S. *Responsio.*
℞C. *Recognouit.*
℞.G. *Res gesta.*
R.C. *Romani ciues.*
RAR. *Rarum.*
R.V. *Ruræ venalia.*
RG.F. *Regia familia.*
℞.P. *Rura publica.*

S *Senatus. vel Stabat. vel Stultus. vel Stupidus. vel Sic. vel Sunt. vel Sint. vel Sub.*
SLX. *Silexerius.*
ST.P. *Studium posuit.*

S C.CM. Sacratus communes.
SC.L. Sacri largitoris.
SS.vel
SAT. Satis.
STF. Satisfecit.
SF. Satisfacit.
S.G. Satis gestum.
SC.CM. Sacra coma.
SCOR. Sanctorum.
SC.MM. Sanctæ Memoriæ.
SPM. Spiritum.
SN. Sententia.vel Sine.
S.D. Sententiâ dixit.vel Dedit.vel Senatus dixit.
SG. Sacrilegium.
SN.D. Sine dubio.
SCL. Scilicet.
SN.P.M. Sine periculo mortis.
S.C. Senatus consulto.
SS. Suprascriptus. vel Sine sensu.
SCD. Secundum.
SGN. Signum.
ST.T ꝯ. Statutum tempus.
ST.D. Statutum diem
STD.D. Stadium dedicauit.
SD. Supradictus.
SP.M. Supra memorauit.
SIG. Sigillum.
ST.TP. Statuta tempora.
ST.CS. Statuti Consules.
ST.SN. Statuti Senatores. vel Stupet Senatus.
ST.P. Stadium posuit.
S'. Sunt.
SPD. Supradicti.
SCS. Sanctius.
SCM. Sanctum.
SB. Sibi.
ST. Statutum.
SV. Sine.
SQD. Siquidem.
SA. Sententia.
SL. Sylla.
S.T. Sine testiculis. vel Sine testibus.
S.VR. Sine viribus.
S.GN.vel.G. Sine genitalibus.
S.O. Sine oculis. vel Sine occasione.
S.M. Sine manibus. vel Sine malo.
S.P. Sine pedibus. vel Sua pecunia.
S.P. Sine patre.
SP. Spurius.
S.9. Senatus consultus. vel Consultum.
ST.SN. Statuta sententia.
ST.COS. Statuto Consulis

S.C.PS. Senatus consultum Plebiscitum.
SCI.AF. Scipio Africanus.
S.I.D. Supplicatio immortali Deo.
S.VR. Sine viribus. vel Sine virtute.
S.X.P.Q.R. Salua Crux populum, quem redemisti.
S.S. Sacri scrinij.
S.CON. Sine consensu.
S.AV. Sine auribus.
S.COR. Sine corde.
S.L. Sine lingua. vel Sine liberis.
SAC.S. Sanctio sancta.
SS. Sanctiones sanctæ.
S.D. Sacrum Dis.
S.M. Sacrum manibus.
S.EQ.Q.OD.ET. P.R. Senatus Equestrisque ordo, & Populus Romanus.
S.L.M.N.

T Tullius. vel Tanto. vel Titus.
T9. Ter.vel Tam.vel Trãs. vel Tum.
TC. Tunc.
TP. Tempus.
TM. Tantum. vel Terminus. vel Thermæ.
T.M.R.
TN. Tamen.
TM.P. Terminus positus.
TTO. Testamento.
7T7. Intus.
TB.R. Tiberius Romæ.
TB.T. Tibi tantum.
TB.D.F.M.AD. Tibi dulci filio meo adoptato.
TRAI. Traianus.
†. Tibi.vel Tribuni.
TB. Tribunus.
TB.POT. Tribunitiæ potestatis.
TB.CL. Tiberius Claudius.
TT.QTS. Titus Quintus.
TB.CS. Tiberius Cæsar.
TT.IMP. Titulum imposuit.
TP.M. Tepus malum. vel Medium.
T.I.A.V.P.V.V.D. Tento iudicem, arbitrum ve, post volo, vti des.
T. Nomini Militis appositum ipsum in bello superstitem esse signabat.

V Vicit. vel Victor. vel Veniet.vel Vitellius. vel Vester. vel Vestro.vel Vero.

V^{s}.E.	*Visum est.*
V. vel V S.	*Vester.*
V.V.V.	*Viros vrbis vestræ.*
VAL.C$\overline{S}$.	*Valerius Cæsar.*
V$\overline{S.C.S.}$	*Vespasianus Cæsar.*
VP.I P.	*Vespasianus Imperator.*
V.M V N.	*Vias munivit.*
VBI.	*Vrbi.*
VI.G.	*Vorbi gratia.*
V^{M}.E.	*Verum etiam. vel Veterum etiam.*
V^{o}.	*Vero.*
V$\overline{v}$,	*Vel. & Ver.*
V V.	*Veluti. vel Venerunt.*
VIR.	*Virgo.*
VRBβ.	*Vrbis Romanæ.*
VAL.	*Valerianus.*
VLP S.	*Vlpius. vel Vlpianus.*
V.$\overline{C.}$	*Vir clarissimus. vel Clarus.*
V M.	*Vestrum.*
VL.	*Videlicet.*
VB.	*Vobiscum.*
V$\overline{V.C.C.}$	*Viri clari.*
VR.	*Vrbs Romana.*
VRBR.	*Vrbis Romæ.*
VS.L.M.P.	*Viuens locum monumenti posuit.*
V.N.V.	*Viro nostræ Vrbis.*
V.T.	*Verumtamen.*
V.S.	*Voluit Senatus.*
V.COSS.	*Voluerunt Consules.*
CV.C.F.	*Vale coniunx charissima feliciter.*
V.D.A.	*Vale dulcis amice.*
V.D.N.V.	*Vale decus nostræ Vrbis.*
V.S L.M.H.D. S.S.	*Vinus Statuit lege mandari hoc de suo sibi.*
VV.FF.	*Viuentes fecerunt.*
☧	
X.	*Xidus.*
⁑.	*Denarius.*
X^{o}.	*Xynodus.*
X^{o}. vel X.	*Existimatio.*
X.D.	*Decies dedit.*
X.E.	*Decies existimet.*
X.VIR. vel X.V.	*Decem viri.*
XXIIX.	*Duo de triginta.*
XIX.	*Vndeuigesimo anno.*
XXXIIII.	*Triginta quatuor.*
X/.	*Quindecim.*
ΨMN.	*Hymnus.*

DE MINVTIIS, EX DEMETRIO ALABALDO.

AS XII. Scrupulos habet	Vnciarum Libra			℔	id est CCLXXXVIII.
Deunx, vel Deuns	XI.		℈℈℈	℔	CCLXIIII.
Dextans, siue Decuns	X.		℈℈℈	℔℈	CCXL.
Dodrans	VIIII		℈℈	℔℈	CCXVI.
Bes	VIII			℔℔	CLXXXXI
Septunx, siue Septus	VII		℥	℔℔	CLXVIII.
Semis	VI	S		℔℔	CXLIIII.
Quincunx, siue Quincus. S		℧.		℔℔	CXX.
Triens	IIII	℥	S	℔℔	XCVI.
Quadrans	III	℥		℔℔	LXXII.
Sexcuncia	I	℈		℔℔	XXXVI.
Vncia		℈	ſ	℔℔	XXIIII
Sextans	II.	℈		℔℔	XLVIII.
Semiuncia		℈		℔℔	XII.
Duella		℧		℔℔	VIII.
Sicilicus		ʾ		℔℔	VI.
Sextula		℧		℔℔	IIII.
Hemisescla		⅋		℔℔	II.

DE PONDERIBVS.

Siliqua dimidia Sextula, κεράτιον Gręcè, Lentis octo semina cũtinet. Sic autẽ est. ₵ II.

Obolus, qui Latinè dicitur Scrupulus, Siliquas omnino continet sex.

Drachma, siue Argenteus. ₵ III.

Tres autem Scrupuli Drachmam faciunt.

Sextulam creat additus Scrupulus Drachmæ. ₵ 4.

Denarius ₵ 4. hoc est, sexta pars Vnciæ, ita pro vna Libra xij. Vnciarum faciet Denarios. lxxij.

Sicilicum facit duplex Drachma. Ɖ. VI.

Sextulæ duæ Duella vocantur, & tertia pars Vnciæ est. 1. Ɜ. VIII.

Semiuncia, Semisuncia, Sexcuns, vel Sexcuntia tres dimidiæ partes Vnciæ.

Vncia Sextulas senas habet. vel dicas, Vncia vna Drachmæ VIII.

Scrupuli xxiiij. Siliquæ cxliiij.

Libra Italica continet Drachmas xcvj. id est duodecim Vncias.

Libra Græca minor est, vt quæ Drachmis conficiatur septem & septuaginta.

Mnam, seu Minam cõstituunt centũ Drachmæ, maiorem Drachmis quatuor Romana Libra.

Dipondius Librę duæ.

Sextarius verò Libræ duæ cum dimidia sunt.

Talentum Atticum maius tres, & octoginta Minas, & Vncias insuper quatuor habet, nec maius vllum pondus Attico Talento.

Talentum Atticum minus Minas continet

sexaginta, quæ sex millia Drachmarum sunt.

DE MENSVRIS.

Amphora, capit quantum Tessera quoquoversus in Area Pedum quatuor.

Pes sexdecim constat Digitis.

Modius est duplex Amphora. Græcè μέδιμνος. id est Medimnus.

Sextarius fit triplici Amphora.

Cotyle vocatur dimidium Sextarij, & Hemina.

Chœnica completur quatuor Sextariis.

Congius verò completur sex sextariis, qui Latinè Chus dicitur. Inde quidam putant Sextarij nomẽ, quod eum sexies Congius capit. Scribit tamen Iulius Pollux Cotulam Chœnicis esse tertiam partem. Chœnicas, octo & quadraginta Medimno contineri. Sed & Hemina sex impletur Cyathis. Cyathi verò pondus ferè Drachmæ decem, sicut Oxybaphi quindecim. Cyathi pars quarta Mystros. Huius tertia Cyamæ, quę duo Cochlearia capit. Sunt & Artabę, quæ ternæ denos capiunt Modios, & omnium maximus Culleus, quem viginti Amphoræ complent.

Sextarij nota hæc est. ~~SS~~.

Et hæc nota aliquando capitur pro Scrupulo.

Sed Scrupuli figura talis esse censetur. Ɜ

Vnciæ verò S

Semis ~~S~~

Libræ talis A.

NOTA-

XXIIII

NOTARVM ET LI-
TERARVM SINGVLARIVM
DICTIONVMQVE CONTRACTIVS
ET PER COMPENDIVM TAM IN

antiquis Inſcriptionibus quàm in nummis ſcriptarum explicatio.

A.	Aulus, *prænomen.*
A.F.	Auli filius.
A.F.A.N.	Auli filius Auli nepos.
A.L.	Auli Libertus.
A. *vel* AN.	Annis, *vel* Anno, *vel* Annos, *vel* Annum.
A.D.	Ante diem.
A.A A.F.F.	Ære, Argento, Auro, flando feriundo.
A.P.F.	Argẽto *ſiue* Auro publico feriundo.
A.PV.	Argento publico.
A.P.R.C.	Anno poſt Romã cõditam.
A.P.	Antonij Prætoria.
A.RA.MIL.FRV.	A rationibus militaris frumenti.
AB.AVG.M.P.	Ab Auguſta millia paſſuum.
AB.V.C.	Ab vrbe condita.
ABD.	Abdicauit, *in Faſtis.*
ABD. *vel* $\overline{\text{ABN}}$.	Abnepos.
ACT.	Actiacus *ſiue* Actium.
AD.AVG.TEMPT. C.P.	Ad Auguſti tempora certum pondus.
AD.FRV.EMV.	Ad fruges emundas.
ADIAB.	Adiabenicus.
ADN. *vel* $\overline{\text{ADN}}$.	Adnepos
AD.TR.IVD.	Ad tribus iudicandas.
AED. *vel* AID.	Ædilis.
AED.CVR.	Ædilis curulis.
AED.PL.	Ædilis plebis.
AEL.	Ælia, *tribu ſcilicet.*
AEMI. *vel* AIM.	Æmilia, *tribu videlicet.*
AFR.	Africa.
AG. *vel* AGR.F.	Agrippæ filius.
ALA.I.PR.C.R.	Ala prima Prætoria ciuium Romanûm.
ALIM.ITAL.	Alimenta Italica.
AN. *ſeu* ANI.	Anienſi, *ſcilicet tribu.*
AN.V.P.M.	Annos vixit plus minus.
AN.XV.PR.H.O.C.S.	Annorum quindecim prætextatus hoſtem occidit, ciuem ſeruauit, *vel* hoſte occiſo, &c.
ANN. ÐCCCLXXIIII. NAT: VRB. CIR. CON.	Annorum DCCC LXXIIII. natalis vrbis circus conditus. *Hadriano.*
ANT. AVG.	Antonius Augur.
AP.	Appius, prænomen.
AP.F.	Appij filius.
AP.F.AP.N.	Appij filius, Appij nepos.
AP.L.	Appij Libertus.
APP.E.	Appellatus eſt, *in faſtis.*
AQ.MAR.	Aqua Marcia.
ARAB.	Arabicus, *ſiue* Arabia.
ARAB.AQVI.	Arabia Adquiſita.
ARM.	Armenia, *vel* Armeniacus.

ARM.CAP. Armenia capta.
ARG.P.X. Argenti põdo decem.
ARK.RET.P. Arkae retro positae.
ARN. Arniẽsis, *tribu scilicet.*
AR.VV.D.D. Arãvotiuãdono dedit.
AST. Asturica, *vel* Asta.
AVG. Augustus, & aliquãdo Augusta, Augur, Augustalis.
AVG.F. Augusti filius.
AVG.N. Augusti nepos.
AVG.L. Augusti Libertus.
AVG.P. Augusti puer.
AVGG. Augusti *de duobus.*
AVGGG. Augustorum *de tribus.*
AVG.CVR.R.P. Augustalis, curator rei publicae.
AVG.ET POP. Augustales & populus.
AVG. ET. Q. AVG. Augustalis & Quaestor Augustalium.
AVR. Aurelius.
B.F.COS. Beneficiarius Cõsulis.
B.F.P.R. Beneficiariꝰ Praetoris.
B.PR.PR. Beneficiarius Praefecti Praetorio.
B.PR. Beneficiarius Praefecti, *siue* Praetoris.
B.PROPR. Beneficiariꝰ Propretoris
B F.PR.COS. Beneficiariꝰ Procõsulis.
BF.TRIB. Beneficiariꝰ Tribuni.
B.M. Bene merenti.
B.M.F. Bene merenti fecit.
B.M.F.C. Bene merẽti faciũdũ curauit. (curauit.
B.M.P.C. Bene merentiponẽdũ
B.D.S.M. Bene de se meriti.
B.R.P.N. Bono Reipublicę natо
BER. Berytus.
BRIT. Britãnia, *siue* Britãnicꝰ.
BRIX. Brixia *vel* Brixianorũ.
C. Caius. *praenomen.*
C.F. Caij filius.
C.F.C.N. Caij filius Caij nepos.
C.L. Caij libertus.
Ↄ. Caia, & aliquãdo cõsyllabã notarevidet
ↃL. Caiae libertus, *seu* cõ-
Ↄ.L. Caiae liberta. (libertꝰ.
Ⅽ. Centuria *siue* Cẽturio.
Ⅽ.LEG. Centurio Legionis.
Ⅽ.VET. Centuria Veturi.
Ɛ.LEG. Centurio Legionis.
Ɛ.IN.LEG. Cẽturiauit in Legione
C.F. Clara *seu* Clarissima femina. (causa.
C.C.C. Calumniae cauendae
C.L.AVG.F. Caius & Lucius Augusti filiis.
C.C.MM. Collegium centonariorum Municipij Mevaniosae.
C.C.V.V. Clarissimi viri, *siue* Clarissimorũ virorũ.
C.R. Ciui Romano, *aut* Ciuium Romanorũ.
C.S. Caesar Sanctissimus. *Salonino Valeriano.*
C.S.H.S.S.S.V.T.L. Communi sepulchro hic siti sunt: sit vobis terra leuis.
C.I.V. Colonia Iulia Valentia, *siue* victoria.
C.CA. *siue* CAR. Colonia Carthago.
C.CIB.D.D.PVBL. Corona ciuica data decreto publico.
C. *siue* CAES. Caesar.
CAES. Caesares, *de duobus.*
CAESSS. Caesares, *de tribus.*
CAM. Camillia, *siue* Camillina *tribu videlicet.*
CAMB. Cambidonum.
CAP. Capitalis.
CEN. *vel* CENT. Centurio.
CENS. *vel* CENSS. Censores.
CER.QVINQ. ROM.CON. Certiminum quinque Romae conlegia.
CERT.SAC. Certamina sacra.
CL.VIR. Clarissimus vir.
CLA. *vel* CLAVD. Claudia, *tribu scilicet.*
CLAS.PR.MIS. Classis Praetoria Misenas *siue* Misenensis.
CLAS.PR.RAVE. Classis Prætoria Rauẽnas
CL.CEL. Claudia, Celeia, *tribu, & patria scilicet.* (voto.
CL.V. Clypeis votis, *siue* Clypeo
CLVENT. Cluentia, *tribu scilicet.*
CLV.& CLVST. Clustumina *nẽpe tribu.*
CLVV. Cluuia, *vtpote tribu.*
CN. Cnaeus.
CN.F. Cnaei filius.
CN.F.CN.N. Cnaei filius Cnaei nepos.
CN.L. Cnaei libertus.
COACT.ABD. Coactꝰ abdicauit. *in Fastis*
COH.PR Cohortis Praetoria.
COH.I.CR. Cohortis primæ Cretẽsis
COH.I PR.P.V. Cohortis primae Praetoriae Piae Victricis.
COL. *siue* COLLIN. Collina, *tribu scilicet.*
COLL.FABR. Collegium fabrûm.
COLL.A.A.PATRENS. Colonia Agrippina Augusta Patrensis.
COL.AEL.HADR. AVG. Colonia Ælia Hadriana Augusta.
COL.ALEX.AVG. Colonia Alexãdria Aug
COL.ANTI. Colonia Antiatũ. (gusta.
COL.ANTIO. Colonia Antiochia.
COL.AR.FLA. Colonia Ara Flauia.
COL.AST. Colonia Asturica, *siue* Asta.
COL.AVG.FEL. BER. Colonia Augusta Felix Berytus.
COL.AVR.P.MET. SID. Colonia Aurelia Pia Metropol. Sidonia

COL.BER.IO.MH. Colonia Beryt⁹ IO. *ignoratur*, MH. *forsan* MHTROPOLIS.
COL.BER.SEC. Colonia Beryt⁹ Secũdanor.
COL.CAES.AVG. Colonia Cæsarea Augu.
COL.COR. Colonia Corinthus.
COL.FEL.AVG. Colonia Felix Augusta.
COL.FOR.IVL. Colonia forum Iul.
COL.IVL.AVG. FEL.BER. Colonia Iulia Augusta Felix Berytus.
COL.IVL.AVG. FEL.CAL. Colonia Iulia Augusta FelixCarthago
COL.IVL.AVG.F. C.GAB. Colonia Iulia Augusta Felix C.GAB. *ignoratur.*
COL.IVL AVA. FEL.HEL. Colonia Iulia Augusta Felix Heliopolis.
COL.IVL.BER. Colonia Iulia Berytus
COL.IVL.CONC. APAM.AVG. DD. Colonia Iulia concordia Apameorum Augusta dedicat.
COL.IVL.COR. Colonia Iulia Corinthus.
COL.IVL.VAL. Colonia Iulia Valẽtia.
COL.NAR. Colonia Narnienſis.
COL.NEM. Colonia Nemauſus.
C.T.T. Colonia Tifernatium. Tiberinorũ *forſan.*
COL.VEN.LENIA.AVG.ALEXANDRIA. ANT.APELLINATIVM. Colonia Venelenia *ignoratur*, Auguſta Alexandria Antonia, *ab Antonio Gordiano Aug.*
COL.VIC.IVL. CELSA. Colonia Victoria Iulia Celſa.
COL.V.T.T. *ignoratur.* (no 1.
COL.VIM.AN.I. Colonia Viminatiũ.an
COL.VLP. TRA. Colonia Vlpia Traiana.
COM.ASIÆ. Communitas Aſiæ.
COMM.CONS. Communi conſenſu.
COM.DOM. Comes Domeſticorũ.
COM.HAB.C. Comitiorum habendorũ cauſa. *in Faſtis.*
CONG.P.R. Congiariũ pop.Rom.
CONS.SVO. Conſeruatori ſuo.
COR. Cornelia *tribu ſcilicet.*
COR.TR. Cornicularius Tribuni
CORR.FLAM. Corrector Flaminiæ.
COSS. Conſul.
COS.DES. Conſul deſignatus.
COS.& COSS. Conſules.
CONS.& *aliquando* CONSS. Conſules.
COS.VIR. Conſularis vir.
COSS.S.S Cõſulibus ſupra ſcriptis
COST. Conſtitit.
CVR.COL. Curator Coloniæ.
CVR.KAL. Curator Kalendarij.
CVR.P.P. Curator pecuniæ public.
CVR.R.P. Curator Reipublicę.
CVR.R.P.PIS. ET.FAN. Curator Reipublicæ Piſauri & Fani.
CVR.VISAR. Curator viarum.
CVST. Cuſtodi *ſiue* Cuſtos.
D. Decimus.
D.F. Decimi Filius. (nepos.
D.F.D.N. Decimi filius, Decimi
D.L. Decimi libertus.
D. Domo, quãdo locorũ nominibus præponitur. vt, D. PERVSIA.
Ð. Domo.
Ð. Quingenti.
D.D. Donum dedit, *& aliquando* dedicarunt.
D.D.D. Donũ dedit dedicauit.
D.D.D.D. Donum dederunt dedicarunt. (rito.
D.D.L.M. Donũ dedit libens me-
Δ.Ε. ΔΗΜΑΡΧΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ. (crũ.
D.I.M.S. Deo Ioui Maximo ſa-
D.M. Dis manibus.
D.M.S. Dis manibus ſacrum.
D.P. Di Penates. (perialib⁹.
D.N.& DN. Domino noſtro in Im-
DN. Dominus.
D.D.NN. Domini noſtri, *de duob⁹.*
D.D.D.N.N.N. Domini noſtri, *de tribus.*
D.D.AVGG.Q. NN. Dominorum Auguſtorũmque noſtrorum.
D.N.M.Q.E. Deuotus numini maieſtatique eius.
D.S.D. De ſuo dedit.
D.S.D.D. De ſuõ donum dedit.
D.S.P. De ſua pecunia, *vel* De ſuo poſuit.
D.S.P.P. De ſua pecunia poſuit.
D.S.P.F. De ſua pecunia faciundum.
D.S.P.F.C. De ſua pecunia faciundum curauit.
D.S.B.M. De ſe bene merenti.
D.S.I.M. Deo ſoli Iuicto Mithrę.
D.S.P.V.I.S.L.M. De ſua pecunia votum, iam ſoluit libẽs merito. *ſiue* De ſua pecunia vouit, idem ſoluit libens merito.
DAC. Dacia, *ſiue* Dacicus.
DAC.CAP. Dacia capta.
DEC. Decurio.
DEC.C.C.COL. AVG.LVG. Decurio Collegij cẽtonariorũ Coloniæ Auguſtæ Lugdunenſis.
DEC.ORN. Decuriæ ornamento.
DEO.NEM. Deo Nemauſenſium.
DES. *vel* DESIG. Deſignatus.
DICT. Dictator.
DIC.PER. Dictator perpetuus.
DVC.DVC. Duce decenario.
DVM. Dumia, *tribu videlicet.*
E. Eius, *vel* Eſt.

Ε.Ε.ΣΕΒ.Δ.Ε.Δ.	ΕΤΣΕΒΗΣ ΕΤΤΥΧΗΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΔΗΜΑΡΧΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΤΕΤΑΡΤΟΥ.
EID.MAR.	Eidus *vel* Idus Martię.
ΕΠΙΣΤ.	ΕΠΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ.
EQ.AVG.N.	Eques Augusti noſtri.
EQ.ORD.	Eques Ordinis.
EQ.PVB.	Eques publicus.
EQ.R.	Eques Romanus.
ER.LEG.	Eraniſta Legionis.
ESQ.	Eſquilina, *tribu ſcilicet.*
ET.Δ.	ΕΤΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥ
EVR.	Europa.
EX.A.D.	Ex ante diem.
EX.A.D.C.A.	Ex auctoritate diui Cæſaris Auguſti.
EX.AVQ.I.R.P.V.& EX.AVC.Q.IVN. RVS.PR.VR.	Ex auctoritate Q. Iunij Ruſtici Prætoris Vrbani.
EX.A.P.V.	Ex argento publico.
EX.EA.P.Q.IS. AD.A.D.E.	Ex ea pecunia quæ iuſſu Senatus ad ęrariũ delata eſt.
EX.B.S.	Ex bonis ſuis.
EX.C.C.	Ex Colonorum conſulto.
EX.FIG.	Ex Figlina *ſeu* Figulina
EX.D.D.	Ex Decurionum decreto.
EX.D.ORD.	Ex decreto Ordinis.
EX.P.R.	Ex Prædio.
EX.S.C.	Ex Senatuſconſulto.
EX.S.C.TERMIN.	Ex Senatuſconſulto terminauerunt.
EX.V.	Ex voto.
EX.V.P.	Ex voto poſuit.
EXEM. DEC. Q.F.	Exemplũ decreti quondam facti.
EXERC.	Exercituum.
ESQ.	Eſquilina, *tribu ſcilicet.*
F.	Factus, Fecit, Felix, Feria & Feſta.
F.	Filia & Filius.
F.C.	Faciendum curauit.
F.F.	Flando feriundo.
F.I.	Fieri iuſſit.
F.L.	Flauius, & *aliquando* Flauia, *vtpote tribu.*
FAB.	Fabia, *tribu ſcilicet.*
FABR.	Fabrum.
FAL.	Falerina, *tribu videlicet.*
FEB.	Februariis.
FEC.	Fecialis, Fecit, Fecerũt.
FER.LAT.C.	Feriarum Latinarum cauſa.
FIG.	Figlina, ſeu Figulina.
FIN.POM.TER.	Fines Pomerij terminauerunt.
FLAM.DIAL.	Flamen Dialis.
FLAM.MART.	Flamen Martialis.
FLAM.P.H.C.P. H.C.	Flamini Prouincię Hiſpaniæ citerioris, Prouincia Hiſpania citerior.
FL.FEL.	Flauiæ felicis. epitheta Legionum in militaribus.
FLAV.	Flauia, *tribu ſcilicet.*
FOR.COR.	Forum Cornelij.
FOR.RE.	Fortunæ reduci.
FORT.PRIM.	Fortunæ primigeniæ.
FR.	Fronte.
Ϝ.	F. *conuerſum, ſeu digamma Aeolicum pro V.*
G.F.	Geminæ fidelis.
G.P.F.	Geminæ piæ fidelis.
G.P.R.	Genius populi Rom.
GAL.	Galeria, *tribu ſcilicet.*
GER.	Germanicus.
H.	Heres, & Hora.
H.F.	Heredes fecerunt.
H.F.C.	Heredes faciundum curarunt.
H.B.M.F.C.	Heres bene merenti faciundum curauit.
H.A.I.REMIS.	Honore accepto impenſam remiſit.
H.AR.H.N.S.	Hæc ara heredes non ſequetur.
H.C.D.D.	*Quia in principio aliquid deeſt, ignoratur, for. IN, vt ſit,* In honorẽ collegij dedicatum.
HEL.	Heluetia.
H.ET.L.	Heredes & liberti.
HERED.EX.T. F.C.	Heredes ex teſtamento faciundum curarunt.
H.E.T.F.C.	Idem notant.
H.M.H.S.	Hoc monumentũ heredes ſequetur.
H.M.H.N.S.	Hoc monumentũ heredes non ſequetur.
H.M.H.E.N.S.	Hoc monumentũ heredes exteros nõ ſequetur.
H.M.D.M.A.	Huic monumento dolus malus abeſt.
H.R.I.R.	Honore recepto, impẽdium remiſit.
H.S.E.	Hic ſitus eſt.
H.S.S.	Hi ſiti ſunt.
H.S.F.	Hoc ſacellum fecit.
H.S.T.N.E.	Hic ſita tamen non eſt.
HS.	Seſtertij nota.
H.V.S.R.	Honore vſus ſumptũ remiſit.

H.O. Hostem occidit *seu* hoste occiso.

HOR. Horatia, *tribu videlicet.*

I.D. Iure *seu* Iuri dicundo.

I.O.M. Ioui optimo maximo.

I.O.M.D. Ioui optimo maximo dedicatum.

I.O.M.H. Ioui optimo maximo Hammoni.

I.O.M.S. Ioui optimo maximo sacrum.

I.O.M.S.P.Q.R. V.S.P.R.S.IMP. CAE.QVOD. PER.EV.R.P. IN AMP.ATQ. TRAN.S.E. Ioui optimo maximo senatus populúsque Romanus voto susceptо pro salute Imperatoris Cæsaris, quòd per eum respublica in ampliori atque tranquilliori statu est.

I.S.C. Iudex sacrarum cognitionum.

I.S.M.R. Iuno Sospita Magna Regina, *vel* Mater Romanorum.

I.S.S. Infrà scripta sunt.

IAN.CLV. Ianus Clusus.

IMM.A.IIII. Immunis annis quatuor.

IMM.II. HON. IIII. Immunis iterum, honoratus quartum.

IMP. Imperator.

IMP.N. Imperatoris nostri.

IMPP. Imperatores, *videlicet duo.*

IMPPP. Imperatores *tres.*

IN.A.P.III I. In agro pedes quatuor.

IN.A.G.P.X. In agro pedes decem.

IN.FR.P.IIII I. In fronte pedes quinque.

IN.PR.P.IIX. In fronte pedes octo.

IN.H.D.D. In honorem dedicatum.

IN.H.H In hoc honore.

IN.H.M. In hoc Magistratu.

IN.M.M.E. In Magistratu mortuus est.

IN.E.L.F.E. In eius locum factus est.

IN.M.O.E. In Magistratu occisus est.

IN.PR.O.E. In prælio occisus est.

IN.SING.H. In singulos homines.

IN.TVT. In tutelam.

INF.AER.P.P.R. Inferat ærario Pontificum Romanorum.

INL. Inlustris.

II.VIR. Duumuir, *sive* Duouir.

II.VIR. Duumuir, *sive* Duouir.

IIVV.D.D. Duumuiris dedicantibus.

II.VIR.I.D. Duumuir iuri dicundo.

IL.VIR.Q. Duumuir Quinquennalibus.

III.VIR. Triumuir.

III.VIR.A.A.A.F.F. Triumuir ære, argento, auro flando feriundo.

III.VIR.R.P.C. Triumuir Reipublicæ cõstituendæ.

IIII.VIR. Quartumuir, *vel potius* Quadrumuir.

IIII.VIR.I.D. Quartumuir iuri dicundo.

IIII.VIR.A.P.F. Quartumuir argento, *sive* auro publicè feriũdo.

IIIII.VIR. Sexuir *seu* Seuir.

IIIII.VIR.AVG. Seuir Augustalis.

IVL. Iulia, *tribu videlicet.*

IVR.DIC. Iuri dicundo.

IVR.REG. Iuridico Regionis.

IVVEN.MED. Iuuentutis Mediolanorum.

IVVEN.M. Iuuenum moderator.

K. Kæso *seu* Cæso *prænomen.*

K.F. Kæsonis filius.

K.F.K.N. Kæsonis filius, Kæsonis nepos.

K.L. Kæsonis libertus.

K. *sive* KAL. Kalendæ.

L.B. ΑΥΚΑΒΑΝΤΟΣ ΔΕΤΤΕΡΟΥ.

L. Lucius, *prænomen.*

L.F. Lucij filius.

L.F.L.N. Lucij filius, Lucij nepos.

L.L. Lucij libertus.

L.C.MEMIES. Lucius & Caius Memies.

L.C. Locus concessus, *vel* Loco concesso.

L.D.S. Locum de suo.

L.D.S.C. Locus datus Senatus consulto.

L.D.D.C. Locus datus decreto collegij *sive* collegarum.

L.D.D.D. Locus datus decreto Decurionum.

L.Ↄ.Ↄ.Ↄ. pro eodem, vt puto.

L.D.E.D.D. Locus datus ex decreto Decurionum.

L.P.D.D.D. Locus publicè Decurionum decreto datus.

L.L.P.E. Libertis libertábus posterísque eorum.

L.M. Libens merito.

L.P.V.LAT.P.III. Longum pedes quinque, latum pedes tres.

LEG. Legatus.

LEG.A.P. Legatus Antonij Prætoria.

LEG.AVG. Legatus Augusti.

LEG.AVG.PR.PR. Legatus Augusti Proprætore.

LEG.LEG. Legatus Legionis.

LEG.PRO.PR. Legatus Proprætore, *sine* Proprætoris.
LEG.PROV. Legatus Prouinciæ.
LEG. Legauit.
LEG. Legio.
LEG.PRI. Legio prima.
LEG.II.TR.FOR. Legio secunda Traiana fortis.
LEG.VII.CL.GEM.P.FID. Legionis septimę Claudiæ Geminæ, Piæ, Fidelis.
LEG.XII.GEM.M.V. Legionis duodecimæ Geminæ, Mineruæ, Victricis.
LDG.XVI.FR. Legio decimæsextæ Fretensis.
LEG.XX.V.V. Legionis vigesimæ Valeriæ Victricis.
LEG.S.S. Legionis suprà scriptæ.
LEM. Lemonia, *tribu scilicet.*
LIB.LIB.Q.P.Q.E. Libertis libertabúsq;, posterísque eorum.
LOC.D.EX.D.D. Locus datus ex decreto Decurionum.
LVD.S. Ludos Sæculares.
M. Marcus, *prænomen.*
M.F. Marci filius.
M.F.L.N. Marci filij, Marci nepos.
M.L. Marci libertus.
M.M.L. Marcorum libertus, *duorum scilicet.*
M.M.M.LIB. *Trium* Marcorum liber.
M.M.ET 3.L. Marcorum & Caiorum libertus.
M. Mater *aliquando.*
M. Mensis.
M. Miles.
M.COH. Miles Cohortis.
M.B. Municipij Bergomatiũ.
M.S. Municipij suo.
M.R. Municipij Rauennatis.
M.D.M.I. Magnæ Deum matri Ideæ.
M.F.C. Monumentum fieri curauit.
M.P.II. Milia passuum duo.
M.N. Milia nummum.
M.V. Mineruę Victricis, *Legionum epitheta in militaribus.*
M'. Manius, *prænomen.*
M'.F. Manij filius.
M'.F.M'.N. Manij filius Manij nepos.
M'.L. Manij libertus.
MAC.AVG. Macellum Augusti.
MAEC. Mæcilia, *tribu scilicet.*
MAG. Magister.
MAG.EQ. Magister equitum.
MAG.ET DEC. Magister & Decurionibus.
MAG.IVV. Magister iuuentutis.
MAG.QVINQ. COL.FAR. TIGN. Magister Quinquennalicius collegij fabrum tignariorum.
MAG.X.VIR. Magister Decemvirum.
MAM. Mamercus, *prænomen.*
MAM.F. Mamerci filius.
MAM.F.MAM.N. Mamerci filius Mamerci nepos.
MAM.L. Mamerci libertus.
MAR.VLT. Mars vltor, *sive* Martis vltoris.
MEN. Menenia, *tribu scilicet.*
MERC.AVG. Mercurio Augusto.
MERV. Meruit.
MIL. Miles & Milia.
MIL. Militauit.
MIL.IN COH. Militauit in Cohorte.
MIL.LEG.S.S. Militi Legionis suprascriptæ.
MIL.CL.PR.RA. Miles classis Prætoriæ Rauennatis.
MIN. Minucia, *vtpote tribu.*
MVL. Mulier.
MVN.CAL.IVL. Municipium Calaguris Iulia.
MVN.SASS. Municipij Sassinatum.
N. Numerius, *prænomen.*
N.F. Numerij filius.
N.F.N.N. Numerij filius Numerij nepos.
N.L. Numerij libertus.
N.S. Numerius etiam.
N.&N. Numeralibus literis præposita, notant NVMERO.
N. Nautarum.
N.MONVM. Nouum monumentum.
N.&NAT. Natione.
NAT.GAL. Natione Gallus.
NON. Nonas *vel* Nonis.
N.TRAN.H.L. Non transilias hunc locum.
NVM.DOM.AVG. Numini domus Augustanæ.
O.C.S. Ob ciues seruatos.
O.D.S.M. Optimè de se merenti.
O.E.B.Q.C. Ossa eius bene quiescant.
OB.AN.L. Obiit anno quinquagesimo.
OB.CIV.SER. Ob ciues seruatos.
OB.HON.AVG. Ob honorem Augustalitatis.
OCR. Ocriculana, *tribu videlicet.*
OFF. Officiarius.
OP.DOL. Opus doliare.

ORD.RET. Ordine retrogrado.
OST. Ostia.
OVF. Oufentina, *nempe tribu.*
OVF.MED. Oufentina Mediolano, *tribu scilicet & patria.*
P. Publius, *prænomen.*
P.F. Publij filius.
P.F.P.N. Publij filius, Publij nepos.
P.L. Publij libertus.
P. Pater. Pontifex. Posuit. Puer.
P.C. Patrono Coloniæ.
P.C. Patrono corporis.
P.C. Ponendum curauit, *siue* curarunt.
P.C. Post consulatum.
P.F. Pius felix. *In Imperialib.*
P.F. Pia fidelis, *Legionum epitheta: in militarib.*
P.M. Pontifex Maximus.
P.M. vel P.M. Plus minus.
P.P. Pater patriæ.
P.P. *Idem notant.*
P.P. Patris parentis.
P.P. Pater patrum, *vel* Pater patratus.
P.P. Pecuniæ publicæ.
P.P. Publicè posuit.
P.P.P. Pater patriæ prouidentissimus, *forsan vel aliud simile epithetum.*
P.PP.C. Patrono ppetuo Coloniæ.
P.P.H.T. Præses prouinciæ Hispaniæ Tarraconensis.
P.P.HISP.CIT. Præses prouinciæ Hispaniæ citerioris.
P.H.C. Prouinciæ Hispaniæ citerioris.
P.D.D. Publicè dono datum, *siue* dedicatum.
P.D.D. Posita decreto Decurionũ.
P.R. Populus Romanus.
P.S.F. Pecunia sua fecit.
P.V. Piæ Victricis, *Cohortium epitheta.*
P.V.A. Prætorij Vrbani Antoniani.
P.M.SALONIEI. Publius Salonius, & Marcus Salonius.
P.POR. Publij Por. *siue* puer, *pro seruo.*
PAL. Palatina, *tribu videlicet.*
PAP. Papia, *nempe tribu.*
PAPIR. Papiria, *utpote tribu.*
PART.MAX. Parthicus Maximus.
PAT.COL. Patrono Coloniæ.
PEC. *siue* PEQ. Pecunia, *siue* Pequnia.
PED. Pedes.
POB. *siue* PVB. Poblicia. *siue* Publicia, *tribu scilicet.*
POL. Pollia, *tribu videlicet.*
POM. Pomptina, *tribu.*
POP. Popilla, *vel* Popillia, *tribu.*
POST. Postumus, *prænomen.*
PR. Prætor.
PR.CI. Prætor Ciliciæ.
PR.A. Prætoria Antonij.
PR.AER. Præfecti ærario.
PR.K. Prætori Kandidato.
PR.Q.A. Prætori Quinquennalicio Kandidato.
PR.Q. Proquæstore.
PR.Q. & PR.Q. Præfecto Quinquennalicio.
PR.I.D AVX. Præfectus Iure dicundo Auximi.
PR.II.VIR. Præfectus Duumviri.
PR.IVV. Præfectus Iuuentuti, *siue* iuuenum.
PR.PR. Præfectus prætorio.
PR.PR. Proprætor, *siue* Proprætore.
PR.PRO COS. Præfectus Proconsuli.
PR. *vel* PRID. Pridie.
PRAEF.OR. MAR.ET CL. Præfectus oræ maritimæ, & classis.
PRO COS. Proconsul. *vel* Proconsule.
PROP.PR.A. Proprætor Prætoria Antonij.
PROQ. Proquæstor *vel* Proquæstore.
PROQ.P. Proquæstor Prætorius. *vel* Prætoris.
PRON. Pronepos.
PVP. Pupinia, *nempe tribu.*
Q. Quinctus, *prænomen.*
Q.F. Quincti filius.
Q.F.Q.N. Quincti filius Quincti nepos.
Q.L. Quincti libertus.
Q.C.M.P.I. Quinctus Cæcilius Metellus Pius Imperator.
Q. *vel* Q. Quæstor *siue* Quæstori.
Q.ALIM. Quæstori alimentorum.
Q.P. Quæstor Prætorius, *siue* Prætoris.
Q.PR. Quæstori prouinciæ.
Q.DES. Quæstor designatus.
Q.PRO COS. Quæstor Proconsulis.
Q.VRB. Quæstor vrbani.
Q.Q. *Quinquennalicij.*
Q.Q.CORPOR. Quinquennalicius corporis.
Q.Q.P.P. Quinquennalicij perpetui.
Q.Q.II. Quinquennalicio iterum.
Q.I.S.S. Quæ infrà scripta sunt.
Q.IF. S.S. Quæ infrà scripti sunt.

Q.D.E.R.F.P.D.E.R.I.C. Quod de ea re fieri placuit, de ea re ita censuerunt.
QVI.S.P.P.S. Qui sacris publicè præstò sunt.
QVI.& QVIR. Quirina, *vtpote tribu.*
QHH.SS. Qui heredes sunt.
QVINQ. Quinquennalitatis.
QVOD.V.M.S. EX.EA.P.Q.I. S.AD.A.D.E. Quod viæ munitæ sunt ex ea pecunia quæ iussu Senatus ad ærarium delata est.
R.G.C. Rei gerundæ causſa.
R.P.C. Reipublicæ constituendæ.
R.P.C.C. Reipublicæ constituendæ causſa.
REI.P. Rei publicæ.
REI.P.TIF.TIB. Rei publicæ Tiferatium Tiberinorum.
R.VER. Rei publicæ Veronensis.
REM.P.N. Rempublicam nostram.
R.P.& RES.P. Respublica.
RAT.S.R. Rationalis sacrarum rationum.
REC. Recepta.
REG. Regione, Regni, Regis.
REST. Restituit.
REST.A.CAMB.M.P.XI. Restituerunt à Cambidono millibus passuũ vn decim.
ROM. Romilia, *vtpote tribu.*
ROM.ET AVG. Romæ & Augusto.
R.R PROX.CIP. Ruderibus reiectis proximo cippo.
R.XL. Remissa quadraginta.
S. Sextus, *prænomen.*
℣. *pro eodem.*
S. *nominibus proprijs postpositum,* seruum, *vel* seruam *notat.*
S. Semissis nota.
S.C. Senatus consulto.
S.VE.C. Senatusve consulto.
S.C.F.C. Senatus consulto faciundũ curauit, *vel* curauerunt.
S.S. Sanctus Senatus.
S.S.& SS. Suprà scripti,
S.S.S. Suprà scriptæ summæ.
S.S.T.N. Suprà scriptorum tantùm nomine.
S.L. Senatus legitimus.
S.L.M. Soluit lubens merito.
S.P.F. Sua pecunia fecit.
S.P.F.C. Sua pecunia faciundum curauit.
S.P.DD. Sua pecunia donum dedit.
S.P.P.D.D. Sua pecunia posuit, donum dedit.
S.P.P.S. Sacris publicis præsto sunt.
S.P.Q.L. Senatus populúsque Lanuuinus.
S.P.Q.R. Senatus populúsque Romanus.
S.T.T.L. Sit tibi terra leuis.
S.V.T.L.H.F.C. Sit vobis terra leuis: heredes faciundum curarunt.
S.V.P. Sibi viuens posuit.
SAB Sabatina, *nempe tribu.*
SAC. Sacerdos.
SAC.VG. Sacerdos virginis.
S.SOL. Sacerdos Soli.
SAL. Salutem.
SARM. Sarmaticus. *in Imperialibus.*
SCA. Scaptia, *tribu scilicet.*
SED.S.C. Seditionis sedandæ causſa.
SEQ. Sequanus.
SER.& SERG. Sergia, *vtpote tribu.*
SER. Seruius, *prænomen.*
SER.F. Seruij filius.
SER.F.SER.N. Seruij filius, Seruij nepos
SER.L. Seruij libertus.
SER. Seruus.
SER.OFF. Seruo officinario.
SEV.AVG. Seuiro Augustali.
SEX. Sextus, *prænomen.*
SEX.F. Sexti filius.
SEX.F.SEX.N. Sexti filius Sexti nepos.
SEX.L. Sexti libertus.
SEXT. Sextilis, *mensis.*
SIG.LIB. Signum liberi.
SIL. Silius.
SING. ⁜.II. Singulis denarios binos.
SP. Spurius, *prænomen.*
SP.F. Spurij filius.
SP.F.SP.N. Spurij filius Spurij nepos.
SP.L. Spurij libertus.
SPEC.LEG. Speculator Legionis.
SPL.EQ.R. Splendidissimo Equiti Romano.
STF.& STEL. Stellatina, *tribu scilicet.*
STIP. Stipendiorum, *siue* Stipendiauit.
STIP.AN.VI. Stipendiauit annis sex.
S ℔ Stipendiorum.
SVB.SVC. Suburana quæ & Sucenssana, *scilicet tribu.*
SVC.IVN. Sucenssana quæ & Iunia, *vtpote tribu.*
SVBROG. Subrogasset.
SVF. Suffectus *aut* Suffecti.
SVM.MAG. Summus Magistrati.

S S.	Sestertij nota est, quæ aliàs SH. & LS. & TTS. & LSS & LLS. & HS.
T.	Titus *prænomen.*
T F.	Titi filius.
T.F.T.N.	Titi filius Titi nepos.
T.L.	Titi Libertus.
T.T.L.	Titorum libertus.
T.	Tunma.
T.AVG.	Tutelae Augustae.
T.F.I.	Testamẽto fieri iussit.
T.P.I.	Testamẽto poni iussit
T. LEG. III.	Tribunus Legionis tertiae.
T.LEG. III.ITAL.	Tibicẽ, *vel* Tribunus. Legionis tertiae Italicae.
TAB.	Tabularius.
TAB.P.H.C.	Tabulari⁹ prouinciae Hispaniæ citerioris
TABVL. XX.	Tabularius vigesimę.
TER.	Terentina, *tribu videlicet.*
TI.	Tiberius, *prænomen.*
TI. F.	Tiberij filius.
TI.F.TI.N.	Tiberij filius Tiberij nepos.
TI. L.	Tiberij libertus.
TON.	Tonsor.
TR. MIL.	Tribuni militum, *aut* Tribunus militum.
TR.PL.	Tribunus plebis.
TR.PL.DESS.	Tribuni plebis designati.
TR.P *seu* TRIB.POT.	Tribunicia potestate.
TRIB.SVCC.	Tribus Succussana.
TRO.	Tromentina, *scilicet tribu.*
TRIVN. PPP.	Triũ Publiorũ, *forsan.*
TVL.	Tullus, *prænomen.*
TVR.	Turma.
Θ &	*Nominibus præpositum,* mortuum *sive* mortuam *significat.*
Θ. K.	Θεοῖς κατα χθονίοις.
V.	Volerus, Voluſus, *sive* Vopiscus, *prænomen.*
V.	*Nominibus propriis in sepulchralibus aliquã do præpositum,* viuum *denotat.*
V.F.	Victrix, fidelis. *Legionum epitheta.*
V.F.	Viuens, *aut* Viuus, *seu* Viua fecit.
V.F.S.ET.S.	Viuẽs fecit sibi & suos
V. P.	Viuens posuit.
V. B.	Viro bono.
V.C.& V.C.	Vir clarus, *aut* clarissimus.
V.E.	Vir egregi⁹, *aut* excellẽs.
V.P.& V.P.	Vir Patricius *seu* præfectus.
V. P. P. P.H.	Vir præfectus, Præses, prouinciæ Hispaniæ.
V.E.FL.AVG.P.P.	Vir excellens, *aut* egregius, Flamen Augusti, *sive* Augustalis, ppetu⁹.
V. S.	Votum soluit.
V.L.S.	Votum libens soluit.
V.S.L.M.	Votum soluit libẽs merito.
V.S.P.L.L.M.	Votum soluit publicè, libens meritò, alterũ enim L. superfluum esse reor.
V.S.C.	Votum solui, *aut* soluendum curauit.
V. S.	Voto susceptο.
V. D. D.	Voto dedicatum.
V.S.I.	Vice sacra iudicans.
V. V.	Valens Victrix, *sive* Valeria Victrix. *Legionũ epitheta.*
V. V.	Virgini Vestali.
V. V. MAX.	Virgini Vestali maximę
V.V.ET.V.	Valentini veterani & veteres.
V. V. C. C.	Viri clarissimi, *&* Virorum clarissimorum.
V. V. E.	Vobis visum erit.
VAL.BYZAC.	Valeriæ Byzacenæ.
VEIEN.	Veientina, *tribu scilicet.*
VEL.	Velina, *tribu videlicet.*
VET.	Veturia, *nempe tribu.*
VET.	Veteranus.
VET.AVG.N.	Veteranus Augusti nostri.
VET.LEG. II.	Veteranus Legionis secundæ.
VIC. S.	Victoria Sicula.
VIR. DIAN.	Virgini Dianæ.
VOL.	Volusus, *prænomen.*
VOL. F.	Voluſi filius.
VOL. N.	Voluſi nepos.
VOLT.	Voltina *tribu scilicet.*
VOT.	Voltinia, *tribu videlicet.*
VOT.P.SVSC.	Voto publicè susceptο.
VOT.P.SVSC.PR. SAL. ET. RED. I. O. M. SAC.	Voto publicè susceptο pro salute & reditu Ioui optimo Maximo sacrum.
VOT.S.PR.R. CAES.	Voto susceptο pro reditu Cæsaris.
V.PR.RE.CAE.	Voto pro reditu Cæsaris
VOT. V.	Votis quinquennalibus.
VOT.Q.Q.MVL.X.	Votis quinquennalibus, multis decennalibus.

VOT. X. FEL.
VOT. XX. MVLT. XXX. Votis vicēnalibus, multis tricennalibus.
V I. VIR. Sexuir, *aut* Seuir.
V I. VIR. AVG. Seuir Augustalis.
V I. VIR. VRB. Sexuir Vrbini.
V I I. VIR. EPVL. Septemuir epulonum.
V I I I. VIR. Octumuir.
V I I I. VIR. I I. Q. Q. Octumuir iterū Quinquennalicius.
V I I I. VIR. I I I. AER. SAT. Octumuir tertium ærarij Saturni.
VIX. A. LIIX. Vixit annis quinquaginta octo.
Φ. AN. & ⊙. A. Vixit annis, *vel* mortuus est anno.
X. Decimus, *prænomen.*
X. VIR. Decemuir.
X. VIR. AG. D. A. TR. IVD. Decemuir agris dandis ad tributis iudicādis.
X V. VIR. S. F. Quindecimuir sacris faciundis.
X X. HER. Vigesimę hereditatium.
X. & X Denarij notæ sunt, pro XXX.

Numerorum notæ, antiquitus magis quàm nunc vsurpatæ.

IV. *Pro* IIII.
I I I I I. *pro* VI.
I I X. *pro* VIII.
XIIX. *pro* XVIII.
XXXX. *pro* XL.
XXC. *pro* LXXX.
CD. *sine* C Ð. *pro* CCCC.
D. *vel* Ð. *pro* CCCCC.
M. *pro* M. Mille.
∞. *pro* Millæ.
cIↃ *vel* Λ *pro* Millæ.
∞ IↃ. Quatuor millia.
ⅠↃ *aut* Λ Quinque millia
Λ *aut* Φ Decem millia.
Λ Λ *aut* Φ ⅠↃ Quindecim millia.
Λ Λ *aut* Φ Φ Viginti millia: & sic deinceps.

VENERABILIS BEDÆ PRESBYTERI TRACTATVS DE COMPVTO, VEL LOQVELA PER GESTVM DIGITORVM.

DE Temporvm Ratione, Domino iuuante, dicturi necessarium duximus, vtilissimam primo, promptissimámque flexus digitorum paucis præmōstrare solertiam. vt, cùm maximam computandi facultatem dederimus, tum promptiores legentium ingenio ad inuestigandam, dilucidandámque computando seriem temporum veniamus. Neque enim contemnenda, paruipendendáque est Regula, cuius omnes penè Sacræ expositores Scripturæ non minus, quàm literarum figuras monstrantur amplexi. Denique & multi alij alias, & ipse Diuinæ interpres Historiæ Hieronymus in Euangelicæ tractatu sententiæ huius adiumentum disciplinæ non dubitauit assumere. Centesimus inquit, & Sexagesimus, & Trigesimus fructus, quamquam de vna terra, & de vna semente nascatur, tamen multum differt in numero. Triginta referuntur ad Nuptias, nam & ipsa digitorum coniunctio quasi molli osculo complexans se, & fœderans, maritum pingit, & coniugem. Sexaginta verò ad Viduas, eo quòd in angustia, & tribulatione sunt positæ. vnde & superiori digito deprimuntur. Quantóque maior est difficultas expertæ quondam voluptatis illecebris abstinere, tanto maius est præmium. Porrò Centesimus numerus (diligenter quæso lector attende) de sinistra transfertur in dexteram. Et eisdem quidem digitis, (sed non eadem manu) quibus in læua Nuptæ significantur, & Viduæ. (ronam.

Circulum faciens exprimit virginitatis co

Cùm ergo dicis Vnum, minimum in læua digitum inflectens in medium palmæ arctū infigas.

Cum dicis I I, secundum à minimo ibidē impones.

Cum dicis I I I, tertium similiter inflectes.

Cum dicis I I I I, minimum leuabis.

Cum dicis V, secundum à minimo similiter eriges.

Cum dicis V I, tertium nihilominus eleuabis, medio duntaxat solo, qui medicus appellatur, in medium palmæ fixo.

Cum dicis V I I, minimum solū super palmæ radicē, cæteris interim leuatis, impones.

Iuxta quem, cū dicis V I I I. medicum.

Cum dicis V I I I I, impudicum è regione compones.

Cum

Cum dicis X,vnguem indicis in medio figes arctu pollicis.

Cum dicis X X,summitatem impudici inter nodos indicis, & pollicis arctè figes.

Cum dicis X X X.vngues indicis, & pollicis blando coniunges amplexu.

Cum dicis X L, interiora pollicis lateri, vel dorso indicis superduces,ambobus duntaxat erectis.

Cum dicis L,pollicem exteriore arctu instar Græcè literæ *f* curuatum ad palmam inclinabis.

Cum dicis L X,pollicem,vt suprà, curuatum indice circumflexo diligenter à fronte præcinges.

Cum dicis L X X, indicem,vt suprà,circumflexum pollice in longum extenso implebis,vngue videlicet in medium indicis arctum fixo.

Cum dicis L X X X,indicem,vt suprà,circũflexum pollice in longum tenso implebis, vngue illius erecto trans medium indicis arctum.

Cum dicis X C, indicis inflexi vnguem radici pollicis erecti infiges.

Atque hactenus in læua.

CENTVM vero in dextera, quomodo in læua X facies.

C C in dextera,quo modo X X in læua.

Eodem modo cætera vsque D C C C C.

Itẽ Mille in dextera, quo modo vnũ in læua.

Duo millia in dextera,quo modo I I in læua.

$\overline{III}$ in dextera,quo modo I I I in læua Et cętera vsque ad nouem millia.

Porrò $\overline{X}$ cum dices, læuam in medio pectoris supinam appones,digitis tantum ad cęlum erectis.

$\overline{XX}$ cum dicis, eandem pectori expansam late superpones.

$\overline{XXX}$ cum dices eadem prona, sed erecta, pollicẽ cartilagini medij pectoris immittes

$\overline{XL}$ cum dices eandem in vmbilico erectam supinabis.

$\overline{L}$ cum dicis, eiusdem pronæ,sed erectæ pollicem in vmbilico impones.

$\overline{LX}$ cum dices, eadem prona femur læuum desuper comprehendes.

$\overline{LXX}$ cum dicis,eandem supinam femori superimpones.

$\overline{LXXX}$ cum dicis, eadem pronam femori superimpones.

$\overline{XC}$ cum dicis,eadem lombos apprehendes, pollice ad inguina verso.

At verò $\overline{C}$,& $\overline{CC}$,Et cætera vsq; ad $\overline{DCCCC}$, eodem, quo diximus ordine, in dextera corporis parte complebis.

Decies autem centena millia cum dicis,ambas sibi manus in rectis sibi inuicem digitis implicabis.

Est & alter modi computus articulatim decurrens, qui, quoniam specialiter ad Paschatis rationem pertinet, cùm ad hanc ex ordine ventum fuerit,opportunius explicabitur.

Cuius ordo ludi,vel loquelæ talis est.

Cum primam Alphabeti literam intimare cupis,vnũ manu teneto. Cum secundam, I I. Cum tertiam I I I. Et sic ex ordine cæteras, verbi gratia, si amicum inter insidiatores positum, vt caute se agat, admonere desideras,I I I,& I,& X X,&XVIIII, & V,& I,& V I I,& V digitis ostende. Huius nanque ordinis(cautè age)significant. Potest & ita scribi, si causa secretior exigat.Sed hoc Græcorum computo,literisq; facilius disci simul,atque agi possunt.Qui non, vt Latini, paucis, iisdémque geminatis,suos numeros solent exprimere literis. Verùm toto Alphabeti charactere in numerosum ordinem figuras extendunt. Tres,qui plus sunt, numeros notis singulis depingunt,eundem penè numeri,figurandique scribendi Alphabeti ordinem sequentes hoc modo, *a. C. f. d. e.* & cætera. id est I. II. III IIII. V. Qui & ideo mox numeros digitis significare didicerunt, nulla instante mora literas quoque pariter iisdẽ præfigere sciunt. Verùm hæc hactenus. Nunc ad ordinem Vnciarum, & rationem,quantum ipse temporum cõditor,ordinatórque Dominus adiuuare dignabit,exponendum veniamus.

EIVSDEM DE RATIONE VNCIARVM.

VNCIARVM Quoque diuisionem nosse,quæ non minus temporibus,rebúsve aliis,quàm minus est apta computandis non ignobilis intentio est,quibus quia & dispersæ passim historię,&ipsa sacra scriptura vtitur,nomina pariter,& figuras earum paucis affigere curauimus.

X	Libra,vel As,vel Assis,	XII	vnciæ.
S	Deunx,siue Labus,	XI	vnciæ.
S	Deunx,vel Dextans,	X	vnciæ.
D	Dodrans,siue Doras,	VIIII	vnciæ.
B	Bes,siue Besse,	VIII	vnciæ.
Q	Septunx,siue Septus,	VII	vnciæ.

S	Semis,	VI	vnciæ.
W	Quinquunx, siue Cingus,	V	vnciæ.
B	Triens, siue Tras,	IIII.	vnciæ.
Y	Quadrans, siue Quadras,	III	vnciæ.
J	Sextans, siue Sextas,	II	vnciæ.
Z	Sexcunx, siue Sexcuncia,	vna Vncia, & semis.	
Z	Vncia,	XXIIII. ~~SS~~	Scrupuli.
N	Semuncia,	XII ~~SS~~	Scrupuli.
L	*D*uæ Sextulæ, siue Sesclæ, id est Tertia pars vnciæ.	VIII. ~~SS~~	Scrupuli.
J	Sicilicus,	VI Scrupuli.	~~SS~~
L	Sextula, siue Sesclæ,	II ~~SS~~	Scrupuli.
F	Scrupulus,	~~SS~~	Sexilicæ.

Hæc inquam ponderum vocabula, vel characteres non modò ad pecuniam mensurandam, verùm ad quæuis corpora, siue tempora dimetienda conueniunt. Vnde & ratio & mos obtinuit, vt in cautione computorum pueri vnum, & duo sæpius asse, & dipondio mutent. Item Tressis, Quartussis, Quinquussis, Sextussis, Septussis, & cætera huiusmodi, quasi tres asses. IIII. asses. V. asses. VI. asses. VII. asses proferãt, & in eundem modũ sequẽtia numerorũ quãplurima. Siue igitur horã vnam, siue diẽ integrum, siue mensem, siue annum, seu certè aliud aliquid maius, minúsve temporis spatium in xij. partire vis ipsa xij. pars vncia est. Reliquas vndecim, deũcem appellant. Si in sex partire vis, sexta pars sextãs, reliquę Dextãs. vel, vt alij Distas vocitãtur. Si in quatuor, quarta pars Quadrãtis nomẽ, residuæ tres Dodrãtis accipiũt, & hui⁹ disciplinæ regula soluitur, quæ & plerosque turbat imperitos. Quia Philippus in expositione beati Iob, Aestum maris Oceani quotidie bis venire describens, adiunxerit hunc vnius æquinoctialis Dodrante trãsmisso tardius sine intermissione, siue die venire, siue nocte. Porrò, si per tria quid diuidere cupis, tertiam partem Trientem, residuas Bissem nuncupabis. Si per duo, dimidium semis appellatur, sic & cætera quæ verbo melius colloquentis, quàm scribentis stilo disci pariter & doceri queunt. Item de corporibus, siue milliarium, siue stadium, siue iugerum, siue perticam, siue etiam cubitum, pedémue, aut palmum partire habes opus, præfata ratione facies. Denique & in Exodo, dimidium Cubiti Semis appellatur, narrante Mose, quod habuerit arca testamenti duos semis cubitos longitudinis, & cubitum, ac semissem altitudinis. Et in Euãgelio quarta pars totius mundani corporis. id est, Terra mysticè Quadrãtis nomine censeatur, cùm mittendo in pœnam peccatori dicitur, Non exies inde donec reddas nouissimum Quadrantem. id est, Donec luas terrena peccata, vt Beatus exponit Augustinus.

TESTIMONIA VETERVM QVAE AD HVNC Bedæ tractatum intelligendum pertinẽt, petenda ex Plutarcho initio Apophthegmatum Regum, & Impp.

Ex Macrobio Saturna. Lib. primo.

Ex Plinio Natu. hist. Lib. XXXIIII, Cap. VII.

Ex Apuleio Apologia secunda.

Ex Quintiliano Orator. Inst. lib. 1.

Ex Iuuenalis Satyra decima,

Atque suos iam dextra computat annos.

FINIS.

NOTAE IN MAR-
CVM TERENTIVM VARRONEM DE LIN-
GVA LATINA.

LIBER PRIMVS.

DE LINGVA Latina ad M. Tullium Ciceronem liber quartus. Alij legũt, De lingua Latina, de disciplina originum verborum ad Ciceronẽ incipit liber primus. Potest ita legi, M. Terentij Varronis de lingua Latina liber quartus, qui est de verborum originibus ad Ciceronẽ liber primus. Quam lectionẽ ausim pro vera affirmare. Constat enim omne opus de lingua Latina in tres partes à Varrone distributum, Etymologicen, Declinationem & Syntaxin: duásq; posteriores partes septimo, ac deinceps, libris explicari. Primã verò, eámque bipartitam, sex libris contineri, quorum tres priores P. Septimio quæstori: posteriores Ciceroni inscripti. Illos quidem, de disciplina originis fuisse, in queis singulis per se libris, quæ contra etymologiam, quæ pro Etymologia, quæ ad eius formam pertinerent à Varrone disputantur. Hos autem de verborum origine fuisse, quibus quæ vocabula locorum ac temporum ex scriptis veterum qui prosa oratione scripserunt, excerpta essent, quarto & quinto: vt & sexto, earundem affectionum vocabula ex poetarum libris selecta, Varro explicauit. Ac proinde hic liber quartus est de lingua Latina: primus autem de verborum originibus.

A pertendendo] cur non potius à pertineo, pertinaciam, quàm à pertendo, declinat. cùm à teneo tenaciam dicamus. Plautus Captiuis, Tenáxne eius pater? P H. Imò epol pertinax. Ea fortasse ratio esse potest, quòd plerunque pertendere significat idem ac pertinacem esse, vt apud Terentium Eunucho act. 1. Scen. 1. Pertendens gnauiter: Propertium, pertendens animo. Cæterùm vt à peruicacia differat pertinacia, vide Nonium in Peruicacia.

In quo non debet pertendi] ac proinde Nonio Peruicacia, interdum bonarum rerum perseuerantia: Pertinacia, semper malarum dicitur. Glossis pertinax φιλόνεικος, φίλερις, δυστρεπτος καὶ φιλέριστος. Glossis meis manuscriptis impudens, obstinatus, durus. tametsi plerisque, vt & eædem glossæ testantur, Pertinacia sit idem, quod perseuerantia. vnde Glossis excusis Pertinacia ἐγκράτια, φιλονεικία.

At pertendit] pertenditur. Vertr. id Græci ὑποδιατείνεσθαι. Glossæ manuscriptæ imminere: ego verò, immorari.

Scrutantur] scrutamur.

Περὶ σημαινομένων] id est de significationibus.

Quasdam] quædam.

Cuncta] alij, certa: non necessariò. Cuncta enim hic, integra, non mutila, non mutata.

Vt hostis] idem penè Cicero 1. offic.

COLVMNA 4.

Vetustas non pauca deprauat] Vetustas interdum etiam sumitur pro diuturnitate temporis in futurum. Cicero, hoc nulla vnquam vetustas obruet.

Non pauca deprauat] pauca non deprauat. T. id est pauca retinet integra.

Fugitiua sedulitas Muty & Bruti retrahere nequit] Sic Terentius, fugitiuum retraham argentum: & Varro 1. de re rustica, Fugitiuarius, qui fugitiuos sequitur, vt retrahat. adde quæ scripsi ad legem 18. in verbo fugitiuarius, ff. de præscriptis verbis.

Non si non potuero] non si potuero. T.

Si quiuero] si quæro, alij si quiero.

In tramitibus] intrantibus.

Possent] possint.

Propter bu quaternas causas, &c.] alij, propter quaternas caussas: alij, propter has quatuor caussas: alij, propter ternas caussas: alij, propter has quaternas caussas. Vertranius Maurus hanc vocem, Commutationem, de-

lendam existimat hoc loco, artationis seu arctationis vocabulo correptionem dictionis intelligens Turnebus putat mutationem vocabulis accidere vel litterarum, vel syllabarum causa. Eam, quæ ex litteris accidit mutationem, quadrupliciter fieri, demptione, additione, artatione, commutatione. Quę in syllabis, productione, demptione, additione, artatione: atque ita, non malè hîc legi, propter bis quaternas caussas. Qua forma libro 7. infrà, libros faciam bis ternos. Verùm propiùs considerantibus, locus deprauatus ita restituendus mihi videtur. Propter has quinque caussas, litterarum enim, item syllabarum fit demptione aut additione: & propter earum artationem, productionem aut commutationem. Nam Fabius libro 1, has quinque mutationis caussas in vocabuleis enumerat. Si corripiantur, si porrigantur, si quid illis adiiciatur, si detrahatur, si permutentur litteræ vel syllabæ. Dicam apertius: dictiones singulas maximè mutari, si littera vel syllaba illis vel adiiciatur, vel dematur, vel ex vno loco in alium mutetur. Vel ex breui longa: vel ex longa breuis, efficiatur. Totidem enim mutationum caussæ accidunt.

Artationem, attractionem. Ita veteres legunt, superfluè: cùm attractio literæ vel syllabæ nihil aliud sit, quàm vel litteræ vel syllabæ additio, de qua immediatè dictum est. Proinde Vertranius legit, arctationem, eo vocabulo syllabæ potiùs quàm litteræ correptionem intelligens. Tametsi interdum artare significet replere, vt apud Ciceronem pro Rabirio. Vt econtrario Angustum, idem quod plenum ac densum, apud Tibullum. Turnebus verò tractationem legit, idque interpretatur traiectionem & trāspositionem. Alij alternationem: alij alterationem legūt. Ego excusæ nihil necessariò mutandum cēseo.

Idem enim artiũ quòd arctum] Artationi productionem ac latitudinem opponit.

Hic commorandum esse modo non putari] hic admonendum A. commonendum V. & S. cōmemorandum, Ver.

Expediam] expendam.

Quatuor explicandi gradus &c.] quatuor explicandi gradus. Infimus in quo &c.

Aerifodinæ] Aurifodinæ. V. Arefodinæ M. S. Cretifodinæ. M. S.

Viocurrus] Vnoculus, malè. legendum est, viocurus. Significat autem viarum publicarum curatorem, de quo in l. 2. in fin. ff. de cloacis. Paulus 5. sentent. 6. §. 2. qui publicis operibus procurat l. 2. §. 17. ff. Ne quid in loco publico: l. 2. ff. de via publica.

Consinxerit] quod finxerit.

Rudentisibilus] in epistola Cœlij legitur Rudentum sibilus: malè. Rudentisibilus enim Pacuuius ita confinxit, vt alibi Curuifrontem: vt & Lucillius Repandirostrum, Cortinipotentem, Hippocampelephantocamelos. Laberius reciprocicornem, lanicutem, vestitrahum, & Aristophanes innumera huiusmodi.

Incurui ceruicum pecus] idem apud Quintilianum 1. c. 10.

Chlamyde contorta clupeat brachium] Verba Pacuuij in Hermiona. Apud Nonium legitur clypeat: pro quo Liuius dixit paludamēto circum læuum brachium impetum facit. Est autem hîc obiter notandum peregrinātes, chlamydem sumere solitos. vide Plaut. in Mercatore.

Philosophia ascendens] descendens.

Vbi est aditus & initia regis] aditus ad initia rei A. alij, aditus & initia regiæ. Turnebus ita, Et initia regis, eo sensu, qui ad quartum gradum peruenerint, ij reges fuerint. Nam & ita Horatius, Rex eris, si rectè facies. Auson. erit rex, qui faciet rectè. Plautus, Rex sum si illum attigero.

Scientiam ad opinionem aucupabor, quod etiam nonnunquam &c.] id est, quid opiner, dicam. Nam in nostra valetudine opinionem interdum medici sequi solent.

Colvmna 5.

Secundum non præteribo] secundum præteribo, vel eo sensu: Si gradum summum nō ascendo, tamen secundum prætergrediar. Turnebus verò sic: Non solùm ad Aristophanis & Cratetis Grammaticorum lucernam hoc elucubro, sed ad Cleanthis, qui fuit Philosophus: quasi diceret, non modò vt grammaticus, sed vt philosophus has verborum origines expediam. Solebant enim philosophi, maximè Stoici, ad ineptias vsque verborum origines enucleare. Quod cùm Cicero faciebat, dicebat se Stoicorū ineptias imitari. Huic interpretationi fauet quod sequitur in M. S. Volui præterire eos, qui poëtarum modo verba, vt sint ficta, expediunt.

Nolui præterire eos] Volui præterire eos M. S. T. Hoc enim vult Varro, se voluisse vltra quosdam grammaticos progredi, qui nuda ac sola poetarum verba, vtcunque sint ficta, expediunt. Vnde mox adiicit, se non tantùm in Ennij verba (Ennij vocabulo veteres poetas intelligens) sed & antiqua ac prisca à Latini etiam regis temporibus deducta, inquisiturum. Neque probo quod quidam hîc accipiunt poetarum modo, pro poetarum more.

Expediunt] expendunt.

Non enim videbatur cōsentaneũ, quærere me in eo verbo, quod finxisset Ennius, causam negligere quod ante rex Latinus fecisset] Ennius, causari: negligere &c. Scal. Si ita est, nō quærere etiam,

tiã,vt ſuperfluũ,diſpungendũ eſt,ſed excuſſæ vt apertæ ſatis, nihil mutandum cenſeo: ait enim Varro, non eſſe conſentaneum poeticorum tantùm verborum origines ſcrutari, priſcorum verò originationem negligere.

An non potiùs mea verba]An non potiùs vſitata verba.

Obliuia]id eſt obſoleta,ignota, quorum Latini obliuiſcebantur.

De obliueis relinquam quorum partem,cùm ita inuenerim,vt opinor,ſcribam.]partim, quo ita inuenerim,ita opinor, ſcribã.T.ita reſtituo, De obliueis reliquam eorum partem, cùm ita euenerit,vt opinor,ſcribam, Vt hoc Varro velle videatur, obliuiorum verborũ quædam nõ omnino ac penitus obliuia,ſed quaſi.de his,prout res ita ac ſermo tulerit,etiam ex ſui ingenij ſententia quædam dicturum: alia, prætermiſſurum: at non illa quæ etſi rarò,ſunt tamen in vſu aliquo.

Pythagoras]V.Ariſtot.Ethic.& Phyſic.

Initia]Principia.A.

Vt omnia ferè]vt adeò ferè.A.

Quiſ fuerit motus] quin fuerint motus. MS.T.

Eius enim interuallum]eius annuum interuallum MS.T.

Initiorũ quadrigæ]quadrigas,quadripartitionem per tranſlationem vocat. Propriè quadriga Gloſſis τέθριππον quadrigum τετράζυγον quadrigæ τετραπωλία.

Quare quattuor] Quare quod quattuor A.

Quatuor genera rerum, totidem verborum.] Idem Varro lib.20.rerum humanarum(vel vt ibidem quidam legunt Rhetoricorum) apud Nonium in Quadrifariam,quæ ad mortales pertinent,quadrifariam diſpertierim,in homines,in loca,in tempora,in res.

Horum enim]harum enim MS. Vtrunque mendoſè A.niſi legas,minimum horum.

De his locis]de quibus locis MS.T.

Sed quæ]ſi quæ.

Quæ radices]quod radices.

Fines ſuas]fines ſuos.

Sæpe enim ad limitem arboris radices,ſub vicini prodierunt ſegetes] vel,ſub vicinas protriuerunt ſegetes:vel ita,arboris radices ſubuicinæ protriuerunt ſegetes.arbores dixit vel radices ſubuicinas proterere plerumque ſegetes alterius.

Incipiam de locis, ſub ipſius loci origine] id eſt dicturus de vocabuleis locorum ab originatione huius vocabuli,locus,incipiam.

Vt nunc dicunt conlocatum]τὸ nunc, nõ fruſtrà adiectum à Varrone. Nam antea Varronis ætatem dicebant locatum, non vt nunc, conlocatum.

Apud Plautum]in Aulularia.

Titiam habeo]v.Nonium in Locandi ſignificatio, Virginem habeo: ita apud ipſum Plautum in Aulularia.

Caſſam dote] dote caſſam. ita apud ipſum Plautum loco ſuperiore.

Trita]alij terea: alij terrea: alij Græca:alij Treca:alij Creta: alij Thrace: alij Threſſa. Scaliger legit,Tritaui.

Fanum in cuius muro locaui] fanum intumũ locaui V.fanum in ciuium muro.T.in cuius mœro liberi fanum locaui.S.

Vbi quidquam]vbi quidque MS.T.

Quod vſque id emitur] quod vſque id emit. V. Quod vſque idem,vt. T.S. eo ſenſu,non antè conquieſcit, quàm locatus eſt publicano:Vt hæc verba vel ad Præconem(qui ſemper vagatur donec repererit pretium) vel ad mercedẽ quæ ſemper ἀπολάζει referãtur:eóque ſignificatu Plaut. dixit,It ad me lucrũ.

Locarium] quod & ſolarium in l.15.ff.qui potiores:Græci τοπιατικόν.

Quod datur in ſtabulo & taberna vbi conſiſtant] quod datur in ſtabulo & taberna vti conſiſtant.Sic in l.15.1.ff.locati,ibi ſtabulum vel vbi greges eius ſtare oporteat.

Loci muliebres]honeſtè,pro vtero & natura mulieris: vt & apud Catonem & Lucretium.Dioſcorides τόπους dixit.

COLVMNA 6.

Cœlum dicitur duobus modis] pro eo ſcilicet in quo ſunt fixa ſidera & pro aere, ita in iure Inſtit.de iure naturali animalia quæ in cœlo:pro quo Theophilus πετόμενα.

Nam & Aſia] Nam vt Aſia MS.T. Duas autem hic orbis partes facit,tametſi Saluſtio teſte,in Iugurtha, plerique tertiam poſuere Africam.

Aſia dicitur pars prioris Aſiæ] ea Aſia minor dicitur intra Taurum ſita.

In qua eſt Ionia & prouincia noſtra Cilicia] vt Cilicia diſpungendũ.nec enim Cilicia minoris Aſiæ pars. v.Ciceronem pro Flacco, & Strabonem.

Pars eius ſummum] pars eius, ſummum T.

Demonſtrat cùm dicit] cùm demonſtrat dicit.T.

Hoc vide &c.] Verſus Pacuuij Thrococaicus.

Memorant]memorant Graij aera.T.atque ita verſus erit abſolutus.

Lucretius ſuorum & vnius viginti librorum initium fecit hoc] Si is numerus librorum Lucretij fuit, aut eius epitomen aut reliquias tantùm:aut alterius Lucretij opus habemus. alterius,inquam, fortaſſe eius qui amatorio poculo in furorem verſus per dilucida interualla libros conſcripſit emendatos, poſtea à Ciceronematus ab eo vndecim annis:à Varrone 24.

Aelius Gallus] Ælius MS. Stillonem intelligit: quanquam & Ælius Gallus de significatione verborum, quæ ad ius pertinent, scripserit.

Non malè, quod posterior Aelius multò potiùs celare à cælo: quàm cœlum à celando.] Atqui Plinius ex Varrone probat, cœlum à celâdo dictum. Ea re, Scaliger hunc locum ita emendat, quòd post reor multò potiùs celare à cælo quàm cœlum à celando. Ego verò ita lego, non malè, quòd postremò Ælius (tradit scilicet) multò potiùs celare &c. eo sensu. Ælij Galli, duæ de cœli originatione sententiæ non probandæ. Nam à prima, quà cœlum à cælando (Græci κοιλαίνειν) putat dici, Ælius tandem desciuit propterea quòd idem putat cælare potiùs à cœlo: quàm cœlum à celando dici. Secunda item eius opinio falsa, cœlum ideò dici, quòd diu minimè cælatur, id est occultatur. nam & interdiu & noctu cælatur.

A chao cauum] à chao couum MS. fortasse cohum: nam & ita Festus, alij etiam à κοῖλον deducunt.

Andromacha] Andromeda. S. Vt sint Anapesti ex Andromeda Ennij.

noctique caua] Andromacha: Nocti quæ caua. A. T. alij, pro nocti legunt noctu. Hi autem Anapesti hoc modo restitui possunt, nocti, Quæ caua cœli, signitenentibus confici bigis.

Cauationem] alij rationem, alij notionem, alij nationem. Turneb. procreationem (Cœlum enim omnia Ennio generat) alij adgnationem, alij adnationem legunt.

Cœli ingentes fornices] Sic Varro in Menippea, Cœli cauernas dixit: & vetus poeta cortinam. sed tamen fornicis vocabulum hac significatione impropriè sumi Cicero 3. de Oratore existimat.

Vt à cauo, cauea, cauile] Pro cauile alij legunt cauillæ, alij cauille, alij caulæ (quo sensu Lucretius caulas corporis, pro meatibus corporis vsurpauit) Turnebus cauile pro cauillatione hic sumi arbitratur. quid si, cauernæ.

Conuallis, cauata vallis] hæc duo cauata vallis ineptum glossema. S. Glossis conuallis μεσοφαράγγιον.

Et cauere cautione] caueo cautio vel cauatæ cauitione. V. cauete cauitiones MS. T. & cauedium S. Ego, verba priscæ formulæ aut legis hic laudari non puto: ita tamen restituo: & casæ, à cauatione. id ita esse vel Festus in casa, mihi concesserit.

vt cauum sit ortum, vnde omnia apud Hesiodum, à chao cauum cœlum] vt cauum sic ortum, vnde omnia apud Hesiodum à chao: à cauo, cœlum.

Territorium] v. l. 239. §. 8. ff. de verborum significat. Ciceronem in Verrem, Frontinum, Siculum, Flaccum. Glossis Territorium ἀγρός, ὅπου νομαία, ὅπου εἴχισμα, ἐνοικία πᾶσα χώρας.

Termentarium] extermentarium. V. malè. hic obiter notandum, Termentum Plauto detrimentum esse, teste Festo. Est & Glossis Tersorium ἐκμαγεῖον, quod & alibi Tergorium.

Triuolum, quo teritur] Tribulum, quo teritur. quidam ita legunt, non malè. Nã & Tribulum legitur apud Varronem 1. de re rustica & Nonium. Veteres etiam dixêre, Tribulam in fœminino. Virgil. 1. Georg. 2. Columell. 21 vnde Tribulare apud Catonem pro agitare: hinc etiam Trebla Catoni.

Fines agrorum termini] v. titul. finium reg. & Titul. de Termino moto.

Limitare iter] limitaneum iter, militare iter. Vertr. (nam & militaris via Ciceroni. Higino, Columellæ) malè. Limitare iter, est semita modica, quæ relinquitur inter duo confinia lata pedes quinque ex duodecim tabularum præscripto, de quo dixi ad l. quinque Pedum. C. Finium regundor.

Termini cùm in Latio] alij, quàm is in Latio: alij, cuius & Latio: alij cùm in Latino: alij cùm Terminus in Latio. T.

Termen] alij termon: alij termo. T. quidã terminia.

τέρμα] τέρμονα. T. Glossæ Termini τέρματις, Termino τερματίζω.

Via quidem] Via siquidem. A.

Quæ sola teri possint] quæ solo teri possint. Scal. Lucretius, Loca nullius antè trita solo. Solum, infimum pedum calcaneum. Plautus, Qui auro habent suppactum solum.

Pinsibant] pinsabant A. Pisabant apud Nonium. alij pinsebant. quo modo Ennius annal. 10. pinsebant terram genibus.

Ab eo qui Romanus combustus est] alij legunt, ab eo quod Romanus Romæ non combustus: alij, quo ad Romæ, eo sensu, mortuo non combusto, vel combusto, osse tamen eius excepto, ad purgandam familiam, nec sepulto, familia funesta manet. Cætera vide apud Seruium libro 6. Æneid. Cicero 2. de legibus. Varronem 3. de vita populi Romani &, Nonium in Anthraciis. de sepulturæ veteris ratione. Quod ad penultimam lectionem attinet ea Vertranio placet, displicet Scaligero. Nam etiamsi Romę non fuisset combustus, non dicebatur humatus, antequam iusta soluta fuissent. neque propriè situs nisi posita inscriptione. Ante Nouendiale sacrum supra terram esse dicebatur: vbi comburebatur locus vstrina: cùm conditus, funus: post denicale sacrum, humatus: vbi humatus, sepultus.

aut si os exceptum mortui] digitum ad eam

eam rem abscindi testatur Festus:id genus Februi exuerrias, vel exuerræ Festo in Euerriator.

COLVMNA 7.

Et dicitur humilior,quæ ad humũ sunt,aut à re vt Sabini & Lucani]Et dicitur humilior,quę ad humum, vt Sabini vt Lucani. V. Et dicitur humilior, demissior, infimus, humillimus,Turn.vt hoc modo coniungãtur, voci humilior ea quæ pòst sequũtur,ibi,vbi nunc est Roma.Septimontium. Scal.ita legit,Sunt quæ ab humo, vt Apulia & Latium: aut declinata ab hominibus, & Sabini & Lucani; Vtrumque vt Hetruria & Thusci, eo sensu: ab humo Hetruriam ,ab hominibus Thuscos dici. Idem paulò antè sic legit, Et dicitur humilior, hinc vbi nunc est Roma Septimontium. Et pòst, Sunt quæ ab humo vt Apulia & Latium. alioquin, funesta non dicitur humilior, sed mortuus potius. Idem alio loco notat posse & hũc locum ita legi,& dicitur situs.

Latium vtrumque] nouum & vetus Latiũ intelligit: alij tamen legunt,Latium aut vtrunque.

Qua regnum fuit Latini vniuersus ager dictus Latium]dictus Latius V.T.vt aruus apud Plaut.Potest ita legi,dictus Latinus, vt & infrà à Prænestę Prænestinus, Aricia Aricinus.

Vt nostri augures publicè dixerunt] publicci. V.S.Cicero. publici augures videntur.

Ab Romalo]à Romo.V.T.

feruntur auspicia] seruntur auspicia V.T.

Eo enim ex agro Romano primum progrediebatur] alij,Romam primùm. Scaliger ita legit,Romani primùm progrediebantur.

Gabinus siue peregrinus] Gabinus quoque peregrinus.S.

Secundum hos hospitia habent singularia. Ab reliquo discretus] Secundum quos auspicia habent singularia: alij, secundum hos auspicia habent singularia ab reliquo: alij, secundum quos hospitia habent singularia.ab reliquo discretus.

Ager]Vetus scriptura ita habet, ager dictus est, in qua terra agebant, & vnde quid agebãt,aut quo fructus causa: à quo id Græci dicunt ἀγρὸν vt ager, quo agi poterat. Fabius tamen primo & vltimo ridet Varronem cùm ager ab ἄγος Græco sit,non econtra.

Sic qua agi dictus] Sic agitatus eius.M.S.

In quadratum actus]Vetus scriptura in quadratum actum, & latum & longum est centum & viginti.Turn.

Centuria]vide Columellam.Sic.Flac. Varronem de re rustica.

Vt tribus multiplicatæ idem tenet] alij legunt tribus partibus. Turnebus verò ita, vt tribus partibus multiplicatæ: vel ita, tribus multiplicatæ.

Qua vehebant viæ, quo fructus conuehebant villæ,] Imò quà vehebant primò vehæ,deinde viæ. Item quo fructus vehebant & vnde vehebant, vehilæ: & postea villæ, vide Varron.1.de re rustic.

Ager cultus à coalescendo] malè à coalescẽdo Varr.cultum agrum deducit,cùm potiùs à colendo esse ac dici debeat.

Quod primùm ex agro plano fructus capiebant campus] malè:id enim potius à Græco. Nam Siculi ἱππόδρομον κάμπον vocabant à flexu equorum qui ibi certabant.

A collendo colles] cur non potius à collo, colles.

Saltus &c.] v.l.penult.§.1.ff. si seruit.vindicetur:l.25. ff.de pignorat.act.l.52.ff.de act. empti.l.8.ff. de instructo. alia est explicatio huius verbi. Nam in assignatione agrorum quatuor centuriæ coniunctæ,saltus. significat aliàs saltus montem ingentem, vt saltus Pyrenæus dixi plenius ad Festum in voce Saltum.

Semẽ,quod non planè id quod est]alij id quod inde:alij,id quidem vnde.Vertranius,Semen dici putat, quòd se minus sit cùm seritur quàm cùm metitur. Turnebus à semi, quòd sit semiperfectum quiddã,habita ratione ad id quod ex eo prodit.

Alia quæ]alia.quæ M.S.A.

Secta terantur] de tritico id intelligi oportet,non de farre.Far enim non in area,sed in pistrino pinsebatur atque ex suis folliculis extricabatur: cui vsui pistulæ farrariæ.

Locatin vrbe pura areæ] Pura, id est non ædificata, vnde locus purus in iure,non ædificatus.

COLVMNA 8.

Ager restibilis, qui restituitur] alia significatione ager restibilis dicitur, qui bis in anno aratur. Cæterùm ea forma restibilis à restituẽdo,qua prostibulæ & prostibulum, à prostituendo. Restibilis autem παλυμφυὴς & παλίμβλαστος Græcis. dixi plenius ad Festum.

à Nouando noualis ager.] Nouare hic est arare quod Græci νεεῖν, adde Varronem 1. de re rustic.18.Plin.19. quid Noualis terra, vide l.30. §.2.ff. de verborum signif. Glossis Nouale νεάσιμον, Noualis terra,νέασις νέατος.

Noualis ager aruum]alij ita legunt, noualis ager aruus, vt apud Plaut. non aruus hic sed pascuus est ager. Eadem ratione apud Grãmaticos & Varronem,ager aruus dicitur.alij aruum interpretantur agrum aratum nec satum:alij agrum sationalem.

Arationes] Arationes,agri erant publici,

qui aratoribus colendi dabantur (plerumque aratoribus etiam lege publica auferebãtur,& colonis assignabantur. vt Capuanus lege Iulia) ex quibus decumæ siue decimæ (vnde agri decumani dicebantur, iis oppositi qui immunes Ciceroni 4.in Verr.dicuntur) vt ex pascuis agris, scripturæ (Plautus, ob meam pecudẽ scripturã accepit.vide quæ scripsi ad l. 9.Cod.de vectigalibus in verbo Arabarchiæ.) è portubus, portoria, vectigalia populo Romano pendebantur. Cicero pro L. Manilia, Neque ex portu, neque ex decumis, neque ex scriptura vectigal seruari potest:& 4.in Verr. Mercator, arator, an pecuarius. Vbi postea meminit ordinis aratorum, pecuariorum & mercatorum. Et hoc quidem modo aruus & pascuus arger distinguuntur, vt & pecuaria & aratiuncula apud Plautum.

Sustollit] sustulit.A.

Sulcus &c.] Varro τὸ sulcus,à sustollit deducit,quod melius à Græco ὅλκος.Et in libris de re rust.sulcum interpretatur,quà aratrum vomere lacunam facit. Et veteres quinto, sexto & nono sulco serere dicebãt,pro quinquies,sexies,aut nouies serere agrum.de sulcis aquariis.v.l.1.§.5.§.9.l.24.ff.de aqua & aquæ pluuiæ.

quòd ea terra iacta, id est proiecta, porca] alij legunt,porrecta. Sic idem Varro 1.de re rust. 29.porcam dictam esse ait,quòd ea seges frumentum porricit, Alij grammatici quòd porriciat,id est prohibeat aquam frumento nocere. Porcas à rusticis liras vocari Columella ait.Cùm inter duos sulcos latius distantes medius cumulus sicam sedem frumẽtis præbet. De porcis & sulcis aquariis.v.l.24.ff.de aqua & aquæ pluuiæ.vide Festum.

prata quod sine opere parata] aliter Colum, 11.c.17. quòd protinus sint parata, nec magnum laborem desiderent. Et Varro 1.de re rustic.prata parata appellant. Fortè pratum à Græco est. Nam apud Græcos πρασὸν,viride. adde l.31.ff. de verborum signif. adde Festum.

Sine opere] sine opera.

Diuidit in eos agros,cùm scribit Sulpitius] mẽdosus hic locus videtur Vertranio. Vetus ita habet,Diuidit enim eos eius Sulpitius. Turnebus,diuidit enim eos Scius Sulpitius. Scal. alludit eò cùm scribit Sulpitius.

Vt rursus capias fructus appellantur rura] Falsò hæc à Varrone. Rura enim potius à Græco ἄρουρα.

Sulpitius] Iurisconsultus scilicet.

plebei rura largitur ad aream] alij legunt largitatur ad aream. Scal. verò, plebi rura largiuntur adoream, vel plebi rura largitura adoream. Adoream, id est vberes fructus & prouentus.Id enim Plauto ex aliis authoribus.aliàs ad aream largiri rura, quidam putant idem esse quod,agros frumentarios largiri: cõtra quàm prata adfœnile. Alij,ad annuas messes largiri. fortè addendum est ad arandum. Alioquin aream dictam Festus arbitratur,quasi exaruerit, neque quicquam possit generare.

Prædia dicta:item vt prædes à præstando] cùm quid de publico conducebant mancipes & publicani, prædes dabant, qui prædia sua ob eam rem obligarent, teste Cicerone in Verrem. Ac prædia,res ipsæ: prædes, ipsi fideiussores,Asconio.v.Festum in Præs.

quod ea pignori data] pignore dato, alij eo pignore dato.

publicè mancupes fidem præstant] Publicè mancupi fidem præstent,Vertr.

Vbinunc est Roma septemmontium demissior infimus locus.] vbi nunc est Roma Septimontium nominatum à tot montibus. T:Scaliger in appendice putat citari hìc à Varrone versum Trochaicum cum acrostichide hoc modo,Hic vbi nunc est Roma,Septemmontium demissior infimus locus. Quæ verba, Varronis interpretatio mox sequitur, infimus, humilimus. Antea quoque dixi quibusdam videri hæc verba Varronis coniungenda superioribus,vbi de familia funesta agitur.

Terra abijt in nimbos] abit

Pacuuius, Terra exhalat auram atque auroremhumidam atque humectam] Est qui ita restituat, Pacuuius, exhalat auram terram atque auroram humidam atque humectam.

Hinc sudor quiuis deorsum in terra himber] hinc sudor aquæ vis deorsum.A.hinc sudor vdor ei quamuis,V.hinc sudor,vdor. Is quãuis deorsum in terram vnde sumi potest puteus. Alij ita legunt,hinc sudor quiuis himber in terra:alij,hinc vdor. Aquæ vis in terra himber. Alij,hinc vdor aquæ vis deorsum. hinc terra Vmbria. (Vmbri Diodoro,Solino & aliis ἀπὸ τοῦ ὄμβρων) Vel ita, hinc vdor,hinc quæuis deorsum terra, vt Vmbria humilior. De Vmbria adde Isidorum.

Æoles dicebant τὸν πύθιον ὦ πόταμον &c.] Æoles dicebant vt πόταμον sic ποτᾶρα & πότον, vt nunc ῥέαρ.T: Æoles dicebant πόταμον,sic potura à potu V. Æoles dicebant ποτᾶρα ἀπὸ τοῦ πότου,non vt nunc ῥέαρ.S. alioquin πύθιον non est dictio Græca eo sensu: sicuti & πόταμος. Illud enim Thucydidi significat templum Pythij Apollinis (non aquam vt perperam putat Hesychius) Hoc verò fluuium significat,non puteum. Quinetiam potura verbum satis insolens.

Puteoli à puteis vel putore.] adde Festum. Strabonem 5.Stephanum de vrbibus.

Vbi in puteis obruebantur homines qui locus publicus extra Exquilias.] Horatius de Exquiliis lo-

liis loquens, Hic miseræ plebis stabat commune sepulchrum, &c. plebis dixit, quia is locus sepulturæ inopum in suburbanis destinatus: Culinas appellatum eundem locum Vrbicus scribit.

Puticulos] alij Putiluculos: legendum Puticulos. S.

quòd inde suspiciunt lumen.] quòd antea suscipiunt. A. Quo deinde suscipiunt perpetuò flumen, lacus: Lacunę, in qua ibi aqua. T. quo inde suscipiunt. V. quoinde suscipiunt perpetuò flumen, Lacus, Lacunæ. Lama vbi aqua contineri potest S. vt τὸ quoinde sit idem quòd vnde.

perpetuò lumen] perpetuos lumen V. perpetuo flumen. T. Nisi τὸ Lumen significet funera quæ cum funalibus efferebantur.

Stagnum quod Græcè στάμνον] στέγανον Vertr. στέγνον T. Stagnum à Græco στέγνον S. inde Statinæ seu Statiuæ aquæ, contrariæ perennibus & manantibus. 2. Plin. 88. Ego nihil mutandum censeo. Id enim vult Varro, Stagnum à στάμνον deriuari: id enim appellationis habuisse primùm. de Stagno. adde l. 1. §. 4. π. vt in flumine publico. quod restagnare. v. l. 1. §. 6. π. de aqua & aquæ pluuiæ: l. 2. §. 28. π. ne quid in loco publico.

quod nomen habet primum.] habuit primum V. hoc quid sit, dixi. sed quid? Scaliger ita legit, quod non habet rimam. mouetur autem eo quòd Græci vocant στέγνον, id quòd minimè rimosum est & fideliter continet, cui contrarium sit futile.

Stillicidia, fluminaque vt ita fluant cadántque.] Stillicidia fluuia, quæ vt ita fluant, cadántque V. Stillicidia, flumina, aquæ vti fluant cadántque S. (sic enim in Senatusconsulto apud Frōtinum quominus ea aqua ire, cadere, fluere) inde Caducæ aquæ, quæ ex diuidiis seu Castellis & fistularum manationibus fluebant. Ego ita lego, stillicidia, vti nunc sunt, vt ita sint, cadántque. argumento legis 17. §. 3. π. de seruitutibus prædiorum vrbanorum.

fluit continuè] fluit continuò A.

qui circum Æternum habitant flumen Amiternini] fortè legendum Amaternini. Græci ἀμφιτέρμονες.

qui aliter facit ex ambitu causam dicit.] qui aliter facit indagabili ex ambitu caussam dicit. V. Vertr. ita lego, Qui ad honores iter affectat indagabili &c. vel qui honores ita assectat &c. indagabilis ἐπεύθινος.

quod caput] cuius caput. S.

extra Latium] rectè: oritur enim Tiberis in Tuscis: ideóque nomen eius nō Latinum.

nihil Latinum, vt quod] Latinum & ignotum vt quod A malè. nec enim ignota Tiberis origo. Nam à Tiberi Tusco, Tiberis qui antè Albula. vide Festum.

anceps est historia] id est duplex. sic enim apud Nonium Anceps.

Dehebrim] alij Tibrim: alij Deheberim. 3. Plin. 5.

Albulam vocitatum] Albulam appellatum. V.

COLVMNA 9.

propter Tiberim regem] alij Tiberium legunt ex Liuio. De Tiberi hoc constat. Tiberim, à Tiberi Tusco: à Tiberi, Tiberium regem, Deum Tiberinum, Tiberiûm familiam.

& Austrum] & Eurum V.

Europa] vide. V. Festum in Europa.

Manlius] Manilius v. Mallius MS: de Manliorum & Maniliorum familia dixi ad Festum.

sunt & nomina) multa desunt *quæ ibi ab Sabineis necata armis*] necata armillis: ita lego.

Tarpeium saxum] pars erat montis Tarpei seu Capitolini, vnde nocentes deiiciebantur periuri communiter. Manlius eò etiā deiectus: vt & qui Tribunorum maiestatem violassent. quæ pœna postea legibus vetita. l. 25. π. de pœnis. saxum etiam dicebatur simpliciter. Horat. Deiicere è saxo ciues.

ab eo latè Saturniam terram, vt etiam Ennius appellat.] Italiam, Saturniam olim vocatam author Halicarnasseus: eorum oppidum Saturniam illic fuisse vbi Roma, testatur Ennius apud Catonem in Fragmentis Originum. Hinc Virgilius, Ianiculum hinc: illi fuerat Saturnia nomen. T. S.

quam Iunius scribit] quam Iunius describit, vel de qua Iunius scribit.

Iunius] Gracchanus s. de quo in l. vnica. π. de officio Quæstoris.

nunc vocant Pandanam] quod semper pāderetur, ac pateret, teste Verrio.

ab aduentu hominum] ab aduentu hominum. T. hanc emendationem à Scaligero nō probatam: eò magis admittendā puto, quòd sequentia Varronis verba eam satis euidenter arguunt, ibi paludibus: & pòst, qui aduehebantur ratibus.

ea qua tum itur Velabrum] ea qua tum descendebant, dicitur Velabrum. ea qua tum dicitur velabrum. V. de qua tum dicitur velabrum. infrà, qua nunc itur velabrum. S.

vnde ascendebant ad rumam noua via lucus est & sacellum lacum.] Vnde escendebant ad imam nouam viam locus sacellus labrum V. vnde escendebant ad imam nouam viam locus sacer velabrum T. vnde ascendebant ad Rumiam, noua via, vti lucus & sacellum larum S.

Velaturam facere dicuntur] velaturam facere Varroni lib. de re rustica dicuntur qui

ex plaustrorum vecturis viuunt. Plutarchus, πλοῖ δὲ πορθμεῖον βυλαπῦ ἔχον χαλκοῦν.

Quadrantis ratitis.] ratici V. malè. Quadrans ratitus dicitur Festo & Plinio 38. cap. 3, quòd in eo esset ratis effigies: vt in nummis, in asse. Ratitus igitur idem quòd ratem habens, rati insignitus ac notatus. Quin, ex hoc loco notari potest, quadrantem portitoribus solui solitum vt & balneatori. Horat. Iuuenal. vnde balneum, res quadrantaria dicitur Senecæ epist. 87.

Reliqua vrbis loca discreta, vt Argeorum sacraria in XXVII. *partes vrbis disposita &c.*] Alij Argeos loca sacris faciendis interpretantur. Alij verò existimant per quatuor tribus Argeos diffusos per XXVII. sacraria: cùm & infrà legatur Primæ regionis quartum sacrarium: & pòst, Argeorum sacellum sextum. Planè Varro hoc dicere videtur, Argeorum sacraria in XXVII. partes vrbis disposita.

Vt Argeorum] cum Argeorum V.

In XXVII. *partes*] in totidem partes, seculo Varronis, Roma distributa: seculo Augusti, in XIV. teste Dione lib. 55. Plinio Tacito. P. Victore.

Colvmna 10.

E queis prima est scripta regio Suburana] vt vltima Arnensis. Cicero in Rullum, describebat ab Suburana vsque ad Arnienſem.

A Cælio] à Cœle. V. alij Cele. Halicarnassius Καίλιος.

Cœly] Cœlis V.

Vicus Tuscus] Ergo Varro putat à Vibēni Tusci copiis in eum locum deductis vicum Tuscum appellari, quòd aliter extat apud Liuium.

Inter eas] inter eos. V.

Minernium.] Templum Mineruæ: vt Dianium, templum Dianæ.

Cerionia, quòd hinc oritur caput sacræ viæ] videtur id velle Varro, Cerioniam denominari à κάρη quod caput est Græcis: quasi Carioniam dicas.

Sacræ viæ] v. Festum in Sacram viam.

Ab Streniæ sacello] ab Stireniæ sacello. V. alij Sereniæ. v. Festum in Sacram viam.

Quotquot mensibus] quot mensibus V. sic Cato c. 43. rei rusticæ, Capita oleagina quot mēsibus fodere oportet. Idē verbū reperitur in lege Cum hi 7. §. si cui 24. ff. de trāsac. l. nec semel 12. §. nouissimè 5. ff. quādo dies legatorū. ad eā formā, superiorib. locis in iure, quotānis dicitur: & Plauto in Sticho, scena 2. quot Kalēdis. Liuio 5. quot diebus. Cæterùm Idibus (vnde Idulia Festo in Sacrā viā) hęc sacra fiebāt: iisq; agnā immolabant Ioui, teste Ouidio. ex cuius agnæ lana, flamines Diales conficiebāt albogaleros suos. Ad eā consuetudinē alludere videtur Horatius his verbis, Dum Capitolium, Scandet cum tacita virgine Pontifex.

Proximo cliuo] primore cliuo V. & Vert: primori cliuo A.

Subur.a] Sucurra v. Festum & Quintilian. 1.

Sucusam] Succusam. V. & Vertr.

Secundæ regionis Esquilinæ] secundæ regionis collis Esquilinæ.

Esquilinæ] Exquilinæ V.

Rege Tullio] rege Tullo V. & Vertr.

Lucus fagutalis &c.] lucus fagutalis & vixarum Querquetularum sacellum.

Concinit] conuenit V.

Lucus Mephitis] lucus Mefitis V. lucus Martis. V. lucus Meficis. V. malè. vide Festū in Septimontio: & Seruium 7. Æneidos.

Quorum angusti fines non mirum. Iamdiu enim latè auaritia vnà est.] quorum quod angusti fines non mirum: iamdiu enim latè auaritia vagata est. vel auaritiæ via est. Hinc Ouidius Iupiter angusta vix totus stabat in æde. & Varro 1 de vita populi Romani, omnia regiis temporibus delubra parua fuerunt, vt in veteri cultu: quę sunt consentanea, quòd sint paupertina, sine elegantia ac cum castimonia, certè statuaria, quam Alexandrinus κακοτεχνίαν appellat, multò pòst introducta.

Lucus larum & Querquetulanum sacellum] & larium Querquetulanum sacellum V. larum Querquetulanum. T. vt apud Liuium larum permarinum. Porrò, quos lares Querquetulanos hìc Varro appellat, Festus Nymphas Querquetulanas vocare videtur.

Terciceps os] Terticeps os V. terticeps V. T. Vertr. Tricepsis. Volaterranus.

Dexterior via] dexteriore via. T.

Tabernola] pars quædam in vrbe ad Cœlium montem.

Quadricepsos] quatriceps V. quatricepsis Volaterranus.

In figlineis est] in singulis est. V. in Esquiliis est. T.

Quinticepsos] quinticepsis V. quinticepsois T. Porrò biceps, triceps, quatriceps, quinticeps, non significat, habere quattuor vertices, vt putat Volaterranus: sed secundum esse, tertium, quartum, quintum caput.

Septimius mons] Sceptius mons. V. T.

Pœtilium] Petillium V. alij Petellinum: alij Petilinum: ex P. Victore. Vertr.

Esquilinus sexticepsos] Esquiliis est. S.

Cispius mons] sic Festus: alij, Cispeus.

Aedituamus] æditus V.

Habere] habitare.

E queis] è quibus V.

Viminio] Vimineo. Victor. Vimino V.

Viminetæ] vimina nata. A.

Colvmna 11.

Ex Argeorū sacrificiis] ex Argeorum sacris.

Aduersum est pila Naris, ædem salutis] aduersum est pila Honoris V. aduersus est pilã Horatiam T. (in ea Curiatiorum spolia fuisse testis est Halicarnasseus) Alij Pilonoris legunt: alij, honoris ædem, malè. cùm trecentis annis post Argeorum sacra, dedicata ædes honoris fuerit à Marcello. Turnebus aliquando legit aduersus est Apollineris ædẽ. vel aduersus est Apollinaris. Collis vel vicus. Hunc secutus Scaliger legit Apollineris ædẽ & Salutis. Hæc enim omnia fuerunt in colle Quirinali & Apollineris ἀρχαϊκῶς, vt boueris, sueris, lapiderum, nuceerum, regerum.

Collis Mutialis] collis Martialis S. teste Dionysio 9.

Habere solet] habitare V. Vertr. T.

Dei fidy] per eum sanctissimè adiurabant: vnde Græcis πίσιος. Comicus per Dium fidiũ quæris, iurato mihi. Video, necesse est eloqui quidquid roges.

Mustellario] Instellario. V.

Turaculum] auraculum V. auguraculum. T. Locus erat vnde augures auspicabantur Festo: in quo Numa inauguratus, Liuio. auguratorium apellat Victor, idq; in Palatio collocat. Græcè οἰωνοσκόπιον, οἰωνοσκοπεῖον. In castris quoque similis locus erat, vbi duces auspicijs operam dabant: idque augurale Tacito 2.

Aedificium solum est] id est, multa illic delubra & fana, sed priuata tantum ædificia.

Quod Palantes] quod Palantei V.

Aborigines] qui essent. V. Festum.

A pecore] id est pecoris balatu vt Nęuius. nisi sit legendum, pecuscum à pecore V. Festũ in pecuscum, partem Palatij fuisse Scaliger notat.

Germalum] Cermalum Fest. Κέρμαλον & γέρμανον Plutarchus in Romulo.

Hi inuenti] è Tibri inuecti. S.

Veliæ] Cato testatur in fragmentis Veliã, partem montis Capitolini à vellenda lana appellatam ante monstratam ab Hetruscis vellaturam.

Vellera] vellemera. V. vellemina: vel vellimina. Nam & ita Varro in libris de re Rustica. S.

A quo tribus appellatæ] sic Plutarchus in Romulo. Centurias tamen equitum fuisse ait Liuius, & Plin. de viris illustrib. vnde Horatio, celsi Rhamnes. Sed nihil vetat populum in tres partes diuisum: & tamen ex ea vnaquaque centuriam equitum institutam.

Tatiensium] Tatium. V.

Tatienses] Taties. V. Vertr. Titienses. Plin. Liuius. Festus: alij, Tatij. vtrunque non malè: nam à prenomine Titij Tatij regis, Titiẽses: à nomine, Tatienses. Tities vocat Propertius: vt Lucanus Titios sodales.

Ramnenses à Romulo] Ramnes. V. alij Rhãnes. Cæterum qui Ramnes vel Ramnenses hîc, Varroni, tribus: Horatio, ciues Romani.

A Romulo] idem Liuius, Plutarchus, Plinius.

Luceres à Lucumone] Sic Plinius: Festo Lucerenses & Lucomedi à Lucomo Tusco vel à Lucero rege Ardeæ. Plutarchus ab asyli loco. Vide Sigonium. 1. Emendat.

Iunius] Gracchanus cognominatus à Gracchi amicitia, vt ait Plinius. Eius Cicero meminit 3. de legibus, & lex vnica ff. de officio Quęstoris.

Volumnius] Voluius. V.

Quinta, quod sub Roma, Romilia.] Ex hoc loco possis colligere, certum quendam ordinem fuisse tribuum. Sic Cicero in Rullum conqueritur in agri diuisione & assignatione, Rullum incipere à Romilia prætermissis vrbanis Saburana, Esquilina, Collina, Palatina, à quibus primis incipere debuit. T.

Et sic Harpocrates digito significat, qui sunt Taantes &cæt.] Et soe &cæt. V. etsi, &cæt. Vertr. etsi Harpocrates digito significat, vt taceas, Politianus Miscell. 83. Forte legendum, vt taceam, optimo sensu. Etsi Harpocrates digito teneat labellum & significet ne hoc euulgem, tamen hoc dicam. Alij ita hũc locum emendant. Et st. non malè, pro silentij indicio τὸ st. vsurpantes vt est apud Plautum Truculento Act. 3. scen. 1. apud Terentium Phormione Act. 5. scena 1. Scaliger putat, hęc verba sumpta ex veteri quodam poeta qui ita fortè scripserit. Sanctè Serapis, Isis & Harpocrates digito qui significat st.

Harpocrates] Plutarchus in Iside refert Harpocratem Osiris & Isidis filium exterricinium, id est natũ antè iustum tẽpus (quẽ νἠπύθμον Græci) vocem non emisisse nascendo: atque ob id silentij Deum haberi, eiúsque signũ apud Ægyptios ore obligato atque digito obsignãte. Inde Ausonio sigalion dicitur. Aut tua Sigalion Ægyptius oscula signet. Catullus, & patruum reddidit Harpocratem, id est mutum & elinguem. his adde Augustinum 18. de Ciuitate 5.

Taantes] Taantes Eusebio: Mercurius fuit non Deus Pheniciorum sed Ægyptiorum Thot vel Theuth. teste Cicerone in libris de Natura.

Astarte] quæ & Astaroth. Ea fuit Venus quam Solomon etiam coluit: 1. Reg. 11. dicta autem Astarte à grege & victimarum multitudine. Alij putant fuisse Iunonem sub ouis forma adoratam: Nam & Iuppiter Ammon, sub specie arietis colebatur. Alij, deam fuisse Sidoniorum & quidem Venerẽ, Astri figura cultam: quemadmodum & Dagon à reliquis Phœnicibus, sub piscis forma, quibus

Dag piſcem ſignificat.

Ambracia] Samothracia V. rectè. Hi enim omnes Dij in Samothracia culti. alij legunt Imbraſia. Nam & ita Ambracia dicitur à fluuio Imbraſo, teſte Callimacho & Stephano. quanquam τὸ Ambracia non omnino repudiandum, cùm inibi Æneam Veneri & Diis magnis (qui ſunt Dij Samothraces) templũ ædificaſſe Dionyſius ſcribat.

Samothraces Dij] qui à Dardano in Phrygiam: ex Phrygia ab Ænea in Italiam poſtea deuecti. Varr. 2. Humanar. Feſtus in Salios. Vnde hi Romanorum penates καὶ θεοὶ μεγάλοι teſte Caſſio Hemina. Tertullianus libro de ſpectaculis, Tres aræ, trinis Diis parent, Magnis, Potentibus, Valentibus. & Iuuenalis, Iuret licet, & Samothracum & noſtrorum aras. Eorundem ſacris religioſiſſimis hominis initiabantur.

Neque, vt vulgus putat, hi Samothraces Dij, qui Caſtor & Pollux.] Pauſanię tamen & Euſebio de præparatione Euãgelica, Samothraces Dij Caſtor & Pollux. Cabiri, Corybantes. Macrobius Iouem Iunonẽ & Mineruã fuiſſe ait.

Diuipotes] qui & ob id κάβειροι Euſebio de præparatione Euangelica: Cabir enim Syriaca & Phœnicia lingua, potem ſiue potentem ſignificare, vir doctiſſimus antea notauit. quo pertinet illud Tertulliani, ſuperius à me relatũ ex libro de Spectaculis. Tres aræ Trinis Diis, magnis, potentibus, valentibus.

Hæc duo cœlum & terra quod anima & corpus: humidum & frigidum] hęc verba humidũ & frigidum, ad corpus referenda. Eſt enim anima calor & ſiccitas.

Parire] ἀρχαϊκῶς pro parere.

Genus penneis condecoratum] id eſt aues: vt & apud eundem Ennium corpora pennipotentum, id eſt auium.

Non animas] ſumptũ ex Epicharmo vide Laertium in Platone.

Venit diuinitus ſepulleis inſinuans ſe ipſa anima] Lucretius in pecudes alias diuinitus inſinuet ſe Ennius, vt noſter cecinit.

Animalium ſemen ignis.] V. Feſtum in geniales Deos. Turnebus putat Zenonis eam ſententiam fuiſſe, ignem ſua vi omnia deflagrare: deinde omnia per ignem renaſci, quod Scaligero diſplicet: primõ, quòd Zeno huius ſententiæ author non fuit. Deinde nõ magis fieri poſſe vt anima conſtet ex incendio & conflagratione, quàm ex corruptione. Cenſet itaque, hic non agi ἐκπυρώσεως, ſed de eo quod præter quatuor elementa, quintum conſtituitur à Zenone (quod ab Ariſtotele ἐντελέχεια) igni ſcilicet: ex quo mens & anima. De quo vide Ciceronem 4. de finibus & in Academicis: Tertull. libro de anima. Plutarchum in Decretis. Laertiùm in Zenone.

COLVMNA 12.

Innumerabiles & immortales ignes] Stellas & Solem intelligit.

Epicharmus Enni] id eſt Ennius in eo opere cui titulũ fecit, Epicharmo. Nã Epicharmi poetæ Pythagorici quædã περὶ τῆς παλιγγενεσίας interpretatus eſt Ennius: ab eo opus ſuum Epicharmum inſcripſit, in quo illam παλιγγενεσίαν ſibi accidiſſe teſtatus eſt. Hoc verſu: Nam videbar ſomniare ego Med eſſe mortuum. Et Horatius de Ennio loquens, dicit, Enniũ curaſſe ſomnia Pythagorica.

Iſtic eſt &c.] Trochaicus ex Ennij Epicharmo.

De ſole ſumptus ignis.] Varro 1. de re ruſtica, Principia mundi Ennius ſcribit, aqua, terra, anima, Sol.

Iſque actus mentis] iſque totus mẽtis eſt. T. *mentis*] id eſt mens, quomodo in eodem opere alibi Terra corpus eſt, at mentis, ignis eſt.

Humores frigidæ ſunt humi] humores frigi deſcunt humi. V.

Omnia ex ſe genuerunt] omnia ex genuerunt. V. T.

Frigori immiſcet calorem] Trochaicus.

Humori ariũdinem] Sic Varro in Prometheo. Excuſi & Vertranius, ariditatem habẽt. vtrumq; probabile eſt. Nam & Plauto hilaritudo & hilaritas dicitur: Cæcilio pulchritudo & pulchritas: Tullio beatitudo & beatitas. de quibus vide Gellium. 13. cap. 3.

Animam æther adiungat] adiugat, id eſt adiungit: eſt autem clauſula Trochaici verſus Paccuuij in Chryſe, qui integer eſt apud Nonium. Cæterùm hoc innuit, animam eſſe ex æthere, corpus ex terra: ne alioqui putes hic agi de connubio & amore cœli & terræ, de quo apud Euripidem Æſchylum, Virgilium, Statium, ex opinione Scytharum cuius meminit etiam Herodotus 4. & Pauſanias.

Eſſe igitur corpus terram quæ deperit ipſam] quæ peperit ipſam. V. qui dederit ipſam S. ego ita lego, Eſſe igitur corpus terram quæ deperit ipſum, Quod dedit atque capit, neque diſpendi facit hilum. His ita, Ennij verſus integer reſtituitur ex ipſomet Varrone infrà, libro octauo. Eſt autem ſenſus Animam ab æthere: Corpus è terra, vnunquodque illuc, vnde profectum, reuerti: terram (metaphora eſt ab amantibus ſumpta) deperire ipſum quod rei vnicuique dedit: eandem recipere (metaphora ſumpta eſt à fœneratoribus) id omne quod dedit, ſine vllo diſpendio.

natis

natis.] Nati. Vulg. & malè.

Vbi nimius ardor.] non minus ardor M S. malè. hoc enim significat omne corpus interire, ac sterile esse vbi nimius sit ardor, aut humor.

ardor & humor.] Principia illa duo Pythagorica.

in Nuptiis.] Idem Varro xj. de vita populi Romani apud Nonium. v. Festum in Facem. Plutarchum in Problemat. dixi ad legem penultimam. ff. de donationibus inter virum & vxorem.

hic &c.] hinc &. V.

iunctione sumit Venus, hinc Comicus.] iunctione sumit Venus Comites hinc. V. iunctionis Venus, comites hinc. T. eo sensu ab aquæ & ignis iunctione Venerem dici: ac proinde Ignem & aquam Comites Veneris in Nuptiis adhiberi. sed alij legunt, vinctione quod magis probo. Nam Venus à vinctione potius, quàm à iunctione est. Ego verò locũ deprauatum scio, non tamen insanabilem Sententia. itaque paulò altius repetita sic lego, in limine adhibentur, quòd coniungunt hæc. & mas ignis, quòd ibi semen: aqua fœmina, quòd fotus (vel quòd fouet) ab eius humore & ignium vinctione, subit Venꝰ. Hinc Comicus victrix Venus &c. meę emendationi fauet, quòd poetæ de cœlo semen igneum descendisse in mare fingũt, ac natã è spumeis Venerem vinctione, aut si mauis coniunctione ignis & humoris. Quin Varro ex Comico statim probat Venerem victricem appellari non à vincendo, sed à vinciendo.

sumit Venus.] subit Venus. Ita legendum censeo. vti superius ostendi.

Victrix.] alij vinctrix, cùm à vinciendo deducat, non à vincendo.

Venus Cœligena.] οὐρανία Platoni in sympos. io, ea ab Ægyptiis celebratur, teste Æliano lib. x. diuinandi dea, cui rei qui vacabant, νηφάλια celebrabant, abstinentes temeto. ab ea Venere alia fuit Venus παιδήμος, quę volgiuaga Lucretio, ἀποστροφία & verticordia.

In Asoto Ennij.] In Sota Ennij. V. legendũ in Sotadico Ennij. nec enim Ennius sed Cœcilius Asoto scripsit.

Ibant malam viere.] ibant malaci viere. V. ibant manè viere. A. Vertr. alij, ibant malaci (id est molles) alij, ibant malaciam viere. T. S. quod est, mollem Plauto. Hic autem versus valde deprauatus est apud Censorinum, c. vlt. hoc modo, Ibant mala eluere, Veneriam corollam.

Palmam, &c.] Palmã Varro hoc loco dici existimat, quòd paria habeat folia. dicẽdum potius, à similitudine palmæ humanæ dici, vt & palmites. Quin idem Varro in libris de re rustica à pariendo, parilemam deducit: inde postea, factum, Palma. adde Platonem 8. sympos. Cæterùm vt nihil dissimulem, tota hęc sententia de Palmæ originatione, videtur à sua sede aberrare, & inceptam de Veneris originem interturbare.

quam haberet vim significantes.] quam habeat vim, significant res Veneris. Vertr. res veneris, id est coniunctio maris & fœminæ, vt in lege 23. ff. de adulteriis. In aliis ita legitur, significantes Veneris. s. Excusa valde placet. licet hæc verba, quã haberet vim significantes, nihil aliud ostendunt, quàm vitam & originem. nam mox declarat, Vis vocabulum pro vita accipi, laudato ad eam rem versu Lucilii. Vt ad rem redeam, Effectus ignei seminis è cœlo delapsi, & spumæ maritimæ Venus. Indè, vis, origo, ac vita eius. Alludere his verbis videtur ad Græcum vocabulum ἀφρόδιτης, quæ ab ἀφρὸς spuma.

a qua vi nateis dicta vita.] a qua vi nateis dicta vita, vides. Vis V.

Saturnus.] vocabulum Tuscum: Tuscorum autem lingua Aramæa & Syriaca. Saturnus latentem significat, à quo Latium eius vxor ops Latia in Pontificum indigitamentis. Vide 13. Gell. 21.

Et quod ignis Saturnalibus.] ex quo igneis Saturnalibus. Vertr. hoc autem vult Varro Saturnum à Satu, id est principio rerum omnium dici ostẽdi, quod eius ferriis Saturnalibus ignis (principium generationis) seu cerei lucentes dabantur.

cerei superioribus mittuntur.] superioribus dixit: quia pauperes clientes proceribus cereos mittebant. de quo vide Macrob. 1. c. 7. & 12. eóque pertinet illud Epigramma Antipatri. 6. Anthologiæ λαμπάδα [illegible] &c. Quin Saturnium cereis accensis precabantur, ídq; Lucem facere Saturno dicebant: quod tamẽ Festus, interpretatur caput detegere Saturno propterea quòd, cùm aliis diis preces concipiebant caput obnubebant.

Ops, quòd hæc omne opus.] Potest & à Græco ὄπις.

Hæc enim Terreii genteis, &c.] Isthęc terris genteis omnes peperit & resumit denuo: Isthæc dat cibaria. Isthæc omnibus fruges gerit. Scaliger ita hoc versus restituit Ennij Epicharmo.

Ennius.] in Epicharmo.

quæ quòd gerit, quæque gerat. V.

Ceres.] huic Etymo assentitur Cicero. nisi malis à Cereo antiquo verbo quod est Creo: aut à Græco χέρης. Nam ita prius vocabatur, teste Hesyciho.

Isthic.] Trochaici versus Epicharmi Ennij.

Iuppiter quem Græci aera.] ita Æschylus apud Clementem Stromat. Democritus apud eundem in Protreptico, & Plato Comicus.

quem Græci vocant aera.] similis est locus Pacuuij in Chryse. ibi, Gręci perhibent æthera: & Ennij, vt à Probo citatur, perhibẽt quẽne æthera lingua.

legas,ex himbre spiritus.

Hæc propter, &c.] locus est corruptus nisi etiam legas, Hæc propter Iouem sunt, ista quæ dico tibi.

Qui mortaleis atque vrbes belluasque omnes iuuat,] quia mortaleis omnes atque arbores herbasque iuuat. Vertr.

Iuuat.] Iouem à Iuuando dici Varro, & post eum, Cicero existimat: displicet tamen illa originatio Lactantio 1. Institut. 2.

Quod patefaciat omnia & ipsum semen. Nam tunc est conceptum, & inde cum exit.] cõceptum & idem cum exit. V. conceptum, exinde cum exit, quod oritur, Vertr. eo sensu, ex quo primum semen quod oritur apparet, tum conceptum esse cernitur. Scaliger vero ita, & idẽ tunc exit, quum oritur. Ego vero ita legendum censeo. Nam tunc, vel, quòd tunc est cõspectum inde cum exit, quod oritur. vel ita Nam tunc est conspectum exinde, cum exit quod oritur. nisi etiam malis ita, cum exit, cum oritur.

COLVM. 13.

Diouis & Diespiter dictus hoc est aer dies pater.] π aer refero ad Diouis. Gellio Diouis quasi die iuuans. vnde ideru Lucetius dictus est. Est etiam Diespiter, Dis pater, Iuppiter & aer infimus.

Sub dio.] adde legem vnicam. §. 3. π. de via publica: Festum in Dium.

Negant sub tecto per hunc deierare oportere] Idem Varro de liberis educandis: & Plutarchus in Romanis c. 28: Cato apud Nonium. Sic nominare deam Tutelinam sub tecto, religio erat, teste Plinio.

Putabant hunc esse Sanctum à Sabina lingua.] putabant hunc esse Sãgum &c. V. rectè. Nam Catone in originibus] teste qui Sãgus Sabinis, is Sãctus Romanis, ab eo Sagi põtifices. verùm Festus in Propteruiam. & Lactãtius eum Sancum vocant. Propertius autem Sanctum. Pars Sanctum voce canebat Auctorem generis. Abs Sango, Sanqualis porta Romæ, quòd proxima ędibus Sangi Festus in Sanqualis. Ouidius 6. Fastorum. Quærebam Nonas Sanco Fidione referrem, an tibi Semo pater (anteà malè in illo Ouidij loco: legebatur Semipater vt & in inscriptione veteri Sanco semipatri vt apud Liuium 8. idem Semo pater qui & Sancus) tum mihi Sancus ait. Cuicumque ex illis dederis, ego munus habebo, Nomina terna fero. sic voluere Cures. Quo ex loco notari potest trina nomina fuisse. vnius ac eiusdem, Semo pater, Dius Fidius, Sãcus. aliis, Sanctus Fidius & Hercules. & ita Vertranius putat.

Dius Fidius id est Diouis filius.] *Vt Græci διόσκουρον.*] sic Festus in medius fidius.

Sanctum ab Sabina lingua & Herculem ab Græca.] Festus in propter viam Herculi aut Sanco qui idem est Deus

Idem.] Item.

Quorum quòd finis ortus, orcus dictus.] quorum quòd finis, orcus dictus. Scalig. in Coniect.

Vt orcum in neutro, pro loco vsurpetur: in masculino, orcus pro Deo, quemadmodũ cœlus & cœlum. Alij putant Diouem hic infimum aerem & orcum appellari, cuius vxor inferna Iuno seu Proserpina. vnde Virgilius, Iunoni infernæ dictus sacer. Potest quoque videri orcus dici à Græco ὄρκος quod conditorium mortuorum est Menandro.

Finis ortus.] sic Amphiaraus in Thetide de orco loquens. O cunctis finitor maxime rerum.

Ea dicta Noctiluca in Palatio.] Horatius ita Lunam appellat, Rite crescentem face Noctilucam. Lemnius vetustissimus author Venerem eam esse ait. alia significatione Varroni in Bimarco, Noctiluca vsurpatur pro lucerna.

Noctiluca.] quod noctu luceat. eadem ratione à Plauto in Curculione Noctiuigila, νυκτιλάμπις dicitur. Glossis Nocticula ἐφήμερα νυκτιλάμπις.

Ibi noctu lucet templum,] id est noctu in eius templo lãpades lucebãt. vnde Varro lib. 5. scribit, Noctiluca, lucere, ab luce: quod propter lumen amissam is cultus institutus.

Vocabulum Græcum alterum, Latinum alterum.] id est Apollinis Græcum vocabulum est, Dianæ, Latinum.

Et hinc quod in altitudinẽ & latitudinẽ simul Diuiana appellata.] & hinc quod Diuia &c. T. hæc quòd Diuia in altitudinẽ &c. S. Hoc vult Varro, Dianã seu Diuianã dictũ, quòd Diuia sit: idest in duas vias feratur, in altitudinẽ scilicet & latitudinem. Nigidius tamen apud Macrobium lib. 1. Dianam Ianam interpretatur, fortasse abs Iano seu Eano. qui & Sol, quòd simul cum eo in altitudinem & latitudinem feratur. cui assentitur Cornificius lib. 3. vt eo sensu Diuiana sit, quasi Diuina Iana vel Eana. Ianæ Lunæ fit mentio apud Varronem. 1. de re rustica. 37.

Diuiana] alij Duana.

Plautus.] in Asinaria. Act. 3. scæna 3. in Persa ait 2. scæna. 4. in Pœnulo. act. 5. scæna. 2. Sticho act. 5. scæna 4.

Quasi proserpens bestia) id est quasi serpens.

Vel quod Terra, vt Physici dicunt inuat & lucet. (Turnebus ita legit. vel quòd altera terra, &c. Nam vt scribit Cicero, Xenophantis opinio fuit habitari in Luna: eámque, terram multarum Vrbium esse ac montium. Hoc igitur indicat Varro, Lunam esse quandam terram

terram lucẽtem,adde Plutarchum in tractatu de facie quæ in orbe Lunæ.

Parientes eam inuocant] sic apud Terentiũ, Glycerium parturiens, Iuno Lucina fer opẽ.

Iuno Lucina] de Iunone hoc notandum præter superiores significationes, Iunonem id mulieribus fuisse, quod viris geniũ: ideóque apud Petronium iurat mulier per Iunonem suam: & apud Iuuenalem de viro muliebria patiente & molli dicitur, & per Iunonem domini iurante ministro.

Ignis à nascendo, quod hic nascitur, & omne quod nascitur.] quòd hic nascitur, &c. V. quod hinc nascitur omne,& quod nascitur S. quod hinc nascimur.

Quod nascitur ignis scindit. Ideo calet, &c.] Ignis gignit V. igneſcit, ideo calet. A. Vertr. ignis indit. S. Porro scindere est penetrare.

Vt qui denascitur] Cassius Hemina apud Nonium cap. 2. in Denasci: quæ nata sunt ea Denasci aiunt. Denasci Græcis ἀπογίνεσθαι. alij vero legunt, vt quod denascitur.

ab ignis iammaiore vi ac violentia Volcanus dictus] ab ignis valore vique Volcanus dictus. V. Vertr. quidam Vulcanum eum fuisse existimant, qui Tubalcaim in Scripturis.

ab eo quòd ignis per splendorem fulget, fulgor.] Sic Festus fulgura à fulgere, id est ferire: alij fulgorem à flammæ fluore dici putãt, Vertr.

Et fulguri, quod fulmine ictus Phaeton contrarijs Dijs] & fulguritum quòd fulmine ictum, V. Phaeton Vertr. fulmine ictum contrariis diis. S. Inde fulgurita loca, fulgure icta. Festus in Fulguritum (eadem bidentalia & obstita, apud eundem auctorem in Obstitum.) Fulguritæ arbores Plauto in Trinũmo: & fanatica arbor, fulmine icta. v. Festũ in Fanatica.

Contrarijs dijs] id est igneis, quique igni præsunt, his enim Phaeton fulguritus.

Nympha Iuturna] Sororem fuisse Turni Virgilius scribit. ab ea lacus & ædes Iuturnæ Romæ. ab eadem fortè, Iuturnæ fons in Italia salubris iuxta Numicum amnẽ, vnde Romam ad omnia sacrificia afferre aquam solebant, teste Seruio: tametsi Varro eam aquã non ad sacrificia, sed ab ægrotis petitã fuisse notat. Idem Strabo refert de Lacu Acutiliẽsi.

quæ iuuaret] quod iuuaret.

Tiberinus] Is genius & Deus Tiberis, Ciceroni 3. de Natura.

Velino] Velini.

Velinia] Nympha quæ lacui Velinio præsidet.

Nymphæ Commotiæ] Commotis. V. Comitiæ V. alij legunt Lymphæ Comitiæ. T.

à commotu,] quod ibi insula in aqua cõmouetur. v. Macr. 1. Satur. 7. Dionysiũ. Plin. li. 2.

Neptunus] ab obnubendo Neptunum appellari Varro hìc ait: Cicero 2. de Natura, à nando.

à quo Nuptiæ, Nuptúsque dictus] à quo Nuptu, Nuptiæ dictæ. vel Nupta dicta.

Salacia Neptuni à Salo.] Ea θεὸς Græcis vti refert Tullius in Timæo. Est autem salaria maris recessus aqua quæ ad salum cedit: vt Venilia quæ ad littus venit, & eiusdem accessus. Illam veteres Saxones Lidunam: hãc Malinam vocabant, vti testis est Beda Anglo saxo, & apud Marcellum Empyricum, Lidunа, & Malina aliquot locis, accessus maris & recessus nõ quotidianos, sed Lunares significant: quos obseruari iubet in herbis legendis.

COLVMNA 14.

Venilia à veniendo.] dixi superiùs Venilia maris accessum esse. fuit etiam Venilia Nympha, Turni mater. Virgilius, Cui Pilumnus auus, cui diua Venilia mater.

Plautus] Ciſtellaria.

quod ille] quod ibi. V.

tranquillo] deest apud Plautum.

Ventum gaudeo] ventum gaudet. V. hac formula aduenientes exceptos, Scaliger existimat. Verùm tamen Varro hoc velle videtur aduenientes ipsos, euitato maris periculo, his verbis, Vẽtum gaudeo, vti solitos. adde Plautum in Curculione. alia significatione sumitur ventum facere apud Liuium Comicũ & Terentiũ quod vel flabello vel tunica fiebat.

Mamers.) nouit etiam hoc nomen Martis Lycophron.

Virtus vt virì vis à virilitate] Virtus vt viritus à virilitate. S.

Honus est honos] Species Prouerbij.

Polluces, nõ vt nunc Pollux] sic Plautus Bacchidibus, Castor Polluces, &c.

Feronia] Flaccus, ora manúsque tua lauimus Feronia Lympha. alij legunt, Cerionia, alij, Cerronia.

Nouensiles] alij Nouensides. Horum sæpe meminit Liuius. Arnobius refert ex Pisone fuisse nouẽ Deos, in Sabinis apud Trebiam: ex Granio, nouem Musas. Cornificius verò nouitatum præsides esse ait.

dicimus Laram Vestam] ita Antonius Augustinus, dicimus veteres verò, Herculẽ Vestã. Scaliger, dicimus Herem, Vestã. Eam antiqui colebant postquam creuerant hæreditatem. V. Festũ in Herẽ. Idem, in Apendice (quod & monuit T.) ex veteri scriptura, dicimus Heccatem: legit, dicimus hæc, Palen. Excuse nihil necessariò mutandũ. Quid enim Lara fuerit, satis notũ. fuit autẽ Larũ mater, quæ Muta & Larũda Lactãtio lib. 1. & Macr. Auson. Larũda progenitus Lar. aliis Larũ mater, Mania.

Fortem fortunam, fidem. Ea re Sabinorum linguam olent.] Fortunã fortẽ, fidẽ Lares Sabinorum linguam olent. S.

Vouit Opi] idẽ refert Halicarnasseus, nisi quod pro Opę Rheam nominat.

Larundæ] Larũ deę. V. de ea superius dictũ.

Quirino] id est Marti (quẽ Enyalion vocat

Halicarnasseus) non Romulo. Nã Romulus Tatio superuixit. Hanc distinctionem ignorans Vertranius, audet Varroni ignorantiam aut annalibus falsum impingere. Cæterũ Lilius Gregorius hoc loco legit, Carino.

Cloacinæque] Cloacina dicta fuit, quòd ejus simulachrũ in Cloaca repertũ. v. Lactantiũ: & Tertullianũ in lib. de Pallio. fuit & Venus Cluacina dicta à pugnando. Nam Cluere veteribus, pugnare.

primum nominem] primum nominatim. V. primum nomen nominẽ: alij primum nomẽ nominatum. Vertranius, primum generatim nominẽ alites ab alis: volites à volatu. Deinde nominatim.

alites ab aleis] alites alij. V.

Lusciola] luscinia. V. alij Lusciniola, ex Plau.

ex Attica progne in luctu facta auis.] Idẽ Aristophanes in Auibus.

Galeritus] alij Galerita, fœminino genere. eam Græci, quòd quasi tumulũ in capite habere videatur, ὀπτυμελίδα καρυδὸν ἢ καρυδαλίδα cognominant.

merula, quòd mera, id est sola volitat] Hoc Etymon improbatur à Fabio 1. cap. 6.

Graculi quòd gregatim.] Imò Graculus à voce qua vtitur. 1. Fab. 6.

quòd gregatim.] Vide lib. 15. §. 2. π. locati.

vt quidã Græci τὰ γέργερα] γέργενα fortè legẽdũ est ex Hesychio vel γέργερες. vel ita: sunt quædam Græca: vt grus γέρανος. vel ita: vt quædam Græca Crex, id enim auis nomen Aristoteli. T. Scaliger verò legit γέρραγος: id enim nomen pro quauis multitudine apud Macrobiũ & interpretem Aristophanis ἀχαρνεῦσι.

Cybium] v. Plinium & Atheneum.

Melandria] ita salsi thynni partes vocant. v. Plinium.

Vræon] Horæum. T. οὐρεῶα partes maximę thynnorũ piscium. ὡραῖον verò Atheneo salsamentũ à verno tempore. ὡραῖα bellaria.

Lingulaca] nebulaca V. lingulata 7. quòd linguæ similis sit, præsertim bubulæ. Lingulaca tamen est solea. Plautus in Casina, soleas vin lingulatas?

Surenæ] sirenæ. V. Striatæ Turneb. ex Plauto vel venerię, ex Seneca. Epist. 15. & Plin. 9. & 32. Alij legunt Buccina: alij Vris ex Isidoro: alij suris. eò tandem inclinat Turneb. vt legat mures. sunt antẽ mures & musculi è genere cõcharũ à similitudine dicũtur: vt & murices.

COLVMNA 15.

Hippopotamus] alij Hippocampi. Est autẽ animal cetacei generis. v. Plin. 36. cap. 5.

Cerceris] cæleris V. alij Cercuris alij κερκυρὶς: alij κερκεδόνιος. quam ἐφύδριον Græci, Latini, ardeã.

vt Ægyptus in flumine,] id est in Nilo: id enim Ægyptus.

quadrupes] locus est corruptus aut mutilus.

Lytra, quod succidere dicitur arborum radices in ripa, atque eas dissoluere.] atque ita à λύω seu luo, Luria vel Lytra. sed quid? alij legũt Lira. Turnebus Lua.

dissoluere, vt Lytra] alij dissoluere vt luere: Vertranius, dissoluere ἀπὸ τῆς λύσεως: id est à solutione.

Fiber ab extrema ora flaminis.] Nã Fiber à finio: vt faber à facio: Tuber à tueo: liber, à luo: creber à cresco: glaber à glubo: scaber à scarreo: suber à suo: crater à craceo, (id est gracilis sũ) Mulciber à mulceo, cribrũ à cerno. S.

quòd consulere] adde Noniũ & Fab. 1. cap. 6.

consulat] consat. V.

Consul fiat] consul fuat. A. Vertr. cõsulciat. V. à vetere consulcio: vnde consultũ: vt à fulcio fultum, alij consul clueat.

qui præiret iure & exercitu] alij qui præiret iuri & exercitui: non necessariò. notat enim Nonius, Varronẽ ablatiuo pro datiuo sæpius vti solere.

Censionem id est arbitrium] à censere quod veteribus arbitrari.

quæ Triumuiri Capitales nunc cõquirunt] Plautus. Quid faciã nunc, si tres-viri me in carcerẽ cõpegerint? & in Asinaria, Ibo ego ad tresviros vestráque illic faxo nomina erunt. Cõstat ex l. 2. §. 30. π. de origine iuris, eos carceris custodiã habuisse, vt cùm animaduerti oporterer, interuentu eorũ fieret. Estque ea de re elegãs locus (corruptus tamẽ) apud Tacitũ li. 5. Annaliũ, vbi de filia Seiani loquitur. Tradunt, inquit, temporis eius auctores quia triumuiris capitalibus (in excusis triumuirali supplicio) supplicio affici virginẽ inauditũ habebatur, à carnifice, laqueũ iuxta, cõpressã ad eosdẽ pertinet lex 52. §. 12. π de furtis, aliàs ridiculũ videtur quod Turn. arbitratur Triũuiros capitales cognouisse de solis peregrinorum seruorum causis & furtis ciuium. dixi ea de re ad leges xij Tabularum.

quòd terni tribus tribubus.] ita legendũ, quod terni è tribus tribubus. vt ex hoc loco obiter notemus, Varr. ætate nouem creatos Tribunos, militũ: postea verò XXIV. vt Polybius scribit. Initio soli erant comitiati, id est creabantur in comitiis: postea in castris creati, & Rufuli appellati.

Tatiensium] alij Tatium.

Crustumerina] alij Crustumina: quia & Crustiminũ & tribus Crustumina apud Liuiũ: sed tamen Crustumerina legi potest ex Festo, & Virgilio lib. 7. Æneid.

à consule dicebatur] postea à populo dicti sunt Dictatores: Fenestella c. 8. dictatorẽ ex eo cognominatũ refert, quòd ab eo cæteri magistratus dictarentur.

Vt est summa populi Romani Dictator,] vt est summus populi Romani dictator. V. vt est summa in populum Romanum Dictatoris, à qua is quoque &c. Vertr.

Magister populi] idem testatur Cic. de finib.

Seneca Epist.109. Antonius Sciochus Florentinus author libelli, quem vulgus Fenestellæ tribuit cap.8. dixi de ea re ad leges XII. Tabularum.

Pontifices] Potifices T. à pote seu possibili & facere, quod sacrificare. v. Halicar.

cùm ideo] *quod eo.* V.

Vlsq; eis Tiberim.] Ius & cis. V. & malè. eis & vltis Tiberim in l. 2. §. 31. ff. de origin. iur.

Curiones dicti à curiis.] Curiones totidem erant quot & Curiæ, id est XXX. sacrificabant autem pro Curiis, teste Dionysio. in iis etiam epulabantur cum magna hilaritate. Iidem ludis publicis Epistolas histrionum, Comœdorum, Tragœdorum legebant, cùm quid à populo vel principe vel domino petebant. vnde Martialis dixit, Epigrammata Curione non indigere, sed contẽta sua esse lingua: lingua sua, inquã, hoc est maledica. & apud Trebellium Pollionem, Dici iussit per Curionem Taurum toties ferire non difficile. Idem per Curionem dici iussit, Impostura fecit & passus est.

Flamines quod in Latio capite velato erãt semper.] Hæc verba in Latio, videntur superesse. Alij legunt flamines quòd in sacro. Scaliger verò ita, flamines quod licio in apice velati erãt. Apice, id est galero filo inuoluto. Velati legati etiam dicebantur, quibus caput cinctũ licio laneo. Liuius 1. Virgil. 12: hæc supplicia & velamenta Græci ἱκετήρια. & ab eo Plautus Amphitr. dixit orare velatis manibus, quòd filo laneo velatum esset eorum caduceum. Hoc etiam vocabant velamina. velationem, Græci εἰρεσιώνην. Illud adiiciendum Diali flamini siue apice sub tecto esse, licuisse: sub dio, non licuisse. vtebatur autem pileo albo, qui inde Albogalerus, in quo oleaginea erat virgula.

Furinales feriæ.] V. Festum in Furinalia.

à diuo patre Falacre.] an quòd fallis circi præesset, de quibus Tertullianus & Iuuenalis: aut quòd caluitiem arceret. Huc enim vix pertinet, quòd phalacræ Hesychio dicuntur quædam Nymphæ.

in Comitio.] in comitiis. Nã quinquatribus mense Martio saltabant in foro, vbi Comitium erat: & in Capitolio XII. erant à Numa Pompilio instituti, qui Palatini ob id vocati: vt quos addidit Hostilius Collini & Agonales. Trabeati erã (tvti refert Halicar.) & altos apices gerebãt, in conum fastigiatos, & ancilia manu altera, altera hastã tenebãt, accinctique gladio erant. Eorum Præsul motus edebat, & ab aliis referebantur. Illud Amptuare, hoc Redandruare dicitur à Lucilio. motis ancilibus necdum conditis infaustum erat aliquid suscipi. V. Festum in Redantruare: Tacitum. Suetonium vbi de Othone.

COLVMNA 16.

Luperci.] de Lupercis vide Liuium Halicarnass. Plutarchum. Eorum in vrbe purganda agmina erant plura. quidam Fabiani à Fabio: quidam Quintiliani, à Quintilio. Hinc Propertio, licens Fabius Lupercus. vide Festum in Fabiani.

Fratres aruales.] Vide Plin. Gell. 6. c. 7. in f.

quia fratria dixerunt.) sunt qui à fratria dixerunt. T.

Fratria est Græcum vocabulum.] In tres fratrias seu tribus Athenæ distributæ. dictæ autem φρατρίαι ἀπὸ τῆς φρατέρων.

Vt Apollini etiam nunc.] Vt Apuli. V. alij Apoli. Turneb. Neapoli. non malè. fuit enim Neapolis oppidum Græcum. fauet huic emendationi Strabo. libro 5.

Sodales Titij.] ita Lucano dicti vt Tatij, à Tacito.

à Titiis auibus.] Titos vocare videtur Persius, eiúsque antiquus interpres. Seruius Palũbes Tetas, Isidor. Titos, quod fartę pabulo.

quas in auguriis certis.] quas in tuguriis Pomp. Festus: Vertr. malè. vult enim Varro non in omnibus auguriis, Titias aues obseruari.

Fetiales] quos Fest. Fetiales. εἰρηνοδίκας Dionys. εἰρηνοποιούς καὶ κοινοδούλους Plutarc. adde Cic. de Repub. Varr. de vita P. Romani.

& inde desitum.] alij, non pugnare desitum est. Fœdere fides pacis constituitur. author Fenestellæ. Alij, & cum pugnare desitum. &c. malè. Nam testatur Varro apud Noniũ, hoc obsoleuisse suis tẽporibus: id est, fœdera quidem per eo, fieri, sed bella ab eis non indicta. Vnus fecialium Pater Patratus dicebatur, quòd & ipsum parentem & illi parentem esse oporteret.

Qui res repeterent.] id genus repetitionis clarigatio appellabatur. quod verbum prehensionem Liuio significat lib. 8. Glossis clarigatio ἐνεχυρίασμὸς, ἐνεχυρίασία.

quive nuntij senatus essent.] qui verò nuntij, &c. V.

Isicrates.] ita legit Antonius Augustinus. Iphicrates. V. alij Isocrates. alij Crates. Vertranius Hypsicrates (quem Grammaticum fuisse constat ex 16. Gell. 12. Est & alius apud Lucianum in Macrobiis Amisenus historiarum scriptor) Turnebus ipsa Crates. Est autem nomen Grammatici.

Græcè κούρτον apud Poetas dictum.] alij cohorton: Turnebus χόρτον. Est autem χόρτος, ὁ ἐφεδρικὸς Iliad. δ & ω. Euripidi σύγχορτα πεδία mitanea.

Manipulos] in singulari: vt Maritos apud Catullum. S. sed si ita est, infià legendum exercitus minimę manus: non minimas manus A manipulo fit manipularius. l. 3. Cod. Theo-

dos.ad l.Iul.repetundar.manipulatim.v. Nonium in Manipulatim & Manipuli.

milites quod trium millium. l. 1.in f.ff. de testam.militis.

Hastati.]hi loricam,scutum,gladium Hispanicum,& veruta duo ferebant (ὕσσους vocat Polybius)in prima acie pugnabant.

Pilani.]in legione Romana pilani (quos Polybi⁹ γεσφομάχους & γεσφοφόρους.)gladiũ, parmam, vel cetram ferebant. *V.*Festum in Pilanis.glossis Pilum ῥωμαικὸν δόρυ.

Principes.]hi veruta ferebãt,vt hastas triarij.cætera,similes triariis,in secunda acie pugnabant.

& post.] sed post.

minus illustres sumuntur.] minus illustres sumunt.T.

Triarij.] in extrema acie pugnabant Polyb.

extremeis.]extremi.A.

Plautus.]eadem referuntur à Sexto Pompeio in Subsidium :ex qua comœdia, non liquet.

ab abscindendo.]ab obsidendo. V.ab obscindendo T.est enim obsidium quasi obscidiũ. vt. discidium & dissidium.

Duplicarij.] sic apud Vegetium,sunt armaturæ duplares,quæ consequuntur binas annonas: vt simplices, quæ singulas : antea malè legebatur duplicaui.alij legũt duplarij, qua forma dicitur simplaria venditio in l.48. in f.π.de ædilicio.

Turma terma est.]terima. vide Festum.

Decuriones.] Glossis Decuria δεκανία δεκάς.

optiones.]v.l.6.ff.de bonis damnatorum.

Liticines & classicos à classe.] liticines à lituo:classicos à classe.

Classicos à classe.]classines. V. Classicines. T. nihil mutandum: nam & infrà lib.5. Classici appellantur.

qui item cornu canunt.]qui cornu vtantur .V. item

COLVMNA 17.

Comitiis ad comitatum vocant.] comitiis comitiatum aduocãt, Vertr.(nam & ita Liuio, Ciceroni,Gellio.vnde Incomitiare & Comitiare)comitiis comitatum legunt.V.

minus nullo est.]minus nihilo. vel minus vllo vel vno.

cui eæ opimæ.]cui ea opima A.cui est opimè. V.T.

ab eodem fonte copiæ.]copiis.V.copis T.Copis ἀρχαϊκῶι pro copiosus. adde Nonium in Copi,Festum in Copona.

id est ab arte, &c.] vt ab arte medicina sit medicus.

quæ omnino vltima. Huic rei.] quæ omnino vltima huic rei.S.

aperietur. Quare quòd ab arte artifex dicitur,nec multa in eo obscura relinquam. similis causa,quæ abscientia vocantur aliqua.] aperientur nec multa in eo obscura relinquam. Quare quòd ab arte artifex dicitur similis causa,quę ab scientia vocatur aliqua &c.S.

præstigiator.]tales sunt ψηφοκλέπται qui glossis ψηφοπεκτὰι qui oculos spectantium fallũt.

monitor.] Glossis ὑποβολεὺς,subiector, subsubmissor : Vide. l. 8. ff. de instructo. quanquam inibi quidam legunt vinitor.

nomenclator.]qui nomenculator à nomine calando in lege 7.§.5. ff.de operis libertorũ: l.vlt.ff.de liberali causa.

legulus.]qui oleam legit.V.Catonem lib. de re rustica:l.13.§.6.ff.de v sufructu.

vinum legere.]id est vuas legere. Nam hîc vinum pro vuis.

Vestigator.]l.12.§. 12. ff. de instructo[quas indagator] quasi indagatur.A.

Venator à venatu. Quod sequitur verbum aduentum & iuuentum.] venator à vento, quòd sequitur feram ad ventum & in ventum. A. venator à venatu quod sequitur ceruum ad ventum & in ventum.S.

perpascat.] pascebant.

pecora vniuersa.]pecunia vniuersa.V.

quòd in pecore.]& quòd in pecore.

qui fundamentum instituit.] qui negotium instituit. A.

pedem ponit.]pedem posuit.

pes magnus.]vide authores de limitibus agrorum.

peculatoriæ oues.]peculatus. V.peculiatoriæ oues T.quæ peculiares Plauto.

id enim peculium primum.] inde enim peculium primò.S.

Hinc peculatum publicum primò, vt cum pecore diceretur multa.] hinc peculatum publicũ furtum & peculatoriæ oues aliúdve quid. S. Ego ita restituo. Hinc peculatum publicum primò,vt cum pecore diceretur multa : & id pecus esset coactum in publicũ, si erat auersum,ex quo facta nummaria.Hoc ait Varro, multas seu mulctas primis temporibus fuisse è pecore : pecora huiusmodi in publicum coacta.eum qui pecus huiusmodi auertisset, peculatus publici teneri solitum.hodie,multas non esse,aut dici è pecore,sed nummarias factas.Huic emendationi fauet Festus in Peculatũ: sed quàm maximè ius nostrum in lege aliud est fraus 131. §. 1. ff. de verb. sig.vbi inter cætera, Vlpianus notat, multã hodie pecuniariam esse animaduersionem.In eo enim quod dicit, hodie, satis ostendit,primò non ita fuisse,sed pecore multam primis temporibus dictam fuisse:peculatum ideo dictũ pecoris in publicum coacti auersionem: nimirum ante vsum frequentem & quotidianum æris & argenti.

ex qua

ex qua fructus malor]& qua fructus de malo.S.id est,ex quo fructus fit per interuersionē. ita loquitur Plautus & Apuleius. Verùm de hoc loco superiore sententia dixi,& legendum,ex quo facta numaria.

Græcu bos βεῦς]Græcis illis vsus, quòd βῦς bos.V.Græcis ὗς sus.Bos quòd bos T.Græcis ὗς sus:βῦς bos.S.

Oĩς ouis. Ita enim antiqui dicebant,nō vt nunc προβατον]Suidas,οἶς τὸ πρόβατον.

Armenta]vide Festum in Armenta.

Ἰτῦλοι] ἰταλοί. V.ita vituli apud Gellium l.c.11. à quorum copia Italia dicta quòd armentosissima.Hesychius idem esse scribit.

aut quòd plerique vegeteis virtutu] Plerique vegetei,vel plerunque vegetei.A.

Capra,carpa]vel à carpēdo.sic enim Festus. Est tamē Turrenū siue Tuscū vocabulū,Hesych.Antiqui etiā dicebātur Crepę vide Fest.

omnicarpæ capræ]omni carpæ capræ.V.nùllo sensu.omnicarpæ ποικιλόφαγοι.

Porcus quòd Sabini dicunt de aprino porco poridus,inde porcus] Ita Augustinus legit eo sensu, Sabini catulū capri vocabāt porcū. Turneb⁹ ita,Sabini dicūt à primo porco, inde porcus. obscuro sensu. Scal.verò sic,Sabini dicunt aprū porcū:proinde porcus.videtur ita legi oportere, Sabini dicūt de aprino porco,porrigus vel porgus,inde porcus.

nisi à Græcu quòd Athenis in libris sacrorū scriptū esset πόρκυ ἢ χοίρου]Est & apud Lycophronē in Alexādria etiā πόρκος. vnde ab Sabinis Porcopor, id est puer suis. Nā πο Por Laconibus & Dorien sibus puer hinc Marcipor,Publipor. Quintipor apud Noniū in Gargaridiare.sic & Gripor apud Festū in Quintipor. pro Marci Publi,Quinti filius. de Porco hoc etiā Varro in 2. de re rust. c.4 Porcū ait Græcum nomen antiquum,sed obscuratum. nūc enim vocari χοῖρον.

dicebant Aves veteres] apud eosdem veteres dicebant ἀρλιὰ.

nostri aruiga]alij Haruigen,alij Haruiga ex Festo:alij Haruiga ex Donato:alij Hariga vt Turneb.S.Ariga.Nā Hes. ἄρχα, χεῖρ προβατον.

hinc aruignus]id est arietinus.alij legunt arnigris.inde fortasse aruina,pinguedo.

COLVMNA 18.

quas & Actius]quemadmodum & Actius·

in Pontificalibus libris]in Pontificiis libris.

videmus in hostiis]videmus.In hostiis vel Bi dentes in hostiis. S.nihil mutandum puto,vt mox dicam.

In Pontificalibus libris videmus in hostiis eam aruigē quæ cornua habet,quoniā is cui oui mari testiculi dempti, & ideo vt natura versa veruex appellatur]Locus est deprauatus.dixi paulo antè videri quibusdā legēdū ita esse,In Pontificalibus libris bidētes in hostiis eā aruigem vel ariuga quæ cornua habet. Eiusmodi boues παπαλεῖς Græcis:Patales Festo:quemadmodū in oue sacrificio destinata, requirebatur vt dentes haberet cæteris longiores.Mihi aliud videtur, nō φ oues cornigeræ esse non possint, sed quòd in Pontificalibus libris aruigē vocari dicat Varro,quæ cornua habeat: cui cùm opponat aruigē, cui testiculi sunt adēpti: cōstat cornuū perperā hìc fieri mētionē. Nec enim cornua matem faciunt. Legendū itaque,videmus in hostiis eam aruigem,quę ὀρχίδια habet:quoniā, si cui mari testiculi dēpti,ob id,vt Natura versa,veruex declinatur. Hac emēdatione nihil apertius,nihil verius.

agnatus,agnus]à Græco potius ἄμνος agnus deducitur.

Hinc canis]à sagaci scilicet sensu & acuto. Canum enim pro acuto.

quod hic item]hunc locum mox emendo.

Noctiluus]Noctuculus T.à noctu & lucu, i.luce. Victorius,Noctulus vel Noctulucus. Scal.verò Noctulugus,quòd canis in somnis soleat σκυζᾶν.(Glossis σκυζᾶ canit.)alij Nicta culus, vt canis à nictādo dicatur. Festo enim nictit ꝓpriè canis in odorandis ferarū vestigiis leniter ganniens.Itaq; totū hunc locum sic restituo, quod hìc item nictit, vlulátq; in custodia,& venando signū dat, canis dictus. his addendū,Glossis Noctiulā ἰχνεύων νυκτοφαίνουσαν dici. Quin & verbum Canis melius à Græco κυάν.

in custodia] Canes enim custodes dicuntur. vt apud Columellam.

à quo etiam rete quoddam Panther] hinc Pātheram emere in l.11.in fin.ff.de act.empti.

qui vinus adhuc capi non potuit] Tigris primùm visa est Romæ in dedicatione theatri Marcelli multis post editionem huius librī annis 8.Plin.17.in fin.

Camelopardalis]de qua Horatius,diuersum confusa genus, panthera Camelo.Æthiopes Nabin appellant. Est autem collo similis equo:pedibus & cruribus boui:camelo capite albis maculis rutilum colorem distinguentibus:inde Camelopardalis.8.Plin. 8.

Alexandria Camelopardalis nuper aduecta] Ea primùm visa dictatoris Cæsaris ludis Circensibus.8.Plin.18.Dion 43.

quasi gerui]à gerendis cornibus ceruos deducit,qui melius declinasset à Græco κεραός.

volpes,quod volat pedibus]Cur non potius à Græco ἀλώπηξ?

Proxima animantibus sunt ea]Proxima animalia V.proximè animalia sunt ea.T.proximè animal.S.id est statim pòst animalia. nisi malis,stirpes quasi animalia esse,quod & cēsuere quidā Philosophi,inter quos Plato in Timæo.

virgultum à viridi] Imò viride à virgulto, cùm prius fuerit virgultum.

pinus iuglans]Nux iuglans.V.

Nux quod vt nox aerē, ita huius succus, facit corpus atrum]alij tamen à nocendo nucē.vnde à Græcis κάρυον παρὰ τὸ κάρειν. Nisi malis à Syriaco Luz.τὸ L in N mutato,vt in Lympha Nympha.S.

Ruta quam nunc πήγανον appellāt] rectē. nā antiquis ῥύτη dicebatur.Nicander.Hesych.!

Radix]extat apud Nicādrū,sed p baculo. κεφίανδρον κεφίανδρον κεφιανδρόν. T.

μαλάχη,κύμινον] malachē Cyminon.his enim vt Latinis vtebantur.

Brassica, vt præseca] Brassica vt præsica. vt infrà.

præsecatur]alij præsicatur.vt apud Plautum exicas arundines,pro execas.

cucumeres dicuntur à curuore] Imò à Græco κικυός.

Fructus à ferendo res & hæ quas fundus, & hæ quæ in fundo seruntur vt fruamur]seruntur vt fruantur. T. serunt vt fruamur. S. ego nihil mutandum censeo, nisi quòd duobus locis τὸ, &, accipitur pro siue:eo sensu,Fructus dicimus quòd eos feramusvt fruamur,siue eos fundus vltrò ac spontè,siue arte,cura,diligētia,opera & industria hominum sollicitatus ac cultus proferat.vt in ea re duo genera fructuum constituat Varro, Naturales & Artificiales, de quibus dixi ad legem fructus 45. ff.de vsuris. l,48. ff. de adquir.rerum dominio.l.22.Cod.de rei vindicat.

& frumentum] vnde frugamentum. vide Festum in Frugamentum.

Sed hæ è terra,etiam frumentum, quòd exta loco quo solent addi ex mola, id est ex sale & farre molito.]Hæ à terra:& ipsum frumētum,quòd exta aulicoqua solet addi mola.ea est ex sale & farre molito.Vertr. alij legunt:exta ollica. alij quod in ollico, quo solet addi ex mola. Antonius Augustinus, quòd exta olla coqui solent, addita mola. ea est ex sale, &c. Ad hunc modum interpretes variarunt in huius loci restitutione: quod antequā faciam, obseruandum,molam dici far tostū & sale spar sum,quod molitum hostiæ spargebatur. Festus in Mola. Et aulicoqua exta,quòd in aulis coquerentur, teste Festo in Aulicoqua,ad differentiam eorum extorum quæ torrebantur in veru, de quibus Varro paulò antè dixit ibi, Hæ sunt quarum in sacrificiis exta in olla,non in veru coquuntur. His ita explicatis,locum sic emendo, Hinc declinatæ fruges,vnde frugamentū.sed est è terra etiā far, quod extis aulicoquis solet addi in mola. ea est ex sale & farre molito.addeValer.2.c.1.

COLVMNA 19.

Puls:vel quod ita Græci,vel ab eo,&c.] Puls Græcis πόλτος vel πολτὸς. inde Glossæ πολτὸς,Farres, Pultes. inde Puls esse potest. vide Athenæum. Erat autem Puls Romanorum: vt polenta Græcorum. 18.Plin.8. Itaque pultificum artificem Plautus sumit pro Romano & Italo:& se Pultifagonidem dicens,Romanum aut Italum significat.à Pulte Pultorium vas.Glossis σηθιακός.

quòd ita sonet]Puls igitur à sono quem reddit cùm insipitur ei aqua.cui simile illud Næuij,Bilbit simphora. & Eubuli Comici apud Athenæum 6.λόπας παφλάζει βαρὺ ἀρὼ λαλήματι.

aquæ feruenti insipitur] alij,inspergitur.non necessariò. Est enim insipere vel insipare,Festo iniicere. Quare legendum, cùm aqua feruens ei insipitur vel insipatur. Sic insipare & obsipare farinam pullis vel escam, Festo in Insipare,& Puls, est iniicere, proiicere. alij,pro insipitur legunt pinsitur.

Panis quòd primùm figuras faciebant mulieres in panificio,Panis] quòd primò figuras faciebant vt mulieres in lanificio panus: Turnebus,eo sensu, Panem ideo appellatū à tumore. Est enim in lanificio panus,tramæ tumens inuolucrum. Est etiam panus, ita obseruante Scaligero,crustulum quod in sacris adhibetur cybij figura,oleo coctum. Quinimo ab Athenæo 3. πανὸν ἄρτον significare. à quo πανία, πλησμονή: πάνια τὰ πλήσματα. Sic sentio,Panis vocabulum ex eo esse,quòd initio mulieres in panificio:id est,tunc cùm panem facerent, Panos figuram imprimerent. postea, figuras alias institutas. sed quoniam in veteri legitur, posteáque ei. Possumus & hunc locum ita emendare, Panis, quòd primò figuras faciebant mulieres in Panificio, Pani: posteaquam ei figuras facere instituerunt alias.ac proinde anceps erit Panis origi natio,vel quòd Panos figurā fingulis Panib⁹ imprimerent: vel quòd in Panificio massulā quandam panis seligebant, ex qua figuram Pani Deo ponerent.

in Panificio] Glossis Panificium ἀρτοποιία. quin & locus vbi fit panis ἀρτοποιεῖον: quo defertur Panarium ἀρτοφόρον. Quin iisdem Glossis Panificiū πανανεῖον.sunt autē πόπανα liba.

vnde id dictum]inde dictum.

nisi ab eo quòd Græci κόκκον: à quo Græcis quoque granum dictum]à quo Græci κεγχὴν V.Sunt enim κεγχαὶ littora,à quorū similitudine Græcis granaria dicta. sed tamen Turnebus legi posse existimat ῥόγους.Id enim Siculis granarium, teste Epicharmo apud Pollucem. Sed quid?Scal.aliter emendat, hoc videlicet modo: Græcis κοκκὸν, à quo Græcis κόκκος,granū dictum. Sed meo iudicio lōgè petita erit gra ni etymologia, si id à κοκκὸν vel κοκκεὸ declines. Certè Varro de re rust.granum à gerendo esse ait,quòd gerat spicas.

horreum ab horrendo] ab horrido A. alij ab hordeo. à farre, farreum primò dictum. Festus notat.ex farreo horreum factum.

quod tritum est spiceis]è spiceis.S.

Far à faciendo,quòd in pistrino fit]longè petitum. potest ita paulò cōmodius legi far à

frageſcendo (id frangere ſignificat Nonio) quòd in piſtrino fit. Emendationi noſtræ fauet Iſidorus 17.c.3. Is enim teſtatur, Far à frangendo, quòd initio ante molarum vſum, frumentum in pila miſſum frangerent, id enim primum genus molendi fuiſſe.

nam id priùs μίλιν] nam id priùs μιλίνη. T. vt apud Feſtum in Milium.

quòd libaretur, priuſquam eſſet, vt erat coctũ] priuſquam eſſetur. V.T. priuſquam eſſent. S. libabatur enim Diis, antequã comederetur.

priuſquam eſſet, vt erat, coctum] priuſquam eſſent coctum.

quòd in teſtu caldo] in teſta calda. V. Teſtus vel Teſtum κλίβανος. (vide Feſtum.

Matralibus] Matralia matris Matutæ feſta.

circuitum æquabiliter fundebant] Quidã hîc τὸ fundere, actipiũt pro ἐλαύνειν: vnde πελάτου genus cibi. alij ita, quòd mixtæ farinæ caſeo aquam in circuitum æquabiliter fundebant.

à globo globuli] globi. V.T. & ita apud Catonem. Glomi Feſto. Sphæras vocat Iſidorus à forma. 20. c. 2.

Cruſtula à cruſta pultis, quoius cruſta dicta ea quæ vt corium exuritur] lego, Cruſtula, à cruſta panis, quę quòd oleo exuritur, cruſta dicta. ſic enim Iſidorus 20.c.2. Cruſtula, diminutiuum à cruſta, panis oleo conſperſus. & poſt cruſta ſuperficies panis. Idem meæ Gloſſæ quoque teſtantur. Cruſta, quaſi vſta.

θρύλλον καὶ πέφυρον] hæc duo Turneb. diſpũgit.

πέφυρον & placenta quod edebant cum pulte] placẽta. Quod A. Tritõ & placẽta V. Thrium V. genus libi Athenienſium iucundum, eo ꝙ ſimile frondibus quæ θρία dicuntur, inuoluerẽtur. niſi malis legere ἴθριον. hoc enim Græcis Laganum. Scaliger verò ita legit, Intritũ καὶ πλακοῦντα. Nam, interere, verbum culinariũ. Terent. Tute hoc intriſti. & entriti memini Heſychius. quod Galatis Embrecton. meminit etiam Apicius Embracti Baiani lib. 9.

quòd edebant cum pulte. Ab eo pulmentum, vt Plautus: Hinc pulmentarium dictum] Chariſius legit Pulmentũ, quòd id cum pulte eſſet. vt Plautus inde Pulmentum dictũ. Ego verò ita lego, & placẽta, quod edebant cũ pulte, ab eo pulmentũ. Plauto in Aulul. Hinc pulmentariũ dictum. Gloſſis προσφάγιον Pulmentarij meminit Horatius 2. Satyr. 2.

Plautus] in Aulul. vt Vertranium defecerit memoria aut diligentia, qui in nulla Comædia Plauti id extare ſcripſerit.

hoc primum debuit paſtoribus Caſeus] hoc primum fuit. V. hoc primum tepuit. S. ita emendo, Hoc (id eſt pulmentariũ) primũ præbuit paſtoribus Caſeus. vel, Hoc primum fuit paſtoribus Caſeus. id eſt primis tẽporibus Caſeus paſtoribus fuit loco pulmẽtarij. ſi tamen legas, tepuit dicendũ erit, caſeũ à cocto non coacto lacte. ſed id mihi nõ placet. Hoc enim vult Varro, Primis temporibus, Pulmentarij vice caſeũ paſtoribus fuiſſe: & poma quæ natura illis ſuppeditabat ſine igne: poſteà verò poma cœpiſſe decoquere in olla.

caſeus à coacto lacte vt coaxeus dictus] à cocto lacte & coxeus V. Iſidorus 2.c. 2. Quaxum à coacto lacte declinat.

quæ nimis cruda] quæ minus cruda. A.V.T. Etſi ſcio minus pro nimis interdum accipi, vt in lege 1.§.1.ff. ne quid in flumine in editione Haloandri, ibi ne deriuationibus minus conceſſis flumina exareſcãt: hanc tamen prælicentem licentiam hîc vix admitto. vult enim Varro, paſtores nõ contẽtos iis quæ natura illis ſuppeditabat ſine igne, poma quæ nimis cruda eſſe poterant, decoxiſſe in olla. cui rei τὸ minus non conueniret.

ab olla olera dicta] hic locus poteſt adiuuare explicationẽ prouerbij, ipſa olera olla legit.

olera, è queis ad coquendum quod rueret è rure, Ruapa vnde Rapa] quòd emeretur è terra V. quòd terræ rure, Ruapa &c. V. quòd è terra ruerent, Ruapa &c. S. Ego verò ita emendo, olera, è queis ad coquendum quæ ruebant è rure, Ruapa, vnde Rapa. ſed tamen ſatius erat Varroni Rapam à Græco ῥάπυς & ῥαφανὶς vel ῥίφανος (quod Gloſſis Radix) deducere. hîc interea obſeruandum, Rapinę verbum, inſolens ſatis, à rapa deductum, quoius noſtrum vtitur in lege Lucius Titius 88.§. matre & vxore 16.ff. de legat. 2. Rapinam facere pro rapas ſerere. id rapiſtrũ vocat Columella 9.c.4.

Orchitis] ita dicta à magnitudine teſticulorum, qui Græcis ὄρχεις. de orchite vide Feſtũ & Virgilium 2. Georg.

quòd ea antiquitus orchemora] quòd ea Attico orchę minor. V.

orchemora] orcae minor. V.

ſuilla ſic ab illis generibus cognominata] ſuilla ſic habilis &c. V. Alij, ſuilla, ſic à ſuillis generibus.

hanc primò aſſam, ſecundò elixam, tertiò è iure vti cepiſſe natura docet] hac primò aſſa, ſecundò elixa: ſed tamẽ veteres vſi accuſatiuo pro ablatiuo. vti aſſam, elixam, pro aſſa, elixa. vide Nonium in Accuſatiuus.

Tertiò, è iure vti cepiſſe natura docet] Suilla è iure, quæ neque aſſa, neque elixa eſt. ſed quæ in patina condita. Plautus quouis modo condias vel patinarium vel aſſum. Ius autẽ coquinæ magiri (ita lege apud Iſidorum 20.c. 2. non magiſtri) à iure nuncupauerunt, quia ea lex condimenti eius.

Aſſum, quòd ab igne aſſudeſcit] aſſudeſcere, à ſudo. ſudum quaſi ſeudum, id eſt ſine vdo. Feſtus in Sudum. vdum verò (vt mox Varro) ſeu vuidum idem quòd humidum. Iſidorus 20.c.2. aſſum quaſi arſum.

Elixum è liquore aquæ] Iſidorus 20.c.2. Elixum à lixa, id eſt aqua, quòd ſit ſoluta: vnde

luxurioſus & luxata membra.

ex iure, quod iucundum magis conditione eſt] Conditio, conditura.

Succidia, à ſuibus concidendis.] Iſidorus dicto loco carnes in vsū repoſitas à ſuccidēdo.

Salere] Diomedes 1 c. 4. ita ſcripſiſſe Varronem exiſtimat, non ſalire.

tergus ſuis, ab eo quòd eo tegitur.] Tegus ſuis, ab eo quòd tegitur. V. atque ita tegus legitur apud Plautum in Captiuis, callos detruncato tegoribus. quo loco, tegoribus, non tergoribus neceſſe eſt legi, propter rationē trochaici verſus. & in octonario eiuſdem fabulæ, prætruncauit tribus tegoribus glandia.

Perna à pede ſuis, à nomine eius] à pede ſueris &c. V. T. non malè: Nam veteres ſuerum dicebāt pro ſuum, vt bouerū apud Catonem pro boum. Scaliger verò aliter, Perna à pede: ſueres à nomine eiuſdem, vt ſueres ſint ſuillæ partes. vide Feſtum in Spetile.

ſuis, à nomine eius, Offula vt offa minima in ſue] quædam quæ ad hunc locum pertinerēt ſuperiore ſententia à nobis explicata ſunt. hęc ſequuntur, offula ab offa minimæ ſueræ T. ſuillæ carnis. A nomine eius offa. S. ſuis. A nomine eodēoffa dicta, vt offula minima in ſue

Inſicia] ſic apud Arnobium. Iſicia. V. quæ Græci etiam ἰσίκια. vide Alexand. Trall. Aphrodiſienſ. Athenæum.

proſectum] Ouidius, impoſuit proſecta calentibus aris. ſic proſecari exta dicūtur Suetonio in Auguſto. Feſto Proſicium eadē forma qua inſectum dicitur Inſicium. Præſicias dixit Arnobius.

murtatū] myrtatū. V. Myrti vel murtæ vsū. ante piper fuiſſe apud veteres refert Plin. 15.

à murto] à murta. V. ſic enim veteres genere feminino enunciarunt.

quòd eo largè fartum] quòd eo largè fartis. V. farti, id eſt farciminibus.

Lucanicam] vide Martialem in Xeniis, Apicium, Papinium. Lucania vel Lucaniæ dicuntur Iſidoro 20. c. 2.

COLVMNA 20.

τύφλον ἔντερον] *δυπλοῦν ἔντερον*. V. alij, *τυφλοέντερον*.

Eimius. Neque diſpendi facit hilū] dixi de hoc loco ſuperiùs, vbi de diis & infra libro. 8.

Apexabo] Arnobius lib. 7. Quid hæc ſibi volūt Apexabo, inſicia, ſilicerniū, ſongauo, quæ ſunt nomina & farciminum genera?

Tertium fartum] Tria igitur genera fartorū in exteis, Hilum, Apexabo & Longabo.

Longabo] Longauo. Arnob. lib. 7. Lōgano. V. alij Longao & Longuno.

quod lōgius quàm duo hila] quàm duo illa. V.

Agumentum] argumentum. V. augmentū. T. vt & apud Arnobium lib. 7: Augumina etiam dicuntur.

Magmentum] Magnentū. V. malè. Arnob. lib. 7, Non magmenta, non augmina feciſtis.

adde Feſtum.

ad religionem] ad regionem. S.

propter hoc montana fana] propter hoc cūtarea. V. propter hoc magmentarea fana T.

Itaque propter hoc mōtana fana conſtituta locis certis, quo id imponeretur mata: ab eo quod Græci μάτην, μάτας.] imponeretur mactæ, & pòſt pro μάτυαι, μάτυ. V. mactæ, vel macteæ ab eo quòd Græci μάτυα. T. nā macteæ vel mactya Athenæo omnia pretioſa edulia. Alij, μᾶλλα: alij, μάτυς: alij μάζδα, alij mactre. Scaliger ita emendat, vel ab eo quòd cùm id imponeretur mactè dicerēt. Eo ſenſu, Magmentū dupliciter dici, vel q magis ad religionē faceret: vel quòd cùm id Deo pollucerent, mactè dicerēt. Hoc .n. veteres dicebant in pollucēda dape. Macte hocce vino, macte hacce dape. Hæc opinio defendi poteſt ex Catone de re ruſtica c. 130: 132: 134: 141. Arnob. 7. Mactus hoc vino. Seruius 9 Æneid. Mactus eſt Taurus, & 4. Æneid. Mactū verbū ſacrorū κατ' ἀφαίρεσιν dictū, quaſi magis auctū. vnde & Magmentū dicebant: quaſi magis augmentum: adde Nonium cap. 1. in Adolere. cap. 4. in Adolere & Mactare. Iſidorum 10.

Imponeretur] verbū ſacrorū. Tertul. in Apologet. de decima Herculis, ne tertiā partē in arā eius imponatis. Ouid. 1. Faſt. Sacerdos imponit libū. Iuuen. Farra imponite: adde Virgil. 1. Æn. & 4: Lucanū 6. Silium 4. Ariſtot. ἐπιτιθέναι λίβανωτόν. Eſt autem imponere ἐπὶ τοὺς βώμους ἐπιτιθέναι. vt Dionyſ. li. 7. vel, τοῖς βώμοις ἐπιτιθέναι. vt Herodianus lib. 5. loquitur.

Item Græcè ſigillatim vt ouum bulbum] Hic locus deprauatus Antonio: deploratus Vertranio videtur. Scaliger ita emendat, Itē Græca fingit Latium vt ouum bulbum, ὠὸν βόλβον.

Lana ex Græcis] non à λάχνη, ſed à λωῒς, vnde λωϊτὰ Appollario & Æſchylo.

Pœnicum quod à Pœnis] Tibullus puniceum, purpureūmq; Tyros. illud φοινικοῦν, ſeu rubrū, & ſanguineū: hoc πορφυροῦν in cęruleū vergēs.

ſubtemen] ſubtegmen. V. de ſtamine & ſubtemine. v. l. ſi cui lana 70. §. 2. ff. de legat. 3. l. veſtimentum 22. ff. de auro.

Trama quòd tranat frigus id genus veſtimenti] trania quòd tranat phrygiū, id genus veſtimēti. V. trameat filū genus veſtimēti dēſum. A. quòd tramat frigus T. quòd trameat frugionis veſtimentū. S. Frugionia veſtimenta Itali ex voce Syriaca Ricamata: in quib. tramæ diuerſis modis ſetortæ & perplexi mæādri ſunt.

tranat] alij traniat, alij trameat. i. trāſmeat.

denſum] inde leuidēſis veſtis, vario filo ac leuiter denſata: cui opponitur pauidenſis vel pauitenſis dēſius texta. Vide Iſidorū 19. c. 22.

à dentibus pectinis] de pectine adde l. 4. C. de veſtibus oloueris.

Panus Græcum. Nam Græcè πῆνος & πάνιον panulum:

pannelum] pannellum. A. pannuellum T. pannelium. S. Isidoro 19.c.29. Panuliæ & Panuclæ, Hesychius πανύκλον. Nonius Panulam vocat à luēdo. Non est igitur sudarium, sed cùm totum lanificium & filum inuolutum est. id à diuidendo, alij à voluendo. Sunt & apud Isidorum 19.c.22, Pannutia diuersis pannis obsita: & Pannicularia in lege 6.ff.de bonis damnat. Est & Glossis Panucellium πανύγιον, & Panuculum πλωτιχάριον.

alterum virus] Cinctus virorum, cingulum mulierum (interdum tamen virorum) cincticulum Plauto puerorum & adolescentum semisinctiū, zona dimidia & angustior. Cinctus verò Gallicus, modus duendæ togæ.

Parma, quòd à medio in omnes partes par) ea erat rotūda, minor scuto, quod oblongum & longitudinis 4. pedum & semis. V. Polyb. Glossis parma. ἀσπὶς ἱππικὴ δαπιδιοκάρμιον.

Conum, quòd cogitur] Imò potius à Græco κῶνος.

in cacumen] in acumen.

Tragulæ à trayciendo] ab ea Tragularij Vegetio, qui ad manubalistas, vel arcubalistas dirigebant sagittas.

Scutum à sectura] Imò à Græco σκύτος.

consectum sit tabellis] cōsecteis sit tabellis. A.

aut à Græco] vmbones à Græco: ὄζοὶ enim curui: ὄζωμα curuitas, gibbus. ἄμζο supercilioſa emīnētia: nō ab ἄμζων quod ab ἀναζάω.

aut à Græco vel quod ambones] à Græco quod ἄμζωνες.

à clade] Clades furculorum detractio. (Nā κλάδος Græcis ramus) vt calamitas, calamorum: strages, stratorum.

similiter ab omine pilum, quòd hostis feriret vt perilum] quòd hostis periret vt perilum. V. feriret, vt pilum. T. ita lego, quòd hostes ferit, vt pellat. (huic lectioni fauet Festus in Pilumnoe] vel quòd hostes ferit vt pilum.

Lorica] Glossis θώραξ.

succuderunt Galli è ferro] succudit Gallia è ferro. V.

sub id vocabulum] locus mendosus, nisi legas, significat id vocabulum.

ex anulis ferream tunicam] ἀλυσίκρυτον Diodorus 5. Gall. Hallecret, quasi ἀλυκρυτον.

Balteum] Glossis ζώνη. Balteus, cingulum quod & ζωστὴρ & ζωστήριον & cingula. adde Titul. Cod. Nulli licere in frenis & in equestribus sellis & in balteis margaritas, & cæt.

ocrea quod opponebant ob crus] aliud etymon vide apud Festum in Ocrem. Glossis ocreæ κνημῖδες.

Galea ab galero) fortè à γάλη galeæ dictæ, quòd ex felina pelle fierent: vt à cane κυνέαι: à lupis, λυκάων. Cæterùm Glossis Galea περικεφαλαία: & quòd sæpe cristata, λόφος.

Tuba à tubis] quasi diceret Tuba à Tubo dicitur: id est Tubo canali.

quòd ea varicare nemo posſit] quòd ea vari ac ærumnæ essent. S. Vari vel varij (vnde Varrones) bacula furcillata. Ærumnæ verò Festo, furcillæ. Si retineamus excusam, sensus erit, Quòd ea parte nemo deductis diuaricatisque cruribus & pedibus stare possit. Ego verò Varicandi verbum, quo hic vtitur Varro, simplicius accipio pro superare. nam glossis Varicat & Transuaricat, ὑπερβαίνει.

litteræ. V. Cerui] litteræ. V, vocantúrque Cerui. ita legendum.

à similitudine cornuum cerui] Ceruorum ambustis imitantes cornua ceruis. Sill. 10. his vtebantur ad pluteos & vineas. brachia vocat Lucanus.

à similitudine vineæ] Idem Festus Vineæ. Vegetius 4.c.15.

Testudo] vide Vegetium 4.c.14.

aries] vide Vitruuium 10.c.19.

cibillam appellabant. ea erat quadrata, vt etiā nūc in castris est. à cibo cibilla dicta: postea rotūda facta] traiectio manifesta. sic lego, cibillā appellabāt. à cibo cibilla dicta. ea erat quadrata, vt etiā in castris est: postea rotunda facta.

à cibo cibilla dicta) à cibo cilliba. V. sic Festus. Græcis κίλλιξ, mensa tripes.

μίσυ] μίσος. T.

mensa] id est admensa. ac proinde mēsa vel à Græco μίσος: vel à metiendo.

Trulla] Tryllæ & Truellæ in iure dicuntur. vide l.13.ff.de instructo.

COLVMNA 21.

Vt Trulla. Hinc Græci πυελίον.] vt Troulla. hinc Græci Trullam. V. Torulla. hinc Græci τορύλλω. (hoc vocabulo vtitur Aristophanes Nubibus, Truilla à Truare, quod mouere significat Lucilio. vel, hinc Græci πυτιάλλω quod idem est ac τορύνη Hesych. aliàs πυελίον, catinus, patina, acetabulum, poculum Hesychio. Trulla vas potorium, Iuuenali. Glossis Trulleum, Guttū Aquiminale, χέρνιζον ξύλινον Trulla lignea, ζωμάρυσις, ζωμάρυστρον, seu ζωμάριστρος.

nisi quod latius concipit aquam] nisi quod latius est quod concipit aquam. V. T.

& quod manubriū cauum est] Cicero in Verrem, Trulla excauata cum manubrio aureo.

manubrium] Glossis σκῆλον & σκέλος.

nisi vinaria trulla accesſit] nisi in vinaria trulla. T.

matellio] huius verbi meminit Varro apud Nonium: Festus, Cicero in Paradoxis.

matula] quæ matella. Glossis σάμινον, σάμνος, vrceus, vrna.

futum] futim. V. futis. Sipontinus.

μέγιστος] hanus Sipont. magnus. V. Nanus. T. id, Festo in Nanum, vas aquarium humile. quod vulgò situlum barbatum appellant. vnde Nani. & Glossis, barbatus (vbi tamen

corruptè Bardatus) ταῦρος, τὸ σκεῦος.

barbatus] barbatos. V. situlus barbatus. Festo in Nanum. Bardatus Glossis corruptè dicitur. Est & iisdem Barbutum εἶδος ὁρσάϊνι, & Barbatoria πωγωνοκουρεῖα. Barbatus etiam alio significatu χλωιῶντας.

pelvis à pedum lauatione pedeluis] Imò à Græco πέλυς. de quo vide Pollucem.

κάπυον] κάπανον.

vbi assa ponebant] in Catino iurulenta & pulmenta ponebantur: in lance assa. apud Siculos tamen in Catino etiã assa ponebantur.

magidam) magidem, in lege seruus 36. ff. de cond. indebiti.

Langulam] lanculam. V. Lancula vt langula sit diminutiuum lancis.

à magnitudine] Imò potius à Græco μαγίς. quæ & Glossis μάκτρα. magidis fit mentio in l. 36. ff. de cond. indebiti. adde Pollucem 6. Onomast. 10. & 7. c. 5. & 6. c. 12.

Patinas à patulo] Imò à Græco πατάνη.

quòd heis libarent cœnas patellas] quòd heis libarent cœnis patellas. V. ego ita lego, vt pusillas queis Diis libabant è cœna, patellas. Vult enim hoc Varro, patellas esse pusillas patellas. quibus antiqui diis suis libabant aliquid è cœna. Nam id pro more apud veteres. Varro apud Nonium c. 15. in patella: Oportet bonum ciuem legibus parere, deos colere, in patellam dare, μικρὸν κρέας. Cicero de finibus. non ita religiosi, vt non edant de patella: id est, de iis quæ sunt diis libata.

Τρυβλίον ἢ πάτανον Græca sunt] Triplion & canum de Græco sunt. V.

Cylibathum] Cilibanum. V. Cilibantum T. sunt enim Græcis κυλικάπια, tripodes in quibus milites fatigati reponunt scutum.

ἀπὸ τοῦ κύλικος] à Cylicio. V. Athenæo κυλικεῖον, repositorium vasorum.

qui illa capit] Cilibantus. A. T: quo illa Capis. S. de Capide vide Festum in Armillum.

Capula] Capides. V.

fictiles] ex eodem genere antiqua suppellex sacrorum ac templorum fuit.

magistrò] hi in cõuiuiis bibendi arbitri. Nonius c. 2. in Modiperatores. vnde lex magistra Catullo, quæ συμποτική.

poma quòd hæc poscunt potum] Idem Varro 1. de re rust. Vetus verò liber, Et etiam postea, hæc possunt, Turnebus, & etiam posca: hæc poscunt, à poto.

ἀπὸ τοῦ πότου Græca] ἀπὸ τοῦ πότου Græco.

origo potionis. Aqua] origo potionis aqua.

Aqua] vide Festum.

Fons vnde funditur è terra aqua viua) adde l. 1. § 4. vbi de viua aqua. ff. de fonte.

fistula] adde 19. Isidor. 10. passim in iure fistularum fit mentio.

Sinum] vide Nonium in Sinum.

Depesta] Lepista. Festo & Varroni apud Nonium c. 15. in Lepistæ. Flepesta. V. Lepesta T. S. à λεπάστη, vel à δεπάστη, vel à δέπας.

δεπίσκαι) δέπασμον. & ita Athenæus & Pollux. T. S.

Quære vel inde] Quare videlicet inde.

Guttum] vide Nonium c. 15. in Polubrum.

à sumendo] id est bibendo.

Simpulum] simpiuium Arnob. 5. 6. simpuuium Nonio & Iuuenali 6. ab simpulo simpulatrices. vide Festum in simpulum. inde natum prouerbiũ, Fluctus in Simpulo excitare.

Epichysis] ex ea fundebant in cyathum. vide Athenæum.

vna columella] id est oblongo pede. Erat & incitega machina, vbi amphoræ ponebãtur.

& in ea & cum ea] & tina & cum ea. S. vide Nonium c. 5. in Cupa, & Tinas.

vrnæ] Glossis vrna ὑδρία. Cadus, aquaria, hinc vrnula, Nonio.

vrnarium] vide Nonium c. 15. Vrnarium, 6. Vitruuium. 4. in f. 1. Pallad. 9.

Colvmna 22.

ante balineum] ante balneum. V. id est ante domus lauatrinam. Balneum, priuatum: Balinea, publica.

vrinare est mergi in aquam Imburum &c.] Vrinari est mergi in aquam in vrbum, fictum &c. S. alij Impurio: alij Bura: alij Buris. Vruũ τὸ ἀνάσιμον sursum versus reflexum, qui motus vrinatoribus accidit.

mergi in aquam] Glossis vrinator κολυμβητὴς à natando, & δυτὸς quod mergatur. vnde mergus, δύτης ὄρνις.

quod est vrbum] quod est bura. V.

Calix à caldo] Imò à κύλιξ Græco. id aẽnũ vel ahenum videtur appellare lex cùm de Lanionis 58. §. 3. ff. de instructo. eo enim aqua ad potandum calefiebat: vt cacabis pulmentarium coquebatur.

calda puls] calda plus. V. nec enim calicibus puls, sed aqua ponebatur. Eodẽ loquendi genere vsus est Varro infrà eodẽ vbi de instrumẽtis. Vomer, inquit, quod vomit plus terrã.

calidum eo bibebant] caldum &c. Calidam bibebant veteres: quinimò id illis in deliciis. vide Senecam, 1. de Ira 12. & 2. de Ira. 25. v. l. 18. §. 3. ff. de instructo.

cibum] pulmentarium appellat lex 18. §. 3. ff. de instructo.

ab eo cacabum] Imò à Græco. Nam cacabi meminit Pollux & Athenæus.

cacabum] caccabũ in d. l. 18 §. 3. ff. de instru.

sedum] sonum. V: alij solũ: solium T. aliàs sedum herba est quæ semperuiuum dicitur.

seliquastriũ] ita legit ab Holoãdro in l. 4. ff. de suppellectile vbi Florentina sedularia habet.

subsellium] ita in l. 25. §. 1. ff. de auro. surselliũ. l. 3. ff. de suppellect. vbi Græci συνθρόνια. dabãtur subsellia Triumuiris, Quæstoribus, ludicibus:

cibus: sellæ fuerunt Curules ac Tribunales. vide Nonium.

arca quòd arcentur fures ea clausa] Sic Græci φορίσμον, παρὰ τὸ τοὺς φῶρας εἴργειν. Potest etiam arca ab arcēdo, id est continēdo. vt apud Festum. vnde arcus in fornicato opere, παρὰ τὸ ἄρκειν.

Armarium] Aumarium Fulgentio. Glossis πυργίσκος à forma: vnde & iisdem Turricula.

armamentarium] armamentum.

Mundus muliebris] huc refer legē 7. l. 13. l. 25. §. 10: l. 30: l. 32. §. 6. l. 39. ff. de auro, argento mundo. Tertullianus duplicem cultum fœminarum facit. Cultum quem mundum muliebrem quémque in auro, argento, gemmis & vestibus collocat: alterum ornatum, quem immundum muliebrem vocat, in cura capilli, cutis, & earum partium quæ oculos trahunt positum.

Cinerarius] Glossis Cinerarius δοῦλος ὑπαίθρος. Idem Ciniflo. Huc pertinent ornatrices, de quibus in lege Itē legato 49: l. legatis 65. §. ornatricib. ff. de legat. 3. aliis Glossis Crispicapillus οὐλόθριξ.

discerniculum] quod aliis discriminale & acus: de acu vide l. 25. §. 10. ff. de auro.

Speculū] mūdi muliebris est speculū l. cùm aurum 19. §. lectum 8. in f. l. argumento 25. §. ornamenta 10. vers. continentur. ff. de auro.

quod ibi spectant] quod ibi expectant. V. quod ibi se spectant. T. Plaut quæ se suámque ætatem spicit, speculo elusa est.

vniuersa ouis] vniuersæ ouis. S.

vestis à velis] Imò à Græco ἱστός.

vel ab eo] vela ab eo. T.

quòd vellebant lanam, ex lana facta vestis.] quòd lauabant &c. T. Lanea ex lana facta. S. τὸ lanam expungendum.

contineret] retineret.

à rete reticulum] quod & Reticulus Glossis κεκκύφαλος: vnde apparet in lege 25. §. 10. ff. de auro, reticula & crocufatia pro eodē sumi. & tamē non dissimulandū eò loci legi ab Haloandro Crocohyphantia: ab aliis Crocyphatum, aliis Glossis Reticulum κακύφαλον.

Texta] alij Testa.

colligarent. Dictum capital] colligarent, dictum Capital. A.

Capital] Capitulare Glossis κεφαλόδεσμον.

Rica] vide Festum in Rica: 10. Gellium 15. ab Rica. Ricula Turpilio & Hesiodo. Sudarium esse scribit Nonius. Græci καλύπτρα.

mitra] vide l. 27. §. 2 ff. de auro. hinc semimitræ. l. 25. §. 10. ff. de auro.

Prius de indutu aut amictu] Priùs de indutu, tum amictu. V. T. de his quæ præcingendi, insternendi, adiiciendi, incumbendi causa parantur, vide legem 23. §. 1. ff. de auro.

capitium ab eo quòd capit pectus] malè igitur Nonius c. 14. Capitium capitis tegumentum esse ait: cùm non capitis, sed pectoris sit. atque ita capitium accipiendū in l. 23. §. 2. ff. de auro. Tentari potest an idem sit Capitium quòd fasciæ pectorales, quæ Glossis στηθόδεσμοι. Nam strophiis cohibebant papillarū tumorem puellis. Nonius c. 14. in strophium.

Subucula] Glossis ὑποδύτης. vide Nonium cap. 14.

Plautus] in Epidico scena 4.

Intusiatam] Indusiatam. & ita apud Nonium cap. 14.

patagiatam caltulam] ita apud Nonium superiore loco, in Castula.

ac crocotulam] aut crocutulam A.

vt ἄσβεστον &c.] alij, vt asbystō. Vetus & abastō. Scaliger, vt Ambustum. Amictus dictum, quòd Amiectum, id est circumiectum. aliàs ἄσβεστον Plinio, Pausaniæ & Stephano linum quod igne non consumitur, ex quo regū funebres tunicæ cōtextæ corporis fauillam ab reliquo separabant cinere. pretium eius æquabat pretium excellētium margaritarum. à quibusdam asbestinum, & viuum. 19. Plinius 1.

amictus] amictui. T. adde l. 23. §. 1. in verbo amiciendi ff. de auro.

quòd vestes se] quo vestes se. V.

quod veste se] T. quod vestitas se. V.

circumiectum] circumiectui. V. T. id est ad circumiiciendum. id περίσωμα. l. 45. ff. de verborum significat.

circumtextum] Græcis cyclas. Isid. Virgilius, & circumtextum croceo velamen acantho.

Antiquissimi amictus] Antiquissimis amictui. V. antiquissimi amictuis. S.

Ricinium] vide Seruium & Ciceronē de legibus.

duo simplicia paria] ἁπλοίς. Paria idem quod duo. Festus, paribus equis quibus quod æs dabatur, pararium. Eadem forma pararius dicitur Senecæ, qui inter duos medius.

reclusum propter leuitatem] reticulum propter leuitatem. Vertr. R. excluſum propter leuitatem, eo sensu: primo parilia, deinde pallia τὸ R. extrito ac reiecto.

παρπλεκίδια, χλαμύς] παραπέτασμα. V. T. vestis muliebris Hesych. & Polluci 7. 4.

COLVMNA 23.

Colendi] colligendi A. lego quærendi & cogendi, vt in lege in instrumento 8. ff. de instructo. Paul. 3. sentent. 6. §. querendorum §. cogendorum: & vtrunque etiam re ipsa hic exponit Varro.

farriendo] sarciendo V. alij satiendo, serando, vt libro 6. est enim serare, claudere.

Rutum] Græci κρατίον. inde Rutellum apud Nonium, à ruendo, id est æquando. vide

Ciceronem 16. ad Atticum.

quod arauit terram]quod eruit terrã. V.quod adruit.T.alij,quod aruit.

manicula[manibula.V.

à curuo curuum] à curuo vruum. V.alij ab vruo,euruum.

conum]cauum.

appellatur]oppilatur.V.id est oppletur claudituR.Cicero,iis oppilatis.

Conum]cauum.

Irpices]vrpices:alij Hurpices. Cato c.9.de re rustica.

quæ in terra sunt sirpices]quæ in terra serpũt sirpices:sic infra,spinæ quæ in agris serpunt.

Sirpices]Græci ὄφεις.vide Hesych.

fenisecia]fenisecta.V.

quibus dentalibus] quibus dentatis.V. qui dentalibus.

à quo & Rutabri dicti] alij Rutabri:alij Rutubatri:alij Runcastri (quomodo legendum 2.Gell.25:) alij Rumicestri S.alij Rubicestri: alij à quo erutum, Rastri dicti T. Vt ab rasu rastelli: à quo rutu Rastri dicti. S.ego nihil mutandum censeo.

Falces à farre]Imò à Syriaco Phelc.à quo πέλεκυς:vt à Phalga,Falx.

Falces fœnariæ & adoreæ] alij,pro adoreæ arboreæ:alij arboriariæ: quæ & putatoriæ in lege 8.ff.de instructo:& apud Paulum 3. sententt. 6.§.quærendorum:sunt & stramentariæ apud Catonem 3.

Lumariæ falces]linariæ.V:alij Lunariæ,alij Lunecta.quid si Dumariæ legas? vt sint falces quibus secant dumecta. Lumariæ tamen legi potest.Est enim Luma Festo genus herbæ & spinæ.

agricolæ soluũt.id est luunt] manifesta mutatio.est enim legendum agricolę luunt,id est soluunt.

sirpata)sirpicia. V.

phanicillas]falcillas.V.Zanculas. S. Σάγκλη. Syracusia lingua δρεπάνον.

Chersonesicæ] Chermonesicé.V. alij Cheronesitæ:alij Cremonenses. Scaliger Chermes Pœnicè dicunt,vt hæc videatur Varro ex libris Magonis Carthaginensis, qui de re rustica scripsit,hausisse.

Inde post in vrbe Lucilli pistrina &c.] Locelli.V. Inde pistor vel Lucilij pistrina,vel pistrix.S.citare autem videturLucilium, Is libro 26.teste Charisio libro 1. pistrina in genere fœminino extulit:vt Terentius pistrillam. Pistrix etiam legitur apud Festum in Mamphul.

Trapetes,molæ olearia]dicitur Trapetũ in lege,Sed addes 19.§.2.ff.locati.Glosse Trapetũ ἐλαιῶν μύλος,ἐλαιουργεῖον.

molæ olearia]molæ oliuariæ in l.21.ff.de instructo.Paul.3.sentent.6.§.cogendorum.

nisi Græcum]fortè à γραπτὸ.

molæ à molendo]alij à moliendo. vnde paulò post,moliuntur.sed tamen apud Plautum legitur molere, apud Horatium permolere, quod est subigere.

vallum à volatu]vanum V.

volant inde leuia] id ἔχνη. ventilabro iactamus fruges, vt ventus dissipet paleam & acus.vallo ita in aerem proiicimus fruges, vt tamen in vallum recidant. vannus autem idem ferè quod vallum. adde Varronem de re rustica.

Corbes]adde l.8.ff. de instructo.

quod corruebant] quòd eò corruebant.V.id est coniiciebant.Catullus.& in quo me corruerit genere.nisi potiùs corruerit legas,propter ea quæ apud eundem auctorem sequatur de ardore.

tragula] trahula. V.à traha.Virg.Georgic. Tribulęque,trahæque.alij traues.Glossis Trahea τυχαῖα τὰς βύλους ἁρπάζουσα.

Sirpea quæ virgeis] sirpea quæ iunceis A, *sirpatur*]id est colligatur. Nam Sirpare est colligare.vnde quæstiones obscuræ,sirpi Latinis.Græcis γείσα.

in qua stercus aliúdve quid euehitur] v.l.2.§. & molas 10.ff.de instructo.

aliúdve quid vehitur,quo ex viminibus vterentur,& quod eo vehitur, breuis veha vehiculum dictum] aliúdve quod geritur quod ex viminibus vietur:aut eo vehitur breui,est vehiculum dictum.

Arcerę]dixi ad leges XII.Tabul.adde Nonium in Arcera.

sed ea omni parte]sed à parte.V.sed aperté.T.

quòd perlucent]id est videntur. spectari palàm possunt.

nominata à parte]nominata aperté.

munitur]mœnitur.

vbi sint]vbi sunt. S. vbi sint & quod opus est ad vitam sustinendam, vbi habitẽt tutó.

COLVMNA 24.

tutò:vel oppida quòd &c.] tutò, oppida. Quod S.

quò munitius essent] quò mœnitius essent T. quò muniti essent A.

& quòd aggerem contineret murus,&c.]continent manus V. T.quòd aggerem cõtineret murum. Quòd muniendi causa parabatur murus:quòd sepiebant oppidum, eo mœnire. Munus enim summa T. Quod mœniendi causa parabatur, mœnus: quo sepiebant oppidũ,eo munere.Mœnus. In summo pinnæ. S.ego sic legẽdum puto, quòd aggerem contineret,munium: quòd muniendi causa parabatur,quo sepiebant oppidum,ex eo munio,murus:nisi malis ita, vel quòd aggerem contineret,munitio. Huic emendationi fauet Isidorus 15.cap.de ædificiis publicis, vbi do-

cet Munium dictum, quasi manu factum: & muros à munitione dictos.

quas insigniti milites habere solent] quas insignia milites. S. alij quas insignes milites.

in gladiatoribus Samnites] docet Samnites milites galeas habuisse. hinc Iuuenalis Pinnirapi cultos iuuenes, puerósque Lanistę. Per Lanistas Samnites intelligit, ab armatura Samnitum. Liuius 9. Clemens Alexand. Stromat. 1. Athenęus. Hinc Samnis pro gladiatore apud Lucilium & Horatium.

Turres à toruis quòd hæ prospiciunt antè alios] Ego verò ita lego, Turres à tuendo, quòd hæ prospiciunt alios: vel, quòd hinc prospiciunt exactè alios. nisi malis Turrim à Græco τύρσις.

Etrusco ritu multa] Etrusco ritu vt multa V.

Tauro & vacca] Cato, Qui vrbem nouam condit, Tauro & vacca aret: vbi arauerit, murum faciat: vbi portas vult esse, aratrum sustollat & portet, vt portam vocet.

aratro] vt aratro vrbs condebatur (quemadmodum superiùs est ostensum, & confirmatur lege pupillus 239. .vrbs 6. ff. de verborum signif. ita euertebatur. Horatius, Imprimerétque muris hostile aratrum: & Modestinus noster refert Carthaginem aratrũ passam in l. si vsufructus 21. ff. quibus modis vsusfructus.

munita] muniti. T.

introrsum factum murum] introrsum factum, murum. V. T.

Posteà quòd fiebat orbis] qui postea fiebat orbis, vrbis principium. T. alij vrbs. Principium &c.

eiúsque ambitu auspicia vrbana finiuntur] Auspicia vrbana vocat, quæ fiebant à magistratibus, cùm in campum irent, ac pomeriũ trãsirent. Cicero 2. de Natura. Id genus auspicij perenne.

Cippi] Lapides pomerij finitores.

circum Ardoam Ardeam,] circum ars clam. V. circum Ardeam. T.

colonia] coloni. V. T.

quod ex vtraque &c.] quod dextra ex parte viç, sunt ædificia, fundulæ à fundo. Quod exitum &c. V. T.

fundulæ à fundo, quod exitum non habet.] Ita lego, Fundulæ à fundo. Quod exitum non habet, ac peruium nõ est iter, Angiportũ: quod id angustum ab angendo & portu. Et Fundularum verbo, vt opinor, intelligit semitã planam. Nam Fundus, ager planus, à similitudine fundi vasorum. v. Festum.

ac peruium non est,] ac peruia non est. V. S.

& id Angustum] si id Angustum. V. T.

μακελλωτὰς] subaudi θυρὰς.

& Castelli μακέλλους] Glossis μάκελλος septũ.

secundum Tiberim,] id est vltra, vel ad ripas Tiberis.

ad Iuniũ forum piscariũ vocant. Ideo ait Plautus, apud piscarium vbi variæ res,] ad Ianũ &c. V. ad Iunonium &c. Alexander 2. genial 2. & Vertr. ad Ianium. S. Nondum video in tot variis lectionibus rationẽ Etymi vocis, de qua noster Varro tractat. quid enim foro Iunio, Iano, Iuuenio & Ianio ad res varias? Interim tamen cupedinis forum, est piscatoriũ, vt cognoscimus ex Apulei locis.

Plautus] in Curculione act. 4. scen. 1.

Forum Cupedinis à Cupedio,] alij à fastidio, quòd fastidiosis quæruntur cupediæ: & Fastidium id Latinis quòd Gallis friãdise, & fastidiosus friand. Fauorinus, quibus sumptus & fastidiũ pro facetiis procedit. & Isidorus cupes fastidiosus. Alij cupedinis forum dici, volunt, à cupediis seu cauponãdo (quod Græcis καπηλεύειν) dictum forum Cupedium qua forma Caupo, Cupo & Copo: Cupa Caupa & Copa. Cicero ad Pontifices, Panis & vinum à propola & de cupa. Virgil. Copa syrisca. Aliud Etymon. Varro 1. rerum humanarũ adfert fori cupedinis, quòd in area euersę dom. Numerij Equitij Cupedij fuerit. v. Festum in Cupedinis.

Macellũ] ridicula Varr. Etymol. nam à mactãdo poti. dicitur macellũ, quàm ab alia re.

Macellus] idẽ testatur Var. li. rerũ humanarũ.

Lacum Curtium] Tres historiæ hìc referuntur à Varrone de Curtio lacu.

Procilius] Porcillus. V. & malè. v. ide Ciceronem 2. ad Atticum.

(Ælius Stilo) L. Ælius Stilo Varr. magister.

Ex sonatu sc. consulto] de quo V. Liuium 7. Plutarchum in Parallelis. Festum.

COLVMNA 25.

Deum manium] qui & summanus: quòd manium summus. alij legunt, Deum maino: alij Deum manio.

Postulionem. postulare.] id est postulationem postulare T. S. Est autẽ postulatio, cũ dij violati expiationẽ postulãt: quinimo, res ipsa petita, postulatio. sic Cicero, Postulationes decretæ Ioui, &c. Sed quid? Turnebus legit posti Leonẽ eo sensu: id est Deum maniũ postulare Leonẽ, id est fortissimũ ciuem. alij legũt Pesti Leonẽ. sed quia historiæ testantur nõ de peste, sed de hiatu terræ occludendo quæstionem fuisse, præstat priorem interpretationẽ amplecti.

eodem mitti] eo dimitti. T. S.

& à Concordiæ versum] & à Concordia versum. V. & ad Concordiæ conuersum. S. eo enim conuersum.

Aelius] Cornelius. V.

Lutatius.] Luceius.

Fulguratum] fulguritum V. T. ita apud Festũ in Fulguritũ: inde fulguritę arbores Plauto: loca fulgurita, de cœlo tacta & sacra. Latinis, Bidental & Bidẽtale Glossis καθχνιεζόλεσ καθχνιαδὶς tactus. hinc fit vt apud Lucanum,

aruſpex collectas fulguris reliquias ſanctiſſimè condit.

Tullio] vide Saluſtium in Catilina.

quod Syracuſis] de Latumiis Syracuſanis, vide Ciceronis vltimam in Verrem.

Latomiæ] ſic Feſtus, & apud Liuium Triũuiri carceris latumiarũ.alij,lautumiæ:vt vetères libri.hinc lautumarius Ciceroni in Piſonẽ dixi ad Feſtũ.Gloſſis λιθοτομίον lapidicina.

Armiluſtrum] erat etiam Romæ vicus Armiluſtri:& locus qui caput armiluſtri dicebatur in Auentino.

ſpectacules ædificatus,] id eſt locus contabulatus, vnde ludos ſpectant: loca autem erant diuiſa patribus,equitibúſque.Gloſſis ſpectacula θεωρίαι.

Fertur pompa] in ea pompa ſimulachra deorũ trãſuehebãtur, Victorię,Neptuni,Martis, Apollinis, Cereris.Ouid.Amor.ſed iam põpa venit linguis, animíſque fauete, Tẽpus adeſt plauſus,aurea pompa venit. Idem circus erit celeber pompáque deorum.

In cornicula] nomen Comœdiæ Plauti cuius meminit etiam Varro infrà lib.6.

millies aduentu] milites ad vectim.vel milites ad vectũ.V.milites aduẽtu.T.(vt miles in ea fabula luderetur, & ꝓ circo eſſet,cùm per ludibriũ circuiretur.)mulieres ad reſtim A.V. vt reſtim ducere,ſit cordax,genus ſaltationis Comicæ, de qua Ariſtophanes in Nubibus: Lucianus de ſaltatione:Pollux 4. Atheneus 1. in ea præſultor funẽ ducebat,quo adprehẽſo, eum alij ſequebãtur. Terẽtius Adelphis, Tu reſtim ductabis. Horat.1.Epiſt.10. Tortũ digna ſequi potius quàm ducere funẽ. Scal.ita emendat, milites ad vectim. id enim milites vocaſſe circum,quo in loco vecti aut palo ad terrã adfixo circumeundo ludebãt.qui locus veteribus ideo etiam Palaria dicebatur,teſte Chariſio.

Quid ceſſamus] verſus Trochaicus.

Circus noſter ecce adeſt.] Sic Plaut.in Milite. Iam eſt ante ædes circus, vbi ſunt ludificandi mihi. eſt autem apud Plautum eò loci idem iocus qui & hìc.

antequam magiſtratus miſit] antequã magiſtratus ſignũ miſit A. Ouidius,Maxima iam paruo Prætor ſpectacula circo Quadriiuges ſigno,carcere miſit equos.

ſcripſit poeta] ſcripſit Ennius. V. fortè nihil mutandũ in hoc Varronis loco.cuius ſeculo, Poetæ vocabulo per Antonomaſiam fortaſſe Ennius intelligebatur:vt ſuccedaneis tẽporibus Virgil.§.2.Iuſt. de iure naturali.

ad murtium vocatus] ad murcie. V. ad murum,alij ad murtim.

quòd is locus eſſet] quòd alij ineſſe.A.

Murtiæ veneris] quæ & myrtea & murtea. Plinio & Liuio.Fuit etiã Romanis dea Murcia,de qua v. Feſtum, Tertullianũ, & ea quę ſcripſi ad leges XII. Tabularum.

Ludis Tauriceis] ludis Taurcis.V.ludis Tauriis,Feſtus.In honorem inferorum Deorum inſtituti fuerunt hi ludi,cùm peſtis in mulieres grauidas incidiſſet ex carne taurorum vendita populo.

COLVMNA 26.

Curiæ veteres.] Vide Feſtum.

Roſtra] huius loci,qui Romę,ſit mentio in lege 2.§.poſtea 4. π.de origine iuris.

Græcoſtaſis] vide 33 Plin.2.Aſconiũ 3.Verr. Vide Feſtum in ſenacula tria.

ſubſtructus] erat enim ſub ſenaculo,de quo mox.

ſenaculum] ita legitur apud Feſtum & Valerium. alij ſenatulum legunt à ſenatu,ex P. Victore & Lampridio.

Lautolæ] Lautulæ Feſt.

ad Ianum geminum] dicitur enim bifrons.

Locus ad buſta Gallica] v.Liuium 5.

oſſa conſita] id eſt ſimul humata.

Doliola ad cloacam maximam.] Ruffus, & Victor hunc locum in Auentino ponunt.

vbi non licet deſpuere.] vide Feſt.in Doliola.

duæ traditæ hiſtoriæ,] tertiam vide apud Liuium 5.& Feſtum in Doliola.

ab Argo] ab Argula,ſeu quod V. ab Arga lapſu.T.id eſt Argus lapſu.vel ab Argula,ſeu Argo.

Publilius vicus] vicus Publij, Ruffo: vicus Publius.V.T.

quod ab his viris dicuntur ædificati] quod à viocuris.T.S. ego nihil mutandum cenſeo: vt,his viris,referatur ad ea quæ ſuperiùs poſita ſunt, Ædilibus plebeis.

ad florales vſus] ad floras ſuſus. V. (floras pro floræ ἀρχαϊκῶς. vt familias pro familiæ.) ſuſus autem pro ſurſum. T. ſuſum verſum aut ſuſus verſum.S.

Capitoliũ vetus] quod in regione vrbis quę alta ſemita prope tẽplũ Floræ victori. inibi Iouis,Iunonis & Mineruæ ſacella. In altero Capitolio,quod erat in octaua vrbis regione communi templo colebantur illi Dij. Medium Tẽplum Iuppiter:Minerua dextrã: Iuno ſiniſtrã occupabat. In Capitolio quoq; omnium Deorum ſimulachra erant. vndeà quodam Capitolium,Eccleſiæ Idololatria.

Vicus Ciprius à Cipro.] v. Liuium 1.

Ciprum Sabinè bonum.] ex Syriaca lingua qua vſi Tuſci antiquitus.

immitteret] iniiceret. A. V. T.

ὀπιθόδομον] ita poſticum templi Mineruæ Athenis:vbi publicum ærarium.

dicimus] dicamus. V. id eſt conſeruamus. vnde dicatio.

Cauum ædium] quod Cauediũ. Id μεσαύλιον.

ſi nullus locus relictus erat ſub dio qui eſſet,] locus ſub dio Gloſſis,ſubdiual ὕπαιθρον.

Teſtudo] vide Vitruuium: dixi etiam quędam de

dam de testudine superius, vbi de Instrumentis bellicis.

impluuium] Impluuiũ ad tectũ: Impluuiũ. ad solum.

compluuium, utrumque à pluuia.] est impluuium & compluuium, à pluuia. illud, locus in quam: hoc, locus à quo, atque ita intelligi oportet quod à Festo scribitur in voce Impluuium. Cæterùm quod hîc compluuiũ, confluuium dici existimo apud Nonium, in Vmarium. Ad quam rẽ nobis est confluuiũ, ad q̃ vmariũ? Glossis Compluuiũ μίσυλον.

Tuscanicum] v. Victruuium.

COLVMNA 27.

Atrium ab Atriatibus Tusceis.] Imò quod ὠρῖον. S.

Cœnaculum] quod olim in plano: postea in edito. vnde Glossis ὑπερῶον. Rarus venit in cœnacula miles. adde Festum in Scensas.

Iunonis] Hostiliæ scilicet. Nam ea Lanuuij colebatur.

ibi cœnabant] vbi cœnabant. V.

hiberna] v. Plin. Epist. ad Apollinarem.

religionem] ligionem V. regionem. T.

Porcius] potius. V.

Tutilinæ loca.] Tullinæ, vel Titulinæ V. & ita Varro Menippea. Erat autẽ hæc Dea frumentorũ reconditorũ, cuius ædicula in XIII. vrbis regiõe. eiusdẽ etiã signũ erat in Circo. Tutani verò templum extra portam Capenam, cùm Annibal pedem ab vrbe retulisset, quòd ea ratione ab euentu Rediculum. Tutani meminit Varro in Hercule. adde Festũ, Plinium 10.

Nemoribus Nœuiis.] vide Festum in Nęuia.

Randuscula.] Randuscula quę & Raduscula. Festo Roduscula.

Mugionis.] Mucionis. V. Mugionæ. Festo. Myconis Halicarnass.

à mugitu.] à Mugio quodam. Fest.

Bucitatum antiquum oppidum.] in buccinatum antiquum oppidum vel imbuccinatum. T. (id est buccina citatũ. de quo vide Varronem: huius etiam consuetudinis meminit Polybius) Scaliger verò ita, quòd ea pecus in bucita, tum antiquum oppidum, exigebatur, &c. Nam Buceta & Bucita in antiquo glossario, quæ Gellio 11. c. 1. pascua.

antiquum oppidum.] id est palatium in quo Roma, quę & quadrata Ennio. Adde Festum in quadrata Roma. sic κατ' ἐξοχὴν Græcis ἄστυ Athenæ.

Romanulam.] Romaniam. V. T.

quæ habet gradum in noualia.] in noualia. V. in noua via. S.

signum & ius institutum.] signum & institutum. A.

Vt sit clausa.] vt sit aperta. V. operta. T.

nisi cum bellum fit.] hinc belli porta à Plutarcho de fortuna pop. Romani.

Vt etiam nunc fit in Castru.] Lecticę militares dicebantur Cubæ. Sabina lingua. vide Festum in Cubam: Græca, κραβατάδι. Platoni in symposio χαμευνίαι: Euripidi χαμεύναι: Aristophani σκάδες.

Lectos.] lecticas. V. lectis. T. rectè. Nam lecti in lecticis ponebantur vt in feretro. lectus mortui. Est enim lectica, id quod lecto substernitur.

quam lecticam.] quam lectionem. V. T.

quod inuoluebant.] quæ inuoluebant. & ita Varro apud Nonium in Toral.

fere stramenta erant è segete.] postea ex pellibus. Plaut. Anus licet in pellibus protenditur. & Iuuenalis, siluestrem montana torum cùm sterneret vxor Frõdibus, aut culmo, vicinarúmque ferarum pellibus. & Valerius Maximus refert Catonem hædinis pellibus vsum pro stragulis, tanquam nihil mutasset è prisca frugalitate. Certè στόρεσιν pellem significat: & Latinum Dormio (quod antiqui Dermio) ἀπὸ τῆς δορμάτων à pellibus.

segestriam appellant.] segestria appellabant. Varro li. de vita pop. Rom. apud Nonium c. 1. in Toral. & cap. 14. in penula. alij segestriã legũt. Glossis segestrum περάδερμον, στόρεσιν.

quod in ea sagum.] quod in eas agus. V. quod in eas sagus. M. S. quod in eas acus. T. ideſt paleam. Græci ἄχυρον.

calcabant.] inculcabant. V. S. rectè. id enim de culcita.

Culcita.] Culcita est quicquid tomento inculcatur.

ac quidquid.] hac quidquid. T.

puluinar.] Glossis στρῶμα, καθίδρυμα, στράμνη.

à pelluleis.] à pellibus. alij, plumis, alij à pluribus, alij, à pollulis. V. à polulis T. non malè. Nã polluta, idem quod parua. Cato labellũ pollulum. Igitur puluinaria & puluini, pollu li lectuli. Scaligero tamen polulæ seu Polæ sunt pilæ aluta moli tomento farctæ, quibus datatim ludebant in foro. vnde Pollice pila ludere Festo. inde Polliones & Pollæ cognomenta Romana.

in heis multa peregrina, vt sagum Reno Galli quid gauna cũma. eius sagũ & Amphimalon Græca.] locus mendosus Antonio Augustino: Vertranius sic, vt à Senonibus Gallis queis Gausapina est, vt sagum & amphimalon Græca. Turnebus ita, sagum, Reno, Gallica, gaunacũ (καυνάκαι Hesychio stragula altera parte villosa vel genus pallij.) Scaliger ad hunc modum legit, sagum, Reno Gallica: Gaunacum maius sagum, &c. vide Athenęum. Hesych. Pollionem 6. Aelianum de animalibus. 17. c. 17.

Sagum.] vox Gallica vel teste Strabone. Plinius ait inuentũ Gallorũ esse: erat autẽ scutulata & virgata, id est reticulatę distincta.

Reno.]Gallis significat exuuias pecudum. Cæsar 6. Sallust. Seruius. Sosipater.

COLVMNA 28.

Torale.]Toral. A. Vertr. στρώμνη Glossis Toral. Sternum, stratus.

Torus à toruo.] Torus funis ex loris retortus. Cato, ob id tori dicti quòd loris tenderentur. Herodotus τόνους.

Toruinus.] Torulus. T. quo verbo Plautus vtitur in Amphitruone.

Scabellum.]quod glossis ὑποπόδιον: alij scamellum.

geritur ab inferiore in superiorem.]gerit in inferiora superiorem. V.

Peristromata.]l. 45. ff. de verbor. sign.

sic aliud aliquid item conuiuij causa ibi.]sic aliquid item in conuiuiis. vt gausapea. V. ea erant villosa tapetia: vt hodie Turcica. nec alioquin τὸ ibi referendum est ad ædeis, vt Turnebus existimat Cęterũ Gausapia Glossis βαρβαρικὸν παλλέον.

Assipondium.]Assipondium as vnus.

ac erat libræ pondus.]hinc asses librales. Festus in graue æs: olim enim asses erant librales. postea sextantarij facti. vide Festum in sextantarij.

decussibus bicessis.]decussibus vicessis Vertr. T. vicensis. V. Est autem differentia inter illa duo, Bicessis quod est duos asses: & vicessis quod est viginti.

quod dixi solum.]quod dici solitum. V.

decussibus bicessis. decussibus vicessis. V.

ducenti.]ducenties. V.

se valet dimidium, vt in selibra & semodio.] aliàs significat sine. V. Festum in Sed.

vncia ab vno.] Imò à vocabulo Siculo, de quo vide Aristotelem apud Pollucem 9.

Semissis quod semiæs id est dimidium assis.] glossis sesquas ἀσσαρίου ἥμισυ.

conclusum.]conlisum. V.

Nummi, id à Siculis.] Idẽ Pollux 9. ac proinde Suetonius apud Suidam malè à Numa, nummos appellatos scribit.

denos æris.]denos asses.

sestertius quod semistertius.] Idem Volusius Metianus libro de asse. Festus. Apuleius apud Priscianum libro 6. Charisius tamen libro 1. Institut. dici putat sestertium, quòd de tribus assibus ei semis tertius deficiat. adde 33. Plin. 3. Glossis sestertium δράχμη, δηνάριον.

retro æra dicerentur.] id est id aere retro numerarent pro dupondio & semisse, semissem tertium dicentes.

sembella quòd sit libellæ dimidium.]eadem semilibra ἡμίλιτρον.

sembellæ quod valet dimidium, & est quarta pars.]quod libellæ vt hæc quarta pars. V. δωτίνη.]δώς. S. vt est apud Hesiodum.

ab eodem Donum.]ab eodem demum. V.

Vt ipsi δῶρον.] vt assedonium. V.

vt Asię δῶμον T. eo sensu domum, vel ab Asianis, vel à Græcis, vel ab Atticis.

à Græco ἀῤῥάβων.]Imò à Syriaco antea malè ἄῤῥαβον.

refactum.]refectum. vide refectum. T.

COLVMNA 29.

quàm exoluerit.] quàm vt exuleret. V. ex eo luerit, quàm quanti. A.

Intrigo.]Intertrigo T. vt cùm inter se pedes vel femina teruntur.

dicta vt exigi possint ob peccatum.] dicata vt exigi possint ob reatum. V.

olim vnum dicebant multa.] origo multæ inde sumpta.

vnum.]vinum. A.

pœna à puniendo vel à pœnitendo.]pœna à pœniendo. &c. V. puniendo vel ponendo. V. vel a ponè, vt quòd post peccatum sequitur. Vertr. T.

corollarium.]vide Plinium.

μοῖτον.]vide Hesychium.

Sophron.] scripsit Sophron mimiãbos prosa oratione, vt eius imitatione Herodotus, vel Herodes, quem secutus Mattius, teste Mauro Terentiano & Gellio.

μοῖτον ἀνατίθημον.]μοετον ἂν thynno V. pro ἀνατιμῶ id est supero pretio. T. alij μοῖτον ἔντιμοι. Scaliger μοῖτον ἀντίτιμον, id est par pari.

ea pecunia.]si is ea pecunia. V. super ea pecunia. V. T.

sacramentum à sacro.]Vide Festum. Fab. 7. c. 16. Valer. Maximum. 7. c. de testamentis.

vterque quingentos æris ad pontem deponebãt.] quinquagenos æris ad Pontificem dependebant V. in Probi notis legitur, Quãdo negas, te sacramento quinquagenario prouoco: & apud Festum est quinquaginta.

quæ à populo.]quæ populo. T.

COLVMNA 30.

adtributa.] adtributa pecunia, quæ tradita ea lege, vt alij soluatur. Xenoph. Cicero in Verr. & Asconius ibidem.

Tribuni ærarij.] vide Festum in Aerarij Tribuni.

Id quos.]in quos. V.

æs militare.] Hinc milites ære diruti, quorum stipendia in fiscum deferebantur. Festus in Dirutum ęre militem. Eo fine in militia & exercitu, librarij caducorum, & librarij depositorum, de quibus in lege vlt. ff. de muneribus.

quod ait Plautus.]Aulular. act. 3. scen. 5.

cedit miles.]id est venit.

æs quoque stipem dicebant.] vide Festum in Stipem.

asses libræ pondo erant.] asses libras pondo. T. antiquus genitiuus. pro libræ.

à stipando stipem.]sic Plutarch. & Porphyrio:

rio:hæc pecunia impensa Festo.

vocabulo.]verbo.A.

Thesaureis.]*id est* deorum cellis.

stipem dicunt.] vide Ciceronem 2. de legibus.Ouid.Senecam in Epistolis.

stipulari.]vide Festum in Stipem.

stipulari.]Glossis Restipulat αἰθορίζει Restipulatio αἰθορισμός.

milites.]militis.V.multi.T.

impendendo] pendendo.T.

& inde prima pensio,& sic,aut secunda,aut quæ alia.] & in prima pensione & in secũdasit.V.

quod compenditur.]quod cùm penditur.

accedebat.]impendebat.

impendium appellatum.] impendium appellatur: Malaspina. in 6.ad Atticum 1.impendium appellatam.T.

sors quod suum fit sorte.] Ex hoc toto notandum quid sors, quid vsura, quid compendium,quid impendium. sors quod suum vel nostrum fit sorte. sorte id est sortitione vel dei munere.vsura quod sorti accidit ex vsu, id est ob vsum.eadem, impendium quod in sortẽ vel sorti impendeat.Cõpendium, quòd cùm penditur sors,vna sit ac pendatur.

per trutinam solui solitum vestigium nunc manet in æde Saturni quod & etiam nunc propter pensuram trutinam habet positam.] idem Festus in Aerarij vbi dixi.

Finis libri Quarti.

Notæ in quintum librum Varronis de lingua Latina.

Loquitur] loquuntur.V. T.

Chrysippus,] Aristippus.V.T.

plus litterarum,] id est doctrinæ.

amittant] mutent.V.mittant.V.T.

COLVMNA 31.

Turdario,Turdelice.] Turdelice.V.Turdelico,Turdelice.T.alij Turdelicio.

Lucianum] Lucienum.V.T.S. sic apud Varronem de re rustica.

declinauit,vt à vetere vetustum, vt ab] declinauit,vt à vetere,vt ab. V.T. declinauit à vetere. T.

ab solo solum] ab solu solum. V. T. ab solo, solium. S. Putat autem Turnebus veteres solùm declinasse in masculino. Verùm hoc velle videtur Varro,solùm & solus veteribus pro eodem.

ab libero liberum ab lasibus lares,] Quid hoc ab libero liberum? Ita emendo ab lœbeso liberum:ab lasibus lares. emendationem nostram confirmat Festus in Lœbesum. sic veteres Arbosem,plusima,pignosa,Quæso,maiosibus,& meliosibus: & in lege 2. §. fuit autem 36. π.de origine iuris Valesij,Fusij:nimirum ante inuentam R.

Ab lasibus lares] v.Festum in R.

mundi & motus] mundi motus.T.S.

tempestiua & à motu eorum] Tempestiua ætas.motor eorum.S.

& à motu eorum] & à motore eorũ.V. motor eorum S.& à motu deorum qui toto cœlo coniuncti.

mundus deo] mundus dio.

à quo tempus id ab hoc deo, dies]à quo tempus:& ab hoc deo,dies.

Meridies,&c.] adde Nonium cap.1. & c. 6 in Meridiẽ,vbi hoc adiicit, Meridiẽ veterib⁹. etiã significasse,mediã noctis: adde Isidor.3.

inumbrauit,] id est ex descriptione vmbræ comparauit.Huiusmodi horologium σκιατηρικόν.Glossis,vmbro σκιάζω.

à supremo] à superrimo.V.T.

hoc tempus XII. *Tabulæ, dicunt occasum solis.*] Idem lib.6.infrà cap.2.

Lex prætoria] lex Pletoria.

crepusculum à crepero,] id est dubio.Creperũ enim dubium.Festus,Creperum.5.Isid.4.Crepusculum igitur idem quod dubia lux.

Lucij prima luce in creatione.] Lucij prima luce in Reate. Varr. Lucij prima luce creati Vertr.adde Festum in Lucius.

vt Catulus ait] Catullus V.Paccuuius.S.vide Varronem 1.de re rustica.

ἑσπέρον] ita Homerus:& Augustinus 21. de Ciuitate 8.

Plautus] Amph.scena 1.9, Vitru. 4.Fabius.

Iubar quòd iubata]οὖλος ἐθείρας ἕσπερος.Scal. Glossis αἴγλη φώσφορος. alibi σέλας ἡλίου fulgor solis.

Ennius,Aiax.] Ennius Aiace.V.

vt in Bruto Cassius] in Bruto Cassij. V. in Bruto.C.Attij.T. Actij Brutus à multis citatur à Cicerone 1.de diuinat & in Sestiana: & à Varrone lib.4.s̃.

nocte intempesta] sunt verba Lucretiæ cõquerentis de Tarquinio. His simile illud Ouidij,Nox erat, & tota lumina nulla domo.

deuenit]aduenit.V.

Plautus]Asinaria act.3.scen.3.

videbimus. Factum volo. 1. redito conticinio.] Idem lib.6.vbi de tẽporibus & de conticinio legendũ ita videtur.Factum volo,redito huc conticinio A. Vertr.

dies est.] tunc dies est.A.

solstitium quod sol eo die sistere.] Solstitium quòd solo die sistere.S.

aut quòd sol ad nos versum,proximum est,] aut quòd sol aduersum nos,proximè stet:vel ita, aut quòd sol ad versum proximum stet. S. Metaphora à bubus.Versum enim rustici appellant,cùm sulco ad finem perducto iterũ reditur eò vnde arationis initium suscipitur. Plinius 18.hinc in porticibus versura Vitruuio:& apud Lacedemonios,τριώλαξ,certamen virginum,in quo tres versus percurrendi.

COLVMNA 32.

Aequinoctium] quod & Æquidiale: Græcis ἰσημέριον.

circites anni] circi anni. M. deest id Scaligero Certè Festo circites circuli magni: sensus est, Circulos paruulos anulos: magnos, annos appellari.

vnde annus.] Imò ab ἔννος q. Græcis circul⁹. A.

Huius tẽporis pars hiemps] pars prima hiẽs.

ver, quod tum virere,] quod tum viuere. A.

Autumnus] desunt multa. & quidẽ ipsum Etymon Autumni, supplendum è Festo, cui Autumnus dicitur, quod tũc maximè augeãt homines opes, coactis agrorum fructibus. Ideo Græcis πλουσίους ἄγει. & Latinis Autumnitas, fructus.

ab sole, hic menses, à lunæ motu,] hoc innuit, Quatuor anni tempora à sole: menses à Luna nominari, à luna, inquam, quæ Græcis μὴν. vnde menses.

à mensibus intermestris dictus] sic Cato de re rustica, ca. 37. Antea legebatur, intermẽsis. Vtrunque tolerabile. significat autem intermẽstruum, spatium quo Luna silet & in coitu est de quo videndus Varr. 1. de re rustica: & Ammianus. Hinc Plinio Luna intermenstrua: Iulio Firmico Synodica: aliis interlunium, quod Glossis ἀπόκρυσις σελήνης. legẽdum ἀπόκρυφις.

mensis senescentis,] id est desinentis.

ἕνλω καὶ νέαι] alij μὴν καινὸς. Menses Atheniẽsium primò xxix. dierũ. Trigesimus additus à Solone, quẽ τελειάδα & ἕνη καὶ νέαν, appellauit, teste Laertio, quòd Luna quę biduo in coitu latet, quasi vetus & noua nondum trigesimo die splenderet.

lustrum tempus quinquennale.] ita Festus, Statius, Papinius, Plinius vterq; l. 4. § 1. ff. de reb. credit: l. 30. §. 1. π. de legat. 3. l. 67. in f. π. de furtis. Alij lustrũ esse existimãt annis quatuor exactis quintũ incipientẽ, qui itidẽ lustri secuturi sit principiũ: sic dies qui bissexto intercalatur quarto anno. Ouid. 2. Fastor. lustrum appellatur.

Vltrò tributa] sic Liu. lib. 39: alij vltra tributa.

per censores persoluebantur,] sic Neratius Priscus repetere per iudicẽ Iulian⁹ 4. ad Minuciũ Natalẽ in l. vt π. de reb. cẽdit. per iudicẽ petere. Vlpianus prohibere per prętorem, cauere per iudicẽ. Callistratus per iudicẽ reposcere trãsferre per iudicẽ l. vlt. π. de rei vindicat per iudicẽ auferre l. 4. §. quod si is 6. π. de doli mali per iudicem exigere vel petere, l. vt. §. 2. §. 3. π. ratam rem.

seculum] sæculũ. M. Vtrunq; Glossis dicitur.

αἰῶνα] αἰὼν quasi ἀεὶ ὤν.

Plautus] in Truculento.

est satis] sat est A.

dies accesserunt] diem accesserunt. MS. id est ad diem venerunt.

Dicam prius qui Deorũ caussa] ordinem mẽsium ferias hic percensẽt, Varr. de quibus cõsule Ouidium & Kalendarium vetus quod superiùs in eum finẽ excudẽdum curauimus.

dicti ab agone?] id est ferione. sic Ouid. 1. Fastorũ, semper agatne rogat, nec nisi iussus ait. Senec. 2. Suasor. eo alludit, Carnifex manũ porrigit, deinde respicit ad patrẽ, & dicit, Agone?

per quos Rex in regia] Ouid. Fast. Rex placare sacrorũ Numina lanigerę cõiuge debet ouis.

quòd interrogatur à principe ciuitatis] quòd interrogat Princeps ciuitatis A. Vertr. Sca. adde Fest. in Agoniũ. & ex Plutarcho patet interrogari solitum eum qui fundebat vinũ inter cornua victimarum. sic apud Maronẽ ipsa teneus dextra paterã pulcherrima Dido Candẽtis vaccæ media inter cornua fudit.

qui fornacalibus suis non sunt feriati.] In sua Curia quisque Fornacalibus (quæ indictæ feriæ erant) feriabatur & sacra faciebat: sed stulta pars populi, quæ sua Curia esset ignorabat Itaque rem diuinã Fornacalibus omissã, Quirinalibus faciebat. Proinde Quirinalia stultorum feriæ vocantur apud Ouid. & Festum in Stultorum feriæ.

Feralia] Ferialia. MS. T.

Feralia ab inferis & ferendo.] Ouidius, Hãc quia iusta ferunt, dixere feralia lucem. Inde inferia & arferia aqua Festo, quæ adferebatur ad sepulturã, vt libaretur pro mortuis.

Terminalia] Glossis ὁποίησια pro ὁρτὴ ὁρίου alio loco ὁρτὴ ὁρίου θεοῦ. adde que de terminalib. scripsi ad Tit. π. de termino moto

Duodecimus enim mẽsis fuit Februarius] anno à Martio scilicet incipiente.

& cum intercalatur inferiores quinque dies duodecimo demuntur mense.] hæc à Varrone scripta ante annum à Varrone emẽdatum. Nã alternis annis binos, & vicenos ternos intercalabãt dies, mẽsẽmq; cõficiebãt intercalarẽ: additis ei quinque diebus vltimi mẽsis, id est Februarij. His adde quę de intercalatione dixi ad l. 2. π. de diuersis & tẽporal l. cum bissextũ 98. π. de verborum significat.

Equiria] sic Ouid. alij Equurria à cursu. equorũ

Liberalia] Glossis διονύσια, quippe Liber pater διόνυσος. v. Ouid. 3. Fast. Var. 1. de re rustica. August. 6. de ciuitate 9.

sedent] id est feriãtur. Plaut. Venter meus resident esuriales ferias. vsurpatur & à Cicerone 2. de legib. *cum libis & foculo pro emptore.*

sacrificãtes] locus corrupt⁹ Antonio & Vertr. videtur. nisi quis existimet sua etiã sacrificia emptoribus liborũ sacerdotes Liberi patris vendidisse, neq; gratis sacrificasse. fortè non à verisimili cõiectura aberit, q nõ, p emptore sacrificãtes sed p foribus sacrificãtes legerit.

& foculo) Foculus ignitabulum seu paruus focus. Eo vtebantur cũ rẽ diuinã extra tẽpla in locis nõ sacris, aut in quibus ara non erat, faciebant. Cicero pro domo, C. Attius bona Q. Metelli consecrauit, focum apposito in rostris, adhibitoque tibicine.

COLVMNA 33.

Forsitan hic dies appellatur potius Agonica.] de die Liberaliorum loquitur. Eóque pertinet quod scribit Massurius Sabinus libro Fastorum 2.apud Macrob.1.Satur.4. Liberalium dies, inquit, à Pontificibus Agonium Martiale appellatur.Martiale autem vocat, quod veteribus idem numen Bacchus & Mars. de quo vide Varronem in Menippea ἄλλος οὗτος ἀγχιάλης.Macrob.1.c.19.

Quinquatrus, hic dies,vnus à nominis errore obseruatur.] Hoc innuit,Dies quinquatrium quinque fuisse,cùm dies vnus esse debeat. Quintus scilicet post Idus Martias. Cæterũ Glossis quinquatria πανδήμια.

proinde vt sint quinque.]vt sunt quartus siue quintus.A.

eo die.] Quinquatrium. Fasti verò X. Kalend.April.& X.Kal.Iunij.

in atrio sutorio.]ita Festus, in atrio saturio. Alexand.11.Genial.22.in atrio sartij.Vertr.

sacrorum tubæ.]id est Mineruæ & Volcani: nec enim omnes Tubæ lustrabantur, teste Ouidio. de Tubilustrio adde Festum in Tubilustria.

accersita.]arcessita.S.

Pergami prope murum Megalesion,vbi Templum eius Deæ.] Pesinunte, vbi Megalesion templum eius deæ: vel ita, Pergami ἀπὸ μητρὸς μεγάλης vbi templum eius deæ. S. Est autem Megalesion templum τῆς μεγάλης θεᾶς.

Fordicidia.] quæ Hordicidia Festo &Varroni 2.de re rustica:ex promiscuo vsu τοῦ Digamma & F.Fastis Horcicalia.

Bos forda quæ fert in ventre.] quæ prægnans Varroni 2.de re rustica,& Fest. Græcis boues fordæ,φοιδάδες.Glossis fordas ἐπιμονούσας.Forba θυσία ἔγκυμονος βοός.

Forda.]sic Ouidius 4.Fastor horda Varro 2.de re rustica & Festus.Et ita paulò antè fordicidia pro Hordicidia apud eosdẽ authores.

in curiis complureis.] id est triginta pro numero Curiarum,quæ totidem fuerunt, teste Ouidio.

Palilia.] sic Ouidius.4. Fastorum,quæ & Parilia Ciceroni.2.de diuinat. Atheneo.Fastis Marmoreis & Festo in Popularia & Parilibus.sed facilis fuit mutatio τοῦ L. in R. vt in Remuribus & Lemuribus. Cæterùm notandum hoc est obiter Paliliorum die Romam conditam,XII.Kal.Maias.

Cerealia.]in hac pompa ouum poni solitũ Varro 1.de re rustica 2.

vinalia.]dies quo Ioui vinum nouum libabatur. vide Festum in Calpar. Macrob.1. Saturn.4.Græci πόσιμα. Plutarchus sympos. 3.Priora X.Kalend.teste Ouidio (IX Plinio) Posteriora XIII.Kal. Septemb.& his posterioribus quæ hîc dicuntut à Varrone, magis conueniunt quàm prioribus, quibus nemo tunc vindemiam auspicatur. Porro quod de vino diximus, idem penè in frumento.Nam quod primò præmetebant sacrificij causa, Præmessum Latinis, vel Præmetium teste Festo.πρόλογια Laconibus: quòd verò post messem offerebant Cereri,florifertum.

aliquot locis vindemiæ primùm à sacerdotibus publicè fiebant.]sic Athenis quandiu ferueret mustum,religio erat tangere. Plutarch.sympos.8.

vt iussit vinumlegere] vuas. eadem forma à Catone vinum pendens dicitur.

aqua facit.]aquam facit.

facit.]id est sacrificat.

inter cuius exta cæsa & porrecta.] Exta cocta cædebãtur: deinde proiiciebantur in terram. Iis proiectis res diuina facta videbatur.Quid cæsa & porrecta,vide Festum in Exta & Prosiciæ.Nonium in Prosecta Macrob.1.Saturn. 16.in pr.

flamen prorsus vinum legit.] mos enim fuit vt flamen prior auspicij causa vinum legeret.

Robigalia.]alij Rubigalia, ea fiebant viij. Kal.Maij.

secundum Tiberim.[id est vltra.

Iunio mense.]Iulio mense.T. vide Ouid. & Macrob.

Populifugia.] quæ opinor Fugalia,& Fugialia appellat Augustinus 2.de Ciuitate 6.

Nonæ Caprotinæ.]vide Macrob. 1. Satur.11.

mulieres sacrificant.] mulieres liberæ,& ancilæ sacrificant.Vertr.vide mox addit Varro, ob hoc togam prætextam datam eis, aliàs ingenuorum mulierum prętexta, promiscua & communis erat.& ex Macrobio 1.c.11.apparet, Ius togæ, ea die ancillis datum, quòd habitu matrumfamiliàs & virginum assumpto hostes fefellissent.

sacrificant.]sacrificantur.Veteres ita habẽt. & antiqui quoque ita locuti,teste Nonio.

ob hoc toga prætexta.)cur toga. V. Vertr.togata prætextata. Turnebus ita legit,existimans hũc locum referri ad fabulas togatas, quarum species Atellana,Prætextata,& Tabernaria, citátque ad id Horatium,illo loco, vel qui prætextas, vel qui docuere togatas. verùm hîc nihil de prætextatis fabulis.& hic locus ad prætextarum vsum Nonis Caprotinis ancillis permissum referendus.

Apollinaribus ludeis docui populum.] locus est mutilus,vt conijcere licet ex libro 25. & 27. Liuij.Fiebant autem hi ludi ante iij.Nonas Quintil.

cui eo die] xiv.Kal.Septemb.

in portu Tiberino.] in ponte. Æmylio.T. propè portam Colinam.Vertr.

vinalia rustica.]diuersa ab vrbanis quæ Ioui fiebant.ix.Kal.Maij mense Veneri sacro.

ante diem xij.]*kal.Sept.*ante diem xiv. Kal.

Sept. Anton. Augusti. & Vertr. ex Fastis.

COLVMNA 34.

quòd tum Veneri dedicata ædis.] hinc facilè coniici potest cur Menipeam suam Varro inscripserit Vinalia περὶ ἀφροδίσιων. Vertr S.

ortis eius tutelæ assignati.] Idem Varro confirmat 1. de re rustica in Veneris tutela hortos fuisse. Nævius Coquos edit Neptunum Venerem, Cererem. id est, pisces, olera, panem.

Volcanalia.] X Kal. Sept.

Opeconsiua.] Opiconsiua. M S. ea fiebant viij. Kal. Sept.

scriptum id dicitur.] tritum id dicitur.

dicitur vt à suffiendo subligaculum.] dicitur à suffiendo, vt subligaculum A. dicitur à subterfiendo. T. dicitur à suffiendo: vt à subligando, subligaculum, quidam ita legit: Festus ex eo dictū putat suffibulū quòd fibula cōprehenderetur: sed Varro ad Vestales hoc refert: quæ maximè omnium sacerdotū suffitionibus vtebantur. v. Nonium & Festum in Exfit.

cùm dicant, Nouum vetus vinum bibo: nouo veteri morbo medeor.] ita quoque apud Festum in Meditrinalia. Alij ita legūt, Nouum vinū vetus libo: vetus vinum, nouum libo. Nouo veteri vino, morbo medeor. vt hoc dicat Varro, Meditrinalibus mustum vinum nouum libantes & gustantes boni ominis causa vetus dixisse. ita enim Festus. Plinius 28. c. 2. Cur ad primitias pomorum, hęc vetera esse dicimus, alia noua optamus?

veteri nouo morbo medeor.] sic antè vinum & nouum & vetus libari & degustari medicamēti causa. & Plutarch. 14. sympos. iar. refert nouum vinum bibentes solitos fuisse precari ἀλλὰ καὶ συμβῆναι αὐτοῖς τῷ φαρμάκῳ πρὸς χρῆσιν γλυκέως. S. & à medēdo Meditrina dea medendi & meditrinalia.

Fontinalia.] ita Festus. vnde porta Fontinalis: alij Fontanalia.

Saturnia] glossis κρόνια.

Armilustrio.] vide Festum in Armilustriū.

Opalia.] vide Macrob. 1. Satur. 10.

Angeronalia.] feriæ diuæ Angeroniæ. Macrob. 1. Satur. 10.

ab Angerona.] dea, animorum angores depellēte, quam ita vocat Festus in Angeronæ. Macrobius 1. Saturnal. 10. Angeroniam Plinius 3. c. 8. eam Angeronam vocat: non male. Nam eius simulachrum erat obligato & obsignato ore. deáque ἐχεμυθίας existimabatur. Huius Feriæ verò XII. Kal. Ianuar. ei faciebant rem diuinam Pontifices in Volupiæ sacello.

cui sacrificiū fit in curia Accalia. feria Laurentinæ is dies.] cui sacrificium fit eo die: ac cuius feriæ publicè, Laurentinæ is dies, &c. S.

in Curia Accalia.] in Curia Acculeia. T. alij in curia Acuseia.

Laurentalia.] Laurentinalia. Macrob. 1. c. 10. Larentalia Festus.

Sexto.] Festo. Macrob. S.

qui atra dicitur.] qui Acca dicitur. rectè. nec enim atra die licebat sacrificare, & alioquin Accæ meminit Gellius 5. c. 7: Macrob. 1. c. 10. Scaliger ita emendat, quia altera dicitur ob ditem Tarruntium, Acca Tarruntia. quasi diceret Varro, Laurentinæ feriæ ab Acca nutrice Romuli, quæ Laurentia cognominata est, non ab ea Acca quæ nupsit Tarrutio nobili & diuiti viro. Eius meminit Augustinus licet à quibusdam Tarrutius: ab aliis Tatatius: ab aliis Tarratius nominetur.

& dicunt hunc diem Tarentini, Accas Tarentinas.] & dicunt hunc diem Tarentini M S. Turneb. qui tamen totam hanc sententiam interpungit.

faciunt Diis manibus seruilibus sacerdotes.] faciunt Diis manibus eius sacerdotes Vertr. alij, faciunt Diis manibus eius ibi sacerdotes: vel faciunt diis manibus aruales sacerdotes. rectè. Nam Accæ rem diuinam faciebant aruales sacerdotes.

Septimontium ab his septem montibus.] Velia scilicet, Fagutali, Suburra, Cermalo, Cispio, Oppia.

feriæ non populi sed montanorum modo.] non populi modò, sed montanorum. vt hoc dicat Varro, Septimontium fuisse ferias non populi, sed montanorum tantum. Et ita est, Septimontij etymon à sacris montanorum esse. montanorum, inquam, ad eorum differentiam qui in humilibus locis habitant. Vt ex hoc loco constet, non modò habitam fuisse differentiam apud Romanos mōtanorum, & eorum qui in humilibus locis (quod & apud Athenienses factum, quorū alij ὑπωρείτας alij πεδιέας) sed montanos & paganos (de quibus mox dicetur à Varrone) sua sacra ac collegia in vrbe habuisse. Cicero pro domo, Nullum est in hac vrbe collegium: Nulli pagani aut montani qui de mea dignitate non decernant.

vt paganalibus qui sunt alicuius pagi.] vt Paganalia, quę sunt alicuius pagi. M S. vt paganalia eorum qui sunt alicuius pagi. ita lego. Paganaliorum meminit Macrob. 1. Satur. 16.

eorum qui sunt alicuius pagi.] Pagi, inquam, etiam in vrbe & Paganos hic opponi montanis constat. porro cùm paulò post dicat Varro de feriis Paganicis, apparet Varronē distinguere Paganalia à Paganicis feriis: priora, feriæ priuatæ alicuius pagi: hæ omnium. Et Paganorum quidem Dea Ceres, quæ & Empanda Nonio cap. 1. in Panderę numero 209.

De statutis dixi.] de statis dixi. M S. malè. Nam stati dies professi Macrobio: 1. c. 16. statuti, certi solennes ac constituti quorum obseruа-

seruationes ex Fastis notabantur: quo sensu Cicero solenne & statutum sacrificiū dixit. Solennes feriæ, extra ordinem impositis feriis opponuntur in l. 6. §. ff. ff. ex quibus causis maiores: & repentinis in l. 3. Cod. de dilationibus.

de annalibus dicam] id est anniuersariis, nō tamen statutis, sed conceptiuis: quæ indicebantur quotannis.

sacrificatur] sacrificant.

sementinæ] sementiuæ, ita M.S. & Festus.

Paganicæ] quæ diuersæ à Paganalibus, de quibus paulo antè etsi Paganalia in conceptiuis numerat Macrob. 1. Satur. 16.

COLVMNA 35.

Nouendialis] Nouendiales. Nouendiale sacrum, à nouem diebus quibus feriabantur, indicebatur, quoties lapidibus pluerat. adde Festum in Nouendiales.

Calentur] calantur. M S. id est pronuntiantur.

Curia Calabra] quæ in Capitolio prope Romuli casam. vide Festum in Curia. Macrob. 1. Saturn. 15.

sic dicta, Quinque calo &c.] sic dicto quinquies, Kalo Iuno Nouella vel sic, Dies te quinque Kalo Iuno Nouella. Septem dies te Kalo Iuno Nouella. Scaliger: eo sensu, Quinquies, cùm quintanæ erant futuræ Nonæ dicebat: septies, cùm septimanæ. Macrobius Saturnal. 15. refert, priscis temporibus Pontifici minori hanc prouinciam delegatam, vt nouæ lunæ primum obseruaret aspectum, visāmque regi sacrificulo nunciaret. Itaque sacrificio à rege & minore sacrificulo celebratis populo calato, id est vocato in Curiam Calabram (quæ casæ Romuli in Palatio proxima erat) quot numero dies à Kalendis ad Nonas supereſſent, pronuntiabant: & quintanas quidem quinquies dicto verbo ΚΑΛΩ. Septimanas, eodem verbo reperito septies.

Iuno Nouella] Iuno Couella. V. non malè. à coho (quod est cauo & cœlesti) quę eadē ac Ἥρα. Cæterùm Nouellā an Couellā Iunonē legas, nihil interest. Eadem autem erat quæ Luna & Lucina: quam mulieres, vt viri suum genium, habebant. In eiusdem tutela Kalendæ Macrob. 1. c. 9. vnde Kalendaris Iuno. Macrob. 1. cap. 15. Neque hoc prætermittendum quod hoc loco vir doctissimus coniicit posse & ita legi, Iana Nouella. quomodo & apud Varronem in libris de re rustica.

ferias primas] id est celebriores. nisi malis legere ferias priuas.

Tusci Itus] apud Macrobiū Satur. 15. Itis, vbi alij Idis, esse verbum Tuscum, quod Iouis fiduciam interpretatur, quòd Idus Ioui consecratæ: vel à videndo, Vidus quòd eo die plena luna videatur: vel ἀπὸ τοῦ εἴδους, quòd eo die plenam speciem Luna demonstret, vel ab oue Iduli, quam Tusci omnibus Idibus immolabant, vel ab Iduare Iduare, quod Hetrusca lingua significat videre, vt sint Idus, dies mēsem diuidentes.

postridie Kalendas] vide Afranium Fratriis. Ouid. Plutarch. Macrob. Gell.

dies noui inciperent] nihil noui inciperent. T. vide Gellium.

omnia verba] id est Do, dico, addico.

Comitiales] hi contrarij nefastis. Plautus Pseudol. Istorum nullus nefastus, Comitiales sunt meri. adde Macrob. 1. c. 16.

Itaque non potest agi, necesse est aliquo eorum vti verbo] ita quia non potest lege agi, necesse aliquo vti verbo, cùm quid peragitur. Vetr. antea legebatur. Necesse est enim &c.

Q. Mutius] C. Mutius. M S.

abnegabat] ambigebat. A.

Intercisi] vide Macrob. 1. c. 16.

Quando Rex comitiauit fas] Comitiauit, id est, sacrificauit in Comitio, vel in Comitium venit. Fas, id est, Fastus dies est. vide Festum in Quando Rex comitiauit fas.

Rex] herus, vulgata: & malè.

fas) fissus. Gyrald. libro de anno & mensibus, quasi hic dies in Fastis intercisus.

dicat ad Comitium] itat ad Comitium. Hoc enim vult Varro his verbis, Quando Rex comitiauit, fas: Regi sacrorum in Comitium ire non licuisse, propterea quòd neque magistratum, neque verba ad populum habere poterat, nisi hoc die qui notatus est in Fastis. Ibat enim in Comitium sacrificij causa, eóque properanter patrato, protinus fuga se è Comitio corripiebat, teste Plutarcho. proinde notas illas Q. R. C. F. quæ leguntur in Fastis, quidam interpretantur, Quando Rex Comitio fugit. Ouidius, Quatuor inde notis locus est, quibus ordine lectis, vel mos sacrorum, vel fuga Regis inest.

Quando stercus delatum fas] vide Festum in Quando stercus delatum fas.

pertineat] pertinet.

Iunius Gracchus] Iunius Gracchanus. M S. citatur in lege vnica. de officio Quæstoris.

cuius nomen ego, antiqueis litereis, quod nusquam inueni] rectè, nec enim sub antiquis regibus Veneris nomen nec Latinum, nec Græcum, teste Macrobio 1. Saturnal. 12. & Arnob. 2.

quòd ver omnia aperit, Aprilem] quasi Aperilem. vide Macrob. 1 Satur. 12.

COLVMNA 36.

à die Februato] id est à Lupercalibus.

testatur antiquum oppidum Palatium] lustratum antiquum oppidum Palati. S.

gregibus cinctum] de gregibus Lupercorum intelligit, quorum alij Fabiani, alij Quintiliani dicebantur. T. de quibus vide Festum in Fabiani. sed tamen Scaliger ita legit, gregibus humanis cinctum. eo sensu: Circa vetus oppidum initio greges pastos fuisse: eo verò in vrbem incluso, cinctum gregibus humanis.

verborum declinantium] verborum declinationē T. Declinationes, deriuationes, inflexiones, à primigeniis seu primitiuis.

adsignificat] id est, consignificat.

discrimina] discriminum.

aliquo] aliō. A.

vna. In nullis] vna nullius. Vel vna cum multis, V. vna in nullius. T.

erant] erunt.

præuerbiis] id est præpositionibus.

& decessit, & concessit] & decessit, & discessit, & concessit. Vert.

hæc decem] Re, ad, ab, in, ex, sub, de, dis, con, præ. proinde rectè emendatum superius, recessit, accessit, absessit, incessit, excessit, successit, decessit, discessit, concessit, præcessit.

discrimina] discriminum.

Democritus] Epicurus. T.

secuti & item alij] secutus, quod, Vertr. securus T.

postulet] postuletur. S. vt sit Helleniſmus: nam & sic dicitur, Exigi pecuniam.

non postulat] non postulatur. S.

COLVMNA 37.

Locus] locutus. V. pro, de iis difficile est loqui.

quorum repertum] quorum in promptu. A. quorum in partu. V. T. id est, quorum in origine.

& cùm hoc agitamus] & cùm hoc cogitamus. V. cùm nos agitamus. S.

Coactio] coemptio, vel coitio. V.

apud fullonem cùm cogitur, consiliari dicitur] Consiliari, pedibus argutari, Titinnio in Fullonibus. A Fullonibus, saltus Fullonius. Senecæ Epist. 15.

cogitur] coacta vestimenta ex pilis, vocamus Feltra.

consiliari] conciliari. V. Conciliare: Fullonium verbum. Græci σωμπλοῶ, πίζειν, ἰκποιῶ καὶ συμπατῆσαι.

sic alia vt Libentina] sic alia Lubentina. Ita Vetus: ita Nonius, & Augustin. 4. de Ciuitate 8. alij ita, vt Libentia. alij, ac Venus Libentina & Libitina, sic alia, &c. Id autem epitheton Veneris fuit, teste Plutarcho, in Romanis & in Numa. ab ea Libitinarij in eius templo, quæ ad Libitinam & funera pertinebāt, vendebant. Glossis Libitinarius, ἐντομιαστὴς, qui & alio loco νεκροθάπτης, & vespillo. sicuti νεκρομαστὴς, Rogarius, & bustuarius.

COLVMNA 38.

Mamurium Veturium] Mamuriam veterū. Vel Mamuri veteri. V. Ex hoc loco constat multis in rebus, certa nomina dicis causa vsurpata. vt in Nuptiis Caiæ & Cæciliæ & Talassionis: in Vestali capienda, Amatæ 11. Gell. 12. Nonis Caprotinis, Caij, Marci, Lucij: in censu vel delectu faciendo, Valesij, Saluij, Statorij. & breuiter, in sacrificiis & aliis multis, bonis nominibus aliquos eligebant. sic in Saliari carmine, boni ominis causa, Luciam Volumniā, & Mamuriū Veturiū nominabāt.

Terentius ait] Iuuentius ait, vel Iuuentinæ ait. V. sed nihil impedit P. Terentium hæc ipsa scripsisse in Comœdia Agnorizomene. de qua Festus. ac præterea, duo Terentij fuere, vnus Afer: alter Terentius Libo.

sic cum] sic enim.

narrum] gnarum. id enim absque g veteres dicebant.

adiicienda] à tacendo. V. à iacendo M.S. à dicendo. T.

pueri dicuntur infantes] vide Æschylū Choëphoris.

fatuus] locus mendosus. A. fatuus nec fari. T.

fari] φροντίζειν.

iidem vaticinari] fatui primò pro vatibus, postea pro vesanis accepti. Sic apud Platonē μαντικὴ quasi μανικὴ.

poeteis] pœnateis. A.

fasti dies] vide suprà.

extra vrbem agris effati] vide Prisciamum.

effaritempla] adfari templa. V. τεμνίζειν Græci, sistere fana, Festo & Tacito.

pollutum] polluctum. vt infrà.

inde Herculi decima data est] Macrobius 3. c. 12. Re bene gesta decimam Herculi profanauit. adde quæ de decimis scripsi ad l. 2. in fin. ff. de decimis.

id dicitur. Pollutū &c.] id dicitur pollutum A. Plaut. vt decumā partē Herculi polluceā.

Pollutum quod à porricendo] cur non potius à polluccndo? nisi fortè pollucere, à porricere est.

porrecta] proiecta A. malè. Hinc Macrobius 1. cap. 6. Inter cæsa & porrecta fari. *Porricere* verbum solenne fuit sacrificantibus, 3. Macrob. 2. Virgil. 3. Æneid. Extáque salsos porriciam in fluctus. Hinc illa, exta porriciunto. Plaut. Pseudol. ait, Scen. 3. In manibus exta teneam, vt porriciam.

pollutum] polluctum, vt suprà. Id autem verbum solenne sacrificantibus. Cato de re rustica c. 132. Ioui dapem polluceri. Plinius 32. c. 2. Ne squamosi pisces pollucerentur: Festus. Herculi esculenta poculentáque pollucere. Est autem diuersissimū pollucere à polluere.

vt cum

vt cùm]at cùm Gyrald.17.hiſtor.Deorum.

profanum dicitur]profanatum dicitur.T.

Prætor vrbanus] Populus Romanus Vertr. malè. nam Prætor vrbanus in eo ſacrificio laneam geſtabat.3.Macrob.12.5.

inuencam]vide Halicarnaſ.Liuium.Virg.8.

fallí]à Græco σφάλλω & φάλλω.

COLVMNA 39.

tranſlatione]tranſlatio V.tranſlatitio.Vertr.

pes betæ] ita etiam loquitur Varro 1.de re ruſt.eo verbo intelligit]propagines betarum.

Famiger, Affabile]famigerabile S.ita quo que Sipontinus legit.

& fatuus & fatue]fatuus & Fautus. Vertr. Fatuus & Fatua.A.Macrob.1. Saturnal.13.vi.

loqui ab loco] Imò potiùs à λόγος, vel λέγω.

quiſque]quidque.

in fanis Sabinis] ſumptum id videri poteſt ex aliquo veteri ſcriptore.

ad aliquam locutum] ad aliquem locum V.

conſulendi]conſolandi.V.T.παραμυθῆσαι.

concinne &c.] continuè loqui à cõtinuo V.

à concinnè] à concinno A. à concino T. id eſt conſono à cinnare,S.à cinno Nonius.

reſpondent]cudant V.cadunt S.

proſcenio]in proſcenio A.

poeta cogitante] Terentius, cogitare commodè.

ab his rebus] ab queis rebus V.à nouis rebus T.vt nuntium à nouo interpretetur.

Aelius]qui & Stilo & Præconinus vocatus eſt,Varronis magiſter.

ſenes aliquot nimium nouum verbum] ſenes alij quod nimium &c.vide 10.Gell.21.

nouum verbum] eo vſus eſt M.Cato, Salluſtius, Cæſar in oratione pro Roſcio Comœdo & aliis locis:& vetus interpres Nouellæ, de Lenonibus 14. ἔσχατος ποινάς vertit, nouiſſima ſupplicia,quę Iulianus interpres vltima. & in Nouella vt defuncti cap 2. noniſſima ſententia,pro vltima ac definitiua.

quomodo additæ]quom additæ A.

in legibus]XII.Fabularũ:dixi ad leges XII. Tabularum,Titulo de pactis.

vbi nuncupatæ pecuniæ ſunt ſcriptæ] id eſt in quibus legibus fit mentio nuncupatæ pecuniæ.Ne alioquin putes, hìc à Varrone,nuncupatas pecunias appellari, quæ ſint ſcriptæ.

quis eſt qui meum nomen nuncupat]apud Cenſorinum, Quis meum nominans nomen excier.

διχῶς δίκαιον.

poteſt] cupit.

COLVMNA 40.

indicit illum]indicit bellum.V.T.indicit illicium S.

indixit funus [indictiuum funus S. indictiuum illi funus prædicit T.vide Feſtum in Indictiuum funus.

prodixit diem]prædixit diem. V.malè. Prodicere diem eſt diem antè denunciare.

dictum in mimo] dictum in mimo, id est quod dicterium.

dicta ducibus]dicta à ducibus MS.dice ibus T.dictum à ducibus παρήγγελμα,teſſera.

dicis immo]dicitur in imo.V.dicũtino MS. dicitur immo.V.dicunt in os T. niſi fortè,dicuntino,ſit Imperatiuus, ea forma qua præfamino apud Catonem, progredimino apud Plautum in Pſeudolo.

dicis cauſſa] ſic dicis gratia in l.4. ff.commodati,vbi pleniùs dixi de ea re.hoc adiiciendum, Dicis cauſſa Soſipatro eſſe nomen indeclinabile vnius tantùm caſus,& quidem genitiui.

ſi dico quid ſcienti &c] locus mendoſus A. Vertr.ſic dico quid ſcienti, quod &, &c.T.ſi dico neſcienti quid & quod ignorauit trado, hunc doceo:Id declinatũ, vel quòd cùm docemus,dicimus.

ratio putari dicitur]putare rationem Plutarcho in tractatu de Adulatore, ἐυκαθάρτως λόγιον. ſic in lege l.31.§.3. ff. de negotiis, putare ſumptus:in lege Thais 41.§.Titius 7.ff de fideicommiſſ.libert.putata ratio.

diſputare]diſputat.

cuiuſque generis]vniuſcuiuſque generis A.

Sermo à ſerie]vel ab εἴρω vel ab ἔρω.

& in veſtimento ſartum]Imò ſartum deducitur potiùs à ſarciendo quàm à ſerie.Sarcire eſt integrum facere: vnde ſanè ſartéque in Augurum libris, id eſt integrè. Feſtus in Sarte. hinc Sarta, tecta.in l. 7 §.1.ff. de officio proconſulis.l.7.§.2.ff.de vſufructu: l.7.§.2.ff. ad l.Iul.repetundar. vbi quidam legunt ſarcta,non ſarta.

ſic augures dicunt, ſi mihi auctor es verbi] hoc in precatione ſua dicebant augures: Iouis pater,ſi mihi auctor es verbi, populo Romano Quiritium hæc ſanè,ſartéque eſſe,vti tu nũc mihi benè ſponſis benéque volueris.

Ex iure manu conſertum vocare] ex iure, manuconſertum vocare.V adde quæ ſcripſi ad leges XII.Tabularum.Titul.de poſſeſſionib.

nam adſerere manu]locus eſt interpolatus.alij ita legunt,manum adſerere. adde Feſtum in Adſerere.& in Sertorem.

Conſortes] vide Feſtum in ſors.l.14.Cod.de contr.empt.

ſors eſt impendium quod inter ſe iungat] quod in ſortem,vel quòd ſorti ſe iungat. Malaſpina in 6. ad Atticum. 1 ſors eſt quod inter ſe iũgit.T.In iure, ſors,pecunia principalis quibus vſuræ accedunt,& lib.4.5.in f.ſors,quod ſuum fit ſorte. adde l.24.ff.de vſufructu legato:l.pen.§.1.ff.ad l.Falcid.l.58.§.cùm autẽ. 6.ff.ad Trebell.

legumina]vide Varronem 1.de re ruſtica.

murmurantia litora] ſic venter murmurari dicitur.vide Nonium in Murmurari.

COLVMNA 41.

Quirites à Curenſibus] à Curetibus V.Vertr. alij à Curibus.

& ab iis]id eſt ab iis.

Itaque hos imitatus Apriſius ait in Bacche] imitans Chryſippus in bucco, quis me iubilat?vicinus atus antiquus. V T. Apriſſius in Bacche.V.Itaque hoc imitatus aptè Attius in Bacchis.vel,Itaque hoc apertè Attius.S. Bacchas vertit ex Euripide Attius.Eſt tamen qui Chryſippi nomine perſonam ex Tragœdia Attici intelligat.

à Θριάμβω Græco]Θριαμβεύω.

ſua voluntate] quidam putant hæc verba ſupereſſe:ac proinde hoc loco ſponte ſuapte, id eſt ſua voluntate.

Terentius]in Adelphis:vbi tamen hæc verba paulò aliter referuntur.

qui idem vt faciat]qui id dum facit V.T.

conſponſi]fide mutua obligati.

quæ pecunia]qua pecunia.Sipontinus & T.

contra ſponſum rogata] id eſt ad mutuam quandam ſponſionem. Itaque proximo libro legitur,ſponſus cõtra ſponſum rogatus, id eſt ad ſpondendum rogatus.adde 4.Gel.4.

non enim ſi volebat]non enim ſi nolebat V.

cùm ſpondere] conſpondere.T. id eſt ſimul dicere:ſic, reſpondere poſt alium dicere.

cùm à ſponte reſponderetur] ad ſpontem reſponderent.T. id eſt ad voluntatem:ſponte tamen in ablatiuo vt frequentius inuenias: cum genitiuo etiam nonnunquam. hinc apud Gellium homo ſuæ ſpontis.

non ſpondet ille ſtatim qui dixit ſpondeo, ſi iocandi cauſſa dixit]huc pertinet lex 3.in f.ff.de obligationibus & actionibus.

ſequere &c.]ſequere ſequere Polybadiſce: meam ſpem cupio conſequi. Polyb.ſequor hercule quidem, nam lubenter mea ſperata conſequor.adde Nonium in verbis Inter ſperatam,dictam,pactam & ſponſam.

Hercule]hercle A.

ſperata]ἐμνηστευμένη pro denupta accipitur apud Plautum in Amphitruone & Afraniũ. vide Nonium d.loco.

& quod]& non.

dicunt]dicitur.MS.Vertr.alij dicitur.

neque illa ſperatur &c.]neque ille ſperatus qui dicitur adoleſcens:neque illa ſperata eſt: eo ſenſu,cùm ſine ſponte dicunt,verè neque ille ſperatus eſt,qui dicitur adoleſcens,neque illa ſperata eſt.

COLVMNA 42.

vas]hinc vadari Liuio 3. vades autẽ ideò dicti quòd qui eos dederit,vadẽdi,id eſt diſcedendi habet poteſtatem. Acro ad illa verba Horatij 1 Satyr.1.Ille datis vadibus. Gloſſis,vades ἔγγυοι, εἰσδέχοι vadatur κατεγγυᾶται, μὴ παρεγγελίας συνιτάσεται.

qui pro altero vadimonium promittebat]etiam in cauſa criminali.Liuius 3.Gloſſis vadimonium ἐγγύα ἐκκλησία.

vades ne darent] alioquin ordinarium erat fideiuſſorem à venditore dari.l.vlt.§. vlt.ff. de reſcindenda. Primus vades dedit Cæſo Quintius teſte Liuio. vide Demoſthenem, κῆ πιμοκράτους.

nec ſine canendo tibicines dicti] ſic ſuprà lib. 4,Nec vinalia ſine vino: nec Curia Calabra ſine calatione poteſt aperiri.

alterum cum præpoſitione] cum R poſitione. Vertr.vt id dicat,oſmen & oſnamen (quod poſtea ornamentũ dictũ eſt.S in R mutato) non idem eſſe. aliàs in oſmen & oſnamen nulla præpoſitio eſt.

facit fabulam]id eſt Comædiam:verbi gratia,Andriam,Perinthiam.

& qui aliquid agit non eſſe inſitientem.]ſic vocabãt otioſum.A.Auguſtinus putat locũ eſſe deprauatũ.Scaliger ita emẽdat, Et qui aliquid neget,eſſe inficientẽ.rectè, vt Negare, non agere eſt:ita inficientẽ eſſe, nihil facere.

adlucet]adlucere eſt cereum aut facem ferre.Plaut.Curcul.Luces cereum:in Caſina,Lucebis nouæ nuptæ facem.

ab luere & luce diſſoluuntur tenebræ]ab ad & lucere.V.abluere MS:alij ablute:alij ab luce. ego ita emendo,Id ab eluere, & luce diſſoluuntur tenebræ.

Noctiluca]id eſt Luna.

Lucere item à luce]Luci item à luce, quod &c.Lucaria item à luce,quòd propter lucem amiſſam is cultus inſtitutus.S. vide Feſtum in Lucaria.

quæres]id eſt aliqua res.

conquæſtor]quæſtor.

Actiaticum illud] Articum MS.Arcticũ. V. Actiacum. T.vitium illi obtulit, violauit: quod incidit in inuidendum, vel quod incidit in videndum.S.

obliuio latuet] obuiolauit.V.

COLVMNA 43.

cum muliere fuiſſe] ſic Cicero de Fato, pro connubere:τὸ συνεῖναι.

Cerno idẽ valet.Itaque pro video] Cerno pro video,atque idem valet.Vertr.

in membreis]in tenebreis.

Cerno à creo]à κρίω MS.à cereo. V. quod idem ac creo. Nam & in Saliari carmine Ceruſmanus eſt creator bonus. & Ceres quòd omnia creat,Cerno à κρίνω.S.

deſcripti]diſcreti.

& qui id in teſtamento]& quod in teſtamẽto cernito.T.& quid in teſtamento.V.& qui id in teſtamento dicit vel iubet. Vertranius.

ita le-

ita lego,& cernito in testamento,&c.dixi ad Vlpianum,& libro superiore.

in creatione] in cretione. vide Vlpianum c. 22.cap.28.

adhibere iubent]adhiberi debent,Vertr.

ab eodem]Ennio.

vitam cernere]multa cernere.V.malé.Nam ter sub armis vitam cernere dixit,ex Euripide.& alibi,vitam cernamus vtrique,id est,de vita decernamus.

vos epulo] Nos epulo. V. apud Festum ita legitur, Quos vbi Rex paulò specit de montibu celsis. vbi dixi de huius loci lectione.

qui habeant spectionem]videFestum:Ciceronem Philipp.

quo oculos inungimus &c.]oculo iniungimus. V. ita lego , quod oculo iniungimus: quo spicimus,specillum.

poetæ]Ennij,scilicet.videtur autem hic locus sumptus ex Ennio : citatur autem à Cicerone.

aut ausculto] & ausculto.alij,haud ausculto.sic audire & auscultare opponuntur apud Cæcilium & Pacuuium.

Repotatio]Repotia.A.

antiquum non vt nunc φρέαρ] antiquum πότηρ non vt nunc φρέαρ dictum.S.

mantellium]mantellum.V.mãtelum,Plauto.

manuterium]manutergium.A.χειρόμακτρον, χειρομάστρον,μανδύλιον.

nuntium erit]nuntiatum erit.nuntiamus in lætis:obnuntiamus in malis.

Quod bonum &c.]huius formulæ,meminit Cicero,& 2.de diuinatione,& Liuius.

COLVMNA 44.

de mœris]ἀρχαικῶς pro muris.

voca inlicium hoc ad me] antiquum,pro huc ad me.vide Festum.

murrha, vnguentisque vnguuntur] distinguit inter murrham & vnguenta.murrha suo cõstat succo:vnguenta composita sunt.

post autem]postante.V.potestate.T.prior lectio non mala: nam & ita Latini,Inante dicunt.

conuentionem] pro concione id vsurpatur. vt Vertranio necesse non fuerit mutare in concionem. Glossæ,Conuentio , συνέλευσις, συνόδος.

C.Calpurni]C.Calpurnio.

Iudices]id est,Consules. sic Consulere pro iudicare.Qui rectè consulat,Consul fuat.vide Festum.

Hic accenso , illic præconi] Hic accenso,ille præconi.

Idem vt præco] item & præco.A.

Bœotia] An hæc comœdia sit Plauti,vide Varronem apud Gellium 3.c.3.

alij esse dicunt] M.Attij. A. Aquilij Vertr.3. Gell.3.M. Accij Plauti.M.S.Ælij S.

circum aras] circum aures.M.S.circum aureas,vel circum mœros , vt & suprà & infrà: nisi aras pro mœris intelligas.

inquisitionis]anquisitionis.

accusaui]anquisiuit.

mittas auspicium]id est qui nuntiet secundũ auspicium.

commeatu n. Prætores vocet ad te] Cùm eat præco,reum vocet ad te.

cornicine]cornicem.V.

ad priuati ianuam] Huius moris facit mentionem Plutarchus in Gracchis. Tacitus 2. Annal.

Argentarij tabernas] quæ in foro.

ex ara]exire.

concionem aduoces] concionem auoces.

quod adtingat]id est,quod incipiat.

Censoribus] antea legebatur cessoribus. vt coss.pro consulibus.

Classicus canat] Classicum canat. A. malé. nam classicum,Tuba: is qui tuba vtitur,classicus. Classicum autem à classibus populi dicebatur , quæ in comitia centuriata conueniebant.

hostium]ostium.

ex heis quæ interea] ex iísque interea.

COLVMNA 45.

quod censor]locus mendosus.A.

id quod propter &c.]id quod per.&c.

Inlicio & inlicius]Inlicis.V.Inlicium & Inlicio quod.S.

in choro Proserpinæ]erat in Laodamia Liuij Andronici.vbi Laodamia Proserpinam exorat, vt sibi frui liceat ,complexibus viri mortui.

pellexit]pellicuit.

quod Augur Consuli adest]vide Varronem. 3.de re rustica.

ac præit] Præire.ὑποτίθεσθαι.

dicis caussa.]de eo dictum est superius.

COLVMNA. 46.

M.Iunij] Gracchani.

Inlicium]Inlecium.

illintè illexit] Illigit, illecítque. T.illicit & illexit.Vertr.

quæ cum E]quia I cum E. A.Vertr.

Errare ἐρύειν]Errare ἔρρειν.

δομᾶν] δεσμεῖν.

ῥύγκος]ῥυκάνη.

NOTÆ IN LIBRVM VI. VARRONIS.

Priore libro] id est, prioribus libris, quarto & quinto.

inde si post aliqua dempta sint] inde si pòst aliquæ demptæ sint. Vetr. S.

obscurior sit voluntas, in posteriores non reprehendenda. Igitur] Obscura fit voluntas impositoris. Non reprehendẽdi igitur illi &c. A.T.

facilius] vt facilius.

operam Myrmecidis] Myrmecides (vt & Callicrates Lacedæmonius) quadrigas fecit quas musca tegeret: & in sesamo distichon elegiacon litteris aureis scripsit. sed & nauem quam apicula pennis abscõderet. Ælian. lib. 1. Plinius lib. 7.

verba omnia] non omnia verba. Vert. nihil mutandum censeo, vt mox dicam.

ab eo quod &c.] locus mendosus videtur Antonio Augustino. Sensus est quidem obscurus, at non desperatus. ita potest restitui, ab eo quòd non ea sunt in lucubratione liberali prosecuti. Id vult Varro. Non multa esse verba in soluta oratione & poesi, de quorum etymo non constet. ab eo quod, id est, propterea quòd viri litterati qui de Etymologia scripserunt, paucorum vocabulorum originem reddiderunt, idque probatum iri ostendit ex C. Ælij lectione.

licet multum legerent] licet multùm legerim. A. licet multum legeris Vetran. non malé. vt respondeat sequenti, videbis.

in primo] in primis. V.

exili littera expeditam] i. leuiter explicatã.

cùm non modò Epimenides post annos quinquaginta expeditus] pro expeditus Turnebus legit experrectus, pro Epimenides Epimenidis. alij ita, Epimenidis opus post annos quinquaginta expeditum. Scaliger. verò Epimenidis corpus post annos quinquaginta expergitum. Hæc ille. Expergitum verò antiquè pro experrectum, Festo.

post annos quinquaginta] ita Plutarchus & Laërtius.

Teucer Liuij] id est, Tragœdia Liuij Andronici. Teucrum etiam Paccuuius composuit, teste Cicerone, 1. de Oratore.

duodecim] decem.

Pompilij] ab eo instituti Salij, ab queis saliare carmen.

fons in carminibus saliorum] foris in carminibus saliorum. V. S.

COLVMNA 47.

multo propius nobis fanto] hæc non expungenda, vt censet Augustinus, cùm id Plautino more dixerit.

prima verba poetica] id est Carmen Saliorum, qui primi poetæ apud Romanos.

vt quia quare] vt quærere à qua re sit. T.

ad medendum medicina] à medendo medicina. A.

non possem] non possim.

equites ab equite: equitem ab equo] equites ab equito: equito ab equo. V.

vnus erit &c.] versus ex Annalibus Ennij paulò immutatus ab Ouidio in Metamorphosi, & 2. Fastorum. Sunt autẽ verba Martis ad Iouem de Romulo in numerum deorum referendo.

Hecuba] Ennij fabula.

ô magna templa cæli, tum commista stellis splẽdidis] ô magna templa cælitum commista stellis splendidis. S.

in Peribœa] Paccuuij.

scrupea saxa &c.] Ardua per loca agresti Nititur, ac trepidante gradu, saxãq; scrupea Bacchi, altáque templa propè aggreditur. S.

ex Andromacha] Ennij. Vt coniici potest ex Cicerone: quanquam apud Ciceronem citatur aliter hic versus.

quàm quia initium erat oculi] quaqua intuerant oculi M. S. quaqua intuemur oculis.

in hemisphærio] in Hemisphæriũ T. Est autem locus vbi æther conspicitur.

vbi terra cærulo septum stat] vbi concha cærulo. M. S. vbi concha cæruli T. vbi æthera cærula septum stat. V. S. potest ita legi, vbi terra cærulo sepio stat. Cærulum autem septum, mare: stare, vel pro contineri, vel pro replere.

in arce item] in arce ita. M. S. in arce autẽ. S.

Testáque meta sunto &c.] Locus mendosus videtur Antonio Augustino. Veteres excusi ita habent, Testáq; me ita sunto, quoad ego eas te linguã. alij, Tescáq; me ita sunto. Scal. ita emendat in Cõiectaneis, Tesca dumecta sunto, quoad ego castè lingua nuncupauero. quo loco Tesca dumecta interpretatur deserta dumecta. In Appendice verò ita, Tẽpla Tescáq; incita sunto, quoad ego castè lingua nuncupauero. vbi, incita, idem quod immota. hinc calculi inciti Isidoro 18 cap. 73. & Ciere calces, Plauto κινεῖν.

olla ver arbor] olla ter. V. vlla ber. M. S. olla vera arbor. T. alij olla fera: alij olla vber. S. ad hũc modum restituit. Olla veter arbor quisquis est, quam me sentio dixisse, Templũ lectúmque esto in sinisterum: olla veter arbor quisquis est, quidquid est sentio dixisse Templũ, tectúmq; esto in dexterũ: intra ea. &c. S.

quoad ego relinquam nuncupauero] quod ego eas te linguam. V. quoad ego castè lingua nuncupauero. S.

quam

quam me]quod me:sic infrà.

interea] intra ea.V.S. teſca ſpatia & effata.

concretione] concrecione.V.conregione T. conrecione.S.quod idem eſt quod conregione,ſic veteres ſubicitare,Inicere, pro ſubigitare & inicere. Conregione autem eſt è regione,vti Feſtus notat.Turnebus contrà, corregionem definit,regionem intra fines comprehenſam. moris enim fuit in dedicandis templis & fanis ,etiam fines ipſos concipi.

ſenſi]ſenſit.

Ennius in Medea]hic præponendus eſt hic verſus,Aſtu atque Athenas antiquum opulentum,oppidum.

COLVMNA 48.

quod addit templa]quod ad id templum.

Curia Hoſtilia templum eſt, & ſanctum non eſt]adde 14.Gell.7.

Teſca]vide Feſtum.

Lemnia quis tu es &c.]Quis tu es mortalis qui in deſerta Lemnia & Teſca te apportas loca?S.

Lemnia præſtolare] Præſto littera rara. vel Lemnia Peræ eſto litor arat MS. Qui Lemni aſpera teſca tuere & celſa Cabirum delubra tenes, myſteriáque &c. ſunt autem verſus Anapæſtici,ex Philoctete Attij.

et celſa]excelſæ.

Cabirum] Cabirorum myſteria erant in Lemno & in Samothrace, de quibus vide Strabonem.

deindo Volcania]& Volcania.

ab limine] ab lumine.

Et Nævius &c.] Ætnea vi ſpirante vapor feruidus.S.

vides,vnde ignes cluet mortalibus diueis]videmus,vnde ignis lucet mortalibus clam diuiſus. Faernus ita hunc locum emendauit ex Cicerone 2.Tuſculana. ab eo ſunt,A.Auguſtinus,Vertranius,Turnebus.Scaliger hos Anapæſticos contrà, ita reſtituit: vnde ignes mortalibus Diuiſſe cluet doctu Prometheus clepſiſſe dolo,pœnáſque Ioui fato expendiſſe ſupremo.

cluet]clauet.M S.claret T.

diueis]diuus MS.diuiſſe S.

ideo quòd ſancta]ideóque ſancta T.

ibi]id eſt in Lemno.

illud]ex Medo Pacuuij.

Quis pater]verſus Ennij.

Bellum tueor &, tueri villam] velle tueri villam.V.

Aeditumum]ita Varro 2.de re ruſtica:adde Gellium 12.c.10.

Tu domi]Tueri.V.

quod opus fiat[quid opus fiet.V. quid opus fuat A. quod opus fuat.V. quod opus eſt, vt fiat. ita apud Plautum Menæchm. actu 2. ſcen.3.

etiam inde idem,illud enim extemplò] etiã indidem illud Ennij,extemplo,acceptũ menecato & filium.S.

Extemplo]verbum ſacrorum: vt Ilicet iudiciorum.hoc, dimiſſo ſenatu : illud patrato ſacrificio à prætore pronuntiabatur.

Peruade polum]Anapæſtici.

continueis ſecepit ſpoliis]ſe cæpit.MS.ſi vel ſic cæpit ſpoliis T.continuus ſex apti : Scaliger ita hos Anapeſtos reſtituit: vt hoc quidẽ loco τὸ S.ſignificet ſignis.

circum ſeptum] contra ſeptum V.conſeptum S.

inſidunt]ἵζηται.

ſignum candens]ſignum cadens.V.

In rectore] ita Vertranius:in pectore.V.in Euryſace T.Eſt autem in hunc modum locus hic reſtituendus.ſuper oceani ſtagna alta pattis,terrarum anfracta reuiſam.

ab eo leges]XII.Tabularum.v.l.8.ff.de ſerui. ruſtic.

In directo pedum octo;in amfracto ſexdecim] Idem habetur iu l.8.ff.de ſeruit.ruſticorum prædiorum, niſi quòd pro in directo,in porrectum ibi legitur.

octo]d.l.8.& l.23.

in amfracto] in anfractum, id eſt vbi flexum.d.l.8.

ſexdecim]imo XXIIII. Nam ambitus tres dimetientes ſuas & ſeptimam complectitur. ac proinde Scaliger in Appendice putat hîc non agi de toto ambitu, ſed de dimidio , ídque angulorum cuiuſuis viæ rationem expoſcere.

Triuia]τριοδῖτις.1.Macrob.9.

quod in Triuio ponitur] cum corona querna & draconum voluminibus. vide Sophoclem ῥιζοτόμους.Eſtque querna corona, deorũ inferorum,ad quem etiam modum Parcæ coronantur.

COLVMNA 49.

Titanis]quæ & πτῶσις Appollonio 4.

Manilius]Manlius.

Latona parit &c.]Latona pariit caſto complexu Iouis Deli gemellos creta Titano deos.ita reſtituendi hi verſus.

obtines]obſides. Cicero 2.de diuinat.apud quem pleniores hi verſus.

quòd is medius ſit locus terrarum] Creditũ ab antiquis,Delphos in eundem locum conueniſſe duos coruos. vide Strabonem libro 9. (duos olores fuiſſe Plutarchus ſcribit duas aquilas, Pindari interpres) miſſos à Ioue, hunc ab ortu,illũ ab occaſu. Inde (referente Pauſania)poſteri rati ſunt illum locum medium terrarum eſſe , in cuius rei memoriam inibi in lapide extructũ monumẽtum cum hac inſcriptione ὄμφαλον. Eo pertinet Ouidianum illud 10.Metamorphoſ.Et orbe

In medio caruerunt præside Delphi. & author obscœni carminis. Delphos Pithius, orbis vmbilicum vocat.

Neque hic locus terrarum est medius] Idem refert Plutarchus libro De defectu oraculorum.

Neque noster vmbilicus, hominis est medius] Andreas Vesalius aduersus receptam veterum authoritatem (id enim ita sentit Vitruuius 3. c. 1. Galenus libro xv. de vsu partium: & libro xi. de placitis Hippocratis & Platonis) libro sexto, de hominis fabrica tradit, nõ in vmbilico, sed in pubis ossium coalitu corporis humani exquisitum mediũ esse. quod & Pythagoras existimat, vt mox dicetur.

Itaque pingitur qui vocatur ἴχθον à Pythagora] Itaque pingitur ἡ χθὼν Terra Pythagoræ. MS. ἡ χθὼν Πυθαγόρα, id est Terra Pythagoræ. vt Pythagora sit genitiuus Doricus. sed planè sensus perturbatus est. ita lego, Ita pingitur (quæ vocatur ἡ χθὼν à Pythagora, vtq; media cœli) linea ducta infra vmbilicum, parte qua discernitur homo, an fœmina sit: vbi ortus humanus similis vt in mũdo. quasi diceret Varro, Media pars hominis non in vmbilico eius, sed in pubis parte. ea enim discernitur homo, mas an fœmina sit. Eandem partem Pythagoras obscurè (quemadmodum multa alia) videtur appellasse terram (ad differentiam fortè alteriuspartis quã cælestem aut cælum nominabat) terram, inquam, mediam cæli: nec enim duo illa verba, ac terræ, hîc quidquam conferunt, sed potiùs à quodam prauo ac distorto interprete, è glossa in contextum coniecta.

per id quod discernitur homo, mas an fœmina sit] hac enim parte sexus æstimatur l. quæritur 10. ff. de statu.

vbi] ibi.

terra mundi media] mirum id tribui Pythagoræ à Varrone, cùm id apertè neget Pythagoras apud Plutarchum in Numa.

sed quod vocãt Delphis in æde &c.] sed quod vocant Delphis μεσομφαλίαν in æde.

adlatum est quiddam vt thesauri speciem &c.] allatus, vel allatum. V. ad latus foraminis est quiddam vt thesauri specie, quod Græci ὄμφαλον dixerunt. Vertr. Scaliger ita legit, foramen allatum est quoddam thesauri specie: vel, thesauri specie allatum. (Straboni 10. est τετειμημένον, à fasciis, in modum alarum vtrinque pensile. adde Strabonem lib. 9.) Idẽ apud Festum in Fauissæ ita legit, foramen ad latus est quoddã thesauri specie &c. id est ad modum illarum fauissarum, quas Græci θησαύρους vocãt. vide Plutarchum in Philopoem. & Liuium 39.

vt thesauri speciem] vt thesauri specie Vertr. vt tensauri specie S. quasi diceret, est foramẽ Delphis simile tensorio foramini, eo sensu: Foramen illud tæniis vtrinq; vinctũ est, quẽ admodum & tensorij vmbilici, in quos inseruntur funes illi, quibus vtrinque ad latus vinciuntur equi funales. sed præstat his verbis intelligi foramen quoddam allatũ fuisse Delphis, vt ibi esset thesaurus.

vmbilicum] hanc vocem dispungendam existimat Scaliger.

altrix terra] βωθιάνειρα, κουροτρόφος.

Ennius] in Eumenidibus, quas ipse vertit ex Æschylo.

Areopagitæ quid dedere aliud quàm pedam] quàm peram V. quàm pudam T. id est quàm pudet. Scaliger ita, Areopagiticam ea de re vocant petram.

Musæ quæ pedibus magnum pulsatis olympum] vnicuique Musæ veteres sedes in cœlo adsignabant. qua de re vide Macrob. 2. in somnium 3. atque ita è cœlo Musam inuocat Horatius: Descende cœlo.

pulsatis olympum] citatur à Seruio.

quasi Hellespontum & claustra] Qua Pontus Helles T. ad Hellesponti claustra, quod Xerxes S.

conclud.t] conlidit, malé. Nã Æschylus dixerat κλεῖσαι βόσπορον. Herodotus ζεύξαι.

loqui in Aegeo freto] alicui in Ægeo freto. V. allicui in Ægeo freto. S. id est allexi.

ab insulis] id est scopulis: alij legunt ab hinnulis.

Paccuuius] in Duloreste.

Aeges] dispungenda hæc vox est.

dicitur] dixit. V.

Ennius] Næuius.

Conferre aut ratem æratam qui perit, & qui dum mare] conferre queant T. conferta rate, inæratáque peritè, Qui dium mare &c. S. vt conferta, hoc loco sit, numerosa: Inærata, χαλκόμβολος: diũ mare. id qđ Græci, εἰς ἅλα δίαν, aliàs, conferre ratem, est eam agere. sed quid? Idem ipse in Appendice hunc locum ita legit, vt conferre queant, rate, mo eratáque peritè, per liquidum mare. vt Varro hoc loco videatur referre, quo primùm classem fabricare, & in ea se exercere cœpérunt Romani. de quo vide Polyb. 1.

videntur. Ratis enim &c.] videntur, rarescunt, & hoc ratis. Stiatum illud, vbi plures mali aut asseres ac restes ab lato. S. vt ratis ab rarescendo dicatur. aliàs nullum hîc Etymon ratis adfertur.

dextra & sinistra] dextra sinistra S.

COLVMNA 50.

aut asseres * *agrestis ab agro*] aut asseres ac restes ab lato. S.

Insulas

Infulas]ab Infilare dictæ infulæ. Infilare autem est amicire.

cùm ad sepulchrũ] velari. n. solita sepulchra

sed velatas] cùm velatas. T. locus mendosus videtur Antonio Augustino. velatas frondentes comas. S.

Cornuatam vmbram iaci] Cornua taurum. T. Cornuat aurum, vmbram iacit. icere paret. Cornuata à cornibus. S. Cornuare est inflecte re: paret, idem quod apparet, vt ex formulis iurisconsultorum constare potest, si paret eũ dare oportere l. 5. ff. de rei vindi. l. 11. §. proscribere π. de institi. l. 47. §. sed si π. de legat. 1. l. 7. ff. secundum tab. l. 7. §. illud sciendum π. ex quib. causas in possess. l. 179. π. de verb. signif. l. 34. π. de regulis iuris, vmbram etiam iacere. Plinius dixit lib. 2. nisi legas vibrans iacit. vel, vibrat, iacit.

curuamus] curuantur. A.

Cosauli, dolosi] osculo, dolori. V. orculo, dolosi. T. Coesuli. S. id est cæruli vel Cosaulę.

omina verò adpatula coemisse] Locus hic corruptus Antonio Augustino videtur. omnia ad patula, est in veteri. Scaliger ita emendat, Ennio verò ac Pacuuio milesia incusia, &c. In Appendice verò ita, omnia dapatilia coemisse Iani Cusiones, Duonus, Ceruses, Diui, Ianúsque venit. Putat autem duos esse versus Saturnios, in queis π Coemisse, vel Comisse, Comedisse: Duonus Ceruses, bonus creator Cusiones, Curiones. Quin, in coniectaneis scribit, errores qui hìc sunt, vel eruditissimos, deterrere à tanto negotio adgrediendo, hoc est ab emendatione huius loci. Ego verò tentabo vt potero hunc locum restituere, verbis Varronis paulò altius repetitis, ad pleniorem intellectum. Ad hunc itaq; modum, restituo, vt in multis verbis antiquis dicebant. S. postea dicunt R. vt in carmine Saliorũ sunt hęc, Cosauli, Dolosi, Eso, osnamenta, arbosem, quæsere. Item Cusiatii Muses, Ruse, itemque lases, fesiæ &c. pro Corauli, dolori, ero, ornamenta, arborem, quærere, Curiatij, mures, rure, lares, feriæ. Remum esse deprehendet lector exacta collatione, Festi, Varronis, ac veterum adhibita.

coemisse] conuenisse. V.

Iam Cusiatij] incusia vel Iani Cusiones. S. Iani Cusianes. M S. T.

muses Ruse] mesidie onese vel Duonus Ceruses. S.

Ruse dúmque] rudesúmque. S.

dumque Ianus venet post] Veneſe quod Venere post. vel Diuius Ianúsque venet. S. Turnebus, sunt Curiones qui iam venerant ad omina Diuius & Ianus.

diuum exta cante] Diuum, id est Ianum.

cante] id est cantate. sic apud Festum Canta pro Cantato: vbi tamẽ emendo Cantę pro Cantate.

supplicè Cantè] id est supplicitet.

veteres Casmenas Casas res volo profari. Et primum, &c.] veteres ô Camænę, casas res volo profarier, & Priamum.

volo profari] profari volo M S. volo profarier.

Ennius] hunc versum citare videtur Cicer. 2. Tusculana.

Casci populi] coloni deducti à Latinis antè Romam conditam. v. Halicarnass.

Manilius] Manlius.

Casum duxisse casam] id est decrepitum decrepitam duxisse.

Canoras conficiebant nuptias] alij canoras interpretantur concinentes: alij, Caron eas faciebat nuptias, eo sensu, Charontem eas nuptias celebrasse, quòd decrepito decrepita nupserit.

Papinij] Pomponij apud Priscianum.

Ridiculum est, &c.] hos versus ita restituit Octauius Pãtagathus, cùm antea legerentur corrupti hoc modo, Ridiculum est, cùm te Casca tua Casca dicit. Amica Philippotomis, eius qui senex puerum dicit pusum: puellam pusam. sic fiet mutuam mulinam. Vt sis verum pusus tu, tua amica senex. Turnebus ita, Fili Petroni sesquisenex puerum dicit pusum pusa puella, ast mutua muli. Nam es verè pusus tu, tua amica senex. Scaliger verò ad hunc modum, Ridiculum est cùm te Cascam tua dicat amica, Fili Petroni, sesqui senex puerum. Dic tu pusam illam, sic fiet mutua muli. Nam verè pusus tu, tua amica senex.

mutua muli] mutuam mulinam. V. mutua muli. T. S.

tua amica senex] Idem apud Priscianum libro 3.

Castinum] Cascinum.

Castinum forum] Cascinum forum.

pupum senem] pappum senem. S.

Casnar] v. Festum & Nonium.

Ambe] Ambio. M S. ἄμφι.

Canis caninam non est] Caninam, id est carnem vel pellem.

Ambagio dicta vt Ambustum] Abagio dicta vt Abustum.

Ambiegna] Ambegna. Fest. T. ambigna Fulg.

COLVMNA 51.

Fœta] feta. S.

magnus homo] μέγας apud Aristophanẽ Stolidus & ineptus.

immanis canes vt] sic Homerus ὄφιος ὅς.

Vt signa canant] vt, signa canunt. citatur autem hoc commation ex Ennio.

rostrata] rostra. V.

adcidisset] accidisset. Cicero 5. ad Atticum cecidisset.

trabes] vide Priscianum lib. 7. & Varronem infrà.

Ennius, &c.] hæc verba à Macrobio 3. cap. 8. tribuuntur Medeæ apud Paccuuium. Scribendum igitur, in Medo Paccuuius: sic apud Diomedem, falsò tribuuntur illa verba, Quis tu es mulier, Medo Ennij.

glossemata] id est verba obscura.

Casmillus] vide Plutarchum in Numa: Halicarnass. 2.

qui cummerum fert] qui merum. V. ita legẽdum, qui cumerum. Cumerum seu Cumera vas nuptiale. v. Festum.

in quo quid sit in ministerio] cum quo quid sit in ministerio. Vertr.

extrinsecus nectunt] extrinsecus nesciunt.

Casmillus vocatur in Samothracum mysterijs] idem refert interpres Appollonij.

Dijs magnis] qui & Diui potes, & Cabiri. id enim Cabir Syriacè significat.

verbum Græcum arbitror] idem refert Festus. Tuscum tamen verbum esse Macrobius lib. 3. scribit.

apud Callimachum] Vide Macrobium dicto loco.

in penateis eius] in poemat. β. Vertr.

apud Ennium] in Sotadico scilicet. adde Festum.

subulo finitimas, &c.] subulo quondam marinas propter astabat plagas.

astabat] assabat, Scaliger. Assare tibicines dicũtur qui sola tibia canunt, nulla voce admissa. v. Festum in Assa.

veresus] scripsere alij rem versibus, &c. apud Ciceronem in oratore ad Brutum ita legitur.

Fauni] qui iidem apud Latinos quòd Magi apud Persas, & Bardi apud Gallos.

in versibus quos vocant Saturnios] qui tandem, inuentore Ennio, degenerarunt in Heroicos. Cicero secundo de legibus. Horatius de arte. & hoc quidem Ennius ait in Nęuium, qui Saturnio carmine secundum bellum Punicum scripserat. Est autem versus Saturnius Iambicus Hypercatalecticus vt: Dabunt malum Metelli Næuio poetæ. vide Festum in Saturno dies Festus.

à versibus viendis] à versibus vagiendis. Scaliger.

Corpore Tartarino] desumptum à Græcis, ταρτάρου ὀκγεγαγυῖα μελάμπελος αἰπαλέιρα. Scaliger.

paluda virago] Paluda virago cui par imber & ignis spiritus & graui terra. ita citatur apud Probum. Porro Paluda pro paludata. alij legunt prognata.

virago] Glossis αἰδρειὰ, γενναία: alio loco αἰδρογύνος.

Tartarino] id est horrendo, horribili. Festus.

Plato in quarto de fluminibus] Hic dialogus est Phædo, quartus primæ tetralogiaæ. Nam & ita diuisi Platonis libri à Criticis. vide S. in Appendice.

Epeum fumificum coquum] Coquum fuisse testatur Athenæus: lixam verò Theocritus.

apud Ennium] apud Næuium. V.

Lucam bouem] id est Elephantum. Hoc etiam adiiciendum Scarabeos, quos Galli Ceruos volantes appellant, Lucas etiam dici à Plinio 11. cap. 28.

Verginij] Virgilij.

COLVMNA 52.

id est] identidem vel non item. V.

cornutas] cornuatas. V.

quos dentes multi dicunt, sunt cornua] idem refert Pausanias.

non Africanæ bestiæ] id est Pantheræ.

Orator sine pace redit] Cyneam intelligit qui re infecta à senatu remissus, de quo vide Plutarchum in Pyrrho, authoritate ac suasione Appij Claudij Cęci, cuius verba ab Ennio recitantur. Quo vobis mentes &c. adde legem §. 5. ff. de in ius vocando.

qui enim verba haberet orationum publicè aduersus eum quo legebatur ab oratione, orator dictus] aduersus eum cum quo belligerabatur. Vertr. Qui enim vt orationem haberet publicè ab vniuersis, tum quòd legebatur, ab oratione orator dictus: Turnebus. Qui verba haberet rationum publicè aduersus eum quò legebatur. Scaliger: ita lego, Qui enim verba habet & orationem publicè aduersus eum in quem legebatur &c.

Cum res maiore ratione legebantur potissimum, &c.] cùm res maior erat, eò legebantur. A. cui fauet lex 4. §. ordine 5. digestis de legationibus. eò legabantur, Vertranius, vt Plautus Sticho. Actu tertio, scena secunda, oratores veniunt huc legati publicè. Scaliger verò ita, cùm à Republica maiore ratione legebantur. fortasse non absurdè legi poterit, Cùm res maior erat, ij legabantur qui, &c. de legatis vide titulum Pandectarum de legationibus.

oratores doctiloqui.] qui & ἐπῖται Homero. Certè in iure constat oratores pro legatis vsurpari

surpari in lege. Lege Iulia 7. ff.ad legem Iuliam de re publica.

olli.]id est Numæ.

Egeriai.]id est Aegeriæ Nymphæ.

ollus letho datus est]ollus Quirinus letho datus est.Fest.in. Quiris hinc Cicero in li.de legibus.Hos letho datos.adde Festum in Indictiuum funus & Simpludiarea.

λήθη.]lethũ,à Græco λήθη,id est obliuione. Priscianus verò à Leo leui, letum. Cæterùm cur letho datum potius dicerent quàm mortuum,ideo fortè, ne mortui mentione iniecta, viderentur δυσφημεῖν. Itaque vel vixisse Plutarch. in Cicerone, vel fœlices esse dicebant.vide Ammianum 25.

mensas.] quæ & Curiales, & Anclabræ ab anculando id est ministrando,& assidellæ dicebantur.alij legunt menses quos additos fuisse à Numa testantur historiæ.

ancilia.]ancilia primus. S.

ancisu.]ambecisu.M S.T.S.

ab vtraque parte, &c.] vt Thracum incisa, vt Saturnio in carmine.S.

Saturnio,&c.]item alibi,Libáque.

fictores.]alij fartores.dixi ad Festum in Ferctum.

è scirpeis virgultis] Ouidius, Tum quoque Priscorum virgo simulachra virorum, Mittere roboreo scirpea ponte solet.

triginta.]viginti quatuor.

in sacris,In capitibus.] alij, in sacris capitibus.S.in sacris apicib⁹,id est,pileis,teste Dionysio 2.

vt metam.]id est forma metæ figuratum pileum lanatum Fest.

vti velatos.]vti elatos.S.

ait.]Ennius.

Volturnalis.] vortumnalis.

Falacer.] Falacralis.

patrona.] pater.

Catus Aelius Sextus.]vide Ciceronem.

& quod est,tunc.&c.] & quod est.Tunc cępit memorare simul, rata dicta accipienda, acuta.S.

Thynno capto.] locus mendosus. A. Vertr. Tunno capto corium. V. Tunnos captato, cordulum exclude: minores occidunt Lupe, saperdæ te,& iura siluj. sumen te atque amia:Scali. in Cõiectaneis. Est autem species prouebij talis, Thunno captato coruum excludendum foras.

occidúntque lupos aperdite,&c.]occidunt,lupe, saperdæ te & iura siluri. T. Rectè Lupe, Nam in lupum inuehitur Lucilius, quem in suo etiam poemate perstrinxit Persius & Horatius.

Quæque cæruleo,&c.]Corpore cæruleo cauáque cortina receptat.T. Quæque freto caua cæruleo cortina receptat. Cortina dicta quòd,&c.

COLVMNA 53.

ea à corde.]Imò potius à rotunditate quòd cortes rotundæ.Cato originib.

inde inuicteis sumpserunt perduellibus.] Quid vnde inuitis sumpserint. T. vindictam victis sumpserunt perduellibus.

stellis quattuor.]stellis tribus.T.

Opilius.]Turpilius.V.

*vespernam.*vespera. adde Festum in Scẽsas.

itaque dicitur.]vt ab eo stella Vesper appelletur.V.T.

alter.]alterutrum.S.

id est.]id est.T.S.quasi diceret,Vesper non modo significat tempus, sed & stellam.

Græci διέσπερον.]dicunt ἕσπερον.

Næuius.] Næuius Iouem V.vt ita expleatur versus Saturnius.

solis occasu diei suprema.]sol occasus suprema &c.ita Gellius. dixi ad leges XII. Tabularum.

Cornicula.]Cornicularia.

decem.]duodecim.A.Vertr.

à stipatione.] à stipe:eo sensu à stipe stipatores:à λάτρον (quod est mercedula)Latrones.

λάτρον.]κέρδος.V.

nonnunquam milites appellant latrones.] vide Ennium Annal.1.Plautum in Milite glorioso.Festum in Latrones & Nonium in Latrocinari.

quod item vt milites cum ferro.] quòd itent milites cum ferro.A. quod item, vt illi milites.Vertr.

Item.]sumpta ex Lycurgo Næuij.

Diabathra.]risi egomet casabundum ire ebrium diabathra, &c. est autem Diabathra genus calceamenti à quo diabathrarij.Festus in Diabathra. hinc Diabathrare Plauto in Aulularia scena,Narraui. qua ratione quidã in l.2. Cod. de excusationib. artificum pro Diatretarij,legunt Diabathrarij:non necessariò. sunt enim Diatretarij qui margarita perforant.dixi ad legem 27.§. si calicem diatretum.ff.ad l.Aquil.

& erat amictus.]atque amictus erat.

Lanam carere.]lanas carpere.V.Lanam carere est purgare:hinc Carduus & Carminare ξαίνειν ἢ κέρειν. eo verbo vtitur Nonius.

Cosmotria.]Aenathria.

nequam.] Nequam est lana. A. Nequa est lana.T.

osca.]eadem Solox Lucilio.vide Festum: in Solo x.

in Persa.]act.1.scen.3.

& in Latina.]& in Latio.

Adscriptiui.] adde Festum in Adscriptitij.

in Trinummo..]act.2.scena 4.

illum tibi.]illum ibi.V.

id est inanem.]inde inanem.V.A.

vbi Rorarij, estis?]vbi rorarij. Estis? &c. vide Nonium,Festum,Liuium.hic autem locus ita integer esse poterat,sequimini me hàc sul tis legiones omnes Lauernæ. vbi Rorarij, Estis?&c.

Cato.]libro de re militari.adde Varronem libro de vita pop.Romani,apud Nonium in Accensi.

potest id ab arbitrio, &c.] potest esse id ab Accio. Vertr. ei fauet Varro libro xx.rerum humanarum. Scaliger ita emendat, id ab arbitrio eius (nam inde arbitrium) cuius minister.

nam inde.]nam id est.T.

Pacuuius Deum Triportenta.] locus non est mendosus sed lacuna.

Idem.]Plautus Mercatore act.3.scena 4.

COLVMNA 54.

diuidia.[diuidiæ.A.Vertr.

Curculione.]act.2.scena 1.

tibi est,lienes necant.]tibi sit.lien necat A.

in Phagone.[Huius fabulæ nemo veterùm mentionem facit.

omne edulium.]omine medullium.V.omne medullium. T.

Honos syncerasto perit.] Continuò is me ex syncerasto crurifragium fecerit. T. vt sit Throcaicus.

in Parasito pigro.]quæ & λίπαργος,ex qua citat Priscianus versum.

Trames.] Tarmes.S. intelligit vermiculos. vide Isidorum.

Age, euge,specta.]à grege specta.T. antea à gerge.alij Age age specta.

vibices.] viuices. V.viuifices.MS.

quid essent.]quid est: vt sit quadratus Iambicus.

Cistellaria.] Neruolaria Vertr. Clitellaria. S.quę & Astraba, nam ἀστράβη, Clitella . atq; ita citantur,vt sæpius fabulæ poetarum Latinè & Græcè.

sunt heic.]sumptuis.S.

Diobolares.] sic apud Planudem.

scenicula.]schęniculæ.Vert.ita Festus: schœnicocolæ.T.schœnicolæ.S.

à scæno nugario vnguento]fiebat ex σχοίνω. iunco odorato:de quo Varro lib.de re rustica.hinc schœnæ,delibutę. Plaut in Poenulo.

nugario.] nugatorio.Vert.id est vili.nucario.A.

miraculæ.]muricolæ, vel myricolæ. S. id est μυροτρίβαι.nisi hic locus pertineat ad φοβήθρας καὶ μορμόνας.

distortas oribus.]distortis oribus,deformes.

Ibidem.] Idem Neruolaria. S. in Eruolaria. V.

scrantiæ.] scraptæ.Non.Fest.Scraciæ. M S. T.Strateæ.3.Gel.2.Scranctiæ.V.scractiæ MS. scracere,Gallis cracher.

scrupedæ.]crupedęS. κρούπεδα Græcis sculponeę,quasi per scrupos & lapillos incedentes, id est difficulter ingredientes.

Stritabilæ.]stratiuolæ.3. Gel.2. strictipellæ. M S.vt sint strictiuellæ Nonio,quæ stringant cutem, quæ volcellis cilia ac pilos euellunt, vel quæ nimio calamistrorum vsu,pellē adurunt,vnde incoctæ dicūtur Festo,in Incoctæ.

Tantalæ.]sordidæ 3.Gel.2. Nonius Tantulæ M S.id est paruulæ.

ab screando scrantiæ.] ab excreando scranciæ. Vertr. ab excreando scrancia siccam significat. S. vt innuat, mulierem tussiendo & excreando exhaustam : quod inter caussas repudij apud Iuuenalem, Iam grauis es nobis,nimiúmque emungeris.

Auscaripedam.] Auscuripeda. V.à scauro pede scauripedam.T.S. pes scaurus cuius tali sunt extantes vnde Scaurorum nomē.Glossis scaurus στρεβλόπους alij legunt Ascaripedam. vt Scaliger ἀσκαρίδες vermes.

à vermiculo piloso.] ἀσκαρίδες Græci, quos Gaza perperam vertit Tipullam.

Valerius.]Soranus, cuius meminit Cicero lib.de Oratore ad Q.fratrem.

à pede ac scrupea.] Plaut. quod ea scrupea esset pede.

positum,Incuriosa, &c.] positum in curiosa T.positum pro Curiosa. Itaque est in Menalippo , Reiicias abs te religionem, scrupeæ imponas.

Menalippe.]Menalippo.S.Attij poetæ.

reiicis.]reiicias.S.reiicit religionem, qui omen ad alium transfert.

Stritabillas à Stritilando.] strictibilas à strictilando M S. T. Stratiuolæ 3.Gell. 2. Stratiuulæ.

stritare.]à terendo. eadem forma qua stritauus pro tritauus.strictare.T.à stringo. scrutare.M S.structare.S.à struo,id est moueo.vnde in legibus X I I. Tabul.pedem struit, id est mouet.vide Festum in Struere.

eo qui sistit ægre.]Altę huiusmodi personæ vocabantur.

Actiosa,&c.]Actiosæ annonam caram è vili concinnant viris,Vertr.alij legūt, Axiosę:alij Axitiosæ,ex Festo,id est factiosæ,quæ & Axiæ eidem.

in sitelitergo.]in scythæ liturgo. S. Nam Athenæo,Scythæ, liturgi sunt, eúmque ordinem apud veteres tenebant in stipandis regum corporibus,quem hodie Germani.

mulieres vxorculauit.&c.]mulier es,vxor:ciuicam te ego noui.scio axitiosam.T.mulier es,vxor.Cuia vir?Noui,scio,axiosa es. S.hoc conuin-

conuicio, Mulier, dimittere solebant vxores. Terentius, oh pergis mulier esse. Plautus Casina, foras, mulier es. nisi vxorculare hîc eadem forma dicatur qua apud Varronem in γνώθι σεαυτὸν mulierare.

suspicatrices] consupplicatrices. M S.

Cerastibola, vt de lumbo obcænabis] Cera stribula. V. Carastribula vt delumbus cœnabis. Terent. Caro strebola, vitellina est, cœnabis. Scaliger. Caro strebula Arnobio quæ ex coxendicibus demitur, ideóque à vertẽdo strebula. Nam στρέβλος Græcis curuus & prauus.

ego illam] ego illum. V. ego sima actutum adrasi. T.

Lima] limæ.

in Pœnulo] act. 3. scen. 1.

Truculento] act. 2. scen. 6.

Grallator] vide Nonium & Festum.

ab luctu] ab luca. V. ab aliquo. T.

qui inscribitur nomina Barbarica] qui inscribitur νόμιμα βαρβαρικά. T. S. sic citatur in Thyrenicis legibus ab Athenęo.

Barbarica] à Barbaris enim mos præficarum inductus à Phrygia) teste Polluce. adde Varronẽ 4. de vita P. Romani. apud Nonium in Nænia & Præficę) ab Ænea eiúsque comitibus (ab iis Cares acceperunt, teste eodem Polluce) vnde Nænia seu νηνίτον Phrygium vocabulum: id Latini lessum. Canebant autem Nænia ad Tibiam quam Catullus ideo Barbaram vocat. eadem etiam canebant in funere infantium. Statius 6. à quo fortè genus legis puerilis, Nænia Horatio dicitur: & tandem pro Nugis & friuolis, quòd quæ canerent in mortuorum laudem, nugæ essent. Plautus Asina, non nugę: non enim mortualia. & apud Gellium 18. cap. 7. Cato Philosophos vocat, mera mortualia vel mortuaria glossaria.

dicta] ea dicta.

à præfatione] à præfectione.

decem Coclites quos montibus summis, ripis sedere] simus ripis sedere. M S. scimus Ripheis fodere. Terent. decem Coclites ques montibus summis Ripeis fodere. Scaliger. Ques pro qui. Coclitum autem vocabulo intellige, Arimaspos vnoculos. Fodere autem eos quòd dicit, referendũ ad auraria metalla quæ Gryphi adseruabãt, quos Latini Picos, teste Plauto in Aulularia v. Nonium in Picos. Festum in Dracones.

ab oculo Cocles] Imò potiùs à Græco κύκλωψ. S.

Curculione] act. 3. scen. 1.

apud Cassium] C. Actium T. apud Attiũ. S.

COLVMNA 55.

Quid noctis videtur, &c.] Quid nunc noctis tempus est, Terent. vt sint Anapæstici. alij legunt. Cùm nox videtur. Scaliger, Quid nocti videtur? in altisono cœli Clypeo temo superat stellas, cogens sublime etiam atque etiam noctis itiner.

sublime cogens] sublimis agens. T. cogens sublime. S.

culturæ tempus] colendi tempus. Glossis Cultura γεωργία, γεωπονία.

septem stellas] ita Cicero vocat Septentriones. 1. Tusculana.

vt Homerus] Iliad. Σ. & odyss. ε.

valentes glebarij] Græci καμίνους σχοροὺς εὐσχίους, εὐπλευρούς. Eadem forma valentes virgatores. Plauto in Asinaria dicuntur.

Glebarij] à gleba dicti. Glossis βῶλος γῆς. hinc deminutiuum Glebula βωλάριον.

à detritu] è detrito M S. detritum. V. er detritum. T. ita lego, Er detrito. eo sensu, nõ dici Terriones, sed Triones syllaba Er detrita. Scaliger ita legere videtur. S. detrito eo sensu Triones olim Striones dictos à Stria, quã proscindendo sulcos, faciunt: pòst, non striones sed Triones. Glossis Triones βόες ἀρχαίως. Item Triones ἅμαξαι.

terna trigona] ternæ trigona. T.

Inde hic bene potus primo crepusculo] inde bene appotus, &c. V. Inde bene appotus primulo crepusculo, Domum ire cœpi tramite dextera via.

In Condalio] nomen est fabulæ Plauti, quã eidem Festus tribuit. Vide Gellium. Condali autem est anulus.

tam crepusculo] tua crepusculo. V.

vt ament &] vt amens lampadas accendit. Scaliger.

accendere] occidere. V. occidit. S.

volo, at redito conticinio] volo. huc redito cõticinio. Sic suprà libro 5. vbi de Conticinio.

reciproca tendens, &c.] Trimeter Iambicus, cùm principio ἀκροστιχίδος, sed potest ita concinnari. Tendens neruo tela reciproca concita equino. S.

apud Plautum] Pseudolo act. 3. scen. 3.

vt transuersus, &c.] ita legitur apud Plaut. Non prorsus, verùm ex transuerso cedit, quasi cancer solet.

qui in id quod est versus] qui in id quod est in versum. MS. in versu. T. inuersum. V.

COLVMNA 56.

Iamque auroram Anapesti rutilare] id sumit pro λευκαίνειν Albicare: dixit Matti⁹ in mimiã bis. vt l. 25. §. 1. ff. de heredib. instituẽdis, albescente cœlo.

mulieres valdè ruf. e Rutilæ dictæ] à ruffea facie: & à Catone 7. o riginũ. Ruffę, à capillis. ad id vtebantur ciner e ex fecibus vini redacto, idque vocabant f æculam. v. Festum in Ruscum & Rutilium.

scortatur] obs[illegible]nat: ita legitur apud Terentium. T. Vertr.

in aliquot sacris scriptum. Ne quid scorteum] Ouidius, scortea non illi fas est inferre sacello, Ne violent puros exanimata deos. Glossis scorteum δερμάτινον.

morticinium] morticinum, dixi ad l. vnicam in fi. ff. de via publica. Glossis, morticina θανάσιμα.

scorto] scorteo.

multis nomen] Coronis Anapæstica.

omnia sunt eius] omina sunt eius.

itaque in Ioue hoc & Homerus] id est Iouē annuere dicunt. hinc Græci νεύσε κρονίων.

apud Plautum] initio Militis gloriosi.

esuriens insanè benè] esuriens insani eadem. T. ne alioquin versus claudicet.

Epithyrum vocabulum est cibi] de quo vide Columellam. dicitur autē, non quod adiiciatur caseus, sed quod adiiciatur caseo.

apud Paccuuium] in Teucro. & apud Ciceronem 1. de diuinat.

Flexamina tanquam lymphata, &c.] Flexanimat aquam Lymphatā. V. Flexanima. M S. Ciceronis, vbi hic locus plenior.

Thetis] Thelis. T. ita enim locutus Ennius & pro Thelide Thetin: sic medica ꝓ melica.

peruolgans] Lucretius, peruolgant fulgura cœlum: alij, peruolans feror.

furor] feror. sic Appollonius 4. locutus κατὰ πόντον ἅμ' ἀλκυονέσσι φόρευμαι. S.

pullos tranquillo mari dicitur facere] Plautus Pœnulo, Nisi illam tranquillam facis quàm mare est olim Quom ibi alcedo pullos educat suos. v. Plin. 10. cap. 32.

vt suo] vt in suo. V. & malè.

duodecim viros] Quindecim viros. M S. A. Decemuiros Vertr. vt alludat Varro ad senatusconsultū, de quo Liu. 25. quo cautū fuit, vt Decēuiri Sibyllini sacra Græco ritu facerent: de quo v. Macrob. 1. cap. 17. Hi postea XII, postremo. XV. Horatius, Quindecim Diana preces virorum curet.

Græco ritu] in sacro Cereris scilicet. Cic. de legib. néve quē initiāto, nisi Cereri Gręco sacro

ritu] seu Castu. vnde in Casto seu Castu Cereris esse, idē quod Cereri operari ἁγνεύειν puriter facere: tūc minuebatur populo Luctus. v. Festū. Glossis Castus, ἁγνὸς ὁ καθαρός. Castimonium ἁγνεία.

rectè perfectis sacris] rite, &c.

comiter monstrabitur] sic Ennius apud Cicer. Comiter monstrat viam: & in lege non dubito 7. in fi. ff. de captiuis comiter maiestatem populi Romani conseruare.

Latina] Latinè.

Atilium] quē Cicero durum vocat (integras fabulas ex Græco vertit) quemque Volcatius pręfert Terentio.

Lyde] Lude.

Come conde] Come crede. V. come tunde. T. Comere enim pro pulsare. quo sensu Plautus pectere. & Terentius Depexum dare.

Nulla res neque, &c.] ita interpūge. Nulla res, neque cicurare, neque mederier potis est, neque reficere. S.

cicurare] pro quo Nigidius in historia Animalium curare dixit. Hinc cultura Horatio.

COLVMNA 57.

Plautus] in Comœdia deperdita. & tamen similis est propè locus in Rudēte, hoc modo, Eluas tu, an exūgare, cicum non interduim.

Ciccum] κικκὸς. Hesychio διαχώρησις. Glossis Cicum γρύκοκκος.

Densum] genus vestimēti à dentibus pectinis quib⁹ feritur, quódq; dēsitate frig⁹ arcet.

interduo] interdico.

Eccum] circum.

apud Plautum] in Menechmis act. 1. scen. 2.

effutitium] effutitum.

Hehe] Hebe. V. vt sit αἰβοῖ.

spe quidem] sæpe A. ipse. T.

Pompilium] Popiliū Vertr. de quo Cicero 9. famil.

Heu qua me caussa] Eheu qua caussa fortuna infesta premis me? S.

apud Lucretiū) apud Luciliū. Vertr. S. aliàs hîc versus non extat apud Lucretium.

atque aliquos, &c.) atque aliquo subitò ab rebus Clepsere modo qui: vel, foróque T.

ibi ab rebus clepsere foro) ibus ab rebus clepsere foróque. S.

Mattium) Mattius Mimiābos scripsit. Iliada Homeri transtulit Latinè. (vt Liuius Andronicus 200. annis antè, Odysseam.) Caio Cæsari amicissimus. alij tamen Manium vatē legunt, de quo v. Liuium 25.

mærebat) *mærebant*. S.

manducari) pro manducare. ita veteres locuti, teste Nonio.

vt actius scribit scena) per è simplex nō scęn.

pappum Mæsum) pappū Mesium vel Messium. V. pappum Mesium nō Mæsium. S. vult enim probare Varro, ea quæ cùm diphtongo scribuntur, simpliciter à nōnullis pronūtiari. Est autē Pappus canens carduorum lanugo. vide Fest. in Pappi. nomen ex eo habet, quòd vt anus canescat. Mæsius autem Oscorum lingua maiorem significat.

Cæcilius ne rusticus fiat) Cæcilius Prætor ne rusticus fiat. S. ex Diomede.

pueris turpicula res in collo suspenditur) cum puerilis. V. cum puerulis, &c. T.

Turpicula res) veretrum. S. quod fascinus & fascinū ad fascinationes depellendas, ad id etiam profuisse Satyrica signa in hortis. Plin. refert. hinc inauspicatę aues foribus affixæ amoliri malum credebantur. Caluæ & crania asini ad id quoque credebantur prodesse. addè eundem 28. cap. 1.

ne quid obsit bonæ scenæ caussa), ita lego, Ne quid

quid obsit: bonæ sceuæ caussa. Bonæ sceuæ dixit pro bonæ rei. Scæua enim manu vtebantur vt sæpius fures, vt quæ minus obseruetur. quod Marrucino obiicit Catullus. Idem apud Plautum in Pseudolo.

quid sit, aue sinistra quæ est.] quod sit aui sinistra scæua, &c. T. S. anteà legebatur aut sinistra.

aue sinistra.] id est prospera: cui contraria impediens & Arcula (ab arcendo) Cliuia (id est difficilis, remoris (à remorando) Inebra, Enebra, Altera (quę bonis auib. superueniens vitium illis faciebat) volsgra, quæ volando malum auspicium facit.

Plautum.] in Cistellaria.

Quia ego.] Quum ego. A. Tum ego: ita apud Plautum.

quo de sinu.] quod est mihi frequentem. V. Ita omnibus relictis rebus. T.

qui adest assiduus.] Idem Cicero de petit. Consulatus.

COLVMNA 58.

tanti est frequentare.] est facilè frequentare tibi, vtilésque habere ita in prandio. T.

Apparet dicere, &c.] apparatũ dicit facilẽ, est curare. V. ego verò ita lego. Apparet dicere, facile est curare, vt adsimus. interpretatur enim Varro hæc verba, Tanti est frequẽtare.

corpora letis, &c.] corpora letis decretum stare est, quibu concidet obrutu fossim.

fossare corpora.] dare corpora. V. fodicare, stare. M S. T. fodare Festus.

telis, &c.] telis, quibus concidit fossim obrutus.

fac siet obrutus.] faxim & obrutus. V. face musset obrutus. T. facimus & obrutus. V. quibus concidet obrutu fossim: vel, quibu, concidet obrutu fossim. S.

Mussare.] fortè ex Ennio sumptum 6. Annali.

neque Mu facere audet.] sic Lucilius, Neque Mu facere vnquam. Est autem Mu, canum: vt γρυ porcorum: ab hoc grunnire: ab illo Mutire.

apud Pacuuium.] in Chryse.

dij monerint meliora.] dij munera dent meliora. V. monerint hic, pro monuerint.

à vertendo.] ab auertendo.

Aulularia.] act. 3. scæna 3.

pipulo te differam.] Aristophãni περικωκύειν. Estque tractum à Gallorum pipatu. Nam propriè pipare dicuntur gallinæ. v. Festum in Pipare.

Plauti.] hæc hodie non extat apud Plautum.

animus cum pectore.] animúsque in pectore. S. sumptum autem hoc est ex Homeri Odyss. 20.

gannit.] obgannit. alij, obgãniuit, vel gannuit. Scaliger, oggannit. Ganniũt autem canes ob dominorum aduentum, vel, vt ait Lucilius, gannitu vocis adulãt. Homerus γάνυσθαι. Glossis σκυζᾶ canit, vnde gannit. iisdem trãslatiè gannat χλεύαζει. Gannator χλευαστής.

totæ familiæ.] toti familiæ.

dibalare.] vidi balare. T. Dibalare est debatterare, tractum à balatu pecorum

hæc inquam rudet.] vide hunc locum pleniorem apud Nonium.

hinnilitabat.] heylitabat vel militabat. V. eiulitabit. T.

aperiant.] aperta.

volutare vlulantis.] volutares vlulantes. S. volutares sues, qui & colluuiares sues in colluuie nutriti.

mugitur.] Acroteleuticon ex Sotadico carmine. adde huic loco Plinium, vbi de Tauris.

clamor ad cœlum.] ad cœlum clamor. A. clamor it ad cœlum. S.

voluenda per æthera vagit.] volitátque per æthera vagor. S.

& à frundice, frunde frutimi suauiter.] & à sueta frũdice, M S. T. esueta frendice, frunde frutini suauiter. V. Eius ab hirundine. Hirũdo fritinnit suauiter. T. (vnde Varro Virgula diuina, & pullos peperit fritinnientes. Alij tamen cicadam fritinnire dicunt: hirundinem thrinsare.) eiusdem ab hirũdine: nefrende fritini suauiter. S. Nefrendus puer, vt senex, qui dentibus frendere, idest frangere non potest. vnde fressa faba, frendere fruges: nefrendes, porculi. vide Notas in Festum.

M. Actius.] Matius. V.

Plautus.] Casina. act. 2. scena. 2.

sues auoluerat, &c.] vt res voluerat, ita tradidi: qua in re neque in iudicium Æsopineè Theatri iniectus sum. T. quasi diceret, Æsopus Tragœdus, & alij, has verborum deriuationes mihi non darent. Scaliger ita emendat, à sue suboluerat, ita rudebat vel grundibat. tametsi rudere etiam suum, vel leonum.

Ita trude neque in re neque in iudicium Aesopi neque Theatrales in Colace.] paulo antè huius loci emendationem attuli ex Turnebo. Scaliger verò ita, In Colace neq; in rem, neque in iudicium Æsopi, neque theatri des nexũ.

in Colace.] Attilij in Colace. T.

Manilius. Mamilius. T. ita apud Ciceronẽ, 3. de oratore, & Varronem de re rustica.

in quo sint mancipi.] in quo sunt mancipia. T.

præterquã quæ mancipio dentur.] præterquã quod mancipio detur. V. T. pręterquã si mãcipio dentur. Vert. Hũc locũ ita interpretor.

Varro duas Iuriſconſultorũ ſententias proprofert Manlij vnam. Scæuolæ, alteram. Ille, Nexum putabat dici id omne quod per æs & libram gerebatur: & in eo quæ erant mancipi, contineri: ſed & eos actus quibus dominia transferuntur. Contrà, Mutius Scæuola, Nexum quidem id dicebat eſſe cui æs & libra interponebatur ad obligandum aliquem, at non, vt quid mancipio daretur: id eſt vt dominium transferretur. Varro, quaſi iudex aut arbiter honorarius, Mucij Scæuolę ſententiam præfert ac tuetur. Hoc, inquit, verius eſſe, ipſum verbum Nexus oſtendit, vt id quod per libram obligatur neque ſuum fit: id eſt quod non fit accipientis Nexum appellatur. proinde quę de mancipio ac mancipiis Turnebus hic commentus eſt, nihil ad rem. prodeſt autem noſtra interpretatio ad multos iuris noſtri articulos intelligendos.

neque ſuum ſit.] neque ſuum fit. V. ſuum, id eſt accipientis.

debeat, dum ſolueret, &c.] debeat, dat dum ſolueret. V.

Popilio] Poetelio Viſolo. V. Popilio auctore.

Bonam copiam eiurarent.] bonam copiam eiurarent. V. Bonam copiam iurare dicebatur debitor qui ſui copiam ac ſuarum operarum copiam facturum creditori ſuo iurabat: aliis verò, eſt iurare ſibi bona eſſe, ex quibus creditori poſſit fieri ſatis, ſeque ſoluendo eſſe. Eiurare verò bonam copiam dicebantur qui iurabant ſibi non eſſe vnde creditori ſatisfacerent, id enim eiurare Feſto. ij corpore non ſeruiebant. & hoc quidem ex fonte veteris ritus, beneficium ceſſionis bonorum originem habet. de quo ſcripſi ad Titulum Pandectarum de ceſſione bonorum, & ad Nouell. 135. Ne quis bonis cedere cogatur.

ne eſſent nexi.] ne eſſent vincti. T.

in Caſina.] act. 2. ſcen. 2.

deliquium.] delicuum. T. & ita Gloſſæ deliquum. Feſt. deliquom eſt, apud Plaut.

auctorem Cæcilium.] Accilium. Vide Attilium. S.

liquitur.] liquitur dixit vetere declinatu. Varro 3. rerũ diuinar. voluptate liqueſcimus.

Heſiona.] Heſiona.

eninuero gladij lingula à lingua.] verum lingula à gladij lingua. Vertr. v. Feſtum.

gladij lingua à lingua.] vide 10. Gell. 25. adde Feſtum in lingula.

vitulantes.] id παιανίζειν Græcis.

à vitula.] dea lętitiæ. Macrob.

in Dulorheſte.] in Dolo. V. in Dolone. in Obolo vel oboloſtate. S. hanc enim Comœdiã vocauit Fœneratorem.

COLVMNA 59.

in Demetrio.] Turpilij, non Ennij: ea verſa eſt ex Alexide.

perſibus aperite.] perſicus à Vertr. ex Feſto. perſibe S. à ſimplici ſibus quod eſt acutus. vide Feſtum in Perſicus & Sibus.

in Lampadione.] in lampade. S. citatur enim Alexis & Antiphanes ab Athenęo ἐν λαμπάδι.

Protinam.] vide Nonium.

Agidone.] Agone. S. citatur enim apud Athenęum Alexis ἐν ἀγῶνι. vel Aedone. ea eſt fabula Liuij Andronici apud Priſcianum. niſi legas Aegeone, qualis ſcripta eſt ab Euripide.

Caudacus.] gaudacus. T. verbum à gaudeo dictum. M. Scal. Clucidatus vel Glucidatus παρὰ τὸ γλυκύ. vide Feſtum. Quin & Gloſſis gloditatus *id v.*

Proebia.] Proebia. S. vt Inebra ſuperius, ex Feſto.

à prœbendo.] à prohibendo. ita Feſtus.

vt ſit tutum.] vt ſit locum. V. vt ſit totum. M S. vſitatum. S.

in Therimo.] in Technico. V. fortè eſt Cæcilij hic locus qui citatur in Fallaci.

conflictant.] conficiant. V. conficant, vel cõfigant M S. confictant. T. conuitant. S.

à conflicto.] à confictu. T. à conuito. S.

Tarentilla Pacuuij.] eſt enim alia Nœuij. v. Feſtum in Adnutat.

Tunicularia.] Trucularia. V. Auricularia. T.

reſarrire.] reſerare. V. ſarrare. M S. ſatum. M S.

ab ſerra.] abſerare.

producendum] procudendum. V. protendendum. M S.

COLVMNA 60.

diſciplina originis verborum.) id eſt Etymologicè.

& in illis ſit.] & vtilis ſit.

vtilia.] vt illa.

ſoluta oratione.] de ſoluta oratione.

Finis libri VI.

NOTÆ IN LIBRVM Septimum Varronis de lingua Latina.

eius prima pars.] cuius.

cognatio.] agnatio.

COLVMNA 61.

agnationes.] cognationes.

deſcendendo.] diſcendo.

conſeruorum omnis.] conſeruorũ nomina, omnis.

cauſſam quære & tum.] cauſſa inquam cur eas ab

eas ab impositis nominibus declinarint, quam offendi.

COLVMNA 62.

& in heis rebus]ea in.
ac his iungitur] atque his. A. π a, deest Faerno.
cùm sicut &c.]locus mendosus A. tum sicut ex hac syllaba vnum. Vertr.
& maneat]remaneat.
declinatus]declinandus. V.
quædam priora, quædam posteriora] ita quoque Aristoteles.
ab equo] equito. ab equo, equile. Vertr. ab equo equito. V.
ager propter eorum quam dicunt &c.]propter eorum qui dicuntur Vertr. ager eorum propter quæ dicuntur M S. locus mendosus videtur A. Augustino. propter eorũ qui dicunt vsum sunt declinati casus. Vertr.

COLVMNA 63.

& alia vrgent] & alia vigent M S. cùm alia vis viget. M S.
ab eo qui vendit: Artemidorus] quid vendit Artemidorus.
Ionia, Ionam]Ionem.
quod non]quæ non.
Artemidori]Artemæ.
Ionæ]Ionis.

COLVMNA. 64.

de quibus quæ experiero es] de quibus quæ experierint. V. de quibus quæ ex prioribus, tum de alteris totidem scribere, ac S.
quæ petimus, quod] quæ petimus: quippe quo A. quum petimus. Vertr.
quod is vtilitatis]quam vtilitatis. V.
quærere]quærimus.
quod non videmus] quid non videmus. V. quid? non videmus. S.
περίστυλον]περιστύλιον. A περιστυλία similitudinem M S. Vertran. peristylij similitudinem, Scal.
& cubiculum ad æquale] & cubiculum ædiculæ. S.

COLVMNA 65. & 66.

si ex diuersis]sic ex diuersis. A.
à Iuo]ab Iuo. A.
liberalia & muliebria]virilia.
sequi debeamus]sequi non debeamus. Vertran.
vnus albus, alter Aethiops] vnus Gallus, alter Æthiops.
expectari]spectari. A.
Menæchmos]Menechemos. M.
num discrepent]num discrepent. A.

COLVMNA 67.

quæ infrà sunt]quod infra sunt. A.
seruanda]secanda. V.
vt quisque]vt quis quæ. A.
effinitum]finitum. A. Vertr.
his dictis]his discretis.
quis, quem, cuius] quis, quem, quoius. V.
quæ quam] qua, quam.
cuius]quo ius. V.
cui]quoi. V.
quæ]quai.

COLVMNA 68.

sic eeis mulieribus[sic ea, eis mulieribus. A.
nominandi] denominandi. Scal. intelligit enim quæ πατρονυμικὰ dicta sunt.
seruare videbis]seruari videbis.
sediculum non est]imò est. vide Festum.
à Roma Parmenses &c.] à Roma Romenses, &c. & Albenses & Parmenses. Vert.

COLVMNA 69.

fingi præterito]fungi.
Sic amabor, legor] sic amor, legor, & eiusmodi verbis est vocabulum. A. non est vocabulum.
legor]legar. V.
fit]sit.
amatus eram]amaturus eram.
quod cum his]quid cum his V.
æs, ærarias, non ærelauinas]æs ærelauinas, nec ærarias. Vertr.
insulsum] insalsum. A. non insalsum. Vertran.

COLVMNA 70.

ab alaca, alacus] à lauda alaudus. V. ab alauda alaudas. S.
In quod]id quod.
Patrico casu]patrio casu. V.
Patricus]Patrius. V.
surus]sciurus. A.
siuro]sciuro. A.
sure]sciure. A.
cùm è breui melicerte] Hoc vix fieri potest, quis enim videt τὸ breue?
quidquid]queque. A.
in vocando]inuocandei. A.

COLVMNA 71.

quibus das]quibusdam.
sed queis das]sed queisdam. A.
non hibus & hibuscum dicatur] cum non ibus, hibuscum dicatur. Vertr.

vt optimum &c.] vt optum,optius, optimum, aliàs,& Vertr.

deſit,vt melius] deſit vt in hoc melum,melius,meliſſimum. Vertr.

triſyllaba fierent] locus mendoſus. A.quadriſyllaba fierent. Vertran.Ego ita lego,neque alia triſyllaba fierent alia quadriſyllaba. Verbi gratia,Macer & tener diſſyllaba : & tamen macer facit macrior, triſyllabum : tener,tenerior,quadriſyllabum.

COLVMNA 72.

in mediis non ſunt] in aliis media non ſunt. A. Vertran.

vt nominant à libertinis orti publici ſerui] vt nominentur libertini olim publici ſerui Romani.Vert.

antequam ſub magiſtratibus vt] antequam fuerint,magiſtratibus,qui eos liberarunt, dare cœperunt.Hinc

COLVMNA 73.

Læſas] lænas.

NOTÆ IN LIBRVM Octauum Varronis de lingua Latina.

COLVMNA 75.

Crates &c.] Grammaticus illuſtris ἀνωμαλίας defenſor: vt Ariſtarchus ἀναλογίας. vid Gellium 11. cap. 25. De Cratete plura apud Suetonium in libro de claris Grammaticis.

idque eſt virtus] locus mendoſus. A.

an vſus] an nullius.V.vnius A. Vertran.

Ego populi conſuetudinis non ſum dominus, at ille meæ eſt] ita lego, Ego populi conſuetudinis non ſum dominus,vt ille meæ eſt.

COLVMNA 76.

aliter,ac] aliter atque in A.

cur non modò videatur] cur non modò non, ita lego.

quibus rebus] ex quibus rebus.

quod qui in loquendo &c.] quod in loquendo conſuetudinem, qua oportet vti, ſequantur,non ſine ratione,ita lego.

quod ſit] quod non ſit.A. Vertr.

ſerperaſtra] κεμπσίγμα.

COLVMNA 77.

qui amiſſa modò quærant] locus mendoſus. A.qui amiſſa non modò quærant.Vertr.

COLVMNA 78.

inductis] indoctis.

diuiſum?] diuiſum,S.

parte?] parte. S.

non quantum polo] non quantus pòlus.S.

ab eo] ἰσημερινῶ.

rurſum ydem] rurſum identidem aliis. Verran.

COLVMNA 79.

ſanè murana] An èmurena.

non horam] cùm horum.V.

cùm omnes animæ hominum ſint diuiſæ in octonas partes] ea diuiſio eſt Stoica,cui ſectæ Varro addictus . Octo illæ partes vtique ſunt quinque ſenſus σπερματικὸν λόγον, τὸ φωνητικὸν, τὸ λογιστικὸν.vide Laertium.

quadripartitam] quadriplicatam.

animaduertit] animaduertat.

lentibus natis] lentibus ſatis.A.

COLVMNA 80.

Lana Gallicana] id eſt Parmenſis.Martialis,Velleribus primas Appulia,Parma ſecundis Nobilis Altinum tertia laudat ouis.

COLVMNA 81.

quod id,quod] quod heic quod.

proponimus] præponimus.

Vocis verbu figuras] Vocis verbi figuras. Vertranius, Verbis vocis figuras. alij ita legunt.

COLVMNA 82.

non diſſimilitudines] nos diſſimilitudines A.Vertr.

in hoc] hunc.

COLVMNA 83

ira caput] illa capit. V. hic locus S. libro 4. relatus.

apud Plautum] Moſtellaria act. 1. ſcena 3.

Pra Philolache] Philolachete.

ſurdum theatrũ] κωφὸν θέατρον. Galen. περὶ μεθόδου, λόγῳ α.

omnes tres] omnes hæ res. A. omnes res vulgat.

cubicalum ſurdis ad ſilentium non ad adi-

gnm

tum] Locus mendosus A. & Vertranio.

COLVMNA 84.

cùm debuerunt esse ornati disciplina]cùm debuerunt antea.A.

COLVMNA 85.

Vinum quod Chio, aliud quod Lesbo] Hellenismus οἶνος χιόθεν, οἶνος λεσβόθεν, apud Plautum, Hospes Zacintho.

Idémque, item &c.]locus mendosus A.

concedit.]consedit.

COLVMNA 86.

quidam nominatus]quædam nomina.

rogat cur non dicas]rogant cur dicas.V.

vehant]vehent.A.

COLVMNA 83.

quod in nihil]quod nihili A.

quominus si ratio peruellere] quominus si ea ratio V.quominus sic ratio. V.si ratio. quominus, extrito, atque dispuncto.

sic in vocabulis casuum possunt item fieri] hîc in vocabulis casus possunt item fieri.

quod nunquam apud poetas inuenis factum] id est quod deest in fabula, sæpenumero expletur à grege.

sit angustis claueis, altera lateis] duplex clauus, vnus angustus: alter latus. Erat autem clauus, plagula quæ ab humeris in pectus demittebatur, vt ἐπωμὶς Græcorum.

Decuis]decus.

COLVMNA 88.

vt hoc gladium] Varro de re rustica: Latet conditum gladium. adde Nonium.

millia denaria]millia denariûm V.

dupondius fictus]dupondius dictus.

COLVMNA 89.

Sappho & Alceris]Sappho & Sapphus, vt Alceus.

quod quisque &c.] quod quisque caput pertenderit sequi, debet eius consequentias casus in declinãdo facere: at non cùm dixerit recto casu Alceris.S.

& non secutus erat analogias]desunt.

reprehendendum]reprehendunt.

dixisse lana]dixi de lucerna.

in nationes exprocreante]natione exprocreãte.Vertr.

COLVMNA 90.

Itaque differunt ac dicuntur] discedunt, ac dicuntur.

COLVMNA 91.

dicebatur esum]olim dicebat esum.V.

& iam hoc reprehendit] ante etiam hoc reprehendit A.

animaleis]animanteis.V.

cùm imperamus]cur imperamus A.

in præteritis V. dicimus longum] Sic Ennius annuit sese mecum decernere bello.

sacrificor & lauat]sacrifico res v.

sacrificat]sacrifico A.

apud Plautum] in Truculento, actu secundo, scen.1.

adlauant]lauant.A.

COLVMNA 92.

nosse similia intelligunt] non esse similia intelliguntur. Vertr.

vtrum in secunda]locus mendosus A.Vertr.

nulla iniuria]nulli iniuria.A.

repudiant]pugnant.

nam quod]natura.

COLVMNA 93.

hæ murenæ]heis murenæ A.

COLVMNA 94.

sic alijs]sic alij.A.

NOTÆ IN LIBRVM Nonum Varronis de lingua Latina.

cuiusque simile]cuius est A.

senior seni]senis seni.A.

COLVMNA 95.

si videatur esse vt dixi &c.] videatur esse, vt dixi: neutrum est.A.

Nestocles Parmenisius] Mnestocles Parmenisius.S.

minus erraret]minus erraretur.

COLVMNA 96.

nutat]ægrotat.

nomini]nominatum.V.

Purpurina]spurina.

quæ sit ratio & propositio] quæ sit propositio.

COLVMNA 100.

sed item est]sed idem est V.

Alij ab Aristarcho]Phrasis Græca, καὶ ἄλλοι οἱ ἀπὸ τοῦ ἀριστάρχου.

COLVMNA 102.

quattuor figuras]quattuor figuræ.

tamen eam]tamen de ea.

temperari]reputari.

de genere multi] eo genere multi.

Ennius ait]in Andromacha.

Hectoris natum &c.] Hectoris natum de muro iactarier S.

COLVMNA 105.

Vsuispecies]vsus species.A.

scala falera]in plurali.

Caseus surus] caseus surus S. vt suprà libro septimo.

Arusini]Aristæ.

NOTÆ IN FRAGMENTVM FESTI.

Colvmna 119.

Metaplasticos]*quod item*)quod idem.

Metonymia]*vegerat*)vegebat,id est vegetabat,vide Nonium in Veget.

persuasit animo vinum,Deus] persuasit nox vinum,Deus,qui multò est maximus,&c.cui simile est illud Terentianum ex Adelphis: persuasit nox,amor,Vinum,adolescentia· & Propertius,Hâc amor,hâc Liber durus vterque deus.

Colvmna 120.

Masculina] qui non ἀῤῥενικὰ & γυναικεῖα, sed ἀρσενικὰ & θηλυκὰ)qui non ἀῤῥενικὰ καὶ γυναικεῖα ea,sed ἀῤῥενικὰ vocant.

Matronis] vide infrà Pilentis: & Liuium libro 5.

Apollonî]ita in æreo numismate,Apollonî sancto.

Colvmna 121.

Mille singulariter.]vide 1.Agell.16.

Municas,id est communicas] idem Placidus in Glossis.

à munijs]à mœniis.antiqui enim mœnium pro munus.

Mancipatus]*vt patri sim heres &c.*) vt patrium heres existeret,& tam heres est, quam si idem in potestate aliena non fuisset suus heres,vt patet ex eo quod ait Seruius Sulpitius in ea oratione quam dixit pro Ausidia. vide 5.Agellij 19.

Magistri] vide Festum in Vici, & Paul.in Magisterare.

Maledicflores]*Cato in oratione*) citatur eadē oratio infra in Nauitas.

Magnificius] *qua*)de falsis pugnis contra Thermum,vide 13.Agell.18.

at nepos eius]vide 13.Agell.18.

Mutiani]*mutum*)murum.

Colvmna 122.

Matronæ]*ob quam etiam causam &c.*) quam enim primam hoc iure vsam ait Verrius, eā cæteris exemplum dedisse,adeò vt, nec cum vxoribus adessent, quo descenderēt, cogi viros à magistratibus,quod communi vehiculo vehitur vir & vxorita Scaliger emendat.

Minuitur]11.Plinius 18.

cùm in casto Cereris] vide Tertullianum libro de ieiunio : Arnob.libro.5. Id Græci ἀγνεύειν τινὶ θεῷ: Qui his castimoniis operabantur,luctu carere soliti erant.

Mundus.] *ante diem sextum Nouem.*] ante diem tertium,Non.Octob.ex Pauli Epitoma 1.Macrob.16.Plutarch.in Romulo: Apul.Apolog.1.

Mundo]*Deorum manium*]Macrobius,Mundus cùm patet,Deorum tristium,atque inferorum,quasi ianua patet.

Minora templa]*cum loca aliqua tabulis &c.*) Id ita esse indicant Seruianæ Schedæ his verbis. Alij templum dicunt,non solùm quod potest claudi, verùm etiam quod palis aut hastis,aut aliqua re tali & lineis aut loris, & simili re septum est, quod ecfatum est. amplius vno exitu in eo esse non oportet, cùm ibi sit cubiturus auspicans.

Manalis fons]*neque tamen speciendius &c.*) neque tamen specu inciliisve cietur,quia flumen id auspicatur,quod sua sponte in amnē influit,vt id Festus velle videatur: ad auspicandum flumina ope humana(puta specu & inciliis)ducta.non prodesse, sed quæ sponte sua in amnem influunt. Loqui autem videtur de perenni auspicio,quod dicebatur,quoties quis amnem aut aquam,quę ex sacro oritur,auspicatò transit.Ex sacro, inquam, id est capite fontis. Nam capita omnium fontium,non ex castellis aut diuidiculis, sacra. vide in Petronia.

Colvmna 123.

Mensæ] *legibus earum omnium mensæ sacræ sunt*)id est legibus ædium sacrarum, mensæ quoque & arulæ sacræ sunt. Id enim Papyriano iure continebatur,idem de vasis & omnibus,quæ in æde continebantur cùm dedicarentur.

Vt velut in ararum vel puluinaris loco sint] id est mensæ, quæ ita dedicatæ in

tæ in templo, aræ vsum & puluinaris locum obtinent.

priuati quoque] hoc significat, Priuatis licuisse in mensis suis sacra facere. parentationem tamen, non sacrificium. sacra facere, inquam, Salinorum impositione, vel sigillorum alicuius dei: putà, Herculis vel aliorum, Arnob. 2. Statius in syluis. Martialis. Inde Didoni apud Virgilium libatio in mensa. ac proinde parentatio etiam in loco non sacro, sacrificium in sacro tantùm perficiebatur.

Mensæ] *tenebat aram*) aræ primùm ansæ: quòd eas à sacrificantibus teneri necessariũ esset. 3. Macrob. 5. & Virgil. Talibus orabat dictis, arásque tenebat.

Mutas] *solebant antiqui duplicare*) idem Festus in Solitaurilia.

Manumitti] *sacrorum causa*) In manumissionibus, quæ fiebant sacrorum causa, pendebatur auri nescio quid. vide Festum in Puri.

ita edicite, &c.] ea solemnia verba manumissionis, de quibus in lege 23. ff. de manumiss. vindict.

ac pro eo auri XX. *puri probi profani, mei soluo*] lege Manlia, teste Liuio 7. id constitutum, vnde aurum vicesimarium. Liuio 27. & Lex vicesimæ in l. 2. §. ab hoc 44. ff. de origin. iur. huius etiam meminit Cicero 2. ad Atticum 16. Hanc autem vicesimam dominus soluebat, pro liberato seruo. adde Epictetũ apud Arrianum libr. 2. & 3. cap. 26. adeò vt nulla manumissio, referente ita Tertulliano, non esset vectigalis, eámque manumissi vicesimariis εἰκοστώταις. (est enim ita legendum apud Arrianum 3. cap. 17. non εἰκοστοναις.) inferebant: quod postea iis remissum à Nerone, Tacito teste, decimotertio Annal.

puri probi] vide Festum in Puri probi.

soluo] soluit.

Migrare mensa quòd legibus eius sacra esset] τὸ legibus eius, deest. S.

inauspicatum habebatur] Hoc in superstitione veterum fuit mensas non linquendas, idque confirmat Plinius 28. cap. 2.

cùm sequitur sua migrantem pœna] cùm sequior suaderet caussa.

COLVMNA 124.

Mensas aiunt quidam fuisse in triuiis] Vnde quidam fuisse in tristibus dicunt, ex libris qui sunt Rituales appellati. Scal. Vt sit verisimile, Rituales libros, ea parte qua de mensis consecrandis in templo edicebant, de auguriis mensalibus (quæ vernisera appellant) de diris ac tristibus, quæ contrà accidebant, edixisse.

triuiales] deæ quæ in Triuiis coleretur, siue Dianę, siue Hecatę positę. Idẽ ait, curiales mẽsas dici non tam quod Iunoni, quæ Quiris appellatur, positæ. sed quod ei Sabini in curiis sacrificabant. vide J. in Quirites.

Mamertini ver sacrum] Vide J. ver sacrum. & 3. Plin. 13.

vt dicerentur Mamertini] vide Strabonem.

Muries] ex hoc loco Nonius, in Satis, emẽdandus. Porro id genus muriei ex Schedis Seruij nondum impressis explicandus. Virgines vestales, tres maximè, ex Non. Maiis ad pridie Idus Maias alternis diebus spicas adoreas in corbibus messuariis ponebant, eásque spicas ipsæ virgines torrebant, pindebant, & molebant: atque ita molitum condebant. ex eo farre virgines ter in anno molam faciunt, Lupercalibus, Vestalibus, Idibus Septembr. adiecto sale cocto & sale duro.

Mortuæ] *flaminicis*) flaminibus.

COLVMNA 125.

Maleuoli Mercurij signum] *in Turdellis Romæ M.*) Mercurios vel Mercurius.

Maximum Prætorem] vide Liuium 7. vide S. in Maior.

Marspedis] *ne Messala &c.*) quidquid dubitet Messala, cõstat, in formula solitauriliũ ad lustrandum agrum ambaruali sacrificio solum Martem nominari, Marspiter te precor. Porro Marspiter non est filius Martis, sed Mars pater, qui & Siluanus Catoni 141. Tres autem erant cuique possessioni siluani. Domesticus, ipsi possessioni: rusticus, ipsis pastoribus consecratus. Orientalis, cui in confinio lucus erat positus. vide authores de limitibus agr. de eo loquitur Cato.

Modo] à modo quodam, id est ratione dicuntur omnia ista commoditas.

Nænia] ἐπιτάφιος ᾠδὴ, Gloss.

νέατον] νέστω, extremum intestinum.

νέτη] alij νεάτη, scribendum νήτη.

Næniæ deæ] vide Arist. 6. de animal. 9.

COLVMNA 126.

Nauali corona] De Saturnio carmine Attilius Fortunatianus hoc refert, Triumphãtes in memoriam victoriæ suæ, Titulos Saturniis versibus in Capitolio posuisse.

Neutiquam &c.] idem Placidus in Glossis.

Nefrendes] sic Nefrendes porci. Terentio Scauro in libro de Orthographia, quòd fabam frendere non possint. Et Nefrens infans Placido in Glossis, nondum dentatus, quique cibum frendere nequeat, id est frangere.

Nec cõiunctionem] nec escit,) antea nec esit, malé.

COLVMNA 127.

Neutiquam]*sed mihi &c.*) hic versus citatur à Cicerone in Academicis sine poetæ nomine.

Cicero]libro de Vniuers.

Nepos luxuriosus]idem Placidus in gloss.

Tuscis]Græcum est etiam vocabulum quo vtitur Apollonius lib.4.Theocritus Eidyl. 17. Eustathius in Δ Odyss.

Aristarchus]alij Callimachus.

COLVMMA 128.

Nefasti]nephasti V.notantur autem nefasti dies in veteri Kalendario N litera, vt nefasti priores.N.P.

Ne si pro sine]*in lege dedicationis Aræ Dianæ*) in Schedis veterum inscriptionum extat fragmentum huius dedicationis his verbis. leges huic aræ eædem sunto quæ aræ Dianæ sunt in Auentino monte dictæ.

Nauteam]*Labeo in cōmēt.iuris Pont.*)citatur infrà in Spurcum.

COLVMNA 129.

Naualis scriba]*quibus rem geminent*)quibus remicant.V.quibus remi eminēt,vel quibus remi emicant.

COLVMNA 130.

Nudiustertius]*dicitur cœlum cauum*)V.Varr. 4.de Lingua.

COLVMNA 131.

Numere & numero]adde Nonium.c.4.numero 319.

Nuptias] *Parenstam*)Funestam.V.Liu.1. & infrà Parici quæstores.

COLVMNA 132.

Nuncupata]alij nuncupatur.

Nundinas feriarum diem esse voluerunt] lege deinde Hortensia factum est,vt is dies fastus esset.1.Macrob.16.

Nuculas Prænestinos]vide Liuium 10.& 13. Macrob.3.Satur.

Nummum ex Græco]vide Pollucem.

Numella genus vinculi] hinc Placidus in gloss.numellatus id est numella ligatus.

Nuces]*auspicium fiat secundum & sollistimum*) id displicet Plinio 15.cap.22.& Varroni apud Seruium 8.Eclog. Huc pertinent illa Catulliana,Concubine nuces da:& Virgilius Sparge marite nuces.

Numam] vide 13. Plin.13.Liuium 40. Plutarchum in Numa.

COLVMNA 133.

Nouerca Veterannia] Ecterannia.V.Veteres Annia.

Nauibus] idem Varro 4.de lingua.

Nauti consulatu] *T.Sicini Volsii*) vide Dionysium libro 8.

sepulti in crepidine]hic locns indicio est hic agi de iis qui intra vrbem sepulti vel combusti,cōtrà quàm leges XII.Tabul. permitterēt. qua de re vide Ciceronem 2.de legib.Plutarchum in Problemat.

Nouæ curiæ]*vt in iis ea sacra curarèt, quæ cùm ex veteribus in nouas euocareutur*) dicam plenius ad l.9.§.2.in fin.ff.de rer.diuis.

COLVMNA 134.

Nixi di.]*mensæ*]mensæ tripedi.M. S·nullo sensu.

Ningulus]*atque in te*)atque vt te.

Niger lapis]*& Quintilium*) ab eo Luperci Quintiliani.vide infrà Quintiliani.

COLVMNA 135.

Nuces mitti] Mos hic spargendarum nucum habetur in veteri inscriptione quæ extat apud Vrsinum.

Nouendiales feriæ lapidibus pluisset] vide Liuium 1.& 33.

Nonarum]V. S.Agellij 17.

oculissimum] *oculatum Argum*) Græci πανόπτην.

COLVMNA 136.

October equus] vide Plutarchū in Problemat.& Asconius pro Milone.

COLVMNA 137.

Occupatitius ager] de agris occupatitiis,vide scriptores de limitibus agrorum.

CFLVMNA 138.

Ortygia nunc]non.Ant.August.malé.

orbius cliuus]Vrbius M S.vrbicus Liu.1.

COLVMNA 139.

Ordinarium]*est cùm ait*) pertinent hæc verba ad explicationem verbi Peremere.

Persicus] alij persibus. vide Varr.6.de lingua Lat.vide in Sibus.

Perpetrat]*imperia qui detinuit patris*)nec pretio quit. Et in Nyptris.

Puteum]vide Varronem 4.de ling.Lat.

COLVMNA 140.

Putitium]Potitium.

Pegasum equum]vide infrà Pegasides.

Porca præcidanea]*præcidariū*)ea præcidaria Mario Victorino.differt autē à pręsentanea.

Placenta]*ex tribus pultibus factum*)id est farre, oleo & melle,teste Seruio.7.Æneid.

Porriciam]*quod est profanatum*)vide Varronem de lingua Lat.

COLVMNA 141.

Postliminium]*in opinione*)in ditione.ita videtur legendum.Nam & in fragm.legis Seruiliæ,sic est,quíve in arbitratu, dictione, potestate,amicitia.

Propter viam]vid Plaut.in Rudente.

COLVMNA 142.

Punicum]dicitur etiam vestis nomen.vt apud Horatium in Epodis,&c.

Profusus] vide in Occisitantur.

Ple-

COLVNNA 143.

Plebi ædiles] plebei ædiles v.l.2.ff.de orig. iur. Dionys.Halicarnas.lib.6.

plorare]*Sinurus sacra &c.*)ita legendum, Si Parentem puer verberit, ast ole plorasit, puer diuis parentum sacer esto.

esto]estod:ita veteres teste Quintiliano.

Penem canis puris] sic Gloss.cæna pura σαρκὰ ἀνάπυρος. vide Augustinum in Ioannem.

Possessio]*ad interdictum venit*)id est ad ius, ad Prætorem,teste Petronio arbitr.

COLVMNA 144.

Papiria tribus]vide Liuium lib.9.

COLVMNA 145.

Parare inter se munus] pro quo Liuius Sepius dixit,Comparare lib.30.& 32.& 37. vide Sallust.in Iugurth.Cicer.1.ad Attic.

Peregrinos inter prætor] vide l.2. §.post aliquot.ff.de orig.iur.

Polimenta]ita Plaut.in Menæch.polimina Arnob.lib.7.

COLVMNA 146.

Potitium]*decima bouum*) sic antiqui in foro bouario.De decima quod ait, vide Plutarchum in Problem. vide Varronem 5.de lingua,Tertullianum Apolog.c.14. dixi ad l.2. §.2.ff.de pollicitation.

COLVMNA 147.

Prætexta bulla] vide Verrium apud Macrob.lib.1.cap.7.

Porcas] vide Varronem 1. de re rustica cap.29.

COLVMNA 149.

Possessiones]*collidebat*)colebat.Ant.Aug.legendum, possidebat, ex libro 15.capite 13.Isidori.

Poteratur]*in ea qua vocis est cum*) in ea quæ est,cum.

COLVMNA 149.

Punici]*non Pœnici*)imò ita in columna rostrata, classes Pœnicas: & in fragm.bellum Pœnicum.

COLVMNA 150.

Pellicolationem à pelliciendo] seu perliciendo,vt Vel Longus in libro de orthographia monet.

Pascales oues]quibus opponit Pelitas Tarentinas.vide Columellam lib.7.c.4.v.in Solox lana.

Pronubæ]vide Tertullianum in exhortat. ad castitat.

COLVMNA 151.

Pilentis]vide s. Matronis.

Pullus] antiqui autem puerum quem quis amabat pullum eius dicebat: idem Placidus in Glossis.Arnob. lib.4.

Puls]vide infrà in Tripudium.

COLVMNA 152.

Pullarium]hoc verbo vtitur Liu.lib.10. Valerius lib.1.c.4.

Publici augures] vide in Publicus ager. vide in Quinque genera signorũ, Ciceronem 2.de Legibus.

templo cœli regionibus designato] Templum dicitur hîc, locus manu designatus in aere post quem factum illico captatur augurium, teste Seruio 1.& 6.Æneid.

lituo qui quirinal appellatur] vide Seruium Ecclog.9.

Picus rex]vide Lactant.lib.1.

Pollubrum]vide Nonium.

Publica ponderaoetier] alij oitier, alij vtier.

COLVMNA 153.

pecuum M.Cato]in oratione pro Rhodiensib.quæ extat apud Gell.lib.4.cap.7.

Procum]*in iudice conlocando*)id est adeundo vel eligend·

prærogatiua centuriæ] Sic Ausonius in gratiarum action.prima.

Præciamitatores]*abstineant se opere*)ab opere se abstineant.

COLVMNA 154.

Procincta classis] vide supra Endo procinctu.

Prosimurium extra Auentinum, nunc etiam intrae dificia]mons Auentinus olim extra Pomerium,deinde à Claudio intra Pomerium receptus, de quo Tacitus libro secundo. adde Varr.lib.4.de lingua Latina, Liuium lib. 1.Vopiscum in Aureliano.

COLVMNA 155.

Penus segetibus sapius]tegetibus septus. hãc lectionem confirmat Ouidius 4. Fast.loquens de æde Vestæ,de qua hîc illo versu,Et paries lento vimine textus erat.

COLVMNA 156.

Purimenstrio] purimenstruo: Sudæ μυρεψικὰ.

Pollucere merces pisces]vide Plinium libr.31 c.1.vbi de piscibus pollucendis. De pollucendis mercibus,vide Varronem lib. 5.de lingua Latina, Tertullianum Apologetic.c.39.

Pecunia]*appellatur Lucarie*)huc pertinet fragmentum vetus Senatusconsulti, in quo inter cætera leguntur, V.F.De Lucari ludorum Sæcularium.

COLVMNA 157.

Quirites]*in funeris indictiuis*)in funeribus indictiuis.vide s.Indictiuum. adde Varr.lib.6. de lingua Latina,& infrà Simpludiaria.

COLVMNA 158.

Quintipor]vide Plinium 33.c.1.

COLVMNA 159.

Quando Rex comitia[sic]]legendum ita,quando Rex comitiauit,vt apud Paulum.

dicuntur]edicuntur. Nam & ita Varro suprà de lingua Latina.

COLVMNA 160.

Quando stercus delatum] *aluum*)cliuum.nam & ita Varro 5.de lingua Latina.

COLVMNA 161.

Quot serui tot hostes]*Benificæ*)alij beneficæ:de quo vide Macrobium 1.Saturnal.

COLVMNA 162.

Rufuli]videndus Asconius Verrina 2.

Romani]*artificum*)alij,artificium.

equitando]vide Dionem lib.43.

paribus] fortè hæc vox ita accipienda est, vt apud Virgilium,prima pares ineunt.

Rubidus panis] *vt parũ coctus*)vt percoctus. Est enim recoctus Isidoro c.2.

Romanam portam]quæ RomanulaVarroni 4.de Lingua.

COLVMNA 163.

Rutilium Rufum]Rutilius vel Rutulus Rufus.adde Varron.4.de lingua.

COLVMNA 165.

Romam]eadem extant apud Plutarchum in Romulo.

COLVMNA 166.

Romam ante Romulam] Proprium Romæ nomen vetitum publicari : atque ob id Verranius Soranius neci datus. vide Solinum capite 1.

Romanam portam quæ & Romanula] Varroni 4. de lingua.

COLVMNA 167.

Ruminalem]vide Varronem 2.de Re rusticæc.vlt.Nonium in Numa.

COLVMNA 169.

Radere genas] vide Seruiũ in 12.Æneid.& ea quæ scripsi ad ll.12.Tab.

CONVMNA 170.

Ratumena porta] vide Plinium 8.c.43.& libro 18.cap.2.

Reconductæ]alij reconducie.

COLVMNA 171.

Refriua]*tenuitico*)alij è tritico.scribendum reuertantur.

Remurinus] vide Dionys.Halicarnas.1. & Plutarchum in Romulo.

COLVMNA 172.

Regifugium]*Tullius*) Iulius: & ita Macrobius in Saturnali b.

Saliares]*virgines*) vide infrà Salias virgines.

statim fugit]vide Plutarchum in Probl.Ouidium in Fastis.

Quando.Rex] vide Varronem 5.de lingua.

Relegati] *Senatuiconsulto*)Senatusconsulto.

Magistratus]magistratuus.

Religiosus]*& alij senes*)Allienſis dies:de quo vide Liuium lib.6.

COLVMNA 173.

Repastinari]*abstinui*)obstinui:vide s̃ in Obstinato.

COLVMNA 174.

Reses & residuus]ita Placidus in Glossis.

Somno]alij,sumnos: antiquè, vt fruns pro frons.

Pacuius] alij Pacuius, antiquè, vt fluius pro fluuius.

COLVMNA 175.

Remanant]reuitant,& ita apud Plautum in Captiuis.

Desunt riuos,campósque remant] deserunt cliuos,campósque reuitant,

COLVMNA 176.

Religionis præcipuæ]*Marco Æmilio Lepido*) vide Valerium 4.c.2.

Quint.Fuluius]adde Liuium lib.43.

Tit.Sempronius]vide Valerium 6.cap.5.Ciceronem 6.de Repub.Agell.lib.6.

L.Æmil.Paulus]Lucius Æmil.Paulus.vide Liuium in epitôma libro 46.Plutarchum in Paulo.

P.Corneli Scipionis &c.] vide Plinium 34.

M.Valerius Messala] vide Plinium 17. cap.26.

In ara ipsa Iouis]alij in ara Iouis.anteà malè,in capite bis.

L.Cornelij Lentuli] vide Valerium libro 5.

P.Africani Luci Mummi] vide Ciceronẽ lib.2.de Oratore.Plutarch.in Apoph.

Q.Fului nobilioris]huius censuræ nulla extat memoria in veteribus monumentis,

Q.Pompeij]vide Plinium 7.cap.43.

COLVNMNA 177.

Romanos] vide Dionysium Halicarnasseum lib.1.

Rigido]*nauibus ambulabant*)ita locutus Cato in libro de re rustica c.1.quin etiam Cicero,maria ambulauisse dixit,Xenophontem imitatus.

ambulabant]ambullabant.nam Ennius,vt sæpius geminauit literas,vt s̃ habuimus in Solitaurilia.

Respublicas]*Caius Gracchus*) vide Ciceronẽ in Bruto.

recipie]recipiem.

COLVMNA 178.

Rustica vinalia] vide Varronem 5.de lingua. Plinium 9.cap.4. Plutarchum in Problemat.

COLVMNA 179.

Suppũ]alia significatione sumitur hoc verbum apud Isidorum 18.cap.65.pro iactu quodam in tesseris.

COLVMNA 181.

Sublicium] *vocabulo Volscorum*)Latinis verò sub-

verò Sublicæ, vide Vitruu.3.cap.3. legitur tamen apud Sallustium libro 4.sublices.

Suberies] vide ĩ. suber:Isidorum 17.cap.17.

Silicerniũ]. vide Non.& Placidũ in Glossis.

COLVMNA 184.

Surum]vide s̃.in Crebrisuro.

Scyrium] alij Surium.

Summussi] apud Seruiũ in fragmentis mussare pro tacere,& murmurare accipitur.

COLVMNA 185.

Solatum]*arquato*)vide Noniũ in Arquatus.

Sospes]*parentem & patriæ*)hic titulus tribuitur Cæsari in denariis argenteis.

COLVMNA 186.

Ad patriam sospes] sumptum ex Homero οὐδ' οἰκάδ' ἱκέσθαι.

Sucrotilla] vide in Todi & Crocotilũ Var. lib.6.de lingua Latina.

Suburanam tribum]vide in Suburam.

Succidanea hostia] vide Agellium 4.cap.7.

COLVMNA 187.

Sulci]*victum*)dictum.

COLVMNA 188.

Superstites] vide Seruium lib.3.Æn.

Supernati] alij Supernata.& ita Politianus in Miscellaneis,cap.73.alij legũt, expernata.

Supremum] *belli & armorum mauors potens*) Mars hic belli potens dicitur, vt apud Horatium Venus Cypri potens.

Subsidium] vide Præsidium.

COLVMNA 189.

Subsiles] vide in Ipsulices.

COLVMNA 190.

Subuerbustam verubus vstam] verberibus vstam. Sic apud Horatium,vsti virgis.

Supplicia sunt quæ caduceatores portent] Hoc significatu supplicium sumitur apud Sallustium in Iugurtha.

Sinnius capito ait &c.]ea significatione vox supplicium sumitur apud Isidorum 5. &25.& 6.cap.28.

COLVMNA 191.

Sufes] vide s̃.in Meritauere.

Sub vitem] *subijcit*) alij subit.alij submisit.

Supa] alij supat.

Olam] alij ollam.vide in Solitaurilia.

COLVMNA 192.

Struere adicere] alij adiicere.

COLVMNA 193.

Stipem] Stipem Glossæ ὀλιγομοσύνην.

Stirpem in masculino genere] vide in Nautiorum:Carisium lib.1.

Stipes] *hostium*) alij ostium , sic s̃.in Scrupi hostreis pro ostreis.

COLVMNA 194.

Satura]in fragmento legis Seruilię sic est, extra quam seu quid in Saturam feretur.

Suber arbor ac suberies] vide in Suberies.

COLVMNA 195.

Sterilem mulierem] *cipit*) alij concipit.

Seplasia aut seplasium] vide Nonium in Seplasium.

Pomponius in Adelphis] citatus ab eodem, Nonio,in Datatim.vide in Seplasia.

COLVMNA 196.

Sanctum] vide Macrob.in Saturnalibus.

Saccomorum] Syccomorus Isidoro libro 7. cap.7.alij saccomorus.

Sacrem] Plautus in Menæchm.

Synceri] alij Synuri, ita apud Plautũ. M S.

Sacrificulus] *sicinius bellutus*)imò Manius Papirius,teste Liuio & Dionysio . Sed fieri potest vt Festus,aut potius Verrius,alios authores secutus sit.

COLVMNA 197.

Sacratæ leges] vide in Publica pondera.

Sagmina]*ius sacratum*)Cicero O fides alma apta pinnis & iusiurandum Iouis.

COLVMNA 198.

Sanates] vide Festum in Sanates.

Sani forcti] alij sanati facti:alij sani forctíque,adde Festum in Fortis.

Sarcta vinea] vide in Sarpiuntur.

COLVMNA 200.

Scæuam & in bona] Plaut.in Pseudolo, Bona scæua est mihi.adde Varr.6.

Saperda]*sapientem etiam significat*) Varro apud Noniũ in Saperdæ.Omnes videmur nobis belli, festiui,saperdæ.

COLVMNA 201.

Salua res]*parasiti Apollinis*) vide Athenęũ libro 6.

COLVMNA 202.

Salias Virgines] vide in Regifugium.

COLVMNA 203.

Seculares ludi] vide Acronẽ in Horatij carmen sæculare.

Operatus tribus diebus totidémque noctibus] vide Acronem dicto loco.

Scutilum] *ex Græco*)σκῦτος.

In põpa aliud dicimus scutilũ] vide Mãducus.

Squalidum]*quod proximè ad similitudinẽ squamæ piscium accedit*)idem Agellius 2.c.6.

Schoeniculas] vide supra in Prosedas.

Scorta] *ex pellibus facta scortea appellantur*) idem Varr. 7.de lingua Latina.

Scaptensula] σκάπη Gręcis ὕλη.

COLVMNA 204.

Spetile]*suis*)sueris.Varro.

Spicit]*vlo spexit de contibus celsis*)Vltro spexit de montibus celsis. Pompon.Lætus : alij pro,vlo,legunt,sedulo,vel paulò.

COLVMNA 205.

Scraptæ] scrantiæ.Varr.lib.6.de lingua Lat.

Scrupi]*in Andromacha*) ita apud Nonium in Scapres.Alij,in armorum iudicio legunt.

Asperi]alij aspera.

Scribonianum] *puteal*)hoc ipsum Scribonianũ puteal expressum est in argẽteo quodã denario cum inscriptione,Puteal Scribonian.

antea atria]ante atria.nã & ita] in Tablinũ.

COLVMNA 206.

Sceleratus vicus] vide s̄.in Orbius cliuus.

Sexagenarios] *scirpeas hominum effigies, &c.*) vide Dionys.lib.1.

COLVMNA 207.

Simpludiarea] vide suprà Indictiuũ funus.

Sinistræ aues] vidēdus Plutarchus in problē.

à deorum sede] ab hospitiorũ sede: sic enim apud Varronem 5.de ling.Latina.

Senatores] vide Agell.3.cap.8.Liu.26.c.36.

Septentriones] *Ennius*) plenior extat versus apud Varr.lib.6.de ling.Latina.

COLVMNA 208.

Septimontium] vide s̄.in Sacrani.

Sifus] *Prætoris*) alij curatoris, vt in lege Manilia apud scriptores de limitibus agrorũ.

Siparium] idem Isidorus,19.cap.13.

COLVMNA 209.

Seruorũ] *seruos*) alij ceruos.v.Crinitũ 19.c.18.

Sispitem Iunonem] alij sospitem.

COLVMNA 210.

Saturno] *sacrificiũ fit capite aperto*) idē suprà *Metellus*]de quo v.3.Macro.13. (in Satur.

Claudium augurem] Vide Liuium 45.

Iussisset] *adesset*) Nam in auguratione eius qui augur creandus esset,alius augur adesse solitus erat. de quo vide Macrob.lib.4.in Indice:Liuium 36.Suetonium in Caio.

Sacra sibi familiaria] de sacris familiæ Claudiæ,vide Festum in Propudianus capite 12.& Macrobium lib.1.cap.16.

Scaptea] de qua V.Plin.& Liu.

Stellatina tribus] *Vrbe Capena*) vide Pliniũ lib.3.sunt qui etiam legunt hoc loco, regione Capena.

Sabini] *quod ea gens* p̄p̄.) in argenteis denariis. D P P.significant deos penates.

COLVMNA 211.

Cellæ Curulis locus in Circo datus est Valerio Dictatori] vide Liu.lib.2.

Sontica causa] *M.Porcius lato de re*) M.Cato de re floria.ita citatur ab Agellio 10.c.13.

Spiciunt] *inea quam habuit in Q.Thermum de septem hominibus*) citatur oratio de decem hominibus in & Thermum sæpe à Festo, & ab Agellio 13.cap.14.ita vt hîc pro septem hominibus sit legendum,decem hominibus.

Spatiatorem] citatur hic locus ab Agellio, 7.cap.12.paulo aliter,sed corrupté.

Stata sacrificia] *de sacrificio commisso*) ita legitur apud Agell.7.cap.22.de sacrilegio commisso,ita legitur in Prohiberi comitia s̄.& in Epitoma Pauli.

COLVMNA 212.

Sacramentum] *post hoc factus erit*) alij post hac:alij,post hanc legem rogatam.

Quicunque facti erunt]*quicunque ex hacce.*

Id acs dici ceptum est] idem Varro.

Sextantarij asses] *quod propter bellum punicũ*) quod per bellũ Punicũ.ità legit Hermolaus.

Sextãtarij per quos cũ solui cœptũ esset, & populꝰ aere alieno liberaretur] vt populꝰ aere liberetur.

Septuẽnio quoq; anno vsus est vt priore numero] septuennio quoq; quod eo vsus est vt priore

Sesterti]vide in Sextantarij. (nummo.

COLVMNA 213.

Solida sella]vide in Silẽtio surgere,adde Liuium lib.10.& in Silere.

Expresse] itaantiqui,per S.simplex.

Silatum] *iantaculum*) ita in quibusdam, vt & infrà, iaiuni:& in glossario,iantat.

Suffragatores] *notabat apposito puncto*) antiqui suffragia non scribebant,sed puncto notabãt,teste Porphyrione in illũ Horatij versũ, omne tulit punctũ: adde Cic.pro Cn.Plãcio.

Struppi] vide s̄.in Stroppos.

Secespitam esse Antistius Labeo ait ferreũ cultieũ] Suetonius in Tyberio,inter Pontifices sacrificanti pro secespita plumbeum cultrũ subijciendum curauit.

Qua in sacrario] Sacrariũ tẽpli locus secretior erat:vt adytũ,locus ad quẽ nulli erat aditus,nisi sacerdoti.In eo res sacræ reponebantur l.1.ff. de rer.diuis.Seruius 2.Æn.

Rediculo] reticulo.natus hic error ex antiqua consuetudine ponendi d.pro t.

Tubæ] id est tubi.antea,nube.

In templo Bonæ deæ] nõ quod vltra Bouillas in via Appia fuit (cuius pro Milone Cicero meminit) sed quod in Auentino,cuius P.Victor facit mentionem.

COLVMNA 214.

Sinistrum] vide s̄.in Silere.

Stipatores] *destituantur*) ita apud Agelliũ 10. cap.13.alij constituantur,alij destinantur.

COLVMNA 215.

Tappatæ] alij tapete.v.Non.

Tauri ludi] v.in Talipedare.

Tribunitia rogatione] *Aelius in* XII. *significat verbor.*) ita citatur s̄.in Postliminium.

COLVMNA. 216.

Tauras]vide Varr.2.de re rust.cap.5.

Tullios alij dixerunt esse Silanos]pro Sillanos glossę Siluanos legũt in quibus Siluanus exponitur κρυνιός.in lege Fũdi 17.§.item cõstat ff.de act.empti.Siluani dicuntur personæ ex quorum rostris aqua salire solet.

Topper] *humanũ*) homonẽ.ita in Hemona.

Topper vt sit patris eiicit iras] alij eiecit ira, alij,pater eiecit foras.

Torrens] vide Varr.1.de re rust.cap.2.

COLVMNA 217.

Tutulũ] *forma metalli*) alij formam è tali:alij,forma è tali.adde de Tutulis Varr.lib.6.& Tertullian.in lib.de Pallio.

Tuguria] *Valerius in explanatione Duodecim*) ita citatur in vebo Sanates.

COLVMNA 218.

Tumultuarij] vide Seruiũ initio lib 8. Æn.

Domesticũ]id Cic.8.Philippica Italicum.

Tesca]vide Varr.lib.8.

COLVMNA 219.

Tonsillam] *Phinidis*) ita apud Nonium alij Phœnissis malé.

COLVMNA 220.

Tablinum] atrium) vide suprà in Scriboniauum.

NOTÆ IN SCHEDAS.

COLVMNA 221.

Manubiae] vide Acron.in Horatium lib.j. Odar.21.& Seruium lib.1. & 11. Æn. & suprà in Trisulcum.

COLVMNA 226.

obiurare]vide suprà in Obitu.

Ommentans]id est expectans, ita enim glossæ à mantando,id est manendo. adde Noniũ in Mantat.

COLVMNA 227.

Obstitum] *qui deo deaeque*)qui deo qui deæ. alij,siue deo siue deæ,ita Macrobius 3.Satur. 9.Cato de re rustica.c. 89. Agellius 2.cap.28. Arnobius libro 3.

Obsidium] *obsidium cœpit*) Sic Tacitus libro 4.

COLVMNA 228.

Optima lex] *magistrorum*) magistratuum.

vt optima lege] de antiqua formula, Vti quod optuma lege fuat, vide Agellium 1. c. 12.Liu.lib.9.

COLVMNA 230.

Oppidorum] *Cato*) hæc vox dispungenda.

Pę pro parte] sic apud Ausonium, do pro domo.

Praedotiunt] alij prædutiunt.vide suprà in orcus.sic vetercs exfociunt.

Triuiclioes] id ita dicitur,vt Aboloes.

pilare] *sunt qui Graecae originis*) nam Græci fures φιλοῦντας dicunt. ita scribendum. Seneca lib.7.epistol.22.filistas vocat.

Picati] *Dori*) imò Bœotij, si verum dicit Hesiodi antiquus interpres in Theogonia.

COLVMNA 231.

Petrarum] *Leuius*) alij Liuius,alij Lœuius ex Agellio 12.c.10.

Pisalitem]alij pisatilem.

COLVMNA 234.

Tagax] *& Mutonis, &c.*) ita legendũ & Mutoni manu perscabere posse tagacem.

Talionis] *rabit*)alij rupit,alij rapsit. vide suprà in Pacionem.

COLVMNA 235.

Tappulam]alij tapullam. v. in Sodales.

Tripudium]vide suprà in Puls.

Tintinnare] *molae*)alij mollem.

COLVMNA 236.

Tentipellium] *indéque*) alij idem.

Vici appellati, item magistri paci] antiquè, pro magistri pagi. V.suprà in Orcus.sic antiqui dicebant leciones.

distributa inter se distant nominibúsque dissimilibus] hæc verba desunt quibusdam.

in Oppidi vicis]in oppidi vicani.

Viginti quinque] Vide Agellium, 20. c.1.6. Plin.1.

Victimam quæ vincta ducatur] alij vitta legunt. Nam vittati boues ad aram ducebantur,teste Seruio 2.Aen.alij legunt,victa.

COLVMNA 237.

Viæ] in hoc fragmento agebatur de viis muniendis, & lapide sternendis, & de iure per eas iumenta agendi.

Vastum] vide Non. in Vastitudine.

Ve victis] *adpenderetur*) pensum.

Brennus Rex]alij Brennus dux.

Virę] vide Varron.4.de lingua.

Vruat] Placidus in glossis.oburbat,circumscribit.

Vngulus] *nacta est qui corrũ ecurreret*)nacta siquis requirit.

ebrio]alij elirio.

COLVMNA 238.

Vindiciæ]*tor arbitros tres dato*) prætor arbitros tres dato.

NOTÆ IN FESTVM & Paulum.

Abacti qui coacti deposuerunt imperium] vt abacti magistratus qui per vim depositi: ita in iure abactus venter Paul.4.sent.9.§. abortsus(qui Græcis ἐγκυμονούμενος 31.Eclog.6.)qui per vim eiectus,dicitur.Ad eundem modum oues abactæ,porci abacti l.3. ff. 3.de abigeis. abacti caballi Cassiod.8. variat.32. nã vt sæpius vis in abigeatu admittitur l.1.§. 3.ff. de abigeis.

Abalienatus]Glossis Abalienat ἀποδιοργεῖ. Abalienata ἀποδιοργωθέντα.sic in l.8.ff.de alienat iudicij mutãdi. iudicij mutãdi causa abalienare.& in l.38.in f.ff.de leg.3 prędia.abalienare dicitur. adde infrà Alienatus adde legẽ Alienatum.67.ff.de verborum significat. Ciceronem in Topic.

Abambulo] Glossis Abambulo κατ' ἰδίαν ἀπατῶ.

Abarcet]vide infrà Arcere.

Abauus] Glossis προπάππου πάππῳ in iure proaui paterni aut materni pater.l.10.quarto gradu 15.ff.de gradib.

Abditiui,abortiui] Abditiu' qui & auulsus Glossis & ἀποσπαδῶς quasi Abeditiuus aut malè editus, Eadem ratione subditiua, Arnob.5.non tantum mystica sed supposita. & Glossis subditiuus ὑποκλαπῶος. id est supposititicius & subdititius & ὑποκλεπτόμενος. Est etiã

qui hoc loco legit, Abactiui, à partu abigendo, vt in l. 4. ff. de extr. crim. l. 8. ff. de ficariis. l. 39. ff, de pœnis. alij, Abductiui.

Abemito] *emere pro accipere*) idem in Emere infrà. hinc surremit, sumpsit, infrà in Surremit: & surempsit, sustulit. infrà Surrempsit. Sed & Glossæ Abemit, ab eo accepit ἔλαβεν.

Abgregare. Glossis ἀπαγελάζειν, διαχωρίζειν.

Egregius] idem infrà Exgregiæ.

vt Pecunia] idem in Peculatus.

peculia] vide infrà Peculium.

Abietaria negotia] abietaria negotiatio.

quam materiam] quam materiariam: alij materiationem. ego ita lego, quam materiaturam. Hoc enim verbo vtitur Vitruuius. 4. c 2. ea Græcis ξυλουργία (Galli minutiariam vocant) vnde ξυλουργοὶ Cedreno. Propius est huic loco, quod iidem appellantur Matricarij Nouell. 13. c. 5. quasi materiarij, ac vix scio an corruptè inibi legatur Matricarij pro Materiarij. Cæterùm Materia id dicitur, vnde fieri potest ædificium (quam Græci ἐργασίμην ὕλην. 2. Eclog 2. cap. 171.) ac proinde ligno (quod comburendi causa paratur) opponitur l. 12. ff. de vsufructu. l. 18. ff. 2. ff. de pignoratitia. l. 14. ff. de periculo: l. 47. ff. de act. empti. l. 55. l. 56. l. 57. ff. de legat. 3. l. 167. ff. de verborum significat. Est autem materia Glossis ὕλη ξύλων καὶ τάρων. atque ita potest accipi. 19. Eclog. 6. c. 7.

Abiisse pro adiisse] pro obiisse. rectè: nam & infrà Abitio pro morte.

Abitionem, &c.] hinc abiit pro obiit suprà Abiisse. idque dicebant veteres διαφημίας vitandę gratia. Plutarch. in Cicerone. Tertullian⁹ de testimonio animæ, Si de aliquo, inquit, iāpridem defuncto, tanquam viuo, quis requirat, præ manu occurrit dicere, *Abiit iam & reuerti debet.* Inde est φ in Titulis monumentorum nunquam, Obiit vel mortuus est, sed semper, vixit. vtebantur & hac formula, beatum esse. vide Ammianum 25.

Abnutare sæpe abnuere] est enim frequentatiuum Abnuto. sumitur etiam plerũque pro negare. hinc simplex abnutiuum in l. 83. ff. de verb. obligat. Caper in libro de orthographia, confessiua vox fit, ex duplici voce abnutiua, vt non nolo. id Glossis ὑπομειδιᾶν, & abnuitio infrà in verbo In. & abnuit infrà in Pro. cui ibidē opponitur adnuo. vnde Adnutiuum. Glossis καταμοτικόν.

Ab oloes pro ab illis] potest hic locus etiam ita accipi quasi diceret ἀπ' οε pro ι apud veteres vsurpatum: sic infrà Loebesum pro liberum: Loebertatem pro libertatem. vide infrà Loebesum. sic infrà Pilumnoe & pobloe, fascinoe, pro Pilumni pobli, fascini: & alibi infrà in Plorare, ast oloe ploraſſint, Sed veri similius mihi fit, alio fine id à Festo dici, nempe vt ostendat oloes pro illis dictum à veteribus, tunc cùm abhorrerent à geminandis litteris. id quod sequētia satis ostendūt. probantur autem euidentissimè infrà in **Ollic.**

Aborigines quòd errantes] dicti igitur quasi aberrigines & à montibus, quos Græci ὄρη vel quòd χθαίρχαι, id est auctores generis. Nā & Glossis αὐτόχθονες. Sic origines Sallustio sunt, quas Græci μητροπόλεις vocant. tametsi alio sensu μητροπόλις in lege 4. §. 5. ff. de off. Proconsul. pro capite prouinciæ. Cuiusmodi vrbem Ammianus matrem vrbium, Curtius maiorem patriam vocat. eam autem rationē ad vrbes reliquas habebat, quàm Metrocomia πρὸς κώμας

Abortatū] hîc in neutro, vt in lege 20. §. 4. ff. de aquir. hæred. dicitur & Abortus in lege 2. Cod. de posthumis: & abortio. l. 38. §. 5. ff. de pœnis. fit autem circa tempus pariendi, vt Aborsus circa tempus conceptionis, de quo vide Nonium.

Abrogare] abrogo. Glossis ἀποκυρῶ. ἀλλάττω. adde legem 102. ff. de verb. signif.

Aceratum] vide infrà in Acus, palea: & in Obacerare, Nonium in Acerosum.

Acerra] *alij dicunt aeculam esse thuariã*) vnde Glossis Acerta, Accepturaria, Turibulũ, & λιβανωτείς. Turibulũ verò alibi θυμιατήριον.

Acetare pro agitare] ac proinde c in g mutatur propter affinitatem & cognationem litterarum inter se: vt in κυβερνήτης gubernator: καλιὸς gobius. vide Priscianum libro 1. Ea re fit, vt cùm agitandi hîc mentio fiat, pro acetare, legendum putem, Acitare, non Acetare.

Acieris] Aceres. Gloss. ἄξιν ἱεροσάπου ab Acieri, Aciarium σίωμα Glossis, vbi malè σώματα: & in iisdem Denticulum Aciarium στομαμάτιον: iisdem Aciarium diuersa significatione ῥαφιδοθύκη.

Aclassis tunica] vide infra Calasis. Glossis Aclassi λώματα.

Acrumæruma vtensilia ampliora] alij ęrumeruma. alij Acerumina. Vetus Acrum ærum au tensilia. verendum est ne vna dictione legendum sit Macrærumina, vel Macraerumenta vt sint in vasis æreis, maiora. Glossis Aeramenta χάλκωμα Æramenta χαλκώματα.

Actus] *in Comœdiis & Tragœdiis certa spacia canticorum*) nam scenici agere dicuntur. vide infrà Agere.

modo inter vicinos quatuor pedum latum) Hinc mirum videri potest quare, Iauolenus viæ latitudinem legitimam fateatur: latitudinis, arbitrariam faciat, in lege, certo generi 13. §. latitudo. 2. ff. de seruitutib. rusticorum prædiorum.

in Geometria maiorem partem iugeri id est cxx. pedes] idem Boetius 2. de Geometria: & Epistol. 38.

Actuosi] axitiosi vt infrà Axitiosi.

Acupe-

Acupedius] Aquipedius. vel Agupedius. ἀρχαϊκῶς: vt pegunia pro pecunia: alij legunt, Acrunipedius.

Acus palea] v. infrà Obacerare.

Substruendum] substernendum.

Idem in eodem] Idem eodem.

Primo] Primò.

argillam mixtam acere] vide s. Aceratum & Obacerare.

Acus dicitur] *vel etiam ornatrix vtitur*) Acus inter alia significat ornamentum capitis. l. 25. §. 10. vers. ornamentorũ. ff. de auro. Cõstantinus in lege 1. Cod. Theod. de repudiis, si præter hæc tria crimina repudiũ marito miserit, oportet eam vsque ad acuculam capitis in domo mariti deponere. Id discerniculum Latinis: Græci κεστὸς ἱμάς. Glossis Acucla. ῥαφίς.

Ornatrix] vide legem 49. & 1. 65. §. ornatricibus. ff. de legat. 3. Græci κοσμήτριας & κομμωτρίας vocant. quo nomine Fabula edita est à Næuio. Iisdem ornamentarius κοσμήτης & κοσμητικός.

exercetur quoque institutio] falsò hîc Festus legisse videtur, acum pro acie.

cùm sarcire] quia sarcire.

ἀκόσαθαι] ῥάπτειν.

Adasia] *ouis recentis partus*) & maior natu. Isidoro in Glossis.

Adaxint] vide Nonium in Adaxint.

Adcensi] vide infrà in Adscriptitij.

Addicere damnare est] inde Addicti, pecuniæ dãnati. Valerio 6. c. 1. Quintiliano 5. & 7.

Addubanum, Danubium] Ad Dubanum, ad Danubium: vel ad Danuuium. A. id est ad Danubium. Alij ad dubienum, ad dubiũ. vt dubienus ea forma pro dubius ponatur, qua sociẽnus pro socio apud Noniũ. Potest tamen & ita legi, Ad dubenũ, pro, ad dominum. vide infrà Dubenus.

Addues] veteres adduo pro addo: vt venũduo, pro venundo: creduo, pro credo. Glossæ Adduo προσάδω.

Adeo] *idẽ significat quod accedo*) Glossis προσέρχομαι.

quod vsque eo] ea significatione τὸ Adeo sumitur in l. 8. ff. de iurisdictione. l. 7. §. 6. ff. de pactis: sed & eadẽ ratione apud Noniũ legitur, Adquo, pro inquantũ: & Glossis Adeo ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε τοῦτο.

non quidem secundum rationem] hoc vult Festus, neglecta ratione, particulã Ad, in verbo Adeò, iungi alteri casui quàm accusatiuo.

Ad exitam] ad exitimam. ita legendum censeo: mihique fidem facit id quod infrà legitur in Extimum.

Adfabrũ] à quo adfabrè Gellio 7. c. 7. Affabrè Glossis κακῶς.

Adfatim] *Glossis μεμεσχυδρῶς: ἀπὸ τῆς μεσχάς lusi*) Homerum exprimit, qui in Odyssea scripserat, ἀφνειὸν δ' ὤκεα ideest ἀφεσδιστοις: sic primo feudorũ 5. cùm aliqua turpiter ludere, nihil aliud quàm quod paulo antè dictũ fuerat, adulterare: &, vt verbo Feudistico vtar, Cucurbitare.

Adfectare] v. l. 8. in f. ff. ad L. Aquil. sic adfectatæ tutelæ §. item tria Inst. de excusat. tutorum ἐπιδίωσαι. Theophilo ibidẽ. Adfectare apud Nonium etiam significat, afficere.

Adfines in agris vicini.] ea significatione sumitur in l. 12. ff. finiũ regundorũ. Glossis Adfinis ἀγχιστέων.

consanguinitate coniuncti] Glossis Adfinis ὁ κατ' ἐπιγαμίαν συγγενής. v. l. 4. §. 3. §. 4. §. 5. ff. de gradib⁹: l. 17. Cod de Nuptiis: §. 6. Inst. de Nupt.

Adgrettus] Adgretus. vide infrà Egretus: dicitur autem vt mertus, pultus.

Adigas] *dare cogas*) ad rem cogas. vel adire cogas. alij, valde cogas. Cõstat enim τὸ, Ad, ἐπὶ πᾶσιν addere: vt in Adfabrè Adprimè. v. 7. Gellij 7. Hinc illa in iure, ad iusiurãdũ adigere. l. 8. in fi. ff. de in ius vocãdo. iureiurãdo adigere l. 31. ff. qui & à quibus: l. adigere iureiurãdo 6. in pr. & §. 3. ff. de iure patronatus.

Adlecti] *qui propter inopiã*) Senatorum intellige. Id autẽ factũ post pugnã Cannẽsem. Alia significatione Adlecti Varroni dicuntur suffecti in alterius locũ. vt & in l. 11 12. 13. Cod Theodos. de suscept. Aliàs, adlegi est adscribi & referri in numerũ l. 3. §. 2. ff. de decurionib⁹. vnde allectio: vel adlectio. l. 7. Cod. de incolis. Glossæ Ex allectis ἐκ τῶν λογογράφων.

nam patres] alij igitur Adlecti à patribus & conscriptis.

patres] vide infrà Qui patres.

conscripti] vide infrà Conscripti.

Adlicit] vide infrà Lacit & Lenones.

Lacit] vide infrà Lacit.

Inlicere] vide infrà Inlex.

frustrantem inducere] frustrari seu inducere.

Admissiuæ iuberent) iuuarent.

Admictat] Adnutat. ita veteres libri. Differẽtiã facit inter illa duo Nonius. Admictare oculorum: Adnutare aurium vel Labiorum esse vult. adde infrà Nictat.

Adolescit] Glossis ἀκμάζει. vnde ἀκμαῖος adultus. vide infrà Suboles. Nonium in Adolere duobus locis, & in Adolescere. huic contrariũ Abolescit Glossis ἀπακμάζει.

ἀδολίσχω] ἀλίζω Vet. ab oleo. S. vel ab ἄλδω vel ἀλδάνω.

alt.re] vide infrà Altaria.

exoletus] vide infrà Exoletus.

olescendi, id est crescendi] vide j. Suboles.

Adoptatitius] Adoptiuus. V. Adoptitius MS. adoptarius Isidoro in Glossis.

Ador] Græci ἄδυν, quod nõnullis Adur (aliis Adus) cuius genitiuus Adoris, penultima nunc longa nunc breui apud Sannium veterem poetam & Ausonium. Glossis Adis σῖτος adde Nonium in Ador & in Adoreum.

Adorare] vide Nonium in Ador.

significat agere] quin & transigere.v.j.Nec, ibi, si adorat furto.

oratores] v.aliud Etymon j.Oratores.

Adoream] *Adoriã.Glossis Adoria εὐδοξίαν laudem*) vnde Adoriosus Glossis ἔνδοξος & Ador *vixa*. Plautus, adorea affecit populares suos.aliud autẽ adoreũ apud Nonium.

Adpromissor]adde legẽ 64.§.4.ff.soluto.l.5. §.2.ff.de verb.obligat.l.43 ff.de solutionibus.

Adrumauit]id ῥωμᾶζειν Græcis,& Isidori glossis.simile apud Non.Rumiferare&Rumitare.

à rumine] vide j. Rumen & Subrumari:adde Nonium in Rumen.

Adscripti]vide Liuium 4.vide legem 6.l.20. l.22.l.vlt.Cod.de agricolis. (accensos.

Adscriptiij] *adcensos*) v.s. Adcẽsi alij legunt

velatos]v.j.Velati.Iidẽ dicũtur etiã velites.

Ferentarios]v.j.Ferẽtarij &Non.in Ferẽtarij.

rorarios] v.j. Rotarij & Noniũ dicto loco.

Adsectata] Adfectata.

vel in malã] vide l.19.§.19.§.22.ff.de Iniuriis.

Adserere manu est admouere] adserere,est manũ admouere.MS. asserere manũ, est admouere. vulgat. (inde enim assertor qui manũ alicui asserit eius educẽdi gratia ex seruitute in libertatẽ. vide j.Sertorẽ.& Glossis Adsertor κυρητὴς, ὑπερμάχης Adsertio κυρησία) alij ita legunt, Adserere,est admouere.

quod ea] quò ea. (mittuntur.

quæ in terram dimittuntur]quę in terram deseri dicuntur] sic dicimus adserere arbores. l.7.§.3.ff.de vsufructu. translatitiè verò adserere prolem,pro adoptare: adserere in libertatem,id est libertati:liberis inserere.

opponuntur] apponuntur.

Adsidelæ] Asidelæ.

Adsiduus] Assiduus,vulgata. & quidẽ rectius.nã ab asse dando,assiduus,Charisio lib. 1.Gell.16.cap.10.

Adsipere] *à sapiẽdo*) vnde Glossæ sapit,sapore habet:interdũ,actiuè pro saporẽ immittit. vt apud Tertullianũ, Fermẽtũ modicum desipit totam consperſionem.

Adstassent, statuerunt] Astassent statuerunt. vulg. Adstassint,steterint.S.

Adtegrare,&c.] Adtegrare est vino sacrificium augere.

Integrare enim,&c.] Adtegrum, minus factum;Integrare,in statutum redigere.S. vulgata,in statum redigere.

Adtestata] hæc fulgura contraria peremptalibus. vide infrà Peremptalia.

quæ iteratò fiebant] v.j.Renouatiuũ fulgur.

Adtritum] τριβώνιον) τριβώνας alij τριβώνιον. Glossis τριβώνιον,Velum.

Adtubernalis] Attibernalis.vulg.Atturubernalis (Glossis καπηλογλύπτων) alij Attubernalis. adde infrà Contubernalis & Tabernacula.

continuæ] continuè.vulg.legendũ puto cõtinuus.nisi quis malit hanc vocem vt superfluam atque otiosam dispungere.

pellibus contegantur]v.j.Cõtubernalis & Tabernacula.l.7.ff.de supellectile. inde pelliones vel polliones in lege vltima.ff.de iure immunitatis lib.Cod de excusat.artif.

tabernacula] v.j.Tabernacula:legem 183.l. 184.ff.de verb.significat.

Aduelitatio] *iactatio quædã verborum*) iactatio quædã probrorũ.ita legitur j.in dictione Velitatio.adde Nonium in Velitatio.

velites] v.Nonium in Veles.

Adulari] Adolari. MS.

compositum ex accedendo & adludendo] cõpositũ ex ad & ludendo.S. Est autẽ propriè Adulatio canũ blãdimẽtũ Nonio:fortassè ἀπὸ τῆς οὐρᾶς,à cauda, qua mota canes accedendo blandiuntur.

Adulterium] adde legem 101. l 225. ff. de verb.significic.

Adulterina signa] v. legem.30. ff. ad legem Cornel.de falsis : Paul. 5.sentent.25.§.1.& §.7. Inst.de pub.iudiciis . Eadẽ ratione in iure adulterina moneta, monetæ adulteratores,adulterinum testamentum,adulterinæ statuæ.

Aduocitat,sæpe vocat] hìc iungẽda est significatio verbi Aduocat,quæ in l.18.ff.ratã rem. vbi τὸ aduocare,est aduocatis vel testibus sũptus ministrare,vel negotiis auocari.

Aduosem aduersarium] Glossis Aduoces ἀντιδίκους.Fortassè legendũ Aduorsem vel Aduersẽ.

Ae]*A i.scribebãt*) idq; frequẽtissimũ Poetis.

Aedilis] *magistratus*)hęc vox dispungẽda: nam mox sequitur,postea hoc nomẽ ad magistratus translatum.

quòd facilis ad eũ plebi aditus esset] Imò quòd ædibus publicis præstet.l.2.§.21.ff. de origine iuris.vnde ædituentes Lucretio . apud Gelliũ 12.c.10.De ædilibus passim in iure.

Aedilatus] Ædilitas:& in l.17.ff.de eõpens. Ædulitas.

Aedis] *in edito.*) in aditu.S.hinc enim ædes Varroni quòd plano pede aditur:vel,vt Tertullianus in libr. de Pallio loquitur,planitus. αἰδὼν] αἰδοῖον.

ponitur pro omni genere constructionis] hinc nouẽ ædificare dicimus l.46.§.2.ff. de iure fisci: & insulã l.27.§.5.ff.de rei vindic.l.11.§.9.ff.de Publiciana.

Aeditimus ædis intimus]hoc Etymon displicet Ciceroni in Topicis.Gellio 12.ca.10.adde cundẽ 6.c.12:Plin.32.c.2.Charisium lib.1.

Aedituus] *sacræ ædis tuitor*) sic Theophilus.§. Tutoris Inst.de Tutelis.& ita Ædilis accipitur in l.3.§.3.ff.de Tabulis ex hib.. ob id Hierophylax appellatur in l.28.ff.de annuis.hinc Ædituari in tẽplo apud Non.dicitur.Glossis Ædilis νεωκόρος. & νεωκόρος & νεωφύλαξ Etuitor] tutor. (dituus.

Aegaum] *Aegea*) Ægę.

Aegrum]hinc ægræ mulieris offensam placare.l.vlt.ff.si quis aliquem testari.

Aegyptios, Aethiopas] id est nigros & fus-

cos. Nã glossis Ægyptiũ, nigrũ à colore vulturis qui αἰγύπιος. iisdem Æguptium φαιόν.

Aemidum, tumidum] alij timidum. ego vuidum pro humidum. tametsi Aemidum, quidam παρὰ τὸ αἷμα, vt inflatum significet. Glossis Aemidus πεφυσημένος.

Aenatores] Aeneatores. Glos. σαλπιστάι. Κυμβαλοκροῦσαι.

Aeneolum] Aeneolo. alij Aenulum. Isidorus Enulum.

fit] sit.

Aequidiale] ἰσήμερον. Glossis.

nox dici potius quàm dies nocti adnumerari debet] vide quæ scribam ad l. more Romano. 8. ff. de feriis & Gelliũ 3. c. 2.

ἰσημερίαι] & ἰσήμερον, vt suprà dixi.

Aequilanium] sic Aequilotium, aequato Isidoro.

Aerarij à tribuendo ære] Glossis Herarius ταμίουχος. vide quæ de ærario scribam ad l. 42. ff. de iure fisci. alio significatu χαλκεῖς, χαλκουργός, χαλκότυπος. & Aerifex seu faber Aerarius.

Aerarium in æde Saturni habuit] Idem Varro lib. 4. in fine. Macrob. 1. Saturnal. 8. & Plutarchus. Glossis Aerarium χρηματοφυλακεῖον.

Aeribus] *ab ære, id est æramento dicit Cato*) ab æres quod & æramentum dicit Cato, Glossis æramentũ χάλκωμα. Aeremẽta χαλκώματα.

æramentum] æramen, species ex ære. l. 12. Cod. Th. de operib. publicis.

Aerosam] vt ærosa Cyprus, sic ærosa pecunia in l. 102. ff. de solutionibus: vbi dixi. vnde & Glossis ἰκτεμικὸς Auriginosus, ab auri colore: & aurosus πολύχρυσος.

Aerumnulæ] *furcillæ*) vide infra furcilles.

retulit] reponit.

muli Mariani] vide infra Muli Mariani.

oneroſos] oneroso.

ἄρεσι] inde Aerumnulæ.

Aeruscare] indo æruscatores, qui æsculatores. Glossis Aesculator χαλκολόγος (qui & Nũmularius) à χαλκολογῶ Aesculor.

Aestimata pœna] *ouem decussi, bouem centussi*) vide J. Multam, Ouibus, Peculatus. 11. Gell. 1.

Agazones] l. vlt. ff. si quadrupedes. Glossis Equilio & ἱππουρίμος.

minantes] sic infrà in Agere, & infrà Inigere ante se pellere, id est minare. estque frequens verbum Hieronymo & legibus Langobardorum, Burgũdionum, Alemanorum, sed & legi Salicæ. Ad eam normam Apuleius prominare dixit. & Amianus ad Paulum 1. sentent. 17. actum interpretatur qua pecora minare consuemus. & in Ausonij versu de Myronis bucula, Ageret iuuẽcas cùm pastor domum suas, suam reliquens me minabat, vt suam.

Agea via in naui] quæ & Agear Glos. πάροδος πλοίου. vide] Isidorum 19. Etymol. 2.

Agere] *id est minare*] dixi supra in Agaso.

agit cum eo furti] vide legem 25. & passim. ff. de furtis.

indicare] iudicare.

causam ago] & post

scenici agere dicuntur] vide suprà Actus.

Agina] *qua*) quo.

vnde Aginatores] Glossis Aginare est τεκταίνειν negotiari, in quibus tamen perperam legit τραπεύειν & τραπεύει, pro τεκταίνειν & τεκταίνει. vnde τεκτηναὶ, Nouella 30. c. 2. & 118. c. 24. Edic. Iustiniani 13. c. 7. At Isidoro & glossis Acinari est tricari: Aginantes exstricantes. aliis Aginat διαπρέπουσαι, στρέφει. μηχανᾶται.

Agnus] *communis erat generis*) vide infrà Recto fronte. sic in Numæ legibus Agnus mas, Agnus fœmina.

sicut & lupus] vide infra Masculino & Recto fronte. sic apud Ennium lupus fœmina.

ex Græco λύκος] ex Græco ἀ λύκος. S.

Agolum] *quo pecudes aguntur*) fortasse à Græco ἀγελαῖον. inde etiam Galli bacillum oblongum vocant Gaule.

Agoniam] *quo Rex hostiam*) vide Varronẽ 4. de lingua.

rebus agendis: Agonalia, &c.] rebus agendis cuius festa Agonalia dicebant. & hunc quidẽ in modum postrema huius dictionis explicatæ à Festo verba in hanc sedẽ aduocãda. S.

Agonalia eius festinitatem] dispungenda. Cæterùm Agonalia Glossis Agonaria θύσεια.

Agonis] Aegonus.

Agonensis] Agonensis.

Agonium] *id est ludũ ob hoc dictũ, &c.*) Agonium locus est in quo lusi initio facti sunt, ob hoc dictum, quòd fuerit sine angulo. S.

Albegmina] Ablegmina, quę quòd Diis porricerentur, porricię & prosecta & prosegmine. Prosiciæ Glossis ἀπὸ τῶν θυμάτων ἀποτεμνόμενα. Tertullianus ea ita descripsit, de opimis & integris superuacua quæque truncatis capitula & vngulas, quæ domi pueris vel canibus destinatis: hinc ablectę ędes Plauto, derelictę

Albesia] *decumana scuta: & post decumanũ fluuius*) adde infrà Decumana oua: & Decumanus appellatur limes.

Albula] *Tiberis fluuius*) vide infrà Tiberis.

Tiberio] Tiberino.

Alcedo] *Catamitus.*) vide infrà Catamitus & Alumento.

pro Nilo, Melo] vide infrà Melo. & Alumento.

Alebria] Alebrius vel Alerius. Glossis ἐντρεφόμενος. Alebra, quibus alimur: Alibre, Alimentum.

Aleonem] Tertullianus de fuga. Nescio deplendum an erubescendum sit, cùm inter tabernarios, & lanios, & fures balnearum & aleones & lenones, Christiani quoque vectigales continentur. Glossis κυβιστητής, Aleo.

aleatorem] vide Titulum de aleatoribus. l 4.§.2.ff.de ædilitio:l.225.ff.de verborum significat. Gloſſis κοπτὴς τυλδότης κυβεύων, quod eſt Aleo ſeu alea ludo.

ganeo] vide infrà Ganeum.

lurco] luſtro. Vet. & ita legendũ nec Catullo in mamurram pro vltor. Facit infrà luſtrũ, ſed tamen nihil neceſſe eſt mutari nam & Lurco vox nota vnde Lurconiana condimẽta Tertulliano in libro de Anima c.15.

Algeo] *coniectus*) collectus.

Alica] vide incerta Verrij Flacci: addę infra Pollucere merces.

Alicariæ] *hæ*) cæ.

Prostibulæ] vide infrà Proſedas.

Alienatus] vide l.67.ff.de verb. ſign.

Ali rei] Plautus in Milite, Nulli ali rei eſt improbus.

Alites] *Buteo*) vide infrà Buteo.

ſanqualis] vide infra ſanquallis.

immuſculus] vide infra Immuſculus. alij legunt Immuſtulus. adde 10 Plin 7.

Aliuta] *ipſos Ioui ſacer eſto*) ipſos antiqui pro ipſus, ſic iidem Conſol pro Conſul,& è contra,funtes pro fontes:fumdes pro fundes. vide Velium Longum de orthographia.

Allus] Allex, alij Hallus,vt infra in dictione Hallus,pedis maior digitus.

Alma ſancta] [illegible] Gloſſ.

pulchra] κλυτὰ, ὡραία. Gloſſ.inde Almus iiſdem κλύτος, ἔνδοξος.

alens] θρέπτειρα. Gloſſ.

Almities] ea Chariſio libro 1. ἀπρέπεια Gloſſis αὔξησις ἀρχῆς. Almitus αἰατεχθὴ, αἰαζωγή. Almetes, καλὸς αἰατεχθής.

Altaria] aliud Etymon vide ſupra Adoleſcentia. Cæterùm non obmitendum Altare dici & Altarium. Gloſſ. Altarium ὑπαιθρία.

Altellus] *quaſi altus in Tellure*) vide infrà in Altus. Eſt autem idem ac expoſitus & Alumnus. Græci θρέπτος.25. Eclog.1.c.6. εἰκοτραφὴς, τροφίμης. Latini alumnos appellant.l. 26.Cod.de Nuptiis.l.j.Cod. quæ res pignor. ſed & Græci χαμαίρετα ζῴων appellant Nouell. 153. adde de expoſitis. l. 152. ff. de iuris & facti ignor.l 4 ff.de agnoſcend.liber.l.1.& paſſim de infantibus expoſitis.

A macro Macellus] à Marco Marcellus: ego lego,à Marco Marculus. vide infra Marculus.

ab altello altellus] ab alto, altellus. ita legendum cenſeo. id enim conuenit ſuperioribus. facit & id quod infrà in Altus.

Alter] *altera auis non bona*) ſi modò priori vitium facit. ad quem modum fulmen peremptale,quod priori vitium fecit. Cæterùm alteram auem potius, quàm aduerſam Augures offerebant, vt ita malum omen viderentur minuere,atque eleuare.

Altercatio] Gloſſis Altercatio ὁμιλία, λόγοι. reperitur hoc vocabulum in l.4. Cod.de neceſſariis ſeruis,&c.6.Quintil.5.

Alternatio] hinc Alternatim per vices. vide Nonium in Alternatim. & Gloſſæ Alternis ἀλλὰ μέρος, ἀμοιβαδὸν. Alternam teſtis, qui vacillat. Alternationem verò noſtri pro diſiunctione vſurpant.l.2.§.2.ff.quod certo.l.7.§. 4. ff.de iniuriis.In lege verò 9.ff.de ſeruo corrupto,ſine alternatione,eſt illo vno caſu vel vno tantùm caſu.

Alterplicem, duplicem] id eſt doloſum Iſidoro in lexico.ita Horatio Vlyſſes, duplex.

Alterta] Alterria.

Altum] vide Nonium in Altum.

Altus] vide ſupra Altellus. alias ab altitudine, vnde Gloſſis Altus ὕψηλος.

Altucinatio] *alij Hallucinatio.* Eſt enim Hallucinari Nonio aberrare, & Gellio 16.c.12. Hallucinari ἐκ τῶ ἀλύειν quod Gloſſæ etiamnum confirmant. non tamen neceſſariò requiri aſpirationem in hoc vocabulo,vt & in multis,Gellius ſcribit 2.c.3.

Alumento pro Laomedonte] alij Laumento pro Laomedonte,&c.ſic Lautumiæ pro Laotomiæ: Laudicea proLaodicea.

Melo pro Nilo] vt ſupra Alcedo:& infra Melo.

Catamitus] v.ſupra Alcedo:& j. Catamitus.

Aluus] adde Nonium in Aluus.

Am præpoſitio loquelaris, &c. Am præpoſitio ſignificat circum. vnde ſuprà locellaris ſeruus ambactus,id eſt circum actus,dicitur.ita hunc locum reſtituit Scaliger. cui ſeruus locellaris vel lucellaris eſt μισθωτὸς:cuius operas quotidianas dominus locatu,lucelli & quæſtus gratia:aut qui in eam rem diſcurſat. niſi loquelaris ſeruus accipiatur pro internuntio: aut vox loquelaris omnino diſpungatur.

ſignificat circum] *ab ἀμφὶ ſupra*) infra.id enim infra eſt in dictione Amnis, ſed Feſtus non ſeruat exactum ordinem Alphabeti in ſyllabis,ſuo quoque loco digerendis.

Seruus ambactus] ſeruum libertate donatũ intelligit Perſ. Satyr.5. Quibus vna Quiritę vertigo facit.& pòſt. Verterit hunc dominus momento turbinis exit Marcus Dama. hinc circunductiones manumiſſionum inextricabiles.in l.6 Cod.de emancipationib. vide infra manumitti.l.23.ff. de manumiſſionib.

Ambactus apud Ennium, lingua Gallica actus dicitur] poteſt & ita legi, Ambactus alius Ennio,quam qui lingua Gallica Ambactus dicitur,& ita eſt.Nã Ambactus Gallis,teſte Cæſare cliens:Ennio, δοῦλος μισθωτός. niſi actum eum eſſe Gallis,qui Ennio ambactus.

Actus] ſeruus.

Amatio] Amutio alij Amaſco, amare cupio. vel amare incipio. ego nihil mutandũm eſſe neceſſariò,cenſeo, vide Nonium in Amatio.

Ambar-

Ambarualeshostiæ] vide ſ. Amtermini.

à duobus fratribus]ac frugibus.ita in veteri. Alij legũt à x i i.fratribus.totidem enim Plinio 18.c.2.6.Gell.7.Fulgent.Macrob.Auſon.

Ambaxioqui, circũeuntes cateruatim] Ambaxiqui circumeunt cateruatim : ab Am & Axes ſeu Axi.id eſt glomerati.vide infrà Axes.

Ambegni] vide Varron 5. de lingua & Fulgentium.

Ambeſt ita tertiæ perſonæ, verbum eſt] eadem ratione Comeſt apud Nonium dicitur. dicitur aliàs regulariter Ambedit, vt in l.38.ff.de adquir.rerum dominio.

Ambidens ſiue bidens]vide infrà Bidental & Bouem & Bidentes. adde 6.Gell.7.18.Plin.2.

Ambiguũ] vide l.3. & paſſim ff.de rebus dubiis.l.125.ff.de verb.ſignif.

Ambitio]adde Varronem 4.de lingua.Nonium in Ambire.

Ambitus]de legitimo ſpatio à vicina inſula dixi ad l.14.in fin.ff.de ſeruit.vrb.adde Iſidorum lib. 15. Ciceronem in Topicis. Vitruuium 1.c.1.Varronem 4.de lingua.

Ambo] vide incerta Verrij.

dictum)duct u m.

Ambrices] Inde Galli Lãbrices.

regulæ] alij tegulæ, malé. nam & mox ſequitur, tegulis imponuntur.

Ambrones] *gens Gallica qui ſubita inundatione maris &c.*)hanc narrationem Ephori ridet Strabo.

vt & turpis vitæ homines Ambrones dicerentur] inde Gloſſis Iſidori Ambro, deuorator, decoctor,luxurioſus,profuſus.

Ambulacra]Gloſſis Ambulacrum,διάστημα, περίπατον,quod & vno in loco Ambulacio : alio,Interſpacio:vbi malè Intercaprio.

Amburbiales hoſtiæ] inde etiã Amburbiũ, infrà in Amtermini. (μίνος.

Ambuſtus]Gloſſis περιπεπλεγμένος.περικαυ-

Amenta,quibus vt mitti poſſint,vinciuntur iacula]Gloſſis Ammentum,ἄμμα λέγχης.

Amicinum]*Anucinum.*

vtris pediculum)Gloſſæ Amicinus,δοκὸν τοῦ κῶλον.alibi Aruianus.

Amicitiæ] *ab antiquis ameci & amecæ per* ε) ab antiquis amæqui & amæquæ.S.Gloſſ.Animecũ ἰσόψυχον.Animæquus,patiẽs animo.

Aminula vrbs]Animula vrbs.

Amita patris mei ſoror]ita Gaius 2.Inſt.8.Amita verò magna, aui paterni ſoror : l.1. ff. quarto.l.vlt §.quarto.ff.de gradib.Amita maior,proaui ſoror. Paul.4. ſentent.11. (quæ & proamita l.1.in fin. §.7.ff. de gradib.) Amita maxima, abaui ſoror. d.l.vltima.§ ſeptimo. (eadem abamita dicitur) Ataui ſoror,nomine caret.

Amites]κάλαμος.

pertica aucupales]Gloſſis ἰξοδικοὶ καλάμοι.

Amnenſes] *Interamnæ & Antemnæ*) alij Interamnenſes & Amnenſes, nihil mutandum cenſeo. nam & Interamnæ Latina vox eſt. Græcis μεσοποτάμιος. ſic Gloſsis Interdia, μέσον ἡμέρας.

Amnis]Am)vide ſuprà Am.

Amœbeum carmen] *ex æquali numero*) æqui numero.& ita Seruius in 3.Eclog. adde quædã his nõ planè diſſentanea ex Iſidoro 6.c.19.

ipſa]diſpungenda hæc vox.

malum]maius.

Amœna]vide incerta Verrij.

Amoſio annuo] Annos, annua. ſic enim Gloſſarium, idque interpretatur πολυέτης. eidem Annua, eſt anus γραῦς.Anet γραῦ. Antites γραυσίαι adde infrà Anatẽ,morbũ annuũ.

Ampedices]*nunc appẽdices*)vide Nonium in Appendix. ſic ſubſtituti dicuntur præcedẽtis appendices inſtitutionis.l.35.ff. de acquir.vel omit.

Amputata]*purum pro puto*)vide ſ. Putus.

Am ſegetes]*quorum ager*)quorum ſeges.

Amtermini[Amptermini: alij Amitermini: alij Antermines:alij Amtermones.

prouinciæ] P.Romani viciniæ.S. vt Amtermini fuerint, non qui in agro Romano, ſed qui in vicinia.putà vel Sabino vel peregrino vel hoſtico vel incerto.Ager verò Romanus, quidquid Amburbiali ſacrificio vno die luſtrari poterat.cui⁹ fines amburbio definiũtur.

amburbium] adde ſuprà Amburbiales.

ambarualia] vide ſuprà Ambaruales.

Amuſsim]vide infrà Examuſsim.

mutire]vide infrà Mutire.

Anatem morbũ annuum]hunc morbũ quædam Gloſſæ Anitatem appellant. dixi quædam ad hunc locum ſuprà in Amoſio.

ſenium]vide infrà Senium.

Anceſa]quaſi inciſa.

cælata]celata.vt in l.cùm aurum.19.§.Infecti.verſ.an celati.ff.de auro.

cælare] hinc cælatura in l.13. ff.de condict. furtiua.

Anceps]*captatur*)capiatur.

Ancillæ] *Dij & deæ Anculi & Anculæ*)ij qua ſi reliquorum deorum miniſtri. ab anculare dicti, quod eſt miniſtrare. Gloſsis Ancilia ὅπλα καὶ θεράπια.

Anclabris menſa]vide infrà Eſcariæ.

Anclare]Antlare.vide ſ. Exãclare,& Non.

anclabant]antlabant,alij anculabant.

florem Liberi]id eſt vinum,quôd Liber Bachus,Deus vini gentilibus.

Ancunulentæ]Anculentæ.

inquinamentum]vide infrà Cunire.

Ancus] *qui aduncum brachium*) inde Ancus Gloſsis Mancus.

Andron] vide Vitruuium 6.c.10.

in quo viri plurimi) in quo viri plurimum.

vt gyneceum]vide Tit.Cod. de murilegulis & gyneciariis & procuratoribus gynecij. is

locus Græcis quoque γυναικωνῖτις. Vitruuio 6.c.10. Gloſsis,muliebrum γυναικεῖον.

Andruare,id eſt recurrere] Gloſsis ἀνδρίζεσθαι. hinc Antroare, infrà in Antroare. & Redantruare, ſeu Redandruare.adde Varronem. Alio ſignificatu Antruare,Gloſsis ἀπιλεῦσι(pro ἀπηλεύσαι) quod videtur tractũ à Græco σπήλαιον,antrum.

à verbo αἰαδρᾶν] à verbo αἰαδρομεῖν: vel ita, à verbo Truare, id eſt mouere. vnde & Trua vocata.

qu*Drua*] Trua.vide infrà Antroare,& Truo. re æ omnia Nonio non à mouendo,ſed à tendo. Quid Trullæ,Tryllæ,ſeu Truellæ,dicũ in lege 13.ff.de inſtructo.l.36.ff.de auro.

Angeronæ] *cũ angina*) vel quòd angores animi putabatur depellere. Macr.1.Sat. Gloſsis Angeronia,ἡ θεὸς ἡ βελτίς ἐχόντων dixi ad Var.

Anginam] quæ & Anguina & ἄγχυρα,Gloſsis.adde Nonium in Angina.

Angiportus] vide Varronem.Gloſsis Angiportum,στενωπός.

Angor] σωπάγχη) ἀγχωλιᾶλλειν) alij ἄγχειν,ἴλλειν.

Plautus] Moſtellaria, vbi tamen variatur huius loci lectio.

Angulus] *aduncatur*) adducatur.

Annaria lex] vide Liuium 40.

Annus] *triennium*) *trimum.*

Antarium bellum] ὁ ἀφὸ πυλῶν πόλεμος. Gloſsis Antarium, ἄντεμος & antepagmentũ:hinc Antani ſiue Antarij funes, Vitruuio.

Antè] *prò antea*) pro antidea.

Anteſixa] vide Liuium 26.& 34.Vitruuiũ 3.

Antes] στύχοι καὶ τάξεις ἀμπίλων.

ante latera hoſtiorum] vide infrà Antipagmẽta: vide Nonium in Antes.

Anteurbana] προάστεια, quæ & ſuburbana Nouell. 7.c.3.§.1.Nouell.84. c. 1.l. 198.ff.de verb.ſignif.Gloſsis προαστεῖον,Proceſſio.

Antiæ] Antide.Gloſsis.

muliebres capilli &c.] quibuſdã Gloſsis Antiæ τρύχες αἱ μεταξὺ τῶν κροτάφων τῶν βοῶν. Terullianus,de pallio, genuinos inter antias adumbratos.

ἄντη] ἄντον.

Anticum] vide infrà Poſticum.

Antigerio valde] idem Gloſſæ:iiſdem Antigerium, quemadmodum,in primis: quod & Placidus confirmat. aliis Gloſſis Antegerio, ſeu ἀντιοχάσιο, eſt προλήμμα, vinu.

Antios] Actos.Gloſſ.auctos:Vrſin.

Antipagmenta] adde ſuprà Antes.

Antiquare,in morem priſtinum reducere] ſed & obſolefieri & memoria tolli. vide Nonium in Antiquari.

Antras] Ancras. Gloſſis Placido in gloſsis. Angras Gloſſ.Iſid.

Antroare] adde ſuprà Andruare, & infrà Redantruare.

truant] vide infrà Truo.

cogentes] conſequentes.

Anus] *antiqui nõ geminabant conſonantes*) idẽ ſuprà in Ab aloes:& infrà Aulas:& in verbo Solitaurilia.Iſid. 1.c.26.in fin.

Anxur] alij Anxur legunt, & Iouẽ ἄξυρον imberbẽ illic colerent. quin ita in nũmo Pãſæ.

Ape] *compeſce*) Gloſſæ Ape κάλυσον.

Apiculum] *velatum apicem gerunt*) velati apicem gerunt. S.idque ponè. Nunquam enim ſine illo ſub dio:aut in publico.Nũquam ſine apice,ſed tamẽ propter æſtũ,ponè regerebãt.

Apluda] ῥ frumẽti furfurib⁹ accipit Non.

Apluſtria] Apluſtra. à Græco ἄφλαστα πλοίων πλοίου.Gloſſis, Apluſtra, ἄσφαλτος καὶ τὸ ἔχειν τὰς σφῦρας.

Ampluſtria] Ampluſtra.

Apor] Apot.alij Ape.

Appia via] de qua vide Liuiũ 9.ea ducebat Brunduſium.

Appio Claudio] de quo vide l. 2. §.poſtea cùm Appius.ff.de origine iuris.

Apricum] vide Nonium in Apricari & Apricitatio.

Aptus] vide ſuprà Apex.

Apua] ἀφύω Græci dicunt.ſed Latini tenui pro aſpirata vtuntur,vide ſuprà Album.

Apud] vide Nonium in Apud.

Aqua,à qua iunamur] à qua viuamus. adde Varronem 4.de lingua.

Aqua & igni interdici ſolet damnatis] in locũ huius interdictionis ſucceſsit deportatio.l.2. ff.de pœnis.cuius ſit in iure paſsim mentio.

quam accipiunt nuptæ] quæ accipiunt nuptę, alij,qua accipiũtur nuptę.his adde quę ſcripſi ad l.69.ff.de donat.inter vitũ. adde J.Facem.

Aquælicium] Tertull.40.Apologet.Aquilicia Ioui immolatis. vnde Aquilex Varroni apud Nonium ſignificare eum videtur, qui aquis è cælo eliciendis præficiebatur. aliàs Aquilices οἱ τὰ πυρεῖα ἐργαζόμενοι,ποταμίται, ὑδροσκοπίοι. iiſdem Aquilex, ὑδραγωγός. apud eundem Tertull.ſuperiore libro c.23. fit mẽtio Cæleſtis deæ,quæ vt pluuiarum pollicitatrix colebatur ab Ethnicis.

manali lapide] vide infrà Manalem lapidẽ: & Fulgentium in Manales.

Aquagium] lege 15.in fin.ff.ruſticorũ præd. l.9.ff.quemad.ſeruit.amitt.l.3.§.5.ff. de aqua quotidiana. ὑδραγώγιον Græcis, quod Gloſsis Aquiductium & Aquarium.

Aquarioli] Tertull. in Apologet. 43. Primi erunt Lenones,perductores,aquarioli.iidem Gloſsis βαλλάδες, & alio loco Bacariones. Aquarij Iuuenali,vt & Gallis τῷ M præfixo.

mulierum impudicarum ſordidi aſſecla] vnde Gloſsis Bacario πορνοβοσκός.

Aquilus color fuſcus & ſubniger] hinc Gloſsis Aquilum,μέλαν.

antiqui duos colores noſſent albũ & nigrũ] ab his enim duobus pendent reliqui.

Aquilius] Aquillius, Faſtis Capitolinis & nummis:alij Aquilus.

prænomen] alij nomen, & rectè. nunquam enim Romæ tale prænomen. Porrò, Aquilia familia duplex patricia & plebeia.

Aquilo ventus] Gloſſis Aquilio βόρρας. adde Nonium.

Aquipenſer] ita Gloſſis: alij Accipenſer.

Arabice olet] ſpecies prouerbij.

Arbilla aruina] Arbilla, arbina ſeu ſeuum.

Arbiter dicitur iudex] vide Titul. de receptis arbitris. l. 76. ff. pro ſocio, vbi de duobus arbitrorum generibus.

quod totius] qui totius.

Arbitrium dicitur ſententia] facit lex 1. l. 3. l. 19. ff. de receptis arbitris.

Arboſem pro arbore] ſic aſenam, aſas, laſes, feſiæ.

Arbutus] Virg. Eclog. 7.

Arca] adde infrà Arcam: hinc in iure arca ærata vel camerata in l. 19. §. 5. ff. locati lapidea. l. 7. §. 1. ff. de religioſis. fumentaria olearia l. 1. ff. de numeris. inde arcarij in l. 1. Cod. de excuſa. artif. & Titul. Cod. de ſuſceptorib. præpoſitis & arcariis.

arcula] vide Varr. 8. de lingua. Id in iure verbum ſatis frequens, vt in lege l. 39. ff. de religioſ. l. 53. ff. de legat. 3. Gloſſis κιβώτιον.

Arcelam] Gloſſis arcela.

mammula] dicitur & mammicula Plauto in Pſeudolo. Actu Quid hoc ibi: vbi mamma mammicula opprimitur alia. nam paulò antè dixerat vbi labra ad labella adiungit. aliàs ſuperior Plauti locus deprauatus, cùm ibi legatur, manicula, deminutiuum à manu.

mammilla] Gloſſis mamilla: inde ornamentum mamillatum in lege 32. in f. ff. de auro. quod & mammillare.

Arcani ſermonis] *arca*) vide ſ. Arca.

Arcere eſt continere] adde l. 2. §. 9. ff. de aqua pluuia. vnde Gloſſis ἐπέχω. ſignificat etiam petere infrà. Nouerca, & Sagmina: niſi legendum ibi eſt, erceſſebantur, pro arcebantur. Nam Gloſſis Erceſſere κωλύσαι: iiſdem arceſſit μετεκαλέσατο, ἐφώνησεν.

arcus in ædificiis] de arcu aquæ ducendæ vide l. 11. ff. de aqua & aquæ pluuiæ. quid arcus ab arcu differat, vide Nonium in Arcus.

Abarcet] vide ſ. Abarcet.

porcet] vide j. Porcet.

coercere continere] eo ſenſu coercere ſumitur in l. vnica. §. 9. ff. de fonte.

Arcubiæ] qui in arce cubant.

Arcula dicebatur auis] Arciua dicebatur auis. inde Arciuus gloſſis κυλινδός.

Arculata circuli] id Iſidoro ſphæra.

Arculum] *quem capiti imponebant*) vide infrà Ceſticellus.

Arculus] *deus qui tutelam gereret arearum*) ea res mouet, vt legendum ſit Areolus, vel Axulus: niſi quis pro arearum legat, arcarum.

Arcuma] Arcirma.

quo homo geſtari poſſit] quod homo geſtare poſſit.

Area] locus vacuus in iure, *Area*, locus in vrbe ſine ædificio. l. 211. §. locus ff. de verb. ſignif. vel qui de poſitis ædibus manet. l. 20. §. 2. ff. de ſeruit. vrban. l. 21. ff. de pignorat. l. 98. §. 8. ff. de ſolutionib. aliàs, locus in quem collecta pluuia deſcendit. l. 20. §. 3. §. 6. ff. de ſeruit vrb. In ruſticis verò prædiis, locus eſt terēdis frugibus ac leguminibus aptus. l. 14. in f. ff. de aliment. legatis. l. vlt. §. 1. Cod. de ſeruit. & aqua. Gloſſis verò Ara αὐλὴ, ἀφετηρία, ὕπαιθρον ἄλσος.

quaſi exaruerit] inde Gloſſis Ariæum, aut potius aridum ξηρόν.

Arferia aqua] id eſt adferia: vnde gloſſis Adferial ὕδωρ τὸ ὅτι τοῖς νεκροῖς ἀποδιδόμενον dicitur: vt inferius vinum, quod inferretur. Poſitum eſt autem hoc loco τὸ Ar- pro Ad. vt in Arure, arcire, arcedere, aruecho, arceſſo.

Argea] Argei. ita Varro, Ouidius, Plutarch. & Gloſſæ.

Argennon, argentum] Argennon, argenteũ S.

Aridum] vide Nonium in Aridum.

irrigare] de irrigatione vide l. 1. §. 3. ff. de aqua quotidiana.

Arilator] alij Arrilator: nec enim id verbũ ab area, ſed ab arra: alij Arulator. vide Gell. 16. c. 7. aliis Ariblator. Gloſ. μεταξοπώλης, Dardanarius, Cociator, Arilator. alio loco Arilator ῥάκους, βαμμοφόρος, ἀφγματοπώλης. De Dardanario quod dicat magnam lucem adfert legi 6. ff. de extraord. criminib.

qui etiam cocio] ita quibuſdam gloſſis: aliis Cociator. aliis Coctio. vide j. Coctiones, aliis Cunctio & Cuctio.

ἄρρε] alij ἄρρα.

Arma ab armis] vide infrà Armillas, Armillum. ſed tamen Varro arma, ab arcendis hoſtibus deducit.

vt ſcutum, gladius &c] adde l. 3. §. 2. ff. de vi & vi: l. 14. §. 1. ff. de re militari. l. 41. ff. de ver. ſig.

ſicut tela quibus procul] v. j. Tela. §. 5. Inſt. de publ. iudiciis. l. 233. §. 2. ff. de verb. ſignif.

Armata virgo] *maxima ſcilicet veſtalis cui lacinia toga in humerum erat reiecta*] in veteribus numnis eo habitu ferè conſpicitur. Alij tamen hìc legunt Amata. ex Gellio 1. c. 13. malè. cùm Armata hìc dicatur, nõ ab amore aut armis: ſed ab armo, id eſt humero.

ne pomum ex alieno legatur in armum] vide quæ ſcripſi ad 2. Feudorum 27. in f.

in armum] vide infrà Armillus.

Armentum] *ad opus armorum*) ab arando Iſidorus deducit 12. c. 1. adde l. 12. ff. de ſeruit. ruſtic. præd. l. 81. §. 3. ff. de legat. 3. l. 89. ff. de verborum ſignif.

feminine armentas apud Ennium poſitum] vide Nonium in Armenta.

Armillas] alia ſignificatione ſumuntur Ar-

millæ in lege 25.§.10.ff.de auro.dicitur etiam Glossis Armellum: inde glossis Armillarius φελλοποιός, & Armilium σκεῦος φέλλιον αἰδοῖς: Brachionariũ.iisdẽ φέλλιον viriola, & armilla: vnde illa duo,armillæ & viriolæ iunguntur in lege 25. ff.de auro.

arma]vide s.Arma.

Armillum vas vinarium in sacris] Nonio verò vrceoli vinarij genus:vnde apud eundem prouerbiũ,Anus rursus ad Armillũ. nota est enim Anuum in vinũ propensio.

armo]vide s.Arma.

Armilustrium]Glossis ὁπλοκαθάρσιον. Armilustra verò ὁπλοκάθαρμος. & alio loco ὅπλων κάθαρσις, Armilustrum.

tubis canebant]imò classico: eò enim exercitus vocabatur.

Arnæ caput]Alij,caput Agnæ.Glossis Arna μήτηρ καὶ βοῦβαλος.

Arquites]Arcutus Glossis τοξοπός.

Arse verse]*inscribat aliquis in ostio Arse verse*) Inscribat aliquis Arse verse in ostio S.Plinius 28.c.2.Etiam parietes incendiorum deprecationibus inscribuntur.

Arsiueum] Arsinum Glossis διάκεμα,Arsinii Catoni 2.originum.

Artifices]l.12.§.42 ff. de instructo.l.31.ff. de solutionib.opponitur officio artificium in l. 65.§.1.ff de legat.3.

Artitus]παντέχνος, παντοδαίδαλος,Glossis.

Aruum]*necdum satum*)Glossis Arua ἄρουρα, γῆ,χῶρα,πεδία.Aruum γεωργία,γῆ σπορίμη:vnde Aruipendium ὀχοῦς γεωμετρικός.

Arytenam]Arutenã Charis.matulata.Glossis ἀρύταινα:videtur & iisdẽ dici Atena genus poculi figlini ᾧ οἱ πρυτάνεις ἐν τῇ θυσίᾳ χρῶνται.

ab hauriendo] ab ἀρύειν.

Assa dicebantur cantus tibiarii] Imò nõ cantus,sed mera vox Nonio.quo modo, vox celeuma,remigibus remi moti erant: vt in Argo naui per Cytharã Ascon.in Diuinat.nisi hìc legamus cũ cãtu.hæc.n.iungebãtur interdũ,teste Nonio in Assa. alio significatu,Assa vox dicitur apud Isidorum.

Assares]*quòd assideant parieti*) hinc, Assares Græcis τοιχῶρυχοι. Glossis δεκίδες κοντοὶ δοκοί.

Assiratum]*alij Assaratum.*

genus potionis ex vino & sanguine temperatũ)eiusmodi potio in sacris fuisse videtur,teste Sall. in Catil.aut mos amicitię firmãdę.Quædã.n. gẽtes diffusũ brachiis sanguinẽ ex alterutro degustatũ fœderi cõparabãt.de quo vide Lucianum in Toxari siue de Amicitia. Valeriũ 9.c.11.vbi de Mithridate.Tertul.in Apologetico c.29.Arnobius 8.hodie ab ipsis Latiaris Iuppiter homicidio colitur:&, quod Saturni filio dignũ est,mali & noxij hominis sanguine saginatur.prisci sanguinẽ Assir: hinc Glossario Asser αἷμα.

Astu]*in quo qui conuersant cauti & acuti*]è cõtrario qui non in oppido,sed in agris versantur simplices:vnde simplex rusticitas in iure.

Atanuuium]Atauium.

Potity)potioni.

Atauus] *quia tata est aui*) alij quia Atta est abaui. & sic s.in Atta.vide j.Auus. alij legunt quia Atta est aui.

Atra bilis ab atro,id est animi vitio] hæc verba,animi vitio,superuacanea sunt.

Atratas]atritas.

Atrium]*aterreum*)aterium.

Atroces]*quia illi atrocia*)quia illi ἀγρυκτα. *quæ crudæ sunt*] vide Noniũ in Atrox crudũ.

Attæ] οἱ τοῦ ποσὶν ἀρχόμενον ἀφεπατῶν. Glossæ.

Quintio poetæ]vide Horatium.

Attam]vide s.Atauus.

Atticissat] *Plautus*)in Menalie.

sed]verum.

Attinge pro attingam] alij attingem pro attingam.sic veteres dicẽ pro dicam: vt Attingebo,claudebo,viuebo efferebant.sed potest ita legi, Attigem pro attingam. Nam apud Nonium Attigit,pro attingit.

Auctor communis generis]sic sponsor dea, apud Ouidium.

Audacia]vt differat ab audentia. vide Nonium.

Audiuitaui]*Auditaui.*

Auere]*& auiditate*)& auiditas.

Augur]*edicitur*)editur.

Augustus locus]*quia aues pastæ id ratũ fecere*) veteres optimũ putabant auguriũ, si aues pascerentur. Claudius Pulcher, inquit Sueton. apud Siciliam non pascentibus in auspicando pullis,per contemptũ relligionis mari demersit:vt biberent quando esse nollẽt.pręliũ nauale iniit,& superatus est.& Asconius scribit,dici solitũ magistratũ ineuntibus, Aues pascunt. Cicero de Diuinatione,Dicito si pascuntur.

ratum fecit]Erat id verbũ inter cætera Auguralia.Cicero 1.de diuinat.Cur à dextra cornuus,cornix à sinistra facit ratũ?& libro 2.Cur aliis à dextra,aliis à læua datũ est auibus, vt ratũ facere possint? Eóque allusisse videtur Cherea apud Suetoniũ in Caligula c.58. accipe ratum.

Aulas] *aulicoqua exta*) alij ollicoctia exta. vide Extaris aula Plauto.& Glossis Extar olla:vbi exta coquuntur.

aulis]ollis.

coquebantur) alia enim exta torrebantur. Varro 4.de lingua.

Aureas]vide infrà Aureax & oreas.

rediguntur]religantur.

Aureax auriga &c.] Glossis Aura exsolitarius ἱππεύς pro Aureax solitarius ἱππάρης: quo loco solitarius κελίτης & Caballarius.

dicebatur]dicebant.

orias]vide infrà *orea*.

Aureliã familiam]*à sole*)alij ab aureo sole.

Auricalchum]*oricalchum*)sic infrà in Cadmea terra.Et Græcis ὄρει χαλκός. Glossis Aurochalca,κεραμίνια. id auro præstantius fuit, teste Plauto & Seruio. Aristoteles negabat suo tempore reperiri in rerũ natura. ac proinde Æs Corinthium (quod ex auro & ære fiebat,& auro præstantius etiam habebatur) diuersum:sed & ab eo quod nunc Lethonem vocamus, vnde tibię fiebant, teste Horatio. De oricalcho locus extat in l.45.ff. de contr. empt.l.4.ff.de legat.1.

Auritus]Glossis ὠτακουστὴς,ὠτοπάρυχος.

Aurum]*vnde & Thesaurum*) Pandectæ Florentinæ Thensaurum. Quid sit Thesaurus. vide l.67.ff. de rei vindicat.l.38.§.5.ff. de auro.l.31.l.36.ff.de adquiren. rerum dom.l.3.ff. de adquir.possess.l.1. l.3.in fin.ff.de iure fisci. l.vnic.Cod.de Thesauris.

Hippocrates medicus] Hypsicrates. ita ex Varrone,& Gellio 16.restitui potest.

Aurum]Aurion.

auertat] alij auruncet, quod auertere est. Inde Aurunci,quasi sedibus auulsi: & Aruncus Deus ἀποτρόπαιος.

Auscultari,pro osculari]sic è contrà,osculana pugna,pro Auscultana.

Ausoniam]*& Cales*)vide Liuium.

finitur]*finditur*.

Aruncam]Auruncam.

Auspicium]*apud veteres sine A*) vide infrà Spicit. adde Respici auis.

Autumnum]alij Auctumnum.

Auunculus] matris meæ frater, sicuti auiæ meæ frater,auunculus magnus : abauiæ maior:proauię,maximus auũculus dicitur.l.9.§. 15.§.16.§ 17.ff. de gradib.l.5 ff.vnde legitimi.

Auus]vide l.vlt§.13.ff.de gradib.

Ata] vide Ś. Atauus. alij legunt ἄγυς, alij Appa:vt apud Callimachum.

Auxiliares]αὐξηταὶ &c.) αὔξη, à quo nos dicimus rerum crescentiam,auctionem. potest etiam sententia constare sine dictione Rerũ.

Auxilla,olla parunla] sic ab ala, Axilla dicitur.

Axiamenta]Axamenta,ab axare,id est nominare.infrà Axare. Fortasse quòd in axibus & tabulis scribebatur. Glossis Axmenta. σίχοι ἐν θυείαις ἠχαλέους.

carmina Saliaria]ea prætextati pueri discebant,vt legitimam formulam: vt & Carmen Nelei de moribus.

Axare, nominare] inde Glossis Anaxant, id est nominant.

Axe]Axes vel Axei.

Axiosi] ita apud Plautum, citante Varro. dixi ad Varronem

factiosi]Glossis factiosus,πιπερεύς. iuuenes appellantur, in l.28.§.3.ff. de pœnis. Πιπερεὺς καὶ Harmenopulo 6.c.7.

Axies mulieres] alij Axiles mulieres. & Glossis Axites (nam ita legendum non Axitas)ἀστιλισματικαί.

Bacar]quod & Bacariũ Isidoro.Bauar corruptè in Glossis.

bacrioni) baccioni, alij batrioni.vide infrà Bacrionem.

Bacrionem]Baccionem, alij Battionem, alij Batrionem. Bacario Glossis πορνοβόσκος.

Baiulos]*baiulaui*) vide Nonium in Baiulare.adde l.235.ff.de verb.signif.5.Gell.3. Baiolator Glossis βαστακλὴς Baiulacio, βαστασμὸς: iisdem Beolat.βαστάζει.

Pistricem]Alij *Pristem*.Est autem Pristis naiugium à forma belluæ marinæ.

esse]id est

Balatrones]hinc Galli Bellistres.

bullas]ballas.

Barathrum]βάθυς.βαθύς.

Barbari omnes gentes exceptis Græcis]In iure Barbari sunt, qui imperio Romano non parent. l.6.in fin.ff. de bonis damnatorum. l.5. 6.ff. de re militari.l.26.Cod.de Episc.l.2.cod. quæ res exportari.l.9.cod. de re militari. inde Barbaricũ, de quo proxima dictione infrà.

M.Attius]Plautus.scilicet in Asinaria.

noster Apostolus] primo ad Romanos. sunt autem verba Pauli Epitomatoris non Festi.

Barbaricum clamor exercitus] alio significatu Barbaricum in iure sumitur. Nam Barbaricum in l.1.C. quæ res exportari.l.2.Cod.de commerciis seu βαρβαρικὴν, 19. Eclog.1.c.73. Barbarũ solũ, ac minimè Romanum in l.2. Cod.de Eunuchis.natio Barbara. in l.vnica. de littorum & itinerũ custodia. Ammianus 18.visus in Barbarico miles.

Bardus,stultus] vide Nonium in Bardum. Glossis Barburra,ἄφρων,ἀνόητος,ματαῖος:iisdem tamen Bardus βραδύς,ἀνάνδητος,ἄφρων.

Bardus Gallicè cantor] vide Ammianum.

Lucanus]hoc vno tantùm loco Festus Lucanum citat.

Barrire] Glossis πρίζειν, est elephantorum. sed & Isidorus lingua Indica, Elephantem Barro vocari scribit.

oues dicimus balare] Glossis Balare.βλαχεῖν. Ballatum & Balatus, βλαχμὸς, & alio loco βλαχμός.

Basilica] locus in quo iudicia exercebantur,Fab.12. adiunctus foro,vt sæpius,Vitruuius 5. facit l.83.§.5. ff. de verb. obligat. hinc viæ basilicæ,regiæ. l.2.§.12. ff.de verb.oblig. Theophil.§.item si Inst.de l. Aquilia.

Bellarium & bellaria res aptas bellis] alij legunt,res bellarias appellabant.alij significatione bellaria sumuntur apud Gellium 13.c. 11.& Glossis Bellaria τραγήματα.

Bellistudinem]*Verrius*) Varus.

Bellulè]*belle*) vide l.4.ff. de vsu.l.4.in fin.

ff.quibus.l.53.in fin.ff.d: legat.2.l 9.ff. de operis noui nunt.l.2. ff. de suis.l.2.ff. ad Senatusc.Tertull.

Bellū à belluis]Imò à duello, vt Varro scribit lib.6. vel à βέλος,vt à prælio differat.vide Nonium.

Bellutus,bestiæ similis]hinc Tapetia quæ intexta animalia habēt ζωωτά,belluata, Plauto in Pseudolo.vnde videtur hic legi posse,belluatus.

Beneficiarij milites] de quibus vide l.vlt.ff. de iure immunitaris:Nouell.13.

munifices] munifici. dixi ad l.18.ff.de verb. signif.

Beneuentum] vide infrà Segesta.Liuium 9. 3.Plin.11.Stephanum de vrbibus.

μαλοέπον]μαλοέπον:alij μαλεέντον.

Benignus] Benignū in iure,æquum & bonum.l.5.ff.de legat.3.

Benna] hinc Benarius, σκιωάρχης:& Combennones,qui in eadem benna sedent.

Bes] veteribus Des. vide Varronem lib.5. de lingua. vel Bessis. nam ab octo in asse deminuitur, in ratione partium ineūda: ab vncia ad octo fit incrementum.

vnciæ octo] id enim bes l. 12.8.ff. mandati. Inde socius ex besse,l.76.ff.pro socio:& bessis vsuræ,quoties octauo anno vsuræ sortem exæquant. l.26. versiculo,super vsuris. Cod. de vsuris.

fiat]sit.

bessis ex triente] quibusdam hæc videntur esse dispungenda.

triens]trientis.

Bibliothecæ] *tam librorum numerus, quàm locus ipse*) idem extat in l.52.ĩ.7.ff.de legat.3.l. 50.ff.de contr.empt. sumitur & pro armario librorum in l.12.§.34.ff.de instructo.

Bidental] *quoddam templum*) hæc verba videntur superesse. Cæterùm Glossis *Bidental*, τόπος καθαρτηρίου. vnde Persius hominem καθαρτικὸν bidental vocauit.

Bigenera]*cicursus*)cicur sus.rectè.est autem hibris,Latinis.

Bignæ] id ita effertur, vt prignus pro priignus.

Bilbit]Glossis Bilibit, βομβύζει, ὑπσκιασμὸς φωνῆς.& Bilbinus,εἶδος ἀγγείου.

Bilingues]Bilinguis,Glossis δίγλωσσος.

Brutates]Brutiates.

Binominis]Binominis.

Bisseta]vide ĩ.Dissulcus.alij legūt Bisænæ.

Bitienses] à bitiendo dicti, quod à Betire seu Bætere & Betere. de quo vide Nonium. vnde Baesis φρασίλλος.alij legunt Betare:alij à betere Betienses.

Blatterare]à βλάξ.vide Nonium,in Blatterare & Blattis.

Blenno s.stultos]*Plautus*)Bacchidib.

Blitis]vide Nonium in Blitea.

blax]vide ĩ.Blaterare.

Boa]ita Lucillius,alij Boua.

crurum quoque tumor] adde infrà Tama & Flemina. nec tantùm morbus ipse Boa, sed & ipse ægrotus dicitur. quomodo & Ergastulus,carcer:& noxa,qui in ergastulo & carcere, & qui nocuit, dicitur. Est etiam Boua, boum morbus,authoribus rei rusticæ.

Boare]vide Nonium in Bount.

Boiæ]collare est. Author Martyrolog: Tolle boiam de collo meo.Cæterùm quod apud Plautum legitur Boias boiam terit, obscurè positum est, pro Gallus cum Galla cubat. Sunt enim Boj populi Galliæ.

Boicus ager]*in qua sunt*)in quo sunt Mediolanenses.vide Liuium & Iustinum.

Bombitatio,alij Bombizatio, alij Bombisatio.& Glossis Bomuis,βόμβος:& βομβεῖ,Bombio:Bombites verò μυρμηκες.

Bona]adde l.21.l.39.ĩ.1.l.83.l.182.ff.de verb. signif.

Botulus]φύσκος.

Bouem bidentem] vide suprà Ambidens & Bidental.

Bouinatur, conuiciatur] & tergiuersatur. 11. Gell.7.vide Nonium Bouinatores.sed & Bouinator Glossis,inconstans.Iisdem Bominator,qui & βορυζοποιός.

Bracchium]*breuiores*)breuiora.

Brundisium] Brundam : alij, Βρεντέσιον. alij Βρεντάσιον,aliis Βρέντη. quod lingua Cretensiū ceruum significat.

Brutianæ parmæ]vide infrà Parmulis.

Brutiani] Bretiani 10.Gell.13 Bretij, Straboni. Glossis οἱ δουλικὰς τάξεις χρίοντες, & χειρόω, ψαλίδες.Fulgentio gerones.fortasse quòd literarum gerones, & publici cursores.

Brutum antiqui grauem] inde Horatius,Bruta tellus. sed & Brutum, hebes & obtusum Nonio.

Bubleum] alij Bubeum,alij Bublinum, vide Theocrit. Eidyl.14. alij biblinum, βεύβλινος,Hesiod.

Buccina]*Buchhanō*)alij Buchia,alij Bucanē.

Bucerum pecus]*de bubus*)Glossis βύμμα βοός. in meis Glossis,Bucerum, vox inepta. Bucerinæ, armenta. & Nonio Buceriæ, boum greges. quid Buceta, dixi ad Varronem ex Gellio.

Bulgas] vide Nonium in Bulga. Gall.Bouges & Bougetes.

Bulimam] Bulimum. id etiam Furcilla, & Curcilla.

Bua magnitudine]hinc βουπόνηρος πόρεια.Nouell.6.

grădes pueros bupædas]Latinis Catastri,Catulestri & Cathastri.8.Vitr.4.

Bulla aurea].à βούλη) Bulla à βούλη dicitur: sicut ab αἰολόλη abolla.

Burranica potio] *à rufo colore quem burrum*)

rum] vide j. Burrum. inde Hiſpanis Burracei, homines potione rubentes: & vas vinarium, Burracea.

Burrum] vide s. Balenæ & Burranica, id Gloſſis ξανθὸν & πυῤῥόν.

Buſtum] quæ circa buſtũ verſantur, & quæ de buſto in tecta aliquid ferebant aues, Ambuſtandæ, vel potiùs Ambuſtaneæ, incendiũ porteñdebant. vnde aues incendiariæ (vide Seruium in Fragmentis) & Spinturnices παρὰ τὸν σπινθῆρα, quòd carbonem ex rogo aut ex altari in ædes inferrent.

vſtrina] ea ſeparabatur plerunque à ſepulchro: idque ſepulchri Tabellæ indicabant. Publicæ autem vſtrinæ erant in Exquiliis.

Buteo] vide s. Alites.

Butubata] dictio compoſita à Bu (quod eſt bibere: vnde Buæ potio paruulorum Nonio & Vinibuę, ebrioſæ (Tu quod eſt cibus) vnde Tuburcinari manducare) Ba id eſt mamma: Ta, id eſt Tata. S.

Acula] vide j. Metelli, ibi, Caculæque.

ſervus militis] Gloſſæ Cacula δοῦλος στρατιώτου.

Plautus] in Trinummo.

dicitur] vide aliud Etymõ infrà Procalare.

clauis ligneis] vide j Catones.

Cadmea terra] *orichalcum*) vide s. Auricalchum.

Caduca auſpicia] ea fiebant, ſi virga (quæ Commentaculum infrà, in Commentaculũ) è manu flaminis excidiſſet.

Caduceatores] à caduceo quod Carmeum à Syracuſio Καρύκιον: quod & aliis κηρυκεῖον in l. 8. §. 1. ff. de rerum diuiſ.

Cæcum vallum] hic pro inſidioſo, occulto, & latenti, vt & apud Noniũ, & in meis Gloſſis. Alia ratione, cæcum cubiculum Varroni lib. 4. de lingua. & τύφλος τοῖχος, ſeu cæcus paries, ac feneſtras nõ habens. z. Harmenopul. 4. §. 43. & 78. Quin, cæcum interdum improuidum ſignificat. de quo vide Nonium & Iſidorũ 3. cap. 19. Cæca vox quæ mox ac emiſſa fuerit conticeſcit, & ſuffocata nequaquã longius progreditur, ſicut in fictilibus. Quin etiam, interpretibus iuriſ, cæca teſtimonia quæ fiunt parte abſente: & gloſſis meis, cæco marte, idem ac nocturna pugna.

Cædem] κατάνευσιν, κάρσιν.

Cædere à cædendo] Cedere à cadendo.

Cælaſtis] adde s. Ancæſa.

Cælibem] Gloſſis ἄγαμος αὐδρ Celebs, ἄγαμος γυνὴ Innupta. ἀγαμία Celibatus. & alio loco Cælebs ἀγύναιος, ſine vxore. Cęlibes ἀσκιτὰς: Cęterùm hoc loco quidam legunt Celibem. alij Celitem (quòd dignã cælo vitam agat) Idem Iſidorus. Sed dicendum eſt Cęlibem dici à λείπω, quod eſt connubij expers, vt meæ gloſſæ teſtantur: ſeu carens concubitu, vt ἀγήλιφ carens capris, χιρκόλιφ, carens cauda. vide infrà Cercolops.

Cella] cella in l. 3. §. 2. ff. de off. præt. vigil. inde fugitiuus in cellam ſe recepiſſe ſcribitur in l. 17. §. 15. ff. de ædilitio. Inde cella olearia & vinaria l. 10. in f. ff. de vſu & habitat. penuaria l. 3. §. 8. ff. de penu. hinc κελλάριος gloſſis Penuarius. κελλάριον Penu: κελλαρικὸν, Penarium: cellarius, cellæ præpoſitus l. 24. ff. de manumiſſ. teſt. l. 12. ff. de Inſtructo. l. 12. Cod. de diuerſ. offic. & cellarij locus cellandis rebus l. 41. §. 1. ff. de legat. 3. Cellarienſes ſpecies l. pen. Cod. Theodoſ. de indulg. debit. interdum pro annonis cellaria ſumuntur, vt in l. vlt. Cod. Theodoſ. de offic. omnium iudic. & apud Sulpitium Seuerũ 2. hiſtoriæ ſacræ.

Cæna] *veſperna*) vide j Veſperna.

Cænacula] Cenacula l. 15. §. 5. ff. de pignorat. & ibidem Cænacularius, & cænacularium exercere. l. 5. ff. de his qui offic.

Cærimoniarum] à Cerus quod veteri lingua ſanctum: vel à Cerere.

Cæſar] *à Cæſarie*) alij ab elephanto, qui Punica lingua Cæſar.

Cæſones] hos auſpicatius gigni refert Plin. 7 c. 9. exemplum adferens Scipionis Africani & Iulij Cæſaris.

Calaſis] à Græco κάλασις. adde ſuprà Acclaſſis.

Calathos] *quaſillos*) vide j Talaſſionem.

Calatores] Calator gloſſis κλήτωρ. iiſdẽ Calatores δοῦλοι δημόσιοι πρεσβύτεροι: & pòſt, ἐκκλεσιαστὴς ἱερεύς. adde infrà Incalanto, Incalationes, Incalatiuè, Procalare.

Calbeos armillas] Gloſſis Calbæ κόσμια. Galbei Suetonio.

Calces] vide j. Cancri.

Calicata ædificia] adde j. Decalicatum.

Calim] *pro clam*) vide j. Clam.

ſam proſuam] vide j. Sas.

Im] vide j. Im.

Caliptra] *operiebant*) à καλύπτω quod eſt velo, Tego, Operio: vnde κάλυμμα velum, velamen, καλυπτήρια, Tegeſtas, Tectamentum, Tegimẽtum, ſeu Tegmentum: καλυπτηριάζω, Imbrico: καλύπτης, Imbrix. quid καλυπτήρια, dixi ad Titul. Codicis de donationibus antè nuptias.

Calix] *quòd in eo caldum bibatur*) hic locus argumento eſt veteres calidam bibiſſe: de quo dicam ad l. 18. §. 3. ff de inſtructo.

caldum] alij caldam, vt aquam intelligas, & Gloſſis Calda θέρμον.

Catone.] vide j. Metelli: & Nonium in Calonum.

Græci κάλα] κάλαι.

clauas] vide ſuprà Cacula.

Calpar à] κάλπη, vt ab aula Aular. Gloſſis Calcar perperam ſcriptum pro Calpar θυσίας ἀπαρχῶν εἶδος: & pòſt Calper εἶδος ἐν θυσίαι.

Camara & Camuri boues. à curuatione] v. Icorta.

Verrij ex Charisio.6.Macrob.4.in f. sic Nonio Camerum obtortum: vnde Cameræ, tecta in curuitatem formata. hinc Camerata arca, arcuata in l.16.§.5.ff. locati: vbi tamen legitur, ærata, in editione Florentina, & Halo-ndri.

Camuri boues]Gloss. Camuris ἄγνος, ταῦρος. 6. Macrob.4.in f. & Camuris hircæ sub cornibus aures, vbi Camura cornua interpretatur in se redeuntia.

Camelis virginibus]alij Cameſnis, alij Camenis, argumento eorum quæ dicuntur infrà Camœnæ. nisi malumus ita legere, Camellis, quæ & γαμήλιαι θεαί. Possis & ita legere, Cameſnis vel Camenis, quæ Glossis μοῦσαι. vel Camelis virgines nupturæ &c. hoc adiiciendum, Glossis Camillam ἱέρειαν exponi.

Camenæ musæ]ita Glossæ.

Camillus]adde ℑ. Cumeram & Flaminius. 3. Macrob.8.

Cana]adde ℑ. Canephora. Glossis Cana παιδίσκαι θεοῦ.

Canalicolæ]*forenses*) Græcis ἀγορᾶς οι.

candles)canalem.

Cancri]*calces*)vide S. Calces.

Candelabrum]*figantur*)vide ℑ. Cincideta.

Canentas]Carentas.

Canephora]Canifera.

canum)vide S. Cana.

Canicæ] adde Nonium in Canicas.

Canitudinem]adde Nonium in Canitudo

Camenſem]*pro pistore*)præposterè.

Canta]Cante pro Cantate: ita lego ex Varrone 6.de lingua, Diuum exta cante.

Cantherius]Glossis κάλλος μηχανικός.

Canturius nomen loci]nomen ioci.

Caperatum]*à cornuum caprinorum similitudine*)idem Nonius in Caperare.

Capidulum]alij capitulum.

Capillatam]v.16.Plin.44.

Capis]adde Nonium in Armillum.

Capitat] Capitale. adde Nonium in Capital.

Capitalis lucus[Capitalis locus.

Capue]capite.

Capitarium æs]*quod capi potest*) Imò quod caput est: κεφαλαῖον Græcis. aliàs Capitarium, quod pro capite penditur, seu Capitatio.

Cappas]campas. adde Nonium in Hippocampi 2.numero 397.

Caprę]vide Varronem 4.de lingua.

Capreoli]fortasse idem Capreoli, quod Capronæ Nonio: nisi quòd infrà, Capronarum fit mentio.

Caprilia] *ad Capræ paludes*)vide Liuium 1. Plutarchum in Romulo.

Capronæ] idem Nonius in Capronæ, numero 81.

Capruiculum] Capeduncula, vel potiùs Capeduncula. Cicero de Natura: vel potiùs capeduncuiis quas Numa reliquit.

Capsæ] vnde Campsarij Epiphanio libro 2. Campsarij in l.3. ff. de offic. præf.vigil. qui vestimenta in balneis seruant. At verò in lege 13.ff.de manumissis vindicta: Suetonio in Nerone c.36.& Iuuenali Satyra 10.Capsarij dicuntur, qui libros portant. alio significatu sumuntur in lege vlt.ff.de iure immunitatis.

κάμηκας]κάμηλας.

Capuam]*à Capy &c.*)Capuam à Capy, seu pede introrsus curuato esse ait rectè. Nam Græcis κάπυς, παρὰ τὸ κάμπτειν.

Falconem]vide ℑ.Falcones.

Capulum]*& id quo mortui efferuntur*) & breuiter quidquid intra se capit: vt Sarcophagum.vide Nonium in Capulum.

Carinantes probra obiectantes.]inde Carinari Glossis χαριεντίζεσθαι, hoc est illudere.

obiectantes]obicientes.

Carissam]Caprissam: alij, Carisam Glossæ. fortasse à Caribus. notum enim qui Cares fuerint.

vafram]ita Isidori glossæ. alij legunt vafrum. Glossæ μαλακὸν & προσωπεῖον exponunt.

Carnificis loco habebatur is qui se vulnerasset] cui ob id etiam non parentabant, neque iusta faciebant, nisi suspensis oscillis, velut per imitationem mortis. Idem non lugebatur ab vxore l.11.§.3.de his qui notantur infamia. Tarquinius huiusmodi homines iubebat crucifigi. v. Cassium Heminā apud Seruium Danielis.

Casa]hoc verbum satis frequens in iure.§. 5.Iust.de rerum diuis.l.penult.ff.de vsufruct. l.41.§.3. ff.de legat.3.l.5.l.6.ff. de adquir.rerum dominio.

Casaria]dicitur eodem modo quo focaria, quæ focum colit. l.12.§.7. ff. de instructo, à qua focarius l.1.§.5.ff.nautæ caupones.

Casceum antiquum]dixi ad Varronem 4.

Caseus à coeundo] alij à cogendo. vide Isidorum.

Casnar]vide Nonium in Carnales.

Cassabundus]*alij casabundus crebrò cadens*) id nostris Cassitare l. 20.§. 3.ff. de seruit.vrbanorum.

Cassiculum] *à cassibus*)aranearum, piscium, vel aliorum animalium. Glossis δίκτυα.

Casilam]*pro casside*) Glossis: cassis κεφαλαία. adde l.1. Cod. Theodos. de fabricensib.

Castrensi corona]vide 5.Gell.6.

Casus]*sed etiam vocabulorum formas*) adde Varronem 7.vbi de Casibus.

Catamitum]vide S. Alcedo.

Catampo]κατ' ἄμφω: alij Catambo. quidam κύνταξι, vt in lege 1.Cod.de aleatorib.

Catax]qui & coxo. vide Noniũ in Catax.

Catillatio]

Catillatio] *expoliassent*) vide infrà Catillones.

Catillones] *Catiliones*) vide infra Fiscellus.

guloſus] Nam Catullire est esurire, vel libidinari. Nonio apud Macrobium 3. Saturnal. 19. Catillones propriè dicuntur qui ad pollu-ctum Herculis vltimi cùm venirent, catillos luguribant.

Catones] Cothones. sunt autem Cothones vel Cothona. portus artificiales Seruio. 1. Æneid. dixi ad l. 59. ff. de verb. signific.

Catulus genus vinculi] adde infrà Millus collare canis: & Noniũ in Collare: & Lucilium ibidem, cùm manicis catulo collaríque vt fugitiuum deportem: cuiusmodi ferè iniicieba tur torquendis l. 7. ff. ad l. Iul. de vi publica. Est præterea Catella deminutiuũ apud Nonium à catena: vt infrà in Redimiculum.

Caudecæ] *Candetæ. alij, Caudeæ ciſtellæ ex iunco*) in Gloſſis manuscriptis corruptè Caudia iunceum quod vinciã caudę emargat. dicitur & scrippum & tibini.

Caniares] *cauiæ*) cauæ: alij cauiar, & rectè. Pars enim secundum caudam Cauiar, vt in boue Palasea: in suę, offa penita. Scaliger id ita esse putat ex his quæ dicuntur infrà in October equus. Verùm, hìc de quinquẽnali sacrificio: ibi de annuo ac solenni agitur.

Cauillatio] à cauillando. quod à cauendo rursus deminutiuum. vide l. 177. ff. de verborum signific.

Cauitio] id est cautio. Hinc Plautus Cauita pro cauta. vt nauita pro nauta. fauitor pro fautor apud Nonium.

Cautionem] quæ & Cautela. vide Nonium in Cautio.

Cauum] v. infrà Chaos.

Cę] ex.

Celibari] Cęlibari.

Curis] vide infrà Curis.

Cenina] Cænina.

Cenite] Cænite.

Censio] *æstimatio*) alij æstimatio descriptoria.

Censores] Gloſſis Censor πιμητής: Censura διατίμησις, πιμώτης, ἀξιώμα.

Censui censendo agri] Cicero pro Flacco, Quæro sintne ista prædia censui censendo?

venire] vendi: id est qui sunt mancupi: non qui vsu tantùm tenentur.

Centenaria cœna] ita legitur apud Tertullianum in Apologetico cap. 6. alij Centuriæ cœnæ.

Lege Licinia] sumptuaria, de qua, vt & aliis sumptuariis, vide Macrob. 3. Saturnal. 17. Gell. 2. cap. 24.

non plus centusibus] Tertull. cap. 6. Apologetici, Videte Centenarias cœnas, à cẽtenis sestertiis dicendas. Et apud Gelliũ dicto loco, Fannij centussisque misellos.

præter terra nata] apud Gelliũ præter terra nata, vite, arboréque. & Cicero in quadam Epistola ad Fabium Gallũ, Dum volũt, inquit, lauti isti terra nata, quæ lege excepta sunt, in honorem adducere, fungos, helluellas, herbas omnes ita cõdiũt, vt nihil possit esse suauius.

qui erant breues nummi ex ære] hæc verba aut mendosa, aut potius adiecta à Paulo.

Centenas pondo] dicebant etiam interdum laxius, centenas pondo libras.

Centumuiralia iudicia] de quibus. v. l. 13. l. 17. ff. de inofficioso. l. vlt. Cod. de petit hæredit l. vlt. Cod. de liberis præteritis.

triginta & quinque tribus] v. infrà Curia.

quæ & curiæ dictæ sunt] hæc verba non sunt Festi.

Centuriata] *item Curiata*) hæc duo verba si recipimus, scribendum est postea centurias & curias.

turmas] cẽturias & curias: alij, per cẽturias:

Centuriatus ager] *ducenta*) ducena.

Cercolopis] Cercalopex. Alij Cercolips, vt sit nõ caudata simia: de qua s. dictum est in Cælibẽ. opponitur autem Cercopitheco seu caudatę simię, quæ & Cluna Latinis.

Cercopa] *quasi κέρδωνα*) longè petitũ Etymõ. legẽdũ fortasse, quasi κέρκωπες, qui & πανοῦργοι.

Cermalus] v. s. Septimontium: dixi etiam ad Varronem libro 4.

Cernuus calciamenti genus] pro inclinato sumitur, & in gyrum se cùm aliis vertente apud Nonium. vnde Cernuli Gloſſis πεπλοκεσά.

Cerritus] Gloſſæ manuscriptæ Cerritum, insanum, amentẽ. Nonio Ceriti, laruati malè sani, aut Cereris ira aut laruarum incursatione vexati.

Cerrones] Concerrones vel Congerrones. *γέρρας*] v. infrà Gerræ.

Ceruaria ouis] quæ, si ceruus deerat, qui Dianæ mactaretur, immolabatur. vide Ouidium.

Ceruus] v. Varronem.

Ceſpes] *in modum latebris*) inde Græcis χορτοπλινθος.

Ceſticillus] Ceſtillus.

quem ſuperponit capiti] v. s. Arculum.

Chalcidicum] v. Vitruuium. 5. Dionem Cassiodor. in Fastis: Calchidicum etiam pro cœnaculo ponitur.

Chaos] v. s. Cauum: & infrà, Cohum & Inchoare.

Chilo] *Cilo*) Gloſſis φοινίκιλος: hinc Fabius Cilo in l. 1. ff. de off. P. Vrbi. l. vlt. ff. de officio P. Vigilum.

Cibus] κίβωτον) κίβος.

Ciccum] Gloſſis γύνεκκος. accipitur etiam in Gloſſis manuscriptis pro vmbilico lupi.

Cicindela] Gloſſis λαμπυρίς. Gloſſis manuscriptis genus muscarum vel scarabeorum.

candelabra] v. s. Candelabrum. potest & hoc loco legi, Candela: quam à candore Isidorus.

Cicuma] Cucuma:alij,Cecuma.

noctua] Glossis Νυκτηγὲς & vespertilio.

Cilium] *supercilium*) vide infrà supercilium.

Cillibæ] dixi ad Varr.4. vbi de mensis.

Cimbri] *latrones*) eadem forma Isauri,piratę:l.20. Cod.de feriis. Ambrones, dissoluti & turpis vitæ homines. s. Ambrones: Opici & Osci,Obscæni,infrà Oscum.

Cincia] vide quæ scripsi ad l.3.ff.si pars hęreditatis.

Cingulo] *quod vir in lecto soluebat*) adde infrà Cinxiæ:Nonium in Cingulo:& quæ scripsi ad leges xii.Tabul.

Cinxiæ] quæ fortasse videri ea potest esse quæ Virginensis Augustino 4.de Ciuitate 11. & Virginalis Arnobio: de qua etiã scripsi ad leges xii.Tabul.

Cinguli] v.s.Cingulo.

Circanea] Circenda.

Circumluuium] hìc pro iure prædiorum sumitur. At in glossis manuscriptis pro loco quem aqua circumluit:qualis locus describitur in lege.7.§.quod si vno 4.ff. de adqui. rerum.dom.

Ius prædiorum] ius prædiatorium.

Cispius] *hominis*) Cispij Anagnini.

Cisterna] adde l.1.§.4.ff.de fonte.hinc Cisterna vini,Metaphoricôs in lege 21.§.sed si de naui ff.de furtis.Glossis λάκκος.GlossisMS. Cisterna,est lacus collectorius.

Citeria] *quæ in pompa*) huiusmodi effigies in pompis deferebantur. adde quædam ex Plutarcho in Agesilao. adde j.Manducus.

Cæcilium] Cælium.

ire] iri.

Citimus] Cis enim antiquum, Citis faciebat:vnde Citimus:aliis Citumus. v.Nonium.

vls) vide infrà Vls.

vltimus] à genitiuo vltis. v.l.2.§. & quia 32.ff.de origine iuris.

Cinicam] v.s. Gell.6.

Clacendix] Calcendix.

Clam] *à clauibus*) vel à Calim: v.s.Calim.

Claritudinem] v.Nonium in Claritudo.

Classici testes] id est Cines:qui necessariò erant in aliqua classe.alias,Classici Gellio 7.c. 13.primæ tantùm classis homines. Translatitiè verò pro insigni, vnde Classicus scriptor Gellio 19.cap.8.Eit & glossis M S. Classarius seu Classicarius,idem ac Classicus συλητής. Alio quoque significatu Classici in lege vnica Cod.Theod.de Classicis,deputati nauibus purgandis & deducendis.

Classis procincta] adde infrà Endoprocinctu. Glossis Procinctum est ἕτοιμον εἰς πόλεμον συγκαλέσαντα Theophil.Inst.de testament ordinandis ἑτοίμου ἐξεῖναι δὲ πολέμου.

Claua] adde s.Cacula & Calones.

Clauata] *vestimenta clauis intexta*) hinc definitum.Clauos aureos vel purpurę, vestimẽtorum esse,etiam non consutos vestimentis. l.19.§.5.ff.de auro:multò magis consutos l.25. §.1.ff.de auro.

intertexta] intexta.

Calciamenta clauis confixa] Ab huiusmodi clauis,clauarium,donatiuum in clauos militarium caligarum: cui muneri, vt clauarius, pater Suetonij præpositus.alia ratione clauus morbus in l.12.ff.de ædilitio:alia item in l. 3. §.8.ff. de incendio pro clauo nauis, qui & Clauis Glossis, Claues,σίαλες πλοίου. quin & alia in l.vnica.Cod.de excusatione artificum vbi Clauicularij, qui & Clauarij Glossis & κλειδοῦχοι clauorum artifices sunt, aliter quàm in l.8.ff.de custodia.Græci interpretes sumũt Clauicularii pro carceris præposito,fortasse quòd claues gestaret.

Claudere] *cuius rei tutelam penes Portumnum esse putabant*] vide Seruium 6. Æneidos. ab eo Portumnalia Varroni 5. de lingua. in æreis nummis Neronis, portus Ostiensis agnoscitur, cum huius Dei imagine. vide Ouid.6.Fastorum.

Clauim] Clauum.

portarum] portuum.

Claudiana] *collectus*) coniectus.

Clauim consuetudo erat mulieribus donare] claues iisdem adimebantur in diuortio.v. Ciceronem 2.Philipp.Ambros.Epistol.65. qua de re diximus ad l.2.ff.de diuortiis.

Clausula] Seneca 1.Epistol.11. Iam clausulam epistola poscit.& 3.Epistol.26.finire iam volebam,& manus spectabat ad Clausulam. Glossis Clausula τέλμα.

καλοφῶτα] σφένδαι alij κῶλον.

Clauus annalis] *vt per eos numerus colligeretur annorum*]v.Liu.7.circa principium.

Clientam] *Plautus*) in Milite.

Clingere] *cingere*) cludere. in Glossis M S. cliscisscere,disiungere.

κλείειν] κιγκλίζειν.

Clitellæ] *accliua*) accliuia.

Cliuia] v.10.Plin.14.hinc cliuina auis, quã quidam clamatoriam vocant,apud Plinium dicto loco.

Cliui] v.Publicius.

Cloacæ] vide infrà Cloacare. & l.1.§.4.ff. de cloacis.

Cloelia] v.Liuium.1.

Cloelio] Cleantho.

Clucidatum] v.infrà Glucidatum,id autem παρὰ τὸ γλύκυ.

Clumæ] Clunar glossis.

Clunaclum] *sanguinarium*) sanè victimarii. vel saginarium.

Cluuas] Cluras Glossis.& malè.

Cluues]

Clunes]vide incerta Verrij.

infractos]desertos.v.Nonium 3.43.

Clutum]*inclutus*)vide j̄.Inclutus.

In]v.infrà,In.

Clypeum]*Gabiorum*)Sabinorum.

Cnasonas]Cnaonas.

scalpunt] id genus acus muliebris discerniculum:diuersum ab eo quod fistulam & καλαμίδα appellant,quo crines sustinentur.

Cnefosum]vide infrà Gnefosum.

Cocetum]Coccetum.hoc verbo vtitur Tertullianus libro contra Valentinianos.

Coclacæ]Conchalacæ κόχλακες.

Coctiones] Cociones.alij Cunctiones , alij Cuctiones.v.16.Gell.7. & s̄. Aulator. Glossis Cocio μετάβολος.iisdem Cociator dicitur.

Coctū]*coquendo coartetur*)coquēdo coercet.

Cocula vasa]quæ cocitatoria in l. penult. ff.de penu. & cocinatoria in l.19. §. 12. ff.de auro:& coquinaria: aliis coquinatoria,aliis coctiatoria.

Coelius]*Coele quodam*)Coelio Vibenno.

Cognitor]à Procuratore hîc discernitur cognitor. hîc præsentis: ille absentis est. Anianus in l.si lite.Cod. Theodos. de cognitorib. & procuratorib. Propriè tamen dicitur cognitor in causa status, teste Asconio 3.Verr. Donatus in Adelphis. In tria, inquit, diuisit officium orationis suæ. in assertoris , principio eam dicit esse liberam:in cognitoris , ciuem Atticam:in fratris,meam sororem.adde Paul.1.sentent.2.Titul.de cognitoribus:& libro 5.Titul.25.

Cohum]v.s̄.Cohum.

Coinquire,deputare]Conquinire, decubare. vnde Conquinescere Nonio, decubari.

Collus]Culeus , qui & collare Nonio.alij legunt Culleus,vt sit vas parricidale , de quo in l.penult.ff.ad l. Pompeiam de parricid.

Colophō]*colluuione*)adde Non.in Colluuio.

Colossus]v.34.Plin.7.

à *Caleto artifice*] à Coleto Charete. alij à Charete:teste vel ipso artifice,qui subscripsit Colosso.

Centum & quinque]Imò 70.tantùm. vt ipsemet Chares scripsit.

Comedum]*Comedo*) adde Nonium in Comedones.

Comitiales dies]his adde de Comitiali morbo infra Prohibere:& alia quædam ex verbo Quando Rex comitiauit fas. De Comitiali morbo, vide infrà Prohibere Comitia.

simul]insimul.

Commentacula] comotacula.

virgæ]adde infrà Culticula.

Commentaculum]*sacrificiis*)sacris.

Committere]*relinquere*)delinquere.

Comœdice]*Plautus*)in Milite.

Euge heus adstitisti] Euge εὐχημόνως hercle adstitit.Ita legitur apud Plautum.

Comparsit]*Terentius*)in Phormione.

Compascuus] vide Ciceronem in Topicis: 15.Isid.13.

Compernes] vide Nonium in Compernes.

Compilare] ne pilos quidem relinquere,Asconio.alij,hoc verbum deriuant,à pilis militaribus. Est enim pilentum agmen,densum ac pressum: vti est apud Seruium nondum excusum:ideóque Pilare,cogere est.

& in vnum condere] vide infrà Pilare. qui publica sacra compilauerunt . l. 9. §. 1. ff.ad l.Iuliam peculatus.

Compitalia]videndus Varro 5.de lingua.

Compluriens]adi Nonium in Compluriens.

Comprædes] vide infrà Præs.

Comptus]*quod*)qui.

Conauditum]*conaugustatum*) conaugulatū. sic Glossis Conadunare συναγαγεῖν.

Conceptiuæ]Conceptæ dixi ad Varronem.

sementinæ]sementiacæ.

Conciliabulum]15.Isid. 2. diuersum à foro. 1.Gel.7 Paul.4. sentent.6.Liuius 4.25.39.

Conciliatrix]Glossis προξενήτρια.

Concilium]*vocando*)conuocando.

Concinnare]vide Nonium in Concinnare. Glossis συνκεκροτηκέναι.adde Nonium in Cinnos & Cinnus & Concinnare, duobus locis. hinc Concinnatores litium dicuntur,l.9.§.2. ff.de off. proconf.

Concinere]conciere.

Conclauatæ]conclauia.

Conclauia] vide l.1.§.1. ff.de ventre.l. 47.ff. de damno.Glossis συνοίκια.

claue]claui.

Condicere est dicendo denuntiare]vide §.appellamus ij.Inst.de actionib.Gloss. Condico συντάσσομαι μετὰ παραγγελίας.

Condulus]Condalus. Græcis κόνδυλος. alij Condalium.

Confecerunt] alij Condalium. Glossis Conficit συντελεῖ.

Confecta sus]talis fuit ea quæ cum 30 porculis ab Ænea mactata.

Conflages]Confluges Nonius.Isidorus Cōfrages.Vtrūque autem eo modo dicitur,quo sufflamen & sufframen.

confluunt]confligunt.

Congruere]vide j̄. Gruere.Glossis συναινεῖν.

quæ non se segregant] quia non ferè segregantur.

Coniector]Glossis ὀνειροκρίτης.

Conitum] alij Constus. alij Comitus . alij Comptum,alij Constum. alij Comtum.

excultu]cultu.

Coniuola]cohiuola.Glossis Cohiuum. ve Coniuum κάλυξ ῥόδου μεμυκώς.iisdem cōcordem etiam significat.

occulta]oscula.

Conlatiuum ventrem]Plaut. in Curculione.

Concluare] adde infrà sublucare. Glossis

Conlucatis ἄνδρες τέκεγυ. vbi pro Conlucatis legendum est Conlocatum.

eum profanæ silvæ] conlucatæ dicuntur priuatorum siluæ: luci, qui sacri erant, incedui.

Conrusparis, conquirere] Nonio Ruspari est scrutari. Glossis Ruspinat χατεοτηιδεῦ.

Conscripti] vide suprà Adlecti.

Consentia sacra] ita & Consentes Dij gentilibus, consensu recepti.

Considerare] adde infrà, Præsiderare.

Consilium] quod & Deliberium. Glossis συμβεσυλία, γνώμη.

Consiliant] consideant.

Consiptum] *pro Conseptum*) Glossis Conseptum φεἰσολος.

reperitur] inuenitur.

Consponser] Cicero 12. ad Atticum. vide infrà Spondere, & Sacramentum.

Consponsos] vide Varronem.

Consternatio] adde Nonium in Consternari. Glossis Cōsternetur σκιρτᾶ, πλύρεται, κίνεται, σωταράττεται.

à Sternutamento] à sternata mente.

quòd eo toto] eo quòd toto.

Constitutus hominum] Constitutus, hominū consistentium multitudo: & ita apud Varronem, Constitutus hominum.

Consualia] vide Varronem & Nonium in Cernuus.

Contagionem] vide Nonium in Contagio. Glossis Contagia μολυσμοὶ μιάσματα. iisdem Contiagia τοσοὶ ἐκ παρατριβῆς.

Contemplari] Glossis σκοπεῖσθαι. adde Noniū in Contempla.

Contestari] vide l. 1. ff. quod iussu. hinc Contestatio Paul. 2. sent. 14. contestatò. l. 1. §. Julianus. ff. de liberis agnoscendis. Glossis contestatæ μαρτυρίσασαι. Contestatur συνμαρτύρεται. his adde quæ de Antestatione scripsi ad leges XII. Tabularum Titul. 7.

Contestari litem] vide legē 1. C. de litis contestat.

Contrarium æs] Contarium æs.

Contubernales] domestici l. vlt. ff. de auro, (vnde Glos. συνεικοὶ, & σύνσκλωι, & Cōtubernium σωνεικέσιον, σωνσκλώιον) milites l. 154. ff. de verb. signific. (vnde Glossis Contubernii σύνσιτοι σκηνῆται) seruorum coniuges & nati. l. 2. §. 3. ff. de Instructo. dicitur etiam Glossis Contubernatius. vt & aliis Contabernarius.

Tabernacula] vide infrà Tabernacula.

licet ex tentoriis] licet tentoria & pellibus. hinc sub pellibus degere milites dicuntur in l. 7. ff. de supellectile. & Ammianus 19. sub pellibus exercitu diffuso. adde Liuium 5. Tacitum 3. & 14. 2. Valer. Max. 2. Lamprid. in Alexandro. inde pelliones. in l. vlt. ff. de iure immunitatis. l. vlt. Cod. de excusat. artif.

pellibus) vide suprà Adtubernalis.

Contubernium] l. 5. §. à barbaris. ff. de re militari: seruile connubium. l. 14. §. seruilis. ff. de ritu: l. 49. de manumiss. test. l. 3. Cod. de incestis: Paul. 2. sent. 20. § 2. Inst. de hær. ab intest.

Contuoli) Conculi, alij Coniuoli.

Connallis] vide Varronem.

Conuenta conditio] conuenta conditio', vel conuentio. Vtrumque ferri potest. nam & Conuenta seu Conuentum. & Conditio idē quod conuentio. Idque formula diuortij satis indicat: Conditione tua non vtor. l. 2. §. 2. ff. de diuortiis.

Conuentus] *ab antiquo conuentum*] sic conuenire Nonio obuiam fieri. & nostris, in ius vocare. vnde conuentio l. 47. ff. de rei vind. l. 7. Cod. de præscr. xxx.

multitudo, &c.] hinc Glossis Conuentus συνοδία, σύνοδος, ἀγορά, συνέλευσις, ἄθροισις.

tertiò cum à magistratibus iudicij causa populus congregatur] Idem Theophilus §. eadem Inst. quibus ex causis manumittere: & in pri. Titul. de succeff. sublatis. hinc Ciceroni 7. in Verrem. Liuium 38. Cæsari 6. conuentum agere, quod & infrà, forum agere: in verbo Forum.

supplicationi, &c.] hinc Conueniri Nonio colligi, coire.

Conuexum] Conuexus Glossario φερεσύρεια.

Conuicium] *à vicis*) malè apud Noniū c. 1. à vitiis nā à vocib' dicitur in l. 15. § 3. §. 4. ff. de iniuriis. Glossis κατακόπτεις, ὀχλαγωγία. ac fortasse iisdem, ex superiore loco, ὀχλαγώγιον cōuicium legendum, non comitium: & ὀχλαγωγῶ Conuicium facio pro Comitium facio. quod tamen temere affirmare nolim.

prius] primum. Cæterùm quod scribit in vicis prius habitatum, id ipsum confirmatur ab Aristotele 1. Politicôn variis locis.

Conuoti] ita & Deuoti dicuntur. Glossis κατασκοπεύοντες.

Copona] hinc Coponicula. Glossis κατηλεῖον. alij, Caupona: sed vtrūque iisdem dicitur Copo & Caupo.

à Copiis] alij à Cupis: alij à Copi. id est Copioso. vnde Copiantur Nonio.

Corculum] *acutum*) cautum.

Plautus] Nihil ad rem hoc Plauti exemplum, sed potius id quod ait Cicero de Scipione Nasica, eū vulgo appellatū Corculū.

Corgo] Gorgo. Glossis ἀναμφιβόλως.

Corius] vide Nonium c. 3.

ludus] alij lucus, alij lupus, quod magis probandum. vide infrà Masculino genere.

hic frons] vide infrà Frontem. alij legunt hic fons.

Cornificarum] *In Iunonis tutela*] hinc Graculi monetę, monetulæ & monedulæ, à Moneta: quæ & Iuno dicitur. Glossis Muneta dea μνημοσύνη.

Cornua

μασιών.

Cornua] *fiunt*) fiant, vt belluæ.

Corona] de Corona donatiua, graminea, myrtea, nauali, obsidionali, ciuica, murali, ouali, triumphali, v. ī. Donaticæ, Gradiuus, Myrtea, Naualis, Obsidionalis, Oualis, Triūphales &. 5. Gell. 6.

Cossi] v. 11. Plin. 33. qui & postea Cusi. Glos. Cusus ξύλου σκώληξ. Hispanis Gusani. Teredones etiam Græci, vt & Latinis Termites 12. Isid. 5. Est igitur Teredo in ligno, quod vermis in carne, tinea in vestimentis: eruca in olere, tarmus in Lardo.

Cotiliæ] Cutiliæ. ita legitur apud Varr. 4. de lingua: 3. Plin. 12.

Coturniū vas] fortasse idē quod gutturniū.

Craticulum] κοχτίον: alij κοχτάριον, alij κοχταμμα: alij à Crate: vt à rete, reticulum.

Crebrisuro] vide infrà Suro.

Creduas] *Plautus*) in Bacchidibus.

Creperum, dubium] inde Crepera vita: infrà in Decrepitus, & Crepusculum Varroni 5. de lingua: 5. Isid. 4. adde Noniū in Crepera res. Est autem Creperum Sabinum vocabulum.

increpitare] vide infrà Increpitare.

Crepitulum] Crepiculum. Tertullianus libro de Pallio Crepidulum.

Creterre] à *Cratere*) craterra Nonio.

vas vini] ita Nonius in Craterra: vt & apud eundem, Craterræ vasa olearia.

Creui] *hæreditatem adij*) imò minus quàm adij. Nam cretionem aditio sequebatur. Glos sis Cretio ἀποδοχὴ κληρονόμου. Porrò quid sit Cretio in iure & quid Cernere, vide Vlpianum in fragmentis Titul. 12. §. 27. & sequē ribus. vbi plenissimè dixi l. 17. Cod. de iure deliberandi: Varrone 5. de lingua.

Crines] κρίσιν) διάκρισιν.

nam iidem eos κρινίδας vocant] nam ideo eos crines vocant.

Crocatio] v. Noniū in Crocire & Crocitū.

Crocotilam] *Extortis talis*) alij, extritis talis. vitium in corpore mulieris notatū, vt sit cōpernis, valga & vatia. Lucillio lib. 17. Huiusmodi mulieres λαμπαδίας Athenienſibus dicebantur: nisi quòd quibusdam eæ videntur esse, quę falcatos habebant pedes. v. ī. Falcones.

Cum crocotilis crusculis] alij Crotilis crusculis. alij todellis crusculis. Est autem Crotilū exile. vnde etiam succrotilla vox tenuis, infrà in Sucrotilla. Todi verò, genus auium parua rum infrà Todi.

Crusculis] v. infrà Crusculum.

Crocotinum genus operis pistorij] fortasse à croci colore dictū. vnde etiā Crocota Nonio, genus vestis crocei coloris: vnde Crocotarij.

Crucium] *vinum in suaue Crucium dixit*) sic Alexis loquens de vinorum generibus, κρίνιτος βαπτίσιμος ὅτι.

Crumina] Glossis Crumina, θύλακος.

tene tene, &c.) tene cruminam, in ea erunt xxx. minæ.

Crusculum] adde ſ. Crocotilum. (κρόκα.

Crustariæ] *Crustatis*) Crustata. Glos. γιγίσκα-

Crustumina tribus] sic Cicero pro Plancio & Balbo. alij Crustumerina tribus.

vrbe Crustumena] vrbe Crustumeria. Porrò, de Crustumeria Sabinorū, vide Halicarnass. 2. Plutarch. in Romulo: Steph. de vrbib. Crustumerio Latinorū. v. Liuiū. 2. Crustuminio & Crustumerio Liuium 1. Crustumero v. Virgil. 7. Æneid. Crustumio. v. Silium. 8.

Cubam] Cumbam.

quam militares lecticam] dixi ad Varronem 4. vbi de lectis.

Cubans auspicatur] Virgilius, Pellibus incubuit stratis somnóque petiuit.

Culcita] adde Non. in Culcita duob⁹ locis.

Culigna vas potorium] Glossis σκεῦος οἴνου.

Culina] quæ & colina & coquina v. Noniū in Culina.

Culiola] v. infrà Gulliocæ.

Cultacula] Culcitula.

fusticulus] adde quædam ex verbo Commentacula.

Cumalter] ad eundē modū Cassius in Epistol. dixit cumpartim. Cum primè 17. Gell. 2.

sodes] v. infrà Sodes.

Cumeram] Horatio vas vimineum, vel fictile reponendis frugibus.

Vtensila] Vtēsilia. vt ſ. in Acrumeruma. & in l. 12. §. 28. ff de instructo: l. 12. ff. de decurionib⁹

Cum imperio] diuersa sunt cum imperio esse & cum potestate. hic enim disiunguntur. & infrà cum potestate. Ita distinguitur Imperium à potestate in l. 7. & 10. ff. de vi publica.

esse] *est*.

Cum potestate] *esse*) est.

Cuniculum] In iure Cuniculus canalis sub terra opertus l. 26. ff. de damno: l. 11. ff. de aqua & aquæ pluuiæ: l. 3. § 6. ff. de riuis. cui ibidem opponitur, specus seu fossa.

Cunire] *inquinare*) v. ſ. Ancunulentæ.

Cupes] *Cupedia*) Cuppedia v. Nonium in Cuppedia. alij Cuppediæ. vt apud Gell. 6. c. 13.

cibos] scyphos.

forum cupedinis] v. Varr. 4. de lingua.

Cupressi domibus mortuorum ponebantur] Idē Plin. 16. c. 33. ideo ferales dicuntur Horatio, & Diti sacrę.

Cura] cui similis Curatura & Curatio. v. Nonium in Curatura.

Cor edat] coreda.

Curatores] *qui pupillis loco Tutorum*) v. Inst. & ff. de Curatoribus.

qui rei frumentariæ] hi curatores emendi frumenti σιτῶναι in l. vlt. §. 5. ff. de mune. & hon.

Curia] v. Nonium in Curia. Glossis βουλὴ βουλευτήριον.

Calabra curia] v. Varr. 4. de lingua: 1. Mac-

15. Glossis Calebra ἵππων βουλή. sed quoniã hic Calabra curia dicitur vbi tantũ ratio sacrorũ gerebatur, videtur illo Glossarum loco legendum, ἱερῶν βουλή.

quibus postea additæ sunt quinque) hæc verba temere hic adiecta à Paulo. v. s. Centũuiralia.

nomina Curiarum virginum) nomina Curiũ aut Curetũ virginũ. vel, si mauis, Curiensiũ. Sabinorum enim nomina imposita Curibus.

Curiales] serui curiarũ. Terentio. Curiales vernulæ inter publicos seruos & communes numerantur. de quibus in l. 6. §. 1. ff. de rerum diuis. quibus cùm manumitterentur nomen magistratus imponebatur. Curiones postea appellati obsoleta veteri cõsuetudine Comitiorũ, quæ appellatio postea attributa præconibus & Calatoribus. Glossis Curialis βουλεύτης. βουλευτικός.

Curÿ] Curiati.

Curio) Curiatio.

Curionem agnum] v. Nonium in Curio.

Plautus) in Aululari. (maximus.

Curionium] *Curioni*) de Curionibus. adde j.

Curis] vide Celibari.

Curriculo pro cursim] adde 12. Gell. vlt.

Curriculus] adde Noniũ in Curriculus. dicitur & apud eundem Curriculum.

Curtÿ locus] Curtj lacus.

Curules magistratus] l 2. §. 26. ff. de origine iuris: l. 1. ff. de ædilitio: §. 7. Inst. de iure naturali. Liuius. 6. Glossis Curulis sella δίφρος βασιλικὸς, & alio loco ὑπατικὸς θρόνος. Theophilus in §. proponebãt Inst. de iure naturali σύνηθες τῶν ὑπατικῶν vocat.

Cussilirem] Cossilirẽ. alij, Cossilires, qui cossim vel coxim, id est varicitus lirant vel ambulant. Translatitiè, pro otioso, vt hîc.

Custodelam] ita s. Confugela.

Cutis] vnde Cutitus. v. j. Intercutitus.

Cybele] Cybebe.

κίβιτον, βίκελον, κυβίστιν, κύβιτος. V.

Cymbium poculi genus] hinc cymbia argentea in l. 32. §. 1. ff. de auro. 20. Isid. 5. adde Nonium in Cymbia.

Cyparissæ] vide infra Cyparissiæ.

Cyparissiæ] Cyparissæ vt s.

Cypria Venus] diua potens Cypri Horatio

Cyprio boui merenda] *id. est stercus.*

in qua boues humano stercore pascuntur) falsum hoc esse multi putãt. id enim nulli animanti ruminanti accidit.

propter stagna, &c.) Prope stagna: genus vbi lanigerum piscibu pascit.

Dacrimas] *lautia quæ dantur legatis hospitÿ gratia*) in eũ vsũ Xenoparochi, de quib. in l. 18 §. 10. ff. de muneribus. de legatiuo adde dictam l. 18. §. 12.

Dagnales] Dacnades. δακνίδες, Hesychio.

canturiendo) id Glossis ᾠδηείζειν. alij cantizando legunt.

Dalinum] aliunum. & ita Glossis Daunum ἄρρεν τὰ αὐτὰ, ἄπυρος.

Damiũ sacrificiũ quod fiebat in operto] Glossis θυσία ὑπαίθριον γὴν ὕδωρ.

dea damia) Dea Damia. aliis Dea Demia.

sacerdos eius Damias) alij Damiatrix, alij Demiatrix.

Danunt] adde Nonium in Danunt. Glossis Dianunt δίδωσιν & Didita. διαδιδῶτα.

Daps] Glossis εὐωχία.

res diuina) inde Nonio Dapes, apparatus religiosi, opipari: sed & infãdi atq; vitabiles.

daptice se acceptos) dapsile Nonio. adde eũdem in Dapalis cena. & Glossis Dapus πολυτελῆ δεῖπνα. (rare est obloqui cõfingere

Deblaterare stultè loqui] Nonio Deblaterare stultos appellant) Glossis βλάξ iactans βλαχία iactatio: & βλαξὸς stultus & Blaterare, ματαιολογεῖν. Blato ματαιολόγος. (ædificia.

Decalicatũ] quod & Calicatũ vt s. Calicata

Decima quæque veteres Diis suis offerebant] Imò vni tantùm Herculi. Varro 5. de lingua. de ea re dixi ad l. 2. ff. de pollicitationib.

Decotes] alij Decutes, quasi sine cute & flocco vel flacco. vnde Defloccare Nonio.

Decrepitus] Glossis Decrepit' ὑπέργηρος, πτυμελοιδύος, γήρων ταχυθάνατος ἐκπιπτευκώς.

crepera iam vita) v. s. Creperum.

crepusculũ extremũ diei ἕσπερος) Glossis ἡ ἑσπερινὴ ὥρα. & alio loco Crepusculo, ὄρθρου ὑπαύγασμα.

nec vllum potest facere crepitum) quidam decrepitũ dici putãt ab vltimo crepitu candelæ vel lucernæ: id enim decrepare, & destertere.

Decultarunt valde occultarunt] vt particula De augeat: vt in verbo depositũ l. 1. ff. depositi. sic j. Dedita valde data. (fluctus. v. Albesia.

Decumana ova] adde s. Albesia. decumani

Decumanus limes] 18. Plin. 34. qui & Decimanus Siculo Flacco adde Aggenũ de limitibus: & Duodecimanus Hygeno.

Cardo) v. Siculum Flaccum: & Aggenũ, idẽ & Kardo Hygeno.

Decuriones] qui & Decurioni s. Centurionus: & Decures. s. Decures.

qui denis equitibus præsunt) Glossis Decurio. δεκαδάρχης Decurionatus δεκαδαρχία. alio significatu decurio sumitur in Titul. ff. & Cod. de Decurionibus.

Dedita] v. quæ s. dixi in Decultarunt.

Deformitatum] Deformicatum.

à formitibus) v. infrà formites.

Defrensam] Glossis Defrẽsa ἄρσυρα στειδιτεύσα: & Defrens ἄρσυρας, στειδιτεύσας.

Degere] Degerere.

Degumere] Glossis χορηγοῦσθαι & συγχώσαι. alij Degumare, alij Degumiare à Gumia. de quo infrà in Ingluuies. id autẽ à γόμος, quod significat πλήρωμα τῆς νεώς. Saburrã Latini vocant. v. Nonũ 2. 377. dicitur & Degulasse Nonio. Degulator Apuleio in Apologet.

Deinceps] Glossis ἀπάρχας. (dixit.

Dein cipem] sic Apuleius deincipẽ sermonẽ

Delapidata]*lapide strata*) sic in l.1. §. 2. de via publica.

Deliberare] id est perpendere. adde Noniũ in Deliberare.

Delibrare aquam, sulco deriuare] aut potius conferre altitudinem loci vnde concipitur aqua, cum loco quo ducenda est. Vitruuius 8. c.6. hinc libramentum aquæ apud eundem authorem 8.c.3.8. c.6. & c.9. libratio, libra, aquaria. de librationibus aquarum & quemadmodũ dioptris aut libris aquariis aut chorobate, v. eũdẽ. Porrò Delibrare, alio significatu accipitur apud Colum. 4. c.24. Authores rei rusticæ pro librum tollere seu decorticare. de quo vide Nonium in Delibratum.

Delicare]*pro Dedicare*) vt & apud Noniũ pro aperire explanare & indicare.

Delicata] delicatus quasi lusui.

deditus) Glossis Delicatus καθάρειος, τρυφερὸς καὶ πάλος.

dedicare, dicendo deferre]sic Nonius, Dedicare est dicere.

Delicia est tignũ] deliquiæ Victruuio dicuntur huiusmodi tigna. 6. c. 3. aliàs, Delicia apud Nonium, pro raro ac singulari.

fastigatum] fastigium.

Delinquere]*hinc deliquia*) vide infrà Deliquium. Cæterùm id deducit à delinquendo, quod est prætermittendo, cùm potius sit à delinquendo, quod est à deficiendo. Tubero, num deliquit aut supereſt aliquid tibi? Cœlius in historiis, delinquere frumentum. & Glossis Deliquiunt μειοῦσιν.

Deliquium solis] vide s. Delinquere. Glossis Deliquium solis ἐκλείψις ἡλίου.

Delinquendo] deliquando.

Delinquat] deliquatur.

Deliquum] Delicuum Glossis.

Plautus] in Casina.

Delubrum] hanc Festi interpretationem reprehendit Asconius in Diuinat. Porro Delubrum significat etiam Dei simulachrum & locum consecratum. de quo vide Varronẽ apud Macrob. 3.c.4. Seruium 2. & 4. Aeneid. & Glossis Delubrũ καθίδρυμα ξοάνου, ἀνάθημα.

Deluit] Glossis ἀποκλύζει.

Demagis] Glossis σφοδρῶς.

pro minus] Imò pro minus apud Non. 2.229

Deminutus capite] v. Titulum, ff. de capite minutis.

Demoe] δῆμοι.

Denariæ ceremoniæ & tricenariæ] vide infrà Purimenstrio.

rebus] *diebus*.

carendum] inde enim Ceremoniam dictam putat Macrob. 3.c.3.

Denicales feriæ] Denecales. adde infrà Priuatæ feriæ.

Depeculatus] *à pecore*) à peculatu. hinc depeculassere Nonio. ad eam formam Deargentassere.

peculatus] v. infrà Peculatus.

Depontani] *sexagenarij*) v. j. Sexagenarios.

Deprehensa genus militaris animaduersionis cum stigatione maior, ignominia minor] extremę quidem pœnæ hæ militares collocantur, castigatio & ignominiosa missio in l.3. §. 1. ff. de pœnis. non fit tamen inibi mentio Deprehensæ, nisi fortè in iis pœnis quæ illo loco enumerantur deprehensam, putemus esse pecuniariam multam, vel munerum indictionem. proinde etiam hìc legi potest Depensa, non deprehensa ab ære pendendo.

Depuere] Depuuire.

Δέρεις] *pelles*) *& post segestria*) Glossis segestrum χορτόδερμον, vbi falsò πορτόδερμον.

Derogare] dixi ad l.102. ff. de verb. sig.

Desinare] Desinare. vnde Glossis Desinator κεκοιθώτος.

Despretus] 7. Gell. 10.

Detudes]*detonsos*) detonses. Glos. μαστιγίτας.

Dextimum] veteres Dextimum dicebãt pro Dextrum. vide Nonium in Dextima.

Diabathra] vide Varro 6. de lingua.

Dianius] Dianium, ita apud Liuium: vt Vitruuio, Aesculapiũ, & Varroni Megalesion.

Dicassit] Glos. συνεχῶς λέγει. & alio loco Dicassit ἐπαγορεύει.

Dice pro dis] Dice pro Dicem (vnde Nonio Dicebo) alij pro Dicam, malè. vide s. Attinge, pro Attingam.

Dicearchia] Diccarchia. v. infrà Minorem Delum.

Dici] *Curensibus*) adde j. Quirina tribus.

Dies] de diebus Comitialibus, Præliaribus, Religiosis, Seruorũ. vide suprà Comitiales, & infrà, Præliares, Religiosi, Seruorum.

Diffarreatio] cui contraria farreatio. Boet. in Top. Vlpian. Titul. 9. Halicarnass. 2. Tacit. 4. Annali. 18. Plin. 3. Glossis Confarreatus. συμβιώσεως χάριν ξύλκτης.

Dignorant] Denotant. Glossis Dignorat. διαπτύσσει. alio loco Dicorat διαγνώσκει. alij legunt. Dicnorant.

Dilaniare] *lacinia*) laniena.

Dilectus militum] v. j. Lacus & Neeglegens. ita quoque scriptum in l.20. ff. com. diuid. l. 36. ff. de statulib. l.3. ff. ad l. Iul. Maiest. l.4. ff. de re milit. & 4. legũ Francicarũ. c.71. quibus tamẽ locis quidã legũt, delectũ: quidã, edictũ.

Diabolares meretrices] vide Fulgentiũ Planciadem. Glos. Diouolares, perperam διοζεύλου pro διοζόλου.

Dirigere] *apud Plautum*) in Curculione. Clypeatus elephantũ vbi Machera dirigit: & ita legendũ apud Non. c. 4.148. nõ diligit.

Dirunciunt] Derunciunt. alij Diruncinant.

Dirus] adde Nonium in Dirum.

dei ira] hinc Glos. Dirę, ὄργαι, κατάραι διοχολώσεις & Dirus διοχόλωτος.

Dirutum ære militem] adde Varronem 4 de lingua. adde infrà, Resignatum æs. eo fine librarij caducorum in l. vlt. ff. de iure immunitatis: potest & huc referri pecuniaria multa de qua in l. 3. §. 1. ff. de re militari.

Disertim pro diserte] ac planè Nonius in Disertim. Glossæ Disceptim σαφῶς φανερῶς.

Disertiones] Disortiones. Glossę Dissortiones διακληρωθέντες (inde dissortium & dissortes.) Glossis Dissortium διαχωρισμὸς, διάφασις. *consortioni oppositæ*,] de Cõsortib. v. l. 31. in ff. ff. de excus. tut.

consortes] vide Erctum & Sors.

Disertus] Glossis λόγιος.

à disserendo] Glossis disserit διαφορεῖ, διαφαίνει. Disertè ἐκφανῶς ἐλλογίμως.

Dispensatores] vide Varr. 4. de lingua: 33. Plin. 3.

æs pensantes] vide infrà Pendere pœnas.

Dissulcus] Disulcis Glossis χωρὶς διαίτης, vbi scribendum χοῖρος δίχηλος.

Setas] v. s. Biseta.

Diuidiam] vide Nonium Diuidiæ, Diuidiæ & Diuidos. Glossis Diuidia δίχοιρα.

Diuidicula] *quæ nunc sunt castella quibus à riuo communi aquam quisque in suum fundum ducit*).] Hesych. Κάστελλος, ὅπερ τόπου μερίζοντος τὸ ὕδωρ.

castella] l. 19. ff. de seruit. vrb. l. 1. §. 39. ff. de aqua quotidiana, quæ & castelli. l. 41. §. 1. ff. de legat. 1. plerunque ex plumbo fiebant. l. 17. §. 8. l. 38. §. 2. ff. de act. empto.

Dium] *diurnum*) dium sic paulo post infrà in Dium.

sub dio) vide Varr. 4. de lingua. l. 1. §. 3. ff. de via publica.

Diuus heroum aliquis) Diuus fidius, ab Ioue genus ducens. S.

Dium fulgur) Glossis Dium ἀστράπτει.

Dolis] *in bonis*) vide l. 1. §. 3. ff. de dolo. l. 26. ff. de captiuis.

Doliola] vide Varronem 4. de lingua.

Donaticæ Coronæ] vide infrà in Optionalis & Donaticæ hastæ.

Donum] vide Nonium in Dona. l. 194. l. 214. ff. de verborum significat.

Dorsum] adde Nonium in Dorsa & Dorsum.

Dotem] ea φέρνη, περιὶξ Glossis. adde Titul. C. 10. de rei vxor. act. Vlp. de dotib. ff. de Iure Dotium.

Dracones] *incubantes eos thesauris custodiæ causa finxerunt*) videtur Festus alludere ad id quod Varro 6. de lingua. & Nonius de Picis scribunt.

Ideoque Aesculapio adtribuuntur] idem infrà plenius in verbis, In insula Aesculapio facta.

Dubenus] dixi quædam suprà in Adubanus. alij hic legunt Dubienus, qui nunc dubius. vnde Glossis Dubinos vel potius Dubienus διανός.

Dominus] dubius vt s. eod.

Duellum] *Glossis* πόλεμος, ἀρχαιῶς

perduellis] alij perduellio. adde l. 234. ff. de verborum signific. dicitur & Glossis Diuellio πόλεμος & Diuelliones πόλεμοι, ἀπαγαί.

Duicensus] id est bis census: sic incensus, qui censum non est professus, de qua dixi ad leges XII. Tabul.

cum filio] vide suprà Improbus. Glossis δεύτερον δοπογραμμάτος.

Duidens] *bidens*) v. s. Bidens.

Duis] *pro dis*) pro bis.

Dumeta] *Dumeta*) Glossis Dumeta ἀκάνθιαι, λοχμώδης ἢ θαμνώδης τόπος.

Dumosa] adde ſ. Dusmosa.

Duodenigінti] vide suprà Dextans. sic apud Nonium Duodeuicesimo.

δυοκαιεικοστοῦ] δυοκαιδέκατον & ἐνατοδέκατον. V.

Duonum] Duonus. Glossis ἀγαθός.

Duplabis] Glossæ Duplauit ἐδίπλασεν.

Dusmesõ] adde s. Dumosa.

casmenæ] vide infrà Pœsnis.

Ea ipse, ea ipsa] Glossis Ea ipsa ἐκείνη αὐτή.

Eccere] *per Cererẽ*) Glossis Eccer διὰ τῆς δήμητρος. sic intra Equirine per Quirinum *pro ecce*] Glossis Eccire ἰδού.

Edeatre] Edeatræ, alij Edesmatræ.

Edecimata] Edecumata id quibusdam glossis ἀδίκασον, ἀδικοδόκητον.

Ederam flamini Dialy neque tangere neque nominare fas erat] de his quæ flamini Diali interdicta, vide infrà Equo vehi, Fabã Iurare, adde 10. Gell. 15. Plutarch. in Problem.

Diali] Glossis Dialis ὁ τῷ Διὶ ἱερεύς.

edera] v. infrà Hedera.

Effasilatum exectum] Exfasilatum. alij Exfilatum. alij Exafilatum. alij Expapilatum. vt infrà, Expapillato, exerto bracchio.

Effari] φάσθαι ἐς φάτιν.

Egeriæ] Aegeriæ. alij, ἐγέρια.

conceptam] conceptum.

Egretus] *adgretus*) v. s. Adgretus.

surgendo] surrediendo.

Eiuratio] Glossis Eiurat ἐξομνύει. hinc etiã Deiurium 7. Gel. 18.

Elacatena] Helacatenes 32. Plin. vlt.

salsamenti] calciamenti.

malandrea] melandria. v. Varr. 4. de lingua. 9. Plin. 15. 3. Athen. 20.

Elices. sulci aquarij] v. infrà Incillæ, Inlices, Inlicium. de Elicibus dixi ad l. 1. §. 9. ff. de aqua & aquæ pluuiæ. Elicatores, Glossis ὑδροσκόποι.

Elinguem] hinc Glossis Elinguatio γλωσσοτομία.

Elixa] ἐξ ὕδατος ἑψητόν. Gloss. adde Nonium in Elixum.

Elucum

Elucum significat languidum]quin & Elucus ipsam tarditatem animę significat Gellio 6. cap.12. Tertull. de Corona, ab eluco defensare.

Elumbem]*exulso*)auulso.

Em]adde infrà Im.

Emancipati] Glossis χειροφετοι. & Emancipatio χειροφετία & ἐξοικείωσις.adde Vlpianum Titul. 10. & quæ scripsi ad l.6.Cod.de emancipat.liberorum.

qui aliorum sunt dominij] alij,domini legũt pro dominij.neutrum rectè.origo erroris nõ ab alio quàm Festo.Emãcipare enim hoc postremo significatu videtur accipere pro mãcipare, cùm sint illa duo contraria: tametsi interdum cõfunduntur illa duo. sic apud Nonium,senectus nemini emancipata, idem,ac senectus nemini mancipata. idque etiam non sine aliquo respectu dicitur. Nam qui quid emancipat,alteri id mancipat:nec mãcipatio vlla sine emancipatione: vt nec venditio sine emptione.

Emere]*pro sumere*)vide suprà Abemito.

Empanda] *Paganorum dea*) de qua dixi ad Nonium.

Emussitata]idem quod amussitata.

Endoitium] de particula Endo pro In,adde infrà Endoplorato,Endoprocinctu,Endo iacito.& Gloss.Endopicus, Endoclusa, Endopecisas,Endedocarit, Endofestabat, Endoribuum.

Endoplorato] alij Edendoplorato. adde infrà,Sub vos placo.

Implorare]vide infrà Implorare.

Endoprocinctu]vide infrà In procinctu.

incincti]succincti.

Enubro]vnde Glossis Enibra,Enibrum,Eniber picus,Inebro,Inebræ aues,Enibræ.

Epicrocum] ita Glossis. vide Varronem 6. Nonium 4.227.

Epilimma]Epalimma.

Epolonos]*quos nunc Epulones*)Epulares.

Epulares] Epulones. vide ꝛ Epolonos.

Equirine] Ecquirine,vt sit iusiurãdum per Quirinum:vt suprà Eccere,per Cererem.

Equo vehi Flaminì Diali]adde quæ scripsi suprà in Ederam.

Equitare]*equum publicum merere*) alij, equo publico merere.

Equus Marti immolabatur] vide infrà October equus.

Erctum citúmque] antea legebatur Ercetũ citum, quod fit inter consortes. alij legunt Herctum &c.ab Herciscì. vnde illud notum in iure familiæ Erciscundæ,vel herciscundæ. aliis, Erctum citum, idem quod hæreditas diuisa. Glossis Herctus, citus, vt apud Seruium Erctum non Citum, patrimonium non diuisum: Erctum, ciendum, hæreditas diuidenda. Ciendæ,diuidendæ. Erciscundæ, διαιρέσιως.

consortes]vide suprà Disertiones.

libris legum Romanorum]libris Regum Romanorum.

Erctum] sensus est, patrimonia prius erciscebantur, id est coercebantur, seu coiungebantur, deinde ciebantur, id est diuidebantur. Hinc Seruius 8. Æneid.Ercto non cito interpretatur, hæreditatem coercitam, nondum tamen diuisam.

Erebum]quidam ab Ereb deducunt vocabulo Hebræo vel Syriaco, quod Latinis ἔσπερα. vnde Erabes vel Arabes, quasi ἑσπερίοι.

Virgilius)lib.9.Æneid.

Ergo]adde Nonium in Ergo.

Eritudo,seruitudo]quidam ab antiquo Erus deducto à Græco ἔρις Eritudinem dici arbitrantur.Verùm insolens plus satis verbum seruitudinis facit,vt in eius vicem legam,seueritudo : vt apud Nonium : & eò amplius Eueritudo,pro Eritudo.

Erugere]*factum*)alij ructum. alij eructum, v.10.Gell.7.

Eruum]adde Nonium in Eruum.

Escaria mensa quadrata] vide Nonium libro 4.

Anclabris]vide suprà Anclabris.

Anclatur]antlatur.vide suprà Anclare.

Escit] esit. adde infrà Superescit : & infrà, Nec coniunctionem.

Euboicum talentum] *cistophorum*) vide infrà Talentum.

quatuor millium denariùm]id falsum.

Eudiæon]vide Hesychium εὐδίαιον.

climos]clysmos,vel κλυσμός.

Euelatum]*velabra*)ea ventilabra.Columellæ 2.c.10.& Varroni 4.delingua.

Euerriator] *qui accepta iure hæreditate iusta facere debet*) huc adiiciendum ex verbo Herem infrà,antiquos accepta hæreditate Herem Marteam coluisse.

quæ]qui.

dictarum]dictæ.

Europam]vide Varronem 4.de lingua.

tutelam]tutela. Tutela in naui παρέσημον τῦ πλοίου,id est cælaturæ,seu ἐμπυρώσεως.Phœnicibus παταῖκος,teste Herodoto.

effigiem]effigie.

Exagogem,euectionem)vide Plautum in Rudente.

Examen]*& æquamentum*)id Græci σήκωμα. Latini sacoma vel scamma.

Examussim]plura apud Nonium in Amussim.

amussis]vide suprà Amussis.

Exanclare]vide suprà Anclabris.adde Nonium in Exanclare duobus locis.

Exbueres]Exuberes. Græci ἀπογαλάκτους lacte depulsos: vt suberes ὑπομαζίους.

exbuæ] exuberæ vel exburæ. ſunt autem hoc loco Exbuæ, epotæ: à bua potionis genere, teſte Nonio. vnde Vinibuæ mulieres, bibaces.

Excipuum] aliud ab Excipulo, quod Gloſſis ὀκδοχεῖον.

Excudere] *cudendo*) cædendo.

Exdorſuare] adde Nonium in Exdorſuare.

Exdutæ] Exclutæ.

Exemplum] *iſtud*) & hoc.

Exercitionē exerciti dicebant antiqui: exercitationem exercitati &c.] quidam ita legunt, Exercitionem, exerciti dicebant antiqui, exercitationem exercituis. Nam antiqui, teſte Nonio, exerciti vel exercituis. Quin Turneb. 3. c. 5. diſpungit verbum exerciti. ſed vt video alia mēs eſt Feſto, ab Exercito Exercitionem: ab exercitato exercitationem declinanti.

exerciti] vide infrà Exercitus.

Exercitus] homo multis negotiis exercitus. vide Nonium in Exercitum.

quarti ordinis] ordinē hîc appellat id quod alij declinationem.

Exeſto] ſic apud Lucianum in Pſeudomāte, ἔξω χηστιάνους, ἔξω ἐπικουρείους.

vinctus] id in reſolutoriis ſacris, verbi gratia, Iunonis Lucinæ, dicebatur, ad quę niſi ſolutis nodis accedi fas non erat.

Exſit] quod malè apud Nonium Tesſit.

ſuffitio] de ſuffitionibus dixi quædam ad Varronem 5. de lingua.

Exſuti] *mertat*) vide infrà Mertat.

Egregiæ] vide ſuprà Abgregare.

Exiles] *ilia*) vide infrà Ilia.

à tenuitate viarum] à tenuitate inarum. Eſt autem Ina, pars chartæ tenuiſſima. Marcellus Empiric⁹ c. 31. ad vlcera in ano facta chartę combuſtę, ſeu inarum eius, conferunt. vide infrà Ilia, & Plinium.

Exilica] Exulica.

Exodium] ita apud Nonium c. 1. alij Exodum: fortè quia nullos alios authores legerunt pręter Biblicos, in queis Exodi fit mentio: & tamen fatendum vtrumque efferri, vt & πρόλογον & προλόγιον.

Exoletus] Gloſſis ὑπερακμὸς, τρίβακος. Exoleo, παρακμάζω. Exoleto τριβακῷ.

Exomides] vide 7. Gell. 12.

Exoriri] *adoleſcere*) vide ſuprà Adoleſcit.

Expapillato] vide ſuprà Effafilatum. adde Nonium in *Expapillato*.

Expatare] Feſtus vitioſo codice videtur vſus, & expatare pro Expatrare legiſſe, quod Gloſſis ἐπετελεῖν.

Expectorare] vide Nonium in Expectorare.

Expergitus] *expergefactus*) Gloſſis ἐξυπνισθεὶς paſſiuè ſumitur. Gellius 6. c. 10. iſta re animos hominum expergebat.

Experitos, imperitos] Gloſſis Expetides, ignari. Vt vt ſit, Experitus hîc diuerſus ab experto: idem quod expers.

Expreta] Experta.

expertia] ex peritia.

Exta] adde de extis Regalibus, infrà Regalia.

Externus] *alienus*) alienus. vel alius.

Exterraneus] Exterricineus.

Extimum] adde ſuprà ad Exitam, ſeu ad Extimam.

Extrarium] *ſacramentum*) alij ſacra: vt id referatur ad ſacra familiæ aut gentis, qualia erant in vſu Romanis. vnde liberi in ſacris paternis conſtituti leguntur paſſim in iure. de quo dicam ad legem vlt. Cod. ad Tertullianum.

Exugentes] Exurgentes. alij Exſugentes. vide Nonium in Exſugebo.

Exuuiæ] vide Nonium in Exuuiæ.

F*Aba*] de faba freſſa & refriua, adde infrà Frendere & Refriua.

nec tangere nec nominare Diali] idem 10. Gell. 15. adde quæ ſcripſi ſuprà in Ederam.

Lemuralibus iaciunt laruis] idem Varro apud Nonium in Lemures 2. 513.

Fabiani, Quintiliani] hi Remi: vt illi Romuli partium fuerunt. Ouid. Faſtor. 2.

Quintilio] vide infrà Quintia prata.

Facem] vide infrà Patrimi: Rapi.

aqua quæ] vide ſuprà Aqua: & Varronē 4. de lingua.

Faceſſere] *Paccuuius*) in Teucro apud Nonium.

Faceſſite &c.] hic verſus plenior apud Nonium.

Factio] Gloſſis Factio, σκευωρία & συνσκευή. Vnde iiſdem Facionarius, συνσκευαστής.

factioſus] adde ſuprà Axioſi. Gloſſis factioſus, νεωτεριστής.

Facul] adde infrà Perfacul.

Fallæ] *turres ligneæ*) vide Nonium in Fallæ. inde Falarica Nonio c. 18. 20.

falando] falado. alij falanto. Id enim Græcis φάλαντος.

Falarica] vide Noniū in Falarica. Gloſſis χειροβαλίστρα.

Falcones] vide ſuprà, Capuam in fin. Gloſſis Falcones, δάκτυλοι ποδῶν ἔσω βλέποντες.

Faleri] *à ſale*) à fale.

Falſius] *rationabiliter*) ἀναλόγως.

Famelicoſam] Familicoſam, vel Famicoſā.

Familia] *materfamiliæ*) materfamilias.

Pompiliorum] Popilliorum.

Famino, dicito] Cato, hoc vino præfamino.

Fanatica] Gloſſis Fanaticus, ἱερατικὸς, ἱερώδουλος.

arbor fulmine icta] vide infrà Fulguritum: & Obſtitum.

Fanum] *hinc fana ſiſtere*) vide ī. Siſtere.

à Fano] à Fauno.

Farſe-

Farſenum]Farcenũ vel Fraſenum: alij Farfanum.videtur autem id ſumptum ex Plauti Milite.

Farreum]18.Plin. 3.quod antiquis etiã horreum: vide ĵ.Horreum.

Fartores]alio ſignificatu apud Varronem Gloſſis σπάδαξ.

Faſtigium] vide Nonium in Faſtigium & Faſtigia.hinc autem faſtigiatio dicta.

Faſtis diebus] *iucunda fari*) iura fari vel iuridica.

quædam]hoc verbum diſpungendum.vide infrà Nefaſti.

Faſtorum libri]Græci ἡμερολόγιον. Faſtus etiam dicuntur Latinis.

Faſti &c.]fandi.ita legendum. Nec enim Faſti, dies feſti: ſed quibus licet Prætori fari iuridica verba Do,dico, addico. ab his diebus Faſtorum libri,quibus dies faſtos cognoſcimus:& tranſlatitiè,Faſti Conſulares, quibus Conſules ſingulorum annorum continentur appellati.

Fauentia]*at*)ac.

populum ſacrificiis fauere iubebant] hinc illa formula,Fauete linguis. Idem Cicero 1.de diuinat.28.Plin.21.Horatius. Virgil.5. Æneid. Papin.2.Syluar.in Genethliaco Lucani. Martial.9.Ouid.2.Faſtor & 3. Amor.12.3.Elegiar. Seneca de vita beata ad Gallionem. Seruius 5.Æneid.Donatum Andria. Quintil.Declamat 365. Iulianus in oratione quæ μυστάγωγος.

Fauiſſæ] vide 2.Gell.10.Flauiſſæ Nonio, quòd in eis non rude æs argentũmque, ſed flata ſignatáque pecunia conderetur.

cælia,ciſternáſque ſimiles. Græci σπαιόγεως vocant.vide Varronem 6.de lingua :Plutarchũ in Philopœm. Liuium 39. hinc Theſaurus, orcius tranſlatitiè Næuio apud Gellium 1.c. 24.Idcóque quod apud Varronem 6. de lingua id legitur,Foramen ad latus eſt quoddã Theſauri ſpecie &c. nihil aliud ſignificat, quàm foramen illud factum fuiſſe ad modum fauiſſarum, quas Græci σπαιόγεως vocant.

Fauſtulum porcellum] τὸ porcellum genitiuus pluralis: id enim Feſtus explicat fœturam porcorum. ob quam feturam Fauſtitatem Deam, quam Alumnam Horatius vocat,colebant.

Februarius]*purgaretur*) id enim Februare. vide Nonium in Februare.

à Lupercis]vide Varronem.

Fedum]adde Nonium in Fœdum.

feſtim] feſtem.

Feſtiam pro hoſtia] ita legendum infrà in Fœdus:quin & ita ſcribendum,Velius Longus de Orthographia refert.

Felices arbores quæ fructum ferunt] vel in quibus ficus atra. vide Macrobium & 16. Plinium 27.

Ferctum] vide Catonem de re ruſtica. alĳ legunt Fertum:vnde Ferctores Iſidori,Gloſſis,fercta ferentes.

ſtrue)vide s. Strues.

ſtruferctary)ſtrufertarij.

Ferentarij]vide s. Adſcriptitij.

Auxiliares)auxiliatores.

Feria]Gloſſis Feriæ ἀργίαι, ab operis ceſſationes.

appellata]vocata.

Feriæ ſtatæ]de feriis conceptiuis, Denicalibus,priuatis,ſementinis,ſtultorum , vide s. Conceptiuæ,Denicales,& ĵ.Priuatæ,Sementinæ,Stultorum.

nundinæ]vide ĵ.Nundinas.

Ferire]*feruntur*)ferantur.

Ferocit]*idem*)item.

Feſcenini]*ſeſcenina*)feſcenia.

Feſnoe]Feſceninæ vel Faſcenonea.alij Feſcenoe,alij Faſcino,vt Pilumnoe,poploe, pro Pilumni,pobli.

Feſtram] oſtium erat minuſculum in ſacrario, de quo volumen ſcripſit Antonius Gnifo,vir doctus:cuius ſcholam frequentabat Cicero poſt laborem fori:vti refert Macrob.3.c.12.apud quẽ pro feneſtram,feſtram legi oportet.

Fetiales] vide Liuium 1.Virgilium 8.Æneidos: Dionyſ.Plutarch. alij legunt Fæciales.vide Nonium in Fœciales.

à feriendo] vel à feta cæſa. vide infrà Porci.

pacíſque faciendæ ius eſt] vnde Gloſſis σπονδοφόροι.

Filicata]Felicata.

filicu]felicis.

Filicones]Felicones.

filice]felice.

Fiſcellus] *Catillones*) vide ſuprà Catiliones.

Flamen]Gloſſis ἱερεμένων,à Dio,id eſt aere.vide Varr.4.de lingua.

Flameo] *cui non licebat facere diuortium*) vide 11.Gell.15.

fulminis eodem]fulmine eodem.

Flaminia]Flamilla,alij,Flaminica.

Patrimes & matrimes] patrima & matrima. alij patrimus & matrimus. vide infrà Patrimi. Sunt autem Patrimi & matrimi, quibus in viuis eſt vterque parens: vel qui ex eodem patre vel matre, Græcis ἀμφιπαλεῖς, vt è contra ἑτεροθαλεῖς Cedreno, vterini & conſanguinei.

Flaminius]*patrimes & matrimes*) patrimus & matrimus.

Camillos]vide s.Camillus.

Flator]Gloſſis αὐλητὴς.Arnob.2. Tibia calamóque flantes.

Femina cùm ex labore viæ sanguis defluit circa talos] Idem in Tama.infra eo. adde Boa ſu pra eodē. Et Placidsin Gloſſis, Fleminū eſſe ait, veſtem in quam, ambulādo, ſanguis in pedes defluit.

Fluſtra]hinc defluſtrare vel defluſtrari, id eſt ſedare, vel ſedari, quietum reddere, vel reddi: quo verbo Tertullianus vſus videtur libro de Pallio: quem authorem cùm ea parte videam corruptum, emendabo vt potero: Sic & mari, inquit, fides infamis, dum flabris aquæ mutantibus detranquillat probū: defluſtrat intemperatum: & extemplò de decumanis inquietat.

Focus fomenta] *foculi à fouendo, id eſt calefaciendo*) hinc Gloſſis Fomentatio πυρίωσις. adde Nonium in Focillatur & Focula.

Fœdus hoſtia]foſtia, vt s. in Fedum.

fœda]feda, feta.

Folliculare]ſeu follimen ἄσκωμα.

lecta]tecta.

à quo vita follicularis] à quo vita folliculum: vel, follicula res, ita lego. Nam folliculum Nonio pro corpore ſumitur.

Fons à fundendo] ideò veteribus dicebatur funs, non fons.

Fomites]adde s. Defomitatum.

Fontinalia]vide Varronem.

Forago]*à furando*)à forando.

Forbeam]alij Fibram.

φορβὰ]antea Fibra.

Forcipes] *forma id eſt calida*)idem Velius Longus libro de Orthographia.

Fordicidiis]quæ & Hordicalia. Cato 2. de re ruſtic. 5. celebrata 7. kalen. Maij. Gloſſis θυσίαις ἐγκύμοσι βοός. vide infrà Horda, Varronem lib. 5.

boues fordæ]ἐγκυμονοῦσαι.

Formæ]*calidam*]calidum.

deformia]formida.

hieme formido]hieme calido, formido.

Formucales] formucapes, rectè: vide in Forcipes.

Fornacalia]vide j. Popularia ſacra.

Fortis] forectes, forects, forotes: alij forcties: alij, forctis, vt infrà in Horctum, & in Sanates.

Forum] *viis*) vicis. cum is qui prouinciæ præeſt, forum agere dicitur: & de controverſiis eorum cognoſcit. Lucas in Actis, αἱ ἀγορραῖοι ἄγονται: adde Ciceronem 3. Epiſtolarum. & 7. in Verrem. Setuius ad illa verba Virgilij 5. Æneidos, Indicitque forum. adde Cęſarem, Plinium. Galli *Tenir les Eſtats*. adde quædam ex Nonio in Fora, in fine.

Veſtibulum ſepulchri]vide Ciceronem 2. de Legibus.

ferecula]fercula, alij ferula.

Frater]ἀνὴρ)ἀδελφὸς v. 13. Gell. 3.

Fratrare] *Sororiare, puerorum*) puellorum.

Frauſus]vide Nonium in Frauſus: ita legendum. Liu. 23. fraudem frauſi: pro, fraudem auſi.

Fregellæ] *felij hoſpites*)illim.

Frendere] *faba freſſa*) Gloſſis faba freſa ῥιγμὸς. faba ſolida κυάμους. de Refriua vide j. Refriua.

Frigere]ῥιγοῦν)ῥιγεῖν.

Fringilla] *frigutire*) vide Nonium in Frigere.

Friuola] Gloſſis σκιδάζια. iiſdem σκιδάριον. vaſcellum. adde l. 11. §. ſolutam 5. ff. de pignoratitia.

Frontem antiqui maſculino genere]vide s. Corius: & infrà maſculino, & Nonium cap. 3. in Frontem

Frutinal templum Veneris] Veneris fruti meminerunt Solinus, Auguſtin. 4. de ciuit. 21. Eſt autem verbum detruncatum ex ἀφροδίτη. Sic Venus Murti dicebatur. Cæterùm quidam hoc loco legunt, Frucinal: alij, Erucinal, vt ſit templum Veneris Erucinæ, quod duplex, in Capitolio, ſcilicet, & ad portam Collinam fuiſſe teſtatur Liuius 22. 23. 30. 40. hanc deam Iſim Gloſſæ vertunt.

fruti] id enim cognomentum Veneris, vt dixi: alij legunt frutæ vel frugi.

Frux] ita legendum, Frux, frugis dixerunt antiqui. fructum & fructam à fruor.

Fucilis] à fuco: alij, futilis: alij, fucilia.

Fulgere] *vnde fulgur*) vide Varronem 4. de lingua. De fulguribus quæ peremptalia, peſtifera, poſtularia, prouorſa, renouatiua. vide j. Peremptalia, Poſtularia, Prouorſum, Renouatiuum.

Fulguritum]*fulmine ictum*)vide s. Fanatica: adde j. Obſtitum.

Fulmen] *à fluore*) à fuluore, alij à fulgore.

Fundus] *fundus quoque dicitur populus rei*) vide Ciceronem pro Balbo, Tum fit fundus, cum ſcita ac iuſſa noſtra ſua ſententia comprobat. Plautus in Trinum. ei rei fundus pater fit potior. Adde Gellium 16. 13. & 19. c. 8.

Furcilles]vide ſuprà Ærumnulas: & infrà, Muli Mariani.

quibus homines ſuſpendebant] Imò quibus mouebatur aliquid.

Furnalia] Furrinalia. Varro quinto de lingua (vnde Furinalis flamen & Furinales feriæ. Varro 4. & 6.) alij Furinalia ex faſtis marmoreis ſcribunt, quæ VIII. Kal. Auguſt.

Furuum nigrum]§. 2. Inſtit. de obligat. ex delicto l. 1. §. 2. ff. de furtis.

Futar

Futare]ἐλέγχειν Isidoro.

Vnde confutare]& refutare, vide infrà Refutare.

Futiles] *Vasa futilia à fundendo*) Lutatius Grammaticus,futile, vas lato ore, fundo angusto, quo vtebantur in sacris Vestæ, in cuius sacris, aquam in terra poni piaculum. Vnde excogitatum, vas quod stare non posset: sed si positum, statim funderetur. Inde homo futilis,Terentio,vas futile plenum rimarum.

Gaia] Caia,ita scribebant veteres ante Constãtinum: mulierem verò,Gaiam. Festus hunc sonum literæ, non figuræ secutus est. Quod ad rem ipsam attinet,vide Plutarchum in Problemat.8.Plin 48.Iulium Paridem in Epitome Valerij Maximi de præno minibus.Hoc obiter adiiciendum, mulieres quæ prænomine alio carerent Caias: earum libertos, Caios & Caiæ libertos appellatos. vide Ciceronem pro L. Muræna. & Velium Longum de Orthographia.

Galbeũ]hinc galbeę lineę,infrà in Rusceũ.

Gallam bibere] adde Nonium c.5.in Acerosum numero 97.

Galli]vide Herodianum: Arnob.7. Iuuenal.Satyr.6. Galli, etiam sumuntur pro mirmillonibus.vide infrà Retiario.

Ganeum]Terentius in Adelphis.

abductum]abditum.alij,obductum.

Gannitio]adde infrà Nictare: dixi ad Varronem lib.4.de lingua.

Galearia]Galeria vel galerita.

Genas] *fulti*)sultis.

flore longo]flora lanugo:vt apud Attium in Bacch. apud Ennium: & apud Pacuuium in Antiopa,flori crines.

Geniales Deos]alij,Genitales Deos.nam & ita veteres nummi,& apud Virgil.6. Romulus in cælo cũ diis genitalibus æuum degit. Et lib.2.Georg.genitalia semina poscunt.

semina rerum]vide Varr.4.de lingua.

à gerendo qua]à genẽdo,quo plurimũ posse putabant.quos postea genios appellarunt. S.Vt hoc loci particula, genẽdo, sit idẽ quod genitura.

gerulos]alij genios.non necessarió.vide Cẽ sorinum libro de die Natali.

Genialis lectus]sic genialis,hospitalis.vide Nonium in Geniales.

qui nuptiis sternitur]qui sternitur.Vrs.

Genium]Genius Generis Deus. Nonius in Genium & Parsimonia.

Gens Aelia] *hoc non proprium Aeliæ gentis, sed Corneliæ,Iuliæ,Claudiæ,& aliarũ quæ ex multis familiis*] vide infrà Ingens. Liuium lib.4.l. 1.ff.de probat.

Gentilis]vide l.sæpe 53.ff.de verb.signif.Cicer.2.de inuentione,& in Topicis.

Genus]Gens.

γλυῖ]γλύες.

Gerræ] vide suprà Gerrones: Nonium in Gerræ.

Gesum]sic Isidorus.alij Gessum.

graue iactum]graue iaculum.Scal.Gallorũ iaculum.vide Nonium in Gesa.

Gigeria ex multis obsoniis decerpta] Imò intestina,siue ventriculus gallinarum. Non. in Gigeria.nu.290.

Gingeriator] Girenator.alij,Gingrinator. γιγγρίαι,αὐλοὶ μικροί.Glossis,Gingriua,Gingriba.εἶδος φωνῆς σάλπιγγος.

Gingrire anserum]hinc Gingrum.Glossa φωνὴ χηνός.Arnob.6.anserũ gingritibus.Soli.10.

Gliscere est crescere]adde Noniũ in Gliscit.

&]vt.

Glittis] Glictis,alij Glutis, Cato vti bene subactum, vti bene glutum fiet. Glossis Glis glittis,humus tenax.

lenibus]leuibus.

Glocire]Gluctire.

Glomus] Globus Varroni 4. de lingua. Sphæra Isidoro 20.c.2.

Cybi]cibi.alij cubi,alij rombi.

Gloria]Glosia.

Glos viri sororis] & fratris vxor, Nonio.ἡ τῶν ἀδρῶν ἀδελφή. Γάλως παρὰ πλαύτῳ. adde l.1.§.6. ff.de gradibus.

Glucidatum]Clucidatus.vide suprà Clucidatum.Glossis Gloditatus,ἡδύς.

Gluma] vide Nonium in Gluma. Glossis λεπύριον κριθῆς.

Gnæus] Pandectis: Cnæus:& ita veteres.

& corporis insigne]id est neuus,vnde Næuia familiæ cognomẽtũ:vt natus,gnatus:nauus, gnauus.

γήνιος]γήνιται.

Gnarigauit]hinc gnaritas Nonio,pro sciẽtia.hinc gnarus Tacito, & in l.43.ff. ad Trebell.Vbi tamen ignarus legitur, & Gnaruris Ausonio.Arnob.2.Glossis Ignarures ἀγνοοῦντες. iisdem Gnarurat,γνωρίζει.Gnarurem,γνάεμεν:Gnari ἐπιστάμενοι.

Gnephosum]Gloss.Gnefonsum,ἐκτετιλτὸν ἄμαυρόν.adde ẽ.Cnephõsum: alij Gnetonsum.

Gnitus]Gnitur.

à generalibus]à genubus.

Gradiuus]κραδάνειν)κραδαίνειν.

quia gramine sit ortus]ex flore.vide Ouid.5. Fastorum.

Grallatores]Varr.6.de lingua.Non.in Grallatores.Plaut.in Pœnulo,Grullatores. Glossis πόαν φορεῦντες.

ad similitudinem]ad simulationem.

& grallatorem gradu]& clauatorem gradu. Vet.Clauator,calo.

Gramiæ oculorum vitia] vide Non.in Gramia.

Glamas]gramas.Æoles γλάμα λήμη.

Grauido] hoc verbum masculini & fœmi-

nini generis esse Nonius scribit in Grando.

Grassari]Gloss. λωποδυτεῖν. Grassator, λωποδύτης. adde Nonium in Grassari.

Grassarij]grassari.

gradi ambulare est: vnde tractum grassari] Sic grassari Nonio ambulare.

Grauastellus] Rauastellus. V. infrà Raui coloris appellantur.

Plautus]in Epidico.

Graue æs dictum à pondere] Hinc graue Nonio, ponderosum.

quia deni asses &c.] quia asses singuli pondo libram efficiebant: deni asses, denarium, ab hoc assis numero dictũ. Vrs. vide 33. Plin. 3. & infrà Sextantarij.

libras]libræ.

sed bello Punico]vide infrà Sextantarij.

librariis]libralibus.

tantundem]tantuli.

Grauida] inde Grauidauit, impleuit, Non.

inciens]Glossa, inciente, innittente, pariẽte, à ciendo & inuocando proximos quosq; auxiliatores.

Greges]ἀγέλας) γέργερα.

Gricenea]Gricena.

Groma appellatur genus machinulæ]vide Hygenum libro de limitibus. Gnoma, vide Gruma. Nonio cap. 1. numero 316. hinc degrumare ferrum, degrumari, grumam dirigere apud eundem Nonium. Glossis Grumat. μετρεῖ, ἐξίσει. Iisdem Gruma γνώμων. & alio loco Gruma βασιλικὴ γνώμη.

Gruere]*Grunire*) Grundire Nonio, quem vide in Grundire & Grunnire.

congruere]vide suprà Congruere.

quia id genus volucrum minimè soliuagum est] idem suprà Congruere.

Grumus terræ collectio]vide Noniũ in Grumus. Grimini, lapides terminales. Gloss. Grumi τύμβοι.

Gulliocæ] vide eadem verba in Culiola. s̃. alij Galliocæ. Gloss. Guilliciola cortices nucis iuglandis viridis. alij legunt Gulluca. Nã Glossis Gulluca, καριοτομία: alij & Gutilliocę: alij Guliocæ, κάρυα μάκρα.

Gurgustium] οἰκημάτιον βραχύ. à *gurgulione*) quin & gurgulio est.

Gutturnium] Gutturnum. Glossis Guturnum, εἶδος σκεύους ὀστρακίνου, Gutturnium, βαθμὸς, προκοπή.

guttatim]adde Nonium in Guttatim.

H*Alaphanta*] is Nonio c. 2. numero 366. Halophanta, id est Sycophanta. alij Holaphanta: Vrsinus Holpata, à Græco ὅλος & ἀπατάω.

Haruiga] Aruiga 4. Varroni de lingua: alij Aruga, vel Arinca, alij ἀρίχα, alij Ariuga, haruga.

Hastæ] *signum præcipuum est hasta*) signum pretij est hasta, Vrsin. Auctionis signum hasta in foro posita. Tertullianus in Apologetico, sub eadem voce pręconis, sub eadẽ hasta, sub eadem annotatione quæstoris, diuinitas addicta conducitur. hinc Titulus ille Codici, de fide & iure hastæ fiscalis.

Hebes] *retusi acuminis*)obtusi. vide Noniũ in Hebes.

Hedera]vide suprà Ederam.

quòd hæreat)vide suprà Ederam.

Heluela] heluella. alij eluella: ita quidem apud Nonium in Lentem.

Helus & helusa]Helus, Helesa.

Hemina]vide infrà Publica pondera.

Herbam do]adde Nonium in Herba.

Herbilis anser]vide Seruium in Fragm.

gracilior]grandior.

Herceus]Hercius.

penetralem)adde infrà Penetrale.

Heredium] vide Varronem 1. de re rust. 10. Nonium in Hæredij.

Herem Marteam] dixi ad Varronem 4. de lingua, vbi de Lara. adde quæ superius à nobis dicta sunt in Euerriator.

Heres]*pro domino*]§. vlt. Instit. de hæredum qualitate & differentia. Plautus in Menæchmis. & Glossis Heres κύριος.

Hetta]Ecta: alij Hitta: alij Hicta, alij Hittus, vnde Hittio.

pusulam]pustulam.

Heus]locus mendosus. A.

Hilum]Hillũ Nonio & Hilũ promiscué.

Nihil]vide infrà Nihili.

Hippacare]Hippitare, Isidori Glossis.

Hippagines naues]ἱππαγωγοὺς) antea malè ἵππους.

Hirquitalli] vide ĩ. Hirquitalli à libidine hircorum, vnde Irquis. Glossis τραγιῶν παῖς. Censorinus c. 4. de die Natal. Vox crassior & inæqualis fit homini tertia hebdomada. hoc Aristoteles appellat τραγίζειν. antiqui nostri Hirquitalire, & inde ipsos putant Hirquitalos appellari, quòd tunc corpus olere Hircũ incipiat: Velius Longus. Hinc tractum est vt eos qui sunt in adulta ætate Hirquitallos vocemus. his adde quæ de hircoso scripsi ad l. 12. in fin. ff. de ædilicio.

Hirrire]*garrire*)ringere.

Histriones]Glossis παντόμιμοι.

Hodidocos]ὁδοιδόκος.

Horctum & forctum]fructũ, alij Horctẽ & forctẽ, suprà in Fortis: & infrà in Sanates.

Horda prægnans]*hordicidia*) Fordicidia. vide suprà in Fordicidiis & Hordicalia. Varr. 2. de re rustica 5.

Horreum]in fœminino etiam dicitur Nonio, in Horrea.

Hortus apud antiquos omnis villa dicitur]adde quæ de hortis dicã ad legẽ penult. §. Virgini in hortos. ff. de donationibus vir. & vxor.

oriẽtur] est igitur scribẽdũ ortus nõ hort⁹.

Hostia]

Hostia]quid opima hostia & prodigua. vide j̄. Opimæ & Prodigæ.

hostire]Ouid. 1. Fastor. Hostibus à domitis hostia nomen habet. adde j̄. Redhostire Nonium in Hostire & Hostimentum.

Hostimentum]adde s̄. Hostia, Nonium in Hostimentum. Liuium 5.

Hostis]ab hostiendo, quòd ex æqua causa pugnam ineat. vide Nonium in Hostimentum.

apud antiquos peregrinus] Ita Persæ hostes à Lacedæmoniis ξένοι appellati. de peregrino dixi ad l. 1. Cod. de heredib. instit.

& qui nunc hostis, perduellis]perduellio. adde legem Quos nos hostes 2. 34. ff. de verb. signific. Varronem 4. de lingua: Ciceronem 1. offic.

I*Cadion* ita legendum infrà in Rhonde, nō Sicadion.

Icit]*percussit*)Icit, percutit. Nonius in Icit.

Idulis ouis]Ouid. Idibus alba Ioui grandior agna cadit. adde Macrob. 1. Satur. 15.

Iecunanum]Incumanum, vel iecinorum. V.

Igitur]*postea*)vide Nonium in Igitur.

Ignia]Glossis ignia νοτιά.

Ignis vestæ siquando interstinctus esset] dixi ad leges XII. Tabul. adde Liuium 28.

tabulam] clabulam. S. est deminutiuum à claua.

terebrare]verberare: alij, terere.

Ilia]*ab ina, quæ pars chartæ est tenuissima*) vide s̄. Exiles: vbi legitur ilia pro ina. Ilum videtur appellari ab Isidoro 17. c. 9. in Ferula.

Ilicet]Glossæ, Ilicet, scilicet, sine dubio.

Im pro eum]Macrob. 1. Satur. 4.

Imago] *ab imitatione dicta*) ob imitationē. V. Non tantùm autem imago similitudo, sed & vagina. Nonium in Imago.

Imbrex nomen cuiusdam Comici]vide 13. Gel. 14. & 15. c. 24. vide j̄. Obstitū, Obliquū: aliàs diuersam habet significationem. vide Noniū in Imbrices.

Imbricat] *tempestate pluuiam videtur significare*) à tempestate. ita lego. vt Imbrica sit à tempestate pluuia.

Imbutum] adde Nonium in Imbrices. alij imbulum legunt.

Immolare]*mola*)vide infrà Molæ.

Immunis] vide j̄. Munē. adde etiam infrà Impetum.

Plautus] in Trinummo, immune est facinus. in excusis Plauti: vt & apud Cicer. 1. de inuentione, à quo hic versus refertur, legitur immane: eóque loco nonnulli legunt immene.

Immusculus] alij Immusulus: alii, immustulus: alij Inemustulus. vide s̄. Alites. Plin. 10. c. 7.

Immustulus]*immittat*) alij mutat: alij immutat.

pangendo]vide j̄. Pangere.

figere]figendo.

infligere]infigere.

Impensam stipem]Impensam stipem.

Impetritum]id in auspiciis, quod in sacrificiis litatio.

Impetum]*immunis*)vide s̄. Immunis.

Impite]Impete: alij impetite: hinc Impeteius βιαῖος.

Implorare]adde suprà Endoplorato: & j̄. Plorare

Impluuium] inde impluuiatus color Nonio.

compluuium] dixi ad Varr. 4. de lingua.

quo]qua: ita apud Varronem 4. de lingua.

Impolitias]hoc verbo vtitur Gell. 4. c. 12.

porca] vide j̄. Porcas.

Impos]ἀνεξούσιος. Gloss.

Improlus] locus obscurus & mendosus A. Improles Gloss. Improles qui nondum vir est: ἀφῆλιξ, μήπω πολιτευμένος, cui contrarius, Duicensus, qui cum prole in ciuitatem adscribebatur: vide suprà Duicensus: vel qui liberos non habet. vnde Glossis ἄγονος, ἄτεκνος, ἄνηβος. adde Victorin. de orthographia.

Imputatum]*putum*]vide j̄. Putus.

In] *abunitionem*) abnuitionem: Abnutionem dixit Paulus in l. inter stipulantem 83. ff. de vsurpationib. & vt quidam putant, infrequens, probo: frequēs in l. 1. §. 2. ff. demigrando. Sed Vrsinus legit, pro augmento, quod non probo: mox enim Festus aliam τῶ, in, adsignificationem ponit, ibi, modò auctionem. Brissonius legit, additamento.

inclamando] vide j̄. Ingens & Insanum.

modò auctionem]vide s̄ Clutum.

qui]quis.

Inarculum] quod & Arculum Seruij Fragmentis.

ex malo punico incuruata] & ex omni felici arbore 10. Gell. 15. vide Scalig. 4. de lingua.

sacrificans]deest Vrsin.

Incauillatio] Glossæ MS. Incauillatur, inderridetur.

Incessere]adde j̄ Petissere.

immittere]inniti.

iactu]iaculo.

Incestus]adde Nonium in Incestus.

Inchoare]*quod Hesiodus*)vide Varronem 4. de Lingua.

chaos]vide s̄. Chaos. Ergo à chao Inchoare, quod & Terentius confirmat: ac proinde per h scribendum.

Incilla] Inciliæ vel incilia V. adde j̄. Inlices & Inlicium: & suprà Elices. l. 1. §. 5. ff. de Riuis.

Incita]significat etiam egestatem Nonio.

Incitega]Intega, quòd partem mensæ integeret, (nam veteres pro integere incitegere) ἐγγυθήκη & ὑποκρητήριον. In earum locum

gauſapas poſtea inſtrauerunt Romani.

Inclutus]vide ſ. Clutum.

Incoctæ veſtæ.]vſtæ.

Incomitiare]*Plautus*)in Curculione.

In conuentione] Conuentio pro cõcione, vt apud Vatronem 4.de lingua.

Increpitare]vide ſ. Creperum.

Increpitato]increpato. V.adde Nonium in Increpitat.

Indepiſci]adde Nonium in Indipiſcere.

Indiciiuum funus]adde infrà Quiris in f.& in Simpludiarea. Varronem 4. & 6.de lingua Latina.hoc autem modo funus indicebatur. ollus Quiris letho datus eſt.& apud Terent. Phorm.actu 5. ſcen.vlt. Exequias Chremeti, quibus eſt commodum ire, iam tempus eſt. eo alludens Ouidius 2. Amorum, loquens de Pſittaco, Occidit(inquit) exequias ferte frequenter aues.

Indiges]ἐμίδτος, Gloſſ.

Indigitamenta]Gloſſ. ἱερατικὰ βιβλία.

Indigitanto]*imprecanto*)indiguitando, imprecando.

Indoles]adde infrà Suboles:Nonium in Indolem.

incrementum]olere enim eſt creſcere.

induſtria]κακὰ ἐλπὶς ἐν νεωτέρῳ. Gloſſ.

Inebræ]inhibæ 12.Iſid.1.Inibræ, Gloſſis ἐνδυσία. vid ſ Enubro.

Ineopte]vide j Ipſipe.

Inermat]hinc Inermus Nonio.

Iners]inde Inertitudo.

Infectores]βαφεῖς.

effectores]vide j. Offectores.

efficiunt]officiunt.

Inferiæ]quæ & inferilia, Gloſſis κατοχώνια. Inferiæ iiſdem χοαί. Iiſdem Infertilia εἰσκριτήματα.

Inferium]inferum.

Infibulati]*flamines*]ſacerdotes.

Infindere]infendere, Gloſſ.

Infit, incipit]hinc info, ἄρχει.

Infitiari, creditum fraudare] Iſido.15.c.26.l. 14.ff.Depoſiti.l.2.ff.de except.l.7.ff.de ſolution.l.61.ff.de furtis. hinc inficiator. Cicero 1.de Orator.Quintilian.7.c.2. 7.c.2.Martiali. Nonio tamen Inficiatores, falſi criminis obiectores. hinc inficiatio. §. quædam Inſtit.de act.l.16. ff. Iudicatum ſolui l.67. ff.de furtis.

Infra claſſem]primam ſcilicet: in qua cenſebantur ij, qui centum millia æris, aut ſupra poſſidebant, Dionyſ.Liu.aut, vt Plinius ſcribit 37.c.3.centum & decem millia.Aſconius 3.in Verrem, centum millia ſeſtertiorũ. Gell. 7.c.13.cxxv.millia æris.

abſuitne]furtine.

Inſulæ]vide ſ. Exinfulabat.

Ingens]*augendi*)vide ſ. Ingens]vide ſ Gens.

Ingluuies]*grumia*)dixi ad Nonium 2.numero 377.adde ſ.Degunare.

guttus] gutta, alij gluttus, qui aliis glutto: βόγγος Græcis.

Inhibere]vide Ciceronem 13.ad Atticum.

iungere]fugere.

Inigere, iungere]inigere.

minare]vide ſ.Agere & Agaſones.

Iniuges]adde j.Iuges.

Iniurium, periurium] iniurius, periurus, ita lego.aliis Iniurius, qui contra ius facit.

Inlex]Illex.Nonio & Illix.

ab inliciendo]vide ſuprà Adlicit.

Plautus]in Aſinaria.

Inlices]vide ſuprà Incillæ.

Inlicitator]adde j.Licitati.

Inlicium]vide Varronem 4.de lingua, alij *Inlicum.*

concionem]concilium.

colliciæ]collicia V.adde ſuprà Incillæ,Inlices, Elicium. Catoni 1. de re ruſtica,colliciares.

Inori minores] Inori ſine ore. alij legunt Inori,Inores.hinc Inores oſtreæ Lucillio,Sat. apud Nonium in Oſtrea. vide Gellium 7.c. 6. Quædam animalium alia alio carent ſenſu.aut cæca natura gignuntur, aut inora,inauritáve.

In pelle lanata noua nupta conſidere ſolet] hoc tribuitur ſoli Flamini & flaminicæ à Seruio,

In procinctu]ἐν παρατεταμένῳ πολέμου: adde ſuprà Endoprocinctu.

Inquilinus]*vel*)velut.

Inſanum]adde & confer huic loco Nonium in Inſanum.

pro valde] deeſt Lipſio: & aliàs ita, apud Plautum.

Plautus]in Moſtellaria.

Inſeque] εἶπε Gloſſ. hinc Liuius Andronichus initio Odyſſeæ, Inſeque muſa virum.& infrà, ſeceſſiones narrationes. adde 18. Agell.9.L.

Inſignes]*feminæ*)femore.

quaſi inſigniti]vide Nonium Inſignité.

Inſipare, iniicere] vide infrà Supat: Varro nem 4.de lingua.

Inſipere farinulam]vide ſ.Supat.

pultis]pullis.

Inſons]vide j.Sons.

Sonticus]vide j. Sonticum.

Inſuaſum]ſuaſum.vide j Suaſum: alij legũt inſuorſum.

colorem]is color impluuiatus à Nonio appellatur c.16.

ex fumoſo ſtillicidio]fumato ſtillicidio, Nonio.hinc Gloſſis Inſuaſum οἶδος δηκαίου καπνιστηρίου.

Inſulæ]frequens verbũ in iure, quod quid ſit, vide in l.3.§. 2.ff.de offic.præfect. vigil.l. 58.ff.locati.l. 91.ff.de legat.3. Inde Inſularius

l. 16.

l.16.§.1.ff.de vsu l.5.§.1.ff.de Institor.action.

cinguntur) coniunguntur.

Intempestam] Glossis Intempesta, ἄωρος, ἀκαίρος, ἀθαύτια, ἄκεφατος.

tempestatem) v.infrà Tempestatem.

Intercapedo] Glossis διάστημα, διάστασις χρόνου.

Inter cutem] flagitatos) Intra cutem flagitatos.v.Intercutitos.

Intergerini] alij Intergerij:alij, intergerini: alij Intergerriui,à gerris,id est,cratibus.Vnde Craticij & cõcraticij dicuntur in iure l. cùm duobus 51.§.Itẽ Mela 15.ff.pro socio.dixi j. in Solea.Glossis Intergerinus paries,τοῖχος ὁ δύο πτόσεις διωρίζων.

Internecinum]Internecinum, Græci ἐντερόκινον,Glossæ MS.Internecida, qui falsum testamentum fecit,& ob hoc hominẽ occidit.

Internectio] Glossis Internecio, ἀναίρεσις.

interfectio) deest Vrsino.

Inuoluus] Inuoluulus.

Iouistæ]locus mẽdosus.Scal.legit,Ious esto. Sed tamẽ quia id minimè coheret cũ sequẽtibus hãc lectionẽ postea repudiat.Lipsius.39.c.20 ita emendat, Iosipse,pro,ipsipte: & ita Gloss. Iosipse αὐτός. Fortassè legẽdũ Iouiustæ,vt sit cõpositum à Ioue & vstę.ea forma qua dicimus subuerbustæ.

Ipsipe] ipsipte Gloss.αὐτός.Sic Cato mihipte posuit,pro mihipsi.alij ipsipti pro ipsimet. vide ineopte.Hic notãdũ Claudiũ Imperatorẽ multasse Senatorẽ,q Isse pro ipse dixisset.

Ipsulices] Ipsiplices quæ Glossis αὐτόπλυκτες φύλλα.

Irceigenus]Ireens,vt in voce sequẽti infrà. fortassè legẽdũ Isicia,vt apud Isid.20.cap.2.

Irnella] fortè vrnula.

Irpices]ita apud Varr.4.de ling.alij Ircipes.

Irquitallus puer] Hirquitalus s.in Hirquitali. Glossis Irquitalus νηπιώτατος:& Irquis πραγμᾶτ πᾶς. ἀρχηγέτους, vbi fortassè legendum ἄρχοντ ἀξιώσεις.

Ita me hercules) ita me Hercules.

Italos) vitulos.

Itali) ab Italis.

Italia]adde Thucydid.6.Varr.2.de re rust. 5.Colum.6.in prin.Virg.Æn.Dionys.1.Antiquit.11.Gell.1.Apollodorum in Bibliotheca Stephan.de vrbibus.

ab Attelido appellata) de eo nihil extat.fortè legẽdũ,ab Atte Lydo,quasi Attalia.Lydos aliàs in Italiam venisse constat ex Strabone 5.Herodot.1.& Dionys.1.

Itonida] Itonis.

Iubar] v.Varr.4.& 6.de lingua.

Iubere] adde Nonium in Iubere.

Iubilare]Idẽ Varr.5.de ling.alij Iobilare.

Iuge auspiciũ]Cic.2.de diuinat.v.Seruij fragmenta in illud, Primũ omen equos in gramine vidi. Iugetis enim,quod ex iunctis bobus fit.Id etiã obseruabãt ne proditurò magistratui disiũctis bub⁹ plaustrũ obuiã veniret.

cum iunctum) cum vinctum.

Iugere]v.Nonium in Tegillum, vbi vigere mullus,pro,iugere miluos.Glossis Iugit.κύπτει βοᾶ pro ἰκτῖνος βοᾶ.

Iuges] adde suprà Iniuges. Glossis Iugites συνεζευγμένοι.

Iugula]*Glossis* ἄστρον ἑπτάγωνος.

quasi nux iuglandu) aliter.v.Varr.6.de ling. quòd inter eiushumeros videtur iugulum.

Iugum sub quo victi] v. Liu.& Florũ. alia significatione Iugũ ζυγός, ἀκρωτήρια, ζυγοκέφαλον.

Iunium]*à Iunone*) Varr.9.de ling.à Iunioribus: quin & ipse Festus in Maius:adde Ouid.6.Fastor.& Macrob.1.Saturnal.

Iurare Flaminì Dialis fas non erat] Hinc illa verba Prętoris in Edicto perpetuo,sacerdotẽ vestalẽ & Flaminẽ dialẽ in omni mea iurisdictione iurare non cogam 10.Gell.16. adde Plut.Problemat.

Iurgatio]*iuris actio*)iuris agiũ.ita iurgiũ definitur in c. forus §. iurgium.de verb.signif. adde Nonium in Iurgium.

Iussa] Iusa.

Iusti dies,&c.] alia significatione Iusti dies sumũtur apud Gel.20.c.1. p Iustitio,id est iuris interstitione &cessatione inter litigatores.

Iuuenalia] Iuuenilia,non malè. nã vtrunq; Iuuenalis & Iuuenilis dicitur Glossis.

Iuuentutis sacra] Iuuentatis:adde Noniũ in Iuuentus,Iuuenta,& Iuuenilitas.

L*abes*]alio significatu Labes:iniure hiatũ terræ & χάσμα significat.l.15.§.2.11.Seruiⁱ.l. vlt.ff.locati:&Glossis Labes λύμη idẽ q. Lues.

Lacerare] *Lanius*) alia ratio Etymi apud Græcos à quibus κρεοπώλης.

Lacinia) v.s. Dilaniare.Glossis κρεασίδιον Lacinia,fimbria.

quod) quædam.

capitio) pectoris ornamentũ v. Varro.malè Nonio capitis ornamentum. (seductio.

Lacit] vide s. Adlicit hinc Gloss.Lecebra

Lacessere)v.j.Petissere.Non.in Lacessere.

Lactat) v.Nonium in Lactare.

Lacobrigæ]*Brigæ*]ex Arcobriga V.&ercobriga.Vrs.Cęterũ Bryga veteri Hispanica ling. oppidũ dicitur.hinc illa in Hispania oppida Arcobrega,Arabriga,Augustobriga,Cartobriga, Croliobriga, Deobriga, Iuliobriga, Lacobriga,Mirobriga,Midobriga, Merebriga,Nertobriga,Nemetobriga,Obriga,Segobriga,Tuntabriga,Talabriga,siue Alabriga, Turobriga,Vertobriga.

Lacuna]*lamam*) limam, alii λίμνην. Lamæ Glossis,πηλώδεις τόποι,id est Lutulenti loci.

lustrum) λουτρόν. v.j.Lustra..

Lacus]*eruendus*) fruendus.Vrs.

dilectu) v.s. dilectus.

Læna] militare vestimentum esse ait Nonius in Læna.

habitus] habitu.Vrs.

χλαίνω] χλανίδα.Vrs.

Lăce & Lici] dixi ad §. cõceptũ verſ. quũ enim, ibi, ſecũdũ veterẽ obſeruationẽ, Inſt. de obligat ex delicto: & ad leges XII. Tabularũ.

Lanea effigies] vide infrà Pilæ.

in) ad.

redactæ) ſedatæ: alij, relatæ.

Lanerum] Lauerum. (malo.

Lapidem] *ſi ſciens fallo*) Liu. 1. id eſt ſi dolo

Lapidicinæ] alij Lapicidinæ, Gloſſ. M S. meis, lapidicina, locus vbi lapides cæduntur, Græci λατομίαι ἢ λιθοτομίαι. v. 9. l. §. l. 13. §. 5. ff. de vſufructu. l. 32. de Iure dotium.

excinduntur) exciduntur. Vrſ.

Lapit] ita quoque apud Non. alij, Lipit, alij lipuit, alij lapuit, alij labit.

Larentalia] Laurentalia, alij Larentaria.

nutricis) alij inuentoris. Inuentor eſt pluſquam nutricius, qui expoſitos ſuſtulit & educauit. de expoſitis dixi ad Titulum de Infan-

Larentiæ) Laurentiæ. [tibus expoſitis.

Latinè loqui] *vt vix eius vlla pars maneat*) idem Polyb. lib. 2.

in notita) innoxia.

Latrones eos antiqui vocabant qui cõducti militabant] v. J. Stipatores, corporũ cuſtodes. hinc Nonio latrocinari, militare mercede.

τῆς λατρείας) τῶ λάτρου, ita Varr. 6. de lingua.

Latumias] ita Cic. 7. in Verr. hinc Gloſſ. Latomij, lapidũ ceſores. alij, lautumias legunt. v. in l. 9. ff. ex quibus cauſis maiores. l. 1. ff. de Aleatoribus, Senecam 9. declamat & 5. controuerſ. Sic Laumedon & Laomedon. Quin, paulò pòſt, Gloſſæ meæ manuſcriptæ, Lautomia, cuſtodia carceri: Lautumiæ Vincula, cathena, carceris cuſtodiæ: Lautumnũ, ſupplicij genus.

Laudare] *apud antiquos nominare*) & verbis efferre. v. Non. Laudare. Gell. 2. cap. 6. dixi ad legẽ Tenetur 6. §. 5. ſi tibi iter. ff. de act. empt.

Lauerniones] *deæ Lauernæ*) dea erat furum, quam, vt faueret, fures inuocabãt: vt & Græci ſuã προξενίδιον. ita enim Gloſſis Lauerna appellatur. v. Noniũ Lauerna. dixi etiã de Lauerna ad leges XII. Tabul. inde Gloſſis meis Laberna qui filios alienos ſeducit. Cęterũ Lauerna, caput ſine corpore. Auſonius, Carminum

ſolliti) ſolitos. (Lauerna.

luere) diuidere.

Laureati milites] *currum triumphantis*) curru triũphantes vrbẽ ingrediebantur. vt ouantes equo: ſequẽtibus eos, non militibus, ſed vniuerſo ſenatu v. 5. Gell. 6.

Lautia] Lauticia: v. S. Dautia, quæ ξένια l. 6. § 3. ff. de offic. Procõſ. & παρχὰ. vnde Xenophon in l. 18. §. 10. ff. de munerib. & honorib.

Lautulæ] Varro 4 de lingua.

Leĉtoſia] Leucoſia. ita Dionyſ. li. 1. alij Leucaſiam, vt Canterus 3. Nouar. c. 10.

Legimus aut ſcriptum, & &c] plures ſignificationes ſũ legere v. apud Noniũ in Legere.

oleam) olera.

glandemne) v. ff. de glande legenda.

Legio Samnitium] vide Liuium lib. 10.

circumdatam) circumdati.

iurauerunt) iurauerant. (gladiatorũ.

Lemniſci] Gloſſ. Lemniſcata, maior palma

faſcæ coloriſtæ) faſciæ coloriæ.

Lenones ab alliciendo] id eſt decipiendo, v. ſuprà Adlicit & Lacit.

Lepiſta] dixi ad Varr. 4. de ling. adde Non. in Lepiſtæ. Næuius apud Fortunatianum de Saturnio verſu, Ferunt pulchros pateras (alij, crateras) aereas lepiſtas.

Leria] Lęna alij λῆροι ornamẽta muliebria, de quo v. Pollucẽ, Heſychium & 6. Epigram.

Leuir] *vxoris meæ frater*] vxori meæ frater meus v. 9. Iſidor. 8. quaſi læuus vir: v. Non. in Leuir. Viri frater leuir. Græcis δαὴρ. l. 4. §. 6. verſ Viri frater ff. de gradibus. Gloſſ. ἀνδράδελφος.

Libella] v. l. Iudices. C. de Epiſco. audiẽtia.

Liberales] hinc noſtri, liberalia ſtudia, quæ ἐλευθέρια in l. 1. ff. de extraordinariis cogni-

Liberalia Liberi feſta.] [tionibus.

loquemur] loquuntur.

Liberata, &c] effata, liberata, defanata, S. Arnobi⁹ ſpatiola Tẽplorũ defanata ponebãt.

ponebant] XII. Tabularum authores.

Libertatis] *conſtructum*) conſtitutum.

Librilla] alij librilia. in eorum locum Fuſti balũ poſteritas excogitauit: de quo Vegetius. Cęterũ hic deeſt verbũ à quo regatur oratio.

Licitati] adde ſ. Inlicitatũ. hinc animoſè licitus in l. 29. ff. familiæ. de veſtibulo liceri. in l. 19. § 1. ff. cõmun. diuidundo. hinc licitatio l. 6. l. 22. §. 1. ff. familiæ. licitatione vincere. l. 9. ff. de Publicanis. ſuperiorẽ eſſe in licitatione l. 4. Cod. de vectigalib. & cõmiſſis. calor licitantis l. 9. ff. de Publican.

cõtẽdẽtes] hinc licitari Nonio, pugnare, rogare. Gloſſis Licitare ὑπερδιαπίπτειν Licitatio ὑπερδιαπαμοὶς & διακύρυξις. (dicta. 12. Gell. 3.

Lictores] adde l. 8. l. 23. ff. de manumiſſis vin

quod faſces virgarũ ligatos ferunt] hinc Gloſſis lictor ῥαβδοῦχος lictor ſũmus ἀρχιεραβδοῦχος à ligando Nonius detiuat. Hinc illud lictor colliga ad palum 12. Gell. 3.

parẽtes] apparẽtes v. J. Viatores. (λυπαποκχλίαι.

Limaces cochleæ] Vermes dicũtur Gloſſis &

Limitatus ager] de limitatis agris v. l. 16. ff. de adqu. rerum dominio: Iulium Frontinum de limitibus agrorum.

Limites] *in agris*) ſunt etiam imperiorũ limites l. 5. Cod. de annonis. ſeu limina: vnde poſtliminium dictum §. 5. Inſt. quibus modis ius patriæ poteſtatis.

terminũ] *duo præcipui limites*) Cardo à ſeptẽtrione in meridiẽ. Decumanus, ab oriente in occidẽtẽ per trãſuerſũ direct⁹, vt formã denarij faceret. v. 18. Plin. 33. 15. Iſid. 14. v. Siculũ Flaccum & Hygenum.

obliquus] v. Hygenum & Non. in Limũ obtorrum, & G. loſſæ Limis, obliquis oculis

Lingua] *pars corporis*) eo significatu sumitur in l. 1.§.1. Cod. de off. Præto. ibi linquis abscissis pœnas loqui.

differentia sermonis]hinc lingua Latina,Græca,Punica,Gallica.l.11.ff.de legat.3.

promontorij genus] lingua eo significatu accipitur à Liuio 5.Cæsare libro 3.belli Gallici.

Lingulaca genus piscis]Varro de lingua.

auguratrix]alij garrulatrix, rectè: lingulacæ Nonio verbosi & Locutuleiæ. alij etiam hic legunt, argutatrix,vt Canterus 4.c.28.

Litatum]*solutum*)solitum.

Liti cecidisse]litis.

Lituus] *liticen*)20.Gell.2.Ouid. 6.Fastor.di xi ad legem XII. Tabularum. Glossis Liticen ἱερατικητής.

effundit]effudit.

Lixæ]à lixa.id est aqua,Non.lixas deducit.

I.æbesum]adde suprà ab oloes,pro ab ipsis. alij Leibesum.sic in quibusdam denariis Casij Leiberras:in aliis Deidi,Opeimi,Seruetli. De vsu diphthongi ei vide Quintilianum, Nigidium apud Gellium : Longum, Terentium, Cicer.3. de Oratore:& in Seruianis schedis Lœbasi°, quia Græcis λοιβὰ res diuina.

Lotos]*tibiæ*)inde loton ꝓ fistula Athenęo.

Lucani]*cretosa*)ætherosa.alij ærosa.

Lucar]*quod ex lucis captatur*) capitur πλοῦτον εἰς δίας, sumptus in impensas scenicas. Plutarch.Problemat.διαζῆσαι ἀργύριον Glossæ. Item μὴ δὸς λοιπὸν λίσκου Liuius 3. Lucaris meriti (vbi male lucris meritis) donum mittite. Tertullianus aduersus Gnosticos, loquens de Iohanne Baptista, Truncatur, inquit, in puellæ salticæ lucar. Hoc adiiciendum,Tiberij temporibus, lucar histrionum coercitum. Quæ cum ita sint legendum hîc, non lucis, sed ludis.dicam ea de re plenius ad l.vnicam Cod.de expensis ludorum publicorum.

Lucerenses]*à Lucero*) à Lucomo. vide infrà in Lucomedi. alij, à lucumone vel à verbo Etrusco.Varro 4.de lingua.à Lucumone.alij à Lucretino.Asconius libro 3.Verrin.à Luco asyli,Plutarch.in Romulo.vt non immeritò huius verbi incertam causam originis scribat Liuius 1.

Lucetium Iouem]Glossæ λευκέτιος ζεύς.

Lucius]Idem Varro lib. 5. de lingua circa principium.

Lucomedi] *Lucomo*)alij Lucumone, qui & Lucmo Propertio.

Lucerenses] vide suprà Lucerenses.

Lucomones]*insestia*)festa.

Luctus]λύπειν)λύζειν.

Lucuntere]Lucentē,Lacuntē:alij Lucunter, Græcum λευκάνωρ ab aspersione albæ farinę. Dicitur & Lucuns,Lucun tis.Non.2.493.

Lues]adde Nonium in Lues.

diluens]dilues.

Luma]lima vel lina.V.Excusa magis placet.Nam à luma Varroni 4. de lingua, falces lumariæ.Glossis Luma Cotaĩ ὁμοῖα ἀ δυόμα λῶ πνες ποταμοχείτονα κηλεῦσιν, ἄλλοι κηλαμῶνα.

Lumbago]Glossis Lumbaga & Lumba.

Lura] lora.

Lucrones]à lucrando,Nonius in Lucrones. Glos.M S.Luricones, deuoratores: & Lurco, glutto.

Luridi]Gl.Lurida,pallida,sordida ἀκτερικά.

Luscitio]qui & Nonio luscitiosus,qui ad lucernam nihil videt.μειώλ. Glos. Lucinosus, qui Vespertilio aut parũ aut nihil videt:Iuri νυκτάλωψ,& luscitiosus.l.10.§.4.ff.de ędilitio.

Lustra significant lacunas] v. s. Lacuna:alij lamas legunt.

aprorum cubilia] vt & ferarum habitacula. Nonius in Lustra.

in lustris vitam agere] lustra enim pro lupanari, Nonio. Eidem, lustratus,luxuriosus.

tempus quinquennale) frequens in iure lustri mentio hoc significatu, id est pro quinquennij tempore.Glossis iustrum πεντατηρίς, Lustrale πενταετηρικόν.

Lustrici dies] vide Macrobium 1.Satur. 16.

nomina imponuntur] hinc Nominatio apud Tertullianum libro de Idololatria. dixi ad Non.in c.15.

Luxa membra] *Luxuriosus in re familiari solutus*] hinc mulier luxuriosè viuens in l. 15. ff.de Curatore furios. & aliis & luxuria in l. 40.ff. de damno. l. 1. ff.de ædilitio, impensa profusa.vide Nonium in Luxuria.

Luxantur]Sic & Nonius,Luxum,interpretatur vulsum, loco motum.

Lycophos]à λύκη.ea lux apud veteres:inde lycophos. (phis.

Lymphæ à Nymphis]Imò, Nympha à lym-

MAcellum]v.Varronem (differt autem à macellum,quod deminutiuũ à Macro, de quo s.Altellus. Nonius in Macellum) à macello Macellarius; Glossis ὀψωνιπάλης.

Mactus] *magis auctus*) Nam mactare magis augere.v.Non.in Mactare.

Maduſa]madulsa.ita in Pseudolo.

sit]satis.

Meandrum] Mæander. Nonio 2. 550.inde meandrata facies apud eundem. Mæandri meminit apud Virgilium libro quinto.

Mæniana] meniana Nonio . adde Varronem l.20. ff. de seruitutibus vrbanor.l. 2.§. cùm quidam 6.ne quid in loco publico.l.242. ff.de verb.sign.35.Plinium 10.& 34.c.6.9.Valer.12.15 Isid.3.& mœnianum Græcis ἐξώστης. in l.Meniana.C.de ædif.priuatis.

à Mænio]à Menio quodam Censore.v. de eo.v.Plin.34.c.5.

Mœsius]*oscos*)oscor vel oscorum.

Magister]magistrare vel magistrari.

vnde magistri]l.cui præcipua 57. ff.de verb. signif.magister etiã dicit Theophilo Tit. de succeess. bonorum. qui bonis debitoris vendendis constitutus erat à creditoribus.

pagorum]Glossarium, Magister Pagi ἀμφοδάρχης: adde Siculum Flaccum de limitibus agrorum.

pagorum societas)pagorum,curiarum societas Vrs. & Plaut. Aulularia, Nostræ qui est magister curiæ.adde infrà Vici.

societatum]l.4.ff.de Pactis.

vicorum] Sueton.in August. c. pen. & vlt.

collegiorum] Equitum.l. 2.§. 19. ff. de origin.iuris.l.de offic.Præfect.vrbi.

magistratus]l.57. ff.de verb. significat. vide Varronem.

dicimus]dicitur.

Magisteria] magistri v. hunc locum emẽdatum:s. Columna 121.

quæ]qui .

magis cæteris possunt]v.l.57 de verbor. sign.

. . . *linis*]hoc fortasse referendũ ad magisterium aliquod Apollinis ludorum.

contra ora . . .]fortè cõtra orationẽ alterius oratoris.

Magmentum]vide Varronem 4.de lingua. vbi de victu.aliud est autem Glossis Magmentarius μύρεψος. & magmentaria vasa, in quibus Magmenta & exta sacra imponebãt.

magis augmentum] maius augmentum.

Magni] Catonis, Atei, & Nepotis Catonis.

Magnum socerum.l.4.§ 6. socer magnus.ff. de gradibus,quem nostri authores prosocerum appellant.l.Is.ff. rerum annotarum. l.3. §.2.ff.de in ius vocãdo.l.146.ff. de verb. sign.

Magnam socrum] quæ & prosocrus.l.4.§. 6.versiculo, item prosocer.ff.de gradibus.

Maiestas]Glossis μεγαλειότης.

Maijs Idibus]*Mercurij ædes*)vide Liuium.2.

Mains Mensis]*Iunius*)vide aliud Etymon. s.in Iunium.

res diuinæ . . . . fiant solemnes] res diuina fiat Idibus eo mense.S.

Maior patruus]l.10.§.16.vers. patruus maior. ff.de Gradibus.

Maior amita]l.10.§.16.vers.Amita magna. ff.de gradibus.

Maior Auunculus]l.10.§.16. vers. Auunculus maior.ff.de gradibus.

Maior Græcia]adde Festo, vel, quòd propior Romanis esset Transmarina Græcia, eandem exoticam vocat Messenio Siculus seruus apud Plautũ non ex sua persona,sed ex persona Græcorum.

Maior socrus] . . . *iora auspicia*] id est maiora auspicia : quo vt intelligas,v. 13.Gell.4.

Maiorem Consulem] *Prætorem autem maiorem*)vide infrà maximum Prætorem.

Maledictores] *Hispania*) hoc quid sit non constat.

Maleuoli Mercurij signum] vide hunc locũ emendatum s. apud Festum.

Maleuoli] *Lanum qui item erat in Turdellis*) hoc quid sit etiam non constat.

Malleoli]*videlicet*)*scilicet*.

ij qui ad incendium] hinc Gloss.Malleolus σχοινος πυρίκολα. & alio loco πυρίκολα, adde Nonium in Malleoli.

Malluuium]malluuiæ.

pelluuiæ] vide infrà Pelluuiæ.

malluuium latum]*commentarijs*)cõmentario.

Maltha] hic pro pice sumitur: apud Nonium maltha mollis.Glossis Maltana.μαλάκκην.aliis, malthana.

Mamercus]*appellant*)dicunt.

Mamertini, &c.]Mamertini appellati sunt Messinenses.hac de causa A. vide Strabon.6.

ver sacrum]v. j. Ver sacrum.

Tauricana] Taurominitana.

cite] exercitum.

Mamilia Turris]vide j.October equus.

suburæ]suburæ.

Mamiliorũ familia]*Mamilia Telegonis filia*) Manilio Telegoni filio.ita legendum. intelligit autem Octauium Mamilium Tusculanum,Superbi generis & Latini nominis principẽ,de quo Liuius 5. Dionys.4. Qui primus ciuis Romanorum ex hac familia,L.Mamilius,C.Nautio & L.Minucio Coss.Liui°li.3

condidisset] est appellata.

Mamphula] *panis Syriacigenus*) Mamphul pistrinorum manceps, à Græco μαγειρώλης. Nec id mirum,cùm multa Syri à Græcis habuerint.

pistricem]dixi ad Varronem 4. de lingua.

valida] validam.

addas]nunc addam: vel,ad classem.

Mamphur]Mimphur.

in operibus tornandis] in Torno id Mamphur,quod in machina tractoria,sucula.

Mamurij]*cantibus*)carminibus.

latius]latus.

Manalis fons] locus obscurus, & fortasse mendosus.A.V.

spiciendus]spiciendus.

Manalem lapidem] Manal vel Manale,vel manalia apud Nonium in Trulleum c.15. numero 32.vt sit ostium manium & Orci.

Orci ostium] Ethnici orci ostia collocabãt iis potissimum locis quæ fœditatem odoris exhalabant.Verbi gratia in Auerno lacu.Cicero 1.Tusculanar.Plautus,Acheruntis ostiũ in nostro est agro. Lucretius, Tanua nec puteis orci regionibus illis credatur.

manalem etiam lapidem]. v.suprà Aquilices. Non.in Manalis lapis & Fulgentium.

protraherent]pertraherent.Vrs.

Manare]manat, ῥέει

mane] vide Mater matuta. Varr.5.de ling.

Manare Solem]*mane*)v. j. Mane.

Manum bonum]Idem Varro de lingua.numer.2.Non.in Manum.

. . . . . *olitos*]manare solem solitos, v.hunc

vide hunc locum emendatum s̄.Colum.124.

Mane] vide s̄ Manare:& Nonium in Mane.

à dijs manibus] v.j̄.Maneş dij.

mana] mania.

mater matuta] v.j̄.Mater matuta quæ Græcis λευκόθεα. adde Ciceronem 1. Tusculanarum:Nonium in Manum.

Manceps] adde infrà Mancipatio,s̄.Emācipati.

capiatur.]capit.conducit l.53.ff.locati.

idem præs] adde infrà Præs.

pro eo] pro quo.

Mancini fama] Mancini Tifata.

Manducus,&c] Manduci effigies in pompa antiquorum inter cæteras ridiculas formidolosasque præferri solebat.Vrs.

clare) quia pol clarè.

Manes dij] adde suprà Mane.

terræ neque] terrenáque.

Manuos] Manes.

Aelius Stilo] Aurelius vel Ateius.

&] vnde.

Maniæ] *dici ait*) dicunt.

appellant) vocant.

vt Mania,&c.] sunt qui Maniam laruarū matrem auiámque putent.

Manius agrum] Manius Aegerius Lucius: alij Manius Ægerius Nemonensem Dianam consecrauit:cuius Rex Nemorensis, eius sacerdos. ea autem erat Aricina.

consecrauit] id est ei signum posuit.

Asinius] Finnius.

initio] deest Vrsin.

Lucius] vide s̄.Lucinus,ita Varro 4. de lingua.

Mansucium] Mansucum.

Mansues] vide Nonium in Mansuetus & Mansues.

Mansuetum] vide Nonium in Mansuetus.

Mantare] vide Nonium in Mantat.

Iam ore] Iam ohe adeo,manta iam,hoc vide,vt cæcus animum aduentus angit.S.

Manticularum vsus] ad manticulandum astu aggreditor. scite quid prome, erue, erue. item,Educ.I, manticulator. ita me facti oppressit iugo.

manticula tactu] manticulatā astu, sanctiora addicis.iura iuranda.

Plautus] Planius.

extergeantur] manticulæ igitur etymon à mantilibus seu manticulis quibus extergentur:nisi hoc verbo mantile,quis putet iuramentum hic prouerbialiter definiri, quòd iuramento quotidianæ noxæ extergeantur. Vnde & à Laberio,emplastrum æris alieni.

Mantisa] *Tusca*) osca,imò Latina,pro manutensa,quod manu porrigatur, vnde mantesa,& mantessa.

Manubiæ Iouis] adde j̄. Peremptalia, de manubiis.adde Nonium in Manubias.

dicuntur) creduntur.

placidéque] placatæ.

superarunt) superorum.

Manum & mentum prouerbium] v. 13.Gell 18.Lycophr.Interpr.in Iambicis:Eustath.in 1. Homer.Iliad.

Manumitti] v.hunc locum emendatum s̄. pag.123.

Hunc hominem,&c.] vide l.23.ff.de manumissis vindicta.§.Caium li.1.Instit. Boetium in 3.Topic.adde s̄.Am.& Ambactus.

Mapalia] Gloss.Mappalia Καλύβαι.

poenicæ) punicæ.

solet solute viuentibus obiici] Seneca in Ludo,mera Mapalia fecistis,id est dissolutè egistis.

Marculus de minutiuum à Marco] ita legendum censeo s̄. in Altellus in fin.Glossis Marculus alio significatu & Marculū σφυρίον seu σφύρα σιδήρου & κόπανον,dominulus à domino,in l.41.§.4.ff.de legat.3.eadem forma, vt dicitur.

Marspedis] v.hunc locum emendatum s̄. Col.125.

imprecatiue sesita vallium] quidam pro,sesita,legit solita, & sic in precatione solitaurilium & Saturnalium 10.Turneb.15.

ne Messala quidem Augur &c.] fortè Marspedis,id est quod Martis puer aut filius.

Martialis campus] *Equiria*) vide Ouidium Fastorum. 3.

Martias kalendas Matronæ celebrabant)hinc illud proponitur in l. Sed si Vir 31.§. Si vir vxori munus immodicum Kalendis Martiis aut natali die dedisset,donatio est.8.ff.de donationibus inter virum & vxorem.

cœpta sit] cœpta erat vel est.

Martius Mensis initium anni.] v.Varronem 5.de lingua num.4.

Masculina] vide hunc locum s̄. emendatū col.120.

sed ἀρ] ἀρσενικὰ καὶ θελικά.

Masculino genere parentem appellabant antiqui etiam matrem]facit l.51.in fin.ff.de verbor. significat.

dixit Gracchus] huius orationis meminit Gellius.

malo Cruce] v.Nonium in Crux.

posteriorem) posteriore.

hunc frontem) v.s̄.Frontem. Nonium cap.3. in Frontem.

hunc stirpem) v.j̄.Spicum:Nonium cap.3. in Stirpem.

hanc lupum) v.s̄.Agnus.

hanc metum) v. j̄. Metus:Nonium cap.3.in Metum.

Idem cum in Popilium & matronas &]in populum & Mathonem A. in populum & ma-

tronas,eo exemplo instituto dignus fuit qui malo cruce periret.

Matellio] adde Nonium in Matella.

Materfamiliæ] qui & materfamilias. adde Nonium in Matronæ & Matresfamiliæ. l. 3. in fin.ff.de liberis exhib.l.195. in fin.de verb. significat.

appellaui] vocaui.

Mater Matuta] v.s̄.1.Manum.Glossis λευκοθέα,adde Nonium in Manum.

materiæ] materies.

Matertera] l.10.§. 14. vers.matertera ff. de gradibus.

mater] matertera.

Matralia] v.Varronem 4.de lingua.

Matrici] Mattici vel Martici, Mattici à magnis malis,non quasi Malaticij vt hic putat Festus,sed quia veteres ματύας τὰς σαγόνας vocabant.vnde etiam γναθῶνες gulosi.

Matrimes] v.j̄.Patrimi & Matrimi & Palin.patrimus.

Matronæ] v. hunc locum emendatum s̄. col.122.

in vehiculo descendere cogebantur) videndum num hęc pertineāt,ad ea quę de Vestali Claudia produntur,quæ patrem complexa de curru se detrahi passa non est.Cicero pro Cælio Valer.Max.4.Suetonius in Tiberio.2.

Matronas] *fere*) forté.

quibus stolas habendi ius erat] v.l.Vestis 23.§. vestimenta 2.vers.muliebria ff.de auro.Cic.2. Philipp.Sed citò Curio interuenit, qui te à meretricio quæstu abduxit,& tanquam stolā dedisset,in matrimonio certo collocauit.

Matronis aurum redditum] Liuius 5.& lib.6. Plutarchus tamen in Camillo donatum Appollini:Plin.33.c.in Iouis cella collatū scribit.

contulerunt ornatus) v.j̄.Polentis.

Matronis]v.hūc locū emendatū s̄.col.120.

Matula] l.25.§.10.ff.de auro argēto.Gloss. ἀρύταινα. vbi tamen legitur matulata:ea Matella Nonio.

Maximæ dignationis]v.j̄.ordo sacerdotium.

inter quindecim) decē cōstituuntur à Varr.4. & 6.de lingua,Dialis, Martialis, Quirinalis, Volcanalis,Volturnalis,Palatualis,Furinalis, Floralis,Falacer,Pomanalis, Adde Carmentalem ex Cicerone in Bruto: Portumnalem ex Festo:item diui Iulij & Augusti ex eiusdem & eorum temporum historia.

minimi habetur) minimè habetur.

Maximam hostiam ouilli pecoris] maxima hostia ouis:maxima victima. Taurus,Virgilius, & maxima Taurus victima,victimæ maiorū animalium:hostiæ,minorum.

ab animo placidiore) si compares cum suibus & capris.

Maximi Annales] *consecrasset*) confecisset. V.& Vrs.

Maximum Prætorem] Sic in carmein Marcij Vatis, His ludis faciundis præsit Prætor, qui ius populo plebíque dabit summum. adde Liuium lib.25.Macrob.1.Saturn.

quia] *qui quod in salutis augurio*) V. Ciceronem de diuinatione,Tacitum 12. Dionys.37.

Prætores maiores] v.s̄.Maiores consules.

Maximus Curio] v.Liuium.27.

Maximus Pontifex] *religiones*) religionem.

Vindex contumaciæ priuatorū,magistratuúmque]suspecta sunt hæc verba Pauli quibusdā, quæ tamen,minus quàm suspecta esse debēt. Nam &priuatorum contumaciam coercebat Flamen, si festis operabantur.v.Macrob.1.c. 16.& j̄.Præclamitatores & magistratuum.Sic apud Valerium Maximum Metellus Pontifex Posthumium Consulem,eundémque Flaminem Martialem ad bellum gerendum. Africam petentem,ne à sacris discederet,multa indicta,Vrbem egredi non patitur.

Me castor] *diceretur*) dicerent.

Meddix] Medix,qui & Medixtutichus.Liuio 26.& 24.malè apud Senecam 1. de Tranquillitate 3. Ceryx.hic tamen alij legunt Medistriticus.

Medialem]Medidialem:ita legunt antiqui, medidies pro meridies.

Mediocriculo] locus obscurus & mendosus emendatus s̄.col.121.

genere] gerere.

Medioxumum] medioximum Nonio,antiqui mediotumnus,à numero,vt à quoto quotumnus.

Mediterreum] *mediterraneum*) Gloss.mediterraneus μεσόγαιος,mediterranei, μεσογεωτικοί.

Meditrinalia] dixi ad Varronem 5. de lingua.numero 3.

diceret] dicere.

ceptum] conceptum.

Meditullium] τὸ Tullium, in hoc verbo extensio est vocabuli nihil significans. testis Cicero in Topicis.

Medius fidius]iuramenti species cōpositū ex Me & dius.Fidi⁹ ita Mecastor,Mehercules alij ex E compositam dictionē putant vt Eccere,Equirine,Ecastor.

Iouis filium id est Herculem] Iouis filius, id est Hercules MS.Vrs.

Et] vt.

Fidius pro filio] Varr.4.de lingua num.10.

Medullitus] adde Non.in Medullitus.Glos. Medullitus nomen, ἡ δονικώτατος.

Mesancilum] Mesancilum, Mesancylum, μεσάγγυλον,ansatas vocat Ennius.

Mælibea] *dicta*) vocata.

Melis] Meloas vel Melia.

à ligno mali] à ligno Melia.

Melo]v.s̄.Alcedo.

Melos] alia significatione sumitur apud Festum.

Meltom] ita lego Meliō, meliorē dicebāt.

Membrum

Membrum abscindi mortuo dicebatur]dixi ad Varronem 4.delingua.num.4.& ad leg.XII. Tabul.in quibus sic erat,Homini mortuo os sa ne legito,quo post funus faciat.

Memorare]*dicere*)hinc Glos. Memora εἶπε.

Memoriosior]Glossis μνήμων.

Mendicum] pro velo hîc: aliàs Glos. mendicus ἐπαίτης.

Mendicum]*quem*)quam.A.

Mensa]Messe.

mensam)messem.

Mensæ]vide hunc locum restitutum s̄.columna l.123. vt Festi verba intelligas, lege Pauli Epitomen,Macrobium 3.Saturn.

Mensarij]Liuius 7.Cicero pro Flacco, qui & Mensularij in l.si ventri 24.§.in bonis mēsularij.ff.dē rebus authorit.iud. Glossis τραπεζῖται Hi rationes publicas, vt argentarij, priuatorum conficiebant. vide Sigonium 2. de iure ciuium.11.Huc referenda frequens Mensæ mentio,de qua in iure & in l.4.ff.de edendo.l.47.ff.de pactis.l.5.§.1.l.19.§.1.l. vlt. ff. de Institoria.l.77.§.mensæ.ff.de legat.2.l.29.§.1. ff. de liberatione legata.l. 27. ff.de furtis.l.3. Cod.de Institutionib.Nouell. 137.14. Gell.2.

Mente captus]v.l.25.Cod. de nuptiis.

hominis potestate) hoc Festi Fragmentum supplendum est ex superiore Festi Epitome.

Mercedicius]Mercediuus.Glos. Mercenarius μισθοφόρος, μίσθιος.

Mercedonias]dies scilicet hoc est intercalares.Nā intercalaris dies,Mercedonius. Plutarchus in Cæsare,vel Mercidinº.Idē in Numa.

Mercurius]*destinabant*)festinabāt M S.Vrs.

Merendam]quasi medēdam ἄριστον δειλινόν.

pro prandio)Nonio verò merēda, post meridiem cibus.

Mergæ]*vt illæ se in aquam mergunt*)idē Varro 4.de lingua.numero 13.

Meritauere]v. hunc locum emendatum s̄. col.121.

Mertat pro mersat] v. suprà Exfuti. Non. in Mertaret, Mergeret. Mertare est etiā merentem facere Nonio,in Mertaret,pro merentem faceret.

Merum]pro solo hîc accipitur, vt & apud Varronem 4.de lingua num.11.& Noniū in Merum:& Glos.Merum ἄκρατον, μόνον, ψιλον.

Mesonem]Mœsonalij Mæson.v.Athenæum.

Mesine) Moesone.

Metaphoram] v. Quintilian. c. 8. c.6.vide hunc locum emendatum s̄.col.119.

Meta . . Hices)Metaphrastices.alij Metaphrasticen.alij Metaphrasi.alij Metastasi. alij Metabasi.vide emendatum hunc locum s̄. col.119.

Metari] vide Non.in Metari.vide Titulū Cod.de Metatis. hinc metatores l.3.l.5.Cod. de aduocat. diuersor. iudic l.9. Cod.de prox. sacror.scrinior.2.Vegetium 7. Cyprianum 1. Epistol.4.& Isidor.hinc metatus miles.

Metella]μίδιοι.

in re)in lege.

quasi mercenaria)hinc Glo. Metellus μίσθιος.

annalium vigesimo septimo]Annalibus.

Calones]v.s̄.Calones.

caculæ]v.s̄. Cacula.

dictum]dictum.

Metonymia]*tremis*]tremit.

Metus feminino]vide suprà masculino & j̄ Recto fronte:Nonium in Metus.

Migrare]vide hunc locum j̄.emendatum. col.123.

Militem] à mollitia. v.l.1.ff. de testament. militis.

κατ' ἀντίφρασιν] *per, antiphrasin.*

Milium]κίγχρος [Glo. miliū κίγχρος ἕλυμος. μελίνη]ita Varro 4. de lingua.

Millus collare canum] adde suprà Catulus.

Vobis]Nobis.M S.Vrs.

eritis]erit is.

Miluina] v.Solinum c.10.

Mina singulariter d . . .]Minam singulariter dici pro eo quod,Minæ, pluraliter dicimus, Curiatius author est. Item M.Cato in Suasione . . . mina colligi nulla potuit.

Minora templa] vide hunc locum emendatum s̄. col. 122. adde Varronem 6.de lingua.

templum.]v.j̄.Templum.

angulúsque adfixus]angulósque adfixos.

Minorem]*Delos*]Delus.

Dicæarchia]v s̄.Dicæarchia.

Minores & maiores inter cognomina feminarum]hinc Glos.minores μεταγενέστεραι. & minor μικρότερος,Si tres erant,dicebatur prima, secunda,tertia Seruilia:si duæ maior, minor, Seruilia.Liuius,Tullia minor: Horatius,Sagana maior.

Minotauri]vt & porci.vide infrà Porci.

Minucia]est)esset.

Minucia porta] Pauli est hoc fragmentum non Festi,vt superius.

Minuebatur]*familiam*)familia.

castroCereris)casto Cereris.dixi ad Varron. & ex Liuio 20.constat, à lugētibus Cerealia celebrari non licuisse.

constitissent]constituissent.

Minuitur populo luctus] vide col. 122.

gratulationi] gratulatione.

Minurritiones] minurrationes. Glos. minurrit μινυρίζει.

Minusculæ]Quinquatrus]v.j̄. Quinquatrº.

Minutum]μειοῦν] μινύειν.

Mirachidion]Miracidion.

Miracula] ita Nonius in Mira:miraculæ Varroni.

Mirior] idem Non. mirius magis mirum.

inquam tibi]tibi inquit.

Miseratur] adde Nonium in Miserari & Misereri.Glos.Miseratur,οἰκτίρει.

Moene]*per*]*pro.*

Moenia]*& alia*]& cætera.

Neruolaria]extant hęc in Sticho Plautina.

fungar]fungor.

Mola salsa]vide suprà Immolare. & Varronem. Glossis Molæ salsæ κρίθαι πεφρυγῶναι.

molitiones)molitores.

monendo)molendo.

Molestras]*ouiles*) ouillas vel ouinas.

Molucrum]μύλικρον) μύλακρον.

mola)rotæ.

vertuntur)verruntur.

Afranius in Virgine Ferme Virgini) ferme, Virgini tam crescit vterus, quàm grauidæ mulieri, vocatur molucrum, transit etiam sine dolore. Gabriel Faernus ita legit, ferme Virgini tam crescit vterus, quàm grauidæ mulieri, Molucrum vocatur, transit sine doloribus. Sunt autem senarij duo post verbum Virgini. Scaliger ita, ferme excrescit Virgini vterus tanquam mulieri.

Momar)Idem Isidor. Gloss. & Plaut.

vocat) appellat.

Momen]*si paruo possent*)si à paruo possunt.

Monimentum] momentum. adde Nonium in Momenta & Monimenti. adde l.2. §.6.ff. de religiosis.

Monitores]*qui in scena monent histriones*) ὑπο Σολεῖς. & qui opera rustica vrgebant. l.8. ff. de Instrumento, & apud Paulum sentent. 6. & qui dicentibus oratoribus præstò aderant, subsidij causa. Cicero in diuination. Plini. in Panegyrico.

Monodos]7. Plin.16.

Monstrum]v.l.38.ff.de verb. signif.l.7.in fi. Cod. de posthumis heredibus.

Prodigium]v.j̄.Prodigia.& d.l. 38.& d.l.3.

prædictum & quasi prædictum) prodictum vel prædictum.

ostentum)v.j̄. Ostentum.& d.l.38.

Morbosum]adde l.16 ff.de Ædilit.

Morbosum obiisse]obiisse: inde obitus.

ob Romam)vide j̄.Ob.

vadimonium obiisse) obisse.

esse)isse.

Mortis causa stipulatio]v.legem mortis causa.34. ibi, vt quid stipuletur. ff.de mortis causa donationibus.

Mortua pecudis]*Flaminicis*)Flaminibus.

sua morte extincta)id morticinium vel morticinum Varroni, & l. pen. ff.de via publica. Glossis Morticina θανάσιμα.

Mos est]v.Macrobium 3. Saturnal.

Mosculis]Moscillis.

Muger dici]*castrensium*)castrensibus.

Muginari est nugari] murmurare Nonio. Isidor. caussari: hoc verbo vsus Plinius in Præfatione.

Mugionia]ita Solinus 2. Mucionis à Mugitu. Varro 5. de lingua.

Mulciber]molliendo.

obtutu)obtuitu.

Muli Mariani]v.s̄. Aerumnulas.

Mario instituti)Marij instituto.

Mulis]*currui vehiculóque adiungi*) hinc mulæ charruchariæ in l.38.§.8.ff. de Aedilitio. & Rhedariæ.

Mulus]*tam sterilis, ea sit quã mulus*)hinc mulus ad generandum inhabilis dicitur in l.ædiles 38. Sed enim 7.ff.de Aedilit.

equi creetur)equus oriatur.

Mulleos]*quibus Reges Albanorũ primi*) quibus verò Imperatores Romani aliquando vsi Campagij Nouell.126.

allucinatos) alij alutocinatos. alij, lunatos, alij alutatos. Iuuenalis, Appositam nigrę Lunam subtexit alutæ. adde Horatium lib. 1. Satyr.6. ibi Nam vt quisque insanus. Tertullianum & Plutarchũ in Problemat. Scaliger ita, alij vncinatos: eo sensu, magistratu functi, mulleos: milites fulmentatos: cæteri Romani, Perones.

perones) iis vtebantur per niues & glaciem. Iuuenal. Satyr.14. Sidonius Apollinaris epistolar.4.

tibialis) Tibiatim S. id est ad mediam tibiam. ita erant genera omnia calceamentorum, qualia Turcarum hodie. Tertullianus in libro de Pallio, Impuro cruri, purum, aut mulleolum inducit calceum.

mullãdo id est suendo) quid si à mulli à rubro colore? vt, Isidorus & Dion.

Multam]*pœnam quandam*) pœna quidam.

pecuniariam) multa, pecuniaria pœna hic, olim non ita. l.aliud.131.ff.de verb.sign.

maximam multam)v.j̄. Ouibus.

quia non licebat)v.j̄. Peculatus furtum publicum.

æstimatúrque bos] v.j̄ Peculatus ouibus: & s̄.Aestimata.

Multifariam] Gloss. πολυτρόπως πολυμερῶς. Eadem forma Totfariam à Varrone, dicitur & Glossis Difariam διχῶς. Trifariam τριχῶς Quadrifariam τετραχῶς, τετραπλῶς. Septifariã vide Nonium.

in multis locis fari] in partibus multis. Nonius.

Mundus appellatur]*etiam dicitur ornatus muliebris*] vide ff.de auro argento & mundo, v. Nonium in Mundus. Glossis κόσμος.

Atteius]Attius.

pater]patre.

idem loco]vide hunc locum emendatum s̄. col.122. adde Macrob.1. Saturnal.16.

Volcanalia]Volcanali.

ex iis, qui intrauere, cognoscere potuit] vt ex iis qui intrauere cognosci potuit.

Commentariis iuris ciuilis]v1.3. Gell.18.l.4.§.1.ff.de verb.signific.

ille eius]illi eius.

per eos dies] adde infrà Religiosus. Præliares dies, Prohibere Comitia.

Mundum]

Mundum]*eo tempore*)eo die.

Munem] pro officio hîc: apud Nonium Munes consentientes ad ea quę amici velint.

immunis)vide suprà Immunis & Impetũ.

Muneralis]Muneraria.

Muneralis lex vocata est, qua Cincius cauit] vnde Cincia lex,de donis dicitur Liuio 3.4. Arnob.2.Tacito 11.13.& 15.Ciceroni in epist. 1.ad Atticum. Plin.lib.5.Epistol. ad Valerianum.adde l.1.ff. de extraordin.cognition.ad legem Cinciam scripsit Paulus librum singularem, vt constat ex inscriptione legis 29. ff.de legib.

neque) Neu.

Neque) neue.

roga)rogato.

fuerat)nec fuerit.

Municeps] Gloss. πολίτης. adde l.1.§.ff.ad Municipalem.

item qui in Municipio à seruitute se liberauit) item quem municipiũ à seruitute liberauit. Nam & ita apud Varronem 7. de lingua, à municipio manumissi.

Municipalia sacra)id est,municipiorum,

conditam)acceptam.vt j̃.

Municipalia]*adfuissent*]assuescent.

Municipium]adde suprà Municipes. & l.1. §.1.ff.ad Municipalem.

Acerrani)Corani.

Arpinates.)Vrzinates.

Bononienses)Bobutinienses.

Munitio]Molitio.

morsicatio)mortificatio,vel mollificatio.alij morsificatio. adde Nonium in Morsicam.

Munus]vide l. munus 214.ff.de verborum signif.

donum)vide d.l.214.

Murciæ deæ] Liuius 1.Varro 4. de lingua. & Plutarch. in Problemat. adde quæ scripsi de murcis & murcia ad l.4.§. eum qui 12.ff. de re militari.

Murcus) murtus. Nam à murteto murtia primùm,Varro,Plin.Plutarch.& Metæ Murtiæ in Circo apud Tertullianum de spectaculis.Apuleius apud Varronem,Intimus circus ad Murtim.

Murgisonem] Murgiso tãquam Moriciso.

Muries dicebatur]Glossis Muria, ἅλμη.

dehinc)dein.

Muries est] vide emendatum locum suprà col.124.

in seriam coniecto] seriæ dolij genus l.15.§. 6. ff. de Vsufructu. & dixi ad leg. 206. ff.de verborum signif.

addent)addunt.

Murrata portione] vide quæ dixi ad l.16.ff. de Tritico,vino,&c.

duodecim tabulis cautum] dixi ad L.XII.Tabular.

Murricidm] murcidum. V. lego muricidum,qui mures tantùm audeat necare.Μυόκτονον Græci appellant.

Plautus] in Epidico.

Murrina] murrhina Nonius. dixi ad l.16. §.1.ff.de Tritico.

nectar) vide j̃.nectar.

Mussare]vide Nonium in Mussare,Mussitare Gloss.γρύξαι.

Mussabant]mussabat.

Mustricola] forma calcei dicitur in l. sed etsi 5.§.si magister.3.ff. ad l.Aquil.l.Itẽ quæritur.13. §. item.4. ff. locati. Mustricula verò Glossis,machina ad stringendos mures, quæ & Muscipulum & Muscipula iisdem μυάγρα καὶ παγὺς ὀπὶ μυῶν.

Muta exta] vide emendatum hunc locum suprà col.123. non muta igitur, ex quibus aliquid diuinationis animaduertebant:putà si ab incendio, veneno, aut alio tali periculo cauendum esse respondisset augur: aut si finium diminutionem portendi dixisset. Id enim ex Festi fragmẽto facilè potest intelligi.

Mutini] vide emendatum suprà col.121. dixi ad l. XII. Tabul. adde Tertullianum Apologet.c.24.Arnobium 4. Lactant.1.c.20. August.4.de Ciuit.Dei 11.

Velis]Veliis.

Mutini]*prætextatis*)prætextis.

Mutire] vide suprà Amussim. Est autem mutire, ne Mu quidem audere facere γρύζειν Muttum, Gloss.γρῦ. adde Nonium in Mussare.

Myoparo] ita Nonius. alij Mioparo. adde infrà Parones.

Nam & Midion, & Paron]Nam & Myson & Paron,inde Myoparo. nauicula pyratarũ, Nonio.Inde Parones Cercuri.

Myrmilonica]murmilonica.

ipsum)vsu.

Myrtea corona]vide j̃.Oualis.

. . . *vt patri sui*) huius fragmenti initium,vox Mancipatus: cuius restitutionem vide suprà col.121.

M . . reip. . pub.] hoc fragmento quid sit Munus explicat:cuius restitutionem,vide suprà in Munus.col.123.

M . . . letabarum]huius fragmenti initium, Mille vrbium: cuius restitutionẽ vide suprà col. 123.in Mille vrbium.

N*Accæ*]emendatur suprà col.129.

nauci] vide j̃.Naucum.

id est)id quod est.

Nænia)ita Nonius, & Gloss.Græcè Nenia ἀτονία alij Nænia.dixi ad Varronẽ.vide hunc locum s̃.col.125.

aiunt)autem.

dicitur)dictum.

νέτον *extremum dicunt*) νεάτον. alij νέστην extremum intestinum dicunt.

νέτη] νεάτη alij νήτη.

Nænia est] *Plautus*) fortasse in Truculento.

Nænia silua]emendatur suprà col.130.vide Varronem 4.de ling.vbi de Parthis.

Nancitor]emendatur s̄.col.129.

in XII]id est in legibus duodecim Tabularum,vbi dixi.

prædatus)prædo.V.

quis)qui.

nancitur)nancitor.

Nanum]emendatur suprà col. 135.

situlum Barbatum)Glossis Bardatus(legendum Barbatus)ναῖνος. τὸ σκεῦος. Iisdem Atnanulus ἅγιον ἱερέως σκεῦος,κειμήλιον.

pomiliones)pumiliones.vide 19.Gell.13.

Napuras nectito]vide infrà Nectere.

Napuræ,feniculi]funiculi.

Nare]vide Nonium in Nare.

dictum)ductum.

nauis)auis.

Nares]*flamus*)flamus.

Narica] Narita.νηρίτης. vide suprà col.129. eadem νηριτάια.

muriaticam)muriatica.

in vasis stagneis)id est stanneis:vnde nummi stagnei in l.9. §.2.ff.ad l.Cornel.de falsis. adde Senecam 3. de ira. 35. Proinde non ferēdumquod vir doctus putat,stagneum vas, incrustatum vas esse.

Naricam bonam &c.] Bonam naricam , & camarum & tagenia, Echinos fartos , conchas piscinarias.adde 32.Plin.8.alij legunt,& canatam , & comæquinas fartas & conchas piscinarias: alij, sequamicam & comacinas. de sequamica vide 4.Strabon. Vetus liber,& canatum,& tagumaquinas.

Nassa] Gloss. κύρτος ἁλιεύτικος. Nassæ meminit Paulus 3.Sentent.c.66.

piscatorij)piscatoria.

Plautus)in Milite.

Nassiterna]Nasiterna Nonio (& Fulgentio infrà) à naso. vnde Nasiterna genus vasis aquarij ansati , qui & ansa.de ansa vide l.26. §.1.ff. de acquirend. rerum domin.l.21.§.4. ff.de furtis.

quo equi perfundi solent) vide quæ scribam ad l.4. in prin.ibi. qui aquam equis spargūt. ff.de his,qui notantur infam.

Ecquis huc effert nassiternam cum aqua sine suffragio]Ecquis huc adfert nassiternam cum aqua sine suffragio.

suffragio) suffragium hîc opinor , instrumentum,quo equorum aqua perfusæ suffragines curantur. suffraginum fit mētio apud Isidorum.

truilos) Trulleos,apud Fulgentium. Tryllæ dicuntur in l. 19. §. 9.ff.de auro, argento.

perfusos)pertusos.

Natinatio] vide hunc locum emendatum suprà col.128.

M. Cato] in originibus, fortè, qui scripserat audito tumultu Macedonum , Etruriam & cæteros natinari,id est tumultuari.

Natio]vide emendatum suprà col.128.adde l.31.§.21.ff.de Ædilitio.

Cin] Cincium huius sententiæ authorem esse ait.

Nauali corona]adde 5.Gell.6.

Cn.Pomp.]vide 16.Plin.4.& 7.c.30.

Naualis scriba]*esset*)esse.

columbaria)columbar.alij in columbari,id est in vinculo colli.

remigent)rem geminent, vel remi eminēt. Turneb.id enim Columbaria.

Naucum] Nauci vide suprà Naccæ,& infrà Noægeum.

quod in oleæ nucis,quod intus sit]quod in olea nucique intus sit.A.

in fabulo]in fabæ hilo.

iuglandum] iugulandam. de Nuce iuglande,vide Macrobium lib.7.Saturnal.

Tunicularis]cunicularia,

sed)&

illic)illuc.

Naucus] Naucis , Nauci , vide suprà Naccæ.

Nauia est]*iussit Rex cotem ac nouaculam*) historia nota ex Liuio , Cicerone 1.de Diuinatione. Dionysio 3. Plinio 34. capite 5. 1. Valerij 4.

ficu] forte ruminali, de qua Plinius 15.capite 18.

. . . *tas*]Nauitas pro Nautas.

Cato in ea quam scripsit] fortè aduersus M. Acilium:adde j̄.Penatores.

cùm ait nauitæ, vinum atque oleum] Fortasse is locus est quem Plinius tradit 14.cap.13.Cato cùm in Hispaniam nauigaret , inde cum triumpho rediret, non aliud vinū bibi,quàm remiges.

Nausci]*fit*)sit.

Naustibulum]*videtur*)alij, videlicet.

Nautea herba granis nigris,qua coriarij vtuntur] Nonio Aqua de coriis. Glossis Nautea, ὀσμὴ βύρσης.

à nautea)à nausea.

T.in S.)T.& S.

Plautus Artemone] Fortè Curculione , vel Casina. aliàs hæc Plauti Comœdia non extat.

Nautiorum familia] vide Dionysium libro 6.& Seruium 3.& 5. Æneidos. huius loci restitutionem vide suprà col.128.

Bruti) huc fortasse pertinet quod Florus refert libro 12.

Nauus]vide s̄.col.129. Glossis εἰδήμων,Nauiter,ἀπευθάμως.

Nebulo]

Nebulo]vide suprà col.127. adde Nonium in Nebulones. Gloss.Nebulo,ὁ τὰ ἴδια λάθρα καταφαγών.

Nec coniunctionem]*disiunctiuam*) Idem fatetur Augustinus in Grammaticis præceptis, quod tamen non faterentur nostri:de quo vide Alciatum in l.si quis 133.ff. de verborum significat.

ab antiquis pro non) l.1.§.si ad fiscum 18.ff. vt legatorum nomine l.3. si duo 10.ff.de Carboniano.

esit)vide s̄.Escit:& j̄.Superescit, ibi carcer custos nec esit.Turneb.

si adorat)vide suprà Adorare, adde Varronem 8.de lingua.

Nec mulieri]vide suprà col.127.

Neci datus]vide j̄.Occisus.

Necerim]Necim.alij nec im.vide s̄.col.126.

Necessarium]*Opillius*)Opilius.

prohiberi)prohibere.

Necessary] Gloss.Necessarius οἰκεῖος) ἀναγκαῖος *in quos necessaria officia*)vt hæreditas quam liberis debemus. v.Instit. de heredum qualitat.

Nectar]adde suprà Murrina. Virgil.1.Æneid.id Plinio 14.c.16.Nectarites.

Nectere]*naturas*)Nepuras.v.suprà Napuras.

Nefasti dies] hic locus sanatus ab Vrsino. suprà col.128.vide suprà, Fasti:Varronem:Ouidium,Macrob. Porrò Nefasti Glossis ἀποφράδες.

Nefrendes] vide Fulgentium Placiadem. vide s̄.col.126.

nebrundines)nefrundines.vide j̄.Rienes.

Negibundum]alij,negabundus. vide suprà col.127.

Neglegens] neclegens.

electum)dilectum.vide suprà Dilectum.

Neclegens]neglegens.

Neminis genitiuo casu]pro nullis: adde Nonium in Neminem.vide suprà col.126.

in Erechtheo)fortè Ennij,In Erectheo,sunt versus:de qua Tragœdia vide 6.Gell.16.Macrob.1.Saturnal.

non miseret neminis] hîc duæ negatiuæ pro vna accipiendæ, vt apud Nonium in Negatiuas duas:& in l.duobus negatiuis. 237.ff.de verbor.significat.

Nemo]vide suprà col.126.

Nemora]ἐν νέμει σκιε)ἐν νέμεϊ σκιερῷ. ὅμα εἶ) ἐναὺ . . .)παρὰ τὸ νομὰ εἶ) ἐν αὐτοῖς.

Nemut]*cùm ait*) fortè Cato.

Nepa]idem Nonius in Nepam. vide suprà col.128.

. . *scorpius*) idem Nonius. Glossis Nepa σκορπίος, & alio loco γίνος σκορπιός.

Plautus]in Casina.

Nepotes]*luxuriosæ vitæ homines*] vide s̄.col.127.hinc Gloss.Nepotatus ἀσωτία.

quòd non magis) aliud Etymon adfertur ,à Nepa, quæ deuorat omnes filios, vno excepto.

quod natus post sit patri,quàm filius]Quidā putāt Nepotes à Græcis νέποδας appellatos.nam & ita Theocrito Idyl.7.Eustath.Odyss.δ.

Tuscis]hic locus restitutus ab Vrsino s̄.col.127.in Nepos luxuriosus.

Nepus]Nepurus.vide s̄.col.124.

Nequam aurum] vide s̄.col.127.ἀχρεῖος, cui opponitur homo frugi & diligēs:de quo l.11.ff.de periculo & commodo rei vend.

Nequeunt]nequiunt, vel nequunt. alij nec eunt.vide s̄.col.126.

Nequinates]vide suprà col.35.

Nequinont] alij neque nūc A. sic j̄.Prodinunt,pro prodeunt, Redinunt, pro redeunt, Obinunt,pro obeunt.

solinunt)id est solent:ex hoc loco verisimile fit mihi infrà in Solino, non consulo,sed, idem quod soleo,legendum.

Liuius in Odyssea)Homeri Græca verba.

Nequitum]vide s̄.col.127.

præterquam)per quam.

Neruum]vide suprà col 127.

ædepol)eo pol.

Ne si]vide suprà col.128.

Nexum]dixi ad Varronem.

nexi danto)nexi datio.

nexi liberanto)nexi liberatio.

Nictare]vide suprà col.134.

nexari]nictari.

in Macchoco pone)in Maccho copone.

scribet)scribes.

nictabere)nectabere.

pugilem)pugile.

nictit canis)inde Nictaculus apud Varronē 4.de lingua.

venenox)venox Apta solet:si fortè feras ex nare sagaci Sensit, voce sua nictit, vlulátque ibi acuté.

nictit)nictu.

vnde)& vnde,vel & inde.

gannitio)vide s̄.Gannitio.

Niger]vide suprà col.134.

Nihili]vide s̄.Hilum.

Ningulus]pro necullus.vide s̄.col.134.

Niquis]*sciscito*)vide j̄.Sciscito.

scita plebis)vide j̄.Scita plebis.

quicquam)quisquam.

Nixi dij] vide Nonium c.1.in Enixæ numero 281.vide s̄.col.134.

signa)sua.

M.]Manius.

quæ) qui vel quæ.

Nobilem] adde Nonium in Nobile suprà col.134.

per g)pro C.

gnobilis)ignobilis. Gnobilis pro nobilis. Glossis Gnot,legēdū Gnouit, οἶδεν, ἐπιγινώσκει Gnotu, legendum gnorunt, γνώσιν, διάγνωσιν.

Gnaturat γνωρίζει. *Gnarurem* γνάεμεν. *Gnaritur*, γνωρίζεται.

gnobilis) ignobilis.

hic suus) hic suam.

gnobilis) nobilis.

in Virgo) in Virgine.

incendunt) incedunt.

gnobili) nobili.

Noctiluca] Gloss. Noctícula, malè, cùm legendum sit Noctiluca, ex Græca interpretatione, quæ inibi est ἐκάτη νυκτοφάγουσα.

Nœgeum] vide s. col. 134.

à nauco) vide suprà Naucum.

Nomen] vide s. col. 133.

Nonarum] sumpta hæc ex 4. Verrij, de quo vide Gellium 5. c. 17. Liuium 6. Ouidium 1. Fastorum. Plutarch. in Problemat. Macrobium 1. Saturn. vide s. col. 135.

nuptiis) nuptiis MS. Vrs. vide Macrob. 1. c. 15.

Noncolæ] Noncolæ.

Non omnibus dormio] Species prouerbij.

à Cipio quodam) & ita 9. Epistol. Cicer. vbi malè Capius. Cipiorum familia Romę à Cipio fortè orti, cui cornua esse nata finxerunt. Ouidius 15. Metamorph. Valerius 5. c. 6. Plinius 11. c. 37.

Nonuncium] Latinis etiam Dodrans. Theophil. §. 5. Inst. dè hæred. instit.

teruncium) Latinis Triens.

Nothum] vide Nouellam νόθον. vide suprà col. 137.

Spurius patre natus] Spurius incerto patre natus. A. nisi Spurium patrē, pro incerto accipias. vide Quintilian. 3. Plutarch. in Probl. Instit de nuptiis.

ex concubina) ex captiua Onesia Seruium Tullium natum ferunt. Claudius Imperator in Oratione Lugdunensi, serua natum, non credidit. Liuius, contrà, Dionys. 4. ideò Seruij prænomen illi impositum, quod serua natus. adde Plinium in libro de Viris illustribus,

Spurius Tulli tribulis) Sp. Tulli Tiburtis.

maluimus) malumus.

Oclisiæ Corniculanæ] Oclisiam Corniculam.

Nouæ] vide suprà col. 133.

proximæ) proximę.

vbi) vbe.

septem) alij quatuor. Triginta curiæ erant: septem hoc loco nominat Festus, & tamen quatuor tantùm referuntur. adde de Titia & Tifata ȝ. Tifata & Titiensis. de Faucia, v. Liuium lib 6.

Velitiæ) Velienſis.

Noualis ager] vide l. 3. §. 2. ff. de verborum significat. vide s. col. 133.

T. Sicini] hic locus restitutus ab Vrsino s. col. 133. cuius dictio initialis, Nauti consulatu. & T. Sicini Volsci.

Nouendiales feriæ] Nouendialia. Gloss. ἐννεαημέρου γινομένου ἀγῶνος. adde quæ dixi de Nouendiali sacro, ad Nouell. 115. c. 5. & ad Nouel. 133. c. . vide suprà 26. 135.

more) monte.

Nouerca] vide hunc locum restitutum s. col. 133. adde quæ dixi de Nouerca ad l. 4. §. 6. ff. de gradibus.

augendæ) arcendæ, vel accersendæ. V. alij arcessendę, vt in l. 39. §. 1. ff. de legat. 3. vel arcendæ, id est petendæ, quærere: vt s. in Abarcet.

Noxa] Glossis ἀμία. dicitur & iisdem Noxatio. adde Theophil. §. 1. Inst. de noxalib.

lex iubet noxæ dedere) l. 7. §. 1. ff. quod vi l. 1. §. noxæ. ff. Si quadrupes. Glossis Noxam (legendum Noxę) dedit εἰς κόλασιν δέδωκεν, εἰς ἔδιναις.

Noxia] Glossis ἁμαρτία. adde ȝ. Obnoxius.

pœnam) pœna.

Melanippo) Menalippo.

Chereſtato) chereſtrato.

mulieris est) muliebrem &: vel muliebris.

Nuces] hic locus Festi restitutus ab Vrsino s in col. 132. in Nuces flagitantur nuptis.

nouæ) nouæ.

nuptis) nuptiis, vel à nuptis.

Nuculas] hic locus Festi restitutus ab Vrsino suprà col. 132.

Prænestinos] prænestini, vel prænestinas, vide Liuium 10. & 13. Macrob. 3. Saturnal.

Nudius tertius] vide hunc locum Festi restitutum ab Vrsino suprà col. 130. Glos. τριδιαμεσινὸς Nudiustertianus.

Numam] vide hunc locum Festi restitutum ab Vrsino suprà col. 132. in fin.

Numella] vide Nonium in Numellæ.

Numen] sumitur & pro ornatu apud Nonium.

Numera Senatum &c.] Cœlius 8. Epist. ad Ciceronem: Cùm posset rem impedire, si, vt numeraretur, postularet, tacuit. sic apud Dionys. Halicarnass. 16. Lucius Cornelius ab Appio postulat, διαριθμεῖν τὰς γνώμας. Plinius in Panegyrico: Consulti omnes atque dinumerati sumus. & Cicero 5. ad Atticum, consule aut numera.

deuidantur) referuntur.

quamuis) quam is.

inductus) inductis.

Numerius] adde Nonium in Numerius c. 4. numero 319. & Fragmentum de prænominibus.

Nu . . .] hic locus Festi restitutus ab Vrsino s. col. 131. in Numero, vel Numerus, adde Festum in Numerum.

numero te expurgat timor) numero te expurgasti. ita legitur apud Nonium in Numerū.

fuce) fuge.

Ei) e. vt.

Nuncupata pecunia] vide s. Graue æs.

nexum) vide s. Nexus, & apud Varronem

receptáque) quod.

Nundi-

Nundinalem cocum] vide hunc locum Festi restitutum ab Vrsino suprà col. 172, hinc Nundinalis cocus, qui nono die, & in nouendiali coquit.

Plautus)in Aulularia.

Nuper]*nouiter*) nouiper. hinc Glossæ Nuper, νεωστί.

Nupta verba]*Discolo*)Dyscolo.

Nuptam]vide suprà col.130.

Nuptias]vide suprà col.131.

ratio]pactio.

caput nubentis obuoluatur]vide j̄.Obnubit.

vocarunt]vocarint.

parenstam,paricam.

Nusciciosum]alij luscitiosus. dixi ad l.10.§. 4.ff.ædilitio.

Popilius]P.Opilius.

Nomades]vide suprà col.135.

OB] de hac particula vide 4. Gell.17.

vnde obsides pro obfides, qui fidem patriæ præstandam dantur] Glossis obses. ὅμηρος, ἀντέχυρον vel ἀντενέχυρον.

aliàs pro ad]vide suprà Mortem. vide infrà Oboritur.

Ob]*accensi*)incensi.

obculit]obtulit.

ob iacent] vide j̄.Obiacuisse.

Obos]*testatus*]testatum.

Obacerare]vide suprà Acus.

aceratus] vide suprà Aceratum & Nonium in Acerosum.

Obambulare]adde j̄.Obigitat.

Obdere]*opponere*) Glossis Obdit,Obicit.

opperire] operire. adde Festum in Obducere.

Obescet]obescit.vide suprà Escit.

Obesus pinguis] Glossis παχὺς, Bassus.(legendum Obesus) Grossus, Crassus. iisdem παχὺς, ὑποκοριστικῶς, Bassulus. vbi legendum obesulus. Sic Nonius Obesum pro vberi & crasso,gracili & exili.adde 19.Gell.7.

Obherbescere] alij obhebescere,alii obescere.

Obiacuisse]adde suprà Ob præpositione.

Obigitat] *ambulare*) vide suprà Obambulare.

Obinunt]*obeunt*)vide suprà Nequinont pro Nequeunt.

Obitu] *pro aditu*) adde Nonium in Obitus.

Obiurare]*obstringere*)astringere.

Pantasilea] Pentesilea.

Obliteratum] alij obliteratur. adde Noniũ in Obliterare. Glossis Obliterat, λήθη περιτρέπει, obliterata, ἐξηλημμένα. sic Gellio 19.c.7.Obliterata gens,pro obliterata.

Oblucinasse] Oblucuuiasse. adde Nonium in Hallucinari.

Obnectere, obligare maximè in nuptiis frequẽs est]obnectere,obligare,nexis mancupiis frequens est:vel,nexi mancupij.

Obnoxius]*pœnæ*) penè,malé.id enim à Noxa, quod est delictum,suprà. adde Gellium 7.c.17.

Obnubit]vide j̄.Nuptias.

Nuptiæ]Nuptias.

operitione]opertione.

Oboritur]*ob quo ad*) vide suprà ob.

Obpuuiat]*à pauiendo*)vide infrà puls.

Obrutuit] obrutuit ita Nonius in Brutum.

Obsecrare]adde infrà Ob vos sacro.

Obsequela]vide Nonium in Obsequium.

Obsequium] vide infrà Prosequium.

Obseruasse]adde Nonium in Obseruare.

is] is qui:V. bis.Vrs.

obseruat]obseruasse id est.

Obsidionalis corona] vide Plinium 22.c 3.4. 5.6.& lib. 7. cap.28. Dionys. 10. & 11. Valer. Max.3.c.2.2.Gell.11. & 5.c.6.Fulgentium Placiadem:Liuium 3.

aliísque]aliquot.

Romæ]Romanus.

vicies]vicesies.

singularis]singulis.

Obsidionem potius dicendum quàm obsidium] adde Nonium in Obsidio.

quid haud]quidem haud.

Obsidium]adde suprà Ob.

apud]ad.

vt in]vti.

Obsonitauere] *de lege Orchia*) Ne legi Orchiæ.

qui antea &c.]quia antea per se cænitauere:postea centeni obsonitauere.

postea centenis]postea denis.A.

Obstinato] *perseueranti*)pro iusiurandum.

de decem hominibus] adde infrà Sacramento.

captus stupris]cutitus : alij intercutitus stupris.

flagitiis]flagitatus.

Obstinet]*se celo*]de cælo.

Obstitum violatum]Obscitum.adde infrà Pura vestimenta.

Obstitum Cloatius]Obscitum Cloatius.

attactúmque de cælo) vide infrà Fulguritum.

qui)cùm quid.

videri)videre.

Obstitum obliquum]*ex augure*)exaugere.

Obstipolúmue)obstitúmue,obstipo lumine.

Licinius Imbrex)Cæcilius in Imbres.

Imbres]vide suprà Imblex.

Obstrudant] *Obstrudenti*) obstrudere lentis aliquid quoad pectam sedens.

Ob vos sacro] pro obsecro vos.adde suprà Obsecrare.

Sub vos placo]vide j̄.Sub vos placo.

Occare] adde Nonium in Occationem & Occationis. Glossis occat. βωλοκοπεῖ.

Cicero] de Senectute iuxta æditionem Petri Victorij, & vt citatur à Nonio in Occationem.

Occentare]*putatur*)putabatur.

quia illam]querelam. Vrs.

Occentassint]idem verbum refertur in XII. tabul. vt refert Cicero 4. de republica, teste Augustino lib. 2. de Ciuit. 9.

cautus]candus, malé.

quia illam]querelam. Faërnus. A.

Occisus] *à cædendo dictus*) à cædendo & ictu. Vrs.

necatus]adde suprà Neci datus.

Occupaticius ager] vide hunc locum Festi restitutum ab Vrsino suprà col. 137. adde & infrà Possessiones. Cæterùm notandum est occupaticium agrum, de quo hîc, differre ab occupatorio, seu Arcifinio, id est occupato pulsis hostibus, cuius meminit Aggenus Vrbicus. adde Nonium in Occupare.

qui desertus à cultoribus]Glossis occupatiua, καταλιμπτικά.

Ocimum]ocymum. vide Nonium in Ocymum & suprà col. 137.

ocimum]ocymum.

α]α.

Ocius]*dicta à nostris*) dictitant nostras.

ὠκὺς]ὠκέω.

Ocius]*dicta à nostris*)dictas nostras.

collationis]consolationis.

Ocrem]*patria*)petrita. Scal. 4. in Varr.

ocreæ]ocriæ. Varro 4. de lingua.

Octauiæ]*decemuir*) Decemuirum.

October equus] *qui in campo Martio*) vide j̄. Paribus.

ad Turrem Mamiliam] adde suprà Mamilia Turris.

cauda) quod a: vel coda.

ab Ilio sunt oriundi]vide suprà Equus.

deseratur]differatur.

Menzanæ Ioui) qui sit, quærendum. alij, Meni zana, id est Mense Iouis.

Oculatum]*Plautus*)in Pseudulo.

item opse]in Truculento.

. . . . *dolo &c*] vide hunc locum restitutum suprà col. 135.

osculatum]oculatum.

Ocultissimum]*carissimum*) adde Nonium in Oculitus.

Plautus]in Curculione.

Oenigenas, *vino genitos*] œnigenas, vnigenitos, Vrsin. nam œ pro v antiquis vsitatum.

Offectores]vide suprà Infectores.

Offendices]*Choriola*)coriola.

Offudas] offritias vel officias, vel offucetas: alij, offucias. Placidus in Glossis offucias.

Oleagineis coronis ministri triumphantium vtebantur]vide 5. Gell. 6.

Oliuetam] Oliuitam, in Schedis suprà col. 230. vide Nonium in Oliuitatem.

nullam]nullum.

Ollic]*olli, illi*]vide s̄. Ab oloes.

Oluatium]olus atrum.

Omen]adde Nonium in Omen.

oremen]ormen.

quod auibus]quod non auibus.

Omentatus in Odyssea] omentans Liuius in Odyssea, de hac Cicero in Bruto. vide Schedas suprà col. 226.

in Pylum] reperitur hic versus lib. 1. Homeri Odyss.

aduenies]deuenies.

Opalia] vide Varronem 1. de lingua Latina: Macrobium 1. Saturnal. 10. is autem erat XI v. Kalend. Iun.

supplicatur]supplicant.

Opilio]Opilo.

genus auis] vide j̄. Opunculo. est & Glossis opilio, αἰπόλος, Caprarius.

Opima spolia]*tenénsque falcem*)adde infrà Saturno.

quæ]quod.

Consiua]adde j̄. Præfericulum.

terra]natura.

paulo . . . *trina*]paulo minus DXXX. tantum trina. Sigonius. id ita esse euincunt Fasti Consulares.

Viridomaro]Virdumaro.

duci hostium . . .] non sit, Ad ædem duci hostium detraxerit. Quod autem omnia solita non sint ad ædem Iouis. Sigonius.

bouem) boue.

compelli reges)Pompilij regis.

legem opimorum spoliorum) Initium esse puto dictionis explicatæ à Festo: nisi sequenti coniungas, Vt qui opima lege: vel infrà, optima lex.

ædis)æris.

habeat)habeant.

neque scitur)neque quod scitur.

vt qui opima)vt qui optima.

Opiter] Placidus in Glossis, Opiter est qui obito patre, auo viuente natus est: vel fortè legendum Obiter.

obitu patris]obito patre.

Oppido]adde Nonium in Oppido.

vel quod]vel quod oppido.

Oppidum] adde l. 239. §. 7. ff. de verborum signif.

Ops]*opulentum*)aliàs pro dea sumitur, vt s̄. Opis.

inops . . . *Concedit*) inops, sed etiam cops, vt is cops edit.

Optima lex] adde suprà Opima spolia.

ius]eius.

M. Fa-

M. Fabij Voluſinæ gentis]M.filij Voluſi nepotis. V. vide Liu. 2.
propter]poſt
dici]adiici.
Optio]*ſed in re militari*)addè l.6.ff. de bonis damnat. Taruntium Paternum lib.1. Militarium in l.6.in pr.ff.de iure immunitatis: adde Nonium in Optiones.
Optionatus]*haſtas donaticas*) addè s. Donati cæ Cereris.
Opunculo]opiniculo. V. opuncato.
opilionis genus cantus] vide s. Opilio.
Orae]vide Nonium in Ora.
quam expediam]qua me expediam.
Orare]addè Nonium in Orare.
oratores qui nunc legati] dixi ad Varronem. addè Nonium in Orator. addè j Oratores.
face verò]Tum face verò A·
Orata]Gloſſis Aurata χρύσοφρυς *oriculas*. alij oriculas. Catul. Oricilla:
Itaque Sergium) Sergium oratam ab orata piſce vocatum refert Varro 3.de re Ruſtica: Macrobius libro 3. Saturnal. Cicero 2.de Finibus. & 1.de oratore, & 3. officiorum, 9. Valerius 1.9. Plinius 54.
Oratores]*dicti quòd*)aliud Etymon vide ſuprà in Adorare.
alij pro legatis appellant] aliàs Romani legatos appellant. addè Nonium in Orator.
Legatus ſum)legatus miſſus ſum.
Cælius]Cælius.
miſit)miſſi.
pro decretoribus]pro deprecatoribus.
exoratorſim]exoratur.
ſi quid oritur]ſi qui oratur.
ſertis & loci veteribus) & pro diſertis elocutoribus.
cauſam quoque eorum] cauſam, orationes, diſſertationes quoque eorum.
Orca]addè Nonium in Orcas. Gloſſis orchæ ἐλαίαι ὄπτιμαι.
ficaria] viuaria vel fictilia. alij færaria, vt ſint vaſa ad defecandum muſtum.
Orcheſtra]vide lib.5. Vitruuij 6.& 7.
qui nunc pla....] qui nunc Planipedes, &c. ita dicti, quòd non in podio, ſed de plano agerent, opponuntur mimis, vt pedaneis, curules. Auſonius, nec de mimo planipedem: nec de Comœdis hiſtrionem.
Orchitis] vide Virgilium 2. Georgicorum 15. Plin. 1.& 3.
orcus]vide Varronem.
Oreum]*exemplorum*]exempti.
Vragum)Vrgum. Lipſ.3.quæſt.20.
Ordinarium]*credant*)tradant.
Ordo ſacerdotum]10. Gell.5.
Dialis)vide s. Maximæ dignationis.
ſupra]ſuper.
omnes]is.
Dium)Dius vel Dium.
Oreae]vide s. Aureas & Aureax.
permitti)promitti.
deprandi autem Leonis) id eſt famelici.
oreae]oreas.
equos)equus.
ornatus]*aut gladiator*) vide Senecam 4.Natural.1.
Oſcilla]*os cælare*) alij os cillere, id eſt mouere.
in quibus homines ſe per funes iactant) vide Higinium, Tabula 130. & lib. 2. de ſignor. cœleſt. hiſtoria, in verbo Arctophylax: & interpretem Arati, in verbo Canis. ita oſcillum fiebat ab Athenienſibus, addè Macrob.1.Saturnal.& Seruium 1.Georg. Cæterùm oſcilla Gloſſis σορία.
Oſcillum]*ait*)dicit.
cælare)celeres.
cumarum)funium.
Oſcines]*aues*)alites. vide s. Alites.
aut)alites.
ac)aut.
immiſſulus) miluus. alij Immuſſulus. addè s. Immuſtulus.
pica autem) Picus autem.
Oſcinum augurum]*cecinit*)crociuit.
Oſcum duas]*leges Oſcæ*)leges oſcitæ.
id eſt ſacratæ)Imo adſcitæ.
opicum)quid opici homines, vide Gellium 2.c.25.11.c.16.13.c.6.
Oſculana pugna]Auſculana pugna, alij Aſculana: depugnata fuit aduerſus Pyrrhum, teſte Plutarcho. Prouerbium de iis qui victi vincunt.
ambo)amabo.
Oſtentum]*præſens*)Pentheus preſto Cerritus nobis ſe ſtupens vltro oſtentum obtulit.
irridetis)irrides.
aſportatur) adoptatur.
Oſtia]*ab exitu Tiberis*)ad exitum Tiberis.
Oualis]vide Plin.15.c.26.5. Gell.6.
myrtea)vide ſuprà Myrtea.
Ouantes] *geminata o litera*) ab oue Plutarchus in Marcello: ouãtes ἀπὸ τῆς ὄϊς. Dionyſ. lib.5. deducit.
Ouem maſculino]v. j. Recto fronte. Non. in Oues. addè Gell.11.cap.1.
ouibus duobus)vide j. Ouibus.
Oufentina]Ofentina.
Oufente)Ofente.
Oufentinae]*Lucretius*)Lucillius.
Ouibus duabus]ouibus duobus.
autem)triginta.
peculatus crimen)vide j. Peculatus, & s. Æſtimata.
boues centenis)vide ſuprà Multam.
ſuprema)vide ſuprà Multam.
Oxime] *ociſſime*)ocyſſime.

Pacem] *pacem à pactione*) idem in l.1.§. ff. de pactis.

Pacionem] *paciſci*) vide Nonium in Paciſcunt.

paceo]pacto,paco.Gloſſis Paco εἰρωνεύω.

Pedidos ſordidos) *quia παῖδες*] fortè à pedib. ſeu pediculis.vide ī.Pedibus obſitum. Is autem videtur eſſe qui Nonio Pæminoſus, ac mali odoris,à pedore:vbi vereor ne legendū ſit Pedidoſum non peminoſum.

Pagi]*aquæ*)fontes.

Paginæ]*figuntur*]figantur.

Palatium]vide Varonem 4.de lingua.

alij]vel.

Palanto]Palante.

ex Hercule]& Herculem.

Palatualis]*ei deæ*) quæ & Palatica Varroni 6.de lingua:& Palatia lib.4.

Pales]*parilia*] vide infrà Parilibus & Popularia ſacra.

Pancarpiæ]dixi ad Nouell.105.c.1.

Pangere]vide s̄.Impages.

vel figi]id eſt figi.

Panibus]vide s̄.October equus.

Pantices frus]Pātices fluxus.V.adde Plaut. in Pſeudolo.

Panus]*panicula*)panucula, quæ & panula, Nonio in Panus.

Papiria]vide locum Feſti emendatum ab Vrſino s̄.col.144.

Pappe]. . . *ò quoque &c.*]vide hunc locum s̄.emendatum col.145.in Parare.

factus]ffs.

Pararium æs]*quod pro binis equis*) quod pro paribus, id eſt, binis equis dabatur.Ita Feſtum ſcripſiſſe puto.facit vox Paribus infrà.

Paribus equis]adde ſuprà Pararium æs.

Parici]Paricidi.vide Quæſtores.

id autem]indemnatum.

Parilibus]alij palilibus. vide ſuprà.Pales, & infrà Popularia ſacra. adde Varronem 5. Ouid.5.Faſt.

Parmulis]*Bruttianis*)vide ſuprà Brutiani.

Parones]*myoparo*)vide ſuprà Myoparo.

Parret]Paret. ita Cicero Diuinat.in Verr. ſi paret, & libr.4.& Inſtit. de act.& pro quo Theophilus,condemna eum Iudex.

Parſi]*in eadem oratione*) in oratione ad lites Cenſorias.

Partus]*pro naſcendo ponitur, & pro parato*) vt partus ita partitudo & pactio dicitur: vide Nonium in Partus.

Nævius]Ennius.

malè parta malè dilabuntur] Prouerbij ſpecies.

Parum cauiſſe videri]alij,patrauiſſe,videri. ita omnino legendum, de quo plenius dicam aliquando ad l.3.in verbis,non videtur. ff.de his quæ in teſtam.delentur.

Paſcales oues]adde ī.Paſſales.

ignaro Terentino]in agro Tarentino.

Terentino]vide ī.Terentum.

Paſcito linguam]Peſcito linguam.Ambroſius 3.de virginibus velandis, Gentiles idolis ſuis reuerentiam tacendo referunt. adde l.5.Cod.de his qui ad Eccleſiam confugiunt, vel ibi exclamant.

Paſſer[*ſtrutomellum*)ſtruthocamelum.

Paſtillum] *libi genus rotundi*) Gloſſis πρόχισκος.

Patagium]adde Nonium in Patagium.

Patalem]Patulum.adde ī.Propatulum. In ſacrificiis id requirebatur, in tauro,vt diuerſa cornua haberet, & latè paterent) quemadmodum in oue, vt duos dentes haberet cæteris longiores:ſuprà Bidental) ab eo patales boues.Plaut.Ego ruri amaxari me mauelim patalem bouē. Græcè πιτυλεῖς:v.Athenæū 9. & πιτνοὶ Heſychio.

Patellæ]adde Nonium in Patellæ.

velut capidul. . . .]vide ſuprà Capis, capidis. & capidunculorum meminit Cicero 1. paradoxor. & 3. de Natura, Varro 4.& 8.de lingua.

Pateram]*perplouere*)perpluere.

Pater patrimus]vide ſuprà Matrimes & Patrimes,& ī.Pairimi.

Patres Senatores]adde ī.Patrocinia.

Patricios Cincius ait]Cincij opinio vera fortaſſe fuit tum, cùm primum Patricij à plebeis in ipſo initio vrbis Romæ fuere diſtincti. Gloſſis Patricius ἀπατρίδης,αὐτόχθων εὐγενής,Patricij πρόγονοι.

Patrimi]vide ſuprà Matrimes & Patrimes, & Pater patrimus:& ī.Rica.

ex ſpina alba)ex pinu.

qui facem præferret] vide s̄.Facem v. ī.Rapi ſolet.

Patrocinia]vide Dionyſ.6.

Patres]vide s̄.Patres.

Pauciens]paucies.Nonio.

Paueri]Pauera.

Pauimenta]vide s̄.Obpuuiat & ī.Puls.

Pectenatum]Pectinatum.

Pectuſcum]Petuſcum.

quia)qua.

aliquos)aliquot.

Peculatus eſt]adde ſuprà Depeculatus.

vt pecunia)vide s̄.Abgregare.

noxij]noxiæ.

pecore multabantur]vide s̄.Ouibus.

Peculatus id eſt] adde Multam: Ouibus & Æſtimata 11.Gell.1. hoc caput Verrio & Feſto, indignum eſſe putat Antonius Auguſtinus.

nihil præter pecora habebant)conſtat primos nummos æris à Seruio Tullio ſignatos ouium boúmque effigie:vt ait Varro 2. de re Ruſtica,& 4. de lingua 18.Plin.3.

Peculatus furtum publicum] *duarum ouium*) vide

v.s.Multam.

ea lege) eam legem

T. Menenius & Sestius Consul] falsũ est antè hos consules, aut etiam antè Tarpeiam legem æs non fuisse signatum. Quidam Argẽtum paulò antè primum Punicum bellum: alij, sub Seruio.

Tarpeia lege] ea cautum fuit, vt duas oues aut xxx.boues multa nõ excederet. Lege verò Menenia oues decussi: boues centussi æstimati.

bos centusibus] v.s.Multam.

Pecunia] Pecuniæ, addes.Abgregare: Peculatus, peculium.

Pedarium senatorem] alius est à Pedaneo iudice qui Glossis χαμαιδικάστης.

Pedem struit] Glossis φεύγει.

Pedestria auspicia] *nominabantur*) appellabantur, vel arbitrabãtur, vel nominabantur.

Pedibus obsitum] *pedicosum*) pedidosum, ad de s. Pædidos.

Liuius] Næuius, Nonius.

Pedulla] quæ & Pedalia.

ΠΕΔ] πέδια.

Pegasides] Pegides.

appellatæ sunt] appellatus est. Vrs.

Pelligni] *Volsini*) Volsimi.

Pacinus à quo pacinates] Pecinus à quo Pecinates. Alij, Picinus à quo Picentes, adde j. Picena Dionys.r.

Pellicum] pellitum.

Palluuiæ] adde s.Malluuium & j.Polubrũ Glossis παδιπτης Pelluuium.

Penatis] *proportio*) portio.

Penatores] *nautas*) natiuitas vel nauitas. vide s.Nauia.

ficiscedarum] ficedularum.

Pendere pœnas] adde s.Dispẽsatores Gloss. πίνειν τιμωρίας.

penem] codam. v. infrà Peniculi.

cœnis puris] Cœna pura qua fungebãtur cũ in casto Cereris essent. Glossis ἀφοσίδωτον, πᾶ ἐσταυὸ.

Offa penita] v. infrà Offam penitã. Arnob. 6.

Peniculi] v. infrà Peniculi.

Tunicularia] Cunicularia.

compellas] compellat.

circumtectuas] circumtecta.

Penem caudam] Penem codam. v. Non. & j. October, Peniculi, Penitam. Cicer. 9. Epist. 22.

Penetrale sacrificium] adde s. Hercæus Iuppiter. Glossis Penetralia ἐνδότατα.

Penetrare, penitus intrare] ac per vim: v. Festum in Penetrare. Glossis, Penetrat διατρέχ.

Peniculi] *caudæ*) codæ. v.s.Penem.

Penitam] pœnitam. v.s.Penem.

offam] v. suprà Penem.

Pennas] *pesnas*) v. infrà Poesnas.

cæsnas] cæsnas.

Penora] *eorum*) earum.

penarius] penarium. Gloss. Pœnaria cella & Promontorium (legendũ Promtuarium) ταμεῖον Cæterùm penus & penum dici author est Nonius. Glossæ Penum ὅπερ εἰς πόσιν ἢ βρῶσιν συναθροίζεται. v. Titul. ff. de penu legata: 4. Gell. 1.

Pentathlum] *quinquartium*) quinquertium. v. infrà Quinquertium.

Penus] *intimus, &c.* (intimis tegetibus septus.

Vestalia] ea fiebant V. Id. Iunij.

Perbitere] Præbitere. v. Nonium in Perbitere.

Plautus] in Pseudolo & in Pœnulo.

perire] præire.

Percunctatio] *per o solere scribi* (& ita quoque apud Nonium in Percontari & Percõtat Gloss. Percontatio πύσμα. Percõtatur πυνθάνεται.

per cuncta visit] percunctari sit: vel, per cũctas res it.

Perditum] *interit* (interiit.

Perediam] *Plautus* (in Curculione.

Peregere] Peregre.

Peregrina sacra] *aut euocatis Dijs* (v. 28. Plin. 2. Macrob. 3. Saturnal. 9. Seruius 2. Æneidos ad illa verba Excessere omnes adytis arísque relictis. adde l. 9. §. illud notandum 2. in fin. ff. de rerum diuis.

conlata] conata vel coacta.

Peregrinus ager] v. Varronem 4. de lingua.

Peremere] Perimere.

Peremne] puto legendum Peremnere, vel Peramnare: nisi τὸ Peremne, aduerbij loco sit positum.

qui amnem] v. j. Petronia amnis & Spicum. Ciceronem 2. de diuinat.

Peremptæ] *imperfectis* (interfectis.

Peremptalia fulgura] dicta à peremendo, id est prohibendo. v.s. Peremete. vide infrà Postularia fulgura.

Gracchus] Granius.

vt] aut

manubiæ] s. Manubiæ.

omnia] omina.

Perfacul] v.s. Facul.

& per se facul] & per se, Facul: id est tã simplex Facul, quàm compositum perfacul.

Perfugam] *sui voluntate*) sua volũtate. vnde Glossis αὐτόμολος.

transfuga] v. l. 3. in fin. ff. de ficariis: l. 8. §. 2. 38. §. 1. ff. de pœnis l. 19. §. 8. ff. de captiuis. l. 7. ff. de re militari.

Pergite] *Vergilius*) Eclog. 6.

Perimit] Peremit.

Permissus] adde j. Pro & Promissus.

aries] agnus.

Perpetem] Perpetim.

Perpetrat] Perpetat. Glossis Perpetrat κατεργάζεται. Perpetratio Κατέργασις.

imperia qui decimus patris Spartã deponere, &c.) i mpetria qui.alij,imperio quiti.& in Nyptris Spartanũ repedare inſtat,id ſi perpetrat.Quo loco π Quiti,idẽ quod potuerunt. Sic Gloſſis Quiuit ἐδυνάσθη.

decimus) detinui.V.

deponere) reponare.V.

Perſicum] Plautus in Amphitruone.

Perſicus] Perſibus.ſic j.eodem: & Varro 6. de lingua:addè j.Sibus

nihil deconciliare ſibi, &c.) Nihil de cõciliares illi, niſi quid perſibus ſapis.

eſt) adſt vel adeſt.

Perſillum] *rudiculum*) à rudere dictũ.ſignifi cat autem globum piceum vel picatum. alij Ruduſculum picatum.

quo) & quo.

Portunalis) Quirinalis.

vnquet) vnquit.

Perſonata] v.Liuium lib.7.

à perſonatis) actam à perſonatis.

ponere perſonam)ad id cogebantur exſibilati:cuius rei exemplum extat apud Macrob.2. Saturnal.7.vbi de Pylade hiſtrione.

Pertiſum] v.j.Redarguiſſe.

Pertuſum] *cum ventrem*) cum dicitur.

Peſeſtas] *Interpretatores*) Imprecatores:alij inter precationes.

cæteris) aliis.

poſſint) poſſit.

Peſeſtas] Peſtitas.dicitur etiam Nonio Peſtilitas.& Gloſſis Peſtimus λοιμοφόρος & Gell. 19.c.7.Peſtilenta loca & in lege 4.Cod.de ædilitiis actionibus,peſtilis fundus vel peſtibilis fundus.

Peſtiferum fulgur] v.j.Poſtularia fulgura.

Petauriſtas] qui & Mechanici.Eſt autẽ Petaurum,tabula affixa parieti,ad quam Gallinæ veſpere volatu ſe recipiunt vt pernoctent. adde Nonium in Petauriſtæ.

πρὸς ἄνεμον) πρὸς αὔρας.

Petilam] *ſubſtrictam*)inde Nonio Petilũ,tenuè & exile.

interpretatur) interpretantur.

Petimina in humeris iumentorũ vbera] Gloſſis Petumen κτήνους ἔλκος. Eſt & apud Nonium Petico genus morbi.

Petiſſere] *ſignificabat ſæpius petere*) Et tamen Priſcianus lib.8.vbi de ſpeciebus verborũ tractat, negat huiuſmodi verba faceſſo,capeſſo,laceſſo,arceſſo frequentatiua eſſe,ſed deſiderativa.

Petoritum] v.15.Gell.30.

Petrarũ genera duo naturale, &, poſt, alterum manufactum] *altè delata, &c*) altè elata. Specus petriſque ingentibu tecta.

ceteriſque)petriſque.

vbi ego ſepta petris) vbi Echo ſepta petris.

quæ Iouis) qui locus:alij,quæ domus.

Petronia amnis] *profluens*)perfluens.

peremne) v. š. Perenne niſi vtrobique legendum Peramne.femininè antiqui enuncia bant.vide j.Spicum.Nonium cap.3.in dictione Amnem.

Petrones] Petroneſi.

rupices)addè j.in Squarroſi.Tertull.de pallio, ille apud rupicẽ & ſiluicolã & mõſtrorũ eruditorẽ ſcrupea ſchola eruditus & pòſt, paſſiuitas offert libertinos in equeſtribus,ſubuer buſtos in liberalibus:dedititios in ingenuis, rupices in vrbanis,ſcurras in forẽſibus,paganos in militaribus.Idẽ in Apologetico ca.21. rupices & adhuc feri homines. & lib.de Anima capite 6. Animæ rupicum & Barbarorum

Petulantes & petulci] *crebro petunt*) ſic à petendo petulantiã dici teſtis Cic.4.de Republica. apud Nonium, in Petulantia dicta eſt. & Gloſſis Petulantia προπέλεια.

exiliuit) exiluit.

pedicus) pedibus.

Phaſcola]Paſcola.alij Paſtola,alij Phacella.

pernas) penas vel peras.

Piacularia auſpicia] *quæ ſacrificantibus*) cum ſacrificabant.

decidiſſet) cecidiſſet.

Piacularis porta] *Cloatius*) Cluentius.

cum ex ſacro) cum ex facto.

vt aliquæ) vt alicuius.

Piari] Nonio Piare, eſt expiare, purefacere cõdere,cõſecrare,eidẽ in dictione Piem procolere & cuſtodire:& Pium, religioſum. Gloſſis Piacula ἀποτροπάσματα, ἁγνιάσματα, Piatur ἁγνίζεται,καθαίρεται iiſdẽ ἁγνίζω Piago, Purifico ἀποτροπάζω Propiaculo expio,ἀποτροπασίειν Piaculũ.Quin apud Noniũ,Piare,idẽ plerunq; quod Inquiare & cõtaminare. hinc Gloſſis Piacula μολύσματα. Eſt autem iiſdem Gloſſis μολυσμὸς Contagiũ,Inquinamentũ à μολύνω quod eſt Attamino,Cõtamino,Inquino,Polluo,Inceſto. Id ipſum etiam cõfirmãt eędem Gloſſæ,quibus Piacula λύματα, quod eſt Inluuies & καθαρσία.

Piatrix] *ſimulatricem*) alij ſimpulatricẽ:alij ſimilatricem.

alij ſagam) v.j.Præſagitio & Non.in Sagæ.

expiatricem) Iuuenal, ecce auia ac metuẽs diuũ matertera cunis exemi puerũ, frontémque atque vda labella Infami digito, ac ſpumantibus ore faliuis Expiat.Gloſſis Expiare ἀποτροπάζειν.

Picati] *inſpeciem Sphingum*) idẽ apud Heſych. φίκα, φίγα, φείγλα.

Phicas) Picas.ſic Alpes dicimus, Pilippum, Triumpum.

Picena] addè š.Peligni.

Picta] *antea vocabatur purpurea*) atque ita quàm Liuius 30. appellat pictam togam, lib. 31.purpuream vocat.

T. Papirius) L. Papirius.

Pictor Zeusis] *anum*)deest.

γραυῦ]alij γράνην.

addere . . .tulerit,&c.]ad id retulerit.& ineptia pari & nullius prætexto nomine.

Prætoris)auctoris.alij,Poetæ.

Picum auem] vide Nonium in Picumnus est auis.

à Pico rege Albanorum]vide Vergilium 7. Aeneid.Ouid.14.Metam.10.Plinium.18.

quod dissolutus sit)quod is solitus.

Pierides]*quo*)quod.

Pietatem vt deos cæteros colebant Romani] vide Ciceronem in libris de legibus. Cæterùm quid Pietas,vide Nonium in Pietatem.

Pietati ædem ab Acilio consecratam]Acilium Glabrionem intellexit: de quo v. Liuiũ 40.

quondam quædam quæ patrem suum inclusum carcere mammis suis clam aluerit.)Idem Valer.5. c.4. Higinus Fabul. 254.

impunitas]impunitus.

concessa)concessus.

Pigere interdum pro tardari] inde Piger. sic Glossis Piget ὀκνῶ,Piger ὀκνηρός. adde Festum in Pigrare.

Pignosa]*pilesi*]Palisi,alij Plualij.alij,Pinasij

Pila quæ parietem sustentat] Glossis Κρηπήδωμα.

Pilæ]v.Macrob.1.Saturnal.7.

ex lana]v.s̃.Lanæ.

Compitalibus]v.Macrob.d.loco.

inferorum]alij inferiorum.

Pilani]*Pilis*]genus teli est.v.10.Gell.25.

Pilare & Compilare]v.s̃.Compilare.

plures]fures.

fures piletas] fures πειράτας. alij, plures.alij, fores.alij,fures φιλητας.

Pilat pilos habere incipit]pilis vestitur:Pilare vt Plumare dicitur Nonio.

Pilates]Pelastes.

Pilea] in neutro, est etiam fœmininum. v.Nonium in Pileus.

pugnare) militare.

Pilentis]*contulerunt*]v.s̃.Matronis.

Pilumnoæ poplæ)Pilumni populi.

hostes)hosteis.

Pimpleides]Pipleides vel Pepleides vel Pecteides.

subtilitatem]alij,fœlicitatem.alij,facilitatẽ.

Pipatio]*clamor plorantis*] hinc Pipiare apud Tertul.1.aduers.Valent.sumitur pro,plorando vocem emittere. apud Nonium verò Pipulum,conuitium.

Piscatorij ludi]*mense Iunio*]ita Ouid.6.Fastorum.alij Kal.Sept.vt Varro 5.de lingua.

id genus pisciculorum datur ei deo pro animis humanis] idem Varro 5.de lingua.Ouid.3.Fastorum.adde infrà Pollucere merces.

Piscinæ]*obtuso ore*]id est obtunso

res est]reses.

Pistum à pinsendo] adde suprà Coquum. alij legunt,à pisando. Est enim Pisare Nonio frangere,tundere.Ab eo Glossis vno loco Pisaculum:alioPistaculum quod ὕπερον Pilum.

politum)*molitum.*

Plancæ]Palancæ, ob quam causam Planci appellantur.

qui suprà modum pedibus plani sunt] iidem Ploti j̃.in Ploti.Gloss.Plancus πλατύπους.

. . . um perculi]plaustrum perculi. Est autẽ species prouerbij.

Planta oliaginea]oleaginea.

Plantæ]*olerum*]olearum.

Plaudi]Plauti.alij,Planti.alij Plati,à Græco πλατὺς,quod latum significat: idque vero propius est:cum Plaudi hic dicantur quorum aures latius pateant.

Plebeiæ Pudicitiæ sacellum Romæ] vide Liuium 10.

conuiuio]connubio.

Plebei Aediles dissidente plebe]idẽ Dionys.6.

& septem ferunt] de tabernis in foro id intelligi potest.v.Liuium 26.& Sextum Ruffũ.

Plena sue]Telluri grauida sue sacrificabatur. Ouid. Fastor.1.c. 4.& 5. Metamorphos. Arnob.st.& forda boue.v.s̃. Fordicidiis.

Plentur]*sine præpositione*] adde infrà Spicit.

Plera) *Pacuuius*) in Teucro apud Priscianum lib.5.

Plisima]Plurima.

Plorare]adde s̃. Endoplorato : Explorare. Implorare.

Latij)Tatij.

si nurus,&c.)alij ita legũt, si nurus incestũ passa non plorassit, sacra diuis parentum esto.

si parentem)si parentes.

plorassit)plorassint.

Ploti]*planis pedibus*)v.s̃.Plancæ.

Ploxinum]Ploximum. alij Ploxenum ex 1. Quintil.10.vbi scribit eam vocem vsitatam fuisse circa Padum.

capsum)alij capsam. alij cautum, quod est ferrum quo rotæ vinciuntur.

Cisio)Cisium vehiculi genus Nonio,Ciceroni pro Sextio & Philipp. 2.inde Cisiarius carrucharius in l. 13.ff.loacti

capsaue)capsamue.

ploxini)ploximi.

Plutei]*dicuntur*)significantur.

Polet)*pollet*)Glossis λάμπει. inde Pollentia Nonio.

Pæsnis]v.s̃.Pennas.

Casmenas)v.s̃.Dusmoso.

Polimenta]*à politione vestimentorum*)huc pertinet l.9.§.5.l. 13.§ si fullo vestimenta polienda 6.ff.locati.adde s̃.Depolitũ.hinc Glos.Polit.κνάπτει:κνάπτω, Polio. vnde κναφεὺς fullo & Politor σμήκτης. qui & alio loco Pumicator.

à politione segetum] l. 52.§. 2. ibi aut agrum politori damus. ff. pro socio. adde s. Depolitum. adde Nonium in Politiones agrorum.

Pollit] Polit. alij Pilit.

Pollubrum] Polubrum. Nonio.

pelluuium] v. s. Pelluuiæ.

Pollucere merces . . . liceat] Pollucere Mercurio quæ liceat sunt, far, &c. hoc autem verbo vtitur Cato in lib. de re rustica. Plautus in Sticho: Plin. 32. c. 2.

Alica[vide s. Alica.

pisces) legem Numæ ea de re vide apud 32. Plin. 2. adde s. Piscatorij ludi.

squarum] scarum.

Pomonal] de flamine Pomonal. v. suprà Maximæ.

diuerticulo] diuerticulum.

Pone] *pro loci*) prologi.

Popillia fr . . .] *Pinaria à sorori*) de Pinaria familia, vide Ciceronẽ pro Domo. Dionys. 5. Vergil. 8. Liuium 11. adde j. Potitium. De Popilia tribu alibi, aut rara mentio est.

Popillia tribus] *à progenitrice sumpsit vocabulum*) progenitricis vocabulo hîc intelligatur persona aut familia, incertum.

Popularia sacra] *fornacalia*) v. s. Fornacalia.

Parilia) v. s. Parilibus.

Porca præcidanea) v. s. Præcidanea.

Populi commune . . . cum plebe suffragium] in legibus ferendis scilicet: idque centuriatis comitiis: aliud verò tributis, in quibus plebiscita fiebant. 10. Gell. 20. & 15. c. 27. adde l. 238. ff. de verb. signific. Iust. de Iure naturali. Boetium in Topic. Isidor. 5.

Porca] *dicuntur*] ducuntur.

porcant] porcent. alij porceant adde s. Arcere Nonium in Porcent.

Porcam aueam] *factam*] solitam.

Porcas] vide Varr. 1. de re rustica 29. adde s. Imperator.

duos] alij duci: adde Nonium in Porcas & Porcæ. l. 24. ff. de aqua & aquæ pluuiæ.

Porci effigies] vt & Minotauri. v. s. Minotauri. de Aquila, vide Plinium 10. c. 4.

porca fœdus firmari solet] v. s. Fœdus & Fœciales. Liuium 1. Varro 2. de re rustica 4. Virg. 8. Quintil. 8. c. 3.

Porigam] *è riuo regam*] è ciuo regit. alij è proregam tractum sit.

Portenta existimarunt] adde Nonium in Portenta. Glossis Portendit σημαίνει διατίθεις.

ostenta] vide suprà Ostẽta. & l. 38. ff. de verbor. sign.

Portenta rerum] *solita*] solida.

Portisculus] Nonio hortator remigũ: quòd portiusculum perticam eáque excursum & hortamenta moderetur. Mesonauta videtur appellari in l. 1. §. 2. ff. Nautæ, caupones. cuius munus χειρόμβολον ideſt manus immissionem facere. d. l. 3. §. 3. quod Liuius lib. 40. hortationem remigum, Græci κέλευσμα vocant. vnde Glossis Porticulus κελδσμός.

Portum] *vagulatum*] v. j. Vagulatio.

Possessio] *non enim possessio est . . . de rebus, &c.*] non enim possessio est, nisi in iis rebus quæ tangi possunt. Auctore, Prætore, qui dicit se possidere is verè potest dicere, &c. non enim possessio est veta nisi de rebus, &c. v. l. 3. ff. de acquir. possess. Theophil. Inst. de interd.

vti nunc possidetis] v. l. 1. ff. & Cod. vti possidetis.

Q. D. A.] quo de agitur.

Possessiones] v. s. Occupatitius ager.

collibebat] colebat.

Posticum ostium] adde Nonium in Posticã. Gloss. Postica παρὰ τὸ κατόπιν τῆ οἰκου. Vlpianus posticas vocat in l. 13. §. 7. ff. de vsufructu.

antica] v. s. Anticum.

ad meridiem antica] vide Varr. libr. 6. de lingua. Liuium 1. 2. Plin. 54.

Postliminium] Postliminio: Glossis Postlimen quoque dicitur ἐπαίσθος ἀπὸ τῦ πολέμου. quod quid sit v. in lege Postliminium 19. ff. de captiuis, & postliminio reuersis. §. 5. Inst. quibus modis ius patriæ potestatis.

dicitur] est.

Postliminium] Postliminio.

item qui seruus] Itémque seruus. Etiam seruus postliminio redit l. 1. ff. de captiuis. l. 2. l. 20. Cod. de postliminio: 34. Eclog. 1.

muli] & equi. l. 2. ff. de captiuis.

nauis] vide tamen l. 2. ff. de captiuis.

postliminium receptum is] hæc verba omnino dispungenda.

cum populis liberis] v. l. 5. §. l. 19. ff. de captiuis.

cum fœderatis & cum regibus postliminium nobis est ita, vt cum hostibus] Imò non est. l. nõ dubito 7. ff. de captiuis.

quæ nationes in opinione nostra sunt, cum his] pro in opinione quidam legunt, in ditione.

Postularia fulgura] *aut*] vt

designant] desiderant.

pestifera] v. s. Pestifera.

peremptalia] v. s. Peremptalia.

aut] vt.

peremunt] v. s. Peremere.

tollunt] alij olunt.

Posthumus] ita Glossis & passim in Pandectis Florentinis. alij legunt Posthumus.

Post mortem patris natus] Glossis ὁ ζῶντος μὲν τῦ πατρὸς γεγαμηκὼς δὲ τελευτήσαντος. adde l. 3. §. 1. ff. de Iniusto. l. 164. ff. de verbor. signif. 2. Gel. 16.

Potestur] adde Nonium in Potestur.

poteratur] adde Nonium in Poteratur.

Potitium] *Pinarium*] vide suprà Popillium Macrob. 1. Saturnal. 12. & 3. c. 6.

ara quæ maxima] in ea lectisternium non fiebat. Custodiebatur in eodem loco, vt omnes aperto capite sacra facerent 3. Macrob. 6.

Prosa-

profanasset) hoc verbo vtitur Cato in libro de re rustica.

decumantibus, & post quinquaginta millia aeris) v.infrà Putitum.

cùm essent ex familia .... numero duodecim) cùm essent familiæ numero duodecim. ita Liuius9.& Valer.1.cap.2.

interierunt) interierant.

Potitus seruitu....] *Potitus seruitute ab antiquis ....*) ab antiquis potitus hostium,&c.id genus loquendi Iuris authoribus familiare.v. l.15.ff.de captiuis.

Præbia] v.infrà Prædia.

Præceptat.sæpe præcipit] sunt enim verba in, to,frequentatiua vt sæpius à supinis deriuata u in o mutato.vt scripto,edicto,domito, &c. de quibus v. Priscianum 8. cap.de speciebus verborum.

Prædamitatores] alij Præciannunciatores, ijPræciamitatores.

antecedent) antecedentes.

vt homines se ab opere abstinerent) vide Macrob.1.Satur.16.adde quædam alia quæ scripsi s̄.in Maximus Pontifex.

Præcias dicebant] alij Præcia dicebatur:alij, Præcia dicebat.

Præcidanea agna] Præcidaneū, idem quod præcidendum.Nonio à præcidendo,id est immolando.v.j.Præcidere.

vocabatur) dicebatur.

Præcidaneam porcam] v.s̄. Popularia sacra.

Præcidere] *antecedere*) antè cædere.

Prædia] *Præbia vel Proebia ea remedia*) v.s̄. Præbia.

Cæcilia) Caia.

onus suæ) zonæ suæ.

sanctus) sangus:alij sancti.

prædia) prædia vel præbia.

Prædonulos] Prædonculos.

Præfecturæ] *in quas legibus*) in quas his legibus.

quattuor sex virum pro populi) quattuor viri & sex viri annui qui pro populi suffragio:alij perperam,pro sex,legunt,viginti sex.

Calatiam) Calatium.

Allisus) Allicas.

Præfericulum] *Opis Co..*) Opis Consuę.v. s̄.Opima:adde Varr.& Macrob.

Præficæ] adde Noniū in Præficæ.& in Męuia.Glossis Præfica ἡ ἀφὸ τῆς κλίνας ἐπὶ τῇ ἐκφορᾷ κατοιμώμη. Θρηνῳδὸς ἐπ' ἐκφορᾶι.

Næuius) in Freto.vide Varronem 6.de lingua.

Præiurationes) v.Exemplum preiurationis apud Liuiū 2.vbi de M. Flamoleio & M. Fabio:& Polyb.2.

Præliares dies] *quibus fas est hostem bello lacessere*) v.s̄.Mundus:Mundum:& infra Religiosus.

Præmetium] alij Præmessum. Glossæ Præmetium, ἡ ἀφὸ θερισμοῦ δημόσιας θυσία: adde infrà Sacrima.dixi etiam ad Varronem.

Prænominibus fœminas esse appellatas) vide 6. Agell. 7 : Plutarch.Problem. & suprà Præbia.

Præpetes aues] v.6.Gell.6.

sint) sunt.

Titia) Tertia.

quam petamus) quæ præpetamus, alij, quæ petamus.

Prærogatiuæ Centuriæ) primæ interrogabantur, primæ suffragium ferebant centuriatis Comitiis.Erat autem maximum earum priuilegium, quòd rarò ab eis ceteræ discreparent.Cæterùm quòd primæ essent, sortitò eueniebat. Reliquę, iure vocatæ dicebantur. vide Ciceronem pro Murræna Philipp.2.& libro primo & secundo de diuinat. Liuium passim.

quæ rus) quod rustici.

Præs] vide suprà Comprades: & Manceps: Varro de lingua Glossis ἔγγυος κἀδοχος. iisdem ἐγγυητής.fideiussor,Sponsor : ἐγγυητά, Vades:ἔγγυα, Vadimonium,fideiussio.

Præsagire] Glossis προμαντεύειν. iisdem Præsaga προμάντις. Dicitur etiam Præsagitur pro Præsagit,teste Nonio. adde infrà Præsagitio.

Sagax) v.infrà Sagaces.

Præsagitio] adde s̄.Præsagire.

Sagæ) vide suprà Piatrix sacerdos.

Præsiderare] adde s̄.Considerare.

antè siderus tempus) à sidere Præsiderare & considerare,vt suprà dictum est. sed & Siderosus Glossis ἐξοπλὴξ ὑπνωτικὸς, qui alibi Caducus.

Præsidium] Glossis παραφυλακὴ, προσασία, προόρια φυλακαὶ,φρεμία φρεκὴ,ὀχύρωμα.

Præstinare apud Plautum] in Captiuis & Pseudolo.

Præstitem] *qua*) quem.

Præstolari] Glossis Præstulari προσεκδρομὴν παρεμβάλλειν. adde Noniū in Præstolari & Præstolat.

Præteriti Senatores] v.l.31.Cod.de fideicommissis.

Tribunos militum) Tribuni militū. vide Asconium in Diuinat.& in Pisonem : Valerium 2. cap.4: Gellium 4.cap.20.& 7.cap.vlt. & 16.cap.13.

quoque) quoque.

Curiatim) Curiati.

Prætexta] Glossis ἀμφιπόρφυρος. & alio loco ἀμφιπόρφυρος συγκλητικὴ. Prætexta toga adde Nonium in Prætexta. ab eo Prætextata ἔνπμος.

Prætextæ] vide infrà Togatorum. Palliatæ erant, quæ ex Græco in Latinum t. Prætextæ & Togatæ quæ argumento ab Latinis & Vrbanis rebus sumpto, vel de togatis viris

vel de prætextatis pueris & puellis compositæ. vide Horatium in arte.

scriptas) scriptæ.

Prætextatis] *prætextatum*) alij prætextum. Glossis Prætextatum ἔνημον. Cæterùm suprà in Pictor Zeusis prætextum nomen alicuius dicitur pro aduocato, laudato ac citato, de Prætexta & prętextatus dixi ad §.1.Inst.de iniuriis:& l.3.in fin.ff.delib.exhib.

Prætextum] Prætextatum.

Prætor] *Albanos*) Albanus.

ad P.Decium) at Pœctum.

ad caput Oetentinæ) ad caput Ferentinæ.ita Dionys.4.& 5.Liuius 1.

Prætoria cohors] *Scipio Africanus primus, &c*) ita Cæsar,propter inimicos, aliquandiu vsus est custodia corporis & prætoria cohorte Hispanorum.

Prætoria porta] *initio prætores erant qui nunc Consules*) adde Nouell. 24. & 25. Varr. 4. de lingua.

quorum tabernaculum, Prætorium) l.31.Cod. de Episcop.l.penult.Cod.de off.rect.prouinc. l.3.Cod.de operibus pub.l.3.Cod de Metatis. l.vlt.Cod Theodos.de officio omnium iudicum. Vopiscus in Aureliano.

Præuaricatores] Quid præuaricari & præuaricator v. ff.de præuaricatoribus l.1.§.1.§.6.ff. ad Turpill.

à prætergrediendo)à gradiendo alij.Ita lego, à præuaricando,id est prætergradiędo Gloss. præuaricat διαπαλίζει.

Prandicula, ientacula] Glossis prandicularius ὁ μετὰ μυκρείαν ἄριστος.

Precem)alij Præcem.

Præsan]Præcidanea.vide Cato. de re rustica.4.Gell.1:alij Præsentaneam legunt.

purgandæ)pugnandæ.

Prima]*ducant*)dicata.

Primanus tribunus]*tributum*)adde suprà Ærarij.& Varr.4.de lingua.

Primigenius sulcus]vide infrà Sulci.

Primnesius palus] alij Primesius: alij Prymnesius,aliis Primnesium. Est autē funis nauticus,quo nauis ad palum religatur,quem alij tonsillam dicunt.vide infrà Tonsilla.

Primordia]Glossis ἀπαρχαὶ γένους.

Principalis castrorum porta] quæ & principia in l.12.in fi.ff.de re militari:l.vlt. C.quæ sit longa consuetudo.l.1.C.de Veteranis.

Priscæ Latinæ, &c] Coloniarum aliæ, priscæ,aliæ nouæ.

Prisci Latini] v.Liuium 1.

Priscus Tarquinius] v.Liuium.

Pristinum] *ab eo quod est prius*) Glossis Pristina ἀρχαῖα.

Priuatæ feriæ] ac singulorum.v. Macrob.1. Saturn.16.adde infrà Sine sacris hereditas:& Propudianus porcus.

denecales) v s.Denicales.

Priuato sumptu se alebant milites] v.Liuiū.4.

Priueras] à priuo,quod significat propriū vniuscuiusque ac singulare. v.infrà Priuos.

Priuignus] v.l.14.in fin.ff.de ritu: l.4.§.& quidem 6.ff.de gradibus.Glossis πρόγονος.

Priuinio es prius singulis] Priuoes Priuis,singulis.

Priuos, priuasque antiqui pro singulis] v. Nonium in Priua & Priuum.10.Gell.21.

Pro significat in] v. plura apud Gell. 2.cap. 17.& 11.cap.3.

pro rostris) v. l.2.§.4.ff.de origine iuris.

pro amplificando) vt profugi in l.9. ff.quod metus causa.

prodi)hinc prodius Nonio,pro interius lōgius.hinc Prodigia,protollere & infinita.

pro priuandi facultate vt in propudio) hoc vult Festus, dici propudium, id in quo nullus sit pudor.

aliud alio) aliud pro alio.quidam ita legūt apud,ab,ob.Ego nihil mutandū censeo. hoc enim significat, particulam, pro, nunc vim τῶν ἄνω nunc τῶν ὑπερ,obtinere.Hanc enim vsurpant nostri cùm significant verè non esse id de quo agitur,sed haberi pro eo ac si esset.sic in iure,pro Tutore.ff.pro tutore:& Procōsule.& ita infinitis locis.

pro prædio) pro prędę.

pro consule) pro consilio.

pro ante) Gloss.ἀμφοδεύειν.adde Non.in Promittere barbam) v.j. Promissus & Promissum.

Pro censu] *pro tribunali*) sic in l.2.ff.de re iudicata,cui opponitur de plano l.1.§.8.ff.ad Senatusconsultum Turpill.

Pro scapulis] pro tergo Liuius dixit lib.10. Ius Virgarum Plinius 10.

complures leges erant in ciues rogatæ quibus sanciebatur pœna verberum) dixi ad l.8. .3.ibi vt verberibus necetur.ff.de pœnis l.8.ff.ad L. Iul.de vi publ.v.Apostolorum acta.22 Gell.

em) hostem.

profuit) profui.

Pro sententia] *pro rostris*) v.s. pro. (signif.

Probrum]adde l.41.ff.de ritu:l.42.ff.de ver.

qui nisi probrū omnia indelicta æstimant)Stoicum hoc decretum est, οὐδὲν κακὸν εἰ μὴ αἰσχρόν.

Vestalis) v.j.Sceleratus vicus. dixi ad leges XII.Tabul.

Procalare, Prouocare]Glos.προκαλῶ Prouoco.

kalendæ) καλάνδαι Gloss.singulare nō habet.

calumnia) adde Nonium in in Calumnia.

Calones) v.s.Calones.

Caculæ) v.s.Caculæ.

Calatores) v.s.Calatores.

Procalato] *prouocato*) prouocatio:alij procalatio.

Procari poscere] idem infrà in Reciprocare, Nonius in Procacitas & Procacitatem.

Procaces meretrices) v.infrà Procum.

Proci) v.j.Procum.& Nonium in Procacitas:Seruium 1.Æneid.

Procas) v. j. Procat & Procum.

Procellunt, procumbunt] Gloſ. Procello προσβάλλω, ὑπερίχω, προσίχω.

Procera proliſa] v. j. Procum.

Proceſtria] *quæ ſunt ante caſtra*) hinc Gloſſis Procaſtria σκήνωμα πρὸ παρεμβολῆς. Iiſdem παρεμβολὴ Caſtrum, & παρεμβολικὸς Caſtrenſis.

Procincta claſſis] adde s. Endoprocinctu. vbi dixi. Gloſſis in Procinctu ἐν παρατάξει.

Sabino cinctu) v. Liuium lib 5.

. . . . *ta in procinctu fieri*) teſtamenta in procinctu fieri: ea à militibus fiebant. Inſt. de teſtamentis vbi v. Theophilum. l. vlt. ff. de bonor. poſſ. ex teſt. mil. 1. Gel. 11. & 15. c. 17. Ciceronem 2. de orat. Plutarchum in Coriolano.

Procitant] *vocitant*) Gloſſ. Procitat προσκαλεῖται.

citare) v. infrà ſolicitare. ſi citatus non reſpondit in l. 7. ff. de in integrum reſtit.

procet) v. s. Procat.

Procitare] *prolicere*) pollicere.

Procitum teſtamentum] *Liuius*) in Odyſſea.

Procubitores] *fere velites*) feri velites.

Proculinant] alij, vt infrà eodem.

Proculum] *qui natus eſt patre peregrinante procul*) Gloſſis Proculus πλανήτους.

Procum patricium] *ſignificat procerum*) Cicero ad Brutum, vt Cenſoriæ Tabulæ loquuntur, Fabrum & Procum. Ita Proci, Plauto in Pœnulo, proceres.

eas ſi vnquam) claſſium quam.

proci) v. s. Procari.

Procas) vide s. Procari & Procitant.

meretrices procaces) v. s. Procaci.

Prodegeris, conſumpſeris] adde infrà Prodiguæ hoſtiæ l. 18. ff. de off. præſid. hinc Prodigus in iure in l. 1. ff. de cur. fur. Gloſſ. ἀνάλωτος. & Prodigitas Nonio, profuſio.

Hymni) Hymnide.

productæ, &c.) polluctæ, prodigum eſſe amatorem addecet.

in) me.

Prodidiſſe] prodixiſſe. Verùm illa duo pro eodem plerumque ſumuntur: vt & prodita res & prodicta Liuius 38.

qui patriam hoſtibus prodiderunt) v. Titul. ff. ad Iul. maieſt.

prodiſſe) prodidiſſe.

Prodigia] prodigia, porrò adigenda Nonius. adde l. 3. Cod. de lib. & poſtli. hinc prodigioſum in l. 14. ff. de ſtatu. l. 38. ff. de verbor. ſignificat.

Prodigiatores] v. s. Prodegia.

Prodiguæ hoſtiæ] v. s. Prodegeris.

Prodimunt, prodeunt] Sic s. Nequihunt pro nequeunt.

Prodit] *in apertum*) προφέρεται.

ſed etiam porro) vnde prodius Nonio.

Prodita] prodit.

memoriæ) hoc verbum ſupernacuum eſſe videtur. vt id dicat Feſtus, prodere, eſſe, porro dare.

cupide) cupidi.

Produit] *prodito*) produito. niſi loco produit quis legat, prodit. aliàs hic aut illic mutari verbum neceſſe eſt.

Profanum) *quod non eſt fanum*) quod non eſt fandum. Varro 4. de lingua. Macrob. 3. c. 3. quod extra fanaticam cauſſam quaſi, porro à fano: ideſt religione. adde l. 6. s. ſacræ. ff. de rerum diuiſ. l. 83. §. ſacram. ff. de verb. oblig. l. 9. Cod. de religioſis. Gloſſis profani Ἀμύητοι, βέβηλοι, Ἀνίεροι.

. . . . *ſcudo*) Plautus in Pſeudolo.

. . . . *interea*) vt porriciam interea, &c. hîc enim Feſtus explicat verbum porricere.

conſume) conſumere.

ex tanto librorum eius numero) Atqui libri quinti initium Verrio fuit litera p. Feſti verò XV.

inſcribuntur) qui inſcribuntur.

Profeſti dies] v. Macrob. 1. Satur. 16.

in Priuigno) Afrani in Priuigno. hi verſus extant integriores apud Nonium in Profeſti & Feſti.

Profundum] adde Nonium in profundum.

Profuſus] *Terentius in Ade.*) in Adelphis.

murmuro) murmure.

progenerum] l. 4. §. 5. ff. de gradib. l. 3. §. 2. ff. de poſtulando.

prohibere comitia] *morbo qui vulgo quidem maior*) v. quæ ſcripſi ad l. 4. §. 5. & l. 53. ff. de ædilit. *comitialis*) v. d. l. 53.

me dium) me deum.

prolato] *ante ſe portento*) Gloſſis prolata ἐξενεχθεῖσα.

proletarium capite cenſum] de proletario & Capitecenſo. v. 16 Gell. 9. Nonium in Proletarij dicti: & in Proletarij ciues.

Idem) Item.

proletary) proletanei. alij prolectanei.

promettere] à mellere antiquo: quod παρὰ τὸ μέλλειν cuius veſtigia in voce Remelligines.

promenerat] [alij promenerat. alij promouerat.

promerion] alij promorium. fortaſſe Promerium.

promedium) pro medio.

promiſcam] *promiſcue*) pro promiſſione.

promiſſus capillus] vide ſuprà pro. & præmiſſus.

promulco agi] adde j. Remulco. Gloſſis χαμεύνικος trahę.

ſcaphæ) ſcapha.

Promulgari] *quaſi promulgari*) Gloſſis Promulgat νομοθετεῖ, προχειρίζει, θεσπίζει. inde promulgatio in l. 13. §. 2. ff. de excuſ. tutorum. Cæterùm propriè Promulgari dicebantur le-

ges, cui primum in vulgus edebantur, vt hic, & cùm trinis nūdinis scriptæ proponebantur publicè, vt legi possent ab iis qui in vrbē è rusticis tribubus ac municipiis veniebant: postea, ferebantur: & in ęs incidebantur. Cicero 1. & 5. Anton. pro Flacco. & 3. de legib.

Pronubæ] Glossis Pronuba ἡ παράνυμφος.

nuptiis) nuptiis.

matrimonij paupertatem) matrimonij perpetuitatem.

Propages] adde Nonium in Propago.

propagines) progenies.

Propatulum] patuli) v. s̄. Patales.

supra) *super*.

Properare] vide Verrij incerta: 16. Gell. 14.

Properus] *aduerbium properè*) adde alia duo ex Nonio Properatim & properiter. adde Gell. 12. c. vlt.

Prophetas] Glossis προφήτης Propheta.

purant) alij purgant. alij parant.

Propius sobrino] ita in tit. Cod. vnde legitimi: nostris, propior sobrino l. 1. in fin. l. 10. §. quinto gradu. ff. de gradib.

filia) filius.

Propteruiam] adde Macrob 2. Nonium in Bidentes.

sanco) sango. v. Varronem 4. de lingua. & infrà Sanguallis porta.

Profecturi] *sanco*) sanio. alij, Fauno. alij, Sango. alij Sancto.

Propudianus porcus] Propudi ait, in sacrificio gentis Claudiæ.

Propudium] v. s̄. Pro. ibi, aliàs pro priuandi facultate. Gellius 2. c. 7. si pater imperet vxorem ducere infamem propudiosam, non parendum. facit l. 12. ff. de sponsalib. 13. §. 5. ff. de bonorum possess. contra tab.

cum) quum cum.

maledicto) maledicti.

sint) fuit.

Prorsi limites] ita apud Hygenum de limitibus, & apud varios auctores de limitibus, quibus opponuntur transuersi.

Prorsus] πρὸ) πρός.

Prosapia] ita apud Varronem lib. 6. Nonio verò, Prosapies. Vtrumque Glossis dicitur.

sipare) alij, sutare legunt, nullo, quod sciam, iudicio.

Prosedas] alij Prosedas. non necessario.

Plautus) in Pœnulo.

prostibulæ) vide s̄. Alicariæ.

Prosicium] Nonio Prosecta. Glossis Prosiciæ αἱ τῶν θυμάτων ἀπαρχαί.

proiicitur) porrigitur.

Prosimurium] Posmurium.

pro murum) post murum.

rus) ius.

Prospices] Prospica: ita apud Nonium vt & Despicia pro Despice & Prospice.

Prosumia] v. Nonium in Prosumia. 10. Gel. 25. in fi. alij legunt, Protumia. alij Portumnia.

Protelare] vide Nonium in Protelare. Glo. Protelum ἔκλαμπρον. sic Nonio Protollere.

τῆλε) Thae.

Protinam, protinus] Protinis etiam veteres dixere. v. Nonium in Protinus.

Terentius) Phormione.

Prouinciæ] adde l. 99. 1. ff. de verb. signif. earum aliæ consulares, aliæ Prætoriæ, aliæ vrbanæ. Cicero Philipp. 1. vnde Prouinciales l. 190. ff. eodem titulo. res prouinciales. l. 35. ff. de hæredib. instit.

Prouorsum fulgur] *Ioui fulguri*) Ioui fulguratori.

nocturna summani) eadem videntur dici à Seneca 2. Natural. 49. Gloss. Κεραυνοβόλιον ἀπὸ πρωῒ νυκτερινὸν, fulgur submanum. κεραυνοβόλιον fulgurium.

summani) vnde infrà Summanalia liba.

Prugnum] *pro priuignum*) pro Prunum. alij, pro Pronum.

Pube præsente] *ab iis qui puberes sunt*) Galli la ieunesse.

Pubes]. v. Inst. de Nuptiis. Vlpiani frag. tit. 11. §. 28.

Publica pondera]

silli) sillij. alij silij.

oetier) vtier.

vt hi) vti.

quadrantal vini octoginta pondo siet) Idem Plinius 14. c. 4. Est autem Quadrantal vini, idem quod amphora Volusio Meciano in libro de asse. adde infrà Quadrantal & Hemina. Glossis Quadrantale κεραμεῖον, orcium, Amphora.

P. 15.) siet.

librario) vinario.

sex de quinque libræ in) sexdecimque ij.

hac) hæc.

D. M.) dolo malo.

multaretur) multetur.

Publica sacra] *priuata*) adde s̄. Priuatę ferię. Propudianus porcus.

Publicius clinus] *malleoli*) malleoli.

Aediles Curules) Aediles plebis. v. Ouid. 5. Fastor.

munierunt) mœnierunt.

Velia) Vel. alij vehicula.

possit) possint.

Pudicitiæ signum] *familia naedisset*) vbi familia atque ædis est Herculis. alij, vbi familia habet & ædis est Herculis. vel, vbi Aemiliana ædis est Herculis.

Puelli] adde Nonium in Puellos. Glossis Puellus παῖς ἀρχαῖος.

Ennius: Pœni, &c.) hic versus integrior citatur à Nonio.

Pugio] adde Nonium in Pugio. Glossis παραξιφίδιον, παραζώνιον, quod alibi παραζώνιος μάχαιρα. & sica: alio item loco ξιφίδιον.

Puilia

Puilia saxa] *Pictor*)lictor.

Pulchralibus] *cupidiis*) cupidus.

idem) Cato.

Pullus Iouis] *puerum quem quis amabat pullum eius dicebant*) vide infrà Puer.

Puer]*icta*)tacta.

Puls]vide Varronem 4.de lingua.

terripauium)terripuuium.

pauire)puuire.adde suprà Obpuuiat.

Punctariolas]Punitariolas.

ipse)Cato.

Punici dicuntur non Pœni]non Pœnini.

Pura vestimenta] *non obsita,non fulgurita*) nõ obstita, id est fulgurita. vide suprà Obstitum.

Puri puti]adde 6. Gell.5.

manumissione]id est liberatione.

Spurco)porco.

Purime] alij Puriter,vt apud Nonium.

Purimenstruo] *qui sacrorum causa toto mense*) vide suprà Denariæ Cerimoniæ & Tricenariæ.

Puteolos]vide Varronem 5.de lingua.

multitudine)similitudine.

Puteum] in neutro : est & masculini generis.vide Nonium in Putei.

Puticuli]vide Varronem 4.de lingua.

in puteis)vt puteus.

Putitum] Putitium, alij Politum,alij Putidum.vt apud Nonium,4.locis.

Plautus)in Bacchidibus.

at)ab.

millibus æris)vide suprà Potitium.

publicus)publicos.

Putus] vide suprà Amputare & Imputatum.vide Nonium in Putus.

putate,)putare.

. . . *sycophanta est*) verba Plauti in Pseudolo.

. . . . *uanda*] Parilia sibi obseruanda &c.

Q*Vadrantal*] quod & Quadrantale Glossis.vide suprà Publica pondera.

quam ex Græco ἀμφορέα) Glossis ἄμφορα, κεραμεῖον, orcium.

quòd vas pedis quadrati) qui Quadrantal Gell.1.c.20.

in publicum)in pulli.V.

Quadrata Roma]vide Dionysium lib.1.Plutarchum in Romulo :Solinum cap.2. Tacitum 12.

extiterat)exterat.

Quadruplatores]vide Asconium diuinatione 4. in Verrem.

Quadrurbem Athenas] vide Plutarchum in Theseo. sic Glossis Quadriiugem , τέτρωρον.

Quæso] *Munda*)mundo.

liberorum sibi quæsendorum) sibi liberorum quesendorum. dixi ad l. 220. §.3.ff. de verb. signif.vide 4.Gell.3.

Quæstores] . . . *cidi appellantur*) parricidij appellantur. adde suprà Pari. l. 2. §. & quia. 23.ff.de origine iuris.

Quande] *imp* . . . *secundo*) Vt & in secundo.

grauis tergaios)Graius inter Graios.

Quam de]*pro quam*)pro quando.

Quando] *Plautus in Mænech. &c.*) Plautus in Mænechmis, ideo quia mensam edo,detergo.

C litera) E littera.

Quando Rex comitiauit]alij,Quando herus. malé.adde infrà Refugium : Varronem 5.de lingua. vbi de diebus hominum causa constitutis agitur.

Quãdo stercus]vide infrà Stercus.adde Varronem 5. de lingua.

Quartarios] Fortasse Galli inde suos Chartiers.

colligere)collisere.

Quatenus]*quatenos*)quatenos.& ita quoque alio loco infrà legitur.

Quatere]adde Nonium in Quatere.

quassare est sæpe quatere) adde Nonium in Quassum.2.Gell.6.

Quaxare] Quoaxare. alij Quassare. idem quod coaxare.

Quercus] *querqueram*) vide infrà Querqueram.

Querqueram] febrem intellige. adde suprà Quercus. Ea Gellio 20. c. 1. Quercera febris & rapida , qualis vetus quartana. de qua in lege 60.ff.de re iudicata.

κέρκηρα)κάρκηρα.

carcer)cancer.

mihi)mei.

Plautus)in Friuolaria.

bilis querqueratus) bilis, aqua, intercus, Amussis,febris querquera.Priscianus lib.6.

Querquetulanæ] *vtræ*) alij legunt nunc:alij, viræ.Græcis χλωρίδες καὶ ἁμαδρυάδες dicuntur. vide Varronem 4.de lingua.

sciens)sagas.vide suprà Præsagire.

Querquetularia]*querquetum*)Quercetum.

viragines)Virago.Glossis ἀνδρεῖα, γυναῖα.

Ques]*queis*)qui vel quis.

Quianam]*genus isti*)genuisti.

Quianam) heu quianam.ita apud Virgiliũ 3.Æneid.

Quietatus]Quietalis.

Qui hoc censetis, illuc transite] hæc verba dicebantur in senatu ab eo magistratu qui retulerat aliqua de re ad senatum, vt per discessionem senatusconsultum fieret . vide Plinium 4.Epistol.14. hinc familiare authoribus antiquis, verbum discedendi,& discessionis. v.Ciceronẽ 1.Epist.2. adde 14.Gell.7.

Quincentum]*vsurpant*)vsurpabant.

Quinquatrus)adde suprà Minusculæ.

qui fere his) quibus ferit. alij qui feriis. vide Varronem 5.Ouid.3.Macrob.1.

Quinque genera signorum]*obseruant*)obseruabant.

Quinquertium] vide suprà Penthatlum. vide l. 2. ff. de aleatoribus. Glossis πένθατλος, Quinquertius.

Quintia prata]*à Quintio Cincinnato*) vide Liuium 3. vide suprà Fabiani. Ouid. 2. Fastorum.

Quintipor]*Gripor*)Calpor.

Qui patres] vide Liuium 2. vide suprà Adlecti.

& duo genera appellaret esse) sic duo genera appellauere.

Quippe]*appellare esset*)appellata sunt.

Quirinalia]vide Varronem 5.de lingua.

idem)eædem.

stultorum feriæ) vide infrà Stultorum feriæ. vide Varronem 5. de lingua. Plutarchum in Problemat.

antequam &c.) hæc, & sequentia semicirculis inclusa,repetita sunt ex eo capite,cuius initium Quirinalis collis.

quidem &c.)quidam suorum fornacalium sacrorum ignari,eo potissimum &c.

Quirinalis collis] *Aegonus*) Agonus,alij Agonium.vide Varr.4.

Quis . . . Quirites à Quirino cui aqua & vino in Curiis sacra faciebant.

illius Quiris letho datus est) ollus Quiris letho datus est.adde Varronem 6.de lingua. & suprà Indictiuum funus,& Simpludiarea.

Quiritium fossæ]vide Liuium 1.

Quispiam]*aliquæ*)aliqua.

quæ)*qui*.

Quisquiliæ]Glossis Quisquilia, σκύβαλα.

Quod]quid.

π]ὅπ.

Quoniam]ὕστι)ὅπ.

Quot serui tot hostes]*Quot seruitute &c.*)Idem Senec.6. Epistol. 47. vide Theophilū, §.sed maior Inst. de his qui sunt sui. & Macrob.1. Saturnal.Aristot.1.Polit.

R *pro S*]S pro R.

lasibus)vide Varronem 4.de lingua.

R.duobus)*differitur etiam*)dissecti,cuius etiã, alij differitur cuiuspiam.

Rabidus]*à rabie*)vt & Rabere apud Non.

Rabula]vide Nonium in Rabula,& in Rabulæ,& infrà in Raua.sunt qui legant Rabicula.

intus)inuentus.

Radere]*lege* XII. vide Ciceronem 2.de legibus,& 2.Tuscul.dixi ad leges XII.Tabul. adde 11.Plin.37.

Rapi simulatur virgo]*trahitur*)traditur.

Rapi solet sax]vide S.Facem:Patrimi.

vtrisque)vtriusque.

alterius vtrius)alterutrius.

Rasores]huc referri potest verbum Rasitauisse,quod apud Gellium est 3.c.4. & Rasorius,Glossis ξυσὶρ,qui & alibi Ralla,Rallum, Rallus.

Rates vocant ligna]vocant ligna,fortasse idem quod Ratariæ Gellij 10.c.25.in fin.

Ratitum quadrantem] dixi ad Varronem 4. de lingua.

Antonius)vide quædam de Antonio apud 33.Plin.9.& 3.

Ratumena porta]*Etrusci*)Claruſci.

Veiis consternatis) vehis consternatis.

conspectúmque)in conspectum.

veienti)vegenti.

Ratus sum]Glossis λογιζάμενος.

Raua vox]*Rabula*)vide suprà Rabula.

Raui coloris] adde Nonium in Rauum fuluum.

Plautus)in Epidico.

rauistellos)vide suprà Grauistellus.

Rauillæ]Raullæ:alij,Rauillæ.

quemadmodum à cæsulis cæsulæ) quemadmodum à colore fusco sullæ.

Rauim]*Plautus*)Aulularia.

experiurau)expurgaui.

Rauim dicebant pro raucitate]adde Nonium in Rauis.

rauis)rauius:alij,Rauit,Raucè loquitur, & rausurus.

Receptitium seruum] vide 17.Gell.6. & Nonium in Receptitium seruum.

Recinium] alij Ricinium. Glossis Ricinus, κρότων. Nonio Ricinium (quod postea Masurtium dictum esse ait)& Ricinum.

qui XII.*interpretati sunt*)dixi ad leges XII. Tabul.

virilem togam qua) alijV,irtogam.alij,Vertogam qua. vt Ver Verrium significet.

prætextam)prætextum.

clauo purpureo) fiebant etiam claui ex purpura.l.19. §. simili modo.5.ff. de auro,argento.

Reciperatio] ea plerunque fiebat post res solenniter repetitas à fetialibus.

Recipio]Recipiem.

Reciprocare] *pro vltrò citróque poscere*) & apud Nonium pro Recipere.

procare est poscere)vide suprà Procari.

Rapido &c.) rapio,reciproco pedem cito. vel ita,Vltro citrò restem.

tollenono aut pilum) tolleno.

vel pilum)vide infrà Tolleno.

Reconduclæ fecerit]Reconderit.alij,Reconduit,refecerit.

Rectæ]vide Regillum.

Rectò fronte]vide infrà Specus.

à stirpe supremo)vide suprà Masculino:& j. Stiricidium:Spicum.

Ilia Dea nepos) id est in fœminino nepos. vide infrà Specus.Nonium in Nepos.

lupus

lupus feta) vide s̄. Masculino: alij legunt *lupus fœmina*. nam & ita Nonius. adde 1. Quintil. 10.

nulla metus) vide s̄. Metus Masculino Nonium 3. in Metum.

hic ouis) vide s̄. Ouem.

hæc agnus) vide s̄. Agnus.

Redantruare] ita Nonius, alij Redampiruare: alij, Redamptruare.

vt ampiruet &c.) vt amburuet: sic vulgu redādruat idem. vel ita, vt Amptruat: inde & volgu redamptruat olli.

redamplauit) redantrauit.

Pacuuius) in Chryse. ita apud Nonium.

promerenda) proærenda. alij, promerendæ.

redantruare) redamptruare, alij redampiruare.

Redarguisse] Redarguesse.

pertisum) vide s̄. Pertisum.

ferunt) ferum.

Redemptitauere] *malefacta*) efacta.

Redemptores] Glossis Redemptor ἐργολάβος.

conduxerant) condixerant.

Redhostire] adde Nonium in Redhostire.

Næuius in lupo) Næuius vel Nouius in Ludo.

Salutat iube) salutant iubæ.

milium) mulium.

meassem) eassem V.

obiectet) cum ea se oblectet.

hostire) vide j̄. Satus dies.

& in Hectoris lytris Quæ) & in Nectoris lyrisque.

hospius) hostiris.

Redibitur tum] Redhibitum.

&) ei.

Rediculi fanum) dixi ad Varronem 4. de lingua.

Redimiculum] vnde Glossis Redimiculat αἰαλύει δέσματα, corruptè pro Redimicula αἰα δέσματα: vel vt infrà exponit αἰαδέματα, quem admodum in lege 26. in f. ff. de auro, Anademata dicuntur, quibus vinciuntur mitræ: vnde & vittæ in l. 25. §. 10. ff. de auro: ac proinde Catellam hic vocari à mulieribus refert Festus. Est enim Catella deminutiuum à catena, teste Nonio in Catellæ.

Redinunt, redeunt] sic s̄. Nequinont, pro nequeunt: solinunt, pro solent: ferinunt pro feriunt, & Prodinunt pro prodeunt.

Rediuiam] *luere*) alij perperam, tuere vel duere. Cæterùm luere idem esse quòd soluere, constat etiam ex verbo Reluere j̄. & in l. 8. in f. ff. de re militari, & Cod. de luitione pignoris.

Liuius) Læuius.

Rediuia] Glossis Reduuia παρονυχίς. iisdem παρονυχία Redubia.

reluuium) rediuium.

Rediuiuum] Glossis παλίνζωον.

primo) tertio Verrinarum, qui primus est de Prætura vrbana.

Referri diem prodictam, id est ante ferri] inter varias significationes Referre est præferre, ex Nonio.

Refriua faba] Refriua fabra.

vt ait) via.

reuocent) reuocant.

Refriua] Refriuam.

quæ) quam.

Refutare) vide s̄. Futare.

Regalia exta] *potentibus*) petentibus.

dominationem) id est αὐτεξουσίαν, vt sit emancipatus, vt sit sui iuris.

Regiescit] Reglescit.

Regifugiam] Glossis καταφυγή.

VI. *kal.*) Martij scilicet: id enim ita esse testatur Ouidius. Sed tamen Macrobius 1. Saturnal. VI. Idus Iunij exactos reges fuisse scribit: eóque pertinet quod paulò pòst adscribitur de Kal. Iuniis.

Regillis] vide s̄. Rectæ. Porrò Regillam vestē diminutiuè à regia dictā, scribit Nonius.

actis) erectis.

virginis) virgines.

ominis causa) vide s̄. Rectæ.

Regimen pro regimento] Regimenti verbo vtitur Aurelius Archadius in l. vnica. §. 1. ff. de offic. P. Prætorio.

Relegati] eorum passim in iure mentio.

Religioni est quibusdam porta Carmentali egredi] de porta Carmentali, vide infrà Scelerata porta.

Religionis præcipuæ] in Capitolio.

ara) huc videtur referendum quod Plinius 17. c. 25. refert bello Persico, in Capitolio, bis enatam palmam.

Religiosi] hic opponuntur superstitiosis, vt & alibi religio & superstitio l. 2. ff. de iustitia & iure. l. 1. §. 1. ff. de collegiis. l. 30. ff. de pœnis. Est exemplum superstitionis, quæ & simplicitas in l. 14. §. 5. ff. de religiosis. adde Nonium in Religio.

Religiosum] *ad*(at.

Religiosus] *etiam officiosus erga homines*) hinc Gloss. Religio ἀσέβεια, ἀθῶ.

dies religiosi) qui & infames & infausti, Nonio in Religio.

quibus, nisi quod necesse est, nefas habetur facere) vide s̄. Mundus, vid s̄. Præliares dies.

sex & triginta atri) Terni erant singulis mensibus, postridie Kal. Non. Idus.

Alliensis) Alliēsis dies postridie Idus Quintiles. vide 5. Gell. 17. Macrob. 1. Saturn.

atque ij) alij.

quibus mundus patet) vide suprà Mundus. Ter autem in anno mundus patebat 9. Kal. Septemb. postridie Volcanalia 3. Nonas Octobr. & 6. Id. Nouemb.

in ædem bonæ Deæ) vide s̄. Mundus.

mystica]alij mystice,alij auspicia.
sanctum murum)l.8.in f.ff. de rerum diuis.
Religiosum sepulchrum)vide l.6.§.4.ff.de rem diuis.
putant)putat vt.
qui non iam)quoniam.
qua)eo.
reluere,resoluere.]adde suprà Rediuiam.
ipsi)ipsa.
oppositit)oppositit.
Remancipatam]Glossis Remancipat ἀπὸπαλιν ἐκχωρεῖ. Ἀνταπαίρει. Remancipo. ἀποκαθίστω.
Remant repetant]alij Remanant,alij Renitant,alij Remeant. Glossis Remeat ἀναχωρεῖ ἐπανέρχεται.adde ȝ. Remeare.
Remeare redire]adde s̄. Remant.
commeatus dari dicitur)ita Commeatus accipitur in l.2.in f.ff.ad municip.l.1.& l.3. §.7. l.14. ff. de re militari. & l.1. Cod. de commeatu.
possit)quis possit.
Remeare]*emancipato*)Emancipato.
redireque)redire cum.
Paucius)Paccius.S.
ludum)locum.
Remeligines]Remeligens.
patina)Casina.
diu intus)diuinitus.
Remores aues]Remoræ aues.
Remulco]vnde Remulcare Nonio. adde s̄. Promulco.
Renanciscitur]*reprehendit*)deprehendit.
nanciscitur)adde s̄.Nancitor.
Rena..]Renanciscitur.
Renuatiuum fulgur]vide s̄.Adtestata.
Repagula]Glossis καλυπτῆρες,κόγχαι. Est autem κόγχαι σιδηροῦς θύρας,vncinus & repagulum: & alio loco Repagulum κλεῖθρον,μοχλὸς θύρας,μάνδαλον.iisdem μάνδαλος Pessulus.
ita)quia ita.
in Verrem libro quarto)Ea est quarta Verriana,quam Cicero scripsit:non egit:aliàs, sexta est Verrinianarum . adde suprà Rediuiam.
Repanda]Retanda. hinc flumina Retanda,arbores Retæ,11.Gell.17.
Pomptina)Pomptina.
Repastinari]adde Columell.3.cap. 18. Isid. vlt. Etymolog 14. Pallad.2.c.10. hinc pastinandus fundus l.15.§.1.ff.quod vi:Pastina instituere l.7.in f.ff. soluto.pastinationes l. 79. ff.de verborum signif.Tertulliano de cultu, repastinare diuitiarum vsum, est repurgare. & 2.aduersus Marcionem, commissio iniuriæ repastinatur,id est resoditur:& in exhortatione ad Castitatem scribit,Deum in vltimo compescuisse concubitum non sineratione repastinationis: propagationis verò in primordio. Glossis βωλοτρύφιον Pastinum, βωλοτρυσία Pastinatio, Repastinatio: βωλοτρυφτέα γῆ Pastilenda: βωλοτρυφῶ, occo, occilio, Pastinor,Pastino, μετατρέφω χώσσω Pastino,repastino.
natura)natum.
excodicatur)exquodicatur.
vt fiat pascui) vt fiat pascuus: alij vt fiant pascua.
satione)sationes.
Repastina serati senex frugis) Repastinasse ratus sentes fugis vel repastinatas arati sentices fugis.
Repedare, recedere] adde Nonium in Repedare.
Repotia] *appotalis liber*) Repotialis, liber.
Repudium] vide l.101. l.191. ff. de verborum significatione . Glossis ἀποσάπων, ἀφέλυσις.
Repulsior]*Nec*)alij hæc:alij Ec.
Reque eapse]adde s̄.Reapse.
sæpe)deesse debet.
spem)sum.
Res comperendinata] vide Asconium in Prætura vrbana 3.in Verrem.& Ciceronem pro Muræna:10.Gell.24.& 7.cap.1:hinc dies Comperendini.Macrob.1.c.16.
in diem tertium) hinc Glossis Comperendinatio τριήμερος ὑπέρθεσις trium dierum dilatio.
Resecrare]*Plautus*)in Aulularia.
Reserari]adde Nonium in Reserare. Glos. Reserat ἀνοίγει.
Reses ignauus] eadem forma Deses dicitur.
Pacuuius in...] Pacuuius in Armorum iudicio.
Residiare]Rasultare.
Resignare]*pro subscribere*) adde ȝ. Resignatum,& ȝ.Signare.
Resignatum æs] vide suprà Dirutum ære, vbi dixi.
in tabulas refertur]reo fine in exercitu librarij caducorum in lege vltima. ff.de iure immunit.
resignare)vide s̄.Resignare.
Respersum vinum]alij Resparsum.
Respicere]*autem &*)auem,est.
Respici auis] adde s̄.Auspicium: hinc Spectio Varroni 5. de lingua: verbum Augurale.
Respublicas multarum ciuitatum pluraliter dixit C.Gracchus]id est,verbum Respublicas vsurpauit pro multis ciuitatibus.
Ennij)Penni.
Restat pro distat]fortasse legendum pro distat resistit: vt apud Nonium in Restare.1. Gell.22.
aut)ast.
Restibilis ager] Glossis ἀγρὸς δὶς τοῦ ἔτους ἀρώμενος : cui opponitur Noualis:

de quo

de quo in l.30.§.Noualis.ff.de verb.signif.Restibilis ager Columellæ pinguis eundem veruacto opponit 2.c.10.4.c.13.

Retiario pugnanti] de Retiario adde Isidorum Iuuenal. Satyr.8. Sueton. in Claudio c. 34.& in Calig. Tertull.de spectaculis cap.10. Valerius Maximus 1.Titul.de somniis.Artemidorum.

Non te peto, piscem peto) Quintilianus loquens de mirmillone,Viuum capere vult.

à Pytthaco) Idem Strabo 13. Diogenes libro 1.

Reus] id verbum passim in iure. & specialiter Titul.de duobus reis : adde Ciceronem lib.de Oratore.

Reus stipulando) qui & reus stipulandi in l. 1. ff.de duob.reis.

Reus promittendo) qui & reus promittendi in l.1.ff.de duobus reis.

quid horum &c.) quid horum fuit vitium iudici arbitróve reóve dies distensus:vel diffusus esto : vel diffusus est. vide l. 2.§. 3.ff. si quis cautionibus.

actor,reúsque)actorum reíque.

me)*reus.*

. . . *are oportere*] Rhegium appellare oportere.

regione)regno.

ῥατῶαι) ῥῆξαι,alij ῥαγῶαι.

Rhinocerotem]vide 8.Plin.20.

Rhonde sicadionque] Rhondes Icadionque. vide suprà Icadion.

quàm leuis sed)quàm illa essent.

Rica] ea postea, sudarium dicta. vide Nonium in Rica.

quo Flaminicæ)vide Varr.4.de lingua.

patrimæ & matrimæ) vide suprà Patrimi & Matrimi.

Ricæ & Riculæ] Turpilius apud Nonium in Ricinum, Interea adspexit virginem gestantem in capite riculam.

vt)vel.

Rictus] vide Nonium in Rictum & Rictus.

rixæ) vide l.4.ff.de vi bonorum.l.vlt. ff.de sicariis. l. 52.§.1. ff. ad l. Aquil. Glossis Rixa μάχη.

rixiosæ)rixosæ.

ringitur) Glossis πικραίνεται, ὀργίζεται. adde Nonium in Ringitur. iisdem Rictum,Mensura oris.

Rideo,] *Cãterio*)alij Cantherius vnde prouerbium,in porta Cantherius.

nisi)de iis:alij id iis.

Ridiculus] hinc deridenda loqui.in l.4.§.1. ff.de ædilitio.

Rienes]inde Renitiosus & Rienosus.Gloss. νεφριτικός.

nefrundines)vide suprà Nefrundines.

Rigido] *locatus*)iocatus.

cærula prata) campi cærula prata,ita Macrobius.

vsurum)surum.

surus)vide infrà Surum.

possunt)possent.

rustes)fustes.

Rigidum]*frigidum & pòst durum*) idem Nonius in Rigidum.

Rimari]adde Nonium in Rimari.

Ritus mos] *in sacrificiis*) facit Nonius in Rituis.

Riuus]vide l.1.§.2.ff.de riuis.

non spe,consilióve)non specu,incilióve.

siue super terram fossa, siue subter specu)specus & fossa hîc opponuntur,vt & per specum ducere, & per apertum in l.3.ff.de riuis.

super)subter.

Robigalia] Anno x 1. regui Numæ is dies constitutus. vti refert interpres Arati Latinus.

quem putabant rubiginem auertere) de rubigine, adde quæ scripsi ad l. 15. §. 2. in verbo aut satis feruore non assueto.ff.locati.

Robum] *robur*) hinc Glossis Robur μελάνδρυς.

Robus quoque in carcere dicitur locus, quo præcipitatur maleficiorum genus) Lucretius 3.Carcer & horribilis de saxo iactu deorsum,verbera,carnifices,robur,pix lamina,tedæ.Plautus in Pœnulo, Vt ego detrudam ad molas, inde porrò ad puteum atque robustum Codicem. & in Captiueis,At ego faciam vt pẽdeas.nam in Robur te totum dabo. Valerius 6.cap.3.de robore præcipitati sunt. Tacitus 4.Annaliũ, Robur & saxum minitantium. quo loco robur & saxum rectè coniunguntur propter affinitatem pœnæ cum præcipitatione è saxo, de qua vide l. 25. in fin.ff. de pœnis. quibusdam Robur aut robus videtur idem esse ac eculeus, aut equuleus. Ac ne quid (quod ad hunc locum pertinet, omittam)sciendũ est duas carceris partes præcipuas, Robur de quo nũc dictum est:& Tullianum de quo vide Sallustium.

Rodus] alij Rudus.adde infrà Rodusculana porta.

Constituit)constitit.

sensit)sensim.

obuiam)obuium.

saxum rudum)saxio rudem.

paxillum)pauxillum.

matexam)metaxam.

rudusculo libram ferito)adde Boetium in Topica Ciceronis : dixi ad leges x 1 1. Tabularum. Titul. de contract. empt. vbi de mancipatione. adde Ciceronem 4. ad Atticum 8.& 6. Epistol. penult. & 7. Epistol. 2.5.Valer.6.

Rodusculana porta]alij Raudusculana. vide Varronem 4.de lingua.

rando)vide suprà Rodus.

Rogat] *ne lex Bæbia*) de qua vide Liuium lib.40.

Rogatio] Id ius singulare nostris auctoribus l.8 l.14. l.15. l. 16. ff. de legibus. Priuilegium Ciceroni (de quo dixi ad leges XII. Tabul.) quod à lege ideo Festus hic ait differre. Cæterùm leges promulgatæ dicebantur si erant trinũdino propositæ:rogatæ,cùm Tribus rogarentur, vellent iuberéntne;latæ, cùm receptæ,& adprobatæ.

quod in omnes homines, résve populus sciuit,lex appellatur)vide l.8.ff.de legibus.

Romam] vide Dionysium Halicarnasseũ, Liuium.

Palatinus) vel Palatium.

Romus)alij Rodius.

Thespiásque)Thespiadásque.

primum omnium)prima,alij primam.

Callias Agathoclis) Callinus Agathocles.

quosdam)quendam.

Galatas)Galitas.

Romam]Romanos.

non Romulam) vide Varronem libro 8. de lingua.

Cinciæ, & pòst,familiæ) de Cinciorum familia quædam scripsi ad l.3. ff. si pars hæreditat.

Romani] . . *artificium* . . *cœperunt*) Fortasse hoc scripsit Festus,Romanos ciues agriculturam & militiam exercuisse: sedentariam verò artem per seruos & aduenas.vide Dionysium 2.& 9.

Romulia tribus) vide Varronem 4. de lingua.

Romulum] *à ficu Ruminali*) vide infrà Ruminalis.

rum.i)adde infrà Rumen.Nonium in Rumam.

à virium magnitudine) est enim Græcis ῥώμη idem ac robur.

Romulus& Remus] à virtute.adde suprà Romulum.

Rorarios milites] vide suprà Adscriptitij. & Varronem, Nonium in Rorarij. Glossis Rorarij ἀκροβολισταί.

Roscius] *de oratore*)vide Ciceronem 1.de oratore.

. . . *mense August.*] Rustica vinalia mense Augusto.

Rosea] hunc campum sumen Italiæ, quod ad gramen,dicitur Plinio 17.c.4.

Rotundam]Rutundam.

Rubidus]*apud Plautum*)in Sticho.

Catina)Casina.

Ructare]vide Nonium in Ructus.

videres alios)videtis alias.

Cicero)Philippica 2.

Rufuli]Liuius 2.

Consul faciebat) vel Dictator. Liuius 9. Polybius 6.

Rumen]vide Nonium in Rumen.

rumare)vide suprà Adrumauit.& infrà Subrumari. Glossis Rumat, ἐμβρωματίζει.

ruminare)vide Nonium in Ruminare,Ruminat,Ruminatur.

Rumex genus teli]ex hoc loco Gellius 10.c. 25.emendandus,apud quem pro, rumigestri, falces,legendum,rumices,trifaces. Glossis alio significatu Rumex , λάπαθον ac Lapathium.

spari)10.Gell.25. Glossis Sparus, εἶδος ἀκιντίου.

Ruminalis dicta est ficus) de qua vide suprà in Romulum.

rumis) rumus. alij Ruma , vt apud Nonium.

hædos subrumos)vide infrà Subrumari dicũtur hædi.

Rumitant]*rumigerantur*)inde rumigerulus. Glossis θρυλήτης. Dicebant autem veteres nõ tantùm Rumigerare. vt hic: sed & Rumiferare,de quo vide Nonium.

se)sere.

Rupitias]Rupit,alij Rupsit.

in XII.)dixi ad leges XII.Tabul.

dederis)dederit.

Ruri]Gloss.Rure,κατ' ἀγρόν.

ruri se)ruri fere se.ita apud Terentium.

Ruscum] *amplius paulò herba & exilius virgultis*)alij & exiruis,nullo sensu:ita lego,herba & exilius virgulto : vel herba exilior virgulto. hinc Gossis Ruscum, χαμαιδάφνη, κυνόσβατον, εἶδος βοτάνης.

fruticibus) fructibus.malé.sed & à fecibus vini fœculam vocant. dixi ad Varronem 6. de lingua.

solitæ)solitas.

ars & cet.) auri. alij ita , auri, arsinea , rete diadema,coronas aureas,fascias galbeos.

facie,galbeas)facilè galbeos:alij fascias galbeas.

galbeas)vide suprà Galbeum.

Ruspari] vide Nonium in Ruspari. Glossis Ruspinat,χειροτριβεῖ.

amaptimas)maritimas.

Rustica vinalia]vide suprà Roscij : Varronem 5.de lingua.

in luco libitinensi) anteà legebatur , in luci libiti à densi.

ipsius)antea,pius.

Ruta cæsa] ea sæpius venditor excipiebat, seu recipiebat. plerumque disiunctim efferebant ruta & cæsa. v.Ciceronẽ 2.de Oratore , & in Topicis : Nonium in Ruta: adde l. 5.§.7.ff. ad exhib. l.66.in fin. ff. de contract. empt.l.17.§.6.l.38.in fin.ff.de act. emp.l.241. ff. de verborum significat. l.2. Cod.de contr. empt.

contraxit)extraxit.

Ruta-

Rutabulum]alij Rotabulum.
otiose)otiosus.
Nauius)Nauius,alij Nouius.
iri)viri,alij viro.
Rutilæ canes nun procul à rubro] adde infrà Rutilium.
Rutilium]alij Rutilius,alij Rutilus.
rufum significat)vide 2. Gel. 26. adde j̄.Rutilæ canes.
Rutilias)alij Rutiliæ vel Rutilæ. adde s̄. Rufum & Varronem 6. de lingua.
Rutrum]vide Nonium in Rutrum.
SAbatina]vide Florum lib.6.Liuium 6.
Sabini dicti]*P P.*)id est præcipué.
Sabini quod . . .] *Sabini quod volunt somniāt*) Est species prouerbij.
Saccor]saccorum.alij,Sycomorum.
Sacella]vide 6.Gell. 12.
Sacer mons] *Ioui consecrauerunt*) vide Dionysium.
locus)locum.
sacram viam]vide s̄. October ea parte qua agitur de Sacrauiensibus.
Idulium sacrorum) edulium sacrorum malé.Idulia sacra dicuntur, quòd fierent, quot Idibus,& ab oue quæ quot Idibus immolabatur. Ouid. Idibus alta Ioui grandior agna cadit : dixi etiam ad Varronem 4.de lingua.
Sireniæ]*Streniæ*)vide Varronem d.loco.
nec)nec ita.
Sacramento]sacramentum.
in Q.Thermum de X.)addes̄.Obstinato.
sacramentum æs] vide Varronem suprà de lingua.
siue eo quis interrogatur, siue contenditur) siue in rem agatur,siue contenditur.
plebis)militum.
postnoc)postac.
facti)acti.
ex)exigunto.
iudicare esseque)iudiciaréque esse, esséque.
Sacraui]*vere sacro nati*) vide infrà Ver sacrum.
Sacratæ leges]adde l.9.§.propriè 3. ff.de rerum diuis.
sacer alicui deorum) vide Macrob.7. adde Nonium in Sacrum.
sicut)sic vt.
Sacrem] vide hunc locum emendatum s̄. col.196.in Sacrem porcum.
Sacrificulus Rex &c.]qui ea sacra quæ reges facere sueuerant,facit:Post reges exactos creati Reges sacrificuli, & quidem primi M.Papisius &c.vide Plutarchum in Probl.
Sacrima]vide hunc locum emendatum s̄. col.196.in Sacrificium.
præmessum) alij præmerium, alij præmetium.vide suprà Premetium.
. . . primis fiet . .]Sacrima sacrificium quod pro vuis primis.
Sacrosanctum] Gloss. sacrosanctas ἀφιερωμένας.iisdem sacrosanctum ἅγιον, ἱερὸν, καθωσιωμένον.
vt qui violasset, morte penas penderet)facit lex vlt.ff.de rerum diuis.
Sæculares ludi] vide Valerium 2. cap.primo. Horatium in Carmine sæculari Zosimum.
. . . ppellatur) appellatur Terentum.vide j̄. Terentum.
post centum annos) inde sæculares dicti. Est enim sæculum id temporis spacium.
Popillio Lenate)vide Censorinum.
. . stis furulis)hostiis furuis,fiebant enim hi Ludi Diti & Proserpinæ tribus noctibus.
Sagaces]vide suprà Piatrix,Præsagitio. & infrà sagaces. Glossis sagax ἐχέφρων, ἀγχίνους, πανοῦργος, προγνωστικός.
solertis acuminis)vide suprà Præsagire.
cognoscere . . . .) cognoscere posse sagacem.
saga)vide s̄.Piatrix & Præsagitio.vide Nonium in Sagæ.
Sagmina] vide l.8.§.1.ff. de rerum diuis.
arcebantur)id est petebantur, dixi ad Nonium.
Scalos)Scapos,alij scopas.
Salaciam Deam]Glossis salacia, ἀμφιτρίτη. Νηρεὶς, quæ & Salmacia. vide infrà Salmacis.
Salaria via]quæ & Collina.
Salias virgines]sacrificium facere.
in Regia cum Pontifice paludatas) vide Varronem.
Saliorum)vide j̄.Salios.
Salicem]*idem*)Verrius.
Salinum in mensa pro aquali solitum esse poni ait cum patella] atqui nihil aliud salinum quàm patella, in qua diis primitiæ cum sale offerebantur, vti refert Acron ad illa Horatij, cui paternum Splendet in mēsa tenui salinum.
cum fornax)potest esse exemplo legi 27. §. 9 ff.ad l.Aquil.
Salios] Glassis salius ἱερεὺς ὁ τὰ διοπατῆ ὅπλα θεραπεύων.
ex Samothrace cum Aenea deos penates) dixi ad Varronem 4.de lingua.
sunt)dum.
Salmacis nomine nympha] Glossis Salmacia ἀμφιτρίτη,quam & Salaciam vocat. vt suprà Salariam Deam maris: vnde Salmacidus ἁλμυρὸς .Salmacidum ἁλμυρὸν : Salmaria aqua ἅλμυρον ὕδωρ.
quam qui bibisset vitio impudicitiæ mollesceret) id ita creditum vulgò vti refert Vitruuius 2.c.8.Verùm Strabo lib.14. in diuitias & incontinentiam causam reiicit.

antecedentium)accedentium.

Salmacida)Salmacida.

ſine ſanguine & ſudore) ſine ſudore & ſanguine.

Saltum]*& paſtiones ſunt*) adde Varronem 4.de lingua.l.pen.§.1.ff. ſi ſeruit. vind.l.25.ff. de pignorat.l.52.ff.de act.empti.l.8.ff.de inſtructo. Inde ſaltus paſcuus l.19.§.1.ff. locati. ſaltus paſtionéſque l.8.ff.de inſtructo.ex his per greges & paſtiones fructus percipiebantur.l.32.ff. de vſufr.l. 9.ff.de inſtructo. quin ex venatione arg.l.62.ff.de vſufructu. Horũ alij æſtiui,alij hiberni:l.67.ff.de legat.3.l.3. §. 11.l.44.in f.ff.de adq. poſſ.l.1.§.æſtiua ff.de aqua quotid. Horum cuſtodes ſaltuarij.l.60. in 6 ff.de legat.3.l.8.in f.l.12.§.4.ff.de inſtructo.His adſcripti,ſaltuenſes.l.1.Cod.de fugitiuis colonis lib.xi.l.13.Cod.qui militare lib. xii.hinc ſaltuenſes fundi l.13. Cod.de fund. patrimoniahb.lib.xi.

ſaluti)alij ſalutis.legendum ſaltuis,vel ſalti.vide Nonium in Salti.

Saluares . .]Salua res eſt cùm ſaltat ſenex. ita Seruius 3.& 8.Æneid.

C. Sulpicio)P.Sulpicio.

C Fuluio)Cn.Fuluio.

Prætore vrbis)PR. VRB.

inſtaurati qui)inſtaurandíque.

Pompinium)Pomponium.

non interruptæ religionis) piaculum enim erat ludos interpellari.vide Arnobium.

ludos Apollinares) de quorum inſtitutione vide Liuium 25.Macrob.1.Saturn.

paraſitorum Apollinis)

ſecundarum partium fuerit]*ſecundas agere*)paraſitari.vide Senecam de ira 3.

. .s porta]Salutaris porta.

. .vtationes)ob ſalutationes quæ proprætori & Proconſuli exeunti in Prouinciã fiebant.vide ſ.Prætor.

ludi Scenicos)de ludis Scenicis agit: qui & Megaleſij.vide Liuium 34.& 36. Valerium 2. c.1.Aſconium pro Cornelio.

heſtra)orcheſtra.

Sambuca]ita apud Vitruuium 6.c.1 Eſt autem Sambuca hac ſignificatione inſtrumentum triquetrum imparibus longitudine fidibus & ſonis: adde Athenæum 14. Dipnoſophiſt. Alij tamen legunt Sambina, non Sambuca.

machina)eo ſignificatu ſumitur ſambuca apud Vitruuium 10.c.22.Polyb.8.

Sam . .)Sambuca &c.

Samnites]*σαήια*) *σαήια.*

Samnio)Samo.

. . anates]Sanates.vide 16.Gell.10.

ſortibus)fortibus.vide ſ.Forctum & Horctum.dixi ad leges xii.tabul.

Sanctum]vide ſuprà Religioſum.

ſanctio) vide leg. 9.§.propriè.ff. de rerum diuiſ.

Sandaraca,genus coloris] vide Sandaracha Vitruuio 7.c.12.

Sanqualis auis]vide ſ.Alites.Plin.10.c.7.eadem Sanga.vnde quidam putant eam auem fuiſſe in tutela Dei Sangi:vt & Picũ in Martis:coruum in Apolliuis: pauonem in Iunonis:noctuam,in Mineruæ tutela.

Sanqualis porta]*ædibus Anci*)ædi Sangi.vide ſuprà Propter viam. & Varronem 4.de lingua.

Saperda,genus peſſimi piſcis] Sap rdæ Nonio,ſapientes,elegantes.

ſarcito in xii]dixi ad leges xii.Tab.

Sardi vernales]Sardi venales. vide Plutarchum in Problem. Ciceronem ad Fabium Gallum.Liuium 5.

valentium) Veientium.

paretexta)prætexta.

E . . corum)Etruſcorum.

At Sinius Capito)Idem refert author de viris illuſtrib.quod tamen non admittunt Faſti.Nam Conſules qui hîc referuntur fuerũt anno DXV. Is verò qui triumphauit de Sardis anno DLXXVII.& DLXXXXIX.

Sarpta vineta]Sarpa vinea.

ſarmenta)adde l.55.§.4.ff. de legat.3. Gloſſ. *κλῆμα τὸ βότρυς ἔχον.* Palmes, *κλῆμα ξύλου* 9.Sarmentum.

Sarra]*Tyros*)Fpiros alij Pylos malé.hoc enim Tyros antiquitus : quin & antea Tur & Sar,inde Sarranum oſtrum. Virgil.1.Georg. & Sarranæ tibiæ.Probus Ennium ait dixiſſe, Pœnos Sarra oriundos,id eſt Tyro.

Sartè ponebant pro integrè] vide Chariſ.1.

vocantur)locantur.

Sas]adde j.Sos pro eos.

nec)neque.

philoſophia)philoſophiam. Alij, ſophia ſapientia,quæ perhibetur:alij,ſophia,quæ doctrina perhibetur.

Sati . .]Saticulan,&c. vide Paterculum 1. Liuium 27.

Fuluius)Fluuius.

P.)L.

Satis]*recitare*)rectare.

Satura]*& lex*)dixi ad l.vnicam in pr.Cod. de Latina libertate.Gloſſæ Satura *νόμος πολλὰ σχεδιάζων.*

Saturnia Italia]*& mons Saturnius*) vide Varronem.

Saturno dies faſtus menſe Decembri] ea ſunt Saturnalia.

falx eſt ei inſigne)vide ſuprà Opima.

verſus antiquiſſimi Saturnij) dixi ad Varronem.

Saturnus)Satirnus.

à ſationibus)aliis à ſaltu.

. . ſacrifi-

. . . . *sacrificium &c.*] Saturno sacrificium fit capite aperto. vide Plutarch. problem. Macrob. 1. Saturnal. Seruium 3. Æneid. 28. Pliniũ sexto.

. . . *xum Tarpeium*] Saxum Tarpeium v. infrà Tarpeiæ: & Tarquitias Scalas: adde legẽ 25. in fin. ff. de pœnis.

Scænam] *re vocat*) re vocat, alij, re locat.

Scandu . . .] Scandulaca.

Scapten . . .] Scaptensula.

S . . .] Scaptia tribus.

Scelerata porta] *quæ & Carmentalis*) adde s̃. Religioni est.

Scele . . .] Scelerata porta.

Sceleratus campus] *defossæ*) v. s̃. Probrum virginis Vestalis.

Sceleratus vicus] *corpus eius iacens filia carpento superuecta*) v. Liuium.

Scena] adde j̃. Secespita.

Scensas] scenas.

vesper nas) v. j̃. espernas.

Schedia] Glossis Sclodia. Καμουλκίς.

Schoeniculas] *Plautus*) in Neruolaria apud Varronem. 6. de lingua.

idem) Plautus in Pœnulo.

Schoeniculæ) schoeni. v. Nonium.

Scirpus] scriptum. Glossis scripus φλοῦς πάπυρος.

in scirpo nodum quærere) Species prouerbij.

scirpo induetur ratis) scirpea induitur ratis: alij legunt, scripea.

id est an) iam te.

Sciscito] Scisco. vide s̃. Ni quis sciuit.

Scita plebei] id est plebiscita. v. §. 4. Inst. de iure naturali.

plebs) pleps.

Scitum populi] *Te . . . . &c.*) Terentius Phormione, satis, inquit, scita est. & in Heautontim. At si scias quàm scitè in mentem venerit.

Scortæ] vide Varr. 6. de lingua.

dictæ) dicti.

Scorteum] Scranteum.

Scraptæ] adde Nonium in Scraptas. & Varronem.

excreare) adde Nonium in Screare.

Scribas] hinc scriba magistratus in l. vlt. §. 17. ff. de muneribus. inde scribitus in l. 1. ff. de muneribus: vel scribatus. vide Titul. Cod. de Tabulariis scribis, logographis & censualibus.

antiqui librarios & poetas: & post, at nunc scribæ librarij qui rationes publicas scribunt in tabulis) hinc librarij horreorum, caducorum, depositorum. in iure l. vlt. ff. de iure immunitatis: scripturarios vocat Nonius & Tabularios: quorum fit mentio in l. 18. §. 10. ff. de muneribus. qua in lege recensentur Archeotæ & logographi. his adde librarios, calculatores & rationarios, de quibus in l. 15. §. 5. ff. de excusationib. tutorum.

Scriptum] scribtum.

vbi) vbi scribæ.

Scripturarius ager] alij script .ra ager publicus. adde Nonium 1. 172.

Scrupi] *aspera saxa*) inde scrupedæ: v. Varr. v. Nonium in Scraptas. Scuræ v. Nonium in scurrile duobus locis.

συρράζειν) συγκυρεῖν.

Scipiadas, &c) Scipiades dicto, penitusque interemit ipsi, molli & deliciæ Luci, effigie atque cinędo & sectatori adsiduo quo rectiu dicas.

Scut . . .] Scutilum.

Sed pro sine] Se pro sine. exemplum vide infrà in Secordiam. Significat interdum dimidium vt in selibra & semodio. vide Varronem 4. de lingua, vbi de asse.

Secespitam] adde suprà Scena: & infra Secium.

secessiones, narrationes] ab antiquo secere, quod est dicere. vnde Inseque apud Ennium, dic: & insexit dixit. vide suprà Inseque.

Secium libum] *secespita*) vide suprà Secespita.

Secordiam] alij, socordiam, vt & Glossæ.

ex se quod est sine) vide suprà Sed pro sine. vnde quidam hic legunt sed.

sectarius veruex) alij sectatus veruex.

Sectio, persecutio iuris] vide infrà Sectores.

Sectores] Ascon. 3. Verr. Sector, Æstimator, aut redemptor bonorum damnati atque proscripti: sectio, ea redemptio. adde Ciceronem 2. Philip. vbi de sectione bonorum Pompeij

secus] vide Sexus. Charis. 1.

sediculum) sediculam.

Seges] vide Nonium in Seges.

Segesta] *Beneuentum*) v. suprà Beneuentum.

segnitia] vide Nonium in Segnitas pro segnitia.

seliquastra] ita legitur in editione Haloandri in lege 4. ff. de suppellectile. pro, sedularia.

Sellæ curulis locus] Sellæ curuli locus.

Sementinæ seriæ] 1. Macrob. 16.

Semis] S. literam pro aspiratione v. infrà Serpsit.

Sempronia horrea] *lege Gracchi*) de frumentaria lege Gracchi v. Ciceronem 3. Tuscul. & Flor. Epit. 60.

Senacula tria] dixi ad Nouell. de ordine sedendi quæ est 62. adde Gellium 14. capite 7. de Senaculo. v. Varronem 4.

D. T.] de Republica.

in quo exterarum nationum legatis senatus dabatur) Is locus Græcostasis Varroni 4. de lingua 33. Plin. 2.

Senaculum] alij Senatulum.

Senatus decretum à consulto] hoc vult Festus, aliud esse Senatus decretum, aliud Senatusconsultum. huius illud partem esse. verbi gratia, vt si alicui decernatur Prouincia.

Senis crinibus nubentes ornantur.] Plautus in Mostell. gerendum censeo morem & capiundas crines. Idem in Milite, adducas matronarum modo, capillo ornato: crines, vittásque habeat. Cæterùm seni crines hoc loco, in sex partes distincti. Martialis, portabat vxor rufa crinibus septem.

Spondeant) spondeant.

Senium] adde s. Anatem. & Nonium in Senium.

Sentes] *turba*) lupa.

Sentinare] 19. Gellij primo inde Sentinatores.

Sentinat satis) sentinat ratem.

Seplasia] platea Capuæ in qua vnguentarij negotiari solebant, de quibus. vide Varronem 6. de lingua. hinc Glossis seplasiarius & seplassiarius παντοπώλης, παντοπωλεῖον seplasium, iisdem Seplatiarius μυροπώλης. adde Nonium in Seplasium.

Cicero) in Pisonem. vbi v. Asconium.

. . . *septem stellæ*] Septentriones septẽ Stellæ. vide Varronem, 6. de lingua: 2. Gell. 25.

Septimontio] *Faquali*) Fagutali.

Cermalo) Germalo.

Opita) Opitre.

Cispius) Cisition.

Mefitis) Dei s. de Luco. vide Varronem 4. de lingua & Seruium 7. Æneid.

Septimontium] vide Varronem quinto de lingua.

septem locis) septem montibus v. Plutarch. in Problem.

Cermalo) Germalo. vide suprà Germalus.

. . . . *chrum est*] sepulchrum est.

. . . . *is dicitur*] Sequester is dicitur. adde 20. Gell. vlt. Glossis sequester μεσίτης ὑγιείτης σωθηκος ὕλαξ sculna: μεσιτεύω sequestro: μεσιτεία sequestratio.

ora . . .) oratione quam scripsit de indigetibus.

Plau . . .) Plautus in Mercatore.

Serilla] *Istrica*) Histricia.

subcus) subscus. v. infrà Subscudes.

Serpsit] *serpulæ*) v. infrà Serpula.

pro spiratione) v. s. in Semis.

. . *antiqui*] serpsit antiqui.

Serpula] v. s. Serpsit.

Sertorem] *asserat manum*) adserat manum.

adsertor) v. s. Adserere.

seruatur) alij seritur, alij, seruntur.

Seruilius lacus] *eo*) ab eo.

Seruorum dies] *Tullius filius ancillæ*) & vt infrà, natus serua: vide Liuium 1.

natus est) ædem dicauit Dianæ.

Seruorum dies] *Idibus*) Idus.

natus serua) Sic Liuius primo. alij legunt seruus.

seruos) cernos.

. . . . *in carmine*] Sesopia in Augurali & Saliari carmine.

Sestertius quarta pars denarij quo tempore] v. 33. Plinium tertio Vitruuium 1. Mæcianum de asse.

Sestertij no . . . .] Sestertij nomen.

bigati) adde s. Graue æs: 33. Plin. 3.

Sex suffragia] *adiectæ*) adfectæ.

Sex Vestæ sacerdotes constitutæ] Numa quattuor virgines Vestales cum maxima creauerat. Postea Tarquinius Priscus duas addidit, vt essent sex cum virgine vestali maxima *quia ciuitas Romana in sex distributa partes, in primos secundósque, Titienses, Ramnenses.*

Luceres) L. Tarquinius Priscus tribus siue Centurias auxit. ac sex fecit primos ac secundos (quod etiam confirmat Liuius & Dionysius: Ramnenses primos & secundos Tatienses, primos & secundos Luceres.

Sexagenarios] vide Nonium in Sexagenarios.

eius) eas.

arguerit) arcuerit.

quo tempore primum per pontem cœperunt comitijs suffragium ferre, & pòst, de ponte.) vide suprà Depontani. Inde prouerbium, sexagenarij de ponte apud Nonium dicto loco. v. Macrobium primo Saturnal. 5. Varro. 6. de lingua: Ciceronem pro Sextio, pro Roscio. Ouidium quinto Fastorum. Plutarchum in Problem. Quod ad pontes attinet, Pontes, mensæ erant angustissimę pedibus altioribus, singulæ singulis tribubus adtributæ, in comitio vel foro ad tempus positæ quibus suffragiorum cistæ imponebantur, de quibus vide Ciceronem 3. de legib. Plutarchum in Matio.

Sextantarij asses] vide Varronem 4. de lingua vbi de asse.

quod) quo.

propter bellum Punicum) vide suprà Graue æs.

vt ex assibus qui tunc librarij erant, fierent sextarij) sextarij, id est seni. vt s. in Graue æs: 33. Plin. 3.

per quos cum solui cœptum esset) hìc locus facit ad intellectum legis 102. ff. de solutionibus.

Sexus] secus. vide s. Secus. Charis. 1. virile secus non virilis sexus.

aliter significat, &c.) aliter sexu, natura, habitúsque.

agit)ait.

virili sexu adoptauit sibi) virile sexu adoptauit sibi. Nam antiqui sexus in neutro dixerunt. v. Nonium in Sexus.

sibina]fortasse id teli genus quod Gellius 10. c. 25. scibones nuncupat.

sibus callidus acutus]v. s. Persius Persibus.

sic versantu . . .]hic agit de succula.

. . . pellant dolonem]superum appellant dolonem.

dolonem)v. Virgil. 7. Suetonii in Claudio. alia significatione sumitur in l. 52. §. 1. ff. ad l. Aquil.

. . orte moróque)morte moréque.

Sexto Tarpeio] vide suprà Saxum Tarpeium.

Sicilices]ita Gell. 10. c. 25. alij Silices.

Sicilibus)sicilicibus.

Sicilicum dictum quod semunciam secet] ineptum etymō. Nam verbo Syro sicet, stultum est Latinam originem quærere.

Sisus] . . *generatiua*)lege Riualicia, quæ de riualibus lata. Qui Riuales v. l. 1. §. 26. ff. de aqua quotidiana.

Signare]Scribere] v. s. Resignare. & Resignatum. Præter significationes signandi hîc enumeratas à Festo hæ videntur adiiciendæ designare, ostendere, imprimere. v. Nonium in Signare: & Signata virgo, integra. v. Nonium in Signatam. Quin apud eundem, Designare, est cum nota & ignominia aliquid facere.

modo anulo signa imprimere)v. l. 22. §. signum & passim ff. qui testamenta. l. 1. §. si pecunia 36. ff. de posiri. vnde signatores & signatorius anulus.

modo pecora signis notare) Virgil. 1. Georg. Aut. pecori signum, aut numeros impressit aceruis.

. . . ri dicitur]signare dicitur.

consignare) adde l. penult. ff. de donat. inter virum: l. vlt. ff. de dote præleg. 1 acceptā Cod. de vsuris. l. 20. Cod. de pignorib.

Silicernium]Cicero 2. de diuin. Nonius in Silicernium, ait silicernium esse conuiuium funebre. hinc Glossæ Silicernium εἶδός ἐστιν. λύχνους γὰρ ἅπτειν ἐπὶ πένθους θέμις.

silicem)silentium. alij solum.

silentium) adde infrà siniſtrum & solida sella.

. . . oloſtate) Cæcilius oboloſtate. & Donatus in Adelph. v. Nonium variislocis. Planciadem.

Siluij]*Iulo*)Iulio.

Silus]alius est à Silone de quo v. Nonium in Silones.

naso susum versus repando)Glossis σιμοῖ.

Simpludiarea funera] simpludearia. alij simplitudiaria, quia simpli ludij adhiberentur.

D. T.)duntaxat. vt s. Senacula.

ludi corbitoésque) desultoésque. alij, ludi comitores, qui & corui: metaphora ducta à coruis qui ita volant.

ludorum)ludiorum. alij ludionum.

indictiua)v. s. Indictiuum funus.

Simpludiarea] simpludearia.

Simpulum]v. Tertull. c. 13. Apologetici. alij legunt sympinium ex Arnob. 3. 6. alij sympuum. ex Iuuenale. vnde Simpulones. alij simpuuium, de quo vide Nonium in Simpuuium. Glossæ Simpalum κύαθος.

Simultas]Gloss. *ἀπιστολιτεία ἔχθρα, ἀπιχθεία.*

. . . in prouerbio] sine sacris hæreditas in Prouerbio. vide Plautum in Trinumo & Captiuis.

priuata)v. s. Priuatæ. & Publica sacra. dixi ad leges X I I. Tabul.

relictúsque hæres sicut pecuniæ etiam sacrorum erat)Cicero pro domo sua: Quas adoptiones hæreditates nominis, pecuniæ, sacrorum secutæ sunt. Vopiscus in Aureliano, Iube vt lege agatur, sitque Aurelianus hæres sacrorū, nominis & bonorum totiúsque iuris. adde quædam alia ex 5. Gell. 19.

sic)sicut.

siniſtræ aues]*exorientes*) quæ nunquam occidunt.

Siniſtrum in auspicando]*at silentium, &c.*)hoc vult Festus Siniſtrum auspicium, lætum ac posterum esse: silentium, quod non est interpellatum.

silentium)adde s. Silicernium.

dubij)vbi.

ad)at.

Siparium]*mimicum*)minutum.

Siremps]*quasi similis res ipsa*) quasi similiter malè. Nam Siremps dictio ex tribus composita, quasi similis res ipsa. Quin π' siremps in ablatiuo siremps facere, testis Charisius libro 1.

Sispitem]adde j. Sospes.

Sistere]*quod*)quam.

Sobrinus]v. l. 3. ff. de gradibus. Consobrino, Sobrino.

Sodales]*dapibus*)datis.

Sodes]v. s. Cumalter. V. Sultis.

Solatum]hinc solati, qui hoc morbo laborant. 29. Plin. 6.

Solea]*pro*)per.

robuſta)robustea.

paries craticius)vide l. cum duobus 52. §. vbi Mela scribit, si duo vicini semipedes inter se contulerunt, vt ibi craticium parietem inter se ædificarētur 13. ff. pro socio, vbi quidam legunt concraticium. dixi ad illam legem. adde s. Intergerinus.

Solicitare)sollicitare.

citare)v. s. Procitare.

Solida sella]*sit totum ait dictum solidum*] vide infrà Solla.

Solino]Idem Messala.

Consulo]malè:sic emendo. Nam idē quod soleo,& ita solinunt,pro solent. Nequinont pro Nequeunt.v.s̄.Nequinunt.

Solipunga]Solipuga.alij;salpuga vel salpunga,solpuga,solpugna, solipugia, solipagna, solipaga.adde Plin.29.c.4.Liu.9.

maleficæ)Veneficæ.

Solitaurilia]Gloss.θυσία ἔκτοι, κρίου καὶ ταύρου

Verueces)verbices sollum.

sce t tum)v.j̄.Solla.

cæditur)creditur.

putent)portent.

confusa)confixa.

antiquæ consuetudinis) antiqua cousuetudine.

Solla]solia vel sola.

solla)soliar.

solo)à sollo.

lauandi)cauandi.

à sedendo)ascendendo.

à sollo)solo.v j̄.Sollo.

Solla]sola vel solia.

solia)soliare vel solla.

sollisternium)sollist.V.

Sollistimum]*humani*)humanæ vi vel humi cadant.

aui)aut.

Sollo osce]v.s̄.Solitaurilia.

quod nos totum)v.Solida sella.

suasa)Vasa.

solla)sollo.

curiora) curiosa.

solliferreum)v.s̄.Solitaurilia.

solemnia)v.s̄.Solemnia & Solitaurilia.

Sollo]*Liuius*)Lucillius.

Solox lana crassa]Gloss.Solox ἱερὸν καὶ παχύς.

hirco)atque hirco, vel hircóque.

Solox] *Barathro*)Barrato.

pascali)pastali.

hirco)*hirco*.

Solum]*aliubi*)alibi.

Soniuiuio]Vtitur hoc verbo Cicero in Epistola ad Cæcinnam.

Sons]Gloss. sontes αἴτιοι, ὑπεύθυνοι βλαβεροί.

Insons)v.s̄.Sons.

Sonticum morbum]Glossis Sonticus morbus ἱερὰ νόσος. adde s̄.Insons. adde l.4.§.5.ff.de Aedilitio.vbi dixi.

Soracum]saracum vel Sarracum Iuuenali Satyr.6.& 5.vel sorracum Vitruuius libro 10. c.1.serracum Quintilian. 8.c.3. hinc serraculum in l.Quemadmodum 29.§.2.si nauis. ff. ad l. Aquiliam,vbi alij legunt seruaculum,feramen,ferraculum.verrinem, verriculum,gubernaculum.

Pla...)Plautus in Persa.

icillum)eicillum.

Sororiare)sororiæ.

fraterculare)v.s̄.Fratrare.

Fribolaria)friuolaria.

papillæ)tum papillæ primum (primulum Faernus)sororiabant.illud volui dicere, Fraterculabant.

Sororiare)sororiæ.

Sororium Tigillum]v.Liuium.

Metij suffetij)Metri Fusitij.

Curiatij)curiari.

sors & patrimonium significat] Glossis Sortes χρησμοὶ, κλῆροι αἱ κεφαλαὶ δανεισμάτων.

Sortutillus] scrutillus: alij,Sartutillus, alij scrutillus.

sullus)suillus.

Sos]v.s̄.Sas.

dea dearum)dea diarum.vel dia dearum.

Sos]*dea*)dia.

Sospes]adde suprà Sospitem.Glossis Sospes σῶος.hinc Sospitare j̄.

Sospitare.adde Nonium in Sospitent.

Supra] Glossis Sperus εἶδος ἀκοντίου. adde Nonium in Spari:Sparios,Sparus.

murices)rumices.

in M.)An.

Triumuirum)Triumuir.

Spectio]Augurum alij spectionem & nuntiationem. alij spectionem tantum habebant.Magistratus verò auspicia,spectionem, & obnuntiationem.Varro 5.de lingua.Cicero Philipp. 2.& 3. de legibus,& 2.de diuinat. 13.Gell.14. & 15.

quia)iis qui.

Spectu]Specto.

Specus feminino]adde l.1.§.3.ff.de riuis.Nonium in Specus.

stirps aut)stirps vt.

Ennius) xvj. Annalium, vt refert Priscianus.6.

casu) causa vel caua.

sub monte altæ)alte vel montes late.

intus patebant)in ius patebat. vel intus patebat.

Speres antiqui pluraliter] vide Nonium in Speres.

Spetile] Spectile.

vilibus)villis vel suillis.

Carbonaria] *Aulularia*) vide Nonium c. 2. numero 633.in Præcisum.

pernam)aliter v.Nonium c. 2. numero 633.

sueres)hoc quid sit,quærendum.

spetile)spectile.

callum)galium.

Spetile)specile.

Spicit sine præpositione)v.s̄.Auspicium.

Plautus)in Milite.

quod vbi Rex paulo, &c.) quos vbi Rex pullos specit de cortibus altis.alij,Quos vbi Rex paulò aspexit de collibu' summis.

paulo)dulo vel sedulo.

Contibus)

contibus) pontibus.alij collibus:alij, cortibus.

Spicum masculine] Speum masculinum.v. Nonium in Specus.

hunc stirpem) v.ſ.Maſculino.

hanc amnē) v.ſ.Petronia amnis, & Perēne.

Spinther] *Plautus*) in Menæchmis.

Spintyrnix]Spinturnix:incendiariam auem appellat Plin.10.cap.3.v. Iulium obſequentē libro de Prodigiis. Lamprid.in Commodo. Spinturnicium Plautus in Milite.

occusatrix, &c.) videtur hīc verba alicuius Poetę referri.

Spondere] *Compositis rebus diuinis*] adde ſ. Conſponſor.

ſponſis) bene ſponſis.

Spurcum vinum] v. Nonium in Spurcum. Gloſſis Spureus ἀκάθαρτος, ἀχρεῖος.

Squallidum] adde Nonium in Squalā,Squalare,ſqualidum,ſqualor.

Squarroſos] ſcarroſos.

Squarroſa] ſcarroſa.

Squarroſi] *rupicum*) rapicū.v.ſ.in Petrones.

Stagnum] v.Varronem 4.de lingua.

συεγνὸς) στεγνὸς: alio ſignificatu Stagnum Gloſſis κασσίτερον, Stagnea κασσιτέρινα. v.l.9.§. 2.ff.de falſis.

Stalagmium] *ium*) tum.Virg.Aureum.

Stata] *de ſacrificio*) de ſacrilegio.

Statuliber] vide titulum ff. de Statuliberis. Gloſſis Statuliber ἐλεύθερος, χρόνῳ τῷ διαθήκῃ ἀφιέμενος.

Status dies]aliis ſtatutus.Gloſſis ἀφορισμένη ἡμέρα, προθεσμία.

hoſtire]vide ſuprà Redhoſtire.

in Curculione)& in.de quo videCiceronem 3.officiorum.

ſi ſtatus condictus dies) dixi ad leges XII. Tabularum.

Stellam] *quæ ex lamella*) ſtellam quæ ex tamella.

Stellati]Stellatina tribus,de qua Liuius 6.

ſtellionem] ſtelionē v.Titul.ff. ſtellionatus. Plinium 30.c.10.Virgilium 5.Georgicorum. Gloſſis ſtellio ἀσκαλαβώτης.

Stercus]v.ſ.Quando Stercus,adde Varronē 5.de lingua, vbi de hominum diebus cauſa inſtitutis.

Stipatores] *ait*) ait Verrius.

vnde & ſtipam qua amphoræ cum extruuntur, firmari ſolent) vel à ſtipo quod eſt firmo. vel hinc ſtipulatio dicta. Inſtit.de verborum ob.

qua) quam.

deſtituantur) conſtituantur.

Stipatores] *antiqui latrones vocabant*) v.ſ. Latrones.hinc Nonio Latroeinari,militare mercede. Gloſſis Stipator σωματοφύλαξ,qui & iiſdem ſatellis.

Stipem] *& id quod*) de eoque.

ſtipendium militi) Gloſſis ſtipendium ὀψώνιον στρατιωτικὸν μισθὸς στρατιωτικὸς σιτηρέσιον, μισθοφόρα.

ſtipulari) hinc ſtipulatio Gloſſis ἐπερώτησις ἐγγυοδοσία.

Sti . . .] Stirps.

à ſtirpe ſupremo) v.ſ.Recto fronte.v.Noniū in Stirpem.

Stiricidium quaſi ſtillicidium] Gloſſis ῥοσάσιον.

ſtilla)Gloſſis σταγὼν,σαλαγμός.ſtalpa, Gutta.

Stlata]Gloſſ.Slatta πυξαπικοῦς σκάφεως εἶδος.

ſed ea) ſcilicet.v.Strenam.

Stlitem) v.ī. Strenā & Stritauum. hinc Decemuiri Stlitibus iudicandis.v.Quinct.1.c.6.

Stolidus] *vidi*) vide.

quia] *quid illi*) illic.

Andronico) Androgyno.

oportuit) oporteat,vel oportebat.

Strebula] *Plaut.*)in Friuolaria quę nō extat.

Strenam] *tertiúmque*) initiúmque.

vt in loco & lite) diuerſè tamen. Nam in Stlis & Stlocus S.& T. præponitur.in ſtrena, S.tantúm.

Striges] *coniunctę*) continuate.

Stri . . .] *Striga Gloſſis* λωτρυγὼν,γωνὴ φαρμακίς.

Strigas] *σύρριον & vt*) σύρνια πομπεύειν γυκτικὰ στρίγγα δ' ὀλοόν. Alciatus in Parergis.

Stritauum] v.ſ.Stlata.

Stroppus] στρόφιον) συρόφιον. adde Nonium in Strophium.

diem) *ſidem*.

Struere] *inſtruere*) induſtria.

aut) at.

In XII.) v.l.233.ff.de verbor.ſignific.dixi ad leges duodecim Tabular.

furere) fure vel fugere.

Strues genera liborm] v. ſ. Ferctum. Gloſſis ſtrues ξύλων σωρὸς ἢ καὶ θυμιάτων.

Struſertarios] Struifertarios v.ſ.Ferctum. adde Catonem in lib.de re ruſtica.

Struices] *Plautus*) in Menæchmis.

Strupi.] Strui.

Strutheum] *Stultorum feriæ*) v. ſ. Quirinalia.

Stuprum] adde Nonium in Stuprum.

pergetis) pergentis.

Suad ted] ſed te.Idem Meſſala.

Suaſum] adde Inſuaſum.

Plautus) in Truculento.

fumoſe)v.Noniū c.16.in Impluuiatus color.

Sub corona] 5.Gell.7.

veneat.) veniat.

veneat) veniat.

Subiugum]*ipſi eam*)ſpecie iā vel ſpeciē eam.

Sub vineam] v.l.13.§.4.ff. de re militar adde infrà Vineæ. de vite,adi legem 13.§.14.ff. de re militari.

Sub vitem] *ſummiſit*)ſubiicit.

ſubit)ſubiicit.

veles) adde infrà Velitatro.

Sub vos placo] v.ſ.Ob vos ſacro:Eundoitiū.

ſupplico) ſupplicio.

vt in legibus) hæc exemplas nihil ad rem.
edendóque)etendóque.
Subices] 4.Gell.17.ſubiices Nonius.
vnde) inde.
aerio) ærio,vel ſonitu ſæuo.
Subici] *explandi*) expandi.
Subigere) ſubicere.
libro) xv. Iuris Pont.
Subleſta]hinc ſubleſta fides,infirma.v.Nonium in Subleſtum.
Sublicium] v. Liu.2. Plin.36 c.15.Varr.4.de lingua & 6.Cæſar.4.de bello 3.Vitruu.3.Gloſſis Sublices, κατασπῶντες οἱ ἐν ποταμῷ τῶν γέφυραν ὑποδεχόμενοι.
Sublimauit] adde Feſtũ in Sublimare.Gloſſis ſublimo ὑψῶ.
dixit) dixit Cato. (care.
Sublucare] Paul.5.Sent.6.§.actor.v.s.Collu
Suboles] *oleſcere*) v.s.Adoleſcere.
adultæ) adulti.
indoles) v.s.Indoles.
Virgilius) 3.Georg.
Subrumari] v.s.Adrumauit & Rumen.
his vocabantur) rumis vocabatur.
lac) lacte.
Subſcudes] v.s.Serillæ.
. . . *bſidium*] ſubſidium.
vt Plautus . . . . gite nun c ſubſ . . . t triario ſi) Plautus.Agite nunc omnes,quaſi ſolẽt triarij.
triario) Liu.8.v.Varr.4.de lingua.
Subſilles] Ipſulles.
Subuerbuſtam]dixi ad.l.1.§.8.ff.de fugitiuis: & ad Vlpianum Titul. 1.§.11.
vlceroſam) viceroſam.
Subulo] *tibicen*) Gloſſis ſubulo αὐλίτης, adde Varronem.
Suburam] v.Varr.4.de lingua.Quint.1.
à pago Succuſano)Idem Varr.4.de lingua.
Succenturiare] *militiæ*) malitiæ.
ſuccenturia) ſuccenturiata.
Succerda ſtercus ſuillũ] Gloſſis Sucerda χαμαὶ κόπρος.adde Nonium in Sucerdæ.
Succidanea hoſtia] adde Non.in Succidia.
ſuccedendo) ſuccidendo.
Succingulum] *Plautus*) in Menechmis.
Succotilla.] Succottrila, ſuccotilla, ſuccotrilla,v.s.Crocotillum.
feminea) femina.
Sodellis) todellis.v.j.Todi.
. . . *cula eſt machinæ genus*] Succula eſt machinæ genus.v.hunc locũ reſtitutum ab Vrſino s. col. 186. Gloſſis Suculæ ὑάδες.
hyadas) Cic.2.de Natur.13.Gell.9.Virgil.1. Georg.Gloſſis Suculæ ὑάδες.
Sudiculum] Seduculum.
Sudum] v.Nonium in Sudum.
Sufes] v. Senecam 1.de Trãquillitate 3.quo loco Medix non Ceryx legendum.
Suffibulum) v.Varronem.
Suffimenta] *dys*) bis.
prælio) pilo.
Suffiſcus] *fiſci ſimilitudine*) v.Aſconiũ 2.Verr. vbi de ſportis,ſportulis,ſportellis,ſaccis,ſacculis,ſacellis,fiſcis,fiſcinis,fiſcellis.
Suffragat] *ſuffragatores*) v.s.hunc locum emendatum ab Vrſino col.213.
Sugillatum]κεῖλον)κυλόν.
Suillum ſubire) ſurire.Gloſſ. ſurit χαμαί.
Sultu] *ſodes*) ſi audes:vel,ſodes,ſi audes,vide ſuprà Sodes.
vlicet in loco)ilicet,ire licet,illico.
ſcis licet)ſcilicet.
ſum]*ſummam*)ſumma.
Summanalia] *ficta*)finctæ vel factæ.
Summuſſi]ſummiſſi
ſit)fiet.
Terentius) fortè in Adelphis, vt muſſitandam iniuriam dixit.
Agnorizomene)Anagnorizomene.
Supat]ſipat.vide s. Inſipare.
ſipat)inſipit.
Suppellectilis]hoc ait,ſuppellex facit ſuppel lectilis: ſenex ſenis. hoc nullam ſyllabam:illud duas adſciſcit.Vide Chariſi.1.
proportionis)portionis.
alia complura)alta comptum.V.
Supercilia in Iunonis tutela] Varro 4.de lingua eadem ſcribit.
luce)à luce Lucina.Pli.verò 16.c.44.à luco.
fruimur)fruuntur.
Supercilium]vide ſuprà Cilium.
Supereſcit]vide ſuprà Eſcit.
Romæ)Romanis.
Attius)Acer.
hinc)ſi.
ſedit)cedit.
Superſtites] Cicero pro Muræna: aliàs,quĩ ſuperſunt mortuis incolumes. Inde ſuperſtitioſi.v.Cic.2.deNat.v.Non.in Superſtitioſus.
vindicias ſumere iubentur) dixi ad leges XII.
Supparus]vtitur hoc verb.Plaut.in Epidico.
Afranius) in Epiſtola.Sic Non.in Supparus.
Suppernati] eſt etiam adamas ſupernas,apud Macrobium 2.Saturnal.
Catu) Catullus verſus ad Coloniam.
. . . *foſſa ligari ia . . . curi*) in foſſa ligari iacet ſupernata ſecuri.Politianus,expernata: alij,ſeparata ſcripſerunt:& pro ligari,alij,liguri & ligeris.
Suppremum]*vt in legibus XII. Tabularum . . . ma tempeſtas eſto*) dixi ad leges XII.Tabularum, adde Varronem 5.de lingua 17. Gell.2. Cenſorinum de die Natali, item Plinium 7. capite 60.
Suppum] alij,Supum Græci ὕπλιον.
ponentes literam)ponẽtes S.literã ita lego:& à me eſt,id quod ſcripſi s.in Semis & Serpſit.
ſi ſuggeri) ſuggeris.
rogat)rogas.
Surremit] v. s. Abemito.
manu) *manum*.
Surremſit]v.s.Abemito.

Surum]v.s. Crebrisuro & Rigido.
ferret)serè.
Susque deque]eo vtitur Plautus in Amphitrione 16. Gell. 9.
Sutelæ] Fulgentius. Plautus in Casina & Captiuis.
merula per versus)memineris.
quod cantat colax)quos colax.
cum suo cuique)cum cibo tu quoque eos.
. . . .*tique in Prouerbium*] sutrium quasi eant. Vtique in Prouerbium. v. huius loco emendationem s. col. 191. de Suttio. adde Liuium 1.
Sycophantas]*quosdam*)quondam.
capite)capital.

Tabellis]*citroue*) citróque.
Tabernacula] v. s. Adtubernalis & Contubernales.
quod ex Tabulis) v. l. 182. de verborum significationibus.
Tablinum]Tabiinum.
dicitur, &c.)dicitur publicorum rationum causa factum. Quòd antiqui magistratus in suo Imperio tabulas rationum ibi habebant.
Tædulum]*tædio*)tædium.
Tænias] *sepulchrum plenum teniarum*) id est coronarum sepulchralium: nisi Tænias interpreteris fascias, quib⁹ inuoluebãt mortuos
Tæpocon]*Tampercon, Taencopon, Taenptõ gesnu scribẽdi deorsũ versus, vt nunc dextrorsum scribimus*)Huc referri posset, qđ Cicer. 2. de diuination. scribit Sybillam quædã verba, ita scripta reliquisse, quæ ex primis singulorum versuum litteris conficerentur, quęq; ab eodem ἀκροστιχὶς appellantur.
Tæpocon]Tahenpocõ, Temperon, Tempocon, Taempoton, Tampercon.
Tagax] *à tangendo*) à tegendo. alij à tagendo, quòd aliena ideo tagat, id est, attingat.
& mutonis manus præscribere posse tagacem) & Musconi manu perscribere posse tagacẽ. Nonius.
Tages]vide Ciceron. 2. de diuination.
Talassionem] alij Thalassionem, alij Thalassium. v. Dionys. Liuium, Plutarch.
calathus) v.s. Calathus.
Talentorum] adde de Talento Euboico. s. Euboicum: de Babylonico, Aelianum 1. c. 22.
Atticum sex millium denarium)Idem Plinius 35. c. 11. Liuius 34. Athenæus 4. c. 6.
Rhodium &) septem millium.
quingentorum)quadrigentorum.
duodecem millium)sex millium.
trium denarium)trium millium.
Taliam]Tallam.
Talionis]v. 20. Gell. 1.
Si membrum rapserit) dixi ad leges XII. Tabularum.
rapserit)ruperit vel rupit.
Talipedare]v.s. Taurij.
Tam]*præpositiuam*)positiuam.
Nonius)Nonius.
scriptum sit)quod scriptum est.
subimus) audimus.
quanquam)quam.
escator)è casta.
Tam]*præpositiuam quandam*)præpositiuam, positiuam.
Tam modo] *Attius*) Plautus idem Trinummo.
Tama]*cum labore*)v.s. in Flemina.
Lucilius)Lucretius.
Tame]*in carmine*)Saliari.
Taminia vua]via, Fammina, malè. v. Plin. 23. c. 1 alij Flaminiali.
Taminia]*vua*)via.
Tandem] *Cicero*)2. Catilinar.
Tappete]Tapete.
Tapulla lex de conuiuiis]
Tapullam lex]Tappulam.
Tapullam)*Tapulam.*
contere)contemnere. alij concerę, id est conterræ.
Tarmes genus vermiculi]v. Vitruuium. Plautum in Mostellaria. Isidorum.
Tarpeiæ]de qua v. Varronem.
Tarquitias] Tarquinias. adde quædam ex verbo, Saturno. s.
appellatas)dictas.
Tartarino]*Ennius*) v. Varronem 6. de ling. & Probum Eclog. 6.
Tatium] *Tatiani*) Titini.
Tauras]*rapiant*)pariant.
Tauri ludi]adde Varron. 4. de lingua emendatum s.
diu vendita)diuendita.
Taurium]*tauricos*)taurios.
Taxat]*arbitroue*)arbitrione.
Tegillum]*cuculliunculum*) cuculliuinculum.
Plautus)in Rudente.
Tela]v.s. Arma in f.
armum vocari existimandum est) est quam arma. V.
Temetum]Glossis Temetum οἶνος.
sequimini]sequimini præ. Minatæ sequere: Temeti timor.
in duobus dossenis)est Atellana Nonij: haud nomen Comici.
temulantiámque tollite) exigito temulentiã.
Tempestatem] v.s. Intempestam.
Templum]v.s. Minotaurus v. Varronem 6. de lingua.
Tenite]Teniræ.
Tensa]Thensa. Glossis Thensæ ἅρμα θεῶν. adde Varronem.
Tentipellium]*promo*)primo.
medicamẽtum quo rugæ) Græci φάρμακα πρὸς ἰυτίδας.
inducis)inducitur.

Terentum locus]vide ſuprà Paſcales & Sæculares. Auſon. in Ternario, Trina Terentino celebrata Trinoctia ludo.

Termes]*nimis*)minus.

Termino]*ſacrificabant*)ſacra faciebant, vel fiebant.

Terminus]ſuper eum foramen.

Tertium]*quintus*)cos.

Teſca)Teſqua. Gloſſis κατάκρημνοι, βάχεις, ἔρημοι τόποι. v. emendationem huius loci apud Varron. 6.

Thaleæ]Thaliæ.

Thomices]*Tortæ*)torto.

Thræces]*palmularum*) parmularum, paruularum.

Throcum]Thrachum, vel Thronus.

Tyberis]v. ſ. Albula.

Tiberu à Tiberi)Tibris à Tibri.

Tibicines]*ædificia*)ædificiorum tecta.

Tiſata]*locus*)lacus.

Tignum]*concapu*)concapet, vel capulo. alij concapes. dixi ad l. j. ff. de tigno iuncto.

Tinia]Tinæ.

Tippula]*Timulces deſidat*)decidat.

Plautus)in Perſa.

Neque Tippulæ leuius)adde Non. 2. numero 852.

Titinnire]Tintinant, Tintinnabunt & Tintinna.

Titinnire] Tintinire Nonio. vnde Tintinnabulum. Gloſſis κωδώνιον. & Tintinnaculũ κώδων. dicitur & iiſdem Tintinabulum. hinc Tinnitus ἦχος χαλκώματος ζόμβος.

molle)mollem, molæ.

tintinnabant)tintinabant.

Afranius)in Vopiſco. Sic apud Nonium in Tintinnire.

Titiuillitium] Plautus in Caſina. v. Fulgentium Placiadem.

Todi]*todillis*]v. ſ. Succrotilla.

Togatarum]vide ſuprà Prætextatæ. Togatas Græci Palliatis opponunt. Togatarum aliæ ingenuarum perſonarum, quæ prætextatæ: aliæ vilium perſonarũ, quæ Tabernariæ.

Tolerare]*Aut*)haud.

ſecedere)ſe cæde, ſe cædet.

Toles]Tolæ.

Tollenno]alij Tollenono. Gloſſis κηλώνιον & Ciconia.

Tolenno)v. ſ. Reciprocare.

Tongere]*Tongitionem*)tongionem.

Tonſam]*remum*)Gloſſis Tonſę Copæ.

Aſota) Sotadico Scalig. 4. Varr.

alius in mari)alius in mari vult magno tenere tonſam: alij Rhetorica tongent. Scalig. 4. Varronis.

Tonſillæ]*palus*)v. ſ. Perimneſius.

littore in læda edite)littore edite.

Medio]Medo.

Phinidis)Phœniſſis.

Topper]cito.

viret)vires.

vnde)vndæ.

tunc)te.

inueniuntur)inſeruiuntur, vel inſeruntur.

Torrens]*quamuis*) quius.

Torrere]torreri à torro.

eadem in opera)ædet vel Aedepol.

Plautus)in Caſina.

Torrere]torreri.

Tranſtra]*pariete in parietem*) per parietem, vel ex pariete.

Trepit)Trapit vel Tropit. V.

turbatione)trepidatione.

Tributorum] *alia in Capite, alia ex Cenſu*) l. 32. in fin. ff. de vſufr. legato. l. vlt. ſ. 7. ff. de cenſib.

Trienetm]Liuius 6.

Trifax] ad Gell. 10. c. 25. in fine. eo modo Bifax dicitur.

Triſulcum] quia incendit, fundit, aut terebrat. adde ſ. Manubiæ, Seruium 2. Aeneid. Tria fulminum genera, quod afflat, quod incendit, quod findit.

fulgur)fulmen.

Tritonia]Tritogenia. Trogenia.

Tritonis)Trogeonis.

Troia]*luſus*)ludus. M S. Vrſ.

Tromentina Tribus] v. Florum 6. Epit. Liuium 6.

Tromento)Tromente.

Troſſuli]v. 33. Plinium 2: Truſſuli.

Truo]Trumo.

onocrotalus) de Onocrotalo v. 10 Plin. 47. aliàs, Truo verbum idem quod moueo, v. ſ. Antruare.

Tryga]Trygon.

vinum)humum.

Tubiluſtria] v. Varron. 6. de lingua. Ouidiũ 3. & 5. Faſtorum.

Tuditantes]Tuditatores. hinc Tudiculare Nonio. Gloſſis Tudicatores χαλκοτύποι.

Tuor]Tueor.

tueor)tuor.

. . . *via à lecto*]Tuguria à lecto. v. hunc locum emendatum ſ. col. 17.

in V . . . .)in Virgine.

. . . . *bolimæo*)Cæcilius in Hypobolimęo.

Tullianum]*lij*)Tullios alij.

tullij)tulli, qui Sophocli σφεδόνας ſalientes. dixi ad legem Lines 15. ff. de act. empti.

Silanos)ſiluanos.

ornatur)oriatur.

Tumu . . .] *Tumultu milites*)v. hunc locum emendatum ſ. col. 128.

. . . *Aelius*]Tumulu ſtilo.

quam Italicum aut Gallicum) idem Cicero 8. Philipp.

Aelius) vide hunc locum emendatum ſ. col. 218.

Turbel-

Turbellas]Turbelas.
Plautus)in Pſeudulo.
quales quantas)quo alto,vel quo pacto.
turbellas]turbelas.
Turrhenos]Turannos.
Tuſci]ὁ ὑσκολον]θύσκολον.V.
vnici ſtudici)vnicè ſtudioſi.
Tuſcum vicum]Varr.4.de lingua.
deſcendente)diſcedente.
Tuſcus] *obſidione*)obſeſſione,MS.Vrſ.
Tutulum] vide Varronem 6.de lingua.
Argeos)Argeus & Tutulatus.Varr.
Tyria]*hunc ſerrium autem*) hũc ferreum autem,Lipſ.Quæſt.20.

VAcerram]Varrus.
& alij)& Ælius.
Vagorem]vide Nonium in Vagor.
qui clamor)cui clamas.
Vagulatio]Valgulatio.
in lege)in libro.
defuerit)defugerit.
is tertius)certis.
ob portum)vide ſuprà Portum.
obuagulatũ)obualgulatum.vide ſuprà Obuagulatum.
Valgos]*qui diuerſas ſuras habeant*) Valgum Nonio intortum.Gloſſis Valgium στρέβλον.
talis)ſauiis.
in Sititergo) in milite. alij,in Scythe liturgo.
ſit)ſin.
brocchum)boccum.
Valleſcit] hinc euallefacere Varron. apud Nonium in Poſticã, vbi corruptè vallem fecerunt.
Valuoli]*ſaĉlis*)fuſtibus.
Vapula]*vapula ergo*)vapulare ergo.
ideo dico)id ego dico tibi.
*non tu &c.*non manes? vapula.
Vaſtum pro magnum]*Pacuuius*) Imò Varro Manio.apud Nonium c.2.numero 347.& Pacuuius Teucro.
Quales ſcabres, &c.) ſquale, ſcabréque ita lego apud Nonium c.2.numero 437.vide eundem 2.num.891.
quod(quamque.
Ve viĉtis]vide Liuium 5.Plautum in Pſeudolo.
Ve vobũ]*ve nobis*)in nobis.vel in vobis.
Vecticularia]*qui vectibus parietes alienos perfodiunt*)In Græcis τοιχωρύχοι.
Ve-grande]Adde Nonium in Vegrande.
Plautus Ciſtellaria)Plautus Aulularia.
Veia]vide Varronem 4.de lingua.
Veiarij)Veiari.
veitura)veiatura.
Vel]*Conligatio*)coniunctio.
ſcilicet)*ſed non.*
ſi *Velati*]vide ſuprà Adſcriptitij.Velites qua velati.adde Nonium in Velare.
Velitatio]adde ſuprà Sub vitem. adde Nonium in Veles & Velitatio.
Plautus)in Menæchmis.
Venditiones]*olim dicebãtur*)Vẽditio pro locatione dixi ad l. Veteres.19.ff.deĉt.empt. & vend.
Ver ſacrum]vide ſuprà inMamertini,Noniumin Ver ſacrum.
Veredus] veredas. Gloſſis Veredus, πῶλος. Pullus,equuleus.
Vergiliæ]Vergiliæ. Gloſſis Virgiliæ,πλειάδες.
Verminа]hinc Verminari,Nonio.
Verniſera auguria]*menſalia*)Meſſalæ,malè: de menſalibus Auguriis.vide 28.Plin.2.
Verſuram facere]*verſuti*) adde Nonium in Verſutos & verſutiloquas.
Verticulas] Gloſſis Verticulum σανιδὸν ὑλιον.
Verunceni] Verruncent Nonio, in Verruncent.
Pacuuius) in Chryſe apud Nonium in Auerruncare.
Verata] veruta.adde Nonium in Verutũ.
Veſcor]adde Nonium in Veſci.
Veſculi]Veſces.Veſcus.Gloſſ. ὀλιγόστιος.
paruæ & paruum Iouem) prauæ & prauum Iouem.
Veſcus] adde Nonium in Veſcum. Gloſſis Veſcus & Veſces ὀλιγόστιος,ὀλιγοδεὴς.
Veſpæ & veſpiliones]Veſpilones.
veſpulones)veſpulæ.
Veſperna] vide Cæna & Scẽſam.vide Donatum.
Veſperugo] Gloſſis Ἕσπερος. adde Varronem.
Plautus)in Amphitryone.
Veſticeps puer] alio ſignificatu Veſtiſpici. Nonio, veſtium cuſtodes.
Veteratores]*Cannius*]Gãnius,Sannius,Granius,C.Annius,T.Annius,Canius.
Veterinam] *iumentum*) ὑποζύγιον, quod vehere poteſt:vide Nonium in Veterina. Veterinarius Gloſsis ἱππιατρος.
Veternoſus]vide Nonium in Arquatus.
grauiſomnio)ita Virgilius,pro Lethargo.
hydropicum) pro phtiſi. Ver. apud Apuleiũ 9.Gloſſis Veternoſus,φθισικὸς,ὑδρωπικός.
Viatores] Sumitur etiam Viator pro vicimagiſtro.Gloſſæ vertunt ἀμφοδάρχαι, Viaculum, ὁδῶν ἐπιμελητάι. vide quæ ſcripſi in verbo Lictores ſuprà.
Vibriſſæ] Vibucæ. Gloſſis Vibrucæ, τρίχες ῥινοῦ. Legendum τρίχες ῥινῶν.
vibriſſæ]vibriſſare.
Vici]*villas non habent*)villas habent.
magiſtri paucique) magiſtri pagi qui quotannis creati fuerint. adde de magiſtris vici ac pagi,ſuprà,Magiſterare.
ædificij)ædificia.
ijs]*viis.*

Vicarij) Vicani. Glossis Vicani, κωμητικοί.

oppidonias) oppidinis. alij, aut in oppidi viis.

vicarij) Vicani.

Victimam] Glossis Victimæ, τὰ μεγάλα θύματα.

quæ ad hostis victos) quæ hostibus victis. alij, quæ ob hostes victos, sic hostia, hostibus à domitis hostia nomen habet, Ouid. dixi ad Varronem.

Victus] hoc verbo vtitur Terentius in Eunuch. Glossis Victum, μαγειρικὸν.

Viget] *sed*) non.

qui) quæ.

Vinalia] duplicia, quæ Veneris, mense Aprili: eáque veneralia: quæ Ioui, mense Sextili.

Vinciam] Viciam.

Vindiciæ] Vindicias. vide hunc locum in Schedis suprà fol. 238. adde quæ scripsi de Vindiciis ad leges XII. Tabul.

de quibus controuersia est) Glossis Vindigestæ, τὰ ἐν ἀμφισβητήσει πράγματα.

vindicias neque sacra, neque in numen veretur) vindicia, numen neque sacra veretur.

Ser. Sulpicius . . .) Seruius Sulpitius nomine etiam singulariter formato vindiciam esse ait rem de qua controuersia est.

tulit . . si velit is) tulit rei siue litis.

arbitros tres dato) tot arbitros aeris.

fructus) fructi.

Vineæ] *etiam militares*) Sic Varro 4. de lingua. vide S. sub Vineam.

Vinulus] Glossis Vinnicus, νεοχμός.

Plautus) in Asinaria.

Viritanus ager] *viritim*) virenti.

Vitiligo] *non*) num.

Vitulans] vide Nonium in Virulantes.

vt prato vitulus) vt partu.

Viuatus] Viriatus: ita apud Nonium in Viriatus. viriatum magnarum vitium.

Viuissimus] *à videndo*) viuo. Glossis Viuidum, ζωπυρὸν, Viuidè, ζώντως.

Vls] vide suprà Citimum.

Vmbræ] Neptunalibus, & aliis solennibus. vt in solenni Annæ, Perannæ. vide Ouid.

Voisgram auem] *facilitram*) fucillantem.

Volones] *cladem*) plagam.

Volturnalia] Volturnalibus, Volturno Deo suo sacra faciebant. Glossis Vultunus, εὔθεγξ.

Vruat] vide Varonem 4. de lingua.

quæ sit) fit.

occ . . caput) occultat.

Vxorium] ἀγαμίου δίκη. vel alibi ἐφηγαμίου καὶ κακογαμίου.

NOTAE ET VARIAE LECTIONES IN NONIVM.

IBVRIENSIS.) Tiburticensis. De compendiosa doctrina per literas. ad filium) delenda hæc videtur inscriptio: nec enim hoc primo capite ordo literarum seruatur.

CAPVT I.

Cæcil.] vide Ciceronem in Catone maiore.

esse odiosum se] alij, cùm ipsum esse odiosum.

mala ergo est merx] mala est merx, mala est ergo. V. mala est, merx mala est ergo. sic infra in cap. 3. num. 13. mala est ergo, Turneb. 17. Aduers. 21.

reticenti] recenti, Iun. alij, reticentia. Est qui hunc locum ita restituit, S E. Lapit cor cura, ærumna corpus conficit. N. Parum est, quòd te ætas malè habet, ni etiam hic ad malam, Ætatem cruciatum adiungas reticentia? Ecfare: quæ cor tuum timiditas territat? S E. Mane, expedibo actutum, ibi quod contra rogo respondeas.

senium ipsum positum] pro malo I.

sesemet diebus] alij, sæpe meis ædibus: alij, quot pestes, iurgia, sesemet hiced emigrarũt ædibus.

opere quæ actor] operæ coactor, cantor &c.

mihi hæ sunt nuptiæ] mihi nuptia est, Iun.

Trebellius multo] Trebelliu multo.

compendio] compendi, Iun.

velitari te res tamen] velitarier restamus. Velitari, id est, velitum more pugnare.

Syrus &c.] sirus. alij, Si rus scorto constituit, claues ilico abstrudi iubeo, rusticæ ne sit rogæ, Copia. id est tecti. quo loco τὸ rus constituere notandum: vt ex Cicerone, constitui in Tusculanum: & Iuuenale, nocturnæ, constituebat amicæ. Alius ita legit, Syrus, Cum scorto instituit ire, claues illico abstrudi iubeo, tecti ne sit copia.

audiui] at cui.

hiatus] cyatus.

& fœdera tollent]Tanti se temporis montes & fœdera tollent.

aufert]fert.

5 *ducet*]duce.

quadrupedum]quadrupedem.

doma in frena & iugo]domabit in frenum, & iunget validè, cuius tenacia infrenari nimis nequit,Iun. doma infrenem,& iugo validò, quorum tenacia infrenabilis. Scal.doma infrenum,& iunge validè, equorum tenacia infrenari nimis nequit, Lipſ.ex Varr. Codice.

Vixiſti durus, difficilis, tenax]vixiſti triſtis, durus, Lipſ.

8 *amanti*]quin amantis I.

Hoc quæro ignoſcere iſtic ſolent necis minoris noxia ſerum, ſi fortè quaſi alia res vini cauo] ſolùm vt ne habeas noxiæ ſeruum, ſi fortè quaſi alias res vim paro,Iun. hoc quæro ignoſcere. Iſtic ſolent, vel habere minoris noxię ſeruũ, ſi fortè quaſillarias inibi tago. Palm. Quaſillariæ, quæ & quaſſitariæ Petronio codicariæ ac familiæ pars ſordidiſſima.

Muſconis]mutonis, ita legendum, de quo vide Feſtum in Tagax.Horat.2.Satyr.1.

Aiace]tagacem Iun. vt apud Feſtum.Varro Coſmotoryne, *αἰεὶ φθορᾶς κόσμου.*

Phrygio qui puluinar &c.] Varro *κοσμοφθορίῳ* Phrygio qui poluinar poterat pingere. ſoliar.leuigabat Scal.

ſoliardè vigebat] ſolida arte vigebat Iun. ſoliar deſingebat. Turneb.17. aduerſ.21. ſoliar leuigabat Scal.4.de lingua.

11 *meruerit*]meminerit.

12 *ô peſtifera,pontica,fera*]ô peſtifera ſontica fera.Sontica,id eſt noxia: vnde ſonticus morbus,ſontica cauſa.

velle tollutim hic ſemper incepturus videtur] velle tolutim hic ſemper neceſſariu videtur.

Varro Triodite Tripylio αἰεὶ ἀριστᾶς]Varronis ſatyra cui nomen Triuiale Trifolium: ſeu de triplici ſecta eorum,qui voluptati, qui cõtemplationi,qui actioni eſſent dediti: vel de bonis animi,corporis,& vitæ ſeu externis.

vbi inſilui in coleatum equuleum] in coleatum equuleum T. ad canterij diſſimilitudinem hoc dicit Turneb.17 aduerſ.21.

13 *Acherontius capularis*]Acherontius tã capularis capulo proximus.

Nouius Pappo Præterito] Nouius: Pappo præterito. Eſt autem titulus fabulæ Pomponij.

inuitaueris]inuitabis.

Varro Coſmotoryne αἰεὶ φθορᾶς κόσμου] Satyra in qua Varro dicebat omnia in antiquum chaos reditura,ac permiſcenda,non ſecus ac in cochleari (quæ Græcis *πρόχους*) omnia quæ in olla,Turneb.17.aduerſ.21.

13 *propter cunam capulum poſitum &c.*] propter cunas capulum poſitum eſt. Nutrix tradit Pollinctori: detis habenas animæ,Labi dum ventus nos flamine ſudo ſuauemd,patriam perducit Guilel.

14 *helio piopo olfacit*] Iun. helluo *πὰν δέπας* olfacit Iun.heluo probè olfacit temetum Muret.

15 *τὸ σῶμα*]*τὰ κῶλα.*

ſum.mollior]ſubmollior Iun.

magis vſque ſaltat quàm ego V.] malacus æquè eſt quàm ego Iun.& Pith.1. aduerſ.17. magis aptus eſt quàm ego V.Camer.

meritò vt quietus,ac demiſſior probandus] merentis vt quietus ac demiſſior probandus *ἀχιλλέως ἠρωικῶς, ἰωνικῶς κιναίδου* Turn.eo ſenſu: Melior eſt & quietior in luctu & mœrore, ſiue heroico more luget,vt Achilles:ſiue Ionico,vt Cinædus.

ἄξια &c.] *ἀχιλλέως ἔρως ἢ ὁ ἰωνικὸς κιναίδου* Iun.præfert Achillis in ſerua Briſeide amorem,molli & honeſtatis fines ſupergreſſo Iun.*ἀχιλλέως ἠρωικῶς ἰωνικῶς κιναίδου*, Turneb. vt ſupià.

16 *cui ſuſpirium tradidit &c.*] ipſus ſpiritum cui tradidit qui med eſt animi exercitus.vel,ipſa ſpiritum cui tradidi, qui mei eſt animi exercituar. vt exercitus hic ſumatur pro exercitio.

18 *alis*]id eſt alius,Lipſ.

illicite]illicit.

19 *hominis*]nominis Iun.

minis]mimicis Iun.inimicis.

fur dominum]Endo manum.

21 *excitari*]exſilire Iun.

& pullos peperit fritinnientis]& pullos peperit fritinniẽtes, Quos non lacte nouo leuata paſcat,Sed pancarpineo ocimo coacto Libamenta legens caduca veris Ad quos tum vo lucres venit puſillos Vſque ad limina indica, eſca vilis Scal.in Conject.Varr.

22 *tractum à veſtibus ſine flocco*] malim à floceis.Plautus,duo defloccati ſenes.

debebas]audebas I.

26 *conciones maxumas*] cociones maximos.

Atellanas]Tellenas MS.I.vide Arnobium aduerſ.Gentes,& Iunij Adagia.

28 *coagmentum*] æquamentum. ita lego.

ſemuſſitata]amuſſitata.ita lego.

diugens]id ingens I. dium genus es ad amuſſim.Palm.

teneo]teneo *μαχεῖν* M S.teneo *μαχεῖν. γρ. μιλῶ*, id enim dicere ſolebant iudices in iudiciis.vide Heſych.

æquamentum leuigatum]æquamen leuamentum Iun.

coæquanda]coagmentanda.

30 *nam mutus ſonus*]nama mutitus,vel mu, ſonus eſt.

32 *præpoſtera*]propria.

33 *erret exlex*]erret& exlex,Scal.

34 *parum conficeret*]parum MS.

lapatium nullum vescebatur] Lapatium nullus vescebatur,Lipſ.Nullus pro non, Comicorum more.

psaltria]Psalte Pisia,Iun.

adstrepis]at strepis.

35*frontem lectica*]fronde lecticam.

quæ]qui M S.quod Scal.4. de lingua vide 3.caput 14.

41 *inscituram*] inspecturam Iun.Inscitam.

spiciat]aspiciat.Iun.

alteram apportat] Alter amat,potat.

45 *sanute soli mihi in magno mœrore, tristitia in summa,crepera iuuentus salutis*] Sane tute sole mihi in magno mœrore, crepera re, iuuentus ventus salutis. Pal.quasi diceret, Tu solus in rebus asperis mihi fuisti ventus ad salutem. Verùm Scaliger ita emendat hunc locum venustius : Samni Sole mihi in magno mœrore metúque , Tristitia in summa , crepera in re , inuentus sauis.

iuuentus] inuentus I.Ventus.Palm.

47 *à bonæ vitæ commodo*] à boue. Lipſ.à boum vitulorúmque commotu,ita lego.

viuere]Vitulari.

sicuti]sic.

48 *Inscitia*]inscientia,Iun.

52 *Ex animo*] exanimato,I. exanimum Fab.

hypolimæo]Hypobolymæa , Scal.in Fest. Hypobolymæo mea Muret.4.Var.13.

speribus] Speres in plurali. vide Festum in Speres.

lactans] lætans Muret:vt Cicero his verbis,maleuolentia lætans alieno malo,videatur Græcorum ἐπιχαιρεκακίαν exprimere. Sed tamen nihil mutandum censeo , cùm Nonius hic verbum, lactare, non lætari interpretetur.

55 *tetri,tardíque*]tardi ratíque,Iun.

59 *senica, non sescuncia*]non sescunciæ,id est nihili:sic Afranius,homo non nauci,Næuius,non quisquiliæ. Varinus apud Ciceronem,non semissis. Plautus, non assis, non trioboli.

60 *succussatura*]succussatu,Iun.

victor]vector.

delirare]delerare,MS.I.

de recto]decreto. I.

lira] lera MS.I.

labeas] glebas.ita lego,ídque fiet euidentius,si huic loco Pomponij in Prostibulo,adiungatur alius proximè sequens, in Centuriatim,numero 63.

officium fungor ruderum] fungor ruberum Vatciifungor Iberum,Lip.Nam Lucillius in Hispaniam cum Prætore profectus.

65 *Struendum*]sternendam,Iun.

aggerent]aggerem.

66 *illo*]illinc,Iun.alij,Illim pro illinc.

vnum effert] vna affert.Turneb.

margopoli περὶ ἀρχῆς] Satyra Varronis,in qua insaniam populi furentis in comitia & honores reprehendebat.

die nos lemmatos] δι' ἑνὸς λήμματος. Vet.dilemmatos,P. Victor quẽ vide 4.lib.23. Varr. 5.δι' ἑνὸς,lemmatos logos Muretus: nec enim Antipater dilemmatis vtebatur, sed logis vt testatur Alexander in1.Top.putat autem idẽ esse,λόγους μονολημμάτους & λόγους δι' ἑνὸς λήμματος,quod etiamviderat Turneb.8.aduers.6. & 17.c.23.

dissplanat] complanat,Iun.

67 *sit maximus multò*] set maximu multo.Guil.

68 *tutulatam*]titulatam.

70 *qui coner noctu clanculum brusire dotem,ne remittat, vafer honestè vt latites ac nos laudas diutius*] Qui conere noctu clanculũ Rus ire,dotem ne repromittas Vafer, Honestè vt latites,& nos ludas diutius. Guil.1.Verisim.2. Cuiac.11.obs.8 ita etiam legit, nisi quod pro qui conere,legit,Quin coneris:& eludas,pro ludas. Cæterùm quod attinet ad excusam lectionẽ,Iunius putat Brusire,idẽ esse quòd deuorare ac comedere:ídque Græcis βρύκειν, aut βρυχᾶν. Est alius , qui ita legit, Quin coner,&c.

71 *Stagari*] sta Cai:alij, Sagari.

particulones]qui te in partes concidant.Alludit .n. ad eos particulones inter quos res aut hereditas aliqua est communis.

72 *si quæ opificio non probiter clepere*]scítque opificio non probiter clepere,ita lego.

74 *annos institit*] anno in cursu institit Val.annuo in cursu institit, Lipſ.

75 *venenum Pharmacum*]vide l.236. ff.de verb.significat.

76 *modò sursum,modò deorsum , tanquã collus cernui.*hi sunt Petauristæ & funambuli.

consualia] vide Varr.5.de lingua.

78 *hic inquam rudet &c.*] Hæc inquam rudet .Varro 6.de lingua.

eiulitabit] hinnilitabat. Varro 6.de lingua : heilitabit : nam & quidam ita legunt apud Varronem.

veluti arenarius] ancarius M S. Turnebi 17.aduers.24.Vbi Ancarium ex vrbe Ancara Italiæ interpretatur.alij legunt aggarius, vel perangarius,Iun.velut angarius. Scal.6. Coniect.Var.

clamat quiritatũ)clam it quiritatũita lego.

79 *Ciperũ*]aperi Iun.Hei perij.

carioſior] curioſior,Iun. id est curis magis enecta, & macilentior. vide Guil.3.Verisim. Plaut.Aulularia , sat scio magis curiosam nusquam esse vllam bestiam.Me volo ego,

ex te

ex te scire qui sit agnus curio. E V. Qui ossa atque pellis totu'st ita cura macet.

81 *Capronæ*] vide quæ scripsi ad Festum in Capreoli, & Capronæ.

87 *Disumma*]Decio summa.Iun.

84 *Trulleus Postomis*] Trulleus Postomide I.Prostomis. Turneb.17.aduers.24.id imponitur naribus equorum.

85 *Tricones*] vide Capitolin.

Panæi] παναίθου. Iun. id est splendidi, atque in reddendo facilis, alioquin Lucilius Græcas voces sæpenumero satyris suis inspersit. Sed tamen Turnebus 17. aduers.24. legit Paceni. Muretus verò 3.Var.18.peracer.

Lentus id est facilis] fortè quòd quæ lenta sunt, vt vimina, ad opus facilitatem habent.

88 *Amicis nostris videmur viri*]Viri videamur amicis.I.

91 *Senatui*]senatum Lips.

93 *Deliciis*] delicis:fortè,Deliacis: vt sint versus Trimetri.Iun.

95 *Bonam*]bouam Turneb.17.aduers.24. Vas vinarium longum,turgidum,bouæ serpenti simile.Bóua etiam significat etiam papulas toto ebullientes corpore, & in Lexico dicitur νόσος βόων.

obleuisse] aboleuisse.

æra induxere] æram duxe: Iun.pro dixisse: de æra vide paulò inferius.

98 *Varro Bimargo*]Bimarco.V. Bimarcus nomen Satyræ Varronis, in qua fastum & arrogantiam stolidam & ineptam Romanorum in prænominibus irridet:vt qui non semel, sed bis, si ita dicendum est, Romani dici affectarent.

99 *Vatrax & vatricosus*]Vatrax tortis pedibus,à ranæ vocabulo, quæ Græcè βάτραχος dicitur.

Qua varicosus]qua verrucosus MS.Cognomentum Fabij Maximi, vide Plutarchum in Fabio.

100 *Catax*]quem nunc coxonē dicimus, vt hîc attestatur Nonius. Est autem claudus coxus Isidori Glossis. Coxus autem vt & choppus χωλὸς, vnde in Glossis coxigat, χωλοῖνει,adde Festum in Catax.

102 *Bronci sunt producto ore*]in vetere lexico Bronchus appellatur,qui superiore labro est tumidiore.

Nouit] ouat I.ouat. Iani MS. bouillanus, Turneb.17.aduers.24.

103 *Num censes*]ita reponendæ hæ dictiones.Iun.

Τυρὼ] Locus est apud Homerum Odyss λ. Iun.Turneb.17. aduers.24.intelligit εὖρι δυπατέρεια.

Verucam]verrucam,T.

pictum] dictum.T.

105 *Papiapapæ*] papias significat paterculum,atque ita seniores à iunioribus vocabātur. Papiapapæ verò, Papæ patercule, in ea Satyra Varro nimios laudatores & admiratores reprehendit.

Quare resident lingulacæ] Quare fit, vt lingulacæ, Turneb. 17. aduers.14. adde Festum in Lingulaca.

109 *Quos strabos*]quos scambos Turneb.à deprauata oculorum acie.

Flextabul περὶ ἀρχιῶν] Flexabula MS. vt de prouinciis administrandis, & tanquam flectendis prouincialibus, disserat Varro. (Est enim Flexabulum instrumentum ad flectendum) in hac Satyra verisimile est Varronem multa in Magistratuum sordes & auariciam disputasse.

110 *extra*]præter.

111 Ἑκατόμβη περὶ θυσιῶν]In ea Varro sumptuosa sacrificia reprehendebat, verumque sacrificium esse puræ & integræ mentis dicebat.Sic j̄.Putus numero 112.Mea hecatombe pura ac puta.

Ἕως πότε περὶ ὁροῦ] Satyra Varronis in qua de temporibus & negotiis vitę humanæ tractabat.

Ταφὴ μυρίππου] Satyra Varronis in qua nimiam sepulturæ curam irridebat.

112 *Chrysosandalos*]Chrysen δοῦλος vocat amiculā, de lacte & cera Tarentina, vt Turneb.17.aduers.24

vocat]locat.Iun.

ceram Tarentinam] cera aretina MS. cera Reastina vel Reatina.I Ego nihil mutandū censeo.Sunt autem verba amatoris amicam suam à teneritudine commendantis. Sic Horatius Od.13. laudat cerea Telephi bracchia.

rationes]orationes.

ambiguos]ambigiosos.

113 *Idem Parmenone*]idem j̄.c.6.n.20.

timentes]timentis.Iun.

sagenam] fugamque Turneb. 19. aduers. 19.fugelæ.Scal.4.de lingua.

compedem] compedam.Scal.d.l.

Idem Sesquivlysse] Satyra Varronis in qua mores hominis astutissimi depingebat. Est enim Sesquivlysses apud Varronem, astutissimus.

vellemus] vellem is.I.

aerinas]aërinas MS.ab aëre ita legēdum, Turneb.29.aduers.17.

114 *Tonitrum fulget &c.*]tonitrus &:I. cognitio fulgetræ, tonitrui, fulguris à fulgure orta.

tonitrum]tonitrium.

à flumine]à fulmine.

115 *Varro est modus matulæ* περὶ μέθης] est modus matula.In hac Satyra Varro modum compotationi iniiciebat.Nam è matula potum significauit, cùm cibum sicciorem in ventrem:liquidiorem in vesicam descendere censerent,vide Turneb.17.aduers.21.

ad medendam] ad medendam.V.

cui nihil] cui non MS.Vino nihil.I.

coagulum]id est glutinum.

117 *flagrionibus priuigno*] desunt nonnulla, qui sequuntur Iambici,ex Afranij Priuigno,alieniori loco inserti.Iun.

118 *merendam occurro lautè, cùm veni iuuat*] merendam accurro lautè, quod Venus iuuat.Lips.

cautè]ad cœnam.Iun.

iuuat]iubet.

122 *vestibus*]vestitus.Iun.

vt quàm pessimum] quàm vt opes summum MS.quàm vt pessimum.I.

126 *Et camoris*]& camuris. vide Festum in Camara & Camuri boues.

127 *diritas*] duritas.Vulgati.

132 *irruunt*] irriunt I. irrire canes dicuntur,dum ringuntur & irritātur. adde Festum in Hirrire.

irritata cane &c.] Donatus hunc locum ita citat,Irritata canis quod homo quàm plurima dictat I.Chærisius citat, Irritata canes.

140 *versus*] vide Iuniū 6.Animaduers.2.

142 *effœminatum*] feriatum.I.

certè ignauiæ] inertæ. Vulg. Inertis apud Ciceronem:ego,ignauæ.

144 *seruum serium*] toruum serium. alij, seruum sæuum.

148 *baculo*] bacillo.Turneb.29.aduers.17.

149 *valde*]non valde.

Non] Nec.

τοῦσοῦ κράτος] ὁ πλίτου I.quā ὁπολὺς ἄκρατος Turneb.29.aduers.17. quàm τὸ σοῦ κράνος, id est, quàm tua hæc galea. Andabatam enim hîc alloquitur eo sensu, Aurum non minus exercet oculos, quàm tua hæc galea. Certè Andabatæ pugnabant ex equis, galea, fronte,oculisque tecti.Lips.2.Saturnal.

151 *nam vt arquatis &c.*] Nam vt arquatus,&,quæ non sunt,& quæ sunt,lutea vidētur,&c.Turneb.29.aduers.17.

Animos]animum.

162 *catulo*] catulus, est vinculi genus. vide Festum in Catulus.

164 Ἱπποσύνη]id est equitatio.quæ inscriptio facit,vt quod mox legitur,Apollonium ita excuriant,quia nihil habebat,referam ad Censoriam illā notam, cuius meminit Gellius 4. cap. 20. qua P. Scipio Nasica, & M. Pompilius censores equitem quendam in ærarios retulerunt, quod ipsi vberrimo & habilissimo equus strigosus & malè habitus esset:& fortasse pro quia nihil habebat, hîc legi potest, quia nimis strigosum equm habebat.

170 *impertit, fleuit*] in partibus flent.Iun.

Fleuit facilius] eluit facilius. Eluere est decoquere,substantiam lancinare.

171 *salutem*] populum salute & I.

172 *scripturarios quos nunc Tabularios*] Imò scripturarius erat, qui commentarium scripturæ conficiebat pecoris in pascuis publicis pascentis, & ex singulis capitibus vectigal exigentis, idque scriptura dicebatur. vide Festum in Scriptura,Turn.29.Aduers.17.

publicanum &c.] Publicanus verò Asiæ, fiam vt scripturarius, Iun. Turneb. 29. aduers.17.

173 *versipelles*] vide in Mutare.

176 *tibi quod*] si quod.I.

Illuuiem] eluuiem T.Eluuiem facere, est egerere cibi reliquias per ventrem.

179 *quonam clam vos eliminat*] quia nam clamore eliminat.

cantabit: istic manet, eliminabo, &c.] concauos MS.Cœna.Sosipater,cœna,vos istic manete.I. Concha vos istic manet, eliminabo, &c. Turneb.29. Aduers.17. Concha vos manet,id est cœna vobis parata. nam in mensa concha salis poni solebat.

180 *sidere*]sedere.

incoxaui nate] viua te MS. I. incoxaui nates,Fab.

181 *insipui*] Insipaui I. à sipare, quod est iacere:vnde dissipare.

182 *animaduertite*]animo attendite.I.

culpam ampliare]culpam applicare.

184 *quàm pugnæ pilant*] quàm pugæ pilant.Pal.Pugæ,id est nates: & alioqui sermo est hîc de pueris pathicis.

186 *Varro,idem Atti quod Titij*]Varro Atticus Tettix Turneb.29. Aduers.17.id est Attica cicada, quam Athenienses gerebant olim,indigenas se indicare volentes. Capillos enim inuolucro comprehēsos, cicadæ morsu nectabant.Proinde Virgilius,Ergo omnis cano residebat cute capillo, Aurea solemni comptum quoque fibula ritu, Cecropiæ tereti nectebat dente cicadæ.

quid blateras] quid latras.T.d.loco.

Hypobolimæo Rastraria] dixi de huius loci emendatione superius.

tintinnabula] tintinnacula.I.Vtrumque elicitur Glossis. vide notas in Festum in verbo Titinnire.

Altanus]Albanus Lips.mons.

189 *hirnea Pappi decimus*] Hirnea, I. vel (vt in dictione Expedibo)Vernionibus papa decimus I. alij,papæ legunt.

turgens verminatur] turgens venter verminatur,id est parturit.

192 *barbaricam pestem*] barbaricum pestē, fortè,restem legendum. adde cap.4.numero 46.infrà.

nauibus] Sabinus. ita legitur malè infrà c.4.46.

203 *vernaliter*]verniliter.

206 *vitabili & maledicto*] vitabili maledicto.Iun.

207 *La-*

207 *lachrymanter ex habitu*] lachrymante ex habitu I.

cinnus] à Cinno, concinnare deducit, melius quàm infrà à concinere, vt & Varro 5. de lingua.

concinnabatur] concinebatur I.

concinnare] concinere I.

209 *hanc Deam melius &c.*] Hanc deam Ælius. Scal. in Coniect. Var. Intelligit autem hoc loco Varro, cuius testimonium hîc citatur à Nonio, Empandam Deam paganorum quæ & Ceres. De paganalibus paganorum feriis, dixi ad Varronem.

210 *blatis*] In MS. Lacuna est defectus index. itaque potest id substitui, ἀπὸ τῦ βλαζειν, siue βλακεια, aut à balatu.

213 *incursatione*] incursitatione. I.

iuuenem] viuere MS. I.

214 *calcitrones*] calcitronem equum Xenoph. 3. ἱππικῆς & μάστων, λακτιζῶ. hinc mula λακτίζουσα dicitur 19. Eclog. 10. c. 31. quæ in lege 43. ff. de Ædilicio, cessum dare dicitur.

horridum miles.] horridus miles. I.

non vitabat] non vitabat. Nunc emunt trossuli, nardo nitidi, vulgò, Attico talento, equũ. Varro ȝ. Trossulo, numero 240. ita hunc locum coniungunt.

221 *varro Marcipore*] Marcipore Satyra Varronis, in qua de seruitute & herili imperio, de numero seruorum enormi, de dominorum immanitate & sæuitia in seruos disserebat.

nubes] vide ȝ. cap. 6. Meridiem.

aquali] æquali. Turneb. 29. aduers. 17. numero 221. Porrò Turneb. 29. aduers. 17. ita legit, Ventíque ab axe se eruperant frigidi.

222 *ventique*] vide s̃. numero 221.

223 *spatulæ*] spatale I. Turneb. 29. aduers. 17, quo vocabulo luxus & voluptas notatur.

225 *febris proprietatem &c.*] Lipsius ita legit, sublato glossemate: Febris proprietatẽ Varro Andabatis aperiendam putat, ídque eum.

candorem] caldorem. I.

228 *præparat*] proferat. I.

229 *Endæmionibus &c.*] Endymionibus. Quare si in somniũ recideris, & ἀλλ' εὐδίποτε I. alij legũt Endæmonibus: alij Eumenidib. Cęterùm hũc locũ Turn. 29. aduers. 17. ita emẽdat, Quæ res, si in somnium recideris, ἐν ἄδου πίπτοτε eris, iterum experrectus. Alij, Quæ res si in somnium.

233 *reponant*] respondeat I.

234 *taciturus*] tacitus I.

Taximusos is] taxim vxoris I. Turneb. 29. aduers. 17. vt fit tetrameter, & ita in Taxim. ȝ. id est sensim tangendo. potest & ita legi, Nouos maritos tacitus taxim vxoris soluebat cingulum. vide Festum in Cingulo, & Cinxiæ.

silicernium] vide Festum in Silicernium.

exequiati laude] exacti: cum laude, I. exequiati laute Lipsius exequiati cum Lauso, Palin. & Guil. 3. Verisim. 12. hinc illud Plauti, Thetis quoque etiam lamentando lausum fecit filio. Tria enim præcipua in funere, exequię, Lausum siue lessum, & silicernium.

236 *lapidibus*] Lapiditus.

ἃ ἀπαίτησις &c.] οἱ ῥ' ὀτομύνδυτο Edones Romani, vt turba intendant annonam I. Est autem Homericum hemistichium, intendere annonam & vexare I. annonam adtemptare. 6. ff. de extraordinariis criminibus. alij pro intendant, legunt incendant.

239 *parochus*] vide quæ scripsi ad l. munerum 18. & l. honorem 16. ff. de muneribus & honoribus.

hoc schemate enim Græcè] hoc σχήματα enim Græcè.

240 *nunc emunt*] dixi s̃. numero 214.

241 *calsum*] Grillum I. vide infrà Ericius.

242 *varro ὁ ἡρακλῆς Tuam fidem*] Varro: ἡρακλῆς tuam fidem. Est autem nomen Menippeæ Varronis, cui frequentissimum fuit Satyras prouerbialibus aut vulgaribus Titulis præscribere.

tut.anus] tutatus I.

Hac propter] hoc propter.

244 *cùm videre volunt in mari thunnos*] vnde θυνεχεῖται.

non ἠχεῖ] ῥόμβους sonitus. I.

sonitu matris deum tonimus] sonitus matri deum tonimus Tibinnos scemnici MS. Fab.

246 . *tibinos à tibiis modos*] Insani legendum Insanitas: nec enim Nonius hoc loco Tibinnos exponit, sed insanitatem: id quod euidentiùs fit, infrà in dictione Insanitas, vbi hæc eadem verba habentur. Estque alioqui solenne Nonio, dictiones easdem diuersis locis plerunque interpretari. vide Fab.

apage in directum] in derectum. sic infrà Festum in Derectum. aliàs dierecti, cruci fixi.

347 *vetera*] veterina. I.

melodinis tonos lyras] μελῳδεῖν ἄσεις lyra, Iun. vel ἄσομαι I. melodinis. ὄνος λύρας. Turn. 29. aduers. 17. μελῳδεῖν εἰς ὄνος λύρας Canterus.

251 ἀπὸ τῆς ἕω] ἀπὸ τῆς ἡμῦς.

Homerus] Iliad. 4.

Homerus] Iliad. ξ.

Κύμα τόσον] κύματος. T.

257 *ita enim carnificis*) Ii enim: vel isti enim carnificis officium antiquitus fungebantur. Lipsius 23. Elect.

258 *Maximi*]maxime I.

260 *comitate*]communitate I.

præterquam] bsque I.

261 *humidiore*]humido.

262 *aquilo*] Aq uilino.vide 3.Agel.28.

263 *cogni:imem*] consitionem MS. Constitutionem.I.constitionem Turneb.29.aduerſ.19.Sic Cicero inſtitiones ſtellarum dixit, in Tuſcul.Græci στρωμάτων, Stationem Astrologi,cùm aſtra ſtare videntur,appellant.

264 *bidental*]vide Feſtum.

quòd binæ pecudes immolentur] vide 16.Agell.6.

267 *Receptitium*]Receptiuum.

268 *coniectaneis*]conlectaneis.I.

diſtrictore]diſtractore I.

273 *culinam*] colinam MS. adde Feſtum in Culina.

Coquinam]non coquinam Lipſ.

qua finis it vt antica & poſtica] qua fini ſit antica & poſtica.Palin.

274 *vixerint*] vixent MS.pro vixiſſent.

Curius]Lucillius I. ita legendū ex Lactantij teſtimonio.

priuſquam infans eſſes facinus] priuſquā infans,facinus Lipſ.id eſt infandum.

veſcuntur tuis] vide ℨ. Veſcor, vbi hic locus rectè habet & explicatur.

aliquis]aliquid I.

philoſophus]Philoſophis I.

ſuppetit ae] ſuppeditat aut I.

276 *quod plurimum veſtium ſumant*] quod plurimum veſtium ſuant.

ſarcinatricis] Sacrinatrices.I.

machinis] id eſt pergulis in quibus ſarcinatrices opus faciebant, non Mineruæ modò,ſed & Veneris.

277 *ſcænis*] Scenis I. Schemis. Turneb. 29.Aduerſ.19. Latini etiam dicūt Schema & ita legendū apud Tranquil. in Tiber. v.43.

cinædon, Laconicon] cinædologon Nicona I.Turneb.29.Aduerſ.19.Cinędologi qui ſint, vide apud Athenæum 14.c.7.

alio &c.]ſalio in genere ſunt ludij velites Galli.Pal.

278 *quo ſuam quiſque ſenator*]quo ſententiam quiſque ſenator Lipſ.

279 *tum*]Tamen I.

280 *quod aſſint iijs quos nutriant*] melius fortaſſe à Græco ἄντλια.vide Euſtath.

281 *Nixu*] enixiſque. I. enixis. Turneb.29.Aduerſ.19. A nixiis Lipſ.eo ſenſu:enixæ à Nixiis Diuis. de quibus vide Feſt.in Nixi Di.

præſunt)præeunt.

282 *remulcare trahit*] remulcat I.id eſt remulco trahit.

283 *Romanis præcipitatis*]Romanis præcipitati.Scal.

voluit]voluit I.

284 *neque foſſas aut bellum*] neque foſſas aut vallum.

285 *amant*]alij armati,alij armant.

286 *metus &c.*] menis MS.mentis.I.mœnus propriè id ab Naſica traditū,vt ſine metu videretur,primò ante teſtudinem conſtitit,vel cui mœnus propriè id ab Sura traditum Pal.Is enim ſub Sylla res geſſit. Mœnus valet munus.

288 *Adolere*]vide ſ.c. 4.dixi etiā ad Varronem 4.vide victu.

& aucta ætate] & aut ætate, aut aliqua, Lipſ.

289 *accenſiti*] Accerſiti,I.Turneb.29.Aduerſ.19. Accerſiti,deputati.

293 *Eccleſiam*]Varro Eccleſia Scal, vt ſit titulus Comœdiæ: MS. alij legunt, Varro è culina.

Arcam] aream I. arctam Turneb.29.aduerſ.19.

295 *Cinnus*]vide 6.Concinnare.

298 *Canina facundia*]vide Lactant.6.

299 *Medidiem*] vide Varronē 4.de ling.

300 *dictum*]dictum.

302 *Samniones*]veriſimile eſt Italicos Zani inde eſſe.

Quid porrò]quid enim poteſt.I.

eſt]eſſe.I.

303 *libro primo*]cap.10.

libro primo]cap.23.& 32.

304 *Vellantur &c.*]legantur: Cætera quę velluntur è terra,neque ſubſerantur,quod ita agi I.

305 *libro primo*]cap.19.

iſtriam facit]ſtriam vocat,facit MS.ſtriam vocat.I.

ſeges]ſecus I.

proſciſſas coſſigerare]id eſt in coxam aggerare.Turn 29.aduerſ.19. M S.Poſſigerare.alij ita legunt, proſit aggerare. I.Coſſimgirare, Scal.in Feſt.

deruere]' diruere MS.diribere I.

307 *libro primo*]cap.31.à quo abeſt τὸ Veſperi.

310 *Homerus* πολλὰ &c.]Heſiod. πολλ' ἔστι κάμπυλα κάλα. I. πεῖσαι ἐξ καὶ ὑπόθεσιν. Turne.

311 *conuentum*]conuentu.I.

313 *miri*]mihi ſed auctoritates.I.

315 *cùm incurioſum locaretur*] cùm in curioſum iocaretur. Turnebus 29.Aduerſ.19. Lipſ.

terebratum quidē pertundis]Terebra tu quidem pertundis,Turneb.d.loco.

316 *in quæ directæ quatuor*] ſic in caſtris & coloniis capiendis & agris aſſignandis groma ponebatur in tetrantem antica & poſtica linea ſe inuicem ad angulos rectos interſecantibus.v.Sudā,Polyb.Turn.29.Aduer.19.

Eſt autem gruma]Gromam vocat Feſtus,

qua flexæ]qua fixæ I.

319 *Ful-*

319 *Fulguratoris, &c*) Fulguratores vt exſtipices & aruſpices I. Turneb. 29. Aduerſ. 19.

Inſpectores) ſuſpectores I.

321 *Paſtus quod eſſet paſcere dicebant*) paſtus quod eſſet, paſcere dicebant, Turn. d. l.

Eſſet) eſſe I.

323 *Quaſi è vitijs locum*) quaſi è vicis loqui quia, &c. & poſt pro cauilletur, cauillentur, Lipſ. Sic Feſtus, conuicium à vicis.

324 *Prolubium eſt patere amicitiam & fidem*) prolubium eſt libido: prolubium eſt petere, &c. Lipſ.

Nonius) Næuius I.

Veneri) Veneris I.

325 *pro repetitu, vel acceſſu*) pro impletu, ingreſſu, incurſu, Turneb.

327 *Nonn: vnde florent, &c.*) Nobis vnde ferent fructus, vitæque propagmen I.

328 *Pacuuius Attalanta*) Pacuuius Tantalo, Scal.

canterem ipſum prægradat Parthenorem] cāpterem ipſum prægradat Parthenorē Turn. 29. aduerſ. 19. Campter, flexum in curriculis. Campterem ipſum, Iam prægreditur Parthenopeum. Scal. 4. de lingua. In manuſcriptis Iunij Cancerem legitur. Ipſe verò Iun. legebat carcerem, vel vt in aliis MMS. Cancerem pro cancello.

Næuius] Agrypnuntibus: vt Boethuntibus I. Δημοσυνευσουσι, Turneb. 29. Aduerſ. 19.

330 *Alcion, &c.*) Altion hunc genuit, I.

331 *Muſa eius*) Mneſarchus I.

333 *columna Mæniana*) colūna Mœnia Turneb. 29. aduerſ. 19. alij Mœuiana.

339 *dentefabres*) dente faber I.

Quid mirum, &c.) Quid mirum? ex agri, Turn. 29. aduerſ. 19.

340 *Deinde Næniam cantari*) v. Principium huius ſententiæ infrà in Nænia, numero 594. cap. 2.

Cantari) Cantoris MS. & malè.

340 *Ludiſtricas*) ludis tritas præficas. Idem I. in MS. malè ludis trigas.

341 *Parectato*) parectati, Scal. parectatos & chlamydes Turneb. 29. aduerſ. 19.

342 *Tunc Marcus Præco*) Tūc Marcius Prætor. Lipſ. quid enim præconi cum cura belli.

Idem: Adſiduo neminem vindicem) Idem Adſiduo neminem vindicem niſi adſiduum eſſe voluerunt. Turn. 29. aduerſ. 19.

In Capvt II.

1 *vitium*) vinum Fab. V.

Cato) capto MS. Capito I.

2 *Deligato ſigninum redeuntis*) legatos Signiam redeuntes, alij legatos Igunium redeuntes, Turn. id oppidum Eugubium.

5 *Adhamauerunt*) vide Ciceronem 4. epiſt. 2.

8 *Hero filius Diogenis*) Herophilus Διογένης. Ego nihihil mutandum cenſeo, vt mox dicam.

è ventre aquam mittit) ventris aquam mittit, ita emendo, An hoc præſtas hero, fili Diogenis, quod illi ex vtre aquam mittis? An hoc te iactas?

9 *Merces pro eo quod dicitur admiſſum*) hoc innuit, equimentum mercedem eſſe, quod pro admiſſura equi penſitent, vt ſequens exemplum Varronis oſtendit.

10 *Nihil ſunt Muſæ, &c.*) Nihil ſunt Muſæ policis veſtræ, quas ærifice duxti, italegitur infrà capite 4. numero 130. in Ducere. Ærificere eſt ex ære ducere: Policis πολικοῖς vel ἐμπολικταῖς, Lipſ. ita legit, Nihil ſunt Muſæ Polyclis, veſtis quam arſifice duxit: aliâs quaſi ærifice dixit. Puto à Varrone id innui, nihil ad ſapientiam facere, cupiditatem illam imaginum & ſtatuarum comparandarum: ſed potius in ſeipſum deſcendendum, hæc enim verba ex Poemate Varronis, cui titulus γνῶθι σεαυτόν. Porrò ærifice ita dictum, vt apud Cicer. regifice.

11 *In Aſtraba*) Fabulæ nomen à doſſuario iumento, vti & nomen refert.

12 *in primo*) cophino I. ex Agellio.

14 *Ad ſe vinum eſſe, &c.*) aſſe vinum, aſſe pulmentarium.

Secundas) Victor 10. Varr. 13. ſed edas & ita j. in Neceſſitudo.

Quo natura) quo naturæ aurigatur neceſſitudo, Muret.

22 *Inani tetra ordo menſem*) in anni tetrachordo mēſem, Turnebus. in anni tetrachordo menſem. v. Iuniū. c. 3. de anno. Eleganter Varro quatuor anni tempora à muſico inſtrumenta ducta ſimilitudine, anni tetrachordō appellauit.

Cape hanc caducam &c.) cape hanc caducam Liberi mollem dapem, De fronde Bromiæ autumitatis vuidam Scal. in Coniect. Varr.

Nauali Eteſia) Nauales Eteſiæ vel Niuales Lipſ.

23 *Varro Prometheo libro primo, Humanam quandam*) Varro Meteoris libro primo rerum humanarum.

humanam quandam gentem ſtirpis inquit, &c] Humanarum: Quandam conquit M S. concoquit I. Humanæ, quandam ſtirpis gentem concoquit frigus calori atque humori aritudinem miſcens Scal. 4. de lingua.

24 *Varro pro Callio vel Fundanio*) Varro Gallo Fundanio, de Admirandis Scal.

Vinum quod ibi natum ſit) id eſt in Corynia loco Achaiæ, quam vt ſuſpicari licet, nominarat. v. Theophr. 9. Plinium lib. 14. Victor. 7. Varr. 1.

25 *ἀπὸ εὐτυχείας*] ἀπὸ εὐτελείας. Turn. Satyræ Varronianæ nomen.

26 *verum*] Viri.

28 Varro ἔχω σε ἢ περὶ τύχης: Leges ruina, &c.] Varr. ἕως πότε περὶ ὀρῶν, Teges ruina subiacentem ne sub dio ambesset algus dentientem frigore, Scal.

nam tam] Nautam.

maius] manus.

algóque] algúque.

29 *Aetatem pro sæpe*] ita quoque vsurpatur à Terentio, Eunucho & Heaut.

Libanum vt] Libanum qui.

31 *paullo da adsimile*] Pullo da, ille simul assulatim viscere.

32 *Ibi anxitudo*] vbi anxitudo.

34 *Affigere*] Affligere.

36 *feri*] fert.

39 *ad sese*] adesse.

40 *vel posteros*] vel improsperos.

42 *Hæc est ratio*] hæc est ratio, peruersa æra, summa, Turneb. Æra, in rationibus subducendis, singula capita veteres vocabant mã ad assem, rationes putare solebant, & capita æris mutis numeris notabant. Cicero in Hortensio, Si ęra singula probasti.

45 *Hinc licet*] hinc ilicet.

Anus rursum ad armillum] id est ad ingenium redit. Citatur hoc prouerbium ab Apuleio libro 6. & 9. vide Festum in Armillum.

49 *Dij maluerint*] meliora Dij mihi nuerint MS. I. Dij mouerint. Idem.

Dij monuerint] diminuerint MS.

Istam] istanc.

50 *Effutiam*] effugiam I. alij efficiam.

55 *Anima mater*] animam æther Turneb. & ita apud Varronem 4. de lingua.

56 *Mortalibus*] mortalis, I.

58 *Varro caue canem*] id ianuis inscribi, veteribus mos. vide Nonium infrà numero 647. Petron. in Satyr. Aristoph. in Lycostrat. adde l. 40. l. 41. l. 42. ff. de Ædilicio.

59 *Nunquid abscondisse*] nunc quid abscondidisti.

60 *Attigit*] contingit, Attigas, contigas.

61 *Quid sit*] Quid sit, seditio. tabétne?

62 *porricerent*] proiecerunt. Turneb. proiecerit MS.

70 *alij vocibus*) Musicis I.

in conuiuijs] v. Ciceronem 2. Tuscul.

73 *Betere, &c*] Betere est ire, Varr. τοῦ πατρὸς τὸ παίδιον, περὶ παιδοποιίας. Nos multos, quod parere ea non poterat mulier, foras betere iussit. Pac. Nyptris, Vos hinc defensum patriam in pugnam betite. Idẽ Medo. Si recte pergit iter, tunc si ire conor, prohibet betere I. Assa non multò post quod ea non potest parere mulier, eam betere foras iussit, Scal. in Coniect. A se annos multos quòd ea parere non poterat mulier, eã betere foras iussit, Muret. Nonius referre videtur verba Varr. ad Sp. Carnuilium, qui primus Romæ diuortium fecit, de quo v. 2. Valer. 1. 4. Gell. 3. & 17. cap. vlt. adde l. vitricus 60. in fin. ff. de donationibus inter vir. & vxor.

Varro Assanos] Varro τοῦ πατρὸς τὸ παίδιον, vt suprá.

iam si] tam si.

74 *ad alterum*] adulterium.

76 *addamus*] condamus.

79 *Cæcilius Hymnide siue*] Hymnibus. Desine V. malè. Est autem Hymnis fabula Menãdri, quam Latinam fecit Cæcilius, cuius testimonio vtitur Cicero 2. de finibus.

inermus] inermis.

80 *reboant*] rebount.

dominum] colorum.

81 *delime bipennis, &c.*] delimat bipenni Velleius Paterculus I. ex MS. vt Leius Paterculus Palmerius ita legit, Delimat bipennes velis passis seruaculus. Delimare est obliquare, obtorquere. Seruaculus, gubernator. Scaliger verò ita, Delumbe pennis. fortasse ita legendum, delimatur pennis vt leuis passerculus: vt videatur Varro in sua Marcipore segnitiam dominorum in seruos depingere.

annos, &c] At nobis caduci naufragi, vt Ciconiæ. Quarum bipennis fulminis plumas vapor, Perussit, alte moesti in terram decidimus I.

83 *Varro lege Menia*] lege Meuia dixi s̃.

metamelos inconstantiæ filius] quem enim pœnitet, is à constantia recedit.

85 *non defuit*] defuit. Plaut. Mostellaria. decet me amare, & te bubulcitare MS. Fab.

92 *Bura*] Buris, Fab.

in aruo] in agro.

94 *lanigeræ*] lanigenæ, I.

buceriæque] buceræque I.

Cælius] Cecilius, I.

97 *potionem positam paruulorum*] potionem vocitant paruuli, Fab.

docent] vocent.

cum vinulentus diceret, vini buas designauit.] Cùm vinulentas disceret, vini vuas designauit. v. Vinibibas designauit. Bong. Planè nihil mutandum censeo, neque Vini vuas, neq; Vinibibas, cùm dictionem Buas Nonius hic velit interpretari.

98 *qui te plus*] qui pote. v. Iuniũ 6. Anim. 18.

nutrire] intritæ.

comest] comes.

commanducatur] commanducatur.

102 *turba*] turbæ.

103 *patrem*] partem.

108 *pingentis cælum*] pigmentis cœlum.

compositi] contemptitij.

109 *commictilis*] mictilis.

110 *plauta*] plauda. plauta vna est pedibus cariosis mensa libauit. adde Festum in Ploti.

mensulibano

mensulibano] mens elephanti I. vel mensu elephanti, vt vel stupidam vel molem corporis insinuet.

112 *Promiscaris meis*]promis carus, meis, I. Promiscam Scal. dum vixi, Promisca is me meis in corrib⁹ pauit Palm. id est promiscuè me pauit: vel ita, dũ vixi, Promus caris mei. Promus, id est liberalis.

in propatulo]in loco.

113 *opicillum*]inops villum.

Se]è.

114 *petisset*]Pæti, set cura I.

119 *pater copem causa rem facit*] pater capẽ cassum facit, vel casnarem facit, Palm. ego ita lego. Te quidem enim iam pater copem cum sua re facit. Copem id est heredem. Sũt enim verba Turpilij in Epiclero, seu de hæreditate. Copis nihil aliud quàm copiosus.

120 *te honestet*] dehonestet.

duxeris] dixeris.

121 *Fidicinis*]Phenissis: quidue Adrastio. I.

122 *Pro industria ne te regem, &c.*] pro industriant te M S. proin Dryante rege prognatum patrem, &c.

Aeneum]en eum.

125 *Accius Engona*] Accius Antigona.

127 *gratia ea est*]grata ea est.

si me esse, &c.] si med esse eodem letho, Conqueritur Antigone quòd non eodem letho data esset comes patri Agamemnoni ab Aegysto, vt comitare sit comitem mittere. Est qui ita legit, eodem lecto cobitasset patri. Sic apud Plautum in Curcull. cubitare cum viris.

132 *in quibus*] In queis Libyssa citrus fasciis.

fascæ]v. ꝯ. fasciæ.

136 *carnales sedules*] Casnares senes. I. ex M S. Carnales se. Nam Casnar Oscè, senem significat Varroni 6. & Festo, Scalig. in Coniectan. Varronis ita legit, Casnares seniles Varro sexagesimo, vix ecfatus erat cum more maiorum vltro Casnares accipiunt de põte in Tyberim deturbant senibus crassis. heu muli, non videmus quid faciant. Nam quis patrem nunc decem annos non modò aufert, seu tollit, nisi veneno? alludit autem Varro ad vetus Prouerbium, Sexagenarios de ponte, vnde & depontani. Ab eo inscripta est Satyra Sexagesimus. Hoc etiam fieri in Ceone insula, testis est Menander. v. Strabonem, Stephanum, Aelian. dixi ad Festum in Sexagenarios.

vix & fatus] vix ecfatus, vel vix hæc fatus. I.

137 *humili, &c.*] homuli M. heu muli nõ videmus quid faciant. sic Catullus, mule, nihil sentis.

141 *lignantur*] Plaut. Captiuis, Num lignatum mittimur?

Cælius] Q. Claudius. vide 17. Agell. 2.

142 *architecto omnes*]Architecti omnes.

144 *letium genus*]lentium genus. V. leti omne genus cognominatio. morborum cognomen est vel cognomine est Lips.

galeare] calcare M S.

147 *troginus calix*] Terginocalix I. à tergendis & exsiccãdis calicibus. alij Tergiuocalix.

sed hæc] sed hi. M S. I.

Pacuuius, &c.]Pacc. discipulus is bicorporis cluit. Ennius, Musarum Pompilius cludo I.

148 *cibicidas*] cibicidæ, edones. Glossis Ciuicida σκατοφάγος. vbi manifestè legendum σιτοφάγος.

149 *me ruperint*] ruperim. I.

150 *quam*] quanti. I.

Maconis]Magonis. I.

152 *communitum*] commonitum. I.

153 *in laterem*]fila tenerem.

157 *repelli*] refelli. alij repefelli.

adfinem esse] adfines esse.

is ego] iis ego. I.

159 *Cæcilius Peribœa*] Cæcilius Hypobolimæa. Rastraria

dum abeam, &c.]dum habeat, tum amet, vbi nihil habeat, alium quæstum cœpiat I. dum abeam quoquam.

160 *aquæ*] atque. I.

161 *decet*] docet. I.

164 *concalluit*] concaluit.

165 *extemplo*] exemplo S.

egisti] Aegisti I.

166 *Thyeste*]Titthe. I.

167 *congerminati*] congermani.

168 *annalium* : *Peranna*] Anna, Peranna.

171 *scinde vnam*] scinde inam. Pal. idem, quod alibi dixit Valerius, cædere hillas Petronius diuidere.

172 *& ratione*] Atacinnus, vel Serrano. Ne aut I. Et trionem M S. alij Septentrionem.

ista] icta.

133 *cui potestas*] potestas cui. I.

discrepat]discerpat. I.

175 *coniectarium*] coniecturarium : vel consectarium I. consectarium legitur apud Ciceronem.

178 *crebritudinem pro crebritate, &c.*] celebritudinem, &c. pro celeritate. v. Fab.

celeritudinem clandestina celeriter] clandestina celeritudine. Fab.

cogitata dici decet, non explanari] cogitatè dici debent, non explanari, Fab.

179 *magni modi*]nitidi.I.

Salluſtius]libro 1.hiſtoriarum.

180 *auſpicari*]auſpiciati.

182 *Concalfecimus*] calficimur. alij caleſiamus. I.

185 *Quadam triſtitia liberari*] quadam triſtitia librari Lipſ.Ego verò lego, quadam triſtitia ligari.

188 *cubiculo*] Bucolico. Dormire mallem ſcilicet,Lipſ.hæc verba expungit. Iunius verò legit edormire.

potius] potus. I.

dominus] domi.I.

peregrinanti]peragranti.I.

189 *fore*]fere. I.

nota] Notha.Victor.19.Varr.10.

voluntate comedunt,&c.] voluptate cum edunt.I.

191 *Continuare*]continuare iubet.I.

194 *De re ruſtica lib.*1.]cap.24.

Salentinam,Orchitem,Pauſiam, Serginam,colmineam] apud Varronem ita legitur, Sallentinam, Orhitem, Poſeam, Sergianam, Colminiam.

195 *videtur*]videretur.I.

196 *Ad Apollinem*]ad Apollinis.

198 περὶ λέξεων] περὶ ἀρέσεων.& ita Priſcianus libro 3.Satyra autem hæc Varronis erat, de diuerſis dictis & ſententiis diſcrepantium Philoſophorũ, quos more ſuo inſectabatur.

Exitum ad cælos habent proprium] exitum habent an telos proprium Lipſ.11.Varro diſputat de finibus bonorum aduerſus Philoſophos.

200 *Varo*] varto M S. Barathro,vel Barbato.

202 *Sador*]ſader.M S.ſudor.I.id eſt abſtergor à balneo.vnde ſudum. alij legunt Sabor. alij Scabor vel Rador.v.Turn.29.adu.22.

Subellor] id eſt ſubere defricor. niſi legas ſubellor,id eſt nitorem concilio. alij legunt Suppellor.

pumicor] pumicor I.rectè:pumicis enim vſus leuigando & exterendo corpori expetebatur.Hinc Pumicare Tibullo & Catullo.

203 *deunčbus*] deunciatus M S. deruncinatus.I.

208 *debilo homo*]debil homo. Lipſ.

209 *Danaus*]Danais I.

211 *plenas*]Blennus.I.v.Feſtum .Blennúſque annos rusticus. Paln,id eſt blennus aſinus.

112 *Partis quantam*]parabis tantum.

113 *In molis*] in Scholis, vel in choris L. ſi molis retinemus, videtur hoc velle, ſeruos inter molendum de polenta rapere & inuicē alium alij dare.

Raptim pila,datatim] Tria genera ludendi,datatim(vnde Datatores Plaut.in Curculione) raptim & expulſim, v. Turnebum 6. Aduerſ.4.

215 *dulcedine*]dulcitudine.

218 *Depeculaſſere*]depoculaſſere.

decalanticare] decalauticare,alij decalenticare & malè. Decalanticare eſt calanticum detrahere ſeu tegmen capitis muliebre. alij decalanticare.Vlpianus in l.25.§.10.ff. de auro.mitræ ſemimitræ, calantica.alij decacauticare.Eſt enim Gloſſ. Cacautica, εἶδος ζώνης.

220 *Ad vitam*]adiutam.

danunt] dant.

221 *Qui det, & de illa*] quippe & de illa peſſimè quam,Palm.Qui de te & de illa peſſima quam deamas promeres.Scal.

222 *Notonicaſſioni*] Notonicas ioni M S. ἀκοντιζούσῃ.I.

223 *Occubuiſſe*]obbibiſſe.

224 *Thyeſte*]Therſite.

ſimul oppugnare]ſimulare.

226 *patrio exemplo*]Decij ſadde huic loco j. eodem,in Verruncent. num.895.

deuorabo]deuotabo.M S. quo vocabulo vtitur Cicero in Paradoxis.

227 *hoſteu*] hoſtiis.I.

229 *De magis valde magis*] mirum igitur pro valde minus accipi apud Feſtum, cùm & Gloſſis De magis ſit, σφοδρῶς.

Rex Corus,&c.] Rex Cotys ille duos ventos Auſtrũ & Aquilonẽ,nouiſſe aiebat ſolos ſe demagis iſtos,ex nimbo auſtellos,vel nec noſſe putare,nec eſſe putare.

232 *armata dextera*]armati à dextera:vel,armati dextra magis magiſque. quo exemplo Plautus Aulularia, plus plúſque, minus minúſque.

234 *Sed tibi,&c.*]Hic alius tibi molit, ac.

235 *robore*]ebore.Vul.malè.v.Feſ in Robũ.

236 *In ſylua currere*] curare M S. Sic Propertius 4.curare paſtorem. Salluſtius curare in agmine.Sed Palmer.legit gurare,idq; gyrare ſeu venari.Gloſſis γυρεύειν. Certè in ſylua currere,non diſplicet: nam & Titulus ſatyræ. vnde hic verſus Meleagtis ſeu de venatione.

238 *Deſubulare*]deſabulare. Scal.2. Auſon. 31.quod eſt ſtabilem reddere, vt in interpretatione verbi falſus ſit Nonius.

vnam veniam] vnámque viam Zenona mouiſſe duce virtute:vel potè,Zenona mœniſſe. Nam Varro hîc refert Zenonem ſtoicum ſolam virtutem ſufficere ad beatam vitam putaſſe. Carneadem non ſufficere ſine bonis externis aut certè firmiorem reddi.

239 *Vigilabis*]vigilabilis.

242 *Duodeuiceſimo*]duouiceſimo. I.

Duodeuiceſimo] duo & viceſimo.5. Agellij. 4.duouiceſimo.I.

243 *Diurnare*]v.12.Agell.2.

244 *norat*]

244 *norat*] qui norat,I.

quem nobilem diuinum &c.] Quam mobilem, Dinum lirans Sol,harmoge Quadam gubernans,motibus diis veget. I. Nam apud Aristophanem δῖνος pro Ioue rerum potitur.Harmoge verò Eupolidi & Polluci, harmonia :aliter etiam hic locus legitur j. numero'876.in Veget.pro diuino alij legebant clicinm.alij diuum.

249 *dicteria*] vide Macrob.2. Saturnal.2.

neque orto psalticium] Atq; Orthophallicũ I. Et orthophallica attulit Psalteria, quibus sonant dicteria.

254 *tantas etiã optumas*] tãtas & tã opimas.

257 *denasci decrescere*] Varro 4.de lingua vt qui denascitur ignẽ amittit & frigescit.Glossis Denasci κατοκνεῖν.

quæ nata sunt in omnia denasci aiunt] exprimit Græcum prouerbiũ πᾶν τὸ γλιὼδων κεῖδαι θέλειν ὀφείλεται.

259 *qua ego,&c.*] Quia ego hodie extorrẽ hanc domo faciam,pilatricem pallij,euallauero pulchre.

261 *atque*] itaque I.

ex officio] exefficio.Plaut.Trucul.Nunquã hoc vno die exefficias opus.

262 *iamque*] iam quod.

dicam] edicam.

esurienti] esuriente, Porrò esurienti leoni ex ore prædam exsculpere, species prouerbij.

263 *auersis*] aduersis I.

270 *nascens & sine modo desistens*] nascens & sine modo existens,Vulg.

272 *nata licet similis*] Natta similẽ rationẽ.

274 *ventum*] ventrem.

278 *exite*] excite.

280 *domina*] vide Iunium 6.Animal.10.

281 *Varro sera parecte*] Varro Serapi: Rectè purgatum scito, quum videbis Romæ in foro ante Iani, ad pueros pila expulsim ludere, I. Videtur autem hic locus petitus ex Varronis Eumenidibus:vbi de Serapide multa mentio, vti apparet j. in dictionibus Precantur & Miras.Fortasse parecte,Est adolescentia,Nam parectatus est Ephebus.

282 *morbiferis operis*] morbifer aer infecti aeris tractus I.

284 *damacrinum,&c.*] Damacrino insano equisoni exhibet, is morbi fluctibus educet nunquam,I.alij,Damacreno insano.

cocleatum] sceleratum I.coleatum Scal.

288 *qua ducerent loca*] conducerent loco I. Sic infrà Equisones.

293 *elucifacere*] Elucificare,MS.v.10.Agel.17

294 *exigor*] v.15.Agell.14.

299 *recubuisset*] requieuisset.

300 *donati*] donari.

304 *ac destina*]ac hyeme:quidam ita legũt. alij,de Acdesti hunc locum intelligendũ putant,de quo Pausanias in Achaicis, Arnob.5. aduers.Gentes.

centenario] centonario.

ascendis] conscendis.

306 *ebriacus,&c.*] alij Ebriatus,alij Ebriolatus,ebrius fact s.

hilarem] hilariam.

arripiunt] arripiant.

ebriacus] ebriolatus.

707 *exfundere,&c*] exfundare à fundo euertere.

antipater] Annalium.

310 *pro cibo*) primo MS.Sic j. Sacrificãtur, Lipsi.cum primore cibo.hunc locum coniungit Guilel.cum alio qui j. in Statilinum c.12. num.56.vbi de Deo Fabulino.

nutrici] nutrices.

311 *fortunasse illos*] fortuna se illos.

315 *nostra*] vestra.

316 *falla pro fallaciam*] pro fallacia,ita lego Falla quoque significat turrim ligneam: sed hîc ad fallaciam æquè transfertur, vt & illa machina,fabrica sutella Turn.29. aduers.23.

317 *iners.*]

318 *flaminis fieri flora*] fimbriis fieri florida, aliàs exemplum Nævij nihil ad fimbriæ interpretamentum.

322 *Mortalem summum fortuna repente, &c*] mortalem fortuna repẽte Reddidit è summo regno, vt famul infimus esset:alij ita emendant,Redditus ex summo regno famul vltimus esset.Quid si pro mortalẽ,legamus,cortalem,id est cohortalem, & gregariũ,eo sensu:Cortalem summũ fortuna repente reddidit,id est fortuna summum reddidit cohortalem ac gregarium, vt,summo è rege aut regno,famul optimus esset.

323 *si agroon*] syagrion.

sunt] sum,I.

324 *Nonius sane à suo*]Nævius Danae:suo,I.

luporum ex auctorẽ maluanum & fulguritatẽ arborum] Luporum exactorem Maluanum V. Luporum exactorem Siluanum Turn.29.aduers.23.id est Martẽ:is enim lupos arcere credebatur.& à Catone ca.38.de re rustica,Mars Siluanus dicitur.alij tamẽ hunc locum ita emendant,Luporum exactorem Siluanum & fulguritarum arborum.Grammaticis Syluanus dicitur, πᾶς θεὸς ὑλαῖος, omnis Deus Syluicola.

327 *Folliculum Lucillius posuit pro corpore*] adde quæ scripsi ad Festum in Folliculare.

329 *heu cuiates*] delendum τὸ, Hem:vel legendum,pro cuiatis,cuiam.

330 *ne maialis fuam*] id est ne castratus fiã.

Anticile]Anchiale.

331 *perficiendo*] præficiendo.

332 *deuincat,&c*]Deum Cadmo semel generatum semel affare,I.

334 *mi reliquæ fidei, regno, vobisque Quiritis*] Ea mi Reipublicæ fides regno.

335 *passerinum prandium*] ego ito lego,vt se obiectent frustratim passerinum prandium,

Lucillius Satyr. &c. Colloquium enim duorũ est in hoc Pomponij Verre. vnus enim alterum exhortatur ad venationem leonũ, & qui se in eo genere exerceant valentes esse ait. alter cum irrisione ita respondet, id quidẽ dici posse, sed tamen in eiusmodi venatione homines se oblectare frustratim discerpendos leonibus, iisque esse veluti passerinum prandium: quasi diceret hoc, deuoratum hominem leoni esse, quod homini passerem seu passerinum prandium: idque videtur prouerbij speciẽs.

Saturarum] Lucillius Satyrarum, Nonius, I.

336 *cras credo, hodie nihil*] in morosos & auaros, vel in fictos amicos intempestiue se excusantes inuectum fuisse Varronem in hac Satyra, verisimile est.

Non habere, &c.] habere & non habere fastidiliter habere, v. ĩ. Mutabiliter: auet habere & non habere, Pal.

340 *fieri initia*] fieri initio.

foro] è foro.

expinu ablata] ex spina alba, Iunius: ex spinu, Scal.

vt] vti, Scal.

afferret] coniunge cap. 4. ĩ. Fœlix.

341 *flauissas*] fauissas Festus appellat, vbi de ea re dixi & apud Varronem.

quintum] v. 2. Agell. 10.

Latinè] Latinos.

eas] eos.

343 *Cœlius*] Claudius, adde 12. Gell. 2.

Nouius] Næuius.

344 *tum*] tam.

347 *ferabite*] fera vite, Turn. 29. aduers. 23. Scal. in 4. de lingua, Nec audiendi sunt qui in suis thesauris Ferabite, pro agresti sumi apud veteres scripserunt.

myrtetis] murtetis.

350 *frons pro fronde*] frõs pro fronde. ita Charisius: alioquin stulta inculcatio frõdis à Nonio affertur. Lipsius. Sic pos pro ponte, mos pro monte.

354 *Ædpol. &c.*) Æpol, ego cui.

ego neque florem, neque flores volo mihi] Tria sunt in vino, Flos, flox, vinum. Flores sunt fetes, quòd in fece sunt, flocci & panni, vnde Persius pannosam fecem vocat, Turnebus 29. aduers. 23.

355 *incerni*] inicere.

356 *suis*] suis

357 *ad honorem*] ob honorem.

358 *Nec grandiri*] chorus apud Sophoclem in Oedipode, v. Victor. 15. Varr. 20.

360 *grauedinosi*] grauidinosi.

361 περὶ ἀγρέσμου] περὶ ψωρισμοῦ. Scal. Auson. lect. 18.

ligneæ ab homine isto, &c.] ligneæ finare molet ab homine isto. Vulgata hæc est lectio mirè deformata. fortasse ita legendum est quibus ambulare solent homines, qui in viis agitant, Varro: sic illi animi nostri sunt grallę: crura ac pedes nostri cesia, re ἀκινητοὶ, sed ab animo mouentur: Palmerius verò ita legit, Grallæ sunt fustes, queis innituntur grallatores, qui gradiuntur grallis, quæ sunt perticæ ligneæ in arena & ab homine, qui instat, agitantur, Varro mulum muli scabunt περὶ ἀγρεσμοῦ sigilla animi nostri sunt, grallæ: crura ac pedes nostri, cisia, re ἀκίνητα, sed ab animo mouentur, Sigilla vocare videtur νευρόσπαστα, αὐτόματα, vt est apud Petronũ larua argentea. Horatius, Duceris vt neruis alienis mobile lignum. Muretus 13. Varr. 19. in hunc modum legit, Grallatores qui gradiuntur grallis quæ sunt perticæ ligneæ: sed ab homine qui iis stat agitantur, sic illi animi nostri sunt: grallæ, crura ac pedes nostri: ex se ἀκίνητοί το, sed ab animo mouentur. Scal. verò in Cõiectan. ita, Grallatores sunt callobathratij vel καλοβάται, Grallæ enim sunt fustes qui innituntur, Varro Mutuum muli scabunt περὶ χρεισμοῦ, Grallatores qui gradiuntur, perticæ sunt ligneæ, Ab hominis quoque vi istæ agitantur, Sic illi animi nostri sunt colla crura, ac pedes nostri etiam κινητὰ, sed ab animo mouentur, γύπωνες à Græcis dicebantur.

366 *facit ne dubitem*] Ne diu bitem, Guil. Bitere & Bitare est ire.

demia] Demi, à L.

367 *sparsi globis*] sparsi alij globis.

368 *puerum mulieri præstare*] separandũ hoc scholion Marcelli à Poetæ Nonij verbis, Nemo scit.

Fusium] Fusium, Sic apud Dionem φούσιος.

quintiporis] Quintipor significat Q. filius. Eadẽ forma dicitur Marcipor Publipor. Porcipor: Porro hic locus ita legitur à quibusdam, Quintiporis Clodiani feriæ, ac poemata gargarídans dices, ô fortuna, ô fors fortuna, quantis commoditatibus hunc diẽ: idque ita esse euincet locus qui ĩ. c. 5. num. 15. in fi.

clodiant] clodicant MS. Clodiani, Scal. 4. de lingua.

373 *absolutis*] obuestis MS. absoluistis, L.

375 *ad quẽ herpestica*] atq; herpos ita, L.

Geniũ suũ defrudet] Sic Terẽ. in Phormione.

Varro περὶ ἐξαγωγῆς] Varr. hac Satyr. disputare videtur aduersus eos Philosophos qui ęgritudine aut cura aliqua oppressi, vel, vt cũ Iurisconsulto loquar, in l. 6. §. 7. ff. de iniusto, iactatione sibi mortem consciscebant.

377 *genuæ*] Gemie MS. lego Gumiæ, vt apud Fest. in Ingluuies. (improbæ, ineptæ.

quod] ita quo veniuntillæ gumiæ, vetulæ,

illæ vetulæ] illi æ MS. illepidæ.

383 *vt*] qui esset vt.

384 *egredere*] aggredere.

386 *Varro cum illo*] Varro in Eumenidibus.

vento, &c.] aducto vel vẽtito, video Gallorum in

rum in tẽplo frequẽtiã,qui dũ esset, iã hora, deã adlatã, imponerent ædis signo:sic deam gallantes vario retinebant studio,I.

studio eodem.Nam, &c.]studio. eodem. Nã quæ vetustas.

venustas]vetustas, M S.Fab.

389 *gramia*]gramiæ.

390 *gigeria sunt*]gigeriæ sunt Scal. in Fest. in Gigeria.

394 *hora iuuentutis dea*]eadem & iuuentus: dixi ad Festum in Iuuentus.

395 *danunt*]duint.

396 *vehutos,&c.*] vehútos.

Hippocampus mactet] Nævius sireno Circes Delphino, M S. inclytos hippocampos mactat, Nævius Sirene. igitur Delphino I. οὐχ οὕτως ἱππόκαμπος ἐν ἁλὶ θέει (Scalig.4.de lingua. multa enim sunt huiusmodi apparẽtiæ in aere) Sirenes citis delphino iunctis vehiculis,hippocampisque asperis.adde quæ scripsi ad c 4. in Lustrare.

hippocampus] hippocampos. adde Festum in Cappas vbi emendandum campas.

hippocampi elephanto camillos]hippocampelephantocamillos, Scalig.ita legit.

398 *producte*]produete:alij producte.

399 *siue*]eo.bibe.

403 *nano an horno*] annuo an horno I. anno an horno, Scal.

abstuleris]abstineris.

inscribit,&c.] inscribi T. Scantius horno per Dionysia:quod ea die mea erat præbitio in ianua.Caue canem,caue canem, Scalig.in 4.Propert.ita hunc locum iungit alteri Varronis,qui j. numero 647. in voce Præbitio. Porro anno & horno aduerbia sunt: vnde Annotinus & hornus.quod de cane dixit, idem apud Petronium.Non longè, inquit ab hostiarij cella canis ingens, catena vinctus in pariete erat pictus,superq; quadrata litera scriptum,Caue canem, caue canẽ. addes. Albicatur numero 58.

inscribit]irrepsit.

404 *votum*]noctem.

coerceo]coercuero,Fab.

405 *hostire,offendere,&c.*]hostire,defendere,cedere: Pacuuius Erotopegniõn libro 2. Hunc quod.

voluntatem]voluptatem.

413 *infinitatem*] infirmitatem.

417 *animalium*]animantium.

Hic implicabatur caput fateor] huic implicabatur caput fasceo.

422 *exsulatum*] exsolati.

mediastinum]mediastrinum.

ne]me.

426 *senectuti*]seruituti.

427 *gignatam*]ignotam.

Tam iam potiuntur frugum] aut iam potiuntur frugum.Frugum dixit pro Phrygum.

428 *Nævius*]Ennius.

430 *matre meo iure factum incilas*]mater me eiuras,astu incitas, genitorem iniustum approbas: vel matrem eieras, astu incitas: vel mater mea iure factum incilas. quo loco Astu vrbem significat, vt apud Terentium Eunucho.

435 *tolerari*]tolerare, ita apud Terentium tolerabilis qui possit tolerare.

437 *denique*]deinque,I. hi versus repetuntur j.numero 700.

Varro Manio] Fest.in Vastũ : id tribuit Pacuuio, quemadmodum & infrà, num.769.

ac periret] asperum, V.

squale scabieque,&c.] scabie illuuie I.alij, squale,atq; scabieq;apud Fest.in Vastũ,Quales scabresquod inculta vastitudine & ita legit j.c.2.in Vastitudinen.891.Quales scabres quam inculta vastitudine: & infrà, numero 761.ita legitur hic locus, Ager derelinqueretur ac periret squale scabréque, illuuie ac vastitudine:aliter etiam c.1.& 5. num.769.

inualnicie,improfundie] inualentia, imperfundie.V.alij inualnitie.

squalitate,&c.]squalitate summa ac scabie summa,in re summa.

439 *Bassus*]crassus.

442 *Nouis dictis*]nobis dictis.

445 *námque huic inuenio,&c.*]namque venio huc vt mea ope,opes Troiæ integrem I.

447 *Rhodiensis est*] Rhodiensis st,

liber essem,&c.]libera essem iamdiu, si habuissem, ingenio istoc coamatores mihi.

450 *insanus valde*]π valde,expungendum videtur.

451 *obtruncatur*]detruncatur.

458 *iudicatum atque iudictum*] iudicatum condemnatum atque addictum M S.

460 *indipisces*] indeposces, quod vix admitto. Perit enim alioquin π indipiscere interpretamentum, quod Nonius hic proponit.

461 *crustatos*]incrustatos.

465 *cupiditatis*]cupidinis.

466 *Cælius*] Q.Claudius v.17. Agel. 2.

inermes in latebras]inermi inlatebrant sese.

467 *in frontem*]in fronte.

468 *impudens*]impudenter.

impuratus]impudicus.

impune]& impuno.

rapistor]rapinator.

470 *perduxit*]produxit.

476 *inficiatores probassent*] inficiator probasset.

479 *male*]mala.

481 *educantur barbati*] edicuntur barbari.

482 *Lucuus*] Lucuns. Sic & j. eodem passim:& lucũculus pro luculentulus.vide Festum in Lucuntere.

483 *& non allium,& sardæ*]& non alia sardæ I. non alia sardæ,panu pemma, lucuns,cibus qui purissimus multo est S.apud Festum in Lucuntere.

penia] pemma.I.

remma,&c.] pemma.

lucuns nihil] Lucuns illi nihil. Ista miniant Scal.

adiuuat istam]ista ministrat, M S. Ista ministrant. Scal.

pistori nouat] Pistor ouat,I. Pistor nouat M S.Pistori nubat,cur non scriblitario Lipſ. Scriblitarius, qui placentas conficit.Prolog. Pœnul.Nunc dum Scriblitę æstuant,accurrite,pistori non,at cur non scriblitario,vt mittat fratris filio lucunculos,Scal. in Fest.Lucunculus deminutiuum à Lucuns. Tertull. de Spectaculis, stillicidia mellis de liuacunculo (legendum lucunculo) venenato.Apuleius 10.de Pistore dulciario, hic panes, crustula,lucunculos,&c.Et Festo lucuntere, genus operis pistorij:Græcè λοπαστὴρ, ab aspersione farinæ,quæ alba est.

scribitario] scriblitario.

484 *ἀεὶ ἀμενόητος*]*ἀεὶ ἀμήτη, ἀνόητος.*

narro,&c.]narro ideo?ita hic.

485 *Varro*]Barathro.

cuculator] circulator.

486 *mea*] modo.

487 *repositum*] depositum ac mœrentem. Pal.

immerentem]& merentem.I.

488 *videt*]vides,vt M S. videlicet.

aeos]Fabricio.M S.à Coss.aut Samnitis copiæ Curio defuerunt.M S.

489 *iactuose*] actuosæ.

490 *lusus*]lusum.

490 *gallus*] caluus 9. Agell.12.

fugite]fugis & M S.I. fugit & Fab.

404 *viri*]diui.

superna]supernè.

496 *Accius*] Publilius,M S.Turpilius I.

497 *acta*] Atta cuius meminit etiam Horatius,

placent,tunc,&c.]placeat,tu.I.si placeat, tu impunè superbis.

impune superbis]impune luparis. Bong, recte.Nonio lupari,est scortari.

498 *sanguine*] citatur hic versus ab Agellio è Furij poematis.

fuerunt]inerunt.

qui]quod.

501 *Socratem*]Isocratem.

502 *vitioso*]vitiose.

504 *ligello*] tigillo.

503 *scitras*]chytras.

aduersum]ahenum.

507 *ligurrierit Attius*] liguerit ius I.ligurierat Victor.12. Var.3.

508 *decem mercedem*] Demetrio,ex Varr. *quasi*] ecquas.

Iterserare]inter se memorare M S. inter se memorent.

509 *litaueram,&c.*] militaueram. nam in furtis celebrassit M S.I. mihi Lauerna in furtis celebrassit manus I.celebrassis manus,Scalig.in Fest.

Musas]inuisas.

510 *Tucca*]Tusco.

vnde es,&c.] vnde is nihili?vnde? vbi lustratus?vbi bibisti?I.

511 *luscioſi*]v.quæ scripsi ad l.10.§. sed & ff. de ædilicio.

513 *fabam,&c.*] eadem v. apud Festum in Fabam.Ouidius, Cúmque manus purè fontana perluit vnda,Vertitur,& nigras accipit ore fabas. Auersúsque iacit, sed dum iacit, hæc ego mitto.His,inqt,redimo méq;,méq; fabis.Hęc nouies dicit,nec respicit,vmbra putatur colligere,& nullo tergavidēte sequi.

514 *demonstrat*]demonstrant.

De oratore libro 6.]manifestum mendaciū, neque enim Cicero plures tribus composuit.

lenitatis]lenitatis.

515 *subsilis, &c.*] Non subsilies ac plaudes & ab Arato posces Astricam coronam, quid hoc mirius?v.ī in Poscere.

520 *Quamjst*]qua ni.

521 *memorant*]commemorant.

522 *qui*]cui.

525 *noster Atticus riualis homo iturus*]noster antiquus riualis domum iturus. Riuales,qui vno riuo vtuntur.

iturus]item lectus.

cum maceſcebat] commaceſcebat.

127 *actum*] ac tum.

ordinum munia] ordinum extrema munia.

munia]munem.

528 *tertio*]sexto.

530 *deletorio*]de Lætorio.

531 *mobilitate mœstas*]mobilitata mente.

532 *mictyris*] mictilis v. suprà Commictilis num. 109.

pulmentaria vtentibus]pulmentar aut intibus,aut aliquid genus herbæ, & ius mœnarum bene habet,sed myctilis, hoc est merx Scal.in Catul.adde numerum 109. ſ.

533 *mœrtaret*]mœraret.

quod sicut res ista mecum] quod si,vt decuit, stares mecum aut meus mœraret dolor.

534 *nam mœnia*]amnia.

539 *petere aurum ex flamma, expediat è cœnocibum*]Hoc Lucilij,vt & alia multa imitatus est Terentius Eunucho, E flamma petere te cibum arbitror.

&]en.

541 *boni ministrantur, illum nunc irridentmali*]Bonii im miserantur,illum irridentmali,Lipſ.Im antique pro eum. Est autem ratio hęc dicendi æquissima versus prioris,in quo dixerat,

dixerat,Pauperi melius esse mori,quàm mẽdicari, quia si moritur, inquit, misericordiam à bonis,si viuit, irrisum à malis consequitur.

542 *an sit quod hic non mertet*] an sint quos hic mertaret.

ea]ita.

546 *Calleci voce*]Gallei voce.Loquitur autẽm de Gallis.

548 *habet habere,& non habere*] auet auere & non auere,ita lego.

550 *vermiculata*]vinculata.

ingens]cingens.

551 *sperans ætatem eandem hæc proferre posset mansum ex ore daturum*] sperans ætatem eandem hæc proferre potuisse, & mãsum ex ore daturum, &c. Vbi notandum prouerbium, Mansum ex ore dare.

552 *ephebetum &c.*]Ephebum mulierauit, hic Admecadæ cubile primus polluit: alij ita: ephebum mulierauit ad me accedens adolescentem cubiculum,&c.I.alij,pro ephebeto, effebitum vel effœtum legunt: nisi ita legas, hîc annorũ decem adolescenti cubiculum pudoris primus polluit.

553 *Honilia: Atrice vrsum*] conciliatrite visum, ex 7.Agell.9.

callis]Gallis.Agell.ibidem.

555 *manstus*]manuatus.vide 16.Agell.7.

556 *ἄχαν μάθω,viduam*] ἄχαν μαθὼ quam.

557 *vincor non esse masculum ad rem*] alij ita,Vincor non esse masculum.

Arem]Arem,id est Martem.Sic Plautus in Trucul. Ad legionem bellator clues: at ego in culina Ares. Est autem species Prouerbij, perinde ac si quis diceret,si id probaueris, dabo Martem non esse mansuem ac fortem.

561 *requiescendi*]quiescendi.

condensiores manipulatim] cùm densi in orbes manipularim, orbes facere,in orbem pugnare,notum in re militari.

562 *palustria quæ erant*] palustriáque erant.

565 *putandi modiperatores*]bibendi MS.potandi modiperatores,ita lego.

magistri] vide Varronem 4. de lingua vbi de Mensa vinaria.

573 *Mediastinos*]mediastrinos.

mediastinum]mediastrinum.

mediastinus]mediastrinus.

575 *ingenium*]ingenio.

576 *ocule*]occultè.

577 *afræ*]vafre.

580 *Nenum*]Nænu.

nemo]nænu.

Fusium]Fufium.

natalis fortunæ]Natali fortis.

583 *Quin id Circæo*]Idcirco.

pripendantur soni] qua præpedinatur soni pedum.

584 xxx.]xxxv.

588 *quam lympham melius è lacuna fontium allatam, nidos potili permisceat*] nidus poculi MS. nidos pocilli misceat. Palm. & π nidos pro nidore accipit,quem Nonius hic pro poculo eo sensu Varronem luxum temporum suorum reprehẽdere, quod Romani aquam niualem permiscebant, cùm salubrius è lacuna fontium aquam haurire possent,ac nidorem pocilli permiscere hîc nihil aliud esse quàm vinum Lympha. ego ita legi posse arbitror, nido potaturi permisceant, Nido potaturi, id est è poculo. Nonius enim hîc Nidum interpretatur.

597 *cumanos calices*]cum ansis calices MS. fortè legendum, Decumanos calices, id est prægrandes. Nam grandia pocula commemorat Varro.

598 *faciam*]factam.

601 *obscura*]obscuré.

603 *quin illa facta*] quin illa stacta, Lipſ. Plaut. Mostell. Vbi vnguenta sunt. Quid opus est cum stacta acculo.

605 *obstringillare*] hoc verbum reponendum apud Senecam lib.1.epist.

609 *vt simulatim*] si minutatim MS. vt sit minutatim.

611 *denique*]tum.

de republica]de re rustica lib.1.c.59.

615 *campis*]patriis 18.Agell.11.

618 *Fullonico*]Philonico.

sonaram]sonorum MS.zonulam I.

abscedet]abscidit.

619 *pleuitatem*]plebitatem I.

620 *Plotino*]Plocino MS. Plociona, πλοκαμὶς,stuprum emptor.

coloratam frontem]vide infrà Frontem.

petilis habris] petilis labris Iun.id est exilibus.

petilis &c.]hoc interpretamentum nõ esse Nonij Iunius putat.

habris mollis]habra mollis.

622 *herona mille*] herona mole MS. heroa à mole MS.vel cum heroa,malè,λύπῃ, à mole.Vilel.Canter.

623 *panulam*] vide Varronem de lingua, vbi de vestitu,alij legunt,panuclam.

subtegminis]subteminis.vide Cuiac.11.Obseru.6.

624 *pallio datur*]palliolatur I.

625 *diu*] diui MS. Sunt autem verba Decij,vide Accium in Æneide seu Decio.

626 *idem eodem*]ideo.

628 *magnus poeta*] magnius poẽma MS. Mac geminis poema.

629 *Næuius*]Nouius.

Amma Grennuntius]Agrypnuntibus,vide infrà Promicare.

630 *coquentibus hædum*]loquentibus dum.

631 *Afran.*]Nouius.

Aliber totius]Aliber totus MS.Æqualibus

totus I.Scaliger ita, Aliter eius. Ego vero ita lego, à libertate ius monilis possestricem, id est petentem: vel, à liberto eius monilis poscestricem.

tonstrix]contextrix.Fab.

633 *Nævius Aululariâ*] Ennius Erularia, vel Herularia MS. Carbonaria, Festus in Spetile.

præcisum, omasum, pernam, callum, glires, glandia]Apud Festum in Spetile ita legitur: Ego pernam, sumen, sueres, spetile, callum, glandia.

634 *origine*]expungenda est hæc vox.

oritur ex Catinatis] ex Cantabris, ita legendum ex Mela, Plinio, Strabone.

635 *Syracusis*]Syracusæ.

sola]soleas.Palm. Syracusis soleæ sunt Syracusanæ, vt Trinũmno, ficus zacintho, zacinthiæ, apud Varronem, cultu Bithynio, id est Bithyni.

pueri in ludo solent &c.]pueris in ludos tellos (fortè talos) pasceolos furare, I. Pueris in ludo soleas & sacellos pasceolos furari. Palmer. Spicileg. Sacelli, id est parui sacci. Ideóq; Cato Pansam hic incusat, quod is iam puer in schola insuerit furari.

637 *Portiscnlus*]Pertisculus, Fab. Vnde mox Noniac. qui eandem perticam tenet.

Thus ante]Tum sanctè.

Cithera]Sic S. Exoticũ: alij, chere: alij, Thlere: alij, cithereis: alij, Hetera.

pulsus]cursus.

638 *faciat*]iaciat.

640 *te*]deest. Scal. apud Festum in Occẽtare.

differam]differam te, Scal. d. loco.

641 *Pici divitiis, qui aureos montes colunt, ego supero*]dixi ad Festum in Dracones.

644 *nocte te tabernas*]nostra taberna.

645 *si inde &c.*]is endo naues putidas, atque senticosas, commeatum moinire volebat. Palm. Is indu naues putidas, atque senticosas commeatum ponere, vel commeatu onerare.

647 *caue canem*] caute MS. adde quæ in hunc locum scripsi. S. in voce Albicatur numero 58. & Hornum num. 403.

650 *præpristini*]& præpistini.

652 *se seneces*]sese neges te.

654 *lætantem*]lactantem.

nec assat &c.] necasset, quo quis cruciatu perbiteret.

656 *prouidere*]prouegere.

prouideam]prouegeam.

657 *puellascere*]*effeminari*)puellascere & effeminari MS. Puellascere est effeminari.

658 *per*]Papæ.

660 *extra*]exta.

proiecissem)porrecissem.

Mania Medicate) mania meditatè MS. Mania medica. Te mania medica, Titulus fabulæ infrà in Pistillis.

661 *primiter dapes*]primitus de pannibus, vide infrà Pannibus.

sicuti &c.] Sicuti cùm primos ficos propala receenteis, Protulit, & pretio ingenti dat primitus paucos I. vt cũ primitiis, &c. Turn.

664 *Aristotius*]Ariston Chius. vide Ciceronem infrà de legibus, & de natura Deorũ, 3. Laertium in Zenone.

666 *Proletarij &c.*] Proletarius publicitus scutis, ferróque ornatur. Hi versus pleniores apud Agellium 16.c.10.

667 *Assitogiola*]Agitatoria.

669 *Cupiuncula*]capeduncula.

adolabitis]adulabitis.

678 *Synephebo*]in Ephebo.

octo medicarios &c.]tot ero medicarios honestos audiuisse MS. clare possis, I. cum hero medicari hos boues tot aut. HS. Semis dare possis. Effusissimi erant veteres in danda libertate, Casina. Quid tu me verò libertate territas. Quid tu si nolis, filiúsque etiã tuus? Vobis inuitis atque ambobus ingratijs, libella liber possum fieri. Itaque metuendum non erat, ne qui sestertium semis daret, libertatem non impetraret.

audies, cùm &c.] audies. Lucillius, Amicula aspera atque præcox. Varro Synephebo, Cùm tempus &c.

679 *Acari studio*]Acharistione.

& aduorsum]te aduorsum I.

Aequũ est me habere eos pauperẽ sumptu meo] Æquum est me habere, eos pauperaui &c. MS. Æquum est me alere, quos pauperaui, sumptu meo.

681 *inquit*]iniquè.

682 *pollinctores sunt qui mortuos curant*] ab antiquo Pollingo. Glossis Pollingo, σφαγιάζω νεκρὸν, σφραγίζω, ταριχεύω. Iisdẽ ταριχεύω νεκρὸν, Pollingo & Pollinctor, ἐνταφιαστής.

& id æstate]& ex æstate.

688 *vado*]fato.

Peliam me &c.]Peliam Medeæ promisisse, vt se vel viuũ degluberet, dummodo redderet puellum: Vel ita, Peliam Medeæ promisse (pro permisisse) vt se vel viuum degluberet, dum modò puellum redderet, I. adde Petr. Victor. 5.c.6.

vltra intra pectus &c. O stulta nostri pectoris dormitio, inuigilabilis, Quæ me puellum impuberem cœpisti, I.

689 *Squamigerum*]Squamigeræ.

691 *Phrygia, & terminis*] Phrygiæ terminis.

Passim quæ præda pecua]passim quæ pretia pecua. Pręcia autem à præciendo seu clamãdo. vide Festum in Precias.

695 *os*]hoc.

696 *magnate*] magnus, vel mi gnate Iun.

Deum

Deum me sentit]Deum me incendit, Lipſ. Putat autem eſſe verba Oreſtis, qui oraculo iubebatur matrem interficere: hominum tamen verecundia tardabatur, ſimile eſt quiddam Sapphus apud Ariſtotel. in Rhetoricis.

698 *Perfice*]perfica.

perfeceris]perficiens.

perfice]perfica.

699 *Pediolus*]Petiolus.

700 *petigo*]Petigo.

denique]deinque, vt ſ. numero 437.

702 *paſſiuum ad vſum*] Peſſimum M S. paſſim ad vſum Lipſ. Paſſimum ad vſum, ita legi poteſt: vnde etiam paſſimitus vox frequens Tertulliano: apud quem paſſim ac per peram legitur paſſimitus. Paſſimũ ad vſum trahi eſt ad promiſcuum vſum, quod hic oſtendit Nonius.

interneccionem]interitionem M S.

ſolùm]ſolutum) MS. abſolutum.

704 *Vt*]vel.

705 *honeſtam*]inhoneſtam.

706 *puticeſceret*] putreſceret.

709 *tacitíque aduenientium*]tacitéque aduentum.

713 *lenitate*]lenitare.

715 *occultáque ſunt conſentanea quod*] eo cultu quod.

716 *plagis*]plagiis.

717 *aut*]at.

722 *argilla*]argilloſa.

ſitu peminoſa]æſtu rimoſa.

732 *Longè ab vrbe villicam*]nam longè ab vrbe villicarier. & ita legitur ſ. Rarenter c. 11. numero 52.

737 *Riſcus*]riſus MS. rurſus.

738 *Repedare Lucillius*] pede iterare Lucillius.

vt Roma vitet gladiatoribus] vtrum euitet gladiator I. Romam vt bitet, ſpectaculum gladiatoriis. Palm. vt Romæ videret gladiatores.

idémque &c.]Idem poſt, quod factum MS. queis cunctis ego à Metello repedabam numero: id eſt celeriter, ocyus, niſi pro Queis cunctis legas, ludis factis: vel, vt factum, id eſt cùm primùm id factum.

739 *Redandruare*]Redantruare.

vt vulgus &c.]ſic vulgu redandruat: inde hic verſus paulò aliter apud Feſtum.

Chryſe Græcos] In promerenda gratia ſimul cùm videam Graios nil mediocriter Redantruare, opibúſque ſummis proſequi. vide Feſtum in Redantruare.

740 *Redhoſtis redyt*]Redhoſtit, reddit.

quid hic &c.]cedo quid hic redhoſtis eam, cùm in aſſem obſiet facilius. Aliter enim hic locus extat apud Feſtum in Redhoſtire.

aliter relatum]aliter ac fit.

742 *Medico*]Macco I.

& propter]ea propter. MS. & Lipſ.

743 *pulmones*]perniones.

appetitus] arthriticus M S. quod pædidus, Lipſ.

ramice]cum ramice.

an neſcio quo]à neſcio quo M. & Lipſ.

rapturis]raptori, Lipſ.

ramicis]ramices.

744 *ſextam teſſeras*] ſextantes ſyluas feras vel ſectantes. In ſyluis feras I. Sectantur feras Fab. ſyluas ſectantes feras, Lipſ.

746 *ſequius*]vide Cuiac. 1. Obſ. 3.

voſter ruminabitur]voſtræ ruminetur.

749 *Redurare*]Returare I.

750 *Romæ*)Romana.

pudentis) pudentes: alij prudentes M S. putantes Lipſ.

Viuere tum in patriam)patria, vixere in patria Guil. cum patria Lipſ. Ergo tum Romæ parcè puréque putantes viuere cum patria, nunc ſumus in Rutuba, id eſt in perturbatione.

751 *aduocáre*)ac vocare.

756 *hiſce manibus*) hic ſermonibus Lipſ. in antiquis & epiſtolis, ita legit, Maniabus. Scaliger Maniæ infantium terriculamenta & lactentium facies. Dij præſides propter rumam. v. 15. Plin. 56.

758 *ætate*)ætate.

aut)ac.

759 *Margo*)Vimarco.

760 *è*)à.

761 *Scrabréque*) ſcabræ atque, dictũ eſt de hoc loco ſ. numero 437.

762 *habitiſſimum*)habiliſſimum,

765 *Scraptas*)ſcreatias, vel ſcreaptas I. ex Feſto Scranctias vulgat.

Stritabilas)ſtrictiuellas, alij ſcrutibillas: alij arictiuellas.

766 *Cryptis*]eurypis.

ambulare]habitare Scal. 4. de lingua.

767 *crementa*]cremento.

ſcapréſque]ſcabre atque.

769 *ſquale*] ſquales. dixi de hoc loco ſ. numero 437.

771 *Sumat*]ſimat I.

773 *cum*]cui.

775 *ſublimat*]ſublimas.

777 *abs te*]ab deo.

779 *Septifariam*]ſeptemfariam.

781 *ſcriptat*]ſcriptas.

ſcriptis]ſcrupis.

ſolemus]olim.

783 *Chryſicum*]Chryſæ cum.

786 *Neque in puluere &c.*] Nec in poluto myſtico coquam carnes, quibus &c. Scal. 4. de lingua.

788 *notio*]nomina tuo.

790 *Somnorinas*]ſommurnas.

Leuius]leuis meus.

791 *retineret*]recineret.
tum]tamen.
793 *interstringam*]stringam.
794 *Manias*]Ismenias I.
Theobogenes]Thebogenes I.
796 *molle*]mole.
803 *solitatem &c.*] soliditatē memoras? formidas tibi: sic j̄.c.5. numero 96.
804 *æstuat*]exciuit.
806 *profecti &c.*] profectò haudquaquam est ortus mediocri. vide Iunij Animadu.
810 *curre, & nuntia venire, & mecum speratum adduce &c.*]curre & nuncia venire me, & meum speratum adducere. vide vt puellā curent Lips.5. Epistol.
mecum]metum.
812 *fluctiuago*]fluctifrago.
814 *illis quæ sibi*]illísque tibíque I.
819 *populo*]populúmque.
821 *Solennitus à declitati*] solēnitúsque adeò ditem.
822 *nitidi*]nothi dij.
823 *κάπροι*]σάπροι.
826 *fonicia sunt &c.*] phonaseus adsum. alij Phœnix, legunt. Phonascus, ἀπὸ τοῦ φωνὴν ἀσκεῖν, quòd vocem exerceat.
833 *cœptum*]exceptum.
835 *dissipare*]dissoluere.
838 *probat vltorem*]probat victorem.
840 *perspectaui percautum*] prospectaui periculum, MS. perspectaui perculum.
841 *Temerius*]Temerus.
844 *nobis, tibi ve tudiculasse*] bis térve tu dic.
846 *Vigere &c*] in aere volitans miluus aquam è nubibus tortam indicat fore, tegillum vt pastor sibi sumat I. Iugere dicuntur milui, cùm vocem emittunt. Id autem prognosticon pluuiæ, alij, pro tortam indicat, Tertam legunt.
851 *melixa*]melexia.
852 *par neci orbificor*]pernici orbificor.
856 *taxit pro tetigerit*] taxis pro tetigeris.
857 *leuis tippula &c.*] vt leuis tippula lympharum frigidos transit lacus I. de Tippula, vide Festum in Tippula, in MS. lympho rum legitur.
leuior es]vide Festum.
859 *transenna demissus*] id est fenestra, vt hîc Nonius interpretatur. Seru. vide 5. Æn. fune demissus interpretatur, cuius opinionē vt veriorē defendit Turneb. ex Valerio, Macrob. Plutarch. Plinio, Isidoro.
861 *artificis*]aurificis.
865 *tetricæ horrentis*]teticè horrenteis: alij, tetricè horrenteis.
868 *hic vt muscipula contenta*]hîc vt muscipulæ tentæ: atque vt scorpius cauda sublata, Turneb. muscipula, id est, insidiæ.
869 *tristitias ante diuortium*]ante dorcium MS. tristitas anted hostium, Lips. id est præsens. Anted autem hîc dictū more antiquo.
diuortium]dorcium.
872 *vbi*]ibi.
874 *cum*]cur.
& iam qualis qua]& in aquali aqua. Sic j̄. in Fœlix, legendum.
876 *quàm mobile*] hic locus emendatior legitur & exhibitus est etiam à nobis suprà numero 248. in Diis, diutinis.
878 *Nemæa*)Medea I.
882 *Cæde vsti hæc*]Cæsíque Næa atque.
886 *nimis*]ne mi.
887 *necdum*]nedum.
890 *vetustatísque*]venustatísque.
891 *vtratusta*] vtere tu ista.
891 *& raueste & vastitudine tardè formatuis*]atra veste, & vastitudine tetra formatus, Scal.
tarde forma] trade formàm MS. tetra formatus, Scal. vt s̄.
quales scabres qua) squale scabre atque. dixi de hac lectione s̄. numero 437. in Illuuies. & apud Festum in Vastum.
892 *exsilium*)exsulem.
893 *imperandi*)imperitandi.
895 *verans*)venerans. adde huic loco alium, qui s̄. numero 226. in Deuorare.
& puncto)& ponito MS. & Ponti auerruncent censuram simul, Lips. Cursura Ponti nauigatio. Virgil. Hic cursus fuit. Horat. Qui per mare currunt.
cur Syriam) tum Syrmia. de Syrmiis vide Festum.
898 *sensilo cum*) sensiloquum I.
903 *contra &c.*) flagitium nescis bello vinci à Viriato Annibale I. Hunc locum Scaliger apud Festum in Viriatum, ita restituit, Lucillius libro 26. vt populum Romanum victus vi & superatus præliis. Sæpe est multum, bellè verò nūquam, in quo sint omnia: contrà, flagitium nescire, vinci bello à Barbaro Viriato Annibale. Idem lib. 2. In viriatum hunc infamem iuuasse, animámque Elisisse illi.
907 *vir Viratium vxorem habere Atalantam*)Viratius MS. Viraciam vxorem Atalantam Scal. apud Festum in Viriatum Viracia αἰτιαίειρα.
908 *vulga*)bulga.
909 *verrucam*)3. Agell. 7.
910 *vibices*)vide 10. Agell. 3.
Vis)eos.
911 *æstate*)ætate.
912 *xcrescunt*) increscunt 18. Agell. 11.
913 *concoctásque*)concretas apud Priscian.
916 *Tonso*)intonso.
918 *vermiculato*)vermiculatum multis segmentis elaboratum, veluti multis vermiculis concinnum.
920 *si de iure*)si de re.

926 Præ-

926 *pretextas*]prætextatas.

928 *Cinerans cludebat*]crunerum is cludebat I. cinerarios eludebat Lipſ. de puero qui iam tondendus, in gyrum currens, volebat effugere cinerarios. Catul. Iam tuus cinerarius tondet os.

IN CAPVT III.

2 *vlla*]illi.

3 *Ennius*]eò Liuius I.

ad armentas &c.]ad armentas ipſius eaſdē, Tucur uifrontes paſcere armenta ſoles. Scal. 4. de lingua.

curuifrontes]cornifrontes paſcere MS.

9 *iugatos*]iubatos.

in ſeſe]ſinu ſe.

Acinnius]Atacinus.

11 *Feminino*] vide Feſtum in Petronia amnis.

Epinauſimacheumandria]ἐπὶ ναῦσι μάχην: cum Andria vndam.

falſo ſanctum]ſalo iactatum.

acerbos]aceruos.

12 *operas*]telas.

15 *quamque*]quaqua: vel, quacunque, ídq; metri cauſa.

18 *diſpenſatorem*] à diſpenſatore.

21 *Frigidiſſimus*]fragiliſſimus. huic lectioni ſubſcribit Priſciani codex.

mala]maia.

22 *accubitionem*]accubationem.

23 *in columna*]in culmine.

25 *actoribus*] *auctoribus*.

26 *victa taxit*]vincta taxus.

27 *meam eſſe leuitatis*]notam eſſe leuitatis, vel meram eſſe leuitatem.

32 *coquinari*] coquinario.

cultelli empeſtati è Bithynia] cultelli illi importati è Bythinia, Lipſ.

33 *de me hortatur*]dehortatur. 7. Agell. 2.

credit]credidit. Agell. d. l.

34 *cupreſſas*]cupreſſus.

35 *celi*]de ſcenicis origin. I.

36 *accolis celeriter*] Iacolis celeriter, Lipſ. iaculis.

39 *diſſoluatur &c.*] diſſoluetur omnis humana conſociatio. Vulg.

40 *nec ſic, vbi*]Neſcis vbi. Græci, vbi nunc Socratici charti? quid quæritis? primus Lipſ.

petimus]perimus.

41 *in Marte*]in Macer.

puluem]peluem.

43 *abroico*]ἀγροικα.

quaſi lupus ab armis valeo, clunes infractos gero] Fuit opinio olim, lupum armis validum tergo infirmum eſſe, quod in prouerbialem ſententiam propè abiit.

deſertos]infractos. ita apud Feſtum in Clunes.

44 *magnus &c.*] cœlus mater magna his eſt tellus.

45 *caſtu*]caſtitu.

caſtus]caſtitus.

46 *niſi pecorum &c.*]nos hîc pecorum more per æſtiuos. vel (vt alibi) per æſtiuos ſaltus deuiáſque calles, Lipſ.

48 *viarum*]vuarum.

52 *decilla*]egilia.

54 *Pol &c.*]Pol à cubitura, mater, magis ſum exercita Fere quàm à curſura, eo ſum tardiuſcula I.

55 *currentis*] Victorius putat hanc vocem expungendam MS.

58 *catellæ*]catellum.

59 *corius*]vide Feſtum in Corius.

depuuit] depauit MS. non malè, ἀπὸ τῦ πάϊειν.

60 *nemini &c.*] Nemini fortuna currum miſſum à carcere intimo leui, Inoffenſum per æquor candidus ad calcem ſiuit.

61 *quercu*]querquero.

altitudine]amaritudine.

64 *cor vtrunque &c.*]colare: Vtrum ſcapulæ plus, an collus calli habent, neſcio.

66 *abtorque*]obtorque, ſic Virgil. obuertūt pelago proras.

ſupra]ſipa MS. id eſt eiice.

tortas capulas]id eſt funes.

67 *talpæ*]ſcillæ I. vt ſit cæparum genus. Alioquin nemo audiuit lachrymoſas talpas. Scaliger legit, thalle.

lippus edenda &c.] Lippus edendo acri aſſiduo: ceparius cepa, I. vt ſit hexameter.

& feſſiminum]veſci cuminum.

69 *iam diſrumpetur medius, iam vt Marſus colubras Diſrumpit cantu, &c.*] Virgilius Eclog. 8. Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

73 *Graius*]Granius.

85 *noctu*]nocturna.

86 *errantia*]errantiæ.

88 *Longè fugit, qui ſuos fugit*] Titulus proueibialis Satyræ Varron. Sic Terentius, Ita fugias ne præter caſam. vide Turnebū 15. aduerſ. 5.

ſed vt is erat &c.] Sed is viſcerat hæc, legumina, ſarta, rapa pauca, cicer, eruiliam, cæpa: allia ac pyra cæteris. Palm. Vt hæc iocoſè vocet viſcerationem hominis agricolæ & tenuioris.

pauca &c.]Parata, cicer, eruiliam, cæpa, regia, allia, cypria cæteris I.

89 *maſculino*]vide Feſtum in Maſculino & in Frontem.

repugnatio]depugnatio.

vitare ſcias]vt amittas.

coloratum]coloratilem.

92 *craſſa*]creſſis.

ſerrano: celi &c.] erance cili MS. An Siculi nominet ſalis fretus.

more]ore.

dictis segregans] dicta segregent I. vide infrà Obscœnum.

98 *fulmentum*] fulmenta, lectum scandunt Turneb.15. aduers.5. Prouerbium quo significatur id quod subest præesse velle. vide Iunium in Adagiis.

supponi foco] suppinge soccis

tumulo in excelso loco propter mare] tumulo in excelso propter mare. adde quædam infrà c.6.numero 26.

104 *Pisia diacematico foro præstatur virtuti laus gelu, sed multo ocyus senio tabescit*] Pisis diadematico foro præstatur virtuti laus, gelu. sed multo ocyus, senio tabescit, Turneb. 15.aduers.5. Diadematicum forum vocat, Pisæũ, in quo victoribus diademata & coronæ tribuebantur.

110 *murena villa*] muri, villa.

111 *pedibus tristes*] pedidos tristes, graue olentes. vide Festum in Pædidos.

acres] atros.

114 *sensus, Poriæ &c.*] Sensus, portæ, venæ, hydragogia: cloaca, intestini I. id innuit. sensus esse fontes quosdã naturæ venas: hydragogia & canales: intestina, pro cloaca esse corpori.

115 *orat. perfecta hac video*] orat perfecta ac vide MS.

duella trapula] heluellæ I. sunt olera minuta, teste Festo. Sed Turneb.15.aduers 15.legit duella, rapula. Duella, id est bella, quo pacto ex duello bellum, ex duellona bellona. Scaliger ita apud Festum, in Heluella: Lenti calido, eluella, rapula, tumices.

romiæ] rumici MS. rumicæ, Turn.d.l.

120 *Næuius Maccho &c.*] Nouius Macco exsule: Verberato populus.

ergo] ego, I.

Spirion] Zopyrion, Labias discidit vtrũque secutus.

123 *lapides*] λάας.

124 *lepidus statues*] luxuriæque tuæ statues.

129 *limphorem*] lympham.

130 *in paupertatem eo licentiatus*] in paupertinum eo licentiam. Alius legit, in paupertatem eo licentatus.

131 *latrinæ*] lauatrina.

Lucuque] languet.

neutri] ventri.

133 *vestigium*] vestitum.

134 *ruralibus*] opusculis.

sumptum comitia] vbi tum.

instant] instat.

rem faciet] peiorem faciet.

136 *acri crepitantes*] acres crepantes.

thesiantem] Thyasiantem, id est thyaso bac chantum conuenientem.

paci huius] pari in hui⁹. MS. Palm. bacchiis.

138 *margaritam &c.*] margarita, vt Amethystus, smaragdus, I.

141 *metus*] v. Festũ in Masculino & Metus.

1142 *iactati sumus &c.*] Acciti sumus vt deportare MS. Accitissimus vt deportaremur, m urmurfit verus: nisi malis, legere depõtare mur: vtalludat ad morẽ de ponte deturbandi

145 *maiores*] vtri magis. (senes.

suus] lusum.

inter nundinum barbam radebat] internundinum, est spatiũ quod internundinas est. Hinc intermenstruũ quod inter menses. vide Turnebum 19. aduers.5.

Romam ipsam in arcosice, non] Romã ipsam narcosin ænon, I.

146 *quos*] queis.

qualia sunt] cilia fronte.

suræ, nec pedes] suræve pedésve.

147 *iliada: nepos*] Ilia dia Nepos I.

149 *tendamus neruias*] extendamus, id est comminuamus fides.

151 *neque offerre &c.*] Neq; ferre hũc diutius errare & conqueri necesse sũæ obsequelæ. Vilem. Canter. Neq; ferre hũc diutius tricari & cõqueri, nec esse sũæ obsequelæ. Guil. 2. Verisim. 21. Tricari est Fallere. vnde Tricones.

carique] cari.

152 *in acta cooperta age inoras*] in arca cooperta age minores. MS. in acta cooperta alga, Palm. & Fab. Acta, id est littore.

multum numus piscis] multis nũmis vel mul tinummis.

inoras ostreas] inoræ, quæ ore carent. 7. Gell. 6. dixi ad Festum in verbo Inori.

ostreas lucrinas] ostream lucrinam.

hus itidem] hoc fit idem.

153 *vt etiam putantibus*] vt æstimantibus.

μηλ'] πόλλοι δὲ οἷες.

Terentio: quando citatus] Idẽ Terentio quãdo MS. ide M. Terentio.

excitatus] excusatus MS.

eum] ei. MS. adde 11. Gell. 1.

vnum ouem multam dico] vide Plin. 8c.. vide Festum in Ouem, & in Recto fronte.

154 *suo*] sæuo.

Titanum] Titana.

155 *statuis aquis*] statiuis aquis.

158 *protundit*] profundit MS. profudit.

appositum, posticum] appositis, postico.

quæ exierunt] qua exierint.

159 *nam*] nunc.

160 *cessum ad præsepiã suam*] Esum ad præsepiam suam. ita apud Plautum.

162 *putrem panticas*] putent pantices.

164 *vallato mobilis septos*] vallatos. alij, Vallatos mobili septo. alij Vallato mobiles septo. MS.

166 *licio*] lino.

167 *non.*] nobis MS. vide suprà in Catax. c. 1. num. 100.

170 *pigre*] pigret.

Potestate pigne] post ætate pigret MS. post ætate pigrent, I.

174 *Pomp. Dogali: vnum penum quæ*] Do illi

vinum, penúmque omnem M S. Pomp. Dotata: vinum penúmque omnem. Nonius Dotata. Cæterùm alium præberem penum. Atta, meum in penum componam satius est. Palm. Dotatam Pomponius & Nonius scripsere. Attæ verò togatæ scriptorum fit mentio apud Horatium.

dofacta]dotata.

meum]mecum.

175 *cui medentia*] cui me dem edet hac lun.

178 *Lyde*]vide.

179 *vulgari*]Vulcani.

cum virgis]cum fibris MS. alij cum vigris. Nonius Gall. macto te hisce vigris verbenis: macta tu illum infortunio.

porrigere]prosicere, vel porricere.

182 *minia*]mania, vt suprà in voce Præsente.

pestinas &c.] patinas pastillos mihi cantant.

Muntius]Horatius.

183 *boni secundè &c.*] Nobis vnde forent fructus vitæque propagmen I.

184 *Lucillius &c.*] Licinius rerum Romanarum.

patibulum ferat per vrbem] patibulus ferar per vrbem: alij, Patibulo ferat per vrbem.

affigar]suffigar.

185 *factos*]facito.

tremunt]premunt.

188 *admouebat*]apponebat.

sexus]sexu. Scal. in Fest.

197 *tessit & sale &c.*] exsit, est sal sordidum quod vstum est, & in ollam rudem fritilem obiectum. postea, &c. vide Scaligerum in Coniectaneis Varronis: & apud Festum in Exsit.

200 *vbi atque erunt dum sibilus institis*] aquæ M S. vbi acquierunt dum sibilus instat, Lips. vel sibilus insit.

201 *tergius*]tergum.

203 *viscere suo*]hiscere MS. miscere.

exercitum]exercitúne.

Africa terribilis &c]Africa terribilis contra concurret Iberis, Ac gens Æneæ miscebit sanguine sanguen, Lips. Africa terribilis contra concurrere ciuis Ciui, atque Æneæ, &c. Fab.

206 *si valebit plus*]si valebit puls, in buccam betet: si licium in schemam Palm.

dicite]die in.

gymnasio &c.]gymnasióque: vt schema antiquo spectatores retineres.

230 *calamóque*]culmo.

231 *erumna*]in re summa. vide suprà c. 2. numero 438.

233 *Masc.*] adde Festum in Masculino.

240 *nulla est, tale etiam est*] est tali Setiæ I. Est autem Sitia (vnde fabulæ nomen) oppidum Campaniæ.

241 *durum*]durius.

243 *Nyctegresia scendit hora laterum*]Nyctegersia ascendit hora laterum M S. Ascendit aura laterum texta Vulcani vórax. Palm. aura Vulcani, flamma. Scandit ira laterum texta Vulcani. Vil. Cant. Ira Vulcani ἰάμος ἡφαιστοῖο.

245 *russatia*]russa tria.

246 *incauti*]in caussis.

247 *masculini*) masculini & neutri: ita lego.

vt videret, totum denique etiam suis manibus &c.]vt videret tortam: denique etiam suis manibus lanea tracta ministrasset infectori. Palm. Tortam viere, est restim nectere: paupertatis indicium.

250 *obrepsit*]oppressit.

254 *videas ægrotum*]videns ægrotum? & eius prius turdum, quàm aluum subducere malis, Lips. 3. Veris.

album quam tympem] alphum quàm typen, MS. aluum quàm turdum Scal.

235 *prædatus*]pedatus.

cum prytimon certum] cercum MS. ἐρετίμον κερκόν.

256 *Quare &c.*]quæro meas ibi lines ad tibias bilingues.

260 *patri*]patrio.

quod]quos.

iuxtim]mixtim.

riuos]vos.

261 *Diffidam amantem cidere*]diffidam amantem cedere MS. Diffugiam, an mantem, ne quid ea re turbem vulgum ambigua Lip. Diffidam autem, & de re turbat vulgum ambigua, ac ius vitat, mœros disiicit, Scal.

ambigua]euitet.

263 *manu*]nam.

264 *portoperipocons &c.*]Portit per ὑποκόρισμα. Dede cedo cacatum. vipera est in veprecula Scal.

265 *Stipidius*]Fufidius.

spiras]asperitatem.

266 *optatum germanus meas*]Oppius; tum germanas I. Turpil. Dotata. Manus meas vespera oriente clanculum Ferri ad speciem declino, Scal.

speciem delino]specum destino.

267 *Lucillius Andronicus*] Liuius Andronicus.

tege]teget.

268 *toto orbe*]tota vrbe.

superet]sumeret.

curuantem]ouantem.

IN CAPVT IIII.

F*Abulare*]fabula verè.

explicatione]expiatione.

Ni ego, illi puteo, si occepso animam omnem in-

tertraxero]Victorius 2.Var.2. negat hunc locum Plauti à Nonio intellectum,animam enim hic aquam non efferri simpliciter, sed putei animam dici.

Phrygios]Phrygiis.

cantus]cornus:videtur pro fistula aut tibia dici,vt lotus I.

iracundum vel furiosum] iracundiam, & furorem.ita lego.

de Republica libro 1.]libro 5.Fab.

Noctilucam tollo]noctu lucam (bouem)tollo,vel,noctilugam,Lucilliano vocabulo.dixi ad Varronem & Festum de Noctiluca.

lassis]classes.

3 *obiectum viuo atque vmbram*]obiectu suo vmbram Pal.Eadémque obiectio sui corporis,vmbram,noctémque efficiat,cùm ad numerum dierum aptam, tum ad laborẽ quietem Vil.Cant.j.Terræ mentionem facit.

Obuiamens]obuiamus.

alteri]alter.

celebro]crebro.

Hinc colemena &c.]hinc colomena lece minis MS.Hinc colo Mænalium geminis aptũ cornibus I.Hinc columen alæ. Turneb.Columen,auxilium,firmamentum.

Consellas]tonsillas.

miles,obrepere &c.]milites occepere I.

laxiore]vt laxiore.

vnus consternit]Imus consternitur.

pestibus]restibus.

aptéque[aptè MS.

4 *Veterum vnum &c.*] Verum vnum recidisse,tamen à sene Tiresiai æqualem.

tamen]à mense.

5 *ne si quo casu*]nisi quod casu.

aduersos]auersos.

9 *Accius Medea &c.*] Tunc dia Medea es,cuius aditum expectant &c.

animos]animum MS.

animum attendo]animo attendi.

Pomponius Macco] Macco, idẽ quòd stultus, à Maccone muliere stultissima, vt ex Aristophane in Equitib.cõstat: inde fortè Maccus, Turneb.17.aduers.21.& 29.c.20. Apuleius Apolog.2. macci prorsus & buccones videbuntur, citatur quoque Pomponius in Maccis geminis.

Appellare]applicare.

13 *æmulatus*]æmulus.

audio quando] desideratur hîc pars sententiæ.

15 *armis*]Arimini.Sic infrà in Rogare scriptum est.

16 *Ignoscere*]ignisere.

17 *actum*]Acetum. vide Turneb.19.aduers.20.

acrius mel]acre vt.

Aut Philippo]aut Philisto.

Theopompo acrius]Theopompo acrius,aut Ephor mitius inueniri potest.

18 *vllæ*]vllo.

perculeris]pertuderis.

22 *potes &c.*]potest, qui Augiæ egit κόπρον.designat Herculem. κόπρος Græcè dixit pro stercore.

25 *fefellerunt*]fallarunt I.id est fuxerunt.

Atticè]Atticis.

26 *in omne*]& omnem.

27 *amantis æstuantis*] amantes æstuantes.

31 *aridum siccum*] arida caro, Macrobio videtur opponi salsamentis.

aures terget]aure sedet.

33 *adactus*]adauctus.

34 *Ennius quem incertum*] quo enim cœtũ MS.Ennius Chœnice: Tum tu isti crede, atque exerce linguam, vt argutarier possis. Turneb.Chœnix fabula Ennij fuit de nomine mensuræ Græcæ, vt modius Varronis, quæ mediocritatem victus ostendit, Turn. 29.aduers.20.

Fullonibus]Fullonia.

36 *Quis se magis*]Chryse:magis.

Embono]Hypolimæo MS.Symbolo MS. Emporo, id est mercatore, Turneb. 29. aduers.20.

vel tantis]velitantes.

Asia] Asina M S. Astu Lipsius.Turnebus d. loco.

Videt]video.

39 *Cæcilius Plocio*] Cæcilij Plotium M S. Plocion, Cæcilij fabula ab ornamento capitis.

40 *Quo*]quam.

41 *Varr.Agath*]Plato scripsit symposium de conuiuio Agathonis poetæ, in quo de amore disputat. Cuius fortè exemplo hanc fabulam Agathonem inscripsit, hoc est de amore Turneb.29.aduers.20.

abdicatur]abducatur.

42 *Aduersi venti &c.*]aduersi venti conciderunt:quòd si pergunt diutiùs mare voluere,vereor ne me quoque, cùm domum iã ab Ilio Cessim reuertero, præter canem cognoscat nemo,Turneb.29.aduers.20.I.

44 *macte*] vide suprà cap.1.in Adoleo, numero 288.

Dúmque adolescendi] donicum olescendi.alij,dúmque olescendi.

gloriae]gloria.

45 *dum vsioni*]tum vsioni quod satis esset, tum quod etiam quod acroasi bellorum homi num,Turneb.29.aduers.20.

nunc quod etiam]nunc quod sum M S.tum quod etiam Turneb.

acta bellorum]acroasi,MS.

in carteo stadio ἐπιτάφιον lego, à quo qui certasset] in charteo stadio Epitaphion agona, &c.Turn.29.aduers.20.

asferas]auferas.

46 *barbaricam peſtem Sabinus*] Barbariam veſtem nauibus. Sic ſ. c. 1. num. 192.

multitudo, minus, &c] muſſati, dominus matura oua ad cœnam committit, v. ſ. Dominus num. 125. & Maturum 306.

Quòd] quid.

50 *poſt meſſem*] præter meſſem.

qui] quis.

51 *velocius, &c.*] velocibus iuuenis membris.

54 *inuatque*] iuuántque.

55 *curationem differre*] deferre MS. cum ratione differre, Lypſ.

57 *populum iſtum*] populo.

volumus] voluimus.

neceſſe luctu] neceſſe eſt lautum. vide infrà numero 280.

62 *duxit*] dixit.

comparant] componant.

Sic vinctas animus, &c] ſic multis animus quorum atroci vinctus malitia eſt.

Cum Plocio, &c] cum poclo bibo codẽ, amplector labra, labellas. Fictrices cõpono, hoc eſt, tum φολικοποιῶμαι, I. Ita legendum, indicio eſt id quod infrà in Fingere num. 202.

63 *propter crepas*] percrepas MS. alij perterricrepas. Sic Lucretius perterricrepum ſonitum dixit.

molliciem] militiam.

64 *ad te retardat ſocium*] ire tardat. ſi alium, Lipſ.

nec eſt] neceſſe.

66 *callent domi*] callent domitum, MS. callent dominum imperium.

viuendi] bibendi.

Lucillius] Lucinius.

feſtus deſidet] Feſtum reſidet, id eſt agit. Plaut. Captiuis, venter guttúrque reſident eſuriales ferias.

68 *Vidularia*] Aulularia.

Ixionas Archilochio] Ixionis ἀρχιλοχείῳ.

Huncine vnquam] hunc ne inquã MS. Huccine vnquam Hyacinthi hominis continupotentis Scal.

Delicijs] Deliacis, MS.

vrier, vt vim, &c] vrier, vt cum contendas tuam maieſtatem viris.

philotoreon] φιλοθύεργον.

iam potero incipiam] iam pater incipiam.

vt hinc comportet, &c.] vt hinc compoſtet, MS. vt hic compos & Citium & Salaminem.

Salaminem habeam] Salamine habeam.

Lemnijs] lenonibus.

nihil coniectura] nil coniectura.

flexinice] flexa ceruice.

quò contendiſſet] quà contendiſſet MS. quò contendi, ſed te ita: vel, ſed te Tita, Palm. Quo loco, ſed te, ſignificat ſine te. alius legit qua contendis ſemita.

Tarentinum tuum] Tarentum hunc.

69 *ſubarmis vitã cernere*] Euripides ex quo Medeam exulẽ vertit. Ennius ſcripſerat πατρὸς ἀπώλεια ϛένω. Cæterũ Turneb. exiſtimat in hoc loco τὸ, cernere, nõ ſignificare amittere, quẽadmodum interpretatur Non. ſed dimicare.

impetrem] impetrent.

Bæbium] habitum.

niſi] ni.

ad finem] ad fines.

malunt] malim.

exercitum] exercitus.

70 *farto*] fartum hîc, prolibamento furioſis luſtrandis recepto, accipi videtur.

71 *videntur frigus, &c*] videtur Phrygius ex inceſſu, quàm eſt confidẽs. Dij hunc perduint I. viden tu frygis inceſſum, quàm eſt cõfidẽs? dij iſtũc perduint, Lipſ. videtur frigus inceſſe, quàm tu es confidens, dij te perdant MS. Fab.

infrenis obſtes. &c] infrenes, obſtes animis.

duas ſibi res] duas Iſocrati res, Victor 4. Var. 4. hoc enim de ſe teſtatur Iſocrates in Panathenaico.

72 *& voluere*] heret, voluere. (modo.

quod de nata eſt modo] quod re nata ſubit

23 *epiroti*] biroti.

mihi) ni.

exemplo] extemplò.

75 *veteres*] vereris.

ſecus, vel ædiliciũ modius purus, &c] ſecurus ledæ delitium, modius purus, putas, ſi adhuc characterem Cleophantus cõueniet, I. Secus, vel ad ædiliũ modium purus, putus, ſi ad hũc charectera Cleopater conuenit Fab. æquus vel ædilium modium MS.

ſi adhuc] ſi adhunc.

Cleophantus] Cleopater.

tui] tu.

inſidiiſque locaui] inſidiáſque locaſti. A.

76 *ecce caldis pedibus*] ecce tibi calidis p. q. n. ſ. irrumpit in Fab.

ſeminſtulatus] ſemuſtulatus.

78 *aruus*] æuus.

contenti ſumus] contentus ſum.

79 *ſed pauca otio coacto*] Pancarpine ociuo MS. ſed pancarpineo cibo coacto I. vt ſint verſus Phaleucij. Vocat autẽ Pancarpineũ cibum, è miſcella generis frugum congeſtum.

85 *biſquinoctoginta*] Biſquinoctogena.

87 *luctus*] curas.

88 ἐκεῖ μίθυες) ἐκεῖ ὑδρῦες, vt ſ. in Ferre nu. 186

89 *vel*] mel.

Cauſſam coniicere hodie ad te volo] v. l. 1. ff. de Regul. Iur.

in caſio] Nicaſio.

& coniicere] it coniicere hac neſcio quid de ratiuncula. Atque eccum incedit, hoc procul cõceſſero. It coniicere, id eſt parat coniicere. ſic Terentius, it viſere.

quicquid de latratiuncula] quid de latriuncula MS. quid de ratiuncula, I.

91 *occidiſſe*] concidiſſe.

93 *fert*] ferret.

97 *maximum cædit ferro sed cædere Vlyssem*] Aiax dum credo ferro se cædere Vlyssem.
libro xxix] libro xxviii.
grato vrgere &c] gnate vrge, restant, perimus, MS. Sic j. num. 484. in vrgere.
99 *constare dicunt*] constare hominem.
101 *de Bruto*] D. Bruto.
102 *ferre*] tenere.
taeamur] teneamus.
in continentibus] Ne in.
103 *est natum*] æstimatum.
coci] foci M. Sociis.
104 *quidem*] quod.
105 *concelebrare, diu amare*] concelebrare, disamare vel diuulgare, Lipſ.
multis inductis] multis inde locis, MS. multis endo locis Cuiac 11. Obſ. 9. alij multis in-
107 *Certa*] cætera. (du loci.
mutandis] mutuandis.
109 *Pansa, &c*] ſponſa: Papæ Pol eò magis curabo, vbi cognorint.
eos ipse] quos ipſe.
111 *quem Index*] quidni Iudex.
notum fuisse] votum fuiſſe.
Et amplius illam apparere] etiam thus illã apparare. loquitur de apparatu rei diuinæ.
114 *vel*] &.
te satis qui audem ache] te ſatis qui laudem Lachis Scal. rem ſatis qui delicem. Idem Panſimacho. Imò verò in antè, ſoli dum ſumus
hic] hæc. (delica.
solitus sum] ſoli ius ſuum, Scal.
istum ventrem] iſtum in. (deliciis.
115 *præseruit, labra delicit*] Præſternit labra
118 *etiam hoc versibus*] atque hoc verſibus.
Animóque ægrotat &c] animo qui ægrotat videmus, hoc innuit, Habitum corporis, indicium eſſe animi turbati.
119 *vbi*] ſi.
nonnunquam faciunda] nõ faciẽda nõnũquã.
iam tum depositus bubulcus] iam tum depoſtu bubulcus.
vecors flãmeus, &c] vecors flãmeo, Depoſit⁹
quæ scribi] quæ ſcribo.
121 *Aduereor*] At vereor. (& quoniam.
122 *Igitur quiescet, quoniam*] igitur quieſce
pareas] parcas.
De rustico] Det ruſtico.
quicunque dixit] qui condixit.
123 *quo more*] quem ore.
125 *Dominus rursum*] v. Lipſ. 1. Saturn. vlt.
libro sexto] libro 7.
inquit, Crasso Mutium] inquit Craſſi. ſic apud Mutium.
xiii] xxx.
meretricis, &c] meretrices ad me deleniſicx, Atticæ, conuenerant, condixerântque, I.
extra cubui] dextra accubui Lipſ. eſt enim ſermo de conuiuio, in quo ſe dominam dextro loco accubuiſſe ait.
Alteri scribam] alter ſcribã MS. de hoc loco V. Lipſ. 3. Scal. Caſtigat: Guilelmiũ Veriſimil.
Discumbimus mussati, &c] v. s. num. 46. & j. numero 306.
128 *fortis turba*] Parthis turba.
omnes, nam discrimen, &c] omnes natura, vt.
neque signat linea alba] prouerbiũ quo oſtẽdimus nullum diſcrimen à nobis fieri. videtúrque hic locus deſumptus è Chamide Plat.
pistris] piſtrix.
129 *aduocari*] auocari.
130 *Aidus iudex reũ ducebat esse, κοινὸν, hoc modo*] κοινὸν ἄγειν Turn. 29. aduerſ. 27. perſtringit Iudicũ nũmariorũ auaritiã, qui reũ cùm habẽt, prædã habere ſe putãt. Ducere igitur κοινὸν ἄγειν eſt, reũ promiſcui vſus ac communis ducere.
Orco spondent septimum] Hæc verba aliena à Lucillio, Lipſ.
ducatque æri simul, &c] duc atq; æris ſimul adde alieni.
Hercules Antiæus] Hercules Antęanus MS. Tabula Herculis cum Antæo luctantis.
vbi ille abit] vbi ita, abit.
131 *Tamen aliti verruca*] tamen alij verruca, aut cicatrix neuúſue: vel papulę differũt. Notandũ obiter τὸ alij, in dandi caſu hic poſitũ eo ſenſu, Etiam eos, qui forma ſint eadem, habere aliquid diuerſum.
133 *existimatio*] æſtimator, ſic legendum j. Referre, numero 394.
eum] meum.
134 *demisso*] fractóque fiant.
affert] aufert.
135 *machinis*] machinæ MS. machinato, s. in Tranſenna.
136 *discere labora, &c*] labora, diſcere ne res ipſa, ac te ratio.
138 *consenescit*] conſeneſcere.
139 *adæque*] atque.
claram allatam] illatam MS. illuſtrémq; I. adlata ἀρχαικῶς clarans alata dicaſſet Lipſ. vt clarare pugilem apud Horat. Alata fama à celeritate dicitur.
140 *Assiduo*] Aſſide.
locum] lutum.
descendant] eſcendant.
142 *Adest alba, &c*] Adeſt alba n. c. C. q. tu reſtitui iuſſiſti, ſed &c. M. at. eſt ſtatua neſcio c. C. q. cum r. i. A. c. ea deiecta tum eſſet ex ſenatuſconſulto. Palm.
143 *te recedere*] det recedere.
definitam viam] infinitam.
144 *illuc oculi*) illò oculi.
deducat hunc voce Leo) deducta ad hũc voce Leo. Palm, deducta tũc voce Leo, Fab. hic enim exprimit Apologõ Leonis cubantis in morbo, & omnia animalia, vulpe excepta, ad ſe adlicientis. Deducta igitur voce hic dixit, vt & Terentius deducta oratione.
147 *At non sunt*) aut niſi.
Acceperisne) Acciperéſne.

148 *Diligit*]dirigit ita hîc legendum,vt & infrà duobus locis. Nam & ita legitur apud Festum in Dirigere,vbi tamen perperam legitur discedere pro discindere.

totam]coctam.alij,coactam.

diligit]dirigit Scal.disiicit.

150 *Ennius*] Ennius Erechtæo Muret.

eripite ô cui,&c.] eripite ô ciues, quibus nunc ærumna mea libertatem paro, quibus seruitutem miseria deprecor I. extant autem hi versus paulò aliter apud Agell.6.c.16. Porro hic sermo est de Erechtei filiabus,quę pro salute patriæ mortem oppetierunt.

154 *vt sæpius faciunt*]vt sæpiis faciunt.

iniuriatum]in viriatum,Scal.

inuolasse]inuasse M S.inuasisse.

tamen]tandem.

155 *non potest, Menalippe, hic sine tua opera exanclari clauos*] Species Prouerbij : de clauo autem vestimenti id intelligit Turneb.29. aduers.27. Fab.pro clauos,legit latos, quod certè magis probarē:nisi de clauo trabati, id intelligendum esset.

quantasque]quantas,quoque.

ferè exanclauimus]feri,exanclauimus:.vt ad Tyranum referatur.

vlciscerer]vlciscerem.

156 *ædilis*]herilis.

eliminat]eliminor.

accindit]accidit.

ariuodeo]Armodio M S.A Riuo Deo,Turneb.29.aduersar.27. armos deo I.quasi diceret se obuertisse Deo humeros.Ego ita lego, occipitium κρυ deo ostendo:ex oraculo elimino me:vel aris deorum,&c.

quoniam]quam.

Conclauos, &c.]cœna : vos istic manete,I. Turneb.29.aduers.27.putat hic agi de clauo vestimẽti ac trãslatitiè, de negotio aut re maximi momẽti,ac difficili,quæ sine alterius opera præstari nõ possit. Ego vero aliud sentio ac ita lego,cõclaui in isto manete, eliminabo extra ædes coniugem.

157 *quid hic cæptat,aut quo euadet hodie*]scin quam?quò euadat,vide.

post concitata] passim.

160 *prius domes*]vt primum domes.

164 *exeatis*] is exeat.

165 *foribus impositæ periclitantur*]foris impositæ periclitantur.

167 *vbi*]nisi.

me de cordis]Medea,M S.

extulisse]extulisses M S.

gaudij dator]gaudij πάτρος vel patho.

Suscipiunt]suspiciunt.

169 *inglnuiem*]illuuiem.

176 *dare*]venire.

177 *ibi erat*]vbi erat.

scopios]scopos.

178 *purges*]perurgeas.

deauras]deuras,peruras.

183 *Suámque vt culpam, &c.*] sua si quid culpa expetere mortalem vt sinat.

184 *Exiit*]exsilit.

libro ij.]adde alium locum s̃.c.2.in Fax.

cum item]cur.

inæquali]in aquali:& in aquali:Scal. 4. de Lingua.

186 *prælio captiuos,&c.*] Varro Prœlio captiuo πρὸς ἱδιώτ. Non posses eã amplius perferre.tamẽ suadet vt noceat,v. quæ scripsi s̃. num.88.in Censere.

colligere auxiliũ,&c.] collegæ auxilium tamen,etsi indigno,feramus. Verba sunt,Fabij Dictatoris auxilium ferentis Minutio adæquato sibi imperio. alij legunt,colligite.

vt ad te]& ad te.

vestigia sed]vestigia se.

191 *ea sum*]eam sum.

noctis factiones] noui factiones. vel nostris factiones.

Non vtilitate]Nobilitate.

intercedere]intercidere.

192 *formosissimam esse*]formosam esse.

donatum equum] domatum equum M S.vt adoriatur mœchum Lipsi.

ne feroci oratione, &c.] ne ferociorem faciant te tam præclara cæli.

193 *directius sese*]dat rectius se.

ei cognatio]ei cognati.

videre]viderunt.

195 *ergo improbus esto*]improbus ego: esto.

Hæc effatus,ibique.]Hæc effatus ibus Lipsi. Ibus posuit. ἀρχαϊκῶς proiis.

Imis,&c.]inimicis,vt j.in Adiutatur.

potiri,&c.]es potin' vt dicta facessas.

aliquis vestrum nuntiet Geminæ, vt res suas procuret, ædibus faceſſat] formula diuortij, de qua dixi ad l.ij.ff.de diuortiis.

naturam dico faceſſi] naturam dicto facesse, Fab.matura,& edictum facesse,Palmer.

197 *aperire,&c.*aperiri prorsum, aut.

ante fatiscar qui]haud fatiscar quin.

vt si ita]at si ita.Scal.

nisi nunquam fatiscare, &c.] si vnquam fatiscar facere, quidquam quod quibo, boni.

198 *Ferus significat equum*] Ferus iterum equus.

200 *aerium*]actutum.

abstruso]obstruso.

P auxillus]pusillus.

201 *Eodem*]hi versus restituti s̃. in Componere num.62.

incipiat,&c.] incipiant fingi,ad id quod si euadant.

qui ferimus]quærimus.

figulis oblitis]singuli obliniti:vel, figuli obliniti.

203 *securissimus*] vetustissimus.

210 *alienum mœstum fouere*] alienum est confouere.

insideat]insidat.

211 *mulctaria*]mulgaria:alij mulctralia.

culina] cullia M S. culleo. vel culigna legendum.Illud vas vinarium: hoc potorium.

123 *humi*]humo.

Aeneid.lib.2.&c.]EnnA.nnal.lib.1.Fusus sine mente, sine vllo subiacerent.

214 *ducta*]deducta.

217 *faciam vitula*]faciam vitulam.

218 *aut arena, si ex sole,&c.*] ait à cœna se exsule,Quinque annos,neque amicus vnquã grauis,neque hostis fuit,V.

veneficiis & egresia,&c.]hostium deperisti, & graue.

215 *vnde thensam*]vende thensam.

cum fingere]confingere,vel confringere.

certamus,&e.] certamus sine diploide.

hæc eadem]hac eadem.

229 *veteres palmam*] vide Festum in Herbam do.

donant] dona tenent.v. Festum in verbo, Herbam do.

constat]conlustrat.

det]docet.

226 *vbi hic me sis*]vbi ne hic sis.

me scis]in oscis M S.

vrbem]vrbe.

tenebrosus κακοδαίμονας] tenebrio, κακὸς δαίμων.

impulsum]impulsus.

227 *vtrunque mulieres & epicrocum viri quoque habitarunt*] epicrocum habitare, est epicroco vti. epicrocum genus anniculi croco tinctum.

cumas] comas M S. comas habitasse,est aluisse.

228 *non rident*]non vident M S.nos rident: credo ridere,hiantes video, ridentes non audio,Fab.

230 *& fortia*]è fontibus.

231 *tu cum*]tunc.

cuius cum]cui cum.

displetu]defletus.

232 *nobiscum esset*]à nobis,comesset.

retardat]retrahit.

onera,&c.]coronam M S.vnguenta, mensam,talos, vinum , hæc huiusmodi :Quibus rebus vita amantum inuitari solet, Lips.venerem,mensam,talos, vinum, & hæc huiusmodi,quibus rebus vita amatur,tum inuitari solemus Fab.

locus]lucus.

citò enim]scito etenim M S.

ipsum audi vino inuitari] ipsum auidè vino inuitari Lips.Loquitur Vlysses, de Cyclope, quem vino decepit.

234 *timere occœpit,&c.*] timere occœpi, & interdum oscitarier:ineptus, quid mihi vellem , ex insolentia. Nesciebam Lips.nisi legas, & tremere occœpi.Est autem adolescentis sermo de initio sui amoris.

ille insolens autem] ille insolens eam, Fab.

Ita è fletu & tenebris obstinacius speciem amissi luminis conspiciunt insolentiam] ita è fletu & tenebris obstinacius speciem amissi luminis,&c. Ego hunc locum sic emendo, Ita è fletu & tenebris obstinacius speciem emissi luminis aspiciunt insolentia.Emissi, id est in oculos se ingerentis & incurrentis.

235 *agitis*]agetis.

lucos,&c.]lucos Ingenium arbusta vineta sunt,non obscuritas I.nata sunt , non obsita, Scalig.

236 *Andromeda*]Antomedia.

237 *Pictoribus*]pistoribus.

240 *infidámque* flacitam]infidam, conflaticam.

domum]modis.

menti vtique, &c.]ventũ vti,Vul. Iuuẽtuti.

habitat ouis quàm propitius] habitato vis quam propius.

persuadet]persuadetur.

περὶ φθόνου]antea malè, περὶ φόνου.

qui voluntatem]qui voluptatem I.

concurristis]concucurristis I.

domo]ab domo I.

id est]&.

feram,ignoscite]feram cognoscite I. ferámque gnoscite, Sal. Est qui excusam defendit,seruata litera M.

250 *impudentissimum*] imprudentissimum.

ergo improbus esto]tibi,ego improbus : esto.

251 *iactanda*]agenda.

id atque adsederet]iactat quod assederit.

tibi nunc semiuiri]Iuuenal. semiuir obscœno facies reuerenda minori.

teretem comam volantem iactant tibi Galli] iactant comam & caput fanatici.

252 *videret*]viderem.

incendij]incendio.

258 *pseudomenus*]pseudomenon M S. pseudomenos sophisma captiosum & mendax.

259 *palam*]pansam vel pansa.

261 *tu ab*]tua.

quid quærimus acre]hac re.

262 *insulta miseram te quoque in me*]insultat miserum te quoque Muti M S. Fab. de eo Persius,Te lupe,Te Muti.

263 *Tulli animum,&c.*]Tullium ex omine atque nomine ipsum interfeceris,Lips.vt sint verba Tulliæ suadentis marito,mortem patris.Porro ex omine dicit,quia videtur Tullius dictus à tollendo.

Piscium magnam]piscium genera.

265 *ire addemenetus*]ire addet Menedemus I.Ire Dęmenetus Lips.vt sit sensus,Chremes in indulgendo filio medium tenet. Dæmenetus,Plauto in Asinaria , excessit, filium ad meretrices etiam deducendo.

266 *parasiti autem diuitias*] rem parasiti, ac diui-

ac diuitias aut MS.diuitias auent.

ac probrum) ad probrum.

farticula) deminutiuum à farta.

270 *lactes agninas*) lactis agnina,apud Priscianum:lactis agninas.

271 *sed pancarpineo, &c*) vide s̄.in Cogere numero 79.

Quoniam legere,&c.) quam legē: MS.quin legere te optimum esset,&c.MS.Fab. Quum legere te esset optimum atque æquissimum, Qua cum vegenda ætas & viuendumest tibi.

vigeta) vegenda MS. vegenda ac viuendū esset tibi.

Qui verba venatur, mea pestis ars cædat, &c) Qui verba mea venatur pestis?Arcedat & sermonem hunc subligar, Scal.Arcedere pro accedere.Qui verba venentur mea Postis arcedat,& sermonem huic sublegatGuilel.Postis pro postes .

mea pestis ars) ecce pestis accedat,&c.

sermone satus) sermones otiosus.

272 *Stridet*) strideт.

273 *Illæ nobilis,&c*) ille nobilis, quondam canis,hinc linquit homines in terræ pila.Videtur loqui de Menippo Cynico.

in terra pila) id est in terra rotunda Turn. 29.aduers.28.

274 *Idem Schematico*) Schematicōs : Lipsi.

275 *Frigus*)Phrygiis,vt s̄.in Anima num.2.

vocas sed) vocasset.

incuriæ) incuria.

liquidius, cultiúsque,&c) liquidiusculúsque ero,Turn.29.28.

vt vinea fulmine) in cista viminea.

vt ista) vt cista,I. Rarum exemplum. aurū quod in cista erat fulmine colliquisse, integra cista,Turn.29.28.

Quid est tanti, &c) Quod æs, stannum aut quid aliud, & informe,Lipsi.

cum) cui.

Accius stasiast) Stasiastas,id est seditiosos, Fabula fuit Accij.

Cum subidæ,&c) cum subito dolore hoc anima corpus liquerit, I. Cùm tibi de dolore hoc anima corpus liquerit,Turn.29.28.

percontaris,quo pacto) tenésque quo pacto.

77 *Nævius*) Liuius.

Tum autem lasciuum Nerei simum pecus ludens ad cantum clausum lustratur) tum lasciuū,simū Nerei pecus ludens ad cautem , classem lustrat,Turn.29.28.

clausum lustratur) classum MS. classium I. clausum lustratur.Sirenes citis Delphino iūctis vehiculis hippocampísque asperis, Scal. in 4.de lingua Varr.addе s̄.c.2.in Hippocampis numero 397.

At mecum) at me cum.

278 *defregi*) confregi.

279 *Quámnam te esse dicam feram*) quámnam te esse dicam feram Turn.29.28. Ego ita lego, Quámnam te esse dicam ferā, qui manu corporis feruidos fontes aperis,lacus sanguinis,téq; vita leuas ferreo ense. Hęc enim verba sumpta ex Varronis ἑξαγωγῇ, in qua disseruit aduersᵘ Philosophos qui iactatione,mortem sibi consciscebāt. Cæterùm per feruidos fontes corporis,venas intellige,in quibus sanguis feruet:quę & sanguinis lacus etiā vocat.

Feruidos fontium aperis lacus:) fœcundos aperis lacus.

280 *Malis necesse,&c*.) v.s̄.numero 57.

cui ictum) qui victum.

281 *vt taceret pugnax*) vt acer & pugnax.

Cotta Senex) Luciu Cotta Senex.

Magnus trico) v.s̄.c.1.num.85.Tricones.

si vel iudex,&c.) iudex sicubi ipse id lente ferre videare.

285 *deciminutia meæ*) dedi minutiæ meæ ἀπὸ τοῦ μὴ appendi.

288 *Virtutis hæc tuæ artis*)virtutísq;tuę,atq;.

Hæc tamen) hic tum.

289 *Moesia*) Mysia.

291 *Qui aut*) quia.

honoris) honor.

Pater,&c) Is patrem honestè re mactauit aurea,I.Patera Nestorē mactauit aureą Turneb.29.28.Mactauit,pro honorauit, vt apud Ciceronem, mactare honoribus. mactare est auctiorem facere. Est qui aliter legat hoc modo,Patera em mactauit aurea. Em,id est eum.

& ignibus diui) & in agnibus Diuis MS.& manibus Diuis. id est infernis:vel inanibus Diuis,I.id est corpore cassis.

arcitenens dea) id est Diana.

Quod Calendis,&c.)quot calendis.

fatuam) fauatam, MS. vel fauo dulcoratā: vel,fabaciam,I. fabatam Turn.29.28. Fabata pullaRomani & priuatim & publicè rem diuinam aliquando faciebant.

magis augere)v.s̄.c.1.Adolere,&c.4.Adolere

Philoctetа) opeolēpota MS. Neoptolemo I. Neoptolemo ita, vt dixi, macte his armis: macte virtute patris.

At ego) ita ego.

Do date mactantem) Dotatæ mactant,&.

Mactato,&c.) Macto te misce Virgil.verbenis mactat villam infortuito MS.mactò te hisce vigris,verbenis : macta tu illā infortunio:vel,macto te hisce priuis verbenis,&c.

292 *in concubio*) id est concubitu,concubiū enim hic non pro parte noctis,sed pro cōcubitu:idque ex Euripidis Hecuba sumptū est, Turneb.29.28.

seruiat ad cupidines) seruiat cupidini.

Statu esse optimo) statuo esse optimé.

ac leuiter) aut leuiter.

Varro Tithon ἀεὶ γήρας) rectè.fuit enim Tithonis senectus à poetis memorata.

Si multum lusi) Risi mullũ, lusi modicè ambos.

293 *Et illud*) atque illud. mitigabat Sandalio caput. idem Terentius.

à fistula &c.) ac æstiua MS. ac æstula.

296 *hybernas, &c*) hiberus Terrae ac meret ter sex ætate, I. dũ miles Hibera Hac meret in terra ter sex, ætate quasi, annos. Idẽ lib. II. Annos, hic terra iam plures miles Hybera Nobiscum meret. vt hinc constet Lucillium diu in Hispania fuisse, & quidem annis XVIII. quos hîc vocat quasi ætatem.

ære publico) equo publico.

Qui merita hominem) Qui merita hominem se seruum facit.

297 *Pruciades*) Prusias.

298 λεπτομερὲς) λεπτομέριμνον. (ginor.

300 *Mutilamur*) muginamur, v. s̃. in Mu-

molimur) caluimur, ita lego.

subducimur) seducimur.

horriferæ, & soni) horrifer equi soni MS. horrifer Aquilonis.

Et iam aurea) & in area.

303 *& eos, quas ipse*) Accius Chrysippo quasi.

Omnia tumẽdo mucro) tumẽdo mucho Turneb. 29. aduers. 28. vt μύχον hîc vsurpet pro penetrali: nisi putes vnicũ verbum esse ἐνδόμυχων. Est qui legat omnia endo mari: alius, Tũ endo mari.

304 *face, illo met, &c*) facies, illo me vtere lubente.

306 *Qui vt vigilarem*) vt si vigilarem.

Discumbimus mussati) v. s̃. num. 46. & 125.

312 *transmeare*) transmetare.

fluctibus) se fluctibus, MS. V.

Doctior cæteris isasamitis) quàm cæteri sisamittio.

318 περὶ αἱρέσεων) περὶ πεσσῶν, Tur. 29. aduers. 28.

Tum contremula aquilenta apud alta littora Oriris, ac reluces nobilis omnibus) Tu contremula &c. MS. Tu cum tremula aquilenta, &c. Trimetri versus de Luna. Est autem aquilenta ab aqua, (vt à musto, mustulẽta: à vino, vinolenta) Epitheton Lunæ, quòd humorem terris inducat.

Me argos referam, &c.) Ergo me Agros referam: Nam hîc cluo iam gnobilis.

debilitat) nobilitat.

319 *Numero signo*) Numero significatione MS. Numero citò.

numerum) numero.

Nequis ad numero) Neque sat numero mihi videbar.

inepti, &c) ineptis: pertimuisti.

Ferè numerariis præmuniebãt) Numeria MS. Ferè Numerij prænomine erant MS. Numerios prænominabant. Anton. Augustinus in Festum in dictione Numerius, vbi dixi: Turneb. 29. aduers. 28.

in partu precabantur numeri) precabantur Numeriani I. Turn. dicto loco precabantur Numeriæ, quam deam, &c. Numerię Deę partum adinantis meminit Augustinus.

320 *niti naturæ*) nitere.

nitens humu) v. j̃. Humu.

322 *verùm ea necessitudo*) sumpta hæc sint ex Sallustij bello Catilinar.

sedeas) sed edas.

Asse vinum) v. s̃. Aurigatur.

323 *Equidem mihi videor, &c.*) Et quidem mihi videtur pro necessitate.

328 *fidem per eos, &c.*) idem Tereo, sed vbi clamor is regem, auferre.

is qui est) Vlysses est, quem.

prius suos) primum suos.

non negasset) non nugax, MS. non nugas esset saltatoribus in Theatro fabula.

funditus delenda) rursus delenda funditus.

Cum in eo &c.) cùm in eo essem occupatus, atq; in Schola curarẽ, inscribit Scãtius horno per Dionysia. v. s̃. in Horno, Horno curari, est frugibus & vino ipsius anni foueri & ali.

Paulum Marcelli) Paullum Macelli.

nulla deinde victoria tam) millia decẽ victoriatum, Græca I.

curaui ut occuparem) id est, vt darẽ fœnori.

329 *bimatrã*) bilem atram, v. s̃. in Atrum.

vereremur) vt teremur.

vestra abundè) vertilabundus.

330 *turpitudini adhibetur*) turpitudo adhibetur, aut.

nuptulæ) nuptæ.

restaurant) returant.

altaispinem regionũ) dicaspolon MS. alij ita emendãt, altispicẽ regionũ fac, desistat exercitum morari, n. m. a domuitione arceat N. ô obscœnum hominem.

qui arcana, &c) qui Arpinam Asamque. De vtraque v. Stephanum de Vrbibus. Ego verò ita lego, arcem astuque.

omnibus faustis) ominibus faustis.

adhibent) adhibeant.

332 *firmans*) formans.

Persequere) prosequere.

333 *dicat*) dixit.

hæc delectare domive) & delectare domi te.

334 *Atque cum cupio, &c*) atque eum Curio. (vel Cæpio) laudatum accensúmque præmiorum spe, quibuscum optauisset, ire iubet. Lips. Alius legit pro Curio, Cupio.

ire iubet) ire iuuet.

Diogenes qui amicos) qui Cynicos, vel qui Cynicus Vil. Cãter. Diogenes Cynic⁹, Guilel.

quid) quidquid.

335 *in flumen*) frumẽ, seu rumen. ea est pars colli qua esca deuoratur, ideo dicitur frunisci & ruminari, &c. eiusmodi obscœna.

Volumnio) Volumni.

Sfi quod verùm inusitatũ autẽ ζητημάτιον) si quod verbum inusitatum, aut ζητημάτιον.

expergefa-

expergefactum, aduenientem tenebrosum offendi dominum] expertem se factum aduenientem offendi domi, Lips.

337 *tegere*]reiegere.

gaudeat]audeat.

345 *mente exsensa, tardigemulo senio, &c.*]exesa tardi ingeni o senis Vulg. 2. Agel. 6. alius legit, tardigenulo.

346 *Nam virtutem*]vnam virtutem.

Cum sciam nihil in vita proprium mortali datum esse]Terentius Andria, Nihilne esse proprium cuiquam?

349 *prolectos*]proiectos M S. protelatos.

adiuuare]adiugare.

350 *an prodenda dies*] an porro prodenda dies sit? ita legendum ex Donato.

351 *adhibere*]adigere.

352 *explanandis*] explicandis.

353 *regere*]tegere.

354 *imitabo*]v. j. Imitari.

Nec par vocat]nec par vacat M S. Nec paruo Catullio pretio vel catillo.

præsens]præse sibi.

355 *improbi*] in prioris.

358 *continere*]conterere.

159 *Fuimus pernices, &c.*]Sic Virg. Aeneid. fuimus Troes.

360 *ætatis*]ætatis.

propure]purpurea.

vbi nitide Phœbi] vbi nitidæ Phœbes M S. vbi nunc Ephœbi. alij: vbi nitidei Ephœbi veste pulla candidi modeste amicti pascunt pecora. (cora.

amictus pascunt pectore] amicti pascunt pe-

361 *inde tenuisset*] lumine tenuisset. vide in Rimari.

maculæ retiales]v. s. Macula num. 311.

amnis]omnis.

pietate]pictade.

Palam]pallam.

facito Demea]facto demitto.

362 *vt mulcetur malo*]vt mulcetur malo M.

364 *Passo ve hoc, &c.*] Passo velouicinam Aquilone horiam fer foras.

Hero filius Diogenes] Herophilus Διογνὶς. v. s. in Aquilone.

369 *hæc istis, & facit*]isti, sed facit nemo.

377 *subtilis*]subsilies.

& ab aratro posces astrictam coronam] ab Arato posces astricam coronam I. à theatro posces asticam coronam. Astica corona, idest ciuica.

380 *prophanari modo*]prophanarim oro.

in æde]vni cædo.

282 *Vbi piem*]vbi opem.

384 *continuatione*]continuitatem, ex Varr.

potest]patet.

Paniæ]planitie. (lanorum.

Aesculapiorum] Asculanorum M S. Auscu-

thesaurus]thesauris.

394 *vt existimatio nomen*]vt existimator no men. sic suprà numero 133.

digressa]egressa.

395 *incultos*]inculta.

396 *inuite*]inuictæ.

populi oris aures]populioris M S. foris aures M S. populi oreas. id est frena. alij populo ora, aures & pectora.

Contemptum] tu Lucillũ credis contentum.

397 *si se cupit, & si quoque à me quæ roget, non impetret*]si se cupiet, sic quoque à me quæ rogat, non impetret, his verbis ita restitutis à Guilielmio. alij legunt, si æs cupiet, tum quoque à me, &c. Nam in superiore versu delicatus creditor negabat, se tantum ferri creditum. quantum auri à se peteretur.

398 *leges*]res.

401 *Si tamen non ad te*] si nondum tamen.

403 *fortunam in temeritatem declinando corrumpebant*] fortunam in temeritate V. Fortia in temeritate M S. Ego lego fortitudinem. Quid enim verius quàm à prauis rumoribus aduersa alicuius, in eius prauitatem· secunda in casum: fortitudinem in temeritatem declinando corrumpi, id est declinari, atque ita corrumpi. sic Fabius P. Aemilio sine te timidum pro tanto appellari.

initionibus]initio concionibus.

inuideat]inuidebat M S. inuidiam.

reditu]reditus.

405 *Idque dudum*]Iámque diu.

iniiciendo]inficiendo.

vt ij, qui conuiuij purpuram]vti qui combibi purpuram volũt, sufficiunt prius lanam medicamẽtis quibusdã. ita legitur j. cap. 12. n. 13.

407 *ætas, quæ, vestis,*]vestis, ætas, quæ.

410 *qui multi*]qua multi.

occiderunt]occiderant.

411 *Tyus sermo*]tuus seruus.

412 *Vultis hostis*]multis hostiis.

413 *Quod quæ te in tranquillum*] Quod quæ te vita in.

hostis]hastis. Coniunge huic loco aliũ Lucillij ex eodem libro qui j. c. 6. num. 82.

421 *Atque si addam quanta*]atque si addã quanti.

quod miseros]quot miseros.

Interea stat sentibus pectus]Interea stat sentibus fundus, ita legitur in Tiberij Donati cõmentariis in Andriam.

422 *quos ego habui*] quam ego habui.

pro spisso venit]pro spisso euenit.

præsentaneum]præsentarium.

incendis]inceedis.

verum haud facile est venire illi] venire illò sententia est elegãs. alius legit inuenire illi cui

aut posse]haud possis, Lips. haud potest.

spissa omnia]spissè omnia.

423 *Telesinus*] Alesinus. (vestigia.

425 *spurca gremio vestigia*]spurcæ gingiuę

Flacco ore, vna equidem] Flaccorum munere quidam.

vna equidem] Amunius quidam.

ſpurca improbi]ſpurcitiam improbi.

Concordes eum vires]cõcordéſq; coniuges.

faciat]facias.

ciaternam]Attaliam, Atarna I.ex veſtigiis veteris ſcripturæ.Sunt autẽ ea Myſię oppida.

426 *inauditum*]maturum.

ſenibus]lentibus.

427 *eripi*] erigi.

Ferte ante, &c.]Ferte ante auroræ radiorũ ardentem iudicem. E ſomno in ſegetem agreſteis cornu concitent, vt rorulentas terras ferro putridas proſcindant, glebáſque ex aruo molli excitent.niſi quis malit, pro putridas poſitas,I.Sed Turneb.29.Aduerſ.2.Fortè autem auroræ radiorum ardentem iudicem cum ſono in ſegetem agreſteis cornutos cient,vt rorulentas, ferro, terras vuidas proſcindant, glebáſque auro ex molli excitent, vt hoc loco Cornutos pro bobus accipiat. alij,pro ardentem,ardentis:pro ſono,ſomno: pro, vt rorulentas ferro terras vuidas:vt rorulentas terras ferro perfidas

haud ſterili in ſegete rex tę obeſſe] locaſſe M S.malè.legendum obſeſſe, quod eſt obſeuiſſe, vt apud Horat. diuiſſe, pro diuiſiſſe.

Varro ἄμμον & recte] Varro ἄλλοις μίκεις ἄ νθει φιλαργυρίας, Turneb.29.aduerſ.2.

428 *ſuper caput*]ſupra caput.

431 *adde iſtos ſacer, &c.*] Audiſtis ſacer.

ille πῆχος Syphax] ſyrophœnix.Quod facere eſt ſolitus,M S.adde iſto ſacer illoto,collo ac ſyrophœnix,Turn. 29.aduerſ.2. (tulit.

domicilium contulit]id eſt habitatum ſe cõ-

Signata ſacra eſſe deſierunt,poſtea quam homines ſunt facti]ſigna tum ſacra ,&c. Lipſ.ſacra, id eſt ſigna deorũ ſacra,religioſa,poſteaq; homines ſunt facti ſacri.Ego lego, ſigna ſacra.

432 *Patrocinantem vbi factum, &c.*] Patroclum autem vbi factum adierit Saniũ Lipſ. vt ſit ſermo de Achille certamen moliente cum Patroclo.

433 *Nunc pergamus,ſuppliciis*] Nunc pergamus vt ſuppliciis.

Fratribus] *fratriis.*

434 *Læli, &c.*]Extat oratio Lælij, quam quam omnes habemus in manibus, ſympina Pontificum diis immortalibus grata ſint,ſamięque(vt is ſcribit)capedines.v. Iunium 11.Animaduerſ.10.

ſi imperia]ſympinia,vt ſ. ſympula Pontificum diis,Turneb.2.aduerſ.2.

ſine ſanio,quæ]ſint,ſamięque.

his]is.

procellæ eius] pro ſcelere eius.

ſamiam,Ibi an vno telo, &c.]Samiam,ſibíq; illico telo præcidet caulem,reſtéſque vna amputat ambo. (robore.

435 *Melius eſt virtute eius*] virtute,id eſt *virtute*]virtutem.

ſe à malis ſperni procul] ſeſe à malis ſternit.

436 *quis te ignoret*]quis te ignoro.

οὐκ ἀγαμικάτων]*οὐκ κατικάντων.*

παμίζον σωιέχων]*τὸ μικτὸν ευνέχων* I.Θάλητος νοῦν ἔχων Turneb. 29. aduerſ. 2.vt ſermo habeatur de quodam ſupercilioſo,qui ſe animã Thaletis habere dicebat.

Cytheum]Gytheum.

437 *Andromeda iuncta, &c.*] Andromeda vincta & propoſita,&c.non debuit patri ſuo homini ſtupidiſſimo in os exſpuere vitam I.

439 *An ego te acuam, &c.*]Ante ego Trinaciam atque animoſam, Theſſaliam indomitã frenis ſubigántq;,domẽtq; Bellando,I.

ſubagitaret] ſubigitaret.

440 *malos annos, &c.*]malè annos multos.

441 *neque roget*]atque roget.

442 *exercere*]exerere.

Quod non ſolùm celeriter, &c.]Non ſolùm ſtringit baccas,ſed etiam ramos glubit.

444 *orationem*]orationi.

449 *diſtillare*]deſtillare.

Lucillius]Cicero Tuſculana primo ex Ennij Thyeſte hæc adducit.

450 *Si Socrates in amore*]ſi Socratis amores in M S.ſic Socratis amores in adoleſcentulis paulo meliore facie ſignat, nihil quod amaret, Lipſ. παιδικὰ Socratis perſtringit, ex eo quod mulieres non amaret.Alius ita legit,Id Socratis amores in adoleſcentulos , paulo meliores fuiſſe ſignat,nihil quod amaret.

ſignat]ſignant nihílque.

451 *Nauibus duodecim*]de Vlyſſe hic locus intelligendus.vide Victor.20. Varr. 22.

452 *Cœlius*]C.Claudius.

victoria inerti]victoriæ incerti.

Et Tatini]ea dum fiunt 17. Agell.2.

453 *Symphonia odioſum*] odioſum M S. ſin forma odioſum tandem Lipſ. vt ſint verba matronæ.

454 *multato fœdè*] mulcato fœdere.

455 *iactauit ſeſe*]iactabit ſeſe.

iactet,mihi]iactet mihi.

quondam meo]quondam fecit.

non]nam.

ac dici]addicit.

458 *Piſtris*]piſtrix.

460 *gracile,lentum*]gracilentum.

462 *Tenet*]tenes.

466 *nihil tetrius*]nec tetrius,nec.

468 *quæ parta*]quàm parta.

vices]duces.

469 *poteſt,Solui dum ſaluo in tergo ,& tergi non licet*]potes ſolui dum ſaluo tergo & tergi non licet, Turneb. 29. aduerſ.2. terginum, ſcutica.

470 *trahere*]tradere.

Polemon & amauit &c.] Polemonem amauit & poſt mortem huic tranſmiſit ſuã ſcholam,quam dicunt,I. vt ſit ſermo de Xenocrate,

nocrate, de quo vide Laertium, Victorius 6. c.2.legit,& post Cratem.

472 *poterunt*]potuerunt.

477 *dominum*]dum.

478 *Curisis,tunc*]Cur is istuc.

Cedit Achilli &c.]cedit Achilli inclytis armis vesci studet,vt ea cuncta optima is leuia præ illis putat.

Num]nunc.

Priùs quàm infans esses, facinus oculi vescuntur tui] priusquam infans facinus Lips. vt Infans,hîc, sumatur pro infando. Turneb.29. 2.& hic quidem locus suprà est in voce Infans.

480 *Varro* ἐπιτάφιον ἢ βοὺς περὶ τάφον]Varro ἐπιταφίῳ ἢ περὶ τάφων, Turneb.29.2.

vbi maneant tapeti eorum] vbi maneant τάφοι eorum,quoniam &c.

nec vola nec vestigium] species prouerbij,vola,manus:vestigium,pedis.

viderit,sciet]videret,sciret.

482 *Barathrum*]Sattharum MS.Saccarum I.Herodoto Stephano,Plinio,Saccę sunt Scythiæ populi:nisi malis Scythas.

484 *Cæde hostium &c.*]Cæde ostium gnate vrge,restant,periimus.

gaudio]grauido suprà c.2.numero 360.

vllæ iactu]vllo iactu.

487 *Quasi si me*] Qui si nihil ad beneficiũ adderem.

495 *Hæc tu me*]hæc dum me.

497 *non perfugarum*] non furiarum,vt suprà in Pueros c.2.num.168.

IN CAPVT V.

1 *te conficit*]tecum sæuit.

Homine]omine.

2 *cùm tam pusillus*] cùm sis tam pusillus.

vales]vales.Qui saxa,siluas,lapides,montes dissicis, dispulúeras, homines, pecuáque, belluásque.

6 *tulit*]tollit.

Nunc quis] Num quis.

7 *in seueritatem*]in seueritate.

libro III.]libro IIII.vt j̄.cap.6.num.7.

subhorrescere]sub-horrere.

8 *stet*]stent.

adstare in via &c.] adstat ea in via sola, prostibulum.

10 *quæ grauium*]qui genuerim.

Do,& pudet] dolet & pudet.alij,dolet pudétque.

An pro me,Daue,quietè adiutem inuenio)Andromeda, nec qui te adiutem inuenio. vide Cuiac.11.Obseru.21.

Dane]dant.

quietè adiutem] qui te adiutem MS. quietẽ ad eutem.

Quid quondam]Quid?quoniam.

13 *qui illecebris*]quos illecebris.

incenduntur]incenderunt.

14 *exstabat*]existit.

arguis]argui.

multi in quo &c.] multi iniquo, mulier, animo sibi mala ausere, in malis, Queis &c. Ausere,pro auxere:vt nisi,pro nixi.

auferre]ausere.

ad Fusium]Fusium. Huic autem loco iungendus alter eiusdem Varronis ad eundem Fusium s̄.c.1.num.371.

Dij quæso]dic quæso.

17 *Phœnissis abdracontis*] Phœnissis:à Dracontis stirpe, vel à Draconis stirpe I. Ab dracontis es stirpe armata exaratus, genere antiquior. Sparticorum qui ex dentium Draconis satu producti. Meminit Lycophron & eius interpres: Apollodorus in Biblia, Euripides in Supplicibus:Diodor.4.Ouid.in Metamorph.

Quam tu antiquiùs]qua nihil antiquius.

plurima]plura.

Si quis (vt aiunt) curauerit] Si is qui creauit.

19 *multi rogitantes*] multa rogitantes resciscere.

21 *esse*]est.

22 *Tisiphone te*]Retinet vel residet pulmonibus ad id vnguem.

attuli Eumenidibus] attulit Eumenidum MS.

23 *& depressa*]quid & pressa.

24 *Calphurnij sæua lege &c.*] Calphurnij sæuam legem Pisonis reprehendi eduxíque. Est autem hæc de pecuniis repetundis,Cicerone teste.

25 *Summa est*]vel ima.

At quæstus]atque istoc vnum.

verbum enthymemate malo cum] verum enthymema malignum.

27 *Solicita studio*]Nil solio.

sepsissent]texissent.

vocitatur]concitatu.

vertice]vrbis.

31 *& mente rectè*]& recta mente.

32 *constant contumeliam*] concitant contumeliam MS.alij,cùm stat contumelia.

33 *fulgetra*]fulgetre.

35 *mercaturis,& mercibus*] non mercaturis sed mercibus.

Ita nos]inter nos.

39 *tanquam relegerent*] aliquam rem eligerent.

eligendo]religendo.

religosi]relinquosi.

39 *sectiles*]sectionem.

Censores]Decemuiri vendent.

40 *Archiloche*] Antiloche,Scal.4.de lingua.

à me]hac me.

dicis]dici.

Laudi datur]probro datur.
42 *Idem Catilina*]desunt.
45 *promiscuè*]promisces.
46 *tutum*]tu cum.
47 *futuris incinctum*]furiis incinctum.
52 *differentia*]differitas.
53 *dicere*]ducere.
55 *insculpere*]insculpere.
57 *te contemni*]à te contemni.
Senatus voluit]Senatum volunt.
65 *annuere*]innuere.
67 *noxias tamen, ni sciunt*] noxias tamen inscij attingunt.
69 *promissa*]dicta ita legendum esse verba quæ hîc interpretanda sumit Nonius, satis docent.
sponsa] desponsa. vt infrà. nisi fortè τὸ desponsa, quod infrà est, ex hoc loco mutari debet.
desponsa]sponsa, vt suprà.
70 *multi sumpti*]mutui sumpti.
fiat, tamẽ vsu temporis, &c.]fiat meum tuum vsu temporis necessarij, Iun. fiat meum tuum MS.
Annuere vel innuere narium] aurium Propert. facili deus annuit aure.
renouari]reflammari.
78 τὸ μαινῆσι]τῷ αἱμαμανίαις. V.
80 *Mentiri*]vide 11. Agell. 12.
præclarissimus]præcellentissimus.
iudicat in homine]incidit in hominem.
81 *maturè transigit*] mutare trãsit. vide 16. Agell. 14.
82 *quæ peperit semel*]vide 18. Agell.
definitio]differentia.
Adhæc fidelius locupletiores] Ad hanc Ælius, de loquendi proprietate. vide Agellium 18. c. 6.
M. Tullius nomine]matronæ nomine. Brissonius, vide Cuiac. 7. Obs. 11.
patria]patrisfamiliæ. vide Festum.
83 *à delectatione*]ab electione.
86 *sanitate vacantem*]insanientem.
87 *loquentium*]loquendi.
88 *inuidiam*]inuidientiam.
90 *Inter ebrietatem*]vt inter ebrietatem.
hoc]deest vulgatæ.
aliud est]aliúdque.
92 *integerrimisque*]integrísque.
95 *vindemia*]è vindemia.
96 *sodalitatem*] solitatem. sic suprà cap. 2. numero 803.
mei & aliquando]talia.
97 *ventris*]ventri.
Coegit, tunc Græci &c.] coegit Cumano. hunc Græcè αὐτὸ ποιεῖ. vide Scal. in Fest.
lateratis]lateratiis.
Latere qui ducit &c.] Nam laterem qui ducit, habet nil amplius vnquã, Quàm commune lutum, è paleis cœnúmque arenosum.
98 *posse*]potisse.
100 *sit diuersum*]fiunt.
103 *noctes miseras*] noctem, miserias quas perpessant.
104 *loca sunt*] iudiciorum & litium sedes sunt: masculino spatia in nauibus apertiora.
105 *hoc & magister*]docet magister.

IN CAPVT VI.

De impropriis] de propriis verbis & nominibus.
1 *Cùm tot &c.*] Quintipor Clodius tot.
sine vlla fecerimus] sine vlla fecerit Musa MS. sine cura. alij, sine falsa seu fallentia.
2 *actutum*]actum.
Marcelli]macelli.
4 *vitrea æstate os &c.*] vitreæ togæ ostentant tunicæ. sic infrà in Tunica.
5 *quòd is ager*]quòd is agger. ita legendũ censeo.
7 *libro iiij*]libro iij. suprà cap. 5. num. 7.
Subhorrescere]persubhorrescere, MS. per se horrescere.
leniter]sæuiter.
9 *animata*]inanimata.
seuerius]sed veritus.
euntur omnia versum] aguntúrque omnia versum.
15 *palustrem*]plaustrem.
loco]loro, vide suprà in Equiso.
16 *Cæli oræ anastricæ ostenderent*] Cæli oras astricas ostenderet, MS. cæli choreas astricas ostenderet. Scal. 5. Varr. de lingua, qui huic loco tres alios versus Varronis ex c. 1. 3. Inferum: adiungendos monet.
doctrinis]doctis.
18 *In quibus libis sacraturi*] in queis libissa citrus. vide 5. cap. 2. num. 132.
20 *Lepusculi*]vide suprà c. 1. num. 115.
compedem]compedam.
21 *suo casu*] sub occasu MS. sub occasu. Lips.
22 *Ebrios & Ticinios*] Ebrios ex Ticinnio MS. & Ieiunos.
aut si nociuo]aut vinosos.
Et cæteri scholasticis &c.] Et alteri scholasticis fartis auribus scholica dape atq; ebriis festina ἀπερπερολογία, consurgimus ieiunis oculis.
23 *operto*]aperto.
24 *Gibberum*]Liberum.
gibbero]gibbero.
26 *purpura textæ*] prætextæ. citat Agellius 2. cap. 6.
27 *desertio*]de Sertorio.
modos præcepturus] mons præreptus.
nimio progressæ &c.]progressæ nimio simul & incerto. sic apud Agellium 10. c. 26.
36 *quoque rerum incorporearum*] quod incorporatum est.
38 *grauius*]leuius.

39 *nos-*

39 *nusquam*]nunquam.

41 *vti*]Titi,MS.dici.

Spectes]spectet.

Arripio &c.]Arripio & rostrum labiásque.hic,Zopyrioni percutio.Atque in percutio &c.MS.

protrudendum cesserent] protrudẽdo incesserent.

43 *Caue ex corde frontem &c.*]caue etiam frontem excordem,labia,supercilia, rictus I. Caute experge,vt apud Plautum.

labeat semper facto rictus] & labeas semper facito rictus.

antè auris]Endo aures modicè sobolibus paruulis intortæ demittebantur vt cincinni, Lips. Ante inauris nodo crobyli paruuli intorti dimittebantur ex cincinnis , oculi suppetuli,nigellis papillis,quã (id est aliquam) hilaritatem animi significantes animi rictus paruissimus vt refrenatus, risu, roseo. vide Scal.in Catalectis & Palm.1 spicileg.

48 *incrementum*]crementum.

Si albus capillus &c.] si albet capillus hic videtur neutiquam ab ingenio senex. Inest in hoc &c.

50 *scyraniisque leonum*] scymnique, id est catuli.

Concursaret agros catulos] concursare agros catuli.

54 *tenero moueat succussa lacerto &c.*] Tenrom moueat succussu lacertum,Et manus vberior (vel vlterior) lactanti in sumine fidat,Lips.manus interior,id est sinistra: docet autem quid mulieres nutricationi lactentiũ puerorum non sufficientes facere oporteat.

moueat]maneat.

57 *lubiat oculos &c.*] lubidinis oculi haberent.quid magnum interesset, puerum vtrum esset deuirginatum vsurus, an μόνον ἔφουσας purus dum cogito I. lumbi ad oculos,Lips.

65 *Neque quas agi pennis anates &c.*] neq; quassagi-pennas anates rennipedas, buxeis nostris , pecudes, palustres nocte nigra &c. Palmer.Quassagipennas dixit anates, quia quassis pennis agantur.

paludibus]palustribus.

68 *præbetur*]probetur.

71 *Reos*]Idem.Cicero 2.de Orator.

74 *Incestum*]à Græco ἀνίκεστον,κεστὸς cingulum pudoris,quo ornabatur sponsa.

82 *Caluus Palantino*] Galuu Palantina: ita legi potest : sic Cicero Verres Romilia, supple tribu.

bonu bello] bonu & sæuo ac duro in bello multò optimus hastis.Ita huic loco iungendus est alius ex eodem Lucillio lib.30. qui s̃. capite 4.numero 413.

83 *spem quem*]spem quam.

Ennius)cantus.

85 *In bonis &c.*]id bonis porrò(vel proprium)est viris,si irati , seu cui propitij sunt dij,vt diutius eadem vnà maneant in sententia.nam cum benignitate sollicito propositus.Ego ita lego , In bonis porrò est viris, seu irati, seu cui propitij sunt dij , vt diutius eadem maneant in sententia. Nam cum benignitate sollicitudines proferunt oppositas.

nam)&.

solicito propositus)solicitos pro posito.

86 *clangentes*)clangente,Scal.

88 *famularent perpetuere*] famulanter pete.vide s̃.in Famulanter.

94 *Chalchis sat &c.*] Calchissat hic vicinus,se autem peperisse , & vobis datum id prudenter,& natum ab Homero,I.calchissare,est ariolari à Calchante vate.

96 *grumiter*]grauiter.

97 *ventris*]ventri.

pane Cumano coegit] pane coegit Cumano,A.

gallam bibere] vide Festum in Gallam bibere.

100 *miserat*]id erat.

101 *grauatim*]gradatim.

102 *Asiaticas*]Asiam.

104 *Dolentis persona*] Hæc verba, Nonij interpretamentum.

106 *lauare sanguen sanguine*]Lauere.

vident lauere]viden lauere.

IN CAPVT VII.

1 *Fructus*]fluctus.

hominis]in omnes.

2 *Fama nam*]Flamma.

deuagant matronæ &c.] vagant matronæ percitæ tumultu.

Constitit,credo]confluit credo.

Idem Hercul:Tuam fidem] idem Hercules tuam fidem,vt sit titulus Satyr.Varronis.

Pappo:præterito populi &c.] pappo præterito vel Pappo populi: atque ita suis numeris senarius constabit.

3 *Refragabunt pro suffragabunt*] suffragãt pro suffragantur.

libro XIIII]libro IIII. Vix enim plures historiæ libros composuit Sisenna:& hæc verba pertinere possunt ad bellum sociale, de quo Sisenna libro 4.

refragabunt]suffragauerunt.

5 *Lucubratione : cum primò*] Lucubrationum primo.

hospitium]auspicium.

tertiò:virum &c.]quartò verum prętor adueni.vide Auspicia.

7 *abundante*]abundè ante.

10 *mihi adero*]inibi adero.

age antè]age iam te.

11 *Fullonia*]Fullonibus.

Asta atque Athenas[Asty, atque Athenas.

contempla] contempla : ac templum Cereris ad læuam adſpice, Scal. ita hunc verſum ſupplet.

12 *Cur illa hic &c.*] cur illaqueetur, hic mecum altercas, tace.

16 *is non bene vult tibi*] is tibi non bene vult, qui falſò criminat apud te.

19 *tu quidem*] tumidum.

20 *Tamen oculis &c.*] Quandoquidem amorem intercapedine ipſe leniuit dies, tamẽ oculi longa intercapedine appetunt cupidè intuiri etiã extinctos amores intueri volupe.

conſpicio coleatam cuſpidem] id eſt, eam partem qua viri. obſcenè.

23 *fraternum ira &c.*] frater nõ ex ira exſilium vetat MS.

25 *Anoputio πολυπίκλυτε &c.*] Anthropopoli ἀεὶ γθονιθλιακῆς.

πολύπεκλυς &c.] πολύτελες καθ' ὑπερβατόν, nec dares, ne polliceres quod datum eſt.

polliceres] polluceres : vt veriſimile ſit Nonium perperam legiſſe, polliceres pro polluceres.

quid] quod.

26 *Numeriam &c.*] Nuceriam conuertit quod oppidum : cætera Siſennæ huic loco iungenda, quæ extant s. cap. 3. numero 100. Huic emendationi fauet Appianus 1. ἐμφυλ. & alioquin Nuceriam bello ſociali captam eſſe conſtat ex Floro 3. c. 18.

27 *faiga*] caſtigat.

37 *Seruos*] per vos. Priami ſunt verba ad excubias Græcas, cum noctu, ob luſtra Hectoris, ad Achillem iret.

46 *ſi malos imitabo*] ſi malè imitabis.

47 *Quid ſtas, age &c.*] Qui diſcas, ege, moue inanem primus I. fortè ita legendũ, moue te in nauem, vt loquatur de naui vinaria: citatur enim hic locus ex Nonij Vindemiatoribus.

52 *Ennius: quo pacto Troiam vrbem reliquiſſet*] En quo pactõ Troiam vrbem liquerit Lipſ. 1. Antiquit. 2.

53 *Cretula: Nil petituræ*] Cretula vel petiture: V. alij, Cretula vel Petitore. Videtur enim Pomponius hanc fabulam de candidato, magiſtratũ ambiente ſcripſiſſe. Nã candidata creta. voluit etiã hoc quaſi interpretamẽto Nonius deſignare aliã fabulã cui Titulus fuit Petitor heres. Hanc emendationẽ adiuuant illa verba quæ ſequuntur, Bene eueniat, ita ſit, Tibi bene ſit: quæ verba ſunt bene precantis candidato.

54 *captiuos plurimos &c.*] Idem captiuos plurimos Cicilienſes.

55 *conniuant*] conniuantur.

Miſerete manus, date ferrum] miſerete, manui date ferrum. V. miſerete anus, Palm.

59 *Ennius*] Varro.

61 *corrige*] porrige.

62 *Craſſus libro* XVI. *Iliados*] Cn. Mattius, Nunc ſocij, nunc fite viri, Scal.

64 *Eandem*] Tandem.

65 *patria*] patriæ.

66 *vtſi*] vti.

ſeptum] ſceptrum.

67 *eo citante opicium*] illi contante MS. vt citãti opi ſim. Fab. illico hinc ante hoſpitium. Guilel.

ſuis] ſeruis.

68 *ad me, nam*] ad Menam, M S. alij, ad ad mænam. Mæna hîc vilis piſcis, vt & Ciceroni, ſecundò de finibus, non proprium nomen viri.

70 *Patruo*] partis.

79 *Neſcio qui*] Neſcio quis.

82 *alius*] altius.

Idem de rerum natura lib. 1.] de re ruſtica.

85 *vtſoliti*] vti.

86 *quæ eſt ædes*] qui in ædem.

87 *Natis quos Menippe hereſis nutricata, & tutores do*] Hereſis nutricatus, tutores do. MS. alij, Natis quos Menippea hæreſis nutricata eſt, tutores do.

adſciſcere] alſciſcere M S. hercíſcere I. alij, algiſcere, id eſt augeſcere.

ſanè] ſine.

volam] velim.

88 *Atque dolo attonitos*] Idola atque atomos.

89 *mediaſtinum*] mediaſtrinum.

92 *Conſecrabor*] conſecrabo.

98 *Viris*] Viri.

primores] primo.

Idibus] edulibus Eduſæ: à potione Potinæ nutrici, vt s. in Eduſam.

100 *lugatiam polam*] vagati ampolã M S. vagati Apuliam, atque agrum Campanum, quod eius per militẽ licebat, exſpoliabantur, Palm.

103 *ruminaris antiquitates*] Palmerius putat hoc verbum, Ruminaris, adiectiuum nomen eſſe.

104 *Serapi vtor*] Serapidis M S. Seraphi.

Theo hera] θεοῦ ἥρᾳ: vel potius θεῷ ἀρῷ, alij θεῷ ἥρᾳ. Iunoni deæ.

105 *animo*] nummo. Turneb. lib. 4. c. 8.

110 *in communi*] in commune.

113 *canticulam*] canticulum.

In Caput VIII.

2 *ſe itiner*] ſeſe itiner.

Coniugium Tiſis pater eat te] coniugem ciſiis patere ad te.

4 *cùm fluit*] confluit.

5 *miſericordia*] miſeriæ.

adeò ferunt] adeò fecerunt.

6 *ſimulauit*] ſimulari MS. ſimulat me.

Nam libro II.] Nam liberi quæſtuis.

deri-

deridebant]deribant MS. diribiunt, hoc est distribuunt.

7 *Tumultu*]tumulti.

Cuius vos tumulti &c.] cuius tumulti causa ab itere meo quid parum diuorti I. Cuius vos tumulti causa accierim & quid parem aduortite,V. Cuius vos tumulti causa acciérim,eo quòd parum aduortis.

acie timeo]ab itere meo MS.accierim.

quid parum aduorti]quid parē aduertite.V.

12 *potisset*] potuisset MS. vt sit Pæon pro dactylo.

factum]captum.

mitteret]mutaret.MS.alij mutilaret.

14 *summas*]supremas.

quò remoces summam exerciti] quo rei loces summam exere.

hosti quotquot Decius]hosti.Quid quod Decius &c.

15 *odiorum*]ô dirum MS.

obuium] ouium.

horribilem]terribilem.

17 *Tunc quod*]Tu nunc MS.Tu ne.

19 *cùm fluit*]confluit.

20 *Frons*]Fros.

Creditur lucos]ceditur lucus.

platanos ramis]Palladis Platanus ramis.

21 *Eucastor &c.*] Eu æcastor vt egô moribus.

23 *anteit*]antidit.

24 *Perdici*] pernicij legitur apud Agellium 9.c.14.

putemus]putem.

27 *Iam vbi nos &c.*]Iam vbi nos duplicāt aduenientis timos Panos.

timos vapósque]timos Panos,I.vt sentiat de Panico timore. Paulò rectius alij legunt, timos,pauósque.

28 *morabilioni*] vorabili IONI.Plaut.Aulul. Quem quondam Ioni custodem addidit Iun. morabiliori, Faber inorabili Lipsi. Palmer.

31 *interdum inferam penitus depressum*] interdiu inferum penitus depressum: vt suspicari liceat Anapesticum versum fuisse.

36 *ne se humu*] nitens humu, vide suprà in Niti.

38 *sufflabat &c.*]Si flabat turbidus aquilo.

40 *oblectabantur*]oblectabant.

41 *Atque*]Aquilæ.

vti]veteris.

42 *eripuisti primitus*]deripis tibi.

45 *Nam terna tunc erat*]Thracias tunc erat, vt intelligas de vento: vel Tertia tunc erat de vigilia.

47 *pendit*] pandit MS.luuit Turn.alij,luit vt sit versus μειουέϛ.

dissociat]diis socia.

omnia nefantia] omnia ac nefantia. MS. omnia bona ac nefantia,Mercer.

51 *supremæ*]supremè 9.Gell.14.

54 *de*]deest.

secundæ adstabula]egi vnde ad stabula.

55 *Nisi citia*]inscitia.

56 *Suppilatores*]suppolitores.

velitari]puellitari.

58 *ex aquis &c.*] ex aquis scunt MS. ex aquis crescunt.itaque quòd.

59 *detundite guberna*] detendite guberna. Nam guberna,hic pro gubernaculo positū.

61 *Scylace*]Colace.

62 *reddunt*]referunt.

94 *secundo*)tertio.

67 *Calcis &c.*) χαλκάϊδες. Nam & Menander fabulam docuit χαλκεῖα.

70 *cata gelo*)strata.

71 *Pugilis*)dicat pugil,is spectatores.

suam)sua.

72 *Fructus parant*)fructuis causa fecerūt.

75 *armauerat*)armauerit.

82 *Deque*)denique.

84 *Maximus si argento &c.*) Argēto maximus, etsi imberbi Androgynus, barbatus mœchocinædus MS. argenti sex centum ac mille reliquit Imberbi Androgyno barbato, mœchocinædo,Scal.

Quòd facis Saturnorum similes) facie MS. Quod facie saturorum similes: vel,falcis saturorū,Lipsi.quippe cum falce Saturnus pingebatur. vide Festum in Opima & Saturno. Ludens igitur Varro dicit,eos incuruos, vt falcem Saturni.

maxima fiunt)maximi sunt,idque imberbi.

91 *Cato*)catus.

IN CAPVT IX.

1 *plenum prohibui*]plenum probri.

aspellit]aspellitis.

In Caliphonis &c.] Ni Calliphonis nūc te miseret liberum.

Regnum Imperator æternum morum sator]Regum Imperator, æternum mœrum sator Guilel.Reguum Imperator æternum deorū sator Fab.

πάππα]Papæ.

3 *Dicis.*

Sic veretur illam rem]cum sic.

peteret]bettere.

maximè acta gratulatione] maximè. Atta gratulatione &c.Lipsi. Nam Quinctius Atta poeta est comœdiæ veteris. alij ita, Attina gratulatione.

4 *Liuius* Lelius.

madefactum]malefactum.

5 *ratiocinandi*]rationandi.

6 *capi sortiri*]capiti.

etsi olim lupa prostibulum quæ Numini opus, atque absit] Si nihil ad faciem & solum lupa prostibulum Numini opus atque astus,Lipsi.

prostibulum &c.] prostibulúmque Numini opus sit & obsit.

honoratus frugum] oneratus frugum : & ita constat senarij ratio.

mecum priuis tuis]me cum priuas.

gesserint]cesserint.

prudentia]prudentiæ.

7 *muneranit*]numerauit.

Hic verò] Nec verò.

præfectis reponatur] præfectus præponatur, loquitur de eo, quem Græci χωφικοτόμον vocant.

si miserantur seipsi, vide ne illorum causa superiore loco collocauerit] Si miseratur se ipsi vide ne illorum causa se priore loco collocauerit.

8 *mortalis fœnis*] mortaleis felices scilicet misereri sæpe studio nolo.

quod in solum venerit] quod in os mihi venerit,ita lego.

10 *primo*]promo.

Et id] Eid. pro id.

rei quæ]reque:pro rei:vt die pro diei.

11 *Quod lætitias*]quot lætitias.

12 *Lernete*]cernite.

13 *prius*]primo.

15 *dictu*]victu,vide 4.Agell.16.

16 *discederent*]descenderent.

18 *genitiuo*]genetiuo.

19 *in*]deest quibusdam.

mortem inibo]mortem inhio.

20 *Varro de liberis*]Cato vel de liberis.

21 *Hostis*]Hostes.

IN CAPVT X.

1 *Setina*]Gemina.

non valentia]haud valentia.

minus hæc]animus hoc.

doscelâve]dos cellaue MS.δῶς κελλάν. Scaliger.id est nemini crede.

miso clandestinorum pietor &c.] miso clandestinorũ rumpi MS.Ego misera,risu clãdestino rũpior, ferè mater amẽs,ora feruere.S.

litoribus]lictoribus.

ἀεὶ τειρὰς]ἀεὶ τὰ γεγράφειν.

libro iij]libro iinj.

Salcis]salcis.

terra,lauere]terræ lauere.

squalam]qualidam.

miserum]miseram.

sanguinem]sanguen,sanguine.

vident lauere]viden lauere.

Andromeda)Andromacha.

locant in clypeo)collocauit in clypeo.

3 *Facite vt ignis feruat, ligna insipite*) Fac concidite,facite vt ignis feruat, ligna in frusta cõcidite. alij, ligna insipite,id est iniicite. vide Festum in Insipere.

4 *Et sonit*)æs sonit,vel aër sonit.

sonere)simile illud Accij apud Priscianum, sed valde resonunt regiæ.

Hermaphrodito)Hamapotide.

Accius)Pacuuius.

5 *Cunctexa expedibo*] cuncta expedibo.

10 *Conatus artiuit*] cùm natus artiuit matri interfeminia.

11 *Audibo pro audiam. Enn. Telamone: more antiquo audibo*]Audibo pro audiam,more antiquo.Enn.Telamone.

Num ab eo]Nunc habeo.

12 *Linguæ bisulcis actu crispo fulgere*]linguæ bisulcæ iactu crispo fulgere.

Magni] Manli.torques Manli vocat,torques detractos Gallo.

15 *non possum ciuem pati, orcus est, &c.*] non possum pati, Horæus est,id est,ætate integer. Scal.4.de lingua legit,porcus est.

19 *cupidinis*]libidinis.

22 *da*]dabo.

25 *Morum pater &c.*] Morum pater est, negato esse sic me MS. Pater:at si negato.

27 *Pithone*]Pintone.

31 *Sapiui*] vide Priscianum.

36 *Fidebo*]viuebo Lipsio sensu.Tibi cùm viuebo fidelis ero.

De pathicis] depaticis.

IN CAPVT XI.

1 *De anima*] de Antio MS. de Annio vel Manio.

6 *singulæ*]singulæ.

8 *Næu.Paul.*]Pacuuius.

11 *largimur*]largiter.

15 *fœuiter*]vi permisit sæuiter.

19 *Et structum ampliter*]exstructam ampliter,ad quam nunc accumbimus.

mensam]his adde suprà Epulum.

largi]largito.

pugnate]pugnato.

experiri te &c.] te operiri, quantisper?non &c.

21 *Viuax &c.*] bibax vetus quàm duriter nunc consulis.

22 *captandum*]captando.

23 *præscriberem*]perscriberem.

26 *partim da cursim æquiter*] partem da cursu æquiter.

Nam vt pergama accensa &c.] Nam vt Pergama accensa & præda per,&c.

27 *qui mihi atque Episeo*] mihi atque Syriseo:vel Vopisco.

liguris]ligaris.

veniens]aduenians.

senio]senno.

29 *Non ignauiter putando*] non ignauiter pugnando.

31 *miti est pectore*] materno viuis pectore. Iun.

36 *deiecta*]delecta.

39 *nos feramus*]vos feratis.

40 *haud*]aut.

si omnes]sint omnes.

42 *ista hæc*]isthæc.

43 *Sat me &c.*] satine vt meum cor voluptati.

luptatibus ſtat? immortalitus ſe obtulit hæc facultas, Lipſ. ſtare voluptatibus, plenum eſſe. ſic Titinnius, Agrum ſtare ſentibus: Siſenna, Cœlum caligine ſtare. Alius ita legit: Satíne vt meum cor voluptatibus abundat? immortalitus ſeſe obtulit mihi hæc facultas.

46 *cogit.at*] cogat.

47 *Salbeolo parciter*] albeolo parcitur MS. ſed alueolo parcitur. V. Saueolam parciter Lipſ.

48 *Purgamento*] Pătal conte M. priuiguo: amanti illa Lipſ.

49 *Hæc malos*] Ei malo.

à lecto iam longiter rati] à leto iam longiter errat: ita apud Lucretium 3. extat in diſputatione de immortalitate rati.

rata] acti MS. errat Lucret. 3.

51 *Saniter Afran. Megalenſibus: Adeſto, aſſentio te amare, me adorare ſauiter*] ſauiter Afranij Megaleńſis. At ſt: ſentio te amare me, adorare ſauiter.

te amare] non amare me, at adorare.

52 *Voluntas*] voluptas.

Multum ames &c.] multum ames, es paulum, des crebrò, venias rarenter. Ennius Andromacha, ſed quaſi ferrum, aut lapis durat: rarenter gemitum conatur, Trabea Ergaſtulo: nam longè ab vrbe villicarier, quo herus rarenter venit.

durat rarenter &c.] dura, rarenter gemitũ conatur. Pomponius Ergaſtulo: Nam longè, Iun.

Toruiter me amores amauit] toruiter, me amore ſauciauit, Lipſ. eſt narratio mulierculæ, quæ auctoratum ad beſtias amare cœpit, liquet ex titulo comœdiæ.

57 *Lupiaſt*] Pancratiaſtæ vt ſ. libro 1. Aſt hic quem tu nunc, Scal.

58 *vel pectore ruſtico &c.*] vel pectori ruſtico contem tractes. N. laui dudum manus, Palm.

59 *Virginem præteriens &c.*] Indidem præteriens vidit dominos ſenium in ludo verecunditer non docentem diſcipulum, ſed ſcalpentem nateis. Palm. dominos pro dominis: ſeni pro ſene: ſcalpere nates, virgis cædere.

ſenſim &c.] ſenes, vnum verecunditer.

61 *perfuſè atque abundè &c.*] profuſè atque abundè ſparſa vaſa &c. Lipſ.

ſparſi vſi] ſemper.

62 *Macco: mens*] mereo mens.

In Capvt xii.

1 *Næu. Tripartita*] Nouius Triperdita.

concurſu] cum concurſu.

Tot tropæa, tam de ſubitò &c.] Tot tropæa tranſdes, ſummam gloriam cuorti fines tam deſubitò? Lipſ.

2 *facias lutum*] facias lucrum. Idem homine, Lipſ.

contendit &c.] Idem contendit oculos, derepente abit celox, Lipſ.

cenam] ſcenam.

3 *Theog.*] Ornithogonia.

Higinius, Picumnus eſt parua veſte picus Martis] Higinus: eſt Præneſte picus Martis Fab. Picumnus parca eſt veſte: Picumnus, picus Martis Palm. alij legunt, parca veſte: Lipſ. varia veſte.

naturalium] geſtarum.

4 *veterum*] cæterum.

Non paucis &c.] me paucis malle à ſapientibus eſſe probatum ſ. ſuum Lipſ. Nam paucis malè ſe ac ſapientibus, Fab.

expendendos ab his] expendendos aliis MS. expendendos ciues, Fab.

5 *Idem* jid.

6 *fulgentem*] fulgentibus.

8 *ea aſcriptiuis*] de aſcriptiuis cum.

9 *regius*] cum religio. vide ſuprà in Later.

11 *quæ damna*] quæ data.

13 *nimis enim erat &c.*] Mummius erat enim odio quodam.

vti qui combibi] Hic locus corruptus extat ſ. cap. 4. num. 105.

Ideò quod] id eſt quod.

14 *magis compotem & multis malis?*] magnis compotem eſt Lipſ. compos mali, pro malorum. Item Plaut. vino cupidæ eo more expertem. Turpil expers malitiis.

15 *Miracula &c.*] miracula cient elephantes.

16 *Quando*] quin.

18 *ver ſacrum*] vide Feſtum in Mamertini: in Ver ſacrum. Euſebium 3. de Præparatione.

19 *Aut cùm iter eſt &c.*] vt cùm iter eſt aliquò, & cauſſam commenta viai, aut apud aurificem ad matrem, cognatam ad amicam Lipſ. Hæ ſunt excuſationes mulieris, ſi quò ad amicum ire volunt inſcio marito.

cauſſam commentaui] commenta viauit, Palm. Guil.

vt apud] aut apud.

Syllam] Sylla.

21 *Aut operatu*] aut operanda.

23 *ſeruenti*] candenti.

perſtringant] præſtringat.

29 *quæ mandata arcana &c.*] neque mandata arcana T. Ampio dediſſent Lipſ. fuit iſte Pompeianarum partiũ: de quo vide Ciceronem 8. ad Atticum. & hoc libro 4. ſcripſit Varro de bello Ciuili.

30 *inconſultu meo*] inconſulto me.

inſcribit] inſcripſit.

inſtituti] conſtitutio.

triginta] viginti.

Et ponere validam] & diſponere MS. & Olyſſiponem valùdam.

cuius vbi annis &c.] cuius ibi annis multis Asculi vestigium Palm.

Homeri] vide 6. Agell. 2.

39 *natus quod*] catus quod MS. Scaliger in Catalectis Æneast ot aptu st. quot luces habet. notæ sunt statuæ Demetrij Phalerei.

41 *Atabos*] Atelabus cum volucris.

42 *loculos soli*] oculos Lollij.

46 *negatiuam nouè*] negatiuæ vnius significantiam habere. ita lego ȷ̄. eodem 54.

48 *turbam orantibus*] turba morantibus, vt s̄. in Diſcrimen: alij Tubam.

49 *Sifilare*] citat hunc locum Priscianus.

50 *solebant ferre*] solere prouehere.

dare] darent.

resonare] resonare, id est soluta zona premere. Lipſ. legit donare.

Pascuntur &c] saltibus in vacuis pascant.

& plena] & plana.

52 *calore*] caldore.

54 *Negatiuas duas*] vide s̄. eodem Negatiuas duas.

56 *puerilitatis*] puerilis ætatis.

In Caput xiii.

1 *Hercules*] Hercules.

2 *Cyclopes coelites*] cyclops longus pedes.

3 *Horiu*] oria: à legenda ora.

Saluete horiæ) salute horiæ quæ.

4 *Rerum flumen &c.*) Verum flumen vti atque ipso diuortio aquarum: ilignis pedibus cercurum conciuit equis.

5 *celerarent*) celarent.

6 *Myoparones*) Myoparonas.

7 *θεὶ πρόφῃς*) *θεὶ τῷ γεγράφειν.*

fuselo nactum) Alius nactus tonsillas littore mouit conflictum.

trahi) tragi.

8 *Lemnculus*) qui & Remũculus Agellio.

super) per.

14 *lucis*) *luci.*

pedes) oculos.

16 *Ancora*] Anguinæ.

vel omnia] malum vela.

anchora soluta] anquina soluta. Anquina Isidoro funis: eámque lectionẽ postulat lex versus.

17 *Quẽ progubernator*] cui progubernator.

propè euertit] properè.

pr. nectus] profectus.

In Caput xiv.

1 *cingula obuncula*] tegula obunctula.

sordidis sint, & dicis] sordidis syntheticis: sordidis, id est parum decentibus.

& dicis] vt dicis.

poeticon] *ποιητικὸν.*

alis Menandri] Thau Menandri.

2 *calantica*] carantica, à *κάρη.*

3 *segestre*] vide s̄. cap. 1. Toral.

4 *Quod*] Quot.

5 *lectuariam*] lecticariam.

vela] vasa.

6 *medici*] mendici.

holoserica] holoporphyro

Partum] partim.

7 *tectum est quiduis*] tecum est, quiduis satis MS. cùm tectum est (quid vis) satis est: Guil. id est, cùm tecta es ac vestita, quid vis amplius?

alieni] id est alij, vt socienni, socij: dubienni, dubij.

9 *Toga tracta est &c.*] Toga detracta est, & abolla data est ad turbam mihi, fera militias munera belli vt præstarem. Palm. belli, id est in bello, aduerbialiter sumitur vt Grammatici volunt.

velli] belli.

12 *Sardinia ista pedibus.*] Sardinianis tapetibus, chlamydas &c.

13 *tunicularn indnam*] induculam.

παπία πάππα] papia papa.

diffingitur purpura] purpura discingitur.

15 *Rica*] vide Varronem 4. de lingua.

nunc] nos.

ricam, Ricinum] ricam ricinium: ita legendum ex ipso Nonio in Mollocina ȷ̄. & c. 16. ȷ̄. Altulam.

16 *Ricini*) ricinæ.

cicæ) cice MS. ricæ.

&) deest quibusdam.

oraria) quibus os obuclatur.

Veliterna) Hetera. Est enim Veliterna Titinnij non Turpilij.

18 *Indusiatam*) intusiatam. Varr. 4. de lingua.

caltulam) castulam. vide infrà cap. 16. castula.

19 *aurea chlamys, quæ*) aureus clauus qui MS. Scal.

manicis mortualibus) malaciis mortalibus.

20 *subminium*) submínium.

bellienſem interim escam meram) Velienſem interim Oscam meram Lipſ. Oscum, id est opicum inter conuicia spurca, & in eas quæ capitis non pudici.

24 *delitiarum*) diuitiarum.

25 *Præterea &c.*) prætereo quod in lecto MS. quod endo lecto.

antè) id.

31 *carinarij*) cerinarij M S. id est cerini coloris infectores.

33 *dicere*) docere.

Et quo) Ex quo.

34 *vnicè*) vnitè.

quotidianis] quotidianus.

37 *capitum tegmina*) imò pectoris, ac mamillare fœminarum. vide Varronem 4. de lingua. Quin, locus Varronis hîc prolatus à

Nonio

Nonio contra eundem facit.

eæ] hæ.

appellauit] appellant.

38 *Encombomata*] ἐγκόμβωμα genus suppari aut cincti fœminei aut seruilis, v. Pollucē 4.cap.18.

Parnacides] Arnacides, ἀρνακίδος meminit in Symposio Plato. Est autem in genere coactilium quo pedes includuntur.

IN CAPVT XV.

1 *Frangantur*] figuræ.

2 *Aphocaschias*] ἀφοδεύσεις I. (id est excrementa alui) Apothecas Chias Lips. Apothecæ, cellæ vinariæ.

4 *Cælius*] Cæcilius.

6 *dare*] dixi ad Varronem, vbi de Menta vinaria secunda.

dare] dixi ad Varr.4.de lingua.

8 *sic cæteras*] è terra, vt situle.

10 *iuuet*] iubet.

habent] habes.

vrnarium] adde huic loco Nonium in Humu: in Suffundatū: in Sabulum: in Porcas, hęc enim loca simul iungenda.

11 *Argenteo*] argento, sumptū ex Homero. v. Turn. in 4. Varronis.

12 *vinitari*] inuitari.

14 *Cumanos calices*] decumanos.

16 *aduentoribus*] adeo emptoribus.

19 *voluit*] noluit.

21 *aquilinæ*] culignæ.

32 *esse parata*] essent parata. Vrceolum aquæ manalę vocamus, S. id postea aquimanile. & in l.3.ff. de suppellectile legata: Aquiminale.

Manalis lapis] v. Festū in Manalem lapidē.

manalem] manale, v. Festum in Manalem lapidem.

qui tunc monetur] v. Festum in Manalis.

33 *capides*] dixi ad Varr.4.de lingua: v. Festum in Caius.

34 *Sinum*] sino.

35 *lepistæ*] dixi ad Varr.4.de lingua: vbi de Mensa vinaria.

36 *Craterra*] Creterrę.

ponte] fonte.

craterræ] creterræ.

anaucea populo] anance à MS. Anancæa pocula.

IN CAPVT XVI.

2 *Infectores*] institores.

Impluuiatus color] qui suasum & Insuasum Festo.

fumato stillicidio] fumoso stillicidio, Festus.

3 *impletus*] implutus.

4 *malatijs mortualibus*] malaciis mortalibus, sed castulam.

5 *Castula*] Caltula v.5.cap.14. Indusiatam.

præcinctui] Sic Varr. de re rustica oleū vsui.

quod nudæ] quo nudæ.

8 *ab ostro colore*] ad ostri colorem.

Veliterna] Hetera.

gestantem] iniectam.

Aurora ostrinam] Aurorat ostrinum, MS. id est diescit, lucescit.

10 *Croceus*] crocinus.

12 *coriarij*] carinarij vel cerinarij.

13 *Hispanum*] spanum.

lugerent, &c] lugerent: funere ipso pullis pallis amicto, Scal. in 4. Varr. sed ita legendū, Vt dum supra terram esset riciniis lugerent, funere ipso pullis pallis amictæ, Scal. hęc etiā verba sequi debent alia Varronis quæ proximè ī. in Anthracino.

14 *proximo*] proximè, MS. proximum, Scal.

demisso] dimisso.

IN CAPVT XVII.

1 *Sparagos*] Asparagos.

3 *tacitulus*] taciturus MS. tacitus.

5 *videris*] videbit.

8 *Ocymum*] ocynum.

horto] corcho, MS. Choro.

12 *citò tollit*] sitim tollit.

17 *ad folliculos, &c*] & ad folliculos reliquos & vinacea adiiciebant sapam.

IN CAPVT XVIII.

1 *Quem procul adspexit, &c.*] Quum poculū adspexit imbitere, volat. Reuertit qua catapulta volat.

Paceuo, &c] Pacio: soleo rescit. MS. sol coruscat, aerea for, hastile sarissa, I.

Plaustra corijs] plaustra coricis Lips. Corici leuia missilia Virgil. Coricique leues humeris, & letifer arcus.

Aegades] Ægates.

3 *velox*] veles.

4 ἄμμον μετρεῖς] ἄλλου μεμετρὸς περὶ μαρτυρίας MS.

7 *vna epistola*] vnam epistolam.

cata pultas concitat] catapulta concitos.

8 *volabile*] volabilem currens sparo.

14 *perignari*] pergnari.

15 *proelia*] proeliam.

16 *fecit veritus*] fecerunt verutis.

19 *tela Galliarum*] Telum Galliarum tenerum.

20 *Quæ validè, &c*] Quę valido venit contorta falarica mista.

21 *volabile*] volatilem.

traijcit] traicit.

23 *à cæteris*] ac teres.

24 *Ac duris*] aut.

25 *Conuictus tamen & tempora singula constituit, & sicut steterat*] Connixus tamen ex tempore signa constituit Lips. Et tempori signa constituit, & manipulos sicut steterāt, obuerti iussit, Guillelm. Tempori, id est celeriter. Plautus Rudente, Vigilare hominem oportet, qui suo vult tempori negotia facere.

29 *puteos*] pluteos.

harpagis] harpagiis.

31 *Corisci*] corici MS. Glorisci Camer. Lips.

1.Epistol.4.

IN CAPVT XIX.

6 *Fratriæ*] εἰναέρες Ianitrices.

7 *Amitini fratrum maris, & feminæ filij*] vide l.1.ff.de gradibus.

IN ISIDORVM
De disciplina & arte.

CAPVT III.

820.36 *Ezechiele angelo*] Ezechiele per angelum,

820.52 *Apud eos*] apud Græcos.

CAPVT IV.

821.11 *Collisione varie*] collisione vocis.

20 *Quiddam semisonum*] quiddam semis.

822.4 *Et Latinè*] & legitimè MS.

13 *Vberius eleuatus*] vberius elatus.

15 *Literam Salustius*] literam saltuius MS.

CAPVT VI.

825.35 *Vel quod*] vel quam.

827.6 *Ab inchoantis iudicio*] ab inchoantis indicio.

828.36 *Vbiuis præponuntur*] vbiuis ponũtur.

830.34 *Quia tractus*] quia iteratus, vel in aliis exemplaribus contrarius.

829.9 *Rama*] Ranna.

842.18 *Cum suis operibus*] cũ suis opibus,al.

853.15 *Res relegata sit*] res religata sit.

862.8 *Vsum habere*] non habet,.

864.24 *Iudicium chria erit*] iudicium crisis erit.

58 *Iuuentutem illam*] Iuuenture illa.

867.41 *Cum quidam iactatione*] cum quidam iactantia.

869.58 *Aliæ derogatiuæ*] aliæ negatiuæ.

877.38 *Et peruarias formas iterationésque*] Et per varias formas tationésque.

881.35 *de cuius re quæritur*] de cuius notatione quæritur.

882.16 *Iuxta rationem*] iuxta proportionẽ.

892.27 *Nam prouocati studiosi*] al.studio sic.

901.28 *per astrorũ rotat*⁹] al.per astrorũ ratos

906.16 *feruefacta mitescant*] al.feruefacta matureſcant.

31 *vapore eius vniuersa*] al.terra consumeretur,sed vt C.

34 *vicissitudinum permutationumque seruatur*] al.mutationum motus accipit.

49 *se intinxerit*] al.se iniunxerit.

908.32 *per diuersos orbes*] al.per diuersos ordines.

911.16 *deperditur vnus*] deperditur humor.

912.12 *ad iustæ pondera libræ*] Aduſtæ pondera libræ.

916.45 *ex aeris*] ex eius.

917.29 *per hunc cursum comitetur eos insania*] per hunc cursum comitentur eos insidiæ.

919.50 *quæ ita veluti*] quod velociter.

920.5 *coloris fellei*] id est nigri.

23 *quasi pupilla*] quasi pupilla.

922.15 *spatomeleguna*] spatomele, guna:alia exemplaria habent guua,alia guuia.

21 *gliscere*] Clystere.

25 *sanæ fieri*] sanæ feriri.

59 *suaui telino*] telinio,fortè Delinio.

923.10 *quæ proinde*] vnde &.

926.26 *signo dato cõgressio*] signo dato egressio.

48 *& in eisdem solis*] & in eosdẽ soles.

59 *quæ plebs*] quæ plebes.

931.16 *qui non irritatur*] qui non irretitur.

24 *tractare arbitrio patitur*] tractare iure patitur.

39 *fines vtrique*] fines vtriusque.

50 *est commodum*] est commodo.

55 *quia prece additur*] quia prece aditur.

932.7 *fidei contracta*] fidei contractu.

933.31 *ad alios eunt*] ad alios sæuiunt.

634.6 *item & abiuratio*] item & obiuratio.

635.4 *quasi iugum boum*] quasi in boue.

34 *est & lautumna*] est & latomia.

642.10 *& in florem cuncta prorumpunt*] & in florem,cuncta rumpuntur.

943.5 *elys agentibus*] Elidiis agentibus.

954.23 *qui interpretatur iniquitas*] qui interpretatur nequitia.

955.53 *esse affirmans*] esse constat.

55 *historia continetur*] al. historia retinetur.

955.59 *in insula Pathmos traditur*] in insula Pathmos creditur.

957.56 *apud Græcos quoque caliterius*] apud Græcos quoque Cassiterius.

57 *nostrum,aliena*] al.nostrũ nullatenus.

959.28 *epistolarum colloquia*] epistolarum eloquia.

960.23 *quam eucaristeo marmore*] quam caryſteo marmore.

960 *& eucaristi viriditas*] & Caryſti viriditas.

42 *quædam nomina*] quædam genera.

961.47 *rustici-venus*] Rustici vorsus.

962.16 *est era*] est area.

18 *est era*] est area.

41 *si est era*] si est area.

963.16 *quoto kalendas*] Quoto Kalend. die.

964.7 *hinc & laterculum*] Hinc & Latinè cyclum.

966.44 *sacramentum apparuit*] sacramentũ aperuit.

967.11 *qui tantùm lunationes*] qui tantùm lunas.

40 *nequeat annum subintroducere*] nequeat annus subintroduci.

52 *in se resoluuntur*] in se reuoluuntur.

968.20 *A solito*]à absoluto.

669.17 *Symbolum confitentibus*] symbolum competentibus.

40. *Autem illius*] Autem nullius.

970. 7 *In sacris collectus*]in sacris collectis, al.in sacris collecta.

13 *Latine sicinium dicitur*] Latinè Succinium dicitur.

15 *vel saltationes claßium*] vel saltationes plausuum.

22 *Quod carmen inde*] Quos inde.

38 *Psalmus verò canticum*] Psalmus verò cantici.

970.73 *requies distincta*] requies distincta.

974.42 *Quando claudum*] quando paralyticum.

976. 32 *Letaniæ verò dicuntur*]Letanię verò indicuntur.

36 *An exomologesis dicantur*] an exomologesis indicantur.

978.46 *Quia essentia vita viuit*]quia essentię vita viuit.

979.49 *Ipsam maiestatem*] ipsam manifestationem.

50 *Vnde & Iohannes in epistola sua dicit*] vnde & Dominus in Euangelio dicit.

982.24 ἅμως *vnus*]Rectius vnà,id est con. dicitur enim coessentialis.

985.23 *opera indeficienter*]opera indesinẽter.

53 *Quæ de vnitate eius*] Quæ de vnitatis.

989.9 *Per quæ*]al.per quos.

990.10 *Sunt autem sublimiora*] sunt autem sublimiorum.

27 *Quoniam seraphim*] quoniam cherubim.

991.27 *Nomina computentur*]nomina commutentur.

992.20 *Et populi Dei*] Et populus Dei.

37 *Sunt propagati*] sunt progeniti.

993. 4 *Causa nominis immutati*] causa nominis immutata.

994.12 *Ab amaritudine vocatum*)ab amaritudine figuratum.

17 *Gothoniel*)Othoniel.

995.38 *Ioachaz robustus*)Ioathan cõbustus.

46 *Amri*) Ambri.

996.47 *Non ambigens*) non ambiens.

997.3 *De conuersatione*) de conuersione.

1001.38 *interpretatur obediens*)interpretatur audiens.

1003.10 *vel Domini*)al.vel Dei.

27 *More malleatoris vtraque ferit*) more malleatoris vtrinque ferit.

1004. 53 *Sacerdos & Pontifex*)alij sacerdos vel Pontifex.

1005. 7 *Cum pro æstu*)cum per æstum.

27 *Sacramenti mysteria*) Sacramenti ministeria.

38 *Apud Hebræos Nathinnei*) apud Hebræos Nathanei.

1006.12 *Ostiarij,id est ianitores qui*) hæc vsq; ad dictionem Filij in manu scripto Cod.non leguntur.

20 *Malos habentes*) al. malos tenentes.

39 *Nam heremum dicitur quasi remotum*) Nam ἔρημον dicitur desertum.

1007.7 *Orthodoxus*)ὀρθὸν enim recta,δόξα,opinionem siue sententiam significat.

1010.1 *Aut superstatuta*) aut superinstitutta.

30 *Efnei*] Essei.

33 *Genistei*) Genestæ.

41 *Meristei*) Merestæ.

1012.19 *Prouinciæ Cataphrygiæ*) Prouinciæ Frigia.

1013.2 *Per Prophetam*) per prophetata, al. profectum, quæ lectio vberior est.

1014.9 *Circumciliones dicti*)Circum cellliones dicti.

18 *Qui Constantij persecutione*) Qui Constantio persequente in Catholicam redire delegerunt.

1016.52 *Et sensus penetratione*) & sensibus capi,& ratione.

1017.14 *Quasi volutans*)quasi volutantem.

42 *vt Maro*) vt Varro.

1019.8 *Ea quæ per violentiam dicuntur*) eáq; per vinolentiam distribuere dicuntur. (bic.

1020.16 *Quis noscere Fibra*) quis noscere Fa

1021.24 *se plenos assimulant*] se plenos simulant.

56 *Actus & euentus*) Actus & euenta.

1022.10 *Et diuerso facto*)& diuerso facto, al.fato.

32 *Quidam ages*) statages, al. Sages, al. strages.

1023.32 *In cœlum receptæ*)in cœlũ receptor.

1024.28 *Tenere perpessi sunt*)tenere permissi sunt. (Baal.

1025.10 *lingua Punica Bal*] lingua punica

39 *Persuadendo adducit*) persuadendo adicit.

1026.21 *Sed plana*)Sed planè.

1027.45 *Mars autem apud Græcos*)Hęc verba apud Græcos, superuacua esse puto.

52 *Phœbum quasi ephebum*) potius κάθαρσιν τῶν φειλῶν,id est purgare.

1029. 16 *Quod commixta corda*) quod mista concordat.

20 *id est, fœmina*) potius quasi ἀθῆλυ. quod lactata non sit.

44 *sine vi*)sine viro.

1030.46 *in heremo videri*)in heremo Iudęi.

1031.34 *propter tres effectus*) propter tres affectus.

45 *quasi numina*)quasi nomina.

1032.33*qui Græcè panitæ*)qui Græcè πανίσκα.

1034.12 *est:quam Neuius*) est, qua Neuius.

14c *æteri effuderunt*.cæteri effulserunt.

1036.28 *& Cusa*)& Luza.

1087.28 *vrbs Schytia*)vrbs Cythium.

1040.36 *cũ velis pansis*)al.cum velis pelagi.

1040 *Varro Italiam appulisse*] At Varro Italia expulsos esse.

1040 *Et Eurimeduse*] & Eurymosæ.

Successit Agranus] successit Granus. al.

Antea Emaci] al. Amasani, vel Amacani.

Prælij, prolis spem perderent] al. spem prolis amitterent.

1041 *In ossibus capitum portare*] in ossibus capitum potare.

1042 *Id est* ἀπὸ τῦ θύειν] al. id est, ἀπὸ τῦ θυάζειν.

Vandelicus amnis] al. Vandalicus amnis.

Vt Tolerates] al. vt Olarates. Amstuarij, al. Samsi: Vari: Quadi: al. Elandiani: & Vbantes.

hi magnam coluerunt gentem] in magnam coluerunt gentem. al. creuerunt, al. conualuerunt.

1043 *Quod genus*] quos Cneus.

Circa Ysturam, al. circa sturam.

Flumen septem] flumen septi.

1044 *His nomen Gauloen*] al. His nomen Gauleon. rectius Gaulo.

Pamphili] Panfigi, al. Pangij, forte Pamphagi.

1045 *Grauissimo edicto corripuit*] grauissimo dicto corripuit.

1047 *Luxuriosæ dominationis cupiditatem & crudelissimam*] luxuriosos dominationem cupiditate crudelissima.

In ore] al. in more. more.

1048.8 *Quod equo sedeant*] quod equo insideant.

28 *Culpam contraxerint*] culpam construxerint.

1049.11 *quos sub se*] al. quos sub secunda.

1050.18 *domus, genus familiæ*] al genus familia, quam lectionem magis probo. Nam Domus & pro genere & pro familia accipitur.

35 *Quasi πολίτων ἀδροισμὸς*] quasi ex coniectura.

1051.19 *Extra parietes proces dicuntur*] extra parietes proceres dicuntur.

42 *Et in locum*] al. & in loco.

51 *Magistratus*] al. Magistrati.

1502. 31 *Locatum tenentes*] al locatum colentes.

52 *Nam sola vrbs*] al. Nam sola Roma vrbs.

1053.3 *Mancipium esse putantur*] al. mancipia esse dicuntur.

1054. 9 *Quam reputent*] quam putent. al.

28 *Est & stirps*] al. esse stirpis.

36 *Vnigenitus quod sit vnicus*] Vnigenitus, post quem nullus.

50 *Quod humana consuetudine*] al. quod humanam consuetudinem.

1055.18 *Qui de defuncto*] al. Qui post defunctum.

30 *Hausto concipere*] Ita reposui loco eius q uod prius erat. id est, Austro.

Tius Græcum nomen] θεῖος enim patruum significat.

1066.5 *Vel tribus mulieribus*] V. C. quasi duabus vel tribus maritus.

Viro vno] secundo non.

1067.25. *Qui nutritur*] qui nutrit.

1068.18 *A'elatus pro eo*] potius referendum est ad Literam E elatus.

Nam quidam auarum] Nam quidest auarum esse.

1069.12 *Aenormis*] poti⁹ legendū, Enormis

1072.14 *Confusus à confessione.*

25 *Colligatus*] collegiatus.

1072.47 *vel in cereumate*] vel in certamine.

1073.6 *Tenebras crepat*] tenebras vertat.

12 *Ira in id actus*] al. ira inductus.

1075.33 *Cogebatur à dominis*] al. cogebatur ad nominis ignominiam.

44 *Quasi fœtu abunda*] al. quasi fœtunda.

1076.43 *Species argumēti*] species ab argumentis.

1078.34 *Cui nec animam à mane habenti surrexit tumulus*] Cui nec absenti. Ego legendū arbitror, Qui nec animam debenti suppetit tumulus.

45 *A pudore vocatos*] à pudore vocatus.

Pudorem] Putorem.

1079.4 *Lætus*] locus.

18 *Multa quæ*] multáque.

51 *Illuc currere*] illuc cursus.

52 *A fluore*] à furore.

1080.1 *Lautus*] lauatus.

1081 *Apud Græcos oydetri*] fortè οὐδὲν γρυ.

Nec quicquam] nequicquam.

1082 *Orthodoxus rectæ gloriæ*] imò rectæ sententiæ.

Et obtusior] & obscurior.

Oblectator] oblactator.

1083 *Quod pueros agat i. doceat*] Imò ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς, id est, institutione.

Enim viciam] enim vigiam.

Herba vitia] herba vigia.

1084 *Mercedis*] mercedem. al.

Omnium] hominum, al.

1085 *Quia resipit*] quia recipit. al.

1086 *Quasi satis verus*] quasi satis seuus.

Sæuus] fortè sceuus.

1087 *Quod sit exsiccatus*] al. quod sit exsuccatus.

Sagio] al. Saio.

1089 *Diurnus*] diuturnus.

Ponderum lancis] Ponderum lanx, vel lances.

Vesanus porro sanus] Vesanus nonprobe sanus.

Quod spiret) al. quod inspiret.

Per tenues venas) al. per tenues vias.

Quod viuacior) al. quod viator.

Odore attractus] alias odore attactus.

1092.14.

1091.37 *odore attractus*] al.odore attactus.
1092.14 *Græci mallonem*] fortè μαλλούς.
48 *plerique pupillam*] al.papulam.
1093.4 *& somno cõsentientibus*] al.somno cohibentibus.
36 *Aurium inde dictum*] al.auribus inditũ.
43 *Pinnula*] al.pennula.
44 *Pinnum*] al.Pennum al.Penna.
47 *spiritus nare*] al.Spiritus manare.
57 *Pinnulæ*] al.Pennulæ.
1095.6 *accuses frangere*] al.accusas frange.
24 *bracchia cilluntur*] Bracchia cillantur.
1096.31 *Græcè inciſio dicitur*) alludit fortaſſe ad etymologiam ῥήματος. Nam ῥῆμα dicitur ἀπὸ τοῦ ῥήγω, quod ſignificat ſcindo, vel cædo.
60 *compagia*] al.Compago.
1097.9 *vertibulæ*] Vertibula,al.
17 *dum flectuntur*] dum plectuntur,al.
19 *vallata ſeruetur*] vallata ſaluetur,al.
22 *leua*] al.leuo.
1098.52 *voluit*] al.cogit.
1099.20 *id eſt circumfuſa*] al.circumflua.
45 *ex vno ſaltu*] ex vno motu.
1100.47 *omentum membranum quod*] al.membrana quæ.
1101.9 *ac replexæ*] ac reflexæ.
28 *quod iactu ſumitur*] quod iactum ſumitur.
37 *menſtrua propter circuitum*] Menſtrua à circuitu.
1103.32 *qui viri*] fortè viridiores.
3 *adoleſcens ſed minus*] in quodam v. c. ſemper Aduliſcens ſcribitur & Aduliſcentior, & ſenis pro ſenex,al.ſenes,al.iuuenior.
1104.51 *cur diceret*] cur non diceret.
1105.6 *quo ille pomi eſu mortem meruit*] al.qui vetitæ arboris pomum mordens,mortem incurrit.
10 *matura*] al.merita.
1106.7 *vt in tẽporibus Xerxis Regis*] al.Xerxi quippe vulpes.
32 *vel Scinodontes*] fortè σχιζοδόντες.
37 *quos Græciſteriſios*] fortè στερητικούς.
1107.37 *calamus venarum*] al.auenarum paſtus.
1108.23 *ſuos ſtupeſcere faciebant*] ſuos ſtupefaciebant.
50 *quæ Latinè ſcedra dicitur*] quæ Latinè excedra dicitur.
1111.27 *à marte vocatus*] à mare vocatus.
52 *vnde eas capreas*] vnde eas creas.
1112.50 *vſus in excolenda terra*] vſus colendo terram.
1113.1 *trionem hic moderatur*] Trionum hic moderator.
23 *camor enim fortè* κάμηλος.
34 *eſt à rumine*] al.eſt à ruma.
37 *quaſi aſſedus*] quaſi adſeddus.
38 *hoc animal*] al.ab antiquis.
1114.40 *badius*] ἀπὸ τοῦ βαΐου, hoc eſt,ramis palmarum,qui colorem ſpadiceum referunt: & hodie Hiſpani hunc colorem Vayo vocãt. Et vn vayo equum ſpadicei coloris vocant, cerumulus.
1115.3 *petali*] petuli,al.petei.
4 *calidi*] candidi.
ceruinus] cerumalus.
1116.4 *muſino*] muſinco.
48 *propter volucrem*] propter celerem,al.velocem.
1117.38 *mons elifio*] mons al.Elefio.
41 *autem promoſcida*] al promuſcida al.proboſcida.
43 *boues Lucanos*] boues Lucas,al.
46 *Lucanos*] al.Lucas.
1118.6 *& homines viuos*] & homines viſos.
52 *quaſi leopos*] quaſi leopes.
1119.3 *& tantum*] & tanto.
46 *quidam cruda*] quidam cruram al. clunam,al.duram,al.cluram.
1120.9 *prædicit*] præcidit.
16 *vulgus captum*] vulgus cattum.
20 ἀπὸ τοῦ κάμνειν] al.κάζεσθαι.
1121.21 *dum pluit eis*] dum ſuper eius.
1124.11 *lacte irriguus vberibus ſe*] Lacte riguis ſe vberibus.
23 *obites dicta*] opheltes dicta.
38 *ſalpinga*] ſcalpiga.
41 *brucus eſt*] in tribus exemplaribus manuſcript.non habetur.
1125.25 *& animam extinguit*] & animam eximit,al.exigit.
1127.38 *in carne putrefacta*] in carne putre.
1128.14 *vt muſculus*] vt maſculus.
16 *& muſculi*] & maſculi.
1129.9 *lapidum tergo repercuſſus*]lapidum repercutiat tergore.
18 *vngulis binis*] non legitur in v.c.
29 *libidinem inhiberi*] libidinem minui.
50 *incluſum vaſis*] v. c.incluſum naſſis.
51 *infeſtis luminibus*] infeſtis numinibus.
1132.18 *ſpongia*] al.Sfungia.
23 *docetur cruore*] al.docetur crure.
48 *ſine maſculi commixtione ſuſcepta*] al.ſine ſuſceptione concepta.
49 *quæ idem inſequens*] al.quæ item in conſequens.
1133.6 *aliæ incolæ*] al.aliæ incuriæ.
14 *& merula*] al.& merura.
1134.6 *Gradipes*] fortè βραδύποδες.
1136.8 *dirigendi latè interluceant*]al dirigendi iactæ,al.proiectæ.
1137.9 *inſidiarum vias monſtrare*] inſidiarum vices monſtrare.
38 *tradere iure*] tradere dure al.
1130.21 *eos poſſe*] al.eos poſt ſe.
1139.11 *vpupam*] al.opopam.
27 *merula*] al.merura.
1140. 40 *caſtros*] al.coſtras.

7 *quasi focus*] al.quasi fagus.

1142.11 *cum me expectares*) al.cũ ad me spectas &.

1143.9 *vna porta*) al.vna parte.

1145.16 *axium circuli*) axium cicli,al.

1149.2 *à parte Gallicæ*) al.à parte Galliæ.

41 *alatis viribus Austri*) al.alitis viribus Austri.

1150.12 *in Chio*) al.Plin.Cea.

20 *Lechnus*)al.Lethnus Plin.Linum vocat.

29 *in India Siden*) al.in India Sidin.

30 *omnia merguntur*)Plin.lib.31.cap.2.in Africæ Lacu Apuscidamo.

33 *saxa generat*) Plin.lib.31.cap.2.saxa egerere ait.

in Achaia aqua) Plin.in Arcadia.

37 *qui humoris nexibus humum*)al.qui humores noxios in humum.

1155.8 *qui lacus magnitudine sui*) al.qui lacus magnitudinis vi.

1158.30 *sibi ambigendo*) sibi ambiendo.

42 *ex vna Prouincia*) ex vna mons.

1159.4 *tunc præruptis*) tunc ruptis.

1160.30 *venti per concaua terræ præcipitati*) ventis per caua terræ citatis.

32 *montes tumulique sedere*) montes tumidique sedere.

1162.12 *regiones in eius nomen transierunt*) Regiones in eius nomen traxerunt.

1164.56 *sunt propansis iugis*)sunt pronis iugis.

1166.55 *hanc Cygnus*) hanc Cydnus.

57 *& Coryscos*) & Corycus.

59 *colore pulchriori*) colore plus.

1167.5 *& Vesenus*) & Vesulus.

45 *callaicum quoque*) Callainam quoque.

1169.22 *quem peranitem*) peonitem.

1171.4 *occa*) ocea.

1172.9 *bizanzena*) Bizacena.

28 *à flumine Amsiga*) Amtiga.Plin.verò in Tingitania Ampsagam fluuium statuis.

57 *à meridie Gaulalum*)à meridie Gaulacũ

1174.57 *sua enim apte*) suapte enim.

1175.7 *quod vocatur Hesperceras*) Plin.quod vocatur Hesperion ceras.

55 *iura finxit*) iura fixit.

1176.21 *& Malelum mare*) & Matthæum mare.

1178.43 *oculos aquæ*) oculos aquis.

1179.3 *Ebolus Insula*) Eboſus, al.Ebyſſus, Plinius Ebuſius.

43 *hoc Hipponeregium*) Hipporegium, & ita Plinius.

1180.1 *casim*) Crau.

39 *quasi alpes Pœninæ*)quasi alpes peninę,al.

1181.36 *inter arduos montes loca*) inter duos montes locata.

1182.39 *Hiatus*) al.iactus.

1185.4 *Adiæ*) al.Andiæ.

25 *& Calamiæ*) & Calamos.

1188.9 *à Pausina*) al.à Pausima.

59 *colorem suis*) al.colorem sui.

1189.28 *in medio lanea*) in media lanea.

31 *in exordio Oenotri*) al.in exordio Enotri.

1191.57 *dictus à Vicinis*) al.dictus ab ipsis.

1192.6 *ne passim vaga hosti pateret*) al.ne vagantes hosti paterent.

47 *quintanæ*) al.Quintana.

55 *imbuli*) al.imbulia,quia subuelamina.

1193.40 *& monstrifera*) al.monstrificæ.

1195.39 *proiecit materias*) proiecit macerio.

1198.30 *quasi pinsores*) al.quasi pinsores.

1200.18 *ac tessellis*) ac testellis.

1201.16 *formatum siue formatium*) hodie Hispani vocant Tapias.

34 *tabulis interstantibus*) al.tabulis in terra stantibus.

1202.31 *Tescua*) al.Tesqua.

1204.48 *rustici agrum vocant*) rustici agnũ vocant.

51 *Lyra quod defossum est*) quod defossum est lyra.

52 *Galli candetum*) Galli centenum.

54 *autem pedum C L. quod aratores candecum vocant*) pedes CL.quadratos iustum candetũ.

1205.4 *nomen mutare non potuerunt*) nomen tamen non perdiderunt.

1206.9 *appellamus itum*) appellamus aditum.

15 *à callo pecudum*) à callo pedum.

1207.28 *& confricato*) contritos, al.contristatos.

46 *vnum quod foditur*) Primum istud Plin. vocat viuum.

50 *ad lanas sulfindendas*) ad lanas suffiẽdas, al.suffundendas.

53 *deprehendat nitore suo*) nidore suo.

54 *impositis ignibus*) impositum ignibus,al.

1208.24 *cum lunæ noctibus*) Plinius habet luna.

57 *canescentibus littoribus*) Plin.canescentibus conuallibus.

1209.4 *& maximè fricabile*) & maximè friabile,al.

1209.56 *saxi abrupti*) saxi abrupta.

1210.17 *cos enim*)Cotis,fortè κέμμα.

32 *occultum continet*) occultum gerat,al.

1211.14 *ex eo scripta*) ex eo sculpta.

49 *dulci intinguitur*) dulci extinguitur.

52 *fluctuari traditur*) fluctuari creditur.

54 *ad cutem*) al.ad cotem.

1212.9 *fissilique vena*) silicísque vena.

42 *quòd cute*) quòd cote.

24 *fuerit contexta*) fuerit contacta.

29 *laminosæ scissibilis*) al.sed Isci similis.

32 *obsius*)al.Obscius,Plin.Obsidius dicitur.

36 *in Samo Italiæ*) al.in insula.

mytridas) Plin.Mytrax.

49 *emites*) Ita v.Cod.Ego ex Plinio corrigo Chernites,lib.36.cap.17.

54 *melãtes*] Plin.Melititẽ vocat lib.36.c.39.

56 *Ismirus*) v.c.Hisminis,al.Hismiridius.

58 *similis ocreæ*) corrigo ex Plinio,Ostreæ.

1213 *Amnites*]amites.
5 *meloticus*]moloticus.
7 *Sauinus*] al.Sabinus.
15 *ex sese remittentes*] al.ex sese renitentes.
52 *intertinctus variu*]al.interdistinctus, al. interstinctus.
59 *Ligdinus*]al.Lychnites.
1214.8 *Thebaicus intertinctus*]interstinctus.
10 *ascriptus coticulis*] ascriptus concolis.
26 *ad cutem*]ad cotem.
29 *in choo*]al.in Chio.
32 *est & Limensis*]est & Lunensis,al.
43 saxi eiusdem]*saxi eius*,al.
1215.3 *viride smaragdum*] viride amarum.
20 *aut lapilla mentis*] aut fortè capillamentis.
24 *aeris venis*]al.hærens.
27 *punctis abhorret*]Emendo ex Plinio,punctio obhorret.
60 *vel Germania*] corrigo ex Plinio,vel Carmania.
1216.14 *additis præcantationibus*] al. additis precationibus.
34 *baccæ eius vel viæ candidæ*]v. c. Venæ eius candidæ.
1217.13 *sit electron*]v. c. Elector. ita & Plinius.
26 *Ligurius vocatus*] Corr.ex Plin. Lyncurius.
40 *est autem sculpturis*] est autem scalpturis.Plin.
47 *densitate obtusus*] nec dēsitate obtūsus.
1218.5 *nitore purpura*]nitore pura.
25 *Pedorus*] Emendo ex Plin. Pæderos, quam eandem cum opalo facis.
30 *prærogatiua vocabulo*] in vocabulo Plin.
35 *ad lacteum saporem*]ad lactis saporem.
42 *Galatias*]Plin.Galaxia.
51 *cimedia*]corr.ex Plin.Cynædia.
54 *Beloculus*]emendo ex Plin. Belioculus.
1219.2 *Achates*]v.c.Agathes.
8 *absectos*]ex Plinio emendo Apsyctos,in Indice verò Plinij corruptè legitur Apersyctes.
12 *media*]al.medea.
15 *à Vegenis*] à Veientibus,Plin.Veiis.
16 *bariptos*]emen.ex Plin.Baroptis.
18 *meramelas*]corr.ex Pl.Mesomela.
21 *tricuus*]corr.trichus.
23 *è summo ocreæ*]Plin.candidum. v. c. habet aerem.fortè legendum est, croceum.
31 *sangrus*]corr.Panchrus.
32 *olca*]al.olea.
34 *mitridax*]corrigo ex Plin.mitrax.
47 *exocontalibus*] corr.ex Plin.execontalithos.
52 *murina*]corr.ex Plin.murrhina.
53 *in Germania*] emendo ex Plin. in Carmania.
1220.28 *abstrahi magneti*]al.abstrahere magnetem.
33 *Galatias grandinum & candorem & figuram adamantinæ habet. Etiam in igne positus manet suum frigus*]locus est corruptissimus,quem ex M S. ita restituo Galatias grandinum & candore & figura , adamantinæ duritiæ habet etiam in ignes posita manere suū frigus.
50 *parietes imitatur*]Pl.eiaculatur.
53 *fulgorem*]fulgore M S.
ac regit]emend ex Plinio regerit.
54 *electria quasi electoria*] alectria, quasi alectoria.
1221.11 *velut inter mortuos extinguitur*] ita Cod.omn es corrigo ex Plin.intermortuus.
13 *Sandaxrus*] corr.ex Plin.sandastros.
15 *veluti introlucidam*] v. c. intra lucidum ignem.Plin. intranslucido stellantes.
18 *lingnis*]Plin.Lychnites.
25 *sculpturis resistit*]scalpturæ resistit.
27 *quodam animali*]
34 *alabandina*]Plin.halabandica.
36 *dracontites*]draconites,Plin.
37 *non ingemescit*]non ignescit. Pin. gemmescit.
47 *flogites*]Plin.phlegontis.
1222.8 *aurea*]pallida.
12 *leocrysus*]corr.ex Plin.Leucochrysos.
13 *malechrysis*]Plin.Melichrysos.
21 *quadrata semper tesseris*] Plin. quadrata, semper tessēlis similis.
25 *calcofanus*]Plin.Calcophonos.
30 *in maleficiis*]Plin.litigio illata.
31 *modò si inferatur*]modò inferatur M S.
35 *similiamcius*]Plin.Zmilacis,in M S. Zimilanitius.
36 *pro connexione marmoris*] pro connesio marmori,al.
41 *quanquam rutilet*] quāquam rutila Plin.
42 *eius si feruenti*]al. si feruentem aquum.
45 *achati*]acate M S.
47 *gemmæ sculpantur*] al scalpantur.
56 *carcinæ*]al carcinias.
1223.2 *ex rutilo sanguineum*] ex rutilo sanguineo,Plin.sanguinea.
3 *nigrum candidus cingit*]V.candido cingitur.ita & Plin.
7 *liparia suffita*]Plin.liparis suffita.
8 *anancitidæ in necromantia*]al. Pl. Anachitide in hydromantia.
10 *euocatas tenere*] Pli.teneri.v. c. tenere Pagani.
13 *Bronia*)Pli.Bronnia.
14 *è tonitruis cadi*)al. è tonitruis cadere.
20 *habens stellas*)habens stillas.
25 *ex vero genere alterius in alia falsa transducere*)al. Plin. ex veris gemmis in alterius falsas traducere.
30 *quidam vitrum*]v. c . qui è tritis , Plin.è ceraunis.
53 *fama est pulsa*)Plin. fama est appulsa.
60 *hanc artem studuit*]al.fortè deest, persi-

cere, aut aliquid huiusmodi.

1224.1 *lignis concoquitur*]al. lignis coquitur.

1224.2 *adiecto cupro*] adiecta cypro.

10 *est alia speculis aptior*] est alia speculis sequacior. al Plin.

12 *proximo in*]Plin. quem proxima.

14 *vi trum repulit*]al. vitrum pepulit.

19 *vocabatur admonitrum*]al. ex Plin. ammonitrum.

21 *& obsianus*] Plin. & obsidianus.

42 *pretia abstraherentur*] Plin. pretia detraherentur.

1225.8 *Græci cairon*] fortè καθαρόν. Ita ex coniectura posui.

60 *solidi*]al. Folles.

1226.10 *dum enim quacunque causa*]dum enim quocunque casu.

29 *quòd excindat*]al. excedat, fortè exedat. Ita Plin. exest & perrumpit vasa.

38 *ex minio stillat*]al. ex minio destillat.

1227.37 *senis prætenui bractea*] Plin. Prætenui pyropi bractea.

59 *fornacibus insidente*]al. desinente.

1228.36 *stricturæ*]Plin. à stringenda acie.

42 *oleo delectatior*]Plin. delicatior.

51 *vnde & in simulacrum ferro in aere pendere videtur*] vt in eo simulacrum eius è ferro pendere in aere videretur.

1229.16 *& in Gallicia*]Plin. & in Galecia.

58 *Poetis electron*]Elector. ita & Plin.

1230.4 *& argenti vna*] argenti & aurum.

39 *vnde in Lanceis*]deest.

43 *& vnciis*]al. & vncis.

51 *ab arboris semine*]al. ab arbore cuius semen est.

1231.24 *ponderis semissem*]pōderis semis est.

1232.18 *à quibusdam caulacus*]à quibusdam causatus, al.

23 *sermone cote*]fortè sermone κοπή.

44 *appellata metreta*]al. appellata metra.

1235.13 *Democritus magnus*]al. Magus.

32 *nomine stercutus*]Plin. stercutius.

33 *cuius ara apico*] cuius ara à Pico.

1237.32 *eius ordines*]sex ordines.

42 *Scindula*]al. Scandula.

1238.7 *frugis curuetur qua*] frugis curuētur quæ. al.

1239.35 *nomen proprium*]al. πρωτότυπον.

1240.7 *veniculæ*]al. venunculæ.

28 *Balanin etiam Græcè grande vocata*]Fortasse ita legendum, est βάλανος enim Græcè grandem significat.

38 *& lenis*]& leuis.

1242.43 *& licinium*]al. & lucinium.

Hastula] ita hodie Hispani Hastillas vocant, quæ Græci κάρφη.

1243.38 *Malomellum*]al melimelum.

49 *sunt quintinas*]corr. sunt κύτινοι.

60 *in gustu acorem*]al. in gustu aquorem.

1244.35 *quòd dulcedine*]quòd dulcis, al.

1245.36 *est exudet*]al. est excludas.

1246.14 *silicon*]al. silicon fortè ξυλόγλυκον.

25 *in Germaniæ*]fortè Carmaniæ.

40 *quasi Ceomenes*]ex coniect. καιομένης δρυὸς ὀπὸς, tametsi ridicula est etymologia.

51 *cypressus*]al. κυπάρισσος.

3247.2 *dum vrerentur, comprimerent*]dum vrerentur, opprimerent.

27 *responsa dare*]al. præcanere.

31 *fructus grandula*]Fructus Galla. al.

1248.18 *tramaritiam*]al. tramariam.

21 *artibus mistra, id est odia*] al. ministra odia, fortè μισέα, id est odia, tametsi ridicula est Etymologia.

40 *Rodandarum*] fortè rododaphno, vel Rhododendron.

58 *non magnum*]al. non magna.

1250.9 *appellatur Clodonia*]al. Colonia, fortè cladonia.

10 *cui probatio*]al. natura probabilis.

1252.43 *quod ligno*]quod lino.

52 *Cypram*]Cyperum.

1253.23 *informato redimine*] al. scrimine.

31 *quipparum*]emendatio κύπειρος.

44 *foliis gladioli*]al. gladiolæ.

1254.5 *floribus aspirans*] al. floribus & dulci aspirans.

16 *& flore violæ*]& flore volui.

1255.16 *Latinorum Poleium*]polegium.

1256.35 *vulgus stringum*]stincum.

53 *vel penterobinam*] Corrigo Penterobon

1258.11 *Daucus*]Daucus herba fœniculi similis foliis tyrso bipalmis.

42 *singulas annotationes*] adnodatiōes fortè.

44 *ad lucinium*]al. Lychnia.

49 *Latini Colena*]al. colora. Plin. culinam herbam origano similem facit sapore.

60 *Pilogonus* corrigo Polygonon.

1259.59 *ilum*] v. quæ scripsi ad Festum in voce Ilia & Exiles.

1260.1 *quam appodelon*]quam opodelon.

9 *soliti quid dicere*] soliti prædicere.

33 *igni species*]cutis & species.

36 *resimplicata*]res implicata.

1261.57 *vnde & esca vulgò*] Hodie etiam Hispani fomitem igni accendendo aptum yesca vocant. Itali ipsum nomen esca retinens.

55 *rustici alant*] rustici alam.

1265.38 *per maria*]in alio Agami.

58 *bello vocationes*]al. bello vacationes.

1266.9 *postea detracta*] mutata & detracta litera.

27 *à porca fœde*]à porca fœda. al.

1267.31 *expolia*]spolia.

46 *exercitus legionum*] ita in duobus cod. At in vetustissimo post exercitus, est punctū: & deinde legionum prin. signa.

59 *in*

59 *in signo*]in signa.
1268.1 *Vt magis*]v. c.habet malus.
8 *prælata agminibus*] prælata imaginibus.
15 *in hoste*]al.in hostem.
1269.42 *Tranquillinus*]Tranquillus,al.
1270.1. *Est enim conitus*] al. est enim contus. al.conum.
2 *Græci aplustria*]alpestria,fortè ἀπλήστια.
5 *quasi venatui habilia*] ita hab. et venatui habilia,vel quæ venientem excip.
8 *expectántque*]exceptántque. iunt.
58 *sint & peruolent scutatos*] pr stas. æuolent ha-
1271.39 *inter se collecti*] inter se colligatis.
1274.34 *tantùm pudenda*] tãtùm verecũda.
1275.9 *certantes: nuitent*]al.initent.al.innituntur.
24 *complexu abigere*]al.ambigere.
1276.48 *Obeliscum Mesores*]al.Messres.al. Meseres.
1277.45 *primus Cristenes*]Cristines.
1278. 21 *est creta*] certa meta, id est iudicium:alius habet actus.
1279.9 *hac expectatione*]fortè spectatione.
1280.53 *è fluxu*]al.luxu.fortè flexu.
55 *per fluxum*]fortè flexum.
59 *quorum*]al.cuius.
1281.55 *Velitam*]al.Veletum.
1283.13 *qui eis actu*] Ita in omnibus exemplaribus : sed non dubito quin legendum sit lactum.
1284.17 *in grege*]al.in Græcia.
1285.20 *gerit*]al.regit.
38 *Græci dulconem*] al. durconem, puto legendum ὁλκάδα.
48 *quas dromones*]fortè δρομάδας.
1286.32 *& caupolus*]al.caupillus.
57 *Agiauia*]Agea peruia loca sunt.
1287.22 *Malum deligatum*] al.disligatum.
1288.9 *more curcubas*]al.cucurbas.
32 *Cataporates*] al.Cataporate, censes antè legendum lina.
1289.25 *sepe vri*]ruri.al.
31 *qui iudicio paret*] al.in iudicio apparet.
53 *ad conuincendum litigatorem*] al.ad conuict.post quantalibet secula vt fixum.
1291.3 *Sfungia*]al.isfungia.
10 *motalitate*]al.mordacitate.
17 *Concleatius*]Cochleaticus.
26 *Sfungia*]al.*isfungia.*
59 *Calx viua*]Ita v.c.al.calcis.
1292.10 *optimum lapis est specularis*]al.de lapide speculari.
56 *colorum pictura*]al. tincturæ.
1294. 8 *fretia*] Ita omnes cod. Plin. Eretria.
1295.17 *in vas idem*] in ius idem.
19 *quòd iscino*]quòd scino.al.
46 *Sfungia*]isfungia.al.
1296.7 *eruginem creant chalcantium*] In exc. quodam exempl. ita legitur,creant. chalcantum dictum , quod calcis est thimum, id est flos.vnde & apud Latinos æris flos appellatur.
25 *vniuersa sunt*] Ita habent omnia exemplaria. Ego ruunt , legendum arbitror, non sunt.
1297.1 *Agrantes*]In v.c.deest.
29 *in medio circini*]fortè circuli.
48 *Scalprum*]Scalprus,al.
55 *harendo scophen*]al. scofam.
56 *Guuia*]al.Guluia.
1298.22 *Abanem*] al. Abanæth. al. Alban est.
28 *tiaram vel galeam*]al galeriam.
1299.40 *Laculata*]Lacunata.
44 *alÿ maluellam*]Malo ellam.
55 *& mena*] mela , quod è colore nigro. Græci enim μέλαν nigrum vocant.
1300.18 *biplex*]bile.
19 *Intripola*]interpola.
24 *Libitonarium*]al.Leuitonarium.
37 *fluxuosam*]flexuosam.al.
57 *Parthis Sarabra*]al.Sarrabara.
59 *Sardis manstrugæ*]al.manstrucæ.
1301.6 *Linnæ cooperta est textrino Gallia*] al. Linna cooperta est textrina Gallus.
25] *& malè*]malis.
26 *cum latratoribus*] al. latrantibus. al. latratricibus.
27 *Linteati Indi*] à Lineati , quod probo. Nam Indi ita faciem lineamentis pingũt.
32 *Stigmata*]al.stemmata.
38 *abest gens*]al.genti.
40 *ad sui speciem*]al.ad sui speciem.
47 *sui arcem ambitu*]al.sui arcem ambitus.
52 *Pallium*]al.palleus.
57 *pallium*]palleum.
1302.3 *Est autem Pallium*]al.palleum.
30 *hominem transmearet*] hominem transueheret.
32 *insigne pallium*]insigne palleum.
1303.7 *& Græci*]al.& Græcé.
30 *à nobilitate*] legendũ cẽseo,mobilitate.
1304.21 *Mantelia*]Mantilia.
1305.12 *quasi crassedo*]quasi crassitudo.
25 *quos propior*]quos propius.
1307.5. *Cidaris & ipsum*] al. Cidaris & insigne.
31 *Rigula*]Ricula.
1308.3 *& longos habitus*] al. longos ambitus dicunt.
4 *vt ipsa*]al.vt ipse.Et.
20 *ampla &*]In vet.cod.desunt.
1039.28. *nec cortinalis*] quos Tinica lima.
1310.46 *Braxea*]al.Baxea.
57 *Ossas*]osas.
ab oso]ab osse.
1311.7 *quod soccum*]al. quod saccum.
1312. 6 *Braxeæ*]al.Baxeæ.

1311.46 *Stefadium*]al.Stiphadium.

54 *nam priuata mensa victus est*] al. Nam priuatæ mensæ victus conuiuium non est. Alia verò exemplaria, Nam priuata mensa, victus est: conuiuium non est.

1312.49 *quàm paruum*]quàm parum.al.

1313.7 *indigestus efficitur*]afficitur.

19 *Vnde & antecœnia*] al.vnde & antecœna.

à quibusdam vocabantur]vocabatur.

46 *Sfungia*]al.spongia.

aqua diutissimè laxatus] al.diutius malaxatus.

51 *Laganum*]al.Lagenum. In manuscripto codice deest hoc genus panis.

54 *Melle enim asperso*]al.aspersa.

55 *Crustula*]Hoc etiam in vet.cod.deest.

59 *quia diuiditur*]quia diuiduntur.

1314.26 *dicit Afranius in rosa Gallum*]Afranius in prosa Gallum.

40 *Pulpa*] Hæc desunt in vet.cod. vtque glutinosa.

48 *Afratum*]al.Afrotum.

60 *Hanc Græci zemam*]Ita exempl.v. sed non dubito quin legendum sit ζωμόν.

1315.10 *Accepta enim secum alia specie*]al.acceptas enim secum alias species.

17 *& Arabia colligatum*]al.collectum.

60 *temporis pueris operariis*] al. pueris & operariis.

1316.12 *spiramine relicta*]al.repleta.

1317.3 *quod defrudetur*]quod defraudent.

32 *humorem liquant*]al.linquant.

1318.14 *vulgò cilionem*]al.celionem.

22 *siue ἀπὸ τοῦ κεῖσθαι*] Græca legi nõ possunt in manuscripto. Coniicio legendum esse ἀπὸ τοῦ κεῖσθαι

23 *Messorium*]al.Missorium.

37 *Nunquid scis*]al.nunc discis.

Trissiles]Ego lego τριχολεῖς.

57 *à connexionibus virgularũ*]al.virgultorũ.

1319.4 *Bacchia*]Bacina.al.Baccea.

6 *Et scalæ*]al.& sicale.

23 *& situla*]al.& sicula.

25 *illi sicile*]fortè σίτλυβον.

37 *sicut Cilicienses*]al.Cilices.

1320.17 *vt altius vapor emittatur*] vt altius vaporem emittat.

32 *quasi currifrum*]al.currifrugum.

36 *Cibutum*]al.κιβωτός.

50 *Mozica*]Mosicia, quasi Modicia.

1321.1 *Sitarciæ*]Sitharthiæ.al.Sistarchiæ.

17 *Sportula*] Hæc in v.c.non sunt, bona alioquin.

39 *Est enim candela*]cicendela.

51 *Græci Scolaces*] fortè Σκόλοπες.

52 *Scoliciæ*] Ego lego σκολιαὶ, hoc est intorti. tametsi hæc etymologia non bene respondeat voci σκόλοπες.

60 *quod labentis*]al.lambentis.

1322.13 *Farus*]al.Pharum.

36 *cami*]legendum χαμαὶ, humi dicunt.

38 *Baionula*]Batanula.

45 *de quibus Satilius*]Satirius.al.

1323.42 *quasi dicat pilaustrum*] quasi dicat pilastrum.

45 *vndique contexta*] vndique contecta.

51 *sunt russati*]al·Sunt rosati.

1324.6 *saxáque euelluntur*] saxáq; euoluuntur.

40 *quasi bosoira*]Lego βοὸς οὖρα.

46 *Falx*]al.Falcis.

60 *circa caudicem*]al.codicem.

1325.2 ex caudice]al.ex codice.

8 *quo semina purgantur*] al.pugnantur, alij & rectius sparguntur.

17 *frumenta cillentur*]al.cilluntur.

43 *Telonem*]al.Tolone.

VARIÆ LECTIONES IN FVLGENTIVM PLANTIADEM.

801.16. *reperiens*]Rex Perses.

17 *Mnascas in Cecrope*] Mnaseas in Europæ libro.

18 *victus*]vinctus.

19 *vispillonibus*]vespillonibus.

26 *Pollinctor eius funeri dum vnctionẽ parat*] pollincto eius funere domuitionẽ paramus: aliàs pollinctores funere domuitionẽ param⁹.

29 *Tagetis*]Stagetis.

Bacchetidis]Baccitidis.alij, Bacidis, &c.fuit autem Bacis Fatidicus qui oracula & lustratus libros conscripsit, quos legisse se testatur Pausanias in Messenicis.

34 *immutanda*]commutanda.

37 *Messenios*]Athenas.

Ioui)Marti.

38 Ἕκατον φόνια]ἑκατὸν πεφόμενα. vel ἑκατὸν πεφονευμένα. alij, ἑκατόμενοι φόνευμα.

39 *Ioui hominem &c.*]Marti de homine apud insulam Blennon quod sacrificatum est, à duobus Cretensibus, & vno Locro.

802.3. *efferre*]offerre.

nefrendem] nefrendum.

4 νεφροὺς *id est*]deest quibusdam.

5 *Sicinium*]v.c.Sitium. alij siccium·

8 *aduersas*]v.c.è contrà.

11 *Bæb.*]Bebius.
fastos dies]festalia sacrorum.
12 *geminas*]geminos.
14 *ambeguas*]ambiguas, alij ambiquas.
19 *quæ nec iam*]quia nec busta
22 *Melius*] Melius suggrundiarium miser quereris &c.
24 *senes incuruos*]Senes iam incuruos.
29 *morti*]mori.
31 *Larentia*]Laurentina.
32 *pro agris*]per agros.
38 *eósque*]&.
803 8. *dignos*]In v. c.non habetur.
11 *veneratione*]remuneratione.
12 *depinnato*]depennato.
16 *Sceparnionem*] Separnum: alij separnum.
17 *his nuncium indicassem*]Hismuntium indicassem.
19 *interdiu*]in die.
21 *Milit*]in Mercatoris Comœdia.
22 *Quid iam*]In v.c.non habetur.
25 *Tutuli*] Tituli, & Titulum. vide Titulum.
29 *caput teclabant*]tutabant.
32 *nauiculam*]Nauicellam.
37 *ad Philippum*]pro Philippo.
39 *faciam*]Feram.
40 *autem*]Autentium,alij autenticum.
73 *fati*]Fratri.
46 *marito detrahentis dicítque*] maritis detrahentes dicere.
45 *Pumilus*]Pumilio.
49 *Pumilos*]Pumilios.
50 *leuem*]lenem,fortè læuem.
53 *subtilem telam*]subtilia tela.
54 *Possisne,necne clam*]Possis clam.
55 *proinde*]perinde.
58 *Quid nam*]Nam quid.
804 3 *empsitem*]emissem.
5 *Titiuillity sat cedo tibi*] Titiuiles Flacce do tibi,alij pro sat legunt sal.
6 *Sculponeas*]Isculponeas.
8 *ait:sculponeis*]Isculponeis.
10 *Qui quæso*] Melius Isculponeas quibus,&c.
12 *per alienas domos gyrare*] per alienas domos infrontate gitare, alij instanter gyrare: alij ligurrire.
16 *Operam vxoris polliceor foras,quasi catillatum*]Quin meã vxorem mittã cauillatum.
18 *nominari*]dici.
20 *digni fuerunt*]forent.
21 *Statius Cæcilius*]Flaccus Tibullus.
22 *Melæne*]Molitrice.
26 *appellari*]dici.
27 *ceilarios*]cellarita.
inde promant] deintus promant.
31 *Memor*]Memos.
34 *Auctio dicitur venditio*]Auctionem dici voluerunt venditionem.
38 *Nasiterna*]Mnasiterna.
39 *fabula*]Comœdia.
40 *nasiternatus*]Mnasiternatus.
41 *nasiternam*]Mnasiternam.
43 *antistas*]antistans.
47 *Chrysato*]Bacchidib.
Fortè vt assedi] Fortè ego vt in stega consederam.
48 *nauiculæ*]nauicellæ.
49 *dromonis*]dromadis.
52 *Limbus verò*]hæc non sunt in v.c.
59 *quæ paruo stipendio prostant*] quæ se paruo stip. prostant.
805 2 *Non ego*]non est in v.c.
6 *Galbius*]Caius.
7 *confodiende*]confodiente.
9 *Si tibi Machæra*] si tibi machæra est foris.
15 *Fonteius*]Fronto.
20 *domuitionem*]omnes dom.&c.
23 *Flocce*]flocci pendo.
26 Δπίοις]in Zesia.
proferto]proferre.
29 *opiparè*)deest in v.c.
31 *Callim*)Callimorphus.
3 *Ambrosio*)Ambrosiæ red.tuc.fauore.
36 *& sunt*)vt sunt.
38 *venustarem*)venustarem, venustare verò exclarare est.
40 *nauiculæ*)nauicellæ modicissimum.
41 *bamplum*)Lembum:alij blaunam.
47 *petere*)pellere.
49 *Itaque*)Itane habes v.c.ab eis.
51 *Valgia*)In v.c. post vocem Exercitam continuè legitur ita,& vbi suprà ait.
806. 1 *Simplones*)Simpolones, vel simpulones.
3 *simplator*)simpulator.
Sutrius)succius,alij sucuius, vt apud Macrobium.
10 *Gerones*)Gerrones.
12 *Cistellam effer*) Ciftellam mihi offers.
17 *sic ex re*]sic ire.
20 *Aretinas*)aricinas.
22 *Hallucinari*)Alucinare.
24 *Nam centum*)nam contemptum.
31 *Cæsi itaque*)Cessi itaque.
33 *Stat dum lixa bibat*)iuuat.
36 *sudus ora*)sudus oritur.
39 *Rubrius*)Rabirius,alij Rutilius.
43 *ambulans*)existens.
46 *Manubiæ*)Manubies.
48 *repertæ*)restiterant.
49 *Aumarium*)Aumatium,vel Automatium,vel Armarium.

FINIS.

INDEX GENERALIS IN

Varronem, Verrium, Festum, Nonium, Fulgentium, Isidorum & alios authores.

NOTÆ IN HOC INDICE OBSERVATAE.

V. *Varronem designat.*
Ver. *Verrium.*
F. *Festum editionis Vrsini.*
S. *Schedas Festi, quæ à Pomponio Læto relictæ.*
F. P. *Festum Paulo Diacono coniunctum.*
P L. *Plantiadem.*
I S. *Isidorum.*
V.G. *Veteres Grammaticos.*

Sine notis specialibus alij authores numero simplici designati.

Cæterùm prior numerus, columnam: secundus, lineam designat.

A

A Latinum, Is. 1234.45.
A curis liberũ esse N.705.6.
A poeta fabula fit.V.42.30.
Aaaron Is. 994.2
Ab actore agitur V. 42.30
Abacti F.P.243.1
Abactor Is. 1069.14
Abactus Is. 1069.35
Abacuc Is. 998.48
Abalienatus F.P. 243.3
Abambulantes F.P. 243.4
Abanes Is. 1198.22
Abarcet F.P. 243.5
Abares, quinam dicti Is. 1079.59
Abauus F.P.243.4 Is.1054.19
Abba quid significat, Is.1006.40
Abdias Is. 999.5
Abdicare N. 737.48
Abditiui F.P. 243.8
Abdo Is. 994.31
Abducere V.G. 1357.35. N.692.1
Abduci V.G. 1356.44
Abel Is. 991.45
Abemito F.P. 243.9
Abgregare F.P.243.11. V.G.1372.13
Abia Is. 995.19
Abies Is. 1246.32
Abietaria F.P. 243.19
Abij 1415.52
Abiisse pro adiisse F.P. 243.21
Abimelech Is. 994.28
Abitio F.P. 243.22
Abitus V.G. 1352.25
Abiugat N. 524.56
Abiuratio Is. 934.6
Ablactatus Is. 1069.5
Ablatiuæ præpositiones Is.818.47
Ablatiuus Is. 825.40
Ablegare N. 500.57
Abnepos Is. 1055.50
Abnuo V.G. 1380.5
Abnutare F.P. 243.23
Abolla N. 788.11
Aboloes F.P. 243.24
Aboriatur N. 523.51
Aborigines F.P. 243.26
Aborsus V.G. 1346.5. N.736.50
Abortiuus Is. 1069.36
Abortum F.P. 243.29
Abortus N. 736.32. V.G.1346.7
Abram Is. 996.13
Abrogare V.G. 1330.33
Absalon Is. 995.12
Abscondit N. 526.11
Absconditum N. 687.57
Absconsum esse V.G. 1379.1
Absectos Is. 1219.8
Absente N. 526.39
Absida Is. 1200.4
Absinthium Is. 1257.41
Absoluere V.G. 1362.40
Absonum N. 524.4
Abspulsus V.G. 1331.29
Absremius N. 521.32. PL. 806.39. Is.1069.3
Abstracta quantitas Is. 874.19
Abstulit N. 713.17
Absurdum V.G. 1357.42
Absynthium N. 591.38
Abydos, insula Is. 1176.5
Abundans N. 675.32
Abundare N.706.23. superesse N.701.34. N 703.58.
Abunde N. 726.9
Abusa N. 526.55
Abuti V.G. 1353.8.1360.20
Abyssus Is. 1155.25
Academici Is. 1016.47
Accatia V. 34.31
Acanthus Is. 1254.28
Acatium Is. 1287.49
Accæ Tarentinæ V. 34.36
Accedo tibi V.G. 1326.11
Accedo te V.G. 1362.11
Accelerare N. 719.22
Accendi N. 681.10.
Accensi N. 777.21.V.53.57
Accentus Is. 831.37
Accenti genus militiæ N. 516.14
Accepta parabola Is. 1000.25
Accepto N. 525.44
Acceptum restituere N. 699.48
Accersere, Arcessere V. G. 1352. 14
Accersi, Abduci V.G. 1360.3
Accidens Is. 875.39
Accidentia Is. 877.7
Accidere V.G. 1347.37
Accinge N. 748.43
Accipere, admittere N. 620.13. audire N. 620.3. concipere N. 620.1. datum, sumere N. 619.53. decipere N. 620.10. increpare N. 619.49. pascere N.620.8. sentire N.619.56. tractare N.619.49. videre N. 619.57. 701.18. V.G.1331.39
Accipi V.G. 1363.23
Accipiter N. 593.18. Is.1138.12
Aceola Is. 1069.11
Accommodat N. 523.33

Accommodare V.G.1330.7. adhibere N. 622.56
Accommodatum, adiunctum N. 622.40. proclive N.622.51. propensum N. 622.52
Accubitio N. 593.58
Accubi um If. 1311.
Accusator If. 1273.32
Accusatiuus If. 825.37
Accusatiuæ præpositiones If. 828. 46.
Acephali quid dicti If. 1015.6
Acer,fortis N. 620.44
Acer,genus arboris If. 1247.45 & 1067.55
Aceratum F.P. 243.35
Aceratus N. 734.45
Acerba mors If. 1105.9
Acerbum, horrendum N.624.21. infandum N. 624.21, immite N. 624.21. incoctum N. 624.23. præcoquum N.624.23
Aceroſum & Aceratum V.G.1344.53
Aceroſus N. 734.39
Acerta F.P. 243.36
Aceruus V.G. 1352.23
Aceta V. 85.6
Acetabulum If. 1318.33
Acetare F.P. 243.40
Acetum If. 1316.35
Achab If. 995.46
Achaia If.1188.38.& 1168.15.& 1169.25
Achæi qui & Achiui If. 1040.35
Achaici 1434.32
Achas If. 995.32
Achas oppidum If. 1036.58
Achates If. 1219.2
Acharias If. 995.22
Acheron N. 592.40
Acidum If. 1316.38
Acies gladij If. 1269.13
acies vnde dicta If. 1049.43
Acieris F.P. 243.41
Acina N. 598.42
Acinus If. 1239.55
Acipenſer N. 795.12
Acitabulus If. 1232.20
Aclaſſis F.P. 243.44
Aclides N. 297.48
Acoliæ inſulæ Siciliæ If. 1178.2
Acolyti If. 1005.58
Acone If. 1254.45
Acorum If. 1253.46
Acre, acerbum N.620.54. aſperum N. 620.34. auſterum N. 620.33. celer N.620.50. diligens N.620.54. prouidum N. 620.53 ſæuum N.620.48. ſeuerum N. 620.38. vehemens N.620.48. velox N.620.50
Acrimonia N. 524.51
Acritas N. 761.48
Acrizymus If. 1315.40
Acroceraunij montes If. 1180.32
Acrumæruma F.P. 243.45
Actio V. 37.9
Actioſa V. 54.28.
Actiuum genus If. 817.40
Actor If. 1067.20
actor agit V. 42.29.
Actores If. 1052.25
Actores pronuntiare dicuntur V. 39.29
Actualis philoſophia If. 874.6
Actualis aſtronomia If. 874.37
Actualia nomina If. 824.50
Actuariæ N. 786.9
actuariæ naues If. 1286.25
Actum admotum N.622.23. appulſum N. 622.14. coactum N. 622.21. infixum N. 622.17. perfectum N.622.12. territum N.622.22
actus F.P.243.46. V. 7.23. & 7.34.& 6.46
actus Apoſtolorum If. 955.50.
actus duplicatus If. 1204.44
actus quadratus If. 1204.41
Acuere V.G. 1332.20
Acupedius F.P. 243.53
Acupicta If. 1300.12
acupicta veſtis If. 1300.12
Acus F.P.243.55. F.P.244.1. V. G.1371.36. If.1307.45
Acutum N. 709.47
acuta vox If. 897.30
acutus If. 832.39
Acyrologia If.843.40
Ad aliquid nomina If.824.34
ad aliquid numerus If. 890.24
ad buſta Gallica V. 26.18
Adactauit N. 525.47
Adagia F.P. 1445.18
Adagio V. 50.47
Adamas Indicus If. 1220.14
Adamiani If. 1011.46
Adam If. 991.28
Adaſia F.P. 244.11
Adaxint F.P. 244.12
adaxint N. 525.50
Adcenſi F.P. 244.13
Addictum N. 522.23
Addictus V.40.9. V.G 1378.44
Addicere F.P. 244.16
addixit iudicium V. 40.4
Addubanum F.P. 244.18
Adduce V.G. 1379.30
adducere, ducere N.623.54. intorquere N 623.58. rotare N. 623.58. producere N. 624.1
adduci,cogi N. 623.55
adducitur V.G. 1379.36
Addues F.P. 244.19
Adeo habet duas ſignificationes F.P.244.20
Adeſum N. 523.25
Adfabrum F.P. 244.28
Adfatim, vnde dictum F.P.244.29
Adfatus V. 38.41
Adfectare F.P. 244.32
Adficere,adripere V.G. 1350.48
Adfines F.P. 244.34
Adgregare V.G. 1372.13
Adgrettus F.P. 244.36
A dictis factiſque maiorum fides peritur If. 884.28
adiectiones quid vocantur If. 907.59
Adiga F.P. 244.39
Adimit V.G. 1334.32
Adipatum N. 521.42
Adiuicolum F.P. 244.49
aditus,Ingreſſus N.618.46. aduentus N.618.59. interpellatio N.618.40. If.1198.54
Adiugare N. 525.56
Adiutor V.G. 1358.43
adiutatur N. 753.16
adiuuare N. 689.51
Adhæſum N. 524.39
Adhamare N. 521.46
Adlecti F.P. 244.41
adlicit F.P. 244.46
Adliueſcit F.P. 244.49
Adlucet V. 42.48
Adminiculandei V. 67.17
Adminiculaui N. 527.15
Admirabile cauſæ genus If. 861.47
admirari V.G. 1346.18
Admiſſiuæ aues F.P. 244.50
Admodiatæ If. 1125.9
Admonitio N. 591.48
admonere, commonefacere N. 621.11. percutere N.621.13. V. G.1328. & 1379.15
Adnepos If. 1055.52
Adnictat F.P. 244.52
Adnunciari V.G. 1349.41
Adolere N. 516.1. vrere N.624.35. augere N. 624.37. honorare N.624.37. propitiare N. 624.37
Adoleſcere,creſcere N. 624.42
adoleſcens If. 1103.44
adoleſcentia If. 1102.47
adoleſcentiaris N. 523.55
adoleſcentior If. 1104.31
adoleſcenturire N. 525.24
adoleſcere V.G. 1347.41
adoleſcit F.P. 244.55
adoleuit N. 516.5
Adoptatio V.G. 1377.59
adoptatitius F.P. 249.1
adoptione filij qui dicuntur If. 1054.50
adoptiuus filius If. 1055.7
adoptiuus If. 1069.57
Adonai If. 978.38
Ador F.P. 245.2
ador frumenti genus N. 512.35
Adorare N. 512.37
adorare apud antiquos F.P. 245.5
Adorea laus F.P. 245.9
adorea ſacrificia If. 1237.23
adoreum tritici genus If. 1237.18
adoreum vnde dictum N. 516.25
adoriri V.G. 1357.55
Adportare V.G. 1389.43
Adpromiſſor F.P. 245.11
Adquirere V. 42.51
Adquo pro in quantum N. 526.28
Adrogare V.G. 1230.32
Adrumauit F.P. 245.13
Adſciſcere F.P. 245.16
Adſcribere N. 700.2. V.G.1346.56
adſcripti F.P. 245.17
adſcriptitij F.P. 245.19
adſcripti V.G. 1371.49
adſcriptitij V.G. 1371.50
adſcriptiui V. 53.45
Adſectata femina F.P. 245.30
Adſerere manu V.40.34.F.P.245.33

adſeſtrix N. 525.5
Adſidelæ F.P. 245.38
adſiduus F.P. 245.40
Adſipere F.P. 245.46
adſita V.G. 1351.52
adſpecti N. 757.34
adſtaſſent F.P. 245.52
Adſtipulari N. 522.20
Adtegrare F.P. 245.49
adteſtata F.P. 245.53
Adtributum V. 30.2
adtritum F.P. 245.56
Adtubernalis F.P. 245.58
Aduelitatio F.P. 246.4
Aduena If. 1069.17
aduenæ If. 1052.43
aduenire, incipere N. 614.10. venire N. 614.8
aduentus N. 686. 42. V. G. 1355. 59
Aduerbium Iſid. 823.32. V. G. 1332.2
Aduerruncare N. 525.34
aduerruncaſſare N. 525.37
Aduerſa cum obelo If. 835.44
aduerſari N. 691.14. N. 696.18
aduerſarius V.G. 1332.18
aduerſum, & aduerſus te V. G. 1352.49. V.G. 1353.28
aduerſus F. P. 246. 7. V. G. 1353. 29
Aduertere V.G. 1363.17
Aduocaſſe N. 525.19
aduocatur V.G. 1379.8
aduocatus If. 985.49. V. G. 1362. 35
aduocitat F.P. 246.14
Aduorſum N. 915
Adulari F.P. 246.9
adulatio N. 491.55
Adulter, & adultera F.P. 246.11 If. 1068.34
adulterina ſigna F.P. 246.13
adulterio pro adulter N. 522. 47
adultum N. 516.5
adulterium If. 933.35
Advtum V.G. 1351.11
Ædeis V. 26.47
ædilis V. 15.28
ædilis V. 40.1
ædilis F.P. 246.18
ædis F.P. 246.26. N. 262. 20. If. 1194.50
Ædificatio If. 1190.55
ædificiorum partes tres If. 1190. 40
Æditimus F.P. 246.31. ædituus V. G. 1360. 46. & 47
ædituor N. 525.60
ædituus V. 48.30. F.P. 246.33
Æger V.G. 1332.8. If. 1069.6. ægrotus V.G. 1354.17
ægeum V. 49.47
Ægeum mare F.P. 246.34
Ægophthalmos If. 1122.60
Ægritudo N. 733.46
ægrotatio N. 733.46. V. G. 1344. 14
ægrotus. V. G. 1332. 8. If. 1069. 7
ægrum F.P. 246.39
Ægyptij If. 1036.21. & 1039.22. & 15
Ægyptij lapides If. 1215.18
Ægyptilla If. 1219.10
Ægyptius Labyrinthus If. 1193. 45. If. 1164.32.
Ælatus If. 1068.19
Æliopolis If. 1187.27
Æmatithes If. 1212.12
Æmidum F.P. 246.43
Æmilia gens F.P. 246.44
Æmulatio V.G. 1341.11. N. 729.56. N. 739.11.
Æmulus, inuidus N. 619. 23. ſectator N 619.26. imitator N. 619. 27. If. 1068.6
Ænaria F.P. 246.49
Ænatores F.P. 246.51
Ænea limina If. 1227.55
Æneolum F.P. 246.53
Æneſi F.P. 246.54
Ænormis If. 1069.13
Ænulum F.P. 246.55
Æolides If. 1037.23
Æquabile V.G. 1332.12
æqueuus If. 1068.11
æquales numeri If. 890.12
æquales, æquæui N. 617.26
æquales numeri If. 890.30
æquales ſimiles & ex æquo N. 617 22
æqualis V.G. 1332.12
æquanimitas V.G. 1360.15
Æquare N. 622.35. continuare N. 622.37
æquilauium F.P. 247.1
æquidiale F.P. 245.56
æquimanus If. 1069 41
æquimelium V. 26.16
æquimentum N. 522.32
æquinoctialis circulus If. 905 10
æquinoctium If. 941.38. V. 32. 2
æquitas V.G. 1357.5
æquiter, pro æquè N. 773.12
æquiuoca If. 876.2
æquor V. 49 51. N. 520.5. V. G. 1376. 54. If. 838.42. campus N. 624.3. fluuius N. 624.6. mare, N. 624. 5
Æquus If. 838.36. If. 1068.8
Aer N. 620.57. If. 1145. 59. altitudo N. 620. 60. ſonus N. 621. 2. denſus If. 1146.15
æra N 593.37
æra, numeri nota N. 525.13
ærarium V. 30.30. N. 591 44. If. 1225 27
ærariæ V. 69.53
ærarij tribuni F.P. 247.5
ærea pecunia If. 1225.25
ære diruti N. 784.27
æreus nummus If. 1225.13
æriæ vuæ If. 1155.35
æribus F.P. 247 8
ærificium N. 522.38
ærifodinæ V. 4.29
ærij If. 1039.32
æris flos If. 1227. 58. Iſid. 1228. 3
Æromantia If. 1021.21
æroſa F.P. 247.10
ærugo If. 1228.6
ærumna V.G. 1380.28
ærumnulæ F.P. 247.12
ærumnoſus If. 1069.8
æruſcare F.P. 247.19
Æs Iſid. 1126. 54. If. 1227. 50
æs militare V. 39.4
Æſerninus 1435.24
Æſopicæ fabulæ If. 854.37
æſtas V. 32. 11. V.G. 1329. 29. If. 942. 11. meridiano datur If. 942.18
Æſti N. 756.26
æſtimata pœna F. P. 247. 21
æſtimiæ F.P. 247.25
æſtiua, loca vmbroſa If. 1182. 8
æſtiuum malum If. 1244.7
æſtiuum ſolſtitium If. 941.40
æſtuaria F.P. 247.26
æſtus N. 624.13. V. G. 1329.29. If. 1153.43. marini impetus N. 624. 15. commotiones N. 624. 16
ætas N. 593.13. If. 943.52. & 943. 42
ætas hominis If. 943.53
ætas mundi If. 943.54
ætatem V.G. 1380.24
ætatem pro ſæpe N. 524.14
æther If. 1144.51
Æternus Deus If. 979.37
æternare N. 526.5
Æthiopes vnde dicti If. 1044.42. If. 1036.20
Æthiopicus If. 1222.34
Æthiopia If. 1173.5
Æthites lapides If. 1212.38
Ætiani If. 1013.11. & 14
Æthiologia If. 871.7
Ætites If. 1222.60
æuiternum V. 32.32
æuum If. 943.48. N. 593.34. V. 32. 31
Affabile V. 39.4
Affari N. 745.7
affatim V.G. 1349.49
Affectare N. 525.52
affectu fratres If. 1056.46
Afferre N. 688.23
afficere V.G. 1348.26
affici N. 777.12
affirmatio If. 878.11
affluentia If. 1312
Aforus If. 1130.27
Afratum If. 1314.48
Afri If. 1036.24
Afri vnde appellati If. 1043.46. If. 1044.4.
Africa If. 1161.5. If. 1171.30
Africani 1434.29
Afr cus ventus If. 1148.51
Agar If. 993.10
Agareni If. 1036. 11. Iſid. 1039. 10
Agaricum If. 1159.15
Agaſones F.P. 247.28
ἀγχυρα If. 1287.37
Agea F.P. 247.29
agedum F.P. 247.31

Age, Agedum. V.G. 1378.50.
Ager, V.7.20. If.1202.72. cultus V.7.37. Aricinus V.7.7. Gabinus V.7.11. Germalenſis V.11.19. Hoſticus V.7.18. incertus V.7.19. incultus V.7.39. Peregrinus V.7.11. Prænestinus V.7.6. Romanus V.7.10. Velienſis V.11.19.
Agere F.P.247.33 V.G.1359.58. N.688.37. perſequi N.621.60. gerere N.621.25. leto dare N.621.55. loqui N.621.58. fugare N.622.3. porrigere N.622.5. intendere N.622.7. inquirere N.622.7. vrgere N.622.9. impellere N.622.9 & pari If.876.49.
Agitare V.G. 1359.3.
Agere auguriũ V. 37.24.
agere cauſam V. 37.23.
Aggæus If. 999.30
Aggens pro agens V. 1.35
Agger If. 1201.9. If.1206.1.
Aggeres V. 24.4
Aggilla V. 35
Agglomerare N. 503.33
Aggredi N.716.16. N.712.49. V.G.1357.55.
Aggulus pro angulus. V.1.35
Agiauta If. 1286.57
Agilis N.515.41. If.1068.4. V.G. 1314.60
Agina F.P. 247.41
Agit geſtum V. 37.10
Agitantur V. 37.10
Agitari N. 715.60
Agitur pecus. V. 37.11.
Agmen If. 1047.60
Agnati, vnde dicti If.1056.3.
Agnomen If. 823.49. & 1397
Agnus vnde dicitur F.P.247.44. If.111.32. If. 984.9
Ago V. 37.9
Agredulæ If. 1153 21
Agricola If. 1069.22. If.1324.50
Agrigentinum ſal If. 1208.32
Agrippa 1405.24.1411.55
Agrippa Menenius Lanatus 1411. 57
Agrippæ N. 799.2
Agroſus V. 5.44.
Ahala 1440.57
Ahenobarbus 1440.47
Aiat quod eſt dicat. N. 5.23.15.
Aimilia 1415.43
Aiutamini pro aiutate N. 525.11
Ala If. 1095.10
Alabandicus lapis If. 1214.5
Alabandina If. 1221.34
Albania If. 1165.28
Alabaſter N. 791.24
Alabaſtrum If. 1319.58
Alacer V.G. 1363.1. If.1068.1
Alacris If. 1068.3
alacritas N. 741.26
Alacus V. 70.22
Alæ quid? If. 1049.56. If.1095.20
Alani qui dicti fuerunt If.1042. 12
Alania If. 1167.30
Alarum herba If. 1155.25
Alea If. 1282.23
Alcatores If. 1282.51
Alebria F.P. 248.30
Alemani qui vocantur If.1042.13
Aleo F.P. 248.31
Alere N.721.33. N.731.46. V.G. 1342.33. V.G.1335.57
Aletudo F.P. 248.33
Alga F.P. 248.34. If.1260.14
Algeo F.P. 248.37
Algu pro algere N. 524.7
Alica If. 1237 29
Alienus V.G. 1330.36
Alites If. 1139.56. V.14.34
Alibrum If. 1305.60
Alica Ver. 116.29. F.P.248.40
Alicariæ F.P. 248.41
Alicaſtrum If. 1237.30.
Aliena verba V. 5.15
Alienatus F.P. 248.45
Alimentum If. 1311. V.G.1332.9
Alimodi F.P. 248.46
Alimonia V.G. 1332.10. If 1312
Alimonium If. 1312
Aliquando V.G. 1335.23
Aliquantiſper N. 772.29
Ali-rei F.P. 248.50
Alites F.P. 248.52
Aliuta F.P. 248.55
Alius If. 1069.40
Allectat N. 526.51
Allectus If. 1069.34
Allegoria If. 849.56.
Alleluia If. 971.8
Alienigena If. 1069.18
Allienſis dies F.P.249.2. V.35.48
Alligari V.G. 1358.27
Alligati qui dicuntur If. 928.41
Allium If. 1261.44
Allobrogici 1434.34
Ἀλλόφυλοι, qui dicti If. 1036.43
Alloqui V.G. 1351.37
Allus F.P. 248.60
Alluuius ager If. 1203.13
Alma F.P. 249.5
Almities F.P. 249.7.
Alnus If. 1247.47
Aloa If. 1251.42
Aloa If. 1255.3
Alogij If. 1012.14
Ἄλογον If. 836.20
Alopecia If. 919.18
Alpes montes Galliæ If. 1181.12
Alpha If. 1234.47. If.983.14
Alta vox If. 897.41
Altanus If. 1149.20
Altare If. 1197.25
Altaria F.P.249.8. V.G.1364. 37. & 44
Alte ligatus N. 702.40
Altellus F.P. 249.13
Alter F.P.249.21. alius V.G.1352. 29.
Alteras F.P. 249.25
Altercata eſt N. 749.3
Altercatio F.G. 249.27
Alteria If. 1212.45
Alternatio F.P. 249.28
Alternatim N. 526.33
Althea If. 1158.46
Alterplicem F.P. 249.29
Alterta F.P. 249.30
Alterum in occulta animi virtute If. 1003.54
Altile N. 514.18
Altitudo V G. 1332.9
Altum F.P.249.34. ab alendo N. 618.26. vetus, antiquum N. 618. 31. preſſum, obſcurum N. 618. 36. aerium N.618.25. profundũ. N.918.25. magnum vel glorioſum N.618.29. N.676 32. V. G. 1378.40
Altus F.P. 249.35
Allucinatio F.P. 249.36
Alueolum F.P. 249.37
Alueum If. 1319.46
Alumento F.P. 249.38
Alumni qui dicuntur N. 621.40.
Alumnus dominus N. 621.53
Alumnus filius N.621.49. If.1067. 20
Aluus F.P.249.42. N.593.52. V.G. 1352.9. V.G.1371.7
Amabo V.G. 1378.48
amabilis If. 1067.29
Amalupus If. 1326.2
Amaracinum vnguentum If.913. 2
Amare N. 721.17. V.G.1335.49
Amarum, acerbum N.621.8. aſperum N.6.21.5. N.746.15. N. 714. 19
Amarus If. 1068.31
Amaſias If. 995.24
Amaſius If. 1067.30
Amaſſo F.P. 249.46
Amatio F.P. 249.47. N.523.23
Amator If.1067.27. amans V.G. 1353.55
Amator & amans V.G.1344.17 & 18.
Amazones If. 1019.42
Ambactus F.P. 249.48
Ambages V. G. 1380.16. V. 50. 44
Ambagio V. 50.54
Ambaruales hoſtiæ F. P. 249 50
Ambaruales V.G. 1371.32
Ambaxioqui F.P. 249.55
Ambegnæ oues 802.11
Ambegni F.P. 249.56
Ambeſt F.P. 249.59
Ambidens F.P. 250.1
Ambiegna V. 50.55
Ambiguitas If.860. 45. If.867. 40
Ambiguum F.P. 250.3
Ambire, concludere N. 621.16. circuire N.621.16. interpellare N.621.22. ambitionibus appetere N. 621.19
Ambitus iter V. 6.47
Ambitus If. 934.7
Ambitus parietis V. 6.49. V.G. 1371.56
Ambit V. 8.50
Ambitio V.G. 1371.57
Ambitioſus If. 1068.22
Ambitio F.P. 250.6
Ambitus propriè F.P. 250.7
Ambo vnde F.P.250.17. If.1069. 38
Ambrices F.P. 250.19
Ambrones F.P. 250.21

Ambustus 1436.6
Ambulacra F.P. 250 28
Ambulare N. 684.24
Ambulatus sum V. 69.34
Ambulare V.G. 1331.24
Ambulat If. 980.46
Amburbiales V.G. 1371.34
Amburbiales hostiæ,F.P.250.29.
Ambustus,F.P. 250.31
Amen,If. 971.11.
Amens V.37.19.V.G.1374.17.V.G. 1372.17
Amentia,F.P. 250.32
Amentum quid If. 1230.40
Ameria,F.P. 250.36
Ametistus,If. 1217.33
Ametistizon,If. 1217.59
Amfractus,V. 48.52
Amia,F.P. 250.38
Amiantos,If. 1212.23
Amiculum,If. 1303.42.F.P.250.45.
Amicitiæ vocabulum vnde,F.P. 250.41
Amicinum F.P. 250.39
Amiciter pro amicè N. 721.44
Amicus,amator, V.G. 1355.47, & 48.If.1067.24
Amictum V. 22.48.
Aminea vua,If. 1240.13
Aminea lagana If. 1240.18.
Amineum vinum If. 1316.24
Aminula F.P. 250.47
Amita F.P. 250.48.
Amitans V. 69.37.
Amiternini V. 8.48.
Amites F.P. 250.56
Amitimi N. 800.4
Amma If. 1136.57.
Ammochrysus If. 1221.9
Ammon If. 992.57
Ammonitæ If. 1036.15
Amnenses F.P. 250.57.
Amnis V. 8.46.N.592.45.If.1156.5. F.P.251.1.
Amœbæum.F.P. 251.4
Amœna F.P. 251.8.
Amœna loca Verr.116.33.If.1181.57
Amolimini N. 524.43.
Amoliri V.G. 1355.43.
Amolum If. 1313.60.
Amomum If. 1251.55
Amon If. 995.35.
Amor N.721.2. V.G. 1335.39. V.G. 1354.54
Amoræi If. 1036.54
Amos If. 998.40
Amosio F.P. 251.10
Ampedices F.P. 251.11
Amplant,pro amplificāt N.769.35
Ἄμπελος λευκὴ,If. 1259.37
Ἄμπελος μέλαινα,If. 1259.42
Amphidoxæ If. 870.17.
Amphibœna If. 1123.29.
Ἀμφίβια, genera piscium If.1117.47
Amphibologia If. 844.18.
Amphibrachus If. 830.26
Amphimacrus If. 830.29.
Amphitaba If. 1304.19
Amphitaphæ N. 789.31.
Amphitheatrū If. 1281.2.If.1193.29
Amphora If. 1233.33.
Amplexa N. 749.7
amplexari N. 749.10
ampliter N. 772.21.
ampulla If. 1319.9
amputatæ F.P. 251.13
amri If. 995.46
amsegetes F.P. 251.16.
amtermini F.P. 251.17
amurca If. 1249.46
amussim F.P. 251.20
amussis N. 488.4.&.488.15
anaboladium If. 1303.53.
anachoritæ If. 1006.31
anadiplosis If. 846.6.If.868.15.
anaglifa If. 1318.16
Analogia à voluntate V. 102.5
analogia re vtraque V. 102.6
analogia à natura verborum V. 102.6
analogia If, 840.29
analogiæ fundamenta V. 102.5
anamnesis If. 871.3
ananias If. 999.46
anancitidæ If. 1223.8.
anapæstus If. 830.18
anaphora If. 846.10
anas V. 15.3.If.1137.49
anastrophe If. 849.18
anates,morbus,F.P. 251.24
ancaesia,F.P. 251.26
anceps,F.P. 251.30
anceps causæ genus If. 861.51.If. 1069 1.acutum ex vtraque parte, N. 623.18. dubium N.623.9. duplex N. 623.10
anchora superior If. 836.9
anchusa If. 1158.27
anciæ If. 1307.43
ancile,If. 1272.11
ancilia V. 52.23
ancillæ If. 1052.58.F.P.251.34
ancillantur N. 523.59
ancij 1415.31
anciromacus If. 1285.56
anclabris F.P. 251.40
anclare,F.P. 251.43
ancum 1407.53 1398.
ancus F.P. 251.47.
anetinum vnguentum,If.923.14.
ancoræ N. 786.52
anchora inferior If. 836.13.If.1287. 32.
ancunulentæ F.P. 251.45.
ancyle N. 797.51.
androdamas If. 1222.20
androdamantus If. 1222.16.
andromachæ V. 55.55.
andreas If. 1002.1
andron F.P. 251.49
andruare F. P. 251.52
anellus N. 523.18
anfractus N. 593.28
angelus If. 985.29.If.983.38
angeli If. 988.35:& 51
angelici If. 1011.55
angeronalia V. 34 30
angeronæ F.P. 251.54
angina N. 502.45.F.P.251.58.
angiportum V.37.22:V.G.1379.23.
angiportus F.P.251.60:N.591.22.V. 24.41
angistrum If. 922.15
angor F.P. 252.2.
angues V.G. 1364.51.N.592.29
anguilla V. 14.54.If.935.17
anguillæ If. 1130.28.
anguibus,hebes visus If. 1125.40.
anguis If. 1121.35.
angulus V. 37.23.F.P.252.7.
angustitas N. 524.59
anicula,anicella V. 86.39
anilitas vnde If. 1104.52.
anima N. 714.22. If.1089.30. V. &. 1335.12. aqua : N.615.46 habitus oris & odor,N.615.37:iracundū vel furiosum, N.615 49 : sonus. N.615. 48:spiritus N.615.35:vētus N.616.
animæ pro corporibus N. 747.1
animaduersio If. 936.49
animaduertere V.G. 1328.
animaduerti,V.G. 1363 15
animalia V G. 1331.26
animalia siue animantia,vnde dicta If.1109
animantia V.G. 1331 26
animatus If. 1068.17.If.1068.16
animi compotem fieri N. 719.29.
animo disputare N. 693.38.
animosi iracundi N. 615.50
animositas V.G. 1363.50
animosus If. 1068.25
animus N.714.21: If.1090.11. V.G. 1335 12:anima V.G. 1337.29.
annā If. 994.42
annales If. 856.18.V.G.1367.22
annalis 1436.33
annaria lex F.P. 252.10
anneson If. 1262.43
annona If. 1313.22
annotare V.G. 1333.20.
annuere V.G.1341.39 N.730 36. N. 731.26.V.G.1332.59:innuere V.G. 1342.18
annulus If. 542.42.
annunciare V.G. 1358.15.
annus V. 32.5.
annus vnde F.P. 252.12:If.942.39.
anomalæ If. 909.12
anomalia V. 93.44.If.840.40.
anomiani If. 1012.41
anquina If. 1288.25
anquirere F.P. 252.14
ansatæ N. 800.8
anser V. 14.37
anseri,If. 1137.52
antæ N. 499.50
antanaclasis If. 869.23
antarium F.P. 252.15
antapodosis If. 869.4.
antecellere N. 694.52
anteczenia If. 1313.19
antefixa F.P. 252.17
antella If. 1326.26.
antehac V.G. 1378.46.
antegradatio stellarum, If.909.20
antemnæ V. 8.54.If.1187.6
anteponere N. 689.35
antes N. 499.50 : F.P. 252.19 : If. 1199.32.
antesignani, N. 797.17
anteurbana, F.P. 252.21.
anthracinus N. 796.6.
anthracites If. 1221.8.
anthropomorphitæ,If. 1012.42
anthropophagi, If. 1045.1.
antroare F. P. 252.32.
antibacchius,If. 830.33.
ἀντικείμενα,opposita If. 884.54.
antichristus quid appellatur, If. 1014.48.

anticipare, N. 523.1
anticum.F.P. 252.25
antiæ, F. P. 252.22
antidicomaritæ,If. 1013.46
antidotum,If. 921.17
antigerio,F.P. 252.26
antigraphus,If. 834.58
antilibanus,If. 1038.38
antimetabole,If. 869.17
antiochia,If. 1185.32
antios,F.P. 252.27
antipagmenta F.P. 252.28
antipedes, V. G. 1351.49
antiphona,If. 920.17
antiphrasis,If. 850.15
antipodes qui dicũtur.If. 1107.59
antiquare,F.P. 252.30
antiquari N. 526.45
antiquari,If. 961.22
antiquior,N. 723.54.V.G.1337.7
antiquum,V.G. 1328.V.G.1337.5
antiquus N. 723.52
antisigma,If. 835.16
antisigma cum puncto,If. 835.20
antispastus, If. 830.39
antistare,P L. 804.42
antistes,If. 1004.58
antistita,N. 758.37
Antithesis,If. 845.9
antitheta If. 868.35
antitheton If. 846.60
Antonij 1415.24
antonomasia If. 848.30
annuis,N. 762.15.
anulare,If. 1295.53
anuli,If. 1308.49
annulorum genera,If. 1309.18
Anus, F.P. 252.34:If.1104.49
anxitudo N. 524.28
anxur. F.P. 252.37
Apætesis,If. 871.5
Apamia,If. 1185.34
Ape apud antiquos, F.P. 252.40
Apellinem,antiqui,F.P. 252.41
apellitæ,If. 1011.37:& 41
aper,If. 1112.45
aperibo pro aperiam,N. 769.39
apenninus mons,If. 1180.39
aperire,eligere, N.618.7:ostẽdere N. 618.7: mitigare, placare, N. 618.7
Aperta,F.P. 252.42
Apertum,N.617.43:nudatũ, N.617. 48.patefactum N.617.45:purum N.617.43.serenum N.617.43
Apes propriè quid dicuntur, If. 1140.38
apes vnde dictæ,If. 1140.25
apex,F.P 252.44.If.1306.58.1272.4.
Apexabo,V. 20.8
Aphæresis If. 844.51
aphorismus If. 921.58
Aphronitrum,If. 1208.58
Apianæ vuæ If. 1240.24.
Apica,F.P. 252.48
Apicius,If. 1311.
Apiculum F.P. 252.49
apis,quid? If. 1030.40:If.1315.12
Apisci,N. 521.29.N.1525.41
apium quid dictum,If. 1262.22
Apluda,F.P. 252.50
apludæ quid N. 522.41
Aplustria,F.P. 252.55
Apocalipsis If. 955.57
Apocope If. 844.53
Apocrypha,If. 956.10 If.951.36
Apodyterium If. 1194.14
Apogeum,If. 1195.47
Apollinares,F.P. 252.58
Apollinaristæ. If. 1013.44
Apophereta If. 1318.30
Apollo,If. 1027.48
Apologeticum,If. 918.39
Apoplexia,If. 916.24
Aporiæ,If. 870.23
Aposiopesis,If. 870.57
apostatæ,qui dicuntur,If. 1022.58
apostema,If. 918.17
Apostolici,If. 1011.55
apostoli,If. 1000.59
apostolicus ordo,If. 951.41
Apostrophos,If. 833.34
Apotheca,If. 1198.8
Apparêre,V.G. 1369.18
appâret,V.G. 1362.60
apparitor,If. 1069.28
appetitus N. 739.21
Appellãdei partes quat.V. 67.18.
appellandei casus,V. 67.15
appellare, applicare, N.619.17: familiariter respõdere N. 619.11. nominari,N. 619.14.
appellatio,V.G. 1333.51
appellatiua nomina,If.987.59.If. 823.55
appellitauisse,F.P. 253.2
Appendix,N. 506.49
appetones vnde N. 525.16
Appia via F.P. 253.3
Appius 1405.29.1416.8.1399
Apricari,N. 526.36
aprica loca,If. 1182.2
apricatio N. 755.1
apricus locus F.P. 253.5
Aprilis V. 35.54.If.940.60.
Apta necessaria N. 616.47
aptare N. 693.35
aptũ V.G.1335.133.cõpositũ, paratum N.616.53. cõnexum & colligatum N.616.58: eleganter ac necessariè positum N.616.40
aptus,adeptus N. 616.47
apua F.P. 253.12
apud F.P.253.13.N.521.20. If.838.20
apulia If. 1170.38
aqua F.P.253.19. If.1149.45. If.1315. 37.If.1155.33.
aqua intereus N. 503.48
aqua mera If. 1315.58
aquæ & ignis interdictio If.936.53
aquælicium F.P. 253.26
aquagium F.P. 253.29
aqualiculus quid & cuius propriè If. 1101.13
aquarij quid appellati If. 1012.9
aquarioli F.P. 253.31
aquarius & pisces If. 912.24
aquarum elementum cæteris imperans If. 1149.50
aquarum naturæ multa diuersitas If. 1140.3
aquatica V.G. 1350.39
aquaticæ ranæ If. 1132.9
aquila If. 984.15
aquila & cygnus If. 912.30
aquilæ signa If. 1167.48
aquilex N. 522.27
aquilinus. 1449.50
aquilius prænomen.F.P. 253.43
aquilo F.P.253.45. V.G.1372.8. If. 1149.2
aquilus V.G. 1372.5
aquilus color F.P. 253.33
aquipenser F.P. 253.47
aquitania If. 1170.59
aquosus V.G. 1350.40.
aquulus V.G. 1372.7
ara V. 7.58.If.1197.20.
aræ V.G. 1364.36.& 43.If.1320.43
arabes If. 1038.36
arabia If. 1036.39.If.1163.5.
arabica If. 1222.38
arabice olet F.P. 253.48
arabici If. 1014.37
arabicus sinus, qui & mare rubrũ, Isid. 1153
arabicus lapis If. 1211.53
aracusia If. 1161.20
aradij If. 1037.1
aranea V.G.1330.15.N.593.5.If.1305.6
aranea genus piscis If. 1129.1
aranea vermis aëris If. 1126.26
araneum V.G. 1330.15
ararath mons arme iæ If. 1180.8
arare V.G. 1368.53
araris If. 1157.5.
aratio If. 1136.12
aratrum V. 23.6.If.1324.3.
aratus V. 63.12
araxis If. 1157.16
Arbilla aruina F.P. 253.49
arbiter F.P. 253.50
arbitrabunt N. 749.5.
arbitrari N. 777.1
arbitrariumV.G.1371 54.F.P.253.52
arbitratus N. 591.32
arbitriũ F.P.253.54.N.591.29. V.G. 1372.53
arbor If. 1241.22
arbos V.G. 1347.26
arboraca If. 1262.10
arbos If. 1241.23
arbosem F.P. 253.56
arbusta If. 1241.17
arbustum If. 1241.20
arburus F.P. 253.58
arca F.P. 254.1.V.22.15.If.1320.43
arcadia If. 1169.35
arcani sermonis F.P. 254.4.
arcanum If. 1310.45
arcera N. 513.60.V.23.51
arcere F.P. 254.12
arces partes vrbis If. 1193.20
arces quid dicuntur If. 1271.26
arcessor V.G. 1350.2.
archangeli If. 988.54
Archiepiscopus If. 1004.10.& 35
architecti If. 1290.30
architectari N. 513.10
archiuum If. 1310.45
archontiaci If. 1011.43.
arci N. 527.11.
arcifinius ager If. 1203.14
Arctophylax If. 910.15.
arcturus If. 910.22
arcubix F.P. 254.23.
arcula V. 86.48.
arcula F.P. 254.24.
arculata F.P. 254.26
arculum F.P. 254.28.
arculus F.P. 254.31.
arcuma F.P. 254.33.

accumen If. 1253.41
arcus N. 723.21.V.G.1336.49. Isid. 1200.15.If.1271.25.& 27.
arcus cœlestis If. 1147.5
ardea If. 1134.56
ardere concremari N.620.15 dolere vel irasci N.620.25. ignoscere N. 620.15. festinare N. 620.18. fulgorem & splendorem emittere N.620.22
ardum pro aridum N. 525.31
area If.1203.33.V.7.56.& 60
area propriè F.P. 254.35
aræ V. 7.58
arena If. 1191.22.If. 1210.41
arenatius lapis If. 1191.12
arenaria pila If. 1284.17
areopagitæ V. 49.31
aretina vasa If. 1318.4
arfaxat If. 992.33
arferia aqua F.P. 254.37
argea F.P. 254.40
argei V. 52.28
argennon F.P. 254.43
argentifex V. 69.57
argenti purgamenta If. 1226.48
argentum, quid If. 1226.25
argentum viuum If. 1226.29
argeos F.P. 254.44
argeos V. 9.59
argiletum V. 26.22
argilla If. 1318.1
argite, insula If. 1175.20
argirites If. 1222.29
argitis genus vitis If. 1240.32
arguere V.G. 1348.5
argumenta extrinsecus If. 884.7
argumentari & argumentis vti V.G 1363.28
argumentatio If. 861.60
argumentum V.G.1353.20.If.1273.21.If 959.22
argumentum ab antecedentibus If.883.40
à causis If. 883.53
à comparatione If. 884.1
à coniugatis If. 883.49
à coniugatis primum If. 883.11
à consequentibus If. 883.36
à contrariis If. 883.32
à differentia If. 883.29
ab effectis If. 883.58
à genere If. 883.19
à nota If. 883.5
à partibus If. 883.3
à repugnantibus If. 883.44
à simili If. 883.24
à specie If. 883.22.22
à toto If. 882.59
argus N. 758.50. F.P.254.47
argutari, loquaciter proloqui N. 623.17. subtilire N. 623.31
argutum iri F.P. 254.49
argutum,audax N. 619.41. lætũ. N. 619.46. malitiosum N. 619.42. paruulum N. 619.45. sonans N.619.39
argutus If. 1067.33
aricinus ager V. 7.67
aridum,acutum N.623.5. horrificum N. 623.5. lucidum. N. 623.8. propriè F. P 254.50. purum.N.723.7. siccum N. 623.3
aries If. 984.10.If.911.39.If.111.27. V.17.59
arilator F.P. 254.54
arieti nomen species dedit Isid. 1271.44
arioli If. 1021.27
ariminum F.P. 254.59
arista If. 1237.57
aristolochia If. 1157.8
arithmetica If. 819. If. 874.25. & 887.12
aritudo N. 523.47
arituus V. 69.49
aromata If. 250.25
arma If. 1168.54.& 59
arma propriè F.P. 255.3
armata F.P. 255.7
arma & armamentarium V.22.16
armelausa If.1300.41.If.1300.41.
armenia If. 1166.35
armeniacum malum If.1244.1
armenij If. 1036.8
armenius If. 1039.37
armenta V.17. 46.N.591.74.V.G. 1364.46
armentum F.P. 255.12.If.1170.12. If.111.10.& 14
armiger If. 1068.2
armillæ If.3038.21,& 27. F. P.255.15
armillum N.294.7 F.P.255.20.N. 525.22
armilustrum V. 25.37
armilustrium V.34.23.F.P.255.22
arnæ F.P. 255.25
arnoglossos If. 1257.2
arquati V.G. 1336.51
arquati quid? N. 723.24
arquatus N. 502.42
arquites F.P. 285.26
arquus N. 723.22.V.G.1336.50
arra If. 932.6
arrabo V. 28.52. If.1065.16
arriani If. 1013.37
arrogans N. 705.12.If.1068.13.
arrogantia V.G. 1332.54
arrogatio V.G.1377.60
arruns 1408.2
arruntij 1425.36
ars If. 817
ars circi If. 1277.16
arsacidæ qui fuerunt appellati If. 1046.44
arse F.P. 255.28
arsenicum If. 1294.55
arsineum F.P. 255.33
arsis If. 897.19
ars vnde dicta If. 823.5
artaba If. 1233.48
artabititæ, quid? If. 1107.43
artemisia If. 1256.42
artemo If. 1787.52
arteriaca medicamenta If.921.26.
arteriæ V.G. 1378.35.If.1094.34
arth.itis If. 918.53
artifices F.P. 255.34
artifex If. 1285.9.V.17.17
articulata vox If. 829.9,& 10
articuli V. 67.23
artitus F.P. 255.37
artiuit pro artauit N. 769.4
artoteritæ If. 1012.5
artua N. 592.26
artus N.592.24 F.P.255.38.If.1096.46.& 53
aruales fratres P L. 802.31
aruiua If. 1096.41
arundo V.G. 1350.16.& 1248.49
aruspices If. 1021.31
aruspiciua If. 1022.30
aruum N. 593.23. F.P.255.41
aruum & arationes V. 8.4
aruus ager If. 1202.58
arx V. 25.23
arytena F.P. 255.42
asa If. 995.20
asap.If. 999.53
Ascalon If. 1185.50
ascalonia If. 1261.42
ascaridæ If. 1127.17
ascia If. 1257.43
asellus V. 14.55
asenei If. 1036.60
aser.If. 997.16
Asia N. 9. 16. Isidor. 1161. 2.& 18.
asia minor If. 1165.58
asiatici 1434.30
asina 1436.24
asini arcadici vnde dicti Isid.1117.50
asinij 1426.52
asinus & asellus If. 1113.36
asparagi V. 18.51
asparagus F.P. 255.44
asparagus If. 1162.6
asper 1472.26.V.G. 1352.24
aspera vox If. 897.34
asperiter N. 777.41
asperum N. 704.50. exasperatũ N.622.32. insuaue N. 622.27. nocens N. 622. 30. non leue. N.622.32
asphodelus If. 1259.16
aspicere V.G. 1349.56.V.G.1328
aspicio V. 43.23
aspiratio If. 8
aspis If. 1122.43
asportare V.G. 1362.37
assa N. 526.59.F.P.235.46.
assæ nutrices N. 515.16
assecla V.G. 1329.10.If.1069.23
assecla vnde?N. 515.21
assedo N. 518.25
assensit N. 748.31
assequi V.G. 1350.25
asserere manu V.G. 1376.32
asseres If. 1297.1.F.P.255.47
assessor N. 518.26
assiduus V.G. 1371.39.If.1069.24
assipondium V. 28.14
assiratum apud antiquos F.P. 48
assolet V.G. 1355.25
assulatim N. 524.22
assum V.39.43.N.527.7.V.G.1376.7.If.1314.14
assumptiua translatio Isidor.860.19
assyria If. 1162.27
assyrij If. 1038.12
assyriorum imperium Isido. 1035.53
astra If. 908.6
astrion If. 1120.50
astrologi If. 1021.49.
astrologia If. 901.50

Astronomia If.819 If. 901.13.& 48. If.874.30.
astrosus If. 1069.12
astruere V.G. 1346.60
astabari If. 1036.32
asteriscus If. 834.41
asteriscus cum obelo If. 835.1
asterites If. 1218.30
astu V.G. 1380.10
astures,gens Hispaniæ If.1047.34
astutus F.P. 255.56.If.1067.31
asyntheton If. 846.57
astysmus If. 850.55
atat V.G. 10378.57
atanuuium F.P. 255.59
atauus F.P. 256.2.If.1054.20
atta 1440.58
attæ F.P. 256.18
attam F.P. 256.22
athalia If. 995.23
athenæ If. 1188.18
athenæi L. 65.59
athenæopolitæ V. 65.60
athenienses V. 65.59
athlas cur mons dictus If. 1181.4
athos mons If. 1180.26
Ἀθρησμὸς If. 871.12
atij 1415.60
atomi quid vocantur If. 1143.15
atomi in corpore If. 1143.27
atomi in tempore If. 1143.34
atomus If. 1143.49
atomus in numeris If. 1143.42
atrabilis F.P. 256.4
atramentum 1295.26
atratus If. 1069.16
atricij 1427.9
atri dies N. 525.8.
atriplexum F.P. 256.7
atrium V. 27.1.If.1194.56.
atrium propriè F.P. 256.8
atrophia If. 918.38
atroces F.P. 256.14.
atrox N. 526.25.If.1069.3
atrum,nigrum N. 621.33
attendere N. 523.29. intendere N.618.46. perseuerare N.619.7
attentus If. 1069.29
atticæ colum. quintum genus If. 1292.23
attici cognomen 1432.48
atticissat F.P. 1226.14
attigit N. 526.16
attilij 1415.43.
attinge pro attingam. F.P.256.26
attoliens If. 1068.21
attollere,afferre N.623.37 aggerare V.G. 1350.43
attollere,erigere N. 623.35. fundere N.623.35
attonitus If. 1069.30.
auaritei,pro auare N. 771.38
auarum V.G. 1343.38.
auarus N.732.54. V.G.437.18. Isid. 1068.26
auau V.G. 1368.60
auctarium F.P. 256.28
auctio P I. 804.34
auctor F.P. 256.31.If.1067.16
auctum F.P. 256.32
aucupaui N. 747.4
audacia N.733.2.F.P.256.34. V.G. 479.24
audacia,fiducia N.621.30. temeritas N.621.28
audacijs.pluraliter F P. 256.35
audax V.G.1329.22.If. 1068.14
audentia N. 733.2
audentia, audacia V.G. 1343.44
audibo pro audiam N. 769.8
audiendi sensus N. 746.35
audio V. 43.31
auditus N. 591.52.If.1091.35
audiuitaui F.P. 256.37
auecta F.P. 256.27
auellana If. 1245.49
auellanæ V.G. 1365.12
auem specere V. 43.21
auenæ steriles V.G. 1347.43
auentinum V. 9.40
auentinus mons F.P. 256.38
auere F.P. 256.41
auerna N. 490.25
auernus lacus If. 1155.13
auernus N. 490.22
auerruncus V. 58.14
auerruncare V. 58.13
aues F.P. 256.45
aues vnde dicuntur If. 1133.21
auferre N.721.40.V.G. 1353.21.
aufert V.G. 1334.32
augendei V.G. 68.20
augere N. 708.51
augificat N. 526.22
augur.F.P. 256.47.1439.43
augura N. 758.54.
auguraculum F. P. 256.50
augures If. 1021.37.
auguria auium If. 1022.26
auguritus 2438.49
augurium N. 725.58.V.G.1538.4 If.1021.44
auguro N.748.18. auguror V.G. 1365.1.V.3.
augustum marmor If. 1213.39
augustus F. P. 256.53.1439.41
augustus nomen imperij If.1046.45
auiaria secreta If. 1241.41
auidum V.G. 1343.38
auidus N.732.55.F.P. 256.57.V.G. 1372.16.If.1068.23
anile V. 68.34
auillæ F. P. 256.60
auis stagnensis If. 1138.1
auium nomina multa If. 1133.42
auium nomina ab acumine oculorum If. 1137.46
auium nomina à sono vocis Isid. 1133.42
aula If. 1194.54
aula vel olla N. 791.1
aulæ F.P. 257.1
aulæa N. 787.31.If.1304.31
auli 1405.34.1398
aumarium P L. 806.29
aura If.1149.17. adactus N.623.24. ventorum vis N.623.21
auraria If. 1225.29
aurea pecunia If. 1225.26
aureas dicebant frenos F.P.257.6
aureax F.P. 257.8
aurelia familia F.P. 257.11
aurelij,auselij 1427.6
aures If. 1093.36
aurichalcum F.P. 257.17.If. 1227.11
auriga If. 1277.17
auriga Erichtonius If. 912.37
aurigatur N. 523.6
aurigo quid? If. 910.7
auripigmentum If. 1294.56
auris If. 980.46
auritus F.P. 257.22
aurora If. 940.16
aurum F.P. 257.24.If.1224.59
auscultari F.P. 257.33
auscultare V. 43.37. audire N. 623.48. obsequi N. 623.43. spectare N. 623.51. videre N. 623.51
ausonia F.P. 257.36
auspex If. 1069.10
auspicaui N. 747.50
auspicia vnde dicta If. 1021.42.
auspicium V.G. 1338.3. F.P.257.42. N.725.56
auster If.1148.20.& 24.35. N.511.33
austerus V.G. 1333.43
austra If. 1325.38
australis circulus If. 903.47
australis motus If. 903.13
australis plaga If. 904.29
australis polus If. 1145.14
australis africus If. 1148.47
australis notus If.903.13.If. 903.48
autumare est dicere N.618.13. sperare N.618.22
autumnitas N. 523.38
autumnus F. P. 257.45.N.589.47. If.942.14
autumnus occiduo datur 942.30
auunculus F.P. 257.48
auus F.P. 257.54.If. 1054.17
auxiliares F.P. 258.2
auxiliatum N. 525.27
auxilium V.16.42.N.717.48.V. G. 1332.32
auxilla F.P. 258.6
axamenta F.P. 258.7
axare F.P. 258.13
axe adglomerati F.P. 258.14
axilla 1440.56
axim pro egerim N. 768.56
axis If. 903.38
axis, quem Græci ἄξονα dicunt F.P.258.16
axitiosi F.P. 258.21
axungia If. 1314.28
Azarias If. 995.25.& 999.48
Azia If. 999.52
azymus panis If. 1313.28

B

BAbel If. 996.2
Babyloniæ regionis caput Babylon If. 1162.60
Babylonis fundator quis Isidor. 1184.35
Baburrus If. 1070.25
Bacat F.P. 258.26
Bacchanalia N.759.52.F.P.258.27
bacchari N. 127.57
bachia If. 1319.4
Bacchius If. 830.31
Bacchus V. 56.38
bacillus If. 1324.2
bacillum N. 527.49.
bacrio genus vasis F.P. 258.28

Bactria Is. 1164.54
bactriani Is. 1036.8.Is.1037.60
bactriani lapides Is.1215.14.
bactrus Is.1185.15.Is.1157.8
baculus Is. 1313.59
badius N. 528.44
badius color Is. 1114.45
baionula Is. 1322.38
baiulare N. 528.17
baiuli F.P. 258.30
baiulum N. 528.55
Balaam Is. 994.7
balac Is. 994.6
balanites Is. 1221.27
bala Is. 993.30
balænæ nomen,vnde F.P. 258.31
balanitæ vuæ Is. 1140 27
balatrones F.P. 258.37
balbe N. 528.50
balbi 1440.29
balbus Is. 1070.19
balbutire N. 528.58
Baleares insulæ Is. 1179.7
balearici 1434.33
balenæ Is. 1128.18.
baliſtæ N. 798.46
balinea V. 85.34
baliſta Is. 1271.33
balneæ N. 594.8
balteum V. 20.44
baltheus Is. 1309.38
balſamum arbor Is. 1252.16
balſamum V.G. 1365.5
balteus N. 594.15
Baptiſmus Is. 973.6
bar Is. 1001.27
Barach Is. 994.19
barachia Is. 999.60
barathrum F.P. 258.40.Is 1182.45
barba Is. 1093.34.V.G.1365.8
barbara locutio V.G. 1332.28
barbaricum F.P. 258.50
barbari F.P. 258.43
barbariſmus Is.842.10.V.G.1332.28
barbarolexis Is. 842.23
barbatus 1440.46
barbula 1440.47
barca Is. 1186.2
bardum N. 488.34
bardus F. P. 258.52. V.G. 1372.22
Βαρεῖα quid dicitur Is.1052. 13. Is. 833.23.
bariptos Is. 1219.16
Barium vrbs Italiæ F.P. 258.59
Barnabas Is. 1003.1
barones Is. 1052.12
Barraba Is. 1003.28
barrire F.P 2592
Bartholomæus Is. 1001.29
baſanites Is. 1213.49
baſanites lapides Is. 1213.14
baſes N. 528.41.Is.1100.28.Is.1192. 24
aſia V.G. 1356.50
baſilicæ quid vocabantur Is.1197. 11
baſilica vua Is. 1240.32
baſilicum F.P. 259.5
Baſilidiani Is. 1011.4
baſiliſcus Is. 1122.13.F.P.259.6
baſterna Is. 1323.53
batin Is. 1198.45
batiola N. 792.29
batrachites Is. 1112.28
Batus F. P. 259.10.Is.1233.30
beatus V. 17.7. Is.1069.46. V. G. 1331.44.
Beelfegor,ſimulacrum ignominię Is. 1025.17
Beelzebub Is. 1025.22
behemot Is. 1025.29
Bel,idolũ Babylonicum Is.1025.5.
Belgis ciuitas Galliæ Is. 1170.54
belial Is. 1025 27
bellantur N. 750.17
bellarium F.P. 259.11.
belli pugnæ & prælij differentia Is. 1165.60
bellicrepa F.P. 259.13
bellioris eſt melioris N. 527.26
bellitudo Ver.1133.F.P. 259.17
bellona V. 14.4.F.P. 259.18.
belloſum N. 529.18
bellua N. 740.12
bellule F.P. 259.22
bellum N. 730.7.V.G.1333 4. V.G. 1341.19
bellum vnde F.P. 259 24
bellum,duellum vocatum Is.1166 6
bellum pugna N. 614.49 : melius N. 614.50. prudens N.614.50. elegans N.614.50:tueor & tueri villam V.48.28.
bellutus F.P. 259.26.1431.44
beloculus Is. 1118.54
Benacus Lacus Is. 1155.7
beneficiarij V.G. 1372.49
beneficiarij milites F.P. 259.27
beneficium dare N. 694.28
beneficus Is. 1070.3
beneuentum F.P. 259.31
beneuolus Is. 1070.5.V.G.1360.6
Beniamin Is. 997.30
beniginer pro benigne N. 771.33
benignus Is.1069.55.F.P.259.35
benna lingua Gallica F.P. 259.38
Berenice Is. 1187.45
berillus Is. 1215.29
bes V. 28.39.F.P.259.41
Beſſi barbari fuerunt Is. 1042.2
beſtiæ vnde dictæ Is. 1116.15
beſtiarum vocabulũ quibus propriè conuenit Is.116.11
beta Is. 1261.50
betere eſt ire N. 527.20
Bethel Is. 1186.14
Bethleem Iuda.Is. 1186.23
Betica Prouincia Is. 1171.14
Betis fluuius Is. 1158.54
bibere N. 739.19
bibiones Is. 1142.9
bibliothecæ F.P. 259.44
bibliotheca vnde Is.956.28.Is.1171 18.Is.1197.58
bibliotheca veteris teſtamenti Is. 956.31
bibula papirus Is. 959.53
biceps N. 739.56
biceſſis V. 28.21
bicinium Is. 970.14
bidella Is. 1251.14
bidẽtal F.P. 259.48.N.513.16. V.G. 1330.51
bidentes N. 513.6.V.G. 1330 52
bidentes quid vocantur Isid.111. 19
bigamus Is. 1066 3
bigæ Is. 1177.60
bigener equus Is. 1115 22
bigenera animalia F.P. 259.52
bignæ F.P. 259.56
bilbit F.P. 259.58
bilinges brutates F.P. 259.60
biliosus Is. 1070.23
billis F.P. 260 3.
binomius F.P. 260.5
binum N. 528.47
biothanatus Is. 1070.25
bipennis N. 528.20Is.1197. 36
biremes Is. 1186.21
birrus Is. 1303 10.
birsa Is. 1187.15
bis genitus Is. 982.15
biseta F.P. 260.7
bisſellium V. 22.15
biſextus Is. 967.31
Bithinia Is. 1188.4
bithynicus 1435.32
bitienſes F.P. 260.10
Bitinia Is. 1166 6
bitumen Is. 1107.59
biturica vua Is. 1240.20
biuiras N. 528.30
biuium Is. 1206.22
Bizantium Is. 1188.10
bizanzena regio Is. 1172.9
blæſi 1440.30
blandicella F.P. 260.11
blandimentum N. 594.24
blanditer pro blandè N. 771.27
blanditus labor Ver. 116 13
blandus Is. 1070.10
blangianæ Is. 1041.28
blaſio 1440.38
blatteum Is. 1305.46
blaterare F.P. 260.13.N.528.6. PL. 803 14.
blatis & Blateras N. 508.2
blattæ Is. 1140.58
blennos ſtultos eſſe F.P. 260.16
bleſus Is. 1070.21
blitea inutilis N. 529 10
blitum F.P.260.19.N.795.4.Is.1261. 51
boa ſerpens aquatilis F.P. 260.22
boare F.P. 260.25
boarium F.P. 260.26
boas anguis Is. 1124.9
bocas genus piſcis F.P. 260.28
boccæ boues marini Is. 1128.29
Bœotia Is. 1168.47
boicus ager F.P. 260.32
boiæ genus vinculorũ F.P. 260.30
bombicina veſtis Is. 1299.44
bombitatio F.P. 260.35
bombix vermis frondiũ Is.1126.50
bona F.P. 260 37.Isid 931.18. V.G. 1364.1
bona omina habere V.G. 1338.10
bona prædia V.G. 1364.11
boni V.G. 1374.6
boniſſimum & maliſſimũ V.71.45
bonitas V.G. 1360.14
bonius & malius V. 71.44
bonorum poſſeſſio Is. 931.27
Bonoſrani Is. 1014.6

Bonus N. 744.40.If.1069 51. V.G. 1334 38.V.G.1358.6.
Booz If. 994.34
Borealis motus If. 903.12
Boreus If. 903.47
Borio promontorium If. 1179.42
Borrea N. 511.38
Bos If. 1112.58
Bosphorus Thracius If. 1152.17
Botanicum If. 922.6
Borrax If. 1124.45.
Botulus F.P. 260.39
Bouantes V. 58.28
Bouem bidentem dicũt.F.P.260. 41
Bouerum V. 71.30
Bouinatores qui N. 528.34
Bouinatur F.P. 260.43
Bouile V. 68.32
Βουλὴ quid If. 1019.28
Bount N. 528.12
Boya If. 935.3
Bracæ If. 1300.46.& 1300.46
Brachiũ vnde F.P.260.44.If.982. 58.& 1095 11
Βραχὺ If. 833.28
Bracile If. 1310.1
Bractea If. 1225.8
Branchos If. 917.58
Brassica V. 18.50.F.P.260.48
Braxea If. 1310.46
Braxeæ If. 1312.6
Breue à Græco F.P.260.49. V.G. 1331.55.
Breues syllabæ If. 829.24
Breuis V.G. 1361.55
Britannia If. 1174.13
Britones If. 1042.53
Bronci N. 497.17
Bronia If. 1223.13
Brucus If. 1124.41
Bruma V. 31 57
Bruma vnde dicta F.P.260.50. If. 942.18
Brundisium F.P. 260.51
Brundusium If. 1188.45
Bruteri If 1042.28
Brutiani F.P. 260.55
Brutianæ parmæ F.P. 260.53
Brutum N. 527.31
Brutum quid dictum F.P. 260.59
Brutus If. 1070.11.1431.40
Buas N. 529.21
Bubalus If. 1113.13
Bubinare F.P. 260.60
Bubo V. 14.37.N.594.3.If. 1136 37
Bubulcitare N. 528.38
Bubulcus 1433.28
Bubleum F.P. 261.5
Buccina F.P. 261.6
Buccinator V.42.15 42 15
Bucco If. 1070.22
Bucephalus F.P. 261.5
Buceriæ boum greges N. 29 13
Bucerum F.P. 261,11
Bucina If. 1168.15.& 35
Bucolicum carmen If. 853.28
Bugloſſos If. 1256.56
Bulga N. 527.35
Bulgæ F.P. 261.12
Bulla If. 1320.18
Bulla aurea F.P. 261.18
Bulima F.P. 261.13
Buphtalmos If. 1259.51
Bupreſtis If. 1140.53
Bura V. 23.11
Burdegalis If. 1190.1
Burdo quid If. 1116 2
Burgarij vnde dicti If. 1051.57
Burgundiones vnde If. 1042.36
Burgundionum gentis nomen If. 1051.59
Buris If. 1324 39
Bura N. 529.5
Burranica potio F.P. 261.26
Burranicum F.P. 261.28
Burrum quid F.P. 261.29
Buſtum F.P. 261.34.V.G.1367.3.
Buteo 1436.45.genᵉ auis F.P.261.41
Buttubata F.P. 261.45
Buxum N. 594.21
Buxus If. 1248.36
Byſſina If. 1299.52
Byſſina veſtis If. 1299.52

C

CAballus N. 532.22
Caballus vnde dictᵘ If.1113.52
Cacabum V. 22.9
Cacabus & cucuma If. 1320.20
Cacemphaton If. 843.44
Cachexia If. 918.33
Cacoſyntheton If. 844.16
Cacula F.P. 261.48
Caculatum F.P. 261.52
Cadamitas If. 1316.56
Cadauer If. 1105.23
Cadere N. 699.7. occidere N.635. 49. euenire N.635.51. V.G.1332. 30.ruere N.635.47.
Cadmea terra F.P. 261.53
Cadmia If. 1227.52
Caduca auſpicia dicunt F.P.261.55
Caduca hæreditas If. 931.31
Caduceatores quid dicuntur If. 1027.25.
Caduceus N. 782.14
Caduciter N. 534.56
Caducum If. 1243.50
Caducus If. 1072 13
Cadus N. 791.38.If.1233.38.
Cæca vox If. 897.36
Cæcæ gemmæ If. 1223.36
Cæcilij 1416.22
Cæcula If. 1124.38
Cæcultant F.P. 261.59
Cæcum vallum F.P. 262.7
Cæcum inteſtinum If. 1100.51
Cæculus F.P. 262.3
cæcus N.736.52.If.1072.10.1440.25
Cæcutiunt N. 532.19
Cædem ex Græco dici F.P. 262.9.
Cædere verberibus dedere N.638. 32.excidere N.638.34. occidere N.638.42. mactare N.638.43. immolare N. 638. 48. frangere N. 638.51.conſumere.N.638.55.
Cæditiæ tabernæ F.P. 262.12
Cælaſſis F.P. 262.14
Cælata vaſa If. 1318.11
Cælare N. 729.32
Cælare & intus tegere N. 688.3.V. G.1340.53
Cælata vaſa If. 1290.21
Cælatum If. 1144.28
Cælla F.P. 262.19
Cæleſtia auguria F.P. 262.15
cæli V. 6.2.
cælibem dictum F.P. 262.17
cælum V. 6.7.& 15..&595.38
cælum cœli Domino If. 979.42
cæmenta N. 535.32.N.595.38
cæna F.P. 262.21.V.G.1372.50
cæna Dominica If. 969.21
cænacula dicuntur F.P.262.24. V. G.1372.52
cænaculum V. 27.7
cænobium If. 1196.37
cærimoniarum cauſa F.P. 262.25
Cæſar F.P. 262.27.1436.50. & 59
Cæſar Auguſta If. 1190.6
Cæſarea Mauritaniæ If. 1190.40
Cæſares N. 899.1
cæſariati F.P. 262.30
cæſaries quid & vnde vocata If. 1092.8
Cæſarum nomen vnde ortum If. 1046.20
cæſicium N. 789.1
cæſo 1405.36.1411.3
cæſones F.P. 262.31.1398
cæſonij 1425.5
cæſtus F.P. 262.32.V.G.1365.53
cætus If. 963.42
Cain If. 991.40
Cainam If. 991.60
Cainiani If. 1011.49
Caia 1415.30
Caius 1405.38
Calabra V.G. 1372.42
calamitas V.G. 1358.46
calamiſtrati If. 1324.23
calamiſtratus If. 1071.56
calamiſtri V. 22.22
calamiſtrum N. 793.5. If.1324.21
calamitoſum N. 501.55
calamᵘ If 961.27.&898.15.& 691.33
calamus aromaticus If. 1152.5
calantica N. 787.20
calaſis tunicæ genus F.P. 262 35
calathos dici quaſillos F.P.262.39
calatores F.P. 262.40
calatum If. 1306.1
calbei F.P. 262.43
calcar N. 738.23
calcare N. 691.16
calcaria If. 1326.35
calces F.P. 262.46
calces à calcando N. 499.21
calcearia V. 68.40
calciamentum If. 1310.44
calciamenta If. 1310.27
calcitrones N. 508.21
calcoſanus If. 1122.25
calculator If. 1071.11
calculi quid vocati If. 1182.36
calculi ordinarij If. 1283.20
calculi vagi If. 1283 20
calculum If. 1309.52
calcus If. 1230.45
calculus If. 918.54.If.1210.8
caldarium æs If. 1227.43
caldius caldiſſimum V. 71.43
calicata ædificia F.P. 262.47
calices N. 792.31
calices & calathi If. 1319.6
caliculæ caligæ If. 1311.8
caligarius If. 1310.23.
caligaris V.G. 1360.57
caligo If. 1147.53

calim antiqui pro clã F.P.262.49
caliptra F.P. 262.51
caliſto If. 912.43
calix F.P. 262.53
callaica If. 1215.57
calliæus 1434.36
calleo V.G. 1380.4
callet,ſcit N. 630.38
callet à calloſitate N. 630.52
callidum If. 1071.3. feruens N. 634.23. ferox N. 634.25. inconſultum N.634.25. citatũ. N.634.27. velox N.634.28
callidus If. 1071.2
callis N. 595.53.If.1206.13
calliferũt pro occaluerũt N.534.17
callitriches If. 1119.51
catones F.P. 262.55
calonum proprietas N. 518.18
calor N. 597.15
calpar N. 793.22
calpar,vinum nouum F.P.262.60
calpes mons If. 1180.60
calpurnij F.P. 263.4.1416.30
calcula & crocotula N. 793.49
caluaria quid dicta If. 1091.59
calui 1419.55
caluſtur N. 486.56
calumnia quid? N.633.43.& 933 25.
calliditas N. 633.44
calumniator If. 1071.9
calx N.596.57. finis N. 930 36
calx viua If. 1210.31.If. 1291.59
calydonia V. 49 24
cama If. 1322 35
camara & camuri boues F.P.263.6
camara dicuntur Ver. 116.46
camaſi If. 1041.28
cameleon If. 1118.7
cameleon pardus If. 1118.13
camelis F.P. 263.8
camelopardalis V. 18.20
camelus V. 18.19.If.1133.19
camenæ muſæ F.P. 263.10
cameræ If. 1199.55
camerum N. 499.59
camilla V. 51.18
camillus F.P. 263.23.1432.31
caminus If. 1289.40
camiſia If. 1298.21
camiſiæ If. 1300.43.
campana If. 1230.40
campania If. 1170.40
campans N. 758.10
campanum æs If. 1227.46
cãpeſtria quid dicuntur If.1299.15
campeſtris If. 1309.38
campus V. 7.40.If. 1181.24
camuri V.G. 1365.15
camus If. 1326.19
cana,græci,nos caniſtra F.P.263.14
canabum If. 1304.58
canalicolæ F.P. 263.16
canalis lapis If. 1200. 47.N.596.12
canatim N. 505.54
cancer If. 911.51
cancer morbus If. 920.11
cancri F.P. 263.18.If.1131.30
candaeus V. 59.4
cantitat V. 42.13.F.P.263.22 N.597. 33.If.1321.39
candet,ignitum eſt N. 636.10.
candidum eſt N. 636.12
candetum If. 1204.52
candida membrana If. 960.31
candida cretãque toga If. 1302.15
candidiſſimum V. 63 12
candidius V. 63.12
candidum plumbum If. 1129.13
candidum eſſe V.G. 1365.20
candidum V.G. 1327
candidus If. 1072.7
candidus color If. 1114.54
canentæ F.P. 263.24
canephora F.P. 263.25
canes V. 58.9
canicæ F.P. 263.27.N.533.31
canicula V. 14.56
canicula ſtella If. 910.47
canis V. 18.7.If.1119.4
caniſtrum If. 1321.8
canities If. 1104.53
canitudinẽ pro canitie F.P.263.29
canitudo N. 530 17
cannenſis curſor F.P. 263.31
canon If. 962.33
canon generalium conciliorum If.962.38
canones euangeliorum If.961.54
canopia If. 1164.46
canta pro cantata F.P. 263.32
cantabri,gens Hiſpaniæ If.1043.37
cantharus N. 792.17
cantharida vermis terrenus Iſid. 1126.42
cante V. 50.23
cantherius F.P. 263.33
cantica canticorum If.951.18.Iſid. 953.33
canticum If. 970 30
canticum Pſalmi If. 970.36
cantor If. 105.50
canturnus F.P. 263.36
cantus If. 897.17
canum vetus N. 532.35
canus color If. 1114.57
capanna quid If. 1202.30
caperare N. 487.57
caperata frons V. 58.60
caperatum F.P. 263.37
caper Ver. 116.26
caper & capra If. 1111.49
capere,impedire N.625.39. implicare N.625.39. detinere.N.627. 57. facere N.627.26. perpeti N 627.28. tenere N.627.30.tollere N.627. 30. eligere N. 627. 36. ſuſtinere N. 627. 46. circumuenire N.627.51. decipere N.627.51. occupare N.627. 56. ſatiare N. 628. 1. accipere N. 628.3. inuenire N. 628. 16. complecti N.628.13. delectare N.627.40
capeſcere,perficere N. 635.55 immittere N.635. 58. reiicere,N. 635.60
capi,propitiari N. 627.24
capidulum F.P. 263.39
capillata vel capillaris arbor F.P. 263.41
capilli quid vocati? If. 1092.3
capiſtrum If. 1326.24
capita deorum F.P. 263.44
capital V. 22. 32. N. 504.37.F.P. 263. 46
capitalis lucus F.P. 263.49
capitarium æs F.P. 263.51
capitella If. 1292.18
capitilauium quid If. 969.13
capitium V. 22.39.N.790.44
capitolia If. 1200.40
capitolium V. 9 24
capitolium vetus V. 26. 32
Capitolinus 1407.42
capitones 1439 46
capitulare If. 1307.23
capitulum V. 62.45.If. 1307.22
cappa If. 1307.24
cappæ F.P. 263.52
Cappadocia If. 1165.48
Cappadoces If. 1037.15.
capparis If. 1262.8
capra V. 17.51
capræ dictæ F.P. 263.54.1434.1
caprarij cognomen 1432.9
capreoli F.P. 263 57
capricorni figura If. 912.18
caprificus If. 1245.15
caprilia F.P. 263.59
caprilius 1426.51
caprioli If. 1239.42
capronæ N. 495.1
capronæ, equorũ iubæ F.P.264.1
caprunculum F.P. 264 3
capſę F.P. 264.4
capſit F.P. 264.6
captus If. 1071.50
capua F.P. 264.9.If.1189.3
capularis N. 485.59.P L.804.18
capularis ſenex If. 1322.58
capulum F.P.264.13. N. 485. 54. If 1326.32
capulus If. 1269.13. If.1322.56
capus If. 1138.25
caput F.P. 264.16
carabus If. 1286.35
carbaſus N. 789.51
carbo If. 1289.44
carbunculus If. 916.48.If.1211.1
carcer V.25.25.If.935. 5.If.1194.37. V.G.1365 38
carceres quid? Iſidor.935.11. 1277. 8.V.G.1365. 42
carchedonius If. 1211. 29
carchefia N. 793.9.If. 1287.16
carcinæ If. 1222.56
cardamomum If. 1253.49
cardiace If. 916.2. 903.57
cardines mundi If. 1143.9
cardines If. 1145.9
cardo N.597.36.If.1199.25 &1204.3
carduelis If. 1139.49
carduus If. 1262.15
carenum If. 1317.4
carere N. 746.40
carieę If. 1245. 2
caria If. 1166.33
cariceum N. 494.46.If.1242.55
carina If. 1286.49
carinæ V. 1014.V.10.19
carinantes F.P. 264.18
cariſſa F.P. 264.21
carix If. 1260.24
carmen If. 852.9
carmenij ſiue carij If. 1036.3
carmentalia V. 32.41
carmina 50. 21
carmina cychica quid? If.964.6
carminari V. 53.38
carnales N. 532.29
carnaria V. 68.40
capitella If. 1292.18
capitilauium quid If. 969.13
capitium V. 22.39.N.790.44
capitolia If. 1200.40
capitolium V. 9 24
capitolium vetus V. 26. 32
Capitolinus 1407.42
capitones 1439 46
capitulare If. 1307.23
capitulum V. 62.45.If. 1307.22
cappa If. 1307.24
cappæ F.P. 263.52
Cappadocia If. 1165.48
Cappadoces If. 1037.15.
capparis If. 1262.8
capra V. 17.51
caprę dictæ F.P. 263.54.1434.1
caprarij cognomen 1432.9
capreoli F.P. 263 57
capricorni figura If. 912.18
caprificus If. 1245.15
caprilia F.P. 263.59
caprilius 1426.51
caprioli If. 1239.42
capronæ N. 495.1
capronæ, equorũ iubæ F.P.264.1
caprunculum F.P. 264 3
capſę F.P. 264.4
capſit F.P. 264.6
captus If. 1071.50
capua F.P. 264.9.If.1189.3
capularis N. 485.59.P L.804.18
capularis ſenex If. 1322.58
capulum F.P.264.13. N. 485. 54. If 1326.32
capulus If. 1269.13. If.1322.56
capus If. 1138.25
caput F.P. 264.16
carabus If. 1286.35
carbaſus N. 789.51
carbo If. 1289.44
carbunculus If. 916.48.If.1211.1
carcer V.25.25.If.935. 5.If.1194.37. V.G.1365 38
carceres quid? Iſidor.935.11. 1277. 8.V.G.1365. 42
carchedonius If. 1211. 29
carchefia N. 793.9.If. 1287.16
carcinæ If. 1222.56
cardamomum If. 1253.49
cardiace If. 916.2. 903.57
cardines mundi If. 1143.9
cardines If. 1145.9
cardo N.597.36.If.1199.25 &1204.3
carduelis If. 1139.49
carduus If. 1262.15
carenum If. 1317.4
carere N. 746.40
carieę If. 1245. 2
caria If. 1166.33
cariceum N. 494.46.If.1242.55
carina If. 1286.49
carinæ V. 1014.V.10.19
carinantes F.P. 264.18
cariſſa F.P. 264.21
carix If. 1260.24
carmen If. 852.9
carmenij ſiue carij If. 1036.3
carmentalia V. 32.41
carmina 50. 21
carmina cychica quid? If.964.6
carminari V. 53.38
carnales N. 532.29
carnaria V. 68.40

carpentarius If. 1072.26
carpentarius If. 1296.37
carpentum Pompaticũ If. 1323.38
carpere attenuare N. 226.59. aperire N.626.60. auferre N.627. 4. decerpere N.627.4. pascere N.627.12. celeriter præterire N.627.8
Carpocratiani If. 5011.18
carta N. 594.56
Carra, ciuitas If. 1185.18
carracutium If. 1323.43
carrus If. 1323.33
carta vnde dicta If. 959.54
carta teneotica If. 960.2
faltica If. 960.3
cornelliana If. 960.4
emporetica If. 960.6
augustea regia If. 959.57
libiania If. 959.59
hieratica If. 959.60
cartarum vsus If. 959.48
carthada If. 1187.10
carthaginẽsis prouincia If.1171.14
carthago spartaria If. 1190.11
cartibulum V. 21.54
cartilagines If. 1097.12
casa F.P. 264.24
casa, habitaculũ agreste If.1202.22
casaria F.P. 264.25
cascum V. 50.26
cascum, antiquum F.P. 264.26
Casdei, qui nunc Chaldæi vocantur If. 1038.31.
caseus V.19.31.N.597.20.Isidor. 1315.1
casina fabula F.P. 264.28
casmenæi V. 50.10
casnar V. 50.47.F.P.264.31
casmillus V. 51.21
Caspius sinus If. 1153.19
cassabundus V. 53.31.F.P.264.32
cassia via F.P. 264.33
cassia If. 1251.60
cassiculum F.P. 264.34
cassila F.P. 264.36
cassinum forum V. 50.41
cassis If. 1272.44.If. 1288.51
castum N. 508.33
casta F.P. 264.37
castanea If. 1245.53
casteria locus N. 532.2
castigare, reprehendere N.626.46 increpare N. 626.46. vindicare N.626.54. vnire N. 626.
castitas N. 595.46 N.751.37.V.G. 1342.26
castitudo N. 531 45
Castor & Pollux V. 14.11
castor V.G. 1378 49
castores vnde dicti If. 1118.28
castra N. 597.43
castra quid sunt If. 1048.53
castrensis corona F.P. 264.39
castri If. 1140.40
castula N. 794.36
castum quid? N.636. 16. religiosum N. 636.18 à furtis abstinens N. 936. 23. suaue N. 636.26. iucundum N.636.26
castus N.694.54.If. 1070.33
casu simile V. 97.30
casuale V. 68.19
casula If. 1030.4
casus V.67.30 V.97.41.F.P.264. 42.If.825 29
cata V. 52.52
catachresis F.P.264. 46.If.847.50
catamitum F.P. 264.49
catampo F.P. 264.51
cataphractti N. 799.11
cataphrygiis If. 1012.18
cataplasma If. 921.41
cataporates If. 1288.32
catapotia If. 921.31
catapulta N. 795
catarrus If. 917.50
cataseeue If. 864.39
catax F.P. 264.52.N.497.8
catechumenus If. 1008.3
categoriæ cur appellatę If.877.22
categoriarum species If. 876.18
careia & caia If. 1270.18
catellæ N. 596.50.If.1308.15
catelli N. 537.1
catenæ If. 934.57
catena If. 1324.25
cathartica medicamenta If.921.30
cathari If. 1012.22.
catholica If. 1007.39
catholicus If. 1037.5
catij 1426.1
catillare P L. 804.12
catillatio F.P. 274.56
catillones F.P. 264.59
catinum V. 21.17.If. 1319.30
catinus N. 792.52
Cato 1431.22
catones appellantur F.P.264.60
catularia porta F.P. 264.2
catuli quid dicuntur If.1119.18. N. 741.30
catulina caro F.P. 265.7
catullire N. 534.53
catulus F.P.265.9.catellus V.86.48
catus pro sapiente N. 535.57
caudecæ F.P. 265.11
caudex 1436.47
caudicariæ naues F.P. 265.13
caudinus 1435.35
cauea V.6.30
cauere N.711.57.N.730.14.V.G. 1341.24
caui proprietas N. 746.43
cauiares hostiæ F.P. 265.15
cauile V. 6.30
cauillantur N. 535.54
cauillatio F.P. 265.19
cauillum F.P. 265.20
cauitio F.P. 265.21
caulacus quid dicitur If.1232.19
caulis V.18.43.N.536.29 If.1260.52
caupo If. 1072 6
caupones If. 1319.41
causa If.1273.1 & 20. V.G.1329.14. V.G.1332 52.V.G.1364.5
causa redintegratur If. 932.60
causales coniunctiones If. 838 35
caussari N. 533.56
caussa N. 720.28
cauterium If. 1326.43
cautes If. 1209 58
cautio N. 761.8
cautus If. 1021 1
cauum V. 6.22 & 31
cauum ædium V. 26.51
cauum à chao dictum F.P.265.26
Cayphas If. 1003.19
Cecropidæ, qui fuerunt vocati If. 1046.45
Cecrops Athenienſium Rex Iſid. 1040.45. If.1188.40
cedere If. 932. 44. abire N.626. 16. succedere N.626.21 dare. D.626.23. recedere N.626.26. obsequi N. 626.28. euitare N. 626.32 incedere N. 626.33
cedò V.G. 1335.18
cedrus If. 1246.39
cedunt, petunt N. 626.35
celare N. 729.29.V.G.1340.50
celebre N. 534.14
celebresçat N. 534.4
celebritas If. 968.21
celer If. 1071.42.V.G.1334.58
celeratim N. 532.44
celeritas N. 720. 48.V.G.1369.22. V.G.1379.26.V.G.1329.36
celeriter currere N. 717.29
cella If. 1195.26
cellariũ, quid If.1198.3.V.G.1365.31
celia If. 1317.17
celibaris hasta F.P. 265.32
celones If. 1286.17
celox N. 782.59 P L.805.40
celsus ex græco κέλης F. P.265.46. If.1070.31
Celtiberi, ex Gallis celticis Isido. 1043.41
cenatus N. 536.52
ceneris If. 1124.3
Cenina vrbs F.P. 265.47
cenobitæ If. 1006.29
censere F.P.265.49. succensere. N.636.37.N.777.1. existimare N.636.29. arbitrari N.636.29. V.G.1372.57
censio hastaria V.G. 1372.58.
censor V. 15.27
censores dicti F. P.265.55.If.1051. 4.V.G.1373.2
censorinus 1438.45
censorium N. 704.48
censui agri V.G. 1372 60
census N. 592.40
centauria If. 1255.39
centaurion F.P. 266.1.
centaurus chiron If. 912.49
centaurus If. 1109.9
cẽtenũ quid appellatũ If.1277.44
centenarium If. 1231.56
centenariæ cænæ F.P.266.3.
centones N. 535.24
centones quid? If. 854.13
centupeda If. 1124.40
centuria V. 7.31
centuria in agris F.P. 266.19
cẽturia quid? If.1049.5.If.1204. 59
centuriæ V. 16.30
centuriata comitia F.P. 566.21
centuriata N. 492.35
centuriatus ager F.P. 266.24
centuriones F.P. 266.27
centuriones N.777.19.If.1047.47
centussis V. 28.17
cepa If. 1261.42
cepe N. 597.48
cephalia If. 917.13
cephanet If. 997.22.

Cephas If. 1001.21
cepit, cæpit V. G. 1346.30
cepio 1397
cera If. 959.33.
ceram ferro ne cædito If. 959.39
cerasus If. 1244.50
ceraſtes If. 1113.11
ceraſtibola V. 54.34
cerates If. 1230.52. & 54
ceraunię vuæ If. 1240.10.
ceraunij montes If. 1180.37
ceraunio rum duo genera If. 1220.35
ceraunium If. 835.58
cerberus inferorum canis If. 1108.42
cerceris V. 15.8
cercolopis F. P. 266.29
cercopa F.P. 266.31
cercopitheci quid ſunt If. 1119.44
cercurus N. 785.22
Cerdoniani If. 1011.59
Cereos dabant F.P. 266.34
ceres V. 12.48. If. 1028.18. & 1237.3.
cerebroſi N. 495.6
cereus If. 1321.41
ceriti & laruati N. 508.15
cermalus F.P. 266.37
cernere, V. G. 1328
cernere amittere N. 632.37 audire N. 632.41. cedere N. 632.54. contendere N. 632.47. dimicare N. 632.47. diſponere N. 632.34 iudicare N. 632.43. videre N. 632.32
cernere hereditatem N. 632.55
cerno V. 43.4.
cernuabant N. 494.28
cernui ſocci If. 1312.1
cernuus N. 494.19. F. P. 266. 38.
cerolienſis V. 10.15
ceronia V. 10.20
cerritus F.P. 266.39
cerrones F.P. 266.40
certamen N. 595.1. V.G. 1357. 19.
certare, contendere N. 628.33. præuenire N. 628.34
certatim N. 776.7
certatio N. 595.3. certamen V.G. 1335.30
certatur N. 750.55
certiſſant N. 534.12
certum V.G. 1334.13
ceruaria ouis F.P. 269.44
cerui V. 20.52.V.G. 18.24.
ceruicalia If. 1304.11
ceruinus color If. 1115.4
ceruiſia If. 1317.15
ceruix V.G. 1365.34. If. 1094. 58.
ceruus F.P. 266.44
ceruſſa If. 1295.56
ceruus vnde dictus If. 1112.8
ceſpes F.P. 266.46
ceſpites If. 1240.53
ceſſare V.G. 1356.46
ceſſio If. 932. 42
ceſſo V.G. 1379.25
ceſticillus F.P. 266.48
ceſtis pro ceſtibus N. 761. 15
ceſtus V.G. 1365.55
ceterij genus piſcatorum N. 510. 49.
cete If. 1128.22.
ceteri colores finguntur If. 1294. 8
Cethura If. 993.11
cetra N. 298.26.N. 530.10
cette ſignificat dicite N. 1531.33
chalcantum If. 1209.5
chalcites If. 1222.25
chalcedonicum F.P. 266.51
chalcoſmaragdus If. 1215.23
Chaldæorum gens If. 1035.54
chalybs If. 1297.6
chamædracontes If. 1125.10
chamædrys If. 1256.48
chamæleon If. 1258.30. & 1256.45
Χαμαιπίτυς. If. 125920
Chananæorum decem gentes If. 1036.25
Chananei If. 1039.19
chaos F.P. 266.57
charaćter If. 1326.40
charaćteriſmus If. 871.9
charibdis If. 1154.8
charientiſmos If. 850.39
chariſteum marmor If. 1214.22
charitas If. 1009.21
Charon If. 1026.50
charta N. 595.19
chelidonia If. 1218.1. & 1255.49
chelidoniacus gladius If. 1269.36
chelonites If. 1223.11
chelydeos If. 1123.50
Cherinthiani If. 1011.21
cherubin If. 990.6
Chiliarchæ If. 1047.45
Chiliaſtæ If. 1011.25
chilo V.G. 1372.34
chilo dicitur F.P. 267.1
chilones 1440.41
chimæra, triformis beſtia If. 1109.1
Chios inſula If. 1177.24
chirographa V.G. 1365.51
chirographum If. 930.24
chirurgia If. 920.54. & 921.1
chlamys N. 788.55
chamis If. 1301.59
choaſpis Iſid. 1157.10
choaspites If. 1216.27
choenica F.P. 267.5
cholera quid? If. 915.27
choragium PL. 805.17.F.P.267. 6
chorea If. 990.15
choriambus If. 830.40
chorus If. 970.7
chria If. 864.26
chriſma If. 981.36 & 973.35
Chriſtus If. 840.5. & 981.27
Chromaticus If. 1071.22
Χρόνια If. 915.50
Chronia If. 917.10
chronicon If. 951.20
chronica If. 937.1
Chriſtianus If. 1006.50
Chryſe inſula If. 1175.19
chryſite If. 1212.58
chryſoberillus If. 1215.35
chryſocolla If. 1194.40. & 1222.15
chryſolampis If. 1222.7
chryſolećtrus If. 1222.3
chryſolitus If. 1222.2
chryſophis If. 1222.1
chryſoprasius If. 1221.45
chryſoprasſus If. 1215.37
Chus If. 992.34
cibarium N. 536.15
cibarius panis If. 1313.16
cibicidæ N. 533.22
cibilla V. 20.57
cibus V.G. 1353.50.If. 1312
cibus ex græco F.P. 267.7
cibidum If. 1320.46
cicadæ If. 1141.10
cicatricare F.P. 267.10
cicatrix If. 920.42
ciccum F.P. 267.11
cicendula If. 1140.51
cicer If. 1238.39
cicererius 1435.29
ciceres N. 536.8
cicerones 1433.31
cicindela F.P. 267.13
ciconia If. 1325.48
ciconiæ If. 1134.22
cicum V. 57.4
cicuma F.P. 267.16
cicurare V. 56.59
cicuringenium V. 57.1
cicurinus 1432.55
cicuta If. 1248.54.& 1258.33
cidaris If. 1307.5
cilia quid ſunt If. 1093.16
Cilices If. 1037.25
Cilicia If. 1166.50
cilicia, velamenta If. 1304.41
cilindrus If. 894.31.& 1325.10
cilium F.P. 267.18. If. 1290.20
cillere If. 1325.19
cillibæ F.P. 267.20
cilluntur If. 1095.24
cilo V.G. 1372.35
cilones 1439.46
chilones V.G. 1361 34.& 36
citum diuiſum N. 635.35
cima If. 1260.59
cimæ quid vocantur If. 1242.24
cimbri F.P. 267.21
cimedia If. 1218.51
cimex If. 1127.26
cimicia If. 1257.33
cimmerij F.P. 267 22
cinædi dicti ſaltatores N. 486. 27
cinamomum If. 1251.45
cincia F.P. 267.28
cincinnati 1439.55
cincta F.P. 267.30
cinctus If. 909.33
cinctus & cingulum V. 20.28
cinctus Gabinus If. 1302.20
cinefactum N. 536.38
cinereus color If. 1114.44
cingula If. 1326.27
cinguli appellabantur homines F.P. 267.39
cingulo noua nupta F.P. 267.31
ciniſij quid dicuntur If. 1111.48
cinis N. 596.16. If. 1207.11
incendium If. 1236.10
cinnabaris If. 1294.31

Cinnus quid N. 516.44. & 737.43.
potionis genus N. 507.38
Cinomia If. 1141.15
Cinxiæ F.P. 267.41.
Circanea F.P. 267.44
Circe If. 1020.29
Circinus If. 1197.25
Circites F.P. 267.46
Circius N. 511.37
Circularis numerus If. 892.25
Circuli V. 19.20
Circulus N. 494.12
Circulus quid If. 1092.53
Circulus Antarticus If. 905.15
Circulus Arcticus If. 905.3
Circulus χειμερινὸς Tropicus If. 905.17
Circulus θερινὸς vel tropicus If. 905.5.
Circumcelliones If. 1014.9
Circumferre, luſtrare N. 632.59
Circumflexus accentus If. 832. 42
Circumforanus If. 1072.24
Circumiectum V. 22.50
Circumire N. 674.36
Circumluuium F.P. 267. 47. If. 1182.21.
Circumpedes V.G. 1351.49.
Circumſpicere N. 674.31. V.G. 1358.20
Circumtextum V. 22.51. If. 1302.38
Circus N. 494.11. & 727. 20. V.G. 1539.6. If. 1193.24. & 1276.13.
Circus Flaminius V. 25.56.
Circus maximus V. 25.38
Circus ad Murtium V. 25.50
Circi quid N. 536.7. If. 1092.13
Ciſalpina If. 1170.56
Ciſium vehiculi genus N. 532.39
Ciſpius mons V.10.42.F. P.267.48
Cis pro vltra N. 535.39
Ciſtæ N. 535 21.
Ciſtella PL. 806.11. If.1321.10
Ciſterna F.P. 267.50
Ciſtula, Ciſtella V. 86.44
Citare, incitare N. 635.41. laudare N.635.44. prouocare N. 635. 41. vocare N.635.39.
Citeria appellabatur effigies F. P. 267.51.
Citerior Hiſpania If. 1171.16
Cithara If.899.25.
Citharæ ac pſalterij reperror quis If.898.40.
Citharicen V. 69.47
Cithei, id eſt Ciprij If. 1037.27
Citherea If. 1176.59
Citicula If. 922 34
Citimus F.P. 267.58
Citior comparatiuum F.P.267.60
Citius V.G. 1329.32
Citocatia If. 1258.11.
Citria If. 1144.11
Citroſa If. 1300 6
Citroſa veſtis.F.P. 268.3. If.1300. 6
Citum, celere N. 635 33
Citum N. 635 35
Cituma N. 531 51
Citrus N. 532.17
Ciues Romani cur dicti If. 1053. 36
Ciues vnde vocati If. 1050. 13
Ciuica corona F.P.268.5.V.G.1374 35.
Ciuile bellum If. 1265 26
Ciuilis Aſtronomia If. 874.44
Ciuitas N.725. 31. V.G. 1371.16. & 1337.56.If.1190.51
Ciuitas propriè quid dicitur If. 1191.38.
Ciuium nomina If. 1050.12
Clacendix F.P. 268.8
Clades V.G. 1358.48
Clam V.G. 1334.52
Clam à clauibus dictum F.P. 268. 9.
Clamoſus If. 1071.7
Clandeſtino N. 504.41
Clara vox If. 897.42
Claret N. 531.57
Claritas V.G. 1333.30
Claritudo N. 529. 55. V.G. 1333.31. F.P.268.11.
Clarus If. 1070.30
Claſſes If. 1049.45
Claſſes clypeatae F.P. 268. 12
Claſſica quid ſunt If. 1268. 44
Claſſici teſtes F.P 268.14
Claſſis If. 1285.53
Claſſis procincta F.P. 268 16
Claua F.P. 268. 17. Iſidor. 1170.15
Clauata dicuntur F.P. 268 18
Clauat ſocci If. 1312 3
Claudere N. 690.50
Claudere, circumuenire N. 635. 28 includere N 635. 24. obſiſtere N. 635.26
Claudiana tonittua F. P. 268. 24
Claudij 1416.36
Clauui If. 1297. 4
Clauis If. 1324.24
Clauim F.P. 268.31
Clauſtra V. 49. 39. Iſidor. 1199. 17
Clauſula F.P. 268.33
Clauſulæ quid If. 854.7
Clauus If. 1287.23
Clauus annalis F.P. 268.35
Clemens V. G. 1358. 33. & 35. & 1353.26 If. 1070.45
Clepere V. 57.25.N.493.51
Clepſere V. 57.24
Clerus & Clericus vnde appellantur If. 1004.3
Clibanitius panis If. 1313. 45
Clibanus If. 1198.33
Cliens V.G. 1319.11
Clientam pro cliente. F. P. 268. 39
Clientela V.G. 1380.18
Clientes If. 1071. 49
Climata If. 1204.40
Climax If. 868.17
Clingere F.P. 268.40
Clitellæ F.P. 268.42
Cliuia auſpicia F.P. 268.48
Cliuoſum If. 1206.28
Cliuus N. 594 29
Cliuus Publicius V. 26.28
Cloacae F.P. 268.51
Cloacæ quid ſunt If. 1192.48
Cloacale flumen F.P. 268.52
Clodus If. 1072 10
Cloelia familia F.P. 268 55
Cloeliae F.P. 268.57
Cloelij 1416.11
Clucidatum F.P. 268.59
Cluentij 1416.18
Cluet N. 537.15
Clumae F.P. 268.60
Clunae F.P. 269.4
Clunes Ver. 116. 56. N. 595. 34.
Clunes quid vocatæ Iſidor.1098. 7
Clupeat V. 4.34
Clupeum V.G. 1331 54
Clunaclum F.P. 269.1
Clutum F.P. 269.8
Clypeat N. 533.7
Clypeum V.G. 1331.54
Clypeus N.595.22. F.P.269.12.V.G. 1360.58.If.1272.3
Cnæij 1425.6
Cnæus 1416.12
Cnaſonae F.P. 269.15
Cnephoſum F.P. 269.17
Cneus 1398
Coagmenta N. 507.4
Coagulum N. 498.53.& 507.6
Coarguere V.G. 1348.5
Cochlear If. 1232.14
Coclacae F.P. 269.21
Cocleat If. 1318.34
Cocles 1440.16
Cocetum F.P. 269.19
Coctiones vnde dicti. F.P. 269. 23
Coctum If. 1314.10
Coctum pro ad coquendum N. 771.1
Cocula F.P. 269.30. If. 1320 13
Cocytus If. 1182.51
Coda N. 532.27
Codeta ager F.P. 269.33
Codex If. 960.59.& 1239 15
Codicellus If. 929.53
Codicellum If. 929.42
Cœlebs If. 1070.37
Cœles If. 1070.36
Coeleth If. 995.10
Cœlibatus PL. 805.44
Cœlicola If. 1070.40
Cœlij 1416.25
Cœliolus V. 10.13
Cœlis ciuitas If. 1037.4
Cœlius mons V. 10.4. F.P. 269.38
Cœlum If. 1144.26.& 39.& 902.39 Deorum domicilium N. 634 31
Cœna If. 1313.25.& 31
Cœnaculum If. 1185.15
Cœnum If. 1207.11
Cœpere N. 534.6
Cœpia futurum tempus. F.P. 269. 42
Cœruleus V.G. 1332.40
Cœrulus V.G. ibid.
Coætaneus If. 1071.35
Cogere, coarctare N. 635.22. coradere N. 634. 56. imprimere N.635.21. in vnum colligere N. 635.5. mulgere N. 635. 15. ſubigere N. 635. 3. ſtringere N. 635.18. vrgere N, 634. 59. & 711. 19.

Cogitare V. 37 26. N. 715. 48. V. G. 1337. 57.
Cognoscere, æstimare N. 640. 37
Cogitatim F. P. 269. 46
Cogitatio F. P. 269. 47
Cogitatione perquirere N. 720. 40
Cognati vnde dicti If. 1056 8
Cognatione fratres If. 1056 38
Cognitor V. G. 1362 28. F. P. 269. 50. If. 1071. 48
Cognomen N. 533. 4. If. 823. 48. & 1397.
Cognomentum If. 823. 52
Cognoscere N. 688. 5
Cognoscere, audire N. 640. 37. noscere N. 640.
Cohors V. 16. 23. Isidor. 1100. 59
Cohortarent N. 750. 25
Cohum F. P. 269. 56. V. G. 1372. 27
Coinquire F. P. 269. 60
Coire V. G. 1332. 51
Colaticus lapis If. 1213. 13
Colabella N. 534. 44
Colatum If. 1316 22
Colere, diligere N. 626. 4. inhabitare N. 625. 57. exercere 55. 10. ornare N. 626. 10. pati N. 626. 12. venerari N. 625. 53
Colica passio If. 919. 7
Coliuthani If. 1013. 54
Collare N. 503. 36
Collectio vel ratiocinatio If. 860. 47.
Collega If. 1071 33
Collegiati qui dicuntur If. 1052. 4
Colles V. 7 42
Colligatus If. 1072. 26
Colligere, auferre N. 639. 33. celare N. 939. 31. mollire N. 635 3. reficere N. 639 29. supprimere N. 639. 31. in vnum redigere N. 639.
Collina V. 11 36
Collis Latiaris V. 11. 6
Collis Mutialis V. 11. 5. Quirinalis V. 10. 56. Salutaris V. 11. 3. Viminalis V. 10. 55
Collisio If. 142. 54
Collocare N. 685. 55
Colloquiū V. 39. 20. V. G. 1376. 26
Collum N. 597. 26. If. 1094. 54
Collus F. P. 270. 1
Colluticulet N. 531. 27
Colluuiaris porcus F. P. 270. 3
Colluuio N. 530. 1.
Collyria If. 921. 39.
Colobium If. 1300. 21. & 1300. 22
Colocynthis If. 1255. 34
Colon If. 834. 12. & 866. 59
Coloni If. 1052. 29
Colonia If. 1191. 42
Colonus If. 1071. 44
Colophon F. P. 270. 5
Color equorum If. 1114. 39
Colores If. 1194. 3
Colores nascuntur If. 1194. 7
Coluber N. 597. 3.
Colubrum If. 1121. 41
Colui V. 92. 18
Colum If. 1305. 57
Columbaria If. 1286. 54
Columbæ If 1138. 41. V. G. 1347. 31.
Columbinus lapis If. 1291. 19
Columis If. 1071. 53.
Columna Meniana N. 520. 12
Columnae F. P. 270. 11. If. 1192. 16. & 1200. 31.
Columnarum rotundarū genera quatuor If. 1200 35
Columna hastilia F. P. 270. 12
Colustra N. 531. 11
Colus N. 596. 22
Colustrum If. 1315. 3
Collatinus 1435. 39
Colossus F. P. 270. 7
Columba V. 14. 38
Comæ quid sunt If. 2092 10
Combibones N. 504. 34
Comedim pro comedam N. 530. 37
Comedio, onis V. G. 1373. 6
Comedum dixerunt F. P. 270. 13
Comedus, di, V. G. 1373. 5
Comes V. G. 1329. 10
Comedones N. 536. 25
Comesor If. 1072. 4
Comest pro comedit N. 529. 17
Cometes quid If. 910. 57
Cominij 1426. 36
Cominus V. G. 1329. 39
Comissatio F. P. 270. 16
Comitasset ,p cubuisset N. 531. 48
Comitium V. 25. 58
Comitia centuriata F. 144. 58
Comitialis morbus If. 179. 35
Comitiales dies F. P. 270. 10
Comma If. 834. 6. & 866. 55
Commalaxare N. 530 4
Commanducatur N. 753. 56
Commendare N. 681 52
Commemorare N. 535. 4 & 691. 53
Commemoramentum N. 131. 6
Commentacula virgae F. P. 270. 23
Commentaculum F. P. 270. 26
Commentaria If. 958. 34
Commentum N. 533. 37
Commercium If. 932. 55
Commerere V. G. 1354. 12
Commereri V. G. 1359. 46
Commetare N. 534. 20
Commictilis N. 530. 31
Comminisci V. 37. 34
Commissatio V. 56 54
Commiserescimus N. 750 33
Commissura If. 1297. 8.
Committere propriè F. P. 270. 28
Committere, effigiare N. 625. 4. sociare N. 625. 7. iungere 625. 7. derelinquere N. 625. 11. donare N. ibid. 11. facere, N. 625. 14. initiare N. 625. 23. permittere N. 625. 27. credere N. 625. 27. V. G. 1333. 24
Commodare, maturare N 64 0. 26 V. G. 1351. 31. & 1330. 7. cum commodo dare N. 640. 31
Commodum, vtile N. 636. 3. conueniens N. 636. 4. totum N. 636. 6 aptum N. 636. 4. integrum N. 636. 5. If. 931. 48. V. G. 1355. 58.
Commodus V. G. 1334. 38
Commouere V. G. 1379. 15
Commouere N. 688. 19
Commouet N. 719. 39
Commugento F. P. 270. 31
Cōmune genus If. 825. 17. & 827. 44
Commune sal If. 1208. 30
Commune spanum If. 1249. 44
Cōmunes cōiunctiones If. 828. 33
Communes syllabæ If. 829. 27
Communio V. G. 1333. 36
Communis annus If. 967. 11
Communis diuisio If. 931. 34
Communitas V. G. 1333. 35
Communitus pro cōmuniter N. 791. 23
Comœdi qui appellati If. 1018. 44 & 1180. 9
Comœdiae vnde F. P. 270 32
Compages N. 519. 39
Compagia quid If. 1096. 59
Comparare, apparare N. 630. 30 coniungere N. 629. 51. adæquare N. 629. 54. sociare 629. 51. cōponere N. 629. 59: machinari N. 629. 60. confirmare N. 630. 2. constituere N. 630. 3. emere N. 630. 26. æstimare N. 634. 28. dare N. 630. 33. V. G. 1332. 49
Comparatio If. 825. 3. & 860. 29
Comparatiuus gradus If. 825. 8
Comparsit pro compescuit F. P. 270. 37
Compascuus ager F. P. 270. 38 If. 1203. 11
Compedes N. 498. 36. If. 934. 54
Cōpēdiū Varr. 30. 23. N. 597. 21. V. G. 1332. 4
Cōperce pro cōpesce F. P. 270. 40
Cōpernes dicuntur homines F. P. 270. 41. N. 497. 21
Compescere F. P. 270. 43
Compescit N. 715. 50
Competa quid sunt If. 1192. 10. & 1206. 22.
Competens N. 675. 32. If. 1008. 6
Competere quid N. 641. 1
Competere, rei cuiusque meminisse N. 641. 5. constanter valere N 641 6. par esse vel simile N. 641 3.
Compilare F. P. 270. 47
Compilator If. 1071. 13
Compita N. 595. 7
Compitalia V. 34. 47
Cōpitalia festa F. P. 270. 48
Compitum V. 37. 29
Complanare N. 699. 20
Complectite N. 750. 40
Complex If. 1071. 36
Compluries N. 552. 57
Compluriens F. P. 270. 50
Cōpluuiū V. 26. 59. If. 1200. 24
Cōponere, finire, N. 628. 37. recreare N. 628 40. lenire N. 628. 43. disponere N. 628. 45. cōstituere N. ibidem. comparare N. 628. 50 ornare N. 628. 60. colligere N. 629. 2. simulare vel fingere N. 629. 5. coniungere N. 629 12 redimere N. 629. 21. reficere N. 628 40
Comportare V. G. 1349. 44
Compos N. 741. 8. & 778. 19
Compositi numeri If. 889. 24
Compositus N. 704 19
Compraedes F. P. 270. 53
Compressus N. 741. 4.
Comptum V. G. 1372.

comptus F.P. 270.54. If. 1071. 55.
conatus N. 532.31
conauditum F.P. 270.58
cocalfacere N. 535.49
concalluit N. 534.24
concedere,dare N. 637.53 permittere N. 637.53. consentire N. 637.60. credere N. 637.60. cedere N. 638 4. recedere N. 638.4. & 229.36. V.G. 1331 12.V. G. 1340.56
concedo V.G. 1379 38
concelebrare, commouere N. 640.13
concentor If. 1005 56
conceptiuæ feriæ F.P. 270.60
concerturiare N. 489 13
concertatio V.G. 1357.16
conceſſio If. 860.21
conceſſus N. 701.2
conchæ & cochleæ If. 1131.7
conchilium If. 1305 20 & 26
conciere N. 534.29
conciliari V. 37.32
conciliabulum F.P. 271 3
conciliatrix F.P. 221.5. If. 1072. 21
concilij nomen quid? If. 963.35
concilium V. 37 30. F.P. 271.7
concinnare F.P. 271.9. N 507. 35. & 516.45. & 534 49. concinere V.G. 1371.25
concinnè loqui V. 39.25
concio V. 37.29. F.P. 271.11
concionator If. 1070.50
concipilauiſti F.P. 271 17
conclamatum V.G. 1380.19
conclauatæ F.P. 271.19
conclauia F.P. 271.21
concleatius lapis If. 1291 17
concluſio inductionis If. 862.29
concors N. 520.26
concordia V. 14.14
concorditæ N. 533.34
concors If. 1070.47
concubia N. 535.17
concubium V. 55.35
concula If. 1232.16
condeptere N. 505.7
condere F.P. 271.23
condere,abſcondere N. 625.44 conſtituere N.625.46. conſeerare N. 625.49. potiri N. 625.50. conſecrare N. 693. 55
condi PL. 804.26
condicere F.P. 271.28
conditio in diem F.P. 271.29
conditaneum N. 536.47
conditiones If. 930.44
conditum If. 1316.41
condofacere N. 530.21
conducere,emere N. 639.53. colligere N. 639.58. conuocare N.639.58. conuertere N. 640. 1. vtile eſſe N. 640.3. & 208.34
conductio If. 931.42
condulus F.P. 271.32
confecerunt F.P. 271.34
confectum,examinatum N.637.15 occiſum N. 637.15. deſeſſum N.637.20
confectus cura V.G. 1356.3
conferre N. 637.7
conferre,contollere N.637.6. cõferre N. 737.8. comparare N.637.10. tranſferre N. 637. 11. & 693.32
confeſſio If. 926.17
confeſſio,coniuratio V.G. 1359.12
confetaſus F.P. 271.35
conficere,frangere N.637.25.colligere N. 637.26. facere N. 637.35.explicare N.637.41. cõſumere N. 637.44. finire N. 637.45
confictitant V. 59.9
confidentia N. 633.4. duritia N.633.5. patientia N. 633.6. temeritas N. 633.8. audacia N.633.8. conſtantia N.633. 21. V.G. 1356.2
confidentiæ fidentiæ diſcretio V.G. 1344.4
confidens N. 733.30.&33
confiteri N. 728.40. V.G. 1340.4. V.G.1357.2
confinialis If. 10.71.43
conflages F.P. 271.37
coniuges N. 518.22
confœduiſti F.P. 271.39
confrages If. 1181.38
confugela antiqui F. P. 271.40
confuſa vox If. 829.10.& 11
confuſus If. 1072.15
confutare,commouere N.625.34. opprimere N. 625.36. conuincere 625.36. & 532. 52
confutatio V.G. 1360.23
congenerat N. 531.30
congenulare N.515.37
congenuclare N. 533.52
congerro V. 53.42
congerrones PL. 806.9
congermaneſcere N. 534.38
congiarium If. 1232.39
congium If. 1232.33
conglomerare N. 534.35
cognoſcere,perſpicere N.640.44 agnoſcere N. 640.53
congredias N. 750.53
congruere à gruibus F.P. 271.41
congrus polypus If. 1130.47
coniectarium N. 535.14
coniector F.P. 271.43
coniecturalis ſtatus If. 860.2
coniferæ cypariſſi If. 1246.56
coniicere,iacere N. 636.40. colligere N. 636 44. certare N. 636. 45. agere N. 636.47. furari N. 636.50. auferre N.636. 50
conitum F.P. 271.44
coniugatio If. 827.31
coniuges If. 1065.30
coniugium If. 1066.19
coniungere N. 503.20. & 673.43
coniunctiuus If. 827.17
coniunctæ ſunt triplices in verborum tribus temporibus V. 101.25
cõiunctæ præpoſitiones If.818.50
coniunctio If. 823.35
coniunctum analogiæ genus V. 101.10
coniuola F.P. 271.47
cõiuratio militiæ gen⁹ If.1049.35
conlatia F.P. 271.48
conlatiuum ſacrificiũ F.P. 271.52
cõnlatiuus venter F.P. 271.54
conlucare F.P. 271.57
conubium If. 1066.23
conon If. 894.32
conopeum If. 1288.55.
conquiniſcere N. 531.16
conquirere F.P. 271.59
conregione F.P. 271.60
conruſpari F.P. 272.1
conſanguinei qui vocantur If. 1056.14
conſcius N. 725.53. V.G. 1338.1
conſcribere V.G. 1346.53
conſcribillaui N. 530.26
conſcripti dicebantur F.P. 272.3
conſcripti milites If. 1048.31
conſecrare V. G. 1329.55
conſecrabor N. 754.12
conſecratum N. 709.4
conſedo vnde N. 518.25
conſentia ſacra F.P. 272.6
conſequi, ſequi N. 638.13. adipiſci N. 638.19. exprimere N. 638.23. definire N. 638. 24. V.G.1350.24
conſerere V. 40.33. miſcere N. 638.27. inſerere N. 638.30
conſererе manum V.G. 1376.32
conſeruare V.G. 1358.25
conſidens If. 1070.58
conſiderantius V.G. 1329.53
conſiderare F.P. 272.8
conſideratius V.G. 1329.53
conſilium vnde F.P. 272.10. V. G. 1356.33
conſiluere F.P. 272.15
conſiptum F.P. 272.16
conſiſtere N. 705.28
conſitura N. 594.38
conſitus ager If. 1202.59
conſobrini N. 800.7. If.1056. 60. V.G. 1359.42
conſolare N. 751.16
conſolator If. 985.41. & 1070.51
conſonantes If. 821.14.&34
conſors If. 1071.38
conſors V. 40.38
conſortium N. 595.12
conſpicitum N. 531.8
conſpicimus V.G. 1349.56
conſpicio V. 43.23
conſpicione V. 47.60
conſponſi F. P. 272.19
conſponſor F.P. 272.18
conſtans If. 1070.56
conſtare N. 705.41
conſtat,valet N. 639.4. conſiſtit N. 639.4. compoſitum eſt N. 639.8. conuenit N. 639.12. manifeſtum eſt N. 639.13
Conſtantinopolis If. 1188.5
cõſtellationes quid ſunt If.1021.58
cõſternari,pro ſe deiici N.637.28 proterue loqui N. 633.29. erigi N. ibid.
conſternatio F.P. 272.21
conſtitit,ſtetit N. 639.18. erectus eſt N. 639.20
conſtituere,inſtituere N. 631.3.

disponere N. 630.58. definire N.630.58. retinere N.630.60. parare N.631.5. N. 692.39. erigere N. 631 9. firmare N. 630.60. & 677 23
constitutio vel edictum If.927.12
constitutus F.P. 272.25
construere V.G. 1346.60
cõstructio If.129046 & 44.52.57
consualia V. 34.3 F.P. 272.27
consuescere V.G. 1347.35
consuetio pro consuetudine F.P. 272.30
consuetudo V. 93.55.N.720.50.& 720.30.If.863.55.& 925.42
consul V. 15.22
consules vnde dicti If. 1045.52
consultor,consultus V.G. 1365.58
consultum V.G. 1365.59
consultus If. 1070.54
consulum &Prætorum proprietas N.496.6
consumere, continere N. 692.37
consumptus If. 1072.20
contari, dubitare N.627.14. curationem differre N. 627.21
contagia N. 596.44
contari, manere N.627.18. dissipare N. 627.14
contagio N. 596.42
contagium If. 916.58
contaminatum iudicium V.G. 1362.49
contemnere N. 705.9. & 729.41. V.G.1341.1
contemnificium N. 533.44
contempla N. 748.47
contemplare V. 47.56
contemplari vnde dictum F.P. 272.35
contemptibilis If. 1071.27
contemptim, pro contemnenter N.774.55
contemptus N. 597.13
contendere, festinare N. 631.12 intorquere N. 631.19. astringere N.631.19. continuare N. 631.48. certare N.631.39. extorquere N. 631. 52. festinare N.632.23. intendere N.632.29. & 715. 11. direxit N.632.6. proripuit N. ibid.
contente N. 530.54
contentio, elatio N.631.14. perseuerãtia N.631.14. V.G.1363.50
contentiosus If. 1071.25
contentum, colligatum N.634.50 coniunctum N.634.50. continuum N. 634.52
contenturum N. 533 24
contentum extensum N. 634.46
contemptus quid? N. 634.37
contestari F.P. 272.39
conti N. 798.55
conticinium V. 31.54. V.55.39.N. 518.28 If 939.60
contiguum F.P. 272.43
continens, coniunctum N.639.42
continens numerus If. 892.10
continens,integer N.639.38. abstinens N.639.38. continuum N.639.42. If.1070.41.If.1282.26
contingere, tangere N. 636. 56. euenire N. 636.58.V.G.1347.37
continuare N. 536.35
continuatè V.G. 1330.34
continuè V.G. 1330 34
continuum,perseuerans N. 634.52
contollere N. 529.53
contorquere N. 719.33
contradictio If. 878.14
contrahi N. 535.60
contrarium æs F.P. 272.45
contrariorum genera If. 884.53
contrarium mendacium If. 865.9
contrarium V.G. 1332 18
controuersia simplex If. 861.7
controuersia V.G. 1334 45
contubernales F.P. 272.46
contubernium F.P. 272. 49. If. 1066.33
contumax If. 1071.21
contumelia N. 716.26. V.G. 1335.2
contum eliosus If. 1071.24
contuoli F.P. 272.51
contus If. 1269.57
conuallis V. 6.30.F.P.272.53
conuasare N. 533.11
conuenarum, vrbis nomen If. 1043.21
conuenienter N. 696.32
Conuenire,constituere N. 633.48 placere N. 633.48. aptum esse N.633.50. obuium fieri N.633. 54. constare N.634.5. videre N.633.56. similem esse N.634.7. placere N 634.12. certum fieri N. 634.12.
conuenire, interpellare N.634.18. V.G. 1332.51
conueniri,colligi, coire N. 634.1
conuentæ F.P.272.57
conuentus F.P. 272 60
conuersus N. 699.42
conuertitur N. 754.49
conuexa cœli If. 9043
conuexum F.P. 273.9
conuicium F.P. 273 12
conuitium vnde? N. 519.12
conuiuant N. 751.35
conuiuij proprietas N. 506.54
conuiuij triplex modus If. 1311.
conuiuium If. ibid.
conum V. 20 33
conuoti F.P. 273.15
conus If. 1246.55.& 1272.49
conuulsus If. 1072.16
coos insula If. 1176.10
cophinus If. 1321.11
copi pro copioso N. 531.21
copia V.G. 1365.49
copiæ V.G. 1365.46
copiantur N. 532.47
copona F.P. 273.16
copulæ N. 597.46
copulatiuæ cõiũctiones If.828.23
copulantur N. 754.21.N.752.35
coquimella If. 1244.23
coquinatum N. 532.7
coquitare F.P. 273.17
coquus & pistor F.P. 273.19
cor N. 594.49
cor vnde deriuatum If. 1099.30
coracem pro coruo N. 530.13
coralliticus If. 1214.2
corallius If. 1216.32.& 1223.18
coranus If. 1213.4
corbes V.23. 43. N.596.1 If.1321.16
corbita N. 785.8
corbitæ dicuntur F.P. 273.24
corculum F.P. 273.26. 1431.36
corda frumenta F.P. 272.30
cordæ,vnde dictæ If. 899.3
cordi est N. 533.47
cordiariæ N. 786.23
cordij 1426.4
coredulus If. 1136.17
corgo apud antiquos F. P. 273. 32
coriandrus If. 1262.45
corimbi If. 1239.49
Corintheum æs If. 1227.17
corintheus lapis If. 1214.19
Corinthiacum vas V.G. 1327.
Corinthienses F.P. 273.34
corinthius ciuis V.G. 1327
corinthiensis fons V.G. 1327.16
Coriolanus 1434.13
Corinthus If. 1188.27
corisci N. 800.10
coriti If. 1271.12
corium N. 596.52.If.1096.36
corius apud antiquos F.P. 273.4
coriza If. 917.55
corneta V. 2534
Corneliæ leges If. 927.30
corniceu 1431.20
Cornisearum diuarum locus F.P. 273.46
cornix If. 1137.6
cornua V.50.9.& 20.48.F.P.273. 49
cornua quid If. 1049.58. & 1287.8
cornuata V. 50.7
cornus V.G. 1365.50
corolla F.P. 273.53
corollarium V. 28.53.& 29.18
corona F P. 273.56
coronarium æs If. 1227.32
corporalia nomina If. 823.58
corporare N. 494.5
corpulentis F.P. 273 59
corpulentus If. 1072.2
corpus vnde dictum If. 1090.52
corpus,quando anima If. 1090 26 quando animus If. 1090.27. quando mens If. 1090.27. quando memoria If. 1090.28. quando ratio If.1090.29. quãdo sensus If.1090.30. quando spiritus If. 1090 29
corrigiæ If. 1312.7
corripere, contorquere N.628.24. comprehendere N. 628.22. executere N. 628.25
corruptela V.G. 1332 38
corruptio V.G. 1332 38
corruptum iudicium V.G.1362.48
cortes quid N. 530.42.
cortex N. 597.4. If.1242.3
cortina V. 52.60
cortinæ If. 1304.35
cortumio V. 48.2
corus If. 1234.4
coruf If. 1128.47
coruus V. 14.36
coruus siue corax If. 1136.59 1436.43

coryli V. G. 1365.12
cos, vnde If. 1210.15
cossi F.P. 274.1
cossim N. 505.59
cossa If. 1097.17
costæ quid If. 1098.37
costum, radix herbæ If. 1252. 60
cotopitæ If. 1014.10
cotiliæ lacus F.P. 274.4
cotula If. 1232.21
coturni If. 1310.41.& 48
cotumices If. 1138.60
coturnium F.P. 274.6
cous If. 1188.41
couum V. 23.13
coxendicæ N. 536.42
crabrones If. 1140.39.& 47
crapula If. 1313.4
crascentes F.P. 274.9
cras If. 939.28
crassari V.G. 1351.15
crassum pro hebeti N. 532.32
crassus If. 1072.3
cratera If. 1318.51
crateræ N. 792.41
crateres N. 792.42
craticulum F.P. 274.11
craterra N. 794.22
creator If. 980.28
creatores If. 1053.57
crebrisuro F.P. 274.12
crebritudo N. 535.28
credere V. G. 1333.24. N.640.18. V.G.1353.6. fidei committere N. 640 21. seruandum commendare N. 640.24
creduas F.P. 274.14
crementum If. 1053.57
crementum quid If. 1090.35
crepare, incantare N. 629.42. sonare N 629.24. queri vel dolere N. 629.38. frangi N.629. 44. ferire N. 629.45
crepera res N. 490.5
crepera iuuentus N. 490.15
creperæ V. 31.35
crepetum F.P. 274 16
creperum bellum N. 490.8
crepidæ If. 1310.29
crepidines F.P. 274.18
crepido If. 1269.55
crepitulum F.P. 274.19
crepos F. P. 274.21
crepusci V. 31.32
crepusculum V.31.30. & 31.34.& 35. 31 N.490.6. If.939.58
crescere N. 708.51
creta If. 1207.25. & 1168.16
creta insula Græciæ If. 1175.42
creta argentaria If. 1207.30
creta cimolia If. 1207.26
Creta quoque nominata Macronesum If. 1175 44
cretere F.P. 274.26
Cretici 1434.35
creticus 1435.26
Cretícus labyrinthus If. 1193.46
cretio If. 929.54.& 52
creui F.P. 274.28
cribrum N. 533.41. If.1320.31
crines F.P. 274.34. N.597.43
crimen If. 933.8
criminat N. 749 13
crines, cuius propriè & vnde dicti sunt If. 1092.15
crisendita vasa If. 1318 15
crispi 1439.55
crispinus 1439.57
criticus dies quid If. 921.51
crocatio F. P. 274 36
crocinus rufus If. 1208.39
crocire N. 740 16
crocitum N. 508 39
crocodilus V. 15 2. If.1129 3
crocomagma If. 1253.22
crocota N. 795.8
crocotilum F.P. 274.37
crocotinum F.P. 274.39
crocus If. 1305.42
crocum N. 597.25
cruciarius If. 1071.33
crucium F.P. 274.40
crudele N. 485.11
crudelis If. 1071.29
crudum If. 1314.9. vinum If.1316. 34. V.G.1376.10
crumina F.P. 274.42
crura quid dicta If. 1098.54 V.G.1333.7
crusculum F.P. 274.45
crusta V.G. 1365.23
crustæ If. 1293.12
crustariæ F.P. 274.46
crustati parietes If. 1293.13
crustula If. 1313.55.& 58
crustum V.G. 1365.25
crustumia If. 1244. 46. & 1249. 32
Crustumina tribus F.P. 274.48
crux V. 81.37. N. 194. 42. If.936. 33
cryphia If. 835.13
crystallus If. 1220.3
ctesiphon If. 1185.6
cuba F.P. 274.50
cubans F.P. 274.53
cubile If. 1195.29
cubicularius, cubicularis V. G. 1360.55
cubiculum If. 1195.27
cubitalis lusus If. 1284.20
cubitus N. 597.60. If.1095.16
cubus If. 894.28
cuculus V. 14.36
cucula If. 1303.6
cucumeres V. 18.54. If.1261.52
cucurbitularis herba If. 1259.22
cudere If. 1290.1
cuia pro cuius N. 529.51
cuias, vnde N. 536.22
cuiatis N. 724.17
cuicui, cuicunque V.G. 1378. 52
cuius N. 724.17. cuiatis V.G.1337. 15
cuiusmodi lingua Deus locutus If.1035.8
culcita V. 27. 56. F.P.274.55. N. 532.12.N.790.37
culcitræ If. 1304.14
culest N. 596.39
culeus If. 936.43
culex If. 1142.1
culigna F. P. 274.56
culina P.P. 274.60. N.514.15
culiola F.P. 275.4
culleus N. 595.58.PL.806.26
culmi V. 7.54
culmina If. 1199.52
culmus V.G. 1365.10.If.1237.58
culpa V.G. 1359.16
culpatio V.G. 1333.49
culter & cultellus N. 594.45
cultio N. 759.16
culticula F.P. 275.5
cultura agrorum If. 1235.40
cultura agri cinis If. 1236.8
cultus If. 1299.2
cum imperio esse F.P. 275.18. V.G..1372.53
cum populo agere F.P. 275.20
cum potestate esse F.P. 275.22. V.G.1372.55
cumalter F.P. 275.7
cumatilis N. 793.35
cumera F.P. 275.10
cumerum F.P. 275.15
cumani N. 597.48
cunabula If. 1322.50
cunctator 1435.52
cunctant N. 748.37
cuncti V.G. 1334.27. F.P.275.24
cuneus quid If. 1049.52
cuniculum F.P. 275.27
cuniculi, genus agrestium animalium If. 1112 33
cunire F.P. 275.32
cupa N. 291.31
cupæ N. 530.52. If.1319.39
cupes & cupidia F. P. 275.33.V.G. 1372.37
cupi If. 1319.39
cupiditas & cupido V.G.1341.5.N. 729.50.
cupido N.721.2. & 9.12.N.729.50. If.1030.2.V.G.1335.38
cupidus If. 1071.6
cupienter N. 534.60
cupiret pro cuperet N. 769. 43
cuplæ If. 1296.58
cupedia N. 531.42
cupressi F.P. 271.39
cupressus N. 594.53
cur V.G. 1327
cura, curatio, curatura V.G. 1356. 39. F.P.275.44, V.G.1360. V.G. 1353.23
curator If. 1071.46
curatores F.P. 275.45
curatum, cum delectu apparatum N.639.50. natum N.639.48
curatura & curatio N. 762.3
curia V. 37.47
curia vnde dicta N, 315.7
curia calabra V.5.46. F.P.275.48. If.1193.4. V.G.1372.41
curia hostilia V. 26 2
curiæ veteres V. 26.1.& 25.60
curiales F.P.275.60.If.1051.46. V. G.1372.47
curiales flamines F.P. 276.1
curiales mensæ F.P. 276.2
curiata F.P. 276.4. V.G.1372.45
Curij fana F.P. 276.5
Curio N. 532.10.1439.7
curionem agnum pro macro F.P. 276.7
curiones V. 15.50

curioſè & ſuſpiciter circum adſpicere N.688.7
curiones V. 37.60.
curionia ſacra F.P. 276.9
curionium æs F.P. 277.10
curis eſt Sabine haſta F. P. 276.12
curitim Iunonem appellabant F. P. 276.17
curricula quid dicuntur If. 941.59
curriculo pro curſim F. P. 276.19
curriculum N. 596.35
curriculus, à curru N. 633.37. curſus N. 633.39
currus If. 1277.41
curſatio V.G. 1359.26
curſor 1436.3
curſus ſum V. 69.34
curſus volatus N. 626.39. N. 626.37. N. 596.29. nauigatio N. 626.42. If. 1274.52
Curtij locus F.P. 276.22
Curules F.P. 276.25
Curules magiſtratus V. G. 1372.48
Curules equi V.G. 1372.48
cuſpis If. 1270.49
cuſſilirem pro ignauo F. P. 276.27
cuſtodela antiqui F.P. 276.28
cuſtodire, tueri N. 703.18
cuſtoditio F.P. 276.30
cutis F.P. 276.31. If. 1096.28
Cyanea If. 1218.4
cyathi If. 1318.60
Cyathi pondus If. 1232.17
Cybele F.P. 276.33
Cybium V. 14.50. F.P. 276.37
Cyclades If. 1168.16
Cyclades inſulæ If. 1176.13
Cyclades aureæ If. 1306.49
Cyclaminos If. 1259.30
Cyclus cur vocatur? If. 964.2
Cyclopes If. 1107.23
Cydnus If. 1157.40
Cygnus vnde dictus If. 1134.38
Cylibathum V. 21.86
Cyllenius F.P. 276.42
Cyma N. 594.34
Cymba N. 786.42. If. 1286.48
cymbala & acirabula If. 899.39
cymbaliſſare N. 534.46
Cymbia N. 792.36. If. 1319.1
cymbium F.P. 276.51
Cynici vnde nuncupati If. 1017.2.
Cyniphes If. 1142.4
Cynocephali If. 1119.48
Cynocephali If. 1107.19
Cynomolgus If. 1135.11
Cynthius Apollo F.P 276.53
Cypariſſæ F.P. 246.54
Cypariſſiæ F.P. 276.57
Cypreſſus If. 1246.51
Cypria If. 1294.46
Cypria Venus F.P. 276.59
Cyprio boui merenda F.P. 277.3
Cyprinum vnguentum If. 923.9
Cyprium æs If. 1226.7
Cyprus If. 1175.37
Cyrene ciuitas If. 1190.52
Cymea N. 795.18
Cytherea F.P. 277.11

D.

DA dic N. 642.33
Daci, Gothorum ſoboles If. 1041.58
Dacia If. 1167.31
dacrimas pro lacrimas F.P. 277.16
dactyli If. 1240.8
dactylus If. 830.21
Dædalus If. 1311
Dædala à varietate rerum F.P. 277.20
Dæmones vnde dicti If. 1214.16
dagnades auium genus F.P. 277.25
Dalila If. 994.53
Dalinum F.P. 277.30.
Dalmatia If. 1268.14. & 17
Dalmatica veſtis If. 1299.28
Dalmatici 1434.53
Damaſcena mella If. 1244.26
Damaſcus If. 1185.35
Damium F.P. 277.35
damnare, damno afficere N. 643.11. exheredare N. 641.13. neceſſitate conſtringi N. 641.18. mortidare N. 641.20.
damnatus If. 1073.32. V. G. 1378.44
damnum V. 28.59. If. 934.51. V.G. 1332.5. & 1376.16. & 1354.16
Damula If. 1112.27
Danai vnde If. 1040.29
Daniel If. 951.18. & 954.2. & 998.21
Daniſtæ F.P. 277.40
Danubius If. 1158.26
danunt F.P. 277.41. N. 538.36.
Dapalis cœna N. 537.16.
Dapes N. 743.48. If. 1312. V.G. 1366.8
Daps apud antiquos F.P. 277.42
Dapſile N. 773.46
dare, facere N. 642.27
dare marito N. 677.27. exhibere N. 642.23. adſcribere N. 642.41 oſtendere N. 642.44. petere N. 642.46. V.G. 1354.18
Dardania If. 1166.21. If. 1188.44
Daſi F.F. 277.49
Δασεῖα If. 833.38
dat V.G. 1335.18
datatim N. 538.3
datiuus If. 825.35
datum accipere N. 701.18
Daucus If. 1258.11
Dauid If. 995.1
Daunia F.P. 277.50
deactio F.P. 277.53
deamare N. 538.44
deartuatum N. 518.32
deartuare N. 537.30
debacchari V.G. 1380.26
debilis If. 1072.51
debiliter N. 539.13
debilo N. 537.46
debitum N. 599.11. N. 684.60. & 704.1
deblacterare F.P. 277.56
deblaterare N. 537.56
Debora If. 994.19
De Cato 1431.26
decalicatum F.P. 277.56
decem Sibyllæ If. 1019.35
decemairi If. 914
decem vnde dictum If. 887.53
december If. 941.18
decermina dicuntur F.P. 277.57
decernere, dicere N. 646.45. definire N. 646.36. certare N. 646.47. conſtituere N. 646.36.
decens If. 1072.42. V.G. 1334.40
decerpere N. 712.19
decidere V.G. 1332.30
decidua N. 540.13
Decij 1427.22
decima F.P. 277.59
Decima Sibylla, Tiburtina If. 1019.58
decimij 1427.23. & 1425.8
decimus 1405.42
decipere N. 714.59
declinatio V. 195.50
declinationum genera V. 63.37
decolor If. 1072.53
decollare N. 538.48
decor N. 597.55. V.G. 13.27. & 1334.42
decorum V.G. 1317
decorus If. 1072.41
decotes F.P. 277.60
decrepitus F.P. 278.1
decrepiti ſenes N. 490.7
decrepitus ſenex N. 490.19. If. 1073.5
decultarunt F.P. 278.6
Decumana F.P. 278.11
Decumanus F.P. 278.11. If. 1104.5
decures F.P. 278.14
decuriones V. 16.54. F.P. 278.15. N. 777.19. If. 1051.43.
decurſus If. 1156.7
decus, dignitas N. 684.55. V.G. 1327 & 1334.3
decuſſis V. 28.20
dedere N. 708.42. V.G. 1353.41. & 1354.18
dedecorari V.G. 1359.13
dedicare, dicere N. 643.24. V.G. 1329.55
dedicatio quid If. 921.56
dedita F.P. 278.17
deditiij qui ſunt If. 1053.19
deditio quid If. 1053.20
dedo, dedim, duint V. G. 1379.28
deducere, tranſuertere à vero N. 648.29. vocare N. 648.34. trahere N. 648.36. mouere N. 648.37. deprauare N. 648.38. N. 695.29. V.G. 1332.36
deduci V.G. 1349.37
deduco, diduco V.G. 1352.51. & 1366.1
deductiua pronomina If. 826.33
deductum molle N. 648.45. ſuaue N. 648.45. delectatione ductus N. 648.47. ſuppreſſum N. 648.51. diminutum N. 648.51
defatigare N. 700.32
defectio & diſſolutio N. 676.25
defendere, vindicare N. 641.45. depellere N. 641.45. tueri N. 641.47.
deferre, abducere N. 648.54. afferre N. 648.55. cælatum prodere N. 648.57. If. 1072.50
deficit V.G. 1358.1.

definitio vide Diffinitio.
defloccare N. 487.20
defluere N. 673.34
defœcatus N. 740.2
defomitatum F.P. 278.18
defrenſa F.P. 278.20
defrudare N. 500.31
defrui dicebant antiqui F.P.278.21
defrutum N. 796.17.If.1317.3
defuncti liberati N. 647.24
defunctum conſuetudine mortuũ N.647.22
defungi V.G. 1347.39
defunctus If. 1105.29
degener If. 1073.2
degere,agere N.642.17. minuere N.642.18.F.P.278 23.detrahere N.642.21
degrumari ferrum N. 518.43
degulaſſe N. 538.51
degulator If. 1073.33
degunere F.P. 278.24
dehiſcens If. 1013.14
Dei magni V. 11.48
Dei V. 13.3
deiectus N. 704.12
deiicere,elidere N.648.20:mittere N. 648. 24. auertere N.648. 28.præcipitare N. 648.31
deinceps F.P. 278.25
deincipem F.P. 278.27
deinde F.P. 278.30
deintegrare N. 541.6
deiugare N. 541.8
delapidata F.P. 278.34
delapidata via If. 1205.31
delator, dilator V. G.1352.42.Iiid. 1073.20
delectare N. 538.54.N.701.6
delectari N. 681.10
delectio V.G. 1351.27
delegare N. 539.39
delenificus PL. 806.53
deletio N. 538.26
deletile N 537.59
deliberare à libella F.P. 278.35
deliberare,dubitare N. 644.36 N.725.48.V.G.1337.57
deliberatiuum genus If. 857.42
deliberatum, defunctum N. 644.39.expletum N. 644.30.definitum N.644.40
delibrare F.P. 278.37
delibratum N. 518.32
delibutus If. 1072.46
delica 539.1
delica,aperi N.641.50.explana N. ibid.
delicare,pro dedicare F.P.278.38
delicata F.P. 278.39
delicatus If. 1071.48
delicere,illicere N. 641.42
delicia F.P. 278.43.N.540.30
deliciæ If. 1312.
delicium F.P. 278.49
delictum V.G. 1351.26
deligi V.G. 1351.29
delinit, deligat N. 642.14
delinitus, placatus N. 642.1. eſt mente alienatus N.642.8.delectatus N.642.4
delinire N. 673.39
delinquere F.P. 278.47
deliquium V. 58.49
deliquum F.P. 278.51
delirare N. 492.25
deliratio V.G. 1360.26
deliritas N. 760.24
delirus If. 1073.25
deloricare N. 540.50
delos If. 1176.27
delphines If. 1128.32
delubrum F.P. 278.52.If.1196.56 V.G.1330.44 V.G.1362.20
deluere,diluere V.G. 1352.47
deluit F.P. 278.55
demagis F.P. 278.56 N.539.15
demens If. 1073.29.V.G.1374.16
demenſum N. 780.16
deminutus capite F.P. 278.57
demiſſum ,abiectum N. 646.53. humile N.646.56.miſerandum N.ibid.
demittere N. 704.41
demittere, deſuper mittere N. 647.6
Democritus If. 1020.12
Demoe F.P. 279.2
demoliri N. 537.34
demoliri N. 680.33
demonſtratiuum genus If.858.45
demonſtratiua pronomina If.826.14
demum F.P. 279.3
denarij V. 28.40
denarius If. 1231.4
denariæ F.P. 279.6
denaſci N. 541.11
denicales F.P. 279.10
denominatiua & deriuatiua If. 876.15
denſum V. 20.23
denſus N. 705.55
dentale If. 1324.41
dentarpagæ N. 539.58
dentati 1440.44
dentatus 1410.14
dentes N. 744.16.If.1094.10
dentes præciſores If. 1094.12
dentes canini If. 1094.13
dentes colomelli quid dicuntur If.1094.20
dentes molares If. 1094.21
dentrix If. 1129.22
denunciari V G. 1349.40
denunciatio V.G. 1357.10
deorata F.P. 279.13
Deorum conſentium V, 71.10
depeculaſſere N. 538.28
depeculatus F.P. 279.14
deperire F.P. 279.16
depeſta V. 21.42
depexum N. 487.24
depilati dictum rarefacti N. 503.39
deplorabundus pro deplorans N. 770.58
depolitum F.P. 279.17
deponens genus If. 827.47
deponere, ponere N.642.50.commendare N. 642. 55. alienare N. 642.60.deſperare N. 643.2. N.691.19.If. 931.60
deponi V.G. 1363.23
depontani F. 279.19
deportare V.G. 1340. 43. V.G. 1362.37
deportatus If. 936.15
depoſiti N. 643.3
depoſitum If. 931.58
deprecari N.700.48.V. G.1352.36.
deprecatio If. 860.35
depreciatus If. 1073.10
deprecor, amolior N.649. 21. depello N. 649. 21. propulſo N. 649 21
deprehenſa F.P. 279.21
depubes porcus F.P. 279.24
depuuere F.P. 279.26
deſpectus N. 597.60
depſere N. 529.42
derectus,directus V.G. 1352.53
derelinquere N. 717.6
derepente N. 775.50
deridet V.G. 1358.29
δέρις F.P. 279 29
deriuatiua nomina If. 824.7
derogare propriè F.P. 279.31
deſcobinati N. 539.53
deſcribere V.G. 1346.57
deſerta quid vocantur If.1181. 49
deſerit V.G. 1358.1
deſertio N. 718.50
deſertores qui vocantur If.1048. 25
deſiderare F.P.279.34. V.G.1329 19
deſidioſus If. 1073.22
deſiduo P L. 805.20
deſignare N. 537.52
deſinere N. 692.43
deſipiens If. 1073.31
deſiuare F.P. 279.36
deſperatus If. 1072.53
deſpicatus V.G. 1380 27
deſpicere, pro nihilo habere N. 648.7 deſuper adſpicere N. 648.15. N.705.9. N. 729. 41.V. G.1341 1
deſpicere & diſquirere V. G.1355 30
deſpiciens If. 1073.15.V. G.1366.2
deſpicio V. 43.24
deſpondere V.G. 1353. 56. V.G. 1358.21
deſpondiſſe V. 41.33
deſpretus F.P. 279.37
deſquamat N. 537.24
deſtinare,parare N. 649.1. emere N.649.1
deſtitui, deſolari N.643.19. ſtatui N.643.20
deſtrictus V.G. 1363.11
deſubito N. 775.25
deſubulare N. 540.2
deſueui illum N. 537.11
deſultores If. 1278.34
deteriæ F p. 279.38
deterior V.G. 1369.16
deterius N. 727.12.V.G.1338.59
deteſtabile N. 709.4
detinere N. 685.39
detrahere, tollere N.647.54.derogare N.647.52.extrahere N. 648.4
detractare F.P. 279.39
detrimentum V.29.2.V. G.1332.6. V.G.

V.G.1376.17.V.G.1364.8
detudes F.P. 279.40
deturbare N. 540.57
deuersus F.P.279.41
deuiã quid sunt If. 1181.52
deuitare F.P.279.42
Deum consentum V. 71.10
deuorari N. 739.52
deuorare N. 539.7
deuotum N. 743.40
deunx V. 28.37
diunx V.G. 1347.46
Deus dict' est F.P.279.43.& 982.11
Deus Marius Postulio V. 25.4
Deus Tiberinus V. 9.3
Deus & homo If. 982.14
Deuteronomium If. 950 & 952.15
dextans F.P. 229.50.V.28.37
dextra vnde vocatur If. 1095.34
dextralis quid If. 1297.43
dextima pro dextra N. 537.6
dextimum F.P. 279.52
dextra F.P. 279.53
dextrabus N. 762.1
dextræ quid If. 1308.18
dextrarum F.P. 279.54
dextrum dexteræ partis N. 649.16.propitium N.649.18.felix N.649.18
diabathra F.P. 279.56.V.53.32
Diabolus quid Hebraicè dicitur Isid. 1024.31
diadema If. 1307.13
diadematus 1436.35
diacodion If. 921.33
dialectica If. 819.& 871.38
dialecticus syllogismus If. 878.24
Dialis flamen V. 15.57
dialogus If. 958.21
dialyton If. 846.57
diæresis If. 844.59
diæta If. 920.56.& 61
diamoron If. 921.32
Diana If. 1028.2
dianatheton If. 894.22
dianius F.P. 279.57
diaphonia If. 897.4
diapsalma If. 970.45.& 49.52
diarthræa If. 918.60
diastema If. 897.7
diastole If. 833.32
diasyrmos If. 872.2
dibalare V. 58.22
dica V.G. 1379.22
dicare,consecrare N.647.42.constituere N. 647.42. tradere N. 647.44.iudicare N.647.48.
dicassit F.P. 279.58
dicè pro dic F.P. 279.59
dicearchia vocabatur F.P.279.60
dicebo pro dicam N. 769.46
dicendei V. 67.16
dicendi peritus If. 857.24
Dicere,constituere N. 643.29.denũtiare N.643.31.dicare N.643.35.destinare N.643.37.promittere N.643 40. V. G.1329.42. dare N.643.54.iudicare N. 643.33
dici mos erat Romanis F.P. 280.3
dici de subiecto If. 877.11
dici in subiecto,quid If. 877.13
dicis immò,& dicis caussa V.40.9
dico V. 39.55
dicta V. 40.6.N.731.7
dictata dictator V. 40.7
dictum ac dictiosus V. 40.5
dictamnum If. 1155.10
dictator V. 15.58
dictatores If. 1046.11
dicteria N. 540.42
dictynna F.P. 280.7
diduco V.G. 1366.1
die quarto N. 732.19
die quarta N. 732.20.V.G.1343.7
die quarto V.G. 1343.46
diem V.G. 1380.24
dies V. 31.17
dierectum F.P. 280.10
dies If. 937.25
dies quid If. 906 21
dies vnde nominati If. 939.5
dies diecula V.G. 1362.51.& 52
dies Agonales V. 32 38
dies atri V. 35.19
dies Februatus V. 32 45
dies caniculares If. 910.50
dies comitiales V. 35.22
dies dictus F.P. 280.12
dies Fasti V. 35 20
dies Halcyonij V. 56.44
dies fortis fortunæ V. 35.34
dies legitimus If. 937.26
dies Nefasti V. 35.26
dies populi Fugia V. 35.38
dies Palmarum If. 969.5
dies quãdo Rex comitiauit fas V. 35.41 (35.45
dies quando stercus delatũ fas V.
dies Septimontium V. 34.42
dies vestalia V. 35.30
dies abusiue quid If. 937.31
dies cum feminino gen.N. 778.29
dies & dius,& diuus V. 13.4
diespiter V. 13.11
diespiter vel ditis pater If.1026.47
diespittris V. 87.11
diesis If. 897.9
diffiare N. 538.32
diffarreatio F.P. 280.16
differre N. 690.7
Differre,distare & 646.15.diuulgare N. 645.58. spatium temporis dare N.645.56.diffamare N.645.58.in ordinem ponere N.646.13.diuidere N.646.4.
differẽtia If.841.56.& 875.10.& 31
differita N. 577.43
difficile N. 714.25
diffidere,scindere N. 646.4
diffinitio καθ' ἀντίλεξιν If. 881.37
κατ' διαφορὰν If. 881.41.
κατὰ μεταφορὰν If. 881.48
καθ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἐναντίου If. 881.58
καθ' ὑποτύπωσιν If. 882.6
καθ' ἔλλειψιν πλέονος ὁμοίου ἢ ὁμοίου If. 882.11
καθ' ἀναλογίαν If. 882.16
καθ' ὑπογρὸν If. 882.22
κατ' ὄφελος If. 882.26
κατὰ τὸ ποιὸν τί If. 882.26
κατὰ τὸν ὅρον If. 882.33
diffinitio If. 880.42
diffinitio legatis If. 860.50
diffinitiuus Status If. 860.4
digitus If. 1095.44.& 1104.9
digladiari N. 519.55
diguari N. 644.8
dignatus N. 643.57
dignaui N. 749.16
dignet N. 539.10
dignitas N. 676.19. & 729.13. V.G. 1340.35. & 1347.47
dignorant F.P. 280.20
dij V.G. 1366.10 & 16
dij diutini N. 540.38
dij manes N. 520.54
dij ambus If. 830.37
diiunctum Analogiæ genus 101.9
dilaniare F.P. 280.22
dilator If. 1073.21
dilectus militum F.P. 280.25
dilectus If. 1072.44
Diouis & diespiter V. 13.2
diligere N. 649.11. & 721.17. V.G. 1335.49
diligi V.G. 1351.28
diligit, diuidit N. 649.12
diligentia V.G. 1333.6
diluculum If. 940.14
diluuium N. 599.14
diluuium vnde dictum If. 1159.8
dimidiatũ dimidium V.G.1346.41
diminuti numeri If. 889.49
diminutiua nomina If. 824.9
dimittere,permittere N. 647.1.in potestatem dare N. 647.1.derelinquere N.647.3.& 705.4. dare N. 647.12
Dina If. 995.31
diobolares V. 54.15. F.P. 280.27. PL. 804.58
dimittere,mittere N. 647.14
diomedea F. P. 280.29
diomediæ aues If. 1135.44
diomedis campi F.P. 280.31
Dionysia If. 1219.23
Dionysius lapis fuscus If. 1211.39
Diostoria If. 1187.58
diox F. P. 280.34
diple If. 835.23.& 28.32.37
diple,supernè oblata If. 835.49
diplois If. 1302.42
dipondium If. 1230.29
dipsas genus aspidis If. 1122.54
dipsas serpens If. 1124.30
diphthongæ syllabæ If. 829.33
diptota If. 825.48
directus If. 1072.44
dirigere F.P.280.35. N. 715.5
dirigit N. 715.54
dirissimum N. 540.35
diritas N. 540.33
diruere N. 699.19
dirum N. 500.3
dirunciunt F.P. 280.37
dirus F. P. 280.38. If. 1075.11
dirutum aere militem F.P.280.39
discedere N. 539.37.V.G.1335.45
discere,ignotam rem meditando N. 647.16. tentare N.647.19. V.G. 1358.53
discernere N. 715.37
discerniculum V. 22.24
discerniculum acus N. 503.7. & 644.50
disciplina & discere V. 40.15
disciplina If. 817. V.G. 1334.35
disciplinosus N. 744.49
discipulus If. 1072.35
discorditas N. 536.23
discrepuit N. 754.38
discretus numerus If. 892.8

Discrimen N. 644.42. periculũ N.644.47.certamẽ N.645.2.inter animam & animũ If. 1090. 12.V.G.1351.45
discriminalia quid dicuntur Isid. 1092.17.& 1307.40
discus If. 1318.18
disertè N. 771.9
disertim F.P. 280.43N.771.12
dissertiones F.P. 280.44
disertus V.40.29.If.1072.31. desertus V.G.1352.41
disiicere N. 700.37
disiunctiuæ coniunctiones Isid. 828.26.
dispalare N. 540.46
dispares numeri If. 893.14
dispendium V. 30.22.V.G.1332.4
dispennere N. 488.26
dispensator V. 30.20
dispensatores F.P. 280.47
dispensatiua Astronomia If. 874.43.
disperij V.G. 1380.8
dispersio If. 1267.30
dispersum solutum N. 693.60
dispescere F.P. 280.52
dispondæus If. 830.36
dispositio If. 1190.41. V.G.1329.52
dispuluerare N. 577.40
disputare V. 40.25
disputatio & computatio V.40.18
dissentaneum N. 540.10
dissensio If. 1265.49
disseptum quid If. 1100.49
disserit parteis V. 40.25
dissimile V. 94.39
dissimulans V.G. 1366.4
dissimulare N. 731.32. V.G.1342.22
dissuleus F.P. 280.55
distinctio N. 685.5
distichon If. 853.58
distinctio If. 854.19
distisum F.P. 280.57
distrahere, vendere N. 647.26.separare N.647.27.diffundere N. 647.35 separare N.647.35.V.G. 1332 36.
ditrochæus If. 830.37
diu pro die N. 539.20
diuaricari N. 502.19
diuellere V.G. 1332.37
diuersi numeri If. 893.14
diuersitas vestimentorũ If.1298.53
diuersoria vnde dicta N. 517.22
diuersorium If. 1195.31
diuerticula If. 1106.19
dlues V.17.6.If.1072.40. V.G. 1331. 41.& 1376.1
diui V.G. 1366.10.& 15
diui potes V. 11.54
diuiana V. 13.25
diuidere N. 699.28
Diuidia est tædium N. 538.10
diuidiæ N. 541.1
diuidiam F.P. 280.59
diuidias quid dixerint P L. 805.12
diuidicula F.P. 280.60
diuidos N. 537.37
diuiduum, dimidium V.G.1357.21
diuinalis Astronomia If. 874.34
diuinæ leges If. 925.27
diuini qui dicti sunt If. 1021.22
diuini qui vocantur If. 1018.55
diuinitus diuinitè V.G.1361.11.& 12
diuisio, separatio N. 644.42
diuisiones Grãmaticę artis If.823.14
diuitant N. 537.19
diuitię antiquorum If. 1236.7
diuitior N. 540.55
Dium antiqui ex Græco F.P.281.3
diuortia If. 1106.18
diuortiũ deflexus de via N. 649. 30.rerũ omniũ separatio N.649 27.& 242.13.& 1066.37.
diu tacita dicere N. 700.39
diurnare N. 540.23
diuturnum N. 676.34.N.688.57
diuturnus N. 714.53
diuum V. 13.6
diuus Fidius V. 13 8
doceo V. 40.11
docere, disciplinã vel artẽ N.649. 5.dicere N.649.7.V.G.1358.53.
docilis If. 1072.33
doctrinalis philosophia If.5874.3. & 18.
doctrina filij q dicũtur If. 1054.53
doctus N.714.34.&725.25.If.1072. 32.V.G.1337.54.
documenta V. 40.17
dogma If. 1008.58
dodrans V. 28.38
dolabra If. 1297.41
dolare V.G. 1356.55
dolaui V. 92.17
doli vocabulo nunc tantum F.P. 281.12.
doliola V. 26.21.F.P. 281.16
dolitum N. 539.46
dolium N. 792.19.If.1319.39
dolo & colo V. 92.17
dolon If. 1287.51
dolones If. 1271.19.V.G.1356.54
dolor V.G. 1354.47
dolosus If. 1073.17
dolus If. 931.20.V.G.1356.52
dominatio N. 599.6
dominationes If. 989.60
domini, mulierum amatores N. 644.32
dominia N. 644.13
dominus N. 644.11.& 982.13.& 10072.29.& 1046.54
dominus, maritus N. 644.32
dominus conuiuij exhibitor N. 644.12
Dominicus dies If. 969.33
domuis pro domus N. 760.58
domus N. 743.54.& 1164.45
domus vnius familiæ habitaculũ If. 1050.15
domutio N. 537.48
dona N. 781.44.& 971.42.V.G. 1366.23.
donare V.G. 1348.25
donaria If. 1197.45
donarium V.G. 1331.20
donatio If. 930.30
donatio directa If. 930.41
donatio vsufructuaria If. 930.39
donaticæ F.P. 281.22
Donatistæ If. 1014.1
donum V.28.55.V.G.1331.19. V.G. 1348.1.Deo If.971.46.& 971.50
Dor, vrbs quondam potentissima If. 1185.53
Dorcius. 1426.51
Dori If. 1040.57
dormitio N. 540.6
dorsa N. 716.58
dorsum dictum F.P.281.28.N.597. 51.& 742.49.& 1097.27.
dos V. 28.53.
dosinus color If. 1115.8
Δώτωρ 1429.36
dotatus N. 737.34
dynamia If. 922.2
dracæna If. 1137.47
draco If. 1121.55
dracomarinus If. 1130.35
dracones dicti F.P. 281.32. V.G. 1364.52.
draconum signa If. 1267.56
dracontea If. 1255.46
dracontites If. 1221.36
dragma If. 1231.2
dramaticus character If. 1019.19
dromeda genº camelorũ If.1113.28
droselitus If. 1219.36
drusus 1435.54
dryades V.G. 1368.27
dryades quid If. 1032.3
duæ Æthiopiæ If. 1173.22
duæ Epiphaniæ If. 968.40
duæ Germaniæ If. 1167.45
duæ Hispaniæ If. 1171.16
dubenus F.P. 281.39
dubiat F.P. 281.41
dubitatim N. 539.26
dubium V.G. 1332.23
dubius If. 1073.19.
ducenti, vnde If. 887.60.
ducere, pati N.645.10.& 645.24.V. G 1357.35.V.G.1358.31. demittere N 645.51.descẽdere N. 645.51.exerere N.645.12.excitare N.645. 15.erigere N. 645.25. existimare N. 645.26. fabricare N. 645.40. gerere N.645.53.illicere N.645. 20.inducere N.645.20.iudicare N.645.26.nudare N.645 12.pertrectare N.645 36.seruare N.645 48.trahere N.645.42.voluere N. 645.36.
duci, aduocari N. 645.5. delectari N.645.5.deduci V.G.1356.37
duco cum pro puto ponimus F.P.281.42.
ductile æs If. 1227.41
duellona V. 14.4.
duellum F.P. 281.44
duicensus F.P. 281 48.
duidens F.P. 281.50
duigæ V. 68.45
duini V. 68.43
duis duas habet significe. F.P.281.51
dulce N. 673.54.
dulcia quid If. 1313 53
dulcitas, dulcitudo N. 538.15.
dumosa, F.P. 281.55.
dumecta F.P. 281.53.
duobus generibus deletur exercitus If. 1267.25
duobus modis imponitur vocabulum V. 102.33.
duo cancrorum genera If. 1131.40
duo comicorum genera If.1028.52
duodecim Prophetarum If.951.10
duodeuicesimo N. 540.16.
duodeuiginti F.P. 281.56
duo Fluminũ genera If. 1155.

duo genera analogiæ V. 79.57
duo genera diuinationis If. 1021.25
duo genera auſpiciorũ If. 1021.45
duo martyrij genera If. 1003.53
duo muſtelatũ genera If. 1120.43
duonum F.P. 281.57
duo validiſſima vitæ humanæ elementa If. 1149.47
duplabis F.P. 281.58
duplex homo If. 1089.28
duplicarij V. 16.49
dupliciter malum If. 914.32
duplionem antiqui F.P. 281.60
dupondius V. 28.13
dura vox If. 897.31
duracenum malum Iſid. 1243.59
duracinæ vuæ If. 1240.6
durat N. 702.31
duriter pro durè N. 772.38
durè V.G. 1353.47
duritudo N. 540.27
durum, immite N. 646.31. patiens N. 646.27. perſeuerans N. 646.27. ſolidum N. 646.22
durus N. 699.36. N. 703.51. nocens N. 646.24
Duſij, qui nuncupantur If. 1032.59
duſmoſo in loco F.P. 281.2
Duumuirales If. 1051.53
Dux If. 1047.23
Dux aut ductor V. 40.14
dyſenteria If. 919.1

E

EAmus F.P. 281.7
eapſe F.P. 281.8
ebenus If. 1247.9
Ebionitæ If. 1013.1
ebolus, inſula If. 1179.3
eboreum, Eboratum & Eburnũ V.G. 1360.40
ebriulare N. 544.44
ebrius N. 738.26
ebrius & ebrioſus V.G. 1344.17
Ebron If. 1136.29
ebullire N. 497.47
ebur vnde If. 1214.15
eburnus 1440.49
eccere F.P. 282.9
Eccleſia If. 1007.36
Eccleſiaſtes If. 951.17
Eccleſiaſticus If. 951.32
Eccleſiaſtes If. 953.26
echeneis If. 1130.7
echinus V. 1458. If. 1131.58
echites If. 1222.55
eclypſis If. 844.10. If. 845.6. Lunæ If. 907.53. Solis If. 907.44
ectaſis If. 844.54. If. 1000.12
eculeus If. 935.32
edeatre F.P. 282.12
edeclmata F.P. 282.14
Edepol V.G. 1378.49
ederam F.P. 282.15
edere N. 690.15
edeſius lapis If. 1213.13
edicere V.G. 1559.54
edim pro edam N. 769.49
Ediſſa, ciuitas Iſidor. 1185.21. & 34
edolare N. 735.42
Edom If. 993.19
Edon If. 993.24
Edones & Phagones N. 510.10
edor vnde nominatum If. 1237.20
educare N. 721.34. N. 736.25. V.G. 1335.58
educere, erigere N. 654.6. exuere N. 654.8 educare N. 654.10. N. 736.25. educare V.G. 1346.1.
edulcare N. 543.55
edulium P L. 805.27
eduſa N. 544.58
effafilatum F.P. 382.20
effari templa V. 38.40
effata F.P. 282.23. V. 38.38. F.P. 282.25
effecta argumenta If. 883.8
efferatus If. 1074.21
efferre, ſubdere N. 653.31. proferre N. 653.33. oſtendere N. 653.39. erigere N. 653.40. leuare N. 653.40
efferre, edere N. 653.45. prouehere N. 653.45. extollere N. 653.49
efferri V.G. 1354.1
efferre V.G. 1351.42
efficax If. 1073.46
efficere V.G. 1353.24
effici V.G. 1355.10
effigia N. 761.39
efflictim N. 542.44
Efnei If. 1010.30
effœta If. 1074.29
effractor If. 1074.19
effrenatus If. 1074.23
effundi N. 699.10
effutire N. 542.12
egens F.P. 282.26. If. 1074.4
egeriæ F.P. 282.28
egregius V.G. 1372.15
egretus & adgretus. F. P. 282.31
ergaſtulum & ergaſtulus V. G. 1345.41
egurgitem N. 541.52
eho, ehodum V.G. 1378.45
eho V.G. 1350.6. & 8
eiectus, excluſus N. 655.17
eieie If. 978.20
eiuratio F.P. 282.34
E Latinum If. 1134.22
El, quid? 977.23
elatus N. 705.18
elacatena F.P. 282.36
elaudare F.P. 282.38
elbolæ vuæ If. 1240.42
elbum If. 1240.45. If. 1305.39
Eleazar If. 994.6
elecebræ F.P. 282.39
electabo F.P. 282.41
electria If. 1220.54
electrum naturale If. 1230.7. Iſid. 1229.56
electuarium If. 921.36
elegans N. 675.39. N. 746.5
elegiacum carmen If. 853.7
elephantiæ If. 1125.9
elephantiaſis If. 919.59
elephas If. 1117.36
eleuare V.G. 1348.28
eleuit N. 542.18
elleborum If. 1254.39
Eli If. 994.44
Eliachim If. 995.38
elices F.P. 282.42
elidere, excludere N. 650.10. occidere N. 650.15. ſuffocare N. 650.15. collidere N. 650.17. deiicere N. 650.21
eligere N. 687.5
eligere, defatigare N. 655.42. N. 655.41. & 692.7. & 708.20. & 734.19
eliminare N. 504.55. exire N. 650.40. excludere N. 650.50
elinguatus V.G. 1333.40
elinguem F.P. 282.44
elinguis V.G. 1333.39
elion If. 978.14
Elizabeth If. 1003.9
elixa F.P. 282.45
elixum V.19.48. N. 510.16. N. 518.12. If. 1314.15. V.G. 1376.12
eloe If. 977.29
eloi quid? If. 977.28
elogium P L. 806.30
eloquens V.39.19. If. 1073.38. V.G. 1376.24
eloquentia V.G. 1332.45
eloqui ac reloqui V.39.17. V.G. 1351.38
eloquium V.G. 1333.45
elucere V.G. 1349.38
elucifacere N. 543.49
eluctaui N. 748.11
elucum ſignificat F.P. 282.46
Eluidiani If. 1014.32
elumbem E.P. 282.51
eluuies N. 542.21
eluuio corruptus N. 542.53
Em, pro eum F.P. 282.52
eman If. 999.59
emancipati F.P. 282.53
emancipatio If. 1054.59
emancupatus N. 543.11
Emanuel If. 982.5
emboliſmus If. 967.17
emem, eundem F.P. 282.57
emere F.P. 282.58
emerita, ciuitas If. 1190.18
emeriti, qui dicuntur If. 1048.1
emicare N. 519.49
emicadium If. 1319.57
emina If. 1132.25
eminus V.G. 1329.39
emiſtis, poculi ſpecies If. 1319.2
emites If. 1212.49
empanda F.P. 282.60
empirica hæreſis vnde? Iſi. 914.15
emplaſtrum If. 921.42
emptio If. 930.28
emptiuum F.P. 283.1
ἐμπύησις If. 918.19
emungere N. 542.9
emungerentur N. 755.19
emungi N. 503.28
emuſcitata F.P. 283.2
enaſci V.G. 1379.34
enexnia If. 969.1
enchiridion If. 922.11
encombomata N. 790.50
endoitium F.P. 283.3
endoplorato F.P 283.4
endoptocinctu F.P. 283.7

enectus fame N. 683.3
enema Is. 921.44
energia Is. 870.43
enhydris Is. 1123.36
enhydros Is. 1120.57
enigma Is. 850.29
eniti V.G. 1345.24
enixa subiugata N. 653.29. N. 742. 24. partu leuata N. 653. 27
enixæ fœminæ dicuntur N. 515. 24. V.G. 1345.27
enixim pro enixè N. 544. 23
enixus N. 713 46.
ennam etiámne F.P. 283.12
enoch Is. 991.58. Is. 1183.58
enoda N. 490.50
enodare N. 704.59
enodatus N. 491.2
ἐννοηματικὴ diffinitio Isid. 880. 56
Enos Is. 991.51
enthimema Is. 862.37
enthimematis membra Isid. 862. 48
enubro F.P. 283.13
enucleatè quid dicitur N. 516. 52
enunciatiua Is. 878.9
epactæ Is. 967.49
epanados Is. 869.2
epanaphora Is. 846.14
epangelia Is. 872.8
epanalepsis Isid. 846.19. Isid. 870. 60
epenthesis Is. 844.47
epeum fumicum V. 51.48
epeus F.P. 283.15
Ephebi vnde dicti Is. 1103.14
ephemeris Is. 856.23
ephesus Is. 1187.54
ephippium N. 545.9
ephod. Is. 1198.32
ephraim Is. 997.37
ἐπικλῆσιν V.G. 1366.28.
epichirema Is. 863.17
epicœnum genus Is. 825.20
epicrocum F.P. 283.17
Epicurei vnde dicti? Isid. 1017. 11
epigramma Is. 853.59
epigri Is. 1297.3
epilepsia Is. 917.22. & 44
epilimma F.P. 283.19
epimelas Is. 1118.57
epidromos Is. 1287.50
epipota Is. 1185.13
Epiphania Is. 968.33
Epirotæ Is. 1040.53
Epirus Is 1188.17. Isidor. 1168.14. & 22
Episcopatus Is. 1004.37
epistilia Isid. 1100.42. Isidor. 1192. 30
epistylium F.P. 283.20
epistola Is. 959.25. Is. 929.54
episynalœphe Is. 845.2
epodon Is. 854.2
ἐπιτάφιον V.G. 1366.32. Is. 853.52
epithalamia Is. 853.36
epithema Is. 921.40
epitheta nomina Is. 824.45
epitheton Is. 848.36
epitimum Is. 1253.59
epitriti Is. 830.48
epitrope Is. 870.32
epytirum V. 56.28
epulares F.P. 283.27
epuloni F.P. 283.22
epulum N. 599.38
epulæ Is. 1312. V.G. 1366.8
epizeusis Is. 846.17
eques pro equo N. 543.58
equestre æs F.P. 283 29
equestres milites dicuntur Isidor. 1048.7
equi vnde dicti Is. 1113.55
equi habiles Is. 1326.23
equi marini Is. 1128.28
equila equa N. 543.38
equile V. 63 15
equiria V. 32.56. F.P. 283.30
equirine F.P. 283.33
equiso pro equite N. 543.25
equisones N. 737.53
equitare N. 544.3
equites singulares Is. 1278.36
equitius 1426.52
equito V. 62.40
equo vehi F.P. 283.34
equor Is. 1151.12
equorum tria genera Is. 1115.18.
equus Marti F. P. 283.38. Isid. 838. 35
equulei N. 541.42.60
era quid, & vnde dicta? Isid. 942. 57
Eraclitæ Is. 1012.49
Erctum, citúmque fit F. P. 283. 41
erebum F.P. 283.45
erebus Is. 1182.48
erectum N. 66.32. 702.18
erectus N. 699.33
erexit N. 713.15
ergasterium Is. 1198.17
ergastula Is. 1198.19
ergastulum N. 735.32
ergastulus N. 735.32
ergo correptum F.P. 283.52
ergo positum pro ea causa N. 544. 18
ericium N. 543.45
ericium animal Is. 1121.2
Eridanus Is. 1158.12
erigere N. 699.24
erigi N. 705.37. N. 708.55
erigonon Is. 1257.17
erinus Is. 1357.50
eripit V.G. 1234.33
eritudo F.P. 283.60
ermiscion Is. 1221.53
erosum ferrum Is. 1228.34.
errabundus N. 542.1
errare V.G. 1378.21
erratica V.G. 1331.17
erraticus V.G. 1333.12
erratio V.G. 1333.15
error V.G. 1358.15. V.G. 1333.13
erratius V.G. 1333.12
erratrix V.G. 1333.17
error N. 599.31. V.G. 1333.15
eruca Is. 1262.16
vermis frondium Is. 1126.54
eruditus Is. 1073.40
eruere, leuare N. 699.19.
erugere F.P. 284.1
eruum & erulia F. P. 284.4. N. 599.43
eruum quid Is. 1238.57
eryspelas Is. 919.21
Et pro esto N. 769.31.
Esaias Is. 911.9
Esaias euangelista potius Is. 95.3 43
Esau Is. 993.15
esca Is. 1312
escæ, eduli a', V 43.44
escariæ F.P. 284.7
escarus Is. 1129.47
esculetum V. 25.35
Esdras Is. 951.22. Is. 998.39
escit F.P. 284.11
Esebon Is. 994.30
esculentum V. 43.43. N. 545.3.
esculus Is. 1246.12
Esquilina V. 11.36
esquilinæ V. 10.34
essentia Is. 988.30
esuribo N. 754.2
esurigo N. 543.42
Etesiæ Is. 1149.10
Ethan Is. 999.54
ethei Is. 1036.52
ethica Is. 873.22
ethici Is. 116.18. & 22.
ethopœia Isid. 865.38. Isidor. 870. 40
etymologia Is. 841.2
eu V.G. 1350 10
euge, eia V.G. 1378.50
eua Is. 991.32
Euadere, liberare N 651.3. ascendere N. 651. 13. apparere N. 651.15 exire N. 650. 55. tendere N. 650.55. fieri N. 650.60 præduci N. 650. 60
Euæi Is. 1036.55
euallare N. 541.17
euangelicus ordo Is. 951.39
Euangelium Is. 955.35
euannetur N. 493.24
Euboicum talentum F. P. 284. 12
Εὐδαίμων 1429.34
eudideon F.P. 284.16
euelatum F.P. 284.19
euenat, pro eueniat N. 776.1
euenire V.G. 1347.37
euentus N. 599.21
εὐήρχετος 1429.34
Euerriator F.P. 284.21
euerriculum N. 502.13
eugium N. 544.36
euirare N. 509.5
euiresçat N. 541.15.
Eunomiani Is. 1013.15
eunuchare N. 543.34
Eunuchus Is. 1074.24
euocatio genus militiæ Is. 1049. 32
euocatur V.G. 1379.9
euphonia Is. 897.5
euphorbium Is. 1254.51
Euphrates Is. 1156.42
Euroaster Isid. 1148.42
Europa V. 9.17

Europa,tertia pars orbis F.P.284. 31. If. 1161.4.& 1167.11.
eurus N. 511.31.If.1148.31
eutrapelus 1432.44
Eutychiani If. 1015.2
exacuere V.G. 1332.20
exactum,præteritum N. 650.6. tranſcurſum N. 650.6
examen F.P. 284.42. If.1230.38
examuſſim F.P. 284.45. N.488.7
exanclare F.P. 284.48. N.544. 30. exaurire N. 650.25. effundere N. 650.38
exanclari,perfici N. 650.28. perpeti N. 650.30
exanguis If. 1074.10
exanimatus V.G. 1359.29. V.G. 1354.42
exanimis If. 1074.11
exanimo V.G. 1380.14
exanimus V.G. 1354.45. & 1359. 32
exarare N. 711.6
exbolas quaſſant V. 59.11
exbuetes F.P. 284.49
excalceatur N. 753.35
excandeſcentia N. 542.4
excantare N. 541.13
exceſſitas N. 758.7
exceptor quid If. 1051.55
exceptum facere N. 701.28
excidere,cedere N. 655.12. diſſentire N. 655.48. in obliuionem dare N. 655.14
Excidio F.P. 284.52
exciet F.P. 284.54
exciſſatum N. 544.55
excipere N. 705.10. ſeiungere N. 651.18. ſeparare N. 651. 18. excuſare N. 651.20. cæſare N.651.20. ſuſcipere N.651. 23. habere N.651.41. rurſum extrahere N. 651.35. captare N. 651.43. manere N.651.41.
excipit,opprimit N. 651.28. circumuenit N. 651.28
excipuum F.P. 284.55
excludere,liberare N.655.44. eiicere N.655.46. & 681.36. & 683.15. & 689.60. & 690.7
excoctum V.G. 1376.11
excodicare If. 1140.59
exconſules If. 1046.9
excors N. 520.26
excubitores qui dicũtur If. 1048. 38
excubiæ,diurnæ If. 1048.41.V.G. 1366.36
excudere F.P. 284.57
excuriari N. 503.41
excutere,commouere N. 654.13 emittere N. 654.16. deiicere N.654.18. excludere N.654.18. eligere N. 654.23
exdorſuare N. 492.22
exdorſum F.P. 284.59
exdutæ F.P. 284.60
exebenus If. 1218.59
exectum,extenſum N. 655.20
executor If. 1074.20
exedra N. 544.11
exemplum F.P. 284.1
exemplum facere V.G. 1380.33
exequiæ V.G. 1367.2
exercere, fatigare N.652.3. exagitare N.652.5. inſequi N.652. 8. ſolidare N. 652.10. imperare N. 652.14. imponere N. 652.14. in meliorem vſum N. 652.18
exercirent F.P. 285.4
exerciti vel exercituis N. 757.25
exercitio F.P. 285.5
exercitum dicitur fatigatum N. 486.33. & 707.26
exercitus V. 16.21. F.P. 285.9. P L. 805.48. If.1049.44.
exercitatus V.G. 1346.11
exercere If. 1073.39
exertus If. 1073.38
exſequiantur N. 544.8
exeſto F.P. 285.12
exeſus If. 1074.7
exfit purgamentum F.P. 285.15
exfundere N. 544.48
exfuti F.P. 285.16
exgregiæ F.P. 285.17
exhauſtant F. P. 285.18
exhauſtus If. 1074.9
exhibere N. 694.29
exhiberi N. 542.57
exigere,verũ perdiſcere N. 649. 39. excludere N. 649.41. facere N.649.51. vi extorquere N. 649.35. cogere N. 649.53. agere N. 649.55. inquinare N. 649.58. conſtituere N. 650. 2.definire N. 650.2
exigo V.G. 1389.1
exigor N. 543.52
exiguum, debitum repetere N. 649.50
exiguum V.G. 1331.55
exiguus If. 1074.5
exilica cauſa F.P. 285.21
exiles F.P. 285.19
exilis If. 1074.6
exilium If. 936.9
eximium F.P. 285.22
eximius If. 1073.45
exinanita N. 544.27
exinfulabat F.P. 285.26
exire N. 652.53
exire,euadere N. 652.56. liberari N.652.56. euitare N. 652.58. erumpere N.652.60. prohibere N. 653.2
exita ætas F.P. 144.27
exitioſus If. 1074.20
exitium V. 12.23. F.P. 285.29
exitu ſimile V. 97.32
exiurare N. 543.16
exocontalibus If. 1219.47
exodium F.P. 285.31. N.498.10
exodus If. 952.6. & 650
exoleſcere V.G. 1347.4
exoletus F.P. 285.33
exomides F.P. 285.72
exomologeſis If. 976.1 & 30
exorare V.G. 1368.53
exorator V. G. 1358.50
exorciſmus If. 973.57
exordium N. 500.11
exornare N. 543.19
exornare, fœdare N. 654.38. ornare N. 654.41
exornatus If. 1073.43
exorciſtæ If. 1006.7
exos quid N. 541.56
exoſus If. 1074.16
exotica If. 1300.9
exotica veſtis If. ibid.
exoticum N. 544.41. & 789.22
exquiſitim N. 773.48
exſcindere N. 712.16
exſcribere V.G. 1346.55
exſculpere N. 541.35
exſecrarent N. 752.1
exſorbeo N. 541.47
exſors If. 1073.50
exſpectare N. 682.25. ſperare N. 655.51 à Deo poſcere N. 655.58
exſpectorare N. 491.17
exſpes N. 489.31. If.1073.48
exſpirare N. 504.49
exſugebo N. 754.18
exſul If. 1073.51
exſultare N. 520.21
exſultare ex geſtu N.655.25. ſæuire N. 655.22. ſupra modum exilire,& efferri N. 651.36
expalpabitur N. 752.40
expalpare N. 542.32
expapillato brachio F. P. 285.35 N.541.54
expatare F.P. 285.37
expectare,manere N. 655.51. obſeruare N.655.51. V.G. 1355.23. & 1356.31
expectari V.G. 1352.58
expectatio V.G. 1356.27
expectorat F.P. 285.39
expedibo N. 752.50. pro expediam N. 768.47
expedire,vtile eſſe N. 653.5. definire N.653.10. liberari N.653. 14. proferre N. 653.18. colligere N. 653.23. V.G.1362.39
expediti vocabuli proprietas N. 515.44
expenſum,& prima penſio V. 30. 21
expergiſcereet N. 750.43
expergitus F.P. 285.40
expergo N. 542.37
experimentum N. 690.26
experiri,pati N. 652.38. ſentire N. 652.38. tentare N. 652.41. ſcire N. 652.48. & 716.13
experiti F.P. 285.42
experrectus F.P. 285.43. V.G. 1330.43
expers If. 1073.49. If. 1073.42
expertus If. 1073.41. V.G.1330.42
expetere,accipere N. 655.59. euadere N. 656.1. tranſferre N. 656.1
expetunt N. 542.27
expiare N. 674.27. purefacere N.693.53. V.G. 1350.22
explenunt F.P. 285.47
explere,implere N. 653.59. minuere N. 654.5
expleri N. 700. 26. N. 723.11. V.G. 1336.42
expletiuæ coniunctiones If. 828. 31
explicare,emittere N. 654.51. oſtendere N. 654.48. explana-

re N. 654.48. extendere N. 654 52. exercere N. 654. 59 explorare,exiccare N. 651.60. F.P 285 48
explorare,intentius obſeruare N. 651. 47. verum inquirere N. 651.52
explorator V.G. 1373.14
expolia Iſ. 1267.37
exponere N.542.23. extollere N. 654.26. deponere N. 654 28. diſſerere N. 654.30. abiicere N.654 33. dare N. 699.53
exporgere F.P. 285.54
exporrectum N. 509.33
exportare V.G. 1349.45
expoſitum,ſubiectum N. 654.35
expoſtulare V.G. 1355.39
expoſtulatio V.G. 1359.5
expreta F.P. 285.55
exprimere N. 719.27
expulſim N. 542.49
exta F.P. 285.59
extemplo V. 48.39
extenſum patens N. 694.4. & 695.47
exterebrare N. 518.35
exterior homo Iſ. 1089.29
exterminator Iſ. 1073.58
exterminatum N. 498.4
exterminatus Iſ. 1074.2
exterminauit N. 544.51
externus F.P. 285.60. V.G.1373. 9. & 1330.36
exterraneus V.G. 1373.10
exterris Iſ. 1073.57
exterritum,expauefactum N.652. 30. accenſum N. 652.34. inflammatum N. 652.34
exterraneus F.P. 286.1
extillari V.G. 1360.24
extimum F.P. 286.5
extinguere,proſternere N. 701. 14. & 731 59. V.G. 1342.46. & 51
extiſpex N. 518.57
extiſpices N. 491.25
extollere,differre N. 653.56. & 699 25
extorquere V.G. 1358.12
extorris N. 490.40
extorris Iſ. 1073.53
extra ouſiam Iſ. 877.20
extrahunt N. 542.42
exi raneus V.G.1373.8. & 1330 37
extrarium F.P. 286.7. N. 541.58
extrarius V.G. 1330 38. & 1373. 7
extremum N. 711.36
extricabor aliqua N. 487.49
extruere N. 680.29. V.G.1346.59
extructus N. 704.19
extundere N. 41.30
exuere, deponere N. 655.7
exui,exolui N.655 4. nudari N. 655.6. liberari N. 655.9
exugentes F.P. 286.11
exul Iſ. 838.38
exulare Iſ. 1073.52
exules N. 489.35
exultat Iſ. 838.39
exultare, gloriari cum iactantia N. 655.29
exultatio V.G. 1379.28
exuctus Iſ. 1074.14
exuuiæ vnde F.P. 286.12.N. 742.2
exuuiæ, tunicæ ſerpentum Iſid. 1126.4.& 1267.34
Ezechias Iſ. 995.32
Ezechiel Iſ. 951.10.& 953.60. & 998.20

F

FAba Iſ. 1238.30
faba freſa quid dicta. Iſ. 1238. 3.& 1326.15
faba ſyriaca Iſ. 1244.20
fabæ duæ ſpecies Iſ. 1238.34
fabam nec tangere F.P. 286.14
faber Iſ. 1289.3
faber lignarius Iſ. 1289.6
fabellæ N. 547.55
Fabij 1415.21
Fabiani F.P. 286.20
Fabius 1410.48
Fabius Pictor 1410.56
fabrè PL. 806.15
fabrica Iſ. 1289.36
fabricantur N. 750.6
fabrorum Vulcanus autor Iſid. 1289.8
fabulæ V. 38.56. Iſ.854.29
fabulinum N. 784.46
face V.G. 1379.30
facem in nuptiis F.P. 286.22
facere V. 42.34. N.662.30. & 699.50.V.G.1353.13.& 24
facere rem diuinam N. 662.31
facere verba V. 42.47
faceſſere F.P. 286.28 facere N. 658.41. recedere N. 658.45. V.G. 1380.20
facetus Iſ.1074. 34. V. G. 1356.47
faciendi & patiendi V. 99.23
facies N. 512.42.& 724.29
facies vnde dicta Iſ. 1092. 21. V.G. 1329.44. & 1357.24
facies cœli Iſ. 904.16
facile N. 67 .2
facilis Iſ. 1074.47. V.G. 1360.6. & 1358.33
facilitas V.G. 1331.4. & 1357.47
facinoroſus Iſ. 1075.29
facinus,factum N. 661.29. Iſ.933. 10. V.G. 1379.20
facitergium Iſ. 1304.28
facitur,pro fit N. 769. 56
factio & factioſus F. P. 286.32. malorum conſenſus N. 657. 27. conſpiratio N. 657.27. opulentiam ſignificat N. 657. 29. abundantiam N. 657.30. nobilitatem N. 657.30. V.G. 1373.30
factioſæ V. 54.33
factioſus Iſ. 1075.26
factum, ſpectaculum N. 702. 49
factum quid Iſ. 1226.7
facul antiqui dicebant F.P. 286. 36. N. 546.41.
facultas V.G. 1331.4
facundi V. 36.31
facundus Iſ. 1074.34
facultas F.P. 286.40
faciales N. 782.48
fæmoralia Iſid. 1300.45.& 1300. 45
fænificia, & fenificia V. 57. 37
fænus N. 731.17
fæſtuca V.G. 1373.26
fagus Iſ. 1246.12
fagutat V. 25.36
falæ F.P. 286.42. turres ligneæ N. 548.17
falacer V. 52.45
falarica F.P. 286.44. N. 798.35. Iſ.1270.26
falcaſtrum Iſ. 1324.51
falces V. 23.22
falces fenariæ & adoreæ V.27.25. N.800.4
falco Il. 1138.26
falcones dicuntur F. P. 286. 46
faleg Iſ. 992.44
faleri F.P. 286.49
falernum Iſ. 1716.20
fallaciloquentia N. 547.49
fallam pro fallaciam N. 545.34
fallax Iſ. 1075.20
fallere N. 219.35
falli, falſum, & fallacia V. 38. 591
falſitas Iſ. 933.27
falſius & falſior F.P. 286.50
falſum habuit N. 545.54. V. G. 1354.51 & 1356.10 & 13
fama & famoſi V. 38.58
fama à fando F.P. 286.52
fama,ſpes N.658.2. infamia N. 658.5. opinio N. 657.59. Iſ. 935. 54. V. G. 1330. 17. & 1370.39
famelicoſa terra F.P. 286.54
famella F.P. 286.55
famiger V. 39.4
familia F.P. 287.56. Iſ.1050.11. V.G. 1357.29 & 31. vnde oritur Iſ. 1054.23. in quo terminatur Iſ. 1054.24
familia herciſcunda Iſid.931.32
familiare V. G. 1334.8
familiarium V.G. 1334.9
famino F. P. 287.5
famorum infame N. 658.24
famul N. 545.56
famulanter N. 546.41
famulantur N. 545.16
famulatio N. 600.54
famuletium F.P. 287.6
famuli origo F.P.287.7. Iſ. 1052. 57
famulitas N. 545 43
fana V. 38.42. F.P.287.10
fanatur V. 38.47
fanum Iſ. 1196.54.V.G.1330. 49.& 1362.32
far Iſ. 1237.15
far adoreum N. 512.39
farcimen Iſ.1314.43. V.20.3
farſenum F.P. 280.14
farina & ſurfures Iſid. 1314.3
farrago Iſ. 287.13. & 1237. 51
farreum F.P. 287.17

far-

fartores F.P. 287.18
farus Isid. 1312.13
fas Isid. 925.29.V.G. 1366.37
fascea N. 738.14
fascem,onus Virg.N. 661.53
fascem,consulem Virg.N. 661.52
fasces N. 661.49
fascia Is. 1310.6
fasclnum F.P. 287.29
fasciolæ Is. 1310.10
faseli Is. 1310.13
faseli Is. 1161.46
faselum Is. 1138.29
faselus N. 785.57
fassi & confessi V. 38.57
fassi V. 38.34
fastidiliter N. 547.7
fastigium N. 745.13. ima altitudo N. 656.15
fastis diebus ineunda F.P. 287.22
fastorum libri appellantur F.P. 287.24. Is.958.48
fastus, de superbia V.G. 1352.56
fastus, de libris V. G. 1352.57
fatantur F.P. 287.27
fatidici V. 38.32
fatigare, percutere N. 657.13. & 547.14. excitare N. 657.14. increpare N. 657.15. hortari N. ibid. cogere N. 657.17. instigare N. ibidem. ad lassitudinem deducere N. 657.19. cohibere N. 660.58. comprimere N. ibidem. comprimere N. 660.58. commouere N. 661.1. perturbare N. ibid.
fatigatus Is. 1075.3
fatiscere,aperire N. 658.60
fatiscuntur N. 754.6
fatum V. 38.29. decretũ N.657.8. voluntaté N. ibid. & 740.34. Is. 1031.32
fatur V. 38.25
fatuus V. 38. 27. Is. 1075.10
fauces Is. 1181.35
fauces vnde nominatæ Is. 1094.33
fauentia F.P. 287.28
faui vnde F.P. 287.38
fauilla Is. 1289.42
fauissæ F. P. 287.34
fauitor N. 546.14
Fauni V. 51.31
Fauni vnde dicti Is. 1030. 47. V.G.1330.50
faunus ficarius, quid Is. 1031.42
fauonij, quid appellabantur Is. 1055.29
fauor N. 600.15. auxiliatio N. 701.56
Faustiani V. 86.14
Fausti nij V. 86.9
faustulum F.P. 287.40
faustum V. G. 1337.11
faustus N. 714.9. & 1398. 1405.41
fautor Is. 2075.16
fauus Is. 1315.21
fax pro face N.547.11. Is. 3321.60
faxim,pro fecerim N. 770. 5. V.G. 1379.26
faxo Is. 1285.11.V.G. 1379.26
febris vnde dicta Is. 915.14
februare pro purgare N. 548.30
Februarius V. 36.4. F.P. 287.42. Is. 940.46
februum V. 32.46
Feciales V. 16.9
fecinia vua Is. 1240.20
fecula Is. 1316.57
fedum F.P. 287.54
fedus Is. 838.46
fel Is. 1100 38
felices F.P. 287.57
felix,fortunatus N. 656 5. beatus N.656.5 propitius N.656.7.fructuosus N.656.9. ferax N.656.9. Isid.1074.43. V.G.1329.26
fellare N. 547.46
femur quid? Is. 1054.28
feneratus V. 2.37
fenestræ à Græco N. 503.24. Is. 1199.18
feniculum Is. 1262.37
fenus à fetu V. 2.38.
fenus appellatur F.P. 288.2. N. 511.22
feralia V. 32.51.F.P.288.12. V.G. 1373.17
ferabite positum pro agresti N. 547.59
feratrina N. 519.2
feræ quid appellatæ Is. 1116.15
ferarum pugna Is. 1182.2
ferax N. 677.33
ferctum F.P. 288.14
ferculum P L. 805.35
ferè V.G. 1335.23
ferentarium V. 53.49
ferentarij F.P. 288.18. N. 798.12
Feretrius Iupiter dictus F.P.288.23
feretrum Is. 1171.9.&1322.53
feri V.G. 1334.31
feria vnde F.P. 288.27.V.G. 1373.18
feriæ F.P. 288.28
feriæ conceptiuæ V. 54.59
feriæ cur nuncupatæ Is. 939.6. &976.39
ferias antiqui festas F.P. 288.30
feriati quid Is. 939.9
ferire F.P. 288.35
ferire,sancire N. 661.11. firmare N.661.21. & 720.20
fermentarius panis Is. 1313.37
fermentum Is. 1314.5
feroces V.G. 1334.31
ferocia N. 760.20
ferocit,apud Catonem F.P.288.36
feronia V. 14.15
ferox N. 717.39. Is. 1075.23. indomabilis N. 657.39. sæuus N. 657.39. & 713.43. & 657.45. cordatus N. 657.54. facetus N. 657.55
ferre,ostentare N. 656.21. V.G. 1353.38. & 1353.22. portare N. 656.22. habere N. 656.25. pati N. 656.28. conferre N. 656.39. disturbare N. 656.40. dicere N.656. 44.nominare N. 656.44. dare N.656.47. exhibere N.656.47. afferre N. 656.49. ducere N. 656.53. dirigere N. ibid.laudari N. 656.57
ferreus harpax Is. 1316.2
ferri vsus Is. 1228.18
ferri fodinæ V. 69.55
ferrugineus N. 794.42
ferrugo Is. 1305.53
ferrum Is. 1228.14
ferrum plumbo vicinum Is.1228.32
fertor V. 69.7
fertum Is. 971.39
feruat,pro ferueat N. 768.26
feruere aquam V. 43.46
feruidus Is. 1075.21
feruitur pro feruit N. 268.58
ferula Is. 1259.58
feruor N. 745.24
ferus N. 723.43. seuerus N. 659.6. equum signif. N. 659 8.ceruum N. 659.12. ferox V. 1337.1
fescenini versus F.P. 288.39
fesnoe F.P. 288.42
fessus Is. 1074.58
festi dies quid? Is. 939.8
festinare N. 732.29 &36. V.G. 1332 43. & 1378.24. & 1343.17. 22 & 25. & 1374.49
festinat vnde Ver. 116.21
festinatim pro festinanter N. 773.56
festinem pro festinantem N. 755.16
festiuitas Is. 968.3
festiuiter pro festiue N. 771.56
festram antiqui F.P. 288.44
festus N. 724.12
fetiales vnde F. P. 288.45
fetum,plenum N. 661.37 onere leuatum N. 661.41
festus N. 600.28
fetutina N. 519.2
fex Is. 1317.25
fiber V. 15.15
fiber F.P. 288.47
fibræ Is. 1100.27
fibrina vestis Is.1199.54. & 1299.54
fibrinum Is. 1305.3
fibrum V. 15.17
fibula Is. 1309.53
fibulæ Is. 1308.28
ficedulæ & miliariæ V. 14.46
ficedula Is. 1139 45
ficitas quid dictum N. 545.37
ficolea F.P. 288 52
fictor V. 42.36. 14.33.18. Is. 1075.17
fictores V. 52.27
fictitia Is. 1317.45
fictitia vasa Is. 1317.50
fictorij 1426.2
fictum V.G. 1356.11 & 14
ficus Isid. 1244 59
ficus Ægyptiaca Isid. 1245.3
fidebo N. 770.56

fidei proprietas N. 496.29
fideicommissum Is. 930.5
fidele, pro fideliter N. 773.10
fidelia N. 791.23.
fidelis Isid. 1074.45. V.G. 1335. 20
fidelitas N. 545.48
fidem habere N. 705.39
fidenæ 1434.15
fidens N. 733.30 & 34
fides V. 14.18
fides genus citharæ F.P. 288.53. N. 662.25. Is. 1009.9. V.G. 1357.9
fidis V.G. 1352.40
fiducia, confidentia N. 660.54. audacia N. 660.56. Is. 932.17. V.G. 1356.3
fidus, fidelis V.G. 1358.54. V.G. 1335.20
fiducia F.P. 288.57
figura N. 512.44. N. 729.6. Is. 825.28. & 822.35. & 831.19. & 982.51. & 1226.3. V.G. 1363.39
figura verbi V. 97.55. V.G. 1334. 16
figuræ solidæ Is. 894.13
figuræ accentuum Is. 833.19
figuli cognomen 1432.51
filius Is. 987.52
filicata F.P. 288.59
filicones F.P. 289.1
filij Iaphet septem Is. 1037.8
filij Sem quinque Is. 1035.49
filij cur liberi nominantur Isid. 1054.55
filius & filia vnde dicti Is. 1054. 24
filix Is. 1260.34
filum V. 20.24
filum oris liniamentum N. 662. 17
filum ducta res quæque ad N. 662.19. Is. 1306.9
fimbriæ, & fibra V. 15.18. N. 545. 40. Is. 1303.17
fimus Is. 1136.20
Finees Is. 994.53
fines, quid dicti Is. 1203.48
fingere, iungere N. 659.45. componere N. 659.47. parare N. 659.56. effigiare N. 660.1. simulare mendacium N. 660. 18
finis Is. 982.37. N. 599.58
finita pronomina Is. 816.2
finiti numeri Is. 893.15
finitores N. 489.18
finitum V. 67.25. quæstionum genus Is. 865.59
finium regundorum actio Is. 931. 38
firmamentum Is. 1144.37
firmiter, pro firmè N. 773.2
firmitudo N. 545.22
fimus Is. 1074.47
fiscellæ, & fiscinæ Is. 1321.4
fiscellus F.P. 289.3
fiscina V. 23.42. Is. 1321.7
fisclum Is. 1325.29
fiscus Is. 1321.31 & 6
fistula Is. 898.17
fistulæ Is. 1200.50. & 1192.43
fit, fingitur V.G. 1355.9
fite N. 751.60
fixulæ F.P. 289.5
flabra V.G. 1366.39
flaccet N. 545.59
flagella Is. 1239.28. & 1242.22
flagitium periculum N. 662.22. vitium quod N. 662.23. Is. 933. 11
flagitiosus Is. 1075.30
flagra & flagella Is. 935.13
flagrare N. 730.45
flagrare, fragrare V. G. 1341.41. & 1366. 46
flagratores F.P. 289.6
flagriones N. 499.2
flamearij F.P. 289.7
flamen, falacer V. 15.59. F.P. 289.9
flameo F.P. 289.13
flamina, flamen V.G. 1366.40
flamineæ ædes F.P. 289.24
flamines V. 15.51. & 52.39
flamines quid dicebantur Isid. 1005.5. & 1074.42
flamina F.P. 289.21
flaminij 1426.56
flaminius F.P. 289.25
flaminius circus F.P. 289.34
flaminius lictor F.P. 289.37. 1438. 48
flamma Is. 1289.37
flammeus N. 790.17
flascæ Is. 1319.18
flator F.P. 289.39
flauij 1425.58
flauissæ N. 547.29
flauum V.G. 1351.57
flauus 1440.51
flemina dicuntur F. P. 289.40
flens Is. 1075.45
flexanima N. 548.6
flexuosus N. 675.57
flexuræ similitudo V. 98.22
flexus N. 601.8
fligi, affligi N. 546.20
flocci P L. 805.23
floccifacere V.G. 1380.29
floces N. 548.27
flogites Is. 1221.47
flomos Latinis herba lucernalis Is. 1258.42
flomos Latinis verbascus Is. 1259. 55
floralis à flamen V. 52.45
florens ager Is. 1203.1
floriani Is. 1013.58
florifertum F.P. 289.42
flos Is. 983.55
fluctı pro fluctus N. 759.3
fluctuatim N. 546.55
fluctus Is. 1155.31
fluere, deficere N. 657.3. minui N. 657.3. decurrere N. 656.60. latius, ac liberius excrescere N. 957.5
flumen V. 8.42. & 8.45. Is. 1155.54. V.G. 1327
flumenta porta F.P. 289.44
flumina, diluuium dicuntur Is. 1160.13
fluonia Iuno F.P. 289.46
Fluſtra F.P. 289.49.
Fluuiatilis silex Is. 991.40.
Fluuius V. 8.41. N. 600.60. Is. 1155 52. V.G. 1327.
Fluxum N. 674.4.
Focatius panis Is. 1313.45
Focillatus N. 755.15
Focula N. 488.30
Focus F.P. 289.51. & 1321.26. & 31.
Fodare F.P. 289.53.
Fodicare N. 520.40
Fœdum N. 729.1: consuetudine deforme N. 657.23: exectandũ N. 657.25.
Fœdus. F.P. 289.54. Is. 1074.53. & 1166.23
Fœmina Is. 1098.33
Fœmora quid dicta Is. 1098.30
Fœnebris V.G. 1373.21.
Fœnerator Is. 1074.38. & 41.
Fœnum Is. 1260.38. V.G. 1373.23.
Fœnus V.G. 1342.10. & 11
Fœnus, fœneratores V. G. 1373.20 & 1373.27
Fœta Is. 1075.45
Fœtis pro fœtibus N. 759.31
Fœtidus N. 707.13
Folia Is. 961.37. & 1242.25
Foliati socci Is. 1312.2.
Follicare F.P. 299.2.
Folliculum N. 546.17.
Folliculus Is. 1237.60.
Folium Is. 1252.41. F.P. 289.59.
Fomites F.P. 290.4.
Fons V. 21.39. F.P. 290.13. Is. 983.12: Is. 1156.13.
Fons indelubris quid Is. 1197.3
Fontinalia F.P. 290.14.
Fontinalia V. 54.21
Foras ducere N. 695.31
Fora N. 736.16
Foramina N. 503.2
Foramen N. 548.3.
Forago F.P. 299.16
Fora & Fori V.G. 1345.52
Forbea F.P. 290.18
Forcipes N. 784.20: Is. 1290.13 V.G. 1367.8.
Fordicidia V. 33.17.
Fordicidiis F.P. 290.22
Fores V.G. 1366.52.
Fortices Is. 1324.6. V.G. 1367.8
Fori N. 736.16.
Fori nauium Is. 1286.50
Foria, stercora liquidiora N. 458.21
Foriolus N. 548.25
Forma V. 97.43: F.P. 290.24. N. 729 5. V.G. 1334.16. & 1354.5.
Formæ Is. 826.58.
Forma equorum Is. 1144.23
Forma & figuræ V.G. 1340.26.
Formatum siue Formatium Is. 1201.16
Formica Is. 1121.16
Formicoleon Is. 1121.25
Formido V. 37.58. N. 734.11. V.G. 1331.32. & 1344.38.
Formidolosum N. 547.37
Formidolosus Is. 1075.3

Formiae F.P. 290.30
Formosi V.G. 1367.11
Formosus If. 1074.50. V.G.1334.17 & 1347.55. & 1334.40. If.838.49
Formucafes F.P. 290.34
formulæ categoricorum If. 878. 30
formum If. 1324.11
fornacalia F.P. 290.36
fornax If. 1289.39
fornicarius If. 1075.39
fornum & fornaces N. 784.19
Foroneus If. 923
forpiceps If. 1324.9
fors N. 721.28.V.G.1336.55
forsitan If. 838.44
forte N. 703.47
fortes qui nuncupantur If. 1047. 10
fortis V. 14.17
fortis If. 1074.48. V.G. 1334. 60
fortis,celer N. 658.27
fortis, magnarum virium N.658. 39
fortis,formosa N. 658.31
fortis diues N. 658.32
fortitudo N. 720.46. If.873.29. V.G.1330.59
Fortuna V. 14.17. N.723. 29. If. 1031. 24. & 31. V. G. 1364.1 & 1336.56
fortuna, fors V.G. 1359.34.& 38
fortunare N. 545.28
fortunatæ insulæ If. 1174.55
fortunatim N. 546.58
fortunatus V.G. 1331.43. & 1329. 26
Foruicapes If. 1290.16
Forum V.24.43. F.P. 290. 42. N.600.38. If. 1272. 55. & 1290. 16
forum cupedinis V. 24.51
forus If. 1192. 57
forus If 1198.39
fossorium If. 1325.3
Fotiniani If. 1013.8
fouere,prohibere N. 661.24
fouere,nutrire N. ibid.
fouere, adspergere N. 661.29
fouere, constituere N. 661.31
fouere,tueri N. 66.34
Fouij F.P. 290.60
fraceſſere N. 518.3
fragebunt F.P. 291 5
frageſcere N. 546.25
fragile ferrum If. 1128.34
fragilis If. 1074.57
fragor If. 1149.35
fragrare N. 730. 45. V.G.1366. 50
Framea If. 1269.20
Franci If. 1042.49
frater vnde F. P. 291.6. V.G. 1329.5
fratilli F.P. 291. 8
fratrare F. P. 291.9
fratres vnde dicti If. 1056.20.& 24
fratres Aruales V. 16.3
fratria V. 16.6
fratriæ N. 800 2
fratrissa If. 1066.12
fratrum proprietas N. 503.11
fraudus etit F.P. 291.14
fraudus pro fraudatus N. 547.17
fraxare F.P. 291 15
fraxinus If. 1147.37
fregellæ F.P. 291.16
fremere N. 736.5. V.G.1345.44
fremor,fremitus V.G. 1351.56
frena If. 1326.10
frendere F.P.291.19.N.736.7.V.G. 1345.48
frendens If. 1075.22
freni N. 600.33
frenusculi If. 920.25
frequentarium F.P. 291.21
frequentatiua If. 827.7
frequentia V.G. 1329.1
fretum V. 49.45. N. 600.15
fretum vnde appellatum If. 1153. 47. V. G.1376. 52. Siciliæ If. 1153.52
frigere est & frigutire N. 487. 10
frigere & frigutire,cum sono subsilire N. 659.39
friget N. 546.10
fribolum If. 1066.41
frigidum,imbecille N. 661.15. segne N. 661.15. & 715.33
frigidus N. 676.8
frigidus, venenatus N. 661.11
frigidus mortuus N. 661.13
frigire & frictum F.P. 291.22
frigit,erigit N. 659.35
frigoris significatio N. 661.3
frigus N.600.43. metus N.661.6. aeris natura N. 661.8
friguttire P.L. 803.57
fringilla F.P. 291.23
fringutis V. 58.33
friuola F.P. 291.25
friuum N. 502.55
frixum If. 1314.18
frondes If. 1240.54
frondeum V.G. 1366.44
frondicio 1433.43
frons pro fronde N. 548.12
frons N. 757.56.& 599.48.If.1092. 30
frontem, antiqui F.P. 291.28
Frontones 1439.59
fructi,vel fructuis N. 760.42
fructus If. 1242 32
frugalis If. 1074.36
frugamenta F.P. 291.29
fruges.V. 7.53. If.1237.8
frugi 1432.3
frugus & fruga V. 72.5
fruisci pro frui N. 547. 41
frumen If. 1314.37
frumen quid dicitur If. 1337.10
frumenta If. 1237.7. V. G.1367. 42
frunisco & frunitum F.P. 291. 30
frustatim N. 547.1
frustro N. 750.58
frustum If. 1314.35
frutex If. 1241.25
fruticari N. 754.15
frutinal F.P. 291.33
frux V. 81.37
Fu nascitur in Ponto If. 1153.30
Fuam N. 546.30
Fucus N. 737.43.If.1140.43
fucilis F.P. 291.35
fucus,genus herbæ If. 1260.11
fuga, volatum significat N. 659.18 citus, cursus N. 659.15. nauigatio N. 659.21. vehemens afflatus N. 69.32
fugere N. 547.11
fugitiuus If. 1075.46
fulcra If. 1304.8
fulgens N. 713
fulgere pro ferire prisci F.P. 291. 36. N.681 27. If.1146.48. V.G. 1330.9.
fulgetræ V.G. 1338 30
fulgit pro fulget N. 769 15
fulgor,fulmémque & fulgur V.138 48 If.1147.1. fulguritum V.G. 1338.31
fulcia If. 1137.59
Fullo 1433.22
fulmen F.P. 291. 41. N.726. 22. If. 1147.1.V.G.1338.25
fulmentum N. 600.47
fulmina quid faciunt If. 1146.49
fultio V.G. 1333.37
fultum esse N. 684 20
fultura V. G. 1333.37
Fuluij 1425.50
fuluum V.G. 1352.4.& 1351.60
fulgur N.726.25. fulmen If.1146. 47.& 60.V.G.1338.30
fulgura N. 498.49
fulgurator N. 518.56
fulguritum F.P. 291.38. N.726.18
fulguriuit N. 546.5
Funalia If. 1321.46.& 55
Funarij quid sunt If. 1277.49
functi,qui dicti If. 1051.34
funda If. 1271.32. & 1288. 45
fundamentum If. 984.6
fundere V.G.1367.4. dare N.662. 5. dicere N.662.8. dimittere N.662.13. fugare N.662.10. liquorem defundere N.661.57. prosternere N.661.59. iacere N.661.60
fundibalus If. 1271.37
funditores N. 797.22
fundus V. 747.F.P.291.42. If. 1202.50
funebres F.P. 291.46
funes If. 1288.5
funis N. 600.13
fungi If. 1261.57.V.G.1347.39
funus V.G. 1367.1
furaciter V.G. 1330.1
furcifer If. 1075.32
furcilles F.P. 291.49
furcillæ If. 1325.16
fures N. 511.19
fures,serui dicti N. 660.52
furfurio If. 1139.44
furiatus V.G. 1366.60
furiæ,tres fœminæ crinitæ If.1031. 33
Furij 1426.27
Furinalia V. 33.54
furinalis flamma V.15.58.& 52.44
furiosus V.G. 1366.59
furnalia F.P. 291.51
furnus If. 1198.36
furor N. 733.23

furor ab insania V.G. 1343.55
furtim V.G. 1330.1
furtiuè V.G. 1330.2
furtum, occulta subreptio N.660.44. insidiæ N.660.46. & 739.32. If.933.56
furunculus If. 920.20
furuum F.P. 291.53 N.511.24. V.G. 1351.58
fuscum V.G. 1327
fusile, æs If. 1227.42
fustes If.935.18. & 1324.2
fusus If. 1305.59
futare F.P. 291.56
futile, futiliter N. 774.4
futiles F.P. 291.58
futum V. 21.9

G

Gabalum quid N. 550.7
Gabaonitæ If. 1036.55
Gabinij 1426.35
Gabinus ager V. 7.69
Gabriel If. 989.14
Gad If. 997.12
Gades insula If. 1174.44
Gades, oppidum If. 1190.31
Gaditanum fretum If. 1151.45
Gaditanus lapis If. 1291.15
Gaduceatores F.P. 261.57
Gagates If. 1111.9
Gaia F.P. 292.2
Gaianitæ If. 1015.13
Galatæ, Galli If. 1040.13. & 1637.9
Galatias If. 1218.42. & 1220.33
Galaticæ If. 1314.54
Galatia If. 1166.13
galactites If. 1218.34
galbanum If. 1255.7
galbeum F.P. 292.9
galea V.20.46. If.1272.44. & 1298.28
galeola N. 794.12
galerium If. 1307.2
galearia F.P. 292.25
galeritus & Motacilla V. 14.42
Galicia If. 1171.14
gallam bibere F.P. 292.10
gallactites If. 1212.29
gallare N. 550.3
Galli If. 1042.60
Galli qui vocantur F.P. 292.14
Gallia If. 1170.42
Gallicij, vnde If. 1043.24
gallicinium If. 937.44. If.940.10
Gallicus sinus If. 1152.2
gallicus V.G. 1332.19
Gallicæ pro Gallicæ N. 761.35
Gallij 1425.57
Galilæa If. 1164.10
gallina V. 14.37. If. 1137.47
gallinæ N. 550.3
Gallogræci qui If. 1040.16
gallulare, pubescere N. 549.46
Gallum pro gallorum N. 758.44
Gallus If. 1137.43. V.G.1332.19
gamma If. 1234.35
Gangaridæ If. 1037.56
Ganges If 1156.30 & 35
gangræna N. 550.17
ganeum F.P. 292.21. N.603.45
ganeo If. 1076.10
ganeones vnde dicti N. 551.59
ganni re N. 737.27
gannit V.G. 1380.7
gannitio F.P. 292.24
Garamantes, populi Africæ If. 1044.33
garamantis regionis caput Garama If. 1173.2
Gara V. 85.6
gargaridiare N. 549.60
garrire N. 549.56
garrulus If. 1076.5
garrulæ, aues canoræ N. 663.55
garulus, cordatus N. 663.57
garum If. 1317.26
gaudere V.G. 1353.37. gratulari V.G.1356.5
gaudium vnde F.P. 292.26. V.G. 1379.28
Gaulali, gentes à meridie vsque oceanum If. 1044.30
Gaulus F.P. 292.27
Gaza If. 1185.43. & 1310.41
gazetum If. 1316.24
gazophylacium If. 1210.38
Gedeon If. 994.23
Geganij 1416.20
gehenna If. 1183.2
gela N. 798.31
gelo pro gelu N. 761.13
gelu N. 758.21. If.1147.31
geminæ, duæ N. 664.5
geminata virgula If. 1234.20
gemini quid N. 664.1. If.1055.12
geminij 1425.56
geminitudo N. 549.38
geminum quid, simile N. 664.3
gemiti N. 758.39
gemmæ, vnde If. 1214.48
Gemursa F.P. 292.28
Genas Ennius palpebras putat F.P.292.31
genæ If. 1093.23
genera V. 97.42
genera quid If. 825.12
genera causarum If. 857.41
genera gladiatorum plura If. 1281.15
genera velorum If. 1287.47
genera rotundarum colum. quatuor If. 1292.19
genera gymnasiorum quinque If. 1274.39
generosum N. 550.48
generosus V.G. 1332.45
genera quæstionum If. 865.57
generalia nomina If. 814.2
generibus pro generis N. 758.46
generosus equus If. 1115.19
Genesar lacus If. 1154.58
Genesis If. 950.& 952.4
Genethliaci If. 1021.50
Geniales F P. 292.38
geniales lecti If. 1312.48
genialis lect° F.P. 292.46. N.550.12
Genicularis herba If. 1259.12
Genistei If. 1010.33
genitalia If. 1098.11
genitiuus If. 825.32
genitores If. 1053.55
genitrix. N. 722.24. V.G.1336.20
genium F.P. 292.48. N.550.26. If. 1030.51
genius N. 551.30
gens V.G. 1332.48.
genus V.G.1350.29. est multitudo ab vno principio orta If. 1035.37. Ælia F.P.292.55
Gens de Cham. If.1035.44. de Iaphet If. 1035.44. de Sem If. 1035.45
gente, fratres If. 1056.32
gentiana If. 1256.28
Gentiles qui sunt If. 1022.45
gentilis F.P. 292.57
gentilitium 1397
gentilium nomina 1397
gentis nomina If. 814.51
genu N.601.22. genua V.G.1369.15
genua If. 1098.41
genuæ N. 550.31
genuini dentes F.P. 293.1
genus vnde dictum F.P. 293.2
genus If. 875.5. & 27. & 1050.22. & 1066.54. V.G.1357.29. & 31
Geometria If. 874.27. & 893.39. & 46
Geomantia If. 1021.21
Geon If. 1156.17
Gerdius N. 550.39
gerere, habere N.664.8. ferre N. 664.10. facere N. 664.12
germalum V. 11.21
germana soror If. 1056.54
germani fratres qui dicuntur If. 1056.22. & 25
Germania If. 1167.25
germaniæ gentes vnde dictæ If. 1042.10
Germanicus 1435.30
germanitus N. 550.44
germanus frater V.G. 1329.7
germen If. 1242.31. F.P.293.4
gerræ N.550.56. F.P. 293.7
Gerusia curia F.P. 293.12
Gessai If. 994.56
gestire, cupere N. 664.23. & 501.24
lætum esse N. 664.25
gestit F.P. 293.13
gestus F.P. 293.16
gesum F.P. 293.18
Getuli If. 1036.30. & 1044.4
Getuli, Getæ dicuntur fuisse If. 1043.55
Getulia If. 1172.23
gibberum N. 738.39
gigantes If. 1107.8
Giberia F.P. 293.19. N.551.22
giluus color If. 1114.52
gingeriator F.P. 293.20
gingiuæ vnde nominatæ If.1094.26
gingilre F.P. 293.21
gipsum If. 1210.27. & 1192.8
Gipedes qui fuerunt If. 1042.6
girgillus If. 1325.39
glacies If. 1147.31. V.G.1332.16
gladius V. 20.38. N.601.43. If.1128.53. & 936.42. & 1269.7
gladij lingula V. 58.59
gladiolus herba If. 1259.14
glandis N. 297.28
glandula If. 1247.32
glaucus color If. 1114.49. & 1129.40. & 1305.37
gleba If. 1207.15
glebarij

glebarij V. 55.17
glimata cœli If. 904.24
glires vnde dicti sunt If. 1120. 58
glis N. 551.25
gliscere F.P. 293.24. If.1120.59
gliscit N. 495.11
gliscitur N 755.6
glittis F.P. 293.27
globus N. 727.21. If.1291.38. V.G. 1339.7
glocire & glocidere F.P. 293.28
glomus F.P. 293.30
gloria V.G. 1334.3
gloriator V.G. 1330.29
glorioſum N. 711.39
glorioſus If. 1075. V.G.1330.31
glorius V.G. 1330.29
glos N.799.8. viri ſoror If. 1066. 16
gloſſa If. 841.42
gloſſopetra If. 1122.48
glubere N. 551.16
glucidatum F.P. 293.35
gluma F.P. 293.37. N.550.34
glutino pro glutine N. 761.6.
glutto If. 1076.12
glycyriza If. 1155.43
Gnæum 1405.39
Gnæus F.P. 293.40
gnarigauit F.P. 293.43
gnaritas V.G.1356.20. ſcientia N. 549.41
gnaruiſſe F.P. 293.45
gnarus F.P. 293.46. If.1075
gnatus V.G. 1333.1. If.838.50
gnatus vnde dictus If. 1054.31
gnephoſum F.P. 293.49
gnitus & gnixus F.P. 293.51
gnoitæ If. 1615.21
gnoſtici If. 1011.15
gnotu F.P. 293.52
gomor quid If. 1234.3
Gorgodes inſulæ If. 1175.6
Gorgones quid ſunt If. 1108.17
Gethi If. 1041.52. & 1037.10
Gothia If. 1167.31. & 1164.61
grabatum If. 1121.37
Gracchanus 1436.16
Graccharis F.P. 293.53
Gracculi F.P. 293.56
gracila N. 759.49
gracile N. 680.16. exile N. 688. 52
gracilitudo N. 549.22
Graculi V. 14.45
Graculus If. 1137.15
Græca lingua If. 1033.26
Græca ſacra F.P. 294.7
Græci vnde nuncupati? If. 1040. 19
Græcia If. 1168.20
gradarius N. 492.16
gradipes If. 1134.6
gradiuus F.P. 294.1
graduis N. 762.28
gradus V. 28.7
gradus quid? N. 664.15 If.825.5
gradus ætatis ſex If. 1102.41. firmitas ſtandi N.664.20. viciſſitudo pedum N.664.18
grallatores F.P. 294.14 N.549.4
gramen If. 1260.28
gramia N. 551.20
gramiæ F.P. 294.21
Grammatica If. 819
granarium V. 19.10
grandæuitas N. 549.31
grandæuus If. 1075
grande N. 715.20
grandire eſt grandem facere N. 548.46
granditas N. 548.58
granditer dicere If. 866.29
grando N. 601.38
grandiloqui N. 549.12
grando If. 1147.27. F.P.294.23
granomaſtix If. 1251.22
grande V.G. 1331.47
graphium If. 959.43
graſſari V.G. 1351.16. F.P.294.25. ambulare N.663.45. ſupra modum ſæuire N.663.44
gratia V.G. 1348.17
gratia plenum N. 677.37
gratificari N. 550.54
gratificus If. 1076.3
gratioſum N. 550.51
gratioſus If. 1076.4
gratulari N. 549.50. V.G 1350.31
gratus V.G. 1357.23
grauaſtellus F.P. 294.30
graue N. 714.12
graue æs F.P. 294.33. amarum N. 662.49. fecundum N.662.41. forte N.663.25. frugiferum N. 662.42. grandæuum N.663.10. grauidum N.662.36. moleſtum N.663.11. multum valde N.662 52. neceſſarium N.663.40. nocens N.663.16. plenum N.662. 37. ponderoſum N.662.44. ſapiens N.663.36. ſapiens N. 682. 4. ſolidum & firmum N.663.29. triſte N.663.20. vtile N.663.26.
grauedinoſi N. 549.2
grauida eſt F.P. 294.41
grauis accentus If. 832.41
greges V.G.1364.48. N.601.53. F. P.294 45
gremium V.G. 1351.5. & 9
grex V.G. 1357.38
gricenea F.P. 294.47
grillus If. 1121.11
griphi If. 1322.42
groma F.P. 294.48
gruere F.P. 294 51
grues N. 601.48. If.1134.10
grumæ quid ſunt N. 518.38
grumen If. 1249.50
grumus F P. 294.55. N.491.7
grundire N. 745.54
grunduleis lares dicuntur N. 548 43
grunire N. 548.36
γρυπος 1429.33
Gryphes If. 1118.1
gubellus If. 1306.14
guberna N. 760.35
gubernio If. 1285.15
gulliocæ F.P. 294.56
gummi If. 1250.43
gurges 1432.13
gurges propriè quid If. 1156.11
gurgulio quid If.1094.45. & 1142. 14
gurguſtium F.P. 294.58
guſtus If. 1091.39
gutta If. 1155.40. V.G.1332.50
guttatim N. 549.18
guttatim infundere N. 713.21
guttatus color If. 1114.53
guttum V. 21.48
guttur N. 601.13
gutturnium F.P. 294 60
guuia If. 1297.56
gymnaſides If. 1179.8
gymnaſiũ quid dicitur If.1274.13
gymnicus ludus If. 1274.22
gymnoſophiſtæ qui If. 1017.24
gynæcium If. 1198.23
Gyro celeri rotare N. 716.43

H Abenæ If.1326.21. V.G.1347. 43
habentia N. 551.33
habere, habitare N.664.48. facere ſæpe N.665.1. audire N.665. 8. dirigere N.665. 11. V.G.1331. 13
habilis If. 1026.23
habitare, inhabitat N. 665.14. vti N.665.14
habitatio If. 1194.44
habitior F.P. 295.15
habitudo F.P. 295.6
habitus If.876. 44. V.G. 1352.26
hactenus N. 698.4
hæmathites If. 1116.59
hæmoptyſis If. 918.9
hæredij proprietas N. 517.34
hæredis nomen quid If. 1053 45
hæreditas If. 931.3. & 6
hæredium V.G. 1373.37
hærem N. 758.18
hæreſis If. 1009.35
ha hahæ V.G. 1378 58
hæres V.G. 1373.36
halaphanta F.P. 295.17
halcyonis V. 56.40
halcyon If. 1135.27
halcedo V. 15.8
halec N. 551.39. If. 1130.25
halophanta N. 551.43
hallucinari N. 552.31. P L.806.22
hallus F.P. 295.10
Hamadryades quid? If. 1032.4
Hamiotæ N. 496.56
Hamo cognominatus F.P. 295.13
Hamotrabones F.P. 295.17
hanula F.P. 295.19
hara, porcorũ ſtabulum N.551.59
harmonia muſicæ pars If. 896.18
harpax If. 1326.4.
haruiga F.P. 295.20
harundo V.G. 1[illegible]
haruſpex N. [illegible].56
has manus, hãc manũ V. G.1378.3
haſta V.20.34. If.1169.55. V.G.1376. 14
haſtæ F.P. 295.22
haſtati V. 16.34
haſtula If. 1242.43
haud If. 838.16
haurire, exhaurire N.665. 38. implere N.ibid. auarè ſumere N. 665.42. defatigare N.665.42 cõfodere N. 665.49. accipere N. 665.51. audire N. 665.52. tenere N.665.54

hausta N. 489.56
hebdomada Is. 940.14
Heber Is. 992.40
hebes pro obscuro N. 552.44
hebescere V.G. 1335.16
hebetescere V.G. 1335.16
Hebræi Is. 1010.16. & 1036.6. & 1038.42. & 48
hedera F.P. 295.30. Is. 1254.32
Helenius Ver. 116.31
Helias Is. 997.58
heliotropium Is. 1216.5. & 1255.53
Helisæi Is. 1037.23
Helisæus Is. 998.11
Hellas Is. 1168.14. & 33
Helladis, duæ prouinciæ Is. 1168.46
Hellespontus Is. 1152.9
Heliconides musæ F.P. 295.35
heluacea F.P. 295.36
heluela F.P. 295.40
heluens F.P. 295.39
heluo F.P. 295.41
helus & heluſa F.P. 295.45
hem V.G. 1378.48
Hemorobaptistæ Is. 1010.47
hemicraneus Is. 1127.14
hemina F.P. 295.47
hemisphærium Is. 904.50
hemisphærion supra terras Isid. 904.51
hemisphærion sub terra Is. 904.52
hemona humana F.P. 295.49
hemorrhois aspis Is. 1122.59
hephæstitis Is. 1222.39
Heraclide V. 70.56
herba calicularis Is. 1256.17
herba pulicaris Is. 1257.22
herbam do F.P. 295.51
herbidus V.G. 1350.36
herbilis anser F.P. 295.57
herbitum Is. 1248.44
herbosus V.G. 1350.37
Herceus Iuppiter F.P. 295.59
Herciniæ aues Is. 1136.4
Hercle V.G. 1378.49
Hercul V. 87.30
Hercules astrologus F.P. 296.2
here aduerbium F.P. 296.5
heredium F.P. 296.7
heremitæ Is. 1006.36
heres Martea F.P. 296.8
heres F.P. 296.12
Heriminus 1398
herma F.P. 296.14
hermes Is. 1027.27
Hermogeniani Is. 1012.31
Heros Is. 1067.16
hernici F.P. 296.18
heroas vnde Is. 1032.5
Herodes Is. 1003.18
heroicum carmen Is. 852.37
herpillus Is. 1257.5
Hesperidum insulæ Is. 1175.11
Hesperij, circa Hispaniam commorantes Is. 1044.40
Hester Is. 951.22
Hester liber Is. 954.20. & 1000.3
hesternum Is. 939.29
hetta F.P. 296.20
heta Is. 1034.26
Hetruria Is. 1170.26. & 31
heu, heu V.G. 1378.54. & 1378.59
heus, heu V.G. 1350.14. & 1378.45
hexaptota Is. 825.42
hiare, aperire N. 665.19. mirari N. 665.21. stupere N. 665.21
hiatus Is. 1182.38
Hiberia Is. 1165.46
hibuscum V. 71.23
Hibridæ Is. 1116.2
Hidaspes Medorum rex Is. 1156.58
hiemps V. 32.6
hienia Is. 1223.15
hiera Is. 921.25
Hiera insula Is. 1178.13
Hierabotane Is. 1257.22
Hieracites Is. 1212.59
Hieremias Is. 953.47
hila V. 20.4
hilæ quid N. 552.53
hilarè N. 773.51
hilarescо N. 552.22
hilaretur N. 552.37
hilaritudo N. 550.1
hilaris Is. 1077.7
hilarodos F.P. 296.26
hilum F.P. 296.28. N. 552.12
himetinus circulus Is. 905.9
hinni vel hinnæ N. 552.49
hinnibundè N. 552.60
hinnuli quid sunt Is. 1112.25
hippacare F.P. 296.30
hippagines naues F.P. 32
hippagogæ Is. 1186.26
Hippius F.P. 296.34
hippocampi N. 551.49
hippocoum F.P. 296.42
hipposelinon Is. 1262.35
Hippotamus Is. 1129.14
hira F.P. 296.44
Hircani vnde dicti Is. 1037.59
Hircania Is. 1164.22
Hircipili F.P. 296.47
hircus V. 17.52. Is. 1111.40
hirmos Is. 846.49
Hirquitalli F.P. 296.48
hirrire F.P. 296.51
hirsutus Is. 1076.26
Hirtij 1427.12
hirundo V. 14.36. Is. 1139.31
hirudo V.G. 1350.20
hirundo V.G. 1350.20
hiscere N. 552.4
Hispalis vrbs Is. 1190.25. & 28
Hispani vnde? Is. 1043.23
Hispani Hispanienses V.G. 1360.48
Hispania Is. 1171.2
Histriones F.P. 296.53. Is. 1180.24.
historia quid? Is. 854.32. V.G. 1367.20
historiæ cur monimẽta Is. 855.43
histrix Is. 1119.57
hodidocos F.P. 296.55
hodie Is. 939.27
Hœdi vnde vocati Is. 1111.38
hœdus Is. 984.11
holerorum pro holerum N. 760.27
holocaustum Is. 972.15
holoporphyra vestis Is. 1199.51. & 1199.51
holoserica vestis Is. 1199.49
homeliæ Is. 918.16. & 19
homelium F.P. 296.56
homicidij vocabulum vnde Is. 933.40
homines V. 62.46
homo Is. 983.45. & 1089.12
homon V. 87.31
homonyma Is. 824.26
homonymia V.G. 1331.52
homoproton Is. 846.38
homoteleuton Is. 846.42
homunculus V. 62.45
honestitudo N. 552.7
honestas V.G. 1347.50
honesti V.G. 1364.6
honestum Is. 861.46. V.G. 1354.10
honestus Is. 1076.18. V. 14.9
honor, dignitas N. 665.57. gratia & pulchritudo N. 665.60. substantia N. 666.4. delectatio N. 666.4. cultura N. 666.6. obseruantia N. ibid. integritas N. 666.8. pudicitia N. ibid. sacrificium N. 666.10
honos, dilectus amor N. 666.15. hostia N. 666.16. præmium N. 666.18. sepultura N. 666.23. V.G. 1334.5
honorabilis Is. 1076.16
honorare N. 677.50
honorarij ludi F.P. 296.57
honorarium vinum Is. 1316.29
honorosus Is. 1076.24
honos V. 14.8
honustus V.G. 1368.39
hora, iuuentutis Dea N. 551.36
hora Is. 937.18. V.G. 1347.28
horctum & forctum F.P. 296.59
horda prægnans F.P. 296.60
hordeum Is. 1237.31
hordeorum tria genera Is. 1237.34
hordiarium as F.P. 298.2
horia N. 785.18
hornum ipsius anni N. 552.17.
horologium Is. 1324.26
horoscopi quid dicti Is. 1022.7
hortus apud antiquos F.P. 296.5
horrendum N. 721.40. V.G. 1336.5. & 1379.6
horrens & asperum N. 717.34.
horrent V. 37.45
horrere N. 705.31. V.G. 1329.17.
horridum N. 721.51. V.G. 1336.8. & 1379.5.
hortari V.G. 1358.58
hortus Is. 1260.45
hospes 1398
hospitium Is. 1195.32
hostes N. 485.30. 1405.47
hostia dicta est. F.P. 298.8. V.G. 1335.32
hosticapax F.P. 297.10
hosticus ager V. 7.69
hostiæ Is. 972.8. V.G. 1367.16
hostimentum F.P. 297.13 N. 485.29
hostire N. 485.33. N. 552.25
hostij 1425.9
hostilij 1425.45
hostis V. 3.32. V.G. 1373.38. & 1375.47. & 1348.13
horrendũ, vitabile & terribile N. 665.28. nouũ & admirãdũ 665.30
ridicu-

ridiculum N.665.35.
Hui V.G. 1378.55
Humanum F.P. 296.16
humanæ leges If. 915.27
Humare If. 1105.37
Humanitas N. 511.25
humaniter N. 771.4
humanitus pro humaniter N. 774.7
humanus If. 1076.20
Humatus V. 6.55.If.1076.46
Humerus If. 1095.6
Humidum V.G. 1367.17
Humile N. 704.35
humile causæ genus If. 861.49
humilis If. 1076.16
humilimus V. 8.15
Humor V. 8.16
Humu N. 758.57
humus V. 6.53
Hus Traconitidis conditor If. 1035.58
Hyacinthizon If. 1217.55
Hyacinthus If. 1217.44. & 1254.10
Hyades vnde dictæ If. 910.33
Hydra, serpens If. 1108. 48. & 1123. 41
Hydria If. 1319.26
Hydromantia If. 1021 21
hydromantij vnde dicti If. 1021 13
Hydrops If. 918.25
Hydromelum If. 1316.47
Hydros 1123.38
Hyemale solstitium If. 941.42
Hyems If. 942.16
hyems septentrioni datur If. 942. 29
Hymenæus If. 1066.30
Hymnus If. 970.58
Hypallage If. 846.4
Hyperbata If. 867.38
hyperbaton If. 849.15
Hyperbole If. 848.46
Hyperborei F.P. 298.28
hyperborei montes If 1180.16
Hyperlidius If. 897.15
Hyperio F.P. 29.22
Hyphe If. 872.3
Hypnalis, genus aspidis If. 1121.5
Hypodorius If. 897.16
Hypodiaconi If. 1005.31
Hypopotamus V. 15.2
Hypozeuxis If 845.47
Hypocrita If. 1076.27
Hypotheca If. 932.19
Hysopus If. 1256.6
Hysteron proteron If. 849.29

I

IA, quid If. 979.2
Iacem emittere N. 669.48 N.716.46
Iacet N. 667.36
Iacet, plenum, oneratum N. 669. 41. sordet N.669.45. per plurimum porrigitur N. 669.43
Iacinthina vestis If. 1299.41
Iacit, ponit N. 669.53. facit N. 669.57
Iacob If. 996.30
Iacobus Zebedæi If. 1002 9
Iacobus Alphæi If. 1002.15
Iactans vel arrogans If. 1077.23
Iactare, dimittere N.670.11. dependere N.670.11. voluere N. 670 13. plagis sternere N.670. 14. fatigare N. 670.18. ambitiosius gloriari N. 670.20. iactata mittere N.670 25.excutere N. 670.27. commouere N. 670.28
iactuosæ N. 557 49
iactura V.G. 1332.6
iactus If. 1274.57
iactus tesserarum If. 1283 11
iaculum V. 2044. V.G.1376.14
iaculus sequens If. 1124.14
Iafeth If. 992.27
Iahel If. 994.22
Iair If. 994.29
Iambi F.P. 296.26
iambus If. 830.9
Iamnes If. 993.53
Ianua If. 1199.2.V.G.1366.55
ianuarius vnde dictus If. 940.42
iamdiu pro olim N. 555.53
Ianeus F.P. 298.28
ianiculum If. 1188.50
Ianitrices quid vocantur If.1066. 14
Ianual F.P. 298.31
Ianuarius V. 36.3
ianuæ cœli If. 904.11
Ianus If. 1026.23
iaspis If. 1115.41
Iberi qui & Hispani If. 1037.14
Ibernia proxima If. 1174.35
Iberus If. 1158.46
ibis auis If. 1136.12
ibus N. 757.60
icadion F.P. 298.35
Icaria insula If. 1178.2
icistros If. 1212.21
icit N. 553.54
icon If.851.8. saxum If. 1210.2
Icosium, oppidum If. 1190.45
icteris If. 919.4
ichtyophagi quinam If. 1044.56
ictus If. 935.29
id propterea V.G. 1380.21
ideus dactylus If. 1122.31
idida If. 995.8
idilion If. 853.57
idiota If. 1078.25
idiotæ N. 504.45
idithum If. 999.54
idololatria quid If. 1023.56.& 1024 11
idolum quid If. 1024.5
idoneum V.G. 1335.27
idulis, ouis dicebatur F.P. 298.37
Idumæi If. 1036.16
Idus V. 23.17
idus If. 941.28
Iebusæi If. 1036.52
Ieconias If. 995.39
iecunanum F.P. 296.39
iecur If. 1100.18
Iehu If. 995.52
ieiuna quid If. 1109.53
ieiunitas V.G. 1333.38
ieiunium If. 974.57.& 975.11. V.G.1333.38
ientaculum PL. 805.25. If.1333.9
ientare N. 555.21
Iephte If. 994.29
Ieremias If. 951.9.& 998.28
Iergefei If. 1036.54
Iericho If. 1186.3
Ierobam If. 995.41
Iehu Naue If. 951.6
Iesus If. 981.47
Iezabel If. 991.47
Igitur positū pro postea N.556.39
iggerunt V. 1.35
ignarum N. 557.16
ignauus If. 1028.19. & 1078.20.V. G.1367.26
ignauiter, pro ignaue N. 773.30
Ignauit N. 555.27
ignauum N. 501.46
ignescitur N. 755.9
ignia vitia F.P. 298.45
Ignis V. 13.43
ignis vestæ F.P. 297.46.If.1189.34
Ignobile N. 687.55
ignobilis If. 1078.34
ignominia N. 496.21. V.G.1334.18
ignoscere N.729.39.V.G.1331.10.& 1340.56.
ignoscite, veniam date N. 668.52 noscite vel discite N. 668.54
ignotæ N. 554.25
ignotus If. 1078.37
Ileos If. 916.36
ilex If. 1245.59
ilia dicta ab ima F.P. 298.52
Ilias fluuius If. 1157.47
ilico, statim, mox N. 668.40
Ilienus V. 68.54
Ilium quid If. 1098.4
Illaclone V.G. 1379.14
illatebrare N. 557.21
illatio inductionis If. 862.27
illex & exlex N. 488.40.N.735.28 V.G.1373.55
illicere, propriè illaqueare N.486. 48
illico, illò N. 668.43
illix N. 735.28
illex V.G. 1345.14
illucere V.G. 1349.38
illustris If. 1077.11
illuuies N. 555.5. V.G.1379.11
illuuiosum N. 716.25
Illyricus If. 1168.16
Imago N. 702.51. similitudo N. 671.6. vagina N. 671.8
imago Dei If. 982.50
Imbarbescere F.P. 296.57
Imbecillis If. 1077.20
imbellia F.P. 297.59
imberbi N. 762.7
imbres N. 743.2. If.1147.11
imbrex F.P. 297.60
imbrica tempestas F.P. 298.1
imbrices N. 554.50.If.1100.44
imbuere, intimare N.668.26. initiare N.668.26. inficere N. 668.32.N.777.56
Imbuli If. 1192.55
imburum V. 22.4
imburum est F.P. 298.2
Imitatione filij qui dicuntur If. 1054.44
imitat N. 751.3
imitatio N 729.55.V.G.1341.10
imum V.G. 1330.5
immane, ingens N. 667.43. fœdum N. 667.44. minimè bo-

num N.667.46. nocés N.667. 47. V.G. 1331.48
immanis If. 1078.7
immarceſſibilis If. 1077.17
immaſculus F.P. 298.11
immatura mors If. 1105.9
immemor V.G.1367. 26. If. 1078. 23. & 1090.25
immenſus Deus If. 980.19
imminere,deberi N. 682.12
immiſſum pro demiſſũ N. 557.41
immite N. 485.11
immitte N. 703.43
immittere, dimittere ad prolixitatem N. 621 28
immolare F.P. 298.6.N.677.53
immolatio If. 971.57
immortalis Deus If. 979.20
immortalitus N. 774.20
immunditia N. 695.38
immundus N. 682.36
immune N. 499.54
immunis F.P. 298.8.If.1078.10
immuſtulus F.P. 298.13
impages dicuntur F.P. 298.19.V. G.1373.40
impanctare N. 516.34
impar numerus If. 888.52
imparens F.P. 298.27
impares F.P. 298.26
impariter,impar numer° If. 889.13
impariter par numerus If. 889.6
impaſſibilis Deus If. 979.53
impedire,implicare N.672.12. inuoluere N. 672.12. probrum ducere N.672.14. ſordidare N. Ibid.
impediti vocabuli proprietas N. 515.44
impelimenta F.P. 298.19
impenetrale F.P. 298.30
impendium V. 30.25
Impendio pro magis N. 556.53
impenſa F.P. 298.32
Inperandei V. 99.10
Imperandi declinatus V. 99.17
imperatiuus If. 827.14
imperator V. 16.17.If.1046.31
imperator,qui dicitur res gerere V.42.31
imperioſus 1436.14
imperitus If. 1078 26
impertire N. 504.8
impertit N. 750.23
impeſcere F.P. 298.35
imperigo If. 919.35
impetus F.P. 298.39.Ver.113.5.S. 231.56
impetix F.P. 298.37
impetritum F.P. 298.38
implatus F.P. 298.42
impigritas N. 554.53
impite F.P. 298.43
impius If. 1077 35
impium N. 716.36
implacidum N. 704 53
implagium If. 1288.42
implere N. 713.30
implexum F.P. 298.44
implicate N. 553.35
implutiatus N. 793.45
impluuium V. 26.58. F.P.298.47
impolitiæ F.P. 298.50
impomenta F.P. 298.53
imponere,ſupra ponere N. 620.48 dare N. 670.50
imponi V.G. 1355.16
impopulum pro ad populum N. 557.37
imporcitor F.P. 298.55
importatum N. 557.55
importunum F.P. 298.58
importunus If. 1077.54
impos V. 3.38.F.P. 298.60
impoſſibile mendacium If. 895.7
impoſtor If. 1078.50
impotens N. 557.3.& 667.13
impotentia N. 781.33
imprimere N. 713.35
improbum, minimè probum N. 669.59. ſæuum N.670.2. turpe N. 670 8
improbus F.P. 299.2.If 1077.53
improuiſus If. 1078.38
impudens, ignarus V.G. 1356.21. & 25.If.1078.41
impudicus If. 1078. 43
impudicatus F.P. 299.4
impugnare V.G. 1327
impulſor V.G. 1358.43
impurè N. 557.29
impurus N. 707.9.& 668.16 improbus N. 668.21
imputatum F.P. 299.5
in acie quæ formæ ſunt If.1149.39
Inachus amnis If. 1158.3
inæquales numeri If. 890.12.& 890.32
inambulare V.G. 1332.24
inane, concauum N. 669.31.ſine pondere N. 669 29 vacuum ibid. vacuum ſiue leue N.669. 32
inaniis pro inanitate N. 553.38
inanima ſine anima N. 556 21
inarculum F.P. 299.16
inaudire N. 555.30
inauditum N. 557.6
inaures If. 1307.47
incalanto F.P. 299.19
incantatores If. 1021.26
incauillatio F.P. 299.22
incenſit F.P. 299.23
incenſum quid dictum If. 922.45
incentor If. 1077 28
incertus ager V. 7.10
incertum V.G. 1332.22
inceſſores latrones F.P. 301.53
inceſtare N. 744.2
inceſtus If. 1078 44
incertat N. 553.50
inceſſere F.P. 299.25
inceſti iudicium If. 934.18
inceſtum N. 744.1
inceſtus F.P. 299.27
inchoare V.G. 1334.36
inchoatiua If. 827.6
inchoaui vnde.Ver. 116.50
incior F.P. 299 32
incidere N. 688.47
incilare N. 554.30
incillæ F.P. 299.36
incincta If. 1078.55
incipere V.G. 1334.36
Inciſim,quaſi ſimul N. 557.52
incita quid dicitur N. 553.40
incitegra machinula F. P. 299. 40
inclamare F.P. 299.43
inclutus F.P. 299.44
inclytus If. 1077 10
incoctæ F.P. 299 45
in cœlo templum dicitur V. 47. 29
Incola If. 1052.47
in columbæ ſpecie veniſſe If. 986. 50
incomitiare F.P. 299.48
incommutabilis Deus If. 979.34
inconciliaſti F.P. 299.52
inconſpretum F.P. 1 299.55
inconſtans If. 077.22
inconſulti N. 555.1
inconſultus If. 1078.26
inconueniens If. 864.52
incorporalia nomina If. 823.59
in corpore quædam diſcretionis facta If. 1102.31. quædam tantum decoris facta If. 1102.29. quædam & vtilitatis & decoris facta If. 1102.26. quædam v. tilitatis cauſa facta If. 1102.24
incorporeus Deus If. 980.45
incorruptibilis Deus If. 979.30
incoxare N. 505.4
incredibile mendacium If. 865. 4
increpare,ſonare N. 671.19
increpitat & increpat N. 671.11
increta F.P. 299.60
incruſtatum N. 556.60
Incubi vnde dicuntur If.1032.36
incubo quid If. 1032 41
incumbere N. 684.22
incurſim pro celeriter N. 556.4
incuruiceruicum V. 4.33
incus If. 1289.59
incurniſcere N. 553 5
indecoris N. 759.26
indemnis If. 1078.14
indepiſci F.P. 300 2
indeptare F.P. 300.3
index If. 1078.39
Indi If. 1037.51
India If. 1161.47
indicare N. 556.32.V.G.1357.1
indicatiuus If. 827.13
indicit bellum,indixit funus V. 40.3
indicium V. 40.3
indictæ If. 976.40
indictum N. 556.50
indictiuum funus F.P. 300.4
Indicum quid If. 1295.20
Indicus ſinus If. 1153.20
Indigena If. 1078.40. indigenæ If.1052.45. indigenes V.G.1351. 47.
indigetes V.G. 1351. 48. V.G. 1369.6
indiges nomen F.P. 300.6
indigitamenta F.P. 300.10
indigitanto F.P. 300.11
indipiſcere N. 556.57
indiſcriminatim N. 556.7
indocile V.G. 1367.33
indoctum V.G. 1367 34
indolentia N. 556 28
indoles N. 741.20
indolis If. 1077.2

Indorum gens Is. 1036.7
inducere, fingere N.681.32. immittere N.671.32. instituere N.671.36. persuadere N.671.34
induci, fallaciis decipi N.671.41. delectari N.671.38.
iuductio Is. 862.21
inductionis membra Is. 862.19
indulgens Ver. 113.5 S. 231.56
indulgere, augere N.669.12. clementem esse N.669.23. detinere N.669.17. dare N.669.12. spatium maius dare N.669.20. tēperare N.669.23. veniam dare N.669.14
indulgitate N. 555.18
indumentum Is. 1298.56
indumentum pellicium Is.1301.57
Indus fluuius Orientis Is.1156.56
induſium N. 789.5
induſtrium antiqui indoſtruum F.P.300.15
induſtrius Ver.113.5
induſtrius S. 231.56
induuiæ, tunicæ ſerpentū Is.1126.7
inebriæ aues F.P. 300.18
in eligendo marito quatuor ſpectanda Is. 1066.53
inenodabile N. 490.55
inepti proprietas N. 517.19
ineptitudo N. 556.36
ineptum V.G. 1354.50
ineptus Is. 1078.29
ineptum V.G. 1357.42
inermat F.P. 300.23
inermis Is. 1078.17
inermis pro inermibus N. 761.31
iners Is. 1078.16
inertia N. 676.22
inerticula Is. 1240.36
inexpiabilis Is. 1077.52
inextinguibilis N. 558.13
infabre N. 506.2
infamia V.G. 1334.19
infamis Is. 1077.53
infans Is. 1103.8
infans vnde dictus N. 514.31
infantes V. 38.25
infantia Is. 1102.43
infauſtum V.G. 1337.15
infauſtus N. 698.37
infector V.G. 1334.11
infectores V.G.1373.52. F.P.300.25
infectum quid Is. 1226.8
infelicitent N. 555.39
infelix V.G. 1354.48
infenſus V.G. 1367.31
inferiæ F.P. 300.28
inferior Germania Is. 1167.47
infeſtum mare N. 554.44
inferium vinum F.P. 300.30
infertum Is. 1316.26
inferum N. 508.53
inferus Is. 1185.11
infeſti proprietas N. 511.60
infeſtum quid N. 557.10
infibulati F.P. 300.32
inficiatio Is. 934.4
inficiatores quid N. 557.60
inficiator Is. 1078.49
infimum V.G. 1330.5
infimus V. 8.15
infindere E.P. 300.34
infinita Is. 826.4
infinitas N. 553.8
infiniti numeri Is. 893.15
infinitio N. 557.32
infinitum V. 67.23
infinitum quæſtionum genus Is. 866.1
infinitiuus Is. 827.21
infirmus Is. 1077.20
infiteri F.P. 300.38
infitiari F.P. 300.39
infixum eſt N. 682.28
infœcundum N. 715.28
informe N. 715.16
informis Is. 1078.4
informo V. 42.37
infra claſſem ſignificatur F.P. 300.40
infractio N. 553.18
infrendens Is. 1077.57
infrenis Is. 1077.56
infrequens F.P. 300.43
infula Is. 1306.53
iuſulæ V. 50.2.F.P.300.45
ingenerarētur N. 553.26
in generoſis equis quatuor ſpectantur Is.1114.21
ingenioſus V. 62.51.Is.1076.51
ingenitus Is. 982.33
ingenium, naturalis ſapientia N. 667.33. ſua ſponte vel natura N.667.3
ingens N. 717.38.F.P.300.47
ingenui vnde dicti Is. 1053.6
inglorioſus Is. 1078.2
ingluuies F.P.300.51.V.G.1379.11
ingluuioſus Is. 1078.1
ingredi N. 712.33.& 739.38
ingreſſus N. 602.24
inguina Is. 917.1
inhabitare N.700.28. & 714.56. poſſidere N.703.28
inhabitat N. 715.46
inibi pro ſic N. 554.19
inigere pecus F.P. 300.55
iniit F.P. 300.56
inimiciter N. 774.14
inimicitia N. 557.25
inimicus V.G.1367. 31.Is.1077.45
iniquat N. 555.43
iniquus N. 705.26. Is.1077.36
initia V. 12.14
iniuges boues F.P.301.14.PL.803.41
iniuria N. 726.15. V.G.1335.2. & 1362.45. & 1318.21.Is.933.28
iniuria, ius V.G. 1357.11
iniurie pro iniurioſe N. 554.27
iniurium F.P. 301.15
iniuſtum bellum Is. 1265.17
inlaqueatum F.P. 301.16
inlaudabilis Is. 1077.33
inlex F.P. 301.18
inlices canales F.P. 301.23
inlicitator F.P. 301.25
inlicium F.P. 301.26
inlitterata pax F.P. 301.31
inluſtre V. 59.10
in memoriam redire N. 732.15
in memoriam reuocare V.G 1347.2.
in mūdo quid antiqui F.P.301.33
inniti V.G. 1345.28
inniticum pondere N. 690.58
innocens, integer & incorruptus N.669.6.& 734.16. bonum, nulli nocens N.669.4. innocuum V.G.1344.41
innocuus N. 734.16.Is.1077.5
inofficioſum teſtamentum Is.929.23
inoleſcere V.G. 1347.41
inops V. 17.9.N.500.22.Is.1078.30
inori F.P. 301.35
innox Is. 1077.5
innuba Is. 1065.44
innubere pro tranſire N. 554.39
innumera N. 558.16
innuere N.730.33. V.G.1332.59. & 1341.36
in pelle lanata F.P. 301.36
in procincto F.P. 301.48
inquilini Is. 1052.38.& 41
inquilinus F.P. 301.44
inquinatum N. 675.35
inquirere N. 692.3.V.G.1329.18
inquiſitio Is. 1273.7
inſanè V. 56.31
inſania N. 733.19.& 746.1
inſanitas N. 553.13
inſaniter N. 771.18
inſanum pro inſane N. 556.11
inſcitum V.G. 1359.60
inſcius V.G. 1332.14.Is.1078.24.
inſcribere V.G. 1346.56
inſecta F.P. 301.48
inſeptum F.P. 301.50
inſepultus N. 685.9
inſeque apud Ennium F.P. 301.5
inſequenter, deinceps N. 697.24
inſequi fugare N. 690.53
inſicia V. 19.54
inſidiari N. 714.59
inſidioſum N. 718.19
inſidioſus Is. 1078.52
inſigne, magnum N. 672.6. præſtans N.672.6. vitæ neceſſariū N.672.8
inſignes F.P. 301.55
inſignite N. 558.5
inſimulare V.G. 1333.2
inſinuari N. 515.58
inſipare F.P. 301.60
inſipere F.P. 302.1
inſita V.G. 1351.51
inſitio Is. 1240.46
inſitum F.P. 302.4
inſolens N.667.13. non ſolens N. 667.18
inſolum N. 554.14
inſomnia V.G. 1361.29
iuſpectatiua philoſophia Is.874.8
inſpicere N. 711.57.V.G.1349.58
inſtaurari F.P. 302.9
inſtauratio Is. 1190.56
inſtituere N.695.25.& 700.55. confirmare N.671.36.
inſtituti o æquitatis Is. 862.48
inſtructum Is. 832.29
inſtructura Is. 1190.50
inſtructura parietum Is. 1296.10
inſtruere V.G. 1346.59
inſtrumenta categoriarum Is. 875.60

instrumentum Is. 932.28
insuasum F.P. 302.13
insubuli Is. 1305.54
insuescere V.G. 1347.35
insulæ F.P. 302.15
insulæ q id dictæ Is. 1174.10
insulsitas N. 501.45
insulsum N. 501.41
insultare, iniuriosius aliquid dicere N.671.46.insilire N.671. 44
integrare N. 555.45
intelligentia Is. 987.39
intelligere V.G. 1353.6
intelligi V.G. 1363.15
intelligit N. 715.57
intemeratus Is. 1077.19
intemperia N. 761.41
intempesta V. 54.59
intempesta nox V.31.47. F.P.302. 21
intempestiua abundantia N.677. 1
intempestum Is. 949.2
intendere, illigare N.670.57. innectere N.670.47.
intentum,extensum N. 672.55
intentus N. 670.53
interamna V. 8.52
intercalares dies Is. 967.46
interscapilium Is. 1097.36
intercapedo F.P. 302.25
intercessor Is. 983 33
intercilium Is. 1093.22
interciſi dies V. 35 36
inter eutem flagitati F.P. 302. 27
intercutitus F.P. 302.29
interdianum Is. 937.34
interdicere V.G. 1559.54
interduatim F.P. 302.31
interficere V.G. 1330.54
interficere, concremare N. 671. 53.consumere N. 671 55. finire. N.672. 55. occidere N. 671.49. perder N.671.53
interfici N. 737.10
intergerini parietes F.P. 302.33
interior homo Is. 1089.29
interire N. 721.28
interlunium lunæ Is. 907.16
intermestris V. 32.20
intermissio Is. 1236.25
internecida Is. 1078.47
interneciei indicium Is. 933.48
interneciuum F.P. 302.35
internectio F.P. 302.37
internicio Is. 1267.29
interpellare, adire N.672.1. commouere N.631.1.dicere N. 671. 59.ducere N.671.59
interpolare N. 502.4
interpres Is. 1076.56.auctor N. 670.45. obscuri dissertor N. 670.43
interpres V.G. 1363.27
in terra V. 47.32
interregnum F.P. 302.39
in terris templum V. 47.43
interrogatio V.G. 1355.50
instrumentum V.G.51364.9.V. 29.3
intervalla Is. 1201.6
intestabilis Is. 1077.51
intestata hereditas Is. 931.28
intestatus N.668 1.sine testamento periens N. 667
intestina quid dicuntur Is.1100. 42
intolerabilis N. 554.57
intra & extra ousiam Is. 877.21
intrahere F.P. 302.40
intra ousiam quid Is. 877.17
intricare N. 487.44
intrigo & intertrigo V. 29.5
intripola vestis Is. 1300.19
introire N. 700.41
intubus Is. 1261.40
intudem Is. 1290.3
intueri V.G. 1328
intui & contui N. 749.29
intusium V. 22.44
inuehi,aggredi N. 671.24. increpare N.671 24.vehi N.671.23
inuadere, appetenter incipere N. 668.4.quasi in vadum ruere, N. 668.7
inuenibo N. 754.23
inuenire N.687.31.V.G.1331.34.N. 685.48
inueniri V.G. 1355.10
inuentor Is. 1026.52
inuenustus V.G. 1354.48
inuestes N. 508.47
inuestigare V.G. 1363.42
inuestis Is. 1078.56
inueterascere N. 730.21
inueteratus Is. 1078.6
inuident V. 42.59
inuidentia N. 733.38
inuidia N. 733.37 . inuidentia V. G.1344 10
inuidiosum N. 555.13
inuidiosus Is. 1077.49
inuidus Is. 1077.48
inuisibilis Deus Is. 979.45
inuisus Is.1077.50.
inuitare N.666.28.repleri & 666. 48
inuitari,delectari N. 666.38
inuitius N. 558.8
inula Is. 1162.55
inuncare N. 554 11
inuocatur V.G. 1379.8
inuolare N.501.30.N.556.43.V.G. 1331.57.V.G.1371.3
inuoluerum Is. 1321.2
inuoluere,implicare N. 670.38.tegere N.670.34
inuoluere, volutum superimponere N. 670.31
inuolutus,comprehensus N.670. 41.occupatus N.670.40
Ioachas Is. 995.38
Ioachim Is. ibid.
Ioannes Is. 1000.5.& 1002.5
Ioas Is. 995.23
Ioathan Is. 995.28.& 995.53
Iob Is. 993.44
iocosus Is. 1077.9
ioculare N. 488.31
iocundus Is. 1077.8
Iohel Is. 998.37
Iona Is. 1001.27
Ionas Is. 999.9
Ionathas Is. 995.12
Iones Is. 1037.12.& 1040.50
Ionici pedes Is. 830.42
Ioppe Is. 1185.59
Ioram Is. 995.22
Iordanis Is. 1157.31
Iosaphat Is. 995.21
Ioseph Is. 997.20
Iosias Is. 995.35
Iosue Is. 994.14
Iosue liber Is. 952.20
iota Is. 1234.28
iotacismus Is. 842.45
Iouinianistæ Is. 1014.28
Iouistæ F.P. 303.45
iouum & iouerum V. 71.71
Ιπποκρατης Is. 918.22
ipse,iste V.G. 1347.58
ipsullices bracteæ F.P. 362.46
ira,iracundia V.G. 1358.23
iracundia V.G. 1354.47
iracunditer N. 774.25
iracundus N.733.48.V. G.1359.22. & 1334.23. Is.1077.26. iratus V.G.1344.17
irascere pro irasci N. 555.52
iratus N.703.41. & 733.48. V.G. 1334.23.& 1359.22.Is.1077.34
ircei F.P. 302.49
irceus F.P. 302.50
ircosus Is. 1078.36
ire V.G.1354.1. ambulare N. 672.3 incumbere N.672.3
iris Is. 1220.46
iris illyrica Is. 1253.39
iris quid dicitur Is. 1147.6
irnella F.P. 302.51
ironia Is. 850.5.& 871.17
irpices V. 23.25.F.P.302.52
irpini F.P. 302.55
Irquitallus puer F.P. 302.58
irrationales magnitudines Is.894. 7
irrigare Is. 1156.10
irruere sine cautela N. 699.19
Isaac Is. 996.22
Isachar Is. 996.54
isagoga Is. 874.52
Isaias Is. 998.15
Isauria Is. 1166.47
Isauricus 1434.24
Iscurra Is. 1078.58
Isicia Is. 1314.52
Isis quid appellatur Is. 1030.25
Ismael Is. 993.12
Ismaelitæ Is. 1036.10
Ismirus Is. 1212.56
Isocen Is. 1314.51
Isopleuros Is. 894.25
Israel Is. 996.35
Israelitæ Is. 1038.43
Ister Is. 1158.29
Istrorum gens Is. 1041.20
Itali vnde Is. 1041.35
Italia F.P.303.3.Is.1169.56. & 1210. 2
Italia & Hispania cur Hesperiæ dictæ Is.1170.1
Italus quis Is. 1041.33
iter V.7.36.V. 6.45.Is.1206.5. nauigatio N. 668.60. via & 668. 59
iteris N. 757.17
itiner N.752.4.& 760.14.Is.1206. 9

itonida F. P. 303.7
itum pro inceſſu N. 553.33
iubar V.31.44.& 55.25.F.P.303.8. If. 911.6
iubere, cogere N. 666.10. ſalutem mittere amico N. 668.11: velle N.668.11
iubilare V. 41.8.F.P. 303.13
iubileus If. 943.17
Iudæa If. 1163.45
iudæi If. 1019.14
iudaicus lapis If. 1111.55
Iudas If. 996.49
Iudas Iacobi If. 1002.40
Iudas Iſcariotes If. 1002.46
iudex V.39.58 If.1173.28.
Iudicare V. 39.57.V.G.1359.53
iudicatum N. 556.50
Iudices If. 1051.8
iudiciale genus If. 858.46
Iudicialis tranſlatio If. 860.15
iudicium V.G. 1362.32. If. 1273.6
iudicum If. 952.27.& 951.7
Iudith If. 955.33.& 1000.2
iuga montium If. 1181.18
iugarius vicus F.P. 303.14
iugatum N. 509.37
iuge auſpicium eſt F.P. 303.19
iugere milui dicuntur F.P. 303.19
iugeri proprietas N. 513.13
iugerum V. 7.30.If.1024.46
iugiter & continuè N. 697.31
iuglans If. 1245.31
iuglandes N. 553.22
iugula V. 53.8.F.P. 303.23
iugulare V.G. 1330.55
iugum V. 23.14.F.P.303.25
Iulia 1415.38
iulia Romula If. 1190.27
iuliæ leges If. 927.29
iulij 1415.41
Iulius & Auguſtus If. 941.9
Iulius vnde dictus If. 1046.19
iumenta If. 1225.18
iumentum N. 513.56.If.111.1
iuncta If. 861.9
iuncus If. 1260.6
iungendei V. 67.17
iunij 1416.13
iunior If. 1104.35
iuniperus If. 1247.3
iunius V. 35.60.If.941.7
iunius Epigonus 1410.59
Iunius menſis F.P. 303.29
Iuno If. 1029.6.
Iouis coniux If. 1029.16
Iouis ſoror If. 1019.15
Iuno Lucina V. 13.32.& 13.37
Iuno, & regina V. 13.16
Iuppiter V. 12.54
iura If. 931.10.V.G 1366.37
iurandum V.G. 1380.32
iurgare V. 57.21
iurgium If. 1273.16.N.726.31. V.G. 1338.33.& 35.
iuridicus If. 1077.1
ius If.925.30. & 931.11. V.G.1357.4. & 1364.29. & 1367.28. Iſidor. 1314.59. ciuile If.926.10. liberorũ If.929.40 militare If.926.25. naturale If.925.56. quiritum If.926.43. publicum If.926.38
ius vnde dictum If. 925.36
iuſſo pro iuſſu N. 557.46
iuſſi dies dicebantur F.P. 303.35
iuſtitia If. 875.32
iuſtitium PL. 805.14
iuſtum bellum If. 1265.15
iuſtus If. 1077.3.V.G. 1353.26
iuſtus vadis F.P. 303.38
iuuenalia P.P. 303.39
iuuencus V. 17.50.If. 1112.49
iuuenilitas N. 553.30.If. 727.55
iuuenis If. 1103.46
iuuenta N. 727.54.
iuuenilitas V.G. 1338.33
iuuentas V.G. 1338.35
iuuentij 1427.13
iuuentus N. 727.54 If. 1102.49
iuuentas V.G. 1351.24
iuxta coniunctim N. 667.2
iuxtim pro iuxta N. 556.16
iuxta proximè N. 667.1. ſimiliter N.667.5.

K

Kalendæ V. 35.4.If. 941.25
Καμπτὰς 1429.32
Καλοποδιος If. 1310.25
Kappa If. 1234.37
Kam If. 992.22
Kanaan If. 992.30
Katholicus If. 1079.2
Kharitas If. 1079.4
Khatus If. 1079.3
Καλῆσις quid If. 1004.5
Καλῆσις If. 1285.13
Κεινον If. 1313.26
Kœnoſis If. 870.24
Κοσμὶς If. 836.17

L

LAbaſcor N. 750.47
Labdaciſmus If. 842.49
Labellum If. 1319.46
Labens If. 1079.33
Labeones 1440.41
Labes F.P. 303.44
Labina If. 1207.17
Labiones V.G. 1361.41
Labium N.602.52.If. 1094.2. V.G. 1346.19
Labioſum N. 559.12
Labra N. 756.59.
Labia V.G 1367.35. & 1361.40. & 1356.43.
Labrum If. 1319.44
Labruſca N. 603.27.If.1139.12
Labyrinthus If 1193.33. in Lemno, & 1193.46. in Italia & 1193.47
Lac ſuccus maternus N.671.26.If. 1096.22.& 1315.5
Lacedæmones If. 1041.1
Lacedæmoniũ marmor If. 1213.34
Lacer V.G. 1363.2
Lacerare F.P. 303.47.V.G.1359.1
Lacerna If. 1301.52
Lacernati If. 1301.55
Lacernæ If. 1301.55
Lacerti N. 603.2
Lacertus If. 1124.42
Lacrymæ If. 1093.13
Laceſſere N. 559.50.V.G. 1380.30
Laceſſitor If. 1079.39
Lacit F.P. 303.53
Lacobrigæ F.P. 303.57
Lactans, Lactens V.G. 1367.44
Lactare N. 491.32
Lactaria columna F.P. 303.59
Lactatum If. 1316.43
Lacte N. 755.18
Lactes inteſtina N. 672.29
Lacteus circul° If.905.30.& 1145.22
Lactuca V. 18.49. If.1261.34 & 37
Lactucinus 1433.37
Laculata veſtis If. 1299.40
Lacuna F.P. 304.2
Lacunar If. 1293.5
Lacunarium If. 1293.7
Lacuniaria If. 1321.46
Lacus V. 8.35
Lacus Curtius V. 24.59
Lacus Lucrin° F.P.304.44.If.1154.27
Lacus Aſphaltites If.1154.33.& 1325.23.
Lacus Tiberiadis If. 1154.53.V.G. 1375.51.
Laertis 1398
Lædere N. 687.24
Lædi V.G. 1362.45
Læna V.22.57.F.P.304.8.N.789.44
Lænas 1436.40
Lætamen If. 1236.22
Lętare lętiſcere & lętificare N. 556.24.
Lætari V. 38.11.N. 733.56. gaudere. V.G.1344.24. & 1350.51
Lætitudo N. 558.51
Lætum, hilarum N. 677.31
Lętus N.70.59.If. 839.14.& 1079.14
Læua F.P. 304.11. proſpera N. 672.23.
Læua quid vocata If. 1095.40
Læuinus 1440.52
Læuũ N 511.49. aduerſum N.672.21
Laganum If. 1313.51
Lagena If. 1319.23
Laicus If. 1008.9
Lambda If. 1234.35
Lamberat F.P. 304.14
Lamech If. 992.9
Lamentæ N. 559.21
Lamentatio Ieremiæ If. 951.25
Lamiæ quid If. 10.32.31
Lampæ If. 1321.58
Λαμυγὲς 1429.37
Lana If. 1304.47
Laneæ F.P. 304.22
Lance & licio F.P. 304.25
Lancea N. 799.2 If.1270.9
Lancis grauata If. 1318.27
Lanerum F.P. 304.26
Languore, torpor N. 676.22
Lanij Laniſtæ V.G. 1356.35.
Lanio V.G. 136.52.& 54.
Laniſta If. 1029.37
Lanitium N. 603.55
Lanoculus F.P. 304.28
Laodicia If. 1185.34
Lapathium V. 18.43.N.795.6
Lapides N. 603.10.If.1291.2
Lapis ſilex F.P. 304.29
Lapis offenſionis If. 984.2
Lapis ſpecularis If. 1210.29
Lapis ſpecularis If.1291.10. & 985.58.& 1209.47.V.G.1335.29.
Lapiſtrus If. 1262.11
Lapit F.P. 304.34. & 495.44.
Lapithæ gens Theſſaliæ If. 1040.10
Lappa If. 1258.14

Laquearia Is. 1199.57. & 1292.59
Laquearium pugna Is. 1281.49
Laquearium Is. 1293.8
Lar 1408.41
Lara V. 14.17
Lardum Is. 1314.23
Larentalia F.P. 304 35
Larex Is. 1247.54
Largi N. 749 24
Largitas N. 558.45. & 761.50
Largitio V.G. 1351.13
Largitudo V.G. 1361.22
Largitus, pro largè N. 774.22
Largus Is. 1079.22
Lartes 1408.31. & 40
Lartij 1425.18
Lartis prænomen 1408.9
Larnati F.P. 304 37
Laruæ quid Is. 1032.28
Lasciuus Is. 1079.47
Laser Is. 1254.56
Lassus fatigatus N. 677.42
Lassus cura V.G. 1355.7
Laterna Is. 1322.1
Latex F.P. 304.39
Latens N. 687.58
Later N. 558.21
Latercúli Is. 1291 48
Latereculum quid Is. 964.7
Latere V.G. 1379.1
Lateres N. 777.30. Is. 1291.50
Laterculi Is. 1200.45
Latex Is. 1155.39.
Latibulet & latibuletur N. 559.30
Latinæ feriæ V. 34.50
Latinæ linguæ quatuor Is. 1034 4
Latini à Latino Is. 1041.27
Latini qui fuerunt Is. 1053 29
Latitauerunt F.P. 304 44
Latium V. 8.65
Latonia Is. 1028.17
Latarius & Priamides V. 63.21
Latrare F.P. 304 45
Latratus V. 51.12
Λατρεία quid Is. 1023.58
Latrina N. 603.43
Latro Is. 1079.35
Latrocinari N. 560.17
Latrones V. 53.23. F.P. 304.46
Latumiæ F.P. 304.50
Latus Is. 1097.20
Lauamur V. 92.5
Lauamus V. 92.6
Lauare N. 746.51
Lauat & lauatur V 91.48
Lauatus sum V. 92.9
Laudabile N. 711.39
Laudare N. 674. 21. V.G. 1353. 37. & 1376.56. coram V.G. 1357. 25. in os V.G. 1357.27
Laudatio V.G. 1335.21
Laudea Is. 1243 16
Lauerna dea N. 560.23
Lauerniones F.P. 304.56
Laui V. 92.8
Lauinia Is. 1188.56
Lauinium V. 24 28
Lauit, pro lauat N. 767.39
Laurea Is. 1267.10
Laureati milites F.P. 305.1
Laurentalia V. 34 33
Lauretum V. 25.30
Laurus Isid. 1143.13. V.G. 1371.
Laus V.G. 1334.6. & 1335.21
Lautia F.P. 305.8
Lauticia F.P. 305.11
Lautolæ V. 26.12
Lautulæ F.P. 305.14
Lautum lotum N. 675.28
Lautumna Is. 955.35
Lautus V.G. 1356.48
Laxitas N. 559.14
Laxitatem distendere N. 715.2
Laxum N. 677.8. & 677.12
Lex pro læxnæ N. 559.59
Lexna Is. 1116.23. & 1137.46
Lebetes Is. 1320.25
Lectica V. 27.44. Isid. 1322.31. & 44.
Lectio Is. 970.27
Lector Is. 1079.8
Lectores Is. 1005.40
Lectosia F.P. 305.16
Lectulus V. 86.48
Lectus dictus P.F. 305.18
Legalis status Is. 859.55
Legati V. 16.18. & 40.44
Legatus N. 688.33
Legere V. 40.43. oculis scripta per currere N. 672.34. accedere N. 672.37. rursum colligere N. 672. 40. præterire N. 672.48. nauigare N. 672. 51. eligere N. 672. 53. N. 734.19. eligere V.G. 1344. 44.
Leges V. 40.47
Leges redigere in libris Isid. 925.5
Leges nouæ Isid. 925.11. consulares Is. 927.29. Fœnebres V.G. 1373. 29
Legio V. 16.22
Legio, & diligens & diligentia V. 40.54. F.P. 305. 24. Isid. 1048. 59
Legiones V.G. 1367.46
Legionum proprietas N. 515.12
Legis contrariæ status Is. 860.43
Legitima & collegæ V. 40.48
Leguli V. 40.45
Legules & vindemiator V. 17.23
Legumen V.G. 1367.41
Legumina V. 40.46
Legumina quid sunt N. 517.48
Legumina quid & vnde dicta Is. 1238.25
Leguminum plurima genera Isid. 1238.28.
Lelo Is. 1325.43
Lembus N. 785.33. PL. 804.48
Lemniæ quid sunt Is. 1107.27
Lemnisci F.P. 305.28
Lemonia F.P. 305 .32.
Lemures N. 560.39
Lenis vasis genus N. 79.6
Lenitas V.G. 1357.47
Lenitudo N. 558 45
Lenitus N. 704.15
Lenones F.P. 305.34
Leno Is. 1079. 41
Lens N. 602.35
Lens quid vocata Isid. 1238. 37
Lenticula Is. 1320.4
Lentigo Is. 919.25
Lentiscus Is. 1248.22
Lentitudo N. 559.56
Lentuli 1433.31
Lentulus Maluginensis 1428.59
Lentum, tardum N. 675.50
Lentus N. 495.34 & 714.49
Lenunculus N. 786.6
Leo Is. 911.59. & 984.13
Leocrisus Is. 1222.12
Leonis vocabulum vnde Isid. 1116. 19
Leontophonos bestia modica Is. 1119.53
Leopardus Is. 1117.17
Leparenses F.P. 305.36
Lepidi Æmilij 1432.40
Lepidum V.G. 1349.53
Lepidus V.G. 1356.47
Lepista F.P. 305 37
Lepistæ N. 794.17
Lepos V.G. 1349.54
Lepra Is. 919.46. & 51
Leprosus Is. 1079.56
Lepus seu leuipes V. 1.44. & 18.26. Is. 1112.31. & 1129.23.
Lepor V.G. 1349.51
Leria F.P. 305.38
Lesbium F.P. 305 39
Lesbius lapis Is. 1214.17
Letaniæ Is. 976.27. & 32
Lethargus Is. 916.5
Letum vnde F.P. 305.40
Leuare, soluere N. 675 6
Leuca Is. 1205.14
Leue contemnendum N. 680. 48. & 704.32
Leuir N. 799.10
Leuidensis vestis Is. 1300.3
Leuir Is. 1066.13
Leuis Is. 1079.30
Leuitæ Is. 1005.26
Leuiticus Is. 950. & 952.8
Lex Is. 863.45 & 52
Lex quid Isid. 925.38. & 926. 55. & 951.2. V.G. 1354.20. & 1367.28. & 1375.18. & 1378.4
Lia Is. 993.26
Liba N. 603.31. Is. 1313.50
Libanotus Is. 1148.44
Libanum Is. 1250.48
Libanus Is. 1038.37
Libanus mons Is. 1180 3
Libare Is. 972.5
Libella V. 28.46
Libellio N. 559.44
Libentina V. 37.55
Liber F.P 305.44 Is. 961.6 & 1242. 5. à libertate Is 1023.20
Liber duodecim Prophetarum Is. 954.6
Liber Ecclesiasticus Is. 954.31
Liber Iob Is. 952.51
Liber à liberamento appellatus Is. 1026.50
Liber Samuel Is. 952 31
Liber sapientiæ Is. 954 25
Liberale V.G. 1354 10
Liberales Is. 821.5
Liberalia F.P. 305.48
Liberalia quid vocantur Is. 1274. 17.
Liberalis Is. 1079.21. V.G. 1358 6
Liberare N. 219.46
Liberè V. 37.52

Liberi N. 782.19
Liberi, cur dicti Is. 1055.1
Libertatem vti N. 755.22
Libertatis templum F. P. 305.52
Libertus vnde vocatus Is. 1053.9
Liberum & remissum N. 677.8
Libido N. 739.21
Libidinosus Is. 1079.43
Libitonarium Is. 1300.24
Libra Is. 912.9. & 1131.44
Librarij qui vocati Isidor. 961. 13. & 18
Librile F.P. 305.53
Librilla F. P. 305.54
Libum V. 19.17.
Liburnæ Is. 1285.44
Libya Is. 1171.28
Libya Cyrenensis Is. 1171.48
Libyaticos V. 68.57
Libycus campus F.P. 305.57
Licentia N. 603.41
Licia Is. 1306.21
Licinij 1425.54
Licinium Is. 1300.38. & 1196.45. & 1242.43. & 1300.38
Licinius 1412. 25. Is. 1321.38
Licitari N. 560.2
Liciui V.G. 1365.18
Lictoris proprietas N. 512.12
Lictores F.P. 306.2
Liencobis Is. 918.24
Lienteria Is. 919.5
Ligare N. 718.20. V.G. 1358.27. legare V.G. 1351.35
Ligatura execrabilium remediorum Is. 1022.17
Ligdinus lapis Is. 1213.59
Ligellum N. 559.60
Ligna V. 40.52. Is. 1242.41
Lignarius Is. 1196.36
Lignicidæ V. 69.56
Lignis, gomma Is. 1221.18
Lignum Is. 1196.43
Ligo V. 25.3
Ligones Is. 1324.59
Ligula V.G. 1361.44
Ligurrire N. 560.13
Ligurium Is. 1262.41
Ligurius Is. 1217.26
Ligurius, lapis Is. 1118.22
Liguſticus ſinus Is. 1152.3
Lilia Is. 1254.23
Lilium V. 18.47
Lilybęum promõtorium Is. 1179.29
Lima Is. 1290.19
Limaces F.P. 306.5
Limare, exquirere N. 673.39
Limax, vermis limi dictus Is. 1126.48
Limbus N. 790.13. Is. 1286.31. Isid. 1310.12
Limen, limes V.G. 1150.15
Limenſis τέφρα Is. 1214.73
Limes Perſicus Is. 1039.32
Limen, locus ſtandi datus N. 674.55
Limina oſtiorum Is. 1199.30
Limitatus ager F. P. 306.6
Limites Is. 1203.51
Limites maximi Is. 1204.1
Limniſcus Is. 834.54
Limpidum vinum Is. 1316.17
Limpha. 1316.18
Limum N. 559.47. Is. 1290.20
Limus F.P. 306.9. Is 1207.10. Iſido. 1300.34. cingulum Iſi. 1205.55
Linea Is. 894 39. & 1199. 56. & 1196.26
Linea veſtis Is. 1299.56
Linealis numerus Is. 892.5. & 892.15
Lingua F.P. 306.11. Is. 1094.5
Lingua Latina Is. 1034.9
Linguæ quid dictæ? Is. 1033.23
Linguæ ſacræ, tres Is. 1033.18
Linguarum diuerſitas vnde? Iſid. 1033.1
Lingula F.P. 306.15. V.G. 1361.42. & 45
Lingulaca F.P. 306.9. V.14.54
Lingulacę N. 497.37. N. 511.15
Lingulati ſocci Is. 1312.2
Linnæ Is. 1301.6
Linoſtema veſtis Is. 1199.56
Linquere, dimittere N. 673.29
Lintres N. 786.15
Linum Is. 1304.49
Liparia ſuffita Is. 1223.7
Liparus inſula Is. 1178.11
Liquamen Is. 1317.31
Liquerit, reliquerit N. 674.16
Liquidæ Is. 821.57
Liquidum, ſuaue N. 673.54
Liquitur F.P. 306.20
Liquor V.G. 1367.36
Lis V. 57.19. N. 726.34. V.G 1334.45
Litare V.G. 1336.39. N. 723.3
Litarum F.P. 306.21
Literæ quid? Is. 819
Literę communes Is. 822.3
Lithoſtrota Is. 1293.23
Liti cecidiſſe dicitur F.P. 306.24
Litigines N. 513.49
Litigines & Claſſicos V. 16.59
Litoſtrota Is. 1200.18
Litteroſus N. 559.28
Littora V.G. 1369.48
Litus Is. 1181.17
Lituus F.P. 306.26
Lix N. 518.16
Lixa quid? N. 518 11. P L. 806. 33. Is. 1314.16
Lixabundus F.P. 306 30
Lixę F.P. 306.31
Lixarum proprietas N. 518.7
Lixis, ciuitas Is. 1190.36
Lixiuium N. 518.14
Lixulæ & ſemilixulæ N. 19.23
Loca N. 603.5
Locandi ſignificatio N. 677.18
Locare V. 5.56
Locarium V. 5.57
Locatio Is. 931.41
Loci muliebres V. 5.59
Loci nomina Is. 824.54
Loculus Is. 1320.47
Locuples N. 744. 23. V.G. 1378.1. & 1331.41. Is. 1079.15
Locus V. 5.49. V.G. 1356 32. Is. 876.40
Locuſta Is. 1141.7
Locus communis Is. 859.29. decus N. 676.14. genus N. 676.18
Lœbeſum F.P. 306.38
Logi vnde N. 518.51
Logica Is. 519. & 871.41. & 873 38
Logici Is. 1016.29
Loligo V. 15.10
Longabo V. 20.9
Longæ naues Is. 1285.49.
Longæ ſyllabæ Is. 829.25
Longæuus Is. 1079.24
Longanimis Is. 1079.25
Longè porrò N. 697.53
Longinquè & longiter pro longè N. 774.36
Longinquum V.G. 1329.25
Longiſcere N. 560.9
Longitrorſus F.P. 306.40
Longitudo, longinquitas V. G. 1361.24
Longobardi qui fuerũt Is. 1042.15
Longum V.G. 1329.24. per planũ perrectum N. 676.30
Longurio N. 558.38
Longus Is. 1079.23
Lopades N. 795.27
Loquax V. 39.18. V.G. 1376.24. Is. 1079.24
Loquela V. 39.23. V. G. 1329. 8. & 1376.27.
Loquelares præpoſitiones Iſidor. 828.48
Loqui V. 39. 6. V. G. 1351. 36. & 1376. & 29. 1129. 42
Lora N. 796.8. & 796.1.
Lorgicon Is. 1298.37
Lorica V. 20.41. Is. 1272.34
Loth Is. 992.52
Lotiolente veluti lutulentè N 558.42
Loros F.P. 306.42
Lubidinitas N. 760.40
Lubricum, locum dici Is. 1182.1
Lubricus Is. 1079.32
L. Flamini Cilo 1439.52
L. Iulius Vopiſci 1411.61
L. Publilius 1407.39
L. Publilius Volet 1411.1
L. Sextius 1410.58
L. Sicinius 1412.57
Lucam bouem V. 51.53
Lucani F.P. 306.45.
Lucanię Is. 1314.42
Lucar F.P. 306.50
Lucanaria feſta F.P. 306.51
Lucaris pecunia F.P. 306.55
Lucas Is. 1002.58
Lucem facere F.P. 306.56
Lucens, lucibile V.G. 1367.47
Luceresenſes F.P. 306.58
Luceres V. 11.31
Lucerna V. 11.14. Is. 1321.35
Luces N. 782.24
Lucetium Iouem appellabãt. F.P. 307.3
Lucia V. 84.25
Lucidum V.G. 1330.39
Lucifer Is. 911.4
Luciferiani Is. 1014.16
Lucij V. 31. 33. & 1398
Lucij duplex origo 1406.1
Lucilij 1425.12
Lucina Is. 1028.9
Lucitioſi P L. 803.19
Lucius V. 84.20. 1417.11. & 12. prænomen F.P. 307.5
Luco 1408.2

Lucomedi F.P. 307.7
Lucomones F.P. 307.9
Lucretilis F.P. 307.11
Lucretius hosti. 1405.18
Lucrinus Lacus If. 1155.11
Lucrum N. 602.49.V.29.1
Lucubrum If. 1322.5
Luctantes If. 1196.59
Luctantur N. 750.15
Luctatio If. 1175.3
Lucti N. 757.43
Lueulentitas N. 560.27
Luculentus If. 1079.7.à luce F.P. 307.15
Lucullæum marmor If. 1214.28
Lucuntere F.P. 307.16
Lucus If. 1181.45.& V.G.1339.48.
Lucuus N. 558.31
Ludere V.G. 1357.45
Ludi vnde vocantur If. 1274.7
Ludibria N. 509.8
Ludices quid? If. 1304.3
Ludi circenſes If. 1176.48
Ludiplicata N. 752.46
Ludorum origo If. 1173.60
Lues N. 512.22.F.P.307.17.If.917.2
Lulligo If. 1131.3
Luma F.P. 307.22
Lumariæ falces V. 23.17
Lumbago F.P. 307.23
Lumbare If. 1300.26
Lumbare If. 1300.26
Lumbi quid ſunt If. 1097.53
Lumbricus If. 1127.15
Lumen If. 983.7
Luminoſum N. 559.1
Luminoſum V.G. 1330.40
Luna V. 13.19 If.1310.37
Lunam proprium lumen habere If 906.52
Lunaris annus If. 942.53
Lunulæ If. 1308.31
Lunus If. 1309.49
Lupa, meretrix If. 1080.2
Lupæ quid ſunt If. 1179.33
Lupanar If. 1179.31
Lupanaria N. 673.18.If.1279.35
Lupari N. 559.34
Lupati If. 1326.16
Lupercalia V. 32.43
Luperci V. 16.2
Lupinum N. 603.36.If.1138.42
Lupus V.14.56.If.1148.47.Iſid.1129.24
Lura F.P. 307.24
Luria If. 1316.50
Luridi F.P. 307.27
Luridus If. 1079.54
Lurcones dicti N. 488.55.1432.28
Luſcinia If. 1136.28
Luſcinus 1440.20
Luſciola V. 24.40
Luſcior V. 86.12
Luſcioſi N. 590.32
Luſcitio F.P. 307.28
Luſitania If. 1171.14
Luſores If. 1273.2
Luſcus If. 1079.53.1440.19
Luſtra F.P.307.30. ferarum habitacula N. 673.14
Luſtrare N. 674.27
Luſtra If. 1281.42
Luſtratus N. 560.19
Luſtrici dies F.P. 307.37
Luſtrum V. 32.25. If.943.11
Luſus vel luſio N. 559.4
Ludus N. 603.19
Lutani N. 558.27
Lutescit N. 559.41
Luteum P L. 806.37
Luteum membranum If. 960.32
Luteus N. 794.56
Luteus color If. 1305.41
Lutulentus N. 707.10
Lutum N.603.50.If.1107.18. Iſido. 1291.56
Lux If 1199.10.If. 983.8. N. 602.39. If.1148.8
Luxa F.P. 307.40
Luxari N. 514.12
Luxum N. 514.11
Luxuria N. 514.13.N. 676.58.N. 603.16
Luxuriabat N. 755.12
Luxurioſus If. 1079.45
Lyæum If. 1315.46
Lyæus If. 1027.2
Lybies If. 1044.3
Lybij If. 1036.22 & 41
Lybiſticæ fabulæ If. 854.40
Lycia If. 1166.60
Lycij F.P. 307.43
Lychniæ If. 1249.24
Lychnites If. 1211.29
Lyciſci quid dicuntur Iſidor.1119.21
Lycophos F.P. 307.46
Lycophthalmos If. 1123.1
Lycurgus If. 924
Lydia If. 1166.34.& 41
Lydij If. 1035.55
Lympha N. 603.39
Lymphæ.F.P. 307.49
Lymphata V. 56.33
Lymphaticus If. 1079.48
Lynx If. 1118.17
Lyra If. 899.18.If.1204.51
Lyrici poetæ dicti If. 1018.36
Lyrneſſiades F.P. 307.55
Lytra V. 15.13

M

MAcedones If. 1040.50
Macedonia If. 1168.15
Macedoniæ nomen vnde If.1169.13
Macedoniani If. 1013.41
Macedonici 1434.31
Macellum V.24.55.F.P.307.58. N. 561.30.If.1194.29
Maceria N. 564.14
Maceriæ If. 1101.14
Maceries N. 561.20
Macet,pro macilentus eſt N.771.3
Macilenti F.P.308.2
Mancipatus F. 121.7
Machabæorum If. 951.35
Machabæorum libri If. 954.41
Machera If. 1169.19
Machil If. 1298.29
Machiones If. 1290.34
Macor 561.33
Macri V. 38.11
Macritudo N. 568.1
Macrologia If. 844.2
Μακρὸς If. 833.27
Mactare,præcipitare N. 677.47
Mactatio If. 971.59
Mactus F.P. 308.3.If.1080.11
Macula, turpitudo N. 682.41. & 45
Maculæ retiales N. 693.23
Maculatum N. 675.35
Maculoſus N. 682.36
Madefacere N. 713.25
Mador.N. 561.10
Maduſa F.P. 308.4
Mæander picturæ genus N.503.17
Mæandrum F.P. 308.6
Mæcia tribus F.P. 308.9
Mæniana ædificia F.P. 308.10
Mæniana appellata S. 222
Mærere V. 38.9
Mœret,dolet N. 679.32
Mæſius F.P. 308.13
Mæſtæ N. 361.60
Mæſtum,triſte N. 682.60
Magalia If. 1201.33
Magdalena If. 1003.12
Magi qui ſunt If. 1020.54
Magis augere N. 677.60
Magiſter If.983.48.If.1080.31. equitum V.15.40. populi V.15.42
Magiſtrare,pro regere F.120.21.F.P.308.18
Magiſteria F.P. 308.29
Magiſtratus If. 1051.52
Magiſtri F. 121.22. equitum F. 121.23. populi F.121.24
Magmentum V. 20.11.F.P.308.33
Magnanimus If. 1080.19
Magnes, lapis Indicus Iſido.1110.42
Magni ludi F.P. 308.55
Magnificare N. 687.60
Magnificior F. 121. 47. F. P. 308.49
Magnificiſſima F.P. 308.34
Magnificius F. 121.39.F.P.308.38
Magnificus If. 1080.21
Magniloquentia N. 564.36
Magnitas N. 561.27
Magnitudines rationales If.894.5
Magnitudo Solis If.905.39. lunæ If.905.45
Magnum annum dicunt F.P. 308.50
Magnum V.G. 1331.47
Magnus annus If. 942.54.1436.22
Maieſtas vnde F.P. 308.58
Maior If. 1080.34
Maior amita F.P. 309.10
Maior auunculus F.P. 309.11
Maior Conſul F.P. 309.23.& 27
Maior Græcia F.P. 309.12
Maior Græcia S. 222
Maior magiſtratus F.P. 309.16
Maior numerus If. 890.37
Maior patruus F.P. 309.9
Maior ſocer F.P. 309.17
Maior ſocrus F.P. 309.18
Maiora auſpicia F.P. 309.20
Maiorem Conſulem dici F.125.20

Maiores flamines F.P. 309.30
Maiores numeri If. 890.14
Maius V. 35.59
Maius Menſis S. 222.F.P.309.1
Maius If. 941.3
Mala V.G. 1379.21
Mala cidonia If. 1243.31
Malachias If. 999.33
Malæ If. 1093.26
Malagma If. 921.43
Maledicum N. 686.35
Malè audiam N. 564.43
Malè poſſidet If. 931.14
Maledictores F. 121.27.F.P. 309.32
Maleum promontoriũ If. 1179.28
Maleuoli Mercurij F. 125.2.F.P. 309.37.
Maleuoli Mercurij F.P 309.43
Malignus, maleuolus N. 680.13.If. 1080.53.
Malitia N. 740.6
Malitioſus If. 1080.58
Malleoli N. 799.6.F.P.309.46.
Malleolus If. 1239.18
Malleus If. 1190.6
Malluuium latum F.125.5.F.P.309. 50.& 309.53.
Malo If. 839.27
Malo afficere N. 678.9
Malo cruce S. 224.40
Malogranatum If. 1243.45
Malomellum If. 1243.38
Maltha F.P. 309.58
Malua V. 18.48.If.1261.2
Malum If. 1243.23. V.G.1354.16. & 1357.50.& 1379.15.
Malum Matianum If. 1243.26
Malum perſicum If. 1243.56
Malum punicum If. 1243.43
Malum tertæ If. 1255.20
Malus If. 1080.54
Malus arbor If. 1237.10
Mambres If. 993.56
Mamercus S. 221
Mamercus prænomen F.P.309.60
Mamercus 1406.7.1411.40
Mamers F.P. 310.2
Mamertini F. 124.12
Mamilia turris F.P. 310.35
Mamilij 1415.29
Mamiliorum familia S. 221. F.P. 310.37
Mamillæ If. 1096.12
Mammeata N. 561.54
Mammoſa V. 62.49
Mamphula Ver.113.8.F.P.310.41. S. 223.6.
Mamphur F.P. 310.48
Mamurij F.P. 310.52
Mamurium veturium V. 38.2
Manaen If. 995.54
Manales P L. 801.28
Manalis fons F. 122.58
Manalis lapis F.P. 311.12
Manalis fons F.P. 311.6.& 8
Manare F.P. 311.21.& 25.
Manare ſolem F. 124.6
Manaſſes If. 995.33.& 997.35
Manceps F.P. 311.40
Mancini fana F.P. 311.47
Mancipatio If. 932.39
Mancipia V.G. 1357.13
Mancipium V. 43.50.If.1053.1
Mancus N. 564.2
Mandare N. 560.57.& 681.50.
Mandatum If. 930.18
Mandibulæ If. 1093.33
Mandies V. 57.30
Mandones N. 492.6
Mandragora If. 1255.18
Manducatur N. 752.54
Manducum V. 57.32
Manducones & manduci N.492.5
Manducus F.P. 311.50
Mane V. 31.21
Mane à diis manibus F.P.311.36.N. 520.32.If.939.11.V.G.1379.33
Manere loco inſiſtere N. 682.16. exſpectare N.692.11
Manes Di, F. 123.1.F.P. 311.57
Manes pro boni S.224.1.If.1032.18
Manet inhæret N. 682.28
Mania V. 84.25
Mania quid If. 917.39
Maniæ S. 221.& 223.45
Maniæ turpes F.P. 311.11
Manicæ N. 682.53.& 55.If.934. 60
Manicheï If. 1012.36
Manicleata tunica If. 1299.26
Manicula V. 23.10
Manij 1398
Manimoria V. 38.1
Manipularis miles V. 43.52
Manipulatim N. 564.17
Manipuli N. 798.57.If.1268.7
Manipulos exercitus V. 16.28
Manipul⁹ quid If.1049.14.& 1260. 40.
Manius V.84.10.S.223.40. F.P.312. 21.1406.15.1410.9.
Mani⁹ maniſſimè V.71.53.& 86.27
Manliæ gentis F.P. 312.32
Mannus quid If. 1115.13
Manſucium F.P. 312.37
Manſues F. 121.34
Manſues pro manſuetus F.P.312.38
Manſuete & manſues N. 755.24
Manſuetum quid N. 516.37
Manſuetus If. 1080.22
Manſum N. 563.25
Mantare S. 221.F.P.312.45
Mantat, pro manet N. 769.1
Μαντία If. 1021.8
Mantelia If. 1304.21
Mantelium V. 47.53
Mantha agreſtis If. 1259.10
Manticularia F.P. 312.48
Manticularũ vſus S. 221.F.P.312.53
Mantiſa F.P. 313.7
Mantua If. 1189.34
Mantum If. 1302.57
Manubiæ V.62.50.S.221.F.P.313.11. N.562.23.& 727.32.PL.806.46.If. 1267.33.V.G.1339.13. & 1364.26.& 1373.59.
Manubrium V. 43.53
Manum quid N. 520.31
Manum bonum If. 1078.8. mentũ S. 223.14
Manũ & mentũ prouerb.F.P.313.22
Manumiſſio If. 1054.60
Manumiſſus quis dicitur If.1053.14
Manumitti dicebatur F.123.50.F.P. 313.28.
Manuos S. 223.59
Manuos in carminibus F.P. 312.5
Manupretium V. 29.17.& 43.50. V.G. 1376.21
Manus quid dicta If. 1095.29
Manus impoſitio If. 973.49
Manutergium If. 1304.29
Manus Dei If. 982.54
Mapalia S. 224.8.F.P.313.38
Mappæ If. 1304.24
Marcellus If. 1296.29.1431.52.If. 1290.9
Marcens, grauatus N. 677.44
Marci 1398
Marcij 1425.14
Marcomanni If. 1042.28
Marculus If. 1190.8
Marcus If. 1002.57.& 1290.8 1406.27
Mare If. 1151.6.& 10
Mare magnum If. 1151.53
Marcoticæ vuæ If. 1240.40
Margarita If. 1218.12
Margaritum N. 604.30
Margo If. 1182.23
Maria If. 1003.6
Mariſcæ N. 795.19
Maritus If. 1065.3
Maritima If. 1182.24
Marmora If. 1213.26
Marmorati parietes If. 1293.13
Marmorum genera & colores If. 1213.31
Mars, deus belli If. 1027.34
Marſi, gens Italiæ If. 1041.44
Marſipedis F. 125.17.F.P.313.44
Marſipitris V. 87.11
Marſupium N. 564.24.If.1320.57
Μάρσιπον If. 1320.58
Martha If. 1003.11
Martialis Flamen V. 15.56.52.41
Martialis campus F.P. 313.48
Martias Kalendas matronæ F.P. 313.52
Martioniſtæ If. 1012.1
Martyres If. 1003.33
Martyrium If. 1197.16
Martyrum primus Stephanus If. 1003.43
Martiſia If. 1314.50
Martius menſis S.224.36. F.P. 313. 55.If.940.52
Maſculina & feminina vocabula P.220.6
Maſculus pro forti N. 563.58
Maſſagetæ If. 1039.37
Maſſilia If. 1189.56
Maſſilij If. 1044.27
Maſticina veſtis If. 1299.55
Maſticinum If. 1305.45
Maſtruga veſtis If. 1301.16
Maſtrix If. 1251.21
Mataxa If. 1306.12
Matella N. 791.9
Matellio N. 21.6.F.P.314.33
Mater N.678.60.Ver.113.12.N.722 25.If.1053.60.V.G.1336.21.
Mater matuta F. 125.29. F.P.314. 20.& 30
Materfamilias N. 732.45.& 50
Materfamiliæ Ver.113.13.F P. 314. 14
Materia If. 1296.46.V.G.1335.14
Materies V.G. 1335.14
Matertera F.P. 314.36
Matthæus If. 1002.31
Mathematici If. 1021.57
Mathesis quid dicitur If. 913.5

Mathias If. 1001.52
Matralia F.P. 314.39
Matrefcam N. 561.38
Matrices Ver. 113.13
Matrici F.P. 314.40
Matrimes ac patrimes F.P. 314.42
Matrimonium Ver.113.12.If.1066. 18.V.G.1368.12
Matrix If 1101.14
Matrona N. 732.44. & 47.If.1054. 14.& 1065.52
Matrona materfamil.V.G.1368.7
Matronæ Ver. 113.16
Me pro mihi antiqui F.P.315.38. & 314 57.F.122.7
Matrisfamilias V.G. 1343.27
Matronis aurũ F.P.314.59.F.120.12
Matula F.P. 315.13
Matura poma If. 1242.39
Matura,id eſt naturalis mors Iſid. 1105.10
Maturare N. 512.3
Media poſitura If.833.59.V.G.1374. 53.
Maturo V.G. 1379.36
Maturum celer N. 681.57
Maturus N. 678.49
Matuſalem If. 992.2
Matura Ver.117.12.F.124.11.N.520.33
Matutinum If. 940.11
Matutinum officium If. 969.57
Mauors If. 1303.38
Mauri If. 1044.4.& 5.21
Mauritania If.1172.38. Cæſarienſis If.1172.44 Fingitana If 1172.52
Mauſolea If. 1102.1
Maxillæ If. 1093.31
Maxima hoſtia F.P. 315.20
Maximæ dignationis flamẽ F.122. 20.F P.315.15
Maximi annales F.P. 315.23
Maximitas N. 561.9
Maximum Prætorem dici F.125.8
Maxim⁹ 1436.18.1436.20.If 1080.36
Maximus Curio F. P. 315.32
Maximus Pontifex F.P. 315.34
Maximus Prætor F.P. 315.26
Maxumus If. 839.20
Meander fluuius If. 1157.53
Meatu V.G. 1378.4
Meatus If. 1098.29
Mecaſtor F.P. 315.44
Mechimoniam N. 563.47
Meconites If. 1123 4
Meddix F.P. 315.47
Medi vnde If. 1037.12
Media vrbs If. 1185.1
Media If. 1162.35
Media gemma If. 1219.12
Media nomina If. 824.17
Medialis F.P. 315 50
Mediaſtini N. 565.5
Mediator If. 983.21
Medibile F.P. 315 52
Medica quid dicta If. 1238.48
Medica arbor If. 1244 8
Medicamentũ N.679 51.V.G.1327
Medicina N. 494.15.If.913 1
Medicina iumentorum If. 921.46
Medicinę artis repertor quis Iſid. 913.26
Medicor V.G. 1367.52
Medicus V. 17.14
Medi If. 1038.15
Medimna If. 1113.44
Medimnum N. 604.26
Mediocre N. 777.45
Mediocres numeri If. 889.28
Mediocriculo F. 121.52
Mediocriculo vſus F.P. 315.54
Mediocriculus F.P. 315.58
Mediocris If. 1080.40
Mediocritas N. 499.36
Mediolanum If. 1189.25
Medioximum N. 563.52
Medioxumum F.P. 316 1
Meditari N. 683 19
Mediterraneum mare If. 1151.57
Meditatiua If. 827.4
Mediterreum melius F.P. 316.2
Meditrinalia V. 34 15.F.P.316.4
Meditullium F.P. 316.11
Medium noctis If. 949.5
Medius fidius compoſitum F. P. 316.14.
Medius filius If. 1054 37
Medullitus F.P. 316.21 N.562.49
Medullæ If. 1097.7
Medus If. 1316.55
Mefancilum F.P. 316.22
Megaleſia V. 33.11.F.P.316.23
Mel If. 1315.11
Melachim If. 952.40
Melancoryphi F.P. 316.24
Melancholia' vnde Iſid.915.70.& 917.42
Melandria atque Vræon V. 14.51
Melantes If 1112.54
Melanurus If. 1129.37
Melchiſedech If. 992.48
Melchicedechiani If. 1011.52
Melecẽriſis If. 1222.13
Mella If. 1244.18
Melibœa F. P. 316.27
Melicæ F.P. 316.29
Melicerta Philomede V. 89.13
Melicerte V. 70.57
Melicertes & Philomedes V. 89.11
Melichloros If. 1216.25
Melicratum If. 1316.54
Melinum If. 1295.49
Melior If. 1080.60
Melis F.P. 316.32
Melo quid If. 1120.13
Melochinum N. 793 40
Melofos If. 1244 37
Melos N. 604.18.inſula If.1177.13
Melotes If. 1303.11
Melotius If. 1213 5
Meltom,meliõrem dicebant F.P. 316 36.
Membrana If. 960.14
Membrum F.P. 316.37.If.1096.45
Memini illam rem N. 779.51
Memini me facere V.G. 1347.3
Memini me feciſſe V.G. 1347.4
Meminiſſe V. 37.38.N.732.13. V.G. 1342.58
Memmij 1416 16
Memnonides aues If. 1135.57
Memor If. 1080.30. V.G.1357.23.& 1329.47
Memorans If. 980.49
Memorare F.P. 316.40
Memordi N. 563.36
Memore, p memoriter N.774.16
Memoria N. 564.58.If.987.39. & 1090.25
Memorioſe V.G. 1329 48
Memorioſus, memorioſior F. P. 316.42
Memorioſus V.G. 1329.46
Memoriter V.G. 1329 49
Memphitis lapis If. 1212.1
Memphis If. 1187.16
Memphiticus rufus If. 1208.35
Menæ N. 795.9
Menandriani If. 1011.2
Menda V.G. 1360.39
Mendacij ſpecies If. 865.3
Mendacium dicere N. 732 21
Mendax N. 718.31.If.1080152
Mendicarier N. 561.34
Mendicimonium N. 563.47
Mendicũ dici F.125.27. F.P. 316.45
Mendicus Ver. 113 20.If.1080. 49. V.G.1375.58
Mendum N.604.42.V.G. 1360.38
Menenius Agrip. 1411.58
Meniana vnde N. 520.11
Menſa F.P. 316.51
Menſæ vocabulum If. 1311.
Menſæ in ædibus ſacris F. 123.30
Menſarij F.P. 316.60
Menſis V. 32.17
Mens quid vocata If. 1090.16
Menſes legitimi quid If. 940.36
Menſis If. 940.35
Menſion N. 760.47
Menſtrua If. 1101.37
Menſura If. 1204.20.& 1232.2
Menſura propriè vocata quid If. 1232.10.corporis If.1232.4. temporis If.1232.8
Menſuræ viarũ milliaria If.1205.9
Menſa If. 1262.57
Mente captus F.124.3.F.P.317.1. V. G.1374.15
Mentiri N. 732.22
Mentiri & mendaciũ dicere V.G. 1343.8
Mentum F.P. 317.8.If.1094.43
Menum If. 1305.43
Meones If. 1036 5
Meotidis palus If. 1152.19
Mepalia S. 224.5
Mercatus N. 603.60
Mercatum If. 1194 31
Mercatus If.932.57.V.G.1338.41. N. 726.42.
Mercati N. 562.16
Mercatura N. 726.42
Mercedicius F.P. 317.9
Mercedoniæ F.P. 317.11
Merces V.9.53.& 28.53. & 29.16. & 63.23.V.G.1376.20
Mercenarij vnde N. 679.48. Iſid. 1052.11
Mercimonium N. 604.14
Mercurius F.P.317.12.If.1023.19. & 1027.6
Mercurius Triſmegiſtus Iſid.9 23
Merenda F.P 317.15.N.499.7.Iſid. 133.17.& 1315.59.
Merendare If. 1313.20
Mereri V.G. 1359.46
Meret N. 679.41.V.G.1330.11.
Meretur N. 679.25.& 747.43
Militat N. 679.34

Meretri-

meretrices vnde? N. 679.48.N. 789.47
meretrix V.G. 1336.11.N.722.14
meretur V.G. 1330.11
mergæ furculæ F.P. 317.17
mergus If. 1138.5
mergus V. 15.3
merica V.G. 1350.41
meridies V.31.17.N.117.16.& 737. 60.If.904.36.&939.17.& 1143.4. & 1316.6
meriſtei If. 1010.41
meritauere F. 121.36.F.P.317.22
meritiſſimo N. 562.57
meritum equorum If. 1114.33
meritum & dignitas N. 717.50
meropes If. 1136.15
meroſum V.G. 1350.42
mertaret N. 562.6.N.562.40
mertat,pro meriat F.P. 317.27
merula V.14.44.1434.6 If.1139.27
merum quid dicitur If. 939.19. & 1143.6.& 1315.55.& 57.F.P.317.28. ſolum N. 679.8
merx, mercatura V. G. 1338.40.N. 726.40.
meſapiæ origo If. 1189.19
Meſſa If. 1167.49
meſon F.P. 317.31
meſonictius If. 937.45
Meſopotamia If. 1361.53
meſpila If. 1244.40
Meſſala 1434.17
Meſſias If. 981.52
meſſis N. 604.39.If.1236.38
meſſorium If, 1318.23
meſticium If. 1305.46
metalepſis If. 848.2
metalli S. 224.9
metallum If. 1226.7.& 1224.49. & 936.18
Metangiſmonitæ If. 1013.49
metaphora Ver.113.23. F.119. 2.F.P. 317.37.If.847.16
metaplaſticos dici F. 119.11
metaplaſmus If. 842.25 & 844.42
metari N. 561.47
metari caſtra F.P. 317.60
metarum appellatio If. 1176.40
metatheſis If. 845.10.& 870.46
Metelli 1433.14
Metelli dicuntur F.P. 318.1
methodica vnde inuenta? If.914. 13
Metilij 1425.35
metiri,tranſmeare N. 682.49
metior V.G. 1367.60
Metius 1408.54
metonymia F.119. 22.F.P.318.6.If. 848.5
metor V.G. 1367.57
metra If. 852.14
metra quid? If. 851.55
metreta If. 1232.42
metrica muſicæ pars If. 896.21
metropolitanus If. 1004.24
metrum If. 1232.48
metuere V.37.55.V.G.1355.29.& 1360.18.& 1353.58
metuo V. 37.40
metus V.G.1344.38.N 604.47.& 563.43. & 734.11.V.G.1331.31.& 1370.60.F.P. 318.17. ſolicitudo N. 698.44.timor N.682.12
micare,ſortiri digitis N. 681.15.& 21
Micha elIf. 989.11
Micheas If. 998.55
migrare menſa F. 123.58
mihipte F. 121.30
mihipte pro mihi F.P. 318.24
milago If. 1130.16
miles vnde dictus If. 1047.51. extraordinarius If. 1647.57
militem à mollitia F.P. 218.28
milites V.16.31. erarij V.30.6. ſtipendiarij V. 30.17
militia vnde dicta If. 1048.56
milium F.P. 218.32
milium F. 122.46.If.1237.47
mille F.121.4. aſſarium V.71.15. denarium V. 71.11. vtbium F. 123.41
miliarium If. 1205.12
milliaſtæ If. 1011.25
millus F.P. 318.36
miluina F.P. 318.42
miluus If. 1118.27
mimi If. 1280.34
minax N. 714.20
mina ſingulariter F.P. 318.43
minerrimus pro minimo F. P. 318.50
Minerua If. 1297.59.F. P.318.51.V. 14.15
minerua If.1029.19. Tritonia dicitur If. 1029.35
Mineus If. 1158.48
minime gentium F.P. 318.55
miniſcitur F.P. 318.60
miniſtratrix N. 564.40
miniſter If. 1080.33
minitabiliter N. 563.1
minitas N. 751.19
minium If. 1194.25
minor numerus If. 890.43
minora templa F. 122.53 F.P. 319.1
minorem Delum dixerunt F.P. 319.7
minores qui dicuntur If. 1055.55
minores V.G. 1346.22
minoris V.G. 1346.23
minotauri effigies F.P. 319.19
Minucia porta appellata F. P.319. 26
minuebatur populo luctus F.P. 319.39
minuendi V. 68.21
minuere N. 675.16
minuitur populo luctus F. 122.13
minutritiones F.P. 319.50
minus N. 696.42
minus quàm finita If. 826.6
minus ferax N. 680.17
minuſculæ S. 223.19
minuſculæ quinquatrus F. P. 319. 52
minutal If. 1314.46
minutim N. 774.27
minutum & minuere F.P. 319.57. N.689.6
minutus N. 564.7
Minyæ dicti Argonautæ F.P.319. 59
mioparo If. 1286.10
mira & miracula N. 778.23
mirabilitas N. 760.11
mirabis N. 751.39
mirachidion F.P. 320.1
miracula F.P. 320.2
miraculæ V. 54.17
mirari N. 681.7.V.G.1346.18
miras N. 754.58
miricæ If. 1148.17
miriones V. 54.19
mirior comparationum F.P. 320.5
mirius, magis mirum N. 560.54
mirobalanum If. 922.51
mirteus color If. 1125.7
mirtus If. 1248.22
miſabel If. 999.50
miſcelliones F.P. 320.7
miſenum F.P. 320.10
miſer V. 17.5.If 1080.41
miſerabilis If. 1080.46
miſerandus N. 682.60
miſerarent N. 749.21
miſerari N. 734.26 & 27
miſereri V.G. 1344.49
miſeratur is F.P.320.11. V. G 1374. 19.& 20
miſerè V G. 1380.12
miſereri N. 734.26 & 28
miſerere N. 751.46
miſereturN. 753.5
miſeria N. 604.56
miſericors If. 1080.6
miſeritudo N. 561.15
miſſa If. 970.2
miſſus N. 701.4.If.983.42
miſtarium N. 793.20
miſtura N. 760.30
mite,coctum N. 682.7
mitra If. 1307.6.& 26
mitis, tranquillus & leuis N. 678. 44.If.1080.25
mitra If. 1288.22
mitridax If. 1219.34
mitte V.G. 1379.32
mittere N. 681.32
mixta lingua latina If. 1034.15
Moab If. 992.55
Moabitæ If. 1036.35
moderant N. 750.28.& 749.40
moderari V.G. 1331.25
moderatio N. 777.40
moderatum N. 678.23
moderatus If. 1080.49
modeſtia N. 777.37.V.G.1354.9
modeſtia à modo N. 499.46
modeſtus If. 1080.24
modeſtum vnde N. 514.27
modeſtus V.G. 1358.42
modi If. 827.11
modicum,pauxillum N.678.21.& 777.45
modicus If. 1080.38
modiperatores N. 564.32
modi ſyllogiſmi hypothetici If. 880.14
modius If. 1287.14.1232.54
modulari V.G. 1332.26
modus literarum If. 821.8
mola F.P. 720.39.S.222 If.1320.30
molaris lapis If. 1291.22
moles,& magnitudine F.P.320.42
molettrina N. 519.2
molimentum N. 564.28
moliri,facere N. 680.18

Molle N.674.3. non durum N. 680.40
Molle ferrum Is. 1228.32
olleſtræ dicebantur F. P. 320. 45
Mollicina N. 789.28
Mollitudo N. 560.48
Molochites Is. 1216.1
Molocima veſtis Is. 1299.42
Moloſſus Is. 830.16
Molucrum F. P. 320.47.S.222
Momar F.P. 320.60
Momen F.P. 321.1
Momentana Is. 1230.34
Momentum Is. 932.22.& 917.14
Monachus Is. 1006.24
Monarchæ qui ſunt Is. 1047.31
Monaſterium Is. 1196.36
Monedula Is. 1136.18
Monere V. 28.3.V.G.1328& 1358. 58
Moneris, pro monueris N.770.8
Moneta Is. 1230.35. & 1225.50
Monile S.222.F.P.321.3. Is.1307.57
Monimenta V. 38.5
Monimenti proprietas N. 501.13
Monimentum F.P. 321.7.N. 744. 32
Monitores F.P. 321.13
Monocentaurus Is. 1109.14
Monodia, ſicinium Is. 970 .13
Monodos F.P. 321.15
Monogamus Is. 066.1
Monoſtichon Is. 853.58
Monoptota Is. 825.49
Mons Is. 983.37
Mons Aethna Is. 1180.45
Mons Caucaſus Is. 1179.12
Mons Saturnius V. 9.31
Mons Tarpeius V. 9.27
Mons Taurus Is. 1180.2
Monſtra N.726.1.V.G.1340.39.N. 729.18.V.G.1374.57.F.123.16.Is. 1105.55
Monſtratio N. 682.34
Monſtrificabile N. 562.32
Monſtrum S. 222. F. P.321.18.N. 682.32.V. G. 1328. &. 1368. 1. & 1338.7
Montani Is. 1012.56
Montes Is. 1279.48
Montes natiui ſalis Is. 1208.25
Monumentum Is. 1291.49
Monumenta, monimenta V. G. 1368.5
Moraciæ nuces F.P. 321.37
Moralis Aſtronomia Iſidor. 874 40
Moralis philoſophia Is. 873.8
Morari N. 680.26
Morbonei Is. 1010.31
Morboſus homo F.P. 321.39
Morbus V.G. 1342.55.N.732.8
Mordicibus N. 563.11
Mordicus N. 562.28
Moriola N. 796.23
Μώρος quid? N. 517.29
Moroſa ætas V.G. 1338.39
Mors vnde dicta Is. 1105.4
Morſicatim N. 503.5
Mortarium N. 791.16.Is.922.32
Mortem obiiſſe F.P. 321.40
Mortis cauſa ſtipulatio F.325.33.F. 321.45
Mortium diuerſi caſus Is. 936.25
Mortuæ poculis corio F. 124. 58.F.P.321. 50.& 321. 57. Is. 1105. 10
Morus Is. 1245.19
Morus ſylueſtris Is. 1245.21
Mos F.122.44.F.P.321.58.Is.863. 53. & 925.38
Moſculi F. 123.57
Moſculis pro paruis morib. F.P. 322.4
Motaciſmus Is. 842.41
Mouere N. 683.14
Moyſes Is. 923
Mozica Is. 20.50
Muger F.P. 322.11
Muginari F.P. 322.14. N. 562.45
Mugionia porta F.P. 322.15
Mulaſagmaria Is. 1326.31
Mulciber F.P. 322.17
Mulctra V.G. 367.49
Mulctrale V.G. 1367.51
Mulctrum Is. 1319.43
Mulgarium vas Is. 1319.42
Muli Mariani F.P. 322.21
Muliebre V.G. 1351.21
Mulier Is. 1103.56
Mulierarium V. G. 1351.22
Mulierauit N. 563.31
Mulieroſi N. 498.59
Mulieroſitas N. 564.53
Mulis celebrantur ludi F.P. 322. 25
Mullei Is. 1310.59
Mulleos genus calceorum F. P. 322.33
Mulleus S. 223.32
Mullus Is. 1129.28
Mummiana ædificia F.P. 323.3
Mulſum Is. 1316.43
Multa V. 29.6.F.P.322.41
Multa genera vitium Is. 1240.53
Multare N. 744.44
Multeſima N. 561.12
Multifacere F. 121. 13. F.P.322.50
Multifariam S.223.29.F.P.323.1.N. 564.21
Multipes vermis terrenus Is.1126. 44
Multiplex numerus Is. 890.47
Multiplex ſuperparticularis Iſid. 891.31
Multitudo V.67.28.N.564.47. & 746.20
Multum N.730.58.& 734.50.V.G. 1345.7
Mulus S 224.32.Is.1115.24
Mulus vehiculo Lunę, F.P. 322. 29
Mundare N. 710.23
Munditer, pro munde N. 771.51
Mundo nomen impoſitum F.122. 30
Mundum gentiles ter in anno F. P.323.36
Mundus F. 122.24
Mundus appellatur cœlum F. P. 323.4.N.604.53.Is. 902.20. Iſid. 1141
Mundus muliebris S. 222
Munem ſignificare F.P. 323.53
Munera Iſid. 971.43.& 47.V.G. 1366.23
Muneralis lex F.P. 323.56
Munerat N. 753.7
Munes N. 495.47
Munia N. 561.41
Municas, pro communicas F. P. 323.60
Municeps S. 223.11.F.P.324.3
Municipales Is. 1051.42
Municipalia ſacra F. 122.50.F.P. 324.17
Municipes V. 29.28.Is.1051.38
Municipium F.P.324.24.Iſid.1191. 44
Munifices V.G. 1372 20
Munificior à munifico F.P. 324
Munificus Is. 1080.16.
Munifex V.G. 1361.7
Munitio F.P. 324.48
Munitum, vel munimentum Iſid. 1200.58.& 1192.17
Munis V. 29.25.F.123.9
Munus homini Iſido.971.45.V.G. 1331.17. & 1348.1
Muræna V. 14.50.Is. 1130.38
Muræna 1433.52.Is.1308.8
Murciæ F.P. 324.52
Murex N. 794.52.Is.1131.24
Muger quid F. 124.42
Murgito F.P. 324.54
Muri quid F. 124.43
Muria Is. 1137.33.& 34
Murices N. 744.12.Is.1209.60
Muries F.P. 324.55
Murina Is. 1219.52
Murmur N. 604.50
Murmurantia littora V. 40.58
Murmurare N. 724. 45. V.G.1337. 34.
Murmurari N. 753. 25
Murmuratur V. 40.55
Murmurillum N. 565.1
Murmurata potio F.124.37.F.P. 325. 9
Murrhina N. 795.29
Murricidium F.P. 325.18
Murrina F.P. 325.20
Murtatum V. 19.56
Murtiæ S. 224.35
Murus Is. 1192.25
Mus Is. 1120.29
Muſæ vnde? Is. 895.16
Muſaraneum Is. 1120.48
Muſca Is. 1141.3.& 12
Muſcerdæ S. 224.3.F.P.325.24
Muſculi vnde? Is. 1099.28.& 1131. 44
Muſculus Is. 1271.58
Muſica Is. 819.& 874.28
Muſicæ partes Is. 896.17
Muſimones N. 561.56
Muſino Is. 1116.4 & 1119.15.
Muſſare V. 58. 9. F.P.325.26.N. 724.41.V. G.1337. 28
Muſtela Is. 1325.47
Muſtiones Is. 1141.10
Muſtulentum N. 519.8
Muſtum N. 561.4
Muſtella Is. 1120.38
Muſtela in domibus oberrans Is. 1120.45.& 1270.48
Muſtricola F.P. 325.29
Muſtum Is. 1316.7
Muta exta F. 123.19.F.P.325.38

mutabiliter N. 563.8
mutæ S. 223.25
mutæ literæ F.P. 123.46
mutæ dicuntur literæ F.P. 325. 47. If. 821.23
mutare,derelinquere N. 683.6. & 719.37
Mutia prata F. P. 322.7
mutilare V.G. 1358.60
Mutini Titini ſaccellũ F.P.121.57. F.P. 325.60
mutire S.223.49. loqui F.P.326.13
mutuet N. 751.10
mutuiter,pro mutuo N. 773.35
mutuo damus V.G. 1351.33
mutuum V. 29.24. N. 562.25 & 731.17. If.971.57. V.G. 1342.9 & 16
mutum F. 119.1
mutus N. 488.19
mutus If. 1080.28
Mycenæ If. 1188.33
Myrmidones Achillis ſocij If. 1040.40
myrmilonica ſcuta F.P. 326.18
myoparo F.P. 326.15
myoparo N. 785.46
Myctiris paupercula N. 562.2
myropolæ P L. 805.35
myrrha troglodita If. 1250.59
myrrha If. 1250.51
myrrhites If. 1216.21
myrtea corona F.P. 326.21
myrtetum V.G. 1367.55
myrtus V.G. 1367.55
myſtica V. 49.28
mytridas,lapis If. 1212.36

N

N Latinum If. 1234.27 & 32
Nabatheæ If. 1164.28
nabathei If. 1036.12
Nabuchodonoſor If. 995.50
naccæ F. 129.1
naccæ vulgò fullones F.P. 326.43
nænia F.P. 125.39. N. 566.35. carmen F.P. 326.51
næniæ F. 125.58. deæ ſaccellum F.P.328.22
Næuia ſylua F. 130.36.F. P.328.26
naiades If. 1032.4 V.G. 1368.26
nancitor F. 129.22
nanum F. 135.2. vas aquarium F.P.327.41
napocaulis If. 1261.20
napuras nectito F. 129.57. F.P. 327.48
napus If. 1261.14
Narbona If. 1189.59
narciſſus If. 1254.17
nardus If. 1252.45. Celtica If.1252. 53. Indica If. 1252.50. Syriaca If.1252 51
nare à naue ductum F. 129.25. F.P.327.51. F.P.327.54
nare,natare N. 684.32
nares If. 1093.45. F.129.18
narica F.P. 328.3.F. 129.19
narium recta pars cur columna vocatur If. 1093.52
narrare V.G. 1329.43
naſiterna N. 792.49
naſones 1438.60
naſſa F.P. 328.8. If. 1288.50. F. 129. 54
naſſiterna F.P. 328.12 . P L. 804. 38. F. 129.46
naſturtium N. 489.45. & 795. 16. If.1261. 55
naſus N. 605.12
natare V.G. 2357.46
nates quid? If. 1098.8
natio V.G.1332.48. genus hominum F.P. 328.30
Nathan If. 998.15
Nathanael If. 1003.13
natinatio dicebatur negotiatio F.P.328.25. F.128 .53
natinatores F. 128.54
natio F. 128. 29
natrices quid dicuntur N. 520.16
natura filij qui dicuntur If. 1054. 43
natura,fratres If. 1056.30
naturæ auctoritas If. 884.23
naturale genus Analogiæ V. 79. 57
naturales filij quid dicuntur If. 1055.4
naturalis verborum declinatus V.80. 15
naturalis philoſophia If. 873.6
naturalis declinatio V. 63.45
naturalis aſtrologia If. 901. 52
naturalis philoſophia If. 874.12
natura vnde dicta If. 1089.1
natus V.G. 1333.1
naualia loca If. 1182.11
naualia corona F.P. 328.45
nauali corona donatur F. 126.3
nauali porta F.135.47. F.P.328.55
naucleruS If. 1285.12
naucum F. 129.5. F.P.329.7.Ver. 113.26
naucus pro nugis F.P. 329.23
nauia quid F.129.60. F.P.329.30
nauis If. 1285.26
nauitæ dicti F. 130.31
naum If. 998.43
nauos à nauis F. 135.13
nauſcit cum granum F. 130.30
nauſtibulum quid? F. 129.58.F.P. 330.12
nauta If. 1285.17
nautea .F.P.330.14. N. 487.37. F. 128.14
nauti conſulatus F. 133.29
nautij 1416.3
nautiorũ fam.F.128.38.F.P.330.30
nauus quid? F.129.31. F.P.330.55. V.G. 1334.54
Naxos inſula If. 1177.8
Nazaræi If. 1011.26
Nazareni If. 1006.56
Neapolis V. 39.34. If.1189.39
nebula If. 1147.47
nebulo dictus F.127.42.F.P.330.57
nebulones N. 492.56
necare V.G. 1330.55
necem vnde F. 135.5
neceſſarij dicuntur cognati F.P. 331 35
neceſſarium quid F. 126.42
neceſſitas N. 684.48.V.G.1333.59. & 1378.19
neceſſitudo V.G. 1361.18. N.684. 39.V.G.1333.58.& 1378.18
neci datus F. 126.41. F.P.331.24
nec legens dictus F. 126.48
nec mulieri,nec gremio F.P. 331. 24
Necromantici If. 1021.4
nectar quid? F. 127.17.F.P.331.42
nectere F.P.331.44. ligare ſignificat F.127.13
necumquom F. P. 331.50
Neemias If. 699.40
nefandũ,nefarium V. G. 1363.32
nefantia N. 759.41
nefarij V G. 1363.34
nefarij proprietas N. 516.19
nefaſti V. 38.35
nefaſti dies F.P. 331 51
nefrẽdes PL. 801.35. F.P.331 60. If. 1326 13
nefrendos dictos F. 126.13
negotialis tranſlatio If. 860.17
negotiatio If 1273.14
negibundum F.127.48.F. P.332.20
neglegens F.P. 332.21
negotium F. 135.13. F.P.332.28. If. 1273.10 & 14
negritu F. 127.41.& 127.39
Νεκρὸς If. 1021.7
neminis pro nullius N. 565.17
nemo V.G. 1334.21
nemo compoſitum F.P. 332.41
nemo vnde cõpoſitum F. 126.37
nullus V.G. 1350.28
nemora V. 7.45.F.126.23. F.P.332. 46
Nemroth If. 992.37
nemus If. 1241.32
nemus & lepus V. 95.31
nemus F.P. 332.53.F.126.29
neneolæ F. 133.14
nenum pro non N. 565.35
neomenia If. 968.53
neophytus If. 1008.1
nepa F.P. 332.57
nepa quid? F. 128.9.N.566.22
nephaſti dies F. 128.1
nephritis If. 918.29
Nephtalim If. 997.2
nepos N.605.16.If.1055.34.1431.16
nepos luxurioſus F. 127.54
nepotes F.P. 333.4
nepotis If. 1055.39
neptunalia V. 33.53
neptunus V. 13.57.If.1026.30
nepus F.P. 333.16
nequam aurum eſt F.P. 333.18
nequeunt F.P. 333.34
nequicquam, neutiquam V.G. 1378.61
nequiquam F.P. 333 43
nequinates F.P. 333.35.F.135 9
nequinont F.P.333.39. nequeũt F. 126.60
nequiquam ſignificare F. 127.9
nequitum & nequitur F. 127.3. F.P.333 48
nequalia F. 126.59.F.P.333.17
Nereides quid If. 1032.5
Nero 1431.48
nerui N. 605 22
neruum quid? F. 127 34
neruus F.P.333.56.If.935.2.& 1096. 47
neſcium N. 566.17

Nescius V.G. 1321.14
Nestoriani If. 1014.54
Neutiquam F.P. 334.14 F.125.11
pro nullo modo F.127.51
Neutrale If. 827.42
Neutrum V. 95.3.If.825.16
Neuult pro non vult N. 565.40
Nex N. 566.31
Nexum æs F. 127.38
Nexum est F.P. 334.15
Nexum quid F. 127.31
Nexum V. 58.35.& 58.44
Nicomedia If. 1188.3
Nicolaitæ If. 1011.6
Nicopolis If. 1189.43
Nictare F.134.27.F.P.334.21 N .731.
27.V.G.1342.19
Nidulantur N. 566.13
Nidus N. 742.59
Nidus pro poculo N. 566.10
Niger 1440.51
Niger color If 1115.12
Niger lapis F. 134.52 F.P.334.45
Nigret N. 565.44
Nigrum N. 714.29 V.G.1327
Nigrum plumbum If. 1229.25
Nihili F.P. 334.51
Nihil,nihili V.G.1350.27. & 1361.38
& 39
Nilus vnde dictus If. 1156.24
Nimbus V.G.1368.30 If. 1147 17.&
1307.17
Ningulus F. 134.50.F.P.334.52
Niquis sciuit F.P. 334.57
Nisan If. 1184.58
Niti N. 735.16
Niti,conari sub onere N. 684.16
Nitidant N. 565.48
Nitiditas N. 565 30
Nitrum If. 1208.50
Niuem vnde F. 135.7
Niui pro ningit N. 770.12
Nix If. 1147.31
Nixi di appellantur F.134 15. F.P.
335.13.
Nixurire N. 565.53
Nobile N. 683.25
Nobilé ãtiqui pro noto F.P.335.24
Nobilis N. 683.27.V.G.1332.45
Nobilis pro noto F. 134.4
Nobilitas N. 676.18
Nocẽs à nefario & impio N.730.
26
Nocens à nefario V.G. 1341.31
Nocteſcere N. 566.19
Noctiluca V.13.20 V.42.50.F.133.15
F.P.335.34
Noctis partes If. 929.51
Noctua V. 14.39.F.133 11.If.1136.46
Noctua à tẽpore noctis F.P. 335.38
Nocturnum If. 937.34
Noe If. 992.12
Noegeum F. 134.10.F.P.335.42
Noemi If. 994.35
Noetani If. 1013.27
Nolito pro noli N. 768.54
Nolitote N. 755.3
Nomen V.97.15.N.684.55. F.133.5.
V.G.1329.15.If. 823.38 & 877.60
& 34 & 935.56
Nomen coronæ If. 1306.39
Nomen Deorum If. 986.15
Nomen medicinæ vnde If. 913.16
Nomen philosophiæ If. 873.2
Nomen quasi nouimen F.P.335.51
Nomenclator V. 17.20
Nomina F. 67.20.& 67.22
Nomina herbarum If 1252.36
Nominandei V. 68.19
Nominãdei vel nominatiuum V.
97.46
Nominare N 674.23 V.39.46
Nominatio V.G. 1333.51
Nomisma If. 1231.9
Nonæ V.35.8 If.941.30.à noua luna
F.P.339.20.F.132.22
Nonæ caprotinæ V. 33.46
Non album N. 692.54
Nonarum postridie F. 135.49
Noneolae F.P. 336.15
Nonij 1427.21
Non omnibus dormio F.132.1.F.P.
336.19
Nõ prædicatur ingenitus If. 985.15
Non pridem F.P.336.24.F.127.21
Non repugnante consuetudine cõ
muni V. 105.55
Nonuncium F 133.2
Nonunciũ & terunciũ F.P. 336.30
Nonnunquam V.G. 1335.23
Nonus modus If. 879.9
Nonussis V. 28.19
Noricus ager If. 1167.55
Norma If. 1296.12
Noscere V.G. 1353.34
Nostra verba V. 5.15
Nota quid F 134.1
Nota, probrum N 685.1
Notare V.G. 1333.19
Notha nomina If. 828.18
Nothus F.133.57.F.P. 336.38
Nothus qui dicitur If. 1055.19
Notificem N. 565.57
Notus quid If. 1049.49
Nouæ curiæ F. 133.49. F.P.336.47
Nouacula If. 1324.13
Noualia N. 605.29
Noualis ager V.8.3.F.133.23.F.P.336.
56.If.1203.19
Nouare V.G. 1332.44
Nouarum, iduum F.P. 335.58
Noua Sibylla Phrygia If. 1019.57
Nouatiani If. 1012.52
Nouember If. 940.57.& 941.17
Nouendiales F.P. 337.8.& 17.
Nouendiales feriæ F. 135.24
Nouendialis V. 35.1
Nouensiles V. 14.15
Nouerca F. 133.17.F.P 337.20
Noui comici qui & Satyrici Isid.
1018.55
Nouij 1427.20
Nouissimum V 39.36.V.G.1329.60
Nouissimus filius If. 1054.38
Nouitas,nouicius & noualis V.
39.42
Nouius & nouissimum V. 39.41
Nox V. 31.36
Nox quid If. 906.21 & 937.26 &
939.35
Noxa F.133.59 N.730.49 V.G.1331.24
pro peccato F.P.337 32
Noxia N,730.51 V.G.1331.24 & 1341.
44.&1341.46
Noxa V.G. 1368.28
Noxitudo N. 565.21
Nubentes N. 783.51
Nubere N. 565.24
Nubes rarefacta & soluta quid If.
1146.16.
Nubes vnde dictæ If. 1146.17
Nuces F. 132.55.F.P.337.49
Nuces mitti F. 135.17
Nuculæ quid F. 132.37.F.P.337.52
Nudare N. 712.14
Nudius tertius quid F. 130.48
Nudum N. 675.30
Nudus N. 685.7
Nudus tertius cõpositũ F.P.337.60
Nugator N. 502.59
Nugiuendi N. 566.5
Nullus V.G. 1334.21.V.G.1378.51
Numa 1408.58
Numa Pompilius F. 132.59. If.924
Numantinus 1434.22
Numella quid F. 132.50
Numella genus vinculi F.P. 338.15
Numellæ machinę genus N.565.60
Numen N. 565.32.F.132.49
Numen quasi natus dei F.P. 338.19
Numera senatum F. 131.36
Numerabilis magnitudo If.894.4
Numerarij qui vocati If. 1051.33
Numere & numero dicitur F.131.3
Numen If. 950
Numerij 1399
Numerius 1410.40.1406.29. prænomen F.131.52.F.P.338.22
Numerus N.683.49. & 745.19. If.
825.26.& 837.35
Numerorum liber If. 952.11
Numerus par If. 888.50
Numerus septenarius If. 996.53
Numi à Numa If. 1225.57
Numidæ F.P. 339.11
Numidæ dicuntur F. 135.14
Numidæ qui F. 132.52
Numides If. 1044. & 5.17
Numidia If 1172.24
Numidici 1434.37
Numidicum marmor If. 1214.25
Numisma If. 1225.52
Numitorij 1425.37
Nummus ex Græco F.P. 339.18
Nummus vnde & quid F. 132.40
Nunciari V.G. 1349.40
Nuncius F.P. 339.50
Nuncupare If.929.38. nuncupatæ
res V.39.48
Nuncupata pecunia F.132.5.F.
339.22
Nuncupatæ pecuniæ V. 39.51
Nuncupatio If. 929.33
Nundinæ F.P. 339.42.N.604.60
Nundinæ feriarum dies F. 132.26
Nundinalis locus F. 132.29
Nundinalis locus F.P. 339.37
Nuntius quid F.132. 43.V.39.32. N.
605.19
Nuper quasi nouiper F. 132.46
Nuper quasi nouiter F.P. 339.54
Nuperum pro recenti N. 565.12
Nupta verba F.P. 339.59.F.131.41
Nupta à Græco F.P. 340.3
Nuptiæ,nuptúsque V. 13.60
Nuptæ If. 1065.39
Nuptiæ dictæ F.P.340.14. If.1065.
41.F.131.44
Nupta noua quid F. 130.55

Nuſcicioſum F. P .340.24. F.132.17
Nuſcicioſus F.P. 340.31
Nuſquam V.G. 1378.47
Nutare V.G. 1342.18.N.731.25
Nutrix N. 679.2
Nutritur & nutricatur N. 751.40
Nux V. 18.39.If.1245.29
Nycæna ſynodus If. 962.55
Nyctages quid ſunt If. 1014.48
Νυκτελωσία If. 919 39
Nycticorax If. 1136.51
Nympha If. 1065.28
Nympha Iuturna V. 13.51
Nymphæ quid If. 1031.42
OB pro ad F.P. 340.58
Ob pro circum F.P. 340.43
Ob ſuperatos F. 135.52
Ob vos ſacro S. 226.32
Ob vos ſacro F.P. 343.42
Obacerbat F.P. 341.16
Obambulare F.P. 341.17
Obba poculi genus N. 566.50
Obdere F.P. 341.19
Obducere,aperire N. 688.28
Obedibo pro obediam N. 770.14
Obeliſcus If. 1176 48
Obelus If. 834.46
Obelus ſupernè appunctatus If. 834.51
Obeſum pro vberi & craſſo N. 688.49
Obeſus F.P. 341.22
Obeſcet F.P. 341.21
Obherbeſcere S.226.35. F.P.341.23
Obiacuiſſe S. 230.31
Obices F.P. 341.25
Obigitat S. 226.26.F.P.341.26
Obinunt S. 226.28. F.P.341.27
Obites If. 1124. 23
Obitus,mors,occaſus N. 686.59
Obiurare S. 226.28
Obiurgare V.G. 1328
Obiurgatio F.P. 341.34
Oblaqueare If. 1240.57
Oblatio If. 971.42
Obligatur V.G.1363.12.& 1378. 44
Obliterare N. 567.11
Obliteratum F.P. 341.36
Obliuia verba V. 5 15
Obloqui V.G. 1351.36
Oblucinaſſe F.P. 341.39
Obmanens F.P. 342.40
Obmoueto S. 230.18. F.P.341.41
Obnectere S. 226.39.F.P.341 43
Obniti N. 735. 22. V.G. 1345.43
Obnubere If. 1065.31
Obnubit F.P. 341.47
Obnunciare V.G. 1358.13
Oboritur F.P. 341.50
Obprobare F.P. 341.55
Obpuniat F.P. 341.57
Obacerare F.P. 341.10
Obrogare F.P. 341.60
Obrutuit F.P. 342. 2
Obrutum aurum If. 1225.55
Obſalutare If.21735.F.P. 342.6
Obſcæni V. 57.33
Ob ſcæna auis N. 566.43
Obſcœnum,immundũ N. 686. 18
Obſcum S. 226.12
Obſcurum N.718 42 ſine lumine N.68; 53.ſcrupuloſũ N. 680.7
Obſecrare F.P. 342.9
Obſecundanter N. 567.40
Obſequela N. 605.36.F. P.342.1
Obſequi V.G.1350.24.V.G.1353.41
Obſequium N. 605.34. N.739.43. V.G.1353.43
Obſeruaſſe dicitur F.P. 342.11
Obſeruare,ſuſpicere N. 687.60 N.692.40
Obſideri F. 135.49
Obſide quaſi obſides V.G.1374.42
Obſidio S. 229.2.N.606.11
Obſidio potius quàm obſidiũ F. P.342.40
Obſidionalis corona S. 226.52. F.P.342.14.V. G.1374.35
Obſidium V.16 46.S 227.21. V.G. 1375.56.
Obſius lapis If. 1212.32
Obſonitauere F.P.342.52.S. 229.51
Obſorduit N. 567.22
Obſtinat F.P. 342.58
Obſtinet S. 228.16
Obſtitum S. 227.6.F. P.343.11
Obſtrigilli If. 1310.54
Obſtringillare N. 567.25
Obſtrudant S. 227.16. F.P.343.24
Obteſtatio F. P.343.30.V.G. 1354.5
Obtinere N. 692.9
Obtrectat F.P. 343. 33
Obturare F.P. 343 36
Obuallari F. 135.51
Obuarare N. 567.37
Obuaricator S.227.37. F. P.343.40
Occare & occator Ver. 113.30.F.13. 8.F.P.343.51.
Occare F. 1136.28
Occaſio F. 136.10
Occaſus F.P. 343.57
Occaſio F.P. 343.53
Occatio If. 1136.24
Occationis proprietas N. 517.53
Occanus If. 1151.343
Ocellæ 1440.22
Occentare dicebant F.P. 344.7
Occentaſſint F. 136.57
Occepto N. 567.60
Occidamus F. 136.55
Occidens If. 904.31.& 1142
Occidentalis plaga If. 904.27
Occidere N. 691.13.& 704.8.V.G. 1330.54
Occidi N. 737.10
Occipio V.G. 1379 24
Occipitium quid If. 1092.1
Occiſitantur S.229.74.F. P.344.25
Occiſum à necato diſtingui F.136. 27.F.P.344.29
Oculiſſimum V.G. 1374 22
Occultè,occulta N. 568. 12. V.G. 1334 52
Occultum offerre S. 230.30.F.P. 344.38
Occupaticius ager F. 137.28
Occupare,præuenire N. 685.18
Occupaticius ager F. P. 344. 40
Occuparus,impeditus N. 685.13
Occurrere, obuium fieri N. 688. 17
Ochozias If. 995.5
Ocimum F. 137.27
Ocimum græcum F.P. 344.54
Ocius & ociſſime F.P. 344.56
Ocius F. 137.11
Ocius ſecundæ collationis F.P. 344.59
Ocquiniſcere N. 567.4
Ocra If. 1295.4
Ocrea V. 20.45
Octeæ If. 1310.40
Oerem F. 137.1
Ocris mons cõfragoſus F.P. 345.12
Octo genera ſacerdotalium veſtimentorum If. 1298 17
Octacilius 1410.19
Octaua ſyllaba Helleſponta Iſid. 1019.55
Octauiæ porticus F. 136.11
Octauij 2417 19.
Octauiæ porticus F.P. 345.24
October F. P. 345.33.If.941.17
Oculatum pro præſenti F.P.346 5. V.G.1374 24
Oculatus F. 135.58
Oculi,quid If.1092.33.nodi If.1240 56
Oculiſſimum F.P. 346.15
Oculiſſimus F. 135.56
Oculitus dicitur F. 136.3.F.P.346. 19.N.567.43.V.G.1374.29
Oculus If. 980.45
Ocymum V. 18.41.N.795.21
Odefacit F. 136.5.F.P.346.24
Odium V.G. 1370.42
Odora res V. 43 42
Odoratum V.G. 1368.54
Odoratus If. 1091.37
Odorum V G. 1368 54
Oenigenæ F.P. 346.31
Oenoforum If. 1319.15
Oenomelum If. 1316.45
Oeſtrum F.P. 346.32. animal If. 1142.6
Offa If. 1314 30 & 34
Offarij If. 1314.32
Offatum If. 1314.33
Offector V.G. 1334 11
Offectores F. P. 346.33
Offectores V.G. 1373.53
Offella If. 1314.32
Offendere,percutere N. 687.19
Offendi V.G. 1379.12
Offendices nodos S. 270.24.F.P. 346.34
Offendo,offenſio N. 567.15
Offerre,inuenire N. 688.21.V.G. 1360.1
Offertorium If. 971.38
Offerumenta F.P. 346.43
Officere N. 567.50
Officiorũ genera plurima If. 969. 49
Officioſus .F.P. 346.44
Officium poetæ If. 1019.10
Officium V.G. 1364.29
Offucare F.P. 346 47
Offudæ F.P. 346 49
Offula V. 19.53
Ofne If. 994 45
Ogygia moenia F. 136.18.F.P.346. 50
Ohe V.G. 1378 45
Olea If. 1249.17
Olera V. 19.36
Olim,tẽporis præteriti N. 686.52
Olim,temporis futuri N. 686.57
Oliua If. 1249.15
Olat pro oleat N. 567.18

Olda If. 1000.1
Olea V. 85.12
Oleum V.G. 1368.32
Oleagina corona F.P. 346.55
Oleaſter If. 1249.6
Olentica F.P. 346.58
Oleomella If. 1244.31
Oleoſelinon If. 1262.35
Oletum F.P. 346.59
Olfactoriola If. 1308.40
Oleum If. 1249.18.& 37
Olympias If. 943.5
Oliua, Oliuum V.G. 1368.33
Oliueta F.P. 347.1
Oliuita antiqui S. 239.3
Oliuitas N. 567.53
Olla If. 1320.15
Olli V. 52.16
Olor auis If. 1134.34
Oluatium F P. 347.9
Oluatum S. 230.29
Olus If. 1260.48
Olympiadas V. 49.36
Olympum V. 49.34
Olympus mons If. 1180.21
Omen & ornamentum V. 42.18 F.P.347.n. auſpicium proſperum N.686.& 726.3.V. G. 1338. 9.& 1354.20
Omentum If. 1100.47
Ominas N. 751.28
Omitter e N. 681.42
Ὀμώνυμα If. 851.3
Omentans S. 226.43. F. P. 347.13
Omne V.G.1145.11.N.734.58.V.G. 1370.54
Omne genus If. 225.24
Omnes V.G. 1334.26
Omnimorbia If. 1257.54
Omnis ager quadrifar. If.1202.57
Omnis ingreſſus N. 674.57
Omouſi on If. 982.26
Omouſios If. 981.22.& 34
Onager If. 1113.42
Onerariæ naues N. 786.48
Oneratus V.G. 1368.36
Onocentaurus If. 1106.19
Onocrotalon If. 1139.9
Onomatopœia If. 848.58
Onus If. 839.34.V.G.1331.38
Onuſtum, grauatum N. 690.46
Onuſtus V.G. 1368.37
Onyx If. 1116.46
Opaca S. 225.25
OpaliaV.34.29S.225.26.F.P.347.19
Opalus If. 1219.37
Opeconſiua V. 34.8
Opem ferre V.G. 1354.24
Opera V.G. 1359.16
Operæ V.G. 1368.59
Operari N. 779.12
Operibo pro operiam N. 770.17
Opperior V.G. 1379.34
Opertat F.P. 347.23
Opes V.G. 1368.42
Oppetere, occãbere, mori 688.44
Ophitæ If. 1011.29
Ophites If. 1113.37
Opifera If. 1188.19
Opifex N. 741.49
Opigena Iuno F.P. 347.24
Opilio F.P. 347.25
Opima ſpolia S.225.33.F.P. 347.26
Opimitas N. 566.46
Opinabile N. 568.18
Opinari V.G. 1355.12
Opinatio If. 872.53
Opinio, fama N.686.1.V.G.1330.17 N.75.1.47
Opiparum F.P. 348.6
Opis dicta F.P. 348.7
Opis If. 1028.21
Opiſcus 1398
Opiter 1398. 1407.2.& 1411.45
Opitula N. 751.57
Opitulari & opitulatio V.1354.27
Opobalſamum V.G. 1365.5
Opoponace If. 1255.6
Oportet V.G. 1355.25
Oppido F.P.348.22. valde N. 688.
Oppidorum origo F. 230.10
Oppidum V. 4.37.& 23.60.F.P. 348.33.
Oppidum Saturnia V. 9.34.If. 1191.20
Opium Cyrenaicum If. 1255.1
Oppius mons V. 10.45
Opuſculorum genera tria If. 958. 12.
Opportunum N. 680.45
Opprimere N.771.59.V.G.1342.46 & 52
Ops V. 12.44.S. 226.46
Ops vnde dicta If. 1159.42
Optandei V. 99.9
Optandi ſpecies V. 99.16
Optare N. 687.3
Optata hoſtia S. 225. 31.F. P. 348. 48.
Optatiuus If. 827.15
Oprima lex F.P. 348.51
Optio S. 228.54.F.P.349 1
Optatio F.F. 349.10
Optionatus S. 229 43. F. P. 349. 14.
Optiones V. 16.57. in cohortibus N.522.12.If.1048 36
Optutu S. 225.29
Oppugnare V.G.1327.& 1362.57
Opulentia If. 1312
Opulentitas N. 566.54
Opulentus V.17.8.N.705.23.V.G. 1331.42 & 1376.2
Opuleſcere N. 568.9
Opunculo F.P. 349.23
Opus N. 720.7 & 756.13
Opera V.G. 1368.56
Ora N. 731.50
Ora finium If.839.33.& 937.19.oræ V.G 1342.36 & 1347.28.
Oracula If. 1196.29
Orare antiqui S. 229. 6 precibus poſcere N. 688.35.V.G. 1334 57 obſecrare V.G.1388.9 & 1359.58 & 1362.23
Orata genus piſcis P. F.138.43. & 349.41.& 1433.52.
Oratio quid If. 823.9 & 878.6. & 974.19.V.G.1357.15.& 1332.53
Orator V 52.9.N.688.32.If.877.23 & 965.48.V.G.1358 50
Oratores vnde P.F . 138.24
Oratorium If. 1196.33
Orba P.F.137.56. F.P. 350.14. V.G. 1374.32.
Orbis vnde dictus If. 1160.43
Orbis trifariè diuiſus If. 1160.46
Orbita If. 1206 22
Orbitudo N. 566 58
Orbium N. 568.5
Orbius cliuus P.F. 138.16
Orca P.F. 138.48. If.1319.33
Orca genus marinæ beluæ F. P. 350.37
Orcæ N. 792.46
Orchades If. 1174.32
Orchades oliuæ If. 1249.20
Orcheſtra P. F.137.42.F.P. 350.45
Orchis If. 1256.36
Orchitis F.P. 350.51
Orcus V. 13 14
Orciſtra If. 1279.54
Orcus Ver. 113.34.S.230.13.
Orcus ab vrgendo F.P. 350.55
Ordeolus If. 920.16
Ordinarius homo P.F. 139.2.F.P. 351.4
Ordinatio V.G. 1329.52
Ordire If. 1306.22
Ordiri S. 225.26.N.505.18
Ordo N.683.49.Iſid.822. 37.V.G. 1356.32.& 1357.38
Ordo ſacerdotum S. 225.14. F.P. 351.24
Oreades quid If. 1031.3. V.G. 1368. 26
Oræ N.731.50. extremæ partes terrarum P.F.138.48. & 349.25.freni P.F.138.53.F.P.351.39
Oreſtiades S. 225.15
Oreos F. 138.60
Oreus F.P. 351.49
Organum If. 897.54
Oria PL. 803.32
Oriẽs If.804.30. & 983.10. & 1142
Orientalis plaga If. 904.25
Origanum Latinis colena If.1258. 49
Origeniani If. 1013.20
Originum libri F.P. 351.55
Origo æris If. 1227.56
Orion If. 910.24
Oriri F.P. 137.56
Ornamẽta circi If.1275.30.& 1306. 27
Ornatus V. 22.20.S.224.60.F.P. 352.1.N.705.21.
Orontes If. 1157.24
Orthodoxus If. 1007.7
Orthogonium If. 894.23
Orthographia If. 838.9
Ortygia F.P. 352.10
Ortygometra If. 1139.4
Os N.7 42.34 If.839.31 V.G.1329 44
Os Dei If. 982.43
Oſanna If. 971.26
Oſaſum pro odi N. 568.3
Oſcedo If. 910.23
Oſci Ver. 113.37. S.229.13
Oſcilla If.1325.18 feſta in honorem Bacchi F.P.352.20
Oſcillum S. 227.45.F.P.352.23
Oſcines V.42.22 aues S.228. F.P. 352 49 If.1139.54
Oſcinum tripudium S. 228 14
Oſcinum augurium F.P. 352.57
Oſcinum tripudium F.P. 352.58
Oſcula V.G. 1356.5

Osculana pugna S. 228.29. F.P. 353. 33
osculaui N. 752.48
osculum N. 722.50. V.G. 1336.34
oscum F.P. 353.1. & 8
osi sunt S. 229.36. F.P. 353.47. & 53
Osias If. 995.24
ossa If. 1097.2
ossæ If. 1310.57
ossiculatim N. 567.47
ossifrangus If. 1138.30
ostendere N. 688.25. & 700.8. & 713.32
ostenta N. 726.1. & 729.18
ostenta quid sunt If 1105.52. V.G. 1340.39. & 1374.57
ostentare V.G. 1380.22
ostentas F.P. 353.55. & 56
ostentum S. 222. & 228.9. & 229. 30. F.P. 353.59. & 60. V.G. 1328. & 1338.7
Ostia If. 1182.25. V.G. 1366.57
Ostia vrbs S. 228.24. vrbs ad exitum Tiberis F.P. 354.13
ostiarij If. 1006.12
ostium If. 983.56
ostracites If. 1212.53. & 1222.44
ostracus If. 1292.35. & 1300.21
ostrea V. 14.57. N. 605.47. If. 1131.41
ostrina N. 794.47
ostrum If. 1305.22
Othoniel If. 994.17
otiosus N. 675.55
oua If. 1276.31
oua vnde dicta If. 1140.8. & 14
oualis corona F.P. 354.19
ouantes F.P. 354.22
Oufentina F.P. 354.27
Oufentinæ tribus S. 227.38. F.P. 354.28
ouem masc. gen. dixerunt F.P. 354.25
oues N. 606.4
ouiarium V. 68.34
ouibus duab° S. 229.57. F.P. 354.35
ouicula 1432.6
ouile V. 63.15
Ouinius 1426.51
ouis If. 1111.15. & 984.10
οὐσία If. 988.26
οὐσιώδης substantialis diffinitio If. 880.49
ὄξυα If. 833.21. morbus If. 915.47
oxifalus If. 1232.19
oxime, ociſſime F.P. 354.47
Ozee If. 998.30
Ozias If. 995.25

P

PA pro parte S. 230.33. F.P. 354.49
pabulantia V.G. 1335.8
pacem à condictione F. 143.35
pacem peti N. 743.36
paces plurali numero N. 568.35
Pachinum promontorium If. 1179.36
pacionem antiqui F. 155.48. F.P. 354.55
pacis vocabulum vnde If. 1166.21
paciſcunt N. 751.31
pacta N. 731.7
Pactolus If. 1157.47
pactum If. 930.8
Padus Italiæ fluuius If. 1158.8
Pæana vocarunt Apollinem F.P. 354.58
pæclato quid N. 519.25
pædidi F.P. 355.2
pænitudo N. 570.41
pænîturum N. 573.36
Pæon, medicus quidam If. 1256. 50
Pæones pedes If. 830.45
Pætus 1440.11
Paflagones If. 1037.21
Paganalia V. 34.45
Pagani F.P. 355.6. If. 1022.41
paganicæ feriæ V. 34.56
pages quid N. 519.38
pagi vnde dicti F.P. 355.7. If. 1191. 7
paginæ dictæ F.P. 355.10. If. 961.41
pagrus Græcis Fagrus If. 1129.20
pagus Succuſanus V. 10.53
pala V. 23.4. ventilabrum If. 1325. 15
palæ If. 1097.37
Palæſtina If. 1163.37
palæſtra If. 1275.15
palæſtrici N. 571.29
palangæ quid N. 576.50
Palatina V. 11.36
Palatium V. 11.10. mons Romæ F.P. 355.14. If. 1195.1
Palatualis flamen V. 52.44. F. 151. 21. F.P. 355.21
palatum If. 1094.29
palea If. 1238.12
Pales dicebatur dea F.P. 355.26
pali N. 607.42
Palilia V. 73.18
palimbacchius I. 830.34
paliurus If. 1257.28
palla V. 22.44. N. 787.50. If. 1303. 27
Pallas Minerua dicta F. P. 355. 30
Pallas vnde dicta If. 1029.40
pallidus ſilex If. 1291.37
pallium If. 1301.52. & 57
pallor N. 744.39
palma V. 12.34. If. 1239.35. & 1242. 58
palma rauea If. 1266.7
palma ſerico ferro datur If. 1228. 26
palmata toga If. 1302.11
palmes If. 1239.30
palmites vitium F.P. 355.33
palmula If. 1287.5
palmulæ quid F.P. 355.36
palmus If. 1204.11
palpari, blandiri F.P. 355.38
palpatur N. 750.12
palpebræ N. 607.11. If. 1092.59
palpebrum N. 607.10
palpo N. 576.36
palula V. 51.42
paludamentum If. 1302.32. V.51. 47
paludati in libris F. 156.2. F.P. 355. 39. & 41
paludamentum N. 788.27
paludatus V. 51.45
paludes vnde dictæ If. 1203.41
palumbes If. 1138.46. V.G. 1347.32
palumbi N. 607.29
palus V. 8.36. V.G. 1375.52
paluſtres ranæ If. 1132.10
pampinus If. 1239.37
Pan deus ruſticorum If. 1030.9
panacee If. 1255.4
Panagiricum If. 958.42
panarium V. 19.9
pancarpiæ quid F.P. 355.44
Pandana porta F.P. 355.46
pandere N. 507.53
pandiculari dicuntur F.P. 355.48
pandicularis dies F.P. 355.51
Pandorius If. 898.24
pangere S. 233.14. F.P. 355.54. & 57
pangere verſus V.G. 1373.42
pangere plantas V. G. 1373.43
panibus redimita equor. capita F. P. 355.60
panicium If. 1237.48
panificium V. 19.9
panis V. 19.6. N. 607.1
panis proprietas N. 519.4. If. 985.53. & 1313.33
pannibus pro pannis N. 759.24
Pannonia If. 1167.55. & 1169.45
panſus N. 607.18
Pannutia If. 1300.21
Panotij, quid ſunt If. 1107.39
Pamphagi, populi in Æthiopia If. 1044.57
panther If. 1116.54
pantices 1154.32
pantices quid F.P. 356.6
panuelum V. 20.26
Panuliæ vel Panuclæ If. 1306.16
panus quid F.P. 350.9. N. 568.44
papates If. 1305.2
papæ V.G. 1378.55
papauer N. 608.7. If. 1255.30
paphæ If. 1249.23
paphus If. 1188.42
pappi carduorum flores F.P. 356. 23
Papij 1426.6
papiliones If. 1201.37. & 1141.5
papillæ quid F.P. 356.10. If. 1096. 14
Papiria tribus F. 144.38. F.P. 356.12
papula If. 920.31
parabola If. 851.13
parabolæ & problemata If. 959.11
paracletus If. 983.25. & 985.37
paradiaſtole If. 969.9
paradigma If. 851.18
paradiſus If. 1161.26
paradoxon If. 870.29
paragoge If. 844.49
paragraphus If. 835.4
Paralipomenõ If. 951.20. & 951.46
paralyſis If. 918.31
paranomaſia If. 846.22
paranympha If. 1065.27
parapſis If. 1318.25
parare inter ſe munus F. 145.12. N. 677.29
pararium æs quid F.P. 356.35
paraſtatæ If. 1287.21
paratheſis If. 872.15
paratus N. 607.51
Parcæ, quid dicuntur If. 1031.19
parcere, veniam dare N. 694.12

parci non peperci F. 150.32
parci quæstore F.P. 356.46
parciter pro parcè N. 774.30
parcult N. 571.7
parectati N. 521.9
pardus If. 1117.15
parens vulgò patet F.P. 356.38
pareus V.G. 1367.59
parenter N. 774.47
parenthesis If. 849.24
parere N. 745.41
parere V.G. 1369.17
paret, obsequitur N. 696.52 V.G.1362.60
parias serpens If. 1124.6
paribit, pro pariet N. 770.20
paribus equis, quid F.P. 356.43
paries If. 1199.44
parietinæ If. 1199.48
Parilia V. 22.56
parilia festa F. 152.16.F.P 356.54.
pariter par If. 888.55. ex æquo N. 696.29
pariter impar numerus If. 889.1
parius lapis If. 1213.58
parma V. 20.32.N.798.5.If.1272. 23
Parmani V. 68.53
parmulis pugnare F.P. 356.58
parnacides N. 790.50
Parnasus mons If. 1180.29
paro If. 1286.7
parochos à Græco N. 510.23
parœmia If. 850.47
paromœon If. 846.28
παρμιόιον, παρωνομασία V.G. 1354.34
Paron insula If. 1177.18
parones, nauium genus F.P. 358.1
parotides If. 919.22
parret, significat apparebit F.P. 357.3.& 4.F.144.16
partheſia If. 870.37
parricidij actio If. 933.44
pars lecti N. 693.26
parsi non peperci F.P.357.8.& 13. V.G.1329.41
parsipolis If. 1185.3
partes dici If. 939.10
Parthenii If. 1189.44
parthenopia If. 1189.36
Parthi If. 1038.4.& 8
Parthia If. 1162.9
parthico ferro palma datur If. 1228.28
parti & partuis N. 757.50
particeps V.G. 1364.17
participalia nomina If. 824.56
participium If. 823.34
particulones N. 493.46
partiret N. 750.19.& 752.6
partus & pro nascendo F.P. 357. 14.N. 606.43
parum cauisse quid F.P. 337.17. F.143.14
parumper N. 698.14 & 15
paruum N. 715.36
pascales oues F. 150.23. F.P.357. 22
pascha If. 968.23
Paschæ vocabulum If. 963.50
paschalis cyclus If. ibid.
passales quid F.P.357.30
pascentia V.G. 1335.6
pasceolus N. 569.44
pascere N. 731.47. V.G.1342.34
pascito linguam quid F. P. 357. 28
pascuus ager If. 1102.60
passer 1434.8
passeres If. 1139.25
passer marinus F.P. 357.32
passim V.G. 1349.48
passi senes N. 489.29
passiuum genus If. 827.41
passum N. 489.23. liquoris genus N. 693.58. & 796. 19. If. 1316.59
passus, perpessus N.693.57.If.1204. 12
passillum F. 155.55 F.P.357.74
passillus F.P. 357.35
passinaca If. 1261.9
passinatum If. 1325.6
patagium F.P. 377.37. N. 789.9
patagus, morbi genus F.P. 357. 40
patalis bouis F.P. 357.41
patefacere N. 674.42
patella N. 791.26.If.1320.19
patellæ F. 154.30. F.P.357.43
patens V.G. 1369.2
pater V. 12.58. If.987.51
pateram perplouere F. 155.54.F.P. 357.47 & 49
pateræ If. 1318.49
paterfamilias V. 71.24. If.1053.52
paterfamilias vnde dictus If. 1054.2
Paterniani If. 1014.34
pater patrimus F. 145.42. F.P.357. 51
pater quis est If. 1053.50.& 52
patibulum, crux N. 691.40.If.936. 28.& 32
patiens N. 675.60
patina If. 1318.26
patitor N. 752.33
patresfamiliarum V. 71.28
patres appellantur F. 152.44
patres senatores F.P. 357.58
patres vnde dicti If. 1050.51
patres conscripti If. 1050.54
patria, quid vocata If. 1173.46
Patriarcha If. 996.11. & 1004.16. & 34
Patriciani If. 1013.52
patricij F.P. 358.14
patricij calcei If. 1310.35
patrij V.G. 1369.4
patricij qui vocantur If. 1047. 38
patricius F. 149.2
patricius vicus F.P. 358.17
patriæ nomina If. 824.52
patrimi & matrimi pueri F. 151. 10. F.P.358.22.& 26
patrimonium If. 1202.51
patripassiani If. 1013.31
patritum N. 575.19
patrocinia F. 144.22
patrocinium F.P. 358.30. V.G. 1332.52
patronus F. 157.8. V.G. 1357.57.& 1362.24
patronymica nomina If. 824.40
patrueles N. 800.6. If.1056.59. V. G.1359.45
patuli V.G. 1365.16
patulum V.G. 1369.1
pauciens pro raro F.P. 358.33 N 573.12
paueri frumenta F. 155.60. F.P.358. 35
pauidus, pauens V.G. 1369.30
pauimenta pœnica F. 150.47.F.P. 358.37.& 44. If.1200.16.& 1292. 31
pauitensis vestis If. 1300.4
Pauliani If. 1012.29
Paulus If. 1001.51
pauo V.14.37. If.1137.34. & 1434.7
pauor N. 734.11. V.G.1311.32.& 1344.38
pauper V. 17.5 V.G.1375.58.
paupera V. 72.2
pauperauit N. 573.1
pauperies quid F.P.758.46.N.762. 16
paupertas N. 507.49.& 608.4
paupertates nouè positum N. 576.2
paupertinum N. 576.12
pausa quid N. 573.40
pausia If. 1249.27
pauxilisper N. 572.23
pax, venia N. 694.20.& 22
paxillus N. 570.51
pax vnde dicta F.P. 354.54
pe ccare V. 1354.13
pecten If. 1324.20
pectenatum tectum F.P. 358.48. S.232.49
pectines If. 1305.56
pectoralis tunica If. 1299.24
pectunculi V. 14.59
pectus If. 1096.10
pectuscum quid F.P. 358.51. S.232. 56
pecua & pecuda N. 574.11.V.G. 1369.14
pecuaria V.G. 1369.13
pecuarius If. 1225.22
pecudes N. 743.8
pecudes quid sunt If. 1110
peculatoriæ oues V. 17.37
peculatus V. 17.39.F.146.28.F.P. 358.58.& 359.4.& 7.10.S.233.1.If. 934.
peculium seruorum F. 151.49. F.P. 359.21.& 23. If.931.21. & 1225.20
pecunia, sacrificiũ F. 152.10.& 156. 56.F.P.359.25.& 29.If.1225.10
pecuniosi V. 62.57
pecuniosorum & locupletum pro prietas N. 507.14
pecuniosus V.17.10.& 63.16.If.1225 23.V.G.1331.41. & 1376.2
pecus V. 17.31.N.573.60
pecus quid dictum If. 1110
pecuum F. 153.11
peda F.P. 359.45.& 47. S.232.9
pedale V.G. 1330.13
Pedatius senator F.P. 359.50.S. 232.36
pedum struit F.P. 359.55.& 57
pedes dicuntur F.P. 360.14.If.829. 49.& 1099.1
pedestria auspicia F.51.54.F.P. 359.59

pede-

pedetentim & pede pressim N. 499.10
pedibus obsitũ F.P.360.4.S.232.20
pedicam V. 17.37
pedicæ If. 974.55
pediolus N. 574.56
pedis N. 608.24
pedissequum V. 17.37
pedites If. 1278.40
pedorus If. 1218.26
pedulla F. 143.33.F.P.360.18
pedule V.G. 1330.13
Pedum Ver.113.43.F.153.59. baculum incuruum F.P. 364.20. & 31. baculi genus S.232.32
Pegasides musæ F.P. 360.35
Pegasus equus F. 149.27
peior V.G. 1369.16
peius N. 727.11
Pelagiani If. 1014.51
pelagus If. 1153.11
pelamys piscis genus F. P. 360.39
pelasgi If. 1040.36
Peligni vnde orti F.P. 360.41
pellaria V. 68.40
pellem habere F.P. 360.46
pellexit F.P. 360.50
Pellicanus If. 1135.34
pellicator F.P. 360.51
pellices F.P. 360.52.N.486.52
pelliculatio F. 150.15
pellicum galerum F.P. 361.5
pellis If. 1096.34
pellita ouis pro F. 150.25
pelluuiæ F.P. 361.6
Peloponensis If. 1169.1
Peloponensis vrbs If. 1188.39
Pelorus V. 14.57
Pelorum promontoriũ If.1179. 33
pelta genus scuti F.P. 361.8. If. 1272.17
peltæ N. 798.18
pelues If. 1319.47
peluis V. 21.12
peluis N. 791.19
peminorum quid N. 576.38
Penates F.P. 361.9.If.1032.14.
penatis singulariter F. 156.10
penatores F.146.17.F.P. 361.15
pendere pœnas F.P. 361.20
penè If. 839.37
penem antiqui eodam F.147.37. F.P.361.29.& 40
penetrabile V.G. 1369.45
penetrale sacrificium F.155.40. F. P.361.46.V.G.1369.44
penetralia F.P. 361.50.If.1196.31
penetrare N. 696.25
peniculamentum N. 568.53
peniculi quid F.P. 361.52
penita offa F.P. 361.55
penua vnde F.P.361.59. If.961.27. & 963.5.& 1297.34 & 1133.37
pennæ antiqui S. 231.39
pennum If. 1297.38
penora quid F.P. 362.5
pensum N. 503.44.If.1306.7
pentaphyllon If. 1256.2
pentapolis If. 1164.15.& 1171.56
pentaptota If. 825.44
pentateuchum If. 952.1
pentarchum F.P. 362.7
pentecoste If. 968.25
penula N.735.55.& 787.24.If.1302.51
penularium N. 568.22
penum penetrabile V.G. 1351.11
penuria F.P. 362.11
penus F.155.23. locus in æde Vestæ F.P.362.12 N.607.54. V.G. 1365.32
peperci V.G. 1329.41
peplum If. 1303.24
pera If. 1303.12
perbitere pro perire F.P.362.19. N.571.9
percedere N. 575.25
percellere N. 570.20
percitum N. 574.10
percontari N. 508.7
percontat N. 751.23
percontatio V.G. 1355.51
percontor V.G. 1379.35
percunctatio Ver. 113.48.S 233.26
percunctatum quid F.P. 362.34
percunctatio pro interrogatione F.P.362.20
percunctatum F. 150.42
percursio N. 575.39
percussus, perculsus V.G. 1351.39
percutere N. 720.20.& 691.54
perditum est F.P.362.37. profligatum V.G.1362.55.
perdix N. 607.8.If.1138.51
perduci V.G. 1379.36
perduelis V.G. 1375.50
peredia & bibesia F.P.362.39.& 41
perempta F.P. 363.10
peredia & bibesia S. 233.45
pergere F.P. 362.44
peregrina sacra F.146.22.F.P.362. 45. & 47
peregrinus V.G. 1375.48
peregrinus ager V.7.69. F.151.35. F.P.362.54
peregrini If. 1052.48
peremere S.233.47.F.P.362.56. & 58.auspicari F.P.363.7
peremptalia fulgura S.233.39.F.151 30.F.P.363.13
perenne F. 151.40
perendie If. 939.32
perfacul antiqui S.233.37. F.P.363. 20
perfecta vox If. 897.40
perfecta forma If. 827.2
perfectus Deus If. 980.20
perfectus numerus If. 889.57
perferre V.G.1353.58. iudicare N. 700.4
perfice N. 574.53
perfini, perstringas F.P. 363.23
perfuga F.P.363.24. & 30. S.233.32. V.G.1330.24
periscelides If. 1308.38
Pergamus & Pergama V.68.55
pergamenarum nomen If. 960.13
pergrecari F.P. 363.33
periculatus sum F.P. 363.36
periculosum N. 690.39
periculum N.607. 45. salutis discrimen N.690.22. V.G.1354.24. & 1379.18.
perihermenia If. 877.51
perihodos dicitur F.139.11.F.P.363. 39
perimere V.G. 1350.54
perimit F.P. 363.45
periodus If. 834.17
periodos If. 867.4
perire N. 721.28
peritus N. 925.26
Peripatetici If. 1016.58
periphrasis If. 849.1
peripneumonia If.916.20.& 918.6
perissologia If. 843.55
peritus V.G. 1357.53
perizomatum If. 1299.9
perlatus dictus N. 699.59
permittere N. 575.49
permissus appellatur aries F.P. 363.49
permutatur F.P. 363.51
perna V. 19.53
pernici N. 758.13
pernicies N. 571.3.& 607.25
pernicitas & velocitas V.G.1344. 31
pernicios um N. 676.36
pernicitas N. 734.3
pernix N. 692.46.V.G.1369.20
per nubem prophetia If.1000.20
perones & culponiæ If. 1312.5
perperi N. 569.7
perpendiculi N. 576.26
perpendiculum If. 1196.20
perpetem F. 139.18.F.P.363.55
perpetrat F.P. 363.59.& 60
perpetuitassit N. 569.50
perpetuum N.689.5. V.G.1356.56
perplexabile N. 570.4
perplexim, pro perplexè N.774.41
perpulit F.P. 364.6
Persæ If. 1038.25
per se numerus is 890.22
perseptæ F.P. 364.49
perseuerans N.692.50.& 676.34. & 714.53
perseueranter N. 706.51
perseuerantia V. 3.19
persida If. 1162.44
persequi V.G. 1350.24
perstringere, attingere N.665.60
persuadere V.G. 1357.36.& 37
persuasio If. 933.60
Persia If. 1162.36
Persicum malum If. 1244.2
Persicus portus F.139.23.F.P.364. 8.& 12
Persicus sinus If. 1153.20
persillum F.P 364.19.& 22.F.139. 21
persona If. 884.20
personata fabula quædã F.P. 364. 25.F.139.26
perspicacè, pro perspicaciter N. 773.37
perspicere N. 674.50
pertica If. 1204.12 & 13
pertinacia V.3.14.N.727.39.perseuerantia V.G 1350.23.& 1378.19
pertisum, pro pertesum F.139.48. F.P. 364.35
perturbare N. 689.47
pertusum dolium F.150.2. F.P. 364.40
peruade populum V. 48.46
peruenibunt N. 770.23

peruicacia N. 727.38. V.G.1338.18
pernicies V.G. 1334.25
peruico N. 758.33.
peruigil If. 966.20
pes V. 17.34
Peſcia S. 232.11.F.P.364.45
Peſeſtas S. 232.27
peſnis S. 230.36
peſtifera auſpicia F.152.3.F.P.364.55
peſtifera fulgura F. 151.29
peſtiferum fulgur S.232.14. F.P. 354.59
peſtilentia If. 916.50.& 56
peſtilitas N. 573.32
petalum If. 1298.43
petauriſta S. 231.23
petauriſtæ F.P. 365.1
petauriſtæ vnde N. 514.58
petere N.696.9.& 716.18. V.G. 1369.41.poſcere V.G. 1355.21.N. 691.49
petico genus morbi N. 574.58
petila ſura S. 230.43
petilum N. 568.30
petimina S. 231.30
petimina ſunt vlcera F.P. 365.11
petiſſere F.P.365.20.& 21.S.231.17
petoritũ S.231. 27.F.P.365. 26.&31
petra If. 983.57
petrapium If. 1262.31
petrarum genera S.231.10. F.P. 365.34
petreia F. 1508.F.P.365.42.
petrones quid? F.P. 365.59
Petronij 1425.34
Petrones ruſtici S. 231.20.F.P. 366.1
Petronia amnis F.155.37. F.P.365. 52.& 57
petroſelinon If. 1262.29
Petru If. 1001.10
petula ſura F.P. 375.7.& 8
petulantes & petulci S. 231.2.F.P. 366.5
petulantia N. 495.56.& 575.58
peuſis If. 872.18
phaceas If. 995.54
phalarica If. 1270.34
phaleræ N.797. 60. If.1326. 9.V. G.1380.16
Pharao If. 995.47
Phares If. 993.35
Phariſæi If. 1010.20
pharmaceutica If. 920.61
Pharus turris maxima If.1193. 49
philadelphia If. 1185.26
φιλαδελφὸς 1429.34
Philiſtim If. 1036.42
philoſophi If. 1015.58
philoſophia If. 872.48.& 873.49
philoſophiæ ſpecies If. 873.5
Phinees If. 994.8
Phlebotomum If. 922.13
phlegma If. 915.36
Phœnices If. 1036.24
φρένησις quid? If. 915.55
Phryges If. 1037.22
phrygia veſtis picta eſt N. 485.20
Phrygia If. 1300.13
phrygia veſtis If. 1300.13
phrygiones If. 1300.16.&1300.17
phyſici If. 1016.16
phtiſis If. 918.11
Philiſtei If. 1039.12
phy V.G. 1378.55
phyſica If. 873. 15.
φύσκαι 1429.33
piacularia auſpicia F.151.59. F.P. 366.18
piacularis porta F.P.566.26.& 31. S.236.9
piaculum If. 934.25
piare,impiare, contaminare N. 693.51.Ver.113.52
piari eos F.P. 366.33.S.232.51
piatrix F.P. 366.37.& 41.S. 233.6
picæ If. 1137.19
pica 1434.7
picati appellantur F.P. 366.45.S. 230.60
Picena regio F.P. 369.48
picentem V.G. 1327
Picenum V.G. ibid.
pici N. 570.16
picta S. 231.50
picta quę nũc toga F.P.366.51.&53
Pictauium If. 1189.60
pictor Ver. 113.54.1433.11
Pictor Zeuſis S. 231.42
pictor Zeuxis F.P. 367.1
pictura If. 1293.40
pictura fucata If. 1293.44
picturæ excogitatores If. 1293.52
picus auis F.P.367.11.If.1177. 27. F.152.35
piem,colam N. 569.50
Pierides muſæ S. 233.24
Pierides muſæ F.P. 367.13.& 17
pietas 1435.48.N.511.44
Pietæi ædis conſecrata S. 231.59. F.P.366.19
picũnus auis Marti dicata N. 775
pigere F.P.367.24. pro tardari S. 233.13
piget V.G. 1369.36. & 1357 51. & 1336.30
pigne N. 607.38
pignera,pignora V.G. 1347.29
pigneratur N. 753.21
Pignoſa pignora F. P.367. 26.S. 232.54
pignus If. 932.4.& 13
pigrare N. 571.18
pigror N. 607.35
pila F.P.367.28.& 1270.38.& 1284 10
pila in ſigno quid If. 1267.59
pilæ F.147.26,effigies viriles F.P. 367.30
Pilani V. 16.35
Pilani cur dicti F.P. 367.47
pilare N.505.22.S.230.54. compilare F.P.367.48.& 50
pilat F.P. 367.52
pilates genus lapidis F.P.767.54. & 56
Pilatus If. 1003.25
pilentis & ſerpentis vehi F 151.13
pilentum F.P. 368.2. & 4.petoritum If. 1393.46
pileus N. 608.11.
pilleum If. 1298.25.& 1307.3
pilogonus herba ſanguinaria If. 1258.60
piloſi Græcè panitæ quid If.1032.
pilum V. 20.40.& 23.34
pilum quid If. 922.31
Pilumnoe poploe F.P. 368.8
Pilumnus & Picumnus N. 782.7. 1433.30
Pimpleides muſæ F.P. 368.11
Pinaria tribus F. 144.56
Pinarij 1416.32
Pinarius 1416.34
pingue N.677.35.& 607.4.pro impedito poſitum N. 576.29
pingues voces If. 897.28
pinnæ V. 24.7
pinnula If. 1093.43
pinſere N. 570.23
pinus If. 1246.20
pinus iuglans V. 18.56
pipare N. 572.47
pipatio F.P. 368.14
piper album If. 1251.35
piper longum If. 1251.34
piperinus lapis If. 1291.16
piperis If. 1251.27.N.570.12
pipulum F. 157.1
pira If. 1322.8
pirus If. 1244.43
piratica bella If. 1265.39
Piræneus mons If. 1180.52
pirgus If. 1282.30
piſa If. 1238.55
piſalites S. 232 15
piſare N. 576.42
piſcati pro piſcatus N. 759 9
piſcatio N. 606.22
Piſcatorij ludi S.232.40. F.P.368. 20.& 22.F.146.27
piſcatorium æs S.232.6.F.P.368.31
pis quid dicitur If. 1238.56
piſces If.1127.40.à calore If.1128.8 à figura If.1128.11. ex morib.terreſtrium If.1128.5.à ſexu If.1128. 14.ex ſimilitudine terreſtrium If.1127.60
piſciceps V. 69.52.& 69.52
piſcinę publicę S.272.42.F.P.368.13
piſcinula piſcinella V. 86.41
piſculentum N. 569.38
piſtacia If. 1246.19
piſtillus N. 608.34
Piſiſtratus Biblioth.primus inſtit. apud Græc.If. 956.59
piſtrina & piſtrix V. 23 36
piſtũ S.232.34.If.1137. 50. F.P.368. 38
Piũ, religioſum N. 694.53.1435.45
Pix If. 1250.7
Pix ramalis If. 1250.10
Placatus N. 704.16
Placenta F. 140.41
Placet N. 713.13
Placidus N.675.60.V,G.1358.35.ſilens N.702.37
placium If. 1305 11
Plaga ſpatium immenſum N.693. 13
plagæ N. 787.37. verbera N. 693.1
plenæ figuræ If. 893.59
plancæ F.P. 368.49.F.142.53
planci F. 142.54
Plancij 1425.59
planetæ If. 911.16.&1303.7
planta

planta oliaginea F.P.368.48.F.155.27.
plantæ F.141.51.If.1140.50.F.P.368.50.&1099.4
plantaria V.G. 1369.9.If.1240.51
plaſtice If. 1193.30
platanus If. 1147.19
plateæ If. 1192.43
Platonici If. 1016.27
plaudi cur canes vocantur F. P. 368.56
plauſtrum F. 142.55.If.1323.40
plauti quid F. 142.44
Plautij 1425.49
plebeiæ pudicitiæ F.P. 369.3. & 9. F.146.47.
plebeij Ædiles F.P. 369.11.F.143.7
plebeius magiſtratus F. 1425.60. F.P.369.23
plebs If.1050.30: & 33. V.G.1378.10
pleiades If. 910.41
plena ſue F. 147.56
plentur F. 143.20.F.P. 369.51
plenum diſtentum N. 677.39
pleonaſmus If. 843.51
plera F. 143.22.F.P.369.33
pleuitas N. 568.16
pleuritis If. 916.17
plexa F.P. 369.35.F.143.18
pliſma S. 230.39
plurima F.P. 369.39
plorare F.P. 369.40.F.143.26
Ploti appellantur F.P. 369.48.F. 147.59
ploximum appellari F.143.23. F.P. 369.60
Pluma If. 1133.40
plumarium N. 576.16
plumatile N. 789.25
plumba V. 85.12
plumbum If. 1129.11
pluris V.G. 1346.25
plures V.G. 1346.27
plutei If. 1271.56
pluit & luit V. 91.39
plus à multo V.G. 1341.48
plus quàm ciuile bellũ If. 1265.29
plutei crates F.P. 370.4
plutei dicuntur F. 143.3
Pluton If. 1026.46
pluuia N. 608.29
pluuiæ V.G. 1368.31.If.1147.13
poculum potio V.G. 1346.38
podagra If. 918.50
podagroſus,podagricus V.G.1360 44.&.45
poderis If. 1298.18
Poëma N.725.6.& 19. If.853.57.V. G. 1331.50
poëmatis N. 759.14
poematorum pro poëmatum N. 761.44
pœna V. 29.11.If.839.38
Pœna vnde dicta If. 934.37
pœnas pendere F. 149.57
Pœni F. 149.45. cartaginenſes If. 1043.51
pœnicus V. 20.19
pœninæ alpes If. 1190.40
pœnit offa P. 150.54
pœnitebant N. 752.4
pœnitentia If. 975.30
poëſis N. 725.6.11:& 22.If.853.56
poëma V.G. 1337.41.43:& 49
poëta facit fabulam V. 42.28
poëtæ quidam cur Theologi dicti If. 1019.9
poëtarum tres dicendi characteres If. 1019.16
poëticum V.G. 1381.51
ποιότης qualitatiua diffinitio Iſid. 881.9
Pol V.G. 1378.49
poleium If. 1255.17
polenta F. 156.18
poli If. 905.45. & 1145.11.
polimenta F. 145.37.F.P. 370.17
polimita veſtis If. 1300.11
polimitus If. 1300.11
polire V.G. 1332.44
politiones quid ſunt N. 520.45
pollentia N. 572.17
polles, genus farinæ If. 1314.4
polliceres N. 749.45
polliceri N. 689.57.V.G.1369.2
pollinctores N. 573.19.PL.801.21
pollit F.P. 370.24
pollubrum F.P. 370.27
pollucere F. 156.18.F.P.370.28
pollutum V. 38.48
polteo S. 230.37
polteio pro vltetiore F. P. 370.34
polubrum F. 152.41.N.791.50
polus V. 48.44
polus Septentrionalis If. 1145.12
polypœdion If. 1257.50
polypus V. 15.2.N.608.1
polyſynthetõn If. 846.54
poma If. 1242.57
pomaria V.G. 1361.58
pomonal F.P. 370.35.F.155.28
pomonalis Flamen V. 52.45
pomorum proprietas N. 517.59
pomerium V. 24.19
pometa V.G. 1361.57
pompa V.G. 1364.20
pompa vnde dicta If. 1266.44
pompo 1409.1
Pomponij 1416.28
ponderitas N. 572.26
ponderis ſigna If. 1234.14
pondo N. 568.39.& 576.59
pondus N.746.32.If.1226.3.& 1230. 26
pone graui ſono F. 154.8.F.P. 370. 37.& 40
ponere,deponere N. 691.35
pons If. 1287.40
pontica gemma If. 1223.19
pontici canes If. 1118.36
ponticæ If. 1219.43
Ponticus If. 1152.21
pontifex If. 1004.45
pontificale pomœrium F. 155.2
pontificij 1426.58
Pontina tribus F.P.370.42.F.144. 36
Pontius If. 1003.22
pontonium If. 1286.27
Popillia tribus F.144.53.F.P.370.45 & 49
Popillij 1427.11
popinones N. 575.28
populacia N. 569.23
populare N. 505.27
populariaſacraF.156.14.F.P.370 50
populat N. 749.49
populati V.G. 1362.17
populatim N. 569.18.& 571.32
populi F.P. 370.54.V.G. 1369.24
populus If.1247.57.V.G.1369.25. & 1378.9.If.1050.26.& 32.35
porca V. 8.6.N.517 46.If.1204 49
porca aurea F.P. 371.7
porca præcidanea F. 140.38
porcę F.P.370.60.N.570.29.FP.371 12.& 14. in agris F.P.371. 4.rari ſulci F.141.9
porcæ ſignificatio N. 517.42
porcere N. 517.51
porcet N. 574.41
porci effigies F. 145.34.F.P.371.16
porci marini If. 1128.43
Porcilij 1425.44
porcus V. 17.55.If.1112.39
pori If. 1096.38
porigam,pro porrigã F.141.4. F.P. 371.23
porriciam pro iaciam F.P.371.29. F.140.43
Porrigo,genus morbi N. 575.1
porta V.G. 1374.55
porta If. 1192.37
porta Romanula V.27.30.Ianualis V.27. 32. Lauernalis V. 27. 26. Mucionis V.27.27.Nęuia V.27. 21.Rauduſcula V.27.23.
portulaca N. 796.6
portemia If. 1186.37
portenta N. 696.56
portenta F. 151.23
portenta N. 729.24
portenta F.P. 371.32.& 37
portenta V.G. 1340.47
portenta quid ſunt If. 1105.40 : & 50
portenta rerum F. 151 51
portentum S. 222
portentum N. 726.6
portentum V.G. 1328
portentum V.G. 1338.12
porti N. 760.55
porticus If. 1198.59
porticulus If. 1287.25
portiſculus F.P. 371.40: & 42
portiſculus N. 569.54
portiſculus F. 145.43
portitores N. 496.53
portorium F. 146.59
portœium N. 504 4
portum F. 144.19
portum If. 1261 48
Portumnalia V. 33.57
portumnus F. 149.55
portumnus F.P. 371.54
portus F.P. 371 49. & 53
portus If. 1182.12
poſcere V.G. 1369.40
poſcere, accipere N. 696.6
poſci V.G. 1352.6
poſitiuus gradus If. 825.6
poſitura If. 833.51
poſitura If. 835.10
poſituræ vnde dictæ If. 833.54
poſſeſſio F. 143.53
poſſeſſio F.P. 371.57
poſſeſſiones appellantur agri F.P. 371.10
poſſeſſiones F. 149.4
poſſeſſiones If. 1101.47
poſſeſſiua pronomina Iſid. 826.9
poſſeſſus If. 931.57

posſeſtrix N. 569.26
posſetur,pro posſet N. 770.35
posſidere V.G. 1331.13
posſidet N. 715.47
posſidet iuſte If. 931.15
poſter die V.G. 1380.9
poſterior analogia V. 105.26
poſteriora quid vocata If. 1098.26
poſteritas If. 1055.38
poſterius,tardus N. 696.41
poſthac V.G. 1378.46
poſtes If. 1199.32
poſtica N. 606.31
poſtica linea F. 144.24
poſtica linea F.P. 372.14:& 20
poſticum oſtium F.P. 372.22
poſtliminium F. 141.12
poſtliminium F.P. 372 33.& 36
poſtliminium If. 939.10
poſtomis N. 495.26
poſtremus,poſterior V.G. 1352.27: & 28
poſtuma V. 84.26
poſtumij 1425.10
Poſthumus V. 84.21
poſtumus F. 148.6
poſtumus F.P. 372.57
poſthumus If. 1055.15
poſtumus 1407.7
poſtulare N. 696.44
poſtulare V.G. 1355.40
poſtulari V.G. 1352.6
poſtularia fulgura F. 751.28
poſtularia fulgura F.P. 372.52
poſtulatio V.G. 1359.6
potatio Repotatio V. 43.48
potens N. 703 49
potens V.G. 1331.43
poteratur F. 149.8
poteratur,pro poterat N. 770.44
poteſſe,potis eſſe V.G. 1380.34
poteſtas If. 822.35
poteſtates If. 989.48
poteſtur F. 149.7
poteſtur F.P. 373.2
poteſtur,pro poteſt N. 770.47
poti N. 752.15
potio If. 1315.36
potitia gens 1415.26
potitium F.P. 373.6
potitium & pinarium F. 146.36
potius ſeruitute F. 155.29
potura V. 8.24
potis à bibendo N. 573.10
præbia V. 59.7.F.145. 10.F.P.373. 24
præbirio N. 570.44
præcantrix N. 762.39
præcen F. 150 36
præcentor If. 1005.54
præcepta If. 958.58
præcepta S.230.32. F.P.373.30: & 31
præciæ F.P. 373.43
præciamitatores F.153.55. F.P. 373. 33
præcidanea porca F.P. 373.53
præcidania agna F.P. 373.47
præcidere F.P. 374.1
præcipere,iubere,monere N.694. 55
præcluſum N. 569.33
præclamitatores F.P. 373.38
præclariter N. 775.6
præclauium quid N. 519.52
præconium 1433.16
præcoquæ vuæ If. 1240.3
præcordia quid ſunt If. 1099.38
præcox & præcoca N. 569.13. & 572.55
præcox maluſ If. 1244.7
præda V.29.21.& 63.22. N. 727.30. If.1167.32.V.G.1327.& 1338.14
prædes V. 8.11
prædes homines V.G. 1364.14
prædia V. 8.11.F.148.36. Ver.113.59. F.P.374.2
prædicamenta If. 875.58
prædicare V.G. 1356.56
prædium If. 1202.53
prædonuli F.P. 374.10:& 13
prædonuli F. 150.35
prædotiont S. 230.35.F.P.374.15
præfecturæ F. 144.2 F.P.374.16
præfericulum F.154.27.F.P. 374.33
præficæ F.P. 374.39.N.520.54
præfeſtinatim N. 575.42
præfractum N. 571.59
prægradat N. 519.44
præiudicium V.G. 1362.30
præiurationes facere F.P. 374.45
prælia vnde dicuntur If. 1166.13
præliares dies F.P. 374.49
prælium V.G. 1333.5
prælum If. 1325.22
prælium V.G. 1341.19
prælumbare N. 572.33
præmetium F. 145 26.F.P.374.52
præmiatores N. 569.20
præmium V. 29.22.V.G.137.22
præmioſa pro F. 150.21.F.P.374.56
præmonere V.G. 1379.16
Præneſte dicta F.P. 376.2
præneſtinus ager V. 7.66
prænomen If. 823.45
prænomina F.P. 375 4
præparare V.G. 1332.49
præpetes aues F. 152.7.S. 230.47. F.P.375.8.& 16.
præpoſitio If. 839.36
præpoſitio vel interiectio If. 823.35
prærogatiuæ centuriæ F. 153.42. Ver.114.5.F.P.375.25
præs V. 42.1.F.P.375.34.5.37.
præſagitio F.P. 375.39.F.157.22
præſagitur N. 752.38
præſegmina N. 717.20. & 570.7
præſente N. 571.35
præſegmina p L. 806.6
præſepia N. 510.2.& 606.53
præſiderare F.P. 375.46
præſides If. 1051.11 & 1047.42
præſidium V.16.44 F.P.375.49.V. G.1332.31:& 1374.45.& 1375.54
præſtare,facere N. 694.26
præſtigiator V. 17.20
præſtigium quid If. 1022.27
præſtinare F.P. 375.53
præſtites quid F.P. 375.54
præſtulari F.P. 375.56.N.575.46
præſtolat N. 752.17
præſtringere N.502.31 obtenebrare N.695.57
præteriti Senatores F.P. 375.59
prætexta N. 790.7.V.G.1364 3
prætextæ F.P. 376.24
prætexta pulla F.147.16. F.P. 376. 12
prætextati F.P. 376.26
prætextatus 1436.38
prætextus ſermo F.151.18. F.P.376. 29
prætexta If. 1302.59
prætor V. 15.25.& 16.16. & 15.25
prætores Iſid. 1051.12.N.496.9.If. 1047.41
prætoria porta F.P. 376.59
prætor ad portam ſalutatur F. P. 376.74.F.148.48
prætoria cohors F.P. 376.53
prætorium If. 1193.5
præuaricator V.G. 1363.38
præuaricatores F.P. 378.4
præuenire N. 695 4
præuertere, præuenire N. 689. 28.
præuertit,reuocat N. 689.30
præuiſo V.G. 1380.13
præuius N. 519.52
prandicula F. 155. 33. F.P. 377.5: & 6
prandium Iſid. 1313.12 : & 33. F. P. 377.8
pranſus N. 742.29
praſangæ F.P. 356.37
praſina If. 1294.37
praſius If. 1215.25
prata V. 8.6
pratum If. 1203.37
prauum V.G. 1357.49
precantur N. 754.55
precari V.G. 1352.35
precarium If. 931.52
Precium If. 932.53
Premere,defodere N. 690.49.& 719.12
Preſan F. 155.50.F.P.377. 13.
presbyter If. 1005.13
preſſaria If. 921.45
preſſorium If. 1325.23
preſſu quaſi compreſſione N. 576.2
preſſum ſubtile N. 690.43
preſter aſpis If. 1123.3
pretioſi lapides If. 1214.49
pretium V. 29.12
pretium V.G. 1352.32
pœnę exitium N. 691.22
Priapus deus hortorum Iſid.1025. 16
pridie If. 939.32
Primanus Tribunus F. 145. 56.& 377.23.& 25
prima linguæ varietas κοινὴ Iſid. 1033.30
Primneſius F.P. 377.34
prima ætas If. 944.9
prima cauſa prolis If. 1066.46
primæ poſitura If. 833 58
primigenia V. 36 29
primigenia pronomina Iſid.826. 26
primogenitus filius If. 1054.36
primigenius F.P. 377.31
primigenius ſulcus F. 147.10
primi ordines Senatorum illuſtres Iſid. 1050.57
primiter N. 571.43
primitiæ If. 1237.11
primores N. 724.51. V.G.1337.39
primum diluuium If. 1159.9
primum genus contrariorum If. 884.58

primum tempus ante legem Iſi. 966.45
primus bellorum author Ninus Aſſyriorum Rex Iſ. 1265.3
primus digitus,pollex Iſ. 1095.48
primus primæ formulę modus Iſ. 878.32
primus formulæ ſecundi modi Iſ.829.15
primus formulæ tertij modi Iſid. 879.35
primus modus Iſ. 880.16
primus ordo legis Iſ. 950
primus,prior V.G. 1352.27
princeps Iſ. 1047.17
principales Iſ. 1051.49
principalia nomina. 814.6
principalia ſigna Iſ. 1267.47
principalis caſtrorum porta F.P. 377.37
principatus Iſ. 989.52
principes V. 16.36
principes Dei, Cœlum & terra V. 11.42
principium Iſ. 981.56
prior Analogia V. 105.24
priores V.G. 1337.39.N.724.50
priſca lingua Latina Iſ. 1034.6
priſcæ Latinæ Coloniæ F.148.46 F.P.377.40
Priſci Latini proprie F.P. 377.43
Priſcillianiſtæ Iſ. 1014.13
Priſcus,Tarquinius dictus F.P. 377.46
priſtina F. 157.10
priſtina velut priuſtina F. P. 377. 48
priſtinum vnde venit F.P. 377.51
priſtis N. 786.34
priua quid? N. 574.32
priuatæ feriæ F.P. 377.53. F.150. 57
priuata via Iſ. 1105.27
Priuati quid dicuntur Iſ. 1052.8
priuatum V.G. 1331.36
priueræ mulieres F. 159.42
priueræ,quid? F.P. 378.5
priuernæ 1434.20
priuignus dictus F.P. 378.8
priuilegia Iſ. 927.58
priuilegium F. 149.22
priuos priuáſque antiqui dicebant F.P. 378.22
proædificatum F. P. 378.54.F.150. 40
proœmium Iſ. 958.52
proauus Iſ. 1054.18
probare N. 711.59
probatio Iſ. 1273.25
probatu difficile N. 516.33
probatum N. 730.4.V.G.1341.16
probi V.G. 1375.4
probi velut prohibi F.P.378.56
probiter pro probè N. 771.48
problema P L. 803.36
problemata Iſ. 959.18
proboſcis N. 510.33
probrum F. 141.53.F.P.378.58
probrum Virginis Veſtalis F. 149. 10
probrium F. 141.57
probus V.G. 1358.42
procacitas N. 495.59.& 743.22
procacitas à procando N.496.12
procalare F.P. 379.13
procapis F.P. 379.19
procare V. 55.47
procari F.P. 379.21
procat N. 496.19
procatalepſis Iſ. 870.19
procax N. 496.17
procedens Iſ. 985.16
procedere F.P. 379.26
proceleumaticus Iſ. 830.35
procella Iſ. 1149.37
procellunt F.P. 379.29
procera F.P. 379.30
proceres Iſ. 1051.16
proceſtria quid? F.P. 379.32
proci N. 496.13
procilli ſiue Præcilli F. 150.11
procincta claſſis F.P.379.39.& 44. F.154.35
procitant,prouocitant F. P. 379. 54.& 56
procitum quid? F.P. 379.58
proconſules vnde? Iſ. 1046.6
procubitores F. 156. 28.F.P.380.3. & 6
procudere N. 572.50
proculato F. 154.26
proculeij 1425.21
proculinant F.P. 380.10.& 12
proculiunt F. 156.23
proculus F.P.380.13.1415.12.1407. 14
procurator V.G. 1362.27
procuratores Iſ. 1052.27
procus F.153.36.F.P.380.17.Iſ.1065. 24
prodegeris F.141. 48.F.P.380.26. & 30
prodere V. G.1362.57. deferre N. 590.6
prodicere diem F. 157.6
prodidiſſe F.P. 380.31.&32.F.150. 44
prodigia F.P.380.57.N.729.20. & 508.11.F.141.43.V.G.1340.43
prodigia,quid ſunt Iſ. 1105.53
prodigiatores F. 141. 58.F. P.380. 40.& 42
prodigitas N. 574.38
prodigium S.222. N. 726. 10.V.G. 1338.16.& 1368.2
prodigue hoſtiæ F.155.34.F.P.380. 43.& 45
prodinunt F. 141.51.F.P.380.48
prodire & procedere V. 55.51
prodit V.G.1358.1.F.P.380. 51.& 53
prodita F. 141.59.F.P.380.57
prodius N. 509.41
prodixit diem V. 40.4
producere,longius ducere N.695. 15
producit F.P.381.1
produit F. 141.45
prœliant N. 750.38
prœlium N. 730.7
profanatum V. 38.45
profani V.G. 1375.5
profanum V. 38.43.V.38.51
profanũ Ver. 114.9.F. 156.27.F.P. 381.4.& 5
proferre,palam facere N. 696.20
profeſſi V. 38.58
profeſti dies F.142.30.F. P.381.28. & 32.V.G.1338.46
profeſtum F. 156.22.F.P.381.34
profeſtus dies N. 728.19
proficiſceret N. 749.34
profiteri N. 728.40.V.G. 1340.4
profligare N. 576.3
profundum F.P. 381.41.N.743.18
profundum, propriè quid Iſ. 1182. 42
profundus F. 142.17
Profuſus F. 142.34. F. P. 381.44.& 49
progener F. 142.10 F.P.381.55
progenies Iſ. 1055.47
progenij N. 760.7
progenitores Iſ. 1055.48
prognariter N. 571. 48.& 568.60
prognoſtica prouiſio Iſ. 921.59
progredi N. 1751.7
prohæres quis eſt? Iſ. 1053.48
prohibere comitia F. 146.6.F.P. 381.56
prohibet N. 715.48
proiecta ſacra F. 152.13
proiectum, dimiſſum & derelictum N. 695. 44.longè iactum N.695.47
proiicere N. 575.54
proiato aere aſtitit F. 150.52
prolatus aeri F.P. 382.7.& 10
prolepſis Iſ. 845.29
proletarij N. 521.47.& 572.9
proletarium F.P. 382.12
prolixitudo N. 574.50
prologium F.P. 382.15
proloqui V.G. 1376.30
prolugere F.P. 382.17
proluuium, profuſione N. 695. 42
prolubium N. 519.16
promellere F. 157.2 F.P.382.18
promeres N. 751.54
promeneruat S. 230.34.F.P.382.21
promerion F.P. 382.23
promeritum N. 744.56
Prometheus Iſ. 1308.45
promotion S. 230.40
promi P L. 804.26
promicare N. 519.48
prominere N. 705.37
promiſcam F.P. 382.26
promiſſa N. 731.11
promiſſio V. pollicitatio V. G. 1355.14
promiſſus capillus F.P. 382.27
promittere N. 689. 37. V.G 1369. 29
promonſtra F.P. 382.29
promõtoria quid ſunt Iſ. 1179.20
promptuarium Iſ. 1198.1
promptum,pro eo,F. 155.11
promulco agi F.P. 382.30
promulgari F.P. 382.32
promurale Iſ. 1191.35
pronepos Iſ. 1055.41.& 49
pronis N. 762.46
pronomen Iſ. 823.31
pronomina V. 67.21
pronuba Iſ. 1665.20
pronubæ F. 150. F. P. 382.34.& 37
pronurus F.P. 382.42

propagare N. 519.39
propages F.P. 382.43
propages quid? N. 519.37
propaginare If. 1241.3
propatulum F. 141.33
propatulatum F.P. 382.46
propediem V.G. 1380.23
properam pro celeri F.P. 382.49. & 53.F.156.32
properare F.P.382.54.N.732.29.& 37. V. G. 1374. 49. & 1332. 42.& 1378 23 & 1343 17.21. & 24
properatim N. 570. 60
properiter N. 571.50.& 776.14.
properus F.P. 382.57.60.F.141.37
propes If. 1288.10
propetrare F.P. 383.1
Propheta If. 983.46
Prophetæ quid? F. 141.38.F.P. 383. 4 & 6
Prophetæ quinam? If. 997.44
Prophetiç genera ſeptem If.1000 11
Propilia tribus F. 145 7
propina,corruptè popina If.1194. 17
propinare N. 501.35
propitiabilis N. 572.20
propitiatio N. 694.24
propitius N. 744.52
propius ſobrino F.P. 383.11.& 15
proportio V. 93.54
propoſitio If. 862.24
pro præmio N. 691.30
proprium If. 875. 15.& 37. N.688. 57
proprıa nomina If. 987.56
propriaſſit F. 141.35.F.P.383. 17
proprıtim , pro proprie N. 772. 18
propitiatorium If. 1196.26
proprium V.G. 1331.36
proprius ſobrino F. 143.47
propteruia auſpicia F. 151.56
propter,eius cauſſa N. 692.14
propter viam ſacrificium F.P. 383.18
propudi F. 148.21
propudianus corpus F.P. 383.23
propudium F.P. 383.27
propugnacula If. 1192 34
prorſi limites appellantur F. 145.4
prorſi limites appellantur F.P. 383.32
pro roſtra If. 1272.51
prorſus,porro vorſus F.P. 383.38
proſa es,proſum quid? Iſidor.151. 34
proſapia F.P. 383.45
proſapies N. 522.8
proſciſſio If. 1236.33
proſcriptio If. 936.16
proſcriptus If. 936.17
proſecta N. 608.16
proſedæ F.P. 383.48
proſedium F.P. 383.50
proſelytus If. 1008.10
proſequi N. 695.23.V.G.1350.25
Proſerpina V. 13.17.If. 1028.13.& 2
proſſerari N. 573.45
proſperum N. 704.25
proſicium F.P. 383.52
proſimurium F. 154.41
proſimuriũ pontificale F.P.383.53
proſita,propoſita F.P. 384.22
proſneſium If. 1288.21
proſodia If. 822.14
proſopopœia If.853.26. Iſido.872. 11
proſperum N. 673.60
proſpica N. 572.14
proſpicere N. 733. 13.V.G 1343.51. & 1359.53. & 1358.20
proſtibulum V.G. 1336.14
proſtibula N. 722.18
proſumia nauigij genus F. P. 384. 29.N.786.56
protelare F. 145.27.F.P.384.31
protendere N. 690.15.N.6 96.22
protheſis If. 844.45
proteruiter N. 773.28
protinam V. 59.3. protinus F.P. 384.35. protinis N. 697.9
protinus N. 697.1
protollere N. 574.30
protoplaſtus If. 1293.35
prouentum N. 777.52
prouerbia Salomonis If. 951.16
prouerbium V.G. 1332. 2
prouiclio P. 230.43
prouidere N. 571.22
prouinciæ F.P. 384.37
Prouinciæ vocabulum vnde? Iſi. 1173.41
prouocabula V. 67.19
prouocare N. 696.14
prouorſum F. 141. 30.F.P.384.39
prox bona vox F.156.8. F. P. 384. 44.& 47
proximi N. 570.56
proximum N. 711.33
proximus quis dicitur If. 1056.13
pube præſente F.156. 44.F.P.384. 52
puber F. 195.46
puberes vnde dicti If. 1103.32
pubes F. 140.15.F. 155.31
pubes aduleſcens F. P. 384.58. & 60
pubes & qui pubẽ F.P. 385. 3. & 7
publica ſacra F.181. 36. F.P.385.27. & 31
publica pondera F. 152.53
publica via If. 1205.25
publica pondera F.P. 385.10
publicæ Balineæ V. 85. 33
publicani If. 1052.15
publici augures F. 152.24
Publicij 1427.10
publicitus,pro publicè N. 773.18
Publicius cliuus F.P.385.34. F.148. 32
publicus ager F. 157.4
Publij 1398.1407.19
Publilius vicus & Coſconius vicus V.26.30
Publilij 1425.22
pudet N. 722.32.V. G.1336.30. & 1357.51.& 1378.34.& 1369.36
pudicitia N. 731. 36. V.G.1342.25
pudicitiæ ſignum F. 151.1.F.P. 385. 39.& 45
pudor V.G. 1355.32. & 37. & 1354. 54.
puellaſcere N. 571.25
puelli à pueris F.153.50.N. 573. 48. F.P.385.48.& 50
Puer F.P. 386.29. Iſid.1103.11
Puer tribus modis dicitur If.1103. 15. pro nativitate If. 1103. 16. præ ætate If.1103.17. pro obſequio If. 1103.19
puella If. 1103 22
pueræ pro puellæ N. 572.36
pueri impuberes F. 147.45
pueri pro ſeruis N. 570.48
puerilitas N. 762.32
pueritia N. 572.30.If.1102.45
puerperæ quid ſunt If. 1103.40
pugiles & curſores V. 62.55
pugio dictus F.145.6.F.P.386.6
pugio N. 797.43.If.1269.30
pugna V.G. 1334.49
pugna quid vocata If. 1166.15
pugnare V.G. 1327
pugnitus pro pugnis N. 774.1
pugnus F. 140.26
pugnus vnde? F.P. 386.11
puilia ſaxa F. 155.56.F.P.386.14
pulcritas N. 572.7
pulchet bos F.P. 386.18.F.148.20
pulchralia F.P. 386.20.& 22
pulchralibus F. 150.38
pulchritudo N.702.54.Iſid. 1066. 54
pulchritudo equorum If. 1114.28. V.G.1347.47
pulegium If. 1257.38
pulices If 1127.19
pullaria F.P. 386.23
pullarium F. 152.5
pulli If. 1133.29
pullum,ætatis nouellæ N. 692.52
pullus N. 796.1
pullus Iouis F. 151.31.F.P.386.24
pulmentarium V. 19.30
pulmentum If.1312. V. 19.29.Iſid. 1313.39
pulmo If. 1100.8
pulpa If. 1096. 42.If.1314.37.& 39
pulpitum If. 1197.26
puluillus If. 1304.12
puls F. 151.41
puls potiſſimum dabatur pullis. F.P.386.34
pulſatus,percuſſus N. 695.8
pulſus,quid vocatus If. 1999.41
puluinar V. 27.57. 1322.39
puluini If. 1287.39
puluis N. 606.27.If. 1207.4
puluis Puteolanus If. 1207.30
pumex If. 1210.20
pumilus P L. 803.45
punctariolæ F.P. 386. 50.& 52.F. 150.39
punctus If. 894.38
punicæ fortunæ ædes F.147.36
punicani lecti If. 1321.42
Punici dicuntur F. 149.38
Punici non pœni F.P. 386.54
Punicum F.P. 387.11.& 15
Punicus F. 142.2
punitur aliquem N. 749.59
puniuntur N. 754.25
pupæ & pupi N. 572.42
pupilla,quid If. 1092.44
pupillus If. 1103.24
Pupinia trib? F.144.49.F.P.387.18

puppis Is. 1286.47
pura vestimẽta F. 154.20.F.P.387.23
pure,lautum F. 154.18.F.P.387.29
purgamenta æris Is. 1227.57
purgamenta ferri Is. 1228.57
purgare,rarefacere N. 693.54.V.G.1359.18
purgatio .Is. 860.32
puri,prodi F.P. 387.33.V.G. 1375.2
purime tetinero F.P. 387.39. F.157.3
purimenstrio F.156.4. F.P.387.45.
puriter N. 775.13
purpura V. 20.18.Is.1305.30
purpurauit N. 576.21
purpurea membrana Is. 960.35
purpureæ vuæ Is. 1240.7
purpureus rufus Is. 1208.36
purpurissmum N. 607.21.Is.1295.12
purpurites Is. 1213.46
purum N. 673.56
pusillum V.G. 1331.56
pusillus V. G. 1361.55
pustula Is. 920.29
putamina N. 573.22
putamus V.G. 1355.12
putator V. 40.21
putare,colligere N.693.32.Is.1240.59.V.G.1329.3
putei N. 606.16
puteoli V. 8.25. F.P.387.48
puteolos dictos F. 140.20
puteum F. 139.51
puteus V. 2.3.& 8.23. Is.1156.11
puticulæ V. 8.28
puticuli sunt appellati F.P. 387.59
puticulos F. 139.52
putidum N. 570 33.& 575.33.& 743.29
putidus N. 737.39
putidum F. 140.9
putitium pro stulto F.P. 388.10
puto N. 498.37
putret N. 574.26
putum V.40 20. pro puto F. 139.59
putus N. 498.20
putus antiqui pro puto F.P. 388.16
pygmæi vnde vocati Is. 1108.6
Πῦξ Is. 1147.37
pyra genus sepulchrorũ Is. 1202.7
pyramis Is. 894.34
pyretron Is. 1158.45
pyrites Is. 1211.26
pyritis Is. 1219.26
pyromantia Is. 1021.22
pyropum æs Is. 1227.35
pyrrichius Is. 829.57
Pythius Is. 1027.55
Pythones vnde dictæ Is 1021. 47
pyxides Is. 1320.2

Q

QVactum Is. 1315.9
quadrans V. 28.31.Is.1231.25
quadrata Roma F.160.23.F.P.389.56
quadrantal F. 160.38.F.P.389.46
quadrifariam N. 535.45.Isid.1204.12
quadrigæ Is. 1277.58
quadrilatera figura Is. 894.20
quadripartitus syllogismus Isid. 863.22
quadripartitus ordo filiorum Is. 1054.33
quadriuiæ Is. 1206.23
quadrupedia vnde vocata Isid. 1110
quadruplatores F.P. 390.3
quadruplices dciunctæ sunt in casibus vocabulorum V. 101.24
quadrubis F.P. 390.10. F.160.28
quæ Is. 839.43
quærere V. 42.52. scisciatari N. 700.51. & 728.23. V.G.1329.18. & 1332.57. & 1353 52.& 1358.25
quæso F. 160.31
quæso significat. idem quod rogo F.P.390.14
quæsti vel quæstuis N. 755.33
quæstio, conquæstio V. 42.54 Is. 959.21
quæstores V. 15 29.F 160.10.Isid. 1273 9
quæstores parricidi F. 160.12
quæstus,questus V.G. 1146.36
qualitas Is. 876.30
qualitatis nomina Is. 824 37
qualus Is. 1325.27
quande pro F. 160.59
quando pro quam F.P. 390.28
quam mox F. 161.6
quam mox, quam cito F.P. 390.37
quando cum graui voce F. 160.13.FP.390.40
quando rex comitiauit fas F.P. 390.51
quando stercus delatum F. 160.6.F.P.391.4
quantitatis nomina Is. 824.39
quantitas Is. 876.28
quare V.G. 1327
quarta linguæ varietas Ionica Is. 1033.35
quarta pars Orbis trans Oceanũ Is.1175.25
quartarij F.160.46.F.P.391.12 & 17
quartò N. 728.56.V.G.1340.21
quartum N. 728.55
quartum ex confirmatione & negatione. Is.886.14. V.G.1340.19
quartus modus Is. 878.46
quartus modus Is. 879.50
quartus modus Is. 879.19
quassare,mouere N. 628.21
quasillum Is. 1306.6
quassum N. 628.27
quatenus F. 160.50
quatenus significat.qua fine F.P.391.19 & 22
quatere suspensum Ver. 114.22.F.161.8.F.P.391.29 & 35. percutere N.638.56
quatenus V.G. 1329.58
quatit,infestat N.638.58. excludit N.638.60. mouet N. 639.2
quatinus V.G. 1319.58
quatrimes Is. 1286.23
quatuor,vnde Is. 887.42
quatuor bellorum genera Is.1265.13
quatuor in bello agũtur Is. 1266.19
quatuor modis appellantur filij Is. 1054.41
quatuor modis dicuntur fratres Is.1056.28
quatuor libri Euangeliorum Is. 954.44
quatuor testudinum genera Isid. 1131.53
quatuor mundi climata Is. 1142
quaxare F. 160.45
quaxare ranæ dicuntur F.P. 391.40
quercus dicitur F. P. 391.41.Isid. 1247.25
querela V.G. 1330.20
querelæ N. 595.4
querimonia V.G. 1330.20
queritur,quæritur V. G. 1346.35
queris V. 71.22
ques,antiqui F. 161.18
ques antiqui dixerunt F. P.392.15
querquedula V. 15.8
querquera febris F.159.30.F.P.391.57
querquetulæ F. 161.12
querquetulare F.P. 392.3 & 5
Querquetularia porta F.P. 392.12
quinam F. 158.54
quianam pro quare F.P. 392.28 & 25
quid Is. 839.45
quietalis F. 159.3
quietalus F.P. 392.31
Quinarij V. 28.41
Quincentum F.P. 392.35.F.158.11
Quinctij 1425.26
Quinctiliani Iuperci F. 159.26
Quinctilij 1425.42
quinquatrus V.33.3.& 33.31 F.158.23.F.P.392.39 & 53
quinque quid? Is. 887.43
quinquennales censores F. 161.57
quinquertium F. 158.37
quinquepartitus syllogismus Is. 863.31
quinquertium F.P. 393.2 & 10
quinta linguę varietas Æolica Is. 1033.35
quinta ætas senioris, grauitas Is. 1102.51
Quintana classis F. 159.25
Quintana porta F.P. 393.14
Quintanæ, pars plateæ Isid.1192.47
Quintia prata F. 159.7. F.P.393.24
quintilis V. 36.1.Is.941.12
quintinæ, malorũ flores Isid. 1243.49
quintipor F.158.46. seruile nomen F.P. 393.37 & 42
quintus modus Is. 829.55
quintus modus Is. 878.51
quintus digitus auricularis Isid.

1095.56
qui patres F. 158.14
qui patres,qui cõscripti F.P. 393.54
quipparum Is. 1253.31
quippe F. 158.50.F.P.393.52 & 56
Quirina rus F.P. 393.58
Quirinalia V.32.49.F.157.56. F.P. 393.60
Quirinalis collis F.158.1 F. P.394.9 & 13
Quirinalis flamen V. 52.42
Quirinalis porta F.157.31 F.P.394.21
Quirinus F. 157.29 V.14.7
quiris quid Is. 1041.32
quiritare V. 41.4.N.494.38
quirites F. 157.41.Is.1041.30
quiritium fossæ F. 158.8.F.P.394.51 & 56
quis,quiuis,quisnam V.G.1380.35
quispiam significat aliquem F.P. 394.59.F 158.20
quisquiliæ F. 158.41.F.P.395.6 & 13 Is.1242.51
quoad V.G. 1378.46
quod Is. 839.49
quod significat etiam aliquid F. P. 395 16
quod neque corporeis sensibus, neque vlla Is. 1000.43
quod re empta datur N. 691.24
quot serui,tot hostes F. 161.24.F. P.395.28
quoniam significat F.161.52.F.P. 395.2
quopiam V.G. 1378.47
quotidie Is. 839.51

R

R Pro S. litera sæpe antiqui F. P.395.53
Raab Is. 994.13
rabere N. 505.33
rabidus F. 169.14
rabidus à rabie F.P. 396.1
rabula in multis F. 169.30.F.P. 396.5
rabula vnde dictus N. 517.8
rabulæ N. 497.43
racemus Is. 1239.55
Rachel Is. 993.29
radere genas F. 169.29.N.696.3. & 712.23
radij Is. 1305.56
radiolæ oliuæ Is. 1249.22
radix Is. 1240.57
ragades Is. 919.9
ralla N. 788.44
ralla vestis Is. 1300.19
ramenta N. 609.8
ramentum PL. 804.54
rami Is. 1242.7
ramices quid N. 578.18
ramenses V. 11.31
rana V. 15.3
ranæ Is. 1132.7
rancidum Is. 1314.21
rapa V. 19.38 Is.1261.11
rapi F. 178.7
rapi solet fax F.178.10.F.P.396.19
rapi simulatur virgo F.P. 396.1
rapina V.G. 1327
Raphael Is. 989.26
Raphanus Is. 1261.24
rapones N. 497.52
raptio,rapina V.G. 1357.33
raptus N. 609.15.V.G.1357.34
rarefacere N. 712.16
rarenter N. 577.28
rarum,infrequens N. 698.58
rasores,fidicines F. 169.50.F.P. 396.25
rastelli V. 23.18
rastra Is. 1324.57
rastri V.23.21.N. 609.13
rapinator N. 579.9
rates F.169. 21.F.P.396,30.Is.1285. 34
ratio N. 720.28
ratio putari V. 1022.V.G 1329.14
ratiocinatio Is. 862.32
ratiocinationis moti Is. 862.33
rationabilis hæresis vnde Is. 914. 18
rationalis status Is. 859.55
rationalis philosophia Is. 873.10
rationes putari N. 498.29
rationales coniunctiones Is. 828. 38
ratis V. 49.53
ratissima F.P. 396.42 & 46.F.176. 54
ratitum quadrantem dictum F.P. 396.48
ratitus quadrans F. 169.53
ratum Is. 930.20
Ratumena porta F. 170.22.F.P. 397.5 & 19
ratus sum F.P. 397.21
raua vox F.174.38. vox rauca F.P. 397.29
raucedo Is. 918.1
raucos appellatos F. 178.56
raudus V. 27.24
Rauilia 1440.21
Rauiliæ F. 170 21
rauillæ vnde F. 397.52
rauim,antiqui F. 170.6
rauim pro raucitate F. P. 397.60
rauis N. 577.19
rauum N. 577.15
rauus color F. 169 16.F.P 397.43
reapse F. 172.44
Rebecca Is. 993.25
recellere F. 170.44.F.P.398.10
recentari N. 579.5
recentiorum N. 579.16
receptitius seruus F. 175.26.F.P. 398.12 & 17.N.513.31
receptus mos F. 178.16.F.P.398.19
recinium F. 170.45.F.P.398.21 & 28
reciperatio F. 170.34.F.P.398.30 & 33
recipere,promittere,polliceri N. 701.11.V. G.1349.54
recipi V.G. 1362.34.V.G.1363.24
recipie pro recipiam F. 177.46.F. P.398.39
reciproca V. 55.44.N.577.48
reciprocare F. 170.38. F.P.398.42 & 44.
reclusum V. 22.56
reconciliatio Is. 975.45
reconductæ F. 170.54.F.P.398.51
recordari V. 37.47
recordauit N. 752.13
recta & aduersa supernè obelata Is.835.53
recta vestis Is. 1299.59
rectæ appellantur F. 170.59.F.P. 398.54 & 58
recto fronte cæteros sequi F.P. 398.60
reda Is. 1323.36
redandruare N. 577.55
redantruare F. 168.19.F.P.399.9
redarguisse F. 168 26.F.P.399.19
reddere,componere N.699.45. & 700.15
reddi V. G. 1369.9
reddibo N. 752.43
redemptitauere F.177.47.F.P.399. 25 & 29
redemptor F. 167.47
redemptores proprie F.P. 399.30
redhostire F. 367.59.F.P.399 38 & 50
redhostit N. 577.58
redibitur F. 167.53.F.P.399.52
redibo N. 770.26
rediculi F. 174.51
rediculi fanum F.P. 399.56
redimicula Is. 1307.29
redimiculum F. 168.31.F.P.400.3. Is.1309.55
redimunt F.178.1. redeunt F.P. 400.5
redire N. 701 41
reditus N. 609.19
rediuia F.167.55. alij reluuium F P.400 9 & 14.
rediuiua,recidiua V.G. 1361.14 & 15
rediuiuum F. 168.23.E.P.400.19 & 20
redundare,redire N. 701.34
redurare N. 578.52
refellere V. G. 1359.18
refello V.G. 1380.6
referre,recensere N. 699.60
referri diem prodictam F. 178. 24 F.P.400 25
referri,reuocari N. 701.43
refert F. 175.5.Ver.114.25
refrenare,cohibere N. 691.2.
refriua fabra F.171.8. F.P.410.35 & 45
refutare F. 171.53
refutatio V.G. 1360.23
regale V.G. 1333.10.V.G.1375.29
regale ficinus F. 177.7
regalia exta F. 178.30.F.P 400. 56.
regere N. 691.7
reges vnde dicti Is. 1045.44
reges,qui vocantur Isid. 1047.2
regia dicta F. 172.27
regiæ feriæ F. 172.30
regiæ virtutes præcipuæ duæ Is. 1045.49
regiescit F.P. 401.6
regifugium F. 172.12. F.P.401.7
regilla F.P. 401.32.N.788.39

Regilleusis 1435.20
Regillis F. 177.58
Regillum If. 1303.23
regimen F. 172.45.F.P.401.37
regio collina V. 10.3. Equillina V.10.2. Palatina V.10.3. Phutensis If. 1036.23. Suburana V.10 2
regiones, partes prouinciarum If.1173.59
regium F. 177.4.F.P.401.54.V.G. 1333.10.& 1375.29
regius morbus If. 920 8
regleſcit F. 172.36
regnum vnde dictum If. 1045.29
regredere N. 578.36
regula If. 962.34 If.1296.18
regulare æs If. 1227.39
reguli If. 1112.25
regum ſecundus If. 951.8
relatio criminis If. 860.27
relatio If. 876.31
relatiua nomina If. 824.31
relatiua pronomina If. 826.12
relatiua nomina If. 988.1
relatus N. 699.39
relegati F. 172.48.F.P.401.55
relegatus If. 936.14
releuare N. 675.8
religio N. 682.14 & 726.55
religio præcipua F.P. 176.11
religio, deorum cultura N.698. 35
religioni eſt F. 175.42
religionis præcipuæ habetur cen to F.P.402. 6
religioſi dicuntur F. 178.18.F.P. 402 51
religioſi V.G. 1338.55
religioſum ac ſacrum F. 178 35
religioſum F. P. 402.55.N.709.1. V-G.1375.27
religioſus F.172.52.& ibid. F.P. 402.60.N.727 5
religioſus dies, infamis N. 698. 37
relinqui V.G. 1355. 19
reliquiæ V.G. 1367.2
reluere F. 173.45. F.P.403.31 & 34
remancipata F. 171.3.F.P.403.35
remant F.P. 403.37 & 39
remeare F. 171.16.F.P.403. 41 & 44
remedium V. G. 1327
remeligens F. 171.20
remeligines vnde F.P. 403.49 & 59
remex If. 1185.20
remi N. 699.56.If.1187.2
remillum F. 171.48.F.P.404.4
reminiſci V. 37.32
remiſſo exercitu F. 179.15
remiſſus N. 700.59
remora F. 171.30
remorbeſcat F. 171.51. F. P.404. 27
remores F. 171 42.F.P.404.30
remotio criminis If. 860.24
remotum N. 702.12
remouere, exſcindere N. 691.11
remulcare N. 515.33
remulco eſt F.P. 404.34
remulcum If. 1288.26
remurinus ager F.171.35.F.P.404. 38
renale If. 1300.33
renăciſcitur F.171 58.F.P.404.50
renes quid ſunt If. 1097.49
renones If. 1301.8
renouatiuũ fulgur F. 178 .21.F.P. 404.56
renunciari V.G. 1349.41
repagula Ve.114.28.F.173.24.F.P. 405.3 &10
repanda F. 168.53
repaſtinari V. 114.31
repaſtinari ager F.173.33.F.P.405. 16.If.1325.8
repedare F. 173.31.F.P.405.30.& 31.N.577.51
reperibitur N. 770.28
reperire V.G. 1331 34
repertum F. 179.35.F.P.405.33
repetundarum accuſatus If. 934. 15
repigrare N. 680.26
repletio ſancti Spiritus If. 1000. 28
repotia F. 173.21.F.P.405.38 & 43
reptilia If. 1127.41
repudium V. 114.33.F.173.29.F.P. 405.45 & 47.If.1066.36
repueraſcere N. 578.3
repulſior F. 177.51.F.P.405.50 & 54
repulſus V.G. 1331.29
reque eapſe F. 177.28
requieſcere V.G. 1356.46
requirere N. 728.24.V.G.1338.52
res If.931.8.V.G.1356.33.V.G. 1379 19
res credita If. 931.44
res redintegratur If. 933.1
reſarrire V. 59.13
reſcire V.G. 1359..10 & 52
reſciſcere V.G. 1360.11
reſecrare F. 174.19.F.P.406.12 & 21
reſerare N. 506.15
reſerari F. 174.55
reſerari à ſera F.P. 406.25
reſes & reſiduus F. 174.12
reſes F.P. 406.34
reſidiare F.P. 406.41
reſignare F. 173.48.F.175.60.F.P. 406.47 & 60
reſignatum æs F. P.407.2.F.175. 58
reſina If. 1249.51. terebintina Iſid.1249.59. lentiſciana If. 1249.2. pinalis If.1250.4
reſiſtere N. 712.51. & 698 30
reſolutio If. 831.8
reſpicere F. 178.33.F.P.407.13.N. 733.13. V.G.1343.51. V.G.1349. 56
reſpici auis F. 179.8
reſpicio V. 43.23
reſperſum F. 162.26
reſperſum vinum F.P. 407.7
reſpondendei V. 99.8
reſponſa If. 917.18
reſponſorius cantus If. 970.21
reſp. mulcatum ciuitatum F.177. 33
reſpublica F.P. 407.23
reſtare N. 698.25
reſtat F.175.35. pro diſtat F.P. 407.29
reſtes If. 1288.5
reſtiarius V.G.1333.42. reſtibilis V.8.1
reſtibilis ager F. 174.9.F. P.407. 33
reſtio V.G. 1333.42
reſtitui, reddi V.G.1356.22 & 25. V.G.1360.10
reſtrictim N.
reſulto F. 775.2
reſupinæ N. 1748
retentum proferre N. 577.19
retia, quibus capta implicantur N. 693.17
retia If. 1288.40
retiario pugnanti F. 175.48
retiarius pugnans F.P. 407.39
retiarius If. 1281.19
reticulum V. 22.30.N. 609.3.& 790.20.If.1307.38
retinere N. 680.26
retractare F. 169.13.F.P.407.51
retrices F. 175.20. F.P.407.53 & 60
retrogradæ If. 909.12
retrogradatio ſtellarum If. 909. 28
reubarbarum ſiue reuponticum If.1256.10
reuelare N. 718.19
reuereor V.G. 1380.3
reuma If. 917.50
reuocare N. 578.60.& 700.9.& 701.23.& 719.56.& 744.6
reuortit N. 752.21
reus nunc dicitur F. 168.32
reus F.178.44.N.743.44.F.P.408. 2 &3 & 6 If.1273.34. ſtipulando F.168.37.V.G.1375.20. promittendo F.168.40.V. G.1375. 21
rhamnus If. 1249.1
rheda N. 579.13.& 738.11
rhegium V. 1435.F.167.36
rhegium appellatur F.P. 408.30
Rhetia If. 1170.58
Rhetius ager If. 1167.57
rhetorica If.819.If.857.17
rhetoricaſti N. 752.24
rhetoriſſat N. 578.14
rhinoceros F.167.46.F.P.408.39
Rhodanus If. 1158.36
Rhodenſicadionque F. 167.42
Rhodiæ leges If. 927.52
Rhodiæ vuæ If. 1240.8
Rhodij If. 1037.29
rhodos If. 1176.38
Rhodus If. 1176.27
Rhondæ F.P. 408.41
Rica V. 22.34.F.178.60.N.788. 46.F.P.408.45 & 54
Ricæ F.170.56. Riculæ F.P.408. 60.&409.2
Ricinum V. 22.52.N.790.23. If. 1303.36.N. 788.51
Ricinus If. 1127.21
Rictus F. 179.37.F.P.409.21.N.

740.44.
Rideo F. 175.12.F.P.409.15
Ridet V.G. 1358.29
Ridiculus proprie F. 175.8.F.P. 409.23 & 25
Rienes F. 171.4 F.P.409.26 & 29
Rigido F. 177.17
Rigidum F.P.409.42. frigidum N.699.31
Rigula Is. 1307.31
Rimari F.P. 409.46. scrutari, quærere N. 700.19
Rimati F. 171.44
Ringitur N. 577.43
Rinoceros Is. 1117.23
Ripæ V.G. 1369.48
Riphæi montes Is. 1180.18
Riscus N. 577.46
Rituales quid F.176.2.F.P.409.52
Rituis N. 762.42
Rit' F.169.2.F.178.15.F.P.409.59
Riuales N. 501.21
Riuus F. 168.48.F.P.410.15.Isid. 1156.8
Rixa V.G. 1334.48
Rixat N. 753.10
Rythmica musicæ pars Isid. 896. 19
Rythmus Is. 852.5
Ro Is. 996.2
Robigalia V. 33.28
Robigalia dies festus F.P. 410.20
Roboam Is. 995.17
Robum F.P. 410.23
Robur Is. 1247.46
Robustus V.G. 1335.1
Rodandarum Is. 1248.40
Roditis Is. 1218.7
Rodomelum Is. 1316.53
Rodus vel raudus F. 163.29. F.P. 410.31 & 35
Roduſculana porta F.169.39. F.P. 410.60
Rogandei V. 99.7
Rogare, poscere N.700.44.V.G. 1362.23
Rogat F. 175.30. F.P.411.13 & 18
Rogatio F.165.16.F.P.411,20 & 25. V.G.1375.10 & 14. & 1378.6
Rogo V.G. 1379.31
Roma appellata F. 165.27
Roma F.P. 411.35.Isid.1189.15
Roma antea Romula F. 166.55
Romam Romulus de suo F.P. 413.19
Romæ origo Is. 1183.40
Romana porta F. 162.49. & 166. 60.F.P.413.23 & 33
Romana lingua latina Is.1034.11
Romani F. 162.29
Romani vnde nominati Isid. 1041.24.
Romanus V. 7.10
Romanus ager V. 7.69
Romphæa Is. 1169.22
Romilia V. 11.37
Romulia tribus Ver.114.38.F.167. 3.F.P.413.52
Romulum quidem à ficu ruminali F.P. 413.59
Romulus F. 165.23
Romulus & Remus vnde F.P. 414. 4
Rorarij V. 53.55.N.797.8
Rorarij milites F.P. 414.6
Rorarium vinum F.P. 414.11
Ros Is. 1147.45
Rosa Is. 1254.22
Rosaceum vnguentum Is. 923.9. V.G. 1327
Rosacij F. 178.47.F.P.414.14
Rosea in campo Reatino F.P. 414.26
Roseum vinum Is. 1316.12.V.G. 1327
Rosmarinus Is. 1259.7.
Rostra V. 26.4
Rostratæ Is. 1205.46
Rostrum N. 740.19.V.G.1346.20
Rota Is. 1323.35.& 1325.35
Rotabulum Is. 1320.33
Rotunda ædes vestæ F.P. 414.31
Rotundæ positum eleganter N. 577.4
Rotundū vnde dictum N. 516. 60
Ruben Is. 996.41
Rubetæ, ranæ Is. 1132.11
Rubia Is. 1258.23
Rubidus panis F. 162.42.F.P.414. 40.Is.1313.43.& 1228 57. & 1229. 4
Rubiliana vua Is. 1240.19
Ructare F.P. 414.49
Ructus N. 577.34
Rubrica Is. 1294.12
Rubrum mare quid vocatum Is. 1153.21
Rudentes restes nauticæ F.163.49 N.511.55. Is.1288.6
Rudentisibilus V. 4.33
Rudi, lapides contusi Is. 1210.24. Is.1292.37
Rudiarij vnde F. 163 47
Rudus N. 492.45
Ruere, decipi N. 699.4
Rufuli tribuni F. 162.3
Rufuli à cognomine F. 162.8
Rufuli tribuni F.P. 419.1 & 7
Rufus 1440.5
Rullus 1436.12
Ruma N. 579.20
Rumen quid F. 167.30
Rumen pars colli F.P. 415.11.N. 492.40.Is.1094.49
Rumentum F. 167.32.F.P.415.15
Rumex F.167.18.genus teli F.P. 415.20
Rumiferare N. 578.48
Ruminalis ficus F.167.23 F.P.415. 24
Ruminare N. 492.42 & 578.39
Ruminat N. 750.4
Ruminatio vnde dicta Is. 113.33
Ruminatur N. 754.51
Rumitant F. 167.21.F.P.415.36
Rumor, opinio N. 701.53.V.G. 1330.19
Rumpere .N. 700.30
Runa, genus teli F.167.43.F.P.415. 40
Runcatio Is. 1236.29
Runcones Is. 1324.54
Rupitia F.P. 415.49
Rupitiæ F. 163.28
Ruptum testamentum Is. 929.26
Rura V.8.9.Isid.1203.4.V.G.1369.4
Ruant N. 577.23
Ruri esse P.F. 175.40
Ruri esse, non rure dicendum F. P.415.5
Rursum videre N. 673.9
Rursus N. 701.47
Ruscum Ver. 114.40. P.F.163.18 F.P.415.55
Ruspari P.F. 163.50.F.P. 416.1. & 4.N.578.32
Russata vestis Is. 1299.31
Russati quid dicuntur Is. 1299.37
Rustica vinalia F.163 53.& 178.51
Rusticatim N. 578.45
Rustica vinalia F.P. 416.5.& 8
Rustum F. 163.2.F. P.416.16
Ruta cæsa F. 163.2. F. P. 416.18. N.577.10.Is.1262.50
Rutabri V. 23.22.
Rutabulum F.162.56.F.P.416.21.& 28
Ruth Is. 951.24.Isid. 984.38
Rutilæ V. 56.12.
Rutilæ canes F.176.8.F.P.416.
Rutilare V. 56.11
Rutilium F.P. 416.35.& 39
Rutilij 1425.47
Rutilius rufus F. 163.8
Rutilius 1440 49
Rutrum V. 23.5
Rutrum tenentis iuuenis F. 163. 8. F.P.416.42.& 43. N.492.48
Rutuba N. 578.57
Rutunda F. 163.13

SAbæi vnde dicti Is. 1038.33
Sabæi Is. 1036 28. & 38
Sabanum Is. 1304.28
Sabaoth Is. 977.39
Sabateni Is. 1036.32
Sabatina F.P. 416.50
Sabbatum Is. 969.25.& 938.34
Sabelliani Is. 1013.32
Sabini dicti F. 210.53. & 250.54. F.P 40 16.52.Is.1041.36
Sabulum N. 580. 9. Is. 1207. 23
Saccatum Is. 1316.48
Saccomorum genus F. 196.19
Saccos F.P. 417.17
Saccus Is. 1320.55
Sacellum V.G. 1330.46
Sacella F.196.55.F.P. 417.21. & 23
Sacer F.P.417 .24.& 27.V.G.1348. 14
Sacerdos Is. 983. 49. & 1004.60. 1439.3.& 1045.44
Sacer mons F. 197.20
Sacra loca Is. 1196.9
Sacra spina Is. 1097.44
Sacra via Ver. 114.42.F.180.24. F.P.417.52
Sacræ Is. 976.45
Sacramentum V.29.30.F.211.6.F. P.418 7 14 16.& 18. Is. 970.57. Is.972 43.militiæ genus Isidor. 1049.27
Sacramento dicitur quid.F.211.14
Sacraui quid F. 197.54. F.P.418 35
Sacratium Is. 1197.40
Sacratæ leges F.197.9.F.P. 418.38 & 43
Sacrem F.P. 418.47
Sacrem porcum dici F. 19629
Sacrificare N. 723.3.V.G.1336.38

ſacrificantur N. 754.29
ſacrificium F.P. 433.5.If. 971.51.& 972.33
ſacrifico & ſacrificor V. 91.48
ſacrificulus F. 196.51. F.P. 419.1. & 6
ſacrilegium If. 933.33
ſacrima F.P. 419.8
ſacroſanctum F. 196.60 F. P. 419 20.& 27
ſacrum V.G. 1375.25
ſacrum ædificium F. 173.4
ſacrum,ſacratum N. 709.1
Saddai If. 979.12
Saducæi If. 1010.25
Saga F. 198.18
ſagaces F. 198. 4. F.P. 419. 49. & 420.1
ſagaces canes N. 495 38
ſagæ N. 495.36
ſagax canis F. 198.15
ſagda gemma If. 1216.17
ſagitta If. 1139.24.& 1270.54
ſagittarius If. 912.14
ſagma If. 1326.29
ſagmina F.197.57.F.P. 420.7.& 13
ſagum N. 610.16.& 788.15
ſaguntus If. 1190.15
ſagum If. 1302.48
ſal V.G. 1370.1.If.1208.12
Salacia V. 13.60.F.201.32.F.P.420. 20
Salamandria If. 1124.47
ſalaria via F. 201.26.F.P.420.32
ſalebræ vnde N. 584.24
Salentini F. 203.1.F.P.420.40.& 44
ſaliæ virgines F.202. 47.F.P.420. 45
ſalij F. 202.24. F.P.421.4
ſalinator 1436.4
ſalinum Ver. 114.49.F.211.57.F.P. 420.53 If.1319.32.& 1318.32
ſalinum in menſa F. 202.59
Salis N. 609.55
Salis vrbis fundator quis If. 1184. 43
ſaliſatores quid vocãtur If. 1022. 14
ſalix Ver. 114.46.F.P.420.50. If. 1248.7. virgulti genus F.202.56
Salmacis nomine Nympha F.202. 39
Salmax nomen F.P. 421 18
Salomon If. 953.18. & 995.5. & 6
ſalpinga If. 1124.38
ſalium If. 1314.19
ſaltatores If. 1280.43
ſalti N. 757 47
ſaltuatim N. 579 33
ſaltus V 7.44.F.187.27.F.P.421.28. N.702.60. If. 1181.33. & 1241.28. & 1274 47
ſalua res F.201.49. F.P.421.37
ſalubre V.G. 1333.21
Saluij 1427.14
ſalum N. 610.8
ſalus V. 14.17
ſalutare V.G. 1333.21
ſalutaris porta F. 201.39.F.P.422.4
Sam F P. 422 22
Samaria If. 1164.2.& 1186.36
Samaritæ If. 1010.45
Samaritanorum gens If. 1038.54
Sambuca F. 201.10.2.P.422.17.If. 898.21
ſambucus If. 1248.61
Samia vaſa If. 1318.8
Samius lapis If. 1211.58
Samium teſteum N. 709.4
Samnites F. 201.19.F.P.422.28
Samos inſula If.1177.26. & 1188.43
Samothraces dij V. 11.51
Samothracius If. 1309.22
Samſi If. 1042 27
Samſon If. 994.31
Sanſucus If. 1254.2
Samuel If. 951.7. & 994.55
ſanates quaſi ſanati F. 198.2
ſancta If. 1196.11.& 12
ſancta ſanctorum If. 1196.15
ſanctitudo N. 581.41
ſanctũ quid F. 196.10. F.P.423.24. V.G.1375.26
ſanctus murus F. 173.5
Sandapila PL. 801.1
ſandaracha If. 1294.47
ſanderaca,genus coloris F. 200.51
ſandaſirus If. 1221.13
ſanderaca F.P. 423.32.& 35
ſanguinarius N. 706.48
ſanguinolentus N. 746.27
ſanguis N.610.25. If.915.24.& 33 & 1099.53
ſanguiſuga vermis aquatilis If. 1126.30
ſanies If. 920 33.V.G.1370.40
ſanitas quid & vnde If. 915.4
ſaniter N. 774.45
ſanniones dicuntur N. 517.27
Sanqualis auis F. 196.16. F.P.423. 37.& 38
ſanqualis porta F.P. 423.42.& 45
ſanus V.G. 1354 40
ſapa 796.13.If.1317.7
ſaperda genus piſcis F. 290.47.F. P.423.47
ſaperdæ quid N. 584.5
ſaphirus If. 1217.42
Saphon If. 1288.17
ſapientia If. 1066.54.& 983.2
Sapientiæ liber If. 951.32
ſapientis cognomen If. 1431.31
ſapiui,pro ſapui N.770.38
Sarabra If. 1300.59
Saracenꝰ If. 1036.11 & 1039.4
Sarai If. 993.2
ſaraſmos If. 850.50
ſarcinatrix N. 514.52.V.G.1328
ſarcitector If. 1296.40
ſarcina V.G. 1331.18
ſarcinator N. 583.49
ſarcito F. 199.40.F.P.423.52.& 54
ſarcoma If. 918.42
ſarcophagum N. 485.55
ſarcophagus If. 1201.48
ſarcophagus lapis If. 1212.5
ſarculum V. 23.2.If.1325.4
Sardanapalus F. 199.43.F.423.55
ſardare F. 199.15.F.P.423 58
ſardi venales F. 199.18.F.P.424.3
ſardius If. 1216.42
Sardonix If. 1216.52
Sargus,piſcis genus F. 199.46.F.P. 424.23.& 26
ſariſſa F. 197.17.F.P.424.27.& 28
Sarmatæ, Græcis Regini If. 1037. 20.& 1042.7
ſarmentum If. 1239.17
ſarpiuntur vineæ F. 214.2
ſarpta F.P. 424.29
ſarpuntur vineæ F.P. 424.37
Sarra F. 199.14.F.P.424.39
ſartago If. 1320.27
ſarte in Auguralibus F. 199.6
ſarte ponebant pro integrè F.P. 424.41
ſartores N. 487.28
ſartrix V.G. 1328
ſas Ver. 114.52
ſas pro eas F. 200.20
ſas quid F.P. 424.54.& 425.7
ſat If. 839.56
σατὴρ 1429.32
ſati F.P. 425.13
ſatiatus V.G. 1328
ſatiati N. 723.12.V.G.1336.42
ſatias pro ſatietas N. 581.44
ſaticula F. 209.3
ſatietas If. 1313.1.& 1312
ſatio N. 612.12.If.1236.34
ſatirion If. 1256.34
ſatis Ver. 114.55
ſatis N.734.50. verbum F.P.425. 19.V.G. 1345.7
ſatisfactio If. 975.42
ſatu pro ſemine N. 582.52
ſatullem quid N. 581.17
ſatum genus menſuræ If. 1233.22
ſatur F P. 425.24
ſatura F. 194.55.F.P.425.25.& 35
ſaturatus V.G. 1328
Satureia If. 1256.31
ſaturitas If. 1313.2. ſatietas V.G. 1361.45.& 46
Saturnalia V. 34.28
Saturni fanum V. 9.36
ſaturnia quid dictum If. 1169.59
Saturnia Italia F. 199.50.F.P.425. 39
Saturnia porta V.9.37. terra V. 9.33
Saturni à Saturno If. 1041.27
ſaturno,dies feſtus F. 200.9.F.P. 425.52
ſaturno ſacrificium F. 210.27
Saturnus V. 12.42
ſaturnus If. 1025.49. ops V.11.46
Satyra,lex If. 927
ſatyriaſis If. 919 44
ſatyri homũciones ſunt If.1107.45
ſatyri quid ſunt If. 1119.50
ſatyrici vnde dicti If. 1019.2
ſaucij,vulnerati N. 709.18
Sauinus lapis If. 1213.7
Saulus If. 1001.38
Saul If. 994.57
ſaura If. 1124.59
ſaxa If. 1209.49
ſaxifraga If. 1256.26
Saxonum gens If. 1042.45
ſaxum V. 9.31.V.G.1335.29
ſaxum Tarpeium F. 210.39
ſcabelli If. 1323 1
ſcabellum If. 1323.2
ſcabies If. 919.46.& 50
ſcabre N. 579.44
ſcæna quid F. 197.16
ſcæniculæ V. 54.16

ſcæptrum & ſceptrum V. 57.36
ſcæua F.P. 426.22.& 30.1440.51
ſcæuola 1440.52
ſcæuum quid F. 200 36
ſcafa If. 1186.1
ſcalæ If. 1196.29
ſcalpellus If. 1197 50
ſcalpurire N. 581.37
ſcalprum If. 1297.48
ſcammonia If. 1258.3
ſcandulaca F. 203.51
ſcãdulaca genus herbæ F.P. 426.52
ſcauna If. 1322.59
ſcauſilia If. 1123.6
ſcaphæ N. 786.17
ſcapres pro ſcabres N. 580.21
ſcaptenſula F. 203.53
ſcaptenſulæ F.P. 426.38
ſcaptia tribus F. 210.47. F.P.426. 47
ſcapula If. 1097.35.1440.56
ſcapum N. 579.38
ſcaturix N. 582.4
ſcelerata porta F. 206.8
ſceleratus campus F.P. 427.5.& 16 F.205.52
ſceleratus vicus F.P. 427.19.& 25
ſceleroſi N. 583.11
ſceleſtum N. 709.4
ſcelus V.G. 1379.17
ſcena genus culturi F. 204.14
ſcena F.P. 427.31.If.1279.43
ſcenatilis N. 584.1
ſcenopegia If. 968.45
ſcenſæ quid F. 208.9.F.P.427.40.
ſcetra If. 1272.21
ſcheda If. 961.47
ſchedia quid F. 206.16
ſchedia, nauigij genus F.P.427.46
ſchema N. 610.54
ſchemata quid If. 845.24
ſcheſis onomaton If. 846.25
ſchiſma If. 1009.55
ſchœniculæ F. 203.37.F.P.427.55. & 428.2
ſcholia If. 958.13
ſcholæ dictæ F.P. 428.4.& 7.F. 212.40
ſcientia If. 872.51
ſciens V.G. 1331.25
ſcies, ſient V.G. 1379.29
Scilla If. 1154 3
ſcilla fœmina fertur fuiſſe If. 1108. 35
ſcina ſiue ſacena F.P. 427.37.& 34
ſcindula If. 1137.42
ſcindulæ If. 1297.2
Sciopodum gens in Æthiopia If. 1107.55
Scipio 1436.1
Scipio non Cæpio 1428.40
Scipionarij V. 86.16
Scipionij V. 86.15
ſcipus If. 1319.35
ſcire V.G. 1353.31.& 1359.10 & 52
ſcirpus F.P. 428.14.F.204.24.If. 1260.7
ſciſcito F.P. 418.24
Scitalis, ſerpens If. 1123.21
Scita plebei S. 180.38. F.P.428.25. If.926.59
ſcita facie F. 204.9
ſcitum V.G. 1359.60
ſcitum, elegans N. 713.6
ſcitũ populi F.203.60. F.P.428.28
ſcitus V.G. 1331.25
ſcius N. 725.53
ſciuntur N. 584 55
Scobina V. 54.37
Scolaces If. If.1121.51
ſcotina If. 1297.55
Scolopendryos If. 1259 25
ſcopæ N. 584.52
σκοπὰς If. 1004.40
ſcopulus If. 1209.52
ſcoppus F. 192.49
Scoria If. 1229.2
Scorpio N. 797.33.If.1128.57
ſcorpitis If. 1222.56
Scorpio, vermis terrenus If. 1126. 37.& 1271.1
ſcorta F. 203.45.F.P.428.43.& 50
ſcortæ ampullæ F. 162.45
ſcortari V. 56.14.N.674.46
Scortea V. 56.17
ſcortes F. 203.50
ſcorteum quid 205.47
ſcorteum pelliceum F.P. 428.55
Scortia If. 1319.57
Scotia If. 1174.34
ſcotoma If. 917.15
Scottj If. 1042.57
ſcraptæ Ver. 115.1
ſcraptæ quid F. 204.23
ſcraptæ dicebãtur F.P. 429.5.& 13
ſcraptæ N. 580.5
ſcreare N. 583.20
ſcriba If. 961.24
ſcriba publicus If. 1051.56
ſcribæ F.P.429.15
ſcriba proprio nom. antiq. F.205.13
ſcribere V.G. 1355.13
Scribonianum F. 205.54
ſcrinia If. 1320.52
ſcriptat N. 580.60
ſcriptio N. 582.57.& 757.40
ſcriptum & voluntas If. 860.42
ſcripturarij N. 504.22
ſcripturarius ager F. 205 10.F.P. 429.30
ſcriptus lapis F.P. 429.27
ſcrobes N. 611.3
ſcroſa 1433.1
ſcrupeda V. 54.21
ſcrupi F.P. 429.34. F.205.39
ſcrupulus If. 1230.59
ſcrutari V.G. 1332.56
ſcrutillus F. 205.31
ſcruto N. 748.16
ſcudicia If. 1324.50
ſculponeæ PL. 804.6
ſcurræ Ver. 115.4. F.182 34. F.P. 429.45
ſcurrile N. 580.32.& 584.38
ſcutilum F. 203.21
ſcutilum tenue F.P.429.57
ſcutulatus color If. 1114.58
ſcutum N. 611.45.V.20.35.If.1272.8
ſcyphus N. 792.27
ſcyrium F. 184.29
Scythia If. 1164.61.& 1167.24
Scythæ vnde If. 1037.10
ſcythici lapides If. 1215.13
ſebum N. 724.36. V.G. 1337.27.If. 1314.29
ſecare, excidere N. 712.54
ſeceſpita quid F.213.27.F.P.438.7. & 13
ſeceſſiones quid F.P. 430.27
ſeceſſus If. 1195.30
ſecium F.P. 430.28
Seciuſa ſacra F. 197.15. F.P. 430.32
ſocordia F. 181.8.F.P. 430.34
ſecta If. 1009.50
ſectarius veruex F.P. 430.44
ſectio F.P. 430.46.& 47.If.1297.9
ſecula If. 943.34
ſeculæ V. 23.23
ſeculares ludi F.P. 419.30
ſeculum V. 32.28
ſecunda cauſa adiutorij If.1066.48
ſecunda linguæ varietas Attica If.1033.32
ſecunda Sibylla, Lybica If. 1019.37
ſecundæ res F.P. 430.49
ſecundæ ſubſtantiæ If. 876.24
ſecundare N. 580.26
ſecundi ordines ſenator. ſpectabiles If. 1050.58
ſecundum corporis oculos If. 1000.30
ſecũdũ genus relatiuorũ If. 885.15
ſecundum ſpiritum quo imaginamur ea quæ per corpus ſentimus If. 1000.35
ſecundum tempus ſub lege If. 966.46
ſecundus digitus, index & ſalutaris If. 1095.49
ſecundus modus If. 879.41
ſecures If. 1169.47
ſecuris If. 1197.31
ſecurus N. 675.55. ſine cura F.P. 454.12
ſecus F. 182.52.& 207.1
ſecutor If. 1281.38
ſed If. 839.57
Sedechias If. 995.40
ſedes If. 1323.7
ſedet N. 713.11
ſediculum V. 68.36.F.P. 430.56
ſeditanies V. 69.39
ſeditio If. 933.30
ſeditionis proprietas N. 496.53
ſedulio V.G. 1380.14
ſedulo, ſine dolo N. 504.16
ſedum V.22.12. alij ſadum F.210.8 F.P.430.57
ſeges V.7. 51.F.209.38.F.P.430.60
frumenti fructus N. 707.44.If. 1236.39
ſegeſta F.P. 431.2
ſegeſtria V. 27.50
ſegetes V. 7.53
ſegmenta If. 1299.60
ſegmentatæ veſtes If. 1308.4
ſegne, tardum N. 702.56
ſegnitas pro ſegnitia N. 583.2
ſegnitia F. 208.29.F.P.431.10 & 13
ſocordia V.G. 1354.21
ſegregare N. 710.1.V.G.1372.14
ſegregari, ſeiungi V.G. 1360.7
ſeiuga If. 1278.6
Seir If. 993.20.& 24
Selenites If. 1211.36 & 1218.47
Seleucia If. 1185.34.
Seleucia Iſauriæ If. 1187.52
Seleucus If. 1185.28
ſelibra & ſemedium V. 28 29

Seliquaſtra ſedilia F.P. 431.17.F. 209.17.
ſeliquaſtrum 22.12
ſella If. 995.53. & 1326.25
ſellę curules locus F.211.1.F.P.431.11
ſellæ curules If. 1323.20
ſem If. 992.17
ſembella V. 28.48
ſemeia If. 996.53
ſemen V. 7.51.If.1101.28
ſementes V. 7.52
ſemẽtinæ ferię V.34 54.F.P.431.25
ſemicuris If. 1297.32
ſemina N. 741.53
ſeminaria V. 7.52
ſemiobolum If. 1230.53
ſemiplenæ trophæum If. 1166.54
ſemis F.P. 431.27
ſemiſonæ If. 811.28
ſemiſparium If. 1167.30
ſemis ſemodius F. 181.16
ſemiſſis V. 28.32.If.1231.24
ſemita V. 7.36.If.1206.11
ſemiuocales If. 1821.20
ſemo V. 40.49
ſemones P L. 803.7
ſempiternè N. 580.50
ſempiternum V.G. 1356.6
Sempronia horrea F. 180. 5. F.P. 431.43
ſemuncia V. 28.28
ſemiuncia If. 1231.23
ſenates, dicti qui F. 214.9
ſenacula tria Romæ F.211.31. F.P. 431.43
ſenaculum V. 26.8
ſenatores vnde dici F.207.30.F.P. 431.55
Senatui N. 756.28
Senatui nomẽ ætas dedit If.1050. 46
Senatuſconſultum If. 927
Senatuſconſultus If. 1050.49
Senatus decretum vnde F. 207. 38.F.P.432.3
Senecio If. 1257.19
ſenecta N. 761.28
ſenectus If.1101.58.& 1104.52.& 55
ſenes vnde dicti If. 1104.37
ſenica N. 492.11
ſenior If. 1104.29.& 33
ſenis crines F. 207.41
ſenis crinibus nubentes F.P.432. 8
ſenium vnde F. 207. 48. à ſenili acerbitate F.P.432.12.pars vlti. ma ſenectutis If. 1103.1
ſenoni Ver. 115. 7.F.207.51.F.P. 432.16
ſenſa N. 727.48
ſenſus N. 727 47
ſenſus corporis quinque Iſi. 1091. 14
ſenſus vnde dicti If. 1091.17
ſenſus & præſentia nuncupati If. 1091.19
ſenſus ſenſa V.G. 1338.29
ſententia N. 582.23.If.864.24
ſentes F. 207.45.F.P.432.19
ſentix If. 1249.3
ſentinare, ſatagere F.207.27.F.P. 432.22
ſeparare N. 713.28
ſepelire If. 1105.36
ſepes If. 1201.21
ſæpia If. 1130.58
ſepiunt N. 506.6
Seplaſia, aut Sephaſium F.195.50. F.208.59.F.P. 432.32.
ſeplaſium N. 611.48
ſeps exigua ſerpens If. 1124.27. tabificus aſpis If. 1123.8
Septa oppidum If. 1190.33
ſeptem ſpacia If. 1278.17
September If. 941.15
Septentrio If. 1143.1.& 904.33. & 1148.26.& 57
Septentrionalis circulus If. 903. 46
ſeptentrionalis motus If. 903.11
ſeptentrionalis plaga If. 904.18
ſeptentriones F. 207.57
ſeptifariam N. 580.53
ſeptiformis If. 985.52
Septij 1427.17
ſeptimatrus V. 33.7
Septimij 1427.18
ſeptimontio F. 214.23
ſeptimontium dies F.208.F.P.432 49. F.P.433.7
ſeptimus modus If. 880.27
ſeptimus modus If. 878.60
ſeptunx V. 28.33
ſeptuoſe N. 580.47
ſepulchrum F. 208.24 If.1201.46. V.G.1367.3
ſepultus F. 208.54.If.1105.34.
ſequeſter F. 208.16
ſequeſtres V.G. 1363 26
ſequi N. 674.40
ſera, quæ oſtia obcluduntur N. 691.44
ſeræ V. 59.14
Seraphin If. 990.17
Serapis & Iſis V. 11.44. If. 1030. 30
ſerere If. 1236.35
Seres gens ad Orientem If. 1037. 52.oppidum Orientis If. 1164. 48
ſereſcit N. 583.22
Sergij 1416.14
Ser.Cornelius 1423.38
ſerica veſtis If. 1299.48
ſericum If. 1294 21
ſericum quid dictum If. 1305.7
ſeries vnde dicta If. 855.45
ſerilla Ver. 115.9.F.209.40.F.P. 433.30
ſeriola If. 1319.35
ſerium N. 501.59
ſerius vnde F.P. 433.41
ſermo If. 958.24 & 30.V.G.1329 8
ſerò ſapiunt Phryges F. 209.54. F.P.433.46
ſerpedo If. 919.33
ſerpens If. 984.14.& 1221.45
ſerpentes V.G. 1364.51
ſerpentum If. 1307.60
ſerpſit antiqui F.213.44.F.P. 433 50
ſerpula ſerpſerit F.214.49. F.P. 433 59
ſerra prœliari dicitur. F.211.42.F. P.434 1.& 6.If.1128.55
ſerræ nomen If. 1297.12.& 11
Serranus 1433.35
ſerrula If. 1324.55
ſerta, ſartum V. 40.29
ſerti, ſertæ V. G. 1370.35
ſertor Ver.115.12. F. P.434.9. 1396. 1409.13
ſertorem dictum quid? F. 209 2
Sertorij 1425.38
ſertum & ſerta V.G. 1370.30
ſeruare, liberare. N.703.16.N.694. 15
ſerui qui vocantur If. 1048. 20. & 1052.54
Seruilij 1425.24
Seruilius lacus F.180.14.F.P.434. 19
ſeruitium V.G.1333.48.ſeruitus V. G.1360.33.34.& 1333.47.
Seruius 1399.1407.22.1411.51
ſeruorum dies F.209.50. F.P.434. 24
ſerum If. 939. 25. V.G. 1334. 1
Seſopia F. 179.43
ſeſtertius V.28.41.F.207.15. F.P. 434 36
Seth If. 991.47
Sethiani If. 1011.50
ſetores If. 1310.13
Seueriani If. 1012.10
ſeueriter, pro ſeuerè N. 771.20. pro ſæuiter N. 772.9
ſeueritudo N. 582.18
ſeuerum N. 704.45.& 714.15
ſeuerus V.G. 1353.43
ſexagenarij F.P. 435.3
ſexagenarios olim de põte F.206 22.
ſexagenarius N. 779.25
ſexatrus V. 334.7
ſexcentum N. 762.12
ſex ſuffragia F. 207.11. F.P.434. 55
Sexta Sibylla Samia If. 1019.47
ſextans V. 28.30
ſextantarij aſſes F.212.22.F.P.435. 43
ſextarius If. 1232.27
Sextij 1425.25
Sextilij 1425.41
ſextilis If. 941.14
Sex in Lateran 1410.58
ſextula V. 28.27.If.1231.15.& 19
ſextus modus If. 878.55
ſextus modus If. 880.25
Sex Veſtæ ſacerdotes F. 211.5. F.P. 434.58
ſexus V. 67.27
ſexus aliter ſignificat ſexu F.P. 435.55.N.609 30
ſfungia If. 1313.46
ſfungia lapis If. 1291.26
Sfingæ quid ſunt If. 1119.46
ſibilum N. 610.11
Sibilus If. 1122 29
Sibina F.P. 436.2
ſibus F.P. 436.5
Sibyllæ quid dicuntur If. 1019.26
Sica If. 1269.39

Sicani qui & Siculi vnde? If. 1041. 36
Siccum N. 707.24
Sicel, Latino sermone sichus If. 1231.28
Sicera If. 1317.8
Sichem If. 1186.10
Sicilia If. 1177.31
Sicilices F.P. 436. 18
Sicilicum dictum F.P. 436. 20
Sicilienses qui If. 1041.37
Sicionij If. 1040.22
Sicomorus If. 1245.25
Siculus sinus If. 1152.7
Sicyonia genus calceamenti F.P. 436.21
Sidera V. 48.49.V.G.1376. 50
Sidera feruntur If. 908.24
Sidera mouētur If. 908.26.& 939. 4 & 909.56
Sideritis If. 1222.29
Sidon If. 1186.54.& 56
Sidones If. 1036.50.& 1039.3
Sidrac If. 969.47
Sienites If. 1214.12
Sifilare N. 783.44
Sifnius lapis If. 1133.10
Sifus quid F. 208.41. F.P.436.23
Sigæum promontorium If. 1179. 22
Sigilla If. 1308.52.& 53
Signa V. 48.46.F.208.12.If.1308 52.V.G.1376. 48.rerū F.P. 436. 29.bellorum If.1267.43
Signa cur dicuntur If. 909.60
Signare F.208.33.F.P.436.34.designare N.713.32
Signata N. 581.8
Signatores If. 928.43
Signatum quid If. 1226.6
Significatio aduersa N.686.48
Signum N. 683.53.& 685.3
Signorum primus Arctos If. 910. 8
Silatum antiqui F.213.12.F.P.436. 41
Silentio surgere quid F. 213.52
Silentium V. 31.53.N.736.49
Silere quid F.210.59. F.P.436.50. V.G.1331.7
Silex N. 611.16
Sili 1439.60
Silicernium Ver.115.15.F. 181.60. F.P.437.1. N.509.57. PL.802. 24
Silicon If. 1246.14
Siligineus panis If. 1313.41
Siligo genus tritici If. 1237.24
Siligo If. 1313.42
Silij 1425.55
Siliqua If. 1230.50.& 54
Silones N. 497.12.1440.27
Σύλους 1429.53
Siluij qui sunt F.209.23. F.P.437. 16.If.1046.43
Silus F. 209.20
Silus appellatur Naso F.P.47.24
Simeon If. 966.44
Simi 1439.60
Simia If. 119.33.& 45
Simila If. 1313.50
Similaria If. 922.15
Simile ac dissimlle V.93.53. & 94. 37.N.610 47
Similanicius If. 1122.35
Similitas N. 584.21
Similiter N. 696.35
Similitudo declinationis V. 105. 52
Simitu, simul N. 583.29
Simon Bariona If. 1001.24
Simon Cananeus If. 1002.36
Simoniani If. 1010.56
Simplex Deus If. 980.1
Simplices numeri If. 889.20
Simplicitus N. 584.14
Simplones PL. 806.1
Simpludiaria funera F.207.6. F. P.437.27
Simpulum V.21.49. vas paruum P.F.437.34
Simpuuium N. 79.1
Simul V.G. 1329.38
Simulacra vnde nuncupata If. 1023.34
Simulachrorum vsus If. 1023.29
Simulans V.G. 1366.4
Simulare N. 731.31.V.G.1333.2
Simultas F.P. 437.38
Simulte N. 580.57
Sinapis If. 1261.23
Sine sacris hæreditas F. 179.50
Sincinia F.P. 437.42
Singularia N. 760.38
Singulum N. 581.22
Sinistræ aues F.P. 437.50
Sinistrum significare F.214.55. F. P.437.58
Singulatim N. 583.56
Sinopis If. 1294.9
Sinus If. 1153.18
Sinum V. 21.40.N.794.12
Sinus V.G. 1351.4. & 1369.51
Sinus Ibericus & Balearicus If. 1152.1
Sion quid dicitur If. 1008.46
Sinus Ionius If. 1153.19
Sion If. 1184.52
Σιὼς quid If. 1019.27
Siparium F. 208.47.F.P.438.5
Siparum genus veli If. 1287.54
Siphon If. 1319.48
Sipla tapeta If. 1304.17
Siremps F. 211.23.F.P.438.9
Sirenas quid fuisse If. 1108.24
Siricum quid If. 1394.15
Sirpata dolia V. 23.31
Sirpea V. 23.46
Sirpiculæ falces V. 23.30
Sirtes If. 1154.14
Sisamum If. 1237.50
Sispites quid F. 209.
Sispites Iuno F.P. 438.16
Sistere fana F. 214.40.F.P.438.19
Sistrum If. 900.4
Sitarciæ If. 1321.1
Siticines N. 513.49
Situla If. 1319.28
Situs If. 876.38
Smaradi If. 1215.21
maragdus If. 1214.59
Soboles If. 1054.32
Sobrini V.G. 1359.42
Sobrinus F. 182.57. F.P. 438. 27
Sobrium N. 707.29
Sobrius vicus F. 183.43. F.P.438. 35.& 40
Socci, socelli If. 1311.6
Sociennus quid? N. 582.1
Socrus N. 610.5
Socius V.G. 1364.17
Sodales Titij V.16.8.N.582.32.F. P.438.44
Sodalis F. 183.52.V.G.1329.11
Sodes F. 183.59 N.584.49.V.G. 1378.48
Sol V. 13.17
Sol vnde appellatus If. 909.41.If. 983.9.igneus If.905.55.oriens If. 906.20
Sola terræ V. 6.52
Solari F.P. 439.1
Solari sine præpositione F. 185. 48
Solarium If. 1195.49
Solatum genus morbi F. 185.F.P. 439.4
Solea Ver. 115.16.F.P.439.9
Soleæ If. 1311.5
Solem dici F. 196.26
Solemnia sacra F. 211.40
Solem per seipsum moueri If.906. 2
Solemnia sacra F.P. 449.31
Solemnitas If. 968.18
Solicitare F.P. 439.10
Solicitè & suspicioſè obseruare N.703.22
Solicitudo V.G. 1360.21
Solicitus N. 670.53.& 702.43
Solida sella Ver.115.19. F.213.4. F. P.439.24
Solidi numeri If. 892.7
Solidi quid dicuntur If. 1225.60
Solidum continuum N. 713.41
Solidus If. 1231.6.& 14
Solidus numerus If. 892.28
Solifuga quid dicitur If. 1120.50
Sollicitare F. 215.10
Solitas, solitudo N. 582.35
Solino idem ait esse consulo F.P. 439.33
Solipunga genus bestiolæ F.185. 56 F.P.439.35
Solis gemma If. 1218.44
Solitaurilia F.180.40. F.P. 439. 42
Solitus sum V. 92.12
Solla Ver. 115.21. 184.54
Solla appellantur sedilia F.P.440 17
Sollers F. 184.52
Sollicitudo, sollicitatio V.G.1354. 52
Sollicuria F. 184.50
Sollicitus N. 717.11
Sollisternium F. 184.58
Sollistimum F.185.6. F.P.440. 35
Sollo osce dicitur F. 184.46
Sollo dicitur F.P. 440.41
Sollox, lana crassa F.P. 440. 53

ſolœciſmorum genera quot Iſ. 843.16
ſolœciſmus vnde Iſ. 843.5.& 842.59. ſchema Iſ.843.11
Solon Iſ. 913.
ſolox F. 185.24
ſolſequia Iſ. 1255.56
ſolſtitialis annus Iſ. 942.54
ſolſtitium Iſ. 941.36.V.31.58
ſoluere N. 704.59
ſoluerit,pro ſolitus ſit N. 770.51
ſolui V. 92.10
ſolum, terra F.P.441.2. inferior pars pedis Iſ.1099.11. vnde dictum Iſ. 1181.30
Solurius mons Iſ. 1180.56
ſomnia V.G. 1361.30
ſomniculoſus N. 582.7
ſomnium Iſ. 1000.18
ſomnorinæ N. 581.40
ſonæ Iſ. 821.28
ſoni & ſonus N. 760.60
ſonit pro ſonat N. 768.30
ſoniuio F. 179.48
ſoniuium tripudium F. 183.47
ſono diminutiua nomina Iſ. 824.10
ſontica cauſa F. 211.5
ſonticus morbus F. 180.18
Sophonias Iſ. 998.59
ſonticus morbus F.P. 441.16
ſophus 1431.19
ſoræum quid F. 183.39.F.P. 441.31
ſordet N. 580.36
ſordidus N. 682.36.& 713.2
ſorditudo N. 581.21
ſorex Iſ. 1120.16
ſoror quid Iſ. 1056.56
ſororiæ mămæ F.183.22.F.P.441.35
ſororiũ tigillũ F.183.2. F.P.441.43
ſororis appellatio N. 511.16
ſors V. 30.27
ſors & patrimonium F. 183.35.F.P.442.6
ſortes V. 40.39.N.609.5
ſortilegi quid ſunt Iſ. 1022.9
ſortirent N. 749.37
ſortiunt N. 749.43
ſortutillus venter F.P.442.11
ſos,pro eos F. 185.29
ſoſpes F. 185.59
ſoſpitare F.P. 442.46
ſoſpitent N. 583.52
ſpadix color Iſ. 1114.47
ſpadones Iſ. 1139.22
ſpanum Iſ. 1149.40
ſpara F. 203.57
ſpara minimi generis iacula F.P. 442.52
ſparagos N. 795.1
ſpargere, diſtillare N. 713.21
ſpari N. 397.54
Sparta Iſ. 1188.34
Spartani Iſ. 1041.8
ſpartus Iſ. 1321.19.& 1260.26
ſparus N. 798.40 Iſ. 1129.56
ſpaſmus Iſ. 916.28
ſpata Iſ. 1269.25
ſpatiator F. 211.31. ertator F. P. 443.3
ſpatij æſtimatio N. 676.52
ſpatium ampliſſimum vel cœli N. 693.22
ſpatomeleguma Iſ. 922.15
ſpatula Iſ. 1269.29
ſpecialia nomina Iſ. 824.4
ſpecialitas V.G. 1331.59
ſpecie ſimile V. 97.29
ſpecies N. 512.44. & 582.29. effigies N. 702.47
ſpecies cauſarum Iſ. 861.44
ſpecies inconuenientis Iſ. 864.52. & 875.8.& 29
ſpecies diffinitionis Iſ. 880.49
ſpecies propriorum nominum Iſ. 823. V.G.1370.38. & 1331.59. & 1334.43
ſpecieras V.G. 1332.11
ſpecis N 758.41
ſpectacula V.G. 1335.4.Iſ.1273.54
ſpectamenta V.G. 1335.4
ſpectare V. 43.16. dirigere N.711.45.V.G.1328
ſpectari V.G. 1352.58
ſpectator V. 43.27
ſpectatum N. 730.4. V.G.1341.16
ſpectio V.43.19.F.205.3 F.P 443.7
ſpecula Iſ. 1308.33. V.G.1338.55 & 1370.23.& 26
ſpeculator V.G. 1373.15
ſpeculum V.G. 1338.60
ſpectu F. 204.38
ſpeeus femin.gen. F. 210.11.F.P. 443.19.N.609.39.Iſ.1182.32
ſpelea Iſ. 1209.54
ſperare V.G. 1356.31.& 1355.23
ſperata N. 731.7.V.G.1341.59
ſperatum N. 583.15
ſperem N. 581.31
ſperes pluraliter antiqui F.P. 443.25
ſpernere,faſtidire N. 709.55
ſpes V. 41.50. opinatio N.686.11. Iſ.1009.16.V.G.1356.27
ſpetile F.204.41. vocatur vmbilicum ſuis F.P. 443.29
ſphæra Iſ. 894.27. & 902.54. & 1314.56
ſphæra cæli Iſ. 1144.55
ſphæræ motus Iſ. 903.10
ſphærieus numerus Iſ. 891.31
ſpica Iſ. 1237.53
ſpicæ V. 7.54.N.611.22
ſpicit F. 204.46. F.P.443.37
ſpiciunt F. 211.26
ſpicula Iſ. 1270.59
ſpicum F.204.56. maſculinè dicebant antiqui F.P. 443.47
ſpinæ V.G. 1369.60
ſpingæ Iſ. 1322.40
ſpinther F.205.26. armillæ genus F.P.443 55
Spintyrnix,auis genus F. 204.51.F. P.443.57
ſpina Iſ. 1097.40
ſpinus V.G. 1369.59
ſpira F. 204 32.F.P.444.2
ſpiracula Iſ. 1182.33
ſpiræ Iſ. 1288.7
ſpirans Iſ. 984.55
ſpirare V.G. 1350.22
ſpirillum F.P. 444.9.F.204.50
ſpiritus Iſ. 1090.1.V.G.1363.49
Spiritus ſanctus Iſ. 984.50.& 54
ſpiritus ſanctus non dicitur genitus Iſ. 985.13
ſpiritus ſapientiæ & intellectus Iſ.985.55
ſpiritus,ignis Iſ. 986.56
ſpiritus, nomine aquæ appellatur Iſ.987.11
ſpiritus vnctio Iſ. 987.24
ſpiritus ſanctus Iſ. 987.53
ſpiritus conſilij & fortitudinis Iſ. 895.56
ſpiritus ſcientiæ & pietatis Iſ. 985.57
ſpiritus timoris Domini Iſ. 985.58
ſpiritus principalis Iſ. 985.59
ſpiritus,donum Iſ. 986.7
ſpiritus charitas Iſ 986.21
ſpiritus,gratia Iſ. 986 27
ſpiritus,dignitas Dei Iſ. 986.35
ſpiſſus N. 705.55
ſplen vnde dictus Iſ. 1100.32
ſplendere V.G. 1330.9
ſplendidus rufus Iſ. 1108.57
ſplendor Iſ. 983.6
ſplenion Iſ. 1159.24
ſpolia V.G. 1364.25
ſpoliare V.G. 1358.59
ſpolior N. 754.41
ſpolium N. 742.2
ſponda Iſ. 1322.47
ſponde F. 202.52
ſpondiales Iſ. 830.5
ſpondere Ver. 115.23.F.P.444.12.F. 210.17. V.G. 1358.21. & 1376.34. & 1353.56. V.41.14
ſpondet V. 41.23
ſpondæus Iſ. 830.1
ſpongia Iſ. 1132.18
ſpongiæ Iſ. 1313.49
ſponſa N. 731.8
ſponſor V. 41.24.V.G.1376.34
ſponſus Iſ.983.36. conſponſus V. 41.25
ſponte dicere V. 41.41
ſporta Iſ. 1321.17
ſportæ N. 584.43
ſportula Iſ. 1321.17
ſpurcum Iſ. 1316.27
ſpurcum vinũ F.214.18.F.P.444.29
ſpurcus N. 706.48
ſpuri N. 610.21
ſpurij 1399
Spurilij 1425.23
ſpurius 1407.26
ſputius qui dicitur Iſ. 1055.23. & 33
ſqualor N. 611.33
ſtactè Iſ. 922.49
ſtadialis ager Iſ. 1104.55
ſtadium Iſ. 1105.15
ſtagnum V.8.58.F.194.51.F.P.444.55.Iſ.1155.20
ſtaphyſagria Iſ. 1159.24
ſtalagmium F.P. 444.58.F. 195.16
ſtamen V. 20.20.Iſ.1306 18
ſtanni etymologia Iſ. 1129.41
ſtare N. 705.28
ſtat Iſ. 980.47
ſtata ſacrificia F. 211.36.F.P.445.3
Statæ Matris F. 195.20. F.P.445.11
ſtatera Iſ. 1130.35
ſtater Iſ. 1131.11
ſtatim N. 697.50
Statilij 1425.39
ſtatilium & ſtatanum N. 784.46

ſtatio V.G. 1370 18.Iſ.9-53.& 13
Statius 1398.& 1409.24
ſtatua F. 180.8.F.P.445.18
ſtaculiber F. 194.37. F.P.445.25
ſtatura N. 611 59. V.G.1356 58
ſtatus dies F. 194.42
ſtatus V.G. 1356.58 & 1363.40
ſtatus ſtellarum Iſ 909.35
ſtatus dies vocatur F.P. 445.30
ſtefadium Iſ. 1311
ſtega PL. 804.45
ſtelio genus lacertæ F. 193 28
ſtella Iſ. 908.3
ſtellæ dicuntur planetæ Iſ. 909.9
ſtellæ planetæ Iſ. 1303.8
ſtellæ vnde dictæ Iſ. 909.47
ſtellam ſignificare F. 214.52
Stellatina tribus dicta F. 210.49
ſtellio F.P. 445.47.Iſ.1125.2
ſtephanitæ vuæ Iſ. 1240.10
ſtercoratio Iſ. 1236.16
ſtereus Iſ. 1236.17
ſtercus ex æde Veſtæ F. 211.46
ſteriton F. 195.48
ſtigmatiæ N. 506.11
ſtillare V.G. 1360.24
ſtillicidium V. 8.44
ſtilus V.G. 1363.16
ſtipa Iſ. 1148.47
ſtipare V. 30.13
ſtipatores V. 53.25. Ver.115.28.F. 193.55 F.P.446.8 F.215.6
ſtipem F. 193.32
ſtipem, in maſc.gener. F. 193.36
ſtipendium V. 30.7.Iſ.1225.48
ſtipes F.P. 446.24. fuſtis F.193. 60. nummus ſignatus F 1181. 52
ſtipulæ V.G. 1365.10.Iſ.1138.5
ſtipulari & reſtipulari V. 30.17
ſtipulatio Iſ. 930.51
ſtipulatores Iſ. 930 52
ſtiria Iſ. 1155.44
ſtiricidium F. 211.10.F.P.448.8
ſtirps N. 612.3. Iſ. 1054.39. V.G. 1361.47.& 1370.20
ſtirps, eſt gentis propagatio F. 197.49
ſtiua V. 23.9
ſtlata, genus nauigij.F. 193 20.F.P. 447.16
ſtlembus F. 193.24.F.P.447.25
ſtœchas Iſ. 1259.29
Stœchades inſulæ Iſ. 1178.20
Stoici Iſ. 1016.31
στοιχεῖα Iſ. 1144.5
ſtola N. 787.42.Iſ.1301.32
ſtolidi qui dicuntur V.G. 1378. 30
ſtolidus F. 195.20.F.P.447.31
ſtolo 1433 47
ſtomachus Iſ. 1100.40
ſtorax Iſ. 1251.1
ſtoria Iſ. 1322.34
ſtrabo 1440.8
ſtrabones N. 497.57
ſtragulum Iſ. 1303.59
ſtrata via Iſ. 1105.28
Stratonis turris 1185.54
ſtratus N. 704 10, Iſ. 1321 31
ſtrebula F. 193.11.F.P.447.39
ſtrena F.193.4. F.P.447.39.N.491.52
ſtrenui & nobiles V. 62.53
ſtrenuus V.G. 1334.60
ſtrepiti N. 760.9
ſtrictim N. 772 50
ſtricturæ N. 494.31.& 779.36 Iſ. 1128.38
ſtrigæ F. 194.22
ſtriges appellabantur F.P. 447 52
ſtrigiles Iſ. 1326.39
ſtrigilim N. 609.47
ſtrigores F. 194 19 F.P.448.10
ſtrigoſus N. 579.47
ſtrilare V. 54.27
ſtringere, percutere N. 712 12
ſtritabillæ V. 54.27
ſtritauum dicebant pro tritauo antiqui F.P. 442.11
ſtrix Iſ. 1136.53
ſtrophium N. 788.2
ſtrophium Iſ. 1309.46
ſtropus F.P. 448.15
ſtruere F.P. 448.28. F.192.34
ſtrues genera liborum F.P. 448. 40.F.192.24
ſtrufertarij F. 181.48.F.P.448.43
ſtruices, antiqui F. 192.29.F.P. 448.59
ſtruis V. 87.51
ſtruppearia F. 192.57
ſtruppi F. 213.21.F.P.449.5.Iſ.1288. 29
ſtrutheum F. 192.60
ſtrutheus F.P. 449.12
ſtrutio Iſ. 1134.52
Strutius, herba lanaria Iſ. 1257.51
Strychnos, Latinis herba ſalutaris Iſ.1258.56
ſtudium V.G. 1334.35
ſtultorum feriæ F.195.57.F.P.449. 15
ſtupidus, obſtupefactus N. 710.36
ſtupor N. 611.56
ſtuppa F. 195.39. F.P.449.19.Iſ. 1304.52
ſtuprum F. 195.29.F.P.449 31.N. 740.57.Iſ.933.38
ſtura F. 195.41. F.P.449.43
ſtymphalidæ aues Iſ. 1135. 40
Suad ted, F. 214 51
ſuadere V.G. 1357.36.& 37
ſuaſiones N. 611.42
ſuaſum quid F. 187.17
ſuaſum colos appellatus F.P.449. 49
ſuatim N. 5055
ſuaue N. 675.39
ſuaues voces Iſ. 897 20
ſuauia V.G. 1356.51
ſuauies N. 751.12
ſuauitudo N. 582 12
ſuauium N. 722.50.V.G.1336.34
ſub cornua venire dicuntur F. 189.32.F.P.449.56
ſub ditione habere N. 711.3
ſub iugum mitti dicuntur F.P. 40.5.
ſub vineam milites F. 191.29.F.P. 450 13
ſub vitem haſtas F.191.18.F.P.450. 8
ſub vitem præliari F. 191.25.F.P. 450.27
ſub vos placo F.190.35.F.P.450.34
ſubacti F. 190.46
ſubactus F.P. 450.35
ſubcenturia F. 189.56
ſubcinericius panis Iſ. 1313.34
ſubdere N. 712. 45.& 704.39
ſubditus F. 210.24
ſubditus dicitur iudex F.P. 450. 44
ſubdolum N. 718.58
ſubducere. ſupputare N. 710.5 V.G.1358.31.& 1378.31
ſuberies F. 181.57.Iſ.1246.5
ſubeuboneum N. 610.43
ſubhirci quid vocantur Iſ. 1095.27
ſubices F. 188.3
ſubices proſubiectis F.P. 450.51
ſubici aries F. 212.49
ſubigere arietem F. 214.44
ſubigere N. 511.10
ſubigere, exercere N. 710.57
ſubigere arietem F.P. 451.1
ſubiicere, ſubtus iacere N. 703.
ſubicere, acuere N. 710.56
ſubiices noue poſitum N. 579.60
ſubire, ſuccedere N. 712.42
ſubiunctiuæ coniunctiones Iſ.818. 28
ſubit, in memoriam reducitur N. 712.37
ſubiti N. 582.38
ſublabrare N. 580.42
ſublatum, ſuſceptum N. 702.10
ſubleſta F. 182 14
ſublecti, adlecti. & collecta V. 40. 50
ſubleſta F.P. 451.11
ſubleſtum N. 584.30
ſubleuit N. 508.42
ſublicium F.P. 451.15
ſublicius pons F. 181.21
ſubligaculum N. 499.30
ſublima N. 759.34
ſublimauit F. 189.48.F.P.451.33
ſublime N. 713.49
ſublimen F. 189.43.F.P.451.38
ſublinguium quid Iſ. 1094.52
ſublucare arbores F.P. 451.45.F. 214.15
ſubminiſtrat N. 702.28
ſubmouere V.G. 1328
ſubmultiplex numerus Iſ. 890.54
ſub multiplex ſuperparticularis Iſ. 891.41
ſubmultiplex ſuperpartionalis Iſ. 891.51
ſubnixus, ſubditus N. 713 44
ſuboles F. 190.24.F.P.451.49
ſubſipere V. 22.15
ſubripere V.G. 1333.25
ſubrumari dicuntur hœdi F.P. 451.55
ſubſciſua quid ſunt Iſ. 1203.28
ſubſcudes F. 189.23
ſubſcudes appellantur tabæ F.P. 452.1
ſubſellia Iſ. 1323.15
ſubſellium V. 22.14
ſubſiciuum N. 583.57
ſubſilles ſunt F. 189.15
ſubſilles dicebantur lamellæ F.P. 452
ſubſidum dicebatur F. 188.57
ſubſidium V.16.40.V.G.1332.31.& 1374.46

ſubſolanus Iſ. 1148. 19. & 22. 30
ſubſolanæ F. 189.8.F.P.452.31.
ſubſtantia Iſ.876.21. & 877.4. & 988.30
ſubſtantialis diffinitio Iſ. 875. 23
ſuffibulum Iſ. 1309.54
ſubſtillum F. 189. 18. F. P. 452. 38
ſubſtruere V.G. 1347.1
ſubſuperpatiens numerus Iſ.891. 21
ſubſuperparticularis numerus Iſ. 891.26.
ſubterra V. 43.33
ſubtalares Iſ. 1310.53
ſubtemen V. 20.21
ſubter V.G. 1351.1
ſubtiles voces Iſ. 897.24
ſubtiliter dicere Iſ. 866.30
ſubtractum N. 695.55
ſubtus V.G. 1351.2
ſubucula V.22.41. F.190 39. F.P. 452.46.N.790.40
ſubura F. 190.10
ſubuerbuſtam F. 190.20
ſubuerbuſta F.P. 452.52
ſubuenire N. 688.19
ſubulo V. 51.28
ſubulo tuſſe F.190.7.F.P. 452. 56
ſubura V.10.26. Ver.115.29. F.P. 452.6*
ſuburana V. 11.35
Suburana Tribus F. 186.44
ſuburbana quid Iſ. 1192.13
ſuburbanæ vuæ Iſ. 1239.57
ſuctus N. 580.13
ſuccedere in alterius locum venire N.712.28.& 712.50
ſuccentor Iſ. 1005 55
ſuccenturiare F.189.53. F.P.453.19
ſuccenturiati qui ſunt Iſ. 1049.7
ſuccenturiatus N.483.17. V.G. 1380.38
ſuccerda F.P. 453.28
ſuccerdæ F. 186.37.N.583.27
ſucci Iſ. 1317.35
ſuccidanea hoſtia F.186.52.F.P.453 39
ſuccidia V. 19.50
ſuccidia N. 581.4.Iſ.1314.22
ſuccinctorium Iſ. 1310.3
ſuccingulum F. 186.33. F.P. 453. 46
ſuccinatium vinum Iſ. 1316.15
ſuccinus Iſ. 1217.5
ſuccreſcere N. 712.47
ſuccrotilla F. 186.12.F.P.453.51
ſuccus opobalſamum Iſ. 1252. 17
ſuccuſa V. 10.32
Succuſani F. 185.50
ſuccuſſare N. 491.45
ſuccuſſator N. 491.48
ſuccuſſor N. 491.50
ſucula maculæ genus F. 186.21
ſudiculum genus flagelli F.P.454 9
ſudis V. 14.54
ſudor V. 8.22
ſudum F.182.9.F.P.454.11. N.500. 37.PL.806.35
ſufes dictus F. 191.12
Sueui pars Germanorum Iſ.1042. 30.& 34
ſuſes F.P. 454.17
ſuffarcinatus V.G. 1380.31
ſufferre N. 70.3
ſuffibulum F. 213.48.F.P.454
ſufficit, ſat eſt. N 702.26
ſuffimenta quid? F.213. 41. F.P. 454.35
ſuffiſcus F.P. 454.42
ſufflatum N. 509.23
ſuffuerat F.P. 454.55
ſuffragat F.P. 454.49
ſuffragatores F. 213.15
ſuffragines quid Iſ. 1098.40
ſuffragium V.G. 1348.22
ſuffundatum N. 510.5
ſuggrundaria PL. 802.17
ſugillare N. 581.14
ſugillatum F. 186.56. F.P.454. 56
ſui V.G. 1375.6
ſuillij 1426.53
ſuillum genus inuiſum F. 192. 9
ſuillum genus inuiſum Veneri F. P. 455.1
ſuis & ſuis V. 95.23
ſuium V. 71.5
ſulci quid F. 187.9
ſulci appellantur F.P. 455.8
ſulcus V.8.5. N.517.45. & 735.49. Iſ.1236.30
ſultis F. 185.40
ſultis pro ſi vultis F. P. 455. 17
ſulphur Iſ. 1207.40
ſulzica Iſ. 1318.32
ſum pro eum F.P. 455.34
ſummanalia F. 214.4. F.P. 455. 38
ſummates PL. 805.56
ſumen N. 741.58.
ſumere N. 708. 6. V. G.1331. 39
ſummè bonus Deus Iſ. 980.11
ſummiſſior ædeis F.P. 455.40
ſummiſſum N. 704.35
ſummittere N. 704.39
ſummum quid? N. 711.9
ſommuſſi F. 184.31.F.P.455.44
ſumpti N. 717.7
ſunat N. 580.30
ſuopte F. 192.7
ſupa F. 191.44
ſupat F.P. 456.4
ſupellectilis F.P. 456.6
ſuperare N. 703.54.N.711 3
ſuperbi N. 581.11
Superbi cognomen 1431.60
ſuperbia V.G. 1332.54
ſuperbiloquentia N 583.46
ſuperbiter N. 774.33
ſuperbus N. 705.12
ſupereilia F. 188.27 F.P.456.26.15
ſupercilium F. P.456.24.F.187.56
ſupereſcit F. 187.35. F.P. 456. 26
ſupereſſe N. 703. 60. & 698. 25
ſuperficialis numerus Iſ. 892. 20
ſuperficies Iſ. 824.41
ſuperficioſi numeri Iſ. 892.6
ſuperflui numeri Iſ. 889.40
ſuperior Germania Iſ. 1167.46
ſuperlatiuus gradus Iſ. 825.10
ſuperparticularis numerus Iſ.890 58
ſuperpatiens numerus Iſ. 891. 10
ſuperſedere N. 505.37
ſuperſtitent N. 580.44
ſuperſtites G.188.7. F.P.456. 44. N.706.29
ſuperſtitio N. 726.55. Iſ.1009. 60
ſuperſtitionis & religionis diſtantia V.G.1338.43
ſuperſtitioſa Aſtrologia Iſ.901. 54
ſuperſtitioſi V.G. 1338.53
ſuperſtitioſus N. 727.5
ſuperuacaneũ F.181.40.F. P. 456. 58
ſuperuacuum N. 780.23
ſuperuaganea auis F. 188. 23. F.P. 457.4
ſupparum N. 789.13
ſupparus V.22.42.F.191.31. & 208. 50.F.P.457. 27
ſuppellectilis N. 584.13
ſupernati dicuntur F.188.32.F.P. 457.31
ſuppetiæ PL. 804.31
ſuppilare N. 489.48
ſupplantare N. 503.14
ſupplicare V.G. 1355.1
ſupplicatio N. 709.35
ſupplicationis nomen Iſ. 976.37
ſupplicia F.190.55.F.P. 457.42. Iſ. 976.42
ſupplicium F.190.49. damnatio. N.709.32.Iſ.934.41. & 43. ſupplicatio V. G.1352.11
ſupploſio N. 583.43
ſupponere N. 708.42.& 763 5
ſuppremum F.P. 458.8
ſuppreſſum teſtamentum Iſ. 929. 29
ſupprimit N. 715.50
ſuppum antiqui F. 179.59. F.P. 458.26
ſupra V.G. 1350.60
ſuprema Iſ. 939.22
ſupremus, extremus N. 703.34
ſura 1432.55
ſuramdare quid dicitur Iſ. 1284. 23
ſurculi Iſ. 1242.9
ſurditas N. 584.11
ſurenæ V. 14.59
ſuremit F. 184.13
ſurgere N. 708.51
ſurſum F. 184.16
ſurregit & ſortus antiqui F. 183. 32.F.P.458.35
ſurremit F.P. 458.44
ſurripere N. 673.1.& 710.14
ſurſum iacere N. 703.11
ſurſum altum N. 703.36
ſurſum ducere N 710.23
ſurum F. 184.2.F.P.459.2
ſus vnde dicta Iſ. 36
ſus Mineruam F.192.17. F.P.459. 14
ſuſſiſcus F. 190.39

ſuſcipere N. 708.15.V.G.1349.54
ſuſcipi V.G. 1362.34
ſuſcitabulum N. 584.17
ſuſimbrium V. 18.48
ſuſis If. 1185 8
ſuſpectum habere N. 710.47
ſuſpectus à ſuſpicor F.P.459 19.F. 191.49
ſuſpenſus N. 670.53. & 702 37
ſuſpicari V.G. 1329.3
ſuſpicax V.G. 1333.41
ſuſpicere,ſurſum adſpicere N.710 42
ſuſpiciens V.G. 1366.2
ſuſpicio V. 43.24
ſuſpicioſus N. 579.55. V.G.1331.41
ſuſpirium If. 918.4
ſuſpitio N. 686.3
ſuſque déque F.179.46. F. P.459. 25
ſuſtinere N. 708.38
ſuſtineri V.G. 1353.40
ſuſtulit,ſurſum tulit N. 713.15
ſutela P L. 803.52
ſutelæ F. 191.48.F.P.459 29
ſutores If. 1310.21
ſutrinæ N. 579.41
ſuttrium F. 191.53
ſycophanta F.P.459.43.V.G.1380. 37
ſycophantæ F. 186 59
Syllia 1439.36
ſyllaba If. 829.15
Συλλαϛ 1429.50
ſyllepſis If. 845.51
ſyllogiſmorum genera If. 862.17
ſyllogiſmus If. 862.2
ſylua If. 1241.27
ſylueſtris muſtela If. 1120.44
ſymbolum If. 974.10
ſymphonia If. 896.58
ſymphonia vulgò lignum cauum If.900.12
ſymphyton If. 1257.47
ſympſalma If. 970.51
ſynagoga If. 1008.44
ſynalœphe If. 845.4
ſynanche If. 916.7
ſyncerastum V. 54.7
ſyncerum N. 679.18
ſyncope If. 844 52
ſynæreſis If. 872.19
ſynecdoche If. 848 45
ſyngrapha N. 611.10
ſyngraphæ V.G. 1363.51.& 53.59
Synochitidæ If. 1123.9
ſynodus vnde? If.963.34. Chalcedonenſis If.963.17.Epheſina If. 963.11. quinquaginta patrum If.963.3
ſynonyma If. 8:4.23
ſynonymia If.868.57. V.G.1331.52.
ſyntheſis If. 849.33
Syri If. 1038.38 If.1035.56
Syria If. 1163.16
ſyrius lapis If. 1211.50
Syrtites If. 1221.49
ſyſtole If. 844.56
Syrus à Græco magis N. 508.59

T

TLatinum If. 1234.21
Taautes & Aſtarte V. 11. 45
tabellarij qui vocati If. 959.294
tabellio If. 1051.54
tabellis pro chartis S.234.1. F.P. 459.59
taberna N. 784.40
tabernæ If. 1194.23
tabernacula dicuntur F. P. 460. 12
tabernacula & hoſpitia ponere N.714.56.If.1201.30
tabes S. 235.51.F.P.460.4
tablinum F.220.12. F.P.460.16
tabificabile N. 585 54
tabernacula F. 220.3
tabula teſtamenti quid? If.929.6. If.1296.6
tabularij qui vocantur, If.929.10
tabulata If. 1195.45
tabus V.G. 1370.40
tacere N. 745.3.V.G.1331.8
taciturnus F. P. 460.26. Tacitus V.G.1365.57
tactus N. 612.17.If.1091.40
tædulum S. 234.57.F.P.460.28
tæniæ F.P. 460.33
tænias Ver. 115.34.S.234.50
tæpocon F. P. 460.42
tagax furunculus S. 234.5
tagax F.P. 460.41
tages S. 234.7.F.P. 460 51
tagit F. 220.6. F.P. 460.54
tagus If. 1158.51
talares calcei,ſocci If. 1310.51
talaris tunica If. 1299.22
talaſſio quid F. 215.41.F.P.461.2
taleæ,ſciſſiones lignorum N.717. 20
talentum If. 1231.47
talentorum non vnum genus S. 234.12.F.P.461.15
tali N. 612.21
talia F.P. 461.22
talio Ver.115.37. F.P.461.25. If. 935.40
talionis mentio S. 235.10
talipedare S. 234.22.F.P.461.28
tallus 1409.7
talpa If. 1120.53
talus S.234.11. F.P.461.33. If.1098. 58
Tapſus inſula If. 1177.59
tam perit quàm extrema faba S. 235.22. F.P.461.57
tama S. 234.47
tamen N. 713.59
tamia vua ſylueſtris F.P. 462. 5
taminia Ver. 115.40.S.234 9
tamne,couſque F.P. 462.12
tandem N. 713.53
tangere, contingere N. 485.4. ferire,cõmouere N.484.43. contingere N.484.50. inſpicere N. 484 53. circumuenire N. 484. 56
Tanis,metropolis Ægypti If.1187. 22
Tanne S. 234.17
tantus If. 840.1
Tanus Rex Scytharum If. 1157. 59
tapete N. 790.31
tapeta If. 1304.16
tapete N. 613.24
tapinoſis If. 844 15
tappate F. 215.19
tappete ex Græco F. P. 462. 24
Taprobana inſula If. 1175.23
tapula lex conuiualis S. 235. 24
tapulla F.P. 462.26
taratrum If. 1297.54
tarditas N. 613.39
tarditudo N. 586.15
tardus,piger N. 714.49
Tarentum If. 1189.46
tariſra If. 951.10
tarmes genus vermiculi F.P.462. 31
tarmus If. 1127.21
Tarpeiæ effigies S.235.16. F.P. 462 32
Tarpeium V. 9.51
Tarquinij 1426.33
Tarquitiæ ſcalę Ver.115. 42.S.235. 14.F.P.462 43
Tarraconenſis prouincia If.1171. 13
Tarſus Ciliciæ If. 1187.48
tarrara N. 613.44
tartarino V.51.38. Ver.115.44. F.P. 462.49
tartarus If. 1182.53
Tatiani If. 1012.13
Tatienſes V. 11.31
Tatium occiſum S. 234. 59
Tatius occiſus F.P. 462.50
tauræ quid F. 216.5
Tauræ vaccæ ſterilæ F. P. 462. 56
tauri F.P. 467.1. If.1140. 52.1433. 60
taurij ludi F. 215.29
Taurij F.P. 467.3
taurium æs F.P. 463.24
tauror.m ſpecie ſimulachra fluminum F.P. 463.26
taurus If. 911.47.& 1112.53
tautologia If. 844 6
taxat verbum F. 219.11
taxatio F. 219.15
taxat verbum F.P. 463.28
taxea If. 1314.25
taxim N. 585.11
taxus If. 1147.41
tecta,tacita V.G. 1359.40
tegere N. 688.30.& 719 20
tegetes N. 717.16
tegillum F.P. 463.39. & 585. 28
tegit N. 715.52
tegmen If. 1198.55
tegulæ If 1200.44. & 1291.45. & 1297.8
tela N. 736.44.S.236.26.F.P.463. 41
telaria If. 1305.54
tellus V.G 1370.51
Telos inſula If. 1175.33
telum If.916.34. & 1270.42.& 1305 8
temerare F.P. 463.48
temerarius metuendus N.717.11. V.G.1329.21

Temeritas V.G. 1379.24
Temeriter N. 774 58
Temeritudo N. 586.60
Temerius N. 585.14
Temnere N. 586.3
Temetum S.235.54. F.P.463.50. & 52
Temo V. 55 6.& 55.20.
Temperantia If.873.30. V.G.1349. 45
Temperate dicere If. 866.31
Temperatio Temperies V.G.1349 46
Temperatura N. 585.36
Tempestas V. 53.20
Tempesta F.P. 4641
Tempestas N.484.20.& 484.22 If. 1149.26.
Tempestiua V. 31.14
Templa & tesca V. 48.37
Templi partes quatuor V.47.40
Templum V. 47.26
Templum vnde dictum V.47.36. F.P. 464.4. N.745.32. V.G. 1350. 47.& 1362.19
Tempora V.99.32.If.831.7.& 1092. 18.
Tempora anni If. 941.55
Temporis prolixitas N. 676.50
Tempus V.31.14.If.876.43
Temulentus,Temetarius V.G.1354 36
Temulenta dicta à temeto N.486. 11
Tenax N. 676.5
Tenacia est perseuerantia N.484. 14
Tenebræ If. 939.57.& 1147.53
Tenebriones N. 492.56
Tenedos If. 1176.45
Tendere N. 714.56
Tenere N. 692.12. & 703.32
Teneritas N. 762.49
Tenerum gracile N. 715.23
Tenet N. 715.41
Tenia If. 1307.35
Tenite sortium Dea F.P. 464.7
Tenta vehiculum argenteum F.P. 464.9
Tenta N. 587.3
Tentare est exercere N. 716.11
Tentipellium Ver.115.47.S.236. 13. genus calciamenti F.P.464.17
Tentorium If. 1101.35
Tenue,vehemens N. 715.26
Tenus laqueus dict⁹ est N.486.44
Tenus significat finē.F.P. 464.27
Terebintus If. 1148.34
Terebra If. 1297.50
Teredone,vermes lignorum Isid. 1127.3
Teres nomen S. 235.53
Terentij 1427.2
Terentum locus F.P. 464.29
Teres rotundum F.P. 464.39
Teres quid If. 1192.27
Terentinates F.P. 464.42
Tergiuersari N. 506.31
Tergoria,dicuntur coria N.716.57
Tergum N. 612.22.scutum N. 717. 2.& 742.49.Isid.1097.31.Tergus V.G.1362.8.V.19.52
Teriones V. 55.19
Termentarium V. 6.38
Termes ram⁹ dirept⁹ F.P. 464.48
Termetum pro detrimento F. P. 464.4
Terminalia V. 32.53
Termini V. 6.40.If.1103.57
Termino sacrificabāt F.P. 464.50
Terminus F.P. 464.54
Termites If. 1127.5
Termo S. 235.27
Termonem terminum dixit F. P. 464.59.
Tersus dies S. 235.44.F.P.465.5
Terra If. 1169.31.V.G.1370.51
Terra Samia If. 1207.32
Terracona If. 1190.4
Terræ V. 6.3
Tertæ motus If. 1160.29
Terræ hiatus If. 1162.37
Terribilis V.G. 1370.59
Terriculæ N. 612.39
Territorium V. 6.36.If.1174.3
Terrus V. 80.42
Terror V.G. 1370.57
Terta pro tersa N. 585.32
Tertia causa incōtinētię If.1066.51
Tertia linguæ varietas Dorica If. 1033.34
Tertia Sibylla Delphica If. 1019.38
Tertij ordines Senatorum clarissimi If. 1050.59
Tertiū tēpus sub gratia If. 966.46
Tertium diluuium If. 1160.1
Tertiū genus oppositorū If. 886.3
Tertius modus If 878.42
Tertius modus If. 880.19
Tertius modus If. 879.24
Tertius modus If. 879.45
Tertius mixtus dicendi character Isid. 1019.21
Tertius agiographorum If. 951 13
Terti⁹ digit⁹ impudic⁹ If. 1093 52
Tertullianistæ If. 1014.40
Teruncius V. 28.49
Tesca V. 48.11.loca F.218.31
Tesca loca augurio designata F. P. 465.10
Tescua If. 1101 31
Tessellæ If. 1200.25
Tesselli If. 1193.25
Tesseræ If. 1325.20.& 1281.44
Testa N. 613.30.If.1191.36
Testamētū If.928.51.& 58.iuris ciuilis If.929.11.iuris prætorij If. 929.13.
Testamentum signare If. 910.16
Testatim N. 585.17
Testes If 928.38.& 1003.35.antiquitus superstites If. 1273.37
Testuarium V. 19.18
Testudines quid sunt N. 515.49
Testudo V.15.9 & 16.55.If.1131.51.& 1206.9.& 1271.38.& 1272.24.& 26
Testiculari F.P. 465.26
Testiculi If. 1098.21
Testimonium If.884.9. ex dictis factisque maiorum If.884 13.ex naturæ auctoritate If.884.11. ex persona Isid.ibidē ex tēporibus If.884 15.ex tēporibus auctoritatum If.884.12.ex tormentis Isid. 884.14
Testis Isid.1173.39. conditione If. 1173.41.natura If.1173.43.vita If. 1173.44
Tetanus If. 916.33
Tetinerit N. 584.60
Tetini pro tenui F. P. 465.29
Tetraidos If. 922.46
Tetragrammaton If. 929.4
Tetraptota If. 825 45
Tetrarchæ qui sunt If. 1047.35
Tetret N. 584.57
Tetrica N. 586.48
Tetritudo N. 585.60
Tetrum, vitabile N. 716.21
Terulit N. 585.6.
Texta V. 22 31
Textus N. 611 33
Thalamus If. 1195.5
Thaleæ S. 234.20.F.P.465 30
Thamar If. 993.32
Thanatos insula If. 1174 21
Thara If. 992.47
Theatrum If. 1193.26.& 1179.11
Thebæ Ægyptiæ If. 1187.48
Thebæ Beotiæ If. 1188 30
Thebaicus lapis If.1214.8. & 1213.14
Thebas If. 1186.60
Theca If. 1171 15
Themelici If. 1280.16
Themis dea F.P. 465.32
Thensæ V.G. 1364.20
Theodosiani If. 1015.12
Theologi idē qui Physici If.1017.30
Theologi vnde dicti If. 1017.31
Theriaca medicamenta If. 921 28
Theristrum If. 1303.48
Thermæ If. 1194.6
Thesaurus N. 741.4.If.1225.35.
Thesis If. 864.45.& 897.19.
Thessali If. 1040.18
Thessalia If. 1168 15 & 1169.2
Thessalonica If. 1188.44
Thetica vel possessiua nomina If. 824.44
Thiasitas F.P. 465.35
Thobias If. 951.38
Thocum genus fellæ F. P.465.50
Thola If. 994.28
Thomas If. 1001.28
Thomices vnde dicti F.218.21.F.P. 465.36
Thorax If. 1096.3
Thraces If. 1041.10.& 1037.17
Thraciæ nomen vnde If. 1167.58
Thracius lapis If. 1211.42
Thræces gladiatores F.P. 465.48
Threnos quid If. 853.46
Threnum If. 971.7
Throni If. 989.37.& 990.2
Thronus If. 1323.14
Thurius 1439.33
Thus If. 1250.41
Thyle insula If. 1174 26
Thymbræus Apollo F.218.60.F.P. 465.52
Thymiama If. 922.41
Thynni If. 1128.49
Thynnus V. 14.50
Tiara If. 1298.28
Tiberij 1399 &.1407.29
Tiberinus V. 9.2.& 13.54
Tiberis V. 8.56.& 9 3.If.1158.19. amnis V 8.51.fluuius F.P.465.57
Tiberium marmor If. 1213.39
Tiberius 1411.15.& 25
Tibia N. 613 42
Tibiæ If. 898.7.& 1098.56

Tibicen If. 898.14
Tibicines V.42.14.F. 216.51.F.P. 465 60.
Tibini à tibiis N. 510.59
Tibris If. 1153.24
Tiburtinus lapis If. 1291.7
Ticinius N. 738.26
Tifata iliceta F.P. 466.3
Tigillum S. 236.43.F.P. 466.5. Iſid. 1291.48.
Tigna If. 1296.55
Tignarius If. 1296.42
Tignum S. 236.22.F.P.466.6
Tigris V.18.14.If.1116.48.& 1156.37
Τολν If. 1325.46
Timallus If. 1129.43
Timere N. 716.2. V.G.1353.59.& 1360.18
Timor N. 613.1.& 734 11. V.G.1331. 31. & 1344.38. & 1355.32. & 1360. 26.& 1370.42
Timum If. 1129.44. & 1253.57
Tina N. 791.31
Tinctura If. 1305.16
Tinea, vermis veſtimentorum If. 1127.8
Tinia, vaſia vinaria F.P. 466.10
Tingis, ciuitas If. 1190.35
Tingitania If. 1171 16
Tinius If. 1309.23
Tintinnabula N. 505.45
Tintinnabulum If. 900.10
Tintinnare S. 236.2
Tintinnire N. 505.4
Tiphus If. 1260.21
Tippula animal N.586.10.F.P.466 11
Tiro pro ignaro N. 586.27
Tirones qui dicuntur If. 1043.9
Titanæ, populi in Græcia If. 1045. 16
Titanes vnde dicti If. 1045.19
Tilia If. 1248.4
Titienſis Tribus F.P. 466.15
Titimallum If. 1258.51
Titij 1425.27
Titinnire F.P. 466.18
Titio N. 587.31
Titirus If. 1116.3
Titiuillitiũ F.P.466.24. PL.804.1
Titubare N. 587.18
Tituli milites appellantur F.P. 466.28
Titus 1399.1407.30
Tmeſis If. 849.30
Todi quid F. 216.8.F.P.466.31
Toga V.20.27.N.483.30.& 789.37. V.G.1364.3
Toga picta If.1302.14 If.1302.2.& 9
Togatarum duplex genus F.215.58
Tolenno F. 219 2. genus machinæ F.P.466.49
Tongere F. 218.27
Toleran F.P. 466.43
Tolerates If. 1042.27
Toles F. 219 8
Toles & Tuſillæ quid If. 1094.41. & 42
Toles tumor in faucibus F.P.466. 42
Tollere N. 708 6.& 721. 39. V.G. 1336.1.differre N.484.2. eleuare 483. 48. inferre N. 483.46.mittere 483.42. occidere N. 483. 59.occidi N.483.40. oſtendere, erigere N.483.56. pati,ſuſtinere N.484.4.tranſire N.483.44
Tolutim quaſi volutim N. 485.38
Tolus If. 1296.56
Tomentum If. 1304 56
Tomi If. 958.18
Toneſcit N. 586.15
Tongere noſſe eſt F.P. 466.52
Tonimus N. 510.56
Tonitrus N. 912.24
Tonitruum If. 1146.27
Tonta F.P. 466.60.F.218.52
Tonſilla Ver.115.51 F.218.46. palus delatus F.P.467.9.If.1287.29
Tonſus pro tonſura N. 585.43
Tonus If. 897.11.& 1299.19
Topazion If. 1215.46
Tophus lapis If. 1291.9
Topica If. 882.50
Torporauit N. 587.15
Topper quid F. 216.31.
Topper ſignificat cito F.P.467.10
Toral & Toralium N. 489.7
Torale V. 28.2
Toralia If. 1304.27
Torcular If. 1198.38
Torculum N. 509.49
Torpedo If. 1130.51
Torquatus 1425.43
Torques N. 612.43
Tormentum If. 1288 14
Tormines N. 501.7
Torpor N. 613.20.
Torquere, inflectere N.717.40.V. G.1358.12
Torques If. 1307.51.& 53
Torres Torrens V.G. 1379.13
Torrens participaliter F. 216.54
Torrens vnum flumin.genus Iſid. 1155.58
Torris N. 491.11
Tortor pro torqueor N. 587.24
Tortum pro tormentũ N. 585.40
Torrens participium F.P. 467.45
Torrere F.P. 467.56.N.738.32
Torreri à torro F. 217.16
Torridare N. 491.11
Torris If. 1242.49
Torridum F.P. 468.10
Torta panis If. 1313.58
Tortum V.G. 1370.53.& 1345 12
Toruinus V. 28.4
Toruitas F.P. 468.4.à ferocia F. 217.27
Toruiter N. 775.9
Torum F. 217.6.
Torus If. 1311
Tota Græca nomina If. 824 13
Tota Latina nomina If. 824.15
Totum N. 734.59
Toxicum quid F. 217.60
Toxicũ dicitur ceruar F.P.468.17
Trabariæ If. 1286.39
Trabea If. 1302.15
Trabes V. 31.16.If.1296.32.& 55
Trabica nauis F.P. 468.23
Trabs propriè dicitur F.P. 468.25. N.585.25
Trachati appellantur F.P. 468.26.
Tractatus If. 958.27. & 31
Tractim N. 585.20
Tractus N. 613 11
Traducere If. 1241.2.
Tragoditæ, gens Aethiopum Iſid. 1044.50
tragœdi qui dicti Iſid. 1018.36.& 1180.3
tragus, genus conchæ F.P. 468.31
tragafæum ſal If. 1208.31
tragula V. 20.35
tragula genus teli F.P. 468.30.N. 797.38.V.G.1376.15
tragum If. 1288.48
trahere N.719.46.per terram ducere N. 714.40
traiectus If. 1286.30
tramites If. 1206.16
trama V. 20.22.If.1306.19
tramoſerica veſtis If. 1299.50
tranſalpina If. 1170.56
tranſcribere V.G. 1346.55
tranſenna N. 586.18.If.1266.31
trausferre N. 685.8
tranſfugia V.G. 1330.23
tranſgreſſus N. 738.60
tranſigere V.G. 1361.39
tranſmittere N. 717.6
translatio If. 860.9
tranſtra F.P. 468.32.If.1286.60
tranſuerſus V. 55.48
trapedum If. 1325.21
trapetes V. 23.36
tres V.G. 1333.56
tremere, commoueri N. 715.60
tremiſſis If. 1231.18
tremo V. 37.42
trepidare, metuere N.484.34.feſtinare N.484.39.& 684.37. V G.1329.17
trepidatio V.G. 1359.2
trepit, vertit F.P. 468.35
tres ob cauſas ducitur vxor Iſid. 1066.45
tres ſocietates If. 1191.4
tres hypoſtaſes If. 988.27
treſſis V. 28.18.
tria If. 987.46
tria militiæ genera If. 1049.26
tria genera mortis If. 1105.7
tria genera viſionum If. 100.29
tribrachus If. 830.14
tribula If. 1325.13
tribulæ N. 613.16.
Tribunal If. 1197.29
Tribuni F.215.48.Iſidor.1051.22.& 1047.44.& 1225.45.ærarij V. 30. 3.militum V.15.33. plebei V. 15. 35.
Tribunitiæ leges If. 917.29.
Tribus If.1050.40. filiorũ Iaphet, If. 1037.7
Tributum dictum F.P. 468.43
Tributa If.1225.40.& 46. V. 29.35. N.613.27
Tributorum conlatio S.236.6.F.P. 468.37
Tricæ N. 487.43
Triceſſis V. 28.22.
Trichinum N. 586.47
Triclinium If. 1195.20
Tricones N. 495.31
Tricuus If. 1219.22
Triens V.28.32.quid F.P. 468.43
Triens tertius S. 235 31.
Trieris If. 1185.39
Trifax telum longitudinis F.P. 468.58.

trifolium If. 1158.39
trifinium If. 1204.11
trigæ If. 1278.4
trigeni,triceni V.G. 1352.17
triginta vnde? If. 887.57
trigonaria pila If. 1284.16
trimenſe,triticum If. 1237.25
trilicis veſtis If. 1300.18
triones V. 55.15.If.910.12
triuepos If. 1055.53
trinitas If. 987.37
trio,quid vocatur If. 1112.59
tripartitus epichiremaris Syllogiſmus If. 863.2
tripedes If. 1320.28
tripertita controuerſia If. 861.3
tripodes If. 1323.27
Tripolitana prouincia If. 1172.1
triptota If. 825.47
tripudium S. 235.46
triremes If. 1186.22
triſte N. 485.&.714. 10
triſte eſt mœſtum aut infeſtum N.485.15.
triſtis,iratus N. 714.31
triſtis.truculentus V. G. 1358.39
triſtitiæ pro triſtitia N. 587.11
triſſiles If. 1318.37
triſulcum fulgur F. 215.56
triſuculum F.P. 469.1
tritauus If. 1054.21
Tritonia minerua F.P. 469.4
triatij V. 16.38
Tritheitæ If. 1015.21
triticum vnde dictum If. 1237.12
tritura V. 6.38
triuia V. 48. 58.quid? If.1028.10
triuiæ If. 1106.23
triumphales coronæ F.P. 469.6
triumphare V. 41.10
triumphus If. 1266.53
triuolum V. 6.39
trochæus If. 830.5
τρόχος If. 1287.20
trociſcos If. 921.37
troclea If. 1287.17.& 19
Troia V.G. 1370.46
Troiani vnde nuncupati If.1040. 12
Troianorum gens antea Dardana If.1040.7
Tromentina tribus F.P. 469.14
tropæi ſignificatio N. 514.7
τροπὴ N. 514.9
tropheum If. 1266.48
tropos If. 847.10
troſſuli equites dicti F.P. 469.15
troſſuli dicti N. 510.30
truæ V. 11.2
truculentus N. 705.12
trudes If. 1170.1
trudus N. 493.17
trulla N. 493.18. V.10.60
trullæ If. 1196.27
trulleum V. 21. 4
trulleum N. 793.27
truncus quid? If. 1095.59.If.12.42.2
truo auis onocrotalus F.P. 469.18
trutina N. 586.32.If.1230.31
trux tolutiloquentia N. 485.41. & 704.50
tryga antiqui vinum F. P. 469.21
tuatim N. 585.58
tuba If. 897.58.If.1168.21. & 37
tubæ V. 20.47
tubantes If. 1042.18
tubera If. 1162.4
tubicines V.16. 58. N.513. 49. F.P. 469.23
tubiluſtria dies appellabant F.P. 469.26.F.216.11
tubiluſtrum V. 33.9
tubraci If. 1300.49
tubruci If. 1300.48
tuburcinari N. 585.48
tucceta P L. 805.31
tuci,hiſpanis cuculi If. 1139.18
tudiculare N. 585.23
Tuditani 1439.47
tuditantes F. 216.15.F.P.469.38
tudites mallei F.816. 20. mallei à tundendo F.P. 466.41
tueor te V. 48.25
tueri V.48.24. ſeruare N.716.49
tuguria à tecto F. 217
tugurium If. 1202.25
Tullianum quod dicitur F.P.469 60
Tullianus F. 219 10
Tullij F. 216.24.1425.30
Tullus 1407.74.1411.45
tumulti N. 759.57
tumultuatio, quid dicitur Iſidor. 1049.39
tumultu N. 756.17
tumultuarij milites F. 218.13
tumultus Ver. 115.51.If.1165.47
tumulus F. 218.10.If.1201.57
tunica V. 20.27.N.707.1.If.1199. 18.palmata S.231.54.vide Talaris,pectoralis,Manicleata.
tunicare N. 587.18
tungri If. 1042.27
tuor F. 217.46
tuor,video F.P. 469.49
turannj.qui F .217.20
turba V.G. 1329.1
turba & turbæ N. 779.58
turbelę,quid? 217.31
turbellæ F.P. 489.21
turbidum vinum If. 1316.19
turbiſcus If. 1248.46
turbo If. 1149.23.V.G.1370.43
turdela If. 1139.41
turdi N. 613.33
turdi If. 1139.40
turdus V. 14.55
turma V.16.51.F.217.11.F.P.489.22
turmæ V.G. 1367.46
turnus 1409.11
turpari N. 586 58
turpatur V.G. 1359.15
turpe,indecorum N.715.16.&718. 60.V.G.1340.23
turpedo V. 14.56
turreni Etruſci Ver. 115.54
Turrhenir Etruſci appellati F.P. 470.28
turtur If. 1138 33
turres V. 24.9.If.1192.26
turunda N. 296.28
tus If. 1250.43
Tuſcanicum V. 26.59
Tuſci vnde dicti.F. 218.4
tuſci à tuſco F.P. 470.32
Tuſci,Italiæ gens If. 1041.37
Tuſcia,pars Italiæ If.1170.19.& 34
tuſculanus lapis If. 1213.6
Tuſculum F. 218.7
Tuſcus vicus F.P. 470.49
tuſſis If. 918.24
tuſcum F. 217.53
Tutanus deus N. 510.40
tutant N. 752.27
tute V.G. 1379.16
Tutillina dea N. 510.45
tutulati V.G. 52.31
tutuli P L. 805 15
tutulum quid? F.217.34.F. P.470. 52
tutum frequenter F.P. 471.4
Tyberias If. 1186.47
tympanum If. 899.53
typhi quid ſunt? If. 917.46
tyranni, qui dicuntur If. 1047.7
tyria maria,prouerbium F.217.23. F.P. 471.6
Tyrij,à Tyria vrbe nuncupati If. 1043.53
Tyrrhenia vnde If. 1170.31
Tyrrhenus ſinus If. 1151.5
Tyrſus If. 1160.54
Tytus If. 1186. 49.& 59

V

VAcca If. 1113.8
Vaccei,qui fuerunt If.1043.14
vacerra Ver. 115. 56. S. 237.59.F.P. 471.20
vacillare N. 502.25
vada If. 1154.19
vadatus P L. 806.42
vadem,ſponſorem ſignificat F.P. 471.31
vades ne darent V. 42.8
vadum N. 614.39
vafrum N. 493.36
vagas pro vagaris N. 747.17
vagina If. 1271.13
vagor pro vagitu S.238.4 F.P.471. 33
vagor dictũ pro vagitus N.588.37
vagulato S. 238.9
vagulatio F.P. 471.38
vatia V.G. 1378.56
valde N. 697. 60.& 676.39
Valentia N. 589.42
Valentiniani If. 1011.32
valere N. 705 41
Valerij 1416.37.1426.29
Valerius 1410.18
valgi F.P. 471.41.& 51
valgia P L. 805.51
valgum N. 497.1
validus V.G. 1354.40
valles If. 1181.22
valli fuſtes If. 1201.4
valuæ If. 1199.13
valuæ V.G. 1366.53
vallum V.23.39.30.& 50.V. 1201.2.
valli V.G. 1371.24
valuoli fabæ S. 238.7.F.P.471
vanans N. 588.18
Vandali If. 1042.19
vani qui dicuntur V.G. 1378.16
vanitudo N. 588.21
vannat N. 493.32
vannere N. 493.31
vanum,leue N.618.29.V.G.1356.11. &14

vapos N. 758.25
vanus V.G. 1371.12
vapula papiria S.137.45.F.P.472.2
vari N. 497.31
variantia N. 588.26
varij 1425.48
variquadi If. 1042.27
varius N. 682.38
varius color If. 1114.43
varus,vatia - 1440.58
vas V.42.3.N. 757.4.If.1317.41.V.G.1376.38
vas fictile If. 1317.46
Vascones If. 1043.17
vasculum If. 1317.42
vastescant N. 588.54
vastitas,vastatio N. 718.48
vastities & vastitudo N. 588.44
vastum pro magnum F.P.472.17. N.717.32
vates V.51.36. If. 1004.55. If.1018.27
vaticanus collis F.P. 472.25
vaticinari V. 38.32
Vatinij 1426.40
vatrax & vatricosus N. 497.4
vberta vnde dicta If. 1096.19
vbi Analogia V. 103.50
vdus V. 8.21
vecors S. 237.41.F.P.472.40
vectes If. 937.21.& 1324.5
vecticularia vita F.P. 472.41
vectigal S. 237.1.F.P.472.45
vectigalia If. 1125.47
vectis N. 614.30
vegere portare F.P. 472.58
veget N. 587.45
vegetum N.728.15. vigens V.G. 1338.43.& 44
vegrande S.237.38.F.P.472.48.N. 588.15
vehemens N. 707.3
vehementia V.G. 1311.2
vehiculum V. 23.48
Veia,Plaustrum dicebatur F.P. 472.59
Veientana If. 1119.14
vela If. 1287.44
velabrum V. 9.51.& 26.15
velare, operire N. 718.19
velati appellabantur vestiti F.P. 473.11
velaturam facere V. 9.52.
velenensis vestis If. 1300.8
veles N. 797.1
veliæ V. 11.24
Velinia, & nymphæ Commotiæ V.15.55
velitatio F.P. 433.19
velites genus militiæ If. 1048.43
velitum pugna If. 1181.55
velle N. 696.48
vellera V. 11.27
vellicatim & saltuatim N.590.24
vellus If. 1304.48
velocitas N.734.3.V.G.1379.26.& 1331.1
vela If. 1304.30
venæ V.G. 1378.33.If.1099.51
venabula If. 1170.5
venabulum N. 798.50
venalitij N. 590.53
venatus N. 613.55
venditatio N. 591.13
venditio If. 930.29
venditiones S. 238.46.F.P.473.22
venenum N.679.55. If.1125.23.Isid. 1315.47
Venenari verbum compositum F.P.473.25
venerata pro veneranda N. 590.98
veneriæ quid? If. 1138.44
Veneris crinis If. 1119.19
venetum quid If. 1295.8
venibo,pro veniam N. 770.41
venilia V. 14.1
venire, imminere N. 720.16
vænire V.G. 1347.34
Vennonij 1425.51
venox 1435.59
venor N. 587.57
ventabant S. 238.43.F.P.473.27
venter If.1100.54. V.G. 1352.10.& 1371.9
ventilabrum V. 23.40
ventorum proprietas N. 511.28
ventorum quatuor principales spiritus If. 1148.18
ventum gaudeo 14.3
ventus, flatus N. 717.42. If.1148.12
venus V.12.24.ἀφροδίτη vocatur. If. 1029.46.& 1029.44
venustas N.729.13.V.G.1340.35.If. 1191.52.V.G.1354.9
ver V. 32.9.nouum If.942.4
præceps If. 942.5
sacrum F.P. 473.31.N.778.41
verata pila dicuntur F.P. 474.17
veractum quid dicitur Isid.1236.31
veratrum If. 1254.43
verba V. 5.14
verba declinata V. 36.32
verbalia nomina If. 824.54
verbena If. 1237.27
verbera quid? If. 935.12
verberare N. 508.30
verberitare F.P. 473.38
verberones N. 499.3
ver orienti datur If. 942.26
verbis efferre N. 674.21
verborum genera If. 816.49
verborum species If. 816.56
verbum &.66.30.&105.45. If.878.3.&958.32.& 982.47
verecundantur N. 754.46
verecundari N. 591.1
verecundia V.G. 1355.37
verecunditer N. 776.3
verecundum N. 587.53
veredi quid dicuntur? If. 1115.15
veredi,antiqui dixerunt F.P.473.40
verennes If. 1325.26
vereor V.G. 1380.3
vereti V.G. 1355.29
veretrum, quid & cuius? If.1098.18
vergere V.G. 1367.5
vergiliæ quid? If.910.44.F.P. 473.42
veritas V.G. 1353.44.If.982.49
vermes carnium If. 1127.11
vermiculatus N. 590.49
vermina S. 238.19.F.P.473.46
verminari N. 505.49
vermis Isidor. 984.15.& 1136.20.& 1127.28
vernæ S. 237.14. F. P. 473. 49. N. 507.29
vernaliter N. 507.11
vernisera F.P. 474.4
verrere,trahere N. 720.18
verres If. 1112.38
verruca quid? N. 590.14
verrucę If. 919.44
verrucaria If. 1255.60
verrucosus 1440.42
versa If. 835.41
versat,agitat N. 719.38
versipelles N. 504.28
versuram facere F.P. 474 5
versuti dicuntur F.P. 474.10
versutiloquæ N. 591.4
versus If. 961.42.& 851.58
versutus N. 739.47
vertere,conuertere N. 719.33
vertex If. 904 35
verticulæ S. 237.13.F.P.474.12
vertibulæ If. 1097.9
vertigo If. 917.17
veruex N. 592.11.If.1111.22
verum V.G. 1334.15
veruncent N. 589.11
vertant F.P. 474.14
verus accusator V.G. 1363.35
veruina P L. 804.5
veruta S. 238.22
verutum N. 798.19
veteraſcere N. 730.18
veteratores callidi dicti F.P.474.45
veteres comici If. 1018.53
veterina animalia N. 489.60
veterina bestia F.P. 474.48
veternosus dicitur F.P. 474.52
vetus V.G. 1318
vetustas N. 588 40
vetustiscere N. 730.18
veteraſcere V.G. 1341.27
vesci,edere N. 717.55. videre N. 718.16
veseuli,male curati F.P. 474.19
veseum N. 589.52
vescus,sastidiosus F.P. 474.23
vesica If. 1101.20
vespæ & vespiliones dicuntur F.P. 474.23
vesper If. 939.54
vespæ If. 1140.40
vespera N. 614.45
vesperus If. 911.10
vesperna V. G. 1372. 51. F.P.474.34
vespertilio N. 509.28.If.1136.21
vespertinũ officium If. 969.55
vesperugo V.31. 40. & 53.13.F.P. 474.35
vespiæes,fruteta dęsa F. P. 474.37
vespillo 1436.28
vespillones P L. 800.112
vesta V.14. 17.If. 1018. 22. ignis If. 1028.56.virgo If. 1028.59. & tellus & mater magna If. 1028.24
vestibula N. 512.53
vestibulum If. 1198. 55
vesticeps puer F.P. 474.39
vestigator V. 17.27.V.G.1376.5 vestigia

vestigia Is. 1106.29
vestigia Dei Is. 980.59
vestigium N.745.36. pedum impressio N. 720.33
vestimentum Is. 1198.58
vestis generaliter dicitur F.P.474 42
vestis, vide Dalmatica, Russata, Laculata, Iacinthina, Bombicina, Serica, Holoserica, Tramoserica Holoporphyra, Byssina, Fibrina Masticina, Linostema, Recta, Leuidensis, Pauitésis, Citrosa, Velenensis, Exotica, Polimita, Acupicta, Phrygia, Trilicis, Ralla, Iutripola, Pannutia.
Vestispica V. 48.35. N.489.47
vestispici N. 489.39
vestitas Is. 1299.1
ve victis prouerbium S. 237.29. F.P.472.28
ve vobis apud antiquos F.P.472.39
vexati V.G. 1362.17
vexillum F.P. 474.56. Is.1268.1
Vgni anteaHúni vocati Is.1039.58
via V. 4.37. & 6.45. Is.1205.20. iter N.720 27
viæ V.7.34. Is.1192.42
viatores S. 237.8. F.P.474.57
vibices quid N. 590.19
vibices plagæ F.P. 475.13
vibij 1425.28
vibrisse F.P. 475.17
vibrissæ pili in narib. F.P. 475.15
vibulanus 1410.48
vibus 1407.41
vicatim N. 590.42
vici appellari incipiũt F.P. 475.20
vicia quid dicta Is. 1238.52
vicinia F.P. 475.39. V.G.1333.33
vicinitas V.G. 1333.33
vicissatim N. 587.59
vicissitas N. 589.6
vicium V.G. 1342.56. & 1358.46
victi N. 756.24
vicinia vicinitas V.G. 1361.22
victima F.P.475.40. S.236.59. V.G. 1335.32.
victimæ Is. 972.10. V.G.1367.17
vicus V. 4.37. F.236.33. Africus V. 26.35. Ciprius V.26.36. Sceleratus V.26.39. Tuscus V.10.10
vicus vnde dictus Is. 1191.56
victor N. 778.37. V.G.1348.11
victoria V.12.25. & 12.30. Is.1266.36
victrix venus V. 12.24
victuis N. 762.24
victurus N. 590.29
victus N. 616.1. Is.1312. V.G.1353.50
videns V.G. 1356.9
videntes Is. 997.47
video N. 42 55
videre N.711.51. & 716.53. V.G.1363. 42. & 1328
videtur, ostenditur N. 699 53
vidua Is. 1066.5
viduertas F.P. 475.44
viere V. 12.32 S.238.17. vincire N. 592.2. alligare F.P.475.46
vietus, languidus F.P. 475.47
vigens N. 728.15
viget vnde dictum S. 236.50
viget dictum à vi F.P. 475.49
vigiliæ N. 614.56. V.G.1366.36.
vigiliæ nocturnæ Is. 1048.42
viginti quid dictum Is. 887.56.
vigintiquinque pœnæ S. 236.58. F.P.475.56
vigor V.G. 1330.60
vilitant N. 589.18
villa Is. 1202.45
villæ V. 7.35
villicari N. 589.11
villicus propriè quid Is. 1052.19
vimen Is. 1248.13
Viminalis porta & collis F.P.475. 58. S.238.48
vinalia diem festũ habebant F.P. 476.5
Vinalia rustica V. 33.59
vinalia verba V. 5.46
vinciam dicebant continentem F.P. 476.7
vincire V. 12.31. superare N.719 23
vincula Is. 934.52
vindemia V. 7.50
vindemiator V. 17.26. V.G.1376.4
vindex S. 238.50. F.P.476.8
vindiciæ F.P. 476.10
vindicare malefactum defendere N.719.44.
vindicat adsciscit N. 719.59
vindiciæ S. 238.55
vindicta vel vindicatio V.G. 1327
vineæ Ver.115 59. S.238 52. F.P.476. 26
vineta V. 7.48
vinnolata vox Is. 897.38
vinnulus N. 589.30
vintupum F. 238.45
vinum Is. 1315.44. V.7.49
vinulus dicitur F.P. 29
viocurrus V. 4.29
viola Is. 1254.26
violatia N. 795.10
violatus N. 695.12
violauit V. 43.1
vipeta Is. 1122.31
vir Is. 1103.53. & 1065.2
vir optimus 1432.37
viratium N. 590.7
virectum Is. 1241.21
virescit N. 590.32
virga Is. 1242.15
virgæ Is. 935.24
virgindemia N. 589.59
virgines N. 742.17
virginis signum Is. 912.4
virgo Is. 1104.9
virgula Is. 1234.18
virgultum V. 18.33. Is.1242.10
viriatum N. 589.49
viride spanum Is. 1249.43
viridis silex Is. 1291.34
viriliæ Is. 1308.24
viritanus ager F.P. 476.32
viritim N. 507.21. F.P.476.34
viro pro virtute N. 590.35
virosæ N. 494.52
virtus V.14.7. Is.982. 59. fortitudo N.717.46
virtus vnde nomen accepit Isid. 1103.55. & 1066.54.
virtutes Is. 989.45. & 1275.3. V.G. 1330.58
vis Is.933.14. celer impetus N. 720. 44. publica Is.933.28. priuata Is. 933.15
viscarago Is. 1258.30
viscera quid sunt Is. 1099.17
visceratim N. 588.1
viscum N. 733.19
viscus Is. 1098.26
viscus pro viscere N. 588.19
visenda vigilant Penuigilium V. 42.59
visere, videre V.G. 1359.7
visitatum V.G. 1331.28
visio Is. 1000.15
visum V.G. 1331.28
visus Is. 1091.21. V.G.1371.18
vita à viuendo N. 720.10
vita vnde dicta Is. 1089.9
vitabile N. 704.53
vitabile N. 686.24
vitabundus N. 589.33
vitam cernere V. 43.14
vitare N. 730.14. V.G.1341.15
vita Is. 982.50. V.12.39
vitæ vmbræ N. 710.12
vitia Is. 845.12
vicicella Is. 1259.47
viticionia Is. 1240.49
vitiligo F.P. 476.37
vitis V. 7.49. Is.983.54
vitis quid dicta Is. 1139 5
vitis plantatio Is. 1239.3
vitium N. 732.9
vitreum pertenue N. 735.59
vitrum Is. 1223.41
vitta Is. 1310.10
vittæ Is. 1307.32
vittæ Is. 1306.56. V.G.1371.22
vitulans F.P. 476.43
vitulantes V. 58.59. N.490.34
vituli 1434.1
vitulus V. 17. 48. Is.984.12. vitula Isid. 1113.10
vituperare N. 505 11
vituperatio V.G. 1333.49
viuacitas equorum Is. 1114 1
viua N. 741.16.
viuatus s & viu idus S23 8.54. F.P. 476.46
viuit Deus Is. 978 36
viuum alterum flumin. genus Is. 1155.57
viuum pro vehementi N. 588.12
viuus V.G. 1356.8
viuens V.G. 1379.32
vix cum labore N. 720.52. & 55
vlcus V.G.1340.9. Is.910.27. N.728 44
vulnus V.G. 1379.30
vliginosus V. 8.21
vligo Is. 1207.22
vliginosus ager Is. 1203.24
vllo pro vltus fuero N. 589.8
vlmus Is. 1247.51
vlna Is. 1095.17
vlpicum Is. 1161.45
vls pro vltra F.P. 476.50
vlterior Hispania Is. 1171.18
vltima positura Is. 83.60
vltimum vsu nouissimum N. 718. 58
vltio V.G. 1327
vltus V.G. 1348.16
vlula V. 14.37

vlula auis If. 1136.32
Vlyſſipona If. 1190 23
vmbilicus V. 49 8.If.1097.60
vmbo If. 1098.2.& 1272.10
vmbones V. 20 37
vmbra V. 14.55.If.1147.60
vmbræ F.P. 476.51
Vmbri Italiægenus If. 1041.39
Vmbria If. 1170.22
vnâ V.G. 1329.38
vna canes V. 51.2
vncia V. 28.30.If.1231.35
vnciaria lex F.P. 476.53
vnciariæ vuæ If. 1240.11
Vnciatia lex S. 1238.37
vncinatum N. 591.9
vnda If. 1155.33
vndulatus nouè poſitum N. 592.5
vnguenta If. 922.57
vnguentum N. 724.38.If.922.53
vngues V. 14.59
vngula quid If. 10.95.57
vngulæ If. 935.30
vngulati F.P. 476.56
vngulus S. 238.29.F.P.476.58. Iſid. 1309.19
vnguſtus F.P. 477.8
vnigenitus If. 982.17
vnigenitus filius If.981.22. & 1054. 35
vniuerſi V.G. 1334.28
vniuoca If. 876.8
vnoſè N. 588.4
vnum If. 987.45
vnum in aperta paſſione If. 1003. 54
vnus vnde If. 887.39
vnus in quo tantum poëta loquitur If. 1019.17
vocabula V. 67.20
vocabulum V. 97.15.V.G.1329.15
vocare pro trahere N. 590.57
vocales If. 821.10.& 32
vocatiuus If. 825.39
voiſcra auis S. 236
voiſgra auis F.P. 477.9
vola V.G. 1371.2
veſtigium F.P.477.11. media pars manus N 718.21.If.1133.26
volàm pro velim N. 753.52
volare N. 684.29
volare auium N. 717.27
Volcanus V. 13. 47
Volcanalia V. 34.6
Volcanalis flamen V. 15.56
Volero 1407.36.1398
volemis If. 1149.33
volema V.G. 1371.1
volentia N. 589.39
volo V. 37.50.F.P.477.13
volo V. 91.36
volpes V. 18.29
Volſcij 1416.38
Volturnalis flamen V. 51.44
Volturnalia F.P. 478.2
Volturnus V. 9.1.& 2
volubilia V.G. 1335.10
voluens volubilis V.G. 1371.6
voluentia V.G. 1335.10
volui quid ſunt If. 1092.57
voluit N. 719 39
volumen If. 961.3
voluntarium genus Analogiæ V. 79.60
voluntarium declinationum genus V. 63.38
voluntarius verborum declinatus V. 80.12
voluntas If.987.39.& 928.49.V.G. 1329.59
volup,pro voluptate N. 589.57
voluptas V.G. 1329.59
volutabra If. 1207.21
volutabundus N. 760.51
volutari,volui N. 720.38
voluus If. 1259.28
volucres If. 1133.25.& 38.V.1434
Voluſij 1425.29
Voluſus 1408.6
vomer V. 23.7.If.1324.34
vomica N. 589.46
vopiſcus N. 799.5.If.1055.15.1407. 44.
vopte pro vos ipſi F.P. 478.4
Vorturnalia V. 34.14
votitum N. 508.26
vox de cœlo If. 1000.21
vox If. 829.7
vpura V. 1436.If.1139.11
vranoſcopus If. 1130.14
Vrbana tribus F.P. 478.5
Vrbani qui vocantur If. 1052.51
Vrbanus V. 63.17
vrbes V. 24.23
vrbs N.725.31.If.1191.6.V.G.1337.56. & 1371.16
vrbs Alexandrina If. 1187.31
vrceus If. 1319.34
vrgere N.690.55.inſiſtere N. 719. 8
Vriel If. 989.34
vrina If. 1101.23
vrna If. 1233.39
vrnæ V. 22.3
vrinantur N. 751.41
vrnarium V. 21.59.N.791.45
Vrnula N. 791.35.
vris quid dicitur If. 1132.4
Vrſa If. 910.10
vrſus If. 1118.37
vrtica If. 1256.39
vruat F.P. 478.8.S.238.24
vſia If. 1127.24
vſquam,vſpiam V.G. 1378.47
vſui ſpecies V. 105.12
vſucapio If. 932.37
vſura V. 30.26.If.631.46
vſus N.614 22.V.105.10.If.932.31.ab vtendo N.720.4
vſusfructus If. 932.35
vſus literarum If. 819
vterini fratres qui ſunt If. 1056.26
vterus N. 618.49
vter pro vtero N. 590 40
vterus V.G. 1352.9.& 1371.7.
Vti V.G. 1360.20.& 1353.7
Vtile V.G. 1335.26.N.694 47
Vtraque N. 588.7
Vtres N. 614.53.If.1319.41
vtut, vbiubi,vbicunque V.G.1378. 52
vua paſſa N. 489.26
vuæ If. 1239.52
Vulcanus If. 1026.32
Vulcaniæ inſulæ If. 1178.8
vulga quid N. 590.10
vulgaria N. 759.19
vulgaris atque gregarius equus If. 1115.20
vulgauit N. 587.35
vulgus N. 614.7
vuidum V. 19.44.V.G.1376.8.& 1367.14
vuidus V. 8.21
vulnera N. 693.6
vulleſcit,perierit F.P. 471.54
vulnerare N. 712.25
vulnus V.G. 1340.14.N.728.49
vulpinari N. 509.18
vulpes If. 1119.27
vultuoſus N. 590.46
vultur If. 1133.57
Vulturnus If. 1148.32
vultus N.613.60.& 724.27.If.5092. 24.V.G.1329.44.& 1354.5.& 1337 23.
vulua If. 1101 17
vxores If. 1065.45
vxorium pependiſſe dicitur F.P. 478.14

X

Xenodochia If. 1195.58
Xi Græcum If. 1234 40
Xilobalſamum lignum If. 1252.17. V.G.1365.6

Y

Υδεφαρία If. 916.40
Υλη If. 1143.55
Υλη ſylua If. 1144.3
Υφεν If. 833.29
ὑποχραφικὴ diffinitio If. 881.18
ὑποτυπὸν If. 1323.4

Z

Zabulon If. 996.58
Zacharias If.999.24.& 1000.5
Zacheus If. 1003.15
Zambri If. 994.10.& 995.45
Zara If. 993.39
Zebedeus If. 1003.14
Zelotes If. 1002.39
Zelſa If. 993.30
Zema If. 1315.1
Zephirus If. 1148.45
Zeta quid ſignificat If. 1134.17
Zeugis,vbi Carthago magna Iſid. 1172.17
Zo If. 996 2
Zodiacus circulus If.905.25.& 1145 55
Zona If. 1309.44
Zonatim N. 592.14
Zonæ cœli If. 904.57.& 1145.32
Zorobabel If. 996 60
Zoroaſtes Magorum primus Iſid. 1020.7
Zingiber If. 1253.39
Zizania If. 1260.36

FINIS.

Inches
1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19
Centimetres
Farbkarte #13
B.I.G.
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

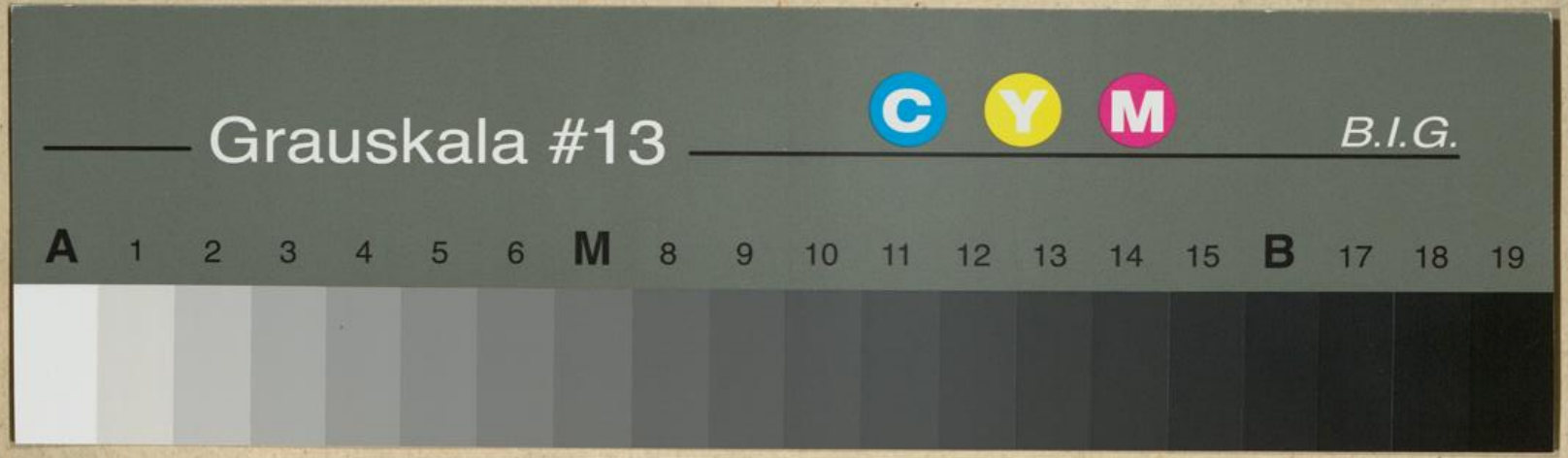
Grauskala #13
C
Y
M
B.I.G.
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19